Universidad de Deusto
Biblioteca

S. BONAVENTURA

IN 2 SENTENTIARUM

Universidad de Deusto
Biblioteca
Estante 11
Plúteo 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. BONAVENTVRAE

S.R.E. EPISCOPI CARD. ALBANENSIS, DOCTORIS SERAPHICI.

FACULTAD DE TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

In Secundum Librum Sententiarum elaborata Dilucidatio.

COLLECTIS VNIVERSIS PRIORIBVS EDITIONIBVS; quidquid aut elegantiæ, aut eruditionis in illis anteà sparsim legebatur; huic uni appositum est totum; & longè copiosius, ac emendacius: ita ut uix ampliùs sit, quod in tanto opere desiderari queat.

Recognoscente R. P. M. Ioanne Balainio Andrio, Franciscano Conuentuali.

CVM QVINCVPLICI INDICE.

BIBLIOTECA COLLEGII VALLISOLETANI SOCIETATIS IESV
IHS
BIBLIOTECA

VENETIIS, ad Signum Seminantis.

M. D, LXXIII.

ELENCHVS
QVAESTIONVM
IN HOC SECVNDO LIBRO DISPVTATARVM.

DISTINCTIO I.
PARS PRIMA.
ARTICVLVS I.

ANne res habeat principiũ causale? q. 1.
An mundus ab æterno uel ex tempore productus sit? q. 2.

ARTICVLVS II.
An res productæ sint in esse à pluribus principiis? q. 1.
An primum principium productiuum rerum, se ipso, uel mediante alio res produxerit? quæst. 2.

ARTICVLVS III.
An creatio mutationẽ dicat? q. 1
An etiam dicat medium inter creatorem, & creaturam? quæst. 2.

DISTINCTIO I.
PARS SECVNDA
ARTICVLVS I.
An à primo efficiente potuerit, uel debuerit esse rerum multitudo? q. 1.
An rerũ multitudo triplici hac sectione, distinctioneq; distinguatur. s. creatura spirituali, creatura corporali, & ex utraque media? quæst. 2.

ARTICVLVS II.
An ad sui gloriam, uel ad rerum met utilitatem res ipsas produxerit deus? q. 1.
An angelus præstantior sit homine? q. 2.

ARTICVLVS III.
An angelus & anima specie differant? q. 1.
Angelus & anima, ex quo differunt, quæ nam est differentia illa, qua differunt? q. 2.

DISTINCTIO. II.
PARS PRIMA.
ARTICVLVS I.
An spiritualia propriam mensuram habeant? quæstio. prima.
An æuiternorum omnium unũ sit æuum? q. 2.
An spiritualia permanentem, uel successiuã mensuram habeant? q. 3.
An æuum aliquo modo tempus præcedat? q. 1.
An & inter utrunque sit mensura media? q. 2.
An spirituales & corporales substantiæ simul creatæ sint? quæst. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIO II.
PARS SECVNDA
ARTICVLVS I.

An cœlum empyreum sit, & cuiusmodi naturæ sit? q.1.
An item influat in hæc inferiora? q.2.

ARTICVLVS II.

An angeli corporali loco locentur? q.1.
An pariter simul & semel in pluribus locis, uel in uno tãtum loco sint? q.2.
An similiter in loco punctali, uel partibili sint? q.3.
An plures eorum in eodem loco simul esse possint? q.4.

DISTINCTIO III.
PARS PRIMA.
ARTICVLVS I.

An angeli ex materia & forma compositi sint? q.1.
An materia, ex qua angeli compositi sunt, eadem sit cum materia corporalium? q.2.
An corporalium & incorporalium materia una numero sit? quæst.3.

ARTICVLVS II.

An in angelis sit mera discretio personalis? q.1.
An isthæc personalis discretio accidentalis, uel substantialis in eisdem sit? q.2.
A qua parte itidem discretio hęc personalis sit, à parte principii formalis, uel materialis? quęst.3.

DISTINCTIO III.
PARS SECVNDA
ARTICVLVS I.

An Deus angelum, malum condiderit? q.1.
An angelus illico quòd creatus est, peccauit? q.2.

ARTICVLVS II.

An angelus creata omnia, quæ cognouit, per species innatas, uel acquisitas cognoscat? quæst. 1.
An angelus naturali cognitione diuinam essentiã in se, absq; adminiculo, uel medio aliquo cognouerit? q.2.

ARTICVLVS III.

An angeli naturali dilectione deũ propter se & super omnia dilexerint? q.1.
Angeli naturali dilectione quẽ magis diligunt, superiorem, inferiorem, an parem? quęstio.2.

DISTINCT. IIII.
ARTICVLVS I.

An angeli in gloria & beatitudine creati sint? q.1.
An item in gratia creati sunt? quęst.2.

ARTICVLVS II.

An angeli boni præsciuerint futuram suam glorificationem? quæst. 1.
An & mali præuiderint suũ casum? q.2.

ARTICVLVS III.

An angeli in primordio creationis matutinam cognitionem habuerint? q.1.
An qui ex angelis permanserit, habeant nunc uespertinã cognitionem? q.2.

DISTINCTIO V.
ARTICVLVS I.

An Lucifer peccato superbiæ peccauerit? q.1.
Quid Lucifer appetiuerit? quęst 2.

ARTICVLVS II.

An & minores angeli peccato superbiæ peccauerint? q.1.
An peccatum minorum angelorum ad Luciferi peccatum ordinem habeat? q.2.

ARTICVLVS III.

An conuersio bonorum angelorum ad Deũ uirtute naturæ, uel auxilio gratiæ fuerit? q.1
An in huiusmodi conuersione meritum præmium præcesserit? q.2.

DISTINCTIO VI.
ARTICVLVS I.

De quorum ordine Lucifer fuerit? q.1.
De quorum pariter ordine & minores angeli, qui cum eo ceciderunt? q.2.

ARTICVLVS II.

An angeli cadentes, in infernũ ceciderint? q.1.
An dæmones ubicunque sunt, infernali cruciatu cruciẽtur? quæst. 2.

ARTICVLVS III.

An dæmones in ordines distincti sint, quemadmodum & angeli boni? q 1.
An & in eisdẽ prælatio sit? q.2.

DISTINCT. VII.
PARS PRIMA.
ARTICVLVS I.

An uoluntas, uel affectus dæmonum rectificari possit? q.1.
An & in eisdem mala uoluntas semper continuetur? q.2
An similiter aliquando isthæc mala eorum uoluntas intendatur? q.3.

ARTICVLVS II.

An confirmatio liberum arbitrium mutet? q.1.
An obstinatio tollat dæmonibus usum liberi arbitrii? quæst.2.
An confirmatio in bono, obstinatio in malo augeant, minuãt ue libertatis dominium? q.3.

DISTINCT. VII.
PARS SECVNDA
ARTICVLVS I.

An dæmones circa præsentia uel decipi, uel oberrare possint? quęst.1.
An & præteritorum obliuisci possint? q.2.
An etiam futura contingentia præcognoscant? q.3.

ARTICVLVS II.

An omnes formæ à creatore inducantur; uel aliquæ sint ab agente creato? q.1
An dæmones ueras rerum formas rebus inducere possint? quęst.2.
An magia absq; peccato liceat uti? q.3.

DISTINCT. VIII.
PARS PRIMA.
ARTICVLVS I.

An angeli corpora habeant sibi unita? q.1.
An illa quandoque assumant? quæst.2.

ARTICVLVS II.

An quæ angeli corpora assumunt; ueram humanorũ corporum formam habeant? q.1.
An item de natura cœlesti, uel elementari illa fiant? q.2.

ARTICVLVS III.

An angeli in corporibus assumptis operationes animę uegetatiuæ exerceant? q.1
An pariter operationes sensitiuæ potentię exerceant? q.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCT. VIII. PARS SECVNDA

ARTICVLVS I.

An dæmones in corporibus humanis habitare possint? q.1.
An etiam iidem animabus illabi possint? q.2.
An & sensus illudere possint? quæst. 3.
An item & cognitiones immittere? q.4.
An pariter malas affectiones incendere? q.5.
An æquè & secreta conscientiæ scrutari? q.6.

DISTINCTIO IX.

ARTICVLVS I.

An angeli, etiam diuersorũ ordinum, eiusdem speciei omnes sint? q.1.
Angeli natura, uel gratia in ordines distincti sint? q.2.
An iuxta maiorem naturalium capacitatem & maiora à Deo gratuita angeli recipiant? quæst.3.
A quo quisque angelorum ordo denominatur? q.4.
An ad singulos Angelorum ordines fiat saluãdorum assumptio? q.5.
An post iudicium angelorum prælatio euacuabitur? quæstio.6.
An angelorum ordines nouẽ numerò sint: ita, ut ulteriùs ordinẽ aliũ addere nõ liceat? q.7.
An angeli eiusdem ordinis omnes æquales sint? q.8.
An & aliis creaturis rationalibus præter angelos per ordines distingui conueniat? quæst.9.

DISTINCTIO X.

ARTICVLVS I.

An angeli boni mittantur? q.1.
An omnium angelorum sit mitti? q.2.

ARTICVLVS II.

An angeli mittantur ad accendendum affectum? q.1.
An & ad illuminandum intellectum? q.2.

ARTICVLVS III.

An locutio angeli idẽ sit, quod eius cognitio? q.1.
An eadem locutio & à Deo & ab angelo esse possit? q.2.

DISTINCTIO XI.

ARTICVLVS I.

An angeli deputari debuerint ad custodiam hominis lapsi? quæst. 1.
An si homo stetisset, angeli ad eius custodiam deputati essent? q.2.
An Christus Angelum custodẽ habuerit? q.3.

ARTICVLVS II.

An angeli custodire desinant, quos obstinatos cõpererint? quæst.1.
An angelis augeatur gaudium ex salute custoditorum? q.2
An uice uersa ex damnatione custoditorum ab eis detrimẽti quidquã sibi eueniat? q.3.

DISTINCTIO XII.

ARTICVLVS I.

An materia corporalium in omnimoda possibilitate creata sit, priuata prorsus quacunque forma? q 1.
An etiam in perfecta actualitate producta sit? q.2.
An materia prima sub aliqua diuersitate formarũ creata sit? q.3

ARTICVLVS II.

An superiorum & inferiorum una sit materia? q.1.
An in die, uel ante omnẽ diem producta sit materia prima? quæst.2.
An eadem locum repleuerit, occupauerit que? q.3.

DISTINCT. XIII.

ARTICVLVS I.

An per lucem primo die factam lux corporalis, uel spiritualis intelligenda sit? q.1.
Quomodo noctem, diemue faciebat? q.2.

ARTICVLVS II.

An lux corpus, uel forma corporis sit? q.1.
An item forma substantialis uel accidentalis sit? q.2.

ARTICVLVS III.

An lumen, à corpore luminoso egrediens, corpus, uel corporis qualitas sit? q.1.
An lumen substantialis, uel accidentalis forma uel qualitas sit? q.2.

DISTINCT. XIIII. PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An cœlum crystallinum de natura aquæ sit? q.1.
An firmamentum eiusdem naturæ sit cum igne, elemento? quæst.2.

ARTICVLVS II.

An cœlũ orbicularis figuræ sit? quæst.1.
An in eodẽ cœlo sit ponere dextrũ, & sinistrum? q.2.

ARTICVLVS III.

An cœlũ immediatè a Deo moueatur? quæst.1.
A quo eiusdẽ motus sit, an à propria forma, uel ab intelligentia? q.2.

DISTINCT. XIIII. PARS SECVNDA

ARTICVLVS I.

An omnia cœli luminaria in eodem continuo, uel in diuersis sita sint? q.1.
An pariter in suis orbibus propriis motibus moueantur? quæst.2.
An detur cœlum aliquod mobile, quod stellis, luminaribusq; careat? q.3.

ARTICVLVS III.

An luminaria diuersa sint in perfectione? q.1.
An isthæc diuersa luminaria diuersas in corporibus inferioribus impressiones efficiant? quæst.2.
An ex diuersitate eorundem diuersi in hominibus causentur mores? q.3.

DISTINCTIO XV.

ARTICVLVS I.

An irrationalium animæ ex nihilo, uel ex aliquo productæ sint? q.1.
An animalium corpora ex omnibus elementis uel ex uno tantum compacta sint? q.2.
An item ex actiuis magis, uel ex passiuis elementis constent? q.3.

ARTICVLVS II.

An omnia sensibilia propter hominem facta sint? q.1.
An congruo ordine eadem sensibilia Deus produxerit? q.2.
An postquam Deus animalia produxit, ab omni opere quieuit? q.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCT. XVI.

ARTICVLVS I.

An hó uerè imago dei sit? q.1.
An & naturaliter eiusdem imago sit? q.2.
An solus homo, ita quòd non alius, ad imaginẽ dei sit? q.3.

ARTICVLVS II.

An in angelo, uel in anima humana imago dei principaliùs reperiatur? q.1.
An etiam principaliùs in mare, quã in fœmina reperiat? q.1.
An item in cognitiua, uel in motiua & affectiua potentia principaliùs sit? q.3.

DISTINCT. XVII.

ARTICVLVS I.

An anima primi hominis de dei substantia producta sit? quæst.1.
An item ex materia producta sit? q.2.
An pariter ante corpus, uel post producta fuerit? q.3.

ARTICVLVS II.

An corpus Adæ de natura purè cœlesti produci debuerit? q.1.
An item ex sola elementari natura, uel etiam ex cœlesti conflatum fuerit? q.2.
An etiam compactum sit ex elementis in æquali complexione, & compositione? q.3.

DISTINCT. XVIII.

ARTICVLVS I.

A quo formatum sit Euæ corpus? q.1.
An item Eua de costa formata sit secundum rationem seminalem? q.2.
An ratio seminalis uniuersalis, uel singularis forma sit? q.3.

ARTICVLVS II.

An uniuersorum hominum animæ una, uel diuersæ substãtię sint? q.1.
An pariter simul omnes productæ sint? q.2.
An anima rationalis sit ex tradu ce? q.3.

DISTINCT. XIX.

ARTICVLVS I.

An anima humana natura immortalis sit? q.1.
An etiam & quæuis anima brutalis immortalis sit? q.2.

ARTICVLVS II.

An si Adam non peccasset, corpus eius dissoluti potuisset? q.1
An & ipso peccãte, potuisset corpus eius per esum ligni uitæ perpetuari? q.2.

ARTICVLVS III.

An primus homo natura, uel gratia immortalis erat? q.1.
An si isdem stetisset, eadem per essentiam fuisset immortalitas innocentiæ cum immortalitate gratiæ? q.2.

DISTINCTIO XX.

ARTICVLVS I.

An in statu innocentiæ fuisset sexuum commistio? q.1.
An & in hac commixtione sexuum fuisset seminum decisio? q.2.
An & in seminum decisione fuisset delectationis intensio? quæst.3.
An & in illa coitione fuisset integritatis corruptio? q.4.
An quotiens tũc coissent, totiés prolem genuissent? q.5.
An & æquè pares numero fœminas ac mares genuissent? quęst.6.

Di-

DISTINCT. XXI.

ARTICVLVS I.

A quo ductus sit diabolus, ut primum hominem tentaret? q.1
An consultò in serpentis forma primum hominem diabolus aggressus est? q.2.
Qui ordo, progressusque tentationis primorum parentum? quæst.3.

ARTICVLVS II.

An carnis sit tentare? q.1.
An eadem sit carnis tẽtatio, quę diaboli? q.2.
An carnis, uel diaboli tentatio difficilior sit superatu? q.3.

ARTICVLVS III.

An Adæ peccatum ueniale fuerit? q.1.
An eiusdem peccatum remissibile & remediabile fuerit, magis quam diaboli peccatum? quæst.2.
An item ex omnibus peccatorũ generibus grauissimum fuerit? q.3.

DISTINCT XXII.

ARTICVLVS I.

Quo peccati genere mulier peccauit? q.1.
An quod mulier appetiit, & uir concupiuit? q.2.
An uir, uel mulier grauiùs peccauit? q.3.

ARTICVLVS II.

An peccatum primorum parentum ex ignorantia fuerit? q.1
An ignorantia in aliquo culpa esse possit? q.2.
An ea à culpa excuset? q.3.

DISTINCT. XXIII.

ARTICVLVS I.

An decuerit deum facere hominem inexpugnabilem? q.1.
An saltè eundem tentari permittere debuerit? q.2.
An uir iustus tentari optare debeat? q.3.

ARTICVLVS II.

An si homo stetisset, per tẽporũ interualla in cognitione profecisset? q.1.
An primi parentes si stetissent, aliquando decipi potuissent? quæst.2.
An ita clare cognouerit Adam deum in statu innocentiæ, ut nunc beati in patria? quęst.3.

DISTINCT. XXIIII. PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An possibile fuerit dari homini liberum arb. per naturã inflexibile? q.1.
An datum fuerit homini adiutorium, per quod absque omni gratia tentationi resistere potuisset? q.2.

ARTICVLVS II.

An intellectus & affectus, siue ratio & uoluntas essentialiter differant? q.1.
An superior & inferior portio diuersæ potentiæ in anima sint? q.2.
An naturalis, & deliberatiua uoluntas una uel diuersæ potentię sint? q.3.
An æquè intellectus agẽs & possibilis eádem, uel diuersæ potentiæ sint? q.4.

DISTINCT. XXIIII. PARS SECVNDA

ARTICVLVS I.

An in superiori parte rõnis habeat esse peccatũ fm se? q.1.

An

An ibidem ueniale peccatum esse possit? q.2.

ARTICVLVS II.

An in inferiori parte rationis peccatū aliquod fieri habeat, nullatenus sensualitate suggerente? q.1.

An hęc inferior rationis pars sine superiori mortaliter peccare possit? q.2

ARTICVLVS III.

An in sensualitate peccatum ueniale esse possit? q.1.

An similiter mortale? q.2.

DISTINCT. XXV. PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An liberum arbitrium in solis animalibus rationalibus sit, uel etiam in irrationalibus? quæst. 1.

An & potentia sit, à ratione, uoluntateque distincta? q.2.

An item utrunque dictorum cõplectatur, uoluntatem scilicet & rationem? q.3.

An si hæc etiam complectitur, per modum habitus, uel per modum potentiæ complectatur? q.4.

An quidquam supra eadem addat? q.5.

An penes rationem, uel uoluntatem principaliùs nobis idipsum insit? q.6.

DISTINCT. XXV. PARS SECVNDA

ARTICVLVS I.

An liberum arbitrium æquè in omnibus sit; uel secundū magis & minus? q.1.

An actuum contingentium tantum, uel etiam necessariorum sit? q.2.

An secundum quòd liberum in malum possit? q.3.

An etiam ab aliquo cogi possit. q.4.

An saltem à deo cogi possit? quæst.5.

An & ex ineptitudine corporis ligari, impediriue possit quò ad usum? q.6.

DISTINCT. XXVI.

ARTICVLVS I.

An gratia ponat quid circa acceptantem, uel circa acceptatum? q.1.

An quod circa acceptatum ponit; creatum, uel increatum quid sit? q.2.

An gratia in genere substantiæ, uel in genere accidentis sit? quæst 3.

An si in genere accidentis sit; in cuius accidentis genere, corruptibilis, uel incorruptibilis? q 4.

An animæ, uel eius potẽtiis gratia primò insit? q 5.

An gratia comparetur ad animã in ratione motoris? q.6.

DISTINCT. XXVII.

ARTICVLVS I.

An gratia gratumfaciens diuidatur per differentias essentialiter diuersas? q.1.

An ipsa, & uirtus gratuita essentialiter differant? q.2

An similiter essentialiter differat à gloria? q 3.

ARTICVLVS II.

An per gratiam mereri contingat ipsum gratiæ donũ, iam habitum? q.1.

An item per ipsam gratiam ipsiusmet gratiæ augmentum mereri contingat? q.2.

An æquè per gratiam gratiæmet complementum mereri contingat merito condigni? q.3.

DISTINCT. XXVIII.

ARTICVLVS I.

An liberum arbitrium à culpa resurgere possit absque gratia gratumfaciente? q.1.

An item absque eadem gratia in aduersarium prœualere possit? q.2.

An æquè et mãdata omnia adimplere? q.3.

ARTICVLVS II.

An liberum arbitriũ gratia gratisdata destitutum, sufficienter se disponere possit ad gratiam gratumfacientem? q.1.

An idem omni gratia destitutum, tentationibus resistere queat? q.2.

An etiam sic omni diuino auxilio denudatum, in aliquod bonum opus ex genere possit? q.3.

DISTINCT. XXIX.

ARTICVLVS I.

An in statu innocentiæ fuisset homo apud deo acceptus absque gratia? q.1.

An in eodem statu in opus meritorium exire potuisset absque dono gratiæ? q.2

ARTICVLVS II.

An homo ante casum gratiam habuerit? q.1.

An item simul tempore, & in naturalibus, & in gratuitis conditus fuerit? q.2.

ARTICVLVS III.

An homo tot uirtutes post lapsum habuerit, quot ante lapsum? q.1.

An dona gratuita æquè efficacia fuerint homini ad merendum ante lapsum, sicut post lapsum? quæst.2.

DISTINCT. XXX.

ARTICVLVS I.

An natura humana ita corrupta instituta sit; uel ex demerito primæ transgressionis isthæc corruptio ei aduenerit? q.1.

An ex eodem demerito nedum pœnaliter, sed & culpabiliter corrupta fuerit? q.2.

ARTICVLVS II.

An peccatum originale concupiscentia sit? q.1

An idem peccatum ignorantia sit? q.2.

ARTICVLVS III.

An quidquam de alimento transeat in ueritatem humanę naturæ per actum generatiuę? quæst. 1.

An ẽt quidquã in ueritatẽ eiusdem naturæ transeat mediante opere nutritiuæ? q.2.

DISTINCT. XXXI.

ARTICVLVS I.

An anima sensibilis in hominibus à generante sit? q.1.

An ex parte sensitiua, uel rationali peccatum originale primò animæ insit? q.2.

An magis uis generatiua, quàm quæuis alia potentia per peccatum originale primò inficiatur? q.3.

ARTICVLVS II.

An anima à carne inficiposſit? quæst.1.

An peccatum originale contrahatur in anima ex carne propter aliquem appetitum illius adhanc? q.2.

An caro ex propagatione tantũ

inficiatur;uel ex propagatione & libidine simul?q.3.

DISTINCT. XXXII.

ARTICVLVS I.

An baptismus deleat originale quantum ad culpam?q.1.

An item idē deleat quantum ad causam?quæst.2

ARTICVLVS II.

An in anima uel in carne uti in subiecto concupiscentia sit? quæst.1.

An utē a deo isthęc eē possit?q.

ARTICVLVS III.

An deus iurè imputet peccatū originale infantibus in demeritum, & pœnæ reatum? quæst.1.

An deceat eūdem animas infundere corporibus,ab Adam fœdè propagatis?q.2.

DISTINCT. XXXIII.

ARTICVLVS I.

An ēt peccata actualiaparētum proximorum imputentur, & transmittatur filiis; uel tātum originalis culpa i eos trāsfundatur?q.1.

An tota posteritas sicut i Adam uiciari potuit, ita & in eodē satisfacere quiuit?q.2.

ARTICVLVS II.

An peccatum originale æquè in omnibus reperiatur? quæst.1.

An peccatum originale unum tantum sit?q.2.

ARTICVLVS III.

An paruuli in solo originali decedentes,puniant pœna ignis materialis?q.1.

An item dolore aliquo interno præmantur?q.2.

DISTINCT. XXXIIII.

ARTICVLVS I.

An malum a bono,uti ab origine sit?q.1.

An item a uoluntate sit, uti ab efficiente, uel deficiente? quæst.2.

An a bono sit secundum intētionem,uel præter intentionem? quæst.3.

ARTICVLVS II.

An quidquā ita in summo malum sit, ut nihil omnino habeat boni?q.1.

An malum sit in bono sibi oppositō?q.2.

An etiam in eodem sit ut habitus & potentia aliqua: uel ut pura priuatio?q.3.

DISTINCT. XXXV.

ARTICVLVS I.

An peccatū corrumpat bonum? quæst.1.

An idem essentialiter sit corruptio passio?q.2.

An peccatum ex eo quod bonū corrumpit, bono increato cōtrarium sit?q.3.

ARTICVLVS II.

An quodlibet malum simul & inseparabiliter trium horum corruptiuum sit.s.modi, speciei,& ordinis?q.1.

An isthæc eadem tria quolibet peccato ęquę corrumpantur? quæst.2.

An etiam totaliter per malum corrumpantur?q.3.

DISTINCT. XXXVI.

ARTICVLVS I.

An peccatum peccati pœna sit? quæst 1.

An passiones animæ pœna tantum; uel pœna & culpa sint? quæst.2.

ARTICVLVS II.

An sit ponere culpam præcedentem sine pœna subsequente? quæst.1.

An econuersò dare sit pœnam sine præcessione culpæ?q.2.

ARTICVLVS III.

An pœna aliqua a deo inducatur?q.1.

An item pœna omnis ab eodem inducatur?q.2.

DISTINCT. XXXVII.

ARTICVLVS I.

An omnis actio secūdum quod actio à deo sit?q.1.

An uniuersalis rerum conseruatio a deo sit? q.2.

An omnis compositio a deo sit? quæst.3.

ARTICVLVS II.

An actio iniusta secundum quod iniusta, à deo sit?q.1.

An fortuitum ut fortuitū a deo sit?q.2.

An enunciatio falsa inquantum falsa,à deo sit?q.3.

DISTINCT. XXXVIII.

ARTICVLVS I.

An uoluntas sit bona & commēdabilis ratione boni finis? quæst.1.

Quis sit ille finis,a cuius,& ad cuius bonitatem uoluntates nostræ bonæ dicuntur?q.2.

An bonę uoluntatis unus tantū, uel plures fines sint?q.3.

An & malorū uoluntatum unus finis sit?q.4.

ARTICVLVS II.

An intento in solis rationalibus sit?q.1.

An item prout in solis eis reperitur,ex parte affectus, uel intellectus se teneat?q.2.

DISTINCT. XXXIX.

ARTICVLVS I.

Ad cognitiuā, an ad affectiuā potentiam conscientia spectet? quæst.1.

An etiam habitus innatus, uel acquisitus sit?q.2.

An ad omne id,quod conscięntia ad salutem necessariū dictat? teneamur?q.2.

ARTICVLVS II.

Ad cognitiuam, uel ad affectiuā potentiam synteresis spectet? quæst.1.

An eadem synteresis per peccatum extingui possit?q.2.

An & deprauari?q.3.

DISTINCT. XL.

ARTICVLVS I.

An omne opus, quod bona intentione fit, bonum sit? quæst.1.

An iuxta quātitatem bonitatis, uel malitiæ intentionis sit & quantitas bonitatis, uel malitiæ operis?q.2.

An sola bona intentio absq; executione operum ad uitā æternam sufficiat?q.3.

ARTICVLVS II.

An opus bonum, tum maxime priuilegiatum ad bonam intentionem quidquam addat? quæst.1.

An eadem bona opera quidquā addant ad bonam intentionem quantùm ad quantitatē dati? q.2.

An ad multiplicitatē bonorum operum multiplicetur & merces præmii?q.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCT. XLI.

ARTICVLVS I.

An diuisio actionis deliberatiuę in bonam & malam, sit diuisio per differentias oppositas? q. 1.

An bonitas, & malitia essentialiter diuidant actionem uoluntariam? q. 1.

An pariter differentię immediatæ sint: uel sit ponere tertiũ: actionem, s. quæ neque bona, neque mala sit, sed indifferes potiùs? q. 2.

ARTICVLVS II.

An omne peccatum actuale uoluntarium sit? q. 1.

An etiam circa uoluntatem ueluti circa subiectum sit? q. 2.

An sicut peccare uoluntatis proprium est: ita & puniri eiusdẽ proprium sit? q. 3.

DISTINCT. XLII.

ARTICVLVS I.

An peccatum uoluntatis, & peccatum operis unum peccatũ, uel duo peccata sint? q. 1.

An opus exterius malum ad uoluntatis malitiam quidquam addat? q. 2.

ARTICVLVS II.

An peccatum mortale, & peccatum uentale in auersione cõueniant? q. 1.

An similiter conueniant in reatu pœnæ æternæ? q. 2.

ARTICVLVS III.

An peccatum diuidi habeat per differentias materiales tantũ, uel etiam per formales & specificas? q. 3.

An pariter per auersionem & cõuersionem diuidatur uti per oppositas differentias peccatorum? q. 2.

DISTINCT. XLIII.

ARTICVLVS I.

An peccatum in spiritum sanctum dicat genus peccati distinctum a reliquis generibus peccatorum? q. 1.

An & hoc peccatum peccatum aliud præambulũ semper habeat? q. 2.

ARTICVLVS II.

An peccatum in spiritum sanctum grauissimum peccatorum sit? q. 1.

An etiam irremissibile sit? q. 2.

ARTICVLVS III.

Quæ, & quot sint peccati in spiritum sanctum species? q. 1.

An uerè eiusdem species dicendę sint? q. 2.

DISTINCT. XLIIII.

ARTICVLVS I.

An potentia peccandi à Deo in nobis sit? q. 1.

An eadem potẽtia peccandi inquantũ hmõi mala sit? q. 2.

ARTICVLVS II.

An potestas dominandi à Deo sit? q. 1.

An eadem potestas ab institutione naturæ, uel secundum punitionem culpæ sit? q. 2.

ARTICVLVS III.

An christiani sæcularibus Tyrannis sese subiicere teneantur? q. 1.

An & religiosi obedire teneantur Prælatis suis in omnibus, tametsi contra Deum minime fuerint?

FINIS.

D. BONAVENTVRAE
IN SECVNDVM LIBRVM SENTENTIARVM.

PROLOGVS.

Eccl.7. SOLVMMODO hoc inueni, ꝙ Deus fecit hominem rectum: & ipse se infinitis immiscuit quæstionibus. Solicitè consideranti præsentis Libri, scilicet, Secundi Sententiarũ principalem intentionem, & totalẽ continentiam, illud occurrit, ad quod suam inquisitionem, dicit Sapiens esse perductam Eccl. 7. in uerbo proposito. Cum enim cuncta tentasset in sapientia, & plus defecisset, quàm profecisset: tandem hoc se inuenisse fatetur, ꝙ Deus fecerit hominem rectum, &c. In quo uerbo duo claduntur. s. ꝙ hominis recta formatio, & rectitudo est a Deo: & hoc tangitur cum dicitur, Deus fecit hominem rectum. Aliud est, ꝙ hominis miseria, & obliquatio est a seipso: & hoc tangitur cum dicitur, & ipse se infinitis immiscuit quæstionibus. In his autem duobus clauditur terminus totius humanæ comprehensionis: Vt cognoscat originem boni, & cognoscendo requirat, & ad illam perueniat, & ibi requiescat. Et ut cognoscat originem, & principium mali, & illud uitet, & caueat. In his etiam clauditur tota intentio tractatus Libri præsentis: qui circa duo uersatur. s. circa hominis conditionem, & eius deuiationem. Hominis autem conditio tangitur, cum dicitur: Deus fecit hominem rectũ. Qualiter autem illud intelligitur, ꝙ Deus fecerit hominem rectum, explicatur Eccle. 17. ubi dicitur. Deus creauit hominem de terra: hoc dicit quantum ad corpus: Et secundum imaginem suam fecit illum: hoc dicit quantum ad animæ naturam. Et iterum conuertit illũ in ipsam: hoc dicit quantũ ad gratiam superadditam, quæ animam cõuertit ad Deum per uirtutum habitus. & ideo subiungit. Et secundum se uestiuit illum uirtute. In hoc uerbo ostenditur, ꝙ Deus non tantum fecit hominem possibilem ad rectitudinẽ, suam ei imaginem conferendo: sed etiam fecit hominem rectum ad se conuertendo ipsum. Tunc enim homo rectus est, quando intelligẽtia adæquatur summæ ueritati in cognoscendo; uoluntas conformatur summæ bonitati in diligendo: & uirtus continuatur summæ potestati in operando. Hoc autem est, quando homo ad Deum conuertitur ex se toto. Primò igitur homo rectus est, cum intelligentia ueritati summæ æquatur: æquari autem dico non per omnimodam

perfectionem, uel implectionem: sed per quandam imitationem. Si enim ueritas (vt dicit Anſel.) eſt rectitudo ſola mente perceptibilis, & rectitudini non pōt æquari, niſi rectum, cum intellectus noſter æquatur ueritati, nō ceſſariò rectificatur. Tunc autē æquatur, quando actualiter ſe conuertit ad ueritatem. Veritas enim ī actu diffinitur, quòd eſt adæquatio rei, & intellectus. Intelligentia autem noſtra ad ueritatem conuerſa uerificatur, ac per hoc ueritati æquatur, & dū ęquat rectitudini rectificat: vnde ſine ueritate nullus rectè iudicat; ut dicit in Lib. De uera relig. & qui aſpicit ad veritatē, iudicat rectè, ſecundum q̄ Dominus dicit Simoni. Luc. 7. Rectè iudicaſti, id eſt rectè dixiſti, uel decreuiſti. Similiter rectificatur, dum uolūtas ſummę beatitudini conformatur. Summa enim bonitas eſt ſumma æquitas, ſiue iuſtitia: tanto enim melior quis, quantò iuſtior. Sed (ut dicit Anſel.) Iuſtitia eſt rectitudo uoluntatis, nihil autem conformatur rectitudini, niſi rectū, Dū ergo uoluntas bonitati ſummæ, & æquitati conformatur, neceſſariò rectificatur. Tunc autem cōformatur, cum ad ipſum cōuertitur diligendo. vnde Hugo. Scio anima mea, q̄ dum aliquid diligis, in eius ſimilitudine transformaris. Qui enim diligit bonitatē, rectus eſt. Et hoc eſt, quod dicitur Canti. Recti diligunt te. Recti enim ad tuā bonitatem ſunt conuerſi; & tua bonitas ad eos inclinātur. Vnde anima experta clamat, & dicit, Quam bonus Iſrael Deus his, q̄ recto ſunt corde. Et quia ſoli recti experiuntur: ideo rectos decet collaudatio. Nihilominus rectificatur: dum uirtus ſummæ poteſtati continuatur. Rectum enim eſt, cuius medium nō exit ab extremis. Extrema ſunt primum, & ultimū, alpha, & omega, principium & finis. Operatio inter hæc eſt medium, per quam efficiens peruenit in finē. Illa ergo uirtus recta eſt, cuius operatio eſt a principio primo, & ad finem ultimum. Quoniam ergo diuina uirtus omnia operatur a Deo, & propter Deū, hinc eſt q̄ rectiſſima eſt in operādo. Nihil autem continuatur recto, niſi rectum, cum ergo uirtus noſtra ſummæ poteſtati continuatur: abſque dubio rectificatur: & ex hoc homo non ſolum rectus, ſed etiam rector, & Rex efficitur. Deut. penu. Et erit apud rectiſſimū Rex cōgregatis principibus populi cum tribubus Iſrael. Hoc autem erit in gloria, quando uirtus noſtra continuabitur diuinę uirtuti: tūc erimus omnipotētes uoluntatis noſtrę, ſicut, & Deus ſuæ: & ideo oēs Reges: & ideo oībus promittitur regnum cœlorum. Fecit igitur Deus hominē rectum, dum ipſum fecit ad ſe conuerſum. In conuerſione enim hominis ad Deum nō ſolum rectificabatur ad id, quod ſurſum: ſed etiā ad id quod deorſum. Homo enim in medio conſtitutus, dum factus eſt ad Deum conuerſus, & ſubditus: cętera ſunt ei ſubiecta: ita q̄ Deus, omnem ueritatem creatam ſubiecerat eius intellectui ad iudicandum: omnem bonitatē eius affectui ad utēdum: omnem

In Dialogo de verita. 12. c. 13.

In Dialogo de lib. arb. cap. 9.

Cap. 1.

Pſ. 72.

omnem uirtutem eius poteſtati ad gubernādum. Ex hoc namq; q̄ intelligentia conuerſa eſt ad diuinam ueritatem, uendicat ſapientiā per quam oīa diiudicat: ſecundum q̄ dicitur Sap. 7. Ipſa dedit mihi oīum, quę ſunt, ſcientiam: vt ſcirem orbis terrarum diſpoſitionem, & uirtutes cœlorum initium, & conſeruationē, & medietatem temporum, anni curſus, ſtellarum diſpoſitiones, naturas animaliū, & iras beſtiarum, uires herbarum, uim uentorū, & cogitationes hominum, differentias uirgultorum, & uirtutes radicum, & quæcunque ſunt abſconſa, & improuiſa. Vnde & Adam omnibus nomina impoſuit. Subiecit nihilominus uoluntati omnia ad vtēdum: vt poſſet oīa in vſum, & utilitatē ſuam conuertere. Vnde Pſal. 8. Oīa ſubieciſti ſub pedibus eius. Vnde Apoſtolus dicit ad Deum conuerſus. 1. Cor. 3. Omnia veſtra ſunt. Subiecit etiam uirtuti ad gubernandum. Gene. 1. Subiicite eam. ſ. terram, & dominamini piſcibus maris, & uolatilibus cœli. Iſta autem recta hominis conditio quantum ad ſuperius, & inferius ſimul tangitur in illo uerbo. Faciamus hoīem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: & præſit, &c. Fecit ergo Deus hoīem rectum, dum ad ſe conuertendo, ſibi eum aſſimilauit, & per hoc omnibus præpoſuit; & ſic patet recta humanæ naturę conditio. Et ſequitur miſerabilis deuiatio, ī hoc quod ſubditur, & ipſe infinitis ſe immiſcuit quæſtionibus. In quo poteſt notari, & modus labendi, & ſtatus, in quem cecidit. Modus labendi in his tribus, quę dicit ſecundum tria, quæ in peccato conſiderantur, & tria quæ in hoc uerbo proponuntur. In peccato namque eſt conuerſio, & auerſio, & bonorum amiſſio, ſiue expoliatio. Conuerſio intelligitur per immixtionem, auerſio per finis priuationem, ſed expoliatio per quæſtionem. Nam conuerſio facit prauum, uel impurum, auerſio infirmum, expoliatio mendicum: & hoc totum tāgitur, cum dicitur, Immiſcuit ſe infinitis queſtionibus. Poteſt etiam notari ſtatus, in quem cecidit. Sic enim cecidit a rectitudine, ut perderet ipſam rectitudinem, non rectitudinis aptitudinem: perderet habitum, non appetitum: quia ſic amiſit ſimilitudinem, ut tamen pertranſeat in imagine. Quoniam igitur remanſit appetitus ſine habitu: iō factus eſt homo quærendo ſollicitus. Et quia nihil creatum recompenſare poteſt bonum amiſſum, cum ſit infinitum: ideo appetit, quærit & nunq̄ quieſcit: & ideo declinando a rectitudine, infinitis quæſtionibus ſe immiſcuit. Vnde intelligētia auertēdo ſe a ſumma ueritate, & gratia: effecta ignara, infinitis quæſtionibus ſe immiſcuit per curioſitatem. Eccle. 8. Eſt homo, qui diebus, & noctibus ſomnū non capit oculis, & intellexi, q̄ omnium operum Dei nullā poſſit homo inuenire rationē, ſupple, quæ finiat appetitum, ſiue inquiſitionem: immo generat aliam quæſtionem, & parit nouam contentionem, & immiſcet inextricabile dubitationē: propter quod dicitur Prouc. 20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Honor est homini, qui separat se a contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis. Tales sunt miseri homines, qui intendunt fabulis, & genealogiis infinitis. Quia sicut dicitur 2. Timo. 3. Semper sunt discentes, & nunquam ad scientiã ueritatis peruenientes. Voluntas discedendo a summa bonitate, egena effecta, immiscuit se infinitis quæstionibus per concupiscentiam, & cupiditatem. Quia sicut dicitur Prouerb. 30. Ignis nunquam dicit, sufficit; unde & auarus non implebitur pecunia, sicut dicitur Eccles. 5. Ideo semper quærit, & mendicat. Similiter concupiscentia nõ satiatur: imo infinitis noluptatum quæstionibus implicatur. Sap. 14. Omnia commixta sunt: sanguis, homicidium, furtum, fictio, corruptio, & infidelitas, turbatio, periurium, tumultus, bonorum Dei immemoratio, animarum inquinatio, nationitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio mechiæ, & impudicitiæ. Hæ sunt quæstiones infinitæ, quæ commixtæ sunt, quibus immiscuit se homo, dum uoluntatem deformauit a summa bonitate. Virtus autẽ discõtinuando se a summa potestate, facta infirma immiscuit se infinitis quæstionibus per instabilitatem, unde semper querit quietẽ, & non inuenit. Vnde Esa. 19. Dominus immiscuit in medio Aegypti spiritũ uertiginis: iste est spiritus instabilitatis pro eo, q̃ nihil potest stabilire. Vnde homo peccator est sicut puluis, quem proiicit uentus a facie terræ. Vñ in Ps. 103. Auertente te faciem, turbabuntur: auferes spiritum, &c. & ideo erit tamquam puluis, quẽ proiicit uentus a facie terrę. Sicut igitur puluis non potest quiescere, quandiu est uentus uertiginis: sic nec nostra uirtus stabilis permanere: & ideo infinita loca quærit, & mutat, & mẽdicat suffragia. Immiscuit igitur se homo infinitis quæstionibus per curiositatem, dum cecidit a ueritate in ignorantiam: per cupiditatem, dum cecidit a bonitate in malitiam: per instabilitatem, dum cecidit a potestate in impotentiam. Sic ergo in uerbo proposito notatur hois cõditio, & eius deuiatio: & hoc solum inuenio determinatum in hoc Libro.

TEX-

TEXTVS MAGISTRI.

DISTINCTIO PRIMA,

PARS PRIMA.

De creatione humanæ naturæ quantùm ad principium efficiens, in generali.

CREATIONEM rerum insinuans scriptura, Deum esse creatorem, initiumq̃; temporis, atque omnium uisibilium, uel inuisibiliũ creaturarum in primordio sui ostendit, dicẽs: In principio creauit Deus cœlum, & terram. Gen. 1.

His etenim uerbis Moyses spiritu Dei afflatus, in uno principio à Deo creatore mundum factum refert, elidens errorem quorundam, plura sine principio fuisse principia opinantium. Plato namq; tria initia existimauit: Deum, s. exemplar, & materiam, & ipsam increatam sine principio, & Deum quasi artificem nõ creatorem. Creator.n. est, qui de nihilo aliquid facit. Et creare proprie est de nihilo aliquid facere. Facere uerò non modo de nihilo aliquid operari, sed etiam de materia. Vnde et homo, & angelus dicitur aliqua facere, sed non creare: uocaturq̃; factor, siue artifex, sed non creator. Hoc. n. nomen soli Deo proprie congruit, qui & de nihilo quædam, & de aliquo aliqua facit. Ipse est ergo creator, & opifex, et factor: sed creationis nomẽ sibi proprie retinuit, alia uero ẽt creaturis cõcauit. In scriptura tamẽ sæpe creator accipitur tanq̃ factor, et creare tanquam facere, sine distinctione significationis.

Agere, facere, & huiusmodi non æquè de Deo, & de creaturis dicuntur.

Verumtamen sciendum est, hæc uerba scilicet creare, facere, agere, & alia huiusmodi de Deo non posse dici secundũ eam rationẽ, qua dicuntur de creaturis. Quippe cum dicimus, eum aliquid facere, non aliquem in operando motum illi ineſſe intelligimus, uel aliquam in laborãdo passionem (sicut nobis solet accidere) sed eius sempiternæ uoluntatis nomen aliquem significamus effectum. i. æterna eius uoluntate aliquid nouiter existere. Cũ ergo aliquid dicitur facere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tale est ac si dicatur, iuxta eius uolũtatem, uel per eius uo
luntatem aliquid nouiter contingere, uel esse: ut in ipso nihil
noui contingat, sed nouum aliquid sicut in eius eterna uolun
tate fuerat, fiat sine aliqua motione, uel sui mutatione. Nos
uero operando mutari dicimur, quia monemur. Non enim
sine motu aliquid facimus. Deus ergo aliquid agere, uel fa-
cere dicitur, quia causa est rerum nouiter existẽtium, dum
eius uoluntate res nouæ esse incipiunt, quæ ante non erant
absq; ipsius agitatione: ut actus proprie dici nõ queat, cũ ui-
delicet actus omnis in motu consistat, in deo aũt motus nul-
Per si- *lus est. Sicut ergo ex calore solis aliqua fieri contingit, nul-*
mile o- *la tamen in ipso, uel in eius calore facta motione, uel muta-*
stendit, circa fi- *tione: ita ex Dei uoluntate noua habent esse sine mutatio-*
nẽ de 2. *ne authoris, qui est unum, & solum, & omnium princi-*
Genera *pium. Aristoteles uerò posuit principia, scilicet materiã,*
rium. *& speciem, & tertium operatorium dictum: mundum*
quoque semper esse, & fuisse.

Quod catholicum est, docet.

Horum ergo & similium errorem spiritus sanctus eua-
cuans, ueritatisq; disciplinam tradens, Deum in principio
Aug. in *temporum mundum creasse, & ante tempora æternaliter*
Enchi. *extitisse significat, ipsius æternitatem, & omnipotentiam*
Cap. 6. *commendans. Cui uoluisse, facere est, quia (ut prædiximus)*
num. 3. *ex eius uoluntate, & bonitate res nouæ existunt. Credamus*
ergo rerum creatarum cœlestium, terrestrium, uisibilium,
uel inuisibilium causam non esse nisi bonitatem creatoris,
qui est Deus vnus, & verus. Cuius tanta est bonitas, ut sum-
me bonus beatitudinis suæ, qua æternaliter beatus est, alios
uelit esse participes: quam uidet & communicari posse, &
minui omnino non posse. Illud ergo bonum, quod ipse erat,
& quo beatus erat, sola bonitate, non necessitate alijs com-
municari uoluit: quia summe boni erat prodesse uelle, &
omnipotentissimi nocere non posse.

POstquam Magister supra in Primo Lib. determinauit de mysterio Trinitatis, cõsequenter in hoc Secundo Lib. determinat de rebus creatis. Et diuiditur ista pars in duas. In prima agit de creatione humanæ naturæ, in secunda de creatione angelicæ naturæ, infra Di-

Distinct. 2. *De angelica itaque natura, &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In prima agit de hominis conditione. In secunda de lapsu eius, & tentatione, infra Distin. 21. *Videns igitur diabolus, &c.*) Prima pars hẽt duas: quia enim homo communicat cum omnibus creaturis, & cætera facta sunt propter hominem, ideo primo agit de conditione rerum in generali: secundo uero in speciali, infra Distin. 2. *De angelica itaque natura, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat de conditione rerum quantum ad principiũ efficiens: in secunda uero quantum ad finem, ibi. *Et quia non valet eius beatitudinis, &c.*) Prima pars habet tres particulas. In prima proponit ueritatem, quæ exprimitur in scripturæ sacræ auctoritate. In secunda uero auctoritatem explanat, ibi. *Creator enim est, &c.*) In tertia uero: quia per illam auctoritatem positiones erroneæ eliduntur, concludit ultimo earum euacuationem, ibi. *Horum ergo & similium errorum, &c.*) Et quælibet harum partium habet duas. In prima nanque parte proponit auctoritatẽ ueritatis. In secunda Platonis errorem, ibi. *Plato nanque, &c.*) Similiter & secunda duas hẽt. In prima explanat auctoritatẽ, & uerba auctoritatis. In secũda ponit errorem Arist. ibi. *Arist. uero duo, &c.*) Eodem modo tertia habet duas. Primo enim concludit errorum improbationẽ: secundo uerò fidei confirmationem, ibi. *Credamus igitur &c.*

Dub. 1. CReationem rerum, &c.] Quæritur de ordine istius Libri ad præcedentem. Cum enim nos cognoscamus creatorem p̃ creaturas, quia uidemus per speculum: & scientia debeat inchoari a notioribus nobis: ergo prius debuit agere de creaturis, quàm de creatore: ego iste Liber primus, non secundus debet esse. Resp. Dicendum, q̃ supra cum actum est de creatore, actũ est etiã de creaturis prout sunt uia ad perueniendum in cognitionem: nunc aũt agitur de cognitione rerum, prout cognitio de creatore administratur ei, quia agitur de conditione & lapsu. Non põt aũt cognosci cõditio, nisi prius cognoscatur eius principium, principium autẽ huius conditionis solus Deus est: ideo oportet doctrinam huius libri sequi doctrinam præcedẽtibus, & patet obiectum.

In uno principio a Deo, &c.] Dub. 2. Quæro, p̃ quo supponat ille terminus (principio) aut pro creato, aut pro increato. Non pro increato, quia præpositiones sunt transitiuæ. Non pro creato, quia nihil creatum erat, in quo fieret. Item. Ab eterno fuerunt res in principio suo. ſ. Deo: si ergo productio respicit egressum a Deo, nullo modo põt stare pro principio increato: nec pro creato: quia nondum erat aliquid, &c. Resp. Dicendum, q̃ præpositio cum suo casuali tripliciter potest accipi. Vno modo, ut dicat purè ordinem, & sic idẽ est facere in principio, & facere ante aliquanta q̃ connotet priuationem respectu alicuius temporalis prioris, & connotet præpositionem posterioris. Allo modo potest importare habitudi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem mensuræ, & tunc in principio, idem est, q̃ in primo instanti tẽporis. Tertio modo potest importare habitudinem causæ, & tunc sensus est, in principio, idest in filio dicitur creasse: secundum, q̃ dicitur in Psal. 103. Omnia in sapientia fecisti domine: sic notetur non tantum cã efficiens: sed etiam exemplaris. Omnes istæ expositiones ueræ sunt, & catholicæ, & per eas eliduntur tres errores circa mundi productionem. Ex prima eliditur error quorundam moderno rum Philosophantium, q̃ dixerunt mundum esse factum ex tempore, sed mediante intelligẽtia, ita q̃ Deus primo fecit Angelos, & cum illis condidit mũdum: contra quos est prima expositio. Si enim Deus in principio cõditionis creauit mundũ, non ergo primo angelos, uel intelligentias ita, q̃ per illos cõdiderit mundum: & hic error ortũ hẽt ex illo uerbo. Faciamus hoiem ad imaginẽ, & similitudinem: quasi Deus loquat angelis. Ex secũda expositione elidit error Aristotelicorum, q̃ dixerunt mundũ conditum ab æterno. Si. n. in principio tẽporis factus est ex nihilo, non ergo fuit sine principio: & hic error ortũ habuit ex hoc qđ non potuerunt uidere, qualiter mũdus incepit, & quare tũc, & nõ ante. Ex tertia expositione elidit error Platonicorũ, q̃ dixerunt principia mundi tria esse, s. Deum, materiã, & exemplar. Si enim Deus in filio sicut per exemplar æternũ condidit de nihilo mundũ, nõ ergo requritur secundũ principium, qđ est exemplar, nec tertium, qđ sit materia: & hic ortũ habuit ex hoc, q̃ nõ potuerunt intelligere o'no, qũo aliqd fiat ex nihilo. Ex oĩbus his eliditur error Manichæorũ, qui posuerunt principia mundi effectiua duo, & iste eliditur p̃ subiectũ dictæ locutionis. Creauit Deus cœlũ, & terram, lucem, & tenebras: & hic error est oĩbus uilior: & habẽt se gradatim. Nam primus solũ errat in eo a quo. Secũdus errat in eo de quo, & qñ, q̃a ex aliquo, & ab æterno. Tertius errat in eo de quo, q̃a dicit factũ esse de materia, & nõ ex nihilo: & in eo per q̃. s. circa exẽplar, qđ posuit aliud a Deo, ut apparet: & in qũ, q̃a posuit materiã ab æterno, & imperfectã. Et iste error ẽ multo uilior, q̃ error aliorũ, q̃ ponũt ab æterno materiã fuisse p̃fectã sua forma. Quartus error Manichæorũ oĩbus est abominabilior, q̃a deficit in primo principio, in quo Philosophi cõiter cõcordauerũt, ponẽtes primo duo principia: ac p̃ hoc auferẽtes ordinẽ atque decorem uniuersi, & bonitatem, & Dei potestatẽ. Et hunc errorem inter ceteros nõ humanam malitiam, sed diabolicam astutiam credo adinuenisse, ut se alterum Deum esse persuadeat mentibus peccatorum. Ex dictis igitur patet, pro quo supponat hoc nomen, principium. Potest enim supponere pro filio, & Deus pro patre, & ex modo construendi fit talis appropriatio. Potest etiam supponere pro creatura, utpote pro principio temporis; sed non dicit, tunc ordinem; sed concomitantiam mensuræ ad mensuratum scilicet quod cœlum, & terra cũ principio tẽporis esse ceperunt, & sic patet illud.

Primo cœli dies esse æternum Thomistæ tamen & maior pars latinorũ esse factũ ab æterno.

Aristoteles uerò tria posuit principia, &c.) Quæritur, quare distinguit illa duo a tertio. Et iterũ non ẽt illud esse uerũ pscrutanti libros Philosophi: q̃a ipse nõ ponit nisi ista tria, materiã, & formam, & priuationem, in principio noni Metha. & in 1. Phy, non ergo ista, q̃ ponit Magister. Resp. Dicendum, q̃ ideo duo distinguit a tertio: q̃a duo sunt intrinseca tanq̃ elementa, & unum est extrinsecũ. Vbi aũt Philoso. ista tria distinguit, & ponit, si quæratur: expresse inuenitur in Secũdo de generatione circa finẽ. Sed tunc est q̃stio, q̃a vẽ non sufficiẽter principia in 1. Physi. assignasse; immo si ibi assignauit tria p̃ter operationẽ: tunc ergo sunt quatuor. Et dicendũ adhoc, q̃ priuatio non differt a forma uel materia. Sicut enim priuatio nominet appetitum formæ cum eius carẽtia, sic nominet ipsam formæ essẽtiam, prout est in materia in potentia, nõ differt ab his duobus, scilicet materia, & specie. Nam appetitus ad materiã reducitur, nec est aliud, & essentia formæ ad speciem secundum rẽ. Et hęc duo principia determinat in primo, postmodum adiungit tertiam, scilicet operationem, dum oĩa reducit ad motorem primũ in viii. & sic patet, quod Magister uere, & proprie loquitur.

Phy. 42. deim. 1. tx. 3.

Dub. 4

In principio temporum mundum creasse, &c.] Cõtra. Si cepit cum primo mobili, & illud cepit in secundo die, nõ ergo in principio tẽpis, sed ante. Resp. Dicendũ, q̃ tps dr̃ tripliciter, cõissime, cõiter, & proprie. Cõissime dr̃ mensura exitus de non esse in esse. Cõiter, dr̃ tẽpus mẽsura cuiuslibet mutationis, maximè illius, q̃ fuit ante primũ mobile. Tertio modo dr̃ proprie mensura motus primi mobilis, ut cõiter cõsueuit distingui. Et q̃a primo modo dictũ est primũ omniũ, & in illo cõditũ est seculũ; iõ dicit, In principio tẽporũ.

Omnipotentissimus est, &c.) Contra. Omnis pœna affligit, & lædit, si lædit nocet; ergo si Deus non potest nocere, non põt punire. Respõ. Dicendum, q̃ sicut duplex est malum. s. culpę & pęnæ: sic etiã duplex est nocumentum. Cum ergo dicitur, qđ non potest nocere, non intelligitur quantum ad nocumentum, qđ facit malum pęnæ: sed quod facit malum culpæ. *Dub. 5.*

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An res habeant principium causale?

AD intelligentiam eorum, quæ in hac parte dicuntur, quæritur hic de exitu rerum in esse. Primo quantum ad principium entitatem, uel causalitatẽ. Secundo quantũ ad unitatem. Tertio quantum ad productionũ quidditatem. Circa primum duo quæruntur. Primo quæritur, utrum res habeant principium causale. Secundo, utrũ habeant principium initiale.

AD quam sic procedit. Cũ cõster secundum sanctos & Philosophos, quod oẽs res mundanę

Universidad de Deusto
Biblioteca

danæ habuerint principiũ productiuum tum ꝑp rerum uarietatẽ, tum ꝑp rerum mutabilitatẽ, tum ꝑp rerum ordinẽ, tum ẽt ꝑp imperfectionem. Multitudo.n.ortum habet ab unitate, & motus siue mutabile ab immutabili, & ordo ad primum, & imperfectũ ad perfectum originaliter reducunt, iõ hoc supposito, s. ꝙ res hẽant principiũ causale, aliquo mõ est ꝙstio, utrũ res productæ sint oĩno, hoc ẽ secũm principiũ materiale, & formale, an tm secundũ alterũ principiorũ. Et ꝙ secũdũ utrũque, uꝫ primo a parte ꝓducẽtis sic. Quãto ꝓducens est prius & pfectius, tanto plus influit in rẽ: ergo primũ, & perfectissimũ influit totũ, & ĩ totum: & si hoc, ergo totũ ꝓducit: sed primũ agens est hmõi: ergo &c. ITEM. quãto nobilius & perfectius est agens, tãto paucioribus indiget ad agendum: ergo agens nobilissimum nullo extra se eget: ergo si ipsum solũ esset, adhuc res produceret: sed nõ ex se, cũ ipse nullius sit pars: ergo ex nihilo, patet ergo, ꝙ Deus potest in totã substantiam creaturæ. ITEM. Agens secundum formã potest producere formam: ergo pari ratione agens secundum se totum potest producere totũ: sed Deus de toto agit, cum sit omnino simplex: ergo producit totũ. ITEM. Hoc ipsum ostenditur a parte rei conditæ sic. Quod nõ est ab alio, est a seipso: nihil autem tale, quod a seipso est, indiget alio ut sit: sed omne intrinsecum principiũ rei indiget alio ut sit: nam forma indiget materia, & econuerso: ergo &c.

ITEM. Efficiẽs & finis sunt cẽ correlatiue: ergo quod non est ab alio, nõ est ad aliud: sed omnia sunt ad aliud secundum omne quod sunt: quia secundum omne quod sunt, appetũt bonum, & status non est nisi in summo bono. ET QVOD ista ratio sit bona, ostenditur. Si enim bonum & ens cõuertuntur: ergo ꝙ est seipso ens, seipso est bonum: sed quod seipso est bonum, non est propter aliquid aliud: ergo qđ non est ab alio, non est propter aliud. Si ergo omnia mundana secundum se tota sunt propter aliud; ergo sunt ab alio. ITEM. Si res non est totaliter ab alio, aut est hoc ratione formæ, aut ratione materiæ. Constat quòd non formæ: quia uidemus formas produci, & si formæ non producerent, omnino nihil produceretur. Si ratione materiæ. Sed cõtra (ut dicit Philosophus in 1. Philosophia) actus est ante potẽtiam, constat ꝙ non loquitur de potentia actiua, sed passiua: ergo cũ actus rei ab alio sit, similiter & materia. Si tu dicas ꝙ intelligitur non de actu, qui est forma, sed efficiens: idem cõcluditur. Et iterum ergo quæro quare materia nõ sit ab alio. Si qa est principiũ ex quo fiũt cætera, nec habet unde fiat, tũc ergo quæro de forma, utrum fiat ex aliquo uel ex nihilo. Si ex nihilo, pari ratione & materia ex nihilo. Si ex aliquo, quæro quid sit illud. Nõ essentia materiæ: constat, quia forma simplex est: ergo forma non fit ex materia: ita ꝙ materia fiat forma: fit ergo ex aliquo quod est in materia: tunc ego quæro de quo est illud, & cõstat quòd non est ex materia pari ratione: ergo uel erit abire in infinitum in causando: uel necesse est ponere essentias formarum a primo opifice ꝓductas ex nihilo: ergo pari ratione & materiam.

AD OPPOSITVM sunt rationes primo a parte efficientis. Prima est hæc. Omnis effectus aliquo modo assimilat causæ: sed principium primum ẽ actus purus, nihil habẽs de possibilitate: materia autem rerum est potentiale purum per sui essentiam, nihil habẽs de actu: ergo cum materia in nullo assimiletur opifici, non est ab ipso. ITEM. Ab agente pulcherrimo & lumino sissimo non procedit turpe, & tenebrosum: sed Deus est ipsa pulchritudo, & ipsa lux: materiale principium est turpe, & tenebrosum: ergo &c. Ex parte rerum ostenditur de formali principio. Omne enim, quod producitur, & fit, fit a sibi simili nomine, & specie, ut homo ab homine, secũdum ꝙ dicit Philos. 7. Phiso. primæ. Si ergo formæ rerum sunt principia producendi, & principiũ producendi præcedit rerum productionem: ergo res non sunt productæ quo ad principium formale. ITEM. Artifex non potest producere nisi prægnoscat: sed nõ potest prægnoscere nisi per formas, & non potest prægnoscere p formas, quæ nullo modo sunt: ergo ipossibile ẽ ꝙ summus artifex mũdum formaret, nisi formę essent prius, per quas cognosceret: & illæ nõ potuerunt produci similiter nisi per formas: ergo si nõ est in infinitum abire, est ponere formas rerum nõ esse productas. ITEM. Hoc ipsum ostenditur quo ad materiale principium. Oẽ, ꝙ producit, ꝓducit ex aliquo, uel ex nihilo. Si ex nihilo, ex nihilo nihil fit: ergo oĩa ex aliquo, illud ãt est materia: ergo si stare est, & nõ abire ĩ infinitum, illud nõ est productũ. Quod autẽ ex nihilo nihil fiat, uidetur. Productio enim rei est actio; sed omnis actio requirit in quod agat: ergo & omnis productio: ergo omni productioni subiicitur aliquid, non nisi materia: ergo &c. ITEM. Ego quæro de productione siue creatione passiua, utrum illa sit substãtia uel accidens. Non substantia: ergo accidens: sed omne accidens fundatur in aliquo; sed hoc non potest esse creatum, cũ illud sequat naturaliter ipsam creationem: ergo necesse est (ut uidetur) ꝙ sit increatum, & aliquid aliud a Deo: quia creatio passio in alio est: ergo necesse ẽ omne, quod producitur, ex aliquo in producto ꝓduci: & ideo dicit Philosophus ĩ primo Phy. quòd materia est ingenita.

RESOLVTIO.

Quidquid dicant Philosophi: sacræ scripturæ innitamur: quæ mundum quendam de nihilo factum, testantur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ hæc ueritas est, mundus in esse productus est, & non solum secundum se totum: sed etiam secũdum intrinseca sua principia, quæ non ex aliis; sed de nihilo sunt producta. Hæc autem ueritas & si cuilibet fideli sit aperta

&c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& lucida: latuit tñ prouidentiã, uel prudentiã Philosophicã, q̃ in huius q̃stionis ingressione ex longo tẽpore ambulauit per deuia. FVERVNT .n. quidam phil. antiqui, q̃ dixerũt mundum factũ esse a Deo, sede sue essentiæ quia non uidebant quo aliquid posset fieri ex nihilo, & solus Deus fuit in principio, & iõ dixerunt q̃ fecit oĩa de seipso. Sed hæc positio nõ solũ fidelibus: sed ẽt sequẽtibus Philosophis apparuit improbabilis q̃ Dei essẽtia oĩno inuariabilis, & nobilissima, fieret corporaliũ, & uariabiliũ materia, q̃ est de se imperfecta, nisi ꝓficiatur per formas. FVERVNT ẽt alii, qui dixerunt mundũ factũ esse ex principiis ꝑexistentibus. s. ex materia & forma: sed formæ latebãt in materia, antequã intellectus eas distingueret, & hoc ponit Anaxagoras. Sed q̃a formas esse oẽs simul in materia non capit rõ recta, iõ per sequẽtes Philosophos ista positio improbata est. FVERVNT ẽt tertii, qui mundũ dixerunt ex principiis ꝑexistentibus factum. s. materia, & forma: sed materiã, per se posuerunt: separatas ẽt ꝑ se posuerunt formas, & postmodũ ex tẽpore ab opifice summo esse coniunctas: & hi Platonici fuerunt. Sed q̃a illud irrationabile ur, q̃ materia fuerit imperfecta ab æterno, & q̃ eadẽ forma sit separata pariter, & cõiuncta: & absurdũ uꝫ tripliciter hoĩem ponere. s. naturalẽ, mathematicum, & diuinũ, ideo ẽt per sequentes philosophos hæc positio reprobata est. FVERVNT ẽt quarti. s. Peripathetici quorum Princeps & Dux Aristote. ut ueritati magis appropinquãtes, dixerunt mundũ factũ, sicut legitur in Secũdo Meteororũ, Dico igitur q̃ materia factũ est: & in Primo de cælo, & mũdo, & ex pluribus aliis locis põt elici. Sed dixerunt non esse factũ ex principiis p̃æexistentibus. Sicut .n. ault in Secundo uegetabilium, mũdus semper fuit, plãtis, & aĩalibus plenus, ubi loquit cõtra Abrutalium. Vtrũ ãt posuerit materiam, & formã facta de nihilo, hoc ego nescio: credo tñ q̃ non peruenit ad hoc: sicut melius patebit in Problemate secundo: ideo & ipse defecit, licet minus q̃ alii. Vbi autem defecit Philosophorũ peritia, subuenit nobis sacrosancta Scriptura, q̃ dicit oĩa esse creata, & secũdũ oẽ, q̃d sunt, in esse producta: & rõ a fide non discordat, sicut supra ĩ opponẽdo oñsum ẽ.

QVOD ergo obiicitur de similitudine q̃ materia est ens oĩno in potẽtia. Dicendum, q̃ materia non ꝑ se facta est: sed ꝑ substrationẽ seu sustentationẽ formæ, q̃ eius est actus. quãuis ergo materia nõ sit Deo actu similis, tamen assimilabilis est ꝑ formam: unde Aug. dicit q̃ ipsa materia & si nõ habeat de se & in se actum formæ, ipsa tamen capacitas formę est ei ꝑ forma: iõ patet illud. QVOD obr, q̃ turpis &c. Dicẽdum q̃ nec turpis, nec tenebrosa dr nisi cõparatione. Nã materia nõ est priuatio pura, immo rõne suæ essentiæ hẽt aliquid de pulchritudine, & aliq̃d de luce: unde Aug. dicit q̃ hẽt modum, speciẽ, & ordine: quãuis imperfecte: non oportet ãt q̃ Deus oẽs res producat sibi æqua-

æqualiter similes, immo secundũ gradũ? Et iõ ad hoc q̃ gradus sint perfecti, necesse est aliq̃d ponere prope Deũ, & hoc simillimũ, & aliquid prope nihil, & hoc aliquo modo simile, non ãt oĩno, nec perfecte: q̃d quamuis ĩ se minimum habeat de bono, tamen optime ordinatũ est. QVOD obr, q̃ omne, q̃d producitur, producit per simile in forma, & cognoscit similiter. Dicẽdũ, q̃ est agens secũm naturã, & secundũ intellectũ. Agens secũm naturã producit ꝑ formas, q̃ sũt uere naturæ, sicut hõ hoĩem, & asinum. Agẽs per intellectũ producit per formas, q̃ non sunt aliquid rei: sed ideæ in mente, sicut artifex ꝓducit arcam: & sic producte q̃ sunt res: & hoc modo sũt formę rerum æternæ, quia sunt Deus: & si ita posuit Plato commendandus est, & sic imponit ei Augustin. Si ãt ultra processerit, ut imponit ei Arist. absq; dubio erranit: & rõ sua q̃ prędicta est, nihil cogit oĩno. Nam sicut dicit Philosophus, formæ rerũ extra Deũ a singularibus separatæ nihil oĩno faciũt, nec ad operationẽ, nec ad cognitionẽ. QVOD viti, obr de materia q̃ nõ ꝑ se fieri, q̃a uel ex aliquo, uel ex nihilo. Dicendũ, q̃ ex nihilo, & hoc ꝑ creationẽ. QVOD obr, q̃ actio ẽ in aliquid. Dicendum, q̃ creare non ẽ agere: sed facere, & hoc refert inter agere & facere, nã agere ĩ gd agat, nõ gd agat exigit, facere ãt eõnerosio. QVOD ulterius q̃ritur, q̃d vel in quo fit creatio passio: dupliciter rñdetur. Quida dñr, q̃ nec ẽ substantia nec accidens: sed uia ad utrãque, & ta ẽ ꝓcedit illud ad quod est naturaliter: quãuis ĩ eo habeat esse. Aliter dñt alii, q̃ aliquid creari non est aliud quãm nunc primò esse, nec creatio dicit naturã aliquam mediã inter Deum, & creaturã: sed solum dicit esse rei cõnotando ordinẽ ad primum efficiẽs a quo, & ad non esse: ita tamẽ q̃ ordo alie totaliter est in re creata, & non in nihilo. Vnde cum dr ex nihilo aliquid fieri, potest intelligi triplicíter. Aut materialiter, ut ex ferro cultellus. Aut causaliter, ut ex patre filius. Aut ordinaliter, ut de mane fit meridies. Primis duobus modis Deus est, ex nihilo nihil fieri: istemõ uerũ est secũdum naturam, sed falsum supra naturam. Per uirtutem .n. infinitam, quæ non indiget subiecto materię, ita faciliter põt aliquid produci ex nihilo, sicut de aliquo, alioquin nõ esset uirtus primi principii infinita: sed egeret materię fundamento: & iõ illi uirtuti soli hoc attribuendum est necessario, quãuis non posset consimile reperiri ĩ aliquo creato. Hoc .n. est eius proprium, sicut & ipsa omnipotentia.

Sco. cõtra hæc in d. 1. q. 4. tenet q̃ fit accidens respectiuũ,

Distinctio 8 Alex. de Alet. 1. p. q. 42. mẽb. 4. art. 2.

Meph. et ibi Iuries.

QVÆSTIO II.

An mundus ex tempore, sicut fidele uel ab æterno sicut Philosophi productus sit.

VTRVM mundus productus fuerit ex tempore, aut ab ęterno. Et quod non ex tempore ostenditur duabus rationibus, sumptis a motu. Primaest ostensiua sic, Ante oẽm motũ, & mutationem ẽ motus primi mobilis: sed oẽ q̃d incipit, incipit ꝑ motum uel mutationem: ergo

Aris. 8. Physi. tex. 54

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo añ omne illud, qđ incipit est motus illius, sed ille motus nõ potuit esse ante se, nec ante suũ mobile: ergo impossibile est incipere. Prima propositio suppo nitur, & eius probatio patet sic: quia suppositio ẽ in Philosophi cis, ꝙ in omni genere perfectũ est ante imperfectum: sed inter omnia genera motuum motus ad situm est perfectior, quia est entis completi inter oĩa genera motuum localium, motus circu laris & uelocior ẽ & perfectior: sed talis est motus cęli: ergo per fectissimus: ergo primus, patet ergo &c. ITEM. Oñditur per im possibile. Omne, ꝙ exit in esse, exit ꝑ motum uel mutationem: ergo si motus exit in esse, exit ꝑ motum, uel mutationem: & similiter de illo ꝙritur: ergo uel est abire in infinitum, uel ẽ ponere aliquẽ motum sine princi pio. Si motũ: ergo mobile: ergo & mundum. SIMILITER ratio oñsiua sumitur a tpe sic. Oẽ, qđ incipit, incipit aut ī instãti, aut in tẽpore. Si ergo mundus incipit, aut ī instanti, aut in tẽpore: sed ante omne tẽpus & ante om ne instans est tẽpus: ergo tẽpus est ante omnia quæ inceperũt: sed non potuit esse ante mundum, & motum: ergo mundus non incepit. Prima propositio necessaria uel nota est per se. Se cunda. s. ꝙ ante oẽ tẽpus sit tẽpus, patet ex hoc ꝙ si currit, cur rebat prius de necessitate. Simili ter ꝙ ante oẽ instãs sit tẽpus pa tet sic. Tẽpus ẽ mẽsura circula ris cõuenions motui & mobili: sed oĩs pũctus q ẽ in circulo, ita est principiũ qđ finis: ergo om ne instans tẽporis ita est princi piũ futuri ꝙ terminus ꝑteriti: ergo ante omne istãs fuit ꝑteri tũ: patet ergo &c. ITEM. Probo ꝙ impossibile. Si tẽpus produci tur, aut in tẽpore, aut in instãti. Non in instanti, eũ non sit in in stanti: ergo in tẽpore: sed in om ni tẽpore est ponere prius & po sterius. & ꝑteritum, & futurũ: ergo si tẽpus in tẽpore fuit pro ductum, ante omne tempus fuit tẽpus, & hoc est impossibile: er g. &c. Et hę sunt rõnes philoso phi, q̃ sũt sumptæ a parte ipsius mundi. ITEM. Aliæ sunt rõnes Philosophorũ, q̃ sumunt ex par te causæ producẽtis: & gñaliter ad duas ꝑñt reduci: quarum pri ma ẽ oñsiua, secunda uero ꝙ im possibile. Prima est hæc: posita causa sufficiẽti & actuali, ponit effectus; sed Deus ab ęterno fuit eã sufficiens, & actua is ipsius mũdi: ergo &c. Maior ꝓpositio per se nota est. Minor patet. s. ꝙ Deus sit eã sufficiens: qa cũ nul lo extrinseco indigeat ad mũdi creationẽ: sed solum potẽtia, sa pientia, & bonitate: & hæc in Deo fuerunt perfectissima ab ætterno: patet quod ab ætern o fuit sufficiens. Quod etiam actualis, patet: Deus enim est actus purus, & suum uelle (ut dicit Philosophus, & sancti dicunt) est suum agere: restat ergo &c. ITEM. Per impossibi le. Omne, illud quod incipit a gere prius uel producere, cum prius non produceret, exit ab ocio in actum: si ergo Deus inci pit mundum producere, exit ab ocio in actum; sed in omni tali cadit ociositas, & mutatio si ue mutabilitas: ergo circa Deũ est ociositas, & mutabilitas.

Aristot. 2. cœl. 23.

Aristot. 4 Phy. 101.

Hoc

Hoc autem est contra summam bonitatem, & contra simplicita tem: ergo hoc est impossibile, & blasphemum dicere de Deo; & ita ꝙ mundus ceperit. Hæ sunt rationes, quas commentatores, & moderniores superaddunt ra tionibus Arist. siue ad has pos sunt reduci.

SED ad oppositum sunt ra tiones ex propositionibus per se notis secundum rationem, & philosophiam: quarum prima est hæc. Impossibile est in infinito addi: hæc est manifesta per se, quia omne illud, quod recipit additionem, fit maius: infinito, autem nihil maius. Sed si mun dus est sine principio, duravit in infinitũ: ergo durationi eius non posset addi: sed constat hoc esse falsum, quia reuoluti addi tur reuolutioni omni die: ergo &c. Si tu dicas, quod infinitum est quantum ad præterita, ta men quãtum ad præsens, quod nunc est, est finitũ actu: & ideo ex ea parte qua finitum est actu, est reperire maius. Contra. Oñ ditur, ꝙ in præterito est reperi re maius. Hæc est ueritas infalli bilis: ꝙ si mundus est ætternus, reuolutiones solis in orbe suo sunt infinitæ. Rursus. Vna reuo lutione solis necesse est fuisse, xii. ipsius lunæ: ergo plus est re uoluta luna, quam sol, & sol in finitus: ergo infinitorum ex ea parte qua infinita sunt, est repe rire excessum: hoc autem est im possibile: ergo &c. SECVNDA Propositio est ista. Impossibile est infinita ordinari: omnis. n. ordo fluit a principio in mediũ: si ergo non est primum, non est ordo. Sed duratio mũdi siue re uolutiones cęli si sunt infinitæ, non habent primum: ergo non habent ordinem: ergo una non est ante aliã: sed hoc est falsum. restat ergo, ꝙ habent primum. Si dicas, quod statum ordinis nõ est necesse ponere nisi ī his, quæ ordinantur secundum or dinem causalitatis: quia in cau sis necessario est status, quæro quare non in aliis. Præterea tu ex hoc nõ euades: nunquam. n. fuit reuolutio cœli, quin fuisset generatio animalis ex animali: sed cõstat, ꝙ animal ordinatur ad animal ex quo generatur se cundum ordinem causæ: ergo si secundũ & Philosophum & ra tionem, necesse est ponere statũ in his, quæ ordinantur secundũ ordinem causæ: ergo in genera tione animalium necesse est po nere primum animal & mũdus non fuit sine animalibus; ergo &c. TERTIA propositio est ista. Impossibile est infinita per transiri; sed si mundus non ce pit, infinitæ reuolutiones fue runt; ergo impossibile est illas pertransiri; ergo impossibile fuit deuenire usque ad hanc. Si tu di cas, ꝙ non sunt pertransita, qa nulla fuit prima, aut ꝙ etiã be ne possunt pertransiri in tempo re infinito: per hoc non euades. Quæro enim a te, utrum aliqua reuolutio præcessit hodiernam in infinitum, an nulla. Si nullas ergo oẽs finitæ distant ab hac: ergo sunt omnes finitæ; ergo habent principium. Si aliqua in infinitum distat; quæro de reuolutione, quæ immediate seq̃tur illam, utrum distet in infini tum. Si non ergo nec illa distat, quoniam finita distantia est in-

Aristot. Poster. & 3. cœl. 19.

tęr

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter utrunque. Si uerò distat in infinitum: similiter quæro de tertia, & quarta, & sic in infinitum; ergo non magis distat ab hac una, quàm ab alia: ergo una non est ante aliam; ergo omnes sunt simul. QVARTA propositio est ista. Impossibile est infinita a uirtute finita comprehendi: sed si mundus non cepit, infinita comprehenduntur a uirtute finita: ergo &c. Probatio maioris per se patet. Minor ostenditur sic. Supponendo Deum solum esse uirtutis actu infinitæ, & omnia alia habere finitatem: Rursum, supponêdo quòd motus cœli nunquam fuit sine substantia spirituali creata, quę uel ipsum faceret, uel saltem cognoscceret: Rursum hoc supposito, quòd substãtia spiritualis nihil obliuiscitur: si ergo aliqua spiritualis substantia uirtutis finitæ simul fuit cum cœlo, nulla fuit reuolutio cœli, quam non cognosceret, & non est oblita: ergo omnes actu cognoscit, & fuerunt infinitę: ergo aliqua spiritualis substantia uirtutis finitæ simul comprehendit infinita. Si dicas, quòd non est inconueniens, ꝙ unica similitudine cognoscit omnes reuolutiones, q̃ sunt eiusdem speciei, & omnino consimiles: Obiicitur, quòd nõ tantum cognouerit circulationes, sed earum effectus: & effectus uarii, & diuersi sunt infiniti: patet ergo &c. QVINTA est ista. Impossibile est infinita simul esse: sed si mundus est æternus sine principio, cum non sit sine homine (propter hominem enim sunt quodammodo omnia) & homo duret finito tempore, igitur infiniti hoies fuerunt. Sed quot fuerunt homines, tot animę rationales fuerunt: ergo infinitę fuerunt animę. Sed quot animę fuerunt, tot sunt, quia sunt formę incorruptibiles: ergo ĩfinitę sunt aię. Si tu dicas ad hoc, quod circulatio est in animalibus, uel quod una anima est in omnibus hominibus. Primum est error in philosophia, quia (ut uult Philosophus) proprius actus est in propria materia: ergo non pot anima, quæ fuit imperfectio unius, esse perfectio alterius etiã secundum Philosophum. Secũdum etiam magis est erroneũ: quia multo minus una est anima omnium. VLTIMA ratio ad hoc, est. Impossibile est, quod habet esse post non esse, habere esse æternum, quoniam hæc est implicatio contradictionis: sed mundus habet esse post nõ esse: ergo impossibile ẽ esse æternũ. Quod autem habeat esse post non esse, probatur sic. Omne illud, quod totaliter habet esse ab aliquo, producitur ab illo ex nihilo: sed mundus totaliter hẽt esse a Deo: ergo mundus producitur ex nihilo a Deo: sed non ex nihilo materialiter, nec causaliter: ergo ordinaliter. Quod autem omne, quod totaliter producitur ab aliquo differente ꝑ essentiã, habeat esse ex nihilo, patẽs est inã qđ totaliter producit, ꝓducitur secũdam materiã, & formã: sed materia non hẽt, ex quo producatur, qa nõ ex Deo: manifestum est igitur, ꝙ ex nihilo. Minor aũt. s. ꝙ mundus totaliter a Deo producatur, patet ex alio problemate.

RESO-

RESOLVTIO.

Ponere mundum nunquam incepisse secundum naturam, rationabile videtur: At prorsus non incepisse: omnino absurdum dicimus.

RESP. Dicendum, ꝙ ponere mundũ æternum esse, siue æternaliter productum, ponẽdo res omnes ex nihilo productas, non est cõtra ueritatem, & rationem sicut ultima ratio probat: & adeo contra rationem, ut nullum philosophorum quantumcunque parui intellectus credi derim hoc posuisse. Hoc enim implicat in se manifestã contradictionem. Ponere autem mundum æternũ præsupposita æternitate materię, rationabile uidetur, & intelligibile, & hoc duplici exemplo. Egressus enim rerũ mundanarum a Deo, est ꝙ modum uestigii: unde si pes esset æternus, & puluis, ĩquo formatur uestigium, esset æternum: nihil prohiberet intelligere uestigium pedis esse cœternũ, & tamen a pede esset uestigium. Per hunc modũ si materia, siue principium potentiale esset cœternum auctori, qđ prohibet ipsũ uestigium esse æternum? immo uidetur congruũ. Rursus aliud exemplũ. Rationalis enim creatura procedit a Deo, ut umbra: filius procedit, ut splendor: sed quã cito est lux, statim est splendor: & statim est umbra, si sit corpus opacum ei obiectum. Si ergo materia cœterna est auctori tanquam opacum luci, sicut rationabile est ponere filiũ (qui est splendor patris) cœternum: ita rationabile, uidetur creaturas, siue mundum, qui est umbra summæ lucis, esse æternũ: & magis rationale est, quã suum oppositum, scilicet quòd materia æternaliter fuerit imperfecta sine forma, uel diuina influentia: sicut posuerunt quidã Philosophorum: & adeo rationabilius, ut etiam ille excellentior inter philosophos Aristote. (sicut Sancti imponunt, & Cõmentatores exponunt, et uerba eius prætendunt) in hunc errorem dilapsus fuerit. Quidam tamen moderni dicũt Philosophũ nequaquam illud sensisse, nec intendisse probare, quòd mundus omnino non ceperit, sed ꝙ nõ ceperit naturaliter motu. Quod horum magis sit uerum, ego nescio: hoc unum scio: quod si posuit mundum non incepisse secundum naturam, uerum posuit: & rationes eius sumptæ a motu, & tempore sunt efficaces. Si autem hoc sensit, quòd nullo modo ceperit, manifeste errauit: sicut pluribus rationibus ostensum est supra: & necesse fuit eum ad uitandum contradictionem ponere, aut mundum esse factum ex tempore, aut nõ esse factum ex nihilo. Ad uitandum autem infinitatem actualẽ necesse fuit ponere, aut animæ rationalis corruptionẽ, aut unitatem, aut circulationem: & ista auferre beatitudinem: unde iste error & malum habet initium, & pessimum finem.

QVOD ergo obiicitur, primò de motu primi mobilis, qui est primus inter oẽs motus, & mutationes, qa perfectissimus. Dicendũ, qđ loquendo de motibus, & mutationibus naturalibus, uerũ dicit, & nõ hẽt instãtiã: loquẽndo, ãt de mutatione sup natura

Universidad de Deusto
Biblioteca

li, per quã ipsũ mobile processit in esse, non habet ueritatem: nã illa præcessit oẽ creatum, & ita mobile primum: ac per hoc, & eius motum. QVOD obiicitur, omnis motus exit in esse p motum. Dicendum, quòd motus non exit in esse per se, nec in se: sed cum alio, & in alio: & quia Deus in eodem instanti mobile fecit, & ut motor super mobile influxit: ideo motum mobili concreauit. Si autem quæras de illa creatione. Dicendum, quòd ibi stare est sicut in primis, & hoc melius infra patebit. QVOD tertio obiicitur de nunc temporis, &c. Dicendum, quòd sicut in circulo est dupliciter assignare punctũ, aut cum fit, aut post q̃ factus est: & sicut dum fit est ponere, & assignare primũ punctum, dum uero iam est, non est ponere primum: sic est accipere in tempore nunc dupliciter, & in ipsa productione temporis fuit nunc primum, ante quod non fuit aliud, quod fuit primum principium temporis, in quo omnia dicuntur esse producta. Si autẽ de tempore post quam factum est, uerum est q̃ est terminus præteriti, & se habet per modum circuli: sed hoc modo non fuerunt res productæ in tempore, iam perfecto: & ita patet quod rationes Philosophi nihil ualent omnino ad hãc conclusionem. Et q̃ dicitur q̃ ante omne tempus est tempus, uerum est accipiendo intus diuidendo, nõ extra anterius procedendo. QVOD obiicitur, de tempore, q̃ cepit. Dicendum, q̃ cepit in suo principio, principiũ aũt temporis est instãs, uel nũc: & ita cepit in instanti: & non ualet illatio, non fuit in instanti, ergo non cepit in instanti, qm̃ successiua nõ sunt in sui initio. Potest tamen aliter dici: q̃ dupliciter est loqui de tpe, aut secũdum essentiam, aut secundũ esse. Si secundum essentiam, sic nunc est tota essentia tpis, & illud nũc cepit cũ re mobili, non in alio nunc, sed in seipso, quia status est in primis, unde nõ habuit aliam mensuram. Si secũdũ esse, sic cepit cũ motu uariationis: nec cepit p creationẽ, sed potius per ipsorum mutabiliũ mutationẽ, & maximè primi mobilis. QVOD obiicitur, de causæ sufficientia, & actualitate. Dicẽdum, q̃ causa sufficiens, ad aliquid est duobus modis, aut operans per naturam, aut per uoluntatem, & rationem. Si operans per naturam: sic statim cũ est, producit. Si autem operans per uoluntatem, & quamuis sit sufficiens, non oportuit, q̃ statim cũ est, operetur: operatur enim secundum sapientiam, & discretionem: & ita considerat congruitatẽ. Quoniam igitur non conueniebat naturæ, ipsius creaturę æternitas, nec decebat Deũ alicui hanc nobilissimam conditionem donare: ideo diuina uoluntas, quæ operatur secũdum diuinam sapientiam produxit, non ab æterno, sed in tempore: quia & sicut produxit, sic & disposuit, & sic uoluit. Ab æterno .n. uoluit producere: tunc quando produxit: sicut ego nunc uolo eras audire missam: & ita patet q̃ sufficientia non cogit.

SIMILITER, de actualitate, dicendum, quòd causa duobus modis

modis potest esse in actu. Aut in se, ut si dicam, sol lucet. Aut in effectu: ut si dicam, sol illuminat. Primò modo Deus semper fuit in actu: quoniam ipse est actus purus, nihil habes admixtum de possibili. Alio modo nõ semper in actu: non enim semper fuit producens. QVOD obiicitur secundo, si de non producente factus est producens, mutans est ab ocio in actum. Dicẽdum, quod quoddã est agens: cuius actio, & productio addit aliquid supra agentem, & producentem. Tale, cum de non agẽte fit agens, uariatur aliquo modo: & in tali ante operationem cadit ocium, & in operatione additur cõplemẽtum. Aliud est agens, quod est sua actio: & tali nihil omnino aduenit cum producit, nec etiam in eo fit aliquid, quod non prius infuit: & tale, nec recipit complementum in operando, nec in non operando est ociosum: nec cum de nõ producente fit producens, mutatur ab ocio in actũ. Tale autẽ est Deus, etiam secũm Philosophos, qui posuerunt Deum simplicissimum: patet ergo, quòd stulta est eorum ratio. Si enim propter ocium uitandum res ab æterno produxisset, sine rebus perfectum bonum non esset, ac p hoc, nec cum rebus, quia perfectissimum seipso perfectũ est. Rursus, si propter immutationem oporteret res ab æterno esse, nihil posset nunc de nouo producere. Qualis igitur Deus esset, qui nunc nihil per se posset? Hæc omnia dementiam indicãt magis quàm philosophiã, uel rationem aliquam. Si tu quę ras qualiter possit capi, q̃ Deus agat seipso, & tamen non incipiat agere. Dicendum, quòd si hoc non possit plenè capi propter imaginationem cõiunctã, potest tamen necessãria ratione coniunci: & si quis a sensibilibus se trahat ad intelligibilia aspicienda, aliquo modo perciperet. Si enim quis quęrat, utrũ angelus possit facere potum figulicum nõ habeat manus: uel proiicere lapidem: respondebitur, quòd potest, quia hoc potest sola uirtute sui absq; organo, quod potest anima cum corpore, & membro suo. Si igitur angelus propter suam simplicitatem, & perfectionem tantum excedit hominem, ut possit facere sine organo medio illud, ad quod homo necessãriò indiget organo, posset etiam facere per unũ, quod homo potest per plura: quanto magis Deus, qui est in fine totius simplicitatis, & perfectionis: absque omni medio suæ uoluntatis imperio (quæ non est aliud quam ipse) potest omnia producere, ac per hoc in producendo immutabilis permanere? Et sic potest homo manuduci, ad hoc intelligendum. Hoc autem perfectius capiet, si quis ista duo potest in suo opificẽ contemplari, scilicet, quòd est perfectissimus, & simplicissimus. Quia perfectissimus, omnia quæ sunt perfectionis, ei attribuuntur. Quia simplicissimus, nullam diuersitatem in eo ponunt: ac per hoc, nec ponunt ullam uarietatem, nec mutabilitatem: ideo stabilis manens dat cuncta moueri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An res productæ sint in esse a pluribus principiis?

QVONSEQVENTER quæritur, de principij unitate. Circa quæ duo quæruntur. Primum, utrum res productæ sint in esse a pluribus principiis. Secundò dato, q̃ ab uno principio quæritur, utrum illud produxerit oĩa a seipso, an mediãte alio.

QVOD a pluribus principiis sint productæ res, dicunt Manichæi qui ponunt aliud eē principiũ spiritualium, & incorporaliũ, siue inuisibilium: aliud corruptibiliũ, & corporalium, siue uisibilium: & primum uocant Deum lucis: secundum uocant Deum tenebrarum. Et q̃ positio eorum sit uera, & catholica, uidetur per sacram scripturam. Iohan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo: dicitur ipse Rex gloriæ, & Deus lucis: ergo mundus iste uisibilis ad Deum lucis non spectat: non ergo est conditus ab eo. ITEM. Iohan. xiiii. Venit princeps mũdi huius. Rursus Iohan. 12. Vocat diabolum principem huius mundi: & ille Deus est tenebrarum: ergo uidetur &c. ITEM. Apostolus. 2. ad Corinth. 4. & Ephe. 2. Vocat diabolum Deum huius sæculi: sed non meretur aliquis dici Deus alicuius, nisi eius quod condidit: ergo, &c. Alias plurimas adducũt auctoritates de scriptura: sed his solutis soluuntur, & aliæ. ITEM. Rationibus probant idipsum hoc modo. Oppositorum oppositæ sunt causæ: sed spiritualia, & corporalia habẽt repugnantiã. vnde Rom. 7. Video aliam legẽ in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ: & Gala. 5. Caro cõcupiscit aduersus spiritũ, &c. ITEM. Et nouum & uetus testamentum aduersantur sicut patet Matth. 5. Quia ibi præcipiuntur rectè contraria, sicut iurare, & non iurare: occidere, & non occidere: ergo necessariũ est ponere duo principia prima, unũ uctcris, aliud noui.

SECVNDA ratio. Idem similiter se habens semper natum est facere idem: ergo cum Deus bonus uniformiter se habeat, & similiter semper facit idem: ergo cum sit causa conditiua, nullius est destructiua: & cum sit causa productionis, non erit causa destructionis, nec corruptibilitatis: ergo corruptibilia sunt ab alio principio. TERTIA ratio est. Omne, quod bonus Deus facit, est bonum: omne quod est bonum, est diligendum, & nihil omnino, quod fecerit, est odiendum: sed iste mundus est odiendus, & spernendus: similiter, & uita carnalis. 1. Iohan. 2. Nolite diligere mũdũ: & iterũ Ioã. 12. Qui amat animã suam, perdet eam: ergo, &c.

IN CONTRARIVM aũt sunt rõnes, & auctoritates. Iohan. 1. dicitur de uerbo. Oĩa per ipsum facta sunt: sed uerbum est bonus Deus: ergo &c. Si dicas q̃ (oĩa) nõ distribuit pro uisibilibus, Contra. Statim sequitur. Et mundus factus est p eũ, &c. cõstat q̃ de hoc mundo loq̃t, &c. ITEM. Matth. viti. Data est mihi oĩs potestas in cœlo, & in terra (dicit

dicit Deus bonus:) ergo aut iuste data est, aut iniuste. Si iuste: ergo cœlum, & terra sua sunt, & ipse fecit. Si iniuste: ergo uidet, q̃ ipse Deus bonus iniuste usurpauit alienum. ITEM. Idem fuit ille conditor rerum uisibilium, qui dedit uetus testamentum. Probatio. Act. 13. dicit Paulus, Viri fratres, Deus plebis Israel elegit patres nostros. Et post, Qui habitant Hierusalem principes hunc ignorantes, & iudicantes impleuerunt: sed iste fuit Deus lucis, ergo &c. ITEM. Rationibus ostenditur. Omne bonum, & pulchrũ est a Deo bono: sed omnia uisibilia sunt bona, & pulchra: ergo &c. Probatio. Aut sunt bona, aut mala. Si bona, habeo propositum. Si mala: ergo eorum corruptio est bona: ergo corruptio eorum est a Deo bono, quoniam omne bonũ ab ipso: ergo &c. ITEM. Quæcunque adinuicem coniungũtur, necesse est coniungi per aliquid, in quo communicant: sed in nullo communicant, quæ differunt in principiis primis: si ergo anima, & corpus coniungũtur, necesse est, q̃ ab eodẽ Deo producantur: sed anima est a Deo lucis: ergo &c. ITEM. Quæritur de istis duobus principiis qualiter se habeant adinuicem: aut enim habent pacem, aut bellum: aliter enim non uideo, quomodo possit esse. Sed Deus lucis non potest bellare, cum in eo sit summa pax, & quies. Deus tenebrarum (cum in eo sit omnimoda malitia) non potest quiescere: ergo uidetur, quòd nec bellauit, nec quiescunt.

RESOLVTIO.

Obstrepent, ut lubet Manichæi, ab uno tantum principio uniuersa derivata sunt.

RESPONDEO. Dicendũ, quòd quæstio de pluralitate principiorum tripliciter potest intelligi: & secundum hoc in diuersis locis tractanda est. Potest enim q̃ri, utrũ pluta sint principia: ita quòd unum sit summum bonum, alterũ uerò summum malum: ita q̃ ab uno sit omne bonum, ab alio omne malum: & illud habet determinari in Primo Libro: ubi quæritur de unitate diuinæ essentiæ. Potest nihilominus quæri, utrũ plura sint principia: ita quòd unum sit summum bonum, alterũ uerò summum malum: ita q̃ ab uno sit omne bonum, ab alio omne malum: & illud habet determinari in Tractatu de malo: non enim potest hæc q̃stio sciri, nisi sciatur, quid sit malum primo. Põt etiam quæri, utrum plura sint principia quorũ unum sit principium incorruptibilium, & spiritualium, aliud sit principium corruptibiliũ, & uisibilium: & hoc hẽt determinari nũc, ubi q̃ritur de exitu rerum in esse. AD HANC quæstionẽ dicendum, q̃ error ille de positione duorum principiorum nõ solum est contra fidẽ, immo adeo cõtra rationẽ, ut uix crẽdã hoiem, q aliqd de Philosophia sciuit, hunc errorem posuisse, aut defendisse. Iste error tamen pessimus est, quia prætendit aliquam specẽ pietatis. Videtur enim Deo bonõ attribuere bona, & pulchra, & nobilia: & alii principio alia: & ideo magis subintrauit, & ecclesiam Dei magis fedauit. Et quia etiam a simplicibus magis potest capi, & falsã imagi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

natione cogitari: & ad istũ errorem pessimum de multitudine principiorum innumerabiles errores consequuntur uanissimi, sicut illis est notum qui sectam Manichæorum nouere, sicut de iuramento, matrimonio, homicidio, & aliis pluribus, quæ omnia suas habent improbationes per scripturas. Caput autem, & principiũ erroris eis dãnat Philosophia, ꝙ duo sint rerũ principia primaria: tum quia ordo uniuersi destruitur hoc posito: tum quia diuina potentia limitatur ex hoc, ut nõ possit corporalia producere: tum etiam quia ex hoc diuina essentia circũscripti bilis ponitur, ut tantum sit in regione lucis: & si hæc uera sunt, Deus nec ẽ, nec aliqd est boni.

12. Metaph.

AD auctoritates quas adducunt. Dicendum, ꝙ mundus dupliciter accipitur in scriptura, uidelicet pro mundana conuersatione, quæ uana est, & immunda, & pro mundana creatura. Primo modo damnatur in scripturis, & non dicitur esse a Deo tanq̃ malum, quia peccatum nõ est a Deo, sicut alibi patebit. Secundo modo comendatur tãquam bonum, & pulchrum, sicut dicit Gen. 1. Vidit Deus oĩa quæ fecerat, & erant ualde bona: & hoc modo est a Deo. Secundũ hanc distinctionẽ soluuntur obiecta. Nã ꝙ dicitur, regnũ Christi nõ est de hoc mũdo, intelligitur de mundana conuersatione, qã ipse nõ regnat in malis, sed in bonis, quorum conuersatio est in cœlis. Similiter ꝙ dr, diabolus ẽ princeps mundi, & non Deus, intelligitur de mundane, & secularĩter conuersantibus. Patet ergo, ꝙ deceptus est stultus, & impius Manichæus, quia nescire distinguere. Et iterum peccauit in illatione: non enim sequitur, est princeps mundi: ergo conditor. Sic enim sequeretur: cum Rex Franciæ sit Princeps Franciæ: ergo fecit eam: qui sic argueret, stultus iudicaret: certe multo stultius arguit Manichæus. Rursus non sequitur: est Deus: ergo cõditor. Nã si sic, cũ dicatur Phil. 3. Quorũ Deus uẽter est: ergo uẽter creauit illos: stulta igitur est hæc rõ, quare & Manichæi. QVOD obiicitur, ꝙ cõtrariorum cõtrariæ sunt causæ illud intelligitur de causis intrinsecis proximis: nam de causa extra non habet ueritatem: & ideo quia nescit distinguere, deceptus est pessimus Manichæus. Et ꝙ ita sit, patet. Si enim contrariorũ contrariæ sunt causæ primæ producẽtes, tot essent principia quod sunt genera contrarietatum: ergo alius Deus esset calidum, & alius frigidũ, & sic de aliis contrarietatibus. Si quis ita argueret, ab omnibus deridendus esset: quanto magis stultissimus Manichæus? QVOD TAMEN dicitur, quòd caro contrariatur spiritui. Dicendum, quòd nomen (carnis) aliquando accipitur pro natura: sicut Ephe. 5. Nemo carnem suam unquam odio habuit: & sic non contrariantur, immo miro amore nectuntur. Accipitur etiam pro uitio, & corruptione, quæ est in carne: & ratione huius contrariantur, nec tamen habent causam contrariã, quia non habent causam efficientem: sed deficientem.

Et sic tollitur illud Christi: mundus non potest nos odire.

Quod

QVOD obiicitur, quod idem similiter se habens, &c. Dicendũ, ꝙ aliquid est agens, quod agit seipso, & illud impossibile est, ꝙ producendo diuersa diuersificetur: immo uno & eodẽ producit multa. Aliud est agens, qđ agit ꝑ aliud a se, & illud uariatur in agẽdo diuersa. Deus ãt est agẽs primo modo, & nõ secundo: & quia hoc non intellexit Manichæus: posuit diuersa principia, & diuersos legislatores, cum uideat in legibus diuersitatem, & in rebus. Et ꝙ stulte motus fuit, sensibiliter patet: uidemus. n. ꝙ idem artifex per eandẽ artẽ domificãdi facit aulã, & cloacã: nũ q̃d duo artifex oportuit ad hæc faciẽda inuenire? Rursus. Idem medicus secundũ eandẽ artem medicinæ diuersa eidẽ ægroto secundum diuersos status apponit medicamenta, & diuersa dat præcepta, & cõtraria, sẽdm diuersitates infirmorũ: immo stultus esset medicus, q̃ eadẽ daret sem per medicamẽta, & mandata. Si ergo diuersus fuit status hoĩum incipientiũ, ut iudæorum, & uiroru euãgelicorum, quid prohibet unum & cũdem, diuersa & contraria præcepisse? attamen contraria non sunt spiritualiter intellecta. QVOD ultimo obiicitur iam solutum est, quia uitiositas mundanorũ est contemnẽda: sed creatura amãda, & Deus in ea laudandus: & omnes creaturæ laudant Deum, & bonæ sunt. Et hæc sufficiant.

QVAESTIO II.

An primum principium productiuum rerum se solo, an mediãte alio res produxerit?

SVpposito, ꝙ oĩa sint ab uno principio, quæritur utrũ illud produxerit oĩa seipso, aut mediante alio. Et ꝙ mediante, uẽ congruũ. De liberalitate. n. agẽtis est, ut non tantum cõicet alii actum: sed ẽt potentiam multiplicandi, & diffundendi se: sed Deus est agens liberalissimum: ergo uẽ, ꝙ primę creaturæ, quã fecit, dederit potentiam faciẽdi aliam, & illa dat alii, & sic procedendo usque ad ultimã. SI DICAS, ꝙ creatura non est capax tantæ potentiæ. Contra. Maius est facere aliquid, cũ est resistentia, q̃ ubi nulla: sed creatura in faciendo aliquid ex contrario hẽt resistentiã, & faciẽdo ex nihilo nullam: ergo si capax ẽ primæ potẽtiæ, & secundæ. ITEM. De nobilitate agentis est facere nobilissima opera per seipsum, & minus nobilia per ministrũ, ut patet. Decet. n. Regem iudicare: sed non decet eum coquinam facere: ergo si primus Rex est nobilissimus, & producit res secundum ꝙ decet eius nobilitatẽ: ur, ꝙ ipse debuit aliquid unũ producere, & ꝑ illud minus nobilia: & sic procedendo usq; ad ultimum. SI TV dicas, ꝙ nõ est simile de Deo, & aliquo agente creato: quia Deus nõ perficitur ab aliquo opere: obiicitur. Quia opus regiminis, propagationis, & gubernationis diuinum est: & Deus tamẽ gubernat, & regit unã creaturam per aliã: & hoc est ad ostẽsionem suæ nobilitatis: quare non similiter creat? ITEM. Oũditur, ꝙ necessariũ sit ita esse, sic oĩs effectus, qui exit ab aliqua causa uniuersali, exit ab ea, uel ꝑ aliã causã propriã, uel ꝑ seipsam appropriatam:

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed Deus est causa uniuersalissima non ualens arctari, nec appropriari, cū nulla possit ei fieri additio: ergo cū producit multa, producit ꝑ aliā causam propriam. ITEM. Ego uideo, ꝙ uirtus unitatis est ad numeros infinitos, tamē unitas nullū numerū producit, quin producatur pariter a numero, qui immediate ipsam sequitur, s. dualitate: unde nullo modo unitas faceret ternariū, & nonum procedēdo nisi ꝑ dualitatē, & sic in aliis, ꝑcedendo: ergo uidetur similiter, ꝙ non procedit a Deo multitudo rerum, cum ipse sit summe unus, nisi per ipsas res.

SED CONTRA. Quod illud non sit congruū, videt. Quantū hō recipit ab alio, intātū ei tenetur: sed ad solū Deū tenet creatura ex toto: solū. n. Deū dēt diligere hō ex toto corde, & nihil aliud equaliter: ergo solus Deus creat totū: sed creatio est actio, in qua totū producit: ergo &c. ITEM. Maius est rem de non esse adesse producere, q̄ cōseruare, & ꝓficere: ergo si Deus mediāte alio produceret res, uidet, ꝙ mediāte alio cōseruaret & ꝓficeret: ergo res nullo mō Deo indigerent: ergo nec ad Deū tē derent: sed oīa sunt bona, ga tē dunt ad ipsum, & ordinata: ergo nihil esset bonū, nec ordinatum. In quo. n. principaliter est rō finis, in eode est ratio boni. ITEM. Quod sit impossibile uidetur. Impossibile est creaturam agere se tota, cū nulla sit oīno simplex: ergo impossibile est, ꝙ agāt totū: ergo solum partem. ITEM. Impossibile est creaturā agere ꝑ potentiam infinitā; sed inter omnino nihil, & aliquid est distantia infinita: ergo non potest educi nisi ab agente uirtutis infinitæ; tale autem est solus Deus: ergo &c.

Arist. 1 Eth. c. 8

RESOLVTIO.

Immediate & se solo uniuersa Deus condidit: cū sit actus purissimus, & causa sufficientissima.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ponere, ꝙ Deus produxerit res ꝓ aliud agens est contra ueritatem, & cōtra fidē, sed solum ꝓ filium suū; dixit. n. & facta sunt. Nec solum contra fidē, uerum etiā cōtra rōnem: & ponere res oēs ꝑductas ex nihilo, oīno est contra rōnem: ita ut non possit cap, quō agēs potētiæ finitæ aliq̄d ex nihilo producat. Nec credo aliquē Philosophorum hoc posuisse. Sed supposito potētiali siue materiali principio, plures fuerunt Philosophi, qui posuerunt ordinē in producendo gradatim descendēdo hoc modo. Cū sit Deus oīno simplex, cuius actus est intelligere, non ꝑduxit nisi intelligentiā primā, & unicā; illa uero ꝓp distantiā a primo intellexit se primū: & ita aliquo mō fuit cōposita: & ita produxit orbē suum, & intelligentiā secundi orbis & sic deinceps usq; ad orbē lunæ, & intelligentiā decimā, q̄ irradiabat sup aias rōnales, & sicut ordo est in producēdo, ita in & irradiādo. Sed iste error falsum fundamētū hēt. s. ꝙ materiale principium nō sit productum; sicut supra ꝓbatū est. Ite falsam hēt rōnem. Dicit. n. ꝙ ga simplicissimus est Deus; nō produxit nisi unū: sed hoc magis est ad oppositū: ga quanto aliquid simplicius, eius, tanto potentius: & q̄to potētius, tāto in plura pōt: ergo si deus sit simplicissimus, hoc ipso pōt in oīa sine medio. Rursus, hęc rō repugnat eis. Si. n. ꝓp simplicitate nō produxit nisi unū, cum intelligentia facta sit simplicior inter oēs, unde uenit in orbe eius maior uarietas stellarum, q̄ in aliquo orbium inferiorum? ga uidetur ꝓ rōnē suā, ꝙ uniformes sint, & ita ratio positionis contradicit positioni. Propter hoc dicendum, sicut dicit fides nostra, ꝙ oīa in prima conditione immediate a Deo sunt producta. Quia. n. creatio est totius substantiæ secundum totū: ideo decuit esse solius dei, nec potuit esse alterius, siue per alterum, ut probāt rationes ad hanc partem inductæ.

QVOD obiicitur de liberalitate, & nobilitate. Dicēdum, ꝙ tam liberalitas, q̄ nobilitas non supponunt ordinē, & possibilitatē in actum. In actu. n. creationis non attenditur ordo, æqualis. n. unitatis, & dignitatis est est producere asinū ex nihilo, & angelum, quia utrunq; infinite. Non est ēt in hoc actu possibilitas creaturæ (ut uisum est) propter infinitatem: nō sic est de actu regiminis, & propagationis: ideo pater, ꝙ non est simile. QVOD obiicitur, ꝙ creatura est capax, ga non habet resistens. Dicendum, ꝙ in contrariis resistentia confert ad operationem. Præterea. Esto, quod impediat, nihilominus habet iuuans. s. fundamentum. & appetitum materiæ, sed in creatione nullum habet iuuamentum: ideo difficilius; ideo non est locus a minori, ut pater. QVOD obiicit, ꝙ causa uniuersalis non potest in effectus proprios. Dicēdum, ꝙ causa uniuersalis, quæ nō est actus purus, indiget actualitate causæ particularis: sed illa, quæ omnino est actus, simul habet in se rationem uniuersalis causæ, & particularis, quia simul habet primitatem, & actualitatem: ideo potest in multa, & secundum totum potest in illa. QVOD vltimō obiicitur, quōd unitas non potest in numeros posteriores sine prioribus. Dicendum, quōd nec in punctō est omnino potentia actiua, & sufficiēs ad lineam, nec in unitate ad numerum. Nam ipsa unitas est potentia omnis numerus, non potentia sufficiēs per se: & ideo non solum actualis, & omnino actiua, uerumetiam aliquo modo passiua est potentia numeri; Deus autem in omnia potest potentia omnino actiua, et ideo sine omni medio potest creare omnia.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An creatio mutationem dicat?

ISO de empritate, & quidditate principii producentis, quæritur hic tertio de ipsa productione, quæ creatio appellatur. Circa quam quæruntur duo. Primum est, utrum dicat mutationē aliquam. Secundum est, utrum dicat aliquid mediū inter creatorem, & creaturā.

QVOD creatio dicat mutationem, uiderur primo per auctoritatem August. 12. de Ciuitate Dei. Oīa, quę creata sunt mu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mutabilia sunt, quia de nihilo facta sunt: si ergo creabile est mutabile: ergo creatum, & mutatum: & creatio est mutatio.

Si tu dicas, ꝙ est mutabile, quia potest in nihil cedere, & non qa productum est. Contra. Sicut destrui dicit uiam ueniendi in non esse, ita creari in esse: si ergo destructio ponit mutationē: ergo pari ratione & productio.

ITEM. Creatio est actio: sed omnis actio est in motu, & omnis motus in actione: ergo ꝙ creat, uere agit: ergo uere mouet. Si tu dicas, ꝙ actio Dei magis est substantia, q̄ actio, & talis est creatio: obijcitur de passione, quia creari est ipsius creaturæ. Si ergo creatura susceptibilis est uerè passionis, & mutationis: ergo creatio, & passio est mutatio.

ITEM. Per Dam. qui Philosophus, & Theologus est. Omne, quod a uersione incipit, in uersionem rendit (loquitur de creatione) ergo secundū ipsum creatio est uersio: sed omnis uersio est mutatio, sicut ipse idem dicit, ꝙ cætera sunt mutabilia, qa uertibilia: ergo creatio est mutatio.

ITEM. Quanto aliqua sunt magis distātia, tanto in pueniēdo ab uno in aliterū maior est mutatio, & uariatio: sed ens & nō ens sūme distāt: ergo cū creatione de non ente fiat ens, creatio uerissime est mutatio.

ITEM. Magis mutatur res quando suscipit formam nouam, q̄ quando acquirit nouum situm: & rursus adhuc magis, quando acquirit formam substantialem, quā quando acquirit dispositionem accidentalem: ergo quando totum dꝙ nouo recipit, & accipit, tunc mutatur maximè: sed hoc est in creatione: ergo ibi uere ē mutatio.

ITEM. Si creatio dicit actionem absque omni mutatione, ergo absque omni tempore: & talia possunt inesse, & insunt Deo ab æterno: ergo uidetur, ꝙ Deus res produxit ab æterno.

AD oppositum Magister dicit, & habetur in litera: cum dicimus Deum facere aliquid, non aliquem in operando motū intelligimus inesse. Si dicas, quòd creatio actio non dicit motum, sed creatio passio tantum. Contra. Idem manet signatum in actiuo, & passiuo (sicut dicit grāmaticus) sicut recti, & obliqui: si ergo in actione non dicit motū: ergo nec in passione.

ITEM. Mutari est se aliter habere nūc, quam prius: sed ꝙ creatur non se habet aliter nunc & prius, qa nunquam aliter se habuit, quā sicut nunc se habet in creatione, nunquam enim fuit aliquo alio modo, nec se habuit aliqualiter, nec ergo aliter, quam nunc: ergo non mutatur dum creatur: ergo creatio non est mutatio.

ITEM. Omnis motus, & mutatio est perfectio entis in potentia, creatio autem est nullo modo entis: ergo creatio non ē motus, nec mutatio. Prima patet ꝙ Philosophum: secunda uerò ꝙ Magistrum.

ITEM. Omnis mutatio fundatur super aliqd mobile: sed creatio non præexigit aliquod mobile, quia omne mobile per creationem inducitur inesse: ergo creatio non est mutatio.

ITEM. Si creatio est mutatio, aut ergo secundum accidēs, aut secundum substantiam. Nō secundum accidens: quia tunc sola accidentia crearentur. Sed nec secundum substantiā, quia unc esset generatio, uel corruptio. Si dicas, ꝙ sub nulla harū specierum continetur: obſ, qā non solum secundū Philosophum: sed secundum Aug. omis motus aut est ad situm, aut ad formam: sed creatio est ad materiā recte ac proprie: ergo uidet, qā nō sit mutatio.

ITEM. Ex tanta potentia creat Deus, ex quanta gñat, quia utrunque facit ꝙ potentiam infinitam: sed Deus pōt generare sine mutatione sui, & ēt personæ genitæ: ergo pari ratione pt creare sine mutatione sui, & creaturæ, aut si non, quæro quare non.

RESOLVTIO.

Creatio cuiusmodi mutatio est, in qua res aliquo modo se habent nūc, et nullo modo prius: & cuius terminus est tota res substantia.

RESPON. Dicendum, quòd quædam est productio, in qua productum se habet aliter nūc & prius, quia secundū aliquid sui fuit prius sub una dispositione, & nunc est sub alia: & talis est productio quæ est ex materiali principio, ut naturalis generatio. Quædam uerò est productio, in qua productū aliquo modo se hēt nunc, & nullo modo prius, & talis est productio, quæ est ex nihilo. Tertia est ꝙ ductio, in qua productum o ino se hēt nunc. & prius (si tamē est ibi dicere prius) & talis est filii generatio ab æterno. Ab æterno enim sic processit ut nunc est. Prima habet rationem motus, & mutationis, & productionis. Motus, ratione præparationis materiæ, quæ fit per dispositiones accidentales, & hæc indiget successione, & tempore. Mutationes, ratione exitus in esse, siue receptionis substantialis formæ, quę fit in instanti. Productionis uero, ratione eius qua illam formam non a se hēt: sed ab alio affectiuo principio. Secūda caret ratione motus, hēt tamen productionis rationē, & mutationis. Ratione motus caret qa cum non habeat materiā, nulla potest præire dispositio: tamen hēt rationem mutationis, quia ibi est subita, & noua formæ inductio: habet rationem productionis, quoniā hoc hēt ab alio effectiuo principio. Tertia caret ratione motus, & mutationis, hēt tamen rationem productionis. Ratione motus & mutationis caret, quia nec est ex materiali principio, nec est ex nihilo: sed tamen est ab aliquo, & sempiternaliter est ab ipso. Concedendum est igitur, qd productio creaturę ē mutatio, & cōcedēdę sunt rōnes ad hoc, licet aliquę uideantur sophisticę.

QVOD ergo obicit, quod est sine motu. Dicēdum, ꝙ illud intelligit sine motu agentis, non tamē sine mutatione producti. Si enim (ut dicit Philosophus) anima dum mouet corpus, immobilis perseuerat: quantomagis Deus, dū creat & mutat omnia, ipse stabilis manens dat cū acta moueri: SI VERŌ obiiciatur, qd uerbum actiuum, & passiuū significat idem. Dicendum, ꝙ falsum est, quia actio, & passio dicunt diuersa genera: tamen in coniugatione unum ponit iuxta alterum, quia secundū uocis formationē unū uenit ab alio.

Collige ex 1. 36 et inde, et ex 8. phy. cō. 27. & inde. videtur innere, actionē & passionem differre reale

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qvod obiicitur, quod mutari ẽ aliter se habere nũc, & prius. Dicendum, ꝙ ista non est generalis ratio eius, qđ est mutari, siue mutationis: sed solius mutationis naturalis. Quod ergo obiicitur, mutabile est, quod se hẽt eodem modo, & mutabile quod se hẽt aliter. Dicẽdum, ꝙ hic est consequens, quia si mutabile, & immutabile opponunt, opponuntur ut priuatio, & habitus, & immutabile est qđ se habet eodem modo, tunc mutabile est, siue mutandum, quod non se habet eodem modo. Sed hæc habet tres causas ueritatis, aut quia nullo mõ hẽt prius, & posterius: aut nullo mõ prius, & aliquo modo posterius: & ita non eodem modo, aut quia simpliciter aliter se habet prius & aliter posterius: & ideo cum ꝓcꝫ editur a pluribus causis ueritatis ad unam, peccatur secundũ consequens. Ad tres rationes sequentes patet responsio, quia omnes procedũt de mutatione naturali, q̃ præexigit materiã, et ens in potentia, et quæ est generatio, talis ãt modo creato non est mutatio: sed supra hanc mutationem, unde põt dici supernaturalis mutatio. Et si quæras, utrum sit mutatio ad formam, aut ad situm: Dico qđ est ad tã rei substantiam, et ita ad formam, ac per hoc sub mutatione ad formam potest cõprehendi. Quod obꝫ de generatione filii. Dicẽdum, ꝙ non est simile: quãuis. n. utraque sit ab æquali potentia, tñ creatio ẽ ex nihilo. Sed (ex) non põt dicere idẽtitatem, nec causalitatẽ: ergo ordinẽ: ergo fieri ex nihilo hẽt esse post nihil, et ita põt nõ esse: ergo ad quo modo se hẽt nunc, quo modo non se habebat prius: et ideo necessario mutatio ponitur per productionem de nihilo, et interitio. Filius autẽ est de patris substantia per idẽptitatem: non oportet qđ habeat ordinem ad nihil, siue ad non esse: ergo põt semper esse, et ita produci sine initio, et mutatione. Vnde productio rei non ponit inchoationem rei necessario: sed productio ex nihilo necessario ponit, et ideo creatio necessario includit mutationem, generatio uero filii minime.

Qvaestio II.

An creatio dicat medium inter creatorem & creaturam?

Vtrvm creatio dicat medium inter creatorem & creaturam. Et quod sic, uꝫ. Sicut se hẽt generari ad generatum esse, & fieri ad factum esse: ita creari ad creatum esse: sed fieri est medium inter facientẽ, & factum, & generari inter generantem, & generatum: ergo &c. Item. In omnibus creatis entibus differt, quod est, & quo est ẽt formaliter: ergo differt similiter quo creatur, & quod creatur. Sed quod creatur, est creatura, quo creatur formaliter est creatio: ergo differt creatio actiua creatura. & similiter a creatore creatio passio: ergo est inter utrumque. Item. Quod transit non est idem cum eo quod permanet: sed creari rei est ꝫ in esse transiti, & non amplius: ergo cum esse creaturę duret, & maneat post creationem: ergo differt creari, & esse: ergo creatio, & creatura. Item. Oĩs mutatio ẽ uia, & omnis uia differt a termino, qa nihil terminatur ad seipsum. Si ergo creatio ẽ mutatio, & habet creaturã pro termino: ergo differt creatura vt uia a termino: sed uia cadit media inter extrema: ergo &c. Item. Per impossibile. Si creatio est creatura, & omnis creatura creatur: ergo creatio creatur. Sed omne, qđ creatur: creatur per creationem mediam: ergo creatio per aliam creationẽ, & sic deinceps usque in infinitum: si ergo non est abire in infinitum, patet &c.

Contra. Philosophus de causis. Prima rerum creatarum est esse: sed nihil ex parte creaturæ ẽ ante creari: ergo creari non est aliud quam esse: ergo nec creatio aliud quã essentia: ergo nulla est differentia creationis ad creaturã. Item. Inter ens ab alio, & non ab alio, non est medium: sed omne quod non est ab alio est creator, omne ãt qđ est ab alio essentialiter, est creatura: ergo inter ea nihil est medium. Item. Per impossibile ostenditur. Creatura refertur ad creatorem: aut ergo per se, aut ꝑ aliud. Si per aliud, qritur de illo, vtrũ referat seipso, aut alio, & sic procedendo in infinitũ. Si uero referri seipsa: sed refertur ꝑ creationem: ergo creatio nõ est aliud quãm creatura. Item. Si creatio est mediũ inter creatorẽ, & creaturã, aut ergo ęternũ, aut tẽporale. Quod si ętternũ: ergo aliqd ætternu e aliud a Deo. Si tẽporale: ergo ante omnium creationẽ est aliquid tẽporale. Horum ãt utrumque est hæreticum dicere, & reprobatũ in cõcilio Senonen. de ideis, q̃ ponebantur a quibusdã mediæ inter Deũ, & res. Item. A proportione ur hoc posse ostẽdi. Sicut. n. se habet creator ad creaturam, ita creatio actio ad creationem passione: ergo a permutata proportione, sicut se habet creator ad creationẽ actiuã, ita creatura ad creationẽ passiuam: sed creator nõ differt secundum rem a creatione actione: ergo &c.

Resolvtio.

Creatio actio utique secundum rationem precisam tantum: at creatio passio secundum rationem non precisam.

Resp. Dicendum, ꝙ est loqui de creatione actione, & de creatione passione. Si de creatione actione loquamur: sic dico qđ non est mediũ secũdum rẽ: sed solũ secũdum rationẽ intelligẽdi: ꝙ eo qđ Deus cũ sit summe simplex, e ius actio. Si ãt loquamur de creatione passione, tũc distinguiꝫ, qa ꝓ creaturę nomẽ põt signari, & importari oẽ, ꝙ est ab alio ita qđ heat esse post oino nõ esse: & hoc mõ in noĩe creaturę claudit ipsã creatio, qñ creatura non tantum noĩat ipsa creata: sed et concreata: & sic non ẽ medium nec re, nec ratione. Alio mõ creatura noĩat ipsam substantiã rei ab aliquo ꝓducente de nihilo: & sic creatio tenet mediũ nõ secm rẽ, & naturã: sed secm rationẽ, & habitudinẽ. Illa tñ rõ nihil dicit: sed non dicit aliqd per essentiã diuersum a creatura, & hoc patet sic. Creatio. n. dr esse de nihilo, creatio nihilominus dr esse a Deo: unde habitudinem dicit ipsius ad non esse ꝓcedens & ad suum esse producẽs de ratione sui

Sco. d. 2. q. 4. nec qđ ẽ idem realiter ibi ad quæ stionẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sui nominis: creari enim non signat esse principaliter: sed exire de non esse inesse, & hoc ab aliquo. Si ergo quæratur, q̄ sit habitudo, quæ importatur in comparatione ad non esse? dicendū quod illa habitudo dicitur mutatio. Et si quæras, quid sit illa mutatio: dico, quod non est aliud, quam ipsa res extra. Et hoc patet, quia est mutatio ad esse, & mutatio ab esse, & mutatio in esse. Mutatio ad esse, nihil ponit nisi a parte termini. Mutatio ab esse, nihil ponit nisi a parte principii. Mutatio inesse, ponit ex parte utriusque: & ideo mutari primo modo nihil aliud est, quā nunc primo esse. Mutatio secundo modo nihil aliud est, quam nunc ultimo esse, & ideo nō ponit aliquid aliud secundum rē esse: sed solum secundum intentionē. Mutatio uerò inesse, utrūque extremum habet, & subiectum, quod est prius natura, q̄ terminus. Et ideo talis mutatio aliquid potest esse natura præcedens terminum, & diuersum ab illo secundum rem, quamuis non sit ens actu completum: & ideo non sic creatio est medium inter creatorem, & creaturam, sicut generatio inter generantē, & generatum. Dicendo igitur comparationem ad non esse, dicit medium non diuersum per essentiam, sed secundum rationem: similiter dicendo comparationē ad creatorem. Triplex enim est relatio Quædam, quæ fundatur super proprietatem accidentalem, sicut aliqui dicūtur similes, quia albi. Quædam, quę fundatur super dependentiam essentialem, sicut cōparatio materiæ ad formam. Quædam, quę super originem naturalem. Prima relatio addit aliud sup̄ essentiam. Tertia relatio nihil aliud, nisi pure esse, sicut patet in diuinis. Media relatio dicit aliqd, quod est quodam modo idem, quodam modo aliud. Creatio autem dicit relationem secundum medium modum, quoniā ipsa creatura essentialiter & totaliter a creatore dependet. Et ideo concedendum, quod creatio non est aliud secundum rem a creatura, nec medium inter ipsam, & Deum secundum essentiam, sed secundum rationem & habitudinem: unde est prius nata creari, quàm esse, non duratione, plus tamen est idē creatio actio cum creante, quā creatio passio cum creatura: quia ibi non est differentia nisi solum secundum modum nostrum accipiendi. Hic autem est differentia rationis, & etiam habitudinis, quæ non facit diuersitatem per essentiam, quia habitudo, illa est essentialis. Similiter iudicandum est de unitate, bonitate, ueritate essentiali.

His visis patent obiecta. Concedendæ enim sunt rationes probantes, quod non est medium secundum rem. Quod obicitur de generari, & generatum esse: patet responsio ex dictis, quia generatio nō est secundum totum, immo aliqd præexigitur de generando, cuius est endelichia ipsa generatio natura præcedens ipsam formam, ac per hoc diuersitatem notat. Non sic creatio, secundum quam fit tota rei substantia uirtute diuina immediate, quę rem creat, uolendo eam primò esse, cum non sit. Quod obicitur, quod differt, quod, & quo. Dicendum, quod illa nō est differentia per essentiam. Sed quodammodo differt, quodammodo conuenit. Vel dicendum, q̄ non est simile, quia creatio complectitur totam rei substātiam, quæ cōstare dicitur ex quo est, & quod est. Quod obicitur, quod transit. Dicendum, q̄ nō transit ratione eius, quod significationi suæ substernitur: sed solū ratione connotati, quod patet. Si enim creari est nunc primo esse, desinit creari non ratione eius, quod ponit, sed ratione immediatæ collationis ad nihilum. Quod obiicitur, q̄ mutatio est uia. Dicendum, quod mutatio, quæ habet duo extrema entia positiua, illa est, quæ necessario differt a termino, cuius modi est mutatio inesse; mutatio uero, quæ tantum habet ultimum extremum ens, non pōt dicere medium: sed necessario oportet, quod se teneat cum altero extremorum. Quod obiicitur, quod omnis creatura creatur. Dicendum est, quod uerum est de creatura proprie dicta: si autem large dicatur, non solum creatura dicitur, q̄ creatur: sed quod concreatur, & q̄ est creaturæ annexū: & hoc modo est creatio. Si ergo quæritur, quomodo potest esse. Dicendum, q̄ in primis est status, ut prius tactum fuit. Vnde sicut unitas, quæ facit subiectum unum, nō est una alia unitate, sic nec creatio qua substantia exit inesse p aliam creationē in producitur siue concreatur.

DISTINCTIO I.

PARS SECVNDA.

De hominis conditione in generali quantùm ad finem propter quem creatus est.

ET quia non ualet eius beatitudinis particeps exi stere aliquis, nisi per intelligentiam, quæ quanto magis intelligitur, tanto plenius habetur: fecit Deus rationalem creaturam, quæ summum bonum intelligeret, & intelligendo amaret, & amando possideret, ac possidendo frueretur. Eamque hoc modo distinxit, ut pars in sui puritate permaneret, nec corpori uniretur, scilicet angelica: pars corpori iungeretur. s. animæ. Distincta est utique rationalis creatura in incorpoream, & corpoream: & incorporea quidem angelus, corporea uerò homo uocatur, ex anima rationali, & carne subsistens. Conditio ergo rationalis creaturæ primā causā habuit dei bonitatē.

Quare

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quare creatus sit homo, uel angelus.

Ideoq; si quæratur, quare creatus sit homo, uel angelus: breui sermone responderi potest, propter bonitatem eius:

Lib. 1. cap. 13 Tom. 3 *Vnde Augustin. in lib. de Doctr. Christ. quia bonus est Deus, sumus: & in quantum sumus, boni sumus.*

Ad quid creata sit rationalis creatura.

Et si quæratur ad quid creata sit rationalis creatura, Respondetur, ad laudandum Deum, ad seruiendū ei, ad fruendum eo: in quibus proficit ipsa, nō Deus. Deus.n. perfectus, & summa bonitate plenus, nec augeri potest, nec minui. Quòd ergo rationalis creatura facta est à Deo, referendum est ad creatoris bonitatem, & ad creaturę utilitatem.

Responsio ad inquisitionem propositam.

Cum ergo quæritur quare, uel ad quid facta sit rationalis creatura? breuissime responderi potest, propter dei bonitatem, & suam utilitatem. Vtile nempe ipsi est seruire deo, & frui eo. Factus ergo angelus, siue homo propter deū dicitur esse, non quia creator deus & summè beatus propter alterutrius indiguerit officio, qui bonorum nostrorum nō eget: sed

Ps. 15. *ut seruiret ei, ac frueretur eo, cui seruire regnare est. In hoc ergo proficit seruiens, non ille, cui seruitur.*

Sicut factus est homo, ut seruiret Deo, sic mundus ut seruiret homini.

Psal. 8. *Et sicut factus est homo propter deū, ideſt, ut ei seruiret, ita mundus factus est propter hominem, scilicet, ut ei seruiret. Positus est ergo homo in medio, vt ei seruiretur, & ipse seruiret, ut acciperet utrunque, & refluere ad bonum hominis, & quod accepit obsequium, & quod impendit. Ita.n. uoluit deus sibi ab homine seruiri, ut ea seruitute non deus, sed homo seruiens iuuaretur: & uoluit ut mundus seruiret homini, & exinde similiter iuuaretur homo. Totum ergo bonum hominis erat, & quod factum est propter ipsum, &*

1. Cor. 3. Aug. lib. 2. q. euā. Ad Heb. 1. *propter quod ipse factus est. Omnia enim (ut ait Apostolus) nostra sunt, scilicet, superiora, & æqualia, et inferiora. Superiora quidem nostra sunt, ad perfruendum: ut deus, trinitas. Æqualia, ad coniuendum, scilicet, angeli. Qui etsi nobis modo superiores sunt, in futuro erunt æquales, qui & modo nostri*

stri sunt, quia ad vsum nobis sunt: sicut res dominorū dicuntur esse famulorum, non dominio, sed quia sunt ad vsum eorum. Ipsiq; angeli in quibusdam scripturæ locis nobis seruire dicuntur, dum propter nos in ministerium mittuntur.

Quomodo homo dicatur quandoque in sacris, factus propter reparationem angelici casus.

De hoīe quoq; in scriptura interdum reperitur, quòd factus sit propter reparationē angelicæ ruinæ. Quod non ita

Aug. lib. 2. de ciui. Dei ca. 1. & in ench. c. 29. *est intelligendū, quasi non fuisset hō factus, si non peccasset angelus: sed quia inter alias causas, s. præcipuas, hæc ēt non nulla causa extitit. Nostra ergo sunt superiora, et equalia: nostra etiam sunt inferiora, quia ad seruiendum nobis facta. Quare ita sit homo institutus, vt anima sit vnita corpori.*

Solet ēt quæri: cum maioris dignitatis videtur esse aīa, si absq; corpore permāsisset, cur vnita sit corpori. Ad quod primo dici pōt, quia Deus voluit, & voluntatis eius cā quæ renda nō est. Secundò aūt pōt dici: quòd ideo Deus voluit cā

Mate. 22. 1. Cor. 3 *corpori vniri, vt in humana ostēderet cōditione nouū exemplū beatæ vnionis, quæ est inter Deum, & spiritū, in qua diligitur ex toto corde, & videtur facie ad faciē. Putaret.n. creatura se non posse vniri creatori suo tanta propinquitate, vt eū tota mente diligeret, & cognosceret, nisi videret spiritum, qui est excellentissima creatura tam infimæ. i. carni, quæ de terra est, in tanta dilectione vniri, vt non valeat arctari ad hoc vt velit eam relinquere, sicut ostendit Apost. dicens, Nolumus corpore expoliari, sed superuestiri: per qđ*

2. Co 5 *ostēditur spiritum creatum spiritu increato ineffabili amore uniri. Pro exemplo ergo futuræ societatis, quæ inter deū*

Gen. 2. & Io. 4 Exc. Aug. lib. de spi. & anima. ca. 14. *& spiritum rationalem in glorificatione eiusdem perficienda erat: animam corporeis indumentis, & terrenis mansionibus copulauit, luteamque materiam fecit ad nitæ sensum regetare: ut sciret homo, quia si potuit Deus tam disparem naturam corporis, & animæ in fœderationem unam, & in amicitiam tantam coniungere, nequaquam ei impossibile futurum rationalis creaturæ humilitatem, licet longe inferiorem, ad suæ gloriæ participationem sublimare. Quia ergo pro exemplo rationalis spiritus in parte vsque ad cōsortium*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sortium terreni corporis humiliatus est, ne forte ĩ hoc nimis depressus videretur, addidit Dei prouidentia, vt postmodũ cum eodem corpore glorificato ad consortium illorũ, qui in sua permanserunt puritate, sublimetur: ut quod minus ex dispensatione creatoris sui acceperat conditus, postmodum per gratiam eiusdem acciperet glorificatus. Sic ergo conditor noster deus rationales spiritus varia sorte pro arbitrio voluntatis suæ disponens, illis quos in sua puritate reliquerat, sursum in cœlo mansionem: illis uero quos corporibus terrenis sociauerat, deorsum in terra habitationẽ cõstituit: vtrisq; regulam imponens obedientiæ, quatenus & illi ab eo vbi erant, non caderent: & isti ab eo vbi erant, ad id vbi nõ erant, ascenderent. Fecit itaque Deus hominẽ ex duplici substantia, corpus de terra componens, animam uero de nihilo faciens. Ideo etiam vnitæ sunt animæ corporibus, vt in eis Deo famulantes, maiorem mereantur coronam.

De angelica creatura, tanquam de præstantori.

Ex præmissis apparet rationalem creaturam in angelicam, & humanam fuisse distinctam, quarum altera est tota spiritualis, ideſt, angelica; altera ex parte spiritualis, & ex parte corporalis. i. humana. Cum itaque de his tractandum sit. ſ. de spirituali & corporali creatura, & de rationali & spirituali, ideſt de angelis agendum uidetur, vt a contuitu creatoris ad cognitionem' creaturæ dignioris ratio nostra intendat: deinde ad considerationẽ corporeætam illius, quæ est rationalis, quam illius quæ non est rationalis, descendat, vt Trinitatis increatæ sacramentũ tripartitæ creaturæ, eique concretorum atq; contingentiũ sequatur documentum.

ue| ad 12. Dist.

VPra egit Magister de conditione rerum a parte principii, hic ãgit a parte finis. Et qm̃ res a fine, & secundum illũ respectum accipiunt distinctionem formarum: ideo pars ista habet tres particulas. In prima præmisso, quare rationalis creatura facta sit ex comparatione rerum ad finem; ostendit rerũ distinctionem. In secunda uero secundum illam distinctionem assignat diuersam comparationem ad finem, ibi. *Ideoque si quæratur, quare sit creatus homo, &c.*) Tertiò, uerò breuiter epilogat determinata ex ipsis, faciẽs uiã ad cętera sequentia determinãda, ibi. *Ex præmissis apparet, &c.*) Prima, & ultima parte remanẽtibus indiuisis, media diuiditur in tres. In prima determinat finem intellectualis substantiæ. In secunda finem substãtiæ purę corporalis, ibi. *Et sicut factus est homo propter Deum, &c.*) In tertia uero determinat finẽ cõpositi ex utroque, inquantũ est tale, ibi. *Deb mine quoque in sera pura, &c.*) Et ibi primò determinat ueritatem. Secundo soluit dubitationem, ibi. *Solet etiam quæri, &c.*)

Au Heb

ub. 1. Q *Via bonus est Deus, summus, &c.*] Videtur August. falsum dicere. Nã si consequentia est bona: ergo si non essemus, Deus non esset bonus. Si dicas, quod non est consequentia necessaria, quia non dicit ibi consequentiam: sed causam. Obiicitur cõtra hoc, quia bonitas Dei aut est causa sufficiens, aut nõ. Si sufficiens: ergo ponit effectũ eodem mõ quo inest: sed necesarium est Deum esse bonũ: ergo necesse fuit creaturas exire in esse: ergo non uoluntarium, cuius oppositum monstratum est in Lib. 1. in tractatu de uoluntate. Item. Videtur malè appropriare. In uestigio enim est correspondentia causæ ad effectum, ita quod essentia creaturæ representat essentiã creatoris, potẽtia potentiã, ueritas ueritatem, & bonitas bonitatem: ergo debet dicere quod Deus ẽ summus. Propter hoc est quæstio. Cum ad nostrũ esse cõcurrat potentia, sapientia, bonitas: quare causalitas nostri esse potius attribuitur bonitati, quam aliis? Resp. Dicendũ, quod cã in actu est ex concursu efficientis & finis, quia finis mouet efficiẽtẽ in his inferioribus. Et qm̃ uoluntas dicit illud, quo efficiens iungitur fini in habentibus intellectũ, hinc est qđ uolũtas est causa ĩmediata: & ita dictũ est, & ostensum in 1. Lib. Qm̃ ergo bonum dicit rõnẽ duplicis causę. ſ. efficientis, & finis: hinc est, quod bonum est rõ, quare uoluntas, est in actu, & ita potissima rõ productionis effectuum. Et iõ esse nostrum attribuitur bonitati non p modũ repsentãdi, uel appropriationis in repręsentãdo: sed rõnis in causando. Vnde prima consequẽtia includit hanc. ſ. quia bonus est Deus, uult se diffundere, & quia uult se diffundere, uult creaturã producere, & quia uult creaturam producere, uult creaturã esse, & ita quia bonus est, sumus.

.45.

Inquãtũ sumus, boni sumus, &c.] Ergo vẽ, qđ nos boni sumus per essentiã, qđ est cõtra Boetiũ de Hebdomadibus, q dicit qđ sumus boni participatione. Itẽ. Si inquantũ sumus, boni sumus: ergo nõ est intelligere esse abstractu. Respon. Dicendũ quod bonitas est duplex ĩ creatura, una quæ est ex forma dãte esse: alia quæ est ex forma dante bene esse. Prima est bonitas substantialis, quæ non addit supra formã nouum esse: sed solum relationem ad finalem causam: ex qua comparationem omne aliud a Deo habet esse bonum. Et quia illa comparatio ad causam essentialem, siue finalem est essentialis, nec unquam esse relinquit, nec potest relinquere, hinc est q ꝺd August. dicit in quantum sumus, boni sumus. Ad illud ergo, quod obiicitur de Boetio. Dicendũ qđ ipse uo

Dub. 2.

Inſcribitur nũc Libellus hic An oẽ, qđ est, bonum sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cat bonum per essentiã, illud bonũ, qđ est absolute bonũ, nõ est ex dependẽtia ad aliud. Hoc aũt mõ nulla creatura bona ẽ., imo ex cõparatione, & nõ participatione. Nec seq̃t quod accidentaliter: qa participatio nõ est accidentalis respectu primæ bonitatis, q̃ est ex forma dãte esse, quãuis sit accidẽtalis secũdũ qđ est ex forma dante bene esse. Ad illud, quod obr, quod nõ est intelligere esse, &c. Dicẽdum, quod illud, quod attribuitur alicui secundũ quod ipsum, põt duplici ter attribui. Aut.n. conseq̃t, aut p̃cedit. Si p̃cedit, sic est ita essentiale, quod sine ipso nõ est, nec põt itelligi. Sed si aliquo mõ cõ seq̃t, non tamẽ cadit in aliud genus, põt qdẽ intelligi intellectu apprehẽdere, & intellectu semipiene, resoluẽre: sed intellectu plenè ad cãs cõparante non põt intelligi nõ intellecto illo: maximè cum illud dicit habitudinẽ necessariam, & relationẽ ad causam, sicut uerum, & bonum.

Dub. 3. *Solet etiã quari, cũ materia, &c.*) Assignat Magr cãs quare aĩa unita sit corpori. Quarum prima ẽ Dei uoluntas: secunda in structio nostra. Contra. Vr. quod utraque sit inartificialis. Prima .n. responsio potest ad oĩa dari in secunda, vr principium peti, quia si non esset unita, impidẽ uideret Deum, nec indigeret exemplo: ergo si exemplo indiguit, nõ fuit, nisi propter minoratioñ tuæ cognitionis. Respon. Dicendum, quod Magr respondet sufficienter & bene. Sufficienter, quidẽ, quia cum sit duplex uia cognoscẽdi opera Dei, scilic. e fide, & intelligentia, ad solidiratẽ fidei sufficit scire qđ Deus uoluit, quẽ credit nõ uelle, nisi rõnabile: cuĩ in prima responsione fati facit fidei, & hęc resp. in oĩbus fideii (ut fidelis ẽ) plenè sufficit. Ad soliditatem intelligẽtiæ respõdeẽ: iõ & cũ nõ possit reddi rõ, uel cã ex parte Dei, reddit ex parte creaturæ. Et hæc est manifestatio diuinæ bonitatis I suo opere, in quo debet se manifestare non solũ p̃p nostrũ indigentiã, uerum et ad suã gloriã: & sic patent obiecta. Rñdetur et hic, cã efficiens, & finalis, & sic sufficiẽter, & plenè.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO 1.

An à primo efficiente potuerit, uel debuerit esse rerũ multiplicitas?

AD intelligentiã hujus partis, in qua agit de rebus, p̃ductis in cõparatione ad finẽ, secundũ ordinẽ, & distinctionẽ, q̃runt principaliter tria. Primũ est de rerũ distinctione. Secundũ de ordine. Tertiũ de differẽtia angeli, & aĩæ. Circa primũ, q̃runt duo. Primũ est de multitudine rerũ quantum ad principium. Secundum quantum ad differentias secundum quas distinguuntur.

VTRVM a primo efficiente debuerit, uel potuerit esse rerum multitudo. Et q̃ non, vr primo sic p̃ Philosophum. Ide uniformiter se habẽs natum est efficere ide: sed efficiẽs primum ẽ unum oĩno uniformiter se habẽs: ergo vr q̃ nunq̃ multa facere potuerit, ergo unum solum. ITEM. A summo bono nunquã possunt esse mala, nec a summo uero uerũ unũ̃ possunt, esse falsa: ergo a summe uno nõ possunt esse multa. ITEM. Mundus sensibilis dr assimilari mũdo archetypo, q̃ est ĩ mẽte diuina, ad illius.n. expressionẽ factus est: sed in illo oĩa sunt unũ, ergo & in hoc mũdo: ergo videtur, q̃ ab illo non potuerit esse multitudo. ITEM. A Deo est exitus per ghationẽ, p̃ spirationẽ, per creationẽ, sed per generationem non emanat nisi una sola persona, & similiter per spirationem: ergo per creationem non egreditur nisi una sola creatura.

CONTRA. Quanto substantia p̃ducẽs est melior tanto magis est sui diffusiua: & quãto magis est sui diffusiua, tãto pluribus ẽ nata se cõicare: sed primũ efficiẽs est optimũ inter oĩa: ergo &c. ITEM. Quãto substãtia spiritualior, tãto plurũ est cogniti ua: sed suprema substãtia est spiritualissima: ergo multorum est cognitiua: sed nõ est cognitiua multorũ p̃cedentiũ se, vel comitãtium: ergo multorum ab ipsa exẽtiũ. ITEM. Quãto substãtia simplicior, tãto potẽtior: qa uirtus quãto magis est unita, tanto magis infinitas: sed quãto potentiæ, tãto in plura p̃t: ergo si substãtia primi principii est simplicissima, ergo & p̃t. & dẽt ad sui manifestationẽ producere multa, cũ ipsa sit unica. ITEM. Quanto causa prior, tanto uniuersalior: unde prima est uniuersalissima: & quanto uniuersalior, tãto plurium principium: ergo cum principium productiuum uniuersi sit simpliciter primum, debuit ergo, & potuit exire ab ipso multitudo rerum.

RESOLVTIO.

Tametsi primum rerum principium unicè unum sit: nihilominus quia summe potens est, sapiens, ac bonus: potuit, nouit, & uoluit rerum multitudinem produxisse.

RESP. Ad p̃dictorum intelligẽtiam notãdum est: q̃ si de principio intrinseco quæratur unde ueniat multitudo rerũ, maxime secũdm speciem patet q̃ a forma. Si uero quæratur unde ueniat multitudo formarum tanquã a principio effectiuo extrinseco: patet q̃ ab efficiente uno. Sed qualiter põt uenire multitudo a principio summe & perfectiſ sime uno, difficile est intelligere. Et alĩq circa hoc erauerũt. Quidam.n. dixerunt q̃ quãuis unus esset rerũ cõditor tñ multa & uario fecit p̃p multitudinẽ formarum idealiũ: sed illud im p̃batum ẽ in Primo Libro, ubi ondit̃ur q̃ oẽs illæ unum sunt: nec ẽ in Deo secdm rẽ aliud numerus, quã p̃sonarum. Alĩq uero dicere uoluerunt, q̃ hoc erat p̃p multitudinẽ mediorũ. Deus .n. cum sit unus, & summe simplex intellexit se: & se intelligẽdo & nihil aliud, p̃duxit primã intelligẽtiam: & illa intelligẽtia intellexit se, & Deum: & ĩo produxit duo. s. aliã intelligẽtiam, & orbem suum: & sic deseendo, & multiplicãdo. Et ista opinio in lectione p̃cedenti est improbata, ubi ostẽditur q̃ Deus immediate producit oĩa. Tertii dixerunt q̃ multitudo rerum erat a principio unico p̃p ter, multitudinẽ, & infinitas reflexionum, quibus diuinus intellectus supra reflectit, & intelligit se, & intelligit se intelligere: &

S. B. limitat sermonẽ suũ de origine multitudinis, q̃ forma tribuit: cũ peri patetici eã, a materia pro ficisci doceãt.

Tor de sis. Prof. & Abe 53.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic usq; ad infinitū. Sed illud nihil est. Primū, ꝙ falsū est, ꝙ in Deo sit multitudo reflexionū, cū Deus sit suū intelligere. Itē. Ex hoc nunq̄ pueniret nisi diuersitas sc̄dm numerū: & ideo positio recta est, ꝙ multitudo in rebus est a principio uno, ꝙa est primū principiū unicè unum. Quia.n. est principiū simpliciter primū, iō fœcundū & potēs est fœcunditate infinita, & immensa. Si.n. unitas, q̄ est prima i gñe numeri, est principiū a quo pōt infiniti numeri egredi, & pūctus a quo infinitæ lineæ: ergo, ꝙ ē simpliciter primum, est ita potēs, ꝙ oīno immēsum. Propter ergo immēsitatē infinita pt̄: sed ꝓp immēsitatis manifestationē multa de thesauris suis profert: non oia: ꝙa effectus nō pt̄ equari uirtuti ipsius primæ causæ. Quia uerò ē unice unum, iō simplicissimum, & spūalissimū, & ꝑfectissimum. Et ꝙa simplicissimū: maximæ potētiæ. Quia spiritualissimū: maximæ sapientiæ Quia ꝑfectissimū, ē bonitatis sūmæ. Quia maximæ potētię: multa pt̄. Quia maximę sapientię: multa nouit. Quia sūmæ bonitatis: multa uult ꝓducere, & se cōmunicare: & iō a principio ouno, q̄ primū & unū, exiit multitudo.

Qvod ergo obī, ꝙ idē similiter se hñs &c. Dicendū, ꝙ intelligit̄ in his agētibus, quorū uirtus est arctata, & limitata: & hoc nō hēt locū in Deo. Qvod obī, a bono non sunt mala. Dicēdū, ꝙ non est simile: ꝙa mala & falsa dicūtur priuationes & defectus: & iō nō habēt cām efficiētē: sed deficiētem, qualē non decet esse Deū: sed multitudo est positio: & iō cām hēt effectiuā Qvod obiicitur de archetypo & sensibili mūdo. Dicēdum, ꝙ ipse imitatur illum inquātū pt̄, sed deficit. In illo.n. est summa pulchritudo ꝑ oīmodā unitatē: hic ār si esset unitas, nō esset pulchritudo, ꝙa nō esset ordo, nec ꝑfectio: & iō ut mundus hic imitaret̄ in ꝑfectione, & pulchritudine: oportuit, ꝙ hīret multitudinē, ut multa facerēt, ꝙ unū facere ꝑ se nō posset. Qvod vltimò obiicitur de generatione & spiratione, iā patet: ꝙa genitus ꝙ qualis generāti ꝑ oīa implet, & imitatur ipsum: similiter & S. S. & iō superflueret aliā ponere ꝑsonā: sed nō sic est in creatura, q̄ bonitatis finitæ est. Ideo qđ nō potuit capere creatura in se, accepit quodammodo in sibi socia: ut sic ex multis una perficeretur mundialis machina.

QVAESTIO II.

An rerum uniuersitas triplici, hac distinctione, sectioneque distinguatur. s. creatura spiritualis, corporali, & ex utraque media?

SEcundo q̄ritur, circa hoc de differētiis, sc̄dm quas res multiplicatæ sunt: quas Magister ponit in litera. s. substātiā corporalē, & spūalē, & ex utraq; cōpositā. Quæritur utrum hæc distinctio debeat esse in uniuerso. Et vī, ꝙ nō, primo de corporali. Nā (sicut tactum est) oē, qđ Deus facit, facit salua ordinatione, ergo ꝑ ꝙ suā bonitatem: sed non facit ꝑ ꝙ bonitatē suā augendā, sed participādā: sed sola creatura spūalis Dei capax est, & eius particeps esse pt̄: ergo solā spūalē debuit facere, nō corporalem. Sed vide eas, ꝙ corporalis est particeps i effectu, q̄uis nō in se: hoc nihil est: ꝙa participare bonitatē diuinā in effectu, nō est aliud, quam esse: hoc.n. ipso, ꝙ est, participat effectū bonitatis: ergo idē est dicere creaturā esse factā ꝑ participationē diuinę bonitatis, ꝙ dicere creaturā esse factā, ut sit: sed hoc nihil est: ergo &c. Item. De cōpositō vī. Oē.n. cōpositum, ꝙ Deus facit, facit salua ꝓportione: sꝙ n. formā coniungit materiæ summè ꝓportionabili: sed creaturæ spūalis ad corporalem nulla, aut ualde modica, & longinqua est proportio: ergo nullo mō deberet Deus hæc unire, ut ꝑfectionē perfectibili. Quod nō sit ꝓportio, patet: spirituale .n. est simplex: corporale hētpartium infinitatē. Item. Corporale est corruptibile, & ita hēt durationē finitā: spirituale āt incorruptibile, & ita hēt durationem infinitā: si ergo infiniti ad finitum nulla est proportio, patet &c Si tv dicas, ꝙ corpus fuit in corruptibile a cōditione prima, sed peccato factum est corruptibile: tunc ergo saltem posq̄ corruptibile fuit, dēt cessare unio. Item. De spūali vī. Oē, ꝙ Deus facit, dēt facere salua naturarū connexione: sed natura generis essentialiter est connexa differētiæ: ergo si animatum, & sensibile est cōnexum rōnali: ergo impossibile est, qđ aliq̄d hāt hñs rōnem, quin habeat uegetationē, & sensum, siue quin sit aīal: sed aīal est substātia composita ex spirituali, & corporali: ergo &c. Et hoc videt dicere Philosophus, ꝙ uegetatiuum est in sensitiuo, sicut trigonum in tetrigono: & hæc in rōnali, sicut in pentagono: sed nunq̄ Deus facit trigonum sine tetrigono, nec pentagonum sine tetrigono & trigono: ergo &c. Item. Nihil facit Deus nisi ex magna dilectione, aut summa deliberatione: ergo, ꝙ sꝙ facit, melius est naturæ unicuiq;. Aut igitur naturæ spirituali melius est esse separatā, aut melius est esse cōiūctā: quocūq; dato, altera dīa tollitur.

Sed contra. Decuit Deū ita res facere, ut essent in manifestatione suæ potētiæ: sed potentia manifestatur in productione rum multū distātium, & in earum cōiunctione: nā potentia tāto uirtuosior ostēditur, quanto pōt suꝑ magis distātia. Sed prima, & summa distātia rum est inter corporeū, & incorporeum: ꝙa primæ dīæ generis sunt: ergo adhoc, ꝙ diuina potētia manifestetur plene, necesse fuit substātiā spirituālē, & corporalē producere, & rursus producta unire. Item. Decuit Deū ita res producere, ut manifestaretur eius sapiētia: sed sapientia artificis manifestatur in ordinis ꝑfectione: oīs āt ordo habet de necessitate & summum, & medium, & infimum. Si ergo infimum est natura corporalis, summum natura spiritualis, mediū cōposita ex utraq;: nisi hæc oīa fecisset, ut ostenderetur ꝑfecte Dei sapiētia, oportuit igitur hęc oīa fieri. Vnde Aug. 11. Confes. Duo feciſti domine, unum prope te, aliud ꝓpe nihil. Item. Deum decuit sic res producere, ut manifestaretur eius bonitas: sed bonitas cōsistit in diffusione, & cōicatione sui in alterū: si

de Gen. ad lit. tex. 31

Cap. 9. in fine To. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo sua bonitas cõsistat in cõiu-
gatione actus nobilissimi, q̃ est
uiuere, & intelligere, decuit, ut
non tñ daret alii potẽtiam uiuẽ
di, & intelligẽdi, sed ẽt potentiã
alii cõicandi Si ergo uiuẽs, & in
telligẽs est substantia spũalis, q̃
ãt uiuificatur, & p̃ intellectũ p̃
ficitur, est corpus: ergo ad pfec-
tã bonitatis manifestationẽ ne
cesse fuit fieri substantiam spiri
tualem, & corporalẽ: sed hoc nõ
pfecte manifestaretur nisi una
alteri cõicaret, & hoc nõ pt esse,
nisi p̃ umonẽ: ergo necesse fuit
facere compositam ex utraque.
ITEM. Hoc nõ solũ uidetur rõ-
ne theologica, sed ẽt philoso.
q̃a si est ponere unã dñiam con-
trarietatis, & alterã: si ergo cor-
porale, et spirituales: & si ponere
est extrema componibilia, ergo
et medium: ergo etc.

RESOLVTIO.

Triplici hac natura ornari debuit uniuersum, quia tribus ejus per fectio completur, scilicet ambitus amplitudine, ordinis sufficientia, & bonitatis influentia.

RESPON. Dicendum, q̃ ad p̃
fectionẽ uniuersi hoc triplex ge
nus substãtiæ requiritur, et hoc
p̃p triplicẽ perfectionẽ uniuer-
si, q̃ attenditur in amplitudine
ambitus i sufficiẽtia ordinis, i in
fluentia bonitatis: in q̃bus trib.
exprimitur eã triplex pfectio:
uidelicet sapientiæ, potentiæ,
et bonitatis. Vnde concedendæ
sunt rõnes adhoc inductæ.

QVOD obiicitur, q̃ in operibus
salua dẽt esse ordinatio, ut oĩa
fiant p̃p diuinam bonitatẽ par
ticipandã. Dicendum, q̃ fieri p̃p
diuinã bonitatẽ est dupliciter.
Aut ostendendã, et sic facta sũt
cetera: oĩa. n. diuinam exprimũt
bonitatem. Aut participãdã, et
hoc dupliciter, aut q̃a sunt nata
participare, aut q̃a ferunt par
ticipantibus. Primo modo cõdi
tæ sunt creaturæ spirituales: se-
cũdo modo corporales: ipsæ tñ
aliquo modo participant sed in
earũ participatione status non
est, sed ordinatur ad ulteriorẽ.
QVOD obiicitur, q̃ in oĩ cõiun
ctione dẽt esse salua proportio.
Dicendum est, q̃ in coniunctio
ne aĩæ ad corpus salua est pro-
portio et absolute, et in relatio-
ne ad finẽ. Absolute: nã quãuis
supremum spiritus, et infimum
corporis multã habeãt elõgatio
nẽ: tñ supremũ corporis, et infi-
mũ spiritus summã habent uici
nitatẽ. Spiritus. n. aĩalis siue rõ-
nalis hẽt potentiã uiuificandi,
potẽtiã uegetãdi, et sensificãdi:
corpus aũt humanum hẽt com-
plexionis æqualitatẽ, hẽt orga-
norum multiplicitatem, hẽt rur
sus spirituũ subtilitatẽ, et sẽm
triplicem dñiam. Hẽt n. spiritũ
uitalẽ, spiritũ naturalẽ, et spiri-
tũ aĩalem. Cõparando igitur cõ
plexionẽ æqualẽ ad uim uiuificã
tiuã p̃ mediũ, et uinculũ spiri
tus uitalis, optimus est nexus. Si
militer cõparando nõ solum cõ
plexionis æqualitatẽ, sed et or-
ganizationẽ, et organizationis
perfectionẽ ad uim uegetandi,
et sentiendi mediante spiritu na
turali, et animali: optima est p̃-
portio, et mirabilis nexus: unde
sicut terra, et ignis, quæ multũ
distant nectuntur duplici me-
dio: uno quod magis communi
cat cum terra: et reliquo, quod
magis cum ignes similiter est in
proposito. Attenditur ẽt perfec-

ta proportio in relatione ad fi-
nem. Cum enim animæ humã
næ data sit libertas arbitrii uer-
tibilis, & reuertibilis. i. potẽs sta
re, cadere, & resurgere: datũ est
ei corpus potens mori, & potẽs
nõ mori: & deinde potẽs in sem
piternum uiuificari. Rursus, cũ
anima creata sit ueluti tabula
nuda, datum est ei corpus hu-
manum habens organa multi-
plicia; ut in illo posset pficiẽ
tiis. Similiter ex parte corporis
est optima proportio in relatio-
ne ad finẽ. Cum enim sit ordo
in formis corporalibus, q̃d pa-
tet, quia forma elementi ad for
mam mixti, & formam mixtio-
nis ad formam complexionis, et
rursus uegetabilis ad sensibile,
& nõ sit status in re corporali,
& imperfecta, nõ est status ibi,
sed ulterius disponũt huiusmo-
di formæ ad animam rationalẽ,
per quam etiam corpus & natu
ra corporalis efficitur particeps
æternæ beatitudinis. Aut ergo
ois intentio naturæ corporalis
soluitur, aut necesse est puenire
mediãte aĩa rõnali in ulti. finẽ.

QVOD obiicitur, in opere
Dei dẽt saluari naturarum colli
gatio. Dicendum, q̃ uerum est;
sed sensibile, & uegetabile non
sunt de necessitate rationalis, ni
si sẽm q̃d est rõnale per unio-
nem Aĩa. n. (ut prius tactũ est)
cum sit spiritus simplex, & pu-
rus, non põt uniri carni, nisi du
plici medio ex parte sui. Simili-
ter, nec corpus complexionatũ:
et ideo necesse est, quod interue
niat natura uiuificandi, siue ue-
getandi, et natura ulterius sensi
ficandi, et ideo in omni homine
hæc cadũt; sed quia angelus est
spiritus purus; ideo istis non in-
diget. Patet igitur, quod contra
fidem, & ueritatem errant Sa-
ducæi, qui negant esse spiritum.
Patet nihilominus, quod errant
Manichæi, qui negant animam
uniri corpori non ut perfectibi-
li, sed ut carceri. QVOD obiici-
tur ultimo, quod Deus dat uni-
cuique quod melius est. Dicen
dum, quòd Deus dat unicuique
simpliciter melius: q̃a tunc non
faceret res ordinatas; sed æqua
liter perfectas, & hoc repugna-
ret perfectioni, quia si omnia es- *Lib. 83*
sent æqualia, non essent ordina- *q. q. 41.*
ta, ut dicit Aug. Cum ergo dici
tur, quod Deus dat unicuique,
quod sibi melius est, hoc intelli
gendum est secundum exigen-
tiam ordinis, & naturæ: naturæ
autem animæ cõpetit uniri cor
pori, naturæ autem angelicæ se
paratam esse a corpore) & ideo
illa ratio non ualet, quia dile-
ctio Dei non excludit ordinẽ.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

Ad sui gloriam, an ad rerum mei similitudinem res ipsas produxerit Deus?

QVONSEQVENTER
secundo loco quæritur de rebus, p̃ductis quã
tum ad ordinem. Et
circa hoc quæruntur duo. Primum est de ordine rerum in cõ
paratione ad finem. Secundum est de ordine earum, quem ha-
bent ad inuicem.

CVM oẽs creaturæ cõditæ sint
p̃p diuinã gloriã, & utilitatẽ
propriam, sicut dicit Magister,
& accipi potest ex scriptura, &
Augustin. dicit in I. lib. de doct.

Chri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christia. ꝙ Deus nos fecit, & diligit nō ꝓp utilitatē suā, sed ꝓp bonitatē suā, & utilitatē nostrā; Quæritur ergo qs sit finis principalior cōditionis rerū. Vtrum diuina gloria, uel utilitas nra. Et ꝙ gloria Dei vr. Ille est finis principalior, q est utilior; finis .n. ultimus est potissimus; sed ulterior finis est Dei gloria, q̄ utilitas nostra; nā non gloria Dei ꝓp utilitatē, sed utilitas ad gloriā ordinatur; ergo uidetur, ꝙ gloria sit principalior. Item. Ille finis est principalior, q est pfectior: sed gloria Dei est perfectior, ergo &c. Probatio mediꝫ. Perfectior finis est, q pfectiorē reddit operationē ordinatā ad ipsū: sed multomelius est opus, ꝙ qs facit ꝓp gloriā Dei, q̄ ꝓp utilitatē suam. Vnde Apos. 1. ad Cor. x. Oīa in gloriam dei facite; ergo &c. Item. Ille est finis principalior, q est essentialior; sed gloria Dei est essētialior uniuersi rei cōditæ maximè rōnali, q̄ utilitas sua; nā res ꝓp maliciā ꝑt priuari sua utilitate; sed non ꝑt unq̄, quin sit ad Dei gloriā. Item. Ille est principalior finis, qui est uniuersālior; ꝓp hoc, ꝙ principalis finis totum dēt complecti; sed gloria Dei est finis, quem assequitur oīs natura, siue humana, siue angelica, siue bona, siue mala; ergo &c.

Contra. Ille est finis principalior rei cōditę, quem efficiēs magis intēdit; sed Deus magis intēdit in cōditione creaturæ eius utilitatē, q̄ gloriā suam; ergo &c. Probatio mediæ. Sicut dicit Apos. 1. Cor. 13. Charitas nō ꝙrit q̄ sua sunt, sed qd alterius; sed Deus, q agit, facit ex pfectissima charitate; ergo nec quærit, nec intendit, qd suum est; ergo non suā gloriā, sed utilitatē nostrā. Item. Ille finis est principalior conditionis rei, quē res condita magis appetit; sed unaquęq; res ita appetit suū cōmodū uel utilitatē, ꝙ nullo modo ꝑt uelle oppositum; sed oppositum gloriæ diuinæ ꝑt uelle, sicut patet in blasphemis; ergo utilitas, &c. Item. Ille finis est potior conditionis rei, ad quē efficiēs nō ꝓuenit nisi ꝓ effectum: hoc patet; qa si æque bene defēdora pluuis absq; domo, sicut cū domo. si facerē domum ꝓp talē defensionē, facerē frustra. Si ergo Deus nō est magis gloriosus post cōditionē rerū, quā ante: si faceret res principaliter ꝓp gloriā suā, faceret frustra; ꝙ si nō frustra facit, non producit ergo principaliter ꝓp gloriam suam, sed propter utilitatē alienam. Item. Ille finis principalior est, qui effectum magis perficit, cum ad ipsum peruenit, sed Dei fruitio magis animam perficit, q̄ Dei laudatio; ergo principalius facta* est anima propter fruitionem, quàm propter Dei gloriam, & laudem.

Resolvtio.

Ad sui gloriam primum (nō quidem augendam, sed manifestandam, & communicandam) ad rerum met deinde utilitatem produxit deus, quæcunq; produxit.

Respondeo. Dicendum, ꝙ finis cōditionis rei, siue rerum cōditarū principalior est Dei gloria, siue bonitas, q̄ creaturæ utilitas. Sicut enim patet. 16. Prou. Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus; sed non propter suam utilitatem, uel indigētiam, qa ait Ps. 15. Dixi domino Deus meus es tu, quoniā bonorum meorum non egesier go propter sui gloriam, non in quam propter gloriam augendam: sed propter gloriam manifestandam, & propter gloriam suam communicādam: in cuius manifestatione, & participatione attendit summa utilitas creaturę, uidelicet eius glorificatio, siue beatificatio. Qd̄ ergo obiicitur, ꝙ charitas alienum commodum quærit. Dicendum, ꝙ secus est in nobis, & in Deo. Nā in nobis bonum proprium differt a bono cōmuni: sed in Deo bonum suum est bonum commune: nam ipse est bonum omnis boni. Si ergo effectum non ordinaret ad se, uel non faceret propter se, cum ipse sit bonum a quo omne bonum, iam effectus non esset bonus. Quoniam ergo utilitas creaturæ tota attēditur in ordinatione ad bonum qd̄ Deus est: ideo charitas Dei oīa rectissime fecit, & conuertit ad se, & sic non est in nobis.

Qvod obiicitur, ꝙ ille finis est principalior, quē natura magis appetit. Dicendum, ꝙ est lo q de natura dupliciter. Aut de natura ut deficiente, aut ut perfecta. Dico ergo, ꝙ natura deficiens in se recurruatur: ideo proprium bonum desiderat, & ideo suum commodum. Natura uero perfecta amore charitatis sursum eleuatur, & multo magis improportionaliter Dei gloriā desiderat, quàm utilitatem propriā, ut patet in habentibus charitatem. Qvod ergo obiicitur, ꝙ ille finis est principalior, quē magis natura desiderat: uerum est de natura recta, & perfecta. Qvod obiicitur, ꝙ ille est principalior finis conditionis rei, ad quem res perfecta pertingit. Responderi potest dupliciter. Primò, ꝙ hoc habet ueritatē quando operans operatur propter in digētiam alicuius finis, ad quē non potest peruenire nisi per opus, quod ꝓducit; sed talis operans non est Deus, sicut patet: & ideo non habet locū hic. Vel aliter dicendū, ꝙ res factæ sunt propter Dei gloriam, non (inquam) acquirēdam, uel ampliādam; sed ostendendam, & communicandam. Et quamuis gloria Dei sit sine rebus factis; non tamen communicatur, uel manifestatur nisi per res productas. Qvod obiicitur, ꝙ fruitio magis perficit. Dicēdum, quòd laus dupliciter est, scilicet perfecta, & imperfecta. Laus imperfecta minus perficit animam, quā fruitio: sed nō sic laus perfecta, quia anima magis lætatur ī gloria: & plus gaudebit de Dei gloria, & honore, quàm de sua glorificatione, & plus iocundabitur in laudando, quàm in considerando proprium bonum, & ideo patet quòd ille finis est ulterior.

Qvaestio II.

An Angelus præstantior sit homine?

De ordine rerum adinuicē: nam hunc tangit Magister ī litera. Vtrum uidelicet natura spiritualis dignitate naturæ præcellat compositam ex spirituali, & corporali. Certum est enim, ꝙ utraque præcellit corporalē: & ꝙ sic, uidetur. In omni genere no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re nobilius ē illud, propter qđ est alterum sicut finis, eo q̄ est ad finem: sed homo est propter Angelum. Nam (sicut dicūt sancti, & Magister recitat in litera) homo factus ē ad reparationem Angelicæ ruinæ: ergo &c. ITEM. Spirituale (simpliciter loquendo) nobilius est corporali ergo nobilius est illud, quod pure ē spiritus nihil habēs de corpore, quàm quod est spirituale, & cōiunctum corpori: ergo nobilior Angelica natura, quàm humana. ITEM. In quolibet genere immortale, & incorruptibile nobilius est mortali, & corruptibili: sed Angelus per naturam est immortalis, & incorruptibilis, homo uerò e contrario: ergo &c. ITEM. Quod similius est meliori, est melius, si nō sit similius in ridiculosis, ut simia homini quàm equus: sed Angelus est Deo similior, & deformior quàm hō: hoc manifestū est, & non ridiculosis: sed ī optimis: ergo simpliciter melior est natura spūalis, quàm cōposita.

CONTRA. Aug. Mente humana solus Deus est maior. Vñ in Li. de Trin. xv. & in li. 83. q. dicit, q̄ immediate ipsa mēs a prima ueritate format: & inter ipsā, & Deū nihil cadit mediū, ergo Angelus nō ē supra mentē humanā: ergo p se adeo bona ē ut Angelus. Sed aia p̄p coniunctionē sui cū corpore non deteriorat̄, imo maius bonum ē, cū corpus sit bonum: ergo simpliciter totus hō ē Angelo melior. ITEM. In oī gñe qđ tenet rōnē finis, illud ē melius: sed in gñe creaturarū hō tenet rōnē finis, nō angelus. Vñ Remigius dicit, & Philos. 2. Phys. q̄ nos sumus finis quōdāmodo oīm, q̄ sunt qđ non dr̄ de angelo: ergo &c. ITEM. Si optimū ī uno gñe est melius optimo ī alio, & simpliciter hoc illo melius: sed optimus ī gñe hoīum ē melior optimo ī gñe Angelorum, ut patet, quia Christus: ergo &c. SI TV dicas, q̄ uerū inquantū Deus: obē de B. Virgine, q̄ ē pura fœmina, & tñ dña Angelorum. ITEM. Maior ē q̄ recūbit, quā q̄ ministrat, teste domino Lu. 12. sed Angelus ministrat hoī. Hebr. 1. Oēs sunt administratorii spiritus &c.

Li. 4. de Trin. c. ult. & lib. 15. cap. 1.

RESOLVTIO.

In naturalibus impar est Angelis homo; at in fine, scilicet in beatitudine æquus.

RESP. Dicendū, q̄ cum q̄ritur de ordine ipsūs rōalis, siue uniti ad ipsūm angelicū, uel separatū, de duplici ordine pōt intelligi: aut de ordine quantū ad finem, aut quantū ad naturæ dignitatē. Si quantū ad finē sic dico q̄ sunt pares: nā ad eundē finē, i. ad ęternā beatitudinē immediate ordinant̄: & eadē est mensura hoīs q̄ & Angelinec hō p̄p Angelū, nec Angelus p̄p hoīem. Vñ sicut lex charitatis facit in mēbris corporalibus, & conciuibus ciuitatis: q̄ unū mēbrū supplet idigentiā alterius, ut patet, qa oculus uidet sibi ūtam, & pedi, & pes fert seipsum, & oculū: & ī ciuibus terrenæ ciuitatis similiter contingit. Similiter intelligendū ē de hoīe, & Angelo q̄ sut ciues ciuitatis supernę: nā hō hēt habilitatē ad labendum frequēter, & posibilitatē ad resurgendū: Angelus uerò ntās, & petuitatē ī ntādo; & eadē impossibilitatē in resurgendo: iō Angelus stans sustentat hoīem, siue infirmitatem humanam: & homo resurgēs reparat ruinam angelicam. Idēo quodammodo Angelus propter hominem, & quodammodo homo p̄p Angelū: & ideo in hoc ordine pares sunt. Si ūt loquamur de ordine quantum ad naturę dignitatē, dicendum q̄ (simpliciter loquēdo) Angelus est creatura superior homine. Naturā n. Angelica (sicut patet ex multis scripturæ locis) nobilior est humana: & in superiori gradu constituit. Concedēdę igit sunt rōnes manifestātes q̄ Angelus naturę dignitate pcellit hoīem, pter primam, ad quam solutum est.

QVOD ergo obiicitur in contrarium, quod nullum cadit medium inter mentē & Deū. Dicēdum, q̄ est medium secundum dignitatem naturę, uel secundū ēsentialitatem influentiæ. Primo modo cadit medium: secundo mō non. Nā Deus immediate influit mentem, & propterea ipsa mēs immediate a prima ueritate format. QVOD obicit̄, secundo, q̄ hō tenet rationē finis. Dicendum, q̄ aliquod, p̄p quod res est, est dupliciter. 1. aut ad supplendū indigentiā, sicut domus p̄p hominem, & calceus p̄p pedem: aut ad suscipiendū eius influetiam, sicut hō propter Deū. Quòd ultimo modo hēt rationē finis, nobilius est, quod primo modo non. Quia n. homo omnibus indiget, Angelus nulli nisi Deo: ideo omnia p̄p hominem, non omnia p̄p Angelū. In cuius rei signum Angelus cōditus ē in principio, hō uero in die sexto. QVOD obiicitur de optimo, intelligendum est per se, & precise. Sed nec B. Virgo, nec Christus excedūt Angelos pure ratione naturę: sed ratione multiplicitatis gratiæ. QVOD ultimo obiicitur de ministerio, infra melius patebit: ad p̄sens tantum sufficiet dicere, q̄ alicui ministratur dupliciter, aut p̄p se, sicut regi, & domino, & talis ē nobilior: aut p̄p alīū, sicut ministrat miles gartioni Regis: & q̄ hoc ē arg. soluēdū. Angelus. n. ministrat hoī p̄p Deū, sicut dines pauperi fortis egrotanti.

Dist. 11.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An Angelus & anima differant specie?

CONSEQVENTER tertio loco quęritur de modo distinguēdi ipiritum Angelicum ab anima rationali. Et quę runtur duo. Primo q̄ritur, utrū differant specie, an tantū numero. Secundo, q̄ sit illa differētia per quam differunt.

QVOD autem ipē, uī. Quę differunt specie habēt diuersas perfectiones secundum speciē: sed hō & Angelus differunt specie, constat: & aīa dat speciē homini, & actum specificum: ergo & anima, & Angelus. ITEM. Quæ sunt similia specie, uel simul p̄ducuntur, uel unū facit ad productionē alterius, ubi p̄ducunt̄ per propagationem: sed animæ non simul cum Angelis sunt p̄ductæ: nec Angeli faciūt ad aīarum productionem: ergo &c. SI TV dicas, q̄ similiter pōt argui de animabus: hoc falsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidetur; quia pater facit ad generationem prolis. ITEM. Plus conuenit sensibile cum sensibili, & uegetabile cũ uegetabili, q̃ sẽsibile, & uegetabile cũ nõ sẽsibili, & nõ uegetabili: sed anima humana per essentiam est sensibilis, & uegetabilis, alioquin nõ faceret animal: ergo cum differat specie ab anima sensibili tantũ, & uegetabili: multo plus differt a spiritu angelico, qui nec ẽ sensibilis, nec uegetabilis.

CONTRA. Quorũ perfectio, & complementum ultimum est unum specie, ipsa sunt unum; sed ad eãdem beatitudinem ordinatur homo, & Angelus, quę est uisio, & fruitio Dei: ergo homo, & Angelus, siue anima, & Angelus sunt specie unum.

ITEM. Quorum differentia ultimò completiua est specie una, ipsa sunt unum: sed differentia ultimò completiua animę rationalis, & Angeli est una, & eadem, scilicet hoc quod est rationale, siue intellectuale: & in hac communicant, sicut dicit Greg. ꝙ homo communicat esse cum lapidibus, intelligere cum Angelis: ergo &c. ITEM. Quorum optimum naturale est unum, ipsa sunt specie unum; sed optimum naturale hominis, & Angeli est unum, sicut dicit Ber. ad Eugen. Optimũ (inquit) tui & Angeli rõ est: ergo cum spẽs accipiatur ab optimo, patet, &c.

Homil. 29. in Euãg. nõ lẽgi a principio.

RESOLVTIO.

Differunt quidem; tamẽsi anima humana forma potius speciei, quam species dici debeat.

RESPONDEO. Ad prædictorũ intelligentiam notãdum, ꝙ circa hoc fuit triplex opinio. Quidam namque dicere uoluerũt, ꝙ quæstio ista nulla est. Cum quæritur utrum aliqua differãt specie, supponitur ꝙ utrumque sit in genere, ut species: & quoniam anima non est species; sed speciei pars: nec est in genere secundum rectam lineam, ut species, uel individuum; sed a latere, uel magis per reductionem sicut principium: ideo dicunt ꝙ quæstio ista nulla est, cum anima non sit species. Sed hæc responsio potius est euasio ad hominem, quàm solutio ad rem. Nam adhuc restat quæstio. Cũ anima sit substantia, & forma substantialis, uel habens formã substãtialem, in qua omnes animæ conueniunt: utrum in eadem conueniant anima, & Angelus: an sit ibi solum differentia accidentalis. Præterea. Anima separata spiritus est, & substantia, prout est res per se existens, & per se substans accidẽtibus, & sẽcm sui mutationẽ susceptibilis contrariorũ: ergo proprie est substantia, & recte in genere substantiæ, sicut substãtia prima, & Angelus similiter constat. Si ergo de omnibus primis substantiis rationabiliter cõtingit quærere, utrum specie conueniant uel differant: patet, ꝙ quæstio est bona, & recta, & rẽsponsio est fuga. Secunda uero positio est, ꝙ aïa, & Angelus, si consideratur anima ut spiritus, est eadem specie cum Angelo; sed differt in hoc, ꝙ animarum ad animas est aliqua ualidior similitudo, sicut aqua eadẽ aquæ dicitur esse. Et ratio quę mouet eos, est propter conuenientiam in optimo, & nobilissimo esse suo, sicut ostensum est in obiiciendo. Sed hæc positio communiter nõ tenetur, quia planum est hominem, & Angelum non solum specie; sed etiam genere differre: ergo & perfectio, siue forma dans speciem homini ab Angelo differt: hæc autem est anima: ergo differt specie ab Angelo, & hoc melius patebit infra. Tertia positio est, ꝙ Angelus, & anima specie differant, q̃ sit autem illa differentia, quære tur iam. Nunc autem iuxta cõmunem positionem omnium tenendum est, ꝙ essentialiter differãt & in genere, & specie. Vnde concedendæ sunt rationes probantes Angelum, & animã esse specie differẽtes, eo modo quo licet dicere animam rationalem esse speciem: nam (apprie loquendo) potius est forma speciei, siue pars formalis, quã species: extenso tamen nomine põt species appellari.

seq.

QVOD obiicitur, ꝙ perfectio Angeli, & hominis eadem sunt specie. Dicendum, ꝙ est perfectio in esse primo, & in esse secũdo. Quorũ perfectio in esse secũdo est eadem, ipsa propter hoc non sunt eadem: nam cygnus, & nix sunt alba eadem albedine secundum speciem. Sed illud habet ueritatem in perfectione, quantũ ad primum esse: hoc autem modo non est gloria, uel gratiæ perfectio. QVOD, obiicitur: quorum differentia ultimo completiua est eadem, &c. Dicẽdum, ꝙ rationale secũdum qđ est differentia animæ, & Angeli, differt. Nam rationale Angeli est intelligere; sed rationale animæ proprie est rationale. Nam Angelus natus est intelligere secundum intellectum simplicem, & deiformem: animæ secundum intellectum inquisitiuum, & possibilem. Et per hoc patet solutio ad sequens. Nam quamuis ratio sit optimũ mei, & angeli: tamen ratio mea, & ratio Angeli est alia, & alia, non tantum secundum accidens; sed etiam secundum speciem, & essentiam, ut patet.

QVAESTIO II.

Angelus & anima, ex quo differunt; quæ nam est isthæc eorum differentia?

QVAE sit illa differentia per quam Angelus, & anima differunt. Quod autem differãt essentialiter per hoc quod ẽ unibile, uidetur primo sic. Sicut se habet corpus humanum ad corpus non unibile, sic se habet spiritus humanus ad spiritum nõ unibilem: sed corpus humanum differt specie, immo etiam genere, ut uidetur, a corpore nõ unibili, utpote a lapide, per hoc ꝙ est unibile animæ uiuificanti: ergo &c. ITEM. Esse unibile conuenit rationali animæ: aut ergo essentialiter, aut accidentaliter. Quod non accidentaliter, constat: quia tũc ex homine, & anima non fieret unum per essentiam; ergo essentialiter hoc conuenit animæ; sed quæcumque differũt in aliquo essentiali: differũt specie: & sic anima, & Angelus: ergo &c. ITEM. Pars suũ esse completum non habet nisi secundum, ꝙ est in toto; ergo similiter anima rationalis cum sit pars hominis; sed non ẽ pars hominis nisi inquãtum est unibilis; ergo in unibilitate ad corpus

Universidad de Deusto
Biblioteca

pus consistit complementū ani mę:sed per illud habet unumquod que essentialiter differre, siue distingui ab aliquo, in quo consistit eius complementum: ergo etc. ITEM. Viuificare est actus animæ rationalis, quē habet in corpus: aut ergo actus accidentalis, aut essentialis. Si accidentalis, ergo uita accidit homini: quod manifeste falsum est, quia tunc accideret ei esse aīal. Si est actus substantialis, siue essentialis: ergo inest animæ rōne sui, quo est siue formalis, et cōpletiui. Ergo si penes illud accipitur differentia formalis, et cōpletiua uniuscuiusque, quod est formale, et completiuum penes illud, quo anima nata est uiuificare corpus, sumitur illa differētia: sed eo ipso nata est anima vniri corpori, quo nata est corpus uiuificare: ergo penes unibilitatem sumitur animæ ad angelū differētia essētialis specifica.

CONTRA. Omnis differentia prior est per naturam, quàm id cuius est differentia: sed unio, siue unibilitas ad corpus consequitur animam, quia dicit relationem ad alterum, sine quo pōtest anima esse, et intelligi: ergo unibilitas, siue unibile non est illud, per quod differt angelus, et anima. ITEM. Differentia cōpletiua debet esse propria eius, cuius est differentia: sed esse unibile non solum rationali animę conuenit, sed etiam uegetabili, et sensibili: ergo non est animæ rationalis completiua differentia. ITEM. Differentia specifica debet accipi penes id, quod in re est optimum: sed unumquodque debet diffiniri per id, quod est optimū in ipso: sed esse unibile conuenit animæ penes suū infimum: ergo penes illud differentia completiua nō potest accipi. ITEM. Differentia completiua ita essentialiter adhæret, q̄ eius oppositum non potest in esse, uel si ineſt actu, non tamen ineſt naturaliter: sed anima rōnalis sic est unibilis, quòd separabilis: & præterea separabile esse conuenit animæ per naturā, & per hoc differt a uegetabili, & sensibili: ergo esse unibile cum corpori nullo modo potest esse specifica differentia, per quam differunt angelus, & anima.

RESOLVTIO.

In hoc distat angelus ab anima humana; quòd hæc inclinationem ad corpus habeat; illa uerò minimè.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ circa hoc triplex est modus dicēdi. Quidam enim conati sunt assignare differentiam specificā angeli, & animæ per comparationem ad Deum. Et ratio, quæ mouit eos hæc, fuit, quia differentia ultimo completiua penes id, quod est in re nobilius, debet accipi: & ideò uoluerunt dicere, q̄ anima, & angelus differunt, quia angelus habet intellectum Deiformem, ut uult Dionysius, vndè habet sibi species innatas, & uidet aspectu simplici: sed anima habet intellectum potentialem, siue collatiuum, & inquisitiuum, & hoc per naturam, q̄d quid sit de gloria. Sed iste modus assignandi differentiam nō uidetur esse omnino cōueniens. Primo quia differentiæ rerum accipiuntur secundum comparationem rerum, quam habent inter

inter se, nō in relatione ad Deū, respectu cuius potius cōuenitū. Amplius. Deiformitas intellectus respicit potentiā intellectiuā: nos aūt quærimus de differentia essentiarum, non de differētia potentiarum. Postremo. Quod obtinetur per gratiā, nō est contra naturā institutā: sed deiformitatē acq̄rit intellectus per gloriā: ergo hæc differētia intellectui humano non est aliena: ergo per hanc nō differt angelus ab aīa. Et q̄ plus est, aīa separata modū intelligendi habet quem habet angelus: & aīa Adæ habuit species innatas, ut habet angelus: & hoc totum q̄d accidentale vt dicere: ergo penes hoc essentialis differētia nō debet sumi. Alii uerò fuerunt, qui conati sunt differentiā inuenire secundum cōparationē rerum adinuicē: & quia nō potuerunt inuenire actus differentes formaliter, per quos uenirēt in cognitionē diuersarum differētiarum: sed inuenerūt actus differētes gradu, & dignitate: dixerunt, q̄ aīa, & angelus differūt specie, q̄ maiorem excessum in simplicitate, & bonitate naturę: & ille excessus in essentialibus uariat speciē, quādo excessus ille exit limitē speciei debitum, sicut calidum ī quarto gradu est alterius speciei, q̄ calidum ī primo: sic dicunt esse in proposito. Sed hoc ualde dubium est, q̄ an angelus tantum excedat aīam, q̄ ex ipso excessu differētia spēcifica fiat, cū optima aīa. s. Christi nobilissima sit creatura: nec excedat speciē humanā. Et ꝓterea, Esto q̄ ēt ibi excessus, penes ipsum non dēt sumi differētia specifica, quia potius uidetur cōsequi differentiā specificā, q̄ econuerso. Potius n. res diuersarum bonitatum gradum habēt in nobilitate q̄ naturas diuersas specierum, q̄ sunt natæ capere plus, & minus, q̄ econuerso. Et iterum. Hæc differētia ualde generalis, & transcendens esse vt: quia sic ita pōt accipi hic, pari rōne, ubique. Et iō tertiæ est hic modus dicendi, quē probabiliorē æstimo, qui sumitur per cōparationē aīæ rōnalis ad corpus humanum, ex qua parte innotescit nobis aīa non solum secundum accidentia: sed ēt secundum substantiam, & naturam: & non solum secundum id, quod indignitatis est, sed ēt secundum id, q̄d nobilitatis. Hoc enim quod est animā uniri corpori humano, siue uiuificare corpus humanū, non dicit actum accidentalem, nec dicit actum ignobilē. Nō accidentalē, q̄a rōne illius est aīa forma substantialis. Non ignobilē, quia rōne illius est aīa nobilissima forma omnium: & in anima stat appetitus totius naturæ. Corpus n. humanum nobilissima cōplexione, & organizatione, q̄ sit in natura, est organizatum, & cōplexionatum: iō non completur, nec natum est compleri, nisi nobilissima forma, siue natura. Illud ergo quo anima est unibilis corpori, tale dicit quid essentiale respiciens, quod est nobilissimum in anima: & ita penes illud rectè sumitur specifica differentia, secundum quam differt anima a natura angelica: unde rōnes ad hoc inductæ concedendæ sunt.

AD ILLA, quæ obiiciuntur,

ſtz ſem. di. 3. q. 4. vbi a gitur d princi- pio indi- uidua- tionis cō tra S. Th. qui que. Et iō tertiæ 3. p. q. 1 & 2. & 4. Sent. d 12. q. 1 ar. 1. & 1. p. q. 3. ar. 3. & q. 11. ar. 3. & q. 13. ar. 9. & 3. p. q. 2. ar. 2. et de prin cipio in diuidua tionis, te net indi uidua - tionis princi - pium ſe mate riē. & 1. pa. q. 76. art. 2. & 2. ſent. di. 3. q. 1. tenet a - nimam multi - plicari per ſor pora.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in contrarium ex dictis patet.

QVOD.n.dicit primò, ꝙ differẽtia debet esse prior. Dicendum, ꝙ uerum est: sed differentia illa, quæ est esse unibile, non dicit puram relationem, sed naturalem aptitudinem, quæ inest animæ secundum principia intrinseca, quæ priora sunt anima per naturam, sicut rationale respectu hois. QVOD obiicitur, quòd differentia completiua debet esse propria. Dicendum ꝙ uniri corpori non est proprium animæ rationalis: sed tantum uniri corpori humano; sicut dicit illud, quod est animę essentiale & nobile: sic etiam importat, quod est proprium. ET PER hoc patet ratio ad aliud. Nam illud quo mediante anima perficit corpus humanum, est illud quo anima est anima rationalis, & quod etiã est principium aliarum nobilium operationum: sed perficit illud nõ mediante potentia: sed perficit seipsa: seipsa.n.aïa perficit corpus, sicut forma seipsa unit materiæ. QVOD obiicitur vltimò, ꝙ differentia essentialiter adhęret. Dicendum, ꝙ esse unibile adhęret inseparabiliter, ga aptitudo semper inest, quamuis nõ semper insit actus, sicut patet in rationabilitate, & gressibilitate; & sicut gressibilis truncatur: & rationalis anima stulta efficitur non natura, sed propter defectum naturæ ita quòd anima separatur, hoc est in pœnã peccati: & ideo esse separabile non sic assignatur differentia animæ. sicut esse unibile. Amplius. Anima rationalis eoipso, quòd nata est perficere corpus sic perfectum & ordinatum per naturam ad immortalitatem, est immortalis: & eoipso nata est separari ab hoc corpore, iam mortuo propter peccatum: & ita nunc non dicit aliam differentiam, quàm hoc, quòd est esse unibile: sed consequitur illam. Quia sicut non est separatio, nisi prius uniti: sic non est separabilitas in aliquo, nisi prius fuerit unibilitas per naturam. Et ideo si aliquid potest esse differentia animæ, uidetur, quòd hoc maximè sit, id est, illud quod per nomen significatur. Intellectus enim noster rarissimè, peruenit ad cognitionem formæ substantialis, nisi a posteriori: & quia sicut cognoscit, nominat: ideo differentias per naturam priores, & ut plurimum nominat a posteriori: & sic patent quæsita.

DISTINCTIO II.
PARS PRIMA.

De conditione spiritualis, siue angelicę creaturæ in speciali: qualis.s.facta sit.

HE angelica itaque natura hæc primo considerandæ sunt: quando creata fuerit, & vbi, & qualis facta sit, dum primùm conderetur. Deinde qualis effecta auersione quorundam, & conuersione quorundam. De excellentia

cellentia quoque, & ordinibus, & donorum differentia, & de officijs, ac nominibus, aliisq; pluribus aliqua dicẽda sunt.

Quando facti sunt angeli, disputatiuè.

Quædam authoritates videntur innuere, quod ante omnem creaturam creati sunt angeli. Vnde illud, Primo omnium creata est sapientia, quod intelligitur de angelica natura, quæ in scriptura sæpe vita, sapientia, & lux dicitur. Nam sapientia illa, quę Deus est, creata non est. Illius enim sapientia patris est genita, non facta, nec creata, & tota trinitas vna sapientia est, quę non facta, nec creata est, nec genita, vel producens. De angelica ergo vita illud accipiendum est, de qua dicit scriptura, quando facta est, scilicet primo omnium. Sed rursum alia scriptura dicit, In principio creauit Deus cœlum, & terram. Et in propheta: Initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Et videtur contrarietas quædam oriri ex assertionibus illis. Nam si primò omnium creata est sapientia, omnia post ipsam facta videntur, & ita post ipsam facta videntur cœlum & terra, & ipsa facta ante cœlum, & terram. Item si in principio creauit Deus cœlum, & terram, nihil factum est ante cœlum, & terram: nec ipsa sapientia facta est ante cœlum, & terram. Cum ergo hæc contraria videantur, nec in diuina scriptura fas sit sentire aliquid esse contrarietatis, requiramus intelligentia veritatis.

Eccl. 1. Ysid. Li. 1. de summo bono Cap. 12.

Gen. 1. Ps. 101.

Quid tenendum pro veritate.

Videtur itaque hoc esse tenendum, quod simul creata est spiritualis creatura, id est, angelica, & corporalis, secundum quod potest accipi illud Salomonis, Qui viuit in æternum creauit omnia simul: id est, spiritualem & corporalem naturam: & ita nõ prius tempore creati sunt angeli, quam illa corporalis materia quatuor elementorum: & tamen primo omnium creata est sapientia, quia etsi non tempore, præcedit tamen dignitate. Quod autem simul creata fuerit corporalis spiritualisque creatura, Aug. super Gene. ad literam apertè ostendit, dicens, per cœlum, & terram spirituale corporalemq; creaturã intelligi: & hæc creata sunt in principio. s. tẽporis, vel in principio, quia primo facta sũt.

Eccl. 18. Lib. 1. Cap. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod nihil factum est ante cœlum, & terram, nec etiam tempus, cum tempore enim creata sunt, sed non ex tempore.

Antea enim nihil factum est, nec etiam tempus factum est ante spiritualem, scilicet angelicam naturam, & ante corporalem, scilicet materiam illam quatuor elementorum confusam. Illa enim cum tempore creata sunt, nec ex tempore, nec in tempore. Sicut nec tempus in tempore creatum est, quia non fuit tempus antequam esset cœlum, & terra. Vnde Augustinus in Libro de Trinita. dicit, quod Deus fuit dominus ante quam tempus esset, & non in tempore cepit esse dominus, quia fuit dominus temporis, quando cepit esse tempus, nec vtique tempus cœpit esse in tempore, quia non erat tempus antequam inciperet tempus.

Libr. 5. ca. 6. & lib. 12. De Ciu. Dei, ca. 15.

Quod simul cum tempore, & cum mundo cœpit corporalis, & spiritualis creatura.

Simul ergo cum tempore facta est corporalis, & spiritualis creatura, & simul cum mundo: nec fuit ante angelica creatura quàm mundus, quia vt ait Augustinus. Nulla creatura est ante secula, sed a seculis, cum quibus cœpit. Hieronymus, tamen super epistolam ad Titum aliud, videtur sentire dicens, Sex millia necdum nostri temporis implentur annorum, & quantas prius æternitates, quantas tempora, quantas seculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus angeli, throni, dominationes, cæteriq; ordines seruierunt Deo absque temporum vicibus atque mensuris, & Deo iubente substiterunt. His verbis quidam audientes dixerunt cum mundo cœpisse tempus seculare, sed ante mundum extitisse tempus æternum sine mutabilitate, & in eo immutabiliter, & in temporaliter astruunt angelos Deo iubente subsitisse, eiq; seruiuisse. Nos autē quod prius dictum est, pro captu intelligentiæ nostræ magis approbamus, salua tamen reuerentia secretorum, in quibus nihil temere asserendum est, & illud Hieron. dixisse non ita sentiendo, sed aliorum opinionem referendo arbitramur.

In 10. 3. Libr. de Genesi ad lit. c. 19. in tomo 9. Ad c. 1. epist. ad Tit.

Aug. Lib. 12. De Ciui. Dei c. 5. et sequē tib. duo bus.

Supra egit Magister de rerū productione i generali. In hac aūt parte agit de productione rerū in speciali. Et qm̄ triplex ē differētia creaturę. s. spiritualis, & corporalis, & composita ex utraqueiō hæc pars habet tres. In prima agit de conditione spiritualis creaturæ. In secunda de conditione corporalis creaturę, insta Dist. xii, *Hæc de angelica natura*, &c.) In tertia de conditione naturę ex utrisq; cōpositę. s. humanæ: infra Dist. xvi. *His ex cursis, quæ supra de homine*, &c.) Prima pars hēt duas. In prima determinat quales facti sunt angeli ex prima conditione. In secunda determinat quales facti sunt auersione, & conuersione: infra Dist. v. *Post hæc consideratio adducta*, &c.) Prima pars habet duas. In prima determinat quādo, & ubi creati sunt angeli. In secūa uerō quales creati sūt: infr. Dist. ii. *Licet ostensum est vbi angeli*, &c.) Prima pars habet duas. Primo. n. determinat quādo angeli creati fuerunt. In secunda ubi: infra Dist. eadem. *Iam ostensum est*, &c.) Prima pars habet quatuor particulas. In prima p̄mittit p̄œmiū, in quo aperit suā intentionē. In secunda uero mouet ex auctoritatibus dubitationē circa durationē, siue init ū, uel mēsurā angelicę cōditionis: ibi. *Quædam auctoritates videntur*, &c.) In tertia determinat uerita tē, & cōfirmat, ibi. *Videtur itaq; hoc esse tenendum*, &c.) Quarto uero, & ultimō ueritatē p̄determinatā & p̄batā cōcludit: & auctoritatē in oppositū determinat, ibi. *Simul ergo cum tempore*, &c.)

Vpra in principio domine, &c. Vt hoc falsū. Primo ex hoc qđ dicit terrā eē fundatā, ga nō vr esse fundata: sed potius appēsa sēm qđ dr Esa. 40. Qui appēdit tribus digitis molē terræ. Et Prouer. 8. Qñ appendebat fundamenta terræ. Itē. Falsum ur dicere, eū air. In principio terrā fundasti, ga terra facta fuit ter tio die: ergo non fuit fundata in principio. Iuxta hoc quærit, supra quid terra fundata sit. Vr quod super aquas p̄p illud Psal. Qui fundauit terrā super aquas. Contrarium aūt ur p̄ scripturā. quæ dicit. Qui fundauit terram super stabilitatē suam, & per naturam, quæ dictat aquā esse minus grauē, quā terram, & ita secundum ordinē naturæ non terram supra aquā, sed econuersō. Resp. Dicendum quod noīe terræ, in scriptura intelligitur materia corporalium, intelligitur etiam elementū terræ: & utroque mō accipi pōt in prædicta auctoritate, & uerē. Si enim terra accipiatur pro materia informi, sic rectē dicitur: In principio domine terram fundasti. i. In principio fecisti materiā informē quasi fundamētū oīum formarum. Quæ ideo dicitur esse fundata, qa omnes formę sustentantur a materia: & ipsæ nō sustentantur ab alio, nisi a Deo. Ideo aūt dicitur fundata in principio, quia nihil ante ipsā creatum est. Si autem nomine terræ intelligitur elementum terræ, adhuc uerus est prædictus sermo. Terra enim fundata dicitur p̄p ini stabilitatem, secundum illud Eccle. 1. Generatio p̄terit, & generatio aduenit, terra aūt

Dist. 1.

in æternum stat. Hoc elementū .s. terræ & dicitur fundarum, & dicitur appensum. Fundatum super stabilitatem suam, & fundatum etiam super aquas. Fundamentū dr, quia sicut fundamentum est infimū inter oēs partes domus, sic terra est infimum inter omnia corpora mūdi, & in cētro existens, tenet locū fundamēti. Et cū uirtute propria sibi diuinitus data cētrum appetat ut in centro requiescat, fundata dr super stabilitatem suam. Et hoc dictum esse intelligendum est secundum ueritatē. Secundum ăt nostram imaginationē, & vulgarē opinionē, cum aquæ cooperuerint inferiorē superficiē terræ respectu nostri, & ultra aquam sit aer, & vltra aerē sit ignis, dr terra fundata super aquas. Nos.n. estimamus terrā esse sup aquā, dū consideramus aquā sub pedibus nostris. Dicit etiam esse tribus digitis appēsa, pro eo quod tribus elementis intermediis distat a cœli circunferentia, & mediantibus illis uidetur esse quasi appensa. Et p hoc patet rñsio ad oia obiecta. Nota tamē quod aliter accipitur principium, secundū qđ nomine terræ intelligitur materia: aliter secundum qđ intelligitur elementum terræ. Secundum n. qđ nomine terræ intelligitur materia, tunc dr fundata in principio. i. in primordio productionis rerum; sed quod terra dr elementum, tunc dicitur esse fundata in principio, id est 10 primis operibus sex dierum.

Nec utique tempus cœpit, &c.) Contra. Omne.n quod cepit esse, aut cepit esse in tempore, aut in æternitate, si igit tēpus cepit esse & nō cepit esse in æternitate: ergo cepit esse in tēpore. Itē. Dicit qđ Deus nō cepit esse dñs ex tempore. Et ut esse falsum, qa non fuit dñs antequam haberet seruum; sed nō habuit seruum nisi ex tēpore: ergo cœpit esse dñs ex tēpore. Iuxta hoc qritur, utrum cœpit esse dñs. Et qđ non, ut; quia dominium est potestas coercendi subditos, & hoc fuit semper in Deo. Contrarium ăt ut; quia relatiua simul sunt natura, & seruus non fuit ab æterno: ergo nec dominus. Resp. Dicendum, q̄ differt dicere secundū Aug. aliquid fieri ex tēpore, & in tēpore & cū tēpore. Ex.n. importat ordine: In importat continentiā, cū importat simultatē, & iō nihil est factum in tēpore, nec ex tēpore, nisi qđ excedit a tēpore. Quia igitur tēpus, & ea q̄ in primordio tēporis creata sunt, a tēpore non excedunt: iō dicit ea esse creata cū tēpore, non in tēpore, nec ex tēpore. Et iō cū Deus dicat dñs respectu oīs rei creatę, Deus nō potuit incipere dñs esse ex tēpore, nec i tēpore, p. prie accipiēdo habitudinē eius q̄ est Ex & In, nos ăt in cōi sermone large accipimus. Quod ăt quæritur, utrū Deus inceperit esse dominus. Dicendum, q̄ dominus uno modo importat potestatē coercēdi subditos, & sic dicit p̄sentiam secundū habitum, & conuenit Deo ab æterno. Alio modo importat p̄sentiam actualem respectu rei, & sic incepit esse dominus non ratione mutationis factæ ipso: sed ratione mutationis factæ in suo correlatiuo.

AR-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An spiritualia habeant propriam mensuram?

AD intelligentiam huius partis, in qua q̄ritur de mēsura cōditionis angelicæ naturę: duo principaliter q̄runtur. Primo de mensura eius in se. Secundo per comparationē ad mēsurā esse corporalis naturæ. Circa primū tria q̄runtur. Primo, utrū spiritualia habeant mensuram propriam. Secundo, utrum habeant mensuram unicā. Tertio, utrum habeant mensuram simplicē, aut compositam, siue stantem, uel successiuam.

QVOD habeant propriā mensuram primo uī per Philos. in Lib. de causis in penultima propositione. Inter rē, cuius substantia, & operatio ē in ęternitate: & rē cuius substantia, & operatio est ī tēpore: est res media, cuius substantia est in æternitate, & actio ī tēpore: sed hoc non pōt intelligi de æternitate increata: ergo de creata, & hac distinguit a tēpore, & ponit mēsurā substantiarū spūalium, & incorruptibliū: ergo uidet &c. ITEM. Eccl. primo. Omnis sapiētia a domino Deo est: usque ibi, ante ęuum: ergo ęuum dicit qd creatum, non substātiam: ergo mensuram non rerum materialium: sed spiritualiū. & hæc differt a tempore: unde Boetius de consolatione. Quj tēpus ad æuo ire iubes: ergo &c. Omne.n. qđ exit ab alio, differt ab eo. ITEM. Dion. de di. no. cap. de æuo. Proprietas, cui est inueterabilis, & antiquum secundū totum esse mēsurans: tēporis uero in alteratione aliter, & aliter se habēs: ergo si idem non se habet sic & aliter si mul, & semel, non est eadē mēsura tempus, & æuum: sed æuū est mensura durantium perpetuo, & talis est natura angelica at &c. ITEM. Sicut se hēt unitas ad distinctionem, ita (nunc) ad durationē: sed in spiritualibus nō solum est reperire distinctionē secundum substantiā, uerum ēt eius mensuram: ergo pari ratione, & esse Angeli mensurā durationis hēt: sed non tēporis, cū nō uarietur, nec mutetur: ergo aliam mensurā propriā. ITEM. Omne, qđ habet esse limitatum actu, habet mensuram, per quā pōt cognosci eius limitatio: sed tale est esse omnis creati: ergo &c. arguatur ut prius. ITEM. Mēsura durationis respicit modū durandi: sed spiritualia habent modū suę durationis differentē a corporalibus, maxime a mutabilibus, cū durēt ppetualiter, & immurabiliter: ergo p istā mensuram habent mensurari.

CONTRA. Aug. ad Orosium. Deus mouet spūalem naturam p tempora: corporalem uero p loca, & tēpora: ergo spiritualis naturę mēsura est tēpus. ITEM. Beda, Quatuor fuerunt primo creata, angelica natura, materia prima, cęlum empyreum, & tēpus. Si ergo tēpus stat pro mensura: ergo aut spiritualia in principio non habuerunt mensurā: aut nō habuerunt aliā a corporalibus: aut Beda fuit insufficiēs in illa numeratione. ITEM. Ratione uī. Vnus ē locus, q̄ ē continētia uisibiliū, & inuisibiliū, ut

empyreum: ergo si mensura. q̃ est tempus, non est maioris appropriationis quã locus, uẽ qđ unũ sit tẽpus, i quo sint spũalia, & corporalia: nõ ergo hñt mensurã propriã. ITEM. Sicut idem est numerus quo mensurant, & numerãtur x. canes, & x. hoies, sic idẽ est numerus quo numerant x. angeli, & x. hoies: si ergo spũalia non hñt aliam mensurã distinctionis quã corporalia: ergo nec aliã mẽsurã durationis. ITEM. Hõ beatus, & angelus mẽ surantur eadẽ mensura, ga oẽs beati: sed hõ beatus hẽt idẽ esse cũ se non beato: ergo & eãdem mensuram: ergo eadem mẽsura mensurantur hõ uiator, & angelus: ergo & q̃libet natura corporalis: nõ ergo hẽt mensurã propriã. ITEM. Per impossibile. Si hẽt mensuram, aut est substantia, aut ẽ accidẽs. Nõ substãtia: ergo accidẽs. Si accidẽs: in quo gñe? non nisi in gñe quãtitatis, nõ discretꝰ: ergo continuꝰ. Sed nõ ẽ linea, neq; superficies, nec corpus, nec locus: ergo uel ẽ tẽpus, uel nihil: ergo aut angelica natura nullã hẽt mensurã: aut si habet, non habet propriam.

RESOLVTIO.

Et in genere mensuræ, & in genere entis: & in comparatione, & secundum substantiam ut cunque spiritualia mensuram habent, à tempore diuersam.

RESPON. Dicendum: Quòd cũ quæritur, utrum angelica natura habeat mensuram propriam diuersam a tempore, distinguẽ dum est, quia aut loquimur de mensura spiritualiũ secundũ esse, ꝙ non mutatur, aut secundũ affectiones: si ergo de mensura loquimur quæ respicit esse, & q̃ dr æuum: hoc modo consueuit ab antiquis Doctoribus respon deri. Aut loqueris de diuersitate in genere mensuræ, aut in genere entis. Si in genere mẽ surę: sic oportet ponere differẽ tiam, sicut ostendunt auctoritates, & rationes inductæ. Si uero loquaris de diuersitate in genere entis: sic triplex fuit opinio. Nam quidam dixerunt, qđ sicut locus & superficies idem sunt per essentiam, differẽtia se cũdum comparationem: sic idẽ est nunc æui, & temporis, sola comparatione differens. Nunc æui respicit substãriam rei, substãtia autem primi mobilis quã tum ad esse oino est immobilis, comparata ãt ad situm, est mobilis. Et primo modo mensurat nunc æui, secundo modo nunc temporis, ita ꝙ idẽ est nunc, diuersimode cõparatum: sicut idẽ ultimum cõparatum ad corpus ambiens est superficies: comparatum ad corpus ambitum, est locus. Sed illud non põt stare; quia circa ultimum corporis ille duæ comparationes nõ sunt incompossibiles; sed nunc temporis & æui habẽt proprietates incompossibiles circa id. Nam (sicut dicit Aug. in li. 83 quæst.) hoc. s. nũc æui, ẽ stabile: illud. s. nũc tẽporis est fluxibile: sed impossibile est qđ unum, & idẽ, & secundum idẽ simul moueat & stet. Et iõ est secunda positio, qđ ipsum nunc sequit essentiã materiæ primæ. Sicut igitur materia in oibus est eadẽ per essentiã differens per esse, sic nunc tẽporis, & æui idem est per essentiam, non sicut individuum, sed

ad modum materiæ: idem ꝑ essentiam, differens ãt solum quã tum ad esse: & hi posuerunt ꝙ oĩs rei quidditas mensura eadẽ per essentiam mensuratur. Sed nec illud multum est intelligibile. Cum. n. æuum esse stabile, & quietum respiciat, qđ quidẽ habet materia a forma perfecta, & hæc mensura non respiciat nisi esse actuale, & modum essendi completum uẽ quod æuum nõ potest sic accipi ex parte materiæ, quicquid sit de tẽpore. Cũ ergo modus durandi essentialiter, & formaliter differat hinc inde, patet et quod mensura ꝓpria. Et ideo est tertia positio, ꝙ spiritualia habent mensura diuersam a tẽpore, non solum in genere mensuræ, uerumetiã in genere entis: & hoc non solum comparatione: sed ẽt secundum substantiam, & formam. Quicquid autem sit de diuersitate in genere entis, diuersitatem tamẽ secundum modũ mẽsurandi nemo est qui negare possit. Et hoc sufficit q̃stioni p̃senti, qua quæritur utrum spiritualia habeant mẽsu am diuersam a tempore: dicendum. n. quod sic. Quod si quæras quæ sit illa: respondendum secundum Sãctos, & Philosophos ꝙ dr æternitas creata, aut æuum: sed quoniã æternitas, ꝓprie accipit ꝙ increato, & æuũ frequẽter accipitur ꝙ tẽpore: iõ ꝙ ꝓprio noie põr æternitas appellari. Sic rñdendum est, si q̃rat de mẽsura, q̃ respicit ipsum esse spũalis creaturę, esse (inquã) imutabile, & ꝓpetuũ. Si ãt q̃ratur de mẽsura angelicarũ affectionum, utrum illa sit a tẽpore diuersa, & hoc habet quæstionẽ infra. Nunc ãt planũ est ꝙ illa mẽsura, q̃ dr quiternitas, uariationẽ affectionis nõ mẽsurat: dicit Augu. ad Orosium. Æuum. n. solius esse incõmutabilis ẽ mẽsura. Cõcedendũ igitur (secundũ qđ oñdunt rõnes) qđ aliquo modo spũalia habẽt mẽsuram propriam respectu tẽporis, & temporalium.

QVOD ergo obiicitur, quod spiritualis natura mouetur per tempora, iam patet, respondeo: hoc. n. dicit quãtum ad affectiones, nõ quantum ad esse. QVOD autem obiicitur de quatuor primo creatis. Dicẽdum, ꝙ nomẽ temporis extenditur ibi ad oĩs durationis mensuram, cuius est mouere principiũ: unde ualde large accipitur, & comprehẽdit æuum: ut melius infra patebit. QVOD obiicitur de loco, nõ ualet, quia locus corporalis non ẽ mensura spiritualium, quamuis contineat: æuum ãt mensurat, & conformatur: iõ non ualet, est unus locus mensurans, ergo unũ tempus mẽsurans. Si q̃ras a me, unde hoc. Dicẽdum, ꝙ angelus uere hẽt durationem: sed nõ habet extensionem: & iõ hẽt mẽsurã durationis, non extensionis. QVOD obiicitur de numero. Dicendum, ꝙ non est simile, quia idem est modus distinctionis ĩ spũalibus, & corporalibus: sed nõ est idem modus durationis: iõ eadem est secũdum speciem mensura distinctionis non sic eadẽ mẽsura durationis. QVOD obiicitur de homine beato, & angelo. Dicẽdum, ꝙ mẽsura consimilis mẽsurantur. s. æuo, quia consimilẽ habent modum durandi; sed homo uiator non mensuratur

Universidad de Deusto
Biblioteca

consimili mensura, quia quamuis habeat idem esse, habet tamen modum essendi, & durandi alium: & mensura non tantũ esse, sed etiam modum durandi respicit. Quod quæritur, in quo genere sit mensura angelicæ durationis: Dicunt aliqui, ꝙ non est quantitas nisi quantitas uirtutis: & ideo non est in genere quantitatis propriè. Sed si uerè mensura est, quomodo non est quantitas uera? Ideo dicunt alii, quod est in genere quantitatis sicut principium. Si tamen quæratur cuius sit principium, cum dicat mensuram diuersam a tempore (ut ostensum est) difficile erit assignare. Et ideo famus dici potest, quod sicut tempus ponitur in substantiis spiritualibus quantum ad affectiones, secundum Aug. licet consideratio Philosophi ad illud nõ conscenderit: sic & mensura ponitur differẽs specie ab aliis quãtitatibus, licet de illa non loquatur Philosoph. quia mensuras rerum inferiorum determinare intendebat. Nec ponitur ex hoc in ipso insufficientia: & si etiam poneretur, nõ esset propter hoc a ueritate tramitis aliquatenus discedendum.

QVAESTIO II.

In æuiternorum omnium unum æuum sit?

VTRVM spiritualia habeant mensuram unam per essentiam, & hoc est quærere, Vtrum unum sit æuum æuiternorum. Et quod non, uidetur. Dion. de di.no. Ipse est æuum æuorum: ergo plura sunt æua non per interruptionem, ita quod unum post aliud: ergo per diuersitatẽ simul existentium. ITEM. Vnitas accidentalis uenit ab unitate subiecti: sed non est ponere unũ subiectum omnium æuiternorum, cum quædam spiritualia nõ habeant aliquod commune, ad cuius aspectum mensurẽtur: ergo non est ponere æuum esse unum. Quod autem nullum habeant tale subiectum, quod sit contentiuum spiritualium, hoc apparet, quia illud haberet excellentiam, & influentiam, & cõtinentiam respectu æuiternorũ, sicut primum mobile respectu temporalium: sed tale respectu substantiarum spiritualium inueniri nõ potest, ut patet discurrenti per singula: ergo &c. ITEM. Omnibus alijs corruptis possibile est unicum angelũ remanere, cum non dependeat ab aliis Angelis: & si remanet in esse completo, habet mensuram consequentem illud esse, & hoc est æuum: ergo remanet æuum quolibet angelo remanente, & totum remanet, & perfectum: ergo quot sunt angeli, tot sunt æua. ITEM. Aeuum est mensura rei perfectæ, & multum habetis de specie, siue de forma: si ergo æuum maximè consequatur esse completum, cum illud, non sit unum numero: sed tantũ specie, uidetur, quod æuum sit unũ tantum secundum speciem.

CONTRA hoc arguitur a simili. Sicut se habet tempus ad temporalia, ita æuum ad æuiternalia: sed tempus est unum, quod mensurat omnia temporalia, sicut dicit Antel. & Philoso. ergo & similiter unum est æuum, ꝙ mensurat oĩa æuiterna. ITEM. Hoc uidetur a minori. Maior est

uarietas, & difformitas in rebus mutabilibus, quam in rebus immutabilibus: ergo si mutabilia omnia possunt unica mensura per essentiam mensurari: ergo multoforrius æuiterna. ITEM, Hoc uidetur a causa. Positio. n. multorum est causa, quare tempus unum potest esse, quia quãuis sit accidens, tamen est mesura extrinseca sicut locus, & qa non est accidens situalejsed hoc totum inuenitur in æuo: ergo &c. ITEM. Si plura sunt æua, aut ergo simul, aut consequenter. Non consequenter, cum quod libet sit infinitum a parte post. Non simul, qa quæ sunt simul, sunt in eodem instanti: ergo si æuiterna sunt simul, sunt in eodem nunc qui: ergo si omnium æuiternorum est unum nunc: ergo unũ æuum per essentiã.

RESOLVTIO.

Tametsi temporalium omnium unũ sit tempus: nihilominus æua tot sunt, quot æuiterna.

RESPONDEO. Ad huius quæstionis intelligentiam principaliter prænotandum est, qualiter intelligatur unitas in tempore. Sciendum autem, quod tripliciter tentauerunt aliqui unitatẽ temporis accipere, secundum ꝙ accidens habet tripliciter comparari ad subiectum. Haber. n. ubi causam, existentiam, & apparentiam. Dixerunt ergo aliqui, quod tempus est unum ratione subiecti, in quo primo est, & ꝙ se, quo remoto remouetur, & tempus. Vnde dixerunt, ꝙ tempus est unum, quia est in primo mobili, cuius motu cessante, cessat & tẽpus. Sed illud non sufficit dicere. Quia (sicut dicit Aug.) si cessaret motus primi mobilis, adhuc posset moueri rota figuli: & constat, quod mensurarẽt ille motus: ergo non tantum est ibi, immo & in aliis rebus mobilibus. Item. Tempus est in affectionibus, & cogitationibus lib. arb. quod non subest motui cœlesti, sicut uult Aug. Et ideo dixerunt alii, quod tempus est vnum ratione subiecti, in quo primo apparet. Cum enim tempus sit numerus, siue mensura motuum: & numerus ille secundũ essentiam, & habitum sit in re mobili, uel mota, i qua est prius & posterius: secundum actualẽ uero numerationem sit a parte animæ (sicut uult Philosophus, & Augus.) cum anima omnes motus, & mutationes numeret aspiciendo ad mensuram motus primi mobilis, scilicet per diem, annum, & horam: uoluerunt dicere, quod unum est tempus ratione subiecti, in quo primo apparet. Quia, & si omnia habeant proprias periodos, tamen omnia numerantur, & mensurantur per mensuram motus regularis, & certi, & nobis notissimi, scilicet motus mobilis primi. Sed illud non sufficit, quia dicit Philos. de cę. & mundo, quod si essent duo mobilia prima, adhuc unum esset tempus: & tunc non posset dici unũ ratione subiecti, in quo primo esset, nec in quo primo appareret, cum utrũque esset æque primum, & cuidens. Nec ratione animæ, quia tempus non est numerus numerans, sed numeratus (ut Philosoph uult) & tempus est dispositio rei extra, non fictio animę. Et ideo dixerunt tertij profun-

Cap. 5.

Arist. 4 Phy. tex. cõ. 102.

dius, quod unitas temporis sumitur ab unitate subiecti a quo causatur: subiectum aut̃ a quo causatur est a materia ut mutabilis, & ita ut ens in potẽtia. Nã materia, ut est in acquisitione formæ mutatur, & sic est ens in potentia, & ideo tempus maximè inter omnia accidentia se tenet plus cũ materia. Sicut igit̃ materia una est per essentiã, differens per esse: una non unitate uniuersalitatis, nec singularitatis: sed medio modo: sic & tempus in omnibus temporalibus. Et si q̃ras, unde est hoc q̃d tempus est unum, cum tamẽ motus sint uarii. Dicendum, q̃ motus diffinit̃ p id ad q̃ ẽ unde motus respicit motorẽ & mobile, & terminũ: tẽpus ãt respicit ipsã durationẽ uariã, & succedinuã, q̃ uenit ex potẽtia rei mobilis. Et qa tẽpus naturę durantis cõsimilis ẽ, & natura illa supra q̃ fundat̃, ẽ una numero: nõ tẽpus non tm ẽ unum specie in oĩbus tẽporalibus, immo et quantũ ad essẽtiã unũ numero, differens p esse: sicut posuerũt oes sapientes, q circa hãc materiã locuti sunt. Si ãt q̃ras quare nõ sic ẽ in aliis quãtuatibus, cum oẽs respiciãt materiã. Dicendũ, q̃ alię oẽs, & si esse incõpletum hẽant in materia (nã sunt in materia dimẽsiones infinitæ) tamẽ esse cõpletũ iplarũ ẽ a materia existente sub forma. Tẽpus ãt hẽt esse ex hoc q̃d materia tendit ad formam, p̃p hoc q̃d causatur a motu, q̃ est endelechia entis in potẽtia, iõ tenet se maxime ex parte materię, & iõ minime distinctum. Nec dico, q̃d tempus sit in ipsa materia omni forma circũscripta, quia hoc esset contra Aug. xii. confessi. quia nõ est uicissitudo aliqua in materia, nisi cũ in ea est aliqua forma: sed quãuis sit in materia, q̃ est sub forma, & ab ipsa causet̃, magis tñ causatur a materia ut tendit ad formam, & hæc est in materia ratione suę potẽtiæ. Secundum hunc triplicẽ modum nixi sunt aliqui unitatem in quo ponere, primo rõne subiecti, in quo primo est. Posuerunt n. ordinẽ in intelligẽtiis sec̃m cõtinẽtiã virtualẽ, sicut i uisibilib. est reperire cõtinẽtiã localẽ. Et sicut tps in primo mobili fundat̃: sic quã in prima intelligentia uirtualiter alias continet, & in alias influit. Sed ista positio nõ potest stare. Primo quia oẽs intelligẽtiæ in incorruptione hñt æqualitatem, sicut in sequenti Di. dẽ. Secundo quia conseruatio intelligentiarum immediate pendet ex Deo. Tertio, quia si illa intelligentia destrueretur, tunc fundamentum ęui periret, & impossibile fuit illam peccasse, immo forte peccauit, cum credatur diabolus fuisse excellentissimus angelorum. Et iõ alii conati sunt assignare unitatem rationẽ subiecti, in quo primo apparet: q̃ quidem est cęlum empyreum, in quo nõ cadit uariatio, immo omnimode quietum est. Sed nec illud sufficit: quoniã immortalitas, & immutabilitas p̃ prius est in substantiis spiritualibus, quam corporalibus, cum sint digniores: & dignius nõ habet mensurari per aspectum ad minus dignum. Et iõ tentauerunt alii accipere unitatem ex parte causæ: qui dixerunt q̃ duratio intelligentiarum cõtinuatur, & conseruatur per diumã influctiam: quæ quoniam una, est æuum mẽsurans ipsam. Sed nec illud potest stare: quoniam influctia illa aut actiua, aut passiue intelligitur. Si est actiua: non est aliud quam Deus, & ita non hẽt æuum mensurãs. Si depatliua: tot sunt, quot sunt susscipientes. Et ideo non restat alius modus nisi per unitatem materię, sicut prius dictum est de tẽpore. Sed multi negant intelligẽtias habere materiam. Sed quic quid sit de hoc, tamen æuum respicit esse actuale, & esse stabile: sed tempus materiam, ut in potentia. Et ideo sicut unitas tẽporis conformatur materiæ, sic unitas ęui conformatur formę: nõ (inquã) formę inquantũ hęc uel illa: sed inquantum immutabilis. Vnde sicut linea ĩcorporibus quantũcunque diuersis ponitur eadem specie: sic æuũ hẽt unitatem uniuersalis, non unitatem, quam hẽt tps. Et sic concedendæ sunt rõnes probantes nõ esse unum æuũ ęuiternorũ: sed multa: sicut sunt plures formæ.

Qvod ergo obĩ, sicut se habet tps ad tpalia. Dicendũ, q̃ nõ est simile: qa cũ tps (quãtum est de se) respiciat uariationẽ & motũ, cõsequitur ipsa, quorum est mẽsura rationis illius principii, q̃ sunt entia in potentia. & quia illud unicum dr̃ esse per essentiã, ideo & tempus, æuum ãt de sui ratione propria respicit esse cõpletum, & stabile, & ideo magis respicit formam: & ideo nõ habet nisi unitatem uniuersalitatis, siue cõformitatis, sicut & alia accidentia. Quod arguitur a minori, quod temporalia hñt unam mensuram: iam patet q̃ non est locus a minori: quia illa uariatio ratione qua dicitur esse in potẽtia, respicit ipsum materiale principium: & ideo facit recedere a distinctione: non est sic in æuo. Qvod obiicitur, q̃ tempus est unum, quia est accidens extrinsecum, nõ situatum uel situabile. Dicẽdum, q̃ falsũ est: ista enim non est causa: sed magis illa, q̃ ꝓdicta est. Qvod obĩ: si sũt plura qua, aut simul, aut nõ simul. Dicẽdũ, q̃ simul pluraliter: aut per mensuræ concomitantiam, aut per mensuræ unitatem, & indifferentiam. Cũ autem dicĩ: Deus, homo, & angelus esse simul. Diccndum, q̃ dicitur per mensuræ concomitantiam. Cum sũt dicitur: Petrus & Paulus simul sunt, uel currunt: hoc põ dici p mensuræ unitatẽ, & indifferentiam: & ideo nõ sequitur, q̃ si æua quiternorũ sunt simul: q̃ sint unum.

Qvæstio III.

An spiritualia habeant mensuram per nũmerum, uel successiuã.

Vtrvm spiritualia habeant mensuram permanentẽ, aut successiuam. Et q̃ permanentẽ carentem priori & posteriori, uidetur primo auctoritate, dein de ratione. Et auctoritate sic. Augustinus 12. de ciuita. Dei. Immortalitas Angelorum non trãsit in tempore, nec est preterita, quasi iam non sit: nec futura, quasi nondum sit: ergo tota est præsens: ergo permanens, non succedens. Item. Aug. xi. Cõfes. Si presens tempus staret, & non transiret in preteritum, esset æternitas: sed non p̃p hoc esset

esset æternitas increata: ergo esset æternitas creata: & hoc est æuum: ergo æuum habet nunc non transiens: ergo &c. ITEM. *Aris 3. phy. 32* Philosophus. In perpetuis non differt esse & posse: ergo potentia est in toto suo actu: ergo nihil expectatur: ergo totū simul: ergo nulla est ibi successio, uel prioritas, & posterioritas.

ITEM. Ratione. Proprietas debet respondere substantiæ: ergo substantiæ simplicis mēsura debet esse simplex: sed substantia spiritualis est simplex; ergo & eius mensura: sed eius mensura est æuum: ergo simplex est: ergo nō habet prius, & posterius. ITEM. Omne successiuum reducitur ad permanens: ergo prius & posterius successiuū ad prius, & posterius ꝑmanēs: sed prius, & posterius permanēs est in sola magnitudine; ergo quod caret priori & posteriori permanēte, caret & successiuo: sed talis ē angelus: ergo &c. ITEM. Vbi est prius & posterius, ibi necessario cadit aliquid nouum, quod de posteriori fit prius, & propter hoc lapsus in præteritum, & aliquid in uetus: sed in perpetuis non est aliqua mutatio, nec innouatio: ergo nec successio.

Aris. 8. phy. 10. ITEM. Vbi est prius, ibi est aliqua expectatio respectu eius, ꝙ posterius est, & non dum habitum est: sed in beatis pfecte nulla cadit expectatio, quia euacuatur omnino fides, & spes: & habent omne, quod habituri sunt: ergo nullo modo est ibi prius, & posterius.

CONTRA. Hiero ad Marcellam. Tantum Deus est, qui non nouit fuisse, uel futurum esse: omnis ergo creatura in sui esse habet præteritionē, siue fuisse, & fore; ergo habet in sui duratione successionem. ITEM. Aug. in Prosol. tractans illud uerbū, Dominus regnabit in æternū, & ultra dicit ꝙ hoc dictum est, non quia post æternitatem sit aliquid: sed quia Dei æternitas, quæ tota simul est, excedit æternitatem creaturæ, quæ non omnino est tota simul: ista est sententia: ergo idem, quòd prius. ITEM. Ratione uidetur. Vnitas angelica deficit ab unitate diuina: ergo simplicitas æternitatis creatæ a simplicitate ęternitatis increatæ: si ergo hoc uerum est, habet ergo compositionem aliquo modo: sed cōpositio in duratione ponit prius, & posterius, ergo &c. ITEM. Hoc ipsum uidetur: quia mensura durationis angelicæ non est ipse angelus, immo differt ab angelo sicut mensura a mensurato: sed mensura secundum ueritatē est in genere quantitatis, & talis est diuisibilis: ergo habens partes: ergo &c. SI TV dicas, quod est quantitatis principium, sicut punctus. Contra. Punctus non habet completē rationem mensurę, sed est principium mensuræ: æuum autem uere, & proprie est mensura: ergo non potest esse, sicut principium. ITEM. Angeli duratio est infinita: si ergo est tota simul, & in actu, ergo aliquod creatum est infinitum actu: sed hoc est impossibile: ergo &c. ITEM. In eo, quod habet totū esse simul, ide est fuisse, et esse, & futurum esse: sed quod fuit, impossibile est cogitari non fuisse, si intelligatur fuisse: ergo

si æuiterno idem est fuisse, & fore, ergo impossibile est cogitari non fore: hoc autem falsum est, quia hoc est propriū solius Dei: ergo &c. ITEM. Si totum esse est præsens, ergo non differt esse, & fuisse: ergo quod nunc nō est, nunquam fuit, & si fuit, est. Sed Deus non potest facere, qđ fuit non fuisse: ergo non potest facere ęuiternum non esse: sed hoc manifestè falsum, ergo &c. ITEM. Si totum esse ęuiterni simul est, & tota duratio sine prio ri, & posteriori: ergo non est ibi magis longum & minus longū: ergo anima Petri, nec prius, nec diutius fuit in gloria, ꝙ anima B. Francisci: sed hoc manifestè falsum est: ergo &c.

RESOLVTIO.

Æuum, quod spiritualia mensurat successiua mensura est; habens prius & posterius alio tamen modo, quam tempus, ideſt absque innouatione & nouitate.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc duplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, ꝙ ęuū est totum simplex, sicut & illud, ꝙ & mensurat esse substantię ęuiternę, & eius durario est tota simul non habens successionem prioris & posterioris. Vnde dixerunt ęuum non esse proprie quantitatem: sed in genere quātitatis solum esse per reductionem: unde simplex est extensione: sed tamen est quantum uirtute; & adeo quantum, ꝙ sua uirtute excedat omne esse temporale ad similitudinem ęterni tatis increatę. Nam sicut anima simplex est quantum ad quantitatem molis, tamen propter suā uirtutem, & simplicitatem est in qualibet parte sui corporis; sic in proposito intelligendum est. Sed (sicut in opponendo tactum est) si quis ponat æuum omnino simplex, ponet ex hoc non esse ueram mensurā: ponet etiam durationem creatam actu infinitam: ponet etiam durationem creatam a Deo entem, qđ nec Deus destruere, nec intellectus possit cogitare nō esse: quę omnia cum non sint intelligibilia, faciunt prędictam positionē nec esse rationabilem, nec intelligibilem. Et ideo cum sanctorum auctoritates illud uideantur sonare: est aliorum positio probabilior, & intelligibilior, ꝙ in æuo est ponere prius, & posterius: & post ponere aliquam successionem, aliam tamen successionem, quàm in tempore. *Nō probatur Sco. hæc positio. 2 sent. d. 2. q. 2.*

In tempore enim est successio cum uariatione: & prius & posterius cum inueteratione, & renouatione. In quo uero ē prius & posterius, quod dicit durationis extensionem: quod tamen nullam dicit uarietatem, nec innouationem. Et per hanc distinctionem ad omnia obiecta incōtrarium facile est soluere, si qs eam intelligat. Quod si forte qrat, quomodo posset esse prius, & posterius sine nouitate circa esse. Dicendum, ꝙ sicut uidemus, ꝙ aliter egreditur fluuius a fonte, aliter radius a sole: sic in proposito uidemus. Nam riuulus sic egreditur a fonte, ꝙ noua aqua semper exit, non cadē; radius a sole cōtinue egreditur: non quia semper nouum aliqd emittatur, sed quia quod emissum est continuatur: unde solis influentia non est aliud, q̄ cōtinuatio *Illud exēplū accipit. Sco. q. 2. d. 2. cui respon.*

tinuatio datil. Similiter in motu, & in esse rei mobilis aliqua proprietas habita amittitur, uel non habita acquiritur, sed in esse rei euiternę, quod primo datum est per continuam Dei influentiam continuatur. Nulla enim creatura ẽ omnino actus, nec aliqua eius uirtus: unde continue indiget diuina uirtute cooperante. Ideo, & si esse totum habeat, tamen continuationem esse non habet totam simul: & ideo est ibi successio sine aliqua innouatione circa esse, uel proprietatem absolutam: tamen ibi est uera cõtinuatio respectu eius creatura habet esse quodam modo in potentia, ac per hoc habet successionem. Deus igitur solus, qui est actus purus, est actu infinitus: & totum esse, & posse sui esse simul hẽt. His uisis de facili soluuntur obiecta.

Qvod enim obiicitur de prę terito, et futuro, & de transitu. Dicendum breuiter, ꝙ intelligitur de istis, ut dicunt uarietate. Qvod obicitur, ꝙ non differt esse, & posse. Dicendum, quòd uerum est de posse ad esse, ꝙ non differt, idest, quod non distat: motus enim, & tempus facit distare: in solo autem ęterno uerum est, ꝙ potentia omnino sit actus, nõ in aliqua creatura. Qvod obiicitur, ꝙ substantię simplicis proprietas non potest esse composita. Dicẽdum, ꝙ uerum est, si illa proprietas habeat compositionem partium, uel ens: nunc non est sic: immo de æuo nunquam est nisi nunc, sicut & de tempore dicitur. Et ita bene potest esse in simplici, ut i composito; unde tantam extensionem hẽt duratio unius grami, sicut & unius montis.

Qvod obiicitur, qđ prius & posterius reducitur ad permanẽs. Dicendum, ꝙ uerum est, ꝙ permanens reducitur: sed non oportet, ꝙ ad prius & posterius permanens. Empyreum. n. duationem hẽt æuiternã, & æuum simpliex est, sicut ratio angeli go prius, & posterius in partibus pmanentibus non facit aliquid adhoc. Qvod obiicitur de nouo, et ueteri, iam patet: quia nihil est ibi alterationis: est tamen ibi crementum durationis absque omni alteratione absolutę proprietatis. Verum. n. est dicere, ꝙ diutius fuit anima Petri quando in gloriã introiuit: tamen non ita est circa Deum: non. n. diutius durauit hodie ante heri. Qvod obiicitur de expectatione. Dicendum, ꝙ sic est successio non per nouã acquisitionem: sed per prius dati continuationem: ita etiam est exspectatio non nouæ habendi, sed continuationis prius habiti: ꝙ quę iam habent, & certi sunt se habituros: ideo potius dicitur possessio, & comprehensio, q̃ expectatio: & sic patet illud.

ARTICVLVS II.

Qvæstio 1.

An æuum præcedat aliquo modo tempus?

CONSEQVENTER quæritur de mensura substantiæ spiritualis in comparatione ad mensuram rei corporalis. De qua tria quæruntur. Primum est, utrum æuum præcedat tempus aliquo proprietatis genere. Secundum, utrum inter æuum, & tempus cadat mẽsura mediæ naturæ. Tertiò, utrum res corporales, & spirituales, siue æuiternæ, & temporales fuerint simul productæ.

QVOD æuum sit prius tempore ostẽditur per illud Boetii de cõsolatione loquentis ad Deum. Qui tempus ab æuo ire iubes: sed tempus ire ab æuo nõ potest intelligi, nisi uel ratione causalitatis, uel durationis, uel excellentię, quia deficit ab æuo: ergo uidetur omni modo intelligendum, quòd æuum, sit tempore prius. ITEM. Omnis motus, & mutatio ad immobile reducitur tanquàm ad prius: ergo, & mensura rei mobilis, ad mensuram rei immobilis: ergo & tempus ad æuum tãquàm ad prius. Prima cõsequentia manifestè est uera: quia omne fluxibile ad instans, tanquã ad prius reducitur. Secunda consequentia tenet secundum rationẽ proportionis: qa sicut se habet mẽsuratũ ad mensuratum, sic mensura ad mensuram, ergo, &c. ITEM. A priori & posteriori in magnitudine, causatur prius & posterius, in motu: et a priori, & posteriori, in motu causatur prius, & posterius in tempore: ergo per naturam est prior magnitudo, & magnitudinis esse, q̃ sit esse temporis: sed esse substantiale primi corporis mẽsuratur æuo, motus uero tempore: ergo æuum prius est tempore. ITEM. Æuum fuit a principio creaturæ, sicut & angeli: sed tempus cępit cum motu primi mobilis, qui incępit (ut dicitur) die quarto, uel saltẽ ante secundum diẽ non incępit: ergo æuum duratione præcedit tempus.

CONTRA. Beda dicit ꝙ quatuor fuerunt primo creata, & inter illa enumerat tẽpus: æuum autem non numeratur inter primo creata, & fuit creatum: ergo posterius. ITEM. Ricardus de sancto Victore dicit, & accepit ab Augustino, quòd omne, quod cœpit, cœpit ex tempore, sed æuum cœpit: ergo cœpit ex tempore: sed quod incipit ex tempore, nõ antecedit tempus: sed potius consequitur, uel concomitatur: ergo æuum non potest esse ante tempus. ITEM. Tempus est mensura mutationis: sed æuum est mensura esse stabilis, & fixi: ergo cum ante esse creatum præcedat ipsa creatio, quæ est mutatio: ergo tempus est ante æuum. ITEM. Prius est, quod imperfectum est, deindè quod perfectum: sed tempus est mensura secundum esse imperfectum, quod est esse in potentia: æuum uero secundum esse actuale, & completũ: ergo tempus per naturam est, ante æuum. Quæritur igitur de ordine temporis ad æuum, & econuerso.

Resolvtio.

Æuum propriissimè sumptum, & duratione & dignitate tempus præcedit: At propriè consideratum dignitate præcellit, sed durationè coexistit.

RESPONDEO. Dicendum, quòd tempus accipi consueuit quadrupliciter in scripturis sanctorum, scilicet communissimè, communiter, propriè, & magis propriè. Communissimè tempus dicit mensuram cu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuslibet durationis creatæ, per quē modum accipitur a Beda, cum dicit, quòd quatuor fuerūt primo creata, inter quę enumerat tempus. Communiter: sic dicit mensuram mutationis cuiuscunque, siue illius, quæ est de non esse in esse, siue alterius, quæ est de uno esse in aliud: & sic accipitur illud, quod dicit Richardus, ꝙ omne quod cœpit, ex tpe cępit, & hꝰ in Gl. in prin. Gene. In principio creauit Deus cœlum, & terram, scilicet temporis. Tertiò mō accipitur propriè: & sic dicit mēsuram uariationis successiuæ, siue sit successiua successione regulari, & continua: siue non, & sic dicit Aug. ad Orosium. Affectiones uariæ angelorum mensurantur tempore, & omnis uariatio rerum. Quartò modo accipitur magis propriè, & sic dicitur mensura motus, siue uariationis successiuæ, & continuæ, & regulatæ secundum regulam motus octauæ sphęræ: & sic consueuit accipi a Philosopho: sed ista est coarctata tēporis acceptio. Cum ergo quæritur de ordine, dicendum, ꝙ si tempus accipiatur primo modo, sic includit æuum: & sic temporis ad ęuum nullus est ordo. Si autem secundo modo: sic tempus præcedit æuum secūdum rationem intelligendi, sicut creatio esse creatum. Si autē tertio modo, æuum, & tempus simul sunt durationē. sed ęuum prius est dignitate. Si aūt quarto modo: sic æuum præcedit tēpus & durationē, & dignitate. Ex his patet quæstio principalis, & obiectiones adductæ pro magna parte. Quod enim obiicitur, ꝙ ęuum præcedit tempus, intelligitur, uel tertio modo, & ita præcedit dignitate: uel quarto modo, & ita durationē. Quod tamen obiicitur, ꝙ præcedat causalitate. Dicendum, ꝙ illud non oportet: neutra enim harum mensurarum est ab alia: sed a Deo producente utrumqi indiuisibile, scilicet nunc æui, & nunc temporis. Vnde quod dicitur, ꝙ tempus exit ab æuo, hoc dicitur: quia deficit ab illo, & defluit continua deperditione: sed in æuo est fixio sine deperditione, & noui acquisitione. Quod obiicitur, de reductione ad immobile. Dicendum, ꝙ uerum est a parte motoris: & illud non oportet esse creatum: & similiter mensuram non oportet esse creatam: & ideo non oportet tempus reduci ad æuū sicut ad prius. Ad illud, quod obiicitur de priori, & posteriori magnitudinis, & motus & temporis. Dicendum, ꝙ non causatur a priori, & posteriori in magnitudine, prius, & posterius in motu, uel tempore, nisi secundum ꝙ magnitudo illa est mobilis: & sic habet mensurari per nunc temporis, non æui: nam sicut tempus mensurat motum, sic nunc temporis mensurat ipsum mobile inquantum mobile.

4. Phy. 100. & inde.

Quod ultimò obiicitur, patet ꝙ procedit in quarta acceptione temporis. Rationes uerò ad oppositum procedunt de tempore secundum primam acceptionem, uel secundam, sicut patet aspicienti: excepta ultima quæ accipitur in comparatione imperfecti ad perfectum. Ad quā respondēdum, ꝙ imperfectum

præcedit perfectum: uerum est, ubi sunt circa idem: sed circa diuersa est econuersò. Et ideo potius potest argui ad oppositum, q̄ ad propositū per illud medū.

QVAESTIO. II.

An inter tempus, & æuum sit alia mensura media?

VTRVM inter tempus, & æuum sit aliqua mensura media. Et ꝙ non uidetur primo per Philosophum, qui diuidit substantias mensuratas, in Lib. de causis sic. Quòd inter substātiam, cuius substantia, & actio est in momento æternitatis; & substantiam cuius substantia, & actio est in momēto temporis, est substantia media: cuius substantia est in momento ęternitatis, & actio in momento temporis. Si ergo omnis substātia creata ad aliquam istarum habet reduci, & ad has mensurandas sufficiunt tempus, & æuum: ergo &c. Item. Hoc ipsum uidetur ꝙ Diony. de di. no. A cui proprietas est esse sine alteratione, & secundum totum metiri: temporis uero, ꝙ in alteratione est aliter, & aliter se habens: media uero entium, quę illinc quidem æuo, illinc tempore participant. Ergo omnia, quæ sunt, uel totaliter æuo, uel totaliter tempore, uel partim ęuo, & partim tēpore mensurantur: ergo nō est tertia mensura alia ab his. Item. Omne creatum, aut est stabile, & incorruptibile; aut uariabile, & corruptibile; sed primum mēsuratur æuo, & secundum tempore: ergo nihil est medium inter æuum, & tempus. Item. Esse omnis creati: aut est terminabile, aut interminabile. Si est ter-

Author libri de causis, propositio. 31.

Cap. 10

minabile: sic mensuratur tempore: quod est principium corruptionis, quia facit distare quod est. Si uero interminabile: sic æuo: ergo non uidetur quod sit aliquod tertium mensurans prę ter hæc duo.

CONTRA. Ante quartam diē non erat tempus, quia dicitur in factione luminarium, Erunt in signa, & tempora, & dies, & annos. Et constat, ꝙ non solū erat æuum, cum essent aliqua corporalia, ut herbæ, & arbusta: ergo erat alia mensura: ergo, &c. Item. Post diem iudicii non erit tempus, secundum quod iurauit angelus in Apoca. & erit successio, & uariatio in tormentis, quæ non poterit æuo mensurari: ergo necesse est mensuram tertium ab his ponere. Item. In affectionibus angelorum est intensio, & uariatio, & ipsi sunt supra tempus, sicut dicitur in Lib. de causis: ergo mensura illa affectionum est supra tempus: sed non potest esse æuum, cum in æuo non cadat uariatio: ergo oportet, ꝙ sit in alia mensura. Item. Angelus cum conuertit̄ ad Deum, eleuatur supra tempus; ergo & illa conuersio, & illud quod in illa conuersione accipitur, supra tempus est, & mēsura supra tempus debet mensurari: sed angelus ibi aliquid cognoscit, quod potest desinere cogitare saltem: ergo illud non potest mēsurari æuo, quod est mēsura rei interminabilis, nec tempore: ergo &c.

RESOLVTIO.

Datur quidem; tum re, tum ratione differens ab exercenti.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cũdum quòd tempus diuiditur contra æuum in duabus, scilicet acceptionibus ultimis prius positis, dupliciter põt accipi, aut. s. prout dicit mensuram cuiuslibet durationis uariæ, siue uariationis successiuæ. Et sic inter æuum, & tempus non est mediũ re, sed solũ ratione: nõ (inquã) est medium differens ab utroq; in genere mensuræ, sed medium in genere mensuratorum participans utrunque, ut est illa substantia, quę est in confinio æternitatis, & temporis. & sic procedunt omnes rationes ad primã partem, ut patet aspicienti de facili. Aliter uerò accipitur tempus prout est mensura uariationis, in qua est successio habens continuationem, & regulationem a motu orbis primi: & hęc mensura habet finẽ, & desinet esse: Et inter hanc, & æuum est ponere mediam mensuram, in qua est uariatio, nec oportet, q̃ sit desitio, uel primi motus regulatio, cuiusmodi fuit in triduo conditionis rerum, & qualis erit in inferno post diem extremũ. Et hæc ab antiquis doctoribus appellata est sęculum: et hoc cõcludunt rationes ad oppositum: et sic patet totum.

QVAESTIO III.

An spirituales, & corporales substantiæ simul creatæ sint?

VTRVM spirituales substantię, & corporales sint simul creatæ. Et uidetur, q̃ sic. In Genesi. In principio creauit Deus, &c. Gio. 1. Corporalem, & spiritualẽ naturã. ITEM. 12. Cõfessio. c. 12. Duo tuenio, quę fecisti carentia temporibus: unum qđ tua immutabilitate perfruitur: alterum quod ita informe erat, ut ex forma, in quam formam mutaretur, non haberet. ITEM. Ratione uidetur. Constat q̃ angeli nõ sunt creati sine loco, ga tunc unus nõ haberet ordinẽ ad alium secundum existentiam: oportuit ergo, fieret empyreũ: & iterum illius concauitas non potuerat esse uacua: ergo &c. ITEM. Distinctio dierum attenditur secundum distinctionem rerum corporalium: ergo productio ex nihilo præcedit omnem diem: ergo cum materia rerum corporalium sit ex nihilo producta, sicut & natura angelica: quemadmodum natura angelica est ante tempus, similiter uidetur q̃ materia: & si hoc, ergo in principio durationis, ergo simul.

CONTRA. Eccle. 1. Prior omnium creata est sapientia: cõstat q̃ loquitur de sapientia non diuina, sed quę est creata: hęc aũt est angelus, ut dicit Giosa. Si tu dicas, quòd prius est dignitate: obiicit de Hila. 12. de Trin. Quid magnum, ut ante omnem creaturã Deus dominũ nr̃m Iesum Christum genuerit, cum & angelorum origo elementi creatione reperiat̃ antiquior? ITEM. Hoc uidetur rõne, quã facit Isid. In rerũ conditione primaria cõditus est locus pœnarũ, sed Deus non pparauit pœnã innocenti: ergo diabolus peccauit ante productionẽ rerũ. ITEM. Videtur, q̃ nõ simul potuerunt, quia nulla uirtus maior est infinita: sed ad productionẽ uniuscreaturæ necesse est uirtute infinita expo ni: ergo si ad hunc effectum requir̃t uirtus infinita, & infinito nihil plus p̃t: ergo uirtus illa nõ p̃t pro tpe illo alterum effectũ producere. ITEM. Simplex ad qđ se conuertit, totaliter se conuertit: ergo si diuina uirtus est simplicissima: cum se conuertit ad aliquẽ effectum, pducẽdum, impossibile est, q̃ ad aliud se cõuertat: & ita q̃ alia pròducat: ergo impossibile est, q̃ simul plura producat. ITEM. Quæritur quare tũ ista quatuor dicuntur primo esse creata. Ad p̃dictorũ intelligentiã notãdum, q̃ sicut extrahitur a Gios. quatuor fuerũt primo creata. s. cœlum empyreum, angelica natura: materia prima, & tempus. Huius aũt ratio duplex potest assignari: una quia in principio debuerũt prima in omni genere creari, scilicet in rebus, & mensuris, & in rebus corporalibus, & spiritualibus, & in corporalibus actiuis, & passiuis. Quoniam igitur prima inter substantias spirituales est angelus, prima inter substantias corporales actiuas est empyreum, & prima inter passiuas est materia elemẽtorum, & prima inter mensuras est tps, quia non tũ dicit mensurã durationis, sed et egressionis: & ideo hæc quatuor dicuntur primo creata. Alia rõ põt reddi, q̃ substãtia spiritualis angelica primum debuit fieri tanq̃ caput, & minus dependẽs, & cũ facta fuit simul habuit distinctionẽ & ordinem: sed ordinem existentiæ nõ habuit nisi in aliquo continente: ergo simul factũ est cęlum empyreum tanquã supremũ corpus: & ideo capacissimum. Rursus. Cum non posset esse uacuũ, necesse fuit fieri materiam corporalẽ, siue molẽ: & quia omnis productio est in aliqua mensura, hæc tria de necessitate consequitur tempus.

RESOLVTIO.

Quantum ad mensurarum concomitantiam quatuor hæc simul primò creata sunt: Angelus, cœlum empyreum, materia prima, & tempus.

CONCEDENDVM igitur, quòd quatuor sunt primo creata, & q̃ angelica natura, & corporea simul sunt creatæ quantũ ad mẽsurarum concomitantiam, quia simul cœpit duratio materiæ, & intelligentiæ, sicut probatũ est.

QVOD obiicitur, q̃ prior omnium, &c. Dicendum, q̃ sicut dicit August. in fi. 12. Confes. Prius dicitur quatuor modis. s. æternitate, tẽpore, electione, origine. Æternitate Deus præcedit omnia, tẽpore fructum, electione fructus florẽ, origine sonus cãtum. Prioritate ergo durationis, nec corporalis natura ante angelicã, nec eõuerso: prioritate aũt electionis, siue dignitatis prior oĩum creata est sapientia. AD auctoritates Hilar. & Isido. Dicẽdum, q̃ ipsi loquunt̃ scđm illam positionem, quæ posuit creationem tempore præcedere distinctionem. Vnde in principio tẽporis Angelus, & materia sunt creata, sed res non fuerunt distinctæ usque ad tertium diẽ. Vel potest dici, q̃ Hilar. loquitur secundum opinionẽ, & Isid. de prioritate scđm positionem. QVOD obiicitur, q̃ Deus totam potentiã exponit ad productionẽ unius rei. Dicendum, q̃ quãuis totã exponat, non tũ totaliter exponit. Virtus. n. diuina nõ

tantum dicitur infinita, qa possit de non ente facere ens: sed ēt quia non potest tot, quin possit plura: unde nunquam tot simul producit, quin adhuc possit plura: unde potest (quantum est de se) infinitum intensione, & extensione: & ideo nō ualet illud. QVOD obiicitur de simplici: illud habet locum cum illo simplici, in quo simul est simplicitas, & finitas: sed de illo, quod simplex est, & infinitum simul, & semel, ueritatem non habet. Illud enim & si ratione simplicitatis totum se cōuertat ad id, ad quod se conuertit, tamen ratione immensitatis nunquam se totaliter ad effectum producendum conuertit.

DISTINCTIO SECVNDA.

PARS SECVNDA.

Vbi Angeli fuerunt creati.

Lib. 10. IAm est ostensum, quando creata fuerit angelica natura, nunc autem attendendum est ubi facta fuerit. Testimonijs quorundam authoritatū euidenter monstratur Angelos ante casum fuisse in cælo, & inde corruisse quosdā propter superbiā, alios uero, qui non peccauerunt, illic perstitisse, unde dominus in Euangelio ait, Videbam satanam tanquam fulgur de cælo cadentem. Nec appellatur hoc cælum firmamentum, quod secunda die factum est, sed cælum splendidum, quod dicitur empyreum, idest, igneum a splendore, non a calore: quod statim sactum Angelis est repletum, quod est supra firmamentum, & illud empyreum quidam expositorum sacræ scripturæ nomine cæli intelligi nolunt, ubi scriptura dicit, In principio creauit Deus cælum & terram. Cælum (inquit Strabus) non uisibile firmamentum hic appellat, sed empyreū, idest, igneum uel intellectuale, quod non ab ardore, sed a splendore dicitur, quod statim factum repletum est Angelis. Vnde Iob, Vbi eras, cum me laudarent astra matutina? &c. De hoc quoque Beda ita ait. Hoc superius cælum, quod a uolubilitate mundi secretum est, mox ut creatum est, sanctis Angelis impletum est, quos in principio cum cælo & terra conditos testatur dominus dicens: Vbi eras, cum me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei? Astra matutina & filios Dei eosdem Angelos Dei uocat. Cælum enim, in quo posita sunt luminaria, non in principio, sed secunda die factum est. Ex his liquet, quod in empyreo omnes

Gen. 1.

Iob. 38

Super Gen.

omnes Angeli fuerunt ante quorundam ruinam: simulq; creati sunt Angeli cum cælo empyreo, & cum informi materia omnium corporalium.

Quod simul creata est uisibilium rerum materia, & inuisibilium natura, & utraque informis.

Simul ergo uisibilium rerum materia & inuisibilium natura condita est, & utraq; informis fuit secundum aliquid, & formata secundum aliquid. Sicut enim corporalium materia confusa, & permixta (quæ secundum Græcos dicta est chaos) in illo exordio ordinationis primariæ & formam conclusionis habuit, & non habuit formam distinctionis & discretionis, donec postea formaretur, atq; distinctas reciperet species: ita spiritualis, & angelica natura in sua conditione secundum naturæ habitum formata fuit: & tamen illam, quam postea per amorem & conuersionem a creatore suo acceptura erat formam, non habuit, sed erat informis sine illa. Vnde Aug. multipliciter exponens præmissa uerba Genesis, per cælum dicit intelligi informem naturam uitæ spiritualis, sicut in se potest existere non conuersa ad creatorem, in quo formatur: per terram, corporalem materiam sine omni qualitate, quæ apparet in materia formata.

Lib. de Gen. ad literā 2. c. 1. eti. 12. cōf. cap. 9.

Quomodo dixerit Lucifer, Ascendam in cœlum, & ero similis altissimo; cum esset in cœlo.

Hic quæri solet, si in cælo empyreo fuerunt Angeli statim ubi facti sunt: quomodo (ut legitur in Esaia) dicit Lucifer, Ascendam in cælum, & exaltabo solium meum, & ero similis altissimo? Sed ibi cælum uocat Dei celsitudinem, cui parificari uolebat: & est tale, Ascendam in cælum, idest ad æqualitatem Dei.

Esa. 14.

SVPRA ostendit Magister, quando Angeli fuerunt creati: in hac parte ostēdit ubi fuerunt creati, qa, s. in cælo empyreo. Et diuiditur pars ista in tres partes. In prima determinat ubi creati fuerunt. In secunda uero repetit, quando creati fuerunt. ibi. *Simul ergo uisibilium*, &c.) In tertia uero remouet dubitationē, ibi. *Hic quæri solet in cælo*, &c.) Et sic circa duo uersatur intentio partis p̄sentis. s. circa loci angelici quidditatem, & quantū ad actū locādi, siue officium, qđ dicitur habere cælum empyreum respectu Angelorū.

Vbi me laudarent, &c.] Dicit hoc de angelis intelligi. Sed

Dub. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra hoc est, qđ dicit Dama. Tradunt sibi cõsilia sermone sine uoce prolato: si ergo angeli nõ loquuntur, ergo nõ laudãt, Item. Angeli sunt substãtiæ spirituales: ergo nõ habent organa corporalia: ergo nec uocem pñt formare. Itẽ. Vox formatur ex percussione, & fractione aeris: si ergo in empyreo non est aer, ergo nõ vr. ꝙ possit ibi esse uox, nec sonus, ergo nec laus, nõ solũ ab Angelis, uerumetiam, nec ab hoibus beatis. Si dicas, ꝙ intelligitur de laude mentali, non uocali. In contrariũ sunt reuelationes sanctorum, q audierunt multas aias. Maximè exemplũ est in B. Martino, quẽ audiuit quidã uir sanctus cum laudibus ferri in cœlum. In contrarium est ẽt auctoritas Esa. 6. Clamãt alter ad alterũ, &c. Et in Apoc. 4. Requiem non habebant. Itẽ. Rationi videtur illud persuadere, ꝙ ibi erunt organa uocum: quia in hoc maxima est iocunditas, & in hoc manifestatur diuina gloria: ergo uidetur, ꝙ laus uocalis erit in patria. Resp. Dicendũ, ꝙ super hoc nõ habetur certitudo, nec p auctoritates, nec p cogentes rõnes. Cum. n. utraque pars sit probabilis, utraq; tenẽt a diuersis. Quidã namq; dicũt, ꝙ in cœlo empyreo non erit nisi laus mẽtalis tam ab Angelis, quàm ab hoibus beatis. Tum quia non cõperit loco, tum quia non cõperit locatis, maximè angelis: & si angeli sunt monstrati laudare uocaliter, hoc fuit p uisionem imaginariam, non corporalẽ: nec oportet huiusmodi corporalẽ laudẽ esse. quia tanta erit mẽtalis, ꝙ hæc locum non habebit. Aliis magis placet, ꝙ laus uocalis erit in patria quantum ad hoĩes, qui habebunt organa: ut sic non solum aĩus laudet Deum, uerumetiã & lingua: & totus homo feratur in laudẽ diuinã. Et si quæratur, qũo hoc possit esse? dicunt, ꝙ uel illa uocis formatio non erit p spiratiõnẽ, & respirationẽ, sed p aerẽ, q quasi naturaliter erit beatis cõplantatus: sicut patet in quibusdã aĩalibus, ut in apibus. Vel certe ita deseruiet empyreum glorificatis, sicut aer corporibus nõ glorificatis. De angelis uero dicunt, ꝙ quia incorporei sunt p naturã propriam, non competit eis nisi laus mentalis. Vnde Gregorius. Laus angelorum est in ipsa admiratione cõtẽplationis. Sed quia angeli dũ ministrãt nobis, corpora assumunt ad nostrũ solatium: & in illa loquuntur, & uoces formãt ad nostram instructionẽ aliquando: & ẽt in illis uocaliter Deũ laudãt ad nostrã consolationẽ. Quæcunq; pars teneatur: satis plana ẽ solutio obiectorum. Et q̃cunq; istarũ positionum teneatur: planum est, ꝙ textus Iob intelligitur de Angelis bonis, qui dicuntur astra p p fulgorẽ matutinę cognitionis, quã habent in uerbo: & de laude mentali, quantum ad exultationem, quam habent de Deo.

Ascendam in cælum, &c. ¶Cum Lucifer esset in empyreo, uidẽ, ꝙ ultra empyreũ sit aliud cẽlũ. Si tu dicas, ꝙ non est aliud cẽlũ corporale, sed spirituale. Cõtra. Extra ultimum cẽlũ corporale nihil est, qa est cõtinentia uisibiliũ & inuisibiliũ: ergo uidetur, ꝙ nõ sit aliud cẽlum spirituale ultra empyreum, qn ẽt sit aliud corporale. Itẽ. Christus sedet a dextris Dei, & B. Virgo est exaltata sup oẽs choros angelorũ: & tã Christus, q̃ B. Virgo est in cẽlo corporali: ergo si angeli sunt in empyreo, uidẽt, ꝙ ultra empyreum sit aliud cẽlum corporale: ergo nõ intelligitur de spirituali. Quæritur igitur, si ultra empyreũ est cœlum spirituale, qđ sit? qđ cõtineat: & p quanto dicatur cœlum. Resp. Dicendũ, ꝙ cẽlum est nomen impositum corpori sẽd̃m suã impositionẽ: & corpus, qđ est sursum, dicitur cẽlum, qa est cõtentiuum, secretum, & q etum: & qa hæc triplex proprietas reperitur in celsitudine diuinitatis: ideo dicitur cẽlũ. Est. n. ampla immẽsitate uirtutis, secreta ꝓfunditate cognitionis, quieta trãquillitate delectationis. Hoc. n. cœlum est, ad qđ Lucifer ascẽdere uoluit, quia ad hãc celsitudinem. Hoc est superius oĩ cœlo, nõ situ, sed dignitate: & maius est oĩ cœlo, nõ extẽsione, sed ex sua immẽsitate, p quã est extra oĩa non exclusus, sicut dictũ est in 1. Lib. In hoc aute cœlo sunt solum tres p sonæ. s. pater, & fil. & S.S. qui soli sunt oĩno, & perfecte æquales, oĩa ãt creata, siue corporalia, siue spiritualia intra empyreum sunt. Qđ obiicitur de Christo, qđ sedet a dextris. Dicendũ, ꝙ hoc si dicatur secundum diuinã naturã, dr̃ p oĩmodã æqualitatẽ. Si ãt sẽd̃m humanã, sic dr̃ sedere a dextris, qa in potẽtiorib. bonis p̃tris, unde in empyreo cæteros excellit tã angelos, quã hoĩes, & loco, & dignitate. Post ipsum credimus B. Virginẽ sup oẽs alios. Deinde cæteri ordinãtur sẽd̃m dignitatem ipsorũ. Huius autem imaginatio faciliter pt haberi, si qs imaginetur aues in aere, & pisces in aqua: sic in empyreo intelligẽda sunt collocari corpora, quia corpus illud multum habet de altitudine, sicut & alii cœli. Vnde non debet qs imaginari, quod ibi sint beati, sicut in solario: nec tamen intelligendum est, quod unus sit directe super caput alterius: sed sicut si esset mons rotundus, & aliquis esset in culmine, & aliq circumcirca: sic potest aliqs imaginari (qui melius nescit) dispositionem beatorum in cœlo empyreo, & Christi. Vix tamen potest aliquis imaginari, quod perueniat ad cogitandum dispositionem per eum modum, p quẽ est, & ideo magis est desideranda, quam in imagine describenda. Nota tamen, quòd in dispositione cœlorum siue numero, uidentur contradicere Doctores sacræ scripturę philosophis. Nam philosophus ipheras octo esse dicunt, Doctores aliqui ix. ponunt, aliqui octo, aliqui vii. cœlos, & ideo sibi ipsis uidentur contrariari. Ratio autem huius contrarietatis hæc est, quia philosophi nihil de empyreo sunt locuti, nihil etiam de igne, & aere quando loquuntur de cœlis. Scriptura sacra aerem etiam cœlum appellat, & aquas supra cœlum, & ipsum empyreum, & ipsum Deum. Rõ autem diuersitatis inter Doc. ex hoc euenit, quod quidam numerant cẽlum spirituale cum corporalibus, ut Beda. Quidã uero omittunt ultimũ. Quidã diuidũt firmamẽtũ in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in duos, s. in cœlum sydereũ, & planetarum, quidã coniungunt simul. Similiter quidã diuidunt aeriũ in duos, qdã cõiungunt: similiter de igneo: Tñ secm maiorẽ cõputationẽ, nouem ponũ tur cœli, largissime accipiẽdo, s. aerium, etheriũ, igneum, olympium, cẽlum planetarum, firmamentum, aqueum, empyreum, & cœlum trinitatis. Horum aũt sufficientia patebit infra.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An cælum empyreum sit, & cuiusmodi sit?

AD intelligentiam huius partis, quę est de loco creationis angelorum, cuiusmodi ẽ empyreum cœlũ, circa duo incidit dubitatio. Prima circa naturam empyrei in se. Secunda inquãtũ hẽt locare spiritus sublimes. Circa primũ qruntur duo. Primũ est quantũ ad qdditatẽ naturæ. Secundum quãtum ad uirtutem influentiæ.

DE cœlo empyreo quantum ad quidditatem naturæ qritur. Vtrum cœlum empyreum sit: & si sit, cuiusmodi naturę sit. Et q sit, uidetur. In quolibet genere mobile psupponit immobile, qa oẽ fluxibile ad fixum terminatur: sed corpus cœli syderei est mobile: ergo supra illud de necessitate est ponere ulterius corpus, quod sit immobile, hoc aũt dico empyreum. SI TV dicas, quod nõ regritur, qa motus circularis est circa locũ, & non regrit immobilitatẽ nisi a parte medii. Contra. Totũ cœlũ mouetur. Tunc quæro de ultima superficie cœli, utrũ moueatur: cõstat q sic: sed oẽ mobile est in loco, qa nõ qreretur motus, nisi esset locus: ergo &c.

ITEM. In quolibet genere multiforme psupponit uniforme, sicut multa psupponunt unum: sed cẽlum sydereũ est multiforme: ergo ultra illud, & supra ẽ corpus uniforme, hoc aũt dicimus empyreum: ergo &c. ITEM. In quolibet genere, in quo est ponere infimum, & mediũ, est ponere supremũ: sed gradus in corporibus attenditur secundũ gradus perspicui, & lucis. Sed inuenitur corpus opacũ simpliciter, ut terra, & simpliciter, & secundum totũ opacũ: ergo si cõplementũ est in corporibus, dẽt esse corpus simpliciter, & secundũ totum luminosum, hoc dico empyreum: ergo &c. ITEM. Habitatio habitationi dẽt respõdere: ergo cũ aliqs locus tenebrosus dãnatis debeat: ergo p oppositũ vr, q lucidus debeat beatis.

CONTRA. Qđ non cõueniat uniuerso, quod illud sit corpus uniforme, vr: quia corpora mũdi principalia creata sunt ordinata, & ornata: ergo cum ornatus cõsistat in maiori distinctione, & pulchritudinis additione, impossibile est corpus illud esse uniforme. ITEM. Lux se diffundit secm oẽm differentiam positionis: ergo sursum, & deorsum: sed lux solis maxime est diffusionis inter corpora mundi. Hic sursum se diffũdit, cũ nõ habeat obstaculũ: ergo cũ nõ se habeat semp uniformiter, modo illuminat unam partẽ empyrei, modo aliã: ergo corpus illud non est uniformæ ĩ luminositate, ut vr.

ITEM. Quod non conueniat esse aliquod cẽlum immobile, videtur, quia oẽ cẽlũ necessario est sphericę figurę, sicut probat Philosoph. & rei veritas est: sed spherica figura apta est omnino motui: ergo omne cẽlum, eo ipso quod cœlum, est mobile: ergo &c. ITEM. Quod propinquius est motori, citius & velocius mouetur: sed corpus supremũ est tale: ergo nõ solum mouetur, sed etiam velocissime mouetur cõpetit sibi. ITEM. Hoc nobilitatis est in cœlo, vt moueat, vnde orbis primus, s. cœli stellati mouetur velocius, & ratio huius est, vt assimiletur suo motori. Sed quãto aliquod corpus superius, tãto nobilius, & motori similius, & tanto mobilius: ergo si empyreum est vltra firmamẽtum: ergo non est immobile.

Lib. 2. de cœlo text. mũdo.

RESOLVTIO.

Credamus ex sanctis scripturis cœluũ empyreum esse sine stellis, figuræ sphericæ uniforme, immobile, & apprimè luminosum: ita ut beatorum sit conueniens habitaculum.

RESPON. Dicẽdum, quod quãuis sancti parũ loquãtur de hoc cœlo, quia latet nostros sensus & Philosop. adhuc minus: tamẽ ponere est cœlũ empyreum, sicut dicit sacra scriptu. In principio crea. de cę. & ter. Strabus exponit de empyreo, & hoc probat per literam sequẽtem, quia firmamentum & cẽlum aqueũ facta sunt secundo die. Et Damas. hoc exponit. In principio crea. Deus cẽli. idest, sine stellis sphericę formæ. Ponendum est etiã illud cœlũ, quia persuadet ratio finis tripiex. Vna est perfectio vniuersi, alia est propter motum firmamenti, tertia principalis propter habitationem hominis beati. Et quoniam finis imponit necessitatem his, quæ sũt ad finem, propter perfectionem vniuersi necesse est ipsum esse vniforme. Quia cũ sit cœlũ luminosum difforme, si non esset cœlum vniforme, non esset vniuersum completũ. Propter motum firmamenti ponendũ est ipsum immobile, ut motus mobilis fiat circa immobile s. centrum, & intra continens immobile, & locum s. empyreũ. Propter habitaculũ hominis beati ponendum est ipsum luminositatis perfectæ, vt habitatio congruat suo habitatori. Ex his ergo colligitur, quare sit factum, & cuius sit dispositionis inter alios cẽlos, qa vniforme, & immobile, & luminositatis pfectę.

Habetur in glo. ordinaria

QVOD obiicitur quod nõ uniforme, quia non ornatũ. Dicẽdum quod ipsa lux propter sui nobilitatẽ, est sibi ornatus: quoniã ergo corpus illud est luminosum per totũ, alio ornatu nõ indiget. Vel põt dici, quod sicut illud cẽlum decoratũ est astris: ita illud angelis, qui sunt quasi astra cœli empyrei: iuxta illud Iob. 38. Cum me laudarẽt astra matutina. Et iterum. Astra eius erũt homines beati, & quasi sol eius erit agnus Dei. QVOD obiicitur, q sol diffundit lumen in ipsum empyreum. Dicẽdum quod illius corporis non est recipere lumen maius ab inferioribus. Et ratio huius est limitatio uirtutis a parte solis, quia nihil agit ultra terminum sibi adeo constitutum. Vnde sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignis stat cum peruenit ad orizonta, nec ultra progreditur: & terra cum peruenit ad cētrum: ita Solis radii non protēduntur extra firmamentum, quia lucerna est huius uisibilis orbis. Alia rō est, quia maior influentia absorbet minorē: & ideo tanta illius cęli est influentia, qđ ad ipsum non peruenit minor, sicut cādela nō illuminat solē. Quod obiicit, qđ est mobile, ga spericū, & motori propinquū. Dicendū quod ad motū non sufficit spherica figura: sed ēt necessarius est (ut dicūt aliqui) locus cōtinens: & rōnabile uī. Necessarius ē ēt absq; dubio effectus, uel utilitas mobilis, uel alterius. Qđ ergo cœlum illud nō est in alio, quoniam est uniforme per totū, per sui motū nihil faceret: & ideo est immobile. Similiter, ga est uniforme, non hēt moueri, quia nō habet dextrū, & sinistrū. Sed prima rō de immobilitate non hēt multā necessitatēcū motus circularis (secūdū Philo.) nō regrat locū in quo: sed circa quē. Sed a de utilitate nō similiter, ga similiter posset dici de aqueo: eodē modo ď de tertia. Prętērea. Dextrū & sinistrū sunt in cęlo nō rōne diuersitatis partiū, sed rōne influętię motoris: & illud satis faciliter ꝓbatur: ga dextrū, & sinistrū non mutantur, quāus oēs partes cęli mutētur. Et ideo rō quare nō mouetur est, ga Deus non influit ꝑ ipsum ad motū: sed ad quietē tantū, & sicut influętia Dei mouet firmamentū, sic quietat empyreū. Rō āt huius est: quia locus ille est regio deputata his, g in omnimodo statu sunt, & quietet: & ita patet ꝙ non magis appropinquat motori, ut est motor, sed ut est stabiliens. Ex hac ratione ſ. ga est, ut sit locus beatorum, accipiī triplex eius proprietas ſ. immobilitas, uniformitas, & luminositas. Et hæc est rō magis catholica, quia ēt motus cœli stellati non est nisi ꝓ obsequium hominis uiatoris: cuō numero electorum cōpleto, nō erit amplius reuolutio. Rōnes aūt Phi. quæ assignātur de motu cęli, apud fideles plus habēt uanitatis, quā ueritatis, si quis diligentter aspiciat. Quod enim obiicit de assimilatione. Rāderi pōt, quod illa cā nulla est sed impletio numeri electorum. Vel dicendū, quod est assimilatio ī essendo, & ē assimilatio ī causando. Verbū Philos. non hēt ueritatē primo modo, ga Deus, & motor cęli ē immobilis: sed sēdo modo ꝑ sui motū est cā gnationis. Quia ergo empyreū nō magis assimilaret in causando, si moueretur, & esset minus simile ī essendo: ideo simpliciter dicendum est immobile, & sic patent omnia.

QVAESTIO II.

An cœlum empyreum influat in hæc inferiora?

DE empyreo quantum ad'uirtutem influentiæ. Et quæritur utrum empyreum influit in hæ inferiora, an non. Et quod sic uidetur. In quolibet creato, qđ est perfectum, & cōpletum: est substantia, uirtus, operatio: ergo in ipso empyreo. Si ergo habet uirtutem, aut operatur in id quod supra, uel in id qđ iuxta, uel in id quod infra. Nō in id quod supra, planum est: nec in id

id quod iuxta, ga ipsum est supra omnia corpora. ergo uī, qđ per illam uirtutem influit in id quod infra: aut uirtus & substātia eius erit ociosa, quod est plane incōueniens. ITEM. Omnia corpora ꝑ humanū obsequiū sunt facta: unde sumus nos finis quodāmodo oium eorum, quæ sunt: ergo si empyreum aliquid est, in aliquo seruit hoī: sed hoc non faceret nisi aliquid in hæc inferiora influeret: ergo &c. ITEM. Quanto aliquod corpus situ est superius, tāto inter corpora nobilius est: & quanto nobilius, tanto potentius & melius: & quanto potētius, & melius, tāto in agendo, & influēdo efficacius: si ergo cœlum empyreum est supremū: ergo uī qđ sit maxime influens in hæc inferiora. ITEM. Quāto lumē ē maius, tantomagis se diffundit & multiplicat: si ergo empyreū inter corpora est luminosum maxime, ergo maxime diffusiuū: sed lumen illud non priuaī essi eacia uegetandi, & conseruādi quēadmodum nec lumē firmamēti: ergo uī, ꝙ empyreum in hæc inferiora magis sit influēs.

CONTRA Influentia cęlestis corporis maxime cōsistit in diffusione luminis, & caloris: sed empyreum nō calefacit, ga nō est in motu: nec ista corpora inferiora (sicut patet) irradiat: ergo uī qđ nulla sit influętia empyrei in hæc inferiora. ITEM. Corpora, q̄ sunt infra firmamētum, sufficienter influunt ad uegetationē, & gnationē in his inferioribus faciēdā: ergo si natura nihil frustra facit, uidēt qđ ulterius cęli influętia nulla sit, cum nullius sit oportunitatis. ITEM. Influętia cœli dēt esse cō formis ei, a quo est: dēt ēt nihilominus esse conformis ei, in quo recipitur: sed cęlum empyreum est incorruptibile, uniforme, quietissimum, statui, & quieti gloriæ deputatum: hæc āt q̄ infra sunt, hñt cōtino oppositas cōditiones: ergo uī qđ nullo mō super corpora īferiora influere habeat. ITEM. Si influit sup corpora, aut ergo ad nobiliore effectum, quā sit influentia octauæ sphęræ, aut ad minus nobiliorē aut ad eundē effectum. Ad eundē nō oportet. Ad minus nobilē non decet, cum illud corpus sit nobilius. Ad magis nobilem nō ꝑt: ergo nullo mō influit. Probat 2. Qđ nō possit in magis nobile uī. Nā (sicut philosophi uolunt, & cōiter renēt uiri philosophici) influętia cęli ē operans ad ꝓductionē alę sensibilis: sed supra aiam sensibilē nō est nisi rōnalis. Hæc āt nulli corpori ē subiecta, imo ē a creatione pura: ergo nullo mō ꝑt eminēr ior eē influętia, quā supra aiam sensibilē: & supra hāc influit firmamētū sufficienter cū his q̄ sunt infra: ergo uī quod nulla sit influętia empyrei existētis supra. SI TV dicas, quod influit nō ratione animæ in se, sed rōne dispositionis a parte corporis. Cōtra. Anima rōnalis uniī mediāte sensitiua, & uegetatiua: & corpus disponiī ad susceptionē aiæ mediante cōplexione æquali, & spiritu triplici, s. uitali, naturali, & animali: & ad hæc omnia influit hoc cœlum sydereum sufficienter: ergo redit idem quod prius.

RESO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RESOLVTIO.

Cælum empyreum cum maximum in virtute sit, in hæc inferiora aliquam uim habet: Sicut quia maximum est mole, eadem omnia continet.

RESP. Dicendum, quod circa hoc duplex fuit opinio. Quidam nāque dixerunt, quod cœlum empyreū influit in hæc inferiora, & influētia nobilissima: cum enim sit corpus, necesse est influentiam suam (si qua est) esse corporalem. Rursus. Cum sit excellentissimum inter corpora cęlestia, influit super corpora nobilissima, & talia sunt corpora humana, quæ sunt ordinata ad nobilissimam formā, scilicet ad animam rationalem, quæ maiorē, & nobiliorē dispositionem exigit in sua materia. Cum igitur natura lucis disponat ad uitam, & triplex sit uita secūm triplicem differentiā animæ, differens gradu & dignitate, tres Deus condidit cœlos ordinatos inter se gradu, & dignitate, nō solum naturæ, sed etiā influentiæ: ita quod cœlum sydereum de se ordinatur ad conciliationem elementorū, ad susceptionem uegetabilis: crystallinum ad susceptionem sensibilis: sed empyreum ad susceptionem rationalis. Et hoc quidē rationabile uidetur, non solū ratione ordinis influentiæ, sed ēt ratione conformitatis naturæ. Cœlum enim empyreum est locus spiritualium substantiarū, locus etiā corporū glorificatorum. Et quoniam conueniētia est loci ad locatum, uel manifesta, uel occulta, uidetur influentia illius cœli esse consona corporibus nostris & animabus amica, non ratione sui, sed ratione suorum corporū, quæ perficiunt, & informant. Alia uero opinio fuit circa hoc oīno istī contraria, quæ dixit, quod cęli empyrei in hæc inferiora nulla est omnino influentia, quia nō habent corpora influere nisi secundum ordinē conditoris, habito respectu ad finem. Quoniā ergo empyreum ad perfectionē uniuersi est conditum, ut sit locus beatorū: ideo regio, & lux est a nobis semota, & occulta, sicut & ipsa gloria, quam per grātiam expectamus, & amamus, & credimus, licet nō uideamus. Et ideo dicunt, quod empyreū non est ad obsequium hominis in præsenti: sed ad obsequium perpetuum: nec melioratur, sed uniformiter ī sua dignitate subsistit. Et ideo rationes adductæ ad influentiam ostendēdam in hæc inferiora secūdùm hos nō ualent, quia ordinatio illius corporis ad aliud officium secundum dictamen, & imperiū conditoris, huiusmodi influentiam non admittit, & hoc solum oēs rationes illas dissoluit. Quelibet harum opinionum satis est probabilis: q̄ autem sit magis uera, non plane pater. Quis enim nouit, si Deus illi cœlo hanc occultam influentiā dedit super corpora nostra, tum ratione nobilitatis, tum ratione cōformitatis, hoc non est (ut crædo) facile rescellere, nec per uiolentam auctoritatis? nec per efficaciā rationis. Rursus, quæ sit necessitas huius influentiæ, nec ratio, nec auctoritas manifestat, cum satis uidetur sufficere aliorum inferiorum corporū influentia: ideo in neutram partē oīno declinando, dicēdū uidetur, quod cum cœlum empyreū sit primū creatū inter corpora, quod est maximū mole, & uirtute. Quia est maximum mole, omnia corpora locat per ambitum, & continentiam. Quia maximū uirtute, cætera uegetat, & conseruat per suam influentiam. Omittēdo igitur istam influentiā, quā dicitur habere sup humana corpora, sustineri pōt quod aliquē effectum, & aliquam influentiā habeat super oīa corpora inferiora, tanquā primum creatum super sequētia, & rationes adductæ ad hoc sunt concedendæ.

QVOD ergo obiicitur de influentia luminis, & caloris. Dicendū quod influentia luminis potest esse dupliciter, uel manifesta, uel occulta. Manifesta influentia est per diaphanum corpus, maxime quando sensu percipitur. Occulta influentia est non solum per diaphanum corpus, sed etiam per opacū: sicut uirtus stellarum est in mineralia, quæ latent sub terra. Vel pōt dici q̄ est influētia mediata, & immediata; & possibile est qđ influētia cœli sideret uigoretur ex adiumēto luminis superiorū cœlorum, & uirtutem susceptā desuperius deriuet, & transmittat ad hæc inferiora: & uidetur nobis esse propria, cum tamen nō sit propria: sed etiam aliena. Et per hoc patet aliud, quod nō est causa sufficiēs uirtus inferiorum cœlorum, nisi per adiumētum superiorum. QVOD obiicitur de conformitate. Dicendū, q̄ cōformis est natura spiritus, qui disponit ad uitā ipsi luci cœlesti quantum ad puritatem, & hac rōne nata est recipere: sed non oportet in omnibus consonare. QVOD obiicitur, utrū ad nobiliorem effectum. Dicendū (secūdū primam opinionē) q̄ ad nobiliorem effectū, quia ad generationem spirituū, q̄ sunt dispositio ad susceptionem animæ rationalis. Et si tu obiicias, quod non sunt alii, quam illi q̄ disponunt ad sensibilem. Dicendum, quod etsi non sint omnino alii secūdum formam, tamē sunt puriores, & excellentioribus, & nobilioribus potētiis nati ministrare: secundum quam etiā rationem nobiliorem oportet esse cōplexionem, & organizationem tā humani corporis, quam brutalis. Potest tamen sustineri, quod ad eosdē effectus influunt, nec tamen alterum eorum superfluit: quia uirtus cęli interioris, & influentia adiuuat per uirtutem superioris: & uirtus superioris operatur mediante uirtute & influentia inferioris: ideo neutrum superfluit: sed ad hæc inferiora conseruanda, & perficienda uirtus utriusque concurrit.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An angeli sint in loco corporeo?

CONsequenter circa secundum articulū quęruntur quatuor. Primum est, utrum substantiæ spirituales sint in loco corporeo. Secundum est, utrū angelus sit ī plurib. locis simul, aut tantum in uno. Tertiū est, utrum sit in loco punctali, an compositō

composito. Quartum est, utrū plures angeli possint esse in eodem loco primo.

VTRVM loci corporalis sit locare angelos. Et quod sic uidetur. Dicit Strabus Statim ut factum est cœlum empyreum, repletum est angelis. ITEM. Damas. Cœlum est continentia uisibilium, & inuisibiliū (loquitur de empyreo) ergo &c. ITEM. Omne creatū est de uniuerso: ergo est intra primū continēs, siue ultimum corpus: sed supremum corpus ambiens dī empyreum: ergo omnis creatura continetur infra ipsum: ergo & angelicus spiritus. ITEM. Nulla substantia operatur nisi ubi est uirtus eius: sed nulla uirtus potest elongari a substantia nisi distantia proportionabili. Nam uirtus infinita nullo modo elōgatur; uirtus finita non pōt elōgari nisi finite: ergo necesse est angelum esse in loco, ubi operatur, uel prope. Ergo cū operat in loco corporali (ut patet ī corpore, quod mouet) ergo ibi est, uel in loco proximo est: ergo si locus maxime aptus cōtemplationi est empyreū, uidetur qđ ibi sit. ITEM. Spiritus maligni in eodem loco tormentorū habebunt collocari, in quo & homines dānati, sicut dicitur Mat. 25. Ite maledicti &c. ergo ab oppositis, uel a simili. Econtrario angeli in beatis hominibus in eodem loco corporali erūt: sed locus aptus hominibus beatis est ille, qui prædictus est, s. cœlum empyreum, quod est supremū, quietū, clarum, uniforme, & spacioſum: ergo &c. ITEM. Maior requiritur proportio ꝑfectionis ad perfectibile, quam locati ad locum: sed uidemus, quod substātia spiritualis, adeo potest proportionari corporali, & econuerso, ꝙ una unitur alteri ut perfectio, ut patet in homine: ergo multofortius pōt una uniri alteri, ut locatum loco. Ergo cum cœlum empyreū sit nobilissimū corporum simplicium, uel erit in angelo, uel angelus in eo: sed ipsum nō est in angelo: ergo econuerso.

Refertur in glosa ordinaria Gene. 1 ibi in principio creauit Deus &c.

SED CONTRA. Boetius de Hebdomadibus. Cōmunis animi conceptio, quæ omnibus uidetur, est incorporeum in loco non esse. ITEM. Gregor. Locus animæ Deus est: sed non est spiritualior locus animæ, & angeli: ergo si Deus est locus aiei & angeli. ITEM. Ratione uī. Quia loci ad locatum est mutua indigentia, sicut patet: locatum, indiget loco suo, ut terra cētro: & locus etiam indiget locato, unde refugit uacuitatem: & impossibile est, ꝙ locus sit sine locato, quin aliquid impleat indigentiam loci: sed cęlū empyreū non indiget angelis, nec aliquis locus, nec similiter angelus loco: qa oi corpore circūscripto, adhuc angelus remaneret, & secundum substantiā, & secundū operationem, quæ est contemplatio: ergo nullo modo est locus angeli. ITEM. Locus habet influentiam, & potentiam super locatum: unde superiora nobiliora locāt minus nobilia: sicut patet ex hoc, ꝙ aqua terrā, aer aquam, & sic de aliis: sed corporale non habet influere in spirituale, nisi secundum ordinem uel spiritu: ergo spiritus nō habet locum in corpore, nisi per culpam. ITEM. Omne locatum habet pondus, & inclinationem ad locum: sed Augu. dicit: quod est pondus in corporibus, hoc est amor in spiritibus: sed inclinatio amoris angelici est ad bonum spirituale, non ad locum corporalem: ergo non habent locari corporaliter, sed solum spiritualiter.

ꝑ. 11. de ciui. Dei, c. 28.

RESOLVTIO.

Quāquam angeli spiritus sint; quia tamen substantiæ limitatæ sunt; cælo empyreo locantur: cum in uniuersi ordo exposuit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cęlum empyreum locat angelos, & est locus angelorū: sicut probant rationes ad primam partē. Ad intelligentiam autem obiectorum Dicendum ꝙ locus habet triplicem comparationē ad locatum. Comparatur enim primo in ratione continentis: secūdo in ratione mensurantis: tertio in ratione conseruantis. Cōtinet enim ut uas: sed mensurat ut quantitas: sed conseruat ut natura. Secundum hanc triplicē habitudinem sunt in loco substantiæ finitę corporales, & corruptibiles. Quia finitæ, & limitatæ: sunt in loco continente. Quia corporales: in mensurante. Quia corruptibiles: in loco conseruante. Secundum duas comparationes primas, quæ sūt continere, & mensurare, sunt in loco substantiæ finitæ, & corporales, sed incorruptibiles: secundum primam uero, quæ est continere, sunt in loco substantiæ finitæ spirituales, & incorruptibiles, ut angeli. Et hoc dico in loco corporali: nā angelus habet locum spirituale, & cōsernantē. ſ. Dei uirtutē: locū mēsurantem, siue circūscribentē pro prię substantiæ, & virtutis limitatione, siue clausionem: locum uero continentem, non tantum spirituale, sed ēt corporalē. Rō aūt quare angeli continētur loco, siue aliquo ambiente, est ordinatio partium uniuersi. Si. n. non haberent aliquid cōtinens, non esset eorum existentia ordinata adinuicem: quia non ordinē habent in creatione, eo ꝙ creata sunt simul: nec haberent ordinē unus ad alterū: hoc aūt non decet uniuersum, nec summum opificē. Rō aūt quare continentur loco corporali, duplex est. Vna est limitatio ipsius spiritus creati. Cum. n. spiritus increatus, qui Deus est, habeat in se simplicitatē, per quam est intra oīa, & immensitatem ꝙ quā cōtinet oīa: sc est extra oīa, cōicat illas conditiones creaturę eatenus, quatenus nata est recipere: unde simplicitatm cōicat spiritui: sed spiritus non potuit recipere uirtutem continentiæ. Quia. n. simplicitas eius est finita, ideo est hic, & nunc: & quia non habet partem, & partem, ideo secundum totum est hic & nunc: & ideo non potest habere uniuersalem capacitatem rerum. Corpus aūt, quia compositum est, & habet partes innumerabiles, non potuit participare simplicitatem, sed ꝓꝓ partium extensionem potuit recipere capacitatem: ideo Deus fecit unū corpus nobilissimum, quod esset natum omnia ambire: & extra quod omnino nihil esset, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc est empyreum, & ideo necesse est angelum eē intra ipsū. Alia ratio est, quia in solo corpore est distinctio hic, & ibi. Quia enim creaturæ cęteræ ordinem habent in mundo, distinctionem, & positionem habent secundum gradus positionum: & ita ꝙ una est hic, & alia ibi: una sursum, & alia deorsum: & in solo corpore est potentialis distinctio secundum hic, & ibi.

Sco. q. 6. tenet qđ nulla rō in trinseca ē in angelo qua necessariū sit in loco esse, quo est in loco. ibi. Ad propositum.

Ideo ĩter creaturas soli corpori debet dari uniuersalis potentia locandi: & respectu uisibilium, & inuisibilium: ut sic uniuersū esset unum in omnibus suis partibus ordinatum. Et sic paret rō duplex, quare data est corpori potentia locandi spiritū, & spiritum contineri a corpore. Hoc enim exigebat ordo uniuersitū, propter limitationē spiritus creati, tum quia in solo corpore distinctio est secūdum hic, & ibi. Concedendæ sunt igitur rationes monstrantes, ꝙ cœli empyrei est locare angelos.

QVOD ergo obiicitur in contrariū, primo, ꝙ incorporeū nō est in loco. Dicendū, ꝙ non intelligitur de esse in loco, sicut mensuratum in mēsura. QVOD obiicitur, ꝙ locus angeli, & animæ Deus est. Dicendum, ꝙ intelligit de loco construante, nō de loco diffiniente. Et iterū hoc non cogit: ꝙ si Deus est locus animæ, ꝙ nihil creatum locet spiritum. QVOD obiicitur, ꝙ loci ad locatum est mutua indigētia. Dicendum, quod uerum est de his, quę locantur propter defectum sui: sed non est uerum de his, quæ locantur propter seruandum ordinem uniuersi. Vnde si quæratur utrum lapis possit esse extra cœlum, dicendum ꝙ non, tum propter suam indigentiam, quia non haberet locū conseruantem: tum quia non patitur hoc ordo uniuersi. Sed de angelo ꝙ cœlum non exeat, nō est ratio loci corporalis indigētia, sed corporis ultimi uniuersalis continētia: secundum ꝙ uniuersum est perfectum & ordinatum. AD alias duas rōnes patet responsio: quod proceditur de esse in loco tanquam in conseruante: ratione cuius ponitur influentia in locante, ponitur etiam inclinatio in locato: iste autē modus essendi in loco non conuenit angelo.

QVAESTIO II.

An angelus simul, & semel in pluribus locis sit: uel in uno tantum?

VTRVM vnus angelus simul, & semel sit in pluribus locis, an tantum in uno. Et quod in pluribus uidetur. Primo per Augustinus, qui dicit, Quod angelus ibi est, ubi uult i Libro de Ciuitate Dei: sed existens in cœlo, uult esse in terra: ergo existens in cœlo, est in terra: ergo simul est in pluribus locis. ITEM. Damas. dicit, quod ibi est, ubi operatur: sed angelus, uel est, uel potest esse motor cœli: & motor operatur super totum mobile: ergo unus angelus in utraque parte circūferentiæ cœli potest esse simul, & semel: ergo si magis distat una pars circunferentiæ ab alia, quam cœlum a terra: patet &c. ITEM. Quanto aliquid simplicius est, tanto in pluribus reperitur. Et ratio huius est: quia tanto magis recedit a coarctatione, & magis appropinquat ad diuinum esse, quod ubique est. Ergo si angelus inter creaturas maxime ad Deum appropinquat: uidetur quod simul, & semel in pluribus locis esse possit: sicut uniuersale propter suam simplicitatem est ubique, & semper. ITEM. Glorificatus spiritus nō habet cogitationes uolubiles, immo potest per donum glorię simul multa cogitare: sed intellectus per naturam in unico instanti, non aspicit, nisi ad unum intelligibile, & per gloriā simul uidet multa: ergo pari ratione uidetur quod angelus glorificatus simul possit esse in locis diuersis. ITEM. Corpus nunquā potest eleuari, nec per gloriam, nec p unionem, ut sit excelsius spiritu glorioso: sed corpus Christi per gratiam unionis potest esse in locis diuersis: ergo pari ratione (ut uidetur) & angelus gloriosus.

CONTRA. Ambro. in Lib. de Spiritu sancto. Omnis creatura certis suæ naturæ est circunscripta limitibus: sed quod potest esse unum, & idem totum, & secundum actum, ita in hoc loco, quod etiam in alio, non est circunscriptum: ergo uel angelus non est creatura uel si sit, in pluribus locis simul esse nō potest. ITEM. Damas. in Lib. 2. Angelus dicitur eē in loco, quia adest intellectualiter, & circumscribitur ubi & operatur: non enim potest secundum idem in diuersis locis operari. ITEM Si angelus simul esset in diuersis locis, non indigeret mitti, nec moueri: sed mouentur angeli, sicut patet per scripturam uet. & no. te. ergo &c. ITEM. Si angelus simul, & semel eē posset in diuersis locis: simul & semel posset in uno loco tacere, & in alio loco loqui: in uno moueri, & in alio quiescere: ergo duo opposita simul, & semel essent uera de eodem. ITEM. Ponatur eundem angelum simul esse Parisiis, & Romæ: quæro utrum de urbe Roma posset ire Parisios. Si nō: quæro quid impedit: & non est dare. Si sic: sed nihil mouetur ad id quod habet: ergo non potest ire Parisios: aut si uadit Parisius, & ibi se inuenit: simul fuit prius præsens, & absens: & postea est ibi præsens: quæ omnia sunt inconuenientia, & absurda, ergo &c.

RESOLVTIO.

In uno tantum loco angelus est: cum sit substantia indiuiduata, & limitatæ uirtutis.

RESP. Dicendum, quod cum angelus habeat esse indiuiduatum, habet esse hic & nunc: quia uero habet eē limitatum, & uirtutem limitatam, habet esse in uno hic, siue in uno loco tantū. Quoniam ergo tam indiuiduatio, quam limitatio naturaliter, & inseparabiliter inest angelo: hinc est quod angelum simul, & semel oportet esse tantum in uno loco: & hoc dicunt auctoritates, & rationes probant: & ideo concedendæ sunt pro eo, quod uerum concludunt.

AD ILLVD, quod obiicitur primo quod ibi est, ubi uult. Dicendū, quod illud non est dictum p concomitātiam simulatis, quod in eodē instanti in quo est uelle esse, in quocunque loco sit esse: sed

Proba bile uidetur Sco. q. 7 quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

angelus in duobus locis discontinuis p potẽtiã diuinã positiue, absque vlla repugnãtia & contradictione.

sed iõ dictum est, quia esse in loco nolito sequitur uelle sine mora tpis magna, ꝓp uelocitatem, angelicam, ut Dama. dicit. Seqr̃ et eẽ in loco tali uelle angeli ad nutum: quia angelus non uult, nisi qđ cõpetit naturæ suæ. Vnde non uult ibi esse in instanti, sed in eo tpe, in quo scit se posse uenire: eo mõ intelligendum est uerbum prædictum de corpore glorioso. Ad illvd, qđ obiicitur: ꝙ vbi est, operatur. Dicendũ, ꝙ operari alicubi est dupliciter, uel mediatè, uel imediatè. Immediatè autputa aĩa operatur in manu, sed mediãte manu aĩa nautæ operatur in tota nauiquia mouendo manũ, mouet temonem: & mouẽdo temonẽ, totam nauem mouet: nec tamẽ oportet ꝙ sit in tota naui: sed ubi operatur primò. Per hunc modũ intelligendum est in proposito: ꝙ & si angelus esset motor cœli, uel mouens primomouerет illã partẽ, super quam cẽt influentia motoris, & in illa cẽt non in tota re mobili, uel mota. Sic et intelligendum est de angelis, q̃ subuerterunt Sodomã. Ad illvd, qđ obiicitur de simplicitate. Dicendũ, ꝙ esse simplex est dupliciter. Aut per priuationem partium cõponentiũ in esse naturæ: aut per priuationẽ partium continentium in eẽ diffinito siue in genere. Quãdo ergo dicitur, quod quanto aliquid simplicius, tanto in pluribus: hoc dicitur de simplicitate secundo mõ, quam. 1. habet genus respectu speciei, & ideo in pluribus reperitur, quã species. Cum aũt dicimus angelum simplicem, hoc est secundum aliud genus simplicitatis: iõ nihil ad propositum. Ad illvd, ꝙ obiicit de pluralitate cognoscibiliũ, q̃ intelligit simul, & semel. Dicẽdum, quod non est simile duplici rõne, qa uis cognitiua magis efficitur deiform s ꝓ gloriã, q̃ uis motiua motu exteriori. Preterea aliud est, quia Deus exemplar diuinum in glorificatis est rõ cognoscẽdi secundum rem, & essentiam, iõ intellectus glorificatus multa cognoscit, ita quod non dispergitur, sed circa unum colligitur: sed angelũ eẽ in pluribus locis hoc nõ põt eẽ per collectionẽ uirtutis ad unũ locũ, sicut intellectus ad unum primum cognoscibile, & iõ non est consimile. Ad illvd, quod obiicitur de corpore Christi. Dicendum, quod non est locus a minori, nec a simili: quia corpus Christi in pluribus locis est, qa multa conuertuntur in ipsum. Et si quæras, quare magis congruit aliqua in ipsum conuerti, quam in aliud corpus. Ratio huius est, qa est cibus, i quo unitur, & reficiuntur oĩa membra Christi. Et si quæras qualis cibus huiusmodi ẽ; eadẽ quæstio est de carbone, quare calefacit? ꝓp coniunctionem cum igne: sic caro Christi repleta est delectatione, ut carbo ignis igne, & hoc totum tactum est diffusius, in Primo Libro, & in Quarto.

Qvaestio. III.

An angelus sit in loco impartibili, uel punctali?

De modo essendi angelum in loco. Et quæritur, vtrum sit in loco impartibili, siue punctali. Et quod sic uidetur. Damas. dicit, ꝙ angelus est in loco, non figuraliter: sed intellectualiter: cum ergo nihil ipsius loci sit infigurabile, & intelligibile, nisi punctus, est in puncto. Item. Proportio debet esse locati ad locum: sed angelus est simplex, & impartibilis: ergo ei debetur locus simplex, & impartibilis: sed hic est solus punctus loci: ergo &c. Item. Ponamus angelũ esse in loco, in quo minori non potest esse, quæro an ille locus est partibilis, aut impartibilis. Si partibilis: ergo cum angelus sit simplex, adhuc potest esse in minori. Quod si non potest esse in minori, uidetur, qđ ille sit impartibilis: sed nihil est impartibile i loco nisi punctus: ergo &c.

Item. Quod recipitur in aliquo, recipitur ibi per modum recipientis, non ꝓ modum recepti: si ergo angelus est in loco partibili, est partibiliter; sed impossibile est angelum recipere partitionẽ: ergo &c. Item. Si angelus ẽ in loco partibili tanquã in loco primo, aut ergo est totus in qualibet parte, aut est ita in toto, ꝙ pars est in parte. Si totus est in toto, ita ꝙ pars est i parte; ergo est partibilis. Si ita, ꝙ in qualibet parte totus: cũ ergo ptes loci sint multæ, erit in pluribus locis. Si tv dicas: ꝙ est in omnibus illis, tanquam in loco uno, sicut anima est in omnibus partibus corporis. Contra. Esto, ꝙ corpus illud diuidatur, & locus est, in quo est angelus: constat, quod nihilominus potest esse in omnibus partibus, cum non pẽdeat ex aliqua parte principaliter. Et si hoc, cum sit ibi locorum multitudo, erit angelus in pluribus locis.

Contra. Punctus nec est locus, nec pars loci: ergo quod est in puncto, uel in loco pũctali, non est in loco. Item. Punctus (ut dicit Philosophus) est substantia posita, idest essentia habẽs positionẽ: in quo differt ab unitate: ergo si angelus est in puncto secũm proportionẽ punctо conueniente; ergo angelus hẽt positionẽ: sed forma habens positionem in materia, non est motor sufficiẽs eius, in quo est: ergo &c. Item. Si angelus est in pũcto primo: ergo influit uirtutẽ supra punctum: ergo cum punctus sit improportionabilis corpori, impossibile est, ꝙ uirtus eius se extẽdat ad corpus: & ita nunquam mouebit corpus. Item. Aĩa est in toto corpore; sed hoc non facit unio, quia ex hoc ipso habet dependentiam, & ita arctationem: ergo hoc est ratione simplicitatis. Cum ergo angelus sit æque simplex, uel magis, q̃ anima: uidetur, quòd multofortius i maiori loco, uel æquali totus possit esse.

Resolvtio.

Angelus est in loco partibili tanquã in loco primo: & cum non sit substantia extensa, est in toto toto, & totus in qualibet parte.

Respond. Triplex circa hoc fuit positio. Fuerunt enim qdã dicentes; ꝙ angelus quãuis sit in loco corporali, non tamen est in eo corporaliter, sed spirituali ter. Quoniã uerò nõ est in loco situaliter; ideo nec secundum totum, nec secundum partem, nec secundũ impartibile: quia nulla oino est commensuratio angeli ad locũ. Sed ista iõ non intelligibilis est vẽ, quomodo. s. ali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid possit esse in aliquo, & definiri, & contineri, nec tamē primo immediate sit in toto, uel in parte, uel in partibili. Omne. n. quō est in aliquo loco toto, uel est ratione totius, uel ratione alicuius partis. Et ideo fuit circa hoc secunda positio. s. ꝙ angelus est in loco impartibili, siue punctali. Et ratio eorū erat ista, quia angelus habet materiā omnino differentem a corporalium materia secundum esse. s. quòd non est extensa. Vnde cum materia sit simplex, ut punctus, dese dicunt angelum habere simpliciratem proportionalem puncto, & ita in loco punctali. Sed hæc positio falsa est, & non intelligibilis. Quidquid enim sit de materia (sicut infra dicetur.) Hoc tamen est uerum, ꝙ omnis locus corporeus est partibilis: ergo sicut est oppositio in adiecto dicere corpus impartibile, sic ue punctale ita & dicere locum punctalem. Et iterum. Cum pūctus non sit locus, ponere angelum in puncto est ipsum ponere non esse in loco. Et ideo est tertia positio, ꝙ angelus cū contineatur a loco corporali, ꝙ est in loco partibili, tanquam in loco primo: & quoniam non pōt extendi in eo: ideo necesse est, ꝙ sit in toto: ita ꝙ totus in toto, & totus in qualibet parte. Et in hoc est similis quodāmodo simplicitas angeli simplicitati diuinæ: sed deficit, quia angelus in uno loco est, Deus autem ubique. Et ex hoc dicit Io. Dam. ꝙ angelus est in corporali loco: sed intellectualiter, non figuraliter, quia hoc solum capit intellectus, quomodo substantia uidelicet tota sit in partibus, & tota in toto: & ita patet responsio ad uerbum Damasceni.

Non sic dicunt Sco. s. huius esse repugnare, qd possit esse in puncto et quod possit esse in materia, uel minori loco, & sic problematicus est hic.

Qvod obiicitur, ꝙ debet esse proportio. Dicendum, ꝙ non oportet, ꝙ sit proportio secundum speciales conditiones, & proprias angeli, & loci: quia angelus non ponitur esse in loco propriè: est tamen ibi proportio quoad finitatem, & limitationem: per quæ duo angelus diffinitur, & est in loco, sicut enim angelus habet uirtutem finitā, & substantiam, sit locus eius arctatus, & limitatus est. Quod q̄ritur de hoc. Si angelus ponatur in loco, in quo minori non possit esse. Dicendum, ꝙ in hoc differt existentia angeli in corpore, & animæ: quod anima, quia est perfectio corporis nati uiuificari uita rationali, & illud est in determinata quantitate: ideo potest esse i corpore ita parno, ꝙ non in minori: quia minus non esset organizabile, & uiuificabile: angelus autem, quia non est, ut perfectio, & simplex est, quia in qualibet parte loci totus: quantuncunq; parua est ratio loci, saluatur in qualibet: & ideo non potest accipi locus iste ita paruus, quin adhuc possit esse in minori: & ideo non est dari locus, in quo minori non possit esse: est tamen dari locus, in quo maiori non potest, sicut & anima, quia hoc uenit ex limitatione. Sicut ergo in corporibus status est in ascendendo: sed nūquam est ponere statum in diuidendo, nec unquam deuenitur ad impartibile: sic intelligendū est circa existentiam angeli in loco. Qvod obiicitur, ꝙ est per mo-

modum recipientis, &c. Dicendū, ꝙ uerū est, ubi receptum dependet a recipientes sicut species recipitur in organo, & recipitur in intellectu: & existentia eius depēdet ex eo, in quo recipituri & se habet ad illud, per modum informantis. Hinc est, ꝙ recipit modum sum: existentiæ ab eo, in quo recipitur: nō sic angelus recipitur a loco: quia non pēdet ex illo. Qvod obiicitur: si totus sit in qualibet parte loci, cum sint plura loca, &c. Dicendum, ꝙ totus est in qualibet parte, nec tamen in pluribus locis: sicut nec anima dum uiuificat totum corpus, non uiuificat diuersa corpora: sed unum. Qvod autem obiicitur: esto, ꝙ corpus illud, siue locus, in quo est angelus diuidatur. Dico, quòd si diuideretur in mille partes: dum tamen partes nō sequestrentur longe abinuicem, totus esset in omnibus, & omnes essent ei unus locus: quia nullam habet rationem ambiendi, uel diffiniendi angelum: sed illud, quod cōplectitur omnes partes. Locus enim non numeratur secundū numerum corporum locantiū, sicut patet, quia unum corpus potest esse partim in aere, partim in aqua, partim in terra: nec tñ in tribus locis: sed in uno est.

QVAESTIO IIII.

An plures Angeli simul sint in eodem loco?

VTRVM plures Angeli sint simul in eodem loco primo. Et ꝙ sic, uidetur ratione multiplici. Et prima hæc est. Angelus non est in loco corporaliter: sed spiritualiter: ergo cum dicat Philosophus 3. de anima, quòd anima locus est specierum, in quo. s. sunt spiritualiter: similis est modus existendi Angelum in loco, & speciem in anima: sed in anima simul possunt esse plures species, ita quòd una nō est in alia: ergo pari ratione plures angeli in uno loco corporali. *tex. 22.*

Item. Angelus nō est minoris simplicitatis, quàm punctus: sed duo puncta possunt esse simul: ergo plures angeli. Probatio minoris. Philosophus dicit, ꝙ contigua sunt, quorum ultima sunt simul: & dicit, ꝙ simul sunt, quę cunq; in eodē loco primo sunt: ergo cum contingat lineas contiguari, & ita ultima esse simul: ergo duo indiuisibilia sunt simul. Item. Per aliud simile. Quia angeli sunt lumina spiritualia (sicut dicit Dion. sed lumina corporalia, quæ sunt minoris simplicitatis, & magis dependent a loco corporali, simul sunt (sicut dicit Diony.) & plures species in eodem medio simul sunt, sicut patet: ergo pari ratione, immo a fortiori plures angeli in eodem loco. Item. Rationalis anima magis appropriat sibi corpus, in quo toto est, q̄ angelus locum, quia maiori nexu illi uniturr sed dæmō potest obsidere, & esse in eodem corpore cum anima: ergo &c. Item. Sancti dicunt, & infra habebitur, ꝙ corpus glorificatum pertransit per non glorificatum: ergo possunt simul esse duo corpora: ergo multo fortius duo spiritus. *Arist. 6 Phy. et Aver. 5. phy. cō. 22.*

Lib. de diui. nominib. c. 2. p. 1 in med.

Si dicas, quòd non ualeat in spiritibus, quia unus nō est materialis respectu alterius, sicut corpus non glorificatum respectu glorificati: Obiicitur tunc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sint simul duo corpora animata, quorum unum sit glorificatum, & alterum non: constat, q̃ duæ animæ sunt simul: & tamē una non est materialis respectu alterius; ergo pari ratione duo spiritus. ITEM. Spiritus rationalis non occupat locum. Intelligamus enim, quòd locus sit uacuus a corpore, & ponatur ibi spiritus; nihilominus erit uacuus sicut prius: & natus tantū recipere, quantum prius: ergo cū æque bene possit ibi esse corpus: sicut si non esset spiritus, pari ratione uidet, q̃ alius spiritus.

Hab. 11 Glo. or. Gen. 1. in primis uerbis.

CONTRA. Strabus dicit, & habetur in litera: quòd statim cū empyreum est factum, repletum est sanctis angelis: sed non est repletum quo ad uacuitatem: ergo quo ad ornatus totalitatem: ergo loca distincta, & diuersa habent in empyreo: ergo si ita eos, q̃ duxit Deus, sicut nati sunt esse: non ergo in eode loco nati sunt esse; sed in diuersis. ITEM. August. de fide ad Petrum. Inest singulis spiritibus naturalis terminus, quo ad seinuicem distinguuntur, & unus ī altero nō est: ergo si distincti sunt per terminos naturales, impossibile est eos esse simul, & in eodem loco simul existere. ITEM. Locus dicitur ad locatum relatione essentiali: ergo cum multiplicato uno relatiuorum, multiplicatur & alterum, quot sunt locata, tot sunt loca, eodem modo quo locus dicitur ad locatum; ergo cū locus angeli dicatur ad non locatum per modum mensurantis: sed per modum diffinientis: ergo quot sunt angeli diffiniti, tot sunt loca diffinientia. ITEM.

4. phy. 32. & 38.

Sicut se habet locus ad locatū, & econuerso; ergo sicut unum locatum ad plura loca, ita unus locus ad plura locata. Sed unū locatum (ut angelus) non potest esse in pluribus locis; ergo unus locus non potest esse plurium angelorum; ergo &c.

RESOLVTIO.

Plures angelos in eodem loco primo esse, non est possibile (si modo angeli locum occupent) idque propter ordinem uniuersi.

RESPONDEO. Ad prædictam quæstionem dixerunt aliqui, q̃ angeli poterāt esse plures simul nullo repugnante, & hoc propter suam simplicitatem, & propter hoc, quòd locum non replent ratione suę spiritualitatis. Vnde nec minuunt loci capacitatem, quemadmodum nec lumina, nec idola in medio, nec species in anima quę in eodem, & secundum idem sunt in multitudine, nec tamen ponitur idolum in idolo, nec lumen in lumine: sic dicunt se habere in proposito. Nec cogit obiectio de repletione cœli, quia hoc dictum est propter spirituum multitudinem, nec de uirtute, siue loco spirituali, quia semper distinguuntur propria uirtute & natura; nec unus illabitur alteri; nec relatione; quia unius ad alterum non est habitudo; nec dependentia necessitatis, sed solū cuiusdam congruitatis. Alii dixerunt, quòd quamuis angelus spiritualiter sit in loco; tamen plures angeli in eodem loco simul esse non possunt repugnante habitudine distinctionis, quę est loci ad angelum. Sicut enim duæ species albedinis in eadem anima esse non possunt, non propter hoc, quòd repugnet repletio, sed propter hoc, quòd repugnat ipsius animæ informatio, quia informata specie albedinis, non potest iterum consimili specie informari. Similiter in proposito locus diffiniens aliquid, non potest aliud, quod eodem modo est in loco, diffinire; unde sicut unum corpus non potest perfici a duabus animabus; sic nec unus locus primus deputari duobus spiritibus. Sed multo melius istam quæstionem terminare possumus, si respiciamus ad rationem, ob quam angelos ponimus in loco corporali: hoc.n. non est propter indigentiam angeli, quia omni corporali locodestructo, posset spiritualis substantia permanere. Nec etiā est propter indigentiam loci, quia per præsentiam angeli nulla remouetur indigentia loci; sed hoc est propter ordinem uniuersi. Quoniam igitur angelus locum non occupat, angelus indigentiam loci corporalis non terminat: nec simpliciter, nec in parte. Ideo quantum est de spirituali natura eius, & loci, nihil prohiberet plures spiritus simul esse, sicut plura idola, uel species in anima. Sed quoniam ordo uniuersi si ita tollitur per omnimodam indistantiam, sicut per distantiam infinitam; sicut non patitur ordo uniuersi, ut angelus infinite distet ab angelo, immo omnes intra unam circunferentiā cœli ultimi claudūtur: sic nō patitur, q̃ angelus in eodē loco primo simul sit cū angelo. Ex his patent obiecta.

QVOD enim obiicitur de speciebus in anima, & punctis, & luminaribus, patet responsio, quòd non est simile: propter eo quòd diuersæ species diuersas indigentias animę complēs non sic plures angeli indigentiam loci. Amplius, non sic attēditur ordo in illis quantum ad existentiam in loco, sicut in angelis. SIMILITER, sequētia duo non ualent; quia nihil est ibi, quod repugnet ordini uniuersi: quia dæmon, & anima sunt in corpore diuerso modo essendi, & corpus non glorificatum est materiale respectu glorificati. VLTIMVM uero concludit a parte naturæ angeli; sed aliud est, quod impedit.

DISTINCTIO TERTIA.

PARS PRIMA.

Quales creati sunt angeli.

Hactenus ostensum est, ubi angeli fuerint mox, ut creati sunt. Nunc consequens est inuestigare, quales facti fuerint in ipso primordio suæ conditionis. Et quatuor quidem angelis uidentur esse attributa in initio subsistentiæ suæ, scilicet essentia simplex, idest, indiuisibilis, & immaterialis; & discretio personalis, & per ra-

tionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem naturaliter insitam intelligentia, memoria, & uoluntas, siue dilectio, liberum quoque arbitrium, id est, libera inclinandæ uoluntatis, siue ad bonum, siue ad malum facultas. Poterant enim per liberum arbitrium sine uiolentia, & coactione ad utrumlibet propria uoluntate deflecti.

An omnes angeli fuerunt æquales in sapientia, in essentia, in libertate arbitrii.

Hic cõsiderandũ est, utrum in sua substantia spirituali, et sapientia rationali, & libertate arbitrij, quæ oĩbus inerant, oẽs æquales fuerint: ut sit prima consideratio de substantia, secunda de forma, tertia de potestate. Persona quippe substantia est: sapientia: forma: arbitrium: potestas. Et ad substantiam quidem pertinet naturæ subtilitas: ad formam uerò intelligẽtiæ perspicacitas: & ad potestatẽ rõnalis uoluntatis habilitas. Illæ ergo essentiæ rõnales, quæ personæ erãt, & spiritus erant, naturaq; simplices, & uita immortales, differentẽ essentiæ tenuitatẽ, & differentẽ sapientiæ perspicacitatem, atq; differentem arbitrij libertatem, & habilitatem rectè habuisse intelliguntur: sicut in corporibus nonnulla differentia est secũdum essentiã, ac formã, & pondus: quædam.n. aliis meliorem, ac digniorem essentiam, & formam habent, & alia alijs leuiora, atque agiliora sunt. Ad hunc ergo modum credendum est illas spirituales naturas conuenientes suæ puritati, & excellentiæ, & in essentia, & in forma, & in facultate differentias accepisse in exordio suæ conditionis, quibus alij inferiores, alij superiores Dei sapientia cõstituerẽtur, alijs maiora, alijs minora dona præstatis: ut qui tunc per naturalia bona alijs excellebant, ipsi etiã post per munera gratiæ eisdẽ præessent. Qui enim natura magis subtiles, et sapientia amplius perspicaces creati sunt, hi etiã maioribus gratiæ muneribus præditi sunt, & dignitate excellentiores alij constituti. Qui uerò natura minus subtiles, & sapientia minus perspicaces conditi sunt, minora gratiæ dona habuerunt, inferioresq; constituti sunt sapientia Dei, quo moderamine cuncta ordinantis. In ipsa facultate arbitrij differentia animaduertenda est secundum differentem naturæ uirtutẽ, & differentem cognitionis, & intelligẽtiæ

nim. Et sicut differens vigor, & subtilitas naturæ infirmitatem non adducit, minorque cognitio sapientiæ ignorantiam non ingerit, sic libertas inferior nullam arbitrio necessitatis uoluntatem imponit.

Quæ communia, & æqualia habuerunt angeli.

Et sicut in prædictis angeli differebant, & quædam communia & æqualia habebant, quod spiritus erant, quòd indissolubiles, & immortales erant, commune omnibus, & æquale erat: In subtilitate vero essentiæ, & intelligentia sapientiæ, & libertate voluntatis differentes erant. Has distinctiones intelligibiles inuisibilium naturarum ille solus comprehendere potuit, & ponderare, qui cuncta fecit in põdere, numero, & mensura.

VBI agit Magister, quando, & ubi creati sunt angeli. In parte illa ostendit quales facti sunt. Et quoniam qualitas angeli potest attendi, aut quantum ad naturales habilitates, siue qualitates recipientes dispositionem naturæ, aut meritum, aut præmium: ideo hæc pars habet tres. In prima determinat de primis, scilicet de attributis. In secunda de habitibus malitiæ, & bonitatis, ibi. *Illud, quod inserit.*] In tertia de habitibus beatitudinis, & miseriæ, infra di. 4. *Post hæc videndum utrũ perfecti.*] Prima pars habet tres. In prima enumerat, & distinguit illa attributa. In secunda ostendit, quomodo recipiũt magis, & minus, ibi. *Hic considerandum est, utrum &c.*) In tertia ostẽdit in aliquibus aliis æqualitatẽ ibi. *Et sicut in prædictis angeli differebant &c.*)

Qb. 1. *Videtur quidem angelis videntur, &c.*) Contra. Videtur sibi cõtradicere in enumeratione, enumerat enim sex sicut patet quæ sunt essentiæ simplicitas, personalis discretio, memoria, intelligentia, uoluntas, & liberum arbitrium. Item. uidetur sibi contradicere in repetitione: dicit enim in sequen. cap. quod circa tria est consideratio, scilicet circa substantiam, formam, & potestatẽ. Quæritur ergo de sufficiẽtia illorum quatuor. Videtur enim quod multò plura debent attribui, scilicet incorruptibilitas, spũalitas, & huiusmodi ex parte essentiæ. Ex parte potentiarum, irascibilis, & concupiscibilis: & ita competit eis ingenium, sicut memoria. Itẽ, Videtur superfluitas, quia lib. arbi. non discernitur a ratione, & uolũtate: ergo nõ debet quarto loco cõnumerari. Item. Tertium attributum quod est rõ, aut accipitur pro cognitiua tantum, aut pro cognitiua, & motiua. Si primo modo: ergo male diuiditur in intelligentiam, & uoluntatem. Si secundo modo; ergo superfluit lib. arb. Respon. Dicendum, quod ista attributa sunt conuenientia angelo per natu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam suam, & sui creationē tanquam principalia, a quibus alia habent ortū. Et sumitur sufficientia sic. In angelo.n.est cōsiderare esse, & posse, siue substantiam, & personam. Et citra substantiā duo, s. quo est, & penes hoc est substantia, & simplicitas. Vel ipsum quod est, & penes hoc est personalis discretio. Similiter circa posse est considerare ipsam potentiam, & penes hoc tertium. s. rō naturaliter insita. Est iterum considerare facultatem potentiæ, & penes hoc est quartum attributum, s. lib. arb. Vel aliter. Angelus hēt qua drupliciter considerari, s. in se, & sic est ntiæ simplicitas. Ad alterū Angelū, & sic psonalis discretio. Ad deū, & sic memoria, intelligentia, & uolūtas, in quibus consistit rō imaginis. In cōparatione ad ea, quę subiecta sunt eorum regimini, & sic hēt libertū arbitriū. Vel aliter, & magis secundū cōsonantiā ad ea, quę dāt in litera. Quia in angelo est cōsiderare substantiā, formā, & potentiā. Substātia aūt considerari pōt dupliciter, sicut dictum est, & sic cōperit ei simplicitas, & psonalitas. Formæ attribuit imaginis pulchritudo, siue uenustas. Potentiæ attribuit libertas: & sic pater qūo quatuor reducūtur ad tria. Patet q̄ tertiū attributū in tria diuiditur, in quibus cōsistit imago. Patet ēt quo mo attributū differt a q̄nto. Patet ēt sufficientia, & responsio ad obiecta, quia hæc enumerantur attributa principalia.

Dub. 2. *Differentiam essentiæ substantiæ, &c.*) Contra. Simplicitas respicit essentiā siue substantiam, sicut dī i litera sed substātia nō respicit magis, & minus: ergo &c. Itē. Simplex dicit priuationē cōpositionis: sed priuationes non recipiunt magis, et minus: ergo, &c. Itē. Magis et minus si alicui imponit, hoc est p̄ mixtionē cum isto opposito: sed simplex spiritus non est permixtus alicui compositioni, q̄ sit opposita simplicitati angelicæ, et oēs hūt easdem cōpositiones: ergo oēs sunt equaliter simplices. Respon. Ad hoc dicendū, quod in angelis est gradus simplicitatis, et hoc manifestat gradus uirtutis, q̄a unus angelus est potētior altero: et q̄to in spūalibus aliq̄d est simplicius, tāto uirtuosius. Hoc ēt manifestat approximatio ad Deū: s. n. per naturā unus ē Deo p̄ximior altero, et similior: ergo magis accedit ad diuinā simplicitatē. Manifestat ulterius hoc ipsa cognitio, quia unus alterum purgat pellendo ignorantiam: ergo unus altero purior, et simplicior: et iō bñ dicit Magr̄ q̄d est gradus i simplicitate essentiæ. Qd̄ obiicit, q̄d substātia nō recipit magis, et minus, rñderi pōt per intercēptionē. q̄a una creatura ueriori mō est ens q̄ alia. Et q̄d dī substantiam non recipere magis, et minus, hoc intelligendū est logice. Vel dicendū, q̄ aliud est dicere essentiā, aliud simplicitatē essentiæ, et simplicitas est proprietas essentiæ. Quod obiicitur, quod dicit priuationem. Dicendum, quod et si dicat priuationem, non tū pure priuationem, quia aliquid ponit: et ideo potest recipere magis et minus. Quod obiicitur de p̄mixtione.

Dicendum, q̄d illud nō hēt ubique ueritatē: sed i his oppositis, quorum utrunq; est aliqua natura: in aliis uero est p̄ maiorē accessum ad suum summū. Vnde maior simplicitas est in angelo non p̄ p̄ paucitatē compositionis, sed p̄ accessum maiorē ad summē simplex: hoc aūt est p̄ maiorem nobilitatem formæ, sicut ignis potest dici in corporalibus simplicior aere.

Dub. 3. *In ipsa facultate arbitrū, &c.*) Contra. Lib. arb. est liberū a boni coactione, nec pōt aliquo mō cogi: ergo in libertate arbit. non potest esse gradus. Resp. Dicendū quod libertas arbitrii dupliciter potest considerari. Aut inquantum dicit facultatem ad excundum in opus, & sic dicit positionem, cōsequitur rōnem, & uoluntatē: & istæ potentiæ consequuntur substātiam: & secundum q̄d substātia simplicior, sic etiam potentiæ excellentiores, & facultas maior: & sic est ibi gradus, & hoc modo loquitur Magister. Alio modo accipitur priuatiuè, ut dicatur libertas p̄ priuationē coarctationis: & hoc modo est æqualitas, quia est priuatio i termino, & sic opponit.

Dub. 4 *Quod spiritus erant, quod indisso lubiles, &c.*) Cōtra Ideo sunt spiritus mortales, quia sunt simplices: sed non sunt æqualiter simplices: ergo &c. Resp. Dicendū, quod secundū quod spiritus priuat corpulentiam, & immortalitas priuat corruptionem, quia utrobiq;, & respectu oium angelorū est priuatio horū uniuersaliter dicit ista æqualia, nihilominus, tū si attendatur ad id, q̄d positionis est ibi, sic pōt esse gradus, sicut opponit. Magr̄ accipit secundum sensum uerborū magis cōsuetum, & sc̄m q̄d hmōi noia cōsueuerūt itelligi a nobis

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An angeli compositi sint ex materia, & forma?

AD intelligentiā huius partis duo quęrunt, secundū duo attributa, q̄a de aliis habebitur infra. Et primò, q̄rit de simplicitate essentiæ. Secundò uero de discretione psonali. Circa primū quęruntur tria. Primò, utrū angelus sit simplex, an compositus ex materia, & forma. Secundo, dato quod sic, q̄ritur utrum eadem sit materia in spiritualibus, & corporalibus p̄ essentiā. Tertio q̄rit, utrū sit una numero, aut secundū identitatē aliā.

VTRVM Angelus sit cōpositus ex diuersis naturis. s. ex materia & forma: Et q̄d sic, ostēditur per rōnē mutationis. Nullū mutabile est simplex: sed angelus de sua natura est mutabilis, & mutat: ergo hēt cōpositionē. Sed ulterius, q̄d ex materia. Cuicūque inest mutatio, in est principiū mutabilitatis: sed principiū mutabilitatis est materia: ergo &c. Prima manifesta est, secūda patet per Aug. xii. Cōfes. Oē mutabile insinuat noticiæ nostræ quandam informitatē, qua forma capitur, uel mutatur uel uertitur. Et Boetius i 2. Lib. de Trini. Nihil, quod est mere forma, accidētibus potest subiici. Et ibidē exp̄sse dicit, q̄ forma nō suscipit accidētia, q̄a hęc nō suscipit, nisi materia subiecta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI TV DICAS mihi, quod mutabilitas uenit rebus, quia sunt ex nihilo, sicut in pluribus locis dicit Aug. Sed cõstat quod mutabilitas non est pura priuatio, immo dicit aliquam positionẽ: ergo non habet causam ipsam puram priuationem: necesse est ergo qđ habeat causam ipsam dicentem positionem: sed nõ positionem omnimodam, cum et dicat priuationem: ergo aliquid quod non est omnino nihil: sed aliquid quod est medium inter aliquid, & nihil: hoc autem dicit Augustin. materiam: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per rationem actionis, & passionis: quia nihil idem, & secundum idem agit, & patitur: sed angelus idem agit & patitur: ergo habet aliud & aliud principium, secundum quod agit, & secundum quod patitur. Sed principium secundum quod agit est forma: principium uero secundum quod patitur, nõ potest esse nisi materia: ergo &c. Maior per se manifesta est, & minor similiter patet: nam angeli est recipere illuminationes, & dare, &c. SI FORTE des instantiam quod medium per eãdem naturam recipit lumen, & dat, ut patet in aere: nulla est instantia, quia medium non habet rationem actiui, nec cooperatiui. Et rursus. Hæc instantia nõ potest fieri in uera actione, & passione: angelus enim agit, & patitur: dum enim agit ꝙ non debet, patitur ꝙ debet: dum agit culpam, patitur pœnam, ut nullo modo sit dedecus peccati sine decore iusticiæ, & hoc est passio propria. ITEM. Hoc uidetur per rationem individuationis. In angelis. n. est distinctio hypostasum, nõ per originem. Fiat ergo talis ratio: Omnis distinctio secũdum numerum uenit a principio intrinseco & substantiali, quia omnibus accidentibus circunscriptis, & differentia numero sunt diuersa. sed nõ uenit a forma: ergo uenit a principio materiali: ergo &c. Maior per se manifesta est, minor patet per Philosophum, qui dicit in de cœlo, & mundo. Cum dico cœlum, dico formam: cum dico hoc cœlum, dico materiam, & idem in pluribus locis dicit, ꝙ omnino materia numerabiliter se habet. SI DICAS quod materia uocatur ipsa hypostasis, siue ipsum quod est: tunc quæro a te de hypostasi, aut addit aliquid super essentiam, & formã, aut nihil. Si nihil addit: ergo nõ contrahit: ergo sicut ipsum uniuersale est natum semper esse, & ubique: sic ipsa hypostasis, sicut patet in diuinis, quia persona nõ addit super essentiam est ubique, & immensa, sicut essentia. Ergo cum hypostasis angeli sit finita, & arctata, & limitata, & ita, hic & nunc, necessario oportet quod ultra formam addat aliquid arctans substantiale sibi: hoc autem non potest esse nisi materia. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per naturam essentialis compositionis. Angelus enim diffinitur, & ita participat naturam generis, & differentiæ naturam, in qua cõuenit cũ aliis, & naturam in qua differt. Ergo cum necesse sit totam ueritatem diffinitionis realiter inueniri in quolibet angelo, necesse est in eo ponere naturarũ diuersitatem. Sed impossibile est plures naturas cõcurrere ad cõstitutionem tertii, quin altera habeat rationem possibilis, altera rationem actualis, quia ex duobus entibus in potentia nihil fit, similiter nec ex duobus entibus in actu: ergo necesse est &c. SI VERAS mihi instantiam in albedine, & in aliis formis, quæ habent diffiniri, & habent genera, & differentias, nec tamen habent materiam parrẽ sui: instantia omnino nulla est, quia secus est de naturis accidentium, quæ habeat ortum a substantia & eius principiis, & de naturis siue differentiis substantiæ, quæ non habent ortum ex alio genere. Vnde necessario sequitur, uel quod albedo habeat diuersas naturas in se, uel ꝙ natura speciei, & generis primi, & subalterni causantur a diuersis naturis repertis in subiecto: qđ si ita nõ potest poni in angelo, primum ponendum est.

SED CONTRA. Boetius in fine li. de duabus naturis, & una persona Christi. Omnis natura in corpore substãtiæ nullo materiæ fundamẽto innititur: nullum uero corpus est, cuius materia nõ sit subiecta. Et iterum. Cum alia res fundamento materiæ initatur, ut corpus: alia uero omne subiecto materiæ non egeat, ut in corporeũ: nullo modo fieri potest, ut corpus in corporalem spiritum mutetur. Ex hac auctoritate expresse habetur, ꝙ angelus non habet materiam. ITEM. Philosophus de anima dicit, ꝙ neque corpus est, neque forma in corpore est, neque mixtum cum materia omnino, & hoc dicit esse uerum de intellectu, sed angelus est huius modi: ergo non habet materiã. ITEM. Ostenditur ratione. Vniuersum est perfectissimum secũdum ordine naturarum: ita ꝙ perfectius non potest cogitari rationabiliter, sed potest cogitari rationabiliter aliqua substantia spiritualis, & immaterialis: ergo illa est in uniuerso: ergo: &c. Maior patet per hoc, ꝙ Deus fecit omnia ualde bona: patet etiã per Dama. c. 12. Omnia, quæ ꝙ Dei prouidentiam fiunt, deductionem conuenientem suscipiunt, & ut ẽ melius, facta sunt. Et Augu. de lib. arb. Potest esse aliquid in rerum natura, quod tua ratione non cogitas: non est se autem, quod uera ratione cogitas, non potest. Minor patet, quia rõnabiliter cogitatur substantia Deo similis per spiritualitatem, & immaterialitatem. et hoc uidetur: cum enim sit aliqua natura, quæ secundum substantiam, & esse est actus materiæ, ut formæ materiales, et corporales: alia, quæ secundum actum essendi, non secundum essentiam, ut anima rationalis: erit igitur tertia, quæ secũdum actum, et essentiam erit separata. ITEM. Videtur per deductionem ad inconueniens. Inconueniens enim est, quod aliqua natura creata sit nobilior angelo: sed omnis causa nobilior est suo effectu, et angelus non habet aliam causam, quam increatam: sed illa non potest esse causa materialis, nec formalis: ergo angelus, nõ het materiã, nec formã aliã, sed essẽtialiter ẽ forma.

Li. 12. Confessio. ca. 12. pa. prin. a principio.

De anima. 4.

RE-

RESOLVTIO.

Cum in angelis sit ratio mutabilitatis p̄ possibilitatis, &c. qui fiet ut ex natura actuali, et possibili tō positus sit, & ita ex materia, & forma?

RESPON. Dicendum, q̄ certū est angelum non habere essentiā simplicem per priuationem omnis compositionis: certum enim est, quod angelus compositus est compositione multiplici. Potest enim considerari in comparatione ad suū principiū, & sic in tantum est compositus inquantum habet ad ipsum dependētiam. Simplicissimum.n. absolutum est, & omne dependens hoc ipso cadit in aliquam compositionē, quia differt quo est, & quid est. Habet secundo considerari in comparatione ad suum effectum, & sic habet cōponi ex substantia, & potentia. Habet nihilominus considerari ut ens in genere, & sic secundū metaph. cōponitur ex actu, & potentia: secundum logicum uerō ex genere, & differentia. ITEM. Habet cōsiderari ut ens in se: & sic, quantū ad esse actuale, est in ipso compositio entis, & esse: quantum ad esse essentiale, ex quo est, & quod est: q̄tum ad esse individuale, siue p̄sonale, sic q̄ est, & quis est. Cū ergo angelica essentia dicitur simplex, hoc non est per priuationem harum compositionū, sed hic certum est aliquas compositiones remoueri a substantia angeli, utpote compositione ex partibus quantitatiuis, & cōpositionem ex partibus heterogeneis, & compositionem ex natura corporali, & spirituali, qualis est in homine. Sed de compositione materiæ & formæ: scilicet materialis, et formalis, de hac dubiū est. Et uoluerunt aliqui dicere, q̄ talis remouetur ab angelo, et sunt in eo compositiones priùs dictæ. Sed sicut ostensum est supra, cum in angelo sit ratio mutabilitatis, non tantum ad non esse, sed secundum diuersas proprietates: sic iterum ratio possibilitatis, sic iterum ratio individualitatis, et limitationis: postremo ratio essentialis cōpositionis secūdum propriam naturam: non uideo cautam, nec rationem, quomodo defendi potest, quin substantia angeli sit cōposita ex diuersis naturis, et essentia oīs creaturæ per se entis: et si composita est ex diuersis naturis, illæ duæ se habent per modū actus, et possibilis, et ita materia, et formæ: et ideo illa positio uidetur uerior esse, scilicet quod in angelo sit compositio ex materia, et forma.

QVOD ergo obiicitur in contrarium de auctoritatibus Boetii. et Augustī. Dicendum, quod loquuntur de materia appropriatē, scilicet ratione potentiæ passiuæ, quæ ē principiū patendi, et tranimutandi ab alio. Et hoc patet, quia ipsi uolunt probare, q̄ corporalia non constituuntur in spiritualia, nec econuerso. Similiter Philosophus uult dicere, q̄ anima denudata sit a ratione materiæ, secūdum q̄ ē causa permixtionis, et corruptionis: et ideo non loquuntur generaliter de materia, sed appropriate: alioquin ipse Boetius contradiceret sibi in 1. de Trinitate, ubi dicit, quōd nihil subiicitur accidentibus, nisi per materiam: & ibidem, quod solus Deus est immateria is.

QVOD obiicitur, quod creatura simplex rationabiliter potest cogitari, &c. Dicendum, quōd considerātis proprietatibus creaturæ, eo ipso quōd creatura non est actus purus, oportet q̄ habeat possibilitatem, q̄ mutabilis est: oportet q̄ habeat fundamentum, quia anima, & in genere: ponet quod compositionē habeat: unde non potest rationabiliter cogitari, q̄d non potest esse, nec fieri. Et si obiicitur mihi, quod Deus potest facere, q̄ forma accidentalis sit sine materia, ut in sacramento altaris Dicendum, quod nunquam fecit, quin semper sit nata esse in materia: & ad illam, quantum est de sui natura, habeat inclinationem. Si ergo Deus res condidit, secundum quod competit naturis ipsarū, patet quod nunquam debuit facere formam stare sine materia in conditione rerum, quamuis in miraculis faciat contra naturam, & supra naturam. In cōditione enim rerum non quærimus, quid Deus possit: sed quid congruat, naturæ ipsius creaturæ, sicut dicit Augustinus. QVOD obiicitur, quod causa nobilior est effectu: uerum est de efficiente, & finali: quæ propriè tenent rationem causæ: sed de materiali, & formali, quæ sunt principia ordinata ad compositionem, non habet ueritatem simpliciter, sed solum secundum quid.

QVAESTIO II.

An materia, ex qua angeli compositi sunt, eadem sit cum materia corporalium?

DATO quōd angelus habeat compositionem ex materia & forma, largē sumpto nōie materiæ, ad oē potētiale, quod cum alio uenit ad constitutionem, tāquam fundamentū rei. Quæritur de illa materia, utrum sit eadem cum materia corporalium: Non loquor de identitate secundum essentiam numeralē, sicut Sortes senex est idem sibi puero secundum substantiam: sed loquor secundum identitatem naturæ communis: ut sicut omnes anuli de auro dicuntur habere eandē materiam per naturam, siue essentiam, cum tamen numeraliter uarietur, & alia pars secundum substātiam sit in uno, alia in alio. Et quod sit idem per essentiam, uidetur auctoritate Augustī. de mirabilibus sacræ scripturæ: cap. I. Omnipotens Deus ex informi materia, quā ipse prius de nihilo condidit, cūctarum rerum, hoc est sensibilium, & in sensibilium, intellectualium, & intellectu carētium, species multiformes diuisit. Quid hoc expressius? ITEM. Ratione uidetur. In quolibet genere est reperire unum primū, quo mensurantur omnia, quæ sunt in illo genere, ut uult Philosophus, in 11. primæ Philosophiæ, & etiam in x. sed substantia est unum genus, non secundum tm̄ logicum, qui cōsiderat rerū intentiones: sed secundū metaphysicū, q̄ cōsiderat essentias rerum: ergo in genere substantiæ est unum aliquod, quo men

Aristo. 10. Me tap. & 10. tex. 11. Me taph. c. 4. et 10. Met. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

surantur omnia in illo genere: sed illud non potest esse principium extrinsecum, cum secūdū huius maiorem, & minorē participationem intrinsecam, res illius generis magis, & minus fuit ergo cuin principium intrinsecum non sit, nisi forma, uel materia, erit uel materia, uel forma: si materia, habeo propositū: si forma: sed unitas formæ necessario præsupponit unitatem materiæ: ergo &c. ITEM. Quando cumque aliqua communis passio inest aliquibus subiectis, necesse est, quod insit eis secundū aliquod commune: sed numerus est in spiritualibus, & corporalibus uniformiter: quia eodem modo, quo numeras x. homines, & x angelos, numerus enim angelorū suppletur ex hominibus: ergo necesse est aliquam naturam communem in eis esse, secundū quam hæc passio insit: sed hoc non potest esse forma, restat ergo q̄ materia. ITEM. Abstrahatur materia corporaliū ab omni forma: abstrahatur etiam mater a spiritualiū ab omni forma: quæro tunc, aut distinguitur, aut non. Si non: ergo sunt ide per essentiam. Si sic: cum omnis distinctio sit a forma: ergo habent formam.

SI TV DICAS quod distinctio perfecta sit a forma: sed sicut materia habet esse incompletū, ita & distinctionem incōpletā. CONTRA. Illud, i quo maximè differunt spiritualia, & corporalia, est simplicitas, & cōpositio: sed materia abstracta ab ei forma, est ita simplex ut punctus; ergo nullam partibilitatem habet: ergo si in hoc nō differunt, non uidetur, quod in alio. SI DICAS, quod p̄ capacitatē. Contra. Materia non est sua capacitas per essentiam: ergo contingit eā abstrahi a capacitate: abstrahatur ergo materia spiritualium, & corporalium a capacitate, quæro per quid differant: nullam omnino est dare, nullā assignare differentiam: ergo essentia est eadem per naturam. ITEM. Forma generis est abstrahibilis a forma specierum, siue a differentiis: sed substantia dicit formā generis, corporeum, & incorporeum sunt differentiæ: ergo ab his potest abstrahi: sed forma generis naturaliter ē prior, quam forma differentiarum, sicut dicit Philosophus, q̄ prius est animal, quam homo: consideretur igitur materia spiritualium, & corporalium sub forma generis, nō differūt quātum ad formam, quæ consequitur ipsam essentiam materiæ: ergo multo fortius non differunt quo ad ipsam materiam, ut uidetur. ITEM. Cum dicitur. Materia rerum corporalium est materia spiritualium, materia est materia, aut est conuenientia in solo nole, aut in habitudine, aut in essentia. Si in solo nole: ergo cā sit æquiuocatio in primo principio, ergo nulla est uniuocatio. Si in comparatione, abstrahatur ab illa comparatione, tunc aut erit dictum per conuenientiā in essentia, aut æquiuocatio pura.

CONTRA. Augu. Duo fecit dominus, unū ex te, aliud prope nihil. Et iterum in xii. Duo sunt creatis rebus: unum quod sine ullo defectu contemplationis, & sine ullo interuallo mutationis

tionis tuæ æternitate p̄fruatur: alterum quod ita informe erat ut ex alia forma, in quam formā mutaretur, non haberet. Si ergo, quæ rectē diuidūtur, unū non intrat in constitutionem alterius, si angelica natura diuidi tur contra corporalem naturā, siue corporalium: ergo &c. SI TV dicas, q̄ loquitur de ea secundum esse hoc nihil est, q̄a loquitur de ea, sicut patet in antecedentibus, & consequēntibus, secundum q̄ omni forma erat priuata, siue ut intelligitur sub omnimoda informitate, & consideratur immutabilis: ergo &c. Beda etiam, & alii sancti sic diuidunt. ITEM. Quæcunque communicant in materia, sunt adinuicem transmutabilia (sicut dicit Boetius de duabus naturis, & una persona Christi) sed spiritualia, & corporalia non sunt huiusmodi: ergo, &c. ITEM. Aristo. 3. phy. Ratione uidetur. Sicut agendi potentia essentialiter consequitur formam, ita potentia suscipiendi essentialiter, immo essentialiūs consequitur materiam: sed necessario sequitur, quod si sunt diuersæ potentiæ primæ, & essentiales aliquarum formarum, ita quod ad aliquem effectum, uel actum ordinatur una forma, ad quem non alia, quod differunt per essentiam. Cum ergo materia subiecta corporalibus formis nullo mō possit capere formas spirituales per indiuiduam perfectionem, nec econuerso, quia nunquam de angelo potest fieri corpus, nec econuerso, ergo differunt per essentiā. ITEM. Partibilitas inest rebus corporalibus: aut ergo a parte formæ, aut a parte materiæ radicaliter. Non a parte formę, quia omnis forma est simplici essentia consistens: ergo principaliter a parte materiæ, & originaliter. Aut igitur consequitur materiam secundum se, aut non. Si nō, ut si materia sit simplex, quātum est de se, ut punctus: ergo sicut punctus non potest esse materia, uel pars superficiei, ita nec materia pars corporis: q̄ si hoc absurdum est, quia dimensiones secundum rationem infinitam consequuntur materiam secundum se, cum ergo ipsa materia secundum se sit in corporalibus, & spūalibus, patet &c. ITEM. Ostenditur a parte finis, quia angeli facti sunt ad uidendum claritatē summæ lucis: sed materia corporaliū de se tenebra est, & quod magis permisceretur, & magis unitur ei, tantominus cognoscit, & magis est tenebrosum. Si ergo forma angeli unitur suæ materiæ, maximè in diuisione, substantia eius esset ineptissima ad contemplandam lucem: si ergo propter hoc solum factus est, nunquam habet materiam conformem per unitatem naturæ materiæ corporali. ITEM. Videtur, quod non sit ponere materiam tāquam mensuram generis substantiæ rerū: quia quæ magis participant de ratione materiæ, minus sunt entia, & ipsa est quid ignobilius in genere entium, quia prope nihil. Si ergo illud unum, quod est mensura generis, debet esse perfectissimum in genere illo, ut albedo in genere coloris: patet, & cętera.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RESOLVTIO.

Quidquid diceret Philosophus naturales: eadem est secundum essentiam, sed non secundum esse.

RESPONDEO. Dicendũ, quod circa hanc quæstionẽ sapientes uidentur cõtrariari sapientibus. Nam magni, & profundi clerici & in theologia, & in philosophia, qui magis fuerunt ueritatis inquisitores, diuersificati sũt. Quidam enim posuerunt, quod materia in spiritualibus, & corporalibus differt, nec habet unitatem, nisi analogiæ. Alii posuerunt, quod est una per essentiã. Si quis autẽ diligenter uelit considerare, quæ illarum positionum sit probabilior, & uerior, & attendere ad rationes mouentes, uidebit, quod utraq; opinio secundum diuersas uias uerum dicat, ita quod neutri sunt decepti. Ratio autem huius diuersæ positionis fuit diuersus modus cognoscendi materiam. Materia enim dupliciter est scibilis. s. per priuationem, & per analogiam. Cognitio per priuationẽ est prius remouendo formam, deinde disponens ad formam, & considerare ipsam essentiam nudam in se quasi tenebram in relligibilem. Cognitio autẽ per analogiam est per consimilem habitudinem: habitudo autem materiæ est per potentiã, & ita hęc cognitio per comparationẽ materiæ ad formam ẽ mediãte potentia. Potentia autem materiæ dupliciter potest comparari ad formam. Aut inquantũ præbet ei fulcimentũ in ratione entis, & sic considerat Metaphysicus. Aut sub ratione mobilis, & sic considerat naturalis philosophus. Considerantes igitur materiam secundum priuationem omnis formæ, tam substãtialis, quãm accidentalis dixerunt, ꝙ eade est in spiritualibus, & corporalibus per essentiam: si enim ab omnibus formis, & ab omnibus accidentibus separetur utraque materia, nulla omnino diuersitas apparebit. Considerantes autem materiam secundum analogiam, scilicet sub ratione potetiæ, inquantum præbet fulcimentum formæ in ratione entis, dixerunt esse eandem secundum analogiam, quia est ibi cõsimilis habitudo. Sicut enim materia corporis in sustinet, & dat suis formis existere, & subsistere, ita etiã materia spiritualiũ. Est etiam ibi ratio participationis secundum plus, & minus. Nã in spiritualibus subsistunt formæ substantiali tantum, in corporibus superioribus formę substantiali, & quantitatis & in inferioribus formæ substantiales, & quantitati, & contrarietati. Et quoniam, quod purè est in genere substantiæ, plus participat de ratione per se subsistãtis, & independentis: quod autem plus accedit ad naturam accidẽtium, magis elongatur, hinc est quod substantiæ spirituales per prius, & uerius sunt substantię, deinde corpora superiora, postremo corpora inferiora: & hi non dixerunt quod esset eadem propriè, quia nec materia corporalium est nata sustinere formas spirituales, nec econuerso. Considerantes autem secundum analogiam substantiæ ratione potentiæ, inquantum præbet fulcimentum formæ, in ratione mobilis, dixerunt esse eandem ꝓ analogiam. Qm̃ sicut in corporibus est aliquid, quod sustinet uariationes, quo ad proprietates corporalesita in spiritualibus, quo ad spirituales: & est ibi ratio prioris, & posterioris in participando. Nam materia potest esse fulcimentum uariationis secũdum situm, & formã, ut in corporibus corruptibilibus: aut situm tantum, ut in superioribus: aut ad receptionẽ influentiæ, & habituum, & perditionem; ut in substantiis spiritualibus: & secundum considerationẽ ꝓpriè est materia in corporalibus, & corruptibilibus, minus propriè in corporibus incorruptibilibus, minimè in spiritibus. Et inde etiã est, ꝙ dicũt aliqñ immateriales, quia minimum habet de hac potibilitate, & secundum hoc materia est infimum. Et hi non posuerunt materiã unã, qm̃ materia in angelis non habet possibilitatẽ ad transmutationem formarũ substantialium: nec est possibilis ad recipiẽdum formas corporales: & inde est, quod dicit Philosophus, ꝙ spiritualium, & corporalium non est materia una: cõsiderans potentiã materiæ in relatione ad formam, ut mobilẽ. Ex his patet rõ diuersitatis, & uia harum positionum, & ꝙ uerum dicunt secundum diuersas uias, & secundum diuersos modos intelligendi, & sic currunt diuersę rõnes, & auctoritates, q̃ inueniunt̃ ad partes oppositas. Et patet responsio obiectorum. Nec ẽ contradictio, si quis rectè intelligat utrunq;. Vel aliter potest dici, ꝙ cũ loquimur de unitate materię, loquimur de ipsa, ut ad eã stat resolutio principiorum: ideo tripliciter possumus loqui, secũdum ꝙ tres sũt. Auerr. qui docet resolutionẽ facere ad principiũ materiale. Nã ad materiã exteriã resolut naturalis, qui considerat generationem, & corruptionẽ. Ad eã resoluit philosophus moralis, qui considerat oẽ motum, siue ad situm, siue ad formã. Ad eã resoluit metaphy. qui considerat oẽ ens, & unusquisque resoluit secũdum amplitudinem suę considerationis. Nam Philosophus inferior, qui negociatur circa generationẽ, & corruptionem, cõsiderat materiam, ut est principium generationis, & corruptionis, & sic est solum in his inferioribus: & quoniam omnia talia sunt adinuicem tranmutabilia, ideo solum dicit eandem materiam generabilium corporalium, & corruptibilium. Philosop. superior considerat ipsam materiam immutabilẽ, siue ad situm siue ad formam: & under eandem passionẽ in inferioribus, & superioribus, per quam mutabilia sunt ad situm, ut partibilitatem mobilis, cuius principium est materia: & ideo resoluit ad materiam oĩs rei corporalis, & secundum hũc philosophum est eadem materia in omnibus corporalibus. Metaphy. considerat materiam omnis creaturæ, & maximè substãtię per se entis, in qua est considerare, & actũ essendi, & hũc dat formas: & stabilitatẽ ꝙ se existendi, & hãc dat, & pstat illud, cui inniititur forma, hęc ẽ materia. Et qm̃ ꝙ se esse in spũalibus, & corporalibus dicit cõitatem

Aristo. 1. phy. & 7 Metaph.

Ari. dicit, eterna, & corruptibili, non est materia una nec ipsi est ipso nomine, spuale unquã,

rbi materia reperitur.

Auerr. tamẽ vo cat exteriã resolut naturalis, qui considerat generationem, & corruptionẽ. Ad eã resoluit philosophus moralis, qui considerat oẽ motum, siue ad situm, siue ad formã. Ad eã resoluit metaphy. qui considerat oẽ ens, & unusquisque resoluit secũdum amplitudinem suę considerationis. Nam Philosop. inferior, qui negociatur circa generationẽ, & corruptionem, cõsiderat materiam, ut est principium generationis, & corruptionis, & sic est solum in his inferioribus: & quoniam omnia talia sunt adinuicem tranmutabilia, ideo solum dicit eandem materiam generabilium corporalium, & corruptibilium. Philosop. superior considerat ipsam materiam immutabilẽ, siue ad situm siue ad formam: & under eandem passionẽ in inferioribus, & superioribus, per quam mutabilia sunt ad situm, ut partibilitatem mobilis, cuius principium est materia: & ideo resoluit ad materiam oĩs rei corporalis, & secundum hũc philosophum est eadem materia in omnibus corporalibus. Metaphy. considerat materiam omnis creaturæ, & maximè substãtię per se entis, in qua est considerare, & actũ essendi, & hũc dat formas: & stabilitatẽ ꝙ se existendi, & hãc dat, & pstat illud, cui inniititur forma, hęc ẽ materia. Et qm̃ ꝙ se esse in spũalibus, & corporalibus dicit cõitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

non æquiuocam, & communitatem generis, & rei, non analogiæ solum: ideo debet recurrere ad principii unitatem, ideo secundum metaph. in omnibus per se entibus est ponere unitatem materiæ. Omnium istorum philosophorum consideratio uera est, sed differenter iudicant. Philosophus enim non dicit, eandem esse materiam, nisi in corporalibus: quia nunquam uenit ad cõsiderandum materiam, secundũ essentiam, sed solum secundum esse, & absq; dubio aliquod habet esse in corporalibus, qđ nõ in spiritualibus, & aliqđ in corruptibilibus, quod non in incorruptibilibus. Metaph. uero nõ tãtum secundum esse, sed secundum essentiam cõsiderat: & quia abstracto omni esse, non est reperire, nec etiam fingere diuersitatem in materia, ideo dicit esse materiam unam per essentiã: & ideo cum hanc quæstionem tractat Theologus, aut per tractat eam, sicut naturalis, aut sicut Metaphysicus: quia ipse põt accipere modos omnium scientiarũ, cum ei famulantur. Si, ut naturalis: sic dicet non esse eandem. Si ut Metap. sic dicit eandẽ esse per essentiam differentem secũdum esse. Et quoniam nobiliori modo iudicat Metap. quã scientiæ inferiores: ideo hi, qui posuerunt materiam eandem in spiritualibus, & corporalibus, altius elenati melius iudicauerunt, quamuis secundum diuersas considerationes utrique potuerunt dicere uerum, ut prius est ostensum. Concedendæ ergo sunt rationes probantes eandem esse materiam per essentiã in spiritualibus, & corporalib. sicut manifeste innuit Augustinus de Mirabilibus sacræ Scripturæ, qui fuit altissimus metaph.

Qvod obiicitur ergo, ꝙ distinguitur materia contra angelicam naturam. Dicendum, ꝙ loquitur de materia secundum esse, non secundum essentiam. Vel aliter, distinguũ ratione actualitatis, quæ est in angelo, ratione cuius summè inter creaturas appropinquat Deo: & ratione passibilitatis, quæ est in materia de se, ratione cuius est prope nihil. Qvod obiicitur. Quorum materia est una, &c. Dicendum, ꝙ loquitur de materia secũdum esse, hoc est de materia transmutabili, ratione cuius dicuntur res adinuicem transmutabiles: & ideo sermo ille secundum physicũ, & in genere physici est intelligendus, & alii sermones cõsimiles, qui dicunt materiam esse diuersam: omnes. loquuntur de materia secundũ esse. Qvod obiicitur de potentia suscipiendi. Dicendum, ꝙ potentia materiæ secundum se cõsiderata, non est magis ad hanc formam, quam ad aliam: immo indifferenter se habet ad omnẽ. Nam materia in se considerata, nec est spiritualis, nec corporalis & ideo capacitas consequens essentiam materiæ, indifferenter se habet ad formam, siue spiritualem, siue corporalem: sed quia materia nunquam expoliatur ab omni esse: & quæ semel est sub esse corporali, nunquam exuitur, & similiter illa, quæ est sub esse spirituali. hinc est, quòd materia consequens esse in spiritualib. & corporalibus est alia, & alia. Qvod obiicitur de partibilitate. Dicendum, ꝙ hoc non est ratione ipsius materiæ: quia materia abstracta omni forma simplex est, nõ tamen hẽt actualem simplicitatem, ut punctus. Sed simplex, quia caret actuali extensione, habet tamen possibilitatem ad illam: & cum natura formæ corporalis illi materię datur, tũc reducitur ad actũ. Vnde cum dicitur, ꝙ extensio est a materia: non est intelligendum, ꝙ materia secũdum essentiam suam, sed secundũ esse, prout suscipit formã corporalem, q̃ non est nata esse in materia nisi cum extensione, quamuis ipsa in se sit simplici essentia consistens. Qvod obiicitur, ꝙ materia est tenebra. Dicendum, ꝙ tenebra dicitur ratione priuationis formę, quia forma lumẽ est: & ideo materia cum priuatione repugnaret contemplationi. Et ga in angelis facta est sub actu ꝑfecto sublata priuatione: hinc est, ꝙ remota est ab ea ratio tenebrositatis: & sic patet illud: non enim est tenebra per essentiam: nisi quis forte dicat tenebram comparatiue, sicut creatura omnis tenebra est respectu sũmæ lucis: sic & materia tenebra potest dici respectu Dei, & respectu formæ, qua ꝑficitur. Qvod obiicitur, ꝙ materia non est illud, quo omnia mensurantur. Dicendum, ꝙ licet aliqui uoluerunt dicere, ꝙ materia ratione, qua est fundamentum, dat esse fixum, & in ea ratione est ratio mensurandi, quia plus sapit, & participat de natura generis substãtiæ, quod magis in seipso sul citum est: tamen illud non est

conueniens dicere, ꝙ ipsa materia sit illud unum, cum hoc deberet esse completissimum: sicut dicit in 10 primæ philosophiæ, ꝙ albedo est mensura omnium colorum. Et ideo dicendum, ꝙ non ponimus materiam unam, quia ipsa sit mensura, sed quia si non est materia una, impossibile est ponere aliquod unum mẽsurans: cum illud præsupponat illam. Quid autem sit illud unũ, quòd est mensura omnium, quę sunt in genere substantiæ: hoc est alterius inquisitionis. *Tex. cõ. 23 et Com. de sen. so.*

QVAESTIO III.

An corporalium, & incorporalium materia una numero sit?

VTRVM materia spiritualiũ, & corporalium sit una secũdum numerum, aut secundum unitatem aliam. Et quòd si una numero, uidetur sic. Omne illud, quod ita est unum, quòd non recipit distinctionem, est unum numero: materia per essẽtiam suam, ita est unum, ꝙ omnino nullam habet distinctionẽ secundum suam essentiam, quia omnis distinctio est a forma: ergo necesse est materiam in omnibus esse unam numero. Item. Omne, quod est unum, est unũ uel genere, uel specie, uel numero: sed materia non est eadem in spiritualibus, & corporalibus unitate generis uel specici: cũ illa sit solum a forma: ergo a diuisione materia est una numero. Item. Status perfectus non põt esse nisi in uno: ergo, sicut est status in genere efficientis, & finis ita in genere materiæ: sed in genere efficientis primi, & finis ultimi sic est status, quòd unum solum est primum efficiens per

Universidad de Deusto
Biblioteca

essentiam, ad quā oīa reducūtur, ergo uidetur simi iter cū ex parte resolutionis sit status in essentia materiæ, ꝙ illa sit una numero. Item. Cum dicitur, materia lapidis est materia, & materia angeli est materia: aut diuiuoce, aut equoce, aut idē ꝓdicatur de se. Sed non equiuoce, qa tūc angelus, & lapis æquiuoce dicerentur substātiæ. Non uniuoce, quia uniuocatio est solū in formis, & in his, q dicunt formā: ergo oportet ꝙ idē predicetur de se: ergo si materia lapidis, & materia angeli non sunt plures materiæ, sed unica restat, ꝙ materia est in spiritualibus, & corporalibus numero una. Item. Intelligamus materiam, siue spiritualiū, siue corporaliū ꝑ abstractione ab oībus formis: intelligitur materia, ut simplex: intelligitur materia, ut unica, nullo modo multiplicata, nec distincta: sed formę superuenientes nō mutant essentiam materiæ: sed solum esse: ergo si prius erat materia quātum ad essentiam unica numero: ergo & nunc, cum het formas. Item. Intelligamus per impossibile, ꝙ Deus de uno lapide faceret angelum: tunc mutaretur forma, & esse materiæ. sed essentia esset salua: ergo materia cum sit una per essentiam, etiam in hac tranimutatione est illius mutationis subiectum: sed illa mutatio est una numero: ergo materia per essentiam manet una numero. Arguitur ergo sic. Si in illo angelo sic producto, & lapide præexistente est materia una numero: & tantū distat ille angelus a natura corporali, quantū alius angelus: ergo uidetur, ꝙ in aliis rebus corporalibus sit materia una numero.

Contra. Vnum numero respicit esse indiuiduū, siue indiuidualium: sed materia in corporalibus, & spiritualibus non est una unitate indiuiduali: ergo nō est una secūm numerum. Maior patet. Minor ꝓbatur ꝙ hoc, ꝙ ęcunq; sunt eadem numero alicui indiuiduo, inter se sunt eadem, & una numero: sed angelus a sua materia non differt numero, nec lapis a sua: ergo si materia lapidis, & angeli est una numero: ergo lapis, & angelus sunt unū numero qđ falsum ē. Item. Vnum, & multū sunt differentiæ entis in actu: sed materia est oīno ens in potentia: ergo si diuidētia non conueniunt nisi eis, quibus conuenit diuisū: ergo nullo modo potest esse materia per essentiā una numero. Item. Si de auro uno fiant diuersa uasa: postquam facta sunt iam illud aurum desinit esse vnum ꝓp distinctionem superinductam: cū ergo de materia fiāt creaturæ, genere & specie differētes: uidetur igitur, ꝙ materia numeretur in illis: ergo &c. Item. Opposita non sunt compossibilia circa idē numero: hoc planū est, quia mutuo se expellunt: sed oppositæ formæ sunt circa materiā, ut est in diuersis: ergo impossibile est materiā esse unā numero. Item. Impossibile est idē numero esse ens, & nō ens: quia inter ens, & non ens summa est distantia: sed angelus secundum suam formam, & materiā est in actu: anima Antichristi, nec est secundum materiam, nec secundū formam, immo

mo creanda est secundum suū totum: ergo impossibile est, ꝙ angeli, & animæ sit eadem materia, uel alterius creaturę diuersæ. Item. Creatio nō solum terminatur ad esse, sed etiam ad essentiam: ergo ubi sunt diuersæ creationes, oportet diuersos esse terminos per essentiam: sed creatio animæ Petri, & animæ Antichristi est alia & alia, & utrobique producitur essentia materiæ: ergo necesse est materiam hic & ibi aliam esse per essentiam: ergo impossibile est esse numero unam. Item. Esse simpliciter unum in pluribus, hoc est proprietas Dei, siue esse unum in omnibus: ergo non cōpetit alicui nisi competit alii, minime cōpetit ei, quod maxime distat a Deo: sed materia maxime distat a Deo, cum sit prope nihil: ergo nullo modo uidetur ipsi conuenire, ꝙ ipsa sit una numero in omnibus, uel etiam in pluribus.

Resolvtio.

Corporalium, & incorporalium materia una numero est; non unita te formali, & actuali; sed homogeneitatis, quæ latiorem capacitatem in se ponit.

Respond. Dicendū, ꝙ positio philosophorum, & physicaurorum hæc fuit, & est: ꝙ materia in quibuscunq; est ꝑ essentiam, est una, & una numero. Et rōne huius assignant, qa materia hoc ipsum, qđ est, oīno est ens in potentia: & ideo oportet, ꝙ in quibuscunq; est, sit per essentiā numero una: hæc aūt rō bona est, qđ melius patet, si pertractetur. Quia, n. materia oīno est ens in potentia: ideo ꝑ sui essentiā nullum hēt actum, nullam formā: ergo nullam distinctionē hēt, & non est nihil: oportet ergo, ꝙ sit una sine multitudine, & ita numero una. Amplius. Quia ens oīno in potentia: ideo nec genus, nec species esse pōt. Quia dicit aliquo modo actū: ideo non pōt esse cōis eis, quibus est cōis unitate uniuersalitatis, uel uniuocationis: ergo nec genere, nec specie est una, & tamen nihilominus est una: & ita est una numero. Rursus. Quia est ens omnino in potentia: ideo de se est infinita, & ad formas infinitas: sed Deus, quia infinitus est, ubi quę est sua infinitate, quę uenit ex actualitatis summæ perfectione. Sic & materia quia infinita, in omnibus materiatis est una ꝓp infinitatem eius, quæ uenit ex summæ potētialitatis imperfectione. Postremo. Quia materia est ens in potētia, unitas eius non pōt esse unitas indiuiduationis, siue per continuitatē: sicut mons est unus, siue ꝓ actualem simplicitatem, sicut angelus est unus: sed si habet unitatem, unitatem hēt homogeneitatis. Hæc aūt unitas simul manet in diuersis, sicut patet si de eodem auro fiant multa uasa, illa sunt de eodē auro per homogeneitatē: sed aurū, quod est in uno differt ab auro, quod est in alio, adeo ut nō sit unum per continuitatem. Si igitur materia non est una actuali simplicitate, ut angelus, nec continuitate, ut mōs, uel auri frustum, sed solū homogeneitate: & hęc non tollitur per aduentum formarum: ita est materia una inb omnib. formis, sicut omnibus formis

abstractis

Universidad de Deusto
Biblioteca

abstractis: sed abstractis oibus formis, nulla est distinctio in materia: immo intelligitur, ut simpliciter una: nūc igitur materia est in oibus materiatis numero una, qa est ens oīno in potentia: & hæc est recta rō, & cā. Ex his pro magna parte patent obiecta, quoniam ex prædictis colligi potest, qualis est illa unitas, qua materia dr una. Non.n. est unitas actualis, cuiusmodi ē unitas Chorifici in foro, & thea tro, & cuiusmodi ē unitas Dei: sed illa unitas magis est possibilitatis, & potest dici homogeneitatis, q̄ adeo ampla est, ut sustineat receptionē maioris multitudinis diuersitatis formarū superadiectarū, q̄ unitas formæ alicuius uniuersalis, & generis generalissimi, & hoc est p̄p summā possibilitatem. Vnde dr una numero: quēadmodum ouis carens signo respectu ouiū habentium signum, dicitur esse signata, per hunc modum intelligi pt materia numero una.

Qvod obiicitur ergo: unum numero re picit indiuiduum. Dicendū, p̄ uerū est prout unū numero dicit aceidēs, uel prout consequitur esse actualemō aūt est uerū prout respicit essentiā: qm̄ hoc mō se extēdit ad unitatē maioris capacitatis, q̄ sit unitas indiuidualis: & de illa nō sequitur, p̄ q̄ sunt eadē uni, &c. sicut nō sequitur, p̄ hō, & asinus uniuntur in aīali: ergo sunt vnū inter se. Qvod obiicitur, p̄ unū numero est differentia entis in actu. Dicendū, p̄ uerum est de uno, quod dicicit unitatē completā. Vnitas.n. & ueritas, & bonitas proprie, & complete sunt in creatura completa: nihilominus tñ (sicut dicit Aug. de Vera Reli.) incōpiere reperiuntur in materia. Sicut.n. materia incompleta est de secta unitatē secundū se hēt incōpletā: possibile th quantū ad esse cōpleri p formā, cuius aduētu cōstituitur indiui duū numero unū, unitate actuali, & cōpleta ex cuius ēr aduentu fit distinctio, & surgit in reb. multitudo. Qvod obiicitur de auro, non est simile: quia aurū hēt unitatē cōtinuitatis, & indiuiduationis, q̄ opponīt, numerationi & discōtinuationi: & hoc est qa aurū & si sit materia scyphi, ē ens in actu nō sic materia prima respectu materiatorū, ut ostēsum est prius. Qvod obiicitur, p̄ opposita nō possunt se cōpati circa unū, & p̄ idē nō pōt esse simul ens, & nō ens, & diuersis mutationibus introduci in esse. Ad hæc tria unica est responsio: si p̄ illud uerū est de eo, q̄ est, ita unū, p̄ eius unitas repugnat multitudini, sicut est unū indiuiduū: sed de eo, p̄ ita unū, p̄ multitudini nō repugnat, immo p̄p suā possibilitatē admittit eam diuersitatē non hēt ueritate, immo simul & semel hēt oppositā. Simul et & semel pōt esse in re, & pōt esse in potentia agentis, & diuersis productionibus produci, sicut diuersis formis informari. Et hoc patet, qa forma humanitatis est una unitate uniuersalitatis: & ideo simul uerum est, p̄ est homo, qui generatur, & est homo, qui generandus est, & est homo albus, & est hō niger: in oibus his est forma una uniuersalis. Quod si dicas, p̄ nō est simile, qa humanitas nō est una numero, ut materia, Dico, p̄ quāuis nō sit una numero: sed speciēi unitas materiæ, q̄ est unitas homogeneitatis, maioris amplitudinis est, q̄ humanitas ipsa, & maiorē diuersitatem admittit. Et ideo nulla est oppositio, nulla omnino contradictio est comparatione oppositorum ad unitatem materiæ per essentiam: sed solum ex comparatione oppositorum ad unitatem materiæ secundū esse. Vnde sicut si duo scyphi facti sunt de auro cōformi, pōt unus destrui altero remanente, uel unus produci altero in esse producto, sic intelligendum est in proposito. Si quis enim multiplicitatem materiæ intelligere: oportet ab indiuiduali animam abstrahere, & super uētum imaginationis conscendere: & omnino ens in potentia per priuationem cogitare: & sic poterit aliqualiter capere. Quandiu enim materia, ut moles extensa cogitatur, ad unitatem essentiæ nullo modo pertingitur. Qvod ultimo obiicitur, satis planum est. Sicut enim Deus est infinitus, & materia infinita, alio tamen modo infinitatis, qui potius est per recessum, quām per accessum: unde non competit formæ, sed materiæ: sic intelligendum est de illa unitate. Deus enim est unus in pluribus: ita quod perfectissimus, & omnino actus, & hoc est eius solius. Sed materia est vna in omnibus: & hoc quia per suam essentiam non potest esse distincta:

non sic est de forma:

& sic patent omnia.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An in angelis sit mera discretio personalis?

CONSEQVENTER quæritur de secundo attributo, scilicet de discretione personali. Circa quam tria quæruntur. Primò quæritur, utrum in angelis sit mera discretio personalis. Secundò, utrum hęc proprietas sit accidentalis, aut substantialis. Tertio uero, utrum sit materialis, uel formalis.

Qvod in angelis sit mera discretio personalis, ita p̄ angeli aliqui differant solo numero, uidetur. Dan. 7. Millia millium ministrabant ei. Constat, p̄ non tot habebant ministeria differentia specie, quot Daniel enumerat: ergo nec ministri omnes differebant specie: ergo aliqui, uel omnes differebant numero solo. Qvod si dicas, p̄ tot ministeria: obiicitur de secunda parte auctoritatis. Et decies centena millia assistebant. Constat, p̄ tanta diuersitas non poterat cadere ibi, nisi secundum numerum cum haberent unum statū: assistere. Item. Gloria est regi habere multos ministros uniformes: ergo si gloriosum est regnum, in quo cum Christo gaudent omnes sancti: uidetur, p̄ multi sint uniformes in illo superno palatio: & ita solo numero, uel persona differētes. Item. Personalis discretio est in Deo, angelis, & hominibus: & cum natura angelica sit diuinæ ,ppinquior, quām humana, ergo & discretio personalis: sed in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Deo sunt plures pſonæ differentes sola pſonalitate, similiter in hoibus: ergo vī, ꝙ similiter i angelis: ergo sunt ibi alig solo numero differentes aut omnes. ITEM. Oēāal ꝑ naturā desiderat societatē similis in specie: oēāal ad sibi simile erumpatur, & noāalis ad sibi simila cōueniat: ergo angelus ꝑ naturam desiderat societate similis in specie: sed desiderium eius non est frustra, maximè in angelo beato: ergo &c. SED dicas, ꝙ illud est uerū in aīalibus, nō in substantiis spūalibus: tunc quæro, utrum in angelis sit socialis, & amicabilis affectus. cōstat, ꝙ sic. Sed in quocunque est ponere affectum talē, est amare similem, & appetere habere: ergo redit idem quod prius.

CONTRA. Diuersitas, quę est numero solo, causatur a diuersitate materiæ unde est, ꝙ sol nō multiplicatur, quia eius essentia est ex tota sua materia: ita ꝙ materia eius non est diuisibilis, nec multiplicabilis: sed talis rō est in angelis: ergo &c. ITEM. Ratio finalis multiplicationis secūdū numerū uenit ex parte corruptibilitatis: nō enim multiplicatur secūdū numerū, ut ea non poterat saluari in uno, ipla species saluaret in pluribus: unde sol, & luna ga perpetua sunt, non habēt, nisi unum solum indiuiduū in eade specie: ergo &c. ITEM. Si repe rire cōtingit extrema, & mediū: si illud est possibile esse. Sed cōtingit reperire plura natem plo narū in una natura i Deo, & e cōuerso pluralitatē naturarum in una pſona, ut in hoie, & in Christo: ergo contingit pluralitatē naturarum reperire in pluribus pſonis, ut tot sint naturæ differentes, quot sūt suppositā: & tot spēs, quot indiuidua. ITEM. Distinctio pſonalis pura est i Deo, quantum ad originē, & in hoie similiter: ergo vī, ꝙ origo sit ta, & principalis rō discretionis pſonalis: cū ergo in angelis nō reperiat origo, nec puta distinctio personalis per consequens.

RESOLVTIO.

Non in omnibus: sed quādā numero solum: quādam, & numero, & specifica differentia discrepant.

RESP. Dicendū, ꝙ hic fuit duplex positio. Quidā. n. dixerunt, ꝙ in angelis est discretio personalis: sed nunquā purè, immo sunt ibi tot species, quot indiuidua: similiter dicunt in luminaribus mundi. Sed licet hoc alī quam probabilitatem habeat in corporalibus: non tamen ui rō nabile in spiritibus, ut nullus cōiceat cum alio in natura spirituali, & specifica. Sicut. n. nouimus per scripturam, multi angeli ad idem officium ordinantur, & cōem uidentur habere operationē eandem. Nobis etiā nec per scripturam, nec p dicta sanctorum, nec per officia inno reperit tanta diuersitas: ideo non uidetur, nisi præsumptio hoc dicere: maxime cuin nō appareat in promptu aliqua ratio coges. Alia est positio sobria, & catholica, quod in angelis est ponere distinctionem quantum ad personalitatem tantummodo, aut in omnibus, aut in aliquibus: & concedendū sunt rationes ad hoc inductæ: tum ex parte minisferii, tū ex parte assimilationis ad deum, tum ex parte assimilationis mutuæ.

Huic sententiæ videtur adhærere. Hen. q. 2. q. 8.

QVOD ergo obiicitur, ꝙ diuersitas secundum numerū uenit ex diuisione materiæ. Dicēdum ꝙ falsum est: sed multitudo per generationem uenit ex diuisione materiæ, quia generās dat generato parte tuæ substantiæ. Diuersitas aūt angelorum non est per multiplicationem unius ab altero: sed omniū angelorum diuersitas est a deo. ET PER hoc patet sequens obiectum de fine, quia ille non est finis multiplicationis, sed multiplicationis successiuę. Sed ratio potissima multiplicationis i hominibus, & in angelis, est diuinæ potentiæ, & sapientię, & boni tatis declaratio, & collaudatio: quæ manifestantur in multiplicatione, & gloriæ beatorū amplificatione: quia amor charitatis exultat in multiplicatione bonæ, societatis. Vnde credo ꝙ erūt in magno numero, & perfectissime: secundū ꝙ decet illā supernam ciuitate omni decore fulgentem. QVOD obiicitur de medio. Dicendum, ꝙ angelus non pōt esse mediū, quia (sicut in præcedentibus probatū est) quānis in angelo non sit tanta naturarū diuersitas, quāta in homine: nihilominus aliqua est. Et præterea quānis nō diuersificetur in hominibus pluribus humana natura, tamē multiplicat in illis: & iō nō est q̄rere aliud medium. QVOD ultimo obiicit de origine, ꝙ est principalis rō discretionis. Dicendū, ꝙ quamuis Richardus dicat, ꝙ pſonæ in hominibus distinguūtur origine tamen hoc non habent ratione principii: nā pauci hoīes sic distinguuntur per illam habitudinem. Ad totum enim unū hominem habet homo illā habitudinem: & tamen ab omnibus differt personaliter. Sed ratio distinctionis personalis, quantū ad ueritatē, uenit ex principiis constituentibus, & participantibus, quantū ad naturam, uenit ex naturalibus: quorum uerum que est in angelis reperire secūdum diuersitatem: diuersa enim habent principia indiuiduantia, & diuersas ꝓprietates innatas. Sicut enim hoīes diuersas hāt facies, sic diuersas habent mentes, & ꝓprietates mentales: ita intelligendum est in angelis suo modo.

QVAESTIO II.

An discretio personalis in Angelis accidentalis, uel substantialis sit.

VTRVM personalis ꝓprietas sit in angelis accidentalis, uel substantialis? Et ꝙ accidentalis, uidetur sic. Porrius dicit ꝙ omne propriū manat de genere accidentium, non solū priū ꝛ indiuidui, sed et speciei: sed indiuiduum magis approximat accidētibus q̄ species: ergo multo fortius proprietas indiuidualis de genere accidentium est, sed discretio pſonalis est ꝓprietas indiuiduatis: ergo &c. ITEM. Ricardus de scō Victore. Qđ in diuinis est pſonalis discretio per originem: in angelis ꝙ qualitatem, in hominibus utroque mō: si ergo tā qualitas, q̄ origo dicit ꝓprietatē accidētale i creaturis, patet &c. ITEM. Porph. dicit, ꝙ indiuiduū cōstat ex ꝓprietatibus, quarū collectione i possibile est i altero reperire, sed talis

Colligit ex 2. editione Porph. cap. de ꝓprio.

Cap. 1. & 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

les sunt proprietates accidentales: ergo individuatio est per accidētia; sed per eadem est personalis discretio, per quæ est individuatio: ergo &c. ITEM. Humāna natura in Christo nō habuit personalitatem, nec discretionem personalem: sed cōstat q̄ habuit, q̄ sunt essentialia substantiæ rationalis: ergo personalis discretio non est substantialis, siue essentialis nec homini, nec angelo. ITEM. Circūscriptis omnibus accidentibus, res non cadit in sensu, sed solum in intellectu: sed uniuersale dum intelligitur, singulare dum sentitur: ergo circunscriptis accidentibus circunscribitur individuatio, ergo & personalis discretio, & sic idem quod prius. ITEM. Discretio personalis est discretio secūdum numerum: sed circunscripta quantitate nō est intelligere numerum, ergo nec discretionem personalem: sed substātiale intelligitur circūscripto accidentali: ergo si discretio personalis non potest intelligi accidentibus circunscriptis: ergo nō est substantialis angelo, sed potius accidentalis.

CONTRA. Arguitur primo p̄ textum. Magister enim dicit, q̄ prima cōsideratio est de substātia, & sub prima consideratione comprehendit personalē discretionem: ergo videtur, q̄ personalis discretio est angelo substātialis. ITEM. Persona nō est aliud, q̄ individua substantia rationalis naturæ: sed individua substātia (inquantum huiusmodi) est in genere substantiæ non per reductionem, sed directe secundum lineam rectam: ergo inquantū huiusmodi est in genere substantiæ: ergo personalitas non est in genere accidētis: quia in eodem genere est album inquantum album, & albedo: ergo in eodem genere personalitas, & persona. ITEM. Nullum accidens est nisi in substantia individua: ergo omne accidens consequitur individuitatem essentiæ, & tam in rationali q̄ in irrationali hoc habet veritatem, ergo prius per naturā est aliquid individuum substantiæ rationalis, q̄ habeat accidens: ergo per prius personale ergo discretio in personalitate. ITEM. Quæ differunt personalitate, differunt in suis principiis substantialibus, sicut patet in Petro, & Paulo; & quę sic differūt substantialiter discernuntur: ergo discretio personalis dicit differentiam substantialem: ergo non est proprietas accidentalis. ITEM. Non est maior discretio in accidentibus, quam inter opposita: sed opposita non faciunt discretionem personalem, quia unus homo prius est albus, postea niger: prius puer, postea senex: & tamen idem individuum est, & una persona: ergo &c. ITEM. Accidentia diuersa cum sunt in uno supposito, sunt unū numero, ut grammaticum, & musicum: sed hoc non esset, si diuersitas secūdum numerum, vel secundum discretionem personalem ueniret ab accidentibus: ergo &c.

RESOLVTIO.

Vtroque modo scil. substantialis, & accidentalis, ad aliud tamen & ad aliud relata.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam notandum, q̄ circa

ea hoc est triplex modus dicendi. Quidam enim dicere uoluerūt, q̄ personalis discretio est accidentalis proprietas: quia dicunt quod est in genere accidentis, & quod etiam causatur ab accidentibus, sicut discretio numeralis. In hoc autem differentia est: quia discretio numeralis causatur a diuersitate proprietatū, in quibus cōueniant creatura rationalis, & irrationalis: sed discretio personalis a proprietatibus, quæ inuunt proprie rationali creaturæ. Sed illud improbatur in opponendo per multas rationes: nec potest habere ueritatē q̄ distinctio individualitatis sit ab accidentibus: cum individua differant secundum substantiā, non solum secundum accidens: & similiter de discretione personali intelligendum est. Et ideo alius modus est dicēdi, q̄ discretio personalis dicit proprietatē accidentalem, quæ non causatur ab accidentibus, sed a substātia siue principiis substātialibus: sicut unitas quæ est principium numeri, est in genere accidētis: tamen immediate habet ortum a substantia. Sed cum persona dicat idem quod suppositum rationalis naturæ, ut est in genere substantiæ, non uidetur probabile q̄ personalis discretio dicat proprietatem accidētalem sibi. Et ideo est tertius modus dicendi: q̄ discretio personalis, & si uideatur dicere accidens, quia dicit per modū accidentis: tamē principaliter dicit quid substantiale: & si aliquo modo importat accidens, hoc est consequenter: illud tamen immediate habet ortum a principiis substātialibus, & hoc patet sic. Discretio personalis addit super discretionem individualem: discretio autem individualis duo dicit, individuationem, & cōsequenter distinctionem. Individuatio autem est ex principiorum individuatione, & appropriatione: ipsa enim rei principia dum cōiunguntur, inuicē sibi appropriant, & faciūt individuum. Sed ad hoc consequitur esse discretum, siue esse distinctum ab alio, & surgit ex hoc numerus, & ita accidentalis proprietas dicit consequens ad substantiam: & sic individualis discretio dicit aliquid accidētale, & aliquid substantiale: personalis autem addit super hanc dignitatem personalitatis. Dignitas autem illa duo dicit, scilicet nobilitatem rationalis naturæ, quę est, q̄ natura rationalis tenet principatum inter naturas creatas: unde non est ordinabilis ad perfectiorem formā. Et hæc nobilitas, & si per modum qualitatis habeat intelligi, tamē essentialis est naturæ rationali. Dicit enim illa nobilitas actualē eminentiam: ita q̄ in supposito nulla sit alia natura ita principalis, ut natura rationalis, ut sit quasi per se sonans: & ideo quia hoc deficit ei in Christo, natura rationalis creata nō facit personalitatem: & hoc est accidentale.

DICENDVM igitur q̄ quemadmodum individualis discretio est ex existentia formæ naturalis in materia: sic personalis discretio ex existentia naturæ nobilis, & supereminentis in supposito. Et ideo quamuis utrobique importetur quid substantiale, & similiter accidentale consequens

Alias appropriant.

Scotus hoc in loco, dicit deficit ei in Christo, personalitatem inferiorem hanc individuationis potius hæc obscurantem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequens (hoc dico in creatura,) non tamen importatur accidentale quod causetur, uel ortum habeat ab accidente: sed potius cõsequitur formam in materia, uel naturam ĩ suppoſito. Ex his patet ueritas problematis, & diſſolutio obiectionum pro parte. Si enim quæratur, utrum perſonalis diſcretio ſit proprietas ſubſtantialis, uel accidentalis. Si ſubſtãtialis proprietas dicatur, quia immediate ſequitur ſubſtãtiam: ſic dicendum eſt eſſe ſubſtantiale. Si ſubſtãtiale dicatur, quia non exit genus ſubſtantiæ: dicendum ꝙ quodam modo ſic, & quodam modo nõ. Similiter ſi dicitur accidentalis proprietas, quia cauſatur ab accidentibus: ſic dicendum ſimpliciter ꝙ nõ. Si uero accidentalis, quia eſt in genere accidentis, ſic poteſt dici, quod quodammodo ſic, quodammodo non, ſecundum diſtinctionem primo factam.

QVOD ergo obiicitur, ꝙ perſonalis diſcretio pertinet ad ſubſtantiam, & non cauſatur ab accidentibus: hoc totum concedendum eſt. QVOD obiicitur in oppoſitum ꝙ omne proprium manat de genere accidentium. Dicendum ꝙ Boetius loquitur de propria paſſione: & hanc dicit manare de genere accidẽtiũ: non quia non cauſetur ex principiis ſubiecti, ſed quia, & ſi ex ipſis formatur, cauſaliter tamen eſt in genere accidentium. Dupliciter ergo deficit illa ratio: primo quia peccat in intellectu huius nominis proprium eſt. n. proprietas quantum ad modũ: & Boetius intelligit de eo, quod realiter eſt propria paſſio, non de eo quod eſt proprietas inquãtum ad modum. Proprietas autem individualis, aut proprietas perſonalis, & ſi uideatur dicere proprietatem cõſequentem ee, ſicut accidens, realiter tamen non dicit niſi appropriationem principiorum per individuationẽ: hoc dico quantum ad proprietatem individualem. Similiter proprietas perſonalis non dicit ultra hoc niſi dignitatem, ſiue nobilitatem naturæ rationalis: quæ nobilitas non eſt ei accidẽtalis, imo ſimpliciter, & omnino eſſentialis. Peccat & prædicta ratio in malo intellectu prædicati: quia proprium dicitur manare de genere accidentium non quia manat ab accidentibus, ſed quia manat a ſubſtantia exiſtente de genere accidentium: ſic in propoſito. Vnde ſicut unitas, quę eſt principium numerorum habet a principiis ſubſtãtiæ accidentaliter ad ipſam relatis, non à principio aliquo quod ſit in genere accidentis: ſic intelligi poteſt de diſcretione perſonali ſecundum id, quod in ea eſt accidentale: utpote comparatum ad alteram perſonam, reſpectu cuius habet diſtingui, & numerari: & eminentia dignitatis ab ſuppoſito reſpectu alterius naturæ, quam non habuit, nec habet humana natura in Chriſto. QVOD obiicitur, ꝙ diſcretio perſonalis eſt per qualitatem. Dicendum, ꝙ intelligit de qualitate que eſt in genere qualitatis quantum ad modum, nõ autem quãtum ad rem. His. n. duobus diſtinguuntur prædicamenta, uel ꝙtum ad eſſentiam, uel ꝙtum ad modum; & aliquid eſt in genere

genere ſubſtantiæ, quod nihilominus habet modum accidẽtis: unde etiã conſueuit diſtingui, Qualitas duplex. ſ. ſubſtãtialis, & accidentalis. Vel dicendũ, ꝙ Richa. loqtur de diſtinctio. e ꝙ perſonali quantũ ad noſtrã cognitionẽ: & quia cognitio noſtra ẽ ꝙ qualitates accidentales, dixit perſonas creatas diſtingui qualitate: & per hunc modum intelligit uerbum Porphyrii, qui dicit individuũ conſtare ex collectione proprietatum: loquitur enim ſecundum rationem, & cognitionem, non ſecundum rem. & ſic patet tertium. QVOD obiicitur, quòd in Chriſto humana natura non habet perſonalitatem. Dicendum, quòd hoc eſt ratione illius eminẽtiæ, quæ conſequitur ad nobilitatem: & illa ſuper eminentia dicit quandam dignitatem accidentalem, ſicut prius oſtenſum eſt: quæ amitti poteſt non ſolum per deperditionẽ, ſed etiam ꝑ dignioris ſuperinductionẽ, ſicut alibi melius dicetur. QVOD obiicitur, de ſenſu, & intellectu. Dicẽdũ, ꝙ & ſi ſenſus ſolũmodo ſit ſingularium, intellectus tamen poteſt eſſe nõ ſolum uniuerſaliũ, ſed etiã ſingularium: unde non eſt intelligenda illa differentia cum ꝑciſione. Et hoc patet: quia ſolus intellectus comprehendit intrinſeca principia Petri, & Platonis: & circunſcriptis oĳsus accidentibus, dicit eos eſſe diſcretos, & diſtinctos. QVOD obiicitur de numero. Dicendum, ꝙ ſicut unitatẽ ſubſtantialẽ conſequitur unitas accidentalis inſeparabiliter, ꝙ nõ eſt principium individuationis, ſed cõſequens ad illam: ſic diuerſitatem ſubſtãtialem conſequitur numerus inſeparabiliter: tamen ſecundum rem & naturã diſtinctio illa eſt a ſubſtantiali principio, non accidentali: & ſic patet totum.

QVAESTIO III.

An diſcretio perſonalis à parte principij ſit, uel materialis?

VTRVM diſcretio perſonalis ſit a parte principii formalis, uel materialis. Et ꝙ a parte principii formalis. Rich. dicit: ꝙ tam in angelis, quam in hominibus eſt diſcretio perſonalis per qualitatẽ: ſed qualitas, aut eſt forma, aut tenet ſe ex parte formæ: ergo &c. ITEM. Si aliquid ineſt aliquibus, & eſt in eis cõe per analogiam: neceſſe eſt ꝙ in ſit per aliquid analogicè repertum in eis. Perſonalis aut diſcretio eſt in diuinis, & in angelis analogicè: ſed in diuinis nullo modo eſt a materia, quia Deus eſt pura forma: ergo &c. ITEM. Perſonalis diſcretio in creatura dicit maximam nobilitatẽ: ſed quod mãgis nobile eſt, magis elongatur a materia, & maximè accedit ad formam; ergo &c. ITEM. Perſonalis diſcretio dicit maximam auctoritatem, ſeu actualitatem in creatura: quia quod tale eſt, nullo modo eſt ad alterum poſſibile ſeu potentiale: omne autem tale conſequitur formam, non materiam; ergo &c. ITEM. Nihil quod eſt unum in omnibus, eſt principium diſcretionis: materia (quãtum eſt de ſe) unica eſt; ergo nullo modo eſt principium diſcretionis perſonalis. ITEM. Diffinitio (ut uult Philoſophus) eſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

aggregati; ergo cum diffinitur homo, non forma tantū, sed cōpositū ex materia, & forma diffinitur: ergo si homo in cōi claudit in se materiam, & natura rōnalis similiter: sed si persona addit aliquid super naturam, cum nō possit addere sup materiā, oportet qđ addat aliqd formale.

CONTRA. Boetius. Species ē totum esse indiuiduorū. Sed eē est a forma: ergo indiuiduū supra spēm non addit formam, ergo nec psona supra naturā. Si ergo aliquid addit, aut materiā, aut accidentia, sed per accidentia non pōt esse discretio psonalis, uel indiuidualis: ergo necesse est p materiā. ITEM. Si persona adderet aliquam formam supra naturā: ergo sicut species ē diffinibilis, quia addit differentiā, & formam supra genus: ita etiam indiuiduum esset diffinibile: quod falsum est. ITEM. Si indiuiduū sine psona addit formam indiuiduantē supra spēm specialissimam: quæro utrū additio possit facere aliam formā per oia illi consimilem. Cōstat quod sic: quia nulla est forma accidentalis, cuius similem non possumus cogitare: ergo similiter in substantiali. Sed si facit simlem, illa est cōis pluribus: sed nihil tale est indiuiduum: ergo impossibile est discretionē personalem esse a principio formali superaddito speciei. ITEM. Ab eodē est discretio personalis, a quo est distinctio secundū numerum: sed illa est a materia, sicut dicit Philosophus in prima philosophia, Oīno materia numerabiliter se habet: ergo &c. ITEM. Ab eodē est personalis discretio, a quo est esse hoc, siue hic, & nunc. Sed hoc est materia: quia in Lib. de cœlo, & mūdo, dicitur q̄ differt dicere cœlum, & hoc cœlum: cū dico hoc cœlum, dico formā: cū dico hoc cœlum, dico materiam: ergo &c. ITEM. In creaturis, in quibus ē personalis discretio per originem, non est ob aliud, nisi q̄ generans generat aliud: sed (ut dicit philosophus,) generans non generat aliud, nisi p̄p materiā: ergo in rebus creatis est personalis discretio propter materiā.

Collige ex 1. edit tione in Porph. cap. de Proprio.

RESOLVTIO.

Principium individuationis tum in angelis, tum in creaturis reliquis est coniunctio materiæ cum forma: si quidem quod res sit hæc, & materia habet, quod vere sit aliquid, à forma. Singularitas autem rerum a coniunctione principiorum est.

RESP. Dicendum, q̄ hęc cadē est quæstio de indiuiduatione, quæ nunc mouetur de personali discretione: & de ipsa fuit contentio inter philosophicos uiros. Quidā. n. innitentes uerbo philosophi dixerunt q̄ indiuiduatio uenit a materia: quia indiuiduum supra spēm nō addit nisi materiam. Et hoc ponebāt: quia dixerunt uniuersalia solū dicere formas: & tunc primo tāgitur materia, qū̄ peruenit ad hoc aliquid. Aliis uero aliter uisum est. s. q̄ indiuiduatio esset a forma: & dixerunt q̄ ultra formā speciei specialissimæ est forma indiuidualis. Et qđ mouit hos ponere illud, fuit quia intellexerunt ordinē in formis secundū generationem, & naturam esse per eundem modum, per quem ordinatur in genere: ita q̄ forma generis generalissimi primo aduenit materiæ: & sic descendendo usq; ad spēm. Et adhuc, illa forma non cōstituit indiuiduum, quia nō est oīno in actu, sed ultra hanc formam indiuidualis subsequitur, quæ ē oīno in actu, sicut materia fuit oīno in potentia. Quælibet istarū positionum aliquid habet, quod hos multum intelligenti rōnabiliter uideri poterit improbabile. Quō. n. materia, quæ oībus est cōis, erit principale principium, & causa distinctionis, ualde difficile est uidere. Rursus. Quō forma sit tota, & precipua causa numeralis distinctionis, ualde difficile est capere: cū oīs forma creata (quantū est de se) nata sit habere aliam sibi similem: sicut & ipse Philosophus dicit etiam in sole, & luna esse: uel quō dicimus duos ignes differre formaliter: uel etiam alia, quæ pluralitantur, & numero distinguuntur ex sola diuisione cōtinui: ubi nullius est nouę formæ inductio. Ideo est tertia positio satis plana, q̄ indiuiduatio consurgit ex actuali coniunctione materiæ cum forma, ex qua coniunctione unum sibi appropriat alterum: sicut patet, cū impressio, uel expressio fit multorum sigillorum in cęra, quæ prius erat: una nec sigilla pluri ficari pōt sine cęra: nec cæra numerari, nisi qa fiunt in ea diuersa sigilla. Si tamē quæras a quo ueniat principaliter: dicendum q̄ indiuiduum est hoc aliquid. Quod sit hoc, principalius habet a materia, rōne cuius forma habet positione in loco, & tpe. Quod sit aliquid: habet a forma. Indiuiduum. n. habet esse: habet et existere: existere dat materia formę: sed essendi actum dat forma materię. Indiuiduatio igitur in creaturis consurgit ex duplici principio. Personalis aūt discretio dicit singularitatem, & dignitatem. Inquātum dicit singularitatē: hoc dicit ex ipsa coniunctione principiorum, ex quibus resultat ipsum quod est. Secundum dignitatem dicit principaliter rōnem formæ: & sic patet, unde sit personalis discretio originaliter (in creaturis loquēdo) siue in hoibus, siue in angelis. Quę ergo obnciuntur ad primam partē, procedunt rōne nobilitatis, & dignitatis, prout tā est in ipso supposito, siue quod est: cuius distinctio uenit in diuinis, ex origine: in creaturis ex principiis originalibus: sicut in 1. Lib. fuit ostensum. Si aūt quę rarur quid est illud cōe secundum q̄ inest: Dicēdum, q̄ pro prietas dignitatis incōicabiliter existens in hypostasi: aliter tamē reperitur hic, aliter ibi. Oēs rōnes sequentes procedunt uia prædicta.

QVOD obiicitur, ad oppositum, q̄ non possit esse a forma, sed a materia. Dicendum, q̄ rōnes illæ probant (ut patet) q̄ nō totaliter est a forma: qa forma nulla est indiuidua, nisi pp coniunctionem sui cum materia. Et uniuersalia similiter, qa dicunt formas, non concernunt materiam, nisi rōne suorum indiuiduorum, pro qbus supponunt, qū̄ diffiniunt̄, uel subiiciuntur. Vnde illæ rōnes cōcedēdæ sūt, q̄ indiuiduū non addit alia for

Universidad de Deusto
Biblioteca

mam, quæ sit individualis de se. Quod obijcitur, q̃ individuatio est a materia. Dicendum, q̃ p illas auctoritates nō datur intelligi, quod materia sit principium individuationis, nisi sit cā sine qua non; non autem sicut tota causa. Nec tamen ita potest attribui materiæ personalis differetio, sicut individuatio: propter hoc, quod dicit dignitatē, quæ principalius respicit formam: sicut ostendunt rationes ad partem primam.

DISTINCTIO TERTIA.

PARS SECVNDA.

De habitibus malitiæ, & bonitatis Angelorum.

ILlud quoque inuestigatione dignum, uidetur, quod etiam a pluribus quæri solet, utrum boni, uel mali, iusti, uel iniusti creati sint Angeli? & an aliqua mora fuerit inter creationē, et lapsū, uel sine mora in ipso creationis exordio ceciderint?

Opinio quorundam circa hoc.

Putauerunt enim quidam angelos, qui ceciderunt, creatos esse malos, & non libero arbitrio in malitiam declinasse: sed in malitia a Deo factos esse, nec aliquam fuisse moram inter creationem, & lapsum, sed ab initio apostatasse. Cæteros uero creatos fuisse plene beatos. Qui opinionem suam muniunt auctoritate August. super Gen. ita dicentis, Non Lib. 11 cap. 16 *frustra putari potest ab initio temporis diabolum cecidisse, nec cum sanctis Angelis pactum aliquando uixisse, & beatum: sed mox apostatasse: unde dominus ait, Ille homicida erat ab initio & in ueritate non stetit: ut intelligamus, quia in ueritate non stetit, ex quo creatus est, qui stare et stare noluisset. Idem in eodem, Non frustra (inquit) putandum est ab ipso initio temporis, uel conditionis suæ diabolū cecidisse, & numquam in ueritate stetisse. Vnde quidam in hanc malitiam libero arbitrio non esse flexum, sed in hanc quamuis a Deo putant esse creatum secundum illud beati* Iob. 8. *Iob. Hoc est (inquit) initium figmenti Dei, quod fecit Deus ut illudatur ei ab angelis eius. Et Propheta ait, Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Tanquam primo fallitur*

sit malus, inuidus, & diabolus, nec uoluntate depranatus. His aliisq; testimonijs utuntur, qui dicunt angelos, qui ceciderunt, creatos fuisse malos, & sine mora corruisse: eos uero, qui perstiterūt, perfectos, et beatos fuisse creatos astruūt Lib. 16 cap 16 *auctoritate Augustini, qui super Gen. dicit, per cœlum significari creaturam spiritualem, quæ ab exordio, quo facta est, & perfecta, & beata est semper.*

Aliorum sententia probabilis.

Aliis autem uidetur omnes angelos creatos esse bonos, & in ipso creationis initio bonos extitisse, id est sine uitio, iustosque fuisse, id est, innocentes: sed non iustos, id est, uirtutum exercitium habentes. Nondum enim præditi erant uirtutibus, quæ stantibus appositæ fuerunt in confirmatione per gratiam, aliis uero per liberum arbitrium superbientibus: & ideo cadentibus. Aliquam etiam fuisse moruläm aiūt inter creationem, & lapsum, ac confirmationem: & in illa breuitate temporis omnes boni erant, non quidem per usum liberi arbitrij: sed per creationis beneficium, & tales erant qui stare poterant, id est, non cadere per bona creationis, & cadere per liberum arbitrium. Poterant enim peccare, & non peccare: sed non poterant proficere ad meritum uitæ, nisi gratia superadderetur, quæ addita est quibusdam in cō firmatione. Et ad hoc confirmandum utuntur testimonio Augustini, qui super Gen. dicit angelicam naturam primo informiter creatam, & cœlum dictam: postea formatam, & lucem appellatam, quando ad creatorem est conuersa, per Lib. 1. c. 1. 3. 4. & 6 *fectā dilectione ei inhærens: unde prius dictum est. In principio creauit Deus cœlum & terram, & postea subditum, Dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux: quia in primo agitur de creatione spiritualis naturæ informis, postea de formatione eiusdem. Fatio quoque obuiat illis, qui dicunt angelos creatos fuisse malos. Non enim potuit creator optimus auctor mali esse: & ideo totum bonum erat, quod ex ipso illis erat, & totum bonum erat quoniam ex ipso totum erat. Hoc modo probatur, quòd boni erant omnes angeli quando primò facti sunt: sed ea bonitate, quam natura incipiens acceperat.* Gen. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Probatio Augustini contra priùs opinantes.

Ideoque Aug. exterminans opinionem eorum, qui angelos creatos fuisse malos putant, auctoritate & ratione probat bonos fuisse creatos, & uerba præmissa beati Iob, quæ illi pro se inducebant, quo modo sint intelligenda, aperit dicens super Gen. Omnia (inquit) fecit Deus ualde bona. Naturam ergo angelorum bonam fecit. Et quia iniustum est, ut nullo merito hic in aliquo, quod creauit Deus damnet, nō naturam, sed uoluntatem malam puniendam esse credendū est: nec eius naturam significatam esse, cum dicitur, hoc est initium figmenti Dei &c. Sed corpus aereum, quod tali uoluntati aptauit Deus: uel ipsam ordinationem Dei, in qua eum inuitum etiam fecit utilem bonis, uel ipsius angeli fabricam: quia etsi præsciret Deus uoluntate malum futurum, fecit tamen eum, prouidens quanta de illa sua bonitate esset fracturus. Figmentum ergo Dei dicitur, quia cū sciret eum Deus uoluntate malum futurum, ut bonis noceret, creauit tamen illum, ut de illo bonis prodesset: hoc autem fecit, ut illudatur ei. Illuditur enim ei, cum sanctis proficit tētatio eius. Sicut & mali homines; quos Deus malos futuros prænidens, creauit tamen ad sanctorum utilitatem: illudantur, cum præstatur sanctis eorum tentatione profectus. Sed ipse est initium, quia præcedit antiquitate & principatu malitiæ. Hæc autem illusio fit angelis malis, & hominibus malis, per angelos sanctos: quia subdit angelos malos, & homines malos, ut non quantum nituntur, sed quantum sinuntur possint nocere. Ecce aperte ostendit qualiter prædicta uerba Iob intelligenda sint, & angelicam naturam bonam creatam esse asserit.

Lib. 11 de Ge. ad litē. c. 21 Gen. 1. ca. 22. eiusd. lib. Iob. 40 Apoc. 12.

Decernit, angelos bonos creatos esse, & post creationem cecidisse.

Deinde qualiter uerba Domini, quæ supra posuit, accipienda sint, Augustinus aperit, ubi etiam sua, quæ prædixit, uerba determinat, euidenter dicens: angelos bonos fuisse creatos, & post creationem interpositā aliqua morula cecidisse, ita inquiens: Quod putatur diabolus nunquam in ueritate stetisse, nunquam beatam uitam duxisse, sed ab initio cecidisse, non sic accipiendum est, ut malus a bono Deo creatus esse putetur, quasi ab initio non cecidisse diceretur. Non enim cecidit, si talis, s. malus factus est, a quo enim caderet? Factus ergo prius, statim a ueritate se auertit propria potestate delectatus: beatæq; uitæ dulcedinem non gustauit, quam non utique acceptam fastidiuit, sed nolendo accipere remisit. Sui ergo casus præscius esse non potuit, quia sapientia fructus est pietatis. Continuo autem ut factus est, cecidit, non ab eo quod accepit, sed ab eo quod accepisset, si Deo subdi uoluisset. Ecce hic aperte declarat, angelos bonos creatos fuisse, & post creationem cecidisse, et fuit ibi aliqua morula, licet breuissima. Quod Origenes cōfirmat super Ezechielem, dicens, Serpens hostis contrarius ueritati, non tamen a principio, nec statim supra pectus, & uentrem suum ambulauit: sicut Adam et Eua non statim peccauerunt, sita & serpens aliquando fuit non serpens, cum in paradiso deliciarum moraretur, Deus enim malitiam nō fecit. Ecce aperte dicit, post creationem interpositā morula cecidisse. Ideoque illa uerba, sic accipienda uidentur. Homicida erat ab initio, uel mendax, id est statim post initium, quādo sibi æqualitatem Dei promisit, & seipsum occidit: qui homo dicitur in Euangelio. Nec in ueritate stetit, quia in ea non fuit, sed ab initio temporis id est, statim post initium temporis apostauit. Potest etiam & sic accipi illud, Ab initio homicida fuit, uel mendax: id est, ex quo homo fuit conditus, quem per inuidiam in mortem præcipitauit, & fallaciter seduxit. Ex prædictis ergo liquet angelos bonos omnes esse creatos, & post creationem quosdam cecidisse a bono, quod habuissent, si perstitissent.

Aug. li. 2. de gen. ad lite. ca. 23.

Gen. 3. Tom. 2. Homi. 1 circa il lud Eze. 1. Vi di qua si spēm electi. Iohā. 8 Esa. 14. Matt. 13. Inimicus hō sup seminauit, Aug. hom. 14 super Iohan. Sap. 2.

Quod triplex fuit sapientia in angelis ante casum, uel confirmationem.

Hic inquiri solet, quam sapientiam habuerunt ante casum uel confirmationem. Erat in eis triplex naturalis cognitio, qua sciebant quod facti erant, & a quo facti erant, & cum quo facti erant: & habebant aliquam boni, & mali notitiam, intelligentes quid appetendum, uel respuendum illis foret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

An aliquam Dei habuerint dilectionem, uel sui inuicem.

Solet etiam quæri, utrum aliquam Dei, vel sui dilectionem inuicem habuerint. Ad quod dici potest, quòd naturalem dilectionem habebant, vt memoriam, intellectum & ingenium, qua Deum & se aliquatenus diligebant: per quam tamen quidquam non merebantur.

SVpra egit Magister de naturalibus attributis ipsis angelis. In hac parte agit de habitibus superadditis: & hoc p naturā. Diuiditur āt hæc pars in tres. In prima agit de naturali bonitate. In secūda de naturali cognitione, ibi. *Hic inquiri solet, quam sapientiam.*) In tertia de naturali dilectione, ibi *Solet etiam quæri, &c.*) Prima pars hēt tres. In prima opinionem falsam ponit cū cōfirmatione sua. In secūda uero ponit opinionem uerā, similiter cum sua confirmatione, ibi. *Alij autem uidentur, &c.*) In tertia opinionem falsam exterminat, & rationes eius, & auctoritates explanat, ibi. *Idcoque Aug. exterminans, &c.*) Et sic in uniuersō tria determinat. Primo quales creati sunt angeli q̄tum ad bonitatem, & malitiam. Secūdo, quātū ad cognitionem. Tertio, quātū ad dilectionem.

Dub.1. HOc est (inquit) initium figmenti Dei, &c.] Quæritur de intellectu illius uerbi Iob: quare dicitur figmentū. Si ratione corporis optati (ut infra exponit) quō hoc uerū est, cū illud nō habuit ab initio? Itē. Deus uult omnes saluos fieri: ergo fecit angelū illū, ut beatificaretur, non illuderetur: igitur male dī, ut illudat ei &c. Dicēdū, q̄ oēs creaturæ rōne suæ fragilitatis figmētum dicuntur: maximè rōnalis: quā do nō consolidatur p gratiam. Quoniā igitur lucifer excellens fuit inter cæteras creaturas, & ipse spreuit gratiā, & in ueritate nō stetit, ideo dicitur initiū figmēti Dei. Vnde & alia trāslatio licet, ipse principium uiarū Dei. Nūc aut quānis Deus p̄scierit futurum esse malū, eō cū fecit: q̄ & simul p̄uidit quibus bonis usibus accōmodaret. s. sanctorum Victoriæ, & amplificandæ Coronæ. Pōt igitur intelligi hęc cōiunctio (ut) cōsecutiue, uel causaliter. Cōsecutiue, sicut frequēter accipitur in euangelio, hoc autē factum est, ut impleretur, q̄ cōsecutū est adhoc sic diaboli ludificatio subsecuta est: quāuis propter illam non fuerit factus. Si aūt intelligatur causaliter, tunc ponitur consequens p̄ antecedente. Finaliter. n. diabolus factus est ad exercitium, & propter motionem bonorū, ad quod cōsequitur ipsius diaboli ludificatio, qui dum intendit deiicere, promouet. Vnde sensus est, quod Deus fecit diabolum, quem præuidit malum, ad exercitium bonorum, ad quod consequitur eius ludificatio.

Sapientia fructus est pietas, &c.] Quæritur quō sit intelligendū. q̄a magis uidetur esse principiū pietatis, quam fructus. Item. Nihil uidetur ad propositū; q̄a p̄scientia scientia casus non est sapientia; sed tantum scientia. Respon. Dicendum, q̄ sapientia nō dicitur hic a sapore, sed a sapere; & dicitur hæc sapientia cognitio desursum descendens p̄ inspirationem, siue per reuelationē. Hæc aūt est duplex, quædā est a uerbo, quædam est in uerbo. Præscientia enim casus nō potuit esse, nisi cognitio desurium descēdens, quia futurum est contingens: de quo nulla pōt haberi certitudo secundum causas inferiores: Aut igitur est in uerbo, aut a uerbo. Si in uerbo, sic est fructus pietatis, nemo. n. peruenit ad uisionem uerbi, nisi per pietatem animi: & quia hanc nō habuit diabolus, ideo nō potuit hoc nosse in uerbo. Si a uerbo, sic est fructus pietatis, quia anima Dei excludente ignorantiā. Et hoc modo si p̄scientia casus daretur innocenti, non esset ex pietate sed crudelitate sicut infra patebit, quia cruciaretur innocens, sine culpa: & sic patet intellectus uerbi illius, & qualiter uadet ad propositum.

Dub.3. *Triplex naturalis cognitio, &c.*] Quæritur, an distinguat forma liter, an materialiter. Si materialiter, tunc sunt multo plures. Si formaliter, contra, unus erit modus cognoscendi. Resp. pōt dici, q̄d est distinctio quantū ad numerum cognoscibilium, & quātum ad gradum. Quantum ad numerū, quia cognoscibile, aut est creator, aut creatura. Si creatura, aut corporalis, aut spiritualis. Ordo est, quia cognoscibile, aut supra, aut infra, aut iuxta: & sic clauditur omnis cognoscibilis differentia, ratione cuius Magister distinguit cognitionē, magis quàm rationem modi cognoscendi.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An Deus malum condiderit angelum?

ADintelligentiam huius partis, circa tria incidit hic quæstio secundum tria, quæ Magister determinat. Primo q̄ritur de qualitate, quam angelus habuit in sua creatione. Secūdo quæritur de naturali sua cognitione. Tertiò uerò de naturali dilectione. Circa primum q̄runtur duo. Primò utrum Deus fecerit ipsum malum. Secundò dato, q̄ non, utrum in primo instanti suæ creationis ex propria uoluntate fuerit malus.

QVod Deus fecerit ipsum malum, uidetur per auctoritates, quas adducit Magister in littera. Videtur etiā per rationes, quia oppositio mali ad bonum decorat uniuersum, & cōfert saluti, & gloriæ beatorum: cum ergo Deus posset in omnē decorē, & in omne, q̄ utile est saluti electorum, & iterum ipsū facere sit conueniens: uidetur, q̄ Deus non tantum fecerit angelos bonos: sed etiam malos, & caput malorum, scilicet ipsum Luciferū. Et hoc est, quod uidetur dici Eccl. 33. Contra malum bonum, & contra mortem uita, & contra uirum iustum peccator, & sic intuere in omnia opera altissimi. ITEM. Hoc uidetur ex ordine. Inter naturā, q̄ est apta nata habere iustitiā, & hēt: & inter naturam, quæ non est apta nata ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

habere, nec habet, cadit media illa natura, quę est apta nata habere, & non habet iustitiam: sed deus pōt facere extrema, & congruit eū facere: ergo pari ratione potest, & congruit ei facere mediam ergo naturam, quæ est apta nata habere iustitiā, & nō habentem congruit deum facere: sed talis est natura mala, scilicet creatura rationalis malat: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum uidetur a simili. Sicut natura rationalis est mala, quæ non habet iustitiam, ad quam est nata, ita creatura irrationalis. Vnde canis cum sit natus ad latrādum, si non habeat latratum est malus: ergo cum deus possit creaturas facere deficientes operationibus, ad quas natæ sunt ut pura canem non latrantē, & oculum cęcum: pari rōne potest facere uoluntatem carentem iustitia. SED DICAS, quod nō est simile: quia creatura rationalis immediate ordinatur ad deum, non sic irrationalis. Obiicitur tunc ulterius, quod intellectus noster immediate ordinatur in deum: sed deus potest facere intellectum carentem scientia, ad quam est, siue quam debet habere, scilicet ignorantem: sicut dicit August. de lib. arb. quod si deus talem condidisset hominē ante peccatum, qualis nunc est, nemo posset ex hoc accusare, Item. Hoc ipsum videtur a minori. Plus dependet materia a forma perfectiua, & magis est imperfecta in genere creaturarum, siue entiū, quām faciat rationalis natura iustitia: sed hoc manifestū est, quod materia sine forma est ens oīno incomple tum: sed creatura rationalis sine iustitia hēt quodāmodo esse cōpletum. Cum igitur deus fecerit materiam informē ad minus sine distinctione formarū: sicut dicunt multi sancti: ergo pari ratione potuit facere angelū sine iustitia, quā debeat habere: sed Anſ. dicit, ꝙ malum nihil aliud est, quā priuatio boni, ubi debet esse: ergo vſ, &c. CONTRA. Genes. 1. vidit deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona: ergo cū ualde bona supponat bonū: cuncta q̄ deus fecit, erant bona: ergo nihil malū: ITEM. Dionys. Optimi est optima producere: ergo si deus est optimus, nō pōt ergo producere malū, ita quod faciat maliciam in eo: Et eodem Lib. de di. no. dicit, quod sicut a calido nō egreditur nisi calidū: ita nec a summo bono nisi bonum. Item, Omne, quod deus indidit unicuique rei a sua cōditione, est ei naturale: ergo si deus fecisset angelum malum, malitia esset ei naturalis: sed pro naturalibus nemo est uituperandus, nemo puniendus: ergo nec uituperandus, nec puniendus esset diabolus. ITEM. Si aliquod uitium factum facit aliquem dignum pœna, magis facit actorē dignum quā alium: si ergo diabolus ob suam malitiam dignus est pœna: si deus fecisset eum malum: magis esset deus dignus pœna quām diabolus.

RESOLVTIO.

Non potuit deus, qui perfectissimus est & optimus; malos condidisse Angelos.

RESPON. ponere quod diabolus a deo habuit originaliter sibi innatam malitiam uoluntatis, non tantum falsum est, imo hæreticum: & ita est falsum, ꝙ in se habet euidentiam suæ falsitatis, si quis aduertat. Nam opus dei eo ipso, quod opus dei est, necesse est ipsum esse laudabile, esse ordinabile, esse acceptabile, esse perfectum uel perfectibile: nihil enim facit deus, quod non deceat suam maiestatem. Si enim magnus deus, & laudabilis nimis, & intātum laudabilis, quod non tm̄ in se, sed ēt in nullo opere pōt uituperari iuste, imo in omnibus digne laudari, impossibile est q̄d faciat opus uituperabile, quantum est de ipso actore: sed malum, eo ipso q̄d malum culpæ, dignum est uituperio: ergo impossibile est, q̄d aliqua creatura ab ipso habeat istam conditionem. Rursus, nō tantum malum dignum est uituperio, imo etiam quodāmodo in dei uituperium. Si ergo deus faceret creaturam malam, ipse faceret sibi uituperium, & contumeliam. Necesse est ēt esse ordinabile, quia nihil facit, nisi ꝙ deceat suam sapiētiam: sed nihil, quod deus facit, est ordinabile in pœna, qa tunc destrueret opera sua, & ita se præuaricatorem cōstitueret: deus enim illius est ultor, cuius non est actor: ergo si deus facit creaturā malam malitia culpæ, erit ergo ordinabilis, & nō in pœna: ergo malum culpę maneret inultum, siue impunitū, saluo ordine uniuersi: sed hoc est impossibile per se, quia tunc malum esset bonū per se, si aliter esset ordinatum: ergo si deus faceret creaturam malam, creaturam non esset malā. Necesse est etiam quod sit acceptabile: non enim facit deus nisi quod uult: sed omne ꝙ uult deus, iusta, & bona uoluntate vult: ergo cum omne, quod iusta, & bona uoluntas approbat, sit omnibus acceptabile: si deus faceret malū, esset omnibus acceptabile: ergo acceptabile malum esset bonum, pari ratione & facere: ergo malum esset bonum. Necesse est etiam, quod omne, quod deus facit, sit perfectum, uel perfectibile: cum dei perfecta sint opera: ergo omne, quod est in opere dei a deo, uel est de perfectione, uel inclinat ad perfectionem: si ergo malitia est adeo in creatura rationali: ergo uel est de perfectione angeli uel disponit ad perfectionem: sed nihil tale deordinat: ergo malum non deordinaret: & si non deordinaret: non noceret: ergo malum esset aliquid, & nō noceret. Cum ergo hic sint quatuor incōpossibilia manifesta, manifestū est, quod falsum est & impossibile deum fecisse angelum originaliter malum: & uenit ista impossibilitas ex summa perfectione, & nobilitate operantis, & uilitate mali culpæ: priuat. n. illas quatuor conditiones nobiles, quas necesse est esse in omni diuino opere: non q̄d deus teneatur operi illas dare: sed quia non decet eius uoluntatem aliter operari, uel facere.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, quod facit ad decorē, Dico q̄d est mali productio, & producti ordinatio. Productio mali fędat, & turpat quantū est de se: sed ordinatio decorat. Et q̄n deus non pōt fędare, sed decorare: ideo non potuit producere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed ordinare secundum antithesim, & secundum hoc intelligit Eccl.xxxiii. contra bonū malū: non quia deus fecerit, sed quia deus in suis operibus quod factū inuenit, ordinauit. AD ILLVD qđ obiicitur de natura, q̄ nata est habere iustitiā &c. Dicendū, qđ cū dico naturā primatā iustitia, duo dico. s. q̄ natura est, & qđ priuata: inquantū natura tenet mediū, & sequitur argumentū: inquantū uero priuata, non tenet mediū, immo locū infimū, immo ipsa priuatio nullū hēt mediū: q̄tū est de se quia nihil est, & iō nō ualet qđcunq; priuatā fecerit. Et si tu obiicias, qđ maior priuatio est non hīe nec actū nec aptitudinem, quā hīe aptitudinē & nō actū. Dicendū, qđ maior est priuatio si accipiatur large priuatio: sed ista est deformis, illa uero non; ut cum dico lignum non uidet, dico negationē, sed non deformitatē: cū dico homo nō uidet, dico utrūque, & sic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur a simili in aliis naturis, & a minori in prima materia: dico quod nec est ibi locus a simili, nec a minori, si bene cōsideretur. Malū. n. culpæ magis importat de ordinationē, siue priuationem ordinis, quam malū naturę, uel pœnæ: qa sicut dictū est Dist. 43. Primi I. ib. malū culpę dicit deordinationē, siue priuationē ordinis principalis, q̄. s. est imaginis ad deum immediatè. Malum uero naturæ, uel pœnæ deordinationē ordinis non principalis, sed particularis. Et hīc est qđ deus salua condecentia suæ bonitatis, & sapientiæ: potest facere rem malam malitia pœnæ, uel defectu naturæ, non sic priuatam ordine iustitiæ ex ea parte, qua procedit ab ipsa dispositione diuinę sapientiæ: unde nō sequitur potest deus facere hominem cæcum: ergo potest facere iniquum.

QVAESTIO II.

An Angelus statim quòd creatus est, peccauit?

VTRVM angelus in primo instanti suæ creationis fuerit malus actu propriè uoluntatis? Quod sic, uidetur auctoritate. 1. Iohan. 3. Diabolus ab initio peccauit: sed nihil est ante initiū durationis: ergo nulla creatura præcessit durationē angeli cum peccatum. ITEM. Aug. 11. super Gen. ad literam. Nec frustra putari potest, in initio temporis diabolū superbia cecidisse, nec fuisse ullum antea tempus, quo cum angelis sanctis pactus uixerit, & beatus: sed in ipso primordio creaturæ a suo creatore apostatasse. SED DICAS mihi, qđ hoc non dicit secundū suam opinionem, & bene: quia ibidem ubi Aug. ponit istā opinionē, multas etiam alias ponit quas nō tenet. Obiicitur, quod hoc dixerit secundū suam opinionē, quia ipsius opinio fuit, q̄ omnia simul essent condita: & per lucem intelligit angelicā naturam formatā, per tenebras intelligit auersam a deo: ergo si simul lux facta est, & a tenebris diuisa, simul cū rerū prima conditione fuit peccatū angeli: & ita uī, q̄ nulla fuit oīno ibi mora. ITEM. Rōne uī. Aliqua creatura corporalis est, q̄ simul īcōdē īstāti est & operāt, sicut lux statim

statim cum est, lucet: & Aug. dicit, qđ lux, & splēdor sunt coæua: & si esset lux æterna, splēdor esset æternus: ergo cū spūaliis natura sit magis, uel æqs actualis ut corporalis: ergo pōt esse, q̄ īprimo instanti cū est, sit in suo actu: sed actus eius est uelle: ergo cū statim est, pōt uelle: ita q̄ esse nō præcedit uelle tēpore, siue duratione, sed solū natura: sed qua rōne uelle pōt bonū, ea dē rōne malū: ergo cū uolens malum sit malus, in primo istā ti potuit esse malus. SED DICAS, q̄ pōt hīc operationē coeuā naturalē: sed non lib. arb. Contra ii. ar. est sub deo potentissimum (sicut dicit Bernar.) & nihil habens retardans in angelo nec ligans: sed statim cū est, perfectū est & pōt operationē illā habere ITEM. Si oculus crearet cū actualitate uirtutis uisiuę, & impressione speciei, simul esset, & uideret: cum ergo angelus a sui, ppria cōdōne habuit ītellectū agentē & ipēs rerū innatas, ut post parebit: ergo simul fuit, & intellexit, pari rōne & simul fuit, & uoluit. SED DICAS, qđ intelligere, & uelle fiūt in diuersis īstātibus. Contra intelligere angeli est simplex, & in instanti pōt esse, similiter & uelle: sed nihil ꝓhibet duo īdiuisibilia esse simul: ergo nihil ꝓhibet intelligere, & uelle; cū sint indiuisibilia, saltē rōne indiuisibilis simul esse: sicut ultima duarum linearū cōtinguarū simul sunt. ITEM. Hoc ipsū oñdit p̄ simile. Quia aīa rōnalis simul tpe cōdit, & uiuit: nec est ibi aliqua oppositio: ergo similiter uī q̄ī angelo esse potuerit, qđ simul fierēt, & uiuiarēt, nō tñ à deo, sicut nec originale peccatū est a deo. Aut si nō simile: ergo q̄ro rōnē, quare aīa hæc duo p̄t hīre simul, & non angelus. SI dicas mihi, quod ab actu alieno īficit aīa. s. a corpore, sed angelus a se: hoc nihil est, qa ita cito angelus fuit cognitus a se, sicut ab alio: ergo pari rōne ita īfici potuit ab actu ꝓprio, sicut ab alieno. SED CONTRA. Ezech. 33. In deliciis paradisi fuisti plenus sapientia, & pfectus decore: ergo &c. ergo cū hoc īteligaī de diabolo (sicut exponūt glosæ) fuit ergo aliqñ sine peccato. ITEM. Hoc dicit Aug. 11. de ciui. dei. In deliciis paradisi dei fuisti. oī lapide precioso ornatus es: ubi aliqñ intelligī fuisse sine peccato. ITEM. Rōneuī. Oē peccatū actuale exit in esse p̄ actū deliberationis: sed ubi deliberatio, ibi collatio, & lucertio de necessitate: ergo si peccatū sequitur deliberationem angeli, peccatum sequitur angelū non tm̄ natura, uerum et deliberatione. SI TV dicas, quod angelus ꝓp̄ intellectum deiformem deliberat in instanti, & simul uidet, & deliberat: ostendo quod non potest esse. Angelus enim ad hoc, qđ appeteret, necessario tria præcognouit, appetibile, & cui appetebat, & rōnem mouētem: aliqua enim ratio fuit, quæ excitauit; sed ista sunt diuersa, & impossibile est per naturam aliquā potentiā simplicē simul, & semel ad plura conuerti: ꝓp̄ qđ ēt dicit Philosop. quod intelligimus unū solū: ergo si non simul, sue cessiue ergo cognouit. ITEM. Ang. qñ cōditus ē, aut factus ē

Sco. distin. 5. huius q. 2. ibi arguitur etiam. Quarto rōnibus cuarte recōnatur.

2. Top. cap. 4.

cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum sua operatione actuali, aut absque operatione actuali. Si absque operatione actuali: ergo post tempus peccauit necessario. Si cum sua operatione: sed non decuit Deum concreare alicui rei nisi operationem suæ naturæ conuenientem, cum ergo actio deformis potius sit naturę inconueniens, patet &c. ITEM. Hæc duo sunt uera per se, quod nullus in illo primo instãti, quo peccat, potest uitare peccatũ, & nullus peccat actuali peccato in eo, quod uitare non potest. Sed si angelus peccauit in illo instãti, non potuit in illo uitare, nec in aliquo, quod esset ante illud, nec post: ergo nõ potuit uitare: sed si non potuit uitare, nõ peccauit: ergo si peccauit in primo instanti, nõ peccauit. ITEM. Malum est corruptiuum boni: sed nihil corrũpitur, nisi quod est, uel fuit: ergo in angelo aliquid fuit, quòd amisit per peccatum. Tunc ergo quæro, utrum in primo instanti peccauerit, an nõ: si non, tunc habeo propositum: si sic, ergo peccauit subito. Sed cũ in subita mutatione simul sit fieri, & factum esse: simul erit corrumpi etiam, & corruptũ esse, & ita non esse: ergo bonum in primo instanti non est. Sed non corrumperetur nisi fuerit: ergo in eodem instanti fuit, & non fuit: & ita contradictorie opposita sunt simul uera: sed hoc est impossibile, & propter hoc uult Philosoph. quòd inter mutationes contrarias de necessitate sit quies media: ergo inter illius boni productionem, & ademptionem fuit quies media, & ita morula. SI TV dicas (sicut dicitur de anima rationali) quia similiter potest ibi: obiicitur quod nõ admit bonum, quod infuit: sed quod infuisset si non peccasset: nunquam enim fuit iustus, & bonus: sed fuisset si non peccasset. Contra hoc est Aug. de correctione, & gratia. Ille in uerita te non stetit. (dictum est de diabolo: quia ibi fuit: sed non permansit) ergo illa responsio nihil ualet hic.

RESOLVTIO.

Non quidem: sed paruula, quædam morula interfuit.

RESPON. Dicendum, q̃ antiqua positio fuit aliquorum, q̃ simul tempore fuit diabolus, & peccauit: nec unquam fuit nisi malus, & uidetur Aug. illam approbare super Gen. ad literam: & ideo aliqui moderni eam tenuerunt. Sed quoniam (sicut expresse dicit August. in xi. de Ciuit. Dei.) prædicta positio accedit ad primam, quæ est hæretica, & ita quasi hæresim sapit: iõ communis opinio Magistrorũ Parisiensium est, quòd duratione cõditio angeli peccãtis fuit lapsũ: & de communi consilio Magistrorum positio opposita excõmunicata est ab episcopo Parisiensi. Ideo tanquam magis ueram, & catholicam, & magis probabilem, & communem opinionem dico illam, esse tenendam: q̃ morula fuit inter creationẽ, & lapsum, licet paruula: propter quam sancti, & expositores, & ipsa scriptura loquitur de malicia diaboli, quasi semper fuisset in ea: quia illud modicum quasi q̃ nihilo reputatur. EX HOC patet responsio ad primum: quia (ut dicit August.) sensus est, diabolus ab initio peccauit, idest statim post initium. AD ILLVD, quod obiicitur de Augustin. Dico, quod dicit secundum alienam opinionem: quòd patet, quia contrarium dicit. xi. de Ciui. Dei. Et quod obiicitur, q̃ ipse posuit oia simul facta. Dicendum, q̃ uerum est quantum ad esse naturale, sed non quantum ad bene esse: unde posuit q̃ lux corporalis simul esset, & diuisa esset a tenebris. Similiter q̃ non est ordo materialium dicrum: sed bene posuit ordinẽ spiritualium dicrum: secundum se ptemplicem conuersionẽ intellectus angelici supra res. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ statim fuit in actu. Dicendum, q̃ quidam hoc negãt in omni creatura, quia tamen Aug. uidetur dicere contrariũ in luce, & splẽdore, concedamus & in angelo. Sed tamẽ nõ fuit statim in actu electionis: quia illum antecedit deliberatio, & præcognitio plurium. Quia (sicut dictum est in opponendo) non possunt esse simul: non propter oppugnantiã actuum, uel simplicitate, sed p̃pter simplicitate intellectus angelici: quia una conuersione totus capitur intellectus ab uno obiecto: ita q̃ incompossibilis est in illo instanti conuersio ad aliud obiectum: & sic patet responsio ad duo sequentia. AD ILLVD autem, quod obiicitur de peccato aĩæ. Dicendũ, q̃ non est simile: qa peccatũ in aĩa non fit p̃ actualem deliberationem, sed fit p̃ unionẽ ad carnẽ infectã: & q̃n unio est in instãti, deliberatio & collatio non: ideo non est simile hinc & inde.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An angelus quæcunque cognoscat, per species innatas cognoscat?

CIRCA secundum principale, & circa angeli naturalem cognitionẽ duo quæruntur. Primum est de cognitione ipsius creaturæ. Secundum de cognitione creatricis essentiæ.

VTRVM angelus omnia creata, quę cognoscit, cognoscat per species innatas, an aliqua p̃ species acquisitas. Et quòd omnia creata cognoscat per species innatas, uidetur facta scriptura uelle. Ezech. 28. Tu plenus sapientia, & perfectus decore (dicitur ad diabolum) sed non esset a sui origine plenus sapientia, nisi esset in eo plenitudo specierum, per quas cõtingit res cognoscere: ergo cum plenitudo sufficiat unicuique, uidetur, q̃ species innatæ sufficiant angelo ad omnia cognoscendũ. ITEM, Per Aug. ix. de Trinit. Mens ergo ipsa sicut rerum corporearũ noticiam per sensum corporis colligit: sic incorporearum p̃ semetipsam. Et huius rationẽ aliã non assignat, nisi quia species incorporalium non potest fieri in sensu: & species acquiritur mediante sensu: sed angelus nullum habet sensum. (supponatur modo) ergo nullus notitiam ac quirit suscipiendo, siue acquirẽdo speciem nouam. ITEM. Hoc ipsum uidetur per auctoritatem in Lib. de Cautis. Omnis intelligẽtia est plena formis: sed si species reciperet, non esset plena: ergo &c. ITEM. Talis consue-

Cap. 6.

Author de cautis prop. positio. 10.

uit

Universidad de Deusto
Biblioteca

uit assignari differentia inter intellectum angelicum, & humanum: q̃ humanus propter coniunctionem cũ corpore est possibilis: angelicus uero est actualis: si ergo recipere non est, nisi rei existentis in potentia secundum q̃ huiusmodi: patet &c.

ITEM. Quòd ista differentia sit conueniens, uidetur. Intellectus enim diuinus est in omnimoda actualitate, ita q̃ omnino nihil potest recipere. Intellectus uero humanus, quando creatur, est sicut tabula nuda, & ita in omnimoda possibilitate: ergo si inter hæc extrema possibile est reperire medium: possibile, scilicet, in quo sit possibilitas actui coniuncta, & talem non est dare nisi angelicũ: ergo &c. ITEM. Triplex est esse rerum: habent enim res esse in uerbo, & in intellectu angelico, & in mundo: secundum quod triplex esse dicit Augustinus, illud esse dictum: fiat, & fecit, & factum est. Sed esse rerum in intellectu angelico magis accedit ad esse rerum in uerbo, q̃ ad esse rerum in mundo: ergo cum in uerbo fuerit plenissime, in maiori plenitudine sunt in angelo, q̃ in mũdo, uel in æque magna: sed Deus ab initio mundi indidit rebus rationes causales: secũdus quas cætera fierẽt, & nihil diceretur nouum, quia requieuit Deus die septima: ergo multo fortius uidetur, quòd in angelo impressit similitudines, & rationes: secundum quas posset cognoscere cætera facienda: ergo sine receptione noua.

SED CONTRA. Eph. 3. Vt innotescat principibus, & potestatibus multiformis sapientia dei. Glo. dicit ibi, q̃ angeli multa didicerunt ab ecclesia: ergo multo rum species receperunt, & acquisierunt. ITEM. Si per species innatas omnia cognoscit: ergo a natura sua omnia scit: ergo præsentia, & futura, necessaria, & contingentia, naturalia, & uoluntaria: quod manifeste falsum est, & cõtra scripturas. ITEM. Si omnia cognoscit q̃ species innatas, habet penes seipsum rationem cognoscendi omnia: ergo ita bene cognouit absentia, sicut præsentia: ita longinqua, sicut propinqua: ergo diabolus existens in inferno, scit quidquid fit in mundo: & Angelus, qui est hic, quidquid fit in Anglia: q̃d manifeste falsum est, & contra scripturam, quæ de multiplici missione angelorũ loquitur. ITEM. Si omnia cognoscit per species innatas, aut non cognoscit singularia, aut habet species omnium singularium. Primum est falsum, & inconueniens: q̃ angelus singularia nõ cognoscat; cum hominibus specialibus ministret, & ad specialia, & singularia ministeria dirigatur. Si autem habet species omnium singularium: ergo cum possint augeri in infinitũ, habebit species infinitas: aut fieri aliquando aliquod singulare, quod non potest cogitare, seu cognoscere.

SI TV dicas, quòd angelus cognoscit singularia per species uniuersalium. Contra. In specie uniuersalium non distinguũtur: ergo non cognoscit distinctè. Præterea. Species uniuersalis non assimilatur cuilibet singulari assimilatione perfecta: ergo perfectius cognoscit homo, quàm angelus. SI TV dicas, q̃ angelus appropriat illas species applicando ad singularia. Contra. Omnem applicationem non fortuitam præcedit cognitio: si enim non cognoscit illum, cui applicat, quomodo uult illi speciem applicare? Et iterum, quare magis illi singulari applicabit speciem hominis, quam asini: ergo ante applicationem cognoscit singulare. PRAETEREA. Aut cognoscit post applicationem, aut non. Si non: ergo angelus non potest tenere in memoria cognitionem alicuius singularis, quod manifestè falsum est. Si sic: ergo remanet in memoria aliqua noua species, cum aliqd cognoscit, quod prius nõ cognouit; & ita in illa recepit aliquam speciem: ergo &c.

RESOLVTIO.

Naturalia, atque necessaria per species innatas intelligit: fortuita autem, & contingentia per species receptas.

RESP. Dicendum, quòd omnes qui aliquid intellexerunt, hoc posuerũt, q̃ angelus cognoscit res creatas per species, nisi sit talis, quæ essentialiter sit in angelo. Cognoscere autem rem oĩno per seipsum, hoc est solius illius, qui est actus purus, & perfectissimus: & ideo idea, & causa omnium, & efficiens, & exemplaris seipso, non alio quodam: sed tamen in modo ponendi species diuersificati sunt. ALIQVI enim posuerunt, q̃ angelus omnia, quæ nouit per species, scit per species innatas: & huius positionis tradunt modum, & causam. Modus enim hic est. Quamuis in angelo sint innatæ species in numero finito, scilicet rerum, quæ sunt de prima constitutione mundi: tamen sicut Deus in prima conditione indidit rationes causales, & seminales rebus ad se multiplicandas, ita tradidit etia speciebus, quas impressit angelico intellectui: & ita omnia possunt sine extrinseca receptione cognoscere. Causam autem huius assignant: quia cum receptio fiat q̃ quãdam abstractionem, & proportionem, ad quæ concurrunt tãquam dispositiua organum, & medium, & uirtutes inferiores, & hoc non sit in angelo reperire: dicunt, quod nihil ab extra potest recipere. Sed huius positionis modum facilè non est intelligere, quia difficile est uidere, qua ratione species possunt multiplicari. Nam species unius rei non generat speciem omnino differentis rei: nec eadẽ species se multiplicat in anima secundum numerum, cum in una sit anima: sicut unius obiecti una est species in uno speculo indiuiso. Causam autem credo esse falsam: quia planum est, quòd angelus habet intellectum possibilem, cum non sit purus actus. Planum etiam est, quòd habet agentem maioris uirtutis, quàm si esset corpori alligatus. Si ergo alligatus posset abstrahere, & possibili imprimere: quanto magis intellectus liber, & separatus hoc potest? IDEO est alia positio, quòd angelus quædam cognoscit per species innatas, ut puta naturalia, & necessaria, & q̃ fuerunt cum angelo cõcreata: sed fortuita, & uoluntaria, & futura

Hæc opinio est Scoti hic quæ. 2. quæstio 2. ad hoc quodpo nit in angelo intellectum possibilem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra cõtingentia intelligit per species acquisitas, & receptas. Angelicus enim intellectus est possibilis respectu huiusmodi specierum: non tamen est tanta possibilitate possibilis ut humanus, quia humanus est possibilis oĩno propter nuditatem. Est etiã possibilis propter coniunctionẽ cum phantasmatibus: angelicus uero neutro modo, sed possibilis est respectu prædictorum cognoscibilium: Cum enim nõ habeant causam certã: solus Deus, qui seipso cognoscit, est in actu respectu talis cognitionis: & ille qui cognoscit in Deo, uel per reuelationem factã a Deo: Angelus uero, qui indiget informatione specici per naturam, est respectu talium in potentia, non in actu. Sed hæc positio uidetur in se claudere duo opposita. s. ꝙ angelus habeat species uniuersalium, & suscipiat post species singularium. Species enim singularium eiusdem spẽi nõ differunt, nisi numero, & impossibile est accidentia eiusdem spẽi diuersa numero esse in eodem subiecto: ergo nullus intellectus potest habere species plures hominis: sed si habet unam innatam, non potest aliam eiusdem speciei recipere, sicut nec duæ albedines sunt in eodem corpore. Quod si dicas, duarum albedinum similitudines esse in eodem aere, & diuersa lumina eiusdem naturæ (ut dicit Diony.) & facies ducrum hominum in eadem imagine: non est simile: quia cũ idola, & lumina in medio distinguantur per suas origines, diuersę figurę possunt in genere figuræ differre specie. Vel aliter sufficit species figuræ cum numero, sicut possum tres species omnino similes confingere: & sic uidetur dicta positio cõtraria implicare. Amplius. Si species est totum esse formale indiuiduorum (ut dicit Boet.) nec est indiuiduatio, nisi ex cõiunctione formæ cum materia: si spẽs existens in intellectu oĩno abstrahit a materia, nullo modo in eodẽ intellectu est ponere diuersas spẽs, siue formas solo numero differentes: & sic redit idem quod prius. s. ꝙ si intellectus angelicus habet oĩum uniuersãlium spẽs innatas, nullam uiterius spem recipit, sed sufficienter per illas omnia cognoscit. Et ideo est tertia positio, ꝙ angelus omnia cognoscit p spẽs innatas: nõ quia non possit recipere species, tũc enim si Deus crearet aliquod nouum specie, necesse esset angelũ ignorare: quod si falsum est, posset recipere. Et ideo hęc non est ratio: sed hoc, quòd Deus intellectum angelicum possibilem tot speciẽbus implcuit, quòd per illas poterat omnia cognoscere sine omni receptione noua. Et ideo dicitur intellectus angelicus esse in actu respectu rerum, non quia seipso sit in actu, uel quia sit actus, sed per spẽs actus est in actu: & modus, & intellectus istius positionis est hic. Deus enim in angelis creauit species uniuersales omnium fiendarum rerum, & per illas certũ est, quòd potest omnia uniuersãlia cognoscere: potest etiam in singularia, sed non nisi componat adinuicem, ut patet, Si ego habeo penes me speciem

ciem figuræ, spẽm hominis, speciem coloris, & temporis, & cõponam adinuicem, sine noua receptione speciei, cognoscam indiuiduum, ut ĩ propria natura: sed quia talis compositio, nisi esset secundum certitudinem, & correspondentiam ad ipsam rẽ, esset fictio, & deceptio: ideo angelus huiusmodi indiuidua, & singularia non cognoscit, nisi dirigat aspectum supra ipsum cognoscibile: & secundum illud, qđ est in re ipse componat spẽs in se: & tũc habet ita claram, & certam cognitionem de re, sicut si spẽm statim reciperet. Et hæc positio magis placet: quia concors est rationi, & philosophiæ, & sacre scripturę: & patet respõsio ad omnia obiecta si bene intelligantur.

Ad illvd enim, ꝙ obiicitur, ꝙ angeli didicerunt, &c. Dicendum, ꝙ hæc positio bene ponit angelos multa discere, sed non propter hoc spẽs nouas recipere: nec illud est in compossibile. Ego enim habeo spẽm hoịs, & animalis, dum scio unam cõclusionẽ de eis: sed per multiplicẽ conuersionem, & collationem poterit circa eadem res ꝙ eatdẽ spẽs noua cognitio generari secundum diuersas operationes, & habitudines: & ita aliquid addiscam, sed non nouam spẽm recipiam: sic & angeli multa didicerunt, tũ ex propria industria, tũ ex reuelatione, tũ ex experientia. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ tunc cognosceret contingẽtia & absentia. Dicendum, ꝙ (sicut tactum est) ad cognitionẽ harum rerum particulariũ, & maximè contingentium, non sufficit habere spẽs innatas, nisi aspectus angelicus conuertatur: & conuersio requirit Dei existẽtiã. uel in se, uel in causa: requirit etiam præsentiam, eo ꝙ uirtus angelica ẽ finita: ideo in approximatione aliqua proportionali est, cum se conuertit ad rẽ extra: & ita patet ꝙ non ꝙ hoc cognoscit futura, uel etiam contingentia. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ aut non cognoscit singularia, aut habet spẽs infinitas Dico, ꝙ cognoscit singularia ꝙ spẽs uniuersãlium, applicando, & appropriando. Vnde per appropriationẽ propriè, & distinctè cognoscit: nec oportet notas spẽs recipi, nec oportet infinitas esse, quia singularia ad numerum finitum uniuersãliũ reducuntur: sed finitæ species infinitis modis componi possunt: & ideo nunquam tot singularia cognoscit angelus, qn adhuc possit cognoscere plura sine receptione speciei nouæ, non tamẽ sine directione aspectus supra rẽ. Ex qua directione non recipit spẽm a cognoscibili, cum sit in actu per spẽm quã habet: sed dirigẽdo aspectum, spẽm appropriat, & appropriando componit: & rem singularem sub una proprietate cognoscit, & perficit: quia tota cognitio est a forma, & forma hæc spẽs est, quæ est totum esse indiuiduorum. Ad illvd, quod obiicitur de applicatione, ꝙ supponit cognitionem. Dicendum, ꝙ uerũ est, ꝙ supponit cognitionem, & relinquit cognitionem: sed tamen aliam præsupponit, aliam relinquit. Angelus enim sine conuersione aliqua habet cognitionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

loci: & cum conuertit se supra locū, cognoscit omnes res, quæ sunt in loco, applicando species uniuersales ad singularia, & cōponendo, & illæ species sub tali applicatione, & compositione remanēt in angelico intellectu: & ita relinquunt cognitionem nouam sine receptione speciei. Ponatur etiam, quòd nullā haberet cognitionem, sed solum speciem uniuersalis in intellectu suo: adhuc poterit applicare, & appropriare non causaliter: sed certitudinaliter. Quod patet sic Homo enim cum nascitur, non habet cognitionem, nec speciem singularium, nec communem, nec propriam: sola tamen directione aspectus super res cognoscit omnia uisibilia, & recipit simul cognitionē certam, & speciē: quia denudatus erat a forma recepti: q̄ si haberet species, multomelius posset, dirigēdo aspectum ad res mundanas, eas cognoscere: non suscipiendo species, cum iam habeat, sed ex directione: & applicare, & appropriare, & componere, & distinctè nosse.

QVAESTIO II.

An angelus naturali cognitione in se, & absque vllo adminiculo, vel medio diuinam essentiam cognouerit?

DE naturali cognitione angeli respectu creatricis essentiæ. Et est quæstio. vtrum angelus per cognitionem naturalem diuinā essentiam cognouerit in se ipsa sine omni medio, & creaturæ adminiculo. Et quòd sic uidetur. Angelus per naturam habet deiformem intellectum sicut uult Dionysius, in Libro de diuinis nomi. sed intellectus humanus quando factus est deiformis cognoscere potest Deum in luce sua: non enim efficitur deiformis, nisi per gloriam: ergo & hoc poterat angelus per naturam.

ITEM. Angelus per naturam est speculum clarum ipsius supremi luminis: sed illud lumen semper quātum est de se, & naturaliter superspleudet speculo intellectuali. Si ergo speculum mundum obiectum soli, claritatem suscipit per naturam; ergo & angelus claritatem illius supernæ lucis: ergo cum possit oculum ad illam supernam lucem nullo obsistente dirigere, sed & dirigendo cognoscere, ergo uidetur, quòd naturali cognitione ipsam diuinam lucem in seipsa cognoscat.

SI DICAS, quòd acies intellectus angeli retunderetur propter improportionabilitatem luminis. Contra. Semper manet improportionabilitas: quicquid detur angelo; ergo nunquam uideret. ITEM. Quæ sunt essentialiter, & præsentialiter in potentia cognoscente, cognoscuntur per sui præsentiam, & essentiam (sicut dicit Augustinus de Trinitate, & super Genesis. ad literam) quòd anima seipsam, & habitus suos per essentiam, & præsentiam cognoscit. Si ergo Deus præsentissimus erat intellectui angelico, & hoc per naturam: ergo naturaliter ipsam diuinā essentiam in seipsa cognoscebat. ITEM. Omne illud, quod ē ens cognoscibile per se: aut cognoscitur per sui essentiam, aut per speciem. Si ergo angelus cognoscebat Deum naturaliter (ut dicit Magister in litera) aut per speciē, aut in sua essentia: sed non p̄ speciē: ergo &c. Quod autē nō p̄ speciem, vī. Species. n. est maioris simplicitatis. & abstractionis, & puritatis; q̄ illud, cuius ē species: sed nihil Deo simplicius: ergo Deus speciem non hēt: ergo non poterat angelus Deum nosse per speciē: & nouit per speciem, uel essentiam: ergo &c.

ITEM. Angelus per naturalē cognitionem Deum cognoscebat. Aut ergo sub uelatione, aut facie reuelata. Non sub uelatione: quia uelamen non est, nisi propter culpam, uel propter molē carnis coniunctam. Sed in angelo nulla erat macula culpæ, nulla moles carnis coniuncta, nec phantasmatum obsistentia: ergo sua naturali cognitione summam essentiam in sua luce uidebat. ITEM. Si angelus cognoscebat Deum, aut ergo per mediū, aut sine medio. Si sine medio: ergo uidebat in seipso. Si per mediū: ergo inter mentem angeli, & Dei aliquid erat medium, q̄d est contra Aug. & contra rōnē. Nam illud mediū, aut esset magis proportionabile Deo, q̄ mēs angeli, aut minus. Si magis: ergo aliqua creatura superior angelo. Si minus: ergo potius impediebat cognitionē, q̄ adiuuabat. Restat igit, q̄ angelus p̄ cognitionē naturalē, cognoscebat diuinā essentiam in seipsa.

CONTRA. Ioan. 17. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te Deum: ergo in uisione Dei est beatitudo summa: si ergo hoc habet angelus per naturam: ergo per naturam erat beatus.

ITEM. Adhuc naturalia saluæ sunt in angelis, maximè quę spectant ad intellectum: si ergo per naturam poterant diuinam lucem conspicere in se: ergo & nunc possunt, ergo non sunt in tenebris damnationis, q̄d aperte falsum est. ITEM. Proximior est Deo anima habens gratiam, q̄ sit angelus habens sola naturalia: sed anima exuta omni gratia non pōt aspicere lucem summam, nisi adiuuetur per gloriā, sicut patet de his, q̄ sunt in purgatorio, & fuerunt in limbo: ergo uidetur, q̄ nec angelus per naturā. ITEM. Lux diuinæ essentiæ est supra omnem intellectū creatum, quantuncumque ille intellectus sit excellens in naturalibus: ergo nunquam intellectus creatus in illam intuendā ascendet uirtute sua, nisi Deus condescendat per gratiam: ergo impossibile est, quòd angelus naturali cognitione cognoscat diuinam essentiam. ITEM. Multo plus est Deus supra intellectum angelicum, quàm sit angelus supra intellectum humanum: sed homo non potest nosse angelum, nisi angelus condescendat ei: ergo nec angelus ipsam diuinam lucem in seipsa. ITEM. Impossibile est, quòd aliquis oculus perueniat ad cognitionem luminis solaris, nisi per immissionem radiorum solis, quantumcunque habeat alia lumina: ergo impossibile est, quòd aliquis ad cognitionem supernæ lucis perueniat per illuminationem aliquam naturalem, uel acquisitā, nisi Deus suæ luminositatis ra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dium immittat: sed missio hæc non est nisi per gratiam: ergo impossibile est, ꝙ aliqua creatura, quantuncunque nobilis, diuinam lucem in seipsa per naturam cognoscat.

RESOLVTIO.

Cum splendor diuinæ claritatis cuiuscunque creatæ uirtutis uires summè excedat; minimè angelus diuinam essentiam in sua claritate naturali cognitione uidere poterat.

RESP. Dicendum, ꝙ angelus naturali cognitione diuinã essentiam non poterat uidere in essentia, siue claritate sua: & hoc patet, quia hæc cognitio est primum præmiũ, quo habito, mes creata quiescit tanquam beata: & perfecta: hoc autem præmiũ nemo obtinet nisi gratuita Dei influentia. Si autem quæratur ratio huius: sanè dici potest, ꝙ diuina lux propter sui eminentiã est inaccessibilis uiribus omnis naturæ creatæ: & ideo per quandam benignitatis condescẽsionẽ facit se cognosci: ita ꝙ in illa cognitione cognoscẽs multo plus agatur, q̃ agat: illa ãt cõdescensio bonitatis q̃d gratuitũ dicit: sed constat, ꝙ non dicit diuinæ essentiæ humiliationem, qa non põt minorari: sed dicit alicuius radii gratuitam immissionem, ꝙ quam aïa clare cognoscit, cum est missio in abundantia, sicut erit in gloria: & ita angelus diuinam essentiam non potest per naturam cognoscere in seipsa, sicut ostendunt rationes inductæ, & sicut colligitur a Dionysio in principio mysticæ theologiæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ est deiformis per naturam. Dicendũ, quòd hoc non dicitur, quia habeat deiformitatẽ, quã hẽt intellectus gloriosus p assimilationem, quæ est in statu pfecto: sed deiformis dicitur, quia sine susceptione specierũ, p id, quod hẽt in se actu, cognoscit. AD ILLVD, q̃d obiicitur, ꝙ est speculum clarum. Dicendum, ꝙ Deus refulget in omni creatura tanquam causa in effectu suo, & ex omnibus potest cognosci, & maximè in creatura, quæ ipsius Dei est insignita imagine: sed illa refulgentia luminis, per quam uidetur Deus facie ad faciem, non est naturæi sed cõdescẽsionis, & gratiæ. Nec est simile de luce corporali, quæ naturaliter influit lumen in hæc inferiora: nõ sic dẽt intelligi de luce æterna. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Deus principaliter est in anima, &c. Dicendũ, ꝙ est se præsens alicui, hoc est dupliciter. Vel ut principiũ cõseruãs, & continens: uel ut obiectũ immutans, & mouens. Primo modo est Deus p̃sens angelo, & luxæco, secundo modo non: & ideo non est simile de aïa, & eius habitibus; quoniam præsentes sũt animæ utroque modo. Et ratio huius est: quoniam hæc cognoscibilia nõ superexcedũt cognoscẽtis potẽtiã, & naturam. AD ILLVD, q̃d obiicitur, ꝙ aut per speciẽ, aut p essentiã, &c. Dicendũ, ꝙ adhuc est tertius modus cognoscẽdi, s. p effectum: cognoscitur aũt Deus p effectus utiliter, & p substãtias spirituales, & p influentiã luminis cõnaturalis potẽtiæ cognoscẽti, q̃d est similitudo q̃dã Dei, non abstracta, sed infusa, inferior Deo, qa in inferiori natura: sicut dicit Aug. .. de Trin. & habitũ est in Primo: & ita respõdetur illi rõni, ꝙ procedit ex diuisione insufficiẽti. AD ILLVD, q̃d obiicitur de uelatione. Dicẽdũ, ꝙ nõ posse pingere ad alicuius cognitionẽ, hoc est dupliciter, uel p̃p cordis obscuritatem, uel p̃p cognoscibilis profunditatẽ. Si primo modo, sic dicitur impediri uelatione. Si secũdo modo sic impeditur non p̃p interpositionẽ uelaminis, sed p̃p sublimitatem cognoscibilis. Primo modo impeditur homo peccator. Secũdo modò angelus. Vnde nec uidebat sub uelamine ænigmatis, nec tamen facie ad faciem, quia medium est inter utrunq; uidelicet Deum uidere in speculo absque ænigmate. AD ILLVD, q̃d obiicitur, ꝙ aut cognoscebat Deum per medium, aut sine medio. Dicendum, quòd per medium, scilicet per effectum: non quia illud medium magis erat proportionale, sed magis erat proportionale intellectui angelico: unde naturaliter uidebatur per speculum, & per uestigium, quamuis non per ænigma. Nec illud est contra Augustinum, quia (sicut infra melius patebit) Augustin. uult quòd inter mentem, & Deum non cadit mediũ, scilicet in ratione causæ efficientis, uel influentis: cadit tamen medium manuductionis, quod tamen non habet rationem medii proprie, quia magis subseruit potentiæ cognoscẽti, quàm præsit.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An Angeli naturali dilectione dilexerint Deum propter se, & super omnia?

CONSEQVENTER tertio loco quæritur de naturali angelorum dilectione, & de ipsa duo quæruntur. Primò de dilectione, qua diligebãt Deũ. Secũdò de dilectione, qua unus angelus diligebat alterum.

DE modo naturalis dilectionis ad Deum. Et est q̃stio: utrum angeli dilectione naturali dilexerunt Deum propter se, & super omnia. Et ꝙ nõ, uidet, quia Bernar. dicit, ꝙ natura est curua, ergo cũ seipsa reflectitur, magis diligit se, quã alia, & alia p̃p se: ergo &c. ITEM: Qui diligit aliquid supra se, eleuatur supra se (Amor. n. iungit amantẽ cum amato.) Si ergo magis diligit, q̃d est supra se, q̃ se: ergo supra se eleuatur: sed nihil p se eleuatur supra se: ergo necesse est, ꝙ talis amor aliud principium habeat, quàm naturam. ITEM. Actus dilectionis est nobilissimus inter omnes actus aïæ: & motus iste, scilicet diligere p̃p se, & sup oïa, est motus, quo nullus põt cogitari nobilior, ergo si natura põt in hunc sine gratia, multo fortius & in quemlibet aliũ: & ita nulla est oportunitas gratiæ naturæ institutæ. Et iterũ. Si nobilissimus est, Deo est placitus, & acceptus: ergo dignus remuneratione: ergo gratia non est necessaria ad merendum. ITEM. Dilectio naturalis diligit, quod diligit, per modum de

fidelii, seu cõcupiscẽtiæ: sed oĩs cõcupiscẽtia naturalis supponit aliquã indigentiã: sed quandocunque aliquis diligit aliqd ꝓp suam indigentiam magis diligit illud, in quo est indigentia, q̃ illud, quod suppletur: ut cum appetro uestimentum propter indigẽtiam corporis, & similiter cibũ, magis diligo corpus, q̃ uestimẽtum, uel cibũ: ergo si angelus naturaliter diligit Deum propter suam indigentiam: ergo magis diligit se, quàm Deum.

CONTRA. August. de fide ad Petrum Tales Deus creauit angelos, ut ipsum per se diligerẽt, cuius ope se tales creatos esse cognouissent. ITEM. Ratione uidetur: quia affectus angelicus amaba: bonum naturali dilectione: aut ergo quia bonum, aut quia bonũ sibi. Si qa bonũ, cũ Deus esset summe bonus, magis ergo ipsum Deum, quã aliquid aliud diligebat. Si qa bonum sibi: sed Deus adhuc melius erat ei, quã aliquid aliud: quia bonus, immo optimus est affectui quærenti illum: ergo quocunque modo, uidetur, quòd ipsum ꝓp se, & supra oĩa diligebat. ITEM. Gustus sanus non errans in iudicio, id magis desiderat & magis amat, qđ est magis delectabile: sed Deus est maxime delectabilis: ergo cũ angelus a sua cõditione hoc nosset, & affectum sanum haberet: ergo in eo ꝓp se & super omnia delectabatur: sed illud magis diligit, in quo magis est, & propter se delectatur: ergo &c.

ITEM. Hoc mandatum de diligendo Deum ꝓp se & super oĩa erat scriptũ in corde angeli: ergo cõscientia dictabat ei, ꝙ ad hoc tenebatur: ergo si non sic diligebat, contra conscientiã faciebat: ergo peccabat: ergo ante peccatum Deum super omnia diligebat. SI TV dicas, ꝙ conscientia non obligabat eum nisi pro tempore gratiæ, quia ante nõ poterat. Cõtra. Affectus angelicus ante peccatum non repugnabat intellectui: alioquin ante peccatũ erat bellum: sed intellectus dicit nihil esse diligendum super omnia nisi Deum: ergo cum oporteret angelum aliquid diligere super oĩa: necesse erat, quòd aut diligeret Deum ꝓpter se & super oĩa, aut faceret contra cõscientiam, & ita peccaret. ITEM. Angelus diligebat Deum, aut ergo fruens, aut utens. Si fruẽs: ergo propter se super omnia. Si utens: ergo cum summa puersio sit uti fruendis, erat puersus, & affectus erat in eo inordinatus: cum faceret de uia terminũ, & econuerso, patet ergo &c.

RESOLVTIO.

Angelus & homo, simul ambo habiles fuere ad diligendum Deum propter se, & super omnia naturali dilectione: quandoquidem recti a Deo ipso creati sunt: quæ rectitudo in amore potissime consistebat.

RESPON. Dicendum, ꝙ absq; dubio tempore naturæ institutæ tam homo, quam angelus habilis erat ad diligendum Deum propter se & super omnia. Et hoc patet: impossibile enim erat eum aliter esse rectum. Rectitudo enim mentis consistit radicaliter in amore. Amor autem rectus esse nõ potest, si aliquid diligat supra Deum, uel æque, uel aliqd diligat propter se, & Deũ propter aliud: si ergo Deus fecit hoĩem & angelũ rectum patet, ꝙ unicuiq; dedit habilitatẽ ad amandum Deum super oĩa, & propter se. Patet et hoc planius, si attendamus, quid est diligere propter se, & super oĩa. Contingit enim aliquid diligi dilectione concupiscentiæ, sicut aliquis amat uinum, uel amicum, siue amat socium. Propter se uero aliqd diligere est non alterius gratia, sed ibi sistere: sicut ebriosus diligit uinum propter se. Propter aliud, est alterius gratia, sicut sobrius diligit potum ꝓp salutẽ. Similiter in amore amicitiæ propter se diligere est non alterius gratia uelle alteri bonum: sicut dicit Philoso. ꝙ diligimus amicos propter se, & si nihil omnino boni deberet nobis ab ipsis esse. Propter aliud uerò est alterius gratia: sicut aliquis diligit hoĩem ꝓpter cõmodum suum: sicut dicit idem, quod inimicos nostros uolumus esse iustos: ut nihil nobis noceant. Diligere uero aliqd super oĩa amore amicitiæ, est nullo cõmodo, uel incõmodo uelle ipsum offendere, nec amicitiam soluere: similiter dilectione cõcupiscentiæ est nullo commodo uel incõmodo uel le illud perdere. Quoniã igitur affectus angeli Deum habere cupiebat propter se, quia summe bonum & summe reficiens, non alterius boni gratia: & Deo uolebat bonum propter se, multomagis, quã amicus amico: similiter nullo commodo uel incommodo uolebat Deum offendere uel perdere, ut manifestũ est, & patet intuẽti: dico, ꝙ deũ diligebat ꝓp se, & super oĩa.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ motus naturæ curuus est. Dicendum, ꝙ aut Bernar. intelligit de natura, qua cõicamus cum brutis: aut si de rationali, intelligit prout lapsa est: aut hoc uocat curuitatem, quod appetit sibi. Sed esto, ꝙ Deum appetat sibi, nõ tamẽ aliquid magis diligit sibi quàm Deum: & ita nihil lominus ꝓpter se, & super oĩa.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, ꝙ eleuatur supra se. Dicẽdum, ꝙ eleuari supra se est dupliciter: aut supra suum posse: & hoc est ipossibile nisi adiuuetur natura: aut supra suum esse, & hoc est possibile, & naturale: unde bene cõcedo, ꝙ homo naturaliter natus est eleuari supra se. i. ad id, quod est supra se, contemplando, & amãdo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ motus iste uidetur nobilissimus, & difficillimus, & Deo gratissimus. Dicẽdum, ꝙ motus iste aliter est gratiæ, aliter est naturæ institutæ. Naturæ institutæ est ex quadã habilitate, & rectitudine respectu boni. Gratiæ uero est, qa captiuatur affectus in obsequium Christi, sicut intellectus per fidẽ: tũc ãt captiuatur intellectus in obsequiũ Christi, quãdo contra illud, qđ rõ sua dictat, assentit primæ ueritati, sic & affectus quando id ad ꝙ diligẽdum naturaliter inclinatur, amore Christi paratus est odire: uel ecõuerso, quando ad id, ad cuius odiũ naturaliter inclinatur, paratus est amare, & talis est affectus, qui contemnit uitam, & honores, & oẽ desiderabile, & amat odiẽtes se, & lędẽtes ꝓp Deum: & hic est solus affectus, q̃ Deo sa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

famulatur, & quem Deus accep-
tat, & remunerat: & hic nō est
a natura, sed solum a gratia. Al
ter etiam differt hic motus ab il
lo qa ille a cognitione naturali
.s. qui est dilectionis naturalis
alius est a cognitione fidei. Et
differt hæc cognitio ab illa, qa
cognitio naturalis cognoscit
Deum summe bonum pp diffu
sionem, siue cōicationem boni-
tatis in effectibus creatis: sed fi-
des dictat Deum summe bonū
per communicationem bonita-
tis in diuinis personis: & utraq;
cognitio dicit Deum summe bo
num, & summe diligēdum: sed
multo nobilius fides, siue cogni
tio gratuita: Per hunc modum
utraque dilectio Deum diligit
summe, sed magis & nobilius di
lectio gratuita. Alia differentia
consueuit dari, p dilectione na
turali diligit Deum animus, si-
ue affectus rectus, qa bonus si-
bi: & ideo summe diligit, quia
summe bonum sibi: & oē bonū,
quod est, & qđ hēt, pendet ex
ipso: & nihil esset nisi per ipsū:
ideo plus Deum diligit, quam et
seipsum. Sed dilectione gratuita
diligit quis Deum, quia bonus,
& quia summe bonus, diligit
summe, & qa nō est bonus ipse
hō, nisi inquantum est ad Deū,
non diligit se nisi propter Deū,
& hoc dico dilectione gratuita.
Et sic triplex est differentia, pri
ma est a parte modi diligendi,
secunda a parte cognitionis di-
sponentis, siue principii: tertia
est a parte motiui; omnes autē
sunt rationabiles, sed primę ma
gis innitendū. AD VLTIMVM,
soluendū est p interemptionē,
quia natura rationalis, de qua
nunc loquimur, nō tantū amat
ratione indigentiæ: sed etiam ra
tione conuenientiæ, & compla-
centiæ: & ideo magis illud, qđ
natum est summe delectare, et
summe placere.

QVAESTIO II.

Angelus naturali dilectione quem magis diligat, superiorem, inferiorem, an parem?

VTRVM Angelus naturali di
lectione magis diligat superiorem, an parem, an inferiorē? Et quod magis superiorem, uide
tur. Si angelus angelum natu
raliter diligit, aut ergo, qa bo-
num, aut qa beneficūs sed quo-
cunq; modo angelus superioris
ordinis magis est bonus, et ite-
rum magis est beneficus, qđ an
gelus inferioris ordinis a supe-
riori recipit illuminationes per
eum modū, p quē Diony. dicit
ergo etc. ITEM. Angelus per na
turā institutā Deum super oia
diligebat; ergo si illud, qđ ma
gis approximat ad summū, in eo
genere est magis intēsum: ergo
si summe diligebat Deum. i. su
oia; ergo magis illud, qđ Deo
erat similius, et proximius; sed
angelus superioris ordinis est
huiusmodi: ergo etc. ITEM. An
gelus inferioris ordinis nolebat
æquiparari angelo superioris or
dinis, quantum erat de naturali
appetitu: ergo magis, et etiam
tius bonū illi uolebat, quā sibi
sed sup omnes angelos pares, et
inferiores se diligebat: ergo etc.

QVOD autem magis diligere
at angelum eiusdem ordinis,
uidetur. Dilectio naturalis con
cernit similitudinē. Vnde Eccli.
13. omne animal diligit sibi simile
sed angelus eiusdē ordinis simi-
lior est angelo sui ordinis quā
alterius: ergo magis diligit.
ITEM. Naturalis dilectio intē-
ditur per familiaritatem: unde
magis diligit homo naturaliter
domesticum, & socium suum,
quā extraneum: sed maior est
familiaritas, & societas angelo-
rum eiusdem ordinis: ergo &c.
ITEM. Ecclesia triumphans cō
formis est ecclesię militanti: sed
in ecclesia militante est distin-
ctio ordinum, & religionum, &
recto, & ordinato affectu, qui
non repugnat gratiæ, plus iun-
gitur homo ei, qui est eiusdem
professionis: ergo pari ratione,
& angelus naturali dilectione
plus diligebat angelos eiusdem
ordinis.

QVOD autem magis angelos
inferioris ordinis uidetur. Pri-
mo, quia probatio dilectionis
est exhibitio operis: sed ange-
lus superioris ordinis plus se cō
municat angelo inferioris quā
paris, nel superioris, & ad hoc
faciendum ordinatur per natu-
ram, non solum per gratiam: er
go &c. ITEM. Per naturā plus
amat rationalis creatura præ-
se, q̄ subesse: sed angelus me-
dii ordinis ideo subest, quia ha
bet superiores: ideo præest, quia
habet inferiores: ergo si magis
diligit præesse, magis per natu
ram diligit habere ordines in-
feriores quàm superiores: ergo
&c. ITEM. Nos uidemus in il-
nea consanguinitatis carnalis,
quod magis diligit homo eum
qui est infra, quàm eum qui est
supra, uel iuxta, ut puta magis
filium quàm patrem uel fratrē,
& hoc est per naturam: ergo ui
detur pari ratione q̄ in ordini-

bus angelorum magis affectio
conuertatur ad eum, qui infra
est, cum nullum sit uinculum
consanguinitatis nec supra nec
iuxta.

RESOLVTIO.

Ratione maioris boni optati angelus superiorem angelo magis diligit. Ratione autem intensionis affectus, aequalem. At uero ratione impensi beneficij, inferiorem.

RESPONDEO. Dicendum, q̄
magis diligere aliquem, hoc po
test esse tripliciter, Aut ratione
boni optati, aut affectus intensi,
aut ratione effectus impensi.
Ratione doni optati, dicitur qa
aliquem magis diligere quan-
do ei maius bonum optat, & sic
dicitur diligere magis, quia ad
maius: hoc modo naturali dile-
ctione procedēte ex iudicio rō
nis rectæ magis diligebat ange
lus angelum superiorem, uole-
bat enim ipsū excellere, & plus
boni habere, sicut & deus con-
ditor uoluit sic ordinare. Ratio
ne affectus intensi dicitur ma-
gis alterum diligere, quando af
fectio eius plus trahit alterum,
& magis consolatur de eius so-
cietate: & sic dicitur aliquis ma
gis illum diligere, cum quo li-
bentius cohabitat: & sic ange-
lus magis diligebat per naturā
angelum eiusdem ordinis. Quia
sicut naturali affectu magis di-
ligit quis cōpatriotas suos, ma-
xime quando conformātur sibi
in moribus: & sicut magis dili-
git homo eum, qui est eiusdem
professionis, & officii, ubi inui-
dia non interponit partes suas:
sic angelus alterum angelū eiusdem ordinis magis dilectione naturali amplecti intelligēdum est

est, cum se uiderit a conditore officii æqualitate, & naturæ similitudine illi sociatum: nec esset tunc morũ diuersitas, nec inuidię malignitas. Ratione effectus, siue beneficii impensi dicitur quis magis eum diligere, cui plura bona impendit, & circa quem magis sollicitatur, sicut magis mater confouet filiũ tenellum, & sollicitior est circa illum, quam circa aduletum, & magis circa infirmum quam circa sanum: & hoc facit consideratio maioris indigentiæ: & hoc modo dici potest, quod angelus superioris ordinis magis diligit angelum inferioris, quia angelus paris uel superioris ordinis non indiget sic sua instructione, siue purgatione secũdũ qđ angelus inferioris ordinis. Et sic secundum diuersas uias, mẽbra propositæ quæstionis se hũt sicut excessẽtia & excessa.

ET IDEO rationes ad tria prædicta membra decurrentes sibi nõ obuiant, & cõcedi possunt quamuis non sint multum cogentes. Si autem quis ex prædictis omnibus simpliciter uelit inferre maioritatẽ dilectionis: unica responsione potest omnibus obuiare, scilicet quod omnes procedunt ab insufficienti. Si uero concluditur excessus dilectionis determinatæ uel in bono optato, uel in effectu itẽso, uel i effectu impẽso: satis ꝺ plano omnes possunt concedi.

DISTINCTIO QVARTA.

De habitibus beatitudinis & miserię angelorum.

Prou. 14. Quod nõ fuerũt mali angeli ꝑscij sui casus boni nere forte fuerũt ꝑscij futuri boni.

POST hæc uidẽdum est, utrum perfectos et beatos creauit deus angelos, an miseros & imperfectos. Ad quod dici potest, quod nec in beatitudine, nec in miseria creati sunt. Miseri.n. ante peccatũ esse nõ potuerunt, quia ex peccato miseria est. Nã si non fuisset peccatum, nulla esset miseria. Beati quoque nunquã fuerũt illi, qui ceciderunt: quia sui euentus ignari fuerunt: ideſt prescati & ſuplicij futuri. Si enim lapsum suum præsciuerunt, aut uitare noluerunt, sed non potuerunt, & ita erant miseri: aut potuerunt, sed noluerunt, & ita erant stulti & maligni. Ideoque dicimus, quia non erant præscij euentus sui: nec eis data est cognitio eorum, quæ futura erant super eos. Boni uero & qui perstiterunt, forte sue beatitudinis præscij fuerunt. unde Aug. super Gene. Quomodo (inquit) beatus iter angelos fuit, qui futuri peccati atq; ſupplicij præscius non fuit? Quæritur autem cur non fuerit. Forte hoc Deus reuelare diabolo noluit, quod facturus uel passurus esset: ceteris uero reuelare noluit, quod in ueritate mansuri essent. His uerbis uidetur Aug. significare, quod angeli, qui corruerunt, non fuerunt præscij sui casus: ideoque beati non fuerunt. Et quod angeli, qui perstiterunt, beatitudinem sibi affuturam præsciuerunt, atque de ea certi in spe extiterunt: unde quodammodo iam beati erant. Et reuera si ita fuisset, posset illos dici aliquo modo fuisse beatos; alios uero non, qui nescierunt euentum suum.

Lib. 11. ca. 27.

Intelligentia recta verborum Augustini

Lib. & c. ꝓdẽ. Sed hoc magis opinando & quærendo dicit Augu. quam asserendo: unde & huic opinioni opponens consequẽter subdit. Sed quare discernebantur illi a ceteris, ut Deus isti, quę ad ipsos pertinerent, non reuelaret, alijs uero reuelaret: cũ non prius sit ipse ultor quàm aliquis peccator, non enim dãnat ipse innocentes, Hic uidetur innuere: quod nec peccaturis futurum malum, nec permansuris futurum bonum reuelauerit, Ideoque nec illi, qui ceciderunt unquam, nec illi qui perstiterunt usque ad consummationem beati fuerunt, quia beati non poterant esse, si de beatitudine certi nõ erãt uel si damnationis incerti erant. Vnde Augu. in eodem, Dicere (inquit) de angelis, quòd in suo genere beati esse possent damnationis uel salutis incerti, quibus nec spes esset, quod mutandi essent in melius: nimia præsumptio est. Quomodo enim beati esse possunt, quibus est incerta sua beatitudo?

Augu. super Gen. li. 11. Cap. 19 Cap. 17

Summa, & confirmatio dictorum

Ex prædictis consequitur, quod angeli, qui corruerunt, nunquam beati fuerunt, nisi beatitudinem aliquis accipiat illum statum innocentiæ, in quo fuerunt ante peccatum. Illi uero, qui perstiterunt aut suam beatitudinem futuram Deo reuelante præscierunt, & ita spei certitudine aliquo modo beati fuerunt: uel incerti extiterũt suæ beatitudinis & ita aliter beati non fuerũt, quam reliqui qui ceciderũt. Mihi autem, quod posterius dictũ est, probabilius uidetur.

Vide Augu. lib. 11. de ciuitate dei Ca. 13.

Responsio ad id, an angeli essent creati perfecti, aut imperfecti.

Ad hoc autem, quod quærebatur, utrum perfecti, uel imperfecti fuerint creati: dici potest, quæ quodammodo perfecti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecti fuerint, & quodam alio modo imperfecti. Non enim uno modo aliquid dicitur perfectum, sed pluribus.

Quod tribus modis dicitur perfectum.

Dicitur namque perfectum tribus modis. Est enim perfectum secundum tempus, & perfectum secundum naturã, & est uniuersaliter perfectum. Secundum tempus perfectum est, quod habet quicquid tempus requirit, & conuenit secundum tempus haberi: & hoc modo angeli erant perfecti ante confirmationem uel lapsum. Secundum naturam perfectum est, quod habet quicquid debitum est, uel expedit naturæ suæ ad glorificationem: & hoc modo perfecti fuerunt angeli post confirmationem, & erunt sancti post resurrectionem. Vniuersaliter & summe perfectũ est, cui nihil unquam deest, & à quo vniuersa prouenient bona, quod est solius Dei. Prima ergo perfectio est naturæ conditæ: secunda naturæ glorificatæ: tertia naturæ increatæ.

Addit, quales fuerunt angeli in conuersione, & auersione.

Dist. 6. *Quales fuerunt angeli in creatione, ostensum est, boni scilicet, & non mali: iusti, ideſt, innocentes & perfecti quodam modo: alio uero modo imperfecti. Beati uero non fuerunt usque ad confirmationem, nisi beatitudo accipiatur (ut iam dictum est) ille status innocentiæ, & bonitatis, in quo conditi sunt.*

SVPRA egit Magister de habilitatibus naturalibus, & de habilitatibus ad perfectionem præparantibus. In hac parte agit de habilitatibus in statum perfectũ constituentibus, unde inquirit, utrũ angeli mox vt creati sunt, fuerunt beati, & perfecti. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima prosequitur quæstiones de beatitudine. In secunda de perfectione ibi, *Ad hæc autem quod quærebatur.*) Prima pars hẽt tres. In prima determinat quæstionem quantum ad illos, qui ceciderũt: ostẽdens quod nunquam beati fuerunt. In secũda quantũ ad eos, qui remanserunt, & hoc ibi *Sanctorum qui perstiterunt &c.*) In tertia breuiter resumit prædeterminata de utrisque, ibi. *Ex prædictis consequitur &c.*) Similiter secunda pars, in qua prosequitur utrum angelici sint creati perfecti, habet tres particulas. In prima innuit, quod per distinctionem est respondendum. In secunda subiungit distinctionẽ, ibi, *Dicitur namque perfectum &c.*) In tertia uero resumit prædeterminata breuiter ostẽdẽs qualis facta fuit natura angelica, ibi, *Quales facti fuerunt angeli in creatione.*

Dub. 1. *Beati quoque nunquam fuerunt &c.*) Contra. Ad hoc qđ aliquis sit beatus non oportet scire omnia, sed sufficit deum cognoscere. Item. Beatitudo non est aliud quam clara uisio dei: sed ad hoc requiritur cognitio euentus: ergo &c. Resp. Dicendum, quod ad beatitudinẽ non solum dos uisionis requiritur: sed perfectæ tentionis: perfecta autem tentio non est nisi quando est cum securitate, securitas autem non est nisi ubi est securitas de permãsione: & qa hoc angeli non potuerunt habere, saltem qui lapsuri erant, quia falsum erat ipsos permansuros: ideo beati nõ fuerunt. Ad illud quod obiicitur, qđ sufficit deũ cognoscere. Dicẽdum, ꝙ falsũ est, immo oportet etiam perfecte tenere. Et quod subiungit, quod aperta, & clara uisio Dei est tota merces. Dicendum est, quod hoc est uerum per concomitantiam: nix enim aut nunq̃ est ita aperta dei uisio, quin sit futuræ permansionis certitudo aut si non est, non est in illa perfecta beatitudo: hanc autem uisionem apertã, quæ est facie ad faciem, non habuerunt angeli ante confirmationẽ, immo simul dei uisionẽ habuerũt & tentionẽ: licet ante aliquantus cognoscerent, & amarent, siue ad hæc duo habiles essent.

Dub. 2. *Quia beati esse non poterant &c.*) Contra. Certitudo damnationis potius est contraria beatitudini quàm consona; sed si certitudo nihil confert ad gloriam: ergo incertitudo nullo modo impedit gloriã, siue beatitudinem perfectã. Resp. Dicẽdum, quod de aliquo futuro dupliciter potest haberi certitudo uel in parte affirmatiuam, uel in partem negatiuam: & sicut ad beatitudinem oportet habere certitudinem de eius perpetuitate futura, ita oportet habere certitudinem de miseria nũ quã futura: ista enim duo sunt omnino inseparabilia. Certitudo ergo damnationis nunquã futura confert ad gloriam: & quoniam incertitudo æque priuat certitudinem respectu affirmationis sicut & respectu negationis: ideo certitudo negationis, ita repugnat sicut in certitudo permansionis: & sic habet intelligi illud uerbum.

Dicitur namq; perfectum &c.) Ista diuisio perfecti uiderur insufficiens, quia non tantum est perfectio secundum naturam, sed etiam secundum gratiam, & gloriam et secundum gratiam est multiplex genus perfectionis. Item. Quæritur quare magis accipitur unũ genus perfectionis secundum tempus quam secundum aliud accidẽs. Resp. Dicẽdum quod perfectũ dicit complementum, siue completionem in qua est status. Status autem ponitur in aliquo dupliciter, aut simpliciter, aut in genere. Si simpliciter, sic est tertium membrũ: si in genere creaturæ, hoc potest esse dupliciter aut inquantum exit a deo, & sic habet rationem uestigii, & reperitur hęc perfectio in omni creatura quãdo perducta est admodum Dub. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum, speciem, & ordinem sibi competentem. Alio modo inquantum creatura redit in deū, & sic est pfectio gloriæ, & hāc vocat Magister perfectionē secūdum naturam. Vnde ponendum, quod est perfectio secundum essentiam, & secundū participationem: & hoc dupliciter, uel secundum egressum, uel secundum regressum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An angeli in gloria uel beatitudine creati sint.

AD intelligentiam huius partis quęruntur tria. Primū est, quales creati sunt angeli quātum ad gloriam. Secūdum, quantum ad futuri euentus prę scientiam. Tertium est quantū ad cognitionē matutinam. Circa primum quæruntur duo. Primum est, utrum in sui creatione habuerunt gloriam. Secundum est, utrum habuerunt gratiam.

VTRVM angeli creati sint in beatitudine, siue gloria. Et quod sic, uidetur. Ezech. 28. Tu plenus sapiētia, & perfectus decore in delitijs paradisi fuisti: sed esse in delitijs paradisi, & esse plenum sapientia, est ipsa beatitudo, quam dicimus æternam gloriam: ergo &c. ITEM. Aug. in Lib. de Mirab. sacræ scripturæ. Angelus in summo sui ordinis honore cōstitutus lapsus est (loquū de angelo ante lapsum) sed summus honor ordinis angelici est beatitudo & gloria: ergo &c. ITEM. Aug. de fi. ad Pe. Angelici spiritus pro eo quod rationabiles sunt facti æternitatis, & beatitudinis donum in ipsa naturæ suę spiritualis creatione diuinitus acceperunt. ITEM. Idē de ecclesiasticis dogmatibus. Angeli, qui in illa, qua creati sunt beatitudine, perseuerant: non naturā possident ut non mutentur: ergo si modo habent ueram beatitudinem, patet quod in beatitudine creati sūt. ITEM. Ratione uidetur: quia angelus a sua creatione habuit habilitatem ad diligendū deū propter se, & super omnia: ergo habuit habilitatem ad fruendū deo: sed ipse nō habuit aliquod retardatiuū ex parte affectus, nec obumbratiuum ex parte intellectus: ergo totaliter ferebatur in ipsum deum amore fruitionis: ergo cum talis status, & actus sit beatitudo, & gloria, patet &c. ITEM. Deus fecit li. arbitrium conuertibile; ergo cum possit habere creatura rationalis ipsum inconuertibile, ut patet modo in sanctis angelis, aliqbus debuit hoc modo facere: sed non est inconuertibilitas li. ar. in beato nisi per gloriam, ergo &c. Aut si dicas q̄ non debuit facere, hoc non uidetur, quia debuit facere res optimo modo: sed iste est optimus status ipsius angeli: ergo aliquem in hoc statu debuit facere.

CONTRA. Iohan. 8. Ille in ueritate non steterit: sed beatitudo est status omnium bonorum aggregatione pfectus: ergo est status in ueritate: ergo Lucifer non fuit actu beatus: sed inter omnes perfectus, & nobilis erat conditus: ergo &c. ITEM. Obijcitur, quod perseuerantia, hæc securitas est de essentia, siue substantia beatitudinis: beatus enim nō est, qui potest amittere bonum, quod habet: sed angeli potuerunt amittere, quia amiserunt: ergo &c. ITEM. Nullus laudatur, uel uituperatur i his, quæ habet a natura, uel conditione: sed sicut damnationi essentiale est uituperium, ita beatitudini essentialis est laus: ergo impossibile est, quod aliquis beatus sit a conditione, immo est repugnantia in adiecto. ITEM. Aut omnes fecit Deus beatos, aut aliquos. Nō omnes, constat, quia plures ex eis ceciderunt. Nō aliquos, ut uidetur, quia tunc illi præcellerent alios quasi præ excellentia improportionali: ergo lucifer non fuisset ausus se eis præponere: quod si ausus est, uidetur quod nulli cōditi sunt beati. SI TV DICAS, quod maiorem audaciam præsumpsit. sæquiparari Deo, quam magis præesse beatis: adhuc non soluit. Si enim Deus beatos condidit angelos ab ipsa cōditione: hoc fuit, quia naturæ eorum conuenabat ut sub tali pfectione, & tam nobili fierent: si ergo lucifer (ut dicunt sancti, & Magister dicit in sequētibus) splēdidissima habuit naturalia, magis debuit, & congruum fuit ipsius naturam gloria insigniri, quod si ipse (ut pater) beatus fuit non est pater, &c.

RESOLVTIO.

Si beatitudo status, bonorum omnium aggregatione perfectum dicat; nemiquam angeli beati creati sunt. At si priuationem, omnis mali secum notet, ut sic & quidem beatos eos creatos dicimus.

RESP. Dicendū sicut prætactū est supra. Quorundā opinio fuit quod angeli, quia sunt spirituales, & actuales, in instanti suæ creationis fuerunt in actu conuersionis, & auersionis: & sicut in prima auersione sunt damnati essentialiter illi, q̄ auersi sūt, ita in prima conuersionem illi glorificati sunt æternaliter, qui conuersi sunt: & ita dicunt intellexisse Aug. & fuisse eius positionem, quod aliqui sint creati beati, & formati: quia simul tempore, licet posterius natura factum est cœlum, & lux, idest angelica natura informis & formata. Lux enim (ut dicit Aug. xi. de Ciuita.) dicuntur angeli, quia illuminati sunt, ut beatè semperque uiuerent. Sed tamen hęc positio supra improbata est tanquam falsa, & erronea: ratione illius partis, quæ dicit, in primo instāti fuisse auersos. Rōne alterius partis pari rōne improbata est. & patet falsitas per Augustī. de correctione, & gratia: ubi dicit quod angeli, & si beati sint, erat tamen adhuc quod eorum beatitudini adderetur, si permansissent. Constat qđ beatitudini, & glorię cum sit inuariabilis nō sit additio: constat etiā quod loquitur cōiter de bonis, & malis: cum dicit, si permansissent. Et ideo aliter est dicendū, qđ beatitudo dupliciter pōt dici. Vno modo status perfectus plenitudine omnis boni, & hæc ponit uisionem Dei claram, & tentionem perfectā: & hoc modo angeli non sunt creati, nec aliqui, nec omnes: sed habuerūt quidam ex eis in ipsa confirmatione. Alio modo dicitur beatitudo status perfectus priuatio-

Cap. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nę omnis mali tam pœnæ, quam culpæ, & tales creati sunt angeli, quia innocentes, & impassibiles: & de hac beatitudine loquit Augu. sed hęc non est perfecta, nisi cum additur ei altera: & de hac currunt auctoritates probātes quod beati sunt.

S. Tho. 1. par. qū. 62. artī. 1. tenet beatitudinē naturalē.

AD ILLVD enim, quod dicit Ezech. In delitiis paradisi fuisti. Dicendum, quod sicut primus homo conditus est, & positus in delitiis paradisi, quæ tamen non erant delitiæ beatitudinis perfectæ: & sicut data est ei sapientia ad cognoscendum omnia mundana, sed non illa, quæ est uisio Dei in patria: simili mō intelligēdū est in angelo. QVOD dicit Augustī. de Mirab. sacræ scripturæ, intelligit quantum ad naturalia: quia ita bona habuit, quod non erat habiturus meliora, unde & in illo loco conditus est, in quo erat beatificandus. DVAE uerō sequentes auctoritates loquunt̄ de beatitudine secundū illas duas differētias, quas dixi. AD ILLVD, quod obiicitur, quod habebant fruitionem sine retardatione.

Dicendum, quod uerum est, nō tamen habebant in perfecta cōpletione: quia Deum non uidebant facie ad faciem: sed in effectibus cognoscebāt, & in seipsis maximē: sicut melius patebit in

Articulis sequentibus.

tra. AD ILLVD, quod obiicitur, quod debuit dari aliquibus lib. arbitr. inuertibile. Dicendum est quod (quantum est de conditione) nulli debuit dari, quāuis posset: quia homines, & angelos meliores iudicauit Deus, si ei liberaliter deseruirent, ideo utrūq; potuit; manu cōsilii sui.

QVAESTIO III.

An angeli creati sint in gratia?

SVpposito q̄ angeli non sint creati in gloria; quæritur, si sint creati in gratia. Et uidetur, quod sic per Augu. xii. de Ciui. Dei. Creauit Deus angelos, simul in eis condens naturam, & largiens gratiam. ITEM. Super illud Oseæ. iii. Dilexerunt uinacia uuarum Glo. Hieron. Per uinacia intelliguntur dęmones, q̄ creati sunt in magna pinguedine Spiritus sancti: sed per superbiam arefacti, de cęlo ceciderūt: constat quod pinguedo Spiritus sancti est gratia Spiritus sancti. ITEM. Damasce. expressius. Per uerbum Dei creati sunt oēs angeli, & a Spiritu sancto p̄ sanctificatione perfecti: si ergo sanctificatio perfecta, non est, nisi per gratiam gratum facientem, & ipse loquitur de omnibus: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quod Deus cū sit liberalissimus, promptus est gratiam dare oībus paratis recipere. Vnde & Anselm. Ideo homo non habet gratiam, non quia Deus nō dat: sed quia ipse non recipit: sed nulla melior præparatio ad gratiā quam pura innocentia, & uoluntas recta: ergo si hæc erant in angelis a sui origine, & creatione, per cōsequens & gratia. ITEM. Fecit Deus creaturam rōnalem ad inhabitandum in ea, & hoc, quia ipse Deus uult in ea habitare: unde Prouerb. viii. Delitiæ meæ esse cum filiis hominum: ergo quod non inhabitet, uenit ex aliqua praua dispositione ex parte mentis: cum ergo in angelis nulla praua esset dispositio ex parte mentis, immo omnimoda

modā idoneitas ad gratiam, uidetur &c. ITEM. Promior est Deus ad miserendum, quam ad condemnandum: sed ipse fecit angelos in statu, in quo statim poterant de mereri, &c. ergo in statu, in quo poterant mereri: sed non contingit mereri sine gratia gratū faciente: ergo &c.

CONTRA. Aug. sup. Ge. ad litteram. Per cœlum intelligitur angelica natura informis per defectum formæ naturalis: ergo informis fuit per defectum formę superadditæ naturæ: sed hæc est gratia; ergo &c. ITEM. Grego. xxxii. Moral. tractans illud uerbum. Ezech. xxviii. Aurū opus decoris tui, & foramina tua, in qbus conditus es, pparata sunt. Huius lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt: quia uidelicet capax charitatis conditus fuit, quasi repleri uoluisset stantibus angelis, tanquā in ornamento Regis positis lapidibus inhærere potuisset. Habuit ergo iste lapis foramina; sed per superbiæ uitium charitatis auro non sunt replera: ecce expresse, q̄ non habuit charitatem. ITEM. Ratione uidetur, quia gratia in angelo nullā habet retardationem: ergo si haberet gratiam unientem Deo, totaliter angelus ferretur in Deū: ergo nunquā peccasset: sed peccauit; ergo nunq̄ charitate, uel gratiā habuit. ITEM. Sicut se habet culpa ad dānationē æternā, ita gratia ad gloriā: sed statim ut habuerūt culpā, fuerūt dāna tæternaliter, & obstinati: ergo statim ut habuerunt gram, fuerunt cōfirmati: ergo nunq̄ fuissent lapsi, si gratiam habuissent.

RESOLVTIO.

Quicquid dicant alij, cum Magistro probabilius subsistimus, angelos in gratia gratum faciente non esse creatos.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ hæc quæstio facti est: & quia non inuenimus aliam rationem quām congruitatis, probabiliter possumus utrunq; opinari, sicut, & alii ante nos. Fuerunt enim aliqui dicentes, quōd angeli omnes creati sunt in gratuitis gratum facientibus. Et ratio, quæ mouit eos, fuit hæc ex parte Dei, scilicet perfecta liberalitas: & ex parte creatorum idoneitas. Quia enim ab instanti creationis erant uasa, & recepta cula munda, & Deus est promptus suam gratiam impartiri, ni si habeat obstaculum ex parte suscipientis: non dimisit Deus illa ad momentum uacua: sed statim ut condidit, gratia illustrauit: & talia debuerūt de manu Dei exire receptacula, ut statim essent prompta in bonum usum. Vnde sicut probabiliter coniciunt aliqui, quod Deus fecerit arbores plenas fructibus, & alia in statu nobilissimo, & p fectissimo: si. etiam naturam angeli ornauerit gratia a sui cōditione, quæ in primo usu bono sine uictoria erat perpetuanda: & in prima deordinatione perpetualiter amittenda. Hæc est una positio: & satis uidetur consona sanctorum auctoritatibus, ut pater inspicienti. Fuerunt etiam alii, qui dixerunt angelos non habuisse gratiam gratum facientem ab inflāti. creationis, sed post. Et ratio, quæ eos mouit, e dispositio angelicę naturę,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ fertur in id, quod appetit sine retardatione. Vnde sicut ex conuersione ad malum ita ꝙ funde conuersi sunt, ut nō possent redire: sic, immo multo magis ex conuersione ad bonum, siue ex habilitate, ita bono toraliter adhæsissent, si gratiam habuissent, ꝙ nunquam lapsi essent. Vnde non, uidetur aliquo modo probabile, quòd Lucifer habuerit gratiam: & si ipse non habuit, cum inter cæteros esset excelsus: a maiori arguitur, nec alios habuisse a sui origine. Hāc positionem, uidetur acceptare Magister: hanc positionem cōmuniter tenent Doctores: & ita huic tanquam probabiliori, & communiori concordant.

AD auctoritates in contrarium adductas respondendum per distinctionem gratiæ. Vno enim modo gratia dicitur communiter: prout comprehendit quidquid naturalibus est superadditum: naturalibus (inquam) quæ sunt de essentiali rei cōstitutione: sicut dicitur ex gratia habere bonum ingenium, bene legere, bene cantare, & huiusmodi. Alio modo dicitur, ꝙ superadditum est lib. arb. ad rectitudinem faciens, & disponēs: sicut dicimus uirtutes naturales, sicut innocentia, mititas, pietas. Tertio modo, quod est superadditum tāquam rectificās, & complens, & eleuans: & hæc dicitur gratia gratum faciens: quia facit hominem acceptabilem Deo: & ideo acceptabilem: quia conformem. Quando ergo dicitur, quod angelo data sunt gratuita: aut non intelligitur de gratuitis tertio modo dictis, sed primo uel secundo: quia sic multa dona gratuita habuerūt. Aut si intelligitur de gratuitis proprie dictis, nō intelligitur ab instanti creationis: sed sicut intelligitur peccatum diaboli fuisse ab initio: quia statim post initium, & post primum motū deliberatiuum cecidit, ita intelligēdum est de gratia angelorū. Aut si intelligitur de gratuitis proprie dictis, & ab instāti creationis, hoc non intelligitur formaliter, siue essentialiter: sed dispositiuè: unde dicitur aliquis creatus in aliquo, quia in proxima dispositione ad illud. Et ita per hanc triplicem uiam ad auctoritates inductas, & multas alias, quæ possent induci, potest breuiter responderi. AD rationes autem sumptas a Dei liberalitate. Dicendum, ꝙ liberalitas est saluo ordine sapientiæ, & iustitiæ. Quamuis enim ab instanti creationis cuiuslibet hominis posset eum beatificare, tamē lōgo tempore tardat. Similiter quāuis possit cuilibet paruulo gratiam dare sine baptismate, sicut cum baptismate, tamen nō dat. Et ratio huius est, quia gloria est bonum laudabile, & ideo nō datur nisi per meritum laudabile: & ideo conuenit eam dare p̄cedēte aliquo merito congrui. Similiter, quando confert gratiam, si confert adulto, cum gratia faciat habentē dignū gloria, nō cōfert nisi ad motū lib. arb. si hēt usum: si uero nō hēt, ad motum fidei alienæ, siue ad meritum Christi: ideo secundum ordinem sapientiæ non statim debuit dare, sed expectare motum liberi arbitrii, quod & fecit: unde

de ad se conuersis sine mora dedit gratiam. Patet igitur responsio ad illud, quod obiicitur de liberalitate, & inhabilitate: quia non tantum exigit mundiciam, ut dispositionem, sed motum liberi arbitrii. in adulto: paruulo uero potest alienum meritum suffragari, sicut & demeritum.

AD ILLVD, quod ultimò obiicitur de statu, quod I malo erat. Dicendum, ꝙ falsum est: quamuis enim non posset mereri ex his, quæ acceperat: tamen quia dominus ita promptus erat dare, sicut ipse accipere, nullum habebat obstaculam in merendo, sicut nec in demerendo: & hoc patet. Sicut enim facilè fuit diabolo auerti, ita facilè bonis angelis conuerti: sicut auersio fuit demeritoria, ita conuersio facta fuit meritoria, statim apposita gratia. Vnde sicut aliquis nō in directè dicitur habere aliquid, quod statim habet dū indiget, & petit, quamuis non penes se habeat: sic etiam non indirectè potuerunt dici angeli gratiam habuisse: ꝙ si habuissent maiorem facilitatem ad malum, siue inclinationē, & diuinum adiutoriū in opportunitate deesset, rectè obiiceret.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An aliquibus angelis data sit futuræ glorificationis præscientia?

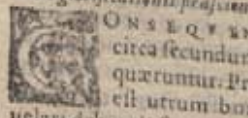

CONSEQVENTER circa secundum duo quæruntur. Primum est utrum bonis reuelari debuerit futura permansio. Secundum est, utrū reuelari potuerit malis sua damnatio.

CVM nullis in creatione data sit gloria, nullis etiam data sit gratia, utrum aliquibus, data sit futuræ glorificationis præscientia. Et quòd sic uidetur. Deus ab instanti suæ creationis angelos condidit repletos præscientia rerum mundanarū: sed Deo magis placet, quod serui sui habeant scientiā de his, quæ spectant ad salutem. Si ergo præscientia futuræ salutis erigit animum, & delectat: ergo cum aliqui essent saluandi, uidetur ꝙ saltem debuit eis dari præscientia talis: constat enim: quod potuit. ITEM. Si non fuerunt de salute certi: ergo potuerunt rationabiliter dubitare, & timere: sed timor pœnam habet: ergo pœna ante culpam: sed hoc est inconueniens: ergo sequitur, ꝙ illi saltem debuerunt certificari, qui erant saluandi. ITEM. Propinquiores erant angeli ad gloriam, quàm nos in miseriis constituti: ergo saltem tantam certitudinem, uel maiorem habebant, quantam nos habemus. Sed nos habemus certitudinem spei: ergo ipsi habebant hanc, uel aliam: sed hanc non habebant, quia spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, prouenies ex gra, & meritis. Cū ergo ipsi nō haberēt gram, & merita certitudinaliter, sperare eis fuisset præsumptio: non ergo habebāt certitudinē spei. Sed nō est aliā dare, ꝙ certitudinem p̄scientiæ, uel reuelationis: ergo uidetur aliquibus saltem esset data.

CONTRA. Plus est dare certitudinem de gloria, quàm dare gratiam: multis enim Deus dat gratiā, quibus tamen non reue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

at certitudinaliter suam gloriã: ergo cum nõ habuerunt gram, sicut supra probatum est: patet, ꝙ nec stabilitatis præscietiam.

ITEM. Diabolus, siue Lucifer non habuit præscientiam de statu, quia non erat permansurus: ergo si ipse fuit plenus sapiẽtia, & pfectus dec re inter oes, uidetur, ꝙ nulli alii habuerunt.

ITEM. Ostenditur ꝑ deductionẽ ad duplex incõueniẽs. Vnũ inconueniens est excusatio diaboli, siue sui peccati. Posset.n. de peccato suo quodãmodo se excusare, quia sciẽtiã non habuit, quam Deus aliis angelis dedit. Aliud incõueniens uidetur accusatio Dei: quia ante uidetur punisse malos, q̃ mali fuerint: et ꝙ ante gratiam suam, siue donum scientiæ subtraxerit, q̃ aliis dedit, qui non præcellebant ipsos nec merito uitæ, nec dignitatæ naturæ.

RESOLVTIO.

Cum præscientia futuræ glorificationis notitia sit potius ad præmiũ, quàm ad meritum spectans; minimè arbitrandum est, alicui angelorum tradiram fuisse.

RESPOND. Circa hoc duplex fuit opinio, sicut tãgit Magister in litera. Quidã.n. dicere uoluerunt, ꝙ bonis, qui permansuri erant, data est reuelatio, siue p̃scientia suæ stabilitatis: & hoc loco spei, ratione cuius iam quodammodo beati erant. Et innituntur illi uerbo Aug. quod dicit opinãdo super Gen. ad literam: forte Deus diabolo reuelare noluit, quid facturus, uel passurus esset cæteris uero reuelare uoluit, ꝙ in ueritate maneuri essent. Alia est positio, ꝙ nullis data est præscientia sui status: quia habere certitudinẽ de sua permansione, est cognitio magis spectans ad statum præmii, q̃ ad statum meriti: & huius signũ est, ꝙ Deus, aut paucissimis, aut nullis reuelat quantuncunq; dilectis, & amicis se certitudinaliter glorificandos. Hæc.n. cognitio potius est expediens ad gaudendum, q̃ ad merendum: unde quia angeli erant in statu meriti omnes; quia nondum erant beati, ideo nullis data est hæc cognitio. Et hæc positio magis est rationabilis, & magis placet Magistro, & magis consonat uerbis Aug. sicut patet in litera. & 11. de Ciuit. ubi dicit, ꝙ pares fuerunt angeli quantum ad conditiones ante lapsum. Vnde si alicubi uidetur dicere contrariũ: si quis inspiciat adiacentia, aut opinando, aut q̃rẽdo dicit: & iõ hæc positio magis est tenenda. Cap. 11

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ Deus dedit angelis p̃cognitionem rerum mundanarum. Dicendum, quòd non est simile, quia cognitio uniuersi spectat ad perfectionem naturalis cognitionis: sed certa cognitio sui status spectat ad perfectionem gloriæ: & ideo solũ debet dari quando in statu tali ponitur a quo non potest cadere: & sic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd si nõ erãt certi: ergo uidetur, quòd rationabiliter poterant dubitare, & timere. Dicendum, quòd est certitudo ex parte cognitiuæ, & ex parte affectiuæ. Certitudo ex parte cognitiuæ est duplex. Vna scilicet infallibilis, ut quando ita scit aliquid, quòd falli nõ potest.

potest. Altera probabilis, ut quando habet uerisimiles rationes ad hoc, siue ad unam partẽ: ita quòd ad oppositum, aut nullas habet, aut paucas: & in angelis fuit certitudo secundo modo, non primo. Ipsi enim rationabiliter coniicere poterant ex his bonis, quæ acceperant, ꝙ ad beatitudinem parati erant: maximè cum in se nullam uiderent maculam. Certitudo ex parte affectiuæ est duplex: una in expectando, alia in tenendo. Expectare est spei: sed tenere est comprehensionis. Secunda, non potuit esse in angelis ante confirmationem: prima fuit semiplene, & minus plene, quàm in uiris sanctis: quia in his ex gratia, & meritis, in illis erat ex affectione naturæ.

EX HIS patent obiecta: quia certitudo probabilis, quæ nõ habeat rationes ad oppositum, liberat & a dubitatione, & a pœna timore. PATET etiam ultimò obiectum, quòd aliquã certitudinem habuerunt: sed tamen non oportet, quòd esset maior certitudine spei. ET AD ILLVD, quod obiicitur, quòd proximiores erant. Dicendum, quòd proximiores erant quantum ad statum, quia medii erãt inter gloriam, & miseriam. Sed tamẽ quia magis distabant quãtum ad meritum: quia nondum habebant pignus gloriæ, nec primitatis spiritus, sicut habent uiri sancti in hac uita: de quibus dicit Apostolus Rom.

6. Spes autem non cõfundit, quia charitas Dei, &c.

QVAESTIO II.

An mali angeli præscire potuerint suam casum?

VTRVM malis angelis reuelari potuit suus casus. Et quòd non, uidetur. Omnis certa cognitio futuræ pœnæ, & miserię est pœnalis: sed si angelus certitudinaliter sciret se peccaturũ, cum certo iudicio cognosceret peccatum esse puniendum, & peccatorem a Deo separatum esse miserum, haberet & præcognitionem certam suæ miseriæ; ergo pœnam ante culpam haberet: Sed hoc est contra ordinem diuinæ iustitiæ: ergo si Deus contra ordinem diuinæ iustitiæ non potest facere, Deus non potuit reuelare. ITEM. Omnis certa præcognitio de amissione alicuius boni cogit hominem desperare de illo: sed Deus neminem innocentem potest cogere ad separationem, q̃a non potest cogere ad peccatum: ergo non potuit angelo reuelare casum suum. ITEM. Fiat argumentum Anſ. in Lib. de Casu Diaboli. Si diabolus sciebat casum suũ, aut uolebat, aut non. Si uolebat: ergo iam ceciderat: ergo non præsciebat se casurũ. Si præsciebat, & nolebat: sed quanto magis nolebat, tanto plus dolebat: & quãto dolebat magis iustior erat: & quanto magis dolebat, erat miserior: ergo quanto iustior, tanto miserior: sed hoc est inconueniens: ergo &c. ITEM. Fiat argumentum Magistri. Si præsciuerunt: aut ergo uitare uoluerunt, & non potuerunt, & ita miseri fuerunt: aut uitare potuerunt, & noluerunt; & ita fuerunt stulti, & maligni. Si ergo quodlibet Cap. 21

istorum est impossibile: impossibile est, q̃ habuerint præscientiam sui casus.

SED CONTRA. Dominus potuit prædicere Petro sine peccato casum suũ: sicut dicitur Mat. 26. Et in aliis euangeliis: ergo pari rõne potuit reuelare Lucifero. ITEM. Ber. de grad. humil. tractans illud uerbum Esa. 14. Ponam sedem meam ad aquilonem, Puto per aquilonem reprobandos homines fuisse designatos: per sedem, potestatem in illos. Et in sequentibus dicit; q̃ in præscientia Dei suum præuidit principatum. i. quòd debebat præesse malis: & ideo dixit; ponam sedem. Ergo cum principatus sequebatur casum, & si potuit præuidere principatum, uidetur similiter, q̃ potuit præuidere casum. ITEM. Videtur, q̃ rationes de pœna non ualeãt duplici ex causa. Deus. n. potest separare, quæ naturaliter sunt coniuncta: ut in igne calorem a luce, sicut dicit Basilius: ergo multoforrius cognitionẽ prædictam a pœna. PRAETEREA. Quantuncunq; aliquid sit punitum: tamẽ non punit nisi subiectum punibile sit. Vnde si anima Petri esset in inferno, non puniretur: ergo cum angelus esset in statu illo innocens, & nullo modo ad pœnam dispositus; pater &c. ITEM. Videtur, q̃ ratio de desperatione non ualeat, q̃a sicut præcognitio damnationis est occasio desperationis: ita præcognitio gloriæ est occasio præsumptionis. Sed presumptio non impedit, quin Deus possit reuelare futuram glorificationem: ergo pari ratione desperatio non impedit, quin Deus possit reuelare lapsum. SI TV dicas, q̃ nõ est simile: quia ex parte illa est occasio, hic est necessitas. Contra. Desperare est actus uoluntatis deliberatiuæ: & actus, qui est peccatum: sed nihil põt cogere uoluntatem ad aliquid, maximè ad peccatum: ergo &c. ITEM. Præscientia Dei nõ ponit necessitatem: ergo nec præscientia diaboli: ergo si sciret, q̃ posset aliter esse: ergo posset adhuc sperare: non ergo cogeretur desperare.

RESOLVTIO.

certam præscientiam ex puris naturalibus non potuere angeli sui casus habere; cum is de numero contingentium extiterit: quæ soli Deo nota sunt.

RESPON. Dicendum, q̃ angelus certam præscientiam sui casus habere non potuit. Cum. n. hoc esset contingens, scire certitudinaliter oĩa non potuit: nisi ab eo, q̃ certitudinaliter omnia cognoscit, & tam necessaria, q̃ contingentia: quia eius cognitio ex re nõ pendet: talis est Deus solus: nõ ergo potuit præscire, nisi domino reuelante, Deus. n. sibi reuelare nõ potuit, quia nõ debuit prædicare, quod potuit, sicut prædixit Petro: quod non uoco reuelare: sed certam interius illuminationẽ dare ad pcognoscendũ suũ lapsum, hoc uoco reuelationẽ. Hanc aũt dare Deus nõ potuit de potẽtia ordinata: q̃a talis pcognitio de necessitate het annexam culpam, aut miseriam. Aut. n. sibi placeret, q̃ laberetur, & ita esset impius: aut displiceret, & ita esset miser, & doloroſus. Vtrumq; est Deo im-

possibile, & inordinatum: siue innocenti infligere pœnam, siue innocentem (dum est innocens) habere culpam: & hoc probat ratio prima Anselmi, & Magistri. Alia uero ratio de desperatione probat, quòd nõ potuit angelis reuelari sua damnatio: quia impossibile est certum de damnatione sperare: vnde illa uia bona est, & concedenda.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur primò: q̃ potuit ei deus reuelare, sicut & Petro, Soluitur, quia Petro non reuelauit, sed prædixit: unde Petrus non intellexit simpliciter, sed sub conditione: uel etiam non bene aduertit usque ad lapsum: sic credo, quòd potuit prædicere angelo. Tamen aliqui dicunt, q̃ non est simile: quia lapsus Petri erat reparabilis: non sic lapsus angeli. AD ILLVD, quod obiicitur: quòd præuidit suum dominium: quare similiter non suum præcipitium. Dicendum, quòd de ipso Bernard. miratur, & soluit, quòd ita potuit esse, sicut de Ioseph, qui uidit suum principatũ, & nõ præuidit suã uendictionem. Sic etiam diabolo potuit dominus reuelare dñium, & non præcipitium: quoniã dominiũ illud non necessitate het annexum præcipitium: põt. n. aliquis bonus dominari malis. Aliqui tamẽ uoluerunt dicere, q̃ illud, qđ dictũ est (ad aglonẽ) uerbũ est Propheræ. Diabolus. n. uolebat esse, & aliis sedẽ dñationis suę pponere: & ,pphęta pdicęs, qđ euęturũ sibi fuerat dicit, aquilonem: & in hoc signans malos. AD ILLVD, quod obiicitur contra rationem de pœna. Dicendum, quòd ab ipsa cognitione separare pœnam, siue dolorem: est auferre bonã uoluntatem: quia qui præuidet se facturum malum, & non dolet, hoc ipso est malus: & ita ista cognitio necessaria dispositione disponit animam uel ad pœnam, uel ad culpam: nec debet deus auferre, & separare pœnã, ut ex hoc redundet culpa: & sic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur de desperatione. Dico, quod supposito, quòd præuideret lapsum, & impossibilitatem resurgedi, cogeretur desperare, quia hæc cognitio non potest stare cum spe. Vnde si quis non credit aliam uitam, necessaria desperat de futura uita, q̃a hæc necessario exigitur ad spẽ: sicut qui certus est de damnatione, desperat de salute. Vnde nõ est simile de præsumptionis occasione, & præscientia dei: quia illa non auferunt, quod est necessarium ad humilitatem, & salutem: sed hæc præcognitio certa, necessariò aufert certitudinem ad oppositum, & ita certitudinem ipei.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An angeli in ipsa creatione matutinam cognitionem habuerint?

QVONIAM tertio loco quæritur utrum creati sint angeli illuminati cognitione matutina. Et circa hoc q̃runtur duo. Primum est, utrũ cognitionem matutinã habuerunt in ipsa creatione. Secundũ est, utrum uespertinã post glorificationem,

Quod

QVOD in ipsa creatione habuerunt cognitionem matutinam, ostenditur primo Augustin. enim super Genes. quasi per totum sic prosequitur illos septem dies ut per hoc intelligat septiplicem conuersionē angelorum super res: & dicit, ꝙ simul tpe oīa facta sunt, & ab angelis cognita. Si ergo quilibet dies habet mane, & uesperam: & isti dies fuerūt a principio eō ditionis angelicæ, quilibet angelus habuit cognitionem matutinam, & uespertinā a suæ creationis primordio. ITEM. Idē Aug. 4. super Gen. ad literam. Mens angelica pura charitate inhærēs uerbo Dei, postea quàm illo ordine creata est, ut præcederet oīa: postea uidit in uerbo Dei facienda, quæ facta sunt. Si ergo omnia simul cōdita sunt, necesse est, ꝙ hanc cognitionem habuit angelus ab instanti creationis: sed cognitio in uerbo est cognitio matutina: ergo &c.

Li. cel. hier. c. 4. ITEM. Dion. dicit, quod angeli sunt lumina: ergo quod angelus uidet in se, uidet in lumine: ergo si cognitio matutina eo ipso dicitur matutina: quia est in lumine, cum angeli hoc habuerūt a sua creatione: patet &c. ITEM. Angeli ante lapsum in principio suæ conditionis nullam habebant impuritatē peccati, nec obscuritatem mētis: ergo uidetur, ꝙ cognitio eorum esset cognitio clara: ergo uidetur, quod matutina: & ita ab instanti creationis cognitione matutina perfecti sunt.

CONTRA. Cognitio matutina est cognitio, qua quis cognoscit in ipso uerbo: sed in uerbo non pōt aliqs aliqd uidere, nisi uideat uerbū: uerbū aūt nullus pōt uidere, nisi beatus: si ergo angeli in principio suæ conditionis nō fuerunt beati, sicut supra probatū est: ergo &c. ITEM. Lux faciebat uespere, & mane; sed lux dicit angelicā naturam formatam: sicut dicit Aug. & super Gen. & de Ciuit. & formata fuit per gratiam, & gloriam. Cū ergo angeli nec gratiam, nec gloriā habbuerint in principio conditionis: quia nō essent lapsi: ergo &c. ITEM. Si in principio conditionis habuerunt cognitionē matutinā, eū dæmones habeant sibi data integra, & splendidissima maximè, q̄ spectāt ad cognitionē: ergo adhuc haberent cognitionem matutinā. Sed cognitio matutina est in uerbo, & in rationibus æternis: ergo dæmones adhuc haberēt istam cognitionem in uerbo: quod est cōtra Aug. de Ciui. qui dicit de Christo, ꝙ innotuit dæmonibus nō per id. ꝙ est uita, & lumen, & incommutabile: sed per quendam lucis effectum. ITEM. Sicut patet ex Textu, uespera præcedit mane, unde dicitur Factum est uespere, &c. ergo cognitio uespertina matutinam: sed cognitio uespertina sequitur existentiā rerū (sicut dicitur sup. Gene. ad literam lib. 4. ubi dicit Aug. Nisi prius sit, qđ cognoscat, cognosci non pōt) ergo cognitio matutina sequtur uespertinā: ergo oportet, ꝙ sit post existētia rerum: ergo non fuit concreata angelis a principio. ET IGITVR q̄stio, quo si omnia simul creata sunt: qualiter angelus potuit cognoscere res fiēdas de primo creatis. Rursus. Si matutina cognitio est gloriosa, quomodo potuit esse in angelis a suo primordio, eū omnes æquales fuerint: sicut Aug. uidetur uelle dicere ad Orosium, & Magister dicit in litera.

RESOLVTIO.

Nequaquā cum inter eorum creationem & lapsum uel meritum morula aliqua intercesserit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc diuersæ sunt positiones, quę consurgunt ex diuersificatione uerborum Augustin. in hac materia. Quidam enim attēdentes ad uerba August. super Gene. ad literam. dicunt, ꝙ quādo quæritur, utrū angeli a principio suæ creationis cognitionem habuerint matutinam, faciendā est uis: aut enim quæritur de omnibus, aut de aliquibus. Si de omnibus: sic respondent, ꝙ non omnes habuerunt. Lucifer enim nunquam habuit cognitionem matutinam, quia nunquam diuinam lucem uidit in seipsa: sicut in antecedēribus monstratum est. Si autem quæratur de aliquibus: sic dicunt, ꝙ habuerunt, quia simul tempore sunt creati: & ad deum per gloriam conuersi: & in eodem instāti sunt formati, & a tenebris diuisi: & in eodem instanti res omnes cognouerunt secundum suum ordinem, & connexionē: & hoc in ipso uerbo. Quę res, & si in eodē instanti, & simul cū angelis fuerunt conditæ: tamen angelorum conditione, & ipsorum ad deum conuersione sunt posteriores natura, & dignitate: & ideo dicitur, ꝙ angeli in uerbo cognouerunt res faciendas, & illud expresse uidentur sonare uerba Aug. in 4. super Gen. ad literam, circa finem. Sed quoniam Aug. 11. de ciui. dei expresse uidetur sentire contrarium: ibi enim dicitur, ꝙ fuerit mora inter creationem & lapsum, & ꝙ ante lapsum nec boni præscii fuerunt beatitudinis, nec mali miseriæ: nec illi lux, nec illi tenebræ erant: ideo ne sibi contra dicere uideantur, distinguunt aliqui cognitionem matutinā dupliciter. Cognitionem enim matutinam uocat Augu. cognitionem in uerbo. In uerbo autem dupliciter dicuntur cognoscere. Vno modo perfecte scilicet speculando, & intendo ipsū verbum, & in ipso alia: & hæc cognitio facit beatos. Alio modo suscipiendo illuminationem a uerbo: & ī illa susceptione cognoscendo alia: & hæc cognitio fuit angelis innata, quia indidit eis deus omnium species: & lumen super mentes angelorum expandit, quo cognoscerent facta, & facienda. Et hæc cognitio matutina est, de qua loquitur August. super Gen. ad literam, & hæc fuit in angelis: & per hoc soluūt contrarietatem ad utranque partem. Hanc etiam dicunt in dæmonibus remansisse; sed obscuratam propter culpam: iō non matutinam esse dicendam. Et sicut distinguūt in cognitione; ita etiam distinguunt & in luce, & in tenebris. Quod scilicet vno modo dicuntur angeli lux pp irradiationem ab illa superna luce procedentem secūdum statum naturæ, per quam cognoscunt res in proprio genere cognitione, quæ dicitur ve-

Cap. 24

spertina,

Universidad de Deusto
Biblioteca

spertina, & referunt ad deum: & sic dicitur matutina: & tenebra per oppositum dicitur ignorantia: quæ ab angelis est exclusa: unde dicuntur repleti fuisse sapientia. Alio modo dicit lux ipse angelus propter irraditionem procedentem a summa luce secundum plenitudinem gratiæ consummatæ, siue gloriæ, qua dicuntur angeli illuminati ut beate sapienterque uiuerent: & in hoc statu dicitur matutina cognitio propria, quæ nunquam fuit nisi in angelis beatis: & sic diuersis modis loquitur Augustinus.

EX HIS patent rõnes ad utrãque partem. Quia rationes ad primam partem intelliguntur de cognitione matutina large dicta, scilicet primo modo. Rationes uero ad oppositum intelliguntur de cognitione matutina ꝓpriè dicta, quæ scilicet est per gloriam: & hoc curialius est dicere, quam dicere quod Augustinus dicat contraria: & tanquã instabilis modo dicat hoc, modo cõtrarium. Nisi enim distinguatur, quod dicitur super Ge. recte uidetur contrariari ei, quod dicitur 11. de ci. dei. Quicquid autem sit de opinione Augustini in productione rerum ita determinatur. Quia licet cũ aliis sanctis contradicere uideatur, non est tamen credendum, quòd tantus homo sibi contradicat, maxime in his, quæ non retractat. Verum qualitercũque intelligantur uerba eius, magis standum est his, quæ dicuntur in lib. de ci. dei, ubi loquitur asserendo, quam super Gen. ad litteram, ubi ipsemet protestatur se loqui inquirendo. Cum igitur ibi dicat, ꝙ in angelo mota fuit inter creationẽ, & lapsum ac per hoc inter glorificationẽ, & creationem, & cognitio matutina propria sit gloriosa: tenẽdum est, ꝙ illam non habuerũt a sui conditione.

AD auctoritates igitur in cõtrarium, aut soluendum est, ꝙ ipse locutus fuerit inquirendo, & opinando: aut certe respondendum est per distinctionem, ut prædictum est.

QVAESTIO II.

An angeli habeant modo cognitionem uespertinam?

VTRVM in angelis sit cognitio uespertina post glorificationem. Et quod sic, uidetur Aug. 4. super Gen. ad literam, loquens de Hierusalem superna dicit: ibi semp est dies in cõtemplatione incommutabilis ueritatis: semp uespere i cognitione creaturę, i seipsa semp, mane ex hac cognitione in laudẽ creatoris est. ITEM. Ratione eadẽ. Lux est, quæ faciebat uespere, & mane: si ergo lux quæ facit mane, est illuminatio gloriæ: ergo in hac illuminatione est uespere: ergo in statu gloriæ est cognitio uespertina. ITEM, Cognitio uespertina est cognitio rerum in genere proprio: sed angelus gloriosus in proprio genere cognoscit res: ergo cognitionem habet uespertinam. ITEM, Angelus gloriosus amplius laudat deum, quam homo uiator: sed homo uiator non solũ laudat deum in sua maiestate: sed in operum suorum multiformitate: ergo & angelus beatus: sed hæc laus præsupponit cognitionem: ergo &c. CONTRA. 1. Cor. 13. Cum uenerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est: sed cognitio uespertina, iõ dicitur uespertina, quia tenebrę est admixta: angeli autem uidẽt in luce plena: ergo &c. ITEM. Cognitio fidei, quæ est per speculum, euacuatur aduenientę gloriæ cognitione, quæ consistit in uidẽdo uerbũ æternũ. Si ergo cognitio uespertina nõ uespertina e: qa i umbra creaturę: ergo non stat cum cognitione gloriæ. ITEM. Mane ueniens expellit uesperam, & similiter uespera expellit manẽ: sed in angelis continue est cognitio matutina, qua uident in ipso uerbo sine interpollatione: ergo non habet locum in eis uespertina cognitio. ITEM. Vespera est per declinationem solis ad occasũ: sed in angelis beatis nunquam est approximatio ad occasum: sed continuus fulgor, & calor lucis ęternæ: ergo nũquam est in eis cognitio uespertina. Et propter hoc est quæstioneũ tam mane, quam uespera utrunque importet approximationem ad noctem, & tenebras, & angeli distent distantia omnimoda tã a frigore peccati, quam ab ignorantia ueri, uidetur quod nec matutina, nec uespertina cognitio sit ponenda. sed potius meridiana. QVARITVR igitur pro quanto dicatur cognitio matutina, & pro quanto uespertina, & quare non ponitur differentia tertia, scilicet meridiana. Et iuxta hoc quæritur, ad quos pertineant istę cognitiones, & de ipsarum ordine, & prærogatiua: ut sic eluceſcat harum cognitionum quidditas, & natura

RESOLVTIO.

Habent utique angeli bonι modõ cum matutina uespertinam cognitionem: non temporis, sed dignitatis ordine ad illam se se habentem.

REND. Ad prædictorum intelligentiam est norandum, quod sicut uult Augu. Omnis creatura (quantum est de se) tenebra est, deus autem lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ, sicut dicitur in prima canonica Ioã. 1. ubi glo. Dies dicit illustrationem a luce procedentem super hæc tenebrosa, mane autem, & uespera dicunt media inter diẽ & noctem secundum accessum & regressum. Intelligendum igitur, quod diuina lux illuminãs angelum illuminatione perfecta, ad cognitionem sui facit angelum lucere: & cognitio ipsius dei in se dies dicitur, quia pura est lux, & cognitio, & cognoscẽdi ratio. Lux ita angelica sic illuminata hẽt cognoscere creaturam, & sic, quia cognoscit id, quod est tenebra, est eius cognitio mane, uel uespera appellata: sed uespera, ꝙut cognoscit creaturam in seipsa: mane prout ex illa cognitione cõsurgit ad laudem dei, siue ad laudandũ deũ, & refert ad cognitionẽ ipsius, quam habet in uerbo. Vnde Augustꝰ. de ciuit. dei. 11. cap. 7. Scientia creaturæ in comparatione scientiæ creatoris quodã modo aduesperascit, itemque luceſcit & manescit, cum ipsa refertur in laudem, delectationemque creatoris, nec in nocte uertitur, nisi cum creator amore creaturæ relinquitur. Vñ nota, *Vide 11. di. Dei ca. 7. 20i & 21.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta, quod & si ad similitudinem huius sucit uisibilis dicatur ibi mane, & uespere, sicut dictum est, tamen est duplex differentia. Vna: quia ibi uespera non uertitur in noctem, sicut de luce materiali. Altera uero, quia mane non succedit meridies, neque diei uesperæ: sed totum est simul. Vnde Augu. super Gen. 4. Simul (inquit) habent dies uesperam, & mane: Et sic patet, qđ in angelis beatis est nunc cognitio uespertina cũ matutina, nec habent successionem, uel ordinem temporis: habent tamen ordinem dignitatis. Quia dicit Aug. 11. de ciuit. cognitio creaturæ in seipsa decoloratior est, q̃ cũ in dei sapietia cognoscitur.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur quod euacuabitur, quod ex parte est. Dicendum q̃ falsũ est, immo bene potest esse perfecta in proprio genere. Et si dicatur aliquo modo minùs perfecta, hoc est respectu cognitionis in uerbo. Veruntamen non habent oppositionem, quia hæc imperfectio non uenit ex parte cognoscentis, sed ex parte cognoscibilis, uel ipsius medii. Et per hoc patet sequens de fide, quod ibi est imperfectio ex parte cognoscentis, non cognitis. AD ILLVD, quòd obiicitur, qđ uespera declinat ad occasum, & non compatitur mane. Dicendum, q̃ uerum est in his, ubi est uespera, & mane propter locis uariationem: non ibi, ubi simul cõuertit se angelus ad creaturam, & deum. Nec est illa diuersitas nisi solum ratione diuersi modi cognoscendi, qui quamuis sint diuersi, non sunt tamen oppositi: sed unus famulatur alteri, & unus perficit alterum, non excludit. EX HIS etiam patere possunt aliæ quæstiones, scilicet in q̃bus sint istæ cognitiones: quia proprie in beatis angelis, nisi nomina extendantur. PATET etiam quare non dicitur cognitio creaturæ dies siue meridies, sed cognitio dei, quia omnis creatura, tenebra. Patet etiam quod cognitio matutina præcellit propter plenioremlucem, ob quam clarior est, & certior, & altior: & sic patet totum.

DISTINCTIO QVINTA.

Quales facti sunt angeli auersione, & conuersione cadentium.

POST hæc consideratio adducit inquirere, quales effecti sint, dum diuiderentur auersione & conuersione. Posi creationem nanque mox quidam conuersi sunt ad creatorem suum, quidam auersi. Conuerti ad Deũ, fuit ei charitate adhærere: auerti, odio habere, uel inuidere. Inuidiæ nanque mater est superbia, quia noluerunt se parificare Deo. In conuersis quasi in speculo relucere

lucere cæpit Dei sapientia, qua illuminati sunt, auersi uero rò, excæcati sunt. Et illi quidem conuersi sunt & illuminati a Deo, gratia apposita. Isti uero sunt excæcati, non immissione malitiæ, sed desertione gratiæ, a qua deserti sunt: non ita quod prius debita subtraheretur, sed quia nunquam est Gen. 1. apposita ut conuerterentur. Hæc est ergo conuersio & auersio, qua diuisi sunt qui natura boni erant, ut sint alij supra illud bonum per iustitiam boni, alij illo corrupto per culpã mali. Conuersio iustos fecit, et auersio iniustos. Vtraque fuit uoluntatis, & uoluntas utriusque libertatis.

Quid sit liberum arbitrium: breuibus.

Habebant enim omnes liberum arbitrium, quod est libera potestas, & habilitas uoluntatis rationalis. Poterat. n. uoluntate eligere quodlibet, et ratione iudicare, ideſt, discernere, in quibus constat liberum arbitrium, nec creati sunt uolentes auerti uel conuerti, sed habiles ad uolendum hoc uel illud: & posi creationem spontanea uoluntate alij elegerunt malum, alij bonum, & ita discreuit Deus lucem a tenebris, sicut dicit scriptura, ideſt, bonos angelos a malis, & lucem appellauit diem, noctem uero tenebras, quia bonos angelos gratia sua illuminauit, malos uero excæcauit.

An quidquam datum sit angelis stantibus, quo deum diligerent.

Si autem quæritur, Vtrum posi creationem conuersis aliquid collatum sit, per quod conuerterentur, ideſt, diligerent Deum, Dicimus quia est eis collata gratia cooperãs, sine qua non potest proficere rationalis creatura ad meritum uitæ. Cadere enim potest per se: sed proficere non potest sine gratia adiuuante.

Qua gratia indigebat angelus, & qua non.

Non indigebat angelus gratia, per quam iustificaretur, quia malus non erat: sed qua ad diligendum deum perfecte & obediendum adiuuaretur. Operans quidem gratia dicitur. qua iustificatur impius, ideſt, de impio fit pius, de malo bonus. Cooperens uero gratia, qua iuuatur ad bene uolendum efficaciter, & deum præ omnibus diligendum & operandum bonum, & ad perseuerandum in bono & huiusmodi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dist.28 di: de quibus postea plenius dicemus. Data est ergo angelis,
C.29. qui perstiterunt, cooperans gratia, per quam conuersi sunt ut deum perfecte diligerent. Conuersi ergo sunt a bono, quod habebant, non perdito; ad maius bonum quod non habebant: & facta est ista conuersio per gratiam cooperantem libero arbitrio, quæ gratia alijs, qui ceciderunt, apposita non fuit.

An sit imputandum illis, qui auersi sunt.

Ideoque a quibusdam dici solet non esse imputandum illis, qui auersi sunt & non conuersi, quia sine gratia conuerti non poterant: sed illa non est eis data, nec culpa illorum fuit quod non est data, quia in eis nulla culpa adhuc præcesserat. Ad quod dici potest, quoniam quibus apposita est ipsa gratia, non fuit ex meritis eorum, alioqui iam non esset
Rom 11 gratia, si ex merito, quod esset ante gratiam daretur.

Qua culpa gratia non est data eis, qui ceciderunt.

Quod uero alijs non est data, culpa eorum fuit: quia cũ facere possent, noluerunt, quousque gratia apponeretur: sicut alij perstiterunt, donec illis cadentibus per superbiam eis gratia apposita est. Aperte ergo cadentium culpa in hoc deprehendi potest: quia licet sine gratia nequirent proficere, quam nondum acceperant: per id tamen quod eis collatum erat, in creatione poterant non cadere, ideſt, stare: quia nihil erat quod ad casum eos compelleret, sed sua spontanea voluntate declinauerunt: quod si non fecissent, quod datum est alijs, utique daretur & istis.

Quod angeli in ipsa confirmatione beati fuerunt.

Hic quæri solet, Vtrum in ipsa confirmatione beati fuerint angeli: & an ipsam beatitudinem aliquo modo meruerint. Quod in ipsa confirmatione beati fuerint, plures contestantur auctoritates, & ideo pro constanti habendum est. Vtrum uero per gratiam tunc sibi datam ipsam beatitudinem meruerint, ambiguum est. Quibusdam enim placet, quod eam meruerint per gratiam, quam in confirmatione perceperunt, simulque in eis meritum & præmium fuisse dicuntur: nec meritum præcessisse præmium tempore, sed causa. Alijs autem uidetur quod beatitudinem, quam receperunt

perunt in confirmatione, per gratia tunc appositam non meruerint, dicentes tunc nõ fuisse eis collatam gratiam ad merendum, sed ad beatè uiuendum: nec tunc eis datum esse bonum, quo mererentur, sed quo fœliciter fruerentur. Quod autem tunc in præmium acceperunt per obsequia nobis exhibita, ex Dei obedientia, & reuerẽtia mereri dicunt: & ita præmiũ præcessit merita: & hoc mihi magis placere fateor.

Vtra ostendit Magister, quales facti sunt angeli i sua prima cõditione. Hic secundo intendit agere quales facti sunt auersione, & conuersione. Diuiditur aũt hæc pars in tres. In prima agit de auertione, & conuersione. In secunda de confirmatione, & obstinatione, inf. Dist. VII. *Supra dictum est, quod angeli, &c.*) In tertia, de ordinũ distinctione, infra Dist. IX. *Post prædicta superest cognoscere, &c.*) Prima pars habet duas. In prima agit de cõuersione, & auersione. In secunda de ruina, quæ consecuta est auersionẽ: & hoc infra Dist. VI. *Præterea sunt, &c.*) Prima pars habet tres. In prima ostendit quid sit auerti, & cõuerti. In secunda ostedit a quo sit, ibi *Habebant enim omnes, &c.*) In tertia quædã dubia circa cõuersionem mouet, & soluit, ibi. *Si autem quæritur, utrum posset creatione, &c.*) Et illa tertia pars habet tres partes secũdum tres dubitationes quas determinat, & explanat. Primo enim determinat, utrum bonis gratia sit collata, ad hoc ut efficaciter cõuerterentur. Secundo uero, utrũ malis sit sua auersio imputanda, eũ gratiã non habuerint, ibi. *Ideoq; quibusdam uidetur, &c.*) In tertia uero determinat, utrum conuersio fuerit meritoria confirmationis, ibi. *Hic quæri solet, utrum in ipsa confirmatione, &c.*) Et sic tria tãgũtur in uniuerso. Sauersio luciferi, conuersio aliorum minorum, & cõuersio bonorũ.

Vtrũ est odio habere, uel inuidere, &c.) Contra. Nullius cõscientia potest odisse Deum, cũ oẽs appetant naturaliter summũ bonum: ergo uidetur secundũ hoc, quod nullius auertatur. Resp. Dicendũ, quod Magister nõ diffinit hic quãcunque auersionem: sed auersionem consummatam, in qua est obstinatio, & rebellio contra Deum, quæ fuit in diabolo, ex quo uidit se non posse consequi quod ambiebat. Ad illud ergo, quod dicitur, qđ nullius conscientia pot Deum odisse. Dicendum, quod Augu. illud retractat. Attamen ueritatẽ aliquo modo habet illud uerbum, si intelligatur de Deo, inquantum est summum bonum, ad quod participãdum facta est creatura rationalis, unde cum semper appetat beatificari, nunquam beatificans odit. Nihilominus contingit Deum considerari ut iustum, ponentem leges, & infligentem pœnas, & sic iniusti odiunt, qui. i. peccant in Spiritum sanctum. Dub. 1.

Est eis collata gratia cooperans sine qua, &c.) Contra. Gratia Dub. 2.

cooperans est subsequens respectu operantis: sed non habuerit operantem, ut prædictum est, ergo nec cooperantē. Resp. Dicendum, quod eadem gratia dicitur operans, & cooperans rōne diuersorum effectuū, & ideo dicunt non habere grām cooperantem, quia nō habuerunt gratiam mundificātem uoluntatē: habent tamen ipsam eandē gratiam, ut adiuuante in bona operatione: & illi effectus sunt separabiles. Ad hoc ergo ꝙ dicitur, quod illa est præueniens. Dicēdum, quod præueniens non dicitur ratione gratiæ subsequentis: sed ratione uoluntatis. Vel dicendum, quod illæ sunt differentię, prout habent esse in lib. arbi. lapso. t. hois, & ideo nō habent locū in angelis. Alia patēt.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Lucifer peccauerit peccato superbiæ?

AD intelligentiam huius partis, ī qua quæritur, quales facti sūt angeli per auersionem, & conuersionē tria quærūtur. Primò, quæritur de auersione minorum angelorū. Tertiò, de cōuersione bonorū. Quantum ad primum duo quęruntur. Primum est, utrum peccauerit peccato superbiæ. Secundū est, qd fuerit eius appetibile.

QVOD peccauerit peccato superbię, uidetur sic. Super illud Lucæ. x. Videbam Sathanam, &c. Glos. Qui singulariter elatus erat, ut in eius casu cęteri de elatione timerent. ITEM. Eccle. xxii. Initium omnis peccati superbia: sed primum inter ōia peccata fuit peccatū diaboli: ergo &c. ITEM. Aug. xi. Sup Gen. ad literā. Factus, continuo se a luce ueritatis auertit, superbia tumidus, & ꝓprię potestatis delectatione corruptus. ITEM. Isido. de sum. bo. Lib. i. cap. x. Mox ut factus est, in superbiam erupit, & præcipitatus de cœlo est. ITEM. Ratione uidetur, qa non contingit peccare, nisi tripliciter, uidelicet aut cōcupiscē tia carnis, aut cōcupiscentia oculorum, aut superbia uitæ. Sed primū peccatum non potuit cē carnis cōcupiscentia, nec potuit esse appetitus diuitiarum, quia spiritus istis non indiget: ergo necesse ē, quod fuerit superbia uitæ. ITEM. Genera peccatorū spiritualium non sunt, nisi quatuor, præter auaritiam, quæ tenet quasi medium inter carnalia, & spiritualia. t. superbia, ira, accidia, inuidia. Sed in omnibus tribus generibus est odium ergo cū oē odiū causetur ab amore inordinato: ergo ante ista tria genera oportet aliquod peccatum spirituale p̄cedere in diabolo: sed hoc non potuit esse, nisi superbia: ergo &c. ITEM. Nūquam peruertitur affectus, nisi prius peruertatur iudicium: & nunq̄ peruertitur iudicium in his, quæ sunt de necessitate salutis, nisi aliqua exęcatio sit in ratione: ergo exęcatio rationis p̄cedit oēm appetitum. Sed exęcatio non potest esse, quin p̄cesserit peccatum: & non potuit p̄cedere peccatum appetitus: ergo p̄cessit peccatum pſumptionis: sed hoc est peccatum superbię: ergo &c.

CONTRA. Quod fuerit primum peccatū omissio, uidetur; quia si ipse deliberasset, utrum illud esset appetendum, nunquā peccasset, nec aliter uitare potuerat: ergo tenebatur deliberare: & ante omisit deliberare, quam illud appeteret: ergo ante omisit, quam superbiret.

SI FORTE dicas, quod per intellectum deiformem poterat sine deliberatione uidere, quid faciendum. Contra. Ad hoc quod ipse hoc ispiceret, oportuit ipsū considerare circunstantias appetiti, & consequentia: & ista sunt multa. Sed simplex uirtutis finitæ, ꝙ cognoscit multa per multa, impossibile est simul multa cognoscere; cum se totaliter cōuertat ad cognitum: ergo necesse habuit liberare. Propter hoc non soluit, quia quicquid esset, tenebatur uitare peccatum, tenebatur reprimere cogitationē suam, ne procederet ad consensum, & hoc antequā cōsentiret: ergo ante omisit: ergo, &c.

ITEM. Videtur, quod peccato ingratitudinis. Bernard. de gradib. humilitatis. Quia gratuitę bonitati Dei, a qua conditus es, ingratus existis, si iustitiā quā expertus non es, non metuis, iō audacter culpā committis: ergo ante fuit ingratus, quā cōmitteret culpā illam superbię. ITEM. Rōne uidetur. Tenetur qs gratias agere de beneficiis, quando illa considerat: sed diabolus cō sideraut beneficia Dei, quando respexit suam pulchritudinem, & excellentiam: & non egit gratias, immo oppositū fecit, quia

noluit sibi attribuere, quòd Dei erat: ergo &c. ITEM. Videtur quòd peccato infidelitatis: quia Anselm. De peccato diaboli, & Bernar. De gradi. humi. dicunt, quod diabolus nō credidit se eē puniendum, siue credidit se nō debere puniri: sed qui credit peccatum a Deo impunitum relinqui, est infidelis: ergo diabolus antequam peccaret appetendo, peccauit per infidelitatē. ITEM. Rōne uidetur, qa diabolus nūquam appetiuisset, nisi credidisset sibi esse bonum, uel possibile: sed oīs, qui credit creaturam posse æquari ipsi creatori, est infidelis: ergo diabolus antequam superbiret, infidelis fuit. ITEM. Videtur, ꝙ peccatum curiositatis fuit primum. Bernar. De gradi. humi. c. xii. Per curiositatē a ueritate cecidit, qa quod prius spectabat curiosè, affectauit illicitè, & speranit præsumptuosè. ITEM. Hoc uidetur rōne. Quia curiositatis uitium est diligenter respicere, quod non licet appetere, secundum illud *non licet intueri quod non licet concupiscere*, sed diabolus diligenter aspexit, quod supra se erat, quando dixit. In cęlum ascendā, ergo manifestum, &c. ITEM. Quod inuidia fuit uidetur. Aug. De sancta uirginitate, loquēs de superbia, & inuidia. His duobus diabolus est: sed in primo peccato factus est diabolus: ergo fuit simul inuidia, & superbia: ergo qua rōne superbia primum, & inuidia. ITEM. Ratione Magistri uidetur. Sicut conuerti, est charitati adhærere: ita ab oppositis auertī: est odio habere, uel inuidere: cum ergo primo peccato diabo-

lus fuit auersus, inuidia fuit eius primum peccatum.

RESOLVTIO.

Peccatum Lucifers a præsumptione sumpsit exordium: in ambitione complementum: in inuidia atque odij auersione stabilimentum.

RESP. Ad hoc notandū, qđ aliqui uoluerunt dicere ad pdictas rōnes, & auctoritates, qđ diabolus simul tpe peccauit pluribus generibus peccatorū: naturaliter tamen, & principaliter præ aliis peccatis fuit peccatū superbie. Et sic rñdent unica, & breui rñsione ad oīa obiecta, ꝙ uerū concludunt. Sed hæc rēsponsio, nec uerum dicit, nec soluit. Nō dicit uerum, quia cum effectus diaboli sit simplex sicut intellectus, intellectus non pōt simul plura intelligere, uel plures cogitationes habere: similiter nec affectus simul, & in eodē instanti plura peccata cōmittere, maximè, quæ spectant oīno ad diuersas actiones, sicut infidelitas, superbia, & inuidia. PRAETEREA. Esto, qđ uera esset, non soluit: quia pdictæ rōnes nō tātum probant, ꝙ pdicta peccata comitentur superbiam, sed antecedant. Et ideo aliter est dicendum, quod est loqui de peccato quātum ad triplicem statum. s. quantum ad inchoationem, cōsummationem, & confirmationem. Peccatum diaboli initiatū est in pſumptione: statim enim ut suam uidit pulchritudinem, pręsumpsit. Consumatum est in ambitione, quia pſumens de se, appetiit qđ oīno supra se fuit, & ad qđ puenire non potuit. Sed confirmatu est inuidiæ, & odii auersione, quia ex quo obtinere non potuit quod appetiit: ideō inuidere cępit, & affectu odiū cōtraire. Et in hoc firmatū est, quia hæc oīno ipsum a Deo separauit, & perfectum obstaculū posuit, sicut perfecta charitas pfectè Deo iungitur. Concedendæ sunt ergo rōnes primæ, qđ superbia fuerit primum peccatum: nā superbia pſemptionis, & tumoris primum fuit generatione, superbia ambitionis primum fuit consummatione

Ista impugnatur a Sco. di. 6. q. 2. ibi. Quātum ad se quodū. Concordat. 5.

AD ILLVD, quod obiicitur de omissione. Notandum quod omissio, nec fuit, nec potuit esse principale peccatū, siue primū: quia dimissio boni uenit ex timore malē humiliante, & oīs talis timor uenit ex amore malē inflammante. Vnde nullus dimittit aliqd facere quod debet, nisi aliquid amet, quod non debet, sicut aliquis omittit ire ad Matutinum, quia amat sōnū, & quietem in lectulo: hac eadē rōne nō potuit peccatū primū esse ingratitudo, nec etiam inuidia. Dicendū est igitur, ꝙ non quæcunq; dimissio inducit peccatum amissionis. Contingit.n. omittere circunstantiam, & tūc nō est peccatum omissionis, sed negligentia quædam. Cōtingit omittere actū, & hoc dupliciter uel gñaliter, uel spāliter. Generaliter, secm qđ apprehendit pceptū affirmatiuum, & negatiuū specialiter cōtra affirmatiuum, sicut transgressio contra negatiuum: unde non omittit, qui nō uitat fornicationē: sed qui non honorat parentes: & secm qđ est actus specialis pōt esse actus principalis, uel non principalis. Et non est omissio peccatū principale, nisi propter actū principalē: sicut patet de eo, q tenetur ire ad Matutinas, tenetur se induere, & surgere de lecto, & sic de aliis: & quāuis sint multi actus, una est omissio. Adhoc aūt ꝙ peccatū aliqđ cēsendū sit esse peccatū omissionis, oportet, qđ sit omissio actus non circunstātiæ, affirmatiui non negatiuiui, principalis nō annexi. Sicut aūt patet, non est sic in proposito, quia diabolus actum principalē aliquē, ad quē teneretur non dimisit: sed id appetiit, qđ non debuit: & sic patet breuiter de omissione. AD ILLVD, qđ obiicitur de ingratitudine. Dicendum, ꝙ ingratitudo potest dici dupliciter. s. negatiuē, uel priuatiuē. Negatiuē, quando quis nō est gratus Deo, ut det, & sic est circunstantia omnium peccatorū. Priuatiuē, qñ non tantum non est gratus, immo contrarie mouet, ut puta, qñ cogitat de beneficio, ut est beneficiū, & parui pendit beneficiū, uel benefactorem, & sic est spāle peccatū. Sic autē nō peccauit diabolus: quia nō cogitauit de beneficiis Dei, inquantū erant Dei, sed inquantū erant bona propria, & ideo elatus est. AD ILLVD, qđ obiicitur de infidelitate. Dicendum, ꝙ nec peccatum infidelitatis, nec curiositatis fuit primum peccatum: quia oculus lanus, & elatus ipsius intellectus non peruertitur in iudicādo, uel inquirēdo, nisi prius aliqua elatione inclinetur. AD ILLVD, ergo quod obiicitur: ꝙ non credit &c. Dicendum, ꝙ ad infidelitatis peccatū duo cōcurrunt. Oportet enim, ꝙ sit cōsensus rationis cū iudicio uniuersali. Si enim aliquis cogitat, ꝙ fornicari est sibi bonū, uel cogitat in uniuersali, ꝙ est bonū, & nō cōsentit iudicio rationis, nō est infidelis, ut patet: & de diabolo dico, ꝙ non cōsensit iudicio rationis, sed æstimauit sibi bonū. AD ILLVD, quod obiicitur de curiositate, Dicendum, ꝙ duo faciunt cōsiderationem dici curiosam. s. curæ attensio, & utilitatis priuatio. Vnde si diabolus ex oībus, q respexit, suū bonum elicuisset, referēdo illa in gloriā dei: illa cōsideratio nec esset culpanda, nec curiosa dicenda. Qđ ergo fuit curiosa, ex hoc fuit, ꝙ nō suū bonum inde elicuit, sed malum præsumptionis, & ambitionis incurrit: & ita fuit primo tō peccati & in præsumptione, & in consideratione. Et sic patet, ꝙ quāuis in diabolo fuerit curiositas: non tamen fuit culpa antecedēs pſumptionē, nec alia: sed conditio illi annexa. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de inuidia: patet rēsponsio per uerbum August. quod non fuit primum peccatum. Nam Aug. dicit, quōd est proles superbiæ in Lib. de Virgi. & ita eam consequtur: & si non in eodē instanti, tamen in eodem tempore sine morę intermissione. Vnde in huius prolis generatione cōfirmata est iupbia: & diabolus dictus est diabolus, qa deorsum fluxit: & ex hoc ī malitia sua firmatus fuit. Et iō Magister describēs ꝙ fectam auersionē, qualis est in diabolo, nō qualis est in hoībus peccatoribus sidicit, ꝙ auerti est odio habere, uel inuidere: diabolus enim superbus non ualēs cōscendere, sed compulsus descendere,

dere, odit Deum iustum, & inuidet excellentiæ eius.

QVAESTIO II.

Quid Lucifer appetierit?

QVID appetit ipse Lucifer. Et ꝙ appetierit Deo æquarari, ostenditur per textum Esa. 14. ubi describitur eius peccatum. Ascendam in cœlum: & ero similis altissimo: sed non dixit de cœlo empyreo, quia ibi erat: ergo de cœlo Trinitatis, sed in illo non est nisi æqualitas: ergo &c. ITEM. Super illud Psal. 68. Quę nō rapui, Gl. Quia Adam, & diabolus uoluerūt rapere diuinitatem, amiserunt felicitatem: sed non uoluerunt rapere diuinitatem quantum ad idemptitatem: ergo quātum ad æqualitatem. ITEM. Bernar. de gradi. humi. Hæc iniquitas tua non ita momentanea, sed odio digna est iempiterno: ꝙ tuo dilectissimo, & altissimo domino dei derares æquari. ITEM. Qđ sit appetibile, uidetur ratione: quia similitudo est appetibilis: ergo maior similitudo magis, & maxima similitudo maxime appetibilis: sed similitudo æquiparantiæ est huiusmodi ergo uidetur, ꝙ ualde facile fuit eā appetere, eo ꝙ magna esset inclinatio. ITEM. Omne, quod pōt cogitari delectabile, potest appeti: sed diabolus potuit cogitare delectabile esse tale, qualis est Deus, quia summe delectabile est esse Deum: ergo uidetur rationabiliter, ꝙ hoc potuerit appetere. ITEM. Quod appetierit uidetur. Diabolus superbus appetit aliquid, quod uidit supra se, quia hoc est ratio superbiæ: sed supra Luciferum in statu illo nihil erat nisi Deus, & eius celsitudo: ergo appetiit diuinā celsitudinem. ITEM. Tantum excellens fuit superbia, quantū excelluit inuidia, & odii malicia: sed non tantum diabolus odit, & inuidet creaturis Dei, ut homini: immo etiam inuidet ipsi Deo: ergo non tantum ipsis creaturis pręesse, sed etiam Deo se uoluit æquare. ITEM. Licitū est appetere similitudinem conformitatis: si ergo diabolus illicitū appetiit, ultra hanc progressus est: sed ultra similitudinem conformitatis non est nisi similitudo æqualitatis: ergo hanc appetiit lucifer, ut uidetur.

CONTRA. 1. Tim. 2. Adam non est seductus &c. Glo. Non est credendum, ꝙ uir spirituali mente preditus appetierit esse sicut Deus. Si non est credendū de homine: cum adhuc sapiētior esset illo angelus, multominus est credendum de eo. ITEM. Anſel. in Lib. de casu diaboli. Nihil appetiit, ad quod non peruenisset, si steterisset: sed nunquam fuisset paricatus Deo: ergo &c. ITEM. Quod hoc non sit appetibile, uidetur. Diuina immensitas non potest mente capi: ergo nullus potest cogitare æqualitatem ad Deum: sed nihil potest appeti, ꝙ non potest intellectu capi: ergo &c. ITEM. Hoc probat Anſel. Si Deus non potest cogitari nisi ita solus, ut nihil ei simile possit cogitari, quomodo potuit diabolus uelle, quod nō potuit cogitare? ITEM. Quod diabolus hoc nō appetierit ostenditur: quia nihil appetiit, nisi ad quod uenire posse se credidit: hoc patet: quia ipse dixit, Ponā sedem

sedem meam. Sed nullus nisi demēs posset unquam credere, ꝙ creatura creatori posset æquari: ergo cum diabolus adhuc omnino stultus non esset, hoc nunq̄ appetiit. ITEM. Diabolus diligebat se super omnia: ergo non uolebat esse alius, quam ille, qui erat: sed si esset pat Deo, esse alius, quàm ille, qui erat, quia esset Deus: ergo cum hoc nō appeteret, non appetiit Deo oīno æquari. SI TV dicas, ꝙ bene appetitur antecedens sine consequēte: uerum est appetitu desiderātiuo: sed electiuo nullus nisi stultus uult esse Abbas deliberatiue, qui uelit esse monachus. ITEM. Omne peccatum est per conuersionem ad bonū commutabile: ergo si diabolus petiit parificari Deo, diabolus nō peccauit: sed peccauit: ergo hoc non petiit.

RESOLVTIO.

Æquiparantia, imitationi ꝙ similitudinem: propria authoritate, nullīq; meritis omnibus prælatis, & nullis subesse.

RESPOND. Dicendum, ꝙ duplex est similitudo Dei, scilicet æquiparantię, siue æqualitatis, & imitationis. Similitudo imitationis pōt appeti ordinate, & inordinate. Ordinate, ut appetatur similitudo in his, quę nostrę sūt aptitudinis, & diuinę acceptionis: cuiusmodi sunt perfectiones, & decores uirtutum. Inordinate uerò, ut homo appetat id, quod non decet, uel qđ Deo non placet: ut si appetat hominibus pręesse, uel se de aduersariis uindicare. Similitudo omnimoda æqualitatis nullo modo pōt appeti ordinate: sed aliquo modo est appetibilis, aliquo modo non. Nam omnimoda similitudo non est appetibilis: quia non potest cadere in cognitionem, siue in intellectum, & ideo nec in appetitu: & si quis fingat, nō appetit æqualitatem, sed suam fictionem. Alio modo est similitudo æqualitatis in aliqua conditione, ut in domino prælidentia, scientia: & sic credo, ꝙ pōt appeti. Notandum est igitur, ꝙ diabolus quodāmodo appetiit similitudinem imitationis, quodammodo æqualitatis: & hoc apparet si attendatur appetibile, & modus appetendi. Diabolus enim appetiit aliis pręesse: sua tamen auctoritate: quod appetiit pręesse: hoc fuit imitationis: & hoc quidem aliquandò obtinuisset, si steterisset: quòd aūt propria auctoritate, ita quod sine meritis, & sine datore, ita quod nulli subesset: hoc est solius Dei: & hoc est æquiparātię: & ita pater, quid appetiit. & patent multæ auctoritates sanctorumq; quia Greg. dicit, quod appetiit esse sui iuris, ita ꝙ nulli subesset: Bernar. dicit, ꝙ appetiit æqualitatem potentię: Anſ. ꝙ appetiit pręesse sine meritis: & omnes uerum dicunt, & diuersę auctoritates circumloquūtur hoc, ꝙ est pręesse omnibus propria auctoritate.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd appetiit diuinam æqualitatem, Concedendum est in aliquo: & sic currunt rationes ad illam partem inductę, quia bene potuit appeti; & maximè ab illo, qui fuit superbissimus inter omnes est appetita. QVOD tamen obiicitur ultimo, non ualet: quia quamuis licitum esset

appetere similitudinem imitationis, non tamen omnem similitudinem, sicut ostensum est. AD illa, quæ obiciuntur in contrarium facile est respondere per iam dicta. QVOD enim obicitur de Adam non est simile: qa Adam gratiam habuit, & præterea non habuit tantam occasionem efferendi se. AD ILLVD, quod obiicitur de Anselmo, iam patet responsio: quia uerum dicit quantum ad ipsum appetibile, non quantum ad circumstantiam sub qua appetit, scilicet, qđ propria auctoritate. DVAE sequentes rationes, quæ probant, quod non potest appeti, loquuntur de omnimoda assimilatione, qa si aliquis cogitet Deū in generali, & cogitet ei simile, non cogitat Deum: sed fingit, & ideo non appetit esse similis Deo: sed fictioni suæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non appetit. Dicendum, quod illæ rationes probant, quod nō appetit omnino, & hoc uerum est. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo, quod non peccauit, si appetit similitudinem, quia non est conuertibilis ad bonum commutabile. Dicendum, quod ipse conuertit se ad bonum incommutabile, ut esset propriū, & ita ut ad commutabile, ac per hoc inordinate. Et ad deum cōuerti superbiendo, est auertira Deo, & conuerti ad se: & hoc patet; quia diabolus, quod Dei erat, appetebat sibi, & ita finaliter ad se conuertebatur, non ad Deum, & sic patent omnia quæsita.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An minores angeli peccato superbiæ & ipsi peccauerunt?

SEQVENTER secundo loco quæritur de auersione minorū angelorum. Et circa hoc duo quæruntur. Primum est, quo genere peccati peccauerunt minores angeli. Secundū est de comparatione peccati minorum angelorum ad peccatum Luciferi.

VTRVM minores angeli peccauerunt peccato superbiæ? Et qꝫ sic, uidetur. Gre. 2. Moral. Tanto magis homines ad cœlestia ascendere inuident, quanto se a cœlestibus per immunditiā elationis delectos uident. loquitur de dæmonibus. ITEM. Hug. de sancto Victore. Omnes in eadem malitia consenserunt, & primum ordinem peruersæ societatis fecerunt: sed si omnes consenserunt in eadem malitia, cum malitia diaboli fuerit superbia; ergo omnes consenserunt in superbiam: sed nullus in superbiā consentit, nisi superbus: ergo &c. ITEM. Libido est fundamentū ciuitatis diaboli, & radix omnis peccati; ergo cum libidinosus amor sit amor ad se recuruus, & amor priuatus; quia in hoc differt ab amore casto: ergo quilibet aliquid sibi appetiit; sed non appetit appetibile oculorū, nec carnis; ergo superbiæ, uitæ.

ITEM. Est amor commodi, & amor honesti, ut uult Anselm. Si ergo peccauerunt dæmones, aut igitur amore commodi, aut honesti; cum omnis affectio ortū habeat ex amore: sed nō ex amore honesti, ergo ex amore cōmodi: sed hæc est amor proprii boni: ergo &c.

CONTRA. Quod nō peccauerunt peccato superbiæ, ví. quia superborū est appetere præesse, & non subesse: sed minores angeli noluerūt Lucifero subesse: ergo nō superbierūt. Maior manifesta est. Minor probatur per Hugonē, & Magistrum, quorū uterque dicit, qꝫ Lucifero consenserunt: ergo noluerūt, quod præesset, sicut opinabat. ITEM. Maioris dignitatis, & sublimitatis est subesse summo domino, quā minoris: ergo Deo, quā angelo: Ergo si superbus appetit, qđ maioris est dignitatis, si superbierunt, potius appetierunt subesse Deo, quam Lucifero: sed noluerūt a dominio Dei trāsire in oīmodum dominiū Luciferi: ergo &c. ITEM. Oīs superbus appetit aliquam excellentiam: si ergo superbierunt, aliquid appetierunt. s. se parificari Deo, ut uidetur dicere Magister in litera: qꝫ superbia noluerunt se parificare Deo. Tunc igitur cum minus haberent motiuum ad hoc, quā Lucifer: ergo grauius peccauerunt: qđ est contra totam scripturam, qꝫ dicit ipsum caput malitiæ. SED TV dicas, qꝫ noluerunt quiescere sine meritis, & ideo superbierunt. Sed contra. Laus est & gloria consequi pmiū per meritā: ergo cum superbus appetat laudem & gloriā, appetere beatitudine sine meritis non erit superbiæ, immo ignauiæ. ITEM. Aut apperebāt sine meritis propter uitandam dilationem, aut propter uitandū laborem. Non propter uitandum laborem: qa angeli non lassantur, sicut nec motor primi mobilis: ergo propter dilationem: sed sancti uiri uitant dilationem; qui cupiunt dissolui, & esse cū Christo: ergo ví tunc, quod ipsi superbiant.

RESOLVTIO.

Vtique: & non tantum consentiendo, sed sibi etiam excellentiam appetendo.

RESPON. Dicendum, qꝫ planū est ex dictis Sanctorū & Glosis, qꝫ Angeli minores peccato superbiæ sunt auersi: sed tama in modo superbiēdi diuersitas est inter Doctores. Nam aliqui uoluerunt dicere, qđ superbia eorum fuit in cōsentiendo superbiæ Luciferi; & cōsentire superbie nō pōt esse nisi superbientis: sicut etiam Adam dicitur superbisse, quia mulieri superbiēti consensit. Sed tamen illud non uidetur probabile, quod angeli minores prius appetierunt alii aliquod bonum commutabile, quā sibi: cum uniuscuiusq; affectus maxime sit iūctus sibi, ut primo appetat sibi inordinate, quam alii: & si alii, propter se hoc facit. Secunda uerò positio est, qꝫ angeli minores superbierunt, non tātum consentiendo, sed sibi excellentiam appetendo: & cū se nō crederēt posse ad illud peruenire sine ipsius Luciferi sublimitate, q erat quasi caput, & sibi & illi appetierunt, & ideo superbierunt propriè, & superbiæ etiam consenserunt: & concedendæ sunt rationes ad hanc partē inductæ.

AD intelligentiam autem obiectorum in contrarium notandum, quod superbia dæmonum conformis fuit capiti totius malitiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

litiæ principi. ſ. tenebrarum: ipſe autem diabolus attendens ſuorum naturaliũ ſtrenuitatẽ, & excellentiam, & præcellentiã uoluit præeſſe, & regeſcere ſua auctoritate, hoc eſt ſine meritis, & ſine miniſterio. Dæmones verò ei ſubiecti non ſunt auſi tantum apperere: ſed conſiderantes naturalium ſtrenuitatem, uoluerũt ſub umbra illius requieſcere: ita qđ non miniſtrarent, ſed quadam ſub illo potirentur uoluntaria libertate, quam uidebãt ſe non poſſe habere ſub diuino dominio. Cognouerunt autem angeli ſe eſſe factos ad participandum quietis beatitudinem, & acquirendum per merita, & miniſteria. In hoc ergo ſuperbierunt, quia ſine meritis uoluerunt beati eſſe, & ſine miniſterio quieſcere, & ſine limite propriã uoluntatem implere: & hoc totum eſt ſuperbire, quamuis non ſit tantæ ſuperbiæ, quantæ fuit appetere omnibus pcellere, & nulli ſubeſſe. His uiſis, facile eſt ad obiecta reſpondere.

AD ILLVD enim, quod obiicitur, ꝙ non ſuperbierunt, quia non appetierunt. Dicendum, ꝙ quamuis nõ appetierunt præeſſe, uoluerunt tamẽ debito modo ſubeſſe, qa non uoluerunt ſubeſſe illo dño, q̃ pecpit ſolum, ꝙ bonum eſt, & reſtringit uoluntatẽ: ſed ei, qui permittit laxari frenum cõcupiſcentiæ: ideo mali hoĩes, & ſuperbi potius uolũt ſubeſſe diabolo, quam Deo: ſimiliter potuit eſſe de angelis. Præterea alia fuit ratio, quia nõ cupiebant ei ſubeſſe: ſed ſub eius dominio ſiue ſeruitio, uel miniſterio requieſcere, & hoc ſuperbiæ eſt. Et ita patet ſequens, ꝙ obiecit, ꝙ glorioſius ẽ Deo ſubeſſe: uerũ eſt ſecm ueritatẽ: ſed nõ ſecm æſtimationem ſuperbi. AD ILLVD, qđ obiicitur tertio, qd appetierunt, utrum partificari Deo. Dicendum, ꝙ in aliquo uoluerũt partificari Deo, in hoc ſ. ꝙ ſine meritis, & obſequio uoluerunt eſſe quieti, & beati in æternum, qđ ſolius Dei eſt proprium: nõ th adeo partificari uoluerunt, ut Lucifer: & ideo non adeo peccauerunt. AD ILLVD, qđ ultimo obiicitur, ꝙ gloriã obtinere cũ meritis. Dicendum, ꝙ ſuperbus magis reputat eſſe glorioſum, & non ab alio, ꝙ per merita ab alio obtinere: tũ quia dedignatur ſeruire, tum quia dedignatur ab alio recipere: & qa angeli uoluerunt propria auctoritate gẽeſcere, patet, ꝙ ſecundũ æſtimationem ſuperbi excellentiam appetierunt non ueram, ſed falſam: ſicut patet in ſuperbis, q̃ appetunt magis gloriam, & excellẽtiam uanam, quãm ueram. ET PER hoc patet, qđ quæritur: quare apperebant ſine meritis. Dicendum, ꝙ non quia laborioſum, nec quia tardum: ſed propter deſiderium: ſed utile reputabant obſequium, & miniſterium & hoc ſuperbiæ eſt.

QVÆSTIO II.

An peccatum minorum angelorum ordinem habeat ad peccatum Luciferi.

DE comparatione peccati minorum angelorum ad peccatũ Luciferi, & quæritur, Vtrum habeat ordinẽ ad ipſũ. Et ꝙ habeat ordinẽ cauſalitatis cuiuſdã uidetur. Apoc. 12. Draco traxit ſecum tertiam partem ſtellarũ. Sancti, & Magiſtri exponunt de Lucifero, & dæmonibus. Si traxit: ergo aliquo modo procurauit caſum eorũ: ergo &c. ITEM. Iohan 8. dicitur. Ipſe mendax eſt, & pater eius: ergo diabolus eſt pater mendacii: ergo cum mendacium ibi uocetur omne peccatum: ergo ipſe fuit pater omnis peccati: ergo & peccati minorum angelorum. & ita uidetur, quòd ſit ibi ordo cauſalitatis. ITEM. Quòd ſit ibi ordo temporis, ſiue durationis uidetur, quia Hugo dicit, & Magiſter, quòd peccauerint, peccato conſentiendo: ſed non potuerunt conſentire peccato Luciferi, niſi quod præceſſerat: prius enim uult aliquis aliquid, quã requirat conſenſus: ergo &c. ITEM. Videtur, quia diabolus aliquo modo fuit origo, ſiue ſuggerendo, ſiue exemplũ præbendo. Nõ potuit ſuggerere, niſi poſt quam appetiit, nec etiam demonſtrare aliis conceptum ſuũ, nec illi cõſentire, niſi poſtquam cognouerunt: ergo in medio inter peccatum diaboli, & aliorum cecidit ſuggeſtio, uel ſaltem demonſtratio, & perceptio, & diiudicatio de percepto. ſed iſta non poſſunt ſimul eſſe: ergo fuit ibi ordo tẽporis. SED contra, quòd non potuerit ibi eſſe ordo cauſalitatis, ſiue occaſionis, uideturꝙ ſtatim, ut peccauit deformatus eſt: ergo cum angeli ante peccatum haberent limpidum uiſum, ſi uiderunt deformitatem, potius debuerunt a peccato retrahi, quã eius exemplum, uel ſuggeſtionem imitari: ergo non peccauerunt eius exemplo, uel ſuggeſtione. ITEM. Quòd non fuerit ibi ordo temporis, uidetur: quia ſtatim, ut diabolus peccauit, corruit: alioquin fuiſſet dedecus peccati ſine decore iuſtitiæ: ſed omnes ſimul ceciderũt: unde Dam. dicit, quòd ſimul cũ eo, ſcilicet Lucifero cõuulſa eſt innumera multitudo: ergo ſimul tempore omnes peccauerunt. ITEM. Poteſt obiici, ꝙ neuter ordo ibi fuerit: quia boni ſimul conuerſi ſunt: ita, quòd nec fuit ibi ordo cauſalitatis, ſiue ſuggeſtionis, nec temporis: ergo ſi ſtatim diuiſa eſt lux a tenebris, ſtatim boni facti ſũt lux & mali tenebrę ergo ſimul non tantum tempore, uerum etiam natura. ITEM. Adhuc, quòd neuter ordo ibi fuerit uidetur: quia ſi fuit ordo cauſalitatis: ergo uidetur, quòd peccatum aliorum angelorum ſit remediabile, ſicut & peccatum hominis, quod aliunde habuit remedium quia aliunde habuit occaſionem. Si uero fuit ordo temporis: ergo uidetur, quòd peccatum minorum angelorum ſit grauius, cũ non formidauerint diuinum iudicium, quod conſpexerunt circa Luciferum.

RESOLVTIO.

Luciferi peccatũ maius fuit, quam cæterorũ, tũ quo ad grauitatẽ delicti, tũ quo ad occaſionẽ, quia cæteris præbuit exẽplũ, tũ quo ad durationem, quia primus ipſe, quàm cæteri peccauit.

RESPOND. Dicendum ad præmiſſorum intelligentiam: quòd hic triplex conſueuit poni poſitio. Quidam enim uoluerunt dicere, quòd non fuit ibi niſi ordo ſecundum gradus: quia maius,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ius, & excellentius fuit peccatū Luciferi, eo q̄ magis superbiuit, nec tamē fuit prius peccato aliorum rēpore, nec origine: sed statim in eodem puncto quilibet propria uoluntate deprauatus, sine exemplo peccauit, & quia aspectum habuerunt ad idem, ideo consimili modo & eodem genere peccati peccauerunt: & concedunt rationes ad hoc. Aliorum positio fuit, q̄ nō tātū fuit ordo excessus, imo causalitatis: ut causalitas large dicatur non tantum ad causam uere, sed ēt ad occasionē, non tantum ad grā petrationē, sed ēt ad suggestionē. Et hoc uolunt sic dare intelligere, q̄ in Lucifero simul fuit tempore appetitus, & eius expressio: & in angelis simul perceptio, & appetitio, & ita simul tempore peccauerunt: tamen peccatum diaboli præbuit eis uiam sicut exemplum. Et ponunt simile. Si oculus directe aspiceret in oriētem existens in Occidēte, simul fieret corruscatio, & appareret in oculo: a minori uolunt hoc esse posse in angelo, & per hoc soluunt obiecta. Tertia positio est, q̄ fuit ibi ordo & quantum ad gradum, & quantum ad occasionem, & quantum ad durationem. Quantum ad gradum, quia illud Luciferi fuit maius. Quantum ad occasionem, quia aliis præbuit exemplum. Quantum ad durationem, quia sicut Lucifero necesse fuit tempore ante esse cognitionem, qua peccaret quia non potuit in eodem instanti habere cognitionem, q̄ exigitur ad peccatum cū decordinata affectione: sic in minoribus angelis dicunt fuisse in peccādo, & primo peccauerūt aspiciendo qd̄ angelus uolebat, & exinde aspiciendo commodum suum: & hæc positio uidetur intelligibilior. unde concedendæ sūt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod deformis fuit statim potest respōderi, quod fuit: sed illa deformitas erat intra conscientiam, & ideo no apparuit, quia non reuelauit. Vel potest dici, quod est deformitas contra naturam, & contra uoluntatem. Deformitatem contra naturam, statim natura cognouit & respuit, quia non mouetur nisi in uno modo. Sed deformitatem uoluntatis non respicit uoluntas, eo quod ipsa libera est: & ideo frequenter placet ei actus culpabilis, & deformis, nec unquam talis actus displiceret ei, nisi inquantum adhæret aliquo modo iustitiæ. Et quia quidam angeli adhæserūt iustitiæ: ideo eis displicuit motus angeli, & deformis uoluntas. Alii uero non adhæserunt: ideo immundiciam non perceperunt, sed magis, ut apparens bonum acceptauerunt. AD ILLVD, q̄ obiicitur, quod simul cecidērūt potest dici quod simul, non quia in eo instanti, sed quia repentē, quasi in non perceptibili tempore: & ibi bene potest esse ordo, quamuis non percipiatur. Vel aliter, & melius potest dici, quod Sathanas non cecidit statim, ut appetiit, sed postquam peccatum eius cōsummatum, & cōfirmatum per odium, & inuidiam fuit: & postquam facta est diuisio bonorum angelorū a malis, de quorum consortio post beatificationem statim repulsi sūt. Nec ualet illud quod obiicitur de peccati dedecore, quia peccatum semper habet pœnam internam sibi coniunctam: unde sicut statim homo nō fuit directus ad paradisū, ut peccauit, sed tamen statim pœnam habuit: ita uidetur de angelo esse dicendum quōd non in eode instanti cecidit. AD ILLVD, quod obiicitur de bonis angelis. Dicendum, quōd tam conuersionem beatorum angelorum, quam auersionem dæmonum peccatum Luciferi præcessit: nā ipse prius superbiuit, & superbiam suam omnibus indicauit: & ex tunc quidam adhæserunt sibi: alii uero restituerunt, & adhæserunt deo, & simul illi lux, illi tenebræ facti sunt. Quamuis enim simul fuerit angelorū conuersio, & dæmonum auersio, non tamen simul cum peccato Luciferi. AD ILLVD, quod obiicitur de excusabilitate, & grauitate. Dicendum q̄ prima pars ratiocinationis deficit dupliciter: primo, quia illa non est sufficiens ratio: quare peccatū hominis fuit remediabile, sicut infra patebit melius. Secūdo defecit. quia nō est simile. Aliter. n. diabolus dedit occasionem homini, aliter angelis malis: homini, p̄mittendo, & fallēdo, sed angelis solū conceptū suū insinuando: unde nō dr eos tentasse, ut primos parentes. Secūda pars deficit, q̄a non aduerterunt eius ruinā, nec uiderunt diuini iudicii seueritatē in ipsum, quousq; peccatū eius fuit cōsummatum, ut prius tactū est, & determinatū.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An conuersio bonorum angelorum ad deum fuerit uirtute naturæ, uel auxilio gratiæ.

CONSEQVENTER tertio loco quæritur de conuersiōne bonorū. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur de ipsa conuersione in comparatione ad suum principium. Secundo quæritur de eadem in comparatione ad primum.

VTRVM conuersio beatorum angelorum ad deum fuerit uirtute naturæ, uel auxilio gratiæ, Et quod uirtute naturæ, uidetur primo auctoritate Magistri in litera. Non indigebat angelus gratia, per quam iustificaretur: ergo iustus erat etiam præter gratiam: sed qui iustus est, recte & ordinate conuertitur ad finem omnis iustitiæ: ergo uidetur, quod hoc poterunt angeli sine auxilio gratiæ. ITEM. Philosophus in 3. de ani. Intellectus semper est rectus: sed hoc non esset nisi rectitudo esset ei connaturalis: ergo angeli intellectus & uerē, & proprie de natura sua erat rectus. Sed nullus est rectus, nisi is qui sursum est conuersus, & qui habet caput mentis erectum ad diuina: ergo uidetur, quod hoc habuit per naturam. ITEM. Facilius potest quis aliquid, ad quod naturaliter ordinatur, quam illud, ad q̄ non ordinatur: sed angelus erat ordinatus ad deum magis, quā ad aliud, & natura erat ordinata in ipso: ergo cum sine aliquo adiutorio non posset conuerti

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad bonum cõmutabile, & auerti a deo, multo fortius absque auxilio aliquo potest conuerti ad ipsum. ITEM. Naturale est alicui conuerti ad illud quod naturaliter magis diligit, sed angelus naturali dilectione magis diligebat deũ, quàm aliquod creatum, ut in præcedentibus habitum est: ergo uidetur, quòd naturaliter conuerteretur ad ipsũ. ITEM. Ponatur, quod simus in instanti conuersionis, & auersionis: tunc arguitur sic. Nulla est differentia inter angelos ante hoc instans: si ergo aliqua alia incipit differentia esse, hoc est auersione, & conuersione: ergo prior est auersio, & conuersio, quàm gratiæ infusio: ergo conuersio non potuit esse a gratia. ITEM. Si conuersio fuisset a gratia, & non a natura: ergo illis angelis, qui nunquam habuerunt gratiam, sed sola naturalia, non esset imputandum, ꝙ ad deum non sunt conuersi: ergo nec diabolus esset culpandus, nec puniendus, quòd domino non adhæsit.

AD OPPOSITVM arguit auctoritate, & demonstratione. Auctoritate sic. Magister dicit in litera, Conuersio iustos fecit sed auersio iniustos: sed nihil facit iustum nisi gratuitum sit: ergo conuersio fuit a gratia. Si dicas, quòd intelligit de iustitia naturali, hoc nihil est, quia illã habebãt omnes angeli a sua origine. ITEM. Conuersio creaturæ spiritualis ad deum (ut dicit Augustinus) est dies, ꝙ ibi est fulgor cognitionis, & calor affectionis: sed per naturam lux præcedit diem; cum ergo angelus non sit lux nisi per informationem gratię, prius suscepit gratiam, quam conuerteretur ad bonitatem diuinam. ITEM. Demonstratione sic. Non est meritum sine gratia, ut patet infra: quia non hominem propter opus: sed opus propter auctorem acceptat deus: sed angeli in sua conuersione meruerunt, sicut alii in auersione demeruerunt, ergo &c. ITEM. Si per sola naturalia fuisset conuersio: cum ergo in naturalibus præcelleret Lucifer, potius uidetur, quòd ipse esset conuersus, quam alii. Si ergo non fuit conuersus, non a uirtute naturæ fuit illa conuersio, sed magis ab auxilio gratię.

RESOLVTIO.

Et si angeli ad deum conuersi, a natura rectitudinem quandam habere potuerint; meritoriam tamen non absque gratia.

RESPONDEO. Ad intelligentiam obiectorum prænotandũ est, quod in cõuersione ad deũ attenditur rectitudo substantiæ spiritualis quantum ad eius mẽtem, maxime ratione partis motiuæ: nec potest esse recta nisi actu, uel habitu sit ad deum cõuersa. Quemadmodum igitur duplex est rectitudo, sic duplex est conuersio. Est enim quædã rectitudo naturæ institutæ, & penes hãc est iustitia originalis: & est rectitudo gratię, & penes hanc est iustitia meritoria, quã acceptat iudex iummus ad retributionem æternam. Et quia uidet in ea pulchritudinem gratiæ, merito eius animam traducit in spõsam, & opera eius iuuant ipsi amabilia. Sic intelligendum est, quod duplex est conuersio, quædam a naturali rectitudine, quædam a rectitudine gratiæ. Primam potuerunt habere angeli absque gratia: sed secundã non sine gratia. Quando igitur quæritur, de quo principio fuerit illa conuersio. Dicendum, ꝙ conuersio illa fuit meritoria, & deo placita: & ideo non potuit esse sine gratia. Rursus, quia ꝙ illam cõuersionem obtinuerũt gratiam: oportet ponere, quòd conuersionem illam inchoauerit uoluntas libera: sed consummauit gratia: & iõ fuit ibi gratia subsequens, non præueniẽs: gratia cooperans, non operans, ut dicit Magister in litera. Concedendum est ergo, ꝙ illa angelorum conuersio, in qua confirmati sunt, non fuit sine auxilio Gratiæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod non indigebat angelus gratia iustificante. Dicendũ quod iustificationis actus dupliciter intelligitur. Est enim iustificare, de nõ iusto facere iustũ. Non iustum autem dupliciter accipitur, scilicet priuatiue, & negatiue. Priuatiue idem est nõ iustum, quod iniustum, & tunc iustificare idem est, quod de impio facere pium: & hoc modo nõ fuit gratia in angelis adhũc effectũ. Alio modo dicitur non iustum negatiue, & sic non tantum dicitur non iustum, quod habet impietatem, sed quod nõ habet iustitiã gratiæ: & sic fuit in angelis iustificatio ꝙ gratiã: & ab hac iustitia fuerunt opera eorum meritoria. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod intellectus semper est rectus, iam patet resp̃sio: quia intellectus potest quis in id ad quod ordinatur, &c. Dicẽdum, quod uerum est, si illud sit intra terminos naturę, sed cõuerti conuersione perfecta, & meritoria, hoc est supra naturam, sed deficere hoc est infra, & ideo ratio illa non cogit. Vel dic, quod illud est uerum, quãdo genus operis ad potentiam comparatum est æqualis difficultatis, sicut in se consideratur alias nõ habet ueritatem, sicut patet in multis exemplis. AD ILLVD, quod obiicitur de conuersione, quod sequitur dilectionem. Dicendum, quod uniformiter sumpta conuersione cum ipsa dilectione, non habet instantiam. Sicut enim quædã dilectio est a uoluntate naturali, ut qua desideratur deus, ut beatificans, quædam a uoluntate electiua, qua quis optat deo honorem, & gloriam, quædam a gratuita, qua in obsequium diuinum captiuatur ipsa uolũtas tota, sic & conuersio per appetitum concupiscentiæ est a natura: conuersio per affectionem amicitiæ, est a uoluntate deliberatiua, siue electiua, conuersio

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersio uero per obsequium obe dientiæ gratę, est ab ipsa gratia, & sic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd in nullo differebant. Dicendum, quòd illud concludit, quòd gratia non inchoauerit, sed non excludit quin confirmauerit: & hoc est uerum. AD ILLVD, quod obiicitur: quòd non esset imputandū malis, si conuersio esset à gratia. Dicendum, quòd falsum est: quia stare poterant, & non auerti si uolebant: & ideò auersio eis imputatur in culpam.

QVAESTIO II.

An in conuersione bonorū angelorū meritum præcesserit præmium?

DE conuersione bonorū in comparatione ad præmiū. Et quæritur, utrum in corū cōuersione meritum sequatur præmiū, uel præcedat. Et quòd præcedat uidetur. Aug. de correctione, & grā. Angeli sancti, qui cadentibus aliis steterunt, illius uitæ meruerunt: si ergo meruerūt recipere, meritum præcessit receptionem mercedis. ITEM. Meritum est uia ad præmiū: sed recto ordine procedendo, prior est status uiatoris, q̄ cōprehensoris, & uiæ, q̄ patriæ: ergo in angelis fuit meritū ante præmium. ITEM. Dispositio præcedit illud, ad q̄d disponit, uel tpe, uel natura: sed gratia est dispositio ad gloriā: ergo si deus dedit angelis gratiā qua possent mereri, & gloriā qua sunt bti, prius habuerūt gratiā, q̄ gloriā: sed gra q̄ inuenit lib. ar. in actu debito, facit illū motū, siue actū eē meritoriū. ergo si lib. ar. angeli in in gressu gratiæ, & gloriæ erat in actu, ergo prius habuit motum meritorium, quàm gloriosum. ITEM. Per impossibile uidetur, q̄ deus dedit angelis gloriā, aut ergo dignis, aut indignis. Si indignis: āiusse, & inordinate fecit, quod est impossibile: ergo dedit dignis: sed nullus est dignus corona nisi per merita: ergo &c. ITEM. Si merces contingit habitū, dum quis seruit deo, & bene utitur habito: ergo cum oīs perseuerans in gratia, bene utitur ea, q̄ perseuerat in gratia, meretur eā: sed quod est ex meritis non est ex gratia: ergo meredo gratiā, desineretur eē gratia. ITEM. Si præmium p̄cedit meritū, quæro quod est illud meritum: aut quantū ad actū cōtemplationis, aut ministerii. Non quantum ad actū contemplationis: sic enim oēs bti merentur. Si quantum ad actū ministerii: ergo uidetur, q̄ si non esset homo, angelus non posset mereri, ergo nec dignus esset beatificari: quod falsum est plane.

CONTRA hoc est q̄d Magister dicit in litera, q̄d magis placet: quod merentur iam habitum. ITEM rōne. Angeli dum ministrant nobis aliquid merentur, cum ex magna charitate, & liberalitate nobis condescendant: & ministerium non sit actus comprehensoris, sed uiatoris potius: aut ergo merentur habitum aut habendū. Si habitum: habeo propositum, q̄ meritum sequitur præmium. Si habendum: ergo tunc cum mereantur beatitudine nō sunt beati. Si aliud, q̄ beatitudinem: ergo non est meritum eorum perfectum, nec necessariū.

PRAETEREA. Quicquid meretur, cum spes, quæ differtur affligat animam, uidetur, quòd tale meritum respectu rei habendę non possit stare cum statu beatitudinis. ITEM. Magna præmia nō debent dari sine magnis meritis: & magna merita non sunt sine magnis obsequiis: ergo cum angeli magna præmia habeant, & magna obsequia nō præcesserint in quibus meruerunt: ergo debent sequi. ITEM. Secundum quòd plus dat deus, plus exigit deus a creatura: si ergo maius robur uirtutis dedit angelo, quàm homini, ergo & maiora obsequia requirit: sed homo non glorificatur, nisi per labores multos, & magnos: ergo nec angelus sine operibus debet glorificari: sed opera non præcesserunt, sed solus motus affectionis: ergo oportet sequi.

RESOLVTIO.

Quicquid dicat Magister, præmium præcessit meritum: cum illud requirat fundamentum in perfectione uoluntatis, & non in multitudine operationum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd circa hoc (sicut dicit Magister) duplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quòd in angelis præmium præcedit meritum, & huius positionis fuit Magister: & ad hoc ponendum moti sunt rationabiliter, & quantum ad motiuum, & quantum ad modum. Quantum ad motiuum: quia enim intellexerunt quòd non est meritum sine gratia, nec magnum meritum, ubi non est magnum obsequium, & in angelis propter naturę uelocitatem, & promptitudinem simul duratione datur gratia, & gloria: dixerunt, quòd in angelis meritum non potuit præcedere præmium, meritum (inquam) cōdigni: sed solum aliquid præcedit, hoc est meritum congrui: sed requiritur meritum cōdigni. Hoc etiam ad hoc ponendum mouit, quòd meritum rei habendæ sonat in indigentiā, quæ nō uidetur posse stare cum gloria. Modum autem huius meriti satis aduertere possumus in militibus, qui bene pugnando, merentur equum ante meritum datum. Hæc autem opinio, quāuis sit probabilis, tamen plura habet sibi aduersaria, quæ in opponendo tacta sunt. PROPTER q̄d fuit alia positio, q̄ in angelis meritum præcessit præmium non tempore, sed natura. Et rationem huius assignant: quia gratia naturaliter præcedit gloriam: & gratia cum inuenit motum, in libero arbitrio ordinatum facit meritorium: & pensāt meritum secundum quantitatem gratiæ, non secundum multitudinem operum: ideo cū angelis data sit perfecta gratia, & liberum arbitriū, omnino sit cooperatum gratiæ, dicunt, q̄ in sua conuersione sufficienter meruerunt glorificationem. Et hæc positio rationabilior est, & melius habet fundamentum, quia meritum requirit, & fundatur in perfectione uoluntatis, non in multiplicatione operationis: hanc communiter tenent moderni Doctores: ideo huic adhærendum est.

AD ILLVD, quod obiicitur, de Magistro. Dicendum, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

in hāc opinione sicut in pluribus aliis non assentitur ei.

AD ILLVD. quod obiicitur, ꝙ merentur. Dicendum, quòd est præmium substantiale, & hoc meruerunt per conuersionē sui in Deum. Et est prēmium accidentale: & hoc merentur per ministerium, quod faciunt homini. Et quia accidit beatitudini: ideo sine tali prēmio cum eius merito potest stare beatitudo: nec affligimur expectatione, sicut nec animæ beatę de secundę stolę perceptione, & adhuc minus, qa minus inclinant.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ magna præmia requirunt magna merita. Dicendum, ꝙ magnitudo meriti non consistit in opere exteriori principaliter, sed interiori. Vnde sicut diabolus multū peccauit propter improbam uoluntatem, & si nihil exterius fecerit: sic econuerso multum meruerunt angeli boni.

AD ILLVD, quod obiicitur, de hoīe. Dicendum, ꝙ homo non ita cito mouetur, ut angelus, nō tps meriti habet diuturnius: & ideo non est simile: sed hoc melius patebit infra Distinct. 7.

DISTINCTIO VI.

De ruina, quæ consecuta est malorum angelorum auersionem.

Iob 40. Mor. lib. 32. c. 24. et 25. Homil. 34 euā, super 15. c. Luc. Esa 14

PRæterea sciri oportet, quoniā sicut de maioribus, & minoribus quidā persliterunt: ita de vtroque gradu quidam corruerunt. Inter quos vnus fuit omnibus alijs cadentibus excellentior, nec inter stantes aliquis eo fuit dignior, sicut testimonijs auctoritatum monstratur. Ait enim Iob, Ipsa principium viarum Dei. Et in Ezech. legitur, Tu signaculum similitudinis plenus scientia, & perfectione, decorus in delitijs paradisi Dei fuisti. Quod Gregorius exponens ait, Quanto in eo subtilior est natura, eo plenius in illo imago Dei similis insinuatur impressa. Item in Ezechiele legitur, Omnis lapis preciosus operimentum eius, idest, omnis angelus quasi operimentum eius erat: quia (vt dicit Gregorius,) in aliorū comparatione ceteris clarior fuit: vnde vocatus est Lucifer, sicut testatur Esaias. Quomodo (inquit) cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? & cætera: qui non vnus ordo, sed vnus spiritus accipiendus est: qui (teste Isidoro) postquā creatus est, eminentiam naturæ, & profunditatem scientię sue perpendens, in suum creatorem superbiuit, intantum quod etiam Deo se æquare voluit: vt in Esa. dicitur, In cœlum ascendam super

Isid. de summo bono li. 1. c. 12

Vbi ā prælegata verba habentur Esai. 14.

astra cœli, & exaltabo solium meum, & ero similis altissimo. Similis quidem Deo esse voluit, non per imitationem, sed per æqualitatem potentiæ. 2. Pet. 2.

Vnde, & quo deiectus fuerit merito suæ superbiæ.

Et tāta superbiæ merito de cęlo, idest, de empyreo, in quo cum alijs fuerat, deiectus est in istum caliginosum aerem cum omnibus suæ prauitatis consortibus. Nam (vt Ioānes ait in Apocalypsi,) Draco de cęlo cadens secum traxit tertiam partem stellarum: quia Lucifer ille alijs maior non solus cecidit, sed cum eo alij multi, qui ei in malitia consenserunt, eosque cadentes huius caliginosi aeris habitaculum excepit. Et hoc ad nostram probationem factum est, vt sit nobis exercitationis causa. Vnde Apostolus: Colluctatio est nobis aduersus Principes, & potestates mundi huius, & aduersus rectores harum tenebrarum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus: quia dęmones, qui sunt spirituales, & nequam, in hoc turbulento aere nobis propinquo, quod cęlū appellatur, habitāt. Vnde et diabolus princeps aeris dicitur.

Apo. 12. Io. 14. Alias mundi.

Quod non est concessum eis habitare in cęlo, vel in terra.

Non enim est eis concessum habitare in cœlo, quia clarus locus est, & amœnus: nec in terra nobiscum, ne homines nimis infestarent. Sed iuxta Apostoli Petri doctrinam in epistola canonica traditam, in aere isto caliginoso, qui eis quasi carcer vsque ad tempus iudicij deputatus est: tunc autem detrudentur in barathrum inferni, secundum illud, Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & angelis eius.

Eph. 2. Augu. lib. de Gene. ad lib. ca. 26. 2. Pet. 2. & Iud. 1. Matt. 25.

Quod dęmones alij alijs præsunt.

Et sicut inter bonos angelos alij alijs præsunt: ita & inter malos alij alijs prælati sunt, & alij alijs subiecti; quamdiu durat mundus, angeli angelis, dæmones dæmonibus, homines hominibus præsunt. Sed in futuro omnis euacuabitur prælatio, vt docet Apostolus. Habent quoque secundum modum scientiæ maioris, vel minoris, prælationes alias maiores, vel minores. Quidam enim vni prouinciæ, alij vni homini, aliqui etiam vni vitio præsunt. Vnde dicitur spiritus superbiæ, spiritus luxuriæ, & huiusmodi: quia de illo vi-

1. Cor. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio maximè poteſt homines tentare, a quo dominatur. Inde etiam eſt, quod nomine dæmonis diuitiæ vocantur, ſcilicet Mammona. Eſt enim Mammon nomen demonis: quo nomine vocantur diuitiæ ſecundum Syriam linguam. Hoc autem non ideo eſt, quod diabolus in poteſtate habeat dare, vel auferre diuitias cui velit: ſed quia eis vtitur ad hominum tentationem, & deceptionem.

An omnes dæmones ſint in hoc aere caliginoſo, an aliqui ſint in inferno.

Solet autem quæri, Vtrum omnes in iſto aere caliginoſo ſint: an aliqui iam ſint in inferno. Quod in inferno quotidie deſcendant aliqui dæmonum, veriſimile eſt, qui animas illuc cruciandas deducunt: & quòd illic aliqui ſemper ſint, alternatis forte vicibus, non procul eſt a vero, qui illic animas detinent atque cruciant. Quod autem animæ malorum illuc deſcendant, atque illic puniantur, ex eo conſtat, quod Chriſtus ad inferos deſcendit, vt iuſtos qui ibi tenebantur educeret. Si enim iuſti illuc deſcendebant, multo magis iniuſti: & ſicut tradidit auctoritas, cum iuſtos eduxit, iniquos ibi reliquit. Momordit enim infernum, non abſorbuit.

Zacha. 6. Oſee 13.

Opinio quorundam de loco luciferi.

De lucifero autem quidam opinantur, quod ibi religatus ſit, & ad nos tentandos nunc acceſſum non habeat: quia in Apocalypſi legitur, Cum conſummati fuerint mille anni ſoluetur Satanas de carcere ſuo, & exiet, & ſeducet gentes: quod erit nouiſſimo tempore Antichriſti: quando erit tanta tribulatio, vt etiam ſi fieri poteſt, moueantur electi. Quem ibi religatum dicunt ab eo tempore, quo tentauit Chriſtum in deſerto, vel in paſſione, & victus fuit ab eo. Ipſum putant primum hominem tentaſſe, & viciſſe: & ſecundo Deum, ſed ab eo victum eſſe, & ideo in inferno religatum. Alij autem putant ex quo cecidit, pro peccati ſui magnitudine, illuc fuiſſe demerſum.

Apoc. 20. Matt. 24. Matt. 4.

Quod Lucifer non habet poteſtatem, quam habebit in tempore Antichriſti.

Sed ſiue in infernum demerſus ſit, ſiue non, credibile eſt eum non habere poteſtatem accedendi ad nos, quam habebit in

in tempore Antichriſti: in quo fraudulenter, ac violenter operabitur, & ideo forte dicitur tunc ſoluendus, quia tunc dabitur ei poteſtas a Deo tentandi homines, quam modo non habet.

Quod dæmones ſemel victi a ſanctis, non accedunt amplius ad alios.

Aliis quoque, qui a ſanctis iuſtè & pudicè viuentibus vincuntur, poteſtas alios tentandi videtur adimi. Vnde Origenes, Puto, inquit, ſanè quia ſancti repugnates aduerſus iſtos incentores, & vincentes minuant exercitum dæmonum, & velut quam plurimos eorum interminant: nec vltra fas ſit illi ſpiritui, qui ab aliquo ſancto caſte & pudice viuendo victus eſt, impugnare iterum alium hominem. Hoc autem putant quidam intelligendum tantum de illo vitio, in quo ſuperatus eſt: vt ſi de ſuperbia aliquem virum ſanctum tentat, & vincitur, vlterius non liceat in illum vel alium de ſuperbia tentare.

To. 1. Homi. 15. ad librum Ioſue ca. 12. eiuſdē.

VPra egit Magiſter, de auerſione, & conuerſione angelorum. In hac parte agitur, de lapſu, ſiue ruina majorum. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima determinat veritatē. In ſecunda remouet dubitationem, ibi. *Solet autem quæri, &c.*) Prima pars habet tres. In prima determinat qui, & quales ceciderunt, ibi. *Et tacta ſuperbia, &c.*) In tertia uerò qualiter ibi habēt ordinem prælatoqum. ibi. *Et ſicut inter homines, &c.*) Similiter ſecunda pars habet tres. In prima mouet quæſtionem de unitate loci, quantùm ad angelos minores. Secundò, quantum ad Luciferum. Tertiò, occaſionaliter oſtendit confligendi modum inter nos, & noſtrum aduerſariū. Primum facit, ibi. *Solet autem quæri, &c.*) Secundum autem, ibi. *De Lucifero, &c.*) Tertium, ibi. *Alijs quoq; qui a Sanctis, &c.*) Principaliter igitur in hac diſtinctione determinatur, vnde angeli corruerunt: & deinde quis locus poſt ruinam: & quis ordo in loco, & officio.

Oſij eadem ratio huius caliginoſi aeris, &c.) Contra. Ergo uidetur ex hoc, quod ultimò dicitur, quòd debeāt habitare in terra, cum ad noſtrum exercitium ſint deputati. Item. In Diaſogis legitur, quod quidam comedit lactucam, & ſtatim obſeſſa eſt a dæmonio: & ibidem ratio redditur, quia diabolus erat in lactuca, quam momordit: ergo uidetur quòd ſint in terra. Reſpondeo. Dicendum, quòd diuina clementia, & prouidentia locum ſequeſtratum prouidit dæmonibus, ne nimis acriter nos tentarent, nec tamen nimis a no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bis longinquum, ut possent nos exercitare. Vnde q̃ inhabitent in caliginoso loco, hoc diuine sententie est: q̃ uero ad nos ueniant, hoc permissionis est. Vnde cum triplex sit aeris interstitium: si quæratur in qua parte sunt? probabile uidetur q̃ sint in medio: ubi est turbulentia, & uexatio, & uarietas impressionum: & hinc est q̃ frequenter cõmouent uentos, & tẽpestates.

Dub. 2. *Aere iste caliginoso, qui ex qua si carcere, &c.)* Contra. Vt̃ q̃ nullo modo sit carcer, quia discurrunt quo uolunt: & iterum spirituales sunt, ergo nec prohibentur, nec detinẽtur corpore. Itẽ. Ventus non põt cõmouere, nec conturbare radium: ergo multo fortius nec spiritum. Item. Cũ non habeant uitum corporale, uidetur q̃ nullus locus sit eis caliginosus: nec puniri uidentur tenebris corporalibus. Resp. Dicẽdum, q̃ sicut ex quadam congruitate cœlum empyreum est angelis sanctis locus cõueniens, & aprus, tum ex luce, tũ ex spatiositate: ita q̃ rectè põt dici latium, attestans claritati, & trã quillitati, & ampliationi charitatis. Sic per oppositum, aer ille caliginosus carcer est, quia parvus, & arctus, & obscurus, nõ obscuritate, quæ obscuret, uel arctitudine, quæ angustet: sed potius quæ attestatur mentis arctitudini, & frigori iniquitatis, & commotioni affectionum: & iõ rectè carcer dicitur. Et sicut alio modo locus corporalis locat spiritus, alio modo corpora: ita & etiam alio modo incarcerat. Et sic patent obiecta.

Dub. 2. *Tũc habuit ei potestas a Deo etc.)* Cõtra Iob. xli. Non est potestas super terram, quæ possit ei comparari: ergo si uires eius excedũt nostras, potius uidet, q̃d Deus debebat nobis augere posse, quãda monibus: aut vt inutilẽ agere, & inæqualiter, dum exponit debilem forti, & fortificat fortẽ contra debile. Resp. Dicẽdum, q̃d potestas illa, de qua loquitur Iob, est potestas uirtutis naturalis, non est potestas tentandi: nã potestas tentãdi debilis est, nisi fortificetur per consensum tentandi. Debilis enim est hostis, q̃ non uincit, nisi uolente. Quia tamen p̃p nostram concupiscentiam, & ignorantiam multipliciter nos decipit, & allicit: iõ fortis est, & adeo q̃d pauci essent, q̃ non uincerentur, nisi Deus astutiam eius, & fallaciã reprimeret, & restringeret: quam in fine iusto iudicio permittit dilatari: & ideo potestatem tentandi dicit dare, non conferendo nouã potentiam, sed sinendo ipsam operari secundum iustam potentiã, & astutiam, quam iam habet.

Nec ultra fas sit, &c.) Innuit Dubit. Magister, quod non est fas ulli spiritui, qui uictus est, impugnare aliquem. Contra. Probabiliter creditur, quod diabolus magnus, qui tentauit Adam, tẽtauit Christum, & omni modo est uictus: ergo uidetur, quod nunquam ammodo tẽtet, quod est contra textum Apoca. Item. Si hoc est uerum, ergo uidetur exercitus dæmonum adeo diminutus in fine, quod tentare non possit: hoc autem falsum est, cum fortius tentet in fine. Respond. Dicendum, quod circa hoc difficile ẽ ueritatẽ determinare; quod autem fiat diminutio in eodem exercitu dæmonũ, non uidetur improbabile, cum ita uideamus contingere secundũ legẽ belli, ut qui superatur, amoueatur a bello: quantum tamen, & quando, difficile est determinare; unde quicquid dicat Orige. melius est dubitare, quãm super hoc aliquid diffinire.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

De quo ordine fuerit Lucifer.

AD intelligentiam eorum, quæ in hac parte dicuntur de lapsu angelorum, tria inci dunt quærenda. Primum est, de quo ordine, uel dignitate ceciderunt. Secundum est, in quid ceciderunt. Tertium est de ordine, siue prælatione eorum post casum. Circa primum duo quæruntur. Primo, de quo ordine fuit Lucifer. Secundo de quo ordine lapsi sunt minores angeli.

DE quo ordine fuerit Lucifer. Et quod fuerit de supremo, hoc ostenditur. Iob. xl. Ipse est principium uiarum Dei: sed non ordine naturæ: ergo ordine dignitatis: ergo fuit præcellens inter creaturas cæteras: ergo, & inter angelos. Item. Grego. xxxij. moral. tractans illud Ezech. Tu cherub extentus, & protegẽs &c. Quia comparationem claritatis suæ cæterorum claritatem obumbrasse creditur, & ideo ipse extentus, & protegens perhibetur (loquit̃ de lucifere;) ergo &c. Et ibidem iterum, Dũ cæteris agminibus angelorum prælatus eorum claritatem trãscendit, ex eorum cõparatione clarior fuit. Et iterũ ĩ eo. Lib. Illa supernarũ uirtutum proceræ altitudinis agmina in lititiæ æternæ uiriditate plantata, quamuis excelsa fuerit condita, huic tamen nec prælata sunt, nec coæquata. Item. Ratione. Lucifer appetijt oĩbus præesse, & credidit se posse obtinere ut nulli subesset: sed hoc non est probabile, nisi uidisset se omnes præcellere: ergo fuit de supremo ordine. Item. Peccatum eius maximum fuit inter peccata omnium angelorum, immo omnium creaturarum: sed tanto magis est uitium, quãto in nobiliori natura: ergo si maximum peccatum habuit omnium aliorum, ergo quantũ ad naturã cæteris maior fuit.

Vide Homi. 34. in Euãg. ante mediũ.

SED CONTRA. Ezech. xxviij. dicitur ad Luciferũ. Tu cherub extentus, & protegens, sicut exponit Greg. sed supremus ordo non est ordo cherub; sed seraphin, sicut uult Dion. ergo non fuit de supremo ordine. Item. Dam. 2. lib. c. 4 Ex his angelicis uirtutibus, quæ præerant terrestri ordini, id est eius, qui circa terrena est ordinis, & cui terræ custodia a deo cõmissa erat, lib. arbit. sui electione auersus est; ergo lucifer secundũ Dam. fuit de ĩmo ordine. Item. Ratione uidetur. Quia si ipse fuit supremus; ergo magis fuit deiformis; ergo magis ad peccatũ inhabilis; ergo non peccauit; aut si peccauit, non ita profundè, sicut alij, ut uidetur. Item. Si supremus inter omnes angelos; ergo inter omnes creaturas nobilior; ergo magis a Deo dilectus, qui dẽ ligit omnia quæ fecit; ergo cum facillimum fuerit domino ipsum conseruare, non uidetur probabile, quod ipsum permiserit ruere.

c. 6. & 7. cel. hierar.

RESOLVTIO.

Lucifer si steterisset, inter primos beatorum mentium ordines semper meritus fuisset.

REPON. Dicendum, quod (sicut testantur auctoritates sacræ scripturæ, & sanctorum) Lucifer valde excellens fuit: & si stetisset, in supremo ordine collocatus fuisset, cum ad hoc haberet idoneitatem ex parte naturæ. Sicut enim patebit infra, distinctio ordinum consummata, uenit ex parte gratiæ; sed dispositio ex parte naturæ; unde concedendæ sunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD, quod obijcitur, qđ dicitur Cherub. Dicendum quod Seraph interpretatur incendium, & hoc est per charitatem: angelus autem licet a sua conditione habuerit plenitudinem scientiæ, nõ tamen habuit incendium charitatis nisi à gratia. Et quia cherubin dicitur plenitudo scientiæ; sed seraphin dicitur incendium charitatis, hinc est quod dicitur cherubin, non seraph. & hoc non ideo quia esset de ordine cherubin, sed quia habebat habitum illi ordini conuenientem, non sic habitum conuenientem ordini seraphin, quamuis ad illum esset præparatus. AD ILLVD, quod obijcitur quod præerat terrestri ordini. Dicendum, quod Damasc. hoc dicit quantum ad uim administratiuã, quia cæteri ei erant subiecti quãtum ad actum ministerij: & quia actus ministerij omnibus aliquo modo competit ex natura, sicut infra patebit, quia omnes sunt administratorij spiritus; ideo ex hoc non habetur quod angelus fuerit de ordine infimo, imo potuit etiam de supremo, & præsidere terreno ministerio. SED IVNC est quæstio: cum in angelo esset uis cõtemplatiua, quare magis per administratiuam eũ deseruit. Et dicendum, quod uis contemplatiua attenditur in comparatione ad superius; sed administratiua in comparatione ad inferius; & quoniam angelus sumpsit occasionem peccandi, considerando suam præsidentiam respectu inferiorum, ideo secundum illam uim eum deseruit. Vnde Aug. dicit, quod consideratio angeli in peccando fuit contrario modo cõsiderationi Centurioni, qui dixit Matth. 8. Ego sum homo sub potestate constitutus, & habens sub me milites. Angelus econtrario primo considerauit milites, & ministros sibi subditos: ideo elevatus est in superbiam. AD ILLVD, quod obijcitur, quod minus erat habilis ad peccandum. Dicendum quod uerum est; attamen uoluntas in oĩbus angelis libera erat, & uertibilis, & ideo sine omni pronitate poterat quo uolebat, inclinari: & hinc est quod ille grauius peccauit: unde ad peccatum non necessario concurrit pronitas, sed uertibilitas; nec peccatum intenditur ex pronitate, sed magis ex naturæ, & donorum dignitate, & cõuersionis profunditate. Et quia altior erat; ideo cecidit profundius. Et quia fortior, ideo ad malum se conuertit fortius, & inseparabilius. AD ILLVD, quod obijcitur ultimo, quod uid etur incredibile, quod Deus nobilissimam creaturam suam sic perire dimitteret. Dicendum quod mira in hoc Dei iustitia ostenditur, quæ tantam seruat iustitiam, ut ordinẽ institutum nullo modo infringat: tantũ peccatũ odit, ut pp peccatũ, quos charissimos reputauit, abiciat. Vnde credo, q tam spectandũ monstrũ diuinæ seueritatis in angelo nobilissimo, & primo hoĩe (quorum utrunque propriis manibus plasmauit, & decorauit) Deus nobis infirmis ppoſuit, & ostẽdit, ut discamus quantũ Deus odit peccatum, & maximè superbiã, qđ pro uno motu cordis nobilissima creatura ojus creaturarũ eternaliter, & sine spe uenie est dãnata: & pro uno esu pomi, & ipse Adam & tota posteritas uiqs ad finem mundi est mortalitati, & multiplici penalitati subiecta: & nisi dominus reliquias nobis semẽ, quasi Sodoma fuissemus. EX HIS efficacissimũ reinquitur argumentũ, qđ horrendũ est incidere in manus Dei uiuentis: si.n. Deus non pepercit nobilissimo angelo superbienti, quid erit de uilissimo cinere, & abiectissimo, in quo non ipso sterquilinio?

QVAESTIO II.

De quo ordine lapsi sint minores Angeli?

DE quo ordine lapsi sunt minores angeli. Et quod de oĩbus, vi. Hugo, de quolibet ordine aliqui ceciderunt, & unũ ordinẽ cõtrariũ fecerũt, ubi nõ est ordo, sed semp ternus horror inhabitat. ITEM. Grego. dicit in Hom. Pentecostes, qđ ad oĩs angelorũ ordines aliqui hoies assumuntur; sed hoc non erit nisi ad restaurandũ ruinam angelorũ ergo de quolibet alio corruerunt. ITEM. Probatũ est, qđ Lucifer fuit de supremo ordine: ergo si de illo ceciderũt, uidetur, qđ multo fortius de aliis. ITEM. Oĩs angelorũ ordines procurãt hoĩum salutẽ, unde oĩs sunt administratorii spiritus, &c. ergo vẽ, q oĩbus ordinibus suo modo hoies recõpẽsant obsequiũ, ut nutriatur charitatis solatiũ; sed sicut angeli subueniunt hoĩbus ministrando, ita hoies angelis eorum lapsum reparando: ergo q libet ordo habuit ruinã.

SED CONTRA. 2. Pet. 2. Deus angelis peccantibus non pepercit: ergo omnes labentes sunt de infimo ordine: quia infimus ordo cẽsetur nomine angelorum, ut inferius patebit. ITEM. Apostol. uocat dæmones Eph. vlti. principatus, & potestates, & diuersa nomina angelorum dicuntur de dæmonibus, præter seraphin, & thronos: ergo uidetur, quod de his ordinibus nulli ceciderunt, aut si ceciderunt, cum nõ possit probari p scripturam, nullo modo est asserendũ. ITEM. Angeli eiusdẽ ordinis sunt simiiliores in natura: sed q sunt simiiliores in natura, similiores sunt in affectibus, quia oĕ animal ad sibi simile copulabitur: & qui si miliores sunt in affectibus, simiiliores sunt in moribus, similiores sunt in bonitate, & malitia: ergo probabilius uidetur ponere, quod si de aliquo ordine steterunt aliqui, quod omnes per cõsequens: & si ruerunt aliqui, quod omnes de illo ordine: ergo non est ponere, quod de omnibus ordinibus aliqui ruerint, aliqui steterint.

RESOLVTIO.

De quolibet ordine.

RESP. Dicendum, quod secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum quid sancti dicunt, & accipiunt ex scriptura, de omnibus aliqui lapsi sunt, & hoc expresse dicit Hugo de sancto Vict. in Lib. de Sacramentis. & ratio persuadet. Cum enim de supremo ordine aliqui auulsi sint, ut luci fertur credendum est, quod omnes senserunt aliquam ruinam.

Lib. 1 par. 5. c. 30.

AD ILLVD, ergo quod obiicitur, quòd omnes dicuntur angeli. Dicendum, quòd angelus secundum quid est nomen officii, quod est mitti, & commune est omnium, ut patebit infra: appropriatur tamen inferiori ordini, de quo frequentius mittitur aliqui, & ideo beatus Petrus generaliter loquens comprehēdit omnes. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd scriptura non nominat omnia nomina. Dicendum, quòd sicut i malis quædā sunt, quæ mox nominata coniuncta sunt malo, ut fornicari, & occidere: ita in bonis quædam sunt, quæ mox nominata coniuncta sunt bono: ut seraphin, quia dicit charitatis incēdium, & throni, quia dicit sedem, ubi dominus requieuit ad iudicandum: & ideo nomina horum ordinū dæmonibus non attribuuntur, quamuis ipsi ex natura dispositi essent ad hos ordines, sicut ad alios, tamen aliorum nomina tenent, quia communia sunt bonis, & malis, ut principatus, & potestates. AD ILLVD, quod obiicitur de amore similitudinis. Dicendum, quòd illud locū habet in amore naturali: in amore uerò electiuo, ubi quis fertur secundum dominium uoluntatis, non habet ueritatem: nam Medea occidit filiū li. 7. Metam. fabul. 4. & plus odit homo hominem, quam serpentem frequenter: & maior est discordia uoluntatū: sed qa lapsus, & status sunt secūm uoluntatē electiuā; nō naturalē: ideo non habent hic locū.

Dist. 10

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An angeli credentes in infernum ceciderint?

QVOD ceciderunt in locū infernalem, uidetur: quia casus tanto profundior, quāto gradus excelsior: ergo si ceciderunt de loco altissimo, ut de empyreo, uiderur, quod detrusi sunt in locum infimum, & ita in infernum. ITEM. Angelis sanctis propter mundiciam, & lucem sapientię debetur locus mūdissimus, & lucidissimus; sicut empyreum, ergo a cōtrariis, dæmonibus immundis, & obtenebratis debetur locus tenebrosissimus, & immundus: sed iste locus est infimus, & subterraneus, qui dicitur infernus: ergo &c. ITEM. Homines mali post mortem statim descendunt ad infernum, sicut dicitur Iob. 21. Ducunt in bonis dies suos, & in pūcto ad infernum descendunt: ergo cum hoc sit angelis casus, qđ hominibus mors: ergo statim ceciderunt in locum infernalē. SI TV dicas, quod sunt relicti extra infernum ad nostrā exercitationem. Contra. Homo de se pronus est sufficienter ad malum, & satis potest exercitari a passionibus carnis: ergo uidentur su pfluere exercitationes dæmonū, & si Deus hoc permittit, vī immisericorditer agere.

CONTRA. Eph. 2. Non ambulatis secundum principem potestatis aeris huius (demonstrat aerem materialem) ergo potestas diaboli maximē est in hoc aere: sed ubi est potestas eius, & substantia: ergo &c. ITEM. Constans est, quod diabolus nos tentat, & tentauit Christum, ut dicitur Mat. 4. De nobis autem nō tantum scriptura docet, sed etiā experientia: ergo cum angelus ibi sit, ubi operatur, & circa nos operatur: ergo &c. ITEM. In inferno nulla est omnino redemptio, vnde qui descēdunt in infernum, nunquam ascendunt: ergo si dæmones deiecti essent in inferno, nunquā possent ad nos uenire: sed ueniunt, ergo in infernum nunquā descenderūt.

RESOLVTIO.

Locus malorum angelorum ad iudicium vsque aer caliginosus est: a missi probabile sit aliquos eorum ad torquendas animas ad infernum subterraneum descendere.

RESP. Dicendum, quòd (sicut patet ex scripturis) locus dæmonum post lapsum usq; ad diem iudicii, non est locus subterraneus, quem uocamus infernum: sed aer caliginosus, in quo generaliter dæmonum multitudo inhabitat: Verum autē aliqui detrusi sint in infernum, hoc ego nescio, nec inuenio a sanctis determinatum. Hoc aūt bene credō, quòd aliqui descendunt ad torquendas animas, secundum quòd inter se habent deputata maledictionis officia. Ratio autem, quare in hoc aere sunt, est propter humanum exercitium. Sicut enim dicit Aug. nunquam Deus, quos præsciebat futuros malos, eos fecisset, nisi pariter nosset, quibus bonorum usibus eos accommodaret. Vnde diuina dispositio hoc exigit, ut eriā de prævaricantibus angelis obsequium quodāmodo electorū trahat, & eliciat: scit enim bene uti malorum prauis uoluntatibus: & ideo non eos detrusit in infernum, sed locum dedit aptū ipsis dæmonibus, tum quantum ad statum peccati, tum quantū ad statum exercitii siue belli. Aer enim caliginosus propter caliginem conuenit tenebrositati culpæ, sed propter mobilitatem, & subtilitatē cōuenit angelicæ uelocitati: usi (sicut angelis sanctis ostēsum est) frequēter circa nos uolitant, ut nosce-

Lib. 2. ad. Dec. c. 18.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur: quòd de altissimo in profundissimum. Dicendum, quòd uerum concluderet, si esset omnino retributum, quod meruerunt: sed dominus non statim retribuit sed simul cum hominibus eos illuc expectat proicere, quos ipsi sua peruersitate inducunt peccare. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd angelis beatis locus debetur altissimus. Dicendum, quòd quamuis sit eis deditus, non tamen sunt ibi semper: sed & circa nos ad explendum suum ministerium. Similiter dico, quòd quānis locus infimus, & uilissimus sit dæmonibus debitus: tamen eis differtur propter nostrum exercitium. AD ILLVD, quod obiicitur de hominibus malis post mortem &c. Dicendum, quòd non est simile omnino, sed solum quo ad statum impœnitentiæ, non quo ad statum demeriti uel exercitii, sicut infra melius patebit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

anima enim nō est deputata administrandum, sicut angelus.

AD ILLVD, quod obijcitur ultimò, q̄ Deus misericorditer agit cum homine. Dicendum, q̄ nō, immo misericordiæ superexaltat iudicium: quia contra fomitem dat scintillam conscientiæ, contra dæmones dat bonum angelum: & supra hoc dat suā gratiam, & Spiritum Sanctum suū, qui uincit omnem potestatem: quia neque mors, neq; uita, neque principatus, neq; potestates possunt separare a charitate Dei: unde ille amor est adiutoriū prævalens omnibus, & omnia uincens. Propter hoc, ut habeant exercitium: (quia uirtus in infirmitate p̄ficitur) dat deus suis servētis angelum Sathanæ, qui eos colaphizet: sicut colaphizauit Paulum.

QVAESTIO II.

An dæmones ubicunque sunt, infernali cruciatu crucientur?

VTRVM ceciderunt in infernale supplicium, Vtrū, scilicet crucientur, ubicunq; sunt. Et q̄ sic. Super illud Iac. 4. inflammata a gehenna. Glos. gehenna est diabolus, propter quē facta est. Sicut enim gehenna semper ardet, sic diabolus ubicunq; sit uel in aere, uel sub terra, semper fert secum tormenta flammarum. ITEM. Hoc uidetur ratione per simile. Angeli conuersi quamuis non sint a ministerio absoluti, tamen in ipso ministerio habēt p̄mium suæ conuersionis. Beatam uisionem: ergo pari ratione dæmones pœnā infernalē. ITEM. Videtur a minori, quia grauius est in conspectu Dei iustè omnia ponderantis, peccatū angelicum, quām humanū: sed hō decedens in peccato sine aliquo intervallo statim punitur pœna gehenali, & incēdio: ergo multofortius uidetur de angelis malis. ITEM. In peccato duo sunt, s. auersio, & cōuersio, & utriq; correspōdet sua pœna, s. carētia uisionis, auersioni, & afflictio ignis cōuersioni: sed statim, ut peccauit, amisit irremediabiliter uisionē, & positus est carētiæ uisionis: ergo pari ratione pœna afflictionis: sed hæc est pœna illius ignis: ergo &c.

CONTRA. Mat. 8. dicitur. Iesu fili Dei, ut quid uenisti ante tēpus torquere nos? ergo angeli nondū torquebantur. ITEM. Si punirentur pœna ignis materialis, cū ille agat in creaturā passibilē, & cōdignā pati: ergo cum diabolus corporaliter obsideret aliquē, si secū ferret ignē, vī, q̄ eū totū cōburat, nisi uirtutē ignis p̄ miraculū Deus restringat: sed nō est ibi ponendū miraculū: ergo &c. ITEM. Si ita torquerētur igne materiali, cū ille sit summè afflictiuus, nō delectarentur in peccato hois, siue in faciendo alios peccare: ergo cū multū hoc desiderēt, nō vī esse probabile. ITEM. Si torquentur igne materiali, cum nō sint, nisi tres spēs, s. carbo, flāma, & lux, q̄rō quæ species. Nō lucē: constat, quia non affligit, nec decet eos secum ferre lucem: ergo uel flamma uel carbone: sed neutra istarum tangit sensus: ergo &c.

RESOLVTIO.

Vtraque pars tutatur a diuersis: sed negatiua probabilior uidetur.

RESPONDEO. Dicendū, q̄ circa hoc sunt diuersæ positiones Doctorum. Quidam enim intuentes prædictæ Glo. & considerantes ultionem diuinæ iustitiæ siue rigorē, dicunt dæmones ubicūq; sunt, puniri supplicio ignis materialis, licet minus intensè, quām post ultimā damnationē. Et cum hoc non sit intelligibile, quod ignem cremantē ubiq; secum circunferant, nisi haberēt corpora alligata, coguntur ponere, quod dæmones a suo lapsu primario habuerunt sibi aptata corpora, in qbus puniretur, & in qbus circunferrent, quasi intrinsecus materiale incendium, quocunq; decurrant: sicut febricitans ubiq; circunfert ardorē, in qualicunq; loco ponatur. Sed quoniā illud est difficile sustinere, q̄ dæmones habeant corpora inseparabiliter unita, sicut infra melius patebit: & præterea cum non uideantur acriter puniri tum ex uerbis euangelii, tum etiam quod intenti sunt mala facere, & mala multa multiplicare: ideo aliorū positio est, q̄ dæmonibus differtur pœna ignis usq; post iudiciū tum ut eorum exercitium nō omittatur, tum etiam, ut diuina misericordia, ostendatur: q̄ sustinet tuta iræ apta in interitum in multa patientia, usque in diem quo retribuet omnibus secundum fructū adinuentionum suarum. Quæ harum positionum sit uerior nescio: hæc tamen, quæ ultimo data est, uidetur probabilior.

AD ILLVD ergo, quod obijcitur de Glo. patet responsio, si aspiciantur sequentia: quod non intelligit de flamma ignis materialis, sed de flāmis uitiorum. s. iræ, inuidiæ, quibus etiam torquentur. AD ILLVD, quod obijcitur de angeli bonis. Dicendum, q̄ non est simile: quia Deus promptior est ad misērendum, quam ad puniendum. Præterea, ministerium angelorum nō impeditur ex gloria, sed expediturī sed pœna oīno retraheret malos ab exercitando. AD ILLVD, quod obijcitur de damnatis oībus. Dicendū, q̄ non est simile: q̄ damnati sunt extra statū demeriti, & ideo non oportet, q̄ differatur supplicium: nō sic dæmones, quia demerentur: ut infra melius patebit. AD ILLVD, quod obijcitur de auersione Dicēdū, q̄ non est simile: quia uisio Dei non potest stare cum culpa unde inseparabilis pœna a culpa est uisionis carentia: non sic est de pœna afflictiua.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An in dæmonibus sit ordinum distinctio?

CONSEQVENTER tertio loco q̄rit̄ qualiter dæmones sint post lapsum ordinati. Et q̄runtur, circa hoc duo. Primò q̄ritur, utrū inter eos sit ordinum distinctio. Secūdò, utrum inter malos angelos sit prælatio.

VTRVM inter eos sit distinctio ordinum. Et q̄ sic, uidetur. Apostolus Ephe. vlt. uocat eos principatus, & potestates, & alii sancti nominibus aliorum ordinū: ergo uidetur, q̄ si tenuerunt nomen & nō frustra, q̄ aliquo modo tenuerunt rem: & ita, q̄ ordines sint distincti in eis. ITEM. A natura sua sunt conditi distincti, & perfecti, & ordi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lib. de Div. nomi. c. 4. par. 4. circa medium.

ordinati: sed Diony. dicit q̃ habent sibi natura iter data integerrima: ergo adhuc manet inter eos ordo. ITEM. Nihil in universo est inordinatum, quamuis sit inordinatum in se, quia fedatum non potest: ergo dæmones suo modo sunt ordinati ut angeli: ergo & inter eos est ordo. ITEM. Natura angelorum quantum in se erat, habilis erat ad ordines: & gratia aduenies perfecisset ordines, quia data eis fuisset secundum naturalium strenuitatem: ergo cum similiter per maiorem naturalium strenuitatē fuerit ordo: & minoritas, siue maioritas i culpa: uidetur quod similiter per culpam non auferatur ordo: sed magis perficiatur.

Lib. 1. d. sacr. par. 5.

CONTRA. Hugo de sctō vict. Omnes in eandem malitiam cōsenserunt, & unum ordinē peruersæ societatis effecerunt: ergo non est inter eos ordinū distinctio. ITEM. Malū est corruptio modi, speciei, & ordinis: sed per peccatum facti sunt mali, ergo inordinati: ergo nō est inter eos ordo, cum oēs sint mali. ITEM. Maior est deordinatio in culpa, siue per culpam, quàm in pœna: nam pœna reducit culpā ad ordinem aliquem: sed in suppliciis nō est ordo naturæ: ergo nec in existentibus in peccatis. Probatio minoris. Iob. x. ubi nullus ordo: sed sempiternus horror ibi habitat (loquitur de loco pœnarū.) ITEM. Quanto melior est natura, tanto maior est in ea culpa: ergo quāto quis superior per naturam, tanto inferior per culpā, quia maior culpa facit peiorē: ergo culpa peruertit totum ordinem naturæ, & aufert omnino ordinem gratiæ: ergo nullus ordo est inter eos.

RESOLVTIO.

Et quidem, ratione naturalium, sed peruerse & tenuis demerito culparum.

RESPON. quod de angelis è loqui quantum ad statum triplicē s. gloriæ, & naturæ institutæ, & lapsæ. Quantum ad statum gloriæ, est in eis ponere ordinū distinctionem perfectam. Quantū ad statum naturæ, ordinum distinctionem, sed imperfectam. Quantum ad statum culpæ, ordinum distinctionem: sed imperfectam, & peruersam. Imperfectam, propter privationem gratiæ, quę habilitatem naturæ pfecit. Peruersam, propter præsentiam culpæ, quæ quamuis substantiam naturalium nō corrūpat, tamen fœdat, & deordinat, & illud manifestum est, si attendatur. Nam illi, qui meliora habuerunt naturalia, illi grauius peccauerunt, & peccant: tū propter hoc quod ardentius appetierunt, tum quia magis ingrati fuerunt, tum etiam quia modo acrius uexant. Ratione nobilitatis naturæ præcellunt in ordine naturæ, & præcellunt in magnitudine culpæ: & quantū ad hoc deteriores sunt, & ideo inferiores esse debuerunt. Concedo ergo quod inter dæmones est ordo secundum præcellentiam naturalium: sed tamen peruersus adiunctione culparum. Concedo igitur rationes probantes q̃ eis sit aliquis ordo, licet tenuis, ut dictum est.

AD ILLVD tamen, quod ultimo obiicitur: quòd culpa consonat naturę. Dicendū q̃ illa cō

sonantia magis est discordantia, quam consonātia: nam magnitudo culpæ facit in ueritate minus quāto maior est: & ita in magno natura nō seruat dignitatē ordinis, imo magis peruertit: quia magnificari in culpa, est deteriorari in natura bene condita siue instituta. QVOD autē Dion. dicit, q̃ habent naturalia integerrima: uerum est quantū ad substantiam, non quantum ad habilitatem ad operationem determinatā. QVARE VERO ad oppositum opponuntur, concedenda sunt, eo q̃ uerum concludunt. s. quod non est in eis ordo perfectus, imo magis peruersus: & sic patent omnia.

QVAESTIO II.

Anim angelis malis sit prælatio?

VTRVM inter angelos malos sit prælatio. Et quod sit ibi de facto, uidet. Iob penultimo. Non est potestas super terram, quæ possit ei comparari. Et iterum. Ipse est rex super omnes filios superbiæ: sed dæmones sunt huiusmodi: ergo &c. ITEM. Mat. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Vocat minores dæmones angelos diaboli: ergo cū angelus diaboli nullus dicatur quantum ad naturę cōditionē, dicitur ergo quantum ad ministerii subiectionem: ergo &c. ITEM. Quod de iure unus præsit alteri, uidetur. Seruitus enim introducta est iter homines (ut dicit Ambro.) merito peccati: sed nullum peccatum adeo meretur seruitutem sicut peccatum ambitionis, & superbiæ: cum ergo dæmones maxime illo peccauerunt, inter eos maxime debet esse seruitus, & dominiū, & ita prælatio. ITEM. Habens liberi arbit. uoluntatem secundum legem, pōt se facere seruum sempiternū, sicut dicitur Exod. 21. Sed dæmones liberæ potestatis existentes Lucifero se uoluntarie subiecerunt, dum eius superbiæ cōsenserunt: ergo &c.

SED contra, quòd ibi non sit prælatio, de facto uidetur. Inter superbos semper iurgia sūt, sicut dicitur Prouer 13. Ergo cū ipsi sint ualde superbi, uidetur, quòd refugiāt omne dominiū: ergo aut non est ibi prælatio, aut si est, nullius stabilitatis est. ITEM. Si est ibi, aut ergo natura, aut uiolentia, aut electione uoluntatis. Non natura, quia natura etiā post culpam, & in pœnis cadē manebit: sed tamē post iudicium cessabit omnis prælatio (ut dicit Magister) Si uiolentia: ergo quilibet si potest, subiugat sibi aliū: sed hoc non est sine quadam colluctatione, & pugna: ergo uidetur, quòd continue sit inter dæmones frixa, & discordia: q̃ manifeste falsum est, quia miro modo concordes sunt ad peruertendū homines: quòd non esset si inter se bellarent. Restat igitur, quòd est ibi prælatio electione uoluntatis. ITEM. Videtur, quòd nō sit ibi de iure. Si enim seruitus, & dominiū introducta sunt propter peccatum, ita quòd seruitus est pœna peccati: ergo magis deberet seruitute deprimi, qui magis peccauit: sed Lucifer magis peccauit, ergo omnibus deberet esse subiectus: sed nulla est prælatio, in qua unus subiicitur multis: ergo &c. ITEM. Licet homo

tenetur

teneatur hominis imperio obedire, cui subiugatus est, & subditus factus, sicut dicit scriptura, Serui obedite per omnia dominis: tamen quando præcipit contra deum, non tenetur, nec debet: & si semper præciperet contra deum, nunquã deberet subiici, uel obedire: ergo si nunquã posset aliquid præcipere nisi cõtra deũ, nullo modo posset, nec deberet ei de iure subesse si ergo diabolus contra deum præcipit in omni eo quod mandat: nec aliter potest præcipere: patet quòd &c.

RESOLVTIO.

Est et in dæmonibus prælatio: idq; et ex emulatione ad filios lucis & ex oppugnatione ad homines.

RESP. Dicendum, quòd sicut dicit Magister in litera Prelatio est inter dæmones, & alii imperant, alii obediunt, sicut tãgit Magister in litera. Et hoc satis uidetur probabile: tum quia filii tenebrarũ quodãmodo imitari conantur (licet fallo, & imperfecte) filios lucis: unde sicut uident angelos ordinate officia sua exequi secundum imperia sapientiorum, & maiorum: simiter ipsi faciũt maleficia: Tum et quia filii tenebrarum prudentissimi sunt in generatione sua. Et quia habent colluctationem aduersus genus humanum, & regimen, seu regnum eorũ, & exercitus si esset diuisus, & sine capite non posset stare: ideo sicut homines prelliantes in exercitu, quantuncunq; ue sint presumptuosi: tamen propter odiũ inimicorum libenter subiacent duci imperanti, & habent multos proprios, & unum principalem ducem: sic credendum est esse in dæmonibus. Concedẽdũ est ergo, quòd inter dæmones est prelatio. Et patet responsio ad illud, quod primo obiicitur de superbia: quia malitia, & inuidia, quam non potest superbus exercere sine adiutore, facit eum libenter alii subiici, tum propter odium inimici. AD ILLVD, quod obiicitur, quomodo sit ibi prelatio. Dicẽdum est, q̃ non electione, nec uoluntate, sed credo, quod natura, & diuina institutione. Sua enim conditione data est eis uis ministratiua: & potentior uni, quã alii, & deus ordinauit, ut minus potentes & sapientes magis potentibus, & sapientibus subessent in ministrando. Et Hugo dicit, q̃ id in malum ministerium exercent, quod perficiendum ex conditione acceperunt: & ita subinuicẽ presunt, sicut presessent, si essent boni: & cum cessabit status ministerii, cessabit status prelatio. AD ILLVD, quod queritur utrum de iure: Dicẽdum, quod nulla omnino est ibi prelatio de iure: quia eum ipsi dæmones subiectis nihil præcipiant nisi contra ius, eo quòd ruperunt ius, & dissipauerunt fœdus sempiternum, ideo nulla manet ibi iuris obligatio: sed solum maliuolens confœderatio. Nec est simile de homine, qui iuste potest præcipere seruo: & ideo non valent rationes ad hoc inductę.

DISTINCTIO VII.

PARS PRIMA.

Quales facti sunt angeli confirmatione, & obstinatione.

VPra dictum est, quòd angeli, qui perstiterũt, per gratiam confirmati sunt, et qui ceciderunt, a gratia Dei deserti sunt. Et boni quidem intantum cõfirmati sunt per gratiam, quod peccare nequeũt. Mali uero per malitiam adeo sunt obstinati, quòd bonam uoluntatem habere, siue bene uelle non ualent, etsi bonum sit, quod aliquando uolunt. Volunt enim aliquando aliquid fieri, quod Deus uult fieri, & utique illud bonum est, & iustũ fieri, nec tamen bona uoluntate illud uolunt.

Quod utrique liberum arbitrium habent, nec tamen ad utrunque flecti possunt.

Sed cum nec boni peccare possunt, nec mali bene uelle, uel bene operari, uidetur quòd iam non habeant liberum arbitrium; quia in utranque partem flecti non possunt, cum liberum arbitrium ad utrunq; se habeat. Vnde Hiero. in tractatu de prodigo filio dicit, Solus Deus est, in quem peccatũ cadere non potest: cætera cum sint liberi arbitrij in utranque partem flecti possunt. Hic uidetur dicere, quòd omnis creatura in libero arbitrio constituta, flecti potest ad bonũ, & malum. Quòd si est, ergo & boni angeli, & mali ad utrũque flecti possunt: ergo & boni possunt fieri mali, & mali boni. Ad quod dicimus, Quia boni tãta gratia cõfirmati sunt, ut nequeant fieri mali: & mali in malitia adeo obdurati sunt, ut non ualeant fieri boni, & tamen utrique habent liberum arbitrium: quia & boni non aliqua cogente necessitate, sed propria, ac spontanea uoluntate per gratiam quidem adiuti bonum eligant, & malum respuunt: et mali similiter spontanea uoluntate a gratia destituti, bonum uitant, & malum sequuntur: & mali habent liberum arbitriũ, sed depressum, atq; corruptum, quod surgere ad bonũ nõ ualet.

Lu. 15. In tom. 3. Ad Damasum Papã in fine tractatus de filio prodigo.

Quòd boni post confirmationem liberius arbitrium habent quàm ante.

Boni uero arbitrium habent multo liberius post confirma

Ca. 105

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem quàm ante. Vt enim Aug. tradidit in Ench. Nō ideo carent libero arbitrio, quia male velle non possunt: multo quippe liberius est arbitrium, quod non potest seruire peccato. Neque culpanda est voluntas, aut uolu.. as non est, aut libera dicenda non est: quia beati esse, sic uolunt, vt esse miseri non solum nolint, sed nec prorsus uelle possint. Nō possunt itaque boni angeli uelle malum, uel uelle esse miseri, neque hoc habent ex natura, sed ex gratiæ beneficio. Ante gratiæ namque confirmationem potuere peccare angeli: et quidam etiam peccauerunt, & dæmones facti sunt. Vnde Augu. in Lib. 3. ca. 13. Tom. 6 lib. 42. *lib. cōtra Maximinum. Creaturarum natura cœlestium mori potuit, quia peccare potuit. Nam angeli peccauerunt, & dæmones facti sunt, quorum diabolus est princeps: & qui nō peccauerunt, peccare potuerunt: & cuicunque creaturæ rationali præstatur, ut peccare non possit, non est hoc naturæ propriæ, sed Dei gratiæ. Ideoque solus Deus est, qui non gratia cuiusquam, sed natura sua non potuit, nec potest, nec poterit peccare. Ecce hic insinuatur, quòd angeli ante confirmationem peccare potuerunt, sed post confirmationem non possunt. Quod potuerūt fuit eis ex libero arbitrio, quod est eis naturale: quòd uerò modo non possunt peccare, non est eis ex natura, id est, libero arbitrio, sed ex gratia, ex qua gratia etiam est, ut ipsum liberum arbitrium iam non possit peccato seruire.*

Quòd post confirmationem angeli non possint ex natura peccare, sicut ante.

Non ergo post confirmationem angeli de natura, sicut ante peccare potuerunt: non quòd liberum arbitrium eorum debilitatum sit per gratiam: sed ita potius confirmatum, ut per illud non possit bonus angelus peccare: quod utique non est ex libero arbitrio, sed ex gratia Dei. Quod ergo Hieronymus ait, Cætera cum sint liberi arbitrij, possunt flecti in utranque partem: accipi oportet secundum statum, in quo creata sunt. Talis enim & homo, & angelus creatus est, qui ad utrunque flecti poterat: sed postea boni angeli ita per gratiam sunt confirmati, ut peccare non possint: & malitia in uitio obdurati, ut bene uiuere nequeant. Similiter

Quomodo p dicta uerba Hiero. sint intelligē da. Lib. 1. de sūmo bono ca. 12.

etiam illud Isidori intelligēdum est, Angeli mutabiles sunt natura, immutabiles sunt gratia: quia ex natura in primordio suæ conditionis mutari potuerunt ad bonum, siue ad malum: sed post per gratiam ita bono addicti sunt, ut inde mutari nequeant. Ad hoc enim repugnat gratia, non autem natura.

Vpra egit Magister de auersione, & conuersione. In hac parte agit de cōfirmatione, & obstinatione. Et diuidit hæc pars in duas partes. In prima agit de confirmatione, & obstinatione. In secunda uero de cō sequentibus ad hæc. infra Dist. eadem. *Et licet mali angeli, &c.*) Prima pars habet quatuor particulas. In prima ostendit q; ali q angeli p cōuersionē, & auersionē sunt p gloriā confirmati: & aliqui p malitiā obstinati. In secūda q̄rit, utrū habeant libertatē arbitrii, & opponit ad hoc ibi. *Sed cū nec boni peccare possint, &c.*) In tertia determinat ibi. *Ad quod dicimus, quod boni tanta gratia, &c.*) In quarta & ultima explanat quandā auctoritatē inductā, ibi. *Quod ergo Hieronymus ait, &c.*) Et ita duo hic determinantur: Primò, qualiter mali in malitiam sunt obstinati, & boni in gratia cōfirmati. Secundò, qūo confirmatio, & obstinatio stet cum libero arbitrio.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An affectus, et voluntas dæmonum rectificari possit?

D intelligentiam huius partis circa duo incidit hæc quæstio. Primū est de obstinationis malignitate quantum ad malos. Secundum est de libero arbitrii mutabilitate quātum ad bonos, & malos. Circa primum tria quæruntur. Primò, quæritur, utrum in dæmonū uolutate sit possibilis rectificatio. Secundo, utrū sit in eis malæ uolūtatis cōtinuatio. Tertiò, utrū sit in eis malę uolūtatis intēsio.

VTRVM affectus, uel uoluntas dæmonum possit rectificari. Et q̄ non uidetur. Primò, Dama. dicit, q̄ hoc est angelis casus, quod hominibus mors: sed homo post mortem non potest recuperare bonam uoluntatem, & rectam, quam amisit in uita: ergo, &c. ITEM. Augu. in Lib. de fid. ad Petrum. Sic creauit Deus angelos, ut qui uellet perpetuò boni essent: & qui nolent, nunquam eos diuina misericordia repararet. ITEM. Hoc uidetur rōne. Similis est ratio cōfirmationis in bono, & obstinationis in malo: sed angeli statim ut bene moti sunt, cōfirmati sunt in bono: ergo & mali statim ut peccauerunt, obstinati sunt in malo: sicut ergo boni nō possunt cadere, ita nec mali resurgere. ITEM. [illegible] peccauit angelus, quam homo: ergo & grauius debet puniri: sed peccatū hominis punitum fuit aliqua pœna irremediabili, ut pœna mortis, de qua Augu. dicit: ergo necesse est peccatum angeli, quod erat mors spiritus ange

Lib. 2. Oribo. si. c. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

li puniri pœna mortis: sed non potuit puniri pœna mortis naturæ: ergo necesse fuit ipsum puniri pœna damnationis æternæ.

SED CONTRA. Ad rectificationē uoluntatis duo sufficiūt: scilicet condonatio diuinæ misericordiæ, & contritio pœnitentiæ: sed utrumque eorum est possibile circa angelos lapsos esse: ergo & uoluntatem eorum rectificari. Quod autem possit esse cōdonatio misericordiæ diuinæ ostenditur: quia misericordia Dei est infinita, peccatū luciferi, & dæmonum est finitum: sed infinitum uincit & superat finitum: ergo diuina misericordia potest remittere illud peccatum. SI TV DICAS, quòd potest de potentia, sed nō de condecentia. Contra. Decet misericordiam Dei summè manifestari, cùm sit summa: ergo si sic manifestatur in summo, scilicet in remittendo maximū omnium peccatorum, & hoc fuit peccatum Luciferi: ergo decet ipsum illud condonare. Quod autem possit esse dolor pœnitentiæ in diabolo, ostenditur. Quandocunque aliquis sentit sibi adesse quod odit, & abesse quod diligit, dolet, & tristatur. Quia sicut dicit Augu. xiiii. De Ciuitate Dei, dolor est dissensus ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt: sed diabolus scit ex peccato suo amisisse illam nobilitatem quam habebat in cœlo, & incurrisse pœnam in inferno: & primum maximè diligit, & secundum maximè odit: ergo pœnitet de hoc quod fecit, uel de hoc quod noluit: uel iam possibile est ipsum aliquando ad hunc statum deuenire, si modò non est: ergo potest ex parte angeli esse dolor pœnitentiæ, & ex parte Dei cō donatio misericordiæ: ergo &c. ITEM. Ostenditur. Quia si uoluntas angeli non potest rectificari, aut hoc est ex parte Dei, aut ex parte angeli, aut ex parte peccati, Ostenditur igitur primo, quod non sit ex parte Dei triplici ratione. Prima est hæc. Obstinatio malæ uoluntatis, uel impossibilitatis ad rectitudinē uoluntatis est defectus, non positio: ergo non habet causam efficientem, sed deficientem: sed Deus nullius est causa deficiens, ergo non est causa, uel ratio huius impossibilitatis.

Cap. 15 circa finem.

SECVNDA est hæc. Deus antecedenter omnes homines, & angelos uult saluos fieri, ut dicit Damascē. Quia non creauit, siue plasmauit ad pœnam, sed ad gloriam. Si ergo non uult angelos malos beatificari, hoc est solum uoluntate consequente: sed uoluntas consequens est excessus ex causa nostra, uel ex parte nostra: ergo alia ratio est ulterior, quare hoc cōcedit: nō ergo uoluntas Dei.

TERTIA est hæc. Si diabolus neniam peteret, Dominus non repelleret: quia sicut dicit Ambrosius, ipse recipit confugientes ad se: hoc iustitiæ est, sed contra iustitiam Deus nullo modo facit. PRAETEREA. Quantumcunq; homo Deo seruierit, si pœnitet de bonis, Deus bona præterita non acceptat: ergo similiter si pœnitet de malo, uidetur quòd mala remittat, & hoc spectat ad summè misericordem: ergo ratio quare uoluntas diaboli non potest rectificari, non potest principaliter uenire ex parte Dei, ut patet ex hac triplici ratione.

OSTENDITVR etiam quòd non ex parte naturæ angeli uenit hæc impossibilitas. Primò, auctoritate Augustini, de fide ad Petrum. Si humana natura postquam a Deo auersa, bonitatem perdidit uoluntatis, ex seipsa rursum habere potuisset: multo possibilius hoc natura angelica haberet: quæ quanto minus grauatur pondere terreni corporis, tanto magis hac esset prædita facultate. ITEM. Hoc uidetur secunda ratione. Quia angelus peccando non amisit arbitrii libertatem, quoniā libertas arbitrii est ei naturalis: sed ratione liber. arbitr. erat susceptibilis rectitudinis a sui natura, ergo adhuc quantum est ex parte naturæ suæ susceptibile est.

ITEM. Si natura angeli est causa illius impossibilitatis, & cuiuscunque res per modum naturæ est causa, Deus similiter est causa: quia sola uoluntas aduersatur Deo: ergo Deus esset causa, qui talem naturam fecit: si ergo nullo modo Deus est causa impossibilitatis ad bonum, ergo nec natura angeli.

OSTENDITVR etiam quòd ratio non sit ex parte peccati angelici: quia peccatum angelicū non excedit peccatum hominis in infinitum quantum ad aliquam conditionem: ergo non nocuit in infinitum plusquam peccatum hominis: sed peccatum hominis, & si auferat rectitudinem, nō tamen abstulit possibilitatem ad rectitudinem: ergo uidetur quòd peccatum angeli, & si magis elongauerit, nō elongauit infinitè: ergo uidetur quòd elongauit cum possibilitate ad reditum: & ita non uidetur ratio ex parte peccati.

ITEM. Quantulacunque gratia si adueniret uoluntati diaboli, expelleret totam culpam (loquor de gratia gratum facente) sed morbus, qui modico remedio aduenīente potest curari non dicitur de se incurabilis, sed propter defectum remedii, si illud non adsit: ergo impossibilitas rectificationis, uel rectitudinis in uoluntate angeli non est ratione culpæ principalis. ITEM. Culpa non inducit necessitatē uoluntati, quia est in uoluntate, secundum q̄ uoluntas est, & ita secūdum q̄ libera & uertibilis: ergo si non inducit necessitatē, ergo non auferet possibilitatem ad oppositum, & ita rectitudinem: ergo non uenit illa impossibilitas ex parte peccati: ergo nullo modo.

RESOLVTIO.

Quamquam impossibile Deo non sit, bonam uolūtatē diabolo restituere. de potentia tamen, habente ordinationem ad actum, nullatenus id fieri posse censemus.

Solent nonnulli re potē tiā pro actum Theolo.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ (sicut Sancti dicunt & Auctoritates) uoluntas diaboli nullo modo potest rectificari secundum, quòd hoc uerbum (potest) prædicat quandam potentiam habentem aliquam ordinationem ad actum. Nam si intelligatur de potentia efficientis absolutè, absque dubio potens est Deus diabolo restituere bo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nã uoluntatem: tamen ex parte diaboli non est ordinatio aliqua ad hoc, imo facta est uolũtas eius impossibilis, ut sancti dicunt, & rõnes ostendunt. Si aũt quæratur causa impossibilitatis ad rectitudinem: intelligẽdum est ad hoc, q̃ ad rectitudinẽ uolũtatis per actuale peccatum lapsæ duo concurrunt. s. ex parte uoluntatis, pœnitentia: ex parte Dei, gratia sanans & utrunq; deest diabolo: & ideo omnino deest ei uia rectificationis. Si q̃ras ulterius, quod horum est ratio defectus alterius. Dicendũ, q̃ defectus pœnitentiæ est rõ, quare deficit gratia gratumfaciens: quia ad illam disponit pœnitentia informis. Rursus si quæratur, quare deficit pœnitẽtia? Dicendum, quia deficit gratia gratis data, quæ præuenit uolũtatem ut pœniteat: & sine qua nemo unquam se præparat ad gratiam, sicut infra patebit. Si quæratur unde ueniat defectus gratiæ gratis datæ, uel quę sit ratio? absque dubio defectus gratiæ gratis datæ non potest habere, nisi causam deficiẽtem, & ita neque Deus, neque natura angeli potest esse prima causa: sed necessarium est quod ipsa culpa, qua diabolus ita ægrotauit, & ægrotat, ut non pateat aditus gratiæ: & in hoc consentiunt communiter omnes, qui rectè sapiunt circa materiã istã. Sed unde habeat culpa diaboli hanc irremediabilitatem diuersificati sunt uariè opinantes.

Dis. 27 arti. 2. q. 1.

QVIDAM enim sumpserunt rationem ex comparatione culpæ ad seueritatẽ iudicãtis. Quia .n. diabolus, & angeli eius grauissimè peccauerunt Dominus severus iudex statim cõdemnauit eos: sicut iudex magnum latronem in turpi latrocinio deprehensum, statim facit suspendi, quamuis differat suspẽdium unius parui latronis, qui potuit habere aliquam excusationem. Sed hęc ratio congruitatis est. Quia esto q̃d diabolus minus peccasset, tunc uideretur posse redire: & nos uidemus, quod Deus misericordiam facit cum sceleratissimis frequenter: & aliquos aliquando, qui modicum peccauerunt, demergit in infernum, & ideo congruitas tm̃ est.

Hec sententia fuit Thomæ. 1.

ALII sumpserunt rationem ex comparatione culpę ad naturã peccantis: quia peccans fuit substantia spiritualis omnino non habens pondus carnis, & quia substãtia spiritualis est semper in actu suo, unde non lassatur, imo cõtinuè habet inordinatã uoluntatẽ: continuè gratiã impugnat: iõ non offertur ibi gratia. Sed istę non sunt rõnes necessitatis. Tm̃, q̃a pondus carnis non inclinabat hoiem primum ad peccatũ: iõ nec adeo excusabat, ut peccatũ eius caperet remediũ rectitudinis: nec ecõtra carentia carnis adeo angelũ impediebat. Similiter, nec alia rõ, q̃a Deus gratiã gratis datã frequẽter dat hoi existẽti in actuali uoluntate peccandi: hæc .n. simul stat cum culpa. Et huius exemplũ patet in Paulo, qui cõuersus est, & circũdatus luce in actu persecutionis. Sunt tm̃ congruitates quædam a latere.

ALII sumpserunt rõnẽ ex pręculpę relatę ad modũ peccãdi q̃ oppositũ ad peccatũ hois: quia enim homo alio suggerente peccauerat, ideo dignum fuit alio releuari. Rursus. Quia totũ genus humanum ceciderat: ne totum periret, congruum fuit reduci ad rectitudinem. Econtra est in angelicis spiritibus, quia non peccauerunt per tentationem, maximè Lucifer: ideo non rediit: unde Grego. in Moral. 4. Nunquam lumen pristini status accepit, quia non persuasus amisit. Similiter quia cecidit secundum partem, ita quod peccatum fuit particulare, & personale: ideo non debuit rectificari. Vnde Augus. in Enchi. Placuit uniuersitatis conditori, ut quoniam non tota multitudo Angelorum Deum deserendo perierat; ea, quæ perierat, in æterna damnatione remaneret. Sed istę similiter sunt rationes congruitatis, q̃a si homo peccasset propria uoluntate, sine suggestione, uel particulariter, nõ uideo quomodo non posset recuperare bonam uolũtatem, dño resistente. ALII sumpserunt rationẽ p cõparationem ad statũ peccantis: q̃a tẽpus meriti, & status merẽdi erat ipsis p̃fixus usq; ad primam bonã operationem uel malã: & ideo sicut homo post q̃ tẽpus merendi ptransit, quantũcunq; peccauerit parum, dum tamen mortaliter, & qualitercunque peccauerit, ultra nõ põt bonam uoluntatẽ reacquirere, & sic de angelis intelligẽdũ est. Et hoc modo attignauit Dam. cum dixit. Hoc est angelis casus, q̃d hoibus mors. Et similiter Aug. de fi. ad Pe. cum dixit. Sic creauit Deus angelos, ut qui uellent perpetuò boni essent, & qui nollent nunq̃ eos diuina misericordia repararet: ita & tẽpus meriti, & statum p̃fixit usq; ad primũ conflictũ. Et hanc rationem credo propriam, & necessariã. Et hoc patet: q̃a si aliqua passio inest aligbus subiectis, inest eis secundum aliquod cõe. Diabolus autem non põt uoluntatem recuperare, ita est obstinatus; & similiter Iudas, & alius homo peccator dãnatus. Cõstat q̃ hoc esse nõ põt rõne naturæ, nec ratione modi peccandi, quia non est cõe: si ergo non inuenitur cõmunitas nisi ex parte status, q̃a uterq; est extra statum meriti, manifestũ est, q̃d ista est rõ potissima, & necessaria. Et hoc clarius patet in peccato hois, si diligentius consideretur. Nã peccatũ Iudæ in principio nõ abstulit possibilitatem ad iustitiã: et tamen sine additione, & sine innouatione solo tempore merẽdi transeunte, factus est impossibilis ad bonã uoluntatem. Deus enim decreuit offerre gratiam, quãdiu est tẽpus merendi: quo transeunte (cum nõ faciat cõtra dispositionẽ) non offert gratiã, q̃ præueniat uoluntatem, & formet ad potentiã, & ita remanet uoluntas in impœnitentia sempiterna, & ita culpa. Et si tu obiicias, quod cum Deus puderit, q̃ diabolus lapsurus erat, siue peccaturus, quare præfixit ei ita modicũ tẽpus merẽdi, ut nõ haberet spacium redeundi. Notãdum adhoc, quod in conditione rerũ non attenditur rõ misericordiæ, & iustitiæ principaliter: sed sapientiæ. Decreuit enim diuina sapientia in uniuersõ s. gre duplicẽ creaturã rationalẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

adhoc, q̄ esset uniuersum completum. Vnā corpori unitam, ut animam rationalē; aliā absolutā, & spiritualē, ut angelum. Et quoniā substātia omnino spiritualis omnino est incorruptibilis, & ingenerabilis, non potuit unus angelus ex alio produci, ideo simul producti sunt: & sicut simul sunt producti, ita etiā simul glorificandi, siue dispositi ad simul glorificari. Et quia sunt spirituales, & incorporales, & incorruptibiles, nullo modo habetes retardatiuum: hinc est, quod in loco gloriæ sunt condi ti. s. in empyreo, & ita de proximo ad gloriam dispositi, & ratione naturæ, & loci: & ideo tēpus meriti est eis ita præfixum, sicut potuit, & ideo usq; ad primam auersionem, & conuersionem deliberatiuam. Homini uerò quia conditus est in corpore animali ad procreandam prolē ad cultum Dei, et ita in dispositione remotiori a gloria, datus est locus distans ad merendum a sui conditione, scilicet paradisus terrestris, & præfixus est ei terminus diuturnus propter officium procreandi prolem: & propterea cum peccauit angelus, statim exiit tempus meriti statuti, homo uero non: & ideo iste potuit rectificari, ille uero non. Et hoc est, q̄ dicit Aug. de Mirab. Sacræ scripturæ. Angelus de sublimissimo sui ordinis statu cecidit; ideo resurgere nō potuit. Patet igitur, q̄ uoluntas angeli non est rectificabilis, nec fuit a tempore, ex quo cecidit: q̄a enim fuit extra statū meriti, certissime reuelata est ei sua dānatio, & iō sicut beati nō possēt timere damnationem, ita angelus malus propter certitudinem damnationis non potest sperare salutem, & propter absentiam gratiæ non potest pœnitere, & ideo nec bonus esse. His uisis facile est oīa obiecta soluere.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ pōt esse condonatio misericordiæ. Dicendum, q̄ potest de potentia absoluta: sed de potentia ordinata, quæ operatur secūdum ordinem sapientiæ, & illū ordinem Deus non corrumpit, immo inuiolabiliter seruat, nō debet esse, nec potest esse: quia consilium Dei, & dispositio nō potest mutari aliqua ratione. AD ILLVD, quod dicit, q̄ summe debet manifestari misericordia. Dicendum, q̄ ita debet manifestari misericordia, ut manifestetur & iustitia: & ideo decreuit diuina bonitas in homine infirmiori, & miserabiliori, manifestare misericordiam: & summe manifestauit, quando unigenito non pepercit: in angelicis spiritibus placuit iustitiam manifestare: & sapientissime, & elegantissime factum est, quia misericordia non aufert iustitiam, nec econuerso. Et ideo errauit Orig. qui totum dedit misericordiæ Dei. & abstulit locum iustitiæ: q̄ quamuis non sit rātæ impietatis in superficie: tamē æqualis erroris est auferre a Deo actum iustitiæ, sicut auferre actū misericordiæ. AD ILLVD, q̄ obiicitur de dolore pnīæ, quod potest esse in diabolo. Dicendū, quōd dolor pœnitentiæ est duobus modis. Aliquis enim dolet de culpa propter dānum, quod incurrit, & læsionem, & sic dolere potest quis ex puris naturalibus, sine gratia gratis data: & tunc dolet quādo maiorem sentit læsionē, quā delectationem. Hāc diabolus modo nō hēt p̄p habitudinem peccādi: sed tamē habiturus est eum absorbebitur a pœnis post iudiciū: sed pœnitētia hæc non disponit ad gratiā, immo solum est pœna, q̄a sic pœnituit etiam Iudas. Alio modo est dolor pœnitentiæ, quando quis dolet de culpa, q̄a Dei offē siua: & hic dolor disponit ad pœnitentiā, & hic non est sine gratia gratis data: & hunc dolorem diabolus, uel dæmones habere nō possunt, q̄a sunt extra statū, in quo datur gratia, & irregresibiliter sunt extra: & ita patet illud. AD ILLVD ergo, q̄ obiicitur secundo, unde ueniat impossibilitas. Concedendum, q̄ non uenit ex parte Dei, sicut ostendunt tres primæ rationes, nec ex parte naturæ angeli quā tum est de se, sicut ostēdunt tres rationes secūdo loco positæ: nec etiā ex parte magnitudinis peccati quantum est de se, sicut ostē dunt tres rationes ultimæ: sed hoc habet culpa ratione status. Quia enim est uoluntas extra meriti statum, abest ois gratia, quia in statu damnationis adest desperatio certissima, quæ duæ sunt conditiones omnino disponentes uoluntatem ad impossibilitatem rectitudinis. TAMEN illud, quod obiicitur, quod non potest uenire ex parte peccati, quia non excedit infinitum peccatum hominis: quidam uoluerunt soluere, quod immo, quia intellectus angelicus est deiformis, & ideo intelligit in instāti: rationalis, siue collatiuus in tēpore. Et ideo quia peccatum angeli est cōtra deiformē intellectum, excedit improportionaliter peccatum hominis, sicut linea improportionaliter excedit punctum, & tempus instās. Sed hoc non oportet dicere, quia nō oportet, quod morbus incurabilis curabilem excedat in infinitum: quia unus morbus, qui in uno statu est curabilis; per crementum, siue per diuturnitatē fit incurabilis, ita est manifeste in morbo corporali. Similiter uidemus manifeste in morbo spirituali. Peccatū enim ante mortem est curabile, solo autē excessu mortis fit incurabile. Similiter uidemus in casu: qui enim cadit de loco parum eminenti, nō moritur, qui autem de turri cadit, sine remedio læditur: sed tamen magnitudo, & altitudo nō est improportionabilis altitudini, & ideo non ualet illa ratio.

QVAESTIO II.

An in dæmonibus sit mala uoluntatis continuatio?

SVpposito, quōd in uoluntate dæmonum non sit possibilis rectificatio, quæritur secundō, Vtrum sit in eis malæ uoluntatis continuatio. Et quod sic, uidetur 2. Corin. 6. Quæ conuentio Christi in Belial? Glo. Sicut Christus omnia bene facit, ita diabolus omnia male facit: sed semper facit aliquid, quia est substantia spiritualis non lassata in operando: ergo &c. ITEM, 1. Io. 3. Diabolus ab initio peccat, Glos. Ab initio creationis suæ incipiens peccat cōtinuē usque in præsens. ITEM. Aug. de 2. ad Pet. loquens de dæmonibus dicit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicit. Nec mala possunt uoluntate carere, nec pœna. Si tu dicas, q̃ loquitur de habitu, nõ de actu obiicitur, q̃ de actu p̃ Hieron. q̃ dicit, q̃d diabolus adhuc idem sibi arrogat, quod priùs præsumpserat. ITEM. Hoc uidetur rõne. Diabolus est obstinatus: sed obstinatio est confirmatio in priori malo: ergo diabolo uoluntas est cõfirmata in malo, quod cõmisit: ergo ab illo non põt recedere: ergo &c. ITEM. Angeli cõfirmati in bono, cõtinuè habẽt bonam uoluntarem habitu, & actu, & eandẽ, quam habuerunt in sui glorificatione: ergo ab oppositis, similiter uidetur de dæmonibus, cum sint obstinati in malo, sicut illi cõfirmati in bono. ITEM. Si posset ab actu malæ uoluntatis desistere, posset aliquo modo se ad gratiã præparare, q̃a dimittere actum peccati, est p̃parare se ad gratiam: sed ipse nullo modo põt hoc, sicut supra probatum est: ergo &c.

CONTRA. Iaco. 2. Dæmones credunt, & contremiscunt: sed credere, & timere nõ sunt actus malæ uoluntatis: ergo uidetur, q̃d aliquãdo mouentur sine obliquitate, & ita aliqua est interpollatio. ITEM. Si cõtremiscũt, & timor retrahit a malo actu, ergo uidetur, q̃d desistant aliquãdo. ITEM. 2. Pet. 2. Dæmones nõ portant aduersus se execrabile iudicium Glo. Magnitudine pœnarum territi, a iudicio præsumptionis desistunt: ergo uidetur, q̃ cessauerit in eis p̃ius mendi puersitas, saltẽ quãtũ ad actum. ITEM. Dæmones naturaliter diligunt Deum, ut dicit Aug. q̃d nullius conscientia p̃it Deum odisse: & si non diceret, uerum uidetur, quia uitium non delet extrema naturæ uestigia. Si igitur diligere Deum, est naturale: ergo adhuc sunt habiles, & apti ad hũc actum. Esto ergo, quod exeant in actũ, cum nõ moneantur simul pluribus motibus: tũc (ut uidetur) cessant ab actu uoluntatis malæ. ITEM. Diabolus tẽtans hunc hoiem, põt desistere ab actu exteriori, ita q̃ nihil malꝝ exterius, nec illi, nec alii faciat: sed plus sumus dñi actuum interiorum, quã exteriorũ: ergo põt desistere, ut nihil actu male uelit. ITEM. Videtur, q̃ uoluntas prima superbiẽdi in eo desierit, quia cessante causa cessat effectus: sed rõ, q̃ mouit diabolum ad appetendum diuinã celsitudinẽ, fuit pulchritudo & strenuitas naturalium, & p̃excellentia respectu oĩum: ideo sperauit posse obtinere, & apperiit: sed modo non hẽt in se illam celsitudinẽ, ergo (ut uidetur) nec illã uoluntatẽ: ergo uidetur in eo uariata affectio. ITEM. Differt dilectio, & appetitus: q̃a dilectio est boni, sed appetitus est boni, ut unibilis, quia homo appetit bonũ sibi, & bonũ sibi nõ est unibile sibi: sed diabolus bene uidet, q̃ non põt ad Dei celsitudinem peruenire: quia reuelata est ei sua damnatio, (ut dicit Aug. de Mirab. Sacræ scrip.) ad suæ dãnationis cumulum desperauit.

RESOLVTIO.

Cum dæmonis uoluntas idem semper appetat; quod appetit tam? continuè malum esse, arbitrandum est.

RESPON. Dicendum, q̃ loqui contingit de mala uoluntate tripliciter

hæc sce. in 2. d. 7. q. unica. ubi. Restatnũc dicẽdũ etc. Et ibi. Ad primũ arg.

pliciter. s. quantũ ad deformitatem, quantum ad pronitatẽ, & quantũ ad actualitatẽ. Quãtum ad deformitatẽ est in mala uoluntate diabolus cõtinuè: ita q̃ nulla interuenit uariatio p̃ deformitatis desitionẽ, siue minorationẽ: quia ita adhęsit macula peccati uoluntati diaboli, ut nullo modo posit ab illa separari. Quantum ad pronitatẽ est continuatio eiusdẽ: ita tamen, q̃ interuenit uariatio quantũ ad modum inclinandi. Diabolus. n. ad idipsum, q̃d primo appetiit, etiã nunc pronitatẽ habet, sed differenti modo, quã prius. Prius. n. appetit cũ proposito obtinẽdi: unde dixit. Ponam sedẽ meã ad Aquilonẽ, &c. Nũc appetit quãtum in se est: sicut ambitiosus, q̃ sperat obtinere episcopatum: & si non obtineat, non recedit ambitio, sed modus ambiẽdi uariatur: sic & in diabolo est. Quantum ad actualitatẽ est continuatio in actu peccandi: tamen interuenit uariatio quantũ ad genus, quia nõ peccat cõtinuè peccato unius generis, cum nõ moueatur simul motibus diuersis. Modo. n. peccat superbia, modo inuidia, modo aliis modis: tamẽ uoluntas eius nunquam requiescit: quia nunquam lassatur; cum sit incorruptibilis: & cum in ea regnet peruersitas, semper omnem actum, quẽ elicit, deformat & depranat, & ita continuè peccat. Et cõcedendæ sunt rationes adhoc inductæ:

AD ILLVD, q̃d obiicitur, q̃ credunt & contremiscunt. Dicẽdum, q̃ actus iudicatur bonus dupliciter. Aut ex se, ut puta, quado est actus uirtutis eliciens tũ; ipsum, ut abstinere a uoluptatibus, & cõsimiles. Aut ex adiũcto: sicut ire ad sanctũ Iacobũ. Sic actus malus dicitur dupliciter: aut quia directe elicitur a uitio, ut uelle præesse: aut quia uitium deformans cõcomitatur, ut dare eleemosynam p̃ uanã gloriam. Vel cum murmure, & impatientia: & hoc modo deformat diabolus actũ credendi: q̃a cũ murmure, & impatientia, & displicẽtia illius, q̃d credit moueatur in actũ illum: & ita credẽdo peccat, nõ q̃a credit: sed quia non eo modo, quo credere dẽt, credit. Similiter iudicãdum est, si diabolus Deo obediat. AD ILLVD, quod obiicitur de timore; dico, quod uerum est, q̃ timet: sed tamen timor ita exilis est, & uolũtas peccãdi adeo est improba, q̃d p̃p hoc non cessat: sicut in latrone, qui licet timeat furcas, tamen p̃p appetitum furandi non cessat a furto, & in ipso timore peccat, q̃d displicet ei diuina iustitia, quam formidat. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ a iudicio præsumptionis desistunt. Dicendum, q̃ (sicut dictũ est,) quãuis non audeant appetere, quod primò ausi sunt; tamen improba uoluntate non desistunt appetere: & si uiã possent inuenire, p̃ quã credereẽt attingere, absq; dubio idem p̃sumerẽt nunc. Vnde quãuis sit iudicium uariatum propter pœnarũ intuitũ, tamen appetitus nõ est auul sus, nec malum desiderium, immo regnat actu. AD ILLVD, q̃d obiicitur de motu naturali. Respõdent quidam: quod natura, & si non sit extincta, est tamen adeo consopita, & liberi arbitr.

ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

malitia superata, quod in actū suū non potest exire. Aliter tamen pōt dici: quod sicut libera uoluntas deformat actum credē di, ita etiam deformat actum naturalē cum ei adiungitur. Exemplū huius est hoc. Licet auarus naturaliter appetat beatitudinē; tanta est tamē puersitas iudicii in eo, & uoluntatis, ut non dicat esse beatitudinem nisi in diuitiis: & ita nunq̄ exit ad appetitum beatitudinis, nisi ut est in diuitiis: & ita appetendo illam beatitudinē peccat, quia motū illum, quem natura inhoat inclinando, uoluntas cōsumat deformando. Sic intelligendum est, quia diabolus naturaliter diligit Deum ut cōseruatorē: sed uolūtas diaboli illam dilectionem refert ad propriam utilitatē: ideo peccat; quia & si Deum diligat, tamen propter se diligit: bene igitur cōcedo, quod exit in actū naturalem: sed nunquam in pure naturalem. A DILLVD, quod obiicitur, ꝙ potest desistere ab actu exteriori. Dicendum, quòd non est simile, quia diabolus cū non obdormiat, semper in eo uigent interiores uirtutes, & ita semper sunt in actu, uelit nolit, sicut in homine uigilante: sed opus ad alterum subest omnino lib. arbit. ideo potest cessare ab hoc uel ab illo secundum diuersas conuersiones, sed nunquam ab omni. QVOD ergo obiicitur, qđ magis sumus domini actuū interiorum: si intelligatur quantum ad cohibitionem propriā, manifestè falsum est: si quantū ad cohibitionem alienam uerū est, quia aliquis potest me cohibere ab actu exteriori, & cōpellere, non sic est de interiori.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non uidetur modo superbire, quia cessauit causa. Dicendum, ꝙ est causa inducens, sed tamē non efficiens, nec conseruans, & hac cessante non cessat effectus, sicut patet manifestè, & talis fuit in diabolo pulchritudo. Est alia efficiens, & conseruans: & talis fuit uoluntas diaboli obliqua, & aduersa, & hæc semper est in diabolo, ideo semper in eo est superbia: & quāuis non exurgat ad illud obtinendum, tamen adhuc assurgit ad illud, quod potest & amplius, quàm potest, quia ad dominium hominum, & maximè sanctorum. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, ꝙ appetitus est rei unibilis. Dicendum, quod appetitus absolutus, & deliberatus est rei unibilis, & possibilis, & iste est appetitus cū eligentia. Sed appetitus uellei tatis, qui est impossibilium, non est rei unibilis secundū ueritatē, sed rei, q̄ desideratur, sicut aliquis appetit esse uelox sicut hirundo, & similia. Diabolus aūt, qđ prius appetiit, eo modo quo appetiit, uoluntate eligentiæ nō appetit: sed solum quantum est de se. Si tamen aliquis contēdat, quod appetit: fatendum est, qđ iudiciū eius est peruersum siue estimatio, saltem intellectus prāctici, quo iudicat se ad illud posse peruenire, quamuis iudicium speculationis dictet contrariū.

QVAESTIO III.

An mala uoluntas in dæmonibus intendatur.

VTRVM in dæmonibus sit male uoluntatis intensio. Et ꝙ sic. Isidor. de sum. bo. Diabolus non per hoc contētus est, quòd deo æqualem se extimans ecci dit: sed etiam se superiorē deo dicit: ergo uidetur creuisse superbia. ITEM. Rōne uidetur. Quia mala facimus, mali sumus ergo quanto plura mala, tanto peiores sumus. sed diabolus plura mala fecit post lapsum: ergo peior est nunc quàm quando cecidit: ergo creuit in eo uolunta tis deordinatio. ITEM. Diabolo debetur maior pœna nunc, quā quando cecidit (hoc non est dubium) sed præmiū in bonis nō augetur, nisi crescat bona uolūtas: ergo nec in malis supplicīū, nisi crescat mala uolūtas: ergo &c. ITEM. malum est priuatio modi spēi, & ordinis: sed istanō pōt totaliter ab aliquo remoueri, alioquin caderet in non ens: quia dicit Aug. quod ubi hæc nulla sunt, nullum bonū est: ergo si nō sunt oīa ablata, pōt ad huc minui: sed hæc diminuunt per peccatū cum ergo diabolus peccet, tanto magis diminuuntur, quāto magis peccat: sed quā to magis diminuuntur, tāto peior est uolūtas: ergo &c. ITEM. Qui procurat homicidium corporale, est homicida, & quanto plura homicidia procurat tāto peior est in eo uolūtas: ergo pari ratione, imo fortiori qui mortem spiritualem procurat, homicida est, & qui plurium mortē procurat, peior est: sed diabolus post mortem primi hominis dicitur fuisse homicida ab initio, quia procurauit eius lapsum: sed processu temporis procurauit mortem plurium: ergo in malitia creuit. SI TV dicas, quod creuit mala uoluntas in comparatione ad hominem, nō in comparatione ad deum: ostenditur quod ista rñsio nulla est. primo, quia diabolus inordinate mouetur in deum sicut in hominem: si ergo multiplicando, & iterā do peccatum in hominem, intē ditur, & creuit in eo malitia: pari rōne cū odit, & blasphemat deū: quòd nullo mō potest fieri PRAETEREA. Non est peccatū, in quo non contemnatur, & offendatur deus, & in quo peccās nō auertatur à deo: ergo in omni peccato creuit mala uolūtas in comparatione ad deum.

CONTRA. Opposita nata sunt fieri circa idē. sed dæmones nō possunt proficere: ergo nō pōt magis deficere, siue peiores cē. ITEM. Hoc ꝙ per simile in hominibus dānatis: quia diabolus, & homo mortuus, siue dānatus sunt in consimili statu, sicut dicit Damasc. ꝙ hoc est hoibus mors, qđ est angelis casus: sed post mortē mala uolūtas i hoie nō creuit: ergo nec in dæmone post casum. ITEM. Ostenditur hoc per simile in bonis angelis. Similis: n. est status bonorum ī bono, & malorum in malo: sed in bonis non pōt crescere bona uoluntas: ergo nec in malis mala. ITEM. angelus simplex est, & nullum hēt retardatiuum: ergo in prima conuersione tm̄ se conuertit, ꝙ non pōt amplius conuerti: ergo similiter tm̄ se auertit, ꝙ nō amplius pōt: ergo &c. ITEM. In nullo creuit mala uoluntas, in quo non creuit demeritū: sed demeritū non crescit ī eo, quia nō pōt euitare peccatū: ergo si necesse est diabolū male uelle, impossibile est malā uolūtatem

Lib. 2. ortho. fidei, c. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratem in eo crescere. ITEM. Diabolus, & dæmones sunt redditi omnino impossibiles ad gratiã in primo lapsu: nec possunt magis impossibiles esse. Sed quãto crescit mala uoluntas, fit maior elongatio à gratia: si ergo non possunt magis elongari, sicut cæcus non potest plus cæcari: ergo &c.

RESOLVTIO.

Augetur quidem quò ad uim administratiuam, & in comparatione ad hominem: non autem quantũ ad uim contemplatiuam, qua simpliciter à Deo auersus est.

RESP. Triplex est hic modus dicendi. Quidam. n. senserunt, quòd sicut in angelis bonis uoluntas bona creuit in prima conuersione usque ad terminum, ita quòd amplius in se non potest crescere, sed solum in effectibus bonis, quos efficiũt circa homines: similiter in angelis malis dicere uoluerunt, quòd in prima auersione auersa est uoluntas eorum in termino, ita ꝙ tantum fuit depraua ta uolũtas malorum quòd amplius nec deprauatur, nec crescit: sed solum in effectibus malis, quoniã plura mala exæquant uolũtatem semper facit. Et quia supplicium nõ tantũ respicit intentionem uoluntatis, sed etiam actum exteriorẽ: ideo grauius punitur diabolus ex malis, quæ committit. Rõnem autem huius positionis assignant simplicitatem, & spiritualitatem angelicam, quę nullum habet retardatiuũ: & ideo totaliter, & in termino in prima conuersione se conuertit: homo autem non sic. ALIORVM positio est ista: quòd in malis angelis (simpliciter loquẽdo) crescit malitia, & malę uoluntatis deordinatio. Sicut enim patet ex Problemate præcedenti, diabolus cõtinue peccat, & nouas malitias quotidie excogitat. Et quo nam quia mala facimus mali sumus, & quod libet malum adimit ex habilitate uoluntatis, ꝙa aliter non esset malum: iõ semper habilitas minuitur, & uolũtas magis, & magis deordinatur. Nec est simile de bonis: ga bonum opus non ita apponit ad bonitatem gratiæ uel uoluntatis, sicut peccatum quodlibet adimit. Sed quia durum uĩ dicere, quod diaboli malitia non intendatur, cum dicatur in Psal. Superbia eorum, qui te oderũt, ascendit semper, (& exponitur de dæmonibus:) & iterũ irrationabile uidetur, quòd ita crescat in diabolo malitia sicut in puro uiatore, cum iam sit in statu dãnationis, & necessitatem habeat ad aliqua mala. IDEO est tertius modus dicendi, quòd in diabolo crescit malitia uoluntatis ꝙtum ad uim administratiuam, qua conuertitur ad hominem: sed non quantum ad uim contemplatiuam, qua est simpliciter, & necessariò auersus à deo. Ratio autẽ huius positionis est ista. Ad crementum. n. uoluntatis malæ, siue demeriti non sufficit inordinata affectio: quia hæc est in damnatis: & erit in sempiternum: sed requiritur ultra tempus meriti, & status merendi uel demerendi: diabolus autem est in statu demerendi, quantum ad uim administratiuam, non quantum ad contemplatiuam. Et ideo crescit demeritum, & peccatum quãtum ad uim administratiuam, & non quantum ad contemplatiuam. Ratio autem huius patet, si reuocentur ad memoriam prædicta in solutione præcedentis primi Problematis, ubi tactum est de præfixione temporis ad merendum ipsi angelo. Dictum est enim, quod angelus spiritualis, & incorruptibilis, & propinquus ad gloriam est conditus: ideo est illi tempus breue præfixum: homini uero terminus longus. Sed quia deus sic condidit uniuersum, ut maior & potentior minorem adiuuet: ideo non tantum angelo dedit uim contemplatiuam, qua mereretur, & ad deum conuerteretur: sed etiam administratiuam, qua homini suffragaretur. Quia ergo uis cõtemplatiua erat ipsius angeli in se: quantum ad illam præfixũ est ei spatium merendi, & demerendi usque ad primam conuersionem, uel auersionẽ. Sed quia administratiua respectum habet ad hominem: ideo præfixũ est angelis spatium merendi, & demerendi usquequo homines assumentur totaliter ad gloriã. Manfit ergo quantum ad uim istam status merendi, uel demerendi: & manet usque ad diem iudicii. Sed quoniam meritum, & demeritum non est in ui ad ministratiua, nisi per uim contemplatiuam, & in bonis contẽplatiua ita est cõuersa ad bonũ, quòd non potest auerti: ideo ad ministratiua non habet nisi locum merendi. Econtra, quia in malis ita est auersa contemplatiua, ꝙ non potest conuerti: iõ quantũ ad administratiuam nõ habet nisi locum, & spatium demerendi: Et in hoc patet ꝙ diuinum decretum manet iustum, & inuiolatum: quia tempus ꝙ à conditione præfixerat, non debuit auferre nec bonis, nec malis. Et illis quidem diligentibus deum spatium illud conuersum est in bonum, impiis autem, & peccatoribus angelis cõuersum est in malum: & ideo patet, quo modo crescit mala uoluntas in malis. s. quantum ad uim administratiuam solum. Nec est omnino simile in bonis, & malis: quia uoluntas in bonis propter influentiam perfectam statim ꝙ uenit ad terminũ: & ideo quãuis plura bona faciant, tamen uolũtas bona propter hoc non intenditur: sed in aliis non est ita, ga corruptio uenit ab ipsis: & non potuerunt ita se inficere, quin adhuc magis quandiu durat tẽpus: unde & crescit in eis malitia, & etiam appetitus nocendi, & dominandi hominibus: non sic in angelis bonis. Concedendæ sunt igitur rationes, probantes quòd mala uoluntas in dæmonibus intendatur, & crescat quantum ad uim administratiuam, siue in comparatione ad hominem.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur: quòd iordinate mouetur in deum. Dicendum quòd sicut in damnatis inordinatus motus uoluntatis conuersus est eis in pœnam, & imputatur in supplicium, non in demeritum: sic in angelis malis in pœnam est conuersus ille inordinatus motus. AD ILLVD, quod obiicitur: ꝙ in oĩ peccato contenitur deus. Dicendum ꝙ nõ est peccatum, quin

Hæc ẽ positio D. Tho. 1. par. qõ. 64. art. 2.

Tandem tur in hac sen. libr. 2. d. 7. qõ. unica. ubi Rich. Armach. dicit. Et ibi Ad pri mũ arg. cum.

quin adsit uis contemplatiua, & quin sit in deū aliquo modo: sed tamen distinguntur hic adinuicem quantum ad principalitatem actuū. Dicitur.n.aliquod peccatum esse in deū, aliquod in proximū, aliquod quantū ad uim administratiuam, aliquod quantum ad uim contēplatiuā: & secundum q̄ distinguuntur, sic loquimur. AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium: q̄ opposita nata fieri sunt circa idē. Dicendum q̄ illud habet instātiam in accidentibus inseparabilibus, siue sit inseparabile per naturam, siue per acquisitionem: quia ergo in angelis bonis est gratia inseparabiliter, ideo impossibile est quòd insit culpa. Econtra intelligendum est in malis angelis. Accidens.n. inseparabile aut ē naturale, aut quasi in naturam conuersum: & in his, quæ naturaliter insunt, habet illud uerbum instantiam ēt secūdum Philosophum. AD ILLVD, quod obiicitur de statu hominis mortui, iam patet q̄ non est simile, quia simpliciter exit statum meriti: angelus non. AD ILLVD, quod obiicitur de angelis bonis, quòd non augetur in eis bona uoluntas: patet q̄ non est simile, quia uoluntas bona non ita est ab operatione, ut malitia. AD ILLVD quod obiicitur de simplicitate angeli. Dicendū quòd illud argumentum deficit dupliciter. Primo quia uolūtas deliberatiua, cum sit libera, non mouetur secundum suum totum posse, quamuis nullum habeat retardatiuum. Et illud manifestum est: quia angelus magis diligit unum, quàm aliū, & magis odit unum, quàm aliū: sed hoc non esset si totaliter moueretur in quemlibet: ideo ratio non ualet. Præterea. Alius defectus est ibi: quia esto quòd quātum posset se conuertere primaeuice, adhuc posset magis peccare: quoniam posse peccare, est posse deficere, & posse moueri inordinate: & quamuis non posit intensiùs moueri q̄ ātum ad motum, potest tamen magis deordinari, quia semper crescere potest pronitas, & inclinatio ad malum: & ita patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non potest euitare. Dicēdum, quòd falsum est. Quamuis n. malitiā uoluntaris non possit immutare: potest tamen cessare à nocumento quod homini facit: & ꝑterea ipse induxit se in hāc necessitatē, & non pœnitet: & iō non excusatur, nullus enim excusatur per necessitatem inductam, nisi pœniteat de inductione. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd diabolus est omnino impossibilis ad gratiam. Dicendū, quòd non crescit mala uoluntas quantum ad impossibilitatē suscipiendi gratiam, & hoc est æqualiter in omnibus damnatis: sed quantum ad indignitatē: & diabolus est indignus, & potest esse magis indignus, secundum q̄ magis offendit, & abutit bonis naturalibus sibi datis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An confirmatio mutet liberum arbitrium.

ONSEQVENTER secundo quæritur de libero arbitrio immutabilitate tam in cōfirmatis, quam in obstinatis. Suppositō quòd

quòd angeli in sua conditione habuerint liberum arbitrium, sicut homo, quæruntur hic tria. Primum est, utrum confirmatio mutauerit liberum arbitriū. Secundum est, utrum obstinatio auferat libertatis usum. Tertium est, utrum hæc uel illa minuat libertatis dominium.

VTRVM confirmatio mutet lib.ar. ita quòd sit aliud ante confirmationem, aliud post? Et quòd sic, uidetur. Vertibilitas inest libero arbitrio creato ꝑ naturam: ergo quod aufert lib. arbit. uertibilitatem, mutat eius naturam, & uariat: sed confirmatio hæc aufert lib.ar. uertibilitatem: ergo mutat, & uariat. ITEM. Nihil idem manens, idē potest oppositas differētias participare: sed mutabile, & immutabile sunt oppositæ differentię entis: sicut mortale, & immortale uiuentis: si ergo li.ar. ante cō firmationem est mutabile, post confirmationem est immutabile: ergo est aliud, & aliud.

ITEM. Rationales potestates sunt ad oppositа, sicut dicit Philosophus: ergo cum potentia desinit esse ad oppositа, desinit eē rationalis: sed post confirmationem lib.ar. desinit esse ad oppositа, ergo desinit esse rationalis potestas: sed nulla potentia rationalis potest fieri non rationalis, manens eadem: ergo &c.

Ari 9. Meta. to. 2. Physic.

ITEM. Potentiæ distinguuntur ꝑ actus, & actus ꝑ obiecta, ubi ergo sunt diuersa obiecta, necesse est etiā potentias diuersificari: sed lib.arbi. ante confirmationem potest malum, post confirmationem non potest: ergo est aliud, & aliud.

Ari. 2. de anima 42.

CONTRA. Anselmus. De libero arbitrio dicit, quòd liber.ar. est potestas seruandi rectitudinem propter se: sed hæc potestas in confirmatione non tollitur, sed fortificatur: ergo liber. arbitr. non mutatur. ITEM. Gratia naturam perficit, & confirmat: sed nihil quod alterum secundum naturam perficit, & cōplet, mutat eius naturam: ergo gratia aduenies libe. ar. ipsum non mutat: sed confirmatio est per gratiam: ergo &c. ITEM. Omne confirmans alterum, est conseruans. & nihil conseruans est corrumpens, & nihil mutat aliquid, nisi corrumpat aliquid: quia non est mutatio sine deperditione: ergo nihil confirmans mutat: sed confirmatio ideo dicta est, quia liber. arbitr. angeli confirmat: ergo ipsum non mutat. ITEM. Gratia confirmationis facit esse liberum a miseria in angelis: sicut gratia gratumfaciens facit liberum a culpa: sed libertas a culpa non mutat liber. arbitri. nec eius libertatem: ergo nec libertas a miseria: ergo nec confirmationis gratiam.

RESOLVTIO.

Confirmatio liberum arbitrium mutat, sed non quò ad substantiam: nec reddit illud aliud, sed alterum: secundum statum, scilicet ꝙ actum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd est mutatio alicuius dupliciter. Vno modo quantum ad substātiam, siue essentiam: alio modo quantum ad statum. Vel per alia uerba. Est mutari quantum ad primum esse, & esse mutari quantum ad bene esse. Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

loquamur de mutatione primo modo, sic sine dubio dicendum, ꝙ confirmatio liberum arbitri. non mutat, cum perficiat, & cõseruet sicut ostendunt rationes secundo inductæ. Si autem loquamur de mutatione secundo modo, scilicet quantum ad statũ, uel bene esse, sic etiam absq; dubio planum est, ꝙ libe. arbit. aliũ habet statum nunc, & aliud complementum, quam haberet prius. Huic autẽ mutationi non obuiant rationes secundò inductæ: sed solum primo: de qua erat quæstio in partem negatiuam terminata, scilicet ꝙ liber. arbit per confirmationem, & si alteretur, non tamen sit aliud.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur primo, ꝙ uertibilitas est libe.arb.naturalis. Dicendum, ꝙ aliquid est naturale propter naturæ cõplementũ, utpote igni, ꝙ tẽdat sursum. Aliquid est naturale propter naturæ defectũ, sicut ignem posse extingui. Sic lib.arb. est aliquid naturale propter naturæ complementum, ut posse in bonũ: aliquid propter naturæ defectum, ut posse uerti in malum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ aliquid mutatur secũdum substantiam, quando perdit illud quod habet per naturã. Dicendum, ꝙ si hoc possit habere ueritatẽ in eo naturali, quod cõsequitur complementũ: nõ tamen est uerum in eo, quod cõsequitur defectum, & tale quid est uertibilitas. Sicut enim dicit Anselm. posse peccare non est libertas, nec pars libertatis.

Cap. 1. de lib. arb.

AD ILLVD, quod obiicitur, de oppositione differentiarum. Dicendum, quòd sicut mortale, & immortale dupliciter possunt cõparari ad substantiam uinentẽ: sic mutabile, & immutabile ad libertatem. Si enim mortale, & immortale utrunque sit per naturam: sic dicunt differẽtias oppositas essentialiter diuersificãtes suppositа. Si autem mortale sit per naturam, immortale per gratiam auferentem defectũ naturæ: sic non sunt differentiæ oppositæ, sed sunt compossibiles: uel saltẽ quod est sub una, potest esse sub altera sola alteritate, quantum ad bene esse, siue complementum gratiæ. Per hũc modum mutabile, & immutabile per naturam, impossibile est esse circa idem manens idẽ, nec simul, nec successiuè: sed mutabile per naturam, & immutabile per gratiam, non sic opponuntur, nec essentialiter distinguuntur: & ideo non uariant secundum substantiam liber. arbitr. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ rationales potestates sunt ad oppositа. Dicendum, quòd uerum est: sed non omnia opposita, sed ad aliqua, utpote ad facere aliquid, & non facere, ad incidere tunicam, & non incidere, ut dicit ipse Philosophus, & hoc modo liber. arbitr. confirmatum, ad opposita potest esse: & ideo rationalis potestas est sicut & ante. Quod ergo obiicitur, non est in malum, & bonum, ergo non est ad oppositа: manifestũ est, quod illa ratio est peccans secundum consequens. AD ILLVD, quod obiicitur de diuersitate obiecti, quod liber. arbitr. confirmatum non est in malũ. Dicẽdum, quòd hoc ueritatem habet de obiecto per se: malum autem non est obiectum per se liber. arbitr. inquantum libe. sed solum inquantum deficiens: & ideo non sequitur: si non potest in malum, quòd non sit liberũ, uel quod sit aliud. sed sequitur, quòd non est deficiens, confirmante influentia manus omnipotentis, quæ nullo modo sinit deficere, quamuis liberum habeat posse, & uelle.

QVAESTIO II.

An obstinatio libertatis vsum dæmonibus tollat?

VTRVM obstinatio tollat dæmonibus libertatis usum.

Et quòd sic, uidetur. Liber. arbit. (ut dicit Anselmus) est potestas seruandi rectitudinẽ propter se: ergo seruatio rectitudinis est usus liber arbit. sed hanc non habent, nec possunt habere angeli obstinati: ergo &c.

Cap. 1. & dem ep. li. de Lib. ar.

ITEM. Anselmus. Potestas peccandi non est libertas, nec pars libertatis: ergo peccare nullo modo est uti libertate: sed dæmones per liber. arbi. nunquam faciunt actum, qui non sit peccatum: nec possunt facere: propter obstinationem in malo: ergo perdiderunt libertatis usum.

ITEM. Libere uelle, & necessãrio uelle sunt opposita: sed dæmones necessario habent malã uoluntatem, ergo necessario uolunt malum, non ergo libere: sed libere uelle est usus libertatis: ergo amiserunt libertatis usum.

ITEM. Phrenetici, & insani non habent libertatis usum, quoniam plus in eis regnat apperitus phantasticus, quam rationalis: sed in dæmonibus est furor irrationalis, amens concupiscentia, phantasia proterua (si cut dicit Dionysius,) ergo uidetur, quòd amiserunt liber. arbi. usum.

Lib. De diu no. c 4. p. 4 in ma. dor.

ITEM. Bestiæ non habent usum libe. arbit. quia mouentur secundum impetum: sed diabolus maiori impetu mouetur ad malefaciendum, quàm bestiæ: ergo nõ habent libertatis usum. Quod autẽ maiori impetu moueatur, uidetur in Lib. 83. quæstione. Quia dicit August. Videmus ferocissimas bestias timore pœnarum a maximis uoluptatibus abstrahi: sed diabolus timore pœnæ non dimittit superbire, ergo maiori impetu fertur in malum: ergo &c.

CONTRA. In quocumque est usus rationis, & appetitus, est usus libe. arbi. sed in dæmonibus est usus rationis, quia cõferunt, & disponunt: ergo &c.

ITEM. Ei, quod nõ habet usum lib. arbi. non imputatur aliquid quod faciat: sed dæmonibus obstinatis mala, quę faciunt, imputantur: ergo habent usum libe. arbit. ITEM. Potentia incorruptibilis nõ alligata organo semper est in suo actu, & uiua: sed liber. arbi. in dæmonibus est huiusmodi: ergo nullo modo potest impediri a suo usu. ITEM. Nihil, quod causatur ab usu liber. arbit. & sine illo non potest causari, aufert lib. arb. usum: sed obstinatio est huiusmodi: ergo obstinatio non aufert lib. arbit. usum. Prima patet per se, quia effectus proprius non destruit causam. Secunda patet, quia obstinatio est a mala uoluntate.

ITEM. Per quæ quis peccat, debet puniri: sed dæmon lib. arbi. peccauit, ergo in ipso debet puniri, ergo dęmon habet lib. arb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& constat, quòd ipsum non est ociosum: ergo habet aliquem usum.

RESOLVTIO.

Non simpliciter: ita quòd liberè non eliciant actum: sed quantum ad vsum, quia non possunt elicere actum ordinatum ad finem.

RESPON. Dicendum, quòd & si multis modis dicatur usus, sicut habitum est in Primo Lib. tamen quantum ad præsens sufficit, dico, quòd usus alicuius potétiæ dicitur dupliciter. Vno modo actus elicitus a potentia. Alio modo actus elicitus a poté tia ad eum finem, ad quem est. Primo modo dicendo, vsus lib. arbitri. est liberè uelle, siue eligere. Secundo modo. usus liberi arbitrii est rectitudinem seruare, quoniam ad illam est. Dicendum est igitur, quòd obstinatio dæmonibus nō aufert usum primo modo, quia liberè uolunt, quod uolunt. Sed usum secundo modo sic, quia eorum potentia, & si in actum exeat, non tamen in actum ordinatum in finem. Rationes autem probantes, quòd dæmones habent usū liber. arbit. procedunt de usu secundum primam uiam: unde concedendæ sunt.

Dist. 46 q. 3. & Li. hoc Dist. 44 art. 1. q. 2.

Ad illud ergo, quod obiicitur ad oppositum de Anselm. Dicendum, quòd Anselmus dif finit liber. arbit. per actum ordinatum in finem, qui est seruare rectitudinem, & ita quantum ad usum secundo modo dictū: & tunc amittunt dæmones obstinati. Ad illud, quod obiicitur, quòd potestas peccandi nō est libertas, nec pars libertatis. Dicendum, quòd uerum est: nūquam tamen est sine libertate: sicut nec peccare est sine usu libertatis, siue liberę uoluntatis: ois enim, qui peccat, libere uult. Et ideo continuatio peccati usum liber. arbit. non excludit, sed includit. Ad illud, quod obiicitur, quòd liberè uelle, & necessariò uelle opponuntur. Dicendum, quòd duplex est necessitas. Quædam a causa extrinseca, utpotè necessitas coactionis, & ihæc opponitur ei, quod est libere uelle. Quędam uero est a dispositione intrinseca, & hæc huic non opponitur, immo stat simul cum libertate: talis est in liber. arbit. dæmonum, quod ita cōgiutinant sibi malum, ut nullo modo uelint ab eo separari. Ad illud uero, quod obiicitur de phreneticis. Dicendum, quòd phrenetici, sic habent usū phātasiæ, quòd absorbetur usus rationis, & magis aguntur, quā agant: dæmon autem sic habet phantasiam proteruam, quòd usus, & actus rationis nō excludit. Illa enim proteruitas potius est a libero arbitrio, quàm sit ab infirmitate naturæ: sic ponimus in phrenetico. Ad illud, quòd obiicitur de bestiis, quòd abstrahūtur: ergo minori impetu moueantur. Dicendum, quòd illud impetu mouētur, quod non habet retrahens. Habere autem retrahens, hoc est dupliciter, scilicet intra, & extra: impetus aūt, qui magis repugnat lib. ar. est illud, quod excludit retinaculum interius, non quod exterius excludit: Quoniā igitur impetus bestiæ excludit retinaculum intra, quamuis possit retrahi per illud, quod est extra: ideo non habet

liber. arb. Dæmon autem habet potentiam interiorem, per quam sine aliquo exteriori repellente potest retrahi, & quæ a nullo extrinseco potest superari: & ideo impetus dæmonum in malum libero arbitrio non repugnat, sed consonat, & sic patet illud & totum.

QVARSTIO III.

An confirmatio in bono, obstinatio in malo augeant, vel minuant libertatis dominium?

VTRVM confirmatio, uel obstinatio diminuat libertatis dominium. Et quòd confirmatio minuat, uidetur. Liberior est potentia, & magis suorum actuum domina, quæ omnino nulli subiacet necessitati, quàm quæ subest: sed liberū arbitriū confirmatum necessitatem habet ad bene faciendum, non cō firmatum uerò minimè: ergo cōfirmatio diminuit dominiū. Item. Quāto potētia amplior, tanto liberior: sed confirmatio arctat liber. arbit. ad bonum, ante uero erat indifferens ad bonum, & ad malum: ergo uidetur, quòd liberius erat ante, & magis domina actuum. Item. Potentia, quæ exit in actum ex seipsa, magis est suorū actuum domina, quam quæ exit mediā te alicuo beneficio, siue gratia: sed liberū arbitriū non confirmatum ex seipso faciebat, quod uolebat: confirmatum autem, quod facit. implet per gratiam: ergo liberius erat ante cōfirmationem, quàm post. Item. Hoc ipsum uidetur, de obstinatione primo per Anselmus, De libero arbitrio. capitu. 1. Qui dicit quod potentia peccandi addita liber. arbitr. ipsum diminuit: ergo multo magis actus peccandi: sed hoc est in obstinatione. ergo &c. Item. Liberius est aliquid, quod nulli subiacet seruituti, quàm quod subiacet: sed liber. arbitri. in obstinatis subiacet seruituti peccandi, ante uero minimè: ergo &c. Item. Liberior est potentia quanto facilius exit in actum, ad quem est, & tanto minus libera, quanto difficilior est ad illud: sed difficillimum est in angelo obstinato uelle bonum: ergo uidetur, quòd in eo liberū arbitriū maximè sit diminutum.

CONTRA. Quòd obstinatio non diminuat uidetur. Dionysius, de diuinis nomini. data (inquit) ipsis angelis dona nequaquam mutata dicimus: sed sunt integra, & splendidissima: ergo si liber. arbitri. fuit eis datum naturaliter; ergo non est diminutum. Item. Liberū arbitriū dicitur liberum eo, quòd non potest cogi: ergo si libertas diminuitur, aliqua coactio introducitur: sed lib. arb. obstinati nullo mō potest cogi: ergo nullo modo potest diminui. Item. Si diminuitur per obstinationem, & peccatum: ergo cum non sit infinitum, omnino poterit auferri; ergo uidetur, quòd aliquando perdant dęmones liber. arbitri. quod est supra improbatum. Quod autem confirmatio non diminuat, sed augeat: uidetur per Anselmus, in Libro de libero arbitrio, qui sic dicit. Qui habet, quod decet, & expedit, nec potest illud perdere, liberior est: q̄ qui potest, sed liber. arbitri. confirmatum

Cap. 4. par. 1.

Cap. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō potest perdere iustitiam, & rectitudinem, quam expedit, & decet habere: non confirmatū potest: ergo &c. ITEM. Quanto magis aliquid assimilatur illi, quod est liberum in finitæ libertatis, tanto liberius est: sed libe. arb. confirmatum magis assimilatur Deo, & eius arbitrio, quā non confirmatum: ergo est liberius. ITEM. Omnis potentia, quæ habet dispositionem eleuātem, & reddentem faciliem ad illud, ad quod est, est liberior, q̄ illa, quæ caret hac dispositione: sed liber. arb. confirmatum sic se habet respecta non confirmati: ergo &c.

RESOLVTIO.

Confirmatio in bono angeli obstinatio in malo minuit libertatis dominium. Neutra quidem libertatis dominia, quod seruitute coactionis opponitur; sed utraque dominium, quod seruituti subiectionis e regione diuiditur.

RESP. Dicendum, q̄ quando quæritur de diminutione dñii libertatis ar. distinguendū est in dñio. Quoddā est. n. dominiū, qđ opponitur coactioni: quoddā, qđ opponitur subiectioni. Si aut loquamur de dominio libertatis, quod opponitur seruituti coactionis, sic priuat coactionē, & hoc dominiū est essentiale liar. & iō non minuitur, nec augetur. Rursus, q̄ oēm priuat coactionē æqualiter in oibus tā in bonis, q̄ in malis, tā in creatore, q̄ in creaturis, sicut dicit Bern. in Lib. de libero ar. ubi dicit, q̄ manet libertas uoluntatis integra, tā in malis, q̄ in bonis tā in creatore, q̄ in creaturis. Si autē dicatur dominium, quod opponitur seruituti subiectionis, sic recipit magis, & minus, nec inest æqualiter omnibus. Nam in miseris subiacet miseriæ, in beatis est liberum; in malis subiacet culpæ, in bonis est liberum: & tanto liberius, quanto magis distat a malo: in creaturis subiacet mandantis, in Deo uero est supra oē mādatum. Et hoc modo accipiendo dominium p confirmationem augetur, quæ magis elongat a subiectione culpæ & miseriæ: & per obstinationē minuitur, quę ceruicem submittit utrique. Concedendæ sunt igitur rationes, quod obstinatio minuit, & confirmatio auget: quia hac uia procedunt, & ideo uerum concludunt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur primo, q̄ confirmatio diminuitur propter necessitatem. Dicendum, q̄ necessitas imminutibi litatis ad bonum nullo modo repugnat lib. ar. nec inquantum liberum coactione: quia coactio est ab extrinseco, nec inquantū liberum a culpa, uel miseria, & ideo nō diminuit: illa ergo propositio solum habet ueritatem de necessitate coactionis, uel p̄nitatis ad malum. AD ILLVD, quod obiicitur de amplitudine. Dicendum, q̄ potentiā ampliari est dupliciter. Aut respectu eorum, quæ posse est posse: & de talibus uerum est, Aut respectu eorum, quę posse est nō posse, sed deficere, & respectu talium non est uerum, & tale est malum: unde diuina potentia, quæ ē amplissima, & liberrima nō est respectu mali. AD ILLVD qđ obi. de beneficio, & gratia. Dicendum, q̄ illud uerum est si

sicque bene per se posset, sicut pōt cū gratia: sed hoc nō est uerū, q̄ illud beneficiū gratiæ eluat potētiā ad ea, ad q̄ erat, & p̄ se attingere nō poterat. AD ILLVD, qđ obī, q̄ totaliter posset tolli libertas. Dicendum, q̄ uerum est de ea, quæ diminuitur, qualis est libertas a culpa, & miseria: de alia uero non est uerum: & sic patet illud. Patent ēt oīa alia literalia per hæc dicta.

DISTINCTIO VII.
PARS SECVNDA.

Quod angeli mali uiuacem sensum non perdiderunt, & quibus modis sciant.

ET licet mali angeli ita per malitiam sint obdurati: uiuaci tamen sensu non sunt penitus priuati. Nam ut tradit Isidorus, triplici acumine scientiæ uigent dæmones: scilicet subtilitate naturæ, experientia temporum, reuelatione superiorum spirituū. Lib. 1. de summo bono c. 12.

De hoc etiam Augustinus ait, Spiritus mali quædam uera de temporalibus rebus nosce re permittuntur, partim subtilitate sensus, partim experientia temporum callidiores propter tam magnam longitudinem uitæ: partim a sanctis angelis, quod ipsi ab omnipotenti Deo discunt, iussu eius sibi reuelantibus. Aliquando ijdem nefandi spiritus, & quæ facturi sunt uelut diuinando prædicunt. Lib. 2. super Gen. ca. 17. ī fi.

Quod magicę artes uirtute, & scientia diaboli ualent.

Quorum scientia, atque uirtute etiam magicæ artes exercentur: quibus tamen non tam scientia, quàm potestas a Deo data est, uel ad fallendum fallaces, uel admonendum fideles, uel ad exercendam, probandamque iustorum patientiam. Vnde Augustinus in Libro Tertio de Trinitate. Video (inquit) infirmæ cogitationi quid possit occurrere: scilicet ista miracula etiam magicis artibus fiant. Nam & Magi Pharaonis serpentes fecerunt, & alia. Sed illud est amplius admirandum, quomodo Magorum potentia, quæ serpentes facere potuit, ubi ad muscas minuti ssi- Cap. 7. Exod. 7. et 8. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mas, scilicet cinifes uentum est, omnino defecit: quæ tertia plaga Aegyptus cedebatur. Ibi certè defecerunt Magi dicẽtes, Digitus Dei est hic. Vnde intelligi datur, nec ipsos quidem transgressores angelos, & aereas potestates in imam istam caliginem tanquam in sui generis carcerem ab illius sublimis æthereæ puritatis habitatione detrusos: per quos Magicæ artes possunt quidquid possunt: non autem aliquid ualere possunt, nisi data desuper potestate. Datur autem uel ad fallendum fallaces, sicut in Aegyptios: & in ipsos etiam Magos data est, ut in eorum spirituum operatione uiderentur admirandi, a quibus fiebant, a Dei ueritate damnandi: uel ad monendum fideles, ne tale aliquid facere pro magno desiderent: propter quod etiam nobis in scriptura sunt prodita, uel ad exercendam, probandam, manifestandamq; iustorum patientiam.

Quod transgressoribus angelis non seruit ad nutum materiam rerum uisibilium.

Li. eod. cap. 8. Nec putandum est istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc uisibilium rerum materiam: sed Deo potius, a quo hæc potestas datur, quantum incommutabilis indicat.

Quod non sunt creatores, licet per eos Magi ranas, & alia fecerint.

Nec sanè creatores illi mali angeli dicendi sunt, quia per illos Magi ranas, & serpentes fecerunt: non enim ipsi eas creauerunt. Omnium quippe rerum, quæ corporaliter uisibiliterque nascuntur, occulta quædam semina in corporeis mundi huius elementis latent, quæ Deus originaliter eis indidit. Ipse ergo creator est omnium rerum, qui creator est inuisibilium seminum: quia quæcunque nascendo ad oculos nostros exeunt, ex occultis seminibus accipiunt progrediendi primordia, & incrementa debitæ magnitudinis, distinctionesque formarum ab originalibus (ut ita dicam) regulis summunt.

Tametsi per angelorum ministerium fiant creaturæ: ipsi tamen creatores non sunt.

Li. et c. eisdẽ. Sicut ergo nec parentes dicimus creatores hominum, nec agricolas

agricolas creatores frugum, quamuis eorum extrinsecus adhibitis motibus ad ista creanda Dei uirtus interius operetur: ita non solum malos, sed nec bonos angelos fas est putare creatores. Sed pro subtilitate sui sensus corporis semina istarum rerum nobis occultiora nouerunt, & ea per congruas temperationes elementorum latenter spargunt: atque ita & gignendarum rerum, & accelerandorum incrementorum præbent occasiones. Sed nec boni hæc, nisi quãtum deus iubet, nec mali hæc iniustè faciunt, nisi quantum iuste ipse permittit. Nam iniqui malitia uoluntatem suam habent iniustam: potestatem autem non nisi iuste accipiũt, siue ad suam pœnam, siue ad aliorum: uel pœnam malorum, uel laudem bonorum.

Sicut iustificationes mentis, ita creationem rerum solus Deus operatur.

Sicut ergo mentem nostram iustificando formare non potest nisi Deus, prædicare autem extrinsecus euangelium etiam homines possunt, non solum boni per ueritatem, sed etiam mali per occasionem: ita creationem rerum uisibilium deus interius operatur. Exteriores autem operationes, atque contemperationes, siue occasiones ab angelis tam bonis, quam malis, uel etiam ab hominibus exhibentur. Sed hæc ab hominibus tanto difficilius adhibentur, quantum eis desunt sensuum subtilitates, & corporum mobilitates in membris terrenis, & pigris. Vnde qualibuscunque angelis uicinas causas ab elementis contrahere quanto facilius est, tanto mirabiliores in huiusmodi eorum existunt celeritates: sed non est creator, nisi qui principaliter ista format: nec quisquam hoc potest, nisi unus creator deus. Aliud est enim ex intimo, ac summo causarum cardine condere, ac ministrare creaturam: quod facit solus creator deus: aliud autem pro distributis abilibus uiribus, ac facultatibus aliquam operationem forinsecus admouere: ut tunc, uel tunc, sic, uel sic, exeat quod creatur. Ista quippe originaliter, & primordialiter in quadam textura elementorum cuncta iam creata sunt: sed acceptis oportunitatibus postea prodeunt.

Lib. 3. cap. 8.

Cap. 9. eiusdẽ.

In principio eiusd.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd angeli mali multa possunt per naturæ uigorem, quæ non possunt, quia non permittuntur.

Illud quoque sciendum est, quòd angeli mali quædam possunt per naturæ subtilitatem, quæ tamen non possunt propter Dei, uel bonorum angelorum prohibitionem, id est, quia non permittuntur illa facere a Deo, uel ab angelis bonis: possent utique fecisse cimises, qui ranas, serpentesque fecerunt. Quædam uerò non possunt facere, etiam si permittantur ab angelis superioribus; quia non permittit Deus. Vnde Augustinus in Libro Tertio de Trinitate. Ex ineffabili potentatu Dei fit, ut quod possent mali angeli si permittercntur: ideo non possunt, quia non permittuntur. Neq; nunc occurrit alia ratio, cur non poterant facere cimises, qui ranas, serpentesque fecerunt, nisi quia maior aderat dominatio prohibentis Dei per Spiritum Sanctum: quod etiam magi confessi sunt, dicentes: Digitus Dei est hic. Quid autem per naturam possint, nec tamen possint propter prohibitionem, & quid per ipsius naturæ suæ conditionem facere non sinantur, homini explorare difficile est, immo impossibile. Nouimus hominem posse ambulare, & neque hoc posse si non permittatur: uolare autem non posse, etiam si permittatur. Sic & illi angeli quædam possunt facere, si permittantur ab angelis potentioribus ex imperio Dei: quædam uerò non possunt, etiam si ab eis permittantur, quia ille non permittit, a quo est illis talis naturæ modus: qui etiam per angelos suos illa plerunque non permittit, quæ concessit, ut possit.

Cap. 9. in fi. Quare non potuerint producere cimises, ranas, & serpentes fecerunt. Exo. 8.

Vpra egit Magister de confirmatione, & obstinatione angelorum: in hac parte agit de cõsequeribus adhæc. Diuiditur aũt hæc pars in duas. In prima agit de his, quæ conſequuntur obstinationem. In secunda de his, quæ consequuntur confirmationẽ, infra Dist. 9. *Post prædicta superest*, &c.) Prima diuidicur in duas. In prima agit de dæmonũ statu post obstinationem quantum ad cognitione. Secundo uerò quantũ ad uim operatiuam, ibi. *Quorum scientia ad uirtutem*, &c.) Et illa secunda pars duas habet. In prima determinat potentiam dæmonũ respectu creaturarum generaliter. In secunda uerò respectu hominum, & hoc infra Dist. 8. *Solet quæri in quæstionem uenire*, &c.) Prima pars habet tres partes. In prima ostenditur, qd possint, in secunda uerò qualiter, in tertia uerò quantum permittuntur. Primum facit, ibi. *Quorum scientia alijs uirtute*, &c.) Secundum ibi. *Nec putandum est ipsis cauere*, &c.) Tertium uero facit ibi. *Illud quoque sciendum est*, &c.) Et ita duo generaliter continet ista pars. Primum est de dæmonum cognitione. Secũdum de uirtute.

Dub. 1. *Propter acumine scientiæ*, &c.] Videtur Isi. in diuisione ista diminute procedere, quia Aug. super Genes. 3. quatuor modos ponit, quos ẽt Magister adducit in litera. Itẽ. Videtur superflua: Philosoph. n. nõ ponit nisi duos modos: dicit. n. qđ omne, ꝙ ga nouit, discens, uel inueniens nouit. Resp. Dicendum, ꝙ diuisio Isid. sufficiens est, & cõsona uerbis Aug. Sufficientia autem patet sic. Oẽ. n. ꝙ dæmones sciunt, aut sciunt cognitione innata, & sic dicuntur scire acumine sensus: aut cognitione acqsita: sed cognitio acqsita potest esse dupliciter, aut de rebus, quæ sub sunt rationi, & hæc per experiẽtia addiscũtur: aut de rebus, quę sunt supra, & sic per reuelationem superiorum spirituum. Qđ ergo obijcitur de Augu. Dicendum, ꝙ duo modi reducuntur ad unum. Et iterũm. Aug. magis assignat modos prædicendi futura, quam cognoscendi. Philosoph. autẽ loquitur de cognitione acquisita: uel si generaliter de omni, tunc sub inuentione cõprehendit sensus acumẽ, & experientiam temporum.

Partim a sanctis angelis, &c.] Innuit Magister, quod dæmones aliqua cognoscunt a sanctis angelis, quæ ab omnipotẽti Deo discunt iussu eius sibi reuelanti bus. Contra. Dæmones sunt inimici Dei, & angelorum: si ergo ab inimicis abscondenda sunt secreta consilia: ergo uidetur, qđ Deus eis nunquam reuelari faciat. Item. Ipsi sunt in tenebris damnationis: ergo cum nõ sint idonei ad gratiam, & reuelatio sit cognitio gratiæ, non naturę, uidetur, quod nullo modo fiat ipsis dæmonibus. Respõ. Dicendum, & pro uero habedum est, quod dicit Isid. & Aug. quod aliqua præsciunt reuelatione superiorum spirituum, cuius reuelationis attendendus est finis, & modus. Finis, quia mirabilis sapientia per inimici antes sibi impleri uoluntatẽ suam: unde sicut reuelatio somnii de exaltatione Ioseph, facta insidiantibus secũdum mirabilem Dei dispositionem, fecit ad eius impletionem, licet secundum intentiones illorum esset ad impedimentum: sic Deus ita ostẽdit ꝑ angelos suos dæmonibus ut dum illi obuiãt, aliquid ualde decens, & competẽs ordinatissime impleat, & eliciat. Et ex hoc patet primũ, ga non est simile. Humanum enim consilium potest irritari, non tamen diuinum. Attendendus est etiam modus, duplici enim modo fit reuelatio. Aliquando mẽtis illustratione, sicut fiebat sanctis Prophetis, & hæc est gratię. Aliquando uerò sola prædictione sicut homo reuelat aliquando uoluntatem suam: & hoc nõ est gratiæ aliquo modo perficiẽtis, uel eleuantis naturam: sed potest esse opus misericordiæ, si illud

B b 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud ordinetur ad bonum eius, cui prædicitur uel iustitiæ si ordinetur ad punitionem alicuius mali, utpote si ad fallendum fallaces: uel utriusque, si simul ad utrunque: & ita est quasi semp, quia huiusmodi futura prædicũtur dæmonibus & permittuntur miracula fieri ab eis, ut beni talia paruipendant, in quibus se uident a damnatis, & miseris superari: & mali, & fallaces proficiant in pœnis errantes, & in errorem mittentes occulto Dei iudicio, tamen iudicio iusto: unde ualde stultum est desiderare facere miracula, uel præscire futura, & quasi magna hæc reputare, cum inimicos Dei in his uidemus abundare.

Dub.3. *Nec sanè creatores, &c.*) Innuit Magister, quòd angeli mali, immo etiam boni non sunt creatores, quia non operantur nisi exterius. Sed contra. Hæc non uidetur ratio, quia si solus creator operatur interius, tunc ergo natura nihil producit. Item. Creare est producere aliquid de nihilo: sed si dæmon propria uirtute extraheret semen de potentia in actum, non de nihilo faceret: ergo non esset creator. Respond. Dicendum, quòd quædam est uirtus, quæ in productione rerũ solum operatur exterius: quædam quæ perfecte operatur interius: quædam partim interius, partim exterius. Virtus artificis solũ operatur exterius, amouẽdo, siue iungendo, & applicando unam naturam cum alia. Virtus Dei operatur perfecte interius: quia ipsa primordialia, quæ sunt intima, producit semina. Virtus uerò, quæ est partim interius partim exterius: est uirtus naturæ, quæ extrinsecus est respectu rationum seminalium: sed interius respectu producendorum ex ipsis. Natura enim dum operatur, immittit uirtutẽ suam usque ad intima passi, & in illa immissione ipsam essentiam formæ, quæ erat in potentia incompleta non producit: sed productam a Deo supponit, ipsam tamẽ adiuuando ad actũ perfectum adducit: solus igitur ille potest illas seminales rationes facere, qui potest creare, quoniam ipsæ non sunt ex aliis: sed ex nihilo, & ex ipsis fiunt omnia, quæ naturaliter producuntur. Igitur nec pater est creator filii, nec agricola segetum: quia licet pater operetur interius, sicut natura: tamen operatur exterius, & circa aliqd, & ex aliquo, non ex nihilo: licet non operet adeò exterius, sicut agricola. Operatio autem dæmonis magis est similis operationi agricolæ, quàm paternæ.

Sicut ergo mentem nostram, etc.) *Dub.4.* Contra. Si hoc uerum est, tunc sicut gratia est a Deo, nullo modo a natura, uel potentia creata: uidetur, q; similiter omnis alia forma sit a solo Deo: ergo ages creatum nullam formã inducit. Respon. Dicendum, q; beatus Augustinus ualde subtiliter loquitur, & ueraciter, si uerba eius sanè intelligantur. Vult ergo dicere, q; sicut mentem nostram iustificando formare nõ potest nisi Deus: quia gratia nõ est ex aliquo, sed potius ex nihilo, uel esset abire in infinitum: sic formarum seminales rationes, siue formarũ primas essentias solus Deus

deus potest producere: alias .n. aut necesse est esse ex nihilo, aut in infinitũ abire: non ergo intelligit Aug. quòd ad deductionem formæ de potẽtia in actũ, quam uocat actionem quodammodo exteriorẽ: sed potius quo ad productionem illius seminalis rationis, quæ est essentia rei, aliter se habens cum est in potentia, & in actu.

Illud quoque sciendum, &c.)

Dub.6. Innuit Magister, q; angeli mali, uel dæmones quẽdã possunt per naturæ subtilitatẽ, quæ nõ sunt propter dei prohibitionem. Contra hoc est, q; deus sic dedit uirtutes rebus, & sic administrat eas, ut eas agere proprios motus sinat, sicut dicit Aug. vii. de ciu. dei. unde peccare uolentes non cohibet, sed sinit, prout uolunt peccare: ergo pari rõne nõ debet angelorũ potentiã cohibere. Resp. Dicendũ, q; deus uolũtates nõ cohibet propter legẽ libertatis, quã eis statuit: sed iusto iudicio de malo in peius ruere permittit: sed uirtutẽ restringit iudicio æque iusto: q; a operatio potentiæ, ut frequenter in his, q; potentia aburunt, est ad aliorũ afflictionẽ, & punitionẽ. Qm igitur oĩs pœna debet esse iusta, si habẽs potentiã iniuste affligit, uel uult affligere, debet potẽtia cõpesci non rõne eius, qui agit, sed rõne eius, q; patit, nisi altissima dei iudicia aliud requirãt. Quod ergo obiicitur, quod res agere proprios motus sinit, non intelligitur, quod nõ compescat uirtutem per contrarias potestates: sed quia tantum sinit agere, quantum suam iustitiam decet permittere.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in dæmonibus cadat deceptio, uel error circa præsentia?

AD intelligentiam huius partis secundum duo, quæ Magister determinat, duo quæruntur. Primum est de cognitione dæmonum. Secundum est de ipsorum uirtute super rerũ productione. Circa primũ tria quæruntur. Primum, utrum cadat in dæmonibus deceptio, siue error circa præsentia. Secundũ, utrũ obliuio circa præterita. Tertiũ, utrũ præcognitio circa futura.

QVOD deceptio cadat in dæmonibus circa præsentia, uidetur ratione. Primò, quoniam non probauerunt habere deum in notitia, tradidit illos deus in reprobum sensum, hoc dicit Apostolus de hominibus. Si ergò æque, uel magis seuerus ẽ deus in angelos: ergo uidetur, quod dati sunt in reprobum sensum: sed in oĩbus talibus cadit error: ergo &c. Si tv dicas, qđ illud ĩtelligitur de sensu in agẽdis, nõ in cognoscendis. Contra Aug. dicit super Gen. ad lit. quod mali angeli intelliguntur per tenebras, boni uero per lucem: sed tenebra magis dicit priuationẽ luminis quã caloris: ergo uidetur quod cognitio eorũ sit obscurata, ergo & errori subiecta. *Lib. 1. cap. 17*

ITEM. Videtur quod errori sit penitus subiecta: quia Dion. de di. nom. dicit quod in dæmonibus est furor irrationalis, amẽs, & concupiscentia, phantasia proterua: sed phantasia est principium erroris: ergo uidetur *Par. 4. cap. 4. circa mediũ.*

quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod rō eorum penitus sit subiugata errori. ITEM. Per simile. Homini inflicta est pro peccato ignorantia, non tantū agendorum, sed etiam cognoscendorū: ergo si non minus peccatū angelicū debuit puniri, patet &c. ITEM. Hoc uidetur per simile. Sicut se habet affectus ad bonū, ita intellectus ad uerum: sed affectus dęmonum adeo ē depressus, quod non potest moueri in amore boni: aut in ordinate mouetur, si amat: ergo nec intellectus in speculationē ueri. SI TV dicas, quod peccatū magis corrumpit affectum dæmonū, quā intellectum. Contrarium uidetur: nam omnē prauam electionem præcedit prauū iudicium, quia non eligit uoluntas deliberatiua, nisi præcedat iudiciū: ergo uidetur, q̄ prima ratio deordinādi sit in iudicio, & ita in cognitione: ergo in cognitiua magis quā in uoluntate, uel æque debet esse punitio. ITEM. Hoc confirmatur: quia excæcatio, & obstinatio sunt pœnæ peccatis: ergo sicut affectio præsupponit cognitionē, ita obstinatio, quæ est pœna affectionis excæcatio nem, quę est pœna cognitionis: ergo cū diabolus sit obstinatus, et est excæcatus ITEM. bonum est diffusiuum sui, & uerum similiter: & magis est diffusiuum sui bonum, quām uerum: quia hoc habet de ua ratione: si ergo deus inquantum bonus subtrahit influentiam bonitatis affectiuę ipsorum dæmonum: ergo in quātum uerum diffusionem luminis ipsi cognitiuę. ITEM. Quicquid sit de conseruatione luminis dati, tamen dæmonibus, cū sint in statu damnationis, noua dona non debent dari à deo: sed nihil pōt aliquis addiscere nisi Christo docēte, sicut dicit Aug. in lib. de Magist. ergo si Christus nō debet noua dona eis donare ergo nec nouam cognitionē: ergo in his, quæ sūt lapsum non cognouerunt, ex quo non habent doctorem ueritatis, necessario errant, & decipiūtur. SED CONTRA. Lucæ. xvi. dicitur, quod filii seculi huius prudēttiores sunt filiis lucis in generatione sua: loquitur de malis ergo &c. ITEM. Dio. de di. no. Data ipsis dona nequaquā mutata dicimus: sed sunt integra, & ipsē didissima: loquitur de dæmonibus) ergo si habuerunt naturale iudicatoriā illuminatū, & potēs dirigi in cognoscendis, uidetur &c. ITEM. Isid. de sum. bo. Prævaricantes angeli, ēt sanctitate amissa, sensum angelicæ naturę nō amiserunt. ITEM. Peccatum non est contra actū, sed contra ordinē actus: ergo non est cōtra cognitionem simpliciter, sed cōtra cognitionē ordinatam in finē: si ergo cognitio speculatiua quantum est de se, non dicit cognitionem ordinatam in finē, patet, quod per peccatum non debet deprauari.

Ca. 10 & 11 Tom. 1

Part. 2 q. 4 mod.

Lib. 2 cap. 22

RESOLVTIO.

Dæmones in meritis speculabilibus, & maximè in cōtingentibus decipi possunt, ēt eorum intellectus p culpam obnubilatus fuerit. At uero in agibilibus, cum habeant intellectum practicum omnino subuersum, dicuntur facti tenebræ.

RESP. Dicendum quod deceptio, & error uenit ex deordinatione, siue deuiatione iudicii. Iudicium

dicium autē duplex est in quolibet ratiocināte. Vnum quod est cognoscendorum, quod est ueri sub ratione ueri. Aliud agendorum, quod est boni sub rōne boni. Et primum est intellectus speculatiui, nec spectat ad lib. ar. Secundū uero est intellectus practici, & est pars lib. ar. Primum iudicium, & si maneat integrum quantum ad substantiam potētię, nihilominus per culpam est in angelis aliquo modo obnubilatum: quia errant frequēter in iudicando de multis & in multis decipiuntur, maxime cum iudicāt de contingentibus. Aliud iudicium est in eis omnino subuersum, & quantum ad hoc excæcati sunt angeli mali, sicut quantum ad affectum obstinati: & propter istius iudicii subuersionem dicuntur facti tenebræ, & dati i reprobum sensum,

ETSI CO patet: sic ad primū. AD ILLVD. quod obijcitur de Dio. q̄ est in dæmonibus phantasia proterua. Dicendum quod phantasia dupliciter accipitur. Aliquando pro ui sensitiua collatiua sensibilium receptorum à sensu particulari. Aliquando phātasia dī apparitio secundum quod dicitur à phanos, quod est apparitio. Et primo modo est i solis corporibus, secundo modo in spiritibus. Hæc autē phātasia proterua dicitur esse in dæmonibus: qm̄, & si dæmones intelligētes sint, & multa uera cognoscant, tamen alios nolunt docere, sed à ueritate seducere: & ideo quia non pōt nisi per apparentes similitudines, hinc est quod studium dęmonum maxime circa talia est intentum: sicut magnus clericus, q̄ uellet alios paralogizare, studeret i sophismatibus: Et ideo phantastici dicuntur propter rationes phantasticas, & apparētes, quas inueniunt, & hanc phantasiam dicit proteruam. Quia cum secundum iudicium suum ueritatē cognoscāt, tū cognitam sciēter impugnāt. Et hoc est proteruire i. ueritati intellectæ obuiare, ideo habent phantasiam proteruam. Habēt ēt concupiscentiā amentē: quia cum non deberent appetere nisi honestum, & conferens: appetunt res maximè nocuas, sicut peccare, & alios in peccatum præcipitare, quamuis hoc non intendant finaliter. Ibi ēt est furor irrationalis: quia cum solis malis deberēt ex ratione irasci, irascuntur, & furiunt contra bonos. AD ILLVD, q̄ obijcitur, q̄ homini inflicta est ignorantia secundum speculationem intellectus. Dicendum quod uerum est in posteriis: sed Adæ non est inflicta ignorantia cognoscēdorū quia habuit cognitionem sibi innatā. Sic & dæmones, quia habuerunt cognitionē sibi innatam, & deus uix subtrahit dona sua naturalia, scilicet gratis data: ideo inflixit illā ignorantiā in intellectu speculatiuo: sed tamen ignorantiæ pœna cōtraria est: & cæcitas in intellectu practico. Paruulis aūt dicitur infligere ignorantiā, non subtrahendo scientiam: sed non apponendo. Præterea. Moles carnis corruptiæ aggrauat intellectus iudicium, & ideo nō est simile. AD ILLVD, quod obijcitur, quod affectus est priuatus rectitudine uoluntatis. Dicendum quod pecca-

peccatum magis respicit uoluntatem, & magis directe opponitur bonitati affectionis, quã ueritati cognitionis: & ideo dæmones non sunt ita priuati lumine cognitionis per culpã, sicut bonitate affectionis. Verum tamẽ (sicut prius tactũ est) est quoddã iudicium, quod est coniunctum uolũtati, & est subuersum in malis angelis, & excæcatum: ideo patet solutio ad alia duo sequentia.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ bonum est diffusiuum sui. Dicẽdum quod est loqui de diffusione boni simpliciter, uel boni gratuiti. Si loquimur de diffusione boni simpliciter: sic tot se extendit ratio boni, ad quot, & uerũ quia utrunque conuertitur cum ente, & in omnibus entibus. Si autem de diffusione boni gratuiti, non est uerum: quia multi sunt, qui idonei sunt ad capiendam intelligentiam, qui tamẽ idonei non sunt ad capiẽdam gratiã. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non debent eis dari bona. Dicendum, quod donũ dupliciter potest accipi, proprie & communiter. Proprie donũ dicitur, quod simpliciter aliunde est, cuiusmodi sunt gratiæ infusæ, siue dona infusa: & talis est gratia gratum faciens, uel ad eam habilitans. Alio modo dicitur donum, quod est per adiutorium diuinum, nihilominus tamen per acquisitionẽ nostram, & illud non dicitur proprie donũ, sed habito respectu ad hoc, quod non acquiritur sine dei adiutorio: & hoc modo deus dat dona bonis, & malis. Quia enim deus dedit lumẽ cognitionis ab initio, quod poterat in acquisitionem multorum scibilium: & ipse non subtrahit quod dedit, nec etiam conseruationem, cum talia possint stare cum peccato mortali: & ideo q̃ habet primum donum, potest multiplicare, etiam reprobus existens, & deus dicitur docere non inspirando, siue infundendo, sed cooperando lumini dato, & conseruando illud. Exemplum huius est. Deus dedit frumentum arato, & dedit terram potentem fructificare: cum recolligit multum de blado, de bona terra deus dat, sed non ita sicut si ipse sterilem terram sine iactu seminis faceret fructificare, hoc enim proprie esset donum. Primo modo solum large, sic deus dat dona bonis, & malis, & dæmonibus, & hominibus: quamuis ipsis hæc ipsa bona in mala cõuertantur. AD EA autem, quæ obiiciuntur ad oppositum. Dicendum quod intelliguntur de iudicio speculatiuo: tamen de illo non est intelligendum, quòd magis uigeat in malis quàm in bonis, uel etiã tantum sicut ante lapsum: quia reuera quamuis multa clare cognoscant, maxime illa, quorum cognitio est eis innata, ratione quorum dicit Dion. quod habent sibi data integra: tamen in multis errãt, & falluntur illi nefandi spiritus, quia presumptuosi, & curiosi sunt, & ideo frequẽter iudicant de his, quæ eorum iudicio non subsunt, & ideo à ueritatis tramite in errorem labuntur: & sic patent omnia obiecta.

Quæ-

QVAESTIO II.

An in dæmonibus cadat obliuio circa præterita?

VTRVM in dæmonibus cadat obliuio circa præterita. Et quod sic, uidetur. Nullus de sapiente fit stultus, nisi aliquid obliuiscatur: dæmones autem de sapientibus facti sunt stulti, maximè Lucifer, de quo Ezech. xxviii. Tu plenus sapientia. Et de quo Eccleſiaſt. iiii. Melior est puer sapiens rege sene, & stulto. Glo. exponit de Lucifero, siue Diabolo: ergo &c. ITEM. Gratia reparat, & reformat totam imaginem: ergo & peccatum deformat: sed deformatio memoriæ, & corruptio est per obliuionem: ergo uidetur quod peccatum in alia memoria suam inducat in angelis obliuionem. ITEM. Intelligere, & memorari ipsorum dæmonum est cum uariatione, ergo in tempore: sed omne, quod mensuratur a tempore, senescit, & tendit ad corruptionem, quia tempus facit distrare quod est (ut dicit Philosophus) unde est principiũ corruptionis per se: ergo cum corruptio circa uim memorariuam sit tantum per obliuionem, patet, &c. ITEM. Sicut se habet intelligentia ad errorem, ita memoria ad obliuionem: sed in intelligẽtia angeli cadit deceptio, & in uoluntate obliquatio: ergo in memoria cadit obliuio. ITEM. Opposita nata sunt fieri circa idem: sed memoria angeli põt proficere addiscendo, ergo pari ratione deficere obliuiscendo, cum status ille sit magis aptus ad defectum, quã ad profectum. ITEM. Mente humana solus Deus superior est, sicut uult Augustinus, sed contingit in mentem nostram cadere obliuionem: ergo si pars est angelicę, multo fortius in mente dæmonum. Quòd autem in mentem nostra cadit obliuio quantum ad superiorem partem, patet: quia Augustinus, dicit q̃ eorum cognitio, quæ spectant ad diuinitate, est superioris partis, sed frequenter talium obliuiscimur: ergo &c.

15. De Tri. c. 1.

SED CONTRA: Quod est naturale est indelebile: sed species existentes in angelica memoria sunt ei innatæ, & concreatæ, ergo sunt indelebiles: si ergo obliuio uenit per deletionem specierum, patet &c. ITEM. Omne, quod recipitur in aliquo, est ibi per modum recipientis: ergo species, quæ est in angelica memoria est ibi per modum recipientis: sed memoria angelica est incorruptibilis, nec dependet a corruptibilibus, nec quantũ ad substantiam, nec quantum ad operationem, nec per se, nec per accidens: ergo species, quæ ibi recipitur est simpliciter incorruptibilis. ITEM. Hoc uidetur a minori. Vertibilior est uolũtas, quam aliqua interiorum potentiarum: sed culpa quæ adhæret uolũtati adhęret inuertibiliter: ergo multo fortius species, quæ est in memoria est in ea indelebiliter: si ergo obliuio est propter deletionẽ speciei, patet &c. ITEM. Omne, quod corrumpitur, aut corrũpitur, quia habet contrarium, aut quia est ex contrariis, aut quia est in aliquo, quod habet contrarium, uel est ex contrariis. Hæc scripta est a

Boet. 5. De con sol. pro sa. 4. in medio.

4. Phy. 117.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Phil. in Libro de mor. & ui. sed species existens in memoria dæmonis nullo prædictorum modorum est incorruptibilis: ergo &c. ITEM. Philosophus dicit, q̃ uirtus sensitiua nõ senescit quãtum est de se, sed solum ratione organi. Vnde in primo de Anima dicit. Si senex acciperet oculum pueri, uideret utique sicut uidet puer: ergo cum uirtus memorativa ipsius dæmonis nõ pẽdeat ex organo, nõ senescit, nec lassatur in operando, ergo nec in recipiendo species: & ita (ut uidetur) nihil obliuiscitur.

Textus com. 61.

RESOLVTIO.

Quantum ad memoriam, habitum: nulla cadit in dæmonibus obliuio: sed bene quã ad actum memorandi dicuntur obliti, tum in primis suæ salutis, & beneficiorum Dei.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ actum memoriæ contingit accipere & per modum habitus: & iste est retinere speciem. Et esse dicitur per modum habitus, qa cõtinue tenet: & dicit magis statum siue conseruationem, quã actionem. Est & alius actus memoriæ per modum usus siue actus, qui est meminisse siue recordari. Primus quidem actus naturalis est, & non subest uoluntati: nec penes illum attenditur meritum uel demeritum. Secundus uero actus potest ordinari ad bonum, & eius oppositum, scilicet ad malum. Et secundum hunc duplicem modum distinguendum est in obliuione. Nã si dicatur obliuio per oppositionem ad retentionem speciei, sic est deletio speciei de memoria. Si autem dicatur per oppositũ ad recordationem: sic dicit de habilitationem siue de habilitatem quantum ad illum actum, q̃ est meminisse. Et hoc potest esse bonum, scilicet cum obliuiscimur malorum illatorum nobis: & malum, cum obliuiscimur beneficiorum nobis a Deo collatorum uel obliuiscimur eorum, quæ nobis essent expedientia ad salutem. Contra. Quia dicitur Deuter. iiii. Caue, ne unquam obliuiscaris domini Dei tui, &c. Si igitur loquamur de obliuione primo modo: sic dico quod non cadit in dæmonibus: nulla enim est in eis deletio speciei. Si secundo modo: sic dico quod cadit, immo cecidit magna obliuio: quia obliti sunt suę salutis. Sunt etiam obliti beneficiorum Dei: quia cum conuertuntur ad mala, inhabiles fiunt ad recolẽdum bona: hoc modo concedo q̃ obliti sunt.

16.

EX SIC procedunt duæ primæ rationes. Prima, quæ sumpta est a stultitia. Secunda, quæ sumpta est ab imagine deformata: nam procedunt hac via.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod intelligere cadit in tempore. Dicendum, quod cadit in tempore extẽso nomine temporis, non prout est motus primi mobilis mensura: quia nec dæmonum esse, nec intelligere pendet ex illo. Tamen aliter potest dici, quod quamuis actus, ut actus cadat sub tempore, uel in tempore: non tamen actus, ut habitus: quia habet modum substantiæ intra, siue in qua est, nec habet uariationem: & ideo sicut substantia dæmonum non corrumpitur, nec senescit in tempore, nec habitus: ita etiam nec actus, ut habitus, & talis est retẽtio speciei. ET p hoc patet aliud, quod non est simile de intelligere, & obliuisci: quia intelligere nõ tam est actus naturalis, quã etiam conformis uoluntari, & similiter errare: sed speciem tenere, uel amittere est ex potentia, uel impotentia naturali.

PRAETEREA Ratio illa nõ ualet, quia cum memoria habeat naturam speculare, siue speculi: intelligentia naturam luminosam, siue luminis: angelus plus habet de natura speculi, & de potentia recipiendi, quam de natura luminis, illa enim i solo Deo est potissime: uel in his, quæ sũt Dei formes per gloriã: ideo non ualet, nec ẽ simile. Magis enim potest in tenendo speciem, quã in recte iudicando: aliqua enim sunt supra iudicium angeli, non sic est de tentione speciei. AD ILLVD, quod obiicitur, quod opposita nata sũt fieri circa idẽ. Verum est, nisi alterum natura liter insit: & natura angeli possibilis est ad receptionem per naturam, ad delectationem uero minimè. AD ILLVD, quod obiicitur, quod solus Deus est maior mente humana. Dicendum quod uerum est quantum ad rationem perficiendi. tamen quia mens humana ex coniunctione cũ corpore terrestri aliquas contrahit proprietates, & defectus deprimentes: quantum ad hoc est inferior mente angelica: & ideo sicut mens humana impeditur ab actuali consideratione propter depressionem corporis, ita etiam compellitur ob iuisci: intellectus autem angelicus semper est in actu intelligendi, & ideo non est mirum si memoria semper est in actu conseruandi: & sic patent obiecta.

QVAESTIO III.

An dæmones futura contingentia præcognoscant?

VTRVM in dæmonibus sit præcognitio quo ad futura. Et quod sic, uidetur per simile: quia astronomi, & mathematici per cursum astrorum præcognoscunt, & dicunt multa futura, & uidemus quod in multis uera dicunt: ergo si maior est intelligentia, & cognitio in dæmonibus: uidetur &c. ITEM. Hoc ostenditur ab effectu: quia isti Magi, & Dæmones per pacta cũ dæmonibus multa uera prædicunt, & non possunt, nisi per reuelationem dæmonum: ergo uidetur, quod ipsi futura præcognoscunt. ITEM. Videtur hoc a minori: quia intellectus agens in somnis, & ecstasi multa uera futura præuidet. sicut patet, quia frequenter somniamus, qđ euenit nobis post longa tempora: sed dæmones sunt omnino abstracti a sensibus: ergo, &c.

3. de Anim. tex. 18.

ITEM. Ratione uidetur: quia anima quodammodo est oĩa: quia in ea est, quo est omnia fieri, quantum est ex parte intellectus possibilis: & quantum est ex parte intellectus agentis est in ea, quo est omnia facere: ergo si intellectus agẽs esset liber, uel possibilis reductus ad actum p̃ agentem, tunc non solum esset in potentia ad cognoscendum futura, sed etiam in actu: & hoc est in dæmonibus, qui creati sũt in actualitate plenæ cognitionis: & quorum intellectus agẽs

Universidad de Deusto
Biblioteca

est liber a corpore: ergo &c.

SED CONTRA. Quòd non præsciant futura contingẽtia uidetur. Quanto aliquid magis est præsens alicui, tanto certius est ei: sed uoluntas uniuscuiusque sibi præsentior est, quam alii; ergo certior est sibi quid uelle debeat, ꝙ alii: sed homo nullus certitudinaliter scit qd debeat cras uelle, uel cogitare: ergo multominus, nec alia creatura, quantum est de se, potest præscire. ITEM. Omnis cognitio creaturæ pendet a re scita, quia scibile non se habet in comparatione ad scientem creatum per modum possibilis: sed potius ꝑ modum actualis & motiui: sed nulla cognitio pendens a cognoscibili potest esse certa de re incerta: sed futurum contingens est res incerta, ergo non potest certitudinaliter ab angelo cognosci. ITEM. Si cognoscit futura: aut ergo scientia acquisita, aut innata. Si acquisita: sed hæc incipit ab existentia rei, quia a re ipsa generatur in cognoscente: cum ergo res nondum sit, non potest cognitionem eius acquirere. Si innata, ergo non potest ignorare aliqua eorum, quæ futura sunt: ergo præscivit casum suum antequam caderet, quod supra improbatum est tãquam
Dist. 4. art. 2. q. 2. impossibile: ergo &c. ITEM. Si præscit futura: ergo scit quis debeat uincere, utrum ipse, an is, quem tentat: ergo cum ipse refugiat uictoriam bonorum, nunquã tentaret, nisi illos, quos præsciret sibi succumbere: sed aliquos alios tentat, sicut patet in Iob: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Minimè, cum hoc solius Dei sit: tametsi ob ingẽij acrimoniam, longam experientiam, & alienam doctrinam uera quandoque prædicere contingat.

RESP. Dicendum, quòd futurorum est triplex genus. Quædam enim sunt futura, quæ habent causam determinatam, & infallibilẽ, utpote sunt illa, quæ attenduntur circa motum corporũ superiorum, in quibus est determinatio, & omnis impedimenti remotio: talia possunt certitudinaliter sciri non solum a Deo, sed a creatura: & hoc ex sua causa, sicut tempus eclipsis, & cõsimilium. Quædam sunt, quæ habent causam determinatam: sed tamen infallibilem, utpotè sunt illa, quæ sunt secundum inferiorem naturam. Quę ideo habent causam determinatam, qa intentio naturæ mouet determinate ad unum. Ideo uero fallibilẽ, quia multipliciter potest occurrere impedimentum: utpote ages seminatus, si terra pinguis est, & bona: dispositio superiorum corporum afferet pinguem fructum: & ista possunt quodã modo sciri, & præsciri, non tantum a Deo, sed etiam a creatura, quæ nouit naturas rerum superiorum, & inferiorum: non tamen ita certitudinaliter sicut prædicta. Quædam autem sunt, quæ habet causam indeterminatam & fallibilem: sicut sunt ea, quę sunt a uoluntate nostra, quę indeterminata est propter hoc, ꝙ est ad opposita. Fallibilis ẽt, quia possunt etiam uolenti proficere, occurrere multa impedimenta: & talia non possunt certitudinaliter sciri ab aliqua creatura in seipsa, sed solum a Deo, uel per reuelationem diuinam. Ratio autem huius ista est, quia cognitio creaturæ pendet ex re: quoniam igitur res incerta est, & in se, & in sua causa: ideo creatura non potest certitudinaliter illam noscere, aut præscire. Diuina autem cognitio nõ pendet a re aliqua: immo omnia, quæ nouit, secundum modum suæ ueritatis nouit: & quia ueritas sua est certissima, certissimè cognoscit contingentia, ut necessaria: hoc melius explanatum fuit
Dist 39 in Primo Libro: & sicut certissimè nouit, ita potest certitudinaliter denunciare, & reuelare: iõ hæc præcognitio futurorũ, uel Dei est, uel a Deo: & ideo cum talia prædicuntur, prædictio dicitur diuinatio, quia talis est actus diuinus: & quia dæmones superbi maximè desiderant honorari, ut Deus: maximè conantur ostendere hoc in se habere: & ideo dicere, ꝙ dæmones per seipsos futura contingentia præsciant certitudinaliter, hoc est eis attribuere, quod Dei ẽ: ideo est ibi infidelitas, & infidelitati frequenter annexa idololatria: ideo diuinatio est prohibita. Quamuis autem dæmones non possint per seipsos futura cõtingentia scire certitudinaliter: tamen frequẽter uera prædicunt, quia euentum futurum aliquo modo præsentiunt. Hoc autem ẽ quadrupliciter, sicut dicit Augusti. in iii. Super Gen. ad litteram. Aut enim sensus, uel ingenii acrimonia, aut multa experientia, aut dolosa cautela, aut aliena doctrina. Sensus acrimonia, ut quando uident diligenter, & considerant ad quid inclinetur affectio nostra: uel quæ sint inducentia, uel retrahentia. Experiẽtia temporum, quia ex talibus uidet accidere talia. Dolosa cautela, quando præponit aliquid facere, & prædicit, ꝙ aliquid sit facturus. Aliena doctrina, quãdo iusto Dei iudicio permittitur addiscere ab angelis. Et sic patet, ꝙ dæmones futura contingentia, & si possunt probabiliter præsentire, nõ possunt tamen certitudinaliter præscire, sicut ostendunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de astronomis, siue mathematicis, ꝙ dicunt frequenter uera. Dicendum, ꝙ hoc solum est coniecturando, siue secundum legem astrorum, siue secundũ diabolica cõmercia. Secundum legem astrorum, ut potè, quando dominantur stella, quæ habet impressionem super diuersos humores, disponit secũdum hoc hominem ad diuersos mores, & affectiones. Secundũ diabolica commercia, ut quãdo uolunt ui astrorum ultra procedere, quã ad illud, super quod possunt: tunc enim nisi diabolus adesset, ita frequẽter falsum, sicut uerum dicerent: nunc aũt cum toto auxilio dæmonum frequẽter falsa prædicunt, & decipiuntur. Sed tanta est dæmonũ astutia, ꝙ ita sciunt occultare fraudem suam, ut ostẽdant errorẽ, siue defectum fuisse in astronomo considerante, nõ in arte, aut diabolo assistente. In hoc igitur stat resp. quod astronomi de cõtingentibus habentibus causam fal-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fallibilem, & indeterminatā nō præsciunt uera, nisi ex coniectura; & diabolus ex maiori coniectura illa præsentit, non tamen certitudinaliter præscit. AD ILLVD, quod obijcitur de Magis, & Diuinis, quod dicūt uera. Dicendum, quod uerum est: sed cum aliquando dicant falsa, patet quod potius dicunt uerū ca sualiter, quàm certitudinaliter, coniectura potius, quā scientia. Qui enim semel dicit futurū in uerbo domini, & non euenit (si cut in lege dicitur) somniator Deuic. 13. est, & non prophera domini, & ideo præcipitur occidi. AD ILLVD, qđ obijcitur de somniis in quibus præuidentur futura. Dicēdum, quod (quicquid de hoc senserint philoso. quorum posi tiones longum est retexere) qđ de eis dicit sacra scriptura, indubitanter est renendum. Reprehendit enim eos, qui confidentiā habet in somnijs: unde Eccl. 34. Sicut parturientis cor tuū phātasias patitur, nisi ab altissimo fuerit missa uisitatio. Intelligendum, qđ quinque de causis fiūt somnia. Quædam cōtingunt ex dispositione corporis. Quædam ex solicitudine mentis. Quædā ex illusione diabolica. Quædam ex reuelatione angelica. Quæda ex uisitatiōe diuina. Prima duo somnia sunt: prefagia futurorū, quę habent causam in nobis: ut somnia, quæ contingunt ex causis corporis, sunt signa infirmitatis. Somnia quę cōtingunt ex solicitudine metis sunt signa eorum, ad quę faciendā, uel desidrāda nostra inclinatur affectio. Aliorum uero nō sunt signa de se: immo si ad alia applicentur, potius prębent occasionē errandi, quam presciendi. Somnia, quę sunt a diabolica illusione, nullius sūt roboris, sicut nec diuinationes aruspicum. Somnia uero, quę sunt ab angelis bonis, aut a Deo, sunt in nobis signa, sunt uera, & recta: & ita ex hoc non habetur, quod prœcognitio futurorum contingentium aliter habeatur, quam a Deo, nisi per aliquam coniecturam.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ anima quodāmodo est omnia. Dicendum, quod intellectus agens non est ens actu plenè respectu omnium, quia nō est plene agens, & ideo indiget iuuari a cognoscibili ad hoc, quod fiat in actu, uel a Deo, qui est omnino actus respectu omnium entium, & uerorum: & quia futurum contingens nō habet esse, nisi indeterminatum: ideo non potest intellectū muare ad certitudinalem cognitionem habendam de se. AD ILLVD ergo, qđ obijcit, quod intellectus agens est in actu respectu omnium, ad quę possibilis est in potentia, uendum est per interemptionem. non solum in hominibus, uerumetiam in angelis. Quædam enim sunt, ad quę tā agēs, quam possibilis est in potentia, quia sunt supra posse creaturę: unde illa propositio non habet ueritatem, nisi de his tantum, quę sunt infra posse intellectus creati: respectu quorum habet intellectus se, & in ratione agentis, & possibilis: non autē respectu eorū, quę sunt supra: & sic patet illud.

AR-

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An omnes formæ inducantur a creatura? uel aliquæ sint ab agente creato?

CONSEQVENTER quæritur de secundo articulo. s. de uirtute dæmonum. De qua tria quæruntur. Primū est quasi præambulum, utrum omnis formę inductio sit a creatore, an aliquæ sint ab agente creato. Secundum est, utrum uerarū formarum inductio sit a spiritu maligno. Tertium est, utrum ministerio dæmonum possit quis uti in hmōi operibus sine peccato.

VTRVM omnis formæ inductio sit a creatore: an aliqđ agens particulare siue creatum possit aliquam inducere. Et ꝙ omnis sit a creatore, uidetur: primo auctoritate domini in Ioanne. Pater meus usque modo operatur, & ego operor: sed si res producerentur quantum ad formam a natura, non propter hoc diceretur Deus usq; modo operari: ergo uidetur, quod omnis forma sit ab ipso ITEM. Ratione uidetur. Nobilius principium ē forma, quàm materia, & magis dicit, quid diuinum: ergo cū natura non possit in minus, quia non potest in productionē materiæ, immo est a sola creatione: multo fortius uidetur de forma. 1. Ph. tex. 5. ITEM. Principia rerum sunt incorruptibilia, ut uult Philosophus: ergo tam materia, quam forma: sed incorruptibile est ingenerabile, ergo tam materia, quàm forma est ingenerabilis: ergo si producitur in esse, hoc non erit a natura, sed solum per creationem. ITEM. Omnis actio creaturæ terminatur ad hoc aliquid: sed forma non est hoc aliquid, ergo non terminatur ad formam: ergo cū productio naturalis ad illud terminetur, qđ producitur per naturam, impossibile est formā produci ab agēte creato. Nec materiam: hoc cē stat: & omne, quod producitur, secundum aliquod horum ꝓducitur: ergo nihil producitur ab agente creato. ITEM. Cum ꝓducitur forma, aut ex aliquo, aut ex nihilo. Si ex aliquo: sed omne, quod est ex aliquo, habet aliquid sui constitutiuum tanquam principium intrinsecum: ergo forma est cōposita ex materia & forma, quod absurdum est. Si ex nihilo: sed omne, quod ex nihilo creatur, est a creatore; ergo nulla forma est ab agente creato. ITEM. Cum forma est in potentia materiæ, aut est in potentia, in qua, aut a qua, aut ex qua. Non ex qua, hoc probatum est: cum forma nō habeat materiale principium, ex quo cōstet, immo sit in simplici essentia cōsistens: ergo in qua, uel ā qua. Non à qua, quia materiæ nō est agere: ergo solum in potentia, ut in qua: sed forma, quæ solum est in potentia, ut in qua, totaliter est ab extrinseco, & nulla talis forma est naturalis, uel a natura: ergo nullum agens creatū pōt naturalē formā ꝓducere. Aris. 7 Met. 6.

CONTRA. Omnis res sicut uult Augu. Dam. & Philosoph. habet propriam operationem, alioquin aliquid esset ociosum in natura: sed omnis operatio boni alicuius est operatrix, aliq

Universidad de Deusto
Biblioteca

quin est frustra: ergo uidetur, quod omnis res aliquid possit producere, siue operari ad alicuius productionem: aut ergo materiæ, aut formæ; non materiæ; ergo formæ. ITEM. Vnius corruptio est contrarii generatio, nunquam enim abiicitur frigus, nisi per introductionē caloris, nec econuerso: sed constat, qđ agens creatum potest abucere, & corrumpere contrarium; ergo potest se, uel simule sibi introducere. ITEM. Certum est, ꝙ calidum calefacit: qui hoc non nouit, indiget: est ergo calor ignis generat caloré: ergo pari ratione qua calidum generat calidū, ignis generat ignem: cum non sit minoris uirtutis. ITEM. Certum est, ꝙ obiectū generat sui similitudinem in speculo: quod patet, si obiectum amoueatur, nullo modo resultabit ibi similitudo: ergo pari ratione si adsit materia dispositа, agens potest generare sibi simile in natura; ergo &c.

Arist. 8 physi. com. 1.

RESOLVTIO.

Quidquid dicant alij: in materia sunt rationes seminales formarum: has agens particulare educit, & producit.

RESPONDEO. Dicēdū adhoc, ꝙ de eductione formæ in esse, quadruplex fuit positio. Quidā enim posuerunt la tratione formarum, sicut improbatur Anaxagoræ. Et illud pot esse dupliciter intelligi: Aut quod ipse poneret formas actualiter existere in materia, sed non apparere extrinsecus, sicut pictura cooperta panno; et iste modus impossibilis ē omnino, quia tunc contraria simul ponerentur in eodem. Alio modo potest intelligi sic, ut essentię formarum sint in materia in potentia: non solum latentes: sed entes in potentia: ut materia habeat in se seminales omnium formarum rationes, sibi a prima conditione inditas: & illud concordat & philosophię, & Sacræ scripturę: & per actionē agētis educeretur in actum. Sed hic intellectus non fuit huius positionis, sed primus fuit, secundū quod expositores dicunt. Hęc enim positio fuit, quòd agens particulare nihil agat, sed tantū deregat. ALIA fuit positio Philosophorum modernorum, ꝙ omnes formę sunt a creatore. Et hęc positio potest dupliciter intelligi: uno modo, quòd Deus sit principaliter agens, & producens in omni rei eductione, & sic habet ueritatem: uel ita quòd Deus sit tota causa efficiens: & agens particulare non facit nisi materiam adaptarent: sicut producit animam rationalem, ita & alias formas: & iste intellectus, uiderur fuisse illorum philosophorum. Et iste intellectus est impossibilis. quia agens particulare, aut inducit aliquid, aut nihil. Et si nihil: ergo nihil agit. Si aliquid inducit: ergo videtur, quod aliquam efficiat dispositionem: sed qua ratione potest in unam, & in aliam: quare ista positio non est rationabilis.

Auer. Metaph.

TERTIA positio est, ꝙ formę naturales fere omnes (ad minus corporales, cuiusmodi sunt elementares formę, & formę mixtionis) sunt in potentia materię, & per actionem agentis particularis educuntur in actum: & ista est positio, quam uidetur tenuisse

se Philosophus, & modo tenent communiter Doct. in philosophia, & theologia. Sed tamen hęc duas habet uias. Nam quidā dicunt, quòd huiusmodi formę sunt in materia, & in potentia receptiua, & quodammodo actiua, siue cooperatiua: quoniam materia & habet possibilitatem ad recipiendum, & etiam inclinationem ad cooperandum: & in agente est huiusmodi forma producenda, sicut in principio effectiuo, & originali; quia ois forma per naturam suæ speciei recipit uirtutem multiplicandi se, unde inductio formæ est ab agente, formam suam multiplicante. Et ponit exemplum in cādela, quomodo una inflammat multas: & ab uno obiecto relucent multæ imagines in pluribus speculis: & huiusmodi formæ (ut dicunt) non habent ex quo sint materialiter, sed ex quo originaliter: & ideo non dicuntur creari, nec dicuntur esse ex nihilo. Illud enim creatur, quod nullo modo est: sed talis forma sic producta, aliquo modo est, tum ratione agentis, tum ratione materiæ. ALIA uia est, ꝙ formæ sint in potentia materiæ: non solum in qua, & à qua aliquo modo, sed etiam ex qua: & hoc dicunt, non quia ipsa essentia materię sit, ex quā res producitur: sed quia in ipsa materia aliquid est concreatū, ex quo agēs dū agit in ipsum, educit formā; non (in quam) ex illo tanquam ex aliquo, qđ sit tāquam aliqua pars formæ producendæ: quia illud potest esse forma, & fit forma: sicut globus rosæ fit rosa. Et ista positio ponit, ꝙ in materia sint ueritates omniū formarum producendarum naturaliter: & cum producitur naturaliter quidditas, nulla ueritas essētiæ inducitur de nouo, sed datur ei noua dispositio, ut quod erat in potentia fiat in actu. Differunt enim actus, & potentia: non quia dicant diuersas quidditates, sed dispositiones diuersas eiusdem: non tamen sunt dispositiones accidentales, sed substātiales. Et hoc non est magnum si est in potentia agentis creari, ut quod est uno modo, faciat esse alio modo. Et hæc positio inter omnes prædictas uidetur esse intelligibilior, & ueritati uicinior. Hāc positionem credo esse tenendam: non solùm, quia ea suadeat ratio: sed etiam, quia cō firmat auctoritas Augustini super Gen. ad literā, quā Magister allegat; ꝙ quę producuntur a natura, secundum rationes seminales producuntur. Quid autem sint ritę rationes seminales, uidebitur infra quando de his erit sermo. Secūdum hanc igitur positionem sustinendum, ꝙ agens particulare educit formas, & inducit, & res naturales producit: & rationes adhoc inductę sunt concedendę.

Dist. 18

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd Deus operatur ꝙq; modo. Dicendum, quod uerū est, quia uel per se operatur, uel cum alijs; unde argumentum non ualet; Deus usque modo operatur: ergo agens creatum ei non cooperatur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non potest in materiam. Dicendum, quòd non est simile: quia materiale principium non est in alio

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut in potentia, cum sit de se potentia: tunc enim esset in potentia, & educeretur potentia de potentia, quod non est intelligibile secus est in forma, ut uisum, est: & ideo nō est simile. Potest ēt sumi ratio ex parte agentis: qa productio creaturæ cum sit agens limitatum, est productio similis a simili sed constat, q̄ nihil agit ratione materiæ, sed formę: ideo magis potest in formā, q̄ in materiam. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̄ principia rerū sunt incorruptibilia: illud intelligit in uniuersali, nō in particulari: uel intelligitur secundum essentiam, non secūdum esse: & ideo forma in particulari generatur, & corrumpitur. Vel potest dici, q̄ essentia eius remanet in potētia post corruptionem, sicut ante generationem. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ actio naturæ adhoc aliquid terminatur. Dicēdum, q̄ (sicut dicit Philosophi.) propr.e loquendo forma nō generatur, sed compositum. Cum enim producitur forma, nō producitur in se, nec per se, sed ut in materia, & sic facit compositum, & ad illud terminatur generatio mihilominus generatio, uel productio naturalis respicit compositū principaliter gratia formæ. AD ILLVD, quod obiicitur, utrum ex aliquo, aut ex nihilo. Dicendum, q̄ secundum tertiam positionem tenendo primam uiam illius positionis, formæ producuntur ex aliquo: sed non ex aliquo materialiter, uel constitutiuè: sed non ex aliquo originaliter. Vel secundum tertiam opinionem tenendo uiam secundam illius positionis: si ūt ex aliquo: non q̄ (ex) dicat partem: sed q̄ dicat consubstantialitatē, sicut rosa ex globo: quia globus fit rosa. ET per hoc patet ultimum. Concedo enim, q̄ formæ naturales sunt in materia quantū ad potētiam, & in qua, & ex qua, & à qua, secundum p̄ dictum modum. ET SIT VT obiicitas, q̄ materia non agit, nec cō stituit. Dicendum, quòd essentia materiæ solum se habet per modum receptiui: sed seminarium inditum se habet quodammodo per modum actiui: quodammodo per modum passiui, quoniam cooperatur agenti: nihilominus ipsum uariatur ab vna dispositione in aliam, ut dictum est. Hæc igitur est summa positionis, quòd agens creatum nullam quidditatem, nec substātialem, nec accidentalem omnino producit: sed entem sub una dispositione facit esse sub alia.

7. Metaphy. tex. 32 & 8. Met. 3.

QVAESTIO II.

An dæmones ueras rerum formas rebus inducere possint?

VTRVM ueratum formarū inductio possit esse a spiritu maligno. Et q̄ sic, uidetur. Primo auctoritate Sacræ scripturæ. Exod. 7. dicitur. Fecerunt autem malefici similiter: sed constat, q̄ uirga Moysi cōuerta fuit in uerum draconem, alioquin non esset uerum miraculum: si ergo malefici similiter fecerunt, & hoc non nisi uirtute dæmonum: ergo dæmones ueros serpentes de uirgis facere possunt; ergo & ueras formas inducere. ITEM. In Glos. habetur idem: Dæmones discurrunt per mundum, & subito semina afferunt, sic quòd nouas rerū species producunt ex hoc patet, quòd speciem, siue formarū inductio sit a spiritu maligno. ITEM. Maior est potestas dæmonum, quā hominum per artificium: sed homines mediante arte alchimiæ diuersorum metallorum species faciunt: ergo multofortius hoc dæmones possunt. ITEM. Quod subiacet potentię inferiori, subiacet superiori: sed potentia dæmonum per naturam superior est potētiis rerum naturalium; quia dicitur Iob. 40. Non est potestas super terram, quæ ei possit comparari: si ergo natura inferior ueras, & nouas species potest inducere, & inducit: ergo & potentia dæmonum. ITEM. Formæ secundum seminales rationes latent in materia, ut habetur in litera, & prædeterminatū est supra: & adhoc, quòd fiant in actu, non indigent nisi extrinseco adiutorio: si ergo diabolus scit modum educendi, & posse habet ad adiuuandum: ergo ueras formas potest inducere.

Aris. 1 Meteo. cap. 1.

ITEM. Ordo uniuersitatis est, ut superiora per naturam influant in inferiora: sicut pater, quòd cę lestia influunt in hæc inferiora; sed spiritualia multo sunt superiora respectu corporaliū, quàm corporalia respectu corporaliū: ergo si corporale adeo potest influere in corporale, quòd sua influentia, & uirtute, & actione educit formam de potentia in actum: sicut patet tam in actione elementorum, q̄ corporū cœlestium: ergo multofortius potest hoc spiritus siue bonus, siue malus.

CONTRA. Exod. 7. Absorbuit uirga Moysis uirgas Magorum; quod exponens Aug. ait, & haberur in Glos. Moysi uirga absorbuit uirgas, non dracones. Absorbere enim potuit, quod erant, non quod non erant: ergo uirgæ, quæ uidebantur uersę in dracones, erant uirgę non uersę in serpentes: si ergo dæmones tunc operati sunt ita excellenter, ut potuerunt: uidetur, q̄ species rerum non possint uerè trasmutare, aut educere. ITEM. 2. Thess. 2: dicitur, quòd manifestatio Antichristi erit in signis, & prodigiis mendacibus secundum operationem Sathanę: si ergo mendacia erunt prodigia, & signa: ergo non uerè faciet, quod uidebitur facere: sed tunc maximè operabitur diabolus secundum posse suum; ergo non potest ueras formas inducere. ITEM. Super illud. Immissiones per angelos malos. Glos. Augu. Ea, quę mirabiliter in creaturis fiunt, attribuere malis angelis non audemus: sed subito de uirgis facere ueros serpētes, est miraculum, quia contra solitū cursum naturę: ergo hoc nō potest malus angelus. ITEM. Ratione uidetur hoc ipsum sic. Omne, quod dat alteri speciem, & actū: est ens actu respectu eius, quod dat. Hoc probat Philosophus, & dicit in 7. primę philosophię: nihil enim dat, quod non habet; sed angelus malus, nec genere, nec specie conuenit cum istis rebus corporalibus: ergo non pōt eis formas, & species dare. ITEM. In productione, siue in trasmutatione rerum naturalium angelus operatur: aut ergo naturaliter, aut artificialiter. Si naturaliter: cum natura sit uis insita rebus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus similia ex similibus, p̄ceās, tunc faceret angelos. Si artificialiter: sed quod est ab operāte artificialiter, est artificiatum: ergo formæ, quas inducit, sunt artificiales: sed asinus artificialis non est asinus uere, sed æquiuoce, & similiter manus, & consimiliter ergo nunquam inducit ueras formas. ITEM. Si inducit ueras formas: ergo facit uera miracula: ergo miracula non attestantur potentiæ diuinæ: ergo non sunt in robur fidei Christianæ. Si dicas, q̄ differunt ab istis, quæritur quomodo differunt, & quomodo possunt discerni.

RESOLVTIO.

Artificiales formas possunt quidem dæmones & propria uirtute inducere; at naturales, non nisi in aliena, scilicet in uirtute mei, rerum.

RESP. Ad prædictorum intelligentia est notādum. Quod quādo quæritur, utrum dæmon possit inducere ueras formas, aut trāsmutare de forma in formā: non est quæstio de forma artificiali, q̄ planū est, q̄ potest facere imagines, & figuras sicut homo tel de formis naturalibus. utrum. s. possit uerum serpentē, & ueram ranā producere: & sic de aliis. Ad hanc quæstione respondendum est per distinctionem: quoniā q̄ dæmon formā inducat, dupliciter potest intelligi: aut q̄ uirtute propria, aut q̄ uirtute aliena. Si intelligatur, q̄ inducat uirtute propria: sic absque dubio falsum est: & hoc dicit Aug. Si intelligatur, q̄ uirtute aliena. s. per uirtutem rerum naturalium, quas coniungit ad inuicem, pōt: sicut est exemplū in agricola, qui segetes mediante semine iacto, & terra germinante, & aqua irrigante fructificare facit, & hoc est uirtute aliena: uirtute autem propria generat sibi similem. Et ratio huius est: quia forma naturalis nō p̄ducitur nisi a conditore naturę: uel a natura condita operante p̄ modum naturæ: & ideo rem naturalem uirtute sibi indita producit: sed operando in agricultura operatur, ut artifex: & ideo naturam potest expedire, & adiuuare: sed rem naturæ non potest producere. DICENDVM igitur, q̄ spiritus maligni possunt formas artificiales inducere per uirtutem propriam, & formas naturales per uirtutem alienā: per propriam autē non possunt: & ratio huius est: quia operatur p̄ modū artis in hoc, & non per modum naturę: unde sicut natura non producit formam artificialem: sic nec ars formam naturalem. SI QVAERATVR ratio huius: dico, q̄ est limitatio potētiæ agentis ad talem, & tale effectum secundum dispositionem Dei, & primariam ordinationē causarum. RVRSVS, si quæras rationem quare Deus sic disposuit: dico, q̄ ordo sapientiæ hoc requirit. Cum. n. sit triplex agēs s. Deus, natura, & intelligentia: ista sunt agentia ordinata: ita q̄ primum præsupponitur a secundo, & secundum p̄supponitur a tertio. Deus enim operatur ex nihilo: natura uero non facit ex nihilo: sed ex ente in potentia: ars supponit operationem naturæ, & operatur super ens cōpletum: non enim facit lapides, sed domū de lapidibus. Vnde sicut natura

natura non potest anticipare operationem dei, quæ est de nihilo producere: sic nec ars operationem naturæ. Sed tunc quæres, quare non est econuerso, ut ars precedat naturam. Dicendum, quòd operatio naturalis per naturam prius est in eodem quā operatio artis. Et præterea est alia ratio. Quia agens per naturam producit sibi simile secū dū ueritatē: sed agens secundū artem simile solū sc̄m speciē, uel ideā, uel exemplar. Quia ergo in productione rei naturalis siue formæ naturalis agēs aliqd impartitur passo, & nihil impartitur aliquid, nisi id, respectu cuius est in actu secundum ueritatem: ideo formas illas de potentia in actū dedu ere nō potest, nisi quod agit per modum naturæ. In artificialibus autem nihil impartitur agens passo, sed aufert, uel mutat secundū locum, sicut patet i forma cōpositionis & figura incisionis: & hinc est, q̄ agens per artem non potest per uirtutem propriā formas naturales p̄ducere: nisi ille solus, qui est actus plenus, & p̄fectus respectu oīm tam in cognoscendo, q̄ in operando. s. solus deus. Dicamus igitur breuius, q̄ has formas (de quibus logī) dæmones possunt uere trāsmutare, nō tñ uirtute sua. sed naturę. Vnde eīi sunt ministri, non principales agentes: quia si essent principales agentes, cū non producāt per cōuenies, noie & specie, producerēt sicut creator, & ita essent creatores, q̄ Aug. expresse negat. Vnde tres rōnes primæ uerū concludunt: qm̄ non probant, q̄ faciant uirtute sua: sed uirtute seminum adductorum. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ uirtute propria, quia potentia eius est excellentior. Dicendū, quòd illa propositio non habet ueritatem nisi de uirtute, quæ per omnem modū est superior: uel si in aliis habet locum, oportet intelligi in his, ad q̄ utraque uirtus habet similiter ordinari: aliter patet esse falsum: homo enim potentior est asino, non tamen potest generare asinum, sicut asinus facit, quia uirtus eius non est ad hoc: similiter intelligē proposito. AD ILLVD, quod obiicitur, quod formæ sunt in materia seminaliter. Dicendum, quòd illa ratio seminalis ualde remota est ab actu cōpleto, nec potest ad actum reduci, nisi multa administrantia habeat, ex quorum influentia sibi, & naturæ suæ conueniēte proficiat, quousque ad actū perueniat. Talis non est influētia spiritus propter diſconueniētiam in forma, & natura: influere enim potest ad motum localem, & regimen, non ad generationē. AD ILLVD, quod obiicitur, quod spiritualia influāt in corporalia, & superiora in inferiora. Dicendum, q̄ influūt sc̄m proportionem unius ad alterum, & secundum quod cōpetit naturæ suscipientis: aliter enim influit sol, aliter angelus. Sol potest influere corporale, uel formalem proprietatē, communicando scilicet lucem, & calórem: angelus non sic potest influere in corporalia: sed solū localiter mutando, non ad formam, sed ad situm: cum non habeat conuenientiam in forma,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ma, & natura. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd nihil uere faciũt primò per uirgã Magorum. Dicendum, quod ueritas est, quod Glose uidentur sibi obuiare ibi dem: ueruntamen hoc magis so nat, q̃ uerõs serpentes fecerũt: & denominant ibi serpentes à materia præexistente, sicut serpentem Moysi uocant uirgam, licet uerus esset ignifer: sic & de aliis intelligendum. AD ILLVD quod obiicitur, quòd Antichristus faciet signa mendacia. Dicẽ dum, q̃ illud intelligitur, non quia non faciet aliqua signa ue racia secundum transmutationem formarum: sed nõ ueracia habendo aspectum, uel respectũ ad finẽ, siue ad intentionẽ: quia ad hoc faciet, ut mendacium, & falsum persuadeat. AD ILLVD quod obiicitur de glo. Aug. Dicendum, quod Aug. non negat quin aliquid possit dæmonibus attribui: sed quòd non oĩa sunt eis attribuenda, imò quædã attribuuntur bonis angelis. AD DVAS sequentes rationes non oportet respondere: uerũ enim concluduntur, scilicet quòd angelus propria uirtute non potest formas naturales transmutare, siue inducere, uel adducere de potentia in actum. AD ILLVD, quod ultimò obiicit, sivere educit, uere facit miracula: ergo miracula sunt signa fallibilia: ergo non sunt efficacia nostræ fidei testimonia. Dicendum ad hoc, quod & si sint uera opera, non tamen sunt uera miracula: quoniam miracula nõ sunt per uim naturæ, sed per uim supra naturam, quæ est agentis primi: sunt enim supra facultatem naturæ: & ideo attestantur omnipotentiæ facientis: sed opera, quæ faciunt dæmones, & si miracula uideantur, quia fiunt in tempo re non perceptibili, non tamen sunt uera miracula, quia fiunt ui naturæ. ATTAMEN si obicias quòd natura non potest ita cito operari: Dicendum, q̃ uerũ est de hac natura per se: sed aliter potest esse adiuta, & confortata, uel consita rebus conuenientibus: ut quasi repente prorumpat in effectũ: sicut patet de generatione ranarum, quas de quibusdam foliis in modico tempore nasci contingit. SI AVTEM quæras, quomodo discernãtur huiusmodi miracula. Dicendũ, quòd & si conueniant in materia, differũt tamẽ ex parte principalis agentis, & ex parte ministri: ex parte finis, & ex parte facti. Ex parte principalis agẽtis: nam in miraculis diuinis operatur agens potentiæ infinitæ, & supra naturam. In miraculis dæmonum operatur uirtus naturę multipliciter adiuta p̃ naturas alias. Ex parte ministri: nã dei miracula fiunt per publicam iustitiam secundum ueritatẽ, uel secundum apparentiam. Sed miracula dæmonum fiunt per priuatos contractus, & quędã arcana. Et hoc est, quod dicit Augustinus, quòd boni faciunt miracula per publicam iustitiã, hoc est per fidem ueram, quę uere iustificat: quam ueritas omnibus prædicat: Mali Christiani per signa publicæ iustitiæ, quia fidem habent, & uidentur habere opera: sed magi per priuatos contractus: & hoc est quod dicitur in Exodo per incantationes &

& arcana quædam. Huius signũ est, quòd ibi sunt tenebrarum opera: quia qui male agit, odit lucem. Ex parte finis differunt similiter: quia miracula dei fiũt ad utilitatem, & diuinã gloriã: sed Magorum ad deceptionem, & gloriam uanã, & excellentiã: unde sunt quasi inutilia. Differunt etiam ex parte facti, quia dæmones faciunt huiusmodi uilia, & inutilia: miracula uero diuina sunt ua de necessaria, & utilia. Vnde dæmones maxime faciunt ranas, & serpentes, quia hæc de facili producuntur operatione naturæ, & quia diuino iudicio magis permutantur ad priorem sancti memoriã. Vnde sicut deus temperat potentiam, & astutiam diabolica, ut sic patiatur eum peruertere imitari, ut in ipsa imitatione possit seducere malos iuxta eorũ merita mala, possit etiam deprehendi à bonis: & ut fides simul cum miraculis habeat locum. Si enim solus deus, & eius serui miracula facerent, quis non crederet deum, miraculis compulsus? Nunc autem cum mali faciunt, qui diuinitus illustrantur, ut inter hæc possint discernere, per uera miracula adiuuantur, & per dæmonum miracula exercentur, & probantur.

QVAESTIO III.

An magistri possint uti ministerio dæmonum absq; peccato.

VTRVM aliquis possit uti ministerio dæmonum in faciẽdis huiusmodi miraculis absq; peccato. Et q̃ non, uidetur. Nõ potest à dæmonibus requiri cõsilium absque peccato: ergo nõ recipi ministerium, siue consilium. Prima probatur auctoritate, & exemplo Auctoritate, q̃a Leuit. 20 præcipitur occidi, qui sciscitat magos, & ariolos. Exẽplo probatur. 4. Reg. 11. ubi reprehenditur, & punitur ex Israel, qui misit ad consulendum deum Acaron. ITEM. Aug. de doctrina Christiana dicit: diuinationes esse damnandas, & fugiendas, quia ibi intercidunt pacta dæmonũ: si ergo plus est facere, quam docere, & primũ nõ est sine pactionibus damnabilibus: ergo nec secundum. ITEM. Diabolus est dolosus: & constat quod nullum diligit nisi in malũ suum, & ut ipsum peruertat: ergo q̃ suscip t ab eo obsequiũ, committit se discrimini: & omnis talis peccat mortaliter: ergo &c. Item Diabolus est inimicus Iesu Christi, & dei: ergo qui suscipit ab eo auxilium, uel facit commercium, cum nulla sit cõpetio Christi ad belial, efficitur Christi inimicus: sed nõ potest esse sine peccato: ergo &c. CONTRA. Hoc uidetur auctoritate Apostoli, qui tradebat in corrigibiles Sathanæ in interitũ carnis, sicut patet. 1. Cor. 5. ergo utebatur ministerio dæmonum ad adimplẽdam iustitiam: ergo pari ratione potest homo quando indiget, uti ad alia obsequia. ITEM. Si indigeo eleemosyna, non tantum à bono, sed à peccatore, & impio possum accipere, & petere: ergo si indigeo pane, & uino possum hoc petere à demonio, ut procuret, si nõ adest homo, qui illa mihi tribuat. ITEM. A malo seruo potest quis exigere seruitium. & recipere: ergo si quis sanctus diabolum superauit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

rauit, potest ei licite imperare, & eius obsequium in creaturis transmutandis accipere. ITEM. Esto quòd huiusmodi artes sõlis, characteribus exerceantur sine immolationibus, & aliis commerciis, uidetur, quod ibi nullũ sit peccatum, quia illi characteres aut habent aliquam uirtutẽ compellendi dæmones, aut nullam. Si nullam: ergo dæmones nihil faciunt. Si aliquam: sed omnis uirtus est à deo, & uti aliquo ad id, quod est, non est peccatum: ergo uidetur, quod mirabilia ista dæmonum possint exerceri absque peccato. ITEM. Si aliquis suscipiat obsequium dæmonũ in his, quæ expediunt sibi, siue in miraculis, siue in aliis, bene sciens, quantum potest in quo peccat: uidetur, quod in nullo. Quia in fide non peccati quia nihil credit diuinitatis esse in diabolo. In moribus non peccat: ergo nullo modo, ut uidetur. ITEM. Si ego amisissem librum meum, nõ esset peccatũ, si requirerem à quocunque, qui sciret ubi esset: ergo si aliquis amisit cappam, & ego scio bene, quod diabolus potest nosse: uidetur quòd illud saltẽ sine peccato pòt fieri? Quæritur ergo, utrum huiusmodi artes, uel diuinationes possint esse absque peccato.

RESOLVTIO.

Quod commercium Christianorum cum aduersarijs sui, & Christi ejiciantur procul huiusmodi magicæ artes. Num. uẽ suspectus erit aut infidelitatis, aut idololatriæ, & inobedientiæ, maleficiorum operator?

RESP. Dicendum, quòd huiusmodi artes magicæ, siue diuinationes non possunt esse absque peccato: nec potest à diabolo requiri consilium, uel etiã auxilium, siue ministeriũ absq; peccato: nisi fortasis in hoc casu, ubi deus diabolum subiceret homini iusto suo iudicio, & sicut de aliquibus uiris sanctis audiuit narrari: uoluntario autẽ commercio non potest sine peccato. Aut enim est ibi peccatum infidelitatis, utpote si dæmonio credẽdo, attribuit diuinum aliquid. Aut est ibi peccatum idolatriæ, utpote in oblationibus & sacrificiis. Aut in obedientiæ saltem, quia facit contra prohibitionem diuinam, & ecclesiæ. Ratio autem huius prohibitionis est: quia talis peccat in seipsum, dum se committit discrimini, Peccat in ecclesiam: quia habet commercium cũ illo, qui est omnino præcisus, & ecclesiæ aduersarius. Peccat etiam in maiestatem diuinam: dum recurrit ad diabolum, quasi non sit omnipotens, & omnino sufficiens, & benignus deus Christianorum: & ideo prohibitum est, & sine peccato fieri non potest. Vnde concedendæ sunt rationes ad hoc inductę.

AD ILLVD, ergo, quod obicitur, quod Paulus utebatur ministerio diabolico in puniendo malos: Dici pòt, quod hoc nõ erat diabolico commercio, sed magis diuino iudicio, & ipsius Apostoli imperio, cui subiiciebantur spiritus maligni, non cõfœderabantur, sicut Magi. & Diuinis. Vel dicendum, quod illud tradere non erat aliud, quã exponere uexationi dæmonũ.

AD

AD ILLVD, quod obiicitur, de elee mosyna quã possum accipere ab impio. Dicendum, q̃ non est simile duplici ex causa. Primum quidẽ, quia & si membrũ non sit actualiter unitum, non tñ est membrum olao pcisum, sicut dæmoniũ: & possunt recipi, & impendi ex charitate pietatis officia: non sic est de diabolo, & angelis eius, quorũ certa est damnatio. Amplius. Elee mosyna, quã habet impius, tpe necessitatis est uiri iusti: ergo uir iustus cum exigit eã, & recipit, quod suum est, accipit, & ideo iustè facit. Non sic est de ministerio diaboli in faciendis miraculis: nunquam enim diabolicis miraculis, uel præsidiis indigemus: quia aut Dominus subuenit per se, aut per angelum suũ, aut per proximum nostrũ, aut tribuit patientiæ meritum.

AD ILLVD, q̃ obicitur, quòd diabolus est seruus. Dicendum, quòd eius seruitium, & ministerium nõ est ad hoc deputatum a Deo, nisi fiat speciali priuilegio: sed potius deputatus est ad tentandum, & exercendum, & sic seruit, licet intrẽdat expugnare, quia de malo suo Deus facit bonum nostrum. AD ILLVD, quod quæritur, q̃ peccatum sit in characteribus. Dicendum, q̃ magnum peccatum est, quia ad hoc fiunt, scilicet ad ministeriũ dæmonum implorandũ, quod non licet: & ideo malo fine fit. QVOD aũt quæritur, aut habẽt uirtutẽ, aut non. Dicendum, q̃ ex se non habent uirtutẽ, sed ioñ ex diabolica pactione: sic.n. pepigit diabolus cũ illis, qui fuerunt ei familiariores, q̃ talia signa recognoscerent, & ad talia se præsenter offerret. Ostẽdit aũt q̃ illa se cogi, ut ostendat aliqd ueritatis esse in hmõi artibus, in quibus sunt multa nefanda, per quę adducitur homo, & a fide, & a cultu Dei. Vnde nullo modo credẽdum est, q̃ tales characteres aliquid possint, maximè super spiritus, nisi ex pactione eorũ: & ideo oia talia carmina uana sunt, & pniciosũ, nec facit diabolus, qa in illis delectetur, sed in infidelitate facientium.

AD ILLVD, quod quæritur, in quo est peccatum. Dicẽdum, q̃ si aliquis hoc faciat, nõ credens eos habere posse, nec offerens quicquã, peccat peccato inobedientiæ, & peccato mortũ: quia ex hac ipsa inuocatione dæmonum facit contumeliã Deo suo, & cetui Christiano: & dum iungit se schismatico, & mendaci, se periculo cõmittit: sed uix, aũt nunquã ex hoc solo diabolo satisfacit, nisi aliqua infidelitas, uel idololatria immisceatur. Sicut.n. ad diuina miracula plurimum facit fides recta, sicut sonant euangelia: sic ad dæmonum miracula facit multum fides peruersa, quoniam diabolus peruersus est imitator Dei. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ non sit peccatum quærere de q̃ diris. Dicendum, q̃ peccatum est, quia cõtra prohibitionem, & prohibitum est prædictis de causis. Potissima tamen causa est, quia ipse mendax est, & pater eius: & frequentissimè ueris immiscet falsa. Et ideo periculum magnum est credere sibi; quia posset hominẽ de facili inducere ĩ errorẽ, & dicere q̃ il

le habet rem, qui non habet: & uidet per hoc posse oriri mala: & quia et ad se allicit per hmõi reuelationes, & ad suam societatem, quæ perniciosa est ualde: ad quã desiderat diabolus ut decipiat. Et iõ ut hoies minus caueãt, in suis diuinationibus quçdam honesta prætendit: utpote quia puero uirgini suas diuinationes ostendit: cum tamen in occultis ad turpissima inciter: & ideo dicit Aug. iii. Super Gene. ad literam in fine. bono Christiano siue mathematici, siue q libet impiè diuinantes, maximè uera dicentes, cauendi sunt: ne consortio dæmonum animã deceptam pacto quodam societatis irretiant: & sic patet totum.

DISTINCTIO VIII.

PARS PRIMA.

De potestate dæmonum, quam habent super corpora similia humanis.

Aug. in 2. lib. retrac. dixit dæmones aliquã do hominum dispositiones nõ solũ uoce prolatas, uerũ et cogitationes cõcipiat, cũ signa q dã ex animo exprimuntur in corpore tota substantia perdiscere.

Tũc rẽ dixi oc

SOlet etiam in quæstione uersari apud doctos, utrum angeli omnes boni. s. ac mali corporei sint. i. corpora habeant sibi unita. Quod aliqui putant, inmittentes uerbis Aug. Qui dicere uidetur, quod angeli omnes ante confirmationem, uel lapsum corpora aerea habuerũt de priori ac superiore aeris parte formata, ad faciendum habilia, non ad patiendum: & angelis bonis qui perstiterunt, talia sunt obseruata corpora, ut in eis possint facere, & pati: quæ tantæ sunt tenuitatis, ut a mortalibus uideri non ualeant, nisi superuestita aliqua grossiori forma: qua assumpta uidentur, depositaq; uideri desinunt. Angelis uero malis mutata sunt in casu corpora in deteriorem qualitatem spissioris aeris. Sicut enim a loco digniori in inferiorem locum. i. caligmosum aerem deiecti sunt: ita illa corpora tenuia mutata sunt & transformata in deteriora corpora, & spissiora, in quibus pati possent a superiori elemento. i. ab igne. Et hoc Augu. sensisse uidetur super Gene. Ita dicens, dæmones dicuntur aerea animalia, qui corporum aereorum natura uigent: nec per mortem dissoluuntur, quia prævalet in eis elementum aptius ad faciendum quam ad patiendum. Ad patiendum enim humor & humus, ad faciendũ aer & ignis aptitudinem præbent. Transgressores uerò angeli cum principe suo nunc diabolo, tunc archangelo, non mirũ si post peccatum in hanc caliginem detrusi sunt. Neque etiam hoc mirum

rum est si conuersi sunt ex pœna in aereã qualitatem, qua possunt ab igne pati. Caliginosa tamen aeris tenere tantum permissi sunt, qui eis quasi carcer sit usque ad tempus iudicij. Ecce his uerbis uidetur Aug. ita tradere, quod quidam opinantur de corporibus angelorum. Hoc autem eum alij dixisse astruunt non ita sentiendo, sed opinionem aliorum referendo, quod ex ipsius uerbis diiudicare uolunt: quibus ait, Dæmones dicuntur aerea animalia: non ait, sunt: ita enim quidã dicebant, De habitatione uero caliginosi aeris, in quẽ detrusi sunt non opinando, sed rei ueritatem asserendo eum tradidisse dicunt, quod ipsius locutionis distinctio ostendit. Dicunt quoque plurimos catholicos tractatores in hoc conuenisse, atque id concorditer docuisse, quod angeli corporei sint, nec corpora habeãt sibi unita, assumant autem aliquando corpora Deo præparante, ad impletionem ministerij sui sibi a Deo iniuncti, eademque post expletionem deponant: in quibus corporibus hominibus apparuerunt atque locuti sunt. Et aliquando quidem locuti sunt ex persona Dei sine distinctione alicuius personæ: aliquando ex persona patris, uel filij, siue spiritus sancti.

culissimã assertionem quã debui. Nã puto nimis esse ad notitiam dæmonũ p nõnulla experimẽta cõpertum est, etc. Lib. 3. ca. 10. Verum lib. 8 de Ci. Dei. ca. 16. suam de hac re aperit sẽtentiã.

Quæstio Augustini circa corporales Dei apparitiones.

Nec dubitandum est Deum in corporalibus formis apparuisse hominibus: sicut Augustinus, in secundo Lib. de Trinitate, ostendit conferens diuersa scripturæ testimonia, ex quibus Deum in corporeis figuris hominibus apparuisse probat: & aliquando ex persona Dei sine distinctione: aliquando sub distinctione personarum sermonem eis factum esse. Sed ubi Deum hominibus in corporalibus imaginibus apparuisse asserit: perplexam quæstionem proponit, quam nec ab solut: quærens, Vtrum in illis corporalibus apparitionibus creatura aliqua crearetur ad illud opus tãtũ, in quã Deus hominibus appareret: an angeli qui ante erant, ita mitterentur, ut manentes in suis spiritalibus corporibus assumerent ex corpulenta inferiorum elementorum materia aliquã speciem corporalem: quam coaptatam quasi aliquam uestem mutarent in quaslibet species corporales veras quidem: aut corpus suum proprium verterent in species aptas actioni-

Ca. 5. 6 & 7. & plurib. sequentibus. Li. 3. de Tri. c. 5. & li. 2. cap. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus suis per virtutem sibi a Deo datam. Ait enim ita Au-
Cap. 1. gustin. in 3. Lib. de Trinita. Quærendum est in illis antiquis corporalibus formis & visis, vtrum ad hoc opus tantum creatura formata sit, in qua Deus: sicut tunc oportuisse iudicauit, humanis ostenderetur aspectibus: an angeli, qui iam erant, ita mittebantur, vt ex persona Dei loquerentur, assumentes corporalem speciem de creatura corporea in vsum ministerij sui: an ipsum corpus suum, cui non subduntur, sed subditum regunt; mutantes atque vertentes in species quas vellent accomodatas atque aptas actionibus suis secundum
Ibidem attributam a creatore sibi potentiam. Sed fateor excedere vires intentionis meæ, vtrum angeli manente spirituali sui corporis qualitate, per hanc occultius operantes assumant ex inferioribus elemẽtis corpulentioribus corpus, quod sibi coaptatũ quasi aliquam vestẽ mutent, & vertant in quasli
Ioã. 2. bet species corporales & ipsas veras: sicut aqua in vinum versum conuersa est a dom. no. An ipsa propria corpora, & ita transformant in id, quod volunt accomodatum ad id quod agunt. Sed quod horum sit (quoniam homo sum) nullo experimento comprehendere valeo: sicut angeli, qui hoc agunt. Attende lector quia quæstionem propositam non soluit, sed indiscussam reliquit, vtrum angeli, qui mittebantur seruatis suis propriis spiritualibus corporibus, superuestirentur aliqua corpulentiori specie, in qua possent videri: an ipsum corpus mutarent & transformarent in quamcunque vellent speciem, in qua possent cerni. In quibus uerbis uidetur Aug. attestari angelos esse corporeos, ac propria & spiritualia habere corpora.

Quod Deus in specie, qua est Deus, nunquam mortalibus apparuit.

Cæterum hæc velut nimis profunda atque obscura relinquentes, illud indubitanter teneamus, quod Deus in specie essentiæ suæ nunquam mortalibus apparuit. Sicut famulo
Exo. 3. suo Moysi dicit: Non uidebit me homo, & viuet. Et in euan
Ioã. 56 gelio Ioan. legitur, Deum nemo uidit unquam, Visibile enim quicquam non est, quod non sit mutabile. Ideo substantia siue essentia Dei, quoniam nullo modo mutabilis est, nullo mo-

do

do per seipsam uisibilis est. Proinde illa omnia, quę patribus uisa sunt; cum Deus illis præsentaretur, per creaturam facta esse manifestum est. Et si nos latet, quomodo ea ministris angelis fecerit Deus, per angelos tamen facta esse dicimus. Audeo ergo fiducialiter dicere, nec Deum patrem, nec uerbum eius, nec spiritum eius, qui est unus Deus per id, quod est, atque idipsum est, ullo modo esse mutabilem: ac per hoc multo minus esse uisibilem.

SVpra egit Magister de potestate dæmonum respectu creaturarum corporalium communiter: in hac parte agit de eorũ potestate respectu hominum. Diuiditur aũt hæc pars in duas. In prima agit de potestate dæmonum siue angelorum super corpora simili a humanis. In secunda uero agit de potestate dæmonum quam habent super homines: infra Distinctio. eadem. *Illud etiam consideratione, &c.*) Prima pars habet duas: In prima determinat qualiter angeli assumunt corpora. In secunda uero incidẽter dubiam quæstionem Augustini, inducit: quæ tã git hanc materiam, ibi. *Sed vbi Deum hominibus in corporibus, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat modum, per quem angeli habẽt corpora sibi coniuncta. In secunda uero terminat actum, ibi. *Assumunt autem aliquando corpora, &c.*) Similiter secunda pars habet duas. In prima mouet quæstionem. In secunda determinat. Primum facit, ibi. *Sed vbi & cum hominibus, &c.*) In secunda uero determinat certa relinquens dubia, ibi. *Cæterum hæc velut nimis, &c.*)

Dub. 1. D*Eum in corporalibus formis apparuisse, &c.*) Videtur quod talis apparitio potius sit occasio erroris, quam ueritatis. Deus enim caret forma, & figura in corpore, & corporeitate secundum ueritatẽ, & qui credit uel opinatur contrarium, errat. Si ergo frequenter opinamur, quę apparet sensibus, uidetur quod talis apparitio sit erroris occasio. Respondeo. Dicendũ, quod forma & figura corporalis non ducit immediate in cognitionẽ Dei: sed mediante spiritu rationali, cuius ministerio fiebat illa apparitio: & quia in ascendendo prius fit abstractio a corporali forma & figura, quam perueniatur ad Deum; dum a corpore ad Deum ascenditur mediante spiritu in corporeo: ideo talis apparitio potius scala est perducens ad cognitionem ueritatis, quam sit occasio deuiandi. Quod ergo obiicitur, quod illa opinamur interius, quæ apparent exterius. Dicendum, q illud uerum est, si opinio, uel ratio descendat ad sensum, & ei innitatur: cum autem a sensu abstrahit, & innititur fidei, & reuelationi, non habet occasionem errandi, sed potius ueritatem inquirendi.

Non videbit me homo, & viuet, &c.) Contrarium huius habetur Exod. xxiiii. Loquebatur

Dub. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur Dominus ad Moy. facie ad faciem, & Numeri. xii. palam & non per figuras, & ænigmata Deum uidit: dicitur de eodem Moyse. Respondeo. Dicendum est ad hoc, quòd in prima auctoritate significatur quòd Deus non potest uideri a uiatore in sui essentia & claritate: sed in duobus sequentibus insinuatur familiaribus Dei. Ad Moyse quantum ad apparitionem, & quantum ad cõtemplationem: in quarum utraque prophetas alios excellebat. Familiaritas apparitionis notatur, cum dicitur: quod loquebatur ei facie ad faciem: subintelligendum est in subiecta creatura. Eminentia contemplationis, cum dicitur: palam, & non per figuras, & in ænigmate Deum uidit, quia nõ rãtum fulgebat uisione corporali, aut imaginaria: sed etiam intellectuali.

Dub. 3. *Visibile enim inuariabile non est*, &c.) Contra. Corpus cœli empyreum uisibile est, & tamen non est mutabile. Item. Quæro de qua mutatione intelligat, aut de mutatione ad situm, aut de mutatione ad formam. Si de mutatione ad situm, hoc nihil est, quia ista nihil facit ad uisum. Si de mutatione ad formam, illud similiter falsum est: quia corpora supercœlestia sunt incorruptibilia, & inalterabilia, & tamen uisibilia. Item. Quæritur etiam de quo uisu intelligat. Aut enim intelligit de uisu corporali, aut de uisu mentali. Si de mentali, falsum est. Si de uisu corporali: Quæritur quæ necessitas sit, quod uisibile sit mutabile, cum habeat sensus iste participet corpora incorruptibilia, sicut corruptibilia. Respondeo. Dicendum, quod Augustinus, intelligit de uisu corporali, & de hoc uerũ est quod dicit, quod omne uisibile est mutabile. Nihil enim potest uidere sensus corporalis sine extensione quantitatis: ubicunque autem est extensio quantitatis, ibi est compositio: ubi uero cõpositio est possibilis, est resolutio, & mutatio ad minus quantum est de natura rei. Solum enim omnino simplex est immutabile simpliciter, & ideo necessariò sequitur, quod si aliqd uidetur sensu corporeo, quod sit mutabile. Ad illud ergo, quod obijcitur de empyreo, & de aliis corporibus cœlestibus. Dicendum, quod nec empyreũ, nec aliud corpus cœleste, nec corpus quod est, uel potest esse, omnino est immutabile. Quamuis enim non mutentur mutatione, quæ est de esse, in aliud esse, siue de una forma in aliam: mutata tamen sunt mutatione, quæ est de non esse in esse: & mutabilia sunt per naturam mutatione, q̃ est de esse in non esse: & hoc quia sunt cõposita: & iõ non sunt suum esse. Nullum enim ens est suum esse, nisi summe simplex: sicut nullum agens est suum agere, nisi summe simplex: & propter hoc quod mendicat suum esse aliunde, dicit Hilarius, quod omnibus creaturis accidit esse, & ideo per naturam suam omnia sunt possibilia ad non esse: & sic patet respõsio ad totum.

AR-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An angeli habeant corpora sibi unita?

AD intelligentiam huius partis tria quæruntur circa assumptionem corporum ab angelis tam bonis, quàm malis. Primum spectat ad corporis, & spiritus unionem. Secundum ad corporis assumpti formationem. Tertium spectat ad corporis formati, & assumpti operationem. Circa primum quærũtur duo. Primo quæritur, utrũ angeli habeant corpora naturaliter sibi unita. Secundò utrum habeant corpora sibi uoluntarie assumpta.

ARVM angeli habeant corpora naturaliter sibi unita. Et quod sic, ostenditur primo auctoritate Aug. 8. de Ciu. Dei, ubi diffiniens dæmones dicit, Dæmones sũt genere animalia, mẽte rationalia, animo passiua, corpore aeria duratione ęterna: si ergo eadem est natura bonorum spirituum, & malorum, patet &c. ITEM. Grego. in Homil. de Epiphania. Iudæis tanquam ratione utentibus rationale animal, id est angelus nunciare debuit: sed omne animal hẽt corpus naturaliter sibi unitum: si ergo angelus est animal: ergo &c. ITEM. Bern. Canticorum Homil. 6. ser. 6. circa initium I, i quet omnem creatum spiritum corporeo prorsus indigere solatio: sed angelus habet omne illud, quo naturaliter indiget: cũ ergo sit spiritus creatus, habet si ui corpus naturaliter unitum.

Ca. 14. & dem epiphia. ra.

Homil. 10. in euang. circa prin.

ITEM. Adhoc est ratio. Quanto substantia est nobilior, tanto in potentiis est multiplicior: sed angelus est nobilior substantia, quam anima: ergo si anima nata est uiuificare corpus, multomagis & angelus: sed habet illud naturaliter sibi unitum, ad quod uiuificãdum est naturaliter natus aptus: ergo &c. ITEM. Nobiliori modo uiuit, quod uiuit & influit uitam, quàm quod nõ influit: influentia enim signum perfectionis est, & complemẽti: ergo si angelus est ita nobile uiuens, sicut anima, & anima põt aliquid uiuificare: ergo & angelus: sed non potest uiuificare nisi corpus naturaliter sibi unitũ: ergo, &c.

AD oppositum. Dam. diffiniens angelum dicit, quod angelus est substantia intellectualis, incorporea: ergo angelus non habet corpus sibi unitum, quia si haberet corpus sibi unitũ naturaliter, sicut homo dicitur esse corporeus, ita & angelus.

ITEM. Dion. in pluribus locis dicit, quod angeli sunt diuinæ mẽtes, & spiritualia lumina, immateriales, & incorporei. ITEM. Hoc ipsum, ostenditur rationibus sic. Tanto substantia est nobilior, quanto est Deo similior: sed Deus omnino caret corpore: ergo substãtia spiritualis omnino carẽs corpore est nobilior inter substãtias creatas: ergo uel est eam ponere in uniuerso, uel in uniuerso deficiet nobilissima creatura: & tunc uniuersum esset acephalũ, qđ est incõueniẽs. ITEM. Si aliqd cõponitur ex diuersis naturis, & alteram illarũ est reperire per se, cõtingit simi-

Videli. de diuinis nominibus but c. 4 nõ ligẽ a prin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

liter per se reperire: & reliquam sed homo componitur ex substantia corporali, & spirituali: ergo cum sit reperire substantiã pure corporalem, per se est reperire substãtiam pure spiritualẽ: hanc autem dicimus angelum: ergo angelus non hẽt corpus.

ITEM. Quia homo componitur ex corpore, & anima, cũ peccasset factus est passibilis, & mortalis: ergo si angelus haberet corpus sibi unitum, sicut & homo, uidetur saltem, quod angeli, q̃ peccauerũt, sint mortales, & corruptibiles: quod si planè falsum est, manifestum est, &c.

RATIO. *Nec boni, nec mali angeli corpora, aut naturaliter, aut inseparabiliter sibi unita habent: sed simpliciter spirituales substantiæ sunt.*

RESPON. Ad p̃dictorum intelligentiã est notandum, q̃d circa istã quæstionem dubitauerunt aliquãdo magni Doctores, utrũ, s. angeli haberent corpora naturaliter sibi unita: unde sup hoc dubie loquitur tã Aug. q̃ Bern. sed nunc tãtis certitudinaliter tenetur: & Magister, & Ricchar. affirmat, q̃ angeli sunt naturaliter incorporei, nec habent corpora naturaliter sibi unita. De hoc tamẽ plures dubitant, utrũ dæmones habeant corpora sibi inseparabiliter alligata, in q̃bus torqueãtur. Sed satis planũ est, quod sicut boni angeli non habent corpora nisi uolũtariè sumpta, sic nec mali: & huius signũ est (sicut dicit Ricchar.) q̃d corpus modicæ quantitatis a maxima multitudine dæmonũ aliquando obsidetur, sicut legitur Marc. v. de illo, qui dicit, Legio mihi nomen est, legio enim (ut idem Ricchar. dicit) cõtinet sex milia sex centos lxvi. unde si dæmones corpora haberent, cum suis corporibus nullo modo possent subintrare corpus ita modicum. Propter quod tãtis probabiliter dici potest, quod non solum non habent corpora sibi naturaliter unita, uerumetiam nec boni, nec mali habent inseparabiliter alligata quantum est de lege communi. Nec obstat eorũ cruciatus: quia (sicut in Quarto Lib. ostendetur) spiritus absque corpore secundum ordinẽ diuinæ iustitiæ põt ab igne materiali puniri. Concedendæ sunt igit rationes ad hanc partem. Dist. 11

AD ILLVD uerò Aug. quod inducitur 8 de Ciui. Dei. Dicendum, quòd ibi loquitur Aug. secundum opinionem Apulei, & frequenter circa hanc materiam plus loquitur secundum aliorũ, quàm secundum sententiã suã. AD ILLVD, Gregor. quod angelus est animal. Dicendum, quod aliquid esse animal dupliciter dicitur. Aut ratione formæ, aut ratione operationis animali debitæ: ubi autem dicitur angelus animal non ratione formæ, sed potius ratione operationis consequentis. Vel aliter. Esse animal dupliciter põt dici, uel secundũ ueritatem, uel secundum ostensionem, siue apparẽtiam. Greg. autem loquitur de secundo modo, q̃a angelus apparet esse animal cum assumit corpus, ipse autem obiicit secundum primum modum accipiendi animal.

AD ILLVD, quod obiicitur de Bern. quod omnis spiritus creatus indiget corpore ad solatio-

Dicendum, q̃ indigere corpore põt esse dupliciter: aut propter se, aut p̃p alios. Spiritus indigẽs propter se, est spiritus brutalis, uel humanus: & de hoc uerum est, quod habet corpus naturaliter sibi unitum. Spiritus uero indigens propter alios, est spiritus angelicus, & iste non habet corpus sibi naturaliter unitum, sed assumptum uoluntarie, ut ministret aliis. Vnde Bern. Angelici spiritus ad ea capienda, quæ beatam faciũt creaturam, nullo modo suis corporibus adiuuantur: & ideo non habent ea conjũcta propter indigentiam suppliendã in seipsis, sed in nobis: & q̃a hãc supplent ad tempus: ideo nõ habent ea unita simpliciter, sed ad tempus. AD ILLVD, q̃d obiicitur, q̃ substantia nobilior est, q̃ multiplicior est in potentiis. Dicendum, quòd uerum est in illis potentiis, quæ simpliciter attestantur perfectioni, potentia autem uiuificandi corpus, & si quodammodo sit perfectionis, nihilominus propter coniunctũ habet quandam indigentiam, & imperfectionem: & ideo ab illa substantia, q̃ perfectissima est inter creaturas, est aliena; hæc autem est substantia angelica, nec de hac potentia cõcludit ratio supradicta. AD ILLVD, quod obiicitur, quod influens uitam, & habens uitam nobilius est, quàm habens tantum. Dicendum, quòd aliquid communicare, siue dare uitam aliis potest esse dupliciter: Aut per modum efficientis: & hoc simpliciter perfectionis est, & sic competit soli Deo. Aut per modum informantis: & sic non est simpliciter perfectionis, immo perfectionis cum imperfectione iunctæ. Et ideo neutrum conuenit angelo, quia perfectio sua maior est, quàm sit perfectio uiuificantis per modum formæ: & minor, quam sit perfectio dãtis uitam per modum causæ. Et loquor de uita, q̃ competit rationali substantiæ.

QVAESTIO II.

An angeli assumant quandoque corpora?

VTRVM angeli aliquando assumant corpora. Et quod sic, uidetur. Bern. in Cant. Homil. 3. Discurrere, & de loco ad locum moueri non est nisi corporum: sed angelus malus ad ministerium discurrit, & de loco ad locum uenit: ergo uel est corporeus, uel habet corpus naturaliter unitum, uel corpus assumptum: sed non primo modo, nec secundo: ergo tertio. ITEM. Nulli potest impendi hospitalitatis obsequium, nisi habeat corpus naturaliter unitum, uel assumptum: sed angelis aliquando impensa sunt hæc officia, sicut dicitur vlti. ad Hebr. quod quidam placuerũt Deo, angelis hospitio receptis: ergo uel habuerunt corpora unita, uel assũpta: sed non habuerunt naturaliter unita: ergo &c. ITEM. Nulla substantia spiritualis ex sui cõsortio præbet solatium sensui, nisi per inhabitationem corporis fiat uisibilis: sed angeli frequenter præbent solatia non solummodo secundum spiritũ, sed etiam secundum sensum, sicut patet in angelo Thobiæ: ergo inhabitant corpora: sed illa nũ habẽt semp̃ unita, ergo uoluntarie

Universidad de Deusto
Biblioteca

tarie assumpta. ITEM. Nullus spiritus potest uisibiliter demõstrari ad demonstrationem corporis, nisi sit aliquo modo corpori illi coniunctus: sed angelus, qui loquebatur Thobiæ, uisibiliter poterat demonstrari, & uere dici, hic est Raphael, uel, hic est angelus: ergo habebat sibi corpus illud aliquo modo cõiunctum, sed non per naturalem coniunctionem: ergo per uoluntariam assumptionem. ITEM. Nihil est organum, uel instrumentum alicuius immediatũ, nisi immediate assumatur ab illo, uel naturaliter coniungatur illi: sed angelus multa exercet opa circa nos sicut loqui, & manducare: quæ non possunt exerceri nisi mediãte corpore organico, uel instrumento: ergo &c.

CONTRA. Maiorem cõuenienter etiam habet anima rationalis ad corpus, quam habeat angelicus spiritus: sed anima exuta corpus non assumit, ergo nec spiritus angelicus. ITEM. Proportio dẽt esse assumentis ad assumptum; sed spiritus angelicus est omnino incorporalis: ergo non habet proportionem ad corpus: ergo nunquam assumit illud. ITEM. Aut cõperit angelo habere corpus, aut non competit. Si cõperit habere: ergo uidetur, qđ angeli non sunt perfecti, quando nõ habent corpus. Si nõ competit: ergo quando assumit, habet quod non decet ipsum; ergo si angelus bonus non facit, nisi qđ decet ipsum, nõ assumit corpus. ITEM. Si assumit, aut propter aliquid, aut p̃ nihil. Si propter nihil: ergo frustra. Si propter aliqd; aut est bonũ, aut malũ. Si bonum: ergo per corpus assumptũ meretur. Si malũ: ergo p̃ corpus assumptũ demeretur: ergo angelus dẽt & põt puniri, & præmiari cum corpore assumpto, quod est incõueniẽs, & plane falsum. ITEM. Vbicunq; est assumptio, ibi est aliqua unio, uel in persona uel in natura: sicut patet in assumptione humanæ naturæ a filio Dei: ergo si angelus assumit corpus, unit sibi uel in persona, uel in natura. Sed non in natura unit sibi, qa non resultat tertiũ. Nec in p̃sona, quia non est communicatio idiomatum: ergo nullo modo est ibi unio: ergo nec assumptio.

RESOLVTIO.

Vtique, uel ad operationes aliquas exercendas; uel ad seipsos manifestandos; uel ad nos consolandos.

RESP. Dicendum, q̃ in angelis duplex est uis: s. contemplatiua, & administratiua. Secundũ contemplatiuam, conuertuntur ad Deum, & sic non indigent solatio corporis assumpti. Secundum administratiuam, descendunt ad nos, & condescendunt nobis: & ut nobis congruentius condescendãt, indigent solatio assumpti corporis. Indigent (inquam) ad aliquas operationes exercendas, indigent ad seipsos manifestandos, indigent ad nosmetipsos sanctificandos, siue confortandos, & ideo assumũt corpora, sicut instrumenta, uel organa ad operandum, sicut signa ad manifestandum, sicut coperimenta, uel habitacula ad conuertãdum. Vnde corpus assumptum coniungitur illis, sicut instrumẽtum motori, sicut signũ significato, sicut habitaculum inhabitatori. Hoc autem magis exigit indigẽtia ex parte nostra quam indigentia ex parte sua: & quia finis imponit necessitatem his, quæ sunt ad finẽ: & corpus effigiatum uel organizatum humana effigie maximè competit operationibus spiritus rõnalis, & expressius significat, & tanq̃ pulchrum indumentũ quodam modo decorat: ideo angelus assumit corpus, non qualecũque, sed humana effigie insignitum: & concedẽdæ sunt rationes hoc ostendentes.

AD rationes ad oppositum iam patet responsio. AD ILLVD enim, qđ obiicitur de aĩa exuta, satis plana est respõsio: nõ enim est simile: quia non habet uim administratiuam, nec usum administrandi, & ideo nec corpus assumit, nec habere dẽt potẽtiã assumendi. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ proportio est assumentis &c. Dicendum, q̃ proportio attenditur, & inuenitur ibi per eum modũ, per quẽ est assumptio. Cum.n. non assumat in unitatẽ naturæ, non regitur, q̃ sit ibi proportio, sicut p̃fectionis ad perfectibile: sed sufficit, qđ sit proportio, sicut motoris ad mobile. AD ILLVD, qđ quæritur, utrum competat angelo habere corpus, &c. Dicendũ, q̃ cõperit habere corpus, ut uoluntarie assumptum ad complẽdum ministerium, sed non competit ad suum esse complerum: ideo nec carẽtia generat indigẽtiam, nec assumptio generat indecentiam. AD ILLVD, quod q̃ritur: propter qđ assumit, utrũ propter aliquid, uel propter nihil. Dicendum, q̃ propter aliqd sicut p̃dictũ est: illud tamẽ, propter qđ assumit non perficit p̃ corpus tanquam aĩa per corpus proprium: sed tanquam ars per instrumentum: & ideo sicut instrumentum, per quod q̃s meretur, non remuneratur: sic nec corpus ab angelo assumptum.

AD ILLVD, qđ obiicitur, q̃ ubi est assumptio, debet esse unio in persona, uel in natura. Dicẽdũ, q̃ non sufficienter diuidit, quia homo assumit uestimentum, est se induit: non tamen unit sibi in persõna nec in natura; sed illud locum hꝫ in illa assumptione, in qua est unio p̃fecta: qualis est cum Dei filius assumpsit humanam naturam. Ex p̃dictis igitur patet quæstio proposita, & respõsio ad obiecta: patet etiã pro quãto dicitur angelus corpus assumere, quia non solum p̃p hoc, qđ moueat uel operetur aliqd circa corpus: sed quia illud accipit ad se, ut in illo operetur, ut in illo manifestetur, ut in illo cõuersetur: & qa in illa cõiunctione siue acceptiõe corpus potius sequitur modũ spiritus quã ecõuerso, qa ab illo formatur, & cõseruatur, & regitur: ideo angelus se habet in rõne assumentis, & habentis, corpus uero in rõne assumpti, & habiti.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An corpus, assumptum ab angelo, ueram humani corporis formam habeat?

CONSEQVENTER quæritur de secundo articulo. s. de formatione corporis assumpti. Circa quod duo quæruntur.

Primò

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primò quæritur de ipso corpore assumpto quantum ad principiū formale. Secundò quantum ad principium materiale.

VTRVM illud corpus habeat ueram formam corporis humani. Et ꝙ ita sit uidetur: quia cum appareat esse corpus humanum, aut est uerū, aut est ibi error, & deceptio, sed error, & deceptio nō competit angelis sanctis ergo cū assumunt corpora, q̄ uidētur esse humana, uere habent formā humanā. ITEM. Ad corpus humanū nihil plus requiritur nisi æqualis completio, & bita organizatio: sicut dicūt naturales: sed corpus, q̄d angelus assumit, debitā hēt organizationē: nisi ergo organizatio præsupponit cōpletione: ergo uidetur, quod habeat totum, quod est de ueritate humani corporis.

ITEM. Quod angeli uere possint formare corpus humanum uidetur. Corpus humanū (sicut dicit Aug.) est in rationibus seminalibus, sicut & alia corpora: sed quia formæ quorundam animalium, ut serpetum, & huiusmodi habent rationes seminales dispersas in rebus: ideo dicit Aug. q̄d ministerio dæmonum uere educuntur: ergo pari ratione, ut uidetur, & corpora hoīum. Si VV dicas, quod non ualet, quia maior requritur dispositio ad ꝓducēdum corpus humanū: hoc non soluit: quia q̄d pōt disponere a remotis in principio operis cōtinuando actionem, cum non sit distantia infinita, poterit uenire ad dispositionem immediatam: ergo si angeli possunt uelocī operatione producere corpora animalium minus perfecta: ergo & pari ratione corpora animalium magis perfecta: ergo & corpus humanum. ITEM. Si aliquod agens indifferenter se habet ad aliqua producenda, quæ nōne potest in unū, pōt in alterū: sed angeli non habēt maiorem conuenientiā cum corporibus serpetum, quam cum corporibus hominum, immo magis ecōuerso: ergo si possunt auxilio naturæ producere uera corpora serpentiū, possunt auxilio naturæ producere uera corpora hoīum: ergo & assumere. ITEM. Quod potest in maius, potest in minus: sed anima quantuncunque sit modicæ nobilitatis excellit nobilitatē cuiuscunq; corporis, sicut dicetur in 8. de Ciui. Dei, & in aliis locis multis: cū ergo ministerio angelorū educi possint & educantur animæ uegetabiles & sensibiles quorundam animalium: multofortius producere possūt uera corpora hoīum.

AD oppositum sic. Eiusdē uirtutis creatæ est corpus formare & informare, quia uis formatiua est ab informatiua siue perfectiua. Si nullus spiritus angelicus potest humanū corpus perficere: ergo nec formare. ITEM. Angeli non possunt operari circa creaturas nisi cum adiutorio naturæ: sed nulla natura pōt generare corpus humanū: nisi illa, quæ ei est similis in specie: ergo angelus non potest formare uerum corpus humanum nisi mediāte homine: sed homo non potest corpus humanū educere nisi generando, ergo nec angelus uera corpora humana formare nisi per generationem hominis: sed cum assumit corpus nō indiget humano auxilio, ergo nunquam uerum assumit corpus humanum. ITEM. Si possunt corpus de nouo formare, ergo pari ratione & corruptum reparare: ergo possunt mortuos suscitare, quod est soli⁹ dei, ꝓprium. ITEM. si corpora assumpta ab angelis essent uera corpora humana, haberent appetitum ad animam rationalem: sed deus complet appetitum naturæ: ergo statim infunderetur eis anima rationalis. ITEM. Si corpora uera humana assumerent: aut secūdum statum gloriæ, aut secundum statum uiæ. Non secundū statum gloriæ: hoc cōstat, quia iam ulterius corpus illud nō esset corruptibile, nec ab angelo separabile. Si ergo assumunt, hoc est secundum statum uiæ: sed corpora humana secundū statū uiæ sunt ponderosa, & grauia siue in statu naturæ corruptæ, siue in statu innocentiæ: ergo nō essent habilia ad motum, nec ad uelox ministerium: ergo si non assumunt corpora nisi propter ministerium: ergo non assumūt uera corpora humana.

RESOLVTIO.

Vera corpora humana, completè. s. organizata atque perfecta angeli non assumunt: cum talia nec ad quæcunque ministeria sibi deseruiant; nec ueram horum naturalem formam se ipsis absque naturæ adminiculo adducere queant.

RESPON. Dicendum, ꝙ corpora assumpta ab angelis non habent ueram formam, & completionem corporum humanorū, nec etiam organizationem completam, sed solum effigiē. Et huius ratio est duplex. Vna quia non competit angelis tale corpus ad ministerium, sicut nunc ultimo ostensum est. Alia ratio est: quia angelus non pōt educere formam naturalē in esse nisi adiutus a uirtute naturę, sicut habitū fuit in precedenti Distinctione. In uirtute aūt naturę est producere corpora omniū animalium: uerum tamen aliter, & aliter. Ad quædam.n. educenda sufficit ea uis uniuersalis siue adiutorio agentis particularis consimilis in specie naturæ: cuiusmodi sunt animalia, quæ generantur per putrefactionem. Quędam autem sunt, ad quæ nō sufficit, nisi adiuuetur ab agente cōsimili specie: sicut corpora animalium, quæ producuntur solū modo ꝓ propagationē, & istud planum est ad sensum. Si aūt q̄ratur rō huius. Prima est diuina institutio: sc̄dm quam est limitatio in uirtutibus, & naturis rerū & hoc sc̄dm legē quā indidit eis ab initio. Vñ sicut dicit, Germinet terra herbam uirentē, nō dixit, ꝙ germinaret hoīem. Homini aūt dixit, ꝙ se multiplicaret: sic terra germinat herbā, & hōgnat hoīem. Hæc aūt lex, siue institutio non est absq; rōne: quia quædam sunt aialia imperfecta tam in organizatione, quām in duratione: quædam uero perfecta utroq; modo. Quia uero q̄dā corpora aialiū sunt imperfecta & in organizatione, & in cōpletione: ū non indiguerunt agente tāte uirtutis: sed potuit uirtus productiua ipsorū dari terręnatę matri, & soli tanq̄ patri, cū adiutorio alio: ū corporū simpliciū tā elementariū, q̄ cęlestium. Quia uero sunt ꝑfecta duratione, &

Sco. uidetur tenere; quòd possunt assumere corpora mortua d. præsenti. q. unica.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne, & aliquando preuenit: ideo oportuit hoc communicari agenti alterius naturæ, quia ad hoc data est uis generatiua rebus, ut dicit Philosophus: ut perpetuentur in esse. Econtrario est de animalibus utroque modo perfectis: & ideo uirtus productiua ipsorum maiorem exigit actualitatem, & rō seminalis eū maiori difficultate profertur in actu: ideo maiori indiget adiutorio. Illa igitur animalia, siue corpora eorum, quæ ad primū genus spectāt, educi possunt ab angelis mediante naturæ adiutorio uelociter, & quasi subito: ueraciter tamen, quia per uim naturæ. Sed animalia, & eorum corpora, quæ spectant ad secundum genus, educi non possunt ueraciter nisi cum auxilio naturæ, & cum diuturnitate, & tempore: & quoniam assumptio eorum ab angelis est uelociter, & quasi repente: ideo uera corpora humana non assumunt: quia non pōt illa per se formare ueraciter, & cum alterius adiutorio non pōt facere, quōd exeant in esse uelociter: & esto quod educerentur: adhuc non competeret, sicut tactum est in obiciendo, tum propter appetitum quem haberent ad animā rationalem: tum propter grauitatem: quæ duo repugnant fini illius corporis. Nam si haberet animam rationalem: non esset competens signum ad apparendum. Si haberet granitatem, nō esset competens instrumentum ad operandum maxime ad motum: non esset etiam competens habitaculum ad inhabitandum. Concedendæ sunt igitur rōnes probantes, quōd angeli non assumunt uera corpora humana, siue boni, siue mali.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, quōd est ibi error, & deceptio. Dicendum, quōd falsum est, quia non assumunt illa corpora ut ostendāt se esse homines, & ueros homines: sed ut ostēdant se rationales, & ad hoc formata sunt finaliter: ideo uera sunt, quamuis non sint uere humana sicut I Primo Libro dictum fuit de igne, & columba. *Dist. 9. f.*

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ ē ibi organizatio, & equalis cōpletio. Dicendum, quod falsum est: non enim est ibi uera organizatio, quæ competit corpori humano, quæ quidem est a uirtute formatiua cum seminibus delata: sed potius quædam lineamentorum protractio secundū illius conformitatem: & hæc nō supponit æqualitatem complexionis, quia talis protractio pōt fieri ab artifice in ligno, & lapide: nec quęcunque qualitas mixtionis est illa, quę facit ad ueritatem humani corporis: sed illa quæ habet uirtutē specificatiuā hominis completiuum, & directiuam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod corpus humanū est in rōnibus seminalibus: iam patet rōsio, quia quamuis sit ibi, nunquam tamen educitur, nisi concurrāt uirtus agētis exterioris, quæ residet in lumbis uiri, & matrice mulieris: & iō sine his nunquam potest illa rō seminalis ad actum perfectum educi. Et si obiiciat, quōd potest disponere dispositione remota, &c. Dicendum, q̄ illud habet locū, ubi dispositio remota sit necessaria sola intensione: tunc enim sufficit uirtutis actiuæ continuatio, & intensio: non autem quando requiritur nouæ formæ, uel alterius formę secundum speciē operatio: & sic est in proposito.

Potest dicere, quid ē uera, de illis, q̄ sunt ex uoluntate dei.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ indifferenter se hēt angelus ad omnia corpora animaliū. Dicendum, q̄ & si hoc uerum sit de ipso angelo in se, non est tamen uerum de uirtute naturæ, ex cuius adiutorio angelus operat: & ideo sicut angelus per se non pōt educere corpus humanū: ita nec corpus alicuius animalis: & sicut natura quædā potest faciliter, quædam cum maiori difficultate, ut prius usum est: sic & angelus ipsius uirtute adiutus. AD ILLVD, quod obiicit, quōd potest in magis nobile. Dicendum, q̄ illud non hēt semper ueritatē, quia homo potest generare hominem, qui est nobilior, & non potest generare asinum: maxime autem tunc deficit: quando res nobilior est facilioris productionis: sicut frequēter contingit. Et sic in proposito: nam facilius educitur anima uegetabilis, siue sensibilis anima per putrefactionem eductā: quā educatur, & organizetur uerū corpus hominis.

QVAESTIO II.

An corpora ab angelis assumpta, de natura cœlesti, uel de elementari fiant.

DE corpore assumpto ex parte principii materialis. Et q ritur, utrum corpus illud, quod assumit angelus, fiat de natura cœlesti, an elementari. Et quod sit de natura cœlesti uidetur, Finis imponit necessitatē his quæ sunt ad finem: sed angelus assumit corpus ad suū ipsius ostēsionem: cum ergo angeli per naturam sint lumina, debent ergo assumere corpora de materia lucis, ergo de natura cœlesti. ITEM. Organum, siue instrumētum debet conformari mouenti, siue motori: sed angelus assumens corpus, ut instrumētum, est immutabilis, & impassibilis, & incorruptibilis per naturam: ergo in de corpus assumptum formatur, debet esse incorrupti bile, & impassibile: tale autē nō est nisi corpus cœleste: ergo &c. ITEM. Locus maxime cōpetens angelo est corpus cœleste, ut cœlum: si ergo angelus in corpore assumpto locatur tanquā in habitaculo: uidetur, q̄ corpus illud sit sumptum de cœlo, aut non competit ipsi angelo. ITEM. Corpus assumptum aut est de natura cœlesti, aut elemētari. Si de natura cœlesti: habeo propositum. Si de elemētari aut graui, aut leui: Sed si est de graui, cū difficultate mouetur sursum: si de leui, uiolenter mouet deorsum. Ergo si neutrum horū cōpetit uelocitati angelicæ: corpus quod assumunt, non est elementare: ergo corpus cœleste ITEM. Si est elementare, aut est mixtum, aut simplex. Si simplex: ergo non est aptum ad colorem, nec ad effigiem, nec ad organizationem. Si mixtum: ergo cum corpus mixtum sit resolubile, & rarefactibile: uidetur, quōd sicut corpus humanū ex separatione aię fit putridū, sic & corpus ab angelo assumptū, quod apparet esse fallum: restat ergo, quod non est corpus elementa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentare, habet contrarium, siue sit simplex, siue sit mixtum: ergo si transeat per regionē ignis: uidetur, quòd quicquid est ibi humidum, consumatur. Si uero per regionem aquæ, quicquid est in eo igneum extinguatur. Quod si hoc cōstat esse falsum: ergo si angelus sine læsione pertransit regiones omnium elemētorum cum corpore assumpto, constat illud non esse de natura elementari: sed est de natura elementari, uel cęlesti: ergo &c.

AD oppositum arguitur sic. Primo auctoritate. Greg. ait enim sic. Nunquam Abraam angelos uidere potuisset, nisi corpus ex aere assumpsissent. Et Beda de natura rerum. Angeli ad nos uenientes, corpus ex aere sumunt. ITEM ratione sic. Angeli assumunt corpora maxime propter motū, & discursum: sed corpus cęleste non est habile ad motū sectum, sed circularem. ergo nō competit in ministerio angelico assumere corpus de cęlo. ITEM. Angelus assumit corpus ad apparendum; & hoc in humana effigie: sed corpus cœleste nec est terminatiuum usus, nec est figurabile: ergo non uidetur ad constitutionem corporis assumpti ab angelo tunc habile. ITEM. Si assumit corpus de cœlo: cum non assumat de toto, assumit de parte: ergo separat, & diuidit partem cœli a toto: sed omne diuisibile est corruptibile: ergo uidetur, quòd natura cœlestis sit corruptibilis: sed hoc est falsum: ergo & primum. ITEM. Si assumit corpus de cœlo, cum assumat partem, quam fert deorsum secum, aut aliquid subintrat loco eius, aut nihil. Si nihil: ergo remanet uacuum. Si aliquid, aut oportet illud de nouo creari, aut oportet corpus illud rarefieri: sed si hæc omnia sunt incōuenientia, patet &c. ITEM. Angelus Sathanæ frequenter se transfigurat in angelū lucis: & tunc cōstat, q̄ assumit corpus ita pulchrū, sicut & angelus bonus: sed dæmones non assumunt corpora de natura cœlesti, quia usq; ad illam non conscendunt, sed solum de natura elementari: ergo similiter uidetur quòd & angeli boni.

RESOLVTIO.

Non cęlestia, sed elementaria corpora angeli assumunt, tum in primis aerea, nec dum etiam perfectę mixta.

RESP. Ad horū intelligentiam est notandum, quòd circa hoc diuersæ fuerunt sapientium opiniones. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd angeli assumunt corpora ex natura elementaris ita tamen, quòd non ex uno tātum, sed ex omnibus simul mixtis, aliquo tamen eorum prædominante: unde dicunt corpus illud ab angelo assumptum, esse uere corpus mixtum: quamuis non sit uere corpus humanum. Illam autem formā mixtionis dicunt esse ab angelo tanquā a præparante solum, sed a domino tanquam a dante, dante (inquam) non per creationem, uel infusionem, sed per intrinsecam operationem: secundum q̄ dictum est supra, quòd indidit rebus naturam, & uirtutes seminarias, secūdū quas Deo cooperante, secūdę naturales formę producuntur in esse. Sed cū corpus illud quasi repente formetur, & destruatur: aliis non uidetur, probabile, quòd sit plena mixtione mixtum: maximè cum in eius resolutione non appareat tpis longitudo, nec putrefactionis corruptio: & ideo dixerunt, q̄ corpus illud est de natura elementari simplici, ex qua dicunt illud corpus assumptum formari hoc modo. Natura enim elementaris, ex qua corpus sibi formar angelus, est aeris elementum, quod de sui natura est rarefactibile, & cōdensabile: si ad sit uirtus, quæ hoc possit. Vnde sicut nūc uidemus aquam solidari in crystallum, uel glaciem ex frigore: sic contingit aliqua uirtute occulta, quæ non latet angelos, aerem cōdensari posse secundum plus & minus ad uoluntatem angeli operantis: hoc autē corpus dum condensatur potest suscipere figuram, & effigiem: & ita corpori organico effici conforme. Potest nihilominus in una parte condensari plus, in alia minus, in alia minimè, & sic conformari neruo, ossi, & carni. Potest ēt una sui parte intercipere plus de luce, in alia minus, & in alia minimè: & secundum hoc habere in se diuersos colores: & ita corpori humano effici quasi in omnibus cōforme, quāuis non sit in suis principiis multiforme: & ita idoneum esse instrumētum signū, & habitaculum, ut ab angelo assumatur. Sed adhuc, quia hoc difficile est intelligere, qūo ex aere, siue alterius elementi commixtione fiat corpus solidum, & diuersis coloribus coloratū: cum colores producere non sit artis, nisi mediante auxilio naturæ: ideo tertia uia uidetur adhuc esse probabilior, scilicet q̄ corpus assumptum ab angelo corpus elementare est: non q̄ sit ex quatuor elementis plena mixtione cōmixtum, sicut corpus cōplexionatum: nec quia sit ex puro, & simplici elemento formatum: sed quia principaliter formatur ex aere cum aliqua admixtione alterius elementi. Sicut uidemus in nube, quæ non est corpus plene mixtum, habet enim in se naturas pluriū elementorū: Per hunc modum, & corpus ab angelo assumptum principaliter ab aere intelligitur esse formatum, concurrente ad hoc natura alicuius uaporis terrei, uel aquei: qui quidem faciat tam ad uarietatem condensationis, q̄ ad multiformitatem coloris: hanc autem non oportet angelum de longinquo mendicare: cum aer pro magna sui parte sit commixtus uaporibus. Et hanc positionem mediam inter utrāque, tanquā ex utraque constitutam ad præsens possumus sustinere.

AD quæstionē igitur propositam respondendum breuiter. Quòd angelus tā bonus, q̄ malus assumit corpus ex natura nō cœlesti: sed elementari, nō simplici, nec plenè cōmixta: sed medio modo, utpotè ex aere uaporabili: angelus tamen malus ex parte inferiori, bonus uero ex parte superiori, nō (inq̄) superiori in qua nulla reperiatur natura alterius elementi: sed superiori cōparatione, & respectu eius partis, de qua assumunt corpora angeli mali: ideo cōcedendæ

Nō probantur satis. Sco. hæc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt rationes, q̄ corpora ab angelis assumpta non sint de natura cœlesti: sed elementari. AD DILLVD, quod obiicitur, q̄ angelus assumit corpus ad sui ostensionem. Dicendum, q̄ angelus non tantummodo ostendit se pensata dignitate, siue nobilitate sua: sed etiam idoneitate signi, & necessitate ex parte nostra. Licet igit eius dignitas ois corporis nobilitatem p̄cellat, quia tamen corpus elemēta re sufficit ad eius manifestationem, secundum q̄ nostra exigit indigētia, & ad hoc est idoneū, ut sit corporis organici materia ideo magis competit, ut angelus de ipso sumat corpus, q̄ de cœlesti natura. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̄ instrumentū debet conformari motori. Dicēdum, q̄ uerū est, quando organū, siue instrumentum est ei ppetuo coniunctū: sed quando coniungitur solum ad tp̄s, sufficit ut sibi, p̄ opportunitate loci, & tp̄is & operis conformetur: & sic est in proposito reperire. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ angelus locatur i corpore assumpto tanq̄ in habitaculo, iam patet responsio: quia non est habitaculū debitū angelo quantū ad excellentiā suæ dignitatis, sed quātum ad indigentiā nostræ infirmitatis. Et quoniā statui nostrę infirmitatis plus conformatur elemētaris natura, q̄ cœlestis: ideo & si habitaculum cœleste plus competat angelo ad contemplandū: th habitaculū ex corpore elementari plus competit angelo ad ministrandum. AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, aut ē corpus graue, aut leue. Dicēdū, q̄ [illegible] simpliciter graue, nec [illegible] leue: tū ga ex aere, tū ga ex aere cōmixto uapori: & iō est habile ad motum secūdum oēm positionē: qđ non eēt si eēt corpus simplex ponderosum, aut leue. AD ALIVD, iam patet responsio, quia nec oīno simplex, īmo quodāmō mixtū, ut cōpetat colori, & organizationi nec adeo mixtū est, ut subiaceat putrefactioni: sed mediū tenet, ut prædictū est. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ patitur a contrario. Dicendum, q̄ sicut formatio illius corporis, quāuis sit ex adiutorio naturæ, th principaliter est a uirtute spiritualis substantiæ p̄p hoc q̄ effigies illius corporis plus ē artificialis, q̄ naturalis: sic & conseruatio illius corporis est a uirtute angelica. Vñ sicut sua uirtute abstinet manibus corpus illud effigiat, sic sua uirtute protegit, & cōseruat, & ipso deserente, redit corpus ad præiacentem materiam. Ideo sicut eius conseruatio non pendet ex simili, ita nec corruptio fiet a contrario.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

Angelus in corporibus assumptis an exerceat operationes animæ uegetatiuæ?

CONSEQVENTER quæritur de tertio. I. quas operationes exercet angelus in corpore assumpto. Et circa hoc duo quæruntur. Primò quæritur, utrum ibi exerceat operationes animæ, seu potentiæ uegetatiuæ. Secundò, utrū ibi exerceat operationes potentiæ sensitiuę.

Vtrum

VTRVM angelus in corpore assumpto exerceat operationes animæ uegetatiuæ. Et uidetur tam de bonis, quām de malis, quod sic. De bono: Cibari, siue comedere est actus spectās ad potentiam uegetatiuam: sed hunc actum exercent angeli in corpore assumpto, sicut probatur ex eo qđ scribitur Gene. 18. ubi Abraam exposuit angelis cibaria, & (sicut ibidē legitur) comederunt. ITEM. Non decet nuncios ueritatis falsis ostensionibus decipere oculos hominis intuentis: sed angeli apparentes comederūt cū his, ad quos mittebantur, sicut frequenter legitur in scriptura: ergo uerē cibabantur: sed iste est actus uegetatiuæ potentiæ: ergo &c. ITEM. Lingua congruit in duo opera naturæ, in locutionem, & cibationem: sed angeli in assumptis corporibus per linguam uerē, & proprie loquebantur: ergo uere cibabantur: redit ergo idem quod prius, scilicet quod boni angeli in assumpto corpore uegetatiuæ potentiæ actum exercent. ITEM. Hoc ipsum ostenditur de malis. Generare enim est actus potentiæ uegetatiuæ: sed dæmones mediantibus corporibus assumptis generant; sicut dicit Iosephus, narrans illud, quod scribitur Gen. vii. De generatione Gigantū. Videntes filii Dei: ergo &c. ITEM. Communis opinio est de Merlino, q̄ generatus fuit a dæmone incubo: sed si hoc dæmon incubus nō potuit, nisi mediante corpore assumpto, ergo idem quod prius. ITEM. Actus ordinatus ad generationem est per mixtionem cum sexu fœmineo, uel uirili: sed dæmon succubus se uiro subiicit subiectione, in qua est effusio seminis, & dæmon incubus mulieri incumbit: ergo uidetur, q̄ si possint coire, q̄ possint etiā generare: ergo in assumpto corpore exercent actū potentiæ uegetatiuæ.

AD oppositum arguitur sic, & ostenditur, q̄ bonis angelis non cōpetat actus cibandi. Scribitur enim Thobiæ ultimo, & est uerbum Raphaelis angeli. Videbar uobis quidem comedere, & bibere: ego uero cibo & potu inuisibili utor: ergo non uerē angelus comedebat cibum corporalem, & si uideretur comedere. ITEM. Vbicunque est uera cibatio, ibi est deperditi restauratio: sed in corporibus assumptis ab angelis nulla fit deperditio, quia non ibi caloris cōsumptio: ergo &c. ITEM. Vbi est uera cibatio, ibi est separatio puri ab impuro: hoc autem nō facit angelus beatus in corpore assumpto: ergo, &c. ITEM. Quod malo angelo non competat generatio, uidetur. Quia generatio est simulis in specie: sed dæmon assumens corpus nō assimilatur homini, sed dæmoni: ergo nō generat hominem: sed si generat, generat dæmonem, quod patet ee falsum: ergo, &c. ITEM. Ad hoc, q̄ fiat generatio, necesse est secundum medicos, quod concurrat triplex spiritus, naturalis, uitalis, & animalis: secundum Philosophum triplex calor, uidelicet calor animæ, calor cœli, & calor elementi: ergo cum dæmon, nec spiritum animalē, nec calorem ani-

Universidad de Deusto
Biblioteca

malé in corpore assumpto possit habere, uidetur q̃ nullo modo possit generare. ITEM. Generare non est actus animæ, & corporis, sed coniuncti: sed ex dæmone, & corpore non fit unum: ergo nunquam potest per corpus exire in actū generādi.

RESOLVTIO.

Angeli cum nec uegetatiuam, nec generatiuam uirtutem habeant; in assumptis corporibus naturales, & uitales operationes uerè exercere nequeunt, sed solùm ijs conformes, & semi plenas.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ spiritus angelicus siue bonus, siue malus in corpore assumpto non habet operationem animæ uegetatiuæ, nec quantum ad cibationem, nec quantum ad generationem: quia nō habet uim nutritiuam, nec habet uim generatiuam: habet tamē aliquo modo operationes his conformes, licet non plenè: & hoc patet si attendatur natura cibationis, & generationis. In cibatione enim est cibi sumptio, & cōsumptio: est nihilominus conuersio, & unio. Et quantum ad primum competit angelo in corpore assumpto cibatio, siue comestio non simulatè, sed uerè: quia cibum, siue appositum uerè sumebant & consumebant: uerūtamen cibus assumptus eorum indigentiam, uel deperditionē non restaurabat, quia talis cibatio ex potentia, non ex indigentia est in angelis: his uerò, qui uegetantur non tantum est potentia, sed etiam indigentia. Et hoc est quod dicit Augu. Quod sicut aliter absorbet aquam terra sitiēs, aliter radius calefaciēs: sic aliter competit cibatio homini, aliter competit angelo, siue aliter homini uiatori, aliter beato. Per hunc etiam modum circa actū generationis in aliquo conformatur spiritus assumens corpus, in aliquo uerò non. Nā in actu generationis & est seminis constitutio secundum neruos, & uirtutes, & calores tali speciei competentes: & est seminis sic perfecti transfusio, & susceptio. Primū est solius illius, cui Deus dedit uim propagatiuam: & hoc nullo modo competit dæmonibus assumentibus corpus. Secundum uerò, scilicet seminis susceptio, & transfusio pōt eis competere. Primò enim succumbunt uiris in specie mulieris, & ex eis semen pollutionis suscipiunt, & quadam ſagacitate ipium in sua uirtute custodiunt, & postmodum Deo permittente ſiunt incubi, & in uasa mulierum transfundunt, ex qua trāsfusione homines generari possunt.

Consentit Sec. dist. præsenti.

HIS uisis facile respondetur ad quæstionem propositam, & ad argumenta. AD quæstionem, quia simpliciter conceditur, q̃ non habent opera potentiæ generatiuæ, & uegetatiuæ, quæ sunt generare, & alimento uti, sicut ostendunt rationes ad hoc inductæ: habent tamen aliquas operationes his cōformes, non in toto, sed in parte: & hoc probant rationes ante oppositū inductæ, ostendentes, scilicet q̃ angeli boni comedunt, & quòd mali generant. Verum est enim q̃ boni angeli cibū sumpserūt, sed non ad suam refectionem, sed ad dātium consolationem:

& ideo non erat ibi error, nec deceptio, nec illusio, quantum erat ex parte ipsorum angelorum: licet aliquis ignorans naturam illorum posset ex hoc accipere occasionem opinandi falsum. Et sic patet responsio ad tres rationes primas. Concedendum est etiam, q̃ dæmones secundum uiam prædictam semē possunt suscipere, & transfundere, si Deus permittat: sed nō possunt alimentum in uerum semē per propriam uirtutem conuertere: ideo dicuntur quodammodo generare, sicut ostēdunt tres rationes sequentes. Attamen ultima ratio non cogit: plus enim est generare, q̃ coire: & ideo nō sequitur, si possunt coire cum muliere, q̃ propter hoc possint eam impregnare, uel ex ea prolem generare.

QVÆSTIO II.

Angeli in assumptis corporibus exerceant operationes, potentiæ sensitiuæ conuenientes?

VTRVM angeli in assumptis corporibus habeant operationes conuenientes potentiæ sensitiuæ, & q̃ sic uidetur. Idē est principium motus, & sēsus, sicut dicit Philosophus: sed angelus corpori assumpto dat motum, ergo & sensum. ITEM. Sicut angelus assumit corpus habens organa apta ad motum, ita assumit corpus habens organa apta ad sensum. Sicut enim corpus illud assumptum habet manus, & pedes; ita habet oculos, & aures: sed organa sentiendi sine sensu sunt inutilia: ergo si non frustra assumit illa organa uidetur quòd illa sensificet, & per illa sentiat. ITEM. Quod habet operationem consequentem proprium speciei, habet operationem consequentem proprium generis: sed sicut proprium hominis est risibile, ita proprium animalis est esse sensibile: ergo sicut angelus in corpore assumpto pōt ridere, uel lugere, sic & potest uidere, & audire. ITEM. Angelus de natura sua, aut habet sensum, aut nō habet. Si non, cum sensus sit cognitiuus particularium non cognoscit particularia: quod est planè falsum. Si uero sensus habet, cum sensus sit potētia, qua mediante sensificantur organa corporalia: patet &c. ITEM. Angelus existens in corpore assumpto cognoscit hæc sensibilia: aut igitur potentia immaterialis, aut potentia, quæ nata sit alligari corpori. Si potentia immaterialis: ergo ita bene cognoscit distans, sicut propinquum: igitur angelus, qui est Romæ audit nos loquentes Parisiis: ergo nō indiget moueri, & discurrere quòd si hoc est falsum, restat, quòd illa cognoscit potentia, quæ est corpori proportionabilis, & concernit determinata distantiam, si ergo ista est sensus: patet &c. ITEM. Nihil patitur a corpore, nisi sensum habeat corpori proportionabilem: sed angelus crematur ab igne: ergo si sensus eius potest pati a corpore, multo fortius potest per corpus sentire, cum per naturam magis sit natus in corpus agere, quam a corpore pœnam suscipere. ITEM. Angelus aspiciens me in assumpto corpore, suscipit in oculo meo similitudinē: & cū ocu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lus sit corpus p uiũ, & tersum, alterius de sua multitudine iudicat, hoc planũ est: si ergo ad sensum nihil plus requritur quã receptio, & iudiciũ: uidetur ꝙ sentiat per corpus assumptum.

AD oppositum. Scotus ponit ponit uitã, sed angelus corpus assumptum non uiuificat, sicut probatũ est supra, ergo nec sensificat: ergo per ipsum nõ sentit. ITEM. Scotus ponit actũ uegetatiuæ: sed angeli in assumptis corporibus non habẽt opera uegetatiuæ: ergo nec opera sensitiuæ. ITEM. Si angelus sentiret p corpus, cũ sentire sit actio cõiuncti, angelus suas operationes ministeriales coiceret corpori: ergo deberet cõicare pœnam, & gloriã, quod falsum est. ITEM. Sentire est propriũ ãlalis: ergo nulli competit sentire, nisi cui cõpetit esse ãla: sed hoc nullo modo cõpetit angelo: ergo &c. ITEM. Si sentire est mediante organo corporeo: ergo non cognosceret homem clauso oculo, nec cognosceret hominem a tergo, nec cognosceret hominem in obscuro: ꝙ oĩa cum sint falsa, restat ꝙ angelus in assumpto corpore non habet opera cõpetentia potẽtiæ sensitiuæ: quæritur igitur, quæ opera conueniant, uel exerceantur ab angelo in corpore assumpto.

RESOLVTIO.

Nec has operationes exercent; cum corpus non sensificent: tamen operationes motricis uirtutis in ipso exercent.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã est notandum, ꝙd cum ãla uniatur corpori, ut pfectio, & motor: quædam sunt operationes, quæ cõsequuntur ipsam ãlam in corpore, ut est motor: quædam ut perfectio, quædam partim sic, & partim sic. Differẽti aũt mõ exercet anima in corde operationes, quæ sequuntur ipsam ut motorem, & ut perfectionem. Nam operationes, quę consequuntur ãlam ut motorẽ, sic exercet p corpus: quod illas eisdem exerceat in corpus, quia non solum mouet alia corpora, sed etiã corpus proprium. Operationes uero, quæ consequuntur ãlam in corpore ut est perfectio, sic exercet ãla in corpore per corpus, quod exercet eas cũ corpore, sicut patet mã ãla clauso oculo, corpus aliquod uidere non potest. Tertias aũt operationes exercet in corpore quasi utroque modo: & ideo primæ competunt animę ut est hoc aliquid, & motor differens a mobili secũdæ uero ut est forma iũcta materię. Quoniam igitur angelus unitur corpori assumpto non ut perfectio, sed ut motor: ideo primas operationes exercet plenè in eodem corpore: secundas minimè, tertias uerò quodam modo sic, quodam modo non. Et hoc melius patet, si descendamus exemplificando. Motus progressiuus, siue quicunque alius sit membrorũ exteriorum, est ab anima in corpore

pore, ut est motor, uel motrix, & ideo competit angelo: sentire uero per organa corporis competit animæ, ut est illorum organorum perfectio. Sicut enim anima perficit totum corpus: ita uisus, siue potentia uisiua p ficit oculum: & hęc non competit angelo in corpore assumpto. Ridere uero est operatio, ꝙ partim cõpetit animæ, ut est motor, partim ut est perfectio. Ibi enim est quædam cordis exhilaratio: & hæc est ab anima, ut est perfectio. Est etiam ibi quędam genatum motio, & hæc est ab anima, ut est motor: ratione primi non conuenit angelo, sed solum ratione secundi. Ex hoc patet responsio ad quæstionem ꝓpositam. Si enim uocentur operationes potentiæ sensitiuæ ipsi actus sentiendi per organa. sic breuiter dicendum, ꝙ angelus non exercet ea per corpus assumptũ. Si autem extendantur opera potentiæ sensitiuæ ad ea, quæ sunt ab anima, ut mouentes: sic cõmunicat ea corpori. Rationes igitur probantes angelum non sensificare corpus assumptum, concedendæ sunt.

AD ILLVD verò, quod primo obiicitur in contrarium, ꝙd idem est principium motus, & sensus. Dicendum, ꝙ Philosophus quitur in animalibus, in quibus uult, quod cor sit principiũ sensus, sicut & principium motus. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ corpus illud habet organa apta ad sentiendum. Dicendum, ꝙ angelus non tantũ assumit corpus humanum, ut instrumentũ ad operandum, sed etiam, ut signum conueniens ad se ostendẽdum: & quia corpus carẽs organis debitis homini, non esset cõuenienter angelici spiritus ostẽsiuum; ideo corpus habens omnia organa assumit, non ad ipsorum organorum sensificationẽ, sed potius ad sui ipsius ostensionem. AD ILLVD, quod obiicit, quod communicat corpori operationem consequentem speciẽ, &c. Dicendum, quòd ridere nõ est actus consequens speciẽ hominis, prout dicit motum solũ genarum exteriorum: quia sic consequitur animam, ut motorem: sed prout cum hoc dicit aliquem actum interiorem, qui cõsequitur existentiam animæ in corpore, ut est perfectio: hoc autem modo non competit angelo, sed solũ primo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙd angelus hẽt sensum, quia cognoscit singularia. Dicendũ, ꝙ (sentire) potest accipi communiter, propriè, & magis propriè. Cõmuniter sentire idem est, ꝙ rem, ut præsentẽ cognoscere, secundum quẽ modum accipit Aug. ad Paulinam in Lib. de uidendo Deo. Secundo modo sentire idem est, quod rem, ut hic, & nunc cognoscere: & sic accipit Philosophus, cum dicit, quod sensus est particularium, & intellectus uniuersaliũ. Tertio modo sentire idem est, quod peciem existentem in materia præter materiam mediante organo corporeo suscipere: & sic accipit Philosoph. in Secundo de Anima, cum dicitur ꝙ sensus est susceptiuus specierum in materia præter materiam. Primis duobus modis non differt sensus ab intellectu re, sed ratione tãtum: & hoc modo bene po-

Epist. 111. Tom. 2.

Elicitur ex 1. phy. 49.

nitur in angelo, angelus enim p̄ suam potentiam intellectiuā cognoscit rem, ut p̄sentem, & ut hic, & nunc, dirigendo aspectū sup̄ ipsam. Tertio uerò modo differt potētia sensitiua ab intellectiua re, & rōne: & illo tertio modo sensus est potētia alligata corpori: & hoc modo spiritui angelico nō cōuenit. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ si cognoscat potētia immateriali, tunc nihil facit adhoc distātia. Dicendū, q̄ dum singularia cognoscit, & sētit, potentia immateriali cognoscit, aspectū tamē sup̄ rem cognitam dirigit: & ideo si res illa non est ei p̄sens, siue immediate cōiuncta, necesse est, uel uirtutē angeli deferri usq; ad ipā, uel econuerso: & quoniam tam uirtus angeli, quā obiecti est uirtus finita, ideo nec cognoscit, nec pōt cognoscere in quantacunq; distantia: hoc autem non est p̄p uirtutis materialitatem, sicut est in sensu corporis: sed propter uirtutis finitatem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod patitur ab igne. Dicendū, quod illud non concludit, sicut melius ostenditur in 4. sensus enim, & affectus spiritualis sufficit ad sentiendum uerum dolorem, sicut ostenditur ibidem. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ recepit, & iudicat. Dicendum, quòd cum ista duo sint in sensu, uidelicet receptio, & iudiciū: receptio est principaliter ratione organi, sed iudicium ratione uirtutis. In sensu autem corporeo sic est receptio in organo, q̄ est receptio pariter & in uirtute, & sic est iudicium uirtutis illius in organo, quod non p̄ter organum, & ideo tam receptio, q̄ iudicium est totius coniuncti. In oculo uero angeli sic est receptio in organo, quod non est receptio in uirtute aliqua illi organo alligata: & sic est iudicium a uirtute in organo, quod etiam p̄ter organum. Vnde angelus, ita bene perciperet aliquē clausis oculis, ut apertis: & ideo non est ibi receptio, & iudicium secūdum q̄ competit sensui, ac per hoc non est ibi sensus exterior. Nec etiam oculus angeli dicitur oculus nisi æquiuoce, & tale corpus plus habet rationem instrumēti, quam organi, licet organi cū possit dici propter assimilationem, q̄ habet cū corpore naturali: & sic patet totum.

DISTINCTIO VIII.
PARS SECVNDA.

De potestate dęmonum, quam habent super corpora humana.

ILlud etiā consideratione dignissimū uidetur, utrū dæmones, siue corporei, siue incorporei sint, hominū substantialiter intrent corpora, eorumq; animabus illabantur: an ideo intrare dicantur, quia malitiæ suæ ibi effectum exercent Dei permissione, op-

primendo

primendo atque uexando eas, uel in peccatum pro uoluntate sua trahendo. Quod in homines introeant, atque ab eis expulsi exeant; euangelium aperte declarat, commemorās dæmonia in quosdam ingressa, & per Christum eiecta: sed utrum secundum substantiam fuerint ingressa, an propter mali effectum dicantur ingressa, non adeo perspicuum est. Mat. 8 Mar. 1.

De hoc autem Augustin. in Lib. de Ecclesiasticis dogmatibus ait, Dæmones per energiam operationem non credimus substantialiter illabi animæ: sed applicatione & oppressione uniri. Illabi autem menti illi soli possibile est, qui creauit: qui natura subsistens incorporeus capibilis est suæ facturæ. Ecce hic uidetur insinuari, quod substantialiter non illabantur dæmones uel introeant corda hominum. Beda quoque super illum locum Act. Apostolorum, ubi Petrus ait Ananiæ, Cur tentauit Satanas cor tuum? dicit, Notandum quod mentem hominis iuxta substantiam nihil implere possit, nisi creatrix Trinitas: quia tantummodo secundum operationem, & uoluntatis instinctum anima de bis, quæ sunt creata impletur. Implet uerò Satanas cor alicuius, non quidem ingrediens in eum & in sensum eius, neque introiens aditum cordis (si quidem potestas hæc solius Dei est) sed callida & fraudulenta deceptione animam in effectum malitiæ trahens per cogitationes & incentiua uitiorum, quibus plenus est. Impleuit ergo Satanas cor Ananiæ non intrando, sed malitiæ suæ uirus inserendo. Idem, Spiritus immundus flamma uirtutum de cordibus fidelium expulsus, doctoribus ueritatis luctantibus uenenum persecutionis infundit. His auctoritatibus ostenditur, quod dæmones non substantialiter intrant corda hominum, sed propter malitiæ effectum: de quibus pelli dicuntur, cum nocere non sinuntur. Cap. 83 Tom. 3. Act. 5. Sup c. 28. act. circa illud nisi pera cū processisset a calore.

Vpra egit Magister de uirtute dæmonum, & etiam bonorum spirituum respectu corporum humanorum similium. In hac parte agit de uirtute, & potestate dęmonum respectu hominū. Diuiditur aūt hæc pars, in quatuor particulas. In prima Magister quærit. In secunda determinat p̄ auctoritatē euangelii, ibi. *Quod in homines introeant*, etc.) In tertia uerò explanat per auctoritatem Gennadii, ibi.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De hoc autem Gennadius, &c.) In quarta, & ultima illam explanat per auctoritatem Bedæ presbyteri, ibi. *Beda quoque super illum locum, &c.*

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An dæmones habitare possint in corporibus humanis?

AD intelligentiam huius partis sex incidũt dubitabilia. Primò ergo quæritur utrũ dæmones habitare possint in humanis corporibus. Secũdò, utrũ illabantur animabus. Tertiò, utrum possint iudificare sensus humanos. Quartò, utrũ possint cogitatiões immittere. Quintò, utrum possint affectiones incendere. Sextò, utrum possint scrutari secreta nostræ conscientiæ.

VTRVM dæmones in humanis corporibus possint habitare. Et uidetur, quod sic. Quia nullus spiritus ejicitur de aliquo corpore, uel habitaculo, in quo non est: sed dæmones (sicut legitur in euangeliis) de obsessorum corporib. sunt ejecti a Christo, & eius Apostolis: aliquando ergo habitauerunt in eis. ITEM. August. de Diuinatione dæmonum loquens de dæmonibus dicit. Suadent mitis, & inuisibilibus modis per ill am subtilitatẽ suorum corporum hominũ corpora non sentientium penetrando. Sed si potest corpus penetrare, cum possit ibi quiescere, põt & inhabitare. ITEM. Constans est, quod aliqui a dæmonibus obsidentur: ergo obsessi dicunt, aut quia dæmon habet in eis effectum: aut quia est in eis secundum substantiam. Si quia habẽt in eis effectum: ergo omnes peccatores essent obsessi a diabolo, quod falsum est: ergo quia sunt in eis secundum substantiã, obsessi dicuntur: ergo habitant in suis corporibus. ITEM. Nullum corpus potest præbere obstaculũ spiritui: ergo si dæmones spiritus sunt, nullum corpus est eis obstaculum: ergo sicut lumẽ penetrat aerẽ usque in profundũ, & ibidem manet, sic spiritus dæmoniacus corpus humanũ subintrare potest per totum: ergo si non expectatur ab agente maioris potentiæ, uidetur, quod ibi possit inhabitare.

AD oppositum arguitur sic. Super illud Abacuch. 2. Dominus in templo sancto suo. Glos. Simulachris assidere potest immũdus spiritus, intrinsecus esse non potest: ergo si non potest in simulachris, multominus, nec in corporibus humanis. ITEM. Beda dicit, & Magister adducit in litera super illud Act. v. Cur impleuit Sathanas cor tuum? Implet Sathanas cor alicuius, non quidem ingrediens in eum, nec in sensum eius: ergo non uidetur, quod dæmon ingrediatur secundum substantiam corpus alicuius hominis. ITEM. Anima unitur corpori, ut motor, aut ut perfectio: sed quia coniungitur, ut perfectio, impossibile est in eodem corpore esse, aliam naturã perficientem: ergo cum coniungatur, ut motor, impossibile est in eodem corpore esse alio spiritu, ut mouentem: si ergo dæmon in corpore humano nõ põt esse, nec ut motor, nec ut perfectio: ergo nullo modo. ITEM. Sicut

cut supra dictum est: nullo modo competit duos spiritus angelicos esse simul in eodem loco primo: ergo pari ratione, non uidetur, q̃ in eodẽ loco primo possit esse anima, & angelus: sed ãa est i toto corpore suo: sicut uult Aug. ergo in nulla parte corporis potest esse dæmon.

RESOLVTIO.

Et ex subtilitate, & potestate naturæ, (cum spiritus sint) simul & ex diuina permissione possunt dæmones humana corpora obsidere. Cur autem id Deus precisè permittat, non est, qui sciat.

RESP. Dicendum, q̃ (sicut innuit textus euangelicus, & Augustinus etiam in Lib. de Diuinatione dæmonũ,) dæmones per naturam suæ subtilitatis, & spiritualitatis possunt quæcunq; corpora penetrare: & in eis sine aliquo obstaculo, & impedimento subsistere: ratione uero suæ potestati possunt ea corpora, in quibus sunt, commouere, & conturbare. Sicut enim spiritus spiritui impenetrabilis esse non potest, sic nec corpus potest resistere spiritui: ideo dæmones quantum est de potestate & subtilitate naturæ, possunt corpora humana intrare, possunt etiam & uexare: nisi prohibeãtur a superiori iustitute, & cum permittũtur introire, & uexare, tunc dicuntur corpora obsidere. Permittit autem hoc dominus siue ad gloriæ suæ ostensionem: siue ad peccati punitionem, siue ad peccantis correctionem: siue ad nostram eruditionem. Sed ex qua istarũ causarum determinatè permittat, latet hoc humanam industriam; pp hoc, q̃ occulta sunt Dei iudicia: hoc tamẽ planũ est, q̃ nõ sunt iniusta, & iõ nõ pmittit talia sine cã. Cõcedendæ sunt igit rõnes, quod dæmones possunt humana corpora subintrare.

AD ILLVD, quod obiicitur de Glos. q̃ intrinsecus esse non põt. Dicendum, q̃ esse intrinsecus in aliquo, hoc potest esse dupliciter. Aut sicut contentum respectu cõtinentis, ut aqua respectu uasis: & sic dæmon bene potest esse intrinsecus in simulachris. Alio modo esse intrinsecus dicitur aliquid, quod influit in intima rei, & influendo conseruat, & perficit: & hoc modo non cõgruit dæmoni, nec respectu simulachri, nec respectu hominis, & sic loquitur illa Glos. AD ILLVD, quod obiicitur de Beda, q̃ non ingreditur in hominem. Dicendum, q̃ non loquitur de ingressu in hominẽ, qui attenditur ex parte corporis: sed qui attenditur ex parte spiritus rationalis. AD ILLVD, q̃ obiicitur, quod anima comparatur ad corpus, ut perfectio, & motor, &c. Dicendum, q̃ non est simile de comparatione per modum motoris, & per modũ perfectionis: quia unius perfectibilis una sola est pfectio: perfectio enim appropriat sibi perfectibile, & ecõuerso; sed unius mobilis potest esse multiplex motor: & unus motor multa potest mouere, maxime quando illa habent aliquem ordinem. Et quia diuino iudicio ãa peccatrix subiicitur dæmoni obsidenti, sicut tortori, & affligenti: hinc est, quod simul in eodẽ corpore esse possunt. Et per hoc patet respõsio ad ultimum, quod obiiciebatur

de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de coexistẽtia duorum spirituũ. Non enim est simile, pro eo, qđ illi (ut supra dictũ est) repugnat ordo uniuersitatis, huic autem consonat ordine æquitatis, secundum quã anima peccatrix affligitur. Nec repugnat ordo uniuersitatis, quia diuersimode ad illud habitaculum comparatur.

QVÆSTIO II.

An dæmones animabus illabi possint?

VTRVM dæmones illabi possint animabus. Et quod sic, uidetur Luc. 4. Ecce homo habens dæmonium: ibi Glo. Intrauerat diabolus, unde exierat Christus: sed Christus non exierat de corpore: sed de spiritu: ergo diabolus subintrat spiritum. ITEM. Si impartibile adiungatur impartibili, secundum totũ applicabitur ei: & quod applicatur alicui secundum totum, applicatur ei secundum suũ intimum: sed illabi non est aliud, quàm secundum intimum profundari: ergo cum dæmon sit impartibilis, & obsidendo hóminem animæ applicetur, uidetur, quod eidem necessario illabatur. ITEM. Sicut est ordo in corporibus ita est ordo in spiritibus; sed in corporibus uidemus, quod agens influit uirtutẽ suam passo usque ad intimum, aliter enim non alteraret totũ: ergo pari ratione, & in spiritibus: ergo dæmon potest influere uirtutem suam passo usq; ad intima animæ: sed uirtus dæmonis non est spiritualior, quàm substantia: ergo uidetur, quod dæmon usque ad intima animæ illabi possit. ITEM. Sicut homo efficitur templum Dei per gratiam, ita efficitur tẽplum diaboli per peccatum: sed omnino ibidem, ubi prius erat gratia, incipit esse culpa: ergo ubi prius habitabat Deus, potest habitare diabolus.

Ari. 12 Meta.

CONTRA. Augustin. de fid. ad Petr. Ineſt singulis spiritibus naturalis terminus, quo ad seinuicem distinguuntur, & unus in altero non est: sed anima humana spiritus est: ergo non potest esse in dæmone, nec dæmon in ea: ergo nec illabi: ergo &c. *Cap. 3*

ITEM: Si unus spiritus illabitur, aut alter potest illabi, aut non. Si sic: ergo pari ratione & tertius, & quartus, & sic de aliis, & ita omnes spiritus mali possent illabi uni animæ, quod plane falsum est. Si non potest: ergo unus spiritus implet totã animam: sed hoc est falsum, quia imaginem Dei nihil minus Deo implere potest, sicut dicit Aug. & Beda. ITEM. Si dæmon illaberetur animæ, esset intimus animæ: ergo per totum dominaretur ei: ergo posset pertrahere ad mala, quæcunque uellet, & ita anima lib. arb. nõ haberet. Quod si anima lib. arb. non potest amittere: ergo nec dæmon ei illabi potest. ITEM. Si illaberetur animæ, nihil esset, ita intimũ in anima, in quo non esset, & superquod non posset dæmon: sed sicut Deus illabendo animam rectificat, & conseruat: sic dæmõ, quod potest, deordinat, & deprauat: ergo si dæmon illaberetur animæ, dæmon possent synderesim, uel uoluntatem naturalem deprauare, & ad malum inclinare, quod est impossibile. *Petrus dignit. cap. 83*

RE-

RESOLVTIO.

Minime: nam hoc solius dei est: sicut ei intimus est, & intimè operatur.

RESP. Dicendum quòd illabi aliquid alicui importat, quod illud intimum sit ei, & quod intimè operetur in illo: nihil autem tale est respectu animæ nisi solus deus: ideo solus diuinus spiritus aĩæ põt illabi. In aĩa namque humana idem est intimum & supremum: & hoc patet quia secũdum suũ supremũ maxime approximat deo, similiter suum intimum: unde quanto magis redit ad interiora, tanto magis ascendit, & unitur æternis. Et qa solus deus superior est mẽte humana, secundum sui supremum solus deus potest menti esse intimus: & ideo illabi spiritui rationali est diuinæ substantiæ. p̃ prium. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes quod animabus humanis illabi non põt malignus spiritus.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur de Glo. quod intrauit diabolus, &c. Dicendum quod hoc non dicitur de ingressu secundum substantiam, sed secundum effectum, siue conformitatis malitiam, unde non uult Glo. plus dicere, quã p̃ ubi finit gratia, ibi incipit esse malitia. AD ILLVD, p̃ obiicitur, quod ipartibile ipartibili applicatur scđm totum. Dicendũ quod aut intelligitur de iũctura situali, aut de iũctura uirtuali. Si de situali, sic põt habere ueritatem, sic autem non est intelligere applicationẽ substantiarum spiritualiũ, quia non sunt situales. Si aũt intelligatur de applicatione uirtuali, sic secundum nõ habet ueritatẽ, qñ in simplici substantia reperitur magnitudo uirtutis, & scđm illam considerari põt in aĩa maior, & minor rõ dignitatis scđm accessum ad originẽ illius uirtutis. AD ILLVD, p̃ obiicitur, qđ sicut est ordo in corporibus, ita est in spiritibus. Dicendũ quod & si sit aliqua similitudo, nõ tñ omnimode perfecta, nec quãtũ ad ordinem, nec quantum ad intimitatem. Non quantum ad ordinem, quia oes substãtiæ rõnales immediatè sunt natæ ferri in deum, nec quantum ad hoc una præest alteri: hoc autem nõ contingit in corporibus inueniri. Non est etiam simile quantum ad intimitatẽ, quia p̃ est intus, & extra in re corporali, est eiusdem naturæ, nõ differens dignitate, sed magis partiũ positione: in aĩa uero quod est intimum, hoc est maxime supremum, & deo proximũ: ideo in rebus corporalibus p̃ potest influere exterius magis & magis agendo, potest peruenire ad interius, & ad intimum: non sic in spiritu ubi jdẽ dicitur intimum esse, p̃ est in eo supremum, & dignissimũ. AD ILLVD, quod obiicitur, p̃ ibidem est culpa, ubi fuit gratia. Dicendum p̃ uerum est: sed ex hoc non uidetur, p̃ ibidẽ sit diabolus, ubi deus: qa aliter gratia est a deo: aliter culpa est a diabolo. Gratia n. est a deo ut præsente, & influente, & intime operãte, & medullas affectionis penetrãte, scđm qđ inuit Apostolus ad Heb. iii. Viuus est sermo dei & efficax &c. sed culpa dr̃ ee a diabolo: solum sicut a suggerẽte & impellente quodammodo quasi exte

Universidad de Deusto
Biblioteca

exterius instigante: & ideo non oportet diabolu habitare in intimo cordis peccatoris quantum cũque medullitus adhæreat peccatum. Viterius. Peccatum non ponit aliquid, sed potius priuat: ideo secundum ipsum non dicitur aliquid illabi animæ: sed potius ab eo aliquid corrumpi: & sic patet quod non est simile de culpa, & gratia quamuis sint circa unum & idem.

QVÆSTIO III.

An dæmones possint illudere sensus?

VTRVM dæmon possit sensus illudere. Et quòd sic, uidet Super illud Exod. vii. Fecerunt magi per incantationes & arcana quædã similiter: dicit Glos. Rabani. Diabolicis figmentis spectantium oculos illudebant: ut res in sua specie remanentes aliæ uiderentur. ITEM. In itinerario Clementis dicit Niceta ad Petrum, narrãs præstigia Simonis, Vidimus canes cantare, & imagines ambulare. Constat ꝙ hoc non fiebat nisi uirtute dæmonum: si igitur dæmones hęc, & his similia plura faciunt: quæ nullo modo nisi miraculose, fieri possunt: ergo oculos spectantium illudunt, maxime cum illa facere uidẽtur: ad quę per auxilium naturę iuuari non possunt. ITEM. In uitis patrum legitur, quod quidam adduxerunt quandam puellam ad sanctum patrem, quæ uidebatur eis esse æquarted sanctus pater deprehẽdit, ꝙ esset puella: ergo si hoc fiebat arte diaboli a, apparet ergo &c. ITEM. Plus est decipere intellectum quam sensum, sed dæmones multos decipiunt & seducunt quantum ad intellectum: ergo multo fortius seducere uel illudere possunt quantũ ad sensum.

CONTRA. Sensus particularis non errat, ut dicit Phil. 2. de ala circa ꝓpriũ obiectum, ergo nõ pcipit nisi illud quod uerũ est: sed deceptio sensuum non potest esse sine errore & deceptione, ergo &c. ITEM. Cum diabolus facit aliquem uidere asinũ, uel aliquod aliud animal, ubi nõ est secundum ueritatẽ, necesse est quòd faciat similitudinem illius animalis in oculo: sed illa similitudo nõ potest generari nisi ab illo animali, cum non possit educi de nihilo: ergo uel oportet quòd afferat asinum, uel nunquam faciat eum uideri: sed si asinum affert, non est ludificatio: si non affert, non immutat: ergo nunquam potest deludendo immutare, uel immutando illudere. ITEM. Cum hominẽ facit uidere capram, aut similitudo hominis, puenit usque ad oculum, aut non. Si sic: ergo cum iudicet secundum similitudinẽ receptam, iudicabit illam esse hominem: ergo non decipietur. Si non peruenit: quæro quid impedit: & uidetur quòd nihil possit. Existente enim medio illuminato, necesse est obiectum multiplicari per medium, si non adsit corporeum obstaculum: ergo uidetur quod nullo modo possit esse ibi ludificatio sensus. ITEM. Cum facit uideri quod non est: aut hoc facit immutando uirtutem, aut immutando oculũ, aut obiectum. Si immutando obiectum: ergo est uerum miraculũ, non ergo præstigium. Si immutando organum, uel uirtutem: cum hęc sint digniora, tunc erit maius miraculum: ergo falsa miracula erunt maiora ueris: ꝙ si hoc é falsum, redit idẽ ꝙd prius.

RESOLVTIO.

Possunt: idque præsens ostendendo, quod est absens est: uel aliter ostẽdendo quam sit: uel abscondendo, quod præsens est.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam attendendum est, quod absque dubio dæmones possunt sensus deludere, sicut multiplex experientia docet: modũ autem assignare est ualde difficile: & ad hoc plures doctores conati sunt diuersimode. Quidã nãque uoluerunt modum huius deceptionis assignare, dicentes hoc supra naturam esse. Tripliciter autẽ hoc est fieri posse. Põt enim hoc facere dæmõ à superiori influendo: ab intrinseco, phantasma mouendo: ab extrinseco, species obiciendo. A superiori influendo dicunt hoc modo fieri posse: quia dæmon per naturam superior est sensu corporeo: & ꝙ ia superiora nata sunt influere in inferiora, dæmõ potest species, quas habet in se, sensui imprimere tam interiori, quam exteriori: quæ tamen minus sunt spirituales in suscipiente, quam in dante: quia quod recipitur in alio, est per modũ recipientis, nõ per modum recepti. Similiter ab interiori phãtasmata mouẽdo, dicũt sic posse accidere, sicut accidit in somnis ex motu phãtasmatum: & de fluxu ab organo excitari uirtutem sensitiuam interius, & fieri somnium: in quo uidet homini ꝙ uideat, uel audiat ueritatem, cum phantasma rei peruenit ad organum uisus, uel auditus. Sic & in proposito: dæmon potest phantasmata existentia in organo interiori facere diffluere ad organa sensuum: & sic uidetur homini quòd uideat, uel sentiat ipsam rem, dũ ex rei phãtasmate formatur organum: & interior sensus super illud cõuertitur: & iudicatur de similitudine ac si esset ueritas. Ab exteriori uero, species obiiciendo, potest hoc modo sensum ludificare. Vnaquęque enim res nata est speciem suam susceptibili dare. Et si esset aliqd, quod non tantũ speciẽ susciperet, sed etiam tenere posset, posset circũferri, & alicui pro ueritate offerri: sicut ostenditur luna in puteo. Quia ergo non latet dæmonem natura specularis, non solũ susceptiua specierum, sed etiam retentiua: mediante illa põt quãcunque uult, & cuicunque rei uult speciem pro ueritate sensibus nostris offerre: quam cũ pro ueritate accipiunt, ludificantur. Hunc igitur triplicem modũ dicunt dæmoni esse possibilem: & modo uti hoc, modo illo, & modo tertio. Sed quilibet horũ modorũ interius consideranti habet aliqd improbabilitatis. Nõ enim uidetur possibile, ꝙ substantia spiritualis quæ habet in se species omnino imateriales, possit eas sensibus imprimere, cum omnino sit uirtus improportionabilis: nec etiam uidetur ꝙ species ab organo interiori regrediantur, cum iste sit ordo retrogradus. Præterea mirum est ualde, si dæmon inuenit ita magnum speculum: in quo in magnitudine sua, & latitudine possic

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit ostendere unum castrum, sicut pluribus aliqñ est ostẽsum. Mirum est etiam, si uider quis ita rem, ꝙ nõ potest uidere speculũ. Mirabilis est ẽt natura talis rei corporalis, quæ põt spẽm susc̃ipere, & tenere: cum uideamus speciem ab obiecto speculo sensibiliter separari non posse. Ideo alius modus dicendi est, qui magis est consonus naturæ, & intelligentiæ: quòd dæmon potest ludificare sensus, sine ostendendo præsens esse qđ non est, siue aliter ostendendo quàm est, siue abscondendo qđ præsens est. Primum quidem facit species offerendo: secundum facit sensum, uel obiectum diuariando: tertium uero facit impedimentum præstando. Primum potest intelligi sic. Quando phãtasmata existentia interius offeruntur forti oblatione ipsi uirtuti interiori, uel uirtus ĩterior forciter illis intendit: similitudo rei uidetur esse ueritas. Hoc manifestum est per naturam: nã phrenetico propter ascensum fumositatum ad cerebrum ex modica occasione exteriori, uidetur ei ꝙ uideat multa, quæ nõ sunt sibi præsentia, uel ꝙ audiat. Similiter per fortem conuersionẽ intentionis, phantasma uidetur ueritas: sicut Aug. exemplificat in Libro de Trini. ꝙ quidam tãta conuersione recogitabat cuiusdam mulieris imaginem, ꝙ ei carnaliter commisceri uidebatur, etiam uigilando. Per hunc modum dæmõ potest siue intentionem ad imaginem conuertere, siue fumos aliquos ĩmittendo, spiritũ animalẽ ĩmutare, & phantasmata diuersimode uaria re, & intentioni offerre, & sic diuersã homini facere apparere: & hoc modo utitur frequentissime. Et huius signũ est: quia nunquam facit hominẽ aliquid sentire, cuius imaginẽ non habeat in interiori organo uirtutis imaginariæ. Nunquam enim cæcos naturaliter facit somniare de coloribus, nec surdos de sonis, nec eis talia repræsentat in uigilia, uel in somnis. Secundum modũ possumus intelligere sic. Quod res alio modo ut substantia, alia dispositiõe appareat sensui, quã sit naturaliter. Quòd potest contingere propter uariationem aliquã ex parte organi: sicut quando humor sanguineus, uel uapor igneus descendit ad oculos, uidetur homini quòd ea quæ exterius sunt, sint rubea: Vel ꝓpter uariationẽm aliquã ex parte obiecti: sicut contingit aliquãdo quòd ex positione candelæ factę de serpẽtis pinguedine, & dispositione palearum uidentur paleæ serpentes esse operatione naturali. Simile est in aliquibus uirtutibus quarundã rerum mineralium. Et quia iste modus non latet dæmones, & sunt ministri ũeloces: potentes quæ necessaria sunt, adhęc statim offerre: ideo sensus nostros frequenter deludunt, ostendentes rem aliter quam sit, dum eam faciũt, aliter quam se habeat, apparere, quod quidem fit per uariationẽ modicam inducendo circa organum, uel obiectum: quæ quidem uaria non mutat formam, sed solum ex quadam accidentali adhærentia, & est ut passio, non passibilis qualitas. Tertium modum sic possumus intelligere.

re. Res si quidem, quæ præsto est, sensum nostrum sine uisibili obstaculo potest dupliciter latere: aut quia impeditur uirtus sensus, ne perueniat ad sensibile, aut quia impeditur species sẽsibilis, ne perueniat ad sensum: & utroque modo impeditur sensus, ne percipiat qđ sibi est præsto. Vtrũque autem horum satis credendum est esse possibile uirtuti dæmonis, & ideo dicitur posse facere per hanc uiam, ut hominem reddat inuisibilẽ, qđ tamen certum non est: si tamen est, hac uia posse fieri non est multũ incredibile. His uisis patet responsio ad quæstionẽ pro positam, quoniam terminanda est in partem affirmatiuam: patet etiam in parte responsio ad obiecta.

Ad illvd enim, quod obiicitur, ꝙ sensus non errat circa proprium obiectum. Dicendũ, quod hoc intelligitur quantum est de sui natura: salua. s. media dispositione organi, medii, & obiecti. Intelligitur etiã de sensu particulari per se. In hac aũt deceptione sensus communis, siue phantasia, quæ dicitur collatiua, admiscetur sensui particulari: & iudicat esse alterius qđ est suum. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ nulla res potest uideri, nisi per suam speciem. Dicendum quod speciem, nec de nouo dat, nec de nouo offert: sed illam, quę erat in phãtasia tam uiuaciter uirtuti illi interiori obiicit, ut credat se rem exteriorem sensibiliter intueri. Ad illvd, quod obiicitur, quod facit hominẽ uideri capram: utrũ illa species hoĩs deferatur ad uisum. Dicendum, quod fortassis impedit ne perueniat ad uisum, uel uisus ad eam: uel saltem impedit ne perueniat ad iudicium, dum loco illius offert speciem capręe, quam habet in phãtasia, & sic dum aspicit ad corpus humanũ, æstimat se uidere capram. Ad illvd, quod quæritur, ubi facit immutationẽ, uel circa organum, uel obiectum, uel uirtũtem. Dicendum, quod potest facere, & facit circa omnia hæc, ꝓ loco, & tempore sicut sibi uidetur expedire: nec tamen uidetur quod sit uerum miraculũ, quia non est ibi uera formarum trãsmutatio, aut inductio, sed solũ quædã transitoria: & quasi momẽtanea immutatio, quæ cum ostendat circa rem ueram esse transmutationem, non est uerũ miraculum: sed uanum, & falsum præstigium.

Qvæstio IIII.

An dæmones cogitationes immittere possint?

Vtrvm dæmon possit cogitationes immittere. Et qđ sic: uidetur primo auctoritate ueteris testamentis. In Psal. 33. Immittit angelus domini in circuitu timentium eum: si bonus angelus potest immittere, cum bonus, & malus sint eiusdem naturæ, patet &c. Item. Auctoritate Iohan. xiiii. Cum diabolus misisset in cor, ut traderet eum Iudas: sed mittere in cor non est aliud quàm immittere: ergo, &c. Item. Gregorius, in Moralibus. Maligni spiritus in cordibus malignorum cogitationes immittere nõ desistunt. Item. Suggestio ẽ aculeus diaboli:

Universidad de Deusto
Biblioteca

boli: suggestio nihil aliud est q̄ prauæ cogitationis immissio: si ergo diabolus potest mala suggerere: ergo & pōt malas cogitationes immittere.

CONTRA. Math. vii. Super illud. Nihil q̄d in os intrat, coinquinat aīam, dicit Glos. Bedæ, quòd diabolus non est malarū cogitationum immissor. ITEM. Si potest cogitationem immittere, cū in cogitatione formetur acies intelligentiæ: ergo potest mentem nostram formare, q̄d falsum est: cum hoc dicat Aug. esse proprium ueritatis primæ. ITEM. Nihil nobis intimius est quàm nostra cogitatio: ergo si diabolus pōt cogitationes immittere, ergo pōt quando uult ad interiora nostra spiritualia introire: sed hoc nihil aliud est quàm illabi: ergo menti nostrę illabi potest, quod supra improbatum est. ITEM. Si potest cogitationes immittere: ergo potest quando uult, malum facere cogitare: sed ipse continuè nobis optat malum: ergo nunquam permitteret nos a cogitationibus malis desistere, quod manifestè falsum est. EST igitur quæstio, quantum posse habeat diabolus respectu cogitationū generandarum in nobis, utrum scilicet possit efficere, uel tantū offerre: & si offerre, utrum necessario possit nos compellere ad hoc, quod nos recipiamus oblatum. Et quod sic uidetur, quia si aliquid præsentatur aspectui oculorum nostrorum, necessariū est nos uidere, & sic de aliis sensibus; ergo similiter uidetur de cogitationibus. Quod si uerum est, uidetur quod a malis cogitationibus non possumus euadere, & quod mala cogitare non sit reprehensibile, cum tamen dñs reprehendat Matth. 9. Quid cogitatis mala in cordibus uestris?

RESOLVTIO.

Possunt, sed non ut principales agentes huius: sed ut excitantes, uel impellentes.

RESPON. Dicendum, quod immissio dicit actū, cuius effectus terminatur ī eo, quod intus est. Hunc autem actum dupliciter potest dicere respectu illius effectus. Aut sicut causæ principaliter agentis, & efficientis, aut sicut excitantis, uel impellentis. Primo modo propriè accipitur, & sic competit soli Deo respectu animæ: ipse enim solus est, quia modum principalis agentis pōt in eius intimis cogitationes, & affectiones gignere, & formare. Alio modo accipitur largè, & minus propriè: quoniam immissio de rōne sui nominis quādam uirtutem, & auctoritatem sufficientē respectu effectus importat: & ideo quando tolum modo dicit excitationem, uel impulsionē, largè accipitur, & minus propriè: & sic competit dæmoni respectu animæ, quoniam eius officium est, siue per uersum studium eidē malas cogitationes suggerere. Et sic patet responsio ad rōnes ad utranque partem. Nam rationes, & auctoritates ad primam partem inductę procedunt de missione, & immissione communiter dicta: rationes uerò ad oppositum procedunt de immissione propriè dicta.

AD ILLVD uerò, quod quæritur ultimò: quantum posse habeant dæmones respectu malarum cogitationum nostrarum. Dicendum, q̄ phantasmata possunt offerre. AD ILLVD, autem quod quæritur, utrum necessario possint compellere: diuersimodè a diuersis respondetur. Quidam enim dicunt q̄ necessario possunt compellere ad cogitationes malorum, non tamen malas. Cogitatio enim, quæ est de malo, nō est mala, nisi æquè comitetur affectio mala: quæ ē in potestate nostra. Aliis uerò uidetur, & probabilius, quod non possunt facere aliquid, quo facto, necessariò cogitemus malum, nisi in casu, uidelicet cum cogitatio animę nō est circa utilia occupata. Cum enim euagatur, & est otiosa ratio, tunc potest ei diabolus offerre imaginē turpem, & uanam: & ideo uolēti malas cogitationes, & imaginationes effugere, sollicitè & diligenter cauendum est, ne contingat aliquando animum a bonis, & ab utilibus cogitationibus reuocari: hoc th̄ difficile est, nisi ei qui solitus est in bonis animum exercere: cui multò facilius, & delectabilius est in bonis uersari cogitationibus, quam sit uiris carnalibus in fœdis, & turpibus imaginibus.

QVAESTIO V.

An dæmones malas affectiones incendere possint?

VTRVM dæmones possint malas affectiones incendere. Et quòd sic, uidetur. Oseæ. vii. Omnes adulterantes sicut clibanus succenitus a coquēte: & Gl. exponit q̄ clibanus est fornicator, & coquens diabolus: ergo

&c. ITEM. Beda. Super Actu. 6. dicit, q̄ diabolus fraudulenta, & callida deceptione animā in affectum malicię trahit: sed hoc nihil aliud est, quam prauā affectionem incendere: ergo &c. ITEM. Diabolus potest carnem nostram commouere, sicut dicitur Iob. 6. Super illud, terra tradita est in manu impii: exponit Grego. ideſt caro in manu Diaboli: si ergo carne commota excitatur stimulus concupiscētię, qui est in nobis, tanquam igniculus prauę affectionis: uidetur quod diabolus possit ī nobis incendere affectionē concupiscentiæ. ITEM. Ignem incendere nō est aliud, quàm igni pabulū ministrare: sed malę imaginationes, & exteriores oportunitates & occasiones sunt fomenta concupiscentiæ: ergo uidetur quòd diabolus hunc ignem concupiscentiæ possit in nobis accendere. ITEM. Calidum potest calefacere, ergo inflammatum pōt inflammare: sed diabolus totus est inflammatus, immo & in eo sunt flammæ, & incentiua uitiorum, sicut dicitur Iaco. ii. & Beda dicit. & Magister dicit in littera: ergo potest diabolus nos ad malum inflammare, ergo & incendere.

AD oppositum. Imago maximè perficitur in affectione, & uoluntate: ergo si diabolus non habet posse super animam inquantum est Dei imago, ergo non uidetur q̄ possit affectionē nostram incendere. ITEM. Libertas arbitrii consistit maximè in affectu, siue in uoluntate: sed liber. arbi. est illud: super quod minimè potest diabolus: ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidetur, quod minimè possit in nostrum affectum: ergo si non potest intellectui cognitionem, uel cogitationem immittere: ergò multò minus affectionem incendere. ITEM. Cogitatus præambulus est ad affectionem: sed quod non potest in dispositionem, non potest in complementum: ergo si diabolus non potest immittere cogitatum, non etiam potest incendere affectū. ITEM. Si pōt malas cogitationes incendere: cum huiusmodi affectiones semper sint culpabiles, continuè posset nos facere peccare, quod nefas est dicere.

EST IGITVR quæstio, quæ differentia sit inter incendere, & immittere? & pro quanto diabolus magis dicitur incensor, quàm immissor? cum econuerso uideatur, cum multo plus sit affici, quam cogitare.

RESOLVTIO.

Possunt quidem at non generando: sed excitando, & subministrando.

RESP. Dicendum, quòd incendere est actus translatus a corporalibus ad spiritualia. In corporalibus autem incendere est non ignem generare, sed potius igni pabulum ministrare, uel applicando ignē combustibili, uel combustibile igni: sic & in spiritualibus. Ignis autem iste concupiscentia est, siue libido peruersa: pabulum istius ignis sunt cogitationes, & affectiones carnales, & terrenæ, & delectationes fœdæ: & ita incendere i spiritualibus non tantùmodo accipitur respectu affectionum, immo & cogitationū: & respectu utrarūque nō dicit actum sicut principaliter agentis: sed solum sicut excitantis, & subministrātis. Quomā igitur diabolus pōt nos ad malas cogitationes, & affectiones excitare: licet non possit eas in nobis sua potestate efficere: ideo rectè, & propriè a sāctis, & a doctoribus sacræ scripturæ incensor dicitur non immissor, & concedendæ sunt rationes ad hoc.

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ diabolus nō pōt super imaginē, nec super libe. arbi. Dicendum, ꝙ non potest sicut agens, & mouens principale: potest tamen sicut suggerens, & inducens: & hoc est quod dicit Damascenus. Violentiā alicui inferre nō possunt, in nobis enim est suscipere eorū immissiones. AD ILLVD, quòd non possit in cogitationē. Dicendum, quòd sicut non potest cogitationem formare, sic nec affectionē principaliter causare, uel mouere: sicut autē potest affectionem incendere, sic etiam cogitationē. AD ILLVD, quod ultimò obiicitur, ꝙ tunc posset facere nos peccare. Dicendum, quòd uerum est, si potentia incendēdi importaret necessitatem, uel præcipuam, & effectiuam potestatem respectu affectionis prauæ: sed (sicut prædictum est) non dicit causam efficientem, sed disponētem, quæ quidem dispositio efficaciā non habet: nisi nos demus ei uigorem ex nostra negligentia, uel consensu.

QVAESTIO VI.

An dæmones scrutari possint secreta conscientiæ nostræ?

VTRVM dæmones possint scrutari secreta nostrę cōscientiæ. Et quòd sic uidetur. Dæmonum officium est accusare, secundum quòd legitur in Apocalip. xii. Proiectus est accusator fratrum, &c. ergo si in iudicio arguemur de secretissimis cogitationibus, uidetur, ꝙ hæ non lateant accusatorem nostrum. ITEM. Peccatum est character bestiæ: secundū quòd insinuatur Apocalip. xiii. Sed unusquisque cognoscit propriū signaculum, ubicumque ponitur: ergo diabolus cognoscit peccatum ubicumque sit: sed nihil est in nobis secretius, quàm sint peccata cogitationum nostrarum, & affectionum: ergo si hæc diabolus potest uidere, secreta conscientiarum nostrarū rimari potest. ITEM. Augustinus. xii. Super Gene. ad literam. Mali angeli cogitationem nouerunt, quia multa prædicunt, quę non prædicerent, si cogitationes non nouissent. ITEM. Hoc uidetur per rationem. Notior est operatio, quàm potentia: & potentia, quàm substantia: quia per cognitionē operationis, & potentiæ peruenitur ad cognitionem substantiæ: sed substantia animæ non potest latere diabolum: ergo nec eius operatio, nec uirtus: ergo si cogitatio, & affectio sunt actiones animæ: ergo non possunt latere dæmonem. ITEM. Substantiæ spirituales (sicut dicit Dionysius) per sui naturam sunt specula: sed sic est in speculo materiali, quòd quando unum obiicitur, niteri, non solùm repræsentat ipsum, sed etiam mouet, quod relucet in ipso: ergo si maioris communicationis sunt specula

scientiæ. Et quòd sic uidetur. Dæmonum officium est accusare, secundum quòd legitur in Apocalip. xii. Proiectus est accusator fratrum, &c. ergo si in iudicio arguemur de secretissimis cogitationibus, uidetur, ꝙ hæ non lateant accusatorem nostrum. ITEM. Peccatum est character bestiæ: secundū quòd insinuatur Apocalip. xiii. Sed unusquisque cognoscit propriū signaculum, ubicumque ponitur: ergo diabolus cognoscit peccatum ubicumque sit: sed nihil est in nobis secretius, quàm sint peccata cogitationum nostrarum, & affectionum: ergo si hæc diabolus potest uidere, secreta conscientiarum nostrarū rimari potest. ITEM. Augustinus. xii. Super Gene. ad literam. Mali angeli cogitationem nouerunt, quia multa prædicunt, quę non prædicerent, si cogitationes non nouissent. ITEM. Hoc uidetur per rationem. Notior est operatio, quàm potentia: & potentia, quàm substantia: quia per cognitionē operationis, & potentiæ peruenitur ad cognitionem substantiæ: sed substantia animæ non potest latere diabolum: ergo nec eius operatio, nec uirtus: ergo si cogitatio, & affectio sunt actiones animæ: ergo non possunt latere dæmonem. ITEM. Substantiæ spirituales (sicut dicit Dionysius) per sui naturam sunt specula: sed sic est in speculo materiali, quòd quando unum obiicitur, niteri, non solùm repræsentat ipsum, sed etiam mouet, quod relucet in ipso: ergo si maioris communicationis sunt specula spiritualia, uidetur quòd quando dæmon intuetur, & aspicit animā, nō solùm ipsam videat, sed omne quod est in ipsa. ITEM. Nihil pōt oculus meus uidere in me, quod non possit uidere oculus alienus: si ergo sic est in oculo corporali respectu rei uisibilis corporalis, pari ratione similiter erit in oculo spirituali respectu cognoscibilis spiritualis; ergo si oculum meum spiritualem non latet secretum conscientiæ meæ: pari ratione, nec oculos Dæmonum.

AD oppositum. iii Reg. 8. Tu solus nosti corda filiorum hominum: non ergo dæmon, uel alius. ITEM. Hierem. xvii. Ego Dominus scrutās corda, & renes: ergo si Dominus hoc sibi attribuit tāquam proprium, uidetur quòd non communicet Diabolo. ITEM. i. Chorint. ii. Nemo scit, quę sunt hominis: ni si spiritus hominis, qui est in illo: sed dæmon, nec est spiritus noster, nec est in nobis: ergo non nouit secreta conscientiæ nostrę. ITEM. Augustinus, in Libro de Eccles. dogma. Internas cogitationes nostras diabolum non uidere, certum est. ITEM. Ratione uidetur. Quia si internas cogitationes cognoscerer, cognosceret & uirtutes: ergo Iob patientiam cognouisset: quod si cognouisset, non tentasset, cum nolit superari; sed tentauit: ergo nec uirtutes, nec cogitationes eius cognouit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RESOLVTIO.

Conuincere possunt, scrutari non possunt: ne dum ipse; sed nec etiam angeli boni.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum: q̃ sicut Deus uoluntati creaturæ rationalis dedit dominium, siue arbitrium, cui nulla potentia præsidet, nisi diuina: sic eius cognitiuæ dedit conscientiæ secretum: cuius secreta, & profunda non penetrat, nisi diuina sapientia.

Hoc in loco animaduertēda est sēt. Scot. dist. 5. huius q. 2. ibi ad arg. 2. q̃nis, vbi videtur tenere, quòd angelus alteri angelo non pōt celare ēs sentiā.

Et ideo dico, q̃ nulla creatura, nec humana, nec angelica pōt conscientiæ humanæ nosse secreta, nisi per signa, uel cōiecturas: uel nisi nouerit Dei reuelatione, aut hoīs denunciatione.

Et quoniā pauca sunt ita secreta, quin prodeant in opera exteriora, uel appareāt per signa exteriora faciei, uel per signa cordis: quod mouetur diuersimodè secundum diuersitatē affectionum: hinc est, q̃ multæ cogitationes, & affectiones nostræ deprehendi possunt a malignis spiritibus, nisi arceantur Dei uirtute: hæc aūt cognitio potius est coniecturæ, quām certæ scientię. Et ideo concedendæ sunt rationes ostendentes, q̃ angelus malus secreta conscientiæ nostræ perscrutari non potest.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur primo in contrarium de accusatoris officio. Dicendum, q̃ non solùm ipse dæmon erit accusator, immo etiā cor nostrū: unde & si de exterioribus uisibilibus accusari possumus a diabolo: de secretis, & occultis non: neutra tamen impunita relinquentur, quia non deerit accusator, & testis. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ peccatum est character diaboli. Dicēdum, q̃ peccatum tunc dicitur esse character, quando scribitur in fronte: hoc autem est cum peccat sine rubore, & publicè, ut iam possit ei dici, Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere: & tunc absque dubio peccatum nostrum cognitum est a diabolo, quia iam non est secretum, sed manifestum. *Iud.* AD ILLVD, quod obiicitur, de Augustino, quòd cogitationes nouerunt. Dicendum, quòd loquitur de cognitione coniecturæ, non certè scientiæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd notior est operatio, quām substantia. Dicendum, q̃ uerum est de operatione extrinseca: de intrinseca autē non habet semper ueritatē. Multæ enim res sūt nobis notæ, quarū uirtutes, & operationes nos latent. Vel dicendum, quòd hoc locum habet in operatione naturali, non in operatione uoluntaria. Operatio enim naturalis secundum quòd naturalis est, ita se naturaliter nata est repræsentare, nec se occultare potest, sicut nec substantia: immo per ipsam manifestatur substantia, dū plus habet de ratione actualitatis, ac per hoc manifestationis, & lucis. In operatione autē uoluntaria secus est. Nam cum substantia se naturaliter repræsentet, sicut naturaliter est, sic se occultarè non potest. Operatio uoluntaria sicut uoluntariè exit in esse, ita & uoluntariè manifestatur, & ita occultari pōt: immo nō manifestatur, nisi homo uelit: talia aūt sunt, quæ latēt in secreto cōscientiæ nostræ: ideo

ideo quāuis diabolus possit uidere aīam, ppria uirtute, tñ nō pōt illā conspicere. AD ILLVD, q̃d obr, q̃ speculū repræsētat aliud speculū, & q̃ sunt in eo cōtenta. Dicendū, q̃ est duplex speculū, quoddā naturale, & quoddā uoluntariū. Speculū naturale sicut naturaliter suscipit, ita & naturaliter reddit, & ita nihil occultat ideo speculū sibi oppositum non solū ipsum, sed ēt oē, q̃ lucet in eo repræsentat. Speculum aūt uoluntariū non est in actu manifestationis eorū, q̃ in se cōtinet, nisi cūhoc facit uolūtas, et tale est speculū spuale: & iō nō est simile. AD ILLVD, q̃d obr de oculo corporali, p hanc ipsā rationē iā patet respōsio. Oculus .n. unus corporalis uidet q̃d q̃d uidet alius, si obiectū sit utrique reuelatum: si aūt uni aperitur, & alteri tegit, unus pōt uidere, q̃d non uidet alius. Quia ergo nullus se sibi nec uult, nec pōt uelare, ḡa sibi sp̃ pr̃sens est: ideo oculū propriū, si q̃d in se est, non pt latere: alienū uero oculū potest subterfugere, & se illi reuelare, quoniā nō est ipsi pr̃sens, nec sup eū potēs: & ideo oēm oculum spuale pōt conscientia nostra latere, excepto se, & illo, q̃ est supra se. *li. 12. ca. 17.* Et ideo dicit Aug. super Gen. ad literā, q̃ sicut substātiæ corporales habēt aliqua uelamēta, ḡbus se alienis aspectibus occultant, sic & in his substantiis spiritualibus suo modo intelligēdū est: hæc est uerborū suorū sniꝫa. Et si tu quæras qūo pōt hoc esse, uel intelligi: cū substātia spiritualis simplex sit & uniformis p totum: & ita uidetur, q̃ qui uidet modicū, nihil latet, & cū uniformis sit, nō pōt esse ibi aliquid occultans, & aliquid occultatum. Dicendum, q̃ obstaculum illud non hēt intelligi p interpositionē alicuius naturæ opaeæ, sicut est in uisu nostro corporeo, uel obscurè, uel minus clare: sed ibi abscondere idē est, quod nolle manifestare. Et licet non sint ibi diuersitates pliearum ex compositione diuersarum naturarum, sunt tamen in anima gradus potentiarum, & statuum, secundum quos quædam dicuntur esse animæ magis intima: utpote, quæ respiciunt potentias superiores, & simpliciores, siue puriores: secundum quas anima magis in seipsā recolligitur, & ei q̃d summe unū est unitur, & simplificatur, & penes has maxime residet conscientiæ secretum: & sic patet solutio obiectorū: ex quibus etiā manifestantur omnia, quæ in litera dicuntur. Hoc solùm autē indiget explanatione, quòd dicit Gennadius, quòd dæmones per energiæ operationem, &c. quid appellet energiam. Et dicēdum, quòd energia dicitur ab en quod est in, & ergon, quod est labor, & mene, quod est defectus, inde energia quasi interior labor, uel interior defectus. Vnde illi dicuntur energumeni, qui interius laborant per uexationem dæmonis interius obsidentis, & animam laborare facientis, & hoc est, quod Gēnadius dicere intēdit.

Cætera patent, quæ in litera dicuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De consequentibus confirmationem Angelorum bonorum quantum ad ordinum distinctionem.

Libr. 1. de cæl. hierar. Cap. 6. Non a Dyoni. sed a Grego. positus ordo in hac enumeratione seruatur. Sup ca put Lu. 15. Ho. 34. eun dē seruat ordinē D. uer. li. 5 de cōs. ad Eu. ge. simi lē ponit explanationem.

POst prædicta superest cognoscere de ordinibus angelorum, quid scriptura tradat: quæ in pluribus locis nouem esse ordines angelorum promulgat, scilicet angelos, archangelos, principatus, potestates, uirtutes, dominationes, thronos, cherubin, & seraphin. Et inueniuntur in istis ordinibus tria terna esse, & in singulis tres ordines, ut Trinitatis similitudo in eis insinuetur impressa; unde Dionysius tres ordines angelorum esse tradit, ternos in singulis ponens. Sunt enim tres superiores, tres inferiores, tres medij. Superiores, seraphin, cherubin, throni: medij, dominationes, principatus, & potestates: Inferiores, uirtutes, archangeli, angeli.

Quid appelletur ordo, & quæ sit ratio nominis cuiusque.

Hic considerādum est, quid appelletur ordo: deinde, utrū ab ipsa creatione fuerit distinctio illorū ordinum. Ordo aūt dicitur multitudo cœlestium spirituum, qui inter se in aliquo munere gratiæ similantur, sicut & in naturalium datorum munere conueniunt. Vt v.g. Seraphin (ut beatus Gregor. ait) dicuntur, qui præ alijs ardent charitate. Seraphin enim interpretatur ardens, uel succēdens. Cherubin, qui præ alijs in scientia eminent. Cherubin enim interpretatur plenitudo scientiæ. Thronus dicitur sedes. Throni autem uocantur, qui tanta diuinitatis gratia replentur, ut in eis sedeat Deus, & per eos iudicia decernat, atque informet. Dominationes uerò uocantur, qui principatus, & potestates transcendunt. Principatus dicuntur, qui sibi subiectis, quæ sunt agenda, disponunt, eisq; ad explenda diuina mysteria principantur. Potestates nominantur hi, qui hoc cæteris potentius in suo ordine acceperunt, ut uirtutes aduersæ eis subiectæ eorum refrenentur potestate: nec homines tantum tētare ualeant, quantum desiderant. Virtutes uocantur illi, per quos signa, & miracula frequenter fiunt. Archangeli, qui maiora nunciant. Angeli, qui minora.

Cur

Cur isthæc nomina eis imposita sint: & unde deprompta.

Hæc nomina illis non propter se: sed propter nos eis data sunt. Qui enim sibi noti sunt contemplatione, nobis innotescunt cognominatione. Et nominantur singuli ordines a donis gratiarum, quæ non singulariter, sed excellenter data sunt in participatione. In illa enim cœlesti curia, ubi plenitudo boni est, licet quędam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter. Omnia enim in omnibus sunt, non quidem æqualiter, quia alij alijs sublimius possident, quæ tamen omnes habent. Cumque omnia dona gratiarum superiores ordines sublimius, & perfectius perceperint, tamen ex præcipuis sortiti sunt uocabula, inferioribus cætera relinquentes ordinibus ad cognominationem: ut Seraphin, qui ordo excellentissimus æstimatur, tam dilectionē, quàm cognitionem diuinitatis, & cętera uirtutum dona cæteris omnibus sublimius, & perfectius percepit: & tamē ab excellentiori dono, ideſt, a charitate nomen accepit ille superior ordo. Maius enim donum est ipsa charitas, quàm scientia. Item. Maius est scire, quàm iudicare: scientia nanque informat iudicium: ideoque secundus ordo a secundo dono, ideſt, cognitione ueritatis appellatus est, scilicet Cherubin: ita & de aliis intelligendum est. Assignatur ergo excellentia ordinum secundum excellentiam donorum: & tamen, sicut Gregor. ait, illa dona omnibus sunt communia. Omnes enim ardent charitate, & scientia pleni sunt: sic & de alijs. Sed superiores alijs excellentius, ut iam dictum est, ipsa acceperunt: a quibus & nominantur: unde Gregor. in illa summa ciuitate quisque ordo eius rei censetur nomine, quàm plenus accepit in munere.

1. Co. 13

Ho. 34. euange liorū. Ibid.

Quæstio ex uerbis Gregorij orta.

Sed oritur hic quæstio talis. Si quisque ordo ab illo dono nominatur, quod plenius possidet, tunc cherubin in scientia præeminet omnibus, quia a scientia nominatur. Sed qui magis diligit, plus cognoscit. Tantum enim (ut tradit auctoritas) cognoscit ibi quisque quantum diligit. Itaque seraphin non solum in charitate, sed etiam in scientia præeminent. Ideoque auctoritas illa sic uidetur intelligenda,

ligenda, ut comparatio non referatur ad omnes ordines, sed ad quosdam, scilicet inferiores. Ille enim ordo non plenius seraphin accepit scientiam in munere, sed plenius alijs ordinibus, qui sunt inferiores. Nec nominatur quisque ordo ab omni re, quam plenius aliis accepit, sed ab aliqua rerum, quas accepit. Vel potest comparatio referri non ad ipsos ordines, sed ad alia dona, nec ad omnia alia dona, sed ad quædam. Sicut enim homines cum plura habeant dona, quædam alijs excellentius possident: ita forte & angeli quibusdam muneribus magis pollent, & alijs quibusdam minus.

Vtrum ordines ab initio creationis ita distincti fuerint.

Iam nunc inquirere restat, utrum & isti ordines a creationis initio ita fuerint distincti. Quod ita fuerint distincti a primordio suæ conditionis, uidetur testimonio auctoritatis insinuari: quæ tradit de singulis ordinibus aliquos cecidisse. De ordine namque superiori Lucifer ille fuit, quo nullus dignior conditus fuit. Apostolus etiam principatus, & potestates tenebrarum nominat, ostendens de ordinibus illis cecidisse: qui cum in malis ministerium exerceant, non tamen penitus nominibus ordinum suorum priuati sunt. Sed non uidetur illud posse stare. Non enim tunc charitate ardebant, nec sapientia pollebant, neq; in eis Deus sedebat: si enim hoc habuissent, nec cecidissent. Non ergo tunc erāt cherubin, uel seraphin, uel throni. Ad quod dicimus, quia ante casum quorundam non erant isti ordines, quia nondū habebant dona, in quorum participationibus conueniunt. Sed quibusdam cadentibus, alijs apposita sunt, eisque qui ceciderunt, collata fuissent eadem dona, si perstitissent. Ideoque scriptura dicit de singulis ordinibus aliquos cecidisse: non quòd fuerint in ordinibus, & postea corruerint, sed quia si perstitissent, eorum aliqui in singulis fuissent ordinibus, qui & in naturæ tenuitate, & in formæ perspicacitate differentes gradus habebant, sicut illi, qui perstiterunt. Alij enim (ut prædiximus) superiores, alij inferiores conditi sunt. Superiores, qui natura magis subtiles, & sapientia magis perspicaces: inferiores, qui natura

Ezech. 28. Eph. 6. Dist. 2. li. Sap. 11. Aug. lib. 4. de gen. ad lit. cap. 32

tura minus subtiles, & intelligentia minus perspicaces facti sunt. Has autem inuisibiles differentias inuisibilium solus ille ponderare potuit, qui omnia in numero, & mensura, & pondere disposuit, ideſt, in seipso, qui est mensura, omni rei modum præfigens, & numerus omni rei speciem præbens, & pondus omnem rem ad stabilitatem trahens, ideſt, terminās, & formans, & ordinans omnia.

Vtrum omnes angeli eiusdem ordinis sint æquales.

Præterea considerari oportet, utrum omnes angeli eiusdem ordinis æquales sint. Ita esse quibusdam placuit, sed non est hoc probabile, nec assertione dignum: quia Lucifer, qui fuit de collegio superiorum, ipsis etiam dignior extitit, qui alijs excellentiores creati fuerant. Ex quo percipitur, quòd si perstitisset, in ordine superiori fuisset, & alijs eiusdem ordinis dignior extitisset. Sicut enim unus est ordo Apostolorum, & alter martyrum, & tamen in Apostolis alij alijs sunt digniores, similiter & in martyribus alij alijs sunt superiores: ita & in ordinibus Angelorum rectè creditur esse.

Quomodo dicat scriptura, decimum ordinem ex hominibus compleri; cum non sint nisi nouem ordines.

Notandum etiam, quòd decimus ordo legitur de hominibus restaurandus. Sed cum non sint nisi nouem ordines, nec plures fuissent, etiam si illi, qui ceciderunt perstitissent, mouentur lectores quomodo scriptura dicat decimum ordinem compleri ex hominibus. Gregorius nanque ait homines assumendos in ordine Angelorum, quorum alij assumuntur in ordine superiorum, qui scilicet magis ardent charitate; alij in ordine inferiorum, qui scilicet minus perfecti sunt. Ex quo apparet non esse de hominibus formandum decimum ordinem, tanquam nouem sint angelorum, & decimum hominum: sed homines pro qualitate meritorum statuendos in ordinibus Angelorum. Quod ergo legitur decimus ordo complendus de hominibus, ex tali sensu dictum forè accipi potest, quia de hominibus restaurabitur, quod in Angelis lapsum est, de quibus tot corruerunt, ut possit fieri decimus ordo. Propter quod Apostolus dicit

Eph. 1.

restaurari

1.Cor.6 & 1. Pet. 1. Cap.

restaurari omnia in Christo, quæ in cœlis, & quæ etiam in terris sunt, quia per Christum redemptum est genus humanum, de quo fit reparatio ruinæ angelicæ: tamen non minus saluaretur homo, si Angelus non cecidisset.

Quod homines assumuntur iuxta numerum stantium, non lapsorum.

Non enim iuxta numerum eorum, qui ceciderunt, sed eorum, qui permanserunt homines ad beatitudinem admittuntur. Vnde Greg. Superna illa ciuitas ex angelis; & hominibus constat, ad quam credimus tantos humani generis ascendere, quantos illic conting it angelos remansisse, sicut scriptum est in Cantico Deuteronomij, Statuit terminos populorum iuxta numerum Angelorum Dei.

Loco ꝙ allega. Deute. 32. Sic legitur secūdū Iterpretes, nō vulgar. edition.

Opinio quorundam adhæc.

A quibusdam tamen putatur, quod homines reparentur iuxta numerum Angelorum, qui ceciderunt, ut illa cœlestis ciuitas, nec suo tum ciuium numero priuetur, nec maiori copia regnet. Quod Augustin. in Eneh. sentire videtur, hoc asserens de hominibus plus saluari, quàm corruit de Angelis, sed non minus, ita dicens: Superna Hierusalem mater nostra, ciuitas Dei nulla ciuium suorum numerositate fraudabitur, aut uberiore etiam copia fortasse regnabit. Neque etiam numerum aut sanctorum hominum, aut immundorum dæmonum nouimus, in quorum locum succedentes filij catholicæ matris, quæ sterilis apparebat in terris, in ea pace de qua illi ceciderunt, sine ullo temporis termino permanebunt. Sed illorum ciuium numerus, siue qui est, siue qui fuit, siue qui futurus est, in contemplatione eius artificis est, qui uocat ea, quæ non sunt tanquam ea, quæ sunt. Ecce aperte dicit, non minus de hominibus saluari, quam corruit de Angelis: sed plus non asserit.

ca. 29. et li. 22 de Ciui. Dei c. 1.

Gal. 4. Esa. 54 Rom. 4

SVpra egit Magister de cōsequentibus ad malorum obstinationē: in hac parte agit de his, quæ consequuntur bonorū confirmationem. Hæc autem sunt duo, scilicet distinctio ordinum, & consequens ministerium: ideo hæc pars habet duas. In prima agit de angelicorum ordinum distinctione. In secunda de angelorum ministerio, & missione infra Distinct. x. *Hæc etiam inuestigandum est, &c.*

Prima pars habet duas partes. In prima agit de distinctione ordinum quantum ad propriam conditionem. In secunda uero quantum ad reparationem, ibi *Notandum etiam, quod decimus ordo &c.*) Prima pars habet quatuor partes. In prima determinat, qualiter angelorū ordines distinguuntur. In secunda qualiter nominantur, ibi. *Hic considerandum est.*) In tertia determinat quod sit huius ordinationis principium, ibi. *Iam nunc inquirere restat &c.*) In quarta uero, & ultima determinat modum ibi. *Præterea considerari oportet &c.*) Secunda uero pars principalis, quæ incipit. *Notādum &c.* duas habet. In prima determinat de reparatione ordinum angelicorum facienda quantum ad gradū: in secūda uero quantū ad numerum, ibi. *Non enim iuxta numerum &c.*)

AD intelligentiam autē eorum quæ in hac parte dōr, primo precedendum est uia narrationis. Secūdo uero uia inquisitionis. Via narrationis autē est diffinitiua, & diuisiua: & ideo oportet hic prænotare quarundā rerum diffinitiones, & diuisiones. Oportet igitur primo uidere quid sit hierarchia. Secundo uero quid angelus. Tertio quid sit ordo angelicus. Quibus pintellectis maxima uia pstabitur nobis ad sequentia terminanda. Sciendum igitur, quod præter diffinitione quid nominis, qua hierarchia dicitur a hierō, quod est sacrū, & archō principatus, quasi sacer principatus, uel ordo ipsius hierarchię. Beatus Dion. tres ponit diffinitiones in lib. de angelica hierarchia quarū prima est hęc. Hierarchia est diuina pulchritudo ut simpla, ut optima, ut consummata, uel ut cō summatiua. Secūda est hęc. Hierarchia est ordo diuinus, scientia, & actio, deiformę (quantū possibile est) similans, & adinditas ei diuinitus illuminationes proportionabiliter in dei similitudinem ascendens. Tertia est hęc. Hierarchia est ad deum (quātū possibile est) similitudo, & unitas, ipsum hns scientię sanctæ, & actionis ducem, & ad suum diuinissimum decorem immutabiliter diffiniens: quantū uero possibile est reformat suos laudatores. Istarū diffinitionū distinctio, & explicatio pōt sic haberi. Quia prima diffinitio ē hierarchiæ icreatę, duę uero sequētes creatę. Differunt aūt, qa prima illarum principaliter attenditur penes egressum a deo: sed ultima penes regressum, licet utrobique tangatur utrumqꝫ. Prima aūt diffinitio, quę est hierarchię icreatę exprimit ipsamq̄ tū ad trinitatem, & unitatem, ita ꝙ nec trinitas piudicat unitati, nec unitas trinitati: sed unitas spectat ad pfectionē trinitatis, & trinitas unitatis. Vt igitur ostendatur ibi esse unitas in trinitate dicit, Hierarchia est diuina pulchritudo. Pulchritudo.n.cō sistit in pluralitate, & æqualitate. sicut dicit Augustin. in libr. de vera re. Vt autem ostendatur ꝙ pluralitas non prǫiudicet unitati, dicit: ut simpla, quia sic est ibi pluralitas, ut tamen non tollatur unitatis simplicitas. Vt autem ostendatur quod unitas nō prǫiudicet trinitati, siue pluralitati

Universidad de Deusto
Biblioteca

tati subiungit. Vt optima, quia sic est in Deo unitas, ut tamen sit summa bonitas, per quã est perfecta communicatio, & sic ꝑ sonarum pluralitas. Postremo, ut ostendat quòd unitas spectet ad perfectionem pluralitatis, & econuerso, subditur, ut cõsummata: in quo signatur quod in trinitate, & unitate consistit omnimoda, & summa perfectio. Secundæ uero diffinitionis intellectus sic potest haberi. Diffinitur enim ibi angelica hierarchia secundum egressum à Deo. Egreditur autem à Deo secundum rationem imaginis, & similitudinis sicut & homo, & ideo in illa notificatione primo describit ipsam hierarchiam egredientem à Deo per modum imaginis, cum dicit. Hierarchia est ordo diuinus, scientia, & actio: ut ordo, idest ordinata potestas respondeat patri, & scientia filio, & actio spiritui sancto, secundũ memoriam, intelligentiam, & uoluntatem. Secundo uero describit quantum ad rationem similitudinis, cum subiungit, Deiforme inquantum possibile &c. quãtum ad actum cum subinfertur. Et ad inditas ei illuminationes &c. Similitudinis enim, siue gratiæ assimilantis actus est sursum ducere, sicut eius origo est deorsum descendere. Tertiam autem diffinitionẽ sic possumus intelligere: describitur enim (ut prædictũ est) angelica hierarchia per regressum ad Deum principaliter. Notatur igitur in prædicta diffinitione hierarchia per regrediens, siue ꝑ regressus eius, primo quãtum ad habilitatem, cum dicit. Hierarchia est ad deum quantũ possibile est similitudo, & unitas. Secundo quantum ad actualitatem, cum dicit: ipsum habes scientiæ sanctæ, & actionis ducẽ. Tertio quantum ad immutabilitatem, cum subiungit: Et ad suum diuinissimũ decorem immutabiliter diffiniens. Quarto ad plenitudinis ubertatem cum subinfert: quantum uero possibile est reformans suos laudatores. in hoc s. quod non solum sibi sufficit, sed etiam propter plenitudinem charitatis & gratiæ potens est alios adiuuare. Et sic patet ex prædictis diffinitionibus quid sit hierarchia tam diuina, quam angelica. Per quarum intellectum elicitur quæda diffinitio magistralis quę competit omni hierarchiæ, licet non uniuoce, quæ talis est. Hierarchia est rerum sacrarum, & rationabilium ordinata potestas, in subditis debitum retinens principatum. Hoc autem non solũ competit hierarchiæ angelicæ, sed etiam ecclesiasticę, uel humanę: de qua nihil ad præsens, sed solum de hierarchia angelica.

ET QVONIAM hęc nõ potest cognosci nisi cognoscatur quid sit angelus: iõ prænotandæ sunt & angeli diffinitiones. Angelus autẽ sic notificatur à Dam. Angelus est substantia incorporea, intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, Deo ministrãs, gratia, non natura immortalitatem suscipiens: Dionysius autẽ aliàs diffinit angelum sic. Angelus est imago dei, manifestatio occulti luminis speculũ clarũ, splendidissimum, immaculatũ incontaminatum, incoinquinatum, suscipiens sicut conueniẽs est, totam speciositatem boniformitatis, & deiformitatis, & in se resplendere faciens bonitatem silentij, quod est in abditis. Differũt aũt hæ duæ notificatiões, q̃a prima describit angelũ q̃tũ ad esse, sc̃da uero non solũ q̃tũ ad esse, sed ẽt q̃tũ ad bene esse. Primę diffinitioni intellectus haberi potest sic. Describitur. n. ibi angelus quantum ad substãtiã, quantum ad uirtutem, quantũ ad operationem: substantia tangitur in eo quod dicitur, angelus est substantia incorporea uirtus: in hoc quod subiungit, intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera: ubi notatur triplex uirtus angelica, scilicet cognitiua, operatiua, & imperatiua. Cognitiua, ĩ hoc quòd dicitur semper mobilis, quia sine fatigatione potest operari: Sed imperatiua, in hoc quod dicitur arbitrio libera, q̃ non oportet distingui ab aliis prædictis in re: sed sufficit quod distinguatur ratione. Operatio uero tangitur, cũ dicitur, deo ministrans. Duratio, cũ subiungitur, gratia, non natura immortalitatem suscipiens. Vocatur autem hic gratia non aliquis habitus gratis datus: sed gratia dicitur gratuita dei institutio. Intellectus autem secundę diffinitionis sic potest haberi. Diffinitur nanque ibi angelus non solum quantum ad esse naturę, sed etiam quantum ad bene esse, & ideo notificatur hic angelus, inquantum habet dei imaginem per naturam, inquantum habet similitudinem ꝑ gratiam, inquãtum habet deiformitatem per gloriam. Ratio autẽ imaginis exprimitur quantum ad duo s. quantum ad id, quod sursum est, & quantum ad id ꝙ deorsum est. Primum tangitur cũ dicit, Angelus est imago dei. secundum cum subiungit, manifestatio occulti luminis. Imago enim est, inquantum dei capax est, & particeps esse potest: sed manifestatio luminis est, in quantum illuminationes, quas suscipit inferioribus ostendit. Similiter quantum ad similitudinem gratię describitur quantũ ad duplicem respectum: ad sursum per positionẽ, ad deorsum per priuationem. Comparatio ad sursum tãgitur cum dicitur, speculũ clarum splendidissimũ: ubi notatur quòd gratia desuper ueniens naturam cõseruat, naturam decorat, naturam confirmat: & quantum ad hęc tria dicit, speculum clarum splendidissimum. Comparatio uero ad id quod deorsum est per modũ priuationis, notatur cum dicit: immaculatum, incontaminatũ, incoinquinatum; per quę tria remouet triplicem fœditatẽ ab angelo, q̃ repugnat gratię. Primo fœditatem actiuam, & hęc est fœditas actualis: & remouetur per hoc quod dicitur, immaculatum. Secundo fœditatẽ ad hęrentem, siue aduenientem, & hęc est fœditas uenialis, & remouetur per hoc quod dicitur, incontaminatum. Tertio remouet fœditatem contractam, & hęc est fœditas originalis, & remouetur per hoc quod dicitur, incoinquinatũ. Similiter deiformitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

mitas gloriæ tangitur secundū duplicem comparationem, scilicet ad id quod sursum est, & ad id quod deorsum est. Ad id qđ est sursum, per hoc quod dicit [susceipiens sicut cōueniens est totam speciositatem boniformitatis, & dei formitatis.] Cōparatio enim ad deum deiformis efficitur, cum speciositatem a deo suscipit. Comparatio uero ad id quod inferius, est notatur, cū dicitur, (& in se resplēdere faciēs bonitatē silentii, quod est in abditis:) hoc autem est dum refulgentiam diuinæ bonitatis, quā ipse habet, ostendit aliis. Hoc autem uocat silentium, quia nemo potest intime deo conjugi, quin in illo quietetur, & quin omnis strepitus exterior quiescat, & iō uocat silētium in abditis. Et sic patet quid sit hierarchia, & qd sit etiam angelus.

TERTIO restat uidere quid sit ordo angelicus. Diffinitur autem sic a Gre. & in litera adducitur hæc diffinitio à Magistro. Ordo est multitudo cælestium spirituū, qui inter se aliquo munere gratiæ similantur: sicut & in naturalium donorum participatione conueniunt. Huius notificationis explanatio in promptu est. Notificatur enim hic ordo quantum ad suum fundamētum, quantum ad suum complementum, quātum ad dispositionem, quæ inter hæc medium tenet locum. Fundamentum tangitur cum dicit. Ordo est multitudo cælestium spirituū: ordo enim fundatur in naturam, Cōplementum uero tangitur ī hoc quod dicit. Qui inter se aliquo munere gratiæ similantur: ordo enim complementū habet a gratia. Dispositio media inter utrū que notatur in hoc quod dicitur, Sicut ī naturalium dōnorū participatione conueniunt: quia meliora naturalia disponunt ad maiora gratuita. Ex prædictis notificantur nobis illa tria, quę prius proposita sunt secundum descriptiones cōuenientes, quas facile esset sc̄m topicum calūniari, & destruere: sed omittendum est: quia ualde parū utile.

POST hæc ad diuisiones procedēdum est. Sunt āt diuisiones tres prænotandæ ad faciliorem explicationem distinctionis angelicorum ordinum. Prima est hæc, hierarchiarū alia supercæleſtis, alia cæleſtis, alia subcæleſtis. Secūda hæc est. Hierarchiarum cæleſtium, alia superior, alia media, alia inferior, siue (ꝙ idem est) alia epiphania, alia hyphania, alia hypophania. Tertia hæc est, qa ordo primæ hierarchiæ triplex est ſ. seraphin, cherubin, & throni. Ordo secundę hierarchiæ similiter triplex est secundum beatum Dion. dominationes, potestates, & uirtutes: secundum Grego. & Bern. dominationes, principatus, & potestates. Similiter tertiæ hierarchiæ triplex est ordo secundum Dion. principatus, archangeli, & angeli: secundum Greg. & Bern. uirtutes, archangeli: & angeli. Primæ diuisionis manifesta est ratio, & intelligentia. Quoniam enim hierarchia non est nisi in substantia intellectuali, hæc autem est triplex, diuina ſ. angelica, & humana: ideo triplex distinguitur hierarchia, & diuina dicitur supercæleſtis, angelica cœleſtis, humana autem subcœleſtis. Secundæ autem diuisionis ratio, et manifestatio est duplex, uel secundum ea, quæ essentialiter respiciunt hierarchiam, quæ sunt ordo, scientia, & actio, uel secundum status, & officia. Si primo modo, sic triplicem oportet esse hierarchiam. Vnam penes scientiam, et hæc est suprema. Alteram penes ordinem, et hæc est media. Tertiam uero penes actionem, et hæc est infima. Prima enim hierarchia principaliter attenditur penes scientiā diuinā, media uero penes potētiā ordinatā, tertia uero penes actionē administratiuā. Si uero secūdum status, et officia, sic similiter oportet esse tres. Nā quędā est status contemplatiuorum, q̄dam actiuorum, qdā prelatorū. Penes statū contēplatiuorū est hierarchia suprema: penes statū actiuorum ē hierarchia infima: penes statum medium ſ. prælatorū assignatur hierarchia media. Tertiæ aūt diuisionis ratio, & exemplificatio ex rōne secūdæ diuisionis habet ortū. Quia enim suprema hierarchia secundum utrunq; modum accipiendi attenditur in scientia, & statu contēplationis, quæ consistit in conuersione ad Deum: ideo cum ad conuersionem necessariō requiratur triplex actus, & triplex donum. ſ. tentionis, cognitionis, & dilectionis: ideo triplex ordo ibi ponitur. Quātum ad perfectam tentionē, est ordo thronorum: quantum ad perfectam cognitionē, est ordo cherubin: quantum ad perfectam dilectionē, ordo seraphin: & hoc patet ex suis interpretationibus. Quia igitur tam prima ratio, quam secunda comprehendit hæc tria: ideo omnes tractatores in hac distinctione cōcordant, scilicit Dionysius, qui distinguit hierarchias penes essentialia: & Gregorius, qui distinguit penes officia. Similiter sub diuisio secundæ hierarchiæ pendet ex duplici rōne præassignata. Dictum enim est, quod secūda hierarchia uno modo accipitur penes ordinem, siue ordinatam potestatē: habet enim substantia ordinari mediante potētia. Perfectio autem uirtutis, siue potentiæ, consistit in tribus, scilicet in præsidendo, & penes hoc attenditur ordo dominantionum. In resistendo, & penes hoc ordo potestatum. Et in operando, & penes hoc est ordo uirtutum. Et ordinantur hi ordines secūdum maiorem dignitatem, & minorem: quia plus est prēsidere, quam repugnare, & repugnare, quàm per se operari posse: ideo rectè sic ordinātur ordines mediæ hierarchiæ a Dionysio, ut primo ponantur dominationes, secundo potestates, & tertio uirtutes. Si autem secunda hierarchia sumatur penes statum medium, scilicet prælatorū, sic similiter tres habet ordines secundum triplicem prælationem angelorum. Præsunt enim angeli angelicis spiritibus, & ibi dicuntur dominationes. Præsunt etiam bonis hominibus, & hi dicuntur principatus. Præsunt etiam dæmonibus, & hi dñr potestates: & sic patet ordo secūdū dignitatē ꝓlationū. Quia. n. plus est præsi

T dere

dere angelis, quã hoibus: & bonis hoibus quam dæmonibus: ideo primò dominationes, secũdò principatus, & tertiò potestates enumerantur a Gregor. & a Bern. Diuisio aũt tertiæ hierarchiæ ex duplici rõne ꝓassignata dependet. Si.n. tertia hierarchia sumatur penes actionẽ ministerialem, sic triplex est ordo angelicus, secundũ quod tripliciter contingit deputari ad regimen alterius, uel ministerium. Quidam.n. sunt angeli ordinati ad regimen Principũ, & hi principatus sunt. Quidã uerò ad regimen multitudinis, & hi dicuntur archangeli. Quidã ad custodiã personæ singularis, & hi dicuntur angeli. Et sic patet etiã ordo, & sufficientia illorũ ordinum: quia plus est ꝓsidere Principi, quã omni genti: Princeps.n. est toti genti. Et plus est deputari ad custodiam multitudinis, quã ad custodiã personæ singularis: & ꝓ istum modum distinguit, & ordinat Dion. Si uerò accipiatur penes operationẽ uitæ actiuæ, sic etiã triplex est ordo secundũ quod triplex est ministerium. Aut.n. ministerium cõsistit in operando, aut docẽdo: & in docendo, aut maiora, aut minora. Primum est uirtutum, secundum archangelorum, tertium angelorum. Et patet ordo, quia plus est facere, quam docere: siue dicere, & reuelare maiora, maius est quã reuelare minora: & penes hunc modum sumpsit distinctionem tertiæ hierarchiæ Greg. & Bern. Ex his appareret rõ harũ diuisionum: apparet ẽt diuersificatio inter Grego. & Diony. Quia.n. diuersimodè distinctionẽ hierarchiarũ considerauerunt: iõ diuisiones ordinũ in ipsis diuersimodè assignauerunt. Sed cũ utrũq; horũ simul non possit esse uerum. s. ꝙ principatus sit de media hierarchia, & infima, & similiter uirtutes, quin confundantur hierarchiæ, & ordines: ꝙritur quod istorum sit uerius, & cui magis inniten-dum sit. Et dicendũ ad hoc, qđ magis innitendũ est dicto Dionysium quia ipse dixit (sicut dixit a Paulo, & ita tradidit, sicut audiuit, tum quia Greg. in confirmatione eorum, q̃ de hac materia dicit, ipsius auctoritatẽ inducit: tum ẽt quia (sicut ex ꝓdictis patet) Diony. distinctionẽ hierarchiarum sumpsit penes ea, q̃ sũt ipsis angelicis �spiritibus intrinseca, & essentialia: & iõ sic ordines distinxit, sicut habent collocari in cœlis. Greg. uerò plus pẽsauit opera, & officia: & ideo sic distinguit secundum quod plus põt ualere ad eruditionem nostrã: nec unus contradicit alteri, nec uerbum alterius retractat: sed alium modum distinguendi assignat, tum ꝓp diuersitatẽ cõsiderationis in principio, tũ ꝓp diuersitatẽ cõsiderationis i fine.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An angeli omnes etiam diuersorum ordinum eiusdem speciei sint?

AD intelligentiam prædictorum, & eorum quæ Magister dicit in litera, ut uia inquisitiua ꝓcedamus, circa ordines angelorum, ꝙruntur nouẽ. Primo, ꝙritur de ordinibus in comparatione ad naturam substratam. Secundò, in comparatione ad causam completiuã. Tertiò, in comparatione ad dispositionem ꝓambulam. Quartò, ꝙritur quantum ad nolationẽ. Quintò, quantum ad reparationem. Sextò, quãtum ad ꝓlationis euacuationem. Septimò, quantum ad numerum. Octauo, in cõparatione ad suum oppositũ. Nono, & ultimo in comparatione ad disparatum.

DE ordinibus angelorum, in comparatione ad naturam substratã, utrum. s. angeli diuersorum ordinum sint diuersarũ ꝙierum per naturam. Et qđ sic, uidetur. Multiplicatio angelorum maximè manifestat diuinam potentiam, & sapientiam, & bonitatem: & maior multiplicatio spectat ad maiorẽ manifestationẽ: sed maior est multiplicatio, quæ est secundum numerum, & speciem, quãm quæ est solum secũdum numerum. Sed in angelis reperitur utraque: ergo angelus differt ab angelo secundum ꝙiem: sed differunt maxime angeli diuersorum ordinum: ergo uidetur, quod distinguãtur secundum ꝙiem. ITEM. Angeli diuersorum ordinum magis differunt, quam angeli eiusdem ordinis i simplicitate, quod est primum attributum: ergo pari ratione, & in personalitatis distinctione: ergo cum angeli eiusdem ordinis saltem differant numero: angeli diuersorum ordinũ differunt plusquã numero: sed maior differentia quãm ea, quæ est secundum numerum, non est, nisi ea, quæ est secundũ ꝙẽm: ergo &c. SI TV DICAS, quod differunt

tam. Secundò, in comparatione ad causam completiuã. Tertiò, in comparatione ad dispositionem ꝓambulam. Quartò, ꝙritur quantum ad nolationẽ. Quintò, quantum ad reparationem. Sextò, quãtum ad ꝓlationis euacuationem. Septimò, quantum ad numerum. Octauo, in cõparatione ad suum oppositũ. Nono, & ultimo in comparatione ad disparatum.

DE ordinibus angelorum, in comparatione ad naturam substratã, utrum. s. angeli diuersorum ordinum sint diuersarũ ꝙierum per naturam. Et qđ sic, uidetur. Multiplicatio angelorum maximè manifestat diuinam potentiam, & sapientiam, & bonitatem: & maior multiplicatio spectat ad maiorẽ manifestationẽ: sed maior est multiplicatio, quæ est secundum numerum, & speciem, quãm quæ est solum secũdum numerum. Sed in angelis reperitur utraque: ergo angelus differt ab angelo secundum ꝙiem: sed differunt maxime angeli diuersorum ordinum: ergo uidetur, quod distinguãtur secundum ꝙiem. ITEM. Angeli diuersorum ordinum magis differunt, quam angeli eiusdem ordinis i simplicitate, quod est primum attributum: ergo pari ratione, & in personalitatis distinctione: ergo cum angeli eiusdem ordinis saltem differant numero: angeli diuersorum ordinũ differunt plusquã numero: sed maior differentia quãm ea, quæ est secundum numerum, non est, nisi ea, quæ est secundũ ꝙẽm: ergo &c. SI TV DICAS, quod differunt magis aliqua differentia accidẽtali, sicut aqua diuersorum fontium, magis quãm aqua eiusdẽ fontis. Obiicitur contra hoc: quia magis differunt in simplicitate essentiæ: sed simplicitas essentiæ non est accidens angelo, cũ nullo modo possit intendi, & remitti in eodem angelo: sed essentialis proprietas: ergo facit essentialiter differre: ergo idem qđ prius. ITEM. Hoc uidetur a simili, Cum sint tria genera uiuẽtium. s. uegetabilium, sensibiliũ, intellectualium in genere eorũ quæ uiuunt uita uegetabili: est ponere diuersitatem non solum secundum numerum, sed etiam secundum ꝙiem, sicut in plantis: & similiter in genere eorũ, quæ participant uitam sensibilem, sicut in animalibus: ergo pari ratione in his, quæ participant uitam intellectualem: sicut in angelicis �spiritibus: si ergo est ibi differentia secundum ꝙiem, cum maximè attendatur angelorum differentia in diuersis ordinibus, patet &c. ITEM. Sicut corpora luminosa sua ueritate decorant cœlum, & tamẽ sunt omnia luminosa, ita angeli suo modo decorãt empyreũ, unde dicuntur astra matutina. Iob. xxxi. Sed cœli luminaria differunt ꝙie non numero solo: quia habent operationes, & impressiones omnino diuersas, & speciales: ergo pari ratione, & angeli, qui sunt ornatus empyrei.

CONTRA. Omne, quod est procul ab origine, dispargitur: & quod approximatur origini, colligitur & unitur: sicut patet in numeris, patet etiam in ſumi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne, & in aliis. Sed angeli sũt proximi causæ originali omniũ. s. Deo: ergo debent habere unitatem: sed non possunt uniri secũdum numerum: ergo debent secundum speciem completam.

ITEM. Contingit reperire spiritualem, siue rationalem naturã coniunctam, & separatam: sed coniuncta nõ est, nisi unius speciei: ergo nec separata.

SI tu dicas, quod hoc uenit ex parte corporis: hoc nihil est: quia nõ anima propter corpus: sed corpus propter animam. Et iterum, quid impediret corpora secundum speciem diuersa fuisse facta ab initio, si congrueret spiritus rationales esse secundũ species diuersas? ITEM. Angelorum multitudo facta est ad illius ciuitatis plenitudinẽ, & decorem: sed in illa ciuitate maximè attenditur unitas, & nexus, & conformitas: ergo cum conformitas unius naturæ faciat cõnexionem in charitate, & ipsam adiuuet propter quod etiam (ut sancti dicunt) Deus uoluit non tantum homines facere similes, sed etiã omnes homines ex uno homine; ergo uidetur, &c.

ITEM. Angelica natura est caput uniuersi: ergo cum caput sit ratione unius speciei, nõ unius individui, & caput & status debet esse in uno sicut archa consummata est in cubito: ergo maxima debet esse unitas: ergo & secundum speciem. ITEM. Ruina angelica reparatur per hominem, qui est idem specie: si ergo competenter & congruè reparatur, uidetur quòd omnes ruentes fuerunt unius speciei: sed de quolibet ordine sunt lapsi: ergo omnes eiusdem speciei.

RESOLVTIO.

Probabile admodum uidetur; angelos omnium ordinum eiusdem speciei esse, tametsi ordinibus, dignitatibus, officijsve impares sint.

RESP. Dicendum, quod circa hoc duplex est opinio, & utraq; probabilis. Vna est, quod in angelis est diuersitas secundũ speciem & etiam secũdùm genera subalterna: ut hierarchia sit quæ si unum genus: & ordines tres faciant species: & ad hoc ponendum uiri sunt tum propter diuinæ bonitatis ostensionem, tũ propter simile in aliis creaturis, tũm etiam propter gradus regtos in ipsis angelis. Cum enim angeli eiusdem ordinis aliquo modo se excedant, uidetur q; angeli diuersorum ordinum, & hierarchiarum adeo se excedãt, quod etiam habeãt in specie, & in genere diuersitatem. Alia positio est: quod angeli oes sunt eiusdem naturæ, tum propter unionẽ illius ciuitatis, tum propter uniuersi perfectionẽ. Licet autem utraque harum positionum habeat probabilitatem: qa tamen per scripturam non innotescit nobis diuersitas operationum: & uidetur quòd illi, qui aggressi sunt hanc materiam determinare (sicut Diony.) diuina inspiratione cognouerint, & officium, & naturam, & ipsi dicũt quod omnia, quæ sunt omniũ in omnibus reperiantur, licet magis excedenter in uno: uidetur magis theologica & probabilis positio (nisi occurrat manifesta auctoritas in contrarium) quòd omnes angeli sint eiusdẽ speciei, sicut & omnes homines.

Et

Et quemadmodum in hominibus sunt gradus, & ordines, & quo ad naturalia, & quo ad officia commissa, siue dignitates, & quo ad gratuita: salua tamẽ unitate speciei: sic intelligendum est in angelis. Vnde concedendæ sunt rationes ad hanc partem inductæ.

AD ILLVD, quod obiicitur de manifestatione. Dicendum, quòd Deus non manifestat bonitatem, nisi saluo ordine sapiẽtiæ ordinantis mundum, & salua proprietate naturæ: similiter salua condecentia, & perfectione ciuitatis supernę. Quoniam igitur creatura cõpletior in mũdo dat ei consummationẽ: ideo una est in specie. Rursus. Quia supremum, & optimum angeli (quod ẽ deiformis intellectus) unus est, nec habet coniunctionem cum inferiori, ideo natura angelica debet eẽ una. Rursus. Quoniam illa ciuitas debet esse unita, & perfectè restaurata, iõ debet esse una: & hæ rationes possunt assignari suo modo circa homines. Si quis autem uellet per hoc ostendere, quòd homines, & angeli essent unius speciei: dicemus quòd angeli non coniunguntur hominibus unitate naturæ, sed obiequio beneficientiæ: & homo similiter angelo, quia ille illũ adiuuat: ille illum reparat: quòd non esset, si essent eiusdẽ naturæ: & ideo utrunque conuenit ciuitati supernæ. AD ILLVD, quod obiicitur de magis, & minus. Dicendum, quod intensio, & remissio secundum proprietates inseparabiles non uariant speciem per se: & aliquando concomitentur diuersitatẽ speciei in his formis, quæ concernunt diuersam mixtionem elementorum: quæ attenditur secundum qualitates actiuas: sicut dicitur calidum in quarto gradu differre a calido in primo. Simpliciter tamen loquendo non habet ueritatem: quod patet, quia maior est intẽsio, & gradus in gratiis, & præmiis, quam in naturalibus proprietatibus: & tamen non differunt specie, sed solum accidente: nec ualet: si non intenditur in eodem, ergo est essentialis: sicut nec de gloria. AD ILLVD, quod obiicitur per simile de aliis uiuentibus, & de luminaribus, patet responsio, quod non est simile, nec in re, nec in ratione. In re non: quia illa habent diuersas operationes specificas: non sic angeli. In ratione non: quia illa sunt ordinata ad diuersas necessitates: angeli uero oẽs ad unum principale. Rursus. In unita contemplatiua unitas, & in actiua multiformitas, & habitatio angelorum est uniformis: & præterea magis distant ab uno, & summo, & summè: ergo &c.

QVAESTIO II.

Angeli natura, an gratia in huiusmodi ordine distinctis sint?

QVAE fit distinctionis ordinũ principalis causa: utrũ scilicet sit a natura, uel a gratia. Et quòd a natura, uidetur per illud quod dicit Magister in littera. Superiores sunt, qui natura sunt magis subtiles, & intelligentia amplius perspicaces: ergo si ordo attenditur secundum sub, & supra: uidetur q; ordo angelorum sit a natura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ITEM. Supra Distinctione iii. In exordio suæ conditionis alii superiores, alii inferiores Dei sapientia constituti sunt: sed quod habuerunt ab exordio suæ conditionis est eis naturale: ergo distinctio ordinum est in eis a natura. ITEM. Quæcũq; Deus facit a primaria conditione, facit in modo, specie, & ordine: ita ꝙ ista sunt naturalia unicuique: ergo nobilissimam creaturam. s. angelicam a primeipio suæ conditionis debuit facere in perfecto modo, specie, & ordine: si ergo, hoc est a natura, quod est eis ab initio inditũ, patet, &c. ITEM. Gratiæ gratum facientis est unire, & assimilari: si ergo qđ est principium unien di, non est principium ordinis distinguẽdi, ut ꝙ distinctio ordinũ non sit a gratia: sed est a gratia, uel a natura: ergo &c.

CONTRA. Hoc obiicitur per distinitionem ordinis, quam Magister ponit in litera. Ordo est multitudo cœlestium spirituũ, qui inter se aliquo munere gratiæ similantur; ergo uidetur ꝙ absque munere gratiæ in angelis non sit ordo. ITEM. Supremus olum ordinũ est ordo seraphin: sed ordo seraphin est ab eminentia dilectionis, & charitatis: ergo primus & principuus ordo est a gratia: si ergo oẽs alii ex illo pendem, uidet ꝙ nullus ordo in angelis sit, sine dono gratiæ. ITEM. Throni dicuntur (sicut dicit Greg.) Quia tãta diuinitatis gratia replentur, ut in eis sedeat Deus: si ergo Deus non dicitur sedere, nec i habitare, ni si p gratiã gratum facientẽ: ergo ordo Thronorum non est, nisi a gratia: ergo pari rõne uidetur de aliis. ITEM. Deus non præfert hominem homini propter naturalia, sed propter merita: ergo si distinctio ordinum est secundum diuinam acceptionem, non est secundum naturalia, sed secundum gratiam.

RESOLVTIO.

Et à natura, & à gratia: à natura tanquam à disponente: à gratia sicut à complente.

RESPON. Dicendum, quòd sicut patet ex diffinitione ordinis supra posita, ordo est a natura, & est a gratia: sed a natura tanquam a præambula dispositione: a gratia tanquam a completiua perfectione. Hoc dico de illis ordinibus, secundum quos attenditur distinctio hierarchiarum in supremis spiritibus: sicut manifestè apparet ex officio, & actione, & nominatione ipsorũ ordinum: inter quos præcipuus ordo est ordo seraphin, qui nominatur ab ardore dilectionis, quæ non est in angelis consummatã, & perfectã nisi per gratiam: & ideo concedo ꝙ ordinum principalis distinctio non potest esse a natura.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium de duplici auctoritate Magistri: quòd per naturam alii aliis sunt superiores. Dicendũ, ꝙ hoc non concludit quòd ordines sint a natura sicut à causa completiua: quia non quælibet superioritas, & inferioritas facit ordinem completum: sed ea solum, in qua consistit certa ordinabilium complementum quantum ad officium, & statum. AD ILLVD, quod obiicitur: quòd modus, & species, & ordo est a natura. Dicẽdũ, ꝙ æquiuocatio est in ordine: ipse in. loquitur ibi de ordine, quo creatura dicitur ordinata p cõparationem ipsius ad finẽ: ordo uerò angelorũ attenditur secũm pcellentiam ipsorũ ordinabiliũ inter se: & hæc cõpleta nõ est inter angelos natura cõsimiles, nisi ꝙ dona gratuita capaciatẽ naturæ cõplentia. AD ILLVD, quod obī, ꝙ gratia unit: ergo ordines nõ distinguit, siue pficit. Dicendũ, ꝙ est loqui de gratia quãtũ ad habitũ, & quantũ ad usum, & quãtũ ad statum. Et si gratia gratũfaciẽs uniat, & conformet quantũ ad habitũ, ꝙa oẽs habitus gratuiti sunt in oibus: distinguit tamen quãtum ad usum, & ordinat quãtum ad statũ: p eo, ꝙ usus diuersificantur in diuersis, & status unius in gratia est excellẽtior statu alterius: & hoc est, qđ facit in habẽtibus consimilẽ gratiã, ordinem, & gradũ: & hoc modo esse in angelis intelligendum est.

QVAESTIO III.

An angeli iuxta maiorem naturalium capacitatem; maiora a Deo recipiant dona gratuita?

DE ipsis ordinibus quantũ ad dispositionẽ pambulã: & cũ hæc sit naturaliũ capacitas & pcellentia: est q̃stio, Vtrũ secundum maiorẽ capacitatẽ naturalium dentur a Deo maiora dona gratuita. Et ꝙ sic, vī p illud, qđ dī Matt. 25. Dedit unicuiq; secundũ propriã uirtutẽ: cõstãs est, ꝙ loquitur ibi de dono, siue dato superaddito naturæ: ergo si secundũ uirtutẽ naturę dedit, vī, ꝙ secundum meliora naturalia sunt & maiora dona gratuita. ITEM. Magister supra Dis. 3. Qui natura magis subtiles, & sapientia plus perspicaces creati sunt, hi maioribus gratiæ muneribus p̃diti sunt: & hoc ipsum dicit in litera: ergo uidetur, ꝙ maior gratia detur secundũ maiora naturalia. ITEM. Adhoc uidetur esse rõ matẽriæ dispositę ad formã: secũm. n. ꝙ dignius & melius disponitur, Deus nobiliorẽ dat formã: ergo cum naturalia sint, sicut dispositiones quędam ad gratuita: quanto quis hẽt meliora naturalia, tãto Deus dabit ei maiora dona gratuita. ITEM. Ratio quare Deus non dat homini gratiã, est ꝙa homo nõ accipit: ergo cum ipse sit sẽmp prõptus, & paratus dona sua liberalissime infundere, & liberalitas eius superexcedat oẽm capacitatẽ uidetur, ꝙ de capacitate naturæ nihil dimittat uacuũ, quãdo qs plene se cõuertit ad Deũ. Et si hoc: restat, ꝙ qui maiora habet naturalia, cũ maioris gratiæ sit capax, maiorem etiam habebit gratiã: & hoc uidetur sonare uerbum Platonis dicentis, ꝙ dedit unicuiq; beatitudinem in quantum capax erat. ITEM. Sicut gratia est dispositio ad gloriam, ita bona natura est dispositio ad gratiã: sed Deus ei, qui habet ampliorẽ gratiã, ampliorem dat gloriam: ergo ei, qui habet meliora naturalia, dat maiora gratuita. SI TV dicas, ꝙ non est ſimile: quia gratia meretur gloriam, nõ sic natura gratiã. Obiicitur tunc: quia qualiscunq; sit comparatio dispositionis, hoc tamen uerũ est: quia gloria perfectè complet naturam, ita ꝙ nul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lus in ea remanet appetitus incõpletus. Si ergo gloria imp̃ler naturæ capacitatẽ: aut natura magis capax magis habebit de gloria, aut non erit glorificara: si ergo secundum maiorem capacitatem naturæ est maioritas gloriæ & quantitas gloriæ respondet quantitati gratiæ: ergo secũdum maiorem capacitatẽ naturaliũ attẽditur maioritas gratię. ITEM. Finis imponit neceſsitatẽ his, q̃ sunt ad finẽ: sed natura facta est p̃ gloria, nõ ecõuerso: si ergo Deus p̃sciens, & p̃destinans facit aĩam adhoc, q̃ eã glorificet: tantam dabit ei naturalium capacitatẽ, quantam scit ei esse daturũ gloriam: aut si ultra tribuatur, faciet aliquid frũstra: quod si hoc est falsum, restat, q̃ capacitas naturæ, & quantitas gloriæ secum commensurãtur: ergo redit idem, q̃ prius.

CONTRA. Eccl. 1. secundũ datum suum præbet illam diligentibus se: ergo uidetur, quod distributio sapientiæ, & gratię nõ pensetur ex parte susceptientis, sed ex parte Dei conferentis.

ITEM. Possibile est eũ, qui melior hẽt naturalia, nihil habere de gratia, & oĩ t̃pe uitæ suæ carere gratia: eũ uero, qui hẽt minora naturalia abundare in gratia: q̃ si hoc uerũ est, ergo nõ est dispẽsatio gratiæ sẽdm mẽsurã naturaliũ. ITEM. Deus dat gratiã homini sẽdm qđ se pparat: ergo si habẽs minora naturalia, frequenter se melius præparat, quã habens maiora: ergo uidet, quod maiora suscipiat dona gratiæ, quãtis minora habeat naturalia. ITEM. Qui meliora hẽt naturalia, frequeter remanet in statu imperfectionis: q̃ uero minora, frequenter assumit statum pfectionis, siue religionis: ergo si maior est gratia in pfectis, patet &c. ITEM. Gratia in nobis nullã potentiam ita principaliter respicit, sicut arbitrii libertatem: sed libertas arbitrii æqualiter est in oĩbus: ergo si maior est gratia in uno, q̃ in alio, non est a natura, sed magis a distributione diuina. ITEM. Distributio gratiæ Dei procedit ex uisceribus pietatis, & misericordiæ: sed misericordię est magis compati ei, q̃ magis miser est, ceteris paribus: & qui magis indiget: si ergo, qui hẽt minora naturalia, magis indiget sustentari a gratia, quã qui hẽt meliora: ergo ubi nulla merita, uel demerita p̃cedunt, Deus ei, qui minora hẽt naturalia, dẽt dare maiorem gratiã: ergo distributio gratiæ nõ est p̃ cise secundum maiorem capacitatem naturę: sed secundum beneplacitum pietatis diuinæ.

RESOLVTIO.

Recipiunt quidem: sed non ita ut naturæ capacitas causa efficiens donorum sit, aut necessitans: sed solum ut congruitatem ponens.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam est notandũ: quod gratiam dare secundum maiorem capacitatem naturaliũ põt intelligi tripliciter. Aut ita q̃ hoc, q̃ est (secundum) dicat efficaciam causalitatis: & sic secundum oẽs falsum est: quia naturalia non sunt causa gratię. Aut ita, quod dicat dispositionem congruitatis: & sic ubi non est obstaculũ, secundũ omnes uerũ est, qa naturalia bona de congruo disponunt ad gratiam. Aut ita, quod dicat dispositionẽ necessitatis: & sic secundũ cõem opinionem est falsum, & a Doctoribus reprobatum: tamen secundum aliquorum opinionem aliquando positum est tanquã uerum. Ratio autem huius positionis fuit ista. Isti.n. ponebant, q̃ gratia nõ erat aliud, q̃ Deus, & q̃ charitas non esset aliud, q̃ S. S. & q̃ intẽsio gratię, uel charitatis nõ erat nisi secundum maiorem depurationem aię, & remissionẽ concupiscentię, quę obsistit ne anima ponit perfectẽ deo uniri: & ideo concupiscentia omnino extincta, aĩa tantũ unitur Deo, quantum eius potest eleuari natura: & tãtam dicitur habere gratiam: & ideo ponebant, q̃ aĩa finaliter, quę meliora habebat naturalia, maiorem haberet gratiam. Sed huius positionis fundamentum improbatum est in Primo Lib. Dist. 17. & amplius improbabitur infra Dist. 26. Ipsa autem positio de se improbabilis est, & contra bonos mores esse uidetur: dum tãtum tribuit ei, qui parum laborat, & parum Deo seruit, quantum ei, qui magis: immo plus: si maiora habeat naturalia, & perseuerat in gratia: quod omnino absurdũ est, & p̃ rationes p̃cedentes improbatum: & ideo cõcedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

Vltima tamen ratio non cogit, quia in distributione gratiarũ, nec capacitas naturæ, nec eius indigẽtia principaliter pẽsatur, sed diuinæ p̃destinationis dispositio, & mẽsura: secundum quã partitur deus mẽsurã fidei, sicut dicit Apost. secundum q̃ in sua prædestinatione mensus est ei.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, q̃ dedit unicuique secundum propriam uirturem. Dicendum, q̃ (secundũ) dicit ibi solummodo causam disponentem de congruo. Et iterum. Virtus ibi nocatur conatus cordis: qui non solum dicit capacitatem, sed etiam actualem præparationem: & ideo auctoritas illa non cogit. AD ILLVD, quod obiicitur de auctoritate Magistri similiter dicendum, q̃ ibi dicit dispositionẽ de congruo: & magis congruam dispositionem dicit circa angelos, q̃ circa hoĩes, de quibus loqtur Magister. Boni enim angeli, qui ad Deum cõuersi sunt, secundũ hoc plus se p̃parauerunt, secundũ q̃ meliora naturalia habuerunt: quia quilibet mouebatur in Deum secundum cordis conatum, cum non haberet retardationem: non sic aũt est in hoĩbus: & ideo illa auctoritas exponi debet, ampliari non dẽt. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ materiæ melius dispositæ imprimit Deus nobiliorem formã. Dicendũ, q̃ non est simile: quia materia disponitur ad formam naturalẽ dispositione, quę est neceſsitas: sed maior capacitas naturaliũ non disponit ad maiorem gratiam dispositione neceſsitatis, sed solũ congruitatis, & quia dispositio congruitatis multis modis põt impediri, siue per oppositũ, siue per maiorem congruitatem, quę potest ex aliquo accidente superuenire in alio: ideo illa ratio non concludit. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd homo non habet gratiam, quia non accipit. Dicendũ, quod uerum est: sed ex hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō sequitur, q̄ ideo habeat gratiam, quia accipit. sicut dicit Anselmus, quia in priuatiuis, & contradictorie oppositis non tenet consequentia in ipso, sed econuerso: & ideo sicut non conceditur, q̄ maiorē habeat gratiā, quia accipit: sic non est concedendum, q̄ maiorem habeat gratiam ex maiori capacitate. Ad illvd; qđ obiicitur, q̄ natura disponit ad gratiam. Dicendum, sicut dicebatur, q̄ non est simile: quia natura non sic meretur gratiā, sicut gratia gloriam. Ad illvd uero, quod subiungitur, q̄ gloria perficit totam capacitatē naturæ. Dicendum, q̄ sicut forma perficit capacitatem materię nō simpliciter, sed prout exigit dispositio superinducta: sic gloria perficit naturam non simpliciter: sed secundū q̄ exigebat gratia, quæ prius lib. arb. data erat. Cū autem sic perficitur, sufficiēter p̄fecta est: quia rectitudo iustitiæ limitat appetitum naturę, ut non ultra appetat, q̄ gratia p̄ meruit, maximè cū plenè sufficiat, quod Deus sibi retribuit. Ad illvd, quod ultimo obiicitur, q̄ capacitas naturæ ordinatur ad gloriam finaliter Dicēdum, q̄ sic ordinatur a Deo, ut tamen p̄supponatur dispositio ex parte uoluntatis. Vnde sicut homo, qui capax erat beatitudinis, & propter beatitudinem factus per deordinationem uoluntatis deputat̄ æternis suppliciis, & perdit gloriam: sic homo, qui maioris beatitudinis capax est, quia non ex totis uiribus suis se disponit ad gratiam, minorem assequitur gloriam, quàm assequatur alius minoris capacitatis, qui magis se disponit ad gratiam. Nec sequitur, q̄ aliquid sit ibi frustra: q̄a ex hoc ostendit Deus quantū possit gratia super naturā. Veruntamen hoc in bonis angelis non habet instantiā: cum enim ex totis uiribus suis se disposuerunt ad gratiam, secundum quòd habuerūt meliora naturalia, data sunt eis maiora gratuita.

Qvaestio IIII.

A quo quisque Angelorum ordo denominatur?

De ordinum nominatione, super quod dicit Greg. q̄ unusquisq; ordo ab eo denominat̄, qđ plenius accepit in munere. Obiicitur autem contra hoc, q̄ quod non contingit cognoscere, nō contingit noīare: sed angelici spiritus sunt nobis ignoti: ergo sunt innominabiles. Si tv dicas, q̄ ipsi se nobis notificandum reuelant: tunc ex hoc sequitur, q̄ uno solo noīe debeāt nominari: sic enim noīamus, sicut cognoscimus: ergo si p̄ reuelationem cognoscimus, oes debemus nominare, & dicere reuelatores: ergo non est ibi ponere noīum distinctiones. Item. A digniori debet fieri denominatio: sed charitas est excellētissimum donū, qđ est in angelis: ergo oes debēt denoīari a charitate: ergo omnes debent dici seraphin. Item. Omnia dona sunt oībus cōia, sicut dicit Greg. & Magister in litera: sed denominatio angelicorum ordinum fit a donis gratuitis: ergo omnia nomina eorum debent esse communia, quemadmodum & dona. Item. Si unusquisque ordo denominatur ab eo, quod plenius accepit in munere, & supremus ordo omnia dona gratiarū plenius accepit, q̄ ordines inferiores: ergo debet denominari ab oībus donis: ergo habebit noīa oīum ordinū, sicut dona. Item. Si dicitur ordo denoīari ab eo, q̄ plenius accepit I munere, aut excessus plenitudinis notatur respectu aliorum ordinū, aut respectu aliorū donorum. Si respectu aliorū ordinum: cum ergo ordo inferior in nullo dono aliquem superiorum ordinum excellat, a nullo dēt denominari. Si uerò dicitur respectu aliorum donorum: tūc aut dona angelorū erūt inæqualia, aut a nullo fiet denoīatio. Sed dona gratiarum in eodem sunt æqualia, sicut infra patebit in Tertio: ergo a nullo donorū poterit denominari inferior ordo. Item. In imagine reformata dilectio adæquatur cognitionis ergo si ordo cherubin denominatur a plenitudine scientiæ, erit in eo similiter plenitudo dilectionis gratuitæ: ergo nomen cherubin, & seraphin eidem ordini angelorum debet attribui, & non aliis. Item. Cū ordo cherubin denominetur a plenitudine scientiæ, aut denominatur a plenitudine scientiæ, aut respectu inferiorum, aut respectu superiorum. Non respectu inferiorum: quia talis in eis non est nobilissima cognitio: denominat̄ ergo a cognitione respectu superiorum: sed hæc cognitio est sapientia: ergo denominatur a plenitudine sapientiæ. Sed sapientia est excellentissimum oīum donorum: ergo cherubin denominatur ab excellentissimo dono: ergo uidetur, quòd sit ordo supremus, uel q̄ dignior ordo non denominetur a digniori nomine. Item. Cū angeli habeant quædam noīa, quæ sunt eis propria, quædam quæ sunt communia, quædam quæ sunt propria, & possunt esse communia: quæritur quæ sit distinctorum nominum ratio, & differentia?

Dist. 36 q. 1.

Resolvtio.

A donis gratiarum & ab eis, quæ quisque plenius accepit.

Respondeo. Ad horum intelligentiam est notandum, q̄ angeli denominari possunt per ea, quæ sunt eis naturalia: nominari etiam possunt per ea, quæ sunt eis gratuita: nominari etiā possunt per aliqua, quæ quodāmodo sunt eis naturalia, quodā modo gratuita. Si denominātur per ea, quę sunt eis naturalia: cū eorum natura nō innotescat nobis in singulari, sed in communi, habent noīari nominibus cōmunib. sumptis a natura, & forma cōi: & hoc dupliciter, uel a cōi remoto, & sic dicuntur cęlestes essentiæ, uel a cōi p̄pinquo, & sic dicuntur cęlestes spiritus. Si autem denominentur secundum dona gratuita: sic quia in ipsis differenter habent statum, & gradū, & ita distinct onem: sic p̄ illam habent ordines nominari noībus propriis; propriis (inquam) siue respectu dęmonum, siue respectu aliorum ordinum, sicut dicuntur seraphin, & throni. Si autē fiat denominatio ab his, q̄ possunt esse, naturaliavno modo accipiendo, & alio modo accipiendo gratuita: sic nomina possunt esse communia, & propria: noīa (inquam) cōia bonis, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

& malis,& ꝓpria bonis, sicut principatus,& potestates. Quę si dicantur a naturali proprietate, conueniunt dæmonibus: si uerò a dono gratuito, conueniunt spiritibus sanctis: uel cõia oĩbus ordinibus: propria uero aliquibus: sicut angeli,& uirtutes. Si.n. dicãtur a naturalibus donis, utpote ab amplitudine sciẽtiæ,& fortitudine potẽtiæ: sic ꝙ hęc duo sunt in omnibus, oẽs possunt dici angeli. s. habiles ad reuelãdũ: oẽs etiã uirtutes. i. fortes ad operandum. Si autem dicantur a dono gratiæ secundum ꝙ sunt ad hæc officia specialiter deputati, .s. ad mysteria reuelanda, & miracula facienda: sic sunt quorundam ordinum nomina propria. Ex his igitur colligitur, ꝙ denominatio angelorum: quantũ ad nomina propria singulis ordinibus, sumpta est a donis gratiarũ secũdum diuersos status, & gradus, in quibus distinguuntur, & ordinantur, sicut prædictum est. In modo autem accipiendi nomina ista tria sunt notanda. Primum quidem, ꝙ unum donum dignius est altero: sic charitas dicitur esse donum excellens inter alia. Secundum uerò est, quòd ordo superior in omnibus donis excellit inferiores. Tertium uerò est, ꝙ denominatio debet fieri a digniori. Secundum hoc igitur cũ nouem sint status, in quibus ordines angẽlici habeant disponi secundũ differentem gratuitorum præcellẽtiam: ordo supremus uendicat sibi nomen a dignissimo dono,& statu: ordo sequens, a dono', & statu magis accedente ad summum,& hæc est plenitudo scientiæ: & sic de aliis descendendo usque ad infimum. Vnde in denominatione consideratur duplex excessus, & doni ad donũ, & ordinis ad ordinem: & istud uult dicere Gregorius, quòd vnusquisque ordo eius reicensetur nomine, quam pleniùs accepit in munere: pleniùs (inquam) respectu inferiorum: nisi donũ illud sit tantæ dignitatis, & excellentiæ, quòd ab eo debeat denominari aliquis ordinum superiorum: sicut patet, quia ordo cherubin plenius accepit charitatem, quàm aliquis inferiorũ ordinum: ab ipsa tamen non denominatur: quia cum sit donum ꝑcellentissimum, excellentissimo ordini appropriatur. His uisis facile est respondere ad obiecta.

Ad illvd enim, quod obiicitur, quòd non sint noti. Dicendum, quòd uerum est de cognitione, quæ est per acquisitionẽ: sed non de cognitione, quæ est per reuelationẽ: qualiter cognouit beatus Paulus, & beatus Ioãnes Euangelista: & ideo ipsi potuerunt denominare, & alios erudire, sicut Paulus erudiuit Dionysium. Omnium tamen angelorum nomina sumpta sunt de Sacra scriptura, sicut seraphin de Esa. 6. cherubin de Psalmis, & de aliis locis scripturæ: throni, de Daniel. 7. dominationes, principatus, potestates, uirtutes, ex diuersis locis Epistolarum Pauli. Angeli, & Archangeli tam ex noui, quam ex ueteris testamẽti diuersis locis. Quoniam igitur Sacra scriptura fuit diuinitus inspirata, non humanitus adinuenta, impositio nominum angelorum potius fuit ex

ex dei reuelatiõe, ꝙ ex humana inuestigatione. Ad Illvd, ꝙ obiicit, ꝙ denominatio dẽt fieri à digniori. Dicendũ, ꝙ non solum hoc attendendum, quòd denominatio rei fiata digniori, sed etiam quòd nomen quod pluribus cõuenit, attribuatur digniori: & ideo quãuis omnes ordines à dono charitatis,& ardoris denominari possent: quia tamẽ donum illud in supremo ordine ꝑcellit, solus ille ordo ab eo debet denominari. Ad illvd, ꝙ obiicitur, quod omnia dona oĩ bus sunt cõmunia. Dicendũ (sicut supra tactum fuit) quod & sit in donis communitas quãtũ ad habitum, est tamẽ distinctio quantum ad statum. Denominatio aũt non solum respicit substantiam habitus: sed etiam prẽcellentiã status. Ad illvd, quod obiicitur, quòd ordo debet denominari ab eo munere, quod plenius accepit. Dicendum, quod hoc non est intelligendum de omni eo quod plenius accepit, sed de eo quod plenius accepit, & est in ipso dignissimum: maximè si ille ordo sit ordo dignissimus: & si ordo sit immediate sequens illum, debet denominari ab eo quod immediate sequitur prẽcellentissimũ donum. & sic consequenter descendendo usque ad infimũ. Et sic patet responsio ad hoc, & ad sequens: qm̃ supremus à supremo debet denominari, ꝙa illud dignissimum est, & plenissime accepit. Infimus uero ab infimo dono: quia cum in omnibus excedatur ab aliis, nomen sumptũ à dono ultimo sibi debet reinqui: non quia illud plenius alius possider, sed quia alii denominati sunt ab eo, quòd plenius possidebant. Et ex hoc consequenter factum est, ut infimus ordo denominaretur ab ĩfimo dono. Et si obiicitur, quod unum donum non est excellentius altero, quia dona sunt æqualia. Dicendum, quòd & si sint ęqualia. intensitiue: nihilominus est tamen in eis prerogatiua alicuius excellentiæ: sicut charitas ab Apo. dr̃ maior esse fide, & spe. Ad illvd, qm̃ obiicit subi maior est cognitio, maior est dilectio. Dicendum, ꝙ uerum ad minus in gloria. Vnde sicut in seraphin est maior plenitudo dilectionis, est ãplior plenitudo cognitionis: nec cherubin dr̃, ꝙa sit in eis amplior plenitudo cognitionis simpliciter, sed respectu inferiorum ordinũ. Ad illvd, quod obiicitur, quòd donum sapientię est excellentissimum. Dicendum, ꝙ sapientia secundum quod est donum excellentissimum, est dicta à sapore non à sapere: & ita includit charitatem: sed sapientia, siue scientia, à qua denominatur cherubin, nominat cognitionem dei, quę & si sit nobilissima cognitio, & ordinata ad affectionẽ, & ideo possit dici sapientia: non tamẽ est ita nobilis ut dilectio, à qua ẽ sapor: & iõ illa rõne in nomine sapiẽtię sit ęquiuocatio. Ad Illvd, uero ꝙ ultimo q̃rit, iã patet responsio ex prædictis.

1. Cor. cap. 13

QVAESTIO V.

An ad singulos ordines angelorum fiat assumptio saluandorum?

De ordinum reparatione. Et quæritur utrum ad singulos ordines angelorũ fiat assumptio

prio

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptio saluandorum. Et quòd sic uidetur. Quia sup illud Psa. 44. Constitues eos principes super omnem terrã: dicit Glo. Elegit pauperes ut exaltaret ad ordines cœli, qui fiunt ex hoibus, & angelis. ITEM. sup illud Ioſue. 1. Omnem locum, quem calcauerit pes uester, &c. dicit Glo. Si diabolum uincere potuero, & meruero, ut deus conterat eum sub pedibus meis: consequenter locum eius in cœlo habebo: ergo si diabolus fuit de excellentissimo ordine (sicut supra monstratum fuit di. 6.) uidetur, q̃ homo possit ascendere ad supremum ordinem angelorũ. ITEM. Ruina angelorum restauranda est, aut superna ciuitas remanebit imperfecta: sed non restauratur ex angelis, quia casus angelorum est irreparabilis: ergo restaurabitur ex hominibus bonis. ITEM. Distinctio ordinum principaliter uenit ex donis gratiarum: sed in uia uidemus, q̃ alĩq assimilãtur seraphin in usu gratiæ, aliqui cherubin, & sic de aliis: ergo si deus retribuit unicuique secundum quòd meruit, uidetur quòd ad diuersos ordines angelorum homines debeãt assumi, & ex eis angelorum ordines restaurari.

CONTRA. Maior est unitas ĩ superna Hierusalẽ, quàm in ecclesia militante: sed nunc in uia ordo hoĩum non admittit intra sui unitatem diuersum in natura: ergo uidetur cum homo differat specie ab angelo, quòd ex angelis, & hominibus nõ debet fieri unus ordo. ITEM. Sicut ordo notat quandam differentiã inter eos, qui sunt ordinum diuersorum: sic ponit quandã conuenientiam inter eos, qui sunt eiusdem ordinis, quod patet ex ipsa diffinitiõe ordinis: sed plus differt homo ab angelo, quàm differat ordo ĩfimus à supremo si ergo angelus superioris ordinis, & infimi non possunt in eodem ordine collocari, multominus de hoĩbus, & angelis idem ordo integrari. ITEM. Corpus nunquam sublimatur ad dignitatẽ spiritus: ergo nunquàm debet ibidẽ collocari corpus humanum, ubi collocatur spiritus angelicus: cũ semper sit minus dignum quãtumcunque gloriosum: si ergo qui conueniunt in ordine, conueniunt in sedium collocatione: uidetur ex hoibus, & angelis eundem ordinem cõstare non posse. ITEM. Angelus in naturali capacitate excellit animam: sed gratia data est angelis secundum suæ naturæ capacitatem, sicut supra dictum fuit, & Magister dicit in litera: ergo cũ nõ possit dari gratia animabus supra suam capacitatẽ, nunquã possunt animæ, & angeli in gratuitis adæquari: ergo nec ex eis idem ordo constitui.

RESOLVTIO.

De quolibet ordine inuenti sunt, qui ceciderunt: ergo & in quolibet restaurari debuerunt angeli per homines: qui licet in natura minorentur ab illis: gratia tamen eisdem coæquantur.

RESP. ad prædictorum intelligentiam est notãdum, quod (sicut prędictum fuit) ad perfectionem ordinis duo concurrunt s. natura, & gratia. Natura tanq̃ fundamẽtum, & dispositio: gratia uero ut complementum, & consummatio. Et quia aliquid tunc dicitur esse secundũ quid, quando est in sola dispositione: tunc esse simpliciter, quãdo est in sua perfectione: cũ dæmones, & angeli in naturalibus cõmunicent, dicitur aliquando dæmones fuisse de diuersis ordinibus angelorum, quamuis nunquàm plene fuerint in aliquo ordine: unde hoc intelligitur secundum quid, non simpliciter. Quia uero hoies possunt ad eminentiã gratię, & glorię, in qua sunt angeli eleuari, põtex hoibus, & angeli idẽ ordo cõstitui: quia quãuis non conueniant in natura, assimilantur tamen: & æquantur in hac gratia, & per hũc modum reparatur angelorum ruina. Et si tu obiicias, quòd non potest esse conformitas in perfectione, ubi non est conuenientia in præambula dispositione. Dicendum, quòd hoc nõ habet locũ in proposito: quia illud uerbum est de dispositione necessitatis, non autem in dispositione solius congruitatis. Concedendum est ergo, quòd sicut de singulis ordinibus alĩ ceciderũt: sic etiã singuli angelici ordines per homines restaurãtur: sicut primæ rationes ostendunt.

AD ILLVD, quod obicit in cõtrariũ, quod ad unitatẽ ecclesiasticam nõ admittit homo rẽ alterius speciei. Dicendũ, quòd non est simile, quia nullum animal inuenire potest homo sibi simile in conformitate rationis: homo autẽ, & angelus in participatione cõmunicant rationis, & (quod plus est) in deiformitate gloriæ: & ideo nõ possunt in eandem societatem, & eiusdem

societatis ordine conuenire: cũ maior sit unitas uoluntatũ quã facierum: & plus facit ad unitatẽ pacis, & societatis, & ordinis conseruandam. AD ILLVD, q̃ obiicitur, q̃ plus differt homo ab angelo, &c. Dicẽdum, quòd uerum est de dissormitate, quæ opponit unitati naturæ: sed nõ est uerum de dissormitate, quæ opponitur unitati gratiæ in statu, & dignitate: unitas autẽ ordinis plus respicit hanc, quàm præcedentem: & ideo illud non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd corpus non sublimatur ad dignitatem spiritus. Dicendum quòd uerum est: sed tamen ex hoc non sequitur, quòd non debeat locari cum angelis. Sicut enim in statu uiæ, & meriti anima sequitur locum corporis, & in terra habitat: cum sit nata esse sursum: sic econtra in statu patriæ, & præmii corpus sequitur locum spiritus & ibidem erit, ubi natus est esse ipse spiritus: non propter se, sed propter cũ, cui cõiungitur: & iõ in eisdẽ sedibus locatur cum angelicis spiritibus, ad quorum dignitatem per gratiam est humanus spiritibus sublimatus. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd angelus habet capacitatem maiorem, quam anima. Dicendum, q̃ ratio illa calumniabilis est, & quantum ad maiorem, & quantum ad assumptionem. Quãuis enim angelus excedat animam in naturalibus secundum comparationem creaturæ ad creaturam: tamen secundum comparationẽ ad trinitatẽ summã, cuius est imago tam angelus, quàm anima: non oportet esse præcellen

Universidad de Deusto
Biblioteca

lentiam, cum magis uideamus humanam naturam exaltatam, quam angelicam, tum per gratiam unionis in Christo, tum ēt per gratiā comprehensionis in Virgine beata. Sed esto, ꝙ si adhuc ista ꝓpositio haberet ueritatē, adhuc remaneret in assumptione dubietas. Cum enim dicitur, quòd angeli susceperūt gratiam secundum capacitatem naturalium: non est intelligendū præcise ita, ꝙ tārā susceperint, quòd plus non potuerunt capere, quia hoc non de facili posset probari, nec auctoritate, nec ratione: sed ita intelligitur, quòd naturalia meliora habentibus, plus datum est de gratia, quàm habentibus minora: quāuis isti, & illi plus possent accipere. Et ex hoc non uidetur, ꝙ anima humana non possit ad æqualitatem cum angelis ascendere: imo absque dubio concedendum est posse: cum in Christo, & beata uirgine uideamus præcellere.

QVAESTIO VI.

An prælatio angelorum euacuabitur post iudicium?

DE ordinibus angelorū quantum ad prælationis euacuationem. Et est quæstio, utrum prælatio, quæ est in ordine respectu ordinis, euacuetur post iudiciū. Et ꝙ sic, uidetur. 1. Cor. 15. Cum euacuauerit omnē principatum, potestatem, & uirtutem: ergo in die iudicii principatus, & potestates, & uirtutes euacuabuntur. ITEM. supra Distin. 6. Et sicut inter bonos quādiu durat mundus angeli angelis, dæmones dæmonibus, homines hominibus præsunt: sed in futuro euacuabitur omnis prælatio. ITEM. Nomina ordinum accipiuntur penes officia ministrandi, ut in pluribus, maximè in his, quæ subiiciuntur: ergo cum cessabit ministerium, cessabit subiectio: ergo & cessabit prælatio. ITEM. Prælatio ordinis ad ordinem est secundum actum illuminandi, & purgandi, & perficiendi: sed post iudicium erit status in completione scientiæ, & gratiæ: ergo non erit ultra illuminatio, purgatio, & pfectio: igitur nec aliqua in ordinibus prælatio.

AD OPPOSITVM. Præcellentia ordinis ad ordinem est secūdum maioritatem, & minoritatem gratiæ: ergo si quāritas gratiæ in angelicis spiritibus nō mutatur, præcellentia ordinis ad ordinem non tollitur, nec euacuatur. ITEM. Angeli statim, ut cō firmati sunt, beati effecti sunt beatitudine perfecta: ergo nihil remāsit in eis, quod esset ex parte. Sed prælatio ordinis ad ordinem fuit in eis, ergo non fuit ex parte: sed nihil euacuatur, nisi ꝙ ex parte est: ergo &c. ITEM. Pulchritudo cōsistit in ordine, & ordo in præcellētia unius ad alterum: & præcellentia ponit prælationem ordinis ad ordinē; ergo si ab angelicis spiritibus tollitur: & pulchritudo. ITEM. Sicut summus ordo denominatur ab eo, quod est sibi inseparabile, sic medii & infimi sed seraphin nunquam desinit esse seraphin: ergo nec principatus desinit esse principatus: ergo nunquā desinet principari: ergo nō cessabit ibi prælationis ordo.

RE-

RESOLVTIO.

Vtique quo ad influentiā, & imperiū unius ad alterū, sed nō quā ad dignitatis excessum

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̄ tripliciter aliquid dicitur pferri alteri. Aut p modum excedentis solū, sicut pfertur aurum, argento. Aut per modum excedentis, & influentis, sicut pfertur cœlestis natura elemento. Aut p modum imperantis, sicut pferur dominus ministro. AD rōnem, aūt perfectæ plationis, ista tria cōcurrunt, ut qui pfertur, natus sit eum, cui pfertur excedere, & in ipsum aliquo modo influere, & eidem præcipere: hoc modo est nunc in platione quæ attenditur inter ordinem, & ordinem in hierarchiis angelicis, & etiā in hierarchia ecclesiastica. In angelis. n. ordo, qui ordini præfertur excedit in naturalibus, & gratuitis: etiā quodāmodo influit purgando, illuminando, & perficiendo, & etiam ministeria cōplenda iniungit. Cū ergo quæritur, utrū cessēt plātio ordinis ad ordinem? Dicendum, ꝙ si intelligatur de platione quantum ad primam conditionem. s. rōne excessus, non euacuabitur, sed manebit: quia ordo excedit ordinem. tam ingratuitis, quam in naturalibus, ita post iudicium, sicut & nunc. Si autem intelligatur rōne duorum sequentium, s. rōne pſidentiæ, & influendo, & imperādo, sic cessabit, & euacuabitur: quia illuminatio, quā dicitur recipere angelus ab angelo, & imperium (si quod est ibi) attenditur p comparationē ad nos, quibus ministrant: non per comparationem ad Deum, in quo quiescunt: & beatitudinis completione perfectè illuminant: & secundum uiam hanc procedunt rationes, & auctoritates, ostendentes quòd post iudiciū cessabit prælatio ordinis ad ordinem. Sic enim dicit Magister, & Apostolus, quod Deus euacuabit prælationem, euacuā do potestatem, & principatum, dum enim tolletur ministeriū, tolletur subiectio, & imperium. AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd platio ordinis ad ordinem attenditur in pcellentia naturalium, & gratuitorum. Dicendum, quod hæc non est tota causa: unde si ex hoc arguat, ab insufficienti arguit. AD ILLVD, quod obiicitur, quod angeli beati beatificati sunt perfectè. Dicēdum, quod licet ex parte uirtutis cōtemplatiuæ perfectam sint beatitudinē assecuti, & illa parte nihil sit in eis ex parte, sunt tamen ad hoc uiatores ratione ministerii: nā quantum ad illā uiam (ut supra dictū fuit) sunt in statu merendi, & ideo adhuc aliquid habent, quod euacuabitur post diem iudicii. AD ILLVD, quod obiicitur, quod pulchritudo consistit in ordine. Dicendum, quod uerum est: nam sicut ab angelis nō tolletur pulchritudo, ita ēt, nec tollet ordo. Sed ex hoc non sequitur, quod non tollatur prælatio, quia prælatio nō tantummodo includit in se præcellentiam, sed etiam præsidentiam, quæ plus respicit indigentiam uiæ, quàm pulchritudinem, & perfectionē patriæ: & ideo cum tollitur prælatio, pulchritudo non minuitur.

AD ILLVD, quod obiicitur, qđ ita est inseparabile ab ordine angelorum, quod est esse principatum sicut esse seraphin. Dicendū, quod principatus secundū, quod noīat ordinem, non dicit præsidentiam actualem, sed donum gratię, uel datum: secundū quod angelus natus est aliis præsidere, & hoc manere potest ablata actuali prælatione: & ideo nō sequitur, desinit principari, ergo desinit eē principatus, ga principatus nō dicit actum, sed habitum, uel statum.

QVAESTIO VII.

An angelorum ordines nouem numero sint, nec ulterius protendi possint?

DE illis ordinibus angelorū quantum ad numerum. Et quæritur, utrum sit status in nouenario, an protendatur numerus usq; ad denarium. Et ꝙ sic, uidetur. Sicut habetur Luc. xv. in parabola de dragma, homo intelligitur per dragmam decimam: sed nō dicitur dragma decima, nisi respectu nouenarii, q̄ est in angelis: ergo si decima dragma reinuenta est, uidetur quod nouē ordinibus decimus ordo adiunctus est. ITEM. Si angelus nūquam peccasset, homo factus esset, & ad beatitudinem peruenisset: sed nō assumeretur ad restaurandos angelorum ordines: ergo si non careret ordine, in aliquo ordine poneretur: sed siue in uno, siue in pluribus, nouē ordinibus adiceretur ordo uiterius. Si ergo ciuitas Hierusalem per Christum perfectè restaurata est, uidetur quod nō sit status ordinū in nouenario, immo ꝙ eis adiciatur saltē decimus ordo. ITEM. Proportio reperitur in numeris: & quia producta sunt secundum debitam proportionē, omnia dicuntur esse producta secundum rationes numerales tam ab Augustino quām a Boet. Si ergo ciuitas supernæ Hierusalem est ciuitas p̄ fectissima, & optime proportionata, uidetur quod numerus ordinum, & graduum eius nō stabit citra eum numerum, in quo est perfectio, & status: sed hic non est nouenarius, sed denarius: ergo uidetur quod saltem usque ad denariū protendatur. ITEM. Beatissima virgo Maria in patria non erit præter ordinem: cum ergo sit supra omnes ordines, per se constituet ordinem, ergo uidetur quod sint ibi plures, q̄ nouem ordines.

AD oppositum. Arguitur sic. Omis ordo reducitur ad aliquam hierarchiam: sed non sunt ibi, nisi tres hierarchiæ, sicut patet ex sufficientia prius assignata, suprema, media, & infima. & q̄libet earum sufficienter completur tripici ordine: ergo non uidetur, quod debeāt esse plures. ITEM. Trinitas manifestatur in oibus creaturis secundum plus, & minus: maximè autem manifestari debet in beatis: sed numerus maximē expressiuus Trinitatis, est ille, qui consistit in Trinitate super se reflexa, sicut sunt tres trini: ergo uidetur quod in tali numero ordines beatorum habent a summa Trinitate instituti. ITEM. Distinctio ordinum est secundum dona gratiarum, sed nullum donum gratię est in hominibus, quod non sit in angelis; ergo nullum ordinem cō stituent

stituēt homines præter ordines angelorum: sed illi non sunt, ni si nouē: ergo non uidetur, quod sit ponere numerum maiorem. ITEM. Si ponitur ordo hominū per se præter assignatos ordines angelorum, cum in omni ordine angelorū sint de hominibus, tunc homines distinguerent se cundum decem gradus: ergo uidetur quod perfectioris numeri sit ordo in hominibus, quām in beatis spiritibus: quod non uidetur, cum ipsi per naturam sint Deo proximiores, & similiores, ac per hoc constitui debeant in ordinis, & numeri nobilissima perfectione.

RESOLVTIO.

Post iudicium addetur alter, & decimus; constituet: qui erit iustorum saluatorum: quique meritis inæqualis cæteris ad angelorum sublimitatē ascendere nequibit.

RESP. Dicendum, ad hoc, qđ quia rationes prædictæ solū sūt congruitatis, & auctoritates super hoc nō inueniuntur expressæ, quod super hoc sunt opiniones uariæ. Quidam namque dicere uoluerunt, quod omnes homines assumerentur ad angelorum ordines: nec essent in illa superna Hierusalem, nisi ordines nouem: & sic competebat ut esset expressa configuratio ad supermundanam hierarchiam, quæ in trinitate consistit: & si angeli steterissent, ad ordines eorum assumpti essent, sicut nunc assumuntur. In hoc tamen differt, quod tunc illa assumptio esset hominum beatificatio solū, nunc autem est hominum beatificatio, & ruinæ angelorum per quandam æquiualentiam repa ratio. Nec obstant rationes ad hoc inductę, quia solum cōgruitatis sunt. Nec illud, quod obiicitur de beata Virgine: quia sicut priuilegium speciale nō est reducendum ad legem communem: sic singularis prærogatiua quæ est in beata Virgine, nō est numerāda cum ordinum distinctione, quæ est secundum legē communem. Et ista opinio satis probabilis esse uidetur. Verumtamen, quia textus euangelicus hoc sonare uidetur, dum hominem decimam dragmam uocat, & Anselmus hoc uidetur innuere in Lib. De casu diaboli, uidetur aliis magis eē probabile, qđ homines per se constituant communiter unum ordinem, quem uocant decimum, respectu nouem ordinum angelorum. Non enim decet (ut dicunt) quod homines assumātur ad ordines angelorum, nisi illi, qui in hac uita eis similes extiterunt. Hi autem sunt uirgines, qui nec nubūtur, nec nubent: ideo soliæ uirgines ad ordines angelorum debet assumi, & ex eis solum ruina angelica restaurari, pro eo quod angelis multum est cognata uirginitas. Sed hæc positio non uidetur esse conueniens, tum quia p̄ decimam dragmam non solum modo corrupti, sed etiam uirgines homines intelliguntur, tum etiam quia multi carne corrupti multis uirginibus præferuntur, ut beata Maria Magdalena, & Petrus Apostolus multis aliis uirginibus masculis, & fœminis absque dubio sunt superiores. Et ideo tertia positio est adhuc, quod supra nouem ordines angelorum addetur ordo decimus

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus ex his, qui in uita ista non peruenerunt ad tantam meritorum excellentiam, ut exaltẽtur ad ordines angelorum: sed meritis Christi saluati decimum tenent gradum, sicut pro eorum salute sol iustitiæ Christus per decem gradus descendit: quod signatum fuit in facto miraculo Ezechiæ quarto Regum xx. Et ista positio uidetur eẽ satis probabilis, rũ propter imperfectionem meritorum, quam habent multi in uia, tum propter perfectionem electorum quãtum ad numerum, quæ erit in Hierusalem superna. Perfectio autẽ maxima in denario consistit, sicut infra dicetur, quando agetur de decalogo, uel decimatione: & ideo positionẽ istam possumus sustinere, quia eam probabilem reddit decimationis signatio, & decimę dragmæ inuentio, & Solis per decem gradus descensio, & ipsius denarii perfectio.

Ad illvd, quod obiicitur, quilibet ordo est in aliqua hierarchia. Dicendum est, quod sicut præter angelicã hierarchiã, est nunc ponere hierarchiam ecclesiasticam: sic præter illas angelicas hierarchias erit intelligere ĩ decimo saluari gradu simul rationem ordinis, & hierarchię: hierarchiæ, inquam, per comparationem ipsorum adinuicem, quia non habebunt omnimodam æqualitatem: sed ordinis p comparationem ad ordines superiores. Ad illvd ergo, qđ obiicitur de expressa repræsentatione summę Trinitatis. Dicẽdum, quod sicut unitas addita nouenario nouenarium non perimit, sed saluat, & ad perfectionem numerum deducit: sic deus ordo ex hominibus constitutus repręsentationem summę Trinitatis ab angelicis spiritibus non tollit, sed salua illa expressa repræsentatione, facit ad supernæ ciuitatis maiorem perfectionem. Ad illvd, quod obiicitur, quod est distinctio secundum dona gratiarum. Dicendum, quod non est secundum dona tantum, sed secundum dona quantum ad statum. Infra autem omnes status ordinum angelorũ adhuc est intelligere statum magis infimum in hominibus, & ita ordine decimum: quãuis ex diuina benignitate, & largitate contingit in gratia homines æquiparari angelis, quibus sunt inferiores per naturam.

Ad illvd, quod obiicitur, qđ tunc erit maior perfectio in hominibus. Dicendum, quod falsũ est, quia hoc nõ est propter maiorem perfectionẽ, sed propter maiorem a Deo elongationem. Infimus.n. ordo inter cẽs magis distat a Deo, sicut primus maximẽ appropinquat: & ga homo pluribus gradibus natus est distare a Deo, quam angelus: licet ex diuina misericordia factus sit ei magis proximus: ideo tenet decimum locum: ut sic ostendatur, quod excellat angelus hominem per naturam: ostendatur etiam nihilominus quantum Deus sibi inuiscerauerit ipsum hominem per misericordiam.

Qvaestio VIII.

An angeli omnes eiusdem ordinis æquales sint?

De ordinibus angelorum in comparatione ad suum oppositum. Et est quæstio, utrum in angelis ordo compatiatur secum æqualitatem. Et quod sic, uidetur per Dionysium. Dicit enim Dionysius, quod illi, qui sunt in una hierarchia æquipotentes sunt: sed qui sunt æquipotentes, sunt æquales: ergo in eadem hierarchia angeli sunt æquales: ergo multo fortius in eodem ordine. Item. Augustinus, De uera religione. In omnibus actibus cõuenientia placet, qua una salua, etiam pulchra sunt omnia: ipsa uero cõuenientia unitatem, æqualitatemque appetit: ergo si in angelicis spiritibus est perfecta pulchritudo ergo conuenientia, & æqualitas: sed non æqualitas inter angelos diuersorum ordinum: ergo inter angelos eiusdem ordinis. Item. Quorum donum, & præmium unum est, ipsa habent æqualitatem: sed donum, & præmium angelorum eiusdem ordinis est unum, & status unus: ergo videtur quod habeãt æqualitatem. Item. Hierarchia angelica, maximè est repræsentatiua supremæ hierarchiæ: sed in illa ordo non excludit æqualitatem: ergo uidetur, quod in hierarchia angelica debeat esse ordo cum equalitate: sed non est equalitas in angelis diuersorum ordinum: ergo in angelis eiusdem ordinis.

Contra. Magister dicit in litera. Sicut in Apostolis alii aliis sunt digniores, ita in ordinibus angelorum creditur rectè esse. Item. Perfectiori modo participatur ratio ordinis, ubi est ordo in omnibus, quam ubi est ordo in aliquibus tantum: sed angeli perfectissimo modo inter cæteras creaturas participant ordinem: ergo non solum inter angelos diuersorum ordinum, sed inter angelos eiusdem ordinis contingit ordinem alignare. Item. Sapientis est ordinare, & magis sapientis magis ordinare: ergo & maximè sapientis in eius effectu nobilissimo est res maximè ordinatas producere: ergo uidetur, quod non solum sit ibi ordo inter angelos diuersorum ordinum, sed etiam inter angelos eiusdem ordinis. Item. Lucifer dicitur fuisse maximus inter omnes angelos: & constat, quod de aliquo ordine fuit: ergo angeli illius ordinis non erant sibi æquales, pari ratione uidetur, quod in aliis ordinibus, alii sunt superiores, alii inferiores.

Arist. 1. Met. in proœmio.

Resolvtio.

Improbabile non est, inter eos gradationem quandam reperiri; et si non tantam, quantum inter eos, qui alterius, & alterius ordinis sunt.

Respondeo. Dicendum, quod sicut in suprema hierarchia propter summam perfectionem reperitur pulchritudo ex perfectissima æqualitate, & similitudine partium, sic in angelica hierarchia reperitur pulchritudo perfecta, in genere creaturę ex quadam gradatione disparium. In his enim duobus modis consistit pulchritudo, & cõuenientia, sicut dicit Augustinus, De uera religione: sed in suprema hierarchia ex sola similitudine, & æqualitate potest esse perfectissima pulchritu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

do: quia in qualibet personarũ æqualiũ est omnimoda, & summa perfectio, in angelica uero hierarchia, quia illi spiritus, qui ordinantur, non habent sigillatim summam perfectionem, necesse est quòd ex quadam conuenienti diuersitate in quadam proportionabili gradatione consurgat quædam conueniẽtia ordinata, & pulchritudo in genere creaturæ perfecta. Et ideo sicut in sãctis intelligimus, quod unus est ordo apostolorum, alter martyrum, alter confessorũ, & sic de aliis, & tamen in his ordinibus est gradatio quædam, nec potest omnimoda reperiri æqualitas, cum de quolibet sancto possit dici. Nou est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi: sic suo modo intelligendum est in spiritibus angelicis: ideo & in eodem ordine ponenda est quædam gradatio, & quidam ordo: licet non sit tãtus excessus, quantus reperitur in angelis diuersorum ordinũ: unde rationes hoc probantes cõcedende sunt, quamuis nõn sint multum cogentes, hoc enim uidetur sentire tam Magister in littera, quam Dionysius, in lib. De angelica hierarchia. Eccl. 44

AD ILLVD, quod obiicitur quod æquipotentes sunt. Dicendum, quod æqualitas illius possit attenditur, uel accipitur secũdũ conformitatẽ cõuersionis, secundũ quã attẽditur distinctio unius hierarchiæ ab aliis, sicut prima hierarchia, & ordines qui sunt in illa accipiuntur penes actum conuersionis in Deum, nõ quia omnino æqualiter conuertantur, sed quia ad hoc indifferenter omnes ordinãtur, & principaliter ab isto actu omnes denominantur. AD ILLVD, quod obiicitur, quod conuenientia facit pulchritudinem. Dicendum, quod (sicut ibidem dicit Aug.) conuenientia non tantum surgit ex æqualitate, sed etiam ex disparium congruenti gradatione: & sic in angelis intelligendũ est esse. AD ILLVD, quod obiicitur, quod habent idem donũ, & præmium. Dicendum est, ꝙ si intelligatur de præmio cõmuni, & increato, quod Deus est, uerum est. Si autẽ intelligatur de beatitudine creata, uel de donis gratiarum quantum ad statum, & dignitatem, & prærogatiuam aliquam, sic nõ habet ueritatem, sic enim quilibet respectu alterius aliquam habet prærogatiuã secundum plus, & minus. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd hæc hierarchia repræsentat summam, &c. Dicendum, ꝙ repræsentat inquantum potest, & cũ in illa suprema hierarchia sit ordo, & perfecta pulchritudo in summa unitate, & æqualitate, & hæc in hierarchia creata non possunt simul coexistere, ꝓpter limitationem creaturæ: & ideo est ibi ponere ordinem, & pulchritudinem cum diuersitate, & quadam disparitate: ut ga non poterat hoc fieri ex unitate, saltem impleretur ex pluriũ diuersitate.

ET HAEC est rõ, quare Deus cum habeat unũ filium, non tũ produxit unũ solum angelum, sed multos: quia filius perfectè implet patrem, & imitatur, ut dicit Augustinus: sed angelus perfecte non exprimit creatorem: ideo

ideo decuit eos creari in magna multitudine, uel in multiformi ordine.

QVAESTIO IX.

An alij præter angelos; conueniat per ordines distingui?

DE ordinibus angelorum in comparatione ad suũ dispatarum. Et est quæstio, utrũ aliis substantiis rationalibus, quàm angelis competat ꝓ ordines distingui. Et quod sic, uidetur. Sicut enim in angelis est præcellentia naturalium, & gratuitorum, ita etiã in animabus rationalibus: ergo si penes hoc attenditur ordo in angelis, pari ratione in animabus exutis. ITEM. Sicut diuina bonitas, & sapientia manifestatur in conditione angelorum, ita etiam in conditione spirituum humanorum: ergo sicut facit angelos in diuersis ordinibus, ita uidetur, quod faciat homines. ITEM. Ad reparationem ruinæ angelicæ ex diuersis ordinibus assumũtur homines: ergo eisdem gradibus, & eisdem ordinibus ordinabuntur in gloria, quibus ordinantur & angeli; ergo uidetur, quod non solum angelis, sed etiam hominibus cõpetat. ITEM. Ordo est nunc in ecclesiastica hierarchia, & ordines uarii, cum tamen ipsa ecclesiastica hierarchia ex puris hominibus constet: ergo uidetur, quod homines nati sunt ordinari.

AD oppositum arguitur sic. Si ita cõpetit ordo hominibus, sicut cõpetit angelis: ergo sicut angelorum beatorum noue ordines assignantur, ita uidetur, quod & hominum: ergo saltem erunt decem & octo, quod tamen nõ ponitur. ITEM. Omnes homines ex uno processerunt; ergo uidetur, quod quãtum est de natura sua sint pares: ergo nõ uidetur, quod hominibus competit ordo per naturam. Quod si tu dicas, quod competit eis ꝓ gratiam. Contra. Gratia præsupponit naturã: ergo & ordo gratiæ, ordinẽ naturæ; ergo si nõ est ordo naturæ, nec gratiæ. ITEM. Ordines angelorum distinguuntur penes uim cõtemplatiuam, & uim administratiuam: sed in animabus exutis non est ponere uim administratiuam; ergo nec ordinum distinctionem. ITEM. Si ponatur ordo in gloria, debet poni ordo correspondens ordinibus repertis in uia: ergo cũ in clero sint multi ordines, in religiosis sunt etiam multæ ordinũ distinctiones, in sanctis etiam multi ordines, ut ordo patriarcharum, prophetarum, apostolorum, &c. uidetur, quòd multo plures essent ordines hominũ, quam angelorum.

RESOLVTIO.

Nequaquam, proprie loquendo. Tametsi ecclesiæ ordinata uideatur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum ad perfectam rationem ordinis concurrant præcellentia naturalium, & gratuitorum sibi correspondentium: in eis solum proprie, & perfectè est ponere ordinum distinctionem, in quibus est hæc duo simul concurrẽtia reperire. Quoniam ergo in angelis gratia correspondet naturæ, & creati sunt in naturaliũ præcellentia, & beatificari in[di]ferenti donorum prærogatiua;

Universidad de Deusto
Biblioteca

hinc est, quòd propriè est in eis & ordo, & hierarchia: maximè cum illa prærogatiua, ita habeat stabilem permanentiam, & distinctionem, quòd nullam admittat confusionem. In hominibus uerò & si sit reperire præcellentiam in naturalibus, & etiam in gratuitis, tamen hæc duo ut plurimum sibi non correspondent: quia ubi melior est natura, frequenter minor est gratia: & qui hodie minor est in merito, cras fortassis erit maior in præmio. Ideo in hominibus secundum statum præsentem non est propriè ordinum distinctio, secundum gratuita, licet aliquo modo secundum auctoritates, & officia, & status professionũ ordinetur ecclesia. Dicendum est igitur, quod propriè, & perfectè in solis angelis ponenda est distinctio ordinum: in hominibus uerò & si aliquo modo reperiatur in præsenti, reperitur imperfectè, & incerte. In futuro uerò quamuis reperiatur stabiliter, non tamen reperitur undique: ut sic oporteat eos, qui præcellunt in gratia, præcellere in natura.

Ex his patet responsio ad rationes ad utranque partem. Rationes autem probantes, ꝙ non solum angelis competit ordo loquuntur de ordine secundum qualemcunque completionem, siue perfectam, siue semiplenam. Rationes uero ad oppositum ostendentes, quod in hominibus non sit ordo, procedunt alia uia: non enim concludunt, quod nullus sit ibi ordo, sed quod ipsa humana natura non habeat tantam ordinum distinctionem, quantam habet angelica: quia hæc habet solummodo per quandam confirmationem ad illam. Illa tamen ratio non concludit, Non est ibi ordo per naturam; ergo non per gratiam. Cum enim non oporteat gratiam adæquari naturæ, non oportet ordinem gratiæ præsupponere ordinem in natura: quamuis gratia præsupponat naturam, tanquam accidens præsupponit subiectum. Et quia gratia nostra conformis est gratiæ angelorum, quãuis natura nostra non sit eiusdem speciei cum eorum natura: ideo si qua in nobis erit ordinum distinctio, attenditur per conformitatem ad ordines angelicos: ideo non oportebit plures, & nouos ordines ex hominibus esse: nisi fortassis decimum, qui ad angelorum perfectionem non poterit peruenire. Hoc tamen, quod nunc dictum est, dubium est: & Magister non uidetur acceptare, quamuis (sicut prædictum fuit) uideatur satis probabile. Nec illa ratio cogit de ui administratiua: quia in distinctione ordinum magis consideratur status gratiæ, quam operatio alicuius potentiæ. Ex his manifesta sunt, q̃ tanguntur in littera.

D'I-

DISTINCTIO X.

De ministerio, & missione angelorum, quantum ad angelos ministrantes.

HOc etiam inuestigandum est, Vtrum omnes illi cœlestes spiritus ad exteriora nuncianda mittantur. Quidam putant aliquos in illa multitudine esse, qui foras pro officio exeunt, alios qui intus
Dan. 7 *semper assistunt: sicut scriptum est in Dan. Millia millium*
Cap. 7. *ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Itẽ Dion. in Hierarchia, quæ sacer principatus dicitur, de prælatione spirituum ait, Superiora illa agmina ab intimis nũ quam recedunt: quoniam ea, quæ præeminent, usum exterioris officij nunquam habent. His auctoritatibus inmittuntur, qui angelos mitti nisi inferiores, inficiantur.*

Isa. 6. Confutatio.

Quibus obijcitur, quod Esaias ait, Volauit ad me unus
Heb. 1. *de seraphin: qui ordo superior est & excellentior: ideoque si de illo ordine mittuntur, non est ambigendum quin etiam & de alijs mittantur. Apostolus quoque ait, Om-*
Io. 6. Extra de Pœnit. *nes sunt administratores spiritus in ministerium missi. His testimonijs asserunt quidam omnes angelos mitti. Nec debet indignum uideri si etiam superiores mittantur: eum et ille, qui creator est omnium, adhæc inferiora descenderit.*

Quæstio.

Hic oritur quæstio, Si omnes mittuntur & nuncij Dei existunt, quare unus tantum, inter nouem ordines angelorum nomine censetur? Ad quod quidam dicunt, omnes quidem mitti, sed alios sæpius, & quasi ex officio iniuncto, qui propriè angeli uel archangeli nominantur: alios uerò rarius mitti, scilicet maiores, causa extra communem dispensationem oborta: qui cum angelorum ministerium susci-
Psalm. 103. *piunt, etiam nomen assumunt. Vnde in Psal. Qui facit angelos suos spiritus & ministros: quia illi natura spiritus sunt, aliquando angeli, idest, nuncij fiunt.*

Putant

Universidad de Deusto
Biblioteca

Putant quidam Michael, Gabriel, Raphael de superiori ordine fuisse.

Et putant illi, Michael, Gabriel, Raphael de superiori ordine fuisse. Michael interpretatur, quis ut Deus? Gabriel, fortitudo Dei: Raphael, medicina Dei, nec sunt ista nomina ordinum, sed spirituum. Et dicunt quidam singulorum horum unius proprie ac singulariter spiritus esse nomen. Alij uerò non unius singulariter, & determinate, sed nunc huius, nunc illius esse nomen, secundum qualitatem eorum ad quæ nuncianda uel gerenda mittuntur: sicut & dæmonum quædam nomina sunt, quæ quidam putant esse unius propria, alij uerò pluribus communia. Diabolus quippe, qui Græcè ita uocatur & criminator interpretatur uel deorsum fluens, Hebraicè dicitur Satan, ideſt, aduersarius. Dicitur & Belial, ideſt, apostata & absque iugo, dicitur etiam Leuiathan, ideſt, additamentum eorum: & alia plura reperies nomina, quæ uel unius spiritus sunt propria, uel pluribus communia.

Gregor. Ho. 14 euang. Ap. 12 Eccl. 11 Esa. 14 Lu. 10. 2. Co. 6 Iob. 40

Quomodo prædicti opinantes auctoritatibus opinioni eorum aduersantibus respondeant.

Qui autem omnes angelos mitti asserunt, prædictas auctoritates Danielis, scilicet & Dionysii ita determinant. Dicuntur superiora agmina Deo assistere, & ab intimis nunquam recedere, non quin aliquando mittantur, sed quia rarissime ad exteriora prodeunt: neque tunc ab intimis recedunt, sed Dei præsentiæ & contemplationi semper assistunt: quod etiam faciunt, qui frequenter mittuntur.

Qui mittantur, & qui non mittantur ex angelis?

Alij uerò dicunt tres ordines supremos, scilicet cherubin, seraphin, & thronos, ita creatori assistere, quod ad exteriora non exeunt: inferiores autem tres ad exteriora mitti: tres uero medios inter utrosque consistere, non modo dignitate uel loco, sed etiam officio: quia præceptum diuinum a superioribus accipiunt, & deferunt ad inferiores. Ideoq; cum supremi mediis, & medij imis, atque hi hominibus præceptum Dei nuncient, merito omnes angeli nominari debent. Et ob id forte Apostolus ait, Omnes spiritus administratorios

Hea. 1. Ca. 13. Esa. 6.

res esse filij, & mitti in ministerium: uel per (omnes) non singulos ordines, sed de inferioribus ordinibus singulos angelos complexus est. Illud uerò, quod Esaias ait, per uerba Dionysii determinant dicentis, Hi spiritus, qui mittuntur, percipiunt horum uocabulum, quorum gerunt officium. Vnde dicunt illum angelum, qui missus est ad Esaiam, ut mundaret & incenderet labia prophetæ, fuisse de ordine inferiorum. Sed ideo dictus est forte de seraphin, quia ueniebat incendere & consumere delicta Esaiæ.

Vpra egit Magister de de cõsequentibus cõfirmationem angelorum, quantum ad distinctionem ordinum: in hac uero parte agit quantum ad ministerium. Et quoniam ministerium respectum habet & ad eũ, qui ministrat, & ad eum cui ministratur: & ideo pars ista duas habet partes. In prima determinat de ministerio angelorũ quãtum ad ipsos angelos ministrantes. In secunda uerò determinat per cõparationem ad homines, quibus ministrant infra Distinct. 11. *Illud quoque sciendum est, &c.*) Prima pars, in qua quærit, quibus angelis competit ministrare, siue mitti, habet tres partes. In prima ponit diuersas opiniones cum suis confirmationibus. In secunda uerò parte mouet dubitationes, & determinat, ibi. *Hic oritur quæstio, si omnes mittantur, &c.*) In tertia uerò parte illas duas opiniones reducit ad quandam concordantiam, formans quasi ex illis duabus opinionem unam inter utranque mediam: ibi. *Alij uerò dicunt, tres ordines supremos, &c.*) Harũ partium subdiuisiones manifestæ sunt in litera.

Q*Vis illi a natura spiritus, &c.*) Contra. Cum non sint tantum boni angeli, sed etiam mali: uidetur, ꝙ Deus non tantum modo bonos spiritus, immo etiã malos mittat. Et hoc uidetur ꝙ illud, quod dicitur 3. Reg. vlti. ubi dominus dixit ad spiritum mendacii, Egredere: & fac ita mi detur enim, ꝙ Deus miserit angelum malum. Et expressius in Ps. 77. super illud. Immissiones per angelos malos: ibi dicit Glo. qđ angeli mali mittuntur. Et expressissime Matt. 8. Mitte nos in porcos. Ad oppositum. Quia cũ intentio malorum angelorum sit perdere oẽs, & Dei intentio sit saluare: nõ uidetur, ꝙ aliquo modo debeat eos mittere, immo potius impedire. Itẽ. Si hos mittit: tunc ergo sunt nuncii domini, ergo debent dici angeli domini: qđ tamẽ non dicit scriptura. Respon. Dicendũ, ꝙ in exercitio quo nos diabolus excitat, duo considerantur: & potestas, & usus. Potestas a Deo ei collata est: usus uerò potestatis non est a Deo præcipiẽte, sed potius permittente. Quoniã igitur missio proprie dicit imperium, & auctoritatẽ: ideo dæmones non dicũtur proprie mitti a Deo, ut

Dub. 1.

angeli,

Universidad de Deusto
Biblioteca

angeli, sed potius dicuntur angeli diaboli: quia a suo principe diriguntur, & ei obedire intendunt. Ad oēs aūt illas auctoritates respondendum est: ꝙ intelliguntur non imperatiuè, sed potius permissiuè.

Dub.2. *Tres uerò medios, &c.*) Innuit Magister, quod medii ordines pceptum diuinum a superioribus accipiunt, & referunt ad inferiores. Contra. Ex hoc uidetur, ꝙ unus angelus mittat alterū: cui concordat expositio Gregor. in Moral. arguens ex eo, quod legitur in Zacharia, ꝙ unus angelus dixit ad alium, Loquere ad puerum illum: ubi dicit Grego. Ad Prophetam angelus angelū mittit: & quem secum gaudere dedero, communiter prospicit, & docet, & erudit. Hoc etiam ꝙ simile probatur tam in dæmonibus, quàm in hominibus, ubi superiores mittunt inferiores. Ad oppositum. Si angeli mittuntur ab angelis: ergo angeli sunt nuncii angelorum, & angelus est minister angeli, & angelus habet auctoritatem super angelum: si ergo solus Deus est, penes quem residet auctoritas, & solius Dei dicuntur angeli ministri, & nuncii, sicut dicitur ī Ps. 103. Qui facit angelos suos spiritus; uidet, ꝙ a solo Deo debeant mitti. Respon. Dicendum, ꝙ mittere dicit auctoritatem: potest igitur dicere auctoritatem principalē, uel potest dicere potestatem aliquo modo, uel auctoritatē subiectam auctoritati principali. Si mittere dicat primam, & præcipuam auctoritatem; sic solius Dei est mittere angelos tam superiores, quàm inferiores; totū enim ministerium angelorum ad diuinam auctoritatē, & eius complendam uoluntatem refertur; & ideo dicuntur nuncii, & ministri solius Dei. Si autē mittere dicat auctoritatem secundo modo: sic unus angelus ab altero potest mitti: sicut dicit Gregor. & ostendunt auctoritates: & sic intelligitur illud uerbum Magistri in litera.

His spiritus, qui mittuntur, &c.) Dub.3. Contra. Hoc repugnat uerbo Dion. Aut enim spiritus mittuntur ad suum officium, aut ad nō suum. Si ad suum: cum ergo denominetur a suo, non debet sortiri aliud nomen, quā propriū. Si ad non suū: ergo usurpat sibi, quod est alienū, & hoc est inordinatum. Respon. Dicendum, ꝙ mitti ad suum officium duplici ter est. Aut ad suum per ueritatē, quia adhoc deputatus est: aut ad suum per appropriationem. Primo modo omnis, qui mittitur, mittitur ad suum officium, ideſt, ad illud, ad ꝙ est idoneus. Secundo modo aliquando mittitur angelus ad perficiendum illius doni usum, quod sibi non appropriatur: ideo nec ab illo secundum primam impositionem nominis denominatur: nihilominus tamen sortitur nomen competens illi dono, ut ostendatur ad quid mittatur.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An boni angeli mittantur?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio circa tria. Prima quæstio est, utrum boni angeli mittantur. Secundò quæritur ad quid mittantur. Tertiò quæritur qualiter illud officium exequantur. Circa primum duo quæruntur. Primò quæritur, utrū aliqui angeli mittantur. Secundò quæritur, utrum omnes mittantur.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, ꝙ angeli mittātur. Luc. 1. Missus est Gabriel angelus a Deo, &c. & in plurib. aliis scripturæ locis. ITEM. Ang. nomen est nuncii, & officii: sicut dicit Gl. supra illud Psa. 103. Qui facit angelos suos spiritus; ergo si uerè & proprie dīr angeli, uerè & proprie sunt nuncii: ergo si nunciorū est mitti: patet &c. ITEM. Quāto aliqs hēt maiorē charitatem, tanto sollicitior est circa eū, quē pōt iuuare: sed angeli habēt pfectam charitatē, & possunt nostrā indigentiam subleuare: ergo uidetur, ꝙ sint soliciti nos adiuuare: sed hoc nō faciunt propria auctoritate, sed Dei: ergo uidetur, ꝙ mittantur a dño. ITEM. Angeli quātum ad statum, & dignitatē sunt medii inter nos, & Deum: ergo uidet, ꝙ ad Deum ferāt petitiones nostras, & a Deo nobis reuelationes referāt diuinas: sed hoc propium nunciorū est: ergo &c.

CONTRA. Frustra mittit quis nunciū, ubi ipse pręsens est, & melius pōt facere ꝙ ie ipsum: ergo si Deus nobis pręsentissimus est, & oīa pōt facere ꝙ seipsum; ergo ad nos frustra mittit angelum: sed ipse nihil frustra facit: ergo &c. ITEM. Deus pater misit filium, & Spiritum sanctū ad ad procurandū nostram salutē: aut ergo sufficienter procuratur salus nostra per filiū, & Spiritū sanctum, aut non. Si non: ergo imperfectus mediator est filius, & etiam S. S. quod profanū est dicere. Si sic: ergo frustra mittitē angelus. ITEM. Cum angelus mittitur ad nos: aut ad nos conuertitur, aut non. Si non: ergo frustra mittitur. Si sic: cum non possit simul, & semel moueri diuersis motibus: ergo desinit esse beatus. ITEM. Videtur ex hoc generari angelo præiudiciū: ꝙa quantuncunq; quis sit feruētis charitatis, feruentius mouetur, quando mouetur in Deum, quā quādo mouetur in proximum: ergo feruentius mouetur angelus cū Deo assistit, quam cū nobis ministrat: sed cum minuitur feruor dilectionis, minuitur dilectio deuotionis: ergo missio angelorū ad nos & minuit in eis feruorem charitatis, & delicias iocunditatis: ergo & in præiudicium eorum. ITEM. Hoc ipsum, uidetur. Anima quāuis habeat plures potentias, tamen quia illæ potētiæ in una substantia simplici radicantur, cum intenditur una, remittitur altera: ergo pari ratione in angelis, cum angelus solicitatur circa ea, quæ sunt uirtutis ministratiuæ, minuitur eius contemplatio: ergo & dilectio. ITEM. Angelus beatus locatur in cœlo empyreo tanquā in loco sibi congruo, & deputato: ergo appetit ibi esse. Si ergo egreditur extra empyreum: aliquis appetitus erit in eo incompletus: ergo uidetur, quòd missio in angelis ponat incompletionē. Si ergo angeli beati sunt in statu omnimodæ perfectionis: uidetur, quod nullo modo competat eis mitti.

Re-

RESOLVTIO.

Angelos mitti, decet diuinam maiestatem: angelica erga nos benevolentia congruit: & parvula nostra charitas deposcit.

RESPON. Dicendum ꝙ absque dubio beati angeli ad nos mittuntur a deo: & si de hoc possint assignari plurimæ rationes, una tamē potissima sumitur ex lege charitatis. Hæc.n. missio concordat, seu competit charitati diuinæ, & charitati angelicę, & humanæ. Charitati diuinæ, quia ī hoc manifestat diuina bonitas quantum nostram salutem diligat, dum nobilissimos spiritus, qui ei intima charitate iunguntur, dirigit, & transmittit ad procurandam saiutem nostram. Et cōpetit etiam charitati angelicæ: cum enim charitatis ardentis sit maximè desiderare aliorum salutem, ob quam etiam dicit dñs sicut dixit Esa. 6. Ecce ego dñe, mitte me: & angeli possint nos iuuare pro eo ꝙ uident nos suo auxilio indigere, & malos angelos indesinēter nos impugnare: ideo ꝙ ad nos mittantur lex exigit charitatis angelicæ. Cōpetit etiam hoc charitati humanę, q̄ quoniam paruula est quamdiu sumus in uia, indiget foueri, & nutriri, & excitari. Et quoniam angeli sunt cōciues hominibus, cum non sint eis iuncti per similitudinem naturæ, quę excitat ad amorem, oportuit iungi per obsequium beneficentiæ: unde rationes ad hoc inductæ concedendæ sunt.

AD ILLVD, quod obiicitur, in contrariū, quòd deus nobis præsens est. Dicendum est, ꝙ quāuis deus sit præsens: tamen propter cęcitatē, & caliginem intellectus nostri, in qua sumus, ipsum cognoscimus, ut absentem. Et quia illi spiritus propter claritatem luminis, & beatitudinis perfectionem semper uidēt deū facie ad faciem, & sunt ei præsentes, quemadmodum illi qui sunt in camera regis, idicāt his, qui sunt exterius, regis uoluntatem: & ad hoc mittuntur a suo domino: sic intelligendum est ī proposito. Nec ualet: dominus per se potest facere, ergo nō debet ad hoc nuncių mittere. Multa.n. potest ille, qui præest, per se facere, quę tamen iniūgit seruo, uel nuncio, ut saluetur in ministerio, & actionibus decēs, & congruus ordo. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ filius, & spiritus sanctus sufficienter procurant saiutem nostram. Dicendum, ꝙ & si sufficienter procurent quantū est ex se, non tamen excludunt nostri arbitrii libertatem. Adiutores enim dei sumus, sicut dicit Apostolus. 1. Cor. 3. & quia nostrum arbitrium pigrum est, & non bene gratiæ cooperatur: iō indiget excitatore: ad hoc autē nullus est magis idoneus quām sit angelus: & ideo conueniens est ut ad nos mittatur, non propter indigentiam procurationis salutis nostrę ex parte filii, uel spiritus sancti: sed propter negligentiam cooperationis ex parte nostri. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd si conuertitur ad nos, non ergo ad deum. Dicendum, quòd illud argumentum peccat dupliciter. Primo quidem: quia non mouetur erga nos nisi propter deum: unde motus eius nō quiescit in nobis, sed nos semp refert

refert ad deū: & ideo motus iste non aufert motum in deum: sed potius disponit ad illum. Alia ēt ratio est: quia quamuis una substantia, unica potentia simul, & semel non possit se conuertere ad diuersa per naturam, potest tamen per dispensationem diuinam, siue per gratiam perfectā, cuiusmodi est gloria: unde angelus simul & semel, & de nobis cogitat, & de deo: Sic etiam erit in beatis. Et per hoc patent duo sequentia. Ad illud de amissione seruoris charitatis, & remissione actionis uirtutis agentis: hoc.n. uerum est, ubi una conuersio impedit alteram, quod quidem nō est in proposito. Et illud satis clarum est intelligere ei, qui potest hoc capere, quomodo anima beatificata simul & semel intelligit multa. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de loco. Dicendum, quòd (sicut in præcedentibus habitum est) locus non debetur angelo propter eius necessitatem, uel indigentiam: sed solum propter quandam congruētiam. Hæc autem congruentia recompensari potest per maiorem: & tūc nullam ponit imperfectionem, uel indecentiam per suuipsius absentiam: & sic est in proposito. Plus enim delectatur angelus implere uoluntatem domini sui, & adiuuando hominē placere deo, quam delectetur esse in empyreo.

Dist. 2. Pars. 2.

QVAESTIO II.

An omnium angelorum sit mitti?

VTRVM omnium angelorū sit mitti. Et uidetur, ꝙ nō. Dan. 7. Millia millium ministrabāt ei, &c ergo ibi sit distinctio inter ministrantes, & assistētes: ergo non omnium est ministrare, ergo nec mitti. ITEM. Dionysius in Lib. de angel. hierar. Superna illa agmina ab intimis nūquam recedunt: quia ea, quæ p̄eminent, usum exterioris officii nūquam habent. ITEM ratione uidetur. Plus distat actus ministrandi ab actu contemplandi, quàm ministeriū a ministerio: & hoc patet, quia penes primam differentiā sit distinctio hierarchiarum, penes secundam sit distinctio ordinum: si ergo secundum diuersos ordines distincta sunt ministeria, ut unus ordo ministeriū alterius ordinis non assumat: uidetur quòd aliqui ordines angelorum in contemplationi assistant, quod ad ministeria complenda non mittantur, nec exeant. ITEM. Maior est ordinatio in hierarchia angelica: quàm sit in ecclesiastica: sed in ecclesiastica ita sunt aliqui intēti contemplationi, quòd non actioni: ergo multo fortius uidetur in Hierusalem superna: ergo nō oium angelorum est mitti.

cap. 13.

A D' oppositum arguitur sic. Primo auctoritate Hebr. 1. Oēs sunt administratorii spūs missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. ITEM Esa. 6. Volauit ad me unus de seraphin: ergo aliquis de ordine seraphin missus fuit ad Esaiam prophetam: sed constat, quòd ordo seraphin est ordo supremus: ergo si ille mittitur, uidetur, quòd oēs alii mittantur. ITEM ratione uidetur. Tantum deus dilexit salutē nostram, ut mitteret filiū & spiritum sanctum: sed non fecit, nisi qđ decebat: ergo si missio ad nos, non derogauit filio,

uidetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidetur quòd non deroget alicui angelo: ergo uidetur omnibus competere. ITEM. De hominibus assumuntur ad omnes ordines angelorum: ergo si quilibet angelus debet restaurationē sui ordinis procurare, & deus debet ad hoc mittere: uidetur, ꝙ omnes angeli aliquando ad nos mittantur. ITEM. Charitas angelorum eminens facit eos solicitari circa salutem nostram, & per hoc ad nos uenire diuina iussione: si ergo in supremis, ordinibus est maxima charitas: uidetur quòd ipsi maxime salutem nostram procurant: ergo & eos maxime debet deus ad nos mittere. ITEM. Promptior est charitas ad adiuuandum, quàm sit nequitia ad nocendum: ergo si ab angelis, qui ceciderūt de omnibus ordinibus, impugnamur: multo fortius uidetur, quòd ab angelis præsistentibus de singulis ordinibus adiuuemur: ergo si ad hoc mittuntur, ut nos iuuēt, patet quod &c.

RESOLVTIO.

Missione interiori omnes; exteriori uero inferiores tantum.

RESP. Ad hoc dicendū, ꝙ (sicut dicit Magister in littera) diuersiæ sunt opiniones propter diuersas auctoritates: quæ uidētur in hac materia sibi cōtrariæ. Vnde quidam adhærentes quibusdam, & intelligentes eas ad literam, alii uero exponentes, formauerūt sibi opiniones uarias. Quidam enim dixerunt, quod soli angeli ultimę hierarchię ad nos mittūtur, & dicunt hoc sensisse Dionysium, nec esse hoc cōtra Apostolum: quia illa distributio quam facit Apostolus, intelligenda est esse accommodata, cum dicit. Omnes sunt administratorii, &c. intelligitur de illis, q̄ sunt de ultima hierarchia. Sed quia ista expositio sensui, & intentioni Apostoli nō concordat: uult enim hoc probare, ꝙ Christus melior est omnibus angelis: non tantum inferioribus, sed superioribus: ideo est opinio secunda, quòd omnium angelorum est mitti: quæ innititur illi auctoritati Apostoli. Et hæc opinio dicit uerbum Apostoli non esse cōtrarium uerbo Dionysii: quia dicit superiora agmina non mitti, aut quia non ita frequenter mittuntur, aut quia nō ex officio competit eis mitti, sicut angelis inferioris hierarchię. Sed q̄a expositio ista uerbi Dionysii uidetur esse ualde extranea: cum ipse dicat, quòd usum exterioris officii nunquā habēt: sed pro indubitanti credendum est esse uerum in hac parte tam uerbū Apostoli, quā uerbū Dionysii: ideo est tertius modus dicendi, per distinctionē utrumq; uerbum saluās, & ad concordiā reducens, & ex illis duobus extorquens ueritatem eliciēs: distinguendo enim oportet in missione. Est enim missio exterior, q̄ est ad nos. Et est missio interior, quæ est ad angelos: sed propter nos. Si de missione exteriori loquamur: sic non competit omnibus angelis, quia non competit superioribus agminibus: sicut dicit Dionysius: quia ea quę præeminent, usum exterioris officii nunquam habent: in quo significat, quòd intelligit de missione exteriori, quæ est ad nos. Si autem intelligamus de missione interiori, quę est ad angelos propter nos: sic mitti cōpetit omnibus quoniam superiores mittuntur ad medios, & medii ad infimos, dum reuelando purgant, & illuminant ea, quę nobis expediūt, & hoc totū est p̄p nos: & ideo signanter dicit Apostolus, missi propter eos: non inquit missi ad eos. Concedendæ sunt, ergo rationes ostendētes, quòd non omnium est ad nos mitti, & patet ex iam dictis respōsio ad uerbum Apostoli.

AD ILLVD, quod obiicitur. 6. Esa. Dicendum, ꝙ angelus missus ad eum nō dicitur esse unus de seraphin, quia esset de supremo ordine: sed quia mittebatur labia eius incendere, & hæc responsio sumitur a Dion. in Lib. de angelica hierar. AD ILLVD, quod obiicitur: ꝙ missio competit filio, ergo cuilibet ordini angelico. Dicendū, ꝙ nō ualet. Missio enim aut est ad redimendum, & ad saluandum, aut est ad ministrandum. Prima est tā tę dignitatis, ꝙ nulli alii pōt eō petere, nisi soli Deo. Secūda uero non est tantæ dignitatis, ꝙ competat agmini supremo.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ angelorū ordines omnes restaurabuntur per homines. Dicendum tam ad hoc, quàm ad duo sequentia, ꝙ reuera omnes angeli sunt nobis in adiutoriū, & oēs nos iuuant, uel mediatē, uel immediatē, siue in ministrādis reuelationibus, siue in perferendis, siue in offerēdis nostris orationibus. Dum enim agmina suprema, quæ sunt nobis necessaria inferioribus agminibus reuelant, dum simul cū illis pro nobis ad Deum interpellant, & petitiones nostras Deo exponūt, non ut Deum instruant: sed ut petitiones nostras igneis suis affectionibus Deo acceptas faciāt, sicut aduocati decoris orationibus aliorum causam defendūt, & ornant, absque dubio magnū auxilium nobis p̄stant: & sic faciunt ad ordinum suorum reparationē, & nihilominus sequuntur charitatis solicitudinem: & efficacius nos adiuuant, quàm alii impugnent.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An angeli mittantur ad accendendum effectum?

CONSEQVENTER quęritur de secundo articulo. s. ad qd mittuntur. Et est prima quæstio: utrum mittātur ad accendendum affectum. Secūdò, utrum mittantur ad illuminandum intellectum.

QVod mittantur ad inflammandum affectum nostrū uidetur. Angelus, qui missus est ad Esa. (sicut dicit Dionysius) dicitur esse unus de seraphin, quia missus ad incendēdum, & inflammandum: sed inflammatio respicit affectum: ergo &c. ITEM. Actus hierarchiarum (sicut uult Dionysius, de angelica hierar.) sunt illuminare, purgare, perficere: ergo si purgatio respicit remotionem sordium, & sordidatio respicit affectū quantum ad concupiscentię uitium, uidetur econtrario, ꝙ angelus mittatur ad inflammādum affectum per amorem sanctum, & mundum. ITEM. hoc uidetur ra-

tione. Bonum secundum q̃ bonum est diffusiuū sui: sed angelus beatus est pfectè bonus: ergo pōt bonitatem suā diffundere. Sed bonum, ut bonum respicit affectum: ergo uidetur, q̃ cum affectus noster secundum susceptionē bonitatis habet pficī, & inflammari, q̃ ad hoc possit, & debeat angelus mitti, ut nostrū affectum inflāmet, & perficiat. ITEM: Nos uidemus in naturalibus, q̃ illud, quod est inflammatum, dum alteri rei inflammabili approximatur, ipsam inflammat: ergo si affectus angelicus est igne diuini amoris inflāmatus, & repletus, & in sua missione nobis approximat: ergo affectus nostros inflammat.

A D oppositū. Arguitur ita. Secundum affectum nostrū potissimè consistit libertas arbitrii: sed nihil, nisi solus Deus potest super libe. arbi. cum sit sub Deo potenti illimum: ergo nulla creatura quantumcūq; nobilis, & q̃ fecta pōt inflammare, uel perficere affectum nostrum. ITEM. Secundum affectum nostrū maxime consistit iustitia, & æquitas: iustitia enim est rectitudo uoluntatis propter se seruata, ut dicit Anselmus: sed solius summæ iustitiæ est uoluntatem nostram rectificare: ergo ipsius solius est affectum inflammare.

Dialo. De lib. ar. c. 9.

ITEM. Secundum rectam inflāmationem affectus cōsistit charitas: ergo si charitas, uel est spiritus sanctus, uel immediatè a Spiritu sancto, inflammatio affectus nostri (ut uidetur) ab aliquo alio non potest esse. ITEM. Secundum affectum nostrū maxime cōsistit animæ nostræ deiformitas: si ergo solius Dei est deiformem efficere, solius Dei est affectum nostrum inflāmare: ergo illud non spectat ad ministerium angeli.

RESOLVTIO.

Mittuntur quidem ad hoc, sed non tanquam causa agentes: sed uelut excitantes, & adiuuantes.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̃ affectum nostrum inflāmari ab aliquo dupliciter pōt intelligi. Aut ita q̃ inflammetur ab aliquo sicut a principali agente, & efficiēte: aut sicut ab excitante, & adiuuante. Et secundum istū duplicem modum intelligendi dupliciter intellexerunt aliqui affectum nostrum ab angelis inflāmari, & per sic: sed primus intellectus est hæreticus, secūdus catholicus. Primum uerò intellectum habuerunt aliqui philosophorum. Posuerunt enim quòd anima esset instrumentum intelligentiæ, & q̃ intelligentia influeret super animam, sicut influit agens super instrumentū: unde dixerunt, q̃ anima triplicem habet operationem: animalem, intellectualem, & diuinam. Animalem ex seipsa, intellectualem ex influentia angelica, & diuinam ex influentia diuina. Sed ista positio est contra ueritatē catholicam, & piam. Qui.n. hoc posuerunt, non intellexerunt libertatem arbitrii, nec animæ dignitatem, nec beatitudinis sublimitatem, qui si intellexissent (sicut beatus Augustinus egregius doctor, qui posuit animā immediatè a Deo compleri, & mouēri, & beatificari) dixissent, ut beatus Augustinus. Vnde beatus

tus Augustinus ubicūq; de mēte loquitur, istum errorem extirpat: ostendens, quòd ita immediatè anima secundum mentem unitur Deo, sicut & mens angelica. Si autem intelligatur secundo modo, sic habet ueritatem: & hoc modo intellexit beatus Dionysi. in lib. de hierarc. & per hunc etiam modum ab angelo dicitur Propheta fuisse incensus. Et per hoc patet responsio ad duo prima obiecta.

AD ILLVD uero, quod obiicitur, q̃ bonum est diffusiuum sui. Dicendū, quod diffusio dupliciter potest esse a bono. Aut per modum multiplicationis: sicut calor, uel lumen dicitur se diffundere. Aut per modum utilis operationis: per quem modum dicitur bonus homo bonitatem suam diffundere, dum ad hoc operatur, & laborat, ut alii bonitatē non ab ipso, sed a Deo suscipiant, & per hunc modū intelligenda est diffusio in bonitate, uel charitate angelica. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd inflammatum iūctum inflammabili inflammat. Dicendum, q̃ verum est, quando illa inflammatio est per eductionem alicuius de materia: ubi enim quod est in actu, pōt educere aliquid, quod est in potentia. Quando uero aliquid habet inflammari per caloris infusionem, non habet ueritatem: quia hoc modo non inflammatur aliquid, nisi per conunctionē sui cum principio caloris, quod calorem natum est infundere: & per hunc modum est inflammari in spiritualibus, ubi flāma est amor diuinus non ex ipsa anima productus, sed potius a Deo infusus: & ideo hūc calorem non potest in nobis angelicus spiritus efficere, quanquā aliquo modo ad eius susceptionem possit nos excitare.

QVAESTIO II.

An angelus mittatur ad illuminandum nostrum intellectum?

VTRVM angelus mittatur ad illuminandum nostrum intellectū. Et quod sic, uidetur. Quia ita dicit Dionysius, in Lib. de angel. hierar. Ordinatio congruæ dilucidationis claritatem primo apparentem, & in copiosis effusionibus excellentissimas manifestat essentias: & per eas, quæ possunt essentiæ, diuinum participant radium. Ex hac litera manifestè colligitur, q̃ Deus nos illuminat mediantibus angelis. ITEM. In Libro de motu cordis, ita diffinitur anima, Anima est substantia incorporea, intellectualis, earum illuminationum, quæ sunt a primo ultima reuelatione perceptiua: ergo inter reuelationem animæ, & Deum, cum percipit illuminationem, cadit ibi alia reuelatio media: sed hæc non est, nisi reuelatio substantiæ angelicæ: ergo uidetur, q̃ anima illuminetur a Deo mediante angelo. ITEM. Angeli sunt lumina spiritualia: sed quia intellectus noster agens lumen est, dum se cōuertit super phantasmata abstrahit, & deputat, & hoc modo illuminat: ergo si angelicus intellectus multo magis in actu est, q̃ noster: ergo multo magis intellectum nostrum possibilem illuminare potest. ITEM. Planum est, quod angeli multa nobis reuelant spiritualia, quæ non sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

nata cadere, & recipi nec in sensu, nec in imaginatione: ergo uidetur, quod immediatè possint intellectui nostro similitudines imprimere: sed talis impressio non potest esse sine illuminatione: ergo &c. ITEM. Angelus dicitur purgare, illuminare, & perficere: ergo si hoc solum conueniret ei per modum excitationis, cū similiter unus homo excitet alterum, uidetur, ꝙ homo diceretur purgare, illuminare, & perficere: quòd si homo non dicitur esse purgator, nec illuminator, sicut angelus, uidetur, ꝙ angelus possit animam a superiori illuminare. ITEM. Multo plus potest angelus beatus, quā diabolus: sed dæmon potest in nobis uarias cogitationes excitare, & ab inferiori suggerere: ergo uidetur, ꝙ angelus illuminatus per gloriam, cum sit anima nostra superior, & illuminosior, ipsam possit a superiori illuminare.

AD oppositum. Augustinus in Lib. 83. q. Mentem dicimus, quæ ita ad imaginem Dei facta est, ut immediatè a prima ueritate formetur: & in pluribus locis dicit, ꝙ inter mentē & Deū nihil cadit medium: ergo cum intelligentia nostra attenditur secundum animæ supremum, uidetur ꝙ non possit illuminari ab angelo. ITEM. Super illud Psalm. Manus tuæ domine fecerunt me, &c. dicit Glos. Deus ꝙ semetipsum irradiat pias mentes: ergo non uidetur, quòd ꝙ angelicum ministerium. ITEM. Facilius est producere formas corporales, quàm sit dare illuminationes spirituales: sed angelus formam naturalem non potest producere tāquam principale agens: sed solum exterius disponere: ergo multo fortius, nec illuminationē spiritualē dare. ITEM. Si angelus illuminat animam, aut illuminat immittēdo ei lumen proprium, aut dando nouum. Si immittēdo lumē proprium: cum lumen suum nō sit extra ipsum: ergo angelus illabitur animæ: quod est solius Dei proprium. Si dando nouū: aut producendo ex aliquo, aut de nihilo. Si ex aliquo: quæro ex quo: quod cum non sit dare, sequitur, quòd angelus producat ex nihilo: & ita, quod sit creator. ITEM. Si angelus illuminat animam, aut per medium, aut sine medio. S. per medium: quæro quid sit illud medium deferens spirituam illuminationem: & cum deferens spiritualem illuminationem nō possit esse, nisi spiritus: inter animam illuminatam, & angelum illuminantem est ponere medium spiritum.

ET ITERVM quæritur: de illo sicut de primo: ergo uel erit abire in infinitum, uel non est ponere medium. Et si immediatè illuminat ipsam animam: ergo uidetur, quòd sit in ipsa anima, & ita illabitur animæ. ITEM. Ita immediatè data est ferri in Deum intelligentia, ut uoluntas: ergo si angelus non potest uoluntatem rectificare: non poterit illuminare intelligentiam. IVXTA hoc quæritur penes quid accipiantur isti tres actus, uidelicet illuminare, purgare, & perficere.

RE-

RESOLVTIO.

Mittitur sed ad inferiorem partionem, nec irradiando, uel deferendo; sed exprimendo, & suggerendo.

RESPONDEO. Ad hanc dicendum, ꝙ animā quo ad superiorem portionem rationis illuminare, solius Dei est proprium, sicut in pluribus locis ostendit Augustinus: quāuis aliqui non intelligētes totius ueritatis principium, posuerunt aliud: uidelicet intellectum nostrum non peruenire ad lumen primum: sed perfici, & illuminari a primo lumine per lumen intelligentiæ medium. Sed hoc est simpliciter tāquam erroneum respuendū, cum multis locis beatus Augustinus ostendat contrarium, & etiam sacra scriptura hoc dicat: sicut Johan. 1. dicitur. Erat lux uera, quæ illuminat, &c. Quæ quidē non est lux creaturæ: sed lux diuinæ sapientiæ, & ueritatis æternæ. In qua hæc animaduertenda sunt, ꝙ est quod intelligit, & quod cætera intelligere facit: sicut uidemus in isto sole materialī respectu sensibilium. Et huius potentissimum signum est: uel fuit, ꝙ intellectus noster in aspectu summi luminis natus est beatificari, nec unquā aliquo potest esse cōtentus, quo usque producatur ad illius clarum aspectum. Animam igitur quo ad supremum partem angelus non potest illuminare: sed quātum ad inferiorem partem rationis posuerunt catholici tractatores animas nostras a beatis angelis per eorum reuelationes illuminari: hoc autem triplicitèr potest intelligi. Vno modo ut intelligatur angelus inferiorem portionem illuminare per modū luminis irradiantis. Alio modo, ut intelligatur illuminare per modum speculi deferentis. Tertio modo, ut intelligatur illuminare per modum linguæ uiuaciter exprimentis. Oēs hi modi, & si aliquo modo sint intelligibiles, cum angelus sit lumē, & speculum, & habeat etiā spiritualis interpretationis, siue locutionis officiū, sustineri possunt. Tertius tamen modus intelligibilior est. Non enim multum benè apparet quando angelus irradiat, nec quomodo se offerat aspectui animæ: sed hoc satis intelligibile est quando angelus possit animæ, quod concepit suggerere. Et sicut doctor dum exterius loquitur incitat intellectum, & uiam parat ad intelligendum, & uiua, & efficax locutio quādam sua uiuacitate ad intellectum nostrum habet ingressum, dum sonat per aures corporis exterius, ratione cuius etiam libentius audit homo bonum clericum, cuius sermo est efficax, & uiuus, cum habeat aliquid latentis energiæ uiuę uocis actus, ut dicit Hieronym. sic & suo modo intelligendum est, ꝙ angelus hoc possit facere interius, & sic illuminare non lumen infundendo, nec solum offerendo sicut obiectum uel speculum, sed etiam uiuaciter excitando, sicut doctor exterior, & adhuc efficaciori modo.

HIS uisis patet responsio pro magna parte ad obiecta ad utramque partem. Nam rationes ostendentes, quòd angelus non potest intellectum nostrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum illuminare: loquuntur de intellectu quantum ad superiorem portionem. i. meremq; & de illuminatione, quæ quidem est per luminis infusionem, & hoc solius Dei proprium est, sicut prædictum est: unde rationes illæ concedendæ sunt.

AD ILLVD uero, quod obiicitur de Dionysio. iam patet respõsio. Dico enim, q̃ loquitur de illuminatione secundo modo, nõ primo. AD ILLVD, quod obiicitur, de illa diffinitione animæ. Dicendum, q̃ ultima, uel secunda reuelatione dicitur anima illuminationes a Deo percipere, non quia angelus cadat mediũ inter Deum, & animam per modum influentis: sed quia perfectius, & nobilius illuminatur a Deo angelus, quam anima per naturam: & ideo dicitur ista illuminatio secunda, non ordine causalitatis, sed dignitatis.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̃d angeli sunt lumina. Dicendũ, quod uerum est: sed nõ ideo dicuntur lumina, quia lumen suũ diffundant exterius in alia, sed quia intra se nitent. Non enim est simile de corporali lumine, & spirituali. Lumen enim spirituale propter sui dignitatem a fonte luminis immediate procedit, cum non possit habere medium deferens. Lumen aut corporale per medium recipitur, & defertur, & die potest deferri, & recipi, sic etiam potest reddi: & sic illuminatum potest illuminare, sicut patet in luna. AD ILLVD, quod obiicitur, quod multa nobis reuelant, quę nobis per sensum non exprimunt. Dicendum, quod illud nõ concludit, quod imediatè influant in intellectum, hoc enim potest fieri si imediatè intellectui suggerant. Nec adhuc illud oportet, sed et põt fieri mediante uirtute phantastica. Sicut.n. uidemus, q̃d ego non possum tibi aliquid ostẽdere, nisi mediantibus sensibus, & uiribus inferioribus: quia intellectus tuus non est natus a superiori aliquid recipere, nisi a Deo influẽte: tñ nihil est in me adeo spirituale, quin mediante uerbo sensibi. i possim illud intelligentiæ tuę depromere, & ita tecum loqui spiritualibus, sicut de corporalibus, multo fortius potest hoc angelus facere in uirtute interiori, quia eleuatior est quam sensus exterior quadam spirituali locutione. AD ILLVD, quod obiicitur, si solum posset p modum exeitantis, tunc nõ posset amplius quam homo, uel etiam malus angelus. Dicẽdum, quod & si non posset alia uia nos instruere, & nobis loqui, quã possit homo, uel angelus malus: tamen ex hoc non uidetur, quod adæquatur in potentia, & uirtute exprimẽdi, quia per eandem uiam contingit, & benè, & melius docere, sicut patet. Per aures.n. exteriores addiscimus a sapiẽte doctore, & fatuo: sed multo melius nos docet, qui lumen sapientiæ habet, quam qui illo careret: sic in angelo intelligedũ, ẽ se habere. ET PER hoc patẽt illa duo ultima, quia non est similẽ, nec de hoc nec de dæmone: neuter.n. põt instruere, ita efficaciter, cum nõ habeant rãtum lumen sapientiæ. AD ILLVD, q̃ ultimo quærebatur, quomodo fiat distinctio istorũ actuũ. Dicendum, q̃ unus modus dicẽdi est, q̃ illi tres actus respiciunt intellectũ, ut purgatio sit in initio, illuminatio in progressu, & perfectio in termino. Vel aliter, ut notẽtur ibi tria, ad q̃ ordinatur eruditio, uel doctrina angelica. Primum est ad remotionem impedimentorum. Secundũ est ad cognitionẽ uerorum. Tertiũ est ad dilectionem beatorum. Ad hæc autem ordinatur per modũ excitantis, sicut sermo bene prædicantis: & ideo non irrationabiliter bonus doctor, & prædicator dicitur illuminare, & purgare, & perficere suos auditores, sicut expresse beatus Dion. i Lib. de Angelica hier. dat intelligere.

Sco. dis. 9. quæst. unica. usq; illum. Laborat ad inuestigandum aliquid posse angelum circa uirtutem plenarie sicũ sine uisibilis formationis, non video dicere angelũ illuminare ut ita tenet S. Bon.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An locutio angeli idem sit, quod eius cognitio?

CONSEQVENTER quæritur de tertio articulo. s. qualiter iniũctum sibi officiũ exequantur: & cum hoc faciant discurrendo, & denunciando: incideret hic quæstio de angeli motu, & de locutione. Sed quia de motu est dictum in Primo Lib. Distin. 37. nunc quærendum est de locutione angelica: & supposito, quod competat angelis loq absq; assumpto corpore (sicut dicunt plures auctoritates scripturæ) locutione spirituali, quæ quidem est sine uoce, circa modum loquendi duo quæruntur. Primum est, utrum locutio angeli idem sit, quod eius cognitio. Secundum est, utrum eadem locutio possit esse a Deo, & ab angelo.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, quod spiritualis angeli locutio non est idem q̃ eius cognitio, uel cogitatio. Primo per illud, quod dicitur, 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, &c. ibi Glo. Angeli præpositi significãt minoribus, q̃d de Dei uoluntate præsentiunt, q̃d sit aliquibus nutibus, aut signis: si ergo nutus cognitionis aliud est, quam cognitio: ergo cognitio aliud est, quam locutio. ITEM. Differt in angelo actus uirtutis intellectiuæ, & operatiuæ: ergo pari rõne differt actus uirtutis cognitiuæ & interpretatiuæ: si ergo cogitare est actus uirtutis intellectiuæ, & loqui actus uirtutis interpretatiuæ: ergo non sunt idem. ITEM. Nõ est eadem cõuersio, qua intellectus conuertitur ad se, & qua conuertitur ad alterum: si ergo cogitãdo conuertitur intellectus ad se, & loquendo conuertitur ad alterum: ergo cogitare, & loqui in angelo non est idem, sed diuersum. ITEM. Per locutionem est manifestatio cogitatus angelici: si ergo idem esset loqui, & cogitare, q̃d quid cogitaret alteri manifestaret: ergo nihil, quod est in uno angelo, lateret, q̃d esset in alio: ergo quidquid sciret angelus superioris ordinis, sciret ille, qui est inferioris ordinis, q̃ est plane falsum: ergo &c.

CONTRA. Greg. in Moral. diffiniẽs uocẽ angelorũ dicit. Vox angelorũ in laude conditoris est admiratio intimæ cõtemplationis: si ergo admiratio, siue cõtẽplatio nõ est actus differẽs a cognitione: ergo nec locutio, siue uociferatio. ITEM. Dam. Nõ lin-

qua, & auditu indiget angeli, nã sine sermone uoce prolato tradunt sibi suas intentiones: ergo uidetur, ꝙ aut locutio angelica nihil sit, aut si aliquid est, nõ est aliud, quã cogitare. ITEM. Locutio non est aliud, quã conceptus manifestatio, angelus autẽ inquantũ est substantia cogniti ua, hẽt naturam luminis, & speculi: sed lux corporalis ꝑ hoc, ꝙ lucet, se manifestat, & speculum ꝑ hoc, ꝙ speciem recipit, & retinet, speciem representat: ergo uidetur, ꝙ angelus hoc ipso, qđ intelligit, cogitationes suas declaret: ergo cũ cognitionis declaratio sit locutio, idẽ est in cogitatio, & locutio. ITEM. Loqui nõ est aliud, q̃ dicere, & dicere non est aliud, q̃ uerbum gignere, siue formare: sed cogitatio nihil aliud est, q̃ uerbi formatio, uel uerbi conceptio, sicut uult Ansel. & Aug. ergo cogitatio nihil aliud est, q̃ interior locutio: sed locutio, quæ conuenit angelo secundum se, est tantum interior: ergo idem est, quod cogitatio. ITEM. Si locutio differt a cogitatione cum præsupponit eã, quæ ro quid addit supra ipsam. Si tu dicas mihi, ꝙ addit manifestationẽ, q̃ fit per quandam speciei oblationem, & trãsfusionem in alterum quasi in audientem, tũc uidetur cum angelus superioris ordinis nihil recipiat ab angelo inferioris, quod angelus inferioris ordinis nõ possit loqui alicui angelo superioris ordinis, quod planè falsum est. Si enim potest angelus loqui Deo, multomagis põt loqui alteri angelo. ITEM. Locutio quæ differt a cogitatione, addit aliquod signum expri mẽs: si ergo angelus nullt speciẽ intelligibilem, quam hẽt in se alteri angelo manifestare loquendo, & in ipso differt locutio, & cogitatio, oportet ergo, ꝙ differat spẽs, q̃ intelligit, ꝙ signum, quo exprimit: tunc quæro de illo signo, aut est spẽs, aut res. Si species: ergo pari rõne indiget alio signo, & similiter quærerẽt de illo alio tertio, nec erit ibi status, sicut nec in primo. Si aũt est ressũt intelligibilis, aut sensibilis. Sensibilis non quia quidquid est in angelo est spirituale. Si intelligibilis: q̃ro quare magis illã apprehendit angelus cui fit sermo, quã ipsam speciem, quæ est in intellectu angelico, & iterum illa res, q̃ est in uno angelo non põt fieri in ueritate in alio angelo; ergo oportet, ꝙ fiat secundũ similitudinẽ, & tũc pari ratione species existens in intellectu uinius angeli potest generare sui similem in alio: aut si non, quæritur quare non. ITEM. Quomodo potest illud intelligi, ꝙ quid est ibi mediũ deferẽs, & quę est ibi lux abstrahens, & quæ est ibi uis, uel uirtus excitans, & exprimens: oĩa n. hæc uidentur esse necessaria si differt in angelo locutio, & cogitatio.

RESOLVTIO.

Non idem est angeli locutio, quod cogitatio: nam locutio supra uerbum addit respectum ad alterum, scilicet protendendo speciem intelligibilem ad alterum.

RESP. Ad ꝓdictorũ intelligentiã est notãdũ, qđ loqui dupliciter est. Vno mõ loqui dicit actũ in se siue intrinsecũ. Alio modo actũ ad alterũ, siue quodãmodo extrinsecũ. Primo modo loqui idem

idem est, ꝙ uerbum formare siue gignere. Secundo modo idẽ est, ꝙ uerbum formatum depromere siue exprimere. Primo modo locutio siue in Deo, siue in hoĩe, siue in angelo, nõ ẽ aliud, quã cogitatio. Secundo modo plus dicit, q̃ cogitationẽ, sed differenter in diuersis. In Deo. n. loqui ad alterũ supra intellectũ notat effectum, uel reuelationẽ. Non. n. dicitur Deus nobis loq̃ solum quia intelligit, sed ẽt q̃a reuelando aliquid aliquam illustrationem in nobis effcit. Vnde Greg. in Moral. Dei locutio ad nos intrinsecus facta uidetur potius, quã auditur, q̃ dum semetipsum sine mora sermonis insinuat, repentina luce nostræ ignorantiæ tenebras illustrat. In homine uerò nõ solum addit effectũ in alterum, sed ẽt actũ, & signũ mediũ: cum. n. homo loquitur alteri nõ solum cogitat, sed cogitationẽ suã formando uocem sensibilẽ alii interpretãt, & explicat. Ratio autẽ, quare locutio hois non solũ addit actũ, sed etiam signum medium hæc est: quia in anima alius est actus conuersionis supra se, & alius actus cõuersionis ad alterum: & in cogitatione cõuertitur anima supra illud, quod hẽt in se, in locutione uero offert alteri, & ita oportet, quod alius sit actus cogitare, & loqui, & ita addit actũ locutio supra cogitationẽ in homine. Addit etiam signum, quia anima quamdiu est cũ corpore, nõ est nata susciperе nisi mediãte ui sensitiua, unde qui amittunt unũ sensum necesse habẽt amittere unã scientiam. Ideo ad hoc, quod anima conceptum suum alteri exprimat, oportet quod ipsum uoci sensibili per organa formatæ mediãnte uia imaginaria coniungat: & sic similitudo intelligibilis, siue signatum intelligibile, per illud suum signum sensibile mediantibus uirtutibus sensitiuis ad intellectum alterius animæ ascendat. Et hoc conueniens est, ut sicut homo compositus est ex anima, & corpore, ita eius locutio aliquid habeat spirituale, aliqđ corporale. In spiritualibus autẽ substantiis medio modo est: nã locutio supra cogitationem addit effectum, siue respectum: sed non addit sensibile signum. Respectum quidem, & effectum addit propter hoc, quod cogitatio, quantum est de sui natura, est secreta; & ideo nunquam fit manifesta nisi ipse cogitans aliquid tanquam audienti offerat: & se aperiendo, se quasi quodam nutu mediante ꝙ in se hẽt ad intellectum alterius quasi ad aurem pertingere faciat. Necessarius est etiam actus nouus; quia non eadem conuersione se supra se conuertit; & supra alterum uel ad alterum; sed tamen non est necessarium sensibile signum; nec deferens medium; quia cum ipse intellectus angelicus sine potentiis sensitiuis natus sit suscipere: angelus loquẽs sine sensibili medio natus est similiter offerre; et ideo ad loquẽdum sufficit ipsi angelo ipsa species intelligibilis, quæ ex uirtute intellectiua ipsius angeli per uim uoluntaris potest ad alterum protendi. Et sicut illa species dũ eam sibi in se contuebatur, intellectus erat uerbũ interius

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

terius, sic dum eam protēdit ad alterum, efficitur quasi nutus, & uerbum exterius: & quia tā illa species quā uirtus protēdēs illā ad alterū, & ipsa protensio spiritualis est: ideo nō indiget corporali medio deferēte. Sed qa uirtus illa finita est, necesse est ad hoc, q̄ unus angelus intellectū alterius angeli loquēdo, hoc est illā speciē protendendo exeret, quod finita distantia adinuicē distent. Ex his igitur patet, q̄d non tantum differat in angelo locutio, & cogitatio, quantum differt in homine, differt tamen aliquo modo. Ideo rationes inductæ ad hanc partem concedendæ sunt.

AD ILLVD, q̄d obiicitur de Greg. Dicendum, q̄ Greg. loquitur de locutione angeli in comparatione ad Deū, apud quē loqui cogitare est, quia autē eius nihil latet. AD ILLVD, q̄d obiicitur de Dam. Dicendum, q̄ quāuis locutio angeli non differat a cogitatione p̄p hoc, q̄ ultra cogitationem dicat uoce sensibile: nihilominus tñ non est omino indifferēs, qa & si non addat ultra cogitationē exterius signū, addit tñ ulteriorē actū, atq; respectū, rōne cuius cōcernit distātiā finitam, quamuis cogitatio, & intellectus ab oī distantia abstrahat. AD ILLVD, q̄d obicit de manifestatione lucis, & speculi. Dicendum, q̄ non est simile: quia lucis, uel speculi manifestatio est naturalis. Vnde nec lux pōt lucere, nec speculū suscipere, quin etiam se manifestēt: sed non sic est de angelica cogitatione, cuius manifestatio est uoluntaria, sicut dicit Aug. super Gen. ad literam. Ipsi angeli cogitationes suas ad nutū uoluntatis modo occultant, modo cōicant quibusdam spiritualibus obstaculis positis, uel remotis, sicut sensibiliter uidemus circa corpora. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ nihil aliud est loqui, q̄ dicere. Dicendum, q̄ sicut loqui est dupliciter, in se, & ad alterū, sic etiā & dicere, & quamuis dicere in se idē sit, quod cogitare, uel cogitando intelligere: tñ dicere ad alterū ulteriorē habet actum. AD ILLVD, quod obj̄, q̄ si locutio addit aliquid supra cogitationē, q̄d tunc non poterit angelus inferioris ordinis loqui ad angelū superioris. Dicendum, q̄ uerum est, si loqui adderet influētiam ueram in alterū: sed actus locutionis superadditus actui cogitationis non dicit nisi quādam speciei protensionē ad alterum, q̄ quidē protensio nō est illius speciei impressiua: sed potius excitatiua intellectus audientis, ut p̄pria uirtute suscipiat, & in seipso faciat. Vnde locutio ex parte loquētis nō ponit, nisi excitationem actiuā: ex parte audientis non nisi excitationem passiuā. Ex hoc patet, quid sit auditus angeli, & quō differat audire & uidere: nā tam audire, q̄ uidere est in angelo intelligere: sed tūc uidet, cū ex proprio motu intelligit aliquid. Tunc audit, quādo per obl̄ationem speciei intelligibilis ab alio intelligente excitatus, ipsum, q̄d profecturi intelligit, & sic competit angelo nō solum respectu superioris, sed & respectu paris uel inferioris: q̄a sic audit supremus angelus ab infimo, sicut Magister audire pōt a di-

a discipulo, non quia ab eo suscipiat doctrinam, siue illuminationem, sed quia melius cognoscit eius defectus per sui ipsius defectionem. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ si locutio differt a cogitatione, quod nutus differt a specie. Dicendū, q̄ illud non oportet, q̄ differat re: sed sufficit, q̄d differat cōparatione. Eadem. n. species est, quæ consideratur in se, & quæ pōt protendi ad alterum relatione differēs: sed actus cōsiderādi eā in se (qui quidem est cogitatio) & actus protēdendi ad alterū (qui est locutio) actus est alius, & alius: nā his actibus intellectus angelicus eadem similitudine diuersimode utit: ita q̄ in uno illa similitudo, & intelligibilis spēs dicitur tantū species, & uerbū: in altero uerò non tantū species, sed etiam nutus. Verumtamen posset dici: q̄d sicut species, quæ est in speculo dum protendit se ad oculū non est omnino eadem, sed se multiplicat: sic etiam potest intelligi spirituali modo de specie, quę est in intellectu angelico. Sit autem quæratur de medio. Dicēdum, quòd nulla est quæstio, quia cum sit actio spiritualis, & intellectualis, non indiget medio corporali. Si uero quæratur de uirtute per quam fit, siue de luce spirituali. Dicendum, quòd concurrit ibi lux intellectus angelici offerentis, & lux etiam supernæ ueritatis. Nam sicut in luce corporali ad immutandum uisum uidemus concurrere, & lucem incorporatam, & lucem insuper influentem, & absolutam, utpote lucem solis: sic etiā & in spirituali cognitione duplicem lucem concurrere intelligamus, secundum quod in pluribus locis innuit August.

QVAESTIO II.

An eadem locutio à Deo, & ab angelo esse possit?

VTRVM eadem locutio possit esse à Deo, & angelo. Et q̄d sic, uidetur. Apocal. 1. loquens per angelum suum seruo suo Ioanni &c. Sed quandocunque aliquis artifex agit per instrumētum, eadem est actio agentis, & instrumenti, sicut cum quis incidit per securim, eadem est incisio: ergo eadem est locutio Dei, & angeli. ITEM. Cum loquitur Deus nobis per propheram, locutio illa dicitur esse Dei, & spiritus sancti, & similiter locutio illa est ipsius prophetæ: sed constat, quod non est nisi unica: ergo pari ratione cum Deus loquitur nobis per angelos.

ITEM. Quando audita fuit uox illa: Hic est filius meus dilectus. Luc. 3. constat, quod illa fuit locutio Dei, quia nullus poterat hoc uere dicere nisi Deus: sed illa locutio successionem habuit, & uariationem: ergo fuit ab aliqua creatura spirituali: ergo uidetur, quod una, & eadem locutio possit esse dei, & angeli. ITEM. Videtur, quod nulla locutio sensibilis possit esse Dei, quin etiam sit angeli. Locutio enim sensibilis fit mediantibus organis: ergo sicut Deus per se non potest currere, quia cursus fit mediantibus organis corporalibus, quæ non habet Deus: ergo similiter, nec per seipsum sensibiliter loqui: ergo saltem locutio sensibilis Dei nō est Dei, q̄ angeli.

Contra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONTRA. Diuersarū substātiarū agētiū diuersi sunt actus: sed Deus, & angelus oīo sunt diuersi agentes, ergo diuersas faciunt locutiones. ITEM Locutio dei nō est aliud quā uerbū dei, & uerbū angeli est oīno aliud, & aliud: ergo locutio Dei, & angeli est oīno alia, & alia. ITEM. Nullus actus qui per se, & proprie conuenit deo ut subiecto, si dicaf de creatura est idē ꝓut dr de Deo, & de creatura, sicut patet, aliud. n. est intelligere hois, aliud intelligere Dei; ergo pari rōne alia erit locutio dei, alia locutio angeli. ITEM. Cū Deus loquit mentibus nris, logf aīę q̄tū ad suprēmā partē, cum uero angelus loquit, suggerit ab inferiori, ergo non uidetur ꝙ eadē possit esse locutio dei, & angeli. Iuxta hoc quęritur. Cum angelus appareat & loquatur in persona Dei: utrum similiter possit adorari in persona Dei. Quęritur ēt utrū apparitiones oēs in subiecta creatura q̄bus deus apparuit, & locutiones etiā factæ sint mediantibus angelis.

Quæstio laterals.

RESOLVTIO.

Eadem quandoque: sed à deo per modum imperantis, ab angelo per modum ministerij. tametsi per seipsum etiam aliquando nobis ille loquatur; mentibus nostris quidquam reuelando.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut tripliciter dicimur uidere deū s. uisione corporali, imaginaria, & intellectuali. In uisione intellectuali uidetur Deus in seipso lucens. Visione autem imaginaria, & corporali uidetur Deus in subiecta creatura apparens. Sic etiam tripliciter dicimur audire. Aut per aliquod signū exterioribus auribus oblatū: sicut pluries auditū fuit & ī ueteri & in nouo testamēto. Aut per aliqd signū in interiori sensu, uel in interiori imaginatione formatum. Aut per aliquod inspiratio nis uerbū nostris mētibus instillatū. Et sicut tripliciter auditur: ita ēt dicitur tripliciter loqui secundum quòd in nobis triplicē excitat auditū. Sicut. n. sensum nostrum ad suiipsius apprehensionem excitat mediante signo sensibili, in quo apparet angelus ex persona Dei, uel Deus apparet ex ministerio angeli, mentē aūt nostrā per semetipsum illormat, ut ipsum uideat, & cognoscat: sic in locutione intelligendū est. Nā locutio illa qua Deus loquitur per signum sensibile, siue exterius, siue iterius, aut semper, aut frequenter fit per angelum sicut dicit Greg. in moral. Ait enim, Cū loquitur deus nobis per angelum, aliquando uoluntatē suam rebus indicat, aliquando imaginibus oculis cordis ostensis, aliquando imaginibus ante corporeos oculos ex aere assumptis, aliquando substantiis cœlestibus, aliquando terrenis, aliquando simul cœlestibus & terrenis: & de omnibus exemplificat. Locutio uero qua Deus inspirat aliquid cordibus nris, & si possit fieri per angelum excitante ab inferiore, sicut dicit Greg. quod nonnunquā Deus humanis cordibus ita per angelum loquitur, ut ipse mentis obturibus presentetur: fit tamē principaliter ab ipso deo. Primus igitur, & secundus modus loquedi & angeli est, & dei: sed Dei tanquā

quā imperantis, angeli uero tāquam exequentis: ita quòd sermo exequentis referatur ad personam imperantis. Hoc aūt pōt esse dupliciter. Vel cum angelus loquitur ī persona Dei: sicut cū formauit illam uocem Luc iii. Hic est filius meus dilectus: sicut locutus ē ad Moysen Exo. iii. Vel cum loquitur ut nuncius dei proferens illud uerbum quasi à deo, per quem etiam modū dicitur dūs loqui per prophetas. Tertius uero modus loquendi est proprius ipsius Dei: & ita nō potest eadē esse locutio Dei, & angeli secundum illum modū. Ex his patet responsio ad quæstionem, & pro magna parte ad obiecta. Nā rationes q̄ probant ꝙ eadem locutio possit esse dei, & angeli, procedunt sēm eum modum loquendi sēm ꝙ deus loquitur ꝙ angeli ministerium & tunc eadem est locutio, sicut eadē est operatio & principaliter mouentis, & instrumenti, quātus sit ibi diuersa relatio: & oēs illę rationes hac uia procedunt, ut patet: & ita concedēdę sunt.

AD ILLVD uero, quod obiicitur in contrarium ꝙ diuersarū substātiarum agentium diuersi sunt actus. Dicēdum ꝙ illud intelligitur de actu primo, & immediato respectu uirtutis agentis. Si enim intelligatur de opere operato: sic non habet ueritatē simpliciter, maxime quādo plura agentia nata sunt concurrere ad unum affectum: & sic est in proposito. Nam locutio angeli sic est ab angelo ut non excludat, sed includat operationem Dei: actio tamē Dei quæ est idē quod ipse deus, non potest esse eadē cum locutione angeli: sed illius locutionis affectus & dei, & angeli esse potest. AD ILLVD. quod obiicitur: quòd locutio Dei non est aliud quam uerbum Dei. Dicēdum quod (sicut prius dictum est) sicut loqui est interius, & exterius, ita est sermo interior, & exterior. Et sermo, siue uerbum interius non potest esse idem cū sermone, uel uerbo angeli: sed sermo exterior potest. Sermo enim interior Dei, siue uerbū eius est ipse deus, sermo uero exterior est illius uerbi effectus. AD ILLVD, Dicendū, quod loqui, ꝓut Deus dicitur loqui per angelū, nō comparatur ad Deum sicut ad subiectum, sed sicut ad cām. Non enim dicit illa locutio esse Dei qa sit dei dispositio, sed qa est ab eius iperio, ipse aūt obiicit de locutione īterna, & increata, de qua nihil ad propositum. AD ILLVD, ꝙ obiicit quod ex alia & alia parte loquitur deus, & angelus. Dicendū ꝙ obiectio illa procedit de locutione secundum tertiū modū. AD ILLVD, ꝙ quæritur, utrum similiter cōpetat ei adorari ex ꝓsona Dei, sicut competit ex persona Dei apparere. & loqui. Dicēdum ꝙ sicut sermo quē format angelus in subiecta creatura dupliciter potest referri ad Deum, aut mediate, aut īmediate. Immediate, cum angelus pronunciat tāquā si Deus pronunciaret. Immediate, qūdo angelus pronunciat ut nuncius Dei: sic intelligendum est in apparitione sensibili, quia forma illa aut principaliter ducit in angelum qui est nuncius Dei, aut principaliter ducit in Deum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

deum: & primo modo potest adorari dulia, & secundo modo pō adorari latria, sicut adorauit Abraham: AD ILLVD, qđ ultimo quęritur: utrū huiusmo di apparitiones, & locutiones sensibiles fiant semper mediāte ministerio angeli. De hoc dubie respondet Aug. in Lib. 3. de Tri. Magis tamen hāc partē innuit, ꝙ omnes fiant mediante angeli co-ministerio, siue fuerint in ueteri testamento, siue in nouo. Sed Gregor. expressius hoc affirmat, ꝙ oēs fiant mediante rōnali aliqua creatura. Ait. n. sic in motalibus. Per angelum loquit dñs, cum supernæ reuelationis uerba audiuntur: sicut dicitur Io. 11. Clarificaui, & iterū clarificabo. Neque. n. deus, qui sine tpe ui intimę impulsionis clamat, in parte uocem suā per substantiam edidit, quā circumscripta tpe per humana uerba distinxit: sed de cęlestibus loquēs uerba sua, q audiri ab hominib. uoluit, rationali administrante creatura formauit. De his autē apertius habitum est in Primo Lib. di. xvi. ubi habitū est de apparitione, siue uisibili missione.

DISTINCTIO XI.

De angelorum ministerio, & missione per comparitionem ad hominem, cui ministrant.

Mat. 18 Tom. 9 Cōmentario. Lib. 3. ad 18. caput Matth. Non reperitur in Gre. sed in Hugo. de S. Victore. Lib. 3. Sentēt. Theb. 5 6. & 8. Act. 12

ILLVD quoque sciendum est, quod angeli boni deputati sunt ad custodiam hominum, ita ut quisque electorum habeat angelum ad sui profectū, atque custodiam specialiter delegatum. Vnde in euangelio ueritas a pusillorum scandalo prohibens ait, Angeli eorum semper uident faciem patris. Angelos dicit eorum esse, quibus ad custodiam deputati sunt. Super quem locum Hieron. tradit, unamquamque animam ab exordio nativitatis habere angelum ad sui custodiam deputatum, inquiens ita, Magna dignitas animarum est, ut unaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui angelum delegatum. Gregorius quoque dicit, Quod quisque homum angelū sibi ad custodiam deputatum, & unum malum ad exercitū habet. Cum enim omnes angeli boni nostrum bonum uelint, communiterq; saluti omnium studeant: ille tamen, qui deputatus est alicui ad custodiam, cum specialiter hortatur ad bonum: sicut legitur de angelo Thobiæ, & de angelo Petri in Act. Apostol. Similiter & mali angeli cum desiderēt malum hominum; magis tamen hominem ad malum incitat, & ad nocendum fortius instat ille, qui ad exercitium eius deputatus est.

Vtrum singulis hominibus singuli angeli, an pluribus deputatus sit unus.

Solet autem quæri, Vtrum singuli angeli singulis hominibus, an unus pluribus ad custodiam, uel exercitium deputatus sit. Sed cum electi tot sint, quot & boni angeli sunt, plures constat esse omnes simul bonos & malos homines, quam boni angeli sint. Et cum tot sint electi quod angeli boni, & angeli boni plures sint quàm mali, pluresq; sint homines mali quàm boni, non est ambigendum plures esse bonos homines quam sint mali angeli, & plures esse malos homines quam sint mali angeli, uel boni angeli.

Confirmatio superiorum.

Ideoq; dici oportet unum eundemq; angelum, bonum uel malum, pluribus hominibus deputari ad custodiam uel exercitium, siue eodem tempore, siue diuersis temporibus. Ideo autem dicimus eodem tempore uel diuersis tēporibus, quia uidetur quibusdam quod omnes homines, qui sunt simul in aliquo tempore, singuli singulos angelos habere possint, bonos uel malos: quia licet maior sit numerus hominum cōputatis in unum omnibus, qui fuerunt, & sunt, & futuri sunt, quam angelorum: tamen quia homines decedentibus hominibus succedunt, & ideo nunquam simul sunt in hac uita: angeli uero nunquam decedunt, sed simul omnes sunt, ideo esse potest ut singuli hominum dum in hac uita sunt, singulos habeant angelos bonos uel malos ad sui custodiam, uel exercitium destinatos. Cæterum siue ita sit, siue non, non est dubitandum unumquemque habere angelum sibi deputatū, siue pluribus simul destinatus sit, siue uni singulariter. Nec est mirandum unum angelum pluribus hominibus ad custodiam deputari, cum uni homini pluriū custodia deputetur, ita ut eorum quisque suum dicatur habere dominum, uel episcopum, uel abbatem. *Eccl. 1. & 14.*

Vtrum angeli proficiant in merito, uel in præmio usque ad iudicium.

Præterea illud considerari oportet, Vtrum angeli bonī

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quibus dã nũ & proficiãt in utroq;.

in præmio, uel in merito proficiant usque ad iudiciũ. Quod in meritis proficiant, atq; quotidie magis ac magis mereantur, quibusdam uidetur, ex eo quia quotidie hominum utilitatibus inseruiunt, eorumq; profectibus student. Quibus etiam nihilominus uidetur, quod & in præmio proficiant, scilicet in cognitione, & dilectione dei. Licet enim (ut aiunt) in confirmatione beatitudinem acceperint æternam atque perfectam, augetur tamen quotidie eorum beatitudo, quia magis ac magis diligunt, atque cognoscunt: & est eorũ charitas qua deum & nos diligunt, & meritum, & præmium. Meritum, quia per eam, & obsequia ex ea nobis impensa merentur, & in beatitudine proficiunt: & ipsa eadem est præmium, quia ea beati sunt.

Quorundam opinio & confirmatio.

Et quod angeli proficiant in cognitione, ac per hoc in beatitudine, testimoniis sanctorum confirmant. Dicit enim Esaias ex persona angelorum Christi ascendentis magnificentiã admirantium. Quis est iste qui uenit de Edom, tinctis uestibus de Bosra? Et in psal. Quis est iste rex gloriæ? Ex quibus apparet, quod mysterium uerbi incarnati plenius cognouerunt angeli post impletionem, quam ante. Et sicut in cognitione huius mysterij profecerunt: ita dicunt eos in deitatis cognitione proficere, Quod autem in huiusmodi mysterij cognitione profecerint, euidenter docet Apostolus dicens, Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo, ut innotescat multiformis sapientia dei per ecclesiam principibus, & potestatibus in cœlestibus. Super quem locum dicit Hiero. Angelicas dignitates præfatum mysterium ad purum non intellexisse, donec cõpleta est passio Christi, & Apostolorum prædicatio per gentes dilatata.

Esa. 63

Ps. 23.

Ephe. 3

In tom. 6. Explanatiõe ad 3. capt. ad Eph.

Quod in hac sententia uidetur Augustin. aduersari Hieron.

Originaliter sup Gen. Lib. 3. cap. 16

His autem uidetur contradicere Aug. super eundem locum epistolæ dicens, Non latuit angelos mysterium regni eorum, quod oportuno tempore reuelatum est pro salute nostra. Illis ergo a seculis innotuit supra memoratum mysteriũ: quia omnis creatura non ante secula, sed a seculis est. Attende lector, quia uidentur dissentire in hac sententia illustres

illustres doctores. Ideoq; ut omnis repugnantia de medio tollatur prædicta uerba Haimonem sequentes ita determinemus, ut illis angelis, qui maioris dignitatis sunt, & per quorum ministerium illa nunciata sunt, ex parte cognita a seculis fuisse, ut potè familiaribus, & nunciis. Illis uerò, qui minoris dignitatis sunt, incognita extitisse dicamus, usque quo impleta sunt, & per Ecclesiam prædicata: & tunc ab omnibus angelis perfectè fuerunt cognita. Constat itaque omnes angelos in cognitione diuinorum mysteriorum secundum processum temporis profecisse. Vnde non incongruenter ipsi idem dicunt angelorum scientiam ac beatitudinem augeri usque ad futuram consummationem, quãdo in scientia, ac beatitudine ita perfectissimi erunt, ut nec augeatur amplius, nec minuatur.

Sup epistolam Pauli ad Eph.

Aliorum opinio circa idem.

Alij autem dicunt angelos in confirmatione tanta dilectionis dilectione atq; notitia fuisse præditos, ut in his ulterius non profecerint, nec profecturi sint. Profecerunt tamen in scientia rerum exteriorum, sicut in cognitione sacramenti incarnationis, & huiusmodi, sed non in contemplatione deitatis: quia Trinitatem in unitate, atque unitatem in Trinitate non plenius intelligunt siue intellecturi sunt, quam ab ipsa confirmatione perceperunt. Ita etiam dicunt eos in charitate non profeciisse post confirmationem, quia eorum charitas postea non est aucta: & sic dicunt eos non profeciisse in meritis, sed hoc quantum ad uim merendi, non quantum ad numerum meritorum. Plura enim bona fecerunt postea, quæ tunc fecerant: sed eorum charitas ex qua illa processerunt, non est aucta, ex qua tantum meruerunt an requam ista adderentur, quantum postea his adiectis. Illud uerò, quod alij superius dicunt, probabilius uidetur, scilicet quod angeli usque ad iudicium in scientia, & alijs proficiant.

Quod sit probabilius.

Auctoritates obuiantes probabiliori sententiæ.

Quibus tamen uidentur obuiare quorundam auctoritatum uerba. Ait enim Isidorus de summo bono, Angeli in uerbo Dei, omnia sciunt antequam fiant: sed nec om-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes, nec omnia perfectè angelos scire dixit, & ideo eos in
Idē Isi. 2. Me- ta. cap. 3. *scientia proficere non remouit. Greg. in Lib. dialogorū ait, Quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? Vbi videtur dicere quod omnia sciant angeli, & nihil sit quod nesciant. Sed accipiēdum est hoc de his, quorum cognitio beatum facit cognitorem, vt sunt ea quæ ad mysterium Trinitatis, & vnitatis pertinent.*

VPra determinauit Magister de angelorū ministerio quantum ad ipsos angelos ministrantes. In hac parte determinat de angelorum ministerio ꝙ comparatione ad hoīem, cui ministrant. Et qñ omne officium, siue ministeriū laudabile, & bonum debet habere præmiū: iō pars ista habet duas partes. In prima determinat qualiter angeli hominibus ministrādo eos custodiunt. In secunda quærit, utrum angeli ex ipso actu ministrādi in merito, uel in præmio proficiāt: & incipit secūda pars ibi. *Præterea illud considerari oportet, &c.*) Prima pars habet duas. In prima ostendit ꝙ boni angeli deputantur ad custodiam, & mali ad exercitium hominum. In secunda quærit, & determinat, utrum singuli deputentur ad custodiam singulorum, ibi. *Solet aūt quæri, vtrū singuli, &c.*) Similiter secunda pars principalis duas hēt secūdū duas opiniones, secundum quas dupliciter determinat quæstionem propositam. In prima parte ponit primam opinionē, quæ incipit ibi. *Præterea illud considerari oportet, &c.*) In secunda secundam, ibi. *Alij autem dicunt angelos in confirmatione, &c.*) Subdiuisiones aūt partium, & intellectus Magistri patent in litera. Nam totalis intentio distinctionis uertatur circa custodiam, & eius consequētia, uel annexa.

VNamquamque animam ab ortu natiuitatis, &c.) Videtur hoc uerbum Hier. falsum, quia cum anima paruuli in ortu suæ natiuitatis nō possit mereri, nec demereri, nec sit capax disciplinæ, uidetur quod frustra angelus se occupet circa illam pro illo tpe: sicut si aliquis doctor uelle ret dire paruulum uagientem. Qđ si tu dicas: ꝙ angelus custodit non erudiendo quantū ad spiritum, sed defendendo quantum ad corpus: tunc uidetur, ꝙ cum in pari periculo sit puer non natus, & natus quantum ad corpus, ꝙ debeat custodiri ante natiuitatis ortum. Respon. Dicendum, ꝙ (sicut dicit Hieron. auctoritas) ꝙ ad custodiā hois angelus itelligatur deputari ab ortu natiuitatis, non solum intelligit de natiuitate ex utero, sed etiā de natiuitate in utero. Ex tunc enim non ante debet angelica custodia circa eū, qui nasciturus est deputari: quia illa custodia principalius respicit spiritum, quam corpus: & ideo non debet specialem angelū ad sui custodiā habere, anteq̄ spiritus infundatur. Non debet etiā differre, quia extunc defendere

potest, & adiuuare: magis tamē secundum tempora diuersa. Dū n. in utero est paruulus, potest interimi, & damnari: dū est extra uterū, ante adultā ætatē ipōt a baptismate impediri: dum est in adulta ætate ad diuersa peccata potest pertrahi. Contra. Hæc oīa in his tribus statibus debet angelica custodia sibi deputari, ut per eam ab his malis possit erui, & ab aduersario defendi: & hi effectus satis dicuntur plani, qui sunt per liberationem a malo. Vtrum aūt paruulus, quā diu caret usu rationis, aliquem occultum effectum habeat quā tum ad habilitationem, & directionem in bonum, assignare est difficile: sed negare non est tutum.

Dub. 2. *Constat itaque omnes angelos, &c.*) Hoc uī esse contra Grego. qui dicit in Dialog. Quid est quod non uideāt, qui uidentem oīa uidēt? Si ergo uident quasi a principio temporis exēplar diuinum, uidetur, ꝙ in nullius cognitione defecerūt. Si tu dicas, ꝙ intelligit de oībus, quæ sunt de necessitate salutis, sicut dicit Magister in litera. Obiicitur cōtra hoc. Vnum solum est illud, quod est de essentia salutis: ergo non deberet dicere, ratione illius, ꝙ oīa sciāt, quasi beatitudo esset i multis. PRAETEREA. Si illud exemplar diuinū est rō oīm: & qui cognoscit rōnē rei, cognoscit ipsam rē: uidetur, ꝙ angelus oēs res creatas cognoscat, dum illud unū cognoscit: & si profecerunt secundum processum tpis, ergo uidetur, ꝙ eorum cognitio subiacerat trāsmutationi tpali: & ita non uiderētur esse beati. Resp. Dicēdum, ꝙ cognitio in angelis quædam est a natura, quædam uero est a gratia. Cognitio uero, quę est a naturę duplex est. Quædā. n. dicitur esse a natura, quia naturaliter inserta, ut cognitio eorū, q̄ sunt de prima mundi constitutione: & quantum ad hanc angeli non proficiunt, nec deficiūt, quia quantum ad hanc habent uniuersales spēs oīum. Alio mō cognitio a natura dicitur cognitio, q̄ est ꝙ naturalē potentiā, siue sit innata, siue sit acquisita: & quantum ad hanc profecerūt angeli secundū processum tpis ꝙ multiplicē experientiā, & cōuersionem super his, q̄ de nouo fiūt. Similiter cognitio a gratia duplex est. Quædam a gratia fixa, quædam a gratia influente. Sicut. n. in mēbris corporalibus ponūtur quædā uirtutes influētes, quædam fixæ: siue uita, quędam influens, quædam fixa: sic intelligendum est, & in spiritualibus mēbris, siue spiritibus angelicis. Quia gratia fixa dicitur esse gratia confirmationis. Cognitio procedens ab hac gratia est uisio ęternę lucis, in qua nec proficiūt angeli, nec decrescūt: Cognitio uero, quæ est a gratia influente, est cognitio reuelationis: quæ ideo uocatur influens, quia non semper reuelat Deus mysteria, sed pro loco, & tpe: & secundum hanc intelligit Magister angelos magis, pfeciſſe, nō quia apertius uiderint uerbum: sed quia reuelatio aliqua facta ē eis a uerbo. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ non proficiunt, quia uident oīa uidendo uerbum. Dicendum, ꝙ illud dictum est nō

Lib. 4. cap. 33.

per proprietatem, sed per æqualentiam, & sufficiētiam: quia cognitio solius uerbi adeo sufficit angelis, sicut si haberent cognitionem omnis rei, etiam in particulari. Ad illud, quod obiicitur, quòd uident omnem rationem. Dicendum, quòd speculum æternum est speculum uoluntariū, & exemplar illud est uoluntariè ductiuum: ideo quātumcumque quis in eo aspiciat, nihil in eo uidet, nisi quantum uult reuelare. Ad illud verò, quod obiicitur de tranſmutatione temporis. Dicendum, quòd & si cognitio beatitudinis tempori non subiaceat: tamen cognitiones, & affectiones, & etiā cogitationes angelorum circa res creatas nihil impedit uariari per tempora. Dicit enim Augustinus, super Gene. ad literā, quòd Deus spiritualem creaturam mouet per tempora, non p loca. Et hęc de Angelis dicta sufficiant.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An angeli deputari debuerint ad custodiam hominis lapsi?

AD intelligentiam huius partis circa duo incidit hæc dubitatio. Primò, circa angelorum custodiam. Secundò, circa eis annexa. Quantum ad primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum angeli deputari debuerint ad custodiam hominis lapsi. Secundò, utrum si homo stetisset, deputati fuissent ad custodiam hominis instituti. Tertiò, utrum aliquis angelus deputatus sit ad custodiam Christi.

CIRCA quam sic procedi-tur, & ostenditur, quòd angeli non debuerint deputari ad custodiam hominis. Et primò ostenditur ratione sumpta ex parte hominis sic. Cui nulla potest fieri uiolentia, nulla indiget custodia: sed liberū arbitr. humanum ad peccatum non potest violentari, ergo nō indiget ab angelo custodiri: frustra ergo sunt angeli ad eius custodiā deputati: sed Deus nihil facit frustra, ergo &c. ITEM. Quanto aliquis paucioribus auxilijs extrinsecis triumphat de aduersario, tāto gloriosior est uictoria: ergo gloriosius cēt homini uincere diabolum per seipsum, quā per angelicum suffragium: ergo carentia angelici præsidii auget gloriā: igitur ab oppositis, custodia angelica minuit nostram gloriam: sed Deus nihil debet facere quod sit nostrę gloriæ detrimentum: ergo, &c.

ITEM. Hoc ipsum ostenditur rationibus, sumptis a parte angeli: maior est qui recumbit, q̄ qui ministrat: ergo si angelus, qui custodit hominem, ei ministrat, homo uiator est maior angelo beato: quòd si hoc falsum est, ergo angelus nō ministrat homini: igitur angelus non custodit hominem, aut in custodia peruertitur ordo. ITEM. Si angelus custodit hominem, aut hoc habet a natura, aut a gratia. Si a natura: cum eadem sit natura in bonis, & in malis, videtur quòd mali sint custodes bominum. Si a grātia: cum una anima excedat aliam in gratia: uide-

tur quòd una debeat ad custodiā alterius deputari. ITEM. Hæc oñditur a parte ipsius Dei: Deus enim custos perfectus est: secundum q̄ dicitur in Psalm. Ecce non dormitabit, neq; dormiet, &c. ergo si sufficiens est diuina custodia, uidetur q̄ superfluat angelica: aut si angelica ē necessaria, uidetur diuina custodia esse diminuta. ITEM. Custodia est ad conseruandum in bonum: sed non minus est conseruare in bono, q̄ liberare a malo: nam, non minor est uirtus quærere, q̄ parta tueri. Si ergo non decuit hominem liberari, nec eum de potestate diaboli, nisi per Deum: uidetur, q̄ nō debeat custodiri per angelum: aut honor diuinus trāsfertur in angelum.

SED CONTRA. Esa. 62. Super muros tuos Hierusalē, &c. Glo. Muri sunt Apostoli, custodes sunt angeli. ITEM. Eccl. 17. In unāquamque gentem prepositit rectores. Glo. id est angelos. ITEM. Matth. 18. Angeli eorū semp uident faciem patris mei. Gl. Non sunt contemnendi, ad quorum custodiam mittuntur angeli. Ex his auctoritatibus colligitur, quòd angeli deputati sunt ad custodiam hominum.

ITEM. Hoc ipsum ostenditur ratione. Ordo uniuersi hoc exigit: ut omne malum habeat bonum sibi oppositum: quod confirmatur per illud, quod dicitur Eccle. 33. Contra malum bonū: si ergo tētamur per angelos malos, uidetur, q̄ defendi debeamus per bonos. ITEM. Lex diuinitatis hoc exigit: ut media reducantur per prima, & postrema per media ad suum primum principium: & hoc confirmatur per illud, quod dicit Dionysius, in Libro de hierarchia ange. Lex diuinitatis ē in nullo negligere ordinē, sed per prima media, & q̄ media postrema reducere: ergo si angelus beatus superior ē hoīe uiatore, uidetur q̄ hō mediante auxilio angeli ad beatitudinem debeat peruenire: auxilium aūt illud maximè est in custodiēdo: ergo &c. ITEM. Lex pietatis hoc exigit, ut sustentetur indigens a potente. Si ergo hō uiator fragilis est, & indigens sustentatione, & custodiente, & angelus beatus fortis est, & potens: uidetur, quòd homo committi debeat angelicæ custodiæ.

RESOLVTIO.

Dei potentiam, sapientiam, & misericordiam maximè decuit; & hominis calamitati summopere expediuit, angelorum custodiam instituī.

RESP. Dicendū, q̄ conueniens est hominē sapsum deputari angelicæ custodiæ, & angelum deputari ad custodiendum hominem: tum quia decet altitudinem diuinæ potentiæ, tum quia decet ordinem sapientiæ: tum quia etiam decet dulcedinē misericordiæ. Altitudinem namque decet diuinæ potentiæ duplici ex causa. Vna est, q̄a Deus non solummodo vult honorari in se: sed etiam in suis seruis. Vnde non sufficit altitudini diuinæ potentiæ, quòd angeli ministrent sibi: sed etiam quia ad ostensionem excellentis suæ potentiæ hoc ab eis exigit, vt ministrent etiam creaturæ suæ. Alia

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ratio: quia cum Deus habeat diabolum, & eius dæmones aduersarios, magis decens est, quòd ipse eos uincat p̃ suos ministros, ut p̃ hoc ostẽdat potentia manus Dei, qua non solũ potens est in se, sed etiam in seruis suis, & ut nõ indebitè possit dñs exercituum appellari. Ordinẽ uerò sapientiæ similiter decet. Nam hic est ordo, quẽ diuina lex in suis operibus exequit, & conseruat, ut postrema p̃ media deducat ad summa. Quoniã igitur angelus tũ rõne immortalitatis naturæ, tum ẽt rõne gratiæ consummatæ medium tenet inter Deum, & hoiem lapsum: decens fuit, ut Deus hoiem adiuuaret, & custodiret p̃ angelũ. Dulcedinẽ etiã decet diuinę misericordiæ, quæ aperuit sinum hoi lapso, nec in aliquo ei defecit, quod spectat ad salutis suæ promotionẽ. Et ideo cum hõ lapsus esset uenũdatus, ut faceret malum, ei ministrauit precium sanguinis filii sui, per quẽ est redemptus, ut faciat bonũ. Et q̃a habet aduersarium impugnantẽ, dedit ei ministrum custodiẽtem, uel custodẽ auxiliantem: ut sic ex nulla parte miseria remaneret humana sine diuinæ misericordiæ subsidio, & beneficio. Cõpetebat igitur hoi lapso dari ex hac triplici rõne angeli eam custodiam. Sunt etiam aliæ rõnes, quæ in obiciendo tactæ sunt. Rationes ergo ad hãc partẽ inductæ concedendæ sunt.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ hoi non potest fieri uiolentia. Dicẽdum, q̃ & si nõ possit fieri uiolentia quantum est ex parte liberi arbitrii, posset tamen fieri quantum est ex parte sui. Et iterũ. Quamuis angelus non possit sufficienter liberum arbitrium uiolentare, nisi haberet contrariam potestatem arcẽtem a Deo, posset tamen inducere, & circũuenire, q̃ ualde pauci essent, quos non deiiceret: & ideo pernecessaria est custodia angelica, quæ comprimat potestatem diabolicam. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ carentia angelici p̃sidii augeret gloriam, & triumphum. Dicendum, q̃ uerum esset, si ita bene triumpharet homo absque angelo, sicut cum adiutorio angelico. Nunc autem non est ita: si.n. ei deesset angelicum sustibdiũ, multo frequentius uinceretur, quàm uinceret: & multo melius est cum angelico præsidio uincere, quã sine præsidio perdere. Et iterũ. Præsidium angeli non excludit liberum arbitrium, nec minuit de substãtia meriti, uel præmii, uel de ñobilitate triumphi quantum ad id, quod est substantiale. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non conuenit ex parte angeli, quia maior est, qui recumbit, quàm qui ministrat. Dicendum, quòd uerum est quãdo minister recumbenti ministrat propter seipsum: sicut seruus Regis ministrat Regi propter eius dignitatem, & imperium: sed non habet ueritatem quãdo aliquis ministrat alicui habendo respectum ad alium: sicut aliquando magnus miles deseruit non tantum Regi: sed etiam toti familiæ: nec aliquem abiicit, nec despicit, ut ei non ministret propter utilitatem personæ: non.n. considerat quis est, sed cuius seruus est: sic & in proposito intelligendum est se habere Angelus enim homini nõ propter se ministrat, sed propter Deũ, cuius gerit imaginẽ. Vel aliter dici potest, q̃ uerbum illud intelligitur de ministerio subiectionis, non præsidentiæ: custodire autem hominem, & si ministerium dicat, magis tamen importat angelum præsidere homini, quàm esse subiectũ. AD ILLVD, qđ quæritur: utrũ habeat a gratia, uel a natura. Dicendum, q̃ ab utroque habet. Quia.n. de natura sua fortior est homine, & potentior, & similiter in gratia est excellentior & stabilior: adeo ut plus excedat hominem, quàm excedit pedagogus paruulum: ideo conuenit angelo & ex natura, & ex gratia, ut homo cõmittatur eius custodiæ, & tutelę. AD ILLVD, quod obiicitur ex parte Dei, q̃ dominus est custos perfectus. Dicẽdũ, q̃ perfectio diuinæ custodiæ non excludit utilitatem angelicæ. Sicut enim Deus operatur in omnibus rebus, & tamẽ eius operatio operationes creaturarum non excludit, sed conseruat, & adiuuat, nec tamẽ eius operatio est imperfecta, aut operatio creaturæ superflua: sic intelligendum est de custodia. Sicut enim Deus propter suæ bonitatis manifestationem, & ordinis sapientiæ ostensionẽ creaturis communicauit posse operari, & in alias creaturas effectũ suum imprimere, ipso tamen nõ deserente, sed cooperante: sic dedit angelis posse hominem custodire, cum tamen a seruorum suorum custodia ipse nunquam desistat: quia tale posse competebat angelicæ naturæ, & gratiæ. Et una istarum custodiarum alteri non præiudicat: immo diuina facit ad angelicæ custodiæ perfectionem: angelica uerò ad p̃fectionis diuinæ custodiæ manifestationem. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̃ Deus per seipsum debuit redimere, ergo per seipsum debuit custodire. Dicendũ, quòd non est simile. Redimere enim æque magnum est, sicut condere: & ideo sicut nullus debuit esse cõditor nisi solus deus, sic nullus alius debuit esse redẽptor: custodire autem dicit aliquem effectum beneficentiæ, q̃ magis est exterius, quàm interius, & ideo non est tantus. Nec ualet illud, quod obiicitur, quòd non minor est uirtus tueri bona, quàm acquirere. Dicẽdum enim, quòd tunc illud, uerum est, quando conseruatio, & acquisitio est in potestate eiusdem uirtutis.

QVAESTIO II.

An stante homine; angeli eidem deputati essent ad custodiam?

VTRVM si homo stetisset, fuissent angeli deputati ad hominis conditi custodiam. Et q̃ non uidetur. Angelus deputatur ad custodiam hominis propter supplendos eius defectus: sed in homine secundum statũ naturæ institutæ nulli erant defectus: ergo ad eius custodiam non debebat deputari aliquis angelus. ITEM. Homo secundum statũ naturæ institutæ non erat magis pronus ad malum, quàm unus angelus in suis naturalibus constitutus: ergo si angelus conditus nullius custodiæ est

Universidad de Deusto
Biblioteca

commissus, nisi soli diuinę, uidetur similiter, ꝙ nec homo in statu innocētiæ cōstitutus. ITEM. Custodia dicit quandam præsidentiam in custodiente respectu custoditi: sed aīa humana solus Deus maior est, nisi deprauetur per culpā: ergo si homo in statu innocētiæ nulla culpa erat deprauatus, nō debuit ei ꝙ officiū custodiæ pfidere aliquis angelus. ITEM. Si ad custodiam hoīs īfīituti deputatur angelicus spiritus: ergo cum uirtus hoīs sit modo ꝙ peccatum multipliciter dejecta, uidetur, ꝙ uni homini nō sufficiat unius angeli custodia: ergo si nunc uni homini lapso sufficit unus, videtur, ꝙ tunc non indigebat custodia alicuius.

CONTRA. Super illud Matt. 18. Angeli eorum, &c. Glo. Hieronymi. Magna dignitas est animārū: ut unaquæq; ab ortu nati uitatis suæ habeat ad sui custodiam angelum deputatum. Si ergo deputatio angelicæ custodię pertinet ad dignitatem animæ, cum animæ secundum statum naturæ institutę dignior esset, ꝙ secundum statum naturę lapsę, uidetur, quòd si nunc habeat angelum ad sui custodiam deputatum, quòd multo magis tunc.

ITEM. Pronior est Deus ad miserendum, quàm ad condemnandum: ergo si homo in statu naturæ institutę habuit angelū malum tentantem: ergo multo fortius misericordia diuina debuit sibi dare angelum custodiē tem. ITEM. Angeli deputati sunt nobis custodes, ut per eorum operationem retrahamur a malo: sed homo in statu innocentię indigebat a malo retrahi, cum posset peccare: ergo debebat ab angelo custodiri. ITEM. Homo uiator committitur angelicæ custodiæ, ut per sustentationem, & auxilium angelicum, & per subsidium operationis eius: posset de bono in melius ascendere: sed homo in statu innocentię proficere poterat: ergo uidetur, ꝙ ad ipsius custodiam angelus deputari debebat.

RESOLVTIO.

Deputati essent & tunc: sed non ita opus fuissent, ut nunc.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ & si angelus deputatus ad custodiam hominis in multis prosit ei, & subueniat: specialiter tamē adhoc deputatur, ut ab inuisibili aduersario defendat. Quia enim homo non habet colluctationem aduersus carnem, & sanguinem: sed aduersus mundi rectores, & aduersus spiritualia nequitię in cœlestibus, qui sunt hostes inuisibiles: debet per oppositum habere inuisibiles adiutores ad suiipsius defensionem. Et quia aduersarius undiq; nos impugnat, nam rationem seducit per astutias, uoluntatem allicit per blanditias, uirtutes opprimit per uiolentiam: ideo bonus angelus specialiter adhoc nobis datur, ut hominem defendat ab oppressione contra uiolentiam: ut hominem erudiat, & dirigat contra fallaciam: ut hominem exhortetur, & inducat ad bonum contra blanditias. Quia igitur aduersarius noster diabolus etiam homine instituto, erat fortior, & astutior, & in proposito malitię pertinatior: ideo competebat homini dari angelicam custodiam

stodiam, quę comprimeret potestatem aduersariam, non solum secundum statum naturę lapsę, sed etiam institutę: licet magis nunc, quàm tunc indigeret: unde concedendę sunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD uerò quod obiicitur primo, quòd Angelus datur homini ad custodiā propter supplendos defectus. Dicendum, quòd illa non est tota causa, nisi large uocetur suppletio defectus, siue quantum ad defectū, qui inest, siue etiam quantum ad defectum, qui potest inesse, ut non insit: & licet in primo homine non esset defectus actualis, erat tamen in eo defectibilitas: & si ex se non haberet defectum, in defectum tamen precipitari poterat per suum aduersarium. AD ILLVD, quod obiicitur, quod angelus non deputatur ad custodiam alteris angeli. Dicendum, quòd & si angelus possit alteri angelo præsidere, tamen proprie non dicitur ipsum custodire: nam ille solus indiget custodia, qui potest impugnari, & per custodiam superare, uel absque custodia perdere: & ille solus debet custodire, qui non potest expugnari, nec perdere. Et hinc est, quòd angelus potest deputari ad custodiā hominis instituti, & non alterius angeli: nam angeli simul conditi sunt, & simul etiam, ꝙ beatificantur, beatificati sunt: & simul etiam, qui peccauerunt irrecuperabiliter lapsi sunt: & ideo angelus non potest deputari ad custodiam alterius angeli: quia bonus post confirmationem non indiget, malo autem post obstinationem nō prodest: ante uero confirmationem, & obstinationem non erat, qui posset defendere: nec erat, qui posset impugnare, cum omnes essent æqualiter uertibiles. In homine verò viatore secus est. Nam homo erat in statu vertibilitatis, & pugnæ, in quo poterat amittere, vel lucrari: angelus in statu, beatitudinis erat, a quo non poterat commoueri. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd menti humanæ, quę non est per peccatum corrupta, solus Deus debet prefici. Dicendum, quòd verum est de ea prælatione, quę habet oppositam seruitutem: sic enim homo conditus soli Deo dicebatur esse subiectus: & solius Dei erat seruus, non alterius. De prælatione uerò, quę attenditur secundum excellentiam status, & secundum presidetiam respectu alicuius actus, non habet ueritatem: sic enim angelus preest angelis, in quibus nunquam fuit peccatum.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd & si homo, tunc habuerit angelum ad custodiam deputatum, quòd nunc unus homo debet habere multos. Dicendū, quòd illud argumentum non cogit: quia effectus angelicæ custodię dupliciter potest crescere, vel propter multitudinem custodientium, uel propter maiorem succursum custodietis: & ideo licet homo lapsus maiori indigeat officio custodię, quàm institutus: tamen quia idem angelus secundum diuersas oportunitates potest magis, & magis succurrere, & indigentias releuare: ideo non opor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tet per augmentationem indigẽ tiæ in custodito numerum custodum multiplicare.

QVÆSTIO III.

An Christus angelum custodem habuerit?

VTRVM aliquis angelus deputatus fuerit ad custodiã Christi. Et ꝙ sic, uidetur per illud Psal. 90. Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uiis tuis: ergo si hoc intelligitur de capite, sicut Glo. exponit ibidem: patet, &c. ITEM. super illud. Luc. 22. Ecce apparuit ei angelus domini confortans eum. Beda. In testimoniũ utriusque naturæ, & angelus eũ confortasse, & angelus ei ministrasse describitur: si ergo actus confortandi pertinet ad officiũ angeli custodientis, uidetur &c. ITEM. Videtur hoc ratione. Quia Christus secundum naturam humanam, maximè secundum statum passibilitatis minoratus est paulominus ab angelis: ergo si erat mortalis, & passibilis, & etiam minoratus ab angelis, indigebat, & competebat (ut uidetur) ab angelis præsidentib. & immortalibus custodiri. ITEM. Ordo uniuersitatis hoc exigit: ut contra malum sit bonũ: cum igitur Christus habuit malum angelum ad exercitium, & pugnam, sicut legitur Matth. 4. quod tentatus est a diabolo: ergo debuit habere bonum angelum ad custodiam. ITEM. Ad dignitatem spectat humanæ animæ, quòd committatur tam nobili custodiæ, sicut angelicæ: ergo si anima Christi fuit nobilissima omnium, uidetur, quòd ibi maximè competat custodia angelorum. ITEM. Sapiens dominus illud, quod habet charius, facit custodiri diligẽtius: sed Deus chariorem habebat Christum, quàm aliquem alium: ergo uidetur, quòd si aliis non deest angelorum custodia, quòd nec animæ Christi, quæ inter omnes, & supra oĩa erat Deo charissima.

CONTRA. Christus ab instanti suæ conceptionis fuit beatus, & perfectissimè beatus: si ergo beati potius est custodire, quam custodiri, uidetur, quòd Christo nullo modo competat custodia angelica. ITEM. Christus ab instanti suæ conceptionis & secundum animam, & secundum corpus fuit diuinitati unitus tanta unione, qua maior nequit intelligi: ergo si diuina uirtus, quę omnipotentissima est, & ꝑ omnia ad nutũ suæ uoluntatis prõpta erat: ergo uidetur, ꝙ nulla indigeret aliena custodia. ITEM. Qui ab alio custoditur, ex hoc quod custoditur, est quodãmodo illi obnoxius: ergo si Christus nulli debet esse obnoxius, a nullo angelo debuit custodiri. ITEM. Esto, quòd Christus non habeat angelum ad sui custodiam, quæro utrum ex hoc incurrat aliquod damnum, uel incommodum, uel peccatum, uel omittat aliquod bonum: & cum nullum horum sit, nihil tollit a Christo absentia angelicæ custodiæ, ergo nihil adiicit præsidentia: ergo si ponitur Christus ab angelo custodiri, uidetur, quod aliquid circa ipsum fiat frustra, qđ est inconueniens.

Re-

RESOLVTIO.

Vt quid angelum custodem ei deputari? si ne dum uinci; sed & nec suaderi a diabolo potuit.

RESPON. Dicendum, ꝙ Christo non est datus angelus ad custodiam, tum quia Christus nõ indigebat, tum etiam quia non competebat. Non egebat, quia aduersarius eius, nec poterat opprimere per uiolentiam corpus diuinitati unitũ: nec poterat seducere ꝑ astutias intellectum a uerbo plenariè illustratum: nec poterat allicere per blãditias affectum plenitudine gratiæ confirmatum: ideo Christus non indigebat angelo bono, nec quantum ad defensionem corporis, nec quantum ad defensionẽ corporis, nec quantum ad eruditionem rationis, nec quantum ad incitationem affectionis. Non solum autem non indigebat angelica custodia, sed nec etiam ei competebat. Custodia enim in custodiente respectu custoditi dicit præsidentiam quandam: & qa angeli Christo domino suberant, non præerant, ideo nec ali quod officium præsidentiæ ipsis angelis respectu Christi committi debebat, & propterea nullus angelus debuit deputari ad custodiendum Christum, sed angelorum multitudo debuit deputari ad eius ministerium. AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium de Psalm. Angelis suis Deus mandauit de te, &c. Dicendum, ꝙ illud intelligitur de capite ratione membrorum. Vnde sicut dicit Aug diabolus male exposuit siue intellexit, dũ capiti attribuit rõne sui, ꝙ scriptura attribuit ei rõne membrorum. AD ILLVD, quod obĩ, qđ angelus eum confortabat. Dicẽdum, ꝙ angelus non confortabat eum cõfortatione potestatiua, sicut confortat illos quos custodit: sed solum ministeriali, sicut cõfortat armiger strenuum militẽ. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ Christus est ab angelis minoratus. Dicendum, ꝙ & si Christus minoratus dicatur ratione passibilitatis, nunquam tamẽ sic minoratus est, ut aliqs angelus auderet ei præsidere: cũ ita bene sit adorandus Christus in cruce, & in sua infirmitate, sicut etiam cũ in sua apparebit uirtute. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ habuit malum angelũ ad exercitiũ. Dicendum, ꝙ illud exercitium solum fuit exterius non interius, nec fuit ad ipsius probationem, sed potius ad nostrã instructionẽ, & aduersarii cõfutationem: ex quo Christi dignitas nõ minuebatur: sed manifestabatur. Sed non sic est in officio custodiẽdit nam si angelus ad eius custodiam deputaretur, potius esset defectibilitatis ostẽsio, quam uirtutis, & dignitatis manifestatio, uel etiã alicuius instructio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ dignitatis est habere custodiam angelicam. Dicendum, ꝙ quædam sunt dignitatis simpliciter, quædam uero sic sunt dignitatis, ut etiam annexum habeant aliquid indignitatis siue infirmitatis: custodiri autem ab angelo ita dicit dignitatem in aĩa respectu illarũ creaturarũ, quæ committũtur angelicæ custodiæ, ut tñ dicat imperfectionẽ respectu beatorum, q aliena custodia nũ

quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam egent. Et quia aīæ Christi non est attribuendū aliquid quod deroget eius beatitudini: ideo & si ab angelo custodiri aliquo modo dicat dignitatē, non tamen Christo dēt attribui: qa simul cum hoc in custodito quādam importat defectibilitatem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ id, quod charius est, melius custoditur. Dicendū, ꝙ uerum est quando illud, qđ magis est chatū, ita indiget custodia, sicut illud, ꝙ minus: sic aūt non est ī, ꝓposito: nā Christi aīa non sic indigebat custodiri, quæ peccare nō poterat. Vel aliter potest dici: ꝙ Deus diligentius custodiat aīam Christi, q̄ aīam alicuius alterius hominis, plus.n. facit per seipsum, quàm ulli alii animæ faciat per se, & per angelum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An angeli custodire desinant, ubi nos obstinatos compererint?

CONSEQVENTER de secundo articulo, scilicet de annexis angelicæ custodiæ quærūtur tria. Primò quæritur utrū angelus propter nostram obstinationē subtrahat custodiæ beneficiū. Secundò quæritur, utrū ex nostra beatificatione accrescat ei nouum gaudium. Tertiò quæritur, utrum angelus custodies ex damnatione custoditi incurrat aliquod detrimentum.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, quod angelus subtrahat ab homine custodiæ beneficium propter obstinationem per illud Hier. 51. Curauimus Babilonem, & non est curata: derelinquamus eam, &c. ibi Glo. Medici sunt angeli, quos a nobis repellimus, dum eorū consilio non acquiescimus. ITEM. Per aliam Glo. ostenditur illud idem. ibidem. Caue, ne quando relinquat te medicus: si.n. reliquerit, patet quod abscessio medici damnatio tua sit: ergo angelus hominē, quem custodit, aliquando derelinquit: sed hoc nō est, nisi quando obfirmat faciē suam per obstinationem: ergo &c. ITEM. Dam dicit, quod Antichristus carebit angelorum p̄sidio: sed hoc non est nisi, quia ipse erit obstinatus ī malo: ergo uidetur, quod præsidium custodiæ obstinatis subtrahatur ab angelis. ITEM. Angelus nemiuē inuitum potest compelliere ad bonum: sed obstinatus factus est inuitus ad bonum: ergo frustra circa ipsum laborat angelus: ergo si stultus est, qui aliquid frustra facit, maximè, qui hoc nouerit, uidetur, quod propter obstinationem perdat homo angelicum præsidium. ITEM. Maioris benignitatis & misericordiæ Deus est, quam sit angelus: sed Deus propter peccati commissionem relinquit cordis humani habitaculum: ergo multo fortius, uidetur, quod propter obstinationem angelus subtrahat ministerium. ITEM. Propter rebellionem, & obstinationem excommunicatur quis, & eiicit extra cętum fidelium, & subtrahitur eroorationum ecclesiasticarum beneficium: ergo si tantus zelator iustitiæ, uel maior est angelus, quam sit ecclesiæ prælatus, & prælatus rebelli, & obstinato subtrahit beneficium communionis, & orationis, uī quod multo fortius angelus subtrahat p̄sidium custoditionis. ITEM. Grauius peccat ille, cui suggerūt bona, & facit mala: q̄ qui facit mala sine aliqua exhortatione bonorū, & hoc ꝓꝓ cōtēptū: ergo obstinatus ī malo grauius peccat, quā qñ contēpta exhortatione angelica, perstitit in malitia, q̄ si esset omnino ab angelo derelictus: ergo si angelus bonus non debet aliqd facere, ꝙ uergat ī malū eius quē custodit uī ꝙ ex quo obstinatus est: nō debeat eū amplius custodire.

CONTRA. Paratior est bonus angelus ad conseruandū in bono, quam sit malus angelus ad præcipitandū in malū: sed malus angelus quantuncunque hō sit bonus, uiq; ad mortē nō desinit ipsum infestare: ergo uī ꝙ nec bonus quantuncunq; malū usque ad mortem desinat custodire. Maior propositio manifesta est. Minor ꝓbatur per illud, quod dicitur in gl. Thob. vi. ū ꝓ illud Apprehende branchiū eius. Diabolus usque ad crucē secutus est Christū. ITEM. Quāto aliquis peior est, tanto est ꝓnior ad malū, & quāto pronior ad malū, tāto magis indiget retrahēte: ergo si angelus deputatus ad custodiā, ad hoc ordinat ut retrahat a malo, uidet quod non debeat subtrahi obstinato. ITEM. De nemine desperandū est, dū est in uia: ergo quātūcūque quis sit obstinatus, non est desperandū de eo: ergo si medicus non relinquit ægrotum nisi illum de quo desperat, ut quod angelus nullum relinquat, quantuncunq; obstinatus. ITEM. In ægritudine corporali sic est, ꝙ quāuis aliqua ęgritudo sit in curabilis, tamē si potest intēdi, per utile est habere consilium medici: si ergo nullus est a Deo obstinatus in hac uita, quin possit in eo malicia intendi, uidetur quod cuilibet competat custodia angeli: si ergo angelus non subtrahit custodiā ab eo, qui est idoneus custodiri, uidet quod nullus quātuncunque obstinatus beneficio angelicæ custodię quādiu est ī uia debeat destitui.

RESOLVTIO.

Nunquam ad malum uitandum, quousque in humanis degimus: sed bene ad bonū exequēdū.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam notandum est, quod communiter tenetur a doctoribus sacræ scripturæ, quod angelus non omnino relinquit obstinatos, quādiu sunt uiatores: nec tamen adeo diligenter custodit sicut custodit bonos, aut mediocriter malos: ideo cōiter dicitur quod quodammodo deserit, & quodammodo semper custodit. Explicatio autem huius pōt diuersimode fieri. Nā aliquē custodiri ab angelo, hoc potest dupliciter intelligi, uel secundum habitum, uel secundum actum. Voluerunt ergo aliq dicere, ꝙ angelus obstinatum secundum actum custodiēdi relinquit, ꝓ eo ꝙ ipse custodiēti angelo nō obedit, imo contra eius monita faciem obfirmauit: quantum uero ad habitum non deserit, quia semper pōptus est ei subuenire, si quo modo ipsum ad uiā ueritatis uideat ĩclinari. Et hic quidem modus dicendi nō sufficit, quia nullus est adeo malus,

malus, & peruersus, quin angelus bonus possit ei aliquod beneficiũ custodiẽdi largire, ergo si semper est ei promptus facere bonum, ut quod nunquam subtrahat omnem actum. Et ideo secundus modus dicẽdi est, quod duplex est custodiæ angelicæ actus, unus respectu corporis, alter respectu spiritus. Vnus cõsistit in repulsione hostis, ne opprimat corpora: alter in arcẽdo ipsum, ne peruertat animas. Primi actus efficacia est in angelo: secundi uero non solum est in angelo, sed etiam in nobis. Quãtum ad primũ actum bonus angelus hominem usque ad mortẽ non derelinquit, quia non patitur ipsum a dæmone opprimi uel occidi, nisi quãdo aliter exigit fieri sententia diuini iudicii. Quantũ uero ad secundũ actũ, quia actus illius efficacia non tãtum est in angelo, sed etiam in nobis, subtrahit custodię beneficium ab his, circa quos uidet se frustra exercere: utpote ab excæcatis, & obstinatis, qui nec recipiunt institutionem, nec exhortationem. Sed cum custodia magis respiciat animam, quãm corpus: adhuc non uidetur omnino probabile q̃ angelus omnẽ actũ custodię subtrahat respectu animæ. Et ideo est adhuc tertius modus dicendi probabilior prędictis, quod effectus angelicæ custodię & est respectu boni, & respectu mali. Respectu boni cõseruandi, uel acquirendi, uel augendi. Respectu uero mali deserendi, uel euitandi, uel minuendi. Bonus igitur angelus obstinatos non deserit quantũ ad actũ custodiæ, qui respicit malũ, qa semper retrahit hominem ne laboratur in peius: & hoc ostendũt rationes prædictę secundo inductæ, & concedendæ sunt. Quantum uero ad actum qui respicit bonũ, obstinatos deserit, & antichristum non custodiet: & sic intelliguntur tres auctoritates ad illam partem inductæ. Vna quę dicit, quod angeli nos relinquũt, & noscos repellimus. Alia quę dicit, quod abscessio angeli est damnatio infirmi. Et tertia Dam. q̃ dicit q̃ antichristus carebit angelorũ præsidio. In omnibus enim his intelligitur angelus recedere, uel abesse: nõ quia non defendat ab aduersario, uel nõ retrahat a malo: sed quia nõ conseruat in bono, nec perducit ad bonũ, & per hoc patet ratio sequẽs. Non enim probat q̃ angelus simpliciter derelinquit obstinatum: sed solum quantum ad effectum custodiæ, qui est in exhortando, & promouẽdo ad bonum.

AD ILLVD, quod obiicitur quod Deus deserit habitaculũ cordis propter peccatum. Dicendum quod non est simile, quia peccatum priuat gratię habitũ, per quem disponitur anima, ut homo sit Dei habitaculum, & ideo efficit cor hominis ineptũ ad hoc, q̃ in ipso habitet Deus. Habitatio enim Dei in eo, i quo habitat, requirit dignitatem. Custodia uero angelica in custodito non exigit dignitatem, sed potius respicit indigentiam, & necessitatem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ecclesia subtrahit orationis beneficium ab eis quos excommunicat. Dicẽdum q̃ hoc facit ad ipsorum confusionem,

sionem, & correctionẽ, sicut patet infra, cum agitur de excommunicatione: nunquam tamen subtrahit omnino orationũ beneficium. Sic & in proposito intelligendum est, quod angelus aliquando iusto Dei iudicio nõ compellit hominem quod ambulet in iuuiis, & abominationibus, & ignominię passionibus secundum impetũ cordis sui, nũquam tamen sic deserit, quin aliquo modo a malo retardet, licet non omnino impediat. AD ILLVD uero, quod obiicitur quod ex hoc peccatũ hominis aggrauatur. Dicendũ quod sicut peccator ex Dei misericordia, & patientia thesaurizat sibi iram, & cõuertit misericordiam Dei ad cumulum reatus sui, & hoc non est a deo, sed ab ipso peccatore, Dei tamen iudicio permittente: sic in proposito intelligendum est se habere. Potest etiam dici, q̃ nunquam sic conuertitur peccator in malum, quin melius sit sibi custodiri quam deseri: quia & si contemptus aggrauet peccantis reatum, tamen frequẽtatio peccatorum, quam homo incurreret si angelus desereret, aggrauaret multofortius quam cõtemptus. Credendum est enim, quod multis modis angeli, qui nos custodiunt, & studeant promouere ad bonum, & studeant retrahere a malo, quamuis hoc non percipiat hebetudo spiritus nostri: propter quod multi superbiunt, multi sunt ingrati, & frequenter sibi attribuunt quòd est ex beneficio angelico, & ex hoc minus efficiuntur digni, ut ab angelis adiuuentur: & propter hoc perutile est effectus angelicæ custodiæ nosse, & intelligere.

CONSVEVERVNT autem a Magistris effectus xii. assignari, qui eliciuntur ex scripturis. Primus est pro delictis increpare. Iudi. ii. Ascendit angelus domini de Galgala ad locum flentium, & ait: Eduxi uos de terra Aegypti & post, non audistis uocẽ meã. Secundus est a uinculis peccatorum absoluere. Actus xii. Angelus astitit: & post, ceciderunt catenæ de manibus eius: hoc tamen intelligendum est dispositiue. Tertius est impedientia ad bonum auferre, quod signatur Exod. xii. ubi angelus percussit primogenita Aegypti. Quartus est dęmones arcere. Thobię. ult. Dęmonium ab uxore mea conpescuit. Dicit Thob. de Raphaele. Quintus est docere. Dan. ix. Nũc egressus sum, ut docerẽ te, & intelligeres. Sextus est secreta reuelare. Genes. xviii tres angeli ministerium trinitatis, & unitatis expresserunt: & ibidem sequit. Nũ celare possum Abraham &c. Septimus est cõsolari. Tho. vi. Forti animo esto: in proximo est ut a Deo cureris &c. Octauus est in uia Dei confortare. iii. Reg. xix. Surge, & comede, grandis enim tibi restat uia. Nonus est in uia deducere, & conducere. Thob. v. Ego ducã, & reducam eum &c. Decimus est hostes deiicere. Esa. xxxvii. Egressus angelus domini percussit in castris Assyriorũ &c. Vndecimus tentationes mitigare: & hoc assignat Gene. xxxii. Vbi Iacob luctatus est cum angelo, ubi benedictione accepta, confortatus est post luctam, & emarcuit neruus fœmoris eius.

Duo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Duodecimus est orare, & orationes deferre. Thob. ult. Quando orabas cum lachrymis ergo obtuli &c. Hi omnes sunt effectus custodiæ angeli, ex quibus omnibus tã Deo, quam angelis debemus esse obnoxii, & grati.

QVAESTIO II.

An angelis augeatur gaudium ex salute custoditorum ab eis?

VTRVM ex beatificatione custoditi angelo custodienti amplificetur gaudiũ. Ex quòd sic uidetur Luc. xv. Gaudiũ est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente, quam supra nonagintanouẽ iustis. Ex hoc textu patet q̃ ex conuersione peccatoris angelis Dei accrescit gaudiũ, ergo multo fortius de beatificatione eiusdẽ. ITEM. Angelus in ministrãdo hoĩ aliq̃d meretur: sed nõ meretur illud q̃ habet, sicut probatum ẽ supra: ergo meretur habendum: sed q̃ retribuitur pro merito hoc est gaudium: ergo meretur maius gaudium. ITEM. Angelus habet perfectam charitatem, ergo diligit proximum sicut seipsum: sed ubi est par dilectio de pari bono, est par gaudium: si ergo angelus diligit illum, quem custodit sicut seipsum, tantũ gaudet de eius saluatione, quantum de sua: ergo uidetur eius gaudium duplicari. ITEM. Vbicunq; est desiderii completio, ibi est gaudium, & delectatio: ergo ubi de nouo completur aliquod desiderium, de nouo accrescit gaudiũ: sed angelus desiderat illũ, quẽ custodit, saluari: ergo cum saluatur, necesse est ipsum gaudere de eius salute: sed prius de hoc non gaudebat, quia non erat: ergo uidetur q̃ nouũ gaudium sibi accrescat. ITEM. In angelis custodientibus homines crescere potest cognitio, sicut probat in litera Magister: sed qua rõne crescit cognitio, eadem ratione & dilectio: & si dilectio, ergo gaudiũ, & delectatio. ITEM. In eo, q̃ ordinate gaudet, sicut crescit materia gaudẽdi, ita crescit & gaudium: sed in superna Hierusalem creuit, & crescit materia gaudii ex Christo, & eius membris, quibus ministrant angeli beati: ergo uidetur quod in illis crescat gaudium. Quod autẽ materia gaudii creuit, patet tum propter Christi exaltationem, tum propter ruinæ angelicæ reparationem, tũ propter hominis perditi reinuentionẽ: quæ omnia affectui ordinato sunt materia gaudii, maxime affectui angelico, cum sit maxime ordinatus.

SED CONTRA. Beatitudo est status omnium bonorũ aggregatione pfectus: sed ubi est status perfectus, ibi non est perfectius: ergo si in angelis beatis ẽ perfectum, & plenum gaudiũ: ergo non uidetur, quod ex aliquo sulcipiãt ĩcremẽtũ. ITEM. Gaudium est de essentia beatitudinis, sicut & charitas: ergo si potest in eis crescere gaudium, potest etiam in eis charitatis habitus crescere: sed si charitas põt crescere, potest in eis alterari: ergo potest ĩ eis amitti. ITEM. Bonum creatum comparatum ad increatum est sicut punctus ad lineam: ergo si angelus beatus gaudet de unoquoq; sicut gaudendum est, improportionabiliter plus gaudet de eo, quã gaudeat de aliquo creato: ergo sicut punctus aduenies lineę nõ auget lineam, sic creatura cũ creatore nõ est maior gaudendi materia, quã ipsa creatrix essentia per seipsam: ergo cum angelus gaudeat de ipsa ueritate æterna pp aliquod creatum, non uidetur quod gaudiũ in eo crescat. ITEM. Si crescit gaudium in angelo pp beatitudinem eius quẽ custodit, & ille qui custoditur, potest impedire suam beatitudinẽ, ergo potest impedire gaudii angelici perfectionem: quod si hoc est falsum, cum sit contra rationem veræ beatitudinis, ergo & primum.

RESOLVTIO.

Nullatenus essentiale, sed fortasse accidentale.

RESP. Dicẽdũ, q̃d gaudiũ in angelo crescere, pt itelligi dupliciter, vel extẽsiue, uel intensiue. Extẽsiue dicitur crescere, quando quis de pluribus gaudet. Intẽsiue uero quãdo affectus eius de aliquo copiosius gaudet. Si uerò intelligamus de incremento gaudii secundum primũ mõdum, sic absque dubio uerũ est, & doctores cõiter hoc sentiunt, q̃d ipsis beatis angelis accrescit gaudium, quia de pluribus gaudent, secundum quod plures saluantur. Si aũt loquamur de cremento gaudii quantum ad modum secundum. s. quantum ad intentionem, sic distinguẽdum est. Nam gaudium duplex est. Est n. gaudium, in quo consistit pmium substantiale: & hoc est gaudium de bono increato, q̃d habet angelus de Deo, & ĩ Deo. Est iterum gaudium, in quo cõsistit præmium accidentale: & hoc est gaudiũ, quod habet angelus de bono creato siue proprio, siue alieno. Fuerunt igitur qui dixerunt, quod in angelis beatis crescit utrunque gaudiũ intensiue, quia nondum sunt pfectè beati, quamuis sint confirmati, de quorum opinione uidetur fuisse Magister. Sed quia hoc non uidetur probabile, sicut supra improbatum fuit Distin. v. Vbi agitur de conuersione angelorum: ideo fuerunt, q̃ dixerunt, quòd neutrum gaudium in eis crescit intẽsiue, sed solum extensiue: sicut charitas eorum non est maior quã fuit, ab initio, quamuis plures nunc diligant, quàm tunc. Sed quia illud, nõ uidetur adhuc multum probabile, quòd angelis accrescat gaudii materia, quin etiam aliquo modo intẽdatur & gaudium. IDEO est tertius modus dicendi, quod angelis nullo modo accrescit gaudium, ĩ quo consistit præmium essentiale, quia quantum ad illud perfectè beati sunt: sed gaudium in quo consistit præmium accidentales accrescere potest non solum extensiue, uerumetiam intensiue, & ratione boni proprii, & ratione coniuncti, quia ministrando aliis, bona opera faciunt, in quibus præmium accidentale merentur, & etiam conciues suos ad beatitudinem perducunt: super quibus absque dubio gaudent, & gratulantur: & hæc positio tertia uĩ esse probabilior.

ET secundum hanc patet responsio ad partes oppositas. Nãrones obiẽtes, q̃ ex nĩa beatificatione angelis accrescat gaudiũ, concludunt solũ de gaudio

accidẽtali, quod est circa bonũ creatũ, in quo th̃ non consistit essentialis præmii augmẽtatio. RATIONES verò ad oppositũ procedunt, siue concludunt de gaudio substãtiali, rõne cuius ẽ angelus pfectè beatus, & qđ rñdet quãtitati habitus, & qđ ẽ circa bonũ increatũ, & hoc q̃dem non crescit in ea: sicut illę rões ostẽdunt. VLTIMA verò rõ nõ concludit, qđ hõ possit gaudiũ angelicũ impedire, qa (sicut iã melius patebit) sic angelus congratulatur de hoĩum salute, ut tamen non tristetur de damnatione. Et ita nẽæ saluris impedimentũ, nullum in angelico gaudio, uel p̃mio ponit defectũ; nullum tamen inconueniens eẽ videtur si concedatur, qđ impediri possit ipsius angeli aliqđ accidẽtale gaudiũ: sed illud melius declarabitur p̃ sequẽs p̃blema.

QVAESTIO III.

An ex damnatione custoditorũ eueniat angelis quidquã detrimẽti?

VTRVM ex dãnatione custoditi incurrat angelus aliqđ detrimentum: & qđ sic, uidetur 3. Reg. 20. Scribitur, Custodi uirũ iustũ: qui si lapsus fuerit, erit aĩa tua pro aĩa illius: Ex quo colligitur, qđ dñs eo pacto cõmittit ad custodiẽdũ, qđ si custoditus amittitur, de manu custodis requiratur. Si ergo hõ perditur: uidetur qđ angelus ipsum custodiens incurrat salutis suę periculũ: & hoc uidetur dicere Orige. super illud Nu. 25. Initiati sunt Beel. Gl. Præest angelus bonus, qui pro delictis culpatur, & pro bene gestis laudat. ITEM. Esa. 33. Angeli pacis amare flebunt: constat aũt qđ non flebunt, nisi p̃p miseriã, & damnationẽ hominũ: ergo si illis maximè cõpatiuntur quos custodiunt, uideẽ qđ de dãnatione eorũ incurrant gemitũ, & planctũ, & ita aliqđ gaudii detrimentũ. ITEM. Si oppositũ est cã oppositi, & propositũ propositi, sed saluatio hominũ custoditorum generat in angelis custodientibus gaudiũ, & congratulationẽ: ergo dãnatio ghabit gemitũ, & compassionẽ. ITEM. Sicut cõpletio desiderii delectat aĩam, ita frustratio cõtristat: sed angelus, quia cupit saluari eũ, quẽ custodit; gaudet cũ ille saluatur: quia desideriũ eius impletur: ergo cũ ex eius damnatione frustretur, uidetur &c. ITEM. Pœna Arrii semper crescit p̃p multitudine eorum, quos per errorẽ suum trahit ad dãnationẽ: ergo p̃ oppositũ ex nostra saluatione creſcit angelorum p̃miũ nos custodientium: si ergo nos dãnamur, cũ ipsi gloriari debeãt in nobis, siue de nobis; uĩ p̃ patianẽ glorię detrimẽtũ. ITEM. Angeli mali gaudent dũ possunt hoiem p̃trahere ad supplicia, & hoc est: quia hoies odiunt; quos excitant & tentãt, ergo si boni angeli diligũt illos quos custodiunt, uidetur quod doleant per oppositum.

CONTRA. Bonus angelus est beatus est, cui ad uotum cũcta succedunt: ei aũt qui hmõi est, non põt aliqđ accidere detrimentũ: ergo vẽ qđ ex dãnatione eorũ quos custodiunt nullũ detrimentũ incurrunt. ITEM. Angelus bonus uoluntatẽ suã diuinæ uoluntati conformat: ergo si Deus nõ uult saluare, nisi p̃destinatos, vẽ p̃ nec angelus bonus:

nus: ergo si nullus p̃destinatus damnatur, nullus dãnatur, quẽ angelus bonus non uelit damnari: ergo videtur p̃ ex nullius dãnatione tristetur. ITEM. Dolor, & tristitia non est sine pœna, & pœna non est sine culpa præuia: sed in beatis angelis nũ q̃ fuit culpa, ergo nec fuit, nec esse potest tristitia. ITEM. Angelus non magis meretur in ministrando bono, quã malo; cũ ex uoluntate æqualiter bona ministret utrique: ergo si remuneratio pensatur secundum meritũ, non minus remuneratur angelus cum custodit p̃scitũ, quã cũ custodit p̃destinatũ: ergo uĩ p̃ ex illa damnatione nullũ incurrat angelus detrimentum.

25. Late valis. IVXTA hoc q̃ritur: utrũ angelus uelit illum, quẽ custodit saluari, cũ reuelatũ est sibi eẽ præscitũ. Si non vult ipsum saluari: ergo vẽ cũ custodire inuite. Si vult: ergo vẽ p̃ uoluntas eius uoluntati diuinæ nõ conformetur, nec p̃ ẽt impleatur. ITEM. Cũ custodit p̃scitũ: quæro qđ p̃mium ei ex hoc redditur. Sub stantiale non; constat. Accidentale non ut uĩ: quia illud consistit circa saluationẽ eorũ, quos custodiunt; sicut patet in p̃mio aureola, qđ habent p̃dicatores.

RESOLVTIO.

Minimè: cum pro tanto custoditorum salutem uelint; pro quanto illi spiritui sancto omnino nõ resistunt. Esto quod etiam gloriosissimo eorum statui nulla iniuria possit calamitas.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam ẽ notandum: p̃ circa hoc diuersimodè senserũt diuersi. Quidam. n. dicere uoluerunt, p̃ angeli beati ex dãnatione eorum, quos custodiunt, & si non incurrant detrimentum glorię, concipiunt tamen gemitum misericordię. Quãuis. n. sint ex sublimitate gloriæ immortales, & impassibiles, non tamen sunt in cõpassibiles: & hoc accipiunt ex quodam uerbo Bernar. qui videtur hoc dicere: & dicunt uerbum Esaiæ superius dictum sic intelligendum esse. Sed tamẽ illud nõ videtur intelligibile: quo modo aliquis possit cõpati, & non pati: nec illud videtur probabile, quòd ãgeli aliqua pietate, & misericordia flectantur ad reprobos: cum ipsi maximè zelent iustitiã, & diuinam gloriã: utpotè qui iam confirmati in p̃fecto statu iustitiæ. Propter qđ dicit Greg. in quadam homilia, p̃ ad reprobos non habent compassionem iustorum animę. Ait enim sic. Iustorum animæ, & si bonitate naturæ suæ misericordiam habent; iam tamen actõris sui iustitiæ coniunctæ, tanta rectitudine cõstringuntur, vt nulla ad reprobos compassione moueantur (de beatis loquitur.)

ET PROPTER hoc est alia positio: quòd angeli custodientes ex damnatione eorum, quos custodiunt, nec cõcipiunt gemitum nec incurrunt aliquod gloriæ detrimentum. Gemitum nõ concipiunt propter plenitudinẽ gaudii, quod ad eo pfectum est, ut nullo modo suscipiat admixtionem contrarii. Detrimẽtum etiam nõ patiuntur propter stabilitatẽ boni adepti: nihil enim habent quòd possint amittere, nec ex parte meriti, nec ex parte præmii, cum sint in gloria, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

in iustitia confirmati. Et quoniam detrimentum dicit amissione alicuius boni habiti, ideo ex nullo euentu detrimentum aliquod possunt pati: & concedēdæ sunt rationes, quæ ad hoc inducuntur.

AD ILLVD uero, quod obiicitur: ꝙ Deus requirit aīam custodiri de manu custodientis. Dicendum, quod uerum est, cū perit' propter custodis negligentiā. Et quia in beatis angelis nulla cadit negligētia: ideo de manu ipsorum nullus dānatus requiritur. Et propterea verbum Origē. quod sequitur, si simpliciter intelligatur, ē falsum. Nullo n. mō angeli boni culpabuntur, nec in iudicium adducentur: nisi forte quis dicat hoc debere intelligi, ꝙ adducentur in iudicium non ad suam condēnationem, sed ad manifestandum ꝙ reprobi ex malitia sua sunt damnati, non ex suorum custodum negligentia. Vel nisi quis intelligat uerbum Origē. vt angeli dicantur ibi prælati: & per hunc modum uerbum Esa. qđ subsequitur pōt intelligi, uel exponi, vt angeli pacis dicātur ibi boni p̄lati. Si tamen quis intelligit de angelis beatis secundum ueritatē, amaritudo fletus non indicat ueritatē doloris, sed aliquam cōformitatem indicat in signo, uel effectu exteriori: & pōt illud intelligi dictum p̄ antropospaton: sicut dicitur Deus tactus fuisse dolore cordis intrinsecus. Gene. vii. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ si oppositum est cā oppositi, &c. Dicendum, ꝙ ista maxima habet instantiā, ubi alterum inest per naturā, siue ad modum naturæ: sicut & illa ꝙ opposita nata sūt fieri circa idē: & quoniam angelus beatus ē susceptibilis gaudii, sed non tristitiæ, ideo gaudere potest de salute, quamuis non tristetur ex dānatione. AD ILLVD, quod obiicitur: ꝙ frustratio desiderii cō tristat. Dicendum, ꝙ tunc desiderium frustratur, quando quis aliquid appetit in omnem euentum, siue absolutè, & illud non euenit: quādo uerò appetit sub conditione, & illa conditio non stat, si illud quod appetit, non euenit, propter hoc non dicitur desiderium frustrari: & sic est in proposito. Nam angelus appetit eum, quē custodit beatificari, si ipse uoluerit fideliter adhærere Christo: & hoc nunquā fallit quin eueniat: & quia ille qui damnatur, recedit ab apposita conditione, ideo in desiderio angeli nullam ponit frustrationem, dum nō ad id peruenit, quod sibi angelus appetebat. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ex nostra saluatione creuit angelorum p̄mium. Dicendum, quod uerum ē, quod creuit p̄mium accidentale: non tamen sequitur ex hoc, quod ex defectu salutis incurrant angeli detrimentum, uel damnum: quia detrimentum, vel damnum est respectu rei iam habitæ. Si autē sit respectu rei habendæ, hoc solum est quando ex impedimento aliqua remanet indigētia, & imperfectio in eo, qui impeditur. Sic autem non est in proposito. Quia quantumcunque ille, qui custoditur, dānetur: nihilominus angelus habet suum p̄mium saluum, & quantum ad gaudium, quod habet in Deo, & quantum ad gaudium, quod habet in seipso, siue de bono ꝓprio. Gaudebit enim de bonis operibus, quæ circa illum fecit, quem custodiuit. Et quantum etiam ad gaudium, quod habet in altero: quia cum vnus cadit, alter coronam suam accipit: sicut fuit expositum in Primo Libro. Ideo, & si ruina angelica non reparatur ex illo, quem custodit, reparabit tamen ex alio. Quamuis ergo propter culpam illius ne de eo gaudeat, patiatur impedimētum, & ex tali tropo fortassis dicat Origē. ipsum esse culpandū: nullū tamen ex hoc incurrit detrimentum. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ angelus malus gaudet de damnatione: ergo, &c. Dicendum, ꝙ non est simile. Quia sicut non est reperire malum oīno impermixtū bono: est tamen reperire bonum oīno impermixtum malo: sic reprobatio angelorum aliquo mō admittit gaudiū, licet impurū, sed perfecta beatitudo nullū patitur secum tormentum, uel gemitū. Ex p̄dictis patēt illa duo, quæ ultimo quærebantur. I. de uoluntate, & p̄mio angelorum custodientium malos. Volunt. n. malos, quos nouerunt esse præscitos, uoluntate absoluta dānari: quantum aūt in se est, uellet eos saluari: & ideo non custodiunt inuite. Quia quāuis sciant se frustra laborare ad perducendum eos ad salutē: tamen sciunt se fructosè laborare in hoc ꝙ retrahunt, ne incurrant maiorem damnationem. QVADRVPLEX enim consueuit principalis esse ratio custodiæ angelicæ assigna-

ri circa animas. Vnus est, ut proficiat anima in bonum grātiæ. Alius, ut non cadat in malum culpę. Tertius est, si cadat, quod postmodum resurgat. Quartus, ne totiens, uel in tantum malū cadat, quotiens, uel ad quantū aduersarius incitat. Posset tamen aliter dici: quòd non est angelis reuelatum, qui ex eis, quos custodiūt, saluari debeāt, uel damnari: hoc tamen nō est certum. De præmio verò dicendum: quòd sicut duplex est finis artificis, vnus in se, & alter in alio: sicut patet in rhetore, cuius finis est loqui ornatè, & hic finis ē in se: & alter alii p̄suadere, & sic est finis in alio: Sic etiā duplex est præmium angeli accidentale: vnum quo gaudet de bonis operibus, quæ fecit: aliud quo gaudet de salute eius quem custodiuit. Et quem admodū artifex si habet finem primum, & caret secundo, nihilominus perfectè dicitur habere meritodum si ex contingentibus nihil omisit: sic angelus, qui fideliter custodiuit eum, qui ex sua culpa damnatur, perfectum habet præmium, & meritum: dū de bonis suis operibus gloriatur. Gaudium aurē illud, quod est de multiplicatione bonorum operum, non est p̄mium substantiale, cum non sit de summo bono, sed accidentale: nec tamen est aureola, quia nō omne p̄mium accidentale est aureola, sed illud solū, quod habet p̄excellentiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De corporalis creaturæ conditione quantum ad principiũ materiale, quæ productio dicitur creatio.

HAec de angelicę naturæ conditione dicta sufficiãt. Nunc supereſt de aliarũ quoq; rerũ creatione, ac præcipuè de operum sex dierum distinctione non nulla in medium proferre. Cum Deus in sapiẽtia sua angelicos cõdidit spiritus, alia etiam creauit, sicut ostendit supradicta scriptura Gene. quæ dicit, In principio Deum creasse cœlum. i. angelos, et terram. s. materiam quatuor elementorum adhuc confusam & informem, quæ a Græcis dicta est chaos, & hæc fuit ante omnem diem. Deinde elementa distinxit Deus, & species proprias atque distinctas singulis rebus secundũ genus suum dedit: quæ non simul, vt quibusdam sanctorum patrum placuit, sed per intervalla temporũ ac sex volumina dierum, vt alijs visum est, formauit.

Gen. 1. Augu. Hiero. Greg. et Beda.

Quid doctores sancti de ordine creationis rerũ senserint?

Quidam nanque sanctorum patrum, qui verba Dei atque arcana excellenter scrutati sunt, super hoc quasi aduersa scripsisse videntur. Alij quidem tradiderunt omnia simul in materia & forma fuisse creata: quod Augustinus sensisse videtur. Alij verò hoc magis probauerunt ac asseruerunt, vt prima materia rudis atque informis, quatuor elementorum commixtionẽ atque confusionem tenens, creata sit: postmodum verò per intervalla sex dierum ex illa materia rerum corporalium genera sint formata secundum species proprias. Quam sententiam Gregor. Hieronym. & Beda alijque plures commendant ac præferunt. Quæ etiã scripturæ Geneseos (vnde prima huius rei ad nos manauit cognitio) magis congruere videtur.

Sup Gene. li. 1. cap. 15. Hier. in qũibus in Gen. Tom. 3. Gre. li. 32. mora. c. 10.

Quomodo per intervalla temporis res corporales.

Secundum hanc itaque traditionem, ordinem, atque modum creationis formationisque rerum inspiciamus. Sicut supra memoratum est. In principio creauit Deus cœlum, id est, angelicam naturam, sed adhuc informem, vt quibusdam placet. Et terram, id est, illam confusam materiam quatuor

Dist. 2. lib.

quatuor elementorum, quam nomine terræ, vt Augustinus ait contra Manicheos, ideo appellauit Moyses: quia terra inter omnia elementa minus est speciosa: & illa inanis erat, & incomposita propter omnium elementorum commixtionem. Eandem etiam vocat abyssum dicens, Et tenebræ erãt super faciem abyssi, &c. quia confusa erat & commixta, specie distincta carens. Eadem etiam materia informis dicta est aqua, super quam ferebatur spiritus domini, sicut superfertur fabricandis rebus voluntas artificis: quia subiacebat bonæ voluntati creatoris, quod formandum perficiendumque inchoauerat: qui sicut dominus & cõditor præerat fluitanti & confusæ materiæ, vt distingueret per species varias, quando vellet, & sicut vellet. Hæc ergo ideo dicta est aqua: quia omnia, quæ in terra nascuntur siue animalia, siue arbores, vel herbæ & similia, ab humore incipiunt formari atque nutriri. His omnibus vocabulis vocata est illa informis materia, vt res ignota notis vocabulis insinuaretur imperitioribus, & non vno tantum: nam si vno tantum significaretur vocabulo, hoc esse putaretur, quod cõ suenerãt homines in illo vocabulo intelligere. Sub his ergo nominibus significata est materia illa confusa & informis, quæ nulla specie cerni ac tractari poterat, idest nominibus visibilium rerum, quæ inde futuræ erant propter infirmitatem paruulorum, qui minus idonei sunt inuisibilia comprehendere: & tunc erant tenebræ, idest, lucis absentia. Nõ enim tenebræ aliquid sunt, sed ipsa lucis absentia: sicut silentium non aliqua res est, sed vbi sonus non est, silentium dicitur. Et nuditas non aliqua res est, sed in corpore vbi tegumentum non est, nuditas dicitur: sicut & inanitas non est aliquid: sed inanis dicitur locus esse, vbi non est corpus, & inanitas est absentia corporis.

Lib. de Gen. cõtra Manich. 1. cap. 7. tom 1. Ibid. Cap. 5. Ibid. 4. tom. 6. lib. cõtra epi. Mani. cap. 3.

Quo sensu tenebræ dicantur non esse aliquid, & quo dicantur esse aliquid.

Attende quia hic Augustinus tenebras dicit non esse aliquid, cum alibi tenebræ inter creaturas ponantur, quæ benedicunt Dominum. Vnde dicitur, Benedicite lux & tenebræ Domino. Ideoque sciendum est tenebras diuersis modis

Da. 30.

Universidad de Deusto
Biblioteca

accipi.s.nel pro lucis absentia, qualiter supra accepit Augustin.iuxta quam acceptionem non sunt aliquid:ut pro aere obscurato,siue aeris obscura qualitate,et secundum hoc alia quæ res creatæ sunt. Ideo ergo dicit tenebras tunc fuisse super faciē abyssi,quia nondū erat lux:quæ si esset,& supereset,& superfunderetur:sed nondum lucis gratia opus suū Deus venustauerat,quæ postea in primo die formata est.

Cur materia illa informis dicta sit: & quantum in altitudine ascenderit.

De qua re priusquam tractemus, duo nobis discutienda occurrunt.Primum,quare illa materia confusa informis dicatur:an quia omni forma caruerit,an propter aliud. Secūdo,ubi ad se prodierit,& quantum in altum ascenderit.Ad illud ergo,quod primo positum est,breuiter respondentes,dicimus illā primam materiam nō ideo dictam fore informē, quòd nullam omnino formam habuerit:quia nō aliquid corporeum tale existere potest,quod nullam habeat formam: sed ideo non absurde informem appellari posse dicimus,quia in confusione, & permixtione quadam subsistens, nondum pulchram, apertamq;, & distinctam receperat formam qualem modo cernimus. Facta est ergo illa materia informa confusionis ante formam dispositionis. In forma confusionis prius omnia corporalia materialiter simul, & semel sunt creata: postmodum in forma dispositionis sex diebus sunt ordinata. Ecce absolutum est, quod primo in discussione propositum fuit, scilicet quare illa materia dicatur informis.

Augn. li.1. de Gene. cap.15

Responsio ad secundum partem propositæ quæstionis.

Nunc superest, quod secundo proponebatur explicare, ubi scilicet illa materia subsliterit, & quantum in altitudine porrigebatur. Ad quod (nihil temere asserentes) dicimus, quòd illa prima rerum omnium moles, quando creata est, ibidem adesse uidetur prodiisse, ubi nunc formata subsistit. Eratque terreum hoc elementum in uno loco, eodemque medio subsistens, cæteris tribus in una confusione permixtis: eisdemque circumquaque in modo cuiusdam nebulæ† oppressis ita obuolutum erat, ut apparere non

† oppā fi.

posset, quod fuit illa uerò tria in una permixtione confusa circumquaque suspensa, eousque in altum porrigebantur quousque nunc summitas corporeæ naturæ pertingit. Et sicut quibusdam uidetur, ultra locum firmamenti extendebatur illa moles, quæ in inferiori parte spissior, atque grossior erat: in superiori uero, rarior, ac leuior, atque subtilior existebat: de qua rariori substantia putant quidam fuisse aquas, quæ super firmamentum esse dicuntur. Talis fuit mundi facies in principio, priusquam reciperet formam, uel dispositionem.

Bed. circa illud Gen.1. Et tenebræ erant sup. p.etc.

Qualis fuit mundi facies in ipso primordio.

Nunc supererest, ut dispositionem illam qualiter perfecta sit, ordine prosequamur. Sex diebus, sicut docet scriptura Geneseos, distinxit Deus, & in formas redegit proprias cuncta, quæ simul materialiter fecerat. Profecitq; opus suum in die sexto: & sic deinde die septimo requieuit ab omni opere suo, ideſt,cessauit nouam creaturam facere. Sex enim diebus sex rerum genera distinxit, nihilq; postea fecit,quod in aliquo illorum non contineatur: operatus est, tamen postea, sicut ueritas in Euangelio, ait, Pater meus operatur usque nunc, & ego operor illud.

Io.5.

De quatuor modis diuinæ operationis.

Quatuor enim modis, ut ait Alcuinus super Genesim, operatur Deus.Primo,in uerbo omnia disponēdo. Secundo, in materia informi quatuor elementorum, de nihilo eam creando: unde,Qui uiuit in æternum creauit omnia simul. Omnia, scilicet elementa, uel omnia corpora materialiter simul creauit. Tertio, per opera sex dierum varias distinxit creaturas. Quarto, ex primordialibus seminibus non incognitæ oriuntur naturæ, sed notæ sed sæpius reformantur, ne pereant.

Eccl.18

Vpra egit Magister de conditione naturæ spiritualis: in hac secūda parte agit de conditione corporalis. Et quoniam creaturæ corporalis duo sunt principia, uidelicet materiale, & formale: ideo pars ista habet duas. In prima agit de productione corporalis creaturæ quantum ad principium materiale:& hæc productio dicitur creatio. In secunda agit de productione ipsius quantum ad principiū formale;

Universidad de Deusto
Biblioteca

male: & hæc productio dicitur distinctio, infra Dist. 13. *Prima autem distinctionis operatio fuit*, &c.) Prima pars continet præsentem Distinc. in qua intendit agere de materiæ rerum corporalium productione. Et quoniã circa productionẽ materiæ corporalis duæ fuerunt solemnes opiniones: ideo pars illa duas habet. In prima unam ex illis eligit. In secunda iuxta illam opinionem de materia illa tractat, & inquirit, ibi. *De qua re prius quam tractemus*, &c.) Prima pars habet quatuor particulas. In prima dicta dicendis continuat. In secunda diuersas sanctorum opiniones circa productionem materiæ corporalium explicat, ibi. *Quidam namque sanctorum*, &c.) In tertia alteram ex illis opinionem eligit, & explanat, ibi. *Secundum hanc itaque traditionem*, &c.) In quarta, & ultima quoddam dubium determinat, ibi. *Attende, quia hic dicit Aug.* &c.) Similiter secunda pars principalis, in qua de ipsa materia secundum opinionem plus electam inquirit, quatuor habet partes. In prima determinat qualiter fuerit informis, & confusa. In secũda determinat, ubi fuerit locata, ibi. *Nunc superest, quod secundo proponebatur*, &c.) In tertia uerò anticipando determinat, quibus diebus, uel in quot fuerit distincta, ibi. *Nunc superest, ut distinctionem*, &c.) Quartò uerò, & ultimò auctoritate Alcuini confirmat, ibi. *Quatuor enim modis, ut dixit Alcuinus.*

Dub. 1. ILlam *confusam materiam quatuor elementorum*, &c.) Contra hoc, uidetur esse, quod dicit Hugo, Per terram hoc elementum terræ signari puto, cum dicitur. In principio creauit Deus cœlum, & terram: ergo non uidetur signare illam materiam informem in sua generalitate. Item. Si per terram signatur materia informis, cum in illa conueniat cœlum, & terra, uidetur, ꝙ non bene distinguãtur illa duo. Iuxta hoc est quæstio, propter quid istis tribus nominibus illa informis materia appellatur, scilicet nomine terræ, abyssi, & aquæ; cum non magis esset ibi de ratione terræ, & aquę, quàm ignis, uel aeris. Resp. Dicẽdum, ꝙ & si multæ sint expositiones huius uerbi, In principio creauit Deus cœlum, & terram: quatuor tamen sunt principales: & secundum has differenter exponitur nomen terræ. Vna expositio, ꝙ cœlum, & terram unam & eandem materiam nominant, scilicet materiam informem omniũ corporalium: prout tamen de ipsa debebant fieri duorum corporum genera, scilicet cœlestia, & elementaria: ut sit sensus. In principio creauit Deus cœlum, & terram, id est materiã ex qua debebat fieri cœlum, & omnia elementa: & ista expositio confirmatur per subsequentem literam. Subsequenter enim exprimitur, qualiter factum est cœlũ, & qualiter facta est terra. Alia uerò expositio est ab hac expositione ualde longinqua: quia nomine cœli uult intelligere naturam spiritualem: nomine terræ naturam corporalem: ut sit sẽsus. In principio creauit Deus cœlum, & terram, idest angelicam naturam, & materiam primam: & hæc expositio cõfirmatur per literam sequentem: quia in secundo die productio cœli corporei exprimit: ergo in principio temporis, si qua fuit productio cœli, non fuit cœli corporalis: sed spiritualis. Tertia expositio quasi media inter has duas ẽ expositio Hugonis, qui dicit per terram intelligi terrenum elementum, & per cœlum tria alia elementa, quæ similiter sup terrã circũ quaque in modum nebulæ erant expansa, & in una cõfusione permixta, siue potius in una permixtione confusa circũ quaque suspensa, quę eousq; in altum protendebatur, quousq; nũc summitas corporeę naturę pertingit: & illud uidetur similiter per literam sequentem confirmari. Quarta expositio, quę communior est, secũdum expositores planior est, ꝙ per cęlum intelligatur cœlum empyreum, quod est angelorum habitaculum, in quo angeli sunt creati: per terram uero materiam omnium corporum intra ipsum cõtentorum, siue cœlestium, siue terrestrium. Hęc expositio sequenti literę concordat, qua exprimit de illa materia facta esse corpora cœlestia, & elementaria. Et si tu quęras, quare illa duo distinguit, plana est responsio: quia cœlum empyreum cõpletum erat immutabile, & habebat mensurari ęuiternitate cũ suis contentis: materia uerò illa incompleta erat, & subiecta mutabilitari, tam ipsa, quàm ea, quę ex ipsa futura erant: & ideo debebat mensurari tempore. Et per hoc patet, quòd scriptura distinxit illa duo ualde rationabiliter, & eleganter, cum in prima conditione diuersas haberẽt mensuras, secundum quas adinuicem differrent, siue eorum differentię innotescerent, & per hoc patent duo obiecta prima. Ad illud, quod quęritur: quare his tribus nominibus appellata est. Dicendum, quòd & si ad hoc satis sufficienter respondeat Magister in litera, potest tamen dici, quòd insinuatur ipsa materia informis istis tribus nominibus sub triplici conditione se habere in comparatione ad formam. Ipsa enim materia dat formę fixionem: & propter hoc appellatur nomine terrę, quę inter cętera elementa plus habet de stabilitate. Ipsa etiam materia a forma recipit speciositatem, & completionem. & per se est quasi tenebra: & ideo signatur nomine abyssi tenebrosę. Ipsa quoque materia ad formã habet aptitudinem, & inclinationem: & ita quandã fluxionẽ, quę signatur nomine aquę.

Non enim tenebræ aliquid sunt, &c.) Contra si tenebra nihil est: ergo non est alicubi: ergo non uidetur, quòd essent super faciẽ abyssi. Item. Tenebra nihil dicit, nisi negationem præsentię lucis corporalis: cum ergo ab ęterno esset uerum dicere, quòd lux corporalis non erat: ab ęterno, esset uerum dicere, quòd esset tenebra: quod falsum est. Item. Si tenebra nihil est, & qđ nihil est, non potest ab alio diui di: ergo non potuit tenebra diuidi a luce, cuius contrarium haberur in litera Genes. Item. Si tenebra nihil est, & quod nihil est nõ benedicit dominum; **Dub. 2.**

ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo tenebræ non benedicunt Domino. Respon. Dicendum, quòd tenebræ semper accipiuntur priuatiuè: & quoniam priuatio relinquit constantiam alicuius subiecti, tenebra semper aliquid præsupponit in obliquo: nunquam enim est tenebra, nisi sit aliquid, quod tenebretur. Vnde quia tenebra non dicit tãtum non existentiam lucis: sed etiam cum hoc addit aptitudinẽ corporis illuminabilis: quia ergo tenebra priuationem dicit, ideo dicitur esse facta: quia uerò aliquid ponit in obliquo: ideo non est æterna. Si ergo alicubi dicatur, quòd tenebra nihil est, hoc dicitur quantum ad illud, quòd dicit tenebram in recto: sicut dicitur, cæcitas nihil est. Si uerò dicatur, quòd tenebræ aliquid sunt, uel quòd diuisę sunt, uel quod benedicunt dominũ: hoc dicitur ratione eius, circa, quod sunt. sic patent obiecta. Sed adhuc posset obiici, quòd habitus naturaliter præcedit priuationem: ergo si tenebra dicit priuationem luminis, prius fuit lux, quàm essent tenebræ. Præterea. Nox est differentia temporis: ergo non est priuatio pura: sed scriptura dicit, quod tenebras appellauit noctem: ergo uidetur, quòd falsum dicat, cum dicit, quod tenebræ non aliquid sunt. Et propterea oportet distinguere, quòd tenebra duplici ter potest importare priuationem Vno modo, quia simpliciter dicit lucis abstentiam, & hoc modo non sequitur lucem: & sic nihil est formaliter loquendo. Sic etiam intelligit scriptura, q̃ tenebrę erant super faciem abyssi: & sic intelligit. Augustinus dicit, tenebræ non aliquid sunt. Alio modo tenebra dicit priuationem lucis in una parte cum positione illuminationis in alia: & hoc modo tenebra appellatur umbra, quæ resultat ex obiecto corporis opaci, & sic tenebra & si aliquo modo sit priuatio, non tamen priuatio pura: & per hunc modum accipiẽdo, a luce dicitur esse diuisa, & signatur nomine noctis, & inuitatur ad laudem creatoris, & cõ sequitur habitum lucis.

Deus operatur primo in uerbo omnia disponendo, &c.) Contra. Omni operationi respondet aliquis effectus: ergo si Deus operatur omnia disponendo in uerbo, cum operatio ista fuit ab ęterno, uidetur, quòd multa produxit ab æterno. Item. In sapiẽte operatore dispositio præcedit operationem: ergo cũ Deus sit sapiens in omnibus operibus suis, uidetur, quòd nulla eius operatio debeat dici dispositio. Respond. Dicendum, quòd Alcuinus indiget hoc pio expositore. Multum enim loquitur impropriè, dum ipsam æternam dispositionem uocat operationẽ: ipse enim extendit nomen operationis ad omnem productionem. Sed quoniam pater generando, & producendo uerbum omnia in ipso disposuit: ideo largo modo, sed impropriè ipsum ab ęterno disponendo, in filio operari dixit.

Dub. 3.

AR-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An materia corporalium creata sit in omnimoda possibilitate absque omniforma?

AD intelligẽtiã huius partis secũdum duo, quę Magister determinat de informi materia corporaliũ: circa duo hic incidit dubitatio. Primo circa materiæ informitatem. Secundo uero circa eius quantitatem. Circa primum quæruntur tria. Primo quęritur, utrum materia corporalium creata sit in omni moda possibilitate. Secundo, utrũ creata sit in perfecta actualitate. Tertio, utrũ creata sit sub aliqua formarum diuersitate.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, quòd materia creata sit in omnimoda possibilitate, ita quòd nullã habuerit formam. Primo per Augustinum in libro de symbolo, qui ait sic. Primo omnium formarũ capacitas data est, ut ordinatissimo Dei munere cætera formarentur, quę formata sunt: ergo uidetur, quòd in materia secundum quod primo condita fuit, fuerit solũ formarum capacitas, & nulla forma. ITEM. Augustinus in 12. lib. confess. Nonne tu domine docuisti me? quia priusquam istam informem materiã formares, atq; distingueres, nõ erat aliquid, non color, non figura, non corpus, non spiritus: tamen non omnino nihil erat informitas sine ulla specie? Et post. Illud totum prope nihil erat: quoniam adhuc omnino informe erat: iam tamen erat quod formari poterat. Et his duobus uerbis expresse colligitur, quòd materia corporũ sub omnimoda informitate, & possibilitate producta fuerit. ITEM. Quòd illud sit possibile, uidet. Possibile est prius esse sine posteriori: sed materia prior est omni forma: ergo possibile fuit eam fieri absque omni forma. ITEM. Ad rerũ conditionẽ cõcurrit duplex potẽtia. s. potẽtia actiua, & potentia passiua, uel potẽtia agentis, & potentia materiæ: sed possibile est potentiam agẽtis præcedere effectũ & naturam, & duratione: ergo possibile est, q̃ possibilitas, uel capacitas materiæ natura, & duratione præexistat cõ formæ. ITEM. Quòd illud sit congruũ, uidetur sic. Si aliquid unũ reperitur i uniuerso, quod constitutũ est ex pluribus naturis, & alterã illarũ est per se inuenire, similiter contingit per se inuenire & reliquam: ad hoc, q̃ uniuersitas sit cõpleta. Sed res mundanæ per materiã cõponuntur, & formã: & est inuenire purã formã, in qua nihil est de possibilitate materiæ, utpote deũ: ergo erit reperire purã materiã, i qua nihil erit de actualitate formæ: sed hoc non fuit nisi i mũdi exordio: ergo uidetur, q̃ materia producta sit sine omni forma. ITEM. Deus est agens ordinatissimum: ergo ab extremo ad extremũ puenit p̃ mediũ, sed medium inter omnino non ens, & ens in actu est ens omnino in potentia: ergo uidetur, quod Deus in productione rerum prius de non ente fecit ens in potentia, quàm produxerit aliquam formam.

Hoc argumentũ magistri Scot. q. 2. huius dist. in.

Cap. 2. Tomo 1

AD

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD OPPOSITVM. Hugo in libro de sacramentis. Credo illã primam materiam non ideo dicam informem fore; quia nullam omnino formam habuerit; quia nunquam aliquid tale corporeum existere potest, & hoc iõ Magister dicit ĩ litera. ITEM. Boetius. Omne esse est a forma sed omne quod creatur, statim post creationẽ est: ergo uel est forma, uel habet formam. Si igitur materia prima creata fuit: uel fuit forma, uel habuit formam in suæ eductionis principio: sed nõ fuit forma, ergo &c.

Lib. 1. par. 1. cap. 4.

Ex. 1. Phyſi. ITEM. Philos. Impossibile ẽ materiam separari ab omni forma: sed si materia tempore præexisteret omni formæ, posset ab ea separari: ergo non fuit creata in carentia omnis formæ. ITEM. Vnitas, bonitas, ueritas; siue modus, species, & ordo sunt in rebus ex parte principii formalis: sed impossibile est aliquid esse, uel produci, in quo nõ sit uestigium creatoris: ergo impossibile est, quod aliquid educatur carens omni forma. ITEM. Si materia illa careret omni forma, ergo & omni accideti: ergo nõ haberet extendi, nec locari, nec esse in motu, nec in quiete: sed nihil tale in rerũ natura potest existere: ergo materia non potuit in sui conditione omni forma carere. ITEM. Materia hoc ipsum quod est, dicitur esse ad formam: ergo essentialẽ habet dependentiam a forma, si ergo impossibile est aliquid separari ab eo quod essentialiter sibi inhæret, impossibile est materiam præter omnem formam existere.

RESOLVTIO.

Materia prima non fuit creata sine omni forma, uel in omnimoda possibilitate: sic enim existere nõ potuisset in natura.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd dupliciter est loqui de materia. Aut ut ẽ m̃ q̃ existit ĩ natura, aut ut ẽ m̃ q̃ consideratur ab aĩa. Si ut ẽ m̃ q̃ cõsideratur ab aĩa: sic põt cõsiderari informis, siue p̃ priuationẽ formę distinctę, siue p̃ priuationem etiã oĩs formæ, & sic docet Aug. 12. Confes. essentiam materię intelligere. Nã materia ut ẽ m̃ sui essentiã est informis per possibilitatem oĩmodam: & dum sic consideratur, formarum ipsa capacitas, siue possibilitas est sibi pro forma. Est iterum loqui de materia secundum quòd habet esse in natura, & sic nunquam est præter locum, & tempus, siue præter quietem, & motum; & hoc modo non solummodo non congruit, imo etiam impossibile est materiam informem existere p̃ priuationem omnis formæ. Et hoc est quod dicit Magister, & Hugo de sancto Victore: & omnes in hoc tractatores consenserunt quòd illa materia, quæ primo producta est per creationẽ, non fuit in omnimoda possibilitate, siue in carentia omnis formę: unde concedendæ sunt rationes ad hanc partem inductę.

Contra hãc opi. ſũt. ſcit. Ge. ſed. ſũt ma teriam habere actũ ſi tuatiuũ nã ſine exiſtere ſic, & in 2. ſententi. qd poſſit exiſtere ſine quacunque forma.

AD ILLVD, quod obicit, p̃ primo facta est omnium capacitas; & similiter de eo quod dicitur in 12. Confes. Dicendum, p̃ Aug. loquitur de prioritate naturæ, non de prioritate durationis. Secundum enim ordinẽ naturæ

cap. 13 & in.

ſup. Geneſ. ad litteram. cap. 11

naturæ prius est materia omnimode in potentia, quàm sit sub aliqua forma, & ita omnimode informis, quàm aliquo modo formata: quia formationem habet aliunde, sed informitatem, & possibilitatem habet ex propria natura: non tamen potest esse prior duratione. Nunquam enim informitas est, nisi per aliquam formam: nec possibilitas nisi per aliquem actum. AD ILLVD, quod obicitur, p̃ prius potest esse sine posteriori. Dicẽdum, quod illud non habet ueritatem, quando prius a posteriori dependet, uel quando ad ipsum necessariã habet originationem, uel etiam quãdo illud, quod est prius in una consideratione, posterius est in altera: omnibus his de causis fallit prædicta ratio in proposito. Materia enim à forma dependet, & ad ipsam habet necessariam ordinationẽ, & quamuis sit prior productione, siue generatione; posterior est tamen in completione. AD ILLVD, quod obicitur de potentia agentis, & materiæ. Dicendũ, p̃ non est simile, quia potentia agentis non sic dependet, & completur per effectum, sicut potentia materiæ dependet, & cõpletur per actũ. AD ILLVD, quod obicitur, p̃ est reperire formam per se, ergo & materiam. Dicendum, quod propositio illa non habet necessitatem, sed solum congruitatẽ. Peccatum est etiã in assumptione: quia forma illa, quę cum materia facit compositũ, nunquã sine materia reperitur. Cum. n. dicitur, Deus est pure forma: æquiuocatur nomen formę, qa non dicitur ibi forma prout est perfectio materię: sed forma nominat ibi essentiam, quæ habet esse in omnimoda actualitate, & completione, & nullo modo potest peruenire ad alterius cõpositionem. AD ILLVD, quod obicitur de ordine in producẽdo. Dicendum, quod ad hoc, p̃ seruetur ordo in productione, non oportet, quod quæcunque habent ordinem naturę, habeãt ordinem durationis successiuæ; contra hoc enim innumerabiles sunt instantiæ: & ideo quãuis ens in potentia simpliciter inter non ens, & ens actu sit medium: non oportet tamẽ, quòd duratione sequatur unum, & præcedat alterum.

QVAESTIO II.

An materia producta sit in perfecta actualitate.

VTRVM materia illa producta sit in perfecta actualitate. Et quòd sic, uidetur primò per tex. Gen. 2. Istę sunt generationes cœli, & terræ in die, qua creauit Deus cœlum, & terram & omne uirgultum agri, &c. ergo ĩ eodem die producta sunt, quæ prius dixit per sex dierum numerũ fuisse distincta. ITEM. Eccl. 18. Qui uiuit in æternũ, creauit omnia simul. Si omnia simul sunt creata: ergo corporalia, & spiritualia, & omnis corporaliũ differentia. ITEM. Iob. 40. Ecce Behemoth, quem feci tecum. Sed Behemoth est angelus primo factus, & homo ultimo die factus: ergo oĩa simul facta sunt. His auctoritatibus arguit Augustinus pro sua opinione in hac parte. ITEM. hoc ipsum ostendit ratione. Ab agẽte

Universidad de Deusto
Biblioteca

te perfectæ potentiæ debet exire effectus secundum quòd magis est manifestatiuus summæ potentiæ: sed maioris potentiæ est posse simul omnia producere, quàm successiue: ergo magis est declaratiua diuinæ potentiæ productio materiæ cum perfecta actualitate formæ simul & semel sibi collatæ, quã post modum ex illa successiue eductę: si ergo Deus operatur secundum quod eius potentiam magis decet, uidetur &c. ITEM. Perfectę sapientis est ordinate operari: ergo si confusio repugnat ordinationi, uidetur quod Deus nihil produxerit cum confusione: cum sit perfecte sapiens: produxit igitur sub ordine: sed ordo præsupponit distinctionem: ergo &c. ITEM. Perfectio effectus attestatur perfectæ bonitati efficientis: si ergo Deus est bonitatis perfectissimæ, uidetur quod statim cum produxit materiã, debuit ipsam formis plene perficere, cum ipse hoc posset, & materiam etiam exigeret. SED dicas, ꝙ hoc non concludit, quod statim debuit perficere: sed quod ex rationabili causa & potuit, & debuit differre. Obiicitur cõtra hoc, quia natura, & ars operatur, quam citius potest: & de excellẽtia uirtutis, & bonitatis est ꝙ effectum suum compleat uelociter. Si ergo tam natura, quam ars est imitatrix diuinæ artis, & uirtutis, uidetur quod deus cum statim complere potuerit, quod nulla temporis mora uel durationis distituerit.

Arist. 1 Meth. ĩ proœm.

SED CONTRA. Primo per text. Gen. arguitur ubi dicitur quod per sex dierũ spatium cõpleuit dominus opus, quod inchoauerat: ergo uidetur quod non subito materia sit in perfecta actualitate producta secundum sacræ scripturę sententiã. Si igitur maior est huius scripturæ auctoritas, quam omnis humani ingenii perspicacitas (ut dicit Aug.) magis standum est huic sententiæ, quam omni persuasioni humanæ. Si tu dicas ꝙ rudibus loquebatur legislator, nec potuit simul dicere, quod simul potuit Deus facere, neutra istarum responsionum uidetur sufficiens, quia propter ruditatẽ auditoris non debet ei dare aliquis occasionem deceptionis. Moyses aũt bene nouerat quod ipsi uerba eius ad literam intelligerent: ergo scienter docebat eos id, unde possent decipi, & errare. ITEM. Quamuis simul nõ potuit omnia dicere, & opera illa exprimere, tamen potuit exprimere simul oĩa facta esse. ITEM. Chrys. super Ioh. homi. xxii. quod simul extirit per substantiam materiæ, non simul apparuit per speciem formæ: ergo non uidetur ꝙ simul producta sit sub formis. AD HOC sunt auctoritates communiter sanctorum, & doctorum, ut Ambr. Hier. Greg. Basil. Dion. & Damasc. & aliorum plurium tam Græcorum, quam Latinorum. ITEM. Per rationẽ uidetur hoc ipsum. Quamuis deus posset statim hominẽ in beatitudine collocare, & uniuersum in ea perfectione, in qua erit post iudiciũ, facere: maluit tamen ordinem seruare non solum in mũdi exi stentia, sed etiam in decursu, ꝙa efficacius sic manifestatur eius sapiẽtia: ergo similiter uidetur, quod in primario rerum exitu non tãtummodo seruauerit ordinem, quantum ad ipsum esse, sed etiam quantum ad ipsum ꝙ ducere, siue facere: ergo non uidetur, quod omnia simul produxerit, sed successiue. ITEM. Diuina potẽtia nõ tm manifestaẽ in productione formæ, sed etiam tantum, & amplius manifestatur in eductione materiæ: materia aũt secundum maiorẽ sui capacitatem magis declarat efficientis potestatem. Sed tanto maior est capacitas in materia, quanto maior est in ea informitas: si ergo ad manifestationẽ diuinæ potentiæ debuit materia produci capax: secundum, quod erat possibile, uidetur qđ Deus debuit eam producere in tanta informitate, in quanta materia posset aliquo modo subsistere: ergo non sub perfecta formarum distinctione. ITEM. Impossibile est dies materiales simul esse: ergo impossibile est hoc intelligere, ꝙ Deus simul oĩa produxerit, & tamen ea produxit per sex dies. Oportet ergo secundum positionem, quæ ponit, omnia simul esse producta, senarium illum dierum intelligere spiritualiter, & ita lucẽ spiritualem, & noctem spiritualẽ. Ergo si hęc omnia simul producta sunt, in primo instanti diuisa est lux a tenebris, ideſt boni angeli a malis: ergo non fuit mora inter creationẽ, & lapsũ, quod est supra improbatum, & ostensum est esse contra Aug. ITEM. Cum sacra scriptura ordinat opera sex dierum, aut ordinat quantum ad ordinẽ duratio nis, aut quantum ad ordinẽ naturæ, aut quantum ad ordinem dignitatis. Si quantum ad ordinem dignitatis: ergo cum homo sit dignissima creaturarum, debuit eius productio attribui primæ diei. Si quantum ad ordinẽ naturæ: ergo productio solis, & lunæ fuit ante productionẽ planetarum, & herbarum. Restat igitur hoc esse dictum quãtum ad ordinem temporis, siue durationis.

RESOLVTIO.

Quidquid humanæ rationi uideatur, sacræ literæ testantur: Deum materiam primam non perfectè statim formatam creasse.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam notandum est, ꝙ circa hanc quæstionem diuersæ sunt sanctorum opiniones. Quidam enim sãcti in hac quæstione magis secuti sunt uiam theologicã, trahentes rationem ad ea, quæ sunt fidei. Quidam verò (inter quos præcipuus fuit Aug.) magis secuti sunt uiam philosophicam: quæ illa ponit, quæ uidentur magis rationi cõsona: unde & intellectum scripturæ trahit ad rationis confirmationem, & attestationem. Vnde cum uidetur rationabilius, a summa potentia omnia produci simul, & mora tẽporis interiacentis nullius uideatur esse utilitatis, uel necessitatis: posuit omnia simul esse producta: suam positionem confirmans per auctoritates sacræ scripturę, & exponẽs illud, quod uidetur sibi contradicere, uidelicet de dierũ distinctione: ostendens, ꝙ illi dies nõ fuerũt dies materiales, sed potius spirituales, qui oẽs simul potuerunt

esse, & hæc positio multum fuit rationabilis, & valde subtilis. Verũtamen quia ad hanc positionem videtur intellectus scripturæ distrahi, & securius ẽ, & magis meritorium intellectum nostrum, & rationẽ oĩno scripturæ supponere, quã ipsam aliquomodo distrahere: ideo cõiter alii doctores, & qui præcesserũt Aug. & qui secuti sunt; sic intellexerunt, & posuerunt sicut textus in litera sacræ scripturæ. Gene. sonare uidetur. Vndẽ posuerunt oĩa materialia, & corporalia simul esse creata in materia, sed per senarium dierum esse distincta in forma. Hanc positionem, & si minus uideatur rõnabilis quã alia, non tamen est irrationabile sustinere. Quamuis enim ratio non percipiat huius positionis congruitatem, prout considerationi suæ innititur, percipit tamen prout sub lumine fidei captiuatur. Est enim huius successiuę formationis, & distinctionis rõ quadruplex, uidelicet literalis, moralis, allegorica, & anagogica. Literalis: in hoc qđ Deus non tantum intendit facere, quantum potest; quantum etiam communicare creaturæ, quantum potest recipere. Vnde cum possit dare beatitudinẽ absque meritis, uult tamen ꝙ mereamur. Sic cum posset statim ꝙ facere materiam, maluit tamen ipsam sub quadam informitate, & imperfectione facere, ut ex sua imperfectione quasi materia ad Deum clamaret ut ipsam perficeret, & hoc idem uoluit per senarium dierum differre, ut in perfectione numeri simul ostenderetur perfectio uniuersi. Secundum enim Arithmeticum, senarius est numerus perfectus, quia constat ex omnibus suis partibus aliquotis, ita ꝙ non deficit nec excrescit. Partes aũt aliquotæ dicũtur, quæ sumptæ aliquotiens reddunt totum. Rõ moralis est: ut ĩ hoc eruditur homo, quòd sicut materia corporea ꝙ seipsam informis existit, tũc aũt formatur, cum diuina bonitas eius informitati tribuit formã: sic anima formari non potest ꝙ seipsam, nisi Deus gratiam suã infundat: cui etiam numerus senarius attestatur, quia tempus est merendi per uniuersum tempus uitæ præsentis, ut postmodum detur homini quies: quia non peruenitur ad perfectionẽ meriti usque ad consummationem gratiæ finalis, post quam nulla sequitur uespera: & ideo dies septimus non habet sibi assignatum uespere in scriptura. Allegorica uero ratio est, quia (sicut expresse Aug. ostendit) in illa prima mundi cõditione, quæ est distincta per senarium, totũ spacium decursus mundi præsentis secundum sex ætates præsignatur: ut primus dies ætati primæ respondeat, secundus secundæ, & sic deinceps: secundũ qđ planè adaptat Aug. super Gen. ad literam, quòd hic longũ esset repetere. Ratio autem anagogica est, ut in illa dierum distinctione intelligatur perfectio cognitionis in angelica natura beatificata, secundum quod planè ostendit Augusti. super Gene. ad literam quasi per totum. Qđ ideo uocat ad literam, quia expositionem istam, quam alii reputabant anagogicam, dicit legislatorem intendisse ad literã: nihil tamen ibi asserendo dicit, sed protestatur ipse modo inquisitorio se ibi procedere. Et sicut patet ex eius intentione ibidẽ, magis uolebat intellectũ ex scriptura elicere, ex quo scriptura non posset a uiris philosophicis derideri: nec propter hoc alĩ quis naturali philosophia imbutus a fidei ueritate retardari, sicut ipse aliquando fuerat retardatus, magis (inquam) quàm intellectum principalem exponere, quem ibi habuit legislator, & magis intendit ostendere, quid creatum fuerit, uel tunc potuerit, quam quid factum fuerit. Et in xii. Confess. ostenditur, quod una, & eadem scriptura multipliciter potest intelligi, & in oĩbus sensibus uerè quorum nullus spiritum sanctum latuit, ex cuius inspiratione scriptura ędita fuit, & in hoc manifestè ostẽdit, quòd aliis non contradicit. Hanc igitur positionem sustinẽdo, ad obiecta in contrarium respondendum est.

Ad illvd enim, quod obiicitur de text. Gene. Dicendum, quod illud dictum est per recapitulationem, & iste terminus Die, ibi confunditur, ut teneatur pro diuersis diebus, uel tenetur zeugmaticè, ut reddat aliis singulis membris illius recapitulationis. Ad illvd, qđ obiicitur, de Eccles. xviii. Qui uiuit in æternum &c. Dicendum, ꝙ scriptura facit uim inter creare, & facere. Nam creatione uocat productionem ex nihilo, factionem uerò ipsam distinctionem: & hoc bene signatur Gen. ii. ubi dicitur, quod cessauit ab omni opere suo, quod creauit, ut faceret: omnes igitur sancti in hoc cõcordant, quòd omnia sunt simul producta in materia, & ideo omnia concedunt simul esse creata, sed tamen non simul facta. Ad illvd, quod obiicitur, de Iob. xl. dicẽdum, quod Greg. exponit quòd Tecum, dicit ibi simultatem nõ temporis, sed simultatem rationis. q.d. ecce Behemoth, quem feci tecum, id est, tibi simulẽ, in rationis capacitate. Ad illvd, quod obiicitur: quod maioris potentiæ ẽ declaratiuum producere multa simul. Dicendum, quod Deus potentiam suam magis intendebat manifestare in productione de non esse, in esse, quàm postmodũ, in formatione: ibi enim magis manifestat sapientiam, & bonitatem: & ut sigillatim, & distinctim, & appropriatim, in productione effectuum manifestaretur perfectio potentiæ, sapientiæ, & bonitatis, placuit diuino actori ꝑmittere opus creationis, postmodum subiungere opus distinctionis, postremo uerò opus ornatus, & decorationis. Et in primo manifestatur potentia, in secundo sapientia, in tertio verò bonitas perfecta, licet omnia in quolibet horum manifestari possint a Deo: & ideo ita bene sunt manifestata post consummatum esse rerum illa tria, sicut si in principio statim materia fuisset producta, & distincta, & ornata. Et per hoc patent duo sequentia: quæ procedunt consimiliter, uidelicet de bonitatis, & sapientiæ perfectione. Ille enim rationes non concludunt, nisi quòd Deus ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

teriam in informitatem nō debuit relinquere, quia hoc esset contra ordinem, & perfectionē: sed dum fecit informem, ut formaret, & imperfectam, ut perficeret, ostendit & perfectionem & ordinem a se materiæ dari.

Et si tu obiicias, quòd ad perfectionem omnium horum spectat uelociter effectum perficere, & ornare, & distinguere. Dicendum, ꝙ illud uerum est, ubi agens agit secundum totū suū posse: ubi uerò cōdescendit possibilitati, & infirmitati, & utilitati alienæ, non habet ueritatē: & sic est in proposito. Sicut.n. Deus sacram scripturam nobis tradit quasi rudi modo, & inepto, ut quilibet posset capere, & intelligere, cū th in ipso sint infiniti thesauri, sapiē, & scientię: sic etiam in formatione rerum, quātum decebat, condescendit modo naturæ, & etiam eruditioni rationalis creaturæ. Et quia ex illa dilatione erudiebatur homo, sicut prius usum est: ideo placuit diuinæ potentiæ bonitati, & sapiētię, rerum formas sub dierū successione distinguere: cum tamen posset eis subito materiam distinguere, & ornare.

QVAESTIO III.

An materia prima creata sit sub alia quadiuersitate formarum?

VTRVM materia illa corporaliū creata sit sub aliqua formarum diuersitate. Et quod sic, uidetur per textum. In principio creauit Deus cœlum, & terram: ergo uidetur, quòd in principio suæ conditionis, habet formam cœlestem, & formam elementarem. Si dicas, quòd cœlum stat ibi, pro cœlo empyreo, & terra pro materia corporalium, obiicitur per textum sequentem. Congregentur aquæ in locum unum, & appareat arida: ergo uidetur, quòd tertio die terra solummodo manifestata fuit, non producta: ergo in ipso chaos uidebantur iā esse elementa. ITEM. Hugo de sancto Vict. Nomine terræ hoc terrę elementum signatum puto: si ergo erat ibi elementum terræ, pari ratione, & alia elementa. SI TV dicas, ꝙ ibi uocat elementum terrę, non quia iam erat, sed quia futurum erat, Obiicitur per illud, quod subditur, Eratque terrenum hoc elementum in medio, & in uno loco subsidens ceteris, in confusione permixtis: si ergo ꝑmixtio non est eiusdem, sed diuersorum, uidetur, quòd ibi iam erant diuersæ formæ elementares. ITEM. Ratione hoc uidetur. Primę formæ, quæ insunt materiæ sunt formæ elementares, sicut patet: quia ultra illas, non est resolutio, nisi ad primam materiam; ergo si materia illa aliquam formam habuit corporalem, uidetur quòd habuerit formam elementarem: sed formæ elementares sunt æque primæ, ergo uidetur, quòd simul habuit cēs. ITEM. Constans est secundum positionem sanctorum, ꝙ lux illa faciebat noctem, & diem: sed diem non poterat facere, nisi esset corpus transparens, & il luminabile: noctem non poterat facere, nisi esset corpus opacum, quod umbram proiiceret: uidetur igitur, quod in primaria conditione materia in quadam sui parte fuerit transparēs, in quadam opaca: & ita quod in se habuit formas diuersas.

Ex 2. Topicorum. ITEM. Nihil est i genere, quod non sit in aliqua eius specie: ergo si illa materia erat quid corporeū, erat igitur aliquod corpus: ergo uel simplex, uel mixtum: sed non erat corpus simplex, quia nec cœleste, nec elementare, ergo permixtum: ergo habebat in se diuersitatem formarum. ITEM. Materia illa cum esset imperfecta, habebat aliquē appetitum: aut ergo ad unam formā, aut ad plures. Si ad unā: ergo uidetur, quòd cum Deus compleuerit appetitum eius, ꝙ debuerit dare unam solam formam corporalem. Si ad plures: ergo cum multiformitas appetituum ueniat ex multiformitate dispositionū, & multiformitas dispositionum ex multiformitate formarum: ergo uidetur ꝙ illa materia condita fuerit sub formarum diuersitate.

SED CONTRA. Gene.i. Terra autem erat inanis, & uacua: sed si esset in materia formarū diuersitas, non esset inanis, & uacua. ITEM. Alia translatio. Terra erat inuisibilis, & incomposita: sed si esset ibi forma cœlestis, & elementaris, esset iam ibi materia aliquo modo, & uisibilis, & composita. ITEM. Si ibi formę plures erāt, aut ergo erāt permixtę, aut distinctę. Si distinctæ: ergo non erat materia illa informis. Si permixtæ, ergo uidetur, quod haberet formam ꝑ mixtionis, & ita non erat informis, immo magis formata, quā si haberet solam formam elemētarem. ITEM. Miscibilia præcedunt mixtum: ergo si ibi erant formæ permixtæ, per naturam prius sunt elementa, quàm illa materia, quæ primo est condita: ergo uidetur ordo prꝑposterus, quando Deus ex materia illa fecit elementa in sequentibus diebus. ITEM. Si permixtæ ibi erant formæ: ergo materia illa magis approximabat mixto perfecta mixtione, quàm approximet elementum: ergo magis approximabat ad opus ꝙntæ diei, & sextæ, quam elementorum distinctio: ergo uidetur, ꝙ non debuit productio illius materiæ determinari in rerum primordio. ITEM. Si erat ibi formarum diuersitas: ergo uidetur quòd esset ibi actio, & passio: & ita generatio, & corruptio, & alteratio: & ita non erat dicenda materia informis, cum in tali statu essent operationes, quæ competunt formis distinctis.

Ex 1. de generatione.

RESOLVTIO.

Prima materia in sua creatione imperfecta quada forma fuit formata, quæ non oē desiderium ad formam expleret, sed esset dispositio quedam ad ulteriores recipiendas formas.

RESP. Ad prædictorum intelligentiā notādū, ꝙ informitatē illius materiæ corporalis diuersimodē intellexerūt diuersi. Quidam nāq; uoluerunt dicere, qđ materia illa diceretur chaos ꝓp formarū multitudinē, & cōtrarietatem, quæ erat in partibus materiæ: ita qđ illę partes nō distinguebantur adinuicē secūdū loca determinata, nec ita ꝓportionaliter inuicē iungebātur, ut eis resultaret aliqđ mixtū cōplētū, & iō erat ibi qdam permixtio non proportionis, sed confu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sionis, & sicut non erat ibi proportionalis mixtio, ita nec ibi erat regularis actio, imo cuiusdam pugnæ confusio, ita ut calda pugnarent frigidis, & humida siccis: & sic recte posset materia illa chaos appellari. Sed iste modus ponēdi potius est poeticus quā philosophicus, quia magis sequitur imaginationis fictionem, quām rationem: cum secūdum istam positionem ponantur elementa illam materiam, sic productam naturaliter præcedere, quod nec rationi cōsonat, nec sacræ scripturæ. Et ideo est alius modus dicendi rationabilior, quod materia illa ꝓducta est sub aliqua forma: sed illa nō erat forma completa, nec dans materiæ eē completum, & ideo non sic informabat, quin adhuc materia diceretur informis: nec appetitum materiæ adeo finiebat, ꝙn adhuc materia alias formas appeteret, & ideo dispositio erat ad formas ulteriores, nō cōpleta perfectio. Et quoniam ad multas formas materia informis appetitum, & inclinationē habebat: ideo quamuis illa forma non haberet in se naturas diuersas, tamen materia in diuersis suis partibus quandam diuersitatem imperfectam habebat, nec ex diuersis actibus completis, sed magis ex appetitibus ad diuersa, & ideo permixta dicitur, & confusa. Sicut exemplum ponitur i embryone, quod actu habet unam formam, & figurā quandā massę carnis: illa tamen est dispositio ad diuersas membrorum figurationes. Istud tamen non est omnino simile, ꝙa forma illa non erat tantæ actualitatis, sicut est forma embryonis, nec in tanta propinquitate ad eductionē formarum sequentium, sicut forma embryonis ad eductionē membrorum. Formā enim embryonis est uisibilis, & per uim ad perfectam naturę cōplētionē est perducibilis, illa uerō materia sub tali forma incōposita erat, & inuisibilis, & ad formas subsequētes sola diuina uirtute, & operatione poterat ꝓduci: & ideo propter imperfectionem formæ illius, materia illa dicitur informis, & propter indeterminatum appetitū multarum formarum confusa dicit, & permixta: & hæc positio satis uidetur esse intelligibilis, & probabilis. Et iuxta hanc positionem concedendum est, ꝙ materia non fuit creata sub formarū diuersitate, sicut rationes ad hoc inductæ ostendunt.

AD ILLVD ergo, ꝙ primò obiicitur, in contrariū de textu. Dicendum, quod cœlum stat ibi pro empyreo. Et si obiicitur, quod scriptura consequenter, dicit terram apparuisse, non formatam esse. Dicendum, quod sicut artifex facit apparere effectum producendo, non ostendendo solum: sic intelligendum est, quòd Deus fecit terram apparere, nō solum separando elementa ab inuicem, sed etiā producendo, ita ꝙ productio fuit cum distinctione, & distinctio cum productione. AD ILLVD, uerò, ꝙ obiicitur, quod Hugo dicit, per terram intelligi elementū terrę. Dicendum, ꝙ hoc dicit non propter formā terræ: quæ iam inesset illi materiæ: sed propter quandam aptitudinē incōpletam, quæ inerat illi parti materiæ, ut perficeretur postmodū forma terræ ꝓ cuius modū, secūdum quē consueuit aliqd appellari eius nomine ad quod ordinatur. Materia.n. illa non poterat nisi quodāmodo balbutiēdo describi: quia rēdū sermo perfectē non explicat, sed ēt intellectus in imaginatione deficit. Vnde & illud, qđ ipse subiungit de permixtione, non est hoc dictū, quod ibi fuerit uera oppositarū formarum coniunctio, sed quia non erat ibi perfecte formarum distinctio. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ formæ elementares sunt primæ in materia corporali. Dicendum, ꝙ de formis, quæ dant materiæ esse completum, uerū est: forma uerò illa, q̄ habebat informis materia, nō dabat sibi esse completum, & ideo tam formas simplices, quām cōpositas, quæ esse completum tribuunt, præcedebat, uel præcedere poterat. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ erat ibi corpus opacū, & transparens. Dicendum, quòd nec erat ibi perfecta opacitas, nec ꝑfecta transparentia, erat tamen in diuersis partibus materiæ: secundum quod conditor ordinauerat ex eis diuersas formas ꝓducere, aliquis diuersus dispositionis modus, quæ non ponebat diuersitatem formarum. Sicut si intelligatur, ꝙ aliquod corpus in una parte sit rarius, & in alia magis compactum salua formæ unitate: sic intelligi dēt in illa materia, quæ formam habebat maximè ad multa possibilē. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nihil est in genere, ꝙ nō sit in aliqua eius specie. Dicendū, ꝙ illud uerum est de eo, ꝙ est in genere tā quam ens completum: sed materia illa nō sic erat corporea, ꝙ esset cōpleta in genere corporū: sed sic habebat extensionem, & corporeitatem, quod non habebat perfectam formæ actualitatem, sicut dictum est prius. AD ILLVD uerò, quod obiicitur de diuersitate appetituum. Dicendum, ꝙ appetitus non semper sequitur formā completam, sed etiam attenditur secundū appetentis indigentiā, & aliquam dispositionē semiplenam, nisi fortassis sit talis appetitus, qui cōsequatur dispositionē, quæ est ne cessitans: sed talis nō erat in illa informi materia: sed secundum quandam maiorem subtilitatē, & raritatem in partibus materię erat dispositio longinqua ad formas alias, & alias.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An eadem sit materia horum inferum cum superioribus?

CONSEQVENTER quæritur de secundo articulo, scilicet de ipsius materiæ quantitate, circa quam triplex uersatur inquisitio. Primum quantū ad numerum. Secundum quantum ad tempus. Tertium quantum ad locum.

CIRCA quam sic proceditur, & quæritur, utrum cęlestiū, & terrestrium una sit materia quantum ad esse. Supra enim quæsitum est de unitate materiæ quantum ad essentiam. Et quòd sit una, uidetur communiter secundum expositores nomine terrę, cum dicitur. In prin-

cipio creauit Deus cęlum, & terram, &c. intelligitur materia omnium uisibilium, circa cœlũ empyreum: ergo si illa una fuit, & habuit aliquam formam, ut supra uisum est: ergo uidetur, qđ cęlestia, & terrestria ex una materia quantũ ad esse sint producta. ITEM. Materia illa, ex qua formata sunt corpora, nec habebat formam cœlestem, nec elementarem, nec consequentem ad has: ergo si aliquam habebat formam, habebat formam ad hos communem, & indifferentem: ergo uidetur, ꝙ secundum aliquod esse formale, sit ponere cœlestium, & terrestrium materiam esse communem. ITEM. Extensio consequitur materiã non secundum suam essentiam, sed secundũ aliquod esse: cũ sit accidens: ergo si cõiter reperitur extẽsio in corporibus superioribus & inferioribus: ergo uidetur, quod una sit materia cõis secundum esse in cœlestibus, & terrestribus. ITEM. Lux est natura communis repetta in omnibus corporibus tãm cœlestibus, quã terrestribus, si sit substantia, siue accidens: ergo si forma ista corporalis non est in materia, ni si secundum aliquod esse, uidẽ idem, quod prius. ITEM. Perspicuitas est natura similiter reperta in omnibus corporibus tam superioribus, quã inferioribus secundum plus, & minus: sed ꝙspicuitas non tantum consequitur materiam, sed etiam formã, & esse materię, nõ tantum essentiam: ergo uidetur, ꝙ in omnib. corporibus, siue cęlestibus, siue terrenis est ponere materiã unã secundum esse. ITEM. Rari et dẽsi secundũ esse ponitur una materia: ergo pari ratione luminosi, et opaci, & si hoc, ergo cęli, & elementi. Cõtra. Corruptibiliũ, & incorruptibilium (sicut uult Philosoph.) nõ est materia una: sed corpora superiora sunt incorruptibilia, & inferiora corruptibilia: ergo &c. ITEM. Quæ habent eandem materiam sunt ad inuicẽ trãsmutabilia: sed corpora terrestria, & cœlestia nõ sunt ad inuicem trãsmutabilia: ergo &c. ITEM. Materia subiecta priuationi, differunt secundũ esse: sed in cœlestibus materia nõ est subiecta priuationi, in terrestribus uerò est subiecta: ergo &c. ITEM. Corpus cęleste, & elemẽtare nõ tantummodo differunt forma, ac qualitate, sed ẽt discõtinuitate: si ergo continuitas uenit ab unitate materiæ secundũ esse, cum ista adinuicem sint discontinua, quod patet, quia unũ mouetur, reliquum quiescit, uidetur, ꝙ secundum esse cœlestium, & terrestrium non possit esse materia una.

10. Meteoph. 26

RESOLVTIO.

Vtique ante productionem, sed non post.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum quæritur: utrum corpora cęlestia, et terrestria sint ex eadem materia secundum esse, hoc dupliciter potest intelligi. Aut secundum esse, quod materia habuit ante productionẽ: Aut secundum esse, quod materia habeat post productionẽ. Si secundum esse, quod habuit materia ante productionem, sic siue dubio una fuit materia corporum cœlestium, & terrestrium, quia una fuit moles habens unam formam incõpletam. Si secundum esse, ꝙ hẽt materia post productionem, qđ quidem est esse completum, sic absq; dubio differt materia cœlestiũ, & terrestriũ quantum ad esse, tum qa sub una forma est corruptibilis, sub alia est incorruptibilis: tũ qa sub una forma est subiecta priuationi, sub alia non: & hoc non solum facit diuersitatem in materia secundum esse quantum ad actum, immo etiam quantum ad potentiã ordinatam ad actum: q̃ quidem diuersitas non est in materia secũdum ꝙ est formis elemẽtaribus subiecta. Nam, & si materia igni subiecta & aeri: habeat aliud, & aliud esse actuale, tamẽ qa utrobique subiecta est: transmutationi, & priuationi, & possibilis ad utrunque: ideo dicuntur habere unam materiam secundum esse: in cęlestibus autem corporibus, & elementaribus non contingit hoc reperire.

EX HIS patent obiecta ad utranq; partem. Primæ enim rationes, quæ ostendunt, ꝙ cœlestia corpora, & elementaria cõmunicant in materia secundum esse, loquũtur de materia quãtũ ad illud esse, ꝙ habuit ante productionẽ, & quãtum ad proprietates, quæ sequuntur illud esse: sicut sunt extensio, & perspicuitatis participatio. Vltima tamen ratio non concludit, quæ procedit per simile de raro, & dẽso, & cœlesti, & elementari. Non. n. est simile, quia rarum, & dẽsum sunt ad inuicem trãsmutabilia, non sit corpora cœlestia, & elementaria, & loquor de possibilitate transmutandi secundum naturam, non secundum uirtutem diuinam. Rationes uerò ad oppositum concludunt, quod materia secundum esse non sit eadẽ in cœlestibus, & terrestribus post ipsorum productionẽ, sicut patet discurrendo per singulas. Aliter posset dici, & quasi in idẽ redit: quoniã quadrupliciter põt intelligi esse unitas in materia, aut quãtum ad essentiã: aut quãtum ad esse incompletum, et a completione remotum: aut secũdum esse incompletum completioni proximũ, aut secundũ esse simpliciter cõpletum. Et secundum hoc distinguitur materia, quod quædam est subiecta formæ substantiali tantum: quædã formæ substantiali, & extensioni, siue quantitati: quædam formæ substantiali, & quantitati, & contrarietati: quædam formę substantiali, & quantitati, nõ cõtrarietati, sed in omnibus suis partib. uniformitati. Primo modo dicitur esse eadẽ materia spiritualiũ, & corporaliũ, sicut supra fuit ostẽsum. Secũdò modo cęlestiũ, & terrestrium, siue corruptibiliũ corporũ, & incorruptibiliũ. Tertiò uero modo corporũ elementariũ, & adinuicẽ trãsmutabiliũ. Quartò modo corporũ specie, & natura similiũ. Primo igitur, & secundo modo eadẽ est materia cęlestium, & terrestriũ: sicut primæ rationes ostẽdũt: tertio, & quarto modo nõ, sicut concludunt rationes inductæ ad oppositum.

QVAESTIO II.

An materia prima producta sit in die; uel ante omnem diem?

DE informi materia quantum ad ad tempus suę productionis;

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis: & est quæstio, utrum producta fuerit in die, an ante omnem diē. Et q̄ ante omnē diem, uidetur primo per Textum. Gen. In principio creauit Deus cœlum, & terram, &c. Constans est hoc factū fuisse ante productionem lucis, sicut ipsa scriptura insinuat: sed cum luce cœpit dies: ergo ante oēm diē fuit productio informis materiæ. ITEM. Aug. 12. Confes. Informē materiā fecisti ante omnem diem. ITEM. Hugo de S. Vict. in Lib. de Sacr. Primo momento temporis, in quo creata est omniū uisibiliū, & inuisibilium materia. Et ita neq; nox, neq; dies fuit. ITEM. Ratione uidetur. Qualitas tēporis debet respōdere qualitati rei productæ, sed materia prima, nec est q̄ducta omnino sub prima tione formæ, nec sub completa distinctione: ergo eius productio, nec diei cōpetebat, nec nocti, ergo ante omnem diem.

SED CONTRA. Genes. 2. Istæ sunt generationes cœli, & terræ, quādo creati sunt in die, in quo fecit Deus cœlum, & terram: sed quando Deus fecit cœlū, & terram, tūc creauit illā primordialem materiam: ergo in die ipsam creauit. ITEM. Creator omnium est Deus lucis: ergo oīa, quæ facit, facit in luce: ergo si creauit materiam, in luce creauit, & ita in die. ITEM. Arguit Manichæus. Si Deus creauit ali quid in tenebris, quomodo ergo habitat lucem inaccessibilem? si ergo hoc inconueniens est, inconueniens est ipsam creasse in tenebris, & creauit in tenebris, uel in die: ergo &c. ITEM. Nox, & dies immediate diuidunt tempus: sed materia rerum corporalium producta fuit cum tempore: ergo cum nocte, uel cum die, sed non cū nocte: ergo cum die.

RESOLVTIO.

Non una est sententia

RESPONDEO. Dicendum, q̄ creatio cœli, & terræ, secundum oēs fuit ante oēm diem quantū ad ordine naturæ: quantum uerò ad ordinē temporis, siue durationis diuersimodè senserunt diuersi. Quidā senserunt, q̄ non fuit aliqua mora inter creationē, & distinctionis inceptionē: immo statim cum producta fuit illa materia, & lux, quæ diē faciebat: nec fuit morula aliquā intermedia. Aliis autē uidetur, q̄ fuit mora tēporis interiacens inter terræ creationem, & lucis factionem: & istud, uidetur magis cōsonū sententiæ expositorū, sicut patebit in Distinctione sequenti. Vtrunq; tamē potuit esse uerum, nec aliquod horū usquequaq; certum. Sustinendo tamen illud ultimum, respondē dū est ad primum obiectum de Tex. Gen. quia (creare) a quoce sumitur in scriptura, & ibi dicit creatio cœli & terræ, utriusque factio, siue formatio: & sic exponit Aug. super Gen. ad literā. v. ubi innuit, q̄ creare cœlum, & terrā, dicitur dupliciter: uel informem materiam facere: uel q̄ formas, & species distinguere.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, q̄ Deus est in luce. Dicendū, q̄ intelligēdum est deū esse in luce spirituale, non corporale, quæ est lux sapientiæ, & in hac fecit, quidquid produxit, q̄a oīa in sapientia fecit. Et ideo, q̄ obiicitur de tenebris corporalibus nihil facit ad propositum: quia non magis est Deus in tenebris in loco corporaliter tenebroso, quā in luminoso. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ nox, & dies immediate diuidunt tēpus. Dicendum, q̄ uerum est secundum esse, quod habent nunc, q̄ quidem attenditur secūdum reuolutionem corporum cęlestiū: sed tunc erat tempus secundum mutabilitatē, quæ erat in materiæ partibus: quæ quidem mutabilitas erat ablq; præsentia corporis luminosi, & ablq; umbra corporis opaci: & ideo tempus illud non erat habens uicissitudinē diei, & noctis ante formationē lucis. SI QVIS autē uelit sustinere oppositum: plane potest ad rationes, & auctoritates ad oppositum respondere: quōd intelligantur insinuare ordinē naturæ, non temporis, secundum quem informis materia omnem diem antecessit.

QVAESTIO IIII.

Materia prima ubi sita fuerit?

DE illa informi materia quātū ad locum. Et est quæstio, ubi habuit illa materia situm. Et quōd illa materia corporalium habuerit situm, uidetur. Hugo de S. Vict. Erat terrenum hoc elementum medio uno loco subsidens, cæteris in unā confusionem permixtis circunquaque in modum nebulæ expansis: sed hoc non potuit esse ablq; situ corporaliter ergo &c. ITEM. q̄ repleuerit locum, uidetur: q̄a cęlum empyreū (sicut dicit Beda) cū ipsa materia corporaliū fuit creatum: sed constans est, q̄ empyreum intra concauitatem suā natum est omnia corporalia cōtinere; ergo uel erat uacuum, uel ab illa mole corporea replebatur: sed natura non sustinet uacuum: ergo uidetur, q̄ moles illa repleat locū. ITEM. Videtur, q̄ haberet sursum & deorsum; quia summitas eius (sicut dicit Hugo) porrigebatur, quousque nunc summum creaturæ corporeæ pertingit: ergo erat ibi circūferentia, & centrum. ITEM. Materia illa (sicut Magister dicit in litera,) in partibus superioribus erat rarior, leuior, & subtilior: in inferiori parte spissior, & grossior: ergo erat ibi grauitas, & leuitas: sed secundum has proprietates corpora habent locari sursum, & deorsum: ergo redit idē, quod prius.

AD oppositum. Nihil est q̄ se in loco, nisi quod est hic, & nunc: & nihil est hic, & nunc, nisi quod est hoc aliquid: & nihil est hoc aliquid, nisi quod est indiuiduum: & omne tale est ens completum: ergo a primo ad ultimum nihil est in loco, nisi qđ est ens completum: sed materia illa non erat ens completum: ergo in loco non habebat situm. ITEM. Quōd non repleret locū, uidetur. Nihil inane, & uacuum replet locū: sed materia illa erat inanis, & uacua, sicut dicitur in principio Gen. ergo locum non replebat. ITEM. Quōd non haberet differentias positionis secundum sursum, & deorsum, uidetur: quia istæ sunt positiones secundum quas distinguuntur, & ordinantur diuersa corpora mūdi in uniuerso: sed tunc non erat ibi distinctio, nec ordo, nec huiusmodi: ergo nec erat ibi diuersa positio. ITEM. Grauitas, & leuitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitas sunt proprietates cõsequẽtes formas elementares; ergo nec erat ibi graue, nec leue: ergo nec sursum, nec deorsum: cum hæ positionis differentię attendantur secundum illas proprietates.

RESOLVTIO.

Locum replent: tametsi non plenè.

RESPOND. Dicendum, quòd cum materia illa esset moles habens extensionem, & cælum empyreum haberet ambiens, q̃ ipsa in loco erat: & cum esset substantia corpulenta, locum replebat. Rursus. Cum in partibus distinctionem quandam haberet secundum subtilitatem, & grossiciem, sed semiplenam: sic etiã positionis secundum sursum, & deorsum quodammodo, sed imperfecte habebat: & ideo concedendæ sunt rationes, quæ ad istam partem inductæ sunt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quòd nihil est in loco, nisi eius completum. Dicendum, quòd est falsum: si intelligatur de completione perfecta: embryo enim in loco est, quamuis sit quid incompletum. Nec ualet illa deductio: peccat enim in hoc, q̃ dicit: q̃ omne, quod est hoc aliquid, est completum. Hoc enim falsum est: nã ipsum individuum, & forma individualis habet esse completũ, & minus completum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non replebat locum, q̃a erat inanis, & uacua. Dicendum, quòd uacuitas loci, & uacuitas materiæ est equiuocè dicta. Vacuitas. n. loci est per priuationem corporis contenti: sed uacuitas materiæ est per priuationem formę, & complementi. Attendendum tamen: quod sicut locus dupliciter dicitur uacuus: aut proprie, ut per priuationem corporis solidi, & sensibilis: sicut dicitur arca uacua propter absentiam panis, & dolium uacuum propter absentiam uini: sic etiam intelligendum est in uacuitate materiæ, quod dicitur dupliciter uacua: aut quia non habet aliquam formam, & sic nunquam fuit uacua: aut quia non habuit formã omninodè perfectiuam: & sic quamuis esset uacua, tamen locum poterat replere, quia erat extensa, & corporea. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non habebat sursum, & deorsum, q̃a carebat ordine, & distinctione, & elementari proprietate. AD ILLAS duas rationes simul dicendum est: quod sicut illa tria proposita non habebat, nisi imperfectè, & semiplenè ratione cuiusdam inclinationis, & longinquæ dispositionis: sic & sursum & deorsum non habebat Æpriè: habebat tamen quodammodo, scilicet incomplete, & Æpter quasdã dispositiones, quas habebat ad graue & leue. Dicit enim Magister leuiorem fuisse in superiori parte, & grauiorem in inferiori: non quod illas proprietates perfectè participaret, sed in quadam longinqua, & præambula dispositione, sicut supra ostensum est expresè, siue ex parte.

DI-

DISTINCTIO XIII.

De productione creaturæ corporalis quantum ad principium formale omnibus corporibus, quod est forma lucis, & dicitur hæc productio, distinctio.

PRima autem distinctionis operatio fuit formatio lucis, sicut ostendit scriptura Gene. quæ commemorat rerum informitate, earum dispositionem a luce inchoauit, subdens, Dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux: & diuisit lucem à tenebris, appellauitque lucem diem, & tenebras noctem. Et factum est uespere & mane dies unus. Congrue mundi ornatus a luce cœpit: unde cætera quæ creanda erant, uiderentur.

Qualis fuerit illa lux, corporalis, an spiritualis.

Si quæritur, qualis illa lux fuerit, corporalis scilicet, an spiritualis. Id respondemus, quod a sanctis legimus traditũ. Dicit enim Augst. quia lux illa corporalis uel spiritualis intelligi potest. Si spiritualis accipitur, angelica natura intelligitur, quæ prius informis fuit, sed postea formata est, cum ad creatorẽ conuersa ei charitate adhæsit: cuius informitatis creatio superius significata est, ubi dictũ est, In principio creauit Deus cœlum & terram. Hic uero eiusdẽ formatio ostenditur cum ait, Fiat lux, & facta est lux. Hæc ergo angelica natura, quæ prius tenebræ, & postea lux fuit, quia prius habuit informitatẽ & imperfectionẽ, deinde formationis perfectionem: & ita diuisit Deus lucẽ a tenebris. Nam, ut ait Augustinus super Genesim, Huius creaturæ informitas & imperfectio fuit antequã formaretur, in amore conditoris. Formata uero est quando conuersa est ad incõmutabile lumen uerbi. Si uero corporalis fuit lux illa, quod utique probabile est, corpus lucidum fuisse intelligitur, uelut lucida nubes: quod non de nihilo, sed de præiacenti materia formaliter factum est, ut lux esset, ut uim lucendi haberet: cum qua dies prima exorta est, quia ante lucem nec dies fuit, nec nox, licet tempus fuerit. Lib. de Ge. ad literã. 1. cap. 3 Lib. 1. cap. 5.

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd lux illa facta est, ubi sol apparet, quæ in aquis lucere poterat.

Si autem quæritur, Vbi est facta lux illa, cum abyssus omnem terræ altitudinem tegeret, Dici potest in illis partibus facta, quas nunc illustrat solis diurna lux. Nec mirum lucem in aquis posse lucere, cum etiam nautarum operatione sæpius illustrentur: qui in profundum mersi, missio ex ore oleo aquas sibi illustrant: quæ multo rariores fuerunt in principio quàm modo sunt: quia nondum congregatæ fuerant in uno loco. Facta est ergo lux illa, quæ uicem, & locũ solis tenebat: quæ motu suo circumagitata, noctem diemq; discernebat. Ibi ergo primum lucem apparuisse uerisimile est, ubi sol quotidiano cursu circunuectus apparet, ut eodẽ tramite lux circuncurrens, ac primo ad occasum descẽdẽs uesperam faceret: deinde reuocata ad ortum, auroram, id est, mane illustraret: & ita diuisit deus lucem, & tenebras & appellauit lucem diem, & tenebras noctem.

Quòd, dies, diuersis modis accipitur.

Aug. sup Gen. 1. cap. 10. *Hic notandum est, quòd dies diuersis modis accipitur in scriptura. Dicitur enim dies lux illa, quæ illo triduo tenebras illuminabat: & dicitur dies illuminatio ipsa aeris. Dicitur etiam dies spatium uigintiquatuor horarum: qualiter accipitur cum dicitur: Factum est uespere & mane dies unus. Quod ita distinguẽdum est, Factum est uespere prius, & postea mane: & ita fuit dies unus expletus uigintiquatuor horarum. Dies scilicet naturalis, qui habuit uesperã, sed non mane. Mane enim dicitur finis præcedentis, & initium sequentis diei, quod est aurora: quæ nec pleram lucẽ, nec omnino tenebras habet. Mane ergo primus dies non habuit: quia nec dies præcesserat, qui sequentis diei initio terminaretur: & eo præcipue, quia luce apparente, mox super terram plenus atque præclarus dies extitit, qui non ab aurora, sed a plena luce inchoauit, & mane sequentis diei consummatus est.* In Glo. super princ. Gen. ascribũ *Vnde Beda super Gene. Decebat, ut dies a luce inciperet, & in mane sequentis diei tenderet: ut operã diei a luce inchoasse, & in lucem completa esse significarentur. Reliqui autem dies mane habuerunt, & uesperam: quorum*

rum quisque a suo mane incipiens, usque ad alterius diei mane tendebatur. Aug. hac sententia.

De naturali ordine computationis dierum, & de illo, qui pro mysterio introductus est.

Hic est naturalis ordo distinctionis dierum, ut distinguantur, atque computentur dies a mane usque ad mane. Postea uero in mysterio factum est, ut dies computentur a uespera in uesperam, & adiungatur dies præcedenti nocti in computatione: cum iuxta naturalem ordinem præcedens dies sequenti nocti adiungi debeat: quia homo a luce per peccatũ corruit in tenebras ignorantiæ, & peccatorum, deinde per Christum a tenebris ad lucem redit. Vnde Apostolus: Eramus aliquãdo tenebræ, nunc autem lux in domino. Primus itaque dies non ab aurora, sed a plena luce incipiens, & post uesperam paulatim occidente luce excipiens mane sequentis diei expletus est. Vnde Beda. Occidente luce, & paulatim post spatium diuinæ longitudinis inferiores partes subeunte, factum est uespere: sicut nunc usitato cursu solis fieri solet. Factum est autem mane eodem super terram redeunte, & alium diem inchoante: & dies expletus est unus uigintiquatuor horarum. Fuitq; nox illo triduo omnino tenebrosa, quæ post creata sydera aliqua luce claruit. Eph. 5. In Glo. sup Gene. attribuit Aug.

Cur sol factus est, si lux illa sufficiebat.

Solet autem quæri, quare factus est sol, si lux illa ad faciendum diem sufficiebat. Ad quod dici potest, quoniam lux illa fortè superiores partes illustrabat, & ad illuminationem inferiorum solem fieri oportebat. Vel potius ideo, quia facto sole, diei fulgur factus est. Ampliori enim multo luce radiauit dies postea, quàm ante. Si autem quæritur quid de illa luce factum sit, cum modo non appareat: potest dici, aut de ea corpus solis formatum, aut in ea parte cœli esse, in qua sol est: non quòd ipsa sit sol, sed sit sic ei unita, ut discerni non ualeat. Aug. sup Gen. ad Lib. 1. cap. 11. Ibi ca. 10. refertissimã, Aug. non approbãs eam.

Quomodo accipiendum sit illud, Dixit deus, an sono uocis id Deus dixerit, an aliter.

Præterea inuestigandum est, quomodo accipiendum sit quod ait, Dixit deus, utrum temporaliter, uel sono uocis illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lib. 1. ca. 2. 4. & 9. lud dixerit, an alio modo. Augustinus super Genesim tradit, nec temporaliter, nec sono uocis Deum locutum fuisse: quia si temporaliter, & mutabiliter. Et si corporaliter dicatur sonuisse uox Dei, nec lingua erat, qua loqueretur, nec erat quē oporteret audire, & intelligere. Bene ergo uox Dei ad naturā uerbi, per quod omnia facta sunt, refertur. Dixit ergo Deus, Fiat, &c. non temporaliter, non sono uocis: sed in uerbo sibi coæterno. i. verbum genuit intemporaliter, in quo erat: & disposuit ab æterno, ut fieret in tempore, & in eo factum est.

Quomodo accipiendum sit, quod dicitur, pater operari in filio, uel per filium, uel in spiritu sancto.

Hic queri solet, quomodo accipiendū sit quòd dicitur pater operari in filio, uel per filium, uel in spiritu sancto. Hæc enim scriptura frequenter nobis proponit: ut, Omnia in sapiētia fecisti domine. i. in filio: &, In principio. i. in filio creauit Deus cœlum, & terrā. Et illud, Per quem fecit & sæcula. Super illum quoque psalmi locum, Verbo domini cœli firmati sunt, &c. dicit Aug. quòd pater operatur per uerbum suum, & spiritum sanctum. Quomodo ergo hoc accipiendum est? Putauerunt quidam hæretici, quòd pater uelut author & artifex, filio & spiritui sancto in rerum operatione quasi instrumento uteretur: ex prædictis uerbi errandi occasionem sumentes: quod uelut blasphemum, atque sane doctrinæ aduersum abiicit pia fides. Non est itaque intelligendum ideo scripturam frequenter commemorare patrem operari in filio, uel per filium tanquam filius non posset facere, si ei non porrexisset pater dexteram, uel tanquā aliquod instrumentum fuerit patris operantis: sed potius illis uerbis patrem intelligi uoluit cum filio, & spiritu sancto operari, & sine eis nihil facere.

Pſ. 103 Gen. 1. Heb. 1. Pſ. 32.

Instat hæreticus.

Sed dicit hæreticus, hac ratione hoc posset dixisse, filium operari per patrem, uel in patre, & spiritum sanctum cum utroque, uel per utrunque: quia filius cum patre, & spiritus sanctus cum utroque operatur. Cui breuiter respondetur, ideo illud dictum esse, & non istud, ut in patre monstra-

retur

retur auctoritas. Non enim pater a filio: sed filius a patre operatur, & spiritus sanctus ab utroq;. Ideoq; etiam filius per spiritum sanctum legitur operari, quia cum spiritu sancto operatur hoc ipsum a filio habente, ut operetur. Ioā. 6.

Alia prædictorum expositio.

Potest & aliter illud accipi, ut dicatur pater in filio, uel per filium operari, quia eum genuit omnium opificem, sicut dicitur pater per eum iudicare, quia genuit iudicem: ita & per spiritum sanctum dicitur operari, siue pater, siue filius, quia ab utroque procedit spiritus sanctus factor omnium. Vnde Iohannes Chrysostomus in expositione epistolæ ad Hebræos sic ait, Non ut hæreticus inaniter suspicatur, tanquā aliquod instrumentum patris extitit filius: neque per eū pater dicitur fecisse, tanquam ipse facere non posset: sed sicut dicitur pater iudicare per filium, quia iudicem genuit: sic etiam dicitur operari per filium, quia eum conflat opificem genuisse. Si enim causa eius pater est, secundum quòd pater est, multoamplius eorum causa est, quæ per filiū facta sunt. Hæc de opere primæ diei dicta sint. Hom. 2. ad primū caput ad Hebr.

Vpra egit Magister de productione naturæ quantū ad principiū materiale: in hac uero parte intendit agere de eius completione, siue formatione quantum ad principium formale. Et quoniam duplex est informatio materiæ corporalis, quędam generalis, quędam specialis: Generalis per formam communem oibus corporibus, & hęc est forma lucis: Specialis uero p alias formas, siue elementaris, siue mixtionis: ideo Magister primo agit de formatione, siue productione lucis, in hac. 1. distinctiōe. Secūdò, uero agit de productione cuiuslibet alterius formę corporalis, infra Dist. 14. Dixit quoque Deus, fiat firmamentū, &c.) Vel aliter, ut primo agat de eo, quod est generale principiū diffundēdi in corporibus, hoc est de luce. Secundo uerò, de specialibus formis distinguentibus. Primum spectat ad opus primę diei. Secundum uerò ad opera dierum cōsequentium. Diuiditur autem pars ista in tres. In prima determinat de lucis productione in se. In secunda in comparatione ad eius effectum, scilicet diē quem faciebat, ibi. *Hic notandum est, quòd dies diuersimodè accipitur*, &c.) In tertia, in comparatione ad eius principium, scilicet ad uerbum, p quod fiebat, ibi. *Præterea inuestigandum est quomodo accipiendum sit*, &c.) Prima pars, habet tres particulas. In prima determinat, quando lux illa facta fuit: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

ante ꝯa alia. In secunda verò qualis fuerit, ibi. *Sed quæritur, qualis illa lux, &c.*) In tertia uero, ubi facta, posita fuit ibi. *Si autẽ quæritur, ubi facta est lux, &c.*) Similiter secunda pars principalis tres habet particulas. In prima de ipso effectu lucis, siue de die quantum ad spacium. In secunda, quantum admodum distinguendi, ibi. *Hic est naturalis ordo distinctionis dierum, &c.*) In tertia, quantum ad complementum, ibi. *Solet autem quæri, quare factus est, &c.*) Similiter tertia pars, in qua determinat de lucis formatione per cõparatione ad suum principium, quod quidẽ est pater operans per uerbũ, habet tres partes. In prima explanat qualiter intelligendũ sit, ꝙ Deus dixit. Fiat, ibi *Præterea intelligendum est, &c.*) In secunda explanat illud, quod dixit scriptura. I patrem in filio, & per filium operari, ibi. *Hic quæri solet quomodo accipiendum sit, &c.*) In tertia verò, remouet opinionẽ hæreticorum, insinuans aliã eẽ expositionem uerbi prædicti: & hoc facit, ibi. *Sed dicit, hæreticus hac ratione hoc posse, &c.*)

Dub.1. IN *mysterio factum est, &c.*) Cõtra hoc videtur, ꝙ ad ieiunii obseruationem oportet ieiunare diem præcedentem cum nocte sequenti. Item. videtur, ꝙ non congruè significetur mysterium redemptionis computato die a vespera in vesperã: imo potius, in prima comparatione dierum, qua Christus a tenebris nos produxit ad lucem. Respõ. Dicendum, ꝙ duplicem modũ computandi diem accipimus in scriptura. Primus, in quo dies præcedens copulantur nocti sequenti, & hoc quidẽ fuit in prima dierũ enumeratione, in quo (vt dicit Magister) prefigurabatur lapsus futurus a luce gratiæ in tenebras culpæ. Alius modus cõputandi dies attenditur in solennitatũ custoditione, in quo nox præcedens connumeratur diei sequenti: & hoc vult dicere a vespera in vesperã, ut præcedat nox, & sequatur dies: quia eramus aliquãdo tenebræ, nũc aũt lux in domino. Et quod obiicitur, de obseruantia ieiuniorum. Dicendum, ꝙ ips ieiunii competit rpi miseric: & ideo cõputatio diei in obseruatione ieiunii debet fieri secundum cõformitatẽ ad distinctionẽ rpis primi, in quo erat præfiguratio lapsus humani. Et quod obiicitur, ꝙ non debet terminari a vespera in vesperam. Dicendum, ꝙ prima vespera ponitur ibi, in quantum est nocte principiũ. & secunda inquantum est finis diei. & ita pro nocte, & die. Licet autem hæ duę distinctiones in scriptura maximè exprimantur, quatuor tamen modis secũdum diuersorum computationes dies distingui cõsueuerunt. Græci. n. computant die a mane in mane, quia tunc primo apparet sol. Hæbrei vero a vespera in vesperã: quia tunc incipiunt solennizare. Astronomi verò a meridie in meridiem: quia tunc est sol in maiori uirtute. Sancta Ecclesia a media nocte usque ad mediam noctem: quia tunc natus est Chris. Vnde uersus.

Mane diem Græca gens incepit: astra sequentes. In medio lucis: Iudæi uespere: Sancta,

Incipit Ecclesia medio sub tempore noctis.

Dub.2. *Si autem quæritur, quid de luce illa, &c.*) Contra. Primum, uidetur esse falsum: quia non est ordo de perfecto ad imperfectũ: sed lux illa perfectissima erat: sicut dicit Dama. ꝙ opera primę diei perfectiora sunt. Item. Textus uidetur esse contrarius: dicitur. n. ibi. Vidit Deus lucem, ꝙ esset bona: & Aug. explanat: uidit, id est placuit voluntati Dei, ut pro modo sui generis maneret, quod placuit ut fieret: ergo adhuc manet lux illa in seipsa. Item. Si sol factus est de illa luce, unde facta sunt alia luminaria? Si tu dicas, ꝙ de illa luce: tunc uidetur, ꝙ una pars illius lucis corporis cessit in corpora luminosa, quæ sunt supra solẽ, & in corpora luminosa, quę sũt infrà solem: ergo si nullum corpus habet moueri oppositis motibus, nullum etiam est corpus cœleste, qđ natura habeat moueri motu recto: sed orbiculari: uidetur, ꝙ prima luminarium productio fuerit per uiolẽtiam, & præter naturam. Secundum etiam uidetur falsum: quia non potest eẽ in ea parte, in qua est sol primo, quia duo corpora nõ possunt esse simul: secũdo etiã, quia sol sufficienter illuminat: ergo uidetur, quod lux illa sit ibi frustra. Respon. Dicendum, ꝙ cum quæritur, quid de illa luce factum sit? quatuor modis ad hoc cõsueuit respõderi: quorum duos tangit Magister in litera. Primus est: quia luminaribus cœli factis lux illa rediit ad præiacentem materiam: quia nõ erat facta, nisi ad faciendã quandam distinctionem dierum semiplenam, qua perfecta, inde rediit, unde sumpta est. Sed hæc positio est contra rationem, & contra literam: ꝙ Deus destrueret opera sex dierum principalia, uel quod sineret perire. Secundus modus dicendi est: ꝙ illa lux simpliciter maner in forma sua non mutata: nec discernitur quantum ad sensum propter coniunctionem sui ad solem, nec tamen est frustra, quia ipsius solius auget effectũ. Sed quia difficile est assignare quę effectum habeat cum sole: ideo est tertius modus dicendi, ꝙ ex ipsa factus sit sol, & in ea saluatur tanquam in re eiusdem generis. Sed quoniam nõ uidetur scriptura exprimere, ꝙ Deus post primum diem produxerit nouam lucem, sed solummodo luminaria distinxit: iõ est quarta opinio, ꝙ ex illa luce facta sunt corpora luminosa, inter q̃ principatum tenet sol: nec fuit ibi aliqua uiolentia, quia unaquęque creatura cum locum accipiebat, quem sibi dominus ꝑ naturam deputabat: & sic patent obiecta, quia nec fuit illius lucis corruptio, nec etiam uiolentia: sed maior quædam, & ꝑfectio, & distinctio. Quod aũtẽ dicit Damasce. opus primæ diei fuisse perfectissimum: hoc dicit per comparationem ad alia ꝯpora, quæ a luce habent recipere influentiam, non per comparationem ad luminaria, quæ ex ipsa luce sunt formata.

Dixit ergo Deus: fiat, &c.) Videtur, hoc esse falsum: statim enim, ut dixit Deus, res factæ sunt, sicut dicitur in Psal. 148. **Dub.3.**

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dixit, & facta sunt: ergo cum productio rerum sit temporalis, dictio non fuit æterna. Itē. In dictione æterna, non dicit Deus, nisi semel, sicut dicitur in Psalm. Semel locutus est Deus: sed cum produxit opera sex dierum in productione cuiuslibet operis dixit: ergo illud Dicere non est æternum, siue generare filium. Si tu dicas, quòd illud dicere non fuit, nisi unum solum, iteratur tamen propter multos effectus: tunc uidetur, quòd addicere sequitur facere, & simul dixit: ergo simul omnia fecit, & non simul fecit, sicut dicit scriptura, & supra probatum est: ergo nō simul dixit. Propter hoc quæritur, utrum dicere accipiatur hic temporaliter, vel æternaliter. Et si æternaliter: quomodo dictum possit esse temporale. Et si temporaliter: quomodo Dicere tēporale potuit oēm creaturam precedere. Item. Quæstio est, utrum accipiatur notionaliter, aut essentialiter. Si accipiatur notionaliter quomodo poneret affectum, aut quomodo effectus creationis, quē Deus dicendo produxit, competat toti trinitati. Si uerò essentialiter: quomodo poterit illud referri ad naturam uerbi per quod facta sunt omnia: cum uerbum dicatur personaliter, sicut in Primo Libro ostensum est. Respondeo. Dicendum, ꝙ dicere uno modo connotat effectum in actu: alio modo connotat effectum, in habitu, non in actu. Dixit enim uno modo quasi actum exterius, & sic dicere est aliquē effectum efficere, in quo dicens exprimit se: & hoc modo dicitur Deus dicere, siue creaturam producendo, in qua se declarat, siue aliquid inspirādo animæ, in quo uoluntatem suam demonstrat: & sic pluries accipitur in scriptura, & connotat effectū actualiter. Alio mō dicere dicit actū quasi exterius, nihilominus tamen relatum: & hoc modo dicit comparationē ad uerbum conceptum, per quē dicens se, & omnia loquitur: ꝙ quem modum accipitur in Psal. Semel locutus est Deus. Gl. ibi, filium genuit, in quo omnia disposuit: & sic Dicere connotat effectum in habitu: quia Dicere importat dispositionem, & ad dispositione sequitur opus. Tertio modo Dicere dicit actū intrinsecum, & absolutum: & hoc modo dicit Anse. quia dicere non est aliud, quàm uidendo intueri: & sic quælibet persona dicit se, & alia: & huic dicere non respondet uerbum conceptum, quia secundum hunc modum idem potest esse dicens, & dictum: Quælibet enim persona seipsam uidet, & seipsam intuetur: & sic non connotat effectum, nec actum, nec habitum. Si ergo quæritur, quomodo accipiatur dicere in rerum productione. Dicendum, quod potest accipi primo modo, scilicet pro ut connotat effectum in actu: & tunc dicere idem est, quod producere, nec est ibi nugatio cum dicitur. Dixit Deus, fiat, quia non tantum importat ipsā actionem in se, sed etiam prout est ad ipsius manifestationem: & præmittit scriptura uerbum dicendi uerbo faciendi, ut in hoc ostendat, quòd Deus maxima facilitate produxit singula. non quia aliqua uox creata rerum productionē antecedat. Et sic dicere in diuersis diebus potest plurificari, non ratione principalis signati, sed connotati: sicut patet: quia plurium productorum plures sunt productiones passiuæ, & ratione connotati actiua dici potest plurificari. Potest nihilominus accipi secundo modo: & est sensus. Dixit. i. filium genuit, in quo omnia disposuit, & per quem omnia produxit: & sic exponit Augustinus, cum dicit, ꝙ uox Dei ad naturam uerbi, per quē omnia facta sunt, refertur. Et ad illud dicere sequitur creaturam fieri, sicut ad dispositionē sequitur opus, non immediatè: ut tunc sit, quando quis primo disposuit, sed pro loco, & tempore, sicut dicentis dispositio ordinauit. Et sic est in proposito: nam Deus produxit, non tunc cum filium genuit, in quo disposuit: sed sicut generando filium ab æterno disposuit se, producturum in tempore, sic, ꝙ duxit in tempore. In ipsa enim dispositione Dei æterna non solum erat, quod res producerentur, sed etiam quando producerentur: Et hoc modo dicere, in diuersis diebus dictum eandem importat dispositionē, & æternam, in qua simul disponuntur æternaliter, quæ successiue producuntur ex tempore. Sic igitur primo, & secundo modo potest hic accipi dicere, sed secundo modo magis propriè: tertiò autem modo non uidetur, hic accipi, quia non connotatur ibi aliquis effectus, nec actu, nec habitu: Nec uidetur etiam illo tertio modo magis propriè, accipi actus dicendi, nam (sicut dictū fuit, in primo Libro Dist. 27.) Dicere propriè non est sine uerbo, sicut nec propriè ibi dicitur esse locutio, ubi nullus est sermo. Nihilominus tertius modus accipiendi dicere, non uidetur esse omnino improbandus, pro eo, quod satis rationabiliter uidetur posse cōcedi, quod quelibet persona loquatur se alteri. Si enim iste actus, qui est dicere, conuenit cuilibet personæ creatę, potest conuenire cuilibet personæ increatæ, uel uerē, uel modo trāsumptiuo: iste tamen modus accipiendi nō cōpetit proposito: & per hoc patent, quæ obiecta sunt.

In principio, id est, in filio creauit Deus cœlum, & terram, &c.) Dab. 4.

Contra. Si enim creatio mutatio est, & I filio nihil mutatur, ergo in filio nihil creatur. Itē. Quæritur, quare ista accipitur. Pater est in filio, & creauit in filio: ita quòd hæc præpositio In, refert ad uerbū essendi, & ad uerbum operandi: hæc autem non recipitur, pater est per filium, quamuis ista recipiatur, pater operatur per filium. Quęritur etiam, quam habitudine importat hęc prępositio, Per, cum dicit, Deus pater creat per filium. Respondeo. Dicendum, quòd hęc prępositio In, potest importare causalitatem, & potest importare identitatē. Causalitatem, ut cum dicitur, Omnia sunt in Deo. Identitatem, ut cū dicitur: pater est in filio. Hæc aūt præpositio, Per, quantum est de se, importat causali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatem. Dico igitur, ꝙ conuenie ter dicitur Deus operari in filio: & ratione identitatis, quia pater operans est in filio: & ratione causalitatis, quia filius est causa effectus, deducta a patre: Et ideo hęc prępositio, In, cum suo caussalitatis accipitur in diuinis cū uerbis absolutis, & cum transitiuis ratione duplicis habitudinis. s. causalitatis, & identitatis. Hæc aūt præpositio Per, quando importat habitudinem causæ, & principii, non recipitur, nisi in illis uerbis, quæ important aliquem effectum, respectu cuius filius habet causalitatē: & ideo recipitur, quod pater operatur per filium: sed tamen non recipitur, quod pater sit per filium: sed hęc planius dicta sunt in primo Lib. Dist. 32. & ideo ad præsens hæc sufficiant.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An per lucem, primo die factā, intelligatur lux corporalis, vel spiritualis?

AD intelligentiam huius partis, in qua agitur de formatione lucis, quæ est opus primæ diei, quæruntur tria. Primum ē de ipsa lucis productione. Secūdum est de ipsius lucis essentia, & natura in se. Tertium est de ipsius lucis effectu, & illustratione. Circa primum duo quęruntur. Primo quæritur, utrum per illam lucem, quæ dicitur esse opus primæ diei, intelligat scriptura lucem corporalem, uel spiritualem. Secundò, dato quod intelligat corporalem, est quæstio, qualiter faciebat diē, & nocte. CIRCA quā sic procedit: & ostenditur, ꝙ illa lux, q̄ dē primo die fuisse creata, non erat lux corporalis. Lux corporalis est ad decorē, & ad cōplementū cęli syderei, siue firmamētī. Si ergo, ꝙ ornat, & decorat aliq̄d corpus nō pōt, nec debet ante ipsum fieri, cū productio firmamenti spectet ad opus secūdæ diei, uidetur, quod primo die lux corporalis, nec potuit, nec debuit fieri. Sed fuit facta lux corporalis, uel lux spiritualis: ergo &c. ITEM. In enumeratione operum sex dierum intendit scriptura explicare productionem illorum, quę constituunt uniuersum (sicut manifestum est) ergo vel creatura spiritualis, utpotè angelus, non est de constitutione uniuersi: uel scriptura rerū productionem insufficienter explicat, & tradit, uel oportet per aliquid ibi positū exprimi: sed primi duo modi sunt inconuenientes, restat ergo, quod scriptura explicat productionē creaturæ angelicę: sed creatura angelica fuit in principio creata (sicut ostēsum est supra, quia prior oīum creata est sapientia) ergo eius productio exprimitur ꝑ opus primę diei, uel saltem formatio: sed opus primæ diei non fuit, nisi productio lucis: ergo per lucem intelligit scriptura naturam spiritualē. ITEM. Lux de spiritualibus, & corporalibus dī propriē, magis tamen propriè de spiritualibus, q̄ de corporalibus, sicut dicit Aug. super Gen. ad literam. Propriissimè enim Deus, lux est,

est, & quæ ad ipsum magis accedunt plus habent de natura lucis: ergo in productione lucis illa creatura dēt principaliter intelligi, cui principalius conuenit sed hæc est creatura spiritualis ergo &c. ITEM. Lux illa corporalis est ad fomentum plantarum, et animalium, et etiam ad solatium hominum: si ergo primo, et secundo die non erant plantę, quę fouerentur, nec animalia, nec homines, quibus illa lux aliquod ferret obsequium; uidetur, quod Deus frustra fecisset eam in primo die rum: q̄d si Deus nihil frustra facit, restat, quod per illam lucem non intelligitur lux corporalis; sed intelligitur lux corporalis, uel spiritualis. ITEM. Si lux illa, quę primo die creata est, erat lux corporalis: ergo diem, et nocte corporaliter faciebat: ergo uidetur ex hoc, quod productio solis fuerit superflua. ITEM. Si lux illa fuit corporalis, cum esset bona, debuit a diuina bonitate in suo esse conseruari: sic enim exponit Aug. Vidit Deus, quod esset bonum, idest, quod placuit, ut fieret placuit etiam, ut in suo genere permaneret; ergo uidetur, quod si lux illa facta esset in principio, quod adhuc maneret; ergo si magnę claritatis esset illa; impossibile esset, quod sensum nostrum lateret; si igit lumen eius non percipimus sensu, et usum eius non capimus intellectu; ipsa non est; ergo nunquam fuit.

SED CONTRA. hoc obiicitur, & ostenditur, ꝙ lux illa corporalis fuerit ꝑ Textū: primo, q̄a ante formationē lucis ꝑmittitur quod tenebræ erant super faciē abyssi: ergo si ꝑ abyssum intelligitur materia corporalis, lux q̄ facta est ad expulsionem illarū tenebrarum, erat corporalis.

ITEM. Hoc ipsum ostenditur per multos expositores, & primo ꝑ Bedā. Occidente luce paulatim, & post spatium diurnæ lucis in feriores partes subeūte, factū est uespere: sicut nūe usitato cursu solis fieri solet: ergo si hoc non pōt intelligi, nisi de luce corporali, patet &c. ITEM. Q̄d de luce corporali intelligat vr. Scriptura numerat senarium dierum, & cōstat, q̄d dies isti oēs sunt eiusdē naturæ, (alioquin non essent insimul connumerabiles,) sed post formationē solis a quarto die in antea fuerunt dies corporales: ergo in tribus antecedentibus diebus fuerunt dies corporales: sed tales dies non possunt esse nisi a luce corporali: ergo &c. ITEM. Quod non possit intelligi de luce spirituali uidet: quia diuisio lucis spiritualis a tenebris est separatio bonorū angelorum a malis: ergo si simul est diuisio lucis a tenebris, & formatio lucis, & hoc fuit totū in primæ diei initio: videtur, quod lapsus malorum angelorum fuerit absque aliquo spatio temporis interiecto; si ergo hoc est impossibile: sicut suprà probatum est, patet, &c.

RESOLVTIO.

Quidquid nonnulli sentiant: lux illa corporea lux fuit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ in hac quęstione differenter senserunt Augustinus, & alii Doctores: sicut etiam in quæstione de informis materiæ productio

ne. Augustinus.n.voluit, ꝙ per cœlum intelligeretur natura spiritualis informis, & quia lux respondebat cœlo, per consequēs ꝙ ipsam lucem spiritualem, angelicam naturam formatā dixit intelligi ad literam, per diē vero dixit intelligi ipsam considerationem angelicam: per septennarium dierum septemplicem cōsiderationem: & per uesperā diei, considerationē creaturæ in seipsam, quia creatura est sicut tenebra: per mane verò reductionē ipsius cognitionis creaturæ in suo genere proprio, ad cognitionem, quæ est in summa luce, & ad laudem ipsius Dei: & quia post perfectam conuersionem a laude Dei non cessat: ideo septimum diem, in quo est requies contemplationis, dixit non habere uesperam. Ad hanc autem positionem manifestandam satis scriptura conformatur super Gen. ad literam, vbi ostendit, ꝙ multa dicuntur de illa sex dierū enumeratione, quæ magis competunt diebus spiritualibus, & luci spirituali, q̄ luci materiali: propter qđ in productione omnium rerum corporalium dicit, [fiat, fecit, & factū est:] in productione uero lucis non dicitur, nisi [fiat, & factū est.] Et huius ratio est, qa omnes aliæ res a creatura spirituali habent triplicem modum essendi, uidelicet in sua causa producente, & in mente rationali, & in corporali materia subsistente. Creatura autem rationalis non habet, nisi duplicē essendi modum, uidelicet in uerbo, & in se. Multa etiam adhoc adducit, quæ ostendunt ipsam positionem esse consonam tam fidei, quàm scripturæ, quam ēt rationi. Et per hoc ueritatem fidei, & scripturæ a recto rationis tramite nullatenus etiam deuitare ostenditur: unde super Gene. ad literam Lib. 1. habemus, quod secundum fidem respondendū est omnibus, qui calumniari libris nostræ salutis affectant: ut quidquid ipsi de rerum natura ueracibus documētis demōstrare potuerunt, ostendamus literis nostris non esse contrarium: quidquid autem de quibuslibet suis uoluminibus his nostris literis, & catholicæ fidei contrarium protulerunt: aut aliqua facilitate, aut nulla dubitatione credamus ipsum falsissimum.

Quantumcunque autem hęc positio probabilis esset & rationabilis; catholici tamen tractatores, qui Augustinum secuti sunt, uā aliam approbauerunt magis, scilicet ꝙ dierum distinctio esset materialis, seu sensibilis, & primæ diei operatio esset formatio lucis corporalis, quæ tres dies fecit ante productionem solis. Et quia istam positionem magis innuat Textus scripturæ, & magis sequuntur expositores, & illi, q. Aug. libenter secuti sunt: ideo positio ista securius, & utilius est sustinenda. Secundum hanc igitur positionem dicēdum est, quòd scriptura per lucem illam, quam dicit primo esse factam, corporalem lucem insinuat, & concedendæ sunt rationes, quę illud probant.

Ad illud uerò, quod obiicitur primo, quòd lux est ad decorem, & ornatum cęli. Dicendū, ꝙ non qualitercunque, sed prout est in distione completa secūdum numerum, & proprietatē corporū cœlestiū, stellarū. s. & planetarum, & hoc non fuit ante diem quartum. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ conditio angelicæ naturæ dēt in sex diebus explicari. Dicendum, ꝙ illud non oportet explicite dici: sicut etiam nec de lapsu naturæ angelicæ in scriptura legitur historialiter: sed magis allegoricē. Et rō huius est: quia scriptura principaliter intendit agere de operibus reparationis humanæ: sicut dicit Hugo. & propter illa: ut melius explicentur, agit de lapsu hominis, & conditione naturæ humanæ institutæ: & ratione huius determinat de his, quæ faciunt ad hominis conditionē, & conseruationem. Et quia in scriptura non agitur de lapsu naturæ angelicæ; iō nec ēt in ea agitur de conditione angeli instituti. Aliter posset dici: quod quia scriptura tradebatur genti rudi, quæ uersabatur circa sensibilia: ideo primo in operibus sex dierum conditionem sensibilium insinuat: nihilominus tamen ꝑbens uiam per hæc sensibilia, ad intelligenda spiritualia; hoc.n. fecit ad illa insinuanda. Vnde non indocte per formationem lucis intelligi pōt formatio naturæ spiritualis, principalius tamē insinuatur formatio corporalis: Et sic patet qualiter, processus scripturæ: quāuis uideatur esse uulgaris: tamen est sufficiens, & rationalis. Ad illud, quod obiicitur, quod lux principalius conuenit naturæ spirituali. Dicendum est, quòd uerum est quantum ad proprietatem uocabuli: non est tamen uerum quantum ad usum communem. Nominata enim luce: nisi determinetur per antecedentia, & consequentia, lucem intelligimus corporalem, per quam tamen perducimur ad intelligendum spirituale: quia cognitio nostra incipit a sensu: & sic docet Dion. in Lib. de di. no. Ad illud, quod obiicitur, quòd lux corporalis est ad fomentum uiuentium, & solatium animalium. Dicendū, quòd lux corporalis non solum modo habet istam utilitatē, immo etiam alias multas, quæ forte nos latent: quarum etiam usum potuit tunc habere; sicut multæ creaturæ habent uirtutes & utilitates, quas nos ignoramus & tamē eas habere nō dubitamus. Posset th dici, ꝙ usus eius fuit diē et noctem facere: nō ad aliū illustrationē: sed ad diuinorū operū distinctionē: Vnde et si tunc nō faceret ad illustrationē humani sensus; facit tamē nūc ex ipsa distinctione ad illustrationem intellectus dum ex illa intellectus capit distinctionem diuinorum operū. Ad illud, quod obiicitur, quod sup fluit facere solem. Dicendum, ꝙ falsum est; quia et si lux illa perfecte illuminaret, et diem faceret; secundum quod sufficiebat pro illo tempore ad dierum distinctionē; placuit tamen Deo rebus ad maiorem perfectionem eductis, utpote ad ornatū, lucem facere pleniorem; quæ etiam diem faceret clariorem: et propter hoc ex ipsa etiam luce, siue nube lucida solem facit in maiori lumine; sicut dicetur postea. Et per hoc patet illud, quod obiicitur ultimò. s. quod illa

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa lux debuit manere. Dicendum enim, quod verum est, qđ manet secundum formam, & naturam: sed non oportet, qđ maneat secundum illum statum: secundum quem primo formata erat: manet autem in sole, qui ex ipsa formatus est, sicut innuunt expositores, & melius patet super literam.

QVAESTIO II.

Lux primo die creata, quomodo noctem diemue faciebat?

QValiter illa lux faciebat diē, & noctem. Et dicit Dam. ꝙ faciebat emissione radiorum, & contractione. Ait enim sic. In primis tribus diebus refluxo, & contracto lumine dominico pręcepto, dies & nox fiebat. Et Basilius in Hexam. Tunc autē nō solaris corporis motu: sed diffusione principalis luminis modo se subducentis, modo denuo reducentis, secundum diuinū præceptionem diem faciebat, noxq; reuertebatur. Beda autem, & alii expositores latini dicunt, quōd diem, & noctem faciebat sua revolutione: & hoc habitum fuit in auctoritate prius posita, quæ inducitur in litera, Occidente luce paulatim &c.

CONTRA primum dicendi modum obiicitur sic. Primo scriptura dicit: diuisit Deus lucem a tenebris: ergo simul fuerunt lux, & tenebræ: sed si lux illa faceret diem, & noctem per emissionem, & retractionem radiorum, cum non sit simul emissio, & retractio, non esset simul lucis, & tenebrarum diuisio.

ITEM. Scriptura dicit, quōd lux illa faciendo diem, faciebat uespere, & mane: sed si sola radiorum emissione fieret dies, & sola contractione fieret nox, nū quam esset uespere, & mane, sed semper esset clarus dies, uel obscura nox: ergo ille modus dicē di non competit Sacræ scripturæ. ITEM. Emittere, & contrahere radios, sunt comparationes oppositæ: ergo cum solę potestates rōnales sint ad oppositā, uidet ꝙ lux illa esset rōnalis substantia: si ergo hoc est absurdū dicere, uidetur &c. ITEM. Quod lux illuminet, iste est actus naturalis, & necessar⁹: si ergo nulla substantia pōt seipsam priuare sua necessaria, & naturali operatione, uidetur, quod lux ubi erat, nō poterat nō illuminare: ergo nō poterat radios suos cōtrahere. CONTRA secundū modum obiicitur sic. Adhoc, quod fiat motus alicuius corporis regularis, & uniformis, non solū requiritur virtus motoris: sed et congrua dispositio ex parte mobilis, & ex parte spatij: ergo si adhuc non erat facta orbium distinctio, ut, qđ nulla fieret huius corpis reuolutio. ITEM. Materia illa ex oī parte sua erat uniformis: si ergo motus est ꝑ aliquā diuersitate, uel in eo qđ mouetur, uel in eo circa ꝙ mouetur: uidei, qđ lux nō moueretur: ergo nō faciebat diē, & noctem ꝑ suū motum. ITEM. Materia illa ex oī parte erat ęque illuminabilis: ergo si lux illa ubicunq; esset, illuminabat quocunq; moueretur, diem continue faciebat: ergo nunquam faciebat mane, & uespere. ITEM. Si per suum motum faciebat diem, & noctem, cum illa lux ante fuerit producta, quam mota, fuit producta ante

ante oēm diem: ergo non erat opus primæ diei. SED dicas mihi ꝙ simul ępit esse, moueri, & illuminare: sqro ubi primo incepit moueri, aut enim ex oriente, aut ex occidente, aut ex aliqua alia parte ęeli. Si ex oriētē ergo uidetur, ꝙ primo fecerit mane, & postea uesperam, & hoc est cōtra scripturam, quæ dicit, Factū est uespere, & mane. Si ex occidente: ergo uidetur, ꝙ lux cępit in occasu, ꝙ est inconueniens. Si in aliqua parte alia, ut in meridie, tunc uidetur, ꝙ dies ille non habuit viginti quatuor horas, quod est cōtra expositores: Et propter hoc est quæstio, ubi lux illa sit facta, et qualiter diē, et noctem faciebat.

RESOLVTIO.

Græci arbitrantur, fuisse id per radiorum emissionem et contractionem. Sed rectius Latini æstimant illud factum esse per motum, quē supra superiorem & rariorem materia partem lux illa faciebat.

RESP. Dicendum, ꝙ (sicut ꝑtactum fuit in principio) dupliex est hic modus dicēdi, unus secūdum Doctores Græcos, uidelicet Basilium, et Greg. et Damasc. alius secūdum latinos. Dixerūt en. Basilius, et Damas. ꝙ lux illa emissione, et contractione radiorum diem, et noctem faciebat: hoc autem dicebat esse in potestate ipsius lucis, non ꝑ uirtutē ꝓpriam, sed per pceptione diuinam: Et huius simile legimus in scriptura Exod. 10. Extendit Moyses manum in ęelum, et factæ sunt tenebræ horribiles in tota terra Aegypti tribus dieb. Constat.n. quod in illo triduo sol erat in hemisphærio terræ nostræ habitabilis, et in terra Gessen, et in alias habitabiles regiones radios suæ lucis emittebat, et a terra Aegypti radios suæ lucis cōtrahebat. Simile etiā forte factū est in passione domini, vbi sol dicit obscuratus fuisse, et hoc totū factum est nō natura, sed diuino præcepto. Et ꝑ hunc modum intellexerunt Doctores Greci fuisse in illo primo triduo et propter ea rōnes prius inductę de naturali potestate in nullo cos lædunt. Auctoritates etiam Sacræ scripturæ non videtur contrariæ: quia diuisio illa lucis a tenebris non intelligitur quantum ad situm localem, sed quantum ad distinctionem formalem; sicut distinguitur habitus a sua priuatione. Et quia ab hoc habitu in priuationem et ꝑcessus erat, et regressus: quantū ad regressum in habitu dicitur fecisse mane, quod quidem fiebat radiorum emissione: quantū vero ad progressum in priuationem dicitur fecisse vesperam, ꝙ quidem fiebat radiorum contractione. ALIVS modus dicendi secundum Latinos Doctores: ꝙ videtur esse rationabilior, est: quia virtuti naturali possibilior. Si quod lux illa noctem et diem faciebat suo motu: sicut sol sua facit actione. Intelligitur enim lux illa facta fuisse: vbi nunc est sol, nam ex illa formatus creditur esse sol, producta autem fuit super eam partem: supra quam nostrum est hemisphærium, et illud hemisphærium illuminando fecit diem, et progrediens ꝑ uenit ad occasum, et fecit vespere, et post deinde regrediens ad ortum fecit mane. Vnde respectu

Basil. hom. 2. in Hexam. a medio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctu vnius et eiusdem hemisphęrii noctem & diem faciebat successiuè: respectu verò hemisphęrii nostri, & alterius simul faciebat diem ex vna parte, & noctẽ ex obiectu illius naturæ densæ, quæ erat ī medio illius materię, quę quamuis non esset adhuc in forma completa, erat tamen in illa parte ita densata, vt posset producere vmbram, sicut in parte superiori pro sua raritate, & quadam subtilitate poterat suscipere lucis influentiã. Et ideo vtrunq; eorum insinuans scriptura dicit, Diuisit Deus lucem a tenebris, quantum ad existentiam lucis in vno hemisphærio, & tenebræ in alio: & factum est vespere, & mane quantum ad recessum a nostro hemisphærio, & quantum ad regressum.

Hûc igitur modũ tanq̃ ꝓbabiliorem sustinẽdo, ad primum ꝙ obiicitur in contrarium, qđ nõ erat ibi idoneitas spacii, nec corporis, per ꝙ fieret motus alicuius orbis. Dicendum, ꝙ sicut sol in claritate illam lucem excedit, ita ẽt in motus regularitate propter orbium distinctionem, & complementum: sicut lux illa claritatem habebat sufficientem pro illo statu, sic etiam superior pars materiæ, quæ rarior erat, & purior viã sibi præbebat ad motum habilem, quamuis non esset in tanta perfectione, in quanta nunc est æther.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd materia ex omni parte vni formis erat. Dicendum, quòd & si ex omni parte esset influentiam lucis æqualiter nata suscipere, illa tamen lux non poterat vndique illuminare, sicut & sol non potest. Et ideo cum ex vna parte illuminabatur, ex alia parte erat obscura: & quia ad lumẽ vniformiter erat disposita, cum non posset simul illuminari, oportebat illuminari successiue, & ita oportebat fieri noctem, & diem. Si tu quæris, quare Deus non fecit lucem ita sufficientẽ, ꝙ vndique posset illuminare. Dicendum, quòd si sic fecisset, per illam lucem esset illuminatio, sed nõ horarum distinctio, nec temporali successio. Diuinę autem dispositioni placuit mundum quasi carmen pulcherrimum quodam decursu temporum venustare. Ad illvd, qđ obiicitur, quod super illuminabat; ergo semper diem faciebat. Dicendum, ꝙ non sequitur, ga non quæcunq; illuminatio dies appellatur, sed illuminatio, quæ est in nostro hemisphærio, quæ magis dies dicebatur, quàm illuminatio alterius hemisphærii, non propter illud, qđ tunc erat solum, sed etiam propter id, qđ futurum erat. Ad illvd, quod obiicitur, quòd ante fuit producta, quàm mota. Dicendum, quod in die naturali duo sunt, videlicet claritas aeris, siue rei transparentis, & successio tẽporis. Claritatẽ autem faciebat lux radiorũ multitudine in parte materiæ transparentis: & ga lux simul est, & lucet, & illuminat, simul cœpit esse isto modo dies cum luce. Successionem autem temporis faciebat, uel ipsa mutabilitas, quæ erat in materia informi ante productionem lucis, uel etiam ipsa lux mora, quę erat nubes lucidatẽ: ita vtroque modo successio temporis, vel simul

mul cũ luce ꝯcipiebat, uel ante, & illa successio ad primũ diem ꝙspectabat; & iõ quocunque mõ dicatur dies, formatio lucis est opus primę dici, non ga prima dies ipsam lucem ꝑcesserit, sed ga simul incepit dies cum luce. Quamuis enim motus sequatur esse secundum naturam, tamen duratione potest simul cum mobili incipere. Et si queras, ubi incepit moueri. Dico quod ubi facta est, sed de loco, ubi facta e, duę sũt opiniones. Quidam enim dicunt quòd lux illa factã est in meridie, & rationem huius assignant duplicem. Vnam, quia lux illa primo faciebat vespere, & postea mane, sicut dicit scriptura: ergo ũ ꝙ prius tenderet ad occasum, quã rediret ad ortũ. Alia est rõ quia Dei perfecta sunt opera, & iõ diem, & lucem fecit in sua plenitudine, & ita in meridie: & hoc modo nidet sentire Beda, & alii expositores, qui dicũt primũ diem a prima luce cepisse. Et si tu obicias, quod a principio diei usq; ad mane nõ sunt viginti quatuor horę Rũdent, & dicunt quod sex horæ huius diei ꝑcesserant successione ꝯpis pertranseunte ꝑ ipsius materiæ mutabilitatẽ, & postmodũ sexta hora (q̃ est in numero ꝑfecta) facta est lux, q̃ est corpus perfectũ in sui natura, in plena & ꝑfecta irraditione, utpote in meridie: & cũ esset tunc tẽpus æquinoctiale usq; ad occasum fuere sex horæ, & postmodum usq; ad ortũ sequentis diei fuerũt duodecim, & sex ꝑcesserat añ formationẽ lucis post creationẽ cœli & terrę, & ita factus est dies naturalis ꝑfectus, & integer. Alia opinio est, ꝙ nõ fuerit mora ꝯpis interiecta ītercreationẽ, & dictinctionẽ: imo statim post creationẽ cæli, & terræ produxit dñs lucem, ita qđ posterius natura, sed simul duratione. Et isti dicũt qđ lux illa cœpit in oriente, & sua reuolutione perfecta tendẽdo ab eodẽ puncto in idẽ, fecit diem naturalẽ: & hoc uidet Hugo sentire in Lib. de Sacr. Ait. n. ꝙ non fuerit mora interiecta ītercreatione, & distinctionis inchoationem, quæ incepit in luceis formatione, & illud uidetur satis ꝓbabile ꝙ ibi cœperit lux illa in primo die, ubi conditus est sol in die quarto. Creditur. n. sol quarto die conditus fuisse in oriente, non in meridie: & luna in occidente. Et si tu obicias ꝙ prius deberet dicere factũ ẽ mane, & uespere. Dicẽdũ qđ (sicut dicit Magister in litera) mane dicit finem præcedentis noctis, & ex hoc dicit quandã obscuritatẽ ꝓ ꝓ hoc, quod non tã tũ dicit diei initiũ, imo dicit noctis consummationẽ. Et ga in prima lucis formatione non ꝑcesserat mox, sed statim lux incepit scđm suam totã potestatẽ illuminare, & iõ dicit dies illa cœpisse a plena luce, adeo enim lucebat ibi vbi cœpit, sicut si esset in meridie. Iõ nõ dicitur fecisse mane, quia non ꝑcesserat dies, sed prius uespere qđ est finis diei, & postmodũ mane qđ est finis noctis: ga prius fecit diẽ, & postmodũ noctẽ. Et tam hic modus dicendi, quã ꝑcedẽs satis est probabilis: nec facile discernitur quis eorũ plus habeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

ueritatis :& ideo quocunq; istorum modorum dicatur, non est facienda magna uis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An lux sit corpus, uel forma corporis?

Onsequẽter quæritur de essentia, & quidditate lucis corporalis ī se. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur, utrum lux sit corpus, uel forma corporis. Secũdo quæritur, utrum sit forma substantialis, uel accidentalis.

CIRCA quam sic proceditur, & ostẽdit ꝙ lux sit corpus.

Lib. 3. Cap. 5. Augustin. in Lib. de Lib. arb. ii. In corporibus lux primum locum tenet. ITEM. Aug. super Gen. ad literam. Anima omnem corpoream materiam dignitate natura præcellit : per lucem ramẽ, & aerem: quæ in mundo præcellẽtia sunt corpora, corpus administrat. ITEM. Aug. in epistola ad Volusianum iii. Hominũ (inqt) iste sensus est, nihil nisi corpora ualentiũ cogitare, siue ista grossiora, uidelicet humor, aut humus: siue subtiliora sicut aer, & lux, sed tamen corpora. ITEM. Hoc uidetur ratione. In spiritibus est reperire spiritũ, qui est pure lux : ergo similiter in corporalibus uẽ ꝙ sit reperire corpus, quod si pura lux : ergo similiter uidetur ꝙ illud est quod luminosum in corporibus, sit lux pura: sed illud est corpus, cum habeat extensionem: sicut patet in sole: ergo uẽ quod lux sit corpus. ITEM. Lux in sole est in plena actualitate, & potestate multiplicandi se: ergo non uẽ quòd sit permixta possibilitati materiæ : constat autem solem esse corpus : ergo uẽ quod pura lux sit corpus. ITEM. Nihil mouetur localiter motu dimẽsiuo, & sine cessiuo nisi corpus: sed lux illa, quæ primo creata fuit, suo motu faciebat diem, & nostem: ergo erat corpus.

AD OPPOSITVM. Dam. Lumen est qualitas naturalis ipsius ignis: sed nulla qualitas est corpus: ergo lux nõ est corpus, sed qualitas corporis. *Lib. 1. ordi. fidei Cap. 9.* ITEM. Dicit Philosophus, ꝙ forma est principium agendi : ergo illud, quod maxime est principium agendi, illud maxime est forma: sed lux inter cætera corporalia est maxime actiua: ergo uidetur quòd sit pure forma : sed nullum corpus est pure forma, cum omne corpus sit compositũ : ergo lux non est corpus. ITEM. Aug. sup. Gen. ad literam. Lux est subtilissimum in corpore, & ob hoc animæ uicinissimum: sed quod est uicinissimum nobilissimæ formæ, illud maxime participat rationem formę: ergo uidet quòd ipsa lux sit pure forma. ITEM. Nulli corpori opponitur aliqd priuatiue secundum quòd corpus est : sed luci secundũ quòd lux est opponitur tenebra priuatiue: ergo lux non est corpus.

RESOLVTIO.

Lux & corpus, & forma simplex dici potest : forma secundum abstractionem concepta : corpus uerò in concretione accepta.

RESP. Dicendum, quòd quidã nõ attendentes, nec interius cõsiderantes uerba Aug. dixerunt lucem esse corpus, pro eo quod posuerunt aliquod corpus purè esse lucem, ita quod in eo nihil esset admixtum de tenebrositate materiæ, sicut est corpus solare, a quo cætera corpora mundi recipiunt illuminationem. Sed cum supra probatum sit : quod nulla substantia per se existens siue corporalis, siue spiritualis est pure forma, nisi solus Deus : satis planũ est quod nullũ corpus potest esse pure forma : cum enim nullũ corpus careat extensione, & omnis extensio fundetur supra naturam corporalẽ, nullũ corpus potest esse sine materia : et iterum. nullũ potest esse pure forma. Si ergo lux formã dicit, non potest esse lux ipsum corpus, sed aliquid corporis : si enim lux esset ipsum corpus, cũ lucis sit, ex seipsa multiplicari, aliqd corpus posset seipsum multiplicare ex se sine appositione materię aliunde: quod est impossibile alicui creaturæ, cui materia non habeat educi nisi per creationem. Et ideo aliter dicendum: quod sicut humor & calor dupliciter accipiuntur : aliquando enim dicunt proprietates, siue qualitates corporeæ substantiæ, sicut dõr humor, & aqua, & calor ipsius ignis: aliquando nominant ipsam substantiam subtilis formæ: sicut dicit Aug ꝙ humor, & humus sunt elemẽta: & Philosophi dicũt, quod calor ẽ substantia quædam subtilis. Sic intelligendum a parte lucis, ꝙ lux potest dici in abstractione, & sic nominat formã corporis luminosi, per quã illud corpus habet lucere, & agere: & sic dicit Dam. qđ est qualitas ignis. Aliquando nominat in concretione ipsam substantiam. s. lumi nosam : & sic accipitur in illa diuisione. s. quod tres sunt species ignis. s. carbo, flamma, & lux. Et per hunc modũ loquit Aug. qñ dicit, quòd lux tenet primũ locũ ī corporibus: & ꝙ lux, & aer sunt corpora subtiliora. Vocat enim ibi lucem, quod nos uocamus ignem : sicut ex uerbis ipsius Aug. colligitur expresse. Et per hoc patẽt obiecta ad utrãq; partem. Nam auctoritates, & rationes, quæ dicunt, & probant lucem corpus non esse, sed qualitatem, accipiunt lucem in abstractione, sicut patẽt Auctoritates uero quæ ad oppositũ inducuntur, loquunt de luce, put accipitur concretiue : rationes uero quæ probant quod aliquod corpus sit pure lux, non sunt cogentes.

AD ILLVD, n. quod obiicitur de similitudine spiritualium, & corporalium, non est simile: qa lux spiritualis cõmunis est creatori, & creaturę scđm analogiã. Et qa creator pure actus est : iõ potest reperiri in spiritualibus lux in omnimoda actualitate, ita quod nihil habeat de possibilitate materiæ, nec dẽ tenebrositate ignorantię. Corporalis uero lux nõ reperitur nisi in creatura, quæ ad hoc ut per se existat, indiget sustentari a materia : & ideo non põt ĩueniri lux pura per omnimodam exclusionem possibilitatis materiæ: potest tamen inueniri pura lux ꝑ exclusionem opacitatis, & tenebrę: & sic est ī sole. AD ILLVD, quod obiicitur: quòd si lux solis esset permixta materię, non posset se multiplicare perfecte. Dicendum

cendum quod præsentia materiæ non tollit actualitatem formæ, maxime quãdo corpus multum habet de specie, & parũ de materia: & quia in sole est abundantia lucis, quamuis sit ibi materia, non impeditur ab actione sua. Ea autem, quæ dñr habere lucem incorporatam, nõ habẽt perfectam potestatem multiplicandi se: non quia lux sit solum ibi in materia, sed quia corpora illa multũ habent de materia, & parum de specie. AD ILLVD, quod obiicitur: quòd lux primo creata, mota fuit dimensiue, & successiue. Dicendum quod lux ibi vocat nubecula lucida, quæ uere corpus erat: & illa nõ fuit creata, pro eo quod fuit ex præexistente materia forma lucis sibi diuinitus impressa, uel educta. Sic igitur ex prædictis patet, quod lux (proprie, & abstracte loquendo) non est corpus, sed forma corporis.

QVAESTIO II.

An lux sit forma substãtialis uel accidentalis?

VTRVM lux sit forma substantialis, uel accidentalis. Et ꝙ sit forma substantialis, uꝫ. Prior est generatio substantiæ, quã accidentis: sed lux inter omnes formas corporales describitur primo fuisse creata: ergo nõ uidetur accidens, sed substãtia: aut illa operatio fuit iordinata. ITEM. Forma substantialis est nobilior quàm accidentalis: sed lux est nobilissima forma corporalium: sicut in multis locis dicit Aug. ergo cũ multę aliæ formæ corporales sint substantiæ: uidetur quod lux sit forma substantialis. ITEM. Lux inter omnia corporalia maxime assimilatur luci æternę, sicut ostendit Dion. de di. no. & maxime ĩ uirtute, & efficacia: ergo si hoc totum magis competit formæ substantiali, quàm accidentali, uidetur quod lux sit substantia. ITEM. Nullum accidens est causa substantiæ: sed lux corporis cęlestis est principiũ educendi animam uegetabilem, & sensibilem, quę sunt formę substantiales: ergo uidet quòd lux sit substantia. ITEM. Nullum accidens est per semetipsum actiuũ: cum nullum sit per se existens: ergo sicut per se non est, ita etiã nec per se agit: sed corpus luminosum inquantũ luminosum, est per se actiuũ: ergo uꝫ ꝙ lux nõ sit ei accidens, sed substantialis forma. ITEM. Nullũ accidens facit gradũ, & nobilitatem in rebus sed̃m differentias specificas propter sui ipsius participationem maiorem, & minorem: sed corpora mundi sed̃m ꝙ plus & minus participant de luce, sunt magis & minus nobilia (quantũ ad esse substantiale) & specie, & differentia: sicut patet respicienti do gradus in corporibus mũdi: ergo impossibile est lucem esse accidens corpori luminoso.

CONTRA. Nihil est de constitutione accidentis nisi accidens: sed lux est de constitutione coloris, cum color non sit aliud q̃ lux incorporata: ergo cum color sit accidens, lux est forma accidentalis. ITEM. Nihil est per se obiectu sensus, nisi accidens, quia omne obiectum sensus ponitur in tertia specie qualitatis: sed lux seipsa uidetur & percipitur sensu uisus, & est illud, quo mediante

Hæc ratio nõ multũ probat contra Sanctũ Bonã. Illa tria sunt de 13. q. 4. mea.

mediante cætera sentiuntur, sicut dicit Aug. super Gen. xii. ad literam: ergo lux est accidens. Ait. n. Aug. sic. Visus agit pura luce incorporata in subtilissimo aere, deinde lux mixta in aere caliginoso, deinde cũ corpulento humore: deinde cum terrena crassitudine, & sic quinque sensus efficit. ITEM. Quod augetur i aliquo, salua eius substantia, & natura: ipsum est sibi accidens: sed lux auget in corporibus præcipuè luminosis, sicut dr̃ Esaię 30. Erit lux lunę sicut lux solis, & lux solis septẽpliciter, &c. ergo lux nõ est substãtia, sed accidẽs: cũ substãtia non recipiat magis, & minus. ITEM. Sicut ignis naturaliter lucet, ita & naturaliter calet, nec maior est uirtus, in ipso lucere quam calere, siue calefacere, sed caliditas est qualitas accidentalis ipsius ignis: ergo & luminositas. ITEM. Si lux in igne est forma substantialis, aut ergo ultima, & completiua, aut citra ultimam. Si est forma ultima, & cõpletiua: ergo non vꝫ, ꝙ ignis differat a cœlesti natura, nec ꝙ aliqua luminosa differant specifica differentia. Si est forma citra vltimã; ergo minus est forma perfecta quã forma ignis specifica: cum forma vltimo cõpleti ua sit in re pfectissima, ergo nõ vꝫ, ꝙ in igne lux sit nobilissima forma: si ergo in cœlo est forma ultima, vꝫ ꝙ digniora siue nobiliora sint corpora elementaria, quã cœlestia: quod si falsum est, restat, &c. ITEM. In creaturis qualitas est, imediatũ principiũ actionis: vnde forma substantialis agit tanq̃ mediãtibus proprietatibus accidentalibus: sed lux est immediatũ principium actionis; ergo uidetur, ꝙ lux sit accidens.

RESOLVTIO.

Licet aliquibus utraque pars æqua videatur: probabilior tamen censenda est prima, quàm secunda.

RESP. Prænotandum est, ꝙ in hac qõne sapiẽtes opinantur cõtraria sapientibus. Quidam. n. dicere voluerunt, ꝙ lux est accidens corpori luminoso. sicut sapientia, siue scientia, quæ ẽ lux spiritualis, est accidens ipsi aĩæ, & color est accidẽs corpori terminato, & calor est accidẽs corpori calido. Dixerũt. n. ꝙ sic se haber corpus luminosum ad lucẽ, sicut anima ad cognitionẽ, & sicut corpus calidum ad calorem: q̃m per ipsam decoratur, per ipsam sentitur, & per ipsam operatur: & ideo si dicatur forma nobilis, hoc nõ intelligitur quantũ ad ẽ primum, sed quãtum ad esse secundũ: sicut scientia, & gratia nobilissimæ formę ponuntur, quamuis accidentia esse dicantur. Et sic pro magna parte rationes euadunt. Sed q̃m Sacra scriptura lucem inter cæteras formas pure corporales commendat, & catholici tractatores, sicut Diony. in iiii. de di. nomi. & Augusti. in multis locis, & philosophi, etiã principatum operandi in corporibus luci attribuunt, ideo lucem magis esse substantiam: quam accidens sentire videntur. Et ideo est alia positio, quod lux est forma substantialis corporum, secundum cuius maiorem, & minorem parcicipationem corpora habent verius, & dignius es-

Refraga. Sco. hoc in loco di. 3. q. vnica, qui tenet lucem esse formã accidentalem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

se in genere entiũ. Vnde sicut nobilissimum corporum.s.empyreũ est p̃cipuè luminosum, ita infimum.s.terra est maximè opacum: intermedia verò secũdũ, q̃ sunt magis,& minus nobiliora,participant plus, & minus. Et q̃ oĩa corpora naturam lucis participẽt,hoc satis de plano ostenditur,quia vix est corpus opacum, quin per multam tersionem, & politionem possit effici luminosum:sicut patet cũ de cinere fit uitrum, & de terra carbunculus. Vtraque autẽ harum positionũ magnorum est, & quælibet ualde ꝓbabilis, nec de facili improbari potest. Si autem interius considerare uelimus,quæ istarum positionũ sit uerior, inueniemus q̃ utraque harum fundata fuit supra aliq̃d uerum. Verum est enim, q̃ lux cum sit forma nobilissima inter corporalia,(sicut dicunt philosophi, & sancti) secũdum cuius participationẽ maiorem,& minorẽ sunt corpora magis,& minus entia, est substantialis forma. Verum est etiam, quòd eũ lux sit per se sensibilis,sit etiam instrumentum operandi, sit et augmẽtabilis,& minuibilis,talua forma substantiali,q̃ ipsa habet formam naturæ accidentalis. Et ideo notandum est ad intelligẽtiam auctoritatum,& rationum: q̃ sicut lux incorporata est principiũ coloris in ipso corpore terminato,qui quidem color est accidens, & passibilis qualitas & sensu percipitur: sic etiam lux in corpore luminoso est principium cuiusdam fulgoris,qui ad modum coloris est accidens,& mediãte quo luminosum corpus a sensu apprehendi tur. Et secũdum hoc dupliciter potest lux accipi. Vno modo dicitur lux ipsa forma,quæ dat esse corpori lucido, & a qua luminosum corpus principaliter est actiuum,sicut a primo mouente,& regulante. Alio modo dicitur lux esse fulgor, qui est circa corpus luminosum, qui consequitur existentiã lucis,in tali materia, & qui etiam est sensus obiectũ,& opis instrumentũ:& sic ẽ accidentale complementum.

Et sic patet responsio ad q̃nẽ propositã: et pro magna parte patet responsio ad obiecta. Rõnes.n.ostendentes lucẽ esse substantialẽ formã, procedũt secundum primã uiam, sicut patet intuenti: Rõnes aũt ad partẽ oppositam procedunt uia alia, exceptis quibusdam: ad quas satis de facili responderi potest.

Ad illvd enim, quod obiicitur, q̃ lux est de compositione coloris, Dici potest, q̃ lux non dicitur esse de cõpositione coloris, tanq̃ principiũ intrinsecum, sed tanq̃ principium effectiuum, cũ accidentia simplicia fiãt:forma aũt substãtialis bene pòt cẽ effectiuũ principiũ accidentis. Ad illvd,quod obiicitur, q̃ est forma sensibilis. Dicẽdum, q̃ hoc non vi rõne suæ essentiæ: sed rõne fulgoris,uel caloris causa inseparabiliter cõcomitantis,maximè ubi est uehementia lucis. Ad illvd, quod obiicitur, q̃ augetur. Dicendũ, q̃ augmentum illud attenditur rõne fulgoris, non rõne lucis, q̃ est forma substantialis: & si rõne illius attenderetur, adhuc rõ non ualeret: quia q̃is forma substantialis, secundum se nõ recipiat magis,& minus:habet tamen intendi, & remitti secundum esse ipsius in materia: & hoc maxime uerũ est in formis generabilibus,in quibus magis consistit cõitas analogiæ: secũdũ magis,& minus, & prius, ac posterius,q̃ uniuocationis.

Ad illvd, quod obiicitur q̃ calor non est forma substantialis calidi. Dicendum, q̃ non est simile:quia non est tantæ dignitatis,& perfectionis forma caloris, sicut forma lucis. Et hoc patet, quia forma lucis plus recedit a natura contrarietatis, corruptionis, & alterationis.

Ad illvd, quod obiicitur, q̃ non est forma ultima in igne. Dicendum, q̃ si lux ponitur eẽ forma substantialis corporum specie diuersorum, utpote cœli,& ignis,neutrius est forma ultimo completiua: ideo ex hoc non concluditur, q̃ natura elemẽtaris sit nobilior cœlesti:nec ex hoc potest etiam cõcludi, q̃ alia forma sit nobilior forma lucis, quamuis sit ulterior. Forma enim lucis non ponitur in eodẽ corpore cũ alia forma:sicut dispositio imperfecta, quæ nata sit perfici per ultimã formam: sed ponitur tanquam forma, & natura oĩs alterius corporalis formæ conseruatiua, & dans agendi efficaciam: & secundũ quam attenditur cuiuslibet formę corporalis mensura in dignitate,& excellentia. Et quod obiicitur: q̃ forma ultimò completiua nobilior est:hoc uerum est,ubi forma illa habet compleri,& perfici per ultimam, & specialem, scilicet ubi forma communis habet perfici per ultimam, & specialem. Vel dicendum, q̃ hoc ueritatem habet ubi utraq; forma,scilicet cõmunis, & ultima est in suo potissimo esse: sic autem lux non est,nisi in cœlesti corpore. Ad illvd,quod obiicitur, quòd est immediatum principium operãdi. Dicendũ, q̃ illud non cogit necessariò,ut uidetur: forma enim specialis p se posse agere uidetur.Sed quia exemplũ huius nõ de facili inuenitur in aliis,quamuis non irrationabiliter credatur, in forma lucis possibile esse, cum sit maxime actiua,concedi potest, q̃ quamus lux interius perficiens sit substantialis forma, tamen fulgor ille, quo corpus illud instrumentaliter operatur, sentitur,& decoratur, ad naturam accidentis, (sicut prædictũ est) pertinere,non in doctẽ credi potest.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An lumen ,quod à corpore luminoso egreditur; corpus, vel qualitas sit?

Consequenter quæritur, de lucis effectu, & irradiatione. Et circa hoc duo quæruntur. Primò quæritur, utrum lumen, quod emittitur a corpore luminoso, sit corpus, an qualitas corporis. Secundò, dato, q̃ sit qualitas, est quæstio,utrum sit substantialis, uel accidentalis.

Circa quam sic procedi tur, & ostenditur primò, quod lumen,quod exit a corpo

re luminoso, sit corpus: Omne, quod per se mouetur localiter, & dimensiue, est corpus: sed radius, siue lumen egrediens a sole mouetur localiter, utpotè ab oriente in occidentem; ergo tã radius, quàm lumen est corpus. ITEM. Nihil repercutitur, & repellitur a corpore, nisi corpus: impossibile enim est non corpus corpore moueri: sed luminis, & radiorum fit repercussio ad corpus opacum: ergo tam lumen, q̃ radius est corpus. ITEM. Impossibile est esse contractionem, & intersecationẽ, nisi corporum: sed ex repercussione luminis ad speculum concauum fit radiorum intersecatio, & cõtractio: ergo uidetur, q̃ tam lumen, quàm radius sit corpus.

ITEM. Omne, quod habet trinam dimensionem est corpus: sed lumen in medio habet trinã dimensionem, quia diffunditur secundum omnem positionem, nec tantum est in superficie, immo etiam penetrat aerẽ usque ad profundum: ergo uidetur, q̃ lumen in medio sit corpus.

ITEM. Esto quia sol esset, & circa ipsum esset spatium vacuum, cum sol potens sit ex uirtute lucis absque adiutorio extrinseco lumen suum diffundere, nisi haberet resistẽs, & in illo spatio uacuo nullam haberet resistẽtiam, ibidẽ lumen suum diffunderet: sed lumen illud nõ esset in alio corpore sustinente: ergo uidetur, quòd esset substantia per se ens, & non spirituans: hoc constat, ergo corporalis. ITEM. Qd̃ potest generare corpus, est corpus: sed lumen in medio diffusum potest generare corpus, sicut ignem per sui multiplicationem: ergo lumen in medio est corpus.

AD oppositũ. Philosophus, in secundo de Anima. Lumen, nec est corpus, nec defluxus corporis. ITEM. Hoc ratione uidetur per suum oppositum. Lumini enim opponitur tenebra principaliter: si ergo priuatio nõ est corporis, sed formæ: lumen nõ est corpus, sed forma. ITEM. Hoc uidetur per motum. Nullum enim corpus mouetur subito secundum locum: sed lux subito alteratur, quia in instanti ab oriente uenit in occidens: ergo lumen non est corpus. SI TV dicas, q̃ non mouetur subito, sed repente mouetur. i. imperceptibiliter in aliquo spatio: tunc sequitur, q̃ in maiori spatio posset tentiri successio, sicut patet in sono: ergo, &c. ITEM. Nullum corpus uelocius mouetur, q̃ corpus mobilis primi, pro eo q̃ ille motus est perfectissimus omnium motuum, & ideo uelocissimus: sed lumen ab oriente in occidens multo citius mouetur, quàm moueatur orbis primus, quia lux in instanti, & illud saltem duodecim horis: ergo lumen nõ est corpus. ITEM. Nullum corpus simul, & semel mouet ad oppositas partes: sed lumen simul, & semel mouetur ad partes oppositas, quia diffunditur sursum, & deorsum, ante & retro, a dextris, & a sinistris: ergo non potest esse corpus. ITEM. Impossibile est duo corpora impermixta, & nõ sese augmentãtia esse simul: sed lumen cum aere est impermixtum, & ipsũ aerẽ non augmentat, & tñ est

est simul: ergo non est corpus. Quod autẽ impossibile sit duo corpora simul esse, Philosophus dicit; & ad hoc sunt rationes, quæ possunt omitti ad præsens, quæ inducuntur in Quarto, ubi agitur de penetrabilitate corporis glorioſi. ITEM. Nullum corpus habet suum esse in fieri continuè: sed lumen in aere habet suum esse in fieri continuè, quia continuè egreditur a sole (sicut dicit Augustinus) ergo impossibile est corpus eẽ. ITEM. Si lumen est corpus, aut est ex aliquo, aut est ex nihilo. Si ex nihilo: ergo est a creatore: ergo lumen est a solo Deo, cum ipsius sit creare. Si ex aliquo: quæro ex quo, aut ex corpore a quo creatur, aut ex corpore in quo susciptur. Constat quòd non ex corpore, in quod susciptur, quia lumen non producitur ex aere: tunc enim ibi posset manere recedente sole. Si ex corpore a quo creatur: ergo uidetur, quòd corpus luminosum, in emissione luminis aliquid pẽrdat de sua substantia, & materia: & ita uidetur, quòd iam sol deberet esse consumptus.

1. Phy. 7

Dist. 49 qu. 4. §.

RESOLVTIO.

Propriè sumendo lumen, vel medium, non corpus, sed qualitas est.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd circa hoc quatuor sunt opiniones. Quidam enim uoluerunt dicere, quòd tam lumen, quàm radius in medio corpus est: & egressus ipsorum radiorum ab ipso sole est, sicut egressus riuulorũ a fonte. Sicut enim a fonte procedũt riuuli, qui sunt corpora, & eiusdẽ naturæ cum fonte, sic dicunt esse in radiis, & sole. Et si tu obiicias eis, q̃ uidetur, q̃ substãtia solis, & aliorum luminarium, iam esset pene consumpta: dicunt, quòd sicut nõ consumitur substantia fontis, p eo, quòd sicut fit emissio, ita fit etiam restauratio: sic dicunt, quòd non consumitur substantia solis, pro eo quòd sicut exterius emittit lumen suũ inferius, sic uirtute radiorũ uapores ad se trahit superius, ex quibus restauratur, sicut corpora alimento, adeo vt nec deficiat, nec decrescat, & hoc uidetur, sensisse Seneca. Positio, tamen ista est contra philosophiam, quæ dicit corpora cœlestia omnino esse incorruptibilia.

Tex. 61. 70

SECVNDA, verò positio est, quòd lumen est corpus, & similiter radii, & processus ipsorum radiorum a sole est, sicut ramorum a radice: maximè si ita esset, quòd statim radix posset ex se producere arborẽ adiuta diuina virtute, sicut fortè fuit in prima rerum conditione: & sicut radix non diminueretur, si ita produceret arborem, & tamen dicerentur semper rami ab illa radice exire, nõ quia de nouo egrediantur, sed quia cũ sua origine continuantur: sic dicũt & in solis radiis se habere. Cum enim Deus solem, tanquam originem, & principiũ lucis fecit, simul cum hoc ramificationem radiorũ sibi dedit: & ita sol continuè dicitur illos radios emittere, quia illi radii nunquã sopartur a sua origine: sed sicut sol mouetur, sic radii circũferuntur

Universidad de Deusto
Biblioteca

non noui generantur: eosdem enim radios, quos emisit a principio super terram, emittit & et nunc. Sed esto, ꝙ sol obscuratur, sicut in passione Christi creditur esse factum: tunc uidetur, ꝙ oporteret extunc radios renouari: & ita de nouo creari, si corpora essent. TERTIA positio est: ꝙ tam lumen, q̃ radius in medio corpus est: & productio eius, quantum ad formam a sole est: quantum uero ad materiam est a creatore. Dicunt. n. ꝙ hoc spectat ad perfectionem uniuersitatis: ut sicut est aliqua creatura, quæ quantum ad materiam, & formam immediatè est a Deo, ut angelus: quædam autem, quãtum ad formam est a Deo immediate, & quantum ad materiam est a natura, ut homo: sic & tertium genus est, qđ quantum ad formam est a creatura, & quantum ad materiam a Deo. Sed illud non uidetur, probabile: cum Deus nunquam creet materiam præter formam aliquam. Licet autem, quælibet harum trium positionum specialiter dicat aliquid improbabile circa originem luminis ex lumine: omnes tamen communiter improbantur per hoc, ꝙ dicunt lumen in medio esse corpus: tum propter ipsius diffusionem, quæ subita est: tum etiam propter existentiam cum aere, quæ impermixta est: tum etiã propter ipsius productionem, quæ nec est ex materia, nec unquam separatur ab eius existentia: immo sicut continue est, ita cõtinue generatur, ut dicit Aug. ꝙ lumen habet ꝓmanentiam ꝙ continuam solis influentiam.

ET ideo est quarta positio concors rationi, & philosophiæ: ꝙ lumen, & radius si nominentur illud præcisè, quod a luce habetur, nec est corpus, nec corporis defluxus: sicut rationes ad hoc inductæ ostẽdunt. Si autem dicatur radius aer illuminatus secundum diametrum: & lumen aer illuminatus secundum profundum: sic isto modo radius, & lumen poterit dici corpus: prout tamen proprie accipitur lumen, & radius in medio corpus non est.

AD ILLVD ergo, ꝙ primò obiicitur, ꝙ mouetur localiter. Dicẽdum, ꝙ sicut uidemus in specie generata a colore, ꝙ dupliciter mouetur, & unus motus est per diffusionem procedendo a corpore obiecto usque ad speculum, alius autem motus secundum, ꝙ videtur moueri in speculo ad motum corporis obiecti: & prius non est motus localis, sed generationis: secundo uero motu nõ mouetur per se, sed per accidens: sic intelligendum est in proposito, ꝙ motus luminis, qui est per egressum ipsius a corpore lucido, non est propriè loci mutatio: sed magis luminis generatio, & diffusio: & hoc patet ex eo, ꝙ fit subito in spatio quantumcunque magno. Motus uerò alius, qui est per delationem ipsorum radiorum super terram cum ipso sole, iste est solum per accidẽs: sicut mouetur uirtus ipsa ad motum sui principii influentis, & tamen uirtus corpus nõ est. Sic intelligendum est de lumine, quod se habet ad corpus luminosum per modum uirtutis influxę.

fluxæ. Vnde Damasc. Dicimus propter lumen, quod ex ipso ꝓuenit, lucere ignem: & nõ ponimus ministeriale organũ ignis esse, quod ex ipso est lumen, uirtutem uero magis naturalem.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ radii repercutiuntur a corpore. Dicẽdum, ꝙ percussio alicuius ab aliquo potest esse dupliciter. Quædam ex collisione duorum sibi inuicem obuiantium: sicut pila repercutitur a pariete. Quædam ex ineptitudine patientis ad suscipiendum uirtutem agentis, & sic repercutitur radius a corpore etiam opaco. Sol enim, siue quodcunque aliud corpus luminosum habet uirtutem diffundendi lumen usq; ad spatiũ aliquod determinatum, cum sit uirtutis finitæ, & quandiu se ꝓtendit illa uirtus, multiplicatur lumen si susceptibile sit idoneũ: cum uero ante determinationẽ illius uirtutis obuiat aliqđ corpus, quod non est idoneum ad eius susceptionem, hoc ipso, ꝙ lumen non poterat se multiplicare in antecius, multiplicat se retrorsum, non ex uirtute corporis resistentis, sed ex uirtute primi mouentis: unde cum fit repercussio radii in aqua mota, mouetur radius, non ga aqua sit primum mouens, sed prima uirtus radium producens: quæ occasiõne accepta ab aqua, potest radium reflectere, & occasione accepta ab eodem, potest reflectionem uariare, & ita radiũ mouere. Quod enim dicitur: impossibile est non corpus a corpore repelli. Dicendum, quòd si est aliquid ita non corpus, quòd sit spiritus, hoc est uerum. Si autem est ita non corpus, quod qdem indiget corpore deferente, sic absque dubio repelli potest, sicut prædictum est in lumine, & manifestum est in imagine, quæ relucet in speculo propter appositionem plumbi cum uitro, quod est corpus opacum. Si enim esset solummodo uitrum per se, quod est corpus peruiũ, transiret species, & non rediret ad oculum, sicut patet sensibile per experimentum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ fit intersectio, & confractio radiorum. Dicendum, ꝙ hoc dicitur ratione aeris cõiuncti, qui ex uirtute radiorum ibi concurrentium habet subtiliari, & moueri: & ratione illius dicuntur etiam radii confringi, dum ex multiplicatione, secundum oppositas uias per progressum, & regressum fit q̃dam multiplicatio & aggregatio luminis, & subtiliatio aeris circa corpus tersum: ex qua contingit effe0um calorem radiãtem tendi, & ignem ibidem per caloris intensionem ex aere sic subtiliato generari. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ lumen habet trinã dimensionem in medio. Dicendum, ꝙ dimensionem potest habere aliquid dupliciter: uel ex se, uel ex ratione eius, i quo est. Si ex se, sic est corpus: si aliũde, non oportet. Sic enim hẽt trinã dimensionẽ albedo in cerussa, & niue, quæ sunt albæ intra, & extra. AD ILLVD, quod obiicit, ꝙ si circa solem esset uacuũ, ꝙ illuminaret. Dicendum, ꝙ licet hoc alii dixerunt: tamen non uidetur uerum: nec probabile. Philosophus enim contrariũ sentit in 2. de Anima, cum dicit ꝙ per

Universidad de Deusto
Biblioteca

uacuum nō est uidere. Et Aug. Similiter in 12. Confess. in principio, dicens sic. Vbi lux esset, si esset, nisi supereſſet eminendo, & illustrando? Ratio ēt est contra hoc, quia eum lumen sit forma corporalis, indiget medio deferente. Et si tu quæras, quid impediat. Dico, ꝙ hoc non est propter præsentiam impediētis: sed propter absētiam adiutorii: sicut si aliquis habens magnam famā, & carēs cibo, nō potest comedere, non quia impediatur: sed qa non adiuuatur. Ad Illvd, qđ obiicitur, ꝙ lumen generat corpus. Dicendū, ꝙ lumē non agit proptia virtute: sed virtute corporis luminosi: corpus autem luminosum non educit corpus quantum ad materiam: sed solummodo quātum ad formam: & ideo cum lumen sit illud, per quod agit, non oportet lumen esse corpus; sed sufficit, ꝙ sit forma corporalis.

Qvaestio II.

An lumen sit forma siue qualitas substantialis, uel accidentalis?

Vtrvm lumen sit forma substantialis, uel accidētalis. Et ꝙ sit forma accidētalis, uidetur. Quod aduenit iam completo in esse, est accidentale: sed lumē aduenit aeri iam completo in esse: ergo est accidentale. Item. Qđ adest, & abest pter subiecti corruptionē, est accidēs: lux abest, & adest præter aeris corruptionē, qđ est subiectum eius: ergo &c. Item. Sicut se habet color ad corpus terminatum, ita se habet lumen ad corpus transparēs: sed color est accidens in corpore terminato: ergo lumen est accidens in corpore transparenti; ergo &c. Item. Si vnum oppositorum in subiecto existēs est accidens, & reliquum est accidēs: sed obnubilatio accidit ipsi aeri: ergo pari rōne & illuminatio.

Contra. Impossibile est duo accidentia eiusdem speciei esse in eodem subiecto: quia accidens numeratur per subiectum, in quo est: sed duo lumina (sicut dicit Dion.) sunt in eodē aeris medio: ergo impossibile est lumē esse accidēs aeris. Item. Accidēs cū generatur, ex ꝓpriis principiis subiecti hēt ortū: & cū resoluitur, resoluitur in suū subiectū: sed lumē nec educitur ex aere, nec resoluitur in aerē: ergo lumē non est accidēs aeris, & constat, ꝙ est ī aere: ergo si eius nō est accidēs, nullius est accidens. Item. Nullū accidens transit a subiecto in subiectū: sed radius mutat ab vna parte aeris in aliā, & lumē similiter: ergo lumē accidēs esse nō pōt. Item. Nullū accidēs manet immobile, moto eo, in quo est: sed radius manet īmobilis moto aere: ergo radius accidēs nō ē. Si tv dicas, ꝙ hoc est ꝓp hoc, ꝙ lumē ī medio hēt esse spūale: sicut idolū: Obiicit cōtra hoc: quia radius, & lumē habet ibi operationem naturalem, & est principium operationis naturalis: ergo videtur, ꝙ sit ibi naturaliter, & concrete: non spiritualiter, & abstracte.

Resolvtio.

Lumen, uel radius in aere medio & substantia & accidens est: substantia (inquam) accidentis modum habens: accidens sed non plene naturalis accidentis rōnē sapiēs.

Resp. Ad ꝓdictorū intelligētiā est notādū, ꝙ circa hoc triplex est modus dicēdi, quorū qlibet supponit lumē ī medio esse forma, siue qualitatē aliq̄. Quidā .n. dicūt: ꝙ lumē ī medio est substātia: existit tn̄ in medio ꝓ modū accidētis; qa nō est ipsi aeri substantialis: & hoc dñt ꝓp hoc, ꝙ generatio luminis a luce est secūdū uiā uniuocationis: & ideo cū lux sit forma substantialis in suo fonte, dicūt lumē substātiā esse in medio, licet modū essendi habeat accidētalē: maximē cū luminis, & lucis nō videatur alia essentia esse; sed solummodo differre uideat ꝓ modū essendi, siue ꝓ esse. Sed qa lumē in medio & est illud, ꝙ potissime sentīt, & facit alia sentiri: ideo est secūda positio, ꝙ lumē in medio est accidēs: nō .n. causatur a corpore luminoso, nisi inquātū fulgidū est: & ita est accidēs ꝓ comparationē ad principium a quo. Dicūt ēt, ꝙ est accidēs ꝓ cōparationē ad subiectū, in quo; qa adueniit iā cōpleto, & pōt adesse, & abesse præter subiecti corruptionem: & ita plenam rationem accidentis habet lumen in medio; non tamen per comparationem ad idem. Accidens enim hēt cōparari ad substantiam; sicut ab subiectum, & causam: lumen uero, & si his duobus modis habeat comparari ad substantiam, non tamen ad eandem; quia ad aerem comparatur sicut ad subiectum; quia est in illo: ad corpus luminosum, sicut ad principium; quia est ab illo. Sed quia lumen, prout est in medio existens, habet seipso sentiri: ita ꝙ positū supra sensum, sensum facit: & iterum in eadem parte medii habet sine confusione multi-

plicari secundum positionem Dion. Ideo est tertia positio, ꝙ lumen in medio; nec est substantia, nec accidens propriè; quia non habet ibi esse naturale, & materiæ cōcretum; sed spirituale, & abstractum. Vnde dicunt, ꝙ sicut comparatur species coloris in medio ad colorem existētem in corpore obiecto: sic lumen in medio ad lumen existēs in corpore luminoso: sed cū lumen in medio nō solum habeat operationem spiritualem in anima, sed etiam naturalem in corpora naturalia: non solum uidetur esse in aere per modum spiritualem, siue esse ibi per modū habitus; sed etiam aliquo modo esse naturale: & ita uidet, quòd illud non sufficiat dicere, quāuis uideatur esse ualde uerisimile. Præterea intelligēdū est, ꝙ oēs modi prædicti aliquid ueritatis in se continent, & ex oībus his elicitur una ueritas integra, qđ patet sic. Lumen .n. in medio dicit uirtutem actiuam egredientem a corpore luminoso, per quam corpus luminosum agit, & imprimit in hæc inferiora: & hæc est uirtus substantialis ipsi corpori. Et de hac dicit Dam. ꝙ lumen, quod est ex igne nō est aliqd ministeriale ipsius ignis, uel accidentale; sed uirtus ei connaturalis, & consubstantialis, sicut patet in auctoritate inducta in præcedenti problemate. Et hæc uirtus non est sensu perceptibilis, nec solummodo operatur in sensu uisus, sed etiā facit ad eductionem omnium sensuum in actum; sicut dicit Augustin. 7. super Gen. ad literā, ꝙ habitum est in quadā auctoritate

Dion. de diuin. nomin. 2. p. l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex 2. de cælo et ex 1. Meteorũ.

ritate prius inducta. Sic etiã dicunt philosophi, ꝙ corpus cœleste mediante suo lumine influit usque ad profundum terræ, ubi mineralia corpora generari habẽt, & quantũ adhoc uerum dicunt, qui dicunt, ꝙ lumen dicit substantiã accidentaliter ad aerem cõparatam: sicut uirtus agẽtis ad deferens, quod ãmodo cõparatur accidentaliter. Non solum autem lumen dicit illã uim actiuam, quam non percipit sensus: sed etiam quãdam qualitatem sensibilem, quia sensus uisus efficitur sentiens in actu: & illa est qualitas accidentalis in tertia specie qualitatis: & secũdũ hoc dicit Auicẽna in Lib. de sufficientia naturali, ꝙ lumen est affectio corporis habentis lucẽ, cum appositum fuerit illi. s. peruium. Et sic uerum dicebat illa secunda opinio, quæ dicebat lumen esse accidens, non solum ꝙ comparatione ad aerem, in quo recipitur, sed etiã in comparatione ad corpus, a quo caufatur: quia ab ipso oritur, inquantum illud est fulgidum, & habet esse obiectum sensus. Secundum autem utranque naturarum istarum in lumine repertarũ, lumẽ ad aerem comparatur non sicut ad primum subiectum: sed sicut ad deferens, & ad mediũ: & ideo per comparationem ad ipsum aerem non habet modum existendi naturalem: sed per modũ habitus: nec est forma naturalis: sed potius similitudo eius. s. lucis: sic species coloris in medio non est propriè color: sed ut color, siue similitudo coloris. Maximam tamen habet approximationem ad illum, & adeo illi inititur, ut non indigeat principio intrinseco, ex quo educatur. Vnde lumen in medio non habet principiũ materiale ex quo: sed potius originale a quo fuit, & ad quod etiam redit; cum in medio desinit esse, sicut dicitur de similitudine. Et hoc modo dicit Commentator super secundum de anima, ꝙ lux est actus diaphani: & ꝙ hoc est in ipso, sicut intentio siue species, uel similitudo Et quantum adhoc uerum dicebat tertia opinio. Ex his igitur patet, ꝙ lumen in medio, inquantum dicit uim actiuam, dicit substantiam habentem modum accidentis: inquantum dicit qualitatem sensibilem, dicit accidens: sed accidens illud relatum ad aerem non habet plene rationem accidentis naturalis: sed similitudinis, uel intentionis, quæ est ibi non sicut in subiecto sustinente: sed sicut in deferente. Ex his patent rationes ad utranque partem. Cõ. 87

Quod enim obiicitur, ꝙ aduenit esse in tam completo, & recedit præter subiecti corruptionem: hoc ostendit, ꝙ habet modum accidentis, secundum qđ est in medio. Quod uerò obiicitur: quod se habet ad modum coloris, & est qualitas sensibilis: de lumine loquitur, secundũ quòd in se habet naturam accidentis. Rationes uerò ad oppositum, quę probant, quod non sit accidens, quia non numeratur numeratione subiecti: quia non mouetur ad motũ aeris: quia nõ caufatur ab aere: nec resoluitur in aerem: concludunt solũ, quod non habet ibi plene rationem accidentis naturalis, quod comparatur ad illud, in quo est sicut ad subiectum, & causamier quod etiam sustinetur & dependet ab eo, in quo est principaliter, & ei coniungitur inseparabili uinculo: hoc autem non est in proposito, quia lumen quamuis sit in aere, causatur a corpore luminoso, & ab illo principaliter dependet: nec est in aere, sicut in sustentante: sed sicut in deferente, & ideo durationem, & mutationem, & numerationem potius recipit a lucido influente, quam ab aere suscipiente. Et ob hoc dicit Diony. plura lumina esse in eodem medio in confusa, & conuelli siue separari ab inuicem secundum absentationem corporum illuminantium. Distinctio enim illa est propter continuationem luminum cum sua origine, a quo procedunt naturaliter, & in uirtute eius agũt, quamuis in medio sint quodãmodo spiritualiter & abstractes & sic cætera circa hoc quæsita, iam patent.

DISTINCTIO XIIII.

PARS PRIMA.

De productione simplicium insensibilium corporum.

Dixit quoque Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Diuisitq; aquas, quæ erant sub firmamento, ab his, quæ erant super firmamentum. Sciendum est, quod illius cœli describitur hic creatio, sicut ait Beda super Gen. in quo fixa sunt sidera: cui supposita sunt aquæ in aere & in terra, et suppositæ aliæ, de quibus dicitur, Qui tegis aquis superiora eius. In medio ergo firmamentum est, id est, sydereum cœlum, quod de aquis factum esse credi potest. Crystallinus enim lapis, cui magna est firmitas & perspicuitas, de aquis factus est. Si quem uerò mouet quomodo aquæ naturæ fluidæ & infima labiles, super cœlum possint consistere: de Deo scriptum esse meminerit, Qui ligat aquas in nubibus suis. Qui enim infra cœlum ligat aquas ad tempus uaporibus nubium retentas, potest etiam super cœli sphæram non vaporali tenuitate, sed glaciali soliditate aquas suspendere ne labantur. Quales autem, & ad quid conditæ sint, ipse nouit, qui condidit. Ecce ostensum est his uerbis, quod cœlum factum sit, scilicet illud, in quo sunt fixa sydera, ideſt, quod excedit aerem: & de qua materia, scilicet de aquis, & quales sint aquæ, quæ super illud cœlum sunt, scilicet

Ambr. in hex. li. 2 c. 2. 3. et 4. hãc materiã late tractat. Psalm. 103. Iob. 26 Augu. li. 2. Gen. ad li. ca. 4. & 5. Super Gen li. 2. ca. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scilicet ut glacies solidatæ.

Alij putant cœlum illud esse igneæ naturæ, quibus consentit Augustinus.

Quidam verò cœlum, quod excedit aeris spatia, igneæ naturæ dicunt, asserentes super aerem purum ignem esse, quia dicitur esse cœlum: de quo igne sydera & luminaria facta esse coniectant: quibus Augustinus consentire uidetur. Vtrum uero nomine firmamenti cœlum, quod excedit Ibi.c.14. *aerem, an ipse aer hic intelligatur, idem Aug. quærit, nec soluit. Magis tamen approbare uidetur cœlum illud hic accipi, quod spatia aeris excedit. Aquas autem, quæ super illud cœlum sunt, dicit uaporaliter trahi, et leuissimis suspendi guttis. Sicut aer iste nubilosus exhalatione terræ aquas uaporaliter trahit, & per subtiles minutias suspendit, & post corpulentius conglobatas pluuialiter refundit. Si ergo potest aqua, sicut uidemus ad tantas minutias peruenire, ut feratur uaporaliter super aerem aquis naturaliter leuiorem: cur non credamus etiam super illud leuius cœlum minoribus guttis & leuioribus emanare uaporibus? sed quoquo modo ibi sint, ibi esse non dubitamus.*

Quæ sit figura firmamenti.

Augu. li. 2. de gen. ad li.ca.9. *Quæri etiam solet, cuius figuræ sit cœlum. Sed Spiritus sanctus; quamuis authores nostri scierint, per eos dicere noluit, nisi quod prosit saluti: Quæritur etiam, si stet, an moueatur cœlum. Si mouetur, inquiunt, quo modo est firmamentum? Si stat, quomodo in eo fixa sydera circumeunt? Sed firmamentum dici potest, non propter stationem, sed propter firmitatem vel terminum aquarum intransgressibilem. Si autem stat, nihil impedit moueri & circumire sydera.*

Quare tacuit scriptura de opere secundæ diei, quod in aliis dixit.

Post hoc quæri solet, quare hic non est dictum sicut in aliorum dierum operibus, Vidit Deus, quòd esset bonum. Sacramentum aliquod hic comendatur. Ideo enim fortassis non est dictũ, quod tamen sicut in aliis factum est: quia binarius principium alteritatis est, & signum diuisionis.

Supra

SVPRA egit Magi de productione illius formę, quæ est quasi generale principiũ distinguendi cæteras corporales formas. In hac parte agit de productione rerum quantum ad formas speciales. Et quoniam quędam res sunt simplices, quædã mistæ, siue quædam sunt insensibiles, quædam sensibiles: ideo pars ista habet duas. In prima agit Magi de productione simplicium, & insensibilium. In secunda uerò de productione mistorum, & sensibilium, infra distin. xv. *Dixit etiam Deus: producat aquæ reptile &c.*) Et quoniam corpora simplicia, siue insensibilia sunt in duplici differentia, quędam enim sunt continẽtia, quędam contenta: ideo pars prima habet duas. In prima agit de productione, & distinctione corporalium quantũ ad res continentes. In secunda vero quantũ ad res contentas, ibi. *Sequitur: dixit Deus congregentur aquæ &c.*) Prima pars in qua tractatur de rebus continentibus utpote de cœlis, & cœlorum distinctione habet quatuor partes. In prima determinat cœlorum naturam. In secunda tangit quęstionem de figura ibi. *Quæri etiam solet cuius figuræ &c.* In tertia quærit de motu, ibi. *Quæritur etiã si stet, aut moueatur &c.*) In quarta uero remouet quandam dubitationẽ, ibi. *Post hæc quæri solet quare &c.*) Oẽs hæ partes remanent indiuisæ præter primam, quæ diuiditur in duas. In prima determinat naturam cœlorum secundũ ueritatem. In secunda secundũ quorundam opinionem, ibi. *Quidam uerò cœlum &c.*) Et sic breuiter tria inquirit Magister in hac parte cœlorum naturam, figuram, & motum.

Cœtali soliditate aquas suspendere &c.) Contra. Ex hoc uidetur supponere, quod aquæ illæ sint de se ponderosæ, & qđ ibi teneantur per uiolentiam solliditatis, quod est contra ordinem uniuersitatis. Dicendum adhoc, qđ aquas illas comparat soliditati, non propter grauitatem, sed propter continuitatẽ & stabilitatẽ, qa non fluunt, nec refluũt, nec deorsum descendũt. *Dub.1.*

Super illud leuius cœla &c.) Cõtra. Si hoc uerũ est, uidetur firmamentum totum esse cum per illud possint guttæ aquæ emanare. Videtur etiam illud esse alterabile, si susciperet peregrinas impressiones. Dicendum adhoc, quod non vult dicere quòd aquæ modo per subtiliationem calloris pertranseant cœlum sidereum, quia nunquam illuc ascenderunt: sed per comparationem naturæ, quæ modo vsq; super aerẽ eleuat aquas, nulr qua si a minori arguere qđ diuina uirtus aquas supra firmamentum sine naturæ præiudicio potuit constituere, cum in sua potestate esset magis, & magis corpus subtiliare. *Dub.2.*

Ideo enim fortassis &c.) Cõtra. Videtur ista ratio ita bene esse ad oppositum sicut ad propositum, cum binarius plus accedat ad unitatem, quam aliquis alius numerus. Respondendum est adhoc, quod ista ratio Magistri est allegorica: uera tamen est. Quamuis enim binarius inter numeros minus ab unitate recedat, *Dub.3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dat, primo tamen habet ratione recessus in se: & propter hoc per ipsum intelligitur diuisio magis quàm per alios numeros & recessus ab unitate uirtutis, & perfectionis. Alia tamen ratio literalis est, quam facit Magister in historiis, quia secũdo die notatur facta esse distinctio aquarum ab aquis: quæ distinctio, & si inchoata fuerit in secundo die, fuit tamen consummata in tertio: cum dicitur, Cõgregentur aquę in locum unũ. Et quia diuina uisio signat approbationem post perfectionẽ, hinc est quòd scriptura tacuit secundo die uerbum uidendi.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An cælum crystallinum sit de natura aquæ?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio de cœlis. Et quæruntur hic tria. Primo quæritur de cœlis, quantum ad naturam. Secunda quæstio est de eis quantum ad figuram. Tertia quæstio est quantum ad motoris influentiam. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur de natura cœli crystallini. Secundo de natura cœli firmamenti.

VTRVM crystallinum cœlum sit de natura aquæ. Et quod sic, uidetur per auctoritatẽ scripturæ Gen.i. Fiat firmamẽtum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis: quæ autem sola diuisione distinguũtur, sunt eiusdem naturæ: ergo ea quæ sunt super firmamentũ, & quæ sub firmamento, sunt eiusdem naturæ. SITV dicas ꝙ firmamentũ ibi uocatũ nõ cœlũ sydereũ: sed aer, obuiat textus sequens, ubi dicitur quod stellæ positæ sunt in firmamento. Obuiat etiam illud ꝙ scribitur Dani.iii. Benedicite aquæ, quæ super cœlos sunt, domino: & postea subdit. Benedicite sol & luna domino: ergo aquæ illę sunt super solẽ, & lunam. SITV dicas aquas illas esse spirituales: obuiat illud, quod dicitur in psal. Extendẽs cœlum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius: sed cœlum extensum est corporale: ergo aquæ, quæ tangunt, sunt corporales. ITEM. Hoc uidetur auctoritate doctorũ. Aug. super Gen. ad literam loquens de aqs. Quæ litercunque sint ibi, ibi esse eas non dubitamus: maior est enim huius scripturæ auctoritas, quã omnis humani ingenii perspicacitas. SITV dicas, quod sint ibi aquæ, sed tamen non materiales, sed spirituales. Contra hoc dicit Basilius. Aquam illam intelligamus aquam esse ueram: ergo uidetur quod uere aquę illæ habent speciem, & naturam aquæ. QVOD si tu dicas, ꝙ formam habent aquæ: sed tamen non proprietates. Contra. Hoc est uerbum Bedæ, quod adducit Magister in litera, Qui infra cœlum ligat aquas ad ips, uaporibus nubium retentas, pòt etiam supra cœli sphæram non uaporabili tenuitate, sed glacia si soliditate aquas suspendere, ne labantur. ITEM. Ratione uidetur. Ordo partium in microcosmo, siue in minori mundo respondet ordini partiũ in maiori mundo: sed hic uidemus in

psal. 103

Lib. 2. cap. 5. in fin.

Hom. 3 in Hexam.

in natura corporis humani, ꝙ supra cor, quod est calidum, & igneæ naturę: ponitur cerebrũ, ꝙ est frigidum, & aqueę naturæ: ergo & in maiori mundo supra solem, & alia corpora calefacientia erit ponere naturam aqueam. ITEM. Aqua de sui natura est perspicua, & per hoc apta ad susceptionem luminis: ergo conformis est naturæ cœlesti: ergo apta est, ut de ea aqua possit aliquod cœlum fieri: ergo si aliquod cœlum habet fieri ex aqua, cum nullum sit infra firmamentum cœlum aqueũ, uidetur quod sit supra firmamẽtum. ITEM. Quod illud sit possibile, uidetur per rationem, quã facit. Aug. super Gen. ad literã. Aqua per sui subtiliationẽ pòt eleuari, ut sit supra aerem: ergo maiori subtiliatione poterit amplius eleuari: ergo si omne corpus diuisibile est in infinitum, si adsit potentia diuidentis, poterit aqua tantum diuidi, & subtiliari, quod supra firmamentũ naturaliter poterit cõsistere: & si hoc: ergo necesse est aliquã cœlũ aqueum esse. ITEM. Illud est naturale unicuique, quod creator ei indidit a prima constitutione: ergo si in prima diuisione aquarũ quædam positę sunt supra firmamentum, quædam sub firmamento, ita naturale ẽ illis esse supra firmamentũ, sicut istis esse infra firmamentũ: ergo sicut entibus supra firmamentum stultum esset dubitare, utrum aquæ possint esse infra firmamentum, sic nobis entibus infra firmamentum, stultum est credere esse inconueniens supra firmamentum esse cœlum aqueum.

AD OPPOSITVM arguitur sic. Primo auctoritate Aug. xiii. confes. Sunt aliæ aquæ, quæ supra firmamentum sunt immortales, & ab omni corruptione secretę: ergo uidẽ quòd cœlum aqueum nõ sit de natura istius aquę. ITEM. Corpus habẽs speciem aquę per naturam est ponderosum: ergo si aliquod cœlũ est aqueę naturę, illud est ponderosum: sed ponderosum non oportet collocari nisi deorsum per naturam: ergo uidẽ quod inordinatũ sit ponere, ꝙ aliqđ sit cœlum aqueũ, ꝙ sit surſum. ITEM. Corpora mundi ordinãtur secundum maiorem nobilitatem, & minorẽ: & corpus, ꝙ nobilius est, superius locatur: ergo si aqua minus nobilis est, ꝙ firmamentum: ergo nunquam locanda est supra firmamentũ. ITEM. Corpora mũdi ordinantur sub, & supra secundum maiorem subtilitatẽ, & minorem, & secũm maiorẽ raritatẽ, & minorem: sed aer subtilior est, quã aqua, & rarior, & similiter ignis: ergo nunquam aqua adeo poterit, rarefieri, ut sit subtilior aere, & igne: ergo nũquam uidetur, quod possit conuenienter supra ignem, & aerẽ collocari. ITEM. Habentium eandẽ naturam idẽ est locus: quia enĩ eadẽ est natura glebę, & totius terrę, idẽ est locus glebę, & totius terrę: ergo idẽ est locus huius aquę, & totius aquę: ergo si aliqua aqua naturaliter est iuxta terram: ergo & omnis aqua: ergo uidetur quod nullum sit cœlum aqueum. SITV dicas, quod non est quęrenda hic ratio

tio nãturæ ; quia hoc fit uirtute diuinæ potentiæ : Hanc responsionem refutat. Aug. super Gen. ad literam, inquiens. Nec quisquam dicat hæc omnipotentia Dei fieri : qualiter enim Deus naturas fecerit, quæritur nunqd ut de his per miraculum suæ potentiæ operetur. Item. Quæro, ad quid positæ sunt ibi aquæ. Si ad refrigerandum calorẽ igneũ, quod quidem uidetur propter hoc, quod Saturnus, qui supremus est inter planetas, & uelocissimè mouetur; & ita ex motu debet esse calidior: tamen frigidissimus est, & hoc non nisi propter aquas illas, ut uidetur. Obiicitur contra hoc: quia si aquæ illæ possunt infrigidare calorem solis, & aliorum corporum: ergo eadem ratione possunt ab eis calefieri; ergo & consumi; & ita aliquando totaliter corrumperentur, quod est inconueniens. Quæritur ergo, cuius naturæ sunt illæ aquæ, & pro quanto cẽ sum illud dicatur aqueum: si.n. propter naturam perspicuitatis: tunc commune cœlum debet dici aqueum.

Lib. 2. cap. 14. post initiũ.

RESOLVTIO.

Cum satis apertè scriptura sacra aquas super cœlos esse testetur: cœlum crystallinum aqua naturam habere, probabiliter credendum est: sed longè alia ratione ab aqua hac elementari.

RESPONDEO. Ad prædictorũ intelligentiam est notandum, quod in hac quæstione propter diuersitatem positionum, & debilitatẽ rationum vix potest aliquid certum dici; sed ex quadã proprietate, & coniectura ex diuersis positionibus potest eligi vna quædam sobria, quæ intet fidem, & rationem incedat quasi quadam media via. Propter q notandum est, quod aliqui sequentes uiam rationis, & mundanæ Philosophię dixerunt, qđ supra firmamentum, quod est cęlũ sydereum nullæ sunt aquæ corporales, & Scriptura sacra intelligi debet de aquis spiritualibus. Quod si alicubi in scriptura legatur de istis aquis materialibus, quod sint supra firmamentum eleuatæ; tũc nomine firmamenti intelligitur aer: & vtrumque horum dictorum elicitũ ex verbis Aug. Primum ex hoc, q dicit 13. Cõfess. quod illæ aquæ sint immortales. Secundum vero ex hoc, quod dicit super Gen. ad literam, quod hoc potest intelligi de aquis, quæ sustẽduntur in nubibus. Sed istam positionẽ improbat Basilius in Hexam. re probat etiam ipse Textus, qui dicit stellas esse positas in firmamento, per q firmamentum dixerat supra aquas ab aquis diuisas: si ergo firmamentum illud cœlum sydereum, & aquæ illæ sunt materiales, positio prædicta nullo modo videtur posse stare. Et ideo alii innitentes textui Sacræ scripturę, secundum quod videtur sonare, dixerunt; q aliquod cœlum sursum est aqueæ naturæ, quod diuina dispositio sursum posuit ad refrigerandum ardorem ætheris. Et ad omnes rationes ad oppositũ respondent per hoc, quod Deus in ordinatione mundi plus considerat finis vtilitatem, quã formæ qualitatem: & ideo sicut in minori mundo posuit cerebrum sursum ad calorem cordis mitt

Hom. 5 in Hexam.

gandum: sic supra cœlum sidereum posuit cęlum aqueum, & ibidem aquæ illæ quiescunt, & sustentant, uel a soliditate sicut ut Beda dicere, uel sua subtilitate, uel et Dei uirtute, q sic ordinauit. Sed qa credẽdũ est opificem summũ corpora mũdi optimo ordine ordinasse, non solũ, uidetur, quod in ordinando cõsideraverit finis utilitatem, sed etiam perfectionis dignitatem: ideo non uidetur uerum elemẽtum aquæ super firmamentum collocasse, cum per naturam sit minus nobile. Et ideo est tertius modus dicendi, q supra firmamentum (sicut dicit scriptura) sunt aquæ: quæ tamen non habent naturam, & speciẽ aquæ elementi: censentur tamẽ aquæ nomine propter conueniẽtiam, in aliqua proprietate. Vnde notandum est, q aqua ista tres habet proprietates; habet enim q spicuitatem, habet frigiditatẽ, habet nihilominus grauitatem. Quãtum ad naturam perspicuitatis hæ aquæ, & illę cõueniũt: eo quod habent naturam receptiuam luminis, & quodammodo retentiuam, sicut experimento pater in aliquibus lapidibus, qui de nocte nõ uidetur per se, nisi ponantur in aqua. Quantũ autẽ ad naturam grauitatis simpliciter differũt: illæ enim aquę nullo modo sunt graues, nec appetunt deorsum. Quantum uero ad naturam frigiditatis, partim conueniunt, partim differunt. Conueniunt enim in hoc, quod utræque sunt frigidæ effectiuè: differunt autem in hoc, q istæ sunt frigidæ formaliter, illæ uero minimè. Et secundum hoc patet, quod nomẽ aquæ tripliciter accipitur in primaria rerũ distinctione. Aliquando pro informi materia, ut ibi. Spiritus domini ferabatur, &c. Aliquando pro natura transparenti, & luminis retẽtiua, ut ibi. Fiat firmamẽtum in medio aquarum. Aliquando pro ipso elemento aqueo, ut ibi. Congregentur aquæ in locum unum. Et sic patet quod super firmamentũ uerè sunt aquæ, sicut dicit scriptura, & auctoritates sanctorũ: qa illud intendunt persuadere. Patet etiã, quod non sunt ibi aquę elementares, siue eiusdem naturæ, cuius sunt aquæ istæ, nec quantum ad corruptibilitatem, nec quantum ad grauitatẽ, nec quantum ad ignobilitatem, nec quantũ ad grossiciem, nec quãtum ad transfundendi possibilitatem, sicut ostendunt rationes ad oppositum adductæ. Hanc autem uiam tertiam satis sustinere possumus, ꝓbabiliter, cum nihil uideatur sibi obuiare. Hoc autem præcipuè attendendum est: ne in incerta materia aliquid certitudinaliter asseratur: melius est enim piè dubitare, quã aliquid temerarie diffinire.

AD ILLVD uero, quod ulterius quæritur, scilicet quare nomine aquarum censeatur cœlum illud, cum non sit de natura aquæ: iam patet responsio. Hoc enim dictum est propter conuenientiam, non solum in perspicuitate, sed etiam in frigiditate, sed in perspicuitate formaliter, in frigiditate effectiuè. Et si tu obiicias, quòd firmamẽtum conuenit similiter in perspicuitate: arguis ab insufficienti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRAETEREA non conuenit eo modo firmamẽtum cũ aqua in perſpicuitate, ſecundum quem modum cęlũ aqueũ creditur cõuenire. Aquæ.n.habent perſpicuitatẽ, quæ non tantummodo eſt luminis ſuſceptiua, ſicut perſpicuũ aeris, ſed etiam quodam modo retentiua: Sicut per experientiã oſtenditur, cũ metallum aliquod ponitur in fundo uaſis in tenebris ſuperfuſa aqua liquida, videbitur ſub luce retẽta ab aqua. Sic ẽt dicuntur probari rubini, qui per ſe nõ lucẽt de nocte. Cõuenit ẽt cum aqua in frigiditate, ſed effectiue (ſicut dicit Baſilius) nec tamen ex hoc vdetur, ꝙ poſſit calefieri, vel conſumi, ſed poteſt effectus eius reprimi: ſicut nec ſol, q̃uis calefaciat, habet formaliter infrigidari, ſed ſolũmodo ꝓ frigiditatem ei oppoſitam poteſt effectus eius reprimi; & ſic patent omnia quæſita circa illius cœli aquei naturam.

QVAESTIO II.

An firmamentum eiuſdem naturæ, ſit cum igne elemento?

DE natura firmamenti, & eſt quæſtio, Vtrum ſit eiuſdẽ naturæ cum igne elemento. Et quod ſic, uidetur. Primò, per auctoritatem ſcripturæ, quæ nullam facit mentionem de productione ignis: ergo ſi ipſe ſupremum eſt, & nobiliſſimum elementum, eius productio nõ debuit prætermitti: propterea uidetur, quod ſaltem intelligatur nomine cœli. ITEM. Hoc uidetur auctoritate Aug. qui ſuper Gene. ad literam, & in Lib. De Ciui. Dei dicit, tantum quatuor corpora eſſe mundi. ſ. humor, & humus, aer, & lux: ſi ergo firmamentum eſt aliquod de corporibus mundi, & non eſt terra, nec aqua, nec aer; ergo eſt ignis.

ITEM. Hugo de S. Victo. exponens illud. In principio creauit Deus cęlum, & terram: dicit ſic. Libr. 1. De ſacram. ca principium libri. De facta uã parte. 1. que terra erat ipſum terræ elementum, & cęlum erat leuis, & mobilis circunfuſio reliquorũ trium, quæ in circuitu medio iacentis terræ ſuſpenſa ferebatur. & illud opus otium corporum, ſiue cœleſtium, ſiue terreſtriũ formandorũ materiam continebat: Ex hoc vĩ, quod firmamentũ ſit de natura alicuius elementi. ITEM. Hoc vr rone. Tantum quatuor ſunt qualitates primæ: ergo vĩ, quod tantum quatuor debent eẽ corpora, quæ ſunt de conſtitutione mundi primaria: ergo uel firmamentum eſt corpus mixtum, uel eſt de natura alicuius quatuor elementorum: ſed non eſt mixtum, nec de natura trium elemẽtorum inferiorum: ergo eſt de natura ignis. ITEM. Triplex eſt ſpes ignis. ſ. ignis carbo, ignis lux, ignis flãma: ſed natura firmamenti eſt, vt natura lucis: ergo uidetur cõtineri ſub tertia ſpecie ignis. ITEM. Caliditas ineſt igni in ſummo: ergo ſi aliquid maximè calefacit, illud habet naturã ignis; ſed corpora cœleſtia maximè calefaciũt inferiora, ſicut patet in ſole: ergo habent igneã naturam.

AD oppoſitum eſt auctoritas Philoſophi in Lib. De cœlo, & mundo, qui pręter hęc quatuor corpora ponit eſſe corpus quintum. ITEM. Hoc ipſum ratione oſtenditur. Corruptibile, & incorruptibile ꝓ naturam non habent eandem formam completiuam: ſed firmamentum naturaliter eſt incorruptibile, ignis elementum naturaliter corrumpitur: ergo non ſunt eiuſdẽ naturæ. ITEM. Corporum habentiũ diuerſos motus naturales diuerſæ ſunt naturæ: ſed firmamentũ, & ignis habent diuerſos motus naturales, quia ignis naturaliter monetur motu recto, firmamentum mouetur naturaliter motu orbiculari: ergo ignis, & firmamentum ſunt alterius, & alterius naturæ. SI TV dicas, quod ille motus non eſt naturalis firmamento; Obicitur contra hoc, quia ſi aliquis motus in eſt alicui corpori nõ naturalis, eſt reperire aliquod corpus, cui ſit naturalis: ergo ſi hoc eſſet uerũ, tunc eſſet ponere aliqd̃ corpus, cui magis cõueniret moueri orbiculariter, quã firmamento, quod falſum eſt. ITEM. Si firmamentum eſſet igneæ naturæ, ergo naturaliter inflammaret corpora ſibi proxima, cũ igitur, ſit maxime quantitatis, videtur qđ ſtatim totum aerem abſorberet. SI TV dicas, quod a Deo reprimitur, hoc non videtur, quia conditor naturæ, ſicres, quas condidit adminiſtrat (ſicut dicit Auguſtinus vii. De Ciuitate Dei) vt eas agere prios motus ſinat.

PRAETEREA. Si hoc uerum eſſet, tunc mundus nõ ſubſiſteret naturaliter, ſed miraculoſè. ITEM. Nobilius eſt corpus, qđ non habet contrarietate, quam corpus, qđ habet contrarietatẽ: ergo ſi ponere eſt corpora habẽtia contrarietatem, erit ponere corpus a cõtrarietate immune: ſed hoc non eſt, niſi corpus cœleſte: ergo firmamentum non habet contrarium. Sed ignis elementum habet contrarium: ergo nõ erit de natura eius. ITEM. Si aliqua diuerſa reducantur ad concordiam per aliquod, uidetur, quod illud non habet naturam alicuius illorum, ſed quod potens ſit ſuper omnia: ſed firmamentum ſua influentia facit elementa contraria concurrere ad corpora mixta: ergo non eſt de natura alicuius elementi.

RESOLVTIO.

Alterius, & alterius naturæ firmamẽtum eſt ab igne. Sancti tamen ignem illud dixerunt propter analogiam, quam habet ad ignem in caliditate, & lumine.

RESPONDEO. Hic notandum eſt, quod in huius quęſtionis determinatione uidentur Sancti, & expoſitores Sacræ ſcripturæ, contradicere philoſophis. Communiter enim philoſophi præter quatuor elementa poſuerũt eſſentiam quintam, quam dixerunt eſſe corpus incorruptibile, & eleuatum a contrarietate, & per hoc eſſe principium conciliatiuũ, & conſeruatiuum. Sancti uerò non uidentur ponere, niſi ſolũmodo quatuor corpora, & ſentire uidentur naturam firmamenti eſſe ignem: ſed cũ recta ratio ſatis euidenter perſuadeat firmamentum eſſe alterius naturæ, quàm ſit aliquod elementũ, tum propter motũ, qui non latet ſenſus noſtros, tũ etiã propter effectus uarios, tũ etiã propter vniuerſi perfectionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem, non absurdè credi potest philosophos, in hac parte uerũ sensisse, & Doctores veritatis ab eis in sensu non discrepasse, quãuis uocetenus uideantur contraire. Sicut enim patet ex uerbis Augustini, in pluribus locis, ipse Augusti. elementum ignis denominat a perfectione lucis: (naturales enim philosophi, maximè ignem notificant per proprietatem caliditatis) & quoniã natura lucis reperitur, & in corpore quinto, & in igne elemento: ideo ipsum firmamentum, & ignem dixit Augustinus, corpus unius naturæ esse: non (inquam) unius, quia habeant unã formam speciei specialissimæ, sed quia naturam lucis participant secundum quandam rationem analogiæ: quia uerò illud corpus, scilicet firmamentum subleuatum est a natura contrarietatis, & lucem participat, in quadam puritate ignis uero naturam habet cõtrarietatis, hinc est, quod philosophi dixerunt ignem, & firmamentum alterius, & alterius esse naturæ. In cuius testimonium adducunt, quod ignis, quia contrariatur erræ, mouetur directè motu contrario, scilicet sursum: cœlum uero, quia contrarietatem non habet, mouetur orbiculariter: is enim solus motus est simplex, qui caret contrarietate, & in hoc uerum dixerunt, & Sanctis (ut prædictum est) non contradixerunt: unde rationes ostẽdentes, quod firmamentum, & ignis elementum non sint eiusdem naturæ, concedendæ sunt.

Ad Illvd ergo, quod obiicitur, quòd scriptura non facit mentionem de igne. Dicẽdum, quòd similiter non facit mentionem de aere: in separatione autem aquarum a terra intelligenda est distinctio elementorum facta fuisse, sicut infra melius patebit. Ad Illvd, quod obiicitur, de Hugone, patet responsio. Ideo, enim cœlum comprehenditur sub igne propter conformem lucis participationem. Vnde sicut dictum est supra, quòd cœlum chrystallinũ censeri potest nomine aquę, quia aliquam proprietatem eius in se habet: sic & in proposito intelligi potest. Triplex enim est ignis proprietas (sicut dictũ est supra de aqua) una luminositas, altera, caliditas, & tertia leuitas, per quam mouetur motu, qui est sursum. In proprietate prima ignis, & firmamentum cõueniunt. In tertia ignis, & firmamentum simpliciter differunt, in media uero partim differunt, partim conueniunt. Cõueniunt utique in hoc, quod tam ignis, quam firmamentum est calidum effectiue. Differunt uero in hoc, quod ignis est calidus formaliter, firmamentum uerò minimè: si enim haberet caliditatem informantem, haberet utique contrarietatem.

Ad Illvd, quod obiicitur, quòd tantum quatuor sunt primæ qualitates. Dicendum, ꝙ uerum est, de qualitatibus actiuis, & passiuis secundum contrarietatem: & ideo non sequitur, quod omnia corpora, quæ sunt in prima cõstitutione mundi, habeãt aliquam illarum qualitatum: sed solummodo illa, quæ habent contrarietatem. Ad constitutionem autem mundi, non solum hæc corpora requiruntur: sed etiam aliud, ꝙ sit supra hęc, sicut prius ostẽsum est.

Ad illvd, quod obiicitur, quod lux est species ignis. Dicendum, quod non quæcunque lux, est species ignis, sed illa, quæ est in materia transmutabili: & hæc est, quæ habet caliditatem annexam informantẽ eãdem materiam: huiusmodi non est lux corporis quinti, quamuis aliquo modo sit isti conformis. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ corpus quintũ calefacit. Rñdet, ꝙ corpus quintũ nõ calefacit per naturã caliditatis, quã in se habeat, sed per uim luminis: & hoc apparet cum ex concursu, & reflectione radiorum circa speculum concauum generatur ignis. Et si obiicias, quòd nihil dat alteri, quod nõ habet: ergo si cœlum non habeat in se naturam igneam, non magis generabit ignem, quam aerem: Respondetur, quòd illud habet instantiam in generatione æquiuoca: sicut patet quãdo aliquid calefacit a motu: sic & in proposito intelligitur esse. Et si tu dicas, Quare magis generat ignem, quam aerem, cum non habeat cum ipsõ cõformitatem in forma. Dicendum, quòd & si non habeat conformitatem in forma ultima: tamen ignis maximè accedit ad eius naturam. Praeterea. Cũ aliquid habet potestatem educẽdi multa, quæ sunt in potentia in materia, esto quòd sit ad illa indifferens, magis educit, quod nobilius est. Natura enim semper desiderat quod melius est & ideo cum ignis sit nobilior, magis educit ignem. Sed adhuc manet quæstio, Si corpora cœlestia calefaciunt per naturam luminis, unde est hoc quòd luna humectat, & infrigidat? sed de hoc fortassis aliquid dicetur infra. Ad præsens autem tantum sufficiat, quòd generatio caloris a corpore cœlesti in his inferioribus, uel est propter radiorum aggregationem, & intensionem ex qua subtiliatur aer suscipiẽs illuminationem, uel est ab aliqua uirtute diuinitus ei data a prima sui conditione, totam speciem consequẽte: sicut ponitur in adamantis uirtute, quæ & si non faciat corpora cœlestia formaliter calida, quia sua materia non est ad formam contrarietatis apta: influens tamen in hæc inferiora, inflammat ea, cũ sint transmutabilia propter dispositionem repertam in materia.

ARTICVLVS II.

Qvaestio I.

An cœlum sit figuræ orbicularis?

Consequenter quæritur, de cœlis quãtum ad figuram. Et circa hoc quærũtur duo. Primò quæritur, utrũ cœli habeant figuram orbicularem. Secundò quæritur, utrum habeant dextrum, & sinistrũ.

Qvod habeant orbicularem figuram uidetur. Et primò, experientia sensus. Nam in quamcunque partem terræ, uel aquæ quis eat, cœlum semper uidetur, æqualiter distare a terra: hoc autem non esset, nisi haberet orbicularem figuram; ergo, & cętera. Item,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Videmus sensibiliter moueri circulariter: sed motus circularis non competit, nisi figuræ orbicularis: ergo cœlum est orbicularis figuræ. ITEM. Simplicissimo corpori simplicissima debetur figura: sed cœlum est simplicissimū inter corpora, cū sit subtilissimū: ergo simplicissimā debet habere figurā, sed hæc est figura circularis: ergo &c. ITEM. Ei corpori, qđ est maximè contētiuū, debetur figura capacissima: sed cœlum est contentiuū oīum, sicut dicit Damas. & figura orbicularis est capacissima, sicut manifestè cōuincit rō, & sē sus: ergo &c. ITEM. Corpori pfectissimo debetur pfectissima figura: sed cęlū est pfectissimum oīum, & figura orbicularis est perfectissima oīum figurarū, sicut probatur in alia scientia, maximè cū in ea reperiatur perfectio senarii: sexies enim tantum reperitur in circunferentia, quā tum est a circunferentia ad centrum, ergo &c. ITEM. Corpori velocissimo debetur figura maximè ad motum idonea: sed cęlū est uelocissimū corpus: figura aūt maximè apta ad motum est orbicularis: ergo &c.

AD oppositum. Arguitur. Primo ꝙ illud Ps. 103. Extēdēs cęlum, sicut pellē: alia trāslatio, sicut camerā: ergo videtur, ꝙ cęlū se habeat p modū tentorii: & ita uidetur esse figuræ semicircularis. ITEM. Rōne vī, quia in uniuerso nihil est superfluū: sed oīa facta sunt pp hoiem; ergo nihil ponendum est, quod non ualeat ad hoīs usum: sed si cœlum esset semicircularis figurę, sufficeret ad tegēdam terram inhabitatam ab hoībus: ergo uidetur, ꝙ superfluat alius semicirculus. ITEM. Cęli sunt solidissimi firmati (sicut dr in Iob 37.) & hoc innuit ipsum nomē octauæ sphæræ, quæ dicitur firmamentum: ergo maximè cōpetit eis figura, secundum quam maximè stabiliuntur: hæc aūt magis est semicircularis, q̄ circularis: ergo &c. ITEM. Si cœlum est figuræ orbicularis: ergo aut aliqua pars cœli erit vacua, aut multoplus distabit corpus Christi ab aliquibus beatis, q̄ cęlum a terra, cū ab una circunferentia cœli ad aliam terra in medio cōsistat: ergo si nō est congruum ponere, ꝙ aliqua pars empyrei uacua sit a cōtinentia beatorū, nec est ponere tantam distantiā inter Christum, & alia corpora beata: uidetur, ꝙ empyreum non sit orbicularis figuræ: & si hoc: ergo nec chrystallinum, nec firmamentum.

RESOLVTIO.

Orbicularis figuræ cœlum esse, nedum sensui demonstrat, sed & ratio comprobat propter orbicularis figuræ simplicitatem, capacitatem, & perfectionem.

RESPOND. Dicendum, quòd ad istam quæstionem secūdum philosophiam satis planum est respondere, quamuis expositores Sacræ scripturæ de ea uideātur loqui dubie: hoc enim faciunt propter ipsius Sacræ scripturæ reuerentiam, non audentes explicare, quòd illa diuina dispositione uoluit subticere, uel hoc faciunt ad reprimēdam nostram curiositatem, uolentes nos in his, quæ dicuntur in Lege, & Prophetis contentos esse

esse, & nihil vltra hoc inquirere. Quia tamen curiosum instantia non desistit, necessario habent Doctores Sacræ scripturæ multa determinare, quæ sine salutis dispendio possent de facili pertranſire. Propter quod ad prædictam quæstionem respondent, & iuxta rationis, & sensus attestationem dicunt, cœlū habere figuram orbicularem, & hanc maximè sibi competentē: tū ratione simplicitatis: tum ratione capacitatis: tum ratione ꝙ fectionis: tum ratione mobilitatis, sicut patet pertractanti.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de Sacra scriptura: quæ dicit, cœlum sicut pelle esse extensum, uel sicut cameram. Dicendum, ꝙ scriptura condescendēs parnitati simplicium modo uulgari frequenter loquitur: & ideo cum loquitur de cœlo, loquitur de ipso secundum, quòd apparet sensui nostro, & dicit ad modū pellis, uel cameræ extēsum quātum ad nostrum hemisphærium. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ pars inferioris hemisphærii non est vtilis ad vsum humanum. Dicendum, ꝙ falsum est: immo est necessaria, si cœlum deber super nos moueri, uel reuolui circulariter: & vna pars seruit nobis de die, alia de nocte. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd cœli solidissimi sunt. Dicendum, ꝙ firmitas illa non excludit mobilitatem quamcunque: sed illam solùm, qua aliquid mouetur sursum & deorsum secundum motum rectum: unde firmum dicitur cœlum: quia non mouetur ad locum: nihilominus tamē est mobile; quia mouetur circa locum, uel in loco, & tali dispositioni competit figura orbicularis magis, quàm aliqua alia.

AD ILLVD, quod quæritur, quomodo empyreum si circulare est, vndique sanctorum corporibus replebitur. Dicendum, ꝙ & si non sit certum qualiter ibi sancti, & per quem modum locentur: tamen quocunq; modo dicat, siue quòd sint in uno semicirculo empyreo, siue quòd in toto, nihil impedit vtrunque poni. Si enim in toto sunt, virtutem visiuam habebunt adeo potentem, quòd Christum videre poterunt, vbicunque sit: si vero sint in media parte cœli: altera nec est vacua, nec superflua; sicut magnum palatium non est vacuum, quando est vnus magnus inhabitator: quamuis non impleat omnem partem: magnitudo enim curiæ: & spaciositas, & si non impleatur totaliter facit tamen ad ostensionem regalis magnificētiæ: sed hoc melius sciemus, quando videbimus.

QVAESTIO II.

An in cœlo ponere sit dextrum, & sinistrum?

VTRVM in corpore cœli sit ponere dextrum, & sinistrū. Et quòd sic, uidetur per illud, quòd dicit Philosophus in 2. de cœlo, & mundo. Ait enim sic. Est orbi procul dubio uirtus diuersa, scilicet dextra, & sinistra: quoniam sunt ei loca inceptionis, & status ex opere factionis suæ. ITEM. Ostenditur per rationem suam ibidem. Omnis motus finitus habet principium a quo incipit: sed cuiuslibet cœli reuolutio est finita: ergo habet aliquem situm a quo incipit: sed

Text. cō. 19. & circa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dextera dicitur in corporibus, vnde est motus principiū: sinistra ad quam est motus finis: ergo cum cœli sint mobiles. cœli habent dextrum, & sinistrum. ITEM dextrum, & sinistrū sunt termini latitudinis, sicut sursū, & deorsum termini longitudinis, & ante, & retro termini profunditatis: sed oē corpus cōpletum, & terminatū habet tres dimensiones, & terminos dimēsionū: corpus aūt cœli est huiusmodi: ergo uidet ꝙ habeat dextrū, & sinistrum. ITEM. Perfectiori motu mouentur corpora cœlestia, quàm inferiora: sed propter cōpletionē motus animalia habent dextrum, & sinistrū: ergo multo fortius corpora cœlestia.

CONTRA. Sicut dicit Philosophus in 2. de cœlo, & mundo, in plantis nec est dextera, nec sinistra: sed multo magis plantæ accedunt ad distinctionē organizationis, quam cœlum: ergo uidetur, ꝙ cœlum non habeat dextrum, & sinistrum. ITEM. Dextrum, & sinistrum causantur in nobis (ut dicit Commentator super librum de cœlo, & mundo) a qualitatibus actiuis, & passiuis. s. ab abundantia caloris naturalis procedente a corde, & spirituum plus uigētium in parte dextra, quàm sinistra: si igitur hoc non est reperire in cœlesti natura: uidet &c. ITEM. Dextrū, & sinistrum præsupponit sursū, & deorsum: sicut latitudo præsupponit longitudinem, & habet secū annexa ante, & retro: in cœlo autem non est ponere sursum, & deorsum, cum hęc sint contraria: non est etiam ponere ante, & retro: cum ante dicatur, ubi est sensus; sicut dicit Philosophus: ergo uidet, quòd non sit ibi dextrum, & sinistrū. ITEM. Nihil, ꝙ habet extra se principium, & finem sui motus, habet dextrum & sinistrū: sed corpus cœli est huiusmodi, cū motus eius sit separatus: ergo habet dextrum, & sinistrum. ITEM. Dextrum est unum principium motus: sed una parte circuli mota, mouentur omnes: ergo non magis incipit motus ab una parte circuli, quàm ab alia: ergo i circulo, uel quælibet pars erit dextra, uel nulla: sed cœlū est corpus circulare, quia mouetur circulariter: ergo &c. ITEM. Si aliquod corpus habet dextrū, & sinistrum, illa pars, quæ est semel dextra, semper ē dextra, qualitercunq; corpus illud moueatur localiter: ergo si cœlum habet dextrum, & sinistrum, illa pars, quæ semel est in ipso dextera, semper est dextera: sed non est dare aliquam partem cœli, quæ modo non sit in oriēte, modo in occidente, modo in alio loco secundum regenerationem cœli: ergo dextra cœli aliquando esset oriens, aliquādo occidens, quod nullo modo concedi potest.

RESOLVTIO.

Corpori cœlesti inest dextrum & sinistrum, & quidem proprie. Verum non omni: quia non immobili s. empyreo: sed mobili putà firmamento, & orbibus planetarū.

RESP. Dicendum, quod quāuis dextrum, & sinistrum dicant terminos latitudinis: & sursum, & deorsum longitudinis: & ante & retro profunditatis: non tamen nominat terminos illos

illos simpliciter, sed per comparationem ad motum: unde in nullo corpore ponitur proprie dextra, & sinistra, nisi quod diuersimode suscipit motoris influētiam: ita quod primo ī una parte, quàm i alia: unde dextrū, & sinistrū nō ponitur esse nec in lapide, nec in planta: nec etiā in statua ponuntur nisi similitudinarie, quia non habent moueri localiter a motore sufficiēte: in eis uero corporibus, quæ mouentur ad locum, & magis in una parte, quàm ī alia suscipiūt motoris influētiam, proprie ponitur dextra, & sinistra, sicut in animalibus, quæ mouentur motu progressiuo, & in quibus uirtus cordis, & motoris magis uiget in parte dextra, cuius signū est maior fortitudo animalium in parte illa: propter quod & partem illam primo mouent, quando incipiunt ambulare: Secūm hoc intelligendum est, quòd cū corpus cœleste quodda habeat moueri ab oriēte in occidente, uel econuerso, sicut firmamentum, & orbes planetarum: quoddam uero minime, sicut empyreū: quod dextra, & sinistra cœlis competāt, satis proprie uidetur, non tamen uniuersaliter: cōueniunt. n. orbibus mobilibus, sed non orbi immobili. Attēdē dū aūt est, ꝙ cū in aialibus, & in cœlo ponatur dextra, & sinistra, secūm rōnem cuiusdā cōformitatis. s. ꝓꝓ influētiā motoris: differenter tñ accipiuntur propter diuersam comparationem mobilis ad motorem. Quia. n. alalia mouentur a motore sibi unito: iō dextrum, & sinistrum dicit distinctionē ī partibus animalium, ita quod illa pars, quæ mō est dextra, nūquam est sinistra: quia uniformiter operatur ad ipsius motoris influentiam pro eo, quòd ipsum habet sibi unitū, & nunquam ab eo magis elongatur. Corpus uero cęleste motorem habet separatum, cū non sit corpus aīatum, sicut postea uidebit; & iō motor secūm Dei dispositionem principaliter influit ex aliqua parte cœli & creditur probabiliter, quòd in ea parte, ex qua motus corporū cœlestiū primo nobis apparet, utpote in oriente, cum omnia corpora facta sint propter hominem: & quia motor semper ex illa parte ifluit uniformiter, quęcunque pars ibi ueniat immediatius, & propinquius, suscipit motoris influentiam: & ideo semꝑ est ibi dextra, nec mutatur cum partibus mobilibus, ꝓ eo quod nō est dispositio absoluta, sed relata ad motoris influentiā, quæ semper manet fixa, & per hunc modum locus cuiuslibet rei dicitur esse immobilis, propter hoc, quod dicit situm relatum ad cētrum, & circunferentiam mundi, quæ nunquam possunt moueri. Ex prædictis patet quæstio proposita: patet etiam respōsio ad obiecta. Concedendum est enim, quòd in cœlo sit dextra, & sinistra. Et rōnes ad hoc inductę similiter concedēdę sunt, quia uerum cōcludunt, licet tertia ratio sumpta a dimensionibus procedat ab insufficienti.

Qō seq. immediatè.

AD ILLVD uero, quod obiicitur in contrarium, quòd planta non habet dexteram, & sinistram, quamuis sit organica. Dicendū, quòd dextrū & sinistrū

Universidad de Deusto
Biblioteca

non facit principaliter membrorum distinctio: hoc enim accidit, & frequenter contingit, q̃ eiusdē dispositionis est animal in parte dextra, & sinistra: sed hoc facit influētiæ motoris principalior, & minus principalis susceptio, secundum quam attenditur inchoatio motus, & terminatio, & sic reperitur in cœlo.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd dextrum, & sinistrum in nobis est a qualitatibus actiuis, & passiuis: iam patet responsio ex prædictis, quia dextrum, & sinistrum in animalibus concernunt partes determinatas, propter vnionem motoris ad mobile, non solum per modum motoris, sed etiam per modum perfectionis: & ideo adhoc, quòd vna pars magis suscipiat influētiam motoris, requiritur dispositio alia, & alia, quæ quidem fit per qualitates actiuas, & passiuas: in cœlo autem non sic est, sicut ostensum est supra. AD ILLVD, q̃d obiicitur, quòd dextrum, & sinistrū, præsupponunt sursum & deorsum. Responderi potest, q̃ uerū est, prout sursum, & deorsum dicunt terminos dimensionis: non autem est uerum, prout dicunt inchoationem, & terminum alicuius trāsmutationis. Secundū enim sursum, & deorsum propriè attenditur augmentum, siue motus ad locum: sed secundum dextrum, & sinistrum attenditur motus in loco. Ideo & si in cœlo ponatur dextrum, & sinistrum: non tamen oportet sic poni sursum, & deorsum. Aliter potest responderi magis secūdum opinionem Philosophi, q̃ in cœlo est ponere sursum, & deorsum, & ante & retro, sicut ponitur dextrum & sinistrum: non quia dicunt terminos diuersorum motuum: sed quia in eodem motu consideratur vtrimatrium dimēsionum, licet magis propriè dextrum, & sinistrum. Et hoc patet: adhoc enim, quòd cœlum reuoluatur, necesse est ponere duos polos, quorū vnus habet rationem sursum, & alter rationem deorsum. Est etiā ponere duo hemisphæria, quorum vnum habet rationem ante, & alterum habet rationem retro. Necesse est etiam ponere, q̃ in hemisphærio una pars sit, ex qua cœlestia corpora primo apparere incipiant: altera uero pars, ex qua desinant: & hoc totum de facili est imaginari, si quis imaginetur hominem, qui pedes habeat in polo arctico, & caput in polo antarctico, & habeat faciē uersam ad nostrum hemisphærium, statim imaginabitur harū differentias positionum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd cœlum habet extra se principiū sui motus, & ita non habet dextrū, & sinistrum. Dicēdum, q̃ illud uerum est, quando dextrum, & sinistrū nominant partes determinatas: sed quādo nolant ordinē mobilis ad motoris influētiā, non hēt veritatē. nihil.n. facit ad hoc, utrum sit motor intra, uel extra. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ una parte circuli mota, mouentur omnes. Dicendum, quòd uerū est: sed tamen ex hoc non sequitur, quòd æque primo recipiant motoris influentiam, quod patet: cum aqua mouet totam, primo mouet illam partē, quā cōtingit. AD vltimum, q̃d obiicitur,

obiicitur, quòd pars dextra, semper est dextra, iam patet responsio: quia hoc intelligitur de illo dextro, & sinistro, quod dicit dispositionem partium in comparatione ad motorem cōiunctū; sic est in animalibus: hoc autem modo non ponitur in corporibus cœlestibus; sicut prius tactum est.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An cœlum immediatè moueatur à Deo?

CONSEQVENTER quæritur tertio loco in comparatione ad motoris influentiam. Et circa hoc duo quæruntur. Primò quæritur, vtrum primū mobile moueatur a Deo immediatè tantum, an mediante aliqua virtute creata. Secundum, est, vtrum moueatur ab intelligentia, an a propria forma.

QVOD cœlum immediatè moueatur a Deo, ostenditur primo per Philosophum, qui in 2. Lib. de cœlo, & mundo dicit. Causa prima mouet causatū primum: causa autem prima nō est nisi Deus: ergo &c. ITEM. Boetius de Cons. loquens ad dominum. Stabilisq; manens das cuncta moueri: ergo uidetur, q̃ maximè moueat illud, quod est primum mobile: hoc autem est cœlum: ergo &c. ITEM. ratione videtur. Primi mobilis motor debet esse primus: sed primus motor est immobilis omnino; quia nunquam est status, nisi in immobili: sed nihil est omnino primū immobile, nisi solus Deus: ergo motus primi mobilis solus est Deus principium. ITEM. Ex motu, & influētia cœlestis corporis est cōseruatio oīum corporū uiuētium: ergo ex motore eius erit cōseruatio oīum spirituum uiuificātiū: quia sicut se hēt mobile ad mobilē, sic se hēt motor ad motorē: sed solus Deus est ille, qui est cōseruator, & uiuificator spirituū: ergo solus ipse mouet primum cœlum.

SED CONTRA. Immēsitas potentiæ, & sapientiæ, & bonitatis hoc requirit, ut Deus communicet uirtuti creatæ actura, quē illa est nata susc̃ipere, sed actus, q̃ est mouere secundū locū quod cūque corpus, natus est conuenire uirtuti creatæ: ergo uidetur, q̃ Deus nullum corpus moueat absq; uirtute alicuius creaturæ. ITEM. Virtus motoris dēt proportionari mobili: sed uirtus cœli finita est: uirtus autē Dei infinita est: ergo adhoc, q̃ saluetur in mundo proportio debita, uidetur, quòd inter Deum mouentem, & cœlum motum sit ponere aliquā uirtutē creatā, & finitā. ITEM. Philosophus dicit, q̃ si tanta uirtus mouet in tanto tempore, & maior in minori, & maxima in minimo, & infinita in nunc: ergo si Deus infinitæ uirtutis est, & ipse immediatè mouet cœlū: uidetur, q̃ in instanti reuoluat ipsum ab oriente in occidens, quod manifestè falsum est. SI TV dicas, q̃ Deus in mouendo non exercet totius uirtutis suæ effectum, quia cū sit mouens uoluntarium potest mouere & cito, & tarde: Tūc redit prima obiectio: quia cum actus iste .s. mouere succ̃essiuè sit uirtutis finitę, erit natus conuenire creaturæ.

Vide Ex 2. Metaphy. 37. & 17. Lib. 3. priss.

Ex 8. phy. 78 & ulti. & 12. Metaphy. 41 & 48.

Universidad de Deusto
Biblioteca

turæ. ITEM. Ea, quę sunt immediate a diuina potẽtia procedũt in esse secũdum cursum mirabilẽ. ut patet in creatione, & iustificatione. & miraculorum operatione: ergo si cœlum immediate mouetur a Deo, motus eius est mirabilis, non naturalis, ꝙ si est, naturalis nõ est ergo a Deo immediate.

RESOLVTIO.

Cum Deus infinite uirtutis sit, primum mobile immediatè non mouet; (& si tutissimè operetur unicuique rei) sed mediatè, per alterum uirtutem, scilicet mediam. creatam, & finitam.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ in oi operatione Deus operatur intime, & immediatè, cum Dei uoluntas (sicut dicit Aug. & habitum est in Primo Lib.) sit prima, & summa causa omniũ specierũ, & motionũ. In aliquibus autem sic operatur, ut ipse sit tota causa: in aliquibus sic operat, & mouet, ut uirtutem agẽdi, & mouendi cõmunicet creaturæ: Prima quidem dicuntur mirabilia, secunda uero naturalia, uel uoluntaria quantum ad egressum. Quando ergo quæritur, Vtrum motus primi mobilis immediatè sit a Deo, non est quæstio, utrum uirtus diuina intime operetur, & immediate ad illam mutationem exercendam: quia nihil mouetur sic, nisi ipse moueat, & cooperetur uirtuti motiuæ: sed est quæstio, utrum motus primi mobilis sit a Deo tanquam a tota causa, an simul cum uirtute diuina moueante moueat aliqua uirtus creata. Et ad istã quæstionem satis de plano responderi potest, quia cũ motus ille sit natus conuenire uirtuti finitę propter sui successionem, et diuina bonitas ad sui manifestationem communicet creaturæ, quod ipsa nata est suscipere, ꝙ Deus primũ mobile mouet mediãte aliqua uirtute creata, sicut & alia mobilia: Et cõcedẽdę sũt rõnes adhoc inductæ, quamuis aliqua non necessario cogant.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur de Philosophis dici posse satis probabiliter, ꝙ Philosophus non intellexit, ꝙ primi orbis motor per modum efficientis esset Deus; ipse enim ponit uirtutẽ motoris a Deo proportionari mobili, ꝙ si minimum, uel modicum corpus apponeretur corpori, lassaret uirtus motoris in mouendo: sicut dicit in Libro de cęlo, & mundo: sed ponit, quòd Deus moueat primum causatum metaphoricè: sicut finis, & desideratum: aut si ponit quòd moueat per modum efficientis, non ponit, ꝙ ipse solus moueat; sed cooperante uirtute mobili ꝓportionata. Vnde uerbum suum põt intelligi esse dictum per quandã appropriationem, & primariã influentiæ suæ infusionem. AD ILLVD, quod obiicitur de Boetio, ꝙ Deus cũcta mouet. Dicendum, ꝙ ex illa auctoritate non concluditur, ꝙ solus Deus cuncta mouet: sed ꝙ non mouentur absque diuina uirtutis influentia. Nulla enim uirtus alicuius motoris potest, uel modicum operari sine beneficio, & auxilio eius, quæ pentus est immobilis, sicut in 1. Lib. ostensum fuit, & in sequentibus ostendetur: cum quęritur, Vtrũ omnis

omnis actio sit a Deo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ motor primi mobilis est primus, & immobilis. Dicendum, ꝙ nõ oportet motorem primi mobilis esse omnimodè primũ, uel omnimodè immobilẽ: sed sufficit, quòd sit primus respectũ aliorum motorum: siue uirtutũ mouẽtium, & quòd sit immobilis secundũ cum modum per quem monet. Non enim oportet esse statum in motore primi mobilis simpliciter; sed in genere creaturarũ. Omnes autem creaturæ defectiuæ sunt, & reducũtur ad ipsum Deum, qui est principiũ, & finis omnium: citra quem nec est perfecta quies, nec perfectus status. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ sicut influentia mobilis conseruat mobilia, ita influentia motoris motores alios. Dicendum, ꝙ illud non oportet; quia non est consimilis proportio, pro eo, ꝙ ordo est in corporibus mũdi secundum tantam prædominantiam, & excellentiam, ꝙ unum potest simpliciter influere in alterum: spiritus uerò rationales, qui sunt uiuificatores, & motores corporum, sic habent gradũ, & ordinem, ut tamen secundum suum supremum a Deo immediatè perficiantur, & formẽtur: & hoc est propter rationem imaginis, per quam immediatè sunt ipsius Dei capaces.

QVAESTIO II.

An motus cœli sit a propria forma, uel ab intelligentia?

VTRVM motus cœlorum sit a propria forma, uel ab intelligentia. Et quòd sit a propria forma, uidetur: quia (sicut uult Philosophus.) Natura est principium motus, & quietis in eo, in quo est: ergo omnis motus naturalis est a forma intrinseca; sed motus cœli est naturalis; sicut probat Philosophus: ergo est a propria forma. ITEM. Leue sua leuitate, & uirtute potest sursũ ascendere, nullo impellente, & similiter graue descendere absque aliqua intelligentia mouente: si ergo forma cœli perfectior est, quàm elementaris: & figura eius aptissima ad motum circularem: uidetur, quòd moueri possit a propria forma absque omni intelligentia. ITEM. Plus est mouere ipsum, excundo locum proprium, quàm non exeũdo: sed uirtus lucis est se diffundere per corpora alterius naturæ, & etiam diffundendo redire; ergo uidetur, quòd corpus cœli multo fortius per naturam lucis possit sẽ in suo orbe mouere absque influentia alicuius spiritualis substantiæ. ITEM. Motus animalium est a forma propriã, et intrinseca; et hoc spectat ad complementum motus; ergo cum motus cœli sit multo completior: erit a forma propria, et intrinseca; ergo uel cœlum non mouetur ab intelligentia uel intelligentia est ipsius cęli perfectio, et forma: sed intelligentia aliqua non est perfectio cœli (sicut dicit Damascenus Secundo Libro cap. 5. cęli sunt inanimati; et insensibilis) ergo etc. ITEM. Nullus motus necessarius pendet a uoluntate creaturæ, tanquam a principali motore: sed motus cœli est uniformis; et necessarius secundũ Sanctos: et Philosophos: ergo non a uo-

Arist. 2. physic. tex. cõ. 3.

Arist. 8 physic.

volũtate alicuius angeli, uel intelligentiæ. ITEM. Virtus illius angeli, uel intelligentiæ est finita: sed uirtus finita in mouendo recipit fatigationem, & laborem: maxime cum mouet illud, quod non est per se mobile: aut ergo cœlum mouetur propria forma, aut si mouetur uirtute intelligentię, necesse est illam laborare, & laxari.

CONTRA. Omne, quod mouetur ab alio mouetur: sed cœlum secundum se totum mouetur: ergo uidetur, quòd præter materiam, & formã eius sit ponere aliquid, a quo moueatur: hoc autem nõ est nisi angelus, uel intelligẽtia: ergo &c. ITEM. Omnis motor est in actu respectu mobilis, & totum cœlũ est mobile: sed nihil idem est simul in actu, & potentia: ergo cœlũ non potest moueri a se, siue propria uirtute. ITEM. Omnis motor sufficiens distat a mobili: cũ ergo nulla forma extensa distet a materia, nulla forma extensa potest esse motor sufficiens: sed forma cœli est forma corporalis, & extensa: & motus eius cum sit præcipuus inter alios, motus eius est a motore sufficiẽte, ergo non potest esse a uirtute propriæ formæ. ITEM. Omne, quod naturaliter mouetur ad locum aliquem, si mouetur ab illo loco, mouetur præter naturam: ergo si cœlum mouetur naturaliter ab oriente in occidens, ab occidente in oriens, nõ mouetur, seu regiratur per naturam: ergo uidetur, ꝙ cœlum habeat motorem alium, quam formam propriam. ITEM. Oẽ, quod mouetur propria forma, mouetur propter propriam indigentiam: natura enim formę non mouet, nisi propter appetitum rei, quæ naturaliter indiget: sed cœlum (sicut dicũt Sancti & Philosophi) nõ mouetur ꝓpter indigẽtiam propriam: ergo nõ mouetur a propria forma, & natura. ITEM. Oẽ, quod mouetur a propria forma naturaliter mouente, nũquam quiescit, nisi uiolenter, ipso existente in eadem dispositione: sed cœlum, quantum ad naturam suæ formæ semper erit in eadem dispositione: aut ergo non mouetur a propria forma, & natura: aut nunquam quiescit, uel si ꝙ scit, uiolenter quiescit: si ergo cœlum aliqñ quietabitur, & nõ uiolenter: ergo motus eius non est a uirtute formæ intrinsecæ.

7. phy. tex. cõ. 2. et 10

RESOLVTIO.

Non a propria forma perfectiua; cum animatum non sit: sed a deo mediante intelligentia

RESP. Dicendum, quòd in hac quæstione duæ sunt positiones probabiles concordes rationi, & scripturæ: ꝓter illam tertiã uiam, quam quidam Philosophi posuisse uidentur, scilicet ꝙ cœli haberent animas, & ꝙ cœlum esset magnum animal, & ꝙ moueretur a propria forma perfectiua, sicut mouet animal: & hanc animam motricem posuerunt regi, & dirigi a Deo mediante intelligentia: sed hæc positio falsa est, & erronea. Sicut enim dicit Damascẽ, sunt inanimati, & insensibiles, & ꝙ dicuntur, deum aliquando benedicere, hoc est dictum ꝙ prosopopeiam: & ista est cõmunis sententia sanctorũ: & ideo Augustin. retractat illud uerbum, qđ dixerat in Lib. de Immortalitate animę, ꝙ mundus animatur, & si aliq̃ sancti uideant hoc dicere, sicut Hier. in ꝓ Eccl. hoc totum intelligendum est dictum metaphorice. Non solum autẽ hæc positio est contra catholicos doctores, sed etiam contra Philotophos, uel physicos tractatores, qui ponunt, ꝙ substantia intellectualis non unitur corpori nisi mediante uegetabili, & sensibili: & ita si cœlum perfũ ceretur a substantia spirituali, haberet sentire, & uegetari, & ita naturaliter posset corrũpi: & propter hoc ista positione oino reiecta, intelligẽdum est, ꝙ duplex est hic modus latis catholicus. QVIDAM. n. dicũt, ꝙ cœlum mouetur a propria forma hoc modo, cœlũ habet quãtitatem, & figuram, & per hãc est ad motum habile, habet nihilominus lucis perfectionem, & formam, quæ inter cæteras formas corporales est maximè actiua, & quasi uiam mediam tenens inter formas spirituales, & corporales: & per uirtutem huius formæ mouentur corpora cęlestia orbiculariter multo sufficientius, quàm elementa mouantur motu recto: nec oportet ad motum cœli adhiberi ministerium angeli, uel animę: sicut nec ad motum cuiuslibet elementaris naturæ. Nec obstat illud, ꝙ mouẽs debet esse aliud a mobili: quia sicut animal secũdũ aliqd sui est mouẽs: secũdũ aliquid sui est mobile, & tamẽ totum est mouẽs, & mobile: sic & in cœlo intelligẽdum est, ꝙ est mobile per naturam quantitatis, & figuræ: & mouens per naturam lucis actiuæ. Nec obstat illud, quòd recedit ab eodẽ loco, ad quẽ mouetur: cœlum enim proprie non habet moueri ad locum, sed potius circa locum: nec pars, quę est in oriente mouetur ad occidens, quia illum situm intendat determinate, sed quia intendit moueri orbiculariter, qui est motus competens suæ naturæ. Vnde sicut dicitur in radio, ꝙ procedit, & retrocedit per uirtutem suam, cum sit repercussio ad aliquod corpus splendidum: sic est in proposito: & per hoc respondet ad omnes obiectiones. Difficile tamen est secundum hanc positionem sustinere, quòd cœlũ mouetur a propria forma, & naturali, & illa permanente quiescat præter uiolentiam. Difficile est etiam intelligere, quòd non moueatur propter propriam indigentiam, si appetitus ille est forma intrinseca: & ideo isti compelluntur ad hoc redire, ut dicant, quòd ad motũ cœli non sufficit uirtus propriæ formæ, sed simul cum ea requiritur influxus diuinę potentiæ, secundum quem cœlum habet moueri, & quiescere. Sed tunc remanet quæstio, quid sit ille influxus, utrum dicat quid creatũ, uel increatũ, & siue hoc dicat, siue illud, non est facile explicare, quare deus illũ motũ exerceat sine ministerio spiritualis creaturæ, cum illis sit natus cõuenire. Nec tamen de facili põt hoc improbari, si ꝙs hoc dicat: quòd defectum istius creaturæ corporalis uelit deus per semetipsum supplere, ut ostendat se esse

Ex his uidetur fuisse Auer. ut habetur in Lib. de substantia orbis cap. 2. 3. & 4. item. de sph. 5. dub. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse Deum cœli, & terræ: & ita dicatur cœlũ moueri uirtute ꝓpria: ꝙ si aliqd desit sibi ad mouendi sufficientiam, ꝙ supplea tur ab ipsa uirtute diuina: & sic sustinendo hanc positionem, re sponsio ad obiecta satis est plana. ALIA uero positio ẽ, quòd Deus mouet mediante intelligentia creata, siue mediante angelo, & hoc cõpetebat ordini, quem Deus constituit vniuerso, de quo dicit Aug. sup Gen. ad literam, ꝙ deus sic mundum ordinauit, ut spiritum præficeret omni corpori: & ideo sicut congruum est angelos deputari ad ministerium hominum, sic etiam congruum est ipsos deputari ad motum, & regimẽ cœlorum: cum in hoc etiam ministrent homini uiatori, & diuinæ subseruiãt maiestati: & hoc uidet Aug sentire in iii. de Lib. arb. loques de angelica natura, de qua dicit, quòd non sua maiestate cõtinet omnia, sed inhęrendo illi maiestati; & eius imperiis deuotissime obtemperando, a quo, & per quẽ, & in quo facta, sunt omnia: & hæc positio Magistrorum est tam in theologia, quam in philosophia: quia concors pietati fidei; & rationi plurimum esse uidetur. Si igitur hanc positionem sustinere uelimus; de facili potest ad obiecta in contrarium responderi.

D. Tho. quol. 7. q. 2. q. de malo. q. 16 arti. 1. ad 14.

AD ILLVD; quod primo obiicitur; quod motus ille naturalis est. Dicendum; ꝙ motus ille ꝓ comparationem ad primũ mobile naturalis esse dicitur; quia natura eius; & figura illi motui concordat: nec oportet; ꝙ omne; quod est naturale; sit a principio intrinseco; sicut tota causa sed sufficit; quòd uirtus intrinseca cooperetur uirtuti actiuę. AD ILLVD, quod obiicitur de graui & leui. Dicendum; quod ad motum grauis non sufficit solummodo grauitas; siue qualitas propria: imo concurrit uirtus loci attrahentis; & virtus loci expellentis; & uirtus corporis quinti præter illa duo mouẽtias quę ponit Philosophus i. graue; & leue; & remouens prohibẽs: & quia hæc ad motum cæli nõ possunt concurrere; oportet; ꝙ concurrat virtus spiritualis substantiæ. AD ILLVD; ꝙ obiicitur de diffusione loci. Dicendum: quòd ille non est motus localis proprie; sed magis motus alterationis: vnde sicut ignis potest calorem suũ diffundere deorsum: tamen uirtute propria nõ se mouet de loco; in quo est: sic etiam in cœlesti corpore intelligendũ est esse. AD ILLVD quod obiicitur; quod ad completionẽ motus faciũ quod aliquid moueatur a principio intrinseco. Dicẽdum ꝙ hoc accidit: non.n. hoc est propter unionem motoris ad mobile; sed propter sufficientiam motoris; qui qdem est substantia spiritualis distans a materia: vndẽ distantia motoris est a mobili; & completio motoris illa est, quæ facit ad motoris ꝙ fectionem: hoc autem multomagis reperitur in motu cœli; ꝙ mouet ab angelo siue ab intelligentia separata scđm substantiam vnitam scđm virtutẽ, quã si moueretur a propria forma. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ necessarium non pendet a uoluntario. Dicendum, quòd uerum est de uoluntate uertibili: quamuis autem voluntas angeli sit ꝓ naturam vertibilis, tamen ꝓ gloriam ẽ imo inuertibilis efficitur, & talem substantiam intelligendum est esse motricem cęli, quę vt dicit Aug. summæ maiestati incontinenti inhæreat perfecte. Et ꝙ talis substantia sit motrix cœli, ostendit ipsius motus nobilitas, & uniformitas, & necessitas: ostendit nihilominus quies futura, cum perfecta erit superna ciuitas, ad quam cõsequandam finaliter ordinatur angelica ministratio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ cum sit virtutis finitæ lassatur. Dicendum, ꝙ lassationem nõ facit finitas, sed improportio motoris ad mobile, vel contrarietas, vel inepti tudo ex parte mobilis, quorum nullum est in proposito: & sic patent quæsita.

DISTINCTIO XIIII.
PARS SECVNDA.

De opere tertiæ diei, quando aquæ congregatæ sunt in vnum locum.

Sequitur, Dixit Deus, Congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida. Tertiæ diei opus est congregatio aquarum in vnum locũ. Congregatæ sũt enim eæ aquæ cęlo inferiores in vnam matricẽ: vt lux quę præterito biduo aquas clara luce lustrauerat, in puro aere clarior fulgeat, & appareat terra, quæ cooperta latebat, et quæ aquis limosa erat fieret arida, & germinibus apta. Eodem enim die protulit terra herbam virentem, lignumq; fa cieus fructum. Si autẽ quæratur, vbi congregatæ sunt aquæ quæ totum texerant spatium vsque ad cœlum: Potuit fieri vt terra subsidens concauas partes præberet, vbi fluctuantes aquas reciperet. Potest etiam credi primarias aquas rariores fuisse, sic vt nebula tegeret terras, sed congregatione esse spissatas, & ideo facile in vnum posse redigi locum. Cum que multa constet esse maria & flumina, in vnum tamen locum dicit aquas congregatas propter continuationem, vel congregationem omnium aquarum, quæ in terris sunt: quia cuncta flumina, & maria magno mari iunguntur. Ideoque cum dixerit aquas congregatas in vnum locum, deinde dicit pluraliter, congregationes aquarum, propter multifidos sinus earum, quibus omnibus ex magno mari principium est.

Ambr. in hexam. li. 3. ca. 2. de hac re prolixè et Beda super hunc locũ Gen.

Aug. li. de gen. ad li. 1. ca. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De opere quartæ diei, quando facta sunt luminaria.

Sequitur dixit Deus, Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem. In præcedenti triduo dispositæ est vniuersitatis huius mundi machina, & partibus suis distributa. Formata.n. luce prima die, quæ vniuersa illustraret, duo sequentes dies attributi sunt supremæ, & infimæ parti mundi, firmamento, scilicet aeri, terræ, & aquæ. Nã secunda die firmamentum desuper expansum est. Tertia vero aquarum molibus intra receptacula sua collectis, terra est reuelata atque aer serenatus. Quatuor ergo mundi elementa illis diebus suis locis distincta sunt, & ordinata. Tribus autem sequentibus diebus ornata sunt illa quatuor elementa. Quarta enim die ornatum est firmamentum sole, & luna & stellis. Quinta aer in volatilibus, & aquæ in piscibus ornamenta acceperunt. Sexta, accepit terra iumenta, & reptilia, & bestias: post quæ omnia factus est homo de terra: non tamen ad terram, nec propter terram, sed ad cœlum, & propter cœlum.

Eccl. 7.

Ante alia de ornatu cœli agitur, sicut prius factum est.

Quia ergo cœlum cæteris elementis speciem præstat, priusque alijs factum est, ideo ante alia ornatur, in quarto die quo fiunt sydera: quæ ideo facta sunt, vt per ea illustretur inferior pars, ne esset habitantibus tenebrosa. Infirmitatique hominum prouisum est, vt circumeunte sole potirentur homines diei noctisque vicissitudine propter dormitã di vigilandique necessitatem: & ideo etiam ne nox indecora remaneret, sed luna ac syderibus consolarentur homines, quibus in nocte operandi necessitas encumberet: & quia quædam animalia sunt, quæ lucem ferre non possunt. Quod autem subditur, Et sint in signa, & tempora, & dies, & annos: quomodo accipiendum sit, quæri solet. Ita enim dictum videtur, quasi quarto die cœpissent tempora, cum prius triduum sine tempore non fuerit. Ideoque tempora, quæ fiunt per sydera, non spatia morarum, sed vicissitudinẽ aereæ qualitatis debemus accipere: quia talia moribus syderum fiunt, sicut dies & anni, quos vsitate nouimus. Sunt enim in signa serenitatis, & tempestatis, & in tẽpora, quia per

Aug. li. de gen. ad lit. 2. c. 13. & 14 Aug. li. de gen. 2. contra Manic. c. 14. in princ. li.

per ea distinguimus quatuor tempora anni, scilicet ver, æstatem, autumnum, hyemem. Vel sunt in signa, & tempora, id est, in distinctionem horarum: quia priusquam fierent, ordo temporum nullis notabatur indicijs, vel meridiana hora, vel qualibet hora. Hæc quarta die facta sunt.

Supra egit Magister de productione insensibilium continentium, in hac parte agit de productione insensibilium contentorum: & quia hæc sunt in duplici differentia: quædam.n. intra cœlos continentur, vt materialia respectu generandarum rerum, sicut sunt elementa: quædam uerò ut actiua, sicut sunt cœlestia luminaria: ideo pars ista habet duas. In prima agit de distinctione cœlorum. In secunda de productione luminarium, ibi. *Sequitur, dixit Deus fiat luminaria, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat ueritatem. In secunda soluit dubitationem, ibi. *Si autem quæratur, vbi congregatæ sint aquæ, &c.*) Similiter secunda pars principalis habet duas. In prima comparat productionem luminarium operibus aliorum dierum. In secunda uerò determinat, propter quid sint facta, ibi. *Quæ ideo facta sunt, vt per ea illustretur, &c.*) Et sic duo continentur in parte ista, uidelicet distinctio elemẽtorum, & hæc satis plana est, quantũm ad præsentem materiam pertinet. Secũdum autem est formatio luminarium, circa quod plura concurrunt dubitabilia, ut textus Sacræ scripturæ plane intelligatur.

Dub. 1. *Congregentur aquæ in locum unum, &c.*) Contra. Videtur primò, inconuenienter dicere, Cõgregentur in locum, quia motus ad locum est entis completi: sed aquæ nondum erant productæ, ergo male dixit, in locum unum congregentur. Itẽ. Nihil potest apparere, nisi color: & nullum elementum simpliciter est coloratum: ergo terra non potest apparere: malè ergo dicit, appareat arida. Item. Cum sint duo alia elementa, uidelicet ignis, & aer, uidetur, q̃ insufficiens sit scriptura, quæ nihil de eorum distinctione explicat. IVXTA hoc quæritur, quare elementum aquæ nominet pluraliter, & elementum terræ singulariter. SI TV dicas, q̃ hoc est propter aquarũ dispersionem, tunc uidetur, q̃ male dicat, congregentur aquæ in locum vnum. Item. Quæritur, quare elementum terræ primò uocat aridam, & postea uocat terram, cum ante sit dictum, In principio creauit Deus cœlum, & terrã, &c. Itẽ. Cũ elementum aquę sit insipidum per naturã, & maria sint salsa, non vr. q̃ congregationes aquarũ debeãt appellari maria. Resp. Dicendum, q̃ scriptura distinctionẽ elemẽtorũ in his verbis ualde explicat eleganter, si quis attendat: quia.n. motus ad situm nõ est, nisi rei cõpletæ, & habentis formam, nec aliud fuit aquas congregari in vnũ, quàm ipsi elemento aquę dando ipẽ unam, & inclinationẽ ad locum speciei, simul debitum secundũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

existentiam formæ, & inclinationis ad situm dare locum congruũ: & quia locus aquæ est immediatè esse circa terram, dum aqua congregatur, ab elementis superioribus. scilicet aere, & igne separatur: ergo in congregatione aquarum tangitur p consequẽs distinctio aliorum duorum elementorum. Rursus, quia aquæ sunt natæ circundare terram, & si ex omni parte circuiret terram, ad inhabitandum nobis, & animalibus apta non esset: ideo sic distinxit, ut in superiori superficie arida appareret. Rursus, Si terra esset ab aqua omnino separata, ad germinandum non esset apta.

Et ideo Deus sic arefecit terræ superficiem, ut tamen ipsius radicem aqua impleret, & per decursum fluuiorum etiam irrigaret. Et propter hoc tria dicit scriptura. Primò, propter elementorum distinctionem, congregentur aquæ in locum unum. Secundò verò propter superficiei terræ denudationẽ, & appareat arida. Tertio, propter irrigationem, quam ab aquis suscipit, Vt germinare possit, dicit, uocauit aridam terram, congregationesque aquarum appellauit maria.

Ex his patent obiecta. Qđ enim primo, obiicitur de uerbo congregandi non ualetnõ fecit Deus aquas congregari, sicut prius existentes, sed sicut dãs eis formam, & naturam, per quam sint aptæ natæ in unum locum cõcurrere. Similiter patet illud, quod obiicitur, de apparitione terræ, quia terra, quæ apparet non est elementum mixtum. Si militer patet illud, quod obiicitur de distinctione aliquot elementorum, quia in his duobus, quæ sunt maximè sensibilia, & tractabilia, clauditur illorum distinctio, quæ sunt sensibus nostris occulta. Similiter patet quia re aquã uocat pluraliter, & terram singulariter: propter, scilicet earum dispositionem, humidum enim proprio termino est malè terminabile, sed quia siccũ de sui natura terminabile est: ideo terram uocat singulariter, & prius nocat eam aridã, & postea terrã, quia primum nomen dicit proprietatẽ elementi, videlicet siccitatem: secundum uerò nomen dicit eius finem siue vtilitatem, quam habet per cõmixtionem aquæ, ut possit coli, & fructificare: ideo dicitur terra quasi trita. Similiter patet de illo, quod obiicitur de aquis: appellantur enim maria, non quia amaritudo sit prima qualitas aquæ, sed quia cõsequitur aquã in sua congregatione p p grossitiẽ partium, quæ remanent subtilioribus eleuatis furtim, uel penetrantibus in terræ profundo, ex qua subtilitatione dulcescunt.

Eadem enim die protulit terra herbam uirentem, &c.) Videtur, quod factum est inordinatè, si enim firmamentum prius factũ est quam terra, prius debuit ordinari, quàm terra. Item. Cum mineralia corpora sint ex terra ita bene sicut ligna, uidetur, p insufficiẽter determinet scriptura ea, quæ virtute diuina producũtur ex terra. Item. Quæritur, vtrum tunc terra germinauerit tribulos, & spinas: si enim tunc non produxit, uidetur, qđ post peccatum fuit terra fœcundior, & nouam recepisse potentiã ad producenda talia: si verò tunc produxit, videtur scriptura insufficiens, quia non exprimit: Videtur etiam sibi contrariari, dum in 3. Gene. dicit illa in pœnam hois germinari, maledicta terra, &c. Respon. Dicendum, qđ scriptura ordinatè exprimit: Deus ordinatissimè fecit, dum eodem die, quo terra producta est, ex ea herbas, & ligna prodire fecit, tum propter erroris remotionem, ut dicit Basilius: ne crederetur, quod sol esset causa principalis terræ nascentium, sicut dicit Philosophus quod terra est mater plantarum, & sol pater, tum quia plantæ, & herbæ sunt quasi consubstantiales terræ, dum ei sunt radicitus affixæ trahendo ex ipsa fomentum, & originem: non sic autem est in animatibus aliorum ordinum, & per hoc patet primum obiectum. Ad illud uerò, quod obiicitur de corporalibus mineralibus. Dicẽdũ, p quia, prout recedunt a natura terræ, latent sub terra, nõ enumerauit scriptura specialiter exprimere. Ad illud, p obiicitur de spinis, & tribulis. Dicendum, p tunc productæ sunt pro eo, p perfecta fœcunditas data est terræ, & nulla herba est tam vilis, quæ nõ sit alicuius vtilitatis, & virtutis: & ideo cum aliis virentibus herbis, & lignis fructiferis intelligendum est ista produci, & scriptura sub illorum generalitate comprehendit. Et quod obiicitur, p p peccatum sunt in pœnam peccati. Dicendum, quod spinam, & tribulum generati, vbi seminatur frumentum, hoc est in pœnam peccati, & ex maledictione terræ, quæ cum colitur, vt det fructum, vnde homo sustentetur: potius producit, vnde homo crucietur. Quod autẽ in locis multis generetur spina, & tribulus, hoc non est pœna, sed natura

Fiant luminaria in firmamento cæli, &c.) Quæritur, quæ sint ista luminaria. Si tu dicas quod sol, & luna, quia scriptura explicat, fecit Deus duo luminaria magna, &c. videtur esse instantia. Primo, quia ista non sunt in firmamento. Secũdò verò, quia luna non est luminare magnũ, cum iudicio sapientum multæ stellæ sint maiores. Tertiò uerò, quia luna non videtur esse luminare: sed potius corpus opacum, dum sui interpositione solem facit eclipsari. Si tu dicas, quod luna dicitur luminare, nõ quia ex se luceat, sed quia lumen recipit a sole. Obiicitur, contra hoc, quia cum luna sit de natura quintæ essentiæ, sicut, & sol, videtur quod ita debeat lucere sicut sol. Item. Si lumen recipit, aut sicut corpus transparens, aut sicut terminatum, aut sicut speculum: quod partim habet naturam terminati, & partim transparentis. Si recipe sicut transparens, tunc videtur, quod non obiiciat se visui per se, & quod etiam non possit occultare solem. Si sicut terminatum: tunc duplex oritur inconueniens. Primum, quod cum corpus terminatum non sit, nisi rarum, non potest luna esse corpus terminatum. Secundum verò, quod tũc

Dub. 3.

Dub. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non illuminabitur nisi in superficie: ergo uidetur, ꝙ parũ de lumine suscipiat, & parum refundat: ergo non debet dici luminare magnũ. Si uerò recipit, sicut speculum, tunc similiter duplex est inconueniens. Primò, qđ in luna debemus uidere imaginẽ, siue speciem solis, sicut uidetur in speculo. Aliud, ꝙ tunc nõ debet luna illuminare oẽm partẽ, sicut nec speculũ imaginẽ offert secũdum oẽm partem. Propter hoc igitur est qõ, quare luna dicatur eẽ luminare magnum, & quare magis lucet de nocte quã de die, & quare magis lucet dũ a sole elongatur, quã cum ei appropinquat: contrarium. n. debet esse, si ab ipso recipit lumen. Resp. Dicendum, ꝙ circa luminaria cœli quidam singularẽ tenent opinionẽ, dicentes quod corpora cęlestia sũt ex quatuor elementis, prædominante in eis natura ignis, siue cęlestis corporis, qđ dicunt esse naturæ igneę: prædominante (inquã) non solũ secundum qualitatem, sed etiã secũdum quantitatem: & secũm quod in eis magis prædominatur illa natura, secundum hoc habent loca magis, & magis suprema. Et quoniã in luna, quæ nobis proximior est, minime dominatur natura ignea inter cętera luminaria, & plus reperitur in ipsa de natura luminis susceptiua, hinc est ꝙ luna parum ꝑ se lucet, & ex plentia solis multum susscipit lumen, adeo ut meritò dici luminare, & magnũ luminare propter magnum effectum luminis, quem habet in terris. In suæ autem positionis fulcimẽtum adducunt hoc: qđ luna uidetur esse corpus terminatum, & coloratum: & ideo inter nos, & solem posita radios solis nobis occultat, & soli opposita dũ ex ea parte, qua nobis opponitur, lumen suscipit, & inferiora illuminat. Sed hæc positio est cõtra communem uiam Philosoph. & contra communẽ uiam sanctorum. Contra Philosoph. nãque est, quia Philoso. dicũt, quod mixta ex quatuor elementis sunt corruptibilia: & ad hoc quod sit cõueniens mixtio, oportet, ꝙ plus sit ibi de natura grauium secundum quantitatẽ, & ita luminaria cœli secundum hanc positionem, & essent corruptibilia, & essent grauia. Qđ si tu respondeas: quod illa sublimata sunt a natura corruptibilitatis, & grauitatis, sicut corpora hominum gloriosa: hoc non solui t, quia non quęritur hic, quid faciat Deus per gratiam, & gloriam: sed qualia sint illa luminaria condita per naturam. Cõtra cõmunem uiam sanctorum est, quia si corpora illa sunt mixta, nobilissimè mixtione mixta sunt: & si hoc, ergo sunt nata perfici ab anima, & sic sunt animalia, & hoc est contra Damas. qui dicit cœlos esse inanimatos, & insensibiles. Hoc etiam est cõtra Hier. adeo vt dicere astra esse animata, dicat hęreticum: unde hoc enumerat inter hæreses Origenis. Aug. autem retractat, quia dixerat in Libro de immortalitate animæ, non tamen omnino tanquam falsum condemnat. Ait enim sic in Lib. retractationum. Animal esse mundum (sicut Plato sentit, aliique plurimi,) non ratione certa indagare

Ca. 15.

Lib. 1. Cap. 9.

gare potui, nec diuinarum scripturarum auctoritate persuaderi posse cognoui. Vnde tale aliquid a me dictũ quo accipi possit, qđ animal sit mundus, temere dictum reprehẽdo, non quia hoc esse falsum cõfirmo, sed qa nec uerum esse comprehendo. Quod si tu dicas illa esse cõplexionata, nõ tamẽ animata: quomodo uerum esse poterit, cum nobis complexio sit ad susciendum animam proxima dispositio? Propter hæc, & his similia hic modus non uidetur approbandus. Secundo modo potest dici secundum Philosophum, ꝙ luminaria producta sunt ex aggregatione lucis, uel suorum orbium. Sicut enim si calor dispersus in vnum colligeretur, fieret intensior, & fortior: sic dum natura lucis in orbibus reperta virtute sui opificis in vnum colligitur, luminare constituitur, & secundum hoc luminare maius, & minus est, secundum quod maior est in eo lucis aggregatio. Et quoniam luna inter corpora cœlestia magis est nobis propinqua, & eius orbis: hinc est, qđ tam ipsa, q̃ eius orbis minus participat de perfectione lucis: quia tamen multum est naturæ lucis conformis, obiecta soli multum illuminatur: & quia habet densitatẽ in partibus, ideo radiis solis peruia non est, & propterea radios quos suscipit, refundit ex ea parte, ex qua soli se obuicit: & cum sit nobis propinqua, multũ nos illuminat: & propterea sacrã scripturã uocat solem, & lunam duo luminaria magna: & hæc positio satis est probabilis, nõ tamẽ uidetur oĩno sufficies. Si. n. luna est ex aggregatione, & densatione partium sui orbis luminosa, licet non perueniat ad luminositatem solis, uidetur, quod de se deberet lucere: non tantum ex luminis solaris susceptione, qđ ad oculum patet esse falsum. Et ideo est adhuc tertius modus dicendi secundum sanctos. s. Dam. & Basilium, qđ luminare non tantũ dicit lumen: sed lucis uehiculum, & lucis uasculũ: propter qđ Eccl. 46. de sole dicitur, Vas admirabile, opus excelsi. Vnde sicut lucerna, quę dicitur uehiculum lucis, hẽt in se duplicem naturam. s. lucis, q̃ uehitur, & corporis, qđ vehit: sic voluerunt dicere de luminaribus cœli. Ait. n. Basil. sic. Hoc solare corpus effectũ est vehiculum illi primogenito lumini: sicut enim aliud est ignis, aliud lucerna: sic illi luci uehicula luminaria parata sunt. Item Dam. Luminaribus illis primum clarum lumẽ cõditor imposuit, nõ ut impotẽs dare eis aliud lumẽ: sed ut non uacans illud remaneret. Luminare est non ipsum lumen: sed luminis receptiuum. Secũdũ igitur Basiliũ, & Dam. luminaria sunt constituta ex illa prima luce, quæ faciebat diẽ, & noctem: & sui orbis natura quadam aggregatione diuina manu ad modum uasis, & receptaculi lucis coadunata. Hũc igitur modum sustinendo propter sanctorũ reuerẽtiã; & qa securius est uerbis corũ inniti in hac materia, in qua plus proceditur ex cõiectura, quã ex rõne certa. Dicendũ, ꝙ luminaria inquantũ cõstituuntur ex orbibus suis ꝑ aggregationem, plus habent

Universidad de Deusto Biblioteca

idoneitatem ad suscipiendum, quã ad diffundendum: ꝙ uerò lucent, hoc habent ex lucis primo creatæ ꝓfectione. Et ideo illud luminare, cui Deus multum dedit de illa luce, maximè lucet, sicut sol iste: cui minus dedit, minus: & illud cui minimè, minimè lucet ex se, sed si lucet, hoc est ex susceptione solaris influẽtiæ. Et ideo voluerunt alii dicere non tantum lunã, sed oẽs stellas a sole lumen recipere. Quidquid aũt sit de aliis stellis, tamẽ de luna satis plane apparet, ꝙ ꝓ se non lucet. Et ratio huius est: qa ad sui cõpletionẽ modicũ suscepit de illa luce primo creata: qa uerò est aggregatum ex natura, q̃ multum est apta ad suscipiẽdũ lumẽ, cum sit corpus magnũ, & densum, & nobis propinquum: hinc est, ꝙ multum de lumine suscipit, & multum refundit, quãdo ex ea parte illuminatur, qua se nobis opponit. Hoc aũt est, qñ est in ꝓfecta distantia a sole, ita quod sol est in uno hemisphærio, & luna in alio: & hæc est ratio quare scriptura appellat luminare magnũ, & quare sol ꝓpositus est diei, & luna præposita est nocti. Et per hoc patet respõsio ad obiecta. Quod enim dicitur luna esse luminare magnum, hoc non dicitur, quod luceat ex se, uel ꝙ sit maius, quã stellæ: sed quia magis nos illuminat: Quare aũt magis illuminat de nocte, quã de die, ratio iã dicta est. Ad illud uero, quod quæritur, quale recipiat lumen, utrũ sicut trãsparens, uel terminatũ, uel speculum. Dicendum, quod luna nec naturam perfecte opacæ, nec perfectè transparentis, nec perfecte habet naturam speculi: participat tamen aliquid de quolibet horum. Naturam trã sparentis quodam modo participat, cum ex natura quinti corporis cõstet. Naturam uerò opaci, in eo, quod partes illae ita dẽsantur, ut nec radiis, nec uisualibus solaribus præbeant trãsitum. Naturam uero speculi habet in hoc, quod sic recipit, ut etiã reddat, non tamen omnino reddit sicut speculum: quia non est corpus terssum, & politum: sicut patet aspicienti ipsum corpus lunare cũ est illuminatum, speculum aũt reddit imaginem, quia est corpus politum, quod non est radiis permium. Hæc aũt magis coniecturando dicta sunt, q̃ assẽrendo, ut aliquis intellectus sanus haberi possit de eo, ꝙ dicit scriptura. Fecit Deus duo luminaria magna, &c. Quod uerò obiicitur, ꝙ non sunt posita in firmamento, &c. Dicendum, ꝙ firmamentum in scripturis aliquando accipitur large, aliquando stricte: aliquando enim uocatur octaua sphæra, in qua positę sunt stellæ: & sic proprie accipitur ibi. Et posuit stellas in firmamento cœli. Aliquando accipitur large pro natura quinti corporis, quæ diuisit aquas ab aqs, & sic accipitur ibi. Fiat firmamentum in medio aquarum, & post hoc, fiant luminaria in firmamento cœli.

Et sint in signa, &c.] Contra. Si sunt in signa, non uidentur peccare, qui per illa prænosticant futura: & si in tempora, tũc uidetur, quod ante solem, & lunam tempora non fuerunt: uel si in tempora, quæritur quare plu-

raliter dicta sunt tempora, cum non sit nisi unum tempus. Item. Quæritur de sufficientia istorũ quatuor, quæ enumerat, in signa, & tempora, & dies, & annos: quia similiter sunt in mẽses, & septimanas. Si tu dicas, ꝙ clauduntur in his duobus. s. dies & annos: hoc non soluit, cum similiter dies, & anni claudi possunt in hoc, ꝙ dicit, signa, & tẽpora. Resp. Dicendum, ꝙ illud uerbum dupliciter hẽt exponi, secũdum quod duplex est usus signi. Signum enim & est ad signandum, & est ad distinguendum. Si primo modo accipitur signũ: tunc est sensus, ꝙ illa luminaria facta sunt in signa. i. in significationem futurorum, & uariationem temporum, & dierum, & annorum, ut uariatio tẽporum attẽdatur in mutatione quantũ ad calorem aeris, & frigus uariatio dierum quantum ad lumen, & tenebras, uariatio annorum quantum ad renouationem horum duorum, & sic dicuntur corpora cœlestia esse in signa, non quorumlibet futurorum, sed eorũ, quorum ipsa sunt quodam modo causa: sicut imbrium, & ventorum, & sic exponit Damas. uel etiam eorũ. i. per ea, quæ præsignant diuinã prouidentiã sicut eorum, quæ aduenient in iudicio, secundũ illud Luc. 21. Erunt signa in sole, & luna, & stellis. Aliorum uero, q̃ sunt a lib. arb. non sunt signa instit utione diuina: sed potius ad illa signanda traxit humana fictio, & fallacia diabolica. Si aũt secundo modo accipitur, uidelicet ab actu distinguendi: tũc est sensus, sint in signa quasi distinctiones temporum, & dierum, & annorum. Hæc aũt expositio diuinæ scripturæ, uidetur esse magis consona, quod patet per antecedentem literam, ubi dicit. Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem a nocte. Duplex enim est motus luminarium. Vnus qui est ad motũ ultimæ sphæræ super polos principales ad orientem in oriens per occidens, quo toto renoluuntur semel quolibet naturali die: & secundum hunc modum diuidunt diem, & noctem: sicut dicitur in Ps. 135. Fecit solem in potestatem diei lunã, & stellas in potestatem noctis. Alius est motus proprius, quem habent naturaliter in circulo obliquo. s. in zodiaco, in quo duodecim signa describuntur, & secundũ motũ planetarũ in illis signis, & maximè solis, fit signario, & distinctio tẽporũ, & dierũ, & annorũ. Distinctio tẽporũ fit: quia quatuor sunt tempora anni, uer, & æstas; autũnus, & hiems: quæ distinguũtur ꝓ motum solis in zodiaco: prout ad nos accedit, & a nobis elongatur. Distinctio uero dierum fit similiter ꝓ eandẽ motum: qa modo dies crescunt, modo decrescunt. Aliquando dies sunt maiores noctibus, aliquãdo minores secũdum quod per illum motum dupliciter accipitur solsticium. s. æstiuale, & & hiemale, & duplex æquinoctium. s. uernale, & autũnale. Sunt et motus in distinctione annorũ secundũ seruationẽ illius motus solis in obliquo circulo. Similiter suo modo luna est in significationẽ tẽporũ, & annorũ; & dierum: apud iudeos maximè quan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quantum ad ſolennitates, ſicut apud chriſtianos eſt ſol: ſicut dicitur Eccl.43. A luna ſignū diei feſti. Si aūt quæratur, quare eccleſia magis accepit feſta ſua ſecundum ſolem, q̄ ſecundum lunā, exceptis duobus? prolixa eſt huius quæſtionis determinatio, & plane inueniri poteſt in Lib. Aug. ad Ianuarium. Hoc quantū ad præſens ſufficiat, quod q̄a ſynagoga in tenebris noctis ambulat, & minuenda erat: ideo a luminari, q̄ nocti præeſt, & q̄ minuitur in conſummatione, accipiebant ſuarum ſolennitatum diſtinctionem. Quia uero eccleſia iam ambulat in lumine, ſicut de ipſa dicitur Apoc.12. Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius: ideo menſes computant, & dies ſolennes magis ſecundum motum ſolis, quam lunæ, excepto ſolo Paſchate, & p̄ cōſequēs Penthecoſte. Paſcha is enim ſolennitas non ſolum celebratur in commemorationem reſurrectionis præteritæ: ſed etiam in p̄figurationē reſurrectionis futuræ: & in hoc eccleſia quodammodo eſt conformis ſynagogæ: unde feſtiuitatē illam obſeruat a luna, non iudaizando, ſed potius illā futuram ſolennitatem, quam expectat ſecundo, quod ſibi competit, præſignando. Hęc aūt dicta ſunt p̄p illud, q̄d dicit ſcriptura, Et ſint in ſigna, &c. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Q̄d.n.dī eſſe in ſigna, hoc eſt uel in ſignificatione imbriū, & uentorum, uel in diſtinctionē temporum: & ideo dicit Tempora pluraliter propter uariationē tēporum in quatuor tpibus anni ſecundum quatuor elemētorum qualitates. Et ſubiungit, Dies, & annos: ut ſicut per tempora notabatur uariatio: ſic etiā per dies, & annos poſſit notari motus illius terminatio: ita, q̄ Dies dicit terminationē motus quo mouetur ſol motu firmamēti, & Annus terminationem motus, quo mouetur in obliquo circulo. Et in hoc patet, q̄d non dēt poni meſis, & ſeptimana: quia non tangitur ibi noua uariatio, nec noua terminatio. Et p̄ hoc patent oīa, quæ ſunt quæſita.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An luminaria cœli in eodem continuo locentur?

AD intelligentiam huius partis omiſſa diſtinctione elementorū, circa productionem luminarium duo quæruntur. Primò de ipſis luminaribus per comparationē ad corpus, in quo locantur. Secundò de ipſis in cōparatione ad ea, in quę operantur. Circa primum tria q̄rūtur. Primò quæritur, utrum luminaria poſita ſint in eodem cōtinuo, an in diuerſis. Secundò, utrum moueantur motu corporis continentis, an motibus propriis. Tertiò, utrum motus competat alicui cœlo: ſiue ſtellis.

VTRVM omnia luminaria cęli locentur in uno corpore continuo. Et quod ſic, uidetur p̄ Tex. Sacræ ſcripturæ, qui dicit omnia luminaria in firmamento poſita eſſe Gen.1. Fiant (inquit) luminaria in firmamento cęli, &c. ITEM. Hoc uidetur ratione. Quęcunq; corpora diſtinguuntur abinuicem, diſtinguuntur, aut forma, aut ſuperficie: ſed corpus cęli a luna uſq; ad cęlum ſtellatum eſt uniſorme, & iterū nō eſt corpus habēs terminatam ſuperficiē: ergo impoſſibile eſt ipſum habere pluralitatē, ſiue diſtinctionē: igitur oīa luminaria ſita ſunt in eodē corpore. ITEM. Si aliqua corpora ſunt diſtincta abinuicem, ad motū unius non ſequitur motus alterius: ſed ultima ſphera mouet totum, quod infra ipſam eſt, ab oriēte in occidens: ergo neceſſe eſt totā naturā cęleſtē eſſe unū corpus continuum. ITEM. Sicut aues ſunt productæ ad ornatū aeris: ita luminaria ad ornatū cęli: ſed unū eſt corpus aeris, q̄d ornatur omnibus auibus: ergo pari ratione unū corpus cęli, q̄ ornatur oībus luminaribus.

AD oppoſitum arguitur ſic. Numerus uenit in corporibus eiuſdem naturę ex diuiſione cōtinui: ſed orbes planetarum dicuntur eſſe ſeptem tam a naturalibus, quam a mathematicis: ergo ſunt diſcontinui: igitur luminaria cęli non ſunt in eodē corpore continuo. ITEM. Impoſſibile eſt duo corpora, q̄ mouentur diuerſis omnino & diſparatis motibus, ſecundum ſuū totū eſſe continua: ſed orbes planetarū (ſicut dicunt Aſtronomi) mouētur contra ultimam ſphęram: ergo impoſſibile eſt adinuicem continuari. ITEM. Dam. in numeratione cęlorum diſtinguit cęlum ſeptem planetarum a cęlo ſtellarum: ſed non eſſet, ſi corpus illud, in quo ſunt planetę, & ſtellę, eſſet cōtinuū: ergo &c. ITEM. Si omnia luminaria eſſēt firmamento poſita, ita q̄ in uno corpore continuo: tunc omnes ſtellę eſſent fixę, & nullę erraticę: ſi ergo alię dicuntur fixæ, alię erraticę: uidetur, q̄ poſitę ſint in alio corpore. VLTRA hoc quęritur, quare Deus plures fecit ſtellas, quā fecerat planetas? ſiue quare plures ſunt ſtellę fixę, quam erraticę.

RESOLVTIO.

Luminaria cœli in pluribus orbibus poſita ſunt: in uno tamen corpore: quod firmamentum dicitur in ſacris Bibliis.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandū: q̄ ſecundum cōem opinionem loquentium circa hanc materiam, ſiue naturalium, ſiue mathematicorum, luminaria locantur in diuerſis orbibus: hęc autem diſtinctio, ſiue diuerſitas orbiū ſecundū meliùs intelligēres nō uenit ex diſtinctione formarum: ſicut diſtinguuntur aer, et aqua: nec uenit ex diſcōtinuatione ſuperficiei: ſicut diſtinguitur lapis a lapide: ſed uenit ex diuerſitate motuum: diuerſitas aūt motuū non tollit cōtinuitatē in eo, q̄d eſt ſubtile, et ad motū habile: ſicut manifeſtē apparet in aqua: quando ſcīm diuerſas ſui partes ad diuerſas mouetur poſitiones: et ſimiliter in aere: ex hoc tamen non diſcōtinuatur. Secundum hanc igitur poſitionem; dicendū eſt, luminaria cęli poſita eſſe in pluribus orbibus: in corpore tñ uno continuo: quod ſcriptura uocat noīe firmamenti: et ideo dicit omnia luminaria poſita eſſe in firmamento cęli: unde rationes adhanc partem inducte, ſunt concedendę.

AD ILLVD, quod obiicitur; quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd numerus est ex diuisione cõtinui. Dicendũ, q̃ uerũ est de illo numero, in quo numerãtur corpora ciusdẽ naturæ in genere entium: sed nõ est uerum de numero, quo numerantur corpora in genere mobiliũ. Ad hũc igitur numerum faciendum sufficit sola motuũ distinctio: & sic est in proposito. AD ILLVD, quẽ obicitur: q̃ orbes planetarũ mouẽtur cõtrariis motibus sphęræ ultimæ, ergo discontinuantur. Dicẽdũ, q̃ nõ sequitur: hoc enim non hẽt ueritatem, nisi in corpore solido: in corpore enim subtili, & raro sicut est aqua, & aer, manifestã hẽt instantiam. In his.n. distinctio põt uenire a uirtute motoris salua continuitate mobilis, propter hoc qđ est maximè obediens motoris, nec habet superficiẽ sic terminatã, sicut habẽt corpora solida: & illud patet plane, cum duo uenti oppositi perflant in aere, ita qđ unus desuper, & alter subter.

AD ILLVD, quod obicitur de Dam. q̃ cęlum planetarũ distinguitur a firmamẽto. Dicẽdum, q̃ distinctio cœlorum plus attenditur secundum diuersitatẽ proprietatum, & motuum, quã attẽditur secundum discõtinuationem corporum, licet utroque modo possit attẽdi. Vnde & Rabanus in distinctione cœlorum cœlum sydereum, & cœlum planetarum sub eodem cœlo comprehendit. AD ILLVD, qđ obicitur, qđ si planetæ sunt in firmamento, q̃ nullæ sunt stellæ erraticæ. Dicendum, q̃ non sequitur, quia in eode corpore possunt contenta diuersimode collocari, ita quod unum alligatur inseparabiliter, reliquum uerò minimè. Et stellæ dicuntur fixę immediatè positæ i octaua sphęra, cuius motu mouentur: planetæ uero sunt in orbibus inferioribus, que mouentur motu alio: ideo aspectui nostro erraticæ videntur, dum cõtra uiam superioris orbis incedunt. AD ILLVD, quod quæritur: quare in ultima sphęra luminaria multa posuit Deus. Adhuc assignat Philosophus tres rationes. Et prima ratio est: q̃ sphæra octaua maximè est causa uitæ inferiorũ prę cęteris sphęris: & hoc nõ põt esse nisi per diuersum sumẽ in diuersis stellis. Secunda ratio est: quia natura temperauit, ut daret inferioribus sphæris, quę plures habent motus, stellam unã: & superiori, q̃ haber pauciores, daret stellas multas. Tertia ratio est: quia motus influit a superioribus orbibus in inferiores: quia ergo in influentre dẽt esse prædominantia; ut orbis ille cæteris pcelleret inferioribus, quos mouet, abundauit in corporum luminariũ multiformitate. Inter has aũt rõnes media ratio uidetur esse probabilior, in qua ostẽditur diuina sapientia, quę multiformitatem ad unitatem reducit: & ideo illi sphæræ, q plus accedit ad uniformitatẽ motus, dedit multitudinem corporum: illis uero, quæ habent motuum multiformitatem, dedit luminarium unitatem.

QVAESTIO II.

An luminaria in suis orbibus propriis motibus moueantur?

VTRVM luminaria mouentur in orbibus suis motibus propriis. Et quod sic, uidetur. Aues

Aues enim quæ sunt ad ornatũ aeris motu proprio mouẽtur in illo, & pisces in aquis: ergo & pariratione luminaria in cœlis.

ITEM. Motus orbium non ponitur nisi propter motus luminarium: quia circunscripto corpore de se æqualiter habent influere siue moueantur, siue stẽt: sed natura nõ facit per plura, quod potest facere per pauciora: nec facit cum maiori difficultate, q̃ potest facere cũ minori: si ergo idem facit motus syderis, quod facit motus totius orbis: uidetur naturæ consonum ponere quòd illæ stellæ moueantur propriis motibus. ITEM. Si luminaria mouerent motu suorũ orbium, cũ mouentur motibus disparatis, & quasi in oppositum cęlo stellato: tunc ut q̃ fiat ibi obuiatio, & retardatio, cum illud in quo mouẽt, sit unum corpus continuũ. ITEM. Manifestè uidemus ad oculum in planetis esse elevationes, & depressiones, & pgressiones, & retrogressiones: sed nõ possent esse, nisi propriis motibus moueri habeant: ergo &c.

SED CONTRA. Si motibus propriis mouẽt planetæ: ergo uel duo corpora erunt in eodẽ, uel necesse est esse uacuam uiã per quam trãsit planeta: uel necesse est corpus cœli rarefieri, & condensari, & ita corrũpi: sed quodlibet horũ est manifeste impossibile. ITEM. Natura non deficit in necessariis, maxime circa ea quæ sunt in ipsa nobiliora: ergo si in his quæ mouẽt motu proprio prouidit instrumenta, utpote pedes, & alas, uel pẽnas, ut q̃ in cœlestibus corporibus debuit dare ista: sed ista nõ habẽt si cut, patet ad sensum: ergo uel natura in eis deficit, uel nõ mouẽtur motibus propriis. ITEM. Stellæ in octaua sphæra nõ mouentẽ nisi motu illius sphæræ: ergo si ita collocatur unusquisq; planeta in suo orbe, sicut stellæ i octaua sphæra: uidetur quòd nullũ illuminare p̃prio motu habeat moueri. ITEM. Si luminaria aliqua mouentur motu proprio ad faciendum progressionem, uel retrogradationem, impossibile est motum cœli esse uniformem: si ergo motus est uniformis, & perpetuus, ut quòd nihil sit planetas moueri motibus propriis, & aliquando retrocedere, aliquando progredi.

RESOLVTIO.

Minimè, sed admiratum suorum orbium: sicut in eis fixa sunt.

RESPON. Quòd de hac questione controuersia fuit inter naturales, & mathematicos. Mathematici autem maxime considerantes apparentiam, ut illa possent saluare simul cum motus perpetuitate, & uniformitate, poluerunt eccentricos, & epiciclos, & planetas moueri in motibus propriis in epicicloi: & secũdum hæc saluata motus uniformitate, aliqñ cõtingit planetam deprimi, aliqñ elevari secũm motum ipsius planetæ in epicyclo, & epicycli in eccentrico, & eccentrici circa centrũ propriũ, quod est extra centrũ mundi. Ad obiectionem aũt naturalium de corporis illius continuitate respondent diuersimode. Dicentes, q̃ non est inconueniens si corpus illud scinditur motu planetæ: quia est naturæ igneæ. Alii dicunt, q̃ corpus illud non scindi

tur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, & planetæ pertranseũt: corpus enim luminis simul potest esse cũ alio corpore. Positio uero naturalium est sicut Aristotelis, & Commentatoris, quod planetæ non mouentur nisi motu suorum orbium, sicut clauus fixus in rota mouetur motu rotæ, non proprio: & hoc ponunt propter illius corporis incorruptibilitatem, ꝓpter quam non potest scindi, nec transitum ꝓbere alii corpori. Ponunt etiam centrum esse idem orbium superiorum, & inferiorum, scilicet centrum mundi propter rotunditatem perfectam orbium ipsorum, qui circulariter mouentur, ita, quod unus non subintrat alterum, Ponunt etiam cum hoc maiorem, & minorem uelocitatẽ in orbibus: & ex hoc habere modo retrogradationes, modo progressiones: quia cum unum corpus multum præcedit alterum sua uelocitate, alterum uꝰ retrocedere. Et hæc oĩa uidẽtur ualde consona rationi. Et iõ licet positio mathematicorum secundũ iudiciũ sensuũ videaꝫ esse uerior, quia secundum illã viam procedendo, & iudicando non falluntur circa motus corporum superiorum secundũ rem: tamen non oportet esse uerius, quia falsum est frequenter uia inueniendi uerum: sed rationabilius uidetur procedere, & ponere naturalis Philosophus: ideo si illam positionem tuſtinere uelimus, potest responderi ad ea, quæ obiiciuntur in oppositum.

2. celi cõ. 10. & 12. Meta. ph. cõ. 37.

Ad Illvd enim, quod obiicitur, quòd aues in aere, & pisces in aquis motibus propriis mouentur. Dicendum, quòd nõ est simile: qa tã aer, quàm aqua sunt corpora, quæ possunt rarefieri, siue condensari. Præterea. Ista elementa non sunt sic nata moueri, ut corpora, quę ad eorũ ornatum spectant, quæ ipsorum motu sufficienter possint transmutari localiter, secundũ quòd exigit decor uniuersi. Præterea. Ipsis animalibus competit motus progressiuus propter sui indigentiam, & qui est ad assequẽdum aliquod delectabile: & hoc in luminaribus cœli nec competere potest, nec debet. Ad Illvd, quod obiicitur, quòd motus orbium est propter motus luminarium: Dicendum, quòd uerum est: tamen ex hoc non sequitur, quòd sola luminaria debeant moueri: non enim sic saluatur Integritas corporis quinti, si stellæ mouẽntur motibus ꝓpriis, sicut si moueãtur orbibus suis: quia ibi per talem motum corporum cœlestium nõ fit aliqua mutatio de loco ad locum secundum totalitatem mobilis, sed circa locum, nec alicuius corporis diuisio: & hoc totum perfectio, & incorruptibilitas cœli exigebat. Ad Illvd, quod obiicitur: quod si moueretur motu orbium, videtur quòd sit retardatio, & obuiatio. Dicendum, ꝙ non est obuiatio nisi quãdo directe secundum lineã eandẽ corpora mouentia sibi obuiant. Hic autem non est sic: quia orbes inferiores sunt sub superioribus: ideo motus eorum eis nõ repugnat, nec etiã retardat ꝓpter maximam mobilis ad motorem obedientiam. Ad Illvd autem quod obiicitur de illis retrogradationibus, & progressionibus. Dicendum, quòd (sicut tactum est) & si uideantur fieri ad sensum, hoc non est nisi per maiorem, & minorem uelocitatem ipsorum orbium: quam si quis bene sciret explicare, hac via unica posset saluare illud, ad ꝙ saluandum mathematici ponut circulorum, & centrorum multitudinem: sed hoc ad aliam scientiam spectat.

Qvæstio III.

An detur cælum aliquod mobile, quod stellis careat?

Vtrvm cõueniat alicui orbi moueri absq; stellis. Et quòd non uidetur: quia cœlum empyreum ponitur a sanctis immobile propter sui uniformitatem: sed cœlum, quod uniuersaliter caret stellis, est uniforme: ergo nullum cœlum, quod caret stellis, est mobile Item. Vbicunque est motus, ibi est continuitas, & uariatio: sed continuitas, quæ est in motu est a continuitate magnitudinis: ergo paritatione uariatio motus est a uarietate mobilis: sed corpus cœleste quod caret stellis non habet in suis motibus varietatem: ergo nec mutabilitatem. Item. Oĩs motus est propter aliquam indigentiam supplendam uel in ipso mobili, vel in aliquo inferiori: sed cœlum, quod caret stellis non potest moueri propter sui indigentiam, cum nulla in motu illo eius indigentia compleatur: nec propter supplendam indigentiam in inferioribus: quia ita bene influit quiescẽdo, sicut mouendo, & uniformiter: ergo uidetur, quòd nulla mõ absque stellis cœlesti corpori moueri cõpetat. Item. Motus cœli est perfectissimus omnium motuũ, & ideo est omnium motuũ regula: ergo si per regulationem motuũ mensurant omnia, quæ sunt in genere illo, anima mensurat omnes motus per motum primi mobilis: ergo motus primi mobilis maximè notus est ipsi animæ. Sed nullius corporis motus est notus ipsi animæ, nisi ꝙ habeat in se aliquod luminare, ꝙ non deprehendit motus orbis nisi per motũ luminaris: ergo videt, ꝙ non sit possibile, aliquem orbem moueri, ꝙ caret omni luminari, præcipuè cum motus eius lateat sensum nostrũ, & sacra scriptura uniformis orbis reticeat motũ: & sic uidet ponere, ꝙ aliquem orbem moueri supra firmamẽtũ, ꝙ est oculis nostris conspicuum, sit temerarium.

Contra. Omnis multitudo reducitur ad unitatem: ergo motus corporis multiformis reducitur ad motũ corporis uniformis: sed uniforme corpus non est, nisi quod caret omni luminari: ergo uidetur, ꝙ ultra istos orbes, in quibus sunt luminaria, sit aliquod mobile cœlũ. Item. Motus ille, qui est mensura omnium motuum, est ille, qui est ab oriẽte in oriens per occidẽs, qui est motus diei naturalis esse ctiuus, & completur uigintiquatuor horis: sed dies naturalis omni tempore est uniformis, ergo & isle motus: ergò &c. Item. Si est recta ordinatio medii ad extrema, necesse est medium participare quodammodo naturam utriusque extremi: sed cœlum crystallinum est medium

inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter empyreum, & firmamentum: cum ergo empyreū sit vniforme, & immobile, & firmamentum sit multiforme & immobile; videtur, ꝙ crystallinū sit aut multiforme & immobile, aut vniforme, & mobile: sed multiforme, & immobile esse non potest, cum uarietas mobilis disponat ad motum: ergo necesse est, quòd sit uniforme, & immobile. ITEM. Quãdocunque aliqua plura concurrunt ad constitutionem alicuius, necesse est per uirtutem alicuius illa coniungi: ergo quandocunque plura mobilia concurrunt ad effectū unū conformem per suam influctiã, necesse est, ꝙ coniungant per alicuius mobilis vniformitatem. Si ergo uirtus planetarū, & stellarum concurrit ad productionem effectuū in his inferioribus secũdm quãdam conformitatem, necesse est ultra illa esse aliqd mobile, per quod coniungãtur: quod quidem habeat in toto, & in partibus vniformitatẽ: & ita alicui orbi absque stellis competit moueri. EST igitur quæstio. Quis sit ille orbis, & per quam naturam competit ei moueri. Si enim quia cœlum est, & est continens: ergo empyreum erit mobile. Si quia cœlum, quod est nõ tantum continens, sed etiam cõtentum: obiicitur tunc de cœlo igneo, & æthereo, quæ quidem continent, & continentur, & tamen non mouentur orbiculariter. IVXTA HOC quæritur de sufficientia, & numero cœlorũ: & cum natura cœlestis distinguatur ab elementari, quomodo aliquę differentiæ cœlorum sumũtur penes elementa. Si tu dicas, propter naturam perspicui ĩ eis repertam: tunc cum perspicuitas sit in aqua, elementum aquæ deberet dici cœlum.

RESOLVTIO.

Ex sententia theologorum: datur: diciturque cœlũ aqueum: tametsi maiorem partem philosophorũ id lateat.

RESP. Dicendum, quòd est ponere aliquod cœlum moueri, ꝙ caret luminarium, & stellarum varietate: & hoc ẽ cœlũ aqueũ, siue crystallinum: ad cuius cognitionem, & si pauci Philosophi peruenerunt, quia corpus illud latet sensum, ratiocinando tamen peruenerunt aliqui: & illi qui peruenerunt, posuerunt ipsum moueri: sicut quidam astronomi nixi sunt hoc probare. Cõmuniter tamen ad cognitionẽ existentiæ huius cœli peruenerunt omnes tractatores catholici auctoritate sacræ scripturę, diuinitus illustrati, quæ ipsius existentiam expresse declarat motum tamen eius uel quietem nõ explicat. Sed doctores theologię rationibus suffulti communiter ponunt illud cœlum moueri: & inter alias rationes potissima est illa ratio, quæ sumitur ex perfectione uniuersi: ex qua etiam distinctio cœlorum, & numerus rationabiliter potest inuestigari. Et hoc patet sic. Cœlũ enim de sua communi acceptione dicit aliquam naturam perspicuã, & contentiuam, de sua uero propria acceptione nominat naturã perspicuam contentiuam, supra contrarietatem elevatam. Secũdum primam acceptionem cœlorum, distinguuntur a Rabano septẽ cœli. Natura enim perspicua,

spicua, & contentiua, aut est luminis datiua, aut receptiua. Si est datiua: aut est uniformis nõ mota, & sic est empyreum: aut est multiformis, & mota, & sic est sydereum: aut est uniformis, & mota, & sic est chrystallinum. Quarta differentia esse nõ potest, scilicet quod sit multiformis, nõ mota: propter hoc, ꝙ motus est passio consequens naturaliter ad multiformitatem corporis. Si autem natura perspicua est luminis receptiua: aut separabiliter, aut inseparabiliter. Si inseparabiliter, aut secundum circulum superioris superficiei, & sic est igneum, aut secundum circulum inferioris superficiei, in quo cõmunicat aeri: & tunc est olympium, quod quidem dicitur olympium propter olympi montis approximationem. Si autem est receptiuũ separabiliter, sicut est aer, qui illuminatur ex prẽsentia luminosi corporis, & obtenebratur ex eius absentia: hoc est dupliciter, aut secundum superiorem partem, & sic est ætherium: aut secundum inferiorẽ, & sic est aereum: & in hac distinctione cõprehenduntur omnia corpora mundi præter terram, & aquã. Terra enim non potest comprehendi nomine cœli, quia caret tã perspicuitate, quàm ambiendi capacitate. A qua etiam similiter caret, quia quamuis habeat perspicuitatem, non tamen ambit undique: Et sic ex ista sufficientia cœlorũ, in qua ostenditur sapientia conditoris, & perfectio uniuersitatis: manifestè apparet, quod oportet ponere aliquem orbem sine luminariũ multiformitate moueri: & illud, propriè dicendum est primum mobile. Prima autem distinctio, & sufficientia sumpta est secundum enumerationem Rabani, qui cœlos numerat secundum communem acceptionem cœli: prout nominat naturam perspicuam, & contentiuã: sic enim comprehendit naturã cœlestem propriè dictã, & elementarem, licet non omnem. Si autem propriè dicatur natura cœlestis, scilicet natura perspicua undique contentiua, & nulli contraria: sic distinguitur a quibusdam Philosophis ꝑ octo orbes, qui dixerũt octauã sphæram ultimã. Alii autem amplius illuminati in hac materia ultra octauam sphærã posuerunt nonam. Tertii perfecti illuminati uenerunt ad perfectiorem orbium distinctionẽ, ut ponerent decimam sphæram, in qua est quies, & uita sempiterna, uidelicet cœlum empyreum: de quo & si Augustinus, aut nunquàm loquatur, Beda tamen, & Rabanus ipsum esse expresse testantur. HORVM autẽ numerum, & sufficientiã possum sumere sic. Distinctio.n. cęlorum, aut est per diuersitate propriarum formarũ, aut per distinctionẽ motuũ, & luminarium contentorum. Si per diuersitatẽ formarum: sic distinguimus tres cęlos. Aut n. uiget in eo natura perfectè luminositatis: & sic est habile ad statum gloriæ, & ideo quietum, et sic est empyreum. Aut uiget in eo natura perfectè perspicuitatis, & effectiuè frigiditatis: & sic est cœlum chrystallinum, siue aqueum: quod quidem facit ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

conseruationem rerum corporalium, & ideo habile est ad motum. Aut uiget in eo natura perspicuitatis, simul & luminositatis, & effectiuæ caliditatis: sic ē cœlum sydereum, quod quidē facit ad transmutationē rerū inferiorum: ideo est multiforme, & mobile. Si verò fiat distinctio cœlorum penes distinctionē luminarium, sic est distinctio orbium. Aut enim orbis continet multiudinem syderum, aut unitatem. Si multitudinem: sic est cœlum stellatum. Si vnitatem: sic cum septem sint planetæ, secundum q̄ regitur uniuersitas temporum, quæ septenario dierum clauditur: septem sunt orbes: & sic tertiū cœlum sua multiformitate continet octo sphæras siue orbes, & duo sunt præcedentes, & ita sunt decem, ut sic perfectioni partium uniuersi respondeat etiam perfectio numeri, scilicet denarii. Ex prædictis igitur patet, q̄ qualitercunque sumatur sufficientia cœlorum, siue sub propria appellatione cœli, siue communiter: ponere est cœlum chrystallinum moueri, quod quidem caret stellis. Et iō ad quæstionem propositam. Respondendum: q̄ absque stellis potest aliquis orbis moueri, secūdum aquēam quod est primum mobile, & q̄t uniformiter mouetur ab oriente in oriens, & p occidens: & illius uirtute trahitur firmamentum, & omnes orbes inferiores: vt uno die naturali, scilicet spatio uiginti quatuor horarū ab oriente in oriēs reuoluatur, quamuis nostro sensui non appareat: & aliqui Philosophi hoc senserunt, q̄ firmamentū sit primum mobile. Aliqui tamen Philosophi deprehēderunt, q̄ ipsum firmamentum mouetur motu proprio: ita q̄ in centū annis procedit uno gradu. Siue autem hoc sit uerum, siue falsum, hoc tenēdum est (q̄t coīter Doctores theologiæ ponunt) q̄ est cœlum aliq̄d mobile ultra firmamentum, carens stellis. Et concedendæ sunt rationes hoc ostendentes.

Ad illvd uero, quod obiicitur in contrarium, q̄ est uniforme. Dicendū, q̄ & si habeat uniformitatem per carentiā diuersitatis partium, habet tamen diuersitatem secundum rationē dextri, & sinistri per comparationem ad influētiam motoris: & hæc diuersitas sufficit ad faciendum motum. Et per hoc patet responsio ad secundum, q̄ non est talis uariatio in illo motu primi mobilis, quæ exigat diuersitatem luminis in partibus, quin potius cōcordat uniformitati. Nam & si motus dicatur uariatio respectu quietis motus tamē primi mobilis respectu aliorum est uniformis. Ad illvd, quod obiicitur, q̄ æqualiter influit cum mouetur, & quiescit. Dicēdum, q̄ falsum est: si enim quiesceret, non moueret orbes inferiores suo motu: nunc autē cū mouetur, uis motiua ab ipso descendit in corpora inferiora. Ad illvd, quod obiicitur, q̄ motus eius debet eē notissimus, cum sit regula aliorum motuū. Dicendum, q̄ non oportet esse notum sensui in se, sed sufficit q̄ notificetur in effectu suo: sicut etiam non percipimus reuolutionem octauæ sphæræ ab oriente in orientem manifestè, nisi per solē, & alia luminaria: per hunc modum uniformitas quantum ad spatium horarum nobis motum cœli uniformis expressè indicat: hanc tamen percipimus per uarietatem diei, & noctis. Ad illa verò, quæ ultimò quærebantur, iam patet solutio ex prædictis.

ARTICVLVS IIII.

QVAESTIO I.

An Luminaria diuersa sint in perfectione?

Consequenter quæritur, de ipsis luminaribus in comparatione ad ea, in qua agunt. Et circa hoc quæruntur. tria. Primò, quæritur, utrum in luminaribus diuersis sit diuersitas perfectionum. Secundò quæritur, utrum habeant diuersitatem impressionum. Tertiò quæritur, utrū ex eorū impressionibus causetur diuersitas morum.

Vtrvm luminaria diuersitatem habeant perfectionū. *Vide 7. Metap. cō. 55.* Et quod sic uidetur. Sicut uult Philosophus, sol nō est nomen indiuidui: sed speciei: similiter & luna. Constat autem, quod sol, & luna sunt imposita diuersis; ergo ea sunt diuersa secundum speciem. Item. Non potest esse, nisi unus sol: sicut dicit Philosophus: quod sol est ex tota sua materia: sed si sol ab aliis luminaribus non differret, nisi solo numero, non esset ex tota materia sua: ergo differt amplius, quam numero: ergo differt specie. Item. Corpus, quod est naturaliter luminosum, & corpus, quod ex se est opacum, *Vide 12. Metap. cō. 41.* sunt alterius, & alterius naturæ secundum speciem: sed corpus solis de sua natura est luminosum: luna vero (quantum est de se) opacum corpus est: quod patet in eclipsatione solis ex interpositione lunæ; ergo sol, & luna differunt specie: pari rōne, & alii planetæ. Item. Terra ornata est diuersis lapidibus, & plantis, & animalibus secūdum speciem; ergo pari ratione uidetur, quòd cœlum sit ornatum diuersis luminaribus secūdum speciem differentibus.

Sed contra. Corporis simplicis nō habentis admixtionē alterius corporis, partes sunt homogeneæ, & ad totum, & inter se: sed cœlum (sicut probat Philosophus) ē corpus simplex non mixtum, & similiter luminaria: ergo non habent formas secundum speciem diuersas. *Auerr. in parā phrasi. 1. de cœlo et mūdo sum ma. 6.* Item. Luminaria sunt ex aggregatione lucis sui orbis, sicut uult Philosophus in Libro de cœlo, & mundo: sed aggregatio maior, & minor non facit diuersitatem secundum speciem: sed solum secūdum numerum; ergo luminaria cœli non perficiuntur diuersis formis secundum speciem. *Ex 2. cœl. cō. 15. & 41.* Item. Flamma maior, & minor non differt secundum speciem, quamuis sit in vna maior aggregatio luminis, quàm in alia: ergo si sic uidetur esse circa luminaria cœlestia, uidetur quòd nō differant forma specifica. Item. Nobilissima forma, quæ sit in sole, est ipsius lux; & nobilissima forma in unaquaque re est forma ultima; ergo lux est forma completiua ultima solis in specie sua;

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed in luce conuenit cum omnibus aliis luminaribus; igitur uidetur, quòd lumina cęli specie non sint distincta.

RESOLVTIO.

Cœli luminaria specie differre; satis apertè ex omnibus quatuor eius causarũ generibus elici pot.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̃ communis positio Philosophorum fuit, quòd inter lumina cœli est reperire diuersitatem quantum ad speciem, & formam: & istud concordat satis rõni rectæ: quãuis, non omnino recta moueat ratio quosdam ad ponẽdum diuersitatem secundum specie in luminaribus cœli. Posuerunt.n. aliqui, quòd luminaria secundũ speciem erant necessariò diuersa: propter hoc, q̃ non habent materiam transmutabilem, & unumquodque erat ex tota sua materia: Sed hæc est ratio falsa, & uana, & principium erroris, & occasio fuit in aliquibus ponendi in omnibus animam vnã, sicut melius patebit infra: Vnde quòd transmutabilitas materiæ requiratur ad uarietatem secundum numerum, hoc non est generaliter uerũ, utpotè in diuersitate secundum naturam, quæ attenditur in aliquibus secundum simultatem suæ productionis, & secundum immediatum egressum a primo opifice: sed in his solum habet ueritatem quorum unum generatur ex alio. Et ideo hac ratione prætermissa potest sumi ratio diuersitatis illorũ luminarium ex parte quadruplicis causæ. Et primum ex parte finis accipitur ratio. Sunt enim producta propter diuersas influentias in his inferioribus faciendas, & propter ornandam cœlestẽ naturam: & ideo competebat diuersas habere species, & uirtutes, ut ex diuersarũ rerum coniunctione resultaret perfectio in effectu: & ex diuersarum specierum comparatione pulchritudo consurgeret in ornatu. Sumitur etiã ratio ex parte efficientis, qui secundum suã potentiam, & sapientiam, & bonitatem diuersa producit secundum speciem, & formam, ut q̃dari non poterat uni soli per se, daret diuersis in specie. Sumitur etiã ratio ex parte materiæ. Sicut enim i mixtis materia ipsa secundum diuersitatem mixtionum aptatur ad susceptionem diuersarum formarum, sic in corporibus simplicibus secundum maiorem raritatem, & densitatem in suis partibus ad diuersarum formarum aptatur susceptionem: sicut patet in elementis, quorum materia secundum maiorem densitatem suscipit formam terræ: dum autem tarefit secundum plus, & minus disponitur susceptiõi ad formas aliorum elementorum. Per hunc modum est intelligendum in cœlo. Cum enim in cœlesti natura sit reperire rarum, & densum, sicut dicitur in Lib. de substantia orbis: sic contingit secundum maiorem raritatem, & densitatem materiam diuersarum formarum esse susceptibilem. Aliter tamen est rarum, & densum in materia elementari, & natura cœlesti. In elementis enim causantur a frigido, & calido dissoluente, & constringente partes materiæ:

Dist. 12 art. 2.

in cęlo autem causantur solum modo secundum diuersum partium situm. In denso enim sunt partes propinquiores: in raro autem magis distantes, quia in denso sunt compressæ, & magis unitæ, in raro sparsæ. Sumitur etiam ratio ex parte formæ: lux enim est, una forma communis reperta in omnibus luminaribus, & secundum cuius participationem maiorẽ, & minorem, sunt magis, & minus nobilia: & ideo cum istam formã diuersimodè participãt, diuersos habent gradus completionis: ideo etiam diuersas formas completiuas. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes luminaria cœli secundũ speciem esse diuersa, quamuis illa ratio parum ualeat, quòd sunt ex tota sua materia, sicut iam ostensum est.

AD ILLVD verò, quod obiicitur, quòd est corpus simplex. Dicendũ, quòd simplicitas corporis tollit diuersitatem: quia tum habet ex mixtione, & formis perficientibus mixtum: sed non tollit illam diuersitatẽ, quæ venit ex diuersitate formarum simplicium tantum: sicut patet, quòd quamuis elementum, sit corpus simplex, non tamen oĩa elementa sunt unius speciei.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd sunt ex aggregatione lucis. Dicendum, quòd non ibi tota ratio tangitur: sed solum tangitur dispositio ad diuersitatẽ, ideo sequens ratio non ualet de flamma maiori, & minori: plus enim differũt luminaria, quàm flamma maior, & minor, sicut colligitur ex suis uirtutibus, & operationibus consequentibus.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod forma ultima est completissima. Dicendum, quòd hoc est uerum respectu formarum, quæ disponunt ad ipsam: lux autem potius est forma, perficiens alias formas corporales, quàm ad eas dispositiones: cum secundum eius participationem maiorem, & minorem formæ corporales sint magis, & minus cõpletæ. Vel dicendum, quòd lux est nobilissima forma corporalium, eorum scilicet, quæ sunt ei extraneæ: sed non est uerum de formis luminarium cęlestiũ, in quibus uirtus eius, & natura complete saluatur.

QVAESTIO II.

An istiusmodi diuersa luminaria, diuersas super corpora inferiora impressiones efficiant?

VTRVM diuersa luminaria habeant diuersas impressiones super corporalia. Et quòd sic, uidetur primo auctoritate Augustini, in v. de Ciuitate Dei. Non usquequaque ab surdè potest dici ad corporum differentias afflatus valere sideros, sicut in solaribus accessibus, & recessibus, uidemus ipsius anni tempora uariari, & lunaribus incrementis, et decrementis augeri, et minui quædam genera rerum, sicut mirabiles æstus oceani. ITEM. Astronomi dicunt, quòd quædã stellæ calefaciunt, quædam infrigidant, quædam humectant, et quædam desiccant, et hoc ostendunt per sensus experientiam: igitur uidetur, quòd corpora cœlestia impressiones diuersas habeant super corporalia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ITEM. Ad diuersitatē formarū sequitur diuersitas uirtutum, & ad diuersitatē uirtutū sequitur diuersitas impressionū: ergo luminaria cœlestia differentia specie, & natura, diuersas efficiunt impressiones sup hæc inferiora. ITEM. Si diuersas impressiones, & uirtutes non haberent, uidetur, quòd diuersitas in eis frustra esset: sed non est frustra; ergo &c.

CONTRA. Obiicitur per scripturam. Dicitur enim Genesi. 1. quod sint in signa, & tempora, & cętera. Sed aliud est signū, & aliud causa signi: si igitur luminaria nihil possunt, nisi secundum q̄ Deus instituit, uī, quod nihil habeant in his inferioribus efficere, sed solū signare. ITEM. Damas. Nos aūt dicimus, q̄ ipsa non sunt causa alicuius corū, quę corrumpuntur: ergo uidetur, quod non habeāt his inferioribus efficere aliquā impressionem. ITEM. Quòd nō habeant diuersam impressionē uidetur, quia aut imprimūt formam, quā non habent, aut formam, quā habent. Formā, quā non habent, non possunt imprimere, quia agens debet esse in actu respectu passiui. Si imprimunt forma, quā habent: aut ergo formā, in qua cōicāt, aut formas, in quibus differunt. Si formas, in quibus differūt: ergo uidetur, quod luna generet lunā, & sol solem, & hoc est falsum. Si formam in qua conueniunt: ergo uidetur, quod omnia luminaria eandem habeant impressionē in his inferioribus. ITEM. Sol calefacit propter suum motum ex emissione radiorum, & ita mediante lumine: sed omnia luminaria cœlestia communicant in luce, & radiorum emissione, & in motu; ergo uidetur quod omnia habeant calefacere; ergo nihil est illud dicere, quod quædam calefaciunt, quædam non. ITEM. Sol habet uirtutem illuminandi, & calefaciē di hæc inferiora: si ergo sol plus communicat de uirtute sua lunę, quā alicui corpori inferiori, uidetur, quod luna habeat eandem impressionem, licet minus intensam. ITEM. Ignis inter omnia elementa maximè accedit ad naturam cęlestem: ergo omnia luminaria cœlestia plus communicant cum igne, quàm cum aliquo elementorū; ergo uiderur, quod maximè habeant effectū supra ignem, & eius qualitatem: ergo uidetur, quod oīa in sui actione, & dominio qualitatem ignis intendant, & fortificent: & ita uidetur, quod omnia desiccent, & calefaciant, & nulla infrigident.

RESOLVTIO.

Si inter se perfectionibus distant: quomodo & in effectibus non distabunt?

RESPONDEO. Quod luminaria cœlestia impressionem habent super elementa, & elementaria corpora: impressionem (in quam) non unicam tantum, sed multimodam. Ratio autem quare superiora in hæc inferiora agunt, & imprimunt, & rerum qualitates intendunt est: quia sunt corpora nobiliora, & præcellentia in uirtute, sicut præcellunt in situ: & ideo cum ordo uniuersitatis sit, ut potentiora, & superiora influant in inferiora, & minus potentiora, ordini uniuersitatis competit, ut luminaria cœlestia influant in elementa, & corpora elementaria. Status etiam ordinis hoc requirit: quod sicut in motu locali uenitur ad unū mouens immobile: ita in motu alterationis secundum qualitatem necesse est uenire ad unum alterans, non alterabile secundum easdem qualitates: & ideo cum elementa, & ex elementis commista sint secūdum primas qualitates alterantia, & alterabilia: rectè disposuit diuina sapientia corpora cœlestia, utpote luminaria, quæ inferiora alterarent sua influentia secundum qualitates primas: ita q̄ ipsa tam qualitatibus, quàm alterationibus illarum essent, carentia. Ratio uero, quare diuersa imprimunt, a quibusdam sumitur propter diuersitatem qualitatum: sicut scribitur in Lib. de substātia orbis: ibi enim secundum quorundam opinionem dicitur, quod luminaria cœli, & qualitates habeant propriās; sed non habent eas omnino uniuoce cum qualitatibus elementaribus, pro eo, quod secundum illas agere possunt in hæc inferiora: sed adinuicem pati non possunt. Sed ista ratio nō uidetur conueniens: si enim essent æquiuocè; tunc effectus eorum non concordaret qualitatibus elementaribus: & ideo melior sumitur ratio ex parte diuersitatis uirtutum. Quia enim conditor mundi corpora cœlestia incorruptibilia posuit ad regulādum, & regendum corruptibilia, quæ sunt diuersa, & multiformia, dedit eis uirtutes consequentes suas species, secundum quas diuersa luminaria aspectū haberent ad diuersa elementa, & ad diuersa corpora mineralia. Vnde quia luna ex uirtute sibi indita cū adiutorio luminis aspectum habet super humorē, ideo per suam influętiam humidum augmentat, & ad eius præsentiā excrescunt maria, & quasi exęstuant, & effluunt: ad absentiā uero in sinum suum colliguntur, & refluunt: sic etiam intelligendum est, & in aliis luminaribus. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes, quod luminaria in his inferioribus habent diuersas impressiones.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur, quòd nullam habent impressionem: quia sunt signa tantum. Dicendum, quòd scriptura non dicit, quod sint tantum in significationem: quia & sunt in significationem causæ, & sunt in efficaciam: magis tamen exprimit, q̄ sint signa, quàm quòd sint causæ, pro eo, quod nec causant sufficienter, nec causant necessario: & ideo magis attribuit eis rationem signorum. ET PER hoc patet responsio ad illud Damasc. cum dicit, quod non sunt causæ in his inferioribus: non uult enim negare quin habeant influętiam; sed hoc uult dicere, quod nec sunt principia inferiorum sufficientia, nec sunt necessaria: operantur enim, ut causæ uniuersales, quæ per particulares indigēt adiuuari, & possunt impediri. AD ILLVD, quod obiicitur tertio: aut imprimunt, q̄ habent, aut quod non habent. Dicendum, quòd primo influūt uirtutem suam, quam habent,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& per illam generant, & augmẽtant formam, & speciem, quam non habent. Et cum dicitur, qđ nihil dat formam, quam nõ habet. Dicẽdum, qꝫ habere dicitur duobus modis, uel virtualiter, vel formaliter: & adhoc, qꝫ impartiatur aliquid alicui, sufficit quod habeat virtualiter: non oportet, quod habeat formaliter: sicut mouens immobile dat motum, quamuis ipsum nõ moueatur: sic intelligendum est in proposito Præterea, cum ponũtur corpora cœlestia imprimere in hæc inferiora, & diuersas qualitates generare: hoc non est intelligendum, quod eis dent ex se: sed educunt illud, quod est in potentia in actum. Præterea, non est intelligendũ, quod dẽt per se solum: sed adiuuando virtutem naturæ inferioris: hoc autem faciunt tum per virtutem lucis, in qua communicant, tum etiam per uirtutes proprias, secundum quas agunt in hæc inferiora, non ut producant sibi similia: sed ut influendo conseruent, regant, & intendant rerũ inferiorum qualitates, & naturas. AD ILLVD, quod obiicitur, qꝫ omnium sit calefacere, Respõderi potest, quod motus, & lumen non est sufficiens causa caloris: sed motus cum uelocitate, & lumen cum radiorum multiplicatione: & quia hæc nõ concurrunt in oĩbus luminaribus: ideo non possunt omnia calefacere. Posset etiam adhoc reddi ratio alia: quia hoc non tantum facit motus, & luminositas: sed etiã adhoc facit uirtus propria, secundum quam stella, uel planeta calefaciens aspectũ hẽt ſuꝑ igneam naturam principaliter. AD ILLVD, quod obiicitur, qꝫ sol magis communicat uirtutẽ suam lunę, quàm alicui inferiori. Dicendum, qꝫ sicut dicit Philosophus 2. de anima. Actus actiuorum est in patiente præ dispositio. Et Boetius. Omne, qꝫ recipitur, est in recipiente per modũ recipientis, & non recepti. Quoniã igitur inferiora sunt recepti ua luminis pariter, & caloris: hinc est, quod sol non tantũ ea illuminat: sed & inflãmat. Quia uero luna nata est illuminari: sed non est nata calefieri: hinc est, quod a sole lumen recipit, & refundit: calorem uero non recipit, nec refundit. AD ILLVD, qđ obiicitur, qꝫ natura ignis plus conuenit cum natura cœlesti. Dicendum, qꝫ de cœlestibus luminaribus est loqui dupliciter, scilicet quantum ad naturam, in qua conueniunt, uidelicet quantũ ad naturam lucis: & quantũ ad hanc uerum est dicere, qꝫ uniuersaliter magis conformantur igni, quam alii elemento. Est ẽt loqui quantum ad uirtutes sibi specialiter datas, secundum qđ deputantur ad regimen inferiorum: & quia non tantummodo habent regere ignem: sed etiam alia corpora: hinc est, quod ex sua institutione primaria aliqua ex eis magis, quàm ignem, inspiciunt elementa alia: & quia omnis actio attenditur secundum aspectum uirtutis agentis ad patiens (sicut dicunt Medici, & Astronomi) hinc est, quod q̃dam luminaria magis cum igne in effectu communicant, quædam uerò discordant dũ principaliter aspiciunt elementa alia.

Lib. 5. de consol. prosa 4. in med.

Aspe

Aspectus autem ipsorum determinare alterius est scientię.

QVAESTIO III.

An ex diuersitate cœlestium luminarium diuersi mores in hominibus causentur.?

VTRVM ex impressionibus illorum luminarium causetur in hominibus diuersitas morũ. Et qꝫ sic, uidetur. Boet. in Libr. de consola. Fatum est rebus mobilibus inhærens dispositio, per quam diuina prouidentia suis quæque nectit ordinibus. Similiter etiam Augustin. v. de Ciuit. Dei, dicit, quod fatum est uis positionis syderum, qua existente, quando quis concipitur, uel nascitur, cognoscitur qualis futurus sit. Ex prima auctoritate habetur, quod fatum uerè est: ex secunda habetur, quòd fatum est uis stellarum: ergo si totum regimen uitæ consistit in fato: sicut dicit Boet. & fatum est uis positionis syderum: sicut dicit Aug. tunc regimen uitæ, & diuersitas morum pendet ex uirtute syderum. ITEM. Philosophus in Lib. de elementorũ proprietatibus dicit, qꝫ regna uacua facta sunt, & terræ depopulatæ sunt ad cõiunctionem duarum magnarum stellarum. s. Iouis, & Saturni: sed hoc non esset nisi bella, & lites hominum ex astris penderent: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum uidetur per Sacram scripturam. Matth. 2. Magi cognouerunt ortum regis per apparitionem stellæ. Et in Io. 2. dicit dominus. Nondum uenit hora mea. similiter Io. 8. Nemo apprehendit eum: quia nõdum uenit hora eius: si ergo Christus homo natus fuit sub constellatione, et horam temporis expectauit in sua passione: uidetur, qꝫ multo fortius omnes alii homines regi, et gubernari habeant, et disponi secundum stellarum uirtutem. ITEM. Hoc ipsum uidetur experientia. In mortibus enim Regum (ut dicunt Astronomi) apparet stella cometa, et Astronomi, et Mathematici de multis requisiti, secundum astrologiæ iudicium multa prædicunt uera: hoc autem non esset nisi mores, et affectus hominũ disponerentur secundum uirtutem stellarum: ergo, etc.

Lib. 4. prosa 4. t. 1. & 2. in princ. Cap. 8. & 9. Tom. 5

ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione certa. Ad uniuersitatis ordinem spectat, et ad perfectionem regiminis, ut nihil casu fiat respectu diuinæ prouidentię: ergo si Deus regit ignobilia per nobilia, et corruptibilia per incorruptibilia, et inferiora per superiora: uidetur, quod nihil in his inferioribus fiat, quod a stellarum uirtute, et influentia non procedat: et si hoc uerũ est, ergo diuersitas morũ causatur a uirtute constellationum.

CONTRA. Deuteronm. 4. Solem, et lunam, et omnia astra cœli creauit dominus Deus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cœlo sunt: sed quod est creatum in ministerium hominis non prædominatur ei in regimine, et virtute: aliter enim esset creatum in dominium, nõ in ministeriũ: si igitur astra cœli sunt creata in ministeriũ: ergo ex eis non pendent principaliter mores hominum. ITEM. Hoc uidetur auctoritate ipsius Ptolomęi maximi Astronomi: qui dicit, quod sapiens homo dominabitur

minabitur astris: sed hoc non esset, si mores hominum causarentur ex impressionibus stellarum ergo &c. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione oppositum. Quod rectè ordinatum est secundum, quòd huiusmodi, non tendit nisi ad rectum: sed cœlum cum suis syderibus a prima cõditione rectissime ordinatum est: ergo nũquam nisi ad bonos mores, & rectos tendit: ergo aut omnes homines habent bonos mores, aut bonitas morum nõ causatur ex positione syderum. ITEM. Hoc uidetur per rationem ducentẽ ad impossibile. Si enim diuersitas morum causatur a positionibus syderum, cum motus eorum sit naturalis, & necessarius: diuersitas morũ in hominibus esset naturaliter, & necessario: ergo nõ erit liberum arb. nec ualebit consilium, nec meritũ erit, nec laus, nec uituperium: si hoc igitur est maximum inconueniens, impossibile est, quòd diuersitas morũ causetur a positionibus syderũ.

RESOLVTIO.

Causant quidem: uerum non necessariò, sed contingenter, dispositiuè, & remotè.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ mores hominum, & euentus futurorum a syderibus causari dupliciter potest intelligi. Aut necessario, & sufficiẽter, aut dispositiuè, & contingenter. Si primo modo dicetur: sic non tantũ est falsum, immo & hæreticum, & diabolicum figmentum: quia repugnat Christianæ religioni, repugnat sensui, & repugnat etiã rationi. Christianæ religioni repugnat, dum est contra ueritatem fidei, & honestatem morũ: ueritas enim fidei in hoc errore nõ potest saluari: dum enim ponit omnia a syderibus necessariò euenire, tollit meritum, & consequenter tollit præmium, tollit etiam gratiam, & per consequens gloriam. Honestas etiã morum per hunc errorem præiudiciũ patitur, dum culpa peccantis in sydera refunditur, & licentia malefaciendi sine reprehensione conceditur. & homo ad adorandum, & colendum sydera incuruatur. Et iste est finis huius erroris pessimi: quia ad idololatriam perducit: & in hoc patet hoc esse commentum diaboli, qui maxime adhoc intendit hominẽ pertrahere, ut faciat se adorari, & coli. Sensui etiam repugnat, quia sensibili experiẽtia in eadem constellatione conceptos, & natos uidemus diuersificari in moribus, & euentibus, & naturalibus proprietatibus: & istud manifestè apparet in Iacob, & Esau: qui simul concepti, & nati, & tamen in omnibus his sunt diuersificati. Apparet etiã: quia in constellatione eadem nascitur filius regis, & filius rustici, nascitur etiam homo, & asinus, nascitur fœmina, & masculus, qui nec communicat in moribus, nec in euẽtibus, nec in naturalibus proprietatibus: & hoc ipsum probat Gregor. in Hom. Epiphaniæ sic. Fateri mathematici solẽt, quia si quis sub signo aquarii nascitur, piscatoris in hac uita ministerium sortiatur: piscatores uero Getulia (ut fertur) non habet: quis ergo dicat, quod nemo ibi sub stella aquarii nascitur, ubi piscator omnino non habetur? Dicunt etiam, quod

quod qui sub signo libræ nascũtur, trapezitę futuri sunt: in multis autem locis sub libra multi nascuntur, ubi trapezitæ penitus ignorantur. Repugnat nihilominus rectę rationi, dum superioribus præponit inferiora, & in se implicat contraria. Superioribus namque præponit inferiora, dum homini præponit astra, quæ est creatura dignissima, sicut Philosophus testatur, & recta ratio dictat, hominem esse finem omniũ, quæ sunt. Et ideo dicit Greg. Vitam quippe hominum solus, qui creauit, conditor administrat: non enim propter stellas homo, sed propter homines stellæ factæ sunt: dũ igitur hic error mores hominũ astris subiicit, inferiora suo superiori, & ignobilia nobilioribus præponit. Non solum autem hoc rationi repugnat: sed etiam; quia in se oppositа implicat. Dicit. n. quod quia mores hominum pẽdent ex astris, & constellationibus: ideo astra sunt uneranda, & constellationes obseruandæ: & hoc est ponere duo opposita. Aut enim necesse est euenire homini secundum constellationes syderum, aut non. Si non: ergo non sunt fata metuenda. Si sic: ergo non sunt astra uenerãda: dum ergo ponit fata esse metuẽda, & astra uenerãda, ponit duo contraria. Item. Aut euenit homini secundum quod constellat in suo ortu exigat, aut non. Si sic: ergo frustra sunt obseruandæ cõstellationes in actibus suis, cum secundum primam cõstellationem necesse sit ei bona, uel mala euenire. Si non in prima constellatione: ergo pari ratione nec in sequentibus: igitur nullæ sunt obseruandę. Dum ergo hic error ponit constellationes effectum habere, & ponit cõstellationes obseruãdas esse post hominis natiuitatem, aperte uidetur sibi ipsi cõtradicere, & sic iste error repugnat sensui, & fidei, & rationi. Hoc autẽ triplex inconueniens, quod dictum est, colligitur ex uerbis Dam. Greg. & Aug. Secundum igitur hunc modum dicendi. ſ mores hominum, & euentus futurorum a a stellis necessario, & sufficienter causari, falsitas incurritur, & hæresis periculosa. Si aũt dicantur mores hominũ a dispositionibus syderum uariari, & dispositiuè, & cõtingenter, sic potest habere ueritatem: quia nec rõni, nec fidei repugnat. Planum est enim, quod dispositio corporis uaria multum facit ad uariationem affectionum, & morum antę, ut plurimum enim anima cõplexiones corporis imitatur: unde colerici sunt iracundi, & sanguinei sunt benigni: & malã cholici sunt liuidi, & flegmatici sunt pigri: hoc autem non est necessario: anima enim suo corpori dominatur, maxime quando est adiuta per gratiam, multos enim uidemus cholericos mansuetos, & melancholicos benignos. Quoniã igitur uirtus corporum cœlestium operatur ad mixtionem, & qualitatem complexionum: hinc est, quod ꝑ cõsequens operatur quodam modo ad qualitatem morum: ualde tamen de longinquo, plus enim facit ad qualitatem complexionis uirtus naturæ inferioris, q̃ uirtus syderis, unde Aug. 5. de

Ciuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lib. 5. Cap. 5. Ciuit. Dei in solutione cuiusdã quæstionis de fratribus duobus, qui simul infirmabantur, & curabantur, unde hoc esset, magis commendat responsione Hippocratis philosophi, quã Astronomi. Hippocrates enim respõdit, ꝙ hoc erat propter similitudinẽ complexionis, & Astronomus respõdet, quod erat propter idẽptitatẽ cõstellationis. Melius.n. respõdit philosophus: quia causam reddit magis propriam, & magis propinquam. Si ergo hoc modo quæreretur, vtrũ impressiones syderum aliquo modo disponant ad varietatem morum. Respondendum esset, quod sic, verumtamen non dispositione necessaria, & proxima, & sufficiente: sed dispositione remota, & contingente. Si autem quęratur, utrum sit causa sufficiens. Respondendum est simpliciter, quod nõ: ga cõtrariũ dicere est hæreticũ: sicut prius ostẽsũ est.

Ad illvd ergo, quod obiicitur de fato. Dicendum, ꝙ de fato aliter loquitur Boet. & aliter Aug. Boetius.n. loquitur de feto, prout est aliquid secundũ veritatem: & sic fatum nominat ordinem in rebus mobilibus ad diuinam prouidentiam relatũ: ordinem (inquam) non solũ secundum naturam, & causam necessariam: sed etiam secundum libertatem voluntatis, & contingentiam. Dicit enim sic in Lib. de conso. Prouidentia cuncta pariter: quamuis diuersa, quamuis infinita complectur: fatum vero singula dirigit in motum, locis, formis, & temporibus distributa. Et hæc temporalis ordinis explicatio in diuinæ mẽtis aduLib. 4. prosa 6 circ. initium.

nata prospectu, prouidentia est: eadem uerò adunatio digesta, atque explicata temporibus fatum vocatur. Et sic patet, quòd Boetius fatum accipit generaliter ad egressum, & decursum omnium rerum, siue voluntariorũ, siue naturalium, siue necessariorũ, siue contingentium. Aug. verò in v. de Ciuit. Dei accipit fatum secundum ęstimationem Philosophorum, qui vocãt fatum vim positionis syderum, & constellationum, secundum quã cuncta necessario eueniunt in his inferioribus: & sic fatum nihil est. Et ostendit ipse, quod nihil sit: & ita æquiuocè accipit fatum Boet. & Augu. & propter hoc nõ fit assumptio sub medio, sed magis æquiuocationis deceptio: propter quam tollendã de medio dicit Augustinus. 5. de Ciuit. quod si quis fatum vocat ordinem causarum, quem Deus instituit: cum hoc sit uerum, sentẽtiam teneat, & linguam corrigat: quia secundum communem usum sic accipitur, sicut mathematici accipere consueuerunt. Ad illvd, quod obicitur, ꝙ bella causantur ex coniunctione syderum. Dicendum, quòd illud verbum Philosophi nõ tribuit aliud syderibus, quam quãdam dispositionem ad tales effectus, ex quibus bella generãtur. Ex motione enim alicuius humoris potest aliqua affectio in anima excitari, quam tamen nõ necesse est ponere: quia anima potest eam reprimere. sed quia multi sunt insecutores passionũ, & eis, quibus possunt dominari, seipsos subiiciunt: hinc est, ꝙ multi se subiiciũt impressionibus

bus astrorum, & ideo frequenter astrologi uera prædicũt. maxime circa homines animaliter viuentes: circa vero spiritualiter sapientes, qui dñantur passionibus, pauca possunt vera prædicere, imo sicut dicit magnus astronomus Ptolemæus. Sapiens dominabitur astris. Ad illvd, ꝙ obiicitur, quod dominus natus fuit sub constellatione. Dicendum, quod falsum est, nec apparuit stella sub cuius regimine natus fuerat, nec in patiendo expectauit horam fatalem: sed in natiuitate apparuit stella, vt signũ: in passione vero tempus expectauit sibi a Deo prædestinatũ. & figuris legalibus pręsignatũ. Et si ꝙras, unde hoc est, quod Magi per illam stellam cognouerunt regem. Dicendũ, quod hoc non solum humana inuentione fuit, sed suæ mentis attentione, & diuina reuelatione. Præterea illa stella non fuit cum aliis stellis creata, sed i natiuitate domini fuit producta, nec motũ habuit aliarum stellarũ: sicut dicit Chryso. nec fuisse creditur ī orbibus aliarum stellarum, sed lõge inferius, adeo vt directe appareret super domum. Ad illvd, quod obiicitur, quòd multa uera prædicunt, & maxime hoc apparet in stella cometa, quę appareret in morte regum. Dicendũ, quod in his, quæ considerãtur circa motum cœlestium corporũ, infallibiliter pñt uera pdicere, & per artem, sicut de eclipsi solis, & lunæ. In his uero, quæ considerantur circa effectũ rerũ inferiorum, quæ eis subsunt: ꝓbabiliter, & per artem pñt uera prędicere, non tamen semper: sicut circa tempestates, & serenitates, & huiusmodi. In his uero, quæ sunt liberi arb. frequenter ita dicunt falsa, sicut, & uera. Et si aliquando uera uideantur dicere, hoc est uel casu, uel diabolico instinctu. Nam diabolus (sicut dicit Aug.) se libenter immiscet in huiusmodi diuinationibus. Nec ualet illud, quod obiicitur de stella cometa: quia pro ut significat mortem regis, non fit natura: sed diuino iussu: ut dicit Damasc. Si enim naturaliter fit, non uideretur ratio: quare magis appareat in morte principis, quàm in morte rustici: Nisi forte tu dicas (sicut uolunt aliqui astrologi dicere) quod stella alicui qua præest principi: quæ in eius morte diuino iussu ad se trahit partes cęlestes: quę erant in eius corpore: quibus abstractis a corpore: gñatur dissolutio in eos, ꝙ remanent: & dum sursum trahũtur; & stellæ approximant: faciunt cometam. Sed tunc manet quæstio: quare similiter non fit circa rusticum. Ideo securius dici potest: quod cometa aut non significat mortem principis: sed solum hoc accidit: quod moriatur in eius apparitione. Aut si significat: hoc fit diuino iussu: quo magis eius mortem pręnunciat: tum quia est persona communis: tum quia ex hoc potest frequenter oriri perturbatio regni: in cuius custodia magis solicitantur angeli: dum bonum commune præponunt bono speciali. Ad illvd: quod obiicitur: quod de perfectione ordinis est: quod illud quòd regitur, perfecte subiiciatur regenti. Dicendum, quod hoc uerũ est,

ubi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ubi regẽs aliquid regit per modum dominantis, non per modum ministrantis: unde quia humani actus reguntur a diuina prouidentia, sicut a dominãte, nihil euenire potest præter ipsius diuinæ prouidentiæ intẽtionem, & cognitionem, & ita nihil casu: quia uero ab astris diriguntur solummodo per modum ministerii, ideo non oportet quod per omnia subdantur eis, nec hoc exigit perfectio uniuersi.

DISTINCTIO XV.

De productione rerum mixtarum & sensibilium.

Ambr. lib. hex. 5. c. 1. 2. & 3.

DIxit etiam Deus, Producant aquæ reptilæ animæ uiuẽtis, & uolatile super terram, &c. Opus quinta diei est formatio pisciũ, & auium, quibus duo elementa ornantur: & de eadem materia, id est, de aquis pisces, & aues creauit: volatilia leuans in aera, & natatilia remittens gurgiti.

De opere sextæ diei.

Sequitur, dixit Deus, Producat terra animam uiuentẽ, iumenta, & reptilia, & bestias terræ, secundũ species suas, &c. Sextæ diei opus describitur, cum terra suis animalibus ornari dicitur.

Quomodo, & quando uenenosa animalia effecta sint.

Aug. libr. de Gen. ad lit. 3. c. 25.

Quæri solet de venenosis & pernicios aĩantibus, utrũ post peccatum hominis ad vindictam creata sint, an potius creata innoxia peccatoribus nocere cœperint. Sane dici potest, quod creata nihil homini nocuissent, si non peccasset: puniendorum nanque vitiorum & terrendorum, uel probandæ vel perficiendæ virtutis causa nocere cœperunt. Fuerũt ergo creata innoxia, sed propter peccatũ facta sunt noxia.

Vtrum minuta animalia tunc creata fuerint.

Augus. lib. de Gen. ad lit. 3. c. 24.

De quibusdam etiam minutis animantibus quæstio est, Vtrum, in primis conditionibus creata sint, an ex rebus corruptis postea orta sint. Pleraque enim de humidorum corporum nitijs, vel exhalationibus terræ, siue de cadaueribus gignuntur: quædam etiam de corruptione lignorum, & herbarum, & fructũm: & Deus author omnium est. Potest autem dici, quod ea quæ de corporibus animalium, maxime mortuorum, nascuntur, cum animalibus creata non fuerint, nisi po-

si potentialiter & materialiter. Ea vero quæ ex terra germinante orta sunt, tunc creata fuisse non incõgrue dici põt.

Quare post omnia factus est homo,

Omnibus autem creatis atque dispositis nouissime factus est homo, tanquã dominus & possessor, qui & omnibus præferendus erat unde sequitur, Vidit Deus quod esset bonum, & ait, Faciamus hominem ad imaginem, &c. Gen. 1.

Sed antequam de hominis creatione tractemus, quod supra breuiter tetigimus, planius versantes clarius faciamus. Dist. 12 Ibidẽ.

In hac.n. rerum distinctione catholici tractatores dissentire, vt supra diximus, inueniuntur; alijs dicentibus, res creatas esse atque distinctas secundum species per interualla sex dierum: quorũ sententiæ quia litera Gen. magis inservire uidetur, atque eã catholica ecclesia magis approbat, ideo hactenus studiose docuimus, quomodo ex illa communi materia prius informiter facta, postea corporalium rerum genera per sex dierum volumina distinctim sint formata. Alijs autẽ videtur, quod nõ per interualla temporum facta sint: sed simul ita formata ad esse prodierunt. Quod Aug. super. Gen. pluribus modis nititur ostendere, Lib. 4. c. 32. & seq. & li. 5. c. 4. & 5.

dicens elementa quatuor ita formata sicut modo apparent, ab initio extitisse, & cœlum sideribus ornatum fuisse. Quædam uero non formaliter, sed materialiter tunc facta fuisse, quæ post per temporis accessum formaliter distincta sunt: vt herbæ, arbores, & forte animalia. Omnia ergo in ipso temporis initio facta esse dicunt: sed quædam formaliter & secundum species quas habere cernimus, vt maiores mundi partes: quædam uero materialiter tãtũ. Sed (vt dicunt) Moyses loquens rudi & carnali populo, locutionis modum temperauit, de Deo loquens a simili hominis qui per moras temporum opera sua perficit, cum ipse simul sua opera fecerit. Vnde Aug. Ideo (inquit) Moyses diuinum refert Deum illa opera fecisse, quia non potuit simul ab homine dici, quod a Deo simul potuit fieri. Ita potuit diuinum scriptura loquendi temporibus, quod Deus operandi temporibus non diuisit. Illi qui his authoritatibus & alijs huiusmodi inhærentes, dicunt quatuor elementa atque cæli luminaria ita formata simul esse, & habuisse illos sex dies Lib. 1. cap. 5.

quos

Universidad de Deusto
Biblioteca

quos scriptura commemorat, sex rerum genera, ideſt, diſtinctiones appellant quæ ſimul factæ ſunt, partim formaliter, partim cauſaliter.

Quomodo requieuerit Deus ab omni opere ſuo.

Gen. 2. Iam de ſeptimæ diei requie aliquid nos eloqui oportet. Scriptum eſt, quia compleuit Deus in die ſeptimo opus ſuũ, & requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat, Requieuiſſe dicitur Deus die ſeptimo: non quaſi operando. Iaſſus, ſed ab vniuerſo opere requieuit, quia nouam creaturam facere ceſſauit. Requieſcere enim ceſſare dicitur. Vnde in Apoc. dicitur, Non habebant requiem dicentia, Sanctus ſanctus, ſanctus, ideſt, dicere non ceſſabant. Requieuiſſe ergo. Deus dicitur, quia ceſſauit a faciendis generibus creaturæ, quia ultra noua non condidit. Vſque nunc tamen (ut veritas in euangelio ait) operatur pater cum filio ſcilicet ad miniſtrationem eorundem generum, quæ tũc inſtituta ſunt. Creatoris enim virtus cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturæ. Quod ergo dicitur, Pater meus uſque modo operatur, & ego operor, illud vniuerſæ creaturæ continuam adminiſtrationem oſtendit. Die ergo ſeptimo requieuit, vt nouam creaturam vlterius non faceret, cuius materia vel ſimilitudo nunc præceſſerit: ſed vſque non operatur, ut quod condidit continere & gubernare non ceſſet.

Apo. 4. Auguſ. Lib. de Gen. ad lib. 4. c. 8. & 12.

Ioan. 5 Lib. & cap. eiſdem.

Qualiter Deus dicatur cõpleuiſſe opus ſuũ ſeptimo die.

Sed quæritur, quo modo ſeptimo die dicatur Deus compleſſe opus ſuum, cũ ab omni opere illo die requieuerit, nec aliquod genus nouum rerum fecerit. Alia tranſlatio habet, Conſummauit Deus die ſexta opera ſua: quæ nihil quæſtionis affert, quia manifeſta ſunt, quæ in eo facta ſunt & oĩum conſummatio eo die perfecta eſt ſicut ſcriptura oſtendit cũ ait, Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona. Omnia quidem naturaliter bona erant, nilque in ſui natura nitij habentia: & ſunt bona quæ condidit Deus, etiam ſingula. Simul vero uniuerſa ualde bona, quia ex omnibus conſtat uniuerſitatis admirabilis pulchritudo: in qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum, & loco ſuo poſitũ eminentius commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora

Sedm alia lterã ut hil ibi e ọnus q̃ nis ſiqnĩ. Auguſ. Gen. 1.

Aug. in enchir. cap. 10 Ibidẽ. cap. 11

biliora ſint, dum comparantur malis. Sextò ergo die facta eſt operum conſummatio. Ideo præmiſſa oritur quæſtio, quo modo dicatur Deus die ſeptimo opus ſuum compleſſe (quod hebraica veritas habet) in quo tamen nihil nouum creaſſe dicitur, niſi fortè dicatur die ſeptimo compleuiſſe opus ſuũ, quia ipſum benedixit, & ſanctificauit: ſicut ſubiecit ſcriptura, Benedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit illum. Opus enim eſt benedictio, & ſanctificatio: ſicut Salomon aliquid operis fecit tum templum dedicauit.

Gen. 2. 3. Reg. 8.

Quæ ſit benedictio, & ſanctificatio ſeptimæ diei.

Illum autem diem ſanctificaſſe, & benedixiſſe dicitur, quia myſtica præ ceteris benedictione, & ſanctificatione eũ donauit. Vnde in lege dicitur, Memento ſanctificare diem ſabbati. Et inde eſt, quod numerando dies vſque ad ſeptimũ procedimus, & dicimus ſeptem eſſe dies, quorum repetitione omne tempus agitur: non quin alius ſit ab illis dies octauus, & nonus, & ſic de ceteris: ſed quia in ſex diebus rerũ genera diſtincta ſunt: & in ſeptimo, licet non fuerit nouum genus rerum inſtitutum fuit, tamen in eo quaſi quidam nouus ſtatus ſanctificationis operum, & requietionis opificis. Poteſt etiam ſic exponi illud, Compleuit Deus die ſeptimo opus ſuum, ideſt, completum, & conſummatum vidit.

Exo. 2.

SVpra egit Magiſter de productione rerũ ſimplicium, & inſenſibiliũ, in hac parte agit de productione mixtorũ, & ſenſibilium, ut aĩalium. Et quoniã ad aĩalium productionẽ facta eſt uniuerſitatis cõpletio, & ad completionẽ ſequitur ab opere ceſſatio, iõ iſta pars habet tres. In prima agit de ſenſibiliũ productione. In ſecunda de diuinorum operum perfectione, ibi. *Omnibus autem creatis, atque diſpoſitis, &c.*) In tertia agit de ſeptimæ diei requietione, ibi. *Iam de ſeptimo die requie aliquid nos eloqui oportet, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat, de productione aĩaliũ ex aquis. In ſecunda de productione aĩalium ex terra, ibi. *Sequitur, dixit Deus, Producat terra, &c.*) In qua parte primò, determinat veritatem, deinde ſoluit dubitationes duas. Vnam, ibi. *Quæri ſolet de verenaſti, &c.*) Aliam, ibi. *De quibuſdam etiam minutis, &c.*) Similiter ſecunda pars, in qua determinat de operũ diuinorum conſummatione, habet duas. In prima oſtendit qualiter in productione hoĩs facta eſt, & conſummata diſtinctio rerum. In ſecunda verò circa cãdem diſtinctionẽ explicat diuerſas ſententias

catholicorum tractatorum, ibi. *In hac enim rerum distinctione catholici tractatores, &c.*) Similiter tertia pars habet duas. In prima ueritatem explicat. In secunda quæstionem mouet, & determinat, ibi. *Sed quæritur, quomodo se primo aut dicatur Deus, &c.*)

Dub. 1. P*Roducant aqua reptibile anima uuentis, &c.*) Contra. Reptilia, & natatilia diuersarum sunt spērum: ergo cum producta ex aquis sint natatilia, non debent dici reptibilia. Itē. Cum reptibilia spectēt ad ornatū terrę, non uī, qđ spectent ad ornatū aquæ. Item. Videtur hic esse nugatio, cum dicit reptile animæ uiuentis: omnis.n.anima eo ipso, ꝙ est anima, viuit. Resp. Dicendū, quod in aīalibus differt motus repēdi a motu gradiendi. Motu.n.reptendi attenditur secundum tractionem: animal enim, quod repit anterius aliquā partem protendens, etiam cum illa aliquid apprehendens, trahit totum corpus suum post se: sicut patet in uermibus: motus uerò gradiedi est ꝙ impulsionē: quantum igitur ad ea, quæ natant, ie trahunt, & protēdunt anterius, & extendēdo se ad anterius quasi tenendo se ad soliditatem, vel grossiciem aquę trahunt totum corpus suum: sicut patet in natantibus. Hinc est, ꝙ omnia natantia dicuntur reptibilia: & si contingat ea aliquando gradi: sicut est in cocrodillis, & aliquibus, quæ uersantur in aquis, & in terra: denominantur tamen a motu, qui est eis magis naturalis s. qui competit eis secundū habilitationem in aquis. Volatilia autem nō dicuntur reptilia, quamuis videantur se ferre in aera, sicut pisces in aquis. Est enim diuersus modus mouendi: quia impulsu magis mouentur, quā tractu. Dum.n.auis volat, clauditur aer in concauitate alarum: & dum alæ applicantur ad corpus, uiolēter aer perpellitur ex parte alarum posteriori tractu, & ex illo impulsu corpus auis procedit anterius: & ideo volatilia sub reptilium nomine nō comprehenduntur, nec etiā sub genere grestibiliū: quia nō mouentur virtute pedum, sed virtute alarum. Vnde pōt sic sumi diuisio animalium quātum ad motum: quia aīal, aut mouet se anterius trahēdo, & sic est reptile, siue sit in aquis, siue in terra. Aut impellendo, & hoc dupliciter. Aut pedibus, & sic est grestibile: aut alis, & sic est volatile. Et sic patet pro quanto pisces dicuntur reptilia, & ꝙ falsum est illud, quod primò proponitur, ꝙ reptile distinguitur cōtra aquatile; imo est in p'us. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ reptilia spectant ad ornatum terrę Dicendum, ꝙ reptile dicitur quadrupliciter. Vno modo, ꝙ se trahit ui oris, sicut vermes. Alio modo, ꝙ se trahit ui costarum, sicut serpentes. Tertio modo, ꝙ se trahit ui pennularum, ut pisces. Quartò modo dicitur reptile large, quod in mouendo se magnam partem corporis applicat terræ, quamuis habeat pedes, sicut lacertæ, & stelliones: & sic secundum diuersas acceptiones reptile potest pertinere ad ornādum diuersa elementa. Ad illud, quod quæritur, quare animæ viuentis. Dicendum, ꝙ vita

vita manifestatur maximè per sensum, & motum: ideo anima viuens appellatur, quæ viuit uita manifesta: & hæc est illa, quę dat corpori motum, & sensum: talis aūt non est in plantis, sed in animalibus: & ideo ad differē tiam plantarum dicit. Producāt aquæ reptile aīæ uiuentis, quasi in plantis sit anima virens: & in animalibus sit anima viuens, qa hæc mouentur, & sentiunt: illa vero minimè.

Dub. 2. *Producat terra animam viuentem, &c.*) Videtur ibi esse superfluitas, quia oē aīal brutum bestia est. Si tv dicas, ꝙ bestia vocatur aīal brutum, quia nocet: tunc superfluit dicere reptilia. Item In Psalmis non solummodo enumerantur iumenta, & bestiæ, & reptilia, sed etiam pecora: ergo videtur hic esse diminutio: quæritur igitur de horū trium differentia, & sufficiētia. Quęritur etiam, cum omnia animantia, quæ sunt in mari contineantur sub una differentia animalis, quæ est reptile, & similiter omnia animantia aeris sub una differētia animalis: quæ est volatile: quare nō similiter oīa animantia terræ sub una differē tia cōtinentur. Resp. Dicendū, ꝙ terra inter cętera elemēta minus est decora: ideo magis indiguit decorari. Et iterū, quia ipsa maxime præstat pabulum aīalibus inter cętera elemēta, hinc est, ꝙ plures animalium differētiæ reperiuntur in illa: oēs aūt illæ differētiæ reducuntur ad has tres differentias, quarum numerus, & sufficientia potest accipi dupliciter, uel ex parte motus ipsorum animalium, vel ex parte finis. Ex parte motus sic. Oē enim animal, quod mouetur, aut mouetur tractu, & sic est reptibile. Aut impulsu, & sic gressibile. Et hoc est dupliciter. Aut est animal natum sæuire, aut mansuescere. Primo modo dicitur bestia, secundo modo dicitur iumentum, & sub iumentis comprehenduntur pecora. Ex parte finis sic. Animalia enim facta sunt propter homine: aut igitur sunt ordinata ad hominis iuuamentum, sicut sunt iumenta quasi iuuantia: aut sunt ordinata ad hominis exercitium: & hoc potest esse dupliciter, quia aut exercēt nocēdo manifestè, & sic sunt bestiæ, quasi uastiæ: aut occulte nocent, & sic sunt reptilia, quæ occultè nocent, & insidiantur calcaneo: hos autem fines, & si nō haberent, si homo non peccasset in actu, haberent tamen in aptitudine, & ex ipsa aptitudine melius erudirēt nunc homo in statu innocentiæ, quā erudiatur nunc ex actu in statu culpæ: & sic patet horum triū differentia, & sufficientia, & patet responsio ad obiecta.

In hac enim rerum Dist. &c.) Contra. Cum non sit Deus dissensionis, sed pacis; & scripturæ sint in eodem spiritu expositæ, quo fuerunt conditæ (sicut dicit Gregorius) videtur, quòd nullatenus possint dissentire. Item. Verum vero non opponitur: ergo si catholici tractatores dissentiunt, vnus dicit verū, et alter falsum; sed intellectus scripturæ non potest esse, nisi verus: ergo cum dissentiunt, necesse est alterum ipsorum depravare scripturam: et ita non erit Dub. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

catholicus tractator, sed potius hæreticus. Respondeo. Dicendum, quòd uis facienda est in hoc quod dicit Magister, dissentire uidentur: uidetur enim aliquando quod est, & videtur aliquando quod non est: & secundum hunc duplicem modum potest intelligi uerbum Magistri, ut catholici tractatores in aliquo uideantur dissentire, non tamen dissentiant. Aliquid enim dicunt assertiuè, & aliquid dicunt opinando. Quantum ad illud, quod assertiuè dicunt, in hoc non discordant, quia quod asserũt per reuelationem Sancti spiritus dicunt, qui non est sibi contrarius: in eo uero, in quo opinantur, dissentire possunt, & aliquando dissentiunt, quia opinio uenit aliquando ex probabili coniectura rationis, in qua homo frequenter decipitur deceptione potius, quæ est pœna, quàm culpa, a qua vix aliquis tractatorum catholicus immunis fuit: & ideo talis dissensio reprehensibilis non est: quãuis enim discordent aliquo modo iudicia, concordant tamen desideria: omnes enim catholici tractatores ueritatem dicere uolunt. Et sic patet respõsio ad illud, quòd obicitur. Aliter posset dici (sicut supra tactum fuit) quòd & si dissentire uideantur, non tamen dissentiunt: quia nõ dicunt, quid fuerit in re, sed qd congruum esse potuerit: nec dicunt, quid Legislator. s. Moyses in illo uerbo intellexerit, sed magis quid spiritus sanctus intenderit, qui eum illustrauit, & diuersi modi producendi siue simul, siue successiue congruere possunt diuinæ potentiæ, & spiritus sanctus in eadem scriptura multa simul itelligit, & facit expositores intelligere: ideo & si discordia uideatur inter Doctores secundum exteriorem faciẽ literæ: non tamen est discordia secundum ueritatem, & ideo signanter dicitur, Dissentire uidẽtur: non dissentiunt. vnde Aug. in Libris suis in multis locis tenuit uiam aliorum sanctorum, ex quo patet, quòd non erat eis contrarius.

Nouam creaturam facere cessauit, &c.) Cõtrarium dicitur Hie re. 31. Nouum faciet dominus super terram. Item. Gal. 6. In Christo. n. Iesu neque circuncisio aliquid ualet, neque præputium: sed creatura noua. Resp. Dicendum, q̃ nouum dicit dupliciter. Vno modo dicit nouũ contra antiquitatem cursus naturæ, & consuetudinem rationalis creaturæ: & sic Deus non non cessauit in sex diebus facere nouam creaturam, imo multa facit miraculosè, & mirabiliter contra solitum cursum naturæ, & consuetudinis humanæ: & ista noua dici possunt. Alio modo dicitur nouum, cuius nulla similitudo præcessit, nec etiam aliquod principium creatum, quod esset ipsius seminarium, & sic dicit Magister in proposito, q̃ nouam creaturam facere cessauit, & dicitur etiam Ecclesiastes. 1. Nihil sub sole nouum. Nihil enim produxit, cuius non fecerit aliquo modo similе, uel cuius non produxerit principium seminale in operibus sex dierum, & sic patet, q̃ non est contradictio aliqua. Aliter

Dub. 4.

ter posset dici, q̃ requieuit facere nouam creaturam, quæ quidem sit de necessitate perfectionis uniuersi: productio autem Christi excedit vniuersi complementum, & ideo puræ gratiæ est, & dicitur Deus fecisse nouum, cum mulier circundedit uirum.

Illum autem diem sanctificasse, & benedixisse dicitur, &c.) Obiicitur. Cum tempus, quantum est de se, sit indifferens, & quies dicat tempus, non magis debet benedici dies septimus, q̃ secundus. Item. Cum sanctificatio respiciat creaturam rationalem, quid est, q̃ dicitur, q̃ sanctificauit diem? Item. Cũ æqualis, uel maioris dignitatis sit bene operari, q̃ requiescere, videtur, q̃ magis debuit benedicere diei sexto, in quo operatus est, quàm diei septimo, in quo requieuit. Respond. Dicendum, quòd sicut dies dicitur esse malus, non rõne sui, sed quia mensura est actionis malæ, sicut dicit Apostolus Eph. 5 Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt: sic dies dicitur benedictus & sanctus, quia & mensura alicuius operationis, in qua est benedictio, & sanctificatio. Et nihil aliud est diem aliquem benedicere, & sanctificare, quàm diẽ tali actioni, ut mensuram deputari. Quoniam igitur Deus oia fecit propter hominis instructionem, ut hominem non solum uerbo, sed etiã opere erudiret, sicut sex diebus dedit homini licentiam operandi, & intendendi rebus inferioribus, & sicut septimo die ab omni opere cessauit: sic uoluit, q̃ septimo die homo ab omni opere cessaret: & ci per contemplationem inhæreret, & inhærendo quiesceret: & quia in hac inhæsione homo obtinet a Deo ampliationẽ benedictionis, & sanctitatis: ideo dies septimus dicitur a Deo benedictus, & sanctificatus nõ ratione sui, sed ratione illius quod Dominus deputauit i illo fieri. Et sic patet respõsio ad obiecta: patet etiam quantum Deo placet, quòd homo sibi soli intendat, & in eo requiescat, dum talem uacationem, siue requietionem benedixit, & sanctificauit: propterea in lege frequentissimè iterat inter omnia mandata de obseruantia sabbathi.

Dub. 5.

Numerando dies vsque ad septimum procedimus, &c.) Quæritur, cum status esse non debeat, nisi in aliqua pfectione, & senarius potius dicat perfectionẽ, quàm septennarius, uel etiam denarius, uidetur, quòd aut infra septem debemus stare, aut ultra procedere. Quæritur etiã, quare Gentiles, qui Sacram scripturam non recipiunt in computatione dierum vsque ad septem procedunt. SITV dicas, quòd hoc est propter septenarium planetarum, tunc nõ uidetur ordo rectus, quia mars non sequitur immediate lunam: ergo non debet sequi dies martis post diem lunæ. Respondeo. Dicendum, quòd numerus dierum prefigitur secundum diuersitatem mẽsuratorum, quibus ipsa mensura appropriatur. Quoniam igitur nunc dies non appropriatur ad aliquem speciale effectũ, sed solum in primaria rerũ cõditione, in qua reperitur distinctio se-

Dub. 6.

cundum septem: ideo numerus dierum secundum illum numerum semper terminatur, nō propter perfectionem numeri, vel temporis, quod clauditur in senario: sed propter perfectionem diuini operis, et quietis accipitur sic numerus. Gentiles autem numerum dierum accipiūt penes dominium septem planetarum, secundum quos regi habet, et disponi tempus: et qa Saturnus est primus inter planetas, dicunt, quòd dominatur in prima hora diei sabbati, et sequens plantea, in secunda die: & sic usque ad septem horas: postmodum fit regressus ad principium, & sic est procedēdum: & postmodum ille planeta, qui dominatur in vigesimaquinta hora ille est principium sequentis diei, & ab illo denominatur dies illa: & sic deinceps procedendo denominant septem dies, quasi septem planetas: & hoc patet cōsideranti ordinem planetarum, quo ordine seruato in enumerando, quando Saturnus dominatur I prima hora diei, Sol dominatur in prima hora sequentis, & Luna in prima hora tertii: & sic procedendo ulterius. Hunc autem modum denominandi dies, nec omnino tenemus, ne videamur elemētis mūdi seruire: nec omnino relinquimus propter cōsuetudinem: unde Dominicam diem nominamus: sabbathum verò Iudæi: in aliis diebus seruamus consuetū morem Gentilium: Ecclesia tamen loco illorum nominū posuit secunda feria, tertia feria, & sic deinceps: & sic patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An irrationalium animæ productæ sint ex nihilo, vel ex aliquo?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio circa duo. Et primò quæritur, utrum sensibilia, siue animalia facta sint. Secundò, quæritur, quo ordine facta sunt. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum sensibilia quantum ad animam sint producta ex aliquo, uel ex nihilo. Secundo quæritur, quantum ad corpora, utrū producta sint ex quatuor elementis, an ex uno. Tertiò quæritur, utrum in earum compositione actiua prædominentur passiuis, an econtrario.

QVOD sensibilium, siue irrationalium animæ productæ sint ex aliquo ostenditur. Primò, per textum scripturæ, qui dicit. Producant aquæ reptile animæ uiuentis, &c. Et paulo post. Producat terra animā viuentem: si enim quod creatur, a solo Deo est, cum aqua acceperit potestatem producendi reptile animæ uiuentis, non uidetur, quòd animal secundum aliquod sui principium sit ex nihilo. ITEM. Per auctoritatem Philosophi, in Libro de Animalibus xvi. Solus intellectus intrat ab extrinseco: sed si animæ brutorum fuissent productæ ex nihilo: tunc essent a solo Deo, & intrarent ab extrinseco. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione, quia ex eo res producitur, in quod & resoluitur: sed non est aliquid, quod naturali resolutione resoluatur in nihil: igitur cum animæ brutorū animalium non sunt in nihil resolutæ, quando aliqua animalia fuerunt corrupta: ergo non productæ fuerunt ex nihilo. ITEM. Ex eodem est anima illius bruti, quod nunc est, & primi bruti per conformitatem: sed anima illius bruti generati per naturā, non est ex nihilo: quia tūc a natura non posset produci: & sic sequeretur, quòd natura non posset facere pediculum: quod cum non uideatur probabile, & planum sit (sicut ex præcedentibus apparuit) ꝙ natura non potest aliquid ex nihilo producere: restat ergo, ꝙ istæ primæ animæ brutorum animalium non fuerunt productæ ex nihilo.

ITEM. Anima rationalis: quia ꝙ creationem producitur in esse, est immortalis, & incorruptibilis: eius enim productio non pēdet ex corpore, sed ex principio effectiuo: sed animæ brutorum per naturam sunt corruptibiles: ergo non sunt ex nihilo productæ. ITEM. Opus ornatus præsupponit opus distinctionis, & opus distinctionis præsupponit opus creationis: si igitur in distinctione corporum nō fuit noua creatio: sed productio ex aliquo, multo fortius uidetur, ꝙ in ornatu: ergo si corpora animalium, & animæ ad ornatum spectant, uidetur, ꝙ nō sint productę ex nihilo: sed ex aliquo.

CONTRA. Si ex aliquo productæ sunt sensibiliū animæ in principio: quæro de illo, ex quo productæ sunt, utrum illud productū sit ex aliquo, uel ex nihilo. Si ex aliquo, similiter quæritur de illo: & ita uel erit abire in infinitū, uel erit ponere, ꝙ illud, ex quo producta est aīa sensibilis, ab initio productū fuit ex nihilo: sed qua ratione illud productum fuit ex nihilo, eadem ratione & aīa sensibilis: ergo uidetur &c. ITEM. Si animæ illæ productæ sunt ex aliquo, illud aliquid aut erat spirituale aliquid, aut corporale. Si corporale. Cōtra. Ex corpore nunquam pōt fieri spiritus: sicut dicit August. super Genesi ad literam. Si spirituale: tunc quæritur de illo, aut viuebat, aut non viuebat, & quē vsum habebat. Et iterum si spirituale, quare ex illo non poterat fieri anima rationalis. Si ergo adhoc non contingit rationabiliter respondere: sicut innuit August. super Gen. ad liter. ad hæc incōuenientia ducens, sequitur ex hoc, ꝙ primæ animæ sensibilium ex nihilo sint productæ.

ITEM. Si fuissent productæ ex aliquo, cum talis modus producendi comperat virtuti naturali, videtur tunc, ꝙ cum iā essent corpora super cœlestia agentia, & mouentia, & ad mistionē operantia, ꝙ animalia virtute naturæ possint producere: ergo primaria opera non essent propria diuinæ potentiæ, quod est incōueniens, cum ipse sit solus vniuersi conditor, & perfector.

ITEM. Videmus nunc quædam animalia ignobilia per putrefactionem generari: quæro igitur a quo educatur eorum anima, & uidetur, quòd non possit a natura, cum natura sit vis insita rebus ex similibus similia procreās: videtur etiam, quòd non possit

ustrtute corporis cœlestis, quia minus nobile non potest educere maius nobile: substantia autem spiritualis (ut dicit Augustinus) nobilior est omni corpore: ergo oportet, quòd educatur a creatore immediatè: sed quod sic educitur, habet educi ex nihilo: ergo illorum animalium, quæ per putrefactionem generantur, animæ creantur: ergo multofortius animalium primo factorum. ITEM. Nos uidemus in animalibus animalis, quod ad diuisionem corporis remanet anima in partibus diuersis: sed illa non potest esse anima primo, quæ erat una sola: nec a natura producta, cum statim sit in qualibet parte: operatio autem naturæ sit cum successione: ergo uidetur, quòd illæ partes animentur a creatore: ergo multofortius, & sensibilia in primaria productione. ITEM. Quando brutum generat brutum: aut transfundit animam, aut non. Si transfundit: cum anima non sit diuisibilis, dabit animam suam totam: ergo in generatione morietur. Si non transfundit: cum cessat eius operatio in seminis decisione, necesse est ponere aliud genus, per quod anima educatur: hoc autem non potest esse fœmina, cum sit magis principium passiuum, q̃ actiuũ (sicut uult Philosophus) nec est aliud principium actiuum creatum: ergo immediatè producuntur a Deo, & ita ex nihilo: igitur multofortius uidetur, quod sic productę fuerint in primordio.

L.b. 1. de geo. animalium, cap. 15

RESOLVTIO.

Brutorum & insensibilium animæ non de nihilo productæ sunt: sed principium seminarium habuerunt, ex quo iam productæ sunt, & nunc producuntur.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã est notãdum: quod circa productionẽ animarum animaliũ brutaliũ diuersi diuersa opinati sunt. Quidam.n. dicere uoluerunt: ꝙ aię brutorum productæ fuerunt ex nihilo: ga non ex aliquo materialiter: nec ex aliquo seminaliter. Non ex aliquo materialiter: quia sunt formæ pure: non ex aliquo seminaliter: quia non habuerunt aliqd pexistens: & iõ dicunt in prima productione eas simpliciter fuisse creatas: sed deinceps ī propagatione nõ dicunt eas creari sed potius traduci: non per decisionẽ; & separationẽ partis aiæ sed per multiplicationem. Sicut enim cãdela; ex quo accẽsa est: potest se multiplicare sine sui luminis diminutione, sic imo multofortius, dicunt substantiã spiritualem posse. SECVNDA positio est huic directe opposita; ꝙ animę brutorum productæ sunt ex aliquo materialiter, & seminaliter. Materialiter (inquam) quia sunt hoc aliquid, cum quę libet earum sit motor sufficiens; & ideo ex materia, & forma dicunt eas constare: illam autem materiam dicunt esse spiritualem inseparabiliter iũctam corporali materię; unde sicut ex corporali materia producuntur corpora animalium, sic ex materia spirituali sibi annexa (ut dicunt) fit productio animarum: & sic fecit Deus a pri-

primordio, & sic etiam facit nũc natura. Illa autem materia, cum præexistat formæ, seminarium est ipsius: & sic dicunt animas illas produci, non tantum materialiter: sed etiam seminaliter, cum eis præexistat materia spiritualis, & habeat in se aliquam potentiam actiuam, ad hoc, ut ex ea fiat anima: sicut & corporalis materia adhoc, quòd ex ea fiant corpora. TERTIA positio est, quòd animæ brutorum productæ sunt ex aliquo materialiter: sed non seminaliter. Materialiter (inquam) quòd constant ex materia, & forma: non autem seminaliter: quia materia illa non præexistit formæ tanquam semen ei, quod ex eo producendum est: sed cum illa concreatur, & cum illa destruitur: & hi dicunt omnes animas sensibiles non solum a primordio: sed etiam nunc esse a creatore: nec tamen incorruptibiles: quia ipse creator dat unicuique durationẽ secundum quòd competit eius naturæ. SED quoniam omnes hæ positiones aliquid dicunt improbabile: nam prima dicit, quòd anima seipsam multiplicat, & transfundit, ita tamen, quòd anima non habeat aliquid ex quo fiat: & hoc est ponere, quòd forma naturalis possit aliam formam consimilem ex nihilo producere, quod est improbabile, & supra improbatum est Distinctione octaua, & septima. Secunda uero positio ponit aliquam materiam spiritualem animę præexistere, ex qua educatur anima virtute naturę: & hoc satis est male intelligibile, quomodo sit aliqua spiritualis materia, quę non uiuat nec usum habeat; quomodo etiam sit aliqua spiritualis materia, & ex illa anima rationalis fieri non ualet: & iterum, vbi est illa materia spiritualis: quia non uidetur esse in sensi autem est in materia corporali: tũc uidetur, ꝙ materia educatur de materia, ꝙ nihil uidetur esse dictum. Similiter tertia positio ponit, ꝙ materia animę sensibilis sibi concreatur, & ꝙ simul cum illa destruatur: hoc autem ponere est contrariũ auctoritati Philosophi, & rationi, materiam.s. alicuius creaturę in nihil omnino cedere. Si.n. materia corporalis ingenita est, & incorruptibilis: multofortius uidetur, ꝙ spiritualis, quę dignior est, & nobilior secundũ ꝙ est, sub tali esse. ET ideo est quartus modus dicendi, ꝙ animę, quę sunt pure sẽsibiles, productę sunt ex aliquo seminaliter: sed non materialiter. Seminaliter (inq̃) quia formę sunt generabiles, & corruptibiles per naturã: & ideo sicut alię formę naturales non ex nihilo producuntur: sed ex aliqua potentia actiua in materia, ex qua fiunt tanquam ex seminario: sic etiam intelligendũ est in animabus sensibilibus, quę sunt formę tantum, cuiusmodi sunt in brutis animalibus. ET IDEO concedendum est animas sensibiles, siue animas brutorũ esse ex aliquo: non inquam materialiter: sed seminaliter: ga cum anima sensibilis sit forma, non het materiam partem sui: sed solũ fit ex potentia materię actiua, quę ab agente excitatur: & sic proficit quousque fiat anima:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ma: sicut globus proficiendo fit rosa. Aliter tamen nunc producuntur ex illo seminario, & aliter in primordio. Quia nunc ꝓducuntur ex seminario præexistente secundū sufficientē actualitatem: in primordio verò productæ sunt simul cum illo seminario: uel si seminariū illud aliquo modo præexistit ante diem quintum, in quo facta est animalium productio: in die verò quinto est ad completam rationem eductum, ita ꝙ data est uirtus actiua naturæ, ut posset deinceps animalia quantum ad corpus, & quantum ad animam ꝓpagare, & multiplicare. Et quia quædam sunt animalia maioris perfectionis, & organizationis, quædam vero minoris: ideo diuina dispositio rectissime ordinauit, ut quædam animalia producerentur ex suo primo seminario secūdum maiorem actualitatem, vtpote sunt illa, quę generantur per propagationem: ita ꝙ simile ex simili, & ista sūt animalia perfectiora. Quædam uero secundum minorem, utpote illa, quæ generantur per putrefactionem: quia enim imperfectiora sunt, minori indigent adiutorio, & virtute, vt producantur ad esse. Hæc autem positio rationabilior est, & firmior: quia concordant in hoc tam Augustinus, quàm Philosophus: ait enim Augustinus ad Orosium sic. Sicut semen cuiuslibet arboris quandam vim habet, ut cum corruptum fuerit in terra oriatur, & uirgultum producatur: deinde ramus nihilominus cum stipite dilatetur in frondibus, deinde in eisdem floribus decorata fructificet: ita est in corpore (ut ita dicam) quoddam seminarium: unde suo tempore currente prouidentia Dei aliqua genera animaliū oriantur. Et hoc idem habetur super Genesim ad literam Libro Tertio plane, & diffuse. Hoc etiam uult Philosophus in decimosexto Animaliū, ubi ostendit, quòd uegetabilis, & sensibilis prius sunt in semine in potentia, quàm educantur in esse: & ibi uidetur innuere, ꝙ illud, quod format membra, nō est aliud, quàm ipsa animæ uirtus: & illam uocat potentiā actiuam intrinsecam ipsi semini, q̄ corpus ex semine productū est, & organizatum, ut possit ab eadem perfici: prodit in actum, & efficitur perfectio corporis physici organici. Aut certè illud, quod format mēbra, potius est uirtus animæ patris, & matris, ex cuius operatione in brutis animalibus ducitur inesse anima prolis: secus autem est in hominibus, ut infra uidebitur: & hoc probat ibidem Philosophus ex multis coniecturis, & argumentis: & ibidem dicit, quod res corporales plenæ sunt uirtute animæ: & hoc multum concordat uerbis Augustini, qui dicit. Terra prægnans est seminibus, non tantum respectu arborum, sed etiam respectu animalium. Hanc igitur opinionem sustinendo, Dicendum est, animas sensibilium in primordio nō esse creatas ex nihilo: sicut rationes adhoc inductæ ostendunt, habuerunt enim seminariū principium, ex quo productæ sunt, & non producuntur.

Ad Illvd uerò, quod primò obiicitur, quod si animę sensibiliū productę sunt ex aliquo, q̄d illud similiter productū est ex alio. Dicendum, ꝙ non oportet: seminalis. n. rō, siue potentia actiua ipsius materiæ est ipsi materiæ cōcreata, nō ex aliquo producta: illa uero, quæ ex illo semine oriuntur, propriè non debent dici creari. Ad Illvd, q̄d ꝯrię, ꝙ si est ex aliquo, illud est, aut spuale, aut corporale. Dicē dū, ꝙ nō est materia spiritualis, nec est materia corporalis, sed est q̄dā potētia spiritualis indita a creatore ipsi materiæ corporali, & ei innitēs, & ab ea dependēs, & propterea anima sensibilis in brutis generatur, & corrumpit ꝓ transmutationem corporalis naturæ. Et si tu obiicias, q̄d aīa sensibilis est motor sufficiēs: ergo est hoc aliquid, & hēt materiam, & formam. Dicendum, ꝙ aīa sensibilis nō dicitur esse motor sufficiens: qa ipsa primò mouet corpus, q̄d ꝓficit: sed quia corpus totū, quod est hoc aliqd uirtute aīæ, quæ est forma eius, mouet partem, & mouēdo partem suàm mouet totum: sicut patet in gradientibus. Et quod illud uerum sit, apparet: qa si aīa sensibilis poneretur in corpore, quod non haberet partem mobilem, nisi motu totius: sicut in lapide, nunquam illud moueret. Vel aliter dici potest, ꝙ adhoc, quod aliqd sit motor sufficiens, non oportet, quod distet a mobili: ita quòd sit substantia altera differēs per materiam, & formam: sed sufficit, quod illa sit forma in genere substantiæ, carens extensione per se, & per accidēs: & hęc forma sic est in una parte tota, quod tota est in alia: & ideo sic unitur isti parti, quā mouet, quod etiam distet ab ea, & hæc distantia sufficit adhoc: quod possit mouere eam, nec requiritur, quod habeat aliam materiam: & sic est in anima sensitiua in his animalibus, quæ habēt huic operationi organa apta.

Ad Illvd, quod obiicitur, ꝙ natura possit eam educere. Dicēdum, quòd falsum est: quia antequā præciperet dominus aq̄s & diceret, Producant aquæ, &c. aut seminarium illud sensibiliū animarum & producendarum non erat: aut si erat, non erat in tanta uirtute, quod posset ad ꝓfectionem uenire, non enim potest creatura quidquam, nisi secundum statum, & præceptum sibi datum a creatore, unde cum prius nō esset, unde fieri posset, post factum est diuino imperio, ut esset unde fieret. Ad Illvd, quod obiicitur de animalibus, quæ generantur per putrefactionem. Dicendum, quòd & si sint uarii modi soluendi: quia quidā dicunt, quod est a cœli motore; quidam quod a creatione, potest tamen secundum philosophicam positionem plane respōderi, quod sicut humor sit semē per potentiam generatiuam, & postmodum fit corpus organicum in matrice, ita quòd anima illa sensibilis, quæ erat in potentia, educitur ad actum per uirtutem agentis particularis, & per adiutorium corporis cœlestis: sic etiam in proposito intelligēdum est, quod cum in terra ista esset aliquo modo seminarium illud concurrētibus elementis, & adiuuante corpore cœlesti, ut gene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

generetur calor uiuificus, fit quoddam semen: ita quod potẽtia illa actiua, quæ prius latebat, adiuta ex actione cœlestis corporis proficit, & uenit ad perfectionem & complementum: ita quod nec cœlum, nec motor eius dat sibi formam ultimam: sed solum adiuuat, & excitat, ut proficiendo ad speciem completam perueniat. Et per hunc modum intelligendum est etiam in aliis terra nascentibus. Et si tu obiicias, quòd anima, quæ est in potentia non habet speciem, nec actum completum a se, nec potest habere ab aliquo, quod non sit ita nobile: sicut ipsa, & nullũ tale est corporale. Dicendum, quòd esse talis speciei est in materia: sed in potentia illa essentia est ita determinata ad formam talis speciei producẽdam, quod non potest ex illa essentia sine ratione seminali alia educi, & cum in actum educta est, habet esse, & habet tale esse Quod autem sit actu, hoc habet ab extrinseco agente, qđ erat ens in actu, & quantum adhoc nobilius est ipsa, quæ erat in potentia. Quod autem sit talis speciei, hoc habet ab eo primo, qui huius formæ essentiam indidit materiæ, alioquin nunquam natura ipsam ad esse produceret, nisi Deus ipsam materiæ indidisset: sicut supra ostensum fuit Distin. 8. & ideo non oportet, quòd educens illã formam in actum sit nobilius illa forma educta: & huius exemplum in multis potest poni: sicut in mineralibus, & in multis terra nascentibus. Et per hoc patet responsio ad duo sequentia: nam quod obiicitur de diuisione corporis annulosi, iã apertum est: quia enim corpus annulosum est modicæ organizationis, & quasi consimilis in partibus, & in toto: ideo in qualibet sui parte est anima in proxima sui dispositione adhoc, quod sit in actu: & ideo facta diuisione uirtute prioris formæ, & beneficio corporis cœlestis subito inducitur forma. Plures autem, sunt modi alii dicẽdi circa hoc. Quidam enim dicunt, quod anima multiplicatur, cum sit spiritualis: sicut punctus ad diuisionem lineę, & species ad diuisionem speculi: ueruntamẽ in neutro horum intelligendum est, quod illud idẽ, quod fuit unũ, fiat plura: & ideo præcedens uia est magis plana. Ad vltimum similiter patet responsio: quod cum animal generetur ab animali per propagationem, & si non decidatur anima ab anima: sicut corpus deciditur a corpore: quia non est anima diuisibilis, ut corpora: deciduntur tamẽ cum ipso corpore spiritus & calores, & uirtus etiam animalis, quæ adiuuat cum uirtute matricis continentis, ut illa potentia actiua, quę erat in humore seminario, ad actum completum perueniat: & ex hoc non sequitur, quod anima perducat aliam animam ex nihilo: nec quod producat ex alia materia, nec etiam, quod producat ex se ipsa.

QVAESTIO II.

An corpora animalium ex omnibus quatuor elementis composita sint, uel ex uno tantũm?

VTRVM corpora animalium composita sint ex quatuor elementis, an ex uno. Et quod ex

ex uno, uidetur Primo per scripturam, quæ dicit. Producant aquæ reptile. &c. similiter, producat terra animam uiuentem: si igitur scriptura sufficienter exprimit animalium materiam, eũ non exprimat nisi simplicia elementa, patet &c. ITEM. Forma debet proportionari materiæ, ergo corpus animæ: sed forma animaliũ est simplex, ergo corpora dẽt esse simplicia: ergo nõ sunt ex quatuor elemẽtis: ergo &c. ITEM. Quanto aliqd ad naturã cõpositiõis magis accedit, tanto minus est perfectũ, q. n. simplicius est, potentius est, & perfectius. si igitur anima sensibilis est forma ualde potens, & nobilis: ergo debet esse ptectio corporis simplicis, & non pmixti ex quatuor elemẽtis. ITEM. Corpora ad ornatũ cœli spectãtia non sunt facta de alia materia, quam cœlũ, quod ornãt: ergo pari rõne, si quædam animalia ornant terram, & quędam aquas, quędam sunt ex sola terra, & qdã ex sola aqua. ITEM. Si corpora animalium constant ex. iiii. elementis, tunc uidetur, quod cum elementa sphæras habeant distinctas, quod elementa constituentia corpus animalis sint in unum iuncta per uiolentiam: si ergo uiolentia est cõtra naturam, cõstitutio cuiuslibet corporis animalis est contra naturam, quod est inconueniens. ITEM. Ex eisdem animalia sunt producta tunc, ex quibus producuntur nunc: sed nunc non possunt elementa uirtute naturæ coadunari: ergo non possunt corpora animalium ex quatuor elementis produci. Maior proposito per se manifesta est. Minor probatur, quia non est in potestate naturæ ignem facere descendere: si enim descenderet, cum medium interstitium aeris sit frigidissimum, necessario haberet ibi estingui, & alia plura sequerentur inconuenientia: ergo &c.

AD oppositum arguitur sic. Sensus est operatio animæ in corpore secundum conformitatẽ organi ad obiectũ, sed quodlibet animal habet tactum, qui est perceptibilis. iiii. qualitatũ, qui radicatur in iiii. elementis: ergo quodlibet animal constat ex quatuor elementis. ITEM. Omne animal aliquo motu est mobile, uel progressiuo, uel cõstrictiuo, uel dilatatiuo: sed nullum elementum de se est sic mobile: ergo necesse est animal cõstare ex pluribus elementis. ITEM. Quanto forma est spiritualior, tãto est plurium operationum principium: sed anima sensibilis est forma ualde spiritualis: ergo est principium multiplicis operationis: sed corpus datũ est ad subministrandũ ei: ergo necesse est, qđ corpus sit aptum, & idoneum ad diuersas operationes: sed non est aptum ad diuersas operationes, nisi per diuersas uirtutes, nec ad diuersas uirtutes, nisi per diuersas naturas, nec hẽt diuersas naturas, nisi quia ex diuersis est compositum: ergo &c. ITEM. Quãto forma posterior, & ulterior; tanto nobilior: pro eo quod anteriora sunt materialia respectu posteriorum, ergo nobilior est forma misti, quam forma elementi; si ergo anima sensibilis,

cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum sit forma nobilis, debet habere corpus nobile: ergo corpus animalis nō tantum est corpus simplex, sed constat ex diuersis elementis.

RESOLVTIO.

Ex omnibus prædictis ut & ad sensum, & ad motum, & ad operationum multiplicitatem idonea sint: habeantq; in se ipsis complexionis dignitatem.

RESPONDEO. Dicendū, quod absque dubio corpora animaliū habent in se naturam.iiii.elemētorum (sicut ostensum est per. iiii. rationes) tum propter hoc, quod sint idonea ad sensum. tū propter hoc, ut sint idonea ad motum: tū propter hoc, ut sint idonea ad multiplicitatem operationis: tum propter hoc ut in se habeant dignitatem complexionis, quæ omnia competunt illi corpori, quod perficitur anima sensibili: & propter hoc dr habere aliquem gradum perfectum mistionis, ubi non tantū fit mistio, sed etiam completio: perfecta autem mistio non est quousque concurrant quatuor elementa. Aqua enim, cū sit subtilior terra in decupla proportione, penetrat partes terræ: sed non perfecte: pro eo quod aliquam habeat grossiciem. Aer uero qui est subtilior in centupla proportione, adhuc ītimius se profundat; sed igr̄is, qui est subtilior, & rarior in milesima proportione, subtilitate sua penetrat usque ad intima: & sic sit alteratio plena usque ad minima, & mistio perfecta, quia misceibilia sunt perfecte alterata, & sic patet quod taliter debent cōponi corpora perficienda ab anima sensibbili.

AD ILLVD uero, quod obiicitur de auctoritate Gen. Dicendum, quod illud dictum est per quandam prædominantiam, siue appropriationem, sicut melius patebit infra. AD ILLVD, quod obiicitur, quod forma debet proportionari materiæ. Dicendum, quod uerum est in cōditionibus, quæ competunt magis ipsi formæ: anima autem cū sit simplex in substantia multiplex ex est in uirtute: & ideo nō competit, ut corpus ei assimiletur in simplicitate, pro eo quod simplicitas corporalis repugnat multiplicitati uirtutis, & per hoc patet solutio. AD ILLVD, quod tertio obiicitur, quod quāto aliquid compositius, tāto minus perfectum. Dicendum, ꝙ & si hoc habeat ueritatem ī spiritibus, quorum perfectio attenditur per accessum ad summe simplex, non tamen habet ueritatem in corporibus, in quibus magnificatur uirtus ex partium magnitudine, sicut magis urit magnus ignis, quām paruus, & plurificatur ex partium multitudine, sicut maioris uirtutis est Syrupus compositus, quam liquor impermistus: & ideo homo, qui iter cetera animalia est pfectissimus: iter cetera ē cōpositissimus, sicut planius uidebit inferius. AD ILLVD, quod obiicitur de corporibus ornantibus cœlum. Dicendum, quod nō est simile, quia illa nec propriis motibus mouentur, nec in spiritualibus formis perficiuntur, quibus debeatur multiplicitas operationum, uel diuersitas partium componentium, & organorum;

norum, sicut ponitur in animalibus. AD ILLVD, quod obicitur, quod sit elementorum uiolentatio. Dicendum, quod non est intelligendum, quod dominus in primordio, cum corpora animalium composuit, elementa ex diuersis sphæris concurrere fecerit: hoc enim non oportebat, tum quia tam aqua, quam terra non sint elementa pura, sed aliis permista secundū eam partem, secm quam facta sunt ex eis animalia: tum etiam, quia si essent pura, & simplicia ī uno elemento sunt cætera in potentia, & ex uno pōt fieri omnia si adsit uirtus alterans, & actiua sine aliqua mutatione localitate p hoc sine aliqua uiolētatione. ET PER hoc patet responsio ad ultimum, quia similiter quando fit mistio elementorum, natura nō facit ignem, qui sursum est descendere, uel aerem: sed eū ignē, uel aerē qui uel est in terra, uel generatur per actionē alicuius agentis, facit uenire ad constitutionem animalis: & hoc quidem fit per naturam, non per uiolentiam, quia enim natura (secm quod dicit philosophus) semper desiderat quod melius est, materia, quæ est sub forma elementari appetit esse sub forma misti, & quæ est sub forma misti appetit esse sub forma completionis: ideo cum ex diuersis elementis fit mistio in unū, appetitus materiæ, uel naturæ completur, & uiolentia non infertur.

QVAESTIO III.

An corpora animalium ex actiuis magis, uel passiuis lonētu cōstēt?

VTRVM corpora animalium magis constent ex elementis passiuis, quā actiuis? an ecō uerso. Et quod magis ex elemētis passiuis, illud uidet per scripturam, quę dicit, ea facta ex terra, & aqua: hoc aūt non est dictū, quod quodlibet illorū elementorum sit aliorum animalium sensibilium tota materia: ergo dictum est per prædominantiam. ITEM. Sicut uult philosophus, ex eisdem constant animalia, ex quibus nutriunt: sed animalia maxime nutriunt ex aqua, & terra per cibum, & potum: ergo &c. ITEM. Ex eis maxime constituuntur corpora, in quibus magis requiescunt, quia quies attēditur penes appetitū, & appetitus intentio penes quātitatem prædominantis: si ergo omnia animalia maxime requiescunt in aqua, uel ī terra, uidet, quod ex eis maxime sint constituta. ITEM. In compositione corporis animalis membra officialia fiunt ex consimilibus, & consimilia ex humoribus: sed in humoribus maxime dominatur natura aquea, & in membris solidis maxime dominatur terra: ergo si elementa non ueniūt ad cōstitutionem corporis animalis, nisi per humores, & membra uidetur quod omnia animalia ex his duobus elementis maxime sint constituta. AD OPPOSITVM arguitur sic. Sicut philosophus uult, uita maxime est p calidum, & humidum: ergo si omnia animalia uiuunt, in eis abundat, & prædominatur calidum, & humidum: ergo illud elementum, cui hęc principaliter insunt: hoc autem elementum est actiuū s. aer: ergo &c. ITEM. Sicut uult Aug. super Gene. ad lit. &

Ex. 1. cel. 21. & 2. de gener. 50. & 2. de Anima 45.

Ex lib. de longitud. & brevitate uitæ. nid. ēt 2. de partibus animal. cap. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tit.& 54.de anima, & spiritu, lux est id,quo mediante corpus unitur animæ,& anima regit corpus: ergo si lux præcipue reperitur in igne,uidetur,quod in corpore cuiuslibet animalis natura ignis debeat prædominari. ITEM. Anima sensitiua sicut est principium sensus,ita est principiū motus: ergo animaliū corpora non tantum ad sensum, sed etiam ad motum debent esse habilia; sed elemēta grauia sunt minime ad motum habilia,& hæc sunt elementa passiua: ergo uidetur, quod animaliū corpora magis constent ex actiuis, q̄ passiuis. ITEM. Nobili perfectioni debet respondere nobile perfectibile:sed anima sensibilis est p̄fectio ualde nobilis: ergo corpus illius maxime ex his debet elemētis constitui,quæ sunt nobiliora inter corpora simplicia : hæc autem sunt elementa actiua, non passiua:ergo, &c. SED dicas ad hoc:quod animaliū corpora plus constituuntur ex elementis actiuis,quàm passiuis secundū quantitatem uirtutis,non molis. Obijcitur contra hoc, quia motus sequitur naturam prædominantis secundum quantitatem : sed aues mouentur sursum : ergo uidetur quod in eis secundū quantitatem prædominentur elementa, quæ sunt nata ferri sursum:hæc autem sunt actiua,non passiua, ut ignis, & aer: ergo &c. ITEM. Volatilia sunt ad ornatum aeris: sed ornatus proprie, & debite collocatur in eo,quod ornatur: nullum autē corpus proprie, & debite ordinatur in aere, nisi in quo dominantur elementa actiua: ergo si auiū corpora ibi ordinantur, ut ipsum ornantia,uidetur,quod in eis p̄ dominantur actiua elementa : q̄ si non proprie ibi locantur, quia ibi non requiescunt,sed magis in terra,uidetur quod potius debeāt dici uolatilia ad ornatū terræ, q̄ aeris,cui scriptura contradicit.

RESOLVTIO.

Quò ad molis quantitatem, passiua magis quàm actiua elementa animalium corporibus dominantur. Quò uero ad uirtutis quantitatem, econtra.

RESPON. Dicendum, quod secundū quod duplex est quantitas,uidelicet molis,& uirtutis:secundū hoc potest dupliciter attendi elementorum prædominantia, uidelicet quātum ad molem, & quantum ad uirtutem. Si enim loquamur de prædominantia quantum ad molem, sic in corporibus animalium p̄dominantur elementa passiua,& ideo ex eis maxime dicuntur esse facta. Si autē loquamur quantum ad quātitatem uirtutis, cum corpus complexionatum sit natum regi ab anima mediantibus elemētis actiuis,sic p̄ dominantur in eis elementa actiua. Ratio autem huius,s. q̄ elemēta actiua,& passiua secundū hanc duplicem quantitatem uirtutis, scilicet & molis uicissim prædominantur, sumitur ex parte finis: finis enim imponit necessitatem his,quæ sunt ad finem: finis autē corporis complexionati aīa est, inquantum dat ei uitam, & sensum,& motum:ad uitam autē corpus illud non esset habile, si prædominarentur ibi elementa passiua, quantum ad quantitatem, & uirtutem propter ius grossitiem, & soliditatem, sicut sunt corpora mineralia Similiter non esset habile si prædominarentur ei elementa

menta actiua, quantum ad uirtutem, & molem: quia statim consumerentur elementa passiua : nec esset, quod posset vegetari ab anima : & ita oportuit, quòd ex quadam mutua prædominantia cōsurgeret quę dam mutua proportio, & concordia, ex qua corpus illud esset aptum ad uitam suscipiendam, & animam, quæ est quasi quædā harmonia ad sensum. Similiter:idoneum non esset ad sensum, nisi p̄dominaretur natura elementi passiui quantum ad molē, quia tactus est primus inter omnes sensus animalis, in quo sensu prædominatur terra: & ita si nō prædominaretur terra in corpore, non esset idoneū ad tactum: ergo nec ad aliquē sensum. Similiter oportet, q̄ ad hoc, q̄ sit idoneum ad sensum, prædominetur in eo ignis,quantum ad uirtutem siue calorem : calor enim, & spiritus sunt instrumenta uirtutis sensitiuæ. Et hoc est q̄ dicit Augustin.super Gene. ad li. iii. Tactus, qui est quintus in sensibus, terreno elemento magis congruit, perinde p̄ totum corpus animantis, q̄d maximè ex terra est, tacta sentiuntur : & post Anima cui sentiendi uis est (cum corporea nō sit) per subtilius corpus agitat uigorem sentiendi: inchoat nāque motū in omnibus sensibus per subtilitatem ignis. Et ita ex hoc patet, q̄ ad hoc, q̄ corpus sit idoneum ad sensum,necesse est actiuorum elementorum,& passiuorum esse mutuum prædominium.Similiter ad hoc, q̄ sit idoneum ad motum,nec esse est quòd elemēta actiua uirtua liter prædominentur:mediantibus quibus animæ uis motiua ad membra pertingat: necesse est etiam, q̄ dominentur:passiua secundum quantitatem molis,ex quibus constituantur mēbra solida ad mouendum idonea. Et hoc est, q̄ dicit August. iii.sup Gen.ad lit. Ignis omnia penetrat, ut motū in eis faciat. Et post. Ideo autem caloris priuationis,cum corpus nimis frigescit, obtunditur sensus : quia motus pigrescit, q̄ ex calore in est corpori: sic igitur propter motum necesse est eē mutuam actiuorum, & passiuorum elementorum in corpore animalis p̄dominantiā,ut membra sint mobilia, ita q̄ uigorem habeāt, & agilitatem ex aere, & igne: soliditatem uerò habeant ex dominio aquę,& terræ secundum quātitatem. A qua igitur,& terra in omnibus animalibus secūdum quantitatem molis prædominantur. Sicut enim aliquis artifex, miscendo terram cum aqua, facit lutum,& ex illo componit statuam : sic dum liquor aqueus terræ miscetur, fit humor : & dum ille coagulatur p̄ naturā, fit corpus organicum. Dupliciter autem potest intelligi hæc commixtio : aut ita, quòd aquæ præexistenti fluxibili immisceatur terra: aut econtra, vt terra primum sit quasi arida, & ad suarum partium continuationem commisceatur aqua. Et his duobus modis producta sunt animalium corpora:& ideo quædam dicuntur esse ex aquis, quædam ex terra facta. Hoc autem non est dictū, quia illa, quæ facta sunt ex a-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis, plus habeant de aqua, quã tum ad substantiã, quam de terra, cum omne corpus animantis ad sui constitutionem plus recipiat de terra, quantum ad substantiã, tum propter hoc, quòd ipsa est, quæ præbet aliis soliditatem, & stabilitatem, tum etiã, quia ipsa habet parũ de specie, & multum de materia: Sed ꝙ dictum est aliqua ex aqua esse facta, hoc est, quia magis in eis, quam in aliis dominatur natura aquea, hoc autem dico, non quantum ad prędominium actiuæ qualitatis, uel passiuæ, sed quantum ad aliquam conformitatem naturæ, per quã illa, quæ ex aqua producta sunt, in aquis magis delectantur esse. Et quoniam humor aqueus est in duplici differentia, uidelicet in ratione humoris fluctuantis, & in ratione uaporis exhalantis: ideo aqua est principium duplicis generis animalium. s. natatilium, & uolatilium. Natatilium secundum rationem humoris: & ideo illa remanserunt in aquis. Volatilium ratione uaporis: & ideo cum ille uapor sit cõmixtus aeri, & seratur sursum, uolatilia in aere subleuantur: & eousque possunt ascendere, quouque inueniant aerem humidis exhalationibus pinguescentem. Et hoc est, quod dicit Augustinus super Gen. ad lit. Iste inferior aer, qui excipit exhalationes humidas maris, & terræ, & ad aues sustinedas quodammodo crassatur, non nisi ex aquis accepit anima lia. Quod enim eius humidum est, hoc portat alitum corpora, quæ ita utuntur pennis uolantes, quemadmodum pisces quibusdam suis alis natantes: perinde scienter spiritus Dei ex aquis dicit eẽ, ꝓducta uolatilia. Aqua rum enim natura bipartitum locum sortita est, inferiorem. s. in unda labili, superiorem verò in aura fiabili, illum deputatũ natantibus, istum uolantibus: sic hoc elemento congrue etiam duos sensus animalibus datos uidemus, olfactum explorandis uaporibus, gustum explorandis liquoribus.

Ex prædictis igitur patet responsio ad quęstionem propositam, patet etiam responsio ad obiecta, quia in corporibus animalium prædominantur elemẽta passiua, quantum ad quantitatem molis, sicut ostendunt rõnes ad partem primam inductę: prędominantur nihilominus & actiua, quantum ad quantitatẽ uirtutis, sicut ostendunt rõnes quatuor in contrariũ adductæ.

Ad Illvd uero, quod obiicitur quinto, ꝙ in uolatilibus ꝓdominetur aer secundum quã titatem, quia aer mouetur sursum. Dicẽdum, ꝙ cum dicitur, ꝙ motus sequitur naturam prędominantis, hoc uerum est de motu naturali, qui debetur corpori ratione sui ponderis: non tamen est uerum de motu animalis, qui est de uirtute ipsius animæ: corpora autem auium naturæ suæ relicta nunquã ascẽdunt in aera, sed descendunt ad terram: ꝙ autem ascendant hoc est per uim animæ suffragantibus sibi pennis, & spiritibus interioribus, & uaporibus in aere elevatis. Ad Illvd, quod obiicitur, ꝙ aues ornant aera. Dicẽdum, ꝙ nõ dicuntur ornare aera, quia ibi magis quiescãt, quã in terra: hoc enim est falsum: in terra enim quiescunt, & ab ea recipiunt alimentum: sed ratio huius est, quia auium actus est motus maximè in uolatu, & quia illum exercẽt in aera: ideo dicuntur aera decorare, & ornare: potissimum enim actum suũ ibi exercent.

ARTICVLVS II.

Qvaestio I.

An omnia sensibilia propter hominem facta sint?

Consequenter quæritur, quo ordine animalia sunt producta. Et circa hoc quęrũtur tria. Primò, quęritur de ordine productionis ex parte finis. Secundò, ex parte temporis. Tertiò, uerò ex parte productionis, & quietis.

Vtrvm omnia sensibilia facta sint propter hominem. Et quod sic, uidetur. Primò per scripturam Gen. i. Dominamini piscibus maris, & uolatilibus cęli, &c. Et post Gen. ix. Omnes pisces maris manui nostræ traditi sunt, & omne, quod mouetur, & uiuit: ergo omnia ad utilitatem hominis facta sunt. Item, Apostolus 1. Corint. iii. Omnia nostra sunt, hoc dicit uiris iustis: ergo propter uiros iustos omnia quæcunque facta sunt, sunt producta: ergo & animalia sensibilia. Item, Philosophus. Homo est finis quodammodo omniũ eorum, quæ sunt: ergo & sensibilium. Item. Omnia bonum optant, non quod cumque, sed summũ (sicut uult Dionysius, & Philosophus) sed inter creaturas inferiores solus homo natus est immediatè ad Deũ pertingere: ergo aliæ creaturæ ordinantur in finem mediante homine: sed quod in finem ordinatur alio mediante, est propter illud: ergo omnia sensibilia facta sunt propter hominem.

Dionys. de Diuin. no. p. 4. cap. 4. Arist. 1 Ethico. cap. 1.

Sed contra. Tantę dignitatis est esse rerum finem, sicut esse principium: sensibiliũ animalium solus Deus fuit principium, ita quod non homo: ergo eorundem finis est non homo, sed Deus. Item. Quædã sunt animalia, quæ non ualent homini, nisi ad esum, quædam non ualent, nisi ad uestimentũ: sed si homo stetisset, his non indiguisset: ergo huiusmodi animalia, aut facta essent frustra, aut nõ sunt facta propter hominem. Si tv dicas, quod Deus ea fecit, quia prouidit hominem esse lapsurũ, tunc uidetur quod in uolũtate hominis, & potestate consisteret, utrum illa animalia frustra essent, quod falsum est. Item, Si animalia facta sunt propter hominẽ: ergo nulla debẽt esse facta contra hominem: sed multæ bestiæ hominẽ sunt nociuæ: ergo non debuerunt fieri in primaria rerum cõditione, aut certè frustra factæ sunt. Si tv dicas, ꝙ bestiæ non possent nocere, si homo nõ peccasset: tunc uidetur, quod post peccatum hominis sit noua potentia eis tradita. Item. Si animalia facta sũt propter habitationem hominis decorãdã, cum in statu innocentiæ nõ deberet habitatio fœdari, uidetur quod non debuerunt corrupti-

1. Phy. 24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bilia animalia fieri, quę suis corruptionibus, & exhalationibus inficerent aerem. SITV dicas, quod non corrumperentur, hoc est contra Augu. super Gene. ad lit. Lib. iii. qui dicit tunc facta esse animalia viuentia de rapina. Ait enim sic, Quædam refectionē corporis sui ex aliorum quęrunt corporibus: vbi loquitur de bestiis. ITEM. Quicquid sit de hoc, siue moriantur, siue non moriātur, uidetur quod animalia quæ alia deuorant, hominis habitationem deformarēt, cum ea destruant, quæ ad ipsius faciunt decorem, & ornatum.

RESOLVTIO.

Homo animantium omnium finis est, non principalis, aut vltimus, sed finis sub fine

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod finis, ad quem res ordinantur, duplex est. Quidam enim est finis principalis, & ultimus: quidam est finis sub fine. Si primo modo loquimur de fine, sic omniū creaturarum tam rationalium quā irrationaliū finis est Deus, ꝙa omnia propter semetipsum creauit altissimus, omnia enim fecit ad laudem suæ bonitatis. Si autem loquamur de fine nō principali, qui est finis, quodāmodo, & finis sub fine, sic oīa sensibilia alia facta sunt propter hominem. Et hoc insinuat Philosophus cum dicit. Sumus finis nos quodammodo omnium eorum, quæ sunt. Insinuat etiā scriptura multo excellentius, cū dicit. Faciamus hominē ad imaginem, & sim. no. & præsit pis. maris, &c. quia enim homo rationis capax est: ideo habet libertatem arbitrii, & natus est piscibus dominari: quia uero ꝑ similitudinem natus est in Deū tendere immediatē, ideo omnes creaturæ irrationales ad ipsum ordinantur, vt mediante ipso in finem vltimum perducantur. Et sic concedendæ sunt rationes ostendētes animalia propter hominem facta esse.

AD dissolutionem autem rationum, quæ inducuntur in cōtrarium notādum est, quod aliter ordinantur animalia ad hominem secundum statum innocentiæ, aliter secundum statum naturæ lapsæ. Secundum statū innocentiæ ordinantur ad hominē secundum rationem quadruplicē. Prima ratio est ad manifestandum eius imperiū, qđ manifestarent, dum ei per oīa obedirent. Secunda ad decorandum hominis habitaculum: pulchrum enim erat habitaculum hominis animalium multiplicatione, non solū arborū decorari. Tertia ad excitandū hominis sensum, vt in ipsorum animalium naturis diuersis videret homo multiformitatem sapientiæ conditoris. Quarta ad moderandum eius affectum, vt dum homo uideret aīalia secundum rectitudinem suæ naturæ currere, & amare illud, ad quod naturaliter facta sunt, ex hoc excitaretur ad amandum Deū. Et propter has rationes non solummodo fecit Deus iumenta, sed etiā bestias, & pecora: omnia enim faciunt ad hominis vtilitatem secundum rōnes prædictas. Secūdum statum naturæ lapsæ ordinantur ista aīalia ad utilitatem hominis

hominis: sed aliter bestiæ, & aliter iumenta, & pecora. Inmēta .n. & pecora ordinantur ad releuandum hominis indigentiam quantum ad cibū, & quantū ad uestimentum, & quantū ad obsequium, sicut sunt æqui, & asini, & quātum ad solatium, sicut quædam aues, & catuli, & similia: & sic facta sunt propter hominem ratione quadruplici. Similiter animalia siue bestiæ noxiæ ordinantur ad hominem secūdum quadruplicem rationē, & vtilitatem, quam ponit Aug. super Gene. ad lit. Lib. iii. dicit enim quod aut pēnaliter lędūt, aut salubriter exercent, aut utiliter probant, aut ignoranter docent. Et sic patet, quod tam bestiæ quàm reptilia, & iumenta facta sunt propter hominem, siue in statu innocentiæ, siue in statu naturæ lapsæ. Planum est etiam per hoc illud, quod obiicitur in contrarium.

AD ILLVD enim, quod obiicitur, ꝙ esse finem est magnæ dignitatis. Dicendum, ꝙ uerum est de fine principali, quæ est finis carens fine: nō autem est uerum de fine, qui est finis quodā modo. AD ILLVD, quod obiicitur, de animalibus non ualentibus ad esum & uestitum. Responderi potest, quod illa fecit Deus, quia præuidit hoīem lapsurum: esto tamen ꝙ non labetur, non tamen esset frustra, haberent. n. præter relcuationē indigentiæ quadruplicem utilitatem, sicut determinatum est supra. AD ILLVD, quod obiicitur de bestiis, quæ sunt contra hominem. Dicendum, quod homine stante, nulla animalia ipsū offenderent, sed omnia sibi mā sueta essent, sicut aliquando diuino imperio ferę crudelissimæ sanctis Dei mansuetæ factæ sūt, vt leones Danieli: ꝙ autem noceant, uel offendant, hoc est propter nouam potentiam datam, sed ꝑ ꝑ dignitatis præsidentiam ab homine amissam: unde sicut oculus sanus a sole nō lædituꝛ, sed cum efficitur lippus statim offenditur, non propter mutationem factā in sole, sed in oculo: sic & in proposito intelligi potest. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ hoīe stante, non debuerunt fieri animalia mortalia. Dicendum, quod sicut aīalia sua uita habitationē hoīs decorār, & ornant: sic etiam morte sua ex successione faciūt ad uniuersi decorationem: & sicut animalia ścinuicem iuuantia sunt ratio sapientiæ excogitandæ, sic etiam animalia sese offendentia, & de carnibus aliorum animalium nutrimentum sumentia, quia illa corruptio aerem hominis non inficeret, quod qꝫ eius odoratū offenderet: sed potius quadam successione, & ordine, dum animalia sibi succederent uniuersum decorarent, tanquam pulcherrimum carmen, in quo syllabæ. Similiter dum bestia aliud animal comedendo occideret, in hominis habitatione discordiam non faceret, sed potius occasionem eruditionis homini præberet. Et hoc est, quod dicit Augustinus iii. super Genesis ad lit. Nimirum aliæ bestiæ cibi sunt aliorum: nec rectè possumus dicere, quod nō essent aliæ, quibus aliæ uescerentur, habent. n. oīa

Universidad de Deusto
Biblioteca

quamdiu sunt, mensuras, numeros, & ordines suos, quæ cuncta merito considerata laudantur, nec sine occulta (pro suo genere) moderatione pulchritudinis temporalis ex alio in aliud transeundo mutantur: & certè omnibus talibus inferioris creaturæ moribus præbentur homini salubres admonitiones, deinde planius exemplificat. Ex his patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO II.

An congruo ordine produxerit Deus res sensibiles?

DE ordine productionis sensibilium, quantū est ex parte temporis. Et dicit scriptura, ꝙ uolatilia, & natatilia facta sunt in vno die. s. quinto: gressibilia verò cū homine facta sunt die altero. s. sexto. Contra istum ordinem obicitur sic. Primo ex parte ipsorum animalium sensibilium in se. Secundo verò in cōparatione ad hominem. Contra primum obicitur sic. Vno die fuerunt omnia elementa distincta, non solum aer, & ignis, sed etiam aqua, & terra: igitur pari ratione a summo opifice debēt fuisse ordinata: igit in vno die debuit fieri ornatus aeris, & aquæ, & terræ. ITEM. Distinctio dierū fit penes diuersitatē operationum: ergo tria sunt elementa, quæ ornantur ex animalibus: & tria sunt genera animalium, scilicet volatilia, & natatilia, & gressibilia: videtur, ꝙ producī debuerūt saltem in tribus diebus. ITEM. Terra prior oībus producta est: ergo prior oībus debet esse ornata: ergo animalia, quæ terram ornant prius produci debuerunt, quam illa, quæ ornant aquam, vel aerem. ITEM. Cum producuntur animalia ornātia elementa, aut producuntur secundum ordinem dignitatis, vt incipiatur a supremo: aut secundum ordinē ascensionis, vt incipiatur ab infimo. Si primo modo: ergo deberet prius fieri ornatus ignis, quam aeris. Si secundo modo: ergo prius deberet fieri ornatus terræ quàm aquæ, quorum utrumque repugnat Sacræ scripturæ, & ordinationi, productionis prius determinatæ, quantum ad productionem ipsorum animaliū. ITEM. Obiicitur contra ordinē productionis animalium in comparatione ad hominem. Homo enim plus conuenit cum angelis, quam cum bestiis. Ergo magis debuit produci eodē die cum angelis, quàm eodem die cum bestiis: ergo productio hominis, & bestiarum nō rectè facta est in eodē die. ITEM. Plus conuenit irrationale cum irrationali, quam cum homine, siue rationali: ergo magis competēs fuit in eodē die producere omnia animalia irrationabilia, quā simul producere hominem, & bruta. ITEM. Principalius opus dici debet primo fieri: sed hō principalius opus fuit diei sexto: ergo debuit ante fieri, quā fierent sensibilia, siue bruta, ꝙ est contra ordinem Sacræ scripturæ. ITEM. Posterius magis indiget priori, quàm ecōuerso: sed bruta animalia magis indigebant homine, quam homo indigeret eis secundum illū statum: ergo ante debebat homo produci, quàm illa in esse prodirent.

Re-

RESOLVTIO.

Quemcunque ordinem attendamus, aut distinctionis diei a die, aut perfectionis rerum in se: semper Deum congruentissimo ordine processisse comperiemus.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ in productione sensibilium duplex attenditur ordo, vnus scilicet secundum distinctionem diei a die, alius scilicet secundum ordinem eorum, quæ eodem die producta sunt. Primus autem ordo attenditur secundū exigentiam finis, & materiæ: & quia uolatilia, & natatilia ex aqs producta sunt (prout aqua communiter accipitur ad humorē, & vaporem) & sunt ad ornatum naturæ ꝑspicuæ: ideo Sacra scriptura dicit ea esse facta vno die. Quia verò gressibilia non solum rationalia: sed irrationalia ad ornamentum terræ spectant, & ex eadē materia sunt producta, scilicet terra: ideo non eodem die: sed alio a prædictis facta) sunt: ita ꝙ sicut vno die ornata est natura cœlestis, scilicet quarto: sic vno die ornetur natura elementaris perspicui, scilicet quinto, & alio terra, scilicet sexto: & sicut natura cœlestis præcedit elementarem perspicuam, & ꝑspicua opacam: sic naturarū harum ornamenta sunt ordine tēpori correspondente producta. Secundus autem ordo, qui est inter ea, quæ producta sunt eodem die, attenditur secundum præcellentiam perfectionis naturæ: prius enim producitur, ꝙ imperfectum est, & deinde, qđ perfectum: quia is est ordo, vt a magis completo perueniatur ad minus completum: & ideo scriptura prius dicit esse producta natatilia die quinto, quæ sunt minus perfecta, quam volatilia: & similiter in sexto die prius dicit esse producta irrationabilia, quā homo, quamuis multiplex possit assignari ratio, quare homo post creaturas est ꝓductus. OCCVRRIT autem triplex ratio ad præsens, quare post omnia productus est homo, scilicet ꝓ partium corporis multitudinē, propter animæ, & corporis distantiam, & propter totius compositi perfectionē. Propter partium corporis multitudinem debuit homo ultimo produci: cum enim corpus eius sit completissimū inter cetera corpora, & quā to aliquid completius tanto posterius, post omnia producendus erat. Propter animæ, & corporis distantiā debuit fieri post cætera: quia enim distat anima a corpore, & nō solum sicut forma a materia; sed etiam sicut spirituale a corporali, & sicut perpetuum a corruptibili: ideo magna distātia temporis debuit interuenire inter productionem hominis quantum ad materiale principium, & coniunctionem suarum partium, ut per distantiam temporis intelligeretur distantia principiorum constituētium. Et propter totius compositi perfectionem post cætera debuit homo produci: quia homo sua dignitate, & complemento finis est omnium corporalium: ideo post omnia erat producendus, vt sua productione finiret, & compleret omnia præcedentia, tāquam finis complet, quod ad ipsum ordinari habet: & sic patet, ꝙ diuina sapientia in pro-

ductione sensibiliū seruauit ordinem conuenientissimum.

AD ILLVD, qđ primo obiicitur, ꝙ elementa simul sunt distincta. Dicendum, ꝙ non est similе: quia distinctio non est in uno elemento nisi respectu alterius: ideo non potest unum elementum distingui ab alio, quin alterū distinguatur ab eo: nō sic autem est in ornatu: ornatus. n. unius elementi non necessario respicit alterū. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ tria sunt elementa, quæ ornantur: ergo &c. Dicendum, ꝙ & si tria sint: ornatus tamē duorū. s. aeris, & aquæ non respicit illa, ut duo sunt: sed ut in vno cōiūcāt. s. in natura aquea: sicut supra determinatum est: & ideo duorū ornatus ad eandē diē spectat, & productio animaliū, quæ illa duo elemēta ornāt, in uno die ē facta. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd terra prior est producta. Dicendū, ꝙ falsū est: nam in principio Gen. terra non accipitur pro elemento: sed pro materia. AD ILLVD, quod obiicitur de igne, ꝙ quia est ꝑcipuus inter elementa, deberet prius ornari. Dicendū est, ꝙ ꝓp qualitate actiuam non possunt in eo uiuere animalia, & ꝓpter nimiam distantiam a nobis non essent usui hominis apta: & ideo non determinatur eius ornatus, nec post, nec antea. Terræ uero ornatus ordinantur postremo, pro eo, ꝙ ipsa est infima, & obscura: & ideo maiori indiget ornamento: & propter hoc ornatur plantis, & animalibus, & mineralibus: & in eius ornatu consistit totius ornatus cōplementum, quātum ad hominem, qui est præcipuus inter omnia alia animalia. AD ILLVD uerò, qđ obiicitur, ꝙ homo debuit produci cum angelis, cū quibus magis communicat. Dicendum, ꝙ & si magis cōicat, quantum est a parte animæ: non tamen quantum est a parte corporis. Similiter ad sequens. Dicendum est, ꝙ quamuis gressibilia, & uolatilia magis communicent in formali perfectione: non tamen tātum communicant quantum ad elementum, ex quo principaliter constituuntur, & quod ornant, quod quidem est elementum terræ. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ principalius opus debet esse prius. Dicendum, ꝙ falsum est: quia in eis, quæ producuntur prius est minus perfectum, quam magis perfectum secundum ordinem generationis, quāuis magis perfectum sit prius secundum ordinem dignitatis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ posterius indiget priori. Dicendum, ꝙ uerum est, quando aliqua ordinantur, ita ꝙ inter ea cadit ordo essentialis: quādo uero est ordo solius congruentiæ: sicut in proposito, non est necesse, ꝙ habeat ueritatem.

QVAESTIO III.

An Deus postquam animalia produxit, ab omni opere quieuit?

DE ordine productionis animalium ad quietem. Et quæritur, utrum Deus postquā animalia produxit, ab omni opere quieuerit. Et ꝙ sic, uidetur per scripturam. Genes. 2. Requieuit Deus die vii. ab omni opere, qđ patrarat: sed animalia producta sunt v. & vi. ergo post eorū productionem sequitur quietatio.

Item

ITEM. Omnis operatio, quæ peruenit ad completionē, hēt quietē subsequentem: sed productio creaturarū completur in productione animaliū, & maximè hominis: ergo uidetur, quod postquā Deus die vi. aīalia ꝓduxit, ꝙ deinceps requieuit. ITEM. Distinctio dierum est ad nostram instructionem: sed vi. diebus ꝓmisit Deus hoīes operari, septimo præcepit quiescere, & cessare ab oī opere: si ergo illud mādatum rōnem hēt ex primaria rerum conditione, uidetur, qđ aīalium productionē subsecuta fuerit quies. ITEM. Oīs creaturę productio finē hēt, & terminū: ergo similiter dies oīs, in qua aliquid producitur hēt uesperam: sed vii. diei secundum scripturā non assignantur uesperæ: ergo post septimum diem nulla sunt producta, & in vi. die producta sunt animalia: ergo &c.

CONTRA. Io. 5. Pater meus operatur usq; modo, & ego operor: ergo si usq; modo operatus est, uidetur, qđ vii. die nō cessauit ab opere. ITEM. vii. dies, aut est nouus dies ꝓter dies ꝓcedentes, aut non. Si non: ergo nō dēt aliis connumerari. Si sic, & illū fecit Deus: ergo constat, qđ non requieuit ab omni opere, postq̄ produxit animalia. SI TV dicas, quod dies ille non differt a ꝓcedentibus, nisi secundum numerum: sed sic differt viii. & ix. & sic deinceps: ergo si septimus numeratur, eadē ratione & octauus deberet numerari. ITEM. Requies aut cōnotat aliquē effectum, aut nullum. Si nullum cō notat: ergo ab æterno requieuit: igitur ante requieuit, quam aliquid produceret: ergo penes requietionem non dēt accipi aliquis dies. Si connotat aliquē effectū, & iste effectus non fuit in diebus præcedentibus: ergo aliquid nouum produxit in die 7. non ergo requieuit ab oī opere suo, postquam produxit animalia die vi. ITEM. Deus creat quotidie nouas animas, & infundit corporibus, creare aūt est opus soli Deo proprium: ergo nō uidetur, ꝙ ab operatione quieuerit post diem vi. ITEM. Animalia quædam producuntur ꝙ putrefactionem: sed constat, quod ilia nō sunt producta in sex diebus, (sicut dicit August. 5. super Gen ad lit.) & huiusmodi habēt species proprias, & naturas: ergo uidetur, quod post vii. diem nō cessauerit a productione nouarum specierum in genere animalium. ITEM. Quædam animalia generantur per commistionem: sicut mulus ex equa, & asino: Hæc autē in sex diebus non fuerunt facta, nec in esse indiui duali, nec in sua specie: ergo post sextum diē non cessauit a rerum productione, non solum quantum ad indiuidua, sed etiā quantum ad species, & genera.

RESOLVTIO.

Quieuit profectò: sed non quiete, quæ sit operis cessatio: sed quæ inchoati operis completio fuit.

RESPONDEO. Ad prædictorū intelligentiam est notandū, ꝙ ois artifex ꝑfectus opus ꝯchoat, ut ad ꝑfectionē ꝑducat: & sicut intendit, ita facit, si per omnia sufficientia uirtutis agentis sibi suppetit: cum autem ad ꝑfectionē deduxerit, hēt quod intendit;

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit; omne autē operans propter aliquid, obtento eo, propter qđ agit, quieſcit; omnis igitur agēs perfectus, ſic operatur, ut aliquādo quieſcat: cum igitur Deus ſit agens perfectiſsimus in producē do ipſum vniuerſum, neceſſe eſt ergo ipſum aliquando quieſcere: ſed cum duplex ſit agens, quoddam quod mouetur, & laborat in ſua operatione, quoddam uero, quod nec mutatur, nec uariatur: illud, quod primo modo agit quieſcit per quietationem, quæ quidem eſt priuatio motus & laboris; ſicut eſt agēs creatum: illud uero, quod ſecundo modo agit, & quieſcit quietatione, non quæ ſit laboris, uel fatigationis priuatio; ſed quæ eſt ceſſatio ab opere propter ipſius perfectionē; & ſic dicitur Deus ab omni opere quieuiſſe, cū uniuerſum produxerit ad eſſe perfectum, & ſic quieuit, cum ad perfectum eſſe deduxit. Prōpter qđ dicitur, ꝙ duplex eſt perfectio uniuerſi, una & præcipua ſecundum eſſe permanens, alia eſt ſecundum ipſius eſſe decurrens. Prima attenditur in completa exiſtentia principiorum, & completo numero ſpecierum: quæ quidem ſpecies naturam generis participant ſecundum rectam, & ordinatam intenſionem naturæ. Secunda uero perfectio conſiſtit in productione eorum, q̄ per tēpora decurrūt, & ſibiipſis conſequenter ſuccedunt, ex cuius ſucceſſionis ordinatione reſultat quædam unitatis pulchritudo, & perfectio. Quoniam igitur ſecūdum primam perfectionem Deus uniuerſum in ſex diebus ad eſſe ꝓduxit, ſcilicet quātum ad completam exiſtentiam principiorum, & quantum ad completum numerum ſpecierū; ideo dicitur requieuiſſe ab omni opere, quod patrarat. Quia uero continue operatur ad rerū ſucceſſionē per propagationē, & indiuiduorum multiplicationem; ideo dicitur operari uſque modo: Et ex his patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Cōcedendum eſt enim, quod ad ꝓductionem animalium maximē hominis, ſecuta eſt quies in die ſeptimo; non quia facta ſit laboris terminatio; ſed quia facta eſt operis inchoati completio; & concedendæ ſunt rationes hoc probantes.

Ad Illvd, quod obiicitur in contrarium de Ioan. 5. Pater meus operatur, &c. Iam patet reſponſio; obiicit enim de illa operatione, quæ ſpectat ad operationem uniuerſi ſecundū eſſe decurrens, non ſecundum eſſe permanens. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ fecit diem ſeptimū. Dicendum, ꝙ dies ſeptimus nō fuit alius ſpecie a præcedentibus diebus; immo quodammodo iā erat in aliis productus; & ideo ad primum complementum uniuerſi nihil addebat ratione ſui; & ideo eius productio non repugnabat quieti ſecundum, ꝙ ges dicit ceſſationem a productione eorum, quæ ſunt de principali uniuerſi conſtitutione; enumeratur tamen cum prædictis diebus magis, quām dies octauus, uel nonus propter ceſſationem ab opere conſtituendi uniuerſum, ſecundum quam non attenditur numeratio dierum, quod non habent terminum; & ideo ſeptimus

ſeptimus dies nō dicitur habere ueſperam: nec poſt illum enumeratur dies nonus: ſed fit regreſſus ad principium, uel primum. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ requieſcere ab opere, aut connotat effectum aliquem, aut nullum. Dicendum, ꝙ ſecundum Aug. requieſcere dicitur in Deo cauſaliter, quia facit creaturam ſpiritualem per completam contemplationem ſibi inhærendo quieſcere, uel quieſcendo ſibi inhærere. Secundum autem alios ſanctos, & uiam communē quieſcere dicit effectum, non qui ſit in die ſabbathi: ſed qui præceſſit: unde Deus dicitur quieſcere ab opere, quia prius fecit, & deinde noua non facit, & propter hoc dicit̄ cōpleuiſſe omne opus ſuum in die ſeptimo: non quia tunc aliquid fecerit, quod fuerit ad completionem; ſed quia tunc quieſcendo conſummatum oſtēdit. Ad Illvd, quod obiicitur de creatione animarum. Dicendum, ꝙ cum creantur nunc animæ rationales, non creatur noua ſpecies, ſed nouum indiuiduum: hoc autem indiuiduum non eſt de conſtitutione uniuerſi primaria; & ideo per quietationem in ſabbatho non excludebatur animarum creatio. Ad Illvd, quod obiicitur de productione eorum, quæ ſunt per putrefactionem, & commiſtionem, quæ ſunt nouæ ſpecies. Dicendum, ꝙ tam illa, quæ generantur per putrefactionā, quām illa, quæ generantur per diuerſarum ſpecierum commiſtionem, producta ſunt in ſuis principiis, & rationibus ſeminalibus, quāuis non ſint producta in ſimili ſecundum formam: principia. n. eorum ſunt de cōſtitutione primaria uniuerſi, utpote ſpecies completę, & rationes ſeminales: ſed iſtarum ſpecierum actualis exiſtentia ad primariam conſtitutionem uniuerſi non ſpectat: quia ſpecies illæ quodammodo ſunt degenerantes, & quaſi per quandam generationem producī habent; ſicut uermes producūtur ex humano corpore per corruptionem aliquam, quæ quidē facit corpus humanū a propria forma degenerare; & ideo non oportuit hęc produci in ſe, nec in ſuo ſimili ad primariam conſtitutionem uniuerſi, nec tamen ſunt ſuperflua, quia uniuerſum, quantū ad bene eſſe, aliquo modo decorant. Vnde breuiter notandum, ꝙ eorum, quę ſucceſſione producuntur, quędam fuerunt in prima rerum diſtinctione producta in ſimili; ſed non in ratione ſeminali, utpote animæ rationales, quę ſcilicet producūtur per creationem: & ideo non habent rationem ſeminalem; in ſimili tamen productę ſunt, quādo producta fuit anima Adę, poſt cuius productionem non producitur noua ſpecies, quamuis producantur noua indiuidua. Quędam ſunt, quę productę ſunt in primis diebus, quantum ad rationē ſeminalem; ſed non in ſimili ſicut ſunt ea, quę generantur per putrefactionē, & per diuerſarum ſpecierum cōmiſtionem. Quędam ſunt, quę producta ſunt & in ratione ſeminali, et in ſimili; ſicut plantę, & bruta animalia, quę producūtur per propagationē. Et ad hęc tria rerum genera poſſunt reduci

Universidad de Deusto
Biblioteca

ei genera omnia, q̃ fiunt, & propterea non dicitur Deus produ cere aliqua de nouo, secundum quod dicitur Eccl. 1. q̃ nihil nouum sub sole; sed dicitur ab omni opere requieuisse, quia nihil producit, quod prius non fuerit, uel in simili specie, uel in ratione seminali, quę tunc erant de primaria constitutione uniuersi; & sic patet, qualiter ad animaliũ productionem in die sexto sequitur requies ab omni opere.

DISTINCTIO XVI.

De productione creaturæ compositæ spirituali & corporali, scilicet de homine in comparatione ad principium effectiuum.

His excursis, quæ supra de hominis creatione præmisimus, effectui mancipare atque ordine explanare nunc suscipimus, vbi hæc considerandа uidentur, scilicet quare creatus sit homo, & qualiter institutus, & qualis & quomodo factus, deinde qualiter sit lapsus, postremo, qualiter & per quæ sit reparatus. Horum autem primo, & secundo posita. i. causam creationis humanæ, & modum institutionis, superius pro modulo nostre facultatis tractauimus. Ideoq; superest, ut qualis uel quomodo factus sit discutiamus. In Gen. legitur. Faciamus homine ad imagine, & similitudine nostrã, &c. In eo, quod dicit, faciamus, una operatio trium personarum ostẽditur: in hoc uerò, quod dicit, ad imaginem & similitudine nostrã, una & æqualis substantia trium personarum monstratur. Ex persona enim patris hoc dicitur ad filium & spiritum sanctum, non (vt quidam putant) angelis: quia Dei & angelorum non est eadem imago & similitudo.

Lib. de Gen. ad literam cap. 19 Gen. 1.

Quomodo intelligendum est: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.

Imago autem, & similitudo in hoc loco uel increata intelligitur, ideſt, trinitatis essentia, ad quem factus est homo: uel creata, in qua factus est homo, & ipsa homini cõcreata. Increatam imaginem, quæ Deus est intellexisse uidetur Beda cum dicit, non esse unam imaginem Dei, & angelorum: sed trium personarum: & ideo personis, non angelis sit ibi sermo. Improprie tamen imago dicitur: quia imago relatiue ad aliud dicitur cuius similitudine gerit, & ad quod repræsentandum facta est: sicut imago Cæsaris, quæ ipsius similitudinem præferebat, ipsumq; quodam modo repræsentabat. Proprie autem imago dicitur id ad quod aliud fit: sicut exemplum propriè dicitur quod sumitur ex aliquo, et exemplar ex quo sumitur aliquid. Ponitur tamen & aliquando abusiue alterum pro altero: ita & minus proprie accipitur imago essentia trinitatis: si tamen ea nomine imaginis in hoc loco intelligitur.

Beda sup Gen.

Opinio quorundam.

Filius uero proprie imago patris dicitur, sicut supra in tractatu de Trinitate diximus. Vnde fuerunt nonnulli, qui ita distinxerunt, ut imaginem in hoc loco intelligerent filiũ: hominem uero non imaginem, sed ad imaginem factum dicerent: quos refellit Apostolus dicens, Vir quidem est imago, & gloria Dei. Hæc nanque imago, ideſt, homo cum dicitur fieri ad imaginem, non quasi ad filium dicitur fieri: alioquin non diceretur ad imaginem nostram. Quomodo enim nostram diceret, cum filius solius patris imago sit? Fuerunt autem & alii perspicacius hæc tractantes: qui per imaginem filium, & per similitudinem spiritum sanctum intelligerent, qui similitudo est patris, & filij. Et ideo pluraliter putauerunt dici nostram, id referentes ad similitudinem tantum: ad imaginem uero subintelligendum esse, meam. Hominem uerò & imaginem esse, & ad imaginem, & similitudinem factum esse tradiderunt: & imaginem imaginis esse, & similitudinis.

Dis. 27 primi libri. Aug. in 7. lib. de Trin. c. 6. in fi. 1. Cor. 11

Confutatio eorundem.

Veruntamen hæc distinctio, licet reprobabilis penitus non uideatur, quia de medio montium, id est, auctoritatibus sanctorum non manat, congruentius in ipso homine imago, & similitudo Dei quærenda est & considerandа. Factus est ergo homo ad imaginem Dei, & similitudinem, secundum mentem, qua irrationabilibus antecellit: sed ad imaginem, secundum memoriam, intelligentiam, & dilectionem. Ad similitudinem, secundum innocentiam, & iustitiam: quæ in mente rationali naturaliter sunt.

Ps. 103

Vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aug. lib. de spiritu & ala. cap.10. Cap. 2. tom.1. Aug.li. 2.de uer bis do mini ser mo.63.

Vel imago consideratur in cognitione veritatis, similitudo in amore virtutis: uel imago in aliis omnibus, similitudo in essentia, quia & immortalis, & inuisibilis est. Vnde Aug. in lib. de quantitate aïe. Aïa facta est similis Deo: quia immortalē, & indissolubilē fecit eā Deus. Imago ergo pertinet ad formam, similitudo ad naturā. Factus est ergo homo secm aiam ad imaginem, & similitudinem non patris, uel filij, uel spiritus sancti: sed totius trinitatis: ita & secundum animam dicitur homo esse imago Dei, quia imago Dei in eo est. Sicut imago dicitur & tabula, & pictura quæ in ea est: sed propter picturam quæ in ea est, simul & tabula & imago appellatur: ita propter imaginem trinitatis etiam illud in quo est imago, nomine imaginis uocatur.

Quòd homo dicitur imago, & ad imaginem: filius uero imago, non ad imaginem.

Aug. i 15. de trin. 2. in fi. c. 6. i fin.

Quocirca homo & imago dicitur, & ad imaginē, filius autem imago, non ad imaginem: quia natus, & non creatus, æqualis, & in nullo dissimilis: homo creatus est a Deo, non genitus non paritate æqualis: sed quadam similitudine accedens: Vnde Aug. in lib. sep. de Tri. In Genesi legitur, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostrā. Faciamus, & nostram, pluraliter dixit: & nisi ex relatiuis accipi non oportet, ut facere intelligantur pater, & filius, & spiritus sanctus ad imaginem patris, & filij, & spiritus sancti, ut subsisteret homo imago Dei. Sed quia non omnino

Aug. i. de gen. ad lit. 6 cap. 12. Et lib. de gene. contra Man. 1. c. 17. in fi. Tomo. 1.

æqualis fiebat illa imago, tanquam non ab illo nata, sed ab eo creata: ideo ita imago dicitur quod & ad imaginem: quia non æquatur paritate, sed accedit quadam similitudine. Filius autem est imago, sed non ad imaginem, quia æqualis patri. Dictus est ergo homo ad imaginem propter imparem similitudinem. Et ideo nostram, ut imago trinitatis esse homo intelligatur, non trinitati æqualis, sicut filius patri. Ecce ostensum est secundum quòd sit homo similis Deo scilicet secundum animam. Sed in corpore quandam propriet atem habet quæ hæc indicat: quia est erecta statura, secundum quam corpus animæ rationali congruit, quia in cælum erectum est.

Termi-

TERMINATIS duabus primis partibus, in quibus Magister determinauit de cōditione creaturę spiritualis, & corporalis diuisim: hic sequitur tertia pars, in qua determinat de productione creaturęcompositę ex utraque s. de homine. Diuiditur autem pars ista in duas partes. In prima nanque determinat de homine, quantum ad ipsius productionem. Secundo quantum ad permanentiam, & durationem, infra dist. 19. *Solent plura quæri de primi hominis statu &c.*) Prima pars hēt duas. In prima agit de productione hominis in cōparatione ad principium efectiuum. In secunda uero parte in comparatione ad principia cōstitutiua infr. dist. 17. *Hic de origine animæ plura quæri solent &c.*) Prima pars spectat ad præsentē distinctionem. Et diuiditur in duas partes. In prima parte Magister ueritatē narrat. s. qualiter Deus produxerit hominem ad imaginem suā, in qua similitudinē habet ad principium suum efficiens. In secunda uero parte ueritatem explanat. ibi. *Filius uero proprie imago dicitur &c.*) Prima pars habet tres particulas. In prima continuat Magister dicta dicēdis. In secunda uero auctoritatem sacrę scripturę iducit, in qua ostēditur, per quem modum homo productus ad suum effectiuum principium comparetur. ibi. *In Genesim legitur. Faciamus &c.*) In tertia parte subdit illius auctoritatis expositionem. ibi. *Imago autē & similitudo in hoc loco, &c.*) Similiter secunda pars principalis habet tres partes. In prima. n. ponit explanationem inductæ auctoritatis secundum aliorum opinionem. In secunda parte secundum opinionem propriam ibi. *Verumtamen hæc distinctio, &c.*) In tertia uero ex ueritate explanat a concludit quandam conclusionem corollariam. ibi. *Quocirca homo dicitur, & imago, & ad, &c.*) Et sic summa totius partis huius consistit in hoc. s. ostendendo, quod homo factus est ad Dei imaginem, & similitudinem.

Dub. 1.

FACIAMUS hominem, &c.) Quæritur de ratione, quā reddit Magister cum dicit. In eo, quòd dicit. Faciamus, una operatio trium personarum ostenditur. Cum enim in diuisa sint opera trinitatis, & tres personę ita operatæ sint simul omnia alia, sicut fecerunt hominem, uidetur q quemadmodum in productione hominis dicitur: Faciamus, ita deberet dici in productione aliorum. Item, quæritur, quare in productione hominis utitur legislator uerbo primæ personę s. Faciamus: in productione aliorum uerbo tertiæ personæ. s. dixit, & fecit. Iuxta hoc autem est quæstio, quare distinguit inter productionem hominis, & bestiarum, cum eodem die producte sint ad ornatum eiusdem elementi. Respon. Dicendum, quòd in productione hominis non tantum erat manifestatio trinitatis in uestigio: sed etiam secundum imaginem: ideo tribus personis pluraliter attribuitur hominis productio, ut ostendatur, quòd in homine trinitas repræsentatur expresse: in aliis

uero

Universidad de Deusto
Biblioteca

uero insinuatur Trinitas quoquo modo, licet non ita explicite: & quia ratio imaginis nõ cõuenit ulli personæ, quæ potest loqui p se: ideo in productione eius utitur uerbo primæ personæ. Et iterum: quia hęc creatura præcellit alias in gradu, & dignitate: ideo productionem hominis distinguit a productione bestiarũ, licet propter conuenientiam in ornãdo terram, in opus unius Dei conueniant: & sic patet responsio ad quæsita.

Dub. 2 *Dei & angelorum non est una, &c.*] Contra. Quia cum angelus sit imago Dei, quod conformatur angelo, per consequens conformatur Deo: ergo quod est imago angeli, est imago Dei. Item. Vnũ opus potest esse Dei, & angeli: ergo pari ratione, & eadem imago. Respond. Dicendum, quòd quia imago dicit ordinem ad illud, cuius est imago tanquam in finem, & ordinem immediatum, cum impossibile sit Deum, & angelum eiusdem rei esse finem immediatum, & ultimum, impossibile est eandẽ imaginem esse angeli, & Dei: ga uero Deus cooperatur angelo, & omne, quod est ab angelo est a Deo: ideo possibile est unum opus simul esse & angeli, & Dei. Nec ua et illud, quod obiicitur, ꝙ si aliquis repræsentat angelũ, ꝙ consequens repręsentat Deũ, quamuis enim inferri ualeat, ꝙ creatura, quæ repræsentat angelum, repræsentat Deum mediate: non tamen potest inferri, ꝙ repræsentat immediate.

Dub. 3. *Fuerunt nonnulli, &c.*] Contra. Videtur, ꝙ conuenienter dixerint per illud, qđ dicitur Rom. 8. quos prædestinauit conformes fieri imagini filii sui. Item. Quòd ita oporteat intelligi, uidetur. Aut enim imago ibi stat pro re creata, aut pro re increata. Si pro re creata: ergo idem est dicere. Faciamus hominem ad imaginem, quod faciamus hominem ad seipsum. Si per increata: sed illa non est nisi filius: ergo uidetur, ꝙ expositio illa sit recta propter hoc quęritur, quę istarum expositionũ, quas Magister in litera assignat, sit tenẽda. Respon. Dicendũ, ꝙ duplex est modus exponendi istam auctoritatem. Faciamus hominẽ, &c. unus intelligendo de imagine increata, alter uero intelligẽdo de imagine creata. Primus modus triplicatur. Vnus est, ut imago, & similitudo referatur ad idem, scilicet ad essentiam in tribus personis. Secundus modus est, ut imago, & similitudo referatur ad idem, scilicet ad personam filii. Tertius modus ponendi est, ut imago referatur ad filium, & similitudo ad spiritũ sanctum. Ita hos omnes modos ponit Magister, quos tamen nõ approbat, licet sustineri possint. Primum enim arguit de improprietate: quia diuina essentia nõ est propriè imago. Secundum de falsitate: quia filius non est imago nostra de hoc etiam, qđ dicit, ꝙ homo non est imago; sed ad imaginem. Tertiũ arguit de incertitudine: quia auctoritatem ex scriptura non hẽt. Alius modus exponendi est de imagine creata, & iste est triplex. Vnus, qui sic exponit, ut imago præcedat similitudinem: & dicit, ꝙ imago est in naturalibus, & similitudo

similitudo in gratuitis. Secundus, qui sic exponit, ut similitudo concomitetur imaginem: & iste est, ꝙ imago sit in potentia cognoscendi, similitudo in potẽtia diligendi. Tertius modus, qui sic exponit, ut imago sequatur similitudinem secundum esse: & iste dicit, ꝙ similitudo est in materia, & imago in forma. Oẽs hos modos approbat Magister, & sustinet: & satis uidetur probabile, ꝙ scriptura de imagine creata intelligat, quamuis et possit intelligi de increata. Verum est enim, ꝙ homo prædestinatus est, vt cõformetur imagini filii Dei: nec ideo Magister illam positionem redarguit, ꝙ hoc non sit uerum: sed quia illa imago non propriè potest dici nostra: uel etiam, quia non solummodo filius est imago, sed etiam homo, cuius contrarium dicebatur in illo modo exponẽdi. Ad illud uero, quod obiicitur, ꝙ imago non potest stare pro creata imagine: Dicendum, quòd immo: quia imago accipitur in abstractione, & sic potest dici homo fieri ad imaginem: sicut tabula dicitur fieri ad imaginẽ, quando sibi imprimitur imago Herculis: hinc est, ꝙ homo non tantum est imago, sed etiã ad imaginem, quia non secundum oẽ, quod est, imago est, immo differt ab imagine: filius uero secundum omne, quod est, est imago patris: & ideo solum est imago, non ad imaginem.

Nõ omnino æqualis fieret, &c.) Contra. Quod creatur, non est per naturam, sed per artem: sed quod est per artem non uniuocatur cum eo, quod est per naturam: immo æquiuocatur; ergo æquiuoce dicitur imago de filio Dei, & homine. Respondeo. Dicẽdum est, ꝙ imago de filio Dei, & homine, nec dicitur æquiuocè, nec dicitur uniuocè: sed analogicè secundum prius, & posterius. Quod ergo obiicitur, quod illud, quod creatur est ab arte. Dicẽdum, quod quędam est ars, cuius operatio consequitur naturam, & opus istius artis sic est artificiale, quod nõ est naturale, & ideo opus istius artis cum opere naturæ in eodem nomine faciunt æquiuocationem, sicut homo pictus, & homo uerus. Quædam est ars, quæ est fundamentum naturę, & opus illius artis bene est naturale, quia fabricat ipsum naturam: & talis est ars, cuius opus est creare: & ideo non oportebit esse æquiuocationem. Vel dicendum, quod ideo est æquiuocatio, quando dicitur homo pictus, & homo uerus, quia hoc nomen [homo] primo, et principaliter imponitur homini uero: et ideo cum dicitur de homine picto, alia est acceptio, & alia signatio; non sic imago primo, & principaliter imponitur Dei filio, sed omni ei, quod expresse repræsentat alterum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An homo uere imago Dei sit?

AD intelligentiam huius partis circa duo incidit hic quæstio. Primo quæritur, qualiter homo sit imago secundum considerationem absolutam? Secundo, qualiter sit imago

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum considerationem relatam. Circa primum quærunt tria. Primo q̃ritur, utrũ sit imago Dei uerè. Secũdo, utrum sit imago Dei naturaliter. Tertiò, utrum sit imago Dei propriè.

QVOD homo sit imago Dei verè ostenditur. Gene. i. Faciamus hoĩnẽ ad imaginẽ, &c. hoc non est, nisi uerbum trinitatis; ergo &c. ITEM. Eccle. 17. Deus de terra creauit hoĩnẽ, & secundum imaginem suã fecit illum: si igitur homo factus est secundum imaginem Dei, homo est imago Dei. ITEM. Quod est maximè natum uniri alteri, maximè natum est ei configurari, & conformari: amor enim, quia unit, transformare dicitur amantem in amatum (sicut dicit Hugo) sed creatura rationalis, ut homo, maximè nata est uniri Deo, & in ipsum intendere per amorem: ergo maximè natus est ei configurari, & adsimilari: si igitur imago dicit similitudinẽ expressam, patet &c. ITEM. Quod verè repræsentat aliquid secundum eius nobilem actum, & secundum distinctionem, & ordinem, uerè est eius imago: sed homo uerè repræsentat Deum secundum eius nobilissimum actum, qui est intelligere: non solum enim repræsentat Deũ inquantum est ens, & uiuens, sed etiam inquantum est intelligens: & iterum repr̃sẽtat distinctionem, & originẽ, quæ est in personis quãtum ad memoriam, & intelligentiam, & uoluntatem: ergo homo uerè est Dei imago.

CONTRA. Nihil est illud, ad qd̃ fit, quia nihil fit ad seipsũ: sed homo factus est ad imaginẽ Dei (sicut dicitur Gene. i.) ergo homo nõ est imago. ITEM. Vbicunque est imago, ibi est similitudo: ubicunque est similitudo, ibi est identitas aliqua, ubicunque autem est identitas, ibi est conuenientia in aliquo tertio: si igitur Deus, & creatura in aliquo tertio nõ conueniunt, creatura non potest esse similitudo Dei: & ita nec imago. ITEM. Nõ quæcunque similitudo est imago, sed similitudo expressa: sed nulla est similitudo expressa alicuius, quæ plus est discõueniens, q̃ conueniens: cum ergo omnis creatura plus sit Deo dissimilis, quam consimilis (sicut dicit Augustinus xv de Tri.) igitur nulla potest esse expressa Dei similitudo: ergo nulla potest esse imago. ITEM. Vbicunque est imago, ibi est figuratio: imago enim attenditur in figura: sed diuina essentia nullo modo est figurabilis; ergo nullo modo est per aliquã imaginem repræsentabilis: ergo nulla creatura est imago Dei. ITEM. Differt imago a uestigio, quia uestigiũ repræsentat secundum partem, imago autem secũdum totum: sed nullum finitũ potest repræsentare infinitum secundum totum: cum igitur Deus sit infinitus, & quælibet creatura finita, nulla creatura potest esse imago Dei. ITEM. Quælibet creatura distat a Deo in infinitum: Deus enim quodlibet finitum excellit in infinitum: ergo si infinita distantia non est maior, una creatura non distat magis a Deo, quam alia: similiter nec una magis appropinquat Deo,

q̃ alia: ergo uel omnis creatura est imago, uel nulla: sed non oĩs est imago: ergo nulla &c.

RESOLVTIO.

Verè imago Dei homo est: cõcretiuè tamen imagine Dei sumpta.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̃ imago dicit expressam similitudinẽ. Necesse est autẽ omnem creaturã quo quomõ assimilari Deo, necesse est etiam aliquam ad eõ plementum uniuersi expresse assimilari Deo: & ideo omnis creatura habet rationẽ uestigii: sed aliqua habet rationẽ imaginis, illa uidelicet, quæ assimilatur expresse, hæc aũt est rõnalis creatura, ut homo: & ideo cõceedendum est, quod homo est imago Dei, quia est eius expressa similitudo. AD QVOD intelligendum, notandum est, quod quẽdam est similitudo p conueniẽtiam omnimodam in natura: & sic vna p̃rsona in Trinitate est alterius similis. Quẽdam per participationẽ alicuius naturę uniuersalis: sicut homo, & asinus assimilantur in animali. Quẽdã verò secundum proportionabilitatẽ, sicut nauta, & auriga conueniunt secundum comparationem ad illa, quę regunt. Quẽdã est similitudo per conueniẽtiã ordinis, sicut exemplatum assimilatur exemplari. Primis enim duobus modis nulla creatura potest Deo assimilari: secundis duobus modis omnis creatura assimilatur: sed illa, quę assimilatur magis de longinquo, habet rationem uestigii: illa uero, quę de proximò, habet rationẽ imaginis: talis autem est creatura rationalis, utpotè homo. Et hoc patet sic primò de conueniẽtia ordinis. Deus enim uniuersa propter semetipsũ operatus est, ita quod cũ sit summa potestas, & maiestas, fecit omnia ad sui laudem. Cum sit summa lux, fecit oĩa ad sui manifestationem. Cũ sit summa bonitas, fecit oĩa ad sui cõicationem. Non est aũt perfecta laus, nisi adsit, qui approbet. Nec est perfecta manifestatio, nisi adsit, qui intelligat. Nec perfecta communicatio bonorum, nisi adsit, qui eis uti ualeat. Et quoniam laudem approbare, ueritatem scire, dona in usum assumere, non est nisi solũ modo rationalis creaturę: ideo non habẽt ipsę creaturę irrationales immediatè ad Deum ordinari, sed mediante creatura rõnali: ipsa autẽ creatura rationalis, quia de se nata est, & laudare, & nosse, & res alias in facultatem uoluntatis assumere nata est ordinari in Deum immediate, & quoniam quanto aliqd immediatius ordinatur ad aliquid, tanto magis conuenit cũ eo conuenientia ordinis: & anima rationalis, & quælibet rationalis creatura eo qd̃ capax Dei est, & particeps esse potest, immediatè ordinatur ī ipsum, maximè conuenit cum eo conuenientia ordinis: & quia quanto maior est conuenientia, tanto expressior est similitudo: hinc est, quod quantum ad hoc genus similitudinis rationalis creatura est similitudo expressa: & ideo imago est, & hoc est, q̃ dicit Augu. de Trinit. xiiii. quod eo est anima imago Dei, quo capax eius est, & particeps esse potest: quia enim ei immedia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

te ordinatur, ideo capax eius ē, uel ecōuerso: & quia capax est, nata est ei cōfigurari: & p̄p hoc fert in se a sua origine lumen uultus diuini: & ideo quantum ad similitudinem, quæ attenditur quantum ad conuenientiā ordinis, perfectè dicitur imago Dei, quia in hoc ei adsimilatur expresè: similiter in similitudine, quæ attenditur in conueniētia proportionalitatis, uel proportionis, expresè ad similatur Deo creatura rōnalis: & iō secūdū eā rectè dr̄ imago. Q̄d patet sic. Cōuenientia.n. proportionis attēdit secūdū similiter se habere. Similiter aūt se habere, hoc pōt esse dupliciter, uel in cōparatione ad extrinseca: uel in cōparatione ad intrinseca: tunc aūt est similitudo expressa, quando non tantum est similis modus se habendi in comparatione ad extrinseca, sed in comparatione ad intrinseca. Contingit aūt cōparare diuinā essentiā ad creaturam: contingit etiam cōparare personam ad personam: ois aūt creatura aliquā comparationē habet, secūdum q̄ aliquo modo conformatur Deo, secundū q̄d est causa creaturę, sic est comparatio illa, quæ est ad effectū productum. Sicut enim Deus producit suum effectum, sic & ages creatum, licet nō omnino. Creatura uero rationalis non solum sic conuenit, sed etiam quātum ad intrinsecarum suarum potentiarum originem, ordinem, & distinctionē, in quibus adsimilatur illi distinctioni, & ordini, quæ est ī diuinis personis intrinseca diuinæ naturæ. Et in hoc ostendit Augustin. in Libro de Trini. hominem esse imaginem Dei: & hoc explanatum fuit in Primo Libr. ubi ostensum est, quod in anima rationali est unitas essentiæ cum Trinitate potentiarum adinuicem ordinatarum, & quasi consimili modo se habentium: sic se habent personæ in diuinis, & ideo est ibi expressa similitudo proportionis, & propter hoc rationalis creatura, quæ est hō, est imago Dei. *Dist 3.*

His uisis patet responsio ad qōnē ꝓpositā, & ēt ad obiecta. Concedendū est.n. quod homo uerè est imago Dei, sicut ostendunt rationes ad hoc inductæ.

Ad Illud, quod obiicitur, quod homo est ad imaginem: ergo &c. Dicendum, quod non seq̄t, q a cū dr̄ factus ad imaginē, imago accipitur abstractiue: cū dr̄ imago Dei, imago accipitē cōcretiue: quia est imagine Dei insignitus: sicut tabula, in quā de picta est imago, & imago potest dici, & ad imaginem: sic & in proposito. Ad Illud, quod obiicitur, quod non est aliqua identitas Dei ad creaturam: ergo nec similitudo. Dicendum, quod similitudo, quę est in imagine non attenditur per identitatem, aut eiusdem naturæ participationem, sed per conueniētiam in ordine, & proportionē: quæ similitudo non exigit communicantiam in tertio, quia in conuenientia ordinis unum est similitudo alterius: in conueniētia proportionis non est similitudo in uno, sed in duabus comparationibus. Ad illud, q̄d obiicitur, quod imago est similitudo expressa, iam patet responsio, quia & si magna est dissimilitudo in proprietatibus absolutis, & multum tamen magna est similitudo in immediatione ordinis, & comparatione proportionis: ex quibus, & in quibus duobus expressio similitudinis consistit, quæ imaginem facit.

Ad illud, quod obiicitur, de configuratione. Dicendum, q̄d imago corporalis exigit configurationem corporalem: imago uero spiritualis configuratione, & effigie spirituali contēta est: hæc aūt consistit non in quantitate molis, sed in quantitate uirtutis, scilicet in potentiis: ita q̄d sicut figura triangularis habet tres terminos, & tres lineas: sic etiam in imagine spirituali potentię sunt ad modum terminorum: & egressio unius ab altera, quantum ad actum, se habet ad modum lineæ coniungentis.

Ad illud, quod obiicitur, q̄d imago representat secundum totum. Dicendum, quod illud est uerum de illa imagine, quæ habet omnimodam perfectionē, & sic solus filius Dei est imago patris: de alia non est uerum, quod repræsentet secundum totum simpliciter, repræsentat autem quantum ad aliquam totalitatē: quia enim rationalis creatura, & intellectus quodammodo est oīa, & omnia nata sunt ibi scribi, & imprimi, omniūq; similitudines depingi, ideo sicut totum uniuersum repręsentat Deum in quadā totalitate sensibili, sic creatura rationalis eum repręsentat in quadam totalitate spirituali, quęliber autem alia creatura irrationalis repræsentat eum solum in parte, quia secundum se tantum, cum non sit nata alia in se spiritualiter continere, ita quod nihil sit, q̄d nō sit nata cognoscere: Hoc dico propter animam sensibilē, quæ & si cognoscat aliqua, nō tamē nata est cognoscere omnia. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ quælibet creatura distat a Deo in infinitum. Dicendum, quod uerū est de illa distantia, quæ opponitur participationi, & adæquationi. Cum enim Deus sit infinitus, nihil potest ei adequari. Cū sit simplex, non potest aliquam naturam tertiā cum aliqua creatura participare: & penes has similitudines nullo modo attenditur ratio imaginis in homine, sed penes aliam duplicem, scilicet ordinis, & consimilis habitudinis, secundum quam rationalis nō distat in infinitum a creatore, sed ualde appropinquat ei, sicut supra ostensum est.

Qvaestio II.

An homo imago Dei sit naturaliter?

Vtrvm homo sit imago Dei naturaliter. Et ꝙ sic uidetur. Quod ineſt alicui a prima sua origine, ineſt ei naturaliter: sed esse imaginē Dei conuenit hoī a sua prima conditione: ergo ineſt ei naturaliter. Item. Quod ineſt omnibus cōiter, & inseparabiliter, illud ineſt naturaliter: sed esse imaginem conuenit homini uniuersaliter, & inseparabiliter: ergo &c. Item. Quod conuenit alicui secundū naturales eius proprietates, conuenit ei naturaliter: sed esse imaginē cōuenit hoī secūdū intrinsecas potētias, & naturales: ergo cōuenit naturaliter. Item. Esse imaginem Dei non est hoī accidens, sed potius substantiale: si

Universidad de Deusto
Biblioteca

cut esse vestigium nulli accidit creaturę: si ergo homo non est imago Dei naturaliter: ergo nō est res naturalis, sed artificialis si ergo hoc est planè falsum, scilicet quod homo sit artificialis: ergo non est imago artificialis, sed naturalis: ergo &c. ITEM. Asinus artificialis non est asinus uerus: ergo imago artificialis non est imago uera: sed homo est imago uera: ergo nō est imago artificialis, & est artificialis, uel naturalis: ergo &c.

CONTRA. Hila. in Lib. de Synod. diffiniens naturalē imaginem dicit. Imago est eius rei, ad quam imaginatur species in differens: sed homo non est species indifferens ipsius Dei: ergo non est imago naturalis. ITEM. Augustinus. de.x. cordis. Sicut differt imago Imperatoris in filio, & in nummo; sic differt imago in filio Dei, & in homine si igitur imago in filio Imperatoris est naturalis, in nummo est artificialis, uidetur quod solus filius Dei sit imago naturalis, homo uerò solum artificialis. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Sicut proprium est personę filii esse filium, ita proprium est esse imaginem: sed sola persona filii est filius naturalis, & non homo: ergo pari ratione sola persona filii est imago naturalis, & non homo. ITEM. Qđ est a uoluntate, non est a natura: sed productio hominis est a uoluntate Dei: ergo non est a natura, sed ab eo habet esse imaginem, a quo habet, & produci: si igitur anima hominis nō producitur a Deo secundum naturam, sed secundum uoluntatē, nō erit imago Dei naturalis, sed voluntaria. ITEM. Imago dicit imitationem, & similitudinem: ergo si aliquid est imago alicuius naturalis, assimilatur cū eo in natura: sed homo cum Deo in natura assimilari non potest eius esse imago naturalis.

RESOLVTIO.

Imago Dei naturalis homo est, quia non artificialis: at non connaturalis, cum ista a solo filio in diuinis conueniunt.

RESPOND. Dicendum, quòd cum imago dicatur ab actu representandi, nam imago refertur ad prototypum (ut dicit Damascē.) & representatio dupliciter possit conuenire alicui, uel per formam naturalem, uel per formam artificialem: ideo duplex est imago, naturalis, scilicet & artificialis, & cum homo non repręsentet per formam artificialem, sed per suam formā naturalem, & potentias ei naturaliter inditas: ideo homo non est imago artificialis, sed naturalis. Differt autem dicere, imaginem naturalem, & connaturalem. Nā imago naturalis est, quę representat per id, quod habet a natura, siue cum illo, ꝙ repręsentat, conueniat in natura, siue non. Imago uerò connaturalis dicitur, quę imitatur, & refertur non solum per id, ꝙ habet a natura, sed per conuenientiam in eadem natura: & ideo si esse imaginem conueniat homini: esse tamen imaginem cō naturalem non conuenit homini sed soli filio Dei. Concedendę igitur sunt rationes ostendentes quid homo non est imago artificialis, sed naturalis.

RE-

AD ILLVD verò, quod obiicitur in contrarium. Dicēdum, ꝙ Hilar. diffinit imaginem connaturalem, non naturalem. AD ILLVD, quod obiicitur de Aug. Dicendum, quod non intendit ponere similitudinem quantum ad naturale, & artificiale: sed quantum ad conuenientiam, & discrepantiam in natura. Sicut enim nummus cum Imperatore in natura non conuenit: sed filius eius conuenit: sic in proposito intelligendū est. AD ALIVD, quod obiicitur, quòd sola persona filii est naturalis filius. Dicēdum, ꝙ non est simile. Aliter. n. accipitur naturale prout adiacet filio, aliter prout adiacet imagini: non enim differt dicere, filiū naturalem, & connaturalem: sicut differt in imagine. Et ratio huius est ista: quia filius dicit, ut a quo, quantū est de suo principali intellectu: imago dicit, ut ad quem: ideo naturale dictum de filio, significat ꝙ egressus filii sit per modum naturæ: & ita ꝙ cum patre conueniat in natura: sed cum dicitur imago naturalis, significatur, ꝙ illa repræsentatio est a naturali principio, siue proprietate: & propter hoc non datur intelligi, ꝙ sit inter imaginem, & eum, cuius est imago conuenientia naturæ. AD ILLVD, quod obiicitur quod est a uoluntate, non a natura. Dicēdum, ꝙ uerum est ex ea parte, ex qua est a uoluntate: unde cū creatura a Deo producitur uoluntariè, non dicitur ab eo exire naturaliter: sed uoluntarie: ex hoc tamen non sequitur, ꝙ uoluntarie repræsentet: immo est ibi accidens. Quamuis. n. Deus uoluntarie produxerit hominē: homo tamen habet operationes naturales: quia diuina uoluntas fabricauit, & fecit ipsam naturā; non sic autem est de uoluntate artificis creati, qui naturalem formam non potest producere. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ imago dicit similitudine in natura. Dicendum, ꝙ hæc determinatio naturaliter addita alicui termino, qui quidem dicit habitudinē, ut a quo, non ut ad quē, ambiguam reddit locutionem: quia potest dicere habitudinē, ut in ratione causæ, uel in ratione formæ; unde hæc est duplex; iste naturaliter assimilatur illi; uel ut intelligatur causaliter, scilicet ꝙ assimilatur in eo, quod habet a natura; uel ut intelligatur formaliter, scilicet quod assimilatur in ipsa natura. Primo modo accipiendo hæc est uera; homo naturaliter assimilatur Deo. Secundo modo falsa: & primo modo sequitur ad hanc: Homo naturaliter est imago Dei; alio uerò modo non.

QVAESTIO III.

An solus, & nullus alius imago Dei sit?

VTRVM esse imaginem conueniat homini proprie, ita ꝙ nulli alii. Et ꝙ sic, uidetur. In solius hominis conditione dictum est. Faciamus hominē ad imaginem &c. sed hæc est nobilissima conditio, quæ si daretur aliis, nullo modo deberet prætermitti; ergo uidetur, quod nulli alii, quàm homini esse ad imaginem suam Deus dederit; qđ si prætermisit de aliis, & non de homine; tunc est quæstio, quare scriptura fecit. ITEM. August. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

fer. de imagine. Ad imaginē. & similitudinē suā Deus illū creauit (loquitur de hoīe) qđ nulli alii creaturæ dedit. Item. Hoc uidetur ꝙ rationē, quia qđ per superabundantiā dicitur, uni soli conuenit: sed imago dicit similitudinē expressissimā in genere creaturæ: ergo oportet, ꝙ cōueniat uel uni soli speciei, uel uni soli individuo. Item. Eo ipso homo est imago Dei: quia immediate tēdit in Deum: si ergo uniuersum est ordinatum secūdū oēm sui partem, impossibile, est, ꝙ aliquæ creaturæ diuersārū specierū ordinētur in Deum ex æquo, & immediate: ergo uel hō, & angelus erunt eiusdē spēi, uel esse imaginē cōuenit soli homini. Item. Homo eo ipso, ꝙ est imago Dei, est finis oīum aliorū: sed hoc non pōt pluribus diuersis specie cōuenire: & planū est, ꝙ angelo non conuenit: ergo uidetur, ꝙ esse imaginē conueniat soli homini. Item. Quia homo est imago Dei, fuit unibilis diuinæ naturæ, hoc autem est eius proprium: ergo proprium est homini esse Dei imagine.

Contra Diony. de diuinis nominibus dicit, quod angelus est imago Dei, manifestatio occulti luminis. Item. Anima eo ipso est imago Dei, quo capax Dei, & particeps esse potest: sed hoc competit angelo, sicut animæ: ergo non soli homini conuenit esse imaginem. Item. Ista est nobilissima omnium cōditionum naturalium, uidelicet esse imaginem: ergo nobilissima omnium creaturarum huiusmodi proprietatis non debuit esse expers: si igitur creatura angelica est huiusmodi, patet &c. Item. Imago inest animæ secūdum superiorem partem (sicut in Primo Lib. ostensum est) sed in illa parte homo, & angelus habent conuenientiam: ergo uidetur similiter, quòd in dignitate imaginis conueniant: igitur esse imaginem non est propriū solius hominis. *Dis. 3.*

Resolvtio.

Post angelos soli homini imaginem Dei esse conuenit.

Respondeo. Dicendum, ꝙ proprium dicitur dupliciter. Est enim proprium simpliciter, & proprium alicui. Proprium simpliciter est, quod conuenit omni, & soli: proprium alicui est, quod conuenit omni contento sub illa specie: ita ꝙ quibusdam aliis conuenit, quibusdam uero minimè: sicut esse bipedem, proprie conuenit homini respectu quadrupedum, non respectu volatilium. Dicendum est igitur, ꝙ sicut esse rationale, uel intellectuale, non est proprium hominis simpliciter, quia cōuenit in hoc cum angelo: sed est proprium respectu rerū corporalium: sic, esse imaginem proprie conuenit homini respectu brutorum, non tamen respectu angelorum: immo communiter cōuenit hominibus, & angelis; sicut ostendūt rationes ad hoc inductæ.

Ad Illvd ergo, quod primo obicitur in contrarium: quòd scriptura non exprimit. Dicendum, quod scriptura nō determinat conditionem naturæ angeli expressè: ideo non est mirum, si non determinat eius modum, nec dicit eā ad imaginem Dei esse factam. Si autē quæ-

quæras, quare non determinat, hoc determinatū est supra Dist. 13. Ad illvd Augustini. Dicendum, ꝙ Aug. non excludit creaturas spirituales, sed creaturas corporales, & uisibiles, quando dicit, ꝙ nulli alii creaturæ dedit. Item hoc dicit propter aliquam proprietatem repræsentationis, q̄ Deus dedit homini, nō alii spirituali creaturæ, uel corporali: non propter rationē imaginis principalem, quæ consequitur omnē naturam rationalem. Ad Illvd, quod obicitur, ꝙ est similitudo expressissima. Dicendum, ꝙ superlatiuus dupliciter potest exponi: uno modo p̄ suum positiuum cum hoc aduerbio, ualde, ut albissimum, idest, ualde album: & sic intelligitur, cum dicitur ad imaginem: & nō oportet ipsum angelum supponi. Aliquando superlatiuus intelligitur respectiuè, & tunc dicit excessum respectu omnium, ad quæ comparatur: & hoc modo non potest conuenire pluribus: & sic non accipitur in proposito. Ad Illvd, quod obiicitur, ꝙ eo ipso, quo est imago, est finis. Dicendum, ꝙ ista nō est tota ratio; immo quia sic est imago in anima, ꝙ ex parte corporis cum omnibus corporalibus habet quandam conuenientiam; & ideo solus homo dicitur omnis creatura, & omnia propter ipsum quodammodo fieri, & ad ipsum etiā referri. Ad Illvd, quod obiicitur de unione. Dicendū, ꝙ & si ratio imaginis sit dispositio ad unionem; non tamen est dispositio sufficiēs de se, nisi competat hoc personali proprietati, & culpabili infirmitati; & hoc est reperire in homine, non in angelo; sicut infra melius patebit in Tertio. Ad præsens autem sufficiat, quòd quidquid sit de unibilitate; imago tamen uniuersaliter consequitur rationalē creaturam, ita ꝙ omnis creatura rationalis est imago Dei ueraciter; & naturaliter. Et ratio huius est expressio similitudinis quantum ad conuenientiam ordinis, quæ supra in principio quæstionis explanata fuit.

ARTICVLVS II.

Qvæstio I.

An principalius in angelo imaginis ratio reperiatur, quam in anima.

Consequenter quæritur de imagine secundum considerationem relatam. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum ratio imaginis principalius reperiatur in angelo, quàm in anima. Secundò, utrum principalius in uiro, quā in fœmina. Tertiò, utrum principalius reperiatur in cognitiua, quàm in affectiua.

Vtrvm ratio imaginis principalius reperiatur in angelo, quàm in anima. Et ꝙ sic, uidetur super illud Ezech. 28. Tu signaculum similitudinis. Gregor. Quanto subtilior est natura, tanto in eo imago diuinitatis similius insinuatur impressa. Item. Sapiens artifex in nobiliori tabula nobiliorem describit picturam; si igitur imago in creatura est quasi quædam pictura tabulæ impressa (sicut Magister dicit in litera) ergo perfectiori, & nobiliori modo

Universidad de Deusto
Biblioteca

imago diuinitatis inscribi debet in angelo, quam in anima. ITEM. Ex eo dicitur creatura rationalis imago Dei, quo capax Dei est: sed angelicus spiritus capacior est, quã humanus, cũ sit uirtuosior, & expeditior: ergo in eo imago diuinitatis est eminẽtius impressa. ITEM. Imago consistit in memoria, intelligentia, & uoluntate: sed memoria perfectiori modo habet actũ suum in angelo, quàm in homine: similiter intelligentia, & uolũtas: memoria enim eius tenet sine obliuione: & intelligentia intelligit sine inquisitione: & uoluntas dirigit sine retardatione: quorum oppositа sunt in anima: ergo &c.

CONTRA. Expressius repræsentat summam Trinitatem, qđ repræsentat non solum quantũ ad substantiæ unitatem, sed etiã quantum ad distinctionem personarum: sed homo expressius repræsentat personarum distinctionem: quia in homine est personalis discretio per originem: in angelis autem non: ergo expressius repræsentat Trinitatẽ homo, quã angelus: sed in quo est expressior repræsentatio, est expressior imago: ergo &c.

ITEM. Euidentius imitatur alterum, quod imitatur quantũ ad substantiam, & modum existendi, quam quod imitatur solum quantum ad alterum: sed anima repręsentat Trinitatem summã, & prout est in ipsa, & prout est in rebus, ut sic in qualibet parte corporis sit tota: sicut summa essentia est in creatura: ergo expressius imitatur Deum, quã angelus: sed ꝙ expressius imitatur excellentius sua imagine insignitur: ergo &c. ITEM. Expressius repræsentat Deum, quod repræsentat ipsum nõ solum in se, sed secundum ꝙ est principium aliorum, quàm ꝙ altero modo tantum: sed homo repræsentat Deum non solum, ut ens est in se: sed etiam, ut est principium aliorum: quia sicut ex uno Deo omnia, ita ex uno homine omnes homines (sicut uult Glo. 2. Cor. 11.) ergo si quod expressius repræsentat rationem imaginis, participat eminentius: patet &c. ITEM. Plenius repræsentat aliquid, quod repræsentat ipsum per maiorem accessum ad suam totalitatem: sed homo repræsentat Deum inquantum est exemplar & spiritualium & corporalium: angelus autem altero modo tantum: ergo in homine excellẽtiori modo reperitur imago. ITEM. Quanto exemplũ seu exẽplatum magis innititur exẽplari, tanto magis conformatur ei: & quanto magis natum est uniri, tanto magis natum est cõformari: sed natura humana unitur diuinæ in unitate personæ: quod quidem non facit angelica: ergo expressior est in ea imago: quam sit in angelo. ITEM. Per considerationem Philosophi. Si optimum in uno genere est melius optimo in alio genere, etiam est simpliciter hoc illo melius: sed Christus, ꝙ est optimus inter homines omnes, excellentiori modo insignitus est imagine Dei, quam optimus angelus: ergo imago Dei in homine, quam in angelo reperitur excellentius.

Re-

RESOLVTIO.

Tum principaliter, tum æquè diuersa comparatione.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam est notãdum, ꝙ quidam voluerunt dicere, ꝙ creaturam magis esse ad imaginem Dei, dici potest dupliciter, vel extensiue, vel intensiue. Si extensiue, sic dixerunt, ꝙ homo magis repræsentat Deũ, quam angelus, quia in pluribus ratione corporis sibi uniti, vtpote in spiritualibus, & corporalibus, & in modo existendi in rebus, & secũdum etiam modum producendi res: & sic dicunt procedere rationes ad secundam partem. Tamen quod de Christo obiicitur non ualet: illud enim est singulare priuilegium, nec est naturæ, sed potius gratiæ. Si autẽ dicatur, una creatura magis esse ad imaginem, quã alia intensiue, quia expressius repręsentat: sic dicunt, angelum magis esse ad imaginẽ Dei, quam sit homo, sic tollendunt auctoritates, & rationes ad oppositũ. Et hoc insinuat Grego. cum dicit. Quanto subtilior est natura, tanto in ea imago trinitatis similius insinuatur impressa: & rationes etiam cõsequentes ostendunt, ꝙ sicut excellentior est natura angelica, sic excellentiores habet potentias, & maiorem habet capacitatem, & digniori modo est in imagine Dei insignita: & secundum hanc uiam pręana, est responsio ad qõnem propositam, & ad obiecta. Sed licet iste modus dicendi probabilis uideatur: tamen non modicam habet calumniam ratione vtriusque partis distinctionis. Quod enim dicatur imago magis esse in homine extensiue, quam in angelis, hoc uerbis Augu. nõ consonat, qui rõnem imaginis dicit esse in anima prǽcise secũdum partem supremã, sicut patet in 14. & 15. de Tri. Similiter ꝙ dicatur uniuersaliter expressior esse imago Dei in angelo, quam in anima propter maiorẽ dignitatem naturę: hoc non uidetur consonare Glo. quæ dicit super illud 2. ad Hebr. Et. qui modicum minoratus est ab angelis: ibi dicit Glo. ꝙ natura mẽtis humanæ qualẽ Christus assũpsit, solus Deus maior est. Et Aug. hoc innuit in pluribus locis: & pię creditur, & cõiter sentitur, ꝙ uirgo Maria magis inter oẽs angelos accedit ad Deũ. Propterea est alius modus dicẽdi, ꝙ cum expressio imaginis cõsistat in conuenientia ordinis, & proportionis, intensio dignitatis imaginis consistit secundũ intensionem cõuenientiæ quãtum ad proportionem, uel ordinem. Attendendum autem, ꝙ conuenientia creaturæ rõnalis ad Deum secundum ordinem, quędam est de esse imaginis, & quædã de bene esse. De esse imaginis est, ꝙ creatura immediate ordinetur ad Deũ: de bene esse uero est ꝙ creatura, quæ est imago pręponatur aliis, quæ tenẽt rationem uestigii, & ꝙ alia ordinentur in ipsam tãquam in finem. Et sic triplex est ordo in creatura rationali, secundũ quẽ conformatur Deo. Primus, ꝙ immediate nata est Deo coniungi, & hoc est essentiale imagini: & in hoc angelus, & anima ęquiparantur, quia utriusque mens immediate

immediate ab ipsa prima ueritate formatur. Secundus est, quo ꝓponitur creatura, q̄ est imago aliis creaturis: & in hoc angeli ꝓcellunt: qa nō solum bestiis, sed etiam hominibus rectores sunt deputati scd̄m illud Eccl. 17. In unaquaq; gēte præposuit rectores. Glo. i. angelos: & iste est ordo, quo creatura irrationalis regitur a Deo mediante rationali. Tertius est ordo, quo creaturæ irrationales ad rationalem ordinantur tanquā in finē, propter quē sunt factæ: & mediante illo in ultimum finem principalem: & secundum hūc ordinē magis cōuenit homo cum Deo, quām angelus: magis enim facta sunt & corporalia, & sensibilia propter homines, quā propter angelos: & sic patet, ꝙ ratio imaginis (prout attenditur in conuenientia ordinis, quantum ad id, qđ est de esse in homine, & angelo) reperitur æqualiter: quia uterq; ordinatur in Deum immediate: quātum uerō ad illud, quod est de bene esse, scilicet quantū ad ordinē respectu creaturarum, se habent ꝓ modum excedentis, & excessi. Angelus enim magis cōuenit quantum ad ordinem sub ratione reginiinis: homo uero magis quantum ad ordinē, qui attenditur in ratione finis. Consimili modo reperimus & æqualitatem, & mutuum excessum in expressione imaginis, quæ attēditur scd̄m cōuenientiā proportionis: quia quædam est conuenientia habitudinis, quæ est de esse imaginis, quædam de bene esse. Illa est de esse, quæ cōsistit in cōparatione ad intrinseca, sicut ad potentias: & in hac hō & angelus adęquantur: quia ita bene est distinctio, & origo, & ęqualitas, & consubstantialitas in potentiis animæ, in memoria, intelligentia, & uoluntate: sicut in potentiis angeli. Illa uerò conuenientia habitudinis est de bene esse, quæ attenditur in cōparatione creaturę rationalis ad aliquod extrinsecum, utpotè ad corpus, quod est ipsa infimus. Hæc autem dupliciter potest esse expressior, uel priuatiuè, uel positiuè. Si positiuè, sic aīa est imago expressior, quæ in hoc, ꝙ cōiungitur corpori: ita quod per illud est principium aliorū, & ꝙ illud totum inhabitat, magis repræsentat Deum, qui est principiū oīum, & q unus est in oībus. Si autē priuatiuè, sic angelus magis repręsentat Deum, qa Deus est spiritus purus, omnino impermistus, & independens a creaturis oībus, & hæc repręsentat angelicus spiritus, dum est a corpore secundū actum, & aptitudinem separatus: & pro tanto dicitur esse subtilior a Grego. & in eo imago diuinitatis est expressior: & sic patet, qđ quantū ad cōuenientiam proportionis, quæ est de essentia imaginis inter hominē & angelum, pōt esse ęqualitas: quantū uerō ad illa, q̄ est de bene esse, se habēr, sicut excedētia, & excessa. Ex prædictis igitur patet respōsio ad quæstionem propositam. Cum enim q̄ritur, utrum principalius, uel expressius sit imago Dei in angelo q̄ in anima. Respondendum, quod quantū ad aliqd est ęquē principaliter, quantum ad aliqd magis principaliter, quātum ad aliquid minus (sicut explanatū est) Et ꝓ hoc patet responsio ad rōnes ad utranq; partem, q̄ procedūt scd̄m diuersas uias, scd̄m quas ueritatē possūt cōcludere: qa nō habent oppositionē.

Ad illvd tamē, quod obiicitur de maiori capacitate: dici pōt, quod non cogit. angelus. n. capacitatem gratiæ habet in cōparatione ad sursum, in qua cōparatione non excedit naturam mentis humanæ. Quod aut natura angelica dicatur excedere humanā, hoc est in comparatione ad corpus, ad quod nō habet inclinationē, sicut anima: & ideo maioritas dignitatis in natura angelica respectu animæ nō facit ad excellentiā imaginis, siue illius capacitatis, q̄ est in natura humanæ mētis scd̄m qđ aīa est capax Dei. Similiter nec illud, quod sequitur, cogit: qa maior uiuacitas memoriæ, uel intelligētiæ potius facit ad intēsionem similitudinis, quam ad imaginis maiorem expressionem. Similitudo enim consistit in proprietatibus naturalibus: imago uero in origine, & habitudine: & quamuis potentiæ in angelis sint uiuaciores, quā in animalibus, & ideo similiores Deo; eundem tamen habent ordinem, & habitudinem (sicut ostensum est supra.) Vnde magis proprie cōceditur, ꝙ angelus sit Deo similior, quām homo: quām possit concedi, quod angelus sit magis imago: & hoc uult dicere auctoritas Greg. Rationes uero ad oppositum procedunt, & cōcludunt maiorem expressionē quātum ad illud, quod est accidentale imagini: excepta illa, quæ fundatur super unionem: ad quam dicendum, ꝙ non cogit pro eo, quòd substantia, quæ est minus capax gratiæ per naturā, potest effici magis capax per aliquam gratiam gratis datam, q̄ disponit, & ampliat capacitatem naturæ ad susceptionem gratię gratum facientis. Vnde esto, qđ natura angelica esset magis capax gratiæ, quam humana natura secundum naturalem potentiam: sicut uidetur rationabiliter esse ponendum, ut natura angelica sit excellentior, & excellentiori naturæ debeatur excellentior potentia, & capacitas: nihilominus tamen per aliquod donum diuinitus sibi datū gratis, potest eleuari capacitas animæ v que ad capacitatem angeli, & quodammodo ampliorem: nam donum gratiæ gratis datæ disponit ad gratiam gratum facientem: & sic possibile est fuisse in Christo, & Beata Virgine: & sic patent obiecta ad utranque partem.

Qvaestio II.

An imago principalius in mare sit, quam in fœmina?

Vtrvm principalius sit imago in masculo, quām in fœmina. Et ꝙ sic, uidetur. 1. Cor. 11. Vir est imago & gloria Dei: hæc autem (ut dicit Apostolus) separat uirum a mulierę: igitur, aut mulier non est imago, aut si est imago, non est ita expressa, sicut uir. Item Glos. ibi dicit. Ad imaginē Dei factus est uir, non mulier: sed hoc non est dictum, ꝙ mulier nullo modo sit ad imaginem facta: ergo dictū est, ꝙ minus est ad imaginem, quam uir. Item. Quia homo est ad imaginem, unibilis est natu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturæ diuinæ: sed magis fuit unibilis in sexu masculino q̃ fœmineo: ergo magis est imago uir, q̃ mulier. ITEM. Quia homo est imago Dei, oĩbus est platus, siue præpositus, secũdum quod innuitur in Textu Gen. 1. Faciamus hominem, &c. & subditur, & præsit piscibus, &c. ergo præsidere si non conuenit homini in sexu fœmineo, sed masculino, uidetur, quòd imago excellentiori modo sit in masculino sexu, quàm in fœmineo.

CONTRA. Genes. 1. Creauit Deus hoiem ad imaginem, & similitudinẽ suã: masculum, & fœminã creauit illos: si igitur mulier creata est ad imaginem Dei, & ad æqualitatem uiri: sicut innuit formatio eius de latere, & rõet, quare formata est, cum dicitur: Faciamus adiutorium simile sibi: uidetur igitur, ꝙ in uiro, & muliere æqualiter reperiatur rõ imaginis. ITEM. Imago attenditur in hoĩe quantum ad supremum aĩæ: sed in supremo aĩæ non est distinctio aliqua secũdum sexum: ergo siue homo sit mulier, siue uir, æqualiter est imago. ITEM. Sexus non uariat speciem: ergo uir, & mulier sũt eiusdem speciei: sed imago consequitur hoiem quãtũ ad formã speciei, non quãtum ad formam indiuidui: ergo æqualiter est in uiro, & muliere. ITEM. Imago creationis nõ ordinatur ad imagine recreationis, siue gratificationis: sed imago creationis, quę consistit in gratia, & uirtutibus, ita excellenter potest esse in muliere: sicut in uiro: ergo pari ratione & imago creationis, in qua conditus est homo.

RESOLVTIO.

Quòd ad præsidentiam imaginis ratio principalius est in masculo, quàm in fœmina: Quòd uero ad id, quòd de complemento est, nec in hac, nec in illo principaliter est, sed æquè in ambobus

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ sicut ex præcedentibus patet, imago quantum ad suum esse principaliter consistit in anima, & eius potentiis, & in his potissimè prout habent ad Deum conuerti: & quantum ad hoc non est distinctio masculi & fœminæ, seruui & liberi: ideo imago quantũ ad id quod est de complemento eius, & de eius esse, non magis reperitur in uiro, q̃ in muliere. Quantum etiam ad bene esse, siue ad clariorem expressionem, consistit magis in anima, secundum ꝙ ad corpus habet ordinẽ, & habitudinem. Et qm̃ ex parte corporis est sexuũ distinctio: & secm̃ sexuũ distinctionẽ maior est repræsentatio, siue quantum ad rõnẽ pſidẽdi, siue quantũ ad rõnẽ principiãdi: ga uir est caput mulieris, & uir est principiũ mulieris, & nõ uir pp mulierẽ, sed mulier pp uirum: quantum adhunc utique modum excellẽtiori modo reperitur imago in sexu masculino, quàm fœminino: non ratione eius, quod est de esse ipsius imaginis: sed ratione eius, quod adiacet.

ET secundũ hoc satis plane potest respõderi ad obiecta. Rationes enim ostendentes, ꝙ nõ magis est imago uir, q̃ mulier, procedunt de imagine quãtum ad suum primũ esse, sicut intuẽti patet. Rationes uero ad oppositum

sitũ procedũt de imagine quãtum ad aliquã accidẽtalem proprietatem, siue per relationẽ ad corpus. AD ILLVD autẽ, quod dicit Apostol. & Glo. ꝙ uir est imago, & gloria Dei. Dicendũ, ꝙ uir accipitur metaphorice ꝑ superiori parte rationis, & mulier pro inferiori, sicut exponit. Aug. 12. de Trin. ET si tu obiicias, ꝙ Apostolus loquitur de uiro, & muliere ad literam. Dicendum, ꝙ loquitur de eis non secundum se, sed secundum significationem. Vir enim quia fortis est, & præsidet mulieri, superiorem rationis partem significat: mulier uero inferiorẽ. Inde etiam est in matrimonio, ꝙ uir significat Deum, & mulier significat ecclesiam siue animam: hoc autem est ratione uiriliratis ex parte una, & infirmitatis, & fragilitatis ex altera, quæ non respiciunt imaginem secundum se, sed ratione corporis annexi: & ita non essentialiter, sed accidentaliter.

QVAESTIO III.

An imago principalius sit in cognitiua, quàm in motiua, siue affectiua.

VTRVM imago principalius sit in cognitiua, q̃ in motiua, siue affectiua. Et ꝙ principalius sit in cognitiua, uidetur per illud, quod dicit Augu. Imago est in potentia cognoscendi, & similitudo in potentia diligendi: sed hoc non est dictum, ꝙ omnino sit in potentia cognoscendi: ergo dictũ est, quia principalius est ibi. ITEM. Imago primo, & principaliter cõuenit ipsi uerbo æterno: ergo ei principaliter magis conuenit, quod illi uerbo æterno respondet: hoc autem est ipsa intelligentia, quę est in ipsa potentia cognitiua: ergo &c. ITEM. Imago cõsistit in memoria, intelligentia, & uoluntate: sed duæ istarum potentiarũ. s. memoria, & intelligentia tenẽt se ex parte cognitiuæ: ergo & imago plus se tenet ex parte cognitiuæ, q̃ affectiuæ. ITEM. Imago dicit quandam confirmationem, & distinctionem: sed affectiuæ est unire, & cognitiuę distinguere: ergo imago principalius residet penes cognitiuam, q̃ penes affectiuam.

CONTRA. Imago reformationis respondet imagini creationis: sed imago reformationis, quæ quidẽ est gratia, principalius est in affectiua, q̃ in cognitiua: ergo & imago creationis. ITEM. In eo principaliter consistit res in quo consistit eius cõplementum, sed imago completur in uoluntate, & uoluntas tenet ex pte affectiuæ ergo &c. ITEM. Imago est nobilissimũ in anima: ergo consistit penes id, quod est in anima nobilissimum: sed liberum arbitrium, siue uoluntas est nobilissimum, quod est in anima: ergo principaliter consistit imago penes arbitrium, siue uoluntatem: hoc autem principaliter respicit affectiuam ergo &c. ITEM. Similitudo est in plus, q̃ sit imago: nõ. n. qlibet similitudo est imago, sed similitudo expressa in quadam configuratione, & imitatione: ergo ubicumq; est imago est & similitudo: ergo ubi principaliter est imago, principaliter est & similitudo: sed similitudo non est principaliter

penes

Universidad de Deusto
Biblioteca

penes cognitionem, sed penes affectionem, cum similitudo sit in gratuitis, quæ maxime respiciũt potentiam affectiuam: ergo pari ratione imago. IVXTA hoc quęritur, quę sit differẽtia inter imaginem, & similitudinem: cum. n. plus sit similitudo, quàm imago (sicut ostendit Aug. in Lib. 83. q.) & superius non debeat connumerari suo inferiori, uidetur q̃ male dicitur homo factus ad imaginẽ, & similitudinẽ. ITEM. Cum duæ sint potentiæ ex parte affectionis. s. irascibilis, & concupiscibilis, & duæ ex parte cognitionis. s. memoria, & intelligentia, quæstio est, quare in ratione imaginis potius accipiuntur duæ potẽtiæ ex parte cognitiuę, & una ex parte affectiuæ. Videtur enim, quòd potius debet esse e conuerso, cum tres uirtutes theologicæ, quæ reformãt imaginem animæ, sic in ea ponãtur, ut duæ sint ex parte affectiuę. s. spes, & charitas, quarum una est in irascibili, & altera in concupiscibili, & una ex parte cognitiuæ, scilicet fides, quæ cõmuniter ponitur in rationali.

RESOLVTIO.

Cum imago dicat conuenientiam secundum configurationem, principaliùs erit in cognitiua, quàm in motiua potentia.

RESP. Dicendum, q̃ de prima nominis impositione differtimago, & similitudo. Imago. n. nominat conformitatem in quantitate: similitudo uero conuenientiam in qualitate. Imago nominat quandam cõfigurationem: & ita importat figuram, quæ est quantitas in qualitate, uel qualitas in quantitate: similitudo uero dicitur rerum differentiũ eadem qualitas. Ex hac autem prima ia differentia triplex consuetuit assignari modus distinguendi inter imaginem, & similitudinem, cum dicitur. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem. Primus est, quem dicit Hugo, q̃ similitudo respicit naturam, & imago respicit figurã: quia similitudo dicit conuenientiam in qualitate naturali: imago uero conuenientiam in distinctione figurali, ad modũ cuiusdã trianguli, in quo sunt tres termini, & tres lineæ, quia tres sunt potẽtiæ, quarum quælibet habitudinem habet ad quamlibet: & similiter tres personæ: & potentia, uel persona tenet rationem termini: habitudo uero, uel emanatio tenet rationem lineę. Secundus modus distinguendi est, quòd imago est in naturalibus, & similitudo in gratuitis: quæ similiter habet ortum ex illa prima differentia. Quia enim imago dicit configurationem, & illa attenditur ex parte naturalium potentiarum animæ. s. memoriæ, intelligentiæ, & uolũtatis: hinc est, q̃ imago est in naturalibus: quia uero similitudo dicit conuenientiam, quæ ortũ habet à qualitate: & qualitas, in qua anima similatur Deo, hæc est gratia: ideo similitudo in gratuitis dicitur esse. Tertius modus distinguendi est, q̃ imago est in potentia cognoscendi, & similitudo in potentia diligendi: & iste modus similiter habet ortum ex differẽtia prima. Quia enim imago consistit in conuenientia secundum configurationem: & configuratio attenditur in

Lib. 1. de spir. & anim. cap. 9.

origine, habitudine, & potentiarum distinctione: & hæc origo, & habitudo principaliter residet ex parte cognitiuæ: ideo imago principaliùs ponitur in cognitiua. Similitudo uero dicit conuenientiam in qualitate: & quia qualitas, in qua principaliter assimilatur anima Deo, est in uoluntate, siue in affectione: hinc est, q̃ similitudo ponitur principaliter in potẽtia actiua: & inde est, q̃ in imagine creationis duæ sunt potentiæ ex parte cognitiuæ. s. memoria, & intelligentia, & una ex parte affectiuę s. uolũtas. Econtra uero in imagine recreationis: quæ quia cõsistit in gratia, duæ uirtutes sũt ex parte affectiuæ. s. spes, & charitas: & una ex parte cognitiuę, s. fides. Imago enim principaliter respicit originem, & habitudinem: habitudo aũt, & origo attenditur inter memoriam, & intelligentiam per modum parẽtis, & prolis: & inter hæc duo & uoluntatem secundũ modũ donationis, siue processionis. Inter irascibilem uero, & concupiscibilẽ, nec est talis ordo, nec origo: cum motus irascibilis possit esse sine cõcupiscibili, & ecõuerso: motus autem voluntatis non potest esse sine motu intelligentiæ præuio, nec actus similiter intelligentiæ sine actu memoriæ, in his dico, quæ sunt de ratione imaginis: ideo ĩ assignatione imaginis duo sumuntur membra ex parte cognitiuæ, & unum ex parte affectiuę: hoc. n. exigit ordo, & origo, & distinctio: & propterea imago principaliùs est in cognitiua, q̃ in affectiua: similitudo uero principalius consistit in unione animæ ad Deum, quæ quidem est per gratiã. Et quoniam vnio, & gratia principaliter respiciunt affectiuam: hinc est, q̃ in imagine recreationis, quæ quidem est in gratuitis, duę sunt uirtutes, quę respiciunt affectiuam. s. spes, & charitas, penes duas uires. s. irascibilem, & concupiscibilẽ: una uero, quæ respicit cognitiuã. s. fides, quæ respicit rationalem: quamuis & spes reformans irascibilem, per consequens reformat memoriã, eũ cõueniãt in actu, q̃ ẽ tenere. Secundũ hoc igitur pianũ est respõdere ad quæstionem, & obiecta. Concedendum est enim de plano, quòd imago principaliter respicit cognitiuam: cõcedendæ sunt etiã rationes, quæ hoc probant.

AD ILLVD vero, quod obiicitur de imagine reformationis. Dicendum, quòd non ualet, quia imago reformationis potius est similitudo quædam, q̃ sit imago. Si enim propriè esset imago, esset capax Dei, & esset immortalis: nunc autem non est sic: & ideo, quia imago recreationis potius est similitudo quàm imago, magis principaliter respicit potentiam affectiuam, quàm cognitiuam: quamuis reformet tam cognitiuam, quàm affectiuam. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd complementum magis est in uoluntate. Dicendum, quòd & si uoluntas ultima sit in imagine, non tamen ie habet per modum complementi in ratione imaginis: imago enim dicit ordinem, & originem in potentiis, sicut est in personis: & quemad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

modum tertia persona non ponitur aliarum completiua, nec alias complere, sed potius ab eis recipere: sic uoluntas, prout est pars imaginis, potius considerat in ratione egredientis, quàm in ratione complentis: & quia prima ratio originis est per modum naturę, quæ quidem consistit in ortu intelligentiæ ex memoria: hinc est, ꝙ imago principalius respicit cognitiuam, q̃ affectiuam. AD ILLVD, quod obicitur, ꝙ imago consistit penes nobilissimum in anima. Dicendum, ꝙ nobilissimum in anima dupliciter potest accipi. Vel secundum distinctionem potentiarũ, i. affectiuę, & cognitiuę, uel secundum cognitionem status, s. superioris portionis, & inferioris. Cum ergo dicitur, ꝙ imago consistat penes nobilissimum, hoc intelligitur quantum ad statum in superiori parte, nõ quantum ad potentias, qa imago complectitur tam affectiuã, q̃ cognitiuam, cum utraque nata sit immediatè ferri ad Deũ. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ similitudo est in plus, q̃ imago. Dicendum, ꝙ similitudo si accipiatur i ſua generalitate, in plus est: si uero accipiatur proprie, sicut accipitur in proposito, nõ est in plus: immo distinguitur ab imagine: ita ꝙ & si utramque tam affectiuam, quam cognitiuam recipiat, imago tamẽ principalius respicit cognitiuã, & similitudo affectiuam: & ratio iam dicta est: & per hoc patet responsio ad illa duo, quæ quærebantur.

DISTINCTIO XVII.

De productione hominis quantum ad principia constitutiua, scilicet corpus & animam: & primo de productione uiri.

Gen. 2. Beda. Quod nõ corporeis instrumentis formasse uel sufflasse deus dicitur.

Hic de origine animæ plura quæri solẽt; scilicet, um de creata fuerit, & quando, et quam gratiam habuerit in creatione. Sicut hominis formatio secũdum corpus describitur, cum dicitur: Formauit Deus hominem de limo terræ: ita eiusdem factura secundum animam describitur, cum subditur. Et insprauit in faciem eius spiraculum uitæ. Corpus enim de limo terræ formauit Deus, cui anima insprauit. Vel secundum aliam literam flauit, uel sufflauit: non quòd faucibus sufflauerit, uel manibus corporeis corpus formauerit. Spiritus enim Deus est, nec lineamentis membrorum compositis. Non ergo carnaliter putemus Deum corporeis manibus formasse corpus, uel faucibus insprasse aiam, sed potius hominem de limo terræ secundum corpus formauit iubendo uolendo, ideſt uoluit et uerbo

iussit, ut ita fieret, & insprauit in faciem eius spiraculum uitæ, ideſt, substantiam animæ, in qua uiueret, creauit: non de materia aliqua corporali uel spirituali, sed de nihilo.

Opinio quorundam hæreticorum, de animabus humanis.

Putauerunt enim quidam hæretici deum de substantia animam creasse, uerbis scripturæ pertinaciter inhærentes: quibus dicitur, insprauit, uel insufflauit, &c. Cum flat (inquiunt) uel spirat homo, de se flatum emittit. Sic ergo cum dicitur Deus flasse, uel spirasse spiraculum in faciem hominis, ex se spiritum hominis emisisse intelligitur, id est, de sua substantia. Qui hoc dicunt, non capiunt tropica locutione dictum esse sufflauit, uel flauit, id est, flatũ hominis scilicet animam fecit. Flare enim est flatum facere, & flatum facere, est animam facere. Vnde Dominus per Esaiam, Omnem flatum ego feci. Non sunt ergo audiẽdi qui putant animam esse partem dei. Si enim hoc esset, nec a se, nec ab alio decipi posset, nec ad malum faciẽdum, uel patiendum compelli, nec in melius, uel deterius mutari. Flatus ergo quo hominẽ animauit, factus ẽ a deo, nõ de deo, nec de aliqua materia, sed de nihilo. Ibid. c. 3. Esa. 57. secundũ trãslationẽ. 72.

Quando facta sit anima, an ante corpus, aut in corpore.

Sed utrum in corpore, uel extra corpus, etiam inter doctos scrupulosa quæstio est. Augustinus enim super Genesim tradit animam cum angelis sine corpore fuisse creatam, postea uero ad corpus accessisse: neque compulsa est incorpari, sed naturaliter illud uoluit, id est, sic creata fuit ut uellet: sicut naturale nobis est uelle, uiuere. Male autem uelle uiuere, non naturæ, sed uoluntatis est peruersæ. Alii uero dicunt animam primi hominis in corpore fuisse creatam: ita exponentes uerba illa. Insprauit in faciem eius spiraculum uitæ: id est anima in corpore creauit, quæ totum corpus rimaneat: faciem tamen specialiter expressit, quia hæc pars sẽsibus ornata est ad intuenda superiora. Sed quicquid de anima primi hominis æstimetur, de aliis certissime sentiendum est, quòd in corpore. Creando enim infundit eas deus, et infundendo creat. Dicendum est etiam animam illam non sic creatam, ut præscia esset operis futuri iusti, uel iniusti. Opinio Aug. li. 7. c. 25. & 27. Ibi. ca. 26. August. li. de Gen. ad lite. 6. c. 13. & 14. Exo. 7. Ca. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In qua ætate Deus hominem fecerit.

Solet etiam quæri. Vtrum Deus hominem repente in uiri li ætate fecerit, an proficiendo, & ætates augendo, sicut nũc format matris vtero. Augustinus super Genesim dicit, quòd Adam in virili ætate continuo factus est, & hoc secun dum superiores, non inferiores causas, id est, secundum voluntatem, & potentiam Dei, quam naturæ generibus non alligauit: qualiter & virga Moysi cõuersa est in draconẽ. Nec talia contra naturam fiunt, nisi nobis, quibus aliter naturæ cursus innotuit: Deo autem natura est, quod facit. Non ergo contra dispositionem suam illud fecit Deus. Erat enim in prima + creaturarum conditione sic hominem posse fieri: sed non ibi erat necesse, vt sic fieret: hoc enim nõ erat in conditione creaturæ, sed in beneplacito creatoris, cuius voluntas necessitas est. Hoc enim necessariò futurum est, quod vult & præscit. Multa verò secundum inferiores cau sas futura sunt, sed in præscientia Dei futura non sunt. Si autem ibi aliter futura sunt, potius futura sunt sicut ibi sunt. vbi præscit ille, qui non potest falli. Sic ergo factus est Adam, non secundum inferiores causas, quia non erat in re rum causis seminalibus, vt ita fieret: sed secundum superiores, non contra naturam operantes: quia in rerum cau sis naturalibus erat, vt ita posset fieri.

+ causarum.

Lib. 22. di. c. 17.

Quòd homo extra paradisum creatus, in paradiso sit positus: & quare ita factum sit.

Hominem autem ita formatum tulit Deus, vt scriptura docet, & posuit in paradiso voluptatis, quem plantauerat a principio. His verbis apertè Moyses insinuat, quod homo extra paradisum creatus, postmodum in paradiso sit positus. Quod ideo factum dicitur, quia non erat in eo permansurus, vel vt non naturæ, sed gratiæ hoc assignaretur. Intelligitur autem paradisus localis, & corporalis, in quo homo locatus est. Tres enim generales de paradiso sententiæ sunt. Vna eorum, qui corporaliter intelligi volunt tantum. Alia eorum qui spiritualiter tantum. Tertia eorum, qui vtroque modo paradisum accipiunt. Tertia, mihi placere fateor, vt homo in corporali paradiso sit positus. qui ab illo principio plan-

Gene. 2. Aug. li. de gen. ad li 8. cap. 2. Tres sẽtẽtiæ de paradiso Aug. lib. 12. de Gen. ad lite. ca. 34.

plantatus accipi potest, quo terrã omnem remotis aquis herbas, & ligna producere iussit. Qui etsi præsentis Ecclesiæ, vel futurę typum tenet, ad literam tamen intelligendũ est esse locum amœnissimum, fructuosis arboribus: magnum, & magno fonte fœcundum. Quod dicimus, A principio: antiqua translatio dicit, Ad orientem. Vnde volunt in orientali parte esse paradisum, longo interiacente spatio, vel maris, vel terræ: a regionibus quas incolunt homines, secretum, & in alto situm, vsque ad lunarem circulum pertingentem, vnde nec aquæ diluuij illuc peruenerunt.

De lignis paradisi.

In hoc autem paradiso erant ligna diuersi generis: inter quæ vnum erat, quod vocatum est lignum vitæ, alterum vero lignum scientiæ boni & mali. Lignum autem vitæ dictũ est, sicut docet Beda, & Strabus, quia diuinitus accepit hãc vim, vt qui ex eius fructu comederet, corpus eius stabili sanitate, & perpetua soliditate firmaretur: nec vlla infirmitate, vel ętatis imbecillitate in deterius, vel in occasum laberetur. Lignum autem scientiæ boni & mali non a natura hoc nomen accepit, sed ab occasione rei postea secutę. Arbor enim illa non erat mala, sed scientiæ boni, & mali ideo dicta est, quòd post prohibitionem erat in illa transgressio futura: quia homo experiendo disceret, quid esset inter obedientiæ bonum, & inobedientiæ malum. Non ergo de fructu qui nasceretur inde, positum est illud nomen, sed de re transgressionem secuta. Cognouit enim homo priusquam tãgeret hoc lignum bonum & malum: sed bonum per prudentiam & experientiã, malum verò per prudentiã tantum. Quod etiam per experientiam nouit vsurpato ligno vetito: quia per experientiam mali didicit quid sit inter bonum obedientię, & malum inobedientiæ. Si vero primi parentes obedientes essent, nec contra præceptum peccassent: non ideo tamen minus diceretur lignum scientiæ boni & mali, quia hęc ex eius tactu accideret si vsurparetur. A ligno ergo prohibitus est, quod malum non erat, vt ipsa præcepti conseruatio bonum illi esset, transgressio malũ. Nec melius consideratur quantum malũ sit obedientię, quã hoc modo: cũ scilicet ideo

Sup Ge. Aug. cõtra aduer. leg. & prophe. ca. 14.

Aug. c. 15. lib. de Gen. ad lit. 8 & c. 14. ca. 6. in fine.

Aug. sup Gene. li. c. 13.

reus factus esse homo intelligitur, quia prohibitus rem tetigit, quam si non prohibitus tetigisset, nec peccasset, nec pœnã sensisset. Si vero venenosam herbam prohibitus tetigeris, pœna sequitur, & si nemo prohibuisset. Similiter sequeretur, si etiam prohibetur res tangi, quæ non tangenti tantũ, sed prohibenti obest, sicut aliena pecunia: ideo prohibitum est peccatum, quia prohibenti est damnosum. Cum verò tangitur, quod nec tangenti obest si nõ prohibetur, nec cuilibet si tangatur: ideo prohibetur, vt per se bonum obedientiæ, & malũ inobedientiæ monstretur. Sicut primus homo a re bona prohibitus pœnam incurrit, vt non ex re mala, sed ex inobedientia pœna esse monstretur, sicut ex obedientia palma.

SVpra egit Magister de productione hois in cõparatione ad principium extra: in hac vero parte agit de productione eius, quantum ad principia constitutiua, s. quantũ ad corpus, & animã. Diuiditur aũt ista pars in duas. In prima determinat de productione viri. In secunda vero de productione mulieris ex uiro, infra Dist. 18. *In eodem quo quæ paradiso mulierem formauit, &c.*) In principio. Prima pars habet duas. In prima determinat de hominis formatione. In secunda de hominis formati locatione, ibi. *Hominem autem ita formatum, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat de ꝓductione animæ in se. In secunda vero in relatione ad corpus, ibi. *Sed vtrum in corpore an extra corpus, &c.*) Pars autem ista, in qua determinat de productione animæ in se, habet duas. In prima determinat ueritatem. In secunda remouet errorem, ibi. *Putauerunt enim quidã heretici, &c.*) Similiter illa pars, in qua determinat de productione animę in comparatione ad corpus, habet duas. In prima determinat, utrum Deus creauerit animam in corpore, an extra corpus. In secunda quærit, utrum Deus secerit hominem in ætate perfecta, ibi. *Solet etiam quæri, vtrum Deus hominem repente, &c.*) Similiter pars illa in qua determinat de locatione hominis iam formati, habet duas. In prima determinat de loco eius in se. In secunda uero determinat in comparatione ad contenta, ibi. *In hoc autem paradiso erant ligna, &c.*)

IN beneplacito creatoris, cuius, &c.) Innuit Magister, quod uoluntas Dei necessitat. Contrarium. Ex hoc sequitur, necessarium futurum est, quod uult, & præscit: quod si uerum est, cum Deus uelit omnia bona futura, nullum bonum futurum euenit contingenter, perit ergo libertas arbitrii. Præterea: falsum ut dicere in hoc, qđ subiungit. Multa etiã sẽm inferiores causas futura sunt: sed in præscientia Dei futura non sunt: qđ enim futurum est, erit: quod nõ est futurum in præscientia Dei, non erit: ergo simul idẽ erit, & nõ erit. Resp. Dicendũ, ꝙ primum uerbum intelligẽdum est de necessitate non cõsequentis, sed consequentiæ: quia necessario ad uelle Dei sequitur ipsum uolitum esse, uel futurum esse. Secundum aũt uerbum intelligendum est ita, quod ꝓ hoc participium, futurum, significetur ordo effectus ad causas, nõ euẽtus, ut sit sensus. Multa sẽm inferiores causas futura sunt. i. ordinata fieri, quæ sẽm ueritatẽ, uel præscientiam non sunt futura, quia non eueniunt.

Dub. 1.

Dub. 2.

Quod homo extra paradisum creatus, &c.] Contra. Cum. n. paradisus esset locus habitationis deditus homini secundum statum innocentiæ, & locus congruus generationi, & productioni, vẽ, ꝙ homo debuit produci in paradiso. Item cum tota terra esset tũc fructifera, & aer tranquillus, uidetur, ꝙ tota erat congrua, ut inhabitaretur ab homine: ergo si hõ extra paradisum est productus, vẽ, ꝙ extra paradisum ad habitandũ debuit relinqui. Itẽ. Si tota terra producta est, ꝓpter hominem: ergo uidetur, quod si homo stetisset, alia pars terræ a paradiso superfluxerit: ꝓ hoc ẽ hic quæstio, quid uocetur hic paradisus, in qua homo est positus. Resp. Ad prędictorum intelligentiam est notandum, quod (sicut dicit Magister) tres fuerunt de paradiso sententiæ. Quidam enim dixerũt, quod paradisus ista, in qua erat positus homo, erat locus corporalis, qui ꝓpter suã amœnitatem paradisus dicebatur: nec est alia paradisus, nisi corporalis. Alii uero attendentes: quod beatificatio hominis est in paradiso, quæ cõsistit in Dei fruitione, non in corporali amœnitate, dixerunt hanc paradisum non esse locum corporalem: sed spiritualem, & oĩa illa, quæ dicuntur de paradiso in Gen dicta esse metaphoricè: vnde homo in formatione sui positus dicitur fuisse in paradisum, nõ quia fuerit localiter mutatus: sed quia in spirituali amœnitate, & delitiis ex Dei amore, & cognitione, & fruitione est positus. In huius aũt sententriæ assertione adducunt illud, quod dicitur de latrone. Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso. Et illud, ꝙ dicitur de Lucifero Eze. 28. In deliciis paradisi Dei fuisti. Tertia est positio, quod est paradisus spiritualis, & est paradisus corporalis. Paradisus spiritualis dicit statũ, uel quietem, & amœnitatẽ deliciarum spiritualium, & iste potest esse secundũ duplicẽ statum. s. ecclesiæ triumphantis, & ecclesię militãtis. Vnde paradisus spiritualis duplex est, siue dupliciter dicta est. Vna est in ecclesia militãte, altera in ecclesia triũphãte. Vnde illa, q̃ sunt dicta in Genes. de paradiso spirituali, possunt exponi metaphoricè. Paradisus autem corporalis locus est deliciarũ, & amœnitatis: & hæc est duplex similiter secundum duplicem statũ. s. perfectum, & imperfectũ. Secundum statum perfectũ paradisus est cęlum empyreũ. Sẽm statũ imperfectũ paradisus est locus quidã amœnus in partibus orię

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis, de quo dicit Damasc. Diuina paradisus est Dei manibus in Eden plantatus, gaudii, & exultationis uniuersę prŏptuarium. In hoc autē loco decuit hoīem poni, ut esset ei facilitas pueniē diad patriam, & ut Deus homini ostenderet beninolentiam: cui locum amœnissimum ad inhabitandum pparauerat, ut sic amœnitas exterioris habitaculi correspōderet delicijs interioribus, quales habet anima, quę est tēplum Dei, & habebat anima primi hominis. Extra autē hunc locum debuit homo produci, & ut melius cognosceret Dei beneficium, dū se uideret quasi aliun de adductum: & ut etiam ostenderet per hoc, quod homo non erat ibi factus ad æternaliter habitandum: sed temporaliter peregrinandum. Et quia Deus præsciebat hominis casum, in paradiso uoluit eum collocare, ut p eius electionem de loco voluptatis cognosceret sensibiliter quāta bona spiritualia amisisset p culpam: cognosceret etiam nihilominus quanta esset differentia inter eum, qui domino obedit humiliter, & eum, qui ipsum contemnit. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Locus enim paradisi cōnenienter factus fuit propter hominem institutum, & alia terra conuenienter fuit facta propter hominem, quem Deus prēuiderat esse lapsurum: & quia simul etiam uiderat hominem, & peccatum, de ea terra sumpsit eum, in quam erat postmodum rediturus. Nec tamen si homo stetisset, alia pars mundi superfluere: quia bestijs seruientibus homini habitaculum præberet, & habitaculum sua inferioritate excellens ostenderet, & sua magnitudine decoraret: sicut magna platea decorat palatium, & sicut aula decorat cameram.

Voluit in orientali parte esse paradisum, &c.] Innuit Magister locum paradisi in alto situm, & usque ad lunarem circulum pertingentem. Videtur hoc esse falsum. Primō: quia inter lunarem circulum, & aerem est sphæra ignis, quæ non pateretur ibi hoīnē posse uiuere. Item. Aer in sua parte superiori est tantæ subtilitatis, qđ ibi nō possunt aues uiuere: sicut dicit Aug. ergo si paradisi locus esset adeo eleuatus, nō posset ibi uiuere hō habēs corpus animale. Præterea, si adeo esset ille locus eleuatus, cū maximē appropinquaret soli: ergo esset calidissimus & intēperatissimus: sequeretur etiam ex hoc, qđ terra esset supra aquā, & supra aerē. Resp. ꝙ (sicut Doctores dicūt) paradisi corporalis situs est ualde eminēs, & altus, & iuxta equictionalē in oriente quodāmodo uergēs ad meridiē. Est autē tantæ altitudinis, ut illuc non conscēdant uapores in aere eleuati, sed fit ibi aer mundus, & purus, idoneus statui ꝑpetuitatis: & propter puritatem aeris ibi esse contemperantiam caloris: & quia secus equinoctia, est ibi magna temperies temporis. Quod ergo dicitur, usque ad lunarē circulum pingere: hoc nō est dictū secundū situm, sed secundū quandam proprietatē, siue qa cōformatur in raritate, et luminositate, et trāquillitate, siue quia uapores, quibus dominatur luna, illuc non peringūt. Et sic patet illud.

Dub. 3.

Dub. 4. *In hoc autem paradiso erant ligna diuersi generis, &c.*] Quæritur propter quid duo ex ipsis lignis nominat, & non plura. Item. Cū lignum illud, de quo facta est prohibitio, non fuerit scientiæ boni, & mali, nisi propter transgressionem Adæ, non uidetur, qđ sic debuerit a sui principio noīari. Item. Cum lignum uitæ illum effectum uiuificandi non habuerit, uidetur, quod frustra fuerit: aut ab illo effectu nōminari non habuerit. Resp. quod uniuersalitas lignorum sub tribus differentijs comprehendit, secundum quod ad triplicē utilitatē hominis poterat ordinari: aut ex parte corporis, aut ex parte animæ aut ex parte cōiuncti. Si ex parte corporis, sic erant ligna fructifera, quæ præbebāt ei alimenta ad corporis sustētationem. Si ex parte animæ, sic fuit lignum scientiæ boni, & mali, quod ordinabatur ad obediētiæ hominis probationem. Si ex parte coniuncti, sic erat lignum uitæ, quod faciebat ad uitæ humanæ perpetuationem. De his aūt lignis duo nominata sunt propter speciales effectus: ꝑꝑ quod & dominus illa duo ligna collocauit in medio paradisi, & unū posuit iuxta alterum: ut ex uno conciperet homo affectum amoris, & ex alio affectum timoris, & ut quasi oppositā iuxta se posita eluceſcerent, & faciendo abstinētiam ab uno, habere meretur refectionem sufficientem ab altero. Et hoc est, quod dicit Augst. de Ciuitate Dei loquēs de primis parentibus. Status immortalitatis eis de ligno uitæ, ꝙ in medio paradisi cum arbore uetita simul erat, Dei mirabilis gratia monstrabatur: tamen & alios sumebant cibos prēter unā arborem, quæ fuerat interdicta. Et sic patet, qualiter illa duo ligna specialiter nominātur: unū autem. s. lignum uitæ nominat, ut ab effectu, nō quem fecit: sed ad quem ordinatur. Aliud uerò .s. lignum scientiæ ab euentu: & utrūque satis cōgruit, qa tā ille effectus, q̄ ille euentus ualde notabiles erant. Licet aūt lignū uitæ primum effectum non habuerit in actu, habuit tamen in habitu: nec tamen frustra fuit: quia quāuis ex ipso primus homo non acceperit refectionem eius: tamen posteri recipiunt instructionem, dum per illud lignum intelligunt Christum.

Dub. 5. *A ligno ergo homo prohibitus est, &c.*] Contra. Videtur, quod Deus inconuenienter fecerit primum: quia sicut prohibere malum, est bonum: ita prohibere bonum, est malum: ergo uidetur, ꝙ Deus fecerit male, dum prohibuit illius ligni usum. Itē. Bene sciebat dominus, ꝙ ipsi, ꝑ hibitionē suam non seruarēt: ergo si sine illa prohibitione poterat esse salus, uidetur, qđ nō fecerit aliud, quām laqueum eis inicere, dū prohibuit. Item. Si oīa facta sunt propter hominē: ergo lignum illud erat hominis: sed nulli debet subtrahi res propria absque culpa: ergo uidetur, quod Deus iniuriatus fuerit homini, & eum puniuerit prohibēdo, quod suum erat, in quo tamē nulla culpa præcesserat. Respō. ꝙ Deus homini illud lignū pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

prohibuit ꝓp obediẽtiæ meritũ acquirendũ ex parte hominis & ꝓp ostendendum suæ iuridictionis dominium, q̃ habebat in homine: quia prohibuit ꝓpter obedientiæ meritum, ut illud meritum esset purum, & plenum: & bene a tali re prohibuit, a qua non deberet cessari nisi solius obediẽtiæ intuitu: & ideo a re bona. Item. Quia prohibuit ad ostendendum suę iurisdictionis dominium: ideo a tali re debuit prohibere, a qua homo non deberet retrahere manum, nisi ꝓpter solius Dei imperium, & hęc quidem fuit res bona. Et propter ea illud mandatum dicitur esse mãdatũ disciplinæ, q̃a adhoc non obligatur ex se sine aliquo rationis naturalis dictamine, sed ex sola diuina præceptione. Quamuis & alia possit reddi rõ, quod datum sit illud mandatũ diuinum, ut per hoc disceret, cui deberet esse subiectus, & quantum ẽt differret inter eum, qui Deo obedit, & eum, qui contemnit eius imperium. Nulla igitur fiebat ex hoc homini iniuria: immo fiebat utilitas, dum præciebatur ad eius eruditionem, & meriti amplificationem: quod si contrarium euenit, hoc fuit ex culpa sua, ex qua conuertit sibi bonum in malũ: sicut impiis & peccatoribus bona conuertũtur in mala. Propter istius tamen euentus præuisionem nõ debuit Deus dimittere dare tale mãdatum iqa ordo, & decor, qui attẽditur in operibus Dei scđm regulam diuinæ sapientiæ, nõ debet intermitti propter incommodum alicuius spiritualis creaturæ. Præterea ex illo malo inde sequẽte poterat Deus, & sciebat multo maius bonum elicere. Et per hoc patet responsio ad obiecta, excepto primo: quia non est simile: prohibere enim malum, bonum est: quia non potest aliquis malum perpetrare sine culpa: sed prohibere bonũ non est, ita malum: q̃a abstinere potest homo absque culpa: abstinere enim a bono commodi cadit in genere boni honesti. Alia satis patent per iam dicta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An anima primi hominis producta sit de dei substantia?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio de productione hominis quãtum ad duo. Primò q̃ritur de ꝓductione ipsius, quantum est ex parte aiæ. Secundò quantũ est parte corporis. Circa primũ quę runtur tria. Primò quæritur, utrũ anima primi hominis producta sit de Dei substantia. Secundò quæritur, utrum producta fuerit ex aliqua materia. Tertiò quæritur, utrum producta fuerit ante corpus, uel post, siue in corpore, an extra.

QVOD anima humana sit ex Dei substãtia, ostenditur primo auctoritate Gen. 2. Inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ: sed inspiratio est per egressum alicuius ab intrinseco: ergo sicut. S S. qui est eiusdem naturæ cũ spirãte: sic humanus spũs, qui fuit inspiratus a Deo, est de natura diuina. Si tu dicas, q̃ in sufflatio, uel inspiratio põt esse rei diuersæ ꝓ naturam. Obiicitur, quia Glos. dicit super illud Ioan. 20. insufflauit in eos, & dixit eis, Accipite, &c. Augu. dicit ibi, quod in hoc ostendit ex se procedere spiritum sanctũ: si ergo Deus insufflauit in facie hominis spiraculum uitæ, uidetur quod spiritum hominis produxit ex se. ITEM. Eccl. ultimo. Donec puluis reuertatur in terrã, unde erat, & spiritus redeat ad Deũ, qui dedit illum: si ig̃ spiritus redit ad Deum, sicut puluis redit ad terram, sicut homo, quantum ad carnem, est de terra, ita uidetur, quod quantũ ad spiritum, est de Dei substantia. ITEM. Actuũ. 17. Genus enim Dei sumus, sicut quidam philosophorum nostrorum dixerũt. Sed quæ sunt eiusdem generis sunt eiusdem naturæ: ergo nos, & Deus sumus eiusdem naturę: sed non quantum ad corpus, ergo quantum ad animam: ergo aia est de Dei substãtia. ITEM. Ratione uidetur. Omnia corporalia producuntur ex aliqua materia, quæ est in omnibus corporalibus una: ergo pari ratione spiritualia ꝓducũtur ex aliqua spirituali natura, quæ in omnibus spiritibus sit una: sed spiritualis substantia in omnibus reperta per identitatem non est nisi diuina: igitur anima facta est ex Dei substantia. ITEM. Solus Deus est immortalis per naturam: ergo nulli cõuenit immortalitas per naturam, nisi qđ est uel Deus, uel ex Deo: nulli autẽ conuenit esse imaginem Dei nisi cui conuenit esse immortale per naturam, non enim imago esset (sicut dicit Aug.) si mortis termino clauderetur: si ergo anima rõnalis naturaliter est imago: ergo naturaliter est immortalis: ergo de Dei substãtia producta fuit. ITEM. Deus est lux spiritualis, quæ est fons omnis illuminationis spiritualis: sicut sol est fons illuminationis corporalis: sed corpora luminosa sunt eiusdem naturæ cum luce, & cũ sole: ergo pari ratione spiritus naturaliter luminosi sunt eiusdem naturæ cum fonte lucis spiritualis: sed quicquid est eiusdem naturæ cum Deo, uel est Deus uel de Deo: ergo &c.

De spir. & ani. cap. 36.

CONTRA: Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: hoc nõ est dictum secundum corpus: ergo secũdum animam: igitur anima hominis facta est: & circa diuinam naturam nõ cadit factio uel mutatio: ergo nõ est ex Dei natura, uel substantia. ITEM. Si anima est ex Dei natura, cũ anima sit pars hominis, Dei natura uenit ad constitutionem hominis: sed pars est minus nobilis, q̃ totum: ergo Deus est minus nobilis, quàm homo: sed hoc est falsum, & impium dicere: ergo &c. ITEM. Si anima est ex diuina natura, aut ergo habet aliquam formam super inductam illi naturæ, ex qua est, aut nullã. Si nullam: ergo non uidetur esse nec facta, nec à Deo diuersa. Si aliquam: ergo diuina natura est ipsius animę materia: sed quod est materiale principium alicuius, est minus completum & imperfectum: ergo Deus est incompletus, & imperfectus per naturã, quod est blasphemia. ITEM. Si anima est ex Dei substantia, & anima depraua tur: ergo contin

git

Universidad de Deusto
Biblioteca

git diuinã substãtiã deprauari: & si cõtingit Dei substantiã deprauari ergo Deus nõ est summe bonus cũ igitur rõnalis spiritus peccare possit (sicut patet) rõnalis spiritus non est ex Deo. ITEM. Si aĩa est ex Deo: aut igitur per generationẽ, aut p spirationẽ. Si primo mõ, tunc aĩa nihil aliud est, quã uerbũ. Si secõ, tunc anima nõ est aliud, q̃ spiritus: sic igitur oĩs hõ esset Deus. ITEM. Si aĩa hominis esset ex Deo, aut de toto Deo, aut ď parte: si de parte: ergo Deus est cõpositus, & habet partẽ, & partẽ: qđ est omnino falsum. Si de toto: sed Deus est immẽsus, & infinitus; ergo cuiuslibet hoĩs aĩa est immẽsa, & infinita: & si hoc, quilibet homo est omnipotens, qđ nullus dubitat esse falsum.

RESOLVTIO.

Cum Deus non sit causa materialis alicuius, tre dendum non est animam humanam de sui substantia condidisse.

RESP. Dicendum, quod aliquorum positio fuit, quod intellectus humanus non erat aliud, q̃ intellectus diuinus: sed diuinus intellectus dicebatur prout considerabatur in se, humanus uero prout perficiebat corpus aliquod. Sed cũ Deus nullius sit pars constitutiua propter suam summam perfectionem, & absolutionem, positio hæc fuit stulta, & erronea. Est & alia positio non minus stulta, erronea, & impia Manichæorum, uidelicet qđ spiritus rationalis sit Dei substantia, & natura. Dicunt enim, quod in homine est duplex anima (sicut recitat Aug. in Lib. de duabus animabus) quarum una inclinat ad bona, & alia inclinat ad mala: & illa, quæ facit mala, nunq̃ põt facere bona: & illa, q̃ inclinat ad faciendũ bonum, est de Dei natura. Sed hæc positio multipliciter a ueritate est aliena. Primũ quia ponit Deũ eiusde naturæ esse cum creatura, & alicuius creaturæ esse materiã, cum ponit creaturã fieri ex Dei substantia: & ad hanc positionẽ sequuntur innumerabilia inconuenientia, & hoc præcipuũ est, quia implicat in se duo opposita, dum ponit animã a Deo esse factã, & eam esse de diuina substantia. Deuiat ẽt a ueritate in hoc, qđ ponit in nobis duas animas: sed huius improbatio melius tangetur infra. Et ideo tertia positio est uera, & catholica, qđ anima non est producta de Dei substãtia: Deus enim ad creaturas se habet in ratione efficientis, & formalis, & finis: sed nullo modo potest se habere in ratione materialis, quantumcũque creatura sit nobilis: quia quod se habet ut materiale respectu alicuius, est minus completũ ipso: & ideo rationes hoc probantes, concedendę sunt. *Dist. 8 quæst. art. 2.*

AD ILLVD uerò, qđ obiicitur, q̃ inspirauit in facie, &c. Dicendũ, qđ inspirare idẽ est ibi, qđ spiritũ facere, & factum corpori insinuare, uel infundere: similiter & insufflare est flatũ hominis facere, & factum corpori infundere. Vnde sicut q̃ Deus res produxit uerbo, non fuit ibi uox materialis: sic q̃ insufflauit, nõ fuit mediãtibus faucibus & instrumẽtis corporalibus. Et ideo non ualet illud simile de Iohannis 20. ad literam. Insufflauit

sufflauit: & illa insufflatio erat processionis spiritus sancti signatio, & ostensio. AD ILLVD, qđ obiicitur de Eccl. Et spiritus redeat ad Deum &c. Dicendum, q̃ sicut corporis resolutio fiat cum peruentum est ad terram, sic mutabilitas animę tunc demum fiat, quando coniungitur ei, sed m quę facta est. In folio. n. Deo inuenit perfectam quietẽ. Et ideo nõ uult sapiens dicere, q̃ spiritus redeat ad Deum per corruptionem, sicut corpus in terrã: sed est similitudo quantũ ad quietationem. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ genus Dei sumus. Dicendum, q̃ genus dupliciter accipi põt. Vno modo proprie, & sic dũr aliqua conuenire in genere, quæ conueniunt in aliqua forma, & natura cõi. Alio modo accipitur large & sic dũr aliqua conuenire in genere, in quibus est aliqua conuenientia spiritualis secundum habitudinẽ analogię: & sic dicit Aug. 12. de Trinitate q̃ anima cognoscit in quadam luce sui generis: & uocat illam, lucem increatã, quam dicit esse sui generis propter hoc, quod est spiritualis, sicut anima: & sic intelligitur uerbum apostoli. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̃ corporalia sunt ex aliquo u o. Respondẽdũ est, q̃ hoc non concludit, q̃ spiritus rationales fiant ex Deo: illud. n. unum, ex quo fiunt corporalia, est ens in potentia respectu illorum: Deus autem respectu nullius potest esse in potentia: & iõ ex hoc non sequitur, quod spirituales substantiæ p oducantur de diuina natura. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ solus Deus est immortalis per naturam. Dicendum quantum sufficit ad præsens (quia infra habebitur de immortalitate) q̃ immortalitas per naturam dicta de Deo, intelligitur p priuationẽ oĩs gratiæ: siue gratia dicat aliquid superadditũ naturæ, siue dicat gratuitã influentiã, p quã cõseruatur natura, quia Deus se ipso permaneret aĩa autẽ & si de sui natura sit ad permanendũ ido nea, rñ nunq̃ permaneret nisi cõseruaret per gratuitã Dei influentiam. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̃ Deus est lux spiritualis. Dicendum, q̃ non est simile de luce spirituali, & corporali omnino. Lux. n. spiritualis, q̃ Deus est, eũ sit simplicissima, non põt esse perfectio rerum diuersarũ naturarum. Cum aũt sit omnipotentissima potest producere, & facere lucẽ creatã aliquo mõdo conformem, quæ tamen sibi non sufficit, ẽt postquam producta est, nisi adsit ei summæ lucis influentia. Et sic intelligendum est in ipsa anima humana, q̃ ipsa habet lucẽ propriã. s. creatã, per quam cõpletur, quæ a luce æterna & producitur, & conseruatur: lux aũt corporalis in diuersis corporibus potest reperiri ut perfectio, cum non sit forma omnino simplex: sed sit nata coniungi materiæ. *Dist. 19 art. 1. q. 1.*

QVAESTIO II.

An anima Adæ ex materia producta sit?

VTRVM anima Adæ producta fuerit ex materia. Et q̃ nõ, vĩ primo p auctorẽ sex principiorum. s. Gilbertum Porretanum, qui dicit, q̃ forma, est cõpositioni contingens in simpli- *Cap. 1.*

ci

Universidad de Deusto
Biblioteca

ci essentia consistens. Si igitur anima rationalis uere forma est: ergo simplex est: ergo non componitur ex materia, & forma. ITEM. Philosophus in principio Tertii de animalibus dicit, ꝙ intellectus est impermistus, & impassibilis: sed omne, quod habet materiam potentiam habet passiuam: ergo substantia intellectiua non habet materiam. ITEM. Magister in litera. Substantiam animæ, in qua uiueret, creauit Deus non de materia aliqua corporali, uel spirituali, sed de nihilo. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Substantia intellectiua nihil cognoscit nisi abstrahatur à materia: sed in actu cognoscendi fit assimilatio cognoscentis ad cognoscibile, & econuerso: si ad hoc, quòd intelligatur necesse est abstrahi a materia: & ad hoc, quod aliqua substantia intelligat, necesse est, ꝙ sit per naturã a materia separata: sed si anima Adæ fuit huiusmodi: ergo &c. ITEM. Quanto forma nobilior, tanto simplicior: sed anima inter omnes formas est nobilissima: ergo simplicissima: sed aliæ formæ non cõponuntur ex materia, & forma: ergo multo fortius nec rationalis anima. ITEM. Omne, quod habet materiam, & formam, ut partes constituti uas est hoc aliquid, & est cõpletum: nihil autem, quod est hoc aliquid, & completum in se, uenit ad constitutionem tertii: sed anima rationalis uenit ad constitutionem tertii: ita ꝙ ex ipsa anima, & corpore fit unum per essentiam: ergo anima nõ est hoc aliqd: ergo uel est mã, uel forma pura: nõ materia: ergo forma.

SED CONTRA. In tertio de Anima dicit Philosophus, quòd sicut in omni natura est materia, & efficiens: sic in anima est intellectus, quo est omnia fieri, & intellectus, quo est omnia facere: si igitur potẽtia passiua est a materia, & hæc est in anima: patet &c. ITEM. In 9. primæ philosophiæ dicit Philosophus, ꝙ sicut materia est subiectum formarum substantialium, sic compositum est subiectum accidentis: sed anima rõnalis est subiectum scientiarum, & uirtutum, etiam secundum se considerata: ergo composita est ex materia, & forma. ITEM. Philosophus in 8. metaphysicæ. Operans, & generans non facit aliud nisi propter materiam: ergo si Deus facit animam, quæ est aliud, quã ipses necesse ẽ, ꝙ materia uel sit in Deo, uel sit in anima: sed non est in Deo: ergo est in anima. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Omne creatum, cui debetur propria operatio, habet duo diuersa. s. ꝙ agit, & quo agit: sed animæ secundum se consideratæ debetur propria operatio: ergo uidetur, ꝙ non solum sit forma: quia si pure forma esset, tũc ageret seipsa: ergo habet aliquid de materia. ITEM. Omne illud, quod secundum sui mutationẽ est susceptibile contrariorum, est hoc aliquid & substantia ꝙ se existens in genere: & omne tale compositum est ex materia, & forma: sed anima secundũ sui mutationem est susceptiua gaudii, & tristitiæ: ergo anima rationalis compositio est ex materia, & forma. ITEM. Anima rationalis non solummodo uitam præbet corpori sed ẽt ipsa uiuit: aut igitur est sua uita, aut nõ. Si sic: ergo non differt in ea uiuens, & quo uiuit. Et iterum: si est sua uita, non uiuit per participationẽ, sed per essentiam, quæ duo sunt contra Boetium, & Augu. ergo ponere est in anima, secundum se considerata aliquid, quod det uitam, & aliquid quod recipiat: & si hoc: ergo est composita ex materia, & forma. Et ad hoc possunt adduci rationes, quæ adductæ sunt supra ad ostendendũ, angelum esse compositum ex materia, & forma.

Tex. 17

Tex. 18

Tex. 8

Dist. 3. art. 1. q. 1.

RESOLVTIO.

Anima humana cũ sit hoc aliquid, & nata per se subsistere; agere & pati, mouere et moueri; materiam habere dicenda est: secus de animabus brutorum.

RESPOND. Ad prædictorũ intelligentiam est notandum, ꝙ circa hoc diuersi diuersa opinati sunt. Quidam enim dixerunt, nullam animam nec rationalẽ, nec brutalem habere materiam, quia spiritus sunt simplices: animam tamen rationalem dixerũt habere compositionem ex quo est, & ꝙ est: quia ipsa est hoc aliquid, & nata est per se, & in se subsistere. Sed cum planum sit, animam rationalem pati posse, & agere, & mutari ab una proprietate in aliã, & in seipsa subsistere: non uidetur, ꝙ illud sufficiat dicere, ꝙ in ea sit tantũ cõpositio ex quo est, & quod est: nisi addatur in ea esse compositio materię, & formæ. Ideo fuerunt alii, qui dixerunt, non solũ animam rationalem, sed brutalem etiam ex materia, & forma compositam esse, cum utraque sit motor corporis sufficiẽs: sed quia anima brutalis propriam operationem non habet, nec est nata per se subsistere, non uidetur, ꝙ habeat materiam intra se. Et ideo est tertius modus dicendi tenens medium inter utrumque. s. ꝙ anima rationalis, cum sit hoc aliquid, & per se nata subsistere, & agere, & pati, mouere, & moueri, quod habet intra se fundamentum suæ existentiæ, & principium materiale, a quo habet existere, & formale, a quo habet esse: De brutali autem nõ oportet illud dicere, cum ipsa fundetur in corpore. Cum igitur principiũ, a quo est fixa existentia creaturæ in se, sit principium materiale: concedendum est animam humanam materiã habere: illa tamen materia subleuata est supra esse extensionis & supra esse priuationis, & corruptionis: & ideo dicitur materia spiritualis. Et propterea illi, ꝙ locuti sunt de materiali principio quantum ad esse extensionis, & prout habet esse sub priuatione, dixerunt animam rationalem non habere materiã, nõ intendẽtes de materia in sua generalitate, sed prout ad eam stat resolutio philosophica: sicut dictum est de simplicitate angeli. Vnde cõcedendæ sunt rationes hoc ostendẽtes. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omnis forma est simplex. Dicendum, ꝙ auctor ille diffiniens formam, loquitur de forma illa, quæ est forma tantum: non de ea, quæ est forma, & hoc aliquid: unde uel diffinit ibi formam accidẽtalem, uel diffinit formam uniuersalem.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ

Reclamat Sco. hic q. 1. ibi. Dimissa opinione ista. &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̄ intellectus est impassibilis, & impermixtus. Dicendum, quòd
8. phy. tex. 37 Philosophus remouet ab intellectu materiam secundum q̄ considerat sub priuatione, & sub potentia ad transmutationē secundum esse: non remouet materiam uniuersaliter, immo ponit cum dicit, q̄ in intellectu est natura, qua est facere, & qua est fieri. AD ILLVD, quod dicit Magister in litera. Dicendum, q̄ Magister non uult dicere, q̄d anima nō habeat materiam: sed q̄ non habeat materiam præiacentem: huius autem ratio habebitur infra. s. quare anima nō est producta, nec producitur ex præiacenti materia. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ substantia intellectiua nihil cognoscit, nisi quod abstrahitur a materia. Dicendum, quòd hoc non facit propter hoc, quòd ipsa sit omnino immaterialis: sed propter hoc, q̄ res nō potest ei uniri secundum ueritatē. Ideo oportet, q̄ uniatur secundum similitudinem, quā anima abstrahit a re. Alia est etiam ratio, quia intellectus per similitudinem, per quam intelligit, debet fieri in actu intelligendi: illud autem, quod facit rem esse in actu, species est, & forma: ideo anima nō cognoscit rem, nisi speciē eius, & formā sibi imprimat: & hoc non potest esse, nisi illa abstrahatur a materia: nec ex hoc sequitur, q̄ anima careat materia: res enim abstracta a materia, p̄pria bene potest fieri in re alia, quæ suam habet propriam materiam, & formam, sicut similitudo coloris in speculo. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd quanto forma nobilior, tanto simplicior est. Dicendum, quod illud habet locum in his, quæ sunt puræ formæ: anima autē non tantum est forma, immo etiam est hoc aliquid: & ideo si comparetur forma animæ ad alias formas, absque dubio simplicior erit, quàm aliæ formæ. Ipsa autē anima cum sit rationalis, cum sit per se existens, aliquam compositionem habet, quā aliæ formæ nō sunt natæ per se habere, dum nō sunt natæ per se existere: nihilominus tamen ipsa anima simplicior aliis formis dici potest. Est enim multiplex genus simplicitatis, secundū quod & multiplex est genus compositionis, & partiū. Sunt enim partes substantiales, & sunt partes quantitatiuę: & compositio ex partibus substantialibus, & cōpositio ex partibus quantitatiuis. Et sic simplex dicitur dupliciter. aut quod caret partibus cōstitutiuis, aut quod caret partibus quātitatiuis. Quamuis igitur aīa non sit aliis formis simplicior, quantum ad partes constitutiuas, quia tales partes habere spectat ad complemētum, & perfectionem: hoc enim facit rē esse per se, simplicior tamen est quantū ad priuationem partiū quantitatiuarum, ipsa enim nec habet extensionē per se, nec habet extensionem per accidens, nec quantum ad substantiam, nec quantū ad actum propriū. Aliæ tamē per accidens possunt habere extensionem, & partibilitatem, uel secundum id quod sunt, uel secūdum id quod operantur, & ideo quantum ad hoc anima, & maximè rationalis, est

est forma nobilior. AD ILLVD, quod obiicitur, quod compositū ex materia, & forma, est ens completum, & ita non conuenit ad constitutionem tertii. Dicendum, quod hoc non est uerum generaliter: sed tunc quando materia terminat omnem appetitum formæ, & forma omnem appetitum materiæ, tunc nō est appetitus ad aliquid extra: & ita nec possibilitas ad compositionem, quæ præexigit in componentibus appetitum, & inclinationem, licet autem anima rationalis compositionem habeat ex materia, & forma: appetitum tamen habet ad perficiendum corporalem materiam: sicut corpus organicū ex materia, & forma compositum est, & tamē habet appetitum ad suscipiendum animam.

QVAESTIO III.

An anima Adæ producta fuerit ante corpus, uel post?

VTRVM anima Adæ producta fuerit ante corpus, uel postea. Et q̄ ante, uidetur p̄ text. Gene. 1. Faciamus hominē ad imaginem, &c. hoc dictum est sexta die: sed post septimam subditur. Formauit Deus hominem de limo terræ: igitur prima formatio, ad animam refertur, secunda ad corpus, ergo prius fuit facta anima, quā corpus. ITEM. Hoc uidetur ratione. Sicut homo ex parte corporis communicat cum animalibus brutis, ita ex parte animæ cōicat cum angelis: ergo sicut corpus hominis productum est eodem die cum animalibus brutis sic spiritus eius rōnalis debuit produci eodē die cum angelis; ergo &c. ITEM. Anima Adæ se habet ad corpus sicut æuiternū ad temporale, & sicut æuum ad tempus: sed æuum est prius tēpore, & æuiternum prius temporali: ergo prius uidetur debuisse produci anima Adæ, quā corpus, cui debebat unīri. ITEM. Substantia spiritualis a corpore non dependens quantum ad esse, non dependet quantum ad productionem, sed spiritus rationalis Adæ ab eius corpore non dependebat quantum ad esse ergo nec quantum ad productionem: corpus autem a spiritu dependebat, quia sine illo p̄manere non poterat: ergo si absolutum est ante dependens prius debuit produci anima, q̄ corpus. ITEM. Maior est distantia inter spirituale, & corporale, quam sit inter corpora miscibilia: sed corpora miscibilia prius producta sunt separatim, quam sint ad inuicem ad constitutionem tertii mixta: ergo anima prius debuit produci, quam corpori uniri: ergo non est creata in corpore, sed extra corpus. ITEM. Tanto aliquid prius debet produci, quanto magis appropinquat primarię rerum origini: sed anima plus appropinquat ad Deum qui est principium omnium, quam corpus humanum, cum sit ei similior & simplicitate, & spiritualitate: ergo &c.

CONTRA. Gene. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ: quod exponitur, id est spiritū fecit: sed spiraculū vitæ spirare, nihil aliud est, quā animam hominis creare: ergo

si prius creauit corpus, quã spiraculum inspiraret, prius igitur produxit corpus, quam aiam.

ITEM. Anima naturaliter é forma corporis: sed naturalis forma, aut simul producitur cum materia, aut sequitur materiam: igitur aut aia non est forma naturalis, aut si est forma naturalis, producta est post corpus, uel simul cũ corpore: non igitur ante. ITEM. Quanto forma nobilior est, tanto ultimior: sed aia rõnalis nobilissima é inter oẽs formas naturales: ergo ultima: ergo produci debuit post uegetabilem, & sensibilé. ITEM. Ordinata productio, pcedit ab imperfecto ad perfectum: si ergo perfectio oĩum operum facta é in hoíe, & maximè quantũ ad aiam, uidetur quod homo, quãtum ad aiam, produci debuit ultimo post oĩa. ITEM. Si anima producta esset ante corpus, cũ haberet usum liberi arbitrii, nihil eẽt impediens, nec retardãs: ergo uidetur, quod ante unionem ad corpus meruisset, uel demeruisset: ergo corpus non eẽt particeps omnis meriti ipsius animę, nec anima deberet remunerari in corpore: quòd si hoc falsum est, planum est animam Adæ ante corpus suum non fuisse productam. ITEM. Si anima Adæ ante corpus eẽt producta: aut appetiuisset uniri corpori, aut non. Si non: ergo unio eius ad corpus non esset naturalis, nec unio eius ad corpus fieret p naturam. Si sic, appetebat igitur corpus, quod non habebat: si ergo corpus ei differebatur, ipsa in appetendo affligebatur: ergo pœna erat ei ante culpam.

RESOLVTIO.

Sunt, qui dicunt animam Adæ ante corpus productam: probabilius tamen dicendum uidetur ſeſtim in corpore creatam.

RESP. Dicendum, quod quamuis circa istam qõnem uideatur dubitasse egregius doctor Aug. quia utraque pars uidetur posse sustineri probabiliter, & ordo congruus seruari utrobique: tenendum tamen est tanẽ uerũ, & magis congruum, ꝙ anima Adæ producta fuerit in corpore, nec ꝙ Deus eã produxerit ante corporis formationem. Licet enim uideatur satis rõnabiliter posse dici, ꝙ Deus ante corpus animã eius produxerit, ut ostenderet eam a corpore non dependere, sed ꝙ se subsistere: ut etiã cum hoc pariter ostenderet conformitatem eius, & naturæ angelicæ, tam in rationis capacitate, per quam est anima imago, q̃ in beatitudine ad quam aia, & angelus habent ordinari: longe tamen rationabilius uidetur ponere, ꝙ aia producta sit statim in corpore: tum quia anima unitur corpori, ut perfectio naturalis cui naturaliter appetit copulari: adeo ut sine illo pœna sit ei esse, & ab illo sequelitrari: tum quia etiam unitur sicut motor mobili, ita ꝙ sine ipso non potest mereri, nec demereri: & iõ non debuit ante corpus produci, ne ante culpam puniretur, & ne absque corpore mereretur, uel demereretur. Huic aũt positioni non tantum concordat ratio, immo etiam scripturæ suffragatur auctoritas, quæ dicit post productionem, & formationem hominis Deum sibi uitæ

tæ spiraculum inspirasse. Huic igitur parti tãquã probabiliori, & securiori adhærendo, concedere possumus rõnes hanc partem astruẽtes. AD ILLVD uerò, quod primo obiicitur in contrarium de textu. Dicendum, quòd alterum eorum est dictum ꝑ recapitulationem, uel primum est dictum per anticipationem: melius tamen est dicere, ꝙ scriptura illud recapituler, ut addat.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ corpus simul productum est cũ brutis: ergo &c. Dicendum, ꝙ non est simile: productio n. corporis, sic cõcordat productioni brutorum animalium, ut productio rationalis ſpũs non discordet: immo potius illorum imperfectionem sua dignitate conseruet: productio uero ſpũs sic concordat productioni angelorũ, ut minimè cõcordet productioni corporum humanorum, qui quidem spectat ad terræ ornatum, cuius ornatus productio spectat ad diem sextum. AD ILLVD, quod obiicitur de comparatione æuiterni ad temporale. Dicendũ, ꝙ & si substantia q̃ uiterna ex parte post, se plus extẽdat, q̃ temporalis, utpotè quia caret fine: non tamen oportet, ꝙ a parte ante, maximè si sit talis, ꝙ sui productione appetitũ rei temporalis habeat terminare: & sic fuit in anima Adæ. Et prẽterea, & si illud possit esse verum de æuiterno, quod purè habet rationem æuiterni: non tamen habet ueritatem de eo, qđ sic habet rationem æuiterni, ꝙ etiam temporalis: anima enim rationalis, inquantum aĩat corpus tranſmutabile, habet tempore mensurari. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ aia non dependet a corpore, quantum ad esse. Dicẽdum, ꝙ & si non depẽdet a corpore tãquam indigens eo ad sui conseruationẽ, dependet tamen ꝙ appetitus sui inclinationem, quam habet ad ipsum sicut forma ad materiam propriam: & iõ sicut forma producitur in materia, sic anima Adæ produci debuit in corpore proprio. AD ILLVD, quod obiicitur, de corporibus miscibilibus. Dicendum, ꝙ non est simile, quia elementa, quæ miscentur, non dependent adinuicem, & unum potest habere esse cõplerum sine altero: non sic autem de anima, & eius corpore, quorum utrunque ab altero dependet. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ anima origini primæ magis approximat. Dicendum, ꝙ cum Deus sit alpha, & omega, principiũ, & finis, & rationalis creatura in utraque habitudine sit ei propinqua: propriè tamen loquendo angelica natura plus ei appropinquat in rõne principii, & humana plus in ratione finis; ideo inter oẽs creaturas prior oĩum creata est sapiẽtia, siue creatura angelica, & dignitate, & origine, & post oĩa producta est anima humana tanquam finis oĩum, & consummatio: & ideo quamuis multum approximet Deo, inquantũ tenet rationẽ originis: non minus tamen approximat Deo, inquantũ habet rationem finis: & ideo competentius fuit, eam produci posterius, quàm prius. Hæc dicta sunt de anima Adæ: nam de aliis animabus infra loco suo quæretur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An corpus Adæ produci debuerit de natura purè cœlesti?

CONSEQVENTER quæritur, de productione primi hominis ex parte corporis. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, utrum corpus primi hoīs produci debuit purè de natura cœlesti. Secundò quæritur, utrum fuerit purè de natura elementari. Tertiò quæritur, utrum conditum fuerit in complexione æquali, aut inæquali.

QVod corpus Adæ produci debuerit purè de natura cęlesti, ostenditur sic. Nobilissimę formæ debet dari nobilissima materia: sed nobilissima inter formas est anima rationalis innocens, & absque peccato, qualis fuit anima Adæ: sed nobilissima inter naturas corporales ē natura cœlestis: ergo &c. ITEM. Motoris ad mobile debet esse ꝓportio: sed aīa rōnalis est motor incorruptibilis: ergo debuit ei dari impatibile corpus. ITEM. Finis imponit necessitatem his, quæ sunt ad finē: sed totus Adā factus est ad perceptionem beatitudinis: locus autem beatitudinis spiritualis est ipse Deus: corporalis est cœlum: ergo sicut spiritus Adæ non quieſcit, nisi in Deo: sic debuit ei dari corpus, quod non quieſcit, nisi in cœlo: hoc autem est corpus de natura cœlesti: ergo &c. ITEM. Spiritus rationalis, prout absque culpa conditus fuit, maximè erat potens, & idoneus ad agendum, & perfectus erat cognitionis lumine: & ideo idoneus ad cognoscendum: liber erat uoluntate, & rectitudine, & ideo facilis ad tēdendum in fui optimum: ergo debuit ei dari corpus, cui maxime comperit agere, & ad cognitionem disponere, & quod minimè habet retardationem: hoc autem est lux, & natura cœlestis: ergo corpus Adæ purè produci debuit de cœlesti corpore.

SED CONTRA. Anima rationalis quodammodo est omnia: si igitur corpus debet proportionari animæ, corpus eius debet habere cum omnibus conuenientiam: sed hoc non haberet si eēt purè de natura cœlesti, & non communicaret elementis: ergo &c. ITEM. Anima rōnalis q̄uis sit simplex: essentia, tamen est multiplex in effectu: ergo si corpus ei debet correspondere, necesse est, ꝙ corpus eius habeat varietatem in partium compositione & organizatione: sed hoc nō haberet, si esset corpus purè cœleste: ergo &c. ITEM. Vegetabilis, & sensibilis disponunt ad rationalem, & magis ad ipsā appropinquant, q̄ natura alicuius corporis: nec alicui corpori unitur rationalis potentia absq; vegetabili, & sensibili: nullum igitur corpus est habile ad actū vitæ rationalis, nisi prius fuerit habile ad actum vitæ vegetabilis: tale autem corpus est cibabile: & huiusmodi non potest esse purè corpus cęleste: ergo &c. ITEM. Corpori simplici debetur unus motus tantum, siue illud corpus sit cœleste, siue elementare: corpori autem, quod mouetur ab anima, debetur motus in omnem differentiam, cū anima sit motor sufficiens: ergo corpus Adæ non potuit esse omnino de natura corporis simplicis: ergo nec purè de natura cęlesti.

RESOLVTIO.

Corpus Adæ ex natura purè elementari constitutum est: solumq; ut mediante natura cœlesti ad eius constitutionem concurrit.

RESPOND. Dicendum, ꝙ corpus Adæ non fuit purè formatum de natura cœlesti (sicut innuit text. Gene. qui dicit, eum formatum de limo terræ) Nec debuit purè de natura cœlesti formari: immo de natura elementari: hoc exigente ordinis congruentia, quam in omnibus suis operibus semper seruat sapiētia diuina. Requirebat enim hoc ordo hominis siue in se, siue ad creaturam inferiorē, siue ad creaturam parem, siue ad Deū finem. Ordo ipsius hominis in seipso hoc requirebat: quia enim homo cōditus fuit, vt natus multa cognoscceret, nō solum cognitione intellectiua, sed etiam sensitiua: ideo debuit ei dari corpus multiforme, ut diuersa organa diuersitati sensuum deseruirent ad diuersa obiecta cognoscēda. Quia uero cōditus fuit in uertibilitate liberi arbitrii, ut poēns uiuere in iustitia, & mori per culpam, dari debuit ei corpus, quod non esset tantum habile ad viuendum, sed etiam ꝙ posset fieri habile ad corrumpēdum, siue moriendū: & ita ordo hoīs ipsius in se requirebat, ut corpus daret hoi multiforme, & ad corruptionem possibile: & ideo non cęleste, sed elemētare. Ordo etiā hoīs ad creaturam inferiorem requirebat. Quia enim corporales naturæ inferiores factæ sunt, vt deseruirent creaturæ rōnali (sicut supra ostensum fuit) factæ sunt etiam, ut mediante illa quodam modo perducantur in finem: hinc est, ꝙ debuit fieri rōnalis creatura taliter composita, ꝙ obsequium inferiorum creaturarum esset ei utile, & ꝙ mediante illa creatura naturæ inferiores quodā modo perducerentur ad beatitudinem: & ideo, vt naturæ inferiores possent hoī deseruire, & in hoīe quodammodo glorificari, debuit homo non tam ex natura superiorum corporum, q̄ ex natura elementorum constitui. Ordo etiā ad creaturam parē. i. ad angelum hoc requirebat. Sicut enim facta est una rationalis creatura prope Deum, & in loco supremo, ut in empyreo: sic debuit fieri alia rōnalis creatura in loco infimo. s. terra: & ideo corpus eius constitui debet ex natura tali habitationi conuenienti: & ideo magis ex natura elementari, q̄ cœlesti. Ordo etiā ad Deum finē hoc requirebat: debebat. n. homo subiici, ut per humilitatē subiectionis ascenderet, unde angelus ceciderat ꝙ superbiendo affectauit similitudinem elationis: & ideo debuit sibi dari corpus constitutū de natura inferiori, ut seipsum puluerem reputans, Deo ꝙ oīa subiaceret. Vnde & scriptura maluit eum dicere de limo terræ productum: ut ex hoc homo proficeret, & ascenderet per humilitatis meritum. Et ideo concedendæ sunt rationes, quæ ad hoc inductæ sunt. *Dist. 15 art. 2. q. 1.*

AD ILLVD uerò, q̄d obī, i cōtrarium de nobilitate formę. Di-

cendum, quòd nobilitas materiæ uenit ex ordine ad formam. Quoniam igitur corpus magis erat ordinabile ad animam, qđ erat cõstitutum ex uarietate naturæ, q̃ corpus, quod esset purè cœleste: hinc est, quòd & si illud sit nobilius in se: tamen in relatione ad formam corpus ex diuersis elemẽtis compositum, magis est nobile. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd motoris ad mobile debet esse proportio. Dicendum, quòd quamuis aïa sit immortalis morte naturæ: qñ tamen creata fuit, mori potuit morte culpæ. Et quia corpus datum est ei non solum ad uiuificandum, sed etiam ad merẽdũ: ideo non solum dari debuit corpus aptum eius immortalitati, sed etiam aptum eius uertibilitati & ideo non solum necessariũ ad perpetuitatem, sed etiam possibile ad mortalitatem. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd homo factus est propter beatitudinis perceptionẽ. Dicendũ, quòd & si factus est propter beatitudinem, ita tamen ut illuc perueniret per merita, & bona operà: & ita prius esset uiator, quàm comprehensor & quia prius oportuit eum transire per uiã, quàm peruenire ad patriam: ideo in primaria sui conditione debuit ei dari corpus conueniens secundum statum uiæ. Et quia locus sibi deputatus ad merendũ, erat locus inferior. s. paradisus terrestris: inde est, quod competebat corpus sibi de natura terrestri assumi, non principaliter de cœlesti. Cum autem assumetur in gloria, tunc corporis eius dispositio erit uariata, sicut declarabitur in Quarto, ubi agitur de dotibus corporum glorificatorum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd anima illa erat potẽs ad agendum, & ad cognoscendũ & ad tendendum in Deum. Dicendum, quòd & si erat potens ad actionem: non tamen ita perfectè potens erat, quin esset possibilis ad defectum: & ideo nõ sequitur, quòd deberet sibi ad hæc complenda dari corpus cœleste, quod est incorruptibile, sed magis elementare, quod ex bona dispositione, & complexione æquali esset idoneum ad agendum, & nihilominus si homo peccaret, esset possibile ad patiendum.

QVAESTIO II.

An corpus Adæ conflatũ fuerit ex sola natura elementari, vel etiam ex cœlesti

VTRVM corpus Adæ, siue corpus primi hominis cõstitutum fuerit de natura pure elementari, an simul cum natura elementari ad eius constitutionem concurrerit natura cœlestis. Et quòd simul cum elementari concurrit natura cœlestis ad corporis humani constitutionem, uidetur uelle Aug. ad literã super Gen. qui dicit, quòd aïa mediante luce corpus uiuificat, & administrat. Et eadem est ratio Auicennæ: si enim corpus humanum sic conditum est, ut natũ esset ab anima uiuificari, uidetur, quòd ad eius constitutionem cõcurrerit natura lucis, & hæc est natura cœlestis: ergo &c. ITEM. Philosophus in 16. li. de aïalibus dicit, quòd in nobis ẽ calor igneus, & calor aïalis, & calor cẽlestis, q̃ quidẽ est calor uitalis: sed non est accidens sine substantia: ergo de constitutione corporis nostri est cœlestis natura. ITEM. Impossibile est cõtraria uenire ad cõformitatẽ, & unitatem, nisi q̃ unũ, quod sit eleuatum a cõtrarietate: qa si illud haberet contrarietatem, potius discordiã faceret, q̃ conciliaret: si igitur natura corporalis a contrarietate eleuata non est, nisi natura cœlestis, etiam in corpore uiuificabili necesse est contraria elementa conciliari: maximè igitur uidetur, q̃ de constitutione primi hominis fuerit natura cœlestis. ITEM. Omne corpus mediante anima rationali quodãmodo habet beatificari: sed non perringunt ad beatitudinem mediante anima, nisi quæ ei uniuntur: nulla tamen corpora ei coniũguntur, nisi quæ sũt de constitutione sui corporis: uidetur igitur, q̃ corpus primi hominis non tantum constitutum sit de natura elementari, uerum etiam de natura cœlesti. ITEM. In quolibet organo cuiuslibet sensus dominatur aliquod corpus simplicium: sicut ostendit Aug. ad literam super Gen. cum igitur quinque sensus sint in homine, uidetur, q̃ quinque corpora sint de eius constitutione: ergo non solum natura elementaris: sed etiam cœlestis. ITEM. Ordo est in ascendẽdo, & in descẽdendo, ita q̃ ab infimo peruenitur ad supremum per media, & econuerso: sed substantia spiritualis maxima distantia distat a natura corporea, & opaca, & minus a natura perspicua, & adhuc minus a natura luminosa, q̃ est natura cœlestis: ergo uidet, q̃ nec corpus aïæ, nec aïa corpori uniri debeat, nisi natura lucis interueniente: uidetur ergo, q̃ corpus primi hoïs non tantũ de elementari: sed etiam de cœlesti natura constitutum fuerit.

CONTRA. Ex nullis corporibus constituitur corpus unitũ, siue mixtum, nisi quæ possunt adinuicem agere, & pati: hæc autẽ sola sunt habentia contrarietatem: cum igitur natura quinti corporis talis sit, q̃ non habeat contrarietatem, non uidetur, q̃ ueniat ad constitutionẽ corporis misti: ergo non ad constitutionem corporis primi hominis. ITEM. Nihil uenit ad constitutionem misti, nisi corpus, quod est miscibile: miscibile aũt non est, nisi corpus rarefactibile, & condensabile: & oẽ tale est corruptibile: natura aũt quinti corporis est incorruptibilis: ergo non potuit uenire ad constitutionem humani corporis. ITEM. Corpus humanũ secm se totũ est propagabile: ergo secm se totũ est generabile, & corruptibile per naturã: sed natura quinti corporis nõ recipit generationẽ nec corruptionẽ: ergo nõ uidetur esse de cõstitutione humani corporis. ITEM. Si est de cõstitutione, q̃ro unde sumpta sit illa natura: aut. n. de cœlo, aut de terra. Si de cœlo: ergo uidetur, q̃ ab ipso cœlo hat aliquarum partiũ sequestratio, cũ generatur hõ. Si de terra. Cõtra. Nihil est de terra, quod non sit natũ ex ipsa p̃duci: sed natura quinti corporis non est nata produci de natura alicuius elementi: ergo nec de cœlo, nec de terra põt sumi illa natura: ergo non est de constitutio

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne corporis humani. Si tu dicas, ꝙ de cęlo uenit per radiorū immissionem: hoc non uidetur cōuenięs: quia impossibile est ꝑ radiū separari a sua origine: impossibile est etiā uenire ad alterius constitutionē, cum lumē in medio sit ꝑ modū speciei, & idoli: q̄ nullo modo ueniūt ad constitutionem alicuius rei naturalis. Item. Si natura quinti corporis uenit ad constitutionē corporis hominis, quæro, quid fiet de ea, quādo corpus humanū resoluitur: aut. n. tēdit sursum, aut in ꝓpria natura manet deorsum, aut corrumpitur in aliquod elementum. Sed non pōt cedere in aliquod elementū, cum sit ꝑ naturā incorruptibilis. Deorsum in propria natura nō conuenit sibi manere, cū eius proprius locus sit esse in circunferentia, non in centro. Si sursum tendit: ergo uidetur spatiū orbium cœlestium aliquando ampliari, aut condensari. Quod si tu dicas, ꝙ cedit in constitutionē alterius corporis, nec habet corrumpi: cum ergo ex corpore hominis generantur uermes, atq; bufones, & serpentes, poneretur natura quinti corporis esse de constitutione uermiū: sicut de cōstitutione hominū. Item. Quæro ꝑ q̄d natura quinti corporis uenit ad constitutionem humani corporis: aut enim ꝑ ꝑ missionem, aut ꝑ ꝑ animationem, aut ꝑ ꝑ sensum, aut ꝑ ꝑ intellectum; si propter mistionē; tunc ergo esset de cōpositione cuiuslibet misti: si, ꝓpter animationem, tunc esset de natura cuiuslibet plantæ: si propter sensificationē: tunc esset de natura cuiuslibet bruti. Si ergo uenit, hoc est propter intellectū solū. Sed contra. Intellectus nullius partis corporis est actus: ergo, quantū est de se, non magis exigit corpus suū cōponi de natura cœlesti, q̄ de elementari.

RESOLVTIO.

Corpus Adæ de pura elementari natura, nec de cœlestis constitui debuit: si quidem habuit posse uiuere per iustitiam, & mori per culpam: at cœlum immortale prout fuit, & incorruptibile est.

RESP. Ad prædictorum intelligentiā est notandū, ꝙ circa hoc est triplex modus dicēdi. Quidā. n. dicere uoluerunt, ꝙ natura cœlestis uenit ad constitutionē humani corporis: sicut elementū: ꝑ eo, ꝙ natura cęlestis non est alia, q̄ natura ignis: & ideo, cū constet, ignē ad constitutionem humani corporis uenire, dicunt corpus humanū ex natura cœlesti constitutum esse: hæc aūt natura ignis, & si prout aliis permiscetur, habeat agere, & pati, & corrūpi, & generari: & hoc prout est hic inferius: prout tā est in sphæra sua, trāquillitatē, & quietē hēt, nec suscipit corruptiones, nec peregrinas impressiones. Et istā suā positionē per uerba Aug. muniunt, ꝙ negat esse quintum corpus propter quatuor corpora mūdi. Sed hæc positio uiæ philosophicæ, & cōi apertē repugnat, q̄ ꝓter quatuor corpora mundi ponit essentiam quintam supra oēm contrarietatē eleuatā, ꝙ ualde rationabile est: sicut ostensum fuit supra Distinct. 14. Nec huic repugnat sententia Aug. si rectè intelligatur, sicut ibi expositū est. IDEO aliter uoluerunt alii dicere, ꝙ natura

tura cœlestis uenit ad constitutionē humani corporis, nō sicut unū ex elementis: sed sicut mediū ligans oīa elementa, & illa concilians: & hoc dicunt exigere dignitatem cōplexionis humanæ, per quam corpus humanū in sua prima cōstitutione habuit elementa in optima cōciliatione: habuit etiā idoneitatē ad hoc, ut post meriti consumationē inhabitaret in cęlesti mansione. Et sic debuit habere naturā cœlestē, & elementarē de sui cōstitutione: elemētarem, ꝑ ꝑ statum uiæ, in quo comperebat ipsum habere corpus passibile: cęlestē, ꝓpter statū patriæ, in quo cōperebat ipsum habere corpus clarū, & impassibile: & quemadmodū in statu uiæ natura elemētaris ꝑdominabatur, sic in statu patriæ erit econtrario. Hoc aūt & si uideatur satis probabile esse dictū: tamē nō modicā hēt calūniā, qualiter natura illius quinti corporis, cum sit incorruptibilis, & carēs cōtrarietate, ueniat ad cōmistionem cum aliis elementis. Et iterum, si uenit, unde uenit, & in q̄d cedit? difficile est assignare. Et ideo est tertius modus dicendi, ꝙ dupliciter est loqui de natura cœlesti, aut per proprietatem, aut ꝑ conformitatē. Per proprietatem natura cęlestis dī esse natura quinti corporis: q̄ sic ꝓfecta est sua forma, ut nullo modo habeat appetitū ad aliā formā: sic est actiua, ꝙ nullo modo pōt pati, & corrūpi: & sic est natura orbiū, & stellarū, & firmamenti: hæc aūt non uenit ad cōstitutionē humani corporis secundū substantiā, & ueritatē: sed solum uenit secundū uirtutem: quia uirtus stellarum & orbium influendo facit elementorum conciliationem, quæ ueniunt ad humani corporis cōstitutionē secundum rem, dum actio elementorum regimen, & directionem habet ab influentia corporū superiorum. Alio modo dicitur natura cœlestis ꝑ cōformitatē: & sic large accipitur, & uocatur natura cęlestis illud, quod est conforme cœlo & in subtilitate, & in claritate, & in quadam subleuatione a contrarietate: & per hunc modum spiritus, qui sunt de constitutione corporis uiuentis, & maximè hominis dicuntur esse naturæ cęlestis propter subtilitatem, & luminositatem: & propter hoc ēt, ꝙ subleuationem habent a natura contrarietatis, dum cōsurgūt ex commistione elementorum, in quadam harmonia, & consonantia. Et quoniam in corpore humano (sicut infra patebit) maior est harmonia, q̄ in aliquo corpore misto: hinc est, ꝙ eius calor, & spiritus, & cōplexio magis conformantur naturæ cœlesti: & hoc modo accipiendo naturam lucis, siue naturam cœlestem large, siue per conformitatem, intrat cōstitutionem humani corporis secundum ueritatē magis, q̄ constitutionem alicuius alterius misti propter humanæ complexionis æqualitatem, & dignitatem: secundum ueritatem tamen tā spiritus, q̄ calor, q̄ dicuntur naturæ cœlestis, sunt de natura elemētari, quia deperduntur, & restaurantur, secundum ꝙ expresè physici dicūt.

Q. 3. huius Art.

IVXTA hanc tertiā uiam, quę probabilior est, & planior, patet

19.

responsio ad obiecta. Nã rationes ostẽdentes, ꝙ natura quinti corporis nõ uenit ad cõstitutionẽ corporis humani, loquuntur de natura cęlesti proprię dicta, q̃ est incorruptibilis, & inalterabilis, & immiscibilis: & ideo nõ est miscibilis ad constitutionem terti. Rationes uerò ad oppositum inductæ procedunt uel de natura cœlesti dicta per conformitatem: sicut duæ primę auctoritates: uel si concludunt de natura quinti corporis propriè dicta, non ostendunt, ꝙ ueniat ad constitutionẽ corporis humani sed̃m substantiam, sed sed̃m uirtutem: aliter nõ cõcluduntsicut patet discurrẽdo per singulas. Nam ad illud, qđ primò obiicit de luce. Dicendũ, ꝙ est lux quinti corporis, & lux ignea, & lux ex æqualitate cõplexionis generata, siue consurgẽs: & hæc est illa lux, q̃ facit corpus esse susceptibile uitæ: aliæ uerò minimè. Ad illud, qđ obiicitur de calore. Dicendũ, ꝙ calor cœlestis non dicitur, qa sit in natura cœlesti: sicut in subiecto: qa neq; illa calida, neq; frigida est: sed qa est a natura cœlesti sed̃m debitam proportionẽ, ita ꝙ facit ad conseruationẽ; & talis calor in corpore humano est: sed ex hoc nõ sequitur, ꝙ natura cœlestis ueniat ad constitutionẽ corporis humani secundũ substantiam; sed solũ, ꝙ influat. Ad illud, quod obiicitur de cõciliatione, iam patet responsio: quia nõ cõciliat ueniens intra: sed sufficit ad conciliandum influẽs extra. Ad illud, quod obiicitur de beatificatione. Dicendũ, ꝙ corpora dicuntur beatificari mediãte anima rationali non per ueritatẽ, sed per cõformitatẽ: & ideo ex hoc nõ sequitur, ꝙ de constitutione humani corporis sit natura cœlestis secundum ueritatẽ: sed sufficit, ꝙ sit secundũ cõformitatẽ: ita ꝙ aliquid ei conforme respõdeat in corpore humano. Ad illud, quod obiicitur de quinque sensibus. Dicendũ, ꝙ (sicut idẽ Aug. dicit) unũ elementum dominatur in duobus: sicut aqua sub ratione uaporis dominatur in olfactu, sub ratione humoris dominatur in gustu: sicut ipse dicit 3. super Gen. Ad illud, quod obiicitur de ordine. Dicendum, quòd & si natura cœlestis sit excellior inter corpora simplicia secundum se considerata: non tamen excellit in gradu in comparatione ad ulteriorem formam susciendam: sed is est ordo, quòd forma elementaris unitur animæ mediante forma mistionis, & forma mistionis disponit ad formam cõplexionis. Et quia cum hæc inęqualitate, & harmonia conformatur naturæ cœlesti: ideo habilis est ad susceptionem nobilissimæ influentiæ. s. uitæ: & sic in unione animæ ad corpus rectus seruatur ordo. Magna ẽt est dignitas humani corporis ꝓpter magnã harmoniã, & proportionalẽ cõiunctionem suarum partiũ, ob quam in statu uiatoris conformis ſt naturę cœlestium statu aũt comprehensoris perficietur a Deo, non tantum, ut sit conformis: sed etiã, ut supra cœlestem naturam sit exaltata, & sublimata, ut ei conueniat potissime habitatio cœli empyrei.

Quę-

Qvæstio III.

An corpus Adæ constitutum sit ex elementis in æquali complexione & compositione?

Vtrvm corpus primi hominis constitutũ sit ex elemẽtis in complexione, & cõpositione æquali. Et ꝙ sic, uidetur. Quãto cõplexio, & cõpositio magis accedit ad æqualitatem, tanto nobilior est: & quãto nobilior est, tãto nobilioris est formæ susceptiua: sed complexio corpori primi hoīs fuit susceptibilis nobilissimæ formæ ꝓ naturam, q̃ etiã non erat deprauata ꝓ culpam: ergo fuit cõplexio maximè nobilis. & si hoc; ergo maximè æqualiter. Item. Tanto res cõplexionata est ad durandum habilior, quãto eius cõplexio est æqualior: inęqualitas. n. miscibilitũ est uia in corruptionem: sed corpus Adæ habile erat ad durãdum in sempiternum, quantum est ex sua prima cõstitutione: ergo uidetur, ꝙ in perfecta æqualitate complexionis, & cõpositionis fuerit constitutũ. Item. Vbi est inæqualitas complexionis, ibi necessario est pugna: ubi uero pugna est, forma non põt sic gubernare materiã: sicut si esset ibi pax, & tranquillitas, ubi autem hoc est, ibi est aliqua pœnalitas: ergo aut in corpore primi hominis ꝑfecta fuit elementorũ æqualitas, aut ante peccatũ fuit in eo aliqua pœnalitas: sed nullo modo pœna præcessit culpã: ergo &c. Item. Corpus Adæ debuit fieri proportionabile animæ: & ideo quandiu anima fuit immunis a morte culpæ, corpus eius fuit immune a morte naturæ: ergo pari ratione quandiu anima fuit æqualis in uolũtate, corpus fuit æquale in complexione: sed in anima primi hominis nulla erat obliquitas iustitiæ in prima constitutione, immo perfecta innocentia: ergo nec in corpore erat aliqua inæqualitas: sed cõcordia, & amicitia ꝑfecta.

Sed contra. Vita est ꝓ calidum, & humidum: & oĩs operatio animæ in corpore est per calorem (sicut dicunt naturales medici) sed in corpore Adæ anima habebat expeditas operationes: ergo magna erat ibi abundãtia caloris: ergo prædominabatur calidũ: & si hoc; ergo non erat ibi ꝑfecta æqualitas complexionis. Item. Et si complexio hominis est dereriorata, tamen non est totaliter corrupta: sed nos uidemus, quod cor per naturam est calidissimum, & hepar similiter, & quædam sunt aliæ mẽbra, in quibus regnat phlegma, & melancholia; ergo & tũc ita erat. Si ergo in corpore Adæ erat ꝑdominatio humoris, pariröne & qualitatum elemẽtorũ; ergo non erat ibi ꝑfecta adæquatio miscibilium. Item. Si esset ibi permistio secundũ omnimodam æqualitatem: ergo tantum esset ibidem de graui, quantum de leui: ergo corpus illud esset indifferens ad grauitatem, & leuitatem: ergo & ad motũ, & qtem: si igitur nec esset natũ moueri, nec qescere, nec sursum, nec deorsum esse; ergo nõ esset corpus naturale. Item. Si corpus illud esset constitutũ secundum oĩmodam æqualitatẽ: tunc quantũ unum elementũ ageret, tantum reliquũ resisteret, & ipsum repelleret: ergo unũ uirtutẽ

suam,

suam, & actionem in alterū non profundaret: & si hoc, non esset ibi alteratio, nec transmutatio, ac p hoc nec mistiò: aut igitur corpus Adæ non fuit mistū: aut si mistum, non fuit in perfecta æqualitate constitutū. Item. Si corpus Adæ esset constitutū in perfecta æqualitate: ergo ignis, si ue calor in eo non consumpsisset, igitur alimento non indigui sset: sed constans est secundum sanctos, & maximè secundū Augustinum, quod alimento indiguit: ergo in æqualitate miscibilium ipsum corpus constitutum nō fuit. Item. Cum Adam peccauit, nō fuit ei ablatū aliqd, q̄ esset ex parte corporis: ergo si prius erat cōpositus cōplexione æquali, postea fuit similiter: ergo post peccatum nulla fuit in corpore eius pugna: ergo nec infirmitas, nec mortalitas, quod si hoc falsum est, restat &c.

RESOLVTIO.

Adæ corpus constitutum fuit in complexione æqualitatis a iustitia, sed non a pondere.

RESP. Sicut distinguunt naturales, & medici: duobus modis dicitur æqualitas miscibilium in misto, scilicet a pondere, & a iustitia. Aequalitas a pondere (ut dicūt) non est possibilis in rerū natura. Aequalitas.n.a pondere pōt dici tripliciter. Vno modo dicitur æqualitas a pondere, quādo miscibilia adæquātur & quātū ad quantitatē molis, & quantum ad quantitatem uirtutis: & hæc duo sunt incōpossibilia nō solummodo secundū rem: sed etiam secundum intellectū. (Et hoc intellecto, qđ elementū, q̄ plus habet de materia, minus habet de specie, & ecōuerso.) Sicut enim impossibile est, quod uerū aurum æquetur argento in quātitate, & ualore: sic impossibile est, elemēta actiua, & passiua æquari adinuicem æqualitate pōderis in aliqua mistione. Alio modo potest dici æqualitas a pōdere secundum adæquationem miscibilium in quantitate molis solum, & adhuc est impossibilis. Primum: quia corpus illud non esset durabile: elementa.n. actiua statim passiua cōsumerent: si enim adæquarentur in substantia, adeo actiua excederēt in uirtute, ut potius esset cōsumatio, uel consumptio, quàm mistio: nec tantum corpus illud, nō esset durabile, immo etiā nec esset leue, nec graue: cum motus grauis, uel leuis sequatur prædominans, quantū ad quantitatē molis: & si nō esset durabile, nec leue, nec graue, nō esset de naturæ intentione, nec naturæ possibile. Tertio modo dicitur æqualitas a pondere, æqualitas a quātitate uirtutis: & sic adhuc dicūt talē æqualitatem non esse in natura possibilem. Primo quia si esset omnimoda æqualitas uirtutum, uirtus unius tantum resisteret, quantum uirtus alterius ageret: & sic nō esset profundatio, & confractio usque ad minima: ac per hoc non esset mistio. Itē. Si hoc esset, corpus illud careret operatione calidi, & frigidi, & aliarum qualitatum elementariū: igitur frustra esset ex diuersis cōstitutū: talē igitur corpus, nec est naturæ possibile, q̄ repugnaret naturæ mistionis: nec ēt est ex intentione naturæ: q̄ careret debita sibi operatione.

Et

Et sic quocūque modo accipiatur æqualitas à pondere non potuit esse, nec debuit in corpore Adæ: & hoc satis apparet cū corpus Adæ magis esset graue, quam leue: magis esset idoneū ad agendum, quàm ad patiendum: igitur non habuit æqualitatem miscibilium, nec quantum ad quantitatem molis, nec quantum ad quantitatem uirtutis: & ita non habuit æqualitatem a pondere. Vnde concedēdæ sunt rationes hoc ostendentes, quoniam procedūt ista uia, sicut patet considerāti. Est & alia æqualitas a iustitia, & hæc est æqualitas, quæ attenditur in commensuratione miscibilium secundum proportionem debitam, & secundum exigentiam formæ introducendæ: & hæc æqualitas reperitur in homine, quia nobilior debet esse in eius corpore proportio, & harmonia miscibilium secūdum quod disponitur ad nobiliorem formam. hæc autem æqualitas non est æqualitas punctalis: sed latitudinē habet, & gradus, & hoc secundum diuersos status. Est enim status gloriæ, & est status miseriæ, & est status innocentiæ. Secundum statum gloriæ, qui est perfectus, debetur corpori humano æqualitas a iustitia, æqualitas (inquam) perfecta, in quo nec cadit discordia, nec repugnantia, nec actu, nec potentia. Secundum statum miseriæ, qui est status imperfectus, debetur corpori hominis æqualitas, sed diminuta, quæ permiscerī habet inæqualitati, & discordiæ non solum possibilitate, sed etiā quadam necessitate. Secundum uero statum medium, scilicet innocentiæ, debetur corpori hominis æqualitas media, quæ a discordia, & repugnantia miscibilium erat aliena in actu per adiutorium intrinsecum animæ gubernantis, & per adiutorium extrinsecum alimenti nutrientis: Erat tamē hæc æqualitas possibilis ad inæqualitatem, siue ob defectum uirtutis contentiuæ, siue etiam ob defectum alimoniæ: nullius autem horum defectuum esse poterat in homine, si non præcessisset trangressio inobedientiæ. Et sic patet, quod corpus primi hominis constitutum fuit in æqualitate a iustitia, quasi media inter æqualitatem, quæ nunc est in miseria, & æqualitatem, quę nunc est in gloria, secundum quòd status animę exigebat.

ET HANC æqualitatem probant in corpore fuisse primi hominis rationes inductæ ad firmandam partem istam: & ideo concedendæ sunt, quia uerum concludunt. Si autem ex eis uelint cōcludere omnimodā æqualitatem a pondere, rationes illę non ualerent, quia illa æqualitas ad nobilitatem non spectat. Si autē uelint concludere æqualitatem omnimodam a iustitia, adhuc non concludunt: quia & si corpus haberet nobilissimam formam, non tamen adhuc erat in statu suo nobilissimo, sicut erit in gloria: hoc autem solummodo cōcludunt, quod ibi erat tanta æqualitas a iustitia, quod non erat ibi miscibilium actualis repugnantia: & hoc quidem est uerum. Et ita patet responsio ad totum.

Di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIO XVIII.

De formatione mulieris de viro.

IN eodem quoque paradiso mulierem formauit Deus de substantia uiri, sicut post plantatum paradisum, hominemque in eo positum, & post uniuersa animalia ad eum ducta, suisque nominibus designata, subnectit scriptura. Immisit Deus soporem in Adam. Cumque obdormisset, tulit unam de costis eius, et formauit eam in mulierem.

Quare de viro mulierem creauit, Deus?

Hic attendendum est quare non creauit simul uirum & mulierem, sicut angelos: sed prius uirum, deinde mulierem de uiro. Ideo. s. vt vnum esset generis humani principium, quatenus in hoc & superbia diaboli confunderetur, & hominis humilitas Dei similitudine sublimaretur. Diabolus quippe aliud à Deo principium esse concupierat. Ideoque ut eius superbia retunderetur, hoc homo in munere accepit, quod diabolus peruerse rapere voluit, sed obtinere non potuit. Et per hoc imago Dei in homine apparuit: quia sicut Deus omnibus rebus existit principium creationis, ita homo omnibus hominibus principium generationis. Ideo etiã ex vno homine omnes esse voluit Deus, vt dum cognoscerẽt se ab vno esse omnes, se quasi vnum amarent.

Augu. Lib. 12. de ciui. Dei. c. 26. Ibidem & li. 9. de Gen. ad lit. Cap. 13

Quare de latere, & non de alia corporis parte?

Cum aũt de his de causis facta sit mulier de viro, non de qualibet parte corporis viri, sed de latere eius formata est, vt ostenderetur, quia in consortium creabatur dilectionis, ne forte si fuisset de capite facta, uiro ad dominationem uideretur præferenda: aut si de pedibus, ad seruitutem subiicienda. Quia igitur viro nec domina, nec ancilla parabatur, sed socia: nec de capite, nec de pedibus, sed de latere fuerat producenda: vt iuxta se ponendam cognosceret, quam de suo latere sumptam didicisset.

Quare de dormiente, & non uigilante?

Non sine causa dormiẽti quoque viro potius quàm uigilanti detracta est costa, de qua mulier in adiutoriũ generationis

tionis uiro est formata, scilicet vt nullã in eo sensisse pœnã monstraretur, & diuinæ simul potẽtiæ opus mirabile ostenderetur, quæ hominis dormientis latus aperuit, nec eum tamen à quiete soporis excitauit. In quo etiam opere sacramẽtum Christi & ecclesiæ figuratum est. Quia sicut mulier de latere viri dormientis formata est: ita ecclesia ex sacramentis, quæ de latere Christi in cruce dormientis profluxerunt: scilicet sanguine & aqua, quibus redimimur à pœnis, atque abluimur à culpis. Ad Ephes. 3.8.

Quod de illa costa sine extrinseco additamento facta fuit mulier per Dei potentiam.

Solet ẽt quæri, Vtrũ de illa costa sine adiectione rei extrinsecæ facta sit mulier. Quod quibusdã non placuit. Cæterũ si ad perficiendũ corpus mulieris Deus extrinsecũ augmentũ addidisset, maius illud esset quã ipsa costa. Ideoq; potius de illo addito quam de ipsa costa mulier facta deberet dici, de quo plures accepisset substantiæ partes. Restat ergo ex de sola ipsius costæ substantia sine omni extrinseco additamẽto, per diuinã potẽtiam in semetipsa multiplicata mulieris corpus factum dicatur: eo sane miraculo, quo postea de quinque panibus à Iesu cœlesti benedictione multiplicatis quinque millia hominum satiata sunt. Illud etiam scire oportet, quod cum angelorum ministerio facta sit mulieris formatio non est eis tamen tribuenda creationis potentia. Angeli enim nullam possunt creare naturam: ergo nec formare costam in mulierem, nec carnis supplementum in loco costæ: non quod nihil agant ut aliquid creetur, sed non ideo creatores sunt, sicut nec agricolæ segetum vel arborum. Solus Deus, ideſt, Trinitas est creator. Facta est ergo fœmina à Deo, etiam si costa ministrata sit per angelos. Ioan. 9 Augu. Lib. de Ge. ca. 15. Mar. 14. Aug. ſu per Ge ne. li. 9. cap. 17

Vtrum secundum superiores, an secundum inferiores causas ita facta sit mulier.

Sed quæritur, an ratio quàm Deus primis operibus concreauit, id haberet, ut secundum ipsam ex viri latere fœminam fieri necesse foret: an hoc tantum, vt fieri posset: Ad quod sciendum est, omnium rerum causas in Deo ab æterno esse. Vt enim homo sic fieret, vel equus & huiusmodi, in Dei potentia, Augu. Lib. 6. de Gen. cap 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

potentia,& dispositione ab æterno fuit. Hæ dicuntur primordiales causæ: quia istas aliæ non præcedunt, sed istæ alias, quæ sunt causæ causarum. Cumque vnum sit diuina potẽtia, dispositio, siue voluntas, & ideo vna omnium principalis causa: tamẽ propter effectus diuersos pluraliter dicit Augustin. causas primordiales omnium rerum in Deo esse: Lib. 9. cap. 17 inducens similitudinem artificis, in cuius dispositione est, qualis futura sit arca. Ita & in Deo vniuscuiusque rei futuræ causa præcessit. In creaturis vero quarundam rerum, sed non omnium causæ sunt, vt ait Augustin. quia inseruit Deus seminales rationes rebus, secundum quas alia ex aliis proueniunt: ut de hoc semine tale granum, de hac arbore talis fructus & huiusmodi. Et hæ quoque dicuntur primordiales causæ, etsi non adeo proprie, quia habent ante se causam æternam, quæ proprie & uniuersaliter prima est. Illæ vero ad res aliquas dicuntur primę, scilicet quę ex eis proueniunt. Ideo etiam primordiales dicuntur, quia in prima rerum conditione rebus à Deo insitæ sunt. Et sicut creaturę mutabiles sunt, ita & hę causę mutari possunt: quę autem in immutabili Deo causa est, non mutari potest.

Perutilis distinctio causarum rerum.

Augu. ibid. Cap. 17 & 18. Omnium rerum causę in Deo sunt: sed quarundam causę & in Deo sunt, & in creaturis, quorundam vero causę in Deo tantum sunt: & illarum rerum causę dicuntur absconditę in Deo, quia ita est in diuina dispositione ut hoc uel illud fiat, quod non est in seminali creaturę ratione. Et illa quidẽ quę secundum causam seminalem fiunt, dicuntur naturaliter fieri, quia ita cursus naturę hominibus innotuit. Alia uerò præter naturam, quorum causæ tantum sunt in Deo. Hęc autẽ dicit Augustin. esse illa, quę per gratiã Super Genes. Lib. 9. cap. 18 fiunt, vel ad ea significanda non naturaliter sed mirabiliter fiunt. Inter quę mulieris factura de costa uiri ponit, ita dicens, Vt mulierem ita fieri necesse foret, non in rebus conditum, sed in Deo absconditum erat. Omnis creaturę cursus habet naturales leges: super hunc naturalem cursum creator habet apud se posse de omnibus facere aliud, quam eorum naturalis ratio habet: ut scilicet uirga arida repente

repente floreat, & fructum gignat, & in iuuentate sterilis femina in senectute pariat, vt asina loquatur, & huiusmodi. Dedit aũt naturis, vt ex his etiam hæc fieri possent, non vt in naturali motu haberent. Habet ergo Deus in se absc̃ditas quorundam futurorum causas, quas rebus c̃oditis nõ inseruit, easque implet non opere prouidentiæ, quo naturæ subsistũt vt sint, sed quo illas administrat vt uoluerit, quas vt voluit condidit. Omnium ergo quæ ad gratiam significandam, non naturali motu rerum, sed mirabiliter facta sunt, absconditæ causæ in Deo fuerunt: quorum unũ erat, quod mulier facta est de latere viri dormientis. Non habuit prima rerum cõditio vt fœmina sic fieret, sed vt fieri posset: ne contra causas quas Deus voluntariè instituit, mutabili voluntate aliquid facere putaretur.

De anima mulieris.

Quemadmodum mulieris corpus de viri corpore traductum fuit, ita putauerunt aliqui ipsius animam de viri anima propagatam: & omnes animas præter primam, de traduce esse, sicut corpora. Alij autem putauerunt simul oẽs animas ab initio creatas. Catholica autem Ecclesia, nec simul ex traduce factas esse animas docet, sed in corporibus per coitum seminatis atque formatis infundi: & infundendo creari. Vnde in ecclesiasticis dogmatibus, Animas hominum non esse ab initio inter creaturas intellectuales naturas, nec simul creatas, sicut Origenes fingit, dicimus: neq; in corporibus per coitum seminari, sicut Luciferiani, & Cyrillus, & quidã Latinorũ præsumptores affirmant. Sed dicimus corpus tantum per coitũ copulam seminari, creationẽ verò animæ solũ creatorem nosse, eiusq; iudicio corpus coagulari in vulua, & compingi atque formari: ac formato iam corpore aiam creari, atq; infundi, vt viuat in vtero homo ex anima constans & corpore, & egrediatur viuus ex vtero plenus humana substantia. Hiero. etiam anathematis iaculo illos condemnat, ui animas ex traduce dicũt: inducens auctoritatem prophetæ, Qui finxit sigillatim corda eorũ. Hoc satis, inquit, innuit propheta, quod non ipsam animam de anima facit Deus, sed sigillatim animas de nihilo creat. Augu. in eccle siasticis dogmatibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVPRA egit Magister de formatione viri, hic agit de formatiõe mulieris de viro. Diuidit autẽ ista pars in duas partes. In quarũ prima determinat de ꝓductione mulieris ex parte corporis. In secũda ex parte animę: ibi. *Quemadmodum mulieris corpus, &c.*) Prima pars habet quatuor partes. In prima parte determinat de productione corporis mulieris ex viro in comparatione ad causam finalem. In secunda vero in comparatione ad causam materialem, ibi. *Solet etiam quæri, virum de costa ista, &c.* In tertia uero in comparatione ad causam efficientem, ibi. *Illud etiam fieri, &c.*) In quarta uero in comparatione ad causam formalem, ibi. *Sed quæritur, an ratio &c.*) Similiter secũda pars principalis habet quatuor particulas. In quarum prima ponit opinionem quandã erroneam de productione animæ mulieris. In secunda uero subiungit aliam opinionem non minus falsam, ibi. *Alij autem putauerunt, etc.*) In tertia uero ponit ueritatem catholicam, ibi. *Catholica autem ecclesia &c.*) In quarta autẽ, & ultima falsitatem impugnat, & ueritatem cõfirmat auctoritate Hier. & August. ibi. *Vnde in ecclesiasticis dogmatibus, &c.*) Et sic duo determinantur in parte ista, quorum primum est formatio mulieris. Secundum est perfectio quantum ad animam.

Dub. 1. MVlieris corpus factum dicatur, &c.) Videtur hic dicere, qđ formatio mulieris fuerit miraculosa, & gratia huius posset introduci quæstio de miraculis: sed propter suam prolixitatem & quia parum valet ad propositum, omittenda est ad præsens: hoc tamen solum dixisse sufficiat, quod ideo dictum est, mulierem de costa miraculo esse factam, non quia factum sit cõtra solitum cursum naturæ, uel cõtra naturam: sed quia factũ est uirtute diuina, operante supra naturam. Si quis autem quærat, utrum hoc opus supra naturam fecerit ministrante sibi virtute angelica, respondet Augustinus super Gen. ad literam Lib. Nono, ita inquiens. Quale ministerii exhibuere angeli in illa formatione mulieris, gs audeat assignare? certissime tamen dixerim supplementum illud carnis in costæ loco ipsius fœminę corpus & animã, configuratione q; mẽbrorum, omnia uiscera, sensus omnes, & quicquid, quo ea creatura & homo, & femina erat, non nisi illo opere Dei factum, quod Deus non per angelos, sed ꝑ seipsum operatus est. Ratio autem potissima, quare Deus ita formauit, est tum quia modus ille formandi erat supra potestatem naturæ tum etiam, ut homo in utroq; sexu immediate in eum tenderet, & ex se toto eum diligeret, a quo se nosset immediate esse factum. Ratio autem, quare ex uno homine Deus omnes producere uoluerit (licet in aliis generibus animalium hoc non fecerit) sumi potest ex ordine, & cõnexione, & significatione. Ex ordine uero dupliciter. Primo ex ordine corporis ad animã, ut sicut omnes aliæ rõnales immediatę procedunt ab uno principio, sic ola corpora humana immediate exirent ab uno. Secundo uero ex ordine totius coniuncti ad alias creaturas. Quia enim homo medium tenet inter natura angelicam, & brutalem: cũ angeli singulatim a deo producti sint: & creaturæ brutales in duplici sexu in masculino, scilicet, & fœmino, homo debuit produci medio modo, & sic fœmina ex uiro. Ex connexione similiter duplex sumitur ratio. Primo respectu totius speciei uniuersaliter, ut omnis diligat omnem hominem, tanquam fratrẽ. Secundo uero respectu uxoris specialiter, propter quod uinculum relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suę, & sunt duo in carne una. Ex significatione etiam duplex sumitur ratio. Prima ex significatione allegorica, qua intelligimus per uirum & mulier Christum, & ecclesiam. Secunda per anagogicam, qua per uirum intelligimus deum, qui fuit principium omnium rerum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

A quo formatũ sit corpus mulieris.

AD intelligentiam autem huius partis circa duo incidit hic quęstio. Primum est circa productionem corporis mulieris ex latere uiri. Secũdum est circa productionem spiritus, siue animę, eiusdem mulieris & per consequens omnium animarum, quæ sunt in posteris. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, unde mulier formata fuerit. Secundo quęritur, utrum secundum seminalem rationem corpus mulieris in costa præcesserit. Tertio quęritur, quid sit secundum rem, & essentia ipsa ratio seminalis.

VNde fuerit ꝓductũ corpus mulieris. Et dicit magister ĩ litera, & tractum est de secundo Gen. quod mulier formata est de uiro: & non de quacunque parte, sed de costa, ex qua mulier est de uiro dormiente formata: & sic tria tanguntur informatione mulieris: scilicet. quod facta est de uiro, & de uiro dormiente, & non de quacunque parte, sed de costa eius, & osse.

CONTRA primũ obiicitur sic. Gen. i. Fecit deus hominem ad imaginem, & similitudinẽ suã, masculum, & fœminam creauit eos. Si igitur deus in primaria conditione masculum, & fœminam simul creauit, non uidetur quod mulierem de uiro produxerit. ITEM. Sexuum distinctio spectat ad perfectionem speciei: sed aliæ species animalium, in quibus est distinctio sexuum, si mul & semel producte sunt: ergo &c. ITEM. Quod se habet per modum materialis ad alterum, minus est completum, quam illud, quod ex ipso producitur: si ergo uir habet completionem respectu mulieris, non mulier de uiro, sed econtra de muliere uir produci debuit. CONTRA secundum obiicitur sic. Somnus, uel sopor est quies animalium uirtutum cum intensione naturalium: sed in Adam non erant sensus fatigati, nec uirtutes animales: ergo uidet, ꝙ somnus ille nũ fuerit Adæ naturalis: si ergo nihil debuit fieri circa Adã

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi quod eius naturæ congrueret, videtur q̃ Deus in eum nõ debuit soporem mittere, ut de costa eius produceret mulierẽ. ITEM. In separatione illius, aut fuit aliqua læsio, & afflictio, aut non. Si sic: ergo Adam ante passus est pœnam quam committeret culpam. Si non: ergo ita bene potuit fieri de latere uigilantis, sicut de latere dormientis. ITEM. Maiori potentiæ attestatur separare partẽ a toto ab homine uigilante sine dolore, quã a dormiente: magis igitur esset manifesta Dei potentia si absq; dolore produxisset mulierẽ de latere Adæ vigilantis, quàm cũ produxerit de latere dormientis, ITEM. Contra tertium obiicitur sic. Sexus muliebris est infirmior, quam sexus uirilis q̃ naturam: ergo de partibus eius infirmis debuit fieri: non ergo de osse, sed potius de carne. ITEM. In textu postea subiungitur. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: ergo nõ tãtũmodo de costa Adæ facta est, sed etiam de carne alia. ITEM. Costa illa aut erat necessaria Adæ, aut superflua. Si necessaria: ergo debuit alia costa reddi Addę pro illa. Si superflua: ergo corpus Adæ non fuit in prima sui productione perfectè formatum, cum ad perfectionem spectet nihil habere superfluũ, vel diminutũ. ITEM. Si superflua erat: ergo non oportebat carnẽ repleri pro ea. Est igitur qõ, quare mulier de uiro: & si de uiro, quare magis de dormiẽte, q̃ de vigilante: & si dormiente, quare magis de costa, quam de carne fuerit producta.

RESOLVTIO.

Mulieris corpus formatum est de toto, & de viro dormiente, & adhuc de costa eius: quorum nullũ mysterio vacat.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã est notandũ, q̃ cũ sapiẽtia Dei admirabilis, & laudabilis ostendatur in omnibus operibus suis: potissime tamen manifestatur in formatione creaturę rationalis. Hoc autẽ clarius apparet, si consideretur ordinis cõgruentia, quam seruauit diuina sapientia, dum produxit mulierem de latere uiri. Congruum erat enim, mulierem sic de viro produci, tum propter ordinis habitudinem, quę attenditur inter uirum, & mulierem in humana specie: tum etiam propter ordinem, & habitudinem, quæ attenditur inter ea, quæ per uirum, & mulierem habent significari. Vir enim, & mulier secundũ suorum sexuum, & proprietatem, & naturam sic facti sunt, ut inuicem coniungerentur: & ex hoc unus in altero quietaretur, & unus ab altero sustentaretur. Quia igitur sorti vinculo, & singulari mulier cõiungitur uiro, & ecõuerso, ideo unus sexus, p̃ductus est de altero: quia uero ista coniunctio dat uiro quietationem, ideo producta est de uiro dormiente. Rursus, quia dat mulieri fortitudinem, & sustentationem: hinc est, q̃ mulier dicitur esse facta de osse. Et quia in omnibus his est quædã equalitas mutuæ societatis: ideo formata est mulier de osse: nõ quocunque, sed de costa, & eius latere. Et sic patet, quomodo modus formationis respondet proprietatibus illius mutuæ cõiunctionis, quæ est inter uirum, & mulierem secundum rem. Consonat etiã nihilominus his quæ signantur per mulierem, & uirum. Per uirum nanque, & mulierẽ signatur Deus, & anima; Christus, & Ecclesia: superior portio rationis, & inferior. Primę significationi cõpetit formatio mulieris ex uiro secundum modũ prædictum. Quia oes spiritus rationales immediatè producuntur a Deo tanquam a primo principio, & immediato: & Deus in eis requiescit, & quasi soporatur, dum delitiæ suę sunt cum filiis hominum: & rationalis spiritus a diuino spiritu inhabitante confirmatur, & roboratur optima consonantia cõformatẽ signum signato, secundum quod per uirum, & mulierem significatur Deus & anima. Similiter correspondet secũdũ q̃d q̃ uirũ, & mulierẽ significatur Christus, & Ecclesia. Ecclesia enim ex Christo formatur, dum de latere Christi dormientis in cruce profluxit sanguis, & aqua, ex quibus in sacramentis ecclesiæ redundauit efficacia, per quæ sacramenta fundatur Ecclesia, & sic uir respondet Christo, dormitatio respondet morti, ablatio costæ apertioni lateris. Concordat etiam formatio hæc significationi prout per uirum, & mulierẽ superior portio rationis, & inferior habet signari. Sicut enim uir est fortior, & mulier est infirmior, sic superior portio, & inferior: & sicut mulier est ex viro, sic inferior portio est ex cõuersione spiritus ad hæc inferiora: dum autem ad hæc inferiora conuertitur, cessat a vigilantia contemplationis, & quodammodo efficitur infirmior semetipso, & tẽdit ad molliciem mulieris: & ideo quodãmodo separari seu soporari dicitur, & os ei auferri, & exinde mulier formari. Et sic patet, quod magna fuit congruẽtia ordinis obseruata in huius formatione mulieris, siue in se, siue in signato per ipsam.

HIS uisis de facili respondetur ad obiecta. Quod enim primo obiicitur de textu Gene. Dicendum, q̃ illud dictum est per anticipationem: Præterea illud dictum est quantum ad productionem animæ, secundum quã non est formata mulier ex uiro, sed ex nihilo, sicut infra patebit. ADILLVD, uerò, quod obiicitur de aliis speciebus, patet responsio, Non enim est simile propter legem matrimonii, quæ non ita attẽditur in bestiis, sicut in hominibus. ADILLVD, quod obiicitur, quòd vir est muliere fortior, & perfectior. Dicendum, quòd materiale minus est nobile, quàm illud quod ex eo producitur secundum id quod est materiale: uir autem non fuit materia mulieris secundum se totum, sed secũdum aliquid sui. s. secundum costã: & iõ q̃uis vir est nobilioris potuit tñ ex eius costa corpus mulieris formari. Nã non est tãta pfectio in vna costa viri q̃ta est in vno corpore mulieris. QVOD si quæras, quare magis mulier de uiro, quã uir de muliere. Dicendũ, q̃ hoc aliquando futurum erat, sicut in secundo Adã. i. Christo: & ideo, ut q̃

Art. se qui. q. ali.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecta essent Dei opera, debuit esse similiter, & mulier de solo uiro. Sic enim sunt impleti (sicut dicit Anselm.) quatuor modi eductionis hominis in esse. Vnus, qui est de uiro, & muliere, quem modo obseruat natura. Alius, qui est nec de uiro, nec de muliere, qui fuit in productione primi hominis. Tertius, qui est de uiro tantū: & hic fuit in formatione Euæ. Quartus, qui est de muliere tantum absque uiro: & hic fuit in productione Christi de Virgine. Tunc autem magis congruebat mulierem educi de uiro, ut ostenderetur, ꝙ uir caput est mulieris, & ꝙ non uir propter mulierem: sed mulier propter uirū, & alia similia plura, quæ prius tacta sunt. AD ILLA, quæ obiiciuntur de soporatione. Dicendum, ꝙ ille sopor non fuit ex lassitudine: sed fuit ex diuina immissione: sicut dicit Textus: nec tamen fuit contra naturam: quia si Adam steriſſet, esset utique in illo somnus, non propter debilitationem potētiæ sensitiuæ: sed propter uigorationem potentię uegetatiuæ: quoniam & si neutrum harum uirium cōtingeret in Adam lassari, tamen quando una cessabat ab operatione, contingebat alteram uigorari, dum tota anima circa actu unius uirtutis intēdit. Immisit aue Deus soporem in Adam non propter hoc, ꝙ non posset separare costam a uigilante sine dolore, & horrore: sed propter significationē, & propter etiam metis Adæ subleuationem: quia (sicut dicunt sancti) Adam in illo sopore multa prævidit. Vnde statim cum euigilauit, propheticè locutus est: & in hoc multum ostenditur Dei omnipotentia, quæ sic potuit separare costam, ut natura non amitteret quietem. EX HOC patent illa tria obiecta de sopore. Primum enim non ualet: quia ibi non erat somnus ex lassitudine. Secundum similiter non ualet: quia non est factum propter læsionem hominis occultandam. Tertium etiam non ualet, quia etiam ita bene manifesta est Dei potentia, dum nō excitauit dormientem a somno: sicut manifesta esset, si formasset eam de latere uigilantis sine dolore aliquo. AD ILLA, quæ obiiciuntur, ꝙ non debuit fieri de osse. Dicendum, ꝙ non tantummodo mulier facta est de osse, siue de costa: sed etiam aliqua particula fuit sumpta de carne Adę: sicut sequens litera innuit. Hoc nunc os, & caro de carne mea. Magis autem fit denominatio ab osse: siue qa illa fuit pars principalior, siue quia uir mulieri confert robur: & mulier ꝙ uiri consortium uigoratur. Vir autem per mulieris consortium emollitur: & ideo dicitur caro repleta pro costa, quia uir dat fortitudinem & suscipit infirmitatem, siue etiam, quia costa illa locum carnis occupabat: non.n. facta fuit in Adam, ut in eo maneret, sed ut de ea formaretur mulier. ET SIC patent illa tria obiecta. Primum enim non ualet: quia mulier, & si debilis sit in se, tamen a uiro habet roborari: & ideo magis dicitur esse facta de costa, quam de carne. Secundum non ualet, quod enim mulier dicitur esse facta de costa, non intelligitur præcise, ita quod non de carne. Tertium nō ualet, quia si illa costa superflua erat Adæ, inquantum erat indiuiduum: erat tamen oportuna inquantum erat mulieris principium: & ideo resurget in muliere non in uiro, sicut planius explicatur in Quarto.

QVAESTIO II.

An mulier formata sit de costa uiri secundum rationem seminalem?

VTRVM mulier formata sit de costa uiri secundum rationem seminalem. Et quod sic, primò uidetur per Textum. Cō sumauit Deus die vi. omne opus suum. Si ergo formatio mulieris fuit post diem sextum: sicut scriptura innuit: ergo aliquo modo in illis operibus sex dierum mulier condita fuit: sed non erat nisi in costa, ergo in costa erat, unde fieret mulier: sed qđ, sic est in aliquo, dicitur esse in eo secundum rationem seminalem: ergo &c. ITEM. Aug. 6. super Genesim ad literam. Omnia, quæ consequentibus erant euoluenda temporibus, primitus Deus simul creauit, cum faceret mundum: consumata quidem, quoniam nihil habent illa in naturis propriis, quibus suorum temporum cursus agunt, quod non in ipsis causaliter factum sit: inchoata autem, quoniam quædā erant semina futurorum: ergo si mulier postea producenda erat, ergo semen mulieris præexistebat: sed non nisi costa: ergo &c. ITEM. Vir dicitur esse imago Dei: quia ex ipso fiūt omnes homines: sicut omnia sunt ex Deo: sed nulla creatura est ex Deo materialiter: ergo si recta est assimilatio, necesse est, ꝙ uir respectu mulieris non solum habeat habitudinem principii materialis: sed etiam actiui: sed qđ est ex aliquo sicut ex materiali, & actiuo principio, est secundū rationem seminalem: ergo &c. ITEM. Vir productus est de limo, & mulier de uiro, aut igitur est maior habitudo, & conuenientior costæ ad mulierem, quàm uiri ad limum, aut non. Si non, ergo non magis attinet mulier uiro, quàm uir limo. Si sic, ergo ultra rationem passibilis fuit ibi aliquo modo rō actiui: si ergo hæc est ratio seminalis, apparet, ꝙ secundum rationem seminalē ex costa fuit formatum corpus mulieris. ITEM. Cum Deus produxit corpus mulieris de costa, aut hoc fuit secū dum naturam, aut contra. Si secundum naturam, cum natura quidquid facit, faciat secundum rationales seminales, uidetur, ꝙ seminaliter de costa mulier producta sit. Si contra naturam. Cō tra. Conditor naturæ (ut dicit Aug.) non facit contra naturā. Et idem super Genesim ad literam: Non facit Deus contra causas, quas bonas constituit: quia contra uoluntatem suam non facit: ergo si formatio Euæ non potuit esse contra naturam, fuit igitur secundum naturā: si hoc fuit: ergo secundum rationem seminalem. ITEM. Si productio illa fuit contra naturam: ergo formatio mulieris fuit miraculum. Sed Augus. super Genesim ad literam dicit, ꝙ Deus in rerum conditione non utitur rebus ad miraculum suę potentię;

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed secundum quam propriè cō
perit ipsarum rerum naturæ: er
go si miraculum non faciebat:
sed operabatur secundum quòd
natura exigebat: uidetur, q̄ mu
lierē produxerit secūdum semi
nalem rationem, si eam produ
xit sedm exigentiam naturæ.

CONTRA. Magister dicit in
litera, & est auctoritas Augusti
ni. Illa, q̄ sed m causam seminalē
fiunt, dicūtur naturaliter fieri,
quia ita cursus naturæ homini
bus innotuit: si ergo productio
mulieris de costa non est sedm
naturæ cursum: ergo nō erit se
cundum seminalē rōnē. ITEM.
Magister in litera. Corpus mu
lieris de costa factum dicitur eo
sanè miraculo, quo de quinque
panibus quinque milia hominū
saturati sunt: sed illud non fuit
secundum seminalem rationē:
ergo &c. ITEM. hoc uidetur ra
tione. Semen dicit principium
actiuum, & intrinsecum: unde
non dicitur semen hominis hu
mor quicunque, sed ille, qui de
cisus est a lumbis paternis: sed
in costa non erat uis actiua ad
mulieris productionē: ergo nec
ratio seminalis. ITEM. Semen ha
bet in se rationem totius, & par
tium eius rei, quæ ex ipso pro
ducitur. Vnde Aug. 5. super Ge
nes. ad literam. In semine omnia
producta sunt, & fuerant primi
tus, non mole magnitudinis: sed
in potentia causali: sed in costa
illa non erat uirtus ad singula
mēbra formanda: ergo non erat
ibi mulier secundum rationem
seminalē. ITEM. Impossibile est
aliq̄d crescere p̄ uirtutem crea
tam, nisi p̄ rarefactionē, aut ap
positionem: sed corpus mulieris
de illa costa productū est, quod
erat ipsa maius, nō p̄ costæ rare
factionē, nec extrinsecæ mate
rię appositionē: sicut dicit Magi
ster in litera: ergo productio illa
ex costa nō fuit sedm uirtutem
creaturæ: sed solum creatricis es
sentiæ: sed seminalis rō dicit uir
tutē creatam; nō. n. dr̄ in Deo
res esse seminaliter: ergo hæc p̄
ductio mulieris ex costa nō fuit
secundum seminales rationes.
ITEM. Secundum seminales rō
nes attenditur rerum propaga
tio, & generatio: sed secundum
eductionē corporis de costa nō
fit ppagatio in humana specie:
ergo productio alicuius corpo
ris humani ex costa non est se
cundum rationē seminalem. Et
propter hoc est quæstio; cum
Magister dicat aliqua fieri secū
dum rationes causales, aliqua se
cūdum rationes seminales, quę
sit differentia inter hæc duo. Si
tu dicas, q̄ illa fiunt secundum
rationes causales, quę fiunt se
cundum rationes incommutabi
les, uel æternas: illa secundū ra
tiones seminales, q̄ fiunt secun
dum exigentiam, & uirtutē po
tentiarum inditarum ipsis crea
turis: Obiicitur contra hoc per
Augustinū. Dicit. n. Aug. in 6.
super Gen. ad literam. Nihil ha
bēt res in naturis propriis, q̄ nō
in primis diebus causaliter fa
ctum est. Et iterum, Causales il
læ rationes, quas mundo indi
dit, cum primū creauit, quō in
stitutæ sunt, merito quæri pōt.
Et paulo post, In illis primis re
rū causis, quas mundo primitus
creator inseruit, non tantum po
fuit, q̄ de limo formaturus erat
hoiem: sed quemadmodum pro
du-

ducturus; ergo rationes causa
les nō dicūt quid increatum, sed
creatum. ITEM. Ipse Augustin.
rationes causales, quas dicit indi
tas primis rebus, distinguit con
tra incōmutabiles rationes tam
in 5. super Genes. ad literam, q̄
in 6. QVAERITVR etiam, q̄ dif
ferentia sit inter rationes semi
nales, & naturales: & uidetur, q̄
nulla: quia Augustin. dicit, q̄ cū
arbor germinat de semine, quo
tidie est propagatio secundum
rationem seminalē: in fine quin
ti super Gen. sed hoc idem est se
cundum rationem naturalem.
ITEM. Operatio, quæ est a ui se
minali, aut est naturalis, aut est
uoluntaria: cum enim non sit a
causa per accidens, & sit a causa
creata: necesse est, q̄ sit natura,
uel ab intellectu: sed non est ab
intellectu: ergo a natura: ergo
omne, quod fit seminaliter, fit
naturaliter. Pari ratione, cum
natura sit uis propagatiua, & p̄
pagatio fiat mediante semine:
omne, quod sit naturaliter, ui
detur fieri seminaliter.

Q. 1a.

RESOLVTIO.

*Si ratio seminalis propriè accipia
tur, corpus mulieris non est for
matum ex costa secundum ratio
nem seminalem: Sin uerò largè,
scilicet pro quacunq; potētia act̄i
ua existente in materia, utique
affirmari poterit.*

RESPON. Ad prædictorum in
telligentiam est notandum, q̄
cum de his rōnibus seminalibus
egregius doctor Augu. in quin
to, & sexto super Genesim
ad literam ambigue loquatur,
& ab ipso potissime habemus ho
rum nominum usum: non est fa
cile inter huiusmodi uocabula
recte distinguere. Ipse enim ra
tiones causales modo dicit re
bus fuisse insertas; modo dicit,
quantum ad aliqua, in diuina
uoluntate fuisse creatas: Possu
mus tamen quantum est de ui
uocabuli differentiam assignare
in hunc modum. Causa enim cō
munis est ad principium intrin
secum, & extrinsecum: similiter
& ratio causalis, quātum est de
ui nominis: semē uero dicit prin
cipium intrinsecum: & ita ratio
causalis se extendit ad rationes
creatas, & increatas: ratio uerō
seminalis solū ad rationes crea
tas. Quantum ergo est de ui no
minis, unū est commune respe
ctu alterius: inquantum autem
adinuicē distinguuntur, & con
numerantur: sic causa, & causa
lis ratio accipitur quantum ad
principium increatum: semē ue
ro, & seminalis ratio spectat ad
principium creatum: Differunt
autem causa, & ratio causalis:
quia causa dicit principium pro
ductiuum: ratio uero causalis
dicit regulam dirigentem illud
principium in sua operatione.
Similiter per hunc modum dif
fert semen, & ratio seminalis.
Regula autem agentis increati
est forma exemplaris, siue idea
lis. Regula uerò agentis creati
est forma naturalis: & ita ratio
nes causales sunt formæ ideales,
siue exemplares: rationes uerò
seminales sunt formæ naturales.
Et secundum hoc patet, q̄ ra
tiones causales, & primordiales
idem sunt re, differentes so
la ratione. Primordiales enim
dicuntur per priuationem prio
ris; sed causales per positio
nem posterioris: & primordia

les

Universidad de Deusto
Biblioteca

les inquantum respiciunt Deū, ut principium primum, causales inquantum respiciunt Deū, ut finem ultimum, quæ est causa causarum. Similiter naturales rationes, & seminales re idē sunt, ratione uero differunt: ga enim semen dicit, ut ex quo, & natura dicit a quo: ratio seminalis attenditur inquantum dirigit potentiam naturæ, ut ex aliquo fiat aliquid: naturalis uero, ut ab aliquo fiat aliquid. Vel rō seminalis respicit inchoationē, & intrinsecam uirtutē, quæ mouet, & operatur ad effectus productionem: naturalis uero concernit producentis ad productū assimilationem, & modi agendi assuetudinem: unde appropriate loquēdo cum Magi ex uirgis fecerunt serpentes, hoc fuit secūdum rationes seminales: cum uero serpentes: sicut assolent, serpentes generant, hoc fit secundū rationes naturales: licet utræque naturales, & seminales congrue dici possint. Quando igitur quæritur, utrum aliquis effectus fiat secundum rationes causales, aut seminales: Respondedū est, ꝙ aut, sic est a Deo i/le effectus, ꝙ creatura nō habet in eo potētiam aliquam: aut si habet, habet solam potentiam obediētiæ: utpote cum mundus sit de nihilo, ubi nulla est potētia creaturæ, uel cum multi panes multiplicantur ex pane uno, ubi est sola potentia obedientiæ: & hæc fiunt secundum rationes causales, quas Deus seruauit in sua uoluntate: quia non fiunt secundum exigentiam creaturæ: sed secundum exigentiam dispositionis æternæ. Si autem sic producitur effectus, quòd est in potentia naturæ, non solum obedientiæ: sed etiam potentias ad actum producere. sic dicitur fieri secūdum rationes seminales: sicut patet, cum homo generatur ex homine, uel arbor ex arbore. Sed attendendum est, ꝙ illa potentia naturæ ad effectus istos, aut est propinqua, & sufficiens, sicut est in semine decisio a lumbis ad generationem humani corporis, & sic dicitur proprie habere in se rationem seminalem. Aut est remota, & insufficiens: sicut est in pane, uel in alimento, ut ex eo fiat homo: & sic minus proprie dicitur esse ibi ratio seminalis. Non enim dicit in pane esse ratio seminalis respectu hominis producendi, nisi ualde large accipiatur. Quod autem est, sic in remota dispositione respectu effectus aut perducitur ad illum effectum mediantibus illis, ad quæ habebat ordinem immediatum, aut mediate. Si mediate, tunc potest dici, ꝙ effectus ille sit secundum rationem seminalem, utpote si panis comedatur, & digeratur, & conuertatur in humorem, & postmodum in lumbis conuertatur in semen, deinde in hominem. Si autē immediate perducatur ad effectum, utpote si de pane statim formaretur corpus hominis: sic nullo modo dicitur esse factum secundum rationes seminales, sed secūdum rationes causales: quamuis enim ibi esset aliqua potētia activa ad hoc, quòd inde fieret corpus per multa intermedia, tamen quod immediate fieret, hoc habuit in sola potentia obedientiæ. Cvm ergo q̄ritur,

ritur, utrum corpus mulieris fuerit in costa seminaliter. Dicendum, ꝙ si propriè accipiatur ratio seminalis, non. Si autem accipiatur large pro quacunque potentia activa existente in materia, sic potest dici in costa ista ratio seminalis. Rursus si quæratur, utrum mulier facta sit de costa secundum rationes seminales. Respondendum est, ꝙ nō: quia costa respectu talis modi producendi, & respectu tanti corporis ex ea formandi absque additione, non habuit nisi solā potentiam obedientiæ, unde concedendæ sunt rationes adhoc inductæ.

Ad illvd autem, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ nihil nouū fecit Deus ultra diē sextum. Dicendum, ꝙ illud argumentum deficit triplicīter. Primo quia & si formatio mulieris post diem sextum narretur: non est tamen credendum, ꝙ tam longo tempore uiri formatio præcesserit: sed ꝙ die sexta de latere uiri producta fit. Illud autem, quod subditur, intelligēdum est per recapitulationem: recapitulat enim scriptura, ut addat. Deficit etiam in hoc, ꝙ Deus non dicitur facere nouū, non solum in hoc, quòd omnia producta sint in ratione seminali: sed quia producta sunt in suo simili: & hoc necessarium est dicere propter creationē animę, quæ non exit in esse secundum seminalem rationem. Et per hoc patet responsio ad sequens: quia formatio mulieris nō fuit de consequentibus ad opera sex dierum uel si fuit, causaliter dicitur fuisse facta, quia præcessit potentiam obedientiæ in costa: uel etiam aliqua ratio seminalis longinqua, licet secundum illā mulier non sit formata, sed secūdum potentiam diuinam. Ad Ivlivm, quod obiicitur, ꝙ uir est imago Dei: quia principium omnium hominum. Dicendū, ꝙ non est omnimoda similitudo. Deus enim est principium sufficiens respectu omnium: uir autem non est per se principiū sufficiens, respectu hominum: aliquo tamen modo tenet rationē principii, & hoc facit ad maiorem expressionem imaginis, ad cuius expressionē aliquo mōdo amplificandam non solū facit assimilatio perfecta: sed etiā assimilatio modica. Ad Ivlivm, quod obiicitur, ꝙ maior erat conuenientia costę ad mulierē, ꝙ limi ad uirum. Dicendum, ꝙ costa dupliciter potest considerari. Aut in se, aut inquantum fuit pars uiri. In se quidem ita bene distabat a formatione corporis mulieris: sicut limus a formatione corporis uiri. Si autem consideretur inquātum est pars uiri: sic quia uir, & mulier sunt personæ, in quibus potest esse affinitas, & attinentia: talis formatio faciebat quoddam maius uinculum attinentiæ esse inter uirum, & mulierem, quod quidem non poterat esse inter uirum, & elementum terræ.

Ad Ivlivm, quod obiicitur, ꝙ productio mulieris de costa nō fuit contra naturam. Dicendū, quòd dupliciter dicitur natura. Vno modo dicitur natura omne illud, quod cōpetit rei a sua natura i origine: & sic competit creaturæ, ut ex ea producatur,

omne,

Universidad de Deusto
Biblioteca

omne, quod deus uult. Opus enim respectu sui artificis habet in se potentiam perfectæ obediẽtię: eũ per omnia subiaceat eius uoluntati: propter quod dicitur, quòd spiritus domini ferebatur super aquas: & cõtra hanc naturam deus nunquam facit: imo quicquid facit de creatura, secundum hanc naturam facit: & secundum hunc modum accipiendi naturam, mulier de costa non est formata contra naturã. Alio modo dicitur natura propriè uis insita rebus, secundum quã res naturales peragunt cursus suos, & motus solitos: & hoc modo accipiendo naturam, aliquando deus facit contra naturã, aliquando supra naturã. Tũc facit contra naturam, quando facit aliquid, cuius simile in natura, & a natura produci habet, tamen alio mõ omnino diuersõ: ut patet in hoc, ꝙ natura dat alicui uisum, & successiue in primatia generatione: similiter & dat uitam: nunquam tamen cæcum reducit ad uisum, nec mortuũ ad uitã. Si ergo deus sua uirtute hoc faciat, ut alicui cæco uisum restituat, & mortuo uitam, tunc dicitur facere contra naturam, id est contra solitũ cursum naturæ: & tunc dicitur miraculum. Quando uero deus facit aliquid, cuius simile natura facere nõ potest, & ad quod natura non habet ordinẽ secundũ propriam uirtutem, sicut quãdo deus factus est homo, uel quando corpus mortale factum est glorioſum. tunc facit supra naturam, & illud opus proprie dicitur mirabile, non miraculum. Quoniã igitur in operibus sex dierum naturæ rerum nondum erant conditæ, nec cursus earũ determinati: ideo tam in productione mulieris ex costa uiri, ꝙ in productione aliarum rerum operabatur supra naturam, non contra: & ideo opera illa mirabilia, non miracula dici debebãt. Et per hoc patet responsio ad ultimum obiectũ, quia non fuit proprie contra naturam, nec est miraculũ dicendum. Patet ẽt responsio ad illud, quod consueuit quæri, quæ differentia est inter miraculum, & mirabile: & in quo differt facere aliquid cõtra naturã, & supra. Postremo qualiter uerum est, ꝙ deus nihil facit contra naturã, & ẽ miracula aliquo modo sunt contra naturã. Patet ẽt, ꝙ differẽtia sit inter rõnes primordiales, causales, seminales, & naturales. Duo enim prima membra. ſ. primordiales rõnes, & causales differũt rõne. Similiter duo ultima. ſ. rõnes seminales, & naturales. Duo uero inter media. ſ. rationes causales, & seminales uno modo se habẽt sicut generales, & speciales: alio modo si fiat appropriatio, causales sunt, quæ seruatæ sunt in mente diuina: seminales uero, quæ sunt rebus insertæ. Et hinc est, ꝙ Augu. causales rationes dicit esse cões ad ea, quæ fiunt miraculose, & naturaliter: Dicit ẽt quasdam rationes causales in mẽte diuina reseruatas, quasdam autem esse rebus insertas sexto super Gene. Et sic patet, quòd nulla est contrarietas.

QVAE-

QVAESTIO III.

An ratio seminalis sit forma uniuersalis, uel singularis?

QVID sit ratio seminalis secũdũ essentiam? & cũ constet eam esse formã, est questio utrũ sit forma uniuersalis, an singularis. Et ꝙ sit forma uniuersalis uidetur primo per Philosphũ in 16. de Animalibus, ubi dicit, ꝙ prius est aial, ꝙ homo: ergo natura producit formã speciei mediante forma generis: sed illa est rõ seminalis, mediante qua natura peruenit ad ultimum cõplementum: ergo rõ seminalis non est aliud, ꝙ forma uniuersalis. Item. Quanto est aliquid simplicius, & tanto prius: sed forma quanto uniuersalior, tanto simplicior: ergo tanto prior: sed in processu ordinato per id, quod prius est, deuenitur ad id quod posterius est: ergo natura procedens ad gñationẽ formæ singularis, peruenit ad ipsam mediante uniuersali: sed rõ seminalis est illa, mediante qua peruenitur ad effectum cõpletum: ergo &c. Item. Intellectus, si uerus est, intelligit sicut est in re: aliquin si non respõdet ei ita in re, sicut intelligit, falsus ẽ, & uanus: sed tam naturalis philosophus, ꝙ ẽt meraphysicus, dicit differentias extrahi de potentia gñis: ergo oportet, ꝙ ita sit in re. ſ. ꝙ formæ minus uniuersales exeant in esse a formis magis uniuersalibus, aut consideratio logici, & philosophi est omnino uana: ꝙ si hoc est incõueniens, restat ꝙ formæ uniuersales sunt illæ mediantibus quibus educuntur singulares in esse: sed huiusmodi sunt rõnes seminales: ergo &c. Item. Forma particularis dicit ens in actu completo, quia nulla potest ulterius fieri additio: materia uero dicit ens oĩno in potentia: sed inter ens omnino in actu, & oĩno in potẽtia cadit medium ens, quod est partim in actu, & partim in potẽtia: huiusmodi autẽ est forma uniuersalis, quę est ens in potentia: igitur si nõ peruenitur ab extremo i extremũ. nisi per medium, materia non perducitur ad actũ cõpletum, nisi mediãtibus formis uniuersãlibus: sed rõnes seminales sunt illę, mediãtibus quibus peruenitur ad actum cõpletum: ergo, &c. Item. Ex hoie generatur hõ, non asinus: hoc autẽ nõ est nisi propter aliquã cõueniẽtiã, ꝙ est inter hoiem, & hoiem & nõ inter hoiem, & asinũ: illa autẽ conuenientia non est nisi in forma uniuersãli: ergo ratio, quare homo generat hominẽ: est forma uniuersãlis, sed illa ẽ ratio seminalis: ergo &c. Item, hoc uidetur per deductionẽ ad impossibile. Ex eo incipit generatio, in quod terminat corruptio, & ecõuerso: si igitur natura nihil ꝓducit ex nihilo corruptione naturali, nulla forma naturalis cedit in nihil: cũ igit ex aere fit ignis, forma aeris nõ corrũpitur in nihil: nec materia, qa materia non erat aliquid de essentia ipsius formæ: corrumpitur ergo in aliquam formam: illa ergo forma aut est uniuersalis, aut singularis. Si singularis, aut ergo ẽ forma ignis, aut forma alia ab igne. Non alia ab igne, quia in igne generato nõ sunt duæ formæ singulares: sed una tantum. Si est forma ignis:

7. Meth. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignis: ergo forma aeris, & ignis sunt una forma numero, quod est impossibile. Restat igitur cū non possit esse forma singularis, ꝙ sit forma uniuersalis: si ergo habet incipi generatio ad qđ terminatur corruptio, generatio uniuscuiusqi rei naturalis incipit a forma uniuersali: sed a quo generatio incipit est ratio seminalis, ergo rō seminalis nō est aliud, q̄ forma uniuersalis.

CONTRA. Philosophus in Libro 1. de Anima. Vniuersale, aut nihil est, aut posterius, &c. sed ratio seminalis semper prior est: ergo ratio seminalis non potest esse forma uniuersalis.

ITEM. Vniuersale est semper, & ubique: sed ratio seminalis respicit hanc materiam, in qua fundatur determinate: ergo ratio seminalis non potest esse forma uniuersalis. ITEM. Ratio seminalis non prædicatur de eo, cuius est seminalis ratio: non.n. potest dici, ꝙ homo sit semen, uel ꝙ corpus hominis sit embryo: sed uniuersale prdicatur de singulari: ergo ratio seminalis non potest esse forma uniuersalis.

ITEM. Omnis operatio naturæ terminatur adhoc aliquid, & circa hoc aliquid: hoc aliquid autē dicit formam cum materia: uniuersale autem dicit formam tantum: ergo forma uniuersalis secundum, ꝙ huiusmodi, nec est operationis principium, nec est operationis terminus per se: sed ratio seminalis dicit operationis principium: ergo ratio seminalis non potest esse forma uniuersalis. ITEM. Si ratio seminalis dicit formā uniuersalem, aut igitur formam generis, aut formā speciei. Si formam generis: ergo in homine est ratio seminalis respectu asini. Si formam speciei: ergo humanitas est ratio seminalis huius hominis: sed illud ē ratio seminalis alicuius, quod ante præexistit in materia, q̄ sit res completa in actu, ergo ante erit forma humanitatis in materia, quām sit res completa: sed hoc est falsum, & non intelligibile, ꝙ forma humanitatis sit in aliquo, & illud non sit res completa: ergo non est ponere, quòd forma uniuersalis dicat rationē seminalem. ITEM. Si forma uniuersalis respectu particularis esset ratio seminalis: cū ergo hęc albedo dicat singularem formā, & albedo dicat formam speciei, & color formam generis, & qualitas sensibilis adhuc formā superioris generis, & qualitas corporalis adhuc formā magis uniuersalem, & qualitas adhuc formam uniuersalissimam, tunc natura in productione huius albedinis pueniret mediantibus omnibus prædictis: ergo prius faceret qualitatem, q̄ qualitatē corporalem, & qualitatem corporalem prius. q̄ qualitatem sensibilem, & qualitatem sensibilem prius, q̄ colorem: quod non est intelligibile.

RESOLVTIO.

Si forma dicatur propriè, ut sic ratio seminalis non est forma uniuersalis. Si uero improprè, utique.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ cum satis constet rationem seminalē esse potentiam actiuam inditā materiæ, & illam potetiam actiuam constet esse essentiam formæ, cum ex ea fiat forma mediāte operatione naturæ, quæ non producit aliquid ex nihilo: satis rationabiliter ponitur, quòd ratio seminalis est essentia formę producendæ, differens ab illa secundum esse completum, & incompletum, siue secundum esse in potentia, & esse in actu. Vtrū autem illa forma, siue potentia actiua, quam dicimus rationem seminalem, sit forma uniuersalis, hoc non est ita planum. Diuersi enim sunt modi dicendi secundū diuersas positiones, quas habent diuersi de forma uniuersali. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd cum uniuersalia nō sint fictiones realiter, & secundum ueritatem, non solum sint in anima: sed etiam in natura, & quia omne, quod est in natura habet fundari in materia: tam formæ uniuersales, q̄ singulares in materia habent esse: & ita nō differunt forma uniuersalis, & singularis per abstractionem a materia, & concretionem in materia: sed differunt per additionem unius ad alterā, & per magis completum, & minus completum. Cuius signum est, quia in coordinatione generum, & specierum forma speciei est cōpletissima, & compositissima. Forma uero generis respectu illius est ens in potentia, & fit magis in actu per differentiam sibi superadditam: & ita cum ratio seminalis dicat formam ratione incompleta, dixerūt nihil aliud esse rationem seminalem, quam formam uniuersalem. Hæc autē positio paruipēdēda nō est, magnorum enim est, & concors esse uidetur & auctoritati, & ratio-

ni, & sensui. Auctoritati: quia ipse Commentator dicit super metaphysicam in capitulo. Quādo autem in fundamento, &c. qđ materia suscipit formas singulares mediantibus formis uniuersalibus. Rationi etiam cōcordat: quia cū singulare dicat ens in actu, & materia ens in potentia, & forma uniuersalis quodāmodo dicat ens in actu, & quodam modo in potentia: rectum uidetur, & congruum, quod materia perducatur ad formam cōpletam mediantibus formis uniuersalibus. Sensui etiam concordat, quia (sicut uult Philosophus in principio primi physicorum.) progressus nostræ cognitionis assimilatur progressui naturæ in sua operatione: sed nobis innata est uia ab uniuersalioribus ad minus uniuersalia: ergo consimiliter erit in natura. *In principio 1. text. cō. 2.*

Si quis autem positionem hanc sustinere uelit, poterit declinare rationes ad oppositum adductas, dicens, quod loquatur de uniuersali, secundum quod habet esse abstractum in anima: & sic prædictæ positioni non obuiāt. Aliorum uero positio est, ꝙ uniuersale forma est: sed nō quælibet forma propriè uniuersale est: est enim forma partis, & forma totius: & uniuersale non est forma partis: sed forma totius. Anima enim non dicitur esse uniuersale respectu unius hominis: sed potius homo. Illā autem dicunt esse formam totius, quæ quidem dat esse toti, & hęc dicitur essentia rei, quia totum esse complectitur: & hāc formam considerat metaphysicus: formam uero partis, quæ in ge-

genere non habet esse nisi per reductionem, non est dicere proprie uniuersalem: potest tamen dici aliquo modo uniuersalis reductione, cum illa est in differens ad multa, quæ possunt fieri ex ipsa, sicut causa dicitur esse uniuersalis, quia potest in multa: & sic illa potentia actiua, quæ est in materia quæ dicebatur ratio seminalis, potest dici uniuersalis: non proprie secundū quod uniuersale consideratur a metaphysico, sed large, ut dicat quandam principii indifferentiam, quam etiam considerat physicus. Et hæc positio magnorum est, & multorū, & magis eam approbat uia cōmunis, nec immerito, quia concordat rationi, auctoritati, & sensui. Rationi quidem, quia necesse est ponere uniuersales formas propter cognitionem, & prædicationis uocationē: si igitur nō est integra cognitio, nisi totum esse rei cognoscatur, & non est cognitio nisi per formam, necesse est aliquam formam esse, quę complectatur totum esse, hanc autem dicimus essentiā, & hęc est uniuersalis forma, ut dicit Auicenna. Dicit enim, quod essentia nihil aliud est, quā quid ditas rei uniuersalis. Similiter non est uera uniuocatio, nisi qū aliqua in una forma communi realiter assimilantur, quæ de ipsis essentialiter prædicatur, forma autem, in qua plura assimilantur, non potest esse nisi forma uniuersalis: quæ uero essentialiter prædicatur de illis, non potest esse nisi forma totum cōplectens. Forma igitur uniuersalis non est aliud, quam forma totius. quę cum de se nata sit esse in multis, uniuersalis est: particularizatur autē non per additionem ulterioris formæ: sed p coniunctionem sui cum materia: ex qua coniunctione materia appropriat sibi formam, & forma materiam, sicut dictū est supra. Et quia nunquam est forma separata a materia, nunquā est forma uniuersalis sine particularis: quamuis autem unū non sit sine altero, differt tamen unū ab altero: quamuis enim albedo non possit esse sine corpore, differt tamen a corpore, unde inseparabilitas non ponit identitatē omnimodam. Concordat etiā hæc positio auctoritati. Dicit enim Philosophus, quod cum dico cælum, dico formam, cum dico hoc cælum, dico materiam, ergo indiuiduum super formā uniuersalem non addit aliquā formam, sed solum materiam. Dicit enim Boetius, quod species est totum esse indiuiduis: ergo forma uniuersalis: quæ est species. est forma totius quæ cōplectitur totum esse, & quę est sufficiens ratio cognoscēdi quātum ad esse substantiale, & hoc melius tactum est supra distinii. Cōcordat etiam sensui: aliusest.n.ordo, & modus in egressu specierum a genere, & in eductione formarum de potentia materię. Naturalis enim dicit, quod materia prius suscipit formam elementarem, & mediantela uenit ad formam mistionis, & mediāte illa uenit ad formam completionis, quia considerat istam potentiam materiæ secundū quod per operationem naturæ habet in effectu perfe-

1. Coe. 95.

Meta-

Metaphysicus uero, qui considerat uniuersales formas, siue essentias, in quibus res singulares habent assimilari, ponit magis uniuersale, & minus, secundum quod plura uel pauciora habet assimilari in illo: & illud, in quo est prima assimilatio, dicit esse genus generalissimum illud uero, in quo est perfecta assimilatio, dicit esse speciem specialissimam: & propterea dicit speciē addere ad genus, & hoc totum innuit in re. Dicit etiam genus simplicius specie in pluribus reperiri; & hinc est, quod genus in aliquo assimilatur Deo magis, quam species in aliquo eōuerso. Deus enim, quia nobilissimus est in fine totius nobilitatis, simul habet in se omnem perfectionem, ita p ipse est simplicissimus, & omnino incorruptibilis. Est etiam perfectus, & in omnimoda actualitate constitutus: creatura uero secundum quod potest semiplene assimilatur Deo: & quantum ad rationem simplicitatis, & incorruptibilitatis magis assimilat ei, qđ est magis uniuersale: quantum ad rationem actualitatis magis assimilatur minus uniuersale. Harum autem duarum positionum, quæ sit probabilior, & uerior, difficile est uidere stanti in ipsa communi consideratione, descendenti uero ad particulares operationes naturæ, uidetur cōsideratio physici, & metaphysici diuersificari, nec posse bene simul sibi correspondere: aliter enim diffinitur albedo (sicut prius tactum est) aliter a natura producitur. Diffinitur enim per genus suum, quod est color, & color per genus superius, & sic usque ad summum generis sui: sed natura in producendo non seruat hunc ordinē: sed sic producitur albedo, sicut exigit operatio qualitatum elementarium cum uirtute luminis: & ideo positio ultimo dicta cōior est, & intelligibilior, & sensui vicinior. Hanc igitur uiam communem sustinendo respōdere possumus ad quæstionem propositam, p si forma uniuersalis dicatur propriè secundum quam res est ordinabilis in genere, quam metaphysicus habet considerare, ratio seminalis non est forma uniuersalis: si autem dicatur forma uniuersalis forma existens secundum esse incompletum in materia, & indifferens, & possibilis ad multa, ꝑ ducēda: sic pōt dici rō seminalis forma uniuersalis.

Et secundum hoc patet responsio ad obiecta, quantum ad utrāq; partē. Rōnes.n. quæ probant, p ratio seminalis non sit forma uniuersalis, loquūtur de uniuersali propriè: rōnes uero ad oppositum adductæ loquuntur de forma uniuersali secundum aliam acceptionem, secundum quam forma uniuersalis dicitur quæcunque forma existēs in potentia: siue sit forma totius, siue sit forma partis: & hoc patet discurrendo per singula. Nam illud, quod primo obicitur, quod prius est animal, quā homo: non cogit, quōd ratio seminalis sit forma uniuersalis propriè dicta: nam homo, & animal, & quæcunque alia uniuersalis forma non dicitur esse, nisi per eductionem alicuius singu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

laris. Vnde Auctor sex principio rum dicit, ꝙ natura in his occulte operatur.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uniuersale est simplicius, patet responsio: uerum est enim, ꝙ uniuersale est simplicius secũdum eam uiam, secundũ quam habet coordinationẽ ad id, qđ est minus uniuersale. s. secundũ esse diffinitiuum: secundum aũt uiã generationis non habet coordinationem, nisi solum per accidens: accidit enim, ꝙ per operationem naturæ prius sit aliquãdo genus, quàm species: species autem nunquam est, quin sit indiuiduum. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ considerationi physicæ aliquid respondet in re. Dicẽdũ, ꝙ uerum est: uera enim, & realis est similitudo inter Petrum, & Paulum: & ita necesse est ponere aliquid tertium, in quo assimilantur: similiter inter hominem, & asinum realis est similitudo: & ideo consideratio physica non est uana: nec tamen oportet ita essentias rerũ produci, sicut habent cognosci: sufficit enim, ꝙ sic se habeant ad esse, sicut se habent ad cognitionem: sed non oportet, ꝙ sic se habeant ad productionem.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ forma particularis dicit ens in actu completo. Dicendum, ꝙ uerum est, ꝙ illud, quo mediãte peruenitur ab ente in potentia ad esse completũ, est quodã modo ens in actu, quodammodo in potentia: sed hoc non est quocunque modo ens in potentia, sed illud, quod habet ordinationem ad hoc: & hoc est potẽtia materiæ actiua, quæ rõnem uniuersalis non habet, cum sit forma partis, quamuis sit quodammodo in actu, quodammodo in potentia. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ homo generat hominem, non asinum. Dicendũ, quòd hoc non est propter formam humanitatis: sed hoc est propter uim datam illi naturæ ad producendum sui simile.

AD ultimum patet responsio: concedo enim, quòd potentia illa actiua non est forma singularis, nec ignis nec aeris: sed est indifferens ad utrunque: & ideo ex illa quælibet earum potest educi, & in illam quælibet earũ potest, uel habet resolui: & ilia dici potest ratio seminalis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An animæ oũm hominum sint substantia sint, uel diuersæ?

CONSEQVENTER quæritur, de secundo articulo. s. de productione animæ ipsius Euæ: & per consequens omnis alterius animæ ab anima Adæ. Et circa hoc tria quęruntur. Primum est, utrum animæ oũm hoũm sint una substantia, uel diuersæ. Secundo, dato ꝙ diuersæ, quæritur, utrum simul, uel successiue sint in esse productę. Tertio, dato ꝙ successiue, quæritur, utrum alia sit ex traduce.

CIRCA quã sic proceditur, & ostenditur, ꝙ animæ oũm hominum sint una anima numero, nõ diuersæ. Omne, quod indiuiduatur, & multiplicatur ad alterius multiplicationem, & indiuiduationem, substantialiter dependet ab illo: sed anima intellectiua non dependet substãtialiter a corpore, cum possit esse substantialiter sine illo: ergo non indiuiduatur, nec multiplicatur secundum indiuiduationem corporis, uel multiplicationem. ITEM. Plus assimilantur in complexione & natura duorum hominum corpora, quam eiusdẽ corporis membra diuersa, ut caro mea carni tuæ, quam os meum carni meæ: ergo si anima una potest esse uiuificatiua diuersorum membrorum unius corporis, ita ꝙ in illa membra diuersas habet influentias secũdum corũ dispositiones uarias, uidetur multo fortius, quòd una anima possit esse perfectio duorum corporum sibi similium. ITEM. Multiplicatio in indiuiduis eiusdem speciei attenditur propter conseruationem, ut perpetuetur esse in pluribus, quod non poterat perpetuari in uno: sed anima rationalis est incorruptibilis (sicut infra patebit) ergo uidetur, ꝙ in ea non sit multiplicatio secundum numerum: igitur in diuersis hominibus nõ numeratur, sed est eadẽ numero. ITEM Si anima intellectiua indiuiduaretur secundum corpus, per consequens, quod reciperetur in illa, indiuiduaretur secundum exigentiam corporis: sed anima intellectiua suscipit formam uniuersalem, ut est uniuersalis: ergo si forma existẽs in anima nõ indiuiduatur, pari ratione, nec anima prout est in hoc corpore, indiuiduari potest. ITEM. Ad hoc, ꝙ anima rõnalis aliquid intelligati necesse est, ꝙ ex se intelligente, & intellecto fiat unum, sed contingit animas diuersorum hominum omnino idem intelligere; ergo contingit unum, & idem eis uniri: sed quæcunque uni, & eidem sunt eadem, inter se sunt eadem: ergo animæ plurium hominum sunt una, & eadem substantia numero. ITEM. Actus, & officium substantiæ spiritualis est regere, & mouere substantiam corporalem: ergo si nihil est otiosum in natura, nunquam est ponere substantiam spiritualem, quæ non moueat corporalem: sed si diuersæ essent substantiæ in diuersis hominibus, cum contingit eas separari a corporibus propriis, contingeret eas aliquando ab actu cessare, & ita otiosas esse: ꝙ si hoc est inconueniens, incõueniens est plures homines diuersas animas rõnales habere.

CONTRA. Sicut dicit Philosophus, Proprius actus habet fieri in propria materia: sed anima rationalis est actus, & endelechia corporeis humani: ergo cũ diuersa sunt corpora humana, diuersæ erunt animæ rationales illorum corporum perfectiuæ. ITEM. Perfectionem, & perfectibile necesse est adinuicem esse proportionabilia: ergo nec perfectibile excedit perfectionem, nec perfectio ipsium perfectibile. Si igitur anima rationalis est perfectio corporis humani, illa anima rationalis, quę est perfectio istius corporis nõ est perfectio alterius corporis: & ita impossibile est, quod per ficiat aliud corpus. ITEM. Ab eodem est esse, & esse unum, si ue esse distinctum: sed unumquodque habet esse a sua perfe

1. Phy. tex. cõ. 17.

Dist. 19 qu. 1. q. 1.

Aristo. 2. de anim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctione: ergo distinctionem. Si igitur homo ab homine distinguitur: ergo & perfectio unius hominis a perfectione alterius: sed perfectio hominis, secundum quod est homo, est ipsa anima rationalis, non tantum brutalis, uel sensibilis: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum uidetur p deductione ad impossibile multiplex: quorum primum est, qa si eadem sit anima in multis hominibus, cum unus sit sciens, alter ignorans, unus bonus, alter malus, unus etiam odiat alterũ: sequitur tunc, quòd duo contraria erunt in eodem subiecto secũdum numerum, & in eadem parte, cum non habeat diuersas partes, & idem ipsum contrariabitur sibiipsi: quod si hoc est impossibile, restat, quòd & illud ex quo sequitur. s. unam, & eandem animam esse in pluribus hominibus. ITEM. Si una, & eadem anima est in pluribus post mortẽ: nihil plus habet iustus, quàm impius; ergo bonum manet irremuneratum, & malum impunitum: ergo mundus est inordinatus, & Deus est iniustus, & stultus est, qui facit aliquod bonum: ergo si hoc est adeo impossibile, ut non tantũ sit contra fidem, sed etiam contra rationem rectam, impossibile est, plures homines eandem animã rationalẽ habere. ITEM. Si una anima rationalis est in diuersis hominibus: ergo post mortem non est magis beatus unus, quàm alter: si igitur ad beatitudinem non peruenitur, nisi per uirtutem: & multi sunt, qui in hac uita non habent uirtutes; ergo multi sunt, qui non perueniunt ad beatitudinem: si igitur eadem est omnium anima, nulli beatificãturi ergo frustra factus est homo, frustra factus est etiam totus mundus: & si hoc est omnino falsum, & impium, falsum est, & impium, unam animam esse in pluribus.

RESOLVTIO.

Absit, ut unam eandemque animã in pluribus credamus; vbi enim esset meritorum inæqualitas; vbi bonorum, et malorum discernus?

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notãdum, quòd in hac quæstione multi philosophantes multa dixerunt falsa, & uana. Quidam enim philosophi crediderunt, nõ solum eandem esse animam in omnibus hominibus, sed etiam in omnibus animalibus: crediderunt enim, animam nõ esse aliud, quàm Deum: & huius positionis fuit Pythagoras, & Varro, sicut dicit Aug. in Lib. de Ciuitate Dei de Varrone. Maxime autem hoc putauerunt de anima humana propter sui dignitatem, & spiritualitatẽ quantum ad intellectum agentem: quantum vero ad intellectum possibilem crediderunt eam esse idem quod hyle: quia anima potest recipere omnia, & ita denudata ẽ a formis omnibus: hoc autẽ ponere nõ est philosophia, sed manifesta insipientia. Cum enim anima sit uariabilis, & transmutabilis, & bonitatis, & malitię susceptibilis, omnino deus esse non potest. Cum iterum sit forma nobilissima inter naturales formas dans actũ, & complementum corpori, & distincta ab aliis formis naturalibus, hyle esse non potest. Alii autem aliter opinati sunt, quod anima humana, siue intellectualis, secundum quod intellectualis est, una est in omnibus hominibus, non solum quantum ad intellectum agentem, sed ẽt quãtum ad intellectum possibilem. Et ratio, quæ mouit ad hoc ponẽdum, fuit ipsius animę immaterialitas, & incorruptibilitas. Quia enim immaterialis est, & a corpore non dependens, p corpus non potest indiuiduari. cum nec sit corpus, nec uirtus in corpore; ut dicit Philosophus. Cum sit in corruptibilis, non indiget multiplicari, cum una numero conseruari possit. Et hæc fuit positio Commẽtatoris

1. de Anima 46. 72

super Lib. de Anima, quã etiam uult imponere Aristoteli, & tra

Vc. 1. de Anima cõ. 7. 8.

here ex uerbis suis: rum quia posuit mundum ęternum, & ita homines innumerabiles præcesserunt: tum etiam quia ponit, q

Vc. & 3. de Anima 1. et 36

nulla sit substantia spiritualis, quæ non habeat corpus mouere: quod si diuersæ animæ essent in diuersis hominibus, aliquando cessarent ab actu mouẽdi, cum separantur: essent etiam infinitæ actu, cum motus cœli non habuerit principium secundum Philosophum. Ad uitandas autem obiectiones in contrariũ adductas, distinguit Cõmentator tres partes in humana anima, cuius uerba sunt hæc super 3. de Anima. Opinandum est, quod in anima sunt partes tres intellectus: quarum una est intellectus recipiens, secunda autem efficiens, tertia autem factum: & duæ illarum sunt æternæ, scilicet agens & recipiẽs, tertia est generabilis, & corruptibilis. Animam autem tertiã, quam dicit generabilem, & corruptibilẽ, uocat intellectum passiuum: & illud dicit, quod nihil aliud est, quàm imaginatio. Vnde postmodum subiungit. Intellectus passiuus est corruptibilis, & absque hoc nihil intelligitur: per intellectum autẽ passiuum intelligo uirtutẽ imaginariam: Vnde uult dicere, qđ sicut i uisu est color, & est lux, & est oculus uidens: sic in intellectu se habet, quod species imaginariæ sunt sicut color, intellẽctus agens est sicut lux, intellectus passibilis est sicut oculus: & sicut ex concursu illorum trium efficitur intellectus: & si sicut ex diuersitate, uel defectu coloris causatur diuersitas, uel defectus actus uidendi, sic ex diuersitate existente in similitudinibus imaginariis, uel imaginatione causatur diuersitas in intellectu plurium: & defectus etiam actus intelligendi in eodem homine; quia nihil intelligimus, nisi in phantasmate: & pro tanto dicit Philosophus corrumpi intellectum, quodam interius corrupto: intellectũ (inquam) non quemlibet, sed adeptum: & per hæc, quæ dicta sunt, nititur declinare inconuenientia, quæ ad hanc opinionem sequuntur. Quantumcunque autem hanc opinionem coloret, pessima est, & hæretica. Est enim contra Christianam religionem, dum aufert meritorum retributionem, quę nõ esset, si omnium anima vna esset. Est etiam contra rectam rationem: planum est enim, qđ

Universidad de Deusto
Biblioteca

anima intellectiua, ut intellectiua, est perfectio hominis, secundum quod homo. Si ergo homines non sunt diuersi solum, secundum quod animalia: sed secundum quod homines, non solum habent diuersas imaginationes, & animas sensibiles: immo etiam diuersos intellectus, & animas rationales. Est etiam contra sensibilem experientiam quoniam diuersi homines diuersas habent, & contrarias cogitationes, & affectiones.

QVOD SI TV dicas, quòd hoc uenit ex diuersitate specierum existentium in imaginatione, hoc nihil est: quia non solummodo diuersificãtur in his intelligibilibus, quæ extrahuntur a sensu, immo etiam in his, quæ sunt supra omnem imaginationem, sicut sunt uirtutes, quæ intelliguntur per suam essentiam, non per speciem imaginariam, sicut etiam est ipse Deus, quem quidam diligunt, quidam contemnunt. Hanc igitur positionem repudiando tanquam hæreticam, & falsam, Dicendum est secundum fidem, & ueritatem quod diuersi homines diuersas habent animas rationales, & concedendæ sunt rationes ad hoc probantes.

AD ILLVD autem, quod primo obiicitur in contrarium, qđ intellectus non dependet a corpore: igitur ab eo nõ potest in diuiduari. Dicendum, quod intellectus indiuiduatur secundũ corporis indigentiam: non tamen eius indiuiduatio est a corpore, sed a propriis principiis materia. s. & forma sua, quas de se habet, sicut in se subsistit, sicut determinatum est supra. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod una anima potest perficere diuersa membra. Dicendum, quòd non est simile pro eo, quod omnia membra continuantur, & reducuntur ad unum principale membrum in corpore, mediãte quo est defluxus, motus, & sensus ad alia membra, ut patet in corde, diuersorum autem hominũ corpora non continuantur, nec reducuntur ad unum membrũ, & ideo non possunt habere vnã perfectionem. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ multiplicatio numeralis sit propter conseruationem speciei. Dicendum, quod sicut in præcedentibus dictum est, hæc non est tota causa, nec præcipua, immo principalis ratio est ad manifestationem bonitatis diuinæ, & hæc præcipuè est in animabus, quæ multæ sũt ut eis distribuatur gratiarum Dei multiformitas, & compleatur illius supernæ ciuitatis integritas, & numerositas. AD ILLVD, quod obiicitur, quod alia recipit formam uniuersalem, ut est uniuersalis. Dicẽdum, quod & si illa forma quam anima recipit, sit uniuersalis per indifferentiam ad multa singularia cognoscenda: tamen reuera illa species, quæ est in aĩa, est quoddam accidens singulare, quod uel quę qualificat, & disponit ipsã aĩam, & in diuersis aĩabus diuersificatur, sicut scientia, quę in diuersis cognoscentibus est alia, & alia, q̃uis sit de re vnica. ET PER hoc patet responsio ad sequens: quando.n. dicitur, quod ad actũ intelligendi requiritur, quod ex intellecto, & intelligentiæ fiat unum, hoc intelligitur quantum ad speciem, q̃ unitur intellectui, non quantũ ad ipsum obiectum extrinsecũ: illa autem species, quæ intellectui unitur, habet comparationem ad intellectum, in quo est: & ad obiectum, ad quod est, & quod repræsentat: & quamuis in comparatione ad obiectum habeat unitatem quodammodo in diuersis cognoscentibus: qa ad idem inquantum est ratio, & similitudo eiusdem: tamen in cõparatione ad animam, in qua est, habet diuersitatem. Et põt poni exemplum de speciebus receptis in duobus speculis, uel in duobus oculis. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod substantiæ spirituales officium est mouere corpus. Dicendum, q̃ illud argumẽtum dupliciter deficit. Primum quidem, quia propter hoc non est substantia spiritualis principaliter facta: cessabit enim omnis motus: quod ignorauit Philosophus, unde uana est ratio sua, quando assumpsit numerũ motorum secundum numerum mobilium & motuum: multo enim sunt plures angeli, quàm sint orbes, qui mouentur, non enim facti sunt adhoc: sed ad fruendum Deo. Deficit etiam in hoc, quod & si anima separetur a corpore, resumet tamen ali quando corpus suum per resurrectionem, quod Philosophus etiam ignorauit, & ideo non est mirum, si in huiusmodi deficit: necesse est enim, philosophantem in aliquem errorem labi, nisi adiuuetur per radiũ fidei.

12. Metaph. tex. 42 et dem sup.

QVAESTIO II.

An animæ omnium simul productæ fuerint?

VTRVM animæ omniũ fuerunt simul productę. Et q̃ sic, uidetur. Iob. 40. Ecce Behemoth, quem feci tecum: ergo Iob factus est simul cum Lucifero, sed non est factum corpus: ergo est facta anima: ergo anima Iob facta est simul cum Lucifero: ergo pari ratione & aliorum animę hominum productę sunt in primordio. ITEM. Angeli simul producti sunt, & corpora cœlestia propter immortalitatem, & incorruptibilitatem: si ergo animæ rationales sunt huiusmodi, uidetur &c. ITEM. Animæ omnes æquales sunt durationis cum angelis a parte post: ergo pari ratione, uidetur, q̃ debeant esse ęqualis durationis ex parte ante: ergo omnes simul eũ angelis fuerunt creatæ. ITEM. Non est anima propter corpus: sed corpus propter aniã: ergo potius corpus deberet formari secundum exigentiam animæ, quam anima produci secũdum exigentiam corporis: sed illud, ad cuius exigentiam fit alterũ, prius est: ergo uidetur, qđ omnes animæ ante, quam sua corpora sint, productæ fuerunt. ITEM. Reperimus spiritum, qui per naturam suam est omnino separatus, & spiritum, qui per naturam suam semper est coniũctus: ergo uidetur, q̃ sit reperire spiritum, qui sit natus esse separatus, & coniunctus: talis autem non est, nisi anima humana: ergo si anima humana de sua natura est separata: ergo uidetur, quod animæ separatim a

suis corporibus debuerunt produci, & ita simul.

AD oppositum arguitur sic. in Psal. 32. Qui finxit sigillatim corda eorũ. Glo. exponit. i. aias: ergo aiæ factæ sunt sigillatim, & successiuè, sicut & corpora. ITEM. Aug. in Lib. de Eccl. dogmatibus. Tenendũ est, ꝙ aiæ nõ sunt creatæ simul. ITEM. Hoc uidetur ratione. Si aiæ essent creatæ ante corpus: aut haberẽt usum rõnis, aut nõ. Si non, ꝙro, quid impediret, & cum non sit dare, restat, ꝙ si simul conditæ fuerunt, statim habuerũt usum rationis: & si hoc, ergo meruerunt, uel demeruerunt: quorum utrunq; est contra Apostolum Rom. 19. Antequã boni, uel mali aliquid egissent &c. ITEM. Si animæ fuerũt simul creatæ: aut uolunt unire ad corpus, aut nõ. Si uolunt, cũ corpora illa sint infecta, & pœnalia: ergo sunt impiæ, & stultæ, cum ueniant uoluntariè ad contrahendam culpam, & pœnam. Si nolunt, & mittantur in corpora: ergo cum sint innocentes, fit eis iniuria, dum ante infligitur pœna, quã committant culpam. ITEM. Aia quãdiu est in corpore, mole corporis grauatur: ergo melius est ei, & perfectius est extra carnẽ, ꝙ in carne: sed non est ordo, sed peruersio procedere ad statum minus perfectum a statu magis perfecto: si igitur Deus, & natura ordinate facit quidquid facit: nec ordine naturæ, nec ordine prouidentiæ diuinæ decet aias simul creari, & postmodum corporibus uniri. Ad hoc etiam faciunt rationes, quæ supradictæ sunt de aia Adæ, ubi ostenditur, ꝙ anima creata fuerit in corpore, & non ante.

RESOLVTIO.

Non simul, sed successiuè (uxta exigentiam formationis corporum) animæ humanæ producuntur.

RESPOND. Ad prædictorũ intelligentiam est notandum, ꝙ circa hoc triplex est modus dicẽdi. Vnus secundum estimationẽ aliquorũ philosophorum. Alter secundum intentionẽ quorũdã hæreticorũ. Tertius secundũ institutionem sanctorum, & doctorum. Primus modus dicendi est, ꝙ animæ fuerunt simul creatę in stellis comparibus: & post, formatis corporibus sibi idoneis adhæc corpora uiuificanda, descendunt per lacteum cœlum, & alios orbes planetarũ, & postmodum corruptis corporibus illuc reuerturntur, & postmodũ loco suo, & tempore iterum descendunt: & cũ descendunt obliuiscuntur prius cognitorum: & cũ ascendunt, obliuiscuntur malorum, quæ in corpore habuerunt. Hæc autem positio Platonis fuit, & suorum sequaciũ: & hanc multum nititur approbare Macrobius explanans somnium Scipionis. Sed uere ista positio plus est somnium, ꝙ aliquod dictum autenticum. Primum quidem, quia talis creatio, & descẽsus, & ascensus nullam omnino potest habere certitudinem, cũ nemo possit hoc conuincere ratiocinando: nemo etiam sit, qui possit dicere se talium recordari. Secundum uerò, quia manifestam continet absurditatẽ: quia dum ponit talem animarum circulationem, ponit quod anima non sit uera corporis perfectio, cum

cum purus actus in propria materia habeat fieri. Ponit etiã, ꝙ nulla possit esse beatitudo, cum illa nõ sit, nisi ubi est ꝑpetuitas, & certitudo: sicut ostendit Aug. de Trinit. 14. SECVNDVS modus dicendi est, quod animę humanæ simul fuerunt creatæ in cœlo cum angelis, utpote, quia sunt eiusdẽ naturæ, & postmodum ad suggestionẽ Dei tenebrarum peccauerunt, & merito illius peccati in corpora sunt detrusæ tãquam in carceres, ut ibi purgentur, & cum purgatæ fuerint ad cęlestem patriam reuocentur. Hæc aũt positio est hæreticorũ, qui dicuntur Manichæi, & non solum est contra fidem catholicam: sed etiã contra philosophiam, & etiam sensibilem experientiã. Cõtra fidem catholicam est, cum ponat aias ante peccasse, quã corporibus essent unitæ: cum dicat Apostolus de Iacob, & Esau Rom. 9. Antequã aliquid boni, & mali egissent; ponit etiam nullam animã damnari finaliter: & ita timorẽ Dei aufert de corde. Contra philosophiam est, dũ ponit animas circuire diuersa corpora, cum propria forma in propria materia habeat fieri: dum etiã ponit, ꝙ corpus comparatur ad animam non sicut perfectibile, sed sicut carcer: ꝙ si uerum est, homo nõ est uera species: cum ex anima, & corpore non fiat unum. Contra rationem, & sensibilem experientiam est: quia uidemus animam quantumcunque bonam, nolle a corpore separari, secundum quod dicit Apostolus, No
2. Cor. 5. lumus expoliari: sed superuestiri, quod mirũ esset, si ad corpus naturalem aptitudinem, & & inclinationem non haberet, sicut ad suum sodalem: sed sicut ad carcerem. Videmus etiam, ꝙ nihil nouimus nisi ea, quæ priusquam nati sumus, didicimus: qđ non esset, si animæ nostræ a primordio creatæ fuissent, & in cęlo peccassent: multa enim alia scirent. Quod si tu dicas, quod mole corporis oppressæ obliuiscuntur, quæro tunc, quare in processu temporis non recordãtur aliqua? TERTIVS modus dicendi est, quod animæ non sint simul creatæ: sed successiuè producuntur in suis corporibus: & in hoc consenserunt omnes catholici tractatores: & adeo certum est, quod non licet alicui dubitare de animabus aliorum hominum ab Adam. Nam de anima Adæ uidetur dubitasse Augustinus super Gen. ad literam utrum fuerit ante corpus, uel in corpore creata: de aliis autem non dubitat, immo improbat, ꝙ ante corpus productæ fuerũt duplici ratione mouente, circa animas aliorum hominum, quarum nulla reperitur in anima Adæ. Prima est, quod animę cum corporibus uniuntur, originalem culpam contrahũt, & inficiuntur, ita quod nullam habent culpam actualem: ergo in eis, nec meritum, nec demeritum potuit præcedere, nec liberi arbitrii usus, nec deliberatio ueniendi, uel non ueniendi ad corpus. Alia uero ratio est, quia animæ nostræ a sua prima origine sunt ignorantę, nec nouerunt ista, qui per sensus addiscunt: non enim addiscere est reminisci (ut probant sancti. & phi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Philosophi) & ideo animæ nostræ hac duplici de causa non possunt dici ante corpora productæ, tum propter ignorantiã, tum propter originalem culpã, quarum neutra fuit in anima Adæ, quando in corpus fuit infusa: & ideo magis de illa dubitauit, quàm de illis. Probabilius
Dist.17 ar.1. q.3. tamen est de illa dicere (sicut supra ostensum fuit) quod fuerit creata in corpore: de istis autem non solum debemus opinari probabiliter: sed etiam cogimur credere fideliter, quod ante corpus creatæ non fuerunt, & hoc omnes catholici sentiunt tractatores: & sic quando inuenitur auctoritas eorum, quæ uideatur aliud sonare, piè intelligenda est: quia uel loquitur secundum aliorum opinionẽ, uel si secũdum propriam loquitur, intelligunt, quod anima, priusquã corpori uniatur, creata sit, non ordine temporis, sed naturæ: & sic intelligenda sunt uerba Grego. Nazianzeni, & uerba Dam. & uerba Aug. in Libr. de Anima & Spiritu: qui dicit, quod concupiscibilitas, & irascibilitas prius insunt animæ, q̃ ipsa uniatur corpori. In omnib. eam istis magis notatur ordo naturæ, q̃ temporis. Conceden dæ sunt igitur rationes ostendentes, quod animæ non fuerunt simul creatæ.

Ad illvd, quod obiicitur primo de Iob. Dicendum, quòd Tecum, non dicit ibi associationem quantum ad simultatẽ durationi, sed dicit conformitatẽ in participatione rationis, quasi diceret, ei tecum, idest similẽ tibi. Ad Illvd, quod obiicit, quod angeli sunt simul creati, quia incorruptibiles. Dicendũ, quòd ista non est ratio totaliter: sed quia sunt incorruptibiles, ita q̃ non habent inclinationem ad alicuius alterius rei perfectionem: anima uero cum sit perfectio corporis, naturalem habet inclinationẽ ad corpus: & ideo quamuis sit incorruptibilis, & a corpore separabilis, dicendum tamen tunc produci, quando facta est formatio corporis secundum exigentiam inclinationis ad corpus, quam non est ponere in angelis. Qui autem hanc inclinationem negat esse in animabus, indiget sensu. Ad Illvd, quod obiicitur, quòd omnis animæ duratio a parte post, est æqualis durationi angeli: ergo & a parte ante. Dicendum, quòd non est simile: quia duratio æuiterni a parte post est infinita, & infinitum infinito nõ est maius: & ideo nulla substantia spiritualis incorruptibilis potest aliam excedere quãtum ad durationem ex parte post: quantum autem ad durationem ex parte ante est finitas, & ex illa parte potest esse excessus, & excedit duratio angeli durationẽ animæ propter naturam animæ, per quam habet uniri proprio corpori, ut perfectibili. Et quia corpora non decuit simul esse: sed successiuè produci: spiritus similiter humanos oportuit nõ simul produci: sed successiuè.

Ad Illvd, quod obiicitur, q̃ corpus est propter animam. Dicendum, q̃ uerum est, sed tamẽ non oportet propter hoc, q̃ anima præcedat secundum rem: sed solum secundum intentionem artificis: finis enim, & si præcedat in intentione, hẽt tamẽ seq̃ in executione. Ad Illvd, qd̃ obiicitur, q̃ deberet esse spũs, q̃ modo sit separatus, modo coniunctus. Dicendũ, q̃ illa cõbinatio nõ est cõgrua, nec dẽt esse p naturã: spiritus.n.q̃ naturaliter cõiungitur corpori, nunq̃ natus est a corpore separari, nisi p p pœnã peccati: cũ.n. sit incorruptibilis secundũ naturalẽ institutionem, dẽt ei aptari corpus incorruptibile, cum non possit ab eo separari absque dolore: & ideo illa tertia differentia spiritus nõ dẽt naturaliter reperiri. Posset tamen dici, q̃ cõpetẽtius est animã manere post corpus, quàm ante: quia incorruptibile necessario excedit corruptibile durationẽ ex parte post: sed cõmetiri se potest duratione ex parte ante: & hoc quidem decebat esse in anima, & corpore, cum ptoportio debeat esse perfectionis ad perfectibile, quanta potest esse.

mur oẽs natura filii iræ: sed non sumus filii iræ ex parte carnis: sed ex parte aiæ, nec sumus filii iræ, nisi q̃a sumus filii Adæ: ergo aia nostra procedit ex aia Adæ. Item. Hoc ipsum uidet̃ ratione. Actus generandi est entis compleri: tunc enim unumquodq; cõpletum est, cum põt generare tale, quale ipsum est: sed anima humana inter omnes formas naturales est perfectissima: ergo si alia forma naturalis habet potentiam multiplicandi se in diuersis materiis, sicut una flamma in diuersis cãdelis: multofortius hoc uidetur esse in anima rationali. Item. Vis generatiua principaliter residet penes animam: ergo si homo generat hoĩem, cum generatio consistat in productione similis, principalius producit animam, quã carnem: ergo si caro est ex carne, multofortius aima est ex tradu ce. Item. Aeque magna, uel maior congruentia est hominis ad hominem, quã sit bruti ad brutum: & perfectior est uis generatiua in homine, quàm sit in aliquo bruto animali: si ergo brutum totaliter potest producere brutum & quantum ad aiam, & quantũ ad corpus, & non est necesse animam brutorum creari: multofortius uidetur, q̃ aia rõnalis possit traduci, & p coitum seminari. Item. Hoc uidetur per deductionẽ ad inconueniẽs: aut enim anima rõnalis est p propagationem, aut per creationem. Si per propagationem, habeo propositum. s. quod sit ex traduce. Si per creationem, cum Deus, cuius est creare, nihil possit uel debeat inordinate facere, uide-

QVAESTIO II.

An anima rationalis sit ex traduce?

SVppositio, quod animę producantur successiuè, utrum anima rationalis sit ex traduce. Et q̃ sic. uidetur, Gen. 47. Omnes animæ, quæ egressæ sunt de femore Iacob, sunt. 72. Si tu dicas, q̃ anima non stat ibi pro substãtia rationali: sed pro uita carnali, siue homine exteriori: Obiicitur de Gene. 2. q̃ in formatione mulieris nũquã dicitur, q̃ Deus inspirauerit in eam spiraculum uitæ: ergo uidetur, q̃ tota mulier de Adã producta fuerit quãtum ad aiam, & quantũ ad corpus. Item. Ad Eph. 2. Nasci-

uidetur, ꝙ sicut adultero non dat gratiã, quæ immediatè procedit ab ipso: sic etiã corpori p adulteria generato non: debeat infundere animã: ꝙ si infũdat, uidetur esse reprehensibilis, & acceptare coitum adulterii.

CONTRA. Esa. 57. Omnẽ flatum ego feci: constat, ꝙ de flatu corporali non intelligit: ergo de flatu spirituali, qui est anima rationalis: ergo sicut solus Deus insufflauit in faciem Adæ spiraculum uitæ: ita creat animã cuiuslibet hominis. ITEM. Philosophus in 16. de Animalibus. Solus intellectus intrat ab extrinseco: sed si traduceretur, non intraret ab extrinseco: ergo anima rationalis non est ex traduce.

ITEM. Ratione uidetur. Omne, quod est per naturam propagabile, est per naturam corruptibile, sed anima rationalis secũdũ philosophos, & secundum etiã omnes leges, & sectas, est incorruptibilis: ergo non est per naturam propagabilis: ergo non est ex traduce. ITEM. Si anima est ex traduce: aut ergo anima est ex carne, aut anima ex alia. Ex carne esse non potest, quoniam impossibile est ex corpore fieri non corpus: anima autem est nõ corpus: sicut multipliciter probat Philosophus, & Aug. Si ex anima: aut ergo ex toto, aut ex parte. Ex parte non, quia anima est simplex. Si ex toto: ergo cum aliquis generet aliquẽ, cum det ei totam animam suam, desinit habere animam, & desinit uiuere: ꝙ si hoc est manifeste falsũ: patet &c. ITEM. Anima rationalis, cum sit substantia per se existens, & incorruptibilis, habet materiam, & formam, sicut probatum est supra. Cum ergo prõ ducitur: aut producitur ex materia præiacente, aut simul cũ ipsa producitur sua materia. Si simul cum ipsa producitur sua materia: ergo necesse est, ut producatur ex nihilo: ergo a solo Deo. Si producitur ex materia præiacente, quæro de illa materia: aut est corporalis, aut spiritualis. Si corporalis, ex ea non potest fieri anima. Si spiritualis, aut habet formam, aut non. Si non: quomodo potest esse in rerum natura sine forma, cum omne esse sit a forma? Si habet: ergo uel erit angelus, uel anima. Non angelus: constat: ergo anima: sed ex eodem non fit idem numero: ergo ex ea nõ potest fieri anima. ITEM. Si anima rationalis esset ex traduce, necessario oporteret tunc descendi, quando descenditur semen: sed multa semina sunt, q̃ nunquam perueniunt ad organizationẽ, immo plura effundũtur, quam ad formam producãtur: ergo uel essent animæ rationales sine corporibus, uel periret tam nobilis forma: quorum utrunque absurdum est dicere, & impium.

RESOLVTIO.

Non est arbitrandum tam dignam, tamque immortalem creaturam, qualis est anima humana, ex traduce esse, sed deforis a creatore accedere.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, qd̃ circa hoc triplex est modus dicendi. Quidam nanq; dixerũt, ꝙ animarũ productio est mediãte intelligentia: ut sicut corpus cœleste ad productionem facit humani corporis, sic etiam intelligentia ad productionẽ animæ: & hoc plures senserunt philosophi, & sensisse uidetur auctor in Lib. de causis. Ratio Autem, quæ mouit eos ad hoc ponendum, fuit & diuina unitas, quæ nõ patiebatur, ut deus immediate produceret multa: & diuina immutabilitas, quæ non patiebatur, ut deus produceret noua: sed hæc tanquam heretica abiicenda sunt, & ostensa sunt esse falsa supra Distinctio. prima. Vnde ueibum aliud de causis tanquam hæreticum est respuẽdum: nisi quis intelligat, quod anima dicatur creari ab intelligentia in hoc, quòd aliquam illuminationem ipsi suscipit mediante illa. Intelligentia enim secundum Philosophum excedit animam in claritate cognitionis: & ideo dicit quidam Philosophus, quòd anima rationalis creatur in umbra intelligẽtiæ, & sensibilis in umbra rationalis: hoc autem dictũ est: quia una deficit a perfectione alterius: non quòd una producatur ab altera. Est & alius modus dicendi, ꝙ animarum productio est per traductionem, ut anima traducatur ex anima, sicut caro ex carne: & sicut ab una candela accenduntur multæ, sic ab una anima ꝑ sui multiplicationem absque diminutione uiuificantur multa corpora: & de hoc aliquando dubitauerunt catholici tractatores, & Augustinus maxime: sicut patet in Libro super Genesim ad literã, & in Lib. de libero arbitrio, & in Libro retractationum, ubi ẽt dicit, quòd non potuit peruenire ad certitudinem istius quæstionis. Ratio autem, quæ potissime fecit eũ dubitare, fuit trãsfusio originalis peccati. Verum tamen ipse Augustinus positionem hanc expresse reprehendit in Libro de ecclesiasticis dogmatibus, cuius auctoritatem Magister ponit in litera: & ipse istũ eundem modum improbat super Genesim ad literam. Quoniam si propter originale peccatum anima transfunditur ex animæ: aut anima Christi non esset de genere aliarum animarũ, aut habuisset peccatum originale: quorũ utrumque falsum est, & impium. Et ideo est tertius modus dicendi catholicus, & uerus, quòd animæ non seminantur: sed formatis corporibus, a deo creantur, & creando infunduntur, & infundendo producuntur: animarum enim creationem deus sibi solum debuit reseruare, tum propter earum dignitatem, tum propter earum immortalitatem. Propter animarum dignitatẽ, quia cum anima sit imago dei, & nata immediate ferri in Deum, & beatificari in ipso, diligendo eum ex toto corde, totum suum esse immediatè debuit ab ipso habere: ut ipsum ex toto corde teneretur diligere. Decuit etiam hoc propter animarum immortalitatem: cum enim solus deus sit, qui habeat uitam in semetipso, & uitam indeficientem: solus est, qui potest producere principiũ uitæ ꝑpetuũ: eũ igitur res incorruptibilis substãtificari nõ possit in materia transmutabili: & operatio creaturæ sit super materiam transmutabilem, impossi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

possibile est, aliquam creaturã aïam rationalem producere, & ideo eius productionem deus sibi soli debuit reseruare. Cõcedendæ sunt igitur rationes probãtes, ꝙ animę rõnales nõ sint ex traduce, sed a creatore.

Ad Illvd, quod obiicitur in contrarium de textu Gen. Dicendum, ꝙ anima ibi accipitur pro homine, & homo dicitur egressus de corpore ratione partis corporalis. Nec ualet illud, quod contra hoc obiicitur, ꝙ non dicitur in productione animæ Euæ, inspirauit in faciem eius, &c. quia cum idem modus producendi esset animam Euæ, & animam Adæ, non oportuit iterare. Ad illvd, quod obiicitur. Omnes nascimur natura filii iræ. Dicendum, ꝙ hoc est, quia anima, cum unitur carni infectæ, statim inficitur, & contrahit culpam originalem: non quia ipsa traducatur, sed quia traducitur caro, cui unitur: quo modo autem hoc fieri possit
Dis. 30 infra determinabitur, cum agetur de peccato originali.

Ad Illvd, quod obiicitur, ꝙ actus generandi est actus entis completi. Dicendum, ꝙ nõ est cuiuslibet entis completi: sed eius rei, quæ habet materiam trãsumtabilẽ, ex qua põt produci. Et quia anima non habet talem materiam, non potest aliã similem producere, quamuis sit forma completa. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ uis generatiua principaliter residet penes animam. Dicendũ, ꝙ & si principaliter respiciat animam per modum mouentis, & agentis: principaliter tamen respicit corpus tanquam illud, ex quo producit: & quoniã decisio potest fieri a corpore, non ab anima: hinc est, ꝙ ordinatur ad productionem corporis humani, non ad productionẽ animæ rationalis. Ad Illvd, quòd obiicitur, quòd brutum potest producere brutum. Dicendum, quòd non est simile, quia anima bruti, cũ sit forma tantum, & forma corrupti bilis, potest de potẽtia materiæ educi: anima uero rationalis, cũ sit hoc aliquid incorruptibile, nec educatur de materia præiacente, necesse est eam ex nihilo educi, & ita creari. Quod autem non possit produci ex materia præiacenti multipliciter ostendit Augustinus super Genesim ad literam Libro Decimo, quòd illa materia præexistens nec possit esse corporalis, nec spiritualis. Ad Illvd, qđ obiicitur de generato per adulterium. Dicendum, quòd in hoc ostenditur potius laus diuinæ bonitatis, quàm reprehensio, quia beneficiũ, quod disposuit seruare, siue cõtinuare, propter peccata hominum non mutat, uel interrumpit: unde cum animam infundit, non considerat uitium, sed considerat naturã: nec est simile de gratia, quæ nõ respicit naturam secundùm ꝙ natura est, sed magis secundum quòd ad deum conuersa est.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Patet etiam ea, quæ dicuntur in litera.

DISTINCTIO XIX.

De hominis duratione & conseruatione quantum ad immortalitatem.

SOLENT quæri plura de primo hominis statu ante peccatum, scilicet qualis fuerit homo priusquam peccaret, & in corpore, & in anima, mortalis an immortalis, passibilis an impassibilis. De termino inferioris uitæ, & transitu ad superiorem, de modo propagationis filiorum, & alia multa, quæ non inutiliter sciuntur, licet aliquando curiositate quærantur. At priusquam ad animi qualitatem pertinentia prosequamur, de qualitate eius secundum corpus, & modo propagationis filiorum, & de alijs quibusdam inspiciamus. Primus ergo homo secũdum naturam corporis terreni, immortalis fuit quodam modo, secundum aliquid: quia potuit non mori: & mortalis quodam modo: quia potuit mori. In illo namque primo statu habuit posse mori, & posse non mori. Et hæc fuit prima humani corporis immortalitas, scilicet posse non mori. In secundo uero statu post peccatum habuit posse mori, & non posse non mori: quia in hoc statu moriendi est necessitas. In tertio statu habebit posse non mori, & non posse mori: quia ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas: quod ex gratia erit, non ex natura. In primo statu fuit corpus hominis animale, id est, egens alimoniis ciborum: Vnde & homo factus dicitur in animam uiuentem, et non spiritualem, id est in animam corpus sensificantem, quod adhuc erat animale, non spirituale, quod egebat cibis, ut per animam uiueret. Factus est ergo in animam uiuentem, id est, uitam concordantem, tamen per sustentamenta ciborum: & tunc eius corpus mortale, & immortale: quia poterat mori, & poterat non mori. Post peccatum uero factum est mortuum, si- Gen. 2.
cut dicit Apost. Corpus propter peccatum mortuum est, id est, necessitatem moriendi in se habet. In resurrectione uero erit spirituale, scilicet agile & cibis non egens, et immortale, nõ sicut in statu primo fuit, scilicet quòd possit non mori, sed etiam quod non poterit mori. Vnde Augu. super Ge-

nesim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nesim. Apostolus ait, Corpus quidem mortuum est propter
Rom. 8 peccatum, &c. Prius de limo terræ formatum est corpus animale nõ spirituale, cum quali resurgemus. Renouabitur enim a uetustate, non in corpus animale quale fuit: sed in melius, id est, spirituale, cum hoc mortale induet immortale: in quod mutandus erat Adam, nisi mortem corporis animalis peccando meruisset. Non ait Apostolus, corpus mortale est propter peccatum; sed mortuum. Illud enim ante peccatumm mortale & immortale erat: quia poterat mori & non mori. Aliud autem est non posse mori, aliud posse non mori. Ideo factum est per peccatum non mortale, quod erat: sed mortuum, quod non fieret nisi peccaret. Animale enim non est hoc corpus sicut primi hominis fuit; sed iam deterius est: habet enim necessitatem moriendi. Ecce hic euidenter aperit Augustinus quòd corpus hominis ante peccatum mortale & immortale fuit: sed non qualiter fiet in resurrectione. De hoc eodem Beda super Genesim ait, Non est credendum ante peccatum ita fuisse mortua corpora, sicut
Rom. 8 modo. Ait enim Apostolus, Corpus propter peccatum mortuum est: sed licet fuissent animalia nondum spiritualia, nõ tamen mortua, quæ scilicet necesse esset mori.

Li. 5. c. 19. Ro. 8. Lib. eo. c. 24 1. Cor. 15. ibi. dē. c. 25

Immortalitas ante peccatum unde homini inerat.

Solet hic quæri, cum homo primus mortale, & immortale corpus habuerit, utrum ex conditione naturæ ipsius corporis habuerit utrunque: an alterum beneficium esset gratiæ, scilicet immortalitas, id est, posse non mori. Ad quod dici potest; quia alterum habebat in natura corporis, id est, posse mori. Alterum uero, scilicet posse non mori, erat ei ex ligno uitæ, scilicet ex dono gratiæ. Vnde Augustinus super Genesim. Quodam modo creatus est homo immortalis, quod erat ei de ligno uitæ, non de conditione naturæ. Mortalis erat de conditione corporis animalis immortalis beneficio conditoris. Non enim immortale erat, quòd omnino mori non posset: quod non erit, nisi cum fuerit spirituale. Aperte dicit quod non ex natura; sed ex ligno uitæ habebat posse non mori. Propter hoc aliqui dicunt, quòd nisi illo ligno uitæ uteretur non semper uiueret, quia peccaret. Peccaret

enim si illo ligno non uteretur: quia præceptum erat ei, vt comederet de omni ligno paradisi, nisi de ligno scientiæ boni, & mali. Sicut ergo peccauit comedendo quod erat prohibitũ: ita etiam peccaret, si non comederet quod erat iustum.

Si non foret præceptũ, vt de illo ligno comederet, & aliis, & non illo uteretur, an posset non mori.

Sed adhuc quæritur, si non esset præceptum vt de ligno vitæ ederet, & alijs, & non illo vesceretur, nunquid posset non mori? Si semper viueret non utens illo ligno, non erat ei ex illo ligno posse non mori. Si uero non posset semper viuere, id erat ei ex illo ligno. Aliqui dicunt, quòd si nõ fuisset ei præceptum uesci illo ligno, & alijs, & non illo vesceretur, viueret semper: sic determinantes illud quo supra dixit Augustinus. Erat ei de ligno uitæ, non de conditione naturæ tantum, scilicet quasi non ex conditione naturæ solummodo erat ei, sed etiam ex illo ligno. Alijs autem uidetur, quòd ex ligno uitæ erat ei posse non mori, non ex natura. Ideo enim dicitur posse non mori, quia poterat vti illo ligno, de quo edens non moreretur.

Quæstio Augustini quomodo immortalis factus sit homo.

De hac uero hominis immortalitate, qualis fuerit, Aug. super Genesim quæstionem mouens sic ait. Quæritur quomodo immortalis factus sit homo præ alijs animantibus: & quomodo cum illis communem acceperit alimoniam. Sed alia est immortalitas carnis, quam in Adam accepimus: alia quam in resurrectione speramus per Christum. Ille factus est homo immortalis, ut non posset mori si non peccaret, moreretur autem si peccaret: filij uero resurrectionis nõ poterunt vltra peccare nec mori. Caro nostra non tunc egebit refectione ciborum: quia nulla poterit esse defectio. Caro Adæ ante peccatum ita immortalis creata est, vt per alimoniã adiuta esset mortis, & doloris expers. Sic ergo immortalis, & incorruptibilis condita est caro hominis, ut suam immortalitatẽ & incorruptionem per obseruantiam mandatorum dei custodiret. In quibus mandatis hoc continebatur, ut de illis lignis concessis manducaret, & ab interdicto abstineret. Per horum eduliũ immortalitatis do

Lib. 3. cap. 2. De hoc uide in gloss. or ad illud Gen. 1. Faciamus hominem. &c. Luc. 20 Aug. li quæst. uet. & no. legis cap. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

na conseruaret, donec corporalibus incrementis perductus ad ætatem, quæ conditori placeret, multiplicata progenie ipso iubente sumeret de ligno vitæ, quo perfectè immortalis factus, cibi alimenta vlterius non requireret.

Summa superiorum.

Ecce his verbis videtur Augustinus tradere, quòd caro primi hominis immortalitatem in se habuerit: quæ per alimoniam ciborum conseruaretur vsque ad tempus suæ trãslationis in melius, quando de ligno vitæ comederet, & fieret omnino immortalis, ita vt non posset mori.

Alia opinio circa superiora.

Ideo aliqui dicunt, quod immortalitatem de natura habebat, qua poterat non mori: quæ aliorum lignorum esu poterat conseruari, sed non poterat consummari nisi per assumptionem ligni vitæ. Quod videtur Augu. sentire super Geneſim dicens. Hoc quoque addo, talem cibum illam arborem præstitisse, quo corpus hominis stabili sanitate firmaretur: non sicut ex alio cibo, sed inspiratione salubritatis occulta. Hic innuere videtur quòd cum alijs cibis posset corpus sustentari, hoc cibo indeficiente sanitate firmaretur. Ex quo consequi videtur, quòd sicut in natura sua habuit mortalitatem quandam, scilicet aptitudinem moriendi: ita aliquam immortalitatem in natura sua habuit: id est, aptitudinem qua poterat non mori cibis adiutus: sed si perstitisset, immortalitatis perfectio esset ei de ligno vitæ. Sed qui hoc tradunt, quomodo superiora Augu. verba, quibus dicit quòd erat immortalis ex ligno vitæ, huic sententiæ non contradicant, diligenter inquirant.

SVpra egit Magister de hominis productione. In hac parte agit de hominis durationc, & conseruatione. Et quoniã homo dupliciter habet in eẽ cõseruari. scilicet in se, & in suo simili: in se per uitam, & diuturnitatẽ: in simili uero per filiorum procreationem: ideo pars ista habet duas. In prima determinat de hominis imortalitate. In secunda determinat de filiorum procreatione, infra Distin. 20. *Post hæc videndum est qualiter, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat ueritatem. In secũda dissoluit dubitationes, ibi. *Solet hic quæri, cum primus homo, &c.*) Prima pars habet duas. In prima parte veritatẽ narrat. In secũda ueritatem explanat, ibi. *In primo statu fuit corpus hominis animale, &c.*) Similiter pars secunda habet duas. In prima mouet determinandam quæstionẽ circa hominis immortalitatem. In secunda verò mouet aliã dubitationem, quę habet ortũ ex illa, & illam determinat secundum opiniones diuersas, ibi. *Sed adhuc quæritur, si non esset præceptum, &c.*)

Dub. 1. IN *primo statu fuit corpus, &c.*) Contra. Animale denominatur ab anima: ergo omne corpus habẽs animam potest, & debet dici animale: sed corpus gloriosum est huiusmodi: ergo animale dici potest. Qualiter igitur diuiditur animale contra spirituale? Si tu dicas, ꝙ anima nominat ibi uitam carnalem, sicut dicitur Iohan. 12. Qui amat animam suam perdet eam: sed tali modo uiuere est reprehẽsibile: ergo videtur, ꝙ tale corpus nõ competeret statui innocentiæ.

Respondeo. Dicendum, quòd nomen generis aliquãdo appropriatur ei, quod pro sui in completione, uel imperfectione non addit nomen speciale: unde sicut animal appropriatur quodã modo his, qui habent animam cibariuam: ideo uoluit Augustt. appellare corpus animale, id est corpus alimoniis egens: & iste modus dicendi attenditur, secũdum quòd animale uenit ab anima. Et patet responsio ad obiecta. Alio modo posset dici (licet minus propriè, quòd animale uenire ab hoc, quod est animal appropriatur bestijs, diceretur corpus animale, id est bestijs simile. Erat autem Adam in sua conditione (quantum ad corpus) consimilis bestijs in hoc, ꝙ indigebat reſici cibis: quantum ad mentem uerò erat in honore, & bestijs dissimilis: sed quia cum in honore esset, non intellexit, immo peccauit: ideo comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, ut & non solum ipse, & eius posteri bestijs essent similes indigentia cibi, sed etiam in bestialitate, & appetitu mentis. Et sic patet, pro quãto dicitur Adam habuisse corpus animale, & quomodo diuiditur contra spũale.

Dub. 2. *Tunc erat corpus mortale, &c.*) Contrarium. Cum enim mortale, & immortale sint opposita: uidetur, quòd duo opposita simul, & semel inessent eidem. Item. Animal essentiali diuisione diuiditur per mortale, & immortale: sicut per rationale & irrationale. Si ergo impossibile est animal simul, & semel ee rationale, & irrationale, impossibile est esse mortale, & immortale. Respondeo. Dicendum, ꝙ immortale dupliciter dicitur. Vno modo prout priuat actũ, & aptitudinem moriendi: & sic dicitur immortale, quod nõ est potens mori: & hoc modo dicẽ opponitur ei, quod est mortale, & impossibile est esse circa idem. Alio modo prout priuat actum solum, & tunc dicitur immortale, id est potens non mori: & hoc modo mortale, & immortale non habent oppositionem: quoniam potentiæ rationales, & illæ, quæ rationalibus subiiciuntur, sunt ad opposita: & ideo licet actus sint oppositi: potentiæ tamen non sunt oppositæ. Et sic patet responsio ad il

Universidad de Deusto
Biblioteca

la obiecta: procedunt enim secundum quòd immortale priuat potentiam. Et si tu obiicias, quòd potentiæ distinguuntur per actus: & ita si actus sunt oppositi, & potentiæ similiter. Dicendum, quòd illud habet locum in potentiis naturalibus puris: uel si in aliis potentiis locum habet, intelligitur de actu, qui circumplectitur totam potentiam: cum autem potentia est ad opposita, unus illorum actuum potentiam totam non circumplectitur.

Dub. 3. *Corpus propter peccatum mortuum est, &c.*) Contra. Mortuū, & uiuum opponuntur priuatiue: ergo si corpus Adæ post peccatum uiuebat, falsum est dicere, quòd mortuum erat. Si tu dicas hoc esse dictum, quia necessitati moriendi erat astrictum, pari ratione, cum haberet necessitatem ad putrefactionem, deberet dici, corpus Adæ esse putrefactum. Respon. Dicendum, quòd (sicut dicit Augu. in Lib. 13. de ciui.) mortuum, potest esse nomen, uel participium: secundum quòd est participium, sic signat mortem infuisse: quia est participiū præteriti temporis: & tunc dicitur esse aliquis mortuus, in quo mors prius fuit: secundū autē q̄ est nomen, sic de nominat aliquē non solū a morte, quæ infuit, sed etiā a morte, quæ inest: sicut dicitur aliquis albus al albedine, quæ inest. Et quoniā mors nihil aliud dicit, quàm tendentiam ad non esse, & homo continue ad nō esse tēdit post lapsum: hinc est, q̄ continue est in morte: & ideo continue pōt dici mortuus: & iō dicit Apost. q̄ corpus mortuum est Propter peccatū. Quod ergo obiicitur, q̄ mortuū, & uiuum opponuntur. Dicendum, q̄ uerum est, secundum q̄ mortuum simpliciter priuat uiuum, hoc est secundū q̄ dicit actualem separationem, siue terminum corruptionis: quando autem dicit ordinem ad illum terminum, non opponit de se, sed ratione eius ad quod ordinat, quia ordinat ad oppositum uitæ, & sic simul possunt stare: primo necesse est simul esse cum uita præsenti: & ideo signanter participium huius uerb [morior] est an[illegible] nec tenet formationem aliorum participiorum præteriti temporis, sicut dicit Augustinus.

Sumeret de ligno uitæ, &c.) Cō Dub. 4.
tra hoc est. Quod est corruptibile, non pōt dare incorruptionē: sed fructus illius ligni uitæ erat corruptibilis, aliter non posset manducari, nec digeri: ergo non poterat homini præbere perfectā immortalitatem. Item. Aut ille fructus cōuertebatur in corpus humānū, aut non. Si non: ergo non reficiebat, nec sustentabat. Si sic: ergo erat eiusdem naturæ cum carne reliqua: ergo uidetur, q̄ immortalitatem præstare non poterat. Respon. Dicendū, q̄ illud lignū uitæ dī ab August. potuisse præstare perfectā immortalitatem: non quia ex Propria uirtute posset corpus hoīs facere incorruptibile, cū hoc sit solius potentiæ diuinæ: sed quia uirtute sibi data habebat ad hoc disponere, & diuina uirtus illi ligno tanq̄ sacramēto assisteret, q̄ immortalitatē perficeret. Et q̄ lignum uitæ hanc posset hīe uirtutem

uirtutem, ut ad immortalitatem disponeret, satis patet in multis similibus: multa. n. sunt aromata ut mirrha, & balsamus, quæ corpus hominis diu a putrefactione conseruant. Quod uero ratione diuinæ uirtutis assistentis diceretur, corporibus illis immortalitatem præbere: simile habetur in sacramentis, quæ dicuntur conferre gratiam, quam uis non ipsam gratiam creent, sed diuina uirtus ipsis assistens: sicut melius in Quarto Libro explicari habetur. Sic & in proposito intelligendum est, cum lignum uitæ esset primis hominibus in sacramentum, sicut dicit Augustinus.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An anima humana naturā immortalis sit?

AD intelligentiam huius partis, in qua agitur de hominis immortalitate secundū statum innocentiæ, Circa tria consistit dubitatio. Et primò quæritur de immortalitate hominis quantum est ex parte animæ. Secundò quantum est ex parte corporis. Tertiò uero quātum est ex parte coniuncti. Circa primum quæruntur duo. Primo, utrum anima rationalis per naturam sit immortalis. Secundò quæritur, utrum omnis anima, quantum est de prima constitutione naturæ fuerit incorruptibilis.

CIRCA primā qōnē sic proceditur, & ostenditur, quòd alia rationalis nō sit naturaliter immortalis. Primò per auctoritatem Apostoli primò Thim. vltimo. Qui solus habet immortalitatem: loquitur de Deo: ergo immortalitas non conuenit alicui creaturæ. Si tv dicas, hoc esse dictum, quia soli Deo conuenit per naturam: animæ hominis uero non conuenit per naturam: sed per gratiam. Contra. Gratia non repugnat naturæ, nec naturam uariat, sed potius conseruat: si ergo mortalitas, quæ est conditio opposita, nulli creaturæ inest per gratiam: ergo nec animæ.

ITEM. Damascenus Omne, quod a uersione incipit, in uersionem tendit: sed anima rationalis a uersione incipit, cum sit creata, ut ostensum est supra: ergo tendit in uersionem: igitur non est immortalis. Si tv dicas, quòd tendit quantum est de se: sed tenetur, & sustentatur manu conditoris. Contra hoc est illud Augustini septimo de Ciuitate Dei. Sic res, quas condidit, administrat, ut eas agere proprios motus sinat: loquitur de Deo: si ergo de se ad corruptionem tendit, diuinæ manus potentia non obstitit. ITEM. Per auctoritatem Philosophi. Intellectus corrūpitur quodam interius corrupto: sed non corrumpitur intellectus, nisi a corruptione animę rationalis: ergo anima rationalis non est immortalis. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Anima patitur in corpore per naturam: sicut planū est: sed passio magis, & magis facta abscidit a substantia: a quacunq; autem substantia sit aliqua abiectio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit etiã aliqua corruptio, ꝑ quã aliquid inde corrumpitur: & omnis talis substantia est corruptibilis: ergo anima rationalis est corruptibilis. ITEM. Anima rationalis condolet corpori patienti: ergo magis patienti magis condolet, & maxime patienti maxime compatitur: ergo uidetur, ꝙ morieti commoriatur. ITEM. Si substantia est incorruptibilis: & operatio correspondens illi substãriæ, quia nunquã substantia priuatur propria operatione: ergo si destruitur, & leditur operatio: destruitur, & læditur substantia: sed ad læsionẽ corporis lædit, & impeditur actus substantiæ rationalis, qui est intelligere: ergo uidetur, ꝙ lædatur & ipsa substantia: ergo substantia est corruptibilis, & mortalis.

AD OPPOSITVM sunt innumerabiles auctoritates & philosophorum, & sanctorum: & ideo ostendamus hoc rationibus. Vt aũt sufficienter animæ ostendatur immortalitas, attendendũ est, ꝙ anima habet considerari in ordine, habet considerari in se. In ordine respectu uniuersæ creaturæ, & respectu diuinæ iustitiæ, uel respectu finis, qui competit propriæ naturæ. Et in se quantum ad uirtutem, quantum ad actum, & quantum ad obiectum: & sic tex modis considerari hẽt. ET PRIMA consideratio est secundum ordinem, quẽ hẽt inter creaturas uniuersi: & secm hanc considerationẽ ostenditur eius immortalitas ex duplici rõne. Prima est hæc. In ordine creaturarũ uniuersi reperimus primam materiam, & ultimam formam: & æque, uel magis est de complemento uniuersi ultima forma, sicut & prima materia: si igitur prima materia est incorruptibilis: ergo & ultima forma: sed hæc est anima rationalis: ergo &c. Item. Alia ratio ad idem. Ad hoc, quòd uniuersum sit completũ, necesse est reperire creaturarum differentias secundum perfectam combinationem: sed contingit reperire in uniuerso substantiam habentem magnitudinem existentem incorruptibilem, ut corpus cœli: & contingit reperire substantiam incorruptibilem, quæ nec est magnitudo, nec coniuncta magnitudini: ergo contingit reperire substantiam mediam incorruptibilem, quæ non sit magnitudo, sed coniuncta magnitudini: sed hæc est anima rationalis. Ex perfectiõne igitur ordinis uniuersitatis colligitur animam esse immortalem. Ex SECVNDA consideratione. s. ex ordine diuinæ iustitiæ ostẽdit sic. Nullũ bonũ est irremuneratũ, & nullũ malũ impunitũ est apud eum, qui iuste iudicat: sed multa bona remanẽt irremunerata, & multa mala impunita secũdũ psentẽ uitã: ergo est ponere aliã uitã, quã hãc: sed hæc nõ esset, nisi anima remaneret post corpus: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ hoc non cogit: quia sicut suscitatur corpus, ita posset alia suscitari. Nõ est cõueniẽs talis instantia: cũ enim anima ex nihilo sit creata, si corrumperetur, in nihil tenderet: ergo non susciteretur, sed alia anima de nouo crearetur. Item. Ad diuinã iustitiam

stitiam spectat, quòd nihil bene & iuste factum debet uergere in malum exitum: sed secundũ moralem philosophum, & secũdum legem diuinam, & secundum etiam omnes sectas potius homo debet pati mortem, quã recedere a ueritate uitæ, & a uerite iustitiæ: sed si omnino perimeretur anima, perimeretur omnino iustitia, quæ est in ipsa: ergo talis mortis perpetsio, quæ iusta est. & quam laudat omnis ratio recta, malũ haberet simpliciter exitum, quod est contra diuinam iustitiam: colligitur igitur ex ordine iustitiæ, animam immortalem esse. EX TERTIA, consideratione, scilicet ex ratione ipsius animæ ad proprium finem, ostẽditur sic. Remoto ultimo fine, qui principaliter mouet omnes: alii fines cassi sunt, & uani: sed finis ultimis omnis operationis rationalis est beatitudo perfecta: ergo si illa nõ est omnia, quæcunque facit anima, facit frustra: si ergo hoc est incõueniens, necesse est illum finem ponere: sed beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, ubi autem hoc est, est esse immortalitatẽ: igit anima per naturam est apta nata ad incorruptionem, & immortalitatem. Item. Omnis anima rationalis naturaliter appetit beatitudinem: sed nihil est otiosum in fundamento naturæ: ergo omnis anima rationalis nata est ad beatitudinem peruenire: ubi autem beatitudo, ibi perfecta securitas: & ubi perfecta securitas ibi immortalitas: ubi.n. mors potest accidere, necesse est timere: colligitur ergo ex ordine ipsius animæ ad suum finẽ, ipsam habere immortalitatem. Et hæc triplex considetatio sumpta est secundum triplicem ordinem ipsius animæ, scilicet ad finem proprium, ad diuinum iudicium, & totum uniuersum. EX QVARTA, consideratione. s. ipsius animæ, quantũ ad propriã uirtutem, arguitur sic. Nulla uirtus materialis, & corruptibilis nata est super se reflecti, hæc per se manifesta est. Anima rationalis secundũ actum proprium nata est super se reflecti cognoscendo se, & amando: ergo uirtus animæ rationalis non est materialis, & corruptibilis; ergo est immaterialis, & incorruptibilis, sed si uirtus est incorruptibilis substãtia: ergo &c. ITEM. Omnis uirtus, quæ per recessum, & impermistionẽ cũ corpore corruptibilis fortificatur, & potentior efficitur, est incorruptibilis per naturam: anima rationalis est huiusmodi, sicut patet: quia tanto magis renouatur spiritus, & hõ interior, quanto magis mortificatur homo exterior: uirtus igitur animæ rationalis est incorruptibilis: & sic ex illa uirtute colligitur animam rationalẽ esse immortalẽ. EX QVINTA, consideratione, scilicet quantũ ad operationem, arguitur sic. Cuiuslibet substantiæ rationalis, aut spiritualis secundum esse, & durationem pendentis ex corpore, operatio pendet ex corpore, & anima rationalis propriam operationem habet, secundum quam non pendet ex corpore. s. intelligere, quia nullum organum sibi appropriat;

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo duratio animæ non pẽdet ex corpore: sed ipsa de se corrũpi non habet, cum nullam contrarietatẽ habeat; ergo de se est immortalis, & incorruptibilis. ITEM. Cuiuslibet substãtię corruptibilis operatio antiquatur, & senescit in tẽpore: sed animæ rationalis operatio nec senescit, nec antiquatur in tempore: imo iuuenescit, quia in antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia: ex propria ergo operatione colligere possumus animam rõnalem esse immortalẽ. EX SEXTA cõsideratione. s. per comparationem ad obiectũ probatur anima rationalis immortalis esse sic. Necesse est proportionem esse cognoscemus ad cognitum, siue potẽtię ad obiectũ: sed animam rationalis nata est cognoscere, & intelligere ueritatem: ueritas autem est incorruptibilis, sicut probat August. in Solil. cum sit talis naturę, qđ ipsa negatio ueritatis ueritatem ponat: igitur anima rationalis, cum sit ueritati proportionabilis, est immortalis. Hæc autẽ rõ non solum cõcludit animã esse immortalem per ueritatem intelligentiæ, siue cõscientiæ: sed etiam per ueritatem misericordiæ, siue iustitiæ, de qua. Sap. 1. Iustitia est perpetua, & immortalis: ac per hoc anima, quæ est iustitię capax. ITEM. Omnis uirtus corruptibilis lędi tur ab obiecto improportionabiliter excellẽtir & magis nata est delectari ī medio, quã in extremo: sed aïa rõnalis intelligẽs maiora & maxima, non pp hoc peius intelligit minora: & magis delectatur in cognitione summæ lucis, & perceptione sapientiæ Dei, quã ī cognitione alicuius creati. Ex cõparatione igitur ad obiectum colligitur anima rationalis esse immortalis: si igitur substantia cognoscitur per uirtutẽ, & uirtus per operationẽ, & operatio per obiectum, cum secundu hãc triplicem considerationẽ ipsius animæ ostensum sit, ipsam esse immortalẽ: oĩs animæ cõsideratio, siue in ordine, siue ẽt in se astruit animæ immortalitatem.

RESOLVTIO.

Inspectis omnibus quatuor animæ generibus causarum, tum in primis causa finali; apertissimè liquebit illam immortalem esse.

RESP. Ad prædicta dicendum est, quod anima rationalis est immortalis: secundum qđ dicit fides catholica, cui concordat philosophia, & omnis ratio rectaliter aût in cognitionẽ immortalitatis aïæ rõnalis multiplici uia possemus deduci, & manu duci, potissimus tũ modus deueniẽdi in eius cognitionem est ex consideratione finis; & hunc modũ præcipue approbat August. in 12. de Trinitate, & in Libro de ciuitate dei. Nec immerito, quia finis imponit necessitatẽ his, q̃ sunt ad finẽ. Hoc igit primo supponendũ est tanquã uerũ, & certum, quod aïa rõnalis facta sit ad participandã summã beatitudinẽ: hoc. n. adeo certũ est ex clamore omnis appetitus naturalis, quod nullus de eo dubitat nisi cuius ratio est omnino subuersa. Certissimum enim est nobis, qđ oẽs uolumus esse beati: si igitur beatus esse non potest, qui bonum, quod habet, põt amittere: quia hoc ipso iam habet, unde timeat, & unde etiã doleat, & ita unde miser existat. Necesse est igitur, quod si anima facta est capax beatitudinis, quod ipsa sit per naturam immortalis. Et si colligitur eius immortalitas ex parte causę finalis: colligitur etiam nihilominus consequenter ex parte causę formalis, quia cum facta est ad participandam beatitudinẽ, q̃ cõsistit in solo summo bono, facta est capax Dei, & ita ad ipsius imaginẽ, & similitudinem: sed si est imago Dei, expresse ei assimilatur, hoc aût no esset, si mortis termino clauderetur: ergo cũ de natura sua sit imago Dei, non põt mortis termino claudi. Ex hoc ẽt habetur, & colligitur rõ ex parte materiæ: qa enim ipsum, quo est anima, siue forma tantę dignitatis est, ut ipsam animam reddat Dei imaginẽ insignitam, quę est conditio nobilissima: materia, q̃ huic formæ unitur, tanto appetitu ei cõiungitur, & ita eius appetitus in ipsa terminatur, qđ nullatenus queat a iam formam appetere, cu optima colligantia iungãtur adinuicẽ. Denique ex parte causæ efficientis colligitur. Et quoniã, quod bona ratione iunctũ est, dissolui uelle, nõ est Dei efficientis: hinc est, quod Deus, q̃ fuit aïæ auctor, est continuus aię conseruator. Et sic patet rõ immortalitatis aïæ ex quadruplici genere causæ, quãuis principaliter sumat ex fine: & istæ sunt rõnes oñdentes nõ solũmodo, qa est immortalis: sed ẽt pp qđ est immortalis. Rõnes uero superius inductæ ostendunt, quod aïa est īmortalis, & uerũ cõcludunt: & ideo concedẽdæ sunt.

AD ID ergo, qđ primo obiicitur in contrarium de Apostolo. Dicendum, qp Apostolus dicit solum Deum habere immortalitatem; quia solus Deus põt summe se perpetuare sine alterius iuuamine: aïa autem & si sit secundum suam originẽ idonea ad immortalitatem: non tamen põt sufficiẽter se continuare in esse, nisi cõseruetur a summo autore; & illa conseruatio est a gratuita Dei bonitate, nec repugnat naturæ ipsius aïæ quãtum ad principia, ex quibus cõstituitur: sed potius conseruat illorum principiorum appetitũ. AD ILLVD, qđ obiicit de Dam. qđ tẽdit in uersionẽ. Dicendũ, quod tendentia illa non est per aliquem appetitum uirtutis: sed potius per defectum ueritatis, uel pp defectũ natiuitatis, qua creatura est ex nihilo: hunc aût defectum summa ueritas, & potestas sua præsentia, & manutenentia excludit a creatura. Et quia sic præsens est animæ rationali, quam fecit, ut eam nunquam deserat, quin sit in ea per potentiã, præsentiam, & essentiam: ideo anima rationalis nunquam potest corrumpi. NEC VALET instantia, quam obiicit de uerbo August. August. enim intelligit de motibus, qui sunt a natura, secundum quod natura dicit originale principium alicuius effectus, non secundum quod dicit defectum: & sic intelligendum est etiam, quod gratia naturam perficit, & ei nõ repugnat: & hoc melius explicatũ est in Libr. i. dist. viii. AD ILLVD, quod obiicitur de Philoso-

pho,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pho, quod intellectus corrumpitur, &c. Dicendum, quod illud uerbum Philosophi debet pium habere intellectum: non enim credendum est, quod Philosophus uoluerit dicere intellectū esse corruptibilem, & mortalē, cum postea probet ipsum impassibilem, incorruptibilem, & immortalē esse, sicut in Tertio de Anima expressè patet: sed uult uult dicere, quod operatio intellectus, quàm habet in corpore, impeditur propter aliquam læsionem factam interius in organo imaginationis, uel alterius uirtutis sensibilis: & quantū ad hoc uerum dixit: sicut patet, & manifestum est sensui. AD ILLVD, quod obijcitur, quod anima patitur. Responderi potest dupliciter. Primum quidem: quia passio eius non est per ipsius læsionem: sed per compassionem respectu corporis læsi: & hoc nō ponit aliquid de substantia eius abijci: sed de substantia, cui habet uniri. Aliter potest respōderi: quod anima nō solum in corpore: sed etiam extra corpus habet pati: nec tamen sequitur, qđ habeat corrumpi: non enim est illa corruptio per partis adeptionem: sed per quietis, & pacis cōtinuam impeditionem: hoc aūt
Dist. 44 in Quarto plenius determinatū est, cum arguitur de pœnis animarum damnatarum. AD ILLVD, quod obijcitur, quod anima corpori condoleat. Dicendū, quod illa compassio non est, nisi salua coniunctione animæ, & corporis. Et quoniam mors separat illam cōiunctionem: ideo nō oportet compassionem mortis communicare: quia illa consequentia non tenet, nisi manēte causa. Præterea illa consequētia nō tenet, si aīa maximè compatitur corpori maximè patiēti, qđ cōmoriatur morienti: aīa. n. cum sit capax lætitiæ, est capax & doloris: sed cum sit capax uitæ nullo modo est susceptibilis mortis. AD ILLVD, qđ obijcitur, quod operatio animæ lædit̄, uel impeditur. Dicendum, q̄ hoc est per accidens solum: quia enim anima magna inclinatione inclinatur ad corpus, & corpori suas operationes communicat, & uirtutes sensitiuas Christi uirtuti intellectiuæ immediatè subministrat: inde est, quod læsis organis corporeis, & impeditis uiribus sensitiuis, operatio intellectus quamdiu est in corpore, habet impediri ipso intellectu nullatenus in se læso: q̄ ex hoc patet: quod statim cum a corpore separatur, habet suum usum completum: & hæc sufficiant quantum ad propositum.

QVAESTIO II.

An quælibet anima, etiam brutalis ex prima conditione immortalis fuerit?

VTRVM omnis anima utpote brutalis, non solum rationalis ex prima conditione fuerit immortalis. Et q̄ sic, uidetur. Eccl. 3. Vnus est interitus hominis, & iumentorum: sed homines, & si intereant quantum ad corpora, nō tamen intereūt quantum ad animas: ergo pari ratione, nec bruta animalia. ITEM. Sap. 1. Deus mortem nō fecit, nec delectatur in perditione uiuorum: igitur mors nō est introducta, nisi propter peccatum: ergo si homo non peccasset, nec moreretur ipse, nec moreretur brutum animal: sed hoc non esset, nisi animæ brutorum essent immortales: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur ratione. Probato, quod anima Petri sit immortalis, probatur, q̄ omnis anima sit immortalis per hypothesim. Nō est maior ratio de una, quam de alia, loquendo de animabus rationalibus: ergo pari ratione loquēdo de animabus sensibilibus, si una anima sensibilis est immortalis: ergo & omnes: sed anima sensibilis humana est immortalis, quia nunquam est rationalis sine sensibili: ergo cū in hac communicet homo cum brutis, anima sensibilis brutorū animalium per naturam est immortalis. ITEM. Omnis anima, quantuncumque parum habeat de nobilitate, excellit omne corpus, sicut uult Aug. ergo magis accedit ad Dei similitudinem: sed aliqua corpora per naturam sunt immortalia, sicut corpora cœlestia: ergo multofortius animæ brutorum animalium. ITEM. Substantia, cuius uirtus, & operatio non senescit in tempore, non corrumpitur in tempore: sed anima sensibilis est huiusmodi: quia (sicut dicit Philosophus) si senex acciperet oculum iuuenis, ita uideret, sicut iuuenis: ergo &c. ITEM. Quia homo seruit Deo, est dignus remunerationē: & ideo necesse est ponere animam eius immortalem, ut remuneretur post mortē: ergo pari ratione, cum bruta animalia seruiant homini, & p̄ hoc Deo in hoc, uidetur similiter, quod ipsa debeant remunerari.

Euarratione in psal. 144. paulò post initium. Tom. 8.

1. de anima tex. cō. 65.

CONTRA. Nulla forma est separabilis a corpore, nisi quia habet operationem propriam præter corpus: sed nullus spiritus bruralis est huiusmodi: ergo &c. Maior manifesta est: tum quia Philosophus dicit; tum etiā qa nulla est substantia, quæ omni careat operatione, cum nulla sit otiosa. Secunda manifesta est ad sensum. ITEM. Omnia bruta animalia facta sunt propter usum hominis: sed usus hominis est in uescendo eis, & uescitur eis dū ea occidit: ergo facta sūt adhoc, ut non tantum seruiant homini per uitam: sed etiam per mortē: sed hoc non esset, si animæ eorū essent immortales: ergo &c. ITEM. Animæ immortali debetur corpus immortale, quantum est ex institutione prima: ergo si animæ brutorū erant immortales, habebant corpora immortalia: sed constat, quod bruta nō peccauerunt: ergo deberent adhuc esse immortalia. Quod & si hoc constat esse falsum: patet ēt quod & primum. ITEM. Si animæ brutorum essent immortales: ergo deberent omnia corpora brutorum redire, sicut & corpora hominum: sed si hoc esset, esset impossibile, quod omnia essent in terra, cum innumerabilium bestiarum multitudo, & animalium cōtinuè sibi succedit: ergo inconueniens est dicere, brutorū aīas esse immortales.

RESOLVTIO.

Sola anima rationalis, à primordio sui immortalis producta est: cum sola ad deum facta sit: minime reliquæ, cum non ad Deum, sed ad hominem facta sint.

RESPONDEO. Ad prædictorū intelligentiam est notandum, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod alig dicere uoluerũt brutorum animas esse immortales, pro eo, qđ eædem animæ suat, q̃ uiuificant corpora brutorum, & corpora hominum: tamen merito peccatorum suorũ de corpore ad corpus circũeundo ptranseant. Et hæc positio quorundã philosophorũ, & hæreticorum fuit, sicut dictum est supra: & iã improbata est supra tanquã hæretica: & prorsus abiicienda est ista positio tanquam uilis, & derogans dignitati creaturæ rationalis, dũ ponit hoĩes, & bestias esse pares: in hoc.n. indicat, qđ sui inuẽtores, & defensores sũt hoĩes bestiales, dũ animas suas credũt uel bestiarum fuisse, uel futuras esse. Fuerunt & alii, qui dicere uoluerunt, quod animæ brutorũ, nec sunt adeo immortales sicut animæ rationales, ut possint post corpora uiuere: nec sunt adeo corruptibiles, sicut aliæ formæ, quæ habent contrarietatem: sed quantũ est de sui natura, natæ sunt cõtinue durare, nisi impedimentum suæ durationis habeant ex corpore, sine quo non possunt subsistere: huius aũt impedimenti num durationis introductum esse dicunt in corpora brutorũ propter peccatum hominum. Si enim Adã nõ peccasset, nullũ animal brutum decederet. Vnde sicut merito peccati humani, q̃ ad eius obsequium facta sunt, deteriorata sunt, sic & bruta animalia facta sunt morti obnoxia. Sed istud prima frõte obuiat ei, quod dicit Aug. super Genes. ad literam lib. 3. quod si homo non peccasset: nihilominus essent animalia uiuentia de rapina, quę ad suam uitam seruandam alia interficerent animalia. Repugnat etiam rationi, cum nulla ratio dicat cõgruum esse, ouem interfici propter hoc, quod homo peccauit, cũ nullo modo ei in peccato cõmunicauerit, nec peccatũ suum in ouem trãsfuderit. Repugnat ẽt imaginationi sensibili: ubi.n. essent tot animalia, quæ multiplicata essent sup terrã ab initio mundi usque ad finem, si nulla essent mortua? Quod si dicas, qp nõ essent multiplicata, si homo non peccasset. Quomodo etiam uerum esset, qđ dicitur eis Gen. 1. Crescite, & multiplicate, & replete aquas? Quod si dictum est piscibus: cur non intelligendum est etiam dictum esse aliis animalibus? nunquid pp culpã hominis facta sunt fœcundiora? q̃ omnia si inconuenientia sunt, positio ista tanquam inconueniẽs reipuenda est. Et ideo dicendũ est tertio modo, quod nulla alia anima, nisi rationalis, immortalis est, & ratio huius appareret, si aspiciamus ad finem, propter quem creaturæ factæ sunt, ex quo fine ponitur in rebus pecuitas, uel corruptibilitas secũdũ earum exigentiã. Cum aũtẽ omnes creaturæ factæ sint propter Deũ iuxta illud. Vniuersa propter semetipsum operatus est dñs: sola creatura rationalis facta est ad fruendum Deo, & ut beatificaretur in ipso, quæ sola est ad imaginẽ. Aliæ uerò creaturæ, q̃ solum tenent rationem uestigii, factæ sunt uel ad manifestationem diuinæ bonitatis, uel ad obsequium creaturę rõnalis. Manifestatio autem diuinæ exẽplaris, & bonitatis Dei est in pro- *ps. 15*

ductione uniuersi, quod est quoddam exẽplatum complete repræsentans illud exemplar: & pp repræsentationis completionẽ, completam debet habere, & perpetuã durationem. Vniuersum aũt dupliciter hẽt esse, uidelicet decurrẽs, & permanẽs. Esse decurrens non põt esse perpetuũ, qa necesse est, quod aliquã do sit quietũ. Esse uerò permanens est ppetuum. Illæ igitur partes, quæ respiciunt uniuersũ quantum ad esse permanens, sicut sunt orbes cœlorũ, & elemẽtorum, ppetuitatem habẽt. Illæ uero, quæ respiciunt quantũ ad esse decurrens, utpotè, quę consistunt in generatione, & corruptione, qualia sunt mineralia, plantæ, & animalia bruta, non debent habere esse perpetuum, sed terminatum, quæ quasi quodã transitu suo, & quadam innouatione, & innouatione, morte, & uiuificatione decorãt uniuersum. Et sic patet, qp bruta animalia, quantũ ad corpus, & animam, corruptibilia sunt per naturã, inquantũ facta sunt ad repræsentandũ diuinã bonitatẽ, & sapientiam. Et hæc ratio sumpta est a fine principali. Est & alia rõ sumpta a fine nõ principali, inquantũ. s. creaturæ, in q̃bus est sola ratio uestigii, factæ sunt pp creaturã rationalem. s. hominem. Quędam.n. factæ sũt propter hominem secundũ oẽm statum siue uię, siue patrię: quędam solum secũdum statũ uię: & quędam solum secundũ statum patrię: & illa, quę facta sũt propter hominem secundũ omnẽ statum, siue uiæ, siue patriæ, cum status patrię sit perpetuus, dicũt esse ppetua: & talia sunt, quę integrant hoĩs habitaculũ, sicut cœlũ, & quatuor elementa. Illa uero, quę facta sunt propter hominẽ secundum statum uię, cum ille status sit pertrãsitorius, & habeat finem, debent esse corruptibilia: talia autẽ sunt animalia bruta, quę facta sunt ad supplendã corporis indigentiam secundũ eum statũ, in quo indiget cibis, & alimoniis. Et sic cõcedendę sunt rationes, ostendẽtes animas brutales esse mortales ex sua prima conditione.

Ad illvd, quod obiicitur, de Eccles. qp unus est interitus, &c. Dicendum, qp loquitur quãtũ ad exteriorem intelligentiã: & propterea subiungit. Quis nouit si spiritus Adę ascendat sursum? quasi dicat. Non nouit homo, qui ambulat secundum intellectum carnalem, qui ea sola considerat, quę exterius apparent: homo autem sapiẽs nouit, qui illud attendit, quod ipse Eccles. in fine dicit. Scito, qp pro omni errato adducet te Deus in iudiciũ. Ad illvd, quod obiicitur de Lib. Sap. Dicẽdum, qp loquitur uel de morte damnationis ęternę, uel de morte temporali in eo, cui mors est pœna: tale aũt est solũ animal rationis capax: quod sicut solum natum est esse beatũ, solã natũ est esse miserum: sic solũ natum est prę miari, solum natum est puniri: quia solũ ipsum est, cui data est uis discretiua inter bonũ, & malum, uerum, & falsum. Vnde & si bestia doleat, cum occiditur, uel lęditur, non tamen punitur: non enim est capax miserię: solus enim ille est miser, qui uel scit

Universidad de Deusto
Biblioteca

scit se miserum, uel scire debet, cum malum habet. AD ILLVD, quod obiicitur, q; anima sensibilis hominis est immortalis. Dicendum, q; nō est similis: sensibile enim in homine notat potentiam. s. animæ rationalis, sicut infra patebit: sensibile uero in brutis nominat formā, quæ substantificatur in materia transmutabili, & quia pendet ex illa quantū ad esse, corrumpitur, illa corrupta. AD ILLVD, quod obiicitur, q; anima sensibilis est nobilior omni corpore. Dicendū, q; maior nobilitas, & minor non facit ad maiorem durationem creaturæ: magis enim nobilis est etiā secundum statum naturæ lapsæ homo, quā sit lapis: tamen lapis plus durat modo: sed hoc facit priuatio corrumpētis causæ: & hanc habet anima sensibilis propter hoc, q; fundatur, & pendet ex corpore cōposito ex contrariis: supra quam cōrarietatem sublimata est natura cœlestis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod anima sensibilis non senescit. Dicendum, q; uerum est quantum est per se: senescit tamē ratione eius, in quo radicatur. s. rōne corporis, rōne cuius etiā hēt corrumpi, & hoc ex conditione sua primaria. AD ILLVD, quod obiicitur, q; bruta seruiunt hominibus. Dicendum, q; seruitium remunerabile nō est, nisi illud, quod est laudabile: sola autem potentia rationalis, & deliberatiua, in quā consistit arbitrii libertas est, in qua cadit laus, & uituperiū: & ideo quantuncunque obsequium sit magnum, & utile, non est digunum remuneratione, nisi factū

Ar seq.

fuerit ex arbitrii libertate, ideo non decet remunerari animas brutorum. Et sic patet illud.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An Adam non peccante, potuisset corpus eius dissolui?

CONSEQVENTER quæritur quantum ad secundum articulū de immortalitate Adæ ex parte corporis. Et circa hoc quæruntur duo. Primò quæritur, utrum Adam non peccante posset corpus Adæ dissolui. Secundò quæritur, utrum ipso peccante posset per esum ligni uitę in uita perpetuari.

CIRCA quam sic proceditur, & ostēditur, q; etiam si Adā non peccasset, corpus eius dissolui potuisset, tali ratione. Adam in statu innocentiæ habebat corpus mortale; sicut Magister dicit, & Aug. in lit. ergo corruptibile: sed oē corruptibile de necessitate corrumpetur; sicut uult Philosophus: quamuis non omne generabile de necessitate generetur: ergo corpus Adæ corruptū fuisset, esto q; in statu innocentiæ pmansisset. ITEM. Cōtrarietas est causa pugnæ, & pugna in compositio est causa dissolutionis: ergo in illo statu, in quo potest esse contrarietas, potest esse dissolutio: sed corpus Adæ etiā secundum statum innocentiæ ex cōtrariis habebat cōpositione: ergo statu illo manēte poterat habere dissolutionem. ITEM. Cuicunque statui competit restauratio, competit deperditio: sed corpori Adæ in statu

tu innocentiæ cōpetebat restauratio per sumptionē ciborum: ergo & eidem corpori secundū statum innocentię inerat deperditio; sed cuicūque inest deperditio: inest & consumptio; & in quocūque ponitur cōsumptio, ponitur & corruptio: ergo corpus Adæ in statu innocētiæ per sistēs, dissolui poterat, & corrūpi, nulla culpa interueniente.

ITEM. Constans est, quod Adā non poterat uiuere, nisi comederet, cum haberet corpus animale: sed poterat non comedere: ergo poterat absque ullo peccato corpus eius deficere. SI TV dicas, quod peccaret in non comedendo: quia tenebatur comedere. Contra. Non semper tenebatur comedere: quia figuremus aliquam horam, in qua tenebatur: in illa hora aut Adam esuriret, aut non. Si esuriret; ergo pateretur, antequam peccaret. Si non esuriret; ergo natura non indigeret, cum natura bene disposita tempore necessitatis cibum appetat: ergo nō teneretur tunc comedere, nec alias; ergo nunquam. ITEM. Si Adam stetisset, aliquis de filiis eius poterat peccare: ponatur ergo, q; peccasset: sed possibile est uirum iustū a peccatore insidiante interfici absque sua culpa, sicut Abel interfectus est a Cain; ergo possibile esset, Adam saltem dormiētem ab eo iugulari: & sic iugulatus interiret, culpa sua nulla interueniente. ITEM. Impassibilitas est dos corporum glorificatorum: sed corpus Adæ in statu innocentię glorificatū nō erat: ergo in statu illo persistens impassibilitatem non habebat; ergo persistendo in statu illo mori, & non mori poterat: ergo corpus Adę erat dissolubile, anima non peccante.

SED CONTRA. Isido. de Trinitate dicit. Si homo in paradiso innocenter uiueret, nec ignis eū ureret, nec aqua mergeret, nec absentia aeris suffocaret, nec omnia, quæ nocent mortalibus, impedirent; ergo uidetur, q; ipso permanente in statu innocentiæ, corpus eius non erat resolubile. ITEM. Mors est pœna peccati: sed omnis pœna est ordinata: pœna autem non ordinatur nisi per culpā: nulli ergo potest inesse nec pœna, nec mors, nec corruptio: nisi cui prius inest culpa: igitur anima non peccante impossibile fuit dissolui corpus Adę. ITEM. Ad hoc, q; debite, constituatur aliquod compositum, necesse est materiam, & formam proportionari adinuicem: si igitur anima ut forma & perfectio unita est corpori, impossibile erat corpus illud resolui, & corrumpi, nisi aliqua corruptio prius incideret ex parte animæ: sed corruptio, quæ potest incidere ex parte animę, nō est nisi culpæ: ergo impossibile fuit corpus Adę resolui, & pati, nisi in anima culpa fuisset præambula. ITEM. Status innocentiæ medius erat inter statū gloriæ, & statum miserię: sed dissolutio corporis omnino opponitur statui gloriæ: cum igitur statui glorię non opponeretur directe status innocentiæ, Adam in statu innocentiæ persistente, corpus eius non fuit resolubile. ITEM. Omnis passio est ab aliquo repugnante, & prędominante: sed

Adam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adam in statu innocentiæ existente, uel omnia concordarent ei, uel subiacerent: igitur nihil posset corpus eius lædere, nec aliquam passionem inferre; ergo corpus eius non esset passibile, nec dissolubile. ITEM. Impossibile est, stante rectitudine alicuius, ipsum obliquari; sed rectitudo omnis consistit in subiacēdo se Deo, & præsidendo aliis creaturis tam corpori suo, quā etiam brutis; ergo spiritu rationali stāte in puritate innocētię, & obedientiæ, impossibile fuit corpus ab eius uoluntate recedere sed anima semper appetit uniri corpori; ergo impossibile fuit corpus in tali statu dissolui.

RESOLVTIO.

Persistente Adam in Dei obedientia, corpus eius dissolui nō posset: tametsi in se dissolubile esset.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod quemadmodum iuxta uerbum Philosophi hæc est duplex. Aliquid est nunc immortale; quia aduerbium potest determinare hoc, quod est immortale rationem actus moriendi, uel ratione potentiæ; Ita & locutio præcedens, utrum corpus hominis esset dissolubile, siue posset dissolui ipso non peccante, distingui debet: illi enim ablatiui absoluti possunt determinare hoc uerbū posset, uel hoc uerbum dissolui. Si hoc uerbum (posset) determinant, ueritatem habet locutio. Est enim sensus, ꝙ Adam dum existeret in statu innocentiæ, posse hēbat, ut corpus eius dissolueretur. Si autem ablatiui illi referantur ad actum, qui est, dissolui, sic locutio est falsa. Est enim sensus, ꝙ Adam posset dissolui in statu innocentiæ, ita ꝙ simul esset innocentia, & mortis, siue corruptionis pœna; & hoc est impossibile, prouidente ordine diuinæ iustitię, quæ nullam inordinationem in uniuerso sustinet. Si ergo pœna deordinata est, nisi præcedat culpa, & corporis dissolutio, non potest animæ puræ, & innocenti non esse pœna inconueniens uidetur, & cōtra ordinem diuinæ iustitiæ, quod corpus hominis dissolueretur in statu innocentiæ; & hoc sancti dicunt, & rationes ad hoc inducēte ostendunt, & ideo concedendę sunt, quia uerum concludunt.

Refellit Sco. hūc modum dicēdi. dis. pūti ibi. Hic dicitur &c. concludens quòd tā tum impossibilitatem admori ab extrinseco hēbat. Ex ipsū modo quod

Sco. & D. Ea. in duobus. dissere punt. Primo qđ Adā haberet posse non mori transsce rente. Secūdo, quod mori, posse non est actus in nocēti, uidetur. seq. q. 1.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur, quod omne corruptibile de necessitate corrumpetur. Dicendum, ꝙ Philosophus loquitur de illo corruptibili, cuius regimen non subiacet uoluntati sed soli uirtuti naturali; & illud de necessitate habet corrūpi, quia habet causam corruptionis intra se; corpus aūt Adæ & si esset mortale, & corruptibile, tamen uoluntati subiacebat ex ordine diuinæ iustitiæ: & ideo nisi uolūtas deordinaretur, corpus illud numquam corrumpetur. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod componi ex contrariis cōpetebat corpori secundum illū statum. Dicendum, ꝙ alio modo se habent contraria in compositione corporis secūdum statum naturę lapsæ, aliter secundum statum naturę institutæ. Secundum statum enim naturę lapsę nō solum agūt in aliquod extrinsecum; sed etiam adinuicem

mutuo agūt, & patiuntur: non solum in ipsā cōstitutione: sed etiam post cōstitutum esse. In statu autem innocentiæ taliter cōmixta fuerunt, & proportionata in prima cōpositione, & ad tantā concordiam educta, ut illo statu manente, mutuo non pugnarent, & ideo propter illā cōpositionē corpus illud dissolui necesse nō erat. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ secundū statum innocentiæ in illo corpore fiebat deperditio. Dicendū, ꝙ sicut natura uniuersalis patitur elemēta corrumpi secūdum partē: sed nullo modo patitur, corrūpi secundū totū; sic & natura bene instituta in hoīe regulata ab ordine iustitiæ, et prouidentiæ admittebat, deperditionem fieri in hoīe secundū aliquam partē propter statum ałalitatis, in quo erat: sed nullo modo patiebatur corruptionē fieri in toto. Sicut enim fiebat corruptio, et deperditio; ita etiam fiebat restauratio: & ideo non consequebatur dissolutio. AD ILLVD, quod obiicitur, quod Adam a cibo poterat abstinere. Dicēdum, quod non poterat abstinere a comestione, quando esset locus, & tēpus: tum quia sibi expresse præceptum erat, ut comederet de lignis paradisi, aliis a ligno scientię boni, & mali: tum etiam quia si dominus non præcepisset, natura bene instituta dictaret eum sumere cibum, quæ dictat nullum debere manum sibi iniicere. Nec ualet illa obiectio, quā obiicit de fame: debebat enim famem prœuenire, & ipse bene sciebat horam, & indigentiam suæ naturę, quam si pertransiret, ommitteret, & peccaret. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd peccator potest occidere innocentem. Dicendum, ꝙ uerum est, secundum statum naturę lapsę, in quo omnis homo merito peccati originalis est mortis debitor. Vnde permittere innocentē ab impio occidi, non est contra ordinem diuinę iustitię secundum statum præsentem: in statu autem illo; quia nulla culpa præcesserat, ordo diuinę iustitię talem deordinationem, uel punitionem admittere non debebat. AD ILLVD. quod obiicitur, ꝙ impassibilitas est dos corporum glorificatorum. Dicendum, ꝙ uerum est, secundū ꝙ impassibilitas priuat & actum, et potentiam passionis secūndum oēm statum: illa autē impassibilitas corpori Adę non inerat, nisi secūdum statum determinatum: et ideo perfecta nō erat, nec dos dici debebat.

QVAESTIO II.

An peccante Adam, perpetuari posset corpus eius per esum ligni uitæ?

VTRVM Adā peccāte corpus eius posset ꝑpetuari ꝑ esū ligni uitę. Et ꝙ sic, vī. Primo ꝑ tex. Gen. 3. Nunc igitur ne forte sumat de ligno uitę, et uiuat in ęternum: hoc dictū est de Adā post peccatum; ergo si post peccatum sumpsisset in ęternum uixisset; et corpus eius ꝑpetuum fuisset. ITEM. Hoc ipsum uidetur per Ricchar. de S. Victo. qui de Adā ait sic. Habuit ante peccatum corruptionem; post peccatum corruptibilitatē; sed utroque modo per esum ligni uitę potuit sustentari. ITEM. Hoc

probatur per experimentum. Enoch enim, & Elias (sicut dicunt Glo. & auctoritates sanctorum) in paradiso conseruantur per esum ligni uitæ usq; ad Antichristi aduentum: sed qua ratione usque ad illud tempus cõseruari possunt, eadem ratione & deinceps; ergo & pari ratione & corpus Adæ. ITEM Non fuit maioris efficaciæ lignum scientię boni, & mali ad corpus perdendũ, quam lignũ uitæ ad conseruandum; sed ꝓ esum illius ligni corpus hominis factum est dissolubile; ergo pari ratione ꝓ esum alterius ligni poterat corpus corruptibile solidari, & perpetuari; sicut econtra alterius ligni comestio corpus sanum & solidũ reddidit dissolubile, & infirmum. ITEM. Post peccatum si spiritus hominis iungeretur fonti uitæ disponeretur ad perpetuã beatitudinem, & uitã immortalem; ergo si lignum uitę corporale sic se habebat ad corpus seruandũ; sicut lignum uitę spirituale se habet ad spiritũ iudetur, ꝙ si homo pœnituisset, & de ligno uitę gustasset, ꝙ corpus eius esset factum indissolubile. ITEM. Homo bene cõplexionatus si nõ hẽt impedimentum extrinsecum, uiuere põt usque ad consumptionẽ radicalis humidi. Si igitur illud humidũ posset restaurari, posset corpus eius in perpetuum incorruptũ seruari; si ergo illud lignũ uitę (sicut dicũt Doctores) habebat uim restaurãdi humidũ radicale, vẽ, ꝙ si homo de illo comedisset, ꝙ corpus eius in ęternũ posset durare, etiã post commissionem culpę.

SED CONTRA. Rom. 6. Stipẽdia peccati mors; ergo si postq̃ homo peccauit necessariũ fuit corpus eius dissolui, igitur non poterat perpetuari per esum alicuius ligni. ITEM. Snia data fuit Gen. 3. Quacunq; die comederitis, &c. Si igit illam sniam nulla uirtus creata põt infirmare, quã tuncunq; homo comederet de ligno uitæ, necesse erat ipsũ mori, & corpus eius resolui; & hoc ipsum dicit alius Textus Gen. 3. Puluis es, & in puluerem, &c. ITEM. Homo per peccatũ similis factus est iumentis insipientibus; sed iumẽta si comederet de ligno uitæ, nõ propter hoc corpora eorũ fierẽt indissolubilia; ergo si homo, quantum ad conditionẽ mortis, iumentis similis effectus est ꝓ culpam; quantuncunq; de ligno uitę comederet, corpus eius dissolui necesse esset. ITEM. Nõ minus est de mortali immortalẽ facere, q̃ de mortuo uiuum; sed mortuum suscitare, hoc est uirtutis solius Dei, & uirtutis infinitę; ergo corpus dissolubile ad indissolubile reducere, hoc est solius uirtutis diuinę; ergo si homo post peccatum de illo ligno comederet, corpus eius nihilominus dissolui necesse esset.

RESOLVTIO.

Quantuncunque de ligno uitæ comedisset Adam post peccatum; nunquam mortem uitasset: nec propter ligni illius defectum; sed propter hominis præceptum transgressum.

RESPOND. Dicendum, ꝙ eadem lege, qua diuina iustitia nõ patitur innocentem puniri, & mori, non patitur etiam malum remanere impunitum; & ideo diuinum decretum fuit; ut si homo mandatum Dei transgrediẽdo peccaret, & ipsi autori suo inobediẽs existeret, spiritus carnis dominiũ amitteret: & sicut uoluntas a Deo receſſerat, sic aĩa inuita corpus ipsum desereret, & dissolutũ in suã originẽ, unde sumptum erat, rediret. Et quoniam diuinum decretũ erat inuiolabile: hinc est, ꝙ post quã homo peccauit, quantumcunq; de ligno uitæ ederet, corpus eius non fieret indissolubile, ita quòd mortem posset euadere: ideo concedendæ sunt rationes hoc ostendentes.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium de Textu. Dicendum, ꝙ [eternum] non dicit ibi uitæ interminabilitatem: sed uitæ quandam diuturnitatẽ, sicuti sæpe consueuit loqui scriptura. Quamuis autem lignum uitæ illud corpus non posset perpetuare, poterat tamen adeo naturã ipsius adiuuare, & uigorare, ut diutius uiueret. EX HOC patet responsio ad sequentia, scilicet ad uerbũ Riechardi, & ad illud, qđ obiicitur de Enoch, & Elia. Vtrumque enim non concludit uitæ interminabilitatem, sed solum quandam diuturnitatem: quam & si lignum uitæ posset homini lapso conferre per sibi diuinitus collatam uirtutem nõ tamen poterat in æternum conseruare: quia diuinum decretũ infirmare non poterat, & corpus hominis peccantis adhoc post peccatum habile non erat: & illud lignum in solo eo, ꝙ dispositionem habebat ad eius effectum, efficaciam habebat.

AD ILLVD, quod obiicitur per simile de ligno scientiæ boni, & mali. Dicendum, ꝙ illud simile deficit dupliciter. Primo, quia illud lignum scientiæ boni, & mali non fecit corpora illa esse dissolubilia: sed solum hominis culpa, & diuina sententia. Secundo uero, quia corpus Adæ ante quam peccaret, non habebat necessitatem ad permanendum, nec necessitatem ad corrumpẽdum; sed postquam homo peccauit, corpus eius subiectũ fuit necessitati moriendi: & ideo per esum ligni uitæ non poterat cõseruari. AD ILLVD, qđ obiicitur de coniunctione spiritus ad fontem uitæ spiritualis, &c. Dicendum, ꝙ illud simile deficit dupliciter. Primum quidem, ꝙa uoluntas facilius uertitur, & reuertitur, quàm natura. Secundò uero, quia fons uitæ spiritualis multo potentior est super animam, quàm illud lignum esset super corpus: & ideo non sequitur, quòd si diuinus spiritus recreat, & uiuificat animam, ꝙ lignum uitæ reformet, & consoli det corpus in statum pristinũ.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ lignum uitæ restauraret humidum radicale. Dicendum, ꝙ & si per sui esum sufficiẽter restauraret humidum in corpore hominis secundum statum naturę institutæ: nunquam tamẽ in statu naturæ lapsæ sic restauraret, quin semper aliqua deperditio fieret: & ita quamuis diutius cõseruaret, nihilominus tamen aliquando illud radicale humidũ deficeret, & corpus ad dissolutionem perueniret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An primus homo immortalis erat natura, uel gratia?

CONSEQVENTER q̄ritur de immortalitate primi hoīs, quantū ad coniunctum. Et circa hoc quæruntur duo. Primō quæritur, utrū illa immortalitas in esset homini a natura, uel a gratia. Secundò quæritur, utrum illa immortalitas esset eadem per essentiam cum immortalitate gloriosa.

VTRVM illa immortalitas esset a natura, uel a gratia. Et ꝙ a natura, uidetur. Illud est nobis naturale, qđ nobis innascitur, & cum quo nati sumus: sed homo cum illa immortalitate productus est, & illa immortalitas indita est homini a sua cōditione: ergo fuit ei naturalis, uel a natura. ITEM. Mors nō poterat inesse homini, nisi præcedente culpa: sicut probatum est supra: sed culpa non poterat homini inesse, nisi deordinaretur natura: si ergo mors inerat homini contra naturam, immortalitas inerat ei per naturā. ITEM. Per hoc homo erat immortalis, ꝙ quod erat innocens: sed innocens erat ex conditione naturę: esto enim, ꝙ nullā haberet gratiā, nihilominus tamen haberet innocentiam: ergo immortalis erat ex conditione naturæ, non ex beneficio gratiæ. ITEM. Immortalitas hominis consistit in continua coniunctione animæ, & corporis: continua autem coniunctio aīæ, & corporis est per cōtinuū appetitū unius ad alterū: sed aīa hēt continuum appetitū ad corpus, & econuerso per naturam absque gratia: ergo immortalitas inerat homini per naturam absque gratia. ITEM. Idē est principium, per quod datur rei esse, & per quod in esse continuatur: sed anima rationalis, quæ est forma per naturam immortalis, & incorruptibilis: corpori dabat naturaliter sui esse, & cōplementum: ergo & ipsius corporis, siue hominis esse naturaliter cōtinuabat: sed a quo inesse est continuatio, ab eodē est immortalitatis perpetuatio: ergo &c. ITEM. Naturale est hoī comedere ea, quæ sibi apponuntur: sed homo per esum ligni, uitæ, & aliorum lignorum paradi si uitam suam poterat perpetua reisicut dicit Aug. & Magister: ergo uidetur, ꝙ omnis perpetuatio inerat homini per naturā.

SED CONTRA. Aug. sup Gen. & Mag. dicit in lit. Creatus ē hō immortalis, ꝙ inerat ei de ligno uitæ, non de cōditione naturę: mortalis erat cōditione corporis aīalis, immortalis beneficio cōditoris. Et idē ipse Aug. expressius dicit, ꝙ sicut ꝑfectū fuit filiis Israel, ꝙ in quadraginta annis uestimenta eorū non uetterascerent, ita ꝑfectū fuit Adę, ut nō moreretur. ITEM. Sup illud Luc. 10. Expoliauerūt eum, & plagis impositis, &c. Glo. exponit de primo hoīe, quem dicit expoliatū fuisse gratuitis, & uulneratū in naturalibus: si ergo immortalitas nō fuit tantū uulnerata, sed simpliciter ablata ipsi homini ꝙ culpā: ergo nō inerat ei a natura: sed a gratia. ITEM. Hoc uidetur ratione: Proprietates naturales nō derelinquūt subiectum propter culpam: ergo si immortalitas inerat homini a natura, non uī, ꝙ debuerit eū relinquere ꝓp culpam, ꝙ si eā amisit, patet &c. ITEM. Impossibile est duo opposita inesse eidē sēm eadē principia, & maxime sēm principia naturaliter causantia, q̄ non inclinant ad opposita: sed hō per naturā suā poterat mori: aut ergo immortalis nō erat: aut si erat, nō erat per naturā, sed per gratiā solū. ITEM. Corpus Adæ per naturā propriā erat nobiliter cōplexionatū: ergo molles, & teneras carnes habuit: sed naturaliter molle cedit duro: igitur ꝙ naturā corpus Adæ uulnerari poterat, & secari: ergo per naturā Adā non erat immortalis. ITEM. Ignis naturaliter cōsumit corpus ex elemētis quatuor cōstitutū, & corpus aīale ꝙ naturā indiget aspiratione, & respiratione: ergo si hō caderet in aquā, uel in ignē, & non moreretur, hoc non esset per uirtutem naturæ, sed potius cōtra, uel supranō ergo esset a natura, sed potius ex gīa.

RESOLVTIO.

Primus homo quoad aptitudinē naturā immortalis erat: sed quō ad complementum per gratiam.

RESPON. Dicendū, ꝙ sicut dicit Magister in litera, circa hoc multiplex, & uaria fuit opinio. Quidam. n. dicere uoluerunt, ꝙ immortalitas primi hoīs esset a natura: quidā, ꝙ esset a gratia: utraque autē harum opinionū habuit aliquam efficacem rōnē mouentem, & utraque habet aliquid ueritatis, licet una plus habeat, q̄ altera. Sicut. n. cum dicitur, hō est beatificabilis, duo tā gūtur & aptitudo, & dispositio: ita etiam cum dr, homo est immortalis. Vnde sicut homo quodammodo pōt dici beatificabilis per naturam, quodammodo per gratiam: sic & in proposito. Prout enim hoc, quod est beatificabile importat aptitudinē, sic inest homini per naturam: homo enim a natura sua habet aptitudinem ad beatitudinem: sēm aūt ꝙ importat dispositionem sufficiētem, & propinquā, per quam quis uenit ad beatitudinem, siue sufficientem ordinē ad actum, sic inest homini non per naturam, sed per gratiā: per quam sufficienter disponitur ad gloriam, nec sine illa potest sufficere natura. Sic & in proposito, immortalis quantum ad statum innocentiæ dici poterat homo per naturam: immortalis etiam per gratiam, quia a natura habebat aptitudinem: sed a gratia habebat complexionem. Et hoc patet sic. Triplicitер. n. potest mors homini contingere: aut per alimentorum pugnam, & dissolutionem: aut per humidi consumptionem: aut per extrinsecam læsionem. Immortalitas ergo dicit priuationem huius triplicis modi moriendi quantum ad actum, & potentiam in beatis, qui dicuntur immortales, qa nō possunt mori: quantum ad actum uerō solū in hominibus instantiis, qui dicuntur immortales: quia poterant non mori hoc triplici genere moriendi: habebant enim aptitudinem euadendi hoc triplex genus mortis per id, qđ habebant a natura. Nā corpus ual-

Hæc o la ſūpſit Sco. diſ. præſente.

de bene erat complexionatum, & anima de se incorruptibilis erat, quæ illud corpus regebat, & conseruabat: & ita idoneus erat primus homo ex his constitutus, quòd nunquam deficeret per elementorum pugnam, sed tamen illud non sufficiebat: hoc enim non posset anima peccatrix facere si poneretur in cõsimili corpore. Et ideo datum fuit illi animæ donum gratiæ, per quam posset corpori præsidere, & illud regere, & elementa quasi in quadam amicitia custodire, & hoc quandiu uellet suo actori subiacere. Hoc autem donum gratiæ uocat Anselmus iustitiam originalem. Et sic patet, quòd quantum ad immortalitatem contra primum genus moriẽdi aptitudinem habebat a natura, sed complementum à gratia. Similiter quantũ ad secundum genus moriendi, quod est per humidi consumptionem: uis enim nutritiua potens erat ad conuertendum alimentum sibi sufficiens, & alimẽta efficacem habebant uirtutem ad nutriendum: & ex hoc homo idoneus erat, ut conseruaretur in eo sine corruptione naturale humidum: sed quia humidum radicale paulatim consumitur, nec potest reparari per quodcũque alimentum, ideo data est uirtus specialis cuidam ligno, quod dictum est lignum uitæ, per cuius sumptionem reparare tur humidum radicale, & hoc quidem non fuit ex conditione naturæ, sed ex beneficio conditoris, sicut dicit Augu. Similiter etiam quantum ad tertium genus, quod quidem fit per extrinsecam læsionem. Adã enim fortis, & potens erat ad repellendum nociua, sapiens, & diligens ad præcauenda, nec habebat nociua extrinseca: & ideo idoneitatem habebat, ut per nullius læsionem incurreret mortem: ueruntamen, quòd bestiæ, & si qua animalia sunt, quæ nocere possent, ipsum minime læderent, nec in somno, nec in uigilia: hoc non erat a natura, sed a Dei speciali prouidentia, quæ ita eum custodiebat, ut sub pedibus eius omnia subiacerent, ut nihil cuperet ipsum offendere, & si cuperet, non ualeret. Et sic patet, quòd immortalitas, quæ fuit in statu innocentiæ, quantum ad aptitudinem, fuit à natura: quantum ad complemẽtum, fuit a gratia: & per hoc pro magna parte patet responsio ad obiecta. Rationes enim quæ probant, ꝙ non fuit multipliciter a natura, concedendæ sunt: quia uerum concludunt.

Hoc dicunt aliqui dicunt parum facere Scot. d. præsens. Alganus qui dicit contra Aug. opinionem.

Ad id uero, quod obiicitur, quòd fuit à natura, quia fuit ei innata. Dicendum, quòd non omne, quod inest homini a principio suæ natiuitatis, naturale est, nisi extendatur hoc nomẽ naturale: multa enim bona gratis data concreantur, & dantur cum natura, sicut planum est: & ideo illud non ualet. Ad ILLVD, quod obiicitur, ꝙ mors non poterat interuenire nisi prę uia culpa. Dicendum, quòd hoc non erat sõlum propter naturam, sed propter beneficium gratiæ, quod erat naturæ superadditum: quia enim originalis iustitia faciebat naturam immortalem esse, & hanc non poterat perdere nisi per culpam: ideo mors non poterat interuenire nisi per culpã. Ad ILLVD, quod obiicitur, quòd innocentia erat a natura: ergo similiter & immortalitas. Dicendum, ꝙ innocentia dupliciter potest dici. Vno modo priuatiue: quia priuat culpam. Alio modo positiue, quia ponit iustitiam contrariam. Innocentia autem non erat causa immortalitatis, secundum quod dicit puram priuationem, sed secundum quod importat originalem iustitiam, merito cuius erat in anima uis totius corporis cõtentiua. Ad ILLVD, quod obiicitur, quòd continuatio uitæ est ex coniunctione animæ, & corporis. Dicendum, quòd ad continuationem uitę non sufficit appetitus: sicut ad beatificationem non sufficit appetere beatitudinem, sed necessaria est ulterius uirtus ad satisfaciendum appetitui: omnis enim natura appetit esse, & durare, non solum hominum, sed etiam brutorum: non tamen in omnibus est immortalitas: & ideo non sequitur: ꝙ si a natura sit continuatio appetitus, ꝙ a natura sit continuatio immortalitatis. Et per hoc patet responsio ad aliud, quod obiicitur, quòd ab eodem est datio esse, & conseruatio. Dicendum enim, ꝙ si illud sit uerum de cõseruatione, quę est ad tempus: non tamen est uerum de perpetuatione: multa enim sunt quę possunt esse dare: & tamen non possunt ꝑpetuare. Ad ILLVD, quod obiicitur per esum ligni uitę, & aliorum lignorum poterat in esse conseruari. Dicendũ, quòd ista non erat tota causa: immo necessaria erat diuina uirtus protegens, & prohibens nociua, & interior uirtus conseruans, & concilians contraria. Preterea, quòd lignum uitę talem effectum haberet, speciale donum erat Dei: sicut etiam, ꝙ tanto tempore uestimenta, & calciamenta populi Israel potuerunt sibi prębere obsequia. Et sic patet illud.

Hæc nõ prob. ꝙ sit ad talem quæst. ubi. Alex. ꝙ. opinionem.

QVAESTIO II.

An si homo stetisset, eadem per essentiam fuisset immortalitas innocentiæ cũ immortalitate gratiæ.

VTRVM eadẽ esset immortalitas innocentię per essentiam cum immortalitate glorię, si homo stetisset. Et ꝙ sic, uidet. Augustinus de Vera relig. Per Christum recuperamus, quod perdidimus in Adam: ergo illam immortalitatem, quàm in Adam perdidimus, per Christum recuperamus: sed illa immortalitas, quàm recuperamus ꝑ Christũ, est immortalitas gloriosa: ergo &c. ITEM. Potentia materię dispositę est eadẽ per essentiam cum seipsa indispositę: sed immortalitas innocentiæ, & immortalitas glorię sic se habent, sicut potentia indifferens, & potentia dispositę dispositione, q̃ est necessitas: cum in statu innocentię poterat mori, & non mori: in statu uero glorię necesse hẽat non mori: ergo &c. ITEM. Liberum arb. confirmatum, & nõ confirmatũ est idem per essentiam: similiter, & charitas: ergo pari rõne & immortalitas: sed sicut se habet hęc immortalitas, sic & illa: ergo &c. ITEM.

Mortalitas in ſtatu innocentiæ non eſt alia a mortalitate in ſtatu miſeriæ, quia nō eſt poſt peccatum data noua potentia, nec ablata: ergo pari ratione in ſtatu innocentiæ, & in ſtatu gloriæ non eſt alia, & alia immortalitās. ITEM. Si homo ſteriſſet, transferretur ad immortalitatē, ita ꝙ nullius proprietatis nobilis in eo fieret deperditio: ergo cum immortalitas in homine diceret conditionem nobilem, ſi transferretur, illa immortalitas non amitteretur: ſed nō ſunt in eodem homine duæ immortalitates ſimul, & ſemel: ergo immortalitas innocētiæ, & immortalitas gloriæ non differrent.

SED CONTRA. Quod habet aliud, & aliud principium proximum differens per eſſentiā, eſt differens per eſſentiam: ſed immortalitas in ſtatu innocentiæ, & in ſtatu gloriæ hēt aliud & aliud principium differens, per eſſentiam, quia illa eſt a gloria, iſta eſt a gratia gratis data: ergo differunt per eſſentiam. ITEM. Non eſt tranſitus ab eodem in idē, ſed tranſitus ab immortalitate innocentiæ ad immortalitatem gloriæ: ergo illa immortalitas, & iſta non ſunt eadem. ITEM. Quorum oppoſita ſunt diuerſa, ipſa ſunt diuerſa: ſed immortalitas ſtatus innocentiæ non opponitur mortalitati, cum ſimul ineſſent eidem. Adam enim & mortalis erat, & immortalis: ſed immortalitas gloriæ opponitur illi: ergo non eſt eadem cum illa immortalitate. ITEM. Licet uita Adæ eſſet una, & continua, ſi ſteriſſet in uia, & patria: ſtatus tamen uitæ & cōditio eſſet alia, & alia: quia cōditio animalitatis, & ſpiritualitatis nō habent identitatē, ſed potius oppoſitionē, & diuerſitatē: ergo cū immortalitas non dicat ſolum uitā, ſed potius conditionē uitæ ſecundū ſtatum animalē, & ſpiritualē, uꝭ ꝙ immortalitas ſit alia, & alia. ITEM. Hoc ipſum uidetur per aliud, quod dicitur in litera. Alia eſt immortalitas quām amiſimus: alia quā in reſurrectione ſperamus. Ex hac auctoritate expreſſe colligitur, quòd alia ſit immortalitas uiæ, & alia patriæ.

RESOLVTIO.

Eadem quantum ad potentiam: ſed alia quantum ad diſpoſitionem ſuper additam. Vel una & eadē; ſed altera, ſiue alterata.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandū, ꝙ cum idem ſit ſignatū in principali, & deriuatiuo, ſiue in abſtracto, & concreto: idē eſt ſignatum huius, quod eſt mortale, & eiusqꝫ eſt immortalitas. Immortale autē dicitur, quod eſt aptum natū ſiue potens nō mori: immortalitas igitur idem eſt, quod potentia, ſiue aptitudo ad non moriēdum. Et hæc potentia ad nō moriendum non eſt aliud, quā potētia animæ in regēdo, & continuando corpus, ut nunquā deficiat, nec ab ea ſeparetur. Hęc autē potentia cōſequitur ipſum liberum arbitrium, & ei cōformatur. Vnde ſicut in ſtatu innocentiæ homo poterat peccare, & non peccare: ſic anima poterat corpus continere, & non continere, & homo poterat mori, & non mori. Quia uero in ſtatu gloriæ impoſſibile eſt liberū arbitrium peccare: impoſſibile eſt etiam, aīam corpus deſerere. Et quia in ſtatu miſerię neceſſe habet peccare, & aliquādo in peccato eſſe, ſaltē in ſua origine: iō impoſſibile eſt animam corpori unitam continuare quemadmodum ipſius liberi arbitrii, potentia in ſtatu innocentiæ, & gloriæ eſt eadem per eſſentiam, differens ſolum ſecm ſtatum, & diſpoſitionem ſuperadditam: ſic illa potentia continuādi, & regendi corpus, quę dicitur immortalitas, per eſſentiam eſt eadē, differens ſola ſuperaddita diſpoſitione. Et ideo cum quæritur, utrum immortalitas innocentiæ, & gloriæ, ſiue uiæ, & patrię ſit eadem. Reſponderi poteſt, ꝙ eadem eſt quantum ad potentiam: ſed alia quantum ad diſpoſitionem ſuperadditam. Vel (ut proprius dicamus) una, & eadē eſt: ſed altera, ſiue alterata: ſicut coriſcus albus, & niger idē eſt: ſed alteratus. Et ideo concedendæ ſunt rationes oſtendentes, ꝙ hæc immortalitas, & illa per eſſentiam eſſent una.

AD RATIONES uero ad oppoſitum facile eſt reſpondere. Nam ad illud, quod primo obiicitur, ꝙ principium proximum huius immortalitatis, & illius eſt aliud, & aliud: plana ē rōſio: qa principiū ꝓpiuū. ſ. potētia contentiua eſt una, & eadē: licet ſit aliter, & aliter diſpoſita: hīc gratia, ībi uero gloria. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nō eſt tranſitus ab eodē in idē. Dicendū, ꝙ tranſitus ab hac immortalitate ad illam eſt per diuerſificationem ſtatuum, quia eſt tranſitus a ſtatu in ſtatum: & ideo ſicut

quod mouetur a ſtatu imperfectionis ad ſtatum perfectionis non dicitur aliud, & aliud: ſed ſtatus dicitur alius, & alius: ſic in propoſito intelligēdum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd habent diuerſa oppoſita. Dicendum, ꝙ illa diuerſitas oppoſitionis uenit ex ratione ſuperadditæ diſpoſitionis, ſicut intelligitur in libertate arbitrii, quæ eſt libertas a coactione, a culpa, & a miſeria. Libertas. n. a culpa ſuperaddit aliquam diſpoſitionē, ſcilicet gratiam: libertas autem a miſeria ſuperaddit aliam diſpoſitionem, ſcilicet uel innocētiam, uel gloriam, ratione quarum diſpoſitionum habet oppoſiti diuerſis. Sic & immortalitas gloriæ ſuperaddit ultra immortalitatem innocentię: ſicut diſpoſitio, quæ eſt neceſſitas ſupra diſpoſitionem, quæ eſt congruitas AD id quod obiicitur, quòd immortalitas dicit conditionem uitæ, ſiue ſtatum. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſed non principaliter: imo principalius dicit potentiam corporis contentiuam, ſicut prædictum eſt: & ideo ratio illa non cogit. AD ultimum, ſcilicet auctoritatem Magiſtri iam patet reſponſio. Quod enim dicitur, ꝙ ſit alia, & alia: aut intelligitur hoc eſſe dictū: quia eſt altera & altera: aut intelligitur eſſe alia, & alia: non quantum ad ipſam potentiam, quam principaliter importat ipſa immortalitas: ſed quantum ad diſpoſitionem ſuperadditam. Et ſic patet reſponſio ad quæſita.

DI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

De hominis duratione & conseruatione quantum ad filiorum procreationem.

POst hæc videndum est qualiter primi parentes si non peccassent, filios procreassent, & quales ipsi filij nascerentur. Quidam putant ad gignendos filios primos homines in paradiso miscери non potuisse, nisi post peccatum: dicentes concubitum sine corruptione, vel macula non posse fieri. Sed ante peccatū nec corruptio, nec macula in homine esse poterat: quoniam ex peccato hæc consecuta sunt. Ad quod dicendū est, quòd si non peccassent primi homines, sine omni peccato, & macula in paradiso carnali copula conuenissent, & esset ibi thorus immaculatus, & cōmistio sine cōcupiscentia: atque genitalibus membris sicut cæteris imperarent, vt ibi nullum motū illicitum sentirent: & sicut alia mēbra corporis alijs admouemus, vt manum ori sine ardore libidinis: ita genitalibus uterentur mēbris sine aliquo pruritu carnis. Hæc enim lethalis ægritudo membris humanis ex peccato inhæsit. Genuissent itaque filios in paradiso per coitū immaculatū, & sine corruptione. Vnde Aug. Cur non credamus primos homines ante peccatū genitalibus mēbris ad procreationem imperare potuisset, sicut cæteris in quolibet opere sine voluptatis pruritu utimur? incredibile.n. non est Deū talia fecisse illa corpora, vt si non peccassent, illis mēbris, sicut pedibus imperarent, nec cū ardore seminarēt, vel cum dolore parerent: sed post peccatum motū illum meruerunt, quem nuptiæ ordinant, continentia cohibet. Infirmitas enim prona in ruinam turpitudinis excipitur honestate nuptiali: & quod sanis est officium, ægrotis est remedium. Emissi quidem de paradiso conuenerunt, & genuerunt: sed potuerunt in paradiso eis esse nuptię honorabiles, & thorus immaculatus sine ardore libidinis, sine labore pariendi.

Aug. super Ge. lib. 9. cap. 10

Cap. 7. ibid.

Ibi. c. 3.

Quare in paradiso non coierunt.

Lib. 10. Cap. 4.

Cur ergo non coierunt in paradiso? Quia creata mulier? mox transgressio facta est, et electi sunt de paradiso. Vel quia nondum Deus iusserat ut coirent, et poterat diuina expectari authoritas, ubi concupiscentia non angebat. Deus uero non iusserat, quia casum eorum præsciebat, de quibus homo propagandus erat. Ecce expresse habes de modo propagationis filiorum.

De termino translationis illius uitæ ad aliam super cęlestem.

Li. eodē Cap. 4.

De termino uero temporis, quo transferrētur ad spiritualem cœlestemque uitam, certum aliquid scriptura non tradit. Et ideo ambiguum est, utrum parentes genitis filijs, perfectamque humani officij iustitia, ad meliorem statum transferentur non per mortem; sed per aliquam mutationem: an partes in aliquo statu uitæ remanerent, ligno uitæ utentes, donec filij ad eundem statum peruenirent: & sic impleto numero omnes simul ad meliora transferrētur, ut essent sicut sancti angeli in cęlis. De quo Augu. ambigue disserit, super Gen. ita inquiens, Potuerunt primi homines in paradiso filios gignere: non ut morientibus patribus succederent filij; sed in aliquo formæ statu manentibus, & de ligno uitæ uigorem sumentibus, & filij ad eundem perduceretur statum, donec impleto numero sine morte animalium corpora in aliā qualitatem transirent: in qua omnino regenti spiritu deseruirent, & solo spiritu uiuificante sine corporeis alimentis uiuerent. Vel potuerunt parentes filijs cedere, ut per successionem numerus impleretur, qui genitis filijs perfectaque humani officij iustitia, ad meliora transferrentur, non per mortem; sed per aliquam mutationem. Ecce hic habemus de transitu hominis ad meliora; sed incertum nobis relinquitur, utrum simul transferrentur, an per successiones.

Lib. 8. c. 4.

Ibi. c. 6

Quales procrearentur filij, an æquè ac primus homo conditus fuit.

Si uero quæritur, Quales si non peccasset homo, filios genuisset: utrum uidelicet sicut ipse primus homo secundum naturam corporis et usum membrorum perfectus mox conditus extitit, ita etiam eius filij in ipso natiuitatis exordio perfecti existerent: quia ambulare, & loqui, & cuncta facere possent? Responderi potest quod filios paruulos nasci oportе-

oportebat propter materni uteri necessitatem: sed utrum mox nati perfectionem staturæ & membrorum usum haberent, an paruuli & in minore ætate constituti uti possent membrorum officijs, an per interualla temporum eo modo quo nunc fit, perfectionem staturæ, & usum membrorum recepturi essent, authoritatibus definitum non habemus.

Ambigua Augu. sententia ad proposita.

Lib. de paruulorũ baptismo primo: qui aliàs dicitur de peccatorum meritis, et remissione in c. 37. et Tom. 7

Et supar hoc Augustin. ambigue loquitur, Mouet nos, inquit, si primi homines non peccassent, utrum tales filios essent habituri, qui nec lingua, nec manibus, nec pedibus uterentur. Nam propter uteri necessitatem forte necesse erat paruulos nasci: sed quamuis exigua pars corporis sit costa, non tamen propter hoc paruulam uiro coniugem fecit, unde & eius filios poterat omnipotentia creatoris mox natos grandes facere. Sed ut hoc omittam, poterat certe eis præstare, quod multis animalibus præstitit: quorum pulli, quamuis sint paruuli, tamen mox ut nascuntur currunt, & matrem sequuntur. Econtra. Homini nato nec ad incessum pedes idonei sunt nec manus saltem ad scalpendum habile, & iuxta se mammis positis nascentes, magis possunt esurientes flere quam surgere: propriéque infirmitati mentis congruit hæc infirmitas carnis. His uerbis uidetur insinuari, quod filij etiam paruuli officijs membrorum ualent uti.

Aliorum placita ad idem.

Sed cum Augu. sub assertione de his nihil tradat, non irrationabiliter quibusdam placuit primorum parentum filios nascituros paruos, ac deinde per interualla temporum eadem lege qua & nunc natiuitatem humanam ordinatam cernimus, staturæ incrementum, & membrorum usum recepturos, ut in illis expectaretur ætas ad ambulandum & loquendum sicut modo in nobis, quod utique non esset uitio imputandum; sed conditioni naturæ: sicut à cibo abstinere penitus non ualebant, nec tamen illud erat ex uitio; sed ex natura conditionis.

Oppositio

Oppositio quorundam arbitrantium eos posse uiuere sine alimonia.

Ad hoc autem opponitur, Si non peccarent, non morerentur: sed non peccarent, si non comederent: poterant igitur sine alimonia uiuere. Cæterum, sicut supra diximus, non solum peccarẽt, si de ligno uetito ederent: sed etiam, si concessis non uterentur: quia sicut erat eis præceptum non illo ligno uti, ita alijs uesci. Præterea contra naturalẽ rationem facerent, qua intelligebant de illis esse edendum, quod & naturaliter appetebant. Item opponitur. Cum fames sit pœna peccati, si non peccarent, famen non sentirent: sed sine fame superfluum uidetur comedere. Vnde putant quidam eos cibis non indiguisse ante peccatum: quia nõ poterant esurire, si non peccassent. Ad quod dici potest, quod fames uere defectus est, & pœna peccati. Est enim immoderatus appetitus edendi; cui non subiacuisset homo, si non peccasset: sed proculdubio peccaret, nisi hunc defectum cibo præueniret. Habebat enim naturalem appetitum & moderatum, cui ita satisfaciendum erat, ne defectum famis sentiret. Sicut ergo non ex uitio, sed ex naturæ conditione erat, quod ante peccatum homo cibis indigebat: ita non ex uitio esset: sed de natura, si hominis conditio in principio suo, idest, in primo parente perfectè inchoata, in subsequenti propagatione a modico ad maiora proficeret: ut scilicet per interualla temporis staturæ corporeæ incrementa, usumque membrorum susciperet. Dist. 19.

Alia oppositio circa idem.

Vtrum sicut statura corporis, ita etiam sensu mentis paruuli per accessum temporis proficerent.

Et cum de corpore humano non sit absurdum uel inconueniens hoc existimare, quæri solet utrum de sensu animæ & cognitione ueritatis eodem modo sentiendum sit: ut scilicet hi qui sine peccato nascerentur, sensu & intelligentia mentis imperfecti existerent, & per accessum temporis in his proficerent usque ad perfectionem: an mox conditi perfectionem sensus, & cognitionis perciperent. Illi qui sentiũt paruulos natos, in statura corporis & usu membrorum per accessum temporis profecturos, non diffitentur eodem

Responsio.

in exor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in exordio natiuitatis sensu imperfectos existere, & per interuallum temporis in sensu & cognitione proficere usque ad perfectum.

Contra superiorem sententiam oppositio quorundam.

Ad quod quidam opponunt dicentes, Si mox nati non haberent perfectionem sensus & intelligentiæ, ignorantia in eis esset. Ignorantia autem peccati est pœna. Sed qui hoc dicunt, non satis diligenter considerat: quia non omnis qui aliquid nescit uel minus perfectè aliquid scit, statim ignorantiam habere siue in ignorantia esse dicendus est: quia ignorantia non dicitur, nisi cum id quod sciri & non ignorari debet, nescitur. Talisq; ignorantia pœna peccati est, cum mētis obscuratur, ne cognoscere ualeat ea quę scire deberet.

Respon sio.

De hominis translatione in meliorem statum.

Aug. de Gen. li. 1. p. 2. c. 6. 1. Cor. 15

Talis erat hominis institutio ante peccatum secundum corporis conditionem. De hoc autem statu transferendus erat cum uniuersa posteritate sua ad meliorem dignioremque statum, ubi cęlesti & æterno bono in cęlis sibi parato frueretur. Sicut enim ex duplici natura compactus est homo ita illi duo bona conditor a principio præparauit: unum temporale, alterum æternum: unum uisibile, alterum inuisibile; unum carni, alterum spiritui. Et quia primum est quod est animale, deinde quod est spirituale, temporale ac uisibile bonum prius dedit. Inuisibile autem & æternum promisit, & meritus quærendum proposuit. Ad illius autem custodiam quod dederat, & ad aliud promerendum quod promiserat, naturali ratione i creatione animæ hominis inditæ, qua poterat inter bonum & malum discernere, præceptum addidit obedientiæ: per cuius obseruantiam datum non perderet, & promissum obtineret, ut per meritum ueniret ad præmium.

SVPRA egit Magister de duratione immortalitatis, in hac parte agit de procreatione posteritatis. Vel aliter, & in idē redit. Supra egit de conseruatione indiuidui: hic agit de conseruatione speciei, quæ quidem est per filiorum procreationē. Diuiditur autē hæc pars in tres partes. In prima determinat, qualiter primi parentes filios, & creassent. In secunda determinat, quales filii nascerētur. ibi. Si

Si uero quæritur, quales si non peccassent, &c.) In tertia breuiter epilogat, quę primo determinata sunt. ibi. *Talis erat hominis institutio, ante peccatum, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat de modo generationis. In secunda de tempore trāslationis. ibi. *De termino uero temporis, quo transferentur &c.*) Similiter secunda pars principalis habet duas. In prima determinat, quales nascerentur filii quātum ad corpus. In secunda, quales nascerentur quantum ad animam ibi. *Cum de corpore humano non sit absurdum, &c.*) Aliarum partium subdiuisiones, & contenta manifesta sunt in litera.

Dub. 1 *Nam mitas enim prona in ruinam, &c.*) Contra. Ex hoc uidetur, quod non possit actus ille sine peccato, & turpitudine exerceri. Sed contra hoc est: qa omnis actus, qui est in præcepto potest fieri sine peccato: ergo &c. Contra. Respon. Dicēdum, quod hic non dicitur de turpitudine, quę sonat in culpā, sed quæ magis sonat in pœnam: uel si de illa intelligitur, tūc nuptię ita excipiunt pronitatem carnis, qđ actus ille absque omni peccato potest fieri: unde quod dicit Magister, qđ nuptię ordinār actum illum, non est intelligendum ratione ordinationis, quę fit in actu illo, sed quę inesset, nisi esset matrimonium: de hoc autē distusius agetur in Quarto in tractatu de Matrimonio.

Dub. 2 *Paterunt in paradiso eis esse nuptiæ honorabiles.*) Cōtra. Videtur, quod similiter sint honorabiles in statu ecclesię cum sit sacramentum magnum, sicut dicit Apostolus Ephe. v. cum etiā approbentur a iure naturali. Si tu dicas: honorabilitas nuptiarū attenditur quantum ad actum illum, tunc queritur, Quare magis actus ille honestus, & castus fit cum pudore, quàm alius actus, in quo est culpę deordinatio: magis enim uerecundatur quis de actu illo honeste, & caste facto, quā de alio actu inordinato, utpote cognoscere uxorem, quam percutere seruum. Respon. Dicendum, ꝙ est loqui de nuptiis quantum ad signarū, & quantum ad fructum, & quātum ad actum: & quantum ad hęc tria honorabiles erant in paradiso: in statu uero miseriæ, q̄uis sint honorabiles quātum ad signatum, & fructum, habent tamen pudorem annexum quantum ad actum, quia omnis homo utens ratione, actum illum erubescit exercere coram aliis, etiam cū propria uxore. Rationem autem huius assignat August. in decimo quarto de Ciui. dei. Quia cum ratio deberet dominari corpori, magis erubescit, quod ipsa subiiciatur alicui parti corporis: & quod aliqua pars corporis dominetur ei, quā ꝙ ipsa inordinate dominetur ei: ideo magis uerecundatur de ardore libidinis, quæ est in actu illo, quam de perturbatione furoris, ꝙ est inconuitiando seruo. Cap. 16 Tom. 5

Nondum Deus intulerat, ut coirent.) Hoc uidetur esse falsum; quia dicitur Gene. i. Crescite, & multiplicamini, & replete terrā. Constat, quod hoc dictum est quantum ad actum generatiuę: ergo &c. Iuxta hoc quæritur, si mādatum illud omnes obligat. Dub. 3

quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd si sic uidetur, quod transgressi sunt: quia non coierũt in statu innocentiæ. Si non: ergo uidetur, quod poterat continue seruare uirginitatem. Item. Quæro, utrum illud mandatum maneat adhuc, quod si manet: ergo non licet alicui seruare uirginitatem, quod est contra Apostolum, qui dicit. i. Cor. viii. Volo uos omnes esse sicut ego sum loquitur de castitate. Si non obligat modo, Quæro, quando reuocatum est. Videtur etiam, qđ modo sint melioris conditionis homines, quàm tunc, quia modo possunt seruare uirginitatẽ: tunc autem non poterãt. Resp. Dicendum, quod illud mandatum datum fuit uiro, & mulieri in statu innocentiæ: sed cum esset mãdatum affirmatiuum nõ obligabat ad semper: sed pro loco, & tempore: determinatio autem temporis dependebat ex relenatione diuina uoluntatis, quã quia Deus nondum eis reuelauerat: ideo dicit Magister, quod nõdum iusserat. Ad illud quod quæritur utrum illud mandatũ fuerit reuocatum. Dicendum, aliter obligabat tempore naturæ institutæ, aliter nunc: tunc enim omnes obligabat: quia omnibus erat in officium: nunc autem non obligat omnes pro eo, quod sunt multi qui sufficiunt illud implere aliis consilium uirginitatis seruantibus. Hoc autẽ consilium competit statui naturæ lapsæ: non autem naturæ institutæ: quia tunc cum nulla esset pronitas, non esset maior uirtus continere, quam nubere, & oẽs ad cultum Dei generarent: nunc autem propter difficultatem omnino continere magnæ uirtutis est, & dignitatis. Et sic patent ea, quæ obiiciuntur.

Implete numero, &c.) Videtur hæc positio esse inconueniens. Primum, quia magnum dispendium esset parentibus: si tanto tempore gloria eorum differretur, quousque electorum numerus impleretur. Et iterũ. Si spes, quæ differtur affligit animam: uidetur, quod in eis esset aliqua afflictio. Rursus. Est numerus electorum futurus sic in magna multitudine, quomodo possent omnes homines intra paradisi spatium contineri: hoc nõ uidetur esse probabile. Si tu dicas, quod propter hoc parentes trãferrentur absque aliis, & glorificarentur: hoc non uidetur conueniẽs, quia ad magnitudinem Dei spectat, omnes simul glorificari, sicut faciet in die iudicii in resurrectione generali. Et dicendum breuiter, quod ista secunda opinio probabilior est, sicut dictæ rationes ostendunt. Nec obstat illud de simultate glorificationis: hoc enim magis est propter iudicium, & resurrectionẽ corporum (quam decet esse simul) quam propter beatitudinis collationem. Huius ratio expressius habet in Quarto, in tractatu de resurrectione. Dub. 4

In illis expectaretur ætas &c.) Hanc de paruulis primorum parentum opinionem uidetur Magister approbare. Sed cõtra hoc est uerbum Aug. præcedẽs paulo ante hoc: dicit enim sic, In firmitati mentis congruit hæc infirmitas carnis. Itẽ si natura humana potẽtior, & nobilior est, quàm brutalis: & quorundã animalium Dub. 5

malium fœtus statim quãdo nascũtur possunt ambulare: multo fortius uidetur, ꝙ filii hominum. Respon. Dicẽdum, ꝙ magister nullam istarum opinionum intendit asserere: et dubium est, utrum sic, uel sic esset: nihilominus tamen hanc opinionem approbat tanquam probabiliorẽ, quæ dicit: Paruulos paulatim proficere, & crescere ad usum membrorum. Nec hoc dicit sine ratione. Teneritudo enim membrorum debetur proli hominis propter bonitatem complexionis, & cõgruentiam naturę, quę procedit a debiliori complexione ad fortiorem: unde paruuli habent teneriora membra, quam adulti. Processus autem in incremento non esset miraculosus, sed naturalis, etiam tempore naturæ institutæ: & ideo rationabiliter Magister hunc modum dicendi magis approbat. Verbum autem Augustini præcedens intelligitur de infantia ratione incommodorum, concomitantium eam, non ratione imperfectionis membrorum. Ad illud, quod obiicitur de illis generibus animalium, nõ ualet: quia alterius sunt complexionis, & organizationis.

Dub. 6 *Per intervallũ tẽporis in sensu, &c.*) Contra. Videtur falsum qđ hic dicit de paruulis: cum enim anima rationalis senescit in tempore, non uidetur secundum cõditionem temporis alterari: ergo uidetur, ꝙ processu temporis non efficeretur magis sciens, cum non haberet in scientia per tempora alterari. Item. Deus fecit animam Adæ perfectã scientia: ergo pari ratione fecisset animam filiorum, si ipse stetisset. Respon. Dicendum ad hoc, ꝙ hæc est probabilior positio, ꝙ aliquo modo per interualla temporum in sensu, & cognitione profecissent. Anima enim dum est in corpore complexionem corporis imitatur. Et quoniam infantia est mollis, & fluida cõplexio cerebri: ideo non potest ibi esse fortis impressio specierum, nec fortis conuersio super illas. Vnde sicut facies non relucet in aqua mota: sic paruuli nõ essent idonei statim ad usum cognitionis. Quod ergo obiicitur, quod anima non alteratur in tẽpore; uerum est quantum est de se: sed ratione corporis, cui coniungitur, quod crescit, et in tempore fortificatur. Ad illud uero quod obiicitur, ꝙ haberet habitum. Dicendum ꝙ et si haberet scientiam; quantum ad habitũ: non tamen haberet quãtum ad actualem considerationem propter organi ineptitudinem, sicut etiam non habent dormientes. Vnde sicut paruuli baptizati dicuntur habere uirtutes in munere, non in usu, uel in actu; sic intelligendum est paruulos illos scientiam habuisse: & postmodum complexione facta habili ad considerandũ, statim essent in actu considerationis sine penuria, et labore: et potissime uerum esset in eis illud uerbum Philosophi, quod dicit, ꝙ in sedendo, et in quiescendo fit anima prudens, et sciens: cum sessio, et quies dicatur contra motum, et fluxibilitatem complexionis. 7. Phy.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præceptū addidit obedientiæ etc.)

Dub.7. Quæritur, quare dominus addidit præceptum super præceptū: & quare tot fuerunt præcepta, quę homini dedit: & iterum, quare præceptum obedientiæ, siue disciplinę potius fuit negatiuum quàm affirmatiuum. Respondendū est ad hoc breuiter, ꝙ tria dominus fecit eis præcepta in principio. Vnum scilicet quod fuit. Crescite, & multiplicamini. Aliud fuit. De ligno paradisi comedite. Tertium fuit. De ligno scientię boni, & mali nolite comedere. Numerus autem, & sufficientia istorum præceptorum potest sumi dupliciter. Vno modo sic. Quoddam. n. est præceptum, quod ordinat ad Deum: & istud fuit præceptum obedientię. Quoddam, quod ordinat ad proximum: & illud fuit præceptum de multiplicādo genere. Quoddam, quod ordinat ad seipsum: & hoc fuit præceptum de comestione. Secundo modo sic. Vt quoddam præceptū respiciat corpus: & hoc est præceptū de comedendo. Quod respiciat animā: & hoc est præceptum de abstinendo, quod est obedientiæ meritum. Quoddam coniunctum: & hoc est præceptum de consimili multiplicando. Præceptum autem disciplinæ fuit negatiuum, ut facilior esset eius obseruantia, & homo non posset de transgressione, uel uel omissione habere excusationem. Et in hoc terminatur tota

Iis illa pars huius Libri, quæ est de hominis constitutione.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in statu innocentiæ fuisset sexuum commixtio?

AD intelligentiam huius partis, quę est de procreatione liberorum in statu innocentię, quędam incidunt dubitabilia. Et primo quęritur, utrum in statu innocētiæ fuisset sexuum commixtio. Secundo, utrum in illa commixtione esset seminū decisio. Tertio, utrum in illa seminis decisione esset delectationis intensio. Quarto, utrum in illa commistione esset integritatis corruptio. Quinto, utrum in omni coitu esset prolis generatio. Sexto, utrum æqualis esset per generationem masculorum, & fœminarum multiplicatio.

CIrca quam sic proceditur, & ostenditur: ꝙ & si homo stetisset facta esset sexuum commistio. Primo per textum Gen. 1. Faciamus ei adiutorium simile sibi. Sed uir non indigebat adiutorio mulieris, nisi quantum ad actum generationis: nec poterāt simul aliquē generare, nisi simul commiscerētur: ergo &c. ITEM. Aug. 14. de ciuitate Dei. Quisquis dicit non coituros non generaturos homines, nisi peccassent, quid aliud dicit nisi propter numerositatem sanctorum, necessarium fuisse peccatū: ergo si hoc est inconueniens ponere, etiam si homo nō peccasset, uir, & mulier per cōmistionē sexuū generaret. ITEM. Distinctio sexuum non est nisi propter generationem: sed in primaria sui cō

ditione distinctio fuit in humana specie: sicut in aliis: ergo si sexus distincti ad unum effectum non concurrunt, nisi commisceantur, uidetur, ꝙ si homo stetisset, uir & mulier commisti essent. ITEM. Vir habuit uirtutem generatiuā: sed planū est, ꝙ ītra prolem se concipere non poterat: cum nec haberet locum, in quo fœtus negetaretur, nec uiā, per quam egrederetur: ergo uidetur, ꝙ adhoc, ꝙ generaret, necessarium erat sibi cum muliere commiscere, & conuenire.

SED CONTRA. Aug. de bono coniugali. Nuptiæ non nisi mortalium esse poterunt: cōstat hoc dictum esse quantum ad cōmistionem sexuum: si ergo manente statu innocentiæ homo poterat non mori: ergo nec mulieri poterit cōmiscere. ITEM. Dam. Poterat Deus genus hoc absq; generatione multiplicare, si homo mandatum suum seruasset usque in finem: ergo uidetur, ꝙ si stetisset, ꝙ uir mulieri commisceri non habere, nec filiū procreare. ITEM. Adhoc data est uis generatiua, ut quæ non possunt continuari in se, conseruentur in suo simili: sed homine stāte in perpetuum continuari posset: ergo non uidetur, quod homo generaret. ITEM. Commistio sexuum est opus carnale: sed primi parētes, cū essent spirituales, non erant dediti operibus carnis, nec impediebantur a quiete contēplationis: ergo non uidetur, ꝙ natura stante haberent insimul commisceri.

RESOLVTIO.

Cum generatio non minus in hoc statu, quàm in illo & de perfectione naturæ, & de complemento ciuitatis supernæ fuisset; non magis nunc, quàm tunc futuram commixtionem sexuum arbitrandum est.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ in statu innocentiæ absque dubio homo haberet generari ex homine: & hoc attestatur autoritati scripturæ, & iudicio rationis rectæ. Dicitur enim hominibus in statu innocentiæ, sicut scribitur Gen. 1. Crescite, & multiplicamini, & replete terrā. Et alius Textus dicit. Mulierem in adiutorium uiri esse factam. Rationi etiam rectæ hoc consonat, quæ dicit potentiam generandi spectare ad complexionem naturæ: usum uero generationis ad complementum, & perfectionem ciuitatis supernæ. Et quia in statu innocentiæ natura perfectior erat, quàm in statu uiæ, & si homo stetisset, superna ciuitas suorum ciuium numerositate nequaquam fraudata esset; ponendum est, quod homo in statu innocentiæ generare poterat, & genuisset. Et quia nec uir per se, nec mulier per se sufficisset ad generandum: ideo per cōmistionē fieret cōiunctio unius ad alterum, & mutuum sibi præberent auxilium in procreatione prolis ad multiplicandum genus humanum. Et ideo concedē dæ sunt rationes ostendentes, ꝙ si homo stetisset, & esset generatio, & sexuum commistio.

AD ILLVD autem, quod primo obicitur in contrarium de uerbo Augustini in Lib. de Bono

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõiugali. Dicẽdũ q̃ mortale nõ uocatur ibi, quod habet necessitatẽ in moriẽdo: sed mortale dicitur generaliter pro uita animali, in qua sola põt fieri gñatio, quia in ea solũ põt fieri decisio, & restauratio: & quia hæc immortalitas esse poterat in statu innocẽtię, quamuis nõ in statu gloriẽ ideo patet illud. Ad illud, quod obiicitur de uerbo Dam. Dicendum, quod Dam. non uult dicere, quod non esset generatio, si hõ stetisset: sed qđ non esset per eũ modũ, per quẽ est modo, scilicet, cũ libidine, & fœditate. Prętera ipse nõ dicit, quid deus faceret, sed quid facere posset. Ad illud, quod obiicitur, quod ideo data est uis generatiua, quod perpetuẽtur corruptibilia. Dicẽdũ, quod illa nõ est rõ tota, imo ratio præcipua: & secũdũ fidẽ, q̃ ignorauit Philosophus, est propter multitudinẽ numeri electorũ, quã Deus sic disposuit facere successiue p̃pter congruentiã multiplicẽ, sicut supra tactũ est: tũ uidelicet propter diuinæ gloriæ manifestationẽ, tum ẽt propter hominũ maiorem cõiunctionẽ, ut magis adinuicem se diligeret, tum ẽt propter uniuersi decorem, & perfectionẽ: quæ non solummodo attenditur secundũ esse permanens, imo ẽt secundum esse decurrẽs: decursus aũt in rebus irrationalibus debet esse secundum ordinem, & exigẽtiam ad res rationales, p̃pter quas factæ sunt. Ad illud, quod obiicitur, quod commistio sexuũ est opus carnale. Dicendum, quod caro uno modo sonat in uitium sicut illud Gal. quinto. Caro cõcupiscit ad uersus spiritũ. Alio modo caro dicit naturã, sicut illud Eph. v. Nemo carnẽ suam odio habuit. Et sic carnale põt dici dupliciter: uel a carne secũdum quod dicit naturam, uel a carne secundum quod dicit uitium: & hoc vltimo modo in primo statu sexuum cõmistio non esset carnale opus, eo, quod nõ esset ibi uitiositas: esset tamẽ opus carnale, secundum quod caro sonat in naturam: & nihilominus esset spirituale opus, q̃a natura, & opus naturę concordat spiritui & gratiæ.

Hinc D. Tho. 1. 2. q. 98. ar. 2. 4. & 22. q. 152. ar. 1. tenet quod cõiugatis commistio nõ soluisset totaliter uirginitatem in eo statu ęs habetur. q. 4. huius dis.

Qvæstio II.

An in commistione sexuum in statu innocentiæ fuisset seminum decisio?

Vtrvm in illa commistione esset seminum decisio. Et quod sic uidetur. Generatę est de substantia sua aliquę producere: sed nemo producit aliquem de substantia sua, nisi det ei partem substantię suę, cũ dare totam non possit, nisi solus Deus: partẽ aũt substãtię nõ dat nisi decidẽdo a se: ergo &c. Item. Filius a patre, & matre generatur, non tantum effectiue, sed etiam materialiter: sed quandocũque aliqua duo sunt materia unius, necesse est ea adinuicẽ uniri, & cõmisceri: secũdũ se totũ, uel secũdm aliquid suũ illud autem, in quo unitũtur nõ solum habet rationem materialis, sed etiam effectiui, & tale uocamus semen, igitur si homo stetisset, generatio nihilominus esset per commistionem seminũ. Item. Vir ex suo coitu mulierẽ fœcundaret: sed hoc non esset, nisi aliquid impartiret mulieri: sed constat, quòd non imparti retur necessarium, quia natura illud sibi reseruat: ergo impartiretur alimenti superfluũ, & hoc est semen: ergo fieret seminũ cõmistio. Item. A primaria conditione habuerunt uir, & mulier uasa susceptibilia, & idonea ad humoris seminarij generationem, & decisionem, & commistionẽ: & illa sunt, quæ sunt organa uirtutis generatiuæ: ergo in generatione prolis naturale est semen descindere, ergo si homo gñaret tunc, secundũ quod cõpetebat naturæ, in statu innocentię fuisset cõmistio seminũ.

Sed contra. Semen est superfluum nutrimentii ubicunque autem est superfluitas, ibi est uitiositas, sed in natura instituta non erat uitiositas: ergo nec superfluitas: igitur nec humor seminarius. Item. Semen est superfluitas tertię digestionis: sed si homo stetisset, set, non esset in eo superfluitas secũdæ digestionis, utpote ster cus, & urina: ergo nec superfluitas tertię. Prima patet per Philosophum: secunda manifesta est, quia illæ superfluitates nunquã sunt sine fœditate, & ignominia: ergo si fœditas, & ignominia nõ sunt in homine, nisi per culpã, nullo modo esset in eis talis superfluitas. Item. Si esset in eis semen, aut esse conueniens propriæ complexioni, aut non. Si non: ergo non uidetur, quod de eo deberet, uel posset proles generari. Si sic: sed natura naturaliter tenet, quod est sibi conueniens: & si expellit, hoc non est per naturam, sed per uiolentiã: ergo si in statu innocẽtiæ homo hominem generaret non uioleter, sed naturaliter, uidetur, qđ in generatione semen non emitteret. Item. Actualis decisio partis a parte est uia ad corruptionẽ: sed hõ in statu innocẽtię ad corruptionẽ non tendabat: ergo generãdo semẽ nõ descindebat.

Resolvtio.

Vtique, cũ mas. & fœmina respect. prolis sese haberẽt modum efficientis sed & materialis.

Respond. Dicendum, quod cum generatio prolis quantum est de ordine, & potestate naturę habeat fieri per coniunctionem, & commistionem duorũ sexuum in hominibus, qui respectu prolis se habent per modum materialis, & efficientis: ita quod ratio materialis plus resident penes mulierem, & efficientis, uel actiui plus resident penes uirum necesse est ad generationem aliquas particulas tam a muliere quàm a uiro decidi, in quibus esset uirtus, & ratio seminalis respectu corporis propagandi. Quia igitur hic est ordo naturę non solummodo lapse, sed etiam institutę: ideo dicẽdum est, quod in statu innocentię & uir, & mulier per decisionem seminum generassent.

Ad illud, quod obiicitur in cõtrarium de seminis superfluitate. Dicendum quod est superfluitas residuitatis, & est superfluitas impuritatis. Superfluitas residuitatis est in semine, & hęc superfluitas necessitatem nõ excludit, imo idem ipsum, quod necessariũ est, est superfluũ: sed necessarium speciei, superfluũ individuo: necessarium uirtuti generatiuę, sed superfluũ nutritiuæ:

tritiuæ:& hæc superfluitas non repugnat bonitati, & cõplexioni naturæ, quia nõ sonat in uitũ, sed in cõplementum. Est & alia superfluitas impuritatis, sicut stercus, & urina, defluxio rheumatis, & emissio sudoris, & consimilia:& hęc est in duplici dfia. Quedã uenit ex debilitate uirtutis contentiuæ, & conuersiuę, sicut sudor, & rheuma: & talis non fuisset in Adã, propter ea quia uirtutes naturales in ipso erant in suis operationibus efficaces. Alia uero est, quę uenit ex nutrimenti qualitate, & nutrimẽti puritate, & hęc fuisset in Adã: qualis est superfluitas egestionis, & urinę, q̃ sunt p̃p separationẽ puri ab ĩpuro: ut illud, qđ purum, & idoneum est assumatur in alimentum: illud uero qđ est minus idoneũ, abiiciatur exterius, licet non cũ tanto fœtore, & fœditate, sicut nunc: & hoc satis indicant uasa, & intestina, & uoramina quę sunt homini a sua prima conditione naturaliter deputata. Et per hoc patet rñsio quasi ad oĩa obiecta. Nã primũ qđ obiicitur, qđ ubi est superfluitas, ibi est uitiositas, nõ ualet, quia non habet ueritatem de superfluitate residuitatis, qualis est superfluitas seminis. Secvndvm autẽ, quod obiicitur, qđ superfluitas secundę digestionis est cum fœditate, & ita cum pœnalitate, similiter non ualet, quia quãuis illa separatio puri ab impuro sit in nobis cũ fœditate, in ĩstis esset sine aliqua fœtoris corruptione in attestationem uirtutis potentię conuersiuæ, & puritatis nutritiuæ. Similiter tertium non multum cogit: quia semen cum sit superfluum nutritiuę, est necessarium generatiuæ: & non cõuenit cum natura, ut saluans ipsam in se, sed ut saluans eã in altero:& ideo natura non appetit sibi illud retinere, sed in alterum transfundere, & quamuis non conueniat naturæ generantis in se, ut sic est: conuenit tamen naturæ generati. Similiter ultimum non cogit qđ dicit: q̃ decisio est uia ad corruptionem. hoc enim locũ habet, ubi est decisio partis necessariæ cum quadam uiolentia, & ubi est decisio sine restauratione: hoc aũt non est in seminis decisiõne, sicut ostensum est. Et ita omnia obiecta possunt solui p̃ distinctionem priu factam, & alia etiam plura media, quæ ad hoc possent adduci.

Qvæstio III.

An in statu innocentiæ in seminum emissione fuisset delectatio nis intensio?

Vtrvm in illa seminis emissione esset delectationis intẽsio. Et qđ sic uidetur. Natura bene dispositа desiderat superfluũ emittere: ergo meliusdispo sita magis desiderat illud emittere: sed natura instituta multo melius erat disposita, quã natura lapsa: ergo uis generatiua multomagis desiderabat semen emittere, qđ est superfluum: sed ubi maius est desiderium, ibi in cõplexione multo maior est delectatio: ergo in seminis decisione multo maior esset tunc delectationis intensio, quam sit modo. Item. Delectatio est ex conIunctione conuenientis cum cõuenienti, & sensu ciusdẽ: & ideo dicunt naturales, delectationẽ esse in coitu propter transitum humoris per locum neruosum, in quo maxime uiget sensus: si ergo tanta erat tunc conuenientia, uel maior, quam sit modo: & sensus tunc magis uigebat, q̃ modo, uidetur. quod in seminis decisione maior tunc, quã nunc esset delectatiõis intẽsio. Item. Vnaquæque uirtus cognitiua delectatur in facilitate, & complemento suæ operationis: hoc per se uerum est: ergo quanto maior esset cõpletio, & facilitas, tãto maior esset delectatio: sed uis generatiua in qua uiget sensus tactus, facilius, & cõpletius existet tũc in actũ suum, q̃ nunc: ergo maior esset ibi delectationis intensio. Item. Oculus Adæ plus delectabatur in aspectu lucis, & auditus in auditu cãtus sonori, quàm aspectus, uel auditus hominis lapsi: ergo pari rõne in gustu, & tactu apposito sibi conuenienti, multo plus haberet delectari: ergo cũ cognouisset uxorem, uel cũ eo medisset, maiorem delectationem habuisset.

Sed contra. Aug. dicit de ciui. dei q̃ si hõ non peccasset, sic mẽbra genitalia applicarentur adinuicem, sicut modo applicatur manus ori: sed in applicatione manus ad os, aut nulla, aut modica haberur delectatio: ergo pari rõne uidetur, q̃ nec in contactu illorũ membrorũ. Item. Si tanta esset delectationis intensio tunc, quãta est nũc, cum mõ sit deordinatio in actu generandi p̃p delectationis intentionem, tunc fuisset generatiua deordinata: ergo non esset generatiua instituta, sed destituta. Item. Si in actu illo natura stante, esset delectationis intensio, cum fortificata una uirtute, minoratur usus alterius, uidet, q̃ sicut nunc in illo opere absorbetur usus rationis, ita & tunc: sed hoc non potest esse sine hominis subuersione: ergo non esset natura ordinata, sed inordinata, & subuersa. Item. Si tãta esset tunc delectatio in præsentia, & coniunctione sexuũ, quãta est nunc: ergo similiter tãtus esset appetitus in absentia, quãtus est nunc: sed uehementia appetitus, & desiderii excitat pruritum, & pruritus uehementia facit membra illa inobedientia rõni, & repugnantia: ergo in statu ante lapsum esset pugna, & controuersia, quod est contra omnes sanctos, & contra fidem sinceram. Restat ergo, q̃ tempore naturæ institutæ in sexuũ commistione non erat delectatio intensa.

Resolvtio.

Fuisset quidem ex tunc: sed non quãta nunc, propter indebitũ modũ.

Resp. Intelligẽdum est hic duplicem modum esse dicẽdi. Quidam. n. dicere uoluerunt, q̃ tanta uel maior erat delectatio tũc, quàm nunc: & tamen non erat immoderata. Tanta erat p̃p naturalis uirtutis perfectionẽ: immoderata non erat p̃p inferiorum uirtutum subiectionẽ. Ratio enim dominabatur illi delectationi, & eã deferebat in suũ finem: & ideo non absorbebatur, nec erat ibi repugnantia. Et per hoc uolunt soluere obiecta. Est & alius modus dicendi qui magis concordat uerbis Augu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& probabilitati rationis. ſi ꝙ in
deciſione ſeminum, & commix
tione ſexuum, tempore naturæ
inſtitutæ aliqua fuiſſet delecta-
tio: moderata tamẽ, & menſura
ta, ſecundũ ꝙ exigebat homi-
nis rectitudo, & ſed m ꝙ eã no-
lebat tẽperare ratio hominis: &
ideo nõ erat tanta, quãta eſt mo
do. Nunc enim, quia uirtus illa
maxime exiuit rationis imper-
rium, dum ratio amiſit origina
lis iuſtitiæ uinculum, & retina-
culum, per quod imperabat ui
ribus inferioribus: ideo laxatis
ſibi habenis, toto impetu, & co-
natu ſe præcipitat in delectabi-
le ſibi oblatum: non propter in-
tenſionem uirtutis mouẽtis: ſed
propter defectum uirtutis retar
dãtis. Vnde ſicut equus laſciuus
rupto fræno uelocius currit, &
impetuoſius, ꝙ cum infrenatur,
& detinetur a ſuo ſeſſore, licet
non habeat maiorem uirtutem:
ſic & in propoſito intelligendũ
eſt ſe habere: & hoc eſt quod di
cit Aug. de ciui. Dei. Nuptiæ il-
læ dignæ felicitate paradiſi (ſi
peccatum non fuiſſet) & diligen
dam prolem gignerent, & pudẽ
dam libidinem non haberẽt. Et
ideo concedendæ ſunt rationes
oſtendentes, ꝙ non eſſet tunc
tãta delectationis intenſio, quã-
ta eſt nunc, cum modo tanta ſit
ut modum, & ordinem debitũ
non obſeruet.

AD ILLVD ergo, quod obii-
citur in contrarium, ꝙ natura
deſiderat emittere ſuperfluita-
tem. Dicendum, quod uerum
eſt: ſed illud deſiderium habet
terminũ, & limitẽ, & in natura
inſtituta illũ terminum nõ exi-
retinunc aũt exit, & rõ prius ta
cta eſt. AD ILLVD, quod obiici
tur, ꝙ delectatio uenit ex cõiun
ctione conuenientis cum conue
nienti, & ſenſu eiuſdem. Dicen-
dum, ꝙ nõ tantum uenit ex cõiun
ctione, ſed etiam ex uirtutis
conuerſione ſuper delectabiles
in ſtatu autẽ naturæ inſtitutæ,
& ſi eſſet coniunctio conueniẽ-
tis cum conuenienti, & ſenſus
non tamen tanta eſſet uirtutis
incuruatio, & inclinatio quan-
ta eſt modo: & ideo non eſſet tã
improba, & tam intenſa delecta
tio. AD ILLVD, quod obiicitur,
ꝙ uirtus delectatur in comple-
tione, & facilitate ſui actus. Di-
cendum, ꝙ uerum eſt: ſed tamẽ
adhuc iſta delectatio terminum
præfixum debet habere, & habe
ret utique ſi homo ſtetiſſet. Et
qm̃ illum merito peccati egredi
tur, hinc eſt, ꝙ amplius delecta
tur, quãuis delectationis mate-
ria non ſit maior. AD ILLVD,
quod obiicitur, ꝙ amplius dele
ctaretur homo in ſenſu uiſus, &
auditus. Dicendũ, ꝙ uerum eſt
de delectatione naturali, ſed nõ
eſt uerum de delectatione curio
ſitatis. Nec eſt ſimile de delecta
tione, quæ eſt in uiſu, & quę eſt
ī tactu, quoniã uiſus delectatur
in obiecto: quod eſt nobile, &
magis accedit ad naturã ſpiritua
lẽ, ſimiliter & auditus: & ideo in
beatis delectatio uiſus potiſſi-
me intenditur: tactus uero dele
ctatur in re magis groſſa, & ma
teriali: & ideo intenſio ſuæ dele
ctationis magis repugnat ſtatui
ſpirituali, & magis reddit ho-
minem carnalem, & animalem,
qualis eſt homo in ſtatu miſe-
riæ. Et ſic patet quòd illud non
eſt ſimile.

An

QVAESTIO IIII.

An in coitu pro ſtatu innocentiæ fuiſſet integritatis corruptio?

VTRVM in illo coitu eſſet in-
tegritatis corruptio. Et ꝙ
non uidetur primo per Augu. ſa.20. pa.
14. de ciui. dei. Sine ulla corru
ptione integritatis mſunderetur
maritus gremio mulieris: ergo
uidetur, ꝙ ſi homo ſtetiſſet, nul
la eſſet integritatis corruptio.
ITEM. Vbi eſt corruptio integri
tatis in re habente ſenſum, eſt
paſſio, & doloꝛ: quia dolor eſt
ſenſus diuiſionis partiũ, ſicut di 7. Ethi.
cit Philoſophus: ſi ergo in actu tex. 14.
illo fuiſſet integritatis corruptio,
cũ eſſet in re habẽte ſenſum, ni-
hilominus eſſet per conſequens
doloris paſſio: ſed hæc paſſio nõ
poterat eſſe in natura ſtante: er-
go nec integritatis corruptio.
ITEM. Vbi eſt corruptio integri
tatis, ibi eſt amiſſio uirginalis di
gnitatis: ſed ſi homo ſtetiſſet, in
actu illo non fuiſſet alicuius di-
gnitatis amiſſio: ergo nec inte-
gritatis uiolatio. ITEM. Corru-
ptio integritatis eſt principium
deſtructionis diſpoñs ad mor
tem: immortalitas enim integri
tatẽ dicit, & priuat corruptionẽ:
ſi ergo ſtatu illo manẽte tũ uir,
ꝙ mulier erãt immortales: ergo
integritatem per corruptionem
aliquã non poterant perdere.

SED CONTRA. Impoſſibile
eſt ſemen ſuſcipi, & emitti, niſi
per apertionẽ uiarũ: ſed in actu
generationis fuiſſet ſexuũ, uel
ſeminum comiſtio: ergo fuiſſet
& uiarum apertio: ſi igitur in a-
pertione uiarũ integritatis uir-
ginalis eſt uiolatio: igitur &c.
ITEM. Quamuis naturalia ſint
deteriorata, nõ tamen ſunt abla
ta: ergo ſicut modo cõmiſcetur
maritus uxori, ita & tũc: ſed nũc
non poteſt cõmiſceri ſine corru
ptione integritatis: ergo nec tũc.
ITEM. Quod aliqua uirgo cõce
pit, hoc eſt miraculũ, & propriũ
ſolius matris Xpi: ſi ergo mira-
culũ eſt ſupra naturã, & contra
naturã, uꝛ ꝙ natura ſtante, nul
la mulier poſſet concipere uir-
ginitate manente, & corporis
integritate. ITEM. Mulier non
poſſet parere ſalua uirginitatis
integritate, qa fœtus non poſſet
niſi per apertam portã exire: exi
re. n. per tantã clauſam hoc eſt
ſolius proprium Chriſti, & na-
turæ impoſſibile: ſi ergo eſſet in
tegritatis corruptio in partu, pa
ri ratione & in conceptu.

RESOLVTIO.

Fuiſſet, ſed ſine penali paſſione, aut fœda delectatione.

RESPON. Dicendũ, ꝙ propoſi
ta quæſtio plus habet curioſita
tis, quãm utilitatis: qa tũ habet
ortum ex uerbis Augu. ideo in-
troducta eſt maxime ꝓpter ex-
planationẽ illius uerbi, quod di
cit, ꝙ maritus commiſceretur
uxori ſine ulla corruptione in-
tegritatis, quod quidem non uꝛ
eſſe intelligibile: ſi enim mulier
permaneret integra, nunq̃ eſſet
uiri ad mulierem carnis cõmi-
ſtio, ꝓpter quod intelligendũ
eſt, ꝙ integritatis corruptio tria
dicit. ſ. clauſtrorum apertionẽ,
pœnale paſſionẽ, & fœdã dele-
ctationẽ: primũ eſt naturę, ſecũ
dũ eſt pœnę, tertiũ uero eſt cor
ruptionis uitioſæ, quæ tenet me
dium inter culpã, & pœnam. Si
igitur uir cognouiſſet uxorem
in tpe naturæ inſtiturę fuiſſet
ibi clauſtrorũ apertio, ſicut oſtẽ

dunt

dunt rationes secundo inductę, nō tamē fuisset ibi pœnalis passio, ac fœda delectatio, quia uis generatiua nec esset corrupta, nec esset infecta: imo obedirent rōni illa mēbra (sicut dicit Aug.) sicut obediūt os, manus, & lingua: unde sicut manus aperitur, & clauditur, & os aperitur, & clauditur, nec est ibi passio, uel pœna, nec delectatio fœda, sic fuisset i natura instituta, nec turpius fuisset tūc loqui de istis mēbris, q̄ sit loqui de aliis: nunc enim turpe est loqui propter hoc, ꝙ natura horret, & erubescit actum illum ratione fœditatis, quę in ipso consistit.

Et sic patet responsio ad rationes ad partem oppositā: omnes n. procedunt de corruptione, secm ꝙ corruptio sonat in uiolentiam, & pœnalitatem, & in delectationem, & in fœditatem: et sic minuit dignitatem uirginalem: et hoc patet pertractanti singulas.

Qvaestio V.

An quotiens tunc commixti essent, totiens prolem genuissent?

Vtrvm in qualibet coniunctione uiri, et mulieris esset prolis generatio Et ꝙ sic, uidetur. Matrimonium pro tempore innocentię erat solum in officium, non in remediū: sed officium consistit in procreādo prolem: ergo solū ad hoc erat: si ergo uir, et mulier non coniungebātur matrimonialiter, nisi ꝓp ꝙ erat matrimoniū, uidetur ꝙ nunquam cōiuncti essent, quin prolē generarent. Item. Qui debitum petit in statu naturæ lapsæ præter necessitatem prolis procreandæ, peccat saltem uenialiter: ergo ibi nūquam uir peteret debitum prēter necessitatē prolis procreandæ, aut si peteret peccaret, & caderet a statu innocentię: ergo illo statu manente nūquam cognosceret uxorē, quin ex ea susciperet prolē, cū ibi actus non esset priuatus debita intentione, nec intentio debito fine: priuatio. n. intentionis rectę nō est sine culpa: priuatio uero utilitatis intentæ, non est sine pœna: quorum neutrū erat in natura instituta. Item. Nunquam hō comedisset, quin ex illa comestione sumpsisset refectionem: nec unquam nutritiua in suo actu priuata fuisset proprio effectu: ergo pari rōne generatiua in suo actu nunquam caruisset debito fructu: sed fructus eius ē ꝓples: ergo &c. Item. Nunquam homo seminasset terram, quin ex ea collegisset fructum temporaneū: sterilitas. n. non fuit in terra, nisi propter hominis culpam: ergo si uenter mulieris ita erat alienus a sterilitate, sicut terra tpe naturę istiturę: igitur nunquam mulierem cognouisset, quin ex ea debitū fructum sumpsisset.

Sed contra. Vis nutritiua semē administrat generatiuę: ergo cum hō cōtinue nutriretur, humor seminarius generatiuæ cōtinuē administrabatur: ergo uel oportebat hoiem extraordinarie poluui, uel naturā grauari ex tentione seminis, uel aliq̄ mulierē cognoscere, q̄ non esset apta generare, utpote quādo prolē hꝫ in uentre: si ergo prima duo mēbra sunt inconuenientia, restat ergo tertium. s. ꝙ uxorem aliquādo cognouisset, quando prolē nō generasset. Item. Sicut comedere est actus naturalis, ita etiā & coire: sed hō naturaliter appetit comedere nō solū in statu naturę lapsę, sed ēt institutę: ergo pari rōne naturaliter appetebat coire: sed hō tpe naturę institutę debebat appetitui naturæ satisfacere, cū natura esset ordinata, & ordinate appeteret, alioquin pēnā sentiret: ergo uī, ꝙ siue mulier posset cōcipere, siue nō, uir prter necessitatē prolis generandę aliq̄ muliere cognosceret. Item Ponaī, ꝙ Adā cognosceret uxorē suā pgnātē, qro, aut peccaret, aut nō. Si nō: igitur non erat necesse, ꝙ in oī coitu generaret. Si sic: Cōtra. Sānctius erat tūc matrimoniū, q̄ tē pore naturæ lapsæ, & eque magnę & maioris efficaciæ: sed nūc ꝓp bonum matrimonii excusatur coitus a culpa, ēt quādo nulla est prolis generandæ necessitas: ergo uidetur, ꝙ multo fortius tunc. Item. Nō erat maior inordinatio in cōtactu illorum mēbrorum, q̄ in admouēdo manū ad os: sed manus admoueri pōt ad os sine aliquo peccato, & prter necessitatem: ergo uidetur, ꝙ Adam potuit cognoscere uxorem suam absq; pctō ꝓp necessitatem prolis generandę.

Resolvtio.

Semper tunc prolem uir suscepisset: quia semper ordinate uxorem cognouisset.

Respond. Dicendum, quōd uir in quolibet actu, quo cognouisset uxorem, suscepisset ex ea prolem. Et ratio huius est, quia congruentia ordinis exigebat, & perfectio uirtutis ad hoc sufficiebat. Exigebat nanque hoc congruentia ordinis duplicis, scilicet uirtutis generatiuæ ad rationem, & utriusque ad suum finem. Vis enim generatiua ordinem habebat ad rationē, ordinē (inquam) perfectæ subiectionis: & ideo in actum nō exibat, nisi secundum ꝙ ratio dictabat: ratio autē recta, & ordinata dictat nulla re esse utendum nisi ad id, propter quod est: & quia uis generatiua data fuit hoi ad prolis multiplicationem, iō recta rō nunq̄ dictaret, & uis generatiua nunquam exiret in actū, nisi ꝓp prolis generationē: hoc enim congruē natura hominis exigebat. Perfectio autem uirtutis aderat, quæ ad hoc sufficiebat, Quia enim uis generatiua in uiro ad generandum erat potens, & sufficiens, nec habebat impedimentum: similiter & in muliere pro suo loco, & tempore: ideo cum ordinate cognosceret uir uxorē, semper ex ea prolem susciperet: ꝓp exigentiā duplicis ordinis. & sufficientiā duplicis uirtutis, scilicet generantis, & concipientis, sicut prædictū est. Vnde rationes hoc ostēdentes concedendæ sunt.

Ad Illvd ergo, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ nutritiua semper deseruiret generatiuæ. Dicēdum, ꝙ ita esset natura Adæ ordinata, ut nunq̄ de cibo sumeret, nisi adeo temperate, quōd superfluitas tertiæ digestionis, quę quidem dicitur semen, non esset sufficiēter coadunata, quou sque ueniret hora debita generandi. Adam. n. in statu innocentiæ posse naturæ suæ cognouisset, & sufficientiā ali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

elimenti, & tempus, & horam quando generare debuisset: & ita uiueret modeste, & sobrie, ꝙ nec ad superabundantiã, nec ad indigentiam declinaret. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd naturaliter appeteret coire, sicut comedere. Dicendum, ꝙ nõ est simile: qa actus comestionis est ordinatus ad salutem indiuidui, in quo continue fit deperditio: actus uero generationis ad conseruationem speciei, & multiplicationem similis, quã non oportet continue fieri: sed temporibus determinatis: & ideo nõ sic esset appetitus naturalis ad coitũ, sicut est ad cibũ, nec ita cõtinuus, nec ita frequens. Si.n. in uiris castis & tempore naturę lapsæ non est sic inclinatio ad coitum, sicut ad cibum, multo minus nec in Adam erat. Quod autem ita intendatur appetitus uis generatiuę, hoc potius est corruptionis naturæ, q̃ institutionis primariæ. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ si cognosceret pgnantẽ, nõ peccaret. Dicendum, ꝙ prægnans non potest cognosci sine deordinatione, uel quæ sit, uel q̃ uir. Et quia in statu innocentiæ deordinationem timere non poterat, quia non erat ibi titillatio, nec pruritus: ideo si tunc cognouisset, si sciuisset se inutiliter cognoscere, inordinatus fuisset: & ideo peccasset. Nec est simile, quod inducit de matrimonio in statu naturę lapsæ: quia nunc non solum est in officium procreandæ prolis: sed etiam in remedium uitandæ fornicationis, sicut melius in Quarto Libro patebit. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non esset ibi maior inordinatio, quàm in admonendo manum ad os. Dicendum ꝙ similitudo illa attenditur quantum ad hoc, ꝙ utrunque membrorum rationi subiacebat, & utrunque concupiscentiæ pruritia & ardore carebat: in hoc tamen dissimilitudo est: quia magis oportebat actum illum ad finem debitum ordinare, quàm qualẽcunque motũ manus, uel pedis propter determinationem usus illorum membrorum ad productionem prolis: usus autem manus, uel pedis non est ita determinatus: & ideo non oportet cum tanta deliberatione exerceri.

QVAESTIO VI.

An æqualiter mares ac mulieres multiplicati essent; si primi parentes steriles fuissent?

VTRVM æqualis fieret multiplicatio uirorum, & mulierum. Et quòd sic, uidetur. Natura sic procederet in generando, sicut Deus eam instituit: sed Deus cum produxit naturam humanam, produxit masculinam, & fœmininam in pari numero: ergo similiter & natura in pari numero multiplicasset. ITEM. Generatio hominis non poterat continuari, nisi per masculum, & fœminam: & ita necessaria est ad generationem mulier, sicut & masculus: ergo uidetur, ꝙ natura æqualiter intẽderet utrumque sexum: sed sicut intendebat, ita multiplicabatur: ergo &c. ITEM. Sicut uir intendit se saluari in simili, scilicet i uiro, quẽ generat: sic et mulier in cõsimili, scilicet in muliere: sed natura æque bene esset ordinata in muliere, sicut i uiro: ergo si uir non frustratur sua intentione, similiter nec mulier: igitur quot cõciperet masculos ad conseruationem sexus uirilis, tot conciperet fœminas ad conseruationem sexus muliebris. ITEM. In statu innocentię sicut quilibet comederet, ita quilibet prolem multiplicaret, cũ oibus esset dictum, Crescite, & multiplicamini &c. ergo quilibet haberet uxorem: si ergo matrimoniũ requirit, quòd sint duo in carne una, tot essent uiri quot mulieres, nec plures, nec pauciores.

1. phy. tex. cõ. 81, & 2. de Generatio. ani mal. c. 4.

SED Contra. Sicut dicit Philosophus in Lib. de Animalib. Fęmina est uir occasionatus: ergo uidetur esse pręter naturæ intẽtionem: sed tempore naturæ instituto cũ natura esset recta, nihil produceretur prætẽr intẽtionem ipsius: ergo uidetur, ꝙ nulla mulier generaretur, uel saltẽ pauce: igitur plures essent uiri q̃ mulieres. ITEM. Sicut uult Philosophus, Natura semper desiderat, qđ melius est: sed sexus uirilis perfectior est, & melior, q̃ sexus muliebris: ergo natura magis desiderat generare uirũ, q̃ mulierem: si ergo sic produceret secundũ ꝙ desiderat, plures ꝙduceret uiros, q̃ mulieres. Ite Generatio maris ẽ ꝓpter uigorẽ uirtutis generãtis, & seminis decisi: sicut dicũt naturales, & medici: sed in statu naturę instituto uirtus generatiua, & semen decisum completam, & sufficientem haberet uirtutem: ergo semper, uel pluries masculos generari contingeret. ITEM. Cũ semen uiri prędominatur semini mulieris, tunc ad propriam naturam trahit, & conuertit: sed secundum ordinem naturę masculus potentior est fœmina, ergo natura stante semper, uel pluries uinceret semen uirile: ergo plures generaret natura masculos, quàm mulieres.

2. de Generat. & corrupt. tex. 59

RESOLVTIO.

Æqualiter cum semper commixti essent congruenter.

RESP. Dicendum, ꝙ si homo stetisset, æqualiter natura multiplicaret uiros, & mulieres. Rationem autem huius facile est accipere a parte finis ad quẽ: sed difficile est accipere a parte principii a quo. A parte namq; finis ad quem, ratio est in promptu. Cum enim distinctio sexuum esset propter multiplicationem generis humani, & completionem numeri electorum: & illa multiplicatio ad omnes spectaret, & hoc solũ secundum legem matrimonii, in qua tantum una erat unius, ne esse est, si natura stetisset, tot fuisse mulieres, quot uiros, cum nulla mulier careret uiro, & nullus uir careret uxore: nec una esset plurium, nec plures unius. Rationem autẽ a parte principii effectiui assignare ẽ difficile; põt tñ sic inuestigari, descẽdendo ad principia alterius sñię, s. naturalis, & medicinę, quarũ utraq; famulari habet theologię. Magna est n.q̃stio apud Naturales, & medicos de distãtia gñationis maris, & fęminæ: & cũ q̃rit quare mõ masculus, mõ fœmina generatur, triplex rõ redditur a diuersis. Vna, a parte uasis suscipientis; si enim suscipiatur in parte dextra, dicitur, ꝙ ibi generatur uir propter forẽ cal orẽ, qui ibi uiget; si in par-

te sinistra, sic generari hēt mulier. Secunda ratio redditur ex parte cōmistionis utriusque sexus, scilicet uiri, & mulieris. Si enim prædominatur semē viri, tunc trahitur ad naturam uiri, & generatur masculus: si uero semen mulieris, tunc trahitur ad suam naturam, & generatur sexus fœmineus. Tertia ratio redditur ex parte uirtutis seminis uirilis. Si enim semen uirile fuerit uirtutis fortis ex cōcursu triplicis caloris, & spiritus in ipso existentis, tūc fit fortior coagulatio, & complexio, & generatur sexus uigorosus, id est masculus. Si autem fuerit uirtutis debilis, tunc fit coagulatio mollior, & fragilior, & generatur ex eo sexus infirmior, scilicet fœmineus. Hæc autem ratio tertio dicta principalior est inter istas tres, nec aliæ habent efficaciam nisi ab ista. Nam, sicut uult Philosophus, principaliter mouens in generatione siue maris, siue fœminæ est semē uirile: & ideo nec semen mulieris proprie habet semini uiri prædominari, ni si hoc dicatur propter debilitatē seminis uirilis, qua accedit ad cō formitatem seminis muliebris. Nec locus matricis facit sexuum diuersitatem principaliter mouens: sed sicut cooperans principaliter mouenti, quæ quidem est fortitudo, uel debilitas in uirtute uirilis seminis. Si avtem quæratur, quæ sit ratio diuersitatis in debilitate, & uirtute uiri lis seminis, triplex etiam ratio potest reddi. Vna est propter caliditatem, & bonitatem mēbri, a quo fit seminis generatio: & p quod fit seminis transfusio, ita quòd nec excedit in caliditate, nec declinat ad frigiditatē: tunc enim semen, quod ab illo membro transfunditur, est fortis uirtutis, & uigoris: si autem membrum se habet in opposita dispositione, tunc est uirtutis debilis. Alia ratio potest sumi ex parte exterioris adiutorii, utpote alimenti, & uenti, & temporis, quæ multum faciunt ad uigorationem, uel debilitationē uirtutis. Boreas enim suo flatu uirtutem uigorat, dum eam recludit interius: sed auster debilitat, dum eam exhalare facit: sic etiam facit cibus, & tempus: & quādo exteriores dispositiones concurrunt, quæ uirtutem habent uigorare, tunc semen est fortis uirtutis: quādo uero sunt in contraria dispositione, tūc semen est uirtutis debilis. Tertia ratio sumitur ex parte animæ. Vis enim generatiua multum conformatur accidentibus animæ, & imaginationibus secundum ꝙ per experimētum patet. nam ex memoria delectationis frequenter fit excitatio pruritus carnis, & ex imaginatione forti in somnis fit effusio seminis, sicut fit ad præsentiam mulieris: & uis formatiua, quæ est præcipua uirtus in semine multū adiuuatur ab imaginatiua, secūdum ꝙ exempla ponūtur, & sunt in sacra scriptura, & etiam in medicina, ut patet in ouibus Iacob Gen. 30. Et narratur pro exemplo, ꝙ mulier, quæ nanum alpiciebat, cum a uiro cognoscebatur, omnes filios nanos cōcipiebat. Inter has autem rationes cū omnes sint bonæ, & faciant ad seminis uigorationem secundū

statum

statum naturę lapsæ, præcipua tamen sumitur ratio ex parte cōplexionis membri: aliæ duæ sūt sicut administrantes solum uel impedientes: sed tempore naturę institutę, in qua corpus subiectum erat animæ, principalis ratio sumitur generationis maris, & fœminæ a parte uirtutis animalis mouentis, & imaginantis. Cum enim uir intēderet, & uellet generare uirum, tunc uigoraretur uirtus naturalis eius in agendo, & esset semen maioris uirtutis, & generaretur sexus uigorosus, siue masculus: quando uero uellet, & imaginatur sexū fœmineum, tunc minus forti impressione ageret in naturam inferiorem corporalem: & tunc semen esset minus forte, & generaretur sexus fœmineus: & ideo in tempore naturæ institutæ generatio maris, & fœminæ subesset uoluntati rationali. Et quoniā ratio dictaret omnia facienda esse ordinate, & tot ꝓducere mulieres, quot uiros: ut quilibet uir haberet adiutorium simile sibi, secundum exigentiam legis matrimonii: ideo tunc uiros, & mulieres produceret in numero æquali: Nunc autem quia generatiua non omnino subest uirtuti animali, id est imaginariæ; nec etiam rationali, licet ei aliquo modo conformetur: sed magis uariatur penes dispositionē mēbri, & exterioris adiutorii: hinc est, ꝙ non est certa determinatio numeri nec in uiris, nec in fœminis generandis: immo quādo credit generare masculum, generat fœminam: & quando credit generare fœminam, generat masculum: & aliqui habent plures fœminas, aliq plures masculos. Sic igitur patet, ꝙ si homo stetisset, in æquali numero fieret multiplicatio uirorum & mulierum. Vnde rationes hoc ostendentes concedendæ sunt.

Ad illvd, quod primo obiicitur, ꝙ fœmina dicitur uir occasionatus. Dicendum, ꝙ Philosophus non uult dicere, ꝙ fœmina sit præter naturę intentionem: sed ꝙ uirtus naturę aliquē defectum habet in productionis uiri: ille autem defectus non repugnat ordini naturæ; sed potius saluat. Secundum enim ordinem naturæ, sicut producuntur in eodem corpore quædam membra magis fortia, quædam minus, sic producuntur in eadē specie quædam individua unius sexus, quædam alterius: & ideo licet ille defectus, qui ordinem naturæ corrumpit, utpote est ille, qui est causa defectus mēbri, uel bonæ complexionis, sit præter naturæ intentionem: generatio tamen mulieris nec est p̄ter naturam, nec contra naturam; sed secundum naturam. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ natura semper desiderat illud, quod melius est. Dicendum, ꝙ non intelligitur, quod semper desideret melius simpliciter; sed melius in ordine: licet autem sexus masculinus melior sit in se, quā fœmineus, non tamen esset ita sufficienter salus naturæ in solo uirili sexu, sicut in uirili, & mulieri: & ideo natura magis desiderat utrunque, quam alterum solum. Ad illvd, quod obiicit, ꝙ semen uiri prędominatur semini mulieris. Dicendum, ꝙ illa ratio dēt sane, intelligi ad hoc,

quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝙ ualeat: proprie enim loquendo, nunquam semen mulieris p̄ dominatur semini uiri: sed ideo dicitur prædominari semen mulieris, quia semen uiri adeo est uirtutis debilis, ꝙ magis est idoneū ad productionē sexus muliebris, quàm uirilis: hoc autem potuit esse in statu primo, sicut prætactum est. Et per hoc patet respōsio ad aliud, quod obiicitur de fortitudine caloris, & uirtutis: gradus.n. ibi fuissent secundum ordinem rationis, & secundum exigentiam finis: ita ꝙ uir aliquando operaretur actione magis fortificata in productione uiri, aliquādo minus fortificata in ꝓductione mulieris. Si quis autē uellet dicere, sicut aliqui existimāt, ꝙ mulier semper gemellos conciperet, ita qđ dextra pars attraheret, quod est maioris uirtutis de semine ad generationem sexus uirilis, & pars sinistra, quod est uirtutis magis debilis ad generationem sexus fœminei, tunc facile esset ad ea, quæ obiecta sunt, respondere. Hoc autem nec de facili probatur, nec etiam reprobatur certitudine rationis: ideo modus soluendi præhabitus uidetur esse magis rationabilis.

DISTINCTIO XXI.

De hominis lapsu, seu de peccato primorum parentum, & eorum tentatione.

VIDENS igitur diabolus hominem per obedientiæ humilitatem posse ascendere, unde ipse per superbiam corruerat, inuidit ei: qui prius per superbiam diabolus fuerat, idest, deorsum lapsus, zelo inuidiæ factus est sathā, idest, aduersarius. Vnde & mulierem tentauit, in qua minus quam in uiro rationem uigere nouit. Eius enim malitia ad tentandum uirtutem timida, humanam naturam in ea parte ubi debilior uidebatur, aggressa est: ut si forte illic aliquatenus prænaleret, postmodum fiducialius ad alteram, quę robustior fuit, pulsandam, uel potius subuertendam accederet. Primum ergo solitariam fœminam exploraut, ut in ea primum omnem sug tentationis uim experiretur. Eccl. 4.

Quare in aliena forma uenit.

Sed quia illi per uiolentiam nocere non poterat, ad fraudem se conuertit, ut dolo hominem supplantaret, quem uirtute superare nequiret. Ne autem fraus illius nimis manifestaretur, in sua specie non uenit, ne aperte cognosceretur, & ita repelleretur: iterum ne nimis occulta foret fraus

eius quæ caueri non posset, vt homo simul videretur iniuriam pati, si taliter circunueniri permitteret eum Deus, ut præcauere non posset: in aliena quidem forma uenire permissus est diabolus: sed in tali, in qua eius malitia facile posset deprehendi. Vt ergo in propria forma non ueniret, uolūtate sua propria factū est: ut autē in forma sug malitiæ congruenti ueniret, diuinitus factū est. Venit ergo ad hominem in serpente: qui forte si permitteretur, in columbæ specie uenire maluisset. Sed non erat dignum ut spiritus malignus illam formā homini odiosam faceret, in qua spiritus sanctus apparitурus erat. Non ergo nisi per serpentem tentare permissus fuit diabolus: ut per illud quod foris erat, astutiam tentantis animaduertere fœmina quiret. Diabolus enim per serpentem tentabat, in quo loquebatur. Ideoque serpens dictus est esse callidior cunctis animantibus terræ, quia ut ait Augu. Mali angeli licet superbia deiecti, natura tamē sunt excellentiores omnibus bestijs propter eminentiam rationis: quāuis serpens non rationali anima, sed spiritu diabolico possit sapientissimus dici. Nō ergo mirum si diabolus spiritu suo implens serpentem sicut uates implebat, sapientissimū reddiderat omnium bestiarum: quem tamen ad tentandum nō elegit diabolus, sed per quod animal permissus fuit, tentauit. Vnde Augu. super Gene. Non est putandum quod diabolus serpentem per quē tentaret elegerit, sed cum decipere cuperet, non potuit, nisi per quod animal posse permissus est. Nocendi enim uoluntas inest cuique à se, sed potestas à Deo. Sic autem loquebatur diabolus per serpentem ignorantē, sicut per energumenos uel phanaticos loquitur. Serpente.n. velut organo est usus, mouens naturā eius ad exprimendum sonos uerborum & signa, quibus suam monstraret voluntatem. Serpens ergo nec uerba intelligebat, nec rationalis est factus: callidissimus tamen est dictus propter astutiam diaboli. Locutus est autem sicut asina Balaam: sed hoc diabolicum, illud angelicum fuit; boni & mali angeli similiter operantur. Hic quæri solet, quare mulier nō horruit serpentem. Quia cum nouerit creatum esse, ipsum etiā officium loquendi à Deo accepisse putauit.

Gene. 3 Aug. super Gen. lib. 11. cap. 2.

Lib. 11 cap. 3. Li. eod. cap. 27. 28. & 29.

Nō. 22

Universidad de Deusto
Biblioteca

De modo tentationis.

Tentatio autem hoc modo facta est, Stans coram fœmina hostis superbus non audet in uerba persuasionis exire metuens deprehēdi: sed sub interrogatione eam aggreditur, ut ex responsione colligeret qualiter in malitia procedere posset. Cur inquit, præcepit vobis Deus, ut non comederitis
Eccl.13 *de omni ligno paradisi? Cui respondit mulier, De fructu li-*
Gen.3. *gnorum quæ sunt in paradiso uescimur: de fructu uero ligni quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus, ne forte moriamur. In quo uerbo dedit locum tentanti cum dixit, ne forte moriamur, unde mox diabolus dixit ad mulierem. Nequaquam moriemini, scit enim Deus quod in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi uestri, & eritis sicut dij, scientes bonū & malum. Attende ordinem ac progressum humanæ perditionis. Primo Deus dixerat. Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini. Deinde mulier dixit: Ne forte moriamur. Nouissime serpens dixit, Nequaquam moriemini.*
Gen.3. Augu. lib.9. Gen.1. *Deus affirmauit, mulier quasi ambigendo illud dixit, diabolus negauit, quæ ergo dubitauit, ab affirmante recessit, & neganti approp nquauit.*

Versutia diaboli,

Qui ad suam persuasionem pleniter suffuleiendam, idest, vt malum quod intendebat libere persuaderet: & malum quod mulier timuit, negando remouit, & repromissionem addidit: & ut eius persuasio citius reciperetur, promissionem duplicauit. Vnam nempe comestionem suadens, duo in præmio proposuit, similitudinem Dei, scientiamque boni et mali spondens. Vbi tribus modis hominem tentauit, scilicet gula in persuasione cibi, cum dixit, In quacunque die comederitis: Inani gloria in promissione deitatis, cum dixit, Eritis sicut dij: Auaritia in promissione scientiæ, cum dixit,
Gregor. Homil. 16. Euang. *Scientes bonum & malum. Gula est immoderata cibi auiditas. Vana gloria, amor propriæ excellentiæ. Auaritia, immoderata habendi cupiditas, quæ non est tantum pecuniæ, sed etiam altitudinis & scientiæ, cum supra modum sublimitas ambitur.*

De

De duplici tentationis specie.

Porro sciendum est duas esse species tentationis, interiorem scilicet & exteriorem. Exterior tentatio est, quando nobis extrinsecus malum uisibiliter suggeritur uerbo uel signo aliquo, ut ille cui fit, ad consensum peccati declinet: & talis tentatio tantum fit ab aduersario. Interior uero tentatio est, quando inuisibiliter malum nobis intrinsecus suggeritur: & hæc tentatio aliquando fit ab hoste, aliquando a carne. Nam & diabolus inuisibiliter mala suggerit, & ex carnis corruptione suboritur motus illicitus & titillatio prana: ideoq; tentatio quæ ex carne est, non fit sine peccato: quę autem est ab hoste, nisi ei consentiatur, no habet peccatum: sed est materia exercēdæ uirtutis. Tentatio autem carnis interior difficilius uincitur: quia interius oppugnans de nostro contra nos roboratur. Homo ergo qui sola exteriore tentatione pulsatus cecidit, tanto grauius plectendus erat, quāto leuiori impulsu fuerat prostratus. Et tamē quia aliquam, licet modicam, cedendi occasionem habuit, ideirco per gratiam iuuari potuit ad ueniam, ut qui per alium ceciderat, per alium erigeretur. Qui ergo incitatorem habuit ad malum, non iniuste reparatorem habuit ad bonum. Diabolus uero quia sine alicuius tentatione peccauit, per aliū ut surgeret iuuari non debuit, nec per se potuit, & ideo irremediabile peccatum eius extitit. Peccatum uero hominis sicut per alium habuit initium, ita per alium non incongrue habuit remedium.
Grego. lib. 4. mor. ca. 9. et Aug. 2. 1. de miribilibus sacræ script. c. 2.

Quare homo non angelus, sit redemptus.

Præterea angelica natura quoniam non tota perierat; sed ex parte perstiterat, non est redempta: humana uero tota perierat, & ideo ne penitus perderetur, ex parte est redempta, ut inde ruina suppleretur angelica: unde Aug. in Ench. Placuit uniuersitatis creatori & moderatori, ut quoniam non tota multitudo angelorum Deum deserendo perierat, ea quę perierat, in perpetua perditione remaneret: quæ autem cum Deo illa deserēte perstiterat, de sua certissime cognita semper felicitate gauderet. At uero creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis atque
Ca. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

suppliciis tota perierat, ex parte poterat reparari, vnde angelicæ societati suppleretur quod ruina illa minuerat: hoc enim promissum est sanctis, quod erunt æquales angelis Dei.

Quod non soli viro præceptum fuit datum.

Illud etiam notandum est, quod non soli viro præceptum uidetur esse datum, cum ipsa mulier testatur sibi etiam esse mandatum, dicens. Præcepit nobis Deus, &c. Supra tamen legitur, ante factam mulierem Deum dixisse uiro, De ligno scientiæ boni & mali ne comedas. Non dixit, ne comedatis. Forte quia facturus erat mulierem de uiro, sic præcepit ut per uirum ad mulierem perueniret mandatum, quia mulier quæ subiecta uiro fuit, non nisi mediante uiro diuinum debuit accipere præceptum: unde Apostolus, Si quid discere mulieres uoluerint, domi viros suos interrogent. Si quæritur quomodo loqui potuerunt, vel loquentem intelligere, qui non didicerant inter loquentes crescendo ve, magisterio. Dicimus, quia Deus eos tales fecerat, qui possent loqui, & discere ab alijs, si essent.

Augu. sup. Ge. 8. lib. c. 17.
Gene. 3
Gene. 2

ETerminata prima parte principali huius totalis Libri, in qua agit magister de hominis conditione sequitur secũda pars principalis, in qua agit de lapsu. Et quoniam lapsus hominis est per peccatum, & peccatũ hominis est triplex. Quoddam in quo persona corrumpit naturam, & hoc fuit peccatum hominis primi. Quoddam in quo natura corrumpit personã, & hoc est originale. Quoddam uero in quo persona corrumpit seipsam, & hoc est actuale. Ideo pars ista habet tres partes. In prima determinat Magister de peccato primorum parentum. In secunda uero determinat de peccato originali, quod ab illo fuit causatum, infra distinctione trigesima. *In superioribus insinuatum est, &c.*) In tertia uero de peccato actuali infra distin. 34. *Post prædicta de peccato actuali, &c.*) Prima pars, in qua determinat de peccato primorum parentum habet duas. In prima determinat modum transgrediendi. In secunda uero, ut ostendatur hominis culpa, ostenditur quod homo habait potentiam resistendi. Siue in prima determinat de culpa, per quam cecidit. In secũda de potentia, per quam stare potuit, infra dist. 34. *Nunc diligenter inuestigari oportet, &c.*) Et quoniam culpa, siue peccatum Adæ comparationem habet ad diabolum tentantem, & ad hominem cadentem, & ad Deum permittentem; ideo prima pars habet tres partes. In prima determinat de diaboli tentatione. In secunda determinat de hominis

transgressione, infra dist. 22. *Hic uidetur diligenter inuestigandum, &c.*) In tertia uero determinat de Dei permissione infra dist. 23. *Præterea quæri solet, &c.*) Prima pars continet præsentem dist. & potest diuidi in tres partes. In prima Magister determinat, quare primi parentes fuerunt tentati. In secunda uero determinat generaliter modos tentandi, ibi. *Porro sciendum est duas species tentationis &c.*) In tertia uero concludit propter tẽtationem præambulam remissibilitatem humani peccati, ibi. *Homo ergo, qui sola exteriori tentatione, &c.*) Duabus ultimis partibus remanentibus indiuisis, prima pars habet tres partes. In prima determinat de tẽtatione primi hominis quantum ad motiuum. In secunda uero quantum ad instrumentum, ibi. *Sed quia illis per uiolentiam, &c.*) In tertia uero determinat quantũ ad progressum, ibi. *Tentatio autẽ hoc modo facta est, &c.*) Et sic in parte ista tria determinantur, scilicet modos primæ tentationis in speciali, modi etiam cuiuslibet tentationis in generali: postremo uero qualitas, & quantitas peccati humani, ibi. *Homo ergo, qui sola exteriori tentatione &c.*

Dub. 1. LOquebatur diabolus, &c.) Contra. Diabolus mouet energumenos mediante uirtute sensibili ergo uidetur similiter, quod mouerit serpentem ad formandum locutionem mediante sensibili uirtute: hoc autem non uidetur possibile: quia imaginatio serpentis non erat capax sermonis & locutionis: ergo illa mediante non poterat uox articulata formari. Iuxta hoc quæritur, a qua uirtute sit illius locutionis formatio principaliter: & utrum data sit noua potestas serpenti: utrum etiam fuerit miraculum, sicut fuit in locutione asinæ ad Balaam. Respon. Dicendum, quod ad locutionis formationem ista tria concurrunt. Primo instrumentorum aptitudo, & conuenientia. Secũdo modo uirtus motiua: Et tertio modo uirtus directiua, cuius regimine seruatur uox articulata: & hæc tria sunt in homine complete a sui natura: in brutis uero animalibus reperiuntur incomplete. Habent enim quædam animalia organa apta, licet non complete, ad uocis formationem. Habent etiam uim sensibilem motiuam. Habent etiam uim excogitatiuam, siue imaginatiuam, ratione cuius eruditur ad aliquas uoces pronunciandas: non tamen est in eis complete: sed cum ladest uis rationalis, quæ possit & regere, & mouere, tunc illa potẽtia incõpleta ad actum habet reduci: & sic fuit in illa prima tentatione. Nam diabolus excitabat uim motiuam, & adiuuabat, & dirigebat, ut posset illas uoces articulatas formare: ita qđ serpenti non est data noua potestas, sed superior assistebat: unde proprie miraculum non erat, licet quis rationabiliter admirari posset, cum esset supra potestatem irrationalis creaturæ talia uerba formari. Licet igitur maior sit aptitudo in energumenis ratione uis motiuę, & osganorum in loquendo, quàm in serpente: quia tamen uirtus principa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

liter mouens utrobique, & dirigens informando est uirtus dæmonis, ideo dicit Magister eodē modo locutum esse diabolum per serpentem, quomodo loquitur per hominē dæmoniacum. Ad illud, quod obiicitur, quod imaginatiua uis serpentis non erat capax locutionis. Dicendū quod uerum est de locutione quātum ad significationem: sed non est uerum quantum ad uocis expressionem. Vel posset dici, quod quamuis motus serpentis cooperaretur ad modum linguæ: non tamen cognitiua cooperabatur ad uocis articulationem: & per hoc patent ea, quæ quæsita sunt.

Calidissimus tamen est dictus &c.) Dub. 2. Contrà. Si hæc est ratio, quare serpens dictus est calidissimus, pari ratione si diabolus aliud quodcunque animal assumpsisset, calidissimus diceretur: ergo non esset ratio, quare magis illud aial assumpsisset, quā aliud. Respon. Dicendum, quod calliditas attenditur in cognitione ordinata ad nocendum, & seducēdum. Et quoniam duplex est nocumentum, uidelicet spirituale, & corporale, duplex potest esse calliditas, aut in nocendo corporaliter, aut in nocendo spiritualiter. Calliditatem in nocendo corporaliter homini, habet serpens naturæ suæ industria, loquendo saltem secundum statum naturæ lapsæ. Calliditatem uero nocendi spiritualiter non habet a se, sed a diaboli pūtia: & de hoc loquitur Aug. & Magister in litera. Et ga spiritualia dūt significari per corporalia sibi similia: iō cū serpens ex se habeat calliditatē nocendi, & insidiādi corporaliter, congruū fuit p ipsum diabolū exercere calliditatē suā cōtra hostem in nocēdo spiritualiter: & sēm hunc duplicē sensum intelligi pōt scriptura.

Secundum est duas esse species tentationis, &c.) Dub. Contra. Exterior tentatio non est nisi propter interiorem nec ad culpam perducit, nisi mediante interiori: ergo non uidetur, quod ab inuicem habeant distingui. Item. Subdiuidit interiorē in cā, quæ est ab hoste, & in cā, quæ est a carne, & uidetur quod diuisio illa sit insufficiens: quia non solum tētatio est ab hoste, & carne, sed ēt a mūdo, sēm illud 1. Ioā. 2. Omne, qđ est in mundo, aut est concupiscētia carnis &c. Quæritur ergo de sufficiētia horū membrorū. Et eū alibi legantur plures aliæ differentiæ tentationis, quæritur, qūo distinguūtur ab illis. Respon. Dicendum, quod tentatio quinque modis cōsiderari pōt. 1. quantū ad motiuum, quantū ad instrumentum, quātum ad effectum, quantū ad gradum, & quantū ad modū. Quātum ad motiuum, uel generaliter, uel specialiter. Si generaliter, sic diuiditur tentatio in cā, quæ est ab hoste, & a carne, & a mundo, ut dicitur in quadam sequētia. Mundus, caro, dæmonia diuersa mouēt prælia. Et specialiter ut dicatur motiuū, qđ se offert non solū p modum obiecti, sed ēt quod inducit, & excitat per modum impulsiui: sic est illa diuisio, quā ponit Magister in litera, quod tentatio alia est ab hoste, alia a carne, quorum utrūq; hēt ad malum incēdere.

Si autem loquamur quātum ad instrumentum, sic dupliciter potest considerari, aut generaliter, aut specialiter. Si generaliter sic est illa diuisio Gregorii quòd tentatio quędam est per uitia, quædam per flagella. Si specialiter, sic est illa diuisio tētationis, quā ponit Glo. in Psal. 110. super illud. Omnem escam abhominata &c. ubi dicitur, qđ multiplex est tentatio. Quarum prima est error, siue nescientia uiæ ueritatis. Secunda, difficultas uincēdarum concupiscentiarum. Tertia tedium boni. Quarta tempestas seculi. Si tertio modo. s. quantū ad effectum considereturipsa tētatio, similiter dupliciter potest considerari aut generaliter, aut specialiter. Si generaliter, sic est illa diuisio, q̄ ponit in Glo. super illud. 1. Cor. 12. Tentatio uos nō app. &c. ubi dr in Glo. qđ tentatio alia diabolica, alia est humana. Et differunt, quia sicut ibidē innuitur: tentatio diabolica est, quæ malum habet exitum, & quę terminatur ad mortale peccatum. Tentatio uero humana dicitur, quæ exitū periculosum non habet uel quia ibi est peccatum ueniale, uel nulla est ibi culpa, secundum q̄ ostenditur in Glos. ubi dicitur, quod tribus modis habet fieri tētatio humana. Si specialiter, sic est illa Aug. de doctrina Christiana, qđ diabolus tentat, aut uexādo carnem, aut uulnerando naturalia, aut expoliando gratuita: hic. n. ponuntur specialiter effectus tētationis diabolicę. Si autē quarto modo consideretur tentatio, scilicet quantum ad gradū: hoc potest esse dupliciter, aut generaliter, aut specialiter. Si generaliter, sic est illa, quam ponit Magister in litera. Tentatio alia est extetior, alia interior. Si specialiter, sic est illa, quā ponit Greg. & habetur in Glo. super illud Iacob. 1. Vnusquisque tentatur a concupiscentia &c. quod tentatio triplicitet perficitur, suggestione, delectatione, consensu: ubi notantur gradus in progressu tentationis explicitē, qui ponebantur in diuisione prius habita implicitē. Per tentationem enim exteriorem, intelligimus suggestionem: per interiorem, intelligimus illam, in qua est delectatio, uel consensus. Et p hoc patet responsio ad illud, qđ primo obiicitur, quod illa membra adinuicem non distinguuntur, cum unum ordinetur ad alterum. Si autem quinto modo cō sideretur tentatio, scilicet quantum ad modum tentandi, hoc similiter aut erit generaliter, aut specialiter. Si generaliter, hoc potest esse uel explicite, uel implicite. Si implicite, sic est illa, q̄ ponitur ī Glo. sup Psal. 90. Qui habitat ī adiutorio: &c. ubi dr, quod quædam est tētatio leuis, & occulta, quędam grauis, & occulta, quædam leuis, & manifesta, quædam grauis, & manifesta. Si autem explicite, sic est illa, quam ponit. Bern. per septem membra. Quarum prima est importuna. s. quę procaciter insistit. Secunda dūbia. s. quę animū dubietatis nebula inuoluit. Tertia est subita, scilicet quę iudicium rationis preuenit. Quarta occulta, quæ scilicet dē liberationis ordinem prętergit. Quinta uiolenta, quæ uires nostras

transcendit. Sexta fraudulẽta, q̃ scilicet animũ seducit. Septima perplexa, quæ uariis uitiis impeditur: In hac.n. diuisione explicantur difficultates & grauitates tentationũ, siue modorũ tentandi, & latẽtię, quę in priori diuisione implicite claudebantur. Veruntamen tã hęc diuisio, quã præcedens de modis tentationis in sua generalitate cõsideratur. Si autem cõsideretur specialiter tentatio, prout cõtrahitur ad tẽtationem diaboli: sic modi eius pũt dupliciter assignari. Vel implicite, & sic diuidit Aug. in quodam sermone. Diabolus tentat, ut leo, tentat ut draco. Vel explicite, & sic illa diuisio Grego. super Iob. xl. super quẽ locũ dicit Greg. sic. Fideli famulo dominus cũctas hostis callidi machinationes insinuat, i. quod oppri mẽdo rapit, insidiando circũuenit, minando terret, suadendo blãditur, desperãdo frãgit, permittendo decipit. In hac autem diuisione explicantur modi, quos Augustinus clauserat sub his duobus uerbis, q̃d tẽtat ut leo, tentat ut draco. Et sic patet rõ assignãdi diuersas diuisiones tẽtationis, secũdũ diuersas eius cõsiderationes: paret nihilominus responsio ad obiecta.

Tentatio autem carnis &c.) Cõtra. Cum diabolus possit carnẽ cõmouere, & nexare: uidetur similiter quod tentatio, quæ est ab hoste, sine peccato, esse non possit. Item. Cũ nõ sit in nostra potestate tentari, uel nõ tentari, uidetur quod tẽtatio de se nõ ponat in nobis culpã, nisi ei cõsentiatur: sicut ergo tentatio hostis, cui nõ consentitur, est materia exercendæ uirtutis, ita uidetur ẽt tẽtatio carnis: propter hoc est quæstio, quare tentatio carnis est magis semper cũ peccato, q̃ tentatio hostis. Resp. Dicẽdũ, quod tẽtatio carnis est impulsus sensualitatis, quẽ cõsueimus appellare primũ motũ: & quoniã in illo impulsu sensualitas mouetur inordinate, & præter rationis ordinẽ, hinc est q̃d tentatio carnis numquam est in nobis, quin sit in nobis aliqua inordinatio, & ita aliqua uenialis culpa. Tentatio uero hostis omnino extra est, & põt esse sine aliqua delectatione inordinata in nobis existente: & ideo dicit Magister, quod tentatio hostis põt esse sine peccato: tentatio carnis minime. Alia ẽt posset reddi ratio, quoniã est in potestate nostra, & eam possumus ad libitũ nostrum domare: ideo potius imputatur nobis in culpã carnis impulsio, q̃ diabolica suggestio. Quomodo aũt carnis ipulsus, siue primi motus debeant dici eẽ peccatũ, infra suo loco magis exp̃sse determinabit.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

A quo motus fuit diabolus ad tentandum hominem.

AD intelligentiam aũt huius ptis circa tria incidit hic q̃stio. Primo q̃rit de tẽtatione primorũ parentũ. Secõ q̃ritur de diuersitate tentationum. Tertio uero incidit hic quæstio circa quantitatem, & qualitatẽ peccati, quod ex illa tentatione est secutum. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritde tentatione primorũ parentũ quantũ ad motiuũ. Secũdo quãtum ad instrumẽtũ. Tertio quãtum ad ordinẽ, & progressum.

CIRCA quã sic proceditur, & quæritur, quid mouerit diabolũ principaliter ad tentãdum hominẽ. Et q̃ inuidia, uidetur primo p̃ illud, quod dicitur Sapiẽt. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarũ: introitus aũt mortis fuit per tentationẽ, & seductionẽ hominis: ergo ad tẽtandũ hominẽ inuidia diabolũ cõmouit. ITEM. Greg. in Moralib. In paradiso diabolus inuidẽs homini superbiæ uulnus inflixit: ergo cũ uulnus inflixerit per tentationẽ, tentatio fuit inuidia. ITEM. Diabolus tẽtãdo hominem, factus est homicida, secũdũ q̃d dicitur Ioannis viii. Ille homicida erat ab initio: sed homicidium procedit ex odio: odium autem procedit ex inuidia: ergo a principio tentatio hominis, i qua diabolus fuit homicida, processit ex inuidia. ITEM. Qui desiderat casum alterius sine suo fructu, non mouetur ex amore cõmoditatis proprię: sed ex odio felicitatis alienę: sed diabolus casum hominis desiderabat absq; suo fructu, sicut constat: ergo mouebatur odio felicitatis humanæ ad tẽtãdũ hominẽ: sed tale odiũ nõ est aliud, q̃ inuidia: ergo &c.

SED CONTRA. Omnis inuidia ẽ respectu paris, uel superioris, secũdũ quod dicit Greg. sup̃ illud Iob. Paruulũ occidit inuidia (superioris inquã falsẽ secundũ reputationẽ) sed diabolus nõ reputabat hominẽ superiorẽ sibi: ergo uidetur, quod ei nõ inuidebat: ergo si ipsum tẽtabat, hoc non erat ex inuidia. ITEM. Inuidia est respectu boni, quod quis aliquo modo potest acquirere: sed diabolus nõ poterat uenire ad æternã beatitudinẽ, qa lapsus erat irrecuperabiliter: ergo uidetur, quod ꝓpter illius acquisitionem non inuidebat homini. ITEM. Inuidia ẽ respectu boni, q̃ desideratur, nullus.n. inuidet alicui de aliquo, nisi cũ illud amat, & cupit: sed diabolus nec cupiebat mandatis dei obedire, nec ad supernã patriã ascẽdere, nec amicus dei esse, ꝓpter sui desperationẽ: ergo uidetur quod hoc in homine nõ inuideret: ergo, &c. ITEM. Inuidia nõ est nisi respectu eius, quod natũ est diminuere bonũ propriũ: sed beatitudinis acquisitio nullius bonũ põt diminuere: ergo non est aliquid, quod ab aliquo inuideri possit: ergo uidetur, quod si diabolus aliquo appetitu hominem cadere fecit, ex inuidia motus non fuit.

RESOLVTIO.

A superbia, & inuidia: ab illa tanquam motiuo primo: ab hac uelut a proximo.

RESPON. Dicendum, quod sicut pretactum fuit, ista duo peccata sunt, quæ maxime possidẽt mẽtem diaboli, superbia, & inuidia. Vnde sicut habitum fuit supra, & Augustinus dicit, Ex his duobus, qui prius erat Lucifer, diabolus factus est. Et sunt quasi hęc duo inseparabilia, ita quod unũ cõcomitatur ad alterum. Superbus.n. amat excellentiã, & ita nullum uult habere parem, ac per hoc statim appetit excellentiã singulariter possidere

Universidad de Deusto
Biblioteca

re: & ideo statim uel actu, uel habitu inuidet, cum nolit bonum consimile bono, quod appetit, ab alio communicari. Mens igitur diaboli ab his duobus uitiis possessa, uidelicet superbia, & inuidia, uidens hominem in statu quo poterat cadere sub diabolicam potestatem, & in quo poterat ascendere ad supernam felicitatem, ex qua ipse ceciderat, & ex superbia motus est, & ex inuidia ad ipsum tentandū. Ex superbia namque, ut ipsum sibi subiiceret: ex inuidia uero, ut ipsum a superna felicitate impediret. Et superbia fuit, sicut mouens primum: inuidia uero sicut mouens proximum, & immediatum. Esto enim, quod nō posset dominium super hominē acquirere, adhuc studuisset ipsum a paradisi gaudiis impedire: & Ideo scriptura dicit, & eius expositores, diabolum ad tentādum hominem ex inuidia motum esse. Et cōcedendæ sunt rationes hoc ostendentes.

AD ILLVD, quod primo obiicitur, quod inuidia est respectu superioris, uel paris. Dicēdum, quod non solum est respectu superioris eius, qui est superior: sed etiam eius, qui potest esse: quamuis autem diabulus in statu illo non reputaret hominem superiorem se, inuidebat tamē, ne merito obedientiæ sublimaretur ad statum gloriæ, in quo statu ipsum superiorem se non dubitaret. Potest etiam dici, qđ tunc reputabat ipsum superiorē se, in hoc quod poterat peruenire ad illam gloriā, ad quam diabulus ascendere non poterat.

AD ILLVD, quod obiicitur, qđ inuidia est respectu boni, quod potest acquiri. Respondendum est per interemptionem, quia non solum inuidet aliquis illud quod potest obtinere, sed etiam illud qđ natus est habere, quamuis non possit: sicut truncatus, & cæcus inuidet aliis uisum, & progressum. Licet autem diabolus non posit ad beatitudinem peruenire: tamē habebat ad hoc naturalem aptitudinem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod inuidia est respectu boni desiderati. Dicendum, quod inuidia non tantum uenit ex desiderio alicuius boni priuati: immo ex odio boni alieni. Quia tamen desiderium boni proprii uidetur esse principium omnis peccati: ideo potest aliter dici, q⁹ inuidia non solūmodo est respectu eius boni, quod consideratur: sed et respectu eius boni, cuius obtentu minuitur bonum desideratū, uel æstimatur minus. Et quoniā diabolus desiderat singulariter efferri, ideo per exaltationem hominis æstimabat suum bonū impediri: & ideo inuidebat, & ex inuidia oppugnabat.

ET per hoc patet responsio ad ultimum, quia & si hominis glorificatio, & exaltatio secundum ueritatem alicuius bonum non diminueret: tamen secundum æstimationem falsam credi potuit, esse alicuius boni diminutiuū, & ex illa æstimatione oriri inuidia. Affectiones enim non tantum oriuntur ex iudiciis certis, sed et ex suspicationibus, & æstimationibus falsis.

QVAE

QVAESTIO II.

An consulèo in serpente formā tentauit diabolus primum hominem.

DE tentatione primorum parentum quantum ad instrumentum medium. Et dicitur in Genes. 3. quod diabolus tētauit hominem per serpentem. Et qđ iste modus nō fuerit cōueniēs, ostenditur primo sic. Quanto tentatio est occultior, tanto est ad decipiendum efficacior: si ergo diabolus quanto maiori calliditate poterat hominem decipere conabatur, uidetur quod ipsum debuisset tentare spirituali tētatione absque alicuius corporis assumptione. ITEM. Tanto tentatio est efficacior, quanto tentans est in suggerēdo affabilior: sed actus locutionis proprie debetur humanæ effigiei: ergo uidetur, quod diabolus ad tentandum magis debuit assumere effigiem hominis, q⁹ bruti animalis, cum brutum animal sua locutione potius esset ad terrorem quām ad persuasionem. ITEM. Quanto tentans magis simulat, & induit speciem sanctitatis, tanto magis præualet in tentando: sed multa sunt animalia, quæ magis suis proprietatibus sanctitatē prætendunt, quā serpens: sicut columba, & agnus: ergo uidetur, quod illa magis debuerit assumere diabolus ad tentandum. ITEM, instrumentum, siue organum debet conformari exercitio per ipsum facto: sed tentatio erat ad decipiēdum: ergo diabolus debuit assumere animal maxime dolosum, & callidum: sed plus est de dolositate in uulpe, quā in serpente: ergo magis debuit assumere uulpem, quam serpentem.

AD OPPOSITVM sunt rationes: sed quoniam uetum concludūt, possunt propterea claudi in responsionem.

RESOLVTIO.

Ita tentauit, quia ita Deus non iniuria permisit.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q⁹ modus ille tētandi non tantum fuit ex diabolica electione (sicut dicit Aug.) sed etiā ex diuina permissione: non enim licuit diabolo tentare omni modo, quo uellet, & posset: sed eo modo, quo dominus permitteret. Concessit autem diuina sapientia, quæ omnia ordinat, & gubernat, & permittit, quòd diabolus tētaret hominem in effigie animalis bruti, & non cuiuscunque: sed serpentis: sic enim exigebat congruentia ordinis. Quod enim homo tētaretur a diabolo in effigie bruti animalis, congruum erat tum respectu operis: tum respectu finis intenti: tum etiam respectu diuini iudicii. Respectu operis: quia homo natus est inclinari ad bonum, ut nunc maxime ex parte sensibili, & brutali: & ideo congruum erat ipsum tentari in effigie animalis bruti. Respectu finis intenti similiter cōgruum erat, quia ad hoc ordinabatur tentatio, ut homo efficeretur similis animali bruto, cum contē pro bono incommutabili adhæret bono commutabili, & ibi qđ sceret: & iō adhæc insinuādum, in specie animalis bruti debuit tentari. Respectu diuini iudicii etiam congruum fuit, quoniam dominus iustus, & fidelis non per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

permittit hominem tẽtari ultra, quam possit. Et ideo sic patitur diabolum in tentatione latere, ut nihilominus possit ab homine deprehendi: & ideo non passus est, q̃ diabolus hominem tẽtaret omnino in specie consimili,& per hoc non in specie,uel effigie humana:sed potius brutali. Triplex igitur congruentia ordinis exigebat,ut homo a diabolo in brutali effigie tentaretur. Hac ẽt triplici congruentia exigente,permissus est homo tentari a diabolo, non in quolibet animali bruto:sed in serpẽte. Primum ratione operis:quia.n. tentatio fiebat per suggestionis ingressum,q̃ intrat ad cor ad modũ serpẽtis, & ibi uirtus peccati diffundit,ex quo hõ habet spiritualiter mori:ideo ut exterior effigies operi responderet interiori,cõgruum fuit hoẽm a diabolo tentari in effigie serpentis, cuius est serpere,& uenenũ diffundere, & diffundẽdo hoẽm interimere. Respectu ẽt finis intenti congruum erat:quia.n.intendebat diabolus faciem hoĩs, & caput, & superiorẽ mentẽ conuertere deorsum, & totum prosternere, & sic prosternendo ad malum finem deducere,proponendo sibi præmiũ aliquod delectabile:ideo permissus est tẽtare in serpente, qui secundum totum corpus suum habet terræ in suo incessu adhærere. Congruum etiam erat respectu diuini iudicii: quia enim ex illa tentatione diuino iudicio inter tẽtatum,& tentantẽ debebat inimicitia exoriri:ideo tentatio hoĩs in serpente debuit fieri, quẽ post lapsum maxime exhorret, & qui maximè sua calliditate insidiatur hominem lędere. Et sic patet multiplex congruẽtia, quare diabolus permissus est hominem tentare in effigie serpentina.

AD ILLVD ergo,quod primo obiicitur,q̃ tentatio tãto est efficacior,quanto occultior. Dicẽdum,q̃ & si diabolus se manifestaret exterioribus sensibus in effigie serpentis,nihilominus tamen in illa manifestatione plus se occultabat,quam manifestabat: unde mulier non credidit eum,qui loquebatur in serpẽte, esse aduersarium: sed etiam potius bonum cõsiliarium:& ideo ita occulta erat illa tentatio, sicut si diabolus loquereẽ ad cor interius. Aliter responderi potest, q̃ iusto iudicio demon est permissus tentare interius, quia non habebat posse ingredi interius,nisi homo præberet sibi aditum:& ideo tentauit ab exteriori per sensum, & uoce sensibili magis quàm uoce spirituali, nõ enim debebat aliter permitti.

AD ILLVD de maiori affabilitate iam patet responsio: uerum est enim, quòd si fuisset in effigie humana, affabilior fuisset: sed diuina prouidentia non debuit hoc permittere,sed cautelã diaboli debuit tẽperare: & ideo concessum est sibi corpus serpentis, quod tamen habebat faciem uirginis, sicut dicit Beda: & reliquum corpus erat serpentis, ut sic ex una parte posset latere,ex altera deprehendi. AD ILLVD, quod obiicitur de amicabilitate, iam patet responsio: qa sic debuit permitti ostendi effigies amicitiæ, ut posset deprehẽdi ueritas inimicitię: nam tentator, qui effigiem amicitiæ prætendebat,secundum ueritatem inimicus erat:ideo huic operi animal maxime competebat, quod haberet aspectum humanum:corpus vero eius animalis, q̃ natum est homini esse maxime inimicũ. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo de caliditate. Dicẽdum,q̃ & si sint aliqua animalia callidiora,& prudẽtiora: tamen in nocendo, & insidiãdo homini serpens est animal calidissimum. Et quia caliditas tentantis erat ad hominem offendẽdum,hinc est,quòd inter cętera animalia magis permissus est tẽtare per serpentem.

QVAESTIO III.

Quis fuerit ordo,& progressus tentationis in primis parentibus?

DE tentatione primorum parentum quantum ad ordinem,& progressum. Et dicit scriptura, & Magister in litera, q̃ tẽtatio incepit a muliere, & per mulierem uenit ad uirum. Et uidetur, quòd hic modus prograediendi competat astutiæ diaboli,& quòd etiam debeat a deo permitti:ordo enim destructionis contrarius est ordini cõstructions: quæ enim sunt ultima in componendo, sunt priora in soluendo:sed mulier fuit ultimo facta,& formata: ergo uidetur, q̃ uia deformationis, & corruptionis a muliere debuit habere exortum: ergo tentator debuit eam prius aggredi. ITEM. Tentatio exterior debet cõformari interiori:sed in tẽtatione interiori peccatum ascendit a sensualitate ad superiorem partem mediante inferiori portione rationis: si ergo superior portio est uir, & inferior est mulier: sicut tẽtatio interior procedit ad uirum mediante muliere, sic & tentatio exterior. ITEM. Cautus pugnator citius aggreditur in bello illum,quem potest expugnare facilius: si ergo mulier facilius poterat expugnari, quam uir, uidetur q̃ progressus tentationis peruenire debuit ad uirum mediante muliere. ITEM, Facilius est alicui expugnare fortem inimicum per domesticum, quàm etiam per seipsum; sed uir erat fortis, & spiritualiter prædituș: ergo non uidetur, q̃ diabolus aufus fuerit eũ tentare per seipsum:sed per suũ domesticum:ergo mediante muliere tẽtatio peruenit ad uirũ.

SED CONTRA. Peccatum nõ tantũ est in carne; sed & in Dei imagine,scilicet anima:sed mulier,& uir æqualiter sunt ad imaginem Dei, quia in anima non est distinctio sexus: ergo uidetur quòd tentatio non magis debuit inchoari a sexu muliebri, quàm a uirili. ITEM. Mulier nullam habebat pronitatem ad peccatum, sicut nec uir, & ita erat recta,sicut uir: nec caro eius aliquo modo animam incuruabat: ergo uidetur, quod ita difficile erat mulierem, sicut uirum deiicere: nulla igitur ratio uidetur esse, ob quam tentatio diaboli magis inciperet a muliere.

ITEM. Vituperabilius est uinci a muliere, quàm a uiro,& gloriosius est uincere uirum, quàm mulierem: si ergo diabolus maxime refugit uituperiũ, & auidissime quærit gloriam, uidetur, quod magis tentationem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem a uiro, quàm a muliere inchoauerit. ITEM. Natura audatium est libenter fortibus occurrere; sed diabolus est audacissimus, & procacissimus, & maxime ꝑsumens de suis uiribus; ergo uidetur, ꝙ dedignatus fuerit primo aggredi mulierem sexum: non igitur uidetur probabile, ꝙ prius tentauerit mulierē, quàm uirum.

RESOLVTIO.

Diabolus in tentandis primis parentibus a muliere cepit, ad uirum si stitit; diuina sapientia ita non suasuria permittente: & diaboli uersutia similiter exigente.

RESPOND. Dicendum, quòd sicut dicit scriptura, & Magister dicit in litera, non est dubitandum, quin tētatio diaboli a muliere inchoauerit, & per eam per uenerit ad uirum. Ratio autem huius sumitur ex parte sapiētiæ Dei, & ex parte astutiæ diaboli. Ex parte sapietiæ Dei: dominus enim tali ordine permisit diabolum tentare. Tum propter uiri exercitationem. Tum etiam ne mulier haberet excusationem. Tum etiam propter eruditionē nostram. Propter uiri exercitationē, quia ipse adeo fortis erat, & spirituali mente præditus, ꝙ non solum poterat resistere serpentis tentationi: sed etiam suggestioni mulieris: & ideo fortiori tentatione permissus est tentari. Propter mulieris uero remouēdam excusationem primo debuit ab ipsa tētationē incipere: nam si uir primo peccasset, cum uir sit caput mulieris, & dominetur ei, non esset multum mirandum, si mulier ei consentiret: tm mo magnum haberet excusatio nis colorem. Propter nostram eruditionem etiam hoc permissum est. In illo enim modo tentandi sensibili cognoscimus nos modum, & progressum tētationis inuisibilis: & sicut ille a serpente uenit ad uirum mediante muliere, sic iste a sensualitate ꝙ uenit ad superiorem portionem rationis mediante inferiori. Ex parte similiter astutiæ diaboli potest summi ratio. Diabolus enim attendebat mulierem esse minoris sapientiæ, & debilioris constantiæ, & importunioris adhærentię. Quia minoris sapientię, erat facilior ad seducēdum: & ideo diabolus seductor per eā uoluit sibi facere transitum, ac uiam. Quia debilioris constātiæ facillior erat ad peruertendum: & ideo diabolus expugnator aggressus est hominis ciuitatem ex ea parte, ex qua erat aditus minus munitus. Quia uero importunioris erat adhærentię, cogitauit diabolus, quòd si ipsa primo uinceretur, nō quiesceret, quousque peruerteret uirum. Vnde dicitur Eccl. 7. de muliere, quod laqueus est uenatorum, & sagena cor eius, uincula sunt manus illius. Propterea diabolus astutus impulior, incępit a sexu fœmineo. Et sic patet, ꝙ sicut dicit scriptura per omne modum cōgruum fuit tentationē incepta a muliere: tum quia hoc diaboli astutia expectebat: tū quia hoc diuina prouidentia disponebat. Vnde concedēdæ sunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD aūt, quod primo obr̄ in contrariū, ꝙ quātum ad imaginē nō est sexuum differetia. Dicendum, ꝙ licet in uiro, & muliere reperiatur imago æque expresse quantum est de natura ipsius animæ: quia tamē anima, quāndiu est in corpore, complexionem corporis imitatur, ex ratione debilitatis, complexionis, & sexus, cōtrahit anima quādam effœminationem: & propterea quātum est ex parte naturæ, nisi sit fortitudo maioris gratiæ, facilius incuruatur ad malum sexus fœmineus: & propterea illud non cogit. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd mulier nullam habuit ad hoc pronitatem. Dicēdum, ꝙ uerū est: non tamen ex hoc sequitur, ꝙ haberet æqualem stabilitatem: quāuis enim non haberet curuationem in affectu, nec deceptionē in aspectu: facilius tamen poterat in hoc incidere, quàm uir, in quo & natura erat fortior, & gratia creditur fuisse abundantior. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd uituperabile est uinci a muliere, &c. Dicendum, quod uerum est: ueruntamen gloriosius est mulierem luctando superare, quàm cum uiro luctando succumbere. Et quia diabolus si incœpisset a uiro timebat ne uiriliter sibi resisteret: ideo maiori cautela studuit gloriā adipisci. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ audaces libentius aggrediuntur fortes. Dicedum, quòd illud uerum est, ubi est audacia sine astutia: diabolus autem nō tātum est audax, & procax, imo etiam astutus, & fallax: & ideo in tentando non aggressus est uiam difficiliorem, sed potius efficaciorem. Præterea non permittebatur sibi totam suā exercere potentiam: cum enim non uincat nisi uolentem, est debilis in pugnando: & ideo non a fortiori, sed a debiliori suā inchoauit tentationem.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An carnis sit tentare.

CONSEQVENTER quęritur circa secundū articulum de modis tentationis in generali. Diuidit autem Magister tentationem in eam, quæ est ab hoste, & in eam, quæ est a carne: sed cum de tentatione, quæ est ab hoste, aliqualis possit haberi notitia per ea, quæ determinata sunt supra de potestatę dęmonum: ideo hic quæritur de tentatione, quæ est a carne. Et circa hoc possunt quęri tria. Primo quæritur, utrum carnis sit tentare. Secundo queritur utrū tentationem carnis a tentatione diabǫli contingat sęparari. Tertio quæritur, cui istarum tentationum difficilius sit resistere.

CIrca primum sic proceditur, & ostēditur, quod carnis sit tentare. Iaco. 1. Vnusquisque tētatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus: sed concupiscentia, quæ maxime abstrahit, & illicit est concupiscentia carnis: ergo &c. ITEM. Cassiodorus diffiniens tētationem, dicit, quòd tētatio est assimilatio boni ad fallendum: sed appętitus carnalis facit bonum ut nunc, credi esse bonum simpliciter, & hoc decipit, & fallit spiritum: ergo contingit spiritum tentari a carnali appetitu. ITEM. Tentatio diabolica non est aliud, ꝙ suggestio; sed sicut diabolus

suggerit

suggerit homini mala, ita & carnis prudentia, quæ est Deo inimica: ergo si diabolus dr tetare, cum suggerit mala, eadem ratione & caro cū spiritum trahit ad carnalia. ITEM. Diabolus impugnat nos tentando, nec est aliud diaboli tentatio, quàm eius impugnatio: sed sicut impugnamur a diabolo, ita etiam a carne impugnamur, & impellimur: ergo uidetur, ꝙ sicut tentamur a diabolo, ita uere, & proprie tentamur a carne.

SED CONTRA. Hugo de S. Vict. Tentare est callide experiri, & quasi quibusdam blādis conatibus probare: sed expetimentum sumere hoc est solius substantiæ rationalis: ergo non ur esse carnis. ITEM. Tentās differt a tētato: nullus enim tentat seipsum: sed qui tentatur, est hō carnalis. Cum igitur homo carnalis a carne sua non differat per substantiam, ur, ꝙ nullus homo tentetur a carne sua, nec ab alia constat ergo ꝙ nulla caro tērat. ITEM. Persuasio ordinata ad decipiēdum, potius est sophisticatio, quàm tentatio. Tentatio enim est persuasio ordinata ad sumendum experimentum: sed caro uitiosa directe inclinat ad malum, & sua inclinatione seducit spiritum: ergo carnis propulsatio potius debet dici sophisticatio, quā tentatio. ITEM. Quandocumque aliquis actus de aliqbus subiectis dicitur, dicitur secundum aliquod commune in eis repertum: sed Deus tetare dr in scriptura, & diabolus, & hō, caro ergo secundum aliquod cōmune debet dici: sed caro nō ur aliquo modo communicare in aliquo cum Deo, & cum spiritu angelico: ergo uī, ꝙ ei non possit competere tentatio, aut si cōpetat, hoc erit æquiuoce, & secūdum alium modum dicendi: & si sic est, tunc est quæstio, secundum quem modum dicitur, & quare illa carnis impulsio tentatio appellatur.

RESOLVTIO.

Caro, tam & si nihil intendat; quia tamen ad eius pulsationem uel assentire, uel dissentire possumus, tentare & ipsa dicitur.

RESPON. Dicēdum, quòd hoc uocabulū [tētare] multas habet acceptiones, sicut dicunt illi, qui significationes uocabulorū istu dioſe rimati sunt: si tamen uelimus eius principalem, & præcipuam significationem accipere, tentare probare est, unde tentatio dici potest quidā tactus, quo illud quod tangitur, probatur: sicut cæcus dr tentare, quādo suo tactu uult aliquam certitudinē habere de aliqua re, quam tāgit. Per hunc modum in spiritualibus tentatio dicitur quidam tactus ad probandum ordinatus. Hoc autem potest esse quadrupliciter. Aut quia ille, qui pulsat intendit probare, & approbare, siue probatum ostendere: & hoc modo tentat Deus secundum ꝙ dicitur. Sap. 3. Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se. Aut ille, qui pulsat intendit probare, & reprobare, siue reprobū facere: & sic tentat diabolus, secundū quod dicitur Act. 5. Cur tentauit Satanas cor tuum mēti ri spiritui sancto? Aut quia ille, qui pulsat intendit solum probare, & experimentum sumere de eo, quod est in homine: & sic tentat homo cautus, & de hoc Eccl. 30. Ex multis loquelis tentabit te, & subridens interrogabit te de abscondītis tuis. Aut quia & si pulsans nihil intēdat, ad eius tamen pulsationē sequitur approbatio, uel reprobatio hominis: & sic tētat caro, uel carnālis cōcupiscentia. De qua Iac. 1. Vnusquisq; tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus. A carne. n. siue a carnis cōcupiscentia homo pulsatur, & quasi tangitur: cui tactui, siue pulsationi si cōsentiat, ꝓbatur, & reprobatur: si uero dissentiat, probatur, & approbatur: & sic recte, & ꝓprie carnis impulsio tētatio dici potest. Vnde rōnes hoc ostendentes cōcedēdæ sunt.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrariū, ꝙ tentare est experiri. Dicendum, ꝙ illa ratio ab Hug. nō assignatur nisi proprie de tentatione diaboli. Si aūt qs generaliter uelit eam intelligere, ut se extendat ad omnē tentationē, quæ ad malum inclinat, tunc dicemus, ꝙ intelligitur ꝓ causam, ut sit sensus: & per tētationem fit experientia, & probatio, utrum homo dignus sit approbari, uel reprobari: & hæc tātum non fit a diabolo, sed etiā a carne. Si autē uelit dicere hoc essentialiter esse dictum, tunc dicemus, ꝙ nomine carnis non intelligitur corpus solum, sed ratio carnalis: & idem ipse homo secūdum quòd carnalis est, & ad carnē conuersus, seipsum tentat secundum ꝙ spiritualis est, & diuinę legi subiectus.

AD ILLVD, quod obiicitur secūdo ꝙ tentans differt a tentato secundum substantiam. Dicendum, ꝙ sicut iudicare, & iudicari sunt actus diuersarum personarum: nihilominus tamen eadē persona secundum aliam, & aliam sui portionem potest seipsam iudicare: sicut semetipsum homo diiudicat, & superior portio inferiorem iudicat: sic etiam intelligendum est, ꝙ spiritualiter ipsa sensualitas tentare pōt rationem, siue homo exterior interiorem: & ita cum caro tentat spiritum, non idem tentatur a se, sed alius ab alio: illa tamen reperiri habēt in eadē persona.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ persuasio ordinata ad decipendum, potius est sophisticatio, q̄ tentatio. Dici potest, ꝙ tentatio large dicta comprehendit, & sophisticationem, & tentationem proprie dictam. Sohistica enim persuasione potest homo de alio exprimentum sumere: & ita non ualet illa obiectio, quia tentatio secūdum ꝙ hic accipitur, contra deceptione, & sophistica tionem non diuiditur. Aliter tamen posset dici, ꝙ tentationis nomen magis translatum est a tentatione materiali, in qua est quædam palpatio, secundum ꝙ cæcus dicitur tentare, quàm a tentatione illa, quæ est in ratiocinationibus, per quem modum diuiditur contra sophisticationem, ut dicatur alius syllogismus sophisticus, alius tentatiuus. AD ALTIMVM, patet responsio ex prædictis. Aliquod enim cōmune reperitur in omnibus illis, de quibus dicitur actus tentandi, uidelicet tactu quodam pulsare, ad quem consequitur pulsati probatio: & hoc prius exp lanatum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO II.

An eadem sit tentatio carnis quæ diaboli?

VTRVM contingat tentationē carnis a tētatione diaboli separari. Et ꝙ sic, uidet. Quę cumquæ diuiduntur ex oppositō, unū potest esse sine altero, siue separari pōt ab altero: sed tentatio carnis diuiditur contra tentationem hostis: ergo, &c.

ITEM. Diabolus tentauit hominem primum, & tentauit Christum: sed nec caro Christi, nec caro hominis primi ad malum impellebat: ergo neuter a carne tentabatur: ergo cū tētaretur a diabolo, tētatio, q̄ est a diabolo, separaī a tētatione, q̄ ē a carne.

ITEM. Esto, quòd diabolus nūquā nobis mala suggereret, nihilominus sensus nostri ad malum ab adolescētia proni sunt: ergo omni tentatione diaboli circunscripta, adhuc homo tentaretur a carne propria.

ITEM. Aliud est inquinamentum carnis, & aliud inquinamentū spiritus, sed diabolus impellit ad peccata spiritualia: caro uero ad peccata carnalia: ergo cum peccatum spirituale possit esse sine carnali, & econuerso, uidetur, ꝙ tentatio carnis sequestrari habeat a tētatione diaboli.

ITEM. Quęcūque duo sic se habent, ꝙ um contingit mereri, & alii demereria, illa cōtingit ab inuicē separari: sed tentatio hostis est materia exercendę uirtutis: tentatio uero carnis semper est a culpa, uel cum culpa, sicut dicit Magister: ergo una istarum seq̄strari habet ab altera.

ITEM. Tentatio carnis, & hostis differunt, sicut dicit Magister in litera, sicut tentatio exterior, & interior; sed quod est exterius, sequestrari habet ab eo, quod est interius: ergo & tentatio carnis ab ea, quę est a diabolo. Quod si tu dicas ꝙ tentatio, quæ est ab hoste: est ita interior, sicut tentatio quę est a carne, per hoc nō effugitur, quia cum Deus fidelis non permittat hominem tentari supra id, quod possit, & alter istorum modorum ad exercitandum sufficiat, nec homo simul possit esse intentus circa diuersa, uidetur, ꝙ alio, & alio tēpore fiat circa nos tentatio carnis, & tentatio diabolica.

SED CONTRA, quòd tētatio carnis non habeat esse sine tentatione hostis, uidetur super illud Psal. Diuerte a malo, & fac bonum. Glo. Hieron. Mala omnia ab instinctu diaboli procedūt, sicut bona ab istinctu Dei: ergo nullum peccatū fit, in quo diabolus non interponat partes suas: si ergo tentatio carnis uia est ad peccatum, uidetur, ꝙ nō possit esse sine tentatione diaboli.

ITEM. Motus instrumenti nō est sine motu principalis motoris: sed caro est sicut instrumētum in tentando respectu diaboli, sicut dicitur super illud Iob. IX. Terra data est in manus impii, id est caro in manus diaboli: ergo titillatio carnis non est absq; impulsione diaboli: si igitur hęc est tentatio: patet, &c.

ITEM Si non sit ponere primū malum, quod non sit ab alio: est tamen ponere malum, quod est initium omnis mali, sicut dicitur Eccle. 10. Initiū omnis peccati superbia. Si igitur diabolus rex est super omnes filios superbiæ, & pater omnis mendacii, uidetur, quòd nullum sit peccatū, qđ aliquo modo nō ꝓcedat ab ipso: & ita ad nullum malum impellit caro absque diabolo: ergo tentatio carnis non separatur a tentatione hostis.

ITEM. Quòd tentatio hostis non separetur a tentatione carnis, similiter ostenditur Gala. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, adulterium, contentiones, æmulationes, iræ, inuidię, &c. ibi enumerantur peccata carnalia, & spiritualia: ergo uidetur, ꝙ omnia peccata procedant a carne: igitur ad nullū malum inclinat tentatio hostis absque tētatione carnis.

ITEM. Generatio transfertur a corporalibus ad spiritualia: sed in corporalibus impossibile est generari aliquid a patre sine matre: ergo nec in spiritualibus. Sed pater omnis peccati dicitur esse diabolus: mater uero caro siue concupiscentia: ergo, &c. Prima per se patet, secunda manifestatur per illud, quod dicitur Ezechi. 16. Pater tuus Amorrhęus, & mater tua Cethea. per Amorrhæum enim intelligitur diabolus, per Cetheam uero concupiscentia. Et expressius dicit Gregorius super Leuiticū decimo nono. Concupiscentia est mater omnis peccati, & diabolus pater: ergo, &c.

ITEM. Diabolus non potest tentare bonum angelum, nec malum, neque spiritū separatum, sed solum spiritum carni cōiunctum: ergo uidetur, quod aditum nō habeat ad mētem nisi per carnem: ergo absq; carne non tentat: ergo non contingit tentationem diaboli a tentatione carnis separari.

RESOLVTIO.

Cum aliter tentat caro, aliter dæmon; non eadem erit utriusque tentatio.

RESPON. Dicendū, quòd cum dicimus tentationem esse a carne, uel ab hoste, hoc dupliciter potest intelligi. Aut sicut a mouente primo, aut sicut a mouente proximo, & immediato. Si sicut a mouente primo, sic tentatio carnis nunquam potest esse absque tentatione hostis: quia omnis carnis tētatio est ex eius corruptione, quę ortum habuit a prima hostis tentatione: tentatio tamen hostis potest esse absque tētatione carnis, tūc potissimē, quando is tentatur, in quo non est carnis corruptio, sicut fuit in Adam, & in Christo, uel quando ex illa tentatione nulla oritur incuruatio. Quando uero tentatio hostis ad peccatum pertrahit, cum nullum peccatū fit in nobis, quod nō habeat ortum ex concupiscentia aliqua, sic tentatio diaboli a tentatione carnis non potest separari: sic igitur iudicandum est secundū ꝙ tentatio dicitur esse a carne, uel ab hoste, tanquam a mouente primo. Si autem sic dicatur esse, sicut a mouente proximo, & proprie, sicut accipit Magister in litera, sic sequestrantur & distantia formali, & distantia tēporali. Distantia formali, quia alio modo tentat caro, & alio modo diabolus: & ad aliud titium impellit hæc, & ad aliud ille: & principium mouens est aliud, & aliud. Sequestrantur etiam distantia temporali, quia aliquo tēpore uexat diabolus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& instigat ad aliquod uicium, ad quod non inclinat caro, & aliquando potest esse ecõuerso. Et sic isto ultimo modo accipiẽdo proprie tentationem carnis, & tentationem hostis, ut accipit Magister in litera: concedendum est eas ab inuicem separari, ut non solum inter unam, & alteram sit differentia, sed etiã una possit esse sine altera. Vnde concedendę sunt rationes, quæ hoc probant. AD ILLVD, quod primo obiicitur in contrarium, quòd omne malũ est ab initiatu diaboli, intelligendum est sicut a mouente primo, non sicut a motore proximo. Nam absente diabolo peccatum potest esse a libero rabitrio, uel uoluntate propria, uel attrahente carnis concupiscentia. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ caro mouet sicut instrumentum. Dicendũ, ꝙ hoc uerum est, quando diabolus uexat carnem, & uexãdo carnem uexat spiritum: & tunc tentatio carnis, & diaboli non ponunt in numerum. Cõtingit tamen carnem mediante sensualitate sibi coniuncta spiritũ nostrum ad malum inclinare, etiã diabolo non mouente: & tunc non mouet sicut instrumentũ, sed sicut mouens primũ, & hoc modo habet sequitrari a tentatione diaboli. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ peccatum diaboli est initium omnis mali. Dicendum, quòd hoc non est intelligendum, quòd sit principium immediatum respectu cuiuslibet peccati, sed quia ante peccatum eius non fuit aliud: & ipsum fuit initium illius peccati originalis, ex quo est inicitũ ad omne malũ. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omnia peccata sunt a carne. Dicendum, quod caro sumitur ibi large pro omni concupiscentia, quæ inhęsit animæ ex coniunctione sui ad carnem: & sic nomine carnis intelligitur concupiscentia, quę est mater omnium malorum, & sine hac diabolus non generat in nobis aliquod peccatum. Et per hoc patet responsio ad sequens obiectum de generatione spiritualis: accipitur enim ibi caro, & concupiscentia large, sicut ostẽsum est. Ex illo tamen nõ sequitur, quòd tentatio diaboli non possit esse absque tetatione carnis: non enim omnis tetatio diaboli est peccati generatio: frequenter.n tetatı ita quòd nulla sequitur culpa. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ non tentat nisi hominem carnalem. Dicẽdum, ꝙ hoc non est quia tentatio diaboli pendeat a tentatione carnis, sed quia non potest aliquẽ tentare, nisi quando habet uertibilitatẽ liberi arb. & est in statu merendi, uel demerendi, & in quo potest seduci: & hoc solum est, quando spiritus rationalis est coniunctus carni mortali. Ex illa tamen ratione non concluditur, quod caro in tentatione diaboli sit causa præcipua, sed solũ causa, sine qua nõ.

QVAESTIO III.

Quæ difficilior tentatio superari, diaboli, an carnis?

CVI istarum tentationum sit difficilius resistere. Et ꝙ tentationi carnis, uidetur, per illud, quod Magister dicit in litera. Tentatio carnis interior difficilius deiicitur, quia interius oppugnans, de nostro contra nos roboratur, sed illi tentationi difficilius est resistere, q̃ difficilius est uincere: ergo &c. ITEM. Seneca. Nulla pestis efficacior, quàm familiaris inimicus: sed inimicus carnis est multo familiarior, quàm diabolus: ergo eius tentatio crudelior, & periculosior, ac per hoc ad uincendum difficilior. ITEM. Quanto tentatio est ad nocendum efficacior, tanto difficilius est resistere tentationi: sed tentatio carnis efficacior est ad nocendum, quàm tentatio hostis: quia cum tentatio hostis sit exercendę uirtutis materia, tentatio carnis nunquã est sine culpa: ergo &c. ITEM. Tanto difficilius est resistere alicuius persuasioni, quãto ille, qui persuadet magis amatur: sed homo multum diligit carnem, & multum odit diabolum: ergo multo difficilius est resistere impulsioni carnis, quã suggestioni diaboli, siue tentationi.

CONTRA. Quãto impugnãs est fortior, tanto eius impugnationi difficilius resistitur: sed diabolus est hostis fortissimus, sicut dicitur Iob. 40. Non est potestas super terram, quæ ei possit comparari: ergo difficilius est eius tentationi, siue impugnationi resistere, quam ei tentationi, quæ est ex carne. ITEM. Quanto tentans est uersutior, & callidior, tanto difficilius est eius laqueos, & cautelas euadere: sed diabolus est uersutissimus: ergo difficilius est eius illaqueationi, siue tentationi resistere, quam tentationi carnis. ITEM. Quanto inimicus est occultior, tãto minus põt hõ eius impetũ declinare: sed diabolus est hostis spiritualis, et occultus: caro uero est hostis manifestus: ergo tẽtatio, siue prælium diaboli maioris est periculi, q̃ tentatio carnis: cũ maiori igitur difficultate ei resistit. ITEM. Facilius superatur, qđ est in nostra potestate, quàm qđ non est in nra potestate: sed caro in nostra potestate est, nã ipsam possumus mortificare, & cũ uitiis, & cõcupiscẽtiis crucifigere, diabolũ uero minime: ergo multo facilius est resistere eius tentationi, quã sit resistere tentationi diaboli. ITEM. Spiritus magis adhęret bono ꝓprio, q̃ bono carnis, siue bono interiori, q̃ bono inferiori: sed diabolus suggerit, & inclinat ad bonũ interius, dũ tẽtat de peccatis spiritualibus: caro uero ad bonũ inferius, dum tentat de peccatis carnalibus. Si ergo difficilius repellitur, qđ est maioris adhæretię, difficilius repellitur tentatio hostis, q̃ est de peccato spirituali, quã tentatio carnis, q̃ est de peccato carnali. ITEM. Difficilius est resistere uiolentis, quàm blanditiis: quia uiolentũ importat de sua rõne impossibilitatẽ, siue difficultatem resistendi: sed diabolus tentat uiolentãdo, sicut dicit Hug. caro autem tentat blandiendo: ergo difficilius superatur diabolus, quàm superetur caro.

RESOLVTIO.

Si ambæ tentationes carnis, scilicet & diaboli fuerint circa idem; difficilior profecto illa, quam ista expertur.

RESP. Ad prædictorũ intelligẽtiam est notãdũ, ꝙ cũ quęritur,

cui tentationi sit difficilius resistere, utrum, tentationi carnis, uel hostis? Dupliciter potest intelligi. Aut respectu eiusdem peccati, aut respectu alterius. Si respectu eiusdem peccati, utpote peccati carnalis, ad quod instigat caro, instigat & diabolus: tunc respondendum est, quod tentatio carnis est difficilior propter coniunctionem carnis ad spiritū, ob quam magis incurvat animam: & sic intelligit Magister in litera, & rōnes probant ad primam partem inductæ. Si autem intelligatur cōparatio fieri respectu diuersorum peccatorum, utpotē tentatio carnis intelligatur respectu carnalium, & tentatio hostis respectu peccatorum spiritualium, sic se habent ut excedētia, & excessa. Quidam.n. homines sunt, qui magis sunt proni ad peccata carnalia, utpote ad luxuriam, quàm ad superbiam: & his difficilius est resistere tentationi carnis, quàm tentationi hostis. Quidam autē sunt, qui proniores sunt ad peccata spiritualia, quàm ad carnalia, utpote illi, qui magis desiderant honores, quàm uoluptates: & his difficilius est resistere tentationi hostis, quam tentationi carnis. Si quis autem sit indifferens ad utrunque, & æqualiter pronus quantum est de se, quodam modo tentatio carnis est difficilior ei, quodammodo tētatio hostis. Tentatio carnis erit difficilior ei propter maiorē, & magis intrinsecam, & magis continuā adhærentiā. Tentatio uero hostis difficilior p̄p maiorē boni p̄missi apparentiā, & p̄p latentiorē instigātis fallaciā: sicut, n. Greg. in Homil. ostēdit, hostis antiquus multa, quæ sunt uitia, sc̄m ueritatem palliat sub specie uirtutum. Si igitur quæritur, quæ harū tentationum sit ad uincēdū, difficilior? Si respectu eiusdem peccati intelligatur: respondendū est, q̄d tentatio carnis. Si respectu diuersorū, sic se habent sicut excedentia, & excessa, sicut ostensum est: & sic proceduntrationes ad utrāque partem. Si aūt quæratur, quæ earū magis excedat alterā: dicendū, q̄d quia oīa caro corrupit uiam suam, & homines ex maiori parte carnales sunt, & desideriis carnis obsequūtur, q̄d difficilius est resistere tentationi carnis, quā hostis.

Et ad rōnes illas, quę obiciūtur in oppositum, quod hostis ille est fortior, & astutior, & occultior: facile est respondere, q̄a non permittitur tētare sc̄m tantam suam potentiam, & astutiā, immo reprimitur potestate diuina. Ad illvd uero, quod obiicitur, quōd caro est in nostra potestate. Dicendum, quod & si in nostra sit potestate sc̄m ordinē naturæ, tamen p̄p peruersitatem concupiscentiæ in multis & regnat ancilla, & seruit dña, & nimius amor carnis facit uentrem Deū esse hominis: & iō nō est in nostra potestate, quousq; liberemur de potestate corporis huius, adiuuante gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Tanta.n. est uis amoris, ut amantē amato quodāmodo subiiciat. Vnde & si filius sit in potestate patris: nōn est tamen patri facile occidere, uel affligere filium, sed ualde difficile: sic in proposito intelligendum est: quia nemo unquam carnē suam odio habuit: sed nutrit, & fouet eam. Ad illvd, quod obiicitur, quod bonū interius magis adhæret. Dicendum, quod & si magis aderat spiritui, secundū quod spiritus est: non tamen magis adhæret secundū q̄d carnalis est: nunc autem fere oēs homines carnales sunt, nec permanet spiritus Dei in homine, quia caro est. Ad illvd, quod obiicitur, quod diabolus tentat uiolentiis. Dicendum, quod nulli infert uiolētiam simpliciter: uiolentare tamen dicitur quodammodo propter immissionem aliquarum tribulationum, quę nōnita mouent affectum, sicut carnis incitamenta, nisi caro ibi interponat partes suas.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An peccatum Adæ potuerit esse ueniale?

CONSEQVENTER quantum ad tertium articulū quæritur de quātitate peccati primorum parentum. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, utrū primū peccatū potuerit esse ueniale. Secundo quæritur, utrum fuerit remediabile, siue remissibile. Tertio quæritur, utrum inter cætera genera peccatorum fuerit magis graue.

VTRVM primum peccatū hominis fuerit, uel potuerit esse peccatū ueniale. Et quod sic uidetur. In egressū a rectitudine, prius curuatur aliquid parum obliquitate, quàm magna: sed obliquitas magna est culpa mortalis, & parua est culpa uenialis: ergo cum cecidit a statu rectitudinis innocētiæ, per ueniale trāsiuit ad mortale: ergo prius peccauit uenialiter, quàm mortaliter. Item. Consensum, siue electionem præcedit appetitus: nihil enim legimus, nisi prius illud appetamus: ergo ante cōsensum primi hominis fuit appetitus: sed ille appetitus erat ad illicitum: ergo erat peccatum: sed non mortale, quia nihil est mortale citra consensum: ergo uenialeː prius igitur peccauit peccato ueniali, quàm peccato mortali. Item. Contingit aliquid diligere inordinate, & supra Deum. Contingit ēt aliquid diligere ordinate, & sub Deo: sed inter hæc duo cadit medium, uidelicet diligere aliquid sub Deo, sed inordinate. Si igitur ab extremo in extremum peruenitur per medium, prius dilexit homo aliq̄d inordinate sub Deo, quàm supra Deū: sed primū est mortale, secundum uenialeː ergo &c. Si tu dicas, quod hō in primo statu existens non potuit peccare uenialiter, ostenditur quod sic. Primum: quia uerbum otiosum est peccatum ueniale quantum est de genere suo, cum non sit contra aliquod mandatum: sed Adā potuerat uerbum otiosum dicere, & cum uxore sua iocari: ergo poterat in statu illo uenialiter peccare. Item. Quod potest in maius, potest in minus, q̄d est ordinatum ad illud: sed Adā poterat peccare mortaliter: sed peccatum mortale est maius, quàm ueniale. Cum igitur Adam potuit etiam primo peccare mortaliter, potuit primo peccare uenialiter. Item. Est ponere statū

in quo non potest aliquis peccare uenialiter, nec mortaliter, utputa statū cōprehensoris: & statum, in quo potest peccare uenialiter, utpote statum uiatoris: & statum in quo contingit peccare mortaliter, & non uenialiter, sicut statum angeli lapsi: ergo erit ponere statum, in quo contingeret peccare uenialiter, & non mortaliter: sed hic nō est status nisi hominis instituti: ergo &c.

SED CONTRA. Peccatū ueniale, ueniale est pp impulsionem, & pronitatē, quam homo habet ad illud: sed primus homo nullum habuit impulsum: ergo non potuit primo committere ueniale peccatum. ITEM. In primo homine nullus erat motus brutalis, sed quilibet erat secm deliberationē rōnis: sed peccatū cōmittere cū deliberatione rōnis ubi nulla est pronitas, nō potest esse nisi mortale: ergo &c. ITEM. Regnum animæ adeo ordinatum erat, sicut dicit Augu. quod si ipsa seruaret ordinē sub Deo, nihil exiret eius imperiū: ergo impossibile fuit hominem peccare, nisi prius a Deo se auerteret: sed hoc est per mortale: ergo &c. ITEM. Angelus propter dignitatē sui status non solum peccauit mortaliter, sed etiam irremediabiliter: ergo si status innocentiæ excedebat statū miseriæ in magna præcellentia, uidetur, quod illud, quod in nobis est modo modicū & leue, in statu illo esset magnum, & graue, nulla igit essent ibi leuia, & minuta peccata, sed omnia essent grauia, & mortalia. ITEM. Omne peccatū aufert innocentiam: sed qđ auferebat hoī innocētiā, auferebat immortalitatē: & qđ auferebat immortalitatē, inferebat mortē: & qđ inferebat mortem, erat mortale: ergo a primo nullū peccatū poterat esse in primo hoīe, quod non esset mortale. ITEM. Si Adā primo cōmisisset ueniale, quæro utrū potuisset pœnitere, an non. Si nō, ergo fuisset irremediabile. Si sic, ergo propter ueniale peccatum doluisset, ergo passibilis factus esset: & si passibilis: ergo & mortalis, cū eadem esset in eo rō passibilitatis, & mortis: ergo necesse fuit primum peccatū primi hominis uel esse mortale, uel esse irremediabile, uel quod aliquid esset ueniale, & inferret mortē: quę duo simul stare nō poterāt.

RESOLVTIO.

Qui statum Adæ exquisitè attendo vit, non nisi mortaliter in tantā inobedientiam pro labi potuisse affirmauerit.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandū, qđ circa hoc duplex fuit opinio. Quidā enim dixerunt, quod Adam primo peccato peccauit mortaliter potuisset tamē peccare uenialiter, non tū omni genere uenialis. Quoddam.n est ueniale, qđ est ueniale ex genere actus, sicut dicere uerbum otiosum, & mendacium iocosum, uel exire in risum dissolutū: & hoc est ueniale non solum cum præuenit rationis iudicium: sed et cum subsequitur: & hoc peccato dicunt Adam primo peccare potuisse. Est & aliud genus uenialis peccati, quod dicitur uenialē a ueniendo: quia uenit ex surreptione, & pronitate naturæ corruptæ. & hoc præuenit, non subsequitur iudicium rationis: & tali peccato dixerunt Adā peccare non potuisse propter ordinē originalis iustitiæ, quo inferior potentia ita subdebatur superiori, quod nihil appeteret absq; eius imperio, & dictamine: & hęc positio satis fuit probabilis. Verūtamen cōmuniter nō approbāt eam Doctores theologiæ: nā im probabilitatem habet, si quis attendat ad perfectionem status, & regulam rectitudinis, in qua erat ita qua etiā cum nullum haberet impellens, exire non poterat, nisi contemnendo diuinam iustitiam, & fœdando suam innocentiā, & corrumpendo naturā suam, quę omnia faciunt primam culpam Adę non uenialē, sed mortalem fuisse, nec potuisse aliter esse. Et ideo est communis opinio, quā hodie approbāt doctores: quod Adam in statu innocentiæ primo peccato peccauit mortaliter, nec primū eius peccatum ueniale esse potuit. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur qđ prius est peruenire ad paruā obliquitatē, quam ad magnam. Dicendum quod uerum est, ubi est curuitas paulatiua, & per successionem: ibi autem potius fuit fractio, quam curuatio: uel si curuati dici debet, primo incœpit in contensu, qui fuit mortale peccatū, & ita inter rectitudinē, & illam obliquitatem non intercedit medium. Et si tu queras, unde hoc. Dico, quod hoc non fuit propter immediatam oppositionem rectitudinis ad peccatum mortale, sed quia in tali subiecto, quod quidē uel oportebat esse sanum, uel mortuum. AD SECVNDVM, quod obiicitur, quod appetitus præcedit consensum. Dicendum, qđ uerum est: sed appetitus, qui precessit consensum primorum parentum, non fuit libidinosus, sed naturalis: ex tunc autem incœpit esse libidinosus, quando uoluntas deliberatiua consensit, & tunc incœpit etiam esse mortalis: & ita non ante cœpit peccatum esse, quām esse mortale. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ medium est inter diligere ordinate sub Deo, & inordinate supra Deū. Dicendum, quod & si sit mediū cōparando statum ad statū simpliciter: cōparando tamen ad hoīem illum, non cadebat mediū. Ratio aūt huius erat pp magnam approximationem ad Deum, ob quam nihil poterat inordinate diligere, quin per hoc Deo iniuriam faceret, ac per hoc supra Deum diligeret. AD ILLVD, quod obiicitur, quod poterat dicere uerbū otiosum, quod est ueniale. Dicendū quod uerbum otiosum ei fuisset mortale propter status perfectionem. Vnde quod dicitur, aliqđ peccatum esse ueniale generaliter, siue de genere sui actus, hoc intelligendum est respectu naturæ lapsæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod potest in malus, potest in minus. Dicendum, quod illud non est semper uerū: quia non est hominis potentia aliquando ita ordinata ad minus, sicut ad maius. Vnde maius est hominem mori, quam febricitare: facilius tū potest aliquis alicui inferre mortē, quām febrē, sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit & hō primus citius potuit se occidere, quàm debilitare, idest prius mortaliter, quàm uenialiter peccare. AD ILLVD, quod obiicitur, quod quartus status esse deberet, in quo posset tantum uenialiter peccare. Dicendum, ꝙ illum statū nullo modo cōuenit esse. Quod n. aliqđ peccatum sit ueniale alicui, hoc est propter magnam pronitatē, q̄ habet ad peccandum, & difficultatem, quam habet ad benefaciēdum: & ubi hæc sunt, est facilitas ad mortale: & ita nunquā est ponere statum, in quo peccetur uenialiter, in quo nō possit peccare mortaliter: est tamen ponere econuerso statum, scilicet in quo contingit peccare mortaliter, & non uenialiter, propter defectum pœnitentiæ: huiusmodi autem est status dæmonum.

QVAESTIO II.

An peccatum hominis remediabile, uel remissibile fuerit potius quàm angeli?

VTRVM peccatū, qđ primo secutum est ex tētatione illa, fuerit remissibile, uel irremissibile. Et quod irremissibile, uidetur. Augu. de Mirabilibus sacræ scripturæ loquens de angelo, dicit: quod resurgere non potuit, quia de sublimissimo statu cecidit: sed homo cecidit de nobilissimo gradu, & statu, quem potuit habere in uia: ergo si non potuit resurgere dēmō, pari ratione nec homo. ITEM. Peccatum, ad qđ nullam habet homo inclinationem, nullam habet excusationē: & quod omni careat excusatione, non est dignum remissione: sed peccatū, qđ omnino ineptū est ad remissionē, est irremissibile: ergo peccatum illud est irremissibile: quod sit sine aliqua inclinatione: sed tale fuit peccatum, quod consecutum est ex prima tentatione: ergo &c. ITEM. Morbus, qui totam naturam inficit, est incurabilis: quia omnino sanitatē, & principium sanitatis expellit. sed peccatum, quod ex primaria tētatione subsecutum est, totam naturam humanam infecit: uī igitur, qđ fuerit morbus incurabilis. ITEM. Adā antequam peccaret non solū habuit naturalia, sed ēt gratuita, sicut ostenditur infra, & hoc innuit Glo. Luc. x. ubi dicit, quod hō uulneratus fuit in naturalibus, & expoliatus gratuitis: angelus uero non habuit gratuita, sed solum naturalia: sicut ostensum fuit supra: ergo maiorem corruptionem fecit peccatum hominis in homine, quàm peccatum angeli in angelo: sed peccatum quod magis corrumpit, minus est aptum sanari: ergo si peccatum angeli fuit irremediabile, multo fortius peccatum hominis.

SED CONTRA. Pœnitentia est uia ad ueniam, uel ad merendū: sed primus parēs postq̄ peccauit, potuit pœnitere, qđ patet: qa doluit, & pœnituit: ergo potuit ueniā, & misericordiā inuenire: ergo peccatum eius fuit remissibile. ITEM. Dignū est, qđ q̄ ab alio deiicitur, ab alio adiuuetur: sed hō cum peccauit, alio tentante deiectus est: ergo decuit ipsum habere præsidiū, & adiutoriū ad resurgendū: sed illo habito, peccatū hominis est irremissibile: ergo &c. ITEM. Peccatū primi hoīs totam naturam humanam infecit: ergo si irremissibile fuisset, tota humana natura damnata fuisset: ergo diuina prouidentia, & dispositio, quæ hominem fecerat propter beatitudinē, fuisset frustrata, & ita esset uana. ITEM. Non est maioris stabilitatis culpa, q̄ gratia, nec demeritum, quam meritū: ergo si culpa Adæ fuisset irremissibilis, gratia præcedens fuisset inamissibilis: ergo si gr̄am potuit amittere, pari rōne potuit a culpa resurgere. Quæstio est igitur, propter quod remissibile fuit peccatum humanum, non angelicum.

RESOLVTIO.

Præcipua ratio, qua homines peccatum potuit quàm angeli uenia dignum fuerit, dicitur uertibilitas uoluntatis post lapsum.

RESP. Dicendum, quod primū peccatum hominis, quod ex tētatione diaboli subsecutum est, remissibile fuit. Et si quæratur ratio huius: Dicendū, quod ex tribus rationibus, una potest ratio sufficiens colligi. Remissibile namque fuit peccatum primi hominis, quia erat in carne mortalis, in uoluntate uertibilis, in tranigressione excusabilis. Carnis mortalitas faciebat remissibilitatem: potuit. n. diuina iustitia seueritatem, & æquitatē sui iudicii in homine exercere præter æternā damnationē, in hoc ꝙ hoiem peccatorē morti tradidit, & hoīs innocētis mortē pro satisfactione suscepit, ut sic exerceretur in hoīe seueritatis uindicta, ꝙ culpa perpretata: ut quēadmodū hō uolūtarie peccādo Deū deseruerat, et seipsum morte culpę occiderat, sic spiritus suitus desereret corpus, & mors exigatur in pœna, sicut cōmissa fuerat in culpa. Angelus aūt per naturā immortalis erat, nec mori poterat, nisi morte æterna: nō enim erat alia uia exercendi in ipsū iustitiæ seueritatē, nisi per mortē dānationis æternæ: & sic carnis mortalitas multū facit ad hoc, qđ peccatū hoīs esset remissibile. Voluntatis uertibilitas, ad hoc nihiloīus faciebat: qa. n. hō cōditus est in uertibilitate arbitrii, q̄ non tm̄ debebat esse in eo ad momētum, sed et ad tempus diuturnū, qa longo tēpore debebat esse uiator: hinc est, ꝙ sicut gr̄a aduenies eius uolūtati non abstulit uertibilitatē ad malum, sic culpa superueniēs non abstulit potentiā reuertēdi ad bonū: & sicut potuit transgredi, ita potuit conteri: & sicut ꝙ culpā peruenit ad irā diuinam, sic per pœnitētiam rediit ad gratiam. Hoc autem angelus non habuit, sicut ostensum fuit supra Dist. 7. propter breuitatem spacii merendi, post quam uoluntas eius uertibilitatem habere non potuit, sicut ibidē ostensum est. Excusabilitas etiam in culpa faciebat ad peccati hoīs remissibilitatem. quia. n. alio suggerente cecidit, dignum fuit per alium subleuari: & ideo competebat sibi mediatorem habere: & quia ipsus non potest resurgere sine manu subleuante, & inimicus non potest reconciliari sine mediatore interueniente, hinc est quod peccatum hominis fuit remissibile, non peccatum angeli: quia hō per alium cecidit, alium debuit habere adiutorem, & releuatorem: Angelus uero non, quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia cecidit per semetipsum: & hęc est ratio, quā Magister reddit in litera. Et sic patet, q̄ triplex est ratio, quare peccatū hominis remissibile fuit. Et istæ tres concurrentes reddunt unā rationem integram. Inter has tamen præcipua est ratio, quę medio loco posita est, scilicet uertibilitas uoluntatis post lapsum, per quā homo susceptibilis erat pœnitentiæ, mediante qua ad ueniam poterat peruenire. Concedendæ sunt igitur rationes ostēdentes peccatum hominis, quod ex prima tētatione secutum est, fuisse remissibile.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd cecidit de nobilissimo statu. Dicendum, q̄ quamuis hō esset in statu sublimi: non tamen sic dī de sublimissimo statu cecidisse, sicut angelus, Angelus. n. proximus erat gloriæ: adeo q̄ uno solo motu conuersionis ad Deū poterat effici gloriosus: nō sic fuit de hoīe: & ideo non est simile. AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ hō nullam habuit inclinationem. Dicendum, q̄ & si non habuit inclinatiuū interius, habuit tamen impulsiuum exterius, ratione cuius aliquo modo fuit peccatum eius excusabile: esto tamē quod excusabile non esset in se, nihilominus excusabile factum est, quando homo incepit de sua transgressione dolere. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ tota natura est corrupta. Dicendum, q̄ & si corrupta sit tota quantum ad totam posteritatē, quæ seminaliter ex Adam procedit: nihilominus tamen remānsit ipsi Adæ semen, in quo benedictæ sunt omnes gentis ideſt Christus, in quo nulla fuit corruptio: immo membrum sanissimum fuit: & ideo sua cauterizatione cætera membra a sæce peccati curauit. Remansit etiam in hoīe aliqua naturalis rectitudo, utpote synteresis, quæ non fuit in eo extincta, qua mouente, & instigante potuit peccatum detestari, & derestando ad Deum reuerti, & reuertendo curari. AD ILLVD, quod obiicitur q̄ homo habuit naturalia, & gratuita q̄ peccauit. Dicendum, q̄ & si aliquod donum amiserit in peccando, quod Lucifer non perdidit: quia non habuit: naturæ tamen rectitudo non est adeo obliqua ta in homine, sicut fuit in diabolo: & non tam improbe, & pertinaciter adhæsit ei, q̄ appetitus, sicut angelus qui nullum habuit retardatiuum.

QVAESTIO III.

An peccatum primum grauissimum fuerit inter omnia peccatorum genera?

VTRVM peccatū, q̄ ex illa tentatione subsecutum est, fuerit grauissimum oīum peccatorum. Et q̄ sic uī. Aug. xiii. de ciui. dei. Magna fuit in peccādo iniquitas, ubi tanta fuit in non peccando facilitas, Ex quo uerbo elicitur tale argumentū. Vbi maior est ad obediendum facilitas, ibi maior est culpa in contēnendo: sed primo homini obedire fuit facillimum: ergo in transgressione illa fuit peccatum maximū. ITEM. Aug. ibidē. Obedientia secūdi hoīs eo est prædicabilior, quo factus est obediēs usq; ad mortē. Ex quo uerbo pōt elici tale argumentū. Sicut qui est obediens usque ad mortē habet maximum meritum in obediendo, & est maxime laudabilis, sicut fuit filius Dei, sic qui sic est inobediens, ut etiā non desistat p̄p timorē mortis, maxime culpabilis est, & uituperabilis: sed talis fuit inobedientia primorū parentū, qui cōminatione mortis non timuerunt transgredi diuinum mandatum: ergo uī, q̄ illud peccatum fuit maximum. ITEM. Tanto grauius est peccatum, quanto magis corrumpit: quia peccatū est corruptio modi, speciei, & ordinis: sed peccatum primorum parentū fuit maxime corruptiuū, quia non solū ipsos corrupit: sed ēt totum genus humanum: ergo fuit oīum peccatorū maximū. ITEM. Tāto grauius est peccatum, quāto maiori pœna punitur per iustū Dei iudicium: sed peccatum primorum parentū fuit pœna mortis, & exhæredationis in se, & in suis posteris, & hæc maxima est omniū pœnarum: ergo illud peccatum fuit maximum.

SED CONTRA. Minus est peccatum remissibile, quam irremissibile; sed peccatum illud fuit remissibile, ut supra probatū est: multa autem peccata sunt irremissibilia: ergo &c. ITEM. Grauius est peccatum, quod nullo modo est excusabile, quā quod aliquam habet excusationē: sed peccatum parentum primorum aliquam habet excusationē, in hoc quod factum est ad alienam instigationem: peccatum autem in spiritum sanctum colorem excusationis non habet: ergo peccatum illud nō fuit peccatum grauissimum. ITEM. Tanto grauius est peccatum, quanto ex maiori libidine procedit: sed in primis parētibus regnauit minima libido, & uoluntatis improbitas, cū eorum natura esset munda, & sana: ergo uidetur, quod illa transgressio ex inobedientia non fuerit maxima. ITEM. Grauius est peccatum, q̄ est cōtra naturā, & rationem, & institutionē diuinā, quā quod solum est cōtra diuinum mādatum: sed peccatū primorū parentū, q̄ ex illa tentatione secutū est, nec fuit oīno contra naturā, nec contra rationē, sed solum contra diuinā institutionē: nam nec natura, nec ratio p̄ se dictabat de illo ligno non esse edendū: multa autem sunt peccata, quæ sunt cōtra naturam, & rationem, & institutionem diuinam, quæ nos appellamus peccata contra naturam: ergo uidetur, quod illa primorum parentum transgressio omnium peccatorum fuerit maxima.

RESOLVTIO.

Peccatum Adæ omnium humanorum peccatorum grauissimum fuit: nec usquequaq; sed propter totius humani generis lesionē.

RESPOND. Dicendum, quòd cū multis modis possit dici peccatum unum grauius, & maius altero: ad præsens tamen attendendum est, quod tribus modis dicitur unum peccatum esse grauius altero. Aut propter maiorem libidinem, aut propter maiorem ingratitudinem, aut p̄p maiorem corruptionē. Si primo modo loquamur, sic peccatū illud nec fuit maximum simpliciter, nec maximū oīum peccatorū humanorū: ex maiori. n. libidine diabolus peccauit, & etiam multi

Universidad de Deusto
Biblioteca

multi filii Adæ ex maiori libidine peccant, quam peccauerit primus parens. Si uero secundo modo dicatur peccatum maius, scilicet quãtum ad ingratitudinẽ, sic peccatum Adæ non fuit maximum simpliciter: maximum tamen fuit omnium humanorum. Maximum nanque simpliciter non fuit, quia diabolus ex maiori ingratitudine peccauit, cum plura bona in sua creatione perceperit, & de sublimiori statu lapsus fuerit: fuit tamen maximum omnium humanorum: qa ĩ nobiliori statu, & altiori erat, quàm aliquis posterorum suorum, qui lapsus fuerit in peccatum: & ideo maxime iudicatur fuisse ingratus. Si autem dicatur tertio modo peccatum maius altero ratione maioris lesionis, sic quodam modo fuit maximum omnium, & quodam modo nõ. Maior enim læsio dupliciter potest intelligi & esse, scilicet intẽsiue & extensiue. Intensiue loquendo peccatum Adę non fuit maximę lesionis, quia non adeo deprauauit uoluntatem suam, sicut multa peccata deprauant. Extensiue uero loquendo, peccatum illud maximæ lesionis fuit, quia nullum peccatum est, quod tot personis nocuerit, & in tot pertrãseat: sicut illud peccatum, quod perpetratum fuit ex tentatione primaria: & ita quodammodo fuit grauissimũ, quodammodo non.

EX HOC patet responsio ad rationes ad utramque partem adductas: utræque enim secundum diuersas uias uerum concludunt, sicut aspicienti satis planum est.

DISTINCTIO XXII.

De hominis transgressione.

Li. 11. c. 5. HIc uidetur diligenter inuestigandum esse quæ fuerit origo & radix illius peccati. Quidam putãt quandam elationem in animo hominis præcessisse, ex qua diaboli suggestioni consensit. Quod uidetur Aug. innuere super Gen. ita inquiens, Non est putandum quòd homo deiceretur, nisi præcessisset in eo quædam elatio comprimenda, ut per humiliationem peccati sciret quam falso de se præsumpserit, & quod non bene se habet natura si a facĩte recesserit. Item in eodem, Quomodo uerba tentatoris crederet mulier, dum se a re bona & utili prohibuisset, nisi inesset eius menti amor ille propriæ potestatis, & de se superba præsumptio: quæ per tentationem fuerat conuincenda, ut perimenda? Denique non contenta suasione serpentis, aspexit lignum bonum esu, decorum aspectu: nec credens se inde posse mori, forte putauit Deum alicuius

Aug. li. de Gen. ad li. 1. c. 30.

cuius de causa significationis illa dixisse: ideo manducauit, & dedit uiro suo fortassis cũ aliqua suasione, quam scriptura intelligendam reliquit. Vel forte non fuit suaderi necesse, cum eam mortuam esse illo cibo non uideret uir. Sicut ergo non est permissus diabolus tentare fœminam, nisi per serpentem, ita nec uirum, nisi per fœminam, ut sicut præceptũ Dei per uirum uenit ad mulierem, ita diaboli tentatio per mulierem transiret ad uirum. In muliere uero quæ rationalis erat, non est ipse locutus ut in serpente; sed persuasione eius, quamuis instinctu adiuuaret interius, quod per serpentem gerebat exterius. Ex prædictis tentationis modus, atq; progressus insinuatur: necnon etiam quod prædiximus, innui uidetur, scilicet quod tentationem præcesserat aliqua elatio, & præsumptio in mente hominis.

Redarguit, qui dicunt elationem processisse in mente.

Quod si ita fuit, non ergo alterius suggestione prius peccauit, cum auctoritas tradat ideo peccatum diaboli insanabile esse: quia non suggestione; sed propria superbia cecidit: hominis uero curabile: quia non per se; sed per alium cecidit, & ideo per alium resurgere potuit. Quocirca prædicta uerba Aug. pium ac diligentẽ lectorem efflagitant: quæ sic intelligere fane quimus. Non deiceretur homo in actũ illius peccati, ut scilicet lignum uetitum ederet, & in has miserias per tentationem diaboli, nisi elatio comprimenda precessisset nõ utique tentationem; sed opus peccati. Talis enim fuit ordinis processus. Diabolus tentando dixit. Si comederitis, eritis sicut dii, scientes bonum & malum: quo audito statim menti mulieris surrepsit elatio quædam, & amor propriæ potestatis; ex quo placuit ei facere quod diabolus suadebat, & utique fecit. Suggestione igitur peccauit, quia tentatio præcessit; ex qua in mente eius orta est elatio, quã peccatum operis secutum est: & pœna peccati.

Quæ fuerit elatio mulieris.

Et talis quidem elatio in mente mulieris fuit pro certo, qua credidit & uoluit habere similitudinem Dei cum æqualitate quadam, putans esse uerum quod diabolus dicebat. & ideo specialiter mulierem cammemorat Aug. inquiens, *In principio huius dist.* Quomo-

Quomodo crederet, mulier diabolo, nisi esset in mente eius de se superba præsumptio? Et quod ibi sequitur, scilicet, Quæ per tentationem fuerat conuincenda, uel perimenda: ad mulierem referendum est, ut intelligatur, quæ mulier, non quæ elatio fuerat per tentationem, &c.

Quæ fuerit elatio uiri.

Solet quæri, Vtrum illa talis elatio & amor propriæ potestatis in uiro fuerit, sicut in muliere. Ad quod dicimus, quia Adam non fuit seductus eo modo quo mulier: non enim putauit esse uerum quod diabolus suggerebat. In eo tamen fuisse deductum credi potest, quod commissum ueniale putauerit, quod peremptorium erat. Sed nec prior seductus fuit, nec in eo in quo mulier: ut crederet Deum illud lignum ideo tangere prohibuisse, quoniam si tangerent, fierent sicut dii. Verumtamen præuaricator fuit Adam, ut testatur Apostolus. Poterat enim aliqua elatio menti eius inesse illico post tentationem, ex qua uoluit lignum uetitum experiri, cum mulierem non uideret mortuam esca illa præcepta. Vnde Aug. super Gene. Cum Apostolus Adam præuaricatorem fuisse ostendat dicens, In similitudinē præuarications Adæ, seductum tamen negat ubi ait, Adam non est seductus; sed mulier: Vnde & interrogatus non ait, Mulier seduxit me: sed, Dedit mihi & comedi. Mulier uero dixit, Serpens seduxit me. Hāc autem seductionē proprie uocauit Apostolus, per quam id quod suadebatur, cum falsum esset, uerum putatum est, scilicet quòd Deus lignum illud ideo tangere prohibuerit, quia sciebat eos, si tetigissent, sicut Deos futuros: tamquam eis diuinitatem inuideret, qui eos homines fecerat. Sed etsi uirum propter aliquam mentis elationem, qug Deum latere non poterat, solicitauit aliqua experiendi cupiditas, cum mulierem uideret accepta illa esca nō esse mortuam: nec tamen eum arbitror, si iam spirituali mente præditus erat, ullo modo credidisse quod diabolus suggerebat,

Quis plus peccauit Adam, uel Eua.

Ex quo manifeste animaduerti potest, quis eorum plus peccauerit, Adam scilicet, uel Eua. Plus enim uidetur peccasse mulier, quæ uoluit usurpare diuinitatis æqualitatem,

& nima præsumptione elata credidit ita esse futurū: Adā uero nec illud credidit, & de pœnitentia, & Dei misericordia cogitauit, dum uxori morem gerens, eius persuasioni consensit, nolens eam contristare, & a se alienatā relinquere ne periret: arbitrans illud esse ueniale non mortale delictum. Vnde Augustinus. Apostolus ait, Adam non est seductus. Quod utiq; ita accipi potest, ut intelligatur non esse seductus, prior, scilicet, uel in eo in quo mulier: ut scilicet crederet illud esse uerum, Eritis sicut dii, sed putauit utrumque posse fieri, ut & uxori morem generet, & per pœnitentiam ueniam haberet. Minus ergo peccauit, qui de pœnitentia & Dei misericordia cogitauit. Postquàm enim mulier seducta māducauit, eique dedit, ut simul ederet, noluit eam contristare, quam credebat sine suo solatio contabescere, & a se alienatam omnino interire: non quidem carnali nictus concupiscentia, quam nondum senserat, sed amicabili quadam beneuolentia, qua plerunque fit, ut offendatur Deus, ne offendatur amicus, quod eum facere non debuisse, diuinæ sententiæ iustus exitus indicauit. Ergo alio quodam modo ipse etiam deceptus est. Inexpertus enim diuinæ seueritatis, in eo falli potuit, ut ueniale crederet esse commissum: sed dolo illo serpentino quo mulier seducta est, nullo modo arbitror illum potuisse seduci. Ex his datur intelligi, quòd mulier plus peccauerit, in qua maioris tumoris præsumptio fuit: quæ et in se, & in proximū, & in Deū peccauit: uir autem tantum in se, & in Deum. Inde etiam colligitur quòd mulier plus peccauerit, quia grauius puni ta est: cui dictum fuit, In dolore paries filios, &c.

Lib. ciuit. 14. te. cta. 11. ap. Lib. 11. de Gē. ca. 42.

Quid prædictæ sententiæ aduersari uideatur.

Sed huic uidetur contrarium quod Augu. super Gene. de uiro & muliere peccatum suum excusantibus ait: Dixit Adam: Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi: non dicit, peccaui. Superbia enim habet confusionis deformitatem, non confessionis humilitatem. Nec etiam mulier confitetur peccatum, sed refert in alterum dicens, Serpens decepit me, & comedi. in impari sexu, sed pari fastu, Ecce hic dicit Augustinus, quia parem fastum habuit

Gen. 3. Lib. 11. de Ge. ne. cap. 35.

mulier cum uiro. Pariter ergo superbierunt, & pariter peccauerũt. Sed hoc ita determinari potest, ut dicamus parem utriusque fuisse fastum in excusatione peccati, & ẽt in esu ligni uetiti: sed disparem & in muliere multo maiorem, in eo quod credidit & uoluit esse sicut Deus, quod nõ uir. Veruntamen & de uiro legitur, quòd uoluit esse sicut Deus. Dicit. n. Aug. super illũ locũ Psal. 68. Quę nõ rapui, tunc exoluebã. Rapuit Adẽ, & Eua præsumentes, ut diabolus de diuinitate, rapere uoluerunt diuinitatem, & perdiderunt fœlicitatem. Item super illum locum, Deus quis similis tibi? Qui per se uult esse, ut Deus, pernersè uult esse similis Deo: ut diabolus qui noluit sub eo esse: & homo, qui ut seruus noluit teneri præcepto, sed noluit ut nullo sibi dominante, esset quasi Deus. Item super illũ epistolę locũ, Non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo: quia nõ usurpauit quod sũ non esset, ut diabolus, et primus homo.

Quorumdam sententia, quòd Adam ambierit esse ut Deus, sed non crediderit possibile.

Ideo quibusdam uidetur, quod etiam Adam ambierit esse sicut Deus, non tamen crediderit id fieri posse, & Ideo falsum esse quod diabolus promittebat, cognouit. Et licet diuinitatis æqualitatem concupierit, non tamen adeo exarsit, nec tanta est affectus ambitione sicut mulier, quę illud fieri posse putauit, & Ideo magis illud ambiendo superbiuit. Virum autem aliqua forte ambitionis surreptio mouit: sed non ita, ut illud uerum uel possibile fore putaret. Aliis autem uidetur ideo dictum esse, quòd Adam illud uoluerit, quia mulier de eo sumpta, illud uoluit: sicut si, inquiunt, peccatum dicitur per unum hominem intrasse in mundum, id est, in humanam naturam: cum tamen mulier ante uirum peccauit, quia per mulierem intrauerit de uiro factam. Vel potius Ideo per hominem dicitur intrasse, quia etiam peccante muliere si uir non peccasset, humanũ genus minime peccatis corruptum periret. Minus ergo peccauit uir quàm mulier.

Obiectio quòd uir non minùs, peccauerit.

His autẽ opponi solet hoc modo. Tribus modis (ut Isidorus ait) peccatum geritur, scilicet ignorantia infirmitate, industria. Et grauius est infirmitate peccare, quàm ignorãtia, grauiùsque industria, quàm infirmitate. Eua autem uidetur ex ingorãtia peccasse, quia seducta fuit. Adam uero ex industria, quia non fuit seductus, ut Apostolus ait. Ad quod dicimus, quia licet Eua in hoc per ignorantiam deliquerit, quòd putauit uerum esse quod diabolus suadebat: nõ tamen in hoc, quin nouerit illud Dei esse mandatum, & peccatum esse, cõtra agere. Et Ideo excusari a peccato per ignorantiam non potuit.

Quod ignorantia alia excusat, alia non.

Est enim ignorãtia, quæ excusat peccantem, & est ignorantia talis quæ non excusat. Est autem ignorantia uincibilis, et ignorantia inuincibilis. Excusatio omnis tollitur, ubi mandatum non ignoratur.

De triplici ignorantia quæ excusat, & quæ non.

Est autem ignorantia triplex: eorum scilicet qui scire nolunt cum possint, quæ non excusat, quia & ipsa peccatũ est: & eorum, qui uolunt sed non possunt, quæ excusat, & est pœna peccati, non peccatum: & eorum qui quasi simpliciter nesciunt non renuentes, uel proponentes scire: quæ neminem plene excusat, sed fortasse ut minus puniatur. Vnde Augu. ad Valentinum. Eis auferetur excusatio, qui mandata Dei nouerunt: quam solent habere homines de ignorantia. Et licet grauius sit peccare scienter quàm nescienter, non Ideo tamẽ confugiendũ est ad ignorantiæ, tenebras, ut in eis quisquam excusationem requirat. Aliud enim est nescisse, aliud scire noluisse, quia in eis qui intelligere nolnerũt, ipsa ignorãtia peccatũ est: in eis uero qui nõ potuerũt, pœna peccati. Ignorãtia uero quæ nõ est eorũ qui scire nolunt, sed qui tanquam simpliciter nesciunt, nullũ sic excusat, ut æterno igne non ardeat, sed fortasse ut minus ardeat. Non igitur mulier excusationem habuit de ignorantia, cum & mandatum nouerit, & peccatum esse secus agere non ignorauerit.

Isido. ibi. & Grego. lib. 25. mo. ca. 16. Au. idem tẽtit to. 7. li. de natu. & gra. contra Pelagi anoi. c. 17. de gratia & libe ru ar. c. 2. & 3. To. 7.

Vñ peccasse cõsẽsus illius pctī, cũ nã hoīs cẽt incorrupta.

Solet etiam quæri, cum sine uitio esset natura hominis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

unde cõsensus mali processerit. Ad quod respõderi põt quia ex libero arbi. propriæ uolũtatis fuit. In ipso.n.& in alio causa extitit, ut fieret deterior. In alio, quia in diabolo qui suasit. In ipso, quia uoluntate liberi arbitrij consensit, & cum liberum arbitrium sit bonum, ex re utique bona malus ille consensus prouenit: & ita ex bono malũ manauit.

Dist in. 34. *De hoc autem in sequenti plenius tractabimus, cum origo mali, & in qua re coalescat, inuestigabitur.*

An uoluntas præcesserit illud peccatum.

Si uero quæritur, utrum uoluntas illud peccatum præcesserit: Dicimus quia peccatum illud & in uoluntate, & in actu consistit: & uoluntas actum præcessit, sed ipsam uoluntatem alia hominis uoluntas mala non præcessit: atque ex diaboli persuasione, & hominis arbitrio illa uoluntas mala prodijt: qua iustitiam deseruit, & iniquitatẽ inchoauit: & ipsa uoluntas iniquitas fuit.

SVPRA egit Magister delapsu hominis in cõparatione ad diabolũ tentantem. In hac uerõ parte agit, quantum ad hominem transgrediendem. Diuiditur autẽ pars ista in duas partes. In prima determinat de peccato primorũ parentũ quãtũ ad genus. In secunda uero, quãtũ ad radicem, utrum. s. fuerit ex industria, an ex ignorantia, ibi. &c. *His autẽ oppoñi solet hoc modo, etc.*) Prima pars habet tres In prima determinat de genere primi peccati generaliter. In secundo uero de genere peccati uiri, & mulieris specialiter. ibi *Et talis quidẽ elatio est in mente mulieris, &c.*) In tertia uero determinat. qs eorũ peccauerit magis grauiter. ibi. *Ex quo manifeste animaduerti potest, &c.*) Quælibet autem harum partium diuidi potest in duas. Nam in quali bet primò determinat ueritatẽ. In secunda remouet dubitationem. Secunda uero pars principalis, in qua determinat de peccato quantum ad radicem, diuiditur in tres partes. In prima inquirit, utrum peccatũ illud ex ignorantia processerit, & per illam excusari habeat. In secũda uero quærit, unde processerit primi peccati malitia. ibi. &c. *Solet etiam quæri, cum sine actio esset natura &c.*) In tertia uero inquirit, cum peccatum illud fuerit a uoluntate, utrum primo ante uoluerit, quàm peccauerit. ibi. *Si uero quæritur, utrum uoluntas, &c.*) Subdiuisiones partium, & intellectus satis apparent. Primo enim Magister determinat de ipsa culpa primorũ parentum in se. Secundo uero prout comparari habet ad radicem

dicem ignorantiæ.

Obi. 1. SI *uir non peccasset, &c.*) Cõtra. Ita contrahit homo massam carnis a muliere, sicut a uiro, & magis: si ergo originale peccatum contrahimus ex corruptione masse damnatæ, ita contraheret originale peccatũ ex corruptione mulieris, sicut ex corruptione uiri. Respo. Dicendũ quòd quia principale principiũ propagationis residet penes uirum, potestas seruandi iustitiã maxime penes uirũ residebat, & Deus hanc uiro seruandam commiserat: & ideo si uir non peccasset, posteri originali iustitia non carerẽt. AD ILLVD, ergo quod obijcitur de muliere, respondetur dupliciter. Vel qđ homo tunc ex parte mulieri cõtraheret corruptionem pœnalitatis, non corruptionem fœditatis, quæ principaliter habetur tum ex parte uiri uel certe (qđ probabilius uidetur) uir mulieri commixtus amplius nõ esset: sic enim Deus aliam nouã formasset, hoc saluo, quòd sententia damnationis mortis, & corruptionis permansisset in ea.

Dub. 2. *Tribus modis, ut Isidorus ait: &c.*) Contra. Beda dicit, quòd quatuor sunt nobis inflicta propter primum peccatum, uidelicet infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiscentia: ergo cum omnia ista sint peccatorũ principia, uidetur diuisio Isidori insufficiens esse, quæ ponit tantum tria membra. Item. Sicut ignorantiæ opponitur industria, ita infirmitati opponitur potentia: ergo sicut ponit aliud genus pecti esse ex ignorantia, & illud esse ex industria, simili ter deberet aliud poni ex infirmitate, aliud ex potentia. Resp. Dicendum, qp ista diuisio peccati accipitur penes corruptionẽ uirium animę, ita qp ignorantia respicit rationalem, infirmitas irascibilem, & malitia respicit concupiscibilem: & uocatur hic idem peccatum ex industria, & ex malitia: Ideo cum omnes uires motiuæ sub his tribus comprehendi possit, omne peccatũ, quod fit in statu naturæ lapsę, ad ista tria genera habet reduci. Ad illud uero, quod obijcitur de concupiscentia. Dicendũ qp illud membrum non destinguit contra alia, quia (sicut idẽ Beda dicit) concupiscentia ex omnibus his est contracta: & Ideo penes concupiscentiã non sumitur aliqua differentia: cum omnia peccata procedant ab ipsa Sicut enim dicit Aug. Dũ lex prohibet concupiscentiam, prohibet omne malum. Ad illud, quod obijcitur, qp potentia opponitur infirmitati, sicut industria ignoratię. Dicẽdũ, qp industria nõ stat ibi pro malitia, q̃ cõcomitatur scientia. Quare aũt peccatũ ex malitia, dicatur ex industria, infra patebit, cũ agetur de peccato in spiritũ sanctũ.

Est autem ignorantia, &c.) Innuit Magister, quòd ignorantio eorum, qui scire uolunt, dũ possint, non excusat. Contra. Quia sicut dicit Philosophus, omnes homines naturaliter scire desiderant: sed quod naturale est, nullo modo assuescit in cõtrarium: ergo uidetur, quòd nullus homo scientiam respuat. Item. Sic se habet scientia ad intellectũ, sicut se habet pax ad affectum

Dub. 3. *1. Met. cap. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

fectum: sed quia pax est perfectio affectus, nullus est, qui nō appetat pacem, sicut dicit Aug. Propter pacem enim bellāt omnes, quicunque bellant: ergo uidetur similiter, ꝙ nullus scientiam respuat. Respon. Dicendū, ꝙ sicut contingit aliquid nosse in uniuersali, & ignorare in particulari, sic contingit aliquid appetere in uniuersali, & tamen contemnere in particulari. Et hoc patet. Omnis homo appetit beatitudinem: illam tamen beatitudinem, quam Christiani expectant multi sunt, qui aspernantur, & recusant: & primus quidem appetitus est a uoluntate naturali: secundus est a uoluntate electiua: & per hunc modum est & in proposito. Etsi omnes homines natura scire desiderent, & uelint esse scientes: scientiā tamē mandatorum Dei plurimi aspernantur. Et sic patet respōsio ad illa duo obiecta: nam scientiā recusare, hoc non est naturę, sed uolūtatis electiuæ. Et sic etiam, & si pacem in uniuersali nullus recuset: tamen hunc modum pacis, uel illum multi refugiunt: & ideo confugiunt ad bellum.

Non ideo tamen confugiendum, &c.) Contra. Cum ignorantia sit pura priuatio, & nihil appetatur nisi sub ratione boni, & utilis, uidetur ꝙ ignorātia nō possit affectari, uel ad eam cōfugi. Præterea nihil amatur, nisi cognitū: sed ignorantiæ tenebræ non cognoscūtur: ergo uidetur, ꝙ ad eas nullus confugiat. Respon. Dicendum ꝙ quædā appetuntur ꝑ aliquid appetibile, & delectabile, qđ habent ī se, sicut bona spiritualia, & corporalia. Quędā appetūtur ꝑ bonū, qđ ad ea consequitur, & ex ipsis eliciatur: sicut aliquis appetit angustias, & tribulationes, ex quibus puenit homo ad perfectionem in merito, & præmio. Quædam appetuntur ꝑ comparationem maioris mali, sicut aliquis, ne capiatur, proiicit se de alto: & illud proprie non est appetere, sed ad ipsum confugere: & per hūc modū intelligēdū est esse in proposito. Quia. n. hō timet deprehēdi in scelere, ideo fugit lucem, non enim uenit ad lucem, ne arguantur opera eius. Et quia non contingit fugere lucem nisi in tenebris, & per tenebras, ideo oculus adulteri obseruat caliginē: & q uult male facere, diuinorum mādatorum requirit ignorantiam: non quia illā ꝑ se apperat, sed qa refugit sceleris deprehensionem, & amat delectationē, quā amat in sceleris perpetratione.

In ipso enim, & in alio causa existit, &c.) Contra. Sic uidetur, ꝙ homo non peccasset, nisi diabolus fuisset: & hoc uidē falsum: quia homo habebat liberum arbitrium uertibile: ergo circumscripta oī tentatione diaboli in malū poterat cōsentire, ac ꝑ hoc peccare, Item. Augu. probat, ꝙ Deo auctore nullus pōt fieri deterior in princi. 83. Quæstionū: quia nec a minōri, nec a pari, nec a superiori. Minor enim nō potest, par æquali non præualet, superior non uult, quia nihil est superius bono, nisi bonum: & bonum non uult bonū deteriorare. Respon. Dicēdum, ꝙ absque dubio nulla tentatione pellente homo peccare potuit, sicut patet in Lucifero, qui peccauit sine impulsū alieno, ꝙ etiam excellentior erat hoīe primo, Magister aūt loquitur supponēdo modum peccādi, sc̄m ꝙ hō lapsus est, uidelicet ad suggestionē diaboli: & iō dicit, ꝙ ī ipso hoīe, & in diabolo erat, ꝙ hō fieret deterior: sed & aliter, & aliter, qa diabolus solū erat causa inducens, & quasi admini culās: sed hō fuit causa efficiēs, & consummans. Et quia oē peccatum, quod facimus, quodammodo habet ortū a peccato primo ꝑ corruptionē, quę inoleuit per originalis transfusionēī hinc est, ꝙ non solum primus parens deterioratus dicitur fuisse a diabolo: immo ēt omne peccatum dicitur esse ab ipso. Vnde Hieronymus super Hiere. in originali dicit. Quicqd peccamus, quicquid nocte, & die malorū operū perpetramus, imperium est dęmonum: quia uel oē peccatū procedit ex suggestione dęmonum immediata, uel ex illa suggestione dęmonum primaria. Et sic patet illud, quod Magister dicit in litera. Nec obstat illud Augustini, qui intelligit dē principali agente, uolēs ostēdere, ꝙ corruptionis primarię nullus potuit esse principalis auctor, nisi ipse homo.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quo peccati genere peccauit mulier?

AD intelligentiam huius partis circa duo incidit hic quęstio. Primo igitur quæritur de culpa primorum parentum in se quantum ad inordinationem affectus. Secundo uero quæritur in comparatione ad ignorantiam intellectus. Et circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, quo genere peccati mulier peccauerit. Secundo, utrum qđ mulier appetiit, uir cōcupierit. Tertio uero quęrit, quis horum grauius peccauerit.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, ꝙ mulier peccauerit peccato superbiæ. Eccle. 10. Initium omnis peccati superbia. Et iterū Eccl. 25. A muliere initium peccati: ergo mulier peccauit peccato superbiæ. ITEM. Aug. in Lib. de uirgi. Diabolus in cœlo uoluit esse sicut Deus: cadens autem persuasit homini similitudinem suę uoluntatis: ergo si persuasit mulieri, & mulier persuadenti consensit. peccauit igitur peccato superbiæ. ITEM. hoc uidetur ratione. Impossibile erat hominem deordinari in potētia superiori, nisi prius deordinaretur in inferiori: ergo non poterat prius inordinate cōuerti ad bonum interius, uel exterius, quām conuerteretur ad bonum inferius: sed conuerti inordinate ad bonum inferius hoc est superbia: ergo primum peccatum mulieris non potuit esse, nisi superbia. ITEM. Mulier uoluit manducare pomum: hoc non fuit propter famem, uel appetitum delectandi in cibo, cū nulla esset in gustu eius deordinatio: igitur hoc fuit, quia aliquid spirituale per illius cibi cōmestionem intendebat: hoc autem non erat, nisi esse sicut Deus, quod diabolus promiserat: ergo &c.

SED CONTRA. Videtur, ꝙ primũ peccatum mulieris fuerit inobedientia. Primo, quia hoc innuit tex. Gen.3. Quis indicauit tibi, ꝙ nudus esses, nisi quia de ligno, quo præceperam tibi, ut non comederes, comedisti? Secũdo, quia hoc cõfirmat Apostolus Rom. 5. Sicut per unius inobedientiam peccatores cõstituti sunt multi &c. Et iterum. Per unius inobedientiam mors intrauit in mundum. Postremo hoc expressius declarat Aug. de Vera relig. ubi ait. Adã propter transgressionem inobedientiæ de paradiso eiectus est. Si ergo primum peccatum hominis fuit inobedientia: non ergo uidetur ꝙ fuerit superbia. ITEM. Quòd peccatum primum fuerit gula, uidetur. Primò per hoc, qđ innuit Gen.3. Vidit igitur mulier lignum, quod esset ad uescendũ suaue. Secundò hoc confirmat euangelium, quia Christus primo fuit tentatus a diabolo de gula, sicut legitur Matth.4. Dic, ut lapides isti &c. sed eo ordine tentationis tentauit primum hominem, quo tentauit Christum: sicut sancti dicunt. Postremò hoc expressius declarat Ambro. in illo hymno. Quando poni noxialis morte morsu corruit. Si igitur peccatum primum fuit gula: ergo non fuit superbia, cum sint diuersa peccatorum genera: & unum & idem, simul & semel in diuersis generibus esse nõ possit. ITEM. Videtur, quòd primum peccatum mulieris fuerit auaritia. Primo per text. Genes.3. Eritis sicut dii scientes bonum, & malum. Hoc promisit diabolus, & hoc primo cecidit in mulieris appetitum: sed appetere multitudinem scientię plus quàm debet, hoc est auaritiæ, sicut dicit Grego. Deinde hoc cõfirmat Apost.1. Tim.ult. Radix omnium malorũ est cupiditas. Sed peccatum mulieris omnũ aliorum peccatorum radix fuit. Postremo hoc ipsum expresse declarat Glos. super illud Psal. Quæ non rapui &c. Vbi dicit, ꝙ Eua uoluit rapere diuinitatem: si ergo rapina est peccatum auaritiæ, primum peccatũ Euę fuit in genere auaritiæ: ergo non in genere superbiæ. ITEM. Videtur ꝙ primum peccatum fuerit infidelitas. Primo, qa hoc insinuat textus Gen.3. ubi dixit mulier. Ne forte moriamur: dubitauit igitur de uerbo Dei. Si ergo dubitare de eo, quod debemus credere, hoc est infidelitatis, peccatum infidelitatis primum cõmisit. Secundo, hoc confirmat euangelium Luc.1. Beata, quæ credidisti. Dictum est uirgini Mariæ: si ergo salus respondet per oppositum præuaricationi. & hæc incœpit a fide Mariæ, uidetur, quòd illa incœperit ab infidelitate Euæ. Postremo, hoc expressius declarat Magister, & habitum est in Distinctione præcedenti in progressu tentationis, ubi dicit: ꝙ mulier cum dubitauit, ab affirmante recessit, & negãti appropinquauit: sed hoc non fuit sine culpa infidelitatis: igitur infidelitas fuit primũ mulieris peccatum: nõ ergo primo peccauit peccato superbiæ. SI FORTE tu dices, quod pluribus generibus peccatorum simul, & semel peccauerit, hoc nõ uidetur possibile, cum simul, & semel non possit se pluribus conuersionibus, & auersionibus deordinare: & q cquid de hoc sit, planum est, quòd primum peccatum uni soli conuenire potest, cum per superabundantiã dici habeat.

RESOLVTIO.

Triformi peccato peccauit mulier, superbia in initio, auaritia in progressu, gula in consumatione.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut innuit textus, & expresse dicit Apostolus: Principale peccatũ hominis, per quod lapsus est, fuit inobedientia, & per quod deriuatur mors in omnes posteros. Vnde & ad hoc diabolus ipsum inducere intendebat, quod patet per principium suæ interrogationis, Cur præcepit uobis Deus &c. Sed quoniam nemo operatur ad malum aspiciens, nec appetit malum, nisi sub specie boni: ideo clare deprehendẽs diabolus, quòd non posset mulierem in peccatum præcipitare, nisi proponeret aliquod appetibile, illa in tentando proposuit fallaciter, ad quæ omnis homo secundum ueritatem tendit naturaliter. Naturaliter enim omnis homo beatitudinem appetit quæ est bonũ copiosum, & gloriosum, & deliciosum: ideo omnis homo naturaliter appetit excellentiam, & sufficientiam, & lætitiã: & in ordinato appetitu consistit iustitia, in inordinato uero consistit culpa. Nam superbia non est aliud, quam immoderatus appetitus excellentiæ. Auaritia non est aliud, quàm immoderatus appetitus sufficiẽtię. Gula nõ est aliud, q immoderatus appetitus cibi reficiẽtis suauiter. Cõsiderãs igitur diabolus, hãc esse uiã ad præcipitandã mulierẽ in culpã. Primo promisit dignitatis excellentiam. Eritis sicut dii. Secundo subiungit cognitionis abundantiã. Scientes bonum, & malũ. Postremo prętendit suauitatis experientiam, cum ostendit lignũ pulchrũ uisu, & ad uescẽdũ suaue. Qm igitur mulier diabolicę suggestioni consensit: ideo primo in appetendo esse sicut Deus, fuit superbia. Deinde in appetẽdo esse sicut Deus, fuit superbia. Deinde in appetendo scire bonũ, & malũ, quod non oportebat: & scire plus, q̃ oportebat, fuit auaritia. Postremo in experiẽdo suauitatẽ ligni uetiti, fuit gula: & i hoc fuit transgressionis reatus, & culpa inobedientiæ inuoluta. Et sic patet, ꝙ peccatũ mulieris inchoatũ fuit in superbia, progressum habuit in auaritia, consummationem habuit in gula. Patet et, ꝙ inordinata fuit quantũ ad triplicem potentiam. I. quãtum ad irascibilem, dum appetiit alta. Quantum ad rationalem, dum appetiit scire occulta. Quantum ad concupiscibilem, dum uoluit degustare suauia. Vnde ex illo peccato pullulauerunt radices omnium peccatorum. EX HIS igitur patet responsio ad quęsita. Rationes enim ostendentes, ꝙ primũ peccatũ fuit superbia uerum concludunt, quia ab illo fuit inchoatio. Rõnes similiter ostendẽtes, ꝙ fuerit inobedientia, gula, & auaritia uerum concludunt, licet non fuerit ibi auaritia proprie dicta, sed m quod dẽ esse appetitus pecuniæ: fuit tamen auaritia secundum quod

eũ

est appetitus sufficientiæ, & in ipsa fuit peccati progressus: sed in peccato gulæ, & inobedientiæ fuit consummatio in actu, ui delicet comedendi. Gula.n.erat inquantum in illo cibo inordinate delectari uolebat: sed inobedientia, cum in actu ipsius comestionis contra diuinum imperium faciebat. Et hoc expresse dicit Grego. in quadam Homil. ubi ostenditur, quòd tribus peccatorum generibus tentauit diabolus Christum, sicut prius tentauerat mulierem, & in illis tribus a Christo deiectus est, sicut per illa tria mulierem deiecerat. Nec est inconueniens plura genera peccatorum secundū progressum concurrere ad unū flagitium perpetrandum. Facilimum enim est de peccato in peccatum ruere, sicut contingit de motu unius uirtutis ad motū alterius ascendere, AD ILLVD, igitur solum restat respondere, quod obiectum est de infidelitate: non enim concedendum est, mulierem peccato infidelitatis peccasse, nisi infidelitas accipiatur ualde large. QVOD ergo obiicitur, quod mulier dixit, forte. Dici potest qđ [forte] est ibi nota euentus, non dubitationis. Sed quia Magister dicit expresse quòd nota est dubitationis: ideo potest aliter dici, quod reuera mulier non dubitauit uerum esse, quod dominus dixerat: sed de hoc dubitauit uidelicet, qualiter dominus intelligebat, utrum. s. intelligeret de more corporali, uel spirituali, uel alio quocūque modo: & illa dubitatio nec fuit pœna, nec fuit culpa, sed quædam nescientia, quæ diabolo tentanti præbuit usum. Nec cogit illud, qđ obiicitur de fide beatæ Mariæ inā: & si fides in conceptione filii Dei nō modicū tenuerit locū, habuit tamē humilitatis usum præambulum rōne cuius dē uirgo Deo placuisse, sicut ipsa dicit. Respexit Deus humilitatē ancillæ suæ. Nec oportet ēt omnino per eūdem ordinē respondere reparationem destructioni: immo frequenter est econtrario, sicut uia resolutionis, & compositionis oppositis modis habent terminari, & inchoari: sic & in proposito potest intelligi.

QVÆSTIO II.

An quod mulier appetiit, etiam uir concupiuit?

VTRVM quod mulier appetiit, uir etiam concupierit. Et quod non, uidetur. 1. Tim. 2. Vir non est seductus, sed mulier: sed si Adam uoluisset esse sicut Deus, quemadmodum mulier, utique circūuentus fuisset; si ergo circunuentus, uel seductus non fuit, id quod mulier appetiit, non concupiuit. ITEM. Aug. super Gene. ad literā. Non arbitror uirum, si iam spirituali mente præditus erat, credere, quod diabolus promittebat: si ergo Adam gratiam habuit, patet &c. ITEM. Si Adam appetiit esse sicut Deus, cum ad hoc multo minorē hēret similitudinē, q̄ Lucifer, uł, qđ grauius peccauit Adā, q̄ Lucifer: ergo si peccatū Luciferi fuit irremissibile, & peccatū hōis fuisset irremissibile, qđ supra improbatū est. ITEM. Si Adā appetiit esse sicut Deus: aut ergo suggerēte muliere, aut suggerēte serpēte. Nō suggerēte serpēte: qa ipse Adā nō conqueritur de serpēte, sed de muliere. Gen. 3. Mulier quā dedisti mihi &c. Si suggerēte muliere: ergo sicut mulier decepta fuit a serpente, ita uir a muliere: sicut igitur mulier dixit. Serpens seduxit me, ita uir dixisset: Mulier decepit me: sed hoc nō dixit, sed dixit, Mulier dedit mihi &c.

QVOD si tu dicas, quod ita fuit, quāuis scriptura non exprimat: hoc simpliciter apparet improbabile: inā si mulier dixisset, Comede, qa eris sicut deus, cū ipsa comedisset, & absq; dubio nō esset sicut Deus, nulla rōne uł p̄ babile, quod uir ei credidisset.

SED CONTRA. Super illud Ps. 118. Superbi iniquè &c. Nisi hō suggestione serpētis, ut deus esse noluisset, non lætalis culpæ transisset ad nos hæreditas. SI TV dicas hoc esse dictū quantū ad mulierē: obiicitur de uiro p̄ illud, qđ dicit Grego. in Moral. & hł in Glo. Iob. 41. Per se accipere diuinitatē Adam credidit, & immortalitatis gloriā amisit; ergo Adā ide q̄ mulier appetiit. ITEM. Phil. 2. super illud. Nō rapinā arbitratus est, Gl. Nō usurpauit qđ suum non erat. s. æqualitatē Dei, sicut diabolus fecit, & primus hō; ergo primus hō uoluit esse sicut Deus, & hoc uoluit mulier: ergo &c. SI TV dicas, q̄ primus homo stat ibi ,p mulierē. Cōtra. Super illud Ps. 68. Quę non rapui. &c. Adā, & Eua uoluerunt rapere diuinitatē, & amiserunt fœlicitatē: ecce expresse dicitur de utroque.

ITEM. Hoc uł rōne. Maiorē assimilationē habebat uir ad Deū, q̄ mulier: ergo si similitudo est mater falsitatis, uidetur, quod multo magis credibile fuit uirū appetere esse sicut Deus, q̄ mulierem. ITEM. Multo sapiētior erat Lucifer, quàm esset primus hō: ergo si cū tota sua sapientia Lucifer uoluit esse sicut Deus, nec sapiētia impediuit superbiā, multo minus uidetur, quod hoc sapientia impediret humana; si ergo hoc mulier appetiit, nō est improbabile, quod uir non concupierit: maxime cū glosę. & auctoritates uideātur hoc dicere.

RESOLVTIO.

Nō idem appetiit Adam, quod Eua: quia hæc appetiit esse ut Deus: quod in cor illius minimè ascēdit.

RESPOND. Dicendum, quod quia ista est quęstio facti, circa quam non pōt multum efficaciter ratiocinari: & scriptura non determinat expresse, & Sancti super hoc loquuntur uarie: ideo sunt hic opiniones diuersę. Quidam enim propter auctoritates inductas dicunt, quod Adā idē ipsum, quod mulier appetiit, cōcupiuit, sed non credidit sicut mulier, & propter hoc factus est superbus: sed tamē non dicitur fuisse seductus. Appetere enim potest aliquis aliquid, & tamen non credere ad hoc peruenire; multa quidem cupimus, ad quæ nō speramus nos peruenturos; quia non quid possit, sed quid uelit attendit ambitionis flagitium. Et istam positionem sustinendo, respondent; ad rationes ad utranque partem. Sed quia uerbis beati Augustini hęc opinio nō consonat, immo expresse uidetur sentire contrariū, sicut patet ex auctoritatibus eius adductis in litera: nec uł esse credibile,

Universidad de Deusto
Biblioteca

le, qđ uir appeteret aliqđ, ad qđ crederet se nō posse peruenire, eū ante illud peccatū ualde ordinatus esset. Idco ē aliqua positio, qđ uir in appetibili, & principali motiuo nō fuit cōformis mulieri transgrediendo, licet esset ei conformis in transgressione mādati diuini: uterque.n. inobediens fuit: sed aliter uir, quàm mulier ad inobedięti ę culpā prolapsus est. Non.n. uir pomū comedit pp appetitū excellētiæ in fui assimilatione ad Deum, nec pp appetitū sufficientiæ in multorum cognitione, nec pp appetitū suauitatis in cibi degustatione, sicut fecit mulier: fuit tamen in uiro qđam superbia, qđam auaritia, & qđam lasciuia, per quas perductus est ad inobedięti am. Quodam .n. modo superbiuit, dū se nimis magni pęii esse apud Deū æstimauit: & tāti, ut pp eo mestionem illius cibi non incurreret grauitatem alicuius suppliciī: sed de facili cōsequeretur ueniā de offensa. Fuit ēt quędam auaritia, dū curiose scire uoluit, qđ sibi eueniret, dum cibū uetitum degustaret. Fuit ēt quædā lasciuia non carnālis delectationis: sed cuiusdam amicibilis affectionis, qua frequenter fit, ut offendatur Deus, ne contristetur proximus: hoc autem fecit Adā, dū comedere uoluit, ne suas delicias cōtristaret, hoc est, ne mulierem offenderet. Vnde & dominus ipsum arguit, qđ obediuit uoci mulieris: & per hoc perductus est ad inobedientiam, & trangressionē mandati Dei; & hęc tria trahuntur ex uerbis Augu. super Gene. ad literam, quæ adducit Magister in litera. Primo.n. dicit, quod non est putandum, quod hō deceretur, nisi præcessisset in eo quædam elatio cōprimenda. Et iterum dicit, Voluit Adam lignum uetitum experiri, cum nō uideret mulierē mortuā, esca illa percepta. Et iterum. Noluit eam cōtristare, quā credebat sine suo solatio contabescēre, & a se alienatā interire. Concedendū est igitur, qđ Adā nō appetiit esse sicut Deus, quē admodum mulier, sicut ostenduntur rationes ad hoc adductæ. Si autē dicatur alicubi appetisse se esse sicut Deus, hoc est dictū triplici ratione. Aut quia diuinū contempsit imperium, & uoluntatem suam diuinę prætulit iussioni, & se sibi tanquam Deo subiecit, & ex hoc Deo æquipari uoluit. Aut dictum est, quia mulier de illo sumpta appetiit sicut Deus esse, & per synecdochē quod est partis attribuitur toti. Vnde sancti quod appetiit alter, frequenter loquuntur synecdoche, & attribuunt utrique. Aut potest hoc tertio modo dictum intelligi, quia ipse cum esset mulieri præsuppositus, ipsam non compescuit, unde sibi imputatur culpa mulieris. Mulier autem intelligenda est appetisse se esse sicut Deus, non per omnimodam æqualitatem: sed per quandam sublimationem in dignitate supra humanum modum: qđ cum uir non compescuit, immo potius eius uoluntati paruit, sibi peccatum mulieris imputatur, & uoluisse esse sicut Deus refertur.

Et sic patet responsio ad auctoritates, q̄ prius inductę sunt, & per hanc uiā determinari possunt, si quæ alię circa istā materiam consimiles inueniantur.

Ad Illvd ergo, quod obiicitur, q̄ maiorem assimilationem habebat uir, quam mulier. Dicēdum, q̄ & si maiorem haberet assimilationem, habebat tamen præcellentiam uirtutis, & cognitionis respectu mulieris, q̄ duo non patiebantur hominē in tanta modica similitudine. Ad illvd, quod obiicitur, q̄ angelus erat sapientior homine. Dicendum, q̄ uerum est de cognitione innata: non tamen uerum est de cognitione gratuita: creditur enim a doctoribus, qđ primus homo ante lapsum habuerit gratiam gratum facientem, sicut melius ostēdetur infrā de Lucifero uero creditur, qđ gratiam gratū facientem non habuit, sicut determinatum fuit supra.

Qvaestio III.

An uir, uel mulier grauius peccauit?

Qvis eorum grauius peccauerit, utrū uir, aut mulier. Et quod uir grauius peccauerit uī. Grauius est peccatū, ubi maior est ingratitudo: sed ubi maiora sunt dona, ibi maior est ingratitudo in peccando: sed Adam præcellebat mulierem in naturalibus dotis & gratuitis: ergo cū peccauit, magis ingratus fuit: igitur &c. Item. Tanto maius est peccatū, quāto peccans est in altiori gradu constitutus: grauius enim peccat platus, quàm subditus eodē genere peccati: sed uir erat caput mulieris, & ei ppositus, ergo uī, qđ peccauerit grauius. Item. Tanto grauior est culpa, quanto ibi maior est contemptus: sed maior est contemptus in transgressione mandati immediate susceptia domino, quam mediante alio: si ergo mādatum per uirum peruenerat ad mulierem, uidetur, quod magis contempserit uir, quam mulier: ergo &c. Item. Tanto grauior est culpa, quanto maior est ibi læsio, & corruptio, quia peccatū de se corruptio est: sed peccatū Adę magis fuit corruptiuum, q̄ peccatum Euę, quia ex peccato Adę fuit totius posteritatis corruptio, secundum quod dicitur Roma. v. Per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi: ergo &c.

Sed contra. Aug. super Gene. & Magister refert in lit. Peccauerunt impari sexu, sed pari fastu: sed ubi est par fastus, ibi est par transgressio: ergo non uidetur, quod magis peccauerit uir, quam mulier. Item. Sicut in bonis, quòd similius est meliori, est melius: ita quod similius est peiori, est peius, per se loquendo: sed peccatū Euę similius fuit peccato Luciferi, quam peccatum Adę propter maiorem elationem superbię: ergo maius fuit peccatum Euę, quàm Adę. Item. Tanto grauior est culpa, quanto maiori digna est pœna: sed mulier magis fuit punita, quàm uir, sicut patet Gen. 3. & a Deo, q̄ iuste punit: ergo amplius peccauit mulier, q̄ uir. Item. Grauius peccat, q̄ peccat peccato ī se, & ialterū, quā q̄ peccat in se tm: sed mulier peccauit ī se, & in uirū, dū pertraxit eū ad peccatū. Vir aūt peccauit in se tantū (de peccato actuali loquēdo:) ergo grauius peccauit mulier, quam uir.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RESOLVTIO.

Diuerso respectu tum mulier, tum uir grauius peccauit.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut prædictum fuit supra) peccatum potest dici grauius alterum altero tribus modis. uidelicet in gratitudine, libidine, & ex consequẽti corruptione. Si igitur loquamur de maiori grauitate q̃tum ad ingratitudinem, grauius peccauit uir, quàm mulier, pro eo quod abundantiora dona suscepit: & ideo cum beneficiorũ oblitus benefactorem suum cõtempsit, & offendit, magis ingratus fuit; & in sui ingratitudine maiori culpabilior extitit. Si autẽ loquamur de maioritate quãtum ad libidinem; sic amplius peccauit mulier, quàm uir: pro eo quod magis improba uoluntate peccauit, dum concupiuit Deo assimilari: & ardentius appetiit, dum credidit hoc se obtinere posse quod diabolus ei suggessit: & ideo propter uoluntatem magis improbam mulier peccauit ex maiori libidine, & quantũ ad hoc culpabilior uiro fuit. Si autem loquamur de maioritate culpæ quantum ad corruptionem consequentem, Distinguẽdum est, quia aliquid potest dici corrumpere dupliciter: aut p̃ modum causæ, aut per modum occasionis. Si per modum causę, sic quia peccatum uiri fuit causa trãsfusionis peccati in posteros, & ita corrupit se, & alios: maior consecuta est ex peccato uiri corruptio, & quãtum ad hoc culpa uiri dicitur fuisse grauior. Si uero per modũ occasionis, sic quia peccatum mulieris fuit occasio peccati uiri, & ita per consequẽs omnium aliorũ, hoc modo mulier potest dici cæteros corrupisse, non solum posteros; sed etiã uirum suum. Vnde non solum peccauit in se: sed etiam in proximum. Et quantum ad hoc dici potest in muliere grauius fuisse peccatum. Per hanc distinctionem responderi potest ad rationes, quę ad utranque partem adducuntur pro eo quod secundũ diuersa membra huius distinctionis procedunt. Aliter posset dici, & quasi in idem redit, quod peccatum potest dici grauius altero, aut pensatis conditionibus ex parte peccati. Si igitur pensemus conditiones ex parte peccãtis, grauiùs peccasse dicitur uir, quàm mulier, tum propter donorum præexcellentiam, tum p̃pter status præsidentiam, quia mulieri quodammodo prælatus erat. Si autem pensantur conditiones ex parte peccati, grauius peccauit mulier, quàm uir, tum propter impietatẽ in Deum, tũ propter inquinitatem in proximum. Deum enim sua ambitione inhonorauit, & proximum suggestione sua deiecit.

ET SECVNDVM hoc procedũt rationes similiter ad oppositas partes. Quod autem dicit Augu. quod pari fastu peccauerũt, hoc intelligitur non quantum ad interiorem affectionem; sed quantum ad exteriorem mandati transgressionem, ad quod uterque eorum æqualiter obligabatur. Vel par fastus dicitur non per omnimodam æqualitatem: sed per quandam conformitatem: & sic ex dictis colligitur, quod peccatum Euæ aliquo modo

modo excedebat peccatũ Adæ, & aliquo modo econuerso. SI AVTEM aliquis quærat, quod eorũ magis excedebat aliud. Ad hoc dicendum est, quod cũ peccatum Euæ excedat peccatum Adæ in conditionibus, quæ respiciunt peccatum essentialiter, utpote in maiori improbitate libidinis, in hoc quod & maius, & magis ambiuit, peccatũ Euæ magis excessit, & grauius fuit, simpliciter loquendo. Et huius signum est, quia magis punita fuit, & si ad infernum descendisset, maiorem pœnam habuisset. Nec obstant rationes ad oppositum adductę, quia sumuntur ex conditionibus peccantis, q̃ non faciũt peccatum grauius simpliciter sed quodammodo.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An peccatum primorum parentum ex ignorantia fuerit?

CONSEQVENTER quęritur de peccato primorum parẽtum in relatione ad ignorantiam ex parte intellectus. Et circa hoc quęruntur tria. Primo quæritur, utrum peccatum primorum parentum fuit ex ignorantia. Secundo, utrum ignorantia aliquo modo sit culpa. Tertio quæritur, utrum sit culpa excusatoria.

CIrca quam sic proceditur, & Ostenditur, q̃ peccatum primorum parentum fuit ex ignorantia, ad minus peccatum mulieris. Gen. iii. Serpẽs seduxit me &c. sed ubi est seductio, ibi est scientiæ priuatio: ubi autem hoc est ibi ignorantia: ergo &c.

ITEM. Qui dubitat de aliquo, de quo debet esse certus, potius dicitur illud ignorare, quam scire: sed mulier de uerbo domini debuit esse certa, quod dixerat, quacunque die comederis, morte morieris: & de hoc dubitauit, cum dixit, Ne forte moriamur: ergo ex ignorantia peccasse uidetur. ITEM. Qui credit mortale peccatum esse ueniale, ignorat ueritatem diuini iuris: sed Adã credidit peccatum illud esse ueniale, sicut dicit Augu. & Magister adducit in litera. Arbitratus est illud esse ueniale, nõ mortale delictum: ergo uidetur q̃ tam uir, quàm mulier peccauerit ex ignorantia. ITEM. Omne peccatum aut est ex ignorantia, aut ex infirmitate, aut ex malitia. Sed peccatum primorum parentum non fuit ex malitia, quia tunc esset peccatum in Spiritum sanctum. Nec ex infirmitate, q̃a nullam habebat pronitatem ad peccandum: ergo fuit ex ignorãtia. ITEM. Si Adam, & Eua credidissent Deum tam grauiter offendere, & tantas pœnalitates incurrere, cum nullam haberent ad peccatum pronitatem, nullo modo uidetur, q̃ culpam commisissent: si ergo culpam commiserunt, uidetur q̃ hoc ignorauerunt, & ita ex ignorantia peccauerunt.

SED CONTRA. Si peccauerũt ex ignorantia, aut illa ignorãtia fuit pœna, aut culpa. Si culpa: ergo culpa fuit in eis ante primã culpam, quod est impossibile, cum implicentur hic duo opposita. Si pœna: ergo pœna fuit ante culpam. ITEM. Si fuit ibi ignorantia, aut ergo iuris, aut facti.

Non

Non facti, quia bene sciebant se de ligno uetito comedere. Non iuris: quia bene sciebant se debere Deo obedire, & contra eius imperium nullo modo facere: nulla ergo uidetur in eis ignorantia fuisse. ITEM. Si fuit ibi ignorantia, aut ergo uoluntaria, aut inuoluntaria. Si uoluntaria: ergo uidetur ꝙ iam uoluntas eorum in appetendo ignorantiam esset inordinata. Si inuoluntaria: ergo uidetur ꝙ nullo modo debuit eis imputari culpa: si ergo est imputata, non uidetur ꝙ fuisset ex aliqua ignorantia. ITEM. Si fuit ex ignorantia, aut ergo innata, aut contracta, aut inflicta, aut procurata. Non est procurata, nec contracta, nec inflicta: ergo fuit ex ignorãtia innata: sed non decebat Deum facere naturam humanam cũ pronitate, & impotentia: ergo pari ratione non debuit eam facere cum cæcitate, & ignorantia: si ergo ex ignorantia peccauerunt, uidetur, ꝙ hoc possit imputari Deo. ITEM. Si aliquo modo dicitur ex ignorantia peccasse mulier, hoc est: quia a serpente seducta fuit: sed uir non fuit seductus, sicut dicit Apostolus: ergo ex ignorantia peccatum eius nõ processit: si ergo radix peccati in uiro, & muliere non fuit altera, & altera: uidetur ẽt, qđ nec mulier peccauerit ex ignorantia.

RESOLVTIO.

Peccatum primorum parentum si ex ignorantia fuisse concedendum est; non nisi largè concedendum est.

RESPON. Dicendum, ꝙ peccatum esse ex ignorantia põt dici dupliciter, uidelicet proprie, & communiter. Proprie, prout distinguitur peccatum ex ignorãtia contra peccatum ex infirmitate, & ex industria: & hoc modo ignorantia dicit priuationẽ scientiæ, quæ non competit homini ex natura, sed merito primæ culpæ fuit contracta: & hoc modo peccatum primorum parentum non potest dici ex ignorantia, nec cõtinetur sub illa diuisione, qua dicitur, quod omne peccatum aut est ex ignorantia, aut &c. illa enim diuisio peccati est secundum statum naturę lapsæ. Communiter autẽ dicitur peccatum esse ex ignorãtia, quod cõmittitur, aliqua nescięntia existente circa peccantem, ratione cuius nec considerat grauitatem culpæ, nec grauitatem pœnæ: & si peccatum primorũ parentum ex ignorantia dici potest fuisse: quia tam in uiro, quã in muliere fuit quædam nescientia, quæ non fuit pœna, sed quędam naturalis imperfectio, magis reperta in muliere, quàm in uiro. Mulier enim ignorauit utrum serpens sibi uerum, uel falsum suggereret: ignorauit ẽt seueritatem diuinæ iustitię. Vir autem alterum horum dicitur ignorasse, uidelicet diuinę iustitiæ seueritatẽ, in hoc quod estimauit de illa transgressione cito ueniam inuenire: inexpertus.n. erat seueritatem diuinæ iustitię. Vterque tamen cognoscere potuit per scientiam, quàm habebat se malefacere. Et sic large accipiendo ignorantiam, dici põt peccatum primorum parentum fuisse ex ignorãtia, & magis peccatum Euę, quam peccatũ Adę. Et hoc concludunt rationes ad primam

primam partem inductæ. Proprie uero accipiendo ignorantiã secũdũ qđ dicit pœnã, & hoc prout dicit ne scientiã eius rei, q̃ hõ deberet scire secundũ exigentiã sui status, sic peccatũ primorũ parentũ nõ fuit ex ignorantia, sicut ostẽdunt rationes adductæ ad partem contrariam: & hoc patet discurrendo per singulas.

QVOD.n. obiicitur ꝙ ignorantia aut est pœna, aut culpa. Dici põt, quod ista diuisio non est sufficiẽs, nisi accipiatur ignorantia proprie. Nã non solũ hõ primo institutus, sed ẽt angelus beatus aliqua ignorat: cum multa innotescant principatibus, & potestatibus per ecclesiã. Vnde talis ignorãtia nec culpa, nec pœna est: quia est respectu horũ, q̃ non debet scire, quantũ est de prima conditione naturæ. AD ILLVD, qđ obiicit, qđ aut fuit ignorantia iuris, aut facti. Dicẽdu. quod non fuit ibi proprie loquendo ignorantia iuris quãtũ ad principale: sed quantũ ad aliquid annexũ, utpote quantũ ad securitatẽ iudicis. Similiter nõ fuit ibi ignorãtia facti quãtũ ad principale, quia bene sciebat se gustare lignũ uetitũ: fuit tñ in muliere quędã ignorantia quãtum ad id, quod credebat assequi ꝑ illud, uidelicet assimilationẽ ad Deũ: & ita non fuit ignorantiã ꝓprie dicta, sed cõmuniter. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod ignorantia aut erat uoluntaria, aut inuoluntaria. Dicẽdum, ꝙ ista nõ est diuisio per immediata, si large accipiatur ignorãtia: aliquis.n. est, qui nihil cogitat de eo, quod ignorat: & tunc nec circa illud afficitur uoluntarie, nec inuoluntarie, & sic erat de illa ignorãtia Euę. AD ILLVD, quod obiicitur, quod aut erat innata, aut contracta &c. Dicendum quod illa ignorantia dicebat quandã scientiæ incompletionem, & imperfectionem: quę inerat animabus primorum parentum ex defectu proprię naturæ, ꝑ hoc, quod animæ eorũ non erant in omnimoda lucis plenitudine: in tali aũt statu decuit hominẽ sic fieri, quia (sicut infra patebit) prius debuit esse uiator, quam cõprehensor: nec tamen ex illa ignorantia dicitur homo fuisse in tenebris, uel in cæcitate, quia sufficiens lumen habebat ad incedẽdum per uiã iustitiæ: & ideo nõ est simile de pronitate. Pronitas.n. non solummodo dicit imperfectionẽ, sed etiam quandam naturæ curuationem, ac per hoc deordinationem. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quod uir non peccauit ex ignorantia, quia non fuit seductus. Dicendum, quod non solummodo mulier ignorasse dicitur propter seductionem, sed etiam quia ignorauit pœnæ subsequentis acerbitatẽ: & licet in Adam non fuit ignorantia illius seductionis, fuit tamen ignorantia per inexperientiam diuinæ ultionis: & ideo aliqua ignorantia, siue nescientia fuit in Adam, licet minor, quã in Eua. Nec ualet illud, quod obiicitur de radice, quia ignorantia non ponitur ibi esse tanquam ex una radice, sed quia quodammodo talis nescientia occasionem præbuit ad peccandum

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO II.

An ignorantia in aliquo homine culpa esse possit?

VTRVM ignorãtia in aliquo homine possit esse culpa. Et ꝙ sic uidetur. 1. Corint. 14. Ignorans ignorabitur: sed nullus ignoratur a deo nisi ꝓpter culpã: ergo &c. ITEM. Super illud psal. 35. Noluit ītelligere &c. Gl. Aug. Ignorantia in his, qui intelligere nolunt, est peccatũ. ITEM. Rõne uidetur. Cognoscere credẽda, & operãda est actus uirtutis, s. fidei, & prudentię: ergo hæc ignorare, est uirtutibus priuari: sed priuationes uirtutũ sunt uitia, & pcta: ergo aliqua ignorantia est culpa. ITEM. Nõ facere ea, quæ hõ tenetur facere, est peccatũ: similiter nõ dicere: similiter nõ amare ea, quę hõ tenetur amare, est peccatũ: ergo similiter nescire qđ tenetur scire, est peccatũ: sed multi sunt, q̃ ignorant ea, quæ tenẽtur scire, utpote ea, sine quibus saluari non possunt: ergo in talibus ignorantia est culpa. ITEM. Error est peccatũ: ergo rõne eius, qđ ponit, aut rõne eius, quod priuat. Nõ rõne eius, quod ponit, quia peccatũ priuatio est, nõ positio. Si rõne eius, quod priuat: sed error priuat scientiam, & priuatio scientiæ est ignorantia: ergo ignorantia est culpa.

Contra. Aug. in Ench. dicit: ꝙ inflicta est nobis ignorãtia rerũ agendarum, & concupiscentia noxiarũ: sed nullum peccatũ est nobis inflictum, ergo ignorantia nõ est peccatum. ITEM. Ratione uidetur. In omni peccato est auersio a bono incommutabili, & conuersio ad cõmutabile: sed ignorantia nulla est ad bonũ cõmutabile cõuersio: ergo ignorantia non est culpa. ITEM Nullum peccatum remanet post pœnitentiã: sed ignorãtia remanet in homine post pœnitentiã, & contritionem: ergo ignorantia non est culpa. SED DICAS, ꝙ remanet actu, sed transit reatu: ergo tunc uidetur, ꝙ ignorantia nõ esset culpa actualis, sed originalis. Sed non est originalis, quia manet post baptismum, & hoc melius patebit infra: nec actualis: ergo non est culpa. ITEM. Omne peccatũ est in affectu, cum omne peccatum sit uoluntarium: sed ignorantia est in intellectu ergo ignorãtia non est peccatũ ITEM. Si ignorantia est peccatũ, ergo ignorare est peccare: sed de uiro ignorãte uerũ est dicere, ꝙ in omni instanti ignorat, ergo in omni instanti peccat: ergo tot sunt in eo peccata, quot sunt instantia: ꝙ si hoc est falsum, & impossibile, restat ignorantiam peccatum non esse.

RESOLVTIO.

Ignorantia affectata sola est, quæ culpa est.

RESP. Ad prædictorũ intelligẽtiam est notandum, ꝙ cum priuationes conoscantur per habitus, cognitio ignorãtiæ pẽdet ex cognitione scientię. Attendẽdum autem, ꝙ quædã est cognitio aliquorũ, quæ nec est necessaria ad uirtutem, nec est necessaria ad salutẽ, sicut artiũ mechãicarum, & liberaliũ: & talis cognitio nec est uitius, nec defectus uirtutis: & illa ignorantia, quæ est huius cognitionis priuatio, culpa nõ est: siue sit ignorãtia negationis, siue dispositionis, siue, ẽt sit uoluntaria, siue non. Alia est cognitio credibiliũ, & operabilium, quæ ad salutẽ necessaria est in adulto: & hæc est cognitio fidei, & prudẽtiæ: & ad hanc cognitionem habendam tenemur, quia sine hac nullus põt recte uiuere. Huius aũt cognitionis priuatio põt dupliciter in nobis esse. Aut manẽte tentatione, aut nõ manente: si manẽte, tunc est ibi culpa: quacum quis tenetur ad aliud, & illud nõ implet, ex hoc ipso culpatur, & dignus est pœna. Si autẽ sit in nobis priuatio non manẽte tentatione, cum nõ põt scire, & impotẽtia excusat ab obligatione, tle priuatio huius cognitionis culpa non est, sicut in furiosis: & secundum hoc ignorãtia, quæ dicit priuationẽ cognitionis ad salutem necessarię, uno mõ peccatum est, alio uero mõ minime. Aliter põt dici: & quasi in idẽ redit: ꝙ priuatio cognitionis ad salutẽ necessarię dupliciter põt esse. Aut ita, ꝙ est in nobis, sed nõ a nobis, & hoc mõ culpa nõ est, sed magis pœna: & cũ nõ simus eius principium in ipsa, nec meremur, nec demeremur. Aut ita, ꝙ est in nobis, & a nobis: & sic culpa est. Hoc aũt potest esse tripliciter. Vel cũ in uia ueritatis existentes, uoluntarie ab ea recedimus, & in erroris foueã nos præcipitamus: & hæc priuatio põt dici ignorantia erronea, quæ est in hæreticis. Vel cũ ad uiã ueritatis ualẽtes pertingere, cupimus in tenebris ambulare: & hæc põt dici ignorantia affectata. Aut qa ex quadã pigritia, & negligẽtia nõ curamus ueritatẽ addiscere. & hæc dicitur ignorãtia crassa, & supina: & quęlibet istarũ est culpa, licet prima maior, q̃ secũda, & secunda q̃ tertia. Et sic concedendę sunt rationes ostẽdentes ꝙ ignorantia aliquo modo potest esse culpa.

AD ILLVD, ergo, qđ obiicitur in cõtrarium, ꝙ ignorantia est nobis inflicta. Dicendũ ꝙ ꝓut nobis inflicta est, pœna est, & nõ culpa: prout tñ uoluntas nostra aliquo mõ deordinatur circa illã (sicut prius dictũ est) incipit esse culpa. Sicut passiões sanctis martyribus illatę, pœnę erãt cõsideratæ secundũ se: cõparatæ tñ ad uoluntatẽ sanctorũ libenter eas perferentiũ pro amore Christi, erant eis meritoriæ. Vtrum aũt aliquo modo sit culpa, prout, sic cõtracta uidebitur ītra, cum agetur de originali pẽcato. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ ignorantia non est cõuersio. Dicendũ, ꝙ uerũ est, prout est pura priuatio: prout tamen ipsam concomitatur, aliquo modo nostra affectio nõ habet ueritatem: & hoc modo dicitur esse culpa, nõ primo. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ ignorantia remanet potest pœnitentiam. Dicẽdum, ꝙ non remanet, prout habet rationẽ culpæ. s. ratione uoluntatis concomitantis, uel quodammodo eam cõsantis, sed si remanet, hoc est inquantum habet rationem pœnæ ex originali contractæ. Ideo quantum ad primum, in quo habet rationẽ actualis, transit nõ solum actu, sed etiam reatu, cum quis pœnitet: quantum uero ad secũdum quodammodo remanet: & ita

Dist. 30 art. 2. q. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidetur ignorantia remanere actu, & in hoc habet quadã approximationem ad peccatũ originale: secundum id tamen, ꝙ culpa est, actuale peccatum est.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ignoratia est in intellectu. Dicẽdum, quòd illa ignorantia, quæ opponitur cognitioni uirtutis, ad quam tenemur, non tantum respicit intellectum, sed etiã affectum: sicut & uirtus sibi opposita. Vnde non tantum dicit scientiæ carentiam, sed etiam uoluntatis incuriam, & negligentiam ad scientiam percipiendam. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ in quolibet instanti ignorat. Dicendum, quòd ignorare non dicitur esse culpa, nisi eatenus qua quis tenetur scire, qđ ignorat; ideo & si in quolibet instanti ignoret, & i quolibet teneatur: quia tamen præceptum affirmatiuum non obligat semper, sed pro loco, & tempore: ignorans ignorando non peccat, nisi in illo instãti, & tempore, in quo tenetur nosse, uel addiscere, quod ignorat: ideo quamuis semper dicatur ignorare, non tamen semper dicitur peccare.

QVAESTIO III.

An ignorantia à culpa excuset?

VTRVM ignorantia sit culpæ excusatoria. Et quod sic, uidetur primo Timo. 2. Misericordiam consecutus sum, quia ignorans hoc feci: si ergo ignorãtia fuit ratio, quare peruenit ad misericordiã, uidetur quòd ignorantia excusabilem fecerit eius culpam. ITEM. Scientia aggrauat culpam, sicut dicitur Luc. 10. Seruus sciens uoluntatem domini sui &c. ergo per oppositum ignorantia alleuiat. ergo excusat. ITEM. Omne peccatum est uoluntarium: ergo qđ diminuit de ratione uoluntarii, diminuit de ratione peccati: sed ignorantia diminuit de ratione uoluntarii, quia uoluntariũ est (ut dicit Philosophus) cuius principium est in ipso cognoscente singularia: ergo &c. 3. Eth. c. 3. 4. ITEM. Sicut ad resistendum peccato requiritur fortitudo, sic & requiritur & cognitio: sed defectus fortitudinis, utpote infirmitas, excusat culpam: ergo similiter uidetur, ꝙ defectus cognitionis. s. ignorantia. ITEM. Quod in sua plenitudine omnino tollit culpam, citra plenitudinem aliquo modo diminuit: sed cum aliquis simpliciter est ignarus, sicut paruulus, & furiosus: nihil quod faciat, imputatur ei in peccatum, sicut dicit Bern. & alii doct. ergo uidetur quod omnis ignorantia, peccato perpetrato aliquo modo præbeat excusationis patrocinium.

CONTRA. Isid. in lib. de Eccl. institutione. Nullus in culpa maior est, quàm qui Deum nescit: ergo uidetur quod ignorantia non excuset: sed aggrauet. ITEM. Super illud Rom. 2. Secundo. An ignoras &c. Ambr. gloss. Grauissime peccas, quia ignoras: ergo uidetur grauare culpam. ITEM. Ignorantia de se malum est, sed malum additum malo facit maius malum: ergo uidetur, quod ignorantia peccatum augeat, nõ excuset. ITEM. Scientia nec auget, nec minuit, meritũ: sed sola gratia, & charitas: ergo pari rõne, nec ignoratia auget nec diminuit demeritum: ergo non excusat peccatũ. ITEM. Esto quòd unus sciens peccet ex aliquanta libidine, & alter ignorans ex tanta libidine: si æqualis est ibi libido, ergo æqualis debet esse punitio: ergo uidetur, quòd æqualis sit utrobique excusatio, uel accusatio: ergo non magis excusat, uel accusat ignorantia, quàm scientia. Est igitur quæstio, propter quid magis excusat ignorantia, quàm scientia. Et cũ tam ignorãtia, quàm infirmitas excuset, similiter est quæstio, quæ istarum magis excuset. Rursus cum sint multæ differẽtiæ ignorantiæ, cum hoc quæritur, quæ earum excuset, & quæ nonꝰ & quæ magis, & quæ minus.

RESOLVTIO.

Quæuis ignorantia à peccato excusat; etsi non à toto, saltẽ tanto.

RESPOND. Ad prædictorũ intelligentiam est notandum, ꝙ omnis ignorantia aliquo modo excusat a peccato: & ratio huius est: quia minuit de ratione uoluntarij, minuit etiam de ratione contemptus. Cæteris enim paribus, magis contemnit, qui peccat ex industria, ꝙ qui ignoranter peccat. Et iterum. Cum uoluntarium includat in se cognitionem, quod priuat cognitionẽ, priuat de ratione uoluntarii. Quia ergo peccatum mensuratur secundum qualitatem libidinis, & contemptus, & ignorantia diminuit de ratione horũ, generaliter uerũ est, ꝙ omnis ignorantia inquantum huiusmodi, excusat peccatũ: & si tãta sit, qđ priuet omnino rõnem uolũtarii, & rõnẽ contemptus, excusat a toto: si uerò non omnino priuet, excusat a tanto. Cõcedendæ sunt igitur rationes ostendentes, quòd ignorantia excusat peccatum.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium de Isidoro, Grauissime peccat, qui Deũ nescit. Dicendum, ꝙ Isidorus ibi comparat peccatum infidelitatis ad alia peccatorum genera: & ipsum in se ualde graue est: quia non est sine magna animæ deordinatione: nihilominus tamen cũ quis ignorans aliquid facit, & ex incredulitate (sicut dicit Apostolus de se) minus grauiter peccat, quàm ille, qui facit ex certa scientia. AD ILLVD, Ambrosii, quòd grauissime peccat, qui ignorat. Dicendum, ꝙ hoc dicitur non ratione maioris culpæ, sed ratione infirmitatis magis periculosæ: quia cum non habeat scientiam de morbo, siue culpa, non quærit medicinam: & ita semper remanet morbus, & corruptio: & hoc est quod dicit Augu. in Lib. Confessionũ. Eo inlanabilius peccabam, quo me non peccare arbitrabar. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd malum additum malo, facit maius malũ: Dicendum ꝙ illud habet ueritatẽ, cum malũ malo conformatur. Malũ autem pœnæ, cum sit inuoluntariũ, non conformatur malo culpæ, quod est uoluntarium: & ideo non auget, sed potius diminuit. Et quoniam ignorantia in nobis nõ est sine culpa, nõ quin etiã aliquo modo sit pœna: ideo culpã perpetratam excusat. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ scientia non auget meritum. Dicen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum, q illud non sequitur. Quãtitas.n. meriti non est a nobis, sed a gratia Dei: demeritum uero, & eius quantitas ortũ habet a uoluntate liberi arbitrii: & iõ quod facit ad rationem uoluntarii, facit aliquo modo ad augmentum peccati: & similiter qd diminuit, facit ad alleuiationem peccati: talis autem ignorantia, (ut dictũ fuit supra) potest minuere peccatũ. AD ILLVD, qd obijcitur, q peccantes ex pari libidine equaliter puniuntur. Dicendum, q hoc non cogit, quin ignorantia excuset: quia si ille, q ignorat, peccat ex tãta libidine, ex quanta ille, qui cognoscit, in statu ignorantię existens, si haberet scientiam, peccaret multo maiori: & ita grauius peccaret, & grauius puniretur: & iõ ignorantia, quę in ipso est, excusat peccatũ: excusat (inquam) & minuit quantitatem peccati, non quam habet, sed quam haberet, si ignorantia non esset. AD ILLVD, quod quęritur, quę magis excuset, utrum ignorantia, uel infirmitas. Responderi potest, quod duo sunt de ratione uoluntarii, uidelicet cognitio singularium, siue circunstantiarũ: & quod operationis principiũ sit intrinsecum: igitur ignorantia excusat, quia priuat de ratione cognoscendi: infirmitas excusat: quia priuat de ratione perfecte principiandi: & quoniam priuato priori, priuatur posterius, & non conuertitur, & cognoscere præambulum est ad facere, plus tollit de ratione uoluntarii ignorantia, quam infirmitas, uel impotentia: & ideo magis excusat cęteris paribus. Adeo tamẽ põt infirmitas præcellere, & ignorantia parua esse, siue ex culpa nostra procedere, q erit econuerso. Vnde & si (in generalitate loquendo) uerum est dicere, quòd magis excusat ignorantia, quàm infirmitas: descendendo tamen ad specialia peccata possunt se habere sicut exceden tia, & excessa. AD ILLVD, quod quęritur, quę ignorantia excusat, & quantum: Dicendum, q est ignorantia facti, & ignorantia iuris. Ignorantia facti potest esse dupliciter, aut adhibita debita diligentia, aut non. Si adhibita debita diligentia, excusat a toto. Si non adhibita, non excusat a toto, sed a tanto. Si autẽ sit ignorantia iuris: hoc potest eẽ dupliciter, aut est uincibilis, aut non uincibilis. Si uincibilis, tunc est ignorantia, quę est culpa. Et hęc aut est ex cõsensu uero, aut ignorantia affectata: & ista sic ex una parte excusat, qd ex alia parte magis aggrauat. Aut est ex negligentia, & ignauia, sicut ignorantia crassa, & supina: & ista si aliquo modo excusat, non tamen ita excusat, ut sempiterno igne non ardeat, sicut dicit Aug. & Magister in litera. Si autem sit ignorantia inuincibilis, hoc potest esse dupliciter. Aut ista ignorantia est in nobis introducta per culpã præbulam, aut præter omnem culpam. Si præter omnẽ culpã, aut simpliciter priuat cognitionem iuris, sicut in infantibus, & furiosis, qui omnino carent usu rationis: & hęc excusat a toto. (Vnde dicit Bernardus, q pueris infantibus, & dormientibus nihil, quod faciunt imputatur.) Aut non

non tollit omnino usum rationis, sed semiplenum: & tunc nõ excusat a toto, sed a tanto, sicut est in his, qui non sunt plene furiosi, sed aliquo modo habent lucida interualla, & in pueris, q aliquando sunt capaces præcepti, licet non plene. Si autẽ ignorantia est introducta per culpã propriam, sicut est in ebrio, & furioso, quorum uterque se præcipitauit in hoc per culpam suã, sic non excusat a toto, sed a tanto: quia sicut dicit Philosophus 3. Ethi. cap. 7. Ebrius habebit duplices maledictiones, maledictionem. s. pro culpa præcedenti, & maledictionem pro culpa subsequenti. Quantum autem, & qualiter excuset subsequentem culpam: diuersimode quidam determinant. Quidam enim dicũt, q nec ebrius, nec furiosus, qui usu rationis caret, committere potest nouam culpam, sed ex inordinatione sequenti aggrauatur culpa prima: potest enim culpa aggrauari ex euentu sequenti. Aliis autem uidetur, quòd nec sic excuset, quin nouam culpam cõmittat: non tñ est adeo grauis sicut si illã faceret ex certa scientia. Primus tñ modus dicẽdi probabilior esse uꝫ. Ex his patet, q Loth non omno excusatur a culpa incestus, cum cognouit filias suas. Primum quidem: quia non fuit in eo plena ignorantia: licet enim dicatur in textu, quòd nõ senserit, quando filię accubuerunt: hoc dicitur: quia nõ dissecuit. Secundo uero, quia in illam ignorantiam peruenit per ebrietatem, quàm debuisset uitare: & ideo sancti dicũt eum fuisse culpabilem: licet ex alia parte dicãt eum fuisse aliquatenus excusabilem.

DISTINCTIO XXIII.

De Dei permissione in actu tentandi.

PRæterea quæri solet, cur Deus hominem tentari permiserit, quem decipiendum fore præsciebat. Sed non esset laudabile homini, si ideo bene uiuere posset, quia nemo male uiuere suaderet: cum in natura posse, & in potestate haberet uelle non consentire suadenti, Deo iuuante, & est gloriosius non consentire, quàm tentari non posse. Mouentur etiam quidam dicentes, Cur creauit Deus quos futuros malos præsciebat? Quia præuidit quid boni de malis eorum esset facturus. Sic enim eos fecit, vt relinqueret eis vnde aliquid facerent: & si culpabiliter aliquid facerent, illum de se laudabiliter operantem inuenirent. A se habent voluntatem malam ab illo naturam bonam, & iustam pœnam. Frustra ergo dicitur, non deberet Deus creare quos præsciebat malos futuros: scie-

Augu. super Gen. li. 11. c. 4 & 6. Lib. 2o. c. 9. ibi. d. ca. 6. Lib. 2o. cap. 7

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat enim bonis profuturos, & iuste pro mala voluntate puniendos. Addunt etiam talem hominem debere facere, qui nollet omnino peccare. Concedimus quidem meliorem naturam esse, quæ omnino peccare nollet. Concedant & ipsi non esse malam, quæ alij facta est, vt posset non peccare si uellet: & iuste punitam, quæ voluntate, non necessitate peccauit. Cum ergo hæc bona sit, illa melior, cur non vtranque faceret, vt vberius laudaretur de utraque? Illa enim de sanctis angelis, hæc de hominibus est. Item inquiunt, Si Deus vellet, & illi boni essent. Et hoc quidem concedimus: sed melius voluit, vt quod vellent, essent. Et boni quidem non infructuose, mali vero non impune essent. Item (inquiunt,) posset Deus uoluntatem eorum uertere in bonum, quia omnipotens est. Posset reuera. Cur non fecit? Quia noluit. Cur noluit? Ipse nouit. Non debemus plus sapere, quàm oportet.

Lib. ex. cap. 9. Ro. 12. Hugo li. 1. de sacramentis par. 6. cap. 12

Qualis fuerit homo secundum animam.

Et quidem secundum animam rationalis fuit homo, habens discretionem boni & mali: Scientiam quoque rerum creatarum, & cognitionem veritatis: quæ primę perfectioni congruebat, mox conditus non incongrue accepisse putatur, & ad illam non studio, vel disciplina aliqua per interualla temporis profecisse, sed ab exordio suę conditionis diuinitus illam percepisse.

Idem Hugo. Ibi. c. 13

Quòd triplicē habuit homo ante lapsum cognitionem.

Fuit homo primus ante lapsum triplici cognitione prędi tus, rerū. s. propter se factarū, & creatoris, et sui. Rerū quippe cognitionē hominē accepisse perspicuum est, cum nō ipse creator vel angelus aliquis, sed homo omnibus animātibus nomina imposuerit: vt ostenderetur, quòd singulorum notitiam homo ipse habuerit. Quæ enim propter illum creata erant, & ab illo regenda, & disponenda erant, horum omnium Deus illi & scientiam tribuit, & prouidentiam atque curam reliquit: quia, vt ait Apost. non est cura Deo de bobus. Quorum, aliorumque animalium Deus homini curā reliquit & prouidentiam: vt dominationi eius subiicerentur, et ratione illius gubernarētur: vt sciret illis necessaria prouidere, à quibus emolumentum debebat recipere. Hanc autem scientiam homo peccando non perdidit, sicut nec illam, quæ carnis necessaria prouiderentur: et id circo in scriptura homo de huiusmodi non eruditur, sed de scientia animæ, quam peccando amisit.

1. Co. 9

De cognitione creatoris.

Cognitionem quoq; creatoris primus homo habuisse creditur. Cognouit enim à quo creatus fuerat, non eo modo cognoscēdi, quo ex auditu solo percipitur, quo modo à credentibus absens quæritur: sed quadam interiori aspiratione, qua dei præsentiam contemplabatur: non tamen ita excellenter, sicut post hanc uitam sancti visuri sunt: neque ita in ænigmate, qualiter in hac uita uidemus.

Hugo ibi. Ca. 15. Ro. 10. 1. Cor. 13.

De cognitione sui.

Porro sui cognitionem idem homo talem accepisse uidetur, ut & quid deberet superiori, & quid æquali, & inferiori non ignoraret. Conditionem quoque suam, & ordinem, scilicet qualis factus esset, & qualiter incedere deberet, quid agere, quid cauere, intellexit. Si horum notitiam nō habuisset, non esset reus prævaricationis, neque seipsū cognouisset.

Ibid. c. 15. Ibidem.

Vtrum homo præscius fuerit futurorum sibi.

Si autem quæritur, Vtrum homo scientiam habuerit eorum, quæ circa eum futura erant, idest, si ruinam suam præscinerit: et similiter præscierit bona, quæ habiturus fuisset si inobedientia perstitisset. Responderi potest, quod ei magis facienda dicta sunt, quàm futura reuelata. Accepit enim scientiam, & præceptum eorum, quæ facienda fuerāt; sed non habuit præscientiam eorum quæ futura erant. Non fuit ergo homo præscius sui casus, sicut & de angelo diximus. Quod Aug. super Genesim asserit, ratione utens, quam supra posuimus. Hæc de scientia hominis quantū ad primum statum pertinet, dixisse sufficiat.

Dist. 4. Li. 11. c. 17. & libr. de correc. & gratia. c. x

SVPRA egit Magister delapsu primorum parentum in comparatione ad diabolum tētantem, & hominem transgredientem: in hac parte agit de lapsu primorum parētum in cō

paratione ad Deum permittentē: & quia non est æquū permittere aliquē inscium ab astuto circūueniri, ideo ut ostēdatur prima ꝓmissio esse iusta, pars ista duas hēt. In prima determinat, cur Deus hoīem tentari ꝓmisit.

In

Universidad de Deusto
Biblioteca

In secūda uero determinat, quā tum, & qualem cognitionis habitum dedit. ibi. *Et quidem secundum animam, &c.*) Prima parte remanente in diuisa, secunda diuiditur in tres partes. In prima determinat, qualiter homo cognitionem habuit, utrum per disciplinam, & studium, an per diuinum donum. In secūda uero determinat, quorum cognitionem habuit. ibi. *Fuitque primus homo, &c.*) Et illa pars habēt tres. In prima determinat, qualem cognitionem habuit de rebus creatis. In secunda qualem cognitionem habuit de Deo. ibi. *Cognitionem quoque creatoris, &c.*) In tertia, qualem cognitionem habuit de seipso. ibi. *Porro sui cognitione, &c.*)

Dub. 1. NOn esset laudabile homini, etc.) Sed contra. Si hoc uerum esset, tunc uidetur, q̄ uita nostra in gloria laudabilis non erit, ubi nemo male uiuere suadebit. Itē. Esto q̄ diabolus nihil mali persuasisset: nihilominus mereri potuisset sed si mereretur, esset laudedignus: ergo &c. Respon. Dicendum, q̄ laus quædam est, q̄ respicit dignitatem operis uoluntarii, inquātum illud nobile est: & hæc posset esse in homine, & si nullum ipsum tentasset. Quędam autem est laus, quę non respicit opus uoluntariū: sed opus strenuum, & arduum, quod cōsistit in expugnatione aduersarii, & reportatione triumphi: & de hoc loquitur Apostolus. 2. Timo 2. Non coronabitur, nisi q̄ legitime certauerit. Et de hac laude Magister intelligit. Et sic patent illa duo obiecta, quia procedunt de laude secundum primum modum.

Gloriosius est non consentire peccato, &c.) Contra. Deus non potest tentari, homo uero sic: ergo gloriosior est homo, quā Deus. *Dub. 2.* Item. In statu gloriæ homo nō poterit tentari, in statu uiæ potest: ergo gloriosior est status uiæ, quām patriæ: q̄ si uerū est, gloriosior est miseria, quām gloria. Respon. Dicendum, q̄ uerbum Magistri intelligendū est circa eum, qui efficitur gloriosior ex merito suorum operum: & ideo non ualet illud, q̄d obiicit de Deo. Item. Intensio glorię, intelligenda est in uerbo, *p̄* posito non quantum ad prēmiū substantiale, sed quantum ad aliquam accidētalem laudem, qua laudatur uir iustus. Eccl. 30. Qui potuit transgredi, & nō est trāsgressus, &c. & ideo non ualet illud, quod obiicitur secundo

Hanc autem scientiam, &c.) Innuit Magister, quod scientiam rerum creatarum homo nō perdidit, & propterea in scriptura dę ea non eruditur. Contra. Videtur esse falsum: constat enim, q̄ nos, qui sumus filii Adę rerū naturas ignoramus, & ignorantes nascimur: nec nosse possumus, nisi cum magna difficultate discamus. Similiter secundum uidetur esse falsum, quia in sacra scriptura habetur de productione omnium rerum in operibus sex dierum, & qualiter productę sunt, & qualiter etiam distinctę sunt. Resp. Dicendum, q̄ si homo merito primi peccati excæcatus sic, & factus sit ignorans tam in cognitione uniuersitatis, propter ipsum creatæ, quā in cognitione vię salutis suę: plus tamen

tamen excęcatus est & in secundo, q̄ in primo. Nā ad cognitionē naturalium rerum multum potest, p̄ficere proprio studio, atque ingenio: sed in cognitione modi perueniendi ad uitam per seipsum plus deficit, q̄ profecit, nisi diuinę reuelationis instructione dirigatur: & propterea magis data est nobis scriptura diuinitus, & per spiritum sanctum reuelata in cognitione fidei, & morū, quām in cognitione rerum naturalium, licet omnis ueritas aliquo modo a spiritu sancto esse dicatur, & pro tāto intelligendū est uerbū prius propositū a Magistro fuisse dictum. Quod ergo obiicitur de amissione cognitionis, uerū est, q̄ amisit habitū: non tamē amisit naturale iudicatoriū. Ad illud uero, q̄ obiicitur, q̄ scriptura insinuat productionem rerū. Dicendum, q̄ non determinat ibi rerum speciales naturas, & causas: sed hoc explicat, quod sentit fides sana, uidelicet diuinam uoluntatem omnium esse causam primam, & summam, & omnia esse facta per uerbum, & reparata per uerbum.

Dub. 3.

Dub. 4. *Si autem quaratur, utrum homo, &c.*) Innuit Magister, q̄ homo habuit prescietiam eorum, quę futura erant circa ipsum. Contra. Si enim hoc uerum esset, cum nos multa prescimus de futuris, & sancti patres prescierunt aduentum Christi, & prophetę: similiter uidetur, q̄ Adā non fuit ita sapiens, sicut nos sumus hodie Si tu dicas, q̄ hoc nō est incōueniens propter gratuitam reuelationem, quę in nobis est, & prophetis, ut aliquid scia mus, quod ignorauit Adā, Obiicitur contra hoc. Quia (sicut sancti exponūt.) Adam in sopore illo captus est, & ad cœlestem curiam dicitur fuisse perductus, & hoc innuit textus, quòd statim post euigilationem prophetice locutus est Hoc nunc os, &c. Si ergo uere locutus est prophetice, prēcognouit: quid significabat mulieris, & uiri coniunctio, & mulieris de latere uiri formatio. Et primū signat Christi incarnationem: secundum passionem: igitur post cognouit Christū incarnandū, & Christū passurum: sed redemptio, & reparatio p̄supponit lapsum: ergo prēcognouit Adam lapsum futurum, & suum remediū, Respō. Dicendū, q̄ Magister non loquitur de quibuscunque futuris: sed de his, quę spectabant ad statū suum, utpote de lapsu, & confirmatione: confirmationē enim prescire non potuit: quia non erat mansurus: lapsum aūt scire non debuit: & rōnes supra assignatę sunt, cum hoc quęsitum fuit de angelo. Cum ergo obiicitur, q̄ prescisuit incarnationem, dupliciter respondetur. Vno modo, q̄ hoc est falsum, & si. n. sciret mulierem factam, ut coniūgeretur sibi per coniugii sacramentum: nō tamē oportuit, q̄ sciret incarnationem, & passionem, pro eo q̄ coniugium tępore innocentię non significabat coniunctionem Christi, & ecclesiæ quantum ad matrimonii coniunctionem, sed per charitatem, & dilectionem. Alius est modus respondendi: q̄ sicut Ioseph prēcognouit finum principatum, non tamen prēcognouit

Dist. 4. arti. 2. q. 2.

uit suam uēditionem, & fuit antecedens ad illud: sic Adam nō se potuit aliquid, quod spectabat ad hāc naturæ exaltationē, sicut fuit Christi incarnatio: ita tamen ꝙ ignorabat posteritatis suę lapsum per suā prēuaricationē, uel quia Deus nō reuelauit, uel quia ipse non pertractauit.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An deus debuerit facere hominem inexpugnabilem?

AD intelligentiam huius parris circa duo incidit hic q̄stio: secundum duo, circa quæ uersatur principaliter tota lis Distinctionis intētio. Primo quæritur de tentationis primæ permissione. Secundo quæritur de primorum parentum cognitione. Circa primum queruntur tria. Primo q̄ritur, utrum Deus debuit hominem facere inexpugnabilem, an taliter ꝙ posset expugnari. Secūdo quæritur, utrū hominem, quem præsciebat expugnandum, debuit permittere per tētationem impugnari. Tertio, utrum tentationis pugna a uiris iustis debeat desiderari.

QVOD Deus debuit facere hominem impeccabilem, siue inexpugnabilem. Ostēditur primō per diuinam bonitatem: qa ut dicit Diony. Optimi est optima adducere: sed melior est natura rōnalis, q̄ non pōt peccare, q̄ q̄ potest: ergo uidetur, ꝙ decuerit Deum optimum facere hominem ad peccandum impossibilem, & ita inexpugnabilem. ITEM. Hoc ipsum uidetur per diuinam liberalitatem. Ad excellentiam enim liberalitatis, non solum facit dare multa, & magna: sed etiā dare uelociter: sed donum gratiæ confirmantis, & beatificantis hoc maius est, quā donum cuiuslibet gratiæ gratū facientis: ergo si Deus hoc dare hoī disposuerat, & homo ex prima sui conditione ad hoc idoneus erat, uidetur ꝙ statim, cum eum fecit, debuit ei hoc donum dare: sed si hoc haberet, esset inexpugnabilis: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum ostenditur tertio ex parte sapientię. Maioris enim sapientię est scire mala præcauere, quàm postquam facta sunt, remedium adhibere: ergo si diuina sapientia maxime manifestā da erat in hominis conditione, uī ꝙ talem debuit eum facere, & tantam sibi cautelam adhibere, ꝙ non posset in malum incidere. ITEM. Hoc ipsum ostenditur ex parte diuinæ potentiæ. Quanto. n. potētia maior est, tāto uelocius operatur: magis igit diuina potentia manifestatur in operatione subita, quàm in operōne successiua: si igitur hominis gratificatio, & confirmatio, & glorificatio est immediate a Deo, uī ꝙ Deus subito, & in eodem instanti, in quo hominem fecit, debuit eum gratificare, & gratia cōfirmare, ac per hoc inexpugnabilem facere.

SED CONTRA. Gloria est bonū laudabile sed nullus est laudandus in eo: quod habet, nisi habeat illud per merita: ergo si Deus fecit hominem ad hoc, ut peruenire: ad statum gloriæ, & præmii, uidetur ꝙ debuit facere hominem in statu meriti: sed status meriti & p̄mii debent esse distincti,

sicut status uię, & patriæ secundum legem communem; ergo dona uię, & patriæ: si igitur habere impossibilitatem ad peccādum, spectat ad securitatem beatitudinis, uidetur ꝙ a principio non debuit homini dari: ergo debuit homo expugnabilis fieri. ITEM. Ad plenam perfectionē uniuersi decuit fieri omnē creaturam, quę ratione recta potuit excogitari, sicut dicit Aug. in 3. de libero arbi. sed rationabiliter cogitari potest ad perfectionem uniuersi spectare creaturam, q̄ haberet libertatem arbitrii, & relicta esset in manu consilii sui: & hanc igitur decuit fieri, & in statu uertibilitatis constituit: sed hoc nulli creaturę magis competit, quā homini, ergo &c. ITEM. Vniuersum ex oppositione mali ad bonum decoratur, quasi q̄busdam antithetis, sicut dicit Aug. & Eccl. innuitur. 34. Contra malum bonum &c. Si ergo Deus uniuersum uenustare debuit, decorare, uidetur ꝙ hunc decorem uniuerso nō debuit auferre: sed si fecisset hominē inexpugnabilem, iam hic decor non esset: ergo &c. ITEM. Hoc uidēt quarto, quia deus uniuersum fecit ad suipsius manifestationē: & sicut Deus est summe potēs, & sapiens, sic est summe iustus, & misericors: ergo tale debuit facere uniuersum: in quo manifestaretur eius summa iustitia, & summa misericordia: sed summa iustitia non manifestatur nisi in seueritate punitionis malorum: summa misericordia non manifestatur perfecte nisi in liberatione miserorum, & remissione delictorum: hęc autem non possent esse, nisi rationalis creatura facta esset in statu, in quo posset peccare, & expugnari: ergo diuina iustitia, & misericordia exigebat hominem uertibilem, & expugnabilem fieri.

Lib. 11 Conf. cap. 18.

RESOLVTIO.

Debuit, & ideo uoluit Deus, hominem expugnabilem creare: ut magis ac magis & sua potentia, & sapientia, atque iustitia elucesceret.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam notandum est: quod & si ipsa diuina operatio non indigeat approbatione: pro eo, quod quicquid Deus facit, bene facit, & recte facit: ueruntamen ad excitandam deuotionem in mente fidelium, & compescendam rabiem in ore blasphemantium, & Deū in suis operibus inculpantiū, quadruplex pōt rō assignari, quare Deus fecit talē hoiem, ut posset ab aduersario expugnari. Et prima est manifestatio diuinę potentiæ. Voluit. n. Deus ostēdere hoī: qa sicut sine eo factus non fuerat, ita nec sine ipso psistere poterat. Vt igit hō nosset, quod diuinum posse non solūmodo est omnis potentię causatiuum; sed etiam conseruatiuum, & quod ipsum solum est, qd non pōt deficere, nec expugnari: ideo placuit sibi creaturā rationalem facere uertibilem, & expugnabilem, nec ipsam cōfirmare, quousque experimento disceret, quod ipse solus est, in quo non cadit, non posse. Secunda ratio est manifestatio diuinę sapientię: maioris enim sapientię, ostēsiuum est scire ordinare bona cum malis, & eligere bona ex malis, quā ordinare solū bona

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

na cum bonis: & ideo cum non deceret eum ibi mala facere, debuit talem facere creaturã, quæ posset in operando deficere, & malum committere, ut Deus mala illa ordinando, suam sapientiam declararet. Tertia ratio sumitur ex manifestatione diuinę misericordiæ quæ potissime manifestata est, cum unigenitum filium suum traderet ad liberationem serui. Quarta ratio sumitur ex manifestatione diuinę iustitiæ, quæ potissime manifestatur in hoc, quod Deus retribuit unicuique secundum opera sua, præcipuè in æterna punitione malorum: hæc autè retributio, & punitio, & præfata misericordiæ liberatio nõ esset, nisi Deus creaturam rationalem, & præcipuè hominem in statu uertibilitatis fecisset, & ita potentem impugnari, & expugnari: & ideo congruum fuit, Deum hominẽ in statu tali facere: & concedendę sũt rõnes ad hoc inductæ.

AD ILLVD, quod primo obiicitur, ꝙ Deus debuit facere hominem optimum. Dicendũ, ꝙ est optimum simpliciter, & est optimum in ordine. Cũ autè dicit Diony. Quod optimi est optima adducere, non intelligit absolutè: sed in ordine: & ideo ex hoc non sequitur, ꝙ homo debuit fieri in optimo statu simpliciter: sed in statu, in quo optime saluaretur uniuersitatis ordo, & pulchritudo: & sic factus est cũ productus fuit in statu uertibilitatis: ut ordinato processu perueniret a merito ad præmiũ, ab imperfecto ad perfectum, ab inferiori ad supremum. AD ILLVD, quod obiicitur de summa liberalitate. Dicendum, ꝙ & si Deus sit liberalissimus, tamen liberalitas non præcludit uiam iustitiæ, & sapientiæ: ideo sicut dona sua distribuit largiter, ut tamen non excludatur sapientiæ recta ordinatio, & iustitię iusta retributio, ideo non statim debuit beatificare, & confirmare, sed merita hominis expectare. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maioris sapientiæ est præcauere malum &c. Dicendum ꝙ falsum est: imo multo maioris sapientię est morbum bene curare, quam naturam à morbo prę seruare. Vnde Augu. in Ench. Melius iudicauit deus de malis bona facere, quam mala nulla permitere: & maiori etiam sapientię attestatur (ut prędictum est) sic res ordinare, ut ex superueniẽti etiam deordinatione nõ deturpentur, sed earum ordinatio decoretur. AD ILLVD, quod obiicitur, de potentia. Dicendũ, ꝙ si in oĩbus operibus diuinis manifestatur diuina potẽtia: ea tamen, quæ spectat ad hominis gratificationem, & glorificationem plus sunt ad manifestationem diuinę misericordię, & iustitię, quam potẽtię: adeo maior est congruentia in proposito, quam in opposito: nihilominus tamẽ quantum ad aliquem modum ex ipsa humana infirmitate, & indigentia, plus innotescit homini diuina potentia, quam si homo nunquam conspexisset uertibilitatẽ in rõnali creatura.

QVAESTIO II.

An Deus permittere debuerit hominem impugnari?

VTRVM debuit Deus permittere hominem impugnari. Et

Et quod sic, uidetur per illud, qđ dicit Magister in litera. Non esset laudabile bene uiuere, nisi esset qui male uiuere suaderet: ergo si debuit permittere omne, quod faciebat ad humanam laudem ampliandam: debuit igitur mittere hominem impugnari ꝑ suggestionẽ diabolicum. ITEM. Secundum rectum iudicium, rationis, & attestationem apostoli ii. Tim. i. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit: si ergo homo producendus erat ad coronam glorię, uidetur ex recto ordine, quod statui debuerit in conflictu tentationis, & pugnę. ITEM. Decet Deum sic administrare res, & eis prouidere, ut salua sit lex, quam indidit eis a prima conditione, iuxta illud Augustini. vii. de ciui. Sic res, quas Deus condidit administrat, ut eas agere proprios motus sinat: sed Deus fecit, & facere debuit hominẽ in uertibilitate arbitrii, & relinquere eum in manu consilii sui, & similiter Luciferum: ergo si diabolus uoluit hominẽ uexare, & homo uoluit ei consentire, Deus nullum eorum debuit impedire. ITEM. Facilius erat homini uincere aduersariũ, quàm diabolo uincere hominẽ: homo enim non poterat uinci nisi uolens: ergo pugna illa de se magis erat ordinata ad uictoriã hominis, quàm ad uictoriã diaboli: ergo magis ad bonum, quam ad malum. Si ergo Deus permittere debet, ꝙ directe ad bonum hominis ordinatur, uidetur quod a tentatione primi hominis aduersarius nõ erat arcendus.

CONTRA. Impius esset pater, qui permitteret filium aggredi bellum, in quo sciret eũ esse ab alio superandum: sed Deus nouerat Adam illa tentatione esse superãdum: ergo uidetur, quod non tanquam pius pater se habuit, dum permisit eum superari a diabolo. ITEM. Nõ est bonus prælatus, nec pastor, qui permittit ouem morderi a lupo, & capi: dum potest ipsum repellere, & arcere: sed Deus prælatus, & pastor hominis erat: ergo cũ uideret lupum atrociter insistere, uidetur quod nõ debuit permittere ab aduersario hominem impugnari, siue impeti a lupo.

ITEM. Non est rectus iudex, qui bellum constituit inter eos, qui nõ sunt æqualiter fortes: sed diabolus multo fortior erat uiribus per naturam, quàm homo, cum non sit potestas super terram, q̃ possit ei comparari. Multo etiã erat obstinatior in malitia, quã homo esset confirmatus in gratia: si igitur Deus iudex æquus est, non debuit permittere eos inuicem confligere. ITEM Non est fortis possessor, qui permittit aliũ inuadere atrium suum: cum enim fortis armatus custodit atriũ suum, in pace sunt omnia, quę possidet: ergo cũ homo in primo statu atrium, & templum esset Dei, & dominus ipsum custodiret, aut Deus non fuit fortis armatus, & custos, aut non debuit permittere aduersarium uexare, & inuadere hominem per conflictum, & pugnam tentationis.

RE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

RESOLVTIO.

Debuit Deus hominem tentari permittere & propter uirtutis exercitium, & propter maiorem gloriæ cumulum, remedium adhibendum, & præmium consequendū.

RESP. Ad prædicta dicendum est, quod cum Deus posset aduersarium probibere, ne hominem tentaret, decuit tamen ipsum permittere. Et ratio condecentiæ haberi potest ex rationibus assignatis in præcedēti problemate, in quo ostensum est, quod Deus debuit facere hominem in uertibilitate liberi arbitrii. Præter has tamen rationes assignari potest ratio primo ex ordine, qui attenditur ex comparatione uirtutis ad proprium actum. Sic enim Deus res omnes administrat, ut easagere, p̄prios motus sinat: & ideo tam hominem, quàm diabolum constituit in libertate arbitrii, & in manu consilii sui reliquit, & utrunque permisit agere quod uoluit, siue hunc in tentando, siue illum in consentiendo: hoc enim competebat regimini in conseruatione ordinis, qui attenditur ex cōparatione uirtutis ad proprium actum. Secūda uerò sumitur ratio ex ordine, qui attēditur per comparationem boni ad suum oppositum: in quo glorioſior, & laudabilior ostenditur uirtus ad suum oppositum, siue ex ipsa prædicta comparatione: ob q̄ relucet, & magis apparet: siue ex cuiusdam nobilis triūphi assecutione, ob quam fortificatur & uigoratur: ideo ut uirtus hominis reluceret, & proficeret, decuit Deum permittere ipsum ab aduersario impugnari: quia uel tunc, uel post ex ipsa tentationis impulsione manifestāda erat fortitudo, & eminentia charitatis, de qua dicit Apostolus, q̄ neque mors, neque uita, neque principatus, neque potestates ab ea poterunt seperare. Roman. 8. Tertia ratio potest sumi ex ordine, qui attenditur ex comparatione morbi ad suum remediū. Quia enim peccatum hominis nō debebat carcere remedio p̄pter hoc, q̄ tota in ipso humana natura erat, sic debuit Deus hominem permittere peccare, quod deceret ipsum eidem redēptorem præstare: & ideo magis disposuit Deus hominem peccare alio suggerente, & impellente, quam uoluntate propria incuruante, qua fortassis incuruatione homo cecidisset, & si nunquam aduersarius pestifera suggessisset. Quarta ratio potest sumi ex ordine, qui attenditur per compararionem meriti ad præmium. Quia enim nemo dignus est coronari, nisi qui certat legitime: ideo decuit Deum hominem militem suum in campo certaminis prius examinare, q̄ ipsum in gloria exaltare: & quia examinatio consistit in conflictu, & pugna: permittere debuit hominem a diabolo impugnari. Sunt & aliæ rationes, quæ possunt de hoc ipso reddi: ad præsens tamen istæ sufficiant. AD illud autem, quod primo obiicitur in contrarium de pietate paterna. Dicendū, quod & si Deus sit pater pius, est tamen iudex æquus: & ideo sic decebat Deū erga hominem pietatem paternam ostendere, ut tamen non amitteret officium potestatis iudiciariæ: & ideo quicquid de homine prænosset, sustinere debuit ipsum ab aduersario impeti tentationis bello. AD ILLVD, q̄ obiicitur de bonitate prelationis. Dicendū, q̄ prælatus debet quē a morte lupi eripere: siue q̄a ad hoc tenetur ex lege charitatis, siue q̄a ex malo nescit eligere bonū, & ideo nō pōt elicere bonū maioris utilitatis. Vtriusq; horū oppositum reperitur in deo, si quis attēdat: & ideo illa rō nō cogit in proposito. AD ILLVD, quod obiicitur de rectitudine iudicis. Dicendū, q̄ & si diabolus fortior, & astutior esset, q̄ hō: in pugna tñ tentationis nō erat fortior, imo multo debilior, siue ex generali lege tētationis, dū nemo uincitur, nisi uolens: siue ex fidelitate dei, q̄ non permittit aliquem tentari supra id quod possit: imo facit cū tentatione prouentū: & ideo impulsus tentationis primariæ cū fieret, & seruata dei fidelitate, & tētationis lege, non fuit cōtra ordinem potestatis iudiciariæ. AD ILLVD, q̄ obiicitur de fortitudine armati custodiētis. Dicendū quod & si deus hominem fortiter custodiret: non tamen custodiebat inuitū, siue inuoluntarium, quia non acceptat deus seruitium coactum, sed liberale, & uoluntarium: & ideo si homo cum deo stare uoluisset, nullus uiolenter de manu dei eum auferre potuisset: sed quia ipse ab eius custodia se sub traxit: ideo deus suam ei custodiā de negauit, & ex hoc aduersarius n. in uasit: imo nō ex defectu dei custodientis, sed ex ingratitudine hois custoditi.

S. Bon. Lib. 2.

QVAESTIO III.

An uir iustus optare debeat tentationem?

VTRVM tentationis impulsio desiderari debeat a uiro iusto. Et quod sic uidetur. Iac. 1. Omne gaudiū existimate fratres, cum in uaritas tentationes incideritis. Si ergo tentatio cum præsens est, est materia gaudendi: cum absens est, uidetur, q̄ debeat affectuose desiderari. ITEM. In Psal. 25. Proba me domine, & tenta. Hæc sancta anima petebat, & recte: sed nihil debet homo a deo petere, nisi q̄ debet desiderare: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur rōne. Omne enim illud, quod facit ad uirtutis exercitationem est appetēdum: sed tentatio est huiusmodi. Vnde Greg. sanctus uir se tētari potē uirtutes desiderat, ne ex confidentia uirtutum torpescat. Si igitur tentatio uirtutes exercitat: patet &c. ITEM. Omne illud, quod facit ad gratiæ promotionem, est appetendum: sed tentatio est huiusmodi. Vnde 1. Cor. 10. Faciet cum tentatione prouētu &c. si igitur tētatio promouet ad bonum, uī q̄ ad ipsam anhelare debeat desiderium iustorū. ITEM. Omne illud, q̄ est opus, & effectus diuinæ acceptationis, est appetendū: sed tētatio ē huiusmodi. Vnde Thob. ultimo. Quia acceptus deo eras, necesse erat &c. ITEM. Omne illud, per q̄ peruenitur ad meritorū cōsumationē ē appetendū: sed tētatio ē huiusmodi. Quod patet: q̄a nulla est maior tentatio, quam illa quæ est per flagella: tribulatio aut patiētiā operatur, patiētia uero opus

perfectum habet: ergo uidetur, quod quicunque uult esse perfectus, appetere debet tentationis impulsum.

SED CONTRA. Nihil est desiderandum, cuius contrariū est continue appetendum: sed omnes uiri uisti illam petitionē debent facere, *Et ne nos inducas in tentatiōnem*: ergo nullus debet appetere tentari. ITEM. Nihil est appetendum, quod diligenter est precauendū: sed tentatio diligenter est precauenda, sicut dominus monet. Matth. 21. Vigilitate, & orate, ne intretis in tentationē: ergo &c. ITEM. Nihil est appetendum, cui non debeat se homo offerre spōte: sed tentationi non debet se homo sponte offerre, sicut dicitur sup illud Matth. 4. Ductus est Iesus &c. Glo. Ductum esse Iesum cō memorat, ut nos instruat, quod non sponte oporteat in tentationem insilire. ITEM. Nihil appetendum est, quod nostræ salutis aduersarius optat: sed diabolus desiderat nos tentare: ergo uidetur, quod nullus debeat tētationem appetere.

RESOLVTIO.

A carne tentari simpliciter appetere nō licet: antē a dæmone: ad uirtutis exercitium, & proinde ad meritorum maiorem cumulum, licet.

RESPON. Ad prædictam quæstionem uia duplici responderi potest, & utraque satis probabiliter. Vno modo sic, ut dicamus, quod cum triplex sit tentatio, siue a triplici principio, una scilicet a deo, alia diabolo, alia a carne: Prima tentatio simpliciter appetenda est, quia deus nō tentat nos nisi ad bonum. Altera uero tentatio, quę scilicet est a carne, simpliciter fugiēda est, quia illa non pōt esse absq; peccato, sicut supra dixit Magister dist. 21. Tertia uero, quæ est a diabolo, aliquibus fugiēda est, aliquibus appetenda est. His. n. qui uirtute fortes sunt, nec de facili in tentationem induci possunt, & si tentantur, appetibile est tentari ad suæ uirtutis exercitium, & cumulum meritorū: infirmis uero minime, quia timere possunt, ne ex ipso impulsu in tentationem inducantur, quod omnes debent refugere: nam & si tentari malum nō sit: in tentationē tñ induci, semper malum est, quia hoc est a tentatione superari. Et hoc est quod dicit Augu. 14. de ciuita. dei. Sicut se habet firmitas, & infirmitas electorum: sic metuunt, cupiuntq; tentari. Et secundū hāc destinctionem ad rationes ad utranq; partem inductas potest de facili responderi pro eo, qđ secundum diuersas uias procedunt. Alius modus dicendi est, quod dupliciter est loqui de tētatione. Aut sub ꝓpria rōne: & sic tentando est impulsus ad illicitum: secundū quod de ea fit sermo in proposito: loquimur enim hic de tentatione diaboli, quæ fit per mali culpæ suggestiōem, quia diabolus hominē ad malū dicitur incuruare: non de tētatione dei, quæ fit per flagellationē, qua deus uult illos, quos acceptat: approbare, & probatos ostendere. Hanc igitur tētationem secundū se considerata nullus debet appetere: imo abhorrere, & refugere: maxime cōsiderādo sinē: aliter. n. est cōsiderare tentationē prout est materia exercendæ uirtutis: & sic a uiris iustis desiderari potest, ab eis potissime, qui in charitate feruent: adeo quod ignis deuotionis ipsorum plus inflāmatur ex potentia contrarii, quam extinguatur. Ab eis autē, qui sunt modicæ charitatis, non sic desiderari debet. Et est exemplum: quia uentus persians fornacem magis, & magis accendit: sed cādelam extinguit: & ideo tētationis impulsus, & si quantum in se est, refugiendus sit ab omnibus, & ab infirmis potissime, sicut rationes ad secundam partem inductæ ostendunt, inquātum tamen est uirtutis exercendæ materia a uiris seruentibus, & perfectis apperi pōt, sicut ostendunt rationes, quę ad primam partē inducuntur. Illud tamen genus tentationis potissime appetunt uiri iusti, quod est in flagellorū perpessione, sicut passus est Iob, & Thobias, sicut etiā passi sunt martyres ab impiis zelo diaboli eo excitatis: & ad hoc ostendendum procedūt rationes, quę ad primam partē inducuntur, ideo concedendę sunt.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An si homo stetisset, profecisset in cognitione per temporum interualla?

CONSEQVENTER quantū ad scđm proponitur ꝗritur de cognitione primorū parentū: & incidit hic quęstio circa tria. Primo. n. quęrendum est de cognitione primorum parentum quantū ad profectū. Secundo ꝗrendum est quantum ad defectum. Tertio quęritur de ipl cognitione quātum ad complementum & statum.

VTRVM si hō stetisset in cognitione, profecisset per tēporū interualla. Et ꝙ nō uī primo per uerbum Hug. in li. de sacra. Rerum oīum, quę cū hoie, & ꝓp hoiem factæ sunt, perfecta cognitionē hoiem accepisse nulli dubium esse dēt: si ergo statim perfectam cognitionem habuit: ergo uiterius proficere nō potuit. ITEM. Hoc ipsum ostēditur ratione, quā facit ipse Hugo. Nomē debite impositum, est natura rei expressiuum: nullus igitur pōt res omnes nominare, nisi is, qui omnium rerum plenā habet cognitionem: sed Adā omnibus nomina imposuit, nec illis rebus alia sunt aliquando perfectiora nomina imponenda, uī igitur quod Adam perfecte cognouerit omnia creata: ergo in cognitione non profecisset, si in statu suę cognitionis permansisset. ITEM. Nullus bene regit, & gubernat ea, quorū natura ignorat: sed oīa fuerunt commissa regimini, & gubernationi Adæ secundum quod dr in Gene & in Psal. 8. Oīa subiecisti sub pedibus eius &c. A sui igitur conditione primaria habuit primus hō rerum cognitionē: ergo non profecisset ad illā per disciplinā per temporum interualla. ITEM. Quicquid hō addiscit, addiscit mediante uia sensus, memoriæ, & experientiæ, & ita ab interiori, & exteriori. Si igitur hō in statu innocentiæ didicisset, per interiora, & exteriora ad perfectionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctionem ueniſſet: ſed talis ordo non congruit naturæ inſtitutæ, & bene ordinatæ: ſed ſolū lapſę, cum omni creaturę pręeſſet. Vi detur ergo, quod nihil ſenſibilium in ſtatu illo didiciſſet.

SED CONTRA. Adam in ſtatu illo per interualla tęporum profeciſſet ad gratiam, alioquin peior eſſet conditio ſua, quā noſtra: cum nos multiplicando merita, creſcamus in gratia: ergo pari ratione per interualla temporum profeciſſet in rerum notitia. ITEM. Aut Adam ſciebat, q̄ uentura erant, aut non ſciebat. Si ſciuit: ergo p̄ſciuit lapſū ſuū, & quid ex illo poſteris ſuis eſſet aduēturum, quod plane apparet eſſe falſum. Si futura non cognoſcebat, & rerum naturæ uariantur in tempore: ergo multa incipiebat cognoſcere ſecundum tēporum uariationem: ergo profeciſſet in cognitione. ITEM. Nec Adā omnia uiderat, nec omnia audierat. Eſto igitur, q̄ uideret aliquam rem, quam prius non uidiſſet, cū uidere ſit cognoſcere, ſicut intelligere, uidetur q̄d ſicut neceſſario ſequitur, q̄ incœpit intelligere, incœpit cognoſcere: ſimiliter ſi incępit uidere, incœpit cognoſcere: ſi ergo multa ſenſibilia uidiſſet, quę prius nonuiderat, uidetur, quod multa didiciſſet ſenſibilia per tēporum interualla. ITEM. Si homo ſteriſſet, aut unus homo ſciret uoluntatem, & cognitionem alterius, aut non. Si ſic: ergo fruſtra egerent ſermone. Si non: ergo cum poſſet ab alio edoceri, uidetur, quod in ſtatu innocentiæ multa addiſcere potuiſſet.

RESOLVTIO.

Et ſi non in cognitione eorum, quæ naturali curſu fiunt quō ad noui habitus acquiſitionem: ſaltē quō ad modum cognitionis experimentalis, & maiorem habilitationem ad iudicandum.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, quod p̄fectus ſcientię triplici uia poteſt conſiderari, uel a parte ſcibilis, uel a parte modorum cognoſcēdi, uel a parte maioris habilitationis in cognoſcendo. Secundū primum modum loquēdo, intelligendum eſt, q̄ quędā ſunt res, quę fiunt curſu naturali: quædā q̄ curſu miraculi, uel mirabili: quædam, quæ fiunt uoluntario curſu, ſecundum quod determinat Anſelmus. In earum igitur rerum cognitione, quę quidem curſu naturali fiunt, non profeciſſet Adam quantum ad noui habitus acquiſitionē. Accepit n: (ſicut dicit Hugo, & Magiſter i litera) ab exordio oīum rerum plenam notitiam: & hoc ēt oſtēdunt rationes, quę ad primā partem inducuntur: proficere tamē poteſt, quātum ad alium modum cognoſcendi, & quantum ad maiorem habitū ſciendi. Quātum ad alium modum etiam p̄ficere poterat: quia quod nouerat ſimplici notitia, cognoſcere poterat experientia: & q̄ nouerat intellectu, cognoſcere poterat & ſenſu. Proficere etiam poterat quantum ad maiorem habilitationem, quia ex frequenti conſideratione eorum, quę nouerat promptior fuiſſet, & paratior ad iudicādum de his rebus, quarum habebat cognitionem per habitū innatum. Et ſi enim primus

primus homo non haberet tarditatem hebetudinis per aggrauationem corporis mortalis, habebat tamen ſpiritus eius quandam minorem uelocitatem per uegetationem corporis animalis: & ſic in cognitione rerum naturalium Adam quodam modo profeciſſet, quodā modo minime, ſi ſteriſſet. In earū uero rerū cognitione, quæ fiunt curſu uoluntario & mirabili, ſiue ſupernaturali, ſimpliciter proficere potuiſſet, non ſolū quantum ad modum cognoſcendi, ſed ēt in acquirendo nouam cognitionem. Nec mirum, quia ad hoc, quod cognoſceret diuina myſteria, indigebat ſuperna illuſtratiōe: ad hoc uero, q̄d cognoſceret ſecreta alterius, indigebat ipſius detectione. Nec talis profectus ſtatui innocentiæ derogabat, cum ēt beati angeli in cognitione diuinorū myſteriorum, & humanorum ſecretorū proficiant, propter quod dicitur Ephe. 3. Vt innoteſcat principibus, & poteſtatibus per eccleſiā multiformis dei ſapiēcia.

ET SIC patet reſponſio ad propoſitam quæſtionem. Nam rationes ad primam partem inducte procedunt de cognitione rerum naturalium, & ſic intellexit Hugo: illis enim rebus nomina impoſuit Adam, & illarum rerum cura ſibi commiſſa fuit. Vltima tamē ratio de perfectione ab interiori, & exteriori non cogit: quia ſicut dicit Auguſt. in 6. Muſicæ. Obiectū exterius non agit in aiam, nec ipſam perficit: ſed ipſa anima ſeipſam mouet occaſione ab exteriori acceptā & informando ſeipſam magis agit in obiectum, quām agatur ab ipſo: & hoc fuit in Adam multofortius, & nobilius, quām ſit poſt lapſum. Vnde illa ratio cogit, quod Adam non potuiſſet reſpectu eorum, quæ cognoſcebat, nouū modū cognitionis acquirere. Nec p̄cedētes rōnes hoc aſtruunt, q̄d Adā nō poſſet magis habilitari in cognoſcendo p̄ frequentiam in conſiderando.

RATIONES autem, quę ad partem oppoſitam inducuntur, oſtēdunt, quod Adam, ſi ſteriſſet, proficere potuiſſet in cognitione reſpectu eorum, quæ ſunt uoluntaria, & mirabilia. De aliis autem, ſcilicet de his, quæ naturaliter fiunt, non concludūt, quod Adā acquiſiuiſſet cognitionem nouam. Vnde illa prima ratio de comparatione gratiæ ad ſcientiam nō ualet, quia perfectio gratiæ non tātum eſt ex dono, ſed etiam ex merito. Perfectio autem cognitionis in Adam erat ex dono: & ſi ſteriſſet non ſolum in ipſo, ſed etiam in poſteris, non indocte creditur a pluribus, ſimiliter fuiſſe ſalte quātū ad habitū: & hoc dico p̄p cām infantiæ. Ad alia ſatis plana ē reſpōſio per iam dicta.

QVAESTIO II.

An primi parentes ſi ſteriſſent, aliquando decipi potuiſſent?

DE cognitione primorum parentum quantū ad defectū. Et hoc eſt quęrere, utrum ſi ſteriſſent in ſtatu innocētiæ aliqn̄ decipi poſſent. Et q̄d ſic uī. Gē. 3. dixit mulier, Serpens ſeduxit me. Sed cōſtat, q̄d mulier nō cōſenſit, niſi ga eſtimauit eē uerū q̄d ſerpēs dixit: ſed ante conſenſum non peccauit: ergo anteq̄

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccaret decepta fuit. ITEM. Augu. super Gen. ad literam & habetur supra 22. distin. Credidit Adam utrunque fieri posse, ut & uxori morem gereret, & per pœnitentiã ueniam haberet: sed constat, quod illud fuit falsum, & hoc credit antequam peccaret, quia aliter non peccasset: ergo &c. ITEM. Magister supra distin. 21. loquens de muliere, & serpente dicit: quod mulier non horruit serpentem: quia cum non uerit esse creatum, etiam officium loquendi à Deo accepisse putauit: sed constat hoc falsum fuisse, quod putauit: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur ratione. Si Adam stetitisset, dormiuisset, utique, & habuisset alias operationes naturales: ergo cum somniũ sit ex naturali motu fumosi tatum, & phantasmatum circa organum phãtasiæ, Adam somniasset: sed in somnio similitudo rei accipitur pro ueritate, & ubicunque hoc est, ibi est deceptio: ergo &c. ITEM. Naturale est qđ quicquid uidetur sub angulo, & quanto a remotiori aliquid uidetur, tanto minorem generat speciem, & uidetur sub angulo acutiori: ergo ita paruus uideretur sol ipsi Adæ, sicut & nobis: ergo sicut decipitur sensus noster in iudicando de quantitate solis, ita uidetur, quod decipere tur sensus Adæ. ITEM. Ponatur, q̃ aliquis homo peccasset, Adã ignoráte, & assereret ei falsum, aut Adam sciret ipsum dicere falsum, aut non. Si sic; tunc sciret occulta cordis alterius: ponenim, quod ipse loquatur ei de secretis cordis sui, quæ nosse in alio, est proprium solius Dei. Si nesciret esse mẽdacem; ergo crederet ipsum ueracem esse, aut male iudicaret de illo. Sed si crederet ipsum esse ueracem, crederet ipsum dicere uerum: ergo necessario deciperetur.

SED CONTRA. Augu. Vera pro falsis approbare non est natura hominis instituti, sed pœna damnati: sed cum quis decipitur, approbat uerum pro falso, uel econuerso: ergo nunquam hoc fuisset in homine, si perstitisset in statu innocentiæ. ITEM. Augu. in Ench. 11. cap. Ipse per seipsum error est, aut magnus in re magna, aut paruus in re parua: tamen semper est malum: & ubicunque est deceptio, ibi est error aliqs uel magnus, uel paruus: ergo non potest esse in aliquo, quin in eo sit malus: sed in Adam in statu innocentiæ nec est malum culpæ, nec malũ pœnæ: ergo &c. ITEM. August. in Ench. c. ix. Hic homines fallunt, atque falluntur: miseriorelque sunt, cum mentiendo fallunt, quàm cum mentientibus credẽdo fallũtur: ergo uidetur, quòd utrobique sit miseria, licet maior in fallendo: ergo si in statu innocentiæ non erat miseria: uidetur &c. ITEM. In statu innocẽtiæ nihil homo pateretur, uel ageret contra naturam: sed deceptio est contra appetitũ naturæ rationalis: Vnde Aug. in Ench. 21. c. Vsque adeo tamen rõnalis creatura refugit falsitatem, & quantum potest deuitat errorẽ, ut falli nolit, ẽt quicunque amat fallere. Adã igitur hoc naturaliter recusabat: ergo in statu innocentiæ decipi non poterat. ITEM. In Adam oẽs uires inferiores subiectæ erant uolũtati, alioquin rectus ordo non seruaretur in homine in statu innocẽtiæ: ergo si homo nolebat decipi, nec assentire falso, uidetur q̃ nunquam in ratione eius fuisset deceptio, uel ad falsum inclinatio, quandiu permansisset in statu illo primo. ITEM. Maioris indignitatis est falli in anima, quã pati in corpore, uñ decuit Christũ assumere passionem in corpore, non deceptionem in mente: sed si Adam stetisset, nulla fuisset in eo corporalis passio: ergo nulla fuisset in eo deceptio.

RESOLVTIO.

Non nisi circa operabilia: nec firma adhæsione: sed aliquali tantùm æstimatione.

RESPON. Ad prędictam quæstionẽ de facili potest respondẽri rõnes ẽt possent dissolui quadã facili distinctione. Posset. n. sic dici: q̃ deceptio quædam est circa scibilia, quædam uero circa opinabilia. Scibilia aũt dico illa, quę certa rõne comprehẽdi possunt: sicut sunt illa, de q̃bus sunt scientiæ liberales. Opinabilia uerò illa uoco, quæ non habent cognosci nisi per quandam cõiecturam, sicut secreta alienę conscientiæ, & futura contingẽtia, quæ fiunt casu, uel fortuna, uel uoluntate libera. In primis autem Adam falli non poterat, quia omnium cognitionem habebat. In secundis uero dupliciter contingit aliquem falli, aut ita q̃ adhæret firma credulitate, aut quòd adhęret qualicunque æstimatione. Et prima deceptio uocatur error proprie: & hæc in primo homine stante nõ fuisset. Secunda uero potest dici opinio, i qua est acceptio unius partis sine pleno assensu credulitatis, & hæc potest dici quædã æstimatio falsi: & hæc fuisset in Adam absque culpa, & pœna, maxime cum ex hac æstimatione nec incideret in peccatũ, nec incurreret damnum: & secundũ hanc distinctionem dissolui possunt rationes ad utranque partẽ inductæ. Nam rationes ostendẽtes, quòd in Adam potuit esse deceptio, fere omnes procedunt de deceptione secundum quòd dicitur qualiscũque æstimatio.

RATIONES uero ad oppositum procedunt secundum q̃ deceptio dicit firmam credulitatem, ut non solum quis decipiatur putando falsum esse uerum: sed etiam approbando falsum esse uerum, uel econuerso: & talis est deceptio, quę est error. Sed licet hoc, quod nunc dictũ est, satis ꝓbabile uideatur: non tamen plene satisfacit rõni, nec concordat uerbis Augu. in Ench. c. 16. Ait enim. Cũ nihil aliud sit errare, quam uerũ putare, quod falsum est: & falsum, quòd uerum est: uel certũ habere pro incerto, incertũ pro certo, siue falsum sit, siue uerũ: idq; tam sit in animo deforme, atq; indecens, quam pulchrum, atque decorum esse sentimus, uel in loquendo, siue in asserendo, uel assentiendo est, est, nõ, nõ. Et profecto ob hocipsum uita ista misera est, qua uiuimus, q̃ nõnunquam, ut non ommittatur, error est necessarius. Ex hoc uero colligitur, q̃ Aug. uocat errorem generaliter omnẽ deceptionẽ: & illum dicit indecorum, & indecentem, & ad ui-

tam miserã pertinere. Et in Libro de Vtilitate credẽdi expresse dicit: qꝫ nullus error absqꝫ utilitio esse põt. Ideo dicẽdum est, qꝫ & si in statu innocentiæ fuisset in hoie alicuius nesciẽtiæ imperfectio, sicut ostensum fuit supra Distin. proximè præcedẽti non tamen in eo fuisset deceptio. Deceptio .n. ultra nesciẽtiam addit iudicii obliquationem: hęc non fuisset in Adã in statu innocentię, sicut nec in eo fuisset passio corporalis. Et hoc põt intelligi sic. Sicut.n. dupliciter contingit aliquem pati, aut passione ĩtrinseca, aut ab extrinseco illata, sic contingit aliquẽ dupliciter decipi, aut qꝫ ipse se ipsum daralogizet, aut paralogizetur ab alio: neutrum autem horũ in Adam fuisset. Sicut.n. nulla fuisset in eo passio intrinseca, qa uirtus aĩæ regitiua perfectè suo corpori præsidebat, & ipsum cõseruare poterat, sic nulla fuisset deceptio uenięs ab extrinseco, quia iudiciũ rõnis omnibus potẽtiis sensitiuis præsidebat: nec ipse in contrariũ rõni mouebatur, sed potius ab ea sufficiẽter dirigebatur: quemadmodum etiã pati nõ poterat passione illata, siue qa nullus in rpe illo esset, qui inferret, siue quia si adesset, diuina uirtus eum protegeret, sicut supra determinatum est: sic ẽt in statu illo nemo esset, qui hoiem circumueniret, aut paralogizaret. Nam unusquisque loqueretur ueritatẽ cũ proximo suo: aut si esset diuinę inspirationis reuelatio, siue per se, siue p angelũ succurreret, ne falleret, sicut uirtus succurrebat ne læderetur: & sic Adã stante nulla fuisset in eo deceptio, nec ab intrinseco, nec ab extrinseco: unde rõnes, quæ hoc ꝓbant, cõcedendæ sunt. Ad ILLVD autẽ, quod obicit de seductione mulieris, & ei uiri. Dupliciter põt rñderi. Vno mõ sic: qꝫ illa seductio fuit falsa credulitas: & si peccauit peccatum inobedientię, & ambitionis, secutũ iñ fuit peccatum præsumptionis, merito cuius excæcatus est oculus rõnis, ut falsum ęstimaret esse uerum. Statim.n. mulier audita proiationẽ serpẽtis, de seipsa præsumpsit, & similiter uir audita suggestione mulieris: & iõ mulier existimauit per comestionẽ assęqui posse excellentiã, & uir de traangressione mandati inuenire ueniã. Vnde deceptio, siue error secutus fuit peccatum elationis in utroque, licet plus in muliere. Aliter pot est dici, qꝫ duplex est iudicium. Quoddam est speculationis: & illud non est pars libeti arb. nec in eo consistit peccatum: & huius iudicii error post peccatum est, non ante. Est & aliud iudicium in agendis, & in his, quæ spectant ad ueritatẽ uitę: & illud iudicium est lib. arb. & hoc nunquam est sine uoluntate. Et huius iudicii error bene põt esse culpę, uel præsumptionis, uel infidelitatis, uel alicuius alterius. Et hæc fuit deceptio, qua mulier primo decepta fuit, & ipse Adã: & in ista deceptione non permansit in statu innocentiæ, imo cecidit. Et per hoc patet respõsio ad duas auctoritates primo inductas. Ad ILLVD, qđ tertio obiicitur de auctoritate Magistri, quod mulier putauit serpentem habere usum loquendi.

di. Dicendum quòd aut intelligit, quod talis putatio fuit in muliere post peccatum, aut si ante fuerit, non putauit, quòd hoc officium haberet determinatè uirtute sibi naturaliter data, sed aliqua latente uirtute, permittente diuina prouidentia, quæ omnes res gubernabat, sicut creauerat. Nec mirum si nõ expauit: quia nondum erat in ipsa muliere passio timoris: unde mulier aspicitẽdo serpentem, falsum pro uero non approbauit, sed aliquam ibi uirtutem latentem ignorauit. Ad ILLVD, quod obiicitur de somnio. Dicẽdum, quod in statu innocentię non fuisset somnium ex perpessione phantasmatum ad modũ parturientis, sicut dicitur Eccl. 34. Hoc enim uenit, quia uires inferiores non sunt subiectæ rationi, & corpus non obedit spiritui: sed si fuisset, hoc esset quia ab altissimo mitteretur aliqua uisitatio, in qua hõ non deciperetur, immo potius illustraretur. Præterea esto, qđ esset ibi somnium, non sequitur, quod esset propter hoc ibi deceptio: deceptio enim respicit rationis usum in somnis aũt rationis usus non est, aut si esset, purgaret potius deceptionẽ phantasiæ, quam ei contentiret: potius enim diceret ratio in somnis homini somniãti: Tu somnias: quam diceret, Quod uides, est ueritas. Ad ILLVD, quod obiicitur de uisu. Dicendum, quod nulla esset deceptio, quia bene nosceret Adam, quod res, quæ a remotiori appãreret, esset minor: & ideo non iudicaret secundum apparentiam oculi tantum, sed pensata distantia medii: & ideo non falleretur, sed haberet iudicium rectum. Ad VLTIMVM iam patet responsio ex prædictis, quia uel Adam manifesto signo deprehenderet istum peccasse, qđ satis uidetur probabile, cum magna uide transmutatio facta fuerit in natura Adæ per commissionem culpæ: & tunc non crederet ei, nec discrederet, nisi quatenus alias uideret sibi credendum fore. Aut si non deprehenderet eum peccatorem, ubi sua nõ sufficeret cautela, succurreret diuinæ prouidentię cura diligentissima, quæ nec permisisset eum lædi, nec permisisset falli, si uoluisset eius imperiis obtemperanter subiici.

QVAESTIO III.

An Adam ita clarè in statu innocentiæ cognouerit Deum; sicut nunc eum agnoscunt beati in patria.

QVęritur quantum ad cognitionis Adę complementũ, & statum: & est quæstio, utrum Adã Deũ cognouerit in statu innocẽtię, eo gñe cognitionis, quo expectamus Deũ cognoscere i statu gloriæ. Et qꝫ sic uł. Magister & Hugo de S. Vict. i Lib. de Sacra. Cognouit hõ creatorẽ suum, nõ ea cognitione, qua modò a credẽtibus absens fide creditur, sed ea, qua tũc per præsentiã contẽplationis scięti manifestius cernebatur: sed manifeste deu cernere: hoc est uisionis beatę: ergo &c. Item Magister 4. lib. dist. 1. ca. Triplici autem de causa, &c. Homo, qui ante peccatũ sine medio Deum uidebat &c. sed uidere Deũ sine medio, hoc ẽ uidere facie ad faciẽ: &

hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hęc est uisio glorię; ergo &c. ITEM. EXO. 33. Loquebatur dñs ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet hō ad amicū suū: sed multo excellentior fuit status naturę institutę, q̄ lapsę: si ergo sine medio uidebatur Deus a Moysę, multo fortius ab homine in statu naturę institutæ. SI TV dicas hoc fuisse in subiecta creaturą. Obiicitur, qđ dicitur Nume. 12. Palam, & nō per figuras, & ęnigmata Deū uidet. ITEM. Hoc ipsum ostenditur ratione. Sicut uolunt sancti cōiter, Adā non solum fuit cōstitutus in paradiso corporali; uerumetiā in paradiso spirituali quantum ad delitias mentis: fruebatur enim Deo, sicut dicit Damascenus, et Augustinus: et hoc etiam de se planum est: homo. n. in tempore naturę institutę ipsum Deum in se, et immediate amabat: ergo si ita facilis est intellectus ad cognoscendum, sicut affectus ad amaāum per naturam, uidetur, ꝙ sicut Deum in seipso amabat, ita etiam et in seipso uidebat. ITEM. Omnis aīa recta desiderat uidere deū, ergo Adā hoc desiderabat: aut igitur desiderio eius nō implebatur, et ita iā affligebatur, quod non est conueniens; aut aliquo mō Deum uidebat, sed non uidebat uisione imaginaria, nec corporali: ergo intellectuali: sed hęc est uisio, qua uidetur Deus in sua essentia: ergo &c. ITEM. Mēte humana nihil Deo propinquius, cum ost ab oī peccato immunis; sed mēs Adę in statu naturę incorruptę nō habebat aliquā peccati malitiā, nec oculus hēbat aliq̄ obscuritatis nubē: ergo uī, ꝙ in ipsum Deum immediate aspectum suū figere poterat: & hæc est uisio, quam expectamus in gloria, ut uideamus ipsum Deū: ergo &c. ITEM. Quod in gloria nō aliter uideatur, quā uidebat ab Adam, oñditur: aut. n. in gloria uī Deus immediate, aut mediate. Si mediate: sed sic poterat uideri ab Adam ī uia. Si immediate: ostēditur hoc esse falsum per suasione sumpta ex triplici medio, quarum prima est, ꝙ cognoscens super cognoscibile dēt habere potentiā quantū ad illud, per qđ cognoscit: sed intellectus creatus non pōt super ipsam lucē increatam in se quātumcumque eleuetur per gratiā, siue per gloriam: quia illa semper in infinitum excedit: ergo impossibile est, ꝙ intellectus ipsam lucē in creatā uideat in seipsa. QVOD si tu dicas rōnem istā non cogere: quia potentia cognitiua plus est in suscipiēdo, quā in agēdo: ostēditur hoc ipsum sed a persuasione, qa cognoscētis ad cognoscibile dēt esse proportio, maxime in ea cognitione, in qua est magna delectatio: si ergo illius summę lucis respectu intellectus nostri est excessus improportionabilis, & tantus ut ꝑ nihil addi tū possit ei, ꝓportionari noster intellectus, quin semper excedat in infinitum, uī, ꝙ nunquā in fonte lucis ītellectus noster possit cōtemplari Deū. QVOD si tu dicas, ꝙ non requiritur ibi proportio quantitatis: sed solum cōformitatis, ostenditur hoc idem persuasione tertia: si. n in gloria Deus uidetur in seipso, & absq; omni medio, cum ipse in se nullam habeat diuersitatem, omnino

no uideretur ab omnibus uniformiter: ꝙ si cōstat esse in gloria differentias prę̄miorum, nō uidetur ꝙ absque omni medio Deus à glorificata anima uideatur: si igitur uidetur per mediū, & sic uidebatur ab Adam, restat ergo ꝙ Adam eo genere cognitionis cognouit, quo cognituręs sunt animę beatę.

SED CONTRA. Exod. 33. Nō uidebit me homo, & uiuet. Constat ꝙ hoc nō intelligitur de uita spirituali, sed de uita animali: si igitur Adam in statu innocentię uita animali uiuebat: ergo Deū uidere non poterat. ITEM. Ioan. 1. Deum nemo uidit unquam, nisi unigenitus, &c. si ergo nullus unquam uidit Deum ante aduentū Christi: ergo nec Adam. ITEM. Super illud Esa. 6. Vidi dominum sedentem, &c. Greg. Quantumcūque mens in contemplatione profecerit, sem per quod infra Deum est, uidet: ergo uidetur, ꝙ cum aliqui homines perueniant ad eminentiā gratię, quę fuit in Adam, & nullus in prętenti per actum contēplationis Deū uideat: ergo nondum habebat illam uisionem, q̄ expectat anima sancta. ITEM. Visio Dei est tota merces: ergo qui uisionē Dei habet, plenam habet mercedem, & qui hoc habet, habet plenam gloriam, & nullus talis potest cadere: si igitur Adam cecidit: ergo Deū in seipso non uidit. ITEM. Lux increata perfecta delectatione delectabat aspicientes: ergo si Adā illam summā lucem aspexisset, perfecte in ea delectatus fuisset: ergo nunquam ab eo auerti consensisset. ITEM Status uię, & status patrię debent esse distincti: ergo pari ratione contemplatio uię, & contemplatio patrię: sed Adam erat uiator, ergo nō erat comprehensor: ergo non eo genere uisionis uidebat, quo uidere expectamus in patria.

RESOLVTIO.

Deum in statu innocentię, ex si aperti ssimè uiderit Adam: non tamen æquè ac in patria à beatis uidebatur.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam est notandum: ꝙ cōmuniter omnes ponunt cognitionem, quam habebat Adā de Deo mediam inter cognitionē, quę est in statu miserię: & cognitionem, quę est in statu glorię: sed in modo ponendi plurima est differentia. Quidam nāque innitentes auctoritatibus male intellectis, & rationibus sophisticis, dixerunt Deum nunquam immediate uideri nec in uia, nec in patria. Dicit. n. Chrysostomus. Ipsum, qui Deus est, non solum prophetę, sed nec ēt angeli uident. Et alię reperiuntur auctoritates cōsimiles, quas male intelligentes, & putantes hoc dictum esse, ꝙ Deus immediate uideri nō possit ꝑ ꝑ impro portionabilitatē lucis increatę ad oculum mentis creatę, dixerunt ꝙ Deus per quasdam lucubrationes uideri habet & in statu uię, & in statu innocētię, uidebitur ēt & in statu glorię: & in illis luminosis influentiis dixerunt Deū in his statibus uideri magis clare, & minus clare, secundū ꝙ Deus magis se oculo nro uult cōtēperare, & clarioribus theophaniis ostendere. Sed ista positio hęretica est, & repro

bata

bata: nec immerito: qa & contrā rōnem est, cū aīa quiescere non possit, donec ī seipsa videat Deū. Et cōtra sacram scripturā mā. 1. Cor. 3. dr, Tunc cognoscā, sicut & cognitus sum. Et 1. Iohan. 3. Videbimus eū sicut est. Et hoc ipsum etiā innuere auctoritates doctorum reperiuntur: quibus omnibus adhærendo error iste reprobādus est: & auctoritates, siquę uideātur esse, pro ipso oēs exponēdę sūt: quia loquūtur de cognitiōe cōprehēsiōis, qua dr aliqd cognosci totaliter: & hac cognitione Deus sibi soli cognoscibilis est: sicut ī Lib. 3. patebit. SECVNDVS aūt modus dicendi est, ꝙ Deus a purgatis mētibus nō solū in patria: sed ēt in statu innocentię, & in statu uiæ in seipso uideri hēt: nec est differē tia nisi in gradu: qđ clarius, & p fectius ī statu gloriæ uidebitur, & minus perfecte in statu innocētiæ, & minime in statu naturę lapsę. Differentia aūt istorū gradum uenit ex hoc, ꝙ aīa in statu glorię est oīno a sarcina corporis absoluta, aut oīo hēt corpus spirituale, qđ nullo modo impedit ipsam, quin possit immediate in Deum tendere, & secundum totū suum posse: in statu uero naturæ lapsæ, quia hēt corpus corruptibile, & animale: impeditur, & aggrauatur in terrena habitatione, ne possit in ipsam lucem tendere perfecte: in statu uero naturæ institutæ se habebat medio modo: quia corpus Adæ, & si non esset subiectum necessitati moriēdi & passibilitati, erat tamen indigēs alimoniis: & oportebat animā circa regimen, & uegetationem sui corporis aliquando occupari: & ideo nec adeo excellenter intuebatur primus homo Deū, sicut beati intuentur in gloria: nec adeo exiliter, sicut uiri sancti intuentur in ꝑsenti miseria. Hanc autem suam positionem ex auctoritatibus Aug. eliciunt: qui dicit in pluribus locis ī Lib. de Trinitate, ꝙ etiam in præsenti uita notiorem potest homo homine Deum quām fratrem: & hoc in Li. 8. & alibi dicit: ꝙ a purgatis mentibus cernitur. Docet ēt in 8. Lib. per cōtuitum ueritatis, & bonitatis intueri Deum. Sed hæc positio & si non sit adeo ueritati aduersaria, sicut prima: nihilominus tamen dictis sanctorum non consonat. Sicut enim dicit Dionysius in Libro de Mystica theologia, ꝙ excellentissimus modus contemplandi est ignote ascendere: quia nec ipse Moyses ualuit Deum uidere: & ideo introductus dicitur fuisse in caliginem. Vnde Dyonisius uocat eos indoctos, qui dicunt se nosse eum, q posuit tenebras latibulum suum. Et etiam Gregorius dicit: ꝙ quantumcunque mens in contemplatione profecerit, non peruenit ad contuitū Dei. Et communiter doctores ī hoc concordant, intelligentes illud, quod dicit Apostolus, quòd quandiu sumus in hoc corpore, peregrinamur a domino, &. per fidem ambulamus, non per speciem. Vnde si quæ auctoritates illud dicere inueniantur, quòd Deus in præsenti ab homine uidetur, & cernitur: non sunt intelligendę ꝙ uideatur in sua essentia, sed ꝙ in aliquo effectu interiori cognoscitur, sicut ā me lius patebit: nisi fortassis in his: qui rapiuntur, sicut credimus fuisse in Paulo: qui specialitate priuilegii statum uiatorum supergrediuntur: nec ibi aliquid agunt: sed solum aguntur. TERTIVS autem modus dicēdi est: quòd in patria uidebitur Deus immediate, & plenè, quātum est ex parte uidentis: in statu uero miseriæ uidetur mediate, & semiplene: in statu uero innocentiæ uidebatur medio modo, scili cet immediate, & semiplene. Semiplene, (inquam:) quia nō recē perat adhuc plenam remunerationem: immediate autem, quia nullam habebat uelaminis inter positionem: & hoc uidentur sonare uerba magistri Hugonis. ueruntamen nec sic intelligendum est, quòd homo in statu innocentiæ uideret Deum in sua essētia, siue facie ad faciē. Huic enim obuiāt rationes, & auctoritates prius īductę. ET IDEO est quartus modus dicendi ad hoc, quòd re uera cognitio status innocentiæ media est inter cognitionem status glorię, & status miserię, sicut etiam locus paradisi medius est inter hanc uallem miseriæ, & patriam cœlestem: & quemadmodum paradisus terrestris plus se tenet cū terra, quàm cum cœlo, sic Adæ cognitio, siue status innocentiæ plus conformis est cognitioni status ꝑsentis, quàm futuri. Vnde in solo statu gloriæ uidebitur Deus immediate, & in sui substantia, ita quòd nulla erit ibi obscuritas: in statu uero innocentię, & naturæ lapsæ uidetur Deus mediante speculo: sed differenter: quia in statu innocentiæ uidebatur Deus per speculum clarum, nulla enim erat in anima peccati nebula: in statu uero miseriæ uidetur per speculum obscuratum per peccatum primi hominis: & ideo nunc uidetur per speculum, & in ænigmate. Aenigma enim (sicut dicit Augustī. in 14. de Trin.) est similitudo obscura. Vnde nota quod quadruplex est genus cognoscendi Deum, uidelicet per fidem, per contemplationem, per apparitionem, & per apertam uisionem. Et primum est gratiæ communis, secūdum est gratię excellentis, tertium gratiæ specialis, & quartum gloriæ consummantis. Et sufficientia istorum modorum ita colligitur: omne.n. quod cognoscitur, cognoscitur p aliquid ꝑsens: si igitur Deus cognoscitur, necesse est ꝙ per aliquid præsens intellectui cognoscatur: præsens autem uoco hic secundum ꝙ Augu. uocat, quòd præsens est intellectui ad uidendum. Aut igitur cognosco Deū per hoc, ꝙ est præsens mihi, aut per hoc, ꝙ est præsens alii. Si per hoc, quòd est ꝑsens alii, sic est cognitio fidei. Quod enim Deus si trinus, & unus, hoc ego credo Dei filio, q hoc enarrauit, & prędicauit: & ꝑspiritui sancto, qui hoc inspirauit. Quod enim credimus, debemus auctoritati, sicut Augustī deu ilitate credendi. Si autem cognosco Deum per hoc, quod est ꝑsens mihi, hoc pōt esse tripliciter. Aut p hoc ꝙ est ꝑsens mihi in effectu proprio: & tunc est contēplatio, quę tanto est eminentior, quanto effectū diuinę

diuinæ gratię magis sentit in se homo, uel quanto etiam melius scit considerare Deum in exterioribus creaturis. Aut est præsens mihi ī signo proprio: & sic ē apparitio, sicut apparuit Deus Abraę in subiecta creatura, quę ipsum Deum figurauit: & sicut spiritus sanctus apparuit in colūba. Aut est præsens Deus in lumine suo, & in seipso: & sic est cognitio, qua uidetur Deus in uultu suo, siue facie ad faciē: & sic est aperta uisio, quæ tota dicitur merces omnium meritorum. Primum igitur, & ultimū genus cognitionis statui innocētiæ non competebat. Primū propter cognitionem ænigmaticā, & propter hoc, quod cognitio fidei ut plurimum est ex auditu, secundum q̄ innuit Apostolus. Vltimum uero ibi esse non poterat propter summam perfectionem: ideo homini non exhibebatur: sed potius in prēmium promittebatur. Medii vero duo, scilicet contemplationis, & apparitionis utrique statui communes esse poterūt, maxime cognitio cōtemplationis, quæ in utroque statu est: ibi tamen potissime uigebat, tum propter animę puritatē, cum etiam propter carnis, & inferiorum uirium subiectionem, quibus duobus ut plurimum anima caret in statu naturæ lapsæ: ideo non potest ad illum gradum contemplationis attingere. Rationes igitur monstrantes Adam Deum non cognouisse eo genere cognitionis, quā expectamus in gloria, sunt concedendæ: ad eas autem, quę ad oppositum ad ducuntur, facile est respondere.

Ad illas enim tres auctoritates primo inductas iam patet responsio: omnes enim intelliguntur de contemplationis cognitione, non per remotionem cuiuscunque medii: sed per remotionem uelaminis, & obscuritatis, qualis est in his, qui aliquo uitio peccati sunt infecti. Ad illud autem quod obiicitur, q̄ immediate Deum amabat. Dicēdum, quòd nō est simile. Amor enim (sicut uult Bernardus) multoplus se extendit, quàm uisio: ex sola enim æstimatione sequitur aliquando dilectio. Et ipse etiam dicit in Lib. de Amore Dei: q̄ ubi deficit intellectus, ibi proficit affectus. Et ratio huius est, quia uisio est solummodo rei p̄sentis: sed dilectio nō solūmodo est rei p̄sentis: sed ēt absentis. Præterea Visio non dicit qualemcumque modum cognoscendi: sed modum cognoscēdi cōplerū: dilectio uero, & perfecta potest esse, & imperfecta: iō quamuis immediata Dei dilectio sit in uia: non tamen oportet, q̄ uisio, siue cognitio immediata. Ad illud, quod obiicitur, q̄ Adam desiderabat Deū uidere &c. Dicendum, q̄ uerum est: sed sic desiderabat uidere, q̄ aliquam cognitionem habebat, in qua reficiebatur, & aliquam expectabat ī remunerationem, & præmium. Et illa, quam expectabat, erat cognitio patriæ: illa uero, quam habebat, erat contēplatio uię, quę erat uisio per speculum. Et si tu quæras, utrum erat uisio intellectualis, uel corporalis. Dicendū, q̄ intellectualis: sed non ipsius diuinæ essentię in se: sed alicuius gratiæ, uel influentiæ: & illam in se per experiētiam nosse, & uidere poterat, sicut sentit anima sancta, quando liquescit, cum sponsus alloquitur eam. Ad illud, q̄ obiicitur, quòd mens humana in illo statu erat deo immediata. Dicendum, q̄ immediata erat quantū ad esse naturæ, quia nulla natura est ea superior: quantum uero ad statum non erat immediata. Ad altiorem. n. statum promouenda erat: tunc enim erat in similitudine gratię. sed perducenda erat ad deiformitatem gloriæ, in qua non solum aspiceret diuinum effectum, sed etiam ipsum uultum desideratum. Concedo tamen nihilominus, quòd oculi aspectus in deum figi potest, ita q̄ ad nihil aliud aspiciat: attamen non perspiciet, uel uidebit ipsius lucis claritatem: imo potius eleuabitur in caliginem, & da hanc cognitionem eleuabitur per omnium obliuionem sicut Dionysius dicit ī libro de mystica theologia, & uocat cognitionem istam doctam ignorantiam. Hæc enim est, in qua mirabiliter inflammatur affectio: sicut eis patet, qui aliquotiens cō sueuerunt ad anagogicos eleuationis excessus. Hunc modū cognoscendi arbitror cuilibet uiro iusto in uia ista esse querendum: quòd si deus aliquid ultra faciet, hoc priuilegium est speciale, non legis communis. Ad illud, quod quæritur. utrū deus in patria uideatur per mediū, an sine medio. Respondendum est, quòd uidere per mediū hoc potest intelligi tripliciter, aut p medium disponens, aut per medium deferens, aut per mediū deducens. Per medium disponens recte, & catholice ponit, deum in patria esse uidendum, quia anima in patria mediante deiformitate, & influentia gloriæ disponetur ad hoc, quòd clarissime possit deum in seipso uidere. Deformitas enim glorię sufficiēs est dispositio ad hoc, q̄ anima deum in se possit uidere. Ad hoc enim, quod uideat nō oportet, q̄ anima potens sit in deum agere: uidere enim potius est in susciipiendo, quàm in agēdo, maxime cum uidetur lumē. Nec oportet eā proportionari quantitatiue, sed quantum ad infinitatem, ut sit tanta, quanta deus in uirtute est: sed sufficit qualitatiue quantum ad similitudinem expressam secundum cuius maiorē, & minorem participationem erit ordo in gradibus præmiorum in futura gloria. Et sic patet, q̄ si ponatur, deum uideri per medium disponens, persuasiones, quę prius ponebātur, dissoluuntur, & ueritas explicatur. Per medium aūt deferens nullus posuit deum uideri, cum ipse sit immediatus rationali creaturæ. Sed per mediū deducens, siue contemperans posuerunt aliqui deum uideri, ne per excellentiam lucis obtūderetur acies intellectus, & potius deiceret, quàm lætificaretur. Sed hoc ponere (sicut prius tactum fuit) non est sanum, nec habet rationem, quia lumen illud potius est saluatiuū, quàm corrupriuum, unde excellentia illius in nullo obest, sed potius confert: & quia pax, & gaudiū, & lux illa superat omnem sensum,

sum, hō totus ideo undique cōpletur, ut nihil aliud quærat, sed potius absorbeatur ipsa nostra intelligentia ab eminentia lucis, sicut & ipsa nostra affectio a torrēte uoluptatis: & hoc supra determinatū fuit in Primo Libro Distinct. 1. de fruitione. Nunc aūt pro firmo tenendū est, ꝙ & si Adam Deū in sua substantia nō uidebat in statu innocentię, uidebitur tamen in gloria in sua substantia: nec licet huius contrarium sentire, & dicere.

NAM hoc est unus de decem articulis reprobatis ab uniuersitate magistrorū Parisien. tēpore Episcopi Guilhelmi, & Odonis Cancellarii, & fratris Alexādri de Hales patris, & Magistri nostri: qui ut euitētur, subscripti sunt. Primus articulus est, qđ diuina essentia in se, nec ab hoīe, nec ab angelo uidebitur Secundus est: ꝙ licet diuina essentia una sit in patre, & filio, & spiritu sancto: ut in ratione formę una est in patre, & filio: & non una in his, & spiritu sancto; & tū forma ide est, ꝙ essentia diuina. Tertius est, ꝙ spiritus sanctus ut amor, uel nexus nō procedit a filio, sed tantum a patre. Quartus est, ꝙ animæ glorificatę nō sunt in cœlo empyreo cum angelis, nec corpora glorificata erunt ibi, sed in solo aqueo uel crystallino, qđ est supra firmamentū. Quintus est, ꝙ malus angelus in primo instanti suę creationis fuit malus, & nunquam fuit bonus. Sextus est, ꝙ angelus in uno instanti potest esse in diuersis locis, & etiam ubique si uoluerit. Septimus est, ꝙ multæ sunt ueritates ab æterno, quæ non sunt Deus. Octauus est, quòd primum nunc, & creatio passio non est creator, nec creatura. Nonus est, quòd qui habet meliora naturalia, plus habebit de necessitate de gratia, & gloria. Decimus est, quod malus angelus nūquām habuit, unde stare posset, nec etiam Adam in statu innocentię. Hi omnes errores a prædictis personis prohibiti fuerunt, & excommunicati: & propterea sunt tanquam pestiferi euitandi.

DISTINCTIO XXIIII.

PARS PRIMA.

De adiutorio, per quod homo ante lapsum stare potuit, scilicet de libero arb. inquantum ad alias potentias comparatur.

NVNC diligenter inuestigari oportet, quam gratiam uel potentiam habuerit homo ante casum: & utrum per eam potuerit stare, uel non. Sciendum est ergo, quòd homini in creatione (sicut de angelis diximus) datum est per gratiam auxilium, & collata est potentia, per quam poterat stare, ideſt, non declinare ab

re ab eo quod acceperat: sed non poterat proficere in tantū, ut per gratiam creationis sine alia mereri salutē ualeret. Poterat quidem per illud auxilium gratiæ creationis resistere malo: sed nō perficere bonum. Poterat tamen per illud bene uiuere quodammodo, quia poterat uiuere sine peccato: sed non poterat sine alio gratiæ adiutorio spiritualiter uiuere, quo uitam mereretur æternam. Vnde Augusti. in Enchi. Si facilius est homo rectus, ut & manere in ea rectitudine posset, non sine diuino adiutorio: & suo fieri peruersus arbitrio: utrumlibet horum elegisset, dei uoluntas fieret uel ab illo, uel de illo. Et quia suam maluit facere uolūtatem quàm dei, de illo facta est uoluntas dei. Item in eodē, Sic hominem prius oportebat fieri, ut & bene posset uelle, & male. Nec frustra, si bene: nec impune, si male. Idem quoque in Libro de correctione, & gratia ait, Si hoc adiutoriū uel angelo, uel homini cum primū facti sunt, defuisset: quoniam non talis natura facta erat, ut sine diuino auxilio posset manere si uellet: non utique sua culpa cecidisset: defuisset quippe adiutorium, sine quo manere non posset. Idem, Dederat deus homini bonam uoluntatem: in illa quippe eum fecerat rectum: dederat adiutorium, sine quo non posset in ea manere, si uellet, et per quod posset. Vt autē hoc uellet, in eius dimisit arbitrio. In eodem, Acceperat posse si uellet, sed non habuit uelle quo posset: nam si habuisset, perseuerasset. His testimonijs euidenter monstratur, quòd homo rectitudinem & bonam uoluntatem in creatione accepit, atque auxilium quo stare poterat: alioquin non sua culpa uideretur cecidisse.

Qualis fuerit illa rectitudo & bonitas uoluntatis, in qua creatus est Adam.

Sed quomodo rectā et bonam uoluntatē habuit hō, si per eā nec mereri uitā ualuit, nec in ea stare uoluit? quia nec aliquid mali ea tunc uolebat, & ad tēpus stare uoluit, sed non perseuerāter: & ideo recta & bona fuit tunc uolūtas hois.

Oppositio contra illud, quod dictum est, hominem non potuisse proficere.

Ad hoc autem quod diximus homine nō potuisse proficere

Universidad de Deusto
Biblioteca

re uel mereri per gratiam creationis, solet opponi sic. Per illud auxilium gratiæ creationis potuit stare in bono quod acceperat, potuit ergo resistere tentationi. Sed resistere tentationibus atque suggestionibus malis, meritum est ac bonū remmerabile: omne autem bonum meritum profectus est: per gratiam ergo creationis proficere potuit sine adiectione alterius gratiæ. Ad quod dicimus, quia resistere malo, et nō cōsentire tētationi, nō feciſſet illi meritū, etsi nō cōsensisset: quia nihil in eo erat quod ad malū impelleret: sicut angelis qui nō ceciderūt, nō fuerit meritū quod steterut, id est, quod non corruerunt. Nobis autē meritum est aliquando si malū non facimus, sed resistimus: ibi dumtaxat, ubi causa subest quę nos id facere mouet: quia ex peccati corruptela proni sunt ad laesum gressus nostri. Vbi autem non interuenit causa nos ad malum impellens, non meremur si ab eo declinamus. Declinare enim a malo semper uitat pœnam, sed non semper meretur palmam.

De adiutorio homini ī creatione dato, quo stare poterat.

Hic considerandum est, quod fuerit illud adiutoriū hominī datum in creatione, quo poterat manere si uellet. Illud utique fuit libertas arbitrij ab omni labe & corruptela immunis, atque uoluntas rectitudo, & omnium naturalium potentiarum animæ syncritas, atque uiuacitas.

De libero arbitrio.

Liberū uero arbitriū est facultas rationis, et uoluntatis, qua bonū eligitur gratia assistente, uel malū edem desistente. Et dicitur librū, quantū ad uolūtatē, quę ad utrumlibet
Ozc.13 flecti potest. Arbitriū uerū quātū ad rōnem, cuius est facultas uel potentia illa, cuius ēt est discernere inter bonum & malū: & aliquando quidem discretionē habens boni & mali, quod malū est eligit, aliquando uero quod bonum est. Sed quod bonū est nisi gratia adiuta non eligit, malū uero per se eligit. Est n. in anima rationali uolūtas naturalis, qua naturaliter uult bonū, licet tenuiter & exiliter, nisi gratia iuuet: quæ aduenies iuuat eam, & erigit ut efficaciter uelit bonum. Per se autē potest uelle malum efficaciter. Illa ergo rationalis animæ potentia, qua bonum uel malum potest uel

le, utrunque discernens, liberū arbitriū nuncupatur: quod bruta animalia non habent, quia ratione carent; habent tamen sensum & appetitum sensualitatis.

De sensualitate.

Est enim sensualitas quædā uis animæ inferioris, ex qua est motus qui intenditur in corporis sensus, atque appetitus rerū ad corpus pertinentium. Ratio uero uis animæ est superior, quæ (ut ita dicamus) duas habet partes uel differētias, superiorē & inferiorē. Secundum superiorē supernis conspiciendis uel consulendis intendit: secundū inferiorem ad temporalium dispositionem cōspicit. Quicquid ergo in anima nostra nobis considerantibus occurrit, quod non sit cōmune cū bestiis, ad rationem pertiter. Quod autem in ea reperies cōmune cum belluis, ad sensualitatem pertinet. Et ubi nobis gradatim in consideratione partiū animæ progredientibus primū aliquid occurrit quod non est commune cū bestiis, ibi incipit ratio. Hoc autem Aug. docet in 12. lib. de Trini. ita dicens, Videamus ubi sit quasi quoddam hominis exterioris interiorisq; cōmiū. Quicquid. n. habemus in animo comune cū pecore, recte dicitur ad exteriorē hominē pertinere. Nō enim solū corpus hō exterior deputabitur: sed adiuncta quadam uita sua, qua cōpages corporis & omnes sensus uigent, quibus instructus est ad exteriora sentienda. Ascendentibus ergo introrsum quibusdam gradibus cōsiderationis per animæ partes, ubi incipit aliquid occurrere quod non sit nobis cōmune cū bestiis, ibi incipit ratio, ubi homo interior iā possit agnosci. Rōnis autē pars superior æternis rōnibus conspiciēdis uel consulendis adhærescit, portio inferior ad tēporalia gubernanda deflectitur. Et illa rōnis intentio, qua contemplamur æterna, sapiētiæ deputatur: illa uero qua bene utimur rebus tēporalibus, scientiæ deputatur. Cū uero disserimus de natura mentis humanę, de una quadā re differimus, nec eā in hæc duo, quæ cōmemoranimus, nisi per officia geminamus. Carnalis autem uel sensualis animi motus, qui in corporis sensus intenditur, nobis pecoribusque communis est: qui seculus est a ratione sapientiæ, rationi autem scientię uirtutis est.

Hug. i de. cra p. c. ulti.

Li. 2 tri 12. c. 8.

Ibi c. 6

Li. 12. c 14. & 15. ibi. Cap. 4.

Ca. 12. eiusdem lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVPRA determinauit Magister de culpa, p q̃ hõ cecidit. In hac parte determinat de auxilio, per qđ stare potuit. Et quoniã hoc auxilium scilicet liberi arbitrii habet tripliciter cõsiderari, uidelicet in cõparatione ad alias potentias animæ & in se, & in comparatione ad p fectionem gratiæ: ideo pars ista habet tres partes. In prima determinat de libe. arb. in comparatione ad alias potentias. In secunda uero determinat de ipso secundum se, infra dist. 25. *Iam uero ad propositum reuocamus, &c.* In tertia uero determinat de ipso per comparationem ad gratiam infra dist. 26. *Hæc est gratia operans & cooperans, &c.* Et quoniam secundum comparationẽ liberi arb. ad potentias animæ attenditur progressus & cõsummatio peccati: ideo prima pars habet duas. In prima determinat de libero arbit. inquantũ ad alias animæ potentias cõparatur. In secũda uero determinat, qualiter in homine tentationis ordo, & progressio cõsummatur. ibi. *Illud quoque prætermittendum non est, &c.* Prima pars tres habet particulas. In prima determinat, ad quid datum fuerit illud auxilium homini. In secũda uero, quod sit illud adiutoriũ, ibi. Hic considerandum est quod fuit illud adiutorium &c. In tertia uero ad maiorẽ explanationem subiungi distinctionem prædictorum, ibi. *Est enim sensualitati quædam uis, &c.* Quælibet autem harum partiũ diuidi potest in duas. In prima determinat ueritatem. In secunda remouet dubitationem, ibi. *Sed quomodo rectam, & bonam uoluntatem, &c.* Similiter secunda pars, in qua determinat quòd fuit illud adiutorium, duas habet partes. In prima explicat, quod fuit illud adiutorium nominando. In secunda diffiniendo. ibi. *Lib. uero arbit. est facultas, &c.* Similiter tertia pars, in qua diuisionẽ ponit potentiarum, duas habet partes. In prima assignat differẽtiam sensualitatis ad rationem In secunda uero ostẽdit uiam, per quam cognosci possit, & discerni illa differentia, ibi. *Quicquid ergo in anima nostra, &c.* Sic totalis huius particulæ sententia circa duo uertatur, uidelicet circa adiutorium, quod fuit homini collatum, & circa distinctionem potentiarum.

RESISTERE malo, & non consentire &c. Contra: Si hoc uerum est, tunc, cum nullum fuisset in Adam impellens, nũquam meruisset in aliquo opere suo. Item. Christus nullum habuit interius impellens ad malum cum diabolo in tentatiõe restitit, & in operibus suis nullum habuit retrahens a bono: ergo nihil meruit in sua tentatione, nec in aliqua operatione, quod omnino nefarium est dicere. Item. Exemplum eius uidetur essẽ malum, cum subiungit. Sicut angelis non fuit meritorũ, quod steterunt: hoc enim est contra ueritatem; & contra Augu. qui dicit in Lib. de correctione, & gratia: quod Angeli, qui aliis cadentibus remanserunt, huius mansionis debitam mercedem receperunt: ergo uidetur quòd stando meruerunt.

AD

An hoc dici posset, quod est meritum dimissionis pœnæ, siue satisfactorium: & est meritum uitæ æternæ, siue substantialis præmii. Ad primum requiritur pœnalitas, & difficultas: ad secundum uerò sufficit sola charitas. Magister autem intelligit de merito secundum primam differẽtiam, non secũdum aliã. Sed quia illud meritum satisfactionis nũquam fuisset in Adã, nec profectus ĩ eo, si in statu innocentiæ permansisset, prædicta responsio non uidetur pertinere ad propositum. Et proterea aliter uidetur esse dicendum, quod est meritorium de genere operis, & est meritorium ex radice charitatis. Meritorium de genere operis dicitur, quod est opus uirtutis de se: hoc autem est arduum, & difficile. Alio modo dicitur meritorium omne opus, quodcũque sit: dum tamen ex radice charitatis procedat. Vult igitur Magister dicere, quod in resistẽdo tẽtationi, Adã non fuisset meritũ, si nõ habuisset gratiam, nec primo modo, nec secundo: si uero restituisset ex charitate, meritorium fuisset secundo modo, nõ primo. In nobis autẽ semper est meritorium uel utroque modo, uel altero propter difficultatem ad bonum, & pronitatem ad malum. Et per hoc patet responsio ad obiecta, quia procedunt de merito secũdam differentiã, uidelicet de eo, quod est meritorium ratione radicis.

Dub. 2. *Declinare enim a malo &c.*) Cõtra. Aut. n. declinat quis a malo ex charitate, aut nõ. Si nõ: similiter nec facere bonũ extra charitatem meretur palmam: ergo nõ est differentia inter declinare a malo, & facere bonum. Si sic: eũ omne illud quod fit ex charitate sit meritorium: patet &c. Si tu dicas, qđ non meretur palmam ex genere operis: quia non est difficile: hoc non soluit, quia licet nõ sit difficile homini in statu innocentiæ: est tamen difficile in statu naturę lapsę: ergo nõ semper meretur palmam. Item. Declinare a malo est una pars iustitię, sicut facere bonum: ergo sicut unum est meritorium, ita & reliquum. Resp. Dicendũ, quod declinare a malo dupliciter dicitur, sicut non uelle malum. Vno modo priuatiue, sicut dicitur dormiens non uelle malum, quia nõ habet aliquam affectionẽ ad malum. Alio modo contrarie, ut dicatur nõ uelle malum, quia respuit, & contraria affectione afficitur contra malum. Sic etiã declinare a malo dupliciter dicitur. Et si dicatur contrarie, tunc est meritorium Si uero priuatiue, uitat pœnam, quia si non peccat, non punitur: non tamen meretur palmam, quia non est ibi aliquod opus meritorium, & primo modo est pars iustitiæ: secundo modo non, quia non est opus.

Dub. 3. *Liberum uero arb. est facultas, &c.*) Videtur male dicere: quia si hoc uerum esset, tunc liberi arb. gratia destituta semper consentiret peccato, ꝙ plane falsum est. Item. Videtur, quod nõ deberet poni in diffinitione lib. ar. quia (sicut dicit Philosoph.) peccat qui diffinit aliquid ꝙ peiora, & per ea ad quę non habent principaliter ordinari: si ergo li

Universidad de Deusto
Biblioteca

berum arbi. de se quātum est de prima conditione sua, non ordinatur ad malum, non debet diffiniri per electionem mali. Respon. Dicēdum, quod Magister diffinit hic liberum arb. non simpliciter, sed secundum statū naturæ lapsę, & quia in statu naturę lapsę defectum habet, & inclinationem ad malum: ideo non tantum diffinit per electionē boni, ad quam ordinatur mediante gratia, sed etiam per electionem mali, in quam cadit ex defectibilitate ppria: nec ponitur ibi electio mali tanquam finis, ad quem ordinatur, sed ut per hoc magis innotescat, qualiter ad finem proprium ordinatur: non enim ad illud peruenit nisi per gratiæ adiutorium: & sic patet responsio ad utrūq; obiectū.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An possibile fuerit dari homini liberum arbitrium inflexibile per naturam?

AD intelligentiā huius partis circa duo incidit hic quæstio. Primo quæritur de adiutorio nomini collato, per quod posset resistere. Secundo quæritur de diuisione potentiarū animæ. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, utrum dari potuerit homini, siue alicui creaturæ adiutorium, qđ esset naturaliter inflexibile. Secundo quæritur, utrum datum fuerit ei adiutorium, per qđ posset absq; auxilio gratiæ tentationi resistere.

QVod homini dari potuerit adiutorium, siue liberum arb. inflexibile per naturā, hoc est absque gratia super addita, ostenditur primo a simili. cōtingit enim reperiri lucem corporalem, quam impossibile est p naturam in se obnubilari, sicut lucem empyrei, uel lucem solis. Si ergo lux spiritualis multo permanentior est, quàm corporalis, uidetur quod anima humana potuit fieri in perfectione rāti luminis per naturam, quod nullo modo posset obscurari nec per ignorātiam, nec per culpam. ITEM. Contingit reperire aliquam substantiam corporalem in transmutabilem quantū ad substantiam, & quantum ad proprietates, sicut est corpus ultimum, scilicet empyreum: & hoc non habet solum per gratiam, sed etiam per naturam: ergo pari ratione possibile est substantiam spiritualem per naturam in tanta stabilitate fieri, qđ nullo modo ualeat permutari a rectitudine naturali: si enim hoc reperitur in substantia corporali, multo fortius reperiri potest in substantia digniori. ITEM. Gratia est perfectio naturę & perfectio conformatur suo perfectibili: ergo si gratia cōformationis omnino reddit naturam impossibilem ad peccandum, uidetur quod anima humana naturaliter capax sit talis stabilitatis, & inuertibilitatis. Si dicas, quod non est capax talis inuertibilitatis nisi mediante gratia: Obicitur contra hoc, qđ talis uertibilitas ad malū, aut est essentialis ipsi naturæ, aut non. Si est essentialis: ergo uidetur, quod per gratiam non possit auferri. Si non est essentialis: ergo uidetur, quod sine tali uertibilitate ad malum possit natura rationalis fieri salua sua natura, & aulla superaddita gratia: ꝓpter hoc est quæstio: Cum tam liberum arb. hominis, quàm gratia sit creatum, sicut patebit infra, ad quid dari potest inflexibilitas ad malum ipsi gratię, & non potest dari creaturæ rationali: uidetur enim ratione consimili, quod si potest dari uni, quod possit dari alteri. ITEM. Licet omnis creatura per se uertibilis sit in naturam: aliquę tamen tales creantur a sua origine, quòd impossibile est eas corrumpi: & hoc habent sine aliquo addito naturalibus: sicut patet in substantiis simplicibus: unde angeli & animę per naturam sunt immortales: ergo pari ratione uidetur, quod aliquę animę possunt creari per naturam ad malum inflexibiles: uidetur igitur fuisse possibile tale adiutorium a Deo cōferri, ꝓ quod naturaliter ad malū non posset inflecti.

SED CONTRA. Ista duo sunt conuertibilia, sicut uult Damas. & etiam Aug. uidelicet esse creabile, & esse uertibile: sic ergo in omni creatura necesse est esse aliquam uertibilitatem: sed in substantia spirituali non est uertibilitas secundum substantiam: ergo necesse est, quod sit secundum electionem: igitur impossibile est substantiam creatam habere liberum arb. per naturā inflexibile. ITEM. Non est per naturam magis arctatus affectus, quàm intellectus: sed intellectus eo ipso quod intellectus est, per naturam suam est natus omnia intelligere: ergo pari ratione affectus per naturam suam est potens hoc, uel illud appetere: ergo est ab uno oppositorum in alterum transire: ergo omnis affectus creatus, quantum est de natura sua non solum bonum concessum, sed etiam prohibitū potest uelle, & peligere: ergo &c. ITEM. Liberum arb. creatum hocipso quòd liberum est, domi natur actui suo: hoc ipso quod creatum est, debet aliquid suo creatori, uidelicet honorem: ergo si dominatur suo actui, potest non reddere, quod debet: sed hoc est peccatum: ergo necessarium est liberum arb. quantum est de sua natura fieri flexibile ad peccatum. ITEM. Si lib. arb. per naturam suam esset inflexibile ad malū: ergo stare in bono, & facere bonum esset ei naturale: ergo omne opus egrediēs a lib. arb. esset ī genere operis naturalis, & nullum esset in genere moris: ergo si hoc uerū est, nullum esset meritoriū, nullum etiam esset laudabile: per nullū ēt opus, quod faceret, esset liberum arbitrium ad gloriā ordinabile: sed hoc est contra naturalem libe. arb. institutionem: ergo impossibile est alicui creaturæ dare liberum arbitriū per naturam inflexibile.

RESOLVTIO.

Nec hominis, aut cuiuscū rōnalis creaturæ mutabile principium, nec finalis eorundem terminus tulere, ut inflexibiles essent naturæ ad malum.

RESP. Dicendū, qđ impossibile fuit hominē, uel aliquā creaturā rōnalē ꝓ naturā habere liberum arb. inflexibile ad malū: hoc. n. repugnat naturę ipsius creaturę

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationalis, & a parte principii initialis, & a parte termini finalis: & hoc patet sic. Si.n.liberū arb.creaturæ rōnalis fieret naturaliter ad malū inflexibile, aut hoc esset propter ipsius arctationem ad bonum, aut propter ipsius determinationem. Si propter arctationem, ut sic faceret bonum, sicut lapis tendit deorsum, iam certe liberum arb. nec esset liberum: nec opus eius esset laude dignum: & ita ineptū esset ad finē, p̄ p̄ quē est factū, uidelicet ad laudis, & gloriæ p̄mium assequendum. Si autem inflexibile esset ad malum propter determinationē: quia sic potens esset per propriam naturā in bonum, ut non posset deficere in malo, sicut est de libero arb. diuino, q̄d ad sola bona determinatum est, iam tale li. arb. caret uanitate per naturā suam: ergo iam non esset creatura, nec productum ex nihilo: cum omnis creatura uanitati subiecta sit: & ita hoc esset contra naturam principii initialis quantum ad quod dicimus, creaturam rationalem ex nihilo esse productam. Repugnante igitur natura rationalis creaturæ, & ex parte initialis princip.i, & ex parte finalis termini, impossibile fuit hominē, uel aliam quancunque creaturam rationalem liberum arb. habere per naturam ad malum inflexibile: unde conceden dę sunt rōnes hoc ostēdentes.

Ad illvd, quod primo obii ejtur de luce corporali. Dicēdū, q̄d non est simile, tum p̄ p̄ hoc, q̄d fons lucis corporalis reperiri pōt in gñe creaturę: fons aūt lucis spiritualis nō reperit in gñe creaturæ: sed est ipse creator: iuxta illud Eccl.1. Fons sapiētię uerbū Dei in excelsis. Tū ét: qa lux corporalis respectu actus lucendi hēt arctationem, adeo ut lucere eius non sit laudabile, sed pure naturale: non sic est de rectitudine, & operatione creaturæ rationalis, siue uoluntatis de liberatiuę. Ad illvd, q̄d obiicitur, q̄d aliqua substantia corporalis per naturam est intransmutabilis &c. iā patet responsio per hoc, quod non ualet, siue nō decet creaturam spiritualem sic esse arctatam ad opus suū, sicut corporalem: siue etiā, quia non tenet summum in genere spiritus, sicut aliqua creatura corporalis tenet summum in genere corporum. Veruntamē dici posset, quod omne corpus mutabile est aliquo genere mutationis, sicut uniuersaliter uult Augustinus: siue quia ipsum mutatur in se, siue quia aliqua mutantur in ipso: & hoc ultimo modo mutatio posset esse inempyreo. Ad illvd, q̄d obiicitur de gratia cōfirmante. Dicendum, quod gratia dicitur esse perfectio naturæ, non solum quia adiuuat, sed ét quia defectum eius excludit: unde in omni natura creaturæ rōnalis est aliquis defectus naturalis, qui per gratiam habet excludi, quātumcunque illa natura sit in genere creaturæ perfecta: & ideo non sequitur, q̄d si aliquid conueniat alicui per gratiam, q̄d conueniat per naturā. Et si obiiciatur, quod Deus potuit dare naturę, quod dedit gratię. Dicendū, q̄d natura nō fuit nata suscipere: sicut.n.alia est natura operis moralis, alia operis naturalis, nec proprietas operis moralis pōt cōuenire operi naturali, nisi naturale desineret esse naturale: nō.n.pōt laus, & uituperiū, quæ est proprietas operis moralis, secūm q̄d hmōi competere operi naturali inquātū talis: sic & i ,ppositō itelligēdū est se hēre. Ad illvd, q̄d obiicit de imortalitate: patet rnsio p̄ p̄ dicta. Quod. n. naturaliter est immortale, ex hoc nō est laudabile, uel uituperabile: & ita si liber.arb. inflexibile creatum esset: nec laudis, nec uituperii capax esset.

Qvaestio II.

An hominis datum fuerit adiutoriū: per quod absque omni gratia tentationi resistere potuisset?

Vtrvm datū fuerit hoī naturale adiutoriū, p̄ q̄d posset absque oī gratia tētationi resistere. Et q̄d sic vī. Liberum arb. (ut dicit Ansel.) est potestas seruandi rectitudinem propter se: sed liberum arb. est potentia naturalis: ergo per naturalē potentiam absque addita gratia homo poterat seruare rectitudinē, siue iustitiam. Sed seruando rectitudinem, tentationi non consentiret, imo resisteret, & superaret: ergo &c. Item. Ponatur homo in puris naturalibus: aut igitur posset resistere diabolo suadēti, aut non. Si non, & nullus peccat in eo, p̄ uitare non potest: ergo si consentiret tentationi diabolicę, non peccaret, p̄ est impossibile. Si sic: ergo p̄ naturale adiutoriū sine gra superaddita superare poterat aduersariū. Item. Natura nulli dat esse, quin etiā det ei aliquam potētiam permanendi, cum non deficiat in necessariis unde sicut aliquid naturaliter propagatur, sic etiam naturali uirtute in esse conseruatur: si ergo liberum arb. hoīi nidatum, per naturam propriā innocens erat, & immune a culpa: ergo per naturam propriam absque omni gratia permanere poterat in sua innocentia: ergo &c. Item. Rectitudo uoluntatis solo actu uoluntatis seruatur: q enim rectus est, obliquus esse non potest, quamdiu uult esse rectus; sed nihil tam est in uoluntate nostra, quàm ipsa uoluntas: nihil facilius homini recto, quàm uelle rectitudinem: si ergo liberum arb. hominis quantum est de sua conditione primaria, rectum erat, absque omni gratia superaddita rectitudinem seruare poterat, & sic aduersario resistere, & tentationē superare. Sed contra Aug. de uera innocentia. Humana natura, & si in illa integritate, in qua cōdita est, permaneret: nullo tāmē mō seipsam creatore non adiuuāte seruaret: ergo quantumcunque hō haberet liberum arb. ad hoc, ut p̄maneret, necessariū ei erat gratiæ diuinę suffragium. Item. Sitūc poterat de potētia naturæ tētationi resistere, & naturalia sunt eadē in nobis, & in ipso: ergo si tentationi resistere esset a nobis per naturam possibile, ergo frustra frequentaremur dominicā oratione, petentes; *Et ne nos inducas in tentationē*; q̄ si absurdum est dicere: patet &c. Item. Si uirtute p̄pria posset hō absque oī gratia tentationi resistere, posset ét uictoriam de inimico obtinere: sed uicto-

rię respondet corona: ergo absq; omni gratia potuisset mereri, & peruenire ad gloriam: ꝙ si euidenter falsum est: restat &c.

ITEM. Tentationi resistere hoc est opus de se laudabile: sed faciés opus laudabile non põt nõ proficere: igitur si uirtute propria habuit, unde posset stare, uirtute propria habuit unde posset proficere: quod est cõtra Magistrum in litera, qui dicit, ꝙ habuit unde stare posset, sed non habuit, unde posset proficere.

RESOLVTIO.

Absque peculiari gratia, suppositis tantum diuina influentia, potuit primus homo in statu innocẽtię cuicumque tẽtationi resistere.

RESPON. Dicendum, quod aliquem posse resistere uirtute propria tẽtationi diabolicæ absque omni gratia intelligi potest dupliciter. Aut ita, ꝙ excludatur continuatio diuinę influentię: aut ita, ꝙ excludatur appositio nouę gratiæ: Primum simpliciter est impossibile; nunquam enim lib. arb. male suggestioni resisteret, nisi deus suę bonitatis influentia continua in bono cõseruaret. Secundo modo ueritatem habet pro statu innocẽtię. Sicut enim Magister dicit in litera, magna erat in primo homine liberi arb. ab omni labe, & corruptione immunitas, atque naturalium potẽtiarum animę syncęritas, & uiuacitas, & p hoc poterat euitare, & repellere suggestione diaboli cam: nec indigebat ad hoc apponi sibi nouã gram, cũ respectu huius nulla esset in eo difficultas, sicut dicit Magister I lra, & rõnes ostẽdunt, q ad primam partẽ inducuntur: & ideo concedẽdæ sunt.

AD ILLVD ergo Aug. de uera innocẽtia, iã patet responsio: dicit enim ꝙ nulla creatura rationalis potest sine diuino adiutorio conseruari: non quia ad resistẽdum peccato sit ei necessaria gratia, quãdiu est i innocentia: sed quia in quocũque statu est, necessaria est sibi diuinę bonitatis influentia. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eadem sunt naturalia in nobis, & in primo homine Dicendum, ꝙ & si eadẽ sint secundum substantiam, tame in firmata sunt, & uulnerata, & deteriorata: & ideo non sequitur, ꝙ tantum posse habeant, quantum habuerunt, quando natura erat instituta. AD ILLVD, quod obiicitur, quod tentationi resistere, hoc est uictoriam obtinere. Dicendum, ꝙ plus est aduersarium superare, quam eidem resistere. AD HOC enim ꝙ aliquis aduersarium superet, optimum est, ꝙ oppositum assequatur ad quod aduersarius pertrahere intendebat: hoc autem solum est, quando homo non tantum resistit aduersario uoluntarie, uerũ etiam meritorie. Tunc enim recte uincitur diabolus, quãdo ex uexatione tentationis, per quã intendebat incuruare ad demeritum, homo proficit ad meritũ: hoc autẽ lib. arb. facere non potest nisi per gratiæ adiutorium, quamuis per se possit refugere peccatum. Si enim absque gratia peccatum refugeret, meritorium sibi non esset: & tamen tentationi resisteret: Et p hoc patet respõsio ad sequens: quia Magister non loquitur de quocũque profectu: sed de profectu in meritorio, in quo non semper proficit homo, cum facit opus bonum bonitate morali, nisi adsit gratia spiritus sancti, sicut melius infra patebit.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An intellectus & affectus; uel ratio & uoluntas essentialiter differant?

CONSEQVENTER quæritur de secundo: uidelicet de diuisione potentiarum animæ: & circa hoc possunt quatuor qri: Primo quæritur de illa diuisione potentiarum animę, quæ est per cognitiuam, & affectiuã, siue per rationem, & uoluntatem. Secundo quæritur de illa, quę est per portionem superiorem, & inferiorem. Tertio quæritur de illa, quę est per deliberatiuum, & naturale. Quarto, & ultimo quæritur ad pleniorem explanationem de illa diuisione, quæ est per possibilem, & agentem.

VTRVM intellectus, & affectus, siue ratio, & uoluntas sint potentiæ diuersæ per essentiam. Et ꝙ non uidetur. Aug. 9. de Trin. dicit, quòd hęc tria scilicet intelligẽtia, memoria, & uoluntas sunt una mens, una intelligentia, una uita; sed hoc non esset, si essent diuersę per essentiam: ergo &c. ITEM. Philosophus in 3. de Anima dicit, quòd intellectus speculatiuus extẽsione fit practicus: sed extensio nõ uariat potentiam per essentiã: ergo eadem est per essentiam intelligentia speculatiua, & practica: ergo & cognitiua, & motiua. ITEM. Potentię distinguuntur per obiecta, sicut dicit Philosophus: si ergo prima ratio distinguẽdi est ex parte obiectorum, non est maior distinctio in potentiis, quàm in obiectis: sed uterum sub rõne ueri est obiectum intellectus: bonum sub ratione boni est obiectum affectus: cum igitur eadem sit p essentiam bonitas, & ueritas spiritualis creaturæ: ergo eadẽ erit per essentiã rõ, & uoluntas. ITEM. Magis cõformatur imago summæ trinitati, ꝙ conformetur uestigium: sed in summa trinitate nulla est differẽtia essentialis: sed solũ secundum relationẽ: si igitur ueritas, & bonitas sola relatione differũt in creatura, & non essentialiter: multo fortius uũ, ꝙ ratio, & uolũtas sola relatione habeãt distingui. ITEM. Ad omnem delectationem necessario concurrit sensus: delectatio. n. est coniunctio conuenientis cum conuenienti, & sensus eiusdem: sed constans est, ꝙ uoluntas habet delectari: ergo habet delectabile cognoscere, & sentire: igitur ipsa erit potentia sensitiua. ITEM. Ad omnem habitum uirtutis necessario concurrit amor, & medii inspectio. Sicut. n. uult Aug. de Moribus ecclesiæ, Omnis uirtus est amor. Et sicut uult Philosophus: Virtus est inspectrix medii: si ergo uirtutes sunt in uolũtate: ergo actus uoluntatis est medium inspicere, & amare: sed primum pertinet ad uim cognitiuam, secundum ad effectiuã: ergo eadem est potentia cognitiua, & affectiua. ITEM. Lumini, & calori in corporibus corresponder

2. de Anima. tex. cõ. 33.

Tex. cõ. 19.

3. Eth.

spondet cognitio, & amor in spiritibus: sed sol per eandem uirtutem illuminat, & calefacit: calefactio enim generatur ex radiorum multiplicatione; ergo multo fortius uſ, quòd ſi ſubſtãtia ſpiritualis potentior eſt, ꝙ per eãdem uirtutem cognoſcat, & diligat: ergo &c. ITEM. Optimum uniuſcuiuſq; rei non pōt eſſe niſi unum; ſed optimum in anima eſt illud ſecundum quod immediate coniungit Deo. Hoc aũt eſt intellectus, & affectus ſi ue rō, & uolũtas: ergo non ſunt diuerſę potẽtiæ, ſed una. SI TV dicas, ꝙ inter oẽs potentias: principatum tenet uoluntas, & illa eſt, quæ intimius adhærer: Obiicitur contra hoc: quia uirtus unita plus poteſt, quàm multiplicata: ſi igitur anima una potentia ſola tenderet in Deum, perfectius ei uniretur, quàm ſi tẽdat pluribus: ergo ſi optimo modo facta eſt ad perueniendum in finem, uidetur quòd una ſola potentia ſit ratio, & uoluntas ſecũdum eſſentiam.

SED CONTRA. Aug. in 11. de Trinitate dicit, animam eſſe ad imaginem, quò ad unitatem eſſentię, & trinitatem potentiarũ: ergo ſi uera eſt ibi trinitas, uera eſt ibi potentiarum diſtinctio: ergo nō ſolummodo diſtinguũtur relatione: ſed etiam ſecundum id, quod ſunt abſolutæ.

ITEM. Si eadem potentia per eſſentiam eſſet ratio, & uoluntas, ſicut una eſſentia eſt in patre, & filio: ergo ſicut pater non per filium dicitur intelligere, ſed per ſeipſum, ſic uoluntas non ſolũ intelligeret per intelligentiam, ſed etiam per ſeipſam: falſum igitur diceret Aug. 15. de tri. cum dicit ꝙ nihil uolumus, niſi ꝙ uoluntatẽ nihil intelligimus, niſi per intelligentiã. ITEM. Expreſſius Aug. 9. de tri. c. 4. loquẽs de ratione, & uolũtate, ſiue notitia, & amore ait ſic, Admonemur, ſi utrunque uidere poſſumus, hoc in aĩa exiſtere, & tanq̃ inuoluta inuolui, ut ſentiant, & numerẽtur ſubſtantialiter: uel (ut ita dicã) eſſentialiter. ITEM. Rõne uſ, quia cuiuslibet potentię unius eſt unum primum actũ aſſignare; ſed actus complectens totã intelligãtiam eſt intelligere, actus uero complectens totã affectiuam eſt afficii: ergo ſi actus primi, & proprii iſtarũ potentiarũ ſunt diuerſi eſſentialiter, uidetur ſimiliter, ꝙ & ipſæ potẽtiæ. ITEM. Sola diſtinctio relationũ in creatura non eſt diſtinctio rerum, ſed in diuinis eſt uera diſtinctio perſonarum: ergo ſi in anima non eſt diſtinctio potentiarum, niſi ſolum ſecundum relationem, anima non eſſet illius ſummæ trinitatis ſimilitudo expreſſa, & ita nec imago, ꝙ ſi hoc eſt falſum: reſtat, &c. ITEM. A natura creaturæ eſt, ꝙ cũ uigoratur actus unius potẽtiæ, minoratur actus alterius ꝓ hoc, ꝙ potẽtiæ radicẽt in eadẽ ſubſtãtia: ergo multo fortius actus unius potẽtiæ intẽſus remittit alterũ actũ eiuſdẽ potẽtiæ: ergo ſi ratio, & uoluntas eſſent eadem potentia, cum intenderetur cognitio, minueretur affectio: ergo quanto clarius Deum uideremus, tanto minus amaremus, qđ ſi omnino falſum eſt reſtat, &c. ITEM. Vbicumque lux, & color ſunt formaliter, differũt eſſentialiter, ſicut patet in igne: ergo pari ratione ubicũque; potẽtia cognoſcẽdi, & amãdi formaliter reperiuntur in creatura, eſſentialiter diſtinguuntur: ſed ſic reperiuntur in anima: ergo &c.

RESOLVTIO.

Diuerſus uſus harum potentiarum diuerſas eas eſſe liquidò oſtendit.

RESP. Dicendum, ꝙ & ſi prędicta quæſtio plus cõtineat curioſitatis, q̃ utilitatis: ꝓ hoc, ꝙ ſi ne una pars teneatur, ſiue altera, nullum ꝓiudicium nec fidei, nec moribus generatur: uel ũtamen quia ſancti, & alii ꝙ tractant de potentiis aĩę plurimum loquuntur de potentiarum diſtinctione: & quia etiam plurimum quæſtionũ determinatio pẽdet ex p̃dicta qõnis determinatione: iõ determinationi eius aliquantulum diligẽter oportet inſiſtere. Notandũ igitur, ꝙ iſtius qõnis determinatio ex illius qõnis tractatione pẽdet, qua q̃ritur de cõparatione potẽtiæ ad ſubſtantiam aĩę: uñ ſecm ꝙ illa uarie determinat a diuerſis, ſic cõſequẽter & iſta. QVIDAM. n. dicere uoluerũt, ꝙ potẽtia aĩę nõ eſt aliud, q̃ ipſa relatio, uel ipſa aĩa relata ad actũ: & hi ponunt, ꝙ omnes animę potentiæ ſint unum per eſſentiã, nec eſt in eis aliqua differẽtia, niſi ſolum ſecundum relationem ad actum alium, & alium: & hoc confirmare nituntur per Augu in Lib. de anima, & ſpiritu, ubi uſ hoc expreſſe dicere, & ſentire. Et ſi tu dicas ꝙ ille liber non eſt Augu. per hoc nõ euaditur: qa hoc ipſum in Li. de Tri. dicit de potentiis aĩæ, ꝙ ſũt una eſſẽtia, una uita. ALII uero dicere uoluerũt, ꝙ potẽtię aĩæ non tantum dicunt modũ, ſiue relationem, ſed etiam dicũt proprietates inhęrentes ipſi animæ, quæ ſunt de genere accidẽtium, utpote in ſecunda ſpecie qualitatis, uidelicet naturalis potentiæ, & impotentiæ: & iſti dicunt, ꝙ potentiæ in anima differunt eſſentialiter, ſicut diuerſæ formæ accidentales exiſtunt in eodem ſubiecto: & hoc cõfirmare nituntur per quodam uerbum Hugo in quodam libello, quem fecit de Trini. ubi dicit, ꝙ notitia, & amor non uerè ſunt, quod ipſa mens: ſed quaſi affectiones quædã, & formæ ipſius, quibus non ſit hoc aliquid eſſe; ſed adeſſe tantum ei, quod eſt hoc aliquid. TERTII ſunt, qui dicunt, ꝙ potentiæ animæ nec adeo ſunt idem ipſi animę, ſicut ſunt eius principia intrinſeca, & eſſentialia, nec adeo diuerſæ, ut cedant in aliud genus ſicut accidentia; ſed in genere ſubſtantię ſunt per reductionem: & iſti dicunt, ꝙ cum potentiæ ſimpliciter non dicant aliam eſſentiam, quàm ſubſtãtiam animæ, quòd non ſic differunt eſſentialiter ipſæ potẽtię, ꝙ ſint diuerſæ eſſentiæ. Et iterum, cum non ſint omnino idẽ cũ aĩę eſſentia, dñt ꝙ nõ ſunt oino idẽ ꝓ eſſentiã: & iõ quaſi mediũ tenẽtes inter utrãque opinionẽ; dicũt qdã animæ potentias ſic differre adinuicem, ut nullo modo dici poſſint una potentia: nec tamen concedunt eas ſimpliciter diuerſificari ſecundum eſſentiam, ita ut dicantur diuerſæ eſſentiæ, ſed differre eſſentialiter in genere potentię, ita ut dicãtur diuerſæ potentiæ ſiue diuerſa inſtrumenta eiuſ-

Hoc dicẽdi modum ſringũt Sco. di. 16. 2. Sẽ q. m. ni. ibi Alia o pinio di cit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eiusdem substãtiæ. Quelibet autem dictarum positionum suos hẽt defensores: nec est facile rationibus cogẽtibus earũ aliquã improbare: quia tamen hæc positio ultimo dicta cõcordat uiq; cõi, & auctoritatibus tractatorũ, & magis sobria est, & rationi consona; ideo iuxta hanc tertiam positionem ad propositam quæstionem respondẽdum est: ꝙ intellectus, & affectus siue ratio, & uolũtas non sunt una potentia sed diuersæ: & hoc sentiens nostri predecessores nostri sensisse etiam uidetur Aug. sicut expresse apparet in auctoritatibus supradictis: omnes etiam quotquot diuidunt animæ potentias, prima diuisione diuidut in cognitiuam, & affectiuam, siue motiuam. Rursus. Cum quis ad semetipsum redit, uolens quasi quodã experimento discere potentiarũ, quas hẽt in se, cõueniẽtiam, & differentiã: inueniret se in cognoscẽdo, & amãdo recurrere ad diuersa instrumenta. Vnde cõsideranti usum potẽtiarũ manifesto iudicio apparebit, & maior est differẽtia intelligẽtiæ ad uoluntatẽ, q̃ sit intelligẽtiæ ad memoriã, uel ẽt irascibilis ad cõcupiscibilẽ. Memoria enim, & intelligẽtia negociãtur circa idem ita ut qđ ista acquirit, illa conservat: uel illa offert, & ista diiudicat. Similiter concupiscibilis, & irascibilis ita se habẽt, ꝙ cõcupiscibilis acq̃rit, & irascibilis defendit: & quia utrũque horum necessarium est ad perfectionẽ actus cognitionis, & affectionis, ideo memoria, & intelligẽtia potius dicunt diuersi uires, q̃ diuersæ potẽtiæ: similiter irascibilis, & concupiscibilis. Et est exẽplum, sicut si aliquis haberet diuersa instrumenta ad diuersos actus principales, ut securim ad scindendum, & martellum ad fabricandum: posset tamen nihilominus ipsa securi uti ex una parte ad scindendũ, utpote ex parte aciei, & ex alia parte ad alium actum illi consonum. Iuxta hoc materiale exemplum, quod non est per omnia simile, intelligi potest in potentiis spiritualibus. Concedendæ sunt igitur rationes, & auctoritates ostẽdentes rationẽ, & uoluntatem diuersas esse potẽtias.

Ad Illvd ergo, quod primo obiicitur de Augustin. ꝙ sunt una essentia, & una uita. Dicendum est, ꝙ ideo dicuntur esse una essentia ꝓp hoc, ꝙ in una essentia radicantur, & adeo adhærent illi intrinsecus, ut nõ eadant in aliud genus: & ideo ad illius expressionem utitur beatus Aug. tali prædicatione. Qđ uero ista sit expositio ab intellectu, & sensu illius uerbi distorta colligitur ex ipsis uerbis beati Aug. in 15. de Trin. ubi dicit, ꝙ ipse Deus est tres personæ: sed in creatura habens tres potentias nõ est ipsæ potentiæ: & hæc est dissimilitudo quædam Trinitatis creatę, & Trinitatis increatæ. Cum igitur ibidem explanet uerba prius posita: qua ratione sunt intelligẽda, ex ipso uerbo Aug. colligitur, ꝙ cum dixit memoriam, & intelligentiã, & uoluntatem, unam esse essentiam, nõ dixit per omnimodam identitatẽ, sed per quandam intrinsecam adhærentiam: & hunc modum loquendi credẽdum est habuisse auctorem Libri de Anima & spiritu, siue fuerit August. siue alius: quoniam si aliter intelligeretur, ualde improbabiliter uideretur esse locutus: sequeretur enim ex uerbis illis, ꝙ unum, & idem esset ratio interior, & exterior sensus: quod adeo contra rationem est, ut etiam refugiat ipse auditus. Ad Illvd, quod obiicitur, ꝙ intellectus speculatiuus extensione fit practicus. Dicẽdum, ꝙ (sicut in capitulo De mouente patet 3. de Anima) Philosophus differentiam assignat inter practicum intellectũ, & appetitum. nec unquam dicit intellectum fieri appetitum. sed bene dicit intellectum speculatiuum fieri practicum, quia ille idem intellectus, & illa eadẽ potentia, quæ dirigit in considerãdo postmodum regulat in operando: uoluntas autem non est intellectus practicus, sed est appetitus ratiocinatus: & ideo non sequitur ex hoc, quòd sola extẽsione ratio fiat uoluntas, uel ꝙ intellectus fiat affectus. Ad Illvd, quod obiicitur, ꝙ potentiæ differunt per obiecta. Dicẽdum quòd immediatius distinguuntur potẽtiæ per actus, quàm per obiecta. Ad differentiam autem potentiarum essentialem sufficit diuersitas obiectorum secundum rationem: & ideo quamuis uerum, & bonum non differant essentialiter: nihilominus: quia cognoscere, & amare absque dubio sunt actus differẽtes: potentiæ quæ sunt ad hos actus: per seipsas diuersitatem habent. Ad Illvd, quod obiicitur de uestigio. Dicendum ꝙ illa ratio potius est ad oppositum, si quis re-

ctè intelligat, quàm ad propositum Quia enim magis representat ipsa imago illam summam trinitatem, quàm uestigium, cũ in illa summa Trinitate sit uera distinctio in hypostasibus, & ꝓ sonis: si anima est expressa Dei imago, debet in se habere trinitatem, in qua sit uera distinctio, alioquin non erit expressa similitudo. Illa autem differentia, quæ est in creatura pure secundum habitudinem, & relationem, non dicit distinctionem nisi solum quantũ ad modum: ideò & si talis distinctio sufficiat in ratione uestigii, amplior tamen debet esse in ratione imaginis: & ideo illa ratio non concludit. Potest etiam aliter dici: quòd ratio uestigii sumitur ex comparatione ad creatorem, quæ attenditur secundũ relationem effectus ad causam: & quia illa comparatio, scilicet quæ est creaturæ ad creatorem secundum triplex genus causæ est omnimode ipsi creaturæ essentialis: ideo non differunt in ipsa creatura ueritas, & bonitas essentialiter, sed ratio imaginis attenditur in creatura secundũ quòd ipsa comparatur ad Deũ in ratione obiecti: eo enim imago dei est, quo capax eius, & particeps esse potest: & quia secundum easdem potentias habet anima ferri in Deum, & etiã in res alias cognoscendas: ideo non sunt essentiales ipsi animæ ratio & uoluntas, sicut predicta: & ideo oportet quod tanta sit conuenientia inter intelligentiam, & uoluntatẽ, quãta est inter ueritatem substantialem, & bonitatẽ. Ad Illvd, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̄ obiicitur, quòd ad delectationem concurrit sensus. Dicendū, q̄ uerum est: sed non oportet, q̄ ille sensus sit ipsius uoluntatis, quæ delectatur, sed sufficit, q̄ sit rationis associantis, seu associatę. Sicut enim oculus uidet sibi, & pedi: & tamen est aliud organum, quàm pes: sic ratio sibi uidet, & uoluntati, & oculus sibi appetit, & rationi. Et q̄ illud sit uerum patet per auctoritatem Aug. prius inductam, quę dicit, q̄ nihil intelligimus nisi p̄ intellectum, nihil uolumus nisi per uoluntatem. Ad illvd, q̄ obī, q̄ omnis uirtus est amor, & inspectrix medii. Dicendum, q̄ inspicere medium est dupliciter, aut per modum cōsiderationis, aut per modum inclinationis. Primo modo inspicere mediū nō est cuiuslibet uirtutis secundum se; sed per concomitantiam, uel communicantiam, q̄a sicut ratio uidet sibi, & aliis potentiis sic prudentia, & fides: discernunt sibi, & aliis uirtutibus. Si autem secundo modo dicatur inspectrix medii, quia per inclinationem ad illud tendit, sicut lapis tendit deorsum. & medicina una dicitur habere aspectum ad talem humorem purgandū, sic non solum est cognitionis, immo etiam affectionis: & ideo ex hoc non concluditur: q̄ eadē sit potentia affectiua, & cognitiua. Ad illvd, quod obicitur de comparatione luminis, & caloris, iam patet responsio per rationem adductam in contrariū, quia hic non habet ueritatem, cum sint in aliquo informatiue: sed si habet ueritatem, hoc est solum, cum sunt in aliquo effectiue. Præterea hoc plures negant, q̄ sol per eandem uirtutem, quæ illuminat calefaciat: & potest esse q̄ uerum dicant, sicut ostensum est supra Dist. 14. Ad illvd, quod obiicitur de optimo animæ. Dicēdum quòd est optimum quantum ad esse primū, & est iterum optimum quantū ad esse secundum: & si optimū quàtum ad esse primum unum sit, utpote forma ultimò complete tua: tamen quantum ad esse secundum non oportet, quod sit unū: nisi intelligatur esse unū: quia ex multis est collectum, sicut ad aliquod bene esse multa concurrunt. Et sic quoniam potentia creaturæ arctata est, non potuit creatura habere posse perfectum, nisi esse in ea potentiarum multitudo, ex quarum collectione, siue adunatione, una supplente defectum alterius, resultaret unum posse completū: sicut manifeste animaduerti potest in organis humani corporis, quorum unumquodque indiget, a uirtute alterius adiuuari. Et si obiiciatur, q̄ potentior eēt anima, si uirtus eius eēt una: quia tunc esset magis unita. Dicendum, quòd quamuis ueritatem habeat ex comparatione potentiæ ad unum actum, non tamen habet in comparatione ad diuersos actus: aut certe si ueritatem habet comparando potentiam ad idem, non tamen est uerum comparādo ad diuersa. Verum ast enim quòd si homo haberet unum oculum tātum, uirtuosiùs videret ille, quam modo uidet dum habet socium, nunquam tamen ita bene uideret solus, sicut uideret ipse, & socius eius: sic & in proposito intelligendū est se habere: & ideo magis est completum posse animæ ex multis potentiis collectum, q̄ si esset simplex unitum, quia una potentiarū alteram non diminuit, sed adiuuat: & propter mutuū adiutoriū, & quodāmodo sociale obsequiū aliquando dicitur posse animę esse unum, aut etiam habitus existentes in anima esse unum: non quia hoc dictum sit secundum ipsarum potentiarum, & habituum propriam rationem, & specialem naturam: sed quia hoc dictum est per quandā collectionē. Ad perfectum enim posse aiæ concurrunt oēs potentię, & ad perfectā habilitationē oēs uirtutū habilitates. Vnde si aliqua auctoritas inueniatur, quę uideatur ponere unitatē potentiarū aię, & uirtutū: intelligenda est, secū dū modum præscriptum, uideliceet, secundū quandā collectionem. Si iterum inueniatur, quæ dicat, potentiam aię esse aiæ essentiam, intelligenda est per reductionem ad idē genus. Sunt eīn quędā, quę sunt in gñe per se: aliqua per reductionem ad idē genus. Illa per se sunt in genere, quæ participant essentiam cōpletam illius generis, ut species, & indiuidua. Illa uero per reductionē, quę non dicunt cōpletā essentiam: & hęc sub quinque mēbris continentur. quædā reducuntur sicut principia, & q̄dam sicut complementa, quædam sicut uię, quædā sicut similitudines, quędam sicut priuationes. Sicut principia dupliciter aut essentiantia, aut integrā tia: ut ptincipia essentiantia, sicut sunt materia, & formā in genere substantię: ut principia integrantia, sicut partes substantiæ sunt in genere substantiæ per reductionem. Si reducuntur ut cōplementa, hoc pōt esse dupliciter. Aut enim est cōplemētū per modū actus: & sic est actus primus qui reducitur ad idē genus cum substantia, cuius est actus, ut uiuere, & esse substantię ad genus substātiæ. Aut per modū aptitudinis: & sic differentiæ completiuę ad idē genus reducuntur cum specie. Si aūt reducūtur sicut uię, hoc pōt esse dupliciter. Aut sicut uiæ ad res, & sic motus & mutationes, ut generatio, reducuntur ad substantiam. Aut sicut uiæ a rebus: & sic habent reduci potentię ad genus substantiæ. Prima enim agendi potentia, quæ egressum dicitur habere ab ipsa substantia, ad idē genus reducitur, quæ non adeo elongarur ab ipsa substantia, ut dicat aliam essentiam completam. Si autem sunt similitudines, sic sunt in genere per reductionem, & reduc untur ad idem genus, sub quo continentur illa, quorum sunt similitudines: ut patet in similitudine albedinis, & coloris, quæ quidem non est albedo, sed ut albedo: non est color, sed ut color. Postremo, quia priuationes nō habēt essentiā aliquā nisi per habitū, in eodē gñe esse hñt, in quo & habitus p̄ reductionē. Et sic patet rñsio ad omnia quæsita.

Qvaestio II.

An portio superior, & inferior in anima diuersæ potentiæ sint?

De illa diuisione potētiarū aię, quę est p̄ superiorē, & inf-

inferiorem portionem? & est quæstio, utrum superior portio & inferior sint diuersæ potentiæ. Et q̃ sic uidetur. Sicut dicit Aug. 12. de Trini. inter superiorem portionem rationis, & inferiorem est coniugium, quia hæc dicitur uir, & hæc dicitur mulier: sed non est coniugium eiusdem ad se, sed diuersi ad diuersum: cum igitur inter hęc duo sit coniugium, inquantum sunt potentię: ergo in genere potentiæ sunt diuersæ. ITEM. Sicut in pluribus locis in lib. de Trini. dicit Augu. Imago non consistit in ratione quantum ad inferiorem partem, sed quantum ad superiorem: sed esse ad imaginẽ non est accidens potentiis animæ, sed est eis essentiale: cum igitur superior portio, & inferior differant per esse ad imaginem, & per non esse ad imaginem, uidetur q̃ sint potentiæ per essentiam diuersæ. ITEM. Sicut uult Augu. superior portio se habet ad inferiorem, sicut regens ad rectum: regens autem, & rectum sunt ad inuicem relatiue opposita: si ergo relatiue opposita nõ possunt esse circa idẽ, necesse est esse aliam potentiã, quæ regit, aliam quæ regitur. ITEM. Nihil secundum idem agit, & patitur: sed superioris portionis est mouere inferiorem, & inferioris est moueri: ergo impossibile est, q̃ concurrant in eadem potentia: ergo &c. ITEM. Si ratio superior, & inferior nõ differrent, nisi quia hæc intendit æternis, & illa intendit temporalibus: ergo non plus differrent, quam oculus aspiciens sursum, & aspiciens deorsum: sed nullo modo diuiditur oculus in superiorem, & inferiorem, pro eo q̃ aspicit sursum, & deorsum ergo nec ratio sic diuidi deberet: si ergo diuiditur, ergo ratio superior, & inferior non differunt tãtum penes actus, & aspectus: sed etiam penes id, quod sunt. ITEM. Si solum penes aspectus diuersos, & actus esset ibi differentia, cũ ratio angeli aspiciat superiora, & inferiora, uidetur quod deberet diuidi in superiorem, & inferiorem: sed talis differentia in potentiis angeli non cõsueuit assignari: amplius ergo differunt quam secundum actus, & aspectus: ergo redit idem, quod prius, q̃ sunt diuersæ potentię secundũ id, q̃d sunt.

Cap. 3.

SED Contra Augu. dicit 12. de Trin. Cum disserimus de natura mentis humanę, de una quadam re disserimus: nec eam per hæc duo, quæ, commemoraui, nisi per officia geminamus, sermo præcesserat de superiori portione rationis, & inferiori, ergo &c. ITEM. Anima (sicut dicit Philosophus) secundum intellectum quodammodo est omnia: sed hoc non esset, nisi potentia intellectiua, cũ sit una, nata esset cognoscere omnia: si ergo dicitur ratio superior, inquantũ cognoscit superiora: & inferior inquãtum cognoscit inferiora: ergo non est alia, & alia potentia. ITEM. Idẽ est habitus, q̃ dirigit aliam ad amorẽ dei, & proximi, utpote charitas: ergo multo fortius eadẽ potẽtia, qua cõuertimur ad deum, est ad deũ & ad proximũ: sed ẽ ratio superior, & inferior: ergo &c. ITEM. Lux increata se habet

bet ad creatas, sicut se habet lux solis ad colores, sicut dicit Augu. in Lib. Solilo: sed eadem est potẽtia sensitiua, qua cognoscimus tan lucem, quam colorem: si ergo intellectiua potẽtia multo largior est, & liberior, quam potẽtia sensitiua, uidetur q̃ una & eadẽ potentia sit, qua conuertatur anima ad lucem ęternam, & ad hæc temporalia.

RESOLVTIO.

Nõ diuersas potẽtias: sed diuersas dispõnes atq; officia portio superior & portio inferior in alia dicunt.

RESPOND. Dicendum, q̃ diuisio rationis in superiorem portionem, & inferiorem, non est adeo per diuersa mẽbra, ut hęc, & illa sit potentia alia, & alia: sicut rationes ostendunt ad secũdam partem inductæ: nec est p membra ita conuenientia, ut nõ sit in eis differentia nisi solum secundum aspectus. Et n. differentia est in eis secundũ dispositiones, & secundũ officia. Secundũ dispositiones, quia hæc fortis, & illa debilis. Secundum officia, quia hęc regit, & illa regitur. Ratione diuersæ dispositionis in debilitate, & fortitudine hæc uocatur uir, & illa mulier. Ratione diuersitatis in officio, & regimine hæc uocatur superior, quia regit: & illa inferior, quia regitur: talis autem dispositionum diuersitas ortũ habet, nõ ex diuersitate naturæ, sed ex diuersa comparatione eiusdem potentię. Dum enim ratio nostra ad superiora conuertitur, purgatur, & illuminatur, & perficitur. Dum leges æternas conspicit, & immutabilitatem diuinæ uoluntatis, & ęquitatis: in bono fortificatur, & uigoratur. Dum autem ad hæc interiora conuertitur, utpote ad sensibilitatem, & carnem, quodammodo trahitur, & emollitur: & ideo sunt eiusdem naturæ ratio superior, & inferior differentes secundũ fortitudinis, & debilitatis dispositionem. Et quia una oritur ab altera, & ei coniungitur tanquã adiutoriũ simile sibi: recte hęc dicitur uir, & illa dicit mulier, & inter eas dicitur esse coniugium. Diuersitas autem officiorum similiter nõ uenit ex diuersitate naturarum: sed ex diuersitate dispositionum. Quia n. hęc fortis est, & illa debilis: hæc intelligens, & consulens diuinam uoluntatem: illa uero exequens opere, & ideo hęc regit, & illa regitur: & ex hoc illa superior, & ista inferior appellatur. Et sic patet, q̃ superior portio rationis, & inferior & si aliquo modo recte cõdiuidantur, tamẽ diuersę potentiæ non sunt: ista n. mẽbra uidelicet superius, & inferius essentiã potentię non uariãt, sed dispositiones, & officia: & hoc insinuant ipsa nomina.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de coniugio, iam patet responsio: hoc enim dictum est relatiue, non quia ratio superior, & inferior sint diuersę personę; quia cum una ab altera educatur, natura tamen non differũt, sed sibimuicem coniunguntur quasi ad mutuum obsequium. AD ILLVD, q̃d obiicitur, q̃ hęc est ad imaginem. & illa non, Dicendum, q̃ cum negamus inferiorẽ portionem rõnis esse ad imaginẽ, non hoc dicimus, quia imago non sit in illa potentia,

ſed quia non attenditur, ſecundum conuerſionē illam: unde non remouetur rō imaginis à portione inferiori, ſecundū id, quod eſt imago, & ſecundū id, quod eſt ratio: ſed ſolum ſecundum comparationem ſuperadditam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ regēs, & rectum ſunt oppoſita. Dicendum, ꝙ uerū eſt: ſed ex hoc non ſequitur diuerſitas in ſpirituali potentia: in ea maxime, quę nata eſt reflecti ſuper ſeipſam: & talis eſt ratio, & uoluntas. Quod ergo obiicitur, ꝙ relatiue oppoſita nō poſſunt eſſe circa idem. Dicēdum, ꝙ uerum eſt ſecundum idem, & ad idem cum aūt aliquid cōparatur ad diuerſa, nihil impedit in eo reperiri ſimul relationes mutuas ſine repugnantia, & oppoſitione. Præterea illud habet locū in relatiuis ſecundū eſſe, & non ſecundū dici. ET PER HOC patet reſponſio ad illud, qđ ſequitur, ꝙ nihil ſecundum idē agit, & patitur, hoc uerū eſt de actione, & paſſione phyſica: de paſſione aūt ſpirituali, qua dicimus, idē à ſe moueri, & regi: ueritatē nō habet: cū dicat Anſelm. uolūtatē eſſe inſtrumētum ſeipſum monēs. AD VLTIMVM patet rñſio. Cōcedo enim, ꝙ illa diuiſio non ſolum attendatur ſecundum diuerſitatē in aſpectu, ſed ēt in diſpoſitione, & officio, quę non reperitur in angelo, uel in oculo: ſicut patet per ea, quę prędicta ſunt: & iſta ſufficiant.

QVAESTIO III.

An uoluntas naturalis et deliberatiua eadē, uel diuerſa potētiæ ſint?

QVeritur de illa diuiſione potentiarum aīæ, quę quidem eſt per naturale, & deliberatiuum: & quæritur, utrū diuiſio uoluntatis per naturalē, & deliberatiuam ſit per diuerſas potē tias. Et ꝙ ſic, uidetur. Dam. cum diuidit potentias aīæ, primo diuidit in Theleſim & Buliſim, id eſt, in naturalē, & deliberatiuā: & poſtea ſubdiuidit per alias potentias: ergo ſi maior differentia eſt inter prima mēbra, uidetur ꝙ naturalis uoluntas, & deliberatiua ſit potentia alia, & alia. ITEM. Diuiſio ſubſtātię per rōnale, & nō rōnalē uariat ipſam per eſſentiam: ergo diuiſio potētiæ per huiuſmodi differentias facit potentias eſſentialiter differre: ſed talis eſt diuiſio potentiarum animę per naturalem, & deliberatiuam: ergo &c. Minor probatur per hoc, quod (ſicut dicit Philoſophus) rōnales potentiæ ſunt ad oppoſita: ſed qñ aliqua potentia naturaliter mouetur ad aliquid, non mouetur ad oppoſitum: ergo potentia ut eſt naturalis, non eſt rōnalis. ITEM. Cum diuidimus creaturam per corruptibilem, & incorruptibilem, diuerſificamus eam eſſentialiter: ergo pari ratione cum diuidimus potentiam permutabilē, & immutabilem, eam eſſentialiter uariamus, ſed potētia, quę mouetur naturaliter ad ſuum obiectum, mouetur uniformiter: deliberatiua uero uertibiliter: ergo &c. ITEM. Potentia, in qua communicamus cum brutis non poteſt eſſe eadem cū potentia, in qua differimus: ſed in naturali appetitu cum brutis conuenimus, & in rationali differimus: ergo &c. Sicut. n. bruta naturaliter apperunt ſui eſſe cō ſeruationē, ſic & nos appetimus.

Lib. 2. c. 13.

9. Met.

SED CONTRA. Potentię, quæ habent idem obiectum, & ſub eadem ratione, non habent diuerſitatem: ſed naturalis uoluntas, et deliberatiua idē habēt pro obiecto, uidelicet bonum: naturaliter eū bonū appetimus, et ex deliberatione ēt, cū bene ordinati ſumus: ergo etc. ITEM. Potentia, quæ ordinat in finē, et in id, quod eſt ad finē: non eſt alia, et alia ſed uoluntas noſtra, ut eſt in finem, eſt naturalis, qa naturaliter unuſquiſq; appetit beatitudinē, ut eſt in rē ordinata: ſed potentia, quę ordinatur ad finē, eſt deliberatiua: ergo etc. ITEM. Eadem potentia cognitiua eſt, qua cognoſcimus aliquid naturaliter, et per acquiſitionem: ergo pari rōne eadem eſt uoluntas, qua aliquid appetimus per naturalem inſtinctū, et per deliberationis arbitrium. ITEM. Omne, qđ eſt aliqua natura, habet operationem naturalē: ſed uoluntas deliberatiua eſt aliqua natura, ergo habet operationem naturalem: ſed uoluntatis actus eſt uelle: ergo uolūtas deliberatiua aliquid uult naturaliter: ſed uolūtas, quæ uult aliquid naturaliter, eſt naturalis: ergo uoluntas deliberatiua eſt uoluntas naturalis.

RESOLVTIO.

Vna & eadem: cum una eademque uoluntate & finē, & ea, quæ ad finem ſunt, appetamus.

RESPONDEO. Dicēdum, ꝙ cū diuidimus appetitum in naturalem, et deliberatiuum, ſiue quācunq; aliam potentiam, hoc dupliciter poteſt intelligi. Aut ita, & appetitus naturalis, et deliberatiuus diuerſitatem habeant in obiectis: utpote cum unū eſt appetibile ſolum à ſubſtātia rationali, aliud autem eſt appetibile à brutali, et hoc modo bene contingit naturalem potentiā, et deliberatiuā eſſe diuerſas potentias. Alio modo pōt diuidi appetitus, ſiue potentia in naturalem, et deliberatiuā: ita tamen ꝙ nō ſit differentia in obiectis, ſed in modo appetendi, ut cum appellamus Synderiſim eſſe uoluntatem naturalem, quę quidē naturaliter inclinat, et inſtigat ad bonum honeſtū, et murmurat contra malum: et uoluntatē deliberatiuam appellamus appetitū, quo poſt deliberationē aliquando adhæremus bono, aliquando malo: Et ſic diuiſio potentiæ per naturalem, et deliberatiuam non uariat eam ſecundum eſſentiam potentiæ, ſed ſecundum modum mouendi: Et hoc modo diuiſit Damaſ. non quia naturalis, et deliberatiua ſint diuerſæ potentiæ, ſed quia una eſt potentia, diuerſimode tamen mouens: et hoc ſufficit ad diuiſionem potentiarum. Vnde notandum eſt, quod multis modis conſueuerunt auctores diuiſionem potētiarum animæ accipere. Aliquando ſecundum naturam ipſarum potentiarum, ut cum diuiduntur potentiæ animæ in uegetabilem, ſenſibilem, et rationalem, uel ipſa rationalis in intellectiuam, et affectiuam. Aliquando uero ſecūdum officia, ut cum diuiditur ratio in ſuperiorē, et inferiorem. Aliquando ſecundum ſtatum, ut cum diuiditur intellectus in ſpeculatiuū, et practicū:

intellectus enim speculatiuus secundum alium statum efficitur practicus, uidelicet dum eorum gitur uoluntati, & operi in dictando, & regendo. Aliquando uero fit diuisio potentiarum secundum aspectus, sicut diuiditur potentia cognitiua in rationem, intellectum, & intelligentiam, secundum quod aspicit ad inferius, ad par, & ad superius. Aliquando uero secundum actus, sicut fit diuisio in inuentiuam, & iudicatiuam. Inuenire enim, & iudicare sunt actus potentiæ cognitiuæ adinuicem ordinati. Aliquando uero fit diuisio potentiarum animæ secũdum modos mouendi: & sic est illa, quæ est per naturalem, & deliberatiuam. Omnibus his modis diuersificatis utuntur auctores in diuisione potentiarũ animæ, & in solo primo modo diuidendi attenditur proprie potentiarum diuersificatio. Concedendum igitur est, quod naturalis uolũtas, & deliberatiua potest esse eadem potentia: quæ quidem secũdum alium, & aliũ modum mouendi sic & sic appellatur. Eadem enim est potentia, qua appeto beatitudinem, & qua appeto uirturem, siue facere hoc bonum, uel illud ad beatitudinem ordinatum: quæ ut appetit beatitudinem, dicitur naturalis, quia immutabiliter appetitus eius ad beatitudinem inclinatur: ut uero appetit hoc, uel illud bonum facere, deliberatiua dicitur, & secundum iudicium rationis potest ad contrarium inclinari.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur de diuisione potentiarum facta a Damasc. iam patet responsio. Ipse enim (ut ibidem patet in sua exemplificatione) potius in hac diuisione diuersitatem modorum mouendi attendit, quàm diuersitatem potẽtiarum mouẽtium. AD ILLVD, quod obiicitur quod uoluntas naturalis est irrationalis, quia non est ad opposita. Dicẽdum, quod cum dicitur, quod potestates naturales sunt ad oppositа, hoc non intelligitur de omnibus oppositis, sed de aliquibus: rationalis enim uoluntas ita ordinatur ad aliquid, quòd nullo modo apperit suum oppositum: ut patet in ordine uolũtatis nostræ ad beatitudinem, & felicitatem. Licet autem determinate inclinetur ad beatitudinem: ad multa tamen genera appetibiliũ illa, & eadem uoluntatis potentia est indeterminata, ita quod nata est moueri in opposita: & propterea sic est naturalis, ut tamen non desinat esse rationalis, & deliberatiua. Si autẽ esset sic determinata ad unũ, quod nullo modo posset in oppositoſicut est potentia calefaciendi, & illuminandi in igne, tunc esset pure naturalis, & non esset deliberatiua, siue rationalis. AD ILLVD, quod obiicitur de incorruptibilitate. Dicendum, quod nõ est simile de incorruptibilitate substãtiæ, & immutabilitate potentiæ: incorruptibilitas enim in substantia dicitur absolute: & ideo esse corruptibile, & incorruptibile directe opponuntur, & sunt incõpossibilia circa idẽ. Mutabile uero, & immutabile potentiæ, uel in potentia accipi possunt respectu diuersorũ obiectorum, ut patet, cum aliqua uoluntas est immutabilis respectu finis, & mutabilis respectu eius, quod est ad finem: & ideo non oportet potentias per hęc membra essentialiter diuersificari. AD ILLVD, quod obiicitur de naturali appetitu in brutis: iam patet responsio, quia cum dicitur nos communicare cum brutis in potentia naturali, & appetitu, ibi distinguitur naturalis potentia a rationali, non solum quantum ad modum appetendi, sed etiam quantum ad appetibile: & penes hoc contingit diuersas differentias potentiarum accipere.

QVAESTIO IIII.

An intellectus agens, & possibilis una, uel plures potentiæ sint?

AD maiorem euidentiã præcedentium quæritur de diuisione potentiarum animæ per agẽtem, & possibilem, secundũ quas differentias intellectus noster diuidi consueuit. Est igitur quæstio, utrum agens intellectus, & possibilis sint una potentia, uel diuersæ. Et quod diuersæ uidetur. Materialis causa nũquam simul incidit in idem cũ alia causis, sicut uult Philosophus: sed sicut se habet materia ad formam, uel efficientem, ita se habet intellectus possibilis ad agentem, sicut Philosophus dicit: ergo intellectus possibilis, & agens sunt potentiæ diuersæ. 3. Phy.

ITEM. Prima diuisio potentiæ est per actiuam, & passiuam, sicut innuit Philosophus in Lib. 2. primæ philosophiæ: sed inter hæc membra primò diuidentia est maxima differentia, quæ sit in illo genere: ergo inter potentiam actiuam & passiuã est maxima potentiarum differentia: ergo impossibile est unam potentiam esse possibilem. & agentem. Text. com. 2.

ITEM. Impossibile est idẽ secundum idem esse in actu, & in potentia simul & semel: sed anima secundum intellectũ agẽtem est continue in suo actu, secundum possibilem autem non: ergo &c. ITEM. Impossibile est idem secundum essentiam esse illuminans, & illuminatum: sed intellectus agens se habet sicut lux: intellectus possibilis sicut illuminatum a luce: ergo &c.

SED CONTRA. In perpetuis non differt esse, & posse, sicut uult Philosophus: ergo nec actus, & potentia: multo minus nec potentia actiua, & passiua: sed anima est perpetua, & eius intellectus: ergo non est differẽtia potentiæ possibilis contra agentem. 3. Phy. 32.

ITEM. In imaginatione, quæ est multo magis materialis uirtus, quàm intellectus, non sunt duæ potentię imaginatiuæ, quarum una sit actiua, altera passiua: ergo si multo potẽtior est uirtus intellectiua, quã imaginatiua, uidetur quod per agentem, & possibilem non habeat diuersificari. ITEM. Potentia receptiua, & abstractiua in corporalibus possunt concurrere in unitatem organi, sicut patet in oculo cati, qui potest speciem suscipere, & eã a se de nouo facere: ergo pari ratione, imo multo fortiori uidetur, qđ intellectus agẽs, & possibilis reperiãtur I una potẽtia speciali. ITEM. Intelligere est unus actus per se: ergo est a potentia una simplici: sed ad nostrum intelligere

cõcurrunt intellectus possibilis, & intellectus agens: ergo non sunt diuersæ potẽtię. ITEM. Intellectus possibilis aut ītelligit, aut nõ. Si non: ergo non debet dici intellectus, nec potẽtia intellectiua. Si intelligit: ergo aliquo mõ est potẽtia actiua: ergo non uĩ, quod intellectus possibilis sit alia potentia ab agente. ITEM. Intellectus agẽs aut intelligit, aut non Si nõ: ergo nõ debet dici intellectus, nec potentia intellectiua. Si sic: cum intellectus non possit intelligere aliud a se, nisi speciem illius habeat in se, & penes se: & cũ omne illud, qđ est susceptibile speciei, sit aliquo mõ possibile: ergo non diuiditur per essentiã a possibili.

RESOLVTIO.

Intellectus agens, & intellectus possibilis non duæ potentiæ, sed duæ differentiæ intellectiuæ potentiæ sunt.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã est prænotandum, quod uariis modis tentauerunt prædecessores nostri assignare differentiam intellectus possibilis ad agentem. Quidam enim dixerunt, quod differunt sicut duæ substantiæ. Alii dixerunt, quod differunt sicut duæ potentiæ. Tertio modo dixerunt alii, qđ differunt sicut habitus, & potentia. Quarto modo dixerũt alii, quod differunt sicut potentia absoluta, & cõparata. PRIMVS autem modus dicendi, quo dicitur, quod differunt secundum substantiam, dupliciter habet intelligi. Quidam nanque dicere uoluerunt, quod intellectus agens sit intelligentia separata: intellectus autem possibilis sit anima corpori cõiuncta. Et modus iste ponendi, & dicendi fundatus est super uerba philosophorum, qui posuerunt animã rationalem illustrari a decima intelligentia, & perfici ex coniunctione sui ad illam. Sed iste modus dicendi falsus est, & eroneus, sicut supra improbatũ fuit Dist. 8. Nulla enim substantia creata potentiam habet illuminandi, & perficiendi animam (proprie intelligendo) imo secũdum mentem immediate habet a Deo illuminari, sicut in multis locis Augustin. ostendit. Alius modus intelligendi est, quod intellectus agens esset ipse Deus, intellectus uero possibilis esset noster animus: & iste modus dicendi super uerba Aug. est fundatus, qui ĩ pluribus locis dixit & ostendit, quod lux, quæ nos illuminat, magister qui nos docet, ueritas, q̃ nos dirigit, Deus est, iuxta illud Ioã. 1. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem, &c. Iste autem modus dicendi, & si uerum ponat, & fidei catholicæ consonum, nihil tamen est ad propositum: quia cũ animæ nostræ data sit potentia ad intelligẽdum, sicut aliis creaturis data est potentia ad alios actus: sic Deus, quãuis sit principalis operans in operatione cuiuslibet creaturæ, dedit tamen cuilibet uim actiuam, per quam exiret in operationem propriã: sic credendum est indubitanter, quod humanæ animę non tantummodo dederit intellectũ possibilẽ: sed etiam agentẽ: ita quod uterque est aliquid ipsius animę. Et ideo primus modus assignãdi differentiã tãquã

ad propositũ impertinens omittendus est, quo scilicet dicitur: quod intellectus agens, & possibilis differunt, sicut duę substantię. SECVNDVS modus dicendi, quo ſ. dicitur, quod differunt sicut duę potentię, dupliciter potest intelligi, & uno modo false, alio mõ uerè. Vnus modus intelligẽdi, & dicendi est, quod intellectus possibilis sit potẽtia pure materialis, quę inest animę ex parte suę materię: intellectus uerò agens sit potentia pure formalis, quę inest animę ex parte suę formę: & hic modus dicendi uidetur fundari super uerba Philosophi, qui dicit: qđ intellectus possibilis est, quo est omnia fieri: intellectus agens, quo est omnia facere: sicut contingit in forma, & materia reperire. Sed hic modus dicendi non consonat ueritati. Si enim intellectus possibilis esset potentia pure passiua, & se teneret ex parte materię, in omnibus posset poni, in quibus est reperire materiale ptincipium. Prętera: sicut oculus non dicitur uisus: sic talis potentia nõ deberet dici intellectus. Alius uero modus intelligendi est, ut dicatur, quod intellectus agens, & possibilis sint duę intellectus differentię datę uni substantię, quæ respiciunt totum compositum. Appropriatur autem intellectus agens formę, & possibilis materię: quia intellectus possibilis ordinatur ad suscipiendum: intellectus, agẽs ordinatur ad abstrahendum: nec intellectus possibilis est pure passiuus: habet.n. supra spẽm existentem in phantasia se conuertere, & cõuertẽdo per auxilium intellectus agẽtis illam susципere, & de ea iudicare. Similiter nec intellectus agẽs est omnino in actu: non.n. potest intelligere aliud a se, nisi adiuuetur a specie, quę abstracta a phantasmate, intellectui habet uniri. Vnde nec possibilis intelligit sine agente, nec agens sine possibili. Et iste modus dicẽdi uerus est, & super uerba Philosophi fundatus: dicit enim agẽtem, & possibilem esse duas differentias intellectus: Vnde sicut duo intelligimus necessario in medio ad hoc, quod abstrahatur species ad obiecto, uidelicet lucem, & diaphaneitatẽ: ita qđ per unum abstrahit, & per aliud defert, et susципit: sic et in proposito conformiter potest intelligi, ita ad unum actum hęc duo concurrere, ut hęc sine alia non habeat operationem suã cõplete. TERTIVS modus assignandi differentiam, quo dicitur, qđ differunt sicut potentia, et habitus, dupliciter habet intelligi. Vno modo, ut intellectus agens dicatur habitus quidam constitutus ex oĩbus intelligibilibus: intellectus uero possibilis intelligatur idem ipse, prout est ĩ potentia ad acquirendum cognitionẽ p phantasmata. Et hic modus ponẽdi fundari uĩ super uerba Boetii, qui dicit: quod summa retinens singula perdit. Qđ uoluerũt aliqui intelligi sic: qđ intellectus noster dicatur habere apud se cognitionem uniuersaliu habitualem innatam, alioquin non posset per uirtutẽ suã abstrahendo etiam a sensibus, et a phantasmatibus facere intellectũ possibilẽ actu intelligẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem: omne enim, quod deducit alterum de potentia in actū, est ens in actu. Sed iste modus dicē di uerbis Philosophi non consonat, qui dicit, animam esse creatam sicut tabulam rasam, nec habere cognitionem habituum sibi innatam, sed acquirere mediā te sensu & experientia. ALIVS MODVS dicendi est, ut dicatur intellectus agens differre a possibili, sicut habitus a potentia: non quia agēs sit pure habitus, sed quia est potētia habitualis. Et iste modus dicendi probabilis est, & uerus, & super uerba philosophica, & catholica fundatus. Verum enim est secundum Dionysium quod substantiæ intellectuales, eoipso quod intellectuales substantiæ lumina sunt: ergo perfectio, & complementū substantiæ intellectualis lux est spiritualis: igitur illa potentia, quæ consequitur animā ex parte intellectus sui, quoddam lumen est in ipsa: de quo lumine potest intelligi illud Psal. 4. Signatum est super nos lumē uultus tui domine. Et hoc lumē uidetur Philosophus intellexisse esse intellectum agentem: dicit enim, quod ille intellectus, quo est omnia facere, est sicut habitus quidam, ut lumen: quodam enim modo lumen facit colores potentia, actu colores, sicut habetur. 3. de Anima. Huius autē simile potest poni in oculo cati, qui non solum habet potētiam suscipiendi in se speciem per naturam perspicui, sicut alii, sed ēt potentiā faciendi in se speciem per naturam luminis sibi inditi. QVARTVS autē modus assignādi differētiam inter possibile & agentem, quo scilicet asserunt sicut potentia absoluta & cōparata, dupliciter habet intelligi. Vno modo ut intelligatur, qđ una omnino & eadē est potentia intellectus agens, & possibilis, differens comparatione solatur agens sit, prout est in se cō siderata: possibilis uero prout unitur corpori, & phantasmatibus, uel phātasiæ. Et hic modus dicendi uidetur fundari super uerba Philosophi, qui uult, qđ intellectus agens semper est in suo actu: possibilis uero aliquando sic, aliquando non. Quod. n. anima lassetur, & perturbetur in actu intelligendi, hoc est ex cōiunctione sui ad corpus. Sed hic modus ponendi deficit a ueritate: quoniam anima separata habet intellectum, quo est omnia facere, habet etiam intellectum, quo est omnia fieri: ergo habet agentem, & possibilē, etiā cū separata est: ergo intellectus possibilis non inerat ei solū ex coniunctione sui cum corpore. Alius modus intelligendi prædictam differentiam est, ut dicatur intellectus agens differre a possibili, sicut potentia absoluta a comparata: non quia sit omnino eadem potētia comparatione differens, sed quia cū sit alia, & alia intellectus differētia, una est, per quam ordinatur anima ad suscipiendum: altera uero, per quam ordinatur ad abstrahendum: & ita una de se quodammodo complera, & habilitata: alia uero indigens habilitatione, & complemento, & cum sit nata ad illud complementū uenire mediante auxilio corporis, & corporalium sensuum, inest

3. De Anima. 38.

ipsi

ipsi animæ secundum quod habet iclinari ad corpus. Et ex hoc contrahit duplicē possibilitatē: unam respectu actus, quia non est semper in actu suo propter impedimētum a parte corporis: alteram respectu phantasmatū, a quibus excitari habet: & hanc possibilitatē non habet nisi ex coniunctione sui cum corpore: quamuis sit potentia de natura sua, qua est omnia fieri, quę nō solum est in anima coniuncta, sed etiam in anima separata. Sic igitur patet, quomodo ex multis modis dicēdi eliciuntur quidam intellectus differētiæ inter intellectum agētem, & possibilem. Cū enim sint quatuor principales modi assignandi differētiā inter hos intellectus, & quilibet subdiuidatur in duos, sicut in prosequendo monstratū est: solūmodo tres modi digni sunt approbari, quorum unus ab altero non discordat, sed unus ortum habet ex altero. Quia enim diuersæ differentiæ sunt intellectus, quæ & si respiciunt totum compositum, una tamen magis respicit animæ complemētum, alia uero materiale principium: hinc est, quod una non solum tenet rationem potentiæ, imo ēt potentiæ habitualis: altera uero tenet purè rationem potentiæ: & hinc est, quod una dicitur conuenire animæ secundū se, altera uero in comparatione ad corpus. & una semper est in actu, altera uero non: non quia semper anima actu intelligat p intellectum agentem, sed quia sicut lumē corporale semper lucet, & de se promptum est ad illuminandum; res autem illuminabilis non semper illuminabitur propter aliquod impedimentum: sic & in proposito intelligendum est. Concedendæ sunt igitur rationes, ostēdentes intellectum agentem, & possibilem duas differentias esse intellectiuæ potentiæ, licet aliquę ex eis non sint multū cogentes. AD ILLVD autem, quod obiicitur, quod non differt posse, & esse in perpetuis. Dicēdū, quod hoc intelligitur de esse substantiali, & de differētia non secundum naturam, sed de distantia secundum tempus, quia in eis materia tempore non præcedit actum: & ideo nihil facit ad propositum: quia intellectus possibilis non dicitur possibilis respectu esse primi, sed actus secundi. AD ILLVD, quod obiicitur de imaginatione, quod non differt potentia actiua & passiua. Dicī potest, quod magis differt, quā in intellectu: quia organū corporale, in quo recipiuntur phātasmata, est ei loco potentię passiuæ: ipsa uero uis imaginaria est loco potentiæ actiuę. Aliter potest dici, quod non est simile, quia cum species defertur a sensu usque ad imaginationem, non exit genus abstractionis, quæ quidem fuit in sensu particulari: sed cum species peruenit ad intellectum, nouum genus abstractionis ibi exigitur, & aliud genus luminis; ideo magis indiget potentia actiua distincta a possibili ipse intellectus, quam imaginatio, uel sensus. AD ILLVD, quod obiicitur de oculo cati. Dicendum, quod & si potentia receptiua, & abstractiua possunt concurrere ad

unius

unius organi completionem: nunquam tamen concurrunt in eandem unius organi dispositionem. Alia enim est dispositio in oculo cati: per quam recipit, scilicet perspicuitas: & alia per quam abstrahit, scilicet luminositas, & alterius, & alterius naturæ. Sic & in potentia intellectiua, & si concurrant ad complementum, & perfectionem potentiæ, intellectiuę potentia per quam recipit: & potentia, per quam abstrahit: non sunt tamen eiusdem naturæ, nec per eandem naturam insunt animę: & ideo non sunt una differentia potentię, sed diuersæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod intelligere est actus unus, & simplex. Dicendū, quod & si intelligere possit quodā genere simplicitatis dici actus simplex: nihilominus tamen ad nostrum intelligere concurrit recipere, & iudicare, siue abstrahere, & susципere: & hi sunt plures actus adinuicem ordinati, ex quibus resultat unus actus perfectus: sic & in potentiis intelligendum est se haberet, quòd & si sint diuersę differentiæ intellectus, attamen in suis actionibus adinuicem ordinatæ sunt, & coniunctæ ad actum intelligendi perficiendum, sicut materiale, & formale principium ad unum esse compositi constituendum. AD ILLVD, qđ obr, q intellectus possibilis itelligit, & intellectus agens similiter recipit. Dicendum, quod intellectus possibilis non est pure passiuus, sicut supra ostensum est: habet enim potentiam se conuertendi: nec tamen est adeo actiuus, sicut agens, quia nō potest sua cōuersione nec speciem abstrahere, nec de specie iudicare, nisi adiutorio ipsius agentis. Similiter nec ipse intellectus agens operationem intelligendi potest perficere: nisi formetur acies intellectus possibilis ab ipso intelligibili: ex qua formatione est in plenori actualitate respectu eius, quod debet cognoscere: quā erat prius, cum carebat specie: & ita cum cogitamus de intellectu agente, & possibili: non debemus cogitare quasi de duabus substantiis, uel quasi de duabus potentiis ita separatis, quod una sine alia habeat operationem suam perficere, & aliquid intelligat intellectus agens sine possibili, & aliquid cognoscat intellectus agens, quod tamen homo, cuius est intellectus ille, ignoret. Hæc enim uana sunt, & friuola, ut aliquid sciat intellectus meus, quod ego nesciam; sed sic cogitandæ sunt esse illæ duę differentię, quod in unam operationem completam intelligendi ueniant inseparabiliter: sicut lumen, & diaphanum ueniunt in abstractionem coloris. Nec sunt hic sequenda communiter uerba philosophorum, quia pro magna parte decepti sunt in influentia intelligentiæ super animam, quam non admittit fides catholica.

DI-

DISTINCTIO XXIIII.

PARS SECVNDA.

Quod talis est ordo peccandi, uel cadendi in nobis, qualis fuit in primis hominibus.

ILlud quoque prætermittendum non est, quod talis nunc in uno homine tentationis est ordo, & progressio, qualis tunc in primis præcessit parentibus. Vt enim tunc serpens malum suasit mulieri, ipsaque consensit, deinde uiro suo dedit, sicque consummatum est peccatum: ita & nunc in nobis pro serpēte est sensualis motus animæ, pro muliere inferior portio rationis, pro uiro superior rationis portio. Et hic est uir, qui secundū Apostolum dicitur imago, & gloria Dei: & illa est mulier, quæ dicitur imago, & gloria uiri. Atque inter hunc uirum secundū eundē dicitur gloria uiri. Atque inter hunc uirum & hanc mulierē est uelut quoddam spirituale cōiugium, naturalisque contractus, quo superior rationis portio, quasi uir, debet præesse & dominari: inferior uero, quasi mulier, debet subesse et obedire. Ideo uir secundū Apostolū nō debet habere uelamē, sed mulier. Et sicut in cūctis animātibus nō est repertū homini adiutoriū simile sibi, sed de illo sumptum quod ei formaretur in coniugiū: ita & in partibus animæ, quas cū pecoribus habemus cōes, nullum menti nostrę simile est adiutorium. Vnde Aug. in eodem. Illud nostrum, quod in actione temporalium tractandorum ita uersatur, ut non sit in nobis commune cum pecore, rationale est quidē: sed ex illa rationali mēte, qua subhęremus intelligibili, & incommutabili ueritati, tāquam ductum, & inferioribus tractandis gubernandisq; deputatum est. Sicut n. in omnibus pecoribus non est inuentū uiro adiutorium simile sibi, nisi de illo detractū in coniugium formaretur: ita menti nostræ qua supernam consulimus ueritatem, nullum est ad usum rerum temporalium, quantum naturæ hominis satis est, simile adiutorium ex animę partibus, quas communes cum pecoribus habemus. Ideoque rationale nostrum non ad unitatis diuortiū separatū; sed in auxiliū societatis quasi deriuatū, in suo dispartitur officio. Et sicut caro est duorum in masculo

Lib. de Tri. 12. cap. 3.

Gen. 2.

& in

& in fœmina: sic intellectum nostrum, & actionem siue rationem & appetitum rationalem, uel si aliquo modo significantius dici possunt, una mentis natura complectitur, ut sicut de illis dictum est, Erunt duo in carne una: sic & de his dici possit, duo in mente una. Ecce ex his uerbis apperte intelligi potest qualiter in anima hominis existat imago illius coniugij, & qualiter in singulis nostrum spiritualiter sint illa tria, scilicet uir, mulier, serpens.

Qualiter per illa tria in nobis consumetur tentatio.

Nunc superest ostendere, quomodo per hæc tria in nobis consummetur peccatum: ubi agnosci poterit, si diligenter intendatur, quid sit in anima mortale, uel ueniale peccatum. Vt enim ibi serpens suasit mulieri, & mulier uiro: ita & in nobis sensualis motus cum illecebram peccati conceperit, quasi serpens suggerit mulieri, scilicet inferiori parti rationis, idest rationi scientiæ quæ si consenserit illecebræ, mulier edit cibum uetitum: post de eodē dat uiro, cum superiori parti rationis, idest, rationi sapientiæ eandem illecebram suggerit: quæ si consentit, tunc uir etiam cum fœmina cibū uetitum gustat. Si ergo in motu sensuali tantum peccati illecebra teneatur, ueniale ac leuissimum est peccatum. Si uero inferior pars rationis consenserit, ita vt sola cogitationis delectatione sine uolantate perficiendi teneatur, mulier sola manducauit, non uir: cuius authoritate cohibetur uoluntas, ne ad opus usque perueniat. Si uero adsit plena uoluntas perficiendi, ut si adsit facultas & ad effectum perducatur, uir quoque manducat, quia superior pars rationis illecebræ consensit, & tunc est damnabile & graue peccatum. Quando autem mulier sine uiro gustat, aliquando est mortale, aliquando ueniale peccatum. Vt enim dictum est, tunc mulier sine uiro gustat, cum ita delectatione cogitationis peccatum tenetur, ut faciendum non decernatur: uel cū quidam terminus mensura a peccato adhibetur a uiro, ne non liceat mulieri effrenata libertate in peccatum progredi. Si ergo peccatum non diu teneatur delectatione cogitationis, sed statim ut mulierem tetigit, uiri authoritate repellatur, ueniale est. Si uero diu in delectatione cogitationis

nis teneatur, etsi uoluntas perficiendi desit, mortale est: & pro eo damnabitur simul uir & mulier, idest totus homo, quia & tunc vir sicut non debuit, mulierem cohibuit, unde potest dici consensisse.

Repetitio, summam perstringens.

Itaque ut breuiter summam perstringam, quando peccatum ita in anima concipitur, ut illud facere disponat, uel etiam perficiat, aliud frequenter, aliud semel: uel etiam quando delectatione cogitationis diu teneatur, mortale est. Cum uero in sensuali motu tantum est, ut prædiximus, tūc leuissimum est: quia ratio tunc non delectatur. Ideo autem supra dixi, aliud frequēter, aliud semel: quia quædam sunt, quæ si tantum semel fiant, uel facienda disponatur, damnant, quædam uero non, nisi sæpius fiant, uel facienda decernantur: ut de otioso uerbo, & huiusmodi. Hæc Aug. in xii. Lib. de Tri. tradit ita, Sicut in illo coniugio primorum hominum serpens manducandum persuasit: mulier autem non manducauit sola; sed uiro suo dedit, & simul manducauerunt, ita & in quodam secreto coniugio, quod in uno homine geritur & digno scitur, cum rationi scientiæ, quæ in rebus temporalibus agendis ratiocinandi uiuacitate uersatur, animalis sensus ingerit quandam illecebram: tunc uelut serpens alloquitur fœminam. Huic autem illecebræ consentire, de ligno uetito est edere. Sed iste consensus si sola cogitationis delectatione contentus est, superiori uero authoritate ita retinentur membra, ut non exhibeantur arma iniquitatis peccato: sic habendum existimo, uelut lignū uetitum mulier sola comederit. Si autem consensu illo ita decernitur quodque peccatum, ut si sit potestas etiam opere impleatur: intelligenda est mulier dedisse uiro suo simul edendum illicitum cibum. Neque enim potest peccatum non solum cogitandum suauiter, uerum etiam perpetrandum efficaciter mente decerni: nisi & illa mentis intentio, penes quam summa potestas est, membra in opus mouēdi, uel ab opere cohibendi malę actioni cedat. Nec sane cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse facienda, tenens tamen & uolens libenter, quæ statim ut

attin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

attigerunt animum, respui debuerunt, negandum est esse peccatum: sed longe minus quàm si & opere statuatur implendum. Et ideo de talibus quoque cogitationibus uenia petenda est, pectusque percutiendum, & dicendum, Dimitte nobis debita nostra. Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat; & ideo si sola mulier eibum edisset illicitum, sola vtique mortis supplicio plecteretur: ita dici potest in homine vno, si delectationibus illicitis, à quibus continuo se deberet auertere, cogitatio libenter sola pascatur, nec facienda decernantur mala, sed tantum suauiter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine uiro posse damnari. Absit hoc credere. Hic quippe vna persona est, vnus homo est, totusque damnabitur: nisi hæc quæ sine uoluntate operandi, sed tamen cum voluptate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur. Idē quoque, in libro contra Manichæos de hoc eodem sic ait, Apostolus dicit, Secundum principem potestatis aeris huius spiritus qui nunc operatur in filiis diffidentiæ. Nunquid ergo visibiliter eis apparet, aut quasi corporeis locis accedit ad eos & operatur? Sed miris modis per cogitationem suggerit quicquid potest: quibus suggestionibus resistendū est. Non enim ignoramus astutias eius. Quomodo enim accessit ad Iudam, quando ei persuasit ut dominum traderet? Nunquid in locis, aut per hos oculos ei uisus est? Sed vtique, vt dictum est, in cor eius intrauit. Repellit autem illum homo, si paradisum mentis custodiat. Posuit enim hominem Deus in paradiso, ut operaretur & custodiret: quia sicut Ecclesiæ dicitur in Canticis Canticorum, Hortus conclusus, fons signatus: quo utique non admittitur peruersitatis ille persuasor, sed tamen per mulierem decepit. Non enim etiam ratio nostra deduci ad consensum peccati potest, nisi cum delectatio mota fuerit in illa parte animi, quæ debet obtemperare rationi, tanquam rectori viro. Etiam in unoquoque nostrum nihil aliud agitur cum ad peccatum quisque delabitur, quàm tunc actum est in illis tribus, serpente, muliere & viro. Nam primo fit suggestio, siue per cogitationem

Mat. 6

Augu. Lib. de Gen. 2. c. 14 in to. 1. Eph. 2.

tionem, siue per sensus corporis, uel uidendo, uel tangendo, uel audiendo, uel gustando, uel olfaciendo: quæ suggestio cum facta fuerit, si cupiditas nostra non moueatur ad peccatum, excluditur serpentis astutia. Si autem mota fuerit, quasi iam mulieri persuasum erit: sed aliquando ratio uiriliter etiam commotam cupiditatem refrenat & compescit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquantula luctatione coronamur. Si autem ratio consentiat, & quod libido commouerit, faciendum esse decernat, ab omni uita beata tanquam de paradiso expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, etiam si non subsequatur factū, quando rea tenetur in consensione conscientia.

Quare de animæ partibus dixit.

Hæc de animæ partibus interseruimus, ut ipsius animæ natura plenius cognosceretur, & secundum quam sui portionem in ea sit liberum arbitrium intelligatur: scilicet secūdum rationem, qua omne peccatum mortale geritur, sed non omne ueniale: illud scilicet, quod in solo motu sensualitatis existit.

Quod sensualitas sæpe in scriptura aliter quàm supra accipitur.

Non est autem silentio prætereundum quòd sæpe in scriptura nomine sensualitatis, non id solum in anima, quod est nobis commune cum pecore, sed etiam inferior portio rationis, quæ temporalium dispositioni intendit, intelligitur. Quod diligens lector in locis scripturæ, ubi de ipsa fit mentio, uigilanter annotet.

SVPRA egit Magister de distinctione potentiarum animæ ad liberi arbitrii manifestationem. In hac parte, quia secundus gradus potentiarum est ordo & progressio tentationum, determinat qualiter, & quo ordine peccatum per uires animę progredi habeat, & peruenire ad cōsummationem. Diuiditur autem pars ista in tres partes. In prima determinat qualiter peccatum in uiribus animæ habeat progressum ad consummationem. In secunda uero prædeterminata repetit ad maiorē explanationem,

S. Bon. Lib. 2.

ibi. *Itaque ut breuiter summam perstringam, &c.*) In tertia uero præ determinata epilogat ad facilio rem rememorationem, ibi. *Hæc de aīæ partibus interseruimus. &c.* Quelibet harum partium diuidi pōt in duas secūdū duo cap. quæ in quolibet continentur. Nam prima pars habet duas. In prima determinat connexionē, & ordinem uirium animæ. In secunda uero determinat, qualiter habeat fieri progressus culpę, ibi *Nunc superest ostēdere, &c.* Similiter secunda pars habet duas. In prima explanat, & circumloquitur assimilationem uiriū animæ in consummatione peccati ad primam tētationem. In secunda uero ponit quandā similitudinem, ostendens quod mulier sine uiro damnari nō potest, ibi *Nec sane cum sola cogitatione, &c.*) Similiter tertia, & ultima pars duas habet. In prima breuiter epilogat, & rationem suæ digressionis assignat. In secunda uerō multiplicitatem huius nominis (Sensualitas) ad maiorem euidentiam explicat, & manifestat, ibi. *Non est autem silentio prætermittendum, &c.*

Dub 1. *Si ergo peccatum, &c.*) Innuit Magister, quod si peccatū nō diu teneatur in delectatione ueniale est; si uero diu in delectatione cognitionis teneatur, & si uoluntas perficiendi desit, mortale est. Ex hoc uidetur, quod sola mora de ueniali faciat mortale. Sed contra. Circunstantia non mutat genus peccati: ergo si mora temporis est circunstantia, nunquam faciet de eo, quod erat ueniale mortale. Item. Mortale excedit ueniale in infinitū; sed circunstantia non aggrauat in infinitum: ergo si mora temporis circunstantia est, vī &c. Iuxta hoc quæritur, quanta mora temporis faciat peccatum, qđ erat ueniale, esse mortale? & utrum hoc sit in aliis generibus peccatorum sicut in peccato carnis. Et iterum: quando quis dubitat, utrum mortaliter, uel uenialiter peccauerit, qualiter sit ei consulendum. Respon. Dicendum, quod mora temporis quātū est de se, non facit, vt ꝙ prius erat ueniale, fiat mortale, sed solū occasionaliter, uidelicet, qđ inducit consensum uerum, uel interpretatiuum. Tunc aūt inducit consensum uerum, quando ex diuturnitate delectationis crescit libido, adeo ut homo uelit omnino in uitiorum delectatione persistere, & morari. Tunc uero inducit consensum interpretatiuum, quādo homo aduertens periculum delectationis retentę, negligit eam reprimere: hoc enim non est absque contemptu salutis propriæ, pro eo ꝙ discrimini se exponit. Illa enim delectatio subintrat sicut serpēs, & uenena diffundit, per quæ rationalis spiritus interit morte culpæ. Sicut igitur salutē suam corporalē negligeret, qui serpentem iuxta se scienter collocaret, sic in tali delectatione auertens periculum, uel debens auertere, uoluntarie uertatur, exponit se discrimini, quādo negligit repellere, & pro tanto dicit Magister ipsum peccare mortaliter. Et per hoc patet responsio ad obiecta, quia hoc non facit mora de se, sed ratione consensus, uel cōtemptus. Ad illud uero, qđ quæritur, quanta mora hoc faciat. Dicēdum, ꝙ in generali determinatur, ꝙ rāta mora hoc faciat, in qua adeo crescit delectatio, & libido, ꝙ supuenit consensus, uel adeo est repellendi negligentia, & proprię salutis indutia, quod superuenit contemptus, & consensus interpretatiuus. Si aūt in spāli quæritur, quāta sit ista mora, utrū sit unius horæ uel dimidii, uel amplioris spatii? non pōt una rnsio dari, quia aliquādo est maioris, aliquando minoris secundū diuersos status, & cōditiones personarū: unde hoc non determinat sciētia, uel lectio; sed potius cōsciētia recta, & punctio. Iliene aūt aduertit cōscientia recta se non modicū lædi, quādo ex morosa delectatione consensus superuenit uel contēptus: ꝙ si nō aduertat, aliquādo propter tenebras, & inuolutiones affectionū securiorē partē debet eligere, & cōfiteri purè, sic & dolere quasi peccaret mortaliter. Ad illud, qđ quæritur, utrū ita sit in oīb. generibus pctōrum. Dicendū, ꝙ in oibus peccatis delectatio morosa uigilanter, & strenue uitāda est. Tamen uerbum Aug. ꝑcipue uidetur intelligi in peccato carnis, qđ habet ex carnis incentiuo delectatione magis sibi coniunctā, & ad quā homo facilius incuruatur: & ideo cū magna diligentia est uitanda, non solum aut hoc, sed etiam omne peccatum. Multa enim frequenter creduntur esse uenialia, quę mortalia sunt, & difficillimū est in talibus discernere: & ideo quasi à facie colubri necesse habet homo qui uult saluari, peccatum fugere.

Quædam sunt, quæ si tantum semel fiant, &c.) Contra. Multiplicatio actuum non mutat genus: ergo si primum peccatum ueniale est, & secundum, & tertium: ergo nunquā faciunt unū mortale. Præterea. quodlibet ueniale stat cū gratia: ergo si nullam aufert gratiam, nullam aufert uitam: ergo numquā dānāt uenialia, quantumcumq; multiplicentur. Ad hoc breuiter respondendum est ad prēsens, ꝙ ista quæstio determinatur in 4. dist. 16. ideo ad prēsens tantum dixisse sufficiat, ꝙ plura uenialia non determinānt, nec faciunt mortale quantum est de se; sed solum dispositiue: ex frequenti enim iteratione uenialium augetur libido, & frequenter interuenit contemptus; & pro tanto intelligendum est uerbum Magistri esse dictum. Dub. 2.

Sæpe in scriptura nomine sensualitatis, &c.) Hoc non uidetur rationabiliter dictum, quia cum rationalis portio diuiditur contra sensualitatem, nullo modo uidetur, ꝙ ratio sensualitatis nomine debeat censeri. Itē. Quęritur de hoc, quod dicit, ꝙ sæpe hoc in scriptura reperitur: cum enim philosophi de uiribus animæ sufficienter tractauerunt, & nullam mētionem fecerunt de sensualitate, unde est hoc, ꝙ sacra scriptura & doctores sacræ scripturę hoc nomine utuntur? Iuxta hoc est quæstio, utrum nomine sensualitatis intelligatur una uis uel plures; & utrum intelligatur uis cognitiua, aut moti- Dub 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

motiua: quòd enim intelligatur uis cognitiua, uidetur per hoc, quòd dicitur sensus: sensus enim uis cognitiua est. Quod autem dicatur motiua uidetur per hoc, quòd in ea habet esse peccatum, & ad malum habet inclinare. Respon. Dicendum, quòd scriptura distinguit hominem interiorem, & exteriorem, sicut habetur 2. Corinth. 4. Et si is, qui exterior est noster homo, corrumpitur: interior tamen renouatur de die in diem. Exteriorem autem hominem uocat non ipsum corpus tantũ, sed corpus cum uiribus animę, per quas habet his sensibus intẽdere, & in eis inhęrere. Interiorem autem hominem uocat ipsum spiritum rationalem, secundum quem habet circa cœlestia seipsum occupare: secundũ hoc intelligendum est, q̃ homo habet potentias animæ, per quas conuertitur ad spiritualia, & habet potentias, per quas conuertitur ad sensualia: & illæ uirtutes, per quas conuertitur ad spiritualia insimul collectæ unum posse perfectũ animæ integrãt, & quædam potestas resultat interioris hominis regitiua, quæ quidem uocatur arbitrii libertas, in qua consistit meritum, & laus, & uituperium. Secundum autem quòd homo habet conuerti ad hæc sensualia, sic habet & suas potentias, quæ similiter in unum cõcordantes, integrãt quasi unum perfectum posse circa ista sensualia: & hoc nomine sensualitatis censetur scriptura; quę simul comprehendit sensibiles cognitiuas, & motiuas, sicut & arbitrii libertas, ut ujdebitur infra: & hoc est quod habitum est supra. ea. Dist. q̃ sensualitas est quędam uis animæ inferior, ex qua est motus, qui intenditur in corporis exteriores sensus, atque appetitus rerum ad corpus pertinentium: & ideo comprehẽdit ex sua propria acceptione sensitiuam, & motiuam, & brutalem. Et quoniam inferior portio rationis per peccatum multum trahitur à sensualitate, & homo comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: ideo inferior portio rationis aliquando in scriptura nomine sensualitatis censetur propter nimiam cõuersionem sui ad sensualia: & per hoc patet responsio ad oĩa obiecta. Ad illud tamen, quod quæritur, quare philosophi nõ utuntur hoc nomine. Dicendũ q̃ sensualitas non tantum nõiat ipsam potẽtiã sensualem quãtũ ad propriam naturam, sed etiam quantum respectu rationalis habet quandam rebellionem, quę ex peccato originali in homine traducitur. Et quoniam nõ perueneruntad cognitionem originalis peccati, nec lapsus: ideo non utuntur hoc nomine sicut sacræ scripturę.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in superiori parte rationis habeat esse peccatum secundum se.

AD intelligentiã huius partis quæruntur tria. Primo quæritur qualiter peccatum habeat fieri. & esse in parte rationis superiore. Secũdo, qualiter habeat fieri ĩ infetiori Tertio qualiter habeat fieri in sensualitate. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, utrum in superiori parte rationis habeat esse peccatum secundum se. Secundo quęritur, utrũ possit in ea esse ueniale.

CIrca quam sic proceditur, & ostendi ur, quòd in superiori parte rationis secm se, hoc est absque instinctu inferioris partis non possit esse peccatũ. Primò per illud Augu. contra Manich. ubi sic ait. Ratio nostra deduci ad consensum peccati non potest, nisi cũ delectatio fuerit mota in illa parte animi, quæ debet obtemperare rationi tanquã rectori uiro suo: ergo nunq̃ peccat ratio superior, nisi peccatum p̃cedat in parte inferiori. ITEM. Philosophus in 3. de Anima. Intellectus semper est rectus: phantasia autem recta, & non recta: ergo intellectus quantum est de se, nunquam errat: ergo nec superior portio deuiat a ueritate iustitiæ, nisi inclinetur per sensualitatẽ, & inferiorẽ portionem. ITEM. Peccatum est per conuersionem ad bonum cõmutabile; sed superior portio rationis dicitur inquantum cõuertitur ad æterna: inferior inquantũ conuertitur ad tẽporalia: ergo impossibile est peccatũ esse, uel fieri in nobis ex actu partis rõnis superioris absque actu inferioris. ITEM. Rõ superior dr, inquãtum legibus æternis intẽdit: sed impossibile est aliquem peccare nisi declinãdo a legibus ęternis: ergo impossibile est peccatũ in superiori parte rõnis esse secm se. ITEM. Mulier est media inter sensualitatẽ & rõnẽ superiorẽ: sed sensualitas semp mouet ad bonũ, ut nũc, quantũ est de se: ergo rõ superior quantũ est de se, semper mouet ad bonũ simpliciter: sed uirtus, quæ mouet ad bonũ simpliciter, in mouendo non peccat: ergo in superiori parte rõnis quantum est de se, peccatũ esse non potest. ITEM. Anima q̃n conuertitur ad Deũ purgatur, melioratur, & perficitur: sed superior portio rationis attendit, inquãtũ cõuertitur ad Deũ: ergo cũ peccatũ fœdet, & obnubiler, peccatũ in superiori pte rõnis secm se esse nõ põt.

SED CONTRA. Hiere. 2. Filii Mẽpheos, & Taphnes constupr auerunt te usque ad uerticẽ: si ergo uertex (secm q̃ sancti exponunt) dr apex mentis, siue superior portio rõnis, uidetur q̃ & illa habeat per peccatũ cõstuprari, & fœdari. ITEM. Aug. 13. de Trini. Vir mãducat, quando superior portio rõnis consentit illecebrę: sed eius est peccare, cuius est cõsentire: si igitur hoc est superioris partis, patet, &cæt.

ITEM. Contingit aliquẽ peccare peccato infidelitatis, discredẽdo aliquos articulos, q̃ sunt respectu diuinitatis: sed ad illos articulos solum superior rationis portio se extendit: ergo in illo gñe peccãdi portio superior p̃prie culpã cõmittit. ITEM. Liberũ arb. constat esse uertibile: sed liberũ arb. maxime cõsistit ĩ superiori portione rõnis, cũ ibi maxime sit iudicium, & imperiũ: ergo uidetur, q̃ in superiori portione rationis etiã secm se sit uertibilitas ad malum: igitur & peccatum. ITEM. Superior

Text. cõ. 51.

portio rationis est illa, quæ discernit, & iudicat tam de agendis, quàm de credendis: sed iudiciũ creaturæ (quantũ est de se) absque gratia deficit ab his, quę sunt fidei catholicę: ergo per se pōt errare, & ab illis declinare: & si hoc, potest per se peccare.

ITEM. Angelus cum peccauit primo peccato, appetiit æquiparari Deo in potentia, & mulier similiter in sapiẽtia: sed hoc est appetibile solum partis superioris: ergo uidetur, ꝙ tam peccatum hominis, qui angeli inceperit a parte superiori rationis: ergo in superiori parte rōnis secūdū se peccatū habet fieri, & esse.

RESOLVTIO.

Et si nullum ex carnalibus: aliquod tamen ex spiritualibus inesse, nihil prohibet.

RESP. Ad prædictorũ intelligẽtiam est notandũ, ꝙ aliqui dicere uoluerunt, ꝙ superior portio rōnis non est aliud, q̃ synderesis: & ꝙ ipsa superior portio rationis, quantum est de se, semper est recta, & fortis, nisi incuruetur, & emolliatur per portionem inferiorem: & ideo dixerũt peccatum in ea non esse secundum se: sed si peccat, hoc solũ dicunt esse consentiendo inferiori parti, siue non cōpescendo eius deordinationem. Sed hæc positio tripliciter deuiat a ueritate. Primo in hoc, quod dicit, quòd idẽ est superior portio rōnis, & synderesis: qđ plane falsum est, cum superior portio rationis, & inferior pertineant ad arbitrii libertatem, sicut dicit Augustꝰ. & ideo nominant potentiam deliberatiuam: synderesis aũt potentiã naturalẽ nominat: quæ semper uniformiter ad bonũ inclinat. Secũdo uero a ueritate deuiat in hoc, ꝙ dicit in synderesi aliquo modo esse peccatum: hoc enim plane falsum est, sicut infra manifestabitur, & glos. dicit expresse. Ezec. 1. Tertio uero a ueritate deuiat in hoc, quod dicit, ꝙ in superiori parte rationis secũm se culpa non potest esse, nisi ab inferiori procedat, & tribuatur sibi occasio. Hoc enim contra rationem est, cum in illa portione consistat arbitrii libertas, & ita per naturam insit ei ad malum uertibilitas, & ita possibilitas ad peccandum. Est etiam hoc contra experimentũ: quia rō superior non solum habet iudicare secũm leges ęternas: sed etiam habet iudicare secũm lumen proprium, & secundũ lumẽ sibi ab inferiori acquisitum. Et quãuis aspiciendo ad leges æternas non peccet iudicãdo: tamen secundũ ea, quæ percipit a sensibus, uel etiam secũm lumen fidei datum, & innatum, potest deficere, & errare: maxime ĩ statu naturæ lapsæ. Esto enim, ꝙ sibi proponatur credibile, & aliquis articulus fidei, utpote articulus de Trinitate, & unitate: cum iste non solum repugnet sensui, & imagĩnationi: sed etiã discrepet a naturali iudicio rationis: si noster intellectus secũdũ lumẽ propriũ, nihil aspiciendo ad partes inferiores iudicaret, & deficeret, & discrederet, & peccaret. ET PROPTER hoc est alius modus dicẽdi. s. ꝙ duplex est genus peccati: quædam enim sunt peccata carnalia, quędam uero spiritualia. Si loquamur de peccatis carnalibus, sic fatendum est, ꝙ nõ cõtingit esse peccatum in superiori parte rationis absque inferiori parte rationis. Si autem de peccatis spiritualibus fiat sermo, tunc concedendum est, ꝙ peccatum habet fieri & esse (licet non semp fiat) in superiori parte rationis secũdum se: & rationes quæ hoc ostendunt, sunt concedendę.

ET ꝙ hoc patet reſpõsio ad illud, quod primo obiicitur in cõtrariũ. Nã Aug. in proposita auctoritate loquit̃ de progressu in ꝓpetrationẽ pctõrum carnaliũ.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ intellectus semper est rectus. Dicendum, ꝙ uerbum Philosophi intelligendum est in his, ad quæ mouet potentia intellectiua per modum naturę: in his uero, ad quæ mouet per modũ deliberationis, nõ habet ueritatẽ: unde ibidẽ uocat ipse secũm ueritatem intellectum, quod nos uocamus conscientiam naturalem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ peccatum est per conuersionem ad bonum cõmutabile, Respondeti potest dupliciter. Primo quòd non solum est peccatum, quando fit conuersio ad illud, ꝙ secundum ueritatem est bonum commutabile, sed etiam quando fit conuersio ad illud, quod est bonum incommutabile, & appetitur, ut commutabile. Aliter potest dici, quòd superior portio, & si differat ab inferiori in hoc, ꝙ ipsa conuertitur ad superna; nihilominus tamen habet cõuerti ad inferiora, ꝓut disponit, & regit inferiores potẽtias: & sic pōt deordinari, male eas regendo, siue frena laxãdo, siue suo imperio incuruando.

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ rō superior intẽdit legibus ęternis. Dicendum ꝙ iste est actus nobilissimus superioris partis, sed nō semper hunc actum exercet: imo ẽt intendit sibi, & ad se conuertitur, & sic pōt nimis ad se cõuerti, ac per hoc a Deo auerti, & deuiare a legibus æternis.

AD ILLVD, quod obī, ꝙ sensualitas ad bonũ inclinat, ut nunc, Dicẽdum ꝙ sensualitas nō semper mouetur inordinate: & præterea esto, ꝙ semper inordinate moueretur, non tamen ex hoc concluditur, ꝙ superior portio rōnis semper ordinatè moueatur: alia. n. uis assignatur, secũm quàm semper ordinate mouetur, utpote synderesis, quæ est scintilla cõscientię. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ superior portio rōnis dicitur inquantum cõuertitur. Dicendum, ꝙ hoc non est uerum inquantum actu conuertitur, sed inquantum est nata cõuerti. Præterea inordinate conuerti potius est auerti, q̃ conuerti. Cũ autẽ dicitur, ꝙ conuersio ad Deum purgat, illuminat, & perficit, hoc intelligitur de ordinata conuersione, quam nõ est semper necessarium inuenire in actione superioris portionis.

QVAESTIO II.

An in superiori portione rationis ueniale peccatum esse possit?

VTRVM in superiori portione rationis possit esse ueniale peccatũ. Et ꝙ sic, uidetur: qa contingit circa aliquem articulum fidei ex surreptione dubitare. Et constat ibi esse peccatum, cũ sit motus ad illicitum. Constat ẽt esse in superiori parte, cũ sit circa, aut contra articulos fi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dei, et respectu æternorũ. Constat ẽt esse ueniale cũ sit ex surreptione: ergo etc. ITEM. Tunc peccat superior portio rõnis, et uir comedit, quando est plenus consensus, et præbentur arma iniquitatis peccato: sed contingit aliquem plene cõsentire in uerbũ otiosum, & mẽdaciũ iocosum, & hæc nõ sunt nisi peccata uenialia: ergo &c. ITEM. Superior portio rationis est corrupta, sicut & inferior: cũ originale oẽs uires animæ inficiat, & debiliter: ergo si peccatũ ueniale potest esse in aliis uiribus, q̃ subsunt libero arb. pp corruptionẽ, quàm accipit ex originali, eadem rõne in parte superiori. ITEM. Contingit, ꝙ aliquis in conuertendo se ad Deum per amorẽ, est negligens: sed nõ magis tenetur homo ad hoc mandatum, quàm ad alia: ergo negligentia aliorũ mandatorum obseruatione: est uenialis: ergo & negligentia in amando Deũ, est uenialis: sed hoc est in superiori parte rationis, ergo &c.

SED CONTRA. Aug. & Magister in litera recitat. Quando superior pars rationis consentit illecebræ, tunc est peccatũ damnabile, & mortale: ergo uidetur, ꝙ quandocunque peccatũ superiorem partem attingit, statim fit mortale. ITEM. Penes superiorem partem rõnis residet regula directionis in toto regno animæ: sed facta obliquatione in regula, iam non remanet aliqua rectitudo, nec species rectitudinis: igitur cum superior portio rõnis peccat, deordinatur tota anima: ergo si plena deordinatio non est absque mortali peccato: uidetur &c. ITEM. Nulla creatura est excellentior anima quantum ad superiorẽ portionẽ, sicut Aug. in multis locis innuit, & dicit expresse: sed angelus propter suam dignitatem non potest peccare nisi mortaliter: ergo uidetur pari ratione, ꝙ nec peccatum ueniale possit esse in superiori parte. ITEM. Nihil est adeo ueniale, quod non fiat peccatum mortale, dum placet: sed complacentia tunc uere dicitur, quando superior pars rõnis ad culpam incuruatur, hoc autẽ est, cum ipsa peccat: ergo non uidetur, ꝙ aliquod peccatũ possit in ea esse, quin sit mortale.

RESOLVTIO.

Cum in superioris rationis portione aliquis motus inordinatus esse possit: qui fiet ut & ueniale peccatum non esse possit.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ aliqui dicere uoluerunt, ꝙ in superiori portione rationis nõ potest esse nisi mortale peccatum, & hoc propter elongationẽ sui a carne, & a sensualitate, in qua consistit initiũ suggestionis malæ, & ex cuius pronitate habet esse peccatum ueniale secundũ statum naturæ lapsæ: & hi dixerunt, ꝙ cum sint tres gradus in potentiis animæ correspondentes serpenti, mulieri, & uiro: nideli et sensualitas, portio inferior, & superior: sensualitatis est tantũ peccare uenialiter, superioris partis tantum mortaliter, inferioris partis utroque modo. Cum.n. sit media inter utrãque, naturam sapit utriusque. Sed quia planũ est in superiori portione rationis posse esse aliquo modo motus inordinatos ex surreptione, planũ est ẽt in ea esse corruptionẽ aliquã ex originali contractione: ideo aliis uidetur probabilius, & melius: qđ peccatum ueniale in rõne superiori habeat esse: unde concedendæ sunt rationes hoc ostẽdentes.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, qñ superior pars rationis comedit, damnabile est, & mortale peccatum. Dicendum, ꝙ illud intelligitur de pleno cõsensu, & hoc respectu illius peccati, cuius actus est in prohibitione, sicut est de peccato fornicationis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ penes superiorem partem residet regula directionis. Dicendum, ꝙ regula directionis non tollitur per qualecunque peccatum, sed per illud, quod inducit diuinum contemptum, & auersionem a Deo: hoc autem non est in quolibet peccato superioris partis, utpote in illo, quod ex surreptione cõmittitur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd nulla creatura sit superior anima secũdum mentem. Dicendum, ꝙ & si nulla sit superior secundũ ordinem efficientis, & finis: est tñ aliqua maioris dignitatis, & excellentioris naturæ, & propter hoc minorem habet excusationem. Præterea nulla natura rationalis in statu innocentiæ pòt peccare uenialiter, ut supra ostẽsum est: nulla autem natura rationalis lapsa de culpa potest cõsequi ueniam, nisi homo propter fragilitatem carnis: & ideo non ualet illud, quod obiicitur de angelo. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, ꝙ complacentia facit de uenali mortale. Dicendum, ꝙ complacentia nõ dicit ibi quamcunque inclinationem, sed plenum consensum, & deliberatum cum quadam plena quietatione: & ita ex hoc nõ concluditur, ꝙ omnis deordinatio superioris partis cadat in genus peccati mortalis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An in inferiori parte rationis peccatũ aliquod fieri habeat, nullatenus sensualitate suggerente?

CONSEQVENTER circa hanc principale, scilicet quo quæritur quomodo peccatum habeat fieri, & esse in inferiori parte rationis, duo quærũtur. Primò utrum aliquod peccatum habeat esse in inferiori parte absque sensualitate. Secundo quæritur, utrũ peccatũ mortale possit esse in eadem parte rationis superiori non peccante.

CIRCA quã sic proceditur, & ostenditur, ꝙ nullum peccatũ possit esse in inferiori parte rõnis absque sensualitate. Primo per auctoritatem Aug. contra Manichæos: ubi ait sic. In unoquoque nostrum nihil agitur nunc, cum ad peccatum quisque delabitur, quod tunc actum est in illis tribus serpente, muliere, & uiro: ergo si peccatum illud incœpit a serpente, & sensualitas est serpens, ut ipse dicit, omne peccatum incipit a sensualitate. ITEM. Sicut oẽm consensum præcedit delectatio, ita omnem delectationẽ præcedit aliqua suggestio: sed nullũ peccatũ rationis est absque aliqua delecta-

ctatione: ergo nec delectatio sine suggestione: suggestio autē non est nisi partis sensualis, uel serpentis: ergo nullum peccatū est in inferiori parte rōnis, qđ nō incipiat a sēsualitate. ITEM. Inferior ratio non peccat, nisi quia appetit bonum, ut nūc: sed uis, quæ appetit bonum ut nūc, est sensualitas: ergo non peccat nisi prævia sensualitate. ITEM. Nihil est in intellectu, qđ prius non fuerit in sensu: ergo pari ratione nihil est in rōne, qđ prius nō fuerit in sensualitate: ergo si rō deordinatur, necesse fuit sensualitatem prius deordinari.

Omnia peccata actualia ortum habēt a peccato originali, & potissime a concupiscentia, quę ex originali peccato nobis inoleuit: sed tam originale peccatum, q̄ concupiscentia inest animę ex cōiunctione sui ad carnē: uis autē, secūm quam alia coniungitur carni, est ipsa sensualitas: ergo omne peccatū animæ incipit a sensualitate: igitur absque ea in inferiori parte rationis peccatū non potest fieri.

SED CONTRA. Magis est conjuncta superior portio inferiori, q̄ ipsa inferior portio sensualitari, cum ratio superior, & inferior spectent ad eandem potentiam, & naturam: si ergo peccatū pōt fieri in superiori parte rationis absque inferiori, sicut supra probatum est, uł multofortius, ꝓ possit fieri in inferiori absque sensualitate. ITEM. Impossibile est inferiorem partem rōnis peccare peccato spirituali appetēdo aliqđ spūale bonū: sed sensualitas nō apperit nisi bonū sensuale: ergo pōt peccare inferior portio absque sensualitate.

ITEM. Quicquid potest uirtus inferior, potest de se moueri inordinate ad aliquod appetibile sine uiribus superioribus, multofortius superior potētia (utpote rōnis pars inferior) inordinate moueri pōt absque sensualitate.

ITEM. In diabolo nō est sensualitas, cum nō hēat conjungi cū carne: sed cōstat, ꝓ ipse hēt peccare nō solū in Deum: sed ēt in in hoīem: si ergo peccatū in creatura attēditur secundū aspectū rationis: uidetur, ꝓ absque sensualitate contingat illam portionem peccare.

ITEM. Quæritur iuxta hoc, quid est inferiorem portionem rationis comedere, & quādo delectatio transit a sensualitate in rationem. Si tu dicas, ꝓ hoc est, quando ratio auertit, & percipit delectari, tunc duplex est inconueniens. Vnum, scilicet quia frequenter homo consummat peccatū, & nihil cogitat nisi de apperibili, nec aduertit se delectari, uel tristari: et ita uidetur, ꝓ aliqs possit peccare mortaliter, ita ꝓ inferior portio non comedat. Aliud etiam inconueniens concluditur, quia cum percipere delectationem non sit malū, nec peccati augmentatiuum, iam uidetur, ꝓ perceptio rationis post suggestionem sensualitatis culpam non aggrauaret, quod plane, et manifeste falsum nemo esse dubitat.

RESOLVTIO.

De carnalibus uix aliquod, immo nullum ex reliquis nihil prohibet.

RESP. Ad prædicta intelligentiā est notandū, ꝓ (sicut innuit. Ma-

Magister in fine huius Distinctionis) sensualitas dupliciter potest accipi. Aliquando accipitur pro ui, quæ appetit bonum, ut nunc: & hęc non est solummodo in parte sensuali: immo etiā in rationali. Et sine motu sensualitatis hoc modo dictę nunquā contingit peccatum esse in inferiori parte rationis: semper. n. cum peccat, bonum ut nūc exoptat. Alio modo dicitur sensualitas uis animę sensualis, qua intēditur in corporis sensus. sicut habitū est supra: & sine hac contingit esse peccatum in inferiori parte quantum ad peccata spiritualia, quantum autem ad carnalia uix, aut nunquam. In carnalibus autē corruptio uenit ex fœditate carnis, & concupiscentia partis sensualis: & ita in eis peccatum incipit a serpente, siue a sensualitate, & peruenit ad mulierem. Tunc autem dicitur esse in sensualitate, quando quis ex apprehensione delectabilis oblectatur, & inclinatur ante ad uersionem, & perceptionem sue delectationis: hoc enim ex surreptione est; nec dicitur ratio aliquo modo propter illam delectationem de uetito cibo gustasse: sed tunc ratio comedit, & peccatum in ea esse incipit, quādo post delectationis aduersionem, & perceptionem, sensualitati delectanti condelectatur, & in delectatione persistit: extunc enim scilicet post delectationis aduersionem ratio comedere dicitur, & peccatum transire a sensualitate in ipsam: quoniam & si iudicare de delectabili, & in eo delectari, hoc sit partis sensualis: percipere tamen ipsam delectationē interiorem hoc est partis rationalis. Et ideo ratio comedere dicitur, si post talem perceptionem parti sensuali condelectetur. Sic igitur concedo, ꝓ aliquo genere peccati peccare potest inferior portio rationis absque suggestione sensualitatis; sicut rationes ad secundam partem adductæ ostendunt. Aliquo uero genere peccati, aut nūquam peccat, utpote carnalis, nisi motus sensualitatis precedat, & trahat, & quantū ad hoc peccati genus loquitur Aug. cōtra Manich.

ET ꝓ hoc patet responsio ad primū qđ obiicitur in cōtrariū.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd omnem delectationē prædit suggestio. Dicendum, ꝓ si suggestio large accipitur ad omnem apprehensionem boni, ut nunc sub ratione appetibilis: sic uerum est, quòd precedat omnem delectationem. Si uero accipiatur stricte, pro illo motu serpentino partis sensualis, sic non habet ueritatem in omnibus peccatis, sed solum in peccatis carnis. ET PER hoc patet responsio ad sequens, quo dicitur: quod sensualitas est uis appetitiua boni, ut nunc: ibi enim accipitur sensualitas large, & (sicut præostensum est) absque ea non potest esse peccatum in inferiori portione rationis, quamuis esse possit absque sensualitate dicta proprie, saltem peccatum spirituale. AD ILLVD, quod obiicitur, quod nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu. Dicendum, quòd uerum est uel in se, uel in suo simili: multa tamen fingit homo, quæ nunquā uidit,

uidit, multa etiam, post quam uidit, cogitat: ita ꝙ illa cogitatio nō excitatur a potētia sensitiua mouente: ita ēt intelligi pōt de ratione, & sensualitate. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omnia peccata habent ortum ab originali concupiscentia. Dicendum, ꝙ & si oē peccatum quodāmodo ex originali ortū habeat, & originale ex carne: non tamen oportet omne peccatū tāquam ex proximo mouēte ortū habere ex carne, uel sensualitate, pro eo ꝙ peccatum originale nō tā tū inficit partē sensualē, immo inficit patē rōnalem, & corrumpit. Vnde concupiscentia reperta est in oībus uiribus aīæ: & iō siue sensualitas sit præambula, siue non, oīa mala nostra dicuntur uenire ex concupiscentia.

QVÆSTIO II.

An pars inferior rationis mortaliter peccare possit absque superiori?

VTRVM pars inferior possit peccare mortaliter absque superiori, & ꝙ sic uī. Augu. dicit, & hī in litera. *Si peccarū diu in cogitatione delectationis teneatur, tametsi uoluntas pficiēdi desit, mortale est.* Sed tūc uir non dicitur comedere, nisi quādo adest uolūtas perficiendi: ergo sola muliere comedente contingit peccare mortaliter. ITEM. Aug. dicit, & hī in litera ibi. *Nec sane &c.* ꝙ si sola mulier comedat, totus hō damnatur: sed hoc non est nisi per peccatum mortale: ergo sola muliere comedente contingit peccare mortaliter. ITEM. Superior portio rōnis dī inquantum nata est adhærere superiora: sed contingit peccatum aliquod cōmittere, ita ꝙ non cogitemus de legibus æternis: ergo cōtingit aliquē peccare mortaliter solo actu inferioris partis, nihil faciēte actu superioris. ITEM. Frequenter offendit quis proximum nihil cogitans de offensa Dei: sed inferior portio est, secūdum quā ordinamur ad proximum: superior, secūdum quam ordinamur ad Deum: ergo contingit peccare mortaliter exactu inferioris partis sine actu superioris. ITEM. Magis prona est ad peccatum inferior portio, q̄ superior, cum ex coniunctione ad sensualitatem mollior sit, & ob hoc mulier nuncupetur: ergo si superior portio rationis potest peccare per seipsam, multo fortius uidetur quod inferior.

SED CONTRA. Augu. xii. de Trinitate, & habetur ī litera. ibi. *Nec sane &c.* Dicit, ꝙ cum mens sola cogitatione oblectatur, de talibus cogitationibus uenia petenda est, pectusque percutiendum & dicendum. *Dimitte nobis debita &c.* sed talis est penitentia uenialium: ergo quādiu mulier comedit absque uiro, peccatum est solum ueniale. ITEM. Impossibile est inferiorem portionem damnari absq; superiori: sed superior portio nunquam damnatur sine culpa: ergo impossibile est inferiorem portionem absq; superiori peccare mortaliter.

ITEM. Impossibile est esse peccatum mortale sine consensu: sed consensus residet penes iudicem, & arbitrum principalem: hæc autem est superior portio rationis, sicut dicit Aug. & habetur in litera: ergo &c. ITEM. Impossibile est aliquē peccare mortaliter

taliter sine auersione: sed eius ē auerti, cuius est cōuerti: hoc aūt est superioris partis: ergo inferiorē portionē absque superiori impossibile est peccare mortaliter. ITEM. Nūquam meretur aliquis in cogitatione boni, nisi ꝙ ponat illud facere, uel cōplere, si possit: ergo similiter nūquam aliquis demeretur demerito mortalis peccati in cogitatione mali, nisi proponat illud perficere, si possit: hoc autē nō est sine superiori portione rōnis: ergo &c. ITEM. Quando aliquod peccatum est ueniale, consentire in illud non facit peccatum mortale: sed delectatio carnalis citra consensum est ueniale: ergo cōsentire in delectationem, ita ꝙ nō cōsentiatur in opus, non erit mortale: si ergo cōsensus i opus est superioris partis (sicut dicit Aug.) nunquā est peccatū mortale in inferiori parte absque superiori. Quod autem consensus in ueniale non facit mortale, ꝓbatur per hoc, ꝙ consensus in uerbum otiosum, & medacium iocosum non est mortalis, sed uenialis. SED CONTRA tu dicas, ꝙ non est simile: quia delectatio carnalis uia est ad mortale peccatum. Tunc ego quæro, quare potius consensus in delectationē attribuitur inferiori parti, quam superiori? & quare consensus in opus potius appropriatur superiori? Cum enim inferioris partis ita bene sit regere membra, sicut & affectiones, & alia: uidetur ꝙ ita bene sit in potestate inferioris partis ꝓbere arma iniquitatis peccato, sicut etiam in delectationem consentire. INDE est quæstio, q̄ differētia sit inter peccare & comedere, & utrum comedere sit idē, quod consentire, & quādo dicatur mulier comedere, & quando uir, & quando mulier comedendo peccet mortaliter, & quādo ueniaIiter. Non n uidetur illud uerbū Augu. de comestione uiri esse generaliter uerum: quia tūc comedit uir, quando ꝓbet arma iniquitatis peccato: multa.n. sunt peccata, q̄ consummātur in sola cogitatione interna, siue iniqua, & tunc comedit, & nulla membra corporis ꝓbētur arma iniquitatis, cū illud peccatū nō habeat exerceri per membra corporis.

RESOLVTIO.

Quia peccatum inordinationem dicit, quæ sine auersione & contemptu esse non potest: & hæc omnia spectant ad superiorem rationis partem: colligitur, absque ea nullum mortale peccatum esse posse.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ & si possibile sit mulierem comedere sine uiro: non tamen est possibile mulierem peccare mortaliter sine uiro, siue inferiorē portionem absque superiore: & hoc patet sic. Aliud enim est peccatum mortale committere, aliud cibum uetitum degustare. Peccatum enim mortale dicit deordinationem a Deo, quæ est cū consensu, & contemptu: inordinatio autem talis, est per auersionem, & contemptum, & hoc est superioris partis: eius enim est auerti, cuius est conuerti: cōsentire autem ad illam potentiā spectat, apud quam residet iudiciaria potestas, & regiminis auctoritas, hęc autem est superior portio rationis: & ideo impossibile

bile est aliquod peccatum esse mortale in nobis, quod superiori portioni non imputetur, & in quo ipsa non deordinetur propter naturam peccati mortalis, quæ exigit ibi esse, & contemptum auersionis, & consensum deliberationis, quorum utrumque est superioris partis. Est ēt ratio ex istarum potentiarum connexione, quoniam inter superiorem portionem, & inferiorem lex cōiugii est: & ideo una tenetur alteram regere, & reprimere. Nō sic autem est inter sensualitatem, & inferiorem portionem: & propter hoc, cum inferior portiō deordinatur, negligentiæ uiri, qui debuit eam reprimere, imputatur: & pariter cum illa culpabilis inducatur: Sic igitur patet, quòd impossibile est inferiorem portionem rationis absque superiori peccare mortaliter: possibile tamen est unam earum absque altera comedere, & hoc quia comestio dicit conuersionem ad delectationem secundum actum propriū mulieris, aut uiri: contingit autem rationalem potentiam conuerti ad delectationem a sensualitate oblatam secundum actū inferioris portionis, ita tamen, quòd non conuertitur secundū actum superioris: & ita contingit comedere mulierem uiro nō degustante. Et hoc patet si attendamus progressum tentationis, & delectationis. Primo.n. delectabile offertur, siue percipitur. Secundo uero delectatio aduertitur. Tertio uero in id, ad quod trahit delectatio consentitur, uel dissentitur. Delectabile percipere est sensualitatis, delectationem aduertere est inferioris partis rationis, quæ interiores motus, & affectus habet diiudicare, & cognoscere: hoc aut ē potentię sensitiuæ. Diffinire autem an hoc sit amplectendum, uel respuendum: hoc est superioris partis, in qua residet auctoritas iudiciariæ potestatis. Contingit igitur delectari ad apprehensionem delectabilis ante aduersionem delectationis, & hoc est sensualitatis, & absque dubio est ueniale peccatum. Contingit iterum delectari post apprehensionem delectabilis, & perceptionē delectationis ante plenum consensum deliberationis, & hoc est inferioris partis: & aliquando mortale, aliquando ueniale, & tunc dicitur comedere sola mulier. Contingit iterum tertio delectari post apprehensionem delectabilis, & aduersionem delectationis, & post plenum assensum deliberationis, & tunc dicitur comedere uir, & tūc est mortale peccatum in his generibus peccatorum, quorum actus sunt in prohibitione propter plenum consensum, & deordinationē. Vnde cum tentatio inchoet a sensualitate, planum est esse ueniale. Cum consummatur in superiori parte rationis, planum est esse mortale. Cum uero sola mulier comedit, potest esse mortale, & ueniale: & ideo dubium est discernere, quando sit mortale, uel ueniale. Potest tamen discerni hoc modo, quia cum percipitur delectatio, aut statim repellitur, aut retinetur. Si statim repellitur, tunc leue est peccatum. Si uero tenetur, hoc potest esse tripliciter. Aut quia placet ipsa

ipsa delectatio, & operis cōsummatio, ita quòd est uoluntas delectādi in cogitatione, & etiam in opere, si facultas adesset, & tunc est ibi plenus consensus, & peccatum mortale simul cōcurrente uiri, & mulieris comestione. Aut placet delectatio: sed tamen diplicet peccati consummatio, qui tunc est consensus semiplenus: & tunc dicitur manducare mulier: nihilominus tamen peccat mortaliter, cum in illam consentit delectationem. Aut utrunque displicet, scilicet ipsa interior delectatio, & operis consummatio, & tunc aut aduertit periculum, aut non aduertit. Si nō aduertit periculum delectationis, nec repellit eam, peccat: sed non mortaliter: grauius tamen peccat, quàm si statim, & uiriliter repulisset. Aut aduertit periculum, & delectationem illam non repellit: sed mentem in talibus cogitationibus reuolui sinit: & tunc dicunt Magistri, q̄ peccat mortaliter: quia quamuis non sit ibi consensus, uerus est tamen ibi consensus interpretatiuus, et comedit sola mulier: nihilominus tamē peccatum illud imputatur uiro: quia cum eam compescere debuisset, et tenere tur, non tamē compescuit. Hoc tamen, quod nunc ultimò dictū est, non est usquequaque certū. Negant enim aliqui esse mortale in negligentia reprimēdi, ubi est displicentia, quantumcūque quis periculum aduertat: sed tamen securior uia tenenda est, quicquid sit rei ueritas. Et si cui hoc contingat, sanum est consilium, quòd de ipso ut de mortali pęniteat; in dubiis enim securior uia eligenda est. Et nota, quod non de quacunque delectatione loquimur, utpote de illa, qua quis delectatur cogitando de pulchritudine mulieris; sed de illa, quæ surgit ex cogitatione illius operis nefarii: et sic patet, quod mulierem contingit comedere sine uiro, pro eo quod uir solū dicitur comedere, quādo plenus cōsensus adest: et tūc dicuntur arma iniquitatis pręberi peccato; quia totus homo ibi ad peccatum incuruatur, siue sit peccatū carnis, siue spiritus. Peccare autē nō dicitur mortaliter sine uiro: qa non potest esse peccatū sine uiri cōsensu uero, uel interpretatiuo.

CONCEDENDA E sunt igitur rationes ostendentes, quod inferior portio absque superiori non potest peccare mortaliter; licet duæ ultimæ non cogant. Illæ enim ostendunt, quod mulier non potest comedere sine uiro, per hoc, quod consensum in delectationem dicunt nō esse peccatum, quod absque dubio falsum est, secundum quod dicit Aug. in lit NEC ualet, qđ obicitur de consensu in mendacium, uel de consensu in uerbū otiosum. Primum non ualet, qa plura requiruntur ad bonum consummandum, quàm ad malum perpetrandum: unius enim circunstantiæ defectus operationem deformat. Secundum non ualet, quia nullum ibi est periculum in delectatione ueniali, cuius actus est ueniale: sibi autē est periculum, cum delectatio uia est ad mortale peccatum.

AD ILLVD uero, quod ultimò quærebatur, iam patet responsio

sio ex prædictis, uidelicet quæ differẽtia est inter comestionẽ, & culpę mortalis commissionẽ. Patet etiam quando uir dicitur comedere, & quãdo mulier. Patet etiam quando mulier in comedendo peccat mortaliter, & quando uenialiter. Patet etiã, quare consensus in delectationẽ attribuitur mulieri, & consensus in opus uiro, quia consensus in operis perpetratione est plenarius consensus. Consensus uero in delectationem absque opere, est cõsensus semiplenus. Si autem peccatum consisteret in sola delectatione, tunc cõsentiens in delectationem posset esse plenarius consensus: & tunc nõ tantum esset superioris partis, sed etiam inferioris: unde non tantum dicitur uir consentire: quia uir mouet exteriora membra, sed quia mouetur uoluntate plenaria: & hanc circũloquitur Aug. in eo, quod dicit, uirũ comedere, cum arma iniquitatis peccato præbet. AD RATIONES autem, quæ adducũtur ad oppositum, quibus ostenditur, quod comedens mulier sine uiro mortaliter peccare põt: plana est responsio. Nam primæ duæ auctoritates loquũtur de comestione, non de culpę commissione. AD ILLVD uero, quod obiicitur tertio, quod superior portio rationis habet cõuerti ad superiora. Dicendum, quod nõ solum actus eius est ad superna, sed etiam actus eius est discernere, & sententiare de his, q̃ fiunt in regno animæ, & compescere uires inferiores: & ideo cum nõ compescit, imputatur sibi. AD duo sequentia similiter patet responsio. Illis enim duabus rationibus ostenditur, quod peccatum potest esse in inferiori portione rationis absque proprio actu rationis superioris. Et hoc quidem uerum est: sed tamen ex hoc non sequitur, quod peccatum possit esse in inferiori parte rationis absque superiori: quia negligentia cohibendi inferiorem partem in sui motus deordinatione reddit ipsam culpabilem, ut sæpe dictum est.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An in sensualitate ueniale peccatum esse possit?

CONSEQVENTER circa tertium, quomodo peccatum habeat fieri, & esse in sensualitate: duo quæruntur. Primo n. quæritur, utrum in sensualitate possit esse peccatum ueniale. Secundo quæritur, utrum in sensualitate possit esse mortale.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, quod in sensualitate possit esse ueniale peccatũ. Primo per illud Augu. 12. de Trini. quod recitat Magister in lit. Si in motu sensuali tantũ peccati illecebra teneatur, ueniale est. ITEM. Super illud Prouerb. 15: Septies in die &c. Glo. per necessitatem, & fragilitatẽ carnis singulis diebus uel inuiti, uel uolentes peccamus. Si ergo peccamus inuiti uoluntate rationali, illud peccatum nõ est in uoluntate rationali, sed solũ in sensualitate. ITEM. Ratione uidetur. Motus ad illicitum est inordinatus, & ita reprehensibilis & malus: sed primi motus sunt huiusmodi ergo primi motus sunt peccata: sed primi motus sũt in sensualitate: ergo &c. ITEM. Omne, quod est ordinabile secũdũ regulam iustitię, q̃n deordinatur habet in se culpã: sed sensualitas ordinabilis est secundum regulam iustitiæ, & cõtingit eam ordinari in motibus suis, uidetur igitur, quòd ipsa efficiatur culpabilis.

CONTRA. Augusti. 5. de Ciuitate Dei distinguit triplex genus causæ. Quædam est, quæ tantum facit: & hæc est Deus. Quædam, quæ tantum fit, ut natura. Quædam quæ facit, & fit, ut arbitrii libertas, siue uolũtas. In prima causa non põt esse peccatum propter sui dignitatẽ. In secunda uerò non põt esse peccatũ propter sui arctationẽ: cũ igitur sẽsualitatis sit potius moueri, quam mouere, agi quã agere, uidetur qd in ea peccatũ non possit esse. ITEM. In culpis differimus à brutis: ergo impossibile est in nobis esse peccatũ secundum illud, quod cõicamus cum brutis: hoc aũt est sensualitas: ergo &c. ITEM. Stulti, & furiosi habent usum sensualitatis, & tñ in nullo suo actu peccant: ergo peccatum nunquã est in nobis ex deordinatione sensualitatis: ergo nullum peccatũ in sensualitate ponendũ est. ITEM. In ea sola potẽtia nata est esse culpa, secundum quã homo capax est laudis, & uituperii: sed quãtũ ad partẽ sẽsualẽ hõ nec est dignus laude, nec uituperio: ergo secundum illam non põt esse culpa.

RESOLVTIO.

Motus sensualitatis secundum se consideratus non est peccatum: sed bonus, ut ordinabilis à ratione.

RESPON. Ad huius intelligentiam notandũ est, q̃ cũ quæritur utrũ peccatũ ueniale possit esse in sensualitate? Ridetur cõiter, quod sensualitas põt dupliciter cõsiderari: ut in se, aut prout est ordinabilis à rõne, & sub rõne. Si in se consideretur, hoc modo habet usum in furiosis, & hoc modo dicit Aug. q̃ in ea cõicamus cum brutis: et sic non põt in ea esse peccatum, sicut rationes ad secundam partẽ ostendunt. Alio modo est loqui de sensualitate, secundum quod ipsa ordinabilis est ad rõnem, et ratione: et hoc modo habet regulari secundum regulam iustitiæ: et sic quando mouetur ad illicitũ, ipsa eius deordinatio põt esse peccatum: et sic cõiter tenetur, quod et si in sensualitate secundum se considerata peccatũ esse non possiti potest tamen in ea esse peccatum, ut est ad rationem ordinatam: et per hoc declarari possunt argumenta ad utrã que partem inducta. Tamen ad hue restat quæstio, qualiter in sensualitate potest esse peccatũ, et culpa: cum nullo modo ponatur in ea esse uirtus, uel gratia? Et propterea perscrutari uolentibus hanc qõnẽ interius, duplex apparebit modus dicẽdi. Fuerũt nãq; aliqui, qui dixerunt, q̃ et in sensualitate ordinata ad rõnem oĩno ponendũ est esse peccatum: sed aliquo modo secundũ quid. Peccatũ enim duo dicit, uidelicet actũ, et deordinationẽ circa actum. Et licet pcẽs dicatur esse in sensualitate rõne actus subtracti, et ratione motus: tñ ipsa deordinatio est in ratione, quę minus cauta, et solici

ta fuit prævidere, ne talis motus inordinatus in sensualitate insurgeret, vel etiam minus diligens est reprimere: ideo illa deordinatio pctōrū venialiū ponitur in ipsa rōne, quæ sensualitatē negiexit regere: imputatur. n. ei in veniale, nō in mortale, propter hoc quod tenebatur ipsam cōpescere ex lege coniugii, sicut tenetur ratio superior inferiore; Sed iste modus dicendi minus sufficiens esse videtur. Primo, quia secūdū hoc oīa peccata venialia potius essent ex omissione, quā ex inordinata inclinatione. Secūdo, quia quędā sunt venialia, quæ ratio uitare non pōt, sicut dicit Aug. & ostenditur infra. Tertio uero, quia ibi est deordinatio, ubi ē & actus, qui deordinatur: & ita si motus, & actus peccati in sensualitate ponitur, in ea debet poni & inordinatio. Propterea est alius modus dicendi, quod est loqui de peccato, inquantum habet rationem culpæ, & inquantum habet ratione uitii. Inquantum habet rationem culpæ, sic opponitur gratię, & facit illum, in quo est, esse dignū uituperio: & hoc modo omne peccatu est in lib. arb. Alio modo est considerare peccatum inquantum tenet rationem uitii: & sic dicit inordinationem alicuius potentiæ respectu actus sibi debiti secundum suam naturalem institutionem: & quia talis deordinatio habet esse in sensualitate, ita quod illa deordinatio est uia ad opus uituperio dignum, sic ponitur in sensualitate esse peccatum. Per hanc autem distinctionem manifesta est quæstionis intentio: & omnium obiectionū præcedentium solutio. Hoc aūt melius determinabitur infra, quando agetur de subiecto uirtutis, & gratię, & de positione uirtutis, & culpæ.

QVÆSTIO. II.

An in sensualitate mortale peccatum esse possit?

VTRVM in sensualitate possit esse peccatum mortale. Et ꝙ sic, uidetur. Sicut primus motus habet esse in parte sensuali: ita etiam actus, in quo est consummatio peccati: ergo sicut ponitur in sensualitate esse peccatum veniale propter primum motum, ita ponendū est esse mortale propter actū consummatum. ITEM. In eodem, in quo est dispositio, natus est esse habitus: sed veniale disponit ad mortale: ergo cū veniale possit esse in sensualitate, ut ostensum est uidetur &c. ITEM. Iustitię originali opponitur culpa mortalis: sed illa originalis iustitia non tantum fuit in Adā secundū rōnē, sed ēt secundum partē sensualem, quia totus ordinatus erat: ergo uidetur, ꝙ mortalis culpa in sensualitate esse possit, cum opposita nata sint fieri circa idem. ITEM. Sicut superior portio rationis se habet ad bonum, ita sensualitas declinat ad malum: sed in superiori portione rationis potest esse veniale peccatum ex surreptione, sicut supra ostensum est: ergo econtra ex pleno consensu, & peccati perpetratione, mortale peccatum descendere poterit utique ad sensualitatem, ut sicut sensualitas communicat venialе peccatum parti rationis superiori, in sola ratione consistit: deordinatio aūt venialis non est deordinatio cōsummata, sed inchoata, & quia deordinatio inchoari habet in potētia inferiori, & cōsummari in superiori; hinc est, ꝙ veniale peccatum, inquantū uitium est, in sensualitate reperitur: nō enim rectè opponitur habitui uirtutis, sicut uitiū mortalis peccati, sed solum ex quadam inclinatione, & comparatione ad terminum, ad quem disponit: uitiositas autem, & deordinatio mortalis simpliciter excludit habitum uirtutis; & propterea omne peccatum tale in ratione ponitur, & nullum in sensualitate: & cōcedendæ sunt rationes hoc ostendentes.

riori, ita & superior pars communicat mortale peccatum sensualitati.

SED CONTRA. Completiuum mortalis peccati, inquantū huiusmodi, est auersio à Deo: sed solius rōnis est à Deo auerti, cū eius solius sit ad Deum cōuerti: ergo ex sola rōne pōt esse peccatū mortale. ITEM. Solus consensus facit mortale peccatum: sed cōsensus est solius partis rōnalis: ergo &c. ITEM Culpa mortalis, & gratia mutuo se expelliunt, ut opposita: ergo habēt esse circa idē: sed gratia gratum faciens, cū in ea attendatur imago similitudinis, non habet esse nisi in ratione: ergo nec culpa mortalis. ITEM Si culpa mortalis esset in sensualitate, hoc nō esset nisi quia per ipsam perpetratur: ergo qū aliquis perpetrat homicidiū per gladium, & manum; peccatū homicidii erit in gladio, & manu: quod si falsum est dicere, absurdum est etiam dicere, peccatum mortale esse in sensualitate.

RESOLVTIO.

Nequaquam: cum mortale deordinatione perfecta deordinet: quod absque ratione esse nequit.

RESPON. Dicēdum, ꝙ mortale peccatū, nec inquantū culpa, nec inquantum uitium ponēdum est esse in sensualitate: & ratio huius est, quia aliter uitiat peccatū mortale, quā peccatum veniale. Peccatum enim mortale uitiat, & deordinat deordinatione perfecta, ut ita dicā, quæ quidem consistit in auersione à Deo, & eius cōntēptu, & delibe rationis cōsensu: hęc aūt solius rōnis sunt: et ideo mortale pctūm

Universidad de Deusto
Biblioteca

eadem potentia habent fieri. Dicendum est, q̃ uerum est de illa dispositione, quę est eiusdem naturę cũ habitu, & de qua trãsit in habitum, sicut scientiæ dispositio fit scientia habitus: de illa aũt dispositione, quæ est alterius gẽris, & disponit solum per quandam ordinationem, uerita tẽ non habet. Actus enim unius potentiæ potest esse dispositio ad eliciendum actũ alterius potẽtiæ, sicut cognitio ad affectionem: & sic in proposito habet esse: ideo non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur de iustitia originali. Dicendum, q̃ de originali iustitia dupliciter contingit loqui: aut inquantũ dicit habitum quendã regulantẽ naturã in statu innocentiæ: aut inquantum dicit ouium uirium rectificationem plenariã. Primo modo originalis iustitia habet esse in sola ratione: & sic opponitur ei culpa. Secundo modo non solũ habet esse in ratione, sed etiam in uiribus inferioribus: & sic nõ solum habet auferri per culpam, sed etiam per pœnam, siue per aliquid, quod aliquo modo habet rationem culpæ, aliquo modo rationem pœnę, & tale est ueniale peccatum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod sicut se habet sensualitas ad illicitum, sic se habet ratio ad bonũ. Dicendum, quòd illa comparatio non ualet, propterea quòd plus potest uirtus superior, quã inferior: ideo & si superior potentia possit inducre actum, & dispositionem inferioris, & negociari circa eius obiectum, non tamen sequitur, quod possit esse econuerso.

DISTINCTIO XXV.

PARS PRIMA.

De libero arbitrio secundum se, siue in generali.

IAM uero ad propositum redeamus, scilicet ad liberi arbitrij tractatum: quod philosophi desinentes dixerunt, liberum de uoluntate iudicium, quia potestas & ipsa habilitas uoluntatis & rationis, quam supra diximus esse liberum arbitrium, libera est ad utrumlibet: quia liberè potest moueri ad hoc, uel ad illud. Liberum ergo dicitur arbitrium, quantum ad uoluntatem: quia uoluntarie moueri, & spontaneo appetitu ferri potest ad ea, quæ bona, uel mala iudicat, uel iudicare ualet.

Dist. 24

Quod liberum arbitrium non pertineat nisi ad futurum, nec ad omne futurum.

Hoc autem sciendum est, quod liberum arbitrium ad præsens uel ad præteritum non refertur, sed ad futura contingentia. Quod enim in præsenti est, determinatum est, nec in potestate

potestate nostra est, ut tunc sit uel non sit, quando non est. Potest enim non esse, uel aliud esse postea: sed non potest non esse dum est, uel aliud esse dum est, idest, quod est: sed in futuro an hoc sit, uel illud, ad potestatẽ liberi arbitrij spectat. Nec tamen omnia futura sub potestate liberi arbitrij ueniunt, sed ea tantum, quæ per liberum arbitrium possunt fieri, uel non fieri. Si quis enim tale quid uelit ac disponat facere, quod in eius nullatenus sit potestate, uel quod sine ipsius dispositione æquè fieret, in hoc ipse liberum non habet arbitrium.

Quod suprapositа descriptio liberi arbitrij non conuenit Deo; nec his, qui glorificati sunt.

Et quidem secundum prædictam assignationem, in his tãtum uidetur esse liberum arbitrium, qui uoluntatem mutare, & in contraria possunt deflectere: in quorum uidelicet potestate est eligere bonum uel malũ: & utrumlibet secundum electionẽ facere uel dimittere. Secundum quod nec in Deo, nec in his omnibus, qui tanta beatitudinis gratia sunt roborati, ut iam peccare nequeant, liberum arbitrium esse nequit, sed quòd Deus liberum arbitrium habeat Aug. docet in lib. 22. de ciuit. Dei, ita inquiens, Certe Deus ipse nunquid quoniam peccare non potest, ideo liberum arbitrium habere negandus est? Ambro. quoque in Lib. de Trinit. ait, Paulus dicit, quia omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult, idest, pro liberæ uoluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio.

Cap. ul. In to. 5 1. Co. 12 In li. de fide 2. & 3. in medio capitis.

Qualiter in Deo accipitur liberum arbitrium.

Sed aliter accipitur liberum arbitriũ in creatore, quàm in creaturis. Dei etenim liberum arbitrium dicitur eius sapiẽtissima & omnipotens uoluntas: quæ non necessitate, sed libera uoluntate omnia facit prout uult, Ideoque Hieron. attendens non ita esse liberum arbitrium in Deo, sicut est in creaturis, ab ipso uidetur liberum arbitrium excludere, in homilia quadam de filio prodigo dicens. Solus Deus est, in quem peccatum non cadit, nec cadere potest; cætera, cum sint liberi arbitrij, in utranque partem flecti possunt. Dum ait, cætera, indicat liberum arbitrium sicut est in cæteris, non ita esse in Deo.

Ad Damasum Papam in to. 3. in fine epist. Luc. 15

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod angeli & sancti, qui iam beati sunt, habeant liberum arbitrium.

Angeli uero & sancti qui iam cum domino fœliciter uiuunt, atque ita gratia beatitudinis confirmati sunt, ut ad
Cap.30 *malum flecti nec uelint, nec possint, libero arbitrio non carẽt: unde Aug. in Lib. 20. de Ciuitate dei ait, Sicut prima*
Ca.105 *immortalitas fuit, quam peccando Adam perdidit, posse nõ mori: ita primum liberum arbitrium, posse non peccare: nouissimum, non posse peccare. Idem in Ench. Sic oportebat prius hominem fieri, vt bene velle posset, & male. Postea vero sic erit, vt male uelle non possit: nec Deo carebit libero arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino nõ poterit seruire peccato. Neque aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, qua beati sic esse uolumus, vt esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus velle possimus. Sicut ergo anima nostra nunc habet nolle infœlicitatem, ita nolle iniquitatem semper habitura est. Sed ordo seruandus fuit: quo Deus uoluit ostendere quàm bonum sit animal rationale, quod etiam peccare possit: quamuis sit melius, quod peccare non possit. Ecce his uerbis euidenter*
astruitur, quod post beatitudinis confirmationem erit in homine liberum arbitrium, quo peccare non poterit: & nunc in angelis est, & in sanctis, qui cum domino sunt: & tanto vtique liberius, quanto a peccato immunius, & ad bonum pronius. Quo enim quisque ab illa peccati seruitute, de qua
scriptum est, Qui facit peccatum, seruus est peccati: longius
Ioan.8. *abstitit: tanto in eligendo bonum liberius habet iudicium. Vnde si diligenter inspiciatur, liberum uidetur dici arbitrium, quia sine coactione & necessitate valet appetere uel eligere quod ex ratione decreuerit.*

SVPRA egit Magister de libero arb. in comparatione ad alias potentias: hic uero agit de libero arb. secundum se. Diuiditur autem ista pars in duas partes. In prima determinat, q d sit liberum arb. in se, siue in generali. In secunda uero determinat de libero arb. secundum differentes eius status in speciali, ibi. *Ex prædictis perspicuum, &c.*) Prima habet duas particulas. In quarum prima Magister ponit liberi. arb. assignationem. In secunda ad prædictæ assignationis explanationem, quandam mouet dubitationẽ. ibi. *Et quidem secundum prædictam assignationem, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat, quid sit liberum arb. In secunda uero ex illa diffinitione elicit, q̃ liberum ar. non est præsentium, nec præteritorum, sed futurorum, & horũ nõ quorũlibet sed futurorum contingentium. ibi. *Hoc autem sciendum est, quòd liberum arb. &c.*) Similiter secunda pars habet duas. In quarum prima mouet dubitationem. In secũda uero determinat. ibi. *Sed aliter ac opitur liberum arbitrium, &c.*)

Dub.1. QVod philosophi diffinientes dixerunt, &c.] Videtur q̃ talis diffinitio a philosophis assignata nec sit buna, nec sic secundum artem phyſicam assignata. Philosophus enim in 6. Topic. reprehendit diffinitionẽ ęquicolam, in qua sunt tot uocabula ex parte diffinitionis, quot ex parte diffiniti: utpote si quis diffiniens tunicam nigram, dicat eam esse colobium atrum. Sic & in proposito Si tu dicas, quod non est diffinitio, sed nominis interpretatio, tunc est quæstio, quare liberum arb. potius uocatur sic, quàm dicatur liberum iudicium. Item. Videtur. quòd ad Philosophos non pertineat diffinire liberum arb. quia cum anima sit imagno Dei secundũ liberum arb. ut dicit Ricardus, & mediante libero arb. metetur: philophi autem non cognouerunt animam esse Dei imaginem, nec meriti originem, uide tur q̃ liberum arb. nec sciuerũt, nec po nerunt diffinire. Respõ. Dicendum, quòd sicut prædictum est, prædicta notificatio potius dicitur nominis interpretatio quàm diffinitio magis autem facultas illa censetur hoc nomine. ut dicatur liberum arquàm liberum iudicium, pro eo quòd iudicium importat actum rationis regulatum secundum regulas ueritatis, siue supernæ legis: arbitrium uero importat actum rationis regulatum secũdum imperium uoluntatis. Vnde ille dicitur iudex, cuius est secundum iura causam terminare. Ille autem dicitur arbiter, q̃ ad proprium uoluntatis nutum causam terminare habet. Et quoniam liberum arb. quantum est de se, decernere habet de agendis iuxta uoluntatis nutum, magis quàm iuxta iuris præceptũ: hinc est, quòd magis proprius nominatur per nomen arbitrii, quàm per nomẽ iudicii. Ex hoc igitur, & ex prædictis colligitur, quòd magna fuit sapientia in eis, qui imposuerunt nomina. Non enim sine causa hæc facultas duplici nomine censetur, nec sine causa uocabulum spectans ad rationem significatur substantiue, uocabulum spectãs ad uoluntatem uocatur adiecti ue. Nec sine causa uocabulum spectans ad rationem potius dicitur esse arbitrium, quàm iudicium. Est.n liberum ar. facultas duarum potentiarum ita quòd ratio habet se in ratione materialis: & decernere se habet ad nutum, & imperium uoluntatis. Ad illud ergo, quod obiicitur. quòd non est philosophorum liberum ar. cognoscere. Dicendum, quòd de libero arb. est loqui dupliciter, aut secundum quod est principium operum moralium: aut sẽm q̃ est prin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipium operum gratu torum. Et primo modo est de cōsideratione philosopherum, illorū maxime, qui uersati sunt circa modos, quorum lib. ar. est principium secūdum regulam, & dictamen iuris naturalis, quod est unicuique impressum. Secundo modo est de cōsideratione theologorum; quia sic habet aspectū ad diuinam gratiam, cuius gratiæ cognitio est per fidē catholicam, sine qua oīa opera hominum uana sunt, & si et uideātur laudabilia; & in hac cōsideratione defecit philosophorum peritia; & per hoc patent obiecta.

Dub. 2. *Secundum prædictam assignationem, &c.*) Contra. Si etiam liberum arbitrium non tantummodo est in homine secundum statum uiatoris, immo etiam secūdum statum comprehensoris, & beatitudinis: sicut determinatū fuit supra Dist. 7. prædicta assignatio, siue diffinitio non uidetur esse congrua. Præterea non solummodo hi, qui habent uoluntatem uertibilem; sed etiam hi, qui habent uoluntatem inuertibilem habent liberum de uoluntate iudicium; ergo falsum dicit Magister, qui dicit, ꝙ prædicta assignatio solum his conuenit, qui habent uoluntatem uertibilem. Iuxta hoc quæritur, cum diuersæ assignationes liberi arbitrii ponantur a sanctis; & unius rei, unica est diffinitio, quæ sit illarum assignationum differentia. Augu. enim diffinit, sicut habitum est in Dist. precedenti, sic. Liberum arbitrium est facultas rationis, & uoluntatis, qua bonum eligitur, &c. Anse. in Lib. de libero arb. diffinit sic. Liberum arb. est potestas seruandi rectitudinem ꝓp se ipsam. Bern. in Lib. de lib. arb. sic. Lib. arb. est cōsensus ob uolūtatum inamissibilem libertatem, & rationis indeclinabile iudicium. Quæritur igitur, quæ sit istarum rationum differētia: de singulis enim disputare parū utile est, & parum facit ad propositum. Resp. Dicendum, ꝙ uerbum propositum Magistri non refertur ad illam notificationē philosophorum. Hac diffinitione proposita. Liberum arb. est liberum de uoluntate iudicium; sed ad illam refertur, quæ posita fuit in præcedenti Dist. Liberum arb. est facultas uoluntatis, & rationis, qua bonum eligitur, &c. & quantum ad illam dicit Magister, ꝙ non continuit liberum arb. aliter nisi secūdum statum solum mutabilitatis. Vnde nota ꝙ lib. ar. pōt tripliciter considerari, aut in sui generalitate, secūdū ꝙ conuenit creaturę, & creatori, & sic diffinitur ab Anselmo dr. Liberū ar. est potestas seruandi rectitudinem, &c. Aut secundum esse, quod hēt in creatura non concernendo statum, & sic est diffinitio illa Ber. Liberum arb. est consensus, &c. Aut quantum ad statum uiatoris, & sic est illa Aug. Liberum ar. est facultas, &c. Possunt tamen nihilominus prædictæ notificationes aliter distingui abinuicem. Liberum arb. habet cōparari ad actum, habet cōparari ad actū, & obiectum, habet tertio modo comparari ad actum, & obiectum, & finem ultimum. Quantum ad primam diffinitionem, siue cōsiderationē distinguitur a Bernardo: quantum ad secundam ab Aug. quantum ad tertiam ab Anselm. & hoc patet considerando ipsas notificationes: unde Anse. diffiniens liberum ar. non solum dicit ipsum esse potētiam seruandi rectitudinem, sed etiam addit, ꝓp se. ꝓpter. n. dicit causam finalē, & refertur hoc, quod est, se, ad rectitudinē. Sed hic attendendum est, ꝙ alia est rectitudo, quæ seruatur: alia ꝓpter quam seruanda est. Hęc. n. est creata, illa increata: quia tamen una intelligitur in altera, hoc relatiuum, se, cū refertur ad rectitudinem creatā, potest supponere pro rectitudine increata in ipsa creata rectitudine intellecta: sicut prima ueritas in omni ueritate, & prima bonitas in omni bonitate.

Qū. lateralis.

Dub. 3. *Sed aliter accipitur liberum arb. in creatore, &c.*) Contra. Hoc est, quod Anselmus de libero ar. dicit; ꝙ eadem debet esse diffinitio liberi ar. in homine, & in Deo: sicut eade est ratio hominis, & asini in animali. Item. Hoc uidetur ꝓ rōnē, quam ipse assignat, ꝙ liberum arb. est potestas seruandi rectitudinem, quæ nō tātum conuenit creatori, imo etiā creaturæ. Item. Si anima secundum liberum arb. maxime Deo assimilatur, uidetur ꝙ liberum ar. in Deo, & in hoīe sit conformiter. Resp. ꝙ est loqui de libero arb. secūm generales cōditiones, & sic liberum ar. dicit facultatem liberam a coactione, & ordinatam ad rectitudini obseruantiam: & hoc modo reperitur in creatura, & Deo conformiter & secundum eandem rōnē non conformitate, & unitate uniocationis, sed potius analogiæ, & consimilis habitudinis, quæ inter Deū, & creaturam esse pōt, sicut in Primo Libro in pluribus locis ostēsum fuit. Alio mō est loqui de libero arb. secūm ꝓprietates speciales: & sic liberū ar. est facultas, quę quidē non est substantia rei, sed quædam habilitas: sic ēt est ptās seruandi rectitudinē, ꝙ nō est ipsa rectitudo: & iō pōt a rectudine obliquari quantum est de se in creatura: in Deo aūt liberū ar. est ipsa diuina essentia, est etiam ipsa iustitia: ideo nec obliquari potest, nec mutari, & quantum ad has conditiones speciales dicit Magister in litera, aliter in Deo, aliter in cæteris creaturis reperiri.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An liberum arbitrium in solis animantibus rationalibus sit: uel etiam in irrationalibus?

AD intelligentiā huius partis incidit hic qō, quid sit liberū ar. secūdū rē. Et qm̄ eius quidditas, & natura cognoscitur in assignando cōuenientiā, & differentiam ipsius ad uoluntatem, & rationem: ideo de ipso quærēdū est in cōparatione ad uoluntatem, & rationem. Ad huius aūt cōparationis dilucidationē circa sex contingit dubitare. Primo. n. quæritur, utrū liberū ar. sit in solis habētibus rōnē, & uoluntatē. Secundo, dato ꝙ sic: quæritur, utrum sit potentia distincta contra rōnem, & uolūtatem, an non. Tertio, dato, quòd nō: quęritur, utrum complecta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur simul rationem, & uoluntatem. Quarto, dato quòd sic: quæritur, utrum complectatur illas duas potentias per modum potẽtię, aut p modũ habitus. Quinto dato q̃ per modũ habitus: quæritur, utrum ille habitus addat aliquid per essentiam rationi, & uoluntati. Sexto, & ultimo quæritur, secundum quam istarum duarum potentiarum principalius insit animæ libertas arbitrii, utrum uidelicet secundum rationem, aut secundum uoluntatem.

VTRVM liberum arb. sit in solis habentibus rationem, an etiam sit in brutis animalibus. Et quòd sit in animalibus brutis, uidetur. Illa potentia libera dicitur essẽ, cuius est eligere bonum, & fugere malum: sed hãc potentiam uidemus esse in brutis, sicut patet in oue, quæ fugit lupum, & quærit pastorem: ergo &c. ITEM. Illa potentia libertatem habet, quæ potens est in oppositа: sed in brutis animalibus est potentia ad faciendum oppositа; quia modo ostendunt benignitatem, modo ferocitatẽ: modo uadunt, modo ueniunt: ergo talia animalia a libertate arbitrii non sunt aliena. ITEM. Illa potentia est libera, quæ est domina sui actus: hæc autẽ est, quæ potest seipsam in suo actu refrænare, & compescere: sed talis potentia reperitur in brutis animalibus: quod patet, quia ab his, quę appetunt per disciplinã compescuntur, sicut planum est in animalibus domitis, & domesticis: ergo &c. ITEM. Illa potentia libertatem habet in mouendo, cuius motus incipit a principio intrinseco: hic enim motus est potentię perfectæ in mouẽdo: sed in animalibus brutis a principio intrinseco incipit: ergo &c. ITEM. Illa potentia libera est præcipue, cuius est gerere prouidentiam, non solum modo circa præsentia: sed etiam circa futura: sed talis est in brutis animalibus, sicut patet in formicis, & aliis animalibus irrationalibus: ergo &c. ITEM. Illa potentia magis participat libertatem, quę nõ potest redigi in seruitutem, quam quæ potest: sed homines in seruitutem redigũtur: sed quædam animalia brutа nequaquam domari possunt, sicut dracones, & leones: ergo uidetur q̃ talia maxime habeãt arbitrii libertatem.

SED CONTRA. Liberum arb. sic diffinitur ab Augustino. Liberum arbitrium est facultas rationis, & uoluntas: sicut habitũ est supra Distinctione præcedẽti: sed in nullo est facultas rationis, in quo non fit ratio, & hæc est in solis rationalibus: ergo & liberum arbitrium. ITEM. Omne, quod habet liberum arb. est laudabile, & uituperabile: sed sola rationalia sunt digna laude, & uituperio, pœna, & præmio: ergo &c. ITEM. Omne, quod habet liberum arb. natum est consiliari, & deliberare: hoc autem est solius rationalis: ergo &c. ITEM. Liberum arb. est nobilissimum, quod est in homine: ergo si liberum arbitrium inueniretur in brutis, nobilissimum q̃d est in hoie, reperiret in illis: ergo æque nobilia essent brutа aialia sicut rationalia sunt, q̃ si hoc est inconueniens, patet &c.

RE-

RESOLVTIO.

Sola rationalia arbitrij capatia sunt: quia sola libera, & arbitraria sunt.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ absque dubio liberum arb. reperitur in solis substantiis rationalibus: & ratio huius sumitur tum ex parte libertatis, tam ex parte arbitrationis. Ex parte libertatis: libertas enim opponitur seruituti. Vnde illa sola potentia dicitur esse libera, quę dominium habet plenum tam respectu obiecti, quàm respectu actus proprii: illa autem potentia dominium habet ex libertate respectu obiecti, quæ non est arctata ad aliquod genus appetibilis: sed nata est omnia appetibilia appetere, & omnia fugibilia respuere. Tria autem sunt, quæ sunt in appetitibus, & quorum oppositа sunt in fugis, uidelicet bonum conferens, & delectabile: & nomine boni ibi intelligitur honestum. Cum autem bonum conferens, & delectabile nata sint appeti ab irrationalibus, bonum honestum a solis rationalibus potest apperi: ideo in eis solum reperitur uirtus, quæ non est ad aliquod genus appetibilis arctata, ac per hoc habẽs libertatem respectu obiecti. In eis etiam solis reperitur potẽtia habẽs libertatem respectu actus proprii: quod patet. Nam uoluntas in rationalibus non solum compescit manum exteriorem, uel pedem: sed etiam compescit seipsam, & refrenat, incipiẽs odire frequenter, quod prius diligebat, & ex suipsius imperio, & dominio. In brutis autem animalibus, & si aliquo modo sit reperire dominium respectu actus exterioris, quia bene refrænat aliquando, sicut patet in animalibus domesticis: respectu tamen actus proprii interioris, uidelicet appetitus, dominium non est. Vnde si aliquid amat, non possunt illud non amare, licet a prosecutione alicuius rei amatę arceantur timore alicuius passionis infligitiuæ. Et ideo dicit Damascenus, quòd magis agũtur, quàm agant: ac per hoc, cũ non possint actum proprium reprimere: respectu actus proprii, nõ habent libertatem, nec respectu obiecti: & ideo deficiente in eis libertate, liberi arbitrii non possunt participare. SIMILITER ẽt sumitur ratio ex parte arbitrationis. Arbitrium enim idẽ est, quod iudicium, ad cuius nutum cęterę uirtutes mouẽtur, & obediunt. Iudicare autem illius est secundum rationem completã, cuius est discernere inter iustũ, & iniustum: & inter proprium, & alienum: nulla autem potentia nouit quid iustum, & quid iniustum, nisi illa sola, quę est particeps rationis, & nata est cognoscere summam iustitiam, a qua est regula omnis iuris: hoc autẽ solum est in ea substantia, quæ est ad imaginem Dei qualis est tantũ substantia rationalis. Nulla enim substantia discernit q̃d proprium, & quid alienum: nisi cognoscat seipsam, & actũ suũ proprium: sed nunquam aliqua potentia seipsam cognoscit, uel supra seipsam reflectitur, quæ sit alligata materię. Si igitur omnes potentiæ sunt alligatæ materiæ, & substantiæ corporali præter solam rationalem, sola illa est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, quæ potest se super seipsam reflectere: & ideo ipsa sola est, in qua est plenum iudicium, & arbitrium in discernendo quid iustum, & quid iniustum, quid ꝓprium, & quid alienum. Tã igitur ratione libertatis, quàm ratione arbitrationis lib. arb. in solis substantiis rationalibus reperitur, & concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD RATIONES uerò ad oppositum plana est responsio per iam dicta. AD ILLVD enim qđ primo obiicitur, qđ bruta prœeligunt bonum malo. Dicendum, quod uerum est de bono conferenti, & delectabili: sed non est uerum de bono honesto, respectu cuius propriè lib. arb. constitit. AD ILLVD similiter, quod obiicitur, quod bruta pñt ad opposita moueri, patet responsio: quia nõ possunt moueri in omnia opposita, sed solum in illa, q̃ sunt infra dignitatem liberi arb. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ bruta dominantur actibus suis, quia possunt se reprimere. Dicendũ, quod non dominantur actibus interioribus, licet dominentur exterioribus: & si enim comprimantur ab actu non tamen retrahuntur ab apperitu. Vel aliter potest dici, quod & si etiam retrahantur ab actu suo: non tamen hoc est per dominium proprium, sed ex imaginatione mali exterioris, quod adeo exterret, ut magis retrahat, q̃ appetitus attrahat: & ideo sicut in appetendo, & prosequendo magis aguntur quàm agant: sic etiam in abstinendo, uel se reprimendo magis reprimuntur quam reprimant, & retrahuntur quam retrahant. ET PER hoc patet respõsio ad aliud, qđ dicit, ꝙ principiũ motus est ab extrinseco in brutis animalibus. Dici n. potest ꝙ & si principium motus exterioris ꝓcedat ab intrinseco: tamen appetitus interior potius habet ortum ab exteriori appetibili, quam ex imperio appetitiuę uirtutis. Vnde non quicũque motus ab intrinseco facit potentiam liberã, sed ille motus, quo uis motiua mouet seipsam: uoluntas enim, & lib. arb. ut dicit Anſel. est instrumentũ seipsum mouens. AD ILLVD, quod obiicitur, quod liberi arb. est prouidere. Dicendum, quod prouidẽtia quędam contingit ex actu deliberationis, & præcognitionis: quædam prouenit ex instinctu naturali. Prima est libertatis arbitrariæ, & in solis reperitur rationalibus. Secunda uero est naturalis sagacitatis, & industriæ: natura enim prudentissima est: & hæc reperitur in brutis animalibus, & talis non ponit lib. arb. AD ILLVD, quod obiicitur, quod quædam animalia bruta domari non possunt. Dicendũ, quod aliquod animal non posse redigi in seruitutem, hoc potest esse dupliciter: aut ratione uoluntariæ libertatis, aut ratione naturalis ferocitatis. Primo modo impossibile est hominem redigi in seruitutẽ: quamuis enim aliquis possit aliquem compellere quantum ad actum exteriorem, quãtum tamen ad interius uelle, nemo potest alterum compellere, sicut patebit infra. Secũdo modo bestiæ aliquæ sunt indomabiles, nec possunt redigi in seruitutem: quia tanta est eorũ ferocitas, & impetus ad ea, quæ sunt ferocitatis, ut non possint assuefieri ad ea, quæ sunt lenitatis: & ideò ratio illa non cogit. Art. 2. q. 4.

QVAESTIO II.

An liberum arbitrium sit potentia distincta à ratione, & uoluntate?

VTRVM lib. arb. sit potẽtia distincta contra rationem, & uoluntatem. Et qđ sic, uꝫ. Ber. de libe. arb. loquens de potentia liberi ar. Quid similius æternitati, quod non sit æternitas? Si ergo æternitas nec respicit rationem, nec uoluntatem: uidetur quod lib. arb. sit aliqua potentia præter has. ITEM. Ratio respondet filio, uoluntas spiritui sancto: ergo si in nobis est ponere aliquam potentiam reformandã cõrespondẽtem patri, est in nobis ponere aliquam potentiã prẽter rationem, & uoluntatẽ, quæ spectat ad reformationem: talis autem non est nisi lib. arb. ergo &c. ITEM. Ad producti nem operis ista tria sunt necessaria, uidelicet posse, & scire, & uelle: ergo si scimus per rationem, uolumus per uoluntatem, uidetur, ꝙ in nobis sit ponere tertiam potentiam, per quam simus potentes: hanc autem dicimus liberi ar. facultatem: ergo &c. ITEM. Cum lapis deorsum mouetur, ista tria reperiuntur, intentio, appetitus, & uirtus: dicimus. n. quod lapis intẽdit deorsum moueri, cum natura sit operans per intentionem: appetit etiam deorsum moueri, cum natura sit operans per intentionem: appetit etiam deorsum moueri, habet nihilominus uirtutem, per quã deorsum mouetur: ergo uiderur, qđ illa tria sit reperire in aĩa rõnali: si ergo rõnis est intẽdere, uoluntatis appetere, erit ponere tertiã potentiam, cuius sit uirtualiter agere: hanc aũt dicimus arbitrii facultatẽ ergo &c. ITEM. Iudicans præeminet iudicato, & mouẽs præeminet moblili: sed lib. ar. est liberum de uolũtate iudicium: ergo liberi ar. est iudicare de uoluntate. Similiter liberi ar. est mouere omnes uires animę, & rationi imperare, ut discernat, uoluntati ut appetat: ergo uidetur, quod sit tertia potẽtia ab istis distincta.

SED CONTRA. Potentiæ aĩæ rationalis sufficienter diuiduntur ꝓ cognitiuas, & affectiuas: ergo si ratio comprehẽdit uirtutes cognitiuas, et uoluntas affectiuas, non uidetur, quod sit cõueniens ponere tertiã potẽtiam ab his differentẽ ITEM. Actus liberi ar. est iudicare: sed de omni eo, quod iudicamus, per rõnẽ iudicamus: ergo non uidetur, qđ lib. ar. si potentia a ratione, & uolũtate distincta. ITEM. Alia potentia circũscripta, remanẽte sola uoluntate, & rõne, possumus consentire: quia potest præcedere deliberatio per actũ rationis, & subsequi prœoptatio per actũ uoluntatis: si ergo cõsentire est actus liberi arb. uidetur, quod libe. arb. non sit alia potentia a ratione, & uolũtate. ITEM. Lib. arb. est mouere, aut igitur mouet uoluntatem, aut nõ. Si non: ergo nõ uidetur esse plene liberũ. Si mouet uolũtate, & est alia potentia: ergo uoluntas mouetur ab alia potentia: si mouet ab alia potentia: ergo nõ est libera: ergo si uoluntas in nobis est maxime

xime libera, uidetur &c. ITEM. Eadem est potentia cognitiua, qua intelligo aliquid, & intelligo me intelligere: ergo eadē uirtus est, & nō alia, qua uolo aliquid, & uolo me uelle illud: sed potentia, qua uolo me uelle illud, est lib arb potentia, qua uolo, est uoluntas: ergo lib.arb.nō est aliud a uoluntate.

RESOLVTIO.

Secundum rem liberum arbitrium à ratione & uoluntate non distinguitur: sed quodammodo tantum ratione.

RESP. Ad prædictæ quæstionis intelligentiam notandum est, q̄ super hac quæstione diuersę fuerunt doctorum positiones. Quidam enim dicere uoluerunt, q̄ sicut mens dupliciter accipitur, aliquando cōmuniter, & sic cōprehendit memoriam, intelligētiam, & uoluntatem: aliquando proprie, & sic distinguitur contra intelligentiam, & uolūtatē: sic lib.ar. dupliciter accipitur. s. communiter, & proprie. Cōmuniter: & sic non distinguitur cōtra rationem, & uoluntatē proprie: & sic contra rationem, & uoluntatem habet distingui, & est uirtus imperans rationi, & uoluntati: & utrunque regens, & mouens: cuius actus primus non est discernere, & uelle, sed actus reflexus super hæc duo: & hæc duo mouens, & regens, ille uidelicet, quo dicitur quis uelle discernere, uel uelle se uelle: & iste actus præambulus est ad rationē, & uoluntatē, & ista potētia correspōdet primæ, pro eo q̄ actus eius maxime potēs est, & primus, cū nō moueatur, sed moueat; & iō a sanctis dī facultas, siue potestas uoluntatis, & rationis. i. potestas faciliter mouēs uoluntatem, & rōnē: & consistit in istis tribus quædam ratio imaginis ex parte motiuæ. quæ principaliter per gratiam in uia, & per dotes in patria habet reformari. ALIIS autem aliter uidetur, q̄ cum rationis, & uoluntatis sit reflectere se super se, & istę duæ potentiæ sufficiant ad omnes actus animæ perficiendos, uidelicet ad iudicandum, & fugiendum, & eligendum, q̄ frustra poneretur in anima aliqua potentia differens ab istis. Si igitur natura nihil facit frustra, potentiæ animæ rationalis sufficiēter diuiduntur per cognitiuas, & affectiuas siue per rationem, & uoluntatem: & ideo dicunt q̄ liberum arb. non est potentia ab his duabus potentiis distincta. QVARLIBET aūt harū positionū multū habet probabilitatis: & si uelimus utramque earū intelligere diligēter, & pie; inueniemus eas abinuicē non discordare, sed ad unius ueritatis maioré expressionē cōcurrere. Cū enim dicimus aliquā potentiam distingui ab aliis, hoc est dupliciter: aut secundum rem, aut secundū rationē. Secundum rem, sic distinguitur intellectus, & affectus. Secundū rōnem, sic distinguitur ratio, ut est cognitiua, & motiua. i. dictans moueri, uel disponēs ad motū. Loquēdo igitur de distinctione secundum rōnem dici pōt lib.ar. quodammodo distingui a ratione, & uoluntate, in hoc. s. q̄ lib. ar. nominat in ratione mouentis, uoluntas uero, & ratio in ratione moti: hæc in ratione imperantis, istæ duæ

duæ in ratione exequētis: & ex ista parte per quandam rationē appropriationis inuenitur ī anima quędā ratio imaginis. Et per hunc modum intelligitur prima positio: & rationes currunt, quæ ad primam partem inducū tur. Non enim concludunt distinctionem liberi ar. a ratione, & uoluntate secūdum rem, sed solum secūdum rationem & appropriationē: sicut patet discurrenti per singulas. Loquēdo autem de distinctione potentiarū secundum rem, sic li. ar. non dicit potentiam diuersam, uel distinctam a ratione, & uoluntate, pro eo quod potentiæ animę rationalis sufficiēter diuiduntur per cognitiuam, & motiuā, & omnes actus animæ per has potentias, quæ sunt cognitiua, & affectiua, siue ratio, & uoluntas exerceri possunt, sicut rationes, quæ ad hoc inducūtur ostēdunt. Cum enim tam ratio, quā uoluntas sit nata super se reflecti, cum nomino uoluntatem, ut uolentem aliquid, & uoluntatem, ut uolentem se uelle, nō dico potentiam aliam, & aliam secundum rem; sed solum secundum rationem. Mouens enim, & motum in spiritualibus non oportet differre secundum substātiam: quia (sicut dicit Anſel.) Voluntas est instrumentū, seipsum mouens: & ratio etiam est uirtus seipsam cognoscens pari ratione: & ideo si aliqua est ibi distinctio, hæc est solum secundum rationem: Et sic patet responsio ad quæstionem, & ad rationes ad utranque partem. Cōcedo enim quod li. ar. secundū rem non dicit potentiam distinctam a ratione, & uoluntate: cō cedo tamen nihilominus, q̄ aliquam distinctionem habet secūdum rationem: ratione cuius dicitur facultas utriusque: quanta autem sit distinctio melius patebit infra. Ad præsens autem tantum dixisse sufficiat, quòd non est tanta distinctio, quæ faciat ipsam esse aliam potentiā in genere potentię a ratione, & uoluntate realiter distinctam.

D Tho. 1.pa. q. 82. art. 3. negat li ar. cō plectrō nē; sed tantum uoluta tem; Goib. se quenti.

ET QVOD obiicit, quod est similius æternitati, & appropriatur patri, & est uirtus, a qua est posse, totum illud non ponit nisi solummodo distinctionē quādam secundum quandam appropriationem, & quandam rationem. Et hoc patet: quia ipsa ratio includit in se intelligentiā, & memoriam, & ita aliquid, per quod assimilatur patri, & aliq̄d, per quod assimilatur filio. Ipsa uoluntas includit in se irascibilem, & concupiscibilem: & ita potentiam, per quam appetit; & potentiam, per quam potest, & ideo non oportet, lib.arb. esse aliquam aliam potentiam præter has. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quod iudicans præeminet iudicato, & mouens moto. Dicendum, quòd non oportet in spiritualibus: loquendo de præeminentia, quæ facit diuersitatem secundum essentiā. Sicut enim sæpe dictum est, eadem est uis, quæ uult aliquid, & quæ uult se uelle, & quæ iudicat se iudicare, alioquin esset in infinitum abire: nihilominus tamen sortitur quasi dignius officium, dum est in ratione iudicā tis, quam cum est in ratione iudicati, & cum est in ratione mouentis,

uentis, quàm cum est in ratione moti.

QVAESTIO III.

An liberum arbitrium complectatur simul & rationem & uoluntatem?

VTRVM li arb. complectatur simul, & rationem, & uoluntatem. Et quòd sic, uidetur. Aug. de v. responsionibus. Cũ de libero arb. loquimur, nõ de parte animæ loquimur: sed de tota. ergo non tantummodo comprehendit cognitiuã, imo etiã affectiuã. ITEM. Dam. AĪa li. ar. libere appetit, libere iudicat, libere imperat, & facit, libere disponit, libere uult, libere eligit: sed hæc cõcernunt actus rõnis, & uoluntatis: ergo &c. SI TV dicas hoc esse dictum per causam, hoc nihil est: quia ipse ibidem dicit, ꝙ in eo coniugatæ sunt uirtutes cognitiuæ, & uitiales: complecti tur ergo li. ar. & uim motiuam, & uim cognitiuã. ITEM. Hoc ipsum uidetur per diffinitionem liberi ar. quam ponit Ber. in Li. de libero ar. quod diffiniens dicit, ꝙ li ar est consensus uoluntatis ob inamissibilem libertatem, & rationis indeclinabile iudicii: ergo simul complectitur rationem, & uoluntatem. ITEM. Per aliam diffinitionem Aug. quam Magister ponit Dis. præcedẽti, quæ talis est. Lib. ar. est facultas rationis, & uoluntatis: sed facultus uoluntatis surgit ex ipsa uoluntate, facultas rationis ex ipsa ratione: ergo facultas uoluntatis, & rationis cõprehendit utrã que potentiam: sed lib. ar. est facultas talis: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Quia peccatum, & culpa est in solo libero ar sed aliquod peccatum est in ratione, ut peccatum infidelitatis: aliquod in uoluntate: ergo. li. ar. comprehendit in se rationem, & uoluntatem. ITEM. Gratia, & uirtus est in solo libero ar. sed tres uirtutes theologicæ dicuntur esse in rationali, cõ cupiscibili, & irascibili: ergo lib. arb. omnes illas potentias habet complecti.

SED CONTRA. Li. ar. non potest cogitatio autem potest cogi: ergo li ar. rationem ipsam nõ comprehendit. Quod autem ratio aliquãdo cogitatur planum est. quod li. ar. non posset cogi, hoc iudicat ipsum nomen: li. n. posset cogi, non esset liberum. ITEM. Ratio est eorũ, quæ sunt a nobis, & quæ non sunt a nobis: sed lib ar. solum est respectu eorum, quę sunt a nobis: ergo in plus est ratio quam li. ar. ergo li. ar. non comprehendit in se rationem. ITEM. Quòd non comprehẽdat uoluntatem, uidetur. Voluntas nostra respectu aliquorum est impermutabilis: sed ꝙquid li. ar. nostrum appetit, permutabiliter appetit: ergo &c. ITEM. Voluntas est possibilũ, & impossibilium: sed lib. ar. est possibilium tantum: ergo ad plura se extendit uoluntas, ꝙ li. ar. ergo li. ar. non comprehendit in se rationẽ, & uoluntatẽ. ITEM. Rõ et uoluntas sunt diuersę potẽtiæ, sed li. ar. est una potentia: cum habeat unum actum uidelicet eligere, siue consentire: ergo impossibile est. li. ar. comprehendere in se rationem, & uoluntatẽ. ITEM. Si li. ar. cõprehendit in se rationem, & uoluntatem, aut sicut partes subiectiuas, aut sicut partes integrales. Si sicut partes subiectas: ergo tota rõ lib. ar saluatur in rõne, et tota rõ in uolũtate: cũ igitur alia potẽtia sit rõ, & alia uoluntas, & numerato inferiori, numeratur superius: vẽ igitur, ꝙ in quolibet hoie sint duo libera arb. quod manifestè falsum est. Si aũt sicut partes integrãtes. Sed cõtra. Ex duabus potentiis nunq̃ fit una tertia potentia, maximè cũ illæ potẽtiæ manẽt distinctæ, & actus earum sunt adinuicẽ ordinati, ita ꝙ unus est ante alterũ: si ergo rõ, & uolũtas sunt potẽtiæ distinctę, & actus earũ sunt ordinati adinuicẽ scd̃m prius & posterius, vẽ ꝙ lib. ar. ex his integrari nõ possit tamq̃ ex principiis cõstitutiuis: & ita vẽ, ꝙ li. ar. uolũtatẽ, & rõnẽ non possit cõprehendere.

RESOLVTIO.

Vtraque definitio lib. arb. & nominis, sic & res, utramque potentiam illud complecti, aperte declarãt.

RESPON. ad prædictorum intelligentiam est notandũ, ꝙ lib. ar. simul cõprehẽdit & rõnem, & uoluntatem, & hoc non solũ manifestat ipsa nõiatio, sed etiã ipsa notificatio: manifestat etiã suæ proprietatis inquisitio. Nominatio manifestat. Dicitur enim liberũ, & dicitur arbitriũ: & arbi. est ipsius rõnis, libertas uerò ipsius uoluntatis, ad cuius nutũ & imperium moueri habent cætera, quæ sunt in nobis: & hoc est. qd̃ dicit Augu. de Quinque rẽspõsionibus. Li. ar. dr̃ ab arbitrando, quia a rõnali parte quid eligat, quid ve recusẽt, nomẽ accepit. Hoc etiam patet per eius notificationẽ: dicitur enim esse facultas rõnis, & uoluntatis, siue consensus rõnis, & uoluntatis. Postremo illud amplius manifestatur per suæ proprietatis inquisitionẽ. Lib. em̃ ar. siue nominet potentiã, siue habitũ, nominat ipsam potentiã ut dñam, uel dominium ipsius potentiæ: & hoc planum est ex ipso nõie libertatis. Attendendum aũt. ꝙ dominiũ alicuius potentiæ põt esse dupliciter, aut respectu obiecti, aut respectu actus. Dominiũ potentiæ respectu obiecti attenditur in hoc, quod possit in illud, & in amplius: sicut equus, qui põt ferre. x. modios, dominium habet super tres modios ad portãdum: quia prævalet ad illud, qd̃ de facilitate portat. Dominium aũt potentiæ respectu actus est attendendum in hoc, quod potentia potest esse in actu, & cessare ab actu, secundũ suum imperium, & secundum proprium motum. Ad hoc autem, ꝙ aliqua potentia hoc dominiu habeat, necesse est. ꝙ ipsa possit mouere seipsam, & ꝙ possit se super actum suum super seipsam reflectere. Si enim non posset seipsam super actum suum reflectere, nunquam posset illum refrẽnare: nisi posset seipsam mouere, non posset in illum exire, quando uellet. Reflectere autem se super se, hoc est uirtutis cognitiuę sublimatæ a materia, quæ quidem est ratio. Mouere autem se, hoc est uirtutis appetitiuę rationem consequentis: ad hoc igitur, ut illud dominium sit in anima, necesse est, quòd habeat rationẽ, & uoluntatem. Nam si rationem tantum haberet, non uolũtatem, per quã moueret, posset

petitiõ formaliter licet uirtualiter duas cõplectatur.

D. Tho. q. de ue ri. q. 24 arti. 5. nõ uidetur eos sentire D. Bon. hoc: sicut liter. 1. par. qõ. 82. art. 3. ubi ponit lib. arb. esse potẽtiã ꝙ

se super actum suum reflectere, sed non posset mouere, uel imperare. Si uero appetitum solũ haberet, & non rationem: posset utique mouere, & in actum exire: sed quia non posset se super actum suum reflectere, non posset utiqs retrænare: & ita dominium non haberet. Sicut igitur ex concursu uirtutis duorũ hominum resultat una quædã facultas ad portandum unum lapidem, quem non posset ferre alter eorum: & sicut ex concursu patris familias, & matris familias ad disponendum regimen domus resultat una potestas, & ita quod altera non sufficeret: & sicut ex concursu uirtutis manus, & oculi resultat potestas scribendi, ad quod altera illarũ non sufficeret, sic ex concursu rationis, & uoluntatis resultat quædam libertas, siue quoddã dominium ad aliquid faciendũ siue disponendum. Et sic patet quod lib. arb. rationem cõplectitur, & uoluntatem. Patet ẽt, qđ cum lib. arb. sit quædã potestas, siue quoddam dominium resultans ex cõiunctione istarũ duarum potentiarum, s. rationis, & uoluntatis, quod optimè notatur per hoc, quod dicitur lib. arbi. non uno nomine, sed cõposito: ut unum nomen respondeat rationi, & alterum uoluntati. Optimè aũt diffinitur, cum dicitur esse facultas rationis, & uoluntatis: facultas enim non tantum nominat potẽtiam, imò facilitatem potentiæ, ex qua non tantum potens est, imò etiam præpotens est ad exeundum in actum, & ideo facultas dicit potestatem, siue dominium: quod quidem dicitur esse rationis simul & uoluntatis, quia non est unius, nisi cõcomitante altera. Concedendæ sunt igitur rationes probãtes, quod lib. arb. rõnẽ cõprehendit, & uoluntatẽ.

AD RATIONES uerò ad oppositum facilè est respondere Quod enim obiicitur, qđ non comprehendit totã rõnem, nec totam uoluntatem. Dicendum, quod uerum est, sed comprehendit solum ipsam potentiam cognitiuam, inquantum iuncta est affectiuę: & affectiuam, inquantum iuncta est cognitiuę, unde dicit affectum deliberatiuum, uel deliberationẽ uolũtariam. Et propterea, quia ratio nominat ipsam potentiam cognitiuam, ut ordinatam ad affectiuam: & uoluntas ipsam affectiuam ut regulatam, & ratiocinatam à cognitiua: hinc est quod lib. arb. potius dicitur facultas uoluntatis, & rationis, q̃ intellectus, & affectus. Nõ enim comprehendit totam cognitiuam, sicut duæ primę rationes ostendunt, nec totam affectiuã sicut ostendunt duæ sequentes, sed aliquid huius, aliquid illius: sicut ondunt rõnes ad primam partẽ inductæ. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̃ lib. arb. est potentia una, cũ habeat actũ unũ. Dicendũ, q̃ quãuis actus lib. arb. utpote eligere, & cõsentire unus esse vĩ: nihilominus tamẽ implicat in se actus diuersos. Cõsensus. n. dicit cõcordiã aliorũ duorũ, et ita dicit cõcursum actuũ rõnis, et uolũtatis in unũ. Eligere eũ ineludit in se rõnis iudicium, et uolũtatis appetitũ: et ita quẽad modũ cõsentire, et eligere, et si unus

unus actus esse uideatur: tamen diuersos actus in se includit: sic liberum arbitrium, & si uideatur una potentia, tamen diuersis in se potẽtias complectitur: ita quod ex concursu illarum se inuicem adiuuantium resultat in nobis regimen potestatis perfectæ. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, utrum complectatur eas sicut partes integrales, aut subiectiuas. Dicendum, qđ non complectitur eas omnino sicut totum integrale, nec omnino sicut totum uniuersale, sed sicut totum potentiale, quod partim habet naturam totius integri, partim naturam totius uniuersalis. Naturam totius integri in hoc, quod in una illarum potentiarum non potest saluari absque altera. Naturam uero totius uniuersalis habet, quia ex illarum concursu adinuicem, quamlibet illarum denominat. Vnde sicut duo homines facultatem habent ferendi lapidem, quam neuter per se habet: & ex illa facultate potentia cuiuslibet eorum dicitur esse facilis: nec tamen est una sine altera: sic intelligendum est in proposito. Et rursus: sicut similitudo est in duobus similibus: ita quod non est, in uno sine altero, & tamen quilibet eorum denominatur simul, nec dicuntur esse duæ similitudines, sed una: sic libertas dicitur esse in ratione, & uoluntate: ita quod utraque illarum potentiarum est libera ex coniunctione sui cum alia, nec tamen sunt in eis duæ libertates, sed una: & sic patent obiecta.

QVAESTIO. IIII.

An liberum arbitrium sit nomen habitus, uel potentiæ?

VTRVM lib. arb. complectatur rationem, & uoluntatem per modum potentiæ, an per modum habitus. Et quod per modum potentiæ uideatur. Primo per Ansel. in Lib. de Libero arb. ubi sic ait. Lib. arb. est potestas seruãdi rectitudinẽ: sed potestas est in gñe potentiæ: ergo &c. ITEM. Ber. de Lib. arb. Tolle lib. arb. iam non erit, qđ saluetur: sed saluari non dicitur nisi potentia, uel substantia rõne potentiæ: ergo lib. arb. uel est nomen substantiæ, uel potẽtię: sed non est substantiæ: ergo est potentiæ. ITEM. In nobis est ponere aliquã potentiã, quę semper inclinat ad bonum simpliciter, utpote synderesim: & aliquã quę semper inclinat ad bonũ, ut nunc, quantũ est de se: utpote sensualitatẽ: ergo est ponere potentiã medio modo se habentẽ, hãc aũt dicimus lib. ar. ergo &c. ITEM. Omne, quod est susceptibile habitus, est potẽtia: sed lib. ar. susceptibile est habitus, utpote gratię, ergo est potẽtia Quod autem li. ar. sit susceptibile gratiæ, patet per Aug. qui dicit: qđ gratia se habet ad lib. arb. sicut sessor ad equum

SED CONTRA. Aug. ĩ Ench. Libero arb. malè utens hõ, & se perdit, & ipsum: sed nulla potẽtia peccãdo perditur, ergo li. ar. nõ est potẽtia. ITEM. Lib. ar. sic diffinitur ab Aug. cuius diffinitio posita est Dist. præcedenti. Liberũ ar. est facultas uolũtatis et rõnis: facultas est illã, quo po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentia efficitur facilis: ergo cum omne illud, qđ reddit potentiã facilẽ ad opus, reddat eã habilẽ, & tale sit habitus: uidetur &c. ITEM. Bern. de Libero arb. Lib. arb. est habitus animi liber sui: sed si hæc diffinitio rectè assignata est, vt quod lib. arb. essentialiter sit habitus, sed non nisi rõnis, & uoluntatis: ergo &c. ITEM. Lib. arb. nõ est aliud (sicut dicit Magister in lra, & philosophi diffiniũt) quã liberũ iudiciũ: non est potẽtia, sed actus, uel habitus: ergo &c. ITEM. Potentiæ non est potentia, nec potentia dicitur esse in potentia: sed lib. arb. est facultas rõnis, & uoluntatis, & est in rõne, & uoluntate: ergo nõ uidetur, qđ sit potentia aliqua, & est potentia, uel habitus: ergo &c. ITEM. Omne, qđ habet diminui, & augeri, potius habet rõnem habitus, q̃ potentiæ: sed lib. arb. est huiusmodi, sicut Magister dicit in litera, qđ maior libertas est ī beatis, quã in confirmatis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Liberum arbitrium habitum principaliter nominat: & ut tale rationem, uolũtatemq; cõplectitur.

RESP. Dicẽdum, quod cũ quæritur, utrum lib. ar. sit nomẽ habitus, uel potẽtiæ, hoc dupliciter põt quæri. Aut ita quod quæratur, utrũ præcisẽ noiet habitum, uel precisẽ noiet potentiã: & talis quæstio parũ habet difficultatis, pro eo, qđ fere oia noia potentiarum aīæ aliquando accipiuntur pro potentiis, aliquãdo pro habitibus, aliquãdo pro actibus. Sicut ẽm uult Philosophus, intellectus uocatur aliquando potentia intellectiua, aliquãdo habitus intelligendi, aliquãdo actus. Et Anſel. dicit, q̃ uolũtas aliqñ dicitur instrumentum, aliqñ affectus, aliquando usus: & ideo hoc in proposita qõne non intẽditur. Aliõ modo põt intelligi prædicta quæstio, ut hoc inquiratur, uidelicet cui primò, & principaliter nomen lib. arb. imponatur, secũdum quod de eo faci Doctores loquuntur. Et ad istam qõnem triplex est modus respõdendi p diuersos. Quidam ẽm tenserunt, q̃ lib. arb. nomen est potetiæ, quæ se habet per modũ uniuersalis ad rõnem, & uoluntatem: & comprehendit eas, sicut totũ uniuersale comprehendit partes. Vnde sicut potẽtia rõnalis rationi, & uoluntati dicitur esse cõis: sic ẽt & libertas arb. secundum istum modum dicendi: sed istud supra improbatum est. Si enim nominaret potentiã uniuersalem ad rationem, & uoluntatem, iam cum ratio, uel uoluntas sint diuersæ potentiæ rationales, iam essent in eis diuersę libertates, & duo lib. arb. essẽt in quolibet homine. Et ideo est alia positio, q̃ lib. arbi. nominat potentiam ex uoluntate, & ratione constitutam ad aliquid faciendum, ad quod neutra illarum per se poterat. Et quia iuncta alteri non tantummodo reddit potentiam potentem, sed etiam habilem, & facilem: hinc est quòd lib. arb. non tantummodo nominat potẽtiam, sed etiam nominat habilem potentiam, & facilem. Et propterea nomen illud quamuis sit nomen impositum potentiæ, uidẽtur tamen esse nomen habitus.

Sed

Sed quoniam difficile est intelligere, qualiter ex duabus potentiis una constituatur, uel qõ li. ar. (loquẽdo formaliter, & proprie) sit duę potẽtię, maxime cũ non dicatur esse ratio, & uoluntas: sed facultas uoluntatis, & rationis: IDEO est tertius modus dicẽdi, q̃ li. arb. est nomen principaliter impositum habitui, & hoc plane manifestat ipsa nominis impositio. Arbitrium. n. non dicit potẽtiam, sed habitũ. Manifestat ẽt ipsa notificatio, non. n. dicitur lib. ar. esse potentia facilis; sed facultas potentiarum. Quemadmodum autem cum dico potentiam habilem, dico potentiam habilitatam, sic cum dico facultatem potentiæ, dico habitum eiusdem. Quoniam igitur libe. arb. secundum propriam suam assignationem facultas uoluntatis, & rationis rectè esse dicitur, hinc est quòd libe. arbi. principaliter dicit habitum, & complectitur rationem, & uoluntatem: non tanquam una potentia ex eis constituta, sed tanquam unus habitus, q̃ quidem dr facultas, & dominium: qui consurgit ex cõiunctione utriusque, & potẽs est super actus utriusque potentiæ per se, & in se consideratæ. Sicut arbitraria potestas in duabus personis regimen habet super actus utriusque in se cõsideratæ. Concedẽdę sunt igitur rõnes obstẽdentes, q̃ li. ar. nominat habitum, uerum. n. concludunt, quia habitui principaliter imponitur, unde (essentialiter loquẽdo) hæc est uera, Li. arb. est habitus animæ, siue facultas uoluntatis, & rationis.

AD EA uerò, quę in contrarium obiiciunt, de facili respondetur. Concedo. n. q̃ lib. arb. aliquando supponit potentiam, & accipitur pro potentia; sed hoc non est de sua principali significatione: sed sicut nomen potentiæ frequẽter trahitur ad nomen habitus, sic nomen habitus frequenter ad nomen potentię. & sic patent ad utranque partem obiecta.

QVAESTIO V.

An liberum arbitrium quidquam supra rationem, & uoluntatem addat?

VTRVM lib. ar. aliquid addat supra rõnem, & uoluntatẽ. Et q̃ sic uidẽ. Omnis habitus addit aliquid supra potentiam: sed lib. arb. est habitus, sicut probatum est: ergo aliquid addit supra potentiam: sed est habitus rationis, & uoluntatis: ergo &c. ITEM. Sicut se habet potentia ad substantiam, sic se habet facultas ad potentiam: sicut. n. substãtia per potentiã dicitur potens, sic potẽtia per facultatem dr facilis: sed potẽtia addit supra substantiam; ergo & facultas supra potentiã, cuius est facultas; sed lib. ar. est facultas uoluntatis, & rationis: ergo &c. ITEM. Oẽ, qđ contrahit aliquid, addit supra illud: sed lib. arb. nõ complectitur oẽm actum uoluntaris, nec omnem actum rationis: & si hoc, ergo aliquo modo contrahit: si igitur omne contrahẽs aliq̃o modo addit, uidetur q̃ li. ar. sup ra tionem, & uoluntatem aliquid addat. ITEM. Intellecto quòd aliquis haberet rationẽ prætet uoluntatem, non haberet lib. arbitr. similiter si haberet appe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

titum præter rationem, non haberet lib. ar. si ergo non saluatur in ratione per se, nec in uoluntate, uidetur quòd aliquid addat supra utranque.

SED CONTRA. Omnis habitus, qui addit aliquid supra potẽtiam determinat potentiam ad aliquem actum: sed lib. ar. potius ampliat subiectum, siue potẽtiã, in qua est, respectu actuũ, quàm addat: ergo &c. ITEM. Li. arb. quantum est de se respicit actum moris: sed nullus habitus moralis, qui addit aliquid supra potentiam est indifferens ad bonum, & malum: lib. ar. est ad bonum, & ad malum indifferens: ergo supra rõnem, & uoluntatem nihil addit. ITEM. Possibile est intelligere potentiam circũscripto omni habitu, qui addit aliquid supra ipsam: sed impossibile est esse, uel intelligere aliquem habere uoluntatem, & rationem, qui non intelligatur habere lib. ar. ergo lib. ar. super rationem, & uoluntatem nihil addit nouum. ITEM. Aeque essentiale est animæ habere libe. arb. sicut esse ad imaginem Dei, (non dico aliquid additum substantiæ, & potentiis) ergo pari ratione nihil superaddo rationi, & uoluntati, cum dico animam habere libe. arb. ITEM. Si lib. ar. adderet aliquid supra rationẽ, & uoluntatem: aut ergo illud haberet ortum ab eis, aut non. Si non: ergo esset habitus infusus, uel acquisitus, quod absurdum est dicere. Si sic: ergo cum illud, quod addit supra alterum, & ortum habet ab eo, dependentiam habet ab illo: & quod dependet, & ortum habet ab altero, potius habet ab illo regi, quam ipsum regere: potius habet subiici, quã dominari. ideo lib. arb. in homine non imperaret. ITEM. Si lib. arb. diceret habitum, qui adderet supra rationem, & uoluntatem, cum unum accidens non potest esse in duobus subiectis, uidetur quòd ille habitus haberet plurificari propter multiplicationẽ subiecti primi, & quòd plura arbitria essent in uno homine, quod omnino deuiat a recta ratione.

RESOLVTIO.

Nihil secundùm essentiam: sed solũ secundùm relationem.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd cũ habitus reddat potentiam facilem, & tribus modis habet habitus ad potentiam comparari. Quædam nanque potentia respectu alicuius actus est facilis per seipsam, ut patet cum dicitur, mens est nata ad meminendum sui ipsius, uel intelligendũ se: & tunc talis habitus non differt a potentia secundum rem, sed secundum rationem, & modum dicendi: & tunc non addit aliquid secundum essentiã, sed solum secundum rationem. Quædam est potentia, quæ respectu alicuius actus est habilis per aliquid sui, sicut potentia intellectiua ad cognitionem figurarum geometricarum, non est habilis per seipsam scilicet scientiam geometricam, sed potius p aliquod accidens, quod habet esse in ea, & tunc habitus talis addit supra potentiam, non solum secundum rationem, sed etiã secundum essentiam, & rem. Aliqua uero potentia facilis est ad aliquem actum per seipsam, nõ tamẽ sola, sed cum alia: & sic potentia rõnalis sine aliquo habitu superaddito, ex sola coniunctione sui cum appetitu nata est in actum consentiendi, et eligendi exire: & hoc modo habitus, uel facultas nõ addit aliquid diuersum secundũ essentiam, nec addit solum secundum rationẽ intelligendi, sed medio mõ addit. s. secundum esse, quia nõ addit aliquid absolutum, sed respectiuum: sicut patet, cum dico rationem per se, & rationem associatam, siue adiunctam uoluntati non addo aliquid nouum supra rationem secundum se, sed solum coniunctionem sui ad alterum, quantum ad aliquem cõsequentem actum. Vnde sicut quando plures concurrũt ad trahendam nauem, uel ferendum lapidem, potentia unius reddit potentiam alterius facilem, ita p nulla noua uirtus, uel habilitas aduenit potẽtiæ alicuius trahẽtis in se: sic & in proposito intelligendũ est se habere: & hinc est p lib. arb. & si accidens esse uideatur, inquãtum sonat rõnẽ habitus secundum rem, tamẽ nõ est accidens potentiæ superadditum. Et iterum, licet habitus, quia tamen non dicit habitum unius potentiæ absolutæ, sed cũ relatione unius ad alterum, in duabus autem potentiis, seu respectu duarum potentiarum potest esse unus: non enim est habitus superadditus per gratiæ infusionem, uel per innatam dispositionem: sed potius dicitur esse habitus, quo ratio, & uoluntas suis actibus dominãtur. Qui quidem est in eis ex sua naturali origine, pro eo p naturaliter istæ duę potentię in eadẽ substantia sunt inditæ uel radicatę, nec contingit unam ab altera separare. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes, quod lib. arb. secundum essentiam nihil addit supra rationem, & uoluntatem: addit tamen aliquo modo secundum esse, siue secundũ relationem, quæ quidem nõ ponit aliquam nouam qualitatem esse in ratione, uel uoluntate, sed ponit rationem, & uoluntatem ad unum actum concurrere scdm naturalẽ aptitudinẽ.

D. Tho. 1. part. q. 82. arti. 3. inquit qđ lib. ar. est idem qđ uolitas scdm qđ in ea est uirtus intellectus.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnis habitus addit aliquid supra potẽtiam. Dicendũ, quod illud non est uerum: intelligendo de additione essentiali, maxime ubi potentia est habitualis per seipsam. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd hominis potentia addit supra substantiam: ergo &c. Dicendum, p non est simile, pro eo p facultas essentialior potest esse potentię, quã sit potentia substantię: nihilominus tamen aliqua potentia est, quę ad idem genus habet reduci cum substantia, sicut habitum fuit supra. AD ILLVD, qđ obiicitur, p lib. ar. aliquo modo contrahit rationem, & uoluntatẽ. Dicendum, p hoc non est per additionẽ alicuius absoluti, sed propter concomitantiam rationis, & uoluntatis, quę simul concurrunt ad dominium liberi ar. non tamen se concomitantur in productione cuiuslibet actus p prii. Aliquid enim appetit appetitus, circa quod non est deliberatio, et aliquid nouimus, et erediimus esse uerum, siue uoluntas

uelit credere, siue non. AD VLTIMVM iam patet responsio: qm illud non concludit additione alicuius qualitatis nouę superrationem, sed solum concomitantiam uoluntatis, quoniam siue uoluntate ratio libera nō esset, uel ecōuerso. Si autem istę duę potentię ponant in aliquo quārumcunque nudę, necesse est ponere in eo arbitrii libertatem, et sic planum est, quod lib. arb. et si dicat habitum complectentem rationem, et uoluntatē, nō tamen dicit habitum accidentalem sicut gratia, uel uirtus: imo potius dicit illarum duarum potentiarum dominium naturale, respectu eius actus, qui est eligere, siue consentire: & propterea sancti magis uocant lib. arb facultatē, uel potestatē, quam uocent habitum, ostēdentes differentiā eius ad alios habitus aīæ.

QVAESTIO VI.

An penes rationem, uel penes uoluntatem liberum arbitrium principaliùs nobis insit?

CVm lib. arb. sit habitus siue facultas residens penes rationem, & uoluntatem cōiunctim, penes quām istarum potentiarū principaliùs nobis insit. Et quòd principalius insit penes rationē, uidetur primo per ipsam nominationem, qua dicitur esse lib. arb. Si enim adiectiuum ponit rem suam circa suum substantiuum, & principalius dicitur aliquid de aliquo, quod dicitur secundum abstractionem, quām quod dicitur secundum concretionem, & habitus ille nominatur arbitrium liberum, non libertas arbitraria: arbitrium uerò se tenet ex parte rationis: uidetur ergo &c. ITEM. Philosophus dicit, qđ ratio nata est regere irascibilē, & concupiscibilē: sed uoluntas consistit in illis duabus uiribus, s. concupiscibili, & irascibili: ergo ratio nata est regere uoluntatem & rationem: sed lib. arb. est magis regēs, quā rectum: ergo magis se tenet ex parte rationis, quām uoluntatis. SI TV dicas, quod Philosophus intelligit de irascibili, & concupiscibili brutali: non de illa, in qua consistit ipsa uoluntas, Cōtra hoc est ipsa litera. Dicit .n. quòd lib. arb. est liberum de uoluntate iudicium: si ergo iudicātis est regere iudicatum, patet &c. ITEM. Facto ultimo iudicio rationis semper uoluntas mouetur secundum illud: ergo si pręit hoc tanquam iudicans, & illud sequitur tanquam iudicatum, cum liberas magis resideat penes illud, quod præit, & imperat q̄ penes illud, qđ sequitur, & obedit, uidetur quod lib. ar. plus tenet se ex parte rōnis, quām uoluntatis. ITEM. Lib. arb. eoipso liberum est, quo potest seipsum restringere, & reprimere: sed repressio actus uoliti non est nisi per iudicium rationis: quia nisi examē rationis interueniat, semper uoluntas sequitur impetum affectionis: ergo libertas magis est penes rōnem, q̄ uolūtatem.

SED CONTRA. Lib. arb. eoipso dicitur liberum, quia immune est a coactione: ergo penes illud maxime est libe. arb. quod magis elongatur a natura coactionis: & talis potentia est ipsa uoluntas, non ratio: in multis .n. contingit rationem cogi, nō sic uoluntatē: ergo &c. ITEM. Liberum arbitrium est illud, qđ est in nobis imperatiuum: sed magis est imperatiua in nobis uoluntas, quām ratio: quicquid .n. ratio dicter, semper illud fit, qđ uoluntas præoptat: ergo &cet. ITEM. Lib. arb. est illud, ex quo principaliter consistit in nobis meritum, uel demeritū: sed meritum, uel demeritum principaliter consistit penes uoluntatē: ergo &c. ITEM. Lib. arb. est in nobis potentissimum, sicut dicit Bern. & plures auctoritates hoc sonāt: sed nihil adeo est in potestate nostra, sicut est uoluntas, & actus uolendi: ergo uidetur, q̄ maximè penes uoluntatē residet in nobis libertas.

RESOLVTIO.

Liberum arbitrium in uoluntate principaliùs residet. Quippe quod in ratione initiatum, in uoluntate consumatur.

RESP. Dicendum, q̄ cum lib. arb. sit facultas, siue dominium, ex qua redditur potentia facilis, non solum ad mouendum alia, sed etiam ad mouendum seipsam, sicut ratio mouendi se, inchoatur in ratione, & consummatur in uoluntate: sic & arbitrii libertas residet penes rōnē, & uoluntatem: ita q̄ in una illarum potentiarum inchoatur, & in alia consummatur: ideo autem dico motum inchoari in ratione: quia non mouetur appetitus, nisi præambulo cogitatu: ne quaquam. n. possumus amare, nisi cognoscamus: & iō ad hoc, q̄ motus fiat præit cognitio disponēs, & subsequitur uoluntas perficiens. Quantumcunque .n. precedat cogitatus, nunquā tñ motus sequitur, nisi ipsum imperet uolūtatis affectio: & sicut uoluntas non hēt moueri ad obiectum acceptando, uel refugiēdo illud, nisi præambulo cogitatu: sic ēt non habet approbare, uel respuere, siue eligere, & refrenare actum proprium, nisi rationis actus præcedat, qui dicter ipsum esse bonum, uel malū perficiendū, uel refrenandū. Ex tali enim actu præambulo uoluntas in actu suo incipit complacere, uel displicere: & sic patet, q̄ libertas arbitrii, siue facultas, quæ dicitur liberum arb. in rōne inchoatur, & in uoluntate consummatur: & quoniam penes illud principaliter residet, penes qđ consummatur, ideo principaliter libertas arbitrii, & dominiū in uoluntate consistit. Et iterū: quia illud, ī quo res inchoatur, se habet per modum materialis: illud in quo consummatur, se hēt per modum formalis, & adiectiuum respectu substātiui se habet per modum informantis: ideo in nominatione illius potestatis nomen respondens rationi significatur substantiue: nomen uero respondens uoluntati significatur adiectiue: & propter hoc magis uocatur ista facultas liberū arb. quām arbitraria libertas: & per hoc patet responsio ad primum obiectum in contrarium.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur secundo, q̄ rō regit irascibilē, & cōcupiscibilē. Dicendū, q̄ siue uis irascibilis, & concupiscibilis intelligatur de appetitu brutali, siue de potentia appetiua rationali, utrumque tamen habet regere ratio per modum disponētis, & consulentis, quantū est de se. Quod aūt regat per modum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum imperantis, hoc non est nisi mediante uoluntate, quæ dat ei auctoritatem: uoluntas autem non dicit aliam potentiam per essentiam a concupiscibili, & irascibili: sed nominat ipsum appetitum, ut ratiocinatum, siue rationi coniunctum, & sic eius regere est, & imperare. Cōcupiscibilis autem, & irascibilis eandem potentiam nominant affectiuam, inquantum tamen habent regi: & ita dicuntur inferiores, non quantum ad naturam potentiæ, sed quantum ad officium. Et hinc est, quòd liberum arb. secundum rem cōprehendit istas tres potentias, uidelicet rationalem, irascibilem, & concupiscibilem, sicut dicit Augustin. de quinque responsionibus. Cum de libero arb. loquimur, non de parte animæ loquimur, sed de tota: Hinc est etiã, quòd cum cæteræ uirtutes non indocte ponantur in libero arb. non huic obuiat illud quod consueuit dici: quòd tres uirtutes theologicæ sunt in rationali, cōcupiscibili, & irascibili: uoluntas enim (ut iam dictum est) nō nominat aliam potentiam secundum essentiam, & naturam ab irascibili, & concupiscibili, licet alio modo nominet. Ad illvd, quod obiicitur, quòd ratio iudicat, & uolũtas sequitur. Dicendum, quòd duplex est iudicium rationis. Quoddam est in solo dictamine, & hoc est rationis secundum se. Aliud est secundum iudicium diffinitiuũ, ut fiat uel non fiat, & illud nunquam est sine uoluntate. Quantumcunque enim ratio deliberet, in eam partem determinat diffinitiuum iudicium, quã præoptat uoluntas. Et ideo cum dicitur, quòd uoluntas sequitur iudicium: si intelligatur de iudicio, quod consistit in solo dictamine, non est semper uerum, ℘ ad illud sequatur uoluntas necessario. Si autem intelligatur de iudicio diffinitiuo, ex hoc nõ sequitur, quòd uoluntas sequatur principaliter actum alienũ immo potius actũ alienum trahit ad proprium. Ad illvd, quod ultimo obiicitur, quòd refrenatio est mediante actu rationis. Dicendum, quòd uerum est, quòd actui rationis requiritur, sed nunquam ab illo principaliter est refrænatio. Quantũcunque enim ratio dictet actum uoluntatis esse malum: nunquã tamen uoluntas se retrahit, nisi uelit: & ideo sicut possibilitas scribẽdi principalius dicitur esse in manu, quam in oculo, licet ad eum concurrat uis oculi, & uis manus: sic intelligendum est in proposito. Ex dictis igitur patet, quid sit liberum arbitrium secundum rem, & qualiter se habeat ad rationem, & ad uoluntatem. Si enim omnia, quæ prædeterminata sunt, insimul conferantur, in unum puto satis posse quietari intellectum: si quis autem in aliquo prædictorum quiescere uelit reliqua non pertractans, non ita euidenter innotesceret ei, quæ sit liberi ar. quidditas, & essentia.

Di-

DISTINCTIO XXV.

PARS SECVNDA.

De libertatis arbitrii differentia secundum diuersa tempora.

EX prædictis perspicuum fit, quod maior fuit libertas arbitrij prima quàm secunda: & tertia multo maior quàm secunda uel prima. Prima enim libertas arbitrij fuit, in qua poterat peccare, & non peccare. Vltima vero erit, in qua poterit non peccare, & non poterit peccare. Media vero, in qua potest peccare, & non potest non peccare, ante reparationem etiam mortaliter, post reparationem vero saltem venialiter. Hu. do S. Vict. li. 3 sen tẽ. c. potest scienda & li. 1. de sacr. par. 6. Ca. 16.

De quatuor statibus liberi arbitrii in homine.

Et possunt in homine notari quatuor status liberi arbitrij: ante peccatum enim ad bonum nil impediebat, ad malum nil impellebat. Non habuit infirmitatem, ad malum & habuit adiutorium ad bonum. Tunc sine errore ratio iudicare, & uoluntas sine difficultate bonum appetere poterat. Post peccatum uero ante reparationem gratiæ premitur a concupiscentia & vincitur, & habet infirmitatem in malo; sed non habet gratiam in bono: & ideo potest peccare, & non potest non peccare, etiam damnabiliter. Post reparationem vero ante confirmationem premitur a concupiscentia; sed non uincitur: & habet quidem infirmitatem in malo: sed gratiam in bono: ut possit peccare propter libertatẽ, et infirmitatẽ, et possit nõ peccare ad mortẽ propter libertatem et gratiam adiuuantem: nondũ tamen habet posse omnino non peccare, uel non posse peccare, propter infirmitatem nondum perfecte absortam, & propter gratiam nondum plene consummatam. Post confirmationem uero infirmitate penitus consumpta, & gratia consummata, nec uinci poterit, nec premi: & tunc habebit non posse peccare.

De corruptione liberi arbitrij per peccatum.

Vnde manifestum est quòd præter alias pœnalitates pro peccato illo, incurrit homo pœnam in corruptione et depres-

sione

Universidad de Deusto
Biblioteca

Idem. in.li.3 sen. ca. præter alias pœnalitates. Luc.10 Iaco.1.

sione liberi arbi. Per illud nãque peccatum naturalia bona in ipso homine corrupta sunt, & gratuita detracta. Hic est enim ille, qui a latronibus uulneratus est & spoliatus. Vulneratus quidē in naturalibus bonis, quibus non est priuatus, alioquin nō posset fieri reparatio: spoliatus vero gratuitis: quę per gratiam naturalibus addita fuerant. Hæc sunt data optima, & dona perfecta: quorum alia sunt corrupta per peccatum. i. naturalia, ut ingeniū, memoria, intellectus: alia subtracta, ideſt, gratuita: quãquã & naturaliter ex gratia sint: ad generalē Dei quippe gratiã pertinēt. Sæpe tamē huiusmodi fit distinctio, eũ gratiæ vocabulū ad speciē, non ad genus refertur. Corrupta est ergo libertas arbitrij per peccatum, & ex parte perdita. Vnde Aug. in Ench. Libero arbi

Cap. 30 2. Pe. 2

trio male vtens homo, & se perdidit, & ipsum. Cum. n. libero arbitrio peccaretur, victore peccato, amissum est & liberum arbitrium. A quo enim quis deuictus est, huic seruus addictus est. Ecce liberum arbitrium dicit hominem amisisse: non quia post peccatum non habuerit liberum arbitrium; sed quia libertatem arbitrij perdidit: non quidem omnem, sed libertatem a miseria & a peccato.

De tribus modis libertatis arbitrij.

Est namque libertas triplex scilicet a necessitate, a peccato, a miseria. A necessitate, & ante peccatum, & post, æque liberum est arbitrium. Sicut enim tunc cogi non poterat, ita nec modo. Ideoque voluntas merito apud Deum iudicatur, quæ semper a necessitate libera est, & nunquam cogi potest. Vbi necessitas, ibi non est libertas, nec voluntas, & ideo nec meritum. Hæc libertas in omnibus est, tam

2. Co. 3 Ioan. 8 Rom. 6

in malis quàm in bonis. Est & alia libertas, a peccato, scilicet: de qua dicit Apostolus, Vbi spiritus domini, ibi libertas. Et veritas in euangelio, Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Hæc libertas a seruitute peccati liberat, & seruos iustitiæ facit: sicut econuerso seruitus peccati liberos iustitiæ facit, unde Apostolus, liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Et item, cum serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Hanc libertatem peccando homo amisit. Ideoque Augu. dicit quod homo malè utens libero arbi-

In Enc. cap. 30 Ioã. 8.

trio,

trio, et se perdidit, & ipsum: quia perdita est per peccatum libertas, non a necessitate; sed a peccato. Qui enim facit peccatum, seruus est peccati.

Qui habent hanc libertatem, scilicet a peccato, & per quid.

Istam libertatem, quæ est a peccato, illi soli nunc habent, quos filius per gratiam liberat & reparat: non ita quod penitus sint sine peccato in hac mortali carne; sed ut in eis peccatum non dominetur, neque regnet. Et hęc est uera & bona libertas, quæ bonam parit seruitutem, scilicet iustitiæ. Vnde Aug. in Enchi. ait, Ad iustitiam faciendā non erit aliquis liber, nisi a peccato liberatus esse iustitiæ cœpit seruus, & ipsa est uera libertas, propter facti lætitiam, simul & pia seruitus, propter præcepti obedientiam. Est alia libertas non uera, malę seruituti adiuncta, quæ est ad malum faciendum: ubi ratio dissentit a uoluntate, iudicans non esse faciendum quod uoluntas appetit: ad bonum uero faciendum concordat ratio uoluntati: ideo ibi uera libertas est, & pia. De libertate autem ad malum, & seruitute mala, ait Aug. in Ench. Seruo addicto peccato, quę potest esse libertas, nisi quando eum peccare delectat? Liberaliter enim seruit, qui sui domini uoluntatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati seruus est.

Ioan. 8 Rom. 6 Ca. 30. Cap. superius citato.

Quæstio de libertate ad malum.

Hic quæri potest, Vtrum hæc libertas, qua quis liber est ad malum, sit libertas arbitrij. Si enim libertas arbitrij est, bonū quidē est: quia libertas arbitrij bonū naturale est. Quibusdā uidetur quòd sit ipsa libertas arbitrij, quæ semper bona est; sed propter peccati seruitutē ad malū sit liberior, & pronior: & ideo dicitur non esse uera libertas; quia ad malum est. Alijs autem uidetur quod hæc libertas ad malum, quam supra commemorauit Aug. non sit ipsa libertas arbitrij: sed sit quædam pronitas peccandi, & curuitas, quæ ex peccato est, & mala est.

Quæstio alia de libertate ad bonum.

Similiter etiam quæri solet. Vtrū illa libertas uera, quæ est ad iustitiam faciēdam, sit ipsa libertas arbitrij. Quidam

dicunt

dicunt illa eandem esse; sed reparatam per gratiam, qua iuuante, libera est ad bonum: sine gratia vero, non est libera ad bonum. Vnde Augustin. in Enchi. ista libertas ad bene faciendum nunquam erit homini addicto, & uendito sub peccato; nisi eum redimat qui dicit, Si filius vos liberauerit, uere liberi eritis. Quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quisquam de libero arbitrio gloriatur, qui nondum est liber ad operandum bene? Ecce aperte ostendit liberum arbitrium per gratiam liberari, ut per illud bene operetur quis. Ideoque dicunt illam libertatem veram, quæ est ad benefaciendum, cuius supra meminit Augustinus esse libertatem ipsam arbitrij gratia Dei liberatam & adiuuatam. Alij vero putant non esse ipsam arbitrij libertatem; sed aliam quandam: quæ ex gratia, & libero arbitrio in mente hominis, Deo operante incipit esse cum reparatus est.

Cap 3. Ioan. 8

Certa determinatio utriusque quæstionis.

Verum nobis magis placet; ut ipsa libertas arbitrij, & illa, qua quis liber est ad malum, & illa qua quis liber est ad bonum faciendum. Ex causis enim variis sortitur diuersa uocabula. Dicitur enim libertas ad malum faciendum, antequam per gratiam sit reparata: sed cum per gratiam fuerit reparata, dicitur libertas ad bonum faciendum: quia ante gratiam libera est voluntas ad malum, per gratiam vero libera fit ab bonum. Semper ego voluntas hominis aliquo modo libera est: sed non semper bona est. Non enim est bona, nisi a peccato liberata: est tamen a necessitate libera. Vnde Augustin. in Libro de gratia & libero arbitrio, Semper in nobis voluntas libera est; sed non semper bona est. Aut enim libera est iustitiæ, quando seruit peccato, & tunc est mala; aut a peccato libera est, quando seruit iustitiæ, & tunc est bona.

De libertate a miseria.

Est iterum libertas a miseria: de qua Apostolus ait. Et ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Hanc libertatem habuit homo ante peccatum; quia omni carebat miseria, & nulla tangebatur

batur molestia: & plenius habebit in futura beatitudine, vbi miser esse non poterit. Sed in hac vita, quæ est inter primum peccatum, & ultimam confirmationem, nemo a miseria liber est: quia pœna non caret.

Repetit de corruptione liberi arbitrj, ut alia addat.

Ex prædictis iam apparet, in quo per peccatum sit immi nutũ, uel corruptũ liberũ arbitriũ: quia ante peccatũ nulla erat homini difficultas, nulliũque impedimentũ de lege membrorum ad bonum, nulla impulsio, uel instigatio ad malum. Nunc autem per legem carnis ad bonum impeditur, & ad malum instigatur: ut non possit uelle, & perficere bonum, nisi per gratiam liberetur, & adiuuetur: quia ut ait Apostolus, Peccatum habitat in carne. Liberum ergo arbitrium cum semper, & in singulis sit liberum, non est tamen pariter liberum in bonis, & in malis, & ad bona, & ad mala. Liberius est enim in bonis, ubi liberatum est: quàm in malis, ubi liberatum non est. Et liberius est ad malum, quod per se potest: quàm ad bonum, quod nisi gratia liberetur & adiuuetur, non potest.

De libertate, quæ fit ex gratia, & quæ ex natura.

Libertas ergo a peccato & a miseria per gratiam est: libertas uero a necessitate per naturam. Vtranque libertatem, naturæ scilicet & gratiæ, notat. Apostolus cum ex persona hominis non redempti ait, Velle adiacet mihi: perficere autẽ bonum nõ inuenio: ac si diceret, habeo libertatem naturę: sed non habeo libertatem gratiæ: ideo non est apud me perfectio boni. Nam uoluntas hominis, quam naturaliter habet, non ualet erigi ad bonum efficaciter uolendum, uel opere implendum, nisi per gratiam liberetur, & adiuuetur. Liberetur quidem, ut uelit: & adiuuetur, ut perficiat. Quia ut ait Apostolus, Non est uolentis uelle, neque currentis currere, idest, operari: sed miserentis Dei, qui operatur in nobis uelle, & operari bona: cuius gratiam non aduocat hominis uoluntas, uel operatio; sed ipsa gratia uoluntatem præuenit præparando, ut uelit bonum, & præparatam adiuuat, ut perficiat.

Rom. 7

Rom. 9 ad Phi. 2.

Supra

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVPRA egit Magister de libero arbitrio secundm id, quod est i generali. In hac parte agit de diuersis statibus eius in speciali, ostendens quòd secundum diuersos eius status diuersi sunt libertatis gradus, pro eo quod libertas arbitrii minui habet per peccatum. Et quoniã non omnis libertas habet diminui: ideo pars ista continet tres particulas. In prima assignat Magister gradum libertatis in homine secũdum diuersos status. In secunda uero assignat diuersas differentias libertatis. ibi. *Est namque libertas arbitrij triplex*, &c.) In tertia uero breuiter epilogat, ostendens, quo genere libertatis liberum arb. intelligi debeat minui per peccatum. ibi. *Ex prædictis iam apparet*, &c.) Prima pars habet tres particulas. In prima determinat gradus libertatis. In secunda uero assignat status diuersos hominis, in quibus libertas habet augeri, & diminui. ibi. *Et possunt notari in homine*, &c.) In tertia uero determinat, per quid minui hẽt arbitrii libertas. ibi. *Vnde manifestum est, quòd præter alias*, &c.) Similiter secũda pars tres habet partes secundum triplicem libertatis differentiam. Primo enim agit de libertate a coactione: secundo de libertate a culpa, seu peccato. ibi. *Est & alia libertas a peccato*, &c.) Tertio de libertate a miseria. ibi. *Est uerum libertas a miseria*, &c.) Aliarum autem partium diuisiones manifestę sunt in litera.

Dub. 1. CORRVPTA *est ergo libertas arbitrij*, &c.) Obiicitur. Hoc est contra Bern. qui dicit in Libro de libero arbitrio. Nec miseria amittitur, nec culpa minuitur. Item. In eodem libro loquẽs de libero arbitrio, Sui omnino diminutionem, uel defectum non patitur. Et iterum ipse ibidẽ dicit. Libertas liberi arbitrii de ipso, quo condita est: statu aliquatenus non mutatur; sed æqualiter (quantum in se est) a cęlis, & terris, & inferis possidetur: ergo male assignat Magister diuersos gradus libertatis arbi. Item. Si libertas arbitrii potest p̃ peccatum diminui, cum non sit infinita, aliquando poterit amitti: ergo si impossibile est creaturã rationalem absque libertate arbitrii esse, impossibile est ipsum per peccatum diminui. Respon. Ad hoc dicendum, quòd est loqui de libertate arbitrii quantum ad esse, & quantum ad bene esse. Si loquamur quantum ad esse, sic liberum arbitrium, non potest diminui per peccatum. Si loquamur quantum ad bene esse, sic excludit malum duplex, uidelicet culpæ, & pœnæ. quantum ad hoc liberum arbitrium potest diminui: & hæc libertas per peccatũ tolli potest. sicut in damnatis, qui necessario sunt subiecti malo culpæ, & pœnę: Et per hoc patet obiecta contra hoc ipsa, procedũt de libertate, intelligedo quantũ ad esse.

Est namque liberum arbitrium triplex, &c.) Videtur quod ista diuisio sit superflua. Cum.n. nõ sit nisi duplex malum. s. culpæ, & pœnę, uidetur p̃ non sit nisi duplex libertas: cum ergo libertas dicat ereptionem ab aliquo malo, uidetur p̃ nõ debeat esse nisi duplex libertatis differẽtia. Item. Cum non sit tantum malum culpæ, & pœnæ, sed etiam tentationis: uidetur prædicta diuisio esse diminuta, quæ omittit unam differentiã, quæ est libertas arbitrii a malo tentationis. Si tu dicas eã contineri sub libertate arbitrii a miseria. Contra Cum Bernar. in Lib. de Libero arbi. diuidat libertatem arbitrii in libertatẽ arbitrii, & consilii, & cõplaciti: quæritur quæ sit inter has diuisiones differentia, & penes quid sumantur harum diuisionum membra. Resp. Dicendum p̃ (sicut ex præcedentibus colligi potest) arbitrii libertas, & priuatiue dicitur, & positiue. Priuatiue dicitur per operationẽ ad illud, respectu cuius dicitur libertas, ut a quo: positiue per cõparationem ad illud, respectu cuius dr̃ libertas, ut ad q̃d. Libertas aũt opponitur seruituti: seruitus aũt duplex est: uidelicet, seruitus coactionis, & seruitus subiectionis. Seruitus autem subiectionis pot esse sub duplici differentia, secũdum p̃ duplex est malum, scilicet malum quod patimur: & hoc est malum miseriæ, & in hoc attenditur libertas a miseria: & malum quod facimus: & hoc est malum culpæ, & in hoc attenditur tertia libertatis differentia. Et sic patet, quòd consideratur per comparationem ad illud, a quo libertas habet diuidi in tres differentias, quæ sunt libertas a necessitate, a culpa, & a miseria. Si autem consideretur libertas per compararionem ad illud ad quod, scilicet ad actum, in quem exit: hoc potest esse aut prout simpliciter considerat respectu actus uolendi, & sic dicitur libertas arbitrii. Aut prout consideratur respectu actus uolendi ad finem relati, qui dicitur usus, uel uti: & sic attenditur libertas consilii. Aut respectu actus uolẽdi quietati, qui quidem dicitur actus fruitionis, & penes hunc attenditur libertas complaciti. Et sic patet sufficientia utriusque diuisionis, & diuersi modi: secundum quos prędictę diuisiones habent assignari. Possent tamen ad unam communem rationem diuidendi reduci sic. Est enim considerare libertatem arbitrii quantũ ad esse, & quantum ad bene esse. Si quantum ad esse, sic uocatur a Magistro libertas a coactione, & a Bernardo libertas arbitrii; ab uno positiue, ab altero priuatiue. Si quantum ad bene esse, cum ad bene esse concurrat duplex bonum, uidelicet bonum rectificans, & bonum delectans, siue bonum ordinãs, & bonum quietans: & per oppositum, excludatur duplex malum uidelicet malum deformans, & malum affligens: sic est duplex differentia, quarum una sumitur respectu boni dirigentis: & hæc dicitur libertas consilii a Bernardo, & a Magistro libertas a culpa. Alia uero sumitur respectu boni q̃tantis: & hæc a Bernardo uocatur libertas complaciti, & a Magistro libertas a miseria. Idem enim ipsum, quod Bernardus nominat positiue, siue per comparationem ad terminum, ad quem: Magister nominat priuatiuè, siue per comparationẽ ad

Dub. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

terminum a quo. Et sic patet diuisionum sufficientia. Patet ēt responsio ad obiecta. Præter enim malum culpę, & pœnę est assignare differentiam tertiam libertatis arbitrii, quæ non sumitur respectu mali: utpote illa, quæ attenditur quantum ad esse: & malum tentationis quodammodo ad malum pęnę. Ad malum culpæ inquantum subintrat interius: ad malum uerò pœnæ, inquantum affligit exterius: & sic facit quartum membrum ab illis tribus diuersum.

Dub. 2 Lib. de lib. ar cap. 1.

Verum nobis magis placet, &c.) Hoc uidetur esse contra Anselmum, qui dicit ꝙ potestas peccādi nō est libertas, nec pars libertatis. Item. Videtur etiam esse cōtra rationem, quia unumquodque debet denominari a suo optimo & libertas, quæ est ab omni miseria, & culpa, hæc est ab omni miseria: ergo liberum arbitriū debet denominari ab illa. Item. Si liberum arbitrium dicitur nō solum quia est in bonum, sed ēt quia potest in malum, cum in beatis non possit in malum, uidetur, ꝙ æquiuoce dicatur libertas arbitrii in uiatoribus, & in beatis. Sed contra hoc est, quia comparatio secundum maius, & minus est respectu solius uniuoci. Si ergo æquiuoce diceretur liberum arb. in beatis, & in nobis, non esset maior libertas in beatis, quām in nobis, quod est cōtrā Magistrum in litera, qui differenter gradus libertatis assignat. Propter hoc est quæstio, utrum libertas a coactione, & copula, & a miseria dicatur æquiuoce, uel uniuoce, & cui primo nomen libertatis imponatur? Respon. Dicēdum, ꝙ cū nomen imponatur rei a proprietate, quæ est sibi inhærens inseparabiliter, & essentialiter, & libertas essentialis liberi arb. non sit libertas a culpa, uel a miseria, sed libertas a coactione, ab illa libertate arbitrii habet denominari. Et quoniam hæc in creaturis, quantum est de se, indifferens est ad bonum, & malum: ideo Magister de hac intelligens dicit in litera, quòd libertas, a qua liberum arbitrium denominatur liberum, non est libertas ad bonum tantum, sed etiam ad malum: non ꝙ principaliter respiciat malū, sed quia de generali nominis significatione non determinatur ad bonum, licet principalius respiciat bonum, quàm malum. Et per hoc patet responsio ad primum obiectum. Ad illud uero, quod obicitur, quod denominatio debet fieri ab optimo. Dicendum, quod illud uerum est de optimo non quocunque, sed essentiali, & inseparabili. Ad illud, quod quæritur, utrum dicatur libertas æquiuoce, uel uniuoce. Dicendum, quod nec sic, sed secundum quandam analogiā, quæ propter conuenientiam cum uniuoco recipit comparationem, secundum magis, & minus, propter conuenientiam cū æquiuoco recipit quandam distinctionem multiplicitatis: analogum enim medium tenet inter uniuocum, & æquiuocū, & sic patent ea, quæ quæsita sunt.

AR-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An liberum arbitrium in quibuscunq; est; secundum magis, & minus est; uel æquè?

AD intelligēdam huius partis, cum supra habitum sit de libero ar. in se, quæritur hic de ipso in comparatione. Et circa hoc quæruntur sex. Primò quæritur de libero ar. in comparatione ad subiectū. Secūdò quæritur de ipso in cōparatione ad actū. Tertiò uerò quæritur in comparatione ad obiectū. Quartò in cōparatione ad aliquod aliud agens creatum. Quintò in cōparatione ad mouens primum. s. Deum. Sextò, & ultimo in comparatione ad corpus coniunctum.

DE libero arbitrio in comparatione ad subiectum, utrū in oībus, in quibus est, sit æqualiter, aut secūdum magis, & minus. Et ꝙ sit in omnibus æqualiter, uidetur primò per Bern. in Lib. de Lib. arb. Manet libertas uoluntatis tam plena in bonis, q̄ in malis: sed in bonis ordinatior, tam integra quoq; suo modo in creatore, q̄ in creatura. ITEM. In eodem libertas arbitrii cunctis pariter ratione utentibus competit, nec magis est in bonis, q̄ in malis. Et iterum subiūgit, ꝙ nec augetur gratia, nec minuitur culpa. ITEM. Liberū ar. eoipso dicitur liberum, quo est a coactione immune: sed omne lib. arb. est ab omni coactione immūne: ergo si libertas arbitrii in quolibet uniuersaliter priuat coactionē, & oīmodam priuationem non est māgis, & minus reperiri, arbitrii libertas in oībus, in quibus est, æqualiter est. ITEM. Magis, & minus est per permixtionē unius ad alterū: sed libertas arbitrii nullo mō pōt permisceri in aliquo seruituti sibi contrarię, quæ quidem est seruitus coactionis: ergo nō uidetur, ꝙ possit secūdū magis, & minus participari: ergo æqualiter est in omnibus, in quibus inuenitur.

SED CONTRA. Liberum ar. est potestas seruandi rectitudinem, sicut dicit Anselmus. sed maior est potestas seruandi rectitudinem in bonis, q̄ in malis: ergo in bonis, q̄ in malis cōfirmatis, q̄ in nō cōfirmatis: ergo lib. ar. contingit secundū magis, & minus participari. ITEM. Libertas arbitrii est quædā nobilis dignitas in anima rationali: sed in nulla proprietate dignitatis creatura pōt æquari creatori: ergo impossibile est libertatē arbitrii inter creaturam, & creatorem æqualiter reperiri. ITEM. Libertas arbitrii est facultas, quæ fundatur supra rōnē, & uolūtatē: sed uirtus cognitiua multo perfectior reperitur in Deo, q̄ in creatura, & in una creatura plus, q̄ in alia. Similiter & uis appetitiua: ergo pari rōne & illa facultas, ex qua potentia rōnalis, et potētia uolūtatis libere esse dīr. ITEM. Liberius est illud, in quo cadit nullū genus seruitutis, q̄ in quo pōt aliqd̄ genus seruitutis cadere: cū igr aliqua sint, q̄ nullo mō pōt subiici nec pctō, nec miserię, q̄dā uerò, q̄ eis subiecta sunt, & seruiūt, vē ergo, ꝙ ab his, & illis liber. arb. non participetur æqualiter.

RESOLVTIO.

Quo ad immunitatē coactionis æquè in omnibus est liberum arbitriū. Quò uerò ad dignitatem, præstantiam in Deo. Sed quò ad iustitiam seruandam inæqualiter in creaturis reperitur.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiā est notandū, ꝙ cum quæritur, utrū lib. ar. sit æqualiter in oībus, non est qō de ipso secūdū ꝙ dicitur liberū ea libertate, quæ est a miseria, uel a culpa: hoc.n. modo planū est, ꝙ liberius est ī uno, q̄ in alio. Sed est qō de libero arb. secundū ꝙ dicit libertas à coactione: sic.n. vīr auctoritates sanctorū ubiin uicē repugnare. Et ꝓpea ad contrarietate (quæ vī) de medio dirimendā, intelligendū est, ꝙ liberū arb. siue libertas arbitrii, & dicit cōparationē ad illā a quo, & ad illud ad qđ. Per cōparationē ad illud a quo, dī priuatiue, siue negatiue dī.n. liberū a coactione, ꝓ eo ꝙ est ab omni coactione immune. Per cōparationē ad illud, ad qđ dī poniuer, ꝙ eo, ꝙ libertas ar. est qdā facultas siue ptās seruandi rectitudinē: hæc aūt facultas prout priuationi coactionis cōiuncta est, habet quādā dignitatē: dignitatis eīn est, & ptātis non potte cogi. Et sic in li. ar. intellectu tria claudūtur, uidelicet a coactione immunitas, excellētię dignitas, & ptās, siue facultas. Quātū ad primū, liberū arb. in oībus, in quibus est, æqualiter se habet: sicut dicunt auctoritates Bernardi, & ostēdūt rōnes ad hoc inductæ: pro eo ꝙ in omni, in quo ponitur simpliciter, & uniuersaliter, oēm exclusit coactione: propterea dicit Bernardus, ꝙ ita plena est arbitrii libertas in creatura suo modo, sicut in creatore: qđ & si non possit intelligi ueraciter esse dictū de aliquo, quod dicitur per positionē: pōt tamen intelligi de eo, qđ dicitur per oīmodam priuationem. Quantum ad secundū, uidelicet quātum ad excellentię dignitatem, est æqualiter in comparatione creaturarum ad creatorem. Dignitas enim liberi ar. increati superexcellit omnem dignitatem liberi arbitrii creati, quia illa est dignitas summa, & omnis dignitas creata est dignitas infra illam, & propter illam: & sic inęqualitas inest libertati arbitrii quantum ad dignitatem: prout consideratur in creaturis, & creatore. Prout autem consideratur in creaturis relatis adinuicem, sic habet in eis reperiri æqualiter: pro eo, ꝙ omne liberum ar. immediate est sub Deo constitutum, & quodlibet est suarum operationum post Deum primum principium. Attenditur enim secundum rationalis creaturæ supremū, quo solus Deus superior est, sicut uult Augustī. Quantum autem ad tertium, uidelicet quātum ad facultatem, aut ad seruandæ iustitiæ potestatem, sic inæqualitas reperitur, non solum in creaturis, & creatore, sed etiam in creaturis comparatis adinuicem. Vna enim creatura multo potentior est altera in rectitudine seruanda: sicut beata, quàm misera: & hoc est, quod dicit Anselm. in Libro de Libero arbi. Libertas arbitrii alia ē a se, quæ nec est accepta ab alia, nec facta est, quæ est solius Dei. Alia est a Deo facta, & accepta, q̄ est angelorū, & hoīum. Facta autē, siue accepta, alia est habēs rectitudinē, quam seruat, alia carens. Habens, alia tenet ſeparabiliter, alia inſeparabiliter. Carens aūt, alia caret recuperabiliter, alia irrecuperabiliter. Ex hac diuisione Anſelmi apparent gradus libertatis, non ſolum in creaturis reſpectu creatoris, ſed etiā in creaturis ad inuicē relatis. Sumitur.n. hæc diuiſio libertatis ſecūdum id, quod eſt in ea poſitionis: & hoc modo contingit eam ſecūm plus, & minus in habentibus liberum ar. reperiri: & ſic ꝓcedunt rationes prius adductæ.

PATET igitur ex prædictis reſponſio ad qōnē propoſitā: patet nihilominus reſponſio ad obiecta: quia rōnes, que ꝓbant ęqualitatē: arguunt de libero arbitrio penes id, qđ dicit priuationē. Rationes uero ad oppoſitum, penes id, quod dicit poſitionē: & ideo utræque concedendæ ſunt, quia diuerſis uiis uerum cōcludunt.

QVAESTIO II.

An liberum arbitrium ſit actuum contingentium tantum, uel etiam neceſſariorum.

DE libero arbitrio in comparatione ad actum. Et quæritur, utrum ſit actuum contingēntium, & neceſſariorum, an contingentium tantum. Et ꝙ ſit cōtingentium tantum, uidetur per Magiſtrum in 2. cap. huius Diſt. ubi ait ſic. Hoc autē ſciendū, ꝙ liberum ar. non refertur ad præſens, uel ad præteritū, ſed ad futura contingentia. ITEM. Liberum arbit. eſt reſpectu eorum actuum, qui ſunt a nobis, & eorum, de quibus conſiliamur. Si igitur non conciliamur de neceſſariis, & impoſſibilibus, ſed de contingentibus, & ea, q̄ ſunt in nobis, poſſumus facere: & nō facere, uidetur quōd ſoli actus contingentes ad liberum arb. habeant pertinere. ITEM. Liberum ar. eſt poteſtas rationalis: ſed poteſtas rationalis eſt indifferēs ad faciendum & non faciēdum: & nihil, quod exit a potētia, indifferenter ſe habēte ad hoc, & ad eius oppoſitum, eſt neceſſariū, ſed contingens: ergo &c. ITEM. Neceſſariū, & uoluntarium ex oppoſito diuidūtur: ergo ſi actus liberi arb. eſſet neceſſarius, non eſſet uoluntarius: ſi ergo omnis actus liberi ar. eſt uoluntarius, uī quòd nullus ſit neceſſarius.

SED CONTRA. Aug. ī Ench. Erit homo ſic, ut uelle male nō poſſit: nec tamen ideo carebit libero arb. Et paulopoſt. Neque autē uoluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt, qua beati ſic eſſe uolumus, ut eſſe miſeri non ſolum nolimus, ſed nequaquam ꝓſus uelle poſſimus. Et ex hoc expreſſe colligitur, ꝙ liberum arb. eſt reſpectu actus neceſſarii, & immutabilis. ITEM. Liberum ar. eſt in Deo et angelis, et in hominibus beatis: ſed Deus eſt immutabilis per naturam: angelus uero, et homo beatus per gloriam: ergo in ipſis liberum ar. neceſſario, et immutabiliter in ſuum actum exit: igitur non ſolum eſt reſpectu actus contingentis, uerum etiam neceſſarii. ITEM. Non eſt meritum ſine actu liberi arb. ſed iſte, qui fecit bonū, nullī ſe feciſſe, et hoc ipſo meretur: ſi igitur hūc feciſſe bo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

num, demonstrato illo, q fecit, est necessariū, libe.arb. est respectu actus necessarii ēt scd'm statum meriti. ITEM. Liberum arbitriū est potestas nō alligata, eo ipso q liberū est: si igitur potentia intellectiua eoipso, q nō est alligata, potest cognoscere necessaria: ergo cum uoluntas uel arbitrii libertas ad nihil astringatur, uidetur q erit respectu actuum necessariorum, & contingentium simul.

RESOLVTIO.

Liberum arbitrium secundum quòd liberum; & de necessarijs, & de contingentibus est. Secundum autem quòd deliberans; non nisi contingentibus tantum.

RESPON. Dicendum, q liberum arbitriū dupliciter potest considerari. Aut secundum q liberum, aut secundum q deliberans. Si loquamur de ipso secundum q liberum, sic concedo, q potest esse non solum respectu contingentis, sed etiā necessarij: sicut patet in Deo, & in Christo, & in angelis, & in hominibus beatis. Cum.n. duplex sit necessitas, uidelicet coactionis, & immutabilitatis. Necessitas coactionis repugnat libertati arbitrii: necessitas uero immutabilitatis non pro eo q arbitrium dicitur liberum: quia non sic uelit hoc, ut possit uelle eius oppositū: sed ga omne, quod uult, apperit ad suiipsius imperiū: quia sic uult aliquid, ut uelit se uelle illud: & ideo in actu uolēdi seipsum mouet, & sibi dominatur, & pro tāto dicitur liberum, quamuis immutabiliter ordinetur ad illud. Si autē loquamur de libero arb. scd'm quod deliberans, utrū hoc fiat, uel non fiat, sic actus eius, de quo deliberat, est contingēs. Nullus.n. deliberat de necessario, & impossibili: actus tamē ille potest esse circa necessarium, uel circa cōtingens. In libero.n. arb. est considerare actum uolēdi, & ipsum uolitum. Et inquantum lib.arb. est deliberans, necesse est, quod contingentia sit circa utrunque istorum, uel circa alterum. Circa utrunque, ut cum quis deliberat, utrum uelit intrare religionem, uel diligere inimicū. Circa alterum, ut cum quis deliberat, utrum debeat sibi placere, uel displicere malum quod fecit, uel utrum debeat cōsentire: uel dissentire appetitui naturaliter inserto, utpote appetitui beatitudinis. Sic igit actus liberi arb. deliberantis, quamuis possit esse circa necessariū, semper est contingens: actus uero liberi arb. ut liberum est, non solum potest esse circa necessariū, sed etiam necessarius in se:

ET PER hoc patet responsio ad propositam quæstionem, patet etiam responsio ad obiecta. Nam rationes, quæ ostendūt, q liberum arbitrium potest esse respectu actus necessarii, concludunt de libero arb. scd'm q liberum est, sicut manifeste apparet pertractanti. Auctoritates uero, & rationes ad oppositum intelliguntur de lib. arb. secundum quòd deliberans, & consilians: aliter non cogunt. NAM quod primò obiicitur de uerbo Magistri, planum est, quòd intelligit de libero arb. secundum statum uiatoris, sicut Magister in litera seipsum exponit. SIMILITER quod secundo obiicitur, quòd lib. libe. arb. est eorum, de quibus consiliamur: hoc enim uerum est de libero arb. secundum q tenet rationem deliberantis.

ET AD ILLVD, quod obiicitur, quod rationalis potestas est ad opposita. Dicēdum, quod illud non est uerum de omni potestate rationali: sicut iam in sequenti problemate melius patebit, sed hoc est uerum de rationali potestate secundum statum mutabilitatis, & uertibilitatis: secūdum quem statum intelligitur uerbū Philosophi. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd necessarium, & uoluntarium ex opposito diuiduntur. Dicendum, q uerum est secundum q necessariū dictum est a necessitate coactionis: scd'm aūt q necessariū dictum est a necessitate mutabilitatis, non diuiditur contra uoluntarium: nisi uoluntarium dicatur a uoluntate deliberāte, & cōsiliante: & hoc modo bene cōcedo, q uoluntariū est cōtingēs, & hoc non obuiat, sed potius cōsonat ei, quod dictum est.

Concedat D. Tho. 2. q. 24 arti. 1. ubi inquit, q liberum arbitrium est tātū de cōtingentibus: at uero de ipso Deo esse etiā de præteritis, & necessarijs.

QVAESTIO III.

An liberum arbitrium, secundum quòd liberum, in malum possit?

DE libe. arb. in comparatione ad obiectum. Et est quęstio, utrum liberum arb. secundum quòd liberum, possit in malum. Et quod sic, uidetur. De nullo uituperatur quis, nec laudatur: nisi de illo, quod est a libero arb. secundum q liberum: sed de peccato, & malo uituperatur quis, & punitur: ergo peccatum est a lib. arb. secundum q liberū: ergo lib. arb. potest in peccatum secundum q liberum, & in malū

ITEM. Actus liberi arb. scd'm q liberū, est eligere: sed lib. arb. de se, cū est gra destitutū, hēt eligere malum: bonum aūt non eligit, nisi per auxiliū gratiæ: ergo lib. arb quantum est de se, plus habet obiectū malum, q̄ bonū.

ITEM. Potestates rōnales sunt ad opposita, scd'm q huiusmodi: sed lib. arb. scd'm q liberum, est potestas rōnalis: ergo est ad opposita, quantum est de sui natura: sed non sunt ad opposita, quæ sunt dulce, & amarū, uerū, & falsum, & similia: ergo ad opposita, quæ sunt bonū, & malū; ergo malum est obiectū libe. arb. secundū q liberum. ITEM. Liberum arbitrium potest facere malum: aut igitur seipso, aut alio. Si alio, quæro, mediante quo: & nō est dare: tūc enim esset quęrere, utrum illud esset liberum, aut non: & si non esset liberum, iam in opere suo nec esset laudabile, nec uituperabile, & ita nec peccare posset. Si autem esset liberum: ergo uel erit abire in infinitum: uel est dare q lib. arb. seipso peccet. Si igitur seipso potest in malum, & seipso est liberū: ergo lib. arb. scd'm q liberū hēt pro obiecto ipsum malum.

SED CONTRA. Ansel. de lib. arb. Quod libertati oppositū eā minuit, & separatum auget, nō est libertas, nec pars libertatis: sed potestas peccandi est huiusmodi, ut dicit. Et ex hoc concluditur, q potestas peccandi non est libertas, nec pars libertatis. Si igitur malum nō est obiectū, nisi potestatis peccandi, lib. arb. scd'm q hmōi non hēt pro obiecto malum. ITEM. Posse peccare plus dicit impotentiā, quàm

potentiã,&plus dicit defectũ,q̃ complementum: sed lib.ar.secũdum q̃ liberum,est sub Deo potentissimum:ergo lib.ar.secũdũ q̃ liberum non habet obiectum malum, siue peccatum. ITEM. Si malum est obiectum liberi arb. secm q̃ liberum: ergo ubicunque est libertas arbitrii est potestas ad malum:ergo uel in Deo est potestas ad malum,uel in ipso non est libe.arb. q̃ si utrunque horum est impossibile, & contra Augu. testat &c. ITEM. Lib.arb.nunquam facit, nec appetit malum,nisi sub ratione boni:sed uitium: quia non appetitur nisi sub rõne dulcis, ipsum per se non est appetibile, sed dulce:si ergo malum nõ appetitur, nisi inquantum apparet bonũ, solum bonum est obiectum liberi arb. ITEM. Vnaquęque potentia est completior, cum coniuncta est suo obiecto mediante actu,quã cũ non est coniuncta: ergo si malum esset obiectum liberi arb.secm q̃ liberum: ergo nõ sufficiẽter diffiniretur ab Anse.l.cum dicitur, Potestas seruandi rectitudinem. SI TV dicas,q̃ bonum est obiectum per se, & malum per accidens: Hoc nõ solui t:quia non sufficienter diffinit medicinã,qui dicit eã esse scientiam sani, nisi addat eius oppositum,licet medicinã sit scientia sani per se,& ægri per accides.

RESOLVTIO.

Liberum arbitrium in creatore, bonum tantum pro obiecto habet. At uerò in creatura,quia cũ libertate defectibilitatẽ habet admixta: & in bonũ & in malũ potest.

RESP. Dicendum, q̃ de lib. ar. est loq̃ dupliciter, aut secdm cõmunẽ rõnẽ, secm q̃ reperitur in creatore,& in creatura: & sic obiectũ eius est bonũ, & equum: malũ nõ est obiectũ: nisi q̃s dicat hoc esse obiectũ, q̃a lib.ar.illud respuit,& detestat. Hic autẽ uocat obiectũ illud, qđ intendit li.ar.p actũ ,ppriũ, siue qđ efficit. Alio mõ cõtingit loqui de libero ar.secm q̃ reperitur ĩ creatura,& sic est loqui de ipsu dupliciter. Aut inquãtũ liberum, aut inquantũ deficiẽs. Si inquantũ liberũ,sic natum est exire in actũ,equitatisusceptibilẽ,& eq̃tate informatũ. Si aũt loquamur de ipso inquantum deficiens,sic lib.ar. inquãtũ arbitriũ lib.põt, & exit in actum liberatiuũ:quia deficiẽs exit in actũ deformatũ, & ita in malũ. Sic ergo patet, q̃ lib.arb.secm q̃ liberum est, hẽt obiectũ bonum,& exit in bonũ, nõ in malum: sicut rõnes ad secundã partẽ inducẽ ostendunt. Nihilominus tñ inquantũ eũ libertate hẽt defectibilitatẽ põt in malum:ita q̃ malitia nõ est obiectum lib.arb.nec a libero arb. secundum q̃ liberum, sed secm q̃ deficiens: actus autem substratus cum sit deliberatiuus, exit a libero ar.secm quòd liberum.

ET PER hoc patet rõsio ad primũ obiectum. Qđ aũt obiicitur solis operibus liberi arb. deberi laudẽ,& uituperiũ, hoc nõ solũ uerũ est de his,quæ lib.ar. respiciũt secm q̃ liberum, sed etiam secm q̃ defectiuũ: sic tñ opus ab eo ueniens, est uituperio dignũ rõne deformitatis, quæ nõ hẽt causam efficiẽtẽ, sed deficientem, sicut infra manifestabitur. AD ILLVD, quod obiicitur quòd lib.ar. de se eligit malum. Dicendũ, q̃ & si sufficiat ad eligẽdũ malum,pro eo q̃ facilius est deficere,quã ,p̃ficere:non tñ ad illud ordinatur prĩcipaliter,qñ hoc nõ conuenit ei secm naturę proprię cõplementũ, sed potius secm propriæ naturę defectum. Præterea & si de se eligit malũ, nunq̃ tamẽ eligit malũ, nisi inquantum apparet bonũ. AD ILLVD, quod obiicitur,q̃ rõnales potestates sunt ad oppositа. Dicendũ, q̃ & si hoc uerum sit in rõnalibus potestatibus defectibilibus,& creatis: non tamẽ uerum est in rõnalibus potestatibus,in quibus nõ põt esse defectus. Absit.n.q̃ illud philosophi eũ uerbum sit uerum, quo dicitur,q̃ Deus potest praua agere: hoc.n.est cõtra ueritatem, & cõtra Augu. sicut in 1. Lib. ostensum fuit, & inferius suo loco ostẽdetur. Quòd.n. dicuntur rõnales potestates esse ad oppositа:hoc non est, quia sunt rõnales,sed quia sunt deficiẽtes,maxime si de eis oppositis intelligatur,quorum unum est priuatio alterius, sicut se habent bonum,& malum:& ita ex hoc nõ sequitur ,q̃ lib.arb. secm q̃ liberum, possit ad malum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd lib. ar. seipso potest in malum. Dicendum, quòd & si seipso possit; nõ tamen potest seipso sufficiente,sed potius seipso deficiente:seipso.n.potest deficere, nec oportet aliquid aliud interuenire ad hoc, quòd exeat in malũ.

QVAESTIO IIII.

An liberum arbitrium ab aliquo cogi possit?

DE libero arb.in comparatione ad aliud agens creatum. Et est quæstio,utrum lib.ar. ub aliquo agẽte creato possit cogi. Et q̃ sic uidetur. Tam Dam. q̃ Philosophus dicunt, q̃ quædã sunt operationes uoluntatis partim uoluntariæ,partim inuoluntariæ,& quædam mistæ ex uoluntario, & inuoluntario: sicut iactare merces in mare, & similia. Si igitur inuoluntariũ est illud,quod est per uiolẽtiam,aliquas operationes exeuntes a lib. ar.contingit permisceri uiolentia: ergo si contingit magis, & magis permisceri, contingit eas simpliciter esse inuoluntarias,& coactas: ergo lib. ar. cogi potest in actione sua. ITEM. Maior uirtus potest inferre uiolentiam minori: sed qđ potest inferre uiolenti im,potest compellere: ergo minor uirtus a maiori potest compelli: sed aliqua uirtus potentior est libero arb. uiatoris, utpote angeli: ergo saltẽ ab angelo lib.arb. nostrũ potest cogi. ITEM. Si aliqua uirtus potest impediri ab actu suo, põt uiolentari:& si sufficiẽter põt impediri, sufficiẽter põt uiolentari:& si sufficienter potest uiolentari, potest cogi: cum igitur libe.arb. ab actu suo,& usu impediri possit, sicut patet, quòd diabolus potest auferre usum liberi arb. & facere eum hominem furiosum: ergo uidetur, quòd ab eo libe. arb. nostrum possit cõpelli, uel cogi. ITEM. Quando radius est iunctus aquę, mota aqua necesse est moueri radium: sed multo maiori uinculo cõiungitur aia corpori. quàm cõiũgatur radius aquæ: ergo moto corpore necesse est moueri affectus animæ: si igitur aliqua uirtus creata

potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest cõpus transmutare: poterit ꝑ cõsequens lib. arb. uertere, et cõpellere, ipso nolẽte. ITEM. Sicut se habet intellectus ad uerum: ita se habet affectus ad bonum: sed intellectus cõpelli potest ad credendum aliquod uerum: ergo et affectus ad amandũ bonum: si ergo liberum arb. non dicit aliud quàm rationem, et uoluntatem, uidetur quòd et ipsum compelli possit per actionẽ alicuius agẽtis creati. ITEM. Agens creatum sua actione potest lib. ar. cogere coactione inducente, quæ est dispositio respectu coactionis sufficiẽtis: sed dispositio per frequẽtem sui iterationem, et intentionem, potest fieri necessitas: ergo uidetur, quòd si uoluntas possit cogi coactione inducente, quòd processu temporis compelli possit coactione sufficiẽti per actionem alicuius creaturæ.

SED CONTRA. Bernardus de libero arb. Voluntas pro ingenita sui nobilitate nulla cogitur necessitate: si igitur uoluntas a nemine potest cogi, et hoc non est ob aliud, nisi propter liberi arb. libertatem: ergo libe. arb. a nulla creatura põt cogi. ITEM. Si aliqua creatura posset lib. ar. hominis cogere, hoc maxime cõpeteret ipsi diabolo, de quo dicitur Iob. 40. Non est potestas super terram, quæ ei possit comparari: si ergo diabolus lib. arb. nostrum non potest cogere, ꝙ tunc faceret nos continue peccare, uidetur quod nulla alia creatura possit ipsum cogere. ITEM Nulla maior compulsio potest fieri libe. arb. hominis, ꝙ per comminationem mortis: sed mortis comminatio ad compellendum lib. ar. non sufficit, sicut patet in martyribus sanctis, et aliis: ergo a nulla creatura põt compelli. ITEM. Si lib. ar. est secũdum id, quod est supremum in anima: cum ipsius sit regere, et mouere omnes potentias, sed eo quod supremum est in anima, solus Deus maior est, ergo nulla creatura potest in hominis lib. ar. compellendum.

RESOLVTIO.

Potest quidem liberum arbitrium à quoquam uel induci, uel impelliri: uerò cogi tum maximè quòd ad actum interiorem, nequaquã.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod est loqui de lib. ar. quantum ad actum exteriorem, et quantum ad actum interiorem: siue quantum ad actum proprium, et quãtum ad actum alienum. Si loquamur de libero ar. quantum ad actum exteriorem, sic respectu talium actuum põt interuenire coactio: potest enim quis cõpelli, ut genua corã idolo flectat; & ut manibus ꝓpriis thura altaribus imponat; uel incendat. Si autem loquamur quantũ ad actũ interiorẽ, qui. s. est uelle, uel eligere, aut consentire: sic respectu talis actus potest lib. ar. aliquo modo induci, potest & impediri: sed nullo modo potest cõpelli. Induci quidem potest, quãdo amat aliud a se, & quod infra se est. Vnde per obiationẽ alicuius rei amatæ, uel ablationẽ põt induci ad cõsentiendum in aliqd multum efficaci pertuasione, ꝙ quem modum idololatriæ tenta bant sanctos martyres consentire in idololatria, modo ꝙmittẽdo delectabilia, modo infligendo tristitia. Ista tamen inductio longe distat a coactione, sicut ꝙbat ipse exitus: quia nec blandimentis allici, nec tormentis terreri adeo potuerunt, ut a ueritate iustitię mutarentur: & sic lib. arb. induci potest: quia amat aliquid infra se, utpote uitam temporalẽ, uel aliquid consimile, quod potest agens creatum conferre, uel auferre. Potest etiã impediri propter inclinationem, & coniunctionem sui ad corporalem naturam, quæ subest uirtuti creaturæ: unde bene posset aliquis alium ita lædere, quod usum liberi arbitr. amitteret, ex hoc tamen li. arbi. non cogeret. Coactio enim ponit lib. ar. actũ, & usum: sed ligatio, uel impeditio tollit. Et iterum impeditio prouenire põt ab inferiori, coactio prouenire habet a superiori: hinc est quod lib. ar. & si possit induci ab agente creato ratione boni exterioris amati, & possit impediri ratione coniuncti corporis: non potest cogi respectu actus proprii. Hanc enim dignitatem habet libe. arbi. ut inquantum liberum soli Deo sit subiectum: & quia inquantum liberum nulli agenti creato subest, cum coactio sit a superiori, nullum agens creatum põt ipsum cogere. Vnde concedendæ sunt rationes hoc ostendentes.

AD ILLVD, autem quod primo obiicitur in contrarium, qđ est actio mista ex uoluntario, & inuoluntario. Dicendum, quòd illud intelligitur de actione exteriori, & quantum ad illam potest interuenire coactio. Præterea intelligitur ibi de inuoluntario, prout dicitur inuoluntariũ per uiolẽtiam: nõ (inquam) per uiolentiam coactionis sufficientis: sed solum inducentis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd maior uirtus potest uiolentare minorem, iam patet responsio: quia quantum ad libertatis dignitatem (sicut ostẽsum fuit in primo problemate) omnes creaturæ rationales habent æqualitatem: nec una nata est secundũ istam proprietatem in alteram agere, & propter hoc nec alteram uiolentare, nec cogere. Cũ enim dicitur, quod maior uirtus potest uiolentare minorem, hoc ueritatem habet, si secundũ quod maius est, nata sit agere in minorẽ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod lib. arb. potest in sua actione impediri. Dicendum, ꝙ uerum est: tamen ex hoc non sequitur, quod possit cogi: impedimentum enim priuat actum libertatis: sed coactio ponit actũ liberi arb. & simul cum hoc ponit, quòd nõ sit libertatis: & ista sunt incompossibilia, sicut si poneretur aliquis actus esse uoluntarius, & melius uidebitur infra: & ideo ratio illa non cogit. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod aqua mota, necessario mouet radius ei coniunctus. Dicendum ꝙ non est similes, pro eo quod radii multiplicatio est naturalis, nec põt lux seipsam non multiplicare, cum inuenit materiam sibi aptam: & sicut multiplicatio radii est naturalis, & reflexio eius est naturalis, & repercussio: & propterea cum aqua mouetur, alio modo suscipitur radius: ideo necesse ẽ ipsum alio modo reflecti. Liberum

berum autem arb. præest corpori, cum in suum actum uoluntarie exit, & seipso est proprii actus uariatio, non ex hoc quod aliqua sit mutatio in corpore cõiuncto. AD ILLVD, quod obiicitur de cõparatione intellectus ad uerum, & affectus ad bonũ. Dicẽdum, quod & si aliquo modo sit cõparatio consimilis, non tamen est omnimoda similitudo: quoniã (sicut ostensum fuit supra) libertas arbitrii plus se tenet ex parte motiuę, quam cognitiuę: & ideo coactio plus repugnat affectioni, quam repugnet cognitioni: &, pterea non sequitur, quod si intellectus põt cogi, quod & affectus. AD ILLVD, quod obiicitur, quod põt induci. Dicendum, quod & si inductio uideatur esse quędã coactio, maxime secundum humana iura, quę dicunt, illud quod fit causa metus, non esse habendum ratum, maxime de eo metu, qui potest cadere in constantem uirum, pro eo quod considerant exteriora opera: secundum ueritatem tamen ista inductio stat cum libertate uoluntatis, nec ei repugnat ĩ aliquo: sed potius repugnat plenitudini amoris, & uolũtatis. Nõ. n. ita plene uult aliqs, qñ uult ex ĩductione, sicut qñ uult absolute: sicut patet de iactatione mercium in mare: nihilominus tamen saluatur ibi ratio libertatis, & uoluntatis: unde talis metus apud Deũ non excusat a culpa, sicut aperte patet ĩ negatione a Petro facta: & propterea nõ sequitur, quod si potlit a creatura induci, quod possit cogi. NEC ualet, quod obiicitur de dispositione, qua habet fieri necessitas per iterationem: hoc enim uerum est respectu uirtutis naturalis, & actus, qui determinatur ad unam differentiam contrarietatis: non autem uerum est respectu uoluntatis, quæ absoluta est, & quantum est de se, uertibilis est. Præterea illud locum habet in eo genere dispositionis, quæ est eiusdem generis, & proprietatis: ut est dispositio proxima, & remota, sic autem non est in proposito, ut ostensum est supra: & sic patent obiecta.

QVAESTIO V.

An liberum arbitrium à Deo cogi possit?

DE libero arb. in comparatione ad mouens primum, scilicet ad ipsum Deum. Et est qó, utrum lib. arb. possit a Deo cogi. Et quod sic, uidetur. Luc. 13. Exi in ulas, & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea: si ergo domum Dei non contingit intrare: nisi per usum li. arb. & dominus intrare compellit, uidetur quod lib. arb. cogit. ITEM, Ioã. 6. Nemo uenit ad me, nisi pater traxerit illum: sed ad Christum non itur nisi per lib. arb. bonum actum: si igitur lib. arb. non uenit ad filium, nisi trahatur a patre, & tractus est motus uiolentus, sicut dicit Philosophus lib. arb. a Deo uiolẽtatur, & cogitur. ITEM. Prouerb. xx. Sicut diuisiones aquarũ ita cor Regis in manu domini, quocumque uoluerit, inclinabit illud: ergo si lib. arb. inclinatur ad unam partem contradictionis, quantuncunque ad illam inclinetur, Deus põt perfecte facere, quod uelit oppositum: ergo potest cogere lib. arb. ad uolendũ.

ITEM. Omnis creatura est in perfecta obedientia respectu creatoris: ergo si lib. ar. aliquid creatũ a Deo est, necesse est ipsum esse in perfecta obedientia respectu Dei: ergo si aliqua uirtus potest a Deo cõpelli, potest & uirtus li. arb. sed Deus de aliis creaturis potest facere contra propriam naturam: ergo & de libe. ar. potest facere contra propriã libertatem: ergo põt ipsum compellere. ITEM. Plus potest facere li. arb. diuinum super humanũ, quãm possit li. ar. humanum super aliquod brutum: sed homo potest aliquod brutum cogere ad aliquam operationem inferẽdo sibi uiolentiam: ergo multo fortius uirtus increata põt cogere uoluntatem nostram.

SED CONTRA. Aug. super Gene. ad lit. Tam non põt Deus facere contra naturam, quam bonam instituit, quãm non potest facere contra uoluntatem suã: si igitur Deus uoluntatie li. ar. dedit homini: impossibile est eum de libero arbi. facere contra inditam sibi libertatem: sed si ipsum cogeret, contra eius libertatem faceret: ergo lib. arb. cogi a Deo e impossibile. ITEM. Aug. 19. de ciui. Dei. Illud est unicuique rei naturale, quod de ipsa facere disposuerit omnipotentis uoluntas: ergo si nullum naturale est per uiolentiam, nihil ꝙ facit Deus est uiolẽtum: si igitur omnis coactio est per uiolentiã, quicquid Deus de li. arb. faciat, nulla potest sibi a Deo inferri uiolentia, ac per hoc nulla coactio. ITEM. Voluntas hocipso li. arb. uulti quia cum uult, uult se uelle & seipsum mouet: sed ipossibile est uolũtatem a liquid uel le plene, quin illud sit a uoluntate seipsa mouente, & quin uolũtas uelit se uelle: ergo impossibile est lib. arb. cogi non solum ab aliquo creato, uerum etiam nec a Deo. ITEM. Nihil aliud est dicere, aliquem facere aliquid ex coactione, quã quod faciat illud inuitus: ergo li. arb uel uolũtatem cogi ad actum proprium, non est aliud, quam quod uolũtas aliquid uelit inuita: sed si est inuita, respectu alicuius illud nõ uult: ergo uolũtatem cogere, nihil aliud est facere, nisi facere uoluntatẽ simul, & semel uelle, & nolle: si igitur duo contradictoria simul esse, nõ tantum est impossibile creaturę, uerumetiã creatrici essentiæ, patet &c.

ITEM. Tunc aliqua uirtus cogitur, quando ad oppositum suæ inclinationis mouetur: sed lib. arb. ex ipso quod liberum, ita natum est inclinari ad unũ oppositum, sicut & ad reliquum: ergo libertas eius saluatur in inclinatione ad utrunque oppositum, siue ad hoc inclinetur, siue ad illud: si ergo coactio excludit libertatẽ, & libertas nõ excludit ad quocũque inclinetur: igitur ex nulla inclinatione cogi põt li. ar. sed nõ est alius modus ipsũ cogendi, nisi inclinando ipsum ad aliqđ uolitũ: ergo impossibile est ipsum cogi, nec p mouens creatum, nec per ages primum.

RESOLVTIO.

Mutari potest: cog. non potest?

RESP. Ad prædictorum intelligẽtiam est notandum, qđ cum qritur, utrum li. ar. possit cogi a Deo. Dicendum, ꝙ illud potest in:ci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligi dupliciter. Aut ita, ꝙ intelligatur, quod possit auferre libertatem, & auferendo libertatē superinducere coactionē: & hoc modo nulli dubium esse debet, quin Deus possit hoc facere quātum est de immensitate suæ potentiæ. Alio modo ut intelligatur, quod Deus cogat lib. ar. salua proprietate libertatis, & eius natura: & hoc modo nō solum est impossibile; sed etiam nō intelligibile, pro eo quod implicat in se duo contradictorie opposita. Ex hoc enim quod li. ar. est, si aliqd uult, libere uult: & ex hoc quod uoluntariū est, si aliquid uult, uoluntarie uult, & seipso mouente uult. Ex hoc autem, quod cogitur, si aliquid uult, seruiliter uult: & si quid uult, inuite uult: & si aliquid uult, ab alio uult: quia uiolentū est, cuius principium est extra, nihil conferente uim passo: ergo libe. arb. cogi, nō est aliud, ꝙ actum lib. ar. simul, & semel esse liberū, & seruile: esse uolūtarium, & non uoluntarium, esse a se, & non a se. Si igitur impossibile est, quod claudit in se utrāque partem contradictionis, nō tantum est impossibile creaturæ, uerūetiā creatrici essentiæ; qa illud posse, nō è posse sicut i Primo Libro ostensum est, plānū est, qđ li. ar. secundum hunc modum intelligedi a Deo cogi est impossibile. Vnde concedendę sūt rationes ad hoc inductę.

AD intelligentiam autem rationum ad oppositum adductarum notādum est: quod differt dicere uoluntātem induci, & uoluntatem mutari, & uoluntatē cogi. Tunc enim induci dicitur, quādo aliqua persuasio fit, qua disponitur, ut ad aliquod appetibile inclinetur, quæ si ualde intensa sit, nomē coactionis sortitur, quamuis non sit uera coactio: sicut supra ostensum est. Tunc autem uolūtas mutatur, quando ipsa uolente unum potēti uirtute, affectio immittitur ei ad contrarium: & de uolente fit nolens, ita quod una affectio expellitur, & contraria inducitur, sicut patet, cū Deus de amatore temporalium, facit temporalium cōtemptorem: & hæc dicitur esse quædam compulsio, & tractio diuina, & uoluntas ab eo separetur, cui per amoris glutinum fortiter iungebatur. Tūc autem uoluntas dicitur cogi, quando intelligitur ipsam inuitam aliquid uelle, & repugnante actu uoluntatis deliberatiuæ aliena uirtute mouente, & repugnantia manente, ad idem aliquid uolendo inclinari: & hæc duo opposita implicat, sicut ostensum est. Voluntas igitur induci potest ab agēte creato, mutari uero ab alio non potest, nisi ab agēte increato; cogi uero ab aliquo non potest. Et pro tanto dicit Bern quod libertas uoluntatis est ita plena tuo modo in creatura, sicut in creatore: & qđ in omnibus reperitur æqualiter. Hoc enim (sicut supra explicatū fuit) intelligitur quantū ad coactionis priuationem. ET PER hoc manifesta est responsio ad auctoritates, & rationes. Quod enim dicitur in scriptura, Deū uoluntatem hominis compellere, & uoluntatem hominis trahere, et uoluntatem hominis ad quodcunque uoluerit, inclinare,

nare, sicut ostendunt illæ tres primę authoritates, hoc intelligitur non quia uoluntatem cogat: sed quia uoluntatem creatā nō solum inducit, sicut agēs creatum: uerumetiā immutat, immittendo affectiones uarias, in qua immissione non est coactio, pro eo quòd ita uoluntarie uolo illud, ꝙ Deus immittit, sicut illud quod ex meipso uolo: et si aliquid uolo, uolens uolo, non inuitus, et ita in uolēdo ad nihil compellor. AD ILLVD, quod obiicitur de perfecta obedientia creaturæ. Dicendum, ꝙ ex hac ratione potius potest cōcludi oppositum, quam propositum. Quia enim ibi est obedientiæ præfectio, et lib. ar. respectu Dei ad omne, quod Deus uoluerit, sic habet moueri, sicut pila ad omnē partem: ideo quicquid de ipso, uel circa ipsum faciam, non compellit nec uiolētat, nec etiam alicui creaturæ uiolentiam inducit quantum ad illam potentiam obedientiæ: quantū autem ad potetiam ſpecialis naturæ, bene aliquando alicui infert uiolentiam in miraculorū operationem: sed talis uiolentia infertur uirtuti naturali, nō uoluntatis: quia uirtus naturalis sic est determinata ad unum, ut si trahetur ad oppositum, hoc est per uiolentiam. Voluntas uero uertibilis est ad utrumque oppositum: sicut et rota, et pila habent uertibilitatem ad motum. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ plus potest li. ar. diuinum super hominem, quàm humanū etc. Dicendum, quòd uerum est in his, quæ posse est potentiæ: posse autē cogere brutum, hoc est potentiæ: sed posse cogere liberum arbitrium manēs liberum hoc est inordinationis, & impotentiæ, sicut prius ostensum est. Coactio enim non sic repugnat naturę brutali, sicut repugnat libertati arb. propterea illa obiectio non concludit.

QVAESTIO. VI.

An liberum arbitrium ex ineptitudine corporis impediri possit quantum ad usum?

DE libero arb. in comparatione ad corpus coniunctum. Et est quæstio, utrum propter ineptitudinē corporis ligari habeat quātum ad usum. Et quod sic, uidetur. Bernardus de Libero arb. Vesanis, & infantibus, & dormientibus nihil, quod agant imputatur: sed hoc non est, nisi quia carent usu liberi. ar. & hoc non est nisi propter aliquod impedimētum a parte corporis; ergo &c. ITEM. Hoc ipsum uidet exemplo: quia uir castus, & sanctus, cuius castitas est magna, frequenter in somnis consentit operi peccati, quod nullo modo faceret tempore uigiliæ: ergo in somnis ligatur actus liberi arb. sed hoc non est nisi per lassitudinem, & ineptitudinem ex parte corporis: ergo &c. ITEM. Deficiente priori, deficit id, quod posterius est: si ergo impeditur aliquis actus, qui præambulus est ad usum liberi arbitrii per ineptitudinem corporis, necesse est & usum liberi ar. impediri: actus præambulus ad liberum arbitrium, est operatio intellectus, quæ per ineptitudinem corporis impeditur: sicut patet in dormientibus, & phreneticis: & Philosophus dicit, quod intellectus cor-

cor rūpitur quodā interius corrupto: & hoc docet ipsa experiẽtia: ergo &c. ITEM. Sicut hō assatur in sentiendo, ita etiam lassatur in cogitando, & in meditando: sed quia corpus lassatur in sentiendo, ideo indiget quiete somni, in quo impeditur ab operationibus sensuum: ergo pari ratione necesse est lib. arbi. pp lassitudinem corporis ab actu, & usu proprio impediri.

SED CONTRA. 3. Reg. 3. refert historia, quod dominus in somnis apparuit Salomoni, & merito petitionis, quam fecit dominus, dedit ei sapientiam multam nimis: si ergo mereri aliqd apud Deum, & sapientiam suscipere, hoc est usus liberi ar. in somnis, uidetur qđ propter lassitudinem, & ineptitudinem corporis. & quietem in somnis lib. arb. ab actu suo non habeat impediri. ITEM. Grego. super illud Iob. 7. Terrebis me p somnia (loquens de nocturnis illusionibus,) Hęc malignos spiritus agere superna dispensatio benigne permittit in electorum cordibus, ne ipse saltem a passionis p̃mio somnus uacet: ergo contingit in somnis mereri: ergo propter ineptitudinem corporis li. ar. non amittit usum proprium. ITEM. Anima quantum ad propriam operationem intellectus sine li. ar. nullius partis corporis est actus: nec illā operationē exercet per aliquod organum: ergo quantumcunque corporale organum uel lædatur, uel fiat ineptu in li. ar. non perdet usum suum. ITEM. Quanto magis anima recolligit ab exterioribus ad interiora, tanto magis uiget operatio interior: sed cum liganꝫ tur organa sensuum exteriorū, recolliguntur uires animę ab exterioribus ad interiora: ergo tūc magis debet uigere operatio interior: sed penes hāc attenditur liberi arb. usus: ergo quādo corpus efficitur ad sentiendum ineptum, utpote per somnum, lib. ar. tunc debet habere potissime usum proprium. ITEM. Videre futura, hoc est rationis maximè eleuatæ: sed in somnis potissime fit reuelatio, & præuisio futurorum: ergo potissimus actus rationis uiget in somnis, dum est ineptitudo ex parte corporis: sed ratione & usus li. arb. ITEM. multomagis pendet ex corpore uis phantastica, & imaginatiua, quàm rationalis uirtus & intellectiua: ergo si propter ineptitudinem a parte corporis, quę quidē est in phreneticis, uel etiam in somnis, non impeditur operatio phantastica, immo etiam uigere uidetur quòd nō debeat impediri operatio intellectiua. ESTIVER quęstio, cum operatio liberi arb. uel eriam intellectus, nullo modo pendeat ex corpore: unde est hoc, qđ impeditur & ligatur propter aliquam ineptitudinem factam circa corporale organum? Et iterum si impeditur, cum minus pendeat ex corpore, quàm uirtus phantastica, unde hoc est, quod magis pdit usum suum ratio in somnis, quàm phantastica, uel imaginatio? Et iterum cum ratio quantum ad actum lib. arb. maxime sit potens, & libera: unde hoc est, quod propter ineptitudinē ex parte corporis facilius tollitur usus liberi arbi. quàm aliqs actus

actus rationis? In somnis enim homo aliquos habet rationales motus, & in furiosis similiter hoc uidemus, quia multa dicūt quæ non possunt dicere nisi rationem haberent, cum ad interrogata respondent: in neutrista men dicitur usus lib. arb. esse. Omnia hæc difficilem faciunt quæstionem.

RESOLVTIO.

Liberi arbitrij usus impediri quidē potest à corporis ineptitudine, id quę ex arctissima unione eiusdem corporis ad animam.

RESPON. Quòd & si ad hanc quæstionem facilè sit respondere, cum quæritur, utrum libe arb. ligetur per corporis ineptitudinem quantū ad usum, quoniam ipsa experientia hoc planè docet, & manifestat. p ligatur in paruulis, et dormientibus, & furiosis: ad illam tamen quæstionem, quę hanc subsequitur, uidelicet quare ligatur lib. arb. ex corporis ineptitudine, cum non sit potentia alligata organo, ualde difficile est respondere, & eius assignare causam. Intelligēdum tamē est, p̃ est quadruplex modus satisfaciendi huic qōni. Quidā eñ dicere uoluerunt, p̃ usus rōnis, uel ēt liberum ar. impeditur, & ligatur ex corporis ineptitudine propter animę conuersionē. Quidam uero propter obsequii corporalis priuationē. Tertius uero modus dicendi est, p̃ propter operationis rōnalis quandam cōcatione. Quartus autē modus dicendi est propter corporis, & aiæ unionem ad tertii cōstitutionē. PRIMÒ propter cōuersionē dixerūt aliqui aiam impediri ab actu rōnis existēte ineptitudine ex parte corporis. Aut eñ est corpus ineptum ex aliqua lęsione interiori: sicut est in furiosis, & phreneticis: & tūc aīa cessat ab operatione intelligēdi p̃p hoc, p̃ nimia cōpassio ne cōuertitur ad corpus ratione nobilis organi læsi. Aut est ineptum imperfectione, quę est in membris, & organis: sicut est in paruulis: & tunc aīa adeo est intenta gubernationi corporis, & rebus, quas per sensum corporis percipit, p̃ quasi obliuiscitur sui: & ideo ex nimia conuersione ad corpus suum, quæ est ex organorum lęsione, siue ex imperfectione, contingit usum rōnis, & lib. arb. impediri. Sed hic modus dicendi non plene satisfacit: uidemus enim p̃ uehemes dolor ex parte corporis in extremitatibus factus rōnis usum non impediti & tamen anima illum dolorem multum refugit. ITEM. In somnis non magis cōuertitur ad corporalia, quàm in uigilia: si ergo cōuersio, quę est in uigilia usum rationis non tollit, pari rōne uidetur, p̃ nec cōuersio, quæ est in somnis circa regimē corporis. ET IDEO est secundus modus dicēdi, uidelicet p̃ lib. arb. a proprio usu habet impediri propter priuationem obsequii corporalis: si enim operatio intellectus non fiat per organum, nihilominus uirtutes sensitiuæ ipsi intellectiuæ faciunt aliquod obsequium ad hoc, quod exerceat suum actum. Dupliciter enim obsequitur nis phantastica intellectui in actu intelligendi: in hoc uidelicet, p̃ offert illa phantasma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

to intellectui possibili, sicut obiectum offert speciem oculo: & in hoc etiam q intellectus excitari habet ab inferiori, quādiu est coniunctus corpori: & ideo quando læsio est, & ineptitudo ex parte organi potentiæ sensitiuæ, & fit perturbatio phantasmatum, impeditur usus lib. arb. & intellectus propter hoc, q affertur sibi debitum obsequium, sicut oculus meus potest impediri ab actu uidendi propter obscurationem aliquam factam in re uisibili, quæ habet mihi offerre speciem, & usum meum excitare. Sed iste modus dicendi adhuc non plene satisfacit, pro eo, q nos uidemus operationē intellectus impediri, non facto impedimento in opere exterioris uirtutis sensitiuę, utpote imaginationis, seu imaginatiuæ, & phātasiæ. Et iterū cū intellectus & memoria intellectualis aliquas species in se habeat abstractas, quas in se, & penes se conseruat, quas aīa secum trahit, cū a corpore separatur, uidetur q omni obsequio phātasię, & phātasmatum circūscripto, intellectus usum habere debeat respectu corū, quot ū habet in se habitum: & hoc plane falsum est, quia homo impeditur a consideratione eorum, quæ nouit, sicut ab inquisitione eorum, quæ nō nouit. Et PROPTEREA est tertius modus dicendi, q operatio liberi arb. & rationis ex corporis ineptitudine habet impediri propter quandam communicationem operationis. Communicat autem quodammodo potentia intellectiua operationē suā corpori coniuncto, cū cōmunicet ei esse, & ex eis fiat unū per essentiam, non solum inquantum anima est uegetabilis, & sensibilis: sed etiam inquātum rationalis. Anima enim rationalis adueniens corpori humano, sicut ex sua unione facit ipsum esse animal, & animatum, ita facit esse hominem: & ideo sicut aliquam operationem communicat corpori inquantum facit uiuum, & inquantum facit animal: sic etiam communicat aliquam inquantum facit hominem, licet non omnino uniformiter. Differenti enim modo cōmunicat anima corpori, quæ respiciunt potentiam uegetatiuam, & sensitiuam, & operationes potentię intellectiuæ. Nam operę sensitiuæ, & uegetatiuæ sic communicat corpori, ut sit in corpore, & per corpus, sit & in corpore, ut non sine corpore: non enim nutrit anima nisi mediāte organo corporeo, nec nutrit nisi quandiu est in corpore. Intelligere autem sic communicat anima corpori, ut sic intelligat cum corpore aliquo modo agente, ut tamen non intelligat per corpus: sic intelligat etiam in corpore, ut tamen etiā intelligat, cū sit separata a corpore. Quia uerò dum est in corpore, communicat ei rationalem operationem, ideo facta inordinatione ex parte corporis, habet illa operatio impediri. Sed iste modus dicendi calumniam habet in hoc, quod dicit, quòd operatio intellectus aliquo modo cōmunicatur corporeum non uideatur uerum, & Philosophus contradicere uideatur expresse in 16. Animalium, ubi dicit, q intellectus est ab extrinseco: propter hoc, q nullo modo est immixtus corpori. Et hoc ipsum dicit in 3. de Anima. Et iterum: & si concedatur, q homo intelligat, nullo tamen modo conceditur, nec de toto corpore, nec de parte corporis, q intelligat. Vnde uidetur, quòd hoc dicatur de toto coniuncto ratione partis, scilicet animæ: sicut cum dicitur homo est albus, hoc dicitur sōlū rōne corporis. Et PROPTEREA est quartus modus dicendi, quòd scilicet operatio animę in corpore impediri habet propter corporis ineptitudinē. Et huius ratio est unio animę, & corporis ad unius tertii constitutionem, quod est unum per essentiam, & cui debetur propria operatio, secundum q est unum: hæc autem operatio non est uiuere tantum, nec sentire, siue mouere: sed ratiocinari, & intelligere. Et propter ipsam unionem non tantum pendet anima ex corpore, quātum ad actum sentiendi: sed etiam aliquomodo quantum ad actū intelligendi, quandiu est in corpore: sed longè aliter, & aliter. Nam quantum ad actum uegetandi, & sentiendi, sic pendet, ut nullo modo possit eos exercere sine corpore: non autem sic de actu intelligendi. Sic etiam pendet, ut illos actus exerceat per corpus, & per organum corporeum: non sic est de actu intelligendi: & ideo actum sentiendi dicitur communicare anima corpori. Vnde non absurde omnino dicitur, oculus uidet: non sic autem dicitur de

actu intelligendi. Dicitur autē anima sentire per corpus, & nō intelligere per corpus: quia cum duo concurrant ad actum intelligendi, & sentiendi, uidelicet recipere, & iudicare: in sentiendo receptio speciei est a corpore, sed iudicium est a uirtute: sed in intelligēdo utrumque est a uirtute intellectiua, uidelicet ab intellectu possibili, & agente. Et propterea intellectus dicitur uis non alligata materiæ: & operationem hanc potest habere, cum est separata a corpore, quamdiu autem est in corpore non omnino intelligit præter corpus. Sicut enim esse animæ in corpore aliquo modo pendet ex corpore, quamuis non pendeat esse ipsius animę in se: ideo ad hoc quod anima sit in corpore, necesse est corpus debite cōplexionatum esse, & ad illius complexionis corruptionem cōtingit animam non amplius esse in corpore: sic quamdiu anima est in corpore, intelligere suum non est sine corpore, & sine aliqua dispositione ex parte corporis, cuius actualitas conueniat actui intelligendi. sicut congrua dispositio correspondebat existentiæ animæ in corpore, & perfectioni eiusdem. Illa autem actualitas attenditur secundum illud, quod est supremū in corpore, & quantum ad nobilissimos spiritus: qui locum habent in nobilissimis organis corporis. Et quoniam cum aliquid auferatur ab aliquo, prius auferatur ab eo illud, quod est in eo excellentissimum: & cum aliqua uirtus debilitatur, prius auferatur ab ea summum, quàm il-

lud quod est citra summũ: hinc est, ꝙ in læsione corporis citius tollitur illud, secundũ qđ conformabatur operationi intellectiuæ; q̃ illud, secundũ quod cõformatur operationi sensitiuæ: & ideo fumositates ascendẽtes ad cerebrum, quæ perturbant spiritus in somnis, uel in pueris, uel in phreneticis: uel quæcunque alia læsio organorũ, in quibus residet spiritus subtilissimi, & nobilissimi corporales, facilius impedit usum rationis, q̃ imaginationis. Et sic patet ratio, quare impeditur ex ineptitudine corporis rationis usus: & quare impeditur magis, quã usus inferioris uirtutis. Ex hac eadem ratione colligitur, quare magis impeditur ratio quãtum ad usum liberi arbitrii, q̃ quantum ad alios actus rationales, quos in somnis, & in furiosis alios dignoscitur habere. Actus enim liberi arbitrii respicit potentiam rationalem, prout est in omnimoda, & plena libertate. Liberum enim arbitrium nõ dicit dominium potentiæ respectu actus, sicut supra determinatum est. Et quoniam cum impeditur aliqua uirtus operatiua, primò auferetur ei actus ille, qui ei inerat secundũ suam plenitudinem: sicut patet, cum aliquis infirmatur in pede, facilius ei auferetur potentia uelociter currendi, q̃ potentia ambulandi: siue facilius impeditur hic actus, q̃ ille: sic & in proposito, facilius & frequentius cõtingit auferri usum libertatis, q̃ quemcũque actum potentiæ intelligendi. Concedendę sunt igitur rationes oui dentes, quod liberum arbitrium ex ineptitudine ex parte corporis habet impediri quantum ad suum usum, sicut impeditur in infantibus, & furiosis, & dormientibus.

AD ILLVD, quod primò obiicitur in contrarium de petitione Salomonis, quæ fuit in somnis. Dicendum, ꝙ illud fuit aut gratiæ specialis, & priuilegii, non legis communis. ꝙ in somnis potuit mereri, & dignus fuit exaudiri. Aut certè hoc dicitur, non quia Deo dormiendo placuerit, sed quia ante uigilando, & præcogitando, illud Deo placuit: & quod in uigilia placuerat, dominus per reuelationem manifestare uoluit in somnis: q̃ frequentius enim in somnis, q̃ in uigilia apparere consuerit. ET PER HOC patet responsio ad sequens uerbum Gregorii. Quod enim dicit sanctos uiros in somnis mereri, hoc dictum est, quia occasione sumpta ab eo, quod patiuntur in somnis, postmodum merentur in uigilia: sicut uir peccator dicitur mereri in pollutione nocturna, quam sua cogitatione prouocauit, uel de cuius recordatione postmodũ delectatur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd anima secundum operationem intellectiuam non est actus alicuius partis corporis: iam patet responsio ex prædictis: quamuis enim non operetur per organum corporale, nihilominus tamen ad hoc, quod anima operetur in corpore, necesse est corpus secundum nobiles spiritus, & nobilia organa in debita actualitate, & dispositione esse, sicut prius ostensum est.

est. Et quoniam hæc dispositio tollitur per corporis ineptitudinem: ideo per consequens actus rationis, & usus liberi arbitrii impeditur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd anima in somnis reuocatur ad interiora. Dicendũ quòd uerum est, sed non quantum ad omne operationes interiores, sed quantum ad operationes naturales. Nam somnus est quies uirtutum animalium cum intensione naturalium, & ideo non sequitur, quòd usus rationis, uel liberi arb. in somnis intendatur, cum hæc potius contineantur sub uiribus animalibus, quàm naturalibus. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd in somnis anima uidet futura. Dicendum, quòd sicut determinatum est supra Distinctio. 7. in somnis non est præuisio futurorum: nisi uisitatio emittatur ab altissimo, sicut dicitur Eccl. 14. Magis autem dominus uisitat in somnis, quàm in uigilia in reuelando futura. Tum propter hoc, quòd anima in uigilia est dispersa ad exteriora sensibilia comprehendenda. Tũ quia etiam dominus, qui posuit tenebras latibulum suum, ad suipsius occultationẽ, magis uult in somnis, quàm in uigilia reuelationes emittere. Tum quia etiam magis in somnis agitur homo, quàm agat: & in reuelatione diuina plus se habet homo per modum suscipientis, quàm agentis. Tum quia etiam in somnis medium tenet homo inter mortuum, & uiuentem: & ita quodammodo a uita huiusmodi recedit, de qua dominus Exod. 33. dicit. Non uidebit me homo, & uiuet. Ex hoc ergo nõ potest concludi, quòd usus liberi arb. sit in somnis, quamuis ibi contingat reuelationes fieri: quoniam in somnis magis agitur anima, quàm agat: sed in usu liberi arbitrii magis agit, quàm agatur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd uis phantastica non impeditur in somnis. Dicendum, ꝙ & si uideatur phantasia magis in somnis, quàm in uigilia uigere, nihilominus tamen aliquo modo impediri habet. Potentior est enim homo in uigilia ad imaginandum omne, quod uult, quàm in somnis: licet motus imaginatiuæ non ita appareat in uigilia propter conuersionem animæ ad exteriora, & in somnis medii motus sentiantur propter animæ quietationem. Et si obicias, quòd nõ sic impeditur, quin aliquo modo habeat usum suum phantasiæ: ergo nec debet impediri superior potentia, iam patet responsio ex his, quæ supra dicta sunt: facilius enim auferetur omnis potentia in somno, quàm citra somnum. Et præterea in somnis plus quietantur uirtutes animales, quàm naturales: motus autem, & decursus illorum phantasmatum naturalis est, & ideo non sic impedit tur usus phantasiæ, sicut usus potentię intellectiuę. Ad quæstiones autẽ, quæ sequuntur, plana est responsio ex his quæ prædicta sunt.

DISTINCTIO XXVI.

De libero arbitrio, comparato ad auxilium gratiæ.

HAEC est gratia operans & cooperans: Operans enim gratia præparat hominis voluntatem, ut velit bonum: gratia cooperans adiuuat, ne frustra velit. Vnde Augustinus in Libro de Gratia, & libero arbitrio, Cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incipit: quia ipse, vt velimus, operatur incipiens, qui nolentibus cooperatur perficiens. Vt ergo velimus, operatur. Cum autem volumus, & sic volumus ut perficiamus, nobis cooperatur: & tamen sine ullo vel operante ut uelimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. Ecce his verbis satis aperitur, quæ sit operans gratia, & quæ cooperans. Operans enim gratia est quæ præuenit voluntatem bonam, ea enim liberatur, et præparatur hominis voluntas, vt sit bona, bonumque efficacius velit. Cooperans uero gratia voluntatem iam bonam sequitur adiuuando. Vnde Augustinus contra Iulianum hæreticum, qui bonam uoluntatem ex libero arbitrio tantũ esse dicebat, atque hominem per liberum arbitrium posse bonum uellẽ, & operari sine gratia asserebat, ait, Apertam de commendatione gratiæ Apostolus sententiam protulit, cum ait, Non est uolentis, neque currentis, sed Dei miserentis. Hæc si attenderes Iuliane, non extenderes contra gratiam merita voluntatis humanæ. Non enim ideo miseretur Deus alicuius, quia uoluit, & cucurrit: sed ideo voluit, & cucurrit, quia misertus est Deus. Paratur enim uoluntas hominis a Deo, & a domino gressus hominis diriguntur. Ideoque congrue ait, Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Non quia hoc sine voluntate nostra agatur, sed quia voluntas nostra nil boni agit, nisi diuinitus adiuuetur. Vnde alibi Apostolus ait. Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Non ideo dicit, quia nihil boni ageret sine gratia Dei mecum. Non ideo dicit, quia nihil boni ageret, sed quia nihil boni ageret, si illa non adiuuaret. His testimonijs aperte insinuatur quòd voluntas hominis gratia Dei præuenitur atque præparatur, ut fiat bona, non vt fiat voluntas: quia & ante gratiam uoluntas erat, sed non erat bona & recta voluntas.

Ad Valentinũ in cap. 17. in tom. 7.

Aug. super illud Ro. Nyneſt uolẽtis neque currentis, Rom. 9. Pro. 16 Psa. 36 Aug. de ſpecie ne inſtitiæ pa. ra. 17. circa ſi nẽ lib. 1. Cõ. 15 Idem in epiſ. ad Boniſa. 9. c. 106 in epiſ. circa ſi.

Quid sit uoluntas.

Voluntatem ipsam Augustinus in Libro de duabus animabus ita definit, Voluntas est animi motus cogente nullo, ad aliquid non admittendum, vel adipiscendum. Hæc autem ut non admittat malum, & adipiscatur bonum, præuenitur & præparatur Dei gratia. Vnde Apostolus gratiam præuenientem, & subsequentem commendans, ideſt, operantem & cooperantem, uigilanter dixit: Non est uolentis, neque currentis, sed Dei miserentis: & non econuerso, non est miserentis Dei, sed uolentis & currentis. Nam si (vt quibusdam placuit) quod dictum est ita accipiatur, non est uolentis, neque currentis, sed miserentis Dei: tanquam diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, si non sit etiam misericordia Dei: contra dicitur, non sufficit etiam misericordia Dei, si non sit etiam voluntas hominis. Ac per hoc si recte dictum est illud, quia id voluntas hominis sola non implet, cur non etiam a contrario rectè dicitur, non miseventis est Dei, sed uolentis est hominis, cum id misericordia Dei sola non impleat? Homo enim credere uel sperare nõ poterit, nisi velit, nec peruenire ad palmam, nisi voluntate curret. Restat ergo, ut ideo ita rectè dictum intelligatur, ut totum detur Deo, qui hominis uoluntatem bonam præuenit, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam, nolentem præuenit, ut uelit: volentem subsequitur, ne frustra uelit. Ecce his uerbis & aliis præmissis euidenter traditur, quòd uoluntas hominis præparatur, & præuenitur gratia Dei, ut uelit bonum, & adiuuatur ne frustra uelit.

Cap. 10 in to. 6.

Rom. 9. Aug. ib Ench. c. 32.

Aug. li. ad Sim pliciã nũ primo circa med. qãnis 2. in to. 4. Ench. lo co prius citato.

Quòd bona voluntas comitatur gratiam.

Itaque bona voluntas comitatur gratiam, non gratia uoluntatem. Vnde Augustin. ad Bonifacium Papam scribens contra Pelagianos inquit, Cum fides impetrat iustificationem, sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei, non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici uoluntate comitãte, nõ ducẽte: pediſſequa, non præuia. Ecce hic aperte habes

In to. 2 epi. 106 In gloſ. ſuper illud. Rom. 8. Iuſtificat igitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

te habes, quòd gratia præuenit bonæ uoluntatis meritum, & ipsa bona uoluntas pedissequa est gratiæ, non præuia.

Quæ sit gratia uoluntatem præueniens.

Epis. eadem. Rom. 5 Rom. 3 1. Cor. 4

Et si diligenter intendas, nihilominus tibi monstratur quæ sit ipsa gratia uoluntatem præueniens, & præparans, scilicet fides cum dilectione. Ideoque Augustinus in eodem tractans quomodo iustificati sumus ex fide, & tamen gratis (utrunque enim dicit Apostolus, qui dicit, Iustificati ex fide, alibi ait, Iustificati gratis per gratiam.) Hoc enim ideo dixit, ne fides ipsa superba sit, ne dicat sibi, si ex fide iustificati quomodo gratis? Quod enim fides meretur, cur non potius redditur, quàm donatur? Nō dicat homo ista fidelis, quia eū dixerit, habeo fidē; ut mereat iustificationē, respondetur ei, Quid habes, quod non accepisti? Fides enim qua iustificatus es, gratis tibi data est. Hic aperte ostenditur, quòd fides est causa iustificationis, & ipsa est gratia & beneficiū, quo hominis præuenitur uoluntas & præparatur. Vnde Augustinus in 1. lib. Retractat. Voluntas est qua & peccatur, & rectè uiuitur: Voluntas uero ipsa nisi Dei gratia liberetur à seruitute, qua peccati serua facta est, & ut uitia superet, adiuuetur: rectè pieque uiui à mortalibus non potest: & hoc beneficium quo liberatur, nisi eam præueniret, iam meritis daretur, & nō esset gratia, quæ utique gratis datur. Præuenitur ergo bona hominis nolūtas illo gratiæ beneficio, quo liberatur, & præparatur. Et illud beneficiū fides Christi rectè intelligitur: sicut Augustin. in Ench. euidenter ostendit dicens, Ipsum arbitrium liberandum est post illam ruinam a seruitute peccati. Nec omnino per seipsum, sed per solam Dei gratiam, quæ in fide Christi posita est, liberatur, ut uoluntas præparetur. Ecce aperte dicit gratiam, per quam liberatur arbitrium, & præparatur uoluntas, sitam esse in fide Christi. Fides enim Christi (ut in eodem ait) impetrat, quod lex imperat.

Cap. 9. in Ric. diocapi in. Ro. 11. Ca. 106 Ca. 127

Quod uoluntas bona, quæ præuenitur gratia; quædam Dei dona præuenit.

Cap. 32 Psa. 38

Ipsa tamen eadem uoluntas quædam gratiæ dona præuenit. Vnde Augustin. in Enchi. Præcedit bona uoluntas homi-

nis multa Dei Dona, sed non omnia: quæ autem non præcedit, ipsa in eis est, & ipsa iuuat, nā utrunque legitur in sanctis eloquiis. Et misericordia eius præueniet me: & misericordia Dei subsequetur me: nolentē quippe præuenit, ut uelit: uolentē subsequitur ne frustra uelit. Cur. n. admonemur orare pro inimicis nostris nolētibus pie uiuere, nisi ut Deus in eis operetur & uelle? Itemque cur admonemur petere ut accipiamus, nisi ut ab illo fiat quod uolumus, a quo factum est ut uelimus? Inde Apostolus ait, Non est uolentis neque currentis, sed Dei miserētis. Ex his apparet, quòd bona hominis nolūtas quædā dona Dei præuenit, quia eam comitatur gratia adiuuans: & quibusdam præuenitur, quia eam præuenit gratia operans, scilicet fides cum charitate.

Psa. 22 Mat. 5. Luc. 11 Rom. 9.

Quæ prædictis uideantur aduersari.

Non est tamen ignorandum, quod alibi Augustinus significare uidetur, quòd ex uoluntate sit fides, de illo uerbo Apostoli, Corde creditur ad iustitiam: ita super Ioannem tractans: Ideo non simpliciter Apostolus ait, creditur, sed corde creditur: quia cætera potest homo nolens, credere non nisi uolens: intrare ecclesiam, & accedere ad altare potest nolens, sed non credere. Item super Genesim; ubi Laban, & Batuel dixerunt, Vocemus puellam, & quæramus eius uoluntatem: dicit expositor: quia fides est uoluntatis, non necessitatis. Ad quod respondentes dicimus, non hoc ita accipienda fore, ut ex uoluntate hominis fides intelligatur prouenire: cum ipsa sit proprie Dei donum, ut ait Apostolus, & ex ea bona hominis merita incipiant. Per hanc enim, ut ait Augustinus super Psalm. 67. Iustificatur impius, ideſt, fit de impio pius, ut deinde ipsa fides incipiat per dilectionem operari: unde omnia bona merita incipiunt. Sed potius hæc ideo ita dicta sunt, quia non est fides nisi in eo, qui uult credere, cuius bonam uoluntatem fides præuenit, non tempore, sed causa & natura. Vnde Augustinus supra congruenter dixit, quòd bona uoluntas in eis donis est, quæ non præcedit: & ipsa iuuat: quia ea iuuat, quibus præuenitur, dum eis consentit ad effectum boni: & in eis est, quia tempore ab eis non præceditur.

Ro. 10. Augu. tra. 26. in prin. Tom. 9. Gen. 24 Eph. 2. Io. 8 in fine enarrationis ad illū Psal. Proximo paragrafo.

Quædam

Quædam adhuc, quę grauiorem faciunt propositam quæstionem.

Cæterum hanc quæstionem magis acuunt, & urgent uerba Augustini, quibus in Libro de prædestinatione sanctorum utitur, pertractans illud uerbum Apostoli, Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid, quasi ex nobis. Attendant, inquit, hic, & uerba ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei cœptum, & ex Deo esse fidei supplemẽtum. Cõmendans enim istam gratiam, quæ non datur secundum aliqua merita, sed efficit omnia bona merita: inquit, Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid boni, scilicet ex nobis. Quis autem non uideat prius esse cogitare, quàm credere? Nullus quippe credit aliquid, nisi prius cogitauerit esse credendum. Si ergo cogitare bonũ non est ex nobis, ut hic Apostolus tradit, nec credere: quanquam & ipsum credere nihil est aliud, quàm cum assensione mẽtis cogitare. Hic uidetur insinuare, quòd cogitatio bona præcedat fidem: & ita bona uoluntas præueniat fidem, non præueniatur: quod prædictis aduersari uidetur. Ad hoc autẽ dicimus, quòd aliquãdo cogitatio bona siue uoluntas præuenit fidem: sed non est illa bona uolũtas uel cogitatio, qua rectè uiuitur. Illa enim sine fide, & charitate nõ est. Nã ut ait Aug. ad Anastasiũ, Sine spiritu non est uolũtas hominis libera, cũ cupiditatibus uincatur; nõ est libera ad bonũ, nisi liberata fuerit. Nõ aũt liberatur, nisi per spiritum sanctum diffundatur charitas in cordibus. Non est libera uolũtas, nisi eã liberet gratia per legem fidei, id est, non est libera, sine fide operante per dilectionem: & illa sufficienter & uere bona est. Non est enim fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit. Si uero adsit fides operans per dilectionem, fit delectatio boni.

Cap. 2. 107. 1. Co. 3.

Quid sit credere.

Epis. 144. In 1o. 2. 2. Co. 3 Rom. 5 & ad Gal. 5. Grego. ho. 27. circa il lud. Ioã. 15. hoc est præceptũm eũ & An. lib. de spiritu, & lit. cap. 14.

De illa cogitatione boni, quæ præcedit fidem.

Illa autem cogitatio siue uoluntas, quæ fidem, & charitatem, aliasque iustificationes præcedit, non sufficit ad salutem, nec rectè ea uiuitur. Hæc uoluntate concupiscitur illa bona uoluntas, quæ est magnum bonum, ista uero nõn. Alia est ergo illa uoluntas siue cogitatio, alia ista. Et sicut illa istam præcedit, ita illam præuenit intellectus. Vnde Aug.

Augustin. ista distinguens super illum locum Psal. 118. Concupiuit anima mea desiderare, (inquit) nõ desiderauit. Videmus enim ratione nõnunquam quàm utiles sunt iustificationes Dei, sed infirmitate præpediti aliquando non desideramus. Præuolat ergo intellectus, sequitur tardus, aut nullus effectus. Scimus bonum, nec delectat agere, & cupimus ut delectet. Sic iste olim desiderare concupiscebat, quæ bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit uidere rationẽ. Ostendit itaque quibus quasi gradibus ad eas perueniatur: prius.n. est, ut uideantur quàm sint vtiles, & honestæ: deinde ut earum desiderium concupiscatur: postremo, ut proficiente gratia delectet earum operatio, quarum sola ratio delectabat. Attende hunc ordinem gratiarum, quẽ hic distincte assignat Augustinus, qualiter scilicet intellectus bonorum præcedit concupiscentiam eorundem, & ipsa concupiscentia delectationem quæ fit per fidem, & charitatẽ: qua habita, uere bona est uoluntas, qua recte uiuitur. Ipsaque fidei comes est, non præuia. Qui uerba Augustini præmissa secundum hanc distinctionem considerat, nullam ibi repugnantiam fore animaduertit: non ignorans etiam ante gratiã præuenientem, & operantem, qua uoluntas bona præparatur in homine, præcedere quædam bona ex Dei gratia & libero arbitrio: quædam etiam ex solo libero arbitrio, quibus tamẽ uitam nõ meretur, nec gratiam, qua iustificatur. Illius enim gratiæ percipiendæ, quæ uoluntatem hominis sanat, ut sanata legem impleat, nulla merita præcedunt. Ipsa est enim qua iustificatus impius fit iustus, qui prius erat impius: meritis autem impy non gratia, sed pœna debetur: nec ista esset gratia, si non daretur gratuita. Datur autem gratuita, quia nil boni ante feceramus, vnde hoc mereremur. Non negamus tamen multa ante hanc gratiam, & præter hanc gratiam ab homine fieri bona per liberum arbitrium ut tradit Augustinus in responsionibus contra Pelagianos: ubi dicit, homines per liberum arbitrium agros colere, domos ædificare, & alia plura bona facere sine gratia cooperante.

Secũdũ uerba Augu. gratiarũ ordinẽ expo nit. Quòd aliquãdo gratia iustificatione multa in hoc cedãtbona, quædam ex gratia & quædã ex libero arbitrio. Aug. de spũ, & Lib. ad Mar. c. 9. et idẽ ad Sixtũ epist. quæ est 105.

SVPRA egit Magister de libero arbi. siue de adiutorio homini collato in se. In hac uero parte agit de ipso comparato ad auxilium gratiæ. Diuiditur autem ista pars in duas partes, In prima determinat quantum possit lib. arb. cum gratia. In secunda, quantum possit circunscripta gratia, infra Di. 28. *Id uero inconcusse, & inuiolater teneamus, &c.*) Prima pars habet duas partes. In prima determinat de adiutorio gratiæ operantis, & cooperantis collato li. arb. prout illud adiutorium cõparatur ad lib. ar. In secunda, prout comparatur ad habitum gratuitum, & usum sibi debitum, infra Di. 27. *Hic considerandum est, cum præd ictum sit, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat, qd sit, siue cuius efficaciæ sit illud adiutorium gratiæ qđ libero ar. superadditur. In secunda uero determinat de eodem adiutorio quantum ad uoluntatem, siue ad li. ar. ordinatur. ibi. *Ipsa tamen eadem uoluntas, &c.*) Prima pars habet tres particulas. In prima determinat, qd sit illud adiutorium liberi ar. superadditum quãtum ad actum, siue effectũ. In secunda uero quantum ad subiectum. ibi. *Voluntatem ipsam Aug. ſt. &c.*) In tertia uero quantum ad ipsum donum gratuitũ. ibi. *Et si diligenter intendas, &c.*) Similiter secunda pars principalis tres habet partes. In prima determinat ueritatem. ibi. *Ipsa tamen eadem, &c.*) In secunda uero remouet dubitationem. ibi. *Non est tamen ignorandum, &c.*) In tertia uero parte subiungit uerita-

tis recapitulationem. ibi. *Illius enim gratiæ percipiendæ &c.*) Harum autem partium subdiuisiones manifestę sunt in litera, &c.

Dub. 1. *Voluntas est animi motus, &c.*) VSicut dicit Philosophus, Peccat, qui diffinit id, quod est in quiete, per id quod est in motu: sed uoluntas est in potentia: ergo male diffinitur cum dicitur, Voluntas est animi motus. Itẽ. Velle plus est agere, quã pati: ergo plus mouere, quàm mouere: si ergo motus sonat in passionem, uidetur quod uoluntas nõ debeat dici animi motus. Resp. Dicẽdum, qꝓ (sicut dicit Ansel.) Voluntas dicitur æquiuoce ad uoluntatem instrumentum, & uoluntatem affectionem, & uoluntatem usum. Et Augustinus non diffinit hic uolũtatem, pro ut accipitur pro potẽtia, sed pro ut accipitur pro usu. Et si tu quæras, quare magis diffinit uoluntatem prout accipitur pro usu, quàm pro potẽtia: Ratio huius est; quia potentiæ manifestantur per actus: & ideo cognita uoluntate usu, per consequens cognoscitur uoluntas potentia. Ad illud, quod obiicitur, quòd usus uoluntatis non est passio; sed actio, & ita non debet dici motus. Dicendum, quòd motus non tantummodo accipitur passiue, immo etiam accipitur actiue: & præterea omnes actiones animæ quodammodo passiones sunt.

Dub. 2. *Gratia uoluntatem præueniens, &c.*) Videtur, quod ista notificatio gratiæ non sit conueniens. Cum enim gratia, & uirtus diuersas habeant notificaciones, nõ uidetur, quod unum habeat

beat notificari per alterum. Itẽ. Cum gratia nõ solummodo ponat in anima fidem, & charitatem, sed etiam speciem, uidetur insufficienter dicere Magister, cum dicit, quod est fides cum dilectione. Iuxta hoc quæritur: cum diuersę diffinitiones, & notificationes gratiæ assignentur diuersimode, penes quid sumitur ratio, & distinctio harum. Respon. Dicendum, quod Magister non intendit in illo uerbo notificare gratiam gratumfaciẽtem quantum ad suam essentiãs sed intendit eam notificare quasi per posterius, & quodammodo per effectum. Cum enim habitus cognoscatur per actus, & actus gratiæ duplex sit secundũ duplicem potentiam, uidelicet secundum intellectum, & affectum, ideo per illas habet gratia notificari: & quia in illos actus non exit gratia, nisi mediãtibus habitibus uirtutum, uidelicet fidei, & charitatis: ideo notificãs gratiam dicit, quod gratia nihil aliud est, quàm fides cum dilectione; pro eo quod ꝓ illos duos habitus dicitur aĩa in actus exire, per quos innotescit nobis gratia. Ad illud uero, quod quæritur de pluralitate diffinitionũ. Dicendum, quod gratia habet comparari ad suũ principium, habet comparari ad suũ subiectum, habet comparari ad suum oppositum, habet comparari ad suum effectum, habet & comparationem ad suum præmium: & secundum has diuersas comparationes diuersę reperiũtur eius notificationes. Secundum cõparationẽ ad suum principium est illa Ilid. Gratia est misericordię donum diuinæ, per quod bonæ uoluntatis est exitus. Per comparationem autẽ ad suum subiectum, sic est illa, quę datur super illud, Ps. 103. Vt exhilaret faciẽ in oleo. Gratia est quidam nitor animę ad concipiendum sanctum amorem. Per comparationem ad suum oppositum, sic est illa, quæ datur in Glo. super epistolas, Gratia ẽ iustificatio, & remissio peccatorum. Per cõparationem ad suum effectum, sic est illa Chrisosto. Gratia est sanitas mentis, delectatio cordis. Per comparationem ad præmium, sic est illa gratia, & similitudo gloriæ. Secundum autem omnes comparationes istas sic assignatur una diffinitio magistralis, quæ talis est. Gratia est forma a Deo gratis data sine meritis, gratumfaciens habentem, & bonum eius opus reddens. Inuenitur autem & alia notificatio gratiæ, qua dicitur, Gratia est manifestatio spiritus ad utilitatem; quæ sumpta est ex illo, quod dicitur. 1. Corin. 7. unicuique datur manifestatio spiritus &c. sed ista est manifestatio gratię gratis datæ.

Dub. 3. *Fides enim, qua iustificatus es, &c.*) Ex hoc uidetur uelle dicere Augu & Magister, quod mediãte fide fit iustificatio, sed cõtrarium huius est: quia ab eodẽ est animæ iustificario, a quo est uiuificatio: sed uiuificatio est ab ipsa gratia; nam fides sine gratia non uiuificat, immo mortua est: ergo non uidetur, qꝓ iustificatio sit a fide, sed a gratia. Si tu dicas, qꝓ iustificationẽ attribuat fidei rõne adiunctę gratiæ. Quęritur, quare nõ attribuit alii uirtuti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuti, sicut fidei. Item. Quæritur de hoc, q̃ dicit. Fides impetrat iustificationẽ: aut intelligit de formata, aut de informi. Nõ de informi, quia per eam nihil meremur, & nihil impetramus. Si de formata, hoc non potest sane intelligi. Nemo enim habet fidẽ formatam, nisi sit iustificatus. Resp. Dicendum, quod iustificatio dupliciter potest dici. Vno modo iustificatio dicitur iustitiæ infusio. Alio modo iustificatio dicitur i iustitia exercitatio. Secundum autem quòd iustificatio dicitur in iustitia exercitatio, sic uerbum Magistri uerum est, & planum. Nemo enim in iustitia exercitatur, nisi mediante fide operante per dilectionẽ: & hic dicitur impetrare iustificationem, idest profectum iustitiæ, quæ consequitur ex bonorum operum, & meritorũ multiplicatione, quod non contingit esse sine fide, & charitate. Sine fine.n.(sicut dicitur Hebr. 11,) impossibile est placere Deo: sine charitate etiam impossibile est: sicut dicitur. 1. Cor. 13. Si autẽ, dicatur iustificatio iustitiæ infusio, sic adhuc habet ueritatẽ, licet non ita plene: aut enim est infusio iustitiæ in paruulo, aut in adulto. Si in paruulo: sic dicitur esse iustificatio per fidem, non propriam: sed parentum, uel totius ecclesiæ, sicut dicit Augu. ad Bonifa. Si autem sit iustificatio in adulto, sic cũ quatuor concurrant ad iustificationem, scilicet gratiæ infusio, cõtritio, motus liberi ar. & peccati remissio, sicut dicunt Magistri, & motus liberi arb. sit motus, qui pertinet ad uirtutem fidei, non inconuenienter dicitur adultus p̃ fidem iustificari: nec huic obstat, quod iustificetur per gratiam. Illa autem quatuor necessario requiruntur ad iustificationem impii: & ideo aliquando homo dicitur iustificari p̃ gratiã, aliquando per fidem, aliquãdo per pœnitentiam: quia peccati remissio præsupponit illa tria: & per hoc patẽt obiecta. Ista enim melius explanantur in iiii. Distinct. xvi.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An gratia sit aliquid circa acceptantem, uel circa acceptatum?

AD intelligentiam huius partis, supposita gratiæ entitate, & necessitate: quia hoc infra quæretur suo loco: quæritur hic de gratiæ q̃ditate. Hoc enim inquirit magister in littera: & circa hoc quæruntur sex. Primo quæritur, utrum gratia sit aliquid circa acceptante, uel circa acceptatum. Secundo, dato quòd gratia sit aliquid circa acceptatum, quæritur utrum sit donum increatũ, uel creatum. Tertio utrum sit in genere substantiæ, uel accidentis. Quarto quæritur, utrum sit in genere accidentis corruptibilis, uel incorruptibilis. Quinto q̃ritur, utrum primò insit essentiæ animæ, aut potentiis. Sexto, & ultimò quæritur, utrum insit ad modum p̃fectionis tantum, an etiam per modum motoris.

QVOD gratia Dei aliquid ponat circa gratificatum, sic ostenditur. Dicitur enim. 1oan. 1. De plenitudine eius accepimus gratiam pro gratia. Si igitur, q̃d accepimus in nobis est: diuina gratia in gratificatis, siue acceptatis a Deo habet esse. Item. 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarũ sunt, idem autem spiritus, diuidens singulis prout uult: hoc autem non esset, nisi gratiæ donũ in singulis aliquid poneret: ergo &c. Si tv dicas, hoc esse dictũ de gratia gratis data, tunc arguitur a minori, quod si gratia gratis data aliquid ponit in gratificato: multo magis gratia gratũ faciens, quæ maioris est efficaciæ, & magis reddit ipsum gratificatum Deo acceptabilẽ. Item. Gratia gratum faciente efficitur quis dignus superna beatitudine: sed omnis dignitas aliquid ponit in eo, in quo est: ergo dignitas retributionis æternæ aliquid ponit in eo, qui dignus est: hoc autem non est nisi gratia: ergo &c. Item. Culpa, ex qua Deus hominem odit, & reprobat, ponit aliquam deformitatẽ in eo, qui reprobatur: ergo pari ratione gratia, ob quam Deus aliquem diligit, & approbat: aliquid ponit i eo, qui acceptatur. Item. Contingit aliquem, qui non est gratus Deo, fieri gratũ; sed hoc nõ est propter mutationẽ aliquam factam ex parte Dei acceptantis: ergo hoc est propter mutationem aliquam factã ex parte hominis acceptati: sed talis mutatio nihil ab homine tollit: ergo aliquid circa hominem acceptatum ponit. Item. Deus est æquus ponderator: ergo nõ magis acceptat unum hominem, quàm alium: nisi aliq̃d donum, uel aliquod bonum sit in uno, quod non est in altero: hoc autem uocamus ipsam gratiam: ergo gratia Dei aliquid ponit circa ipsum gratificatum, & acceptatum a Deo.

SED CONTRA. Dan. 1. Dedit dominus gratiam Danieli in conspectu principis eunuchorũ &c. Sed constat, quod tunc nihil nouum collatum est Danieli ad hoc, q̃ acceptaretur ab illo eunuchorum principe: si ergo Deus est benignior, & ad acceptandum promptior, uidetur quod nihil oporteat in homine poni ad hoc, quod acceptetur a Deo: si igitur gratiam Dei habere non est aliud, quàm Deo esse acceptum: uidetur &c. Item. Videmus experimento, quod homo homini efficitur gratus ex solo aspectu, nec aliquid dat homo homini, cum suscipit illum in gratiam suam: ergo pari ratione non oportet aliquid dari homini, ut suscipiatur in gratiam Dei. Item. Omnis ille est alii gratus, q̃ est ab eo dilectus: sed dilectio Dei non ponit circa dictum aliquid nouum, quoniam dilexit nos ante mundi constitutionem, sicut dicitur ad Eph. 1. Dilexit etiam nos, cũ adhuc peccatores essemus, sicut dicitur Ro. 5. ergo pari ratione nec illa tentatio, siue gratificatio aliq̃d ponit circa gratificatum. Item. Solis precibus alicuius sine aliquo uulnere interueniente potest quis amicus, & gratus effici alicui, cuius prius erat inimicus, & odiosus: si igitur hoc est in homine, cum Deus multo pronior sit ad misereudum, quã homo, uidetur quòd multo fortius possit hoc reperiri circa gratiã Dei. Item. Sic se habet gratia

ad

ad gratificatum, & acceptatio ad acceptatū, sicut se habet laus ad laudatum: sed laus nihil ponit circa laudatum sed circa laudantē: ergo nec gratia circa gratificatum, sed circa gratificantem. ITEM. Abundantioris charitatis est diligere, & acceptare eum, qui minus est dignus amore, sicut inimicum, quam amicū ergo diuina charitas & bonitas nō solū acceptat bonos, sed ēt q̄ tuncunque malos, nō solum dignos: sed etiam quātuncunque indignos: ergo diuina acceptatio, siue gratificatio nō uidetur aliquid ponere circa ipsum acceptatum, aut gratificatum.

RESOLVTIO.

Non circa acceptantem, sed circa acceptatum gratia diuina quid ponit; cum dei uoluntas in acceptando non afficiatur; sed nouus in acceptato tantum fiat effectus.

READ. Dicendum, quòd gratia diuina aliquid ponit circa gratificatum, siue acceptatum. Et ratio huius est, quia diuina uoluntas in acceptando non afficitur, diuina ueritas in approbādo nō fallitur, & neutra earum in gratificando mutatur. Quia diuina uoluntas in acceptando non afficitur, nec acceptat aliquem propter nouum affectum, necesse est q̄d acceptet propter aliquē effectum: & ita aliquis effectus ponitur esse circa eum qui acceptatur. Quia ueritas diuina in approbando non fallitur, ideo nō præfert unum alteri: nec approbat magis unum, quam alterū; nisi quia habet in se aliquid, q̄d est magis dignum approbatione diuina. Neminem autē acceptat, nisi quem approbat: & ita nemo est gratus uel Deo acceptus, nisi in se habeat aliquid, p̄ quod sit approbatione dignus. Quia uero uoluntas non mutatur in acceptando, nec ueritas in approbando, cum aliquis de nouo incipit approbari, uel acceptari, & nulla cadit mutatio ex parte Dei acceptātis, uel approbantis: necesse est, quod aliqua cadat mutatio ex pte acceptati & approbati: sed hoc non est, quia aliquid ei aufertur: est ergo mutatio: quia aliquod donū sibi a Deo cōfertur: & sic patet, quod gratia aliquod donum ponit circa ipsum gratificatū. Vnde concedēdę sunt rationes hoc ostendentes.

AD ILLVD, quod primò obiicitur in cōtrarium de gratia humana de qua dicitur, q̄d Deus dedit gratiam Danieli &c. Dicēdum, quod illud simile deficit i tribus conditionibus p̄requisitis. Tum quia homo in acceptādo afficitur, tum quia iudicium eius frequenter decipitur, tum etiam quia, cum de non acceptāte fit acceptans, in seipso mutatur: hoc autem in Deo non ponitur, & ideo non est simile. Et p̄ hoc patet primum, & secundum obiectū. AD ILLVD, quod obiicitur de dilectione, quod nō ponit aliquid in dilecto. Dicēdum, quod non est simile, pro eo q̄d dilectio se extendit non solum modo ad præsens, uerum etiam ad futurum. Vnde non tantum diligit nos Deus dilectione temporali sed etiam æterna: acceptatio uero, & gratificatio solum ad præsens se extendit: & ideo effectum non solum in habitu, sed etiam in actu ponit circa ipsum acceptatum, & gratificatū. AD ILLVD, quod obiicitur, quod solę preces reconciliāt. Dicendum q̄d illud locum habet, ubi recōciliatio fit per mutationem affectionis, ut cum aliquis, qui alicui prius erat iratus, per preces alicuius mitigatur: hoc aūt circa Deum non ponitur, & si aliquando in scriptura dicit uideatur irasci, uel iratus, figuratiuē intelligendum est, uidelicet per anthroposfatum. AD ILLVD, quod obiicitur de laude. Dicendum, p̄ sicut laus creaturę non ponit aliquid circa laudatum, sed circa laudantem, sic ēt gratia, qua unus homo alterum acceptat. Deus aūt, qui non uerbo eum laudat, sed approbatione laudādo aliquid ponit circa laudatum. Vnde ex hoc sequitur, p̄ gratia diuina nihil ponat. Posset tamen dici, p̄ nō est simile de laude, & gratia, quia laus respicit personam extrinsecam, cui laudatus ipse manifestus efficitur: sed acceptatio respicit bona intrinseca, ex quibus una persona redditur alteri acceptа. AD ILLVD, quod obiicitur, quod maioris charitatis est acceptare eū, qui minus dignus est. Dicendum, p̄ acceptatio nō tm respicit opus, uel effectum, siue donū largitatis, sed ēt iudicium ueritatis. Qui.n. alterū acceptat, ipsum ēt approbat. Et quoniam diuina ueritas, & æquitas nō potest approbare nisi bonum, & æquum, nullus q̄ diu manet in sua iniquitate, potest esse Deo acceptus, & si etiam multa beneficia a Deo sibi impendantur. Et sic patet p̄ ratio sua non cogit, quia sic est diuinæ largitatis immēsitas, ut nō excludatur diuinæ ueritatis ifallibilis ætas.

QVAESTIO II.

An id, quod gratia in acceptato ponit creatum, uel increatum sit?

SVppositō, p̄ gratia aliquid ponat circa gratificatū, quęritur, utrum illud sit creatum, uel increatum. Quod sit increatum, uidetur per illud quod dicit Damasce. in Lib. de Spiritu sancto. Dicimus substantiā donorum Dei esse Spiritum sanctū, nec æstimare debemus Spiritum sanctum secundum substantiā esse diuisum, quia multitudo donorum dicatur, imparti bilis enī est & indiuisibilis: sed iuxta differētes intellectus multis donorum uocabulis nuncupatur. Si igitur Spiritus sanctus est donum increatum, restat p̄ gratia gratum faciens dicit quid increatum. ITEM. Hoc ipsum ostēditur per effectus, siue actus gratiæ, quos dicitur habere in gratificato, q̄ ex diuersis auctoritatibus nouem esse colliguntur. Gratię.n. est recreare, gratię est animam informare, uiuificare, illuminare, assimilare, iunire, stabilire, acceptabilem Deo reddere, & affectum sursum ducere, & eleuare. EX PRIMO actu arguitur sic. Eodē recreat Deus, quo creat, & æqualis uirtutis (ut dicit Augusti.) est recreare, & creare: si ergo Deus seipso creat, non per aliquid creatū: ergo seipso recreat, & reformat, non per aliquid creatum: sed illud, q̄d recreat est gratia: ergo &c. EX SECVNDO actu arguit sic. Paris uirtutis est formare mētē quantū ad affectum, & quātum ad intellectum: sed mens imme

diate a prima ueritate formatur quantum ad intellectum, ut dicit Augustin: ergo & immediatè quantū ad affectū a prima bonitate formatur: sed aīam formare ḡtiū ad affectū, est ipsius gratiæ: ergo gratia non est aliud, quā bonitas summa. Ex tertio actu, uel effectu arguitur sic. Si uiuificare aīam est actus gratię gratum facientis, & Deus aīam uiuificat seipso, non per mediū creatum: ergo gratia nō est aliud, quā Deus. Minor probatur per Augu. qui dicit, ꝙ sicut corpus uiuit aīa, ita aīa uiuit Deo: sed anima seipsa uiuificat corpus: ergo Deus seipso uiuificat spiritum. Ex quarto actu, uel effectu arguitur sic. Si sol per sui essentiam esset præsens oculo, non esset necessaria aliqua luminis influētia ad hoc, quod efficeretur oculus luminosus: si igitur sol iustitiæ Deus est præsens omni creaturę, & essentialiter est in aīa unicuiusque, uiderur ꝙ nulla influentia luminis sit necessaria ad illuminationem aīæ: si igitur impossibile est Deum aliquid faceret frustra, uidetur, ꝙ gratia illuminās aīam, nihil aliud sit, quā diuina essentia. Ex quinto actu, uel effectu arguitur sic. Si color esset sua similitudo, non esset necessaria nouæ similitudinis ghatio ad hoc, ꝙ oculus conformaretur ipsi colori, maxime si color ipse esse posset in oculo: sed in Deo propter suā simplicitatē non differt ueritas, & similitudo. Filius ēn, qui est similitudo patris, est eiusde essentiæ cū patre: si ergo gratię est Deo assimilare, & ḡa est ſimilitudo Dei, impossibile est gratiā esse aliud a Deo. Ex sexto actu, uel effectu arguitur sic. Mediū unien di plus coniungitur utriq; extremorum, ḡ extremum extremo: sed Deus est intimus aīę impossibile est, ꝙ inter Deū & aīam cadat aliquod medium unitiuū, quod sit ab utroq; extremorū diuersum: si igitur gratiæ est unire aīam Deo, cū gratia non sit aīa, necesse est gratiā esse Deum. Ex septimo actu, uel effectu arguitur sic. Impossibile est unitatē per uanitatem stabiliri: sed si stabilitur, per ueritatē stabilit. Si igr oīs creatura uanitas ē, aut gr̄æ nō est stabilire aīam, aut non est aliquid creatum: sed gratię est stabilire aīam in bonum: hoc planū est: ergo gratia non est donū creatum, sed increatum. Ex octauo actu, uel effectu arguitur sic. Eodem ipso acceptat Deus aliquem, quo amat: sed pater, & filius diligunt nos Spiritu sancto, sicut sancti dicunt, & habitum fuit in Primo Libro, nō aliquo creato: ergo acceptat nos Spiritu sancto, non per aliquod donū creatū: si igitur gratia est illud, quo Deus aīam acceptat, & reputat aiam gratā, uidetur &c. Ex nono actu, uel effectu arguitur sic. Nihil potest mentem nostram supra se eleuare, nisi illud, quod est mēte superius: sed solus Deus maior est mente rationali, ergo solius Dei est ipsam supra se eleuare: sed iste actus, uel effectus dicitur esse gratiæ, ergo impossibile est gratiā gratum facientem esse aliquid a Deo diuersum. His nouem rationibus colligitur, quòd gratia non

non est donum creatum, sed increatum.

Ad oppositvm arguitur primò rōnibus ostensiuis: secundò rōnibus inducentibus ad impossibile. Ad ostendendum aūt gratiā gratum faciētem esse donum creatū, primò adducatur robur auctoritatis, & secundò uiolentia rōnis. Dicitur 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem aūt spiritus: sed nō est diuisio doni increati, ergo doni creati: ergo &c. Quod si dicas, auctoritatē istā debere intelligi non de gratia gratū faciēte, sed de gratia gratis data. Obiicitur tūc per uerbū Aug. ad Bonifaciū dicentis: Gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici. Circa igitur istud donū consistit meritū, & augmētū: sed augmentum non consistit nisi circa donū creatum, meritum aūt nō consistit nisi circa donum gratiæ gratūfacientis: ergo gratia gratumfaciēs est quid creatum. Quod si dicas augmētum illud attendi in gratia, non secundū id, quā est, sed secūdum effectū: adducit ad hoc auctoritas Magistri in litera, quā sumit ex uerbis Aug. ibi. *Et si diligenter intendas, Nihilominus tibi demonstratur, quæ sit ipsa gratia uoluntatem præueniens, & præparans, scilicet fides cum dilectione.* Si ergo fides est donum creatum, restat ꝙ & ipsa gratia uoluntatem præparans donum creatum sit. Item: Hoc ipsum rōne ostendi tur, & ex omnibus istis actibus gratiæ assignatis una colligitur ratio. Si enim gratiæ est reformare, & informare, & uiuificare, & sic de aliis: cum omnis talis actus sit ab aliquo, sicut a principio formali: nō enim est informatio, nec reformatio, nec uiuificatio, & sic de aliis sine forma: necesse est aliquod donum poni in anima, quod sit animæ ipsius informatiuum: sed Deus nullo modo potest esse forma perficiens, quamuis possit se habere ratione formæ exēplaris: ergo propter donum increatum, quod Deus est ad hoc quòd anima gratificetur, necesse est ponere donum creatum. Huius autem rationis necessitas colligitur ex nouem mediis, ex quibus nouem possunt formari argumenta: sed tantum ualet illa in unum medium colligere, quantum diuisim explicare. Sic igitur rationibus ostēsiuis apparet gratiam gratumfacientem esse donum creatum. Item. Hoc uidetur rationibus ducentibus ad impossibile, quarum prima hæc est. Aut gratia gratum faciens ponit aliquid creatum in gratificato, eū Deus de non grato facit gratum, aut nihil. Si nihil, ergo nulla fit mutatio ex parte creaturæ gratificatæ: ergo fit mutatio ex parte gratificantis, quod est impossibile. Et iterum: Si nihil creatum poneret, non esset melior ille, qui est gratus, quàm ille, qui non est gratus. Si igitur hoc est impossibile ponere, ꝙ gratus Deo non sit melior, quàm non gratus: & impossibile est. ꝙ sit melior nisi aliquam bonitatem habeat, quàm aliter non habet, & hoc non potest esse nisi quid creatum, necesse est quòd gratia aliquid creatum ponat in gratificato. Si igitur ponit aliquid

quid creatum, aut est donum, siue aliqs habitus, aut est actus, siue doni usus. Si est donũ, & aliquis habitus, habeo propositũ, scilicet, ꝙ gratia in gratificato, ponit aliquod donum creatum. Si uerò est actus, uel usus, ergo non plus ponit in gratificato, quàm in non gratificato, nisi qñ operatur: ergo non erit gratia in paruulis baptizatis, & in iustis dormientibus magis, quã in non baptizatis, & in hoibus peccatoribus: ꝙ si hoc falsum est, & alienum a fide, necesse est, gratia aliquod donũ creatũ in gratificato ponere. ITEM. Hoc ipsum ostenditur alia rõne. Tam ex fide, quàm ex auctoritatibus oportet iupponere, ꝙ impossibile est aliquod meritũ esse sine gratia, & hoc melius manifestabitur infra. Hoc igitur supposito, quæro tunc, aut gratia est aliqua proprietas liberi arbitrii, aut oĩno noĩat aliam substantiam diuersam. Si est aliqua proprietas liberi arbitrii, habeo propositum, uidelicet, ꝙ gratia in libero arbi. est aliquod donũ creatum. Si gratia nõ est aliqua proprietas lib. arb. sed Deus cũ libero arbitrio exit in opus meritoriũ, quod est supra ipsum, in merẽdo potius agitur, quàm agat, ei mouetur, q̃ moueat: & si hoc sicut motus sursum non attribuitur lapidi, nec est ex eo lapis laudabilis, uel uituperabilis, sic opus meritorium nullo modo est libero arbitrio attribuendum: & ita nec lib. arb. ex illo erit aliquo præmio dignũ: ꝙ si hoc est impossibile, & falsum, restat igitur, quòd illud falsum est quod dicitur, gratiam non esse aliquod donum creatum.

RESOLVTIO.

Quod gratia in gratificato ponit, creatum quid est, forma hominẽ informans, & Deo assimilans, amicumq; reddens.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam est notandũ, ꝙ circa hanc qõnem sapientes opinãtur cõtrariũ sapientib. In hac. n. qõne aliquid est, ꝙ fides determinat aliquid, ꝙ rõ non inuestigat. Fides, & scriptura determinat, ꝙ absq; gratiæ dono impossibile est placere Deo. Determinat ẽt, ꝙ absq; dono increato, qđ est Spũs sanctus, hõ non põt fieri Deo acceptus, nec assumi in adoptionẽ filiorũ Dei: & ideo oẽs rectè intelligẽtes cõcedũt in iustis esse gr̃ę donũ ita vt credant ẽt in eis esse donum increatũ qđ est Spiritus S. & hoc a fide, & a scriptura determinatur: & iõ, qui cõtrariũ huius tenet, esset hæreticus. Sed utrũ præter donũ increatum sit in nobis ponere donũ creatũ, per qđ simus Deo accepti uel nõ, q̃a nõ expresse determinatur scripturæ auctoritate, inuestigat a doctoribus rõnũ probabilitate. Et qñ tam habitus, q̃ dona, quã et uirtutes cognosci habẽt per proprias operationes: iõ secundũ diuersam cõparationẽ actuum, & effectuũ gratię ad ipsam gratiã, diuersæ sunt super hoc doctorũ opiniones. Sicut enim prętactũ fuit in opponendo, gratiæ est recreare, gratiæ est aliam informare, gratiæ est uiuificare, illuminare, assimilare, unire, stabilire, acceptũ facere, sursũ leuãre. Hos igit actus quidã cõparauerunt ad gratiam, sicut ad principium effectiuum. Et qm̃ Deus sufficit ad hos actus, uel effectus perficiendos in rationali creatura, & solum Deum decent pro sua dignitate, & soli Deo sunt possibiles pro sua difficultate: ideo dixerunt, quòd donũ creatum ponere ad hos effectus perficiẽdos in homine est superfluũ, & indecens, & impossibile. Alii uero cõparauerunt effectus prędictos ad gratiam, sicut ad formam: necessarium enim est, ꝙ uiuificatio, & informatio ab aliquo sit, sicut ab efficiente; & ab aliquo, sicut ab informante. Et quoniã nec est possibile, nec decens Deum esse formam perfectiuã alicuius creaturę, ideo prẽter donũ increatum, quod comparatur ad hos actus tanquam principium effectiuum, conueniens est, & oportunum ponere donum creatum, per quod anima informetur. Hanc autem positionem prẽferendã credo prio ri, tum quia securior, tum quia etiam rationabilior. Securior namque est, quia consonat communitati Magistrorum, & uerbis expositorum, & pietati sanctorum. Doctores enim Parisiẽ. cõmuniter hoc sentiunt, & senserunt ab antiquis diebus. Verba etiam expositorum hoc prætẽdunt, qui gratiam in sacramẽtis dari, & usu uirtutis augeri dicunt Piæ etiam mentes, & humiles huic positioni consentiũt ꝑ eo, ꝙ & si donum gratiæ non possit ita percipi a quocunque, uiros tamen sanctitate præclaros aliquando non latet diuinæ bonitatis influentia, quàm intra semetipsos potius experiẽdo, q̃ ratiocinando cognoscunt. Hoc ẽt piarum mentiũ est, ut nihil sibi tribuãt, sed totum gratię Dei. Vnde quantumcunque aliquis det gratię Dei, à pietate non recedit, ẽt si multa tribuendo gratiæ Dei, aliquid subtrahat potestati naturæ, uel libero arb. Cũ uero aliquid gratiæ subtrahitur, & naturę tribuitur, qđ est gratiæ, ibi potest periculũ interuenire: & propterea cũ ista positio, quę ponit gratiam creatam, & increatam plus gratiæ Dei tribuat, quã alia, & maiorẽ ponat in natura nostra indigentiam, hinc est, ꝙ pietati & humilitati magis est consona, & propterea est magis secura. Esto enim, ꝙ esset falsa: quia tamen a pietate, & humilitate non declinat, tenere ipsam non est nisi bonum, & tutum. Præsertda est igitur hęc opinio priori, pro eo quod est securior, & magis recedit ab errore Pelagii. Quis enim negare secure audeat in nostra gratificatione, aliquod donũ creatum nobis a Deo cõferri? Timere. n. debet unusquisq;, ne foret negãdo donũ gratię creatę, efficiatur aduersarius gratię increatę. Præferenda est ẽt, quia rõnabilior. Sicut. n. in opponendo ostẽsum est, rationabiliter tales effectus, & actus non possunt cogitari in nobis esse, quin sint ab aliquo sicut efficiẽte, ab aliquo sicut informãte. Quomodo. n. actus uerus informationis, & uiuificationis erit in anima, nisi sit aliqua forma complens, a qua anima informetur? Et ideo secundũ hãc positionem comparatur ipsa gratia creata influętię luminis, & principiũ eius cõparatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

sol. Vnde & scriptura uocat Deum, siue Christum solem iustitiæ: quia sicut ab isto sole materiali influitur lumen corporale in aere, per quod aër formaliter illuminatur, sic a sole spirituali, qui Deus est, influit lumẽ spirituale in animam, a quo anima formaliter illuminatur, & reformatur, & gratificatur, & uiuificatur. Vnde inter omnia corporalia maxime assimilatur gratiæ Dei luminis influentia: sicut enim hæc est quædam influentia, quæ assimilat corpora ipsum suscipientia ipsi fonti luminis quantum ad proprietatẽ, sic gratia, quæ est spiritualis influentia, quæ mentes rationales fonti lucis assimilat, & conformat. Hæc autem influentia rectè dicitur gratia, tum quia datur ex mera liberalitate, nulla naturæ cogente necessitate: nõ enim oritur ex principiis subiecti, nec à Deo exit de necessitate, sed sua mera benignitate. Tũ etiam quia gratum facit: dum enim hominem Deo cõformat, & assimilat, reddit ipsum Deo amicum, & facit Deo esse placitum, & acceptum. Tum etiam quia facit hominem gratis facere ea, quæ facit. Affectus enim hominis recuruus est, & mercennarius, quantum est de se. Vnde quod facit, intendendo proprium commodum facit: sed cum diuina gratia superuenit, sic hominem totum gratum facit, ut siue ad utilitatem proximi, siue ad honorem Dei uelit, totum gratis facit impendere. Et sic patet, q̃ talis influẽtia ual de rõnabiliter gratia nuncupatur. Igitur hanc positionẽ sustinendo tanq̃ securiorem, & rõnabiliorem, ad obiecta in contrarium facile est respondere.

Ad Illvd .n. qd dicit Dam. Substantiam donorum Dei esse Spiritũ sanctum: & si quæ aliæ auctoritates inueniuntur, intelligendæ sunt per eãm, & appropriationẽ: quia spiritus sanctus est donum, in quo omnia alia dona donantur, & qui est fons omnium donorum: non aũt excluditur donum creatum per illud uerbum. Sic etiam eũ quis tenet equũ per frænum, dicitur tenere equũ, nec sic excluditur tentio frœni: quia tenendo frœnum, tenet equum. Sic spiritus sanctus cum dicitur substantia donorum, nõ excluditur dõnũ creatum, imo includitur. Non enim ob aliud dicitur nobis dari Spiritus sanctus, nisi ex eo, q̃ sic est in nobis a Deo, ut habeatur a nobis. Tunc autem habetur a nobis, quando habitũ habemus, quo possimus eo frui, & hoc est donum gratiæ creatum. Et sic patet responsio ad illam auctoritatem, & ad consimiles. Ad illvd uerò, quod obiicitur de actu, siue effectu recreationis, quòd est a solo Deo. Dicendum, quòd uerum est, quod q̃ est a solo Deo sicut a principio effectiuo nihilominus tamẽ quia recreatio est rei iam existẽtis per aliquam dispositionem, natę reformari, idẽ est recreatio & reformatio, & propterea non tm̃ respicit principiũ effectiuũ, sed & principium informatiuũ: non sic est de creatione, quę simpliciter est de non ente, in qua simpliciter est ꝓductio rei, non secundũ qualitatem alteratio.

Per

Perhanc uiam rnderi põt ad oẽs rõnes sequentes. Oẽs.n. procedunt scẽm q̃ actus illi cõparãtur ad gr̃am, sicut ad principiũ effectiuũ: hoc aũt modo nõ sunt a gratia creata, sicut prius dictum est: & istud melius patet, si quis diligenter pertractare uoluerit: prætermittitur tũ ad præsens causa uitandæ prolixitatis. Ad illvd tamen, quod obiicitur de unione. Dicendũ, q̃ gratia non unit quantum ad esse primũ, quo Deus est cuilibet creaturę intimus essentialiter, potẽtialiter, & p̃sentialiter: sed gratia est medium uniendi quãtũ ad cognitionẽ & amorẽ: & quantũ ad hũc modũ multũ distat Deus a peccatoribus.

Qvaestio III.

An gratia in genere substantiæ sit, uel in genere accidentis?

Vtrvm gratia sit in genere substantiæ, uel in genere accidentis. Et q̃ sit in genere accidentis, uidetur. Omne, qd̃ aduenit substantiæ iam completæ, est accidens: sed gratia aduenit substantiæ iam completæ s. animæ rationali: ergo gratia est accidens. Item. Quod adest, & abest præter subiecti corruptionem, est accidens: sed gratia est huiusmodi, sicut patet, qa multi iusti efficiuntur peccatores, & econuerso: ergo &c. Item. Omne, qd̃ recipit magis, & minus, est accidens: sed gratia recipit magis, & minus: quia maior est in uno, quã in altero, & in eode ipso scẽm diuersa tẽpora magis intenditur: ergo &c. Præterea aut gratia est substantia, aut accidens. Si est accidens, habeo propositum. Si substantia, aut substantia materia, aut substantia forma, aut substantia composita. Substantia materia non, hoc constat. Substantia composita non: quia tunc non esset animæ unibilis. Substantia forma non, quia tunc ex gratia, & anima fieret unum per essentiam: ergo si non est substantia, restat quòd sit accidens. Item. Si est substantia, aut corporalis, aut spiritualis. Non corporalis, hoc constat. Si spiritualis, aut Deus, aut angelus, aut anima rationalis: sed constans est, q̃ gratia creata nec est Deus, nec est angelus, nec rationalis anima: ergo restat, q̃ gratia creata sit in genere accidentis. Item Nulla substãtia est habitus: sed gratia est quidam habitus animam decorans, & ornans: sicut dicitur sup illud Psal. 103. Vt exhilaret faciem in oleo. Gratia est quidam nitor animi, &c. ergo gratia non est substantia: & est substãtia, uel accidẽs: ergo &c.

Sed contra. Nullum accidens est nobilius substantia: sed gratia est nobilior anima, quam perficit, & complet: sicut perfectio est nobilior perfectibili: ergo gratia non est accidens, & est accidens, uel substantia: ergo &c. Item. Nullum accidens est substantiæ similius, quãm substantia: sed gratia inter cæteras creaturas est Deo similior, & Deus est substantia: ergo gratia est i genere substãtię. Item. Nullum accidens est stabilius, quãm substantia, pro eo q̃ substantia præbet sustentamentum accidenti, non econuerso: sed gratia stabilit ipsam aïam, & confir

Universidad de Deusto
Biblioteca

mat in bono, nec potest ipsa gratia aliquo modo incuruari in malo: si igitur anima est substãtia, gratia est substantia. ITEM. Omnis forma, quę est principiũ uitæ est in genere substãtię: sed gratia est principium uitæ, & nobilissime uitę: ergo gratia est in genere substãtię. ITEM. Tria sunt genera bonorũ, scilicet bona media, bona minima, bona maxima; sicut uult Augustin. in Libro de Libero arbitrio; sed bona minima, & bona media sunt in genere substantię: ergo multofortius, & bona maxima, & gratia est de bonis maximis: ergo &c. ITEM. Omne accidens quod inest alicui, ut accidens, aut inest per se, aut per accidẽs: si igitur gratia inest animę, ut accidens, aut igitur inest per se, aut per accidens. Si per se: ergo habet ortum ex propriis principiis subiecti: ergo iam nõ erit gratia, sed naturalis proprietas. Si per accidens: sed omne per accidens reducibile est ad per se: ergo si gratia inest animę per accidens, erit aliud subiectũ, cui inerit per se, quęro igitur, quid sit illud: si autẽ non est aliquod tale, dare restat, quòd gratia nõ est accidens, & est accidens, uel substantia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Si gratia donum creatum est, ex consequenti & accidens esse ponendum est.

RESPOND. Dicendum, quòd ponentes gratiam donum esse creatum, necesse habent ponere gratiam esse in genere accidentis. Ad cuius intelligentiã notãdũ est, ꝙ est aliq̃d accidẽs, qđ cõparat̃ ad aliquid, sicut ad subiectum, & ad cãm: aliq̃d, qđ solũ comparatur ad aliquid, sicut ad subiectum, & ad aliud, sicut ad causam. Verbi gratia, ingredo in coruo comparatur ad ipsum coruum, sicut ad subiectum, & causam; lumen in aere, uel species in speculo comparatur solum sicut ad subiectũ, nõ sicut ad causam: quia & si ibi recipiatur, aliunde tamen habet ortum. Tale autem accidens, qđ comparatur ad aliquid, sicut ad subiectum, & ad aliud, sicut ad causam, potest esse sub triplici differentia. Quoddam enim est, quod habet ortum ab inferiori, quoddam quod habet ortum a pari, quoddam quod habet ortum a superiori, sicut ab inferiori, ut species lapidis in oculo, uel etiam in intellectu nostro. Sicut a pari, ut similitudo speculi in speculo. Sicut a superiori, ut lumen in aere illuminato. Tale autem accidens, quod habet ortum a superiori inquantum accidens est, completum est non quantum ad esse primum, sed quantum ad esse secundũ. Quia uero a superiori est, habet nobilitare subiectum in hoc, quòd iungit ipsum, & conformat ei, quod est ipso superius. & si sit tale accidẽs, quod ortum habet ab ente supremo, si eius infusio, uel origo sit secundum perfectam influentiam, non solum habet nobilitare, uerumetiã cõsummare, & quietare: & hoc nõ facit tantum ratione sui, uerum etiam ratione eius, a quo procedit, in quo reperitur omnis perfectio, & bonorũ omniũ aggregatio, ac per hoc completa beatitudo. Concedendę sunt ergo rationes probantes gratiam esse accidens.

D. Tho. 1. 2. q. 110.

art. 2. & 3. part. q. 63. ar. 2. 5.

AD ILLVD, quod obiicitur primo in contrarium, ꝙ nullũ accidens nobilius est substantia: Dicendum, ꝙ illa ratio deficit tripliciter. Primum quidem, quia nobilitas substantiæ, & accidentis, & bonitas substantiæ, & accidentis proprie non habẽt comparari. Accidens enim bonum dicitur non sibi, sed alii, non sicut ordinatũ sed sicut ratio ordinandi: sed ipsa substantia bona est tanquam bonitatis participatiua. Alius etiam defectus est ibi, quoniã & si nullum accidens nobilius sit substantia, prout accidens comparatur in se, quantum ad essentiam generis, siue quantum ad esse primũ, nihilominus tũ prout accidens consideratur in subiecto, & inducit esse subiecti, quãdam nobilitatem superaddit quantum ad esse secundum. Tertius etiã defectus est: quia, ꝙ gratia dicatur nobilior anima, & perfectio animę, hoc non est rõne sui tantum: sed quia unit bono increato, sicut prędictum est. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nullum accidens similius est substantię, quàm substantia. Dicendum, ꝙ sicut dictum est de bonitate, ꝙ alio modo dicitur anima esse bona, alio modo gratia, sic etiã alio modo anima Deo assimilatur, & alio modo gratia. Anima enim Deo assimilatur, sicut diuinę similitudinis susceptiua: gratia uero, sicut ipsa similitudo, uel donum assimilatiuum, unde non est comparatio proprie inter hunc modũ assimilandi, & illum. Alius est etiam defectus: quia cũ anima assimiletur Deo propter gratiã, & ubi unũ propter alterum, utrobique tantũ unum, sic non est maior, uel minor assimilatio dicẽda in anima gratificata, quàm in gratia gratificante. Tertius etiam defectus est: quia & si substãtia plus assimiletur substantię in ratione entis, nihil tamen prohibet accidens plus assimilari alicui substantię sub ratione proprietatis, sicut anima sapiens plus assimilatur Deo, inquantum est ens per se, q̃ ipsa qualitas sapiẽtię: nihilominus Deo, inquantũ est sapiens, plus assimilatur anima inquãtum est sapiens, q̃ inquantum est substantia: sic & in proposito intelligẽdum est. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nullum accidens est stabilius substãtia. Dicendum, ꝙ uerũ est de illo accidente, quod comparatur ad aliquid, sicut ad subiectũ, & causam: de eo uero accidẽte, qđ aliũde hẽt originẽ, non hẽt ueritatẽ, sicut patet in radio exeunte a sole, qui fixus permanet acre moto. Et quia gratia est tale accidẽs, iõ illa rõ non hẽt locũ in proposito. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ gra est forma, quę est principiũ uitę. Dicendũ, ꝙ illud habet ueritatem de forma, quę dat uiuere, qđ spectat ad esse primũ: gratia autem est forma dans uitam, quantum ad esse secundũ, siue quantũ ad bene esse: & ideo illud nõ ualet: nõ. n. fit unũ per essentiam ex gratifĩcato, & gra, sicut fit unum per essentiã ex corpe uiuificato, & aĩa uiuificante. AD ILLVD, qđ obī de bonis maximis, & minimis, & mediis. Dicẽdũ, ꝙ illa diuisio

Universidad de Deusto
Biblioteca

uisio bonorũ est sc̃m acceptionẽ boni, qua aliquid dr̃ bonũ: quia bonũ alii, & utile: sicut patet ex uerbis Aug. ibidem: quia bona, & maxima sunt illa, quibus non contingit male uti: & ideo ad gradũ bonitatis secũdũ eũ modũ, per quẽ ibi loquitur Aug. nihil facit, utrũ bonũ illud, qđ dr̃ maximum, sit in genere substantiæ, uel accidentis. Ad illvd, qđ quæritur: utrũ insit aiæ per se, aut per accidẽs. Dicẽndũ, ꝙ per se ineſt in genere subiecti, sed non per se in genere causæ. Et quia per se est in genere subiecti, iõ non est quę rendũ aliud subiectum, cui per prius insit. Quia uero non ineſt per se in genere causæ, ideo non ineſt omni animæ, nec ex principiis animæ habet originẽ: iõ quodammodo habet naturã accidentis inhærentis per se, quodammodo naturam accidentis inhærentis per accidens.

QVAESTIO IIII.

An gratia sit in genere accidentis corruptibilis, uel incorruptibilis?

VTRVM gratia sit in genere accidentis corruptibilis, an incorruptibilis. Et ꝙ sit accidẽs corruptibile, uidẽr. Oẽ accidẽs, quod est in subiecto uariabili, sc̃m ꝙ est uariabile, est corruptibile: sed gratia est in subiecto uariabili, utpote in anima sc̃m libertatẽ arbitrii, in qua cõsistit mutatio, & uertibilitas: ergo &c. Item. Omne accidẽs, quod habet positum potens ineſſe suo subiecto, est corruptibile: sed gratia opponitur culpę, & culpa potest ineſſe aiæ uiri iusti, quãdiu est ī statu uiæ: ergo &c. Item. Omne accidẽs, quod est aliunde, & non habet causam in subiecto, potest ab illo separari: sed gratia est in aīa, & non hẽt ortum ab anima: ergo potest separari ab ipsa; sed post separationem non potest in esse cõseruari: ergo gratia nata est corrũpi. Item. Omne accidens, cuius conseruatio pendet ex conuersione uoluntatis ad Deum, est corruptibile: cum uoluntas possit Deo uerti: sed gratia est huiusmodi: ergo &c.

Sed contra. Anima eoipso qđ est imago Dei, est incorruptibilis: non enim esset imago Dei (sicut dicit Aug.) si mortis termino clauderetur: ergo cũ in gratia consistat imago reformationis, uł ꝙ gratia sit incorrupti bilis. Item. Accidens, quod est in subiecto non a se, sed ab alio, non mouetur necessario ad motum eius, in quo est: sicut patet de specie existente in speculo, & lumine existẽte in medio: sed gratia est in anima non a se, sed a Deo: ergo non uł, ꝙ ad mutationem, seu ad uariationem aiæ corrumpitur. Item. His, q̃ sunt corruptibilia, dedit diuina uirtus propagandi potentiã: igitur aut gratia non est corruptibilis, aut si corrumpitur, habet uim producẽdi gratiam sibi similẽ: sed gratia non potest sibi similẽ ꝓducere, sicut in Primo Libro ostensum est: ergo non est corruptibilis de se. Item. Omne, qđ corrumpitur in tempore, sui diuturnitate senescit in tempore: sed gratia quanto magis durat in homine, tanto perfectior est, & stabilior, & magis renouat spiritũ: ergo gratia nõ uide

tur corrũpi. Item. Si gratia corrumpitur, aut corrumpitur a Deo, aut a libero arb. aut a peccato. A Deo non, cum gratiam corrumpi sit malum. A lib. arb. nõ, cum nullum subiectum corrumpat suam perfectionem. A peccato non: quia peccatum est pura priuatio, & modica gratia potest super omnem culpam: ergo cum nihil habeat corrũpens, uidetur ꝙ sit incorruptibilis.

Item. Si corrumpitur, aut corrumpitur in aliquid, aut in nihil. Si in aliquid, quæro in quid? nec est quid dare, cum non producatur ex aliquo; sed de nihilo. Si in nihil. Contra. Nihil, quod corrumpitur, cedit omnino in non ens: si igitur gratia nobilissimum est inter omnia accidentia, & Deus non permittit alia accidentia in non ens cedere, uidetur ꝙ nec de gratia permittat.

RESOLVTIO.

Cum gratia ex nihilo producatur; subiectoque ita infundatur; si adueniente culpa, illicò cedit; in nihilum redigi, & corrumpi necesse est.

Resp. Dicendum, quòd cũ gratia sit accidens, non potest esse præter subiectum, in quo est: & cum in subiecto, in quo est, non possit simul cum culpa subsistere: & ipsi subiecto, ī quo est gratia contingat culpam ineſſe, necesse est gratia esse quid corruptibile. Rursus Cum gratia non producatur ex aliquo materialiter; sed sit simpliciter donum gratuitũ, & omnino desursum descendens a patre luminũm, & omne quod corrumpitur, in id cedat, unde producitur; necesse est gratiam, sicut ex nihilo producitur, sic etiam in nihilum redigi, cum corrumpitur. Talis autem modus corrumpendi non solum competit gratiæ ratione sui initii; sed etiam ratione esse proprii, siue modi existendi. Ratione (inquam) sui initii: quia (sicut dictum est) sicut ex nihilo producitur, ita in nihil redigitur, quemadmodum in aliis accidẽtibus consimiliter reperitur, quod in id redeunt, unde exeũt, cum producuntur. Competit etiam hoc ei ratione esse proprii, siue modi existendi. Quoniam cum gratia nõ cauſetur ex principiis eius, in quo est, sed aliud habeat pro subiecto, aliud pro causa: quemadmodum cum lumen corrumpitur, uel similitudo in speculo, uel ipsa species in anima, non corrumpitur illud, in quo est, nec redit ad illud, a quo est: sed quantum ad se, in nihil cedit: sic gratia, q̃a non habet esse in anima per modum naturæ: sed ꝙ modum habitus, ut prius habitum est; nec ex principiis animæ ꝓducitur, in nihil redigitur: & propterea peccatum, in quo fit gratiæ corruptio, dicitur esse nihil, & inter omnes corruptiones summo auctori, & conseruatori omniũ bonorum maximè displicere dignoscitur. Concedẽdę sunt igitur rationes ostendentes, ꝙ gratia corrumpitur.

Ad illvd ergo, quod primo obiicitur incontrarium, ꝙ in gratia reperitur ratio imaginis, sicut in anima. Dicendum, ꝙ aliter reperitur imago hic, & ibi. Anima enim est imago Dei, quia capax Dei est, & particeps

eius esse põt, & ita propter beatitudinem facta est, & ad beatitudinem apta, quæ inquam beatitudo nó potest inesse, nisi substantiæ immortali: ideo necesse est animam immortalem esse. Gratia uero ex hoc solo dicitur imago: quia est imaginis reformatio: & quoniã illa imago per gratiam reformata potest deformari, hinc est, ꝙ gratia põt corrumpi, nec ualet illa ratio: quia hinc inde non est consimilis imaginis acceptio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ accidens quod nõ habet ortum a subiecto, nõ mutatur ad mutationem subiecti. Dicendum, ꝙ hoc non est propter hoc solum, ꝙ habeat ortũ aliunde; sed quia non dependet ab eo, in quo est sicut patet in radio, & lumine. Gratia autem nõ solum depẽdet ab eo, a quo est: sed etiã ab aĩa, in qua est, nec persistit in ea, nisi quãdiu habet faciem suam, siue mentem ad Deum conuersam. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd rei corruptibili debet dari uirtus propagandi. Dicendum, ꝙ illud uerũ est, quando illa res est nata talẽ uirtutem suscipere, & quando etiã illa corruptibilitas inest rei ex defectu propriæ naturæ, neutrum aũt horũ cõperit gratiæ. Nam gratia nata est immediatè ab ipso Deo procedere, nec aliquo modo corrumpitur, nisi ꝓpter auersionem mentis nostræ a restitudine ueritatis æternæ. Et per hoc patet responsio ad sequens, quod obiicitur, ꝙ omne, quod corrumpitur, senescit in tempore: hoc enim verum est de eo, quod habet causam corruptionis intra se. AD ILLVD, ꝙ quæritur, a quo corrumpitur, utrum a Deo, uel a peccato, uel a lib. arb. Dicendum, ꝙ ipsa gratia deficit in seipsa. Si autẽ quæratur ratio huius, quare deficit, hoc est propter auersionẽ mentis humanæ. Cum. n. gratia nõ saluetur, nisi ex continuatione influentiæ a bonitate diuina super faciem mentis nostræ, quando anima a Deo auertitur ꝙ peccatum, influentia non continuatur, & per consequẽs gratia corrumpitur: & ideo quodammodo gratia per peccatum dicitur corrumpi, nõ ꝙ peccatum agat in gratiam: sed quia anima per peccatum se auertente, & Deo cessante influere, necesse est gratiam in seipsa deficere. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nihil ꝙd corrũpitur cedit omnino in nõ ens. Dicẽdum, ꝙ illud habet ueritatem in accidentibus, quę habent esse naturæ, & in eis, quæ causantur ex principiis subiecti, pro eo, ꝙ cum corrumpuntur accidentia, manẽt nihilominus, & saluãtur illa principia: & ideo cum talia accidentia corrumpũtur, non omnino annihilantur. In his uero accidentibus, quæ habent esse habitus, sicut similitudo in anima, & lumen in aere, non habet ueritatem. Non enim similitudo hominis mortui, quæ est in anima tua, si de anima tua deleatur, & corrumpatur: redit ad hominem illum, uel cum lumen corrumpitur redit ad solem, maxime si corruptio luminis fiat per corporis interpositionem. Nisi forte quis dicat, ad originem suam redire pro eo, quod adhuc saluatur in suo principio effectiuo, quod

potest producere illi simile. Quia igitur gratia habet se ad modum habitus, & ex nihilo producitur, ut prius habitum est: ideo illa propositio non habet hic locum. Et si tu quæras, unde hoc est, quòd Deus permittit perire tam nobile accidens, satis facile est respondere. Similis enim quęstio est si quæratur, cum Deus diligat amicos suos, & plus diligat unam animam sanctam, quàm diligat cœlum, & terram, quid est, quòd permittit animam sanctã a se separari, & non permittit cœlum, & terram corrumpi? AD HOC respondebit, qui sane intelligit, quòd hoc cursui rerum congruit, & sic Deus res, quas condidit administrat, ut eas agere proprios motus sinat. Et ꝓpterea, quia thesaurus gratiæ habetur in uasis fictilibus, quamuis sit ualde nobilis, tamẽ de facili amittitur, quando procellis tentationum concutitur.

QVAESTIO V.

Gratia uel primo insit substantiæ animæ, an eius potentijs?

VTRVM gratia primo insit substantiæ animæ, uel potentiis. Et quòd primo insit substantiæ uidetur. Nulla potentia animæ est continue in suo actu: sed gratia est continue in suo actu; quia continue reddit hominem Deo acceptum, & gratum: ergo gratia non est in potentijs aiæ. ITEM. Gratia est uita aiæ, sicut dicunt sanctorũ auctoritates, & etiam doctores: sed uiuere, cum sit actus substãtialis, non inest substantiæ per potentias: sed potentijs per substãtiã: ergo si primus actus gratiæ est uiuificare, uidetur ꝙ prius respiciat substãtiam, quã potentias. ITEM Accidens habet numerari per suum proprium subiectum: igitur si gratia primo est in potentijs, cum potentiæ sint multę, necesse est gratiam in anima multiplicari: si ergo in una anima una tantum est gratia, uidetur ꝙ gratia primo sit in substantia, quàm in potentijs. ITEM. In gratia, & uirtutibus consistit imago reformationis: sed imago reformationis respondet imagini creationis: cum igitur imago creationis consistat in unitate essentiæ, & trinitate potentiarum, & tres sint habitus uirtutum, qui respiciunt tres potentias, uidetur ꝙ sit aliquid unum, quod respiciat ipsam animę essentiam: sed non est nisi gratia: ergo &c. ITEM. Sicut operatio exit a potentia, sic potentia oritur a substantia: ergo sicut non placet, nec acceptatur a Deo aliqua operatio, nisi prius acceptetur, & gratificetur potentia, sic impossibile est acceptari potentiam, nisi prius acceptetur substãtia: ergo cum per gratiam fiat acceptatio, per prius est gratia in substantia, quàm in potentijs. ITEM. In paruulis baptizatis est Deus per inhabitantem gratiam, sicut dicit Augustinus de præsentia Dei, ad Dardanum: ergo cum in ipsis nulla sit potentia expedita gratia non respicit primam expeditionem potentiæ; sed potius uiuificationem substantiæ: & sic per prius est in substantia, quã in potentia.

SED CONTRA. Aug. dicit, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd gratia se habet ad liberum arbitrium, sicut sessor ad equũ: ergo resident in anima ratione liberi arbitrii: sed liberum arbitrium nominat potentiam: ergo &c. ITEM. Magister in litera adducit auctoritatem Augustini, in qua diuidit gratiam in prẽuenientem, & subsequentẽ: & utrã que istarum diffinit per comparationem ad uoluntatem: ergo uidetur, quòd primum, & proprium subiectum gratiæ est ipsa uoluntas: sed hæc est potẽtia: ergo uidetur, quòd gratia per prius insit potentiæ, quàm substantiæ. ITEM. Sicut inter potentiam, & actum cadit medius habitus: sic inter substantiam, & habitum cadit media potentia: cum igitur gratia sit in anima ut habitus, & qualitas quędam: uidetur, quòd ei insit mediante potentia: ergo per prius est in potentia, quàm in substantia.

ITEM. Opposita nata sunt fieri circa idem: sed gratia, ut gratia, opponitur culpæ inquãtum culpa: si igitur culpa primo, & proprie respicit arbitrium liberum: pari ratione & gratia igitur per prius erit in potentia, quàm in substãtia. ITEM. Gratia cum sit donum de sursum descendens, inest animæ, secundum suum supremum: sed supremum animę (sicut uult Augustinus) est ipsa mens: mens autem non est ipsa substãtia animæ: sed potius potentia suprema: ergo uidetur, quòd gratia per prius sit in potẽtia. ITEM. Gratia habet existere in anima secundum conuersionem ipsius animæ ad Deum, & amitti habet secundum auersionem: si igitur illud secundum quod anima primò auertitur, & conuertitur, est potentia: uidetꝫ, ꝙ anima per prius sit in potentia, quàm in substantia. ITEM. Gratia non est in anima secundum seipsam: sed secundum influentiam ab aliquo principio, quod est omnino ab eo diuersum: cum igitur anima suscipit gratiam: aut habet aliquam potentiam ad suscipiẽdam gratiã, aut non. Si non habet potentiã ad hoc: ergo nunquam eam susciꝑ. Si autem habet potentiam, mediante qua suscipit: aut illa erit ratio aut uoluntas, aut aliqua alia potentia ab his diuersa: sed non est ponere potentiã aliam in anima præter cognitiuam, & affectiuã: ergo uidetur, quòd mediantibus illis gratia suscipiatur ab anima. ITEM. Si gratia inesset animę secundum substantiam; cum possibile sit abstrahi per intellectum substantiam a potentiis: possibile esset intelligere animam esse gratam, suis potẽtiis abstractis: sed omnis anima grata est dispositia ad gloriam: ergo potest intelligi per consequens anima gloriosa, abstractis potentiis: sed potentiis abstractis, aĩa nec uidet, nec amat Deũ: ergo impossibile est animam gloriosam ponere, quę nec Deũ uidet, nec Deũ amat; sed si hoc est impossibile; ergo illud ex quo istud sequitur.

RESOLVTIO.

Gratia æquè substantiæ animæ, & eius potentijs inest: licet appropriatè primò illum, dem de illas respiciat.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum: ꝙ communis opinio tenet, gratiam primò

mo respicere animæ substantiã, & uirtutes primò respicere potentias: ut sic per gratiam in uirtutibus fiat reformatio imaginis creatæ, quæ consistit in trinitate potentiarum, & unitate substantiæ. Hæc autem positio potest dupliciter intelligi. Vno modo ut intelligat, quòd Deus prius influat gratiam in essentiam, & postmodum influentia illa in substantia redundet in potentias, ut sic sit conformitas gratiæ ad animam: siue prout consideratur secundum rationem imaginis, siue prout consideratur ut perfectio corporis. Anima enim, ut est perfectio corporis, ratione suæ substantiæ, uel essentiæ respicit complexionis æqualitatem: ratione uero potentiarum respicit organorum diuersitatem. Et iterum. Anima in se & uiuere habet, & agere: sed uiuere per seipsam, & propriam formam: agere uero per potẽtiam. Per hunc modum si gratia in perficiendo conformatur animæ sub ratione gratiæ, prius debet respicere ipsam animæ substantiam, & per uirtutes debet esse perfectio potentiarum. Et secundum hunc modum dicendi cum dicitur gratia respicere substantiam, & uirtutes potentias; non tantum intelligitur esse dictum per appropriationem, uerumetiam per proprietatem. Alio modo potest intelligi præ dicta positio per appropriationem quandam: non quia Deus prius influat gratiam in substãtiam, quàm in potentiam: sed quia cum anima suscipiat gratiam, & uirtutes mediante potẽtia: & tam gratia, quàm uirtus insit animæ per potentiam: aliter tamen inest hæc, & illa. Virtus enim dicit perfectionem respectu operis: gratia uero dicit perfectionem respectu Dei acceptantis. Et quoniam respectu operum potentiæ distinguuntur: hinc est, quòd uirtutes potentias respiciunt, ut distinctas: & tunc sunt in actu, quando potentię sunt in actu. Potentię aũt inquantũ comparantur ad Deũ acceptantem, unica acceptione acceptantur: cum ipsa substantia, cuius sunt, & secundum unã naturam in eis repertã: & hinc est, quod gratia est una, sicut est substantia, & est semper in actu continuo, & primo dicitur respicere substantiam: non quia sit in illa absque potentia: uel prius quàm in potentia, sed quia habet esse in potentiis ut continuãtur ad unam essentiam: uirtus uero dicitur esse in potentiis: quia in eis est ut referuntur ad operationes diuersas. Et hic modus intelligendi magis consonus est uerbis Augustin. qui dicit, quod gratia se habet ad liberum arbitrium, sicut sessor ad equum: qui etiam gratiam cooperantem, & operantem describit per comparationem ad uoluntatem. Magis etiam est consonus rationi. Si enim intelligimus gratiam tanquam habitum quendam, & influentiam, quæ inest animæ ad Deum conuertæ, cum talis habilitatio, & influentiæ susceptio, & conuersio non possit intelligi, nisi per potentiam, non uidetur posse rectè intelligi; quomodo gratia sit i anima abstra-

quidem
quia uter tamen ineſt hæc, & illa. Vir.
nũ tatiũ
ponit
habitũ:
a Tho.
qa gra
tiam in
potẽtijs
subiecti
& tunc sunt in actu, quando po docet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D.Tho. 1.2. q. 109. ar 11.4. & q. de ve vi q. 27 ar. 6. ter net, qđ gratia tātum subiecti ue est ī essētia aīæ, & nullo peccato ī potētijs; q apud ip su, gra tia non ēvirtus Scot. ue ro d. ꝑ sen. ibi. Contra ist. dicte. tenet, qđ sit etiā in potētijs dissor dat ſñ a D. B. quia te net, qđ gratia sit uir tus.

stracta potentia. Rursus. Si gratia eo dicitur gratia; quia gratificat: & eo ipso quod gratificat, habet oppositionem ad culpam, cum opposita secundum idem nata sint inesse, secundum idem ipsum anima nata est gratificari, secūdum quod nata est & culpari, culpatio autem, & laus, & uituperium inest animæ primo secundum liberum arbitrium, ac per hoc & gratiæ donum. Non enim quæcunque acceptatio gratificatio dicitur: sed illa sola, qua Deus sic acceptat animam, ut reputet eam remuneratione dignam, & talis respicit ipsam arbitrii libertatem: & ideo gratia inest animæ primò secundum libertatem arb. & huius signum est: quia ad eas solas potentias se extendit gratia, ad quas se extendit arbitr. libertas.

Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes, qđ gratia inest animę secundum potentias. Ad rationes autē ad oppositum facile est respondere per iā dicta.

Quod enim obiicitur, quod gratia est continua in suo actu, non obuiat ei, quod nunc dictum est. Quamuis enim potentia in relatione ad opus non sit habeat perfici gratia, sed uirtute, in comparatione tamen ad subſtantiam, in qua est, est in suo actu continuo: ita enim debetur quoddam uiuere, & quidam actus continuus ipsis potētiis, secundum qđ continuātur ipsi subſtantię, quemadmodum & ipsi subſtantię: & ideo secundum hāc comparationem a gratia sunt perfectibiles. Aliter etiā posset hic dici, ꝙ duplex est actus ipsius formæ: unus qui est a forma per modum informantis, & alter qui est a forma per modum efficientis, sicut albedo subiectū suū dealbat, & oculum disgregat. Quantum ad primū, est omnis forma in actu continuo: quia tale est actus, ut habitus. Quantum uero ad secundū, non. Sic & gratia, quamuis sit in suo actu continuo quantum ad illum actum, quem habet ꝑ modum informantis, non tamē est in actu continuo quantum ad illum actum, quem habet per modum prœuenientis, & subsequentis, siue cooperantis, & operantis. Ad illvd, quod obiicitur de actu uiuificandi. Dicendum, quòd & si uita secundum quod dicit esse primū, prius respicit ipsam essentiam, quàm potentiam: non tamen oportet de uita secundum quod dicit esse secundum. Cum enim sit accidens superadditum nō tantum essentiæ: sed etiam potētię, habet animæ inesse potentia mediante, sicut color dicitur esse in corpore ita quod primo in superficie.

Ad illvd, quod obiicitur, qđ accidens numeratur per subſtātiam. Dicendum, quod uerum est quando ea, quę subiiciuntur diuersa sunt, & subiiciuntur ut diuersa: quando uero per eandem naturam subiiciuntur, nō oportet esse in accidente diuersitatem, & si gratia est in potentiis animę inquantum continuātur ad unam subſtantiam, & inquantum communicantur in libertate arbitrii, sicut prius dictū est. Vnde sicut una sanitas dicitur esse in oibus membris hominis, quia est in ipsis secundum quod

quòd ad unam originem reducuntur, & secundum ꝙ in complexione conueniunt, sic & in proposito intelligendum est. Ad illvd, quod obiicitur de conformitate imaginis creationis, & reformationis. Dicendū, ꝙ cum deformatio imaginis nō possit esse nisi per potentias, sic nec formatio: & ideo imago reformationis inquantum huiusmodi sufficienter reformat ipsam aīam, cum inest ei per suas potentias. Potentiis enim reformatis, & perfectis; per cōsequēs perficitur, & formatur ipsa subſtantia: ideo ad perfectam reformationem aīæ non oportet aliquid poni, quod per prius sit in subſtantia, q̄ in potentia: nisi hoc dicatur per appropriationē quandam. Ad illvd, ꝙ obiicitur, ꝙ Deus non acceptat actū, nisi prius acceptando potentiā. Dicendū, ꝙ non est simile, propter eo, quod potentia potest esse sine actu, & gra in potentia absq; merito operis: subſtantia autem absq; potentia esse non potest: & si posſit intelligi, non tamen potest inteliigi absq; potentiis diuina dona suscipere, in quibus donis decorari dicitur facies animæ eo genere decoris, per quem Deus acceptat. Ad vltimvm, quod obiicitur de paruulis. Dicendum, ꝙ & si potentiæ in paruulo non sint idoneæ ad excundum in usum gratiæ, & uirtutum: nihilominus tamen idoneæ sunt non solum per donum gratię, sed etiam per habitus uirtutū decorari, & per hoc melius declaratur in Quarto cū agē de effectu baptismatis, quem habet in paruulis.

Qvaestio VI.

An gratia comparetur ad animam in ratione motoris?

Vtrvm gratia comparetur ad aīam in ratione motoris? Et ꝙ sic, uidetur per auctoritatem Aug. quam Magister addu cit in litera: ꝙ gratia prœueniēs est, quæ prœuenit bonæ uoluntatis meritum; & respectu cuius ipsa uoluntas bona pedisſequa est, non prœuia: igitur gratia respectu uoluntatis se habet per modum excitantis, & imperantis, & regentis: & omne tale se habet in rōne motoris: ergo &c. Item. Augu. Gratia se habet ad liberum ar. sicut sessor ad equū: sed sessor est motor equi: ergo gratia est motrix libe. ar. Item. Hoc uidet ratione. Plus est potentiam aliquam supra se erigere, q̄ ipsam mouere: sed gratia eleuat potentiam liberi arbi. ad opera meritoria, quæ sunt super ipsam: ergo est liberi ar. motrix. Item. Plus pōt gratia super liberum arb. q̄ liberum arb. possit super seipsum: sed liberū ar. est instrumentum seipsum mouens, sicut dicit Anſel. & uoluntas mouere potest seipsam: ergo multofortius moueri pōt a gratia. Item. Omne, ꝙ est principium uitæ perfectæ, est principium motus in eo, quod uiuificat: sed gratia est principium uitæ in anima: ergo &c.

Contra. Volūtas eo ipso est libera, quo mouet ex seipsa: cū igit gra sit aliud a uoluntate, si gratia mouet uoluntatē, aufert ei libertatē: sed cōstās est, ꝙ gratia uolūtati libertatē nō aufert; ergo ipsā nō mouet. Item. Oīs motor sufficiēs est hoc aliquid,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& substantia completa distans a mobili: ergo aut gratia nō mouet liberū arbi. aut si mouet, est substantia: si igitur gratia creata non pōt esse in gne substantię, sed i gne accidētis: ergo &c. ITEM. Si gratia mouet liberum arb. aut mouet naturaliter, aut uiolenter, aut uoluntarie. Si naturaliter; ergo opera meritoria erunt naturalia. Rursus: si naturaliter mouet, semper mouet, q̄ tum est de se; ergo nunquā quic scit homo ab operibus meritoriis. Si uiolenter; ergo nec saluatur ibi rō meriti, nec liberum arbit. quorum utrunq; patet esse falsum. Si uoluntarie; sed nihil mouet uolūtarie, nisi habeat cognitionē & uoluntatem; ergo gratia cognoscit, & uult, & ita est substantia rōnalis: igitur uel gratia, si mouet liberum arb. nō est aliquid creatum, uel si est aliquid creatum, non mouet libe. arb. ITEM. Si mouet lib. ar. aut sicut motor motus, aut sicut motor non motus. Si tu des p̄ sicut motor motus; ergo cum nihil secundum idē moueatur, & moueat, gratia secundum se habebit aliam, & aliam naturā, per quam moueatur; ergo non erit accidens simplex. Si sicut motor non motus; sed talis motor non est quid creatum: ergo uel gratia nō est quid creatum, uel non mouet lib. arb. ITEM. Idem manens idem, in creaturis, semper erit natum facere idē: ergo si gratia est quid creatum, & mouet lib. arb. cum gratia nō uarietur, semper ad idem inclinabit lib. arb. ergo nunquam facit homo per gratiā, nisi unum opus meritorium: si igitur libe. arbit. modo excitatur ad unum genus operis, modo ad aliud, ui detur quod aut illa excitatio nō sit a gratia, aut gratia non dicit aliquid creatum, aut gratia mutatur, & uariatur sicut lib. arbi.

RESOLVTIO.

Quia liberum arbitrium à gratia operante præuenitur; ab eadem cooperante ad opera meritoria eleuatur: necessariò ad illudim ratione motoris sese habet.

RESPON. Dicendum, p̄ absq; dubio, sicut auctoritates Sanctorum dicunt, necesse est ponere lib. arb. a gratia moueri, & excitari. Ab ipsa enim gratia operāte præuenitur, & a cooperante ad opera meritoria eleuatur: ita quod respectu operis meritorii gratia est sicut principalis motrix, & uoluntas sicut pedisequa. Qualiter autem ipsa gratia, cum sit accidens animæ, ipsam habet mouere, hoc habet difficultatem. Ad huius autem difficultatis explicationem duplex est modus dicendi, siue intelligendi, secundum quem lib. arb. dicitur a gratia moueri. Vnus modus dicendi est, p̄ gratia mouere dicitur liberum arbitrium: quoniam ipsa est dispositio ad quendam spiritualem motum. Si enim pondus in corporibus disponit ad motum, sic & suo modo pondus in spiritibus: gratia autem est quoddam spirituale pondus datum animæ, per quod habet sursum tendere; & qm̄ liberum arb. est natum seipsum mouere sēd m actus, i quos pōt de se; cū est adiutū, & informatū gratia, excellētius mouet seipsum mita p̄ cū liberū arbi. sit mouēs, & motū, gratia disponit ipsum

ipsum sub rōne mouētis: & pro tāto dicitur gratia mouere liberum arb. quia lib. arb. gratia informatum mouet seipsum: per quē modum amor dicitur mouere holem ad magna opera facienda. Alius est modus intelligendi, sēd m quē liberum arbit. dicitur a gratia moueri. Gratia enim est sicut quædā influentia procedens a luce superna, quæ semper hēt coniunctionē cū sua origine, sicut lumen cum sole: & quia semper suæ origini coniungitur, ideo nō tātū attribuitur ei operatio rōne subiecti, in quo est, sed ēt ratione subiecti a quo est. Vnde sicut lumen non solum operatur cum aere, sed ēt operatur in ipsum aerem rō ne continuationis cum suo fonte: sic & gratia nō solum operatur cum libero arb. sed ēt operātur in liberum arbit. & liberum arbitrium mouet. Vnde non est aliud dicere gratiam liberū arbi. mouere, q̄ gratiam esse Spūs sancti instrumentum ad mouendum liberum arbitrū. Vterque horum modorum intelligendi cōueniēs est, & rectus, nec unus sine altero sufficit. Nam primus cōpetit gratiæ cooperanti, siue subsequēti. Secūdus cōpetit gratiæ operanti, siue præuenienti. Gratia.n. operans liberum arb. præuenit, & mouet: quia Deus illam infundendo, uoluntatem hois sanat, & præparat. Gratia uerō cooperans, siue subsequēs liberum arbit. dicitur mouere, quia uoluntas tali dono gratiæ informata, mouet seipsam. Hāc enim potentiam habet uolūtas, scilicet mouendi seipsam, quia est potentia materiæ non alliga ta, sicut supra ostensum est, cū de libero arbitrio agebatur. Cōcedendæ sunt igitur rationes ostendentes, quod gratia ad liberum arbitrium comparari habet in ratione motoris.

AD RATIONES aūt ad oppositū plana est rñsio ex iā dictis. AD ILLVD enim, quod primō obiicitur de uoluntate, qā seipsam mouet. Dicendum, p̄ hoc non obstat, imō consonat ei, qđ dicitur, p̄ mouetur per gratiā. Sicut enim uoluntas mouet seipsam ad opera naturalia, sic ad iuta per gratiam mouet seipsam ad opera meritoria. Vel secundū alium modum intelligendi. Deus per gratiam mouet uoluntatem: nec tñ hoc uoluntati repugnat, quia uoluntas uult sic moueri a Deo. Vnde sic mouetur a Deo, p̄ mouetur et a seipsa: & ideo omne opus meritoriū atribuitur gratiæ, & libero arbitrio. AD ILLVD, quod obiicitur, p̄ motor distat a mobili. Dicendum, p̄ illud intelligitur de eo motu, in quo moueri est uerē pati, sicut est in motu corporali: & de eo motore, qui est tota causa efficiens, & sufficiens, & tota causa motus. Talis autē motor non dicitur esse gratia, pro eo, quod non mouet nisi sicut dispositio, uel sicut instrumentum, sicut prius fuit explanatum. AD ILLVD, quod quæritur, aut mouet naturaliter &c. Dicendum, quod mouet uoluntarie nō a uolūtate, qua ipsa gratia fit uolens, sed a uoluntate, qua Deus gratiam influens est uolens, & a uoluntate, qua lib. arb. gratificatum uult mouere seipsum. AD ILLVD, quod quæritur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritur,utrū sit motor motus, uel nō motus, patet rñsio. Illa.n.diuisio motoris est de motore, q̄ est hoc aliquid, & est substātia, & est motor sufficiens: talis aūt motor non est gratia, ut p̄dictū est. Ad illvd, quod obuicitur, q̄ idē manēs idem, semper &c. Dicendū, q̄ illud fallit in Deo: & ideo secundū q̄ Deus mouet per gratiā, & per eandē gratiam pōt excitare ad diuersa opera. Secundū uerò q̄ liberū arb. seipsum mouet per gratiam ad diuersa opera, est in seipso cognitionis, & affectionis diuersitas, secundum quas ordinari habet ad diuersa operū genera: & ideo quamuis gratia non uarietur in se, mouet tamen ad diuersa ratione uariationis in motore sibi coniuncto, sine quo non potest mouere: nunquam enim gratia elicit opus meritorium, nisi uoluntas sibi cooperetur.

DISTINCTIO XXVII.

De adiutorio gratiæ prout comparatur ad habitum gratuitum, & usum sibi debitum.

HIC considerandum est, cum prædictū sit per gratiam operantem & præuenientem, uoluntatem hominis liberari, ac præpari ut bonum uelit: & per gratiam cooperantem, & subsequentem adiuuari, ne frustra uelit: utrum una & eadem sit gratia. 1. unū munus gratis datū, quod operetur, et cooperetur: an diuersa, alterū operans, & alterum cooperans. Quibusdā nō irrationabiliter uidetur, quod una & eadē sit gratia, idem donum, eadē uirtus, quæ operatur, & cooperatur: sed propter diuersos eius effectus & dicitur operās, & cooperans. Operans.n. dicitur, inquantū liberat, & præparat uoluntatem hoīs, ut bonū uelit: cooperans inquantū eandē adiuuat, ne frustra uelit, scilicet ut opus faciat bonum. Ipsa.n. gratia nō est otiosa, sed meretur augeri, uel aucta meretur perfici.

Quid sit ipsa gratia, & quomodo mereatur augeri.

Si uerò quæritur, quomodo ipsa gratia præueniens mereatur augeri, et perfici, cum nullum meritum sit absq; libero arbitrio, & quid sit ipsa gratia, an uirtus, an nō, et si uirtus, an actus, uel nō: ut hoc apertè insinuari ualeat, præmittēdū est tria esse genera bonorū. Alia namque sunt magna, alia

alia minima, alia media, ut Augustin. ait in primo Lib. Retractat: Virtutes, inquit, quibus rectè uiuitur, magna bona sunt. Species autem quorumlibet corporum, sine quibus rectè uiui potest, minima bona sunt. Potentiæ uero animi, sine quibus recte uiui non potest, media bona sunt. Item. Virtutibus nemo male utitur: cæteris autem bonis, idest, mediis & minimis non solum bene, sed etiam male quisque uti potest: & ideo uirtute nemo male utitur, quia opus uirtutis est bonus usus istorum, quibus etiam non bene uti possumus. Nemo autem bene utendo, male utitur: non solum autem magna, sed etiam media, & minima bona esse præstitit bonitas Dei. Ecce habes tria genera bonorum distincta. Cap. 9. in medio capitis. Et lib. 2. de libero ar. ca. 16. Tom. 1.

In quibus bonis sit liberum arbitrium.

Quæritur autem, in quibus bonis contineatur liberum arbitrium. De hoc Augustinus in 1. Libro Retractat. ita ait, In mediis quidem bonis inuenitur liberum uoluntatis arbitrium, quia & male illo uti possumus: sed tamen tale est, ut sine illo recte uiuere nequeamus. Bonus autem usus eius iam uirtus est, quæ in magnis reperitur bonis, quibus male uti nullus potest. Et quia bona & magna, & media, & minima ex Deo sunt, sequitur ut ex Deo sit etiā bonus usus liberæ uoluntatis, qui uirtus est, & in magnis numeratur bonis. Attende diligenter, quæ dicta sunt, & confer in unum: sic enim aperietur quod supra quærebatur. Dixit equidem opus uirtutis esse bonum usum illorum bonorum, quibus etiam non bene uti possumus, idest, medio mediorum, in quibus posuit liberum arbitrium: cuius quoque bonum usum dixit esse uirtutem. Quod si est, non est ergo opus uirtutis, quod supra dixit, quia aliud est uirtus, aliud opus eius. Cap. 9. in fin.

De uirtute quid sit, & quid sit actus eius.

Hic uidendum est, quid sit uirtus, & quid sit actus, uel opus eius. Virtus est (sicut ait Aug.) bona qualitas mētis, qua rectè uiuitur, et qua nullus male utitur: quā Deus solus in hoīe operatur. Ideoque opus Dei tantum est: sicut de uirtute iustitiæ Augustinus docet super illum locū Psalmi, Lib. 2. de libero arb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.18. Pſ.118 Iuto 8. concio. 26.eius de Pſ. *Feci iudicium & iuſticiam: ita dicens, Iuſtitia magna uirtus animi eſt, quam non fecit in nobis niſi Deus. Ideoque cum ait Propheta ex perſona Eccleſiæ, Feci iuſtitiam: non ipſam uirtutem, quam non facit homo, ſed opus eius intelligi uoluit. Ecce aperte inſinuatur hic, quòd iuſtitia in homine non eſt opus hominis, ſed Dei: quod & de alijs virtutibus itidem intelligendum eſt.*

De fide, quòd non eſt ex homine, ſed ex Deo tantùm.

Eph. 2. *Nam de gratia fidei Epheſiis ſcribens Apoſtolus, ſimiliter fidem non ex homine, ſed ex Deo tantum eſſe aſſerit, inquiens, Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex nobis: Dei enim donum eſt. Quod a ſanctis ita exponitur: Hæc ſcilicet fides non eſt ui naturæ noſtræ, quia donum Dei pure eſt. Ecce & hic aperte traditur, quòd fides non eſt ex libertate arbitrij, ſiue ex arbitrio uoluntatis, quod ſuperioribus conſonat, ubi dictum eſt, gratiam præuenientem uel operantem eſſe uirtutem, quæ uoluntatem hominis liberat, & ſanat. Vnde Auguſtinus in Libro de ſpiritu, & litera ait, Iuſtificati ſumus non per liberam voluntatem, ſed per gratiã*
Cap. 9. Tom. 3. *Chriſti: non quòd ſine voluntate noſtra fiat, ſed uoluntas noſtra oſtenditur infirma per legem, vt ſanet gratia uoluntatem, & ſana uoluntas impleat legem.*

De gratia, quæ liberat uoluntatem.

Si igitur gratia, quæ ſanat, & liberat uoluntatem hominis, uirtus eſt una, vel plures: cum ipſa gratia non ſit ex arbitrio uoluntatis, ſed eam potius ſanet ac præparet, vt
Li.1.c.9 & 15. & 16 Lib. de bono perſeuerantiæ 2. cap.11. Cap.12 to 16.6. *bona ſit: conſequitur ut virtus non ſit ex libero arb. & ita non ſit motus vel affectus mentis, cum omnis motus vel affectus mentis ſit ex libero ar. ſed bonus ex gratia eſt, & libero arbi. malus verò ex libero arb. tantum. Vt enim ait Aug. in Lib. Retract. Homo ſponte, & libero arbitrio cadere potuit, non etiam reſurgere. Idem in Lib. de Duabus animabus, Animæ ſi libero ad faciendum, & non faciendum motu animi careant: ſi denique his abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, earum peccatum tenere non poſſumus, Hic aperte oſtenditur, quòd motus animi ſiue ad bonum, ſiue ad malum, ex libero arbitrio eſt. Ideoque ſi gratia uel*

uel uirtus motus mentis eſt, ex libero arbitrio eſt. Si uero ex libero arbitrio, uel ex parte eſt, iam non ſolus Deus ſine homine eam facit. Propterea quidam non inerudite tradunt, virtutem eſſe bonam mentis qualitatem, ſiue formam, quæ animam informat: & ipſa non eſt motus vel affectus animi, ſed ea liberum arbitrium iuuatur, ut ad bonum moueatur, & erigatur; & ita ex uirtute, & libero arbitrio naſcitur bonus motus uel affectus animi, & exinde bonum opus procedit exterius: ſicut pluuia rigatur terra, vt germinet & fructum faciat: nec pluuia eſt terra, nec germen fructus: Pſ 142 Ezc.34 *ita gratia terræ mentis noſtræ, ideſt libero arbitrio uoluntatis infunditur pluuia diuinæ benedictionis, ideſt inſpiratur gratia: quod ſolus Deus facit, non homo cum eo: quæ rigatur uoluntas hominis, vt germinet & fructificet, id eſt, ſanatur, & reparatur, ut bonum uelit, ſecundum quod dicitur operans: & iuuare, ut bonum faciat, ſecundum quod dicitur cooperans. Et illa gratis uirtus nõ incongrue nominatur, quia uolũtatem hominis infirmã ſanat, & adiuuat.*

Ex quo ſenſu dicantur ex gratia incipere bona merita.

Cum ergo ex gratia dicuntur eſſe bona merita & incidere, aut intelligitur gratia gratis dans, ideſt, Deus: vel potius gratia gratis data, quæ uoluntatẽ hominis præuenit. Non.eſſet magnũ, ſi hæc a Deo dicerentur eſſe, a quo ſunt omnia: ſed potius eius gratia gratis data intelligitur, ex qua incipiunt bona merita: quæ cum ex ſola gratia eſſe dicantur, non excluditur liberũ arbitrium quia nullum meritum eſt in homine, quod non ſit per liberum arbitrium. Sed in bonis merendis cauſæ principalitas gratiæ attribuitur: quia principalis cauſa bonorum meritoriorũ eſt ipſa gratia, qua excitatur liberum arbitrium & ſanatur, atque iuuatur uoluntas hominis vt ſit bona.

Quod bona uoluntas gratiæ principaliter eſt, & etiam gratia eſt.

Quæ ipſa etiam donum Dei eſt, & hominis meritum, imo gratiæ: quia ex gratia principaliter eſt, & gratia eſt. Vnde Auguſtin. ad Sixtum presbyterum, Quid eſt meritum hominis ante gratiam, cum omne bonum noſtrum me

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritum non in nobis facit nisi gratia? Ex gratia enim (ut dictum est) quæ præuenit & sanat arbitrium hominis, & ex ipso arbitrio procreatur in anima hominis bonus affectus siue bonus motus mentis: & hoc est primum bonum hominis meritum. Sicut, uerbi gratia, ex fidei uirtute, & hominis arbitrio generatur in mente motus quidam bonus & remunerabilis, scilicet ipsum credere, ita ex charitate & libero arbitrio alius quidam motus bonus prouenit, scilicet diligere, bonus valde: sic de cæteris uirtutibus intelligendum est. Et isti boni motus uel affectus merita sunt & dona Dei: quibus meremur ipsorum augmentationem, & alia, quæ consequenter hic, & in futuro nobis apponuntur.

Epi. 105. ante med. To. 2.

Ex qua ratione dicitur fides mereri iustificationem.

Cum ergo dicitur fides mereri iustificationem, & uitam æternam, ex ea ratione dictum accipitur, quia per actum fidei meretur illa. Similiter de charitate, & iustitia, & de alijs accipitur. Si enim fides ipsa uirtus præueniens diceretur esse mentis actus, qui est meritum, iam ipsa ex libero arbitrio originem haberet: quod quia non est, sic dicitur esse meritum, quia actus eius est meritum: si tamen adsit charitas, sine qua nec credere, nec sperare meritum est uitæ. Vnde apparet uere quia charitas est spiritus sanctus, quæ animæ qualitates informat & sanctificat, ut eis anima informetur & sanctificetur: sine qua animæ qualitas non dicitur virtus, quia non ualet sanare animam.

Quall. ter bonũ meritũ in homine cõstituatur & quid sit primum bonum meritorium.

De muneribus uirtutum; & de gratia, quæ non est, sed facit meritum.

Ex muneribus itaque uirtutum boni sumus, & iuste uiuimus: & ex gratia, quæ non est meritum, sed facit, non tamen sine libero arbitrio proueniunt merita nostra, scilicet boni affectus, eorumque progressus, atque bona opera, quæ Deus remunerat in nobis, & hæc ipsa sunt Dei dona. Vnde Augustin. ad Sixtum presbyterum. Cum coronat Deus merita nostra, nihil aliud coronat quàm munera sua. Vnde vita æterna, quæ in fine a Deo meritis præcedentibus redditur, quia & eadem merita quibus redditur, non a nobis sunt, sed in nobis facta sunt per gratiam, rectè & ipsa

Epist. 105. ante med. Vbi supra & Tom. 6. enarrationead Ps. 98.

ipsa vita gratia nuncupatur: quia gratis datur. Nec ideo gratis, quia non meritis datur, sed quia data sunt per gratiam & ipsa merita, quibus datur.

circa med. & narrationead Ps. 102. non lon ge a principio. Dist. 26 lite. l. li te. K. eiusdã dist.

Epilogat, ut alia addat.

Ex præmissis iam innotescere nobis aliquatenus potest, qualiter gratia præueniens meretur augeri, & alia: & quid ipsa sit, an uirtus, an aliud: & si virtus, an sit actus, uel non. Ostensum enim est supra ex parte quorundam, quòd ipsa est uirtus: quia virtus non est actus, sed eius causa, non tamen sine libero arbitrio. Vnde quod supra Augustin. dixit bonum vsum liberi arbitrij esse uirtutem, ita accipi potest, id est, actum uirtutis: alioquin sibi contradicere videretur, qui etiam opus virtutis supra dixit esse bonum vsum eorum, quibus non bene uti possumus: in quibus posuit liberum arbitrium. Si vero bonus usus liberi arbitrij opus virtutis est, iam uirtus non est. Cum ergo bonum usum eius uirtutem esse dixit, nomine uirtutis ipsius vsum significauit.

Quod idem usus est uirtutis, & liberi arbitrii.

Idem nempe vsus bonus ex virtute est, & ex libero arbitrio: sed ex virtute principaliter. Et bonus ille vsus in magnis bonis annumerandus est. Illa autem gratia præueniens, quæ & virtus est, & non usus liberi arbitrij est: sed ex ea potius est bonus vsus liberi arbitrij, quæ nobis est a Deo, non a nobis: Vsus uero bonus arbitrij & ex Deo est, & ex nobis: & ideo bonum meritum est. Ibi enim solus Deus operatur: hic Deus, & homo. Hoc meritũ ex illa purissima gratia prouenit, quod Apostolus notauit dicẽs, Gratia Dei sum id, quod sum: &, Gratia eius in me vacua non fuit. Super quem locum Augustinus ait, Recte gratiam nominat: primum.n. solam gratiam dat Deus, & non nisi gratiam, cum non præcedant nisi mala merita: sed posti per gratiam incipiunt bona merita. Et vt ostenderet etiam liberum arbitrium, addit, Et gratia eius in me vacua non fuit. Et ne ipsa voluntas sine gratia Dei putetur aliquid boni posse, subdit, Non autem ego solus, scilicet sine gratia, sed gratia Dei mecum, id est, cum libero arbitrio. Plane cum data fue-

1. Co. 15 De gratia et libero ar. Cap. 5. & 8. sparsim in 10. 7. & de correp. & gratia ca. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit gratia, incipiunt esse nostra merita bona, per illam tamen: quia si illa defuerit, cadit homo.

Aliorum sententia.

Alij uero dicunt uirtutes esse bonos usus naturalium potentiarum, non tamē omnes; sed tātummodo interiores, qui in mente sunt: exteriores uero, qui per corpus geruntur, non uirtutes esse dicunt; sed opera uirtutum. Et ideo quod Aug. dicit opus uirtutis esse bonum usum naturalium potentiarum, de usu exteriori accipiunt: quod uero dicit bonum usum liberi arbitrij uirtutem esse, & in magis numerari bonis, de usu interiori intelligunt. Et uirtutes nihil aliud esse quàm bonos affectus uel motus mentis asserunt, quos Deus in homine facit, non homo; quia licet illi motus sint liberi arbitrij, non tamen esse queunt, nisi Deus ipsum liberet & adiuuet gratia sua operante et cooperante: quam Dei gratuitam uoluntatem accipiunt, quia Deus est qui & operatur in nobis uelle & operari bonum.

Dis. 26

Ad Phil. 2.

Quibus auctoritatibus suam fulciunt opinionem.

Quod autem uirtutes sint motus mentis testimonijs sanctorum astruunt. Dicit enim Augustin. super Ioannem, Quid est fides? Credere quod non vides. Credere autem motus mentis est. Idem in Lib. 3. de doctr. Christiana. Charitatem autem voco motum animi. Si vero charitas & fides motus animi sunt, uirtutes ergo motus animi sunt. Quibus alij respondentes, præmissa uerba Augustin. ita intelligenda fore inquiunt, Fides est credere, quod non uides, ideſt, fides est virtus, qua creditur quod non uidetur. Item. Charitas est motus animi, ideſt, gratia, qua mouetur animus ad diligendum. Et quòd hæc & his similia ita accipienda sint, ex his conijcitur quæ alibi Augu. ait. Nam in secundo lib. quæstionum euangelij, inquit, Est fides, qua creduntur ea, quæ non videntur, quæ proprie dicitur fides. Item in 13. Lib. de Trinitate. Aliud sunt ea quæ creduntur, aliud est fides qua creduntur. Ex quibus verbis sic argumentando procedunt. Aliud est credere, aliud illud quo creditur: prædictum autem est fidem id esse quo creditur. Sic ergo credere non est fides: quia credere non est id quo creditur.

Tra. 40 Cap. 10

Tom. 3. Aug. in 2. lib. 9. Euāgeli catum cap. 39

Tom. 4. Cap. 2.

Addunt

Addunt quoque, virtus opus Dei tantum est, quam ipse solus facit in nobis. Ipsa ergo non est vsus vel actus liberi arbitrij: sed credere est actus liberi arbitrij, non est itaque virtus. Præmissis alijsque rationibus ac testimonijs innituntur vtrique. Horum autem iudicium diligentis lectoris relinquo examini, ad alia properans.

SVPRA egit Magister de adiutorio gratiæ in se: hic uerò agit de ipso in comparatione. Diuiditur autē pars ista in duas. In prima comparat unam differentiam gratiæ ad aliā sub ratione habitus. In secūda uerò comparat unū habitum ad aliū sub ratione usus: usus autē gratiæ est meritum. Vnde comparat primo gratiam præuenientē ad subsequentē secundum identitatem, & diuersitatem. Secundo uero comparat gratiam ad uirtutem, & ad merendi efficaciam, ibi. *Si uerò quæritur, quomodo ipsa gratia præueniens mereatur, &c.*) Et illa secunda pars diuidit in duas. In prima parte mouet qōnes, & premittit quædam præambula ad determinationē. In secunda uero incipit dissoluere, ibi. *Hic uidendum est, quid sit uirtus, &c.*) ubi ut cōmuniter assignatur initium Dist. 27. quę melius assignaretur aliquantulum ante, sicut signauimus, quia ibi, ubi signatur: fit (sicut apparet) determinatio prioris quęstionis premissæ. Illa igitur pars, in qua soluit, habet duas partes. In prima soluit prædictam quæstionē secundum opinionem communiorem. In secunda uero determinat secundum aliorum opinionem, quæ minus tenetur cōmuniter, *Alij uero dicunt, uirtutes esse bonos usus &c.*) Prima pars habet duas. In prima Magister determinat. In secunda epilogat. ibi. *Ex præmissis iam innotescere &c.*) Prima pars habet duas secundum determinationē duorum dubiorum. Primo enim determinat illam quæstionē, qua quæritur de comparatione gratiæ ad uirtutem. Secundo uero determinat illam quæstionem; qua quæritur de comparatione gratię & uirtutis ad meritum. Primum facit, ibi. *Hic uidendum est, quid sit uirtus &c.*) Secundum facit, ibi. *Cum ergo ex gratia dicantur esse bona &c.*) Subdiuisiones autem partium manifestę sunt in litera.

OPerans n. gratia dicitur, &c.) Obiicitur. Greg. in Morali. distinguens gratiam pręuenientem, & subsequentem dicit ita, Quod gratia pręueniens attenditur quantum ad dona naturę: subsequens autem quantum ad dona gratię: ergo si idem est gratia operans, & cooperans, uidetur q̄ operans non dicatur illa, quę hominis uoluntatem liberat. Si forte tu dicas, quod alio modo accipitur pręueniens, & subsequens: tunc est quęstio de ratione istorum nominum, quare. s. sic nominatur, ut dicaſ quędā pręueniēs, quędā subsequēs, quędam operans, & quędā cooperans. Videtur enim, quod omnis

Dub. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis gratia sit cooperãs, quia nulla operatio debetur formæ alicui per se, nisi cum subiecto, uidetur etiam quod nulla debeat dici præueniens. Aut enim præueniens dicitur per comparationem ad actum, aut per comparationem ad subiectum. Si per comparationem ad actum, sic omnis forma dicitur præueniens; quia omnis forma præcedit actum suum. Si per comparationem ad subiectum, sic nulla debet dici præueniens, cum nulla sit ante subiectum suum. Est igitur quæstio, cum gratia a diuersis diuersimode dicatur, & huiusmodi nomẽ diuersimode exponatur, unde hæc diuersitas ueniat. Resp. Dicendũ, quod cum gratia una sit, multiplices tamen habet diuisiones secundum diuersas cõsiderationes: habet cum gratia comparari ad suum principium a quo, habet comparari ad suũ subiectum in quo, habet nihilominus comparari ad suum oppositum contra quod: habet comparari ad suum effectũ, ad quẽ ordinatur. Per comparationem ad suum principium, sic diuidit gratia in gratiam prædestinationis, uocationis, iustificationis, & magnificationis. Primo enim Deus gratiam præparat, secũdo offert, tertio confert, & quarto complet. Et secundum hoc attẽditur prædicta diuisio, quæ sumitur de eo, quod dicit Apostolus. Roma. 8. Secundum autem, ꝙ gratia cõparatur ad suum subiectum, sic diuiditur in gratiã cogitationis, uolũtatis, & perfectionis, secundum triplicẽ potẽtiã eius substãtiæ, in qua est gratia, uidelicet secũdum intellectuam, & affectiuã, & operatiuã. Et hæc diuisio ponitur a Bern. in Lib. de libero arb. Secundum autem, quòd comparatur ad suum oppositum sic est illa diuisio gratiæ: quia est gratia protectionis, liberationis, & saluationis. Sumitur.n. hæc diuisio secundum ꝙ gratia adiuuat contra multiplex malum, uidelicet: malum tentationis, siue pugne; malum persecutionis, siue miserię, malum culpæ, & malũ sequelę. A primo protegit, a secundo liberat, a tertio extrahit, & a quarto saluat'. Et hęc diuisio sumitur pro eo quod dicitur Esa. 31. Protegat dominus exercituum Iudæam, & Hierusalẽ: protegens, & liberans, transiens, & saluans. Secundum comparationem ad effectũ ad quem est, diuiditur in prẽuenientẽ, & subsequentem: siue operantem, & cooperantem: quæ sunt differentiæ gratię secundum effectus, quos habet in ipsam uoluntatẽ. Dicitur enim gratia prẽueniens inquantum ipsam uoluntatem facit bonam: & ideo prẽuenit: quia nõ est a li.ar. sed potius infunditur ab ipsõ Deo. Cooperãs uero, siue subsequens d: inquantum adiuuat lib.ar. respectu boni operis eliciendi. Et notandũ, ꝙ secundũ ꝙ nomen gratię diuersimode accipitur: sic etiã & istę duæ differentiæ prẽueniẽs, & subsequens. Accipitur.n. gratia uno modo largissime, & sic comprehendit dona naturalia, & dona gratuita, utraque.n. deorsum est: & hoc modo gratia habet diuid. in prẽuenientẽ, & subsequentẽ: ita ꝙ prẽueniẽs uocãtur dona naturalia: subsequentes uero dona gratuita: & sic accipit Grego. in Moral. Alio modo accipitur gratia minus communiter, & sic comprehendit gratiam gratis datam, & gratum facientem: & tunc diuidere gratiam in prẽuenientem, & subsequẽtem nihil aliud est, quàm diuidere gratiam in gratis datam, & gratum faciente. Et sic diuidit Ber. cum dicit: ꝙ quędam est gratia, quæ seminat cogitatum, & hãc uocat gratiam prẽuenientem. Quædam, quæ perficit bonum, & hanc dicit gratiam subsequẽtẽ. Ait enim sic in Lib. de li.ar. Hæc tria in nobis operatur Deus, scilicet cogitare, uelle, perficere. Primum sine nobis operatur: secundum nobiscum: & tertium per nos. Accipitur & gratia stricte, & sic comprehẽdit gratiam gratum facientẽ, & gloriam: & tunc diuidere gratiam in prẽuenientem, & subsequentem non est aliud, quàm diuidere in gratiam, & gloriã: & sic diuidit Augu. i Lib. de natura, & gratia, cũ ait. Gratia prẽuenit, ut pie uiuamus: subsequitur, ut cũ illo semper uiuamus. Nũc prẽuenit, ut uocemur: tunc subsequitur, ut glorificemur. Accipitur etiam gratia magis stricte, & tunc nominat solum gratiam gratum facientem: & tunc diuidere eam ꝙ prẽuenientem, & subsequentẽ, hoc est secundum duplicem effectum gratiæ, qui potest distinguitripliciter. Vel ita ut unus effectus sit contra malum, & alter ad bonũ. Vel ita ꝙ uterque sit ad bonum: sed unus cõpetat gratię secundum ꝙ informat, alter secundũ ꝙ mouet. Vel ita ꝙ uterque attribuatur gratiæ mouenti: sed unus in ingressu, & alter in profectu. Et sic tripliciter exponitur ab Augustino i Lib. de natura, & gratia. Vno modo sic. Gratia prẽueniens hominis uolũtatem liberat, & prẽparat: subsequens uero inquantum eadem adiuuat. Secũdo modo sic. Gratia prẽueniens prẽuenit uolũtatem, ut sanemur: & subsequitur ut sanati uegetemur. Tertio modo sic. Gratia prẽuenit uoluntatem ut uelit, & subsequitur ne frustra uelit: & per hoc patet responsio ad obiecta.

Prænittendum est tria esse genera bonorum, &c.) Videtur ista diuisio boni esse insufficiens, quoniam multæ sunt aliæ bonorum differentię. Est enim bonum fortunæ, & bonum naturę, & bonum gratię, & gloriæ. Si tu dicas, quòd istæ differentię reducuntur ad has, quæritur tũc, sub qua istarum contineatur bonum, quod Deus est, siue ipsa anima. Si tu dicas, sub magnis bonis. Contra magna bona sunt (ut dicitur) quibus non contingit male uti: sed Deo potest quis male uti, sicut cum diligitur propter aliud: ergo non continetur sub magnis bonis. Item. Arguitur ex hoc. Si Deo contingit male uti, uidelicet cum refertur ad aliud, & Deus est optimus inter omnia bona: ergo omnibus bonis contingit male uti: ergo nulla sunt bona magna: falsum igitur dicit, cum dicit, quod bona magna sunt, quibus non contingit male uti. Item. Videtur male exemplificare de uirtutibus: nam aliquis potest de uirtutibus superbire, potest etiã uirtutes propter laudem Dub. 2.

dem humanã amare, & hoc est abuti: ergo uidetur, quòd uirtutibus possit abuti: ergo sub magnis bonis non possunt contineri. Respon. Didendum, q̃ Aug. cum diuidit bonũ per istas tres differentias, scilicet per bonum maximum, & minimum, & intimum, non generaliter accipit diuisionem boni, sed eius boni, quod est bonum alicui, & hoc est bonum, per quod contingit aliquo modo in finem ordinari: & ideo diuidit hic bonum utile. Et propter hoc cum triplex sit differentia boni utilis, per q̃d quis ordinatur in finem: triplicem boni ponit differentiam.

Lib. 2. de Lib. arb. ca. 19.

Aliquid enim sic est utile ad finem, ut tamẽ sine illo possit ad finem peruenire, sicut sunt bona corporalia. Aliquid autem est ita utile ad finem, ut tamen sine illo non possit ad finem peruenire, per ipsum tamen potest quis a fine deordinari, sicut est liberum ar. quo contingit male uti. Aliquid est ita utile, quòd sine ipso ad finem non potest peruenire, nec per ipsum contingit aliquo modo a fine deordinari, sicut est uirtus gratuita. Et quoniãm primo bono minima est utilitas, in secundo uero maior, in tertio maxima, hinc est, quòd diuidit bonum per has tres differentias, scilicet per bona minima, media, & magna. Et patet diuisionis sufficientia, & responsio ad illud, quod obiicitur de summo bono, quod Deus est.

Ad illud uerò, quod obiicitur, quòd uirtutibus contingit male uti. Dicendum, quòd uti aliquo est multis modis, sicut dictum fuit in Primo Libro, uidelicet sicut instrumento, & habitu directiuo, uel sicut obiecto. Primo modo nullo modo cõtingit male uti uirtute: quia uirtus quantum est de se, semper ad bonum dirigit, nec unquam per uirtutẽ aliquid ordinatur ad malum: quia uirtus est bonus usus uoluntatis, sicut dicit Aug. Secundo modo cõtingit male uti uirtutibus: nec est aliquid ita bonũ, circa q̃d nõ possit se liberũ arbitrium deordinari mordinate amãdo illud.

Virtus est, ut ait Augustinus, &c.) Videtur hæc notificatio primo redargui posse a modo p̃dicandi. Nihil enim quod prædicatur de altero in abstractione, prædicari habet de altero in cõcretione, sicut dicit Philosophus: si ergo uirtus est bonitas, nullo modo uirtus dicenda est bona. Item. Redarguitur prædicta diffinitio a defectu conuertibilitatis in prædicãdo: quia hæc tota ratio conuenire potest gratiæ, & donis, & aliis habitibus animę. Item. Redargui potest a falsitate in hoc, q̃d dicit, Quod Deus in nobis sine nobis operatur: hoc enim est contra Augus. qui dicit, quòd qui creauit te sine te, non iustificat te sine te. Et Bernar. dicit, quòd ad opus nostrę salutis duo concurrunt, scilicet Deus, & liberum arbitriũ. Iuxta hoc quæritur cum unius rei una sit diffinitio, & differenter diffiniatur a diuersis ipsa uirtus, quomodo illæ diffinitiones diffinguantur. Resp. Dicendũ, quòd uirtus accipitur communiter, & proprie, & magis proprie. Secundum quod communiter accipitur, sic comprehendit moralem uirtutem, & naturalem:

realiter idem sunt eũ prædictis, & tam istę, quàm illę sunt illius uirtutis, quæ per assuetudinem habet acquiri. Tertio modo potest cõsiderari uirtus magis proprie, prout accipitur pro uirtute gratuita: & sic quadrupliciter potest comparari, uidelicet ad finem, ad subiectum, ad actum, & ad suum principium secundũ quadruplex genus causæ, uidelicet finalis, formalis, materialis, & efficientis. In comparatione ad finem, sic diffinitur in Solilo quiis ab Aug. Virtus est ratio recta ad suum finem perueniens. In comparatione uero ad subiectum, quod informat, quod est ipsa uoluntas, sic diffinitur ab eodem de Ciu. Dei. Virtus est bona uoluntas. In comparatione uero ad actum proprium, siue complementum, sic datur illa de Moribus ecclesiæ. Virtus est ordo amoris, siue amor ordinatus. In comparatione uero ad suum principium effectiuum, datur illa, quæ ponitur a Magistro in litera. Virtus est bona qualitas mentis, &c. In qua diffinitione hoc, quod dicitur, qualitas mentis, ponitur pro genere, & subiunguntur tres differentię. Per hoc quod dicitur, Qua recte uiuitur, separatur a bonis corporalibus. Per hoc q̃d dicitur, Qua nemo male utitur, separatur a proprietatibus spiritualibus, & naturalibus. Per hoc autem, q̃d subiungitur, Quam Deus in nobis sine nobis operat, separatur a proprietatibus spiritualibus, & cõsuetudinibus: quę & si sint boni usus potentiarum animæ, non sunt tamẽ per infusionem: sed per acquisitionem. Et sic patet in

ralem: & sic dupliciter habet diffiniri, aut in comparatione ad actum, aut in comparatione ad actum & finem ultimum. Primo modo nõ diffinitur a Philosopho de cœlo, & mundo, cum dicit. Virtus est ultimum potentiæ de re. Secundo modo diffinitur ab eodem in 7. Ethico. Virtus est dispositio p̃fecti ad optimum. Istæ enim duæ sunt notificationes uirtutis in sua generalitate, prout comprehendit uirtutem naturalem, & mortalẽ. Alio modo consideratur uirtus proprie, prout comprehendit moralem tantum: extenditur tamẽ ad politicam, & gratuitam. Et sic dupliciter habet considerari. Aut per cõparationẽ ad ipsum actũ: aut p̃ cõparationẽ ad principium directiuum. Si per comparationem ad actum, sic diffinitur a Philosopho in Ethi. Virtus est habitus, qui perficit habẽtem, & opus eius bonum reddit. Per comparationem autem ad principium directiuum, sic diffinitur ab eodem Philosopho ibidem. Virtus est habitus uolũtarius in medio consistẽs, recta ratione determinatus: prout sapiens determinabit: & secundũ hoc etiam diffinitur a Tullio p̃ alia uerba. Virtus est habitus mentis, in modum naturæ ratione consentiens. Secundum hanc duplicem comparationem diffinitur ab Aug. uirtus moralis p̃ alia uerba, idẽ signantia in Lib. spiritu, & anima sic. Virtus est habitus mentis bene compositæ. In Lib. de quantitate animę. Virtus est æqualitas uitæ, rationi undique consentiens. Hę duę notificationes, si quis attendit,

tet intellectus huius diffinitionis,& distinctio ab aliis. Ad illud quod obiicitur,quòd nō debet dici bona cum sit bonitas. Dicendum,quòd in primis intentionibus est prędicatio reflexa propter simplicitatem:hæc autē non habet locum in his, q̄ sunt determinati generis, de quibus Philosophus loquitur:nō enim dicitur albedo est colorata. Ad illud, quod obiicitur,quòd non est conuertibilis. Dicendum,q̄ hic non diffinitur uirtus,prout distinguit contra dona, & alios habitus gratuitos: sed prout nomine uirtutis clauditur omnis qualitas animę gratuita. Posset tamen dici, quòd per appropriationem recte uiuere est uirtutū expedite donorum:sed perfecte

In 3.d. 34.art. 2.q.1. beatitudinum, sicut alibi manifestabitur. Ad ultimum dicendum, quòd sine nobis non priuat ex parte liberi arb.dispositionē susceptiuam ipsius uirtutis; sed potestatem effectiuam.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An gratia gratumfaciens diuidi habeat per differentias essentiales ter diuersas?

AD intelligentiam huius partis,in qua agitur de comparatione gratiæ, duo quæruntur:secundū quòd gratia dupliciter comparari habet. Primo quæritur de gratia in comparatione ad alium habitum. Secundo uero quæritur de gratia in comparatione ad merendi exercitium. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur de una differentia gratiæ in comparatione ad aliam. Secundo uero q̄ritur de ipsa gratia in comparatione ad uirtutem gratuitā. Tertio uerò quæritur de ipsa gratia in comparatione ad gloriam.

VTRVM gratia gratumfaciēs diuidi habeat per differētias diuersas per essentiam. Et quod sic uidetur. Magister in litera sumens auctoritatem Aug. diuidit gratiam in prœuenientem,& subsequentem:si igitur recta diuisio debet esse per oppositā, & opposita non possunt fieri circa idem simul,& semel: uidetur igitur, quòd impossibile sit unam, & eandem gratiam esse prœuenientem,& subsequentē. Quod si tu dicas istam diuisionem esse solummodo per differētias quātum ad actum, & effectum,non quantum ad habitum. Contra hoc est,quod dicitur in Glo. super Exod.32. Si inueni gratiam &c.ibi. Glo. Non una gratia sufficit sanctis. Vna enim prœcedit, ut dominum diligant, & cognoscāt:altera subsequitur,ut sic mādata custodiāt: ergo diuisio gratiæ in prœuenientē, & subsequētem non solum est per diuersos usus: sed etiam per diuersos habitus. ITEM. 1.Cor.12. Diuisiones gratiarum, &c. Si igitur illæ gratiæ,quas ibi distinguit Apostolus,diuersæ sunt, & a Spiritu Sancto diuiduntur, uidetur, q̄ essentialiter distinguantur. SED IN contrarium dicas, quòd loquitur de gratiis gratis datis,nō de gratia gratum faciente. Obiicitur contra hoc: quia plura sunt necessaria ad hoc, quod quis habeat gratiam gratumfacientem, quā gratiam gratis datam: ergo si ad perfectionem unius gratiæ gratis datæ requiritur habituum multitudo, multo fortius ad perfectionem gratiæ gratum facientis. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Si unum oppositorum dicitur multipliciter, & reliquum quod illi opponitur: sed culpa eoipso q̄ culpa est, opponitur gratiæ gratum facienti, secundū q̄ gratia est: ergo cum multæ sint differentiæ culparum, quæ formaliter distinguuntur, uidetur, quòd multę sint differentiæ gratiæ gratumfacientis, quæ essentialiter diuersificentur. ITEM. Habitus diuersificantur per actus:sed ad gratiam,secundum q̄ huiusmodi pertinet animam curare, pertinet etiam a malo prœseruare, pertinet etiā in bonis eā fortificare; si igitur isti sunt alii,& alii actus,secundum quos etiam medicinę corporales adinuicem distinguuntur: quia alia est medicina prœseruatiua,alia curatiua, alia restauratiua: pari ratione uideretur hoc conuenire gratiæ. ITEM. Sicut se habet scientia respectu cognoscendorum, sic se habet gratia respectu meritorum; sed scientia respectu diuersorum cognoscibilium est alia,& alia:ergo uidetur,quòd gratia,quæ est principium diuersorum meritorum; sit alia,& alia:hęc autem est gratia gratumfaciens:ergo &c.

SED CONTRA. Prima diuisio gratię gratumfacientis est in prœuenientem,& subsequentē; sed illa membra (ut dicit Magister in litera) non faciunt diuersitatē habituum,sed effectuū; ergo nec aliqua alia mēbra gratiā dividentia. ITEM. Eadē est lucis influentia, quę fugat tenebras, & illuminat aerem: ergo in spiritualibus eadē est influētia, quę culpā expellit, & ad bonum disponit;sed prima est gratia prœueniens,secunda subsequens: ergo uidetur, q̄ tantū una gratia sit in aīa. ITEM: Vnius acceptati una est acceptatio: si igit gratia gratumfaciens non est aliud, quam ipsa acceptatio, siue ratio acceptandi,qua aīa acceptatur a Deo,uidetur, q̄ in uno homine unam tantum sit ponere gratiā gratumfacientem. ITEM. Imago recreationis respondet imagini creationis: sed ad imaginē creationis nō solum requiritur potentiarum pluralitas,sed etiā essentiæ unitas, ad quam reducatur illa pluralitas: ergo & in imagine recreationis necesse est ponere aliquem habitum unū, in quo uniantur oēs habitus uirtutum: hic autem non est nisi gratia gratumfaciens: ergo &c. ITEM. Vnus homo oibus uirtutibus idē, & equaliter meretur, & in oibus equaliter acceptat: hoc aūt nō esset, nisi una esset rō acceptādi ipsū hoiem secūm se, & in oīb.actib.suis:hęc aūt non est nisi gra gratūfaciēs:ergo&c.

RESOLVTIO.

Vna est uirtus q̄ secundum essentiā gratia gratumfacit. Dicūr tamē diuersas habere differentias uirtutū diuersos effectus, quos efficit.

RESP. Dicendū, q̄ in una aia est tantū ponere unam gratiam gratumfacientem. Ratio autem huius sumitur,& ex parte principii effectiui,& ex parte subiecti,& ex parte finis ultimi,& ex parte finis primi,& ēt intermedii. Ex parte principii effectiui, qm̄ gra est influentia a Deo,pro

cedens in ipsam animam, secundum quàm Deus totam aïam sibi assimilat. Vnde ga unius rei una est similitudo, in una aïa una reperitur gratia, procedens ab effectiuo principio. Ex parte subiecti similiter necesse est gratiã gratumfacientẽ esse unã: pro eo, ꝙ gratia cõparatur ad aïam sicut principium dans ei uitam in esse secũdo. Et quoniã unius uiuificabilis una est uita, siue principiũ uiuificans, hinc est, ꝙ in una aïa tãtum debet esse una gratia. Ex parte uerò finis tam primi, q̃ ultimi, q̃ ẽt intermedii ratio sumitur. Gratia cũ est ad hoc, quod faciat hoïem Deo acceptum. Est ẽt ad hoc, ut per ipsam perueniat homo ad unum, & summum bonum. Est etiam ad hoc, ut opus a libero arbitrio egrediens, sit meritoriũ apud Deum. Quoniam igitur Deus non acceptat hoïem secundum quid: sed si acceptat, totum acceptat, & opera eiusdem hominis secundum unum statũ sunt æqualiter meritoria, & merces omniũ meritorum est una: hinc est, ꝙ necesse est ponere in uno homine gratiam esse unam, exigente hoc comparatione ad affectiuũ principium, & ad subiectum, & ad finem immediatũ, & ultimũ. Vnde rationes, quæ hoc ostendunt, concedendæ sunt.

Ad Illvd uero, quod primò obiicitur in contrarium de diuisione Magistri, quam ponit in littera. Dicendum, ꝙ illa diuisio gratiæ est penes effectus, quos habet in nobis, quorum unus accipitur respectu mali, a quo liberat, alter respectu boni, ad q̃d ordinat. Vnde notãdum est, ꝙ nomen gratiæ æquiuocatur, ut aliquando accipiatur pro habitu, aliquando pro effectu habitus, & in proposita diuisione nõ accipitur pro habitu, sed pro effectu. Per hunc ẽt modum accipitur in illa Glo. in qua dicitur, ꝙ non una gratia necessaria est Sanctis, &c. id est, nõ unus effectus gratiæ tantũ. Etsi tu obicias, ꝙ habitus diuersificantur per actus, & effectus. Dicendũ, ꝙ illud habet ueritatem in actibus primis, quorum unus ad alterũ non habet ordinari: sic aũt non est in proposito, quia actus gratiæ præuenientis ordinẽ habet ad actũ gratiæ subsequẽtis. Ad illvd, quod obiicitur de auctoritate Apostoli, Dicendũ, ꝙ (sicut in opponendo prędictũ est) hoc intelligitur de gratiis gratis datis: illæ enim multiplicãtur propter hoc, ꝙ ordinãtur ad opera exteriora, ita ꝙ secundum primam, & immediatam rationem effectus diuersos respiciunt: gratia aũt gratũ faciẽs inquantum huiusmodi non habet respicere opera exteriora, sicut interiora, nisi mediantibus habitibus uirtutum, & donorũ: aut si illa respicit, hoc non est, nisi inquantum considerantur sub una ratione meriti. Et ideo non tenet illud, quod consequẽter obiicit, ꝙ maior est perfectio gratiæ gratum facientis, q̃ gratiæ gratis datę: quod & si uerum sit intensiue, nõ tamẽ oportet, quòd extensiue. Ad illvd, quod obiicitur, quòd culpa multipliciter dicitur, ergo & gratia. Respondeti potest, quòd illa ratio deficit dupliciter. Primùm quidem, quia illud

illud intelligitur de multiplicatione non secundum diuisionẽ, quæ est in partes subiectiuas, sed secundum diuersas acceptiones, siue significationes. Cùm enim irrationale diuidatur contra rationale, nõ oportet, ꝙ tot sint rationalia, quot irrationalia. Secundò ẽt deficit, quia uni bono nata sunt opponi plura mala, cùm malum sit multifarie, & bonum uno modo. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ actus gratiæ, secundum quòd gratia est, diuersificantur, &c. Dicendum, quòd & si actus illi diuersi sint tanta diuersitate, quòd in corporalibus diuersis rebus attribuuntur, quia alterius medicinæ est curare, & alterius præseruare: in spiritualibus tamen non sic diuersificantur, ut inducant diuersitatem habitus, tum propter ipsorum actuum, & effectuum ordinem, tum etiã propter ipsius habitus perfectionẽ, ex qua habet, ut possit multo melius in plures effectus, sine sui multiplicatione, quam natura corporalis hoc possit ex diuersarum naturarũ coniunctione. Ad illvd, quod obiicitur de scientia, plana est responsio per iam dicta: non enim est simile, tum quia scientia dicit habitum habentem respectum ad exteriora cognoscibilia secundum speciales, & proprias conditiones, & naturas, tum etiam quia aliquo modo scientia creata causari dicitur ex rebus extra: tum etiam, quia ad ipsam maximè pertinet distinguere. Opposita autem harum proprietatum, & conditionum reperiri habent in gratia, sicut potest haberi ex his, quæ prædicta sunt: & ideo non piurificatur, sed in anima una reperitur una.

Qvæstio II.

An gratia gratum faciens, & uirtus gratuita essentialeter differant?

De comparatione gratię ad uirtutem gratuitam: & est quæstio. Vtrum gratia gratum faciens, & uirtus gratuita differant per essentiam. Et quòd sint idem, uidetur primò per illud, quod Magister dicit, & habitũ est in Distinctione præcedenti: ꝙ gratia gratumfaciẽs est fides cum dilectione: si ergo fides, & charitas uirtutes sunt, uidẽ &c. Item. Quorum diffinitiones sunt eædem, ipsa sunt eadem: sed gratia sic diffinitur ab Isidoro. Gratia est diuinæ misericordiæ donum, per quod bonæ uoluntatis est exitus. Sed hæc diffinitio conuenit uirtuti gratuitę: ergo &c. Item. Eadem est per essentiam gratia operãs, & cooperans: sed gratia cooperans in libero arbitrio non est aliud, quàm uirtus gratuita, cùm ipsius sit uoluntati cooperari: ergo idem est uirtus, & gratia. Item. Quorũ effectus, & actus proximus, & immediatus est idem, ipsa sunt eadẽ: sed gratiæ actus respectu subiecti est, aïam uiuificare: respectu Dei est, acceptã reddere: respectu operis est ipsum opus meritorium facere, oia hæc eadem per essentiã uirtuti cõpetunt. Nam dicit Rom. 1. Iustus ex fide uiuit. Et Heb. xj. Sine fide impossibile est Deo placere: Et 1. Cor. 14. Si charitatẽ nõ habuero, nihil mihi prodest: ergo si primi effectus gr̃æ

Universidad de Deusto
Biblioteca

uirtuti attribuuntur, gratia, & uirtus sunt unus & idem habitus. ITEM. Si habitus sunt diuersi, unus non denominat alterũ: sed gratia uirtutem denominat, dicitur enim uirtus gratuita: ergo gratia, & uirtus nõ differunt in essentia: ergo &c. ITEM. Circumscripto omni alio habitu, si quis habet fidẽ, & charitatẽ, habet unde Deo placeat, & unde ei ẽt seruiat: si igitur illud, quod facit Deo placere, est gratia gratum faciens: ergo omni habitu circũscripto, intellecto, ꝙ quis habeat fidem, & charitatem, habet gratiam gratum facientem: ergo gratia gratũ faciens nõ est aliud, per essentiam differens a uirtute.

SED CONTRA. Anselmus de Cõcordia prædestinationis, & libe riarbitrii. Rectitudinem uolũtatis nullus habet nisi Dei gratia præueniente: sed uirtus non est aliud, quàm rectitudo uolũtatis: ergo uirtus est a gratia præueniente: sed in creaturis effectus differt a causa per essentiã: ergo uirtus gratuita essentialiter differt a gratia. ITEM. Quæcumque sic se habent, ꝙ unum est medium operandi respectu alterius, illa differunt per essentiam: quia nihil creatum agit se ipso: sed gratia in opus bonum, & in actũ determinatum mouet mediãte uirtute: ergo gratia, & uirtus gratuita differunt per essentiam. ITEM. Quæcumq; sic se habent, ꝙ unum illorum habet actum continuum, & reliquum habet actum interpollatum, illa differunt per essentiam: sed gratia, & uirtus sunt huiusmodi, quia gratia est in actu cõtinuo (cõtinuò enim uiuificat, & animã Deo reddit acceptã:) uirtus uerò non est continuè in ipso actu: ergo &c. ITEM. Quæcumque sic se habent, ꝙ habent diuersas differentias diuidentes, illa differunt per essentiã: sed gratia diuiditur per præuenientem, & subsequentem, uirtus uerò per cardinalem, et theologicã: ergo &c. ITEM. Quæcumq; sic se habẽt, ꝙ unum remanet, relicto recedente, illa sunt per essentiam diuersa: sed uirtus aliquo modo remanet post perpetrationem culpæ: gratia uerò gratum faciens nullo modo: ergo &c. ITEM. Quæcunque duo sic se habent, ꝙ unum remanet indiuisum, reliquũ uerò diuiditur, & multiplicatur, illa essentialiter differunt: sed gratia in una alia est una, sicut ostẽsum est supra: uirtutes uerò multæ, sicut ostenditur infra, & Apostolus dicit 1. Cor. 13. Nunc autem manent fides, spes, & charitas: tria hæc, &c necesse est igitur gratiam, & uirtutes gratuitas differre per essentiam.

RESOLVTIO.

Gratia, & uirtus gratuita alius & alius habitus sunt: tametsi illa ad hanc ordinatur: quippe quæ eam gratuitam facit.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiã est notandum, ꝙ circa hoc diuersi diuersimodè locuti sunt. Quidam enim dicere uoluerunt, ꝙ gratia nihil aliud est, q̃ rectificatio uirtus. Intellexerunt enim, ꝙ gratia non est aliud q̃ quædam rectificatio potentiarum animæ respectu eius, ad quod sunt. Hãc autem rectificationem, quia supra naturam est, non potest facere nisi Deus. Et quoniam talem rectitudinem faciendo in anima, dat uirtutes ipsis potentiis, ut rationali fidem, concupiscibili charitatem, & irascibili spem: ideo dicunt gratiam creatam nihil aliud esse, quàm uirtutem gratuitam, differre autẽ sola rõne dicendi: quia gratia dicitur inquantum Deus per illam rectitudinem animam acceptat, & approbat: uirtus uero inquantum anima sic rectificata habet exire in opera ardua, & laudabilia. ALII uerò dixerunt, quòd gratia, & uirtus gratuita essentialiter differunt sicut principium, & principiatum, & sicut substantia, & uirtus. Sicut enim potentia animæ non est ipsa anima essentia, sed potius emanat, & procedit abilla, sic uirtus, quæ perficit potentiam, non est ipsa gratia, quæ perficit animæ substantiam, sed potius aliquid egrediens ab ipsa: ut sicut anima est quoddam totum potentiale, sic & gratia sit quoddam totum potentiale. Est enim una secundũ se inquantum respicit ipsam animæ substantiam: est tamen origo plurium, inquantum influit in ipsas potentias. Vnde dicunt illas uirtutes non solummodo differre inquantum sunt uirtutes, sed etiam inquantum gratuitæ: ut sit alia gratia specialissima qua fides dicitur gratuita: alia a qua spes, alia a qua charitas gratuita nuncupatur. Quælibet autem harum positionum, & si probabilitatem habeat, nihilominus tamen, si quis interius aspiciat, uidebit aliquo modo utranque a ueritatis tramite declinare. Nã prima, quæ dicit, ꝙ gratia nihil aliud est, quàm uirtutis habitus, necesse habet dicere, aut quòd omnes uirtutes sint una uirtus, aut quòd in uno homine sint multæ gratiæ gratum facientes, quorum utrumque est improbabile, & unum est improbatum supra: & aliud est satis improbabile, uidelicet quòd omnes uirtutes sint una uirtus, & improbabitur suo loco. Necesse habet etiam dicere, aut quòd gratia gratum faciens non totaliter tollitur per culpam: aut quòd post peccatum nihil remanet de uirtute aliqua. Et primum horum est contra communem doctorum sententiam: secundum uero est cõtra sensibilem experientiam: ideo modus iste dicendi nõ modicam habet calumniam. Alius etiam a ueritate deuiare dicitur Primo in eo, quod ponit, ꝙ gratia primo existat in substantia, & postmodum influat in potentias: hoc enim improbatum est supra. Secũdo uero in eo, q̃ ponit in uno, & eodem homine esse diuersas gratias gratũ facientes, & hoc ipsum supra improbatũ est. Vnus enim est decor, qui datur faciei animæ, ex quo non solum ipsa acceptatur, imo ẽt habitus eius, & opera. ET IDEO est tertius modus dicẽdi, ꝙ quẽ admodũ cũ dico lumẽ, & colorẽ illuminatũ: dico aliã, & aliã formã: licet una sit ordinata ad aliã, & quodãmodo altera compleatur ex alterius præsciẽtia: similiter intelligendũ est de gratia, & uirtute gratuita. Quemadmodum enim color qualitas est corporis terminati: quæ a ꝑsentia luminis influxi ueniustaĩ, &

Lib. 3. dist. 33. art. 1. q. 2.

Dist. 26. q. 5.

Nec cũ Sco. nec cum D. Tho. cõsentit simpliciter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

completur, ut possit monere ut sum: sic uirtus, quæ est habilitatio potentiæ, absque gratia gratũ faciente informis est, sicut color sine lumine: sed ea adueniente, ex qua tota anima in se, & suis potentiis decoratur, formari, & uiuificari dicũtur habitus uirtutum, & effici Deo accepti. Et quemadmodum ex lumine infuso, & colore non fit unum per essentiam, sed per ordinem: & iterum lumen inquantum illuminat aerem coniunctum corpori terminato, & inquantũ colorem reddit luminosum, nõ est aliud per essentiam, sed sola cõparatione differens, & secundũ esse: & sicut unum lumen diuersos potest colores ad actum reducere sine sui multiplicatione: sic in influentia gratiæ, & habitu uirtutis intelligendũ est esse: scilicet quòd gratia superueniẽs cum habitu uirtutis, quem informare dicitur, non facit unũ per essentiã: sed ideo informat: quia ad finem suum ordinat. Similiter gratia, a qua anima dicitur esse Deo grata, & a qua aliqua uirtus dicitur esse gratuita, non differt nisi sola comparatione, sicut prius expositum est in lumine. Similiter una est gratia, a qua omnes uirtutes animę dicuntur esse gratuitæ. Concedendum est igitur, sicut rationes plures ostendunt, ꝙ habitus gratiæ gratumfacientis, & uirtutum habitus sunt diuersi.

AD ILLVD ergo, quòd primo obicitur de Magistro, qui dicit quòd gratia est fides cum dilectione. Dicendum, quòd illa prædicatio non est per essentiam, sed per quandam concomitantiam, & significantiam: & aliquo modo posset reduci ad prædicationem per causam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ diffinitio gratię conuenit uirtuti. Dicendum, ꝙ illa notificatio nel nõ est propria, uel si est propria, non eo modo conuenit uirtuti, quo dicitur de gratia: gratia enim est sicut donum primum, & excellentissimum inter dona creata: & sicut donum, quòd cõplectitur totam bonitatem donantis: sic autem intellecta hac notificatione, non competit uirtuti. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ gratia cooperans est uirtus. Dicendum, ꝙ ille actus non assignatur gratiæ secũdũ se, sed secundũ ꝙ est ordinatiua uirtutis: & sic dicitur liberũ arb. cooperari. Nec ex hoc sequitur, ꝙ idem sit quod uirtus: imo si sic argueretur, esset cõsequẽs: sicut si ita argueretur, Color mouet uisum, & lux mouet uisum: ergo color non differt a luce. Et per hoc patet responsio ad sequens, quoniã uiuificare, & acceptum reddere, & opus meritorium facere, aliter competit uirtuti, aliter gratiæ. Gratiæ enim competit primo, uirtuti uero ex consequenti, uidelicet quia ab influentia gratiæ formatur, & ordinatur. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd si habitus sunt diuersi, unus non denominat alterũ. Dicendum, quòd est denominatio per inhærentiam, sicut albedo per album denominat corpus: & denominatio per circumincessionem quandam, in qua aliqua duo sic se habet, ꝙ unũ habet ordinare alterum, secundũ ꝙ dicitur uoluntas deliberans, & iustitia prudens: & per hũc modum uirtus dicitur esse gratuita. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ circũscripto omni habitu, &c. Dicendum, ꝙ a charitate non potest circũscribi gratia, quia semper nominat charitas uirtutem formatam. Si quis autem uocaret charitatem habitũ amoris, quo natus est homo diligere Deum propter se, & super omnia: sic quamuis modo non possit absque gratia reperiri, potest tamẽ intelligi: sicut in Adam & in primo angelo ante lapsum fuit, ut supra Dist. 3. patuit. Et sic patet quòd gratia est aliud quàm uirtus: patet etiam ꝙ est aliud quàm potentiarum rectificatio. Nam in hoĩe quantum ad statum innocentiæ erat potẽtiarum rectitudo, antequã esset gratię gratum facientis infusio: & hoc melius uidebitur in Dist. 29 fra cũ agetur de necessitate grãe secundum statum innocentiæ.

QVAESTIO III.

An gratia gratumfaciens, & gloria essentialiter differant?

DE gratia in comparatione ad gloriam. Et est quæstio, Verum differant per essentiam. Et quod sic uidetur. Gratia gratumfaciens & si non sit fides, tamen nunquam est sine fide, ꝙa sine fide impossibile est placere Rom. 11a Deo: gloria autem nullo modo compatitur secum fidem: ergo necesse est gratiam, & gloriam per essentiam differre. ITEM. Gratia gratũ faciens habet se ad gloriam, sicut uia ad terminũ, & sicut id, quod est ad finem: si igitur terminus necessario distinguitur a uia, & finis ab eo, quod est ad finem distinctione essentiali, pari ratione uidetur, ꝙ gratia, & gloria. ITEM. Sicut se habet culpa ad supplicium, ita se habet gratia ad præmiũ: sed culpa, & pœna æterna differunt essentialiter: ergo pari ratione gratia, & gloria. ITEM. Corruptibile, & incorruptibile differunt per essentiam: sed gratia est corruptibilis, & amissibilis, sicut supra ostensum fuit: gloria uero omnino est incorruptibilis: ergo &c.. ITEM. Quod est cognoscibile ab habẽte, differt per essentiam ab eo, qđ nõ est cognoscibile: sed gloria ab omni eo, ꝙ habet eam, cognoscitur: (nullus enim est gloriosus, qui nesciat se esse gloriosum,) gratia nõ: ergo differt per essentiã a gloria.

SED CONTRA. Sicut se habet charitas uiæ ad charitatem patriæ, sic se habet gratia ad gloriam: sed charitas uiæ nõ differt per essentiam a charitate patriç: sicut enim dicitur 1. Corin. 13. Charitas nunquam excidit: ergo pari ratione gratia a gloria. ITEM. Christus ab instanti suæ conceptionis habuit gloriam, & habuit gratiam: sed gratia illa, quam habuit, fuit ad cognoscendum, & amandum Deũ: statim enim cum cõceptus fuit, cognouit, & amauit cognitione, & delectatione comprehensionis: igitur in ipso gratia non differebat a gloria. ITEM. Perfectũ, & imperfectũ non uariant rem secũdũ essentiam: sed gratia dicit assimilationem animæ ad Deum secundum statum imperfectionis: gloria uero secundum statũ perfectionis: ergo &c. ITEM. Aut gloria reddit acceptũ Deo, aut non. Si non: ergo non tan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum placet Deo gloria, quantū gratia: ergo nec status patriæ quantum status uiæ, quod est inconueniens. Si sic: ergo cum iste sit proprius actus gratiæ, necesse est gloriam esse gratiam. ITEM. Quãdo aliquis de gratia transit ad gloriam, aut perdit gratiam, aut non. Si perdit gratiam: ergo uidetur, quod desinat esse gratus Deo, & qđ gloria, & gratia habeant ad inuicẽ repugnantiam, quorum utrunque falsum est. Si non perdit, cũ gratia sit uita animæ, sicut ostẽsum est supra: & in una anima tantum sit una uita: aut gloria non erit uita, aut gratia, & gloria erũt idem per essentiam: sed constat, quod gloria est uita: ergo &c. Quæstio est igitur, qualiter se habeat gratia ad gloriam: Si enim sunt idem, qualiter trãseunt ab una ad aliam, & quare sortiuntur diuersa nomina? Si uero diuersa sunt, ut quid gloria appellatur gratia? Vnde est etiam ista diuersitas, cum diuina gratia omni statui cõueniat, siue statu uiæ, siue statu patriæ? utrosque enim Deus acceptat.

Quæst. 1 huius artic. in resol.

RESOLVTIO.

Minimè secundum essentiam, sed solum secundum statum: quia illa in uita inest; ista in patria: gratia hic primo inchoatur; sed ibi postea consummatur.

RESPOND. Dicendum, quod tã gratia gratumfaciens, quàm gloria nominat diuinam influẽtiam, per quàm anima habet Deum, & Deus habitat in anima. Habere autem contingit dupliciter. Vel perfectè: & sic habet homo Deum in ratione quiescentis: uel semiplene: & sic habet homo Deũ in ratione tendẽtis. Primũ, s. quies competit statui patriæ. Secundum, s. tendẽtia competit statui uiæ: & ideo primum est gloriæ, secundum est gratiæ. Et quia primum est præmii, secundum est meriti: ideo gratiæ attribuitur actus merendi, gloriæ uero actus regnandi. Quoniã igitur idem põt esse & essentiam magis perfectum, & minus perfectum, hinc est, qđ gratia, & gloria secundũ qđ distinguuntur secundum modum habendi Deum, differunt solũ secundum statum. Et quoniã non habere Deum non est aliud, qđ Deum habitare in nobis: iõ gratia, & gloria non solummodo distinguuntur secundum modum habendi Deum, sed etiam secundum rationem habitandi Deum in nobis. Cum tamen dico Deum habitare in homine, duo ex hoc dico, scilicet diuinã dignationem, qua hominem acceptat, & sibi confœderat: & & consequens humanam exaltationem, ex qua homo ea, quæ Dei sunt, excellẽter participat. Et ideo illa influentia, per quã Deus in nobis habitat, dicitur esse gratia secundũ primam cõparationem, uidelicet inquãtũ Deus homini condescendit: & dicitur esse gloria quantum ad secundam comparationem, secundum hoc uidelicet quod homo per illã in habitationem sublimatur, & ad magna cõdescẽdit: secundũ istam considerationem, & secundum istum modũ gratia, & gloria non differunt nisi sola cõparatione. Vnde uita æterna nominatur gloria, & nominatur ẽt gratia. Roman. 6. Grã-

Gratia aũt Dei uita æterna. Et sic patet responsio ad qõnẽ proposita. Concedendũ est. n. qđ gratia gratumfaciens, & gloria non differunt per essentiã: sed & differũt aliquo modo, hoc est tãm comparationem aliam, & aliam; & sic simul sunt in eodẽ, sicut in beatis, & in Christo, qui dicũtur habere gratiam, & gloriam, uel secundum statũ aliũ, & aliam; secundum quod successiue eidem insunt: quia primo inest gratia in statu uiæ, & postmodum inest gloria in statu patriæ. Primo enim gratia inchoatur, & postmodũ cõsummatur.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur in contrarium, qđ gratia simul est cum fide. Dicẽdum, quod hoc est rõne status. Fides enim, quę dicit ænigmaticam uisionẽ, simul põt stare cũ gratia secundũ statum imperfectionis: non aũt potest stare cũ gratia secundum statum plenitudinis, qui excludit omne, qđ est ex parte. Vnde ex illa rõne nõ potest cõcludi, quod gratia, & gloria differant per essentiã, siue secundum habitum, sed sola secundum statum. AD ILLVD, quod obiicitur, & gratia se habet ad gloriam, sicut uia ad terminum. Dicẽdum, quod hoc dicitur ratione status, & additionis eius, quod gloria superaddit gratiæ: sicut perfectum additur imperfecto, cum ipsum perducit ad complementum: & quantum ad statum bene concedendum est, qđ diuersitas esse põt inter gratiã, & gloriã. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ sicut se hẽt culpa ad supplicia &c. Dicẽdũ, & non est simile, quia culpa principaliter inest ex parte aiæ, supplicia uero aliquod ex parte corporis: gratia autem, & gloria insunt animæ ab eodem, & secũdum idem, & ad idem, uidelicet in comparatione ad Deum. Posset tamen dici, quod aliqua culpa pœna est, sicut uidebitur infra: & ita aliqua pœna non differt a culpa, & aliqua differt, & est diuersa culpa: sic etiam in gloria. Illa enim, in qua consistit præmium substantiale, eadem est cum gratia: sed gloria, quę consistit in stola corporis, erit ab ea diuersa. AD ILLVD, quod obiicitur, quod corruptibile, & incorruptibile uariãt essentiam. Dicendum, quod illud non habet locum, nisi ubi corruptibilitas, & incorruptibilitas uenit ex natura principiorum cõponentium: hoc autem non est in proposito: quia immutabilitas gloriæ uenit deorsum, corruptibilitas gratiæ deorsum, uidelicet a liberi arbitrii uertibilitate. AD ILLVD, quod obiicitur de cognoscibilitate. Dicẽdũ, quod illud non concludit differentiã secundum essentiam: sola enim differentia secundum statũ potest facere, ut uideatur quod prius uideri non poterat: sicut aliquis nõ cognoscit affectionẽ suam, qñ non est intensa: sed qñ postmodum intenditur, tunc de facili deprehenditur, & cognoscitur. ITEM. Color in tenebris nõ est uisibilis, & in lumine est uisibilis, & tamẽ color non differt essentialiter: sic nec diuersitas modi cognoscendi respectu gratiæ, & gloriæ habet eas diuertificare essentialiter. Et sic patet responsio ad oia quæsita.

Dist. 36 art. 1. q. 1.

AR-

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An per gratiam mereri contingat ipsum gratiæ donum, iam habitum?

CONSEQVENTER quæritur de gratia in comparatione ad meriti exercitium. Et circa hoc tria quæruntur. Primo quæritur, utrum per gratiam contingat mereri ipsum gratiæ donum. Secundo quæritur, utrum per gratiam contingat mereri ipsum gratiæ augmentum. Tertio quæritur, utrũ per gratiam contingat mereri ipsius gratię complementum, uidelicet glorię præmium.

VTRVM per gratiam contingat mereri ipsum gratię donum iam habitum. Et quod sic uidetur. Primo per simile in corporibus. Bonus enim miles, & strenue militando meretur equum a domino suo sibi gratias datũ per usum ipsius equi: ergo si tantę est efficacię usus re spiritualis in merendo rem spiritualem, sicut rei corporalis in merendo rem corporalem, uidetur quòd per gratiæ bonũ usum mereatur quis donũ gratię iam acceptum. ITEM. Quod potest in maius, potest i minus: sed per usum gratiæ contingit mereri gloriam habendam: ergo multofortius contingit mereri gratiam iam habitã. ITEM. Vnusquisque magis est efficax ad merẽdum sibi, quàm alii: sed uiri iusti, in quibus est gratia, orãdo merentur aliis primã gratiã, sicut dicit Aug. de prædestinatione sanctorũ: ergo multofortius hõ bene utendo dono gratiæ, efficitur dignus habitu gratiæ quem accepit. Quod autem unusquisq; magis sit efficax ad merendũ sibi, ꝙ alii probatur ꝑ illud, ꝙ dẽ super illud Mat. 9. Videns Iesus fidẽ illorũ, ibi Glos. Quantũ ualeat unicuique fides ꝓpria, si tm̃ profuit aliena? quasi dicat, multo plus. ITEM Quãtũ placet Deo petitio, & oratio pro habendo: tm̃ placet ei gratiarũ actio pro iam habito: sed aliquis ex charitate orans meretur obtinere, qđ petit, si petit pie, & ꝑ se, perseueranter, & ad salutẽ: ergo pari rõne, qui gratias agit, & pie, & ꝑseueranter, ex charitate dignus efficitur eo, qđ iam accepit. ITEM. Sicut se hẽt charitas ad amandũ: sic se hẽt gratia ad merendũ: sed ꝑ charitatẽ nõ solũmodo cõtingit amare alia, sed etiam ipsam charitatẽ, sicut uult Aug. & in Primo Lib. habitũ est: ergo pari rõne per gratiã contingit mereri ipsũ gratię donũ. ITEM Tunc est perfectio in actibus, & habitibus alę, quãdo agẽs reflectit̃ sup̃ seipsũ: tũc. n. ꝯs ꝑfecte intelligit, qũ intelligit se intelligere: ergo nõ uẽ esse ꝑfectum meritũ nisi ꝯs mereatur etiam illud, per quod meretur.

SED CONTRA. Meritũ, & ꝑmiũ relatiue dr̃, sicut pater dr̃ relatiue ad filiũ: ergo sicut idẽ non põt esse pater sui ipsius: sic unũ & idẽ nõ põt ee meritũ sui ipsius: ergo per gratiã nõ cõtingit mereri ipsius grãe donum habitum. ITEM Meritum, & ꝑmiũ habent ordinem, sicut una, & terminus, & sicut dispositio respectu eius, ad quod disponit: ergo necesse est, qđ meritum ꝑcedat præmium uel tempore, uel natura: ergo impossibile est per gratiam mereri ipsum donũ gratię. ITEM. Gratuitum & debitũ opponuntur: sed quanto aliquid magis cadit sub merito, tãto magis hẽt rõnem debiti: si igit̃ usus gratiæ nõ aufert ipsi gratię esse donum gratuitũ, imopotius addit, uidetur qđ per ipsum usum gratię nullo modo cõtingat mereri gratiæ donum. ITEM. Quãtum unũquodque placet Deo, tantum est meritorium: sed usus gratiæ non placet Deo nisi propter ipsam gratiam: ergo nõ plus meretur usus gratiæ cum gratia, quam gratia per seipsam: sed donum gratiæ eoipso quod habetur, non meretur se: ergo pari ratione nec usu gratię contingit mereri iam habitum gratiæ donum.

RESOLVTIO.

Cum gratia de sui ratione, & primaria infusione rationẽ gratuiti omnino habeat; quomodo meriti, uel debiti rationem ullatenus habere poterit?

RESPOND. Dicendum, quòd usum gratię consequentem non contingit mereri per habitum gratiæ præcedentem, nec quãtum ad meritum congrui, nec quantum ad meritum condigni. Quantum ad meritum congrui non: pro eo quod usus gratię ad ipsum habitum non comparatur, sicut meritum ad præmium. Tum quia nõ ordinatur ad ipsum habitum promerendum, sed aliud. Tum etiam, qa non habet ordinari ad illud, nisi sicut ad suum fundamentum, & originẽ. Meritum autem om ne siue congrui, siue condigni ordinatur ad præmium tãquam quędam uia, & dispositio præãbula: multominus uerò quantũ ad meritum condigni, per usum gratię cõtingit mereri ipsum donum gratię, quod est ipsius usus principium. Tum quia ipsa gratia quantum est de sua prima ratione, & primaria infusione sic habet rationem gratuiti, ut nullo modo compatiatur rationem debiti. (Si enim esset ex meritis, iam nõ esset gratia.) Tum etiã: quia si usus gratię ipsam gratiã mereretur, quanto magis ipsa bene uteretur, tantominus pro ipsa teneretur esse Deo gratus: qđ si hoc repugnat perfectioni meriti, planum est, quod gratiam non contingit mereri, nec meritõ condigni, quia tunc tolleretur perfectio gratię, & perfectio meriti: nec merito congrui qa non saluatur ibi ordo, qui inter meritũ, & præmium debet attẽdi. Vnde rationes, quę hoc ostẽdunt concedendę sunt.

AD ILLVD uerò, quod primò obiicitur in contrarium de similitudine meriti in corporalibus. Dicendum, quòd non est simile: quia equus quantum est de sui rationem nisi dicit rationẽ gratuiti; ideo salua sua ratione potest quis eum iam habitũ mereri. Primum autẽ gratiæ donum eoipso quod tale est, dicit quid simpliciter gratuitũ: ideo quicquid homo faciat, nunquã illud meretur, non solũ quia sit iam habitum: sed quia gratuitũ. Vnde & si aliqui dixerunt, qđ contingat mereri gloriam tã habitam, sicut in Angelis: non credo th aliquos recte intelligẽtes sensisse, ꝙ contingat mereri gratiam

tiam iam habitam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ si aliquid pōt in maius, potest in minus. Dicē dum, quod illud non habet ueritatem, nisi quando aliquid ordinaī ad maius, & ad minus consimili ordinatione: sic autem non est in proposito. Nam usus gratiæ ordinatur ad merēdum gloriam, non ad merendum gratiā, pro eo quod ipsam præsupponit tanquam fundamentum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ aliquis meretur alii primam gratiā. Dicendum, ꝙ non est simile. Primum quia gratia in uiro iusto pcessit gratiam infundendam uiro peccatori: usus enim gratiæ in eodem homine sequi habet ipsum donum gratuitum. Pręterea cum quis meretur alii gratiam donum gratiæ, non perdit ex hoc rationem gratuiti, quoniam ratio gratuiti attenditur in habitu gratiæ in comparatione ad eum, cui datur. Quantuncunque autem uir iustus oret pro peccatore, ꝙ peccatori detur habitus gratum faciens; non potest esse sine gratuita liberalitate diuinæ misericordię. Et ideo non sequitur, ꝙ si unus alii potest mereri gratiam habendam, qđ ipse possit sibi mereri gratiam iam habitā. Quod autem dī, qđ plus ualet unicuiq; fides ꝓpria, qđ aliena, hoc intelligitur respectu meriti ꝓprię gratiæ. AD ILLVD, qđ obī, ꝙ gratiarum actio ita est efficax pro habito, sicut oratio pro habēdo. Dicendū, ꝙ & si gratiarū actio ita sit Deo accepta pro ꝓterito, sicut oratio ꝓ futuro: ex hoc tñ non sequitur, qđ gratiarum actio sit ordinata ad merēdum iam habitum, pro eo ꝙ ipsa gratiarū actio, & laus ꝓ beneficiis acceptis, plus tenet rationem ꝓmii, quam rationem meriti. Sed si tenet rōnē meriti ordinaī ex diuina liberalitate potius ad donū promerēd ū, q̄ ad ꝓ merēdū iā habitū. AD ILLVD, qđ obiicitur de comparatione charitatis ad amorem, & gratiæ ad meritum. Dicendum, ꝙ non est simile. Meritum enim de sua ratione importat ordinem & relationem: amor uero importat actum potēriæ non alligatę materiæ: & quia idem nō hēt ad se referri, & ordinari: sed actus potentię non alligatæ materię hēt supra se reflecti, hinc est, quod amorē contingit amare: sed meritum nō contingit mereri. ET PER hoc patet rñsio ad illud, qđ ultimò obiiciebatur: illud.n. ueritatem in eis actibus non habet, qui quidem important relationem, & ordinem, & simul est hoc aliquam imperfectionem: actus autem merendi respectu actus glorioſi imperfectionē aliquam dicit, & ordinē, & relationem, sicut prius ostensum est: & ideo illud non ualet.

QVAESTIO II.

An per gratiam gratia augmentum mereri contingat?

VTRVM per gratiā cōtingat mereri gratiæ augmētum. Et ꝙ sic, uī. Primo per Aug. ad Bonifatiū. Gratia meretur augeri, ut aucta mereaī ꝓficī. ITEM. Hoc uī ratione. Oīs habens gratiam, hēt unde possit proficere in merito: sed profectus in merito nō est, nisi per augmentū gratiæ: ergo gratia sui ipsius augmētū mereri pōt. ITEM. Peccāto uno genere peccati meretur incidere in aliud genus peccati, unde efficitur peior, sicut peccans peccato superbię meretur incidere in peccatum luxuriæ: ergo pari ratione qui bene utitur gratia, ꝓ bonorum operum exercitiū, uidetur mereri, ut fiat sibi gratiæ augmentum. ITEM. Laudabilior est qui se extendit ad opus perfectionis cū minori adiutorio, quam qui se extendit cum maiori: ergo si habens minorem gratiam se eleuat ad opera æqualis perfectionis cum eo, qui hēt maiorem: uidetur quod tantundē, uel amplius apud Deum mereri habeat: ergo si nulli fit retributio, nisi secundum quantitatem gratię, uidetur ꝙ talis mereatur augmentū in gratia. ITEM. Qui petit pie, & perseueranter pro se & ad salutem, meretur exaudiri: sed qui petit gratię augmentum continuē, hoc modo petit: ergo uidetur gratiæ augmētum mereri.

SED CONTRA. Meritum non est respectu eius, quod oīno est impossibile: sed gratiā, cū sit forma simplex, augeri est impossibile: ergo impossibile est mereri gratiæ augmentum. ITEM. Meritum non est respectu eius, quod est i nobis: sed quod est ab alio; sed habens gratiam per uirtutē eius, quod habebat, potest in maius bonum proficere: nō solum enim habet, unde possit stare, sicut dicit Augu. sed etiam unde possit proficere. Si igitur profectus gratiæ consistit in eius augmento, sicut profectus gratię est in eius potestate, ita uidetur, ꝙ & augmentum gratiæ: ergo nō uidetur ad hoc concurrere meritum. ITEM. Nihil augetur nisi per rem eiusdem generis, & nature: sed gīa, quę ī principio data tur, quantum est de natura sui est ita gratuita, quod non cadit sub merito, sicut supra ostensum est. & Aug. dicit 4. de Vri. quod meritis redditur, non est gratia. Si igitur nō cōtingit mereri ipsum gratiæ donū, non cōtingit mereri ipsius gratiæ augmentum. ITEM. Deus remunerat opus secūdum quantitatē radicis: ergo tantum meretur quis per opus gratuitū, quantum ex illa gratia, ex qua exit opus: si igitur gratia augmētata excedit illam, uī qđ minor gratia ꝓ suū opus non possit mereri sui ipsius augmētum. ITEM. Si aliquis meretur augmentū, tūc si Deus nō augeret ei gratiā, esset iniustus; & cum auget, opus illud est remuneratum: ergo uidetur, quod opus illud non esset dignum remuneratione gloriæ. Si igitur hoc est falsum, & impossibile, ut per augmentum gratiæ auferatur efficacia merendi gratiā: impossibile est ponere, ꝙ augmentum gratiæ mereri contingat.

RESOLVTIO.

Cum homo proficere possit: & augmentum gratiæ mereri poterit: idque per additionem, & merito congruo.

RESP. Dicendum, quòd (sicut dicit Aug.) absque dubio tenendum est, qđ gratia meretur augeri: quis autē sit modus augendi, & modus merendi, difficile est assignare. Cum.n. multi sint modi augēdi, quis eorum eōpetat gratiæ, nō est facilę discernere. Contingit.n. aliquid augeri per impermixtionē cum contrario: sicut dicitur, ꝙ albius est, quod

quod est nigro impermixtius. Contingit nihilominus aliquid augeri propter hoc quòd minori succedit maius, sicut dies augeri dicuntur. Contingit etiam aliquid augeri propter aggregationem multorum: sicut lumen augetur in aere propter multitudinem candelarum, ex quarum concursu fit aggregatio luminum. Contingit etiam aliqd augeri per additionem, sicut augetur corpus per alimentum. Contingit etiam aliquid augeri per magnificationem rei inscipta, sicut augmentata fuit costa, cùm de ea facta fuit Eua: & sicut augmentati fuerunt quinque panes, cùm de eis quinque milia hominum pasti sunt. Contingit etiã sexto modo aliquid augeri per accessum ad suum summum, sicut aliquid dicitur magis pulchrum, & magis lumi nosum, quod magis accedit ad perfectionem pulchritudinis, & lucis. Omnibus his sex modis dixerunt aliqui gratiam augeri. Sed primi tres modi improbari possunt de facili, & in Primo Libro improbati sunt aliquo modo Dist. 17. cùm agitur de charitatis augmento. Eodem enim modo tàm charitas, quàm gratia habent augeri. Tres autem modi sequentes sunt satis conuenientes, nec improbari de facili possunt. Primus tamen eorum famosior est, pro eo, quod magis consonat Sanctorum auctoritatibus, quæ uidentur dicere in augmento gratiæ infundi nouam gratiam, cùm loquuntur de diuersa Sacramentorum efficacia. Qualiter autem hic modus ualeat sustineri in Primo Lib. Dist. 17. dictum fuit. Vltimus autem modus non est minus intelligibilis, quàm aliquis prædictorum: imò secundum hunc modum dicendi obiectiones, quæ fiunt cõtra gratiæ augmentum, facilius declinari possunt. Quamuis enim augmentum per appositionem uideatur repugnare simplicibus, maxime tamen in spiritualibus, quanto aliquid est simplicius, tanto sit uirtute maius: augmẽtum tamẽ per accessum ad summum ualde uidetur eis conuenire. Quocunq; autem horum modorum trium sequẽtium dicatur, non est magna uis facienda, sed pro certo habentes, gratiam Dei in nobis augeri posse, laborare debemus taliter, quod in nobis augeatur per bona opera. Per illa enim (ut dicit Aug.) meretur augeri, ut aucta mereatur perfici. Modvm autem merendi gratiæ augmentum sic uidere possumus. Contingit enim aliquid mereri ex congruo, & contingit aliquid mereri ex condigno. Tunc est meritum ex condigno, quando ratio meriti reperitur ibi perfectè, & plenè: & tunc est ibi quædam commensuratio, & adæquatio meriti ad præmium. Et quia hoc non potest esse, cùm gratia augetur; hinc est, quòd non potest quis mereri gratiæ augmentum meritò condigni: si igitur contingit ipsum augmentum gratiæ mereri, hoc est merito cõgrui. Meritum autem congrui dicitur, in quo est aliqua dispositio cõgruitatis respectu eius, ad qõ illa dispositio ordinatur, quæ tamen deficit a ratione condignitatis.

Ar. 2. q. 1. & 2.

gnitatis. Et hoc potest esse tripliciter. Aut enim est congruitas sine dignitate: & sic peccator per bona opera in genere facta extra charitatem meretur de congruo primam gratiam: ibi est enim quædam congruitas; quia facit, quòd in se est: non est tamen condignitas: quia inimicus Dei est, & indignus pane, quo uescitur. Aut enim est ibi dignitas cũ indignitate, sicut est quãdo uir iustus meretur peccatori primã gratiam. Dignitas enim est ex parte uiri iusti, q. est amicus Dei, & dignus a Deo exaudiri: sed indignitas est ex parte peccatoris: ideo non est ibi plena ratio meriti. Aut est ibi dignitas cum gradus inferioritate, & sic habens gratiam minorem meretur per bonum usum peruenire ad gratiæ cumulum: & hic modus merendi & si deficiat a meri to condigni, & contineatur sub merito congrui; maxime tamen inter cæteros modos prædictos merendi accedit ad perfectionẽ meriti: & ideo quasi medium tenet inter meritum congrui, & meritum condigni. Ex prædictis igitur haberi potest qualiter gratia augeri, & etiam qualiter augeri meretur. Vnde auctoritates, & rationes ostendentes quòd gratia meretur augeri, cõcedendæ sunt.

Ad illvd autem, quod obiicitur in contrarium, quod cum sit simplex non potest augeri. Dicendum, quòd gratia non est omnino simplex; sed solum per priuationes partium quantitatiuarum quantitatem; non autem per priuationem partium quantitatiuarũ quãtitate uirtutis: & quãtum ad tale genus partium est ibi augmentum, non quãtum ad primum. Vel potest dici secundum ultimum modum dicendi, quod augmentum, quod attenditur per accessum sed summum, nõ ponit cõpositionem; sed quandãm maioris simplicitatis, & unitatis perfectionem: & ideo nõ repugnat gratiæ ratione simplicitatis essentię. Ad illvd, quod obiicitur, q. profectus est in potestate gratiæ. Dicendum, quod quidam est profectus accidentalis, utpote qui attenditur in fatoris intensione, uel habitus radicatione, uel operum multiplicatione: & hic profectus est in potestate gratiæ, & secundum hũc profectũ gratia nõ dr augeri, p prie, quia non efficitur homo dignus maiori præmio substantiali per illum. Alius uero est profectus, qui respicit præmium substantiale; secundum quod dicitur homo dignus maiori pmio: & hic non est in potestate gr̃æ; sed in sola illius potestate, cuius est gratiam infundere: & ideo hunc gratia non facere, sed mereri dicitur: & penes hunc effectũ attenditur gratiæ augmentum. Ad illvd, quod obiicitur, qd augmentum gratię est eiusdem generis cum gratia primo data. Dicendum, quod & si sit eiusdẽ naturę quãtum ad rationem habitus: differentia tamen est quãtum ad statum, pro eo quod supponit gratię initiũ. Et quia eiusdem generis est cum gratia primo data; ideo non potest mereri merito condigni. Quia gratiã præsupponit, maiori congruitate meretur quis gratiæ augmen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentum, quàm gratiæ initium, sicut supra dictum fuit. AD ILLVD, quod obiicitur, quod remuneratio attenditur secundū quantitatem radicis. Respondē dum est, quod illud intelligitur in merito condigni, in merito autem congrui locum non habet. ET per hunc etiam modum respondendū est ad illud, quod ultimo opponitur.

QVAESTIO III.

An merito condigni mereri contingat gratiæ complementum, siue gloriæ præmium?

VTRVM contingat per gratiam mereri ipsius gratiæ cōplementum, hoc est ipsum præmium gloriæ, & hoc quantū ad meritū condigni: quia de merito congrui non est dubium. Et quod sic, uidetur. 1. Tim. 4. De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus Iilla die iustus iudex. Si ergo, quod redditur secundū iustitiam, meritis debetur, & respectu eius præcessit meritum: ergo si talis corona, quàm expectabat Apostolus est gloriæ præmium, uidetur quod illud contingat mereri per gratiæ donū. ITEM. Zachar. 4. Adæquabit gratiam gratiæ. Et exponunt sancti, & doctores, quod adæquabit gratiam patriæ gratiæ uiæ. Et hoc expressius habetur Mat. 7. In qua mensura mensi fueritis, remetietur uobis. Si igitur ubi est adæquatio meriti, & præmii, ibi contingit reperiri meritum condigni: uidetur &c. ITEM. Sicut se habet culpa ad pœnā, sic se habet gratia ad gloriam: sed per culpam ex condigno meretur quis æternam damnationē: ergo per gratiam econtra ex cō digno meretur quis æternā beatitudinem. ITEM. Aeque dignus est, qui uincit aduersarium: honore, & gloria: sicut qui uincitur, est dignus ignominia: si ergo ille qui permittit se a diabolo superari, dignus est æterno improperio: uidetur quòd qui uincat, ex condigno mereatur regnum supernum. ITEM. Aut per seruitium quod homo facit Deo, meretur aliquid, aut nihil Si nihil, ergo stultus est, q̄ Deo seruit. Si aliquid, cum præmium sit maioris dignitatis, quàm meritum, & nihil sit excellentius gratia nisi gloria, & per nihil potest opus meritorium sufficiēter remunerari, nisi per gloriā: ergo loquendo de merito cōdigni, contingit per gratiam gloriam mereri.

SED CONTRA. Rom. 8. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: ergo per eas non contingit futuram gloriam mereri merito condigni. ITEM. Roman. 6. Stipendia peccati mors, gratia Dei uita æterna, Glo. Maluit dicere, gratia Dei uita æterna, ut intelligeremus Deum ad uitam æternam pro sua misericordia nos perducere, non meritis nostris: ergo si non perducit nos nostris meritis, uidetur &c. ITEM. Videtur per rationem. Nullum seruitium q̄ debetur, dum redditur; obligat eum, cui fit, in aliquo. Vnde dominus Luc. 17. Quis uestrum habens seruū &c. sed homo totum quod facit, & quod potest facere, totum debet Deo: ergo uidetur, q̄ non obliget

obliget Deum ad reddendum sibi aliquid: ergo nihil meremur apud Deum merito condigni. ITEM. Nullum finitum, quod gratis fit, obligat eum, cui fit, in aliquo: sed opera facta ex gratia fiunt gratis: ergo non obligant eū, cui fiunt, ad retribuendum ex debito, sed solū de cōgruo: ergo idem q̄ prius. ITEM. Vbi est meritū ex cōdigno, ibi est rō dati, & accepti: sed Deus nihil potest a nobis accipere, quia bonorū nostrorū non indiget: ergo præmiū gratiæ, q̄d est excellentissimum, non possumus ex condigno mereri apud Deum.

RESOLVTIO.

Gloriam nedum ex merito congrui: sed ex merito condigni morari cōtingit: quandoquidem gratia, & gloria commensurari debent: cui accedit infallibilis Dei pactio: qua nobiscum sic pepigit.

RESPON. Dicendum, q̄ circa istā qōnem aliqui doctores senserunt diuersimode. Quidam. n. dicere uoluerunt, q̄ quia meritum condigni dicit quandā obligationē in retribuente, & quādam commensurationem in seruitio, & retributione, & Deus non pōt alicui obligari; & præmio gratiæ nihil aliud pōt commensurari: ideo dixerūt, q̄ nullus potest cęlestem gloriam mereri ex cōdigno: sed si meretur, hoc est tantum ex congruo. Et ad istam suam positionē astruēdam multis fulciuntur auctoritatibus Sacræ Scripturæ, & etiā expositorum, qui hoc sentire uidentur: sed quoniam in scriptura etiam sępe reperitur, quòd Deus unicuique retribuet secundum opera sua, & in parabola, qua exprimitur meritum, & retributio. 20. Matth. dicitur. Tolle, quod tuum est, &c. & plura consimilia reperiuntur.

IDEO aliorum positio est, q̄ gloriam non tantum contingit mereri merito congrui (tale enī meritum reperiri potest in gratia gratis data) sed etiam contingit mereri merito condigni: pro eo, q̄ gratiæ, & gloriæ quędam est commensuratio, & in Deo quædam cadit obligatio: nō ex necessitate, sed sua mera benignitate, qua uoluit promittere, & pactum firmare cum his, qui eum diligunt, q̄ seipsum mercedem eis retribueret: sicut in Abraam apparet. Si autem uelimus considerare, quis istorum duorum modorum dicendi sit uerior, inuenietur, quod secundum diuersas comparationes operis meritorii reperitur in eo & meritum congrui, & meritum condigni. Opus enim meritorium cōparationem habet ad principium a quo exit, & ad finem pro quo fit, & ad statum in quo fit. Si loquamur de ipso per comparationem ad principium esse opus & ortum habet a uoluntate libera, & ortum habet a gratia. Et inquantum ortum habet a uoluntate libera, est meritorium merito congrui: sic enim quodammodo nostrum est, & quasi alterius generis est, quàm sit ipsum præmium, quod debet ei retribui. Inquantum autem ortum habet a gratia: sic, cùm gratia reddat hominem acceptum Deo, & sit quid diuinum, & ad hoc sit ordinata, ut ducat ad Deum, opus illud est merito

Genes. 14.

tium merito condigni. Si aũt cõparemus opus meritorium ad eum, pro quo fit, hoc potest esse dupliciter: vel ad largitatẽ dispensantis. Vel ad ueritatẽ pollicentis. Si comparetur ad largitatem dispensantis, sic est meritorium merito cõgruisnã pro suæ liberalitatis immensitate decet ipsum pro modico obsequio retribuere magnum præmiũ. Si uerò cõparetur ad ueritatem pollicentis, ex qua promisit, & quodãmodo se uoluntarie obligauit, ꝙ tanto operi tantũ reddit præmium, sic opus illud meritoriũ est merito condigni. Si aũt tertio modo cõparemus opus meritorium ad statum, hoc põt esse dupliciter. Aut quantum ad tẽporis oportunitatem: aut quantum ad operis difficultatem. Si quantũ ad tẽporis oportunitatẽ, quia nunc est tempus seminãdi, sicut dicit Apostolus, & qui facit opera meritoria, semẽ proiicit in terram bonã, congruum est, ut ex hac terra fructum magnũ suscipiat. Et sõ rectè Deus ei, qui in præsenti dimittit modicũ, promittit reddere centuplum. Si aũt consideretur operis arduitas, quia opus tale sic est in uoluntate facientis, ut sit supra uires, & homo eleuetur in faciẽdo ipsum supra se, & bono proprio præponat bonũ æternum: hinc est, ꝙ tale genus operis æterna remuneratione est dignum, & sic per ipsum mereri contingit merito condigni. Patet igitur, ꝙ opus meritorium consideratum in comparatione ad uoluntatis libertatem, & dispeniatoris liberalitatem, & tẽporis oportunitatem, est merito rium merito congrui. Comparatum uerò ad gratiæ dignitatem ad ipsius pollicitoris ueritatem, & ad suiipsius difficultatem, est meritorium merito condigni.

Et per hoc solui possunt rationes, & auctoritates ad utramque partem inductæ pro eo, ꝙ secundum diuersas uias procedunt. Nam rõnes, quæ probant, ꝙ per gratiam contingit mereri præmium ætternum merito condigni, procedunt secundum aliquam istarum considerationum. Illa tamen ratio, quæ fit de simili comparatione culpæ ad pœnam, & gratiæ ad gloriã, nõ cogit. Tum quia gloria multoplus excellit in bono, quam pœna in malo. Tum etiam, quia facilius est descendere, quam ascendere. Rationes uerò ad oppositum procedunt, secundum aliam uiã, uidelicet, prout opus habet comparari ad uoluntatem nostram: sic enim non est de se sufficiens ad merendum. Nam omnes iustitiæ nostræ sunt sicut pannus menstruatæ. Prout etiam habet comparari ad liberalitatem diuinam, quæ nulli potest obligari, sed quicquid facit ex mera liberalitate facit. Et hoc modo concludunt uerum, quod non sit ibi meritum condigni: aliter enim rationes illę non cogerent. Nam qđ dicitur, quòd passiones huius temporis non sunt condignæ &c. hoc uerum est inquantum sunt tãtum passiones: sunt tamen condignæ, inquantum fiunt ex charitate, quæ actionibus, & passionibus dat efficaciam, & ualorem. Ad illud, quòd obiicitur, quod Deus non perducit nos ad gloriam nostris meritis, exponendum est, ꝙ hoc intelligitur secundum, ꝙ merita merè cõparantur ad nostram liberalitatẽ nostram, nõ secundũ ꝙ habent ortũ a gratia. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ totum qđ homo facit, debet homo ipsi Deo. Dicendum, ꝙ & si opus illud sit debitũ inquantũ elicitum; est tamẽ gratuitũ, inquantũ fit ex gratia, & charitate. Et ideo sicut ratio debiti non tollit rõnem gratuiti, sic ẽt nec tollit rõnem meriti. Et si obiicitur: ꝙ nec opus gratuitũ, nec debitum põt obligare Deum. Dicendũ, ꝙ & si non possit Deus nobis obligari in rõne dati, & accepti, sicut ẽt ostendit ratio ultima: obligari tñ dicitur quodã modo ex sua mera benignitate, qua uoluit promittere seipsum diligentibus se. Præterea. Meritum cõdigni nõ necessario ponit obligationẽ in retribuente, sed ponit sufficientẽ ordinationẽ eius, qui remuneratur ad ipsam remunerationem mediãte aliqua laudabili operatiõe: gratia aũt sufficientem ordinationẽ ponit in uiatore ad obtinendã gloriã. Tum rõne suę dignitatis, ex qua totum hoiem reddit Deo & accepto, & charum. Tum ẽt rõne diuinæ pactionis:

tum ratione arduę operationis, sicut prius tactũ est. Et sic patet rñsio ad duas rõnes sequentes. Nam qđ obiicit, ꝙ gratis fit nõ obligat. Dicendum, esto ꝙ nõ obliget: propter hoc tñ non tollitur a merito, quin possit esse condignũ. Præterea & si non obliget cũ, cuius est retribuere, & remunerare seruitũ sibi factũ pensata propria utilitate: obligat tñ cũquodãmodo, qui retribuit, pensata seruitutis fidelitate. Vnde magis meretur apud Deũ, qui seruit ei ex amore filiali, & liberali, q̃ qui seruit ex amore mercenario, expectans mercedem, & retributionem. Si aũt aliquis obiciat, ꝙ non põt ibi esse meritum condigni, quia non est ibi cõmensuratio. Dicẽdũ, ꝙ & si non sit cõmensuratio ibi per oĩmodã æqualitatẽ, est tñ cõmensuratio per quandã cõuenientẽ, uel cõsequentẽ proportionabilitatẽ, sicut fructus rectè dr cõmensurari semini, quãdo tñ excedit sicut cõueniebat fœcunditati seminis, & terræ germinanti. Vnde sicut aliqs nõ esset cõtentus, si de semine nõ reciperet decuplũ, sic nullus posset esse cõtẽtus ex operib. meritoriis factis, nisi pro eis recipere ꝓmiũ perfectũ, qđ complet, & terminat totum desiderium.

DISTINCTIO XXVIII.

De potestate liberi arbitrij hominis lapsi, quam habet, gratia circumscripta.

Cap. 9. Augu. Lib. de Lareſib. uatis, i ser. hoc ipſum. Ibi. 9.

ID uerò inconcusse, & incunctanter teneamus, liberũ arbitriũ sine gratia præueniente, et adiuuãte nõ sufficere ad salutẽ, & iustitiã obtinendam: nec meritis præcedentibus gratiam Dei aduocari, sicut Pe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lagiana hæresis tradidit. Nam, ut ait Aug. 1. Lib. Retract. Noui hæretici Pelagiani liberũ sic asserunt uoluntatis arbitriũ, ut gratiæ Dei non relinquant locũ, quã secundũ merita nostra dari asserunt. Pelagianorũ hæresis oĩum recentissima a Pelagio monacho exorta est. Hi Dei gratiæ, quã prædestinati sumus, & qua meruimus de ptãte tenebrarũ erui, intantũ inimici sunt, ut sine hac credant hoĩem posse facere oĩa diuina mandata. Deniq; Pelagius a fratribus increpatus, quòd nihil tribueret adiutorio gratiæ Dei ad eius mãdata facienda: non eã libero arbitrio præponebat, sed infideli calliditate supponebat, dicens: ad hoc eã dari hoĩbus: ut quæ facere per liberũ arbitrium iubentur, facilius possint implere per gratiã. Dicẽdo utique, Facilius possint, uoluit credi, & si difficilius, tamẽ posse hoĩes sine gratia facere iussa diuina. Illã uerò gratiã Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicũt nisi in libero arbitrio: quod nullis suis præcedẽtibus meritis ab illo accepit nostra natura, ipsa ad hoc tantũ iuuante nos per suã legẽ atq; doctrinam, ut discamus quæ facere, & quæ sperare debeamus. Non aũt ad hoc per donũ Spũs sancti, ut quæ didicerimus esse facienda, faciamus. Ac per hoc diuinitus nobis dari scientiã confitentur, qua ignorãtia pellitur: charitatẽ aũt negãt diuinitus dari, qua piè uiuitur, ut scilicet sit donum Dei scientia, quæ sine charitate inflat: & non sit donũ Dei ipsa charitas, quæ ut sciẽtia nõ inflet, ædificat. Destruũt ẽt orationes, quas 1. Co. 8
facit ecclesia, siue pro infidelibus, & doctrinæ Dei resistentibus, ut cõuertantur ad Deũ: siue pro fidelibus, ut augeatur eis fides, et perseuerẽt in ea. Hęc quippe nõ ab ipso accipere, sed a seipsis hoĩes habere cõtendũt: gratiã Dei qua liberamur ab impietate, dicentes secũdũ merita nostra dari. Paruulos ẽt sine ullo peccati originalis uinculo asserunt nasci.

Testimonia, & fundamenta Pelagianorum.

Quod uerò dicunt sine gratia hominem per liberum arbitrium omnia iussa implere, huiusmodi inductionibus muniunt. Si, inquiunt, non potest ea facere homo, quæ iubentur, non est ei imputandum ad mortem, sicut tu ipse Augustine in Libro de Libero ar. asseris: Quis, inquis, peccat in eo, quod nullo modo caueri potest? peccatur autem: caueri ergo potest. Hoc testimonio Augus. Pelagius usus est disputans aduersus eum, immo aduersus gratiam: sicut Augst. in Libr. Retract. illud & alia huiusmodi retractans commemorat, inquiens. In his atque huiusmodi verbis meis; quia gratia Dei commemorata non est; de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani suam nos tenuisse sententiam: sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est: qua peccatur & recte uiuitur, quod his uerbis egimus: sed ipsa nisi Dei gratia liberetur, & ut uitia superet adiuuetur, recte a mortalibus uiui non potest. Ecce aperte determinat, ex quo sensu illa dixerit, inimicos gratiæ refellens.

Li. 3. c. 18. 1 to. 1. et Li. de nã, et gratia c. 6. 7. to. 7. Lib. 1. cap. 9.

Aliud testimonium Augustini.

Similiter & innitebatur Pelagius verbis Augustini contra gratiam, qui in Libro de duabus animabus dicit, Peccati, inquit, reum tenere quẽquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis, & insaniæ est. His auditis exiliit Pelagius, dicẽs, Cur ergo paruuli, & illi qui non habent gratiam, sine qua non possunt facere mandata diuina rei tenentur? Hoc autem qua occasione dixerit, in Libro Retract. Pelagio respondens, aperit. Id. n. contra Manichæos dixit: qui in hoĩe duas naturas esse contendunt, unam bonam ex Deo, alteram malam ex gẽte tenebrarum, quæ nunquam bona fuit, nec bonum velle potest: quod si esset, non uideretur ei imputandum esse si bonum nõ faceret.

Aliud.

Alibi etiam Aug. dicit, quod huic gratiæ contradicere uidetur, qua iustificamur, Ait enim in Lib. contra Adamantium Manichæi discipulum, nisi quisque uoluntatem suam mutauerit, bonum operari non potest: quod in nostra potestate esse positum, dominus docet, ubi ait, Aut facit arborẽ bonã, aut fructus eius bonos, etc. Quod Aug. in Retract. nõ esse cõtra gratiã Dei, quã prędicamus, ostẽdit. In potestate quippe hoĩs est mutare in melius uoluntatẽ: sed ea potestas nulla est nisi a Deo detur: de quo dictũ est, Dedit eis potestatẽ filios Dei fieri. Cum. n. hoc sit in potestate, quod cũ uolumus, facimus, nihil tã in potestate, quã ipsa uoluntas est: sed præ

Ca. 26. in 10. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

paratur a domino voluntas: eo ergo modo dat potestatem.

Aliud.

Sic etiam intelligendum est, quod in eodē ait, scilicet, in nostra potestate esse vt vel inseri bonitate Dei, vel excedi eius seueritate mereamur: quia in potestate nostra non est nisi quod nostram sequitur voluntatem: quæ cum præparatur a domino, facile fit opus pietatis, etiam illud quod impossibile, & difficile fuit.

Aliud.

In li. ex positionis quarūdam propositionum epis. ad Ro. ar. 60. et 61 10. 4. li. 1. c. 23.

In expositione quoque quarundam propositionum epistolæ ad Romanos quædam Augustin. interserit, quæ uidentur huic doctrinæ gratiæ aduersari. Ait enim, Quod credimus, nostrum est: quod autem bonum operamur, illius est qui credentibus dat Spiritum Sanctum. Et paulopost, Nostrum est credere & velle, illius autem dare credentibus, & volentibus facultatem bene operandi per Spiritum Sanctum. Quæ qualiter intelligi debeant Augustin. in Libr. Retract. aperit dicens, Verum est quidem a Deo esse quod operamur bonum: sed eadem regula utriusque est, & volendi, scilicet & faciendi: & vtrunque ipsius est: quia ipse præparat voluntatem: & utrumque nostrum est: quia non fit nisi volentibus nobis. Illa itaque profecto non dixissem, si iam scirem etiam ipsam fidem inter Spiritus Sancti munera reperiri.

Adhuc addit aliud.

C. 1. 5. in 6. 7. & in li. dē uera in no. ar. 315.

Illud etiam diligenter est inspiciendum, quod Augustin. in Libr. de Prædestinatione sanctorum ait, scilicet quòd posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturæ est hominum: habere autem fidem sicut habere charitatem, gratia est fidelium. Quod non ita dictum est tanquam ex libero arbitrio valeat haberi fides, vel charitas; sed quia aptitudinem naturalem habet mēs hominis ad credendum, vel diligendum, quæ Dei gratia præuenta credit & diligit: quod sine gratia non ualet.

Quid tenendum sit de gratia, & libero arbitrio, pro ueritate.

Id ergo de gratia & libero arbitrio indubitanter tenea-

mus quod Hieron. in explanatione fidei catholicæ ad Damasum Papam Iouiniani, & Manichei, & Pelagij errores collidens docet, Liberum, inquit, sic confitemur arbitrium, vt dicamus nos semper indigere Dei auxilio: & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum uitare non posse, quàm illos, qui cum Iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Vterque tollit arbitrij libertatem. Nos uero dicimus hominem semper & peccare, & non peccare posse, vt semper nos liberi confiteamur esse arbitrij. Hæc est fides, quam in catholica ecclesia dicimus, & quam semper tenuimus.

SVPRA determinauit Magister quātum potest liberum arb. cum gra: In hac uero parte determinat quantum potest liberum arb. sine gratia. Et diuiditur hęc pars: in duas. I prima determinat de potestate liberi arbitrij hominis lapsi, quam habet, gratia circunscripta. Secundo uero determinat liberum arbi. primi hois, utrum gratia operante, & cooperāte eguerit, infra Di. 29. *Post hæc tanſiderandum est, utrum* &c.) Diuiditur autē pars ista in tres partes. In prima: qā Pelagiani errabāt circa potestatē lib. arbitrij illius hæresis improbatiōnē. In secunda uero respōdet ad Pelagianorum argumētationes ibi: *Quod uero dicunt sine gratia*, &c.) In tertia uero subiungit catholicæ ueritatis expressionem. ibi: *Id ergo de gratia*, &c. *lib. arb.* &c.) Media pars diuiditur i tres partes secundum tria media, a quibus sumuntur tres rationes, quibus Magister respondet. Primo enim respondet ad illud, qđ Pelagius dicebat, nullum esse culpandum, si non uitat, uel nō facit illud, quod est sibi impossibile. Ex quo sumuntur duæ rationes, ad quas Magister respondet duabus. Secundo uero respōdet ad illud, quōd Pelagius dicebat, q̄ nihil est tam in nostra potestate, quàm ipsa uoluntas, qđ etiam ab ipso Augustino Pelagius assumpserat, ibi. *Alibi etiam Augustinus dicit*, &c.) Tertio uero respondet ad illud, quod Pelagius dicebat. Quod credimus nostrum est, quod autē bonum operamur, illius est, &c. Quod etiam extraxerat de uerbis Augustini ex duobus locis: & ideo Magister respōdet in duobus capitulis. Et incipit illa pars. ibi. *In expositione quoque quarundā*, et c.)

Dub. 1.

DE *inquit Pelagius a fratribus*, &c.) Redarguit Magister uerbū Pelagii dicētis, q̄ gīam li. arb. infideli callidiate suppone bat, &c. Cōtra. Vī, qđ uerū dixerit Pelagius. Si n. gratia habitus est: & oīs habitus reddit potentiā facilē, uī q̄ ad hoc detur gratia lib. ar. ut facilius possit exire in bona opera. Si tu dicas q̄ in hoc non reprehēdit cum: sed in hoc qđ negabat, q̄ nullum posse arbitrium lib. conferebat, uī, q̄ in hoc etiam uerum dicebat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoniam si solius potentiæ est posse, & gratia non est potẽtia: ergo non dat nouum posse. Itẽ. Nullus alius habitus aufert potẽtiam ei, in quo est ergo uidef, ꝙ nec gratia: aut si in gratia hoc est, quæro, quare magis in ipsa, q̃ in aliis. Respon. Dicẽdum, ꝙ quidam est habitus, qui ortũ habet a potentia, sicut ille, qui per assuefactionẽ acquiritur ab eo, in quo est: & de tali habitu uerum est, ꝙ non dat nouam potẽtiam; sed priorem potentiam habilitat. Est & alius habitus, qui detur sum descendit, & non solum dependet ab eo in quo: sed magis ab eo a quo: & talis habitus habet potentiam nobilitare: & potest etiam illud, in quo est, mouere, & supra se eleuare ratione illius, a quo procedit: & talis habitus est ipsa gratia. Et q̃a Pelagius non attribuebat plus habitus gratiæ, quam aliis habitibus, hinc est ꝙ Aug. & Magister arguunt eum tanquam hæreticum. Et per hoc patent ea, quæ obiecta sunt.

Dub. 2. *Gratiam Dei, qua liberamur ab impietate, &c.*) Videtur, ꝙ uerũ dixerit, per illud quod dicit Hieronymus de prodigo filio. Nulla maior iustitia est, quàm ignoscere pœnitenti, & ad misericordiam reuertenti misericordiæ sinum aperire. Si ergo iustitia retribuit unicuique secundum merita, uidetur ꝙ homo reuertendo ad diuinam misericordiam, mereatur sibi gratiã Dei. Item. Nos uidemus, ꝙ homo potest mereri gratiam hominis per obsequia sibi impensa; ergo pari ratione uidetur, & multo fortius, quòd mereri possit gratiam Dei. Respondũ, quòd gratiam primam non contingit mereri: tum quia est fundamẽtum omnis meriti, & principium: tum etiam quia est donum pure gratuitum: nisi enim quis habeat gratiam Dei, nihil apud Deum mereri potest merito condigni; quia sine illa nihil acceptat Deus in operibus nostris. Rursus ipsa est ita donum gratuitum, quòd non redditur meritis. Sicut enim dicit Apostolus Romano. 11. Si gratia est ex meritis, iã gr̃a nõ est gratia. Ex hoc patet, quãtum Pelagius aduersabatur diuinæ gratiæ, qui dicebat aliquem eam posse mereri. Auferebat enim ipsi gratiæ suam dignitatem, & excellentiam, dum eam meritis liberi arbitrii supponebat. Auferebat etiam suam efficaciam, dum potestatẽ merendi alii, quàm gratiæ attribuebat. Ad illud uerbum Hieronymi dicendum: ꝙ iustitia ibi dicitur diuinæ bonitatis condecentia, non prout respicit meritorum exigentiam. Ad illud, quod obiicitur de gratia hominis. Dicendum, quod non est simile: tum quia acceptatio hominis non est ita mere gratuita, sicut diuina: tum etiã non est ita æque ponderatrix, sicut illa. Si autem quæratur, utrũ aliquis in statu gratiæ existens possit sibi mereri primam gratiam post recidiuum, & hoc orando, & petendo ut si caderet, Deus illum releuaret. Dicendum, quòd non potest ex merito condigni: sed solum ex merito congrui. Nam meritum condigni implicat in se perseuerantiam, pro eo quòd peccatum subsequens mortificat, & in obliuionem ducit bona opera prius facta.

Sub. 3. *Si, inquiunt, non potest ea facere homo, &c.*) Videtur, quòd uerum dicat Pelagius, quamuis Magister contradicat. Nam Hieronymus dixit, anathema sit, qui dicit, Deum præcipisse impossibile: ergo si præcepit homini habenti liberum arbitriũ, uidetur quòd Pelagius uerum dicat. Item. Augustinus in quodam sermone. Seruum pigrum non damnaret, si ea, quę fieri non poterant, imperaret: ergo redit idem, quod prius. Quæritur ergo, pro quanto uerbum illud habeat ueritatem, quòd nullus peccat in eo, quod non potest facere, uel uitare. Respondeo dicendum, quòd posse quid facere, uel uitare dupliciter aliquis potest; quia per seipsum sine aliquo alieno suffragio potest illud: sicut aliquis potest comedere, quando est sanus, & habet cibum. Alio modo dicitur aliquis aliquid posse non solum quia potest illud per se, & in se: sed quia potest cum alio, quod sibi præsto est. Et hoc modo accipiendo posse, omne quod Deus præcipit, in nostra potestate est: quia ipse qui præcipit, præstò est præbere gratiam adiuuantem, per quam possumus proficere. Alio modo accipiendo posse: non omne quod præcipit, est in nostra potestate: non tamen ex hoc excusatur aliquis: sicut si præciperet dominus seruo, quòd daret sibi ad bibendum, & ipse non haberet aquam, si posset eam acquirere, non excusaretur: sic & in proposito intelligendum est. Primo modo accipiendo posse, siue aliquis possit in se, siue per diuinum auxilium, intelligit Augustinus, & hoc insinuat eius uerbum. Nunquid quis peccat in eo, quod nullo modo euitare potest? Et sic intellexit etiam Hieronymus, cum dixit illum esse anathema, qui dicit, Deum præcepisse impossibile. Pelagius autem accepit primo modo: & ideo errauit, & plus attribuit libero arbitrio, quàm possit. Aliter etiam consueuit responderi, quòd prædicta uerba intelligantur de impotentia naturali: non de illa impotentia, in quam ex culpa sua homo seipsum intrusit: sicut ponit Anselmus exemplum de seruo, qui debuit ire ad nundinas, & præcipitauit seipsum in foueam: Primus modus exponendi errorem Pelagii magis excludit.

Dub. 4. *Nihil tamen in potestate nostra, quàm ipsa uoluntas, &c.*) Hoc uidetur esse falsum per experientiam. Facilius enim est homini ieiunare, & magnos labores sustinere, quàm inimicum diligere suum: facilius est etiam omnia bona sua dispergere, quàm uoluntatem suam subiugare. Item. Si hoc uerum esset: ergo uidetur, quòd cum bonitas hominis consistat in uoluntate, quòd homo posset se facere talem, qualem uellet. Responsio. Ad hoc dici potest, quòd illud intelligitur de auxilio gratiæ Dei, pro eo quòd bona uoluntas quantum ad actũ uolendi

lendi, non recipit impedimentum, si habeat auxilium gratiæ, sed quantū ad opus exterius impedimentū recipit. Vnde omnia bona possumus uelle, non tamē oia facere. Et sic uidetur Augustinus intelligere, includēdo auxilium gratiæ, non excludendo, sicut excludebat Pelagius. Aliter potest respōderi, ꝙ uelle in nobis dupliciter accipitur. Vno modo, ut nominat actū potentiæ affectiuę, vt est q̄dā potētia naturalis. Alio mō ut nominat actum liberi arbitrii. Primo modo uelle aliquid idem est, quod affici circa illud: alio modo uelle idem est, ꝙ eligere. Vnde secundum hos duos actus distinguitur in nobis uoluntas appetitus, & uoluntas eligentiæ: non quia sint in nobis istæ duæ uoluntates essentialiter differentes: sed quia modus uolendi est aliter & aliter. Dico igitur, ꝙ uerbum Augustini non intelligitur de uoluntate appetitus, q̄ aliquando adeo adhæret alicui rei, ut uix, uel nunquam possit ab ea separari: sed hoc intelligitur de uoluntate eligentiæ, qua aliquis uult se uelle, quod uult, uel nolle, & hoc semper in nostra potestate est: non tamen sequitur ex hoc, ꝙ iustitia sit in nostra uoluntate: quia non est efficax nisi inquantum præuaÆt uoluntati appetitus, & illi nō præuaÆt nisi per gratiam. Vnde multi sunt peccatores, qui uellent esse iusti, & uellent, ꝙ nunquam affectarent mala: nihilominus tamen in sua remanent iniustitia: quia non adiuuantur a gratia diuina.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An liberum arbitrium resurgere possit a peccato absque gratia gratumfaciente?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio de potestate liberi arbitrii circumscripta gratia. Circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, quantum possit liberum arbitrium absque gratia gratumfaciente. Secundo uero quæritur, quantū possit per se absque gratia gratisdata. Circa primū quæruntur tria. Primo quæritur, utrum liberum arbitrium sine gratia gratum faciente possit a culpa resurgere. Secundo, utrū possit absque gratia gratumfaciente aduersarium uincere. Tertio quæritur, utrum possit Dei mandata implere.

VTRVM liberum arbitrium absque gratia gratum faciente possit a culpa resurgere. Et ꝙ non, uidetur primo per illud, quod dicitur Roman. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Et paulo ante. Ex operibus legis nō iustificatur omnis caro. Et expressius ad Titum 3. Nō ex operibus iustitiæ, quę fecimus nos, sed secundum suam misericordiam, &c. igitur gratia gratum faciente circumscripta, non potest liberum arbitrium per se resurgere a culpa. ITEM. Gal. 2. Non abiicio gratiam Dei. si. n. per legem iustitia: ergo Christus gratis mortuus est: si ergo uirtute lib. arbit. posset homo ad iustitiam redire, uidetur ꝙ Christus frustra mortuus esset: quod hoc

hoc est impiū dicere, patet &c. ITEM Nemo petit ab alio, ꝙ habet in sua potestate: sed uir sanctus petit in Psa. 40. Sana anima meam, quia peccaui tibi. Docet etiam nos ipse saluator petere in oratione dominica *Et dimitte nobis debita nostra*: ergo &c. ITEM. Hoc ostenditur ratione, quam facit Bern. Cum aliquis de impio fit pius, de malo fit bonus. & cum de malo fit bonus, melioratur: nullus tamen habet posse super se: ergo nullus pōt seipsam meliorare propria uirtute: ergo nec absq; gratia Dei a culpa resurgere. ITEM. Omni peccato offenditur Deus, qui est ipsa iustitia, & omne peccatum fit contra mandatum Dei: sed tanta est offensa, quantus est ille, qui offenditur. Cum igitur ipse sit infinitus, offensa habet aliquo modo rationem infiniti: nisi igitur liberum arbit. potentiæ finitæ est, impossibile est ꝙ in pristinum statum redeat, nisi per diuinam misericordiā, quæ sua gratuita bonitate condonet culpam, siue remittat offensam: hoc autem non fit sine gratia: ergo &c. ITEM. Peccatum est priuatio uitæ spiritualis, & priuatio lucis: sed uita spiritualis non potest redire ad animam nisi a fonte uitæ, nec lux nisi a fonte lucis: ergo impossibile est, quod alia resurgat a culpa, nisi Deus, qui est fons uitæ, & lux perennis, sua benignitate eam uiuificet, & illuminet: hoc aūt nō est nisi per donū gratiæ: ergo &c.

SED CONTRA. Damas. Peccatum est ab eo, quod est secundum naturam, in id, quod est præter naturam auersio: sed facilius est unicuique rei moueri secundum naturam, quām præter naturam: ergo si liberū arb. uirtute propria peccando potest moueri præter naturam, uirtute propria redire poterit ad naturam: ergo sicut potuit cadere, ita & resurgere. ITEM. Maior est uirtus liberi arb. quām naturæ sed natura cum infirmatur, sanari potest absque auxilio medicinæ: ergo multofortius cum liberum arbit. infirmatur per culpā, sanari potest absque omni gratia. ITEM. Absque gratia gratumfaciente de ignorāte potest fieri homo sciens, non solum in his, quæ subsunt naturę, sed etiam in his, quæ sunt supra naturam: ergo pari ratione absque gratia gratumfaciente potest homo fieri iustus de peccatore. ITEM. Peccator in mortali peccato existens potest desiderare, & uelle iustitiam: sed nihil aliud est esse iustum, quām uelle iustitiam, quia iustitia est rectitudo uoluntatis; tunc enim uoluntas recta est, cum uult iustitiam: ergo peccator in mortali peccato absque gratia gratūfaciēte iustificari potest. ITEM. Per eādem uim, per quam quis mouetur ad aliquid, quiescit ibidem: ergo si aliquis non mouetur ad culpam nisi uolūtate, nō quiescit ibi, nisi per uoluntatē, & quandiu uult: ergo si nō uult in culpa persistere absque gratia gratumfaciente, uidetur q̄ possit a culpa resurgere. SI TV dicas, ꝙ non potest uelle. Contra. Potestates rationales sunt ad oppositā, sicut dicit Philosophus: & uoluntas quamdiu est uia uertibilis est: ergo sicut uo

lun-

luntarie potuit culpã appetere, sic põt uolũtarie a culpa resurgere. ITEM. Inter culpã, & gratiã media est innocentia, sicut melius patebit infra: ergo cũ possit ab aliquo haberi innocentia sine gratia, sicut habita fuit ab Adam in primordio, & innocẽtia habita deleatur culpa, uidetur, qđ sine gratia gratumfaciẽte aliqs possit a culpa resurgere.

RESOLVTIO.

Obstrepant, ut lubet, philosophi, hæreticique: usque adeo necessariam dicimus diuinam gratiam spirituali nostræ resurrectioni; ut sine grata Dei uoluntate non fiat ullius remissio: sine liberali passione Christi non fiat morbi curatio: nec sine cælesti gratia imaginis reformatio.

RESP. Dicendũ, qđ in huius q̃stionis determinatione aliter sẽ serunt philosophi, aliter senserunt hæretici, aliter senserũt tractatores catholici. Philosophi. n. ignorãtes, qualiter peccato offendatur diuina maiestas, & qualiter per ipsum adimatur potentiarũ habilitas; dixerunt: qđ hõ per exercitationẽ iustus poterat effici, sicut per inordinationẽ a recta rõne factus erat iniustus. Vnde & Philosophus dicit, q̃ prauus ad meliores exercitationes deductus, aut multum proficiet, aut pfecte in contrariũ habitum restituitur. Hæretici uerò aliquod lumẽ fidei habentes cognouerunt, qđ per peccatum offenditur maiestas diuina, & quodãmodo damnificatur uolũtas, uel lib. arb. Excęcati tamen non cõsiderauerũt, qualiter ex culpa natura infirmatur: & iõ dixerunt, qđ ad hoc qđ liberum arb. a culpa resurgat, nõ est sibi necessaria aliqua gratia curans, sed sufficit sola gratuita Dei misericordia, quę inclinatur ad remittendum peccata nostra p̃p satisfactionẽ, quam Christus sibi facere uoluit, dum se in cruce pro nobis obtulit. Sed hæc positio non tantum a ueritate deficit, sed etiam dum contraria implicat, seipsam destruit. Dicit. n. ad hoc quod liberum arb. a culpa resurgat, necesse est, qđ Deus sibi culpam remittat: & tñ non est necesse, quod aliquid sibi retribuat, uel circa ipsum faciat. Si enim Deus nõ mutatur, & ipse iustus iudex est, ut nihil accepter, nisi tantum quantum ualeat ad hoc, q̃ culpa remittatur, & peccator Deo reconcilietur: necesse est, quod aliquid ipsi peccatori tribuatur, per quod morbus peccati sanetur. Catholici uerò tractatores, & lucę fidei, & auctoritate scripturæ cognouerunt, quod peccatum & Dei est offensiuum, & quodam modo damnificatiuũ, dũ homo se trãsfert de seruitio Dei ad seruitutem diaboli, & et imaginis deformatiuum. Et ideo dixerũt, quod ad hoc quod liberum arb. resurgat a culpa, necessaria est gratia, non solũ secũdum quod gratia dicitur gratuita uolũtas Dei, nec etiam secundũ qđ dicitur liberalis passio Christi, sed etiam secundũ quod dicitur habitus animi. Gratuita enim uoluntas Dei concurrit ad hoc, qđ fiat offensæ remissio: uoluntarie enim nobis condonat offensam. Liberalis autẽ passio Christi concurrit ad hoc quod fiat morbi curatio: & gratia ut fiat imaginis reformatio: & ideo ad hoc q̃ homo resurgat a culpa, multum per oẽm modũ necessaria est sibi gratia. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes, q̃ homo absque gratia gratumfaciente non potest a culpa resurgere. AD ILLVD uerò, qđ primo obiicitur in contrarium, quod motus in id, quod est secũdum naturã, facilior est, quã ipse, qui est in id, quod est præter naturam. Dicendũ, q̃ illud uerum est de illo motu, qui est secundum naturam, ita quod subiacet potestati naturæ, & de illo etiam motu, qui est præter naturam: ita tamen, quòd non corrumpitur, nec diminuitur ibi naturæ potestas, sicut est in motu lapidis sursum. Facilius enim regreditur deorsum, quàm ascenderit sursum. Tum quia mouetur deorsum est in eius potestate: tum etiam quia per motum sursum nihil diminuebatur, uel adiuuabatur de eius grauitate. Non sic autem est in proposito, tum quia moueri ad iustitiam est p̃ uirtutem supra naturam, tũ etiã quia motus ad culpam diminuit habilitatem liberi arbitrii. Per peccatum enim non solum homo exspoliatur gratuitis, sed etiã uulneratur in naturalibus. ET PER hoc patet responsio ad sequens, quod obiicitur de similitudine sanitatis naturæ ad sanitatem uoluntaris: non. n. est simile. Nam sanitas corporalis est in potestate naturæ, sanitas spiritualis uerò est per aliquid, qđ est supra naturam. Cum autem aliquid infirmatur corporaliter, non omnino naturæ perimitur uirtus, quæ est principiũ sanitatis: & ideo a tali infirmitate ad sanitatem naturaliter põt fieri regressus. In peccato uero peritur ipsa gratia Dei, & iustitia; p̃ quam erat spiritualis sanitas: & pro tanto dr̃ graue peccatum esse mortale, quia aufert homini principium uitæ. Et ꝓpterea sicut de mortuo non potest fieri uiuus, nisi uirtute mirabili, & supra naturam: sic nec de peccatore põt fieri iustus naturaliter, uel uoluntarie, sed mirabiliter. AD ILLVD, quod obiicitur de ignorante, qđ potest fieri sciens sine gratia gratumfaciente. Dicendum, quod non est simile: ignorantia enim inquitatum huiusmodi, potius dicit defectum pœnæ q̃ culpæ. Vnde ignorans sc̃dm q̃ ignorans non displicet Deo: peccans autẽ sc̃dm q̃ peccans displicet Deo: & ideo culpę recte opponitur gratia, quę reddit Deo acceptum: sicut ignorãtia opponitur scientiæ. Et quoniã oppositũ expelli hẽt p̃ suum oppositũ, iõ non sequitur, q̃ si ignorãtia hẽt expelli sine gratia, q̃ similiter culpa. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̃ peccator manẽs in mortali põt uelle iustitiã. Dicendũ, q̃ aliquid uelle, est dupliciter. Vel exiliter, & semiplene, sicut dicitur: uult, & non uult piger. Vel plene, & sufficiẽter: sicut dicit Apost. Philip. 2. Deus operatur in nobis uelle, & pficere. Primo mõ põt esse in peccatore: & talis uolũtas nõ facit aliquę iustum. Secundo mõ nõ potest esse sine gratia præueniẽte, & adiuuante uoluntatem: hoc autem secundo modo non potest uoluntas iustitiæ reddere animam iustam. AD ILLVD: qđ obii-

In Post pradica mẽtis c. de oppositis cir cũs med.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obiicitur, quòd per eãdem uim, per quam aliquid mouetur, q̃ fcit. Dicendum, q̃ uerum est in eo motu, qui est ad aliquod cõpiemẽtum: hoc autem nõ oportet esse in motu corruptionis, & destructionis. Aliquis enim interficitur per uiolentiam: nõ tamen oportet q̃ per illam eandẽ uim in morte persistat. Et quia peccatum corruptio dicitur, nõ oportet, q̃ quis persistat in peccato ex solo actu uoluntatis, sicut per actum uoluntatis se in peccato præcipitauit, sicut patet in eo, qui se uoluntarie interficit, uel uolũtarie se demergit. AD ILLVD, quod obiicitur q̃ Deus possit restituere innocẽtiam, & ita delere culpam absq; gratia Dicendum, q̃ hoc uerũ est: sed largitas diuinæ misericordiæ sic decreuit auferre malum, per quod homo displicet, ut simul daretur bonum, per qđ homo Deo placeret: nec unquã expellit culpã, quin sanctificet ipsam animam, ut in ea habitet per gratiam. Vnde nihil est medium secundum tempus inter iustũ, & impium: ex quo enim homo nascitur, necesse est animam eius uel esse peruersam q̃ culpã, uel erectam per gratiam.

Idem Scot. in 4. dist. 1. q. 6. de circumcisione.

QVAESTIO II.

An liberum arbitrium absque gratia gratumfaciente in aduersarium præualere possit?

VTRVM lib. arb. absque gratia gratum faciẽte possit ad uersarium suum uincere. Et q̃ sic, uidetur. Gene. 4. dictum est Cain. Subter te erit appetitus tuus: & tu dominaberis illius. Sed constat, q̃ Cain iam erat in mortali peccato: ergo in statu illo poterat dominari appetitui suo proprio: sed nullã uictoriam habet ĩ nobis aduersarius nisi per nostrũ appetitum: si igitur absque gratia gratum faciẽte Cain superare poterat proprium appetitum, uidetur quod posset etiã uincere aduersariũ. ITEM. Ber. in Li. de lib. ar. Liberum arb. est potentissimum sub Deo. Et ibidem dicit, q̃ lib. arb. sui oĩno defectum non patitur, quare potentissime in ipso æternæ, & incõmutabilis imago dei tatis uidetur. Nã & si habeat initium, nescit tamẽ occasum, nec de iustitia, uel de gratia accipit augmentum, nec de peccati miseria detrimentum: ergo si liberum arbi. adiutũ gratia, & iustitia possit superare aduersariũ, pari ratione uidetur, quòd possit etiam per seipsum. ITEM. Spiritus luxuriæ deicitur, uel uincitur per continentiam, & Spiritus iracundiæ per patientiã, & sic de aliis: sed continentia, & patientia possunt haberi absq; gratia gratumfaciente per gratiam gratis datã, ergo &c. ITEM. Diffacilius est uincere seipsum, quã uincere diabolũ: sicut. n. habitũ fuit, & Magister dicit supra Di. 21. Fortior est tentatio carnis, quàm tentatio hostis: sed homo absque gratia gratum faciente potest seipsum uincere, & morti exponere, sicut patet in hæreticis: ergo multo fortius uidetur, q̃ absque gratia gratum faciente possit de diabolo triũphare. ITEM. Aduersarius noster, in quo nulla est grã gratũ faciens, frequenter pòt nos deuincere, & sibi subiugare: si ergo non est peioris cõditionis homo, quàm sit diabolus, uidetur q̃ absque aliquo dono gratiæ possit quis aduersarium suum uincere.

SED CONTRA. 1. Corin. 15. Deo gratias, qui dedit nobis uictoriã per Iesum Christum dominum nostrum. Igitur sine auxilio Christi nemo potest de inimico habere uictoriam: si ergo Christus auxiliatur, nobis per gratiam suam, per quam nos iustificat, uidetur &c. ITEM. Roman. 7. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Et respondet. Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum: si ergo nullus uincit aduersarium, nisi qui liberatur a lege peccati, & mortis: uidetur q̃ absque gratia Dei per Iesum Christum, quæ quidem est gratia gratumfaciens, non possit aduersarium uincere. ITEM. Super illud Psal. 20. Infirmati sunt &c. Glo. Non potentes resistere uitiis per se. Deo enim desistente ab auxilio laborare pòt homo, sed non uincere: ergo uidetur, quod absque auxilio gratiæ gratumfacientis non contingat uincere tẽtationem. QVOD si tu dicas hoc intelligendũ esse de gratia gratis data, non gratũ faciente solum, Contra. Dicitur per aliam Glo. super illud Psal. 77. Immissiones per angelos malos &c. Diabolus potestatem habet in peccatore, sicut in pecore proprio: ergo cum non possit a peccato etui, nisi per gratiã gratum facientem, non potest nisi per illam eruta potestate diaboli: ergo sine illa non potest ipsum deuincere. ITEM. Vincenti deberur corona, secundũ quod dicitur Apoc. 2. & 3. sed nulli pugnanti contra aduersarium debetur corona gloriæ, nisi ei, qui habet gratiam gratum facientẽ: ergo nullus absque gratia potest diabolũ deuincere. ITEM. Quicquid homo faciat, & quidquid etiam caueat, quamdiu est sine gratia gratum faciente, manet in culpa, sicut prius ostensum est: sed cum manet in culpa, seruus est diaboli, seruus est etiam peccati: & qui seruus est diaboli, uictus est a diabolo, secundũ q̃ dicitur 2. Pet. 2. igitur absq; gratia gratũ faciente impossibile est de diabolo triumphare.

RESOLVTIO.

Resistere potest: uincere nõ potest.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̃ distert dicere, aliquẽ resistere diabolo aduersario, & aliquem diabolum uincere aduersarium. Plus enim importat uictoria, q̃ resistentia. Resistentia namque consistit in hoc, q̃ quis non consentiat suggestioni diabolicæ: sed uictoria consistit in assequẽdo oppositum eius, quod diabolus intendebat. Intendebat autẽ diabolus hominem reddere inimicum Deo, & facere dignum æterno supplicio. Tunc igit uincit homo aduersarium, quando sic resistit tentationi, ut efficiatur maior Dei amicus, & mereatur regnum æternum. Et quoniam hoc absque gratia gratum faciente esse non potest, ideo cõcedendũ est, q̃ & si quis per gratiam gratis datam possit diabolo resistere, ut ei non consentiat suggerenti, tamẽ absque dono, quod reddat hominem acceptũ Deo, ipsum uincere non potest, ut contra eius intẽtionem proficiat

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficiat dignitate meriti, uel ī merito condigni. Et concedendæ sunt rōnes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur de eo, qđ dictum est Cam. Subter te erit appetitus tuus &c. Dicēdum, quod & si in potestate eius esset appetitum refrenare, ut in actum peccati non procederet etiam absque gratia gratumfaciente, non tamen ex hoc sequitur, quod possit aduersārium deuincere: quia & si sine gratia hoc faceret, esset ibi resistentia, per quam uitaret pœnā: non tamen esset ibi uictoria, per quam mereretur palmam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod liberum arb. dicitur esse potentissimum sub Deo, & quod nō augetur, nec minuitur: Dicēdum, quod (quemadmodum fuit supra expositum) hoc intelligitur quantum ad priuationem coactionis, non quantum ad potentiam seruandæ rectitudinis. AD ILLVD, quod obiicitur quod spiritus luxuriæ uincitur per cōtinentiam. Dicendum, quod & si per continentiā, quæ est absq; gratia gratumfaciēte, possit qs resistere spiritui luxuriæ: illa tamen resistentia triumphus dici non potest, pro eo quod ex hoc nullam assequitur palmam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod potest quis uincere seipsum sine gratia gratumfaciente. Dicendum, quod falsum est: quamuis enim hæreticus, qui exponit se morti, uideatur seipsum uincere: non tamē est ibi uictoria, sed deiectio. Superatur enim ab erroris improbitate, & conscientiæ peruersitate, & obstinationis profunditate: & propter hoc magis meretur confusionem, & ignominiam ex illa mortis perpessione, quām gloriam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod diabolus potest uincere hominem absque gratia. Dicendum, quod uictoria diaboli consistit in subiugando sibi hominem per peccatum: uictoria uero hominis consistit in promerendo illud, quod diabolus amisit: & ideo sicut facilius est peccare, quam in bono proficere: sic facilius est diabolum superare hominem, q̄ hominem aduersarium uincere. Præterea diabolus non uincit hominem, nisi uolentem, & consentientem: diabolus autem nunquam uincitur uolens: & ideo non sequitur, quod si diabolus potest reportare uictoriā de homine absque gratia, q̄ similiter possit esse ecōuerso: imo nō est simile, sicut ostensum est.

QVAESTIO III.

An liberum arbitrium absque gratia gratum faciente mandata omnia adimplere possit?

VTRVM absque gratia gratūfaciente liberum arbi. possit omnia mandata implere. Et qđ sic uidetur. Deut. 30. Mandatū, quod ego præcipio tibi hodie, non est supra te, neque procul positum &c. Et post. Sed iuxta est sermo ualde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud: hoc autē non esset, si obseruantia mādatorum esset supra posse liberi arbitrii: ergo uidetur, quod absque gratia gratumfaciente, quæ est supra posse liberi arbitrii contingat mandata Dei seruari, & impleri. ITEM. Hoc uidetur auctoritate noui testamenti. Matth. 11. Iugum meum suaue est, & onus meum leue: hoc autē nō esset, si mandatum Dei esset supra posse liberi arbit. ergo &c. ITEM. Hoc uidetur rōne. Multo benignior est Deus seruis suis, q̄ sit homo: sed homo pōt mandata hōis seruare absq; gratia gratumfaciente, quę sunt grauia, & multa: ergo uidet, q̄ multo fortius possit seruare mādata diuina. ITEM. In mandatis Dei aut præcipiunt ipsa genera operum, aut præcipiunt formata opera. Si præcipiunt opera formata: ergo qui honorat patrem naturali pietate, non faciens illud ex charitate, uidet illud mādatum omittere, quo p̄cipitur: Honora patrē, & matrē; & peccare mortaliter, q̄ absurdum est dicere. Si igitur ipsa genera operū sunt in præcepto, & hoc constans est, q̄ possumus facere absq; gratia gratum faciente, uidetur, q̄ diuina mādata absq; dono gratię gratumfacientis cōtingat implere. ITEM. Nihil difficilius est, q̄ aīam suam ponere pro alio. Maiorem em̄ charitatem nemo habet &c. sicut dicitur Ioān. 15. sed absque gratia gratumfaciente pōt quis mortē pro alio subire: ergo multo fortius oīa gña aliorū mādatorū.

AD OPPOSITVM arguitur sic. Iere. 10. dicitur. Scio domine, quia non est hois uia eius, neq; uiri ut ambulet, & dirigat gressus suos: sed quicūq; implet diuina mandata, dirigit gressus suos: ergo non est in potestate hois diuina mandata implere. ITEM. Actuum 15. Hoc est iugum, quod neq; nos, neq; patres nostri portare potuerunt, sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari, & loquitur ibidē de mādatis legis: ergo diuina mandata obseruare non contingit absq; diuina gratia. ITEM. Obseruatio mandatorum Dei faciūt hoiem Dei amicum: unde Ioan. 15. Vos amici mei estis &c. sed nullus pōt effici Dei amicus absq; dono charitatis, & gratiæ gratumfacientis: ergo impossibile est absque huiusmodi dono mandata Dei seruari. ITEM. Obseruantia mādatorum Dei facit hoiem dignum uita æterna. Vnde Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata: sed nullus pōt uitam mereri æternam absque dono gratię Dei, ut dicitur Roma. 6. Gratia Dei uita ętenia: ergo absque illa nemo pōt diuina obseruare mādata. ITEM. Sicut fundamentum legis ueteris est timor, ita fundamentum Euangelii est amor, sicut insinuat Apostō. Rom. 8. & expresse dicit Augu. ergo sicut mandata legis ueteris obseruari non poterāt absq; Dei timore, sic mandata Euangelica impleri nō possunt absque charitatis amore: sed donum amoris non est absque dono gratiæ gratum facientis: ergo absque huiusmodi dono non conuenit diuina mandata impleri.

S. Tho. 1.2.q9. 109.ui- det po- nere qđ pōt imp fectèale qua im plere, li cet èt re quiræ auxiliū

RESOLVTIO.

Et quidem quōad substantiam operis; sed non quō ad intentionem mandantis.

RESP. Dicendum, q̄ mandata Dei dupliciter contingit impleri. Vno modo quantum ad genus operis. Alio modo quantū ad intentionē mandantis. Si loquamur de impletione mandatorum quantū ad genus operis, sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic per gratias gratis datas contingit ea impleri, sicut per fidē mandatum de adoratione: & p quandam naturalem pietatem, & deuotionem mandatum de parētum honoratione, & sic de aliis. Alio modo est loqui de implerione mandatorum quantū ad intentionem mandantis: & sic quia Deus præcipit mandata ad hoc, quod uoluntas nostra conformetur uoluntati suę, & hęc non potest esse absque charitate, & charitas esse nō potest absque dono gratię gratum facientis mandata Dei secundum intentionem mandantis absque huiusmodi dono non possunt obseruari. Et hoc est, quod dicit Apostolus Rom. 13. Qui diligit proximum, egem implcuit. Et iterum. Plenitudo legis est dilectio. Et 1. Tim. 1. Finis præcepti est charitas de corde puro &c. Hocipsum etiā insinuat. Deut. 6. ubi post enumerationem mādatorum decalogi subditur mādatum charitatis, quo dicitur, Diliges dominū Deum tuū ex toto corde tuo &c. Patet igitur ex prædictis, quanta sit necessitas gratiæ gratum facientis: quia non solum est necessaria ad remissionem peccatorum, uerum etiam ad uictoriam tentationū, & ad obseruantiam mandatorum diuinorum. Multipliciter enim errauit Pelagius, qui dixit, Liberum arb. tantum posse habere, ut non indigeret gratia gratum faciente. Hac igitur positione tanquam hęretica repudiata, implorāda est gratia Dei, per quam deleantur peccata, & uincantur diabolica tentamenta, & impleantur diuina mandata non solum secundum genus operis, sed etiā secundum intentionem mandantis: non solū ad uitationem pœnę, uerumetiā ad meritū gloriæ. Nā & si primus modus obseruandi possit esse p gratiam gratis datam: secundus tamen modus non potest esse absque gratia gratum faciente, sicut prius ostensum est. Et secūdum hanc uiā procedunt rationes, quę ostendunt, absque gratia gratum faciente mandata diuina impleri non posse, unde & concedendæ sunt.

AD ILLVD, qđ obiicitur de Deut. p mandatum non est supra hominem, sed prope. Dicendum, quòd hoc intelligitur de obseruantia quantum ad genus operis. Si autem intelligatur de obseruantia quantum ad intentionem mandantis, tunc dr esse prope: non quia lib. ar. possit illud per se sine dono gratiæ: sed quia gra Dei præsto est unicuique nec aliqs caret gra, qa gra desit sibi: sed quia ipse deest gratiæ. AD ILLVD quod obiicitur, p mādata leuia sunt, & suauia. Dicendum, p hoc intelligitur in respectu habētis charitatem: homini enim habenti charitatē est facile diligere inimicum: sed non habenti est ualde difficile, & quasi impossibile. Et est exemplum in auibus, quæ leues sunt ad uolandum; quando habent pennarum abundantiam: quando uero pennis priuantur, graues sunt, & uolare nō possunt. Ideo dominus dicit mādata sua esse leuia, quoniam uolentibus illa seruare, & cōuerti ad se, dat charitatē, & pēnas uirtutum, p quas possunt uolare, & se super seipsos facilitèr eleuare. AD ILLVD, quod obiicitur, p homo potest implere mandata hominis &c. Dicendum, p non est similē, quia homo indiget obsequio hominis, & plus cōsideret actum exteriorem, q̄ intentionem interiorem. Deus autē, qui bonorum nostrorum non indiget, & magis intuetur corda, q̄ facies: opus hoīs non acceptat, nisi prius acceptabilis sit ei hominis uoluntas, per quā fiunt illa opera. AD QVARTVM, & ultimum argumentum satis plana est responsio ex prædictis. Probant enim p mandata Dei seruari possunt absq; gratia gratū faciente, quātum ad genus operis. Et hoc quidem uerum est: nam pōt homo mādatum illud, Honora patrem tuum &c. absq; gratia implere, ut sic uitet pœnam. Posset etiam facere, & alia mandata aditus aliqua gratia gratis data: & non solum facere aliqua, quæ uidentur ardua, sed etiam pati terribilia. In his tamē omnibus nō implentur mandata secundum intentionem, & acceptationem diuinam, secundū p expresse dicit Apost. 2. Cor. 13. enumerans multiplex genus operis primo: post quod subiungit, Si charitatem non habuero, nihil mihi prodest. Et hoc fuit, quod Pelagius non considerauit: propter quod in errorem cecidit, & credidit aliquem ex simplici mandatorum obseruantia quantum ad exteriora opera dignum esse uita æterna, quod est contra fidem piam, & sanam: sicut Apostolus explicat in auctoritate præmissa.

ARTICVLVS II

QVAESTIO I.

An liberum arbitrium gratia gratis data destitutum, sufficienter possit se disponere ad gratiam gratum facientem.

CONSEQVENTER quęritur de potestate liberi ar. quantū se extēdit absq; gratia gratis data. Et circa hoc quęruntur tria. Primò quæritur utrum liberū arb. absq; gratia gratis data possit se ad gratiam gratū facientem sufficienter disponere. Secundò quæritur, utrum omni gratia destitutus possit alicui tētationi resistere. Tertiò quæritur, utrum possit per se, absque omni gratia in bonum aliquod in genere.

VTRVM liberum arbi. destitutum gratia gratis data, possit ad gratiam gratum facientē, sufficienter se disponere. Et p sic, uidetur, Zach. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, dicit dominus. Si igitur Deū cōuerti ad nos nō est aliud, q̄ gratiā impartiri, anteq̄ aliqua gra conferatur libero arb. pōt ad cū conuerti: sed se conuertendo ad Deū, disposuit se ad gratiā: ergo &c. ITEM. Boetius. Naturaliter est nobis inserta ueri boni cupiditas: igit omni gratia gratis data circumscripta, salua aīæ rōnalis natura, potest liberum arb. uerū bonum desiderare: sed desiderando unum bonum, disponitur ad donū gratuitum: ergo &c. ITEM. Ois potestas naturalis natura iter appetit suā perfectionē eo ipso, quo illa indiget, & ab ea nata est cōpleri. Si

Lib. 3. de Cōso. pſa. 2. circa i. nitium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

igitur liberum arb. aptum natũ est cõpleri per donũ gratiæ, & gloriæ, omni gratia priuatũ, perfectionẽ gratiæ desiderabit, & quæret: si igitur hoc est ad gratiã gratũfacientẽ se disponere: videt &c. ITEM. Sufficiẽter se ad gratiã disponit, qui facit qđ in se est: facere aũt qđ in se est, dicitur hõ, quãdo facit illud, qđ est in sua ptãte: sed liberũ ar. omni gratia destitutũ põt facere, qđ in se est: nullus. n. dubitat, quin possit facere, qđ põt: ergo absq; omni gratia põt se disponere ad gratiã gratũfacientẽ. ITEM. Liberum ar. destitutũ gratia gratis data, aut põt aliquid, aut nihil. Si nihil põt: ergo nemo esset inculpandus ex hoc, ꝙ nõ se pparat ad gratiã. Si aliquid põt, uocetur illud, quod põt A, tũc uerũ est dicere, ꝙ liberũ ar. põt in A: sed faciendo A, toto suo posse se præparat ad gratiam: & quicunq; sic se pręparat, sufficiẽter se disponit: ergo &c. ITEM. Omne peccatum non tm est expulsiuu gratię, sed ẽt nociuũ naturæ: sed oĩs natura refugit sibi contrarium, & nociuũ: ergo lib. ar. omni gratia destitutũ, & sibi relictũ per naturã hẽr detestari pctm, & refugere: sed detestãdo, & refugiendo culpã, se disponit homo ad gratiam: ergo &c.

SED CONTRA. Aug. in Lib. de Eccl. dogma. Manet ad quærendã salãte libertas ar. sed admonente prius Deo inuitãte ad salutẽ, uel ut eligat, aut sequat, uel agat occasionẽ salutis: hoc est inspirationis Dei: ergo uidetur, ꝙ nunq; liberum ar. nostrũ põt se ad uiã salutis præparare, nisi adiuuetur per aliqua gratiã gratis datam. ITEM. Timor seruilis est illud, quo mediãte declinatur a malo, sicut dicitur Prouer. 1. In timore declinat omnis a malo: sed timere seruiliter, est donum Dei, & nullus põt se disponere ad gratiã, nisi declinet a malo: ergo nullus põt ad gratiam se disponere sine aliquo dono gratiæ. ITEM. Dispositio est eiusdẽ generis cum eo, ad quod disponit: ergo ad bonum gratum non põt quis se disponere, nisi per aliquid gratis datum: ergo impossibile est, ꝙ ad illud se disponat liberum arb. omni gratia destitutum. ITEM. Dispositio præuenit illud, ad quod disponit: si ergo liberum arb. posset se ad gratiam gratumfaciente per seipsum disponere, ergo posset gratiam præuenire: si ergo hoc est contra naturam gratiæ pręuenientis: uidetur &c.

RESOLVTIO.

Potest se liberum arbitrium hominis ad gratiam gratumfacientem de congruo disponere, si per aliquod donum gratiæ gratis datæ: excitatum fuerit. At omni dono penitus destitutum, nequaquam.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ uix aut nunquam liberum arb. destituitur omni gratia gratis data. Qđ nomine gratiæ gratis datæ non solummodo intelligimus illa, quæ enumerat Apostolus. 1. Cor. 12. Alii datur per spiritum &c. sęd etiam uocatur hic gratia gratis data, quicquid illud sit, quod superadditum est naturalibus, adiuuãs aliquo mõ & præparãs uoluntatẽ ad habitum, uel usum gratiæ: siue illud gratis datum sit habitus, sicut timor seruilis, uel pietas aliqua quorũ uisceribus inserta ab infantia, siue sit etiã aliquis actus, sicut aliqua uocatio, uel locutio qua Deus excitat animam hominis, ut se præparet. Sine hac quidem gratia gratis data uix, aut nunquam aliquis habens usum liberi ar. reperitur: & sine hac cõcedendum est liberum arb. nunquam quam sufficienter disponi, nec posse se disponere ad gratiã gratumfacientem, sicut dicit Bern. expresse in Lib. de lib. ar. ca. 17. Conatus liberi arbit. ad bonum casu sunt, si a gratia non adiuuã tur, & nulli, si non excitantur. Et postmodum dicit, Gratia excitat liberũ arbitrium, dum sedatum cogitatum. Si igitur prima dispositio, quę non fit a gratia gratumfaciente, est cogitatio; & hęc non est absque dono gratię gratis datæ, impossibile est ꝙ liberum arb. omni gratia ad destitutum ad gratiam gratum facientem disponat seipsum. Ratio autem huius est hęc: non gratia gratis datæ gratia gratum faciens necessario præexigat dispositionẽ gratię gratis datę: sed quia ipsa est quid diuinum, & res existẽs supra liberum arbitrium, & etiam naturale iudicium: ideo liberum arbitrium nunquã assurgit nec ad cognoscendum gratiam, nec ad petendam, nisi aliquo modo a sursum excitetur, & per additionem gratię gratis datę: quod tenet quasi medium inter donum gratię gratum facientis, & naturalem libertatem uoluntatis. Tenendum est igitur, quod liberum arbitriũ si ex gratis datę, põt ad gratiam gratum facientẽ se de congruo disponere: si aũt omni tali munere contingat ipsum destitui, nunquam posset ad illam disponi. Vnde rationes hoc ostendentes concedendę sunt.

Patet ex dictis.

Scindi solus.

Patet ex dictis.

Sed nihil.

Lege sine.

Lege peccatum.

Lege sibi.

Lege ut attritionẽ. i. imperfectum de peccato dolorẽ produc̃ ad esse ut (imperfectè tamẽ) peccatum. Adeòut recipiẽdo gratiã gratũ faciẽtẽ, attritio fiat cõtritio uniuersaq; opera, quæ de indepro ducit; meritoria sint.

AD ILLVD, autem, quod primo obiicitur in contrariũ, ꝙ liberi arb. est conuerti ad Deũ. Dicendũ, quòd liberum arbit. lapsum nunquam ad Deũ conuerteretur, nisi aliquo munere gratiæ excitaretur iqđ quia pręsto est, ideo dicit dominus. Conuertimini ad me. Hoc enim ipso, quòd inuitat, & uocat; exhibet homini aliquod donũ gratuitum, per quod excitetur, excitatusq; aliqualiter ad ipsum conuertatur, & conuersus per gratiam gratũ facientem a Deo acceptetur: ex hoc dicitur Deus conuerti ad ip sum. Vnde si quis uelit attendere ordinem liberi arb. & gratiæ diuinę, expresse insinuat Aug. 1. Lib. de Eccle. dogma. ponens quatuor gradus, inter quos gratia præuenit liberum arbitriũ. Ait enim sic. Initium salutis nostræ Deo miserante habemus: ut quiescamus salutari inspirationi, nostræ potestatis est: ut adipiscamur, quod acquirendũ admonitione cognouimus, diuini est muneris, ut non priuemur iam adeptæ salutis munere, sollicitudinis nostræ est, & eę lestis pariter adiutorii. In hoc ergo uerbo si quis diligenter inspiciat, insinuatur valde clare, quantum possit liberum arbitrium respectu gratię. Nam cũ sint in salutis opere ista quatuor, uidelicet inuitare, acquiescere, adiuuare, & permanere: primum est inspirationis Dei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum libertatis arbitrii, tertium, muneris diuini, quartum sollicitudinis nostræ, & diuini pariter adiutorii. Et per hoc satis aperitur uia ad dissoluendū rationes sequentes.

Ad Illvd uerò, qđ obiicitur, ꝙ inserta est nobis ueri, bonique cupiditas. Dicendum, qđ uerum est generaliter: ut autem cognoscatur in speciali quod sit illud bonum, & desideretur, & requiratur, hoc non est absque Dei dono. Et illa etiam generalis cupiditas non sufficit ad disponendum ad gratiam, sicut patet in philosophis, qui beatitudinem multum desideraverunt: nunquam tamē gratiā Dei adepti sunt. Ad Illvd, quod obiicitur, quod natura appetit suam perfectionem &c. Dicendū, qđ uerum est de perfectione illa, quæ est infra terminos naturæ: non autem oportet de illa, quæ super naturā est. Aut si de illa intelligatur, eo modo appetit, quo cognoscit, per se autē non cognoscit in speciali, sed tantū in generali: sic autem cognoscēdo, & appetendo non se disponit sufficienter ad donum gratiæ, sicut prius ostensum est. Ad Illvd, quod obiicitur, quod sufficienter se disponit, qui facit ꝙ in se est. Dicendum, quod facere quod in se est, potest dupliciter intelligi. Vno modo positiue: quia facit aliquid ordinatū ad gratiam, & tātum facit quātum potest: & hoc modo ueritatem habet sermo prædictus. Alio modo potest intelligi priuatiue, ut dicatur facere, quod in se est: quia facit quod potest, quamuis illud non sit ordinatū ad gratiæ susceptionem: & hoc modo liberum arb. gratia destitutum potest facere quod in se est: & sic prædictus sermo non habet ueritatem. Et per hoc patet responsio ad sequēs. Quod enim quæritur, aut potest aliquid, aut nihil. Dicendum, qđ aliquid potest: sed illud aliquid nihil est respectu gratiæ suscipiendæ: sicut posse comedere, aliquod posse est: nihil tamē facit ad hoc, quod aliqs suscipiat donum gratiæ. Ad Illvd, qđ obiicitur, quòd liberum arb. potest detestari culpam uirtute ꝓpriæ naturæ. Dicendum, quod dupliciter cōtingit detestari culpam. Aut quia est offensiua maiestatis, & æquitatis diuinæ: aut quia est læsiua propriæ naturę. Primus modus detestandi disponit ad gratiam gratumfacientem; nec unquam, nec absque dono gratiæ gratis datæ in statu naturæ lapsæ. Cognoscere enim, quod per culpam offendi tur Deus, donum Dei est. Alio modo detestari peccatum inquantum est læsiuum naturæ: sicut aliquis detestatur fornicationem, quia per ipsam amisit usum, uel incurrit alium morbum: & talis detestatio potest esse a uirtute naturę: sed hoc nō disponit ad gratiam gratumfacientem. Et sic patent quæ sita. Patet etiam qualiter errauerit Pelagius, qui lib. arb. nō solum dixit habere potentiam disponē di se ad gratiam gratum facientem, sed etiam merendi eam propria uirtute. Dupliciter enim mendax fuit: & in hoc, quòd dixit primam gratiam sub merito cadere: & in hoc, ꝙ dixit etiam liberum arb. propriis uiribus ad gratiam posse se disponere.

Qvaestio II.

An liberum arbitrium gratia pœnitus destitutum tentationi resistere possit?

Vtrvm liberum arbit. omni gratia destitutum possit alicui tentationi resistere. Et quod sic, uidetur. Greg. in Moral. Debilis est hostis, qui non uincit nisi uolentem. Sed quod aliquis uoluntarie facit, potest nō facere: ergo si uoluntarie quis consentit aduersario, potest etiā gratia destitutus non consentire, ac per hoc tentationi resistere. Item. Lib. arb. omni gratia destitutum, adhuc liberum est si liberum est: ergo non potest eo gi; ergo pōt repugnare suggestioni diabolicę: & si hoc, igitur & resistere non solum uni, sed etiam omni tentationi. Item. Bonum potentius est, quā quod libet malum: sed liberum arbit. omni gratia destitutum adhuc habet naturale iudicatoriū, qđ ineſt ei per naturam: ergo cum illud sit bonum, potentius est peccato, & concupiscentia, & tētatione diabolica inclinante ad malum: & si hoc, ergo pōt nō solum uni, sed etiam cuilibet tentationi resistere. Item. Cum sit triplex posse, uidelicet gratiæ, naturæ, & uitii, secundum quod dicitur in Glo. Roman. 7. Posse gratię addit supra posse naturę: sed posse uitii diminuit: ergo posse naturæ est supra posse uitii: ergo circumscripta omni gratia, manente sola naturali potētia, uidetur quod liberum arbitrium resistere possit uitio impellenti. Item. Sicut liberū arbitrium uertibile est ad malū, ita quælibet creatura uertibilis est in non esse: sed multę creaturæ conseruantur in esse sine aliqua gratia gratis data per naturalia principia, & diuinā potentiam: ergo pari ratione uidetur, quod per liberum arb. gratia destitutum, propria uirtute absque aliquo dono gratię supra apposito possit aliquis casum in peccatū effugere. Item. Dęmones habēt sibi data integra naturalia, & splendidissima: ergo multofortius liberum arb. hominis lapsi: sed lib. arb. non lapsum per se poterat tentationi resistere: ergo pari ratione uidetur, quod liberum arb. lapsum hoc possit, etiā si sit omni gratia destitutum.

Si forte tu dicas, ꝙ si sit integrum quantū ad naturam potētiarum, infirmatum tamen est, & diminutum quantum ad habilitatem consequentem, adeo ut non possit resistere, Tūc ego quęro, aut potest, aut non pōt. Si potest, habeo propositum. Si non potest, & nullus est inculpādus in eo, quod uitare non potest: ergo aut lib. arb. non resistēdo tentationi non peccaret, aut in peccando, non esset uituperabile: sed utrunque horū est impossibile: ergo restat alterum. s. quod possit tentationi resistere.

Sed contra. Matth. 6. *Et ne nos inducas in tentationem*, dicitur in Oratione Dominica: sed nullus ab altero postulat, quod potest per se ipsum: si ergo homo sapienter petit a Deo uidetur quod hoc non possit homo per lib. arb. absque aliquo dono gratię gratuito. Item Aug. dicit in Enchiridio lib. arb. sicut habitum est

supra Dist. 24. dicit, qđ liberum arb. est facultas uoluntatis, & rationis: qua bonum eligitur gratia assistente, & malũ gratia desistente. Si igitur hęc ratio recta est, nisi adsit diuina gratia semper li. ar. malum eligere: ergo nulli tentationi resistet. ITEM. Sup illud Ro. 6. Velle adiacet mihi, Glos. Naturale est quodãmodo uelle bonũ per rationem. Sed tale est hoc uelle, ꝙ semper uicarnis superatur: ergo uẽ, quod absque adiutorio gratiæ semper cũ tentaẽ, consentiat homo culpæ. ITEM. Li. ar. in preeligendo semper sequitur affectum prædominantem, & hoc expresse determinat Ansel. in Lib. de lib. ar. & per experiẽtiam est manifestũ; sed absque gratia saltem gratis data, lib. ar. corrupto, regnat amor proprii boni: ergo uidetur, qđ illud semp prævaligat quãtũ est de se, nisi gratia diuina assistat: ergo idẽ quod prius. ITEM. Mors non ineſt nobis, nisi ꝑ peccatũr ergo ubi est necessitas moriendi, uidet, ꝙ nisi adsit gratia Dei, est simpliciter necessitas peccandi: sed ubi est necessitas peccandi, non est potestas resistendi tentationi: si igitur hanc hẽt liberum arbi. prout est gratia destitutum: patet &c. ITEM. Habens pedem claudum cũ ambulat, necesse habet claudicare: ergo si peꝛ spiritualis est habens affectum deordinatum, & obliquum, necessario claudicat in suo actu; ergo necessario liberũ arb. gratia destitutum, cum sit lapsum, & obliquatum; ꝑcipitabitur in peccatum: qđ si hoc, impossibile est ꝙ absque dono gratię tentationi resistat.

RESOLVTIO.

Et si non cuilibet resistere ualeat: nec tamen cuilibet succumbere speꝛat.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notãdum, ꝙ aliqui senserunt liberum ar. secũdum statum, in quo nunc est, absque munere gratiæ omni posse tẽtationi resistere propria uirtute; quia si hoc non esset, peccatũ ei imputari nõ deberet. Sed hęc positio plane falsa est, & contra sacrã scripturã; & contra sanctorũ testimonia. Si. n. nemo potest resistere tẽtationi de luxuria, nisi per continentiam, nemo tentationi de infidelitate nisi per fidem: continentiã autẽ, & fidem non cõtingit habere absque dono gratiæ diuinæ, iuxta qđ dicitur Sap. 9. Non possum esse cõtinẽs, &c. & 1. Cor. 12. Alii datꝰ fides in eodẽ spiritu: planũ est, ꝙ ipsa sacra scriptura dicit, ꝙ liberum arb. absque munere gratiæ non posset omni tentationi resistere. Hoc ẽt multipliciter ꝓbat Aug. in Lib. de perfectione iustitiæ hoĩs, & de natura, & gratia. & in Libr. de uera religione dicit expresse, ꝙ qui nõ uult ab alio superari, necesse hẽt alii inuidere: & ita uir superbus necesse hẽt peccare aliquãdo peccato inuidiæ: similiter & in aliis generibus peccatorũ intelligendum est esse. Et ꝓpterea illa positio Pelagii tanquã erronea repudiãda est. Hoc aũt fuit, qđ decepit Pelagiũ, ꝙ liberũ ar. nunquã destituit oĩ gra gratis data, & ipse posse gręꝛ attribuit ipsi naturę. Sꝙbra. n. excęcatus, nesciuit distinguere iter dona naturalia, gratuita. ALIORVM uero positio

tio fuit, ꝙ liberũ ar. lapsum omni gratia destitutum nulli posset tentationi resistere, pro eo ꝙ lapsum est, & in lapsu suo adeo est infirmatum, & obliquatum, ꝙ nisi adsit diuinæ misericordiæ donum, incuruatur ad omne malũ, quod sibi suggeritur, & offertur. Et innuitur per illã glosam, quæ dicit super illud Psal. 77. Immissiones per angelos malos, Diabolus potestatem habet in peccatore, sicut in proprio pecore. Et ex hoc arguunt, ꝙ nisi ad sit diuinum auxilium, faciet illum pro uoluntate sua ruere de peccato in peccatum. ITEM. alia Glos. super 1. Abac. Nesciebam eum tantam potestatem accepisse, ut uiribus eius nemo possit resistere. Hoc intelligendum est esse dictum per se, absque auxilio diuinæ gratiæ. Et si tu obicias, ꝙ tunc homo culpandus non esset: respondẽt per illud, quod dicitur in Glos. Ro. 7. Non ego operor, sed qđ habitat in me peccatum. ibi Gl. Nunquid quia inuitum hominẽ dicit peccare, immunis uideri debet a crimine? non utique. Ipsius. n. uitio, & desiderio hæc cępta sunt: quia. n. mancipauit se per assensum peccato, iure dominatur illius. Sed qa illud nalde durum uidetur dicere, ꝙ liberum ar. in statu tali nulli possit tentationi resistere, cum naturale habeat iudicatorium, & quendam instinctum naturalẽ remurmurantem contra malũ, cum non sit etiam in malo confirmatũ: Ideo est tertia uia, medium tenens inter hæc duo extrema, ꝙ liberum ar. omni gratia destitutũ nec omni possit tẽtationi resistere, nec necesse habeat omni tentationi succumbere. Non possit, inquam, omni resistere ꝓp suam instabilitatẽ & infirmitatem; iuxta illud Treno. 3. Peccatũ peccauit Hierusalẽ, propterea instabilis facta est. Et Glo. super illud Treno. 3. Misericordiæ dñi, &c. Non potest homo diu stare contra insultus diaboli, nisi misericordia domini adiuuetur. Vnde si contingeret hominem resistere uni tentationi, tantũ possent multiplicari, ꝙ nisi diuinum auxilium adesset, necesse haberet hõ deiici, sicut ponitur exemplũ in foraminibus nauis, per quæ ingreditur aqua. Potest etiam exemplũ poni in pugile, qui cum se cooperit ex una parte contra ictum, & ex altera discooperit, a magis experto pugnatore lædit̃ur. Sic & diabolus frequenter facit pluribus, quibus prætendit tentationem de luxuria: & ex hoc quòd non consentiunt, facit ipsos prosilire in superbiam, nec umquam potest euitare hõ, quin in aliquã tentationẽ incidat, & hoc propter suam instabilitatem. Propter suam etiam infirmitatem necesse haberet in aliquam tentationem incidere. Cũ enim sit obtenebratus ignorantia, & alligatus carnis cõcupiscẽtia, tentationẽ carnis, & infidelitatis nõ posset euadere, quin etiã aliquando consentiret, nisi adiuuaretur aliquo munere diuinæ gratię. Per iã dicta patet responsio ad quæstionẽ propositam: patet etiam pro parte respõsio ad obiecta. Illæ enim rationes, quę primo probant, quòd contingat tentationi resistere, si con-

si cõcluderent de tentatione in particulari, cõcedendę erunt: ga uero concludunt, ꝙ contingat absque gra omni tentationi resistere: iõ oportet eas dissoluere.

Ad illvd ergo, qđ obiicitur primo, qđ diabolus non uincit nisi uolentẽ. Dicendum, ꝙ uerum est: aliqua tamen sunt, quæ sic uolumus, ꝙ ad illa uoluntas nostra necessariõ inclinatur propter corruptionẽ originalis culpæ, nisi adsit aliqđ munus gratiæ, per quod releuetur, & dirigatur: & ideo quamuis uincat uolentem, non tamen sequitur, ꝙ homo absque gratia possit resistere. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ liberum ar. non põt cogi: iã patet rñsio. Non. n. est ibi coactio: sed tanta est ad malum inclinatio, & uoluntatis pronitas, ꝙ nisi esset aliud sustentans, necesse haberet motu uoluntatis aliqñ in malum incidere. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ bonum est potentius malo. Dicendum, ꝙ uerum est, per se loquendo: sed quãdo bonũ subiicit se malo, malum tunc operatur ꝑ uirtutem boni, & sufficit sibi bonũ: & per hunc modum in homine habet regnare peccatũ, sicut dicit Apost. Ro. 6. Nõ regnet peccatũ in uestro mortali corpore. Et per hoc patet responsio ad sequens, quod obiicitur de uelle naturæ & de uelle uitii. Velle. n. uitii præsupponit posse naturæ: & ipsam naturam deordinando, efficitur ipso uelle naturæ potentius: sicut uidemus in aliquo morbo, qui adhæret uirtuti naturali. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ uertibilitas naturæ stabilitur absque munere gratiæ superadditæ. Dicendum, ꝙ non est simile: quia & si natura propter defectum sit uertibilis in non esse: tamen totum, quod in ipsa est, naturaliter, & determinate appetit esse. Et qa Deus conseruat rem sed m ꝙ appetit: ideo sola diuina præsentia per propriam naturã conseruat creaturas. Liberum autem arb. lapsum indifferenter appetit licita, & illicita, & prohibita, & concessa, & cum magno impetu ad malum tendit: ideo ad hoc, ꝙ stabiliatur, necessarium est ei aliqnod donum gratiæ. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ liberũ ar. integrum est, Respondẽdum est (sicut dicebatur in opponendo) ꝙ hoc intelligitur quantum ad essentiam potentiarum, non quantum ad perfectionem habilitatum consequentium. Et si quæratur ulterius, utrum possit resistere, uel non. Dicendũ, quòd de aliqua tentatione per se non potest: si tamen consentiat, non est a culpa immune, propter hoc ꝙ adiutoriũ gratię sibi ꝓpõto est, si uellet suscipere. Propter hoc ẽt: quia ex propria sua culpa deuenit in illam necessitatẽ. Et hoc est qđ dicit Augu. ꝙ quia homo noluit uitare peccatum, dũ potuit: inflictũ est ei, ut nõ posset, cũ uelit. Hoc etiam dicit Magister supra Dist. 25 ꝙ post peccatũ ante reparationem gratiæ liberũ ar. præmitur a cõcupiscentia, & uincitur: & ideo potest peccare, & non potest nõ peccare, etiam damnabiliter. Et sic patet, quòd rationes concludentes liberum arb. per se posse resistere tentationi, non cogunt de necessitate.

Ad

Ad rationes vero ad oppositum, quibus ostenditur, ꝙ non possit tentationi resistere, facile est respondere. Si enim cõcludant, quod necesse haberet aliquando cadere: de plano sunt concedendæ. Si autem aliquis ꝑ eas uelit arguere de libero arbitrio, quòd omni tentationi succumberet. Respõderi potest ad primum de oratione; ꝙ illud peritur non quia non possit alicui tentationi resistere: sed quia nõ potest omni resistere per se. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ liberum arb. eligit malum gratia desistente. Dicendum, quòd illud non intelligitur semper; sed aliquando. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ uelle naturæ semper superatur. Dicendum, quòd illud nõ intelligitur: quia in omni tentatione discedat homo a naturali rectitudine uoluntatis: sed quia illa rectitudo non est tantæ uirtutis, ꝙ possit absque gratia Dei eripere hominem a seruitute peccati. Ad illvd, qđ obiicitur de necessitate moriendi. Dicendum, quòd necessitas moriendi non inest homini propter peccatum quod inest: sed propter peccatum quod infuit. Vnde illud non concludit, quòd necessarium sit hominem peccare; sed quòd necessarium sit hominem peccare, uel peccasse. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ liberum arb. sequitur affectũ ꝑdominantem. Dicendum, ꝙ affectus non prædominatur in homine respectu cuiuslibet mali, quod suggeritur: sicut patet in auaro, cui suggerit bonorum suorum dilapatio: uel prodigo bonorum suorum retentio: & ideo non sequitur ꝙ consentiat omni peccato. Præterea, qui afficitur circa aliquid in habitu, potest in aliqua consideratione magis affici circa eius oppositũ in actu, sicut homo frequenter irascitur circa rem, quam multũ diligit. Ad illvd, quod obiicitur de claudicatione pedis. Dicendum, quòd non est simile, quia actus ambulationis nunquam separari potest a dispositione claudicationis i pede claudo: non sic autem est de actu affectionis respectu deordinationis, quę est in libe. arbi. propter multitudinem motuum, & affectuum, qui consurgunt in nobis ex diuersitate considerationũ, sicut prætactum est, ob quã modo mouetur homo ad unum, modo ad eius oppositũ: & ideo aliquando motu recto, aliquando obliquo. Per hæc autem, quę dicta sunt: patet responsio ad obiecta, & ad cõsimilia, quę obiici possunt in hac materia. Ad illas autem duas glossas, quę in soluendo adductæ sunt, quibus uidetur innui, quòd liberũ arbit. absque omni gratia tentationi non possit resistere, intelligendę sunt, non quia diabolus plenum posse habeat super hominem quantum ad actum tentandi: & quòd homo nullo modo possit ei resistere; sed hoc intelligitur quãtum ad hoc, quòd posse habet in eius morte ad infernalia supplicia, nullo impediente, pertrahere: ita quòd homo uiribus eius non potest resistere.

Qvæ-

QVAESTIO III.

An liberum arbitrium omni gratia destitutum, in puris naturalibus constitutum; in aliquod bonũ opus ex genere possit?

VTRVM liberũ arb. omni gratia destitutum possit in aliquod bonũ in genere. Et quòd sic, uidetur. Virtus consuetudinalis non dat nouam potẽtiam uoluntati; sed solum redit eam facilem: si igitur uoluntas habẽs uirtutem consuetudinalem, potest in bonum in genere, & bonum ex circunstãtia. uidetur ꝙ tunc possit carens uirtute, licet cum difficultate. ITEM. Brutum bruto per naturam potest compati: ergo & homo homini p naturam potest compati, circũscripto omni bono gratiæ: & si pót compati, & misereri, pót & eleemosynam largiri: & hoc est bonum in genere, dare eleemosynam indigenti: ergo &c. ITEM. Vitium non fortificat naturã; sed homo uane gloriosus potest prædicare euangelium, uel facere aliquod opus bonum in se; ergo si hoc potest homo, deprauatus uitio inanis glorię, multofortius pót hoc ex potestate naturæ. ITEM. Difficilius est auaro dare omnia, quæ hẽt; ꝙ dare partẽ eorum, quæ habet: sed auarus absq; omni dono gratiæ pót fieri prodigus, & dissipare omnia bona sua: ergo multofortius absq; omni dono gratię pót dare unam eleemosynam, cum illud sit multum facilius. ITEM. Aut li. ar. omni gratia destitutum potest in aliquod bonũ, aut non. Si non, ergo nullius est potentię. Si pót in aliquod; cum principiũ, quod est uoluntas, distinguatur a principio, qđ est natura: illud non tãtum erit bonum naturale, sed etiam bonũ morale: sed minimum inter omnia bona moralia est bonum in genere: ergo &c.

SED CONTRA. Dominus. Io. 14. Sine me nihil potestis facere. Glos. Nec parum boni. Igitur absq; auxilio gratiæ Dei lib. ar. non potest perficere aliqd boni. ITEM. 2. Cor. 3. Non ꝙ simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis. Si igitur bonum cogitare, hoc est initium oĩs boni, & hoc non possumus per nos: ergo nullum bonũ per se potest lib. ar. diuina gratia destitutum. ITEM. Aug. ad Bonifacium Papam. Non potest homo aliquid boni uelle, nisi adiuuetur ab eo, qui malum non potest uelle. ITEM. Isidorus, Sciãt defensores liberi ar. nihil boni liberum ar. posse, nisi diuinę gratiæ iuuamine susteptetur: ergo redit idẽ sicut prius. ITEM. Bernardus super Can. 33. Sciant (inquit) hostes gratiæ, nec ad bonũ cogitãdum sufficiẽs esse cor humanum. Et expressiùs in Libro de libero ar. Tria in nobis Deus operatur, cogitare, uelle, & perficere. Primũ sine nobis, secundum nobiscum, tertiũ per nos. ITEM. In eodem libro ca. 8. Vel le si quidem in nobis est ex libero arbitrio: non autem posse qđ uolumus: non dico uelle bonũ, aut uelle malum; sed uelle tantum. Ex his omnibus auctoritatibus concluditur, ꝙ liberum arbitrium gratia destitutum non possit in aliquod bonum quantumcumque paruum.

RESOLVTIO.

Potest: sed infructuosè, & difficulter: cooperante tamen generali Dei influxũ:

RESP. Ad prædictorum intelligentiã est notãdum, ꝙ opus aliquod tripliciter pót dici bonũ. Vno modo dr aliquid bonum simpliciter: & hoc est bonũ, qđ est ordinatum in finẽ: & tale bonũ, qđ est meritoriũ: & in huius modi bonum non pót lib. ar. laplum absq; auxilio gr̃æ gratum facientis. Sed o modo aliqd dr bonum ex hoc, ꝙ aliquo modo de cõgruo disponit ad bonũ: & tale est bonũ, qđ fit extra charitatẽ: nihilominus tñ cũ recta intẽtione: & in tale non pót li. ar. absq; munere gratię gratis datæ: per qđ illuminetur, & dirigat, & excitet, ut uelit facere aliqd, qđ sit Deo placitũ. Et ꝙ ad hoc sit munus gr̃ę necessariũ, expresse innuitur. Sap. 8. ubi dr. Sciui qđa aliter non possum esse continens, nisi Deus det: & hoc ipsũ erat sapientia, scire cuius donũ hoc esset. Vnde nõ est paruũ donũ gratię cognoscere ipsum nimius gratiæ, & cognoscere ꝙ sine gratia homo saluari nõ pót. Tertio modo dr aliqd bonum; qa in finẽ est ordinabile, & hẽt aliquã ordinationẽ intra se, siue ex trãsitu super materiã debitã, sicut pascere esurientẽ: siue ex debita circũstãtia superaddita; uidelicet ut hoc faciat, cũ exigit tẽpus, & locus, & opportunitas. AD ILLVD autẽ genus boni cõplẽdum, & si gr̃a gratis data sit necessaria ad hoc, ꝙ fiat, faciliter; circũscripto tñ omni munere gr̃æ, & lib. ar. relicto in puris naturalibus ꝙ naturale iudicatorium, & instinctũ posset in tale bonũ, Deo sibi cooperãte, sicut cooperatur aliis creaturis. Nã sine primo agẽte nullũ agẽs pót agere, sicut suo loco infra manifestabitur, cum agetur, uirtũ oĩs actio sit a Deo. Ad præsens aũt tñ dixisse sufficiat, ꝙ li ar. sola Dei cooperatione absq; aliquo munere gratię (licet difficiliter) pót exire ī aliquod bonũ morale: per illud tñ nec disponitur ad gratiam, nec ad gloriã; quia nõ est in finem ultimum ordinatum: sed tantum ordinabile: & istud cõcludunt rãtione ad primam partem inductæ: & ideo concedende sunt. In bonum autem, quod ducit ad bonum perfectum siue merito congrui, siue merito condigni, non potest absque auxilio Dei, sicut expresse dicunt auctoritates sanctorũ ad contrariũ adducẽ, & sic omnes intelligendæ sunt. Et quòd isto modo debeant intelligi, planum est. Nam si liberum arb. in solis naturalibus suis relinquatur, adhuc remanebit ei rationis iudicium; per quod cognoscit parentes esse honorandos; & cõsilat, quòd si habet hoc naturale iudicatorium per illud, per qđ potest nosse parentes esse honorandos, ꝙ illud potest cogitare; & cum habeat naturalem instinctum, potest etiam id uelle: & cum habeat exteriora organa sibi subseruientia, potest opere implere; sed prout illud facit iudicium rationis rectæ, absque munere gratiæ, non dirigit ad obtinendum finẽ, qui Deus est, & mercedẽ ęternę beatitudinis, quã nosse non potest nisi Deus reuelet. Et propterea dicunt sancti.

Dist. 37 art. 1. q. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti, ꝙ nec cogitare, nec uelle, nec facere pōt bonum abſq; iu uamine diuinę gratię; ꝙa loquū tur de bono, ſecundū ꝙ eſt ordi natum ad aſſequendum beatitu dinē. Si aūt intelligātur auctori tates de alio bono, tūc note gr̄æ non eſt intelligēdus aliq̄s habi tus ſuperadditus naturalibus: ſed intelligatur gratuita Dei in fluentia, ꝙ quā cætera cōſeruat, & adiuuat, ut cōpleant operatio nes ſuas. Et ſic intelligitur illud uerbum Iohan. 14. Sine me ni hil poteſtis facere. Et illud Iſa. 26. Omnia opera noſtra in no bis oportet eſſe dñe: & conſimilia. Et ſic intelligēdum eſt illud qđ dr̄ in Libro de. Cognitione Dei, ꝙ nullus pōt aliquid addiſcere niſi Deus doceat. Hoc n. non dr̄, quia omnis cognitio ſit infuſa: ſed quia lumen creatum non pōt perficere operationem ſuam abſq; cooperatione lumi nis increati, per qđ illuminatur oīs hō, qui uenit in hunc mun dum. Et hoc modo intelligēda ſunt uerba Dionyſii. & aliorum ſanctorum, qui dicunt, ꝙ omnis eſſentia eſt a prima eſſentia, & omnis uita a prima uita, & omnis intelligentia a prima intelligētia, & oīs bonitas a prima bonitate. Hæc enim dicta ſunt, nō quia Deus tota cauſa: ſed quia ſi ne ipſo non poteſt agere aliqua uirtus creata. Patet igitur ex dictis, quantum ſit neceſſaria liberi arb. gratia gratum facientis; quia ſine ea non poteſt a peccato reſurgere, nec poteſt aduerſarium uincere, nec poteſt manda ta Dei implere. Patet nihilominus, quantum ſit neceſſaria gr̄a gratis data; quia ſine ea non pōt lib. ar. ad gratiam gratum facien tē ſufficienter ſe diſponere: non pōt ēt omni tēptationi reſiſtere: non pōt etiam in aliquod bonū quantumcunque modicum, qđ ſit ordinatum ad ſalute. Et licet poſſit in aliquod bonum mora le, uix aut nunquam tamen face ret niſi malum propter peccati originalis corruptionem. Et ex his manifeſte conuincitur error Pelagii, & ſuperbia, qua ſe cōtra diuinā gr̄am erigebat, & ingra tus gratię Dei, ſibi qđ erat gr̄æ, uſurpabat: & dum hoc agebat; ſeipſum a munere diuinæ gra tiæ elongabat: & propterea er ror iſte cauendus eſt non modi cum. Vnde Ber. in Lib. de lib. ar. c. 18. Cauendum eſt, ne cum hoc ſit bonum propoſitum, inuiſibi liter intra nos, aut nobiſcum ex citari ſentimus, aut uolūtati no ſtrę attribuamus, quæ infirma eſt: ant Dei neceſſitati, quæ nul la eſt: ſed ſoli gratię, qua ꝙs ple nus eſt. Hæc liberum arbitrium excitat, cum ſeminat cogitatū: ſanat cum inuitat affectum, ro borat ut perducat, ſeruat ne ſen tiat defectum. Sic autem cū lib. ar. operatur, ut illud primo præ ueniat, in cęteris comitetur: ad hoc itaque præueniens, ut ſibi deinceps cooperetur: ita tamen, quod gratia cęptum pariter ab utroque perficitur, ut mixtim non ſigillatim, ſimul nō uicilim per ſingulos profectus operen tur: non partim gratia, non par tim libero arb. ſed totum ſingu la opere indiuiduo peraganto tum quidem hoc, & totum illa: ſed ut totum huic, uel in hoc ſit, totum eſt ex illa.

Augu. Lib. de Magiſtro. c. 11 & 12. To. 1.

DI-

DISTINCTIO XXIX.

De poteſtate liberi arbitrij primi hominis; utrum, ſcilicet eguerit gratia operante ſecundùm ſtatum naturæ inſtitutæ.

POſt hæc conſiderandum eſt, utrum homo ante peccatum eguerit gratia operante, & cooperante. Ad quod breuiter dicimus: quia non cooperante tantum; ſed etiam operante gratia indigebat: nō quidem ſecundum omnem operandi modum operantis gratiæ (operatur enim liberando, & præparando uoluntatem hominis ad bonum) egebat itaque homo ea, non ut liberaret voluntatem ſuam, quæ peccati ſerua non fuerat; ſed ut præpararet ad uolendum efficaciter bonum, quod per ſe non poterat. Non enim poterat bonum mereri ſine gratia, Ca. 106
ut Aug. in Ench. euidenter tradit, Illam, inquit, immortali- Into. 3
tatem, in qua poterat non mori natura humana, perdidit per liberum arbitrium. Hanc uero, in qua non poterat mori, acceptura eſt per gratiam, quam fuerat, ſi non peccaſſet, acceptura per meritum: quamuis ſine gratia, nec tunc ullum meritum eſſe potuiſſet: quia etſi peccatum in ſolo erat arbitrio conſtitutum, non tamen iuſtitiæ habendę, uel retinendæ ſufficiebat liberum arbitrium, niſi diuinum præberetur adiutorium. Ecce his uerbis ſatis oſtenditur, quòd ante peccatum homo indigebat gratia operante, & cooperante. Non enim habebat quo pedem mouere poſſet ſine gratiæ operantis, & cooperantis auxilio: habuit tamen quo poterat ſtare.

Quod homo ante lapſum uirtutes habuerit.

Præterea quæri ſolet, utrum homo ante lapſum uirtutem habuerit. Quibuſdam uidetur quòd non habuerit, id ita probare conantibus. Iuſtitiam, inquiunt, non habuit: quia præceptum Dei contempſit, nec prudentiam; quia ſibi non prouidit: nec temperantiam, quia aliena appetiit, nec fortitudinem; quia prauæ ſuggeſtioni ceſſit. Quibus reſpondentes, dicimus eum quidem non tunc habuiſſe has uirtutes, quando peccauit; ſed ante, & tunc amiſiſſe. Quod multis

ſanctorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanctorum testimonijs comprobatur. Ait.n. Aug. in quadam Homilia, Adam perdita charitate malus inuentus est. Item, Princeps vitiorum, dum vicit Adam de limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia armatum, temperantia compositum, charitate splendidum, primos parentes illis donis ac tantis bonis expoliauit, pariterque peremit. De hoc eodem Ambrosius ad Sabinum ait, Quando Adam solus erat, non est prævaricatus: quia eius mens Deo adhærebat. Super Psalm. quoque dicit: Quòd homo ante peccatum beatissimus auram carpebat ætheream. Sed quomodo sine uirtute beatissimus erat? Augustinus quoque super Genesim dicit, Adam ante peccatum spiritali mente præditum fuisse. Non est ergo dubitandum hominem ante peccatum uirtutibus fulsisse, sed illis per peccatum expoliatum fuisse.

De iectione hominis de paradiso.

Gen. 3. Augu. Lib. 11. de Ge. cap. 40

In illius quoque peccati pœnã iectus est de paradiso in istũ miseriarũ locũ [illegible]at in Genes. legitur. Nũc ergo ne forte mittat manũ sua, & sumat de ligno uitæ, & comedat, & uiuat in æternum, emisit eum Deus de paradiso voluptatis. His verbis insinuari uidetur quòd nunquam moreretur, si postea de illo ligno sumpsisset.

Quomodo intelligendum sit illud, Ne sumat de ligno uitæ, & comedat, & uiuat in æternum.

Sed quia per peccatum iam mortuum corpus habebat, illa verba ex tali intellectu accipi possunt. Deus modo irati loquens, de homine superbo ait, Videte ne forte mittat manum suam, &c. ideſt cauete nos angeli ne comedat de ligno uitæ, quo indignus est: de quo, si perstitisset, comederet, & viueret in æternum, sed modo propter inobedientiam ingnus est comedere. Et sicut uerbo dixit: ita opere exhibuit. Emisse enim eum Deus de paradiso voluptatis in locum sibi congruum: sicut plerunque malus, cum inter bonos uiuere cœperit, si in melius mutari noluerit, de bonorum congregatione pellitur. pondere prauæ consuetudinis præssus.

De flammeo gladio, ante paradisum posito.

Ne vero ad illud posset accedere, collocauit Deus ante paradisum Cherubin, & flammeum gladium atque versatilem

Augu. sup. Ge. Lib. 11. cap. 40 Ibidē.

tilem, ad custodiendam viam ligni vitæ. Quod iuxta literam potest hoc modo accipi; quia per ministerium angelorum ignea custodia ibi constituta fuit. Hoc enim per cœlestes potestates in paradiso visibili factum esse credendum est, vt per angelicum ministerium ibi esset quædam ignea custodia: non tamen frustra; sed quia aliquid significat de paradiso spirituali. Cherubin enim interpretatur plenitudo scientiæ: hæc est charitas; quia plenitudo legis est dilectio. Gladius autem flammeus pœnæ temporales sunt, quæ versatiles sunt; quia tempora volubilia sunt. Illa ergo ad custodiam ligni vitæ ideo posita sunt ante paradisum; quia ad vitam non reditur nisi per Cherubin, scilicet plenitudinem scientiæ, id est, charitatem: & per gladium versatilem, id est, tolerantiam passionum temporalium.

Ro. 13. Augu. libr. 2. de Gen. contra Mani. ca. 23. 1. Io. 3. et Act. 14.

An homo ante peccatum comederit de ligno vitæ.

Lib. 2. qui alias dicitur de Peccatorũ meritis & remissione cõtra Pelagianos in c. 21.

Potest autem quæri, Vtrum de ligno vitæ ante peccatum comederit homo. De hoc August. in libr. de baptis. par. sic ait, Recte profecto intelliguntur primi homines ante malignam diaboli persuasionem abstinuisse a cibo vetito, atque vsi fuisse concessis. His verbis ostenditur, quod de ligno vitæ ante peccatum sumpserint: quibus præceptum erat, vt de omni ligno paradisi comederent, nisi de ligno scientiæ boni, & mali.

Quare non sunt facti immortales, si comederunt de ligno uitæ.

Quare ergo perpetua soliditate, & beata immortalitate vestiti non sunt, vt nulla infirmitate vel ætate in deterius mutarentur? Hanc enim virtutem naturaliter illud lignum habuisse dicitur. Sed forte hoc non conferebat, nisi sæpe de illo sumeretur. Potuit ergo fieri, vt de illo sumeret semel, & non sæpius: qui per aliquam moram in paradiso fuisse intelligitur, cum scriptura dicat eum ibi soporatum fuisse, quando costa de latere eius assumpta est, & inde formata mulier, & animalia ante eum ducta, quibus nomina imposuit.

SVPRA ostendit Magister, quantum libe. arbit. indiget auxilio gratiæ secundum statum naturæ lapsæ. In hac parte inquirit, utrum eguerit gratia operante, & cooperante secundū statū naturæ institutę. Diuiditur aūt pars ista in duas partes. In quarū prima determinat de auxilio gratiæ, qđ collatum fuit homini ante peccatum. In secunda per oppositum determinat de supplicio pœnæ, quod inflictum fuit homini post peccatum, ibi. *In illius quoque peccati pœnam &c.*) Prima pars habet duas. In prima inquirit Magister utrum lib. ar. hois ante lapsum gratia eguerit. Secundo uerò, utrum in statu illo gratiā, & uirtutes habuerit, ibi. *Præterea quæri solet, utrum homo ante lapsum &c.*) Similiter secunda pars principalis duas habet. In prima, determinat cuiusmodi pœna homo fuit punitus propter peccatum, uidelicet pœna expulsionis de paradiso: ubi et explanat uerba scripturæ circa hanc materiā. In secūda remouet dubitationem, quæ ex dictis habet originē, ibi. *Potest autem quæri, utrum de ligno uitæ &c.*) Et sic terminatur illa totalis pars, in qua agit Magister de primi hois lapsu, & quantum ad peccatum, per quod cecidit: & quantum ad adiutorium, per quod stare potuit.

Dub. 1. *Dicimus Adam quidem, &c.*) Contra uidetur dicere falsum, quia si non habuit eas quādo peccauit: ergo antea misit eas, quàm peccaret: sed uirtutes non possunt amitti sine peccato: ergo ante peccauit, quā peccauit. Iuxta hoc quæritur, utrū hō quādo peccauit, erat sapiēs, uel stultus. Si sapiens, ergo non peccabat: Si stultus, ergo non uidetur stultitia esse pœna peccati. Respon. Dicendum, ꝙ tempus commissionis peccati Adæ potest dupliciter determinari. Aut secundum inchoationem, aut secundum cōsummationē: utroq; istorum modorum sermo Magistri habet ueritatem, secundum intellectum differentem. Si.n. intelligatur de initio, ut sit sensus: non habuit uirtutes quando peccauit, id est, quādo peccare inchoauit. Dicendum, quòd sermo iste intelligitur, quod non habuit uirtutes quantum ad usum, licet haberet uirtutes quantum ad habitum. Vnde in peccati sui inchoatione, quodammodo uirtutes habuit, quodāmodo uirtutibus caruit, habuit secundum habitum, sed caruit secudum usum. Si autem intelligatur de tempore consummationis peccati: sic cùm consummatio peccati fuerit in instanti, & simul sunt peccatum consummani, & esse: sic etiam prædictus sermo ueritatem habet, non solùm propter hoc, quòd Adam tunc non habuit uirtutes quantum ad usum, uerum et quātum ad habitum. Si enim habuit tūc peccatum, constat ꝙ nō habuit uirtutis habitum. Sicut enim in peccato simul est consummari, & consummatum esse: sic & in habitu uirtutis simul est amitti, & amissum, esse: & si amissus est, nō habetur. Planum est igitur, quòd quādo peccauit, uirtutes non habuit: nec tamen ex hoc sequitur, ꝙ non amisit. Amittere enim in his, quę subito amittuntur, nō ponit habere in actu, sed habuisse de præterito, & nō habere de præsenti: hoc aūt melius manifestāt in Quarto Tractatu de iustificatione impij. Et ꝓ hoc patent illa duo, q̄ obiecta sunt.

Dub. 2. *Nunc ergo, nec forte mittat manum suam, &c.*) Contra. Si hoc uerum esset, sequeretur, quòd Adam ex primo peccato non incidisset in necessitatem moriendi, quod est contra textum. In quacunq; die comederis morte morieris. Item. Lignum uitæ signum erat illius ligni uitæ, qđ Christus est, quod est in medio paradisi ecclesię: sed istud lignū potius obest, quàm promisit ilis, qui indigne sumunt: ergo uidetur, ꝙ si Adam comedisset de illo ligno, potius sibi nocuisset, quàm profuisset: ergo non uiueret in æternum. Respon. Dicendum, ꝙ uerbum illud est uerbum domini loquentis ad Angelos. Vnde litera supplenda est sic. Nunc ergo (supple) uidete ne mittat manum suā &c. Hoc autem dixit dominus, nō quòd Adam in æternum uiueret, si post peccatum de illo ligno comederet, sed quia longiori uixisset tempore. Vnde uerbum illud pōt intelligi fuisse uerbum misericordiæ, quia dominus uolebat ipsum diu uiuere in calamitate præsentis uitæ, in quā retrusus erat merito culpæ suæ. Vel potest esse uerbum rigoris iustitiæ. Et quia Adam gustando cibum ligni uetiti se indignum reddiderat ad percipiendum effectum ligni uitæ, ideo dominus in uerbo præmisso, in quo fert sententiam contra eū, indicat se Adam duplici bono priuari, uidelicet ligni esu, & ligni effectu: non quia post peccatum pesset ad illum effectū peruenire, sed quia merito peccati utrunq; meruit amittere. Et sic patent illa, quę obiecta sunt. Veruntamen illud, quod obiicit de sacramento altaris, non est simile: quia istius sacramenti est efficacia specialis: & ei debetur reuerentia singularis ratione suæ dignitatis, & excellentiæ: nullū aūt horum reperitur in eo, qui manducat, & bibit indignè: non sic autem erat in illo ligno uitę.

Emisit enim eū Deus de paradiso uoluptatis, &c.] Videtur, ꝙ hoc non debuit Deus facere: cum.n. Deus sit maioris misericordiæ, quàm sit homo, & nos uideamus peccatores sustineri intra ecclesiā, quæ est paradisus quædam: non uidetur, ꝙ Deus debuisset eum eiicere, sed potius longanimiter ad pœnitentiam expectare. Item. Quæro quare dicit mundum istum fuisse sibi locum congruum. Aut esn erat deterioratus, aut non. Si no erat deterioratus, non uidetur, ꝙ esset habitatio sibi congrua post concupiscentiam. Si deterioratus erat, uidet, quod magis debuisset deteriorari locus ille, in quo peccauerat: quàm ille, in quo non peccauerat. Iuxta hoc quæritur, de quo seruiat iste locus homini? quia modo non seruit, nec post die iudicii seruiet; ergo uidetur, ꝙ frustra factus sit locus iste. Respō. Dicēdum, quòd Deus de paradiso hominem eiecit æquo iudicio, ita ꝙ **Dub. 3.**

Universidad de Deusto
Biblioteca

simul fuit ibi misericordia, & ueritas. Veritas nanque fuit ibi, quia sicut Angelus de paradiso cœlesti eiectus est: quia ibi peccauerat, & se indignum illo loco tradiderat: sic & hō de amœnitate paradisi terrestris eiici debuit. Misericordia etiā ibi fuit, ut homo in loco maioris calamitatis existens, & sciens se extra paradisum terrestrem esse, quasi exulem in mundo seipsum reputaret, & presentem uitam contemnendo ad bona inuisibilia assurgeret, & illa desideraret, & sic ad illam perueniret. Si enim temporalia amaret, impediretur, ne spiritualia apprehenderet: & si nunc amat corruptus concupiscentia, quando est in ualle miserię, quanto magis tunc amaret, si esset in illius paradisi amœnitate, postquam morbo concupiscentię corruptus esset? Tanta enim ex tunc adhęrentia quieti temporali inhęreret, ut nunquam ęternam requireret: & ideo cum eo est actum misericorditer, & iuste. Et per hoc patent dubitationes pręmissę: patet etiam, quod nō est simile de paradiso ecclesię: patet etiam quod locus iste magis est congruus statui miserię, etiam si uterque deterioratus esset. Postremo patet, quod locus ille frustra non est: multum enim facit ad nostram eruditionem, & occasionem nobis prębet requirendę salutis, in qua cō sistat summa etiam perfectio totius utilitatis humanę.

Dub. 4. *Sed forte hoc non conferebat*, &c.) Innuit Magister, quod lignum illud non conferebat immortalitatem, nisi sępe de illo sumeretur. Hoc enim uidetur esse falsum, quia immortalitas perfecta ponit hominē extra statum animalitatis, sed frequēs comestio ponit hominem in statu animalitatis: ergo per frequentem usum ligni non perduceretur ad perfectam immortalitatem. Item. Frequentatio alicuius rei non uariat effectum secundum speciem, sed solum confirmat, uel intendit: ergo si unica comestio non poterat facere immortalitatem; uidetur pari ratione, quod nec frequentatio. Respon. Dicendum, quod Magister dubiosē loquitur, nec sine causa: utraque enim pars potest sustineri satis probabiliter, scilicet quod lignum uitæ unica comestione conferret immortalitatem. Nec huic obuiat, quod dominus pręceperat Adę, quod de omni ligno paradisi ederet: pręceptum enim affirmatiuum non obligat ad semper, sed pro loco, & tempore. Potest etiam intelligi, quod non conferret illum effectum unica comestione, sed pluribus: & hoc quia lignum illud non conferebat mortalitatem, sicut causa immortalitatis principalis, & effectiua, sed sicut dispositiua. Et quēadmodū uidemus in medicina, qđ frequētata disponit ad sanitatē, ad quā non sufficiēret dimidium sponeret semel sumpta, sic & in proposito intelligendum est. Et per hoc patet, quę obiecta sunt: procedunt. n. ac si lignum uitæ esset principale effectiuum immortalitatis. De effectu autem istius ligni planius habitū est supra: Dist. 19. art. 2. hæc autem dicta sufficiat.

A r-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An absque dono gratiæ acceptus esset homo Deo in statu innocentiæ?

AD intelligentiam huius partis, in qua agitur de gratiæ adiutorio secundum statū naturæ institutæ, incidit hic quæstio circa tria. Primo quæritur, utrum homo ante peccatum gratia eguerit. Secūdo quęritur, utrum ante peccatum gratiam habuerit. Tertio quæritur de quantitate gratiæ, quā in illo statu habuit. Circa primū quæruntur duo. Primo quæritur, utrum homo in statu innocentiæ circunscripto dono gratiæ esset Deo acceptus. Secundo quæritur, utrum absque gratia posset exire in opus meritorium.

VTRVM absque dono gratiæ homo esset Deo acceptus in statu innocentię. Et quòd sic, uidetur. Gen. 1. Vidit Deus cuncta quę fecerat, & erant ualde bona: sed summo bono non potest complacere illud, quod est ualde bonum: si ergo homo inter cæteras creaturas inferiores principatum obtinebat, uidetur quòd ipse ualde bonus erat: & si hoc, ergo Deus illud acceptabat. ITEM. Sapien. 11. Diligis omnia domine, & nihil odisti eorum, quæ fecisti: sed homo in statu innocentię nihil habebat, quod esset dignum odio, & totum quod habebat à Deo factū erat: ergo Deus ipsum totaliter diligebat: sed quod sic à Deo diligitur, ab eo acceptat: ergo &c. ITEM. Prouerb. 8. Ego diligentes me diligo: sed homo secundum statum naturę institutę diligebat Deum propter se, & super omnia; quia rectus erat: ergo uidetur, quod etiam præter omnem gratiam Deus amabat: & si hoc: ergo Deo acceptus erat. ITEM. Artifex creatus complacet sibi in opere suo, & illud acceptat, quando ipsum fabricat secundum uoluntatem suam: sed Deus, qui est summus artifex, hominē formauerat ad imaginem suam, & optima ratione cum condiderat: ergo uidetur, quod ex naturalibus sibi datis homo Deo placebat. ITEM. Nihil est, quod plus faciat animā charam Deo, & acceptā, quàm quod sit tota pulchra, & nulla sit in ea macula: sed anima Adę in statu innocentiæ tota erat pulchra, nulla erat in ea macula, quantum erat ex naturali conditione: ergo absque omni gratia superaddita Deo erat accepta. ITEM. Aut Deus poterat facere aliquam creaturam ita bonā, qđ ex puris naturalibus sibi placeret, aut non. Si nō, uidetur qđ nō esset omnipotēs. Si sic, ergo non uidetur, quòd ad hoc, q̄ natura placeat Deo, necessariū sit superaddi donū gr̄æ: si igitur hō pfecte conditus fuit secundū exigentiā status naturę, uidetur quod Deo placebat absque omni dono gratię superadditę.

SED CONTRA. Heb. 11. Sine fide ipossibile est placere Deo: sed fides est donum superadditum naturę, secundū quod dicitur. 1. Corin. 12. ergo sine dono gr̄ę naturę superadditę nullus pōt placere Deo. ITEM. Sapiē. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Neminē diligit Deus nisi illū, qui cum sapientia inhabitat: sed sapientia est donum Dei, naturæ superadditum, secūdū quod infra subiungitur 9. cap. Mitte illam de cœlis sanctis tuis &c. ergo absque dono gratiæ, naturæ superadditę, impossibile est Dei amicū esse. ITEM. Dion. Lib. de Ecclesiastica Hierarchia. Lex diuinitatis est inferiora per media & media per superiora reduce re: sed media bona sunt potentię naturales, bona maxima sunt gratia & uirtutes, quibus nō cōtingit male uti: ergo secundum rectum ordinē anima non potest ad Deū redire, nec Deo placere, nisi perficiatur per dona uirtutum, & gratię. ITEM. Nihil excellentius secundum naturā in hominem, quām ipsa imago: sed imago indifferens est ad acceptandum, & non acceptandū: ergo ad hoc, quod aliqua anima a Deo acceptetur, necesse est ultra naturalia esse aliquod donū naturæ superadditum. ITEM. Quotiēscunque Deus animam acceptat, eam in coniugium sibi desponsat. Vnde & animā dicit sponsam suam in Canti. Sed quantumcunque aliqua creatura sit excellens, semper in infinitum est Deo inferior: ergo nunquam digna est in coniugiū assumi, nisi Deus ex mera liberalitate condescendat, & hoc est præstare gratiam: ergo &cæt.

Cap. 5. par. 1.

Cap. 3.

ITEM. Cum Deus hominē acceptat, filium suū reputat, secūdū quod dicitur Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Sed creatura quantūcunque sit nobilis, semper est Dei serua: sed seruus nō potest adoptari in filiū, quin fiat ei gratia: ergo impossibile est, quod aliqua creatura acceptetur a Deo sine munere gratiæ superadditæ.

RESOLVTIO.

Fuit quidem acceptus, sed non speciali, sed generali tantum acceptione.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, qđ dupliciter contingit dicere aliquid acceptari a Deo. Vno mō, quadam acceptatione generali: ut idem si acceptare aliquid, quod reputare bonum, & in bono cōseruare: & hac acceptatione non tantū acceptatur creatura rationalis, sed etiam omne opus Dei. Est etiā alia acceptatio specialis, qua dicitur Deus acceptare illud, quod dignum reputatur æterna beatitudine: & tali acceptatione non acceptat Deus nisi creaturam rationalem: illa enim sola est, quæ eius capax, & particeps esse potest. Hanc autem creaturam rationalem tunc acceptat, cum cōfecerat in templū, & adoptat in filium, & assumit in coniugium. Nam animę sanctę, quæ Deo placent, & dicuntur templum Dei, & dicuntur filii Dei, & dicuntur sponsæ Dei, secundum quod colligitur ex nouo, & ueteri testamento. Primum genus acceptationis nō requirit superadditum donum gratiæ ultra ea, quæ sunt de conditione naturæ. Secundum uero genus acceptationis non potest nō esse gratuitum: tum propter gratuitam Dei condescensionē, tū propter creaturę exaltationem ultra terminos, siue status naturæ. Gratuita namque Dei condescensio in huiusmodi acceptatione necessario requiritur. Quod enim Deus immensus habitare uelit in anima, ut in templo: qđ iterum uelit seruum reputare, p filio, quod ancillam suam assumere uelit in cōiugium, hoc nemo dubitat esse mere gratię, & condescensionis liberalissimæ. Creaturæ etiam sublimatio in tali acceptatione ultra statū naturæ repetitur. Quod enim creatura consecretur in templum, adoptetur in filium, assumatur in coniugium, hoc est supra naturale complementū omnis creaturæ: & ideo nec cōsecratio, nec adoptatio, nec unio animæ ad Deū fit per aliquam proprietatem naturæ, sed per aliquod donum gratiæ super additum, qđ animam cōsecret, ut sit templū, assimilet ut sit Dei filia, p faciē decoret animæ, ut apta sit esse Dei sponsa: hæc aūt omnia facit gratia gratūfaciens, cui est adeo iuncta Dei conformitas, ut nullo modo possit Deo dissimilis fieri: adeo iuncta spiritualis uenustas, ut nullo modo possit deformari: & ideo reddit animam Deo acceptam. Et est ratio acceptandi secundum illas tres proprietates prædictas, quę quidem conueniunt ei non secundū tropum, aut transsumptionem, sed secundum ueritatem, aut secundum proprietatem. Et sic patet, quod homo in statu innocentiæ gratia gratumfaciente indiguit ad hoc ut Deo placeret. Et hęc necessitas sumpta est ex parte modi acceptandi. Posset nihilominus, & alia ratio sumi ex parte acceptantis. Deus enim, qui omnia fecit in gloriam suā, & nullus indiget laude, potissime requirit a creatura rationali honorem. Et quia honorē Deo exhibemus, quod in ipsum omnia referimus tanquam in omnium auctorem, & finem, non decreuit Deus hominem perdūcere ad perfectionem glorię per aliquid, quod ortum haberet ex naturæ principiis, sed per munus additum naturalibus: ut ex hoc hō Deo magis gratus existeret, & totius salutis suæ opus Deo attribueret. Et sic patet, qđ nemo pōt acceptari a Deo absq; munere gratiæ superadditę naturę, & concedendę sunt rationes ad hoc inductę.

AD RATIONES uerò ad oppositum planum est respondere ex his, quę dicta sunt. Nam duę primę auctoritates intelligūtur de acceptatione, & dilectione secundum generalem modū: nos autem loquimur hic de acceptatione secundum modum spiritualem, quo Deus acceptat ipsam animam, ut reputet eam dignam æterna gloria. AD ILLVD, quod obiicitur, Ego diligentes me diligo &c. Dicendum, quod illud intelligitur de dilectione charitatis, quę non est absque gratia, & hoc plurimum differt a dilectione naturali, qua homo diligebat Deum propter se, & super omnia, sicut ostensum est supra Dist. 3. AD ILLVD, quod obiicitur, p artifex creatus cōplacet sibi in opere suo. Dicendum, p istud est uerum de illa generali acceptatione, & cōplacentia, qua aliquis reputat aliqd esse bonum: sed de illa acceptatione, qua aliquis sic acceptat aliquid, ut reputet se illi obligatū ad retribuendū aliquid magnū,

ueritatem non habet: hanc enim solum contingit repertre circa opus diuinum, quod habet lib. arb. & circa quod nata est esse laus, & uituperiū. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ natura instituta absque omni gratia esset tota pulchra, & sine macula. Dicendum, ꝙ & si esset sine macula: non tamen esset tota pulchra: pulchritudo enim gratiæ est sancti amoris conciliatiua secūdum quòd dicit Glo. super illud Psal. 103. Vt exhilaret faciē in oleo. Glos. Gratia est quidam nitor animæ ad conciliandum sanctum amorem. AD ILLVD, qđ obiicitur, utrum Deus posset talem naturam facere, quæ esset ei accepta absque munere gratiæ. Dicendum, quòd & si ipse posset omnia tanquam omnipotēs, natura tamen non esset capax, unde impossibilitas illa uenit ex parte creaturæ. Si enim hoc faceret, nihil aliud esset facere, q̄ quòd facere donum gratię donum esse naturę, & gratiam esse naturam: hoc autem impossibile est: cum donum gratię sit ultra terminos naturę. Vnde sicut impossibile est, ꝙ homo fiat a Deo beatus per naturam, quāuis possit creari beatus: quia beatitudo cōsistit in bono, quod est supra omnem naturam, sic etiā intelligendum est & in gratia. Præterea. Esto, ꝙ posset facere: non tamen decuit, quia non decuit. Et ratio huius dicta est, uidelicet ut ex hoc diuina seruetur gloria, in cuius præiudiciū Deus neminem acceptat. Conseruetur etiam nihilominus ipsa gratia, quę nullo modo potest, nec debet esse ingrata: & ideo sic debet dari, ut reputetur esse gratis data.

QVAESTIO II.

An homo in statu innocētiæ in opus meritorium exire posset absq; dono gratiæ?

VTRVM homo in statu naturę institutæ posset in opus meritorium exire absque dono gratiæ. Et ꝙ sic uidetur. Aug. in Lib. de Natura, & gratia. Quis nesciat ita factum hominem, ut in eo lib. arb. ad iuste uiuendum pro possibilitate, & capacitate suā cōstitueretur? ergo uidetur ꝙ ex libertate arbitrii naturali posset iuste uiuere: ergo & opera meritoria facere. ITEM. Damasc. Manentes in eo, quod est secundū naturam, in uirtute iumus: sed opera uirtuosa sunt meritoria: ergo lib. arb. in integritate suę naturę manens, absque omni gratia poterat facere opera meritoria. ITEM. Dei perfecta sunt opera: & perfectum est aliquid (ut uult Philosophus) cū attingit proprio fini, seu proprię uirtuti: ergo si homo perfectus cōditus est, poterat exire in operationem, propter quam factus est: hęc autem est operatio, per quam peruenitur ad gloriam: ergo &c. ITEM. In omnibus creaturis distantibus a suo termino, ad quē ordinantur, data est uirtus, per quam possint ad illum nē peruenire: sicut patet in igne, qui cum deorsum est, sua scuita te potest sursum ferri: ergo aut libe. arb. miserabilius fuit inter ceteras creaturas, aut si alię creaturę per naturam habent potentiam perueniendi ad suum finē, uē multo fortius, ꝙ & hoc modo posset ꝑ uirtutē naturę ante statum miserię. ITEM. Natura nihil facit frustra, nec deficit in necessariis: sed nihil est maius necessarium homini, quàm illud, sine quo non potest beatificari: ergo cū potestas merendi huiusmodi sit, uidetur ꝙ hęc inesset ei per naturam, ꝺ gratia circūscripta. ITEM. Circumscripta gratia intelligamus hominē in statu naturę seruare diuina mādata, aut igitur meretur aliquid, aut nihil. Si nihil, ergo frustra operatur: sed frustra operari non potest esse sine aliqua pœna: hoc autem non poterat esse in natura instituta. Si aliquid meretur, cum opus rectum sit ad beatitudinē ordinatum, uidetur quòd ex puris naturalibus mereri possit prēmium ęternum.

CONTRA. Rom. 6. Gratia Dei uita ęterna. Et Glos. Nihil aliud in nobis Deus coronat, quàm sua munera: ergo tā ex textu, q̄ ex Glosa colligitur, ꝙ uitā ętern. non contingit mereri absq; gratia. ITEM. Deus nullo modo indiget bonis nostris: ergo si acceptat bona nostra, hoc non est propter aliquam suam utilitatē: sed si hoc, est per meram benignitatē: igitur nisi diuina iustitia condescendat per gratiam, impossibile uidetur, ꝙ reputet aliquem dignum gloria propter aliqua opera, quę faciat. ITEM. Meritum, & prēmiū debent esse proportionabilia: sed natura quātumcūque eminēs, improportionabilis est, & alterius generis est, quàm sit beatitudo glorię: igitur impossibile est mereri gloriam per pura naturalia. ITEM. Nobilior est substantia, quàm operatio: sed Deus nūquam acceptat hominem absque munere gratię: ergo nec operationē hōis reputat meritoriā, nisi procedat a libero arb. & a gratia.

RESOLVTIO.

Minimè, idque ex conditione retributionis, & retributionis: Sicut nec modo ultra dictas conditiones, propter conditiones operantis & operationis.

RESP. Dicendū, quod non solummodo gratia necessaria est ad merendum secundum statū naturę lapsę: sed etiam secundū statum naturę institutę, licet secūdum statum naturę lapsę magis indigeat liberum arbitrium dono gratię. In statu nanque naturę institutę necessaria erat gratia, tum propter conditionē retribuētis, tū ēt ꝓp conditionem retributionis. Propter conditionē retribuētis, qm̄ ipse Deus bonorum nostrorū non indiget: iō nec acceptat hominē ꝓpter opera, nec aliquod meritum obligare pōt ipsum secundum rationē dati, & accepti: iō ad hoc, quod aliquod bonum opus creaturę ad remunerandum Deo cōplaceat, necesse est ꝙ ipsius gratuitę bonitatis influētia in operāte ꝓcedat, ꝓ quā creatura ipsi creatori grata existat. Similiter ꝓp conditionē retributionis impossibile erat lib. arb. mereri sine auxilio gratię gratū faciētis: ꝓ eo qđ illud prēmiū, qđ meremur, est beatitudo ęterna. Beatitudo aūt ęterna consistit in habendo eū, qui est omne, & summū bonum, & qui est super omnē naturam exaltatus, & lucē habitat inaccessibilem: & ideo impossibile est, quod homo merendo ad illud summum bonū ascendat

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

dat, & perueniat, nisi per aliqđ adiutorium, quod sit ultra naturam: Sic igitur homo in statu naturę institutę absque dono gratię mereri non potuit, tum propter conditionem retribuentis, tum propter conditionem retributionis: In statu uero naturę lapsę non solummodo indiget gratia ad merēdum propter has conditiones, sed etiam propter conditionem operantis, & operationis meritorię. Operans. n. in statu naturę lapsę semper est in peccato, & Dei aduersarius, & inimicus, nisi a peccato releuetur per gratiæ donum: & ideo quicquid faciat, nisi uolūtas eius præueniatur a gratia, quæ Deo reconciliet, nihil meretur merito condigni: pro eo q̄ Dei est aduersarius, & inimicus: Deus autem opera non acceptat, nisi prius acceptet personam, sicut innuitur Gene. 4. Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius: prius dicit ad Abel, & postea dicit ad munera. Propter cōditionem etiam operationis necessaria est gratia, quia nulla est operatio meritoria nisi recta: & nulla est recta, nisi fiat ex recta intentione: & nulla potest esse recta intentio, nisi quæ summū bonum omni bono præponat: nulla autem intentio potest hoc facere in statu lapsæ naturæ sine dono gratiæ: & ꝓpterea qualemcunque, uel quantācunque faciat homo operationem absq; gratia, non meretur, quia nō pēsat Deus quantum, sed ex quanto hoc faciat. Patet igitur, quod multiplex est necessitas gratiæ ad merendum, scilicet propter conditiones retribuentis, & retributionis operantis, & bonæ operationis: ita q̄ hæc quadruplex necessitas concurrit ad statum naturę lapsæ: & duplex ad statum naturę institutæ, & hoc est, q̄ Magister dicit in litera: quod homo indigebat gratia operante, & cooperante secundū statum naturæ institutæ, licet non secundum omnem modum gratiæ operantis.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium de auctoritate Augu. & Dam. Dicendum, quod illud dictum est, nō quia potestas liberi arbit. & naturæ sit sufficiens in opus meritoriū, sed qā natura bene ordinata cōcordat cum gratia, & discordat a culpa. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod Dei perfecta sunt opera. Dicendum, q̄ est perfectio quantūm ad esse primum, & est perfectio quantum ad esse secūdum. Et perfectio quantum ad esse secundum duplex est. Quędam enim est, quæ habet ortum a perfectione secundum esse primum: sicut illa perfectio, quæ attenditur in accidentibus, quæ oriuntur ex principiis subiecti. Est alia perfectio quātum ad esse secundum, quæ non causatur a perfectione secundum esse primum, sed potius est supra illud, sicut est perfectio inesse gratuito, uel glorioso: q̄ quidē est nobis, nō ex nobis, sed ex Deo. Cū ergo dr̄, q̄ Dei pfecta sunt opera, hoc intelligitur quantum ad esse primū, & quantū ad esse secundū qđ causatur abillo. Quātum autem ad illud esse, secundū, qđ non causatur a perfectione sed m esse primū, ueritatē nō habet. Nō. n. fecit Deus oēs beatos,

tos, & glorioſos: sed illos solos beatificauit, quos prędestinauit cōformes fieri imaginis filii sui: hoc enim disposuit dare per merita tanquam bonum laudabile. Et ratio huius assignata fuit supra 24. Dist. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd aliæ creaturæ possunt peruenire in finem, ad quem sunt per uirtutem naturæ. Dicendum, quòd non est simile; quia finis creaturæ rationalis est summum bonū, quod est supra omnem naturam. Finis uero aliarum creaturarū est bonum creatum, quod est infra terminos naturę: ideo creatura rationalis magis indiget dono gratiæ, ut possit peruenire ad suum finem, quam aliæ creaturę. AD ILLVD, quod obiicitur. quòd natura non deficit in necessariis, iam patet responsio ex prædictis: hoc enim intelligitur de necessariis, quæ quidem attēduntur quātum ad esse primū, uel quantum ad esse secūdum, quod causatur ex principiis naturæ. Quantum uero ad illud esse secundum, quod est supra naturam, necesse est naturam deficere, & tale est esse gratuitum: & glorioſum; nullum tamen ex hoc fit naturæ præiudiciū: quia Deus defectum naturę supplet, & semper præsto est, cum se offert tempus, & locus, complere, & dare, quod natura non poterat, AD ILLVD, quod obiicitur ultimo, utrum homo mereretur aliquid, uel nihil, si faceret mandata Dei &c. Dicendum, quòd non mereretur aliquid de condigno; sed de congruo, & sic merendo disponeret se ad gratiam: & ideo non operaretur frustra.

Ex prędictis patet quantum humana natura in statu innocētię eguerit gratia.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An homo ante lapsum gratiam habuerit?

CONSEQVENTER quæritur, utrum homo in statu innocentiæ habuerit gratiā gratum facientem. Et circa hoc quæruntur duo. Primò quęrit̄, utrum habuerit gratiam ante lapsum. Secundo quæritur, utrū simul tempore cōditus fuerit in gratuitis, & naturalibus.

VTRVM homo ante lapsum habuerit gratiam. Et quòd sic, uidetur Luc. x. Qui etiam expoliauerunt eum, & plagis impositis &c. Et exponunt sancti, Et Glo. quòd expoliauerunt eū gratuitis, & uulnerauerunt naturalibus: ergo si hoc intelligit̄ in primo homine, primus homo non tantum habuit naturalia, sed etiam gratuita ante peccatum. ITEM Ber. cum uideret patrem nostrum omnium hominum æmulus, charitate circūdatum, & omni uirtute uestitum, & hoc accepisse terrenum hominem, quod ipse per superbiā amisit, inuidit insatiabilis homicida. Ex hoc igitur patet, quòd primus homo & charitatem habebat, & omnem uirtutē. ITEM. Adam post soporem prophetauit, sicut innuitur in textu Gen. & in Glos. hoc autem non fuit, nisi quia introductus fuit illo sopore in secretum cœlestis curię, sicut plures dicūt auctoritates; sed nullum decebat illuc introduci, Cap 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

duci, qui non haberet gratiam gratũfacientẽ: ergo &c. ITEM. A deo recepit mandatum disciplinæ, sed si illud mandatum seruasset absque gratia, nihil meruisset. Si igitur illud mandatũ est sibi in meritum obedientię, uidetur ꝙ Deus non dederit sibi in præceptum præter gratiæ adiutoriũ, alioquin dedisset in malũ, quod nullo modo decet facere Deum. ITEM, Peccatum Adæ arguitur fuisse maximæ ingratitudinis: sed nullum donũ in uia est maius gratia gratumfaciẽte: ergo si maior ingratitudo fuit in peccato Adæ, quã in peccato aliorum posterorũ, & posteri eius post acceptũ donum gratiæ Deum offendũt, uidetur, quòd ipse ante peccatum habuit donum gratiæ gratum facientis.

SED CONTRA. Deus sciebat ipsum statim esse lapsurum: ergo sciebat, ꝙ illud gratiæ donũ in nullo esset sibi utile, sed potius esset sibi in nocumentum. Si igitur sapiens artifex non debet aliquid frustra facere, uel ẽt quod uertatur in operis sui dãnum, & nocumentum, uidetur, ꝙ non dederit illi gratiam.

ITEM. Adam, quia iustitiã originalem habuit, quando peccauit, & uoluntarie perdidit, nunquam eam recuperauit: ergo pari ratione si habuisset donũ gratiæ gratum facientis, nec ipse, nec aliquis posterorũ eius gratiam recuperasset: si igitur ipse gratiam gratum facientem recuperauit, uidetur, ꝙ ante lapsum ea non habuit. ITEM. Adã habebat optima naturalia, & nullam habebat pronitatẽ ad malũ, nec difficultatem ad bonum: ergo si charitatem, & gratiam habuisset, toraliter Deo adhęsisset: ergo nunquã in peccatum cecidisset: sed constans est ꝙ cecidit: ergo gratiam ante lapsum non habuit. ITEM. Lucifer nõ habuit gratiã gratum facientẽ, sicut ꝑ batum fuit supra: si ergo Adam gratiam gratum facientem habuit, & ab illa cecidit: ergo de alterioti gradu cecidit, q̃ Angelus: ergo uidetur, ꝙ peccatum eius fuit incurabilius, q̃ peccatũ angelicum: si igitur hoc constat esse falsum, Adam ante peccatũ non habuit gratię donũ. ITEM. Prius debet probari aliquis, quã in amicum assumi: hoc non solũ uerum est in amicitia humana, uerum ẽt in amicitia diuina. Vnde dicitur Hebr. 8. Abraam pater noster tentatus est, & per multas tribulationes probatus Dei amicus effectus est: Si igitẽ nullus habet Dei gr̃am, quin habeat Dei amicitiã, uĩ ꝙ ante tentationẽ Adã non habuit gratiam: sed statim post tentationẽ peccauit: ergo non habuit gratiam ante lapsum.

RESOLVTIO.

Si Adam demeruit transgrediendo: meruisset igitur obediendo. Quare gratiam gratum facientem habuisse consendum est: qua & malo resistere, & in bono profectũ proficere posset.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ circa hoc duplex consueuit esse opinio. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd Adam non habuit gratiam gratum faciẽtem, pro eo quod non uidetur credibile, ꝙ lapsus esset, si talem adiutorium habuisset. Ad auctoritates autem, & rationes respondent dicentes: ꝙ Adam habuit multas gratias gratis datas, & naturam habuit ualde bonam: & ꝓpterea sancti aliquando uidentur dicere, ipsum habuisse gratiam ante lapsum, non quia habuit donum gratiæ gratum facientis, sed donum gratię gratis datæ, & per illud poterat tentationi resistere, & ad gratiam gratumfaciẽtem seipsum disponere. Sed quoniam auctoritates sanctorum expresse uidentur dicere de gratia gratumfaciente: sicut patet in illis, quas Magister adducit in litera, & huic ẽt consonare uidetur scripturę auctoritas, & rationis probabilitas: Ideo est alia opinio communior, & uerior, & probabilior, quam etiam Magister sustinet in litera, scilicet ꝙ Adam ante lapsum gratiam gratum facientem habuit, per quam non solum malo resistere, sed etiam in bono proficere potuit: & illa gratia adiutus ita bene meruisset mandatum domini obseruãdo, sicut demerut transgrediendo. Hanc igitur opinionem sustinendo, concedere possumus rationes, quę ad primam partẽ inducuntur.

AD ILLVD autem, qđ obiicitur in contrarium, quòd Deus sciebat statim ipsum lapsurum. Dicendum, quòd propter hoc non debuit dimittere donũ gratię sibi dare duplici ratione. Primo quidẽ, quia simul cum hoc præsciebat, ꝙ bonum debebat de lapsu eius elicere. Secũdo uero, quia deus in conferendo gratiam non attendit futura peccata; sed idoneitatem pręsentẽ ad gratiam: sicut patet, cum cõfert gratiam in tempore præscitis, & eis, quos ab æterno reprobauit: & utroque eorum commendatur Dei largitas, & sapientia, & arguitur hominis ingratitudo, & iniustitia, in hoc quòd a tam benefico, & tam benigno se auertit sine causa. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nõ potuit recuperare originalem iustitiam, quam habuit quando peccauit. Dicendum, quòd nõ est tota ratio, scilicet quod uoluntarie amisit iustitiam illam; sed simul cũ hoc facit, ꝙ iustitia originalis, non tantum respiciebat uoluntatem deliberatiuam; sed etiam respiciebat ipsam naturam instituram: gratia autem respicit ipsam uoluntatẽ liberam, ut est libera. Et quoniam uoluntas de facili uertitur, & reuertitur: natura autẽ cum corrupta est, nõ sic de facili releuatur, hinc est ꝙ magis potest recuperari gratia, quam prima iustitia, quamuis utraque fuerit per peccatũ amissa. Est & alia ratio, quare non recuperatur originalis iustitia; sed hæc manifestabit infra, cum agetur de originali peccato. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ si Adam habuisset gr̃am, ꝙ ĩseparabiliter Deo adhęsisset. Dicendum, ꝙ hoc non oportet: quia liberum arb. habens gratiam moueri põt præter gratię inclinationem, & frequenter mouetur, nihil considerans de eo, ad quod mouet gratia: unde frequenter contingit, ꝙ hõ magnæ charitatis inordinate afficitur, pro eo ꝙ non semper actualiter fertur in illud summum bonũ, circa quod habet

Dist. 32 art. 1.

bet immensum desiderium: sic intelligendum est accidisse ipsi Adæ. Quis enim est homo habens charitatem, qui peccaret, si Deum præ oculis semper haberet, & actu consideraret, quantum Deus amabilis est, & quantum nefas est ipsum offendere. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ Lucifer nō habuit gratiam gratum facientem. Dicēdum, quòd uerū est ex hoc tamē nō sequitur, q̃ homo peccauerit maiori ingratitudine, pro eo q̃ Lucifer proximior erat statui gloriæ: simul enim recepisset gratiam, & gloriam. Homo uero sic conditus fuit, ut longe ante gloriam haberet gatiam: & ideo positus est in terra quasi longe a cœlo distans, ac per hoc in transgrediendo nec adeo cecidit de alto ut Lucifer, nec adeo fuit ingratus, nec adeo per peccatum depranatus. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ prius debet homo tentari, quàm in amicum assumi. Dicendum, quòd illud intelligitur de illa amicitia, q̃ facit Deo hominem probatum, & familiarem, per quem modum dicit ipse dominus apostolis. Io. 15. Vos autem dixi amicos, &c. De amicitia autem large dicta hoc non potest intelligi apud Deum, licet posset intelligi de amicitia apud homines pro eo quòd nisi Deus gratiam daret, in probando potius reprobaret, quàm approbaret: non enim habemus unde possimus approbari a Deo, nisi per eius donum: non sic est autem de homine respectu hominis: & sic patet illud.

QVAESTIO II.

Vtrum homo simul tempore & in naturalibus & in gratuitis conditus fuerit?

VTRVM homo simul tempore conditus fuerit in gratuitis, & naturalibus. Et q̃ sic, uidetur per tex. Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Sed (sicut exponit Augu. & habitum est supra Dist. 16.) imago est in naturalibus, & similitudo ingratuitis: ergo si homo factus est ad imaginem, & similitudinem, uidetur quòd conditus fuit simul in naturalibus, & gratuitis. ITEM. Eccles. 17. Deus de terra creauit hominem. Et post: Et secundum se uestiuit illum uirtute: igitur homo a sui conditione primaria uirtute, fuit uestitus & si hoc, redit idē, quod prius. ITEM. Dam. Fecit Deus hominem innocētem, rectum, uirtuosum, sine sollicitudine, sine tristitia, omni uirtute decoratum, omnibus donis ornatum: ergo uidetur, quòd homo in gratuitis fuerit conditus. ITEM. Hoc uidetur ratione. Deus fecit hominem quantum ad naturam perfectum, & quantum ad conditionem ab exordio suæ conditionis: ergo pari ratione uidetur quòd fecerit eum perfectū quantum ad uoluntatis rectitudinē: sed uoluntatis rectitudo consistit in dono gratiæ: ergo uidet, quòd donum gratiæ habuerit in initio suæ cōditionis. ITEM. Ad hoc, q̃ alicui detur gratia, requiritur diuina liberalitas, & recipiētis idoneitas: sed Deus in primordio cum Adam condidit, liberalissimus erat, & Adā a suæ conditionis primordio ad susciendam gratiam idoneitatem habebat: ergo ab ipso conditionis primordio Deus ei gratiam conferebat.

SED CONTRA, Aug. dicit. Homo in suæ conditionis primordio habuit unde posset stare; sed non unde posset proficere. ITEM. Magister dicit supra Dis. 24. Poterat homo per auxilium gratiæ creatoris resistere malo: sed non perficere bonum: sed si habuisset gratiam gratum facientem ab exordio creationis, potuisset utrunque: ergo si nō potuit proficere per bonum, patet &c. ITEM. Magis conuenit gratia cum gloria, quàm natura cū gratia: sed in homine gratia præcedit gloriam: ergo pari ratione, immo multofortiori natura præcessit tempore bonū gratiæ. ITEM. Per gratiam fit matrimonium inter Deum, & animā: sed lex matrimonii est, ut non fiat absque mutuo cōsensu: ergo uidetur, quòd nulli adulto gratia debeat dari, nisi præcedat consensus: si ergo Adam prius fuit, quàm natura eius cōsentire posset: ergo non habuit simul naturam, & gratiam. ITEM. Donum gratiæ infructuosum est, nisi a Deo esse recognoscatur: nemo enim in se gratiam reseruare potest, nisi pro illa Deo gratus existat: igitur si magis tenet rationem gratuiti, quod est naturalibus superadditum, quàm quod est naturaliter inditum: & donum gratiæ est mere gratuitū: ergo uidetur, q̃ nō ab ipsa creatione: sed post donū gratiæ fuerit hominī collatum,

RESOLVTIO.

Exigere diuina sapientia, bonitas, atque iustitia: ut primo naturalibus, deinde gratuitis donis cohonestaretur homo.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̃ circa hoc duplex fuit opinio. Quidā namque dicere uoluerūt, q̃ homo fuit creatus nō solum in naturalibus, uerumetiam in gratuitis, tum propter Dei liberalitatem, tum etiam propter hominis idoneitatem. Sed quoniam sanctorum auctoritates uidentur sonare contrarium, ideo est alia opinio communior, & probabilior, q̃ homo prius tēpore habuit naturalia, quā hēret gratuita. Vnde secundum hanc in statu innocentię distinguuntur duo tempora: quodam. n. fuit tempus, in quo tantum habuit naturalia, quoddā uero in quo habuit & naturalia, & gratuita. Secundum diuersitatem huius duplicis temporis dissoluitur apparens contrarietas in auctoritatibus sanctorum: Nam quędam uidētur dicere, q̃ homo habuit gratiam, quædam uero q̃ non; & utræque uerum dicunt pro diuersis temporibus. Ratio autē, quare dominus uoluit post naturalia dare gratiam, cum posset dare simul, sumitur ex tripli ci ordine, uidelicet ab ordine sapientiæ, bonitatis, & iustitiæ. Ordo sapientię hoc requirebat, ut sicut esse gratuitum est alterius generis, quàm esse naturale, sic in diuersis temporibus homini conferretur: & sicut elemēta mundi prius tempore fuerūt creata, & distincta, quàm ornata propter ordinem sapientiæ com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

commendandum, sic etiam fieret circa hominem, qui est minor mundus. Ordini etiam bonitatis hoc cõperebat: hoc enim ordine dicitur aliquid ordinari in suum finem: tunc igitur gratia homini ordinate datur, quãdo datur ei secundum quòd est utilior, & fructuosior. Tãto autem gratia Dei est nobis utilior, & fructuosior, quanto pro ea Deo gratiosiores existimus: & ideo sic debuit dari, ut ex ipso ordine dandi cognosceretur donum illud esse gratuitum: ꝓpterea non fuit a creatione indita; sed naturæ iam perfectę, & constitutæ fuit superinfusa. Ordo etiam iustitiæ hoc requirebat. Deus enim secũdum legem communem requirit aliquã dispositionem, & præparationem a parte nostra ad hoc, quòd infundat alicui gratiã, siue in eo, cui infundit, ut in adulto, siue in alio adiuuante, secundum ꝙ contingit in paruulo: & ideo gratia non fuit homini concreata, sed dilata fuit quousque homo per actum, & usum rationis quodammodo se disponeret ad illam suscipiendam, ut sic uerificaretur illud Aug. in primo homine. Qui creauit te sine te, non iustificat te sine te. Patet igitur, quòd multiplex ordo hoc exigebat, ut homo prius fieret in naturalibus, quàm donis gratuitis ornaretur, & concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD, qđ obiicitur. Faciamus hominem ad imaginẽ, & similitudinem, &c. Dicendũ, quòd similitudo attenditur ibi in gratiis, gratis datis. Vel dicendũ, quòd Deus dicit fecisse hominem ad imaginem, & similitudinem, non quia statim cum dedit imaginem, simul etiam dederit similitudinem: sed quia alterum dedit, scilicet imaginem, & ad alterum habilem fecit, uidelicet ad similitudinem, quam postmodum pro loco, & tempore dedit. Vnde quantum est ex ui uerbi, nõ potest concludi, ꝙ simul, & semel fuerit in homine imago Dei, & similitudo. ET PER hoc patet responsio ad duas auctoritates sequentes, Eccl. uidelicet, & Damas. quia sic intelliguntur: nõ quia Deus statim, ut hominem cõdidit, uirtute ue stiuerit, & ornauerit; sed quia tunc dispositum fecerit, & non a longo post tempore compleuit. AD ILLVD, quod obiicitur de perfectione ætatis, & cognitionis. Dicendum, quòd non est simile, quia perfectio ætatis, & cognitionis non tãtum elongatur a perfectione naturæ, sicut perfectio gratiæ. Vnde homo per uim naturæ sibi inditam potest peruenire ad perfectam ętatem, & proficere ad cognitionẽ; sed nũquam potest per se homo in habitum gratiæ, nisi Deus infundat mera sua benignitate. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ homo erat idoneus, & Deus erat liberalissimus. Dicendum, quòd Deus maiorem idoneitatem expectabat, quæ quidem competeret ordini sapientię, & bonitatis, & iustitiæ, sicut prius ostensum est: & ideo non statim gratiam dedit; sed distulit, pro eo quòd Deus sic operatur liberaliter, ut tamen sua liberalitas non excludat sapientiam, nec iustitiam.

AR-

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An homo tot uirtutes habuerit post lapsum, quot ante lapsum?

CONSEQVENTER quantum ad tertium articulum quæritur, quantam gratiã primus homo habuerit. Et primo est quæstio de quantitate gratię primi hominis quantum ad donorum multitudinem. Secundo quæritur quãtum ad donorum magnitudinem.

VTRVM homo habuerit tot uirtutes ante lapsum, quot habuit post lapsum. Et ꝙ sic, vr primo ꝙ Dam. dicentẽ, ꝙ Deus fecit hoĩem oĩ uirtute circundatũ, & oĩbus bonis ornatũ: ergo nõ vr, ꝙ aliqs habitus uirtutis, q̃ sit ĩ nobis, deesset eidẽ. ITEM. Ex pte cognitionis: nõ. n. cognoscimus plura, q̃ Adã cognouit, nec plures ĩ nobis habemus sciẽtias: ergo pari rõne ex parte affectionis nõ vr, ꝙ plures in nobis habeamus habitus uirtutũ, q̃ habuit primus hõ. ITEM. Cõnexio eſt̃ in uirtutibus, sicut Sancti dicũt, & suo loco oñdet̃ ĩ Tertio: ergo si Adã habuit aliquã uirtutẽ, necesse fuit, ꝙ oẽs habuerit: ergo tot habuit, quot nos habemus. ITEM. Aut aliquã uirtutẽ habemus, quã nõ habuit Adã: aut non. Si nõ: ergo tot uirtutes habuit, quot nos habemus. Si sic: aut ergo illius uirtutis fuit Adã capax, aut nõ. Si nõ: ergo vr, ꝙ ꝑfm creuerit ĩ nobis boni capacitas, qđ absurdũ est dicere. Si sic: cum Deus daret gr̃am Adæ secundum capacitatẽ suã, uidetur ꝙ omnem uirtutẽ, quam nobis confert post lapsum, & ipsi Adę contulerit ante lapsum.

Dist. 36 art. 1. q. 1.

SED CONTRA. Virtus fortitudinis cõsistit ĩ ꝓpulsione terribiliũ: sed ĩ Adã in statu innocẽtię nõ poterat esse talis ꝓpulsio: ergo nec fortitudo. ITEM. Tẽperãtia cõsistit ĩ coercẽdis prauis carnis passionibus, & tales nõ potẽrãt reperiri in natura instituta; ergo nec tẽperantia. ITEM. Pnia cõsistit in detestatione malorũ ꝓpetratorũ: sed nullo mõ cõtingebat in statu innocẽtiæ de malis cõmissis dolere: ergo tũc nõ poterat esse in hoĩe uirtus pnię. ITEM. Qui habet donum perseuerantię, nõ cadit a iustitia: sed Adam a iustitia cecidit: ergo ꝑseuerantiam non habuit. Hanc aũt multi habẽt in statu naturæ lapsæ: ergo non oĩs uirtus, quæ nũc est, fuit in statu innocẽtiæ.

RESOLVTIO.

Carnis ũs uirtutibus, quæ in suo actu imperfectionẽ claudũt: et qui hmõdi dona, tũc ei nõ necessarius,

RESP. Dicẽdũ, ꝙ cũ fit cõparatio multitudinis donorũ gr̃ę ad statũ naturæ lapsæ, & statũ naturæ institutæ, hoc põt intelligi uel de donis gr̃ę gratis datę, uel de donis gr̃æ gratũ facientis. Si intelligat̃ de donis gr̃ę gratis datæ, sic se habent sicut excedẽtia, & excessa, ꝑ eo ꝙ aliqua dona gr̃æ gratis datæ habuit Adã in statu illo, utpote imortalitatẽ, & impassibilitatẽ, q̃ non habuit aliquis posterorũ eius, & aliqua dona gr̃æ gratis datæ hñt posteri sui, q̃ ipse nõ habuit, sicut gratiã sanitatũ, & operatione uirtutũ, & genera linguarum, & consimilia. Ratio aũt huius diuersitatis uenit ex hoc, ꝙ alia dona

expediebant illi tempori, & alia competunt isti. Si autem loquamur de donis gratiæ gratum facientis, sic quia illa dona connexionem habent quantum ad habitus, & quantum ad actus, qui perfectionis sunt: sic concedendum est, ꝙ in æquali multitudine fuerunt in primo homine, in qua reperiuntur in eius posteritate. Hoc dico quantum ad habitus, & quantū ad actus, qui perfectionis sunt, sicut rationes ad primā partem inducte ostendunt. Quantum vero ad actus, qui habet imperfectionē annexam, non contingebat virtutes secundum statum illum in Adam ponere.

ET PER hoc patet responsio ad tria obiecta, quorum vnū est de fortitudine, alterum de temperantia, & tertium de pœnitentia, quæ omnia procedūt secundū actus habentes imperfectionem aliquā annexam: quæ quidem imperfectio non competit aliis virtutibus secundum omnem statum, sed solum secundum statum præsentis miseriæ. AD ILLVD autem quod obiicitur de perseuerantia. Dicendū, ꝙ perseuerantia vno modo dicitur propositum perseuerandi in bono: & hoc modo est virtus, vel dispositio consequens virtutes inseparabiliter. Alio modo perseuerantia est cōtinuatio in bono vsque ad finem, & sic non dicit habitum, sed potius dicit statum, & hunc primus homo non habuit: ex hoc tamen nō sequitur, ꝙ aliqua virtute caruerit pro eo tempore, quo in gratia permansit. SI QVIS autem quærat cuiusmodi actus habuerunt virtutes in primo homine, quæ imperfectionē habent annexam in actibus suis secūdum statū naturæ lapsæ. Dicendū, ꝙ actus illi in statu innocētiæ plurimū conformes erant actibus, quos in pīa virtutes sunt habitu rę: cuiusmodi aūt sunt isti determinat Magr in Tertio Lib. Dis. 33. & ibi suo loco determinabit.

QVAESTIO II.

An dona gratuita æquè efficacia ad merendum homini fuerint ante & post lapsum?

VTRVM dona gratuita fuerint æque magnæ efficaciæ in homine ad merendum ante lapsum, sicut sunt post lapsum. Et ꝙ fuerint maioris efficaciæ tūc, quā nunc, videtur. Quanto perfectior est cognitio, tanto perfectior est dilectio: & quāto maior est dilectio, tanto opus nostrū est Deo acceptabilius. Prima propositio patet per illud, ꝙ quantum cognoscis, tantum diligis. Si ergo in Adam secūdum statum innocentiæ clarior fuit cognitio, videtur ꝙ charitas ad merēdū fuerit efficacior. ITEM. Albius est, quod est nigro impermixtius: ergo magis est meritorium, qđ minus habet in se de demeritorio: sed oīa merita nostra quodāmodo permixta sunt culpæ, secundum illud Esa. 64. Oēs iustitię vestrę sicut pannus mēstruatæ. Si ergo in Adam secundū statū innocentiæ merita oīno fuissent impermixta culpę, videtur ꝙ secundū statū illum dona gratuita erant multō maioris efficaciæ. ITEM. Meritū est a gratia, & libero ar. quanto igitur liberum arb. magis gratię obedit, tanto gratia efficacius in actum actū suū exit: sed tūc natura magis erat obediens gratiæ, ꝙ nūc, cū sit corrupta: ergo tunc dona gratuita erant ad merendū efficaciora. ITEM. Amor visibilū, & sollicitatio circa terrena impedit hominē, ne iungatur Deo perfectè: si igitur in statu primo nulla vigebat in homine concupiscentia, vē ꝙ Deo perfectius, & diuturnius adhęrebat, & ita magis ad merendū dispositus erat.

SED CONTRA. 2. Thi. 2. Nō coronabitur, nisi ꝙ legitimè certauerit: sed magis impugnatur homo secundū statum naturæ lapsæ, ꝙ secundū statum naturę institutę: ergo si has pugnas vincit, gloriosius triūphat: & si gloriosius triumphat, maiorem mercedem coronam: ergo &c. ITEM. 2. Ethi. cap. 3. Philosophus dicit, ꝙ ars, & virtus est circa difficilia: ergo si hoc per se verū est, quāto actus virtutis est difficilior, tanto virtuosior: & quanto virtuosior, tāto ad merendū efficacior: si ergo maior est difficultas in perficiēdis diuinis mandatis nunc, ꝙ esset in statu naturę institutæ, videtur ꝙ maior sit merendi efficacia. ITEM. Si homo stetisset, aut Christus non esset incarnatus, aut si esset incarnatus, nunquam esset passus: sed Christus sua passione non sibi meruit, sed nobis: & tā merita nostra, ꝙ sacramenta efficaciā habent a passione, & eius fide: si igitur inter oīa quæcūque Deo placere possunt, hoc fuit Deo acceptissimū, ꝙ Christus se obtulit hostiam Deo, & patri, & inde sumūt efficaciā merita nostra, & illam efficaciam nō habuissent merita in statu naturæ institutæ: ergo vē ꝙ non essent efficaciora. ITEM. Natura non deficit in necessariis, vt dicit Philosophus: sed si hoc est verum in natura creata, multo magis verū est in natura increata: & si diuina prouidētia nō deficit bobus, de quibus minus cura est ei: ergo multominus nec deficit hominibus: sed natura humana magis indiget adiuuari, quā indigeret ante lapsum: ergo videt, ꝙ nunc Deus det homini fortius, & efficacius adiutoriū: si igitur efficacia meritorum attenditur secundō magnitudinē charitatis, & gratiæ, videt ꝙ nunc dona gratuita in merendo sint maioris efficaciæ. 3. de Anima tex. cō. 45.

RESOLVTIO.

Efficaciora nunc, quàm tunc: quia necessariora hic, quàm ibi.

RESP. Dicendum, quòd efficacia meriti principaliter ex tribus venit, videlicet ex difficultate operis, ex prōptitudine volūtatis, & ex magnitudine charitatis. Difficultas operis multū facit ad meritum: & adeo facit, vt homo, ꝙ est multo minoris charitatis, quām angelus, possit mereri, vt perueniat ad sublimitatem angelicam, secūdum quōd colligitur ex illo, quod dicitur Matth. 11. de Iohanne Baptista. Qui minor est in regno cœlorū, maior est eo. Non n. est dubitandum, quin Iohannes sit exaltatus ad ordines excellētium angelorum: & tñ secundum statum vię minoris charitatis erat, ꝙ aliquis eorū. Prōptitudo ēt voluntatis plurimū facit: sed voluntas prōpta secundū illud, quod habet, accepta est ad meritū. Quantumcūque. n. sit in homine gratia, nisi sit voluntas gratiæ con-

sentanea, nunquã eliciet opera meritoria: & quãto magis voluntas gratię subiacet, & cõformat, tanto magis homo in operibus meritoriis exercet. Magnitudo charitatis est principalior inter oĩa, quę faciunt ad meritũ: quia secundũ illius quantitatem attẽditur remuneratio præmij substantialis. Pondus.n. amoris est, quod dat valorem operibus meritoriis. Si igitur fiat cõparatio efficaciæ merendi in donis gratuitis secũdũ statũ post lapsum, & secũdum statũ ante lapsum, Responderi põt, ꝙ quantum ad primam conditionem, videlicet quantum ad difficultatẽ efficaciores sunt virtutes nunc, q̃ tũc fuerũt. Nunc.n. magis impugnatur, & impugnãdo probatur, & examinatur virtus, quã tunc, sicut pater in sanctis martyribus. Et sic procedunt rõnes ostẽdentes dona gratuita ad merendum esse nunc efficaciora. Quantum aũt ad secundam cõditionem. i. quantũ ad prõptitudinẽ voluntatis, efficaciores fuissent virtutes in merendo tunc, q̃ nũc, pro eo ꝙ voluntas tunc quasi continuè fuisset in bonis operibus Deo placentibus sine retardatione: nunc aũt siue ex lassitudine, siue ex surreptione frequenter cessat a bonis operibus, & intendit aliquando rebus nociuis, aliquãdo inutilibus, tũ propter difficultatẽ ad bonũ, tum propter pronitatem ad malum. Et quantũ ad hanc conditionem procedunt rationes probantes, ꝙ dona gratuita in statu naturę institutæ fuissent ad merendũ efficaciora: Et ꝙ hoc patet rñsio ad rõnes ad vtranq; partẽ: procedũt enim secundum diuersas uias, secundum quas se habẽt dona gratuita in merendo, sicut excedentia, & excessa: & reperitur in eis secundum diuersas conditiones maior, & minor efficacia: & sic nulla est inter rationes illas repugnantia. Vtræque enim uerum concludunt secundum diuersam uiam. Si autem quæritur ulterius de maioritate efficaciæ quantum ad tertiam conditionem: tunc respondendũ est, ꝙ aut fit comparatio particularis personæ ad particularem personam, aut status ad statum. Si primo modo: dicendum est, ꝙ se habent sicut excedentia, & excessa. Satis enim ꝓbabiliter credi põt, ꝙ aliqui sunt, qui habẽt maiorẽ gratiam aliquibus, qui fuissent in statu innocentiæ, si Adam stetisset: alii uero minorem aliquibus: sicut dici consuevit, cum comparatur status legis scriptæ ad statum legis euangelicæ. Si autem comparetur generaliter status ad statum, tunc non uidetur usquequaque certum, in quo statu dominus homini manus munus charitatis, & gratiæ retribuisset, pro eo quòd secundum diuersas conditiones reperitur maior, & minor idoneitas in homine suscipiente. Et quod plus est, magnitudo gratiæ distributæ plus attẽditur secũdũ distinctionẽ distribuẽtis, q̃ cognitionẽ nostrã latet. Hæc enim pars probabilior ur, & magis auctoritatibus cõsonat, ut dicamus quòd Deus maiora munera gratiæ elargitus est homini lapso, quàm dedisset homini, si in statu innocentię permansisset: tum quia homo maiori adiutorio gratiæ indiget, tum etiam quia decet Deum de malo maius bonum elicere, quàm sit illud bonum, quod adimẽdo malum nocet, tum etiam quia mediator, & intercessor pro nobis interpellat, quem decet exaudiri in omnibus pro sua reuerentiã. Vnde cum appareat uultui Dei semper ad interpellãdũ pro nobis, & ꝓ nobis in cruce oblatus fuerit, & quotidie offeratur, valde probabile uidetur, ꝙ maius munus gratiæ tribuatur nobis, q̃ si ipse non fuisset incarnatus, uel ꝓ nobis oblatus. Et hoc expresse uidetur innui Ioan. 7. cum dicitur, quòd spiritus nondum erat datus, quia Iesus non dum erat glorificatus. Vnde cũ ascendit in altum, tunc dedit dona hominibus. Ex hac igitur triplici ratione, quarum una est in commendatione misericordię, & secunda in commendatione sapientię, & tertia in commendatione diuinę iustitię, satis rationabiliter colligitur, ꝙ nunc magis sint efficacia dona gratuita ad merendum, quàm in statu innocentię non solum ratione difficultatis, uerumetiam rationis gratię, & charitatis. Quãuis non absurde dici possit, quòd maior efficacia in merendo erat tunc, quàm nunc ratione prõptitudinis uoluntatis.

Et hac uia procedunt rationes, quę ad primam partem inducuntur, sicut patet intuenti: aliter enim non cogunt. Nam ad illud, quod primo obiicitur, quòd maior erat tunc dilectio: quia maior cognitio. Dicẽdum ꝙ uerum est de dilectione secundum ꝙ se tenet ex parte potentię concupiscibilis: sed nõ est uerũ de dilectione, secũm ꝙ se tenet ex parte gręaĩamelẽtis. Et si obiiciatur, ꝙ utraque cõmẽsurat cognitioni. Dicẽdũ, ꝙ illud nõ est uerũ de oi cognitione: sed de cognitione experimẽtali: hęc aũt nõ magis uiguit in primo parẽte, q̃ in uiris sanctis, q̃ fuerũt, & sunt in statu naturæ lapsę. Ad illud uerò, qđ obiicitur, ꝙ meritũ erat magis impermixtũ in statu innocẽtię. Dicẽdũ, ꝙ hoc uenit ex hoc, ꝙ uoluntas non est ita prõpta ꝓp grauitatẽ carnis cõiunctę, & ꝓnitatẽ concupiscẽtię contractę: & rõ illa procedit ex parte prõptitudinis uoluntatis, similiter & duæ rationes sequentes.

DISTINCTIO XXX.

Quid sit originale peccatum quod a peccato primorum parentum fuit causatum.

IN *superioribus insinuatum est, licet ex parte (non enim perfectè sufficimus exponere) qualiter primus homo deliquerit, & quam pro peccato pœnam subierit: quibus adiiciendum est, peccatum simul ac pœnam per eum transisse in posteros, sicut Apostolus ostendit inquiens, Sicut per vnum hominem*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad Ro. 5. peccatum in hunc mundum intrauit, ita in omnes homines mors pertransiit.

Vtrum illud peccatum fuerit originale, uel actuale.

Hic primo uidendum est, quod fuit illud peccatum, originale scilicet an actuale: & si de originali intelligatur, consequenter quid sit originale peccatum, & quare dicatur originale: & quomodo pertransierit vel pertranseat in omnes, diligenter inuestigandum est. Quibusdam placuit de peccato actuali Adæ illud accipere, asserentibus hoc Apostolum sensisse, cum inferius ait, Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita &c. Euidenter, inquiunt, etiã ipso nomine exprimit Apostolus peccatum, quod per unum hominem intrauit in mundum, scilicet inobedientiam. Inobedientia uero peccatum actuale est.

Ad Ro. 5.

Quomodo intrasse in mundum dicunt.

Lib. 1. q alias de Peccatorũ meritis et remissione cõtra Pelagianos. c. 9 In to. 7 et deuerbis Apostoli sermo. 14. Sap. 2.

Hoc autem dicunt intrasse in mundum, non traductione originis, sed similitudine præuaricationis: omnesque in illo uno peccasse dicunt, quia omnibus ille vnus peccandi exemplum extitit. Hoc male senserunt quidam hæretici, qui dicti sunt Pelagiani: de quibus August. in Libro de baptismo paruulorum commemorat dicens, Sciendum est, inquit, hæreticos quosdam, qui nominati sunt Pelagiani, dixisse peccatum primæ transgressionis in alios homines non propagatione, sed imitatione transisse. Vnde etiam in paruulis nolunt credere per baptismum solui originale peccatum, quod in nascentibus nullum esse omnino contendunt. Sed eis dicitur: quia si Apostolus peccatum imitationis, non propagationis intelligi noluisset, eius principem non Adam, sed diabolum diceret. De quo in Lib. Sapien. dicitur, Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Et quia non uult intelligi hoc esse factum propagatione sed imitatione, continuo subiunxit scriptura. Imitantur autẽ eum, qui sunt ex parte ipsius. Imitantur quidem Adam, quot quot per inobedientiam transgrediuntur mandatum Dei. Sed aliud est quod exemplum est uoluntate peccantibus, aliud quod origo est cum peccato nascentibus. Non est igitur

tur accipiendum peccatum Adæ transisse in omnes imitationis tantum exemplo, sed propagationis & originis vitio.

Illud esse peccatum originale, quod transit in posteros.

Et est illud peccatum originale, ut aperte Aug. testatur, quod per Adam transiuit in omnes, per eius carnem vitiatam concupiscentialiter generatos.

Quid sit originale peccatum.

Lib. 13 de Trl. c. 16. in fine.

Quod diligenter inuestigandum est, quid sit. De hoc enim sancti doctores sub obscuritate locuti sunt, atque scholastici doctores variè senserunt. Quidam enim putant originale peccatum esse reatum pœnæ pro peccato primi hominis, id est, debitum vel obnoxietatem, qua obnoxij & addicti sumus pœnæ temporali & æternæ pro primi hominis actuali peccato: quia pro illo (ut aiunt) omnibus debetur pœna æterna, nisi per gratiam liberentur. Iuxta horum sententiam oportet dici, originale peccatum nec culpam esse, nec pœnam. Culpam non esse ipsi fatentur: pœna quoque secundum eos esse non potest: quia si debitum pœnæ originale peccatum est, cum debitum pœnæ non sit pœna, nec originale peccatum est pœna. Quod etiam quidam eorum admittunt, dicentes in scriptura originale peccatum sæpe nominari reatum: & reatũ ibi intelligunt, ut dictum est, obnoxietatem pœnæ: & ea ratione asserunt peccatum originale dici esse in paruulis: quia paruuli pro illo primo peccato rei sunt pœnæ: sicut pro peccato iniqui parentis aliquando exulant filij secundum iustitiam fori.

Autoritates quòd originale peccatum sit culpa.

Exo. 13 Habetur hæc uerb. in fi. sup hunc lo cũ. c. 4. Tom. 7. Rom. 3 Lib. 2. hypo-

Sed quod originale peccatum culpa sit, pluribus sanctorum testimonijs edocetur. Super Exod. vbi dicitur, Primogenitum asini mutabis oue, Gregor. ait, Omnes in peccatis nati sumus, & ex carnis delectatione concepti, culpã originalem nobiscum traximus, unde & uoluntate nostra peccatis implicamur. Ecce culpam originalem dixit nos trahere, vnde constat originale peccatum culpam esse. August. quoque in Libro de natura & gratia de hoc eodem sic ait, Omnes (ut ait Apostolus) peccauerunt, utique vel in seip-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnostiçon circa finē. In to.8 ad illū uersū. Ecce in iniquitatibus conceptus sū. Ca. 22. Tom.3. apud Aug. et in forma li. de fin. ad Pet. c.26. et allegatur de cōsecra. dist. 4. c. firmissimè.

sis, uel in Adam, quia sine peccato non sunt, uel quod originaliter contraxerunt, vel quod malis moribus addiderunt. Peccatum.n. primi hominis, non solum ipsum, sed omne necauit genus humanum: quia ex eo damnationem simul & culpam suscepimus. Idem super Psal. 50. Quod de corpore mortuo seminatur, cum uinculo peccati originalis nascitur & mortis. Ideo igitur se in iniquitatibus conceptum dicit Dauid, quia in omnibus trahitur miquitas ex Adam, et uinculum mortis. Nemo enim nascitur nisi trahens pœnam, & meritum pœnæ. Meritum aūs pœnę peccatum est. Omnis ergo, qui nascitur per carnis concupiscentiam, peccatum trahit. Pecatum itaque originale culpa est, quam omnes concupiscentialiter concepti trahunt. Vnde in Eccle. dogmatibus scriptum est. Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum uiri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci impietati subditum, mortique subiectum, & ob hoc naturæ iræ nasci filium, a quæ nullus liberatur, nisi per fidem mediatoris Dei & hominum. His & aliis authoritatibus euidenter ostēditur, peccatum originale culpam esse, & in omnibus concupiscentialiter genitis trahi a parentibus.

Quid sit, quod dicitur peccatum originale.

Nunc supereſt uidere quid sit ipsum originale peccatum: quod cum non sit actuale, non est actus siue motus animæ uel corporis. Si enim actus est animę uel corporis, actuale vtique peccatum est: sed actuale non est, nō est ergo actus uel motus. Quid ergo originale peccatum dicitur? Fomes peccati, scilicet concupiscentia uel concupiscibilitas: quę dicitur lex membrorum, siue languor naturæ, siue tyrannus qui est in membris nostris, siue lex carnis. Vnde Augustin. in Lib. de Baptismo paruulorum. Est in nobis concupiscentia, quæ non est permittenda regnare. Sunt & eius desideria, quæ sunt actuales concupiscentiæ, quæ sunt armæ diaboli, quæ veniunt ex languore naturæ. Languor autem iste tyrannus est, qui mouet mala desideria. Si ergo vis esse uictor tyranni: atque inermem inimicum inuenire, non obedias concupiscentiæ malæ. His uerbis satis ostēditur fomitem peccati esse concupiscentiam.

Sermo 12. qui intitulatur de uerbis domini. Psal. 118

Quod nomine concupiscentiæ intelligitur fomes peccati, & quid dicitur fomes.

Nomine autem concupiscentiæ non actum concupiscendi, sed vitium primum significauit, cum eam dixit legem carnis. Vnde idem in tractatu de verbis Apostoli ait, Semper pugna est in corpore mortis huius: quia ipsa concupiscentia, cum qua nati sumus, finiri non potest, quandiu viuimus: quotidie minui potest, finiri non potest. Quę autem est concupiscentia, cum qua nati sumus? Vitium vtique est, quod paruulum habilem concupiscere facit, adultum etiam concupiscentem reddit. Sicut enim in oculo cæci in nocte vitium cæcitatis est, sed non apparet, nec discernetur inter videntem & cæcum, nisi luce veniēte: sic in puero vitium esse non apparet, donec ætatis prouectioris tempus occurrat. Ex his datur intelligi, quid sit originale peccatum, scilicet vitium concupiscentiæ, quod in omnes concupiscentialiter natos per Adam intrauit, eosque vitiauit. Vnde Augu. in Lib. de baptismo paruulorum, Adam præter imitationis exemplum occulta etiam tabe carnalis concupiscentiæ suæ tabificauit in se omnes de sua stirpe venturos. Vnde Apostolus rectè ait, In quo omnes peccauerunt. Circumspectè & sine ambiguitate dicit hoc Apostolus. Sine enim intelligatur, in quo homine, siue in quo peccato, sanum est. In Adam enim omnes peccauerunt, vt in materia, non solum eius exemplo, vt dicunt Pelagiani. Omnes enim ille unus homo fuerant, ideſt, in eo materialiter erāt. Manifestum est itaque omnes in Adam peccasse, quasi in massa. Ipse enim per peccatum corruptus, quos genuit, omnes nati sunt sub peccato. Ex eo igitur sicut cuncti conflictu sunt peccatores, ita & in illo uno peccato, quod intrauit in mundum, rectè omnes dicuntur peccasse: quia sicut ab illo vno homine, sic ab eodem uno peccato immunes esse non possunt, nisi ab eius reatu per Christi baptismum absoluatur. Alia ergo sunt propria peccata, in quibus tātū peccat, quorum peccata sunt. Aliud hoc vnum, in quo omnes peccauerunt, ideſt, ex quo omnes peccatores constituti sunt.

Sermo 45. de tpe qui est 2. sermo dñi ca 3. post 8. Epiph. Lib. 6. contra Iu. c. 7

Lib. 1. c. 9. & 10. 10. 7 Ibidem c. 10. et 11.

Quo intelligatur, in quo omnes pec.

Quid sit peccatum, in quo omnes peccauerunt.

Hoc est originale peccatū, quo peccatores nascuntur oēs concupiscentialiter geniti: quod ex Adā siue ex eius inobe-
Rom. 5 *diētia emanauit, & in posteros demigranit. Vnde Apostolus cōsequenter per inobedientiam vnius hoīs multos dicit cōstitutos esse peccatores, quæ est actuale peccatū. Cū autē dixerit per vnū hominem peccatum intrasse in mundū, & in eo oēs peccasse, de originale dictum esse oportet accipi.*

Ex quo sensu dictum est, Per inobedientiam unius multi sunt constituti peccatores.

Quod ergo ait, Per inobedientiā vnius multi constituti sunt peccatores: eo sensu dictum esse intelligendum est: quia ex inobedientia Adę, scilicet ex peccato actuali Adæ processit originale peccatum, quo omnes peccatores nascuntur: ut & in illo esset, & in omnes transiret.

Quod peccatum originale in Adam fuit, & in nobis est.

In li. 2. ad Valerium de nuptijs & cōcupiscentia. c. 28 Tom. 7. Quæ. Iul. Ibidem. Respon. Augustini. Rursum quærit Iulian. Respō. Augus.

Vnde Aug. Iuliano hæretico nullum peccatum in parulis esse contendenti respondens, aperte asserit, peccatum originale ex uoluntate Adæ processisse, ac per eius inobedientiam in mundum intrasse. Quærit enim Iulianus, per quid peccatum inuenitur in paruulo, ita inquiēs, Non peccat iste qui nascitur, non peccat ille qui genuit, nō peccat ille qui cōdidit. Per quas igitur rimas inter tot præsidia innocentiæ, peccatū fingis ingressum? Et respondet sancta pagina. Per unū hominē peccatū intrauit in mundum: per unius inobedientiā, ait Apostol. Quid querit amplius, quid quærit apertius. Item inquit Iulianus, Si per hominem peccatum intrauit in mundum, peccatū uel ex uoluntate est, uel ex natura est. Si ex uoluntate est, mala uolūtas est, quæ peccatū facit: si aūt ex natura est, mala est natura. Cui respondeo, Ex uoluntate peccatum est. Quærit forte, Vtrum originale peccatum ex uoluntate sit. Respondeo prorsus & originale peccatum ex uoluntate esse: quia hoc ex uoluntate primi hominis seminatum est, ut in illo esset, & in omnes transiret.

Obiectio quorundam contra id, quod supra dictum est, omnes in Adam fuisse homines.

Ad hoc antē, quod diximus in Adam fuisse omnes homines quidam uerborum sectatores sic obijciunt, dicentes. Nō omnis caro, quæ ab Adam traducta est, in eo simul existere potuit: quia multo maioris quantitatis est, quàm fuerit corpus Adæ. In quo nec tot etiam atomi fuerunt, quot ab eo homines descenderunt. Quocirca uerum non esse asserunt, substantiam uniuscuiusque in primo fuisse parente.

Responsio.

Quibus responderi potest, quod materialiter atque causaliter, non formaliter dicitur fuisse in primo homine omne, quod in humanis corporibus naturaliter est, descenditque a primo parente lege propagationis, & in se auctum et multiplicatum est, nulla exteriori substantia in id transeunte, & ipsum in futuro resurget. Fomentum quidem habet a cibis; sed non conuertuntur cibi in humanam substantiam, quæ. s. per propagationem descendit ab Adam. Transmisit enim Adam modicum quid de substantia sua in corpora filiorū, quando eos procreauit, idest, aliquid modicum de massa substantiæ eius diuisum est, & inde formatum corpus filij, suiq; multiplicatione fine rei extrinsecæ adiectione auctum est: & de illo ita augmentato aliquid inde separatur, unde formantur posteriorum corpora: & ita progreditur procreationis ordo lege propagationis, usque ad finem humani generis. Itaque diligenter ac perspicue intelligentibus patet, omnes secundum corpora in Adam fuisse per seminalem rationem, & ex eo descendisse propagationis lege.

Quomodo per propagatiōē descēdit

Auctoritate, & ratione probatur, nihil extrinsecum conuerti in humanam substantiam, quæ ab Adam est.

Quod uero nihil extrinsecum in humani corporis naturā transeat, ueritas in euangelio significat dicens, Omne quod intrat in os, in uentrem uadit, & in secessum emittitur. Quod etiam ratione ostendi potest hoc modo, Puer, qui statim post ortum moritur, in illa statura resurget, quā habiturus erat, si uiueret usque ad ætatem triginta annorum, nullo uitio corporis impeditus. Vnde ergo illa substantia, quæ adeo parua fuit mortua, in resurrectione tam magna erit, nisi sui in se multiplicatione? Vnde apparet, quòd etiam si uiueret, non aliunde, sed in se augmentaretur illa substantia: sicut

Magister hic non approbat Matt. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut costa, de qua facta est mulier, & sicut panes euangelici. Non inficiamur tamen, quin cibi & humores in carnem & sanguinem transeant: sed non in ueritate humanæ naturæ, quæ a primis descendit parentibus, quæ sola in resurrectione erit: reliqua uero caro, in quam cibi transeunt, tanquam superflua in resurrectione deponetur: quæ tamen ciborum aliarumque rerum fomentis coalescit.

PArs ista, in qua Magister determinat de hominis lapsu, diuisa fuit I tres partes secundum triplicem differentiã corruptionis peccati in quarum una persona corrumpit naturam, in altera uero natura persona, in tertia uero persõa corrumpit seipsam. Et prima quidẽ consistit in peccato primi parentis, secunda in peccato originali, & tertia in peccato actuali. Prima igitur parte determinata, aggreditur hic Magister partem secundam. Diuiditur autem pars ista in partes quatuor. In quarum prima determinat, quid sit originale peccatum. In secunda uero qualiter traducatur, infra Dist. 31. *Nunc superest inuestigare, &c.*) In tertia uero, qualiter deleatur, infra Dis. 32. *Quoniam supradictum est peccatum originale, &c.*) In quarta uero determinat, utrum peccatũ originale multiplicetur, & intendatur per peccata parentum primorum, infra Dist. 33. *Prædictũ adiungendum est, &c.*) Prima pars quæ continet præsentem Distinct. diuiditur in tres partes. In prima ponit partem proœmialem. In secunda determinat propositum principale. ibi. *Hic primo uidendum est, &c.*) In tertia determinat quandam incidentem dubitationem de ueritate humanæ naturæ ibi. *Ad hoc autem, quod diximus, &c.*) Prima, & tertia parte remanente indiuisa, media pars diuiditur in tres. In prima inquirit, utrum peccatum primorum parentum sit originale, uel actuale. In secunda supposito quod sit originale, inquirit, utrum sit pœna, uel culpa, ibi. *Quod diligenter inuestigandum est, &c.*) In tertia inquirit, uttum sit concupiscentia, uel alia culpa, ibi. *Nunc superest uidere, &c.*) Harum autem partium subdiuisiones in litera planæ sunt.

Nunc superest uidere quid, &c.) Circa istam literã notandũ quod cum Magister nominet peccatum originale octo nominibus, scilicet originale peccatum, legem carnis, concupiscibilitatem, fomitem, concupiscentiam, legem membrorum, languorem naturæ, tyrannum, quomodo distinguantur illa nomina? Dicendum, quòd originale peccatum habet comparari ad id, a quo est: & sic dicitur originale peccatum: quia est ab origine: dicitur etiam lex carnis: quia contrahitur mediante carne. Habet etiam comparari ad illud, ad quod est, siue ad quod inclinatur, & hoc uel in dispositione remota, & sic dicitur coaccupiscibilitas: uel in dispositione propinquiori, & sic dicitur fomes: uel etiã in dispositione proxima, & sic dicitur concupiscentia. Habet etiã comparari ad illud, p quod inclinat, & sic dicitur lex membrorum. Habet etiam comparari ad illud, contra quod. Et hoc dupliciter, uel inquantum difficilẽ reddit ad bonum, & sic dicitur languor naturę: uel inquantum prędominatur uoluntati, ut curuat eam in malum, & sic dicitur tyrannus. Et patet, quod secundum diuersas comparationes diuersis nominatur nominibus.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An corruptio humanæ naturæ insit à sui conditione, uel ex prima transgressione?

AD intelligentiã huius partis secũdũ tria, quę determinat Magister in litera, incidit hic quęstio circa tria. Primo namque qritur de originalis peccati entitate. Secundo de quidditate. Tertio, & ultimo de ueritate humanę naturæ. Quãtum ad primum articulũ qruntur duo. Primo qęritur, utrũ corruptio quæ est in natura humana, insit ei ex primo ortu suæ conditionis, uel ex merito primæ transgressionis. Secundo, dato quod merito trangressionis, est qstio, utrum propter peccatum Adæ humana natura sit corrupta pę naliter tantum, an etiam pœnaliter, & culpabiliter.

VTRVM corruptio, quam uidemus in humana natura insit ei ex suæ conditionis primordio, an ex peccati merito. Et qr non insit ex suæ conditionis primordio, sed ex peccati merito; uidetur tam ex ordine diuinæ iustitiæ, quã ex ordine diuinæ sapientiæ, quàm etiam ex ordine bonitatis. Differtur enim triplex ordo increaturis, quia p iustitiam fit ordinatio remunerationum, & meritorum, per sapientiam uero ordinatio partium ad seinuicem, per bonitatem uero ordinatio rerum in suum finem. EX PARTE diuinæ iustitiæ arguitur sic. Nullus affligitur pœna nisi præcedat culpa: sed passio inuoluntaria in rationali creatura est pœna: talis autem passio non fuit in homine, antequam præcessit in eo culpa. igitur talis corruptio non fuit in humana natura a primordio suæ conditionis, sed ex merito transgressionis. ITEM. A summa æquitate iustitię nulla procedit curuitas, uel obliquitas: sed humana natura nõ solũ corrupta est corruptione pœnalitatis, uerum etiã corruptione carnis, quæ est corruptio culpabilis: quia uidemus homines ex corruptione sibi indita inclinari ad malũ: ergo nunquã a diuina iustitia processit, quod humana natura sit corrupta in sui primordio: ergo si corrupta est, hoc solũ est peccati merito. EX ORDINE autẽ sapientię arguit sic. Vbicunque est summa sapiẽtia, ibi est summa pulchritudo, sicut exponit Aug. in litera. Lib. 6. de Tri. ibi. *Quare species appropriatur filio*: sed a summa pulchritudine nihil procedit fœdũ, aut turpe, nihil quod rõnalẽ offenda-

fendat aspectum: sed in homine ratione utente, sunt aliquę passiones connaturales, de quibus rationabiliter erubescit: ergo passio talis nunquam fuit in homine a sua prima origine, & fuit sic, uel merito trāsgressionis: ergo &c. ITEM. Vbicunque intelligitur summa sapiētia, intelligit summa ueritas & summa æqualitas: sed a sūma æqualitate nulla debet procedere improportionabilitas: sed duratio, & conseruatio corporis secūdum statum præsentis miseriæ est improportionabilis animæ, quæ est eius forma: quia hoc est temporale, illud perpetuum: ergo nūquam humana natura sic ꝓducta fuit in sui primordio a summa sapiētia: ergo uidetur, quod in hoc ceciderit ex propria culpa. EX ORDINE diuinæ bonitatis arguitur sic. A summa bonitate nihil procedit, quod sit magis propinquum ad malum, quam ad bonum, cum uniuersa propter semetipsum summa bonitas operetur; sed sensus, & cogitationes hominum prona sunt ad malū ab adolescentia sua, secundum
Gen. 8. quod dicit sacra scriptura: ergo in illa corruptione, in qua est, non fuit humana natura a summa bonitate producta. ITEM. Nihil quod procedit a summa bonitate, est dignum maledictione: sed multæ sunt in nobis passiones dignæ maledictione, propter quas tam Iob, quam Hieremias maledixit diei suę, in qua
Iob. 3. Ier. 2. natus est, & in lege maledicebā
Exo. 23 Deu. 7. tur steriles mulieres: ergo non uidetur, quod humana natura in ea corruptione, in qua nunc est, creata sit a summa bonitate,

uidetur igitur, quod in hāc corruptionem, & statū deuenit merito culpæ, cum hoc sit cōtra ordinem bonitatis, sapientiæ, & iustitiæ, contra quem ordinem inconueniens est Deum aliquid facere.

SED CONTRA. Primo ostenditur, quod hoc non repugnet ordini diuinæ iustitiæ: quia non est maioris innocentiæ homo, quā sit ouis, uel agnus; sed ouis mortalis, & passibilis producta est a Deo, ita ꝙ in nullo ex hoc derogat diuinæ iustitiæ: ergo pari ratione uidetur: quod si talē produxisset hominē, qualis nūc est, non uidetur in aliquo derogari eidem. ITEM. Quod non repugnet ordini sapiētię uidetur. Secundum idem exemplar, secūdum quod Deus produxit hominem de terra, produxit etiam alia animantia, & corpora mixta: sed hoc nō repugnat pulchritudini diuini exemplaris, quod ex quatuor elementis composita sunt corruptibilia, immo hoc facit ad ordinem uniuersi, sicut in pluribus locis ostendit Aug. ergo non uidetur esse contra ordinem sapiētię, si Deus easdem proprietates passibilitates a natura indidit hominibus, quas ēt dedit aliis alalibus. ITEM. Quod non sit contra ordinem bonitatis diuinę, uidetur. Ad summam enim bonitatē spectat dare unicuique inclinationem competentem suæ naturæ; sed sicut anima rationalis delectari habet in bono simpliciter, ita & sensibilis in bono ut nunc: & sicut terra habet quiescere deorsum, ita & ignis sursum: si igitur Deus omnibus dedit proprias inclinationes,

tiones, igitur a primaria hominis constitutione erat diuersitas appetituum in sensibili, & rationali: erat nihilominus appetitus diuersus in elementis, corpus cō stituentibus. Si igitur diuersitas primæ inclinationis facit rebellionē, & diuersitas secundę inclinationis inducit tētationem, uidetur quod si homo hoc modo conditus esset, in nullo derogaretur ordini bonitatis diuinæ. ITEM. Quod talis fuerit homo conditus, uidetur posse persuaderi ex ratione sumpta secundū principia naturalis philosophię. Cum enim homo sit minor mundus, propter quem omnia facta sunt, debet habere naturalē conformitatem ad mundum maiorem: ꝙ propter ipsum factus est a sua primaria conditione: sed ita uidemus in maiori mundo, quod inferiores orbes contrario motu mouētur orbi superiori, secundum quod dicunt philosophi naturales: ergo pari ratione uidetur, quod in homine per naturam portio sensitiua moueatur contra iudicium rationalis: sed hęc corruptio, ꝙ in nobis est, est maxime inordinata: si igitur hæc est a prima conditione, uidetur quod omnis alia. ITEM. Hoc uidetur alia ratione sumpta per principia moralis philosophiæ: dicit enim Philosophus quod uirtus est difficillimorum operatiua, nec est aliqua uirtutis laus, ubi nulla est difficultas: si ergo homo fuit conditus ad uirtutem dispositus, uidetur qđ a sua prima conditione habuit difficultatem faciēdi bonum, & uitandi malum: & in tali fuisset dispositus, quod omnis uirtus habere posset in eo suum usum: ergo uidetur creatus fuisse cum huiusmodi corruptionibus.

ITEM. Hoc uidetur ratione sumpta secundum principia theologiæ: dicit enim per scripturam Spiritus sanctum, quod uia perueniendi ad gloriam, & sublimitatem est per ignominiam, & humilitatē, uia perueniendi ad coronā est per tētationem, & pugnam: uia perueniendi ad quietem, & tranquilitatem est per labores, & tribulationes; si igitur homo debuit sic fieri, quod esset dispositus peruenire ad gloriam, & victoriam, & pacem perfectam, uidetur quod humana natura in penalitatibus, & corruptionibus, in quibus nunc est, a suę cōditionis primordio fuerit constituta.

RESOLVTIO.

Quid obloquuntur philosophi? demerito prima transgressionis præsentibus agitamur aruminis.

RESP. Dicēdum, quod absque dubio natura humana in has tētationes dejecta est merito primæ preuaricationis, non institūta a primordio suæ conditionis: hoc enim ueritas fidei prędicat, sacræ scripturæ auctoritas confirmat, rationis ꝓbabilitas manifestat. Fides hoc clamat, & docet filiū Dei passum esse, ut nos a morte eriperet, in quam nos induxerat primus parens. Sacrę scripturæ auctoritas confirmat; quia dicitur Gen. 2. qualiter homo per culpam inobedientię pœnam mortalitatis incurrerit. Ratio autem hoc manifestat, sicut prius in opponendo monstratū est, tam ex ordine, qui respicit sapien-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sapientiam, quã etiam ex ordine, qui respicit bonitatẽ summam. Attendendum est tamen, quod ratio in inquirendo dupliciter potest ꝓcedere, aut prout est adiuta radio fidei, & sic procedit aspiciendo ad causas superiores, aut prout iudicio proprio relicta est, & sic procedit respiciendo ad naturas & causas inferiores: acquirit enim scientiam per uiam sensus, & experientiæ. Primo modo ratiocinãtur doctores catholici, & fideles circa ea, quæ sunt fidei, & secundum hunc modum ratiocinãdi multum est hoc consonum rationi quòd Deus in tanta miseria, & calamitate, in qua nunc est, hominem a principio non fecerit: immo dicere contrarium magnæ impietatis uidetur esse piæ, & sanæ menti. Secundo modo ratiocinandi ꝓcesserunt philosophi, qui non aspexerunt in hominis conditione suum principalẽ auctorem: sed aspexerunt principia componentia, & operationes, quas habẽt per uirtutẽ naturę: secũdum hunc modum ratio potius discordat ueritati catholicæ, quàm concordet. Et hæc est ratio, quare philosophi, qui fuerunt tantæ neritatis indagatores, non peruenerunt ad lapsus humani conditionem: quia eis uidebatur esse ualde rationabile hominem sic fuisse conditum, cum tamen catholicis doctoribus non solum fide: sed ẽt rationum euidentia certitudinaliter eius contrarium appareat esse uerum. Vnde & rationes, quæ hoc ostendunt, sunt concedendæ,

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur, ꝙ Deus fecit passibilem ouem, quæ tamen non peccauit. Dicendum, quòd non est simile de homine, & de oue: homo enim, qui rationis particeps est, capax est beatitudinis, & iustitiæ, & per oppositum culpę, & miseriæ. Vnde sicut in homine obliquari culpa est: sic & pati pœna est in oue autem neutrũ contingit reperiri, ideo passibilitas ouis nihil facit ad ordinem, nec contra ordinem diuinæ iustitiæ, cuius est considerare meritorum exigentiam: non sic autem est de passione in natura humana. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd secundum idem exemplar alia genera animaliũ facta sunt corruptibilia. Dicendum, quòd non est simile, pro eo quod alia animalia ab homine non habent formam complectiuam incorruptibilem, in solo autẽ homine anima est immortalis per naturam, sicut ostẽsum fuit supra: ideo mortalitas ī aliis animalibus non ponit aliquam improportionẽ perfectibilis ad suam perfectionem, sicut ponit in homine: ac per hoc nec ita repugnat mortalitas in aliis animalibus ordini, quem sapientia Dei seruat in rerum conditione, sicut mortalitas reperta in homine. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ summę bonitatis est dare unicuique inclinationẽ suã. Dicẽdum, quod hoc uerum est, saluo ordine: qui attenditur inter res, secundum quod comparantur adinuicem: quoniam bonitas non præiudicat sapientię: sed quia secundum ordinem naturæ corpus debet esse subiectũ animæ, & sensualitas subiecta debet

debet esse rationi, sic debuit Deus dare inclinationẽ tã corpori hominis, quàm sensualitati carnis, quod in nullo præiudicaret rectitudini rationis: & hinc est, quod & si sensualitas bonum, ut nunc, appeteret: nulla tamen erat rebellio in primo homine, quia tãtũ appetebat, sicut ratio dictabat: nunc aũt est rebellio: quia præter iudiciũ rationis frequenter appetit: & ꝓpter hoc brutales effecti sumus, & iumentis insipientibus cõparati: cũ tamen homo in primordio conditus fuerit in honore, & dignitate rationis. ET PER hoc manifesta est responsio ad sequens obiectum, quod obiicit de diuersitate motuum orbium cœlestiũ: quia & si uideatur ibi esse contrarietas; non tamen est ibi contrarietas, imò ordinatio recta, pro eo quod sphera superior mouet semper inferiorem, & nunquam inferior superiorẽ: nunc aũt in nobis non est sic, pro eo, quod uidemus aliam legem in membris nostris repugnantem legi mentis nostræ, & captiuantẽ nos in seruitutẽ peccati. AD ILLVD, quod obiicit, quod uirtus est difficillimorum operatiua. Dicendũ, quod quędã est difficultas, quæ uenit ex genere operis, quædam uero, quę uenit ex defectu operantis. Prima difficultas est de essentia uirtutis: uirtus enim inquantum uirtus circa magna consistit, & ardua: hæc autem difficultas in primo homine fuit sic. Homo enim ita perfectè Deo obediuisset: & ita perfectè Deo adhæsisset, sicut perfectio uirtutis obedientię, & amicitiæ hoc regrit, & sic de aliis uirtutibus. Est & alia difficultas, quę uenit ex defectu operantis: & ista qui dẽ non est de essentia uirtutis; imò accidit uirtuti, secũdm quod uirtus est: & ideo ad hoc, quod homo esset uirtuosus, non oportuit hanc difficultatẽ reperiri in homine in primordio. Et quod illud sit uerum, hoc planũ est: quanto.n. aliquis magis proficit in uirtute, tãto magis operatur cũ minori difficultate ex parte sua: si igitur hęc difficultas esset de uirtutis essentia, secũdm quod homo ꝓficeret, minueretur in eo uirtutis excellẽtia, quod falsum nemo esse dubitat. AD ILLVD aũt, quod obiicitur de uia perueniendi ad salutẽ secũdm sacrę scripturę institutionẽ. Dicẽdum, quòd scriptura sacra tradita est homini lapso, & documẽta tradit, per q̃ perducat ad patriam, secũdm quod cõperit statui pñti: iõ ex his nõ põt argui, qđ talis debuerit hõ fieri, ut ꝓ hãc uiã deueniret: tales.n. uiæ sunt valde asperæ. Si aũt homo non peccasset, non cum asperitate, sed cũ omni lenitate peruenisset ad luũ finem. Et est simile; quia sanitas cõseruat per bona cibaria, & suauia; sed nõ recuperatur, nisi per potiones amaras.

QVAESTIO II.

An natura humana demerito primæ transgressionis nedum pœnaliter, sed etiã culpabiliter corrupta fuerit.

VTRVM merito primæ transgressionis humana natura fuerit corrupta pœnaliter tm̃, an etiam culpabiliter. Et quod culpabiliter corrupta sit, uidet. Rom. 5. Sicut per unum homi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem peccatum intrauit in mundum, & peccatū mors: ita & in oēs homines mors pertransit, in quo omnes peccauerūt. Ex isto uerbo colligitur, quòd omnes in Adam fuerunt infecti, & peccatores constituti. SI FORTE dicas (sicut dicunt Pelagiani) q̄ pertransit per imitationem. Cōtra. Ephe. 2. Eramus natura filii iræ, sicut & cæteri sed nemo est filius iræ, nisi per culpam: si ergo per naturam omnes eramus filii iræ, omnes per naturam cōtrahimus culpam: ergo in cæteris natura humana culpabiliter est infecta. ITEM. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto &c. sed nullus a præmio æterno excluditur, nisi pro peccato: si igitur omnes nō baptizati excluduntur, siue sint parui, siue adulti: ergo omnes ex quo nati sunt, habent culpā: sed non culpam, quam fecerūt, cum huic sententiæ subiaceant ante usum rationis, sicut patet in paruulis in circuncisis. Gene. 17. igitur hęc est culpa, quę per naturalem generationem reperitur in quolibet: ergo &c. ITEM. Si tota natura esset in una persona, corrupta illa persona quantū ad esse, necesse est totam naturam corrūpi quantum ad esse: ergo pari ratione si corrumperetur quantum ad bene esse, corrūperetur tota natura quantum ad bene esse: sicut enim sequitur, si Adam moritur, homo moritur: sic sequitur: quod si Adam peccat, homo peccat: cum igitur tota natura esset in Adam, quando peccauit, uidet quod tota in eo peccauerit natura, ac per hoc tota in omnibus & singulis culpabiliter infecta fuerit. ITEM. Venenato fonte, q̄ consequens uenenantur & riuuli, a fonte procedentes: si igitur omnes homines processerūt ab Adam, sicut ramia radice, & riuuli a fonte, & ipse corruptus fuit morbo concupiscentiæ, qui fuit in eo culpa, uidetur q̄ & ęteros corrupit eodem corruptionis genere, & ita culpabiliter. ITEM. Sicut se habet innocēs respectu innocentis generandi, sic peccator respectu peccatoris: sed si Adā steriliset in suā innocentia, omnes filios genuisset innocentes: ergo tota humana natura esset innocēs, & pura quantum esset ex ipso: hoc satis plānum est: ergo pari ratione cum peccauit, totam humanam naturam constituit peccatricem, ita q̄ oēs filios gigneret peccatores. ITEM. Quia Adā peccauit, factus est mortalis: & quia mortalis est, necesse fuit, q̄ generaret omnes filios mortales: sed sicut se habet effectus ad effectū, ita se habet causa ad causam: si igitur causa mortalitatis fuit culpa, & mortalitas personæ Adæ totam naturam humanam fecit mortalē, & totam corrupit pœnaliter, pari ratione uidetur, q̄ culpa Adæ totam naturam humanam infecit culpabiliter, & omnes ex illo exeuntes corrupit culpabiliter: si igitur culpa, quæ omnibus inest q̄ naturaliter, est culpa originalis, colligit ex omnibus his rationibus, q̄ sit ponere culpam originalem.

SED CONTRA. Ezech. 18. Filius non portabit iniquitatē patris, & pater &c. si igitur hęc lex diuina est, secundum diuinam legem

legem quilibet peccat sibi, & nō alii, iuxta illud Prouer. 9. Si sapiens eris, tibimetipsi eris: si aut illusor, solus portabis malū: igitur nō uidetur, q̄ ex peccato patris filius habet infici culpabiliter. ITEM. Tam in nouo, quām in ueteri testamento nuptię cōcessæ sunt tanquam bonæ, & licitæ: sed ad nullum bonum necessario cōsequitur malum: sed ad nuptias necessario sequeret malum, si proles culpā contraheret a sua origine: ergo uel nuptiæ sunt malæ, & illicitæ, quod est contra sacrā scripturam, & fidem Christianam, uel nō est ponere peccatū originale. ITEM. Corrupta re trāsmutabili, & minus nobili, non propter hoc corrumpitur, quod est intransmutabile, & maius nobile: sed persona hominis est transmutabilis, & minus nobilis, q̄ natura: tota enim natura speciei ꝓpetua est, & magis nobilis, q̄ una persona singularis: ergo impossibile fuit eam a persona Adæ totaliter, et per culpam infici. ITEM. In malis generaliter est uerum, q̄ malum habitum prȩcedit malus actus, quāuis econtrario sit in bonis: ergo habitualis corruptio naturæ oritur ex actuali culpa ipsius naturæ: sed natura, quantum est de se, semper est recta, & non peccat; quia peccare proprie est uoluntatis: ergo non uidetur q̄ tota natura infecta fuerit, uel ēt potuerit infici. ITEM. Nullum naturale est culpabile, q̄ eo quod naturalibus nec laudamur, nec uituperamur: sed originalis corruptio est naturalis, cum sit eadem apud omnes: ergo uidetur, quòd ista duo sint incōpossibilia, quòd aliqua corruptio sit culpabilis, & quòd sit originalis: ergo non uidetur, q̄ natura tota a persona potuerit culpabiliter infici. ITEM. Nullū necessariū est uoluntarium: sed corruptio originalis est necessaria: ergo non est uolūtaria: sed omnis culpa est affectio uoluntaria, secundum q̄ dicit Aug. in 3. lib. de libero ar. ergo impossibile est originalem corruptionem esse per culpam; redigit igitur idem quod prius, q̄ nulla culpa sit a natura, & quòd natura humana in Adam non fuerit infecta culpabiliter.

RESOLVTIO.

Diuina primatia uisionis Dei: sub ita rationis erubescentia: et quotidiana immo et continua pugna carnis ac spiritus ad modum nos nedum pœnaliter, sed ēt culpabiliter prima transgressionis demerito infectos esse, demonstrant.

RESP. Dicendum, q̄ absq; dubio tota massa, hoc est natura humana in omnibus hominibus seminaliter ab Adam descēdentibus corrupta est, non solū pœnaliter, sed etiam culpabiliter: hoc enim manifestat uisionis Dei carentia, rationalis erubescentia, concupiscentiæ prædominantia. Carentia uisionis Dei hoc manifestat: quia nullus debet æterno bono, ad quod factus est, priuari, nisi in se habeat aliquid, per quod indignus sit diuino aspectui præsentari: tale autem non est nisi culpa: si igitur omnes, quotquot sunt, uisione Dei priuātur, nisi per baptismum fluminis, uel flaminis renascantur, planū est, q̄ omnes quotquot sunt, cōtrahūt ex sua origi-

Concordat S. Tho. 1. 2. q. 81. ar. 1. et qō. de mal. q. 4. ar. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

origine culpam. Erubescentia etiam rationis hoc manifestat: nullus enim rationabiliter erubescit de his passionibus, quas habet a natura, nisi insint ei per aliquam culpam: sed omnis homo naturaliter erubescit ex genitalium membrorum motu. Ex hoc igitur colligitur, & manifestatur, quòd quilibet in seipso non tantum pœnaliter, sed etiam uituperabiliter, & culpabiliter est corruptus quantum est de sua origine. Prædominantia concupiscentiæ hoc euidentissimè manifestat: certum enim est, quòd tunc anima hominis est ordinata, quando spiritus est sub Deo, & caro, & uirtutes animales sunt sub spiritu, & sequuntur eius imperium: ab oppositis igitur tunc anima hominis est peruersa, quando caro, & uirtutes animales præsunt spiritui rationali. Et hoc quidē uerum est de plano, non tantummodo secūdum fidem, uerumetiam secundum philosophiam. Sed in homine uigor concupiscentiæ, & lex membrorum, quam unusquisque habet a natiuitate, captiuat spiritum, & ei prædominatur. Ex hoc igitur clarum, & apertum est, ꝙ anima cuiuslibet hominis a natiuitate peruersa est, & inordinata: sed sicut ordinatio in homine, & rectitudo iustitia est, sic peruersitas, & inordinatio culpa est: si igitur natura cuiuslibet hominis per legem concupiscentiæ peruersa est a sua origine, in quolibet homine indubitāter ponendū est esse peccatum originale, quantū est de sua prima natiuitate: & de hoc nemo dubitat, nisi ꝙ nescit quātus sit uigor concupiscentiæ, & qualiter spiritus rationalis Deo debet subesse. Constat enim, ꝙ non subest spiritus noster perfectè Deo, nisi diligat ipsum super omnia, & propter se. Planū est etiam, quòd nullus in statu naturæ corruptæ Deum diligit super omnia, & propter se sine dono gratię, imo necessario uincitur a uigore concupiscentiæ, ut magis amet se, uel aliquod bonum apparens. Planum est igitur, quòd anima cuiuslibet hominis in sua natiuitate peccatrix est, cum subuersa, & inordinata sit, sicut ostensum est. Et ideo dicit Apostolus Rom. 7. in persona hominis lapsi. Video aliam legē in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in legem peccati. Et exclamat, Infœlix ego homo, quis me liberabit a cōpore mortis huius? Et respondet. Gratia Dei per Iesum Christū. Hanc igitur legem, & ordinationem ad Deum, si quis uelit attendere, nullo modo dubitabit hominem esse peccatorem a sua natiuitate, imo ita certum est, ut dubitari non possit de originali, sicut etiā nec de actuali. Hoc tamē ignorauerunt philosophi, & etiam aliqui hæretici: quia nec scierunt attendere, in quo attenditur rectitudo animæ, & iustitiæ, & pro quanto anima dici debet ad Deum ordinata. Constat igitur, ꝙ tota humana natura corrupta est non solum pœnaliter: sed etiam culpabiliter. A quo autē corrupta fuerit, hoc planum est ex ipsa scriptura: ꝙa ab Adam. Potuit autem Adam totam naturam corrumpere, & culpabilem facere suo peccato triplici, conditione concurrēte. Prima est, quia nō tantum erat humanæ naturę indiuiduū, sed totius humanę naturę principiū. Secunda est: quia non tantum fuit sibi datum mandatum sicut singulari personæ, sed tanquam stipiti totius humanæ naturæ: & hoc bene indicat textus, ꝙa mādatum illud descendit per uirū ad mulierem. Tertia, quia Adā innocentiam, & immortalitatem suscepérat pro se, & pro tota sua posteritate, unde ipse innocens, & immortalis generasset immortalem, & innocentem. Quia igitur ipse erat omnium principium, & transgressus est mandatum, quod ei datum erat secundum quòd erat principiū, & amisit illam iustitiam, & innocentiam, quàm debebat omnibus posteris conseruare, hinc est, quòd per ipsum originali iustitia sumus priuati, & in eius infectione cæteri sunt infecti: non tantum pœnaliter, sed etiam culpabiliter, tum propter debitum ordinationis, quæ debet esse in nobis, tum propter carentiam illius innocentiæ, quam deberemus habere, tum propter prædominantiam concupiscentiæ, per quam animæ nostrę sunt inordinatę, & iniustæ: & si iniustę sunt, & inordinatæ, necesse est eas summæ iustitiæ displicere. Patet igitur, quòd tota humana natura corrupta est non solum pœnaliter, sed etiam culpabiliter. Patet nihilominus, a quo fuerit corrupta, quoniam a primo parente. Qualiter autem illa culpa traduci habeat; hoc determinabitur infra. Rationes igitur ad primam partem concedendæ sunt.

Dist. immediatè seq. art. 2. q. 2.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur, quòd filius nō portabit iniquitatem patris. Dicendum, quòd illud intelligitur de peccato, quo pater peccat ut singularis persona, sicut melius manifestabitur infra: & ideo locum non habet in transgressione primaria: quia illa non fuit omnino singularis personæ, sicut explanatum est supra. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ad bonum non necessario consequitur malum. Dicendum quòd uerum est per se loquendo, unde ad nuptias non necessario sequitur genitę prolis corruptio; inquantum est ibi maris, & fœminæ coniunctio naturalis, sed inquantum illi cōiunctioni adiuncta est corruptio uitiosa in hominis semine ob peccatum primi parentis. Et si tu obiicias (sicut obiicit hæreticus) quòd qualitercunque sequatur malum, omittendum esset illud bonum. Dicendum ꝙ illud non est uerū, nisi quādo malum præponderat bono: nūc autem non est sic: quia in generantibus non est ulla culpa: in generato uero melius est sic esse, ꝙ non esse, maxime cū subueniatur ei per gratiam baptismalē. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd corrupto minus nobili, & transmutabili, nō corrumpitur magis nobile, & perpetuum. Dicendū quòd illud uerum est, & locū habet; quando illud, quod est magis nobile, & perpetuum non dependet a minus nobili, & transmutabili: non sic autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

est in proposito, quia tota natura humana dependebat a persona Adę, quantum ad existentiā. Vnde si Adam fuisset mortuus, totum genus humanu esset corruptum in eo. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ malum habitū præcedit malus actus. Dicendū. ꝙ hoc uerum est, ueruntamen ex hoc non oportet, ꝙ malum habitum nature precedat malus actus naturæ secm ꝙ natura, sed sufficit ꝙ precedat malus actus personę, pro eo ꝙ natura, & persona sunt indiuisa: & ideo corruptio personalis potest effici naturalis, qđ ostendit Ansel. de conceptu Virginis. Posset tamē dici, ꝙ & si natura in se non peccauerit, tñ prout erat in Adā peccauit: ipse enim Adā peccauit, inquantum erat hominum principium. AD ILLVD, quod obijcitur, qđ nullum naturale est culpabile. Dicēdum, ꝙ sicut dicit Aug. differt dicere naturā, & naturā corruptā: pōt igit aliqđ esse naturale, qđ cōsequitur ipiam naturā secm illā rationē: & aliquid esse naturale, qđ consequitur ipiam naturā secm corruptionē Dico igit, ꝙ illud qđ sic est naturale, ꝙ consequitur naturā secm institutionē nullo modo est culpabile: illud uero qđ sic est naturale, ꝙ consequitur naturā secm corruptionem, culpabile est, & tale est originale: & sic patet illud. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ nullum necessarium uoluntarium est. Dicendum, ꝙ & si hoc respectu eiusdē ueritatem possit habere, tamen respectu diuersorum non necesse est, ꝙ habeat ueritate. Quod enim necessarium est uni, uolū tarium pōt esse alteri: & sic est in originali, quod quidem & si nobis sit necessarium, Adę tamē fuit uoluntarium: & sic rōne illius uoluntatis nobis imputatur in peccatum, unde dicuntur omnes peccasse in ipso. Hoc autem melius ostendetur, cum manifestabitur qualiter originale peccatum traducitur.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An peccatum originale concupiscentia sit?

CONSEQVENTER quæritur de secūdo, uidelicet quid sit originale peccatum. Et circa hoc duo queruntur. Primo quęritur, utrū originale peccatū sit concupiscētia. Secundo quęritur, utrum sit ignorantia.

VTRVM originale peccatum sit concupiscentia. Et ꝙ sic uidetur. Roman. 6. Non regnet peccatum in uestro mortali corpore. Ibi Glo. Peccatum. i. fomes peccati. Si igitur fomes peccati, non est aliud q̄ concupiscentia, & fomes, &c. fomes peccati peccatum est, & non est peccatum actuale, restat ꝙ sit originale. ITEM. Ro. 7. Concupiscentiam nesciebā esse peccatum, &c. Glo. Concupiscētia est, unde omnia mala prouenium. Si igitur illud quod est origo oium malorum, est originale peccatum; uidetur ꝙ originale peccatū nihil aliud sit quām concupiscentia. ITEM. Hoc ipsum uidetur rōne. Quales sunt actus, tales sunt habitus: sed concupiscere est peccatum ergo necessitas cōcupiscēdi mala est, & peccatum: sed necessitatem cōcupiscendi a natura contrahimus. Si igitur peccatū, qđ a natura contrahitur, est peccatū originale. uidetur, &c. ITEM. In omni peccato est conuersio aliqua ad cōmutabile bonum, uel in actu, uel in habitu. Si igitur peccatum originale est peccatū: ergo ibi est aliqua cōuersio inordinata ad bonū cōmutabile: sed conuersio inordinata ad bonum cōmutabile nihil est aliud, quā concupiscentia: ergo necesse est peccatum originale concupiscentiam esse.

SED CONTRA. Ro 7. Peccatum occasione accepta per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Hoc autē non potest intelligi de peccato actuali: intelligitur ergo de originali. Si ergo operans non est operatum, igitur concupiscētia non est originale peccatum, nec conuersio. ITEM. Beda dicit, ꝙ quatuor sunt nobis inflicta propter primum peccatum, uidelicet ignorantia, infirmitas, malitia, & quartum ex his conflata concupiscentia: sed quod est inflictum pro peccato, non est ipsum peccatum: ergo si hęc merito originalis sunt nobis inflicta secm ꝙ dicit Beda: ergo &cet. ITEM Concupiscentia manet cū gratia: originale peccatum non pōt manere cum gratia: ergo originale peccatum non est concupiscentia. SI TV dicas ꝙ concupiscentia manet cum gratia in quantum est remissa, & sic est pœna: inquantum autem est intensa non manet: & sic est culpa. Contra. Magis & minus nō diuersificāt spēm: ergo si concupiscentia remissa non est culpa, sed pœna: pari rōne uł ꝙ nec cō cupiscentia intensa. ITEM. Concupiscētia postquā remissa est, intendi pot, & in pristinum dominium reuocari, sicut experimento patet: si igitur originale peccatum esset iterabile, tunc & baptisma, quod est contra institutionē ecclesię. Est igitur quęstio, quid sit originale peccatū per essentiā Et cum a Magistro dicatur, & ab Augustino esse cō cupiscentia, sicut patet in litera, ab Anselmo autem in Lib. decō ceptione uir. dicatur esse debitæ iustitię carentia, qō est quomodo ista duo uerba possunt esse simul & semel uera, & in quo horum uerborum magis explicatur, quid sit originalis culpa. *Ca. 26*

RESOLVTIO.

Peccatum originale concupiscentia est, non quecunque, sed que in se claudit debitæ iustitiæ carentiam.

RESP. Dicendum ꝙ sicut actuale peccatum non dicit omnimodam priuationem, eo ꝙ non tantum dicit auersionem, imo etiā conuersionem quandam: non ēt dicit omnimodam boni priuationē, imo relinquit aptitudinē, & aliquē actum priuando circū stantiam erga ipsum: sic etiā in originali suo modo intelligendum est. Vndē sicut non dicitur peccatum actuale esse in aliquo, ex hoc solo ꝙ careat iustitia: qa tunc lapis diceretur peccatum habere, sed ex hoc ꝙ aliquā inclinationem habet ad aliquid, in qua cum deberet esse iustitia, non reperitur. Sic etiam originale peccatum dicitur esse in aliquo non solum quia caret iustitia originali: sed etiam quia cum uitatē hēt, & necessitatem cōcupiscendi

Universidad de Deusto
Biblioteca

piscẽdi. Vnde quemadmodum uidemus in ægritudine corporali, utpote in paralysi, ꝙ talismorbus inest ex quadã dissolutione uirtutis: ita tñ ꝙ non omnino priuatur uirtus motiua sicut in mortuo, sed aliquo modo manet, non potens mẽbrum regere: & ita sequitur partim ex potione, partim ex defectu manus tremulatio, sic intelligendũ est tam in actuali, quàm in originali peccato. Quemadmodũ si quis quæreret, quid esset peccatũ carnis, dupliciter posset ei notificari, uidelicet ratione inclinationis deordinatæ, ut dicatur esse immoderatus appetitus rei tractabilis secundum carnẽ: & rõne priuationis boni, ut dicatur esse priuatio castitatis, & continentiæ: & utroque modo respõdetur sic conuenienter. Sic cum quæritur, quid sit originale peccatum: rectè respondetur ꝙ sit concupiscentia immoderata: rectè etiam respondetur, ꝙ sit debitæ iustitię carentia: & in una istarum respõsionum clauditur alia: licet una notificet ipsum originale ratione eius, quod est in ipso habens modum conuersionis, altera uero ratione priuationis. Concedendum est igitur sicut rationes ostendunt, & Magister dicit in litera, ꝙ originale peccatum est concupiscentia, & hæc non quæcunque. sed concupiscẽtia prout claudit in se debitæ iustitiæ carentiam: hæc autẽ est concupiscẽtia immoderata, & intensa, adeo ut sit carnis au spiritum prædominantia: & talis semper est iuncta carentiæ debitę iustitiæ, & secũm ꝙ nobis inest ab origine dicitur peccatũ originale. Et hoc est, quod dicit Gl. super illud Ps. 31. Beati, quorũ remissæ sunt iniquitates. Gl. iniquitatem dicit fomitem, qui ante baptismum non tantũ pœna est, sed culpa: post baptismũ uero pœna tantum est, & non culpa. Cũ n. deletur originale, non deletur, ut omnino nõ sit: sed ut non sit peccatum. Concedendæ sunt igitur rationes, quæ hoc ostendunt.

AD RATIONES aũt ad oppositum satis planũ est respondere per ea, quæ dicta sunt. Ad illud enim quod obiicitur primo, ꝙ peccatum operatur concupiscentiã. Dicendum ꝙ illud intelligitur de concupiscentia quantum ad actum, quem dicitur operari mandatum: quia occasionaliter excitat nobis ipsam concupiscẽtiam, quæ se habet per modum habitus. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ concupiscentia est nobis inflicta per peccatum. Dicendum ꝙ intelligitur de concupiscẽtia pront est remissa, & sic sortitur rationem pœnæ: & hoc modo non est originalis culpa, sed ipsius sequela. ET PER hoc patet responsio ad sequẽs, quod obiicitur, ꝙ manet simul cu gratia: non enim manet (prout dictũ est in opponẽdo) prout intẽsa est: quia sic dicit animę peruersionem, ac per originalis iustitiæ priuationem: prout autẽ est remissa per gratiæ præsentiam, hoc non dicit. ET SI obiicias, ꝙ magis, & minus non uariat speciem. Dicendum ꝙ & si istud locum habeat in naturalibus: non tamen habet ueritatẽ in moralibus: quoniam uirtutes & uitia in moribus attenduntur penes

penes medietatem, & eius extrema, quæ sunt superfluum, & diminutum: & hoc non solum uerum est apud moralem philosophum, sed etiã apud theologũ: qui dicit ꝙ amor creaturæ circa Deum, uel sub Deo non est peccatũ mortale: si uero supra Deũ intendatur, mortale peccatum efficitur. AD ILLVD uerò, quod obiicitur, ꝙ concupiscentia remissa iterum pòtest intendi: dicendum ꝙ & si intendi possit, et intendatur, hoc est per peccatũ actuale: concupiscentia uero intensa prima non dicebatur esse peccatum originale, nisi prout sic contrahebatur a prima origine: & quia hoc non potest esse nisi semel, quantumcunque, & quotiescunque concupiscentia intendatur, originale peccatum non iteratur.

QVAESTIO II.

An peccatum originale ignorantia sit?

VTRVM peccatum originale sit ignorantia. Et ꝙ sic, uidetur: super Psal. 34. Delicta iuuẽtutis, & ignorantiæ meę. Glos. Ignorantiæ meæ: id est originale peccatum, quod est in paruulis. Et paulò ante. Delicta ignorantiæ dicit ea, quę sunt in paruulis, qui peccato originali tenẽtur. ITEM Hugo in Libro de Sacra. in 7. parte. Originale peccatum est uitium, quod nascendo contraximus per ignorantiam in mente, & concupiscentiam in carne: ergo uidetur ꝙ originale peccatum sit ignorantia. QVOD si tu dicas hoc esse dictũ per causam. Obuiat illud, quod consequenter dicit Hugo in eadẽ parte. Ista quatuor mala in hoĩe apparent, superbia, ignorãtia, mortalitas, & concupiscentia. Superbia mentis tm̃ culpa est, mortalitas carnis pœna tantum, ignorantia uero pœna, & culpa: sed non est nisi culpa originalis: ergo &c. ITEM. Originale peccatum maxime habet deleri per fidei sacramentum: ergo directius opponitur ipsi fidei, quæ est in cognitiua, quàm uirtuti alicui existenti in affectiua: si ergo ignorantia dicit priuationẽ uirtutis dirigentis cognitiuam, uidetur ꝙ peccatum originale sit proprie ignorantia. ITEM. Pœna respondet culpę: sed originali peccato proprie debetur pœna carentiæ uisionis Dei: ergo si hoc dicit priuationem ex parte cognitiuę, uidetur ꝙ & ipsum originale, ꝙ si hoc uerum est, redit idem quod prius. ITEM. Sicut peccatum est in concupiscẽdo ea, quæ non sunt appetenda, sic peccatum est in diserẽdendo ea, quæ sunt credẽda: ergo sicut habere necessitatem ad concupiscẽdum, est culpa: sic habere necessitatem ad diserẽdendum est culpa: sed paruulus utranque necessitatem habet: & non habet nisi originale: ergo sicut ponitur originale peccatum in paruulo esse concupiscibilitas siue concupiscentia, sic etiam debet dici esse ignorantia.

SED CONTRA. Beda dicit ꝙ quatuor sunt nobis propter peccatum inflicta, scilicet ignorantia, & infirmitas, &c. Ergo cum peccatum originale non dicatur infirmitas, pari rõne nec ignorãtia, quæ est pœna pro ipso inflicta. ITEM. Augustinus ad Valentinianũ. Ignorantia in his, quæ

sciri

lib. 1. hor. 7. cap. 18

Universidad de Deusto
Biblioteca

scirinon potuerunt, pœna peccati est. Si ergo ignorãtia in paruulis est inuincibilis, uidetur, ꝙ sit pœna, & non culpa: maxime cum uideamus paruulos ꝓpter ignorantiam excusari ab omni culpa. ITEM. Originale peccatũ deletur in baptismo: sed æque bene est ignorans paruulus baptizatus sicut non baptizatus: ergo ignorantia non potest esse originale peccatum. ITEM. Si aliquis ex aliquo actu suo cadit in furiam: illa furia non dicitur in eo esse culpa, sed pœna: ergo pari rõne si aliquis ex peccato primi parentis in ignorantiã ceciderit: non debet dici culpa originalis, sed eius pœna. Et põt hic esse locus a maiori: quia magis debet imputari ignorãtia in culpam, in quã incidit ex actu suo, quàm ex actu alieno. ITEM. Cũ peccatum originale sit concupiscentia, ut probatum est supra, & Augustin. dicit, si esset ignorantia: cum concupiscentia, & ignorantia sint diuersorum generũ, tunc in quolibet esset pluralitas originaliũ peccatorũ, qđ ostendetur inferius falsum esse.

Qꝫ pra ced.

RESOLVTIO.

Originale peccatũ ignorãtia est; non qua purè nescientia dicit: sed qua nescientiam concupiscentiæ commixtam importat.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est de ignorantia in adultis, ipsam uidelicet peccatũ non esse, niũ prout habet uoluntatẽ concomitantem: sic ecõtra cognitio nõ est uirtus, niũ ei sit iuncta affectio. Sic per hunc modum intelligendum est esse in proposito, ꝙ ignorãtia, si pure dicat nescicatiã, sic tñ est pœna: si uero dicat nescientiã, ut est coniuncta concupiscentiæ, sic est culpa, pro eo, ꝙ talis ignorãtia oppositum habet cum uirtute & gratia. Gratia enim aduenies in animam non solum secundum affectiuã, sed ẽt secundum cognitiuam, ita tamen, ꝙ principalius affectiuam: unde magis notificatur originale per concupiscentiam, & debitę iustitiæ carentiã, quã per ignorantiã: quia tam cõcupiscẽtia, q̃ debitæ iustitiæ carentia notificant ipsum originale, secundũ ꝙ est culpa, & ideo ꝓdicantur de ipso ꝓdicatione ꝙ essentiã: ignorantia autẽ notificat magis secundum, ꝙ est uitium cognitiuã deordinans. Vnde magis prædicatur de peccato originali secundum ꝙ ipsa ignorãtia peccatum est, prędicatione per causam, q̃ per essentiam, & hoc insinuat ipsum uerbũ Hug. cũ dicit, ipsũ originale esse uitiũ qđ contraximus ꝙ ignorãtiam. Hoc ẽt declarat ipse Ansel. I Li. de Cõcep. uirg. ubi dicit, ꝙ oẽ peccatũ è iustitia, & oĩs iustitia & in iustitia ĩ uoluntate cõsistit. Et sic patet, qđ sit originale peccatũ per essentiã: qm̃ est cõcupiscẽtia, & debitę iustitiæ carẽtia: Patet ẽt quo originale peccatũ ab Hug. dicit esse ignorantia, & per consequens ea, quæ ad utrã quę pãrtem sunt adducta.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An aliquid de alimento transeat in ueritatem humanæ naturæ per actum generatiuæ?

CONSEQVENTER quæritur circa tertiũ articulum de ueritate humanæ naturæ. Et

nobis plura originalia differentia per essentiam: sed hoc ponimus, ꝙ cũ originale sit unum, deordinat & uicia totam animam non solum secundum affectiuã, sed ẽt secundum cognitiuam, ita tamen, ꝙ principalius affectiuam: unde magis notificatur originale per concupiscentiam, & debitę iustitiæ carentiã, quã per ignorantiã: quia tam cõcupiscẽtia, q̃ debitæ iustitiæ carentia notificant ipsum originale, secundũ ꝙ est culpa, & ideo ꝓdicantur de ipso ꝓdicatione ꝙ essentiã: ignorantia autẽ notificat magis, secundum, ꝙ est uitium cognitiuã deordinans. Vnde magis prædicatur de peccato originali secundum ꝙ ipsa ignorãtia peccatum est, prędicatione per causam, q̃ per essentiam, & hoc insinuat ipsum uerbũ Hug. cũ dicit, ipsũ originale esse uitiũ qđ contraximus ꝙ ignorãtiam. Hoc ẽt declarat ipse Ansel. I Li. de Cõcep. uirg. ubi dicit, ꝙ oẽ peccatũ è iustitia, & oĩs iustitia & in iustitia ĩ uoluntate cõsistit. Et sic patet, qđ sit originale peccatũ per essentiã: qm̃ est cõcupiscẽtia, & debitę iustitiæ carẽtia: Patet ẽt quo originale peccatũ ab Hug. dicit esse ignorantia, & per consequens ea, quæ ad utrã quę pãrtem sunt adducta.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An aliquid de alimento transeat in ueritatem humanæ naturæ per actum generatiuæ?

CONSEQVENTER quæritur circa tertiũ articulum de ueritate humanæ naturæ. Et cum duo concurrant ad hoc qđ aliquid dicatur de ueritate humanę naturæ, materia uidelicet & forma: ad Quartũ Librũ spectat dicere de ueritate humanæ naturæ ex parte formæ, ubi agitur de resurrectione. Ad hunc uero locũ spectat inquirere de ueritate humanę naturæ ex parte materiæ, ubi inquirit Magister, utrum aliquid extrinsecũ in ueritatẽ humanæ naturæ possit trãsire. Circa hoc igitur duo quærẽda sunt. Primò quæritur, utrum aliquid transeat in ueritatem humanæ naturę per actũ generatiuæ. Secundo quæritur utrum aliquid transeat in ueritatem humanę naturę per opus nutritiuæ. Dist. 43

VTRVM aliquid transeat in ueritatem humanæ naturę per actum generatiuæ. Et quòd non, uidetur primò auctoritate doctorum autenticorum uidelicet Magistri sentẽtiarum, & Hugo. ait enim Magister in litera sic. Omne, quod est in humanis corporibus, naturaliter descendit a primo parẽte lege propagationis, & in se auctum & multiplicatũ est, nulla exteriori substantia in id transeunte. SIMILITER Magister Hugo de Sancto Victo. in fi. 6 partis. De substantia cosłę in se diuina uirtute absque extrinseco additamento multiplicata, corpus mulieris factum est: quemadmodum postea naturam humanam a primis parentibus in subsequẽtem generationem seminatam a modico iam intantum multiplicatã cernimus, ut multa hominũ millia ex eo iam excreuisse uideamus. ITEM. Hoc ipsum ostenditur

Li. 1. de Sacr. p. 6. c. ult.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur secundo auctoritate Sancto rum: dicit enim Ansel. in Lib. de Concep. uir. c. 2. loquens de primis parentibus. Quia tota natura humana in illis erat, & nihil extra ipsos erat, tota infirmata est & corrupta. Et quod maius est, Aug. 9. super Gene. ad literam dicit, ꝙ nos sumus in Adā secūdum rationem seminalem, & secundum corpulentam substātiam: caro autem Christi fuit solum secundum corpulentam substantiam: ꝙ si hęc uera sunt, ꝙ tota caro & omnium posteriorum caro fuit in Adam: ergo nihil extrinsecum per uirtutem generatiuam transit in ipsum.

ITEM. Hoc uidetur auctoritate euangeliorum. Matth. 15. Omne quod in os intrat, in uētrem uadit, & in secessum emittitur: ergo nō uidetur, ꝙ ex aliquo, qđ ab homine comeditur, plus corpus constituat. Et Matth. 7. Omne extrinsecum introiens in hominem nō potest cum coinquinare: quia non intrat in cor, sed in uentrem, & in secessum exit purgans omnes escas. Ibi Glo. tenuissimus humor, & liquēs esca cum in uenis & artubus decocta fuerit & digesta, ꝙ occultos meatus, quos Gręci poros uocāt, ad inferiora dilabitur, & in secessum. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Primo ueritate generationis. Generare enim est de sua substantia aliquid producere: si ergo omnes uere & recte dicuntur ab Adam geniti, & filii Adæ omnes sumus, sumus de aliquo ex eius substantia propagati: sed qua rōne manus mea, uel pes, uel aliquod membrum constitui habet ex eo quod fuit in Adam: eadem ratione, & singula mēbra. Videtur igitur, ꝙ totum corpus cuiusliber hominis ex eodem semine fuit constitutum: & si hoc, nihil extrinsecum transit in uirtutem humanæ naturę per actum uirtutis generatiuæ. ITEM. Hoc ipsum uidetur per legē cognationis: quoniam stipes non potest contrahere cum aliquo ex ipso procedente, nec aliqui approximantes stipiti possunt adinuicem cōtrahere: hoc autem non est ob aliud nisi propter unitatem carnis & sanguinis: ergo uidetur, quòd non de superfluitate nutrimēti: sed de substantia patris proles generetur, & non solum de substantia patris proximi, immo etiā patris remoti, alioquin uana erit lex cognationis, quod non solum est contra ueritatem sacræ scripturæ, immo etiam cōtra dictamē naturæ. ITEM. Hoc ipsum uidetur per cognitionem resurrectionis, necesse est enim unicuique animę proprium corpus reddi: esto igitur quòd aliquis nutritus de carnibus humanis generet prolem, si solum semen de alimento sumptum est, cum huius alimentum esset de ueritate corporis alterius hominis, rediret ad primum corpus: ergo iste non resurgeret, qui generatus est ex illo semine, cum anima priuaretur proprio corpore: si igitur hoc est impossibile, restat, & aliud impossibile esse, uidelicet quod aliquid extrinsecum transeat in semine; augetur igitur, quod a primo parente decisum fuit, in seipso sine alterius appositione.

SED CONTRA. Philosophus in

in Lib. de animalibus dicit, ꝙ semen est superfluitas ultimi cibi: si ergo medicis in his, q̄ dicunt circa suam scientiam, credendū est, cum determinare de generatione hominis pertineat ad Philosophum naturalem: credendū est, ꝙ semē sit ex superfluo nutrimenti sic quòd aliquid extrinsecum in ueritatem humanæ naturæ possit transire. ITEM. Super illud Luc. 11. Beatus uenter &c. Glo. interlinearis. Ex eodē fonte & lac nutriendis, & semē procreandis pueris emanat: de semine ergo uirginis potuit cōcipi, qui eius lacte potuit enutriri. ITEM. Aug. in Lib. de uera relig. Alimenta corpori non apta per congruos meatus eiiciūtur, quorum aliud feculentissimum redditur terræ ad alias formas assumendas, aliud per totū corpus exhalat, aliud totius animalis latentes neruos accipit & inchoatur in prolem, neruos autē uocat seminales rōnes. Per istā auctoritatē expresse colligitur, ꝙ semen sit ex alimēto. SI FORTE tu dicas, quòd Aug. intelligit quantum ad partem seminis secundum naturam: obuiat ipsa auctoritas quę dicit, quod alimentum accipit neruos. i. seminales rationes: illa enim pars dicitur esse pars secundum speciē super quam fundatur uirtus actiua, & conuersiua. In eadem autem auctoritate subiungit quòd ex illo alimēto sic traducto omnia membra formantur, & planum est secundum medicos, ꝙ membra radicalia ex patribus secundum speciem habent formari siue ex humore radicali.

ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Omne augmentum quod fit per naturā, uel fit p rarefactionem, uel fit per additionem: si ergo ex illo semine, quod ab Adam decisum fuit, omnes homines naturaliter producti sunt, necesse est illud esse actum per rarefactionem, uel per additionem: sed per rarefactionem non posset; quia nec tot atomi fuerunt in illo semine, quod homines sunt ex eo producti: si ergo actum est, hoc est per additionem. aliquid igitur extrinsecum intrat in corporis humani constitutionē. Quod si tu dicas tertium modum augendi esse per multiplicationem naturæ possibilem. Obiicitur contra hoc per Hugo. de Sancto Victo. qui dicit quòd facere aliquid in maius secundum substantiam & quantitatem sine appositione, hoc est soli Deo impossibile. ITEM. Impossibile est aliquem per uirtutem nutritiuam nutriri, nisi apponatur aliquid extrinsecū, per quod quis nutriatur: ergo pari ratione impossibile est uirtutem augmentatiuam augmētare substantiam, nisi addatur aliquid extrinsecum, per quod augmentetur: aut si potest in seipsa augeri, quare non potest per seipsam? ITEM. De nobilitate agentis est, ꝙ possit aliam naturam ad seipsum trahere, & in se conuertere, sicut ignis conuertit in se aerē: si ergo potentia generatiua in homine completa est, & perfecta, & ratio seminalis in ipso est maxime actiua, uidetur ꝙ possit agere in extrinsecā materiam, & in se cōuertere, & rationē seminalē communicare ei: & si hoc, ꝙ opus uirtutis generatiuę in

Li. 1. de Sacr. p. 9. c. ult.

ne in uirtutem humanæ naturæ potest aliquid extrinsecum transire.

RESOLVTIO.

Vt inconuenientia omnia euitẽtur, nisa hæc media sustineatur. Aliquid, scilicet de superfluo nutrimenti, in semen tam conuersum, & cum aliquo de humido radicali commixtum, in ueritatem humanæ naturæ per actum generatiuæ potentiæ conuerti.

RESP. Intelligẽdum est hic, ꝙ sicut expresse patet in litera, opinio Magistri sententiarum fuit, quòd nihil extrinsecum in ueritatem humanæ naturę per generationem transeat. Hęc autẽ positio multum apparet esse probabilis, si quis attendat uerba sanctorum, & simul cum hoc cõditionem resurrectionis, & legẽ cognationis. Hãc igitur positionem quidam sustinuerunt dicẽtes, quod talis multiplicatio sine extrinseci appositione in humana natura fit per uirtutem supernaturalem: Alii quod hoc fit p uirtutem supercœlestem: Tertii quod hoc fit per uirtutem elementarem. Primi dixerũt quod sicut Deus sibi reseruat animarum creationem propter earum immortalitatem: sic etiam substantiam corporum humanorũ multiplicat, & augmentat sine additione exterinseca: sicut multiplicauit panes euangelicos: & sicut multiplicauit costam, de qua formata est Eua: & hoc ga corpora humana sũt ad immortalitatem ordinata non tamẽ dicitur facere miracula sic multiplicando, quia hoc facit, quasi faceret per naturã. Natura enim alendo, & nutriendo quasi fouet extrinsecus; sed Deus est qui nutrimentum præstat intrinsecus. Huic autem modo dicendi obuiat & sensus, & ratio, & auctoritas. Sensus obuiat; quia sic uidemus hominem ex homine produci, sicut asinum ex asino, & sicut plantam ex planta: si igitur alia corpora naturalia fiunt ex materia addita, & sensus nostet non fallitur, iudicãdum est similiter esse circa corpora humana. Ratio etiam obuiat: quia non est generatio naturalis; nisi ea, in qua natura est uere agẽs, uere producens sibi simile: si igitur multiplicatio hominis ex homine esset per uirtutem supra naturam, & nõ per uirtutem ipsius naturæ, generatio hominis ex homine non esset naturalis: & si hoc, non esset generatio uera. Repugnat etiam auctoritas dicit enim Aug. x. super Gen. ad literã: quod nos fuimus in Adã secundum corpulentam substãtiam, & secundum rationem seminalem, Christus tantum secũdum corpulẽtam substantiam; sed si corpora nostra educerentur ex semine Adæ per uirtutẽ supra naturam, iam in ipso deberẽt dici (sicut & Christus) esse solũmodo secundum corpulentam substantiã, non secm rõnẽ seminalẽ, eũ seminalis rõ dicatur actiuam. ALII uero sustinẽt prędictam positionem dicẽtes, quod talis multiplicatio est per uirtutem supercœlestem: corpus enim quintę essentię, siue luminosum natum est ex se emittere lumen, & ipsum multiplicare, non educendo naturã luminis ex illo corpore, quod illuminat: sed simul multiplicare materiam, & formãm: sic & in proposito dici uoluerunt, quod quia i natura humana multum est de natura quintę essentię, potest ipsa in seipsa multiplicari. Huic etiam modo dicendi obuiat sensus, & ratio, & auctoritas. Sensus: quia nullum corpus cœleste multiplicat lumẽ suum in se; sed si multiplicat, multiplicat extra se, & in materia extrinseca. Et iterum non uidemus, quod sol in multiplicando generet solem, uel producat solẽ: igitur si secundum naturam cœlestem attenditur ista multiplicatio in humano semine, nec multiplicabitur i seipso, nisi aliquo extrinseco superaddito: nec ex tali multriplicatione homo producitur ab homine, sicut nec sol producitur a sole. Ratio etiã obuiat, quoniam multiplicatio per uirtutem creata est ab aliquo simili actiuo: si ergo formæ tantũ est agere, & forma non assimilatur materię, sed alteri formę: impossibile est igitur aliquid multiplicari per uirtutem creatã quãtum ad principium materiale, nec materiam elementarem, nec cœlestem. Auctoritas etiam repugnat; quoniam lumen egrediens a corpore luminoso, corpus non est, nec habet in se materiã: & hoc supra planius ostensum fuit Dist. 13. ubi, & auctoritates ad hoc inductæ sunt. Difficile est etiam explicare secundum istam positionem, qualiter natura quintæ essentię intret cõstitutionem humanę naturę. Et nisi hoc sanè intelligatur, sicut explanatum fuit supra Dist. 17. non potest de facili sustineri. TERTII uerò sustinent, quod

talis multiplicatio sit per uirtutem inferioris naturæ, concurrẽte simul potentia susceptiua ex parte materiæ, & actiua ex parte formæ. Materia enim quantũ est de se, non habet extensionẽ: sed quod extẽdatur tantum, uel plus, hoc est ratione formæ sibi adiunctę. Vnde quãtuncunque parum ponatur de materia: Tali quo corpore, capax esset ualde magnę extensionis, si esset aliquod agens, quod posset formã tantę extẽsionis imprimere. Ex parte uero formę est ibi potentia multiplicandi sibi simile: & hinc est, quod cum semen adiuuatur, & confouetur per alimẽtum extrinsecum, uis illa seminalis in sua materia potest seipsa multiplicare, & crescere; nullo repugnante: & ideo non oportet aliquid extrinsecum in ueritatem humanæ naturę transire. & hoc uidetur Aug. sentire cum dicit in Lib. de uera relig. quod ex uno semine segetes segetum, & siluę siluarum, greges gregũ, populi populorum educi possunt: ita quod nihil reperitur postea in omnibus illis, quod prius non fuerit inuisibiliter in semine illo primo. Huic autem positioni, & si rationabilior cæteris uideatur: nihilominus tamen, sicut & prædictis, repugnat sensus, & ratio, & auctoritas. Sẽsus quidem primo repugnat: nam si in his, quæ generãtur, cremen tum fieret per multiplicationẽ absque additamento, tunc mundus iste esset multo maior, quã fuerit a principio, & visibiliter crescceret quotidie. Non. n. posset dici, quod per resolutionem decem grana frumenti reducan

cur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur ad unum. Ratio etiam repugnat; quia materia non est subiectum trāsmutationis, nisi sub alio quo esse. Vnde & si materia corporalium per intellectū abstrahi possit a forma corporum, nū quam tamen per uirtutem alicuius creaturæ potest expoliari omni extensione, & forma corporea: propter quod in pluribus locis dicit Aug. quod impossibile est ex corpore fieri spiritum, & super Gene. ad literam, & in Lib. de immortalitate animæ. Si igitur hæc materia sub tali esse statum habet, & determinationem in sua extēsione, ultra quā natura non potest procedere, p eo q̄ (sicut dicit Philosophus, secūdo de Anima 36.) Omnium natura constantium terminus est, & ratio magnitudinis, & augmenti: & alibi, quod ex uno pugillo terræ potest generari ignis in millecupla proportione: ex uno tamen pugillo non pūt generari nisi decem aquę: si hoc (inquā) ita est, impossibile est ponere, q̄d aliqua res corporalis in seipsa augeatur absq; sua rarefactione, & alterius appositione: hoc dico de operatione naturæ. Et attendendum est hic, quōd longe aliter loquendum est de materia secundū essentiam, & secundum esse, siue secundum substantiam: nec est dicendum, quod tantum sit de materia in uno paruo lapide, sicut in uno monte, loquendo secundum esse, siue substantiam. quamuis in materia secundum essentiam non sit considerare tātum, & quantum, & sic ratio nō concordat huic positioni. Auctoritas etiā obuiat: dicit enim Hugo in 6. parte, ubi distinguit sex opera. Quorum primum est de nihilo aliquid facere. Secūdum est de aliquo aliquid facere secundum substantiam, & quantitatem in maius. Tertium opus est de aliquibus aliquid facere secundum substantiam, & quantitatem minus. Quartum opus est de aliquo facere: non tamen secundum substantiam, & quantitatem in maius. Quintū opus est de aliquibus aliqua facere: non tamen secundum substantiam, & quantitatem in minus. Sextum opus est de aliquo nihil facere. De his sex generibus operum subiungit, quod primū opus, & secūdum, & tertium, & ultimum sunt soli Deo possibilia. Cum igitur talis multiplicatio, ut ibidem dicit, pertineat ad secundum genus operis: non ergo fiet uirtute naturæ inferioris. Quod si ista auctoritas non sufficit, ostenditur hoc auctorite Aug. 5. super Gen. ad literam circa finem Lib. ubi sic ait. Illa quæ producuntur ex semine, in semine omnia fuerūt primitus, non mole corporeæ magnitudinis; sed in potentia causali: nam illa magnitudo, copia terræ, humorisque congesta est: sed illa ī exiguo grano mirabilior præstantiorque uis est, qua ualuit adiacens humor commixtus terræ, tanquam materies uerti in ligni illius qualitatem, & ramorum diffusionem, & foliorum uiriditatem, in fructuū formas, & opulentiam: non igitur semē in seipso augetur sine alterius appositione. Adhuc expressius super Gen. ad literam in fine decimi. Quid absurdius, quam putare

Lib. 1. de Sacram. par. 6. Cap. 21 circa

Ca. 23 circa initia. To. 5.

tare massā cuiuspiā metalli ex aliqua parte crescere posse, dum tēditur, nisi decrescat ex altera: uel augeri latitudine, nisi cratitudine minuat? aut ullū corpus esse manēte suæ naturæ quantitate, quod undique crescat, nisi rarescat? ergo si quantitas seminis decisi manet, & nō rarefit, & undique crescit: hoc non pōt esse sine appositione materiæ, nisi hoc fiat mirabiliter. Quocū que igitur prędictorum modorum sustineat opinio Magistri, siue ēt oēs modi conflentur in unū, siue p se quilibet adapteē, plurima occurrūt difficilia. pp quę multi recusant opinionem Magistri sustinere in ista parte.

SECVNDA OPINIO circa istam positionē est aliquorū sequentium uerba naturaliū, & medicorum, & dicentiū: quod mediāte uirtute generatiua, nō solum aliquid transit in ueritatē humanę naturæ: imò tota ueritas prolis genęratæ est ex extrinseco addito: quia est ex superfluo nutrimenti: hoc aūt dicunt esse; quia modus operandi ordinatus est, & delectabilis, & expeditus. Ordinatus: quia ibi incipit operatio generatiuę, ubi cessat operatio nutritiuę. Natura.n. per prius intendit sibi, q̄ alii: & ideo materia generationis est superfluitas ultimi cibi: quæ quidem, & si sit superflua operi nutritiuæ, est tamen necessaria operi generatiuæ. Modus ēt iste est delectabilis; qm̄ natura delectatur in emissione superflui: & tristatur, & dolet in emissione necessarij, & sibi coniuncti: si ergo natura maxime delectatur in opere generatiuæ, materia generationis est ex superfluo nutrimēti. Modus etiam iste est expeditus: quia cū tertius cibus sit in potentia proxima, ut conuertatur in singula membra: si natura debet ex aliquo humore fabricare corpus, fabricat ex illo: sed cū non fabricet ex necessario, restat q̄d fabricet ex superfluo. Quoniam igitur natura operatur quantū potest breuius, & delectabilius, & ordinatius: ideo dicūt talem modum procreādi, uidelicet ex superfluo nutrimenti maximè esse conueniētem naturę. Conuenit etiam (ut dicunt) hoc dispositioni diuinæ, & ordinationi corporum ad resurrectionē. Cum enim semen non resurgat in generante, sed in genito, non uidetur humor ille fuisse de generantis ueritate, sed potius de humidi superfluitate. Licet autem hic modus dicēdi multum uideatur probabilis attendenti uerba philosophi: obuiat tamen ei, sicut & alii modi dicendi, & sensus, & ratio, & auctoritas. Sē sus quidem: quia uidemus prolem aliquando assimilari proauo: & sicut assimilatur proauo: ita potest assimilari ei, qui præcessit usque ad generationem decimam: ergo & sic deinceps: ergo uidetur, quod aliquid sit in isto primo filio traductum a parente primo. Et iterum, cum uideamus hominem ex coitu attenuari, & ex frequentatione talis actus mortem accelerari, uidetur quod non solum in semine fiat superflui emissio; imò quod etiam alicuius humidi radicalis: & ita proles non tātum est de superfluitate alimēti, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiã de ueritate generãtis. Ratio ẽt obuiat: quia si solũ esset proles de superfluitate cibi patris, nec esset uera generatio, cũ generatio sit de substantia generantis, nec esset uera cognatio: imò magis attineret homo porco, de quo sumptum est nutrimentum, q̃ patri generanti, Auctoritas ẽt repugnat, qñ expresse dicit Aug. super Gen. ad literam: quod oẽs fuimus in Adam secundum corpulentam substãtiam, & secundum seminalem rõnem. Et quod maius est, Apostolus dicit: quod oẽs in Adam peccauimus. Et quod Leui in lũbis erat Abrahæ qñ decimatus fuit: ad Heb. 7. Ex hac igitur positione si pertractetur, sequi uidetur, quod si non omnino esset proles de superfluo nutrimẽti, non esset generatio, nec cognatio uera. Ex præcedenti uero si ponatur, quod nihil de alimento transit in prolem, sequi uidetur, quod non sit generatio naturalis. Si igitur pro certo habẽdum est, quod generatio hominis ab homine, & uera est, & naturalis est, necesse habemus uiam mediam inter utranq; harum positionum tenere, ut dicamus, quod aliquid de superfluo nutrimenti trãsit in semen: nec tamen semen omnino est de superfluo nutrimẽti, imò aliquid est ibi de humido radicali, & ex utroque habet semen propagari. Vnde sicut uidemus circa nutritiuam, quod est humiditas radicalis, & nutrimentalis, utpote illa, quę fluit: sic intelligendum est etiam circa uim generatiuã. quod in ipsa est aliqua humiditas radicalis, & ẽt aliqua fluens, & refluens, & in generatione ꝑ lis una currit cum alia. Trãsmisit igitur Adã, qñ generauit primum filium, aliquid de illa radicali humiditate, & illud modicum per uirtutẽ naturę toti corpori filii fuit commistũ commistione perfecta: quia nullã partem erat signare in corpore filii, in qua non esset aliquid de illo humido, quodꝫ patre traduxit. Si igitur filius Adæ in generando prolem similiter aliquid dimittebat de suo humido radicali, necesse erat, quod aliqd transmitteret de eo, qđ sumpserat a patre, & sic deinceps, pro tanto dicunt oẽs fuisse in Adã: non quia fuerit ibi totaliter materia omnium nostrorum corporum: sed quia ibi erat aliquãta materia, & rõ seminalis, siue potentia conuertendi ad se aliã naturã, ita' vt sufficeret ad olum procreationem addito sibi illo, in quo posset se multiplicare. Et est exemplũ, si aliquis haberet fermẽtum, ꝑ cõmiscereret cõmistione ꝑfecta toti pastę, nihil fieret de illa totali pasta fermẽtata, quod non dicꝫ retur fermẽtari de illa pasta: & similiter, si illa pasta commisceretur adhuc alii maiori pastę. & sic procedẽdo, quasi innumerabiles pastę fermentati possent fieri ex modico fermento, per appositionẽ rei fermetabilis. Sic & in proposito ex modico semine ꝑ appositionem humoris susceptibilis rationis seminalis possent innumerabiles homines propagari. Et iste modus satis consonat rationi, nec repugnat uerbis Philosophi & sumptus est ex uerbis Augustini, sicut patet aspicienti

do auctoritatem prius positam, quę sumpta est de Lib. De uera relig. ubi dicit, quod alimentũ accipit latẽtes neruos totius animalis, & inchoatur in prolem. Et modũ explicat in si. 5. super Ge. ad literam, sicut patet in auctoritate prius posita, ubi ostenditur, quod ex modico semine generatur arbor magna. Igitur huic modo dicendi, tanquã magis intelligibili, & magis consono philosophię, & sacrę scripturæ magis adhæreo. Credo. n. beatum Aug. hoc sensisse, sicut ex uerbis eius possum colligere. Et secundum hunc modũ saluatur ueritas cognationis, & generationis: ꝑ eo, quod aliquid radicale a paręte traducitur in prolẽ. Sustinetur nihilominus generatio, & propagatio esse naturalis: quia hoc fit per alimenti additionem. Et ideo cõcedendæ sunt rõnes ostendentes, ꝙ aliquid de alimento trãsit in ueritatem humanæ naturæ mediãte opere nutritiuæ: quia non solum illud radicale, quod a patre deciditur, fit de ueritate prolis; sed ẽt illud cum alimẽto superfluo sibi iũcto: ita ut qđ erat superfluũ uni, sit necessariũ alteri: uti ũque. n. erat fundamẽtum fabricæ totius corporis gñati.

Ad illud autẽ, quod primò obiicitur in contrariũ de auctoritate Hugo. & Magistri. Dicendum, quod uerbis eorũ in hac parte Magistri cõiter non assentiuntur; nec ego ipsos bene intelligo: nec tamen affirmo illos falsum dixisse; sed magis intelligo aliam opinionem. Ad Illud, quod obiicit de auctoritate Anselm. & Aug. iam patet responsio: dicunt. n. quod in Adã fuimus; non quia nulla alia materia cõuersa sit in corpus nostrũ nisi illa, quæ fuit in Adam; sed si qua alia conuersa est, hoc nõ est nisi per coniũctionem cum illo, quod ab Adã fuit decisum. Et si tu dicas, quod ipse Anselm. dicit, qđ totaliter humana natura erat in Adam. Dicẽdum, qđ hoc non dicit quantum ad existentiam possibilẽ, uel potentia lem; sed quantum ad existentiã actualẽ: quia nihil actu erat de ueritate humanæ naturæ, nisi quod in Adam erat: aliquid tamẽ possibile erat ad hoc, quod fieret de ueritate naturæ humanæ; sed hoc operatione, & uirtute carnis Adæ. Ad illud, qđ obiicitur de auctoritate domini in Euãgelio, & de Glos. Dicẽdum, quod hoc nequaquã intẽdit, nec textus, nec Gl. quod homo totum egerat, quod mandu cat: sed quia cum homo mandu cat, fit separatio puri ab impuro, per digestiones interius factas: & purum, & naturæ conueniens interius retinetur, & impurũ exterius expellitur: & ꝑ tanto dicebat dominus, quod nihil, quod intrat in os, hominẽ coinquinat: & sic ueritissimũ est uerbum domini, secundum qđ ualet ad propositum. Posset tamen dici, quod secessus ibi non tantum uocatur uia inferior, ꝑ quam currunt digestiones; sed oẽs meatus subtiles, ꝑ quos fit ciborum decolatio. Et gl. dicit, quod Græci uocant illos, poros: & ita nõ sequitur, quod totum alimentum exterius exeat, & de illo nihil in ueritatem prolis ꝑtrãseat. Ad illud, quod obii-

Universidad de Deusto
Biblioteca

citur, quod generatio est de substantia generantis: iam patet respõsio. Dico. n. q̃ aliquid de radicali humiditate parentis transit in prolẽ, & ratione illius saluatur ibi ueritas generationis: nec tamen oportet, q̃d sit identitas sc̃d̃m totũ generantis ad genitum. Sicut. n. generans nõ dat se totũ, sed partẽ sui, sic & genitus nõ exiuit a generante sc̃d̃m totum, sed sc̃d̃m aliquã partẽ: nec illud totũ, q̃d a generante traxit, fuit radicale ipsi generanti, sed aliquid est additũ radicali, ut possit augeri. AD ILLVD, quod obiicit de lege cognationis, iã patet respõsio: a bene. n. saluatur lex cognationis, si traducitur filius a patre, trahendo ab ipso humorẽ radicalẽ cũ additione extrinseci: sicut si de extrinseco nihil adderetur, imõ multo uerius. Additio. n. extrinseci facit, ut linea consanguinitatis aliquãdo terminetur: & q magis distanta sit ipite, minoris cõsanguinitatis uinculo coniũganter. Et si obiciatur, quod si traducitur aliquid de radicali, quod pari rõne posset totũ traduci: & quod necesse sit illud esse multiplicatum in se, cũ ẽt tot atomi non fuerint in corpore Adæ, quot processerunt ex eo hoĩes. Dicendum, quod semen, & est quantũ mole, & est quantum uirtutẽ: & quantitas uirtutis se tenet ex parte formæ, & potest dici ratio seminalis: & hæc cum sit forma, multiplicabilis est: & ex hoc potest similem sibi inducere in materiam sibi appositam. Quantitas uero molis, quamuis parua sit: potest tamen adeo extẽdi, ut commisceatur ualde magnæ quantitati per eam naturam naturam, quæ omne corpus in infinitum diuisibile est: & sic magnę quãtitati potest commisceri, & totum trahere ad naturam suam, & ex illa totali quantitate potest aliud fieri, quod non fieret de ipso semine per se, & quotcũ quę fiant ex illa totali quantitate, dicuntur facta per se. Nec tamen oportet ibi distinguere diuersas partes, ex quibus diuersa fiant in illo semine primordiali, sed solum proximo, pro eo q̃ illud per additionem superflui nutrimenti adauctum est. AD ILLVD, q̃d obiicitur de lege resurrectionis, Respondent aliq, quod homo non potest generari de carnibus alterius hominis, pro eo quod alimentum, & illud quod conuertitur in semen, debet esse in potentia respectu eius, in quod conuertitur: caro autem hominis secundum speciem est in actu: & ideo non potest in alium hominem transmutari. Sed illum non uidetur sufficere, pro eo quod ex carne possunt generari uermes: posset & per consequens generari planta, & fructus, & tunc esset in potentia respectu carnis humanę: & ita per multas transmutationes uidetur, quod ex ea posset fieri semen. Alii uero dicũt, quod cum caro hominis sit possibilis ad omnem transmutationẽ, sicut & alia, q̃d de illa possit generari semen: & tunc resurget in ipso genito, pro eo q̃d ad ipsum habet essentialiorẽ cõparationẽ, & dominus supplebit illi aliũde addẽdo, siue multiplicãdo uirtutẽ super naturam, sicut facit

facit in paruulo. Sed qua ratione dicitur de una parte, q̃d potest conuerti, eadem ratione & de qualibet, & sic potest homo totum corpus suum amittere. Ideo est tertius modus dicendi, quod caro hominis secundũ speciem non potest fieri caro alterius hominis secundum speciẽ propter necessariã ordinationẽ, quam habet ad aĩam, quę ipsam uiuificauit. Vtrum aut illa ordinatio fundetur in appetitu naturali, uel naturalium, uel prouidẽtia conditoris, difficile est discernere. Quocunque tamen modo sit, adhuc est plana respõsio. Istud autem planius inuenitur determinatũ in Quarto, ubi manifestatur, quid in quo resurgat. Resurget autem semen in genito, non in generãte: quamuis dictum sit hic, q̃ semen sit de radicali humiditate generantis. Aliter enim semẽ est radicale generanti, & aliter generato. Quia generanti est radicale secũdum partem sui, est etiam radicale respectu uirtutis generatiuæ, non respectu uirtutis nutritiuæ: uirtus autem generatiua, & eius humiditas est ordinata ad aliud. Vnde si humiditas generatiuæ decidatur ab aliquo, si ue alius generetur, siue nõ, nunquam resurget in eo: & hinc est, quod quamuis in emissione semin s fiat decisio alicuius radicalis humiditatis, nulla tamen est ibi pœna, quoniam illa humiditas per naturam erat ad alterum ordinata. Vnde & manet ibi modus operandi expeditus, & delectabilis, & ordinatus: & hoc totum est, quod tila humiditas in generãte erat ad alterũ, In genito uero, quia ex ea fabricatur totum corpus, est sicut totius corporis fundamentum: & tunc quando anima unitur ei, incipit esse uere, & ꝓprie de ueritate humanę naturæ: tunc. n. primo incipit habere necessitatẽ ad resurrectionem: prius autem solum erat possibile, uel potentiale. Vnde si qua mulier faceret abortum ante animę unionem, illud nullo modo resurgeret.

Dist. 44 quæst. 2.

QVAESTIO II.

An quid quam transeat in ueritatem humanæ naturæ mediante opere nutritiuæ uirtutis?

VTRVM aliquid transeat in ueritatem humanæ naturæ mediãte opere nutritiuæ. Et q̃d non, uidetur primo per Augu. qui 22. de Ciuit. dei dicit, quod paruuli resurgent in ꝑfectione corporali, & in ætate uirili, quam habituri erant; pro eo q̃d iam totum in ratione habebant, quamuis non haberet in mole, hæc est sententia uerborũ: ergo si tam magni suscitabũtur paruuli, sicut illi, qui multũ comederunt, uidetur, q̃d sumptio alimentorũ ueritatẽ humanę naturę nõ augeat, ac per hoc nihil de illis in humani corporis ueritatẽ ꝑtranseat. ITEM. Ibidem dicit Aug. q̃d si aliquis nutriatur de carnibus humanis, caro illa nõ resurget in eo, q̃ nutritur, sed in eo, ī quo primo fuit caro: sed nihil ẽ de ueritate alicuius, nisi q̃d resurget in eo: si ergo caro, quæ est per alimentũ generata nõ resurget in eo, in quo est, uidetur quod nihil extrinsecũ transeat in ueritatem alicuius mediãte opere nutritiuę. ITEM. Solum illud dicitur esse uerum

Cap. 24 Tom. 5.

Cap. 20

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod habet actum sibi per naturam conuenientem: ergo illud solum est de ueritate carnis humanæ, quod habet actū sibi cōuenientē tali carni: sed caro habens actum sibi conuenientē potest aliam carnem in se conuertere, & dicitur caro secundum speciem: ergo illud solum transit in ueritatem carnis humanæ, quod transit in ueritatem secundum speciem: sed mediante opere nutritiuæ nihil transit in carnem secundum speciē, sicut uult Philosophus; alioquin esset augmentum in infinitum: ergo mediante illa uirtute nihil trāsit in ueritatem humanæ naturæ.

Colligere ex 2. de Aia 31 & deinceps.

ITEM. Illud est solum de ueritate alicuius, in quo rei substantia saluatur: sed sola humiditas radicalis est illa, quæ manet, quā continuari oportet usque in finem: ergo illud solum transit in ueritatem humanæ naturæ, qđ transit in humiditatem radicalem: sed nihil potest transire in humiditatem radicalem mediāte nutritiua, sicut dicunt medici: alioquin posset homo iuuenescere & uitam perpetuare: ergo mediante hac uirtute nec trāsit in ueritatem humanæ naturæ.

ITEM. Quod per naturam generatur, potest per naturam corrūpi: ergo quod mediante opere generatiuæ, proficit, & crescit, potest & minui, & decrescere: si ergo mediante ui nutritiua aliquid in ueritatem humanæ naturę transiret, illud posset deperdi, & sic continue nouum restaurari: contingeret igitur aliquando, quod homo aliud corpus haberet, sicut uidemus in aqua, quæ exit de fonte.

CONTRA. Aug. de vera relig. *Ca. 40. Tom. 1.* In huiusmodi uisibilis corporis structuram alimenta, quæ apta sunt, assumuntur; non apta uero per congruos meatus ejiciuntur. Si ergo quod est de corporis huius structura, & integritate est de humanę naturæ ueritate: uidetur &c. ITEM. Omne, quod resurget est de ueritate humanæ naturę: sed illud, in quod transit alimentum mediāte opere nutritiuæ, resurget, utpote capilli. Matth. 10. Capillus de capite uestro non peribit: ergo &c. ITEM. Veritas carnis nō est aliud, quàm uera caro: sed uera caro est, cui debetur operatio carnis: potissima autem carnis operatio est uiuere per animā: sed in hanc carnem transit alimentum mediante ui nutritiua, quia tota caro hominis uiuit: ergo &c. ITEM. Vbicunque est nutritio, ibi est conuersio, & assimilatio, & unio: sed ubi est assimilatio, & unio ciusdem naturę fit illud, cui unitur, & illud quod unitur: ergo si hoc facit uirtus nutritiua conuertēdo alimentum, uidetur quod per ipsam aliquid de alimento in ueritatem humanę naturę transit. ITEM. Sicut se habet generatiua ad productionem prolis, siue generati: sic se habet nutritiua, & augmentatiua ad perfectionem, & conseruationē nutriti, & augmentati: ergo si aliquid transit in ueritatem humanę naturæ generati mediante generatiua, similiter & aliquid transibit in ueritatem humanæ naturæ nutriti mediante nutritiua, & augmentatiua. ESTIGITVR quæstio, quid sit ueritas humanæ

nę naturę, & quę differentia sit inter ueritatem humanę naturæ, & carnem secundum speciē. Et rursus, quę sit differentia inter carnem secundum speciem, & carnem secūdum materiam. Et quare magis dicatur ueritas humanę naturę, quàm ueritas naturę asininę. Hęc omnia ualent ad intelligenda ea, quę dicuntur in Quarto in Quæstione de Resurrectione.

RESOLVTIO.

Minime; prout ueritas humanæ naturæ ordinatur ad incorruptionem: sed solum prout ordinatur ad resurrectionē, & de congruo.

RESP. Dicendum, quòd prēter generālem intentionem, qua uerum diuiditur contra falsum, secundum quàm intentionem res uera dicitur, quę habet materiam, & formam, & actum sibi conuenientem: est & alia intentio ueri dupliciter. Vna, qua uerum diuiditur contra permixtum: alt. ra uero, qua uerum diuiditur cōtra uanum. Et primo horum modorum dicitur uerū, quod est purum, & impermixtum. Altero modo dicitur uerum, quod est permanens, & fixum. Cum ergo loquuntur auctoritates de humana natura, loquuntur sub uocabulo ueritatis uocantes eam ueram: non est enim aliud dicere ueritatem humanæ naturę, quàm humanam naturam ueram. Sic autem uocant eam loquentes de natura humana ex parte corporis, pro eo quòd corpus humanum prēter hoc, quòd habet formam, & operationem sibi conuenientē, sicut & alia corpora naturalia, habet ordinationem ad immortalitatem: & ita quandam impermistionem in hoc, q̄ non potest tantum transmutari, quin tandem reddatur animę, quę ipsum uiuificauit. Habet nihilominus quandam fixionem, siue incorruptionem, pro eo quòd necesse est ipsum aliquando fieri immortale. Ratione igitur ordinationis ad incorruptionem, ex qua inest corpori humano non tantum debita operatio, sed ēt impermistio, & quędam incorruptio dicitur corpus humanū uerum. Illud ergo pręcisę, & proprie est de ueritate humanę naturę, quod est ordinatum ad incorruptionem, & resurrectionem. Aliquid autem ordinatur ad resurrectionē dupliciter, uel de necessitate, uel de congruo. Illud autem ordinatur in nobis ad resurrectionem de necessitate, in quo consistit fundamentum, & fabrica corporis nostri: & hoc est illud, cui primo anima unitur: & tale tractum est a generantibus: & in tale nihil potest transire opere nutritiuę, secundum quòd nutritiua operatur post animę unionem. Illud uero ordinatur in nobis ad resurrectionem de cōgruo, in quo consistit fabricę nostri corporis complementum: & hoc est, quod facit ad quantitatem corporis perfecti: & sic aliquid de alimento potest conuerti in ueritatem humanę naturę mediante ui nutritiua, & augmentatiua, quę ordinantur ad complendam corporis fabricam, quę inchoata fuit mediante ui generatiua, cui competit operari, quousque anima infundatur, & ex tunc sequitur operatio nutriti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uę, & augmentatiuæ ad conſeruandum, & complendum corpus. Huic autem modo dicendi concordant tam Naturales philoſophi, quàm medici. Naturalis enim philoſophus diſtinguit in homine duplicem carnem, carnem ſecundum ſpeciem, & carnem ſecundum materiam. Et uocat carnem ſecundum ſpeciem, illam quę habet uim actiuam, & potentiam conuertendi alimentum in carnis naturam. Carnem uero ſecundum materiam uocat illam, quę ſic eſt caro, ut tamen non poſſit aliquid in carnem conuertere propria uirtute. Dicit etiã, quòd uirtus nutritiua, & augmentatiua non conferit alimentum in carnem ſecundum ſpeciem, ſed ſecundũ materiam: quia ſi aliter eſſet, tũc nunquam ſtaret augmentum: cum augmento enim carnis creſceret. & uirtus augmentandi: hoc autem non ſic eſt, & ita caro ſecundum ſpeciem ſolum eſt a generantibus, ſiue mediãte generatiua: quamuis caro ſecundũ materiam, ſcilicet quę fluit, & refluit, poſſit eſſe mediante nutritiua. Et eſt exemplum de uino generato in uite, quod habet potentiam cõuertendi aquam: ſed illa aqua non habet potentiam conuertendi aliam aquam: quia ſi hoc, tunc ſemper poſſet quis apponere aquam, & maneret uinum: hoc autem nõ ſic eſt: quia tantum poteſt poni de aqua, q̃ uinum amittit uirtutem ſuam. Sic & in propoſito intelligendũ eſt, quòd uirtus corporis fabricatiua, poteſt dare primę carni potentiam conuertendi, & illa conuertit, quouſque tãtum adueniat de carne ſecundum materiam, quantũ erat ibi de potentia conuertendi, ſicut uidemus in uino, tum ex parte caloreitatis, tum ex parte extenſibilitatis ipſius carnis ſecundum ſpeciẽ. Et hinc eſt, q̃ unus homo magis augmentatur quàm alter: & aliquando ſtat augmẽtum: quia caro ſuperaduenies in fine quaſi aquoſum facit, ſicut dicit Philoſophus: quemadmodum aqua ſuperinfuſa uino. Secundũ hanc diſtinctionem carnis diſtingui poteſt in theologia ueritas humanę naturę dupliciter, ſicut dictum eſt. Similiter medicus diſtinguit hanc in duplicem humiditatem, uidelicet radicalem, & nutrimentalem: & dicit: quòd humiditas radicalis eſt illa, in qua calor ſuſtentificatur: nutrimentalis uero eſt illa, quę prębet homini caloris fomentum. Dicunt igitur, q̃ humiditas radicalis eſt ſolum a generãtibus, & mediante opere generatiuę: nam nutritiua in hanc humiditatem nõ poteſt: ſi enim poſſet, tunc homo iuueneſceret, & uitam etiam ſuam in perpetuum continuaret, ſi illud humidũ renouari poſſet: q̃d cũ conſtet falſum eſſe, dicũt q̃ alimentũ mediante nutritiua non tranſit in illud humidum: & hinc eſt, q̃ illi, qui laborant tertia ſpecie ethicę, in qua eſt illius humidi conſumptio, liberari non poſſunt, ut dicunt. In humiditatem autem nutrimentalem, quę calori pabulũ prębet, poſſibile eſt alimentum conuerti mediãte opere nutritiuę. Et eſt exemplũ in lampade ardente, in qua eſt humiditas olei, & humiditas ellychnii:

ellychnii: & humiditas ellychnii aſſimilatur humido radicali: quoniam ex quo cõſumitur, reſtaurari non poteſt, & in illo ellychnio flamma ſuſtentificatur: humiditas uero olei aſſimilatur humiditati nutrimentali, quę pabulum prębet igni, & impedit ne cito illychnium conſumatur: & illa humiditas aliquando augetur, aliquando minuitur, aliquando conſumitur, aliquando reſtauratur. Et iuxta hanc duplicem humiditatem diſtinguunt dupliciter theologi humanę naturę ueritatem, ſicut prius dictum eſt.

Et per hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam; patet etiam reſponſio ad obiecta. Nam rationes, quæ ad primam partem inducuntur, uidelicet quòd nihil tranſit in ueritatẽ naturę humanę mediante opere nutritiuę, procedunt ſecundum quòd de ueritate humanæ naturæ dicitur eſſe aliquid, quod eſt de neceſsitate ordinatum ad incorruptionem: & hoc modo bene concedendũ eſt, quòd nihil tranſit in ueritatem nutriti.

Rationes uerò ad oppoſitum procedunt de ueritate humanæ naturæ, ſecundum quòd illud dicitur eſſe de ueritate humanæ naturæ, quod eſt ordinatum ad reſurrectionem de congruo: tale autem eſt non ſolum quod trahitur a generante, ſed etiam tota illa caro, quę reperitur in homine in eius morte, maxime ſi non faciat ad corporis deformitatem. Nec hoc impedit, quòd dominus paruulos ſuſcitabit in perfectã quantitate. Dicit enim Auguſtinus, quòd ſupplebit uirtus diuina, ubi deficit natura: ubi uero natura ſufficientem parauit materiam, Deus non agit ſupplendo, ſed reformando. Nec ualet illa ratio, quòd ſi Deus ſupplet in reſurrectione ſine additamento, quòd nunc ſimiliter fiat ſine additamento: quia illa erit operatio mirabilis, & ſupra naturam: hominis uero generatio, & augmentatio, quæ nunc eſt, naturaliter fit: & ideo illa ratio, quam Magiſter adducit in litera, non cogit: imo ſicut apparet aſpicienti, arguit a maiori affirmando.

Illa uerò, quę vltimo quęrebantur, iam plana ſunt per ea, quę dicta ſunt. Concedendum eſt igitur, ſicut ex præcedentibus apparet, quòd aliquid extrinſecum tranſeat in ueritatem humanę naturæ: ſed mediante operę generatiuæ tranſit in ueritatẽ, prout ueritas proprie dicitur, ſecundum quòd dicit neceſſariam ordinationem ad incorruptionem: mediante uero opere nutritiuæ tranſit aliquid in ueritatem humanæ naturæ: prout ueritas dicitur large, uidelicet ſecundum quòd dicit ordinationem ad reſurrectionem de congruo: & ſic quod eſt de ueritate unius, poteſt reſurgere in alio, ſecundum quòd manifeſtatur in Quarto. His uiſis ſatis plana ſunt ea, quę dicuntur in litera.

Dist.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qualiter peccatum originale a parente traducatur in ipsam prolem.

NVNC superest inuestigare, qualiter peccatū a patribus traducatur in filios, scilicet an secundū solā animā, an secundū carnē, siue secundū utrūq; Putauerunt quidā secundū animā trahi peccatū originale, non solum secundum carnem: quia non solum carnem, sed & animam ex traduce esse arbitrati sunt. Sicut enim in generatione prolis de carne paterna substantialiter trahitur caro: ita etiam de gignentis animam geniti essentialiter deduci ab his existimabatur. Ideoque sicut de corrupta carne caro corrupta seminatur: ita etiā de anima peccatrice anima peccatrix, corruptione originali infecta, ab illis trahi dicitur.

Opinio quorundam.

Prædictæ opinionis damnatio.

Hoc autem fides catholica respuit, & tanquam veritati aduersum damnat: quæ non animas: sed carnem solam, sicut superius diximus, ex traduce esse admittit. Non ergo secundum animā, sed secundum carnē solam, peccatum originale trahitur a parentibus. Est.n. peccatum originale (vt supra diximus) concupiscentia, non quidē actus, sed uitium. Vnde Aug. Ipsa concupiscentia est lex membrorum, vel carnis, quæ est morbidus quidam affectus, vel languor, qui commouet illicitum desiderium, idest, carnalē concupiscentiā, quæ lex peccati dicitur. Quæ dicitur manere in carne, non quia in anima sit, sed quia per corruptionem carnis in anima sit.

Pisi. 18

Dist. 5 eedē.

Lib. de nuptijs & concupisc. sparsim

Causam corruptionis carnis, ex qua in anima peccatū sit.

Caro enim propter peccatum corrupta fuit in Adam, adeo vt cum ante peccatum uir & mulier sine incentiuo libidinis, & concupiscentiæ feruore possent conuenire, essetque thorus immaculatus: iam post peccatū non valet fieri carnalis copula absque libidinosa cōcupiscētia, quæ semper vitium est, & etiam culpa, nisi excusetur per bona coniugij. In concupiscētia ergo, & libidine concipitur caro formanda in corpus prolis. Vnde caro ipsa, quæ concipitur, in

vitiosa concupiscentia pollnitur, & corrumpitur: ex cuius contactu anima cum infunditur, maculam trahit, qua polluitur, & fit rea, id est vitium concupiscentiæ, quod est originale peccatum.

Quòd propter corruptionem carnis, dicitur peccatum esse in carne.

Ideoque ipsum peccatum dicitur manare in carne. Caro ergo, quæ in concupiscentia libidinis seminatur, nec culpam habet, nec actum culpæ; sed causam. In eo ergo quod seminatur, corruptio est: in eo autem quod nascitur, concupiscentiæ vitium est. Vnde Ambrosius de verbis apostoli, sic ait, Quomodo habitat peccatum in carne, cum non sit substantia; sed priuatio boni? Ecce primi hominis corpus corruptū est per peccatum, ipsaque corruptio per conditionem offensionis manet in corpore, robur tenens diuinæ sententiæ datæ in Adam: cuius consortio anima maculatur peccato. Per id ergo quòd facti causa manet, inhabitare dicitur peccatum in carne, hæc est lex carnis. Idem, Non habitat peccatum in anima; sed in carne: quia peccati causa ex carne est, non ex anima: quia caro ex origine carnis peccati, et per traducem omnis caro sit causa peccati: anima uero non traducitur, & ideo in se causam peccati non habet. Augustin. quoque ex carne peccatum animam contrahere in sermone quodam de verbis Apostoli ostendit, dicens, Vitium concupiscentiæ est, quod anima non ex se; sed ex carne contraxit. Natura quippe humana opere Dei cum vitio primitus est instituta; sed ex voluntatis arbitrio priorum hominum venienti uitio est sauciata, ita vt non sit in carne bonum; sed uitium, quo inficitur anima.

Cōmētario ad 7. Cap. ad Ro. tom. 4.

Ibidem paulo īferius

De causa originalis peccati, utrum sit culpa, an pœna.

Hic quæri solet, utrum causa peccati originalis, quæ dicta est esse in carne, culpa sit, vel pœna, siue aliquid aliud. Culpa esse non potest, quia culpa non est in re irrationali. Si enim culpa esset in carne ante infusionem animæ, actualis esset, uel originalis. Sed actualis ibi non est, nec originalis culpa est: quia ipsa causa est originalis peccati. Si autem pœna

est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, quę est illa? passibilitas, uel mortalitas, uel alia corruptio: Hos enim defectus carni inesse constat.

Quid sit fœditas tracta ex libidine cocuntium.

Ad quod dici potest, quod multiplex defectus carnis, & præcipue pollutio quædam, quam ex feruore coitus parentum, & concupiscentia libidinosa contrahit caro, dum concipitur, causa est originalis peccati, quæ recte uitium, siue corruptio carnis appellari potest. Quæ fœditas maior uidetur esse in carne concupiscentialiter tracta quàm in ea unde traducitur. Et quod uitium, uel corruptio sit in carne ante coniunctionem animæ, effectu probatur, cum anima infunditur, quæ ex corruptione carnis maculatur: sicut in ua se dignoscitur uitium esse, cum uinum infusum acescit.

Non absurde dici filios trahere peccatum a parentibus, etiam mundis.

Ne autem miremur, & intellectu turbemur, audientes peccatum originale filios traducere a parentibus, iam per baptismum ab illo peccato mundatis, diuersarum similitudinum inductione id posse fieri insinuat Augustinus in
Cap. 8. li. 3. Libro de Baptismo paruulorum, inquiens, Quomodo præputium per circunsionem aufertur, manet tamen in eo quę genuerunt circuncisi: quomodo etiam palea, quæ opere humana tanta diligentia separatur, manet tamē in fructu, qui
Cap. 9. li. 2. de purgato nascitur tritico: ita peccatum quod in parentibus per baptismum mundatur, manet in eis quos genuerūt. Ex hoc enim gignunt, quod adhuc uetustum trahunt, nō ex
Li. 2. c. 27. & 28. hoc, quòd lex in nouitate promouit eos inter filios Dei. Nō enim generant parētes filios secundum illam generationem, qua denuo nati sunt: sed potius secundum illam, qua carnaliter & ipsi primum sunt generati.

Quarē dicatur originale, idque permodum epilogi.

Iam ostēsum est, quid sit originale peccatū, & qualiter a parētibus in filios, & per carnē in animam transeat. Ex quibus etiā innotescit, quare dicatur originale peccatū: ideo. s. quia ex uitiosa lege originis nostræ, in qua concipimur, s. carnis libidinosa concupiscentia traducitur, ut supra dictū est. Non enim quia ex carne tracta ab Adam concepti sumus, ideo

ideo peccatum traximus: quia & Christi corpus ex eadem carne formatum est, quæ ab Adam descendit: sed eius conceptus est celebratus non lege peccati, id est, concupiscentia carnis: unde et caro eius peccatrix non fuit, immo operatione Spiritus Sancti. Noster uero conceptus non sit sine libidine: & ideo non est sine peccato. Quod euidenter Augustinus ostendit in Libro de fide ad Petrum, dicens, Quia dum sibi inuicem uir mulierque miscentur, sine libidine non esi parentum concubitus, ob hoc filiorum ex eorum carne nascentium non potest sine peccato esse conceptus: ubi peccatum in paruulos non transmittit propagatio, sed libido: nec fœcunditas humanæ naturæ facit homines cum peccato nasci, sed fœditas libidinis, quam homines habent ex illius primi iustissima condemnatione peccati. Ideo beatus Dauid propter originale peccatum, quo naturaliter obstricti sunt filij iræ, dicit, In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis Ps. 50
concepit me mater mea. Ex hoc itaque apparet, ex lege conceptionis traduci originale peccatū: quia nisi conceptio sic fieret in carne, anima ex carnis coniunctione cōcupiscentiæ uitium non traheret.

Obiectio quorundam, peccatum non traduci lege cōitus asserentium.

Sed ad hoc opponitur hoc modo. In ipso conceptu ubi dicitur transmitti peccatum, propagatur caro: nec tamen tūc infunditur anima secundum physicos; sed iam effigiatis corporibus: quod etiam Moyses in Exod. aperte significat, ubi Exo. 21
ait de percussura mulieris prægnātis: Si quis, inquit, percusserit mulierem prægnantem, & abortum fecerit, si adhuc informe fuerit puerperium, mulctabitur pecunia: si autem formatum fuerit, reddat animam pro anima. Formatum uero intelligitur, propria anima animatum: & informe, quod nondum habet animam. In ipso ergo conceptu cum caro propagatur, nondum infunditur anima. Quomodo ergo ibi peccatum transmittitur, cum peccatum non possit esse ubi anima non est? Ad quod dici potest: quia in illo conceptu dicitur peccatum transmitti, non quia peccatum originale ibi

sit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit: sed quia caro ibi contrahit id, ex quo peccatum fit in anima cum infunditur. Et utrunque uocatur cõceptus, scilicet cum caro propagatur, formamq; corporis humani recipit, & cum anima infunditur quod aliquando etiam dicitur natiuitas. Vnde dicitur, quod natum est in ea. Proprie autem natiuitas dicitur in lucem editio.

SVPRA ostendit Magister, quid sit peccatũ originale, in hac parte intendit manifestare, qualiter a parẽte traducatur in prolem. Diuiditur autẽ pars ista ī tres partes. In quarum prima Magister falsitatem improbat. In secunda ueritatem explicat. ibi. *Est enim peccatum originale, &c.*) In tertia uero ueritatem epilogat, ut addat. ibi. *Iam ostensum est, quid sit originale peccatum &c.*) Prima pars habet duas. In prima ponit falsam opinionem circa originalis traductionem. In secunda subiungit eius improbationem. ibi. *Hoc autem fides catholica respuit, &c.*) Vbi ostenditur, q̃ originale nõ habet traduci q̃ traductionem animæ. Similiter secunda pars principalis duas habet. In quarũ prima determinat ueritatẽ, ostendens q̃ originale traducitur mediante carne. In secunda uero remouet dubitationem. ibi. *Hic quæri solet, utrum, &c.*) Similiter tertia pars principalis duas habet. In prima determinata epilogat, & explanat. In secunda uero dubitationem mouet, & determinat. ibi. *Sed ad hoc opponitur hoc modo, &c.*) Et sic huius distinctionis intentio uersatur principaliter circa duo. Quorum primũ est, quòd originale non potest traduci mediante anima. Secundũ est qualiter ipsum traducatur mediante carne.

Hic quæri solet, utrum causa, &c.) Obiicitur: quod nõ uidetur ipse respondere ad quæstionem propositam: quia in soluendo nec determinat, quòd sit culpa, nec determinat quòd sit pœna, & uidetur quòd neutrum sit. Culpa non est; constat. Pœna non uidetur esse: quia pœna in ea sola natura nata est esse, in qua & miseria nata est esse: & miseria in ea sola, in qua etiam beatitudo est nata esse: hæc autem est sola rationalis creatura: ergo ante aduentum animæ nec potest esse pœna, nec culpa. Ité. Pro omni pœna aliquis punitur: sed q̃ illa corruptione, quæ est in semine ante aduentũ animę nullus punitur: ergo non uidetur esse pœna. Sed in contrarium est: quia cum sit corruptio sequens ex culpa, & omnis talis sit pœna, uidetur talis corruptio esse pœna. Item. Cum omnis maledictio sit pœnæ, uel culpæ, semen erat maledictum, secundũ quòd dicitur Sap. 12. & Aug. ex ponit in 1. 1. Hypognosticon: ergo &c. Respondendum est ad hoc breuiter, quòd Magister ad istam quæstionem respõdet ualde caute, & rationabiliter. Nec enim sustinet, quòd sit culpa, nec tamẽ negat. Nõ enim actua liter est pœna, uel culpa corruptio illa, siue fœditas, q̃n pœna sub ratione pœnæ, & culpa sub ratione culpæ sunt contra substantiam rationalem: nec tamen negat, quòd sit culpa, uel pœna; quia ad utrunque ordinem habet, & utrunque quodammodo est causa. Anima enim ex coniũctione sui ad carnem ratione illius fœditatis contrahit pœnam, & culpam, licet culpã prius contrahat per naturam, quàm meritum pœnæ; ideo Magister ut utrunque comprehendat, uocat eam uitiositatem. Et per hoc patet responsio ad utramque partem: quia quodam modo dicendi est pœna, quodam modo uerõ non.

Dub. 1.

Fœditas maior uidetur, &c.) Contra. Si hoc uerum est, cum originale contrahatur ex illa fœditate, uidetur quòd maius sit originale in uno, quàm in alio. Item. Nulla proprietas est intensior in effectu, quàm in causa, quãdo est uniuoce in utroque: ergo si fœditas in carne traducta causatur ab eo, a quo traducitur, non uidetur Magister dicere uerum, cum dicit, quòd maior est hic, quàm ibi. Respondendum, quòd cum dicit Magister, quòd maior sit fœditas in carne, quæ traducitur, quàm in carne, a qua traducitur: hoc intẽdit quantum ad carnem, quę est in aliis membris, & quæ deseruit aliis membris, quàm membris generatiuæ. Hoc autem dicit: quia in illa potentia est quædam fontalis infectio, propter quam semen ibi genitum, & per illam uiam descendens maiori infectione inficitur, quàm alii humores: quòd manifestat pru-

ritus, & feruor coitus, sicut ipse dicit in litera. Vnde non uult dicere, quòd semen ex quo generatur proles, sit magis infectum, quã semẽ, ex quo generatus est pater: nec tamen sequitur, q̃ maius sit originale in prole, quàm fuerit in patre. Et ita patet respõsio ad illud: sed hoc planius explicabitur, cum agetur inferius de quantitate originalis. *Dist. 33*

Non enim quia est in carne, &c.) Quæritur hic, utrum si aliquis homo fieret de carne Adæ corrupta præter legem generationis, utrum contraheret originale. Et quòd non, uidetur Magister dicere ī litera, & hoc ipsum uidetur Aug. dicere contra Pelagianos, ubi dicit. Qualis terrenus, tales & terreni: hoc quomodo nisi per seminis sparsionem? & post. Semen ergo uitiatũ est, sicut scriptum est: semẽ est maledictum ab initio. Et post clarius. Vitium contrahi non potest protoplasti sine seminis effusione. si ergo aliter formare tur, quàm per istam uiam, non uidetur quòd contraheret originale. Sed contrarium eius uidetur, quòd si tota caro Adæ corrupta fuit, & fœdata merito culpæ, uidetur pari ratione, q̃ peccatum contraheretur, si fieret de alia parte, sicut si fiat de semine. Præterea totum corpus prolis fabricatum est ex semine; & constat, quòd fœditas illa non purgatur propter diuersitatem organizationis: ergo si anima originale contraxit, quæ iuncta est primo illi corpori, pari ratione uidetur, quòd contraheret illa anima, quę coniungeretur corpori ex illa carne formato, nisi

Dub. 3.

nisi in illa formatione esset putificatio. Resp. Quidam tenent, quòd contraheret originale propter hoc, quòd non solũ est corruptio, & fœdatio in parte: sed in tota carne. Alii uero tenent oppositum, dicentes quòd & si sit in omnibus membris corruptio pœnalitatis, corruptio tamen fœditatis, quæ est principiũ originalis in parte generatiua consistit. Quodcunque horum dicatur, non est magna uis faciẽda: quia nullus est, qui non generetur secundum legem propagationis ex semine infecto: nisi Christus solus, de quo dictũ est, quòd non habuit originale peccatum. Veruntamẽ securius est adhærere uerbis Magistri, propter hoc quod magis consonãt uerbis Aug. Vnde si homo fieret ex aliqua parte, uel etiã mulier facta fuisset ex costa uiri, postquam peccauit, pœnalitatẽ aliquam habuisset, non tamen peccatum originale. Nec ualet quod obiicitur de corruptione: nam & si in omnibus membris corruptio sit pœnalitatis, corruptio tamen fœditatis est in solo semine ratione infectionis principalis, quę est in ui generatiua. Quare autem uis illa sit magis infecta, quàm alia, determinatũ est supra.

In iniquitatibus conceptus sum &c.) Contra. Ex illo uerbo uidetur colligi, quod actus matrimonialis nunquam absque peccato habeat fieri, & hoc ipsum auctoritate Aug. 14. de ciui. Dei Genitales corporis partes ita libido suo iuri mancipauit, ut moueri non ualeãt, si ipsa defuerit. Et ad Valerium. Honestas conubitus non est sine ardore libidinis. Sed contrarium huius est: quia omne mandatum Dei potest absque peccato impleri: ergo prolem absque peccato procreare potest homo ad cultum Dei. Ad hoc breuiter dicendum est, quod actus matrimonialis potest fieri absque omni peccato, maxime cum sit causa generandæ prolis, uel reddendi debiti: & illud uerbum Psalmistæ intelligitur de peccato originali in prole, non de peccato actuali in parente: & similiter uerbum Aug. intelligitur de libidine, prout est pruritus carnis, nõ prout est improbitas uoluptatis: & hoc modo plus est pœna, quàm culpa. Et de hoc planius determinatur in Quarto Tractatu de Matrimonio. Dist. 31.

Dub. 4

Cap. 19

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An anima sensibilis in hominibus à generante sit?

AD intelligentiam eorum, quę in hac parte dicuntur incidit hic q̃stio circa duo. Primum est, utrũ originale traduci possit mediãte sensibili portione. Secundum est, utrum traduci habeat mediãte carne. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, utrum sensibilis anima in hominibus sit a generante. Secũdo quæritur, cui parti animę primo insit peccatum originale. Tertio quæritur, utrũ per originale maior fiat in nobis corruptio generatiuæ, quam alterius potentiæ.

VTRVM anima sensibilis in hominibus sit a generante.

Et ꝙ sit a generãte videtur. Primo per uerbũ Philosophi in 2. de Anima, ubi dicit, ꝙ sensitiuę prima mutatio est a generante: sed prima mutatio sensitiuæ est illa, quæ est adesse: ergo uidet, ꝙ pars sensitiua in nobis educa inesse a generãte. ITEM. 16. Animaliũ. Solus intellectus intrat ab extrinseco: ergo solus intellectus intrat per creationẽ: ergo uidet, ꝙ anima sensitiua in nobis educatur de principiis materiæ, & per generationẽ. ITEM. Sicut operatio animæ sensitiuę in brutis pẽdet a corpore: ita ẽt & in hominibus. Vnde sicut brutũ impeditur ab operatione uidendi læso organo, sic ẽt homo: sed quod similiter se habet ad operationem, similiter se habet ad generationẽ: ergo si in brutis est anima sensibilis, non per creationẽ, sed per generationẽ: sicut cõiter tenetur, & suprà ostẽsum est Dist. 15. & ẽt 17. uidetur, ꝙ in homine similiter sit ꝑ Generationẽ. ITEM. Sicut in generatione brutorũ prius est animal, quã equus: sic ẽt in generatione hominis prius est animal, quã homo: ergo prius hẽt operationem, & perfectionẽ partis sensitiuæ, quã habeat operationẽ, & perfectionẽ intellectiuæ. Et huius signum est: quia embryo prius nutritur, & sentitur, quam perficiatur anima rationalis: ergo uidetur, ꝙ ante productionem rationalis educatur in nobis sensibilis: sed hoc non est per creationem: ergo per generationem. ITEM. Anima sensitiua est in potentia materiæ, aliorum nunquam ab agẽte naturali in his, quæ per putrefactionem generantur posset, produci in esse: si ergo æque potens, uel magis potens est uis generatiua in homine, quàm sit in bruto: & brutum potest per uim generatiuam animam sensitiuam ad esse producere, multo fortius igitur hoc uidetur esse in homine. ITEM. Si in nobis est sensitiua per creationem, in brutis per generationem: ergo non uidetur, quòd sit in nobis, uel in ipsis uniuoce: & si hoc, animal dicetur æquiuoce de asino, & de homine: quòd si hoc est inconueniens, restat, quòd si in brutis est per generationẽ, ꝙ similiter in homine.

SED CONTRA. August. in Lib. de Spiritu & anima. Cũ recedit anima a corpore, secum trahit sensum, & imaginationem, & rationem, & intellectum: sed nihil quod separatur a corpore, est per generationem: sensibilis autem in homine est huiusmodi: ergo &cæt. ITEM. In Lib. de Eccle. dog. Animæ animalium non sunt substantiæ, sed cum carne ipsa carnis uiuacitate nascuntur, & cum carnis morte finiuntur: anima uerò humana non cum carne moritur: quia nec cum carne seminatur. ITEM. Philosophus in secundo de Anima dicit, quòd sensitiuum est in intellectiuo, sicut tetragonus in pentagono: & uegetatiuum in sensitiuo, sicut trigonus in tetragono: si ergo ab eodem principio est tetragonus, a quo est pẽtagonus, ab eode ẽt it anima sensitiua, & intellectiua: sed intellectiua nõ est a generante, ut monstratũ fuit suprà: ergo nec

Cap. 16 & 17.

Text. cõ. 31.

sensitiua. ITEM Quæcũq; sunt idem in substantia, ab eodem principio educuntur in esse: sed anima sensitiua, & intellectiua in eodem homine sunt idem in substãtia: quia unius perfectibilis una est perfectio: ergo si rõnalis non est per generationẽ, uidetur quòd nec sensibilis. ITEM. Quæ simul corrũpuntur, simul etiam producũtur: ergo pari ratione quæ simul separantur, simul & infunduntur: sed recedẽte ĩ homine anima rationali, nullo modo remanet potentia sentiẽdi in corpore: ergo sicut amittitur potentia sentiendi in recessu animæ, ita infunditur in aduentu: non est igitur a generatione, sed a creatione. ITEM. Cũ intenditur operatio sensus, minuitur operatio intellectus, & econuerso, sicut patet per experientiam: ergo necesse est sensum, & intellectũ uel esse unã potentiã, uel esse potentias eiusdem substantiæ: sed quodcũque eorũ sit, eodẽ modo habẽt educi in esse: cum igitur rationalis non sit ex traduce, uidetur quòd nec portio sensibilis in homine. QVOD si tu dicas, ꝙ una retrahit alteram propter ordinem, & unionem in uno perfectibili, nõ in una substantia. Obiicitur cõtra hoc: quia aia rationalis aut potest sentire, aut non. Si nõ potest, ergo uidetur, ꝙ non posslit corpus uiuificare. Quod si põt sentire, restat ꝙ potentiæ istæ fundantur in eadem substantia SI TV dicas ad hoc, ꝙ duplex est in nobis sensitiua. Vna a generante, & hæc corrumpitur. Alia a creante, & hæc cum anima creatur. Obiicitur contra hoc: quia natura non facit per plura, qđ potest facere per pauciora: si ergo sensitiua illa quæ est a generante; sufficit in brutis ad sentiendum, multo fortius illa, quæ est a creante, sufficit homini: ergo non est aliam ponere sensitiuam, quæ sit a generante. QVOD si tu dicas, ꝙ est ibi non ad sentiendum, sed ad disponendum corpus ad susceptionẽ rationalis: hoc non uidetur sufficere: quia talis anima est substãtia æque completa in homine, sicut in brutis, & in brutis non caret operatione sensitiua: uidetur ergo ꝙ nec in homine: aut igitur erit in nobis ponere duplicẽ actum sentiendi simul, & semel: aut est ponere, ꝙ sensitiua sit in nobis a creatione: sed primum manifeste est falsum: restat igitur, ꝙ ultimum uerum sit.

RESOLVTIO.

Abeant hæretici, cedant philosophi: anima sensibilis non ex tradu ce est: sed à Deo creata.

RESP. Dicendum, qđ circa hoc triplex est modus dicendi. Aliter enim senserunt hic quidam hæretici, aliter uidentur sensisse philosophi, aliter etiam hic senserunt doctores catholici. Quidam enim hęretici senserunt esse in nobis animas diuersas, ita ꝙ sit una a Deo bono, & altera a Deo malo: & ex hoc dixerũt, ꝙ uenit in nobis controuersia, & rebellio appetituum, ita quòd caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnẽt quia una illarum animarum, scilicet quæ est a bono Deo, nõ potest facere malum: altera uero scilicet illa, quę est a Deo malo, non potest facere bonum. Hũc modum

modum dicendi tanquam hæreticum reprobat Aug. in Lib. de Duabus animabus, ostẽdens ꝙ ista positio implicat in se duo cõtradictoria, dum ponit talem rebellionem esse in homine, & ponit simul cum hoc hominem peccare, & hominem pœnitere posse. Hanc etiam positionẽ facile esset improbare secundum uiam philosophiæ: quoniam in uno perfectibili necesse est unã esse perfectionem: & cum homo sit unum quid per essentiã, impossibile est ab omnino diuersis principiis in esse produci: si ergo anima rationalis est a Deo bono, sensibilis nostra non potest esse a Deo malo. QVIDAM autem dixerunt, quòd rationalis, & sensibilis sunt ĩ nobis duę substantiæ: non tamen sunt duę animæ, pro eo quòd anima est nomen officii, & illæ duę substãtiæ ordinatæ sunt ad unius corporis perfectionem, ita ꝙ una disponit ad alteram: una tamen illarum est per generationẽ, scilicet sensibilis: & huius signũ est, quòd dependet a corpore, & est perfectio alicuius partis corporis: rationalis uero, quæ nullius partis corporis est actus, est per creationem. Sed hunc modũ dicendi reſput Augustſ. in Lib. de eccle. dog. dicens. Non duas animas ĩ uno homine esse dicimus. (Sicut Iacobus, & alii Syrorum scribunt) unam animalem, qua animetur corpus, & mista sit sanguini, & alteram spiritualem, quæ rationem administret. Et si tu dicas, quòd negat duas esse animas, non negat duas esse substantias: per literam sequentem apparet quòd negat duas substãtias esse. Aliter enim sic. Sed dicimus unam eandemque animam esse in homine, quæ corpus sua societate uiuificat, & semetipsam sua ratione disponit. Et expressius in Lib. de Spiritu, & anima dicit, quod una, & eadem anima dicitur sensus dum sentit, & ratio dum discernit. Et iterum dicit, quod anima, cum recedit, trahit secum potentias sensitiuas Doctores autem theologiæ dicunt, ꝙ sensibilis, & rationalis in homine eiusdẽ sunt substantiæ, & ab eodem principio habent educi inesse, uidelicet a creatore, ꝙ eo quod in nobis non nominant diuersas substantias, sed diuersas potentias eiusdem substantiæ: sicut Aug. ubi de hac materia loquitur, insinuat expresse: & hoc idem uidet rationabile ponere in homine unam substantiam perficientem, quæ dat ei uitã, & sensum, & intellectum. Nec repugnat illud uerbis Philosophi si recte intelligantur. Propter qđ notandum, quod sensualitas tribus modis accipitur. Vno modo sensualitas dicit dispõnẽ ex parte carnis ad actum uirtutis sensitiuæ: & hoc modo accipitur in Lib. de anima, & spiritu cap. 13. ubi dicitur. Anima, quę uere spiritus est, & caro, quæ uere corpus est, in suis extremitatibus facile iunguntur. idest in phantastico animæ, quod corpus non est, sed corpori simile: & sensualitate carnis, quæ fere spiritus est. Alio modo sensualitas dicit dispositionẽ ex parte carnis ad sentiendum cum uirtute spirituali mouẽte, nondũ anima carnẽ perficiẽte: & talis sensualitas

est in embryone ante ipsius cõpletam animationẽ. ibi.n.non põt esse substantia animæ perficiẽs, cum sit perfectio corporis physici organici: nec possit actualiter existere, nisi corpore existente in debita cõplexione, & organizatione: põt tamẽ ibi esse uirtus animę patris, quę quidem est in semine, sicut in subiecto deferente; sicut uirtus motoris defertur simul cũ lapide, pecto: & ideo hæc cessat, qñ operatio eius consummatur, quod fit quando corpori organizato inducitur anima sensitiua perficiens, siue educatur de potentia materiæ subito; siue cũ rationali infundat ab extrinseco. Tertia uerò sensualitas est, quæ nõ tm dicit dispositionem cum uirtute mouente; sed ẽt habilitatẽ, quæ inest ex anima perficiẽte. Primo, & secundo modo accipiendo sensualitatem, sic est in nobis a generante: quia cum semine deciduntur calores, & spiritus, per quos caro disponitur ad sentiendum: trãsfunditur ẽt simul cũ hoc aliqua uirtus animæ, quæ mouet, & regit, & operatur usque ad formæ inductionem. Tertio modo sensualitas est in homine ab anima pficiẽte, quæ quidem non habet esse per generationem, sed per creationem. His uisis patet respõsio ad quæstionẽm. Cõcedendum est enim, quod anima sensibilis non est in nobis ex traduce; sicut ostendunt rationes ad secũdam partem obiectæ.

Ad rationes uerò, quę addũcũtur in oppositum facile est respondere. Ad Illvd enim, qđ obiicitur, q̃ sensitiui prima mutatio est a generante. Dicendũ, quod loquitur de sensitiuo, secundum quod nominat substãtiã, nõ scđm quod nominat potentiã substantiæ incorruptibilis. Vel ẽt hoc dicitur ratione illius sensualitatis secũdo modo dictæ, quę quidẽ habet esse a generãte. Ad illvd, quod obiicitur, quod solus intellectus intrat ab intrinseco. Dicendũ, qđ ibi uocatur intellectus substantia intellectiua: & quia eadẽ est substantia intellectiua, & sensitiua hominis: ideo per hoc non excludit sensitiua hominis, sed sensitiua brutalis. Ad illvd, quod obiicitur, quod operatio sensitiuę pẽdet ex corpore. Dicendũ, quod ex hoc non sequitur, quod anima dependeat, qñ in eadem anima reperitur operatio, quæ ei potest competere præter corpus: hæc autem non conuenit ipsi animæ, nisi secundum quod animat: & ita secundum quod corpori iũcta est, & propterea pendet ex corpore: nec anima utitur illa potentia, postquã a corpore separat: Nec sequitur, quod sit otiosa: quia substantia illa aliã habet operationem: Hoc aũt planius inuenitur determinatum in 4. in Quæstione de cognitione animæ separatæ. Ad illvd, qđ obiicitur, quod prius est animal, quã homo. Dicendum, quod hoc dicitur: qa prius reperitur in embryone operatio animalis, q̃ operatio hominis: prius.n. mouetur, & sentit, quàm ratiocinetur: sed hoc est a sensualitate secũdo modo dicta, put est a uirtute mouẽte, nõ prout est a uirtute pficiẽte. Ad illvd, quod obiicitur, quod anima sensibilis est in potentia materiæ. Dicendum, quod uerum est secundũ quod anima sensibilis nominat substãtiam generabilem, & corruptibilem, sed nõ prout nominat potentiam substantiæ incorruptibilis. Et quia anima sensitiua in brutis huiusmodi substantiã nominat, hinc est, quod bruta suam animam sensitiuam educunt de materia, sicut & in his, quæ potissime generantur per putrefactionem: sensibilis uero in homine dicit potẽtiam rationalis substantiæ: & ideo ab eo solo producitur, a quo substantia rationalis: & ideo q̃ sensibilis non possit propagari in hoĩe sicut in brutis, hoc nõ est rõne imperfectionis ex parte uirtutis generantis: sed ratione imperfectionis, quæ consistit in sensitiua hominis. Ad illvd, quod obiicitur, quod nõ est uniuoce in homine, & in asino. Dicẽdũ, quod aliquid perduci per generationem, & aliquid perduci p creationem, non tollit uniuocationem: sicut si Deus modo crearet unum hominem, eiusdẽ speciei esset cũ aliis hominibus. Si igitur maior requiritur uniuocatio in specie, quam in genere, planum est ex hoc, quod diuersus modus producendi animam sensibilem in homine, & asino, non facit hominem, & asinum æquiuoce dici. Et si tu obiicias quod sensibilis in homine nominat potentiam, & in asino nominat substantiam, ergo æquiuoce dicitur. Dicendum, quod in asino etiam potest nominare substantiam, & potest nominare potentiam, principalius tamen nominat potentiam: quia nomen eius sumptum est ab actu sentiẽdi. In homine similiter nominare potest, & substantiam, & potentiam: sed prout nominat substantiam, non dicitur aliquid diuersum a rationali: eadem enim est substantia, quæ facit hominem & sentire, & ratiocinari, quamuis alia & sit potentia: & sic patet, quod ex hoc non tollitẽ uniuocatio in genere animalis respectu rõnalis, & irrationalis.

Dist. 50 par. 2. art. 3.

QVAESTIO II.

Peccatum originale ex qua parte primò insit animæ?

Ratione cuius partis primò insit animæ peccatũ originale. Et quod primo insit ratione potentię uegetatiuę, uidetur: quia originale ineſt animę ex coniunctione sui ad carnem corruptam, sed anima maxime unitur carni secundum potentiam uegetatiuam, quę est prima potentia in ipsa: ergo uidetur, quod primo insit ei ratione potentię uegetatiuę. Item Hoc uidetur alia ratione. Potẽtia generatiua est ipsius animę uegetabilis: sed illa est, mediãte qua originale transfunditur, & quę maxime per originale peccatũ inficitur, sicut patebit inferius: ergo uidetur, q̃ ratione uegetabilis primo, & principaliter insit aię culpa originalis. Qvod quanti. autẽ ratione partis sensibilis, uidetur. Originale enim (sicut dicit Augu.) est concupiscẽtia primo, & principaliter in parte sensibili radicatur: qm̃ cõcupiscẽtia dicit appetitũ boni, nunc, p̃uia cognitione, & hoc cõpetit parti sensitiuę: ergo ufr. quod originale peccatum primo habeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

fieri in anima secundum illam partem. ITEM. In actuali perpetratione peccati uidemus, quod peccatum peruenit ad rationē mediāte sensualitate, pro eo qđ peruersio hominis incipit ab inferiori, & a conuersione ad bonū cōmutabile: ergo si peccatū originale incipit ab inferiori, ui delicet a carnis īfectiōe, & aīam ab īferiori habet inficere; uī ꝙ primo habeat animæ inesse ratione potētiæ sensitiuæ. QVOD autem primo insit ratione partis rationalis uidetur: Originale enim est carētia debitæ iustitię: sed iustitia habet esse in sola rationali uolūtate primo, & principaliter, sicut dicit Anſel. I Lib. de Cōceptu virg. ergo originale peccatum primo, & principaliter ratione partis rationalis habet animæ inesse. ITEM. Origiginale peccatum est peccatum mortale: ergo per ipsum anima est a Deo auersa: sed auerti est ipsius portionis rōnalis primo, & principaliter: ergo uidetur, ꝙ originale peccatum primo habeat inesse animæ rationę rationalis potentiæ. SED QVOD primo insit ipsi animæ rationę suæ substantiæ, uel essentiæ uidetur: quia originale contrahitur īanima ex unione ipsius ad carnem: sed per prius per naturam unitur substantia animę ipsi corpori, quām potentiæ organis: prius enim est uiuere, quam moueri: ergo prius per naturam inficitur animæ substantia, quā inficiantur potentiæ: & si hoc uerum est, originale primo inest animæ ex parte suæ substantiæ. ITEM. Originale cum sit unum, inficit omnes potētias animæ, sed nihil unum est commune omnibus potentiis animæ, nisi eius substantia: ergo originale primo est in anima ratione suæ substantiæ. Est ergo quæstio, secūdum quid originale primo insit animæ: utrum scilicet ratione substantiæ, aut potentiæ: & si potentiæ, utrū uegetatiuæ, aut sensitiuæ, aut intellectiuæ.

Cap. 3. & 4.

RESOLVTIO.

Peccatum originale ut uitium est, a parte sensitiua inchoat, & ad rationalem sistit. Vt uerò culpa est, in sola rationali esse habet: cum ibi sit arbitrij libertas.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam est notandum, qđ aliq dicere uoluerunt originale peccatum sic traduci, & cōtrahi ab anima, ut primo insit animę rationę substantiæ suæ, quæ primo carni coniungitur, & consequēter mediante substātia ab ipso potētiæ inficiūtur, pro eo qđ non uniunt potētiæ carni infectæ, nisi per unionē substātię: & sicut una est gratia, q̄ reformat animam, & eius potētias (quę in quam dicitur una; quia primo respicit animę substantiam, ut dicunt) sic est unum originale, qđ omnes potentias animæ inficit, & deordinat. Sed si istud ꝙs ita intelligeret, qđ originale peccato primō haberet inficere substantia, quam potētia, ita quod originale insit animæ non ratione potentiæ, sed ratione ipsius substantiæ unitę, hoc non uī intelligibile. Tū ꝙa originale est carētia debitæ iustitiæ, iustitia autē, cum sit rectitudo uoluntatis, est primo in uolūtate. Tum ēt quia originale est concupiscētia: concupiscere autem non est actus substantiæ, nisi rōne potētię. Tum ēt quia in originali est deordinatio ipsius animę. Deordinatio autē non est in aīa nisi ratione potētiæ: quia per ipsam solum pōt ordinari, & deordinari. Vnde (sicut supra dictum est de gratia) quod ipsa respicit substantiam, non quia possit esse in aīæ substantia, circunscripta potentia; sed quia est in potentiis aīæ, secundum qđ continuātur ad unā substantiā: sic & in proposito intelligendum est, ut originale peccatum dicatur substā stantiam aīæ respicere: ꝙa inest potētiis, non ex actibus ꝑpriis, sed ꝑut cōtinuari hēt in unam substantiam aīę prout est unita carni infectę, ita tñ qđ primo insit ipsa deordinatio potētię, quā substātiæ. Non.n. dī substantia ordinata, uel deordinata nisi rōne potētię. Hoc ergo supposito, ꝙ originale insit aīæ primo rōne potētię, intelligēdum est, qđ dupliciter est loqui de originali peccato: aut ꝑut est culpa reddēs aīam Deo odiosam: aut ꝑut est uitiū deordinās ipsam potentiā. Primo modo accipiēdo proprie inest aīæ secundū Ii.ar. & maxime secūdum uoluntatē: ipsum enim solum est, secundū quod anima culpatur, uel laudatur, cum est in actu: & secundū quod est culpabilis, uel laudabilis a suo ortu. Secundo modo accipiendo, scilicet prout dicit uitium deordinans potentiam, sic fomentum istius deordinationis ortum habet a carne, & rationalis motiua curuari habet per appetitum, siue concupiscentiam sensitiuæ, quæ ad illicitum impellit, & mouet: sic dicendum est quod peccatum originale, siue uitium, quod nascēdo contrahimus, inest animæ primo ratione partis sensitiuæ: Et sic patet responsio ad propositam quæstionē: patet & in parte responsio ad obiecta. Concedo enim quod originale, prout est uitium in nobis, primo inchoat a parte sensitiua: quia modus corrumpēdi econtrario est in nobis, quā fuit in Adam. Ibi enim persona corrupit naturam, & ratio partem sensibilē, & uoluntas carnem: & sic eum ecōuerso sit in nobis: originalis corruptio ascendit ad partē rationalem mediāte portione sensibili, secundum quod est uitio sitas, licet secundum quod est culpa, habeat esse in sola parte rationali, in qua est libertas arbit. unde quatuor rationes medię uerum concludunt, & concedendæ sunt.

Hanc opinionem tenet. D. Tho. 1. 2. q. 83 ar. 2.

Hāc sequitur Sco. dist. 32. ubi quæ ad primū.

AD ILLVD uerò, qđ primò obiicitur de parte animę uegetatiuę. Dicendum, quōd unio ad corpus non est tota causa cōtrahendi originalē; sed unio cū possibilitate ad deordinationē. Non enim corrumpitur per originale secundum quod est uitium, nisi quod est ad iustitiam aliquo modo ordinabile: & quoniam uegetatiua plus tenet modum agendi naturalem quàm uoluntarium, hinc est quod originale non sic respicit uegetatiuam, sicut respicit sensitiuam, in qua potest esse appetitus, & delectatio coniuncta. AD ILLVD, qđ obiicitur de ui generatiua, iam patet responsio: quia in ea uiget corruptio, non solum quia sit potentia animę ue-

Dist. 21. q. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

getabilis, sed etiam quia ratione sensus adiuncti potest delectatio, & concupiscentia deordinari. AD ILLVD uerò, quod ultimo obiicitur, quod primo sit originale peccatum in animæ substantia, & per unionem. Dicendum, quod sicut tactum est, unio non est tota causa, sed requiritur ibi cum hoc possibilitas ad deordinationem peccati: talis autem non est in substantia, sed in potentia, ut prædictū est. AD ILLVD uerò, quod obiicitur de unitate originalis. Dicendum, quod hoc non concludit, quod originale primo sit in substantia, sed quòd sit in potentiis, secundum quod continuantur ad unam substantiam, sicut prius explanatum est de gratia, hoc autem melius explanabitur infra, cum agetur de unitate originalis peccati.

Dist 33 art. 2. q. 1.

QVAESTIO III.

An per peccatum originale inficiatur magis generatiua, quam quæ uis alia potentia?

VTRVM maior sit infectio generatiuæ per originale, quā alterius potentiæ. Et quod sic, uidetur. Illa uis est in nobis magis corrupta per peccatum, in qua maior est rebellio, & inobedientia: sed talis est potētia generatiua, sicut patet: quia membra illa non subiacent imperio rationis: ergo uidetur, quod illa uis est magis corrupta. ITEM. Illa uis est magis per peccatum infecta, in cuius actu est maior erubescentia: sed maior est erubescentia in actu potentiæ generatiuæ, quam in actu alterius potentiæ: ergo &c. ITEM. Illa uis est magis in nobis corrupta, in cuius actui magis necessaria est medicina: sed talis est generatiua, cuius actus non potest fieri absque peccato, nisi excuse tur per sacramentum matrimonii, quod quidem nō contingit in aliis animæ potētiis: ergo &c. ITEM. Illa uis magis est in nobis corrupta, in cuius actu maior est incuruatio: sed talis est potētia generatiua, nam in eius actu totaliter absorbetur ratio, & efficitur homo totus caro: ergo maior est in ea corruptio. ITEM. Illa uis magis est in nobis corrupta, in qua magis regnat concupiscentia: sed talis est uis generatiua, sicut patet per pruritum, qui sentitur in membris genitalibus: ergo illa uis maxime inter cæteras corrupta uidetur per originalis concupiscentiæ uitium.

SED CONTRA. Per quę quis peccat, per hæc & torquetur, ut dicitur Sap. 11. si ergo peccatum primorum parentum perpetratum fuit magis per nutritiuam, quàm per generatiuam, imo minimè per generatiuam, uidetur quod nutritiua magis debuerit esse corrupta. ITEM. Illa potentia est magis corrupta, quæ minus potest refrēnari: sed magis potest homo compescere appetitum potentię generatiuę, quā potētię nutritiuę: ergo uidetur, quod uis nutritiua magis corrupta sit. ITEM Si corruptio animę est ex carne, uidetur quod illa uis potissime sit corrupta, quæ primo in carne, & per carnem exercet suam operationem: sed talis est potentia nutritiua: longe.n.ante nutritur hō, quā generęt, & prius appetit delectabilia

bilia gustus, quàm delectabilia tactus: ergo uidetur idem quòd prius. ITEM. Augmentatiua tenet medium inter nutritiuā, & generatiuam: prius enim est nutriri, & postmodum augeri, & tertiò generare: sed inter oēs uires aīæ augmētatiua minime corrupta est: ergo si mediū sapit naturā extremorū, ut similiter, quod & generatiua minime dēret esse corrupta. ITEM. Iuxta hoc quæritur, quare inter omnes sensus plus habet tactus de corruptione, & quare inter omnes potentias animæ uegetatiuę generatiua inter cęteras est in nobis magis corrupta.

Resolu. uidendum.

RESOLVTIO.

Quinimmo: idque propter sensum tactus & gustus, cæteris sensibus materialiores.

RESP. Dicēdum, quod absque dubio inter cęteras potētias sensuales maxime corrupta est uis generatiua: unde sicut communiter consueuit dici, alię uires solummodo dicūtur corruptę: illa uero corrupta dicitur, & infecta propter concupiscētię pruritum, & uehemētiam, quę reside.t in ipsa. Ratio autem, quare magis inficitur uis generatiua, quam alia potentia; sumitur ex hoc, quod ipsa est uis non solūmodo deseruiēs personæ, sed et deseruiēs naturæ. Et ideo originalis corruptio, siue uitium, qđ inest naturę ex corruptione personæ, per prius respicit illam potentiam, quam aliam. Deseruit autē uis generatiua naturę, inquantum per ipsam fit transfusio seminalis in prolem. Et quoniam in illo semine est radix infectionis, & corruptionis, hinc est, ꝙ illa uis, quę est illius seminis administratiua, plus hēt in se de infectione, & corruptione originali. Et rursus qa potentię generatiuę in nobis iunctus est sensus, & potētia sensitiua respicit ipsum hoīem in se, quodam mō hēt uis ista deseruire psonę. Et qm̄ inter oēs sensus tactus est maxime materialis, & apprehendēs cū maiori adhęrētia sensibilitatis ad sensibile: & hęc maxime uiget in mēbris genitalibus rōne multitudinis neruorum, hinc est qđ modica corruptio ratione magnitudinis sensus plus inficit illā potētiam, q̄ inficeret aliā, & ꝓpea maxime in ea regnat pruritus, & concupiscētia. Et qa post sensum tactus sensus gustus est maxime materialis iter alios, hinc est qđ inter alias uires magis sentit inordinatio circa actū nutritiuę, siue gustatiuę. Ex hac igitur rōne duplici una colligitur rō sufficiens, qua re anima per uitiū originale magis ficitur in generatiua, q̄ in alia potentia. Et quia hoc probant rationes, quę ad primam partem inducuntur, ideo concedendę sunt.

Habet. 2. q. 81. art. 3. ad 3. Thom. 1. 2. q. 82. art. 3. ad 2. Scot. in 2. dist. 31. q. un. Durand. in 2. dist. 31. q. 2. Gabr. q. 1. art. 2. dub. 2. Cōcord. q. 3. Aureol. q. 1. Ockam q. 1. Marsil. q. 1. Argent. q. 1. Biel. q. 1. Cōclus. 2. Ariet.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur in contrariū, quod nutritiua debet magis puniri: quia peccatum fuit primo perpetratum per eā. Dicendū, qđ illa ratio tenet secūm ꝙ peccaū Adę respiciebat personam, non secūdum qđ respiciebat naturā: & uerum est: quia quantumad illā uim acrius fuit punitus: quia fame, & siti, & etiam eius posteri puniuntur per ieiuniorum abstinentiam, in quibus est maior pęna, quā sit in carnis continētia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad Illvd, quod obiicitur, ꝙ nutritiua minus potest refrænari. Dicendū, quod aliquā potentiā minus posse refrænari, hoc est dupliciter, uel ratione uehementiæ appetitus, & delectationis: uel rōne indigentiæ naturalis. Et quia non pōt de facili refrænari ꝓp uehementiam appetitus & inclinationis, magis est uitiata, & corrupta. Quia uerò hoc habet ratione indigētię naturalis, non sequitur ex hoc, qđ magis corrupta sit. Cum ergo dicitur, qđ nutritiua minus pōt refrænari, hoc non est ratione maioris uehementiæ appetitus, sed hoc est rōne indigentiæ naturalis: quia non pōr sustentari sine cibo: non sic est de generatiua, in qua non est improbitas appetitus ꝓp necessitatem, sed propter corruptionis fœditatē: hinc est, quod primi motus generatiuę potius dicuntur peccata, quā primi motus nutritiuæ. Ad illvd, qđ obiicitur, quod nutritiua magis unitur carni, & per prius habet actum suum in carne. Dicendum, quod ex hoc non concluditur, quod corrumpatur intensiùs, sed quod eius corruptio sentiatur diuturniùs. Prętera, unio non est tota causa, sicut prædictum est. Ad illvd, quod obiicitur de potentia augmētatiua. Dicendum, ꝙ potentia augmētatiua pura mouet naturaliter, nec habet sensum coniunctum, ratione cuius sentiatur delectatio. Et qm̄ non subiacet uoluntati: ideo per peccatum non habet deordinari. Rursus': quia sensum adiunctū non habet, hinc est, quod non est in ea delectatio concupiscentiæ: non sic aūt est in nutritiua, & generatiua: utraque harū aūt subiacet uoluntatis imperio, & utraque harum habet sensum adiunctū. Et quia plus est in potestate uoluntatis abstinere a coitu, quàm a cibo: & sensus tactus, qui materialis est, uiget in organo generatiuę, hinc est, qđ in ea maior est corruptio, non solum respectu potentiarū animæ uegetabilis, sed & respectu potentiarum animæ sensibilis. Et per hoc patet illud, quod ultimo quærebatur.

ARTICVLVS II.

Qvæstio I.

An anima à carne inficì possit?

Consequenter circa secundū principale, quo. s. quærebat, utrum originale trāsfundatur mediante carne, procedendum est. Et circa hoc tria quæruntur. Primò quæritur, utrum anima possit inficì a carne. Secundò queritur, utrū hoc sit ex uoluntate aliqua, & appetitu animæ. Tertiò quæritur, utrum talis infectio fiat ex propagatione, uel libidine.

Vtrvm anima inficiatur a carne. Et ꝙ sic uidetur. Primo per auctoritatem Apostoli. Rom. 7. Scio, ꝙ non habitat in me, hoc est in carne mea bonū. ibi Glo. Per conditionem corruptio offensionis manet in corpore, robur tenens diuinæ sñę datæ in Adā, cuius cōsortio anima maculatur peccato. Ex hoc expresse colligitur, ꝙ caro infecit spiritum. Item. Aug. de uerbis Apostoli. Vitium concupiscētiæ est, quod anima cōtraxit ex carne. Item. Hoc ipsum ratione. Peccatum originale homini inest ex hoc, ꝙ traducitur ex primo parēte, in quo oēs posteri dicuntur peccasse: sed non dicit filius nasci ex patre, nisi solummodo rōne carnis, quā ex eo trahit: ergo si anima efficitur peccatrix, hoc est a corruptione carnis. Item. Nulla proprietas traducitur ab uno in alterū, nisi mediante aliqua substantia deferente, quæ sit cōis utrique: sed nulla substantia est cōis patri, & proli, nisi sola carnis substantia: ergo impossibile est peccatum patris in animam filij descendere, nisi mediante carne. Item. Mala dispositio existens in carne pōt inducere obliuionem in memoriam, & dementiam in intelligentiam: ergo pari rōne in uoluntatem pōt inducere cōcupiscentiā: sed concupiscentia in anima est peccatū originale; sicut ostēsum fuit su prà: ergo caro pōt facere animā peccatricem. Item. Anima iuncta carni passibili efficitur passibilis, & dolens: ergo pari rōne coniuncta carni infectæ, & lasciuæ, maculatur, & efficitur concupiscens: si ergo concupiscentia peccatum est: patet &c.

Dist. 30 quæst. 1. §. 2.

Contra. Anselm. de Conceptu virg. cap. 7. Nō est magis culpa in semine, q̄ sit in sputo, uel sanguine, si quis mala uolūtate expuit, aut ex sanguine suo aliquid emittit: ergo si nihil pōt dare alii, quod nō habet, uidet, ꝙ caro non potest animam inficere. Item. Aug. in 6. Musicæ. Omne agens præstantius est patiente, & efficiens materia: sed anima præstantior est carne: ergo nullo modo caro potest in animam agere: igitur nec ipsam inficere. Item. Sicut uult Philosophus, necesse est agens, & patiens in materia communicare: sed caro, & anima non communicant in materia: igitur caro nō potest agere in animam: ergo nec ipsam corrumpere. Item. Multo spiritualior est anima, quàm radius: sed radius ex coniunctione sua ad corpora immunda nō habet inficì: ergo nec anima ex coniunctione ad carnem infectam potest inficì. Item. Nulla corruptio maior est in effectu, quàm sit in cā: sed corruptio, quæ est in carne, nō est culpabilis: quia culpa (ut dicit Anſel.) est in sola uoluntate: si ergo minima culpa peior est, quàm quātacunque pœna, & plus habet de ratione mali, si cut dicit Augu. in sermone de Innocentibus: igitur ex pœnali infectione carnis impossibile est culpam in anima generari. Item. Corruptio, quę est in carne, aut est pœna, aut culpa. Nō est culpa: hoc constat. Si pœna: ergo iusta est; sed nihil iustum est causa iniusti, secundum ꝙ huiusmodi: ergo corruptio, quę est in carne, cum sit pœna, non poterit esse principium inficiendi animam culpa.

Cap. 5. & 3. de anima. 19.

1. de Gener. 53 & de Anima 52.

Libr. de Concep. virgin. cap. 3. & 4.

Resolvtio.

Vsqueadeo fœditas carnis huius iā inualuit, aut animam sibi arctissimè unitam deorsum trahat, & incurues: ex qua incurnatione peccatum originale insurgit.

Resp. Dicendum, quod absq; dubio (sicut dicunt sancti, & tenent doctores) anima cōtrahit peccatum originale, mediante carne,

Universidad de Deusto
Biblioteca

carne. Quomodo autem hoc possit intelligi, nituntur ad hoc diuersi diuersimode. Quidam enim dicunt, quòd ex hoc ipso, quòd anima unitur carni mortali, & passibili, quam non potest regere, efficitur concupiscens, & sic contrahit maculam originalis culpę: quia ipsa concupiscentia, siue necessitas concupiscentiæ reddit animam peruersam. Et quoniam caro mortalis habet propagari ex carne mortali, & mortalitas fuit in carne primi parentis propter peccatum inobedientię, hinc est, quòd originale peccatum in nos dicitur transire a primo parente: & hoc ex ipsius Hug. uerbis extrahunt, qui
Cap. 31 dicit in 7. parte 1. Lib. sui. ubi sic ait. Quia caro mortalitate percussa est, ipsa sui languoris infirmitate dissoluta extra mensuram primę dispositionis desideria sua extendit. Quia ergo caro humana a parentibus cum mortalitate seminatur, in eoipso ꝙ seminata subiacet mortalitati, uiuificata postmodũ carnalis cõcupiscentię subiecta inuenitur necessitati: unde ipsa mortalitatis ĩfirmitas causa est, quam sequitur concupiscens necessitas. Hucusque uerba Hug. quę uidentur illud dicere, quod prius dictum est. Sed quoniam I Christo fuit mortalitatis infirmitas: nõ tñ fuit in eo concupiscentia, uel originalis culpa, nõ uidetur istud plene satisfacere, nec totam causam, quare caro inficit animã, assignare. Esto. n. ꝙ aliquod corpus a fomite purificaretur, remanente tñ mortalitate, sicut ĩ beata Virgine fuit, si anima tali corpori iũgeretur, non uidetur quòd contraheret originale, licet illud corpus sit passibile, & mortale. Et ideo *Harpi nian. sic quitur Scot. d. 31. lib. Quantum.* alii aliter dicere uoluerunt, ꝙ cum peccatum originale nõ sit positio, uel aliqua essentia; sed potius priuatio, & iustitię carentia, non contrahit illud anima a carne, ita quod caro aliquid in animam agat, uel influat: sed ꝙ præbet ipsi animę obstaculum; ratione cuius anima debita iustitia priuatur, & priuata illa iustitia impetu cõcupiscẽtię deorsum fertur. cum non habet retinaculum, & ita sequitur concupiscentia ex debitæ iustitiæ carentia: & sic debitę iustitię carẽtia præcedit ipsam concupiscentiam per naturam. Præbet autẽ caro ipsi animę obstaculum, uel offendiculum: ut non habeat illam iustitiam ex hoc, quòd propagata est a primo parente. Vnde ex coniunctione animę ad talem carnem, ille qui nascitur, dicitur esse filius Adæ: & quia Adam offendit Deum non tantũ pro se; sed etiam in tota sua posteritate, hinc est, ꝙ anima hoc ipso, ꝙ tali carni cõiungitur, & spectat ad genus Adæ, indigna efficitur, ut Deus sibi iustitiã apponat, & cũ illã debeat habere, & non habeat, culpabilis est, & rea, & ꝑ consequens efficitur cõcupiscens, & uana: sicut manus paralytica ex dissolutione uirtutis regitiuæ efficitur tremulosa. Et illud uidetur ttahi ex uerbis Anselmi de Conceptu. virgi. cap. 5. ubi ait. Non est iniustitia talis res, qua inficiat, & corrũpatur anima, uelut corpus ueneno, & quæ faciat aliquid, sicut uidet, quando quando malitiosus homo mala facit opera. Nam quemadmodũ cum indomita fera ruptis uinculis discurrendo sæuit: & nauis si gubernator dimisso gubernaculo dimittit eam uentis, & motibus maris, nauis uagatur, & inuehitur in quælibet pericula: dicimus ꝙ hoc facit absentia catenæ, aut gubernaculi, non ꝙ absentia horum sit aliquid: sic cũ malus sæuit, clamamus: quia operatur iniustitiam, non ꝙ ipsa sit ulla essentia. Et iterum infra. c. 23. Spoliauit persona naturam dono iustitiæ in Adam, & natura egens facta omnes personas, quas ipsa de se procreat, eadem egestate peccatrices; & iniustas facit. Hoc modo trãsit peccatum personale Adæ ĩ omnes, qui de illo personaliter propagantur. Ex his uerbis uidetur colligi posse intellectus, q̃ prius dictus est. Sed tamẽ adhuc illud non uidetur plene intellectui satisfacere: quia esto, ꝙ anima illa, quę creatur in corpore, extra corpus crearetur, & nihil ultra sibi daretur, q̃ datur, cum corpori infunditur: non diceretur originale habere peccatum, immo pura esset, & innocens: igitur oportet intelligere, ꝙ aliquo modo corruptio redũdet in animã ex carne. Et pro per hoc est tertius modus intelligendi, ꝙ in carne Adæ ꝑꝑ peccatum dupliciter fuit corruptio. Vna. s. puræ pœnalitatis, & ex hac alia, cum cõiungitur corpori, cõtrahit passibilitatẽ. Alia uero fuit corruptio uitiositatis, siue sęditatis, ꝑ quã caro est spiritui rebellis, & ex hac alia cõtrahit culpam originalem, qm̃ talis uitiositas quasi mediũ tenet inter culpam, & pœnam. Et hoc est quod Magister dicit in litera, & quod sonant sacrę scripturę uerba, ꝙ ex feruore coitus parentum, & concupiscentia libinosa contrahit caro fœditatẽ quandam cum concipitur, quæ est causa originalis peccati: & recte uitiũ, siue corruptio carnis, appellari potest.

Ad intelligendvm autẽ, quomodo anima possit inficiꝑ corruptione culpabili tali fęditate, hæc tria supponẽda sunt tanquam manifesta; quorum unum est, quòd fęditas carnis potest facere carnem rebellem spiritui, quod patuit in Adam, qui post peccatum sensit carnis suæ rebellionem. Secundum est illud, quòd anima unita carni ꝑ ꝓpter coniunctionem ipsius ad carnem, uel trahit eam sursum, uel ab ipsa trahitur deorsum ꝑ ꝓpter uinculum, quod est ipsius carnis ad animam. Tertium est illud, quòd anima propria uirtute non potest regere carnem rebellem, nisi iuuetur per diui nam gratiam, secundum quòd exclamat Apostolus, Infelix ego homo, &c. Ex his igitur tribus suppositis necessario sequitur, quòd si anima tali carni unitur, quòd ab ipsa trahitur deorsum, & per concupiscentiam incuruatur: sed animam incuruari non est aliud, quàm eam peruerti: peruersitas autem in substantia rationali, quæ est capax iustitiæ, non est aliud, quàm iniustitia, & culpa. Ex hoc igitur clarũ est, ꝙ fęditas, quæ est in carne, potest animã sibi unitam facere peccatricem. Et

Obseruãda qđ D. Th. 1 2æ q. 83 ar. 1. tenet qđ circa hanc fassionẽ hãc ꝓpter transfusionẽ sę menbrẽ rõnẽ in strumẽti, caro uero est subiectũ pœnalitatis non culpæ, aĩa uero subiectũ culpæ, non tamẽ ad mittit ꝙ in ea li infectionẽ aliquid absolutum

positiuus trãsfundãt in aĩa. Non ergo D. Tho. admitteret, quã illa aitiositas quã cõtrahit aĩa, di caũ quasi mediũ inter culpã, & pœnam

Et quia illa fœditas a primo parẽte traduci habet in omnes posteros genitos secundum legem propagationis, hinc est, ꝙ mediante carne ad omnes transfundit originale: hoc autem melius explanatur per euidentiam exemplorum. Videmus enim, quòd caro de se non dolet, nec est in ea passio doloris ante aduentũ animę, quamuis possit inesse incisio. Ponatur igitur animã uni ri carni incisę, & læsę, statim eũ ei unitur habet dolorem, & dici mus dolorem aggenerari in anima, nõ incisionem. Si igitur carnis incisio potest facere animã dolentem, quare non similiter carnis quædam fœdatio, & resolutio facit animam lasciuam, & concupiscentem, quamdiu habitet in carne? ITEM. Esto, ꝙ aliquod corpus ineptum esset ad rationis usum, sicut est corpus in ea dispositione, quam habet ꝑhrẽneticus, & furiosus, in tali corpore nec dicit furia, nec ignorantia; sed quædam dispositio mala: si tamen anima tali corpori infunderetur, statim efficeretur ignorans, & furiosa, quãdiu esset in carne illa. Quare nõ possumus similiter intelligere & in conupiscentia? Rursus. Esto, ꝙ aliquod membrum formaretur ad motum, & regimen animæ ineptum, & inhabile, ut puta in ea complexione, quã habet mẽbrum paralyticum, statim cum uirtus motiua uniretur mẽbro illi, diceretur ibi esse morbus paralysis, & esset uirtutis dissolutio, & per consequens tremulatio: uirtutis autem dissolutio non esset quãtum ad corruptionẽ ipsius uirtutis motiuæ in se, sed quantum ad ineptitudinem organi, quod oportet regi ab illa uirtute. Sic & in proposito intelligendum est, quod in corpore ante aduentum animę nõ est actualiter morbus culpæ: sed iũcta anima, quæ debet ipsum corpus regere propter carnis ineptitudinem, caret anima rectitudine uirtutis regitiuę, & illa carẽs tremulosa efficitur per actũ concupiscentiæ: Et sic patet, ꝙ ualde est uerisimile, quòd originale possit contrahi in anima ex carne.

AD DISSOLVTIONEM obiectorum prænotãdum est, ꝙ tripliciter dicitur aliquid agere in alterum. Vno modo per prædominationem, sicut contrarium agit in suum contrarium. Alio modo per influentiam, sicut corpus superius agit in hæc inferiora. Tertio modo per colligantiam, sicut quando duo ita sunt unita, quòd unum trahit ad se alterum, & communicat alteri proprietates suas. Cum ergo dicimus carnẽ inficere animam, hoc intelligitur quantum ad tertium modum agẽdi, scilicet propter colligantiam, quam habet ad animam, propter quam dum deorsum tendit, eam secum trahit: ut enim dicit Gregorius, qui labẽti innititur, necesse est ut cum labente labatur. His uisis patent ea, quæ obiecta sunt. AD ILLVD enim, quod dicit Anselmus, quòd peccatum non est in semine. Dicendum, quòd hoc dicit quantum ad existentiam actualem ipsius peccati, quod quidẽ est deformitas ipsiciens ipsam uoluntatem, sicut subiectum proprium: non autẽ uult negare, ꝙn ibi sit causa peccati: immo asserit, sicut patet ex uerbis suis sequentibus. AD ILLVD Augustini, quòd omne agens præstantius est patiente. Dicendum, quòd intelligit de agente per iufluentiam: per hũc autem modum originalis cõtractio ne non dicimus carnem agere in animam, sicut prędictum est. AD ILLVD Philosophi, quòd agens, & patiens debent communicare in materia. Dicendũ, quod ipse intelligit de actione, qua contrarium agit in contrarium per prædominantiam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ multo spiritualior est anima, quàm radius. Dicendum, quòd & si anima sit spiritualior, tamẽ magis est alligata carni, quàm radius aeri, siue corpori illuminato: ideo magis contrahit eius proprietates siue passibilitatis, siue fœditatis, quàm radius cõtrahat proprietates illuminabilis, uel illuminati. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nõ maior est corruptio in effectu, quàm in causa. Dicendum, ꝙ istud dupliciter fallit. Primo quando aliud non se habet in ratione perfectę causalitatis: sed solum ratione instrumenti, & deferentis. Nam si uelimus comparare corruptionem animæ paruuli ad primam causam, uidelicet ad aĩam Adę, reperiretur in Adam æque magna, uel maior. Deficit etiam ex hoc, ꝙ magnitudo corruptionis intenditur frequenter ex nobilitate, & dignitate corruptibilis: quia tãto maius est uitium, & corruptio peior, quanto natura præstantior est, sicut Augustinus dicit: & hinc est, ꝙ quando anima corrumpitur a carne, maior est ibi corruptio, quàm i carne fuerit: & hoc est rõne nobilitatis subiecti. AD ILLVD, quod obiicitur, quod pœna nõ est causa culpæ. Dicendum, ꝙ uerum est de illo, ꝙ est pura pœna: talis autem corruptio uitiosa in Adam subsecuta est ex culpa, quia ex hoc, ꝙ peccauit, caro eius dissoluta est non solùm dissolutione ordinationis ad mortem; sed etiam faciente rebellionem, & faciente concupiscere, qđ non licet: & ideo quia talis uitiositas, & a culpa est, & ad culpam, potest quodammodo causare peccatum in anima: hoc autem non facit, aliquid ipsi animæ impartiẽdo, sed potius rebellando, & Deo subtrahẽdo. Et hoc modo intelligit Magister animã infici a carne: & extraxit hoc ex uerbis Augustini: & his uerbis Augustini consonant uerba Anselmi. Non enim uult Anselmus dicere, ꝙ carentia debitę iustitiæ præcedat necessitatem concupiscendi, cum econtrario sit ordine naturali: eo enim ipso priuatur anima illa iustitia, quo necessitatem concupiscendi habet ex carne coniuncta: sed hoc intelligit quantum ad actum concupiscendi. Similiter uerba Hugonis intelligenda sunt, ꝙ caro inficiat animam non solum ratione passibilitatis: sed etiam ratione adiunctę fœditatis, & uitiositatis, quã in semine esse manifestat ipsa corruptio, quæ sentitur in actu generatiuæ uirtutis, & in membris illis ꝓsidet principaliter: quamuis omnia alia ita sint passibilia, sicut illa.

D. Tho. uult ꝙ alia inficiatur à carne, tantum resultatiue, & ꝙ modũ sequelæ nec in hoc uĩ discordare Scoto.

QVAE-

QVAESTIO II.

An peccatum originale contrahatur ex carne in animam propter aliquem eius appetitum, uel uoluntatem?

VTRVM originale contrahatur in anima ex carne ex aliquo appetitu, & uoluntate animæ. Et quòd sic, uidetur. Primo per rationem Augustini, quam facit in lib. 83. q. ostendens, quòd nullus potest ab alio fieri deterior: sed si fit deterior, hoc erit a seipso: ait enim sic. Si fit deterior: aut ergo a superiori, aut a pari, aut ab inferiori. Ab inferiori non potest: a pari non, quia ei ille non prealeret: a superiori non, quia ille aut esset bonus, aut malus. Si bonus: ergo nunquam faceret ipsum deteriorem. Si malus. ergo iam inferior est, & deterior. Similiter arguitur in proposito: & ex hoc sequitur, quod anima non possit fieri mala, siue deterior, nisi cooperante uoluntate propria. ITEM. Omne peccatum ab aliqua uoluntate est: sola enim uoluntas est peccati principium: ergo originale peccatum, quod est in paruulo, aut est a uoluntate propria: aut est a uoluntate aliena. Si a uoluntate aliena, ut pote Adæ, cum in Adam non fuerimus nisi secundum quid, non esset originale peccatum in homine nisi secundum quid: ergo propter ipsum non deberemus æternaliter uisione dei priuari. Qđ si hoc falsum est, non ergo solum fuit a uoluntate aliena. Restat ergo, quòd contrahatur a uoluntate propria. ITEM. Superius non patitur ab inferiori nisi merito culpę, uel nisi ei se subiiciat mera uoluntate: sed anima cum unitur carni, ante unionem non habet culpam: ergo si inficitur a carne, hoc non est absque uoluntaria subiectione ipsius animæ. ITEM. Si Angelus intraret corpus infectum, non diceretur ex hoc contrahere originale: si igitur anima cõtrahit, hoc non est nisi propter aliquē appetitum, quem habet ad carnem. ITEM. Si anima innocens poneretur in igne infernali, nũquam arderet: ergo si non est magis actiua caro, quam ignis, si inficitur a carne, hoc non est nisi propter affectionem ipsius animę ad carnem: & si hoc uerum est, originalis culpa contrahitur mediante appetitu animę, & uoluntate.

Q 3.

SED CONTRA. Peccatum, quod contrahitur a uoluntate animę, est peccatum actuale: ergo peccatum quod contrahunt paruuli, non deberet dici peccatum originale, sed actuale. ITEM. Si peccatum originale esset a uoluntate ipsius animę: ergo puniẽdum esset pœna actuali. Si ergo non punitur pœna actuali, sed pœna damni, sicut infra uidebitur: ergo non uidetur, quòd a uoluntate animę causetur. ITEM. Natura, & uoluntas sunt principia disparata: ita, quòd effectus, qui sunt a natura, & qui sunt a proposito, sunt alii, & alii. Si ergo originale peccatum, eo ipso dicitur originale, quòd est a natura, igitur non est a uoluntate propria. ITEM. Peccatum, quod est a propria uoluntate, per proprium actum est commissum: nullum autem peccatum per proprium cõmissum sine proprio actu dimittitur: ergo si originale contrahitur ex animæ uoluntate, nunquã in paruulis per baptismum deleretur: quòd si hoc est cõtra fidẽ, restat ꝙ peccatũ originale non contrahitur per animæ uoluntatem. ITEM. Si contrahitur per uoluntatẽ, aut per naturalẽ, aut per deliberatiuã. Nõ per deliberatiuã: quia in ipso instanti creationis unitur anima carni. Non per naturalẽ: q̃ naturalis uolũtas semper est recta, & sic mouetur secũm ꝙ eã instituit actor Deus: ergo nullo modo ꝑt esse peccati principiũ: redit ergo idem quod prius.

Dist. 33. art. 3. & 4.

RESOLVTIO.

Vtique ex eius naturali appetitu, quem habet ad corpus.

RESP. Dicendũ, ꝙ cum quæritur, utrum originale contrahatur ex uoluntate, uel appetitu animæ, hoc tripliciter potest intelligi. Contingit enim hoc taliter intelligere, quòd spectet ad hæresis peruersitatem: et taliter, ut spectet ad rationis probabilitatem: & tertio etiam modo, ut spectet ad fidei ueritatem. Cum enim duplex sit in anima appetitus, uidelicet naturalis, & deliberatiuus: si sic intelligatur, ꝙ anima ptius deliberet de carnis infectione, & ei conũgatur uoluntarie ex deliberatione, & ex hoc contrahat culpam originalem, sic intelligere hæreticũ est, pro eo, ꝙ Doctores catholici dicunt, ꝙ anima creando infundi tur, & infundendo creatur. Et Apostolus Rom. 9. de Iacob, & Esau loquens ait. Antequã aliquid boni, uel mali egissẽt, &c.

S. Bon. Lib. 2.

Est & alius in anima appetitus naturalis; & per hunc appetitũ dupliciter potest intelligi contrahi originale. Vno modo, ut sic intelligatur contrahi ex carnis corruptione, & appetitu animæ, ꝙ corruptio carnis est sicut materialis: sed naturalis appetitus animæ ad corpus, q̃ est ad ipsam unionẽ, & unionẽ antecedit natura, quãuis non antecedat tẽpore, se habet in ratione efficiẽtis eo modo, quo est dicere peccatũ habere causam efficientẽ: & sic dicitur cõtrahi originale peccatum a carne infecta mediante appetitu, per quẽ anima carni alligatur, & quodammodo ei condescendit, ac per hoc ei se subiicit, & subiiciendo se peruertitur: nec tamẽ ex hoc dicet culpa illa esse acta, sed cõtracta, nec personalis, sed naturalis: quia ille appetitus est appetitus naturalis: nõ tamen causat peccatum per se, sed cum corruptione carnis adiũcta, quæ a primo parente propagatur. Hoc & si probabiliter esse dictũ uideatur: uidetur tamen in hoc a ueritate deuiare, quòd principalem causam contractionis originalis ponit ex parte animæ, cum sancti, & doctores dicant originale peccatum traduci principaliter a primo parente, a quo nõ propagamur, nisi secundum carnem. Alio modo potest intelligi peccatum originale cõtrahi ab anima, per naturalem appetitum ipsius animæ ad carnem: ita ut principalis ratio poatur ex parte carnis, & appetitus ille naturalis sit causa sine qua non: & hoc quidem habet ueritatem, & necesse est ponere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non cõsẽtirez cot ne que D. Thom, qđ illa natura lis inclinatio sit tõ contrahen di peccatum originale: licet ipsi uelint, quod non cõtrahet aĩa peccatũ originale: si tã quam corpori nascitur ut mortũ ei, quod debet fieri deterius, nisi an gelus.

Nũquam enim caro posset animam inficere, nisi anima haberet naturalem colligantiam ad ipsam. Naturalis autem colligantia non est nisi per appetitũ ipsius animę ad corpus, per quẽ anima adeo alligatur carni, vt (sicut dictũ fuit suprà) nisi uirtutem habeat, per quam carnẽ regat, necesse habet deorsum ferri cum carne, ac per hoc cõtrahendum est peccatum originale secõtractum, & nullo modo deberet dici actum. Et hoc ipsum non indicat, quòd dicitur peccatum originale, nõ actuale: dicitur naturale, non uoluntariũ. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ ad secundam partem aliã inducuntur.

Qđ s. S. Bonau. ualet il là incli natiõ nẽ esse cãm, si ne qua non: po test ad mittis.

AD ILLVD uerò, quod obiicit, qđ nõ potest fieri homo male: si tã lus ab alio. Dicendũ, quòd Augustinus ibi loquitur de alio a gente, quod quidẽ est ita aliud, quod non est naturaliter alligatũ ei, quod debet fieri deterius. Sic autem non est in proposito, nam caro naturalem habet colligantiam cum spiritu per naturalem appetitum unius ad alterum. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod peccatum originale, aut est a uoluntate propria, aut a uoluntate aliena. Dicendum, qđ a uoluntate aliena. AD ILLVD uero, quod subiungit, qđ non fuimus, nisi secundum quid in illo Adam. Dicendum, quòd uerum est: quia fuimus in potentia causali; sed quemadmodum, secũdum quid reductum est ad simpliciter per operationem naturę (nam cum prius essemus in potentia; nunc sumus entes in actu) sic originale peccatũ prolis, quod erat secundũ quid ante ipsius prolis generationem, in ipsa prolis propagatione ex unione animæ ad corpus incipit esse peccatũ simpliciter: nec requiritur ibi actualis, uel noua deliberatio; sed sufficit ipsa ꝓpagatio, & animæ ad carnem conuũctio. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ superius non patitur ab inferiori. Dicendum, qđ illud habet ueritatem in his, inter quæ non est naturalis colligantia: & ideo non habet locũ in proposito, cum naturalis colligantia sit animæ ad carnem: sicut dictum est supra. Posset tamen dici, quod Adam aliquo modo meruit: sed de hoc melius patebit cum agetur, qualiter saluatur diuina iustitia in unione animæ ad carnem. AD duas ultimas rationes iam patet responsio per ea, quæ iam dicta sunt. Nã si Angelus poneretur in carne infecta, & anima innocens poneretur: sed hoc non esset propter defectum appetitus deliberatiui: sed propter hoc, qđ non esset ibi appetitus, nec colligãtia naturalis, & sine hac nõ pòt anima a carne inficì, sicut prius dictum est, quãuis hęc nõ sit causa principalis. Consimilis enim appetitus naturalis saluaretur in anima ad carnem, si homo steriisset: & tamẽ anima nullam culpam contraheret.

Dist. 5 quæst. 4.

QVAESTIO III.

An caro ex propagatione tantum inficiatur: uel ex propagatione, & libidine simul?

VTRVM caro ipsa inficiatur ex propagatione tãtum, uel ex propagatione, & libidine simul. Et quòd ex libidine, uidetur. Primo auctoritate Augustini de Fide ad Pe. Peccatum originale nõ transmittit ad paruulos propagatio, sed libido: si ergo anima ex fœditate carnis contrahit originale, illa fœditas est in carne, non ex propagatione, sed ex libidine. ITEM, Magister in litera. Pollutio quædam est in carne, quam in feruore coitus parentum ex cõcupiscentia libidinosa contrahit caro, dum concipitur. Ex hoc apparet, quòd fœditas in carne non est ex propagatione, sed ex libidine. ITEM. Christus de Beata uirgine cõceptus est ex massa humani generis: & tamen, nec habuit illam fœditatem in carne, nec originale in anima: ergo talis fœditas in carne non est, quia caro ex carne educitur: sed quia cum libidine seminatur. ITEM. Si nũquam natura lapsa esset, nihilominus esset propagatio carnis ex carne: nec esset in eo fœditas, nec peccatum originale per consequens: ergo si in propagatione hominis ex homine est traductio originalis, hoc non est ratione ipsius ꝓpagationis, sed ratione adiunctæ libidinis. ITEM. Si fieret propagatio absque libidine, iam nulla esset inordinatio ex parte uirtutis generatiuæ: & si nulla esset inordinatio ex parte uirtutis generatiuæ, nulla esset fœdatio in semine: & si hæc non esset, non esset fœditas in carne, nec in anima contraheretur originale: si ergo caro inficitur, & uitiatur, hoc non est ex propagatione tantum; sed etiam ex libidine.

SED CONTRA. Originale peccatum contrahimus: quia in Adã peccauimus eo modo, quo in ipso eramus: in ipso autem eramus secundum propagationem, & non secundum libidinem: ergo tam originale, qđ carnis fœditatem propagatione contrahimus, non libidine. ITEM. Libido respicit parentes proximos: sed originalis traductio respicit primos parentes: unde non dicimur contrahere originale a parente proximo, sed ab Adam: ergo uidetur, quòd ipsa libido, quæ est in coitu, nihil faciat ad transfundendum peccatum originale. ITEM. Possibile est coniuges sanctos ex charitate coire absq; omni peccato: sed ubicũque est libido, ibi est uoluntatis improbitas, & aliqua culpa: ergo possibile esset eos generare absque libidine: igitur si traductio fœditatis carnis, uel originalis peccati esset ratione libidinis, proles sic genita non haberet culpam originalem. ITEM. Si traductio originalis esset ratione libidinis: ergo ille, qui cum maiori libidine nascereturr, maius contraheret originale: sed natus ex adulterio cum maiori libidine generatur, quàm ille, qđ nascitur ex thoro legitimo: ergo uidetur, quòd maior esset in ea originalis culpa: si igitur corruptione originalis peccati omnes corrumpuntur æqualiter, uidetur qđ talis corruptio non traducatur per libidinẽ. ITEM. Ponatur, quòd semen descinderetur de lumbis uiri, & infun-

Universidad de Deusto Biblioteca

deretur uasculo mulieris: ita q̃ nec uir sentiret delectationem, nec mulier, esset ibi prolis conceptio absque libidine: ergo talis proles non haberet peccatũ originale: quod si hoc est absurdum ponere, & intelligere, quòd aliquis ex semine Adę generetur sine corruptione, nisi in eo solo, qui conceptus est in virgine per uirtutem supra naturam, non uidetur fœditatem carnis, siue originale peccatum transmittere ad posteros libido, sed propagatio.

RESOLVTIO.

Ex utraque: ex lege, scilicet propagationis, & fœditate libidinis: quæ immoderatã delectationem, uiciosamq̃: corruptionem, quæ in semine est, dicit.

Impugnat Scotũ morbidam qualitatẽ, & fœmineũ esse cam cõtractionis peccati originalis & fœditatis. Concordat D. Bon. S. Tho.

RESPON. Dicendum, quòd sicut expresse dicit Augustinus in Libro de Fide ad Pet. & Magister dicit in litera. Fœditas carnis, & contractio originalis, non tantum est ex lege propagationis, sed etiam ex fœditate libidinis: unde Augustinus dicit: Peccatum in paruulos non transmittit propagatio, sed libido: nec fœcunditas naturæ humanæ facit homines nasci cum peccato, sed fœditas libidinis. Ad cuius uerbi intelligentiam, & etiam obiectorum, notandum, quòd libido tripliciter dicitur. Vno modo libido dicitur improba uoluntas, secũdum quem modum dicit Augustinus in Libro de Libero arbitrio, Nihil enim uidemus in toto malefaciendi genere, nisi libidinem dominari, hoc est uoluntatis improbitatem. Alio modo libido dicitur delectatio immoderata, secundum quòd dicimus maiorem esse libidinẽ in opere uirtutis generatiuæ, quàm alterius potentiæ. Tertio modo dicitur libido corruptio uitiosa, quam dicimus esse in semine, & etiam in uirtute generatiua præter actum generandi, secundum quam ipsa uis generatiua dicitur esse corrupta, & infecta. Omnibus his modis contingit libidinem esse circa actum generationis humanæ; quoniam ibi est corruptio uitiosa, & delectatio immoderata, & uoluntas improba. Sine prima tamen libidine, hoc est improba uoluntate contingit generari frequenter: sine secunda hoc est immoderata delectatione uix, aut nunquam: & sine tertia nunquam, si fit generatio secundum legem naturæ: cum ergo dicitur, quòd peccatum nõ transmittit ad posteros propagatio, sed libido, hoc non intelligitur de libidine prima, & secundo modo, sed tertio.

ET PER HOC patet responsio ad omnes rationes, quę adducuntur ad utranque partem. Nam primæ auctoritates, & rationes, quæ ostendunt originale transfundi propter libidinem, loquuntur de libidine in acceptione tertia. Rationes uerò ad oppositum procedunt de libidine accepta prima, & secunda. & hoc patet per tractanti omnes, & singulas.

DI-

Qualiter peccatum originale deleatur, seu curetur.

QVoniam supra dictum est, originale peccatum esse uitium concupiscentiæ, assignatumque quomodo a parentibus trahatur & originale dicatur: superest inuestigare, quomodo in baptismo dimittatur, cũ etiam post baptismum remaneat concupiscẽtia quæ ante fuerat. Vnde uidetur uel peccatum originale non esse concupiscentiam: uel non remitti in baptismo. Manet quippe, vt ait Augu. in corpore mortis huius carnalis concupiscentia, cuius uitiosis desideriis nõ obedire præcipimur: quæ tamen concupiscentia quotidie minuitur in proficientibus & continentibus. Sed licet remaneat concupiscentia post baptismum, non tamen dominatur & regnat sicut ante: imo per gratiam baptismi mitigatur & minuitur, vt post dominari non ualeat, nisi quis reddat uires hosti eundo post concupiscentias. Nec post baptismum remanet ad reatum: quia non imputatur in peccatum, sed tantum pœna peccati est: ante baptismum uero pœna est, & culpa. *In Lib. de nup. & concupiscẽ tia. 1. c. 25. to. 7. & c. 23. ibi. Eccl. 18*

Quod originale peccatum duobus modis dimittatur.

Duplici ergo ratione peccatum originale dicitur dimitti in baptismo, quia per gratiam baptismi uitium concupiscentiæ debilitatur atque extenuatur, ita ut iam non regnet, nisi consensu reddantur ei uires, quia & reatus ipsius soluitur. Vnde Augustin. in Lib. de Baptismo parulorum, Gratia per baptismum id agitur, ut uetus homo crucifigatur, & corpus peccati destruatur: non ita vt in ipsa viuente carne concupiscentia resperſa & innata repente absumatur & non sit, sed ne obsit mortuo, quæ inerat nato. Nam si post baptismum uixerit, in carne habet concupiscentiam, cum qua pugnet, eamque adiuuante Deo superet, si tamen non in uacuum gratiam eius susceperit. Nõ itaque hoc præstatur in baptismo, nisi fortè miraculo ineffabili creatoris, ut lex peccati quæ est in mẽbris, prorsus extinguatur & nõ sit: sed ut quicquid mali ab homine factũ, cogitatumque est, totũ adoleatur, ac uelut factũ non fuerit *Ca. 39. lib. 1. Rom. 6* *1. Co. 8*

Universidad de Deusto
Biblioteca

habeatur. Ipsa vero concupiscentia soluto reatus vinculo, quo per illam diabolus animam retinebat, & a suo creatore separabat, maneat in certamine. Ecce hic aperte ostendit, ea ratione dimitti in baptismo, non quia non maneat post baptismum: sed quia reatus in baptismo aboletur.

Lib. 2. ibi. c. 8. Rom. 6 Deinde idem ipse ostendit, eo modo etiam dimitti in baptismo, quia baptismi gratia concupiscentia ipsa mitigatur & minuitur, in eodem Libro ita dicens, Lex carnis, quam Apostolus appellat peccatum, cum ait, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore: non sic manet in membris eorum, qui ex aqua & spiritu sancto renati sunt, tanquàm nō sit eius facta remissio, vbi omnino plena sit remissio peccatorum: sed manet in vetustate carnis tanquam superatum & peremptum, nisi illicito consensu quodammodo reuiuiscat, & in regnum proprium dominationemque reuocetur. Hic aperte insinuatur, in baptismo concupiscentiam debilitari, ex quo & dicitur dimitti, non solum ideo quia reatus

Lib. 2. in prin. ibi soluitur. Quem remissionis modum alijs etiam pluribus testimonijs scriptura edocet. Ait enim August. contra Iulianum, Lex quæ in membris est, vitium carnis est, quod ex pœna peccati, & ex traduce mortis prouenit. Sed lex ista quæ est in membris, remissa est regeneratione spirituali, & manet in carne mortali. Remissa est, quia reatus solutus

Lib. 1. contra duas epistolas Pelag. Cap. 13 quoad solam. est sacramento quo renascuntur fideles. Manet autem: quia operatur desideria, contra quæ dimicant etiam fideles. Idem in sermone quodam de concupiscentia carnis. Per gratiam baptismatis & lauacrum regenerationis solutus est & ipse concupiscentiæ reatus, cum quo eras natus: & quicquid antea consensisti malæ concupiscentiæ, siue cogitatione, siue locutione, siue actione. Idem in Lib. de nuptijs & concupiscentia. Concupiscentia carnis, licet in regenerantis iam nō

Lib. 1. de nupt. et cōcupisc. ca. 25. 26. & 27. deputetur in peccatum, quæcunque tamen proles nascitur obligata est originali peccato. Itē, Dimittitur cōcupiscētia carnis in baptismo, nō ut non sit, sed ut nō imputetur in peccatū. Hoc est. n. nō habere peccatū, nō esse reū peccati. Quō ergo alia peccata prætereunt actu, & remanent reatu, vt homicidium & similia: ita econuerso fieri potest ut concupiscentia

piscentia prætereat reatu, & remaneat actu. Ex prædictis euidenter monstratur, quomodo peccatum originale in baptismo remittatur.

An fœditas, quam caro ex libidine coitus contrahit, in baptismo diluatur.

Solet autem hic quæri, Vtrū & ipsa caro in baptismo ab illa fœditate purgetur, quā in conceptione ex concupiscentia libidinosa contraxit. Quibusdā uidetur, quòd sicut anima a reatu purificatur, ita & caro ab illa pollutione purgatur: ut sicut duobus completur mysterium baptismi. s. aqua & spiritu: ita ibi duo purgentur, anima scilicet a reatu, & caro ab illa contagione: quod quidem probabile est. Alij vero putant tantum animam ibi mundari, carnem uero non ab illa fœditate purgari. Si uero remanet illa fœditas usque ad procreationem filiorum, quæ fit in concupiscentia carnis, videtur natura carnis magis ac magis corrumpi: & magis corrupta uidetur caro prolis quàm parentis: quia de carne, pollutione, quam habuit à conceptu retinente, trahitur polluta, & in concupiscentia concipitur, vnde & polluitur: & ita ex duplici causa contaminatur. Vnde & maior videtur pollutio carnis in prole, quàm fuerit in parente. Ad quod illi dicunt: quia licet caro prolis ex carne fœda seminetur, & in concupiscentia seminis concipiatur: non tamen maiorem fœditatem trahit, quàm caro, vnde seminatur, habuit. Quamuis etiā si fœdior atque immundior sit caro prolis, & ideo magis corrupta quam caro parentis: non tamen inde (ut aiunt) fit præiudicium ueritati: quia nec absurdum esse dicunt, si carnis natura magis in posterioribus corrupta trahatur, neque ex ipsa magis corrupta anima amplius inficiatur.

A Deo, an ab alio sit illa concupscentia.

Præterea quæri solet, Vtrum concupiscētia, quæ post baptismum remanet, & tantum pœnalitas est, ante baptismū uero pœna erat, & culpa: ex Deo auctore sit, uel ex alio. Ad quod breuiter respondentes dicimus: quia in quantū pœna est, Deum habet auctorem: inquantum vero culpa est, diabolum siue hominem habet auctorem.

Quomodo animæ peccatum illud imputetur, cum illud uitare non posit?

Solet etiam quæri, qua iustitia teneatur illo peccato anima innocens à Deo creata, cum non sit in potestate sua illud uitare. Non enim per liberum arbitrium illud committitur: quia non prius est anima, quàm illi peccato est obnoxia. Ad hoc quidam dicunt ideo animam ream esse illius peccati, licet munda a Deo sit creata: quia cum infunditur corpori, condelectatur carni: ex quo peccatum contrahit. Quod si esset, iam non originale, sed actuale diceretur. Potius ergo ideo rectè potest dici imputari animæ illud peccatum, quod ex corruptione corporis inuitabiliter trahit: quia ut ait Augustin. in Lib. de Ciuitate dei, Non fuit corruptio corporis, quæ aggrauat animam, causa primi peccati, sed pœna: nec caro corruptibilis animam peccatricem fecit, sed peccatrix anima carnem corruptibilem fecit.

Vtrum illud peccatum sit voluntarium, uel necessarium.

Illud etiam non immerito quæri potest. Vtrum peccatũ originale debeat dici uoluntarium, uel necessarium. Et necessarium potest dici: quia vitari non potest: Vnde & propheta dicit, De necessitatibus meis erue me. Et voluntariũ non incongrue appellatur, quia ex voluntate primi hominis processit, vt Augustin. in 1. Lib. Retract. ostendit, dicens, Istud quod in paruulis dicitur originale peccatum, cum adhuc non vtantur libero arbitrio voluntatis, non absurde uocatur voluntarium: quia ex prima hominis mala voluntate contractum, factum est quodammodo hæreditarium.

Ps. 24.

Cap. 5.

Quare Deus animam corpori iungit, sciens eam inde maculari, & ideo damnari.

Si vero quæritur, cur Deus qui fecit animam ipsam sine macula, & scit eam ex corporis coniunctione maculam peccati contrahere, & aliquando ante baptismum seiungi ab ipso corpore, & sic damnari, eam corpori iungit. Respondemus, ex altitudine iudiciorum Dei id prouenire, & nec iniuste id a Deo fieri. Ipse enim non incongrue humanæ cõditionis modũ, quẽ a principio instituit, licet peccata hominũ interceſſerint, sine immutatione continue seruat: corpora

Ro. 11.

pora de materia a principio sine uitio facta fingens, animasque de nihilo creans, eorumque coniunctione hominem perficiens. Cum ergo vtraque hominis natura a Deo sine uitio sit instituta, licet a se peccato sit uitiata, non ideo immutabilis Deus humanæ conditionis primariam legem mutare debuit, siue ab hominum multiplicatione desistere.

An anima sit talis, qualis à Deo creatur.

Hic a quibusdam quæri solet, Vtrum anima talis sit ante baptismum, qualis a Deo creatur. Quod non esse probare conãtur hoc modo, Anima in corpore creatur, in cuius coniunctione peccato maculatur. Quàm cito ergo est, peccatũ habet: nec prius fuit, quàm peccatum habuit: non est ergo talis, qualis, a Deo creatur. Creatur enim a Deo innocens, & sine vitio: nunquam talis est. Ad quod dici potest, quia non omnino talis est, qualẽ eam Deus fecit. Deus enim bonã eam fecit, & bonitatem ei sine corruptione indidit. Et dicitur illa naturalis bonitas, quam in creatione a conditore suscepit: quàm bonitatem per peccatum penitus non amisit, sed uitiatam habuit, quàm Deus tamen sine uitio fecit. Si.n. res bona non esset anima, in ea malum esse nequiret, cum nõ possit malum esse nisi in bono, vt post dicetur. Non ergo omnino talis est anima, qualis a Deo creata. Sicut quis pollutas habens manus, non tale habuit pomum, quale ego dedi mundis manibus. Ego enim dedi mundum.

Quomodo quidã pro bant nõ esse talem.

Dis. 34

An animæ ex creatione sint æquales in donis naturalibus.

Illud quoque non incongrue quæri solet, Vtrum omnes animæ ex creatione æquales sint, an aliæ aliis excellentiores. Pluribus nõ irrationabiliter uidetur, quod ex ipsa creatione aliæ aliis excellant in naturalibus donis, ut in essentia alia aliis sit subtilior, & ad intelligendum memorandumque habilior, vt pote acutiori ingenio, & perspicaciori intellectu prædita. Quod non improbabiliter dicitur, cum in angelis ita fuisse constet. Et licet naturalibus donis aliæ præaliis polleant, tamen ante baptismum a corpore discedentes, parem pœnam, & post baptismum statim æqualem coronam sortiuntur: quia ingenij acumen uel tarditas, præmium uel pœnam in futuro non collocat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVPRA ostendit Magister, qualiter peccatū originale traducitur. In hac parte intendit ostendere, qualiter curatur. Diuiditur autem pars ista in duas partes. In quarum prima determinat Magister, quomodo originale peccatum deleri habeat in baptismate, quod quidem est opus diuinæ misericordiæ. Secundo uero determinat, qualiter in ipsius animæ infusione, & punitione saluetur rectitudo diuinæ iustitiæ, ibi. *Solet etiam quæri, qua iustitia teneatur, &c.*) Hoc autem facit: quia uniuersæ uiæ domini misericordia, & ueritas: & ideo iuxta benignitatē misericordiæ, manifestari etiā oportebat æquitatem iustitiæ. Prima pars diuiditur in tres partes. In prima ostendit, qualiter in baptismo deletur peccatum originale ex parte animæ. Secūdo uerò, qualiter curari habeat ex parte carnis, ibi. *Solet autem hic quæri, utrum & ipsa caro &c.*) Tertio uero determinat de pœna, quæ remanet in utroque, uidelicet de concupiscentia, ibi. *Præterea quæri solet, utrum concupiscentia &c.*) Similiter secunda pars principalis tres habet partes. In prima parte determinat, utrū Deus ex iustitia debeat culpam originalem animæ imputare. Secundo uero quærit, cur Deus uult animam illam corpori maculato coniungere, ibi. *Si uerò quæritur, cur Deus iqu. faceit animam &c.*) In tertia uero determinat qualis creatur anima a suo auctore, ibi. *Hic a quibusdam solet quæri, &c.*) Et sic in uniuerso Magister in præsenti Dist. duo principaliter determinat, quorum unū est, qualiter originale peccatum deleatur per opus diuinæ misericordiæ. Alterum uero est, qualiter contrahatur salua æquitate diuinæ iustitię. Et omnia, quæ determinantur in parte ista, possunt reduci ad tria. Quorum primum est, qualiter deletur originalis culpa. Secundum, a quo sit ipsa concupiscentia. Tertium uero est, qualiter ad infusionem animæ, & originalis culpæ imputationē saluetur diuina iustitia.

MAnet igitur, ut ait Aug. &c.] Obiicitur. Cum post baptismum non debeat remanere in nobis nisi pœna promouens, & concupiscentia sit magis pœna suffocans, quàm promouens, non debet remanere in corpore mortis huius. Quod autem sit pœna suffocans, patet in litera sequenti, qua dicitur: Eius desideriis noxiis non obedire præcipimur. Si igitur desideria concupiscentiæ sunt noxia, & prohibemur obedire concupiscentiæ: ergo uidetur quod sit pœna suffocans. Item. Actus concupiscentiæ ligat rationem maxime in opere uirtutis generatiuæ sed talis est pœna suffocans: ergo &c. Respon. Dicendum, quod concupiscentia, quæ remanet post baptismum non est pœna suffocans: quia nō præcludit aditum uitæ spiritualis: stat. n. simul cum gratia prima: & si inciter ad illicitum, non tamen prævalet: quia subter nos est appetitus noster, & nos dñari possumus illius. Remanet aūt hæc concupiscentia in membris nostris, ut pœna promouēs, maxime Dub. 1.

xime quātum ad exercitium pugnæ, quæ facit ad augmentum meriti, & coronę: quod bene significatum est in ingressu filiorum Israel in terram promissionis, in qua reliquit eis dominus aduersarios cum quibus pugnare possent, & per quos Deus eos probaret, utrum ipsi Deum diligerent, an non, sicut patet in Li. Iudicum. Sunt & aliæ plures utilitates, ad quas mouetur homo occasione concupiscentiæ in se reiectę: sed hæ inueniri possunt Lib. 4. Dist. 4. **Per hoc patet responsio ad duo obiecta. Nā concupiscentia non suffocat**, nisi ei obedire uelimus: & licet in actu generandi usus rationis impediatur, **non tamen** est ibi suffocatio: **quia talis actus** potest esse meritorius.

Dub. 2. *Per gratiam baptismi, &c.*) Cōtra. Aut enim gratia baptismi habet oppositum, aut non. Si sic: ergo una non potest stare cum altera: ergo adueniente gratia recedit concupiscentia, nec minuitur. Si non opponitur ei: ergo uidetur, quod ipsam non diminuat. Item. Si concupiscentia minuatur per gratiam: ergo cū sit finita, uidetur quod aliquando totaliter auferatur: quod est contra Aug. in litera, qui dicit, quod hoc non præstatur nisi miraculo ineffabili, ut lex peccati prorsus extinguat. Ideo est hic quæstio, utrum fomes in aliquo totaliter fuerit extinctus. Resp. dicendum, quod (sicut dictū est supra) concupiscentia duo dicit. Dicit enim appetitum immoderatum boni commutabilis: & sic dico, qđ ista immoderantia circa appetitum potest esse dupliciter. Aut ita, quod ratio capituetur, & anima peruertatur, ut necessitatem habeat præponendi bonum commutabile bono incommutabili, & sic dicitur esse concupiscentia intensa: & hoc modo tenet rationem culpæ, ratione uidelicet illius immoderantiæ. Alio modo concupiscentia dicit immoderantiam, non quia ratio succumbat sensualitati: sed quia sensualitas non perfecte obtemperat rationi: & hoc modo tenet rationē pœnæ. Primo modo: quia tenet rationem culpæ, directe opponit ipsi gratiæ: & ideo gratia superueniens aufert illam immoderantiam, pro eo quod talis immoderātia ponebat debitæ iustitiæ carentiam. Aliam autem immoderantiam, quæ (sicut dictū est) dicit rationem pœnæ, non tollit gratia in suo aduentu, propter hoc quod nō opponitur formaliter eisſed quoniam gratia, & concupiscentia relicta respectu eius, ad quod inclinant, quandam habet oppositionem, hinc est, qđ secūdum quod homo plus exercitatur in gratia, magis & magis remittitur concupiscentia: nunquam tamē omnino tollitur cō cupiscentia: quia semper remanet radix eius in homine, nisi auferatur per donum gratię speciale, sicut in uirgine creditur fuisse post conceptionem filii Dei: sed hoc magis habet locū in Tertio, cum quęritur de sanctificatione uirginis. Per hęc autem quæ dicta sunt patent obiecta. Gratia enim, & concupiscentia quodammodo opponuntur, & quodāmodo non, sicut ostensum est. Ad illud, quod obiici Dist. 3.

tur

tur secundo, quod concupiscentia est finita: ergo aliquando totaliter auferetur. Dicendum, qđ hoc uerum esset, si concupiscentia diminueretur quantum ad causam: sed solū minuitur quātum ad exercitium, siue per cōparationē ad illud, ad quod est: & ideo nunquam totaliter tollitur, sicut habilitas animę nunquam totaliter per peccatum adimitur: & hoc melius infra uidebitur.

Manet hoc uitium concupiscentiæ, &c.) Dub. 3. Hoc uidetur falsum esse: quia cum concupiscētia prout regnabat, dicebatur esse originale peccatum ab Augustin. uidetur quod si reuocetur in regnum propriū post baptismū, quod originale peccatum reuertatur: quod si hoc falsum est: patet &c. Item. Quę sunt diuersorum generū, unū non auget alterum: sed illicitus consensus est culpa. concupiscentia relicta est pœna: ergo non augetur per consensum illicitum. Resp. qđ concupiscentia augetur per consensum illicitum, sicut dicit Augu. & hoc duplici ex causa. Primo, quia gratia expellitur, ex cuius præsentia ratio sensualitati præerat, & per consequens remittebatur concupiscentia. Alia est ratio, quia potentia ex frequentia actus magis prompta efficitur ad exeundum in actum consimilem, & quia actus illicitus dicit actum concupiscendi, hinc est quod concupiscentia augetur abactu illicito, quasi a simili. Ad illud ergo, quod obiicitur, quod tunc redit originale peccatum. Dicendum quod hoc non sequitur duplici ex causa. Primo quidem: quia concupiscētia regnans non dicitur peccatū originale, nisi inquantum habet regnum, & dominium ab ipsa hominis origine: cum autem illud habet per illicitum actū, nō habet rationem originalis peccati: sed potius actualis. Alia est etiam ratio; quia aliter diminuitur concupiscentia per baptismum, aliter augetur per illicitū consensum. Per baptismum. n. sic diminuitur, ut auferat illud, qđ formaliter erat peccatū originale, uidelicet carentia debitæ iustitiæ. Ibi enim absoluitur qs a debito originali iustitię, ad quam omnes tenebantur ex ipsa obligatione Adæ: sed per illicitum cōsensum augeri dicitur, pro eo qđ dum hō peccat magis efficitur pronus ad malum saltē intensiue, & quantum ad aliqđ peccati genus determinatū. Ad illud, quod obiicitur, qđ sunt diuersorum generum concupiscētia, prout est culpa, & prout est pœna. Dicendum, qđ & si sint diuersorum generū in genere moris, non tamē in genere naturæ: utriusque enim actus est concupiscere. Præterea, & si concupiscentia prout est pœna, non sit eiusdem generis cū concupiscētia, prout est culpa, formaliter loquēdo: quia tamē est pœna ultionis, tad ultiōnē de se ordinat, & qđ hoc una augmētatur qđ alterā, ut docet ipsa experientia.

Quomodo ergo alia peccata, &c.) Dub. 4. Contra. Si concupiscentia remanet actus: ergo in originali non tantum consideratur reatus, uerumetiā actus: ergo debet dici peccatum actuale. Item. Falsum uidetur dicere cum ait, qđ alia peccata transeūt actu, & remanent reatu: cum enim dimittūtur peccata actualia in baptismo, transeunt & quātum ad pœnam, & quantum ad culpam: ideo potentia etiam transeunt quantum ad reatum pœnæ ęternæ. Et si tu dicas, quod remanet reatus ad pœnam iniustificatoriā, & temporalem. Obiicitur similiter de originali: post cuius delectionem in baptismate remanet obligatio ad mortem, & ad alias pœnas temporales. Resp. Dicendū, qđ Magister large uocat hic actum, non solum ipsum actualem motum; sed etiam pronitatem illam, secūdum quam homo ordinatur ad actum. Et ideo dicitur originale peccatum remanere actu: quia cū sit ibi priuatio originalis iustitię, per quā homo est reus carentiæ uisionis Dei, sic etiam pronitas, per quā homo ordinatus est ad actum concupiscendi: ideo aufertur illa priuatio iustitiæ originalis, & relinquitur illa inclinatio habitualis. Ad illud uero qđ obiicitur de transitu actuali. Dicendum qđ Magister nō loquit de transitu, q est p peccati deletionē: sed p peccati consummationē, & per quę modum ptens, & præteritum dr transire: ideo dicit, qđ trāsit quantū ad actū, & remanet quātum ad reatum, qa actus ē ī fieri: sed reatus ī gete.

Ad quæ dicti potest &c.) Innuit Magister, qđ anima non est talis, qualē Deus fecit. Contra. In subita operatione simul est fieri, & factū esse: sed illud argumētū est necessariū: Deus facit animā: ergo est. Et illud, Deus facit talē aiam: ergo talis est. Igit Magister implicat duo opposita in litera. Item. Quæro, aut Deus fecit animam iustam, aut iniustā. Si iustam: ergo Deus dedit ei iustitiam, & hoc est falsum: nō. n. iustitia creata fuit cum illa aīa. Si iniustam, & talis est: ergo talis est anima, qualem eā Deus fecit. Propter hoc est quęstio, qualem Deus fecerit illam aīam: & non uidetur qđ possit dari, qđ fecerit eam iniustā, cum summa iustitia nō possit facere aliquid iniustum: Nō uidetur similiter, quod fecerit eā iustam: quia cū in primo instanti fuerit iniusta, simul fuisset iusta, & iniusta, & hæc sunt incompossibilia. Non enim uidetur, quod possit dari medium circa hęc, quia hæc duo sunt immediate opposita circa animam. Respon. Dicendum, qđ cum quæritur, qualem Deus fecerit animam quantum ad bonitatem, & malitiam, hoc potest intelligi dupliciter. Aut quantum ad bonitatem naturæ, aut quātum ad bonitatem moris. Si quantum ad bonitatē naturæ, sic concedēdum est, qđ fecit animā bonam, & adhuc bona est. Si quātum ad bonitatem moris, sic dicendum est, quod Deus nec fecit eam bonam, nec malā. Bonam enim non fecit: quia bonitatem illam animę non dedit, obsistente infectione ex parte corporis, cui anima in eodem instanti unita fuit, in quo creata. Non fecit eam malam: quia quā uis anima ab instanti suæ creationis mala sit, hoc tamē nō est a Deo creāte: sed a carne inficiēte, & ideo dicit Magister hanc nō esse cōcedendā, aia est talis, qualē Deus eā fecit: sed potius

ecce-

econuerso: non quia Deus dederit ei actualem iustitiam; sed quia dedit ei bonitatē naturæ ad habendum iustitiam ordinatam, a qua iustitia priuatur per carnē infectam. Et sic patent obiecta. Per hunc autem modum respōdendum esset, si quæreretur de actione mala, quę ponitur esse a Deo, secundum quod actio: non enim est a Deo secundum quod iusta: quia non est iusta: nec secundum quod iniusta: quia iniustitia non est a Deo: sed est a Deo secundum bonitatem naturæ, per quam est indifferens ad utrumque: consimili modo intelligendum est in creatione animæ.

Dub. 2. *Pluribus non irrationabiliter uidetur, &c.*) Innuit, quod ex ipsa creatione una anima est subtilior alia in essentia, & ad intelligendum, memorandumque habilior. Cōtra. Hoc enim uidetur esse falsum: quia sicut dicit Greg. Omnes homines natura pariter genuit: ergo similiter & ab ipsa creatione animę pares sunt. Hic quęri potest, utrum subtilitas ingenii, & habilitas ad memorandum ueniat ex parte corporis, an ex parte animę. Et quod ex parte animę uidetur. Magister in litera dicere. Sed contrarium huius uidetur; quia uidetur, quod ipsa anima, quę non uariatur per tempora, modo dementiar est modo ad intelligendum acutior. Hoc autem non potest esse nisi ex parte corporis. Item. Videmus, quod cholerici natura iter sunt maioris ingenii, quam phlegmatici. ergo si hoc dicit complexionem ex parte corporis, uidetur &c. Respon. Dicendum, ꝙ sicut dicit Magister in litera, ratio probabile est, quod in ipsa creatione sit præcellentia in animabus. Et quod dicūtur esse pares, hoc non intelligitur quantum ad priuationem ordinis naturalium in p̄cellentia; sed quantum ad priuationem ordinis in dominio, & seruitute. Si autem quęritur, unde ueniat ista præcellentia naturalium, utrum ex parte animę, an ex parte corporis. Dicēdum, quod cum anima non sit propter corpus: sed corpus propter animam, ista præcellentia ex parte animæ uenit. In hoc autem præcellit una anima alteram, non ratione principii ex quo, cum sit ex nihilo sed ratione sapientię conditoris, qui producit omnia secundum ordinem debitum. Non est tamen negandum, quin multum faciat corpus ad exercitium illarū habilitatū: quæ animæ in sui creatione insunt. Vnde dispositio bona corporis multū expedit, sicut ecōtrario mala multum impedit: propter hoc iudicant cholerici boni ingenii. quia animaquantum ad usus illius habilitatis iuuatur per conuenientem dispositionem ex parte corporis. Attamen non est illa ratio principalis boni ingenii: quia uidemus aliquando homines contrariæ complexionis ingeniosos esse. Vnde uidemus homines ad diuersa exercitia aptos quoddā ad artes mechanicas, quoddam ad liberales, & iterum quoddā ad mathematicam, quoddam ad metaphysicam, quoddam ad naturalia, quoddam ad rationalia. Si quęratur ratio huius. respon-

debit Theologus, quod est ex distributione donorū Dei, a quo nō tantum procedunt dona gratuita, immo dona naturalia: & omnia talia gratiæ uocantur a sanctis, & de huiusmodi intelligitur illud. 1. Petri. 4. Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrū illam administrantes &c. Naturalis autem respondebit, qđ hoc uenit ex diuersa dispositione ex parte corporis, uel quātum ad complexionem, uel quātum ad organizationem: uterque tamen bene; sed theologus melius, quia principaliorem assignat causam: unde & Philosophus in Lib. de animalibus cum assignat causas dispositionis mēbrorū, ubi non inuenit causam principalem ex parte naturæ, recurrit ad dispositionem conditricis sapientię.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An baptismus deleat originale quō ad culpam?

AD intelligentiam huius partis incidit hic qō circa tria. Primo enim quæritur de ueritate originalis culpæ. Secundo quęritur de morbo cōcupiscentiæ remanente. Tertio quæritur de æquitate diuinæ iustitię in infusione, & punitione animę. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, utrum baptismus deleat originale quantum ad culpam, quę est in mente. Secundo uero, utrū deleat quātum ad eius causam, quę est in carne.

VTRVM baptismus deleat originale quantum ad culpam. Et ꝙ sic, uidetur. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cęlorum. hoc autem non est propter culpam actualē in paruulis: ergo si hoc est, erit propter culpam originalem. sed post baptismum non priuatur paruulus regno cœlorum. ergo necesse est, quod i baptismo tollatur illud, quod reddebat hominem indignum uisione Dei: ergo &c. ITEM. Ro. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et post. Qui enim mortuus est peccato, iustificatus est a peccato. Glo. Ita per baptismū mortui sumus peccato, sicut Christus semel mortuus est pœnæ. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Baptismus enim est sacramentum ueteris, & etiam nouę legis: ergo sicut in baptismate homo lauatur exterius, ita uere lauatur interius: si ergo in baptismo exterius uere lauatur puer, uidetur quod interius a peccato originali mundetur. ITEM. In baptismo efficitur homo membrum Christi, & regeneratur generatione spirituali: si ergo membrum Christi esse non potest quis, quandiumanet in peccato mortali, uidetur qđ ꝑ baptismū originale peccatū deleatur quantum ad culpā.

SED CONTRA. Impossibile est deleri maculam peccati, siue deformitatem amoueri, quādiu manet priuatio boni, quę debet inesse: sed in homine post baptismum manet carentia illius originalis iustitię, quæ fuit in Adā in statu innocentię: ergo per baptismum non deletur macula originalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

originalis culpæ. Maior manifesta est per ipsam peccati diffinitionem. Minor manifesta est p ipsam experientiam; quia manifeste uidemus, quod post baptismum caro spiritui non ita subiicitur, sicut in Adam subiiciebatur. ITEM. Impossibile est maculam deleri, quandiu manet actus peccati, sicut est manifestū. Nunquam enim alicui remittit peccatum fornicationis, quādiu est in actu fornicandi; sed post baptismum manet originale, quantum ad actum, sicut dicit Magister: ergo impossibile est, quod in baptismo deleatur quātum ad maculam, & reatum.

ITEM. Concupiscere post baptismum culpa est: sed quales sunt actus, tales sunt habitus: ergo cò cupiscentia, quæ remanet post baptismum, est culpa: sed non est culpa actualis: ergo est culpa originalis: igitur per baptismū originalis culpa non delet quātū ad culpam. ITEM. Culpa est meritum pœnę: ergo si omnino cessat culpa, omnino debet remoueri pœna. Si igitur post baptismum remanet pœna debita originali, utpote mors, & consimiles pœnæ, non uidetur, quod per baptismum fiat deletio originalis culpæ quantum ad maculam. QVOD si tu dicas, quod macula peccati delera potest remanere alicui reatus in animam, & obligatio ad pœnam pro culpa prius facta, uidetur tunc quod originale remanet quātum ad reatum, igitur male dicit Magister, cum ait, originale transit reatu, & remanet actu.

RESOLVTIO.

Vtique, cum per eiusdem gratiā, & uitium concupiscentiæ extenuetur; & illius debitum soluatur.

RESP. Dicendum, quod sicut dicit Magister in litera, & accipit a uerbis Aug. duplici ratione dicitur originale remitti in baptismo: quia per gratiam baptismi uitium concupiscētiæ debilitatur atque extenuatur, ut iam non regnet: & quia reatus ipsius soluitur. Ad huius autē uerbi intelligentiam notādum, quod illud uerbum dupliciter potest intelligi, & utroque modo satis probabiliter. Vno modo sic, sicut dicit Aug. in Libr. de Baptism. paruulo. Originale peccatum est concupiscentia, si ue uitium cōcupiscentię, & hoc ipsum dicit Magister in litera. Hæc autem concupiscentia, pro ut dicitur esse originale peccatum, nominat appetitum boni commutabilis intēsum, & inordinatū. Et ratio huius est ista, quoniam originale peccātū nō tantum est culpa, sed etiam culpa mortalis. Inquantum culpa est, dicit priuationem debiti, in quantum mortalis est, non tantum dicit boni debiti priuationem: sed etiam dicit ordinis & iustitiæ subuersionem. Ad hoc igitur, quod concupiscentia in aliquo dicat culpam originalē, necesse est quod dicat necessitatem concupiscendi, siue appetitus immoderantiam cum debito non concupiscendi, & cum dominio, ita quòd carnalis appetitus præsit spiritui. Et quia utrunque horum est in homine ante baptismum, habet enim debitum non concupiscendi: quia ad hoc tota humana natura in Adam fuerat obligata, nec illa obligatio alicui fuerat relaxata. Habet etiam dominium: quia gratia destituta, uincitur lege membrorum: hinc est, quod habet in se originale peccatū: cum aūt homo baptizatur, tunc gratia infunditur ex merito passionis Christi, cuius efficitur membrū: per baptismum ab illo debito absoluitur: gratia uero erigit animā, & dat ei potētiam, ut nō uincatur a concupiscentia, & p hoc aufert ei dominiū. Et hinc est, quod quia in baptismate tollitur concupiscentiæ dominiū, & soluitur non concupiscēdi debitum, p omnino aufertur rō culpæ ab ipsa concupiscentia, licet aliquo modo remaneat. & hinc est, qđ Magister dicit, p originale in baptismo trāsit reatu, & remanet actu: quia & si remaneat concupiscentia, non tamen remanet, prout est culpa, & obligatoria ad pœnam. Hinc est ēt, quod Magister dicit dupliciter in baptismate peccatum originale deleri: & quia uitium concupiscentię extenuatur, & quia reatus soluitur.

ALITER ēt pōt intelligi uerbū illud, ut intelligamus (sicut superius dictū fuit) in originali culpa reperiri cōformitate quādam ad culpā actualē. Sicut. n. uidemus, qđ in culpa actuali, & est cōuersio, & est auersio, & in ipso actu peccandi, & in ipso habitu peccati est priuatio habitus boni, & quædam habilitatio ad actū peccati: sic in originali intelligimus esse d. bitæ iustitiæ carentiā, & concupiscentiā. Et quemadmodū in actu priuatio habilitatis bonæ est ipsum peccatum, formaliter loquendo: ipsa uero habilitatio, siue pronitas ad actum peccati nō est peccatum, nisi materialiter loquendo: pro eo quod non est culpa, nisi quādiu manet ibi priuatio: sic intelligēdū est in proposito. Et quēadmodū in actualis peccati deletione cū gratia infundi tur, statim remouetur culpa, inquātum erat deformitas, & priuatio: nihilominus tamen simul cum hoc manet quædam pronitas ad actū, licet remissa, in his potissime, qui peccauerunt peccato consuetudinis: sic qñ gratia baptismalis infundit animę, statim remouetur originale peccatum, eatenus qua erat carētia debitæ iustitiæ etiam cū statim gratia est in anima, simul cū ea est & iustitia: cōcupiscentia uero non oīno tollitur, sed minuitur p eo, quod pronitas ad culpam simul pōt stare cū gratia gratia sicut dictū est, talis pronitas non erat ipsum peccatū, loquendo formaliter, sed materialiter. Vnde cū excluditur carentia debitæ iustitiæ per gratiā baptismalē, remanet concupiscētia ratione pœnæ. Et hinc est, quod dicit Magister, p transit reatu, & remanet actu: quia iā non est culpa, per quā homo sit dignus pœna, sed pœna est ex præcedē culpa relicta. Pro tanto dicit, quod originale peccatum dupliciter dicitur remitti in baptismo: & quia concupiscentia extenuatur, & quia debitū soluitur. Soluitur nanque debitum, qđ cū solpensatur iustitia originalis innocentiæ. Concupiscentie uero

Hāc ſt tertiam ſequīt Sco. diſtin. ſpſti ibi quā tum ad uuam. Ad mē, qđ cu ſolnuitur unū de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Habitū habendi, istud donū, commutat in debitum habendi aliud donū.

remittitur, dum potestas datur spiritui per gratiam regendi, & uincendi carnem. Concedendę sunt igitur rationes ostendentes peccatum originale, quantū ad culpam deleri in baptismo.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur in contrarium, ꝙ manet priuatio originalis iustitiæ. Respondetur, quòd debitū soluitur merito passionis Christi, & recompensatio fit gratia Spiritus sancti, quam Deus dat animæ, & quam etiam plus aceeptat, quàm iustitiam innocentię. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ manente actu, non potest deleri culpa. Dicendum, quòd uerum est de actu, in quo cōsistit plena ratio culpæ, sicut in actu fornicationis consistit consummatio illius peccati. Actus autē originalis peccati uocatur hic concupiscentia, siue necessitas concupiscendi: sed hæc non manet, prout in ipsa est illius peccati consummatio. Sicut enim dictum est, nec manet quātum ad dominium, nec manet quantum ad non concupiscendi debitum. Vnde sicut in aliquo casto post deletionem, & dimissionem peccati luxuriæ manere potest aliqua promitas carnalis concupiscentiæ: & etiā aliquando in actum concupiscendi exire, salua nihilominus castitate: sic & in proposito intelligendū est esse. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ concupiscere post baptismum, est peccatum. Dicendum, quod uerū est: sed ex hoc non sequitur, quòd illa concupiscentia, quæ prouocat ad concupiscendum, sit peccatum, sed sufficit, ꝙ sit peccatum, uel ex peccato relicta. Quādo ergo dicitur, quòd quales sunt actus, tales sunt habitus, hoc intelligitur de habitibus generatis ex actibus frequentatis, sicut de habitibus consuetudinalibus. Concupiscentia uero illa, quæ post baptismum remanet, nō est aggenerata ex frequenti concupiscere, sed ex carnis corruptione: & ideo non habet rationem culpæ, sed pœnæ: quia uero ad malum inclinat, potius uitiositas, quàm pœnalitas appellari debet. AD ILLVD quod obiicitur, quòd remota culpa, debet ꝙ consequens remoueri pœna. Dicendum, quòd illud uerum est de pœna æterna, & eius reatu: de aliis uerò pœnis temporalibus hoc non oportet, sicut manifestū est in sacro pœnitētiæ, in quo & si deleatur culpa in cōtritione, nihilominus tamē obligatur homo ad satisfactionem: quāuis enim Deus remittat offensam, adhuc tamen quærit emendam. ET SI tu obiicias, ꝙ in baptismo est plena remissio, unde delētur ibi actualis, quantum ad pœnā, & culpam; & ita multofortius originale: Ad hoc satis planum est respondere: sed huius quæstionis determinatio nō spectat ad locum istum: sed ad Quartum Librum in ea parte, in qua agitur de baptismo quantum ad effectum: & ibi determinatū inuenietur, quare homo in baptismo a quibusdā pœnis absoluitur, a quibusdam uerò minime. Et quia superfluitas uitanda est, & singula suis locis tractanda sunt, tum propter ordinem, tum propter breuitatē, ad præsens omittendum est.

2. Eth. Cap. 1.

Dist. 4. par. 1. art. 1. q. 2.

QVAE-

QVAESTIO II.

An peccatū originale deleatur per baptismum quantū ad causam?

VTRVM originale peccatum per baptismū deleri habeat, quantum ad causam. Et quòd sic, uidetur per uerbum Damasceni, qui dicit, quòd duo sunt in baptismo correspondentia duobus, quæ sunt in homine: ait enim sic. Quoniam duplex est homo ex anima, & corpore, duplicem dedit purgationem p aquam, & spiritum: spiritu qđ secundum imaginem, & similitudinem est renouante: & aqua per spiritus gratiā corpus a peccato purgante, & a corruptione liberante. Si igitur hæc corruptio est causa originalis peccati transfundendi, uidetur quòd originale peccatum non solum deleatur, quantum ad culpam; sed etiam quantum ad causam. ITEM. Potentior est Christus in satisfaciendo, q̄ fuerit Adam in corrumpendo, sicut dicitur Rom. 5. Non sicut delictum, ita & donū. Ex quo innuit, quòd multo maius fuit donū, quàm delictum: ergo si delictum Adę non tantum potuit inficere hominem in se, sed prout est principium alterius: uidetur ꝙ baptismi sacramentum, non tantum curet hominem in se; sed etiam prout est alterius principium. ITEM. Non remouetur effectus persistente causa: ergo si baptismus remouet ipsum originale peccatum ab homine, necesse est, ꝙ & causam originalis peccati excludat ab ipso: & si hoc, uidetur tunc, quòd baptizatus non transfundat in alterum originale peccatum. ITEM. Non sufficienter curat morbū, qui relinquit radicem morbi: ergo aut Christus non est medicus perfectus, aut si perfectus medicus est per medicinam sacramenti baptismi, non solum expiatur originale quantum ad culpam, sed etiam quantum ad causam: & si hoc: ergo baptizatus, &c. ITEM. Tales sunt fructus, qualis est arbor: & tales sunt rami, qualis & radix. Vnde & dominus. Matth. 7. Non potest arbor bona fructus malos facere. Et Apostolus Rom. 11. Si radix sancta, & rami sancti: ergo si originale deletū est in parente, & parens est purificatus: uidetur similiter, quòd purificetur & proles: & si hoc, aut originale non deletur per baptismū, aut si deletur quantum ad culpam; deletur similiter quantum ad causam. SI TV dicas, ꝙ baptismus non purificat hominē ab originali, inquantum est corruptio naturalis; sed inquantū est corruptio personalis. Contra. Si oppositum est causa oppositi, & propositum est causa propositi: sed persona corrupta corrumpit naturam: ergo pari ratione persona sanata, sanatur & natura. ITEM. Si aliquis curet aliquem a lepra; quia lepra est morbus hęreditarius, hoc ipso, ꝙ a lepra curat, dat ei potentiam generandi filium sanum: ergo pari ratione, si originale morbus est hæreditarius, uidetur ꝙ nōn deleatur, quin auferatur illa corruptio, per quam originale peccatum in alterum transfunditur.

SED CONTRA. Baptizatus etiam post baptismum sentit in

Universidad de Deusto
Biblioteca

se motus concupiscentiæ: sed concupiscentia ortum habet ex carnis fœditate: & illa est causa originalis peccati in prole: ergo baptismus non curat morbū originalis peccati quantum ad radicem. ITEM. Causa originalis peccati residet penes carnē: sed gratia Spiritus sancti respicit propriè ipsam mentem: ergo si causa originalis peccati non opponitur ipsi gratiæ, uidetur ꝙ per gratiam baptismalem nō habeat remoueri. ITEM. Si baptismus curaret originale, non tantum inquantum est morbus personalis, sed etiam inquantū est morbus naturalis: igitur parente baptizato, non oporteret prolē baptizari. Si igitur unūquemque in propria persona necesse est baptizari, uidetur ꝙ in baptismate non fiat deletio originalis quantum ad causam, & radicem morbi. ITEM. Propter peccatum originale habemus ignorantiam in mente, & concupiscentiā in carne: sed baptismus non tollit homini ignorantiam, quæ se tenet ex parte mentis: ergo multominus, nec illam corruptionem, quæ se tenet ex parte carnis: sed illa est causa originalis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Causa originalis peccati, prout est morbus personæ, per gratiam baptismi, & si non deletur, remitti tur saltem: respectu autem alterius propagandi ne dum non deletur, sed nec remittitur.

RESP. Dicendum, ꝙ dupliciter est loqui de causa originalis, aut secundū considerationem unius hominis in se, aut per cōparationem ipsius ad alterū ex ipso propagādum. Si primo modo loquamur, sic semper cū deletur (quantum ad culpam) peccatum originale, deletur & causa originalis peccati, quantū ad hoc, ut non possit deinceps peccatum originale causari in anima baptizati. Remittitur enim quodammodo fœditas carnis: & ꝙ consequens improbitas suę tirānidis ratione cuius habebat spiritum in seruitutem peccati redigere, quod quidem nō pōt facere post baptismum propter auxilium gratię, quod ibi datur spiritui, per quod præsidet carni: & ita effectus illius gratiæ quodammodo redundat in carnem. Si autē loquamur de causa originalis, respectu alterius propagandi, sic per baptismum non deletur originale, quātum ad causam, siue radicem. ET ita *Sco dicēdum* ratio huius potissima (ut credo) *esse* est: quia corruptio, quæ est causa originalis peccati propagandi, est corruptio naturæ cōsistēs *tractu* penes uim, quæ habet radicari *nis per* in carne. Vnde originale prout *carnē* est uitium personæ, respicit uoluntatē: prout aut est uitiū naturæ respicit generatiuā uirtutem, & carnem: gratia aūt sacramentalis propriè respicit corruptionē personę: contra uero cor *bonitā* ruptionem naturæ nō habet ordinari directē: & hinc est, ꝙ cū infunditur gratia baptismalis, *tur cor* deletur originalis culpa, secundum quòd erat peccatum ipsius animæ: remanet tamen aliquis languor in carne, quæ est causa originalis in prole. Si aūt quæratur, quare remedium gratiæ *mus ex* sacramentalis ordinatur directe *quibus* contra originale, prout eorum

pit personam, & non prout corrumpit naturam, Dicendum, ꝙ summus medicus hoc instituit ratione congrua exigente, cum ex parte medici, tū ex parte ęgroti, tum ex parte medicamenti. Ex parte (inquam) medici: quia sic dominus debuit nos curare, ut salutem nostram unusquisque ab ipso immediate recognoscceret: & ideo unumquēque uoluit curari a suo baptismate immediate, & in se: & propterea baptismus delet originale in homine secundum ꝙ est individuū, non secūdum quòd est alterius principium, ut ex hoc unusquisque reddat obsequium Deo debitum, & magis recognoscat salutionis suę beneficium. Ex parte etiā ægroti congruentia erat: Deus enim neminem uult saluari, nisi salua arbitrii sui libertate: & ideo talem efficaciam medicamento dedit, ut salua esset libertas, & meritum liberi arbitrii. Ideo etiam ut fides habeat locum, occultat dominus sacramenti sui effectum: & ideo non curatur naturæ morbus. Ex parte etiam medicamenti ratio est, quia uirtus regeneratiua in sacramento est ipsa fides, unde a fide passionis dicuntur sacramē ta habere efficaciam. Quoniam ergo hæc uirtus regeneratiua principaliter respicit uoluntatem, & mentem: uirtus autem generatiua principaliter respicit decisionem carnis a carne, hinc est quòd baptismus sanat, siue curat originale secundum quòd est morbus personæ, dum in eo datur gratia, per quam rectificatur personalis uoluntas: remanente nihilominus corruptione in carne, & in uirtute generatiua, quæ causa est transfundēdi originalem culpam. Et sic patet quòd per baptismum deletur originale peccatum quantum ad culpam: non tamen remouetur causa transfundendi originale in personam alteram, sicut rationes ostendunt quæ ad secundam partem inducūtur: & ideo concedendæ sunt. *trahat originē ab Adam.*

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, de Damasc. quod caro, & spiritus purgantur in baptismo. Dicendum, quòd Damascenus intelligit carnem purgari: quia fœditas carnis aliquo modo remittitur, non quòd omnino tollatur: & illam remissionem, siue diminutionem fœditatis, purgationem uocat, propter hoc, quòd non est amplius causa culpæ in eo, in quo est: non tamen per baptismum omnino fœditas deletur, cum non tantum pruritus coitus sit in Paganis, uerumetiam in Christianis. Probabile tamen est, quòd aliquo modo illa fœditas per baptismum remittatur: uulgo enim dicitur quòd paruuli baptizati nō ita fœtent, sicut alii non baptizati. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd Christus magis fuit sufficiens ad satisfaciendum, quàm Adam ad corrumpendum. Dicendum, ꝙ uerum est: uerumtamē quia non dedit omnē uirtutē sacramento, quam dare poterat, sed quā dare congruebat: iō & si sufficientior esset, nō tamē dedit uirtutē sacramento curandi omnē corruptionem, sed solum corruptionem personę: sic enim congruebat, ut prius ostēsum est. AD ILLVD, quod obiī-

Universidad de Deusto
Biblioteca

obiicitur, ꝙ non remouetur effectus permanente causa. Dicendum, ꝙ uerum est de causa efficiente, & conseruante, non de efficiente tantum. Verum est ēt de existentia causæ in ea dispositione, in qua producit effectū. Neutro autem istorum modorum remanet causa originalis, siue quia fœditas ipsa non est causa conseruatiua originalis, cum originale sit in anima separata: siue quia non remanet in ea dispositione, & intensione, secūdum quam anima ex ipsa cōtrahit originale. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd non sufficienter curat morbum, qui relinquit radicem. Dicendum, quòd hoc uerum est quando radix morbi relinquitur, quæ pōt causare uulnus in eo, qui curatur: nō sic autem relinquitur radix originalis peccati, quæ quidem possit iterare morbum illum circā eū, qui baptizatur. Posset tamen & aliter dici, quòd utile est relinquere radicem alicuius ægritudinis: quia una ægritudo frequēter curat alteram. Huiusmodi autem corruptio, quæ remanet in carne, occasio est uitādi multa mala, & per consequens faciēdi multa bona, sicut ostenditur in

Dist. 4. par. 1. art. 1. Quarto in Tractatu de effectu baptismi. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd si radix sancta est, & rami. Dicendum, quòd illud intelligitur, per se loquendo, ut si radix sancta sit, secundū quòd radix: baptismus autem & si sanctificet hominem, non tamen sanctificat eum secūdum quòd est principium alterius: quia remedium illud curat morbū personæ, non naturæ, sicut ostensum est. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd curato leproso detur ei uirtus generandi sanum. Dicēdum quòd non est simile. Lepra enim sic est morbus hæreditarius, quòd non est alius morbus ut corrumpit personā, & ut corrumpit naturam, eo ꝙ totum hominem inficit ex parte carnis, non solum quantum ad nutritiuam, sed etiam quantum ad generatiuam: & ideo leprosus generat leprosum: ꝙa ita corruptus est in eo humor generatiuus, sicut nutritiuus: & quādo homo a lepra curatur, uterque humor simul in ipso sanatur. Sed in originali peccato est corruptio personæ, & naturæ, ita quòd istæ corruptiones sunt diuersæ. Corruptio enim personæ respicit liberam uoluntatē: corruptio uerò naturæ secundū quòd ab illa causatur, respicit generatiuam uirtutem. Est enim natura uis insita rebus, ex similibus similia procreans: & ideo quamuis una istarū corruptionum per baptismū curetur, non oportet quòd curetur alia: & hinc est quòd mundificatus per baptismum generat immundū. Qualitas enim ꝓlis genitę plus conformatur dispositioni uirtutis generatiuæ, quàm dispositioni uoluntatis liberæ: & ideo exēplificat Augustinus, quòd sicut circunciſus generat præputiatū & ex grano mundo generatur granū cum paleis: & hoc ideo: quia omnia ista erant in ui propagatiua, & ratione seminali, secundum quam hęc propagātur: ideo similiter intelligendum est in hominibus, quòd quia corruptio remanet in ui generatiua, quamuis uoluntas curetur per gratiam, homo generat secundū id, in quo assimilatur Adæ, non secundum id, in quo assimilatur Christo: & ideo producit filium similem Adæ præuaricatori, magis q̄ suo redemptori.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An in anima, uel in carne uti in subiecto concupiscentia sit?

CONSEQVENTER quæritur de secundo principali, scilicet de morbo concupiscentiæ. Et circa hoc quæritur duo. Primo quæritur, in quo sit concupiscentia tanquam in subiecto. Secūdo quæritur, a quo sit tanquam a principio effectiuo.

IN quo sit concupiscentia tanquam in subiecto, uidelicet, utrum sit in anima, uel in carne. Et quod in carne uidetur. Ad Roman. 7. dicit Apostolus. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ Gloss. Video aliam legem, idest fomitem peccati, qui regnat in membris meis, ut in oculo ad concupiscendum, in manu ad operandum: ergo concupiscentia est in oculo, ITEM. Hugo de Sancto Victore. Vitium originis humanæ duplici corruptione inficit naturam, ignorantia mentem, & concupiscentia carnem. Si ignorantia est in mente tanquam in subiecto, uidetur quòd & concupiscētia sit in carne tanquam in subiecto. ITEM. Sicut se habet lex mentis ad mentem, ita se habet lex carnis ad carnem: sed lex mentis est in mente tanquam in subiecto: ergo pari ratione & lex carnis est in carne tanquam in subiecto: sed lex carnis est concupiscentia, sicut dicitur Rom. 7. ergo &c. ITEM. Concupiscentia carnis non est in anima, nisi quandiu anima est unita carni: si ergo proprietas saluari habet in proprio subiecto, uidetur ꝙ concupiscentia ipsa non sit in anima, quæ separabilis est a carne, imo in carne ipsa. ITEM. Cuius est actus, eius est & habitus: sed carnis est concupiscere, sicut dicitur Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum: ergo concupiscentia est a carne.

Ex lib. de Somno & uigil. Cap. 1.

SED CONTRA. Augu. de uer bis Apostoli. Vitium concupiscentiæ est, quod anima pertrahit ex carne: sed illud, quod anima pertrahit, proprie est in anima: ergo concupiscentię uitium est ī ipsa sicut ī subiecto. ITEM. Aug. in Lib. 83. q. Concupiscentia est turpis affectio, qua aīa in feriora sectatur, q̄ magis ꝓprie cupiditas dī: sed affectio habet esse in aīa tanq̄ in subiecto: ergo &c. ITEM. Illius solius est concupiscere, cuius est cognoscere: ergo in illo solo est concupiscētia, in quo est cognitio: sed cognitio est in anima tanquam in subiecto: ergo & concupiscētia. ITEM. In illo solo est cōcupiscētia tanquam in subiecto, in quo potest esse culpa: sed tale nō est caro, sed anima: ergo &c. ITEM. Aīa recedēte a carne, nō pluscō cupiscit caro, q̄ lapis: anima uero præter carnem concupiscere potest, & desiderare, sicut & dolere: ergo uidetur proprie, quòd concupiscētia esse habeat in anima, ut in subiecto proprio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RESOLVTIO.

Concupiscentia est in carne, in sensualitate, & in ratione: in carne causaliter, in ratione formaliter, in sensualitate & causaliter & formaliter.

RESP. Dicendum, ꝙ concupiscentia dupliciter accipit. Vno modo dicitur cōcupiscētia omne desiderium nimis intentum, & immoderatum, siue sit respectu boni interioris, siue exterioris, siue inferioris. Et hoc modo accipitur ad Rom. 7. ubi dicitur in Glo. Bona est lex, quę dū cōcupiscentiam prohibet, omnia mala prohibet: & sic concupiscētia habet esse in ui animę appetitiua, siue dicatur uis appetitiua brutalis, siue dicatur uis appetitiua rationalis. Alio modo sumitur concupiscentia pro appetitu delectabili ict̄m tactū, & sic accipitur Eccl. 9. Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Hæc autem cōcupiscētia dicitur esse in carne, & in sensualitate, & in rationali parte. Sed i carne est causaliter, in rōnali uero parte est formaliter, in sensualitate uero utroq; modo uide icet causaliter, & formaliter. Ideo dico, ꝙ in rationali parte & in sensualitate est formaliter, qm̄ actus, qui est concupiscere (sicut uult Aug.) est proprie ipsius animę. Ideo uero causaliter dicitur esse in carne: quia caro infecta rūcta animę, ex sua infectione reddit eam concupiscentem. Vnde si quis uellet ꝓprie subiectum concupiscentię carnalis assignare, nec tantum diceret carnē, nec tm̄ diceret animā, sed ipsum totū coniunctū, ut sicut sentire est actus coniuncti, sic ēt actus cōiuncti est delectari carnaliter, & cōcupiscere. Propter qđ nota, ꝙ caro dupliciter sumitur ī scriptura. Aliqñ dr caro homo exterior carnalis, & sensualis: & sic comprehendit carnem cum potentia animę sensitiua: & hoc modo proprie est subiectū concupiscentię carnalis. Alio modo dr caro pars hominis cōstitutiua: & hoc mō non est concedendū, ꝙ concupiscētia est in carne, nisi dicatur in ea esse sicut in causa. Rōnes igitur ostendētes, ꝙ cōcupiscētia magis ꝓprie est in aīa, quàm in carne, concedende sunt.

D. Th. 1. 2. q. 30 tenet, cū in parte sensitiua formaliter reperiri, et in cōcupiscibili. Not. cū ꝙ primū subiectū ponit ipsum in essentia aīæ, ꝙ in potētijs, ut patet 1. 2. q. 83 art. 1. Hoc ſñ nō cōcederet Scot.

AD ILLVD aūt, qđ obiicitur de uerbo Apostoli, Video aliā legem in membris meis, &c. Dicendum, ꝙ membrum non tm̄ uocatur caro ibi exterior, sed ēt accipitur ibi pro carne, & uirtute appetitiua. AD ILLVD, quod obiicitur de Hugo. Responderi pōt similiter, ꝙ carnem accipit pro homine carnali: uel si caro dicatur ipsum corpus, tūc intelligit de prędicatione causali, ut concupiscentia dicatur carnem inficere, id est carnis fœditas, uel corruptio, ex qua concupiscentia ipsa oritur. AD ILLVD, quod obiicitur de lege carnis. Dicendum, ꝙ caro accipitur ibi pro homine carnali, & exteriori. Et similiter in ultima auctoritate, qua dicitur, Caro concupiscit aduersus spiritum. AD ILLVD, quod obiicitur quòd in anima separata non est concupiscentia carnalis. Dicendū, ꝙ ex hoc non sequitur, quòd caro sit proprium subiectum concupiscentię, sed ex hoc bene sequitur, ut sequitur, quòd concupiscentia non inest animę, nisi ut carni unitę. AD VLTIMVM iam patet respōsio ex his, quæ dicta sunt. Cum enim dicitur. Caro concupiscit aduersus spiritum: caro ibi sec̄m ꝙ Glo. exponit, dr homo carnalis, siue sensualitas carnis.

QVAESTIO II.

An concupiscentia a Deo sit.

A QVO sit ipsa concupiscentia tanquam a principio. Et est quæstio, utrum sit a Deo. Et ꝙ non, uidetur Rom. 6. Vetus homo noster crucifixus est. Gloss. Vetus homo est fomes, qui ex nobis est, non a Deo. ITEM. Aug. in Lib. 2. Responsio. Credite malum ex diabolo, non ex Deo esse libidinē: sed libido, & concupiscentia idem sunt: ergo &c. ITEM. Dei filius assumpsit oē, qđ in nostra natura plantauit, sed cōcupiscentiam non assumpsit: ergo cōcupiscentia non est in nobis a Deo. ITEM. Omne, qđ est a Deo, est bonū, & de se ad bonū ordinatū: sed cōcupiscētia malū est, & ad malū ordinata, cū eius usus. s. actus cōcupiscendi sit malus: ergo uidetur, ꝙ cōcupiscentia nō sit a Deo. ITEM. Fomes inquantū hmōi est causa originalis in prole: & ita est causa originalis necessaria, & determinata, ꝙ non attenditur ibi libertas uoluntatis. sed qđ est cā alicuius rei necessario & determinatē ordinatæ ad malum, est causa mali. Si igitur fomes esset a Deo, tunc sequeretur ꝙ peccatum originale esset a Deo, ꝙ si hoc est falsū, restat ꝙ & primū.

SED CONTRA. Aug de Lib. ar. Oīs pœna peccati iusta est, et supplicū notatur: sed cōcupiscētia, q̄ remanet post baptismū pœna est: ergo iusta est: sed oē qđ iustum est, est a Deo ergo &c. ITEM Omnis pœna aut est acta, aut inflicta, aut cōtracta: sed fomes nō est pœna acta: qa est in paruulis, q̄ nihil boni, uel mali egerūt. Nō est pœna contracta, qa fuit in Adā, qui non ꝓcessit ex alio parente. Restat igitur, ꝙ est pœna inflicta: sed oīs talis pœna est a diuina iustitia: ergo &c. ITEM. Concupiscentia dicit amoris intensionem: amoris autem intensio dicit positionem: sed omne quòd dicit aliquā positionem est ab illo, ā quo procedit omne ens: ergo &c. ITEM. Eius est auferre dominium, cuius est & dare: si ergo Deus dedit dominium homini, uel spiritui rationali super uires inferiores, uidet quod illius solius fuit auferre: sed auferre dominium nō est aliud, quam infligere deordinationē concupiscentiæ in sensualitate, ob quam caro concupiscit aduersus spiritū, & spiritus aduersus carnem. Si ergo illud dominium a Deo est ablatum, uidetur quod concupiscentiæ uitium ab ipso sit inflictum. ITEM. Quod bestiæ homini nō obtemperant, hoc est ex diuina dispositione, secundum quàm sapienter omnia regūtur: ergo pari ratione quod uires inferiores non obediunt superiori, hoc est ex ultione diuina. Et ꝙ istud uerum sit, multæ auctoritates sanctorum uidentur dicere, q̄ innuunt, quod ideo rebellio homini est inflicta: quia homo fuit rebellis Deo: hæc autem rebellio nihil aliud est, quàm concupiscentiæ uitium.

RA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

RESOLVTIO.

Concupiscentia ut pœna & simplex appetitus est, à Deo quidem est: Vt uerò appetitus excessiuus & inordinatus, non à Deo, sed à libero arbitrio deficiente.

RESP. Dicendum, quod dupliciter est loqui de ipsa concupiscentia. Aut secundum quod est pœna, aut secundum id, quod est concupiscẽtia. Si loquamur de ipsa secundum quod est pœna, sic dicit ordinem ad culpã, & hoc modo habet causam pro merentem, & causam ordinantem. Meretur enim homo habere talem rebellionem ex sua culpa, & inobedientia. Deus uero hoc malum ad aliud præexistẽs ordinat ex sua iustitia. Alio modo est loqui de concupiscentia secundum id, quod est: & sic cõcupiscẽtia duo dicit. Dicit enim appetitum, dicit nihilominus in actu appetitus excessum. Appetitus (inquam) ille subtratus bonus est, & a Deo est: excessus autem ille in appetendo. & si uidetur esse positio, plus tamen est priuatio, nec habet causam efficientem: sed deficiẽtem, & ideo quia Deus nullius est causa deficiens, hoc modo non ponitur esse a Deo; sed potius a libero arbitrio per culpam deficientem, & a Diabolo instigãte. Quod autem concupiscentia ratione excessus priuationem dicat, quã uis uideatur dicere positionem, hoc planum est. Hoc enim est concupiscentia respectu uirtutis appetitiuæ, quod est paralysis respectu motiuę. Et quemadmodum membrum paralyticũ tremulat, & mouetur ueloci ssime, & hoc nõ uenit ex uirtutis augmento: sed potius ex uirtutis detrimento, nec ex uirtutis fortificatione; sed potius ex dissolutione: sic & in concupiscentia intelligendum est, quod appetitus in amore temporali exardescit, nec potest seipsum continere, immo in continuo motu, & cõcupiscentiæ iteratione consistit. Hoc (inquam) intelligendũ est prouenire ex defectu retinaculi, sicut mouentur feræ ruptis uinculis, & naues destructis gubernaculis. Concedẽdę sunt igitur rationes ostendentes, quod concupiscentia non sit a Deo, prout concludunt de concupiscentia secundum id, quod est.

AD ILLVD uero Aug. qui dicit, quod omnis pœna iusta est. Dicendum, quod intelligit dę pœna sub ratione pœnę. Sic .n. iusta est ratione iustæ ordinationis ad præcedentem culpam. Posset tamen dici, quod intelligit de pœna; quæ pure pœna est, hoc est, quæ ita pœna est, quod nec est culpa, nec de se ordinata ad culpam. Concupiscẽtia uero, aut culpa est, aut ordinata ad culpam: & ideo non habet locum hic auctoritas illa. AD ILLVD, qđ obiicitur, qꝺ omnis pœna aut est inflicta, aut acta, aut contracta. Dicendum, quod cõcupiscentia in Adam fuit acta, pro eo quod peccando, seipsum priuauit originali iustitia, & induxit in se concupiscentiam. In nobis uero est pœna contracta, pro eo quod a parentibus cõtrahimus carnem infectam, quę facit concupiscentiam esse in anima sibi unita. AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnis positio a Deo est, & concupiscentia dicit positionem &c. Dicendum, qꝺ sicut claudicatio, & tremulatio positionem dicit quandam: quia ponit actum, & uirtutem progressiuam: dicit etiam nihilominus defectum, & priuationem. Claudicatio .n. defectum in crure ponit: tremulatio uerò defectum in uirtute mouente, siue inaptitudine circa mobile. Sic & in proposito intelligendum est esse, ut prius explanatum est. Et ratione eius, quod est ibi positionis, absque dubio a Deo est: ratione uero eius, quod est ibi defectus & priuationis, non est quærenda causa efficiens, sed deficiens. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eius est auferre dominium, cuius est dare. Dicendũ, quod ipse, cui datum est dominium, ex mala custodia potest amittere. Et sic intelligendum est hominem perdidisse dominium illud, quod habebat ratio super uires inferiores: & hoc nõ quia ablatum sit ei uiolẽter, sed quia cum esset in sua potestate tale dominium in se cõseruare; ex propria in curia, & negligentia noluit, & amisit: sicut homo dum peccat, a semetipso fugat gratiam diuinam, & Deus dicitur auferre: quia iusto suo iudicio ultra non apponit, dum homo reddit seipsum indignum ad donum Dei percipiendum. ET PER hoc etiam posset respõderi ad sequens obiectum de amissione dominii bestiarũ. Põt tamen & aliter dici, quod non est simile, quia quod bestia non obtemperat homini, hoc nõ ponit culpã, nec in bestia, quę non subiacet, nec in hoie, q nõ præsidet: secus th est in sensualitate,

& rõne. Cum .n. sensualitas rõni repugnet mouẽdo, & inclinãdo ad illicitum, ipsa talis repugnantia est ei culpa: & ideo ꝓprie non debet dici talis rebellio esse a Deo, nec Deũ iflixisse concupiscentiam. Et si aliquę tales auctoritates inueniantur, intelligendæ sunt, & exponendæ, ut loquantur de concupiscentia secũdum quòd est pœna. Et sic patent obiecta.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An Deus iurè infantibus peccatum originale in demeritum & pœnã reatum imputet?

CONSEQVENTER quęritur de tertio, ui delicet de ęquitate diuinæ iustitię, secm q animã tali carni infundit, ex qua contrahit reatum damnationis æternæ. Et circa hoc quærũtur duo. Primo quęritur, utrũ Deus illam maculam, quam aĩa cõtrahit, de iustitia debeat sibi imputare. Secundo quæritur, utrum deceat diuinã iustitiã animã tali carni sociare.

VTRVM illam maculam, quã anima contrahit ex carne, debeat Deus sibi imputare. Et quod non, uidetur. Aug. in Lib. de duabus animabus contra manichæos. Reum teneri quęquã, quia nõ facit, qđ facere non potest, summę iniquitatis, & insanię est. Si igitur anima paruuli in suo ortu habere nõ põt iustitiam, uidetur qđ nullo modo sit ei originalis macula imputãda. ITEM. Sicut gloria respicit meritũ, sic ẽt pœna respicit demeritũ: sed meritũ proprie consistit circã

Universidad de Deusto
Biblioteca

circa actum ergo & demeritum: ergo nihil imputandum est alicui pro demerito, quod non sit ex actu proprio. ITEM. In eo, qđ inest alicui naturaliter, nec est laudandus quis, nec uituperandus: sed talis culpa inest paruulo ex naturali coniunctione animæ, & carnis: igitur pro illa nec est paruulus laudandus, nec uituperandus: igitur macula illa, quã contrahit, non debet sibi imputari ad pœnam. ITEM. Prior est Deus ad miserendũ, q̃ sit homo: sed homo alium habet excusatũ ex impossibilitate, nec punit eum, qui non est rationis capax: si ergo talis cõditio reperitur in paruulo, uidetur quod nihil sit in ipso q̃ debeat ei imputari a domino.

SED CONTRA. Actuale peccatum reddit hominẽ indignũ, propter hoc quod est ibi priuatio alicuius boni, quod deberet inesse: sed originale peccatum in hoc communicat cũ actuali: quia in eo est priuatio alicuius boni, quod deberet inesse, utpote originalis iustitiæ: ergo originale peccatum facit eum: in quo est, dignum esse pœna: sed omne tale est a iusto iudice imputãdum: ergo &c. ITEM. Originale (sicut prius probatum est) malũ culpę est: sed culpa deordinat uniuersum, nisi subsequatur pœna, in qua ordinet, secũm quod uult Aug. ergo si diuina iustitia non debet dimittere aliqđ inordinatũ in uniuerso, debet igitur punire originale peccatũ i quocũque reperiatur, siue in paruulo, siue in adulto. ITEM. Iustũ est qđ Deus ab omni alia exigat honorẽ sibi debitum: cũ igitur pulchritudo imaginis in creatura rationali spectet ad honorẽ Dei, Deus a quacunque creatura rationali exigit illam pulchritudinem: sed qui iustè exigit aliquid ab aliquo, si caret illo, rectè imputat ei ad pœnã: si ergo quicunque habet originale peccatum, caret illa pulchritudine, quam anima deberet habere: ergo omni tali debet imputari ad pœnã a summa iustitia. ITEM. Sicut secundus Adam fuit exẽplum obediẽdi, sic primus Adã fuit exẽplũ prævaricandi, sicut Apost. innuit. 2. Cor. 15. ergo sicut habẽs imaginẽ secũdi Adę est dignus gloria, sic habẽs imaginẽ primi Adæ est dignus pœna: sed omnis, qui regeneratur in baptismo Christi, hoc ipso, q̃ habet imaginẽ Christi (uidelicet gratiã baptismalẽ) reputatur a Deo dignus gloria æterna, quãuis nihil boni, uel mali fecerit: ergo per oppositum, oĩs qui generatur ab Adam, cũ hoc ipso gerat imaginem eius, debet a diuina iustitia reputari indignus gloria, & reus pœna.

RESOLVTIO.

Et quidem: ita diuina sua potentia, sapientia, et iustitia exigentibus.

RESP. Dicendum, quod absque dubio Deus imputat originale peccatum ipsis paruulis in demeritum: quia in reatum pœnæ, saltem pœnæ damni. Hoc autem exigit diuinę potentię altitudo, & diuinæ sapientiæ pulchritudo, & iustitiæ rectitudo. Altitudo diuinæ potentiæ hoc exigit, ob q̃ Deus semper debet quærere gloriam suam, & honorem: & ideo si anima rationalis honorẽ Deo nõ reddit, cum in ea

se non habet decus imaginis diuinæ, per quod Deus honorari habet, necesse est quod Deus de decus culpæ recompenset in decore iustitiæ. Pulchritudo etiã sapientię hoc requirit: quia non patitur aliquid turpe, uel inordinatũ reperiri intra uniuersum. Et quoniam omne peccatum, siue sit actuale, siue cõtractum, est priuatio modi, speciei, & ordinis: necesse est quod ordinatione naturę recompenset Deus per ordinẽ pœnæ, ut sic pulchritudo uniuersi ex nulla parte remaneat deturpata. Rectitudo et diuinæ iustitiæ hoc requirit; quia Deus id a creatura exigit, quod ei dedit. Quoniam igitur Deus humanam naturam in primo homine iustam fecerat, uoluntatis iustitiam non solum a primo parente; sed etiã ab omnibus posteris, in quibus natura illa reperiri, debet exigere. In quocunque igitur est illius iustitiæ carentia, merito sibi imputatur a diuina iustitia. Et hoc est, qđ dicit Anselm. in Lib de Conce. Virgi. cap. 28. Dicendum, quod aliter Deus erga infantes debeat agere, & aliter homo. Nam homo non debet exigere a natura quod sibi non dedit, & qđ sibi non debetur: nec iuste redarguit homo hominem cum culpa nasci, sine qua ipse nõ extitit, & de qua non nisi per aliũ sanatur: Deus uero recte exigit a natura, quod ipse dedit, & qđ sibi iuste debetur. Sic igitur patet quod decet Deum culpã imputare animæ, quam contraxit ex carne: hoc enim exigit tam potentia, quãm sapientia, quãm etiam iustitia. Ideo concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD ergo, qđ primo obiicitur in contrarium de uerbis Augustini in Libro de Duabus animabus. Dicẽdũ est quod ratio ista dupliciter deficit. Primo quidem: quia ex malo intellectu auctoritatis procedit. Augustinus enim loquitur de impossibilitate, quę inest simpliciter hoi ex natura: non de ea, in quã homo intrusus est per uoluntatem, & culpam, sicut supra Distinct. 28. positum fuit exemplũ de seruo euntę ad nũdinas. Hęc autem impossibilitas seruãdi rectitudiaem iustitiæ non fuit indita homini ex conditione naturę, sed potius intrusa fuit ex uoluntaria transgressione Adæ. Secundo etiam deficit in assumptione, pro eo quod Deus non imputat paruulo peccatum originale ex hoc, quod non facit, quod facere non potest; sed ex hoc quod non habet, quod habere debet: & hoc bene imputatur homini secundum illud Luęę. 19. Omni habẽti dabit, & abundabit: non habẽti uero &c. Et Apost. dicit. 1. Cor. 14. Ignorãs ignorabit. Et Matth. 7. Glo. Ejectus fuit homo a nuptiis nõ solum propter enormitatem actualis prævaricationis: sed etiã propter carentiam uestis nuptialis: qua caret homo in originali conceptus, nisi uestiatur in baptismate non permittitur aulam supernis regis intrare, exigente hoc illius supernæ aulæ dignitate. AD ILLVD uerò, quod obiicitur, quod demeritum respicit actum. Dicendum, q̃ sicut paruuli habentes gratiam digni

sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt uita æterna, pro eo quod illam gratiam per sacramẽta Christi, qui eis uitam æternam sua gratia, & passione ꝓmeruit, ita quod alia est gratia in paruulis, quàm in Christo: sic & in proposito intelligendum est, quod maculam peccati contrahit anima ex sua propagatione in ipsa propagatione, & hoc ab ipso Adam, qui ex actu suo naturam humanam fœdauit: & ideo in ipso dicimur peccasse, demeruisse, & per eius inobedientiã peccatores constituti esse. Alia tamen est in nobis culpa, quã fuerit in ipso: habet tamen hæc rationem demeriti ab illa, ex qua processit: & hoc est quod dicit Anselm. de Concept. virgi. capit. 27. Originale peccatum illud intelligere nequeo ĩ paruulis, nisi ipsam factam per inobedientiã Adæ iustitię debitę nuditatem, per quam omnes sunt filii irę, quoniã & naturam accusat spõtanea, quam fecit iustitię desertio: nec excusat personã impotentia recuperandi, quam cõcomitatur beatitudinis nuditas: ut sicut sunt sine omni iustitiæ rectitudine, ita sint absque omni iustitiæ beatitudine. AD ILLVD uero quod obiicitur, quod non est aliquis laudandus, uel uituperandus ꝓ eo, quod ei naturaliter inest. Dicendum quod si intelligatur de natura instituta, nec est laudandus, nec uituperandus, nec apud Deum, nec apud homines: quia ipse Deus naturam instituit, nec debet culpare, quod fecit. Si uero intelligatur de eo, quod naturaliter inest secundum statum naturæ lapsæ: sic dico, quod non est homo apud homines nituperãdus, sicut dicit Anselm. & habitum est in responsione: quia homines quãtum ad talia pares sunt: nec debet homo quod non dedit ab hoĩe exigere. Apud uero Deũ, qui aliter naturam instituit, uituperandus est, quia in se non habet, quod Deus ab ipso iuste exigit. Illud igitur uerbum Philosophi, quod dicit, quod pro naturalibus nec laudamur, nec uituperamur: aut est intelligendũ de naturalibus quantum ad naturæ institutionẽ, aut si de aliis intelligatur, hoc intelligit quantum ad iudicium humanũ, non quantum ad iudicium diuinũ. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quòd pronior est Deus ad miserendum, quàm homo. Dicẽdum, quod uerum est; pro eo quòd plenam misericordiam præstet ei, cui sibi placuerit misereri: nihilominus tamen districtissime iudicat, sicut ex illo uerbo colligitur in Mat. 12. De omni uerbo ocioso reddent homines rationem in die iudicii. Vnde multa sunt peccata, quę apud homines tolerantur, & non puniuntur, utpote sunt spiritualia, & interiora, de quibus oportebit i die iudicii nos reddere rationẽ. Misericordia enim uiam iustitiæ non pręcludit.

QVAESTIO II.

An deceat diuinam iustitiam infundere animas corporibus fœdè ab Adam propagatis?

VTRVM deceat diuinam iustitiam animam tali carni infundere. Et quòd non, uidetur. Non est uere innocens, qui potest alium a culpa releuare, & non releuat: ergo multo fortius non

non est uere innocens, qui potest alium præseruare a culpa, & non præseruat: sed creator posset animam, quam creat; a culpa præseruare, si eam tali corpori non infunderet: ergo uidetur, quòd eam infundendo tali corpori, faciat minus iuste. ITEM. Idem est aliquid facere in se, & facere aliquid, quo facto necesse est illud fieri. Vnde idem est hominem interficere, & facere, quo facto homo necessario moriatur, & qui aperit fenestram, dĩ domũ illuminare, ꝓ eo ꝙ facit aliqd, quo facto domus illuminatur: sed animã infusam maculare carne, necesse est eam effici peccatricem: igitur idem est animam peccatricem facere, & animam tali carni infundere: sed nullo modo decet diuinam iustitiam animam peccatricem facere; ergo nullo modo decet eã infundere. ITEM. Minus malum est affligi quantumcunque pœna temporali, quàm maculari culpa mortali: sed nullo modo deceret diuinam iustitiã animam in suę creationis primordio, antequã uniretur corpori, in pœnam demergere infernalem: immo diceretur ipsi animę facere iniuriam, quam innocentem uexaret in pœna: ergo multo fortius indecens est diuinę iustitiæ, & iniuria uidetur fieri ipsi animę, si cõiungatur ipsa anima, ipsi carni maculatæ, ex qua contrahit maculam originalẽ. ITEM. Et si caro posterorum aliquo modo fuerit in Adam: animę tamen nunquam ex anima Adæ propagatæ, sed immediate a Deo ꝓductę sunt: ergo uidetur quòd Adam nihil eis meruit, nec demeruit: igitur sicut non decuisset diuinam iustitiam animam Adæ infundere corpori maculato in primaria rerũ conditione: sic nec nũc uidetur, quòd debeat eam tali carni sociare. ITEM. Si aliqua anima haberet usum uolũtatis, & recusaret tali corpori uniri, non esset iustum, quòd Deus illam, ipsa recusante, in illo corpore incarceraret: igitur si animę conditio non deteriorari debet: quia cum creatur, caret usu libertatis arbitrii, uidetur quòd nullo modo salua rectitudine iustitiæ, sociari deberet carni maculatæ. ITEM. Non est uera iustitia, nisi ubi cõiuncta est misericordia. Nam uniuersæ uię domini misericordia, & ueritas: sed cum Deus infundit animam carni maculatæ, quã scit de corpore exire, antequam baptizetur, uel posset conuerti ad Deũ, huic nullam facit misericordiã: ergo nõ uĩ ꝙ in tali operatione commendetur diuina iustitia, quæ derelinquit misericordiã.

SED CONTRA. Iustum est, ut conditor naturæ satisfaciat appetitui naturali, quem naturæ inseruit: sed corpus ab Adam ꝓpagatum, perfecta organizatione organizatũ appetit uniri animę rationali: ergo si nihil potest satisfacere illi appetitui, nisi solus Deus, uidetur quòd ad diuinam iustitiam pertineat illi corpori animæ infundere. ITEM. Iustum est, quòd gubernator conseruet res eo modo, quo natæ sunt cõseruari: sed species humana nata est conseruari, sicut & species aliorum animalium per propagationem hominis ab ho-

homine: igitur secundum quod corpora procreantur, iustum est Deum animas illis infundere. ergo qualiacunque sint corpora ex Adam propagata, animę debent illis corporibus sociari.

ITEM. Iustum est adiutorē omnium in eo, quod præcipit alteri, auxilium suum impendere: sed Deus præcipit homini filios ꝑ creare: & homo non potest sine diuino adiutorio perficiente, & complente, quod inchoat perficere, & complere, dādo formam completiuam; ergo quotiēscūque, & quōcunque homo generat, si non est defectus ex parte hominis præparantis corpora, uidetur quòd iustum, & æquū sit Deum auxiliari, infundendo aias. ITEM. Iustum est æquum retributorem pro enormi crimine totam posteritatem in seruitutem redigere, sicut legibus humanis uidemus pro crimine læsæ maiestatis exhęredari totam posteritatem: si ergo Adam pater omnium hominum inexcusabiliter, & contra excellentissimum dominum peccauit, uidetur quod iustū sit omnes posteros eius in miseriam, & seruitutem redigi: & si hoc, iustum est animas eorum corporibus infectis, & pœnalibus copulari.

RESOLVTIO.

Si iustitia dicatur diuinæ bonitatis cōdecentia: quàm maximè, & ratione conditionis rerum, & ratione conseruationis, & ratione prouisionis, uel administrationis earundem.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod iustitia dupliciter consueuit accipi. Vno modo dicitur iustitia ipsius diuinę bonitatis condecentia. Alio modo dicitur iustitia prout considerat meritorum exigentiam. Si dicatur iustitia diuinæ bonitatis condecentia: hoc modo decet diuinam iustitiam animam rationalem infundere carni ex Adam propagatę: tum ex hoc quod est rerum conditor, tum ex hoc quod est conseruator: tum ex hoc quod est ꝓuisor, siue administrator. Cōditorem enim decet appetitui naturę satisfacere: & ideo cum natura in Adam uitiata corpus formet, habēs appetitum ad animam rationalem, ad diuinę bonitatis condecentiam spectat illum appetitum supplere, & perficere. Conseruatorem etiam decet rem sic conseruare, secundū quod nata est conseruari. Si ergo species humana, quę in Adā inchoata est, nata est conseruari per propagationem hominis ex homine cū habeat homo corpus animale, nec possit in solis corporibus conseruari absque animabus, ad diuinæ bonitatis condecentiam spectat, inquantū Deus est naturæ conseruator, animas corporibus infundere naturę legis propagatis. Gubernatorem etiam decet sic rem administrare, secundum quod instituit, & naturę suę indidit uitutem, & potentiam ad mouendum, & operandum: propter quod dicit Aug. in 7. de ciui. Dei. Sic res, quas condidit administrat, ut eas agere proprios motus sinat. Quoniam igitur Deus sicinstituit humanam naturam, ut Adam ꝑpararet corpora, & ipse illis corporibus animas, infunderet, & iterum ipsum Adam instituit in statu mutabilitatis, in quo, scilicet posset effici mortalis, & immortalis. Ex his duobus colligitur necessario, quod ad diuinę bonitatis condecentiam spectat, inquantum est rerū administrator, quod animas talibus corporibus infundat. St. n. in primaria conditione sic instituit, & sic decreuit, ut corporibus propagatis ab Adam animas rationales infunderet, & iccirū sic debet administrare res, ut eas agere proprios motus sinat, ut salua sit lex institutionis, & lex administrationis, qualiacunque Adam corpora sibi propaget, dum tamen sint dispositā ad animam rationalem, decet Deum animas his infundere. Nec ex hoc culpatur Deus i ali quo. Et est exemplum satis manifestum. Si promisissem alicui quotquot dolia faceret de aliquo arbore, implere ea uino, & radix illius arboris sic inficeretur, ut omnia dolia ex illa arbore facta uinum inficerent, quod illis infunderetur, nō esset culpa mei infundentis uinum in talia dolia: quia ego facio, quod debeo, & promisi: sed eius culpa est, qui radicem arboris infecit, & inepta dolia ꝑparauit. Et sic patet quod secundum quod iustitia dicitur diuinę bonitatis condecentia, hoc exigit, uidelicet ut animę talibus corporibus infundantur. SI AVTEM iustitia dicatur proprie, secundum quod respicit meritorum exigentiam, sic nulla est quæstio, utrū Deus animam tali corpori infundat iuste, uel iniuste. Iustitia enim hic non respicit rerum conditionem: sed retributionū distributionem. Aliud autē est animam creare, & infundere, & aliud est pro meritis sibi retribuere. Cum. n. eam creat, nō cōsiderat, quid anima meruit, sed q̄ anima appetitui naturali uniri appetit. Posset tamen dici, q̄d & si non sit assignare iustitiam. isto modo, secundum quod haberur respectus ad ipsam animā in se: contingit tamen reperire in comparatione ad demeritū Adæ. Et hoc est quod dicit Anselm. in Lib. de Concept. virg. cap. 28. Si quis uir, & uxor ad magnam quādam dignitatem, & possessionē nullo modo suo merito, sed sola gratia prouecti sunt, si crimen graue inexcusabiliter cōmittāt, & pro eo iuste deiiciuntur, & in seruitutem rediguntur, quis dicet filios, quos post damnationem genuerunt, eidē nō subiacere seruituti, sed potius ad bona, q̄ parētes amiserūt iuste, gratis debere restitui? Tales sunt primi parētes, & eorum filii, quos iuste pro culpa sua de beatitudine in miseriam deiecti in eodē generant exilio: de quibus tāto districtius debet esse iudicium, quanto delictum eorum pōt probari improbius. Sic igitur patet, quomodo decet diuinā iustitiam infundere animas corporibus propagatis ab Adam. Et concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur in contrarium, q̄d non est uerè innocens, qui potest aliū releuari a culpa &c. Dicendum, quod illud uerum est de eo innocēte, qui non scit, uel non pōt mala ex bonis elicere: uel cuius ēt nō est uniuersaliter

naturam regere: & ideo locū in
proposito non habet. Nā Deus
mala permittit nō solummodo
originalia, uerumetiā actualia.
Tum quia sic res, quas cōdidit
administrat, ut eas agere pro-
prios motus sinat: tum etiam,
qa nouit de malis elicere bona.
Ad Illvd, quod obiicitur, qđ
qui facit, quo facto, necesse est
alterum fieri, dicitur illud face-
re. Dicēdum, quòd hoc ueritatē
habet, quando effectus conse-
quens directè consequitur ad il
lud factum intermedium, & se-
cundum ordinationem operis,
& secundum intentionem agē
tis, sicut est in eo, qui aperit fe-
nestrā, ut illuminetur domus.
Non sic autem est in proposito.
Tum quia Deus non intendit
infundere animā carni ad hoc,
ut contrahat culpam: tum etiā
quia infusio animæ in carnem
non directè ordinatur ad ani-
mæ maculationem, nisi solum
per accidens, uidelicet ratione
fœditatis introductæ in carnē
ex culpa Adæ: & ideo talis effe-
ctus extraneus est operationi di
uinæ. Et ideo ratio illa peccat se
cundum accidens. Ad illvd,
qđ obiicitur, q si Deus poneret
animam in inferno, nō faceret
iuste. Dicendū, quòd non est si
mile: quia cum dico animam po
ni in inferno, hoc non attendi-
tur secundum ordinem naturę,
cum talis locus non sit debitus
animæ per naturam. Si ergo in
eo ordinatè ponatur, necesse
est quod ponatur secundum iu
stitiam, quæ respicit meritorū
exigentiam: sed anima antequā
corpori infundatur, nulla habet
merita: & ideo si in inferno col-
locaretur, nulla esset ibi iustiti-
tia: non sic aūt est ex parte ista:
quia anima naturalē habet ap-
petitum ad carnem, & caro ad
spiritum: & ideo secundum or-
dinem naturæ anima in tali cor
pore collocatur, nec debet in-
fringi appetitus naturalis pro-
pter aliquod accidens prēter na
turale, utpote fœditatis, uel pœ
nalitatis. Ad Illvd, quod obii
citur, quod anima non propaga
tur ex anima; ergo nihil mere-
tur una alteri. Dicendum, quòd
& si potentia uirtutis generati-
uæ non se extendat p us quàm
ad carnis propagationem p mo
dum efficientis: intentio tamen
naturæ se extendit ad totum cō
positum. Homo enim non intē
dit generare cārnem, sed inten-
dit generare hominem similem
sibi in specie: & ideo omnes di-
cuntur filii Adæ. Et propterea
licet Adam non potuerit deme
reri animæ, ut separatæ: potuit
tamen ei demereri, ut carni uni
tæ: & ideo ratio illa non ualet.
Posset tamen & aliter dici, sicut
tactum est, quod illa animę in-
fusio non respicit merita præce
dentia. Ad illvd, quod obii-
citur de anima separata, quę ha
beret usum liberæ uoluntatis.
Dicendum, q nō est simile: qa
si talis anima usum liberæ uolū
tatis haberet, & corpus tale re-
spueret, infusio illa non posset
esse absque pœna: & ita culpa
præcederet eius infusionē, aut
sibi fieret iniustitia. Non sic au
tem est in proposito: quia cum
anima corpori uniri appetat, il-
la unio est naturalis, licet acci-
dentaliter ex hoc contrahat cul
pam, & pœnam. Ad illvd, qđ
obiicitur,

obiicitur, quod iustitia semper
debet esse iuncta misericordiæ.
Dicendū, quòd uerum est, nam
iustitia secundum q dicitur di-
uinæ bonitatis condecentia, iū
cta est misericordiæ, quę quidē
dicitur diuinę bonitatis affluen
tia, & utraque in proposito ha-
bet reperiri. In hoc enim ipso,
quòd Deus animas talibus cor-
poribus infundit, manifestatur
affluentia diuinæ bonitatis: qa
solem suum super bonos & ma
los oriri facit: nec propter trās-
gressionem Adæ subtraxit ma-
num a conuersione humanę na
turæ. Secundum autem, quòd
iustitia respicit meritorum exi-
gentiam, sic etiam habet miseri
cordiam coniunctam: sed neu-
tro modo (propriè loquēdo) ha
bet locum in proposito, nisi cō-
paremus ad peccatum Adæ. Nā
per comparationem ad peccatū
Adæ est ibi iustitia: quia Deus
pro sua trāsgressione totam po
steritatem Adæ puniuit. Est et
misericordia; quia eam non om
nino deleuit, quamuis Adam
hoc ex sua transgressione mere
retur: imò multis ipsorum po-
sterorum restituit gratiā. Aliis
uerò, qui moriuntur ante ba-
ptisma, & si non præstet benefi
cium gratiæ: beneficium tamen
aliquid impendit misericordiæ
in hoc, quod conseruat eis esse
naturæ. Melius est enim sic es-
se, quàm omnino non esse. Pa-
ratus etiam esset eis impendere
beneficium gratiæ, si perduce-
rentur ad baptismatis sacramen
tum. Quod autem non perdu-
cuntur, hoc uenit ex defectu na
turæ. Et si tu quæras, cum
Deus hoc præsciret, quare ani-
mam corpori illi infunderetur,
uel cum præsciret etiam Adam
lapsurum, & corpora humana
corrupturum, quare sic, & non
aliter propagationem hominis
instituit, cum taliter posset in-
stituere, ut nullo modo proli
fieret præiudicium a parente.
Dicendum quòd in rerum con
ditione pius pensatur ordo diui
næ sapientię, quàm pensetur or
do iustitiæ, uel misericordiæ.
Ordo autem diuinæ sapientiæ
hoc exigebat, ut rationales spiri
tus immediate ex ipsa a Deo,
ad cuius sunt imaginem: & om
nes homines propagarentur ex
uno homine multis de causis,
sicut suprà Dist. 18. assignatum
est: & quamuis Deus uideret
aliquid malum inde prouenire:
nō tamen debuit ordinem, quē
requirebat diuina sapientia im-
mutare. Eliciendo enim bona
ex malis subsequentibus totum
reducit ad ordinem sapiētię cō
petentem: & dum ex magnis
malis maiora elicit bona, com-
mendabiliorem redditur & poten-
tia, & sapientia, & bonitas: pro-
pter quod exclamat Grego. &
dicit. O felix culpa, quæ talem
meruit habere redemptorem.
Et ideo, si quis uelit attendere
quātum sit cōmendabilis Deus
in operibus suis, non debet
aspicere solum ad illud, quod
præsentialiter uidet, uerū etiam
ad antecedentia, & futura: quia
sicut pulchritudo metri nō per
cipitur una syllaba, sed in uer-
sus integritate: sic pulchritudi-
nem diuinorum operum, & lau
dabilitatem respicere non po-
test, qui respicit ea in parte.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum originale peccatum per peccata proximorum parentum multiplicetur, & intendatur.

PRædictis adijciendum uidetur, an peccata præcedentium patrum ad paruulos transeant, sicut illud primi hominis delictum in omnes carnaliter genitos diximus redundasse. Et si peccata parentum transeant in paruulos: vtrum omnium qui fuerunt ab Adam usque ad ipsos, an aliquorum, & non omnium.

Quid super hoc Augustinus.

Cap. 47 Tom. 3. *De hoc Aug. in Enchiridion ambigue disserit. Videtur enim approbare peccata parentum præcedentium imputari paruulis: non omnium tamen, qui fuerunt ab Adam, ne importabili & nimia sarcina in pœna æterna grauarẽtur paruuli: sed tantum eorum parentum, qui eos a quarta generatione præcesserunt. Quod confirmat illis uerbis, quibus in*

Exo. 20 *Exod. dominus ait, Ego sum Deus uisitans iniquitates patrum usque in tertiam, & quartam generationẽ: quasi peccata parentum proximorum tantum paruulis imputẽtur, & non alia: quod est per moderationẽ diuinæ miserationis.*

Eorum documenta, qui dicunt transire in paruulos parentum delicta?

Ibidem 44. & 46. *Et quod non illud solũ primi hominis delictum paruulos teneat, sed ẽt alia, illi quibus ita uidetur ex eo confirmant, quòd ẽt paruuli non modo maiores, dicuntur baptizari in remissionem peccatorum per pluralẽ numerum, non per sin-*

Ps. 50. *gularem in remissionem peccati. Et Dauid de legitimo matrimonio procreatus dicit, In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea: Non dicit, in iniquitate, uel peccato. Vnde putant non tantum illud unũ peccatũ originale; sed etiam plura, quæ in peccato Adæ reperiri possunt, & alia parentum peccata paruulis imputari.*

Quod in illo uno primo peccato plura reperiuntur.

Cap. 45 *Quod uerò in actuali peccato Adæ plura notari valeãt peccata, August. in Enchiridion insinuat. Possunt (inquit) intelligi plura peccata in una transgressione Adæ, si in sua quasi*

quasi membra diuidatur. Nam & superbia est illic: quia homo in sua potius esse quàm Dei potestate dilexit. Et sacrilegium: quia Deo non credidit. Et homicidium: quia se in mortem præcipitauit. Et fornicatio spiritualis: quia integritas mentis humanæ serpentina suasione corrupta est. Et furtum: quia cibus prohibitus usurpatus est. Et auaritia, quia plus quàm sufficere illi debuit appetiuit: & si quid aliud in hoc uno peccato inueniri potest. Deinde de parentũ præcedentium peccatis utrum paruulis imputetur, magis opinando quàm asserendo disceptat, ita inquiens, Parentum Ibid. n. 46. *peccatis paruulos obligari, non solum primorum hominum,* Exod. 20. Ps. 50. *sed etiam suorum, de quibus ipsi nati sunt, non improbabiliter dicitur. Illa quippe diuina sententia, Reddam peccata parentum in filios, tenet eos ante regenerationẽ usque adeo, vt etiam de legitimo matrimonio procreatus dicat. In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Non dixit in iniquitate uel in peccato, cum & hoc rectè dici posset: sed iniquitates & peccata dicere maluit, quia & in illo uno quod in oẽs homines pertrãsiit, atque tã magnum est, vt eo mutaretur in necessitatem mortis humana natura, Reperiuntur (sicut supra disserui) plura peccata, & alia parentum: quæ non ita possunt mutare naturam, In Enchi. Ca. 47. & alias pro generationibus. Vide supino - ner mariat.*

reatu obligant filios, nisi gratia Dei subueniat. Sed de peccatis aliorũ parentũ, quibus ab ipso Adã usque ad patrẽ suũ prot generationibus suis quisque succedit, non immerito disceptari põt: vtrum omnium malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus, qui nascitur implicetur: ut tãto pejus, quanto posterius, quisque nascatur. An propterea Deus in tertiam & quartã generationem de peccatis parentũ posteris eorũ comminetur: quia iram suam quantum ad progeneratorũ culpas, non extendit vlterius moderatione miserationis suæ: ne illi quibus regenerationis gratia nõ cõfertur, nimia sarcina in ipsa æterna damnatione præmerẽtur, si cogerentur ab ipso initio generis humani omnium præcedentium parentum suorum originaliter peccata contrahere, & pœnas pro eis debitas pendere. An aliquid aliud de rebus tãta, scripturis sanctis diligẽtius perscrutatis ac tractatis,

valeat vel non valet reperiri, temere affirmare non audeo. Ecce perspicuum sit lectori, Augustinum superiora dixisse non asserendo, sed diuersorum opiniones referendo.

Censura de Augustini sententia.

Enchiridy. Cap. 93

Alioquin sibiipsi contradicere videretur, qui in eodē Libro omniū mitissimam dicit esse pœnā paruulorum, qui originali tantum tenentur peccato, his verbis, Mitissima sane pœna eorū erit, qui præter peccatū, quod originaliter cōtraxerūt, nullū insuper addiderūt & in cæteris qui addiderūt, táto quisque ibi tolerabiliorē habebit damnationē, quanto minorē habuerit iniquitatem. Ecce hic aperte dicit, paruulorū pœnā omnium aliarum pœnarū esse leuissimam. Quod si est, non ergo peccatis patrū præcedentium obligātur, nisi Adæ. Si enim pro peccatis parentum actualibus æternaliter punirētur, & pro suo originali, nō iam minus, sed forte magis quàm ipsorū parentes punirentur. Nō ergo pro peccatis parentum actualibus, nec ēt pro actualibus primi parentis, sed pro originali quod à parentibus trahitur, paruuli damnabuntur: pro eo nullā aliā ignis materialis uel conscientiæ vermis pœnā sensuri, nisi quod Dei visione carebūt in perpetuū. Vno ergo, & nō pluribus peccatis paruuli obligati sunt. Vnde ēt ea, quibus illa opinio muniri uidetur, scilicet quod peccata & iniquitates in paruulis aliquādo scriptura esse significat, vtens plurali numero, ita determinat Augustin. in eodem Libro. Quia in scriptura per singularē numerū pluralis numerus sæpe significari solet, vt ibi, Ora ergo ad Deū, vt auferat a nobis serpentē: nō ait, Serpētes, quos patiebatur populus. Et econuerso per pluralem significatur singularis numerus: ut in Euangelio, Mortui sunt. n. qui quærebant animam pueri: non ait, Mortuus est, cum loqueretur de Herode. Et in Exodo, Fecerunt Deos aureos, cū unū fecerint vitulū: de quo dixerunt, Isti sunt dij tui Israel. Ita & illud originale unum plurali numero significatur, cum dicimus paruulos in peccatorum remissionem baptizari, & in peccatis vel iniquitatibus concipi.

Ca. 44. Nu. 21 Mat. 2 Exod. 32.

An actuale peccatum Adæ sit grauius cæteris.

Hic quæri solet, Vtrum peccatum Adæ transgressionis ex quo processit originale, & in quo plura superius notata sunt peccata, grauius fuerit cæteris peccatis. Quibusdam ita esse uidetur, quia illud peccatum totā humanā naturā mutauit, sicut August. dicit in Enchiridion. Illud unum peccatū in loco, & habitu tantæ fœlicitatis admissum, tam magnum est, vt in uno homine originaliter, & (ut ita dixerim) radicaliter totum genus humanū damnaretur. Idem in Libro de Ciui. Dei. Tanto maiori iniustitia violatum est illud mandatum, quanto faciliori poterat obseruantia custodiri. Nondum enim ipsi voluptati cupiditas resistebat, quod de pœna transgressionis postea secutum est. His alijsque utuntur auctoritatibus, qui illud peccatum cæteris aliorum hominum peccatis grauius esse dicunt. Quod etiam ratione ostendere laborant hoc modo. Magis nocuit illud peccatum quàm aliquod aliorum: quia totum humanum genus uitiauit, ac morti utique subdidit, quod nullo alio peccato factum est: Maiorem ergo effectum mali habuit illud peccatum, quàm aliquod aliud.

Quare quibus dā grauius uidetur esse cæteris. Cap. 48

Lib. 14 c. 11. et 15.

Respōsio ad hos: vbi alia peccata illo maiora ostendūtur.

Ad quod dici potest, quia licet illud peccatum humanam naturam mutauerit in necessitatem mortis, & in totum genus humanum reatum diffuderit: non est tamen putandum grauius fuisse peccato in spiritum sanctum, quod neque hic, neque in futuro (vt veritas ait) dimittitur. Quòd uero totam humanam naturam corrupit, non ideo est quia grauius fuerit cunctis alijs peccatis, sed quia ab homine commissum est, quando in uno homine tota humana natura conflebat, & ideo tota in eo corrupta est: maioremque effectum mali intulit quantum ad multiplices defectus qui ex eo manauerunt, sed non quantum ad pœnam æternam quàm grauiorem non meruit, quàm plures postea meruerunt per alia peccata: imo alios grauiorem promeruisse credimus iram, quàm Adam meruerit.

Mat. 12

An istud peccatum dimissum sit primis parentibus.

Si vero quæritur, an illud peccatum fuerit dimissum in primis parentibus. Dicimus eos per pœnitentiam veniam consecutos. Vnde Augustinus in Libro de Baptismo parauorum

Lib. 3. ca. 44.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nulorum ait, *Sicut primi parentes postea viuendo credun-*
tur per domini sanguinem ab extremo liberari supplicio,
non tamen illa meruerunt ad paradisum reuocari: sic &
caro peccatis, etiam remissis peccatis, si homo in ea iuste ui
xerit, non continuo meretur eam mortem non perpeti, quã
traxit de propagine peccati.

Auctoritates quòd peccata parentum uisitẽtur in filios.

Et licet peccatis parentum, nisi Adæ, paruuli non obli-
gentur, non est tamen diffitendum peccata parentum in fi-
Exod. 20. *lios redundare, sicut dominus in Exodo ad Moysen ait, Ego*
sum Deus fortis, zelotes, uisitans iniquitates patrum in fi-
lios usque in tertiam & quartam generationem his, qui ode
runt me. His uerbis aperte insinuatur, quod Deus reddit
peccata patrũ super filios tertios & quartos. Huic autem
Ezech. 18. *uidetur aduersari quod dominus ait in Ezechiele, Quid est*
quòd inter uos parabolam vertitis in prouerbium istud, di-
centes, Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filio-
rum obstupescunt? Viuo ego, dicit dominus, si erit vobis
vltra parobola hæc in prouerbium in Israel. Ecce omnes
animæ meæ sunt, vt anima patris, ita anima filij mea est: et
anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Filius non portabit
iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij.
Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super
eum. His uerbis videtur Deus corrigere per Prophetam,
quod maledixerit in lege. Si enim peccata parentum reddit
in tertiam, & quartam generationẽ, iniustitia videtur Dei
esse, ut alius peccet, & alius puniatur. Quomodo enim iu-
stum est alium peccare, & alium peccata luere?

Determinatio præmissarum auctoritatum.

Sed vt ait Hieronymus, Ne lex & prophetæ. 1. *Exod.*
& Ezechiel, imo ipse Deus qui & hic & ibi locutus est, in
Tom. 5. explanatione ad 8. c. Ezc. *sententia discrepare videantur, attendamus finem illius au-*
ctoritatis Exo. Dicto enim. Reddo iniquitates patrum in fi-
lios: addit, His qui oderunt me: per quod euidenter ostendit,
non ideo puniri filios, quia peccauerunt patres, sed quia eis
similes quodam hæreditario malo Deum oderunt. Illud er-
go quod in Exodo dominus dicit, sicut Hieronymus tradit,

non id sonat quod multi existimant: nec est simile huic pro- Hiero. 31.
uerbio, Patres comederunt vuam acerbam, &c. Illud enim
Exo. Hieronymus super illud Ezech. & Aug. super Ps. In to. 8
Deus laudem meã ne tacueris, de filijs peccata patrum imi- enarra
tantibus accipiendum censent: super quos dicitur Deus red tione
dere peccata patrũ: quia punit eos, eo quòd imitantur pec- uersus,
cata patrum, non quia patres peccauerunt. Non itaque cor- In me
rigit Deus in Propheta, quod ante dixerat in lege: sed quo- moriã
modo intelligendum sit, aperit. Vnde & illos qui praue in- redeat
telligebant arguit, qui dicebant, Patres comederunt, &c. iniqui-
tas pa-
trum
eius.

Quare dixerit, in tertiam, & quartam generationem, & quare patres tantum commemorauerit.

Veruntamen si de imitatoribus malorũ illud accipitur,
quare tertiam & quartam generationem tantum comme-
morauit, cum in qualibet generatione rei teneantur, qui pec
cata patrum imitantur? Et quare patres commemoranit,
cum & illi omnes mali sint, qui quorumlibet malorum
peccata imitantur? Sed ideo patres specialiter nominauit,
quia maxime patres filij imitari solent, quos præcipue di-
ligunt. Et tertiam & quartam generationem ideo comme-
morauit: quia solent parentes interdum tandiu viuere, do-
nec filios tertios & quartos habeant: qui patrum iniquita-
tes videntes, eorum impietatis hæredes per imitationem ef-
ficiuntur. Secundum hunc modum rectè intelligitur ad li-
teram, quod in Exodo dicitur.

Quomodo illud Exodi intelligi debeat secũdũ mysteriũ

Quod etiam mystice intelligendum esse ostenditur, ex
eo quòd parabola dicitur. Si. n. parabola est, vt ait Hierony-
mus *aliud verbis sonat, aliud sensu continet. Vnde aliqui* Loco
ita edisserunt. Patrẽ in nobis esse dicunt leuem punctũ sen- prædi-
sum, scilicet primũ motum suggestionis, uel cogitationi: cto.
Filiam vero, si cogitatio conceperit peccatum: in quo nota-
tur consensus, & delectatio mulieris: Nepotem, si quod co-
gitaueris atque conceperis, opere compleueris, vel cõplere
decreueris: in quo notatur consensus viri, siue patratio pec
cati: Pronepotem autem, si non solum feceris, sed in eo glo-
rieris: et hæc est quarta generatio, nõ quia tres præcesserint,

Prã. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed quarta dicitur, quia quarto loco a primo motu, qui est quasi pater, enumeratur. Deus ergo primos, & secundos stimulos cogitationum, quos Græci Propathias vocant, sine quibus nullus hominum esse potest, non punit æternaliter: sed si cogitata quis facere decreuerit, & quæ fecit, corrigere noluerit: quæ sunt mortalia peccata, & tertia, & quarta generatio.

Per quid probat, q̃ primus motus non puniat æternaliter.

Ad probandum vero, ut ait Hieronymus, quòd primus pulsus cogitationis non puniatur æternaliter à Deo, illud de Genesi asserendum est: Cham enim peccauit, irridens nuditatem patris: & sententiam non ipse, sed filius eius Chanaan accepit: Maledictus Chanaan, seruus erit fratrũ suorum. Quæ enim iniustitia est, vt pater peccauerit, & filius punitus sit? Sed in mysterio illud factum est.

Ibid. paulo ferius. Gen. 9.

SVPRA ostendit Magister, qualiter peccatũ originale per baptismũ deleatur. In hac parte intẽdit inquirere, utrũ originale peccatũ q̃ peccata proximorũ parentũ multiplicetur, & intendatur. Diuiditur aũt pars ista in tres partes. In quarũ prima Magr̃ mouet q̃nem, & determinat sẽm aliorũ opinionẽ. In secũda determinat sẽm uerita tẽ. ibi. *Alioquin sibiipsi contradicere ostenderetur &c.*) Et parũ ante. *Ecce perspicuum sit lectori.* In tertia uero parte dissoluit quãdam apparẽtẽ scripturę auctoritatẽ. Ibi. *Et licet peccatis parentũ, &c.*) Prima pars habet tres partes. In prima Magister mouet q̃nẽ: In secũda determinat sẽm aliorũ opinionẽ ibi. *De hoc Aug. in Ench. ambigue differit, &c.*) In tertia uero: quia illa opinio uidebat̃ sup uerba Aug. esse fundata, subiungit modum, per quẽ Aug. illam q̃nẽ dissoluit. ibi. *Quod uero in actuali peccato Adæ plura, &c.*) ubi apparet, q̃ Aug. illã q̃nem pertractat ambigue, & quasi insolutã illã dimittit. Similiter secunda pars principalis hẽt tres. In prima oñdit Magister, q̃ peccatũ originale nec multiplicat, nec intẽdit p̃p peccata p̃ximorũ parẽtum: & hoc rõne sumpta ex parte pœnæ. Sed o uero, quia originale peccatũ ortũ habet a peccato primi parẽtis, determinat de grauitate actualis peccati Adę. ibi. *Hic quæri solet, utrum peccatum transgressionis Adæ, &c.*) In tertia autẽ determinat de illius peccati remissiõe. ibi. *Si uero quæritur, an illud peccatum, &c.*) Similiter tertia pars principalis hẽt tres partes. In prima parte Magister mouet dubitationẽ, quæ cõsurgit ex apparenti contrarietate. In secunda parte determinat illam apparentem contrarietatẽ exponẽdo auctoritates quãtum ad intellectũ literalem. ibi. *Sed ut ait Hier. Nolex, & Prophe-*

tæ &c.) In tertia uero explanando quantum ad intellectum mysticum, siue moralem. ibi. *Quod etiam mystice intelligendum esse ostenditur, &c.*) Et sic tria p̃cipue determinat Magister in litera, uidelicet qualiter peccata parentum habeant imputari posteris: & iterum cuius quantitatis, & intensionis sit culpa originalis: & postremo simul cum hoc determinat qualiter habeat puniri.

Ibid.

P*Ossunt* (*inquit*) *intelligi plura peccata, &c.*) Contra. Si hoc uerum est, tũc pari ratio in quolibet uno peccato est multitudo peccatorum, si consideretur illa ratio assignandi diuersa peccata in uno peccato, quam Aug. ponit in litera. Quilibet enim cũ peccat, interficit animam suam: quia peccatum est mors animę: quilibet etiam transgredit̃ mandatum diuinum: ergo est ibi homicidium, & inobediẽtia: & sic de aliis. Item. Si fuit ibi pluralitas peccatorum: ergo uidetur, q̃ in quolibet paruulo sit multitudo originalium. Quod si tu dicas, quòd nõ fuit transfusum originale ratione omnium: sed ratione alicuius, quęritur ergo tunc, ratione cuius principaliter fuerit transfusum, utrum ratione gulę, uel superbiæ, uel inobedientiæ. Et quod ratione inobedientiæ uidetur. Ro. 5. Per inobedientiam peccatum intrauit in mundum. Quod autem fuerit gula, uidetur per ipsum textum. Quacumque die comederitis, morte moriemini. Et ratio concordare uidetur: quia originale peccatum trãsfunditur mediante propagatione carnis: ergo transfunditur ratione peccati carnalis: ergo si non fuit ibi peccatum carnale, nisi gula: ergo &c. Quod autem superbia, uidetur auctoritate Hugonis in septima parte primi Libri de Sacram. Propter elationẽ animus obscuratus est: q̃a. n. per elationem tumuit, ignorantia percussus lumen ueritatis amisit. Et parum antẽ hoc. Quia spiritus per superbiam contra creatorẽ tumens obedientiam nõ tenuit, ideirco creator spiritum ignorantia, carnem uero concupiscẽtia damnauit. Quæritur ergo ratione cuius horum originale principaliter transfundatur, cũ omnia hæc dicat Aug. fuisse in primo peccato. Respon. Dicendum, quòd peccatum Adæ sicut & alia peccata in uno genere est principaliter: nihilominus ex quadam adaptatione secundum diuersos effectus, & circunstantias diuersa dicitur in se claudere peccatorum genera: nõ quia in ipsa sit culparũ multiplicitas (loquendo essentialiter) sed per quandam adaptationẽ, & per quandam metaphoram. Nihilominus (sicut supra expla natum fuit) in consummatione, & perpetratione unius peccati contingit diuersa reperire peccata, ut superbiam, uel auaritiam in primordio, & gulam in progressu, & inobedientiam in consummatione peccati primorum parentum, & maximè Euę. Ad illud ergo, quod quęritur, utrũ ratione horum omnium, uel ratione alicuius istorum specialiter transfundatur originale peccatum. Dico, quòd ratione omnium, sed differenter. Nam superbia

Cap. 31

Dist. 21. art. nl. & dist. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bia respicit illam transfusionem originalis quasi causaliter, & gula quasi materialiter, & inobedientia quasi formaliter. Peccatū.n. Adę formaliter loquendo fuit peccatū inobediētię: materialiter uero ga fuit eius ligni, fuit peccatū gulę: sed cāliter: ga fuit ꝓp acquirendam excellentiam, fuit peccatum superbię. Et sic patet responsio ad obiecta.

Non est tamen putandū, &c.) Cōtra. Hoc uidet falsum. Quia maius malū est qđ corrūpit totā naturā, q̄ quod corrūpit unā solā ꝑsonā: sed peccatū Adę totā corrūpebat naturā: peccatum in spiritū sanctum unā solā ꝑsonā: ergo &c. Resp. Dicēdum, ꝙ hæc qō determinata fuit supra cum agebatur de peccato Adæ. Propter quod notandum, quòd multis modis dr̄ peccatum unū esse grauius, siue maius altero. Primo modo causalitate: & sic peccatum diaboli dr̄ esse maius, cuius inuidia mors introiuit in orbē terrarum. Secundo modo generalitate: & sic peccatū primi parentis dr̄ fuisse maius: quia in totum genus humanum se diffudit. Tertio modo enormitate: & sic peccatum Iudæ dicitur esse maximum, quia uendidit Deum. Quarto modo ingratitudine: & sic peccatū illius dicitur esse maius, qui plura percepit dona gratiarum. Quinto mō periculositate: & sic peccatum ignorātiæ dicitur esse maximū, quia periculosum. Sexto modo inseparabilitate: & sic peccatum cupiditatis dicitur esse maximum: quia cum alia uitia cum homine consenescant, sola auaritia iuuenescit. Septimo modo importunitate: & sic superbia dicitur esse maximum, quia etiā ex ipsis bonis operibus consurgit. Octauo modo pronitate: & sic luxuria dicitur esse grauius, ad quam homines magis sunt proni. Nono modo maioris gratiæ impugnatione: & sic peccatum in Spiritum Sanctum dicitur esse maximum. Decimo modo ratione maioris offensæ: & sic peccatum idololatrię dicitur esse maximum. Vndecimo modo rōne facilitatis resistēdi: & sic dicit Magister, ꝙ peccatū Adę fuerit grauissimum. Duodecimo modo ratione improbitatis, atque libidinis, & sic cuiusque generis peccatum maius potest fieri ab altero. Hi duodecim modi cōsueuerunt a doctoribus assignari. Fortassis, & alii apparebunt modi: sed isti sufficiant tanquam magis consueti. Et per hoc patet responsio ad illud, quod obiicitur.

Dub.2. **Dif. 21. in fine: & 22. per totum.**

Quia ab homine commissum est, &c.) Obiicitur. Ex hoc enim uidetur, quòd si Adam perpetrasset aliud peccatum, quam illud, cum in eo esset tota natura, ꝙ totam naturam corrupisset. Sed contra ponatur quòd Adam solo consensu peccasset, tunc corpus actum peccati animę nō communicasset: ergo caro non fuisset infecta: ergo nec originalis culpa transfusa. Item. Pœnitentia in integrum restituit ea, quæ mens perdidit, quamuis non restituat ea, qnæ sunt corporis: ergo si homo tantū mentaliter peccasset, oīno ꝑ pœnitentiam reiurgeret: nō ergo uī, ꝙ originalem culpam transfunderet. Propter hoc est quæstio, utrum

Dub.3.

utrum si peccasset alio genere peccati, originale transfudisset. Resp. Dicēdum, ꝙ circa hoc duplex fuit opinio. Quidam.n. dicere uoluerunt, ꝙ cum omne peccatum sit præuaricatio legis diuinæ, & cœlestium inobedientia mandatorum, & per oē peccatum auertatur aīa a Deo, & fiat ei rebellis, ꝙ quocunque genere peccasset, rebellionem carnis, & spiritus incurrisset. Item. Cū omne peccatū sit iniustitia, quocunque genere peccasset Adam, priuatus fuisset iustitia, quam habebat. Item. Cū omne peccatum mortale sit mors, pro quolibet incurrisset carnis mortalitatē. Cum igitur ista faciant originale transfundi, tenuerunt ꝙ Adā transfudisset originale quocunque genere peccati peccasset, & hoc uī sonare uerbū Magistri. Secundū hanc positio nē de facili rñdetur ad illud, qđ obiicitur: quia sicut uidemus ꝙ pro peccatis spiritualibus caro cruciatur in inferno, & hoc ga nihil aliud est carnem cruciari quam uoluntatem cruciari in carne: sic & in proposito uoluerunt dicere, ꝙ esse potuit ut ꝓp peccato, quod commisisset spiritualiter, puniretur corporaliter. Alius modus dicendi est, ꝙ si Adam mortaliter peccasset, & mandatum illud non fuisset transgressus, non transfunderet originale. Et ratio huius est: ga pro sola transgressione illius mandati comminatus est ei dominus mortem, sicut patet Gen. 2. Et secundum hanc positionē uerbum Magistri, quod dicitur in litera, intelligitur præsuppositā transgressione illius mandati, cui adiuncta erat mortalitati pœna. Primus tamen modus dicēdi uidetur esse probabilior. Quamuis enim scriptura non comminetur mortem, nisi pro illa inobedientia, non absurde tamē illa comminatio intelligitur se extendere ad omnem mortalem culpam. Qđ autem istorum uerius sit, dubiū est; nec ibi est magna uis facienda: quia modica est utilitas, & nulla sciendi necessitas.

Si homo in ea iustè uixerit, &c.) Contra. Hoc uidetur incontinēter dictum. Si enim nulla pœna debetur homini, nisi merito culpæ: & homo in carne adeo potest iuste uiuere, ut sit dignus statim euolare, uidetur quòd in eo non sit meritum alicuius pœnæ, nec mortis nec alteris. Item. Si mors debet cuilibet iusto ꝓp peccato, uidetur igitur qđ nulla gratia fuerit in martyribus, qui mortui sunt pro Christo, sicut nec latronibus, qui suspenduntur ꝓp latrocinio. Iuxta hoc quęritur. Si mors debetur homini pro peccato originali, & unicum est i homine originale peccatum, quæ iustitia facta fuit Lazaro, qui bis mortuus est. Respon. Dicēdum, quod nulla unquam iustitia absoluit hominem a debito mortis, pro eo qđ omnis iustitia, quę est in nobis, respicit uoluntatem, & est personalis: mors uero est pœna naturalis: & ita per nullam iustitiam dignus est homo a morte absoluti, nec Deus sua benignitate aliquem a morte liberauit, tum propter illius sententię infirmitatē, qua dictū est Gen. 3. Puluis es, & in puluerē

Dub.4.

reuer

Universidad de Deusto
Biblioteca

verterís, &c. tum etiam ut fides locum habere possit. Ad illud, quod obiicitur de martyribus. Dicendum, quòd illud, qđ uno modo est debitũ, si ex charitate fiat, potest fieri gratuitũ: martyres autem, quia mortem uoluntarie sustinuerunt, quam effugere potuerunt, immo pro Christo se ante tempus obtulerũt, mors, quæ aliàs esset pœna, fuit eis ualde meritoria: quia Deus eam ualde reputat pretiosam, ex hac duplici causa, qtæ tacta est. Ad illud de Lazaro. Dicendum, quod prima mors fuit ad manifestãdam gloriam Dei: & illud supplicium recompensatum est per cõsequẽs beneficium: quia hoc ipso quòd suscitatus est, fuit ampliatum merendi spatium: & melius erat ei sic bis mori, quàm si semel mortuus fuisset: ideo eum hoc alicui præstatur, ut suscitetur, magis sibi reputet præstari beneficiũ, quàm inferri supplicium.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An peccata actualia parentum imputentur filijs, & ad illos transmittantur?

AD intelligentiam huius partis circa tria incidit hic quæstio. Et primo quæritur de originali quãtum ad causam præcedentem. Secundo quantũ ad quantitatem concomitantẽ. Tertio uero quantum ad pœnã consequentem. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, utrum parẽtes proximi possint trãsmittere ad prolem peccata sua actualia, an a solo parẽte primo transfundatur originalis culpa. Secundo quæritur, utrum primus parens potuerit in prolem transmittere satisfactionis iustitiam, sicut trãsmisit præuaricationis culpam.

VTRVM peccata parentum proximorum filiis imputẽtur, & ad eos transmittantur. Et quod sic uidetur. Primo auctoritate Exod. 20. Ego sum Deus zelotes, uindicãs peccata patrũ in filios, &c. si ergo Deus non uindicat, nisi pro culpa: & uindicta Dei transit a patre in filiũ, pari ratione uidetur quòd culpa. ITEM. Hoc uidetur exẽplo, 3. Reg. 14. Ego inducam malũ super Ieroboam, & super uniuersam domum eius. Et ibi haberur, quomodo tota posteritas propter peccatum patris fuit cõsumpta: ergo uidetur, quòd peccata proximorum parentum filiis imputentur. ITEM. Hoc uidetur ratione. In habentibus symbolum facilior est transitus: sed maius est symbolum, & conuenientia parentis proximi ad prolẽ, quàm parentis remoti. Si igitur parens remotus potuit culpam transmittere in posteros, multofortius uidetur de parentibus propinquis. ITEM. Parens proximus trãsmittit peccatum in filium, quod aliunde suscepit: sed magis unusquisque potest communicare quod habet a se, quàm quod habet ab alio: ergo uidetur, quod multofortius ad prolem possit transmittere peccatum, qđ commisit, si transmittere potest peccatum, quod aliunde contraxit. ITEM. Peccatum Adæ ideo transiit ad posteros: quia in Adam fuimus cum ipse peccauit: ergo pari ratione, si parens proximus peccauit quãdo proles eius erat in lũbis eius, similiter uidetur quòd peccatum parẽtis proximi in prolem transfunditur. ITEM. Ratio quare peccatum originale transfunditur: est; quia est infectio uirtutis generatiuæ circa actum generandi: ergo si aliquod peccatũ consistit circa actum generationis, uidet ꝙ tale debeat in prolẽ transfundi: sed tale est peccatũ aduiterii: ergo uidetur quod saltem illud peccati genus debeat in posteros redundare, ac ꝙ hoc peccatum originale intendere, & multiplicare.

SED CONTRA. Ezech. 44. Filius non portabit iniquitatẽ patris: ergo si hoc non est uerum de parente remoto ut de Adã, saltem ueritatem habet circa ꝓpinquos. ITEM. Galat. 6. Vnusquisque onus suum portabit: sed si peccata parentum redũdarent in prolẽ, non portaret unusquisque onus suum, immo etiã alterius: ergo &c. Iterum alibi. Vnusquisque rationem reddet Deo pro se. ITEM. Anſ. de Concep. virg. cap. 24. Parentum proximorum peccata ad originale peccatum nõ ẽstimo pertinere: sed si transfunderentur a parente in prolem, pertinerent ad originale peccatũ: ergo &c. ITEM. Non est maior ratio, quare trãsfundit iniustitiam, quam iustitiam: sed pater sanctus non generat filium sanctum, & baptizatus non generat baptizatum, sicut ostenium fuit supra: ergo pari ratione parens proximus peccatum suum non transmittit ad prolem. ITEM. Nullũ peccatum transmittitur a parẽte in prolem nisi mediante carne: sed peccata actualia, quæ committuntur, carnem non immutant nec noua infectione inficiunt: ergo uidetur, quod ad prolem transmitti non possunt. ITEM. Si peccata actualia transmitterẽtur a parente in prolem: ergo filius semper esset peior patre, & dignus maiori punitione: si ergo est magnæ crudelitatis, & impietatis dicere, quod paruulus natus peior sit iniquo parente, patet &c.

RESOLVTIO.

Nunquam quòd ad culpam: sed benè quandoque quòd ad pœnam, & uindictam temporalem.

RESP. Dicendum, quod peccatum parentum transire ad prolem, potest intelligi tripliciter. Aut punitione, aut imitatione, aut transfusione. Si punitione, ut proles puniatur pro peccato parentis, sic attendendum est, quod duplex est punitio: una æterna, alia temporalis. Quantũ ad punitionem æternam nullo modo transit, uidelicet quod aliquis damnetur pro solo peccato parentis. Vnde Anselm. de Concept. virg. dicit, qđ paruuli non damnantur pro culpa Adę tantũm; sed pro culpa propria, quã habent; licèt non habeant eam agendo: sed contrahendo. Si autem loquamur de temporali punitione, sic quia pater punitur in filio, sicut ad literã uidemus, & scriptura ostendit, bene transit peccatũ parẽtis in prolẽ, siue ꝓle uolente, siue nolẽte: & hoc est de seueritate diuinę iustitię. Alio modo dicitur peccatũ transire a parente in prolem per imitatio-

Cap. 22 & de concep.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tationem: & sic peccatum diaboli quodam modo transiuit in genus humanum, & peccatū Adæ in posteros, & peccata proximorum parentum in filios frequenter pertrāseunt: iuxta illud Sap. 2. Inuidia diaboli mors intrauit &c. non tamē transit in omnes; sed in eos, qui imitari uolunt. Tertio modo dicitur peccatum transire a parente in prolem, & hoc transfusione, sicut infectio una cautari hēt ab alia infectione: & hoc mō peccatum trāsfundi habet in prolem a solo primo parente. Ratio autem huius est, quia duo sunt in peccato uidelicet priuatio debiti, & conuersio indebita: & secundum hoc duo ponuntur in peccato, deformitas, & macula. Macula namque ponitur ex conuersione: sed deformitas ex debiti priuatione manente obligatione. Ad hoc igitur, quod aliquis possit peccatum ex parente contrahere, necesse est, qđ illo possit ad aliquid obligari: & possit ab eo bono ad quod obligatur, in ipso priuari: & quod possit etiā maculari, hoc autem solum fuit in primo parēte. Ad aliqd. n. tota humana natura, & oēs eius posteri in illo sunt, uidelicet ad habendam rectitudinem iustitiæ, siue non concupiscendum: & in illo per eius auersionem illa rectitudine priuati sumus & quia illa obligatio carnem suam infecit infectione fœditatis, & passione mortalitatis, & caro nostra habet ꝓpagari ex illa, hinc est quod ab illo habemus inici, & ab illo traducimus singulariter peccatum secundum plenā rationem. In nullo autem posterorum noua obligatione obligātur filii in parente: nec etiam caro transfundenda inficitur noua infectione ex alicuius culpæ actualis perpetratione. Et hinc est quod nullus parēs proximus potest in prolem suā culpam actualem transfundere. Et hoc est, quod dicit Anſ. in Lib. de Concep. virg. cap. 28. Parentum proximorum peccata ad originale peccatum nō æstimo ꝑtinere. Quippe si Adā nequisset ad eos, quos generaturus erat iustitiā suā traducere, nequaq̄ posset iniustitiā suā transmittere. Hoc autem intelligit quantū est de transfusione culpæ, ad quam consequitur æterna damnatio: sed de transitu quantum ad punitionem temporalis pœnæ, subiungit in fine capituli, Non nego propter merita bona parētum filiis multa, & magna beneficia corporis, & animæ impendi: & propter peccata parentum filios, & nepotes usque in tertiam, & quartam generationem, (& forsitan ultra) diuersis in hac uita tribulationibus flagellari, & ea perdere bona i corpore, & anima: quæ forsitan consequerētur, si iusti fuissent, quorum exemplum longum est hic inferere. Ex his igitur patet responsio ad quæstionem propositam. Concedendum enim est quod peccata actualia proximorum parentum ad originale nō pertinent, nec cū originali transfunduntur, sicut rationes ad partem secundam inductę ostendūt. Nihilominus tamē alio modo transeunt quātum ad uindictam, & punitione temporale, sicut primo probatur auctoritate Exod. & deinde exemplo.

Ad Illvd uerō, quod obiicitur ꝓ rōnem, quod facilior est transitus in habentibus symbolū. Dicendū, quod illud uerum est, quādo utrobique æqualiter saluat rō principii agentis. Peccans aūt actualiter nō habet potestatē uitiādi prolē, nisi ille solus, in quo habuimus obligari, & in quo tota massa generis humani potuit uitiari, sicut ostensum est: & ideo illa rō nō cogit. Ad illvd, qđ obiicitur. Trāsmittit, quod aliūde suscepit. Dicendū, quod ex hoc non sequitur, quod transmittat illud, qđ est a se. Peccatū. n. quod aliūde suscepit, est peccatum naturale: sed peccatū, quod ipse facit, est peccatū personale: cōiectio aūt alicui proprietatis per uiam generationis plus respicit ueritatē naturæ, quam actum personę, sicut supra ostensum est. Ad Illvd, qđ obiicitur, ꝙ ideo peccauimus in Adam: quia fuimus in ipso, dum peccauit. Dicendū, quod ista nō est tota causa, sed simul cū hoc exigitur, quod in primo parente oēs posteri possent obligari, & caro omnium posteroru posset infici & fœda fieri hoc aūt in alio, quā in Adam non habet reperiri: iō patet &c. Ad Illvd, quod obiicitur, qđ peccatum adulterii attenditur circa actum generatiuæ. Dicendum, quod & si circa actum generatiuæ attendatur: non tamē dicit corruptionem, quæ sit in ipsa uirtute generatiua secūm se, sed quæ consistit circa uoluntatem rationalem: & ita circa personā: & propter hoc culpa adulterii, secundū qđ culpa, in prolē transfundi non hēt. Nihilominus tamen: quia circa actū generatiuæ cōsistit, plus imputatur proli, q̄ alia peccata parentum: unde uitis, & abiectus reputat ille, qui est natus de adulterio, & ēt secūm leges humanas hæreditate paterna reputat indignus. Vnde illud peccatū plus redundat in prolē, q̄ alia actualia: nō tñ sic redundat, ut culpa primi parētis, qui posteritatem suam non tantum obligauit ad ignorantiā, & pœnā, sed et iam fœdauit peccati originalis macula, ob quam quilibet eum nasci tur, dignus est ira, & indignus uisione Dei.

Qvæstio II.

An tota posteritas potuit in Adam satisfacere: sicut potuit in eo uitiari?

Vtrum primus parens pro posteris suis satisfacere potuit, sicut potuit eos ex culpa sua uitiare. Et quod sic, uidetur. Quia dicit Anselm, de Concep. Virg. cap. 24. Si Adam nequisset ad eos, quos generaturus erat, iustitiam suam perducere, siue traducere, nequaquam posset ad eos iustitiā transmittere: si ergo hoc uerum est: sequitur ꝙ si Adam potuit sua culpa filios reddere culpabiles, sua satisfactione potuit eos facere excusabiles. Item. Oēs in Adā peccauerunt: quia fuerunt in Adā peccāte: ergo pari ratione si oēs fuerunt in Adam satisfaciente, uidetur quod omnes in ipso satisfecerunt per locum a simili. Item. Hoc ipsum uidet rōne. Si oppositū est causa oppositi, & propositum causa propositi: sed Adæ transgressio fuit causa

nostrę corruptionis: ergo uidetur, quod eius iustificatio, & satisfactio fuerit causa nostræ redemptionis. Sicut igitur in Adã peccauimus: ita uidet, quod in eo satisfecimus. Et istæ tres rationes sumptæ sunt per locum a simili. ITEM. Hoc ipsum ostẽditur per locum a minori. Promior est Deus ad miserendum, quàm ad condemnandum: sed diuina iustitia pro transgressione Adæ cõdemnauit totam posteritatem pœna mortis: ergo multofortius diuina misericordia p̃ satisfactione Adæ debuit reddere gratiã iustificationis. ITEM. Potentior est gratia in bono, quàm sit culpa in malo. sed culpa Adæ potuit totam posteritatem inficere, & reddere Deo odiosam: ergo multofortius gratia, q̃ fuit collata Adæ, potuit totam posteritatem reparare, & reddere Deo gratam. ITEM. Secundũ leges humanas tutor potius potest conditionẽ pupilli meliorare, quàm deteriorare: si ergo multo maioris benignitatis est lex diuina, quã sit humana, uidetur quod potius cõditio nostra in primo parente de peiori potuit fieri melior, quam de meliori deterior: ergo si transgrediendo potuit transfundere culpam, multofortius satisfaciendo potuit transmittere iustitiam.

SED CONTRA. Statim Adã cum peccauit, ab immortalitate cecidit in necessitatem moriendi: ergo si gratia superueniens non auferet immutabilitatem diuinæ sententiæ, remansit igitur post gratiam mortalis: sed mortalis de necessitate generat mortalem: ergo quantũcunque Adã satisfaceret, generaret filios suos morti obnoxios: sed nulla creatura rationalis est morti obnoxia, nisi propter culpam: ergo nunquam potuit satisfacere, quin transmitteret culpã ITEM. Iustitia originalis consistit in quadam mentis, & carnis integritate: sed quia uirginitas dicit incorruptionem mentis, & carnis, ex quo semel perditur, nunquam per satisfactionem potest recuperari: ergo pari ratione neque originalis iustitiæ donum per satisfactionem recuperatur: si ergo ex illius iustitiæ priuatione est in nobis originalis culpa, impossibile fuit, quod Adã satisfaceret pro posteritate sua. ITEM. Omnis satisfactio peccatoris fundatur super gratiã gratumfacientem: sed gratia gratumfaciens nunquam põt transire ab uno homine in alium, sicut in Primo Libro probatum est: sed gratia immediate a Deo datur: uidetur igitur quod in primo parente satisfacere nõ potuerit genus humanũ. ITEM. Efficacior est in unoquoque fides sua sibi, & gratia, quàm sit alii: sed Adam non potuit pro seipso satisfacere: sed oportunũ fuit filium Dei pati, sicut ostendit Anselm. in Libro, Cur Deus homo: ergo non uidetur, quod potuerit satisfactionis iustitiam in alios deriuare.

Dist. 18 art. 2. q. 2.

Lib. 1. cap. 5. &c.

RESOLVTIO.

Nullatenus, neq; ex parte eius, qui satisfaceret: neque ex parte gratiæ, per quam satisfaceret: neque ex parte naturæ, pro qua satisfaceret.

RESP. Dicendum, quod cum quæritur, Vtrum tota posteritas in Adam potuerit satisfacere, sicut in eo potuit uitiari? hoc tripliciter potest intelligi. Aut ita, quod Adam posteris communicaret & culpam, & satisfactionẽ simul. Aut ita, quod cõmunicaret satisfactionem, sed non culpam. Aut ita in se satisfaceret, & pro se, quod posteris non communicaret culpam. Primi duo modi, non solum sunt impossibiles, sed etiam non intelligibiles: quia claudunt in se duo opposita. Si enim Adam communicasset posteris simul culpã, & satisfactionem, simul essent culpabiles, & satisfacerent: ergo simul essent iusti, & iniusti. Similiter si communicaret satisfactionem, & non culpam, ergo innocentes satisfacerent: & hoc similiter non est intelligibile. Non enim fit satisfactio, nisi pro offensa: & si Adam nõ communicaret posteris culpam, ipsi haberẽt omnimodam innocentiam: & si hoc, locum non haberet in eis satisfactio aliqua: pro innocente enim satisfacere non est intelligibile. Tertius autem modus dicendi, uidelicet quòd sic satisfaceret pro culpa sua Adam, ut sua satisfactione impediretur infusio originalis culpæ; & si intelligibilis sit, impossibilis tamen fuit ipsi Adæ: & ratio huius melius in Dist. 20 Tertio reddetur, cũ agetur de modo redemptionis humanæ. Ad præsens autem hoc dixisse sufficiat, quod Adam sic satisfacere non poterat, ut impediretur transfusio culpę originalis in posteritatem suam. Et ratio huius sumitur, & a parte ipsius Adæ, & a parte gratiæ, & a parte corruptionis naturæ. A parte Adæ: quia ipse debitor mortis erat, & dignus pœnalitate, & miseria: & ideo quãcunque mortem, uel pœnam sustineret pro transgressione sua, Deo satisfacere non poterat sufficienter. A parte uero gratiæ, per quam satisfaciebat, ratio sumitur: quoniã illa gratia erat gratia pœnitentialis, quę quidem respiciebat ipsam uoluntatem personę: & ideo per ipsam non curabatur morbus concupiscentię, quę radicabatur in carne: & propterea quantumcunque satisfaceret, remanebat natura corrupta: & ita necessitas ad transfundendum originalẽ culpam. Ex parte uerò naturę sumitur ratio: quia cum natura humana tota in ipso uitiata esset, tanti pensabatur illa corruptio naturę, quanti pretii est tota humana natura: & ideo quicquid Adam faceret, longe inferius esset, eo q̃d exigebat Deus tantę corruptionis, & damnationis recompensationem: & iò pro illa non poterat satisfacere. Posset etiam nihilominus assignari ratio ex parte diuinę offensę, quę cum esset infinitarra tione eius quia est contra infinitum, non recipiebat recompensationem, nisi aliquis satisfaceret, qui esset infinitè bonus. Et ideo nõ indocte dicunt aliqui, quod non solum satisfactio pro peccato Adę. sed etiã pro quocunq; alio peccato fundata est super meritum, & satisfactionẽ Christi, in cuius fide, & sacramẽtis Deus parcit quibuscunq; parcit; & ideo contingit omnes

Universidad de Deusto
Biblioteca

de plenitudine eius accipere: & ipsum dicit caput totius ecclesiæ, tã finalis, quàm primitiuæ. Patet igitur, quòd quocunque modo dicatur, impossibile fuit Adam pro posteris satisfacere. Vnde concedendæ sunt rationes hoc ostendentes.

AD ILLVD, quod obiicitur de uerbo Anselm. quod si nequisset iustitiã traducere &c. Dicendum, quod Anselo. loquitur ibi de iustitia originali, & illam dicit, quòd Adam & seruare potuerit posteris, & transfundere. Hoc autem intelligendum est sanè, non quia aliqua qualitas, quę esset in anima Adę, per multiplicationem ad posteros descenderet: sed quia anima Adę innocens coniuncta fuerat carni puræ, & immaculatæ: & si stetisset, anima potuisset illam carnem seruare, & a corruptione mortis, & a corruptione libidinis: & hæc rectitudo erat originalis iustitia. Si autem in hac Adam perstitisset, cum generaret posteros, carnem immaculatam transfunderet. Et similiter dum anima creata a Deo innocens tali carni uniretur, illud idem posset, & eandem rectitudinẽ haberet, quam habuit anima Adæ, & per hoc originalem iustitiam: & pro tãto originalis iustitia transfundi dicitur: quia si hanc habet pater, necesse est, quod hanc habeat filius: & hoc est ex ratione bonæ dispositionis ex parte carnis, quam originalis iustitia concernit: non sic est de iustitia satisfactionis, quę uoluntatem respicit, non carnis integritatẽ. AILLVD, q̃d obiicitur, ꝙ sicut fuimus in Adã peccante; ita fuimus in ipso satisfaciente. Dicendum, quod nõ est simile: quia peccatum Adæ pro eo, quod illã iustitiam originalẽ priuabat, non tm̃ respiciebat ꝑsonam, sed etiam naturam: sed quia illa satisfactio illam innocentiam non restituebat, per hoc nam; non naturam respiciebat: & ideo nõ sic in posteros redundare potuit satisfactio, sicut redundauit ibi transgressio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ si oppositum est causa oppositi &c. Dicendũ, quod istud intelligendum est in his oppositis, quorũ utrũque est aliqua natura, & in eis, quę rectè sunt opposita, & secundum illud, in quo opponuntur. Et rõne huius triplicis cõditionis illa propositio non habet locum in proposito. Primũ quidem, quia culpa nõ dicit aliquã positionem, siue naturam, sed potius priuationem. Secũdo uero: quia iustitia satisfactionis nõ directe opponitur culpę originali, sed potius originali iustitiæ: & si illa originalis iustitia fuisset in Adam generante, fuisset causa oppositi. Tertio uerò, quia culpa ipsius Adæ opponitur ipsi satisfactioni inquantum corrumpebat personam, nõ inquantum corrumpebat naturã: sed inquantum corrũpebat personam, meritum erat æternæ damnationis: inquantum uero corrumpebat naturam: principium erat uniuersalis corruptionis. Iustitia ergo satisfactionis auferebat ab ipso Adam meritũ æternæ damnationis: & secundũ illud opponebatur ei, & erat causa oppositi uidelicet æternę beatitudinis per modũ meriti: uitium autem corruptionis nõ auferebat, nec eius oppositum causabat: quia secundum illud non opponebatur ei. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ pronior est Deus ad misserendum quàm ad condemnandum. Dicendum, ꝙ illud uerum est, ubi misericordia sic habet locum, ꝙ non excludit iustitiam: iustitia autem requirebat maiorem satisfactionem, quàm Adam posset facere: & ideo misericordia pro illa modica satisfactione Adæ non debebat toti generi humano donare offensam: sed qđ nobis, & sibi decrat, decebat eum supplere: quod & fecit, cum ꝓ nimiã charitatem suam filium suũ unigenitum misit in similitudinem carnis peccati, & cum essemus mortui peccato, conuiuificauit nos Christo AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ potentior est gratia, quam sit culpa: respondeti potest dupliciter. Primo ꝙ illud intelligendum est respectu illius effectus, ad quem gratia ordinatur: gratia autem gratumfaciens ipsi Adæ collata non ordinabatur ad remouendum carnis corruptionem, sed uoluntatis deordinationem: quia reformatiua erat imaginis, non reparatiua carnis. Nihilominus tamẽ in reparatione carnis potentior est aliquo modo, quàm culpa, dum per gratiã meretur homo secundam stolam. Aliter potest dici, quòd & si gratia potentior sit, quàm culpa: non tamen sequitur, quòd totum reformet, quod culpa destruxit. Multo enim facilius est destruere, quàm cõstruere. Vnde unus malus cibus aliquando plus corrumpit naturam, quàm centum bonæ medicinæ possint eam reparare, quamuis medicinæ illæ sint ualde potentes, & uirtuosę. AD ILLVD, quod obiicitur de lege pupillorum. Dicẽdum, quod Adam non ad posteros comparatur sicut tutor ad pupillos, sed sicut pater ad filios. Vnde sicut pater facilius potest bona sua dissipare, & destruere, & per consequens hæreditatem filiorum suorum deuastare, q̃ posset illam post deuastationẽ, & consumptionem reparare: sic & in proposito intelligendum est se habere.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An peccatum originale in omnibus æqualiter reperiatur?

CONSEQVENTER circa secundum articulum quæritur de quãtitate originalis. Et circa hoc duo quærũtur. Primo quæritur de ipso originali sub ratione quantitatis continuæ, Vtrum unum originale possit esse maius altero. Secundo quæritur quantum ad rationem quãntitatis discretę, Vtrũ uidelicet sit ponere unum originale, uel plura.

VTRVM originale in omnibus reperiatur æqualiter. Et quod sic uidetur, Anselm. de originali peccato capit. 27. Originale peccatum in omnibus æstimo esse æquale. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Originale peccatum est carentia debitæ iustitiæ, sicut sæpe dictum est, & q̃libet illa iustitia originali est simpliciter nudatus, & pri-

natus:ergo si equaliter oēs sunt priuati, equaliter originali macula sunt infecti:ergo in quibuscunque reperitur originale peccatum,æqualiter reperit. ITEM. Hocipsum ostenditur per cām. Originale peccatum est in nobis propter Adæ inobedientiā, sed inobedientia Adæ una fuit, & æqualiter omnes posteros respiciebat: ergo uidetur, quòd omnes æqualiter culpabiles faciebat. ITEM. Hocipsum uidetur per pœnam. Omnes enim habentes culpam originalem equaliter puniuntur, uidelicet omni moda carentia uisionis Dei: si igitur quantitas pœne respondet quantitati culpæ, uidetur ꝙ si est æqualitas in carentia uisionis Dei, quòd sit æqualitas in corruptione originalis. ITEM. Hocipsum probatur per concupiscentiam annexam. Originale enim peccatum ad omne malū reddit pronum per concupiscentiam. Vnde dum lex prohibet concupiscentiam, prohibere dicitur omne malum: ergo originale peccatum unūquēque corrumpit uniuersaliter: sed uniuersalem corruptionem non contingit reperire secūdum magis, & minus, imo in omnibus, in quibus reperitur, in termino reperitur: ergo uidetur, quòd originalis culpa non posit esse maior in una persona, quā in alia. ITEM. Si maius est originale in uno, quàm in alio, aut hoc est ex actu parentis, aut ex actu prolis. Ex actu parentis esse non potest: nam sicut probatum est supra, peccatum parentis in prolē non transit. Ex actu uero prolis esse non pōt, sicut planū est: ergo uidetur, quòd nullo modo originale in uno, quàm in alio reperiatur intensius.

SED CONTRA. Anſel. de Cō cep. Virg. Sicut ꝓp naturā nasci tur corrupta persona, ita natura per personam efficitur magis peccatrix: sed peccatum, qđ inficit naturam, est peccatum originale: ergo uidetur, ꝙ originale peccatum in aliquo possit fieri maius, & intensius. ITEM. Hoc uidetur ratione. Nullum malū est in summo, quia nihil est summe malum: sed originale peccatum malum est: ergo non est in summo: sed qđ est citra summū, & intendi potest, & augeri: ergo originale peccatum intensibile est: igitur potest maius in uno, quàm in altero reperiri. ITEM. Originale peccatum est concupiscentia: sed concupiscentia potest intendi, sicut & potest remitti: & aliquando intenditur, sicut patet per experimentum: ergo uidetur quòd peccatum originale intendi ualeat, ut sit maius in uno, quàm in alio, uel etiam intensius in eodem secundum status diuersos. ITEM. Fœditas carnis est ratio, quare anima contrahit originale: sed caro non est infecta in summo: & quod nō est infectum in summo, dum transit per uiam infectionis, potest magis & magis inficī. Si igitur caro nostra transit per uiam infectionis dū propagatur, uidetur quod magis, & magis inficitur, ac ꝓ hoc quotidie originale peccatū augmētatur. ITEM. Omnis proprietas quāto magis appropinquat suę causæ, est intensior, & fortior: & quanto magis elongatur, debilior: sed corruptio originalis ab Adam producitur tanquam a fontali principio, & radiciter: ergo uidetur, quod quāto aliquis est Adæ proximior, ꝙ tāto originalis culpa sit in eo intensior. ITEM. Vna anima meliora habet naturalia, quam alia, sicut in præcedenti Distin. habitum est: sed tāto corruptio peior est, quanto est in meliori natura, sicut Aug. dicit, & expresse ratio manifestat propter dignitatem eius, quod corrumpitur: ergo originalis corruptio peior est in una anima, quam in altera: & si hoc, uidetur quod culpa sit intensior.

RESOLVTIO.

Cum peccatum originale neque ex parte carētiæ iustitiæ, nec ex parte concupiscentiæ, aut fœditatis carnis intendi possit; omnibus æquè inest; nec in eodem augeri potest?

RESP. Dicendum, quod sicut si Adam stetisset, omnes æqualiter essent innocentes, ita nunc cum Adam peccauit, omnes facti sunt æqualiter peccatores: & ita culpa originalis in omnibus reperitur ęqualiter: ita quod nō est maior in uno, quàm in altero, nec etiā intendi habet in eodem subiecto. AD CVIVS intelligentiam notandum est, quod ista tria concurrunt ad originale peccatum, scilicet debitæ iustitiæ carentia, concupiscentia, & carnis fœditas: & primum est ipsi originali essentiale, secundum uero materiale, & tertium causale, sicut supra explanatum fuit. Si igitur originale deberet augeri, ex aliquo istorū oporteret ipsum intendi: cum autē per nullū horū intēdi hēat in omnibus æqualiter hēt reperiri. Quātum ad carentiā nanque debitæ iustitiæ nō pōt intēdi: ista. n. carētia nō pōt esse maior in uno, quam in alio, nisi triplici de causa. Aut qa sit obligatio fortior, aut quia sit ibi maior priuatio, aut quia modus priuandi sit detestabilior. Nullo istorū modorū maior habet esse carentia in homine uno, quàm in alio. Non enim obligatio fortior: quia omnes æqualiter obligamur i Adā. Nec priuatio maior: quia eodē dono. s. originalis iustitiæ oēs ꝓ originalē culpā nudamur. Nec modus priuandi detestabilior: quia oēs priuati sunt ꝓ unā inobedientiam Adę: & sic originale rōne carentiæ debitæ iustitiæ non recipit magis, & minus, sed in oībus ęqualiter est. Similiter nec quantū ad concupiscentiam intendi habet. Si. n. intēditur appetitus, uel concupiscētia respetia respectu alicuius delectabilis in aliquo, hoc pōt esse tripliciter. Aut ex complexione, aut ex assuefactione, aut ex uinculi refrænantis confractione. Primo mō absque dubio cōcupiscētia augeri pōt, sicut patet de concupiscentia carnis, quæ magis fernet in cholericis, & sanguineis, q̄ in melancholicis: sed talis intēsio nihil facit ad culpam. Nō. n. est culpabilis, sed naturalis, uel pœnalis. Similiter & secūdo modo concupiscentia intendi pōt in eodem homine, sicut patet in eo, qui assuefactus est luxuriari, & bona cibaria comedere, quod magis est pronus, & ardentius concupiscit quàm qui talia non gustauit: sed hæc intensio nō fa

cit ad originale peccatum, sed potius ad actuale: quia non dicitur originale peccatum concupiscentia q̃ocunque modo, sed solum prout ab origine contracta est. Tertio modo non potest intendi, sed in omnibus habet æqualiter reperiri, pro eo quod illud retinaculum originalis iustitiæ merito culpæ Adæ in omnibus est contractũ. Et quoniã secundum istum tertium modũ attenditur quantitas originalis ex parte concupiscentiæ, hinc est, quod quantum ad concupiscentiam originalis culpa in omnibus, in quibus est, reperitur æqualiter. Similiter quantũ ad fœditatem, quæ est in carne nõ potest esse maius, & minus originale: & hoc patet, nam quod aliqua proprietas intendatur, requiritur idoneitas ad intensionem tam ex parte susceptibilis, quã ex parte proprietatis, quę intenditur, quam etiam ex parte agentis: & si aliquid horũ defuerit, proprietas illa non habet intendi, sicut patet considerãti. Omnia aut hæc deficiũt in proposito. Defectus enim est ex parte susceptibilis: nam sicut speculum nouum infectur a muliere menstruata: sed postq̃ inueterauerit est ex aliquo aspectu, non recipit nouã infectionẽ, sic humana natura in statu primordiali, quasi noua existens, infici habuit a corruptione pronæ: postmodum uero quasi inueterata, ex noua corruptione non recipit nouam infectionẽ. Defectus etiam est ex parte agentis: quia nullus est post primũ hominẽ, cuius trangressio respiciat nisi obligationem personæ: hinc est q̃ talis culpa non habet inficere carnẽ coniunctam. Defectus etiam est ex parte proprietatis intensibilis. Illa. n. quorũ potentia est in termino, non habẽt recipere maius, & minus, sicut uult Philosophus. Fœditas autẽ carnis secũdm q̃ est principium contractionis originalis, ortum habet ex carentia originalis iustitiæ: & quia carentia illa nuditas quædam est, & nudo nõ est recipere magis nudum: sicut originalis iustitiæ nuditas non recipit magis, uel minus, sic nec carnis fœditas. Et sic patet, q̃ ex parte fœditatis carnis originale non habet intendi, nec augmentari in eodẽ, uel in diuersis, nec ex parte concupiscentiæ, nec carentia debitæ iustitiæ, sicut ostẽsum est, nec sunt plura concurrentia ad originale. Manifestũ est igitur, quod originale peccatum in omnibus, in quibus reperitur, habet esse æqualiter: & concedendæ sunt rationes hoc ostendentes.

AD ILLVD ergo, quod primo obicitur de Anselmo, quòd natura, per personam efficitur magis peccatrix. Dicendum, q̃ natura accipitur dupliciter. Vno modo dicitur natura uis insita rebus, ex similibus similia procreans. Alio modo dicitur natura ipsum commune: his duobus modis distinguitur natura contra personam. Et cum dicitur q̃ natura corrumpit personam, accipitur natura pro ui propagatiua: & corruptio personæ dicitur illa, quæ respicit uoluntatẽ rationalem. Cum autem dicit Anselmus q̃ natura efficitur per personã magis peccatrix, accipit naturam pro cõi prout consideratur in supposito: & hoc patet p̃ exẽplum suum, quod dicit. Sicut Adam peccante, peccat homo: sic Adam magis peccante, magis peccat homo: & hoc modo natura non habet corrumpi solũ per peccatũ originale, sed ẽt per peccatum actuale: ex hoc igitur nõ sequitur, q̃ originale habeat esse maius, & intensius. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ nullum malũ est in summo. Dicendum, q̃ est summũ simpliciter, & est summũ in genere: & quamuis non contingat reperiri summum malũ simpliciter, est tamẽ reperire malũ summũ in proprio genere: sicut uidemus aliquem ita priuatum usu, q̃ non potest esse magis. Sic & in proposito potest intelligi, q̃ originale priuat simpliciter iustitiam originalem: & ideo eius infectio est in termino. Posset tamen dici, q̃ & si non esset in summo, non tamen sequitur, q̃ posset intendi, quia potest esse defectus ex parte sui susceptibilis, uel ex parte agentis: & utrũque hic deficit, sicut supra ostẽsum est. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̃ concupiscẽtiam potest crescere. Dicendum, q̃ uerum est intensiue, sed non extensiue; illud tamen crementum nihil facit ad originale peccatum, cum nõ sit nisi ue l ex complexione, uel ex assuefactione, sicut ostensum est. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ fœditas carnis potest esse maior. Dicendum, quòd & si fœditas carnis, prout est corruptio pœnalis, intendatur, & crescat, sicut patet in leprosis, & seminifluis, & aliis fœdis infirmitatibus & oppressis: prout tamẽ ipsa est principium originalis, habet æqualiter reperiri in singulis: quia ab uno solo, & primo fonte procedit. AD ILLVD uero, quod obiicitur, q̃ proprietas intensior est cum appropinquat suæ origini. Dicendum, quòd illud uerum est de proprietate, quæ quidem dicit naturam, & positionem, & de illa, quæ habet continuari cum sua origine, sicut est in uirtute mouente, & luminis effusione: aliter nõ habet ueritatem, sicut patet. Nam cãdela inflammata ab alia, ita bene inflammabit, sicut inflammabat illa: utrunque. n. deficit in proposito, tum quia illa carnis fœditas plus dicit rationem priuationis, quàm positionis: tum quia etiam illius fœditatis transfusio est per generationem, in qua generatum primum, & secundum habet eandem uim, quàm habebat generans primum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod una anima habet meliora naturalia, quàm alia. Dicendum, quod & si hoc uerum sit & concedendum: tamen quantum pertinet ad puritatem innocẽtię, omnes animæ æquales sunt. & quia illius priuationem directe respicit originale, hinc est quod licet alia naturalia sint excellentiora, nõ tamen propter hoc intẽditur corruptio originalis culpæ. Quando enim dicitur, quod tanto peior est corruptio, quanto melior est natura, hoc intelligitur secundum illud, secundum quod natura per uitium corrumpitur: aliter enim nõ habet ueritatẽ: q̃ ı frequẽter ille qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui habet meliora naturalia, nō habet ita grauia peccata, sicut ille, qui habet minus bona, & etiā in eodem genere peccati.

QVAESTIO II.

An peccatum originale unum sit, uel plura?

VTRVM sit ponere unū originale, uel plura. Et quod unū solum uidetur. Primo auctoritate Magistri in litera capit. *Aliquin*, ubi sic ait: Vno peccato nō pluribus paruuli obligati sunt. ITEM. Hoc ipsum ostenditur ratione sumpta a causa: quia peccatum originale contrahitur pp Adæ inobediētiam: ergo si una tm̄ culpa fuit eius inobediētia, uidetur quod in quocunque reperitur sit unicum, & nullo modo plura. ITEM. Hoc ipsum ostēditur rōne sumpta a pœna. Originali enim debetur solum carētia uisionis Dei, & hæc est una pœna: sed multis culpis multæ debent respondere pœnę: ergo &c. ITEM. Hocipsum ostendit in comparatione ad sequelam. Originale enim non solummodo est ab origine, sed ēt origo est, & principium omnium malorum. Si ergo, quod per superabundantiam dicitur, uni soli conuenit, & status est per reductionem ad unū, uidetur quod originale peccatum non sit nisi unum solum. ITEM. Hocipsum uidetur in comparatione ad subiectum. Originale enim est in anima ratione cōiunctionis suę ad carnem: si ergo una est caro, cui anima coniungitur, & unica unione unitur, & unitas est in anima, secūdum quod carni ut perfectibili unitur, ut ergo qđ necessario peccatū originale sit unum. ITEM. Hocipsum ostēdit per cō parationē ad oppositum. Originale.n. peccatum est carentia debitæ iustitiæ: sed debita iustitia, cuius originale peccatum est priuatio in homine, nō erat nisi una: quia in uno innocente una est innocentia: ergo &c.

SED CONTRA. Hoc arguitur. Primo auctoritate super illud Psal. 50 Ecce in iniquitatibus conceptus sum: Glo. iniquitates sunt peccata originalia: & multæ auctoritates sunt ad hoc in litera. ITEM. Hoc ipsum ut rationibus sumptis per eandem uiā, per quam sumebantur ad oppositum. Et primo rōne sumpta a causa. Originale enim peccatū est in nobis propter peccatum primorum parentum: sed Adā, & Eua plura commiserunt peccata: ergo uidetur, p plura sint in nobis originalia: quia qua ratione redundat in nos peccatū uiri, eadē rōne mulieris. ITEM. Hocipsum uidetur rōne sumpta a pœna: quia uni culpę unica debet respondere pœna: sed multa genera pœnalitatū ad originale peccatū cōsequuntur, ut fames, sitis, mors, infirmitas &c. Et quatuor dicit Beda nobis p peccatū originale esse inflicta. i. infirmitatem, ignorantiam, concupiscentiam, & malitiam: uidetur igitur quod secūdū diuersa pœnalitatū genera sit diuersitas originalium. ITEM. Hocipsum uidetur per cōparationem ad capitalia subsequentia. Habitus.n. diuersificantur p actus, & actus per obiecta: si ergo originale peccatum reddit hominem procliuum ad septem peccata capitalia, quæ sunt diuersorum

generum, uidetur quod in quolibet homine sit multitudo originaliū. ITEM. Hocipsum ostenditur per comparationem ad subiectum: qa omnes uirtutes animæ inficiuntur p originale peccatum: sed multiplicatis corruptibilibus multiplicantur corruptiones: & in diuersis potentiis diuersis sunt habitus: ergo i uno quoque homine necesse est ponere multiplex originale. ITEM. Hocipsum uidetur per comparationem ad oppositum, quia per originale peccatum est priuatio omnium uirtutum, cum per ipsum fiat incuruatio animę ad uitia omnibus uirtutibus opposita: ergo si plures contingit i nobis reperiri uirtutes, plures in nobis contingit reperiri culpas originales.

RESOLVTIO.

Vna fuit & secundum speciem, & secundum numerum originalis iustitia & innocentia, quam primus parens amisit; una inobedientia, qua amisit: una erit & originalis culpa iustitiæ illius primo, & ex inobedientia illa corrupto.

RESP. Dicendum, quod sicut uult Magister Hug. Originale peccatū dupliciter dicitur. Vno modo dicitur originale peccatum, quod est origo omnium peccatorū, & sic peccatum Adæ dicitur originale peccatum: & hoc mō originale peccatum nō tm̄ est unū specie, uerumetiam unum numerum. Alio modo dicitur originale peccatum, quod est in nobis ab origine, & a quo etiam cętera uitia sumunt in nobis originem: & hoc modo quærimus hic de unitate originalis peccati. Ad huius igitur quæstionis dilucidationem intelligendū est, q cum quærimus de unitate alicuius; aut quærimus de unitate scđm spēm, & formā communem: aut quærimus de unitate secundum numerum, & suppositum. Si primo modo loquamur de originali peccato, sic unitatem habet secundū speciem eo modo, secundum quod peccatum dicitur habere speciē. Vnitas autem ista in originali peccato uenit principaliter ex parte boni, quod priuat, & ex parte peccati Adæ, per quod introductum est, hoc est ex parte oppositi, & ex parte principii. Vna enim est secundum speciē originalis iustitia, & innocētia, cuius priuatio est originale peccatum. Vna etiam fuit inobediētia ratione, cuius totum genus humanū est corruptum: & ideo secūdum speciem originale peccatum est unum in nobis. Si autem loquamur de unitate originalis quantum ad numerum, sic dicendum, quòd in uno homine est unicū. Et ratio huius est, quia peccatum dupliciter numeratur. Aut ratione subiecti, in quo est: sic in diuersis hominibus diuersa sunt peccata. Aut ratione actus, per quem homo culpabilis efficitur; sic qui pluries luxuriatus est, plura habet peccata. Neutro istorum modorū originale peccatum multiplicatur: sed remanet indiuisum: nā in uno homine una est anima, quæ per originale peccatum inficit. ITEM. Vnius hominis una est generatio, in qua, & per quā originale peccatum transfunditur: & ideo originale peccatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

in uno homine est unum solũ quantum ad unitatem secundum speciem, & quantũ ad unitatem secundum numerum. Et concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur de Glo. in contrarium, Iniquitates dicit peccata originalia. Dicendum ꝙ sicut Magister dicit, ꝙ frequenter in scriptura accipitur plurale pro singulari, & ecõuerso: sicut Magister exemplificat in littera. Ratio autem quare scriptura originale, cum sit unũ, pluraliter nominat, est propter multiplicitatem inclinationum ad malum, quæ ex originali peccato nascũtur. AD ILLVD quod obiicitur, quòd originale peccatum ortũ habet a peccato primorum parentum. Dicendum est, quod quemadmodum in generatione prolis pater, & mater sunt quasi unum principium completiuũ, ita ꝙ neuter eorum per se sufficit, quamuis sint diuersę personæ, & distinctæ: sic & in originalis peccati transfusione intelligendum est: & sic peccatum Adæ, & peccatum Euę fuerunt diuersa: prout tamen in originali peccato inficiebatur in utroque uis generatiua, unum peccatum originale in prole causabant, ita quòd sicut principaliter uirtus generatiua residet pœnes uirum, ita etiam transfusio originalis principaliter attribuitur uiro. Nihilominus tamen utrique attribuitur suo modo: unde friuola est illa quæstio, qua quæritur, utrum transfunderetur originale, si tantum uir, uel tantum mulier peccasset: quia cum ad generationem duo concurrant tanquàm unũ principium, non pateretur Deus, ꝙ uir incorruptus mulieri corruptę commisceretur, uel econuerso. Debet enim siue in statu naturę institutę, siue in statu naturę corruptę seruari proportio, & conformitas uiri agentis ad mulierem suscipientem, cum in actu illo efficiantur una caro. AD ILLVD, quod obiicitur de multiplicitate pœnarum. Dicendum, quòd uni culpę respondet una pœna principalis: plures autem possunt esse pœnæ principales. Principalem autem dico pœnam ęternam, non principalem pœnam temporalem, quę quodammodo est ad bonum ordinatiua. Vel principalem uoco illam, quę primo pro culpa infligitur: nõ principalem uero, quę ad istam consequitur. Originale aũt una pœna ęterna punitur, uidelicet carentia uisionis Dei. Vnica etiã pœna tẽporali principaliter, uidelicet mortalitate carnis: sed ad mortalitatem multę cõsequũtur pœnalitates. AD ILLVD, qđ obiicitur de multiplicitate inclinationũ. Dicendũ, ꝙ sicut una chorda rupta, qua multa colligant̃, sequit̃ laxatio multorum: & tamen una est ibi prima corruptio, & laxatio: sic intelligendum est & in proposito, quia iustitia innocentię ꝙ originale peccatum priuata, omnes uires animę relaxantur: una tamen est corruptio (loquendo essentialiter) plures autem intelligẽdo causaliter. AD ILLVD uero, quod obiicitur, quòd est corruptio diuersarum uirtutum. Dicendum, quòd uerum est: sed sicut

sicut gratia ponitur esse in uiribus animæ (prout tamen continuantur ad unitatem substãtiæ animę, & ideo una est gratia in omnibus uiribus) sic & originale peccatum est corruptio plurium unium, prout tamen illæ uirtutes in unitate substantiæ unicarni habent uniri. ET SIC intelligendum est illud uerbũ, quod ab aliquibus consueuit dici, scilicet ꝙ originale inest animæ secundum suam essentiam: hoc enim non est intelligendũ quòd ipsam substantiam animę originale prius respiciat, quàm potẽtias. Nam contrariũ huius dicit Anſ. in Lib. de Cõce. utrg. ꝙ tã iustitia, ꝙ iniustitia primo est in uoluntate, & loquit ibi expresse de peccato originali. Et sit intelligendo ꝙ originale peccatum (ut culpa est) sit primo in uoluntate ut uitium, sit ĩ pluribus potentiis ad unam substantiam continuatis, intelligitur habere unicum subiectum, sicut unitas una ponitur esse in omnibus membris eiusdem corporis, sicut uult Augustinus. Non sic autem est de peccato actuali. Nam peccata actualia diuersas potẽtias respiciunt, secũdũ ꝙ ad diuersos actus cõparantur, unde & ꝙ diuersos actus introducunt̃ inesse, & propterea secũm diuersitatẽ potẽtiarũ habent differre: non sic est de originali peccato, quod contrahitur ex unione animæ ad carnẽ. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de comparatione ad oppositum: iam patet responsio. Nam originale peccatũ primo, & principaliter uirtutibus non opponitur, sed opponitur iustitiæ originali, de qua sæpe dictũ est, & illã priuando per consequens inclinat ad diuersa uitia: & sic inclinando eum omnibus uirtutibus habet repugnãtiam: unde ratio illa non cogit: quia non arguit per illud, quod opponitur directe, sed solum per id, quod opponitur ex consequenti.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An paruuli in solo originali decedentes, pœna materialis ignis puniantur?

CONSEQVENTER quæritur quãtum ad tertiũ articulum de pœna originalis. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, utrum decedẽtes etiam in solo originali puniantur pœna ignis materialis. Secundo quæritur, utrum puniantur pœna interioris doloris, an solum carentia uisionis Dei.

VTRVM paruuli decedentes in solo originali puniantur pœna ignis materialis. Et quòd sic uidetur. Augustin. de fide ad Petrum. Firmissime tene parunlos, qui sine sacramento baptismatis de hoc seculo transeunt, æternis ignis supplicio sempiterno puniendos. ITEM. Augu. Quisquis ita uiuere incipit, ut ante finiat uitam, quàm ab eius (scilicet originalis) obligatione soluatur, si unius diei, uel unius horæ spatio aĩa uixit in corpore, necesse est eam cum eodẽ corpore interminabilia gehẽnę supplicia sustinere. Ex hoc expresse colligitur, ꝙ originali nõ tantũ debetur carentia uisionis

Ca. 26. Tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis Dei: sed etiam pœna ignis. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Paruuli in hac uita multas sustinent pœnalitates, & afflictiones: aut ergo iuste, aut iniuste. Non iuste, hoc constat: quia omnis pœna iusta est. Si iuste: ergo meretur hoc originalis culpa: si ergo culpa non debet remanere impunita, & originale meretur pœnam sensus, uidetur ꝙ paruuli pœna sensibili cruciẽtur. ITEM. Illud est magis dignum puniri, in quo magis residet causa peccati: per quę enim quis peccat, per illa debet torqueri: sed traductio, & causa originalis peccati maxime residet penes carnem: ergo uidetur, quòd illa potissime debet puniri: si ergo anima merito illius culpæ digna est Dei uisione priuari, multo fortius caro digna est æternis suppliciis cruciari. ITEM. Paruuli non restituuntur corpora dotata: habebũt igitur corpora passibilia: sed omne passibile necesse est aliquando pati uel ab extrinseco, uel ab intrinseco, maxime cum approximatur agenti actiuo; ergo uidebitur, quòd paruulorum corpora aliquando patientur, & affligentur.

SED CONTRA. Aug. in Ench. Mitissima sane eorum erit pœna, quæ præter peccatum quod originaliter traxerunt, nullum insuper addiderunt: sed si paruuli carerent uisione Dei, & punirentur igne materiali, non haberent mitissimam pœnam. Si igitur nemo dubitat eos uisione Dei priuandos, uidelicet nullo modo esse ipsos corporali supplicio puniendos. ITEM. Magister in litera ca. *Alioquin*. Pro originali peccato, quòd a parentibus paruuli traxerunt, nullam aliã materialis ignis, uel conscientię uermis pœnam sensuri sunt, nisi ꝙ Dei uisione carebunt in perpetuum. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Iniustum est plus exigere in pœna, quàm commissum est i culpa: si ergo paruulus nullo actu suo diuinum cõtempsit imperium, uidetur quòd nullũ debetur sibi æternale tormentum. ITEM. Acerbitas pœnæ respondet quantitati delectationis, iuxta illud Apoc. 18. Quãtũ glorificauit se in delitiis, &c. sed anima, quæ coniuncta fuit corpori paruuli infirmanti, & debili, nullam delectationem inordinatam in corpore sensit: ergo uidetur, ꝙ sibi non debeat acerbitas pœnæ sensibilis. ITEM. Horribilius est cõtinuè, & æternaliter in tormentis esse, quàm omnino non esse: si ergo Deus animam, quam creauit sine peccatione alicuius peccati, æternis suppliciis deputaret, nullum uideretur sibi beneficium præstare, nec misericordia simul cum iustitia curreret: quòd si hoc est incõueniẽs dicere apud patrem misericordiarum: uidetur, &c.

RESOLVTIO.

Quia actuale non habent, igne materiali puniri non possunt: sed nisi ne tantum Dei priuantur sine cetibus & uili loco degentes.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ hic duplex est opinio. Quida enim attendentes rigorem diuinæ iustitiæ, ac sententiæ, qua Deus, ꝙ uno modico mortali, i quo unamentanea, & quasi nulla fuit delectatio, hominem cruciat æternaliter, dicunt quòd paruuli cremabuntur igne materiali, longe tamen minus quãm illi, qui peccauerũt peccato actuali. Et hoc dicunt fuisse Aug. cum dixit in Ench. Pœnam paruulorum esse mitissimam. Et in Lib. de Fide ad Petrũ. Paruuli cruciabũtur æterno supplicio. Mitissimã enim illam uocat pœnam, non absolute, sed respectu aliarum. Nec in hoc derogatur (ut dicunt) diuinæ misericordię: quãuis plus manifestetur uia iustitiæ, quàm misericordiæ: pro eo quòd minus malum est in tali pœna esse, quã omnino nõ esse, cum nõ sit ibi tanta boni priuatio, sicut manifestat Aug. in Lib. de libero arbi. & hoc dicũt esse conueniens, ut sicut in originali peccato erat carentia debitæ iustitiæ, & concupiscentia, sic etiã in pœna esset carentia uisionis Dei, & afflictio ignis æterna. Sed cum ualde durum illud dicere uideatur, quòd Deus tã dure, & tam aspere agat cũ paruulis sic decentibus, qui omnino non potuerunt uitare nec mortem culpæ, nec mortem naturæ: præsertim cum uideamus Deum cum impiissimis, & scelleratissimis peccatoribus in multis misericorditer agere: ideo est alia positio mitior, quæ magis concordat pietati fidei, & iudicio rationis, quòd quia paruuli decedentes cum originali carẽt iustitia, & Spiritussancti gratia, quæ est pignus hæreditatis æternæ, priuantur in æternum Dei uisione: quia uero in carne fuit fœditas, ideo ponentur in loco uili, utpote infernali: sed quia nõ habuerũt in se actuale delectationẽ peccati nec in spũ, nec i carne, iõ nõ sẽtiũt pœnę ignis acerbitatem. Hunc modum dicendi magis approbãt Magistri communiter: & ideo ipsum sustinendo secundum opinionem Magistri, sicut patet in litera, rationes, quæ ad hanc partem inducuntur, concedo.

Hãc eã dẽ resp. dat D. Tho. in quæs. de mal. q. 5. ar. 2. ad primũ: quã Gre. de Arim. 2 sent. d. 30. et Sco. 5. dis. ibi, Ad primũ, ut uilipendere, asserendo aliã responsionem neglecta ista.

ADILLVD ergo, qđ primo obiicitur in contrarium de uerbis Aug. Dicendum, ꝙ Aug. in uerbis illis non intendit dicere, quòd paruuli sensibiliter crucientur; sed intendit eorum pœnam manifestare quantum ad carentiam uisionis Dei, & quantum etiam ad uilitatem loci. Et hoc ualde abũdanter exprimit plus dicens, & minus uolens intelligi. Nec sine causa loquitur sic: hoc enim facit ad extirpandam illam hæresim, quæ dicebat paruulos nulla pœna puniri. Vnde sicut in moribus documentum est, quòd qui uult ab uno extremorum peruenire ad medium, quasi debet declinari ad aliud extremum, sicut docet Philosophus: sic etiam beatus Aug. ut illam hæresim extirparet, quæ docebat paruulos ab omni pœna immunes, & ad medium reduceret, uidelicet ad pœnam carentiæ uisionis Dei, simpliciter asseruit eos cum aliis peccatoribus æternaliter damnari. Iustũ autem suum intellectum explanauit in Enchi. ubi dixit; pœnã eorum esse mitissimam, sicut dicit Magister in litera. ADILLVD, quod obiicitur, quòd paruuli multas pœnalitates sustinent in hac uita. Dicendum, ꝙ

Universidad de Deusto
Biblioteca

& si temporaliter puniri, ꝙ peccato originali sit iustum: non tamē sequitur, quòd æternaliter. Et ratio huius est, quia pœnæ temporales non tantum sunt punitiuæ, sed etiam promotiuę, unde Deus nō tantum affligit inimicos suos, uerumetiam amicos, sicut patet i Thobia, & Iob: & ideo in afflictione temporali seueritati iustitiæ coniuncta est benignitas misericordiæ, quæ duo eleganter reperiri debēt in omni punitione Dei, & remuneratione. sic autem non contingeret in pœna æterna reperiri: hoc enim paruum esset de rigore iustitiæ, si alias paruulorum ignis gehennalis supplicio cruciaret. AD ILLVD, quod obiicitur, in carne maxime residet causa peccati. Dicēdum, ꝙ & si causa peccati quoquo mō resideat in carne, hoc est per modum cuiusdā habitus, non per modum actus: tamen caro non facit animam paruuli concupiscētem: sed concupiscibilē: & propter hoc nec ipsa, nec aīa in ipsa debet actuali combustione ignis torqueri: sed sicut anima priuatur uisione Dei, sic etiam caro priuatur sola sua: & in loco uili, & tenebroso ponitur, cum collocanda esset in cœlo empyreo, si a tali fœditatis corruptione fuisset sanata per baptismi efficaciam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ paruuli non habent corpora dotata: sed potius passibilia. Dicendum, quòd aliquid non pati ab aliquo, dupliciter cōtingit. Aut ex uirtute, quam habet in se, aut ex ordine diuinæ iustitiæ. Dico igitur, ꝙ quia corpora paruulorum sunt passione carentia: & hoc nō est propter uirtutem resistendi, quam habeant in se: sed potius propter ordinem diuinæ iustitiæ, secundum cuius regulam ignis infernalis agere habet, cum sit instrumētum diuinę iustitiæ. Vnde sicut idem ignis magis cruciat maiore peccatorem, quàm minorem: sic & in eodem igne pariuntur corpora eorum, qui peccauerunt peccato actuali. Paruulorum uero corpora etiam si in ipsis ignibus infernalibus uolutentur, passionem non sentiunt: & tamen nō habent impassibilitatis dotem; quia non separant uim ignis, ꝙ hoc quod habent a uirtute propria. ET SI tu obiicias mihi, ꝙ debent pati passione ueniēte ab intrinseco, utpote fame, uel siti: cum non habeant corpora impassibilia & immortalia. Dicendum, ꝙ sicut damnatorum corpora cum sint passibilia, & defectibilia: tamen diuina uirtute sustentante perpetuantur in uita, ut ab ignibus non consumātur: sic & paruulorum corpora eadem uirtute diuina in uita continuantur, ut non indigeant cibo, nec potu: nec tamen habent illam firmitatem, & soliditatē, ꝙ habebunt corpora gloriosa.

QVAESTIO II.

An paruuli in originali solo decedentes, dolore aliquo interno prementur?

VTRVM paruuli decedentes in solo originali puniātur aliquo dolore interiori. Et ꝙ sic uidetur per illud Ioan. Caryphi dicit, ꝙ excludi a bonis ęternis, & alienum effici ab his quæ præparata sunt iustis, tantū generat cruciatum, tantum dolorem,

rem, ut etiam si nulla extrinsecus pœna torqueret, hæc sola sufficeret: ergo si paruuli excludentur sicut adulti, uidetur ꝙ maxime cruciabuntur interiori dolore, & gemitu. ITEM. Quandocūq; ꝙs aliqd desiderat, & illo priuatur, necessarium est illū tristari, & dolere: sed omnes homines naturaliter desiderāt beatitudinem: ergo si animæ paruulorum æterna beatitudine priuātur, uidetur ꝙ ex hoc necessario tristentur. ITEM. Anima paruuli dum unitur carni, contrahit concupiscentiam: cum ergo separatur a corpore; remanet in ea infectio illa contracta, & ipsa potest exire in actū: hoc constat, ergo potest concupiscere: sed concupiscentia semper est, uel cum delectatione, uel cū pœna: cum delectatione, cum habet quod desiderat: cum pœna, si non habet: Ergo si animæ paruulorum delectationibus erunt priuatę, uidetur ꝙ doloribus interius erunt afflictæ. ITEM. Paruuli decedentes cum originali, & antiqui patres in limbo existētes, utrique priuabantur uisione diuina: si ergo ampliori debebant pœna puniri paruuli, ꝙ habebant culpam, quàm patres, qui nullam habebāt culpam, uidetur ꝙ ex ipsa carentia uisionis Dei aliquam tristitiam animæ paruulorum habeāt. ITEM. Maior dolor est, quādo quis priuatur aliquo bono sine causa, ꝙ quando priuatur ex causa aliqua: ergo pari ratione maior debet esse dolor, quando priuatur ex minori causa, quam quando priuatur ex maiori: si ergo animæ paruulorum ex minori causa priuantur uisione diuina, ꝙ animæ adultorum, uidetur ꝙ magis doleant interius. ITEM. Animæ paruulorum per naturam habent affectiones, & affectiones necesse est, uel quietari, uel per eos animam affligi (inquietudo enim affectionum nō modica est afflictio) sed affectiones paruulorum nō erunt quietatæ, alioquin iam essent in quadam beatitudine: solus.n. Deus est, qui quietat desiderium animæ: ergo uidetur, ꝙ si anima erit in affectionum uarietate, & inquietudine, ꝙ erit cōtinue in dolore, & afflictione.

SED CONTRA. Magister in litera. Nullam aliam pœnā sensuri sunt paruuli ignis materialis, uel conscientiæ uermis, nisi quòd Dei uisione carebunt in perpetuum: ergo uidetur, quòd non habeant dolorem in æternum. ITEM. Originale ineſt animæ unione ad carnem: ergo si aliquo dolore debet anima cruciari merito originalis peccati, illo potissime cruciari debet, ꝙ ineſt animæ sēm carnem: si ergo caro nō cremabitur igne materiali, uidetur ꝙ anima nō cruciabitur dolore spirituali. ITEM. Si paruuli decedentes in originali dolebunt post hanc uitam, aut dolebuat de culpa, aut de damno. Si de culpa dolebunt: ergo erūt iusti. Si de damno dolebunt, cum illud damnū, & pœna carentię uisionis Dei sit iusta: & qui dolet de iusto, est ipse iustus, uidetur ꝙ in animabus decedentibus cum originali non tm̄ sit culpa originalis, sed etiā actualis. ITEM. Si paruuli dolebunt de amissione illius summi

Universidad de Deusto
Biblioteca

boni, cum ipsi uirtutem patientiæ nō habeant: & qui dolet de aliquo malo, carens uirtute patientię, murmurat contra punientem, uel infligentem: ergo uidetur, quòd animæ paruulorum murmurient contra Deum: sed nullus potest mutmurare contra Deum, nisi inique, & iniustè: ergo uidetur, ꝙ egressę a corpore animæ decedētes in originali, magis efficiantur iniquę, quàm ante, quod est impossibile. Item. Si dolent, aut credunt se habituros illud bonum, aut certi sunt, quòd nunquam habebunt. Constat, quòd non expectant illud bonum habendum, cum non habeant spem: si ergo dolorem habent de bono amisso cum certitudine nūquam habēdi, uidetur quòd habeant desperationem: sed desperatio est acerbissima omnium pœnarum infernalium: ergo paruuli punirentur pœna acerbissima, quod impium est dicere. Item. Si dolent, aut dolent in summo, aut non. Si in summo dolent: igitur acerbissimè puniuntur. Si non dolent in summo: ergo in processu temporis possunt magis, & magis dolere, cum dolor ille ortum habeat ex interiori affectione: ergo in eadem dispositione manēte culpa, uidetur quòd in eis crescat pœna, quæ duo sunt incompossibilia.

Resolvtio.

Quia de his nihil certi in scripturis habetur, pars negatiua uti probabilior, & magis pia dijudicatur.

Resp. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ super hac quęstione, nec expresse loquitur scriptura, nec expresse eam sancti determinant. Et iō Doctores Theologię hic opinantur cōtraria. Quidam. n. uoluerunt dicere, quod paruuli carebūt & cognitione, & dolore. Cognitione quidem carebunt, exigente iustitia: dolore carebunt, exigente misericordia. Iustitia namque exigit, ut non detur eis post hanc uitam donum aliquod cognitionis, qđ in hac uita non habuerunt: unde sicut caruerunt cognitione fidei, & omni genere cognitionis intellectiuæ illi, qui mortui sunt ante usum rationis, sic etiam carebunt post hanc uitam: nec diuturnitate temporis addiscent, sicut nec moriones, qui nihil plus sciunt quādo moriuntur, quam quādo nascuntur, etiam si multo tempore uixerunt. Misericordia exigit, ut habeant pœnam actualis doloris, cum nō habuerunt maculam culpę actualis: & iō iusto suo iudicio priuat eos Deus omnium eorum cognitione, quæ posset eis inferre dolorem: melius est. n. talia ignorare, quàm scire, sicut peccatori procliuo ad peccatū melius est ignorare, quàm nosse ea, quæ eum inclinant ad peccatum. Sed quia difficile est intelligere, ꝙ anima separata nō habeat usum rationis, & nō cognoscat ea saltem, quorum cognitio est ei naturaliter inserta, cū ex parte corporis impedimentum nō habeat: ideo alii aliter opinātur ꝙ animæ paruulorum, & habebunt cognitionem, & habebunt etiam dolorē. Scient enim ꝙđ quid factæ sunt, & scient se esse bono merito originalis culpę esse priuatos, & propterea dolorē habe-

habebunt, & affectiones doloris in eis alternabuntur: attamē non habebunt dolorem, qui meretur dici uermis: quia non habebunt remorsum, quòd perdiderunt illud bonum propter priam negligentiam, & contemptum: & pro tanto dolor eorum erit multo mitior, quàm dolor adultorum. Sed quoniam plura uidentur inconuenientia sequi, si ponatur ipsos dolere, sicut in opponendo monstratum est: tum propter hoc: quia dolor ille est absque patientia, & absq; spe: & ita cum murmure, & desperatione. Tum etiam quia dolor animæ redundat in carnem: & si talis dolor ex deliberatione procedit, non uidetur esse absque actuali obliquatione. Propter hæc, & his similia est tertius modus dicendi, uidelicet quòd animæ paruulorum carebunt actuali dolore, & afflictione: non tamen carebunt cognitione. Et illud potest satis rationabiliter intelligi per hunc modum. Decedentes enim in solo originali quasi medium tenent inter habentes gratiam, & culpam actualem: & quoniam status retributionis respondere debet statui uitæ præsentis, in tali statu debent animæ paruulorū poni, ut quasi medium teneant inter beatos, & æternis ignibus cruciatos. Quoniam igitur beati carent malo pœnæ sensibilis, & cum hoc habent Dei uisionem: damnati econtrario sunt in tenebris, & puniuntur pœna sensibili: paruuli secundum rectum ordinem diuinæ æquitatis debent communicare in uno cum damnatis, & in alio cum beatis: sed non possunt communicare cum beatis in habendo diuinam præsentiam: quia tunc in nullo communicarent cum damnatis: præsentia enim uisionis Dei non stat cum pœna sensibili: ideo cum beatis communicant in hoc, quòd carent omni afflictione exteriori, uel interiori: cū damnatis uero in hoc, quòd priuantur uisione Dei, & lucis corporalis. Paruuli igitur sic diuino iudicio iusto inter beatos, & simpliciter miseros quasi in medio cōstituti, hoc nouerunt; ut tamen ex una parte consideratio generet desolationem, ex altera consolationem: ita æqua lance diuino iudicio eorum cognitio, & affectio librabitur: & in tali statu perpetuatur, ut nec tristitia deiciat, nec lætitia reficiat. Sed in hoc mirabilis ostenditur ordo diuinæ sapientiæ, quę cuncta nouit suis locis disponere, & ad sui gloriā ordinare. Nam sicut in beatis potissime manifestatur misericordia, & in damnatis potissime claret iustitia, sic in istis manifestatur misericordia simul, & iustitia: & ex hoc patet, quòd non facit frustra Deus animas, quas nouit de corpore ante susceptionem baptismatis egressuras. Omnia enim facit Deus ad gloriam suam manifestandam. Vnde si tu quæras, quid paruuli faciant, utrum addiscant, uel conferant, uel aliquod aliud opus exerceant: breuiter ego respondeo, quod diuinę iustitię æquitas, & immutabilitas in eodem statu quantum ad corpus, & quantum ad animam, siue quo ad cognitiuam, siue quo ad affecti-

fectiuam perpetualiter eos consolidat, ut nec proficiant, nec deficiant, nec lætentur, nec tristentur, sed semper sic uniformiter maneant, ut sint materia laudandi diuinum iudicium, quod sic est æquum, & iustum, ut nullum bonum remaneat irremuneratum, & nullum malum remaneat impunitum, & perfectissime teneat medium inter superfluum, & diminutum. Secundū hanc igitur positionem concedendæ sunt rationes ostendentes, q̄ paruuli non sentiunt spiritualem dolorem.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur in contrariū de Ioā. Chrys. Dicendum quod intelligit de his, q̄ excludūtur merito actualis peccati, qui uermen conscientiæ, & remorsum sunt habituri, & ideo non habet locum in paruulis. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ tristitia necessario sequitur, quando desiderium nō impletur. Dicendum quod uerum est, quando nec impletur in se, nec fit recompensatio secundū æstimationem desiderātis. Quādo uero secundum æstimationem desiderantis aliqua recompensatio fit, non necesse est tristari: sicut multi, qui uellent esse in paradiso, bene consolātur de statu uitæ præsentis, quia cōtenti sunt his, quæ habent; quāuis modicum habeant: & sic in paruulis intelligendum est esse, quod eis sufficiat status suus, nec eleuant oculos ad opes, quas habere non possunt. AD ILLVD, quod obiicitur, quod anima paruuli concupiscentiā habet. Dicendum, quod sicut in hac uita ne concupiunt, nec desiderauit aliquid, quod non deberit, sic etiam nec in futura uita: sed ipsi diuina sententia collocati erunt inter fugam, & appetitum, ita quòd neutrum eis dominabitur: & ideo nec habebūt actuale gaudium, nec actuale supplicium. Vnum enim reprimitur per alterum. AD ILLVD, quod obiicitur de sanctis patribus. Dicendum quod sancti patres spem, & certitudinem habebant de futura gloria habēda: & gratiam etiam habebant, per quam dominum aliquo modo cognoscebant: & ideo non sequitur, quod æqualiter punirentur ut paruuli, pro eo quod plus habebant consolationis. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ maior dolor est alicui cum priuatur absque causa. Dicendum, quòd paruuli bene scient ex causa se esse priuatos: sed quia illā causam non a se habuerunt, sed aliunde contraxerunt, ideo nec dolorem, nec remorsum habebunt: uerbum autem prædictū intelligitur in punitione iniusta, & in qua punitus punienti murmurat: sic autem non est in proposito. AD VLTIMVM. Dicendū, quòd affectiones paruulorum stabiliuntur iudicio æquitatis diuinæ: non totaliter quietantur, sicut affectiones beatorum in patria. Vnde sicut differt immunitas a passione, siue a sensu pœnæ in paruulis, & beatis: quia in beatis est dos, in paruulis non, sicut dictum est: sic intelligendū est de quietatione ex parte affectionum animę.

DISTINCTIO XXXIIII.

De peccato actuali secundum eius causalitatem.

POST prædicta, de peccato actuali diligenti inda gine quædam considerandæ sunt, scilicet quæ fuerit origo & causa primi peccati, vtrum res bona, an res mala: Postea in qua re sit peccatum: Deinde, quid sit peccatum, & quot modis fiat, & de differentia ipsorum peccatorum.

Quæ fuerit primaria origo, & causa peccati.

Causa & origo prima peccati res bona extitit, quia ante primum peccatum non erat aliquid mali vnde oriretur. Cum.n. originem & causam habuit, aut ex bono aut ex malo habuit. Sed malum ante non erat, ex bono ergo ortum est. Prius enim in angelo ortum est peccatum, & postea in homine. Et quid erat angelus, nisi bona natura Dei? Non ex Deo ortum est malum quod fuit in angelo, non ex alio quàm ex angelo: ex bono ergo ortum est. Vnde Aug. in responsionibus cōtra Iulianū hæreticum qui dixerat, Si ex natura peccatum est, tunc mala est natura, ait. Quæso ut si potest, respondeat. Manifestum est ex uoluntate mala, tanquā ex arbore mala, fieri omnia opera mala, tanquam fructus malos: sed ipsam malam voluntatem vnde dicit exortam, nisi ex bono? Si enim ex angelo: quid est angelus, nisi bonū opus Dei? Si ex homine: quid erat ipse homo, nisi bonū opus Dei? Imo quid erant hæc duo antequam in eis oriretur mala uoluntas, nisi bonum opus Dei, & bona & laudanda natura? Ergo ex bono oritur malum, nec fuit vnde oriri posset nisi ex bono. Dico ergo, quia voluntatem malam nullū malum præcessit, sed ex bono originē habuit. Hic aperte dicitur primam causam & originem mali bonam fuisse naturam. Et nihilominus ostenditur cuius peccati fuerit causa, scilicet malæ voluntatis.

Idest, in 2. li. de nup. & concupi. ad Valerium ca. 28. to. 7. et li. 1. cum Iulian. Cap. 3.

Quæ secundaria.

Mala autē uoluntas illa angeli & hominis causa est ēt malorum subsequentium. s. malorum operum & malarum voluntatum. Vnde Aug. in Ench. Nequaquam dubitare debemus

Cap. 23

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tom. 3. Ca. 24. ibid. bemus rerum bonarũ, quæ ad nos pertinẽt, cãm nõ esse nisi bonitatem Dei. Malarũ vero ab immutabili bono deficiẽtẽ boni mutabilis voluntatẽ, prius angeli, postea hominis: hoc primum est creaturæ rationalis malũ, ideſt, prima priuatio boni. Ecce habes primam voluntatem boni mutabilis, ideſt, angeli & hominis deficientem ab immutabili bono, ideſt, a Deo causam esse malarum rerum ad nos pertinentiũ: quia causa eſt tam peccatorum, quàm pœnarum quibus præmitur humana natura. Prima ergo origo et causa peccati bonum fuit; & secunda, malum quod ortum est ex bono.

In qua re sit peccatum.

Ostensa origine mali, superest videre in qua re sit malũ, scilicet an in re bona, an in re mala. Qui rectè acuteque sapit, non nisi in bono malum esse intelligit, ideſt, in natura bona. Malum enim est corruptio vel priuatio boni: ubi autem bonum non est, non potest esse corruptio vel priuatio boni. Peccatum ergo non potest esse nisi in re bona. Sicut. n. morbis ac vulneribus corrumpũtur corpora quæ (ut ait Aug. in Ench.) sunt priuationes boni eius quod dicitur sanitas: ita & animorum quæcunque sunt vitia, naturalium sunt priuationes bonorum. Quid est enim aliud quod malum dicitur, nisi priuatio boni? bonũ enim minui malum est: quãuis quantumcunque minuatur, necesse est vt aliquid remaneat, si adhuc natura est. Non. n. consumi potest bonũ quod est natura, nisi & ipsa natura consumatur. Cum vero corrumpitur, ideo malum est eius corruptio, quia eam qualicunque priuat bono. Nam si nullo bono priuat, non nocet. Nocet aũt: admit ergo bonũ. Quandiu itaque natura corrumpitur, inest ei bonum quo priuetur. Ac per hoc nullũ est quod dicitur malum, si nullum sit bonum: sed bonum omnino malo carens, integrum bonum est. Cui vero inest malum, vitiatum vel vitiosum bonum est: nec malum vnquam potest esse vllum, vbi est nullum bonum. Vnde res mira conficitur, vt quia omnis natura, inquantum natura est bonum est: nihil aliud dici uidetur, cum vitiosa natura mala natura esse dicitur: nisi malum esse quod bonum est, nec malum esse nisi quod bonum est. Hac contextione euidenter

Cap. 13 Ibid. c. 12.

Ibid. cap. 13

denter insinuatur malum non posse esse, nisi in re bona: ubi etiam, licet absurdum videatur, manifeste dicitur esse malum, quod bonum est.

Illatio ex præmissis.

Ex quo colligitur, nihil aliud significari, cum dicitur homo malus, nisi bonum malum. Vnde August. in eodem subdit. Quid est malus homo nisi mala natura? quia homo natura est. Porro si homo aliquod bonum est: quia natura est: quid aliud est malus homo, nisi malum bonum? Tamen cum duo ista discernimus, inuenimus nec ideo malum, quia homo est: nec ideo bonum, quia iniquus. Omnis itaque natura, etiam si vitiosa sit, inquantum natura est, bona est: inquantum vitiosa est, mala est.

Cap. 13 Ibid. cap. 14

Quod regula dialecticorum de contrarijs fallit in bono & malo.

Ideoque in his contrarijs, quæ bona & mala vocantur: illa dialecticorum regula deficit, qua dicunt, Nulli rei duo simul inesse contraria. Nullus enim potus aut cibus simul dulcis est & amarus. Nullum simul corpus vbi album, ibi & nigrum: & hoc in multis ac pene in omnibus reperitur contrarijs, vt in vna re simul esse non possint. Cum autem bona & mala nullus ambigat esse contraria, non solum simul esse possunt, sed mala omnino sine bonis & nisi in bonis esse non possunt. Et hæc duo contraria ita simul sunt, vt si bonum non esset, in quo esset malum, prorsus nec malum esse potuisset: quia non modo ubi consisteret, sed vnde oriretur corruptio non haberet, nisi esset quod corrumperetur: quoniam nihil est aliud corruptio, quam boni exterminatio: Ex bonis ergo mala orta sunt, & nisi in bonis non sunt: nec fuit prorsus vnde oriretur vlla mali natura, nisi ex angeli & hominis natura bona, vnde primitus orta est uoluntas mala.

Ibid. cap. 15

Epilogum facit, ad alia transiturus.

Ex his aperitur, quod primò & secundò supra inuestigandum diximus, scilicet quæ fuerit origo mali, & in qua re sit. Ex bona enim re ortum, & in re boua consistere præmissis testimonijs comprobatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Oppositio ad illam sententiam, qua dictum est, bonum esse malum.

Ad hoc autem quod dictum est, malum esse quod bonum est, quidam sic opponunt. Si bonum malum esse dicimus, inci-
Ibid. cap. 13. Esa. 5. Augu. Enchiridy. c. 13. & ca. 19. dimus in illam sententiam propheticam, vbi legitur, Vae his qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Igitur si hanc maledictionẽ vitare volumus, nullatenus dicere debemus bonum esse malum, & econuerso. Hoc autem Augu. in eodem Lib. determinat, dicens, Id quod dictum est in prophetia, intelligendũ est de ipsis rebus, quibus homines mali sunt, non de hominibus. Vnde qui adulterium dicit bonum, in eũ cadit illa prophetica detestatio: & in eum qui dicit malum hominem bonum, vel bonum esse iniquum. Qui enim dicit hominem, inquantum homo est, malum esse, & bonitatem esse iniquitatem, opus Dei culpat, quod est homo: & vitium hominis laudat, quod est iniquitas.

HAEC totalis pars Secũdi Libri: in qua Magister agit de lapsu hominis diuisa fuit in tres partes, secundum quod tripliciter contingit considerare corruptionem peccati. Duabus ergo partibus terminatis, in quibus Magister egit de peccato, quo persona corrumpit naturam, & iterũ de peccato, quo natura corrumpit personam, utpote de originali; sequitur hic tertia pars, in qua agitur de peccato, in quo persona corrumpit se, hoc est de peccato actuali & durat usque in finem Libri. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima determinat de peccato, siue de malo secundum id, quod est. Secundo uero qualiter in uoluntate habeat malum, siue peccatum committi, infra Dist. 38. *Post prædicta de uoluntate &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat de peccato, siue malo secundum eius causalitatem. Secundo uero secundum eius quidditatem infra Dist. 35. *Post hæc uidendum est, quid sit peccatum, &c.*) Primá pars continet præsentem distinctionem. Et diuiditur in duas. In prima agit Magister de malo quantum ad causam originalem. In secũda de malo quãtum ad subiectum, siue causam efficientem, ibi. *Offensa originis mali &c.*) Prima pars habet tres partes. In prima aperit suã intentionem in generali. In secunda uero ostendit, quod malum ortum habet a causa bona, ibi *Causa, & origo &c.*) In tertia uero quod est a uoluntate libera, ibi. *Mala autem uoluntas &c.*) Similiter secũda pars principalis habet tres. In prima ostendit, quod malum est a bono, confirmans hoc auctoritate Augustin. Secundo uero elicit quoddam corollarium, scilicet quod in his contrariis fallit regula dialecticorum, ibi. *Ideoque in his contrarijs &c.*) In tertia uero, & ultima remouet quoddã dubium, ibi. *Ad hoc autem, quod dictum est &c.*) Et sic supposito quod malum sit, duo manifestat Magister de malo, scilicet a quo sit, & in quo.

Mala autem uoluntas illa Angelis, &c.) Sed contra. Aug. in Lib. 83. quæst. dicit, quod nullo alio auctore potest homo fieri deterior: ergo mala uoluntas Angeli, uel hominis non potest malas uoluntates in aliis causare. Item. Si omne malum debet imputari ei, qui est causa prima, & mala uoluntas Angeli, uel hominis est causa omnium malorũ: ergo omnia mala sunt eis imputanda. Resp. Dicendũ, quod est causa uere efficiens, & producens, & est causa quodãmodo disponens, & producens. Cum ergo dicitur. Mala uoluntas Angeli, uel hominis est causa malarum uoluntatum sequẽtium, dicitur per quandam dispositionem, & inductionẽ. Diabolus enim inducit, & disponit suggerendo: homo uero corrũpedo naturam, & malum assentiam, seu exemplum præbendo. Cum ergo dicit Aug. quod nullo alio auctore fit homo deterior, hoc intelligitur tanquam auctore principali. Posset tamẽ dici, quod litera ista intelligitur de malis subsequentibus primã malam uoluntatem Angeli, & hominis, non respectu diuersarum personarum, sed respectu eiusdem, ita quod prima mala uoluntas est causa omnium malorum, quæ ipse facit.

Causa est tam peccatorum &c.) Innuit Magister, q̃ uoluntas hominis est causa tam peccatorũ quàm pœnarum. Contra: quia pœna est passio inuoluntaria: sed quod causatur a uoluntate, est uoluntarium: ergo pœna nõ causatur a uoluntate. Item. Si causatur a uoluntate, aut a bona, aut a mala. A bona nõ: hoc constat: quia nemo punitur pro bona uoluntate. A mala non: quia mala uoluntas non est causa iusti inquantum huiusmodi: sed omnis pœna iusta est: ergo nulla pœna est causata a uoluntate. Respon. Dicendum, q̃ uoluntas dupliciter dicitur esse causa alicuius, uel per modum merentis, uel per modum efficientis. Cum ergo dicitur uoluntas esse causa pœnæ, hoc non dicitur per modum efficientis, sed potius dicitur per modum merentis: uoluntas uero causando culpam; efficiendo, siue deficiendo meretur pœnam: & ita dicitur esse causa pœnarum, & peccatorum, licet aliter, & aliter. Et per hoc patet solutio obiectorũ. *Dub. 2.*

Bonum omnino malo careat, &c.) Hoc uidetur falsum, quia integrũ bonum est illud, cui nihil deest de bono: & hoc est bonum, in quo est omne bonum: ergo solum illud est integrum bonum, quod est summũ bonũ: sed multa creata sunt carentia omni malo, ut beati Angeli, & aiæ beatæ: ergo si uerũ esset qd̃ dicit, multa essent summe bona. Propter hoc est quæstio, utrum aliquid creatum mereatur dici bonum integrum. Rñ. Dicẽdũ, quod sicut perfectum dicitur multipliciter, & quantũ ad perfectio *Dub. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

fectionem sufficientiæ, & quantum ad perfectionem superabũdantiæ: Sic etiam & integrum bonum potest dici multipliciter: & quantum ad integritatẽ sufficientiæ, & sic dicitur integrum bonum, quod caret omni malo culpę, & pœnę: & quãtum ad integritatem superabũdantiæ, & sic dicitur integrum bonum, in quo est omne bonum. Et primo modo bonum non dicitur esse summum bonum, sed bonum purum: quia nihil habet de malo admistum. Secundo uero modo dicitur esse summum bonum, & est in solo Deo per essentiam, in creatura autem per participationem, quæ bona dicitur in hoc quod participat summum bonum, ex cuius participatione habere dicitur omne bonum. Et si obicias, quod summum dicitur per impermistionem cum contrario, ita bonum, quod omnino est impermixtum malo, est summum bonum. Dicendum quod illud uerum est in his cõtrariis, quorum utrunque est natura aliqua: in his autem quorum unum est natura, & alterum priuatio, sicut est in bono, & malo, luce, & tenebra, non habet ueritatem. Vnde sicut non dicitur magis lumin sum, quia minus habeat de tenebra, sic non dicitur magis bonum, quia minus habeat de malo: sed quemadmodum una stella dicitur maior altera: quia magis accedit ad perfectionem luminis, sic magis bonum dicitur, quod magis accedit ad perfectionem bonitatis: nihilominus tamen carens omni malo non potest dici nisi solus Deus, ut fiat uis in hoc, quod dico omnino, ut careat omni malo secundum actum, & secundum potentiam. & secundum aptitudinem, siue secundum primam naturæ possibilitatem.

Væ his, qui dicunt bonum malum &c.] Innuit expositio Augustini. quod id quod dictum est in prophetia, intelligendum est de ipsis rebus, quibus homines mali sunt, non de hominibus. Contra. Hoc uidetur falsum: quia sicut peccat ille, qui adulterium esse dicit bonum, uel homicidium: ita peccat ille, qui impium dicit esse iustum. Vnde & malus dicitur ille, qui iustificat impium pro muneribus: ergo non tantum de rebus, sed etiam de hominibus habet intelligi. Respon. Dicendum, quod cum dico hominem malum, & dico malitiam: potest ergo et attribui bonitas: aut bonitas naturæ secundum quod homo, aut bonitas moris ratione malitię. Primo quidem modo attribuere ei bonitatem, ueritatis est, nõ detestationis prophetiçæ. Secundo modo meretur maledictionem: sed hoc est, non quia laudat hominem secundum quod homo, sed quia laudat eum secundum quod malus. Et hoc non est aliud, quam laudare malitiam. Cum enim dicit Augũst. quod hoc non intelligitur de hominibus, sed de rebus: non negat, quin peccatum sit in commendando hominem malum, sed uult dicere, quod non est peccatum si cõmendetur natura, sed si commenderatur malitia.

Dub. 4.

ART.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An malum sit à bono, uti ab origine?

AD intelligentiam huius partis secũdum duo, quæ Magister determinat in litera incidit hic quæstio circa duo principaliter. Primo quęritur, a quo sit malum tanquam ab originali principio. Secundo ĩ quo sit tanquã in subiecto. Circa primum tria quęrũtur. Primo quæritur, utrum malum sit a bono uel a malo. Sed o, utrum sit a bono, ut efficiente, uel deficiente. Tertio utrum sit ab intẽtione, uel præter intentionem.

VTRVM malum sit a bono ut ab origine. Et quod sic uidetur. Primo auctoritate Aug. de Li. arb. sic ait. Malum est spreto incommutabili bono, rebus cõmutabilibus adhęrere, qđ facimus libero uoluntatis arbitrio. Si ergo lib. arb. est bonum, cum peccatum sit a li. arb, siue malũ est a bono. ITEM. Hoc ipsum uidetur exemplo. Esto ꝙ nihil esset nisi libera uoluntas, constat ꝙ ipsa amaret seipsam, & posset se amare immoderate, & uitiose: sed talis amor nõ est sine malitia: ergo tunc peccatum fieret, & non nisi a bono, ergo &c. ITEM. Ratione. Malum est uituperabile in se, & uituperabilem reddit actorem: sed nihil est uituperandum in sua actione, nisi aliquo modo possit facere bene, uel nisi habeat aptitudinem naturalem: ad hoc omne autẽ tale est bonum; ergo nihil potest malum facere, nisi bonum. ITEM. Nullius dicitur facere malum nisi quia facit, quod nõ debet, aut quia non facit qđ debet: ergo malum cum suo actori est indebitum, eius oppositum est conueniens, & debitum: sed omne illud cui malum est indebitum, & oppositum mali conueniens, est bonum: ergo omne illud, a quo sit malum, necesse est esse bonum. ITEM. Si malũ est ab aliquo, aut illud est bonum, aut malum. Si bonum: habeo propositum. Si malum: aut illud est ab alio, aut a seipso. Si ab alio similiter erit quærere de illo: ergo si non est abire in infinitum, stare est in aliquo malo, quod sit a seipso. Sed cõtra, Omne, quod est a seipso, nullo alio indiget ut sit: & omne tale est sibi sufficiens: & omne, quod sibi sufficiens est, omnino habet perfectionem, & beatitudinem & in se, & a se, & omne tale est perfecte bonum: ergo impossibile est, ꝙ aliquid sit malum, & non sit ab alio. Restat igitur cũ sit stare, & non abire in infinitum, ꝙ malũ est a bono. ITEM. Si malum est ab aliquo, aut illud, a quo est malum culpæ habet usum rationis, aut non. Si non habet usum rationis: ergo nullo modo potest culpari, nec debet: hoc enim patet tam secũdum legem naturalem, quàm secũdum legem ciuilem, quàm secundum legem diuinã: habet ergo necessarium usum rationis: sed ratio, & eius usus magnum bonum est, & nobile: necesse est igitur malum a bono esse; si ab aliquo est.

CONTRA. Matth 7. Non põt arbor bona fructus malos facere,

rc,

re,neq; arbor mala fructus bonos facere. Ex hac auctoritate necessario arguitur,quòd bonum non potest esse causa mali: ergo si malum est ab aliquo, necesse est ꝙ sit a malo. ITEM. Expressius in Glos. Nihil medium quin causa boni sit bona,& mali mala: non est ergo malū a bono. ITEM. Hoc uidetur per maximam dialecticorum,quæ est. Cuius causa bona,ipsum bonū: si ergo mali causa est bona, ipsum malum est bonum: si igitur hoc est falsum, manifeste patet &c. ITEM. Hoc uidetur ꝑ propositionem satis probabilem. Contrariorum contrariæ sunt causæ: si ergo causa boni est bona, & nullo modo malū causat bonum: ergo uidetur, ꝙ nullo modo bonum causet malū, nec quòd malum sit a bono. ITEM. Hoc ipsum uidetur per propositionem necessariam, & probatam. Quicquid enim est causa causæ, est causa causati: si ergo omne bonum causatur a summo bono, si malū est ab aliquo bono, malum est a summo bono: ergo summum bonum facit malum: sed nihil est perfecte bonum, quod facit malum. Si igitur malum est a summo bono, summum bonum non est summum,& hoc est impossibile: ergo &c. ITEM. Aut est ponere primum malum,aut non. Si nō, est abire in infinitum in malis: si ergo hoc est impossibile: ga necesse est stare in ordine causarum,necesse est ergo ponere primum malum: sed primum bonum non est ab alio,immo causa omnium bonorum eoipso ꝙ primum: ergo pari ratione si est ponere primum malum, uidet ꝙ illud non sit ab alio: sed causa omnium. Restat igitur,ꝙ malum non sit a bono.

RESOLVTIO.

Obstrepat quantumlibet Manichæus, malum à bono originem habet. Siquidem potentia, à qua prouenit, de genere entis & boni est.

RESP. Ad prędictorum euidentiam intelligendum est,ꝙ circa hoc fuit,& est hæresis impiissimi Manichæi. Errauit.n.in hoc ꝙ posuit, ꝙ prima causa mali est malū,nō bonū: unde posuit ꝙ cum hō possit benefacere,possit ēt peccare, ꝙ duplex est aīa in hoīe uno. Quarum una est a Deo bono, & semper cupit bona. Altera uero a Deo malo, & semp cupit mala. Et hinc est ꝙ in nobis est continua pugna: & oīa mala,q̄ facimus oriuntur à principio malo, sicut bona a bono. Hāc hæresim pessimā ualde efficaciter improbat Aug.i Lib. de duabus aīabus. Primo per ipsam peccati culpā. Secundo per eius oppositū.i.pœnitentiā. Peccatum.n.(ut ibidē dicit)est uoluntas retinēdi, uel consequēdi quod iustitia uetat,& unde libertum est abstinere. Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid non admittendum, uel adipiscendum. Has duas notificationes manifestat, & post ex ipsis(tanquā ex manifestis)prædictum errorē ipse destruit: immo ostendit,quomodo error se ipsum destruit,dum ponit animā malam non posse benefacere:& ramē principiū peccati esse per propriam originē,& naturā,ponit quod peccando non peccet: & ideo subiungit ibidē. Quisquis has duas diffinitiones uoluntatis, atque peccati ueras esse concedit; totam Manichæorum hæresim breuissimis,& paucissimis sed plane inuictissimis minusculis sine cunctatione cōdemnat. Postremo in fine Libri improbat per oppositum peccati.i. ipsam pœnitentiam, sic arguens. Planum est,quod pœnitere de culpa bonum, & iustū est; planum etiam quod est possibile homini: nam ipsi Manichæi hoc suadēt. Certum est ēt quod eius pœnitere, qui fecit malum: ergo idem ipsum, ꝙ fuit principiū mali potest esse principium boni: restat igitur cū principium boni sit bonum, quod si idem est principium mali, ꝙ potest esse principium boni, malū esse a bono. Hęc est deductio Aug. quamuis non sit series uerborum. Propter has igitur deductiones,& consimiles,quę i obiiciendo adductæ sunt, reiicięda est procul hęresis prædicta: quia non tantum est contra fidem, uerumetiam cōtra rectum iudicium rationis. Dicendum est igitur sicut fides sana,& Magister in litera sanctorum auctoritatibus manifestat, quod malum a bono habet originem.

AD OBIECTORVM autem manifestationem intelligendū est,quod malum culpæ,de quo est hic sermo,quod quidem cōsistit circa rationalem creaturam, tripliciter potest circa ipsam consistere, & considerari. Aut quantum ad exteriorem effectū,aut quātum ad interiorē, aut quantū ad habitū. Malū.n. siue peccatū dī aliquādo actus exterior,aliquando habitus interior, aliquando actus interior. Vnde actus furandi est malus,& uoluntas furandi in actu est mala, & habilitatio,siue habitualis affectio ad furandum est mala: secundum igitur qd̄ malum dicitur opus exterius, sic nec est primum in genere entis: nec in genere mali: quoniam actus exterior causatur ab actu interiori, & malitia actus exterioris a malitia uoluntatis interioris. Secundum autem quod malum dicitur malus habitus,similiter nec est primum in genere entis, nec in genere mali. Nā malus habitus a malo actu causatur: quia enim mala facimus, mali sumus. Secundum autem quod malum dicitur malus actus interior, sic potest esse primum in genere mali: sed non in genere entis. In genere mali potest esse primum (sicut patet in prima deordinatione uoluntatis Luciferi,ante quam nulla p̄cesserat malitia) nec tamen potest esse principium in genere entis. Actus enim omnis a potētia ꝓcedit, & posterior illa est, tanquam effectus est posterior causa. Et quoniam potentia illa bona est, & de genere bonorū, patet quod malum originē habet a bono. Et concedendę sunt rationes hoc ostendentes. AD ILLVD uerō, quod obiicitur de auctoritate domini in Matth. & de Glos. Dicendum, quòd tam textus, quàm Glosa intelligitur de malo; secundum quod consideratur circa actum exteriorē, & hoc quidē manifestū est ꝓ ipsum Text. contequē tem. AD ILLVD, quod obiicitur

tur de maxima illa. Cuius causa bona &c. Dicendum quòd illa maxima intelligenda est per se, siue secundum se, uidelicet si causat: inquantum bona, & est bona secũdum quod causat: hoc non est uerum in proposito: qa & si concedatur quod bonum sit principium mali: non tamen concedit, qđ sit principiũ mali; secm quod bonum. Quo autem debeat ipsũ dici origo, siue principium, patebit in sequenti problemate. AD ILLVD, quod obiicitur, quod contrariorum contrariæ sunt causę. Dicendum, ꝙ ista propositio habet ueritatem secundum quod intelligitur de contrariis, quorum utrũque est aliqua natura, & in causis agẽtibus naturaliter, & quæ sunt ad unum effectum determinate: aliter manifestum est esse falsum. Nam idem Deus (etiam secundum Manichęos) fecit calidũ, & frigidum: & eadẽ rationalis potentia (secundum Philosophũ) est causa oppositorum: & ideo non habet locum in malis, quia malum non dicit naturã aliquã secundũ quod malũ; & quia est a uoluntate secundum quod libera, quæ non est determinata ad alterum contrariorum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quicquid est cã causæ &c. Dicendũ, ꝙ contra istam propositionem peccat locus sophisticus secm accidẽs, sicut & contra illã, qua dr. Quando alterum de altero prædicatur, de quocunque prædicatur subiectũ, & ꝑdicatum: utraque.n propositio hẽt intelligi de ꝑdicato, & effectu: qui ita conuenit uni, qđ non est extraneum alteri. Non autẽ sic est in proposito. Nam & si bonum est causa mali, hoc non est secundũ id quod habet a summo bono, sed ratione defectibilitatis, quã habet de nihilo. AD ILLVD, qđ ultimò quæritur, utrum sit ponere primum malum? patet responsio. Dico enim quod est ponere malum, ante quod nõ est aliud malum: sed ex hoc non sequitur, quod sit primum ens, immo est ibi consequens. Arguitur enim cum superlatiuo, qui habet in se uim distributionis ab eo, ꝙ est in minus, ad illud ꝙ est in plus. Vnde sicut non sequitur, est primus homo; ergo est primum ens: sic nec in proposito. Non sic autem est de bono: qa bonum, & ens cõuertuntur: qa ergo est ponere primum malũ in genere mali, ideo nõ est ꝓceder in infinitum: quia uero nõ est primum i genere entis, ideo nõ habet esse a se: sed aliunde: ita a bono.

QVAESTIO II.

An malum sit a uoluntate ut, efficiente, uel ut deficiente?

VTRVM malum sit a bona causa, utpote a uolũtate ut efficiente, uel deficiente. Et qđ sic uꝝ. Primo ꝙ Aug. in Enc. ubi ait. Nemo qrat causam malę uoluntatis: non.n. habet causam efficiente: sed deficiẽtem. ITEM. Hoc uꝝ per illud, quod dr a Dio ny. de diui. no. Malum est ꝓter causam, & naturã: sed constat, quod non uult dicere, qđ malũ non sit ab aliquo: uult ergo dicere, quod non est ab alio tanquam a uere causante & efficiẽte: ergo si aliquo modo est, restat qđ sit tanquã a deficiente. ITEM. Ratione uꝝ. Sicut se hẽt esse-

effectus ad actum efficientem, ita defectus ad ipsum deficere; sed uerus effectus non põt educi in esse, nisi a causa ut efficiente: ergo nec defectus nisi a deficiente: sed malũ est defectus circa naturam, sicut dicit Aug. ergo &c. ITEM. Omne perfectum est a causa perfecta: ergo omne deficiens a causa deficiente: sed malũ est propter defectũ alicuius debitæ circunstantiæ: ergo malũ est a cã deficiente. ITEM. Facere, & deficere opponuntur: similiter construere, & destruere opponuntur: ergo sicut construere est facere, ita destruere est deficere: sed in malum exire est aliquod bonum corrumpere: quia non dicitur malum nisi quod nocet, uel adimit aliquid de bono: igitur in malum exire est deficere. ITEM. Omnis efficacitas est a primo, & summo efficiẽte: sed malum nullo modo est a Deo: ergo nullo modo procedit ab aliquo ut a principio effectiuo.

CONTRA. Diony. de diui. nomi. Anima est causa mali, sicut ignis calefieri: sed ignis est causa calefieri per modum efficientis: ergo &c. ITEM Omne illud, quod prius potest esse, quã sit, habet causam efficientẽ: sed malum prius potest esse, quam sit: ergo &c. Maior, & minor manifestę sunt. ITEM. Respectu illius rei magis iudicat causa efficiẽs, respectu cuius est magis sufficiens: sed uoluntas nostra magis sufficit ad malum, quam ad bonum: ergo magis debet dici causa efficiens mali, quam boni: si ergo bonum est a uolũtate ut efficiente, malũ cõsimiliter erit. ITEM. Si uoluntas est causa mali secundum quod deficiens, aut defectus ille est pœna, aut culpa. Si pœna: ergo pœna ante culpã. Si culpa: loquamur igitur de prima culpa. Aut igitur est a uolũtate secm qđ deficiẽs, aut nõ. Si sic: ergo ante primam culpã est culpa. Si nõ, ergo si primũ malũ non est a uoluntate ut deficiente, uꝝ quod nullum malũ. ITEM. Malum primum est a uolũtate ut deficiente: aut ergo defectu naturali: aut prætornaturali. Si defectu naturali: ergo naturaliter, & semper est principium mali, cum semper habeant hunc defectum in se. Si defectu prẽter naturali: aut est contractus, aut inflictus, aut uoluntarie acquisitus: nullo istorũ modorum potest poni in uoluntate Luciferi, & in hominis primi: ergo &c. ITEM. Si malum est a uoluntate deficiente, hoc est aut inquãtum deficit a summo bono, aut inquantum deficit a bono, qđ debet habere. Si inquantum deficit a summo bono: ergo cũ talis defectus est in omni creatura, in omni reperitur peccatum. Si inquantum deficit a bono, quod debet debere: sed nullus a tali bono deficit; nisi priuẽt merito alicuius culpæ: ergo nullo modo prima culpa a uoluntate deficiente esse potest. Est igitur quæstio, quę est ratio siue dispositio circa uoluntatem, ratione cuius sit causa proxima, & immediata ipsius mali. Non.n. uiderur esse causa: quia est ens, nã hoc cõuenit omni enti. Nec qa de nihilo: quia hoc conuenit tã uoluntati bonæ, quã malę. Nec ẽt quia uolẽs per candẽ rationẽ

Nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nec quia uolēs malum, quoniā uelle malum est primum peccatū, & uelle malum est primum malum. Si ergo idem non est rō sui, uel causa, uoluntas nō dicet causā mali: quia uolens malum.

RESOLVTIO.

Et ut efficiente, & ut deficiente: ut efficiente: quia liberasut deficiente: quia nana et ex nihilo creata.

RESP. Dicendum, quòd absque dubio malum, siue peccatū est a uoluntate ut deficiente, sicut expresse dicit Aug. & concordat Diony. Ad cuius intelligentiam notandum est, ꝙ cum aliqs effectus dicitur esse a causa aliqua sub dispositione, uel cōditione superadiecta. hoc potest intelligi dupliciter. Aut ita qđ illa dispositio dicit aliquid ꝓ ambulum ad illum effectū, aut quia dicit aliquid annexū, aut quia dicit eundem effectum ut informans, & denominans suū principium effectiuum. Primo modo lumen dicitur esse a sole lucente: lucere enim est actus ꝓambulus ad illuminare. Secundo modo dicitur lumen esse a sole calefaciente: color enim cō comitatur lumen. Tertio modo dicitur lumen esse a sole illuminante: cum enim dico solem illuminare, & lumen esse a sole, idem in fluxu dicitur, aliter tamen. & aliter importatus secundum diuersam comparationē. Per hunc modum intelligendū est in proposito, ꝙ cum dicitur, malum est a uoluntate deficiente, hoc potest intelligi triplicit er. Propter quod notādum, ꝙ triplex defectus reperitur circa uoluntatem, unus quidem naturalis, alius culpabilis, & tertius pœnalis. Naturalem defectum uoco ipsam defectibilitatē, quę inest uoluntati hocipso, ꝙ ex nihilo. Defectum culpabilem uoco ipsum peccatum. Defectū pœnalem illud damnum, siue nocumentum, siue læsionem, ꝙ consequitur ad illud. De quolibet horum defectus prædictus sermo ueritatem habet. Nam malum culpæ est a uoluntate deficiente defectu naturali, ita quòd ille defectus præambulus est ad culpam: nunquam enim uoluntas posset in uolendo bonum deficere, nisi uanitatem, & defectibilitatem in se haberet. Similiter malum est a uoluntate deficiente defectu pœnalinita ꝙ ille defectus est culpæ annexus: nunquam enim est dedecus peccati sine decore iustitiæ. Verum est etiam, ꝙ malum culpę est a uoluntate deficiente defectu culpabili: non tamen alia culpa: sed eadem diuersimode comparata: eadem enim est culpa, qua deformatur uoluntas, & eius interior actio. Vnde sic conceditur malum esse a uoluntate deficiente, sicut actus a substantia agente. Cum igitur triplex sit defectus circa uoluntatem, ratione cuius malum dici potest a uoluntate deficiente, quorum unus, scilicet naturalis, est præambulus ad defectū culpæ, alter uero, idest pœnalis, est consequens, & annexus: defectus pœnalis inseparabiliter cō sequitur defectum culpabilem: impossibile enim est esse dedecus peccati (sicut dicit August.) sine decore uindictæ. Defectus autem culpabilis non sequitur necessario, nec inseparabiliter ad

ad naturalē defectum. Vnde non necessario sequitur, si alicubi sit defectus naturalis, ꝙ ibi sit culpa: uoluntas enim non hoc ipso peccat, quia ex nihilo: sed hoc ipso, ꝙ est ex nihilo, potest deficere hocipso, ꝙ uoluntas est potestas potens seruare rectitudinem iustitiæ: hocipso uero, ꝙ uoluntas, est ex nihilo, potens est quantum est de se, illam deserere, & ita defectus ille circa uoluntatem reddit eam ad peccandum possibilē. SI autem tu quæras, quid faciat ipsam uoluntatem exire in peccatum, & quæ sit dispositio ipsius immediata respectu culpæ. Dicēdum, quòd nulla superadditur dispositio: sed ipsa uoluntas, quæ est domina sui actus, & libera, potest seipsam conuertere ad illud, ad quod uult, & sicut uult: & si indebite se conuertat, tunc peccat; nulla superinducta noua dispositione a parte uoluntatis, quæ sit præambula ad ipsam culpā. Vnde sicut ille, q stat rectus, posset statim (si uellet) sine noua dispositione aduenient dimittere se cadere: sic uoluntas recta cōsistens, & in ordine ad ultimum finem, potest illum exire: & exitus ille peccatum est.

EX DICTIS igit patet, qualiter malum est a uoluntate deficiēte: & ex his manifesta ē rūsio ad oīa, quin cōtrarium obiecta sunt. AD ILLVD, qđ obiicitur primo, ꝙ aīa est cā mali, sicut ignis calefer. Dicēdum, ꝙ nō est similitudo quātum ad modum causandi spiritualē, sed gūalem. In generali enim modo causandi est conuenientia, quia uterūque se habet in ratione causę efficiētis: sed in speciali est dria, quia ignis est cā per modū naturæ, & necessitatis: anima uero per modum libertatis. Ille per modum positionis, & uere efficientis: illa per modum priuationis, & deficientis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ malum ꝓt prius esse, quā fit, &c. Dicēdum, ꝙ malum eo modo quo habet esse, eo modo habet & fieri: & quoniam malum priuatio est, & defectus (sicut patebit inferius) hinc est, ꝙ sicut malum esse non est aliquid uere esse: sic nec malum efficere est uere ab aliquo fieri, ut efficiente, sed ut deficiente. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ anima magis ꝓt in malum. Dicendum, quòd sufficientia in deficiēdo nō est sufficientia simpliciter, sed secundum, qd sufficientia, & simpliciter insufficientia: & ideo ex tali sufficientia inferre uerā sufficientiam est paralogismus secundum quid, & simpliciter. Prima.n. propositio intelligitur de sufficientia simpliciter, sicut patet inspicienti. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quæritur utrum ille defectus sit culpa, uel pœna: & utrum sit naturalis, uel præter naturalis: & iterum respectu cuius iam patet responsio. Omnibus.n. his modis (ut dictū est) pōt accipi. Prout autem accipitur pro defectu naturali, ꝙ inest creaturæ, & ex hoc ꝙ de nihilo, non notatur ibi cōditio defectus tanquam causa proxima, & immediata ipsius peccati, ut prius dictū est. Prout ār accipitur pro culpa, non notatur, ꝙ antecedat, sed ꝙ uoluntatē de nolet. Nūquā.n. est deformis actus a uolūrate, quin uoluntas deformetur. Prout accipitur ꝓ pœna, nō notat̄ ꝓcedere, sed cōcomitari. Et p hoc illa tria patēt, et alia, ꝙ q̄runt̄ cōsequēter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO III.

An malum à bono sit secundum intentionẽ, uel præter intentionẽ.

VTRVM malum sit a bono secundum intentionem, uel præter. Et quòd præter intentionem uidetur. Primo per Dionysiũ in 4 cap. de diui. no. Malũ est præter intentionem, naturam, & causam: si præter intentionem, habeo propositum. ITEM. Dio. Nemo operatur ad malum aspiciens, sed qui operatur aliquid per intentionem ad illud aspicit, quod intendit: nam intentio est quidam mentis intuitus: si ergo nullus operãs, ad malum aspicit, uidetur quòd nullus malum intendit. ITEM. Malum dicit deordinationem ad finem; sed intentio dicit uoluntatem ad finem directam: ergo malum non cadit sub intentione: ergo &c. ITEM. Omne malum, quod est in natura, est præter intentionem naturę: ergo pari ratione omne malũ, quod est in moribus, est præter intentionem uoluntatis rationalis. ITEM. Bonum, & finis idem sunt: sed intentio est respectu finis: ergo respectu boni: ergo non uidetur, quòd sit respectu mali: ergo nullo modo malum ab operante per uoluntatem intenditur: redit ergo idem, quod prius.

SED CONTRA. Voluntas rationalis est agens per intentionem, & deliberationem: ergo si omne malum culpæ actualis est uoluntarium, omne est per intentionem factum. ITEM. Nullus peccat nisi habẽs usum rationis: & omnis talis est operans per intẽtionem. ergo peccatum, ut peccatum est, habet esse per intentionem. ITEM. Quod fit ab agente uoluntario præter intentionem, fit a casu, & fortuna: sed malum culpæ non est a casu, & fortuna: ergo non est ab agente præter intentionem. ITEM. Nullus iudicatur malus a facto, sed ab intentione: hæc enim est quæ nomen imponit operi: sed ab eo res proprie, & principaliter procedit, a quo recipit complementum, & denominationem: ergo &c. ITEM. Qui peccat ex malitia, peccat ex certa scientia, & nullus agens aliquid ex certa scientia, & malitia, agit illud præter intẽtionem: ergo si contingit sic malum facere, utpote cum peccatur in spiritum sanctum, uidetur &c.

RESOLVTIO.

Vtroque modo: sed semper sub ratione & specie boni.

RESP. Dicendum, quòd de malo est loqui dupliciter, aut de eo quod est malum, aut de malo sub ratione mali. Cum ergo quæritur, utrum fiat per intentionem, uel præter. Dicendum, quod si intẽtio comparetur ad id, quod est malum, sic bene contingit malum intendere, & tanquam finem, & tanquam id quod est ad finem: sicut aliquis intendit finaliter luxuriari, uel uanegloriari tanquã id quod est ad finem: sicut facere furtum intendit, ut inde possit uuere uoluptuosè, & intendit mẽturi, ut possit fallo laudari. Si uero intentio comparetur ad malum sub ratione mali potest esse dupliciter: aut ita, quòd intendat hoc facere tanquam malum simpliciter, & malum sibi: & hoc modo nullus intendit, quia nihil appetitur a uoluntate, nisi sub ratione boni simpliciter, uel boni sibi. Aut ita, quod intendat hoc tanquam malum simpliciter, uerũ tamen, ut bonum sibi: & sic malum potest fieri per intentionem: & fit aliquando, licet non ab omnibus, sed a malitiosis, quibus propter corruptionem palati interioris, mala sapiunt ut bona. Quoniam igitur id quod est malum, cadit sub intentione, & alia sunt, quæ habent malitiam conjunctam inseparabiliter: & qui intendit aliquid, per consequens iudicatur intendere, quod est illi unitum inseparabiliter: hinc est, quòd malum iudicatur, & punitur ut factum per intentionẽ.

EX HIS patet rõsio ad quęstionẽ: ad quam respondendum est non simpliciter, sed distinguendo. Patet etiam responsio ad rationes ad utramque partẽ adductas. Nã primæ rationes procedunt de intentione, & de malo sub ratione mali. Nã intentio quicquid principaliter considerat, induit ipsum ratione boni, ut appetibilis. Illa tamen ratio de simili in natura non ualet, quia natura est agẽs determinatum: unde semper intendit, quod melius est: operat autem secundum leges sibi inditas a Deo: unde si quid fit ibi malum, hoc est præter intentionem: Non sic autem est de uoluntate deliberatiua: ipsa enim non semper desiderat, quod melius est. AD rationes ad oppositum patet responsio: loquuntur enim de malo secundum id quod est: & sic bene intenditur ab agẽte per uoluntatem, uel inquantum consideratur, ut habens intentionem boni simpliciter, uel boni ut nunc, siue boni ipsi facienti: sicut est in illis, qui lętantur, cũ malefecerint. Et sic procedunt oẽs illę rationes.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An quidquam ita malum in summo sit, ut nihil omnino habeat boni?

CONSEQVENTER quæritur de secundo principali. s. de malo in comparatione ad illud, in quo est. Et circa hoc quæruntur tria. Primum est, utrum contingat reperire malum sequestratum ab omni bono. Secundum est, utrum malum habeat esse in bono sibi opposito. Tertio quæritur, utrum malum sit in eo, in quo est tanquam aliquis habitus uel pura priuatio.

VTRVM aliquod malum sit ab omni bono sequestratum, & hoc est quærere, Vtrum aliquid sit ita malum, quòd nihil habeat de bono, sed sit malũ in summo. Et quòd sic, uidetur. In his, quæ per se dicuntur sicut simpliciter ad simpliciter, & magis ad magis, & maxime ad maxime per considerationem Philosophi: sed hæc est uera per se, Bono opponitur malum: ergo magis bono magis malum & maxime bono maxime malum: si ergo contingit reperire summe bonum, ergo & summe malum. Nam si unum oppositorum ponitur in natura, per consequens ponitur & reliquũ. ITEM. Magis, & minus dicitur p accessũm ad terminum: ergo ubi est reperire magis, & minus, contingit reperire summum: sed in malo contingit reperire magis, & minus: ergo &c. ITEM. Aut est status in malis, aut non: constat, quòd necesse est statum ponere, nam ille ponitur in omni eo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod actu est, sed status non est citra summum, ergo necesse est ponere summe malum; sed hoc est, quod nihil habet de bono; ergo &c. ITEM. Omne per accidens reducitur ad per se; ergo si est ponere malum per accidens, est ponere malum per se; sed illud per se ineſt alicui, quod habet ortum ex propriis principiis illius; si ergo aliquid est malū per se, vr ꝙ eius principia sint mala; & si principia eius sunt mala, totū est malum; & si totū est malū, nihil est ibi de bono; ergo a primo si est ponere malū p accidens, est ponere aliquid, qđ sit simpliciter, & totaliter malū; constat aūt, ꝙ primū est ponere; ergo & alterū. ITEM. Omne dictū p participationē reducibile est ad dictū p essentiā; cū ergo dr aliquid esse malū, aut dr p participationē, aut p essentiā. Si p essentiā; sed bonū p essentiā est summe bonū, ita ꝙ nihil habet de malo, ergo similiter erit aliqd ita malū, ꝙ nihil habebit de bono. Si dr p participationem, & oē tale reducitur ad dictū p essentiā; ergo redit necessario, ꝙ aliqd sit malū essentialiter; & ita idem qđ prius. ITEM. In quolibet gñe est reperire unū primū, quo mensurant oīa, q̄ sunt illius gñis. Hoc planū est, & patet per Philosophum, qui hanc ponit in 10. primæ philosophiæ. Hoc ét patet inducendo; ergo in gñe malorum est reperire aliquod unū, quod sit mensura oīum malorū; sed illud nō pōt esse nisi summū inter oīa mala; ergo &c.

Tex. 2.

Cōtra. Si est ponere summū malū, qđ nihil habeat de bono, & esse aliqđ bonū, est tunc est ponere summe malum esse, & tñ non hęc esse; sed hæc sunt duo impossibilia; ergo &c. ITEM. Omnis potentia (ut dicit Philosophus) est de genere bonorū: ergo si aliquid est summe malū, illud omnino nihil pōt: sed summū in omni gñe plus pōt, quā illud quod est citra summum: si ergo illud, ꝙ non est summe malū aliquid pōt, illud, quod est summe malū multa pōt: ergo eoipso, ꝙ est summū, multa pōt, & nihil pōt: sed hæc duo sunt incōpossibilia: ergo &c. ITEM. Omnis scia est de genere bonorū, nō tñ scientia boni, uerum ét si scientia mali: Scire.n. malum bonum est: Si ergo aliquid est summe malum, caret noticia boni, & maliter ergo nec scit facere aliquod malū, nec lędere: sed hoc ipso, ꝙ malū est scit lædere bonū: ergo hoc ipso, ꝙ summe malum est, scit, & ne scit bona, & mala: sed illa sunt incompossibilia: ergo &c. ITEM. Si aliquid est summe malum, est malum per essentiam, & necessario: sed si malum est per essentiam, & naturā, naturale est ei facere malum: sed unūquodque dum facit, ꝙ est sibi naturale bene facit: & quod bene facit est bonū: ergo si aliquid est summe malū, ipsum est bonū, & dum male facit, bene facit: sed hoc est impossibile: ergo &c. ITEM. Si aliqđ est summe malum, illud est uilissimū: quanto enim aliquid magis malū est, tanto uilius est: & si uilissimū est inter mala, ergo inter illa est infimū: sed quod est infimū inter mala, non est summū caput malorū: ergo, ꝙ est summe malū, non est summe malū. Si dicas, ꝙ non sequitur, est uilissimū, ergo non est summe malum: quia hoc est esse summe malum, ꝙ infimum est respectu

spectu bonorum. Obiicitur, quia si aliquid ponitur summe malū, non debet poni super alia, sed infra, secundum rectū ordinē: ergo non est Deus tenebrarū, sed seruus, ꝙ est contra errorem istum. ITEM. Si est summe malum: ergo illud erit ita opus in malo, sicut summe bonū in bono: ergo omne illud erit ita opus in malo, sicut summe bonū in bono: ergo omne malū subiacet eius potentiæ: sed cuiuscunque boni corruptio est malū: ergo cuiuscunque boni corruptio subiacet potentiæ summi mali: ergo si summe malū est, pōt corrumpere omne bonū: sed bonum, ꝙ pōt corrūpi, non est summum: ergo si est ponere summe malū, nihil est summe bonū: & si non est summe bonū, nihil est bonum: ergo a primo ad ultimū, si est ponere summe malū, nihil est bonū. Quod si hoc est omnino falsum, & impium: patēt &c.

RESOLVTIO.

Tametsi inter alias malas sit, qui summe malus dicatur: nihilominus malū ab omni bono prorsus alienum, dari non pōt: cū unumquodque tale in bono fundetur.

RESP. Dicendum, quòd ponere malum aliqđ esse, quod nihil habeat de bono, non solum est peruersitatis hæreticę, sed etiam manifestæ cæcitatis, & stultitiæ. Sicut.n. in opponendo monstratum est; ipsā positio implicat in se oppositā. Implicat.n. ꝙ illud sciliꝯ sit summe malū sit, & non sit: ꝙ idem possit, & nō possit: & ꝙ idē sciat, & nesciat. Et dum implicat in se oppositā, destruit seipsam. Nam in ponēdo summe malum esse, ꝙ nihil de bono habeat, ponit, ꝙ illud non sit summū: cum ponat, ꝙ nullum bonum habeat; ponit etiam, ꝙ non sit malum: ponit ét, ꝙ nullum bonum habeat oppositum: & hæc omnia in opponendo monstrata sunt: quæ manifeste conuincunt errorem istū esse fatuum, & cęcum: & auctoré, siue inuentorem suum ostendunt fuisse excæcatum, & impium. Nū quam enim in tantam tenebrositatem intrusus esset impius Manichæus, nisi fuisset longe ante seruus Dei tenebrarum, qui excecauit mentem eius, ut non fulgeret in eo illuminatio ueritatis, quæ super oēm irradiat intellectum: & usque hodie uiget hic error pessimus, quamuis sit irrationabilissimus. Et huius ratio est potissima ipsa mater cæcitatis superbia, quæ regnat in quibusdam laicis quantum ad ea, quæ sunt fidei, & morum. Cum.n. sint idiotę, præsumunt factam scripturam exponere, quæ est profundissima oīum scripturarum: cū iterum habeant quandam honestatem exteriorem, contemnunt uitam oīum aliorū: & merito huius duplicis superbiæ excæcantur, ut incidant in errorē illum pessimū, per quē excæcant adeo, ut nesciant discernere, quid bonū est, aut quid malum, dū multa genera bonorū ponunt esse a Deo malo, quos ista. p monstrat. 5. c. Væ q dicitis malū bonū, & bonū malū, ponētes tenebras lucē, & lucē tenebras: & pp nimiā excæcationē, in qua sunt, amisso suæ rōnis usu, nullam hñt in eisdē efficaciā argumēta ad persuadendum, nec tormenta ad retrahendum, nec orationū suffragia ad releuādum, nisi hoc fiat de gratia specialissima. Hāc positio nē hæreticā: imo stultissimam, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

blasphemam repudiando, dicamus sicut dicit fides catholica,& ratio recta, nihil esse ita malum, quin habeat aliquid de bono.

AD intelligentiam autē obiectorum notandum, quòd summū in aliquo genere dupliciter potest dici. Vno modo dicitur summum, quo nihil potest esse maius: & hoc modo non contingit reperire, neque ponere aliquid summe malum: nihil enim est adeo malum, quin posset esse peius, pro eo quòd aliquid habet de bono, quo posset magis priuari: & ita adhuc peius esset, Et pro tanto dicit Dio. quòd malum est infinitum. Alio modo dicitur summum, quo nihil est maius secundum actum, sed ipsum excedit inter omnia alia: & sic contingit reperire summum in malis. Nam Lucifer, qui est rex super omnes filios superbiæ, pessimus est super omnes. His uisis facile est respondere ad obiecta.

AD ILLVD, q primo obiicit de oppositione mali. Dicendum, quod cōsideratio intelligitur ita, quòd terminus eodem modo accipiatur, cum dicitur simpliciter, & cum dicitur cum excessu: non sic autem est in proposito. Nam cum dicitur, quod bonum opponitur malo, accipitur hic bonum per participationem: cum uero infertur de summo bono, accipitur ibi bonum pro bono per essentiam, quod solum est summe bonum, & illi nihil opponitur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd magis, & minus accipitur secundum maiorem, & minorem accessum ad terminum. Dicendum, quòd uerum est in his, quæ dicunt positionem: non autem uerum est in his quæ dicunt priuationem: imo accipiuntur per recessum. Vnde magis malum dicitur, quod magis recedit a bono: & quia nunquam tantutm recedit, quī adhuc magis possit, hinc est, quòd nūquam est ibi ponere summum. AD ILLVD, quod obiicitur de statu. Dicendum, q status est secundū actum: sed non oportet quòd sit status secūdum potentiam, ut non possit esse ultra progressus. Nam & si in rebus creatis non contingat in uenire actum infinitum: contingit tamen reperire infinitum in potentia, sicut patet in numero per appositionem, & in continuo per diuisionem. Et sic in proposito intelligendum: & hoc infra manifestabitur, cum agetur de corruptione mali. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd per accidēs reducitur ad per se, & similiter dictum per participationem, reducitur ad dictum per essentiam, & similiter quòd in quolibet genere est reperire unum primum, &c. Dicendum, quòd hoc locum habet in his, quæ dicunt positionem, & naturam, quæ possit causari ex principijs subiecti, & quę possit essentialiter dici, & secundum quam possint alia mensurari secundum eius participationē maiorem, & minorem. Malum autem priuationem dicit inquantum malum: & ideo illæ tres rationes non habent hic locum. Et hoc fuit, qđ decepit Manichęum, ut dicit Augustinus: quia nescit, quid esset malum: & quia uoluit de malo disputare, nesciens quid hoc esset: ideo se, & multos præcipitauit in errorem. Superbia enim sua fecit ipsum ignorare modum addiscendi. In omni enim inquisitione prius oportet intelligere, quid est, quod per nomen dicitur: & hoc tanquam prę cognitionē afferre secū ad rei p prietates posterius cognoscēdas.

QVAESTIO II.

An malum sit in bono sibi opposito?

VTRVM malum, siue malitia sit in bono sibi opposito. Et quòd sic uidetur. Augustin. in Enchirid. Cum mala, & bona nullus ambigat esse contraria, non solū simul esse possunt, sed mala omnino, sine bonis, & nisi in bonis, esse non possunt. Hic expresse habetur, quòd mala sunt in bonis sibi oppositis. ITEM. Augustin. in his contrariis, quæ bona, & mala uocantur, deficit regula dialecticorum, qua dicunt nulli rei simul inesse contraria: sed constat, q nō deficeret, nisi mala essent in bonis sibi oppositis; ergo &c. ITEM. Malum dicitur, quod corrumpit: sed non corrumpit nisi illud, in quo est: & ei bono opponitur, quod corrumpit: ergo uidetur, q malum sit in bono sibi opposito. ITEM. Seruitus opponitur libertati: sed peccatum, quod facit hominem seruum, proprie inest homini secundum uoluntatem per liberi arbitrij libertatem ergo uidetur, quòd malum substantifica ri habeat in bono sibi opposito.

CONTRA. Diony. in Lib. de Diui. no. Malum non est existēs, neque in existentibus: sed omne bonum est de genere existentiū: ergo malum non est in bono: ergo nec in bono sibi opposito. ITEM. Virtus, & uicium sunt opposita: & tantum unum uni opponitur: ergo si uitium nō est in uirtute: ergo nec est in bono sibi opposito, nec ēt cū illo. ITEM. Regula Dialecticorū est uera, & necessaria: ergo nō fallit in aliqua materia: nā si falleret in una sola materia, repudianda esset tanquā falsa: si igitur ars dicit, quod unum oppositum non est in altero circa idem, & bonum malo opponitur: ergo malum non est in bono sibi opposito. ITEM. Si malum potest esse in bono sibi opposito: ergo ab ipso non expellitur: & si non expellitur a suo opposito, uidetur q nō expellatur ab aliquo: & si a nullo expellitur, semp manet: ergo si aliquis semel est malus, semp est malus. Quod si hoc est falsum, restat q & primum.

RESOLVTIO.

Vtique, in bono, quodam modo sibi opposito: sed non in formaliter, & directè contrario.

RESP. Ad prædictorum intelligentiā est notādū, q bonū in creatura dicitur per ordinationem ad finē. Vnde bonū dicitur, quod est ordinatū in finem. Ordinatio aūt tria respicit, aut ipsum ordinabile, aut illud sēdm quod est ordinabile, aut illud per qđ ordinat. Et sēdm hoc triplex reperitur in nobis bonum. s. bonum qđ est ordinabile, & hoc est naturale: & bonū, per quod ordinatur; & hoc est uirtus, uel gratia: & bonū secūdū qđ natura ordinabilis est gratia; & hoc est habilitas media. Intelligendū est ergo, qđ malū culpę ei bono, qđ est ipsa natura, uel substātia, nō opponitur, qa ipsam substantiā non corrūpit (ut dicit Diony.) Nihil existentiū corrūpit in eo, quod est essentia, uel natura. Ei aūt bono, qđ est uirtus, & gratia simpliciter, & directe opponit. Vnde mutuo se expellunt,

& simul esse non possunt. Et autē bono, quod est habilitas media, quodammodo opponitur, & quodammodo non. Nā illa habilitas media habet cōparari ad naturā cuius est, & ad gratiā ad quā est. Et secundum, q̄ cōparatur ad naturā cuius est, sic nō habet oppositionē ad malum: qm̄ habilitas illa, ut erat talis naturæ, indifferens erat ad bonum, & ad malum: & sic est subiectum mali. Vt autē comparatur ad gratiam, siue uirtutem, uel ēt ad finē, ad quē est, sic habet oppositionē ad malum. Nā malum tollit rectam ordinationē ad illud, ad quod est, & reddit minus, & minus habilem. Qm̄ igitur malum culpæ primo, & principaliter circa habilitatē consistit: & habilitas potentiæ opponitur ipsi mālo, cum malum reddat ipsam potentiam inhabilem, hinc est, q̄ Aug. dicit, q̄ malum habet esse in bono sibi oppositō: & q̄ in huiusmodi oppositis regula dialecticorum deficit, hoc est dicere, q̄ ad talia opposita non se extendit. Vnde ex hoc non sequitur, q̄ regula dialecticorum falsificetur. Sed qm̄ mos est Philosophi, positis considerationibus, instantias subinferre, non quæ falsificēt ipsas, sed quę intellectum considerationum rectificent, & manifestent: sic beatus Aug. tanquam uir prudens ingenio in hac instantia manifestat illā maximā dialecticorum in his oppositis tenere, quæ opponuntur oppositione formali, sicut opponitur uirtus & uitium, gratia & culpa. In his autem oppositis, quæ non opponūtur ratione eius, q̄ sunt. sed ratione eius ad quod sunt, nō est intelligenda illa regula: nam illa simul possunt stare: sicut stat gratia cum concupiscentia. Et iterum unum potest esse in altero, sicut culpa in habilitate.

Ex iis, quæ sunt dicta manifesta est responsio ad quæstionem propositā. Dico. n. q̄ malum substantificatur in bono, & non solum in bono, sed ēt in bono quodāmodo sibi opposito, sicut ostēdunt rationes, quæ ad primā partem inducuntur. In bono āt, quod directe, & formaliter opponitur, sibi substantificari non habet, sicut duæ ultimæ rationes, quæ ad secundam partem inducuntur, ostendunt.

AD ILLVD, quod obiicitur, de uerbo Dionysij, q̄ malum nō est in existentibus, &c. Dicēdum, q̄ ipse loquitur per se, q̄ scilicet non est in existentibus secundum q̄ existentia, sed potius secundū q̄ deficientia, cum sit priuatio & defectus, ut iam patebit melius. *Qē. immediate seq.*

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd tantum unum uni opponitur. Dicendum, quòd illud intelligendum est de uno genere oppositionis, & intelligendo secundum idem, & per se, loquendo. Habilitas autem potentiæ non opponitur ipsi uitio nisi ratione uirtutis: uirtus enim directe opponitur uitio: & qa naturalis habilitas quodammodo inclinat ad uirtutem, hinc est quòd uitio opponitur quodammodo, licet non oīno ut uirtus: & sic patet totum.

QVAESTIO. IIII.

An malum in bono sit ut habitus & potentia aliqua, uel sit pura priuatio?

VTRVM malum sit in bono tā quam aliquis habitus & potentia aliqua: & an sit pura priuatio.

Et q̄ non sit ibi tāquam habitus, & potentia aliqua, sed ut pura priuatio, uidet. Primo p illud Ioā. 1. Sine ipso factum est nihil. gl. Nihil. i. pctm: ergo pctm nihil est. ITEM. Aug. Malum non est natura aliqua, sed defectus circa naturā mali nomē accepit: ergo malū nō est aliqua potētia, sed defectus, & priuatio. ITEM. Ansel. de conce. virg. c. 5. Iniustitia oīno nihil est, sicut cæcitas. Non. n. aliud est cæcitas, q̄ uisus priuatio, uel absentia, ubi dēt esse. q̄ non magis est qd in oculo ubi debet esse, q̄ in ligno ubi non debet esse ITEM. Hoc ipsum vī rōne. Bonū, & ens conuertuntur; ergo de quocunque, prædicat ens, prędicatur & bonū. Si igitur peccatum, uel malitia esset ens, malitia sēm quod huiusmodi haberet aliquid de bonitate: si ergo non hēt aliquid de bonitate, non habet igitur aliqd de entitate ITEM. Oē ens a summo ente ꝓcedit, nec est aliqua essentia, quę non sit in Dei potētia, ut illā producat: sed Deus non pōt peccare, nec facere culpam: ergo peccatū inquantum hmōi non habet aliquid de entitate: ergo nihil est & priuatio pura ITEM. Oē, qd̄ est ens, habet aliquā formam: omne. n. quod habet aliquā formam, habet pulchritudinem: sed peccatum non habet pulchritudinem, cum sit deformitas animæ: ergo nihil habet de entitate: ergo puram dicit priuationem.

SED CONTRA. Aug. peccatū est factum, uel dictū uel cōcupitum cōtra legē Dei, sed oē dictū, uel factū est aliquid: ergo peccatū, siue malū est aliqd, nō ergo priuatio pura. ITEM. Virtus, & uitium sunt contraria: sed contraria sunt in eodē gne: & quęcūque sunt sub eodē gne, utrunq; eorū est aliqd, & non priuatio pura: ergo uitium aliquid est: igit malū, siue peccatum non est oīno nihil. ITEM. Siue accipiatur cōcretiue, uel abstractiue, uerū est dicere, qd̄ peccatū est in aliquo, & omne qd̄ est in aliquo, est ens, sicut omne qd̄ legit est legens, & oē quod amat est amans, & oē quod est ens est aliquid, & non est priuatio pura: ergo peccatū, siue malum (siue accipiatur cōcrete. siue abstracte) nō est oīno nihil. ITEM. Nihil qd̄ est pura priuatio intēditur, & remittitur: sed malū, uel peccatum intenditur, & remittitur, quia unū peccatum est maius alio, & una malitia est maior altera: ergo peccatum, siue malitia non est priuatio pura. ITEM. Oē ordinatū præsupponit esse: sed malū culpæ (secundum qd̄ malū) ordinatur ad malum pœnę: si igitur secundum qd̄ malum est, ordinatur ad pœnam, vī quod secundum q̄ malū habeat aliquod esse. ITEM. Aut peccatum est aliquid secundum quod pecatum, aut nihil. Si aliquid, habeo propositum, Si nihil, & Deus punit hominem pro peccato: ergo Deus punit hominē pro nihilo: sed q̄ punit alium pro nihilo, iniuste punit; ergo si Deus punit hoiem pro culpa, vī quod iniuste faciat in puniendo.

RESOLVTIO.

Malum concretiuè sumptum, aliquid est: abstractiuè autē nihil.

RESP. Dicendum, quòd malum, siue peccatū dupliciter ꝓt accipi. Vno modo abstractiue. Alio mō concretiue. Secundum aūt quod malum dī concretiue, sic concernit illud, q̄ deformat, uel aliquā actionem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

actionem, uel aliquam substãtiã: & sic dicitur malum res mala, ut pote actio mala, uel anima mala. Et hoc modo malum aliquid est, & habet esse naturæ. Si autem aliquando dicatur ipsa res mala, siue peccator nihil esse, hoc dicitur quantum ad bene esse, quòd quidem est esse ordinatum. Vnde cum dicuntur homines nihil fieri cum peccant, hoc non dicitur, quia omni esse priuentur, sed quia priuantur esse ordinato: qđ quidem est esse completum, & de quo dicit Boetius, quod esse est, quod ordinem retinet, seruatque naturam. Contingit iterum loqui de eo malo, siue de peccato abstracte: & hoc modo malum, siue peccatum in recto, siue prædicatione formali non est aliquid, sed nihil, quia non est ens, nec bonum, sed priuatio boni. Quamuis autem malitia, uel peccatum nihil sit in recto, in obliquo tamen alicuius est, & alicuius ut oppositi, & alicuius ut subiecti. Alicuius ut oppositi utpote boni: malũ enim est priuatio boni: & quia sic est priuatio boni, ut tamen non sit omnimoda boni adnihilatio, sic priuat bonum, quod relinquit bonum: unde sic priuat bonum gratiæ, quod relinquit bonum: unde sic priuat bonum gratiæ, quod relinquit bonum naturæ: sic priuat actum, ut relinquat aptitudinem: sic priuat bonum quantum ad effectum, ut tamen in subiecto relinquat debitum: & ideo malum abstractiue sumptum (formaliter loquendo) priuatio est: & ideo nihil est. Est ét alicuius entis ut subiecti, quia est in aliquo ente. Non enim est omnimoda priuatio siue adnihilatio. Et quia secundum hanc uiam rationes, & auctoritates ad primam partem inductæ ostendunt malum, siue peccatum nihil esse: ideo concedendæ sunt.

Libr. 4. de Consol. pro sa 2.

AD ILLVD, qđ primo obiicit in cõtrarium, qđ peccatũ est dictum, uel factum &c. Dicendum, quod ibi accipitur peccatum, siue malum concretiue: prout concernit actionem substratam: & hoc modo aliquid est: sed hoc nõ repugnat, sed consonat eis, quæ dicta sunt. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uirtus, & uitium sunt contraria, Dicendum, quod uitiũ secundum quod contrariatur uirtuti, utpote luxuria castitati, non tantum dicit priuationem, sed etiam dicit aliquem habitũ subiectum, quo aliquis redditur facilis ad perpetrandum illud peccati genus: & hoc modo accipiendo uitium, pro ut est priuatio boni tantum, sic non contrariatur uirtuti secundum rem, imo opponitur sicut priuatio, & habitus. Si autem dicatur alicubi hoc modo uitium contrariari uirtuti, accipitur largo modo contrarium, pro qualibet oppositione, & repugnantia. Vel hoc dicitur, quia & si secũdum ueritatem uitium opponatur uirtuti ut priuatio: habent tamen uirtus, & uitium quodammodo legem contrariorum, in hoc quod mutuo se expellũt, & ab uno fit regressus ad alterũ, in qua cõditione opposita ut priuatio & habitus; ab his, quæ opponuntur sicut contraria, distinguuntur. Et pro tanto dicit Augustinus in Enchiri. quod in hoc fallit regula dialecticorum, uocans bonum,

bonum, & malum contraria: & hoc ex causa prædicta. Nihilominus tamen dicendum, quod malum est in eodem genere cum bono: sed hoc non est proprie, & secundum rectam ordinationem, sed hoc est per quãdam reductionem: & ex hoc non sequitur, ꝙ malum sit aliquid. Nam priuationes ad idem genus cum suis habitibus reducuntur: & tamen ipsæ formaliter loquendo nihil sunt. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ malum est in aliquo, ergo est. Dicendum, quod illud non sequitur: na (sicut dicit Philosophus) quædam sunt entia, & quædam sunt entium: & quanuis priuationes possunt dici entium, non tamen dicuntur entia Cum autem dico malitiam esse, in alio, dico eam esse entis: sed cum dico malitiam esse ens, attribuo ei entitatem in se: & primum esse est esse secundum quid, secundum esse est esse simpliciter; & iõ est ibi sophisma secundum quid & simpliciter. Si autem quæratur de hac. Malitia est, utrum sit concedenda, uel non. Dicẽdum, quod hoc uerbum, Est (sicut uult Philosophus) dupliciter potest prædicari. Aliquando prædicatur ut compositio media inter duo extrema, & sic dicitur tertiũ adiacens, ut cum dicitur homo est albus. Aliquando uero sic prædicatur, ut res importata per ipsum sit attributum, siue alterum extremorum. Quando ergo sic dicitur, Malitia est: si hoc uerbum Est accipiatur ut prædicatum, sicut accipiuntur, alia uerba, ut legit, & huiusmodi, tunc locutio est falsa. Est enim sensus. Malitia est, idest malitia est ens, idest essentia aliqua: hoc enim uerbũ, Est, significat essentiã, uel substãtiam uniuscuiusque. Alio modo potest intelligi prædicari, uel accipi in huiusmodi locutione sicut copula, & est oratio quodammodo defectiua; & tunc est sensus; Malitia est, idest malitia alicui inest, ita ꝙ ipsa malitia potius intelligitur ut alteri inhærens, quã alteri substans, sicut cum dicitur malũ, & intelligitur aliquid esse malum. Et hoc modo accipiendo non ualet, Malitia est; ergo est ens. AD ILLVD, quòd obiicitur, quod pura priuatio non intenditur, nec remittitur. Dicendum, quod si dicatur pura priuatio, hoc est priuatio nihil ponens nec in recto, nec in obliquo, hoc modo uerũ est dicere, quod non recipit magis, & minus, sicut chimæra nihil est, & hircoceruus nihil est; nec est unum magis nihil, quam reliquum. Alio modo pura priuatio dicitur, quia nihil ponit in recto; ponit tamen in obliquo; & hoc modo malitia priuatio posset dici, sed de hac nõ est uerum, quod non recipiat magis, & minus. Potest enim magis, & minus recipere; ratione eius entis quod respicit, quasi in obliquo. Vnde dicitur maior priuatio, in qua est maior boni corruptio, & in qua minus de bono relinquitur; minor uerò, in qua minus de bono corrumpitur, & plus relinquitur. Et sic patet, quod ex hoc non sequitur, quod peccatum (abstractiue) loquendo sit aliqua positio. AD ILLVD, quod obiicitur, quod esse ordinatum præsupponit esse. Dicendum, quòd uerum est, ꝙ in his, quæ per se ordinantur, ordinatũ presupponit esse; in his

his autem, quæ ordinantur per accidens, non præsupponit esse in se, sed ratione illius, in quo, uel per quod ordinatur. Et hoc modo malum dicitur ordinari: nō quia sit in se ordinatum, cum sit priuatio modi, speciei, & ordinis: sed quia ordinabilitatem habet in pœna ratione ipsius punibilis: hoc autem melius determinatum est in Li. 4. Dist. 46. Ad illud, quod obicitur, quod si peccatum nihil est, quod Deus punit hominem pro nihilo. Dicendum, quod (sicut ꝓdictū est) & si peccatū nihil sit in recto: nihilominus tñ in obliquo est alicuius entis, ut oppositi, & alicuius ut subiecti; circa quod relinquit debitum respectu boni priuati. Dico igitur, quod peccatum est meritum pœnæ, non solum ratione priuationis, sed etiam ratione debiti relicti, & boni priuati: unde non est homo dignus puniri solum quia bono caret, sed quia caret, & debet habere. Et licet carentia illa nihil sit, debitum tamen habendi aliquid est: & ideo ex hoc non sequitur, quod Deus puniat hominem pro nihilo, quamuis peccatum nihil sit. Hoc autem apertum est, si quis consideret in sensibili exemplo, scilicet cum Rex incarcerat seruum, quia non reddidit tributum: uel cum aliquis creditor incarcerat aliquē, quia non soluit sibi pecuniam mutuatam: priuatio enim non per se, sed cū debito est in causa.

Dist. 44 art. 1, q. 1.

DISTINCTIO XXXV.

De peccato actuali, secundum eius quidditatem, & definitionem.

Li. contra Faust. Manich. 22. ca. 27. to. 6. Ca. 11. to. 6. et retr. li. 1. c. 15. Cap. 8. to. 4.

Posthæc uidendum est, quid sit peccatum. Peccatum est, ut ait, Augu. omne dictum, uel factum, uel concupitū, quod sit contra legem Dei. Idem in Lib. de Duabus animabus, Peccatū est uolūtas retinendi uel consequendi quod iustitia uetat. In utraque assignatione de actuali peccato agitur & mortali, non ueniali. Ex prima descriptione ostenditur peccatum esse uoluntas mala, siue locutio & operatio praua, ideſt, actus malus tam interior quàm exterior: ex altera uero tantum ostenditur esse actus interior. Volūtas. n. (ut in superioribus dictū est) est motus animi: actus ergo interior est. Ambr. quoque in Lib. de Paradiso ait. Quid est peccatum, nisi legis diuinæ præuaricatio, & cœlestium inobedientia præceptorum? Ergo in præuaricante peccatū est, sed in mandante culpa non est. Nō enim consisteret peccatum, si interdictio non fuisset. Non cō sistente autem peccato, non solum malitia, sed etiam uirtus fortasse non esset: quæ nisi aliqua malitiæ fuissent semina, uel

uel subsistere, uel eminere non posset. Ecce præuaricationem legis, & inobedientiam definit Ambrosius esse peccatum.

Variæ sententiæ de peccato.

Quocirca diuersitatis huius uerborum occasione, de peccato plurimi diuersa senserunt. Alij enim dicunt uoluntatem malam tantum esse peccatum, & non actus exteriores: Alij, uoluntatem & actus: Alij neutrum dicentes, omnes actus esse bonos, & a Deo, & ex Deo authore esse, malum autem nihil esse, ut ait Augustl. super Ioan. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, ideſt, peccatum, quod nihil est: & nihil fiunt homines, cum peccant. Supra etiam dixit Augustl. quod malum est priuatio boni, uel corruptio boni: qui etiam in Libr. 83. q. ait, Summum malum nullū modum habet: caret enim omni bono. At modus aliquid boni est: non igitur est; quia nulla specie continetur: totumque hoc nomen mali de speciei priuatione reperitum est. Item in Dogmatibus ecclesiasticis dicitur malum, uel malitiam non esse a Deo creatam: sed a diabolo inuentam, qui & ipse bonus creatus est. Idem etiam in Lib. contra Manichæos, quid sit peccatum ostendit, dicens, Peccare quid aliud est, nisi in ueritatis præceptis, uel in ipsa uere ritate errare? Quod si non uoluntate faciunt, peccatores iniuste iudicantur. Quid ergo in hac tanta uarietate tenendum, quidue dicendum?

Ioā. 1. *In tom. 9. trac. 1. ad cap. 1. Dist. 14 Qū. 6. Tom. 4. Ca. 5 7. Tom. 3. Qui dī de fide contra Manic. cap. 8. Tom. 6.*

Vera & probabilior sententia.

Sane dici potest, & libere tradi debet, peccatum esse actū malum interiorem & exteriorem, scilicet malam cogitationem, locutionem, et operationem: præcipue tamen in uoluntate consistit peccatum, ex qua tanquam ex arbore mala procedunt opera mala tanquam fructus mali.

Mat. 7

Traditio quorundam de uoluntate, & actu malo.

Quidam autem diligenter attendentes uerba Augustin. quibus supra & in aliis scripturæ locis utitur, non indocte tradunt uoluntatem malam, et actus malos inquantū sunt, uel inquantum actus sunt, bona esse: inquantum uero mala sunt, peccata esse: qui uoluntatē, & actum quemcunque bonā Dei naturam esse dicūt, inquantū actus est, uel uoluntas

Dis. præcedēti, & præsenti.

ex

ex Deo authore esse: inquantum uero inordinate, & contra legem Dei fit, & sine debito caret, peccatum est: & ita inquantum peccatum est, nihil est. Nulla enim substantia est, nulla natura est.

Auctoritatibus probant uoluntates & actus omnes esse bona, inquantum sunt.

Quod autem uoluntas omnis & actio bonum sit, inquantum est, ex eo probant, quod ait Aug. in Libro 83. Quæstio num, Deus boni tantummodo causa est, quocirca mali author non est: quia omnium, quæ sunt author est: quæ inquantum sunt, intantum bona sunt. Idem probans nihil casu fieri in mundo, ait in eodē. Quicquid casu sit, temere fit: quicquid temere fit, non sit prouidentia. Si ergo casu aliqua fiūt in mundo, non prouidentia uniuersus mundus administratur, aliqua natura, uel substantia est, quæ ad opus prouidentiæ non pertinet. Omne autem quod est, inquantum est, bonum est. Summum enim est illud bonum, cuius participatione sunt cætera bona: & omne quod mutabile est, non per se, sed boni illius participatione, inquantum est, bonum est: quod diuinam etiam prouidentiam uocamus. Nibil ergo casu sit in mundo. His testimoniis innituntur ad ostendendum, omne quod est, inquantum est, bonum esse. Vnde idem Aug. in 1. lib. de Doct. Christiana ait, Ille summe ac primitus est, qui omnino incommutabilis est: & cætera quæ sunt, nisi ab illo esse non possunt: & intantum bona sunt, inquantum acceperunt ut sint.

Qū. 21. to. 4. & 1. retra ctā. ca. 26. Ibid. q. 27. Cap. 32 Tom. 3.

Quid ex prædictis colligitur.

Ex prædictis colligitur atque infertur: quia si mala uoluntas, & mala actio est, inquantum est, bona est. Sed quis est, qui diffidetur malam & uoluntatem esse, et malam actionem? Mala ergo uoluntas siue actio, inquantum est, bonum est: & inquantum uoluntas est, uel actio, bonum similiter est: sed ex uitio mala est, quod uitium a Deo non est, neque aliquid est. Quod August. notasse uidetur in Lib. 83. q. dicens, Vitium est uoluntas? quo est homo deterior: quod uitiū longe abest a uoluntate Dei, ut ratio docet. Ex hoc loco probant uoluntatem, inquantum uitiosa est, non esse a Deo: & inquantum

Qū. 3. Tom. 4

inquantum uitiosa est, peccatum est. Et peccatum est (ut aiunt) inquantum non habet ordinem, nec finem debitum. Ita & actio, inquantum ex malo procedit, & ordinem non habet, & ad malum tendit.

Probatio alia ad idem.

Item & aliter probant omnem actum interiorem, uel exteriorem inquantum est, esse bonum: quia non esset actus malus, nisi esset res bona: quia non est aliqua res mala, nisi eadem res bona sit. Vnde Augustin. in Enchi. Omnis natura bonum est: nec res aliqua mala esset, si res ipsa, quæ mala est, natura non esset. Non ergo potest esse malum, nisi esset aliquod bonum. Quod cum dici uideatur absurde: connexio tamen ratiocinationis non compellit hoc dicere. Ex premissis testimoniis asserunt omnes actus inquātum sunt, esse res bonas, nec aliquid esse malum, ideſt, peccatum, nisi idem quoq; secundum aliquid bonum sit: & omnium quæ sunt, inquantum sunt, Deum authorem prædicant: et eius uoluntate omnia esse quæcunque sunt, quæ inquantum sunt, naturæ sunt. Cap. 13

Obiectio contra illos, qui dicunt omnes actus, inquantum sunt, esse bonos.

Quibus opponitur, Si omnia quæ sunt, inquantum sunt, bona sunt. & naturæ sunt: ergo adulterium & homicidium & similia inquantum sunt, bona sunt, & naturæ sunt, & Deo uolente fiunt. Quod si est, tunc illi, qui faciunt illa, bona agunt: quod penitus absurdum est. His uero sic illi respōdent. Dicunt equidem adulterium, homicidium, & huiusmodi, non simpliciter actus denotare, sed actuū uitia. Actusq; ipsos adulterij, & homicidij inquantum sunt, uel inquantū actus sunt, a Deo esse, & bonas naturas esse: sed non inquantum adulterium & homicidium sunt. Et ideo non sequi dicunt, si actus, qui homicidia & adulteria sunt, a Deo sunt, quod homicidia & adulteria a Deo sunt.

Alia oppositio contra eosdem.

Item aliter eis opponitur, Si aliquid non est malū, quod non sit natura, uel res bona; quomodo ergo peccata sunt non credere in Deum, non ire ad ecclesiam, & huiusmodi: cum ista non sint naturæ, imò omnino non sint? Non est enim aliquid

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid uel res aliqua non ire ad ecclesiam, uel non credere, & huiusmodi. Ad quod dicunt, His atque huiusmodi dictionibus, quæ uidentur priuationes simpliciter notare, & nihil ponere: quia per negationem dicuntur, uere aliqua poni, actusque per eas significari. Non credere enim in Christum incredulitatem dicunt: & nomine incredulitatis malum mētis actum significari. Ita etiam cum dicitur, Non ire ad ecclesiam malum est: non euntis cōtemptus significatur, ideſt, uoluntas mala, uel propositum: hoc est enim declinare a bono; & ideo malum est: sicut econuerso declinare a malo, bonum est. Sicut ergo declinatio a malo aliquid ponit, scilicet uoluntatem & propositum uitandi malum. (Non enim potest esse bonum, quod omnino nihil est) ita declinatio a bono quod est, significat, scilicet uolūtatē, & propositū mali. Et secundū hoc uera est, & generalis illa peccati mortalis descriptio, quam supra posuit Aug. ſ. Peccatū est dictū, &c.

In principio distinct.

Vtrum malus actus inquantum peccatum est, sit priuatio, uel corruptio boni.

Potest etiam quæri ab eisdem, cum peccatum sit (ut supra dictum est) priuatio, uel corruptio boni, & omnis actus malus sit peccatum: utrum sit priuatio, uel corruptio boni, inquantum peccatum est, uel non. Si enim inquantum peccatum est, corruptio boni est, cum corruptio, uel priuatio boni pœna sit homini: inquantum ergo peccatum est, pœna est. Quod si est, tunc inquantum peccatum est, bonum esse uidetur, & a Deo esse. Si autem non inquantum peccatum est, corruptio est: quæritur ergo secundum quod corruptio sit. Si enim corruptio est, & non inquantum peccatum est, cum non sit nisi bonum, præterquam in eo, quod peccatum est: ergo inquantum bonum est, corruptio, uel priuatio boni est. Ad quod etiam ipsi dicunt actum malum, non inquantum est, neque inquantum bonum est, esse priuationem, uel corruptionem boni, sed inquantum peccatum est: non tamen inquantum peccatum est, pœna est, uel aliquid, quod a Deo sit. Vt enim ex uerbis præmissis Aug. colligitur, peccatum dicitur corruptio, uel priuatio actiue non passiue. Nam ideo malū, uel peccatū dicitur corruptio boni; quia naturam bonam

Dis. præcedē. & præsen.

nam qualicunque priuat bono. Nam si non priuat aliquo bono, non nocet, ut supra Aug. ait. Nocet autem; adimit ergo bonum. Non autem nocet, nisi inquantum peccatum est: ergo inquantum peccatum est, priuat bono. Itaque inquantū peccatum est, priuatio est, uel corruptio boni.

Idē habetur Lib. 26 contra Faustū cap. 3. Cap. 2.

Quomodo peccatum possit corrumpere bonum, cum nihil sit.

Sed cum nihil sit inquantum peccatum est, quomodo potest bonum corrumpere, uel adimere? Aug. hoc docet in Lib. de Natura boni, dicens, Abstinere a cibo non est aliqua substantia: tamen substantia corporis, si omnino abstineatur a cibo, langueſcit & frangitur: sic non est substantia peccatum; eo tamen natura animæ corrumpitur.

Quod peccatū proprie corruptio est animæ, & quomodo.

Peccatum uero, ideſt, culpa proprie animæ corruptio est. Si autem quæritur, in quo possit corrumpi anima: in parabola illius, qui incidit in latrones, qui eum uulnerauerunt & spoliauerunt, clareſcit. Incidit enim homo in latrones, huando per peccatum in potestatē diaboli traditur: & tunc per peccatū expoliatur gratuitis bonis, ideſt, uirtutibus: & in naturalibus bonis uulneratur, quæ sunt, ratio, intellectus, memoria, & ingenium, & huiusmodi, quæ per peccatū obtenebrantur & uitiantur. Per peccatum etiam priuatur illo bono, cuius participatione cætera bona sunt: quo tanto magis priuatur, quanto magis se ab eo elongat.

Luc. 10

Qualiter homo se elongat a Deo, scilicet per dissimilitudinem, quam facit, hoc est, peccatum.

Ab eo autem se elongat homo per peccatum, non loci distantia; quia ubiq; totus, & præsens est omnibus, & omnia in ipso sunt, ut ait Aug. in lib. 83. Qō. & ipse locus nō est. Locus tamen Dei abusiue dicitur templum Dei: non quod eo contineatur, sed quod ei præsens sit & inhabitans: id autem anima munda intelligitur. Per peccatum ergo, non secundum locū, aliquis longe fit a Deo: & in eo longe fit, quod ab eius similitudine recedit: & tanto longius, quanto fit dissimilior. Illa autē (ut Aug. ait in Lib. 83. q.) quæ participatione similia sunt Deo, recipiūt dissimilitudinē. At ipsa simi-

Qō. 21. Tom. 4.

Ibid. qō. 23.

 litudo

Universidad de Deusto
Biblioteca

litudo nullo modo ex aliqua parte potest esse dissimilis. Vnde fit ut cum similitudo patris filius sit, ex nulla parte patri possit esse dissimilis: cuius participatione similia sunt, quæcunque Deo similia sunt, & illa possunt recipere dissimilitudinem. Nihil est autem quod hominem adeo Deo dissimilem faciat, quemadmodum peccatum. Cum autem peccatum sit priuatio uel corruptio boni, quæ est in anima: est etiã priuatio uel corruptio boni corporis: sicut corpus hominis priuauit beneficio illius immortalitatis & impassibilitatis, quam habuit ante peccatum.

An pœna sit priuatio boni.

Quæri autem solet, Vtrum & pœna sit priuatio uel corruptio boni. Ad quod facile responderi potest, si prædicta ad memoriam reuocentur. Diximus enim supra, priuationem uel corruptionem boni accipi actiue uel passiue, ideſt, secundum efficientiam uel effectum. Ideoque priuatio uel corruptio boni dicitur & peccatum et pœna: sed peccatum secundum efficientiam priuat uel corrumpit bonum: pœna autem secundum effectum, ideſt, secundum passionem, quæ est effectus peccati. Aliud est enim culpa, aliud pœna: alterum est Dei, ideſt, pœna: alterum diaboli uel hominis, ideſt, culpa.

SVPRA egit Magister de peccati causalitate, & origine, hic agit de peccati quidditate, & diffinitione. Diuiditur autem pars ista in tres partes. In quarũ prima inquirit Magister, quid sit peccatũ utrũ sit actus, uel priuatio pura. In secunda, dato qđ aliquo modo sit actus, & aliquo modo priuatio, inquirit, Vtrum peccatum sit peccati pœna infra Dist. 36. *Sciendum est tamen quædam, &c.*) In tertia uero inquirit, utrũ actio subtrahata, in qua peccatum cõmittitur sit a Deo tanquam a causa infra Dist. 37. *Sunt autem alij, &c.*) Prima pars, quæ continet præsentẽ di. diuidit in partes tres. In prima ponit Magister peccati notificationes. In secunda uero ex ipsis notificationibus inquirendo elicit, quid sit peccatum secũdum rem. In tertia uero dissoluit rationes, siue oppositiones, quæ contrariæ uidentur ueritati prædeterminatæ. Primum facit ibi. *Post hæc uidendum est, quid sit peccatum, &c.*) Secundũ, ibi. *Quo circa diuersitatis &c.*) Tertiũ ibi. *Quibus opponitur, &c.*) Prima pars diuidi posset in tres partes secundũ tres notificationes peccati; sed ratione suæ breuitatis remanet indiuisa. Secunda uero pars principalis diuiditur in tres partes. In prima parte diuersorum opiniones narrat. In secunda uero ueritatem aperit, & iuxta quorundam opinionẽ explanat, ibi. *Sane dici potest & libere, &c.*) In tertia uero auctoritatibus sanctorum confirmat, ibi. *Quod autem uoluntas omnis, & actio, &c.*) Similiter tertia pars principalis tres habet partes secundum tres dubitationes, quas mouet, quarum prima sumpta est ex hoc, quod dicebat illa porisio, quod omnia quæ sunt, bona sunt. Secunda uero ex hoc, quod peccatũ est corruptio boni. Tertia uero sumpta est ex hoc, qđ corruptio boni est pœna. Primam ponit, ibi. *Quibus opponitur, si omnia, &c.*) Secundam ibi ponit. *Potest etiam quari ab eisdem, &c.*) Tertiam ibi *Quæri autem solet, utrum &c.*) Et in qualibet istarum partium primo opponit, secundo soluit.

Peccatum est, ut ait Augustinus, &c.) Videtur dicere falsum. Aut enim hoc quod est, [uel] sit intelligitur disiũctiue, aut subdisiunctiue. Si subdisiunctiue: ergo membra non possunt simul stare: ergo quilibet idem peccatum est concupitum, & factum: sed hoc falsum est: quia omne peccatũ factum est concupitum. Item. Videtur, quod non conueniat omni peccato: q a peccatũ omissionis, nec est factum, nec concupitum, nec dictum: ergo uidetur, quod male sit assignata: quia non conuenit omni peccato mortali actuali. Respõ. Dicendum, quod prędicta diffinitio est peccati actualis, & mortalis. Secundum hoc quod est peccati actualis, dicitur, quod est dictum, uel factum, uel concupitum: secundum triplicem actum, uidelicet potentiæ interpretatiuæ, & operatiuæ, & affectiuæ, quæ omnes sunt potentiæ quodammodo mortiuæ. Secundum quod est mortale, dicitur, quòd est contra legem Dei: & sic conuenit omni, & soli. Omni, quia omne peccatum actuale, aut est cõcupitum tantum, aut est concupitum, & exterius consummatum: & hoc uel per uerbum, uel per opus. Soli uero conuenit: quia non conuenit ueniali; cum non sit contra legem Dei, nec originali, cũ non sit dictum, uel factum. Ad illud, quod quæritur, utrũ [uel] teneatur ibi disiũctiue, uel subiunctiue. Dicendum, quod disiũctiue: sed ultimum membrum intelligendum est cum præcisione: reliqua uero minime. Vnde sensus est, quod omne peccatũ, aut est dictum, & concupitum, aut factum, & concupitum, aut concupitum tantum. Ad illud uero quod obiicitur de peccato omissionis. Dicendũ, quòd omne peccatum (sicut uult Aug.) radicem habet amorem malũ: & ideo quãuis in peccato omissionis sit priuatio alicuius actus principalis: tamen illa priuatio ortum habet ex amore alicuius boni commutabilis: & patet, qa aliquis non uult ad Matutinas surgere: quia uult in lecto quiescere: ideo peccatum omissionis cadit sub hoc membro, quod dicitur concupitum.

Peccatum est uoluntas retinendi, &c.) Contra. Aliquod enim est peccatum in quo aliquis, nec uult aliquid retinere, nec aliquid Dub. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid assequi: imò potius intendit destruere, sicut est in ira, & odio, & inuidia. Item. Velle assequi, ꝙ iustitia uetat, uel retinere, hoc est auaritiæ, uel rapinæ: ergo omne peccatum erit rapina. Est igitur quæstio, cũ peccata ita bene sint cõtra alias uirtutes, sicut cõtra iustitiam: quare magis diffinitur peccatũ per oppositum ad iustitiã, quã per oppositum ad uirtutes alias. Re p. Dicendum, ꝙ Aug. diffinit peccatum per illud, ꝙ est radix oĩs mali: hoc aũt est amor libidinosus: & quoniam omnis amor libidinosus, uel est rei habitæ, uel habendæ: & hoc præter ordinem, & regulam legis æternæ: ideo dicit, quod peccatum est uoluntas assequẽdi, uel recipiendi quod iustitia uetat: ita quod describit amorem inordinatũ, qui est radix omnis peccati, & per id, ad quod est, & per id, contra quod est. Quod ergo obiicitur de ira, & odio. Dicendum, qđ & si sit detestatio consequẽs: est tamen ibi delectatio antecedens: & propterea continetur sub hac assignatione. Ad illud, quod obiicitur, quod tũc omne peccatum erit rapina. Dicendum, quod assecutio ibi stat nõ solummodo pro cupiditate rerum terrenarum, imo etiam cuiuslibet appetibilis: iustitia uero non tãtum ibi stat, prout est cardinalis uirtus; sed prout est uirtus generalis, quæ omnes uirtutes cõplectitur, & cui omnia uitia opponuntur.

Dub. 3. *In utraque assignatione de actuali peccato, &c.*) Contra. Videtur, quod male fiat assignatio peccati: si enim recta describtio, & assignatio debẽt conuenire omni describto, & prædictæ diffinitiones non conueniunt omni peccato: ergo non recte assignantur. Si tu dicas, quod peccatum non dicitur de eis uniuoce, sed æquiuoce. Contra. Quæ conueniunt in causa, & effectu habent uniuocationem: sed omne genus peccati ortum habet ex peccato Adæ, tam originale, quam actuale, quàm etiam ueniale: omnia etiam genera peccatorũ in hoc conueniunt, quod reddunt animam dignam pœna, & priuãt ea aliquo bono, quod est iustitia, uel ad iustitiam ordinatum: ergo uidetur, quod de eis uniuoce dicatur peccatum: & si hoc, ergo uidetur, quod una debeat ratio communis assignari de peccato, prout dicitur de his omnibus generibus. Est igitur quæstio, utrum contingat unam communem rationem assignari omni generi peccati, hoc est quærere, utru peccatum de his dicatur uniuoce. Et si tu dicas quod sic. In cõtrarium est: quia quæ uniuocantur in aliquo, habent proportionem: sed mortalis, & uenialis nulla est proportio: ergo nec uniuocatio. Itẽ. Videtur falsum dicere cum dicit, qđ prędictę assignationes non conueniant peccato ueniali: ueniale enim peccatum est dictum, uel factum, uel concupitum contra legẽ Dei, sicut dicitur Rom. 7. super illud, Non concupisces, Glo. Bona est lex, quę dum cõcupiscentiam prohibet, omnia mala ꝓhibet: ergo uenialia ꝓhibentur a lege Dei: sunt igitur cõtra legem Dei: ergo prædicta ratio conuenit ueniali. Resp. Dicendum,

cendum quod peccatum, prout dicitur de originali, actuali mortali, & ueniali: nec dicitur omnino uniuoce, nec dicitur omnino æquiuoce: sed quasi medio modo, scilicet analogice. Ratio enim culpabilitatis primo, et principaliter reperitur in peccato actuali mortali, & consequenter in originali, & postremo in ueniali: & ideo notificationes, quæ dantur de peccato simpliciter, potissime referuntur ad peccatũ actuale mortale, quod est peccatum simpliciter. Et per hoc patet responsio ad illa, quæ obiiciuntur. Nam ex hoc quòd illa tria genera peccatorum conueniunt in causa, & in effectu, non concluditur, quod peccatũ dicatur de eis uniuoce, sed analogice: quia in his non communicat æqualiter, sed secundum prius, & posterius. Et ideo cum quæritur, utrum possit una cõmunis ratio assignari. Dicendum, quod potest una assignari ratio, quæ conueniat eis secũdum prius, & posterius: & ita secundum communitatem analogiæ: utpote si dicatur, quod peccatum est meritum pœnæ, uel priuatio boni. Ad illud ergo quod obiicitur, quod nulla est proportio. Dicendum, quod & si nulla est proportio quantum ad commensurationem quantitatis demeriti est tamen proportio inter ueniale, & mortale secundum consimilem comparationem & ad originem, & ad effectum consequentem.

Quid est peccatum nisi lex diuina, &c.) Videtur, quod hæc ratio Ambr. non conueniat omni peccato. Quædam enim (ut dicit Augustin.) sunt mala quia prohibita, quædam prohibita quia mala: ergo si nulla esset lex, nec aliqua præcepta data, adhuc essent peccata; non ergo omne peccatum est ꝓuaricatio legis &c. Itẽ. Sicut obedientia distinguitur ab aliis uirtutibus, ita & inobedientia ab aliis uitiis: ergo male diffinitur omne peccatum per inobedientiã. Item. Ita peccat qui non obedit prælato, sicut ꝙ nõ obedit Deo: ergo non tantum est peccatum inobedientia cœlestium præceptorum; sed etiam terrenorum. Respon. Dicendum, quòd lex aliquando accipitur stricte pro lege scripta, uel data. Aliquando large prout comprehendit legem naturę, & legem scripturæ, & legem gratiæ. Et in prædicta notificatione lex accipitur large. Ad illud qđ obiicitur de obedientia. Dicendum, ꝙ obediẽtia dupliciter accipitur, Vno modo prout dicit obseruantiã mandatorum Dei: & sic est cõmunis omnibus uirtutibus. Alio modo, ꝓut specialiter cõsiderat rationẽ ꝓcepti: & sic est uirtus diuisa ab aliis: ꝙa potissime habet usum suum in his, quę ideo sunt bona: quia ꝓcepta. Et sic obedientia dupliciter accipitur. s. large, & stricte: & in prędicta notificatione accipitur large. Ad illud, qđ obiicitur de obediẽtia prælati. Dicendum, ꝙ totum pendet ex mandato Dei: quia Deus mandat, quod obediatur homini.

Dub. 5. *Non consistente autem peccato, &c.*) Videtur falsum dicere: ꝙa si nõ esset culpa, purior esset charitas: ergo uirtus ꝓfectior, & uerior.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rior. Si tu dicas, quod hoc non asserit, sed sub dubitatione dicit. Contra Ita falsum dicit. qui certum proponit ut dubium, sicut qui dubium asserit ut certum. Respon. Dicendum, quod in illo uerbo non ponitur, nec significatur iuirtus non esse, non existente malitia: sed hoc significatur, quod non ita appareret, sicut nunc apparet: & ideo dicit, fortalis non esset, ideſt non cognosceretur ita esse.

Positi et quæri ab eisdem, &c.) Quæritur. Si priuatio, & positio opponuntur, & peccatum est diffinitum est supra, peccatum est dictum uel factum &c. ergo male diffinitur per priuationem. Iuxta hoc quæritur, cū omnis rei una sit diffinitio: unde fit, hoc quod peccatum ita multipliciter & uarie diffinitur a Sanctis. Quæritur etiam penes quid istæ diffinitiones distinguūtur. Responsio. Dicendum quod de peccato est loqui formaliter, & est loqui materialiter, scilicet ratione substrati. Et quia formaliter loquendo priuatio est: materialiter uero loquēdo substernit sibi actum: ideo aliquando diffinitur per priuationem aliquādo per positionem: q̄a quędam sunt formales diffinitiones quædam materiales: & utroque modo multipliciter. Si enim cōsideramus peccatum, secundum quod dicit priuationem, hoc potest esse tripliciter, aut inquantum dicit recessum a bono, aut inquantum dicit recessum a rectitudine naturæ, aut inquantū dicit simpliciter recessum ab omnis boni complemento, & perfectione. Primo modo sumit diffinitio triplex ab Augustin. quæ omnes idem circumloquuntur diuersis modis, quarum prima sumitur in Libro de Ciuitate dei, & est hæc. Peccatum est absentia boni, ubi debet esse. Secūda de Libro de uera religione. Peccatum non est appetitio naturarum malarum, sed desertio meliorum. Tertia de Lib. de Natura boni. Peccatum est corruptio modi, speciei, & ordinis. Secundo modo scilicet prout peccatum dicit recessum a rectitudine naturæ, inueniuntur tres diffinitiones, quæ idem circumloquūtur, quamuis aliter, & aliter: quarum una est Damasceni quæ est. Peccatum est ab eo qđ est secundum naturam, in id, quod est præter naturam, auersio. Alia est Anselm. Peccatum est carentia debitæ iustitię. Tertia est August. Peccatum est defectus quidā a luce ueritatis, naturam non perimens, sed obscurans. Tertio uero modo uidelicet prout dicit recessum ab omnis boni complemento, & perfectione, sic reperitur triplex diffinitio, quæ differunt solo dicendi modo: quarum prima sumitur ab August. in Lib. de arb. Malum est auersio a bono incō mutabili. Altera uero ab eodē in Lib. de uera relig. Peccatum est carere bonis incommutabilibus, quibus fruendum est. Tertia sumitur ab eodem August. Peccatum est tenebra intelligibilis: hoc enim dictū est: in quātum priuat a uisione lucis æternæ. Hæ omnes sunt notificationes peccati quasi formales. Sunt & aliæ notificationes, quæ concernunt actum substratum. Et istæ

istæ uariantur secundum triplicem considerationem peccati, quā habet sub hac ratione: aut uidelicet ad Deum, quem offendit, aut ad uirtutem, quā excludit, aut ad bonum ut nunc, qđ prætendit. Si in cōparatione ad Deum, quem offendit, sic est triplex, quarum una accipitur ab August. in Lib. contra Manich. Peccatum est, in præceptis ueritatis uel in ipsa ueritate errare. Alia ab Ambrosio in Lib. de paradiso. Peccatum est præuaricatio legis diuinę, & cœlestium inobedientiā præceptorū. Tertia ab eodem Augu. & habetur in litera. Peccatum est dictum, uel factum, uel concupitum contra legem Dei. Secundo modo, scilicet per comparationem ad uirtutem, quām excludit, sic reperitur triplex diffinitio, quarū una sumpta est a Basilio. Peccatum est dispositio animæ contrarie se habens ad uirtutem. Secunda ab Augu. in Lib. de duabus animabus. Peccatum est uoluntas recipiendi, uel assequēdi quod iustitia uetat: ibi enim accipitur iustitia generaliter prout omnem uirtutem tunc complectitur. Tertia ab eodem August. in Lib. de uera religione. Peccatū est appetere quę Christus contempsit, uel contemnere quæ Christus appetit. Nam Christus fuit omnis uirtutis speculum, & exemplar. Tertio modo scilicet per comparationē ad bonum quod prætendit, similiter inuenitur triplex assignatio reconuenies, licet differat modo dicendi, quarum una est ab Aug. in Lib. de ciui. dei. Peccatum est male uti bono. Secunda uero in Lib. de Tri. Peccatū est uti fruēdis, & frui utēdis, & similiter in Li. 83. q. Tertia est eiusdē Aug. in Lib. de li. ar. Peccatū est spreto incōmutabili bono rebus commutabilibus adhęrere. Fortassis aūt alię notificationes ab istis. 18. Poterūt reperiri. Nā duę aliæ sunt, quæ uñr circūloq̄ peccatū scđm utrāq; acceptionē, ut est illa. Peccatū est actus incidēs ex defectu boni. Et illa. Peccatū est penę ęternę meritū. Et sic in uniuerso sunt uiginti. Qō. 30.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An peccatum corrumpat bonum?

ADintelligentiā huius partis, in qua inquiritur, qđ sit peccatū, cū peccatū sit priuatio magis q̄ positio, est hic qō de corruptione boni, q̄ fiat per peccatū. Et circa hoc duo q̄runtur. Primo quæritur, utrum bonū fiat p̄ peccatū corrumpi. Secđo uero quæritur de mō corrūpendi. Circa primū quęrūtur tria. Primo quæritur, utrū a peccato sit boni corruptio. Secūdo quęritur, utrum peccatū sit ipsa corruptio passio. Tertio quæritur, utrum peccatum in quantū corrumpit bonum, cōtrarietur bono increato.

VTRVM peccatum aliquod bonum habeat corrūpere. Et q̄ sic uī. Aug. in Ench. Quid est aliud, quod dicitur malum, nisi priuatio boni: bonum enim minus malum est: cum ergo culpa committitur, ibi necessario aliquod bonū priuatur: sed non est dare qđd priuetur per aliud, ꝙ per culpā. ergo necesse Ca. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ponere, ꝙ peccatum habeat bonum priuare, & priuādo corrumpere. Et hoc Aug. insinuat expressius paulo post, cum subiūgit. Ideo malum corruptio est naturæ: quia eā qualicunq; priuat bono. ITEM. Hoc ipsum ostēdit Aug. Qđ nullo bono priuat, non nocet: ergo quod nocet, aliquo bono priuat; sed malum nocet, hoc manifestū est: ergo aliquod bonū admit, & aliquo bono priuat: sed qđ priuat, & admit bonum, illud corrumpit: ergo &c. ITEM. Sicut se habent uitia corporum ad corpora, sic uitia animarum ad animas: sed uitia corporum lædunt, & aliquo modo corrumpunt corpora: ergo uitia animarum aliquid corrumpunt circa ipsam animā: talia autem uitia sunt peccata: ergo &c. ITEM. Quando quis peccat, aut perdit aliquid boni, aut nihil. Si nihil: ergo ita bonus est post, sicut ante: ergo ita bonus est, qui peccat, sicut ille, qui nō peccat: ergo ita debet placere Deo unus, sicut alter, quod est manifeste falsum. Restat igitur, ꝙ aliquid boni perdit: sed illud bonum quod perdit, corrumpitur: ergo est alicuius boni corruptiuum.

SED CONTRA. Hoc arguitur sic. Primo auctoritate Aug. qui dicit, ꝙ peccatum est corruptio modi, speciei, & ordinis: sed corruptionis non est eo rumpere: nam si corruptio corrūperet, pari rōne & alia corruptio, &c; sic in infinitum. Et iterum. Actionis non est agere: ergo uidetur, ꝙ si peccatum sit corruptio, ꝙ eius non sit corrumpere. ITEM. Si peccatum corrūpit, aut rōne boni substrati, aut ratione defectus. Rōne substrati nōn ga cum corrūpere bonū, sit malū, bonū inquantū bonum esset causa mali, qđ est falsum. Si rōne defectus. Contra. Corrūpere est agere: sed nullius defectus est principium actionis: ergo peccatū rōne defectus nō corrūpit. ITEM. Si corrūpit, aut corrūpit peccantem aut alium. Aliū nō: cōstat, quia multa sunt peccata, quę nō fiunt in alium. Si corrūpit peccantem. Sed contra. Nihil corrūpit seipsum, & nihil sēm idē natum est esse agens, & patiens. Et iterum. Nullū malū pœnę corrumpit punientem: ergo uidet, ꝙ malum culpæ non corrūpat peccantem, nec aliquem alium: ergo &c. ITEM. Si corrūpit, aut ex parte carnis, aut ex parte aīę. Ex parte carnis non, quia multa sunt peccata, quæ conferūt ad regimen sanitatis corporalis, & ad oblectationē carnis. Si ex parte aīæ. Sed contra. Anima est immortalis: ergo in ea nulla cadit corruptio. Nam si corruptio in eā caderet, impossibile esset ipsam esse perpetuam. ITEM. Si corrumpit aut quantum ad substantiam, aut quantum ad potētias, aut quantum ad actū. Quātum ad substātiam non, hoc cōstat. Quantum ad potentias nō, ut uidetur, quia potentiæ sunt incorruptibiles, sicut & substantia. Præterea nec intenduntur, nec remittuntur, nec habet quis minorem potentiā uoluntatis post culpam, quām ante culpam. Quantum ad actum non, ut uidetur: quia peccatum substernit sibi actum, & supponit: & nihil corrumpit illud, sine quo esse non

non potest, & per quod egredi tur in esse: ergo peccatum non corrumpit quantum ad actum, nec quantum ad potentiam, ut uisum est: ergo &c. ITEM. Si peccatum corrūpit aliquod bonū, aut ergo corrumpit bonum naturæ, aut bonum gratiæ. Non bonum naturæ: quia ei non opponitur: & ut (uult Dio. Nihil existentium corrumpitur in eo qđ est essentia, uel natura.) Si igitur corrumpit bonū gratiæ: ergo nullus potest peccare nisi habens gratiam: quia bonū non corrumpitur nisi in eo, in quo est: sed hoc est falsum, quia peccatores peccare possunt: ergo &c. Est igitur quæstio, quod bonum est illud, quod habet in nobis peccatum corrumpere.

RESOLVTIO.

Peccatum bonum corrumpit: quia & lumen & pulchritudinem omnē ab anima amouet.

RESP. Dicendum, ꝙ absque dubio (sicut Augu. in pluribus locis dicit) peccatum corrūpit, & aliquo bono priuat. Cum n. per peccatum fiat animæ deformatio, & obscuratio, nec possit intelligi aliquid deformari, uel obscurari sine amissione alicuius luminis, & pulchritudinis, necesse est intelligi per peccatū aliquod in nobis bonum corrūpi. Ad quod intelligendum notandum est, ꝙ peccatum nō est qualiscunque priuatio, nec cuiuscunque boni, nec in quacunque creatura reperta, sed peccatū, siue culpa priuatio est iustitiæ. Iustitia autem (ut dicit Anselmus) est rectitudo uolūtatis. Voluntas aūt est in sola rōnali creatura, ac ꝙ hoc & iustitia: & sicut iustitia est uoluntatis rectitudo: sic culpa, q̄ iniustitia est, est uoluntatis obliquatio. Sicut igitur per obliquationem fit declinatio a rectitudine, & quædam rectitudinis exterminatio, sic in culpæ commissione fit in anima quędam rectitudinis adēptio, siue corruptio. Et est attendendum: quòd cū ad rectitudinem uoluntatis tria cōcurrant, scilicet ipsa potentia rectitudinabilis, & ipse habitus rectitudinis, & ipsa habilitas media: peccatum non corrumpit ipsam potentiam secundum quòd potentia est, nec simpliciter, nec secūdum quid: ipsum uero habitum rectitudinis simpliciter tollit: ipsam uero habilitatem mediam quodāmodo corrumpit, & quodammodo relinquit: ergo potētiam nec diminuit, nec auferit: iustitiam simpliciter tollit: habilitatem uero mediam diminuit, dum homo per peccatū minus, & minus redditur ad rectitudinem iustitiæ habilis, secundum quòd linea, quę magis, & magis curuatur minus est habilis ad dispositionem rectitudinis. Cōcedendum est igitur, sicut rationes ostendunt, ꝙ malum culpę habet bonum corrumpere.

Contra hoc dictū, ꝙ peccatū priuat illā habilitatē ut arguētari dist. 37 huiusq. unica, ibi. Contra primū istorū modorum.

ADDLVD uero, quod obicitur, quòd priuationis non est priuare, nec corruptionis corrūpere. Dicendū, ꝙ quāuis actus non habeat generare aliū actū: tñ habitus habet generari ex actibus: & ideo malum culpæ, prout est corruptio, & deordinatio existēs in actu, pōt esse cā deordinationis uoluntatis secūdum habitum: & ideo peccatū, siue malum culpæ dicit corrūpere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pere, cum actus inordinatus uo luntatē reddit inhabile: nec sequit ex hoc ꝙ actio sit ex actione, sed ꝙ deordinatio in habitu sit ex deordinatione in actu.

AD ILLVD, quod quæritur, utrū malū corrūpat rōne boni substrati, uel rōne defectus. Dicendū, ꝙ corrūpere duo dicit, scilicet agere, & deficere. Nam corruptio est actio cū defectu. Dico igitur, ꝙ malū culpę hēt corrūpere, ita ꝙ rōne boni substrati est ratio agendi, rōne uero defectus est ratio deficiēdi. Istud patet. Voluntas.n. dū peccat corrumpit se: quia dum seipsam mouet deordinate, reddit se inordinatam, & ad bonum minus habilem, nec potest se deordinare nisi uolēdo, & seipsam mouendo. Et ꝙ dico se mouere, dico aliquod bonum, substratū. Quod aut dico inordinatum, dico defectum. Et huius fatis congruum exemplum punit Aug. & Magister recitat in litera, ꝙ malitia corrumpit, sicut absentia corrumpit. Ad corruptionē autem absentiæ & concurrit uis naturalis consumptiua, & defectus alimenti, & ita actio cū defectu. Similiter in proposito intelligendum est. AD ILLVD, quod quæritur, aut peccans corrumpit se, aut alterum. Dicēdū, ꝙ corrūpit se. Quādo uero subiungitur, ꝙ nihil corrumpit seipsum. Dicendum, ꝙ uerum est, si agat scd̄m operationē naturę suę debitam: culpa autē non fit scd̄m ordinē naturę, sed prēter naturā. Et si obiiciatur, ꝙ nihil est agēs, & patiens scd̄m idem. Dicendum, ꝙ istud falsum est in his potentiis, qnæ possunt super seipsas reflecti. Nam sicut dicit Anſel. Voluntas est instrumentum seipsum mouens: & cū deordinate seipsam mouet, se ledit, & sibi ipsi nocumentum infert, pro eo ꝙ uelre cto ordine se priuat, uel cōtrario ordine se elongat AD ILLVD, qđ quæritur, aut peccatum corrumpit rōne carnis, aut animæ. Dicendum ꝙ principaliter rōne animæ. Nō & si peccatum aliquod corrumpat rationē carnis, hoc accidit, sicut superfluitas coitus, uel cibi, uel potus nocet corpori. In anima autem peccatū semper aliquam corruptionem facit non secundum substantiam, secundum quam est immortalis, & incorruptibilis, sed secūdum rectitudinem, & habilitatem ad ipsam, secundū quam anima est uariabilis, & uix in eodem statu permanet: sicut patet per experientiam quandiu sumus in hac miseria. AD ILLVD, quod quæritur, utrū corrumpat quātum ad substantiam, aut quantum ad potentiam, aut quantū ad actum. Dicendum, quōd malum culpę corrumpit quantū ad actum, non simpliciter, sed inquantum actus ille est inordinabilis in finē non.n. culpa priuat ipsum actum, sed priuat ordinē actus in finē. Et per hunc ēt modum dico, quōd non corrumpit potentiam sed habilitatem, siue ordinabilitatem, per quam ordinatur ad suum complementum. Obiectio autem illa currit, ac si diminueret potentias sub ratione potentiæ, & actum sub rōne actus. & ideo patet illud. AD ILLVD, quod quęritur, utrum corrumpat bonum gratiæ, uel naturæ. Dicēdum, quōd (proprie loquendo, & generaliter) malū culpæ est priuatio habilitatis medię inter bonū naturæ, & bonum gratię, quę quodā modo tenet medium inter bonum gratiæ, & bonum naturæ. Et rationē eius, quod ab bonū gratiæ ordinat, attenditur penes ipsam bonum, & malum moris: ratione uero eius, ꝙ naturalis est, non tantum habet esse in iustis: sed etiam in peccatoribus: & ideo peccatū siue fiat ab aliquo, qui hēt iustitiam; siue fiat a peccatore, semper inuenit aliquid, quod priuet, & corrumpat.

ruptio inordinata est culpa.

ITEM. Cum anima deformat se ipsam, ipsa deformitas, qua anima deformatur, remanet in ea, & culpa similiter. Aut ergo illa deformitas est culpa, aut aliqd aliud: & constat ꝙ culpa, quæ remanet in anima nō est aliud, quàm ipsa deformitas, qua anima deformis facta est: ergo uidetur, ꝙ peccatū sit ipsa corruptio passio. ITEM. Corruptio passio, i qua est priuatio modi, speciei, & ordinis, aut est culpa, aut est pœna. Si pœna: ergo talis priuatio uidet ꝙ sit a Deo: ergo deus reddit animam deformem, & iustitia priuatam, quod profanum est dicere. Restat igitur, ꝙ sit culpa.

SED CONTRA. Augu. de libero.ar. Culpa est malum, qđ facimus; & pœna malum, quod patimur: si ergo corruptio passio est malum, quod patimur, uidetur quōd non sit culpa, sed pœna. ITEM. Augustinus. Malum culpæ est affectio uoluntaria: malū uero pœnæ est affectio inuolūtaria: sed corruptio passio non est uoluntaria: sed inuolūtaria: quia nemo uult corrumpi, nec deformari: ergo uidetur, quod non sit culpa; sed pœna. ITEM. Magister in litera. Peccatum dicitur priuatio actiue, non passiue: nam ideo malum, uel peccatum dicitur corruptio: quia naturam qualicúque bono priuat. ITEM. Hoc uidetur ratione. Omnis pœna est iusta, & laudabilis: sed omnis corruptio passio est pœna, cum damnificet, & puniat ipsum, qui corrumpitur: ergo omnis corruptio passio est iusta, & laudabilis: sed nulla culpa est

QVAESTIO II.

An peccatum essentialiter sit corruptio passio?

VTRVM peccatum sit ipsa corruptio passio, essentialiter loquendo. Et ꝙ sic, uidetur. Peccatum (sicut dicit ipse Anſel.) nō est aliud quàm absentia, uel carentia iustitię, ubi debet esse: sed priuatio iustitiæ passiua nō est aliud, quàm carentia debitę iustitiæ: ergo essentialiter loquendo, culpa est corruptio, prout est passio. ITEM. Aug. 1. Confession. Iussisti domine: & sic est; ut omnis motus inordinatus pœna sibi sit; sed motus inordinatus est culpa: pœna autem motus inordinati non est nisi corruptio passiua, quam homo incurrit ex illa inordinatione: ergo peccatum est ipsa priuatio passio, formaliter loquendo.

ITEM. Omnes actiones animæ passiones sunt, sicut uult Philosophus: ergo omnis inordinata actio animæ est inordinata passio: sed quod est inordinatū est culpa: ergo illa passio, siue cor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pa est iusta, & laudabilis: ergo nulla culpa est corruptio passiue dicta, sicut prius ostensū est. ITEM. Causa, & effectus essentialiter distinguunt: sed peccatū corrūpit, & est principiū corruptionis passiue: ergo corruptio passio, & ipsa culpa distinguuntur essentialiter: non est igit culpa corruptio boni, passiue dicta.

RESOLVTIO.

Peccatum, quod rectitudinis priuatio est, essentialiter corruptio passio est.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandū, sicut prætactum est. Peccatum est corruptio consistens circa uoluntatē, & eius actum, cum sit obliquatio a rectitudine iusticiæ: uoluntas autem in actu suo est instrumentum seipsum mouens. Vnde quando uoluntas ad aliquid mouetur liberè; si moueatur, uel afficiat inordinate, illa inordinatio respicit & uoluntatem mouentem, & uoluntatem motā. Quia uoluntas dum inordinate afficitur, inordinate mouet, & inordinate mouetur: Qm igitur culpa, prout cōsideratur i actu, nihil aliud est, quàm motus uolūtatis inordinatus, & ad illum motum concurrit actio, & passio, non tantum est corruptio actio, immo etiam corruptio passio. Nā & inordinatio qua anima se deordinat: & inordinatio, qua anima deordinat, utraque est culpa differēs comparationē: una tamen per essentiam. Et quia quales sunt actus, tales sunt habitus, maximè cū habitus generātur ex actibus, sicut est in genere malorum habituū: hinc est q deformitas, uel priuatio in uoluntate relicta & habet in se aliqd correspondens actioni, & aliquid correspondens etiam passioni. Nā uolūtas dum peccat actualiter, efficitur ī habilis, & inquantum hēt rationem mouentis, & inquātum haber rationē moti: & ideo ita culpa considerata ut in habitu, & inquantum remanet in anima post actum peccati: & est corruptio, siue priuatio correspondēs actioni: & est corruptio, siue priuatio correspondens passioni. Et sic eadē culpa est corruptio, siue priuatio boni, non solum actiue; sed etiam passiue dicta: secundum ueritatem loquēdo: secundum appropriationem uero corruptio illa inquantū est actiue intellecta, tenet mere rationem culpæ: inquantum uero passiue dicta, tenet rationem pœnæ. Quia inquantum est actiue dicta, tenet rōem uoluntarii: inquantū uerò passiuè, rōem ĩuolūtarii: nec ista sūt incōpossibilia circa eandem actionē, & motum. Nam expresè uidemus, q in eadē actione corporali una, & eadem actio & delectat, & lædit, & per consequens contristat: sicut cum scabiosus scalpendo cutem suam dilaniat, & dilaniādo delectat, & dilaniando ēt læditur, & unum placet, & reliquum displicet. Similiter & in eadē actione spirituali est auersio ab incommutabili bono, & conuersio ad commutabile bonum, & cōuersio placet, & auersio displicet. Sic in proposito intelligendum est, quòd eadē culpa potest dici actiue & passiue: prout tamen actiue dicitur, proprie tenet rationem culpæ. Inquantum uero passiue, tenet rationē pœnæ. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes, q aliqua corruptio passio, utpote illa, quæ est rectitudinis priuatio, culpa est.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur, q culpa est malū quod facimus, &c. iam patet responsio ex his, quæ dicta sunt. Nā cum idē motus possit esse actio & passio, in quo uoluntas seipsam mouet: sic & eadē actio potest esse pœnę, & culpę, licet sub alia, & alia ratione. Similiter respondendum est ad sequēs, qđ obiicitur de uoluntario, & inuoluntario. AD ILLVD, qđ obiicit tertio de uerbo Magistri. Dicē dum, q illud dicitur per quandam appropriationem: magis. n. proprie dicitur culpa corruptio actio, quàm corruptio passio. Verum est etiam, quòd aliquis dum caret iustitia, quam debet habere, culpabilis est. Ratio uero principalis quare culpabilis est, est ex hoc q ipse fecit sibi illam carentiam: nam si inuolūtarie eam iustineret aliunde, tunc teneret potius rationē pœnæ, quàm culpæ. AD ILLVD, quod obiicitur, q omnis pœna est iusta, & laudabilis. Dicendum, q est pœna inflicta, & pœna acta, & pœna contracta. Et dicitur, q omnis pœna est iusta, & laudabilis, hoc intelligitur de pœna inflicta: de pœna acta, uel contracta non habet ueritatem, nisi prout intelliguntur sub ratione pœnę: priuatio autem boni passiua, siue ipsius animæ deformatio, non est pœna inflicta: sed est pœna acta: quia anima hanc pœnam in se facit dum peccat. AD ILLVD, quod obiicitur, q peccatum est causa corruptionis passiue. Dicēdum, quòd illud intelligitur de peccato, qđ est in actu, quod est causa corruptionis in uoluntate q modum habitus: & utrunque (sicut ostensum est prius) habet rationem actionis, & passionis. Potest tamē dici, quod & si peccatum dicatur corrumpere: nō tamen est proprie causa corruptionis sed potius ipse peccans. Et si dicatur peccatum esse causa corruptionis passiue, hoc dicitur ratione ipsius peccantis, sicut actio dicitur esse causa passionis ratione ipsius agentis: fortassis. n. idē pōt esse actio, & passio, sola comparatione differēs.

QVAESTIO III.

An peccatum ex eo quòd bonum corrumpit; bono increato contrarium sit?

VTRVM peccatum ex hoc qđ corrumpit bonum, cōtrarietur bono increato. Et q sic uī. Primo per Aug. dicentē 11. de Ciu Dei. Vitium est cōtrarium Deo tanquam malum bono: natura uero, quam uitiat non tantum est cōtrarium: sed ēt obnoxium: ergo uī malum in eo q corrumpit naturam, cōtrariari summo bono. ITEM. Qđ facit hoīem rebellem, & cōtrarium Deo, illud potissime Deo cōtrariat: sed peccatum facit hoīem inimicum Deo, & pugnare aduersus Deum, & resistere, sicut ex diuersis locis scripturæ accipi potest: ergo &c. ITEM. Cōtrarietas effectuum attestat cōtrarietati causarum, maximè quando causa sic est in alterum contrariorum, q non potest esse in reli-

reliquum: sed summi boni est iustitiam facere, peccati uero est iustitiæ priuare: nec Deus potest priuare iustitia, nec malum potest facere iustitiam: ergo uidetur q malitia sit summo bono contraria in hoc q priuat iustitiam. ITEM. Quod contrariatur præcepto alicuius, contrariatur ipsi præcipienti: sed malum contrariat uerbis & mandatis Dei. Ī hoc quòd est corruptio, & corrumpit illud, quod mãdata Dei præcipiunt seruari: ergo &c.

ITEM. Charitas, & cupiditas opponũtur: similiter gĩa, & culpa opponuntur: sed gĩa, & charitas Deo uniunt, & assimilant: & in hoc maximam habent cũ summo bono conuenientiam: ergo econtra, cupiditas, & culpa reddunt animam Deo deformem, & ab eo seperant: & si hoc: ergo habent cum Deo contrarietatẽ, & repugnantiam.

SED CONTRA. Malum nulli contrariatur, nisi ei, cui est malum, & nulli inest malum, nisi ei cui nocet: si ergo nullum malũ summo bono potest nocere: quia iam nõ esset summum, uidetur quod ratione priuationis boni non contrarietur malum aliqđ summo bono. ITEM. Omnia cõtraria nata sunt fieri circa idẽ: sed malum nullo modo natum est fieri circa summum bonũ: ergo nullo modo contrariatur summo bono. ITEM. Omnium contrariorũ aliqua est proportio: sed mali ad bonum increatũ nulla est proportio: ergo nulla contrarietas est istius mali ad illud summũ bonum. ITEM. Omne contrarium aliquo modo resistit, & repugnat suo cõtrario: sed diuinæ uirtuti cum sit omni potentissima nihil potest resistere: ergo impossibile est malum contrariari Deo, nec in se, nec Ī suo opere. ITEM. Nihil quod facit ad pulchritudinem operis, contrariatur sapientiæ artificis: sed mala, quæ perpetrantur, faciunt ad decorem uniuersitatis: ergo nullo modo contrariãtur nec bonitãti, nec sapientiæ conditoris. Quæritur ergo pro quãto habeat illud intelligi, q malum facit hominem Deo inimicũ, & aduersarium, cũ Dei uolũtas impleatur ex oĩbus, & oĩa subiaceãt eius uolũtati, & nutui.

RESOLVTIO.

Minimè in se & secundum formã: sed solum in suo effectu, nec dum simpliciter, & uniuersaliter, sed in parte tantum.

RESP. Dicẽdum, quòd aliquod malum contrariari alicui bono, dupliciter potest intelligi. Aut in se, & secundum formam: aut in suo effectu, & in operatione. Primo modo malum non potest contrariari summo bono, cum illud sit bonum per essentiam, cui nihil omnino est contrarium. Secundo uero modo quodammodo potest contrariari, & quodammodo non. Nam dupliciter potest aliquis repugnare alicui in suo effectu, aut qa repugnat ex parte uirtutis ipsius agentis, aut qa repugnat ex parte idoneitatis ipsius suscipiẽntis. Primo mõ nihil põt repugnare Deo in suo operẽ, qm̃ uirtus Dei omnipotentissima est: & ideo nullum potest inuenire obstaculum. Secũdo modo subdistinguendum est: quia nocumentum inferre effectui, hoc potest esse dupliciter, aut simpliciter, & uniuersaliter, aut in parte. Primo modo nihil potest cõtrariari Deo in opere suo. Tantus enim est, & talis ordo uniuersitatis, quem ei conditor dedit, ut a nullo possit malo perturbari, secundum quod in pluribus locis uult Aug. ultimo uero modo aliqđ potest repugnare Deo in effectu suo: quia per malum bene contingit aliquem Dei effectum reddi minus habilem ad susceptionem diuinæ influentiæ ad obtentum perfectionis, & beatitudinis, ad quem ordinatur ex sua primaria conditione.

ET SIC patet, quod uno modo malum potest dici contrariari Deo in suo effectu, sicut rationes ad primam partem induẽtæ ostendunt: aliis uero modis non, sicut ostendunt rationes, quæ ad secundam partem induuntur, & ita diuersis uiis uerũ concludunt, & eõcedendę sunt. PER HVNC etiam modum soluendum est aliud, quod ultimo ĝrebatur, scilicet pro quanto quis dicatur Dei inimicus. Nam iuxta modum prædictum distinguenda est uoluntas beneplaciti, & uoluntas signi. Volũtas beneplaciti est ipse Deus. Voluntas uero signi dicit aliquem effectum creatum. Dũ ergo dicitur, qđ aliquis homo aduersatur Deo, hoc nõ intelligit, quod aduersetur, & inimicetur uoluntati beneplaciti, cui nullus potest resistere, immo semper impletur uel ab homine, uel de homine, sed hoc dicitur quantũ ad uoluntatem signi; quia cum Deus præcipiat unũ, homo malus facit contrarium, & ita Deo aduersatur: & talem hominem, qui sic aduersatur Deo, Deus odit non affectu, & repugnãtia uoluntatis: sed effectu punitionis: sic enim hominem affligit, sicut qui afflligeret suum aduersarium: & sic eum affligendo, ordinat eum ad honorem suũ, & reddit eum sibi subiectum: & sic uoluntati beneplaciti uoluntates cęteræ subseruiunt, & militant, quamuis aliquæ cõtrariæ uideãtur ratione eius quod repugnat uoluntati signi. Sic ẽt omnia mala a Deo ordinantur, quamuis repugnare uideantur diuino ordini in aliquo effectu particulari. Et per hæc, quæ dicta sunt, satis potest faciliter ad quæsita responderi.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An quodlibet malum simul & inseparabiliter corruptiuum sit trium horum, s. modi, speciei, & ordinis?

CONSEQVENTER quantum ad secundũ principale quæritur de modo corrumpendi bonum per peccatum. Et cũ dicat Aug. quod malum sit corruptio modi, speciei, & ordinis, ideo circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, utrum p quod libet malum corrumpantur ista tria simul, & inseparabiliter. Secundo quæritur, utrum hęc tria per malum corrumpãtur æqualiter, siue æquę principaliter. Tertio quæritur, utrum possint corrumpi totaliter.

VTRVM per quodlibet malũ habeant ista tria, scilicet modus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dus, species, & ordo corrumpi simul, & inseparabiliter. Et quod sic uidetur. Primo per diffinitionē mali, quam ponit Augustin. Malum est priuatio modi, speciei, & ordinis. Si enim hæc diffinitio recta est: ergo debet conuenire cuilibet malo: ergo quodlibet malum est priuatiuum istorum trium. ITEM. Impossibile est esse modum sine specie: & ordine: & econuerso: sed quæ necessariò se concomitantur in esse, necessario se concomitantur in priuatione. Si ergo malum est priuatio alicuius horum, necesse est quod simul illa tria habeat corrumpere.

Libr. de natura boni. c. 4. Tom. 4.

ITEM. Maior est connexio in his tribus, uide icet modo, specie, & ordine, quàm sit in habitibus uirtutum: quia sunt diuersi formaliter secundum speciem: sed propter connexionem habituum cum amittitur unus habitus, necessario & omnes perduntur: ergo multofortius cum per malum priuatur ordo, priuatur simul species, & modus. ITEM. Per donum gratiæ melioratur anima, & eius habilitas quantum ad hæc tria, scilicet modū, speciem, & ordinem. Nam gratia reddit animam meliorem, & pulchriorem, & rectiorem: ergo cū culpa directe opponatur gratiæ, & tollat ipsam gratiam, uī, quod hæc tria simul, & inseparabiliter corrumpat, & minuat.

SED CONTRA. Modus attenditur in creatura per comparationem ad Deum sub ratione efficientis, & species sub ratione exemplaris, & ordo sub ratione finis: sed quamuis creatura deordinetur a Deo per cōparationem sub ratione finis; nihilominus tamen saluatur cō paratio ipsius ad Deum sub ratione efficientis, & exemplaris: ergo ad corruptionem ordinis non sequitur necessario corruptio modi, & speciei. ITEM. In corporibus uidemus modū auferri sine specie, & speciem etiā auferri posse sine ordine per ali quod malum, quod nocet bono naturæ. Nam aliquis habens indebitam quantitatem, habet pulchritudinem formæ, & econuerso: & similiter est in ordine: sed sic se habet malum culpæ ad modum, speciem, & ordinē in spiritualibus, sicut malum, quod nocet naturæ ad modum, speciem, & ordinem in corporalibus: si ergo in corporalibus non priuantur illa tria simul, & inseparabiliter, uidetur quod nec in spiritualibus. ITEM. Nos uidemus quod alia bona naturalia sic se habent, quod unum potest auferri sine altero, sicut fortitudo sine eloquentia, & econuerso: ergo si modus species, & ordo dicunt bona naturalia ipsius animæ, uidetur quod unum sine altero priuari habeat per malum culpæ. ITEM. Tantum unum uni opponitur: ergo malum unum opponitur uni bono: aut igitur quodlibet peccatum claudit in se tria peccata, siue mala: aut si unicum est peccatum siue malum, uidetur quod non tollat simul, & semel ista tria. SI TV dicas, quòd ista tria concurrant simul in unum bonum, quæro qualiter possit intelligi cum uideantur differre formaliter. Et iterū cum in omnibus habeant reperiri, qualiter dicun-

1. Cel. 11.

tur per malum culpæ priuari, quod non reperitur nisi in sola creatura rationali.

RESOLVTIO.

Et quidem nam qui peccat, discontinuatur à Deo, uel à principio mouente; discordat ab eodem ratione quam à regula dirigente: elongat & deordinat pariter se ab illo, tanquam à quietante: circa primum est modus, circa secundum species, circa tertium ordo.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod triplex fuit modus assignandi, & distinguendi modum, speciem, & ordinem in rebus. Nam aliqui acceperunt ista tria secundum diuersas proprietates in eadem re considerata: ita quod modus dicat aliquid pertinens ad genus quātitatis: & species aliquid pertinens ad genus qualitatis: & ordo aliquid pertinens ad genus relationis. Sed iste modus assignandi non consonat uerbis Augustī. Nam ipse uult, quod in quolibet quantocumque paruo bono, non solum in substantia, sed etiam in proprietate substantiæ sit reperire illa tria: unde hęc tria se extendunt ad omnia entium, & prædicamentorum genera. ALIVS uero modus assignandi, & distinguendi ista tria sumitur per comparationē ad diuersa. Quælibet enim res tripliciter habet considerari, uidelicet in se, & per cōparationem ad alias res uniuersi, & in cōparatione ad finem. Vt autem in se consideratur, sic attenditur in ea modus. Nam unaquæque res in seipsa finita est, & modificata. Vt autem cōparatur ad res alias, sic attenditur in ea species: sicut attenditur pulchritudo partium secundū situm, quē habent in toto. Vt autem comparatur in relatione ad finem, sic attenditur in ea ordo. Vnaquæque enim res ordinata est, dum directe tendit ad finem, ad quem est. Iste autē modus dicendi, & si uideatur elici ex uerbis Augustī. adhuc tamen ueritatem perfecte non attingit omnibus enim alijs rebus circumscriptis, remanente una sola anima adhuc potest peccare: & adhuc potest attendi in ea modus species, & ordo. ET ideo hic est tertius modus dicendi prædictis rationabilior, quod modus, species, & ordo considerantur in eadem re secundum diuersas cōparationes, siue relationes ad idem. Attenduntur enim in unaquaque creatura, secundum quod ipsa est uestigium creatoris: quod quidem uestigium consistit in cōparatione creaturæ ad creatorem secundum triplex genus causæ, sicut Primo Lib. d. 3. dictū fuit: ita quod modus attenditur secundum comparationem creaturę ad creatorē in rō causæ efficientis species in rōne exemplaris cāæ, & ordo in rōne finalis causæ. Et quia quodlibet ens quantumcunque modicum habet illā comparationē ad Deum, in quolibet ente creato reperiuntur hæc tria. Iuxta hunc igitur modum attendendum est, q̄ creatura rōnalis & est natura, uel creatura quædā: & est ulterius ꝑter alias creaturas operans p uoluntatē: & utroque modo habet comparari ad Deum: & utroq; ēt mō habet reperiri in ea modus species, & ordo: utroq; ēt mō habet circa eam reperiri malum, q̄ est istorum trium corruptiuum: sed malū culpę ꝓprie ha-

bet consistere circa ipsam, secundum quod est uoluntarie operãs: & ideo priuare habent modum, speciem, & ordinem, secundum quod consistunt circa ipsam uoluntatem, ut est uoluntarie operans. Voluntas autem cum habet modum, speciem, & ordinem, sicut debet, bona est. Tunc autem uoluntas nostra bona est, quando in mouendo siue operando continuatur diuinæ uoluntati, ut principio mouenti: & conformatur ei, ut regulæ dirigenti, & unitur ei ut fini quietanti: & in primo attenditur modus, in secũdo species, & in tertio ordo secundum comparationem in triplici genere causæ. Quandocunque uero aliquis peccat, necessario discontinuatur a Deo tanquam a principio mouente, quia Deus nunquam mouet ad peccatum. Discordat a Deo tanquam a regula dirigente, & elongat se, & deordinat se a fine quietante, ponens creaturam finem: & in omni peccato necesse est ista tria concurrere. Et sic patet, quod omne peccatum corrumpit circa uoluntatem hæc tria, scilicet modum, speciẽ, & ordinem simul, & inseparabiliter. Et concedendę sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD rationes uero in oppositum adductas facile est respondere. AD primum enim, quod obiicitur, quod semper manet salua comparatio ad efficiens, & exemplar. Dicendum, quod uoluntas, ut natura quędam est, habet ad Deum comparari illo triplici genere causæ: & secundum hoc habet quendam modum, speciem, & ordinem, in quibus communicat cum omni genere creaturę, & malum culpæ non habet hoc modo illa priuare. Alio modo (sicut prædictum est) habet comparari ad Deum ut mouentem, & dirigentem, & quietãtem: & hoc modo non manet salua comparatio ad Deum sub ratione exemplaris siue regulæ dirigentis, nec ẽt sub ratione mouentis, sicut non manet sub ratione finis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod in corporibus unum potest adimi sine altero. Dicendum, quod hæc in corporibus dupliciter possunt accipi. Vno modo prout accipiũtur penes dispositiones diuersas: & hoc modo unum potest adimi sine altero: sed hoc modo non attenditur in eis ratio uestigij. Alio modo prout attenduntur penes idem secundum comparationes, uidelicet prout eadem forma substantialis dat modum, speciem, & ordinem secundum diuersas comparationes in triplici genere causæ. Et hoc dico quantum ad primum esse, uel prout eadem forma accidentalis dat quantum ad bene esse. Et hoc modo nunquam fallit, quin si fiat corruptio in modo, per consequens etiam fiat in specie, & ordine, & conuerso. AD ILLVD, quod obiicitur, quod in aliis bonis naturalibus nõ est ita. Dicendum, quod non est simile, quia alia bona naturalia essentialiter differunt: & ideo unum potest corrumpi, & tolli sine altero non sic autem est in modo, specie, & ordine, imo circa idem sunt dantur, sicut ostensum est. Et per hoc patet responsio ad ultimum. Nam & si modus, species, & ordo, uideantur esse tria bona, non tamen sunt diuersa per essentiã, sed dicunt tres comparationes eiusdem

eiusdem boni. PATET etiam illud, quod ultimo quærebatur, quare scilicet culpa non est in omnibus, in quibus reperitur modus, species, & ordo: quia non est priuatio illorum trium, secundũ quod in eis consistit generalis ratio uestigij, & cõsistunt circa omnem creaturam, sed prout consistunt circa uoluntatem de libertatiuam.

QVAESTIO II.

An istihæc eadem tria, scilicet modus, species, & ordo quolibet peccato æquè corrumpantur?

VTRVM hæc tria per quodlibet peccatum corrumpantur æqualiter. Et quod sic uidetur. 193. Primo per Aug. in Lib. de Natura boni, Vbi hæc magna sunt, magnum est bonum, ubi parua paruũ: ergo secundum hæc tria attẽditur intẽtio, & diminutio in omni bono: ergo si idem bonum non potest esse magis & minus seipso, necesse est quòd cum ista tria priuãtur, quod æqualiter priuentur. ITEM. ista tria sunt uestigium trinitatis summæ, ubi est perfecta æqualitas, & consubstantialitas: ergo sicut hæc tria ita sunt consubstantialia, quòd unum sine altero esse non potest, sic etiã sunt æqualia: ergo quantum diminuitur de uno, necesse est tantum diminui de reliquo. ITEM. hæc tria priuari, non est nisi bonum priuari, sicut prius ostensum est: sed in eodem, & secundum idem non est magis, & minus reperire: ergo si per idem malum ista tria priuantur, necesse est priuari æqualiter. ITEM. Quãto uoluntas plus recipit a Deo, tanto est Deo similior, & quanto est Deo similior, tanto magis ad Deum tendit: ergo necesse est, quòd quantum habet de modo, tantum habeat de specie, & ordine: & si hoc, necesse est illa tria bona per malum priuari æqualiter.

SED CONTRA. Videtur, quòd malum principaliter priuet ordinem, quoniam malitia in opere principaliter attenditur penes intentionis deordinationem: ergo si penes hanc principaliter consistit ordo, uidetur, quòd malum plus habeat priuare ordinem, quam modum, uel speciem. ITEM. Modus species, & ordo correspondent illis tribus, uidelicet unitati, ueritati, & bonitati: sed malum principaliter, & plus aufert de bonitate, quam auferat de unitate, & ueritate: ergo si hæc tria correspondent illis tribus, videtur, quòd non adimantur ista tria æqualiter. ITEM. His tribus, in quibus attenditur ratio uestigij, uidelicet modo, speciei, & ordini correspondent illa tria, in quibus attenditur ratio imaginis, uidelicet memoria, intelligẽtia, & uoluntas: sed peccatum cõ deformat imaginem, non deformat omnes potentias æqualiter, imo principalius, & magis deformat uoluntatem: ergo pari ratione non corrumpit æqualiter modum, speciem, & ordinem: sed principalius aufert ordinem, quã modum, uel speciem. ITEM. Peccatum (loquendo essentialiter, & proprie) deformitas est: sed omnis deformitas principaliter dicit priuationem formæ, siue pulchritudinis, ergo specie tenitur culpa non priuat hæc tria æqualiter, sed principaliter priuat spe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

clem ITEM. Malum aliquo modo potest bene ordinari, sicut dicit Aug in Ench. sed nullo modo potest speciem habere; cum sit priuatio: ergo uidetur q in malo magis fiat priuatio speciei quam ordinis, non fit ergo priuatio illorum trium æqualiter. ITEM. Non fit priuatio in aliquo respectiuo, nisi per priuationem prius factã in aliquo absoluto: in aliquid enim per se, & proprie nec est motus, nec mutatio; ergo si ordo dicit relationem ad alterum, non potest fieri corruptio in ordine, nisi per corruptionem factam in specie; uidetur igitur, q corruptio facta per malum non respiciat illa tria æqualiter.

RESOLVTIO.

Sicut gratia æque animam ordinatam, speciosam & ad bonum potentem reddit: sicut pariter in gloria est adæquatio dotium: ita & in culpa & per culpam æqualiter fit priuatio & corruptio horum trium.

RESP. Dicendum, quòd cum illa tria uidelicet modus, species, & ordo prout priuantur p malũ culpæ, sunt conditiones eiusdem bonæ uoluntatis, non solum abinuicem inseparabiles, uerumetiam æquales, æqualiter priuãtur per quodcunq; malum culpæ. Quodlibet enim malum culpæ intantum deordinat, inquantum facit Deo dissimilem, & intantum elõgat a Deo; ita q quemadmodum gratia æqualitet reddit animã ordinatam, & speciosam, & potentẽ in bonum, tantum, uel magis culpa deordinat ipsam, & denicit in malum. Et quemadmodum in gloria similiter est adæquatio dotium, sicẽt in culpa æqualiter fit priuatio horum trium. Et ideo sicut dicitur uisio in gloria esse tota merces propter cõnexionem, & æqualitatem in dotibus gloriosis, sic etiam ut dicit Augu. in lib. 83. q. q totum nomẽ mali de specie priuatione repertum est, non quia per malum species priuetur, uel principalius: sed quia in priuatione speciei intelligitur priuatio aliorum. Concedendæ sunt igitur rationes, quæ ad primam partem inducuntur.

AD ILLVD, ergo, q obiicit, q malitia principaliter consistit penes intentionem. Dicendum, quòd uerum est; sed quod ipse obiicit, quòd ordo attenditur penes intentionem. Dicendum, q illud intelligitur penes quandã appropriationem: nam circa ipsam intentionem cõsistit modus, species, & ordo, ex quibus & bona est intentio, & bona est actio, quæ ex intentione procedit. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd modo, speciei, & ordini tribus his respondet unitas, ueritas, & bonitas. Dicendum, quòd uerum est, prout in illis tribus consideratur generalis ratio uestigij; prout autem in ipsis attenditur corruptio mali culpæ, quæ consistit circa uoluntatem, hæc tria habẽt considerari in bono secundum, q bonum est, sicut in precedenti problemate patuit; & ideo æqualiter per malum habent priuari, quoniam directe opponitur illis. AD ILLVD, quod obiicitur, q malum non æqualiter deformat omnes potentias imaginis. Dicendum, q non est simile, quia illæ potentiæ sunt diuersæ, & ad diuersos actus ordinatę, ita q aliq illorum actuum respiciunt culpam, & iustitiam secundũ plus, & minus: nõ sic autem est in proposito, nam hæc tria sola cõparatione differunt: & cũ habeant idem fundamentũ, necesse est q quantũ diminuitur unũ, diminuatur & alterũ. AD ILLVD, quod obiicit, q malũ culpæ est deformitas. Dicendum, q non tantũ est deformitas opposita pulchritudini, sed et est deformitas, uel curuitas opposita rectitudini. Ilõ non sequit, q magis priuet speciẽ, quã ordinem: non. n. dicitur deformitas p solius pulchritudinis priuationẽ, sed etiam in hoc intelligitur priuatio aliorum: magis tũ denominatur a priuatione speciei, & formæ pp hoc, q species est ratio cognoscẽdi. AD ILLVD, quod obiicitur, q malum est ordinabile. Dicẽdum, q duplex est ordo. Est enim ordo ante factum esse, qui est ex intentione facientis. Et est ordo post factum esse, qui quidem attẽditur secundum iustitiam retribuentis. Primus ordo est ille, qui priuatur a malo p malũ. Et hunc ordinem malũ nõ potest habere, sicut nec speciem. Secundus uero ordo non priuatur per malũ, imò malum est ordinabile in peius secundum ordinem illum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd nõ fit priuatio in respectiuo, nisi per aliquod absolutum. Dicendum, quòd tam species, quam ordo, ut hic accipitur, utrumque est respectiuum: ideo non magis priuatur unũ per alterum, quam econuerso. Nihilominus tamen hæc tria tolluntur per mutationem factam circa aliquid absolutum: tunc enim priuatur, cum liberum arb. peccat, inordinate mouendo seipsum.

QVAESTIO III.

An etiam tria hæc modus, species, & ordo per malum totaliter corrumpantur?

VTRVM per malum contingat hæc tria, corrumpi totaliter. Et quòd non, uidetur. Augustin. in Enchirid. Bonum minui, malum est: quamuis quantumcunque minuatur, aliquid re maneat: ergo per culpam nunquam auferetur totum bonum, quod per malum corrumpitur: sed tale bonum attenditur in modo, specie, & ordine: ergo &c. ITEM. Augustin. in Lib. de Natura boni loquens de his tribus. Vbi hæc magna sunt, magnum bonum est, ubi parua paruum; ubi nulla nullum: ergo si per culpam totaliter fieret horum trium ademptio, fieret peccantis adnihilatio: sed hoc est impossibile, quòd anima peccando adnihiletur: igitur impossibile est, quòd ista tria totaliter corrumpantur. ITEM. Malum si malum est, aliquid adimit: sed impossibile est, quod aliquis tot mala faciat, & tantum peccet, quin adhuc possit peccare: ergo nunquam tantũ peccat, quin adhuc inueniat culpa in eo aliquod bonum, quod possit adimere: sed hoc bonũ cõsistit in modo, specie, & ordine: ergo &c. ITEM. De nemine desperandum est dum est in uia: ergo quãtumcunque peccet, adhuc habilitatẽ habet bene faciendi: sed quandiu habet habilitatem benefaciẽdi, adhuc habet aliquod bonum, quod malum potest corrumpere: & si hoc, habet modum, speciẽ, & ordinem: ergo ista nunquã corrumpuntur totaliter per malum culpæ. ITEM. Demus q in aliquo

corrumpãtur totaliter, tunc quæ rit: aut ille definit esse, aut non. Si sic: ergo per peccatum contingit corrumpere substantiam immortalem & incorruptibilé, animam, scilicet rationalé, quod est impossibile. Si autem non definit esse: aut ergo potest peccare, aut non. Si potest peccare; ergo aliquod bonum potest perdere: & si hoc, adhuc habet aliquid de habilitate, & modo, & specie, & ordine, quæ corrumpuntur per malum culpæ. Si non potest, & substantia rationalis, quę non potest peccare habens liberam uoluntatem, melior est illa, quæ pôt peccare, quia Dei similior est: ergo per multitudinem peccatorũ perueniret homo ad illorũ meliorẽ: sed hoc est falsum, & impossibile: ergo & illud ex quo sequitur, uidelicet, q̃ modus, & species, & ordo totaliter adimat̃ p peccatũ.

Sed contra. Omne illud, a quo fit ademptio, & ablatio si nõ est infinitum, aliquãdo totaliter est ademptum: sed omne bonum, quod est in anima, siue sit habilitas, siue potentia, finitum est: ergo si per malũ culpę tollitur, & adimitur, necesse est, q̃ aliquãdo totaliter adimatur. Item. Si tantum malum adimit tãtum de bono: ergo maius malum maius adimit, & duplo malum duplo adimit: sed nullum est peccatum ita magnum, quin adhuc possit esse maius: ergo si unum parum peccatum adimit aliquid de bono, possibile est, q̃ anima committat ita magnum peccatum, q̃ totaliter adimit bonum, quod per peccatum priuatur. Item. Quantacũque corporali quantitate data, quantumcũque modicũ inde auferatur, utpote si a mari auferatur gutta aquæ, contingit intelligere, q̃ aliquando totum auferatur: ergo pari ratione uidetur in quantitate uirtutis, q̃ quantumcunque parum auferetur per malum, si homo peccet continue, alias quando totum erit consumptũ. Item. Sicut se habet gratia ad pronitatem, sic se habet culpa ad bonam habilitatem: sed gratia adeo potest crescere, q̃ omnino potest auferre pronitatem, sicut patet in Christo, & beata uirgine, in quibus fuit tanta gratia, q̃ nulla fuit in eis ad malum pronitas: ergo pari ratione uidetur, q̃ adeo potest crescere culpa, q̃ totaliter perdat ad bonũ habilitas. Item. Sicut status gloriæ confirmat in bono, ita status damnationis confirmat in malo: ergo sicut per gloriam redditur homo impossibilis ad malum, ita per damnationem æternam redditur impossibilis ad bonum: sed ubicunque est ad bonum impossibilitas, ibi nulla est ad bonum habilitas: si ergo habilitas ad bonũ est illud, quod adimitur per peccatum, & cuius modus, species, & ordo tollitur per culpam, uidetur quòd hæc aliquando totaliter sit adempta.

Resolvtio.

Sicut per malum omnino tolli non potest habilitas uoluntatis ad bonum: ita nec totaliter modus, species, & ordo: quæ iuxta illam attenduntur:

Resp. Dicendum, quod absque dubio per malum culpæ non contingit omnino remoueri, & priuari habilitatem uoluntatis ad bonum, nec modum, speciem, & ordinem, qui secundum illam attenduntur: & hoc manifeste apparet, quia *Repro-bata si-tuer Sco. q̃ malum sit priuatio*

quia nunquam uoluntas potest esse sine naturali habilitate, & aptitudine ad bonum: sicut ergo non potest uoluntas peccando desinere esse, sic non potest totam habilitatem illam perdere, & modum, & speciem, & ordinem, quę secundum illam attenduntur, totaliter amittere. Et hoc quidem dicit Aug. expresse, & communiter consentiunt in hoc omnes doctores. Sed qualiter per peccatum habilitas illa continue adimatur, & nunquam finiatur, siue consumatur, difficile est assignare. Et super hoc diuersi senserunt diuersimode. Quidam enim uoluerunt dicere, quòd habilitas illa nunquam totaliter tollitur, pro eo, quòd & si sit finita in se, est tamen ordinabilis ad infinitũ bonum, & ad infinitos actus: & ideo nunquã potest tolli nec per peccati magnitudinẽ, nec per peccati multitudinem. Sed iste modus dicendi nõ satisfacit: nam habilitas quantumcunque diminuatur per peccatum, adhuc est ad infinitum bonum, adhuc etiam est ad infinitos actus: ergo ex illa parte ita magna est, sicut prius erat: ergo in nullo est diminuta: igitur ordinatio ad boni infinitatem, uel ad actuum multitudinẽ nihil facit ad illius habilitatis diminutionem: imo potius ex hoc posset argui, q̃ nullo modo minuitur, cũ infinitum non sit minus infinito ex ea parte, qua infinitum est. Et propterea alii dixerunt aliter, q̃ illa habilitas & si semper diminuatur, nunquam tamen totaliter tollitur, quia diuisibilis est in infinitum: Sicut enim in corporalibus quantitas molis diuisibilis est in infinitum, & nũquam potest a Deo per diuisionem diminui, quin adhuc possit minor effici: sic in spiritualibus habilitas potentię, quæ est quantitas uirtutis, nũquam potest per peccatum adeo parua effici, quin adhuc possit minor fieri: & hoc nihil prohibet, q̃ aliquid sit finitum actu, & infinitum diuisione, & ita, q̃ sit semper diminuibile & nunquam totaliter consumptibile. Sed nec iste modus dicendi satisfacit. Nam quamuis cõtinuum sit diuisibile in infinitum, nunquam est tamen continuum aliquod ita magnum, q̃ si diminuatur diminutione quãtumcunque parua, & postmodum consequenter fiat ablatio partis ita paruæ sicut prius, & sic cõsequenter procedendo, quin aliquando totum consumatur, sicut paret si a monte auferretur ita modicum, sicut est unus atomus: ergo si malum aliquid tollit de illa habilitate, cum nõ sint ibi infinita tanta, alii quando erit totaliter cõsumpta. Si tu dicas, q̃ hoc uerum esset, si in sequenti culpa tãtum adimeretur sicut in prima: nunc autẽ non est sic: quia semper minus & minus adimitur, & ita nunquã finitur. Si quis enim in diminuendo acciperet millesimam partem diminuibilis, & postmodum millesimam partem residui, & sic procedendo, nunquã totaliter tolleret. Si inquam hoc modo dixeris, nõ satisfacis, pro eo q̃ maior culpa plus tollit de bono, & minorẽ culpam præcedentem potest subsequi maior culpa, & sic cõsequẽter procedendo: ergo semper potest fieri maior, & maior adeptio: & ita necessario aliqui poterit fieri illius totius boni consumptio.

Et ideo dixerunt aliqui aliter, videlicet quòd qa illa habilitas semper minuitur, & nunquam finitur, hoc venit ex hoc quod est durabilis, & continuabilis in infinitum, quãuis sit actu finita. Vñ sicut aqua, quæ est in fonte scaturiente, actu finita est: nunquã tamen potest tantũ exhauriri, quin semper remaneat, propter hoc q̃ est ibi uirtus continue influendi: sic & in proposito dicunt se habere, q̃ ipsa habilitas ad bonũ ortum habet à libertate uoluntatis: & quantumcunque uoluntas se actu de habilitet, quia tamen semper manet libera, semper potest se ad bonum habilitare. Et ideo sicut si quis subtraheret radios soli illum inanti, sol posset continue radios suos restaurare, quamuis habeat actualiter finitatem: sic & in proposito dicunt se habere: & ideo cum peccatũ nó possit ipsam uoluntatem, quæ est radix, & principium illius habilitatis perimere, & uoluntas semper possit illã habilitatẽ continuare, malũ culpæ nunquã põt eam totaliter consumere, quãuis aliquo modo possit diminuire. Sed nec iste modus dicendi satisfacit. Nã si ideo habilitas non finiretur, pp hoc q̃ continue restauratur: sic duo sequerentur inconuenientia, quorũ unum esset, q̃ nec habilitas minueretur nisi ad tẽpus, sicut nec aqua fontis. Aliud esset, q̃ homo posset resurgere a peccato per seipsum, si illam habilitatẽ posset uoluntas sine gratia restaurare, & restaurãdo continuare. Et propterea est quartus modus dicendi, uidelicet q̃ habilitas semper potest minui, & nunquam totaliter consumi: & hoc quia est elongabilis à rectitudine in infinitum. Sicut enim linea curua potest infinities elongari a rectitudine, idest, nunquã tantum elongari, quin adhuc possit magis: sic cũ malum corrumpat habilitatem, elongãdo ipsam à rectitudine, pro eo quod ipsum malum, siue malitia est curuitas, & intensio in malo est per recessum à bono: habilitas illa nũquã adeo diminuitur, quin adhuc possit magis diminui: quia nunquam adeo elongatur, quin magis possit elongari, & nunquã adeo curuatur quin possit magis curuari: & ideo semper potest per malum diminui, & nunquam totaliter tolli. Hic autem modus dicendi inter cæteros prædictos magis videtur esse rationalis, p̃ eo quòd fundatur super modum adimẽdi ipsius mali. Corrumpit enim (sicut dictum est) per elongationẽ a bono: sicut dicit Augustinus, & Magister in fine Distin. recitat in litera. Ad huius igitur modi intelligentiam ampliorem habendam notandum est: quòd sic corrumpit, & diminuit culpa habilitatem illam, sicut ei opponitur: sed non opponitur illi habilitati secundum id quod est (ut prædictũ est supra) siue prout fundatur in natura: sed secũdum id ad qđ est, idest prout ordinatur à gratia: & ideo nunquam corrũpit eã, nec minuit: ita quod aliquam partem sui auferat secũdum id quod est: sed qa deordinat ab eo ad quod est, ac per hoc sic minuit qđ relinquit: & ideo sic corrũpit, quòd nunquam totaliter tollit. Vnde sicut dicit Magister, quod concupiscentia ex vsu charitatis continue minuitur, & nunquam finitur

tur, quia charitas nunquam opponitur ipsi concupiscentiæ secundum radicem suam, & secundum id in quo radicatur, sed secundum id ad quod inclinat: sic intelligendum est esse in proposito & illud melius manifestatur, si sumatur exemplum in terminis. Habilitas enim illa, quam dicimus diminui, non est aliud quã idoneitas animæ ad suscipiendũ gratiam, & ad cooperandum gratiæ iam susceptæ. In hoc igitur dicitur culpa illam habilitatẽ minuere, quod reddit animam minus idoneam ad utrunque. Dum enim homo peccat, Deum offendit, & ex hoc efficitur indignus, & ineptus ad suscipiendam gratiam Dei. In hoc etiam quod peccat, pronus ad malum redditur. & in hoc efficitur ineptus ad opera uirtutum sed planum est illud, quod nunquam est aliquis adeo indignus gratia Dei, quin adhuc possit esse indignior, quia nunquam tantum offendit, quin adhuc possit magis offendere, nunquam est adeo indignus, quin quandiu est in statu uiæ, sit susceptibilis gratiæ: & ita nunquam ex illa parte efficitur inhabilis in summo ad susceptionem gratiæ. Similiter ex parte pronitatis nullus est adeo pronus, quin possit adhuc magis pronus effici, pro eo quod uoluntas semper est libera: & ideo nũquam pronitas in uoluntate potest fieri necessitas: & ita potest homo semper fieri magis, ac magis pronus, & magis ineptus ad cooperandum gratiæ, & per hoc ex neutra parte totaliter dehabilitatur. Et sic patet, quòd habilitas per culpam semper potest minui, & nunquam totaliter tolli.

Et ratio huius est, quia non minuitur alicuius partis ablatione, sed elongatione: non secundum id quod est, sed secundum id, ad quod est: hoc enim modo illi habilitati opponitur: & ideo per hunc modum ab ea diminuitur. Concedẽdæ sunt igitur rationes, quæ hoc ostendunt.

Ad rationes ad oppositum satis plana est responsio. Nam quod obicit primo, secundo, & tertio: per hoc soluitur, quia illæ tres rationes ex malo intellecto diminutionis procedunt. Arguũt enim ac sic habilitas minueretur secũdum id, quod est, & eius pars aliquota tolleretur: hoc autem non est sic, sed per elõgationem, ut dictum est. Et ideo nunquam potest tot peccatis dehabilitari: quin adhuc possit magis pluribus nec etiam tanto peccato, quin ad hunc maiori. Et ideo dicit Diony. quod malum est infinitum: non quia aliquod sit malum summũ, quo nihil possit esse peius, sed qa non est aliquod ita malum, quin adhuc possit esse peius. Et ideo per quantumcunque malum nunquam adimitur habilitas secundum totum: quamuis enim sit finita, modus tamen adimendi ipsam prorendit se usque in infinitum, non infinitate actuali, sed potentiali, qua scilicet dicimus, qđ curuum a recto in infinitum potest recedere. Ad illvd uerò, quod obicitur, quod gratia totaliter tollit concupiscentiam. Dicendum, quod quædam est gratia, quæ opponitur ipsi concupiscentiæ secundum id, quod est: quædam uero, quæ oppoitur ipsi solum secundũ id, ad quod est: & prima est quædam gratia gratis data,

totaliter potest tollere concupiscẽtiam, dum sanat, & reintegrat naturam vitiatam. Aliauero est gratia gratum faciens. Et de hac dicit August quod quamuis diminuat concupiscentiam, nunquam tamen finit eam: & huic gratiæ assimilatur culpa respectu habilitatis non alteri. Nã sicut dictum est, non opponitur illi habilitati secundum se, siue secundum id, in quo est, sed secundum id, ad quod est. AD ILLVD, quod obijcitur, quod gloria reddit impossibilem ad malum. Dicẽdum, quod etiam pœna reddit impossibilem ad bonum: sed tamen aliter, & aliter, quia gloria reddit impossibilem ad malum in hoc quod in eo aufertur radix mali, scilicet ipsa concupiscentia, & datur plenitudo boni. Damnatio uero æterna reddit impossibilem ad bonum, non quia ibi sit plenitudo omnis mali, nec etiam quia auferatur naturalis aptitudo ad bonum, sed quia aufertur meredi spatium, & Deus amplius non offert gratiam iuuantem ad bonum. Et ideo illa impossibilitas non dicitur per priuationem habilitatis omnimodam, sed potius propter benefaciendi impedimẽta. Vnde si aliquis damnatus ad statum uiæ reduceretur, nulla sibi habilitate collata, de nouo habilitatem haberet ad susceptionem gratiæ. Et propterea quamuis ordinatio habilitatis impediatur, tamen habilitas nunquam totaliter tollitur. Esto autem quod concederetur, quod tolleretur in inferno: adhuc tamen nõ sequeretur, quod totaliter tolleretur per peccatum. Nulla enim culpa ponit hominem extra statum uiæ: & ideo nec aufert hominis habilitatẽ ad gr̃æ susceptionẽ.

DISTINCTIO XXXVI.

Vtrum peccatum sit pœna peccati.

Iendum est tamen quædam sic esse peccata, ut sint etiam pœnæ peccatorum. Vnde Aug. super illum locum Psal. 57. Supercecidit ignis, & non uiderũt solem, ait, Ignis superbiæ & concupiscentiæ & iræ intelligitur. Istas pœnas pauci uident: ideo eas maxime commemorat Apostolus in epistola ad Romanos, & enumerat multa quæ peccata sunt, & pœna peccati. Inter primum enim peccatum apostasiæ & ultimam pœnã ignis æterni, media quæ sunt, & peccata sunt, & pœna peccati. Greg. quoque super Ezech. ait. Contemnenti, qui non vult pœnitere, ponit Deus offendiculum, ut scilicet grauius impingat. Peccatum enim quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est & causa peccati: aut peccatum & pœna peccati: aut peccatum simul & causa & pœna peccati. Vnde, Moyses, Non dum

In so. 8. prope finẽ enarrationis ad illũ psalm. Cap. 1. Hom. 11. circa illud sed, Et si conuersus.

dum sunt completa peccata Amorræorum. Et Dauid inquit, Appone iniquitatẽ super iniquitatem eorum. Et alius propheta, Sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatum peccato additum est. Paulus quoque ait, Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ, &c. Et item, Vt impleant peccata sua semper. Ioanni quoque per Angelum dicitur, Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Ex his testimoniis colligitur peccatum aliquod & peccatum esse, & pœnam peccati. Gẽ. 15. Psal. 68. Osea 4. Ro. 1. 1. The. 2.

An inquantum peccatum est, sit pœna peccati.

Et ideo merito quæritur, Vtrum inquantum peccatũ est, sit pœna peccati. Quod non uidetur, cum omnis pœna peccati iusta sit. Vnde Augustin. in Lib. Retractationum, Omnis pœna peccati iusta est, & supplicium nominatur. Si ergo peccatum quod est peccatum & pœna peccati, inquantum peccatum est, pœna peccati est, cum omnis pœna iusta de iustitia Dei ueniat, uidetur inquantum peccatum est, iustum esse, & a Deo prouenire. Ad quod illi respondent, peccatum sic dici pœnam peccati, quia per peccatum, in quod merito præcedentis peccati homo labitur, deserente Deo, corrumpitur bona natura. Sicut ignis æternus dicitur pœna malorum, quia ea cruciantur: nec tamen ipse cruciatus malorum ignis est, sed per ignem fit in homine. Ita per peccatum corrumpitur natura, & imminuitur bonum naturæ: & est ipsa imminutio & corruptio boni, passio & pœna: & non est essentialiter ipsum peccatum, per quod fit: sed ideo peccatum dicitur, ut præmissum est, quia per peccatum illico, ut peccat homo, fit in homine illa corruptio, quæ tamen fit Deo authore. Illa enim pœna siue passio, quæ est boni corruptio, a Deo est. Illius tamen (ut sic dicam) materia & causa est peccatum, quod a Deo non est. Quod uidetur Augustinus notasse, & iuxta hunc sensum intellexisse, cum ait in Libro de Prædestinatione sanctorum, Prædestinatione Deus ea præscinit, quæ fuerat ipse facturus. Sed præscinit Deus etiam quæ non est ipse facturus, id est, omnia mala: quia etsi sunt quædam, quæ ita peccata sunt, ut etiam pœnæ sint peccati, secundum illud Apostoli, Tradidit illos Deus in passiones, &c. non tamen peccatũ Dei est, sed iudicium, scilicet pœna. In scriptura enim Lib. 1. c. 9. & 3. li. de lib. arbi. ca. 18. 19. 1. Ca. 10. Tome. 7. Rom. 1 ibidẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra enim sæpe nomine iudicij pœna intelligitur. Hic diligenter intendentibus insinuare videtur, ea quæ peccata sunt, & pœnæ peccati: non inquantum peccata sunt, sed inquantū pœnæ Dei esse. Nam cum dixisset, Deum non esse facturum mala aliqua. i. peccata, quia posset ei obijci quædā peccata esse ēt pœnas peccati, & pœna peccati omnis iusta est, & ideo a Deo: quasi determinando secundū quid faciat ea, uel secundum quid nō faciat, addidit reliqua. Iuxta uero prædictam intelligentiam peccata sanè dicuntur pœnæ. Vnde Apost. appellat eas passiones ignominiæ, quia, ut ait auctoritas, licet quædam peccata sint quæ delectant, sunt tamē passiones naturæ non nominandæ: quia per ea corrumpitur natura.

Ibidem.

Non omne peccatum est pœna peccati.

Et licet ex hoc sensu omne peccatum mortale possit dici pœna, nō tamen omne potest dici pœna peccati. Pœna.n. peccati, vt prædictum est, est illud cuius causa est aliud præcedens peccatum. Nam peccatum sic dicitur pœna peccati respectu præcedentis, sicut dicitur causa peccati respectu sequēt's. Quo fit vt idem peccatum & causa sit, & pœna peccati: sed alterius peccati pœna, & alterius causa: vt enim Gregorius in Moral. ait, Peccatum quod pœnitētia non diluitur, suo pondere mox ad aliud trahit. Vnde fit vt nō solum peccatū sit, sed & causa peccati, ex illa quippe culpa subsequens oritur. Peccatū vero, quod ex peccato oritur, nō solū peccatū, sed pœna peccati est: quia iusto iudicio Deus cor peccantis obnubilat, ut præcedentis peccati merito ēt in alia cadat. Quem.n. liberare noluit deserendo percussit. Proinde, vt Augst. ait, Præcedentis est hæc pœna peccati, & tamen etiam ipsa peccatum est. Iudicio enim iustissimi Dei traditi sunt, vt ait Apostolus de quibusdam, siue deserendo, siue alio modo explicabili, siue inexplicabili, in passiones ignominiæ, vt crimina crimimibus vindicarentur, & supplicia peccantiū non tantū sint tormenta, sed & vitiorum incrementa. Illa ergo peccata, quæ enumerat Apostolus, quia de superbia sunt, non solum peccata, sed etiam supplicia sunt. Et ee ex his iā fit perspicuū quædam peccata etiam pœnas, & causas peccati esse: & illud peccatum esse pœnam peccati, quod

Lib. 35 ca. 12. circa illud Iob 34 nouit dies operarum eorum.

Aug. cōtra Iul. lib. 5. c. 3. to. 7.

quod causam præcedentem habent peccatū: atq; illud peccatum esse causam peccati, quod est meritum sequentis culpæ.

Significatio ex superioribus.

Sed cum ait crimina criminibus vindicari, videtur insinuare ea ipsa, quæ peccata sunt, essentialiter esse pœnas peccati. i. punitiones peccati. Ad hoc autem, inquiunt illi, hæc & similia dicta esse secundum rationem prædictam: & ideo intelligenda fore secundum præmissam expositionem. Intelligentia enim dictorum ex causis est assumenda dicendi.

Hilarius lib. 4 de trin. nō longe a medio.

Non obuiat ueritati, dicere peccata esse pœnas peccati essentialiter..

In nullo tamen præiudicium factam veritati putatur, si quis dicat ipsa eadē, quæ peccata sunt, essentialiter (vt ita dicam) esse pœnas. i. punitiones peccatorum præcedentium, quæ iustæ sunt, & à Deo sunt. Nec tamen inquantum peccata, a deo sunt, nec inquantū peccata sunt, pœnæ peccati sunt; & tamē inquantū peccata sunt, priuationes boni sunt, vt supra dictum est: causaliter & actiue dicuntur priuationes.

Di. præcedenti

Aperte ostendit peccata quædam esse pœnam peccati, & pœnam ipsam iustam esse a Deo.

Quod autem quædam peccata pœnæ sint, & ipsa pœna iusta sit, & à Deo sit, euidenter tradit Augst. in Libro Retractationum primo, dicens quędam necessitate fieri ab homine quæ mala sunt, & eadem iusta pœna peccati sunt. Sunt, inquit, quædam necessitate facta improbanda, vbi homo vult recte facere, & non potest. Vnde & illud Apostoli, Non quod volo facio bonum, sed quod odi malum, hoc ago. Et illud, Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim inuicem sibi aduersantur, vt non ea quæ vultis faciatis: sed hæc omnia ex illa mortis damnatione sunt. Nam si non est ista pœna hominis, sed natura, nulla ista peccata sunt. Si enim non receditur ab eo modo, quo natura liter factus est homo, cum hæc facit, ea vtique facit quę debet. Si autem homo, quia ita est, non est bonus, nec habet in potestate vt sit bonus, siue non videndo qualis esse debeat, siue videdo & non valedo esse qualem se esse debere videt, pœnam istam esse quis dubitet? Cis autem pœna si peccati pœna

Cap. 9. & lib. de lib. arb. 3. ca. 18. tom. 1. Rom. 7 Gala. 5

est

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen. 2. In quacunque die comederis ex eo, morte morieris. Aug. lib. de Lib. arb. ca. 18. To. 1.

est, iusta est, & supplicium nominatur. Si autem iniusta est pœna, quoniam pœnam esse nemo ambigit, iniusto aliquo damnante homini posita est. Porro, quia de omnipotentia Dei & iustitia dubitare dementis est, iusta est hæc pœna, & pro peccato aliquo impenditur. Non enim quisquam iniustè dominans, aut surripere hominem potuit uelut ignoranti Deo, aut extorquere inuito tanquam inualidiori, ut hominem iniusta pœna cruciaret. Relinquitur ergo, ut hæc pœna iusta de damnatione hominis ueniat. His atque aliis pluribus testimoniis docetur, quædam esse peccata, & pœnas peccati essentialiter.

De quibusdam, quæ sine dubio peccata sunt & pœnæ.

Præterea nullatenus ambigendum est, quædam peccata absq; ullo scrupulo pœnas esse, ut inuidia, quæ est dolor alieni boni: & ira, quæ etiam non inquantum pœnæ sunt, peccata sunt: ita etiam de cupiditate & timore, & aliis huiusmodi sentiendum est. Vnde Augustinus in Libro 83. Quæstionũ

Qũ. 73. Tom. 4

ait, Oĩs perturbatio passio: oĩs cupiditas, perturbatio. Oĩs ergo cupiditas, passio. Omnis uero passio cum est in nobis, ipsa passione patimur. Oĩs ergo cupiditas cum est in nobis, ipsa cupiditate patimur: & inquantum cupiditas est, patimur ea. Omnis autem passio inquantum ipsa patimur, non est peccatum: ita & de timore. Non enim consequens est, ut si patimur timorem, ideo nõ sit peccatum: quia multa sunt peccata, quæ patimur, sed non inquantum patimur eis.

Præmissæ Augustini sententiæ Hieronymi sententia obuians.

Illud autem diligenter est annotandum, quòd supra positis uerbis Augustini dicentis, quædam necessitate facta esse improbanda & mala, uidetur obuiare, quod Hieronymus ait in explanatione Fidei: quod licet supra sit positũ, tamen ut perfectius sciatur, iterare non piget. Execramur, inquit, eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid homini a Deo esse præceptum, & mandata Dei, non a singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari, & paulo post. Et tam illos errare dicimus, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum uitare non posse, quàm illos, qui cum Io-

Tom. 4 ad Damasum Papã. Dis. 28 huius 2.

uiniano asserunt hominem non posse peccare. Ecce Hieronymus dicit errorem esse, si quis dicat hominem uitare peccatum non posse. Qui autem dicit quædam necessitate fieri, quædam dicit non posse uitari. Cum ergo id Augustinus dicat, uidetur aut erroris esse, quod tradit, aut non esse uerũ, quod Hieronymus ait.

3. Cap. 18. & 1. retra. ca. 9. et Li. de prædestinatione sanctorũ. Ca. 18.

Conciliatio dictorum sanctorum.

Ad quod dici potest, quia Augustinus secundum statum huius miseriæ, ad quam pertinet ignorantia & difficultas, ut idem ait in Libro de Libero arbitrio, quæ ex iusta damnatione descenderunt, illud tradidit, ubi & uenialia peccata inclusit. Hiero. uero tãtum de mortalibus peccatis loquitur, quæ unusquisq; gratia illuminatus uitare uelit: Vel de homine secundũ statum liberi arbitrij ante peccatũ, illud ait.

Epilogat, ad alia transiturus.

Satis diligenter eorum posuimus sententiam, qui dicunt omnes actus naturas bonas esse, et inquantũ sunt, bonos esse. In quo tractatu quædam interseruimus, quæ non ex eorum tãtum persona accipienda sunt: quia ab omnibus catholice sapientibus absq; hæsitatione tenentur: atque auctoritatẽ testimonijs & rationibus eorundem traditionẽ munimus, qui dicunt omnes actus essentia sui, id est, inquantum sunt, esse bonos, quosdam uero inquantum inordinate fiunt, peccata esse. Addunt quoque quosdam, non tantum essentia, sed etiam genere bonos esse, ut reficere esurientem, qui actus est de genere operum misericordiæ: quosdam uero actus absolute, ac perfecte bonos dicunt, quos non solum essentia, uel genus, sed etiam causa & finis commẽdat: ut sunt illi, qui ex bona uoluntate proueniunt, & bonum finem metiuntur.

SVPRA determinauit Magister, quid sit peccatum secundum rem, & diffinitionẽ. In hac parte inquirit, utrum peccatum sit pœna peccati. Diuiditur autẽ ista pars in duas partes. In quarũ prima Magister mouet quæstionem illam, & determinat secundum opinionẽ aliorum. In secunda uero secundum opinionẽ propriam. ibi. *In nullo tamen præiudicium facturi ueritati, &c.*) Prima pars habet tres partes. In prima adducit Magister auctoritates, quibus ostendit, quòd unum peccatum sit alterius peccati pœna. In secunda uero mouet quæstionẽ,

utrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

vtrum peccatum secundum idem sit culpa, & pœna, an secundū diuersa: & determinat iuxta aliorū opinionem, ibi. *Et ideo merito quæritur &c.*) In tertia verò subiungit illius opinionis maiorem explanationem ibi. *Et licet hoc sensu omne peccatum mortale &c.*) Similiter secunda pars principalis, in qua illā quæstionem determinat secundum propriam opinionem, diuiditur in tres partes. In quarum prima determinat propositā quæstionem secundum propriam opinionem, confirmans eā auctoritate sanctorum. In secunda verò determinat quoddam dubium in prædictis auctoritatibus propositum ibi. *Illud autem diligēter notandum est &c.*) In tertia verò breuiter epilogat ea, quæ prædicta sunt. ibi. *Satis diligenter eorum posuimus &c.*) Et sic in hac totali parte agitur principaliter de cōparatione culpæ ad pœnā. Vtrum videlicet culpa sit pœna causaliter tātum, an causaliter simul, & essentialiter. Et quamuis secundum aliquorum opinionem peccatum sit pœna tm causaliter, secundū tm opinionē Magistri, quā in litera innuit, nō tm causaliter, sed etiam essentialiter pœna est.

Dub. 1. *Peccatū est, et causa peccati &c.*) Sed contra. Aut peccatum est causa peccatū uoluntaria, aut necessaria. Non uoluntaria, quia nihil uoluntarie operatur, nisi qđ cognoscit, & appetit: talis autem est rationalis creatura, nō culpa: ergo non est uoluntaria causa. Item. Non est causa necessaria, quia qui peccauit in uno peccato, non est necesse, quòd peccet in altero: ergo non vē ꝙ aliquo modo sit causa. Item. Si peccatū est causa peccati, aut ratione alicuius boni subſtrati, aut rōne defectus. Non rōne boni subſtrati, quia tunc magis deberet dici bonū esse causa mali, quam peccatū causa peccati. Non ratione defectus, quia qđ nihil est, nullius est cā: intentio.n. causalitatis in ſlis entibus reperit ꝓp qđ est quę ſtio, ꝙ peccatum sit causa peccati: & rōne cuius peccatum sit causa peccati. Resp. Dicendum, ꝙ cum in peccato duo sint, uidelicet cōuersio, & auersio, rōne utriusque pctūm hēt ad aliud peccatū dispōnere, & per hoc peccatum aliud dicitur causare. Rōne quidē auersionis, quia in hoc qđ a Deo auertit, elongat à bono, & ꝓ hoc hō efficit impotens ad resistendū malo. Rōne conuersionis, sicut actus unius uirtutis disponit ad actū alterius, utpotè actus nutritiuę, ad generatiuā: sic una culpa hēt disponere ad aliā, utpote gula ad luxuriam. Est igitur pctūm causa peccati. i. dispositio trahens, siue inclinans ad aliud peccatum tam ratione auersionis, q̄ ratione cōuersionis: sed rōne auersionis, in qua cōmunicant omnia peccata, quod libet est causa cuiuslibet: ratione uero conuersionis, in qua distinguuntur, non quodlibet est causa cuiuslibet: sed peccatum unius generis dispōnit ad peccatum generis proximi, utpotè spirituale ad spirituale, ut superbia ad inuidiam, & carnale ad carnalem, ut gula ad luxuriam. Ad illud ergo, quod obijcitur, quòd non est causa uoluntaria, nec necessaria. Dicendum, quòd peccatū nō est sufficiens causa peccati: sed dicitur in hoc, ꝙ hoc ꝙ contrahit uoluntatem, ut committat aliquando culpam: & ita reducitur ad causam uoluntariā. Ad illud, quod queritur, utrum sit causa rōne positionis, uel defectus. Dico, quòd rōne utriusque, sicut uilium est. Conuersio .n. inordinata disponit ad aliā conuersionem inordinatam. Ex conuersione.n. inordinata auget tur in nobis concupiscentia, & pronitas ad malum, & dum augetur pronitas & concupiscentia, quasi quoddam pondus ponitur in anima. Quod.n. est pondus in corporibus, hoc est amor in spiritalibus. Et iō bene dicit Greg. quòd peccatū, qđ per pœnitentiā non diluitur, mox ponderе suo ad aliud trahit: & ita nec defectus per se facit, nec bonū per se, sed unū eū alio. Illud tm argumentum non ualet: quia defectus non pōt esse causa alicuius: ergo nō potest esse causa peccati. Causare.n. peccatū non est causare aliquid, sed potius deficere. Vnde est ibi sophisma secundum quid, & simpliciter.

Illo ut peccet homo, &c.) Sed cōtra hoc est, quia illa boni corruptio, siue actiue dicatur, siue passiue, est imaginis deformatio. Deformatio autē imaginis Deo displicet: & nihil qđ Deo displicet, est a Deo. (Idem.n. est fieri Deo auctore, & Deo uolente) ergo talis corruptio nō est a Deo. Item. Eadē sunt principia actionis, & passionis: ergo si corruptio actio non est a Deo, uidetur similiter, quòd nec corruptio passio. Resp. Dicendū, ꝙ illud uerbum non est dictū sēdm opinionem Magistri, sed sēdm opinionem aliorum, sicut patet ex ipsa serie litere. Sed tm, quia illud idem uidetur Magister dixisse in ultimo capitulo p̄ceden tis distinctionis, aliter respondē dum est, ꝙ in illa corruptione, & est considerare defectum, & deordinationem. Est nihilominus ibi considerare passionē, & ordinem ad p̄cedentem actionem: & quantum ad hęc duo ultima, corruptio ista tenet rationem pœnę, & quantum ad hoc dicitur esse a Deo, uidelicet inquantum pœna: simpliciter aūt loquendo, ut dicatur corruptio modi, speciei, & ordinis esse a Deo, siue deformatio imaginis, non admittitur, sicut rōnes ostēdunt, propter hoc, ꝙ talis corruptio & defectum dicit, & deordinationem, quę est culpa, sicut supra est ostensum. Et est talis corruptio pœna non inflicta, nec contracta, sed acta: & ideo quodammodo tenet rationem culpæ, sicut ostensum fuit in p̄cedenti Distinctione. Et quantum ad hoc non intelligitur illud, quod in litera dicitur. Et per hoc patent ea, quę in litera obiiciuntur. *Art. 1. q. 2.*

In nullo tamen præiudicium fa. Dub. 3. *ctum ueritati putatur, &c.*) Videtur hic esse implicatio contradictionis. Primo enim dicit, quòd unum, & idem (essentialiter loquendo) est pœna, & culpa. Et post dicit, ꝙ idem ipsum & est a Deo, et non est a Deo. Resp. Dicendum est ad hoc, ꝙ illud, et consimilia intelligenda sunt cū reduplicatione, ut quando dicitur, quòd aliquod peccatum est pœna peccati, et ꝙ pœna illa est a Deo, hoc intelligitur sēdm ꝙ pœna, hoc est sēdm rationem ordinationis. Et hoc innuit Magister

Universidad de Deusto
Biblioteca

giſter in litera, cum dicit, q̃ nõ inquantum peccãta ſunt, pœnę ſunt: nec inquãtũ peccata ſunt, a Deo ſunt. q.d. Cum in idẽ concurrant ratio deordinationis, & ordinationis per aſſertionẽ ad diuerſa, ordinatio eſt a Deo, deordinatio uero minime.

Dub. 4. *Sunt (inquit) quædam neceſsitate facta improbanda, &c.)* Contrarium huius uidetur Aug. dicere in Lib. de duabus animabus. Dicit.n. q̃ illud ſolum eſt peccatũ, a quo liberum eſt abſtinere. Et dicẽdum eſt ad hoc, q̃ (ſicut Magiſter determinat infra) quædã neceſsitas eſt ad peccata uenialia, peccata ſaltem in uniuerſali. Illa autem ratio, & uerbũ quod ibidem ſequitur, intelligitur de peccato actuali mortali. Qualiter autem neceſsitas ſit ad uenialia, hoc habebit qõne infra ſuo loco, ubi Magr̃ inquirit diſt. 11.

Dub. 5. *Addunt quoque quoſdam actus, &c.)* Quæritur, pro quanto dr̃ eſſe bonũ in genere. Si dicitur, ga bonum abſq; circunſtantia aliqua ſuperaddita: tunc vr̃, q̃ reficere indigentem nõ ſit bonum in genere: quia eſt ibi circunſtãtia debita in eo, qui reficitur. Si tu dicas, q̃ bonum in genere dicitur; ga eſt cõe, & uniuerſale: tunc ſimiliter uideꝛ, q̃ deberet dici bonum in ſpecie, cum generale dicatur reſpectu ſpeciei. Eſt igitur qõ, pro quãto dicatur aliquid eſſe bonũ in genere. Quæritur ẽt de ſufficientia ipſius diuiſionis per tria membra: uidetur.n. eſſe inſufficiens: quia non tantum eſt bonum in genere, & bonum ex intentione, & cauſa; ſed etiam bonum gratię, & glorię. Reſp. Dicendum, quòd Magiſter diuidit hic bonum, non quocunque modo, ſed bonum prout eſt in actu: bonum aũt huiuſmodi habet conſiderari in ſe, ſiue ſecundum ſe: & ſic eſt bonum naturæ. Habet iterum conſiderari ſecundum comparationem ad naturam debitam: & ſic dicitur bonũ in genere. Habet iterum conſiderari ſecundũ alia tria genera cauſarum, uidelicet in comparatione ad efficiens, & formam, & finem: & ſic eſt bonum perfectum. Et ſic patet ſufficientia: quia omnis actus aut comparatur ad ſuum principiũ efficiẽs ſolum. Aut comparatur ad ſuum principium efficiens, prout reſpicit debitum obiectum. Aut comparatur ad ſuũ principium efficiens, prout reſpicit debitum obiectum, & finem congruum. Bonũ autem, ſecundũ q̃ reſpicit naturam debitam, dicitur eſſe bonum in genere, pro eo q̃ ſicut genus dicitur eſſe in potentia ad eſſe completũ, quæ completur per aduentum differentiarum: ſic in actu tranſeunte ſuper naturam debitam quodammodo inchoatur bonũ moris. Illud aũt bonum moris ſpecificatur, & cõpletur per aduẽtum circunſtantiarum, unde poteſt fieri & bene, & male. Similiter intelligẽdum eſt de malo in genere. Quamuis autem bonũ, & malum poſſint differenter fieri, & bene, & male: nihilominus tamen bonum quantum eſt de ſe, dicit inchoationem boni, & malũ ſimiliter mali: & ideo nomen boni tenet: quia in ipſo ſaltem uatur ratio generis. Vnde bonũ naturæ, reſpectu boni moris eſt quaſi in potentia materiali, quę eſt potentia paſſiua: bonum autem in genere aliquo modo eſt bonum moris, ex hoc quòd trã ſit ſupra materiam debitam: & ideo aſſimilatur potentiæ generis, quę eſt aliquo modo actiua. Genus enim eſt forma, (ut dicit Philoſophus) licet per comparationem ad differentias in diffinitione ſit ſicut materia. Et p̃ hoc patet reſpõſio ad obiecta. Nam bonum ex circunſtantia continẽri poteſt ſub bono perfecto, uel ſub bono in genere. Si.n. eſt indutum omnibus bonis circunſtantiis, continetur ſub bono p̃fecto. Si autem deficit in aliqua circunſtantia, reducitur ad bonum in genere: ſub bono autẽ perfecto comprehenditur actus Gratuitus, & glorioſus. Poſſent autem plura quæri de hac materia, ſed alibi magis habent locum, quàm hic.

VTRVM peccatum ſit pœna peccati. Et q̃ ſic uꝛ Apoc. ultimo. Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Gl. Iuſtum eſt: ſed eſſe in ſordibus, nõ eſt, aliud, quã eſſe in peccatis: & ſordeſcere nõ eſt aliud, quã peccare: ergo peccatum eſt meritum alterius peccati: igitur a relatiuis peccatum ſequens eſt retributio præcedẽtis: ſed retributio peccati nõ eſt niſi pœna: ergo &c. ITEM. Grego expreſsius dicit, & habetur in litera. Inter primum peccatũ apoſtaſiæ, & ultimam pœnam ignis æterni, media quæ ſunt, & peccata ſunt, & pœna peccati. ITEM. Iſido. Deus occultam ſuperbiam clericorum uindicat p̃ manifeſtam luxuriam: ſed uindicta peccati eſt pœna: ergo manifeſta luxuria eſt pœna peccati ſuperbiæ. ITEM. Ex hoc, quòd homo peccat, meretur a Deo relinqui: ſed ex hoc quòd relinquitur, cadit conſequenter in aliud peccatũ: ergo ſi hoc iuſtum eſt, qui unum peccatum commiſit, meretur per cõſequens dimitti in aliud: ergo ſi dimiſſus cadit in aliud peccatũ, illud q̃d ſecundo patratur, ordine habet ad primum ſicut ad meritũ, ſed omne tale eſt pœna peccati: ergo &c. ITEM. Omne illud eſt peccati pœna, in quo homo dãnificatur, & ſeditur, & in quod per illud peccatũ inducitur: ſed ſuperbus hoc ipſo q̃ uult alium excellere, neceſſariò cadit in inuidiam, quando uidet alium ſe ſuperare. Sicut.n. dicit Aug. in Lib. de Vera religione neceſſe habet alii inuidere, qui non uult ab alio ſuperari: ergo uidetur, q̃ inuidia ſit pœna ſuperbiæ: & in

Hæc rã nẽ uidetur parum ſiſſacere Sco. Diſ. 37 q. unica ca. ibi. Sed iſte modus, ut uidetur, eſt valde difficilis.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An peccatum peccati pœna ſit?

AD intelligẽtiam huius partis circa tria incidit hic quæſtio. Primò quæritur de comparatione culpæ ad pœnã ſecundum identitatem. Secundo uero quæritur de comparatione culpæ ad pœnam, ſecundum inſeparabilitatem. Tertiò quæritur de comparatione pœnæ ad diuinæ iuſtitiæ æquitatem. Circa primum duo quæruntur. Primò quæritur, utrum unum peccatum ſit alterius peccati pœna. Secundò quæritur, utrum paſſiones animæ ſint pœnæ tantum, an pœnæ ſimul, & peccata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidia absque dubio est peccatum; ergo peccatum est pœna peccati.

SED CONTRA. Omnis pœna peccati est laudabilis, & nulla culpa est laudabilis: ergo nulla culpa est pœna peccati. Maior ꝓbatur: quia omne, quod iustum est, laudabile est: sed omnis pœna peccati est iusta, sicut dicit Aug. & habetur in litera. Minor uero per se patet. ITEM. Omnis pœna est ordinatiua culpę, & ꝓ hoc faciens ad uniuersi decore: sed culpa subsequens non ordinat culpam precedẽtem, nec decorat uniuersum, immo magis deturpat: ergo culpa nõ est peccati pœna. ITEM. Si culpa subsequens est pœna præcedentis: ergo a relatiuis culpa præcedens est meritum sequentis. pari ratione illa culpa, quæ est subsequens, est meritum alterius, & sic deinceps: si ergo nullum peccatum debet remanere impunitũ, uidetur ꝙ homo debeat peccare in ęternum: si ergo hoc est inconueniens, & indignũ, patet ꝙ peccatũ non est peccati meritum; igitur nec unum peccatum est alterius punitiuũ. ITEM. Si sequens peccatum punit precedens: ergo cum Deus nõ puniat bis in idipsum: culpa sequentis peccati perpetrata culpa precedens non debet puniri: aut si punitur, non dẽt tãtum puniri: ꝙ si hoc esset uerum, reportaret quis cõmodum de malitia: ꝙ si hoc est inconueniens, patet &c. ITEM. Si peccatũ est pœna peccati, & Deus non punit supra condignũ, nunquã peccatũ sequẽs edet maius peccatum ꝑcedenti: ꝙ si hoc de plano est falsum, ga de minori peccato deuenitur ad maius planum est, ꝙ peccatum non est pœna peccati.

RESOLVTIO.

Peccatum sequens præcedentis peccati nedum causaliter, immo essentialiter pœna est: siquidem ut pœna damnificat, & ut pœna ordinat.

RESPON. Dicẽdum, quòd absque dubio (sicut auctoritatessãctorum expresse dicunt) tenendum est, quod peccatũ est pœna peccati. Sed aduertẽdum est, qđ circa hoc est duplex modus intelligẽdi, secundu qđ Magister in litera innuit. Quidam enim dicere uoluerunt, qđ peccatũ est pœna peccati non tamen essentialiter, siue secundum id quod est; sed ratione eius, quod concomitatur, uel ratione eius, quod consequitur; sicut patet ꝙ peccatum manifestum, ex quo cõsurgit infamia; dicitur esse uindicta peccati occulti, nõ ratione ipsius transgressionis; sed ratione infamię consequentis. Vel, peccatum, in quo est manifesta ignominia, est pœna peccati ꝙ ꝓbię, sicut peccatũ hęresis, & alia huiusmodi, quæ uocat Apostolus passiones ignominiæ, pœna est ratione ignominię, non ratione culpę. Et breuiter quodlibet peccatum potest dici pœna peccati præcedentis ratione lęsionis quã infert; & sic idẽ dr peccatũ, & pœna peccati: ita tamen quod peccatum dr essentialiter, & pœna peccati causaliter. Sed quoniã secũdum istum modum nõ tãtum unum peccatum posset dici pœna alterius; sed et unum peccatum posset dici pœna tui, causaliter loquẽdo; quia

quia peccãs seipsum lędit: & iterũ (sicut ostensum fuit in precedentibus) non tantũ actio inordinata est culpa: uerum etiã ipsa deformitas, quę remanet in anima, & ipsa animę deformationõ modica est ei pœna: & rursus, (sicut rõnes primę ostendunt) quędam ordinatio meriti, & retributionis est inter culpam prędcedentem & sequentem, etiam quantũ ad id, quod culpę sunt. Imo est alia opinio, cui magis uidetur consentire Magister: qđ peccatum sequens non tantum causaliter, sed etiam essentialiter (ut sic loquamur) est pœna peccati precedentis: & hoc dicendo (sicut Magister dicit) in nullo fit prędudicium ueritati: imo hoc est satis planum. Nam pœna dicit duo, & dicit malum, siue damnum, & dicit ordinem ad precedens meritum &: hęc duo contingit reperiri circa sequens peccatum. Damnificatio enim, & nocumentum est in ipso secũdum quod peccatum: eo enim est peccatum, quo nocet, & magnum malum incurrit qs cum incidit in peccatum; etiam si nihil aliud deberet habere posterius. Ordinationem uero habet in eo ꝙ sequens; hoc ipso enim quòd homo est in peccato, dignus est dimitti cadere in aliud. Iuxta illud Apocal. ult. sicut dicitur in Glo. Iustum est, ut qui in sordibus est, sordescat adduc. Concedendum est igitur simpliciter, quod peccatum potest esse pœna peccati, ut expresse dicunt auctoritates Sanctorum.

AD ILLVD uerò, qđ primo obijcitur, quod omnis pœna est laudabilis. Dicẽdum, quod illa propositio dupliciter põt intelligi. Aut qđ laus attribuatur pœnę, secũm id quod est: aut inquãtum pœna. Si attribuitur pœnę secũm id quod est, sic est falsa: multæ enim sunt pœnæ, quę sunt passiones ignominię, & nõ sunt laudabiles, sed uituperabiles. Si aũt attribuatur pœnę sub ratione pœnę, hoc est inquãtum est precedentis peccati punitiua, sic omnis pœna est laudabilis, propter hoc quod ordinata est; et per eundem modum intelligenda est hęc ꝓpositio. Omnis pœna est iusta. Cum ergo infertur, quod peccatum sit iustum, uel quod sit laudabile: est ibi sophisma secundum accidẽs: quia ꝓcedit a laudabilitate ordinis ad laudẽ rei ordinabilis: hoc autẽ non sequitur; ga frequẽter laus ordinis extranea est rei ordinabili: maximè cum illud, qđ est uituperabile, ordinatur conuenienter, & laudabiliter. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ omnis pœna est ordinatiua culpę. Dicẽdum, quod uerũ est, ꝙ eo modo ordinat, quo mõ punit: & illa, quę simpliciter est pœna, & simpliciter punit, est simpliciter ordinatiua: & illa, quæ sufficienter punit, sufficienter ordinat. Quę uero est pœna secundum quid, & non punit sufficienter, ordinat solũ secundum quid: & uerum est illud, qđ sicut quidã ordo laudabilis est, licet magis manifestus pœnę infernalis ad culpam: ita quidam ordo est laudabilis, licet minus manifestus peccati subsequentis ad ꝓccatũ ꝑcedens: & in hoc ordine laudatur diuina iustitia, quę cõmittẽ

rem unum peccatum iusto iudicio permisit labi in aliud. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ culpa præcedens est meritum sequentis. Dicendū, quod est meritum congrui, & est meritū cōdigni. Et cum dicitur culpa præcedens esse meritum sequentis, hoc non est quantum ad meritū condigni, sed congrui, quæ quidem congruitas in alia congruitate de facili potest recompensari. Sicut enim est cōgruū, ꝙ Deus peccatorem permittat labi in aliud peccatum, sic est etiam congruum, ut quia male usus est uita, eam sibi auferat, & in infernum demergat. Sicut ēt congruum est, ut dimittat eū cadere in aliud peccatum: sic ēt congruum est, ut si uelit abstinere, det ei auxilium, ut in aliā culpā non corruat. AD ILLVD, quod obiicitur, quod Deus non punit bis in idipsum. Dicendū, quod peccatum sequens nō erat pœna, in qua fieret retributio de condigno, sed solum de congruo. Et sic retributio eius, qđ meretur quis quantum ad meritum congrui non præiudicat ei, quod meretur quantum ad meritum cōdigni. Dat enim Deus iustis bona in præsenti, non propter hoc dat mirora in futuro: sic intelligendum est se habere in proposito. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, qđ Deus non punit supra condignum &c. iam patet responsio. Hoc enim intelligitur de pœna, quæ a Deo infligitur proprie: & de ea, quæ circa peccatum præcedens respicit meritum condigni: utrūque autem horum deficit in proposito. Nā culpa sequens ideō id quod est, nō est a Deo: culpæ ēt sequens non ordinatur ad præcedens peccatum secundum rationē cōdigni, sed secūm rōnem cōgrui Congruit.n.hoc ordini diuinę iustitię, sicut ostēsū est.

QVAESTIO II.

An passiones animæ pœna tantum sint; uel pœna & peccata simul?

VTRVM passiones aīę sint pœnæ tantū, an pœnæ simul, & peccata. Et qđ sint pœnæ, & peccata uidetur. Omne illud, ꝙ quo quis meretur mortem æternā, est peccatum: sed pro passionibus animæ meretur quis mortē æternam, Matth. 5. Qui irascitur fratri suo, reus est gehēnę ignis: ergo ira, quæ est passio animæ, est culpa, pari rōne & aliæ passiones animę. ITEM. Oē illud, quod directe repugnat uirtuti, est culpa: sed ira, & inuidia, & aliæ passiones animæ repugnāt uirtutibus: ergo &c. ITEM. Omne illud, qđ est contra rōnē rectam, est culpa: sed passio animæ, quæ est dolor de alieno bono, est contra rōnem rectā, quę de illo iudicat esse gaudendum: ergo &c. ITEM. Illud maxime tenet rōnem culpæ, quod maxime est impugnatiuum gratiæ: sed inuidentia gratiæ fraternę maxime repugnat gratiæ spiritus sancti: ergo cum hæc sit passio animæ, & pœna, uidetur qđ passiones animę sint peccata. ITEM. Ad hoc ipsum est ratio Aug. in Lib. 83. quæ. Arguit.n. sic. Omnis perturbatio est passio, omnis cupiditas est perturbans: ergo oīs cupiditas est passio: sed planū est, quod cupiditas est culpa: ergo peccatum est passio,

passio, & econuerso: reddit igitur idem quod prius.

SED CONTRA. In oī peccato (sicut uult Aug in Lib. de lib. arb.) regnat libido: ubicunque aūt regnat libido, ibi est improba delectatio ergo oē peccatum inquantū est peccatū, delectat: sed hmōi passiones animę eam puniunt, & contristant: ergo uī quod non sint peccata. ITEM. Omnis culpa actualis est uoluntaria: sed istę passiones animę non sunt uoluntarię: ergo non sunt culpa, sed tm pœna. ITEM. Omni culpa uituperamur: passionibus autem animę non laudamur, nec uituperamur, sicut uult Philosophus: ergo passiones animę non sunt peccata. ITEM. Oppositā sunt nata esse in eodem genere: sed nulla uirtus est passio, cum omnis uirtus sit in genere habitus: ergo nullum uitium, siue peccatum est passio. ITEM. In omni peccato est conuersio ad commutabile bonū: in hmōi aūt passionibus aīę, quę sunt inuidia, ira, tristitia, potius est tędiū boni, & auersio, quàm conuersio: ergo tales passiones animę nō sunt culpę.

RESOLVTIO.

Quæ oriuntur ex corruptione naturæ, ut pœnali corruptione corrupta est, pœna tantū sunt; ut fames, sitis, &c. Quæ uerò à natura ut uitiosa corruptione est corrupta est, & pœnæ & culpæ rōnē obtinent, ut ira, inuidia, & ceteræ huiusmodi affectiones.

RESP. Dicendum, quòd sicut expresse dicit Magister in litera, & probat per auctoritatem Aug. multę sunt passiones aīę, quę non sunt solū pœnales, uerum ēt culpabiles, sicut ira, & inuidia. Licet autē huiusmodi passiones peccata sint, tamen nō sunt peccata inquantum passiones, sicut idem Augustin. dicit, & habetur in litera. Omnis autem passio inquantum ipsa aliquis patitur, non est peccatum, sed hmōi passiones peccata sunt ratione inordinationis uoluntatis coniunctę, uel antecedenter, uel consequenter. Propter quod notādum est: quod quędam est passio illata ab extrinseco, & circa hanc non consistit meritum, nec demeritum, nisi inquantum a uoluntate respicitur, uel acceptatur. Vnde occidi pro Christo nō est meritorium, nisi in quātum uolitum est ab eo, qui occiditur: unde (propriè loquendo) in talibus passionibus non est quid meritorium, sed sufferētia passionis. Est & alia passio, quę ortum habet ab intrinseco. Et hæc dupliciter potest oriri: quia quędam oritur ex corruptione naturę, quædam uero ex cōuersione uoluntatis liberæ. Et illa, quę oritur ex corruptionę naturę, in duplici differentia est: quoniam natura corrupta est uitiosa corruptione per concupiscentiam, & corrupta est corruptione pœnali per mortalitatem infictā. Illæ igitur passiones, quę oriuntur ex corruptione naturę, ut est corrupta pœnali corruptione, tenent rōnem pœnæ tantum, ut fames, & sitis illæ uero, quę oriuntur ab ipsa, ut est corrupta corruptione uitiosa, non tātum habent rationem pœnę, sed ēt culpæ: sicut sunt inordinatæ affectiones animæ, quę cō surgunt ex morbo concupiscen

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ:& tales sunt passiones iræ,et inuidiæ, & consimiles:secundū autē quod huiusmodi passiones animæ oriuntur ex uoluntatis conuersione ad aliquod bonum amabile : sic scīm ꝙ uoluntas habet conuerti dupliciter:passiones huiusmodi sunt in duplici genere. Voluntas.n. aliquando conuertitur ad bonum simpliciter, & tunc detestatur, & odit quod aduertatur illi bono,utpote peccatum : & hoc modo passiones inde consurgentes sunt iustæ, & meritoriæ. Conuertitur etiam uoluntas aliquādo ad bonum proprium,& ad bonum ut nunc:& tunc passiones , quæ inde cōsurgunt,culpabiles sunt, & malæ,sicut & uoluntas a qua oriuntur.sed non habent plenā rationem mali,& culpæ,nisi qū uoluntate consummantur:utpote cum aliquis uult irasci , uel etiam uult contristari. Et sic patet quod huiusmodi passiones animæ peccata sunt & inquantum oriuntur ex corruptione concupiscentiæ, & inquantum ortū habēt ex inordinato amore uoluntatis deliberatiuæ.Concedēdę sunt igitur rationes ostēdentes aliquas passiones animæ esse peccata.

AD ILLVD uero,quod obiicitur primo in contrarium , qđ libido regnat in omni peccato. Dicendum, quod uerum est secūdum quod libido dicitur improba uoluntas : sed non oportet secundum quod libido dicitur immoderata delectatio. Nihominus tamen potest dici , qđ & in istis peccatis reperitur libido respectu proprii motiui. Nā inuidus delectatur in boni singularitate,& iracundius delectatur in adeptione uindictę: imo quod plus est,sicut uir iustus ex rectitudine uoluntatis delectatur,dolendo de malo culpæ, sic etiam inuidus quādam refectionem inuenit in dolendo de aliena prosperitate: ita qđ delectatio est de uno, & tristitia est de altero.Quemadmodū enim aliquis dum amisit illud , qđ multum dilexit,tristatur uehementer,& magna est illi consolatio posse tristari,& ibi solum inuenit quietem in fletu, & dolore, sicut Augu.in 4.Confe.dicit de se:sic inuidus in dolendo de bono alieno,in illa passione inuenit quandam delectationem in eo,qđ placet sibi de bono alieno contabescere : illa tamen delectatio mutū est respersa amaritudine.AD ILLVD,quod obiicitur,ꝙ passiones sunt inuoluntariæ.Dicendum,quod inuolūtarium dicitur dupliciter, sicut & uoluntarium.Vno modo dicitur uoluntarium,cuius principium est uoluntas. Alio modo dicitur uoluntariū,quod concomitatur uoluntas. Et secundum hunc duplicem modum dupliciter dicitur inuoluntariū. Vno modo ut dicatur inuoluntariū, quod non est a uoluntate efficiente. Alio modo ut dicatur inuoluntarium,ꝙ non fit cū uoluntate concomitante. Primo igitur modo accipiendo inuoluntarium : sic ueritatem habet de passionibus,quę fiunt ab extrinseco : quia earum principiū est extra:uolūtarium aut est cuius principium est in ipso : non aūt hēt ueritatē in passionibus, q̄ sunt ab intrinseco, sicut prius ostensum est : imo possunt esse uoluntariæ non solum sicut a uoluntate concomitante , imo sicut a uoluntate causante,dum diligit aliquod inordinate . AD ILLVD,quod obiicitur,qđ passionibus non laudamur,nec uituperamur. Dicendū,quod hoc uerū est,per se loquendo: prout tamen radicem habent ex uolūtate, & uoluntas concomitatur eas, & laudari possumus,& uituperari,sicut prius ostensum est: ideo ratio illa non concludit, quod huiusmodi passiones non sint,peccata,sed qđ peccata non sint, inquātum eis patimur. AD ILLVD,quod obiicitur,qđ nulla uirtus est passio,iam patet responsio. Nam aliqua uirtus potest circa passiones consistere, sicut patientia,& fortitudo,prout illæ passiones efficiuntur uoluntarie; sic & in proposito intelligendum est esse Nihilominus tamen potest dici, qđ quāuis passio non sit uirtus nisi ex actu uoluntatis simul coexistentis,pōt tamen aliqua passio prout egreditur a natura uitiata, & corrupta,esse peccatum: nec ualet illa ratio,cum plura exigantur ad complendum bonum, q̄ ad committendum malum. AD VLTIMVM iam patet responsio. Nam istæ passiones oriūtur ex conuersione uoluntatis ad commutabile bonum, & ideo peccata sunt: nunquam enim quis inuideret alicui,nisi nimis amaret proprium bonum , ut uult Dam.Ira uindex est lęsę cōcupiscentię:imo generaliter (sicut ostendit Aug.in 14. de ciuitate dei cap. 7.) omnes huiusmodi passiones orū habēt ex amore.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An sit ponere culpam præcedentem sine pœna subsequente ?

CONSEQVENTER q̄ritur de cōparatione culpę ad pœnā secundū inseparabilitate. Et circa hoc duo queruntur. Primo queritur,utrū cōtingat aliquo ponere culpā sine pœnā subsequēte.Sed o queritur,utrū cōtingat in aliquo reperire pœnā sine merito pcedētis culpę.

VTRVM contingat in aliquo ponere culpā sine pœna subsequente . Et quod sic uidetur. Eccles.5. Altissimus est patiens redditor:sed patiens non statim uindicat iram suam , sed usque in tempus expectat: ergo uidetur,quod Deus peccatorem nō statim puniat:ergo contingit in aliquo esse culpam sine pœna. ITEM.Pronior est Deus ad miserendum,quàm ad condemnandum:sed meritū non habet statim coniunctum præmiū: ergo nē similiter,quod culpa non statim habeat iunctam pœnā: ergo &c. ITEM. Pœna est(ut dicit Aug.) labor inuoluntarius:sed impiis,& peccatoribus in hac uita multa prospera ,ueniūt: & plures sunt ꝙ adeo in malo lętātur, qđ dolorem non sentiunt: ergo uidetur,ꝙ ponere sit peccatum absque pœna,saltem ad tēpus. ITEM.Si statim peccator cū peccat punitur, aut punitur sufficiēter,aut non sufficienter Si sufficiēter:ergo nō dēret amplius in inferno puniri.Si non sufficienter:ergo aliquid de culpa ad tepus remanet impunitū: sed qua

ratione

ratione aliquid remanet impunitum, eadē ratione & totum: ergo uidetur, quod peccatum possit saltem ad tempus separari a pœna. ITEM. Multo misericordior, & benignior est Deus, q̄ sit aliquis homo: sed ad laudem benignitatis humanę spectat, ut in nullo uindicet iniuriam sibi factam: ergo multofortius hoc decet facere Deum: ergo uidetur, quod saltem ad tempus debeat relinquere peccatum impunitum.

SED CONTRA. Aug. 1. confes. Iusisti dñe, & sic est, ut pœna sua sit sibi omnis inordinatus animus: si ergo ad culpā necessario sequitur animi inordinatio, necessario igitur ad culpam sequitur aliqua punitio. ITEM. Vbicunque est peccatū, ibi est priuatio modi, speciei, & ordinis: ubicunque autē hoc est, ibi est damnificatio: ubicunque autē damnificatio est merito culpæ, ibi est iusta punitio: ergo impossibile est culpā esse in aliquo absque pœna. ITEM. Quicunque inordinate conuertitur ad bonum ut nunc, auertitur a bono simpliciter: & quicū que acquirit carnalem delectationem, perdit spiritualem consolationem: sed perdere spiritualem consolationē, ad quam anima nata est, & amittere Deum, qui est omne bonū animę, hoc est maximum damnum, & pœnam incurrere: ergo uidetur, quod nunquam peccatum committatur absque pœna. ITEM. Vniuersum ideo dicit esse 'valde bonum: quia optime ordinatum: sed in eo quod est optime ordinatum, non potest esse ordinis corruptio nec simpliciter, nec ad tempus: sed peccatū absq; pœna est inordinatum: ergo impossibile est ad momentū peccatum esse impunitum. ITEM. Ad iustitiæ perfectionem spectat superare iniustitiam, sicut ad sapientiæ perfectionem spectat uincere malitiam, ut dicitur Sap. 7. Sapientia uincit malitia: sed quia sapientia uincit malitiā, impossibile est aliquod malum esse, quod diuina sapientia non statim ordiner, & exinde bonum aliquod eliciat: ergo cū iustitia Dei similiter omnē superat iniustitiam, impossibile est aliquam culpam committi, quin statim ad eam non sequatur aliqua pœna.

RESOLVTIO.

Nullatenus & propter diuinæ æquitatis perfectionem, & propter uniuersi pulchritudinem: & ex ordinatione culpæ, & conditione naturæ peccantis.

RESP. Dicēdum, quòd impossibile est culpā in aliquo esse, q̄n ad ipsam sequatur pœna inseparabiliter. Et ratio huius potest sumi ex perfectione diuinę æquitatis, & ex pulchritudine uniuersitatis, & ex inordinatione culpæ, & ex conditione peccantis naturæ. Ex perfectione diuinæ æquitatis ratio sumitur sic. Tantæ. n æquitatis est Deus, q̄ est iudex omnium, ut nō patiat dedecus peccati ad modicū esse sine decore iustitię: ui. n. modo debet iustitia, iniustitiam superare. Ex pulchritudine uniuersitatis rō sumit: Vniuersū. n. ex ordine pulchritudinē habet, & tādiu est ista pulchritudo, qualē decuit fieri ad ostēsionē summę sapientiæ: & ideo nullo modo fœdari potest, ac p̄ hoc nec ad momentum esse in ea aliquid inordinatum, & ita nec peccatum a pœna separatum. Ex corruptione culpæ ratio sumitur. Nunquam enim culpa committitur, quin modus, species, & ordo circa rōnem uoluntatis, & dum uoluntas se uoluntarie in actu suo deordinat; semetipsā incurvat, & dū incurvat: modo, specie, & ordine quantum ad habilitatem ad bonum se priuat: talis autem priuatio magna est in ipsa anima dānificatio, & lęsio. Et ideo dicit Augu. in quodam sermone de Nocentibus. Nemo habet iniustum lucrum sine iusto dāno: ubi lucrum, ibi damnum: lucrum in arca, & damnum in cō scientia: tulit uestem, & perdidit fidem: acquirit pecuniam, & perdidit iustitiam. Ex conditione naturæ ratio sumitur. Quia uoluntas rationalis, quæ est causa peccati, quasi media est inter sensualitatem, & sensibilitatem, & syndęresim: media est etiam inter Deum, & alias creaturas: & cum se conuertit ad hæc inferiora, ab eo recedit, qui sursum est: & dum acquirit parvum bonum, amittit magnum bonū: quia dum acquirit ut nunc bonum, amittit simpliciter bonū: & quæ erat media, facit seipsam infirmam. Similiter cum peccādo concordat cum sensualitate, discordat cum syndęresi: & dū cū syndęresi discordat, incurrit ex illa repugnantia remorsum quendam, & afflictionem interiorem: & ita dum peccat perdidit magnum bonum, perdidit honorem proprīū: perdidit solatium, & incurrit remorsum. Et sic patet, quod ad culpam inseparabiliter sequitur pœna, siue dicatur pœna quædam damnificatio, siue dicat pœna afflictio, siue inuoluntaria passio: sed pœna, quæ est dānificatio, semper sequitur, & in actu, & ī habitu: quia nuquam est homo in culpa, quin semper sit in damno. Afflictio uero, siue remorsio sequitur saltem in habitu, quāuis propter delectationē intensam, uel considerationem, siue distractionem animi non sentiat. Et ex hoc patet, qualiter peccatum claudit in se pœnam, & qualiter peccatum potest dici pœna peccati, & etiam pœna sui ipsius. Secundum enim diuersam comparationem uoluntatis peccantis ad syndęresim, & sensualitatē, idem ipsum & habet rationem peccati, & habet rationem pœnę, sicut ostensum est. Concedē dæ sunt igitur rationes probantes, quod pœna sequitur culpā inseparabiliter.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur in contrarium: q̄d altissimus est patiens redditor. Dicendum, q̄ dupliciter est loqui de pœna, scilicet quantum ad statum inchoationis, & quātum ad statum consummationis. Et primo modo punitur homo remediabiliter, secundo irremediabiliter. Pœnam igitur secūdum statum inchoationis, & remediabilitatis statim infert Deus: quia hoc decet suam iustitiam. Secundū statum uero consummationis, & irremediabilitatis differt: hoc enim decet suā benignitatem, & patientiam: secundum cuius diuitias nos expectat

Universidad de Deusto
Biblioteca

pectat ad pœnitentiam. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ Deus non statim remunerat. Dicēdū, quod sic in pœna magnitudo afflictionis differtur, & interior afflictio, & remorſio peccatum concomitatur: ſicut & in beneſactis, ſeu beneficiis Dei dulcedinis multitudo abſconditur benefacientibus: nihilominus tamen aliquę primitię ſpiritus degustantur, & in omni bono opere quędam iocunditas conſcientię, & tranquillitas bene operanti conceditur, quę eſt ſicut fructus, & remuneratio operis illius: & hoc eſt quod dicit Apoſtolus, Laborantem agricolam oportet primo de fructibus edere. AD ILLVD, quod obiicitur, quod pœna eſt paſſio inuoluntaria, & afflictiua, iā patet reſpōſio ex his, quæ dicta ſunt. Nam ibi eſt damnificatio & afflictio, quamuis non ſemper ſentiatur. AD ILLVD, quod obiicitur, quod Deus punit ſufficiēter, aut non. Dicendum, quod punire ſufficienter, hoc eſt dupliciter. Aut ſimpliciter, aut ſecundum quod competit ſtatui præſenti. In preſenti igitur punitur culpa ſufficienter: ſed hoc non ſimpliciter, ſed prout competit ſtatui præſenti: & ideo in tali punitione ſaluatur debitus ordo: & nihilominus poſt egreſſum animæ a corpore debet fieri pœnę accumulatio nec remanet in præſenti, nec in futuro aliquid impunitum, ſed totum punitur, licet plus, & minus ſēm quod exigit locus, & tempus. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ homo benignus condonat. Dicendū, quod non eſt ſimile, pro eo qđ cū Deus ſit ipſa iuſtitia, ſi propriā offensā dimitteret impunitā, iniuriā faceret ipſi iuſtitiæ: nō ſic aūt eſt de hoīe. Præterea cū ipſe ſit ultimus iudex, et ſeruāndū ōia puniēda. Vnde qđ ap ſe dimittit impunitū, alius punire non pōt: non ſic aūt eſt de hoīe, qui habe aliū ſuperiorem iudicem, & quod ipſe nō punit, quaſi ad Deum remittit.

2. Tim. 2.

QVAESTIO II.

An eodem instanti dare sit pœnam sub sequentem in aliquo absque culpa præcedente?

VTRVM pœna poſſit eſſe in aliquo ſine culpa p̄cedente. Et quod nō uidetur. Primo auctoritate Hieron. ait enim ſic. Quicquid patimur, peccata noſtra meruerunt. ITEM Grego. in quadam Collecta. Nulla eis nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur eis iniquitas: ergo ſi non præceſſit dominium culpæ, uidetur quōd nullo modo ſequi poſſit ſupplicium pœnæ. ITEM. Auguſt. in primo Tractat. Mors, & uita a domino Deo eſt: ſed uita ut a donante, & mors ut a uindicāte: ſi igitur a Deo eſt mors ut a uindicāte, pari ratione & omnis alia pœna: ſed omnis uindicta reſpicit meritum culpæ præcedentis: ergo uidetur, quod in nullo ſit aliqua pœna, quin in ipſo prius fuerit culpa ſibi pœnæ meritoria. ITEM. Pœna quantum eſt de ſe, dicit aliquod malum. Diuiditur enim malum in malum culpæ, & malum pœnę: ergo ſicut malū culpę dicit priuationē alicuius boni, & alicuius ordinis, ita et & malū pę-nę: ergo ſicut malū culpę ſdiget ordinari, ita & malū pœnæ ſed ſicut malum culpę ordinatur p ſequens malum pęnę, ſic malū pœnę p̄anterius malum culpę: igitur ſicut culpa non pōt eſſe ſine pęna, ſic nec pęna ſine culpa. ITEM Omnis punitio ſecūdum qđ huiuſmodi eſt effectus diuinę iuſtitię, iuſtitia aūt ſecundū quod huiuſmodi conſiderat meritorum exigentiā: nullum autē eſt meritum pœnę niſi peccatū: ergo impoſſibile eſt aliquē puniri niſi in eo, quod p̄eceſſerit macula peccati.

SED CONTRA. Iob. 17. Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. Et ſimiliter Iob. 6. Vtinā appenderētur peccata mea, quibus irā merui, & calamitas, quā patior in ſtatera; qua ſi arena maris hęc grauior appareret: ergo ui, qđ pœnę, quę fuerunt in Iob, non fuerunt merito p̄cedentium peccatorum. ITEM. Ioā. 9. cap. Quis peccauit, hic, aut parentes eius, ut ęcus naſceretur: ubi dicitur. Neque hic peccauit, neque parentes eius. Et exponit Aug. q̄ hoc non dicitur: quia non peccauerunt: ſed quia ęcitas non erat pœna peccati: ergo idem quod prius. ITEM Pro peccato originali nō meretur quis niſi ſemel mori: & Lazarus non tantū fuit mortuus ſemel; ſed bis: ergo uidetur quōd prima mors, aut ſecunda fuerit ei abſque merito peccati inflicta. ITEM. Tota die uidemus, q̄ impius affligit iuſtum. Et de hoc etiam propheta cōqueritur. Abacuh. 1. Quare tacēs conculcante impio iuſtiorē ſe? ſed non eſſet iuſta quęrela propheę ſi iuſtus pro peccatis ſuis puniretur: ergo uidetur, q̄ multæ pœnę infligantur, q̄ non infliguntur merito peccatorū. ITEM. Chriſtus fuit a Iudæis interfectus: & planum eſt, qđ in ipſo nullū fuit oīno peccatum, & mors illa pęna fuit, hoc cōſtat: ergo uidetur, q̄ pœna poſſit eſſe abſque culpa præambula.

RESOLVTIO.

Nunquam, niſi in ordine ad bonum poſterius, quod ex ea elici poteſt.

RESPON. Dicendum, quōd malum pœnæ dupliciter poteſt ordinari. Vno modo ad malū culpæ, quod puniendo ordinat. Alio modo in compaparatione ad bonum, qđ Deus elicit ex illa pœna. Dico igit̄, q̄ ſi aliqua pęna infligatur, cuius ordinatio principaliter conſiſtat in comparatione ad malum culpæ puniendum, neceſſe eſt aliquā culpam præceſſiſſe: nec tātum præceſſiſſe; ſed etiam aliquo modo concomitari inſeparabiliter. Pęna enim ordinata ad puniendum culpam aut eſt directe ordinata ad ſolū puniendū, aut ē ordinata principaliter ad malū excludendum. Primo modo eſt pœna infernalis, & ſecūdo modo eſt pœna purgatoria. Et primo modo requirit pœna præſentiam culpæ ſecundum deformitatem, & maculam. Secundo modo requirit culpæ præſentiam ſecundum reatum, & ſequelam. Si autem pœna infligatur principaliter propter ordinem, quem habet ad bonum, quod inde elicitur, aut ergo propter bonum proprium, aut propter bonum alienum. Si propter bonum proprium, ſic requiru

quirit ꝙ in subiecto illo aliquā do fuerit culpa, & ꝙ possit esse de futuro. Si autem propter bonum alienum, sic sufficit pœna, ut fuerit culpa in alio, quam in eo qui punitur, in eo uidelicet pro quo pœna illa sustinetur: ꝙ quem modum fuit in Christo, cuius mors, & passio erat ordinata ad redimendum genus humanum, & liberandum & reparandum a lapsu, in quem ceciderat ex peccato primi parentis. Et sic patet, ꝙ omnis pœna aliquo modo respicit culpam: sed quædam ut præsentem in se, ut pōte pœna infernalis, quędam ut præteritam in se; sed præsentem in reatu, & sequela, sicut pœna purgatoria. Quædam uero solum ut præteritam, & hoc in eo, qui punitur: & sic est omnis pœna in sanctorum, Christo excepto. Quædā uero respicit culpam non in se; sed in alio, sicut patet in Christo. Cū ergo quæritur, utrum omnis pœna sit causata a culpa. Dicendum est, ꝙ si intelligatur de causa meritoria de condigno, sic non habet ueritatem: si autem intelligatur de causa, sine qua non, sic aliquo modo ueritatem habet. Nulla enim esset pœna in homine, nisi præcessisset culpa. Et per hoc patet responsio ad quæstionem propositam, qua scilicet quæritur, utrum pœna possit esse in aliquo sine culpa precedente: sicue qua quęritur, utrum pœna possit separari a culpa. Concedendum est enim, quōd sic; propter ordinationem, quam habet ad bonum posterius, quod ex ea elicitur.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de Hieron. Dicendum, ꝙ Hieron. non accipit ibi mereri pro merito congrui, quod quidem est (sicut dictum est) ꝙ nisi fuisset in nobis peccatum originale, in nobis non esset contracta penalitas, unde esset afflictio aliqua pœnæ: & ꝙ in Christo fuit, hoc fuit solummodo uoluntarie. AD ILLVD, quod obiicitur de Grego. Dicendum, ꝙ faciendā est uis in hoc, quod dicit [nulla nocebit aduersitas] nam aduersitas, quę infligitur homini exigente merito præcedentis peccati, non est ad eius nocumentum: sed potius ad eius profectum: iuxta illud Apostoli. Diligentibus Deum omnia cooperātur in bonum. AD ILLVD, quod obiicitur, quōd mors est a Deo uindicante, & ita aliæ pœnæ, Dicendum, ꝙ in opere iustitiæ se multum immiscet opus misericordiæ. Et ideo quamuis prima dispositio ad pœnam fuerit uindicta: multę tamen pœnę consequuntur ad illam dispositionem, quæ potius sunt beneficia diuinæ misericordiæ & diuinæ uisitationis, quā sint instrumentum iræ. Cum ergo dicitur, ꝙ mors est a Deo uindicante, hoc intelligit de ipsa necessitate moriendi: sed ex hoc non sequitur, quōd omnis alia pœna sit a Dei uindicta: immo (sicut tactū est) potest esse a Dei misericordia, quæ erudit, & flagellat omnem filium, quem recipit. Sic. n. competit præsenti statui. AD ILLVD, quod obiicitur, quod pœna ordinatur ad culpam sicut econuerso. Dicēdum, quod non est simile. Pœna enim habet ordinari (sicut dictum est) dupliciter, nō solum ad prius; sed etiā ad posterius. Peccatū aūt secundum ꝙ huiusmodi ordinari hēt solū ad posterius, ui delicet ad pœnā: & ideo culpa sē per dicit inordinationē, nisi p̄sentialiter adsit pœna: pœna uero p̄p inordinationē ad posterius bonū ordinata, & utilis est se p̄r, ēt si nulla sit culpa in eo, qui punitur, illius pœnæ meritoria. Illud enim malum, recompēsatur per maius bonū, quod inde elicitur, sicut patet ī cęco nato, & in Iob, & Lazaro, & in quolibet uiro iusto. Quot autē bona inde eliciantur, inuenies in 4. Dist. 15. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, iam patet responsio: quia & si punitio sit a diuina iustitia, nihilominus ꝺ plerunque est a diuina misericordia. Sicut n. uult Aug. ī quodam sermone, quē facit de flagellatione Pharaonis, cū Deus immittebat flagella, impēdebat misericordiæ beneficia: ꝙ eor eius ad conuersionē excitabat: cum uero subtrahebat, hoc erat ex rigore iustitiæ, quę propter ipsius Pharaonis peccata dum illa flagella subtrahebat, ipsum obdurari sinebat: & pro tanto scriptura dicit, quod cor eius indurabat.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An pœnalis qua à deo erc induatur?

CONSEQVENTER quæritur de comparatione pœnę ad diuinæ iustitiæ ęquitatē. Et circa hoc quęrūtur duo. Primo quæritur, utrum aliqua pœna sit a Deo. Secundo dato ꝙ sic, quęritur, utrum omnis pęna sit ab ipso.

VTRVM aliqua pœna sit a Deo. Et ꝙ non, uidetur. Sapien. 1. Deus mortem non fecit: ergo si mors inter omnes pœnas est maxime manifestativa diuinæ iustitiæ, & hæc non est a Deo, uidetur igitur, ꝙ nulla alia pœna sit ab ipso. ITEM. Augu. super illū locum Psal. 5. Dne me domine in iustitia tua: Cum punit malos Deus, nō solum malum eis infert; sed in suis malis eos relinquit: ergo uidetur, ꝙ nulla pęna secundum id, quod est, a Deo sit. ITEM. Pœna est malum repugnans naturæ: sed conditor naturæ nihil facit contra naturam, sicut uult Augustinus: igitur uidetur ꝙ nulla pęna sit a Deo. ITEM. Omnis pœna inducit priuationem alicuius boni: & priuatio boni dicit boni defectum: defectus autem non habet causam efficientem, sed deficientē: si ergo Deus nullius est causa deficiens, nullus defectus potest esse ab eo: ergo nec pœna aliqua. ITEM. Sicut malum culpæ priuat bonā dispositionem uoluntatis, sic malum pœnę priuat bonam dispositionē naturæ: sed ita est a Deo natura sicut uoluntas, & ita cō seruatio naturæ sicut conseruatio uoluntatis: si ergo mala dispositio uolūtatis nō est a Deo, pari ratione nec mala dispositio naturę: ergo sicut non est a Deo culpa, ita non est a Deo pœna. ITEM. Sicut in Deo est summa bonitas ꝙrum ad rectitudinē uoluntatis, quæ est iustitia: sic in Deo est summa bonitas quantū ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad completionem, & perfectionem naturæ: sed Deus quia summe bonus est, & summe iustus, non potest facere aliquod malum, siue aliquam iniustitiam, siue peccatum: ergo pari ratione cum sit bonus summe per naturam, non poterit ab eo egredi malum, quod sit in nocumentũ naturæ: igitur sicut ab ipso non exit malum culpæ, sic nec malum pœnæ.

SED CONTRA. Esa. 45. Ego dominus formans lucẽ, & creãs tenebras, faciens pacẽ, & creans malum: Sed hoc nõ intelligitur de malo culpæ: ergo necesse est ꝙ habeat ueritatem de aliquo malo pœnæ. ITEM. Expressius Deute. 32. Ego occidam, & ego uiuere faciam, percutiam, & ego sanabo: sed occisio, & percussio est pœna: ergo &c. ITEM. Adhuc magis expresse Ecclesiasti. 11. Bona, & mala, uita, & mors, paupertas, & honestas a Deo sunt: sed huiusmodi sunt pœnæ: ergo &c. ITEM. Adhuc expressius de nouo testõ. Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum: sed ab illo principaliter est pœna, qui dictat sententiam: sed hic est Deus: ergo &c. ITEM. Augusti. in Libro de Lib. ar. Deus est auctor mali quod patimur: sed hoc est malum pœnæ, ut ibidem dicit: ergo aliqua pœna est a Deo. ITEM. Sicut actus diuinæ misericordiæ est parcere, ita actus diuinæ iustitiæ est punire: ergo sicut peccati remissio, & indulgẽtia est a diuina misericordia: ita peccati punitio est a diuina iustitia: ergo aliqua pœna est a Deo tanquam a causa.

RESOLVTIO.

Pœna à Deo est non faciente; sed uindicante: & illa præcipuè, quæ ordinem supra realem dispositionem fundatum importat.

RESP. Dicendum, quòd pœna plus dicit, quàm malum. Malũ enim plus importat absentiam, siue defectum boni, ubi debet esse: pœna uerò importat ordinem ad ipsum meritum culpæ, & simul cum hoc dispositionẽ aliquam significat circa ipsum punibile. Quoniam igitur tam ordo, quàm dispositio rei dicitur esse a Deo sicut a principio, hinc est ꝙ rationabiliter concedit, ꝙ pœna sit a Deo, illa potissime, quæ importat ordinẽ sundatum super realem dispositionem. Et qm̃ dicit aliquomõ ordinẽ ad culpã p̃cedẽtẽ, & culpa p̃cedens non est constitutionis naturæ; sed potius ex uoluntatis inordinatione: hinc est, quòd & si pœna dicatur a Deo, non tamen dicitur a Deo faciente; sed a Deo uindicante. Concedẽdum est ergo aliquas pœnas a Deo esse, sicut ostendunt rationes ad hoc inductę, pro eo quòd aliquæ pœnę sunt dispositiones ipsius punibilis, & dispositiones non qualescumque: sed ordinatæ secundum rigorem diuinę iustitiæ.

AD ILLVD, qđ obiicitur in contrarium, quod Deus mortẽ non fecit, iam patet responsio; quia non negatur, quod mors non sit a Deo uindicante; sed quia non fuit a Deo naturam instituente, ideo Deus eam inflixit: quia hõ eã meruit merito culpę. AD ILLVD uero qđ obiicitur, ꝙ Deus cũ punit malos, non

non infert eis malum. Dicendũ, quòd Augustinus non uult ibi negare pœnã inferri a Deo, sed hoc uult ibi negare, quòd defectus ille, qui clauditur in intellectu pœnæ, non causetur a Deo. Vnde non dicit, non infert pœnam, sed non infert malum: malum enim dicit ipsum defectum (sicut dictum est:) pœna autem non tantum dicit boni defectionem, sed etiam dicit punibilis dispositionẽ. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ conditor naturæ nihil facit cõtra naturam. Dicendum, quòd si natura dicatur naturalis creaturæ obedientia, uel naturale indicatorium secundum ꝙ homo est habilis ad iustitiam, quia utrumque horum dicit immediatam ordinationem ad Deum, sic Deus non facit contra naturam, sicut nec facit contra seipsum. Alio modo natura dicitur uis operans secundum solitum cursum, etiam quodcumque bonum, quod inest creaturæ ex sua origine, & hoc modo Deus facit contra naturam, siue per miracula potentiæ, siue per supplicia uindicantia iustitiæ: & sic non facit simpliciter cõtra naturam, imo potius secundum naturam, cuius operatio subiacet diuinæ potentiæ, & ordinatio subiacet diuinæ iustitię. Et cum Deus utitur creatura siue ad manifestationem diuinæ potentiæ, siue ad manifestationem diuinæ iustitiæ, utitur ea, prout debet. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd pœna dicit priuationem, & defectum. Dicendum, quod (generaliter loquendo) pœna non dicit solum defectum: imo quædam pœna est, quæ dicit ueram passionem circa ipsum punibile. Vnde sicut actio ignis æterni, qua agit in animam, aliquid est: sic & passio, quam patitur anima ab igne, aliquid est. Et iterum: aliquid ordinatum est: & ita a Deo est, a quo est omnis essentia, & omnis ordo. Et propter hoc deficit illa ratio, quia non omnis pœna dicit defectum pururu. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd malum pœnæ priuat bonam dispositionem naturæ, sicut malum culpæ dispositionem uoluntatis. Dicendum quòd non est simile, quia malum culpę priuat in ordinate, & uituperabiliter: malum uero pœnæ secundum ꝙ huiusmodi, priuat ordinate, & laudabiliter. Et quia quod laudabile est, Deo attribuendum est, quòd uero uituperabiliter, non: hinc est quòd recte aliquod malum pœnæ Deo attribuitur, mãlum uero culpę non, sicut infra melius uidebitur. Et per hoc patet responsio ad ultimum, quod obiicit, de perfectione bonitatis quantum ad uoluntatem, & naturam Dei. Concedo enim bene, quod utriusque est summa perfectio, quia una & eadem. (Idem enim est in eo natura, & uoluntas) comparatio tamen diuinæ uoluntatis ad culpam, & pœnam, siue conuersio pœnę & culpę ad diuinã uoluntatem differens est, quia culpa propter sui deordinationem, de ordinatione ponit circa peccantem. Pœna uero non deordinationem connotat circa punientem, & ordinantem.

Sco. in eadem 2. d. 37. in fine. ibi Ad qđ dicitur quę & si non semper &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qvæstio II.

An istam omnis pœna à Deo sit?

VTRVM oīs pœna sit à Deo. Et ꝙ sic uidetur. ad Ro. 12. Mihi uindictā, & ego retribuā: ergo uindicta proprie competit ipsi Deo: sed omnis punitio uindicta quædam est: ergo omnis pœna, & punitio est a Deo. ITEM. Augustinus dicit, & habetur in litera. Omnis pœna, si peccati pœna est, iusta est, & supplicium nominatur: sed omne, quod iustum est a Deo est: ergo oīs pœna a Deo est. ITEM. Rom. 1. Tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Gl. paulo ante. Deserit Deus non apponendo gratiam, uel appositam subtrahendo. Si igitur nulla pœna magis careat ratione boni, & pulchri, quā subtractio gratiæ, & passio ignominiæ, & huiusmodi pœnæ sunt a Deo, sicut patet ex textu, & ex glosa: ergo & omnis pœna. ITEM. Nulla pœna est acerbior, quàm pœna infernalis: nulla pœna habet plus de ratione priuationis & defectus, quàm pœna mortis: sed utraque istarum est a Deo: ergo & omnis alia pœna. ITEM. Subtractio gratiæ directe opponitur collationi gratiæ: sed gratiam dare hoc maxime placet diuinę bonitati: ergo inter omnes pœnas minime est hæc pœna a Deo auctore: sed hæc est a Deo auctore: ergo & omnis alia. Probatio minoris. In subtractione gratię est gratiæ adnihilatio, & quædam Dei de habitaculo cordis expulsio: sed operatio adnihilationis soli Deo est potlibilis (sicut dicit Hugo.) um sit infinita distantia inter extrema: & præterea nihil potest Deum eiicere: ergo uidetur, quòd talis subtractio gratiæ non possit esse nisi a Deo tanquā ab auctore. ITEM. Omne illud, quod ordinat inordinatum, & restituit honorem Deo sublatum, est a summo ordinatore, & honoris propri zelatore: sed omnis pœna secundā quòd huiusmodi est ordinatiua culpæ, in omni etiam punitione honor redditur Deo, cui iubera ctus est per culpam: ergo omnis pœna secundum id quod est procedit a diuina iustitia.

SED CONTRA. Exęcatio est quædā pœna: sed excæcatio non est a Deo, sed ex propria malitia, sicut dicitur Sapien. 2. Excæcauit illos malitia eorum: ergo non est omnis pœna a Deo. Qđ autem excæcatio non sit a Deo, apparet tam ex textu, quàm ex uerbis Augustini, qui dicit super illud Ioā. 1. Lux in tenebris lucet: ibi dicit, quod quomodo cæco præsens est iux corporalis, & ipse non est præsens lumini, sic intelligendum est in luce spirituali, & hoc ipse textus innuit. ITEM. Amissio, siue expoliatio gratuitorum est quædam pœna: sed hæc non est a Deo, imo potius a diabolo, secundū quòd dicitur Luc. 10. de homine descedente a Hierusalem in Hierico, qui a latronibus fuit uulneratus, & spoliatus: ergo nō omnis pœna est a Deo. Quod autem imaginis deformatio nō sit a Deo, apparet, quoniam imaginem Dei deformare, est contumeliā Deo inferre: sed Deus nunquam facit sibi contumeliam, ergo nunquam Deus deformat imaginem suam. ITEM. Si

si nullus purus defectus est a Deo, & aliqua pœna est purus defectus: ergo aliqua pœna non est a Deo. Maior manifesta est per se, quia defectus non habet causam efficientem, sed deficiētem: sed Deus nullius est causa deficiens. Minor probatur, quia ignorantia nihil aliud est, quā spiritualis tenebra: ergo est priuatio pura, & ignorantia est pœna: ergo &c. ITEM. Nullum uitium est a Deo: aliqua pœna est uitium, utpote malitia, & concupiscētia: ergo aliqua pœna est quæ non est a Deo. Maior, & minor per se sunt manifestæ. ITEM. Nullum peccatum est a Deo: sed aliquod peccatum est pœna, sicut ostensum est supra, & manifeste apparet in illa deformitate, quæ remanet in anima post culpā perpetratā: ergo aliqua pœna est, q̄ nō est a deo.

RESOLVTIO.

Non omnis pœna a Deo est: sed illa tantum, quæ aliquam positionem sine ulla deordinatione dicit, illa uerò, quæ simpliciter defectum nominat, quæque positionem cū deordinatione aliqua infert, nullatenus ab illo est.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam notandum est: ꝙ pœna de sui generali acceptione dicit nocumentum ordinatum: nocumentum autem comparationem habet & ad ipsum nocium, & ad illud quod patitur nocumentum, & ad illud secundum cuius priuationem nocumentum illud attenditur. Et secundum istam triplicem comparationem nomen pœnæ habet triplicem acceptionē. Vnde dicitur pœna aliquādo actio rei lædentis, secundum ꝙ adustio ignis infernalis dicitur esse pœna reproborum. Dicitur etiam pœna passio rei læsę, siue punitę, secundum ꝙ dicitur quod afflictio reproborum est eorū pœna ętterna. Dicitur etiam defectus alicuius boni, in quē incurritur ex illa passione, sicut defectus quietis, salutis, & pacis est pœna reproborum. Quocūque autem istorum modorum dicatur pœna, siue actio, siue passio, siue defectus, semper nomen pœnę ut sic impositum, est ab ordine: & quod dicit, nominat ut ordinatum. Et quoniam omne ordinatū ut tale procedit a Deo, a quo est omnis ordo, quocumque modo dicatur pœna, & quic quid dicitur pœna inquantum pœna, a Deo est: & quoniam omne ordinatum a Deo est (a primo Deo enim habet ꝙ sit ordinatū, & Deo placet omnis ordo) & idem est fieri Deo auctore, & Deo uolēte. Si autem loquamur de pœna secundum illud, quod subest huic ordini, a quo imponitur nomen pœnæ: tunc dicendum est, ꝙ si pœna dicatur defectus, siue carentia alicuius boni: sic dicendum est, ꝙ talis defectus non est a deo: non enim habet causam efficiētem, sed deficientem: nec pœna quæ talē defectū nominat, est a deo. Si autem pœna dicatur ipsa passio rei punitę, quę est uia ad defectum alicuius boni, tūc distinguendum est: quia quædam est passio, quæ est ordinata: quędā uero quæ quāuis sit ordinata secundū qd, est tamē deordinata simpliciter: quædā uero medio modo se habēs. Passio illa, quæ

Confutat hæc Scotus dist. 36 ubi. *Sed a primo*

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ordinata simpliciter est illa passio, quæ est pure pœnalis, sicut passio famis, & sitis, & talis passio a deo est: unde fames, & sitis a deo dicitur esse. Passio uero quæ est deordinata simpliciter, sed ordinata secùdum quid, est illa quæ est culpabilis: sicut est deformatio imaginis, & corrupto habilitatis ad bonum: & talis non est concedenda esse a deo. Passio uero media est illa, quę est passio uitiosa, utpote illa quæ est ex rebellione carnis ad spiritum, quæ quodammodo ordinata est ad culpam præcedentẽ, quodammodo deordinata est, quia est inclinatiua ad eu pam sequentem: & hæc non conceditur esse a deo. Et Magister dixit supra dist. 22. quòd fomes, & concupiscentia non habent deum auctorem, sed diabolum, aut hominem. Et sic distinctum est de pœna, prout dicitur actio rei punitiuæ. Ex prædictis igitur patet, qđ & si omnis pœna sit a Deo inquantum tenet rationem pœnæ, non omne tamen, quod dicitur pœna a deo est: imo quædam est a deo, quædam non. Illa est a deo quę dicit positionem aliquam, ita ꝙ non nominat deordinationem: & hęc est simpliciter pœna. Illa uero non est concedenda esse a deo, quæ nominat simpliciter defectum, uel quæ nominat positionem aliquam cũ deordinatione. Vnde nec conceditur a deo esse excæcatio, nec obdura tio, nec imaginis deformatio, nec gratiæ subtractio, siue expoliatio, nec error, nec ignorantia, nec concupiscentia, nec his consimilia: ola enim hæc uel dicunt defectum, uel deordinationẽ aliquam. Concedendæ sunt igitur rationes obtẽdentes, quòd non omnis pœna est a deo.

Ad illvd, qđ obiicit, ꝙ omnis uindicta est a deo: & similiter ad sequens quo dicitur, ꝙ omnis pœna iusta est. Dicendũ, quòd illæ duæ rationes non cõcludunt, nisi quòd pœna sit a deo sub ratione pœnæ: sic enim aliquid dicit, quod respicit ordinem, qui attenditur secundum ultionem diuinæ iustitiæ: de eo autem quod subest, non oportet illud intelligi, ꝙ sit a deo. Nam crimina criminibus uindicantur, secundum quòd sancti dicunt, & supra ostensum fuit. Ad It lvd, quod obiicitur, ꝙ passio ignominiæ, & subtractio gratiæ est a deo. Dicendum, quòd (proprie loquẽdo) neutra deo esse conceditur, nisi permittiue, secundum quòd deus dicitur obdurare, quia ipso non apponente gratiam homo obdu ratur, sicut etiã deus dicitur tradere in desideria cordis. Vnde Gloss. dicit ibidem. Tradere est permittere, & non incitare, sed dimittere: præcedentibus quippe culparum causis iure, & merito deseruntur a deo: & per hoc quòd deseruntur, desideriis traduntur. Similiter quòd dicitur deus gratiam subtrahere, hoc non est quòd auferat gratiam datam, sed quia homine se auertente, deus eam nõ continuat: Ad Illvd, quod obiicitur de pœna mortis, & æternæ damnationis. Dicendum, quòd utraque a deo est: utraque enim positionem aliquam, uel dispositionẽ nominat sine

sinẽ deordinatione aliqua. Et si obiiciatur, quòd pœna infernalis est acerbissima. Dicendum, quòd acerbitas non impedit, quin pœna sit a deo, sed potius deordinatio, & defectus. Et si obiiciatur, quòd mors dicit defectum. Dicendum, quòd mors non tantum dicit defectum, imo dicit passionem, & progressum ab esse in non esse, qui quidem est per animæ, & corporis separationem, ubi est dolor & afflictio: & licet defectus sequatur ad illam passionem, mors tamen non nominat purum defectum, sed potius passionem, & transitum illum: & ideo cõceditur mors esse a deo, quamuis non concedatur de aliis pœnis, quarum nomina imponuntur ab ipso defectu. Ad illvd, quod obiicitur, quòd subtractio gratiæ est a deo. Dicendum, quòd falsum est, proprie loquendo, nisi dicatur permissiue, ut dictum est. Quod uero obiicitur, quòd ibi est annihilatio, & dei expulsio. Dicendum, quòd deum expelli non est aliud, quàm gratiam dei repelli. Gratiam autem dei repelli non est aliud, quàm gratiam corrumpi, pro eo quòd ipsa cum sit accidens, non habet saluari nisi in substantia rationali. Gratia autem corrumpitur, & annihilatur nõ per actionem contrarii agentis, sed propter defectum in seipsa. Deficit autem in seipsa propter hoc, quòd subiectum deficit sibi. Anima enim non est nata esse subiectum gratiæ: nisi per conuersionem sui ad deum, & ideo cum se a deo auertit, iam gratia gratum faciens in ea non potest saluari, & ideo in seipsa deficit. Quod ergo obiicitur, quòd nihil potest gratiam annihilare, & deum de habitaculo suo eiicere. Dicendum, quòd illa ratio procedit ac si talis adnihilatio, uel abiectio fieret per uirtutem alicuius agentis: hoc autẽ non fit, imo fit propter ineptitudinem susciptentis, sicut uisum est. Ad Illvd, quod obiicitur, quòd omne ordinatum, & quod reddit honorem deo, est a deo. Dicendum, quòd hoc uerum est inquantum tale. Sed cum assumit, quòd omnis pœna est huiusmodi, uerum est inquantum pœna: & tunc conclusio uera est, uidelicet, quòd omnis pœna inquantum pœna, a deo est: sed si ex hoc arguatur ulterius, quòd omne illud, quod dicitur pœna, est a deo, utpote culpa, uel uitium, uel defectus, fiet sophisma secundum accidens, quia sunt quædam, quæ deo attributa potius sonant in contumeliam, quàm in gloriam. Et propterea si alicubi unquam inueniatur, quòd concupiscentia, uel ignorantia, uel cætera similia a deo sint: exponenda sunt uerba, uel quòd dicta sunt esse a deo, quia sunt permissiue, uel quia dicuntur esse à deo inquantum sunt pœnæ, uel dicuntur esse à deo secundum ꝙ concernunt aliquid non ens, non secundum illud, à quo primo & principaliter imponuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

An actio subſtrata, in qua. ſ. peccatũ cõmittitur, à Deo ſit?

VNt autem & alij plurimi longè aliter de peccato & de actu ſentientes: aſſerunt enim voluntatem malam & actum malum peccata eſſe, & nulla ratione bona: nec ſecundum aliquam rationem ex Deo auctore eſſe, quia ſine Deo fiunt. Sine eo namque (ut ait Euangeliſta) factum eſt nihil, id eſt, peccatum, quod dicitur eſſe nihil: non quia non ſit actio vel uoluntas mala, quæ aliquid eſt, ſed quia a vero eſſe ſeparat homines, & ad malum trahit: & ſic ad non eſſe deducit. Qui enim a ſummi boni participatione recedunt, quod ſolum vere ac proprie eſt, merito non eſſe dicuntur. Ideoque Aug. dicit ſuper Ioannem peccatum nihil eſſe, nihilque fieri, cum peccãt homines. Hac ergo ratione aſtruunt peccatum nihil eſſe, quia a uero eſſe hominem elongat. Voluntatemque malam atque actionem ſiue locationem malam peccatum eſſe dicunt: quia præuaricatio & inobedientia hæc ſunt, & contra legem Dei fiunt, quæ tamen ſunt, ſed ab homine vel diabolo, non à Deo. Nullatenus enim hæc a Deo eſſe dicunt, ſiue inquantum ſunt, ſiue alio modo.

Ioan. 1 Quare peccatũ dicitur eſſe nihil. Tom. 9 tract. 1 ad 1. c. Ioan.

Sentẽtia Auguſtini, & eius ſecũm aliquos determinatio.

Illa quoque Auguſtini verba, quibus dicit, Omne quod eſt, inquantum eſt, bonum eſſe, & Deum habere authorem: de naturis ſiue de ſubſtantijs tantum accipienda fore tradunt. Subſtantiæ vero nomine atque naturæ dicunt ſignificari ſubſtantias ipſas, & ea quæ naturaliter habent, ſcilicet quæ concreata ſunt eis: ſicut anima naturaliter habet intellectum, & ingenium, & voluntatem, & huiuſmodi: quod ex verbis Auguſtini premiſſis colligitur, vbi bonũ hominem appellat bonam naturam. Secundum hanc ergo aſſertionem, vel acceptionem mali actus non ſunt naturę: uel ſubſtantiæ, nec etiam boni actus, quod utique uidetur Auguſtinus innuere in Libro primo Retractationũ, diſtinguẽs inter ſubſtantias ſiue naturas, et bonas actiones ſiue malas. Aperiens enim quomodo intelligendum ſit quoddam in Libro

Dif. 34 & 35.

bro de vera Religione ab eo traditum, ait, Hoc de ſubſtantijs atque naturis dictum eſt. Inde enim diſputabatur, non de bonis actionibus atque peccatis. Aperte hic uidetur diuidere inter naturas ſiue ſubſtantias, & actiones ſiue peccata. Ideoque aſſerunt præfati doctores, actiones interiores uel exteriores non eſſe naturas vel ſubſtantias, quæ ſi malæ ſunt, peccata ſunt, neque a Deo ſunt. Quòd verò mali actus non ſint naturæ, Auguſtinus uidetur notare in prima reſponſione contra Pelagianos, ita dicens, Opera diaboli quæ uitia dicuntur, actus ſunt, non res. Idem in quarta reſponſione, Omne malum natura non eſt, ſed accidens alicui ex defectu boni. Quamobrem quod natura non eſt, Deus non fecit. Item, Omne quod natura bonum eſt, Deus ex nihilo fecit, non diabolus.

Ca. 30. lib. 1. qui cõ. Pelagianos hypognoſticõ dñi ſi. 1. 10. 7. Ibid. in prin. 4. Ibid. Cap. 13

Res aliquæ à Deo non ſunt, quibus homines mali ſunt.

Ex quo colligitur res aliquas eſſe quæ a Deo, non ſunt, eiſque homines mali ſunt. Quod nihilominus & ipſi conceduntinnitentes uerbis Aug. Superius poſitis, qui in Ench. determinans illa uerba prophetæ, Veh his, qui dicunt bonũ malum, dicit de ipſis rebus, quibus homines mali ſunt, non de hominibus hoc eſſe intelligendum. Sunt ergo aliquæ res quibus homines mali ſunt. Id autem quo homo fit deterior a Deo non eſt, quia ut ait Auguſt. in Lib. 83. q. Deo author rerum non fit homo deterior. Non eſt ergo Deus author rerum, quibus homo deterior fit. At ſunt aliquæ res, ut dictum eſt, quibus homines mali fiunt, quia peccata ipſæ ſunt. Ideoque ſcriptura in pluribus conteſtatur locis, Deum non eſſe authorem malorum, id eſt, eorum quæ peccata ſunt.

Cap. 19 Eſa. 5. Quæſ. 3 Tom. 4. Gen. 1. Deut. 32. Sap. 1.

Oppoſitio circa illud uerbum, Deus author malorum non eſt.

In hoc autem verbo ſuperiorum ſententiæ rectè opponitur, qui dicunt, Deum non eſſe authorem eorum, quæ mala ſunt, inquantum mala ſunt: ſed inquantum ſunt: & inquantum mala ſunt, dicunt ea nihil eſſe. Quid ergo mirum, ſi Deus dicitur non eſſe author eorum inquãtum nihil ſunt, cum nihil nullus author exiſtere queat? Ideoque cum dicitur Deus eſſe author omnium, quæ ſunt, bonorum iſti ſub-

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligi uolunt. Bona autem illa esse dicunt, quæ naturaliter sunt. Et vero naturaliter esse dicunt, non solum quæ substantiæ sunt, uel concreata substantijs, qualiter supra acceperunt: sed & omnia quæ naturam non priuant bono. Et ita secundum eosdem multiplex in scripturis fit intelligentia, ubi de natura siue de substantia, uel de his quæ naturaliter sunt, sermo occurrit. Sed super illum locum Psal. Non est substantia, ita Augustinus de substantia disserit, ut præmissæ sententiæ uideatur consentire, dicens, Substantia intelligitur illud quod sumus, quicquid sumus: homo, pecus, terra, sol: omnia ista substantiæ sunt, & eoipso quo sunt naturæ ipse substantiæ dicuntur. Nam quod nulla est substantia, nihil omnino est: substantia ergo est aliquid esse, Deus fecit hominem substantiam, sed per iniquitatem ipsus est homo a substantia, in qua factus est: iniquitas quippe ipsa non est substantia. Non enim iniquitas est natura quam formauit Deus, sed iniquitas est peruersio quam fecit homo. Naturæ omnes per ipsum factæ sunt: iniquitas per ipsum non facta est, quia iniquitas non est substantia. In illo hymno trium puerorum uniuersa creatura laudans Deum commemoratur. Laudãt enim omnia Deum, sed quæ fecit Deus. Laudat ibi serpens Deum, sed nõ auaritia. Omnia reptilia ibi nominata sunt, sed non aliqua uitia. Vitia enim ex nobis, & ex nostra voluntate habemus, & vitia nõ sunt substantia. Intendant diligenter his uerbis præmissarum assertores sententiarum, & percipere poterunt rationem & causam dictorum, vbi scriptura de natura uel substantia mentionem facit. Illarum uero sententiarum iudicium prudentis lectoris, cui vtriusque sententiæ notitiam plenarie dedimus, arbitrio relinquimus, ad ea quæ adhuc nobis supersunt, tractanda festinantes.

Ps. 68. Tom. 8. Enarratiõe ad illum uersũ. Et non est substãtia.

Dan. 3

Qũo intelligatur id, quod dicitur, Deus nõ est autor mali.

Cum igitur in hoc omnes consentiant catholici tractatores, scilicet quod Deus non est author malorum, cauendum est tamen, ne malorum nomine pœnas sicut peccata generaliter includas. Pœnarum enim Deus author est, sicut ipse per prophetam ait, Non est malum in ciuitate, quod dominus

Amos 3. Esa. 45.

minus non fecerit. Item alibi ex persona sua ait, Ego sum Deus, creans malum, & faciens bonũ. Ecce hic dicitur creasse & fecisse malum: sed mali nomine pœna intelligitur, non peccatum: sicut econuerso cum dicitur Deus non esse author malorum, nomine mali peccata intelliguntur. Ideoque Augustinus qui dixerat in Lib. 83. q. quod Deus author mali nõ sit, in primo Libro Retractationum quo modo intelligendum sit, aperit dicens, Videndum est ne male intelligatur quod dixi, Deus author mali non est, qui & omnium quæ sunt, author est: quia inquantum sunt, intantum bona sunt: & ne hinc putetur non ab illo esse pœnam malorum, quæ utique malum est, his qui puniuntur: sed hæc ita dixi, sicut dictum est, Deus mortem non fecit: cum alibi scriptum sit, Mors & uita a domino est. Malorum ergo pœna quæ a Deo est, malum est quidem malis: sed in bonis Dei operibus est, quoniam iustum est, ut mali puniantur; & utique bonum est omne quod iustum est. Sic ergo dicitur Deus non fecisse mortem: quia non fecit illud, pro quo mors infligitur, id est, peccatum. Audisti lector causam dictorum: ex qua sana intelligentia firmatur cum dicitur, Deus non est author malis, & Deus mortem non fecit.

Qua. 21 Tom. 4. Li. 1. c. 46.

Sapi. 1. Eccl. 11

Q3 pœna malorũ a Deo est

Qũo dictu sit, Deus mortem nõ fecit.

SVPRA ostendit Magister quo modo peccatum sit peccati pœna, ad declarandum qualiter peccatum est priuatio. In hac parte intendit Magister inquirere, utrum actio in qua peccatum committitur, sit a Deo, propter hoc, quod supra dictum fuit, quod peccatum est actus. Et quoniam supra prosecutus fuit opinionem illorum, qui dicunt actionem substratam malitiæ esse a Deo; hic secundò prosequitur aliam opinionem, qua quidam ponebant nec malitiam, nec actionem malam esse a Deo. Diuiditur autem pars ista in duas partes. In qnarum prima ponit prædictam opinionem. In secunda uero opponit contra opinionem partis ad uersæ, ibi. *In hoc autem uerba superiorum sententiæ, &c.*) Prima pars habet tres partes. In prima explicat Magister illam opinionem. In secunda uero subiungit eius defensionem, ibi. *Illa quoque Augustini uerba; quibus dicit, &c.*) In tertia uero ex prædictis elicit quandam conclusionem, ibi. *Ex quo colligitur uel aliquas, &c.*) Similiter secunda pars principalis habet tres partes. In prima parte opponit contra aduersã opinione. In secũda uerò loco determinationis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis ponit quandam commotionem ad auditoris eruditionem, ibi. *Intendant diligenter his uerbis* &c. In tertia uero remouet quã dã dubitationem, ibi. *Cum igitur omnes catholici Tractatores* &c.

Dub. 1. OPera diaboli, *quæ uitia dicuntur*, &c.) Sed contra. Fulgentius dicit, & habetur in Glo. super Romã. 1. Deus illius rei est ultor, cuius non est actor: ergo si Deus est ultor peccati, peccatum est res. Item. Videtur, quod cõtraria implicentur in illo uerbo. Omne enim ens est aliqua res: sed uitium est actus, sicut ipse dicit, & actus est quædam differentia entis: ergo idem est dicere uitia esse actus & non res, quod affirmare inferius, & negare superius de eodem: quod est impossibile. Item. Ipse Augustinus uidetur sibi contradicere, cum dicit in Ench. quod aliquæ sunt res, quibus homines mali sunt: & tales non sunt nisi uitia, & peccata: ergo uitia sunt res. Respon. Dicendum, quod res accipitur communiter, & proprie, & magis proprie. Res secũdum quod communiter dicitur, dicitur a reor reris: & sic comprehẽdit omne illud, quod cadit in cognitione, siue sit res exterius, siue in sola opinione. Proprie uerò dicitur res a ratus, rata, ratũ; secundum quod ratum dicitur esse illud, quod non tantum modo est in cognitione, imo est in rerum natura: siue sit ens in se, siue in alio: & hoc modo res cõuertitur cum ente. Tertio modo dicitur res magis proprie, secundũ quod dicitur a ratus rata ratum, prout ratum dicitur illud, quod est ens per se, & fixũ: & sic res dicitur solum de creaturis, & substantiis per se entibus. Si igitur res accipitur primo modo, peccatum est res & quantum ad actionem substratam, & quantum ad deformitatem: & sic accipit Fulgentius. Si uero res dicatur secundo modo, sic peccatum dicitur res non ratione deformitatis, sed ratione actus substrati: & sic accipit Augustin. in Enchi. Tertio modo accipiendo hoc nomen res, sic peccatum nec est res ratione deformitatis, nec ratione actus substrati: & sic accipit Augustin. in uerbo proposito, cũ dicit, quod opera diaboli uitia sunt, non res. Et per hoc patet responsio ad totum.

Quod natura non est, Deus non fecit &c.) Videtur hoc esse falsũ: Dub. 2
quia multa sunt quæ fiunt præter naturam, & tamen constat, quod a Deo sunt, sicut multa accidentia quæ inducuntur per acquisitionem, & per uiolentiã, & etiam per gratiam, & per miraculum. Item. Omne quod est natura aliqua, uel est substantia, uel proprietas ei naturaliter inhærens: sed multa sunt, quæ nec naturaliter insunt, nec per se sunt: ergo non uidetur esse uerum illud, q̃ dicitur, quod deus non fecit illud, quod natura nõ est. Respon. Dicendum, quod sicut hoc nomẽ res tripliciter accipit, ita hoc nomẽ natura. Vno mõ dicitur natura res, quæ naturaliter est, uel proprietas quę naturaliter inest. Secũdo modo dr̃ natura largius, non solum res per se ens, uel proprietas naturaliter inhærens, sed etiã oẽ qđ̃ conseruat naturam, uel qđ̃ talem aliquo bono non priuat: & istos modos ponit Magister in litera. Tertio modo dicitur natura largissime omne ens, quod est i aliqua re materiali, siue sit naturaliter inhærens, siue non: siue sit saluatiuum, siue nõ. Cũ ergo dicit Aug. quod natura est omne quod Deus fecit: potest accipi natura tribus modis, secũ dũ quod facere Dei accipitur tripliciter. Vno enim modo facere dicitur Deus creando: secundo modo concreando: tertio modo cooperando: Et ita secundum quod extenditur uerbum faciendi, extenditur nomẽ naturę: sicut facere dicitur deus actionem substratam peccato cooperando libero arbitrio, sic etiam nomen naturæ se extendit ad illã actionem. Et sicut facere Dei nunquam se extendit ad deformitatem, sic nec natura. Et ideo ex hac auctoritate non põt haberi, quod actio substrata deformitati, nõ sit a deo.

Quid ergo mirum, si Deus dicitur &c.) Videtur efficaciter arguere. Cum enim peccatum ali quo modo habeat actorem, & non possit habere secũdum qđ̃ nihil: habet ergo secundum qđ̃ aliquid est: si igitur nullo modo habeat Deum actorem, uidetur quod peccatum inquantũ actus est, a Deo non sit. Respon. Dicẽdũ est ad hoc, q̃ illud argmẽtum deficit, quia aliter peccatũ est nihil, aliter illud quod nullo modo est: peccatum enim formaliter nihil est nihilominus tamẽ circa aliquid est, & alicuius boni priuatio est: & quamuis illud quod nullo modo est, non possit habere actorem, tamen illud quod dicit defectum circa ens, potest habere actorem, non (inquam) actorem efficientem, sed deficientem. Et sic patet, quod rõ illa nõ recte procedit.

Iniquitas quippe ipsa non est substantia, &c.) Contra. Aut enim substantia dicitur proprie, aut dicitur communiter. Si dicitur proprie, etiam nec iustitia est substantia. Si dicitur communiter: ergo omne quod habet aliquam essentiam, dicitur substantia: sed habitus malus habet aliquam essentiam in quantum habitus: ergo uidetur, quod malus habitus, (ut luxuria) debeat laudare deum. Resp. Dicendum, quod sicut nomen naturæ multipliciter accipitur, ita & nomen substantiæ. Præter enim illos quatuor modos, quos dicit Philosophus, quod substantia dicitur materia, & forma, compositum, & essentia uniuscuiusque, potest aliter distingui substantia iuxta uerbum beati Augustini. Vno modo ut dicatur res permanens, & per se stans. Alio modo ut dicatur res permanens, non tamen per se stans, sed alii inhærens. Tertio modo ut dicatur substãtia quælibet essentia actu ens, siue per se stans, siue non: & hoc modo substantia se extendit ad omne ens. Et sic accipit Augustin. cum dicit, quod nulla substantia est nihil omnino: Cum ergo dicitur, quod iniquitas substantia non est. Dicendum quod iniquitas accipitur abstracte pro ipsa deformitate, nõ pro habitu, circa quem deformitas consistit. Dub. 4.

Pœnarum enim Deus auctor

est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dub. 5. est, &c.) Videt hoc esse falsum, quia nullius Deus est actor, nisi quod habet exemplar in Deo: sed pœna secundum quod pœna non habet exemplar in Deo: ergo uidetur, qđ Deus non sit actor pœnæ. Item. Idem est fieri Deo actore, & Deo uolente. Sed sicut dicit Damascenus. Dominus non plasmauit nos ad puniendum; ergo si Deo non placent mala pœnæ, uidetur qđ nõ sint ab ipso tãquam ab auctore. Respon. Dicendum, ꝙ quędam sunt quæ exemplar habent in Deo secundum cõformitatem, quæ attenditur quantum ad esse eorum speciale: quædam uero secundum conformitatem, quæ attenditur quantum ad esse generale. Quamuis ergo pœna, siue passio non habeat correspondens in Deo passionem, uel pœnam, habet tamen correspõdens in genere entis, & in genere ordinis: & istud sufficit ad hoc, quod habeat aliquod in Deo exemplar. Ad aliud dicendum, quod uoluntas in deo duplex est, uidelicet antecedens & consequens: & quamuis pœna non sit a uoluntate antecedẽte, nihilominus tamen est a uoluntate consequente. Qualiter autem pœna sit a Deo, & quæ, hoc determinatũ est supra Dis. præcedenti. Licet autem Magister dicat pœnas a Deo esse, nõ tamen hoc intelligendũ est uniuersaliter, ideo ad hoc quod ista uerba, quæ dicuntur in hac distinctione intelligantur tanę, necessario oportet istas quatuor propositiones tanquam regulas infallibiles supponere. Quarum prima est, quod omne illud quod dicit positionem aliquam, est a Deo. Secunda est, quod omne illud quod aliquem ordinem dicit: inquantum huiusmodi est a Deo. Tertia est, quod nullus defectus secũdum quod huiusmodi est a Deo, ꝑꝑ hoc quod hoc repugnat diuinæ potentiæ. Quarta est hæc, quod nullum inordinatum secũdum ꝙ huiusmodi, est a Deo: quia repugnat diuinæ sapientiæ. His autem tanquam manifestis præsuppositis oportet etiam scire distinguere. Primo circa pœnam quantum ad rationem pœnę, & quantum ad illud quod subsistit. Secundo oportet scire, qđ aliqua pœna est acta, aliqua cõtracta, aliqua inflicta. Tertio oportet intelligere distinctionẽ huius nominis [res] quoniam dr tripliciter. Quarto oportet intelligere distinctionem huius nominis [natura] & substãtia secũdum ꝙ distincta sunt supra. Et his intellectis manifestantur ea, quæ dicuntur in litera.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An omnis actio secundum quod actio, a Deo sit?

AD intelligẽtiam huius partis, i qua Magister inquirit, utrũ actio culpabilis sit a Deo, incidit hic quæstio circa duo principaliter. Primo quæritur. Vtrum omnis actio secundum ꝙ actio sit a Deo. Secundo q̃ritur. Vtrum actio defectiua secundum ꝙ defectiua a Deo sit. Circa primum q̃untur tria. Primo q̃ritur, Vtrũ a Deo sit omnis actio secundum ꝙ actio. Secundo q̃ritur, Vtrum a Deo sit oĩs conseruatio. Tertio quæritur, Vtrum a Deo sit oĩs cõpositio.

VTRVM omnis actio secundũ ꝙ actio sit a Deo &c. Et ꝙ sic uidetur. Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere: sed omnis actio aliquo modo est ens, siue sit actio peccati, siue alia: ergo &c. SI TV dicas, ꝙ illud intelligitur de actione bona. Contra. Esa. 11. Nunquid eleuabitur securis cõtra eum, qui secat in ea? Glo. Sicut instrumẽta nihil sunt per se agentia, ita Sennacherib nihil per se operatus est: si ergo actio Sennacherib mala erat, & crudelis: & Sennacherib in illa actione erat instrumentum Dei: uidetur ergo ꝙ omnis mala actio sit ab ipso tanquam a primo principio. ITEM. Quę sunt eiusdem generis, habẽt eadem principia prima: sed dare eleemosynam propter deum, & dare eleemosynam propter uanam gloriam, eiusdem generis actiones sunt in genere naturę: si ergo actio illa, qua quis dat eleemosynam ꝑꝑ Deum, est a deo, uidetur ꝙ & actio illa, qua quis dat eleemosynam causa inanis gloriæ sit a deo. ITEM. Operatio miraculorum est a solo deo: sed aliquis in faciendo miracula peccat, quia facit propter uanam gloriam: ergo uidetur, ꝙ aliqua actio substrata deformitati culpæ sit a deo: ergo pari ratione & omnis alia. ITEM. Omnis scientia a domino deo est: sed aliquis addiscit propter auaritiam: ergo cum addiscere non possit nisi deo coadiuuante, & cooperante, & illud addiscere sit peccatũ, actio substrata peccato cõparatur ad deum sicut ad principium. ITEM. Aliquis adulterãdo generat prolẽ. Quæro igitur, utrum illa actio, siue coitus ille sit a deo, uel nõ. Si est a deo, habeo propositum. Si non est a deo, ergo proles genita non est a deo. Si igitur hoc est impossibile ponere, ꝙ aliqs homo sit, qui non sit a deo: ergo & illud ex quo sequitur, uidelicet ꝙ actio substrata peccato non sit a deo. ITEM. Actio q̃ substernitur peccato, non omnino nihil est, sicut manifeste apparet. Si igitur aliquo modo est ens, quæro a quo sit. Si est a potentia creaturę, necesse est ꝙ sit ab ea sed m id quod habet de entitate: illud ergo sed m ꝙ actio est ab illa potentia, aut est a deo, aut non. Si est a deo, cum omne illud quod est causa causæ, sit causa causati, per se intelligendo, uidelicet si mediũ causatũ est causa postremi secundum id quod habet a primo, tunc sequitur necessario ꝙ talis actio sit a deo. Si uero non est a deo, tunc quæro, aut est a se, aut ab alio, tũc quæro similiter de illo alio: Aut est a se, aut ab alio: ergo uel erit abire in infinitum, uel erit ponere ꝙ creatura aliquid habeat ab alio quãm a deo, quod sit primum principium, in quo sit status: sed hæc oĩa sunt impossibilia, & sequitr ex hoc, qđ aliqua actio nõ est a deo: ergo &c.

SED CONTRA. Deus non facit contra suam prohibitionem: quia tunc sibi ipsi contrarius esset: sed deus prohibet aliquam actionem secũdum quod actio est, sicut prohibuit Adæ nõ comedere de pomo: ergo uł, qđ illa

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa comestio Adæ non fuerit a Deo. Quòd autē illa actio, prohibita fuerit secundum quod actio, apparet: quia comedere de pomo illo de se erat bonum, & nulla erat in eo deformitas, nisi post quam fuit prohibitum.

ITEM. Omnis actio, quæ est a bona uoluntate, ut est operans per charitatem, est bona bonitate perfecta in genere moris; sed ois actio, quæ egreditur a Deo, egreditur a uoluntate optima, in qua est summa charitas: ergo omnis actio, cuius Deus principium est, est bona bonitate moris: sed actio substrata peccato non est bona bonitate moris: ergo non est a Deo. ITEM. Omnia, quæcunque Deus facit, bono fine facit: uniuersa enim operatur propter se: omne autē qđ fit bono fine, simpliciter bonū est: actio autem substrata peccato non est simpliciter bona: ergo non potest esse à Deo tanquam a causa. ITEM. Quandocunque operans continuatur regulæ dirigenti in operando, recte operatur, & bene: sed regula liberi arb. est ipsa rectitudo uoluntatis diuinæ: ergo in omni operatione, in qua Deus cooperatur libero arbitrio quando fit continuatio operantis ad regulam, est rectitudo: si igitur in aliqua operatione per totum est obliquatio uidetur, qđ cooperatio eius non sit a Deo. ITEM. Si operatio, quę est subiecta peccato, est a Deo, & a libero arbitrio, aut tota est a Deo, & tota a libero arbitrio: aut pars a Deo, & pars a libe. arb. Si tota a Deo, & tota a libe. arbi. ergo uidetur, quod tota sit simul & bona, & mala: quod est omnino impossibile. Si pars a Deo, & pars a lib. ar. sed qua ratione ponitur una pars esse a libero arbitrio, eadē ratione potest poni & altera: & sic uidetur, quod tota operatio ita sit a libero arbitrio, quod nō sit a Deo. ITEM. Si Deus cooperatur libero arbitrio in actione, quæ est substrata peccato, aut igit liberū arbitriū mouet principalius quàm Deus, uel econuerso. Constat, quod liberum arbitrium in illa operatione neque principalius, neque æque principaliter potest mouere sicut Deus, cum Deus tam in mouendo, quam in causando cuiuscunque dicatur esse, siue causa, siue motor principalissimus intelligat: ergo Deus mouet principalius. Si ergo motor principalis excitat, & mouet motorem non principalem, uidetur quod in operatione culpabili liberū arbitrium excitetur a Deo: ergo cum adulter luxuriatur, & latro furatur, ad tales actiones a Deo excitātur, quod omnino absurdum est.

RESOLVTIO.

Omnis actio, in eo quòd actio, quamtūcunq; peccato subiecta, à Deo est: cū ut talis ens sit, & bona sit.

RESP. Dicendum, quòd sicut Magister dicit in litera, circa istam quæstionem fuerunt diuerse positiones adeo magnorū uirorum, & adeo rationabiles, ut nec Magister ausus fuerit definire, quæ earum magis contineat ueritatem. Attamen quia per multam discussionem dubia ducuntur ad manifestationem; nunc communiter tenetur, ꝙ illa opinio uerior sit, quæ dicit, quod

quòd omnis actio siue substrata peccato, siue non, secundum id quod est actio, est a Deo: nec immerito: quia illud oportet ponere, si pensetur eminentia diuinę potentiæ, & indigentia potētiæ creatę. Quia. n. Deus est cā primordialissima, iō est influentię maximæ in causas secundas: & adeo magnę influentiæ, ut nec modicum, seu quantumcunque parū (dum tamen aliquo modo sitens) procedit ab aliqua causa creata, nisi cooperante diuina potentia. Omnis ēt potentia creata quantum est de se, defectiua est, nec est pure actiua: ergo quātumcunque faciat modicam operationem, necesse habet adiuuari ab ea potentia, quę est actus purus propter omnimodam impermistionem cum materia: & quæ sola sibi sufficit, nullo modo indigens adiuuari a causa alia. Et ideo hęc positio, quæ dicit omnem actionem esse a Deo secundum ꝙ actio est, absque omni ambiguitate tenēda est. Vnde Ansel. in Libr. de Concordia prædestinationis, & præscientiæ, Omnis qualitas, & omnis actio, & quicquid habet aliquam essentiam, a Deo est, a quo est omnis iustitia, & nulla iniustitia. Facit igitur Deus omnia, siue iusta, siue iniusta uoluntate, ideſt bona opera, & mala. In bonis quidem facit ꝙ sunt, & ꝙ bona sunt: in malis uerò facit ꝙ sunt; sed nō ꝙ mala sunt. Et iterum ibidem. Omnes actiones, & omnes motus facit Deus: quia ipse facit res, a quibus, & ex quibus, & per quas, & in quibus fiunt: & nulla res habet uliam potentiam uolendi, aut faciendi nisi illo dante: ipsum quoque uelle, quod aliquando iustum est, aliquando iniustum, a Deo est. Non esse uero bonum, non est, quid, nec a Deo est. Cōcedēdæ sunt igitur omnes rationes ad primā partē inductæ.

A DILLVD uero, quod obiicitur, quòd Deus non facit contra suam prohibitionem. Dicendum, ꝙ uerum est. sed Deus cū prohibet aliquam actionē, non prohibet sibi: sed alii: & nō prohibet suam cooperationem, quā non subtrahit creaturæ: sed ipsi creaturæ prohibet operationē: & ideo dum cooperatur ei, nō facit contra suam prohibitionē. Et si tu obiicias mihi, qđ nihilo minus actio, phibita a Deo, est a Deo. Dicēdū, qđ in actione prohibita est duo considerare, & quod est actio, & quod est prohibita. Ab deo autem fit secūdum ꝙ est actio, non autem secūdum quod prohibita: & ideo non sequitur, quod contra seipsum faciat. A DILLVD, qđ obiicitur, ꝙ omnis actio, quæ est a uoluntate bona, est bona. Dicēdum, quod ueritatem habet in uoluntate creata, sed non oportet, quod ueritatem habeat ī uoluntate increata, loquēdo de bonitate moris. Et ratio huius est ista: quia cum aliqua actio est a bona uoluntate creata, cum uoluntas increata, quæ ei cooperatur, absque dubio bona sit, simpliciter actio illa bona est: quia tota eius causa est causa bona. Sed cum uoluntas increata est bona, quæ cooperatur uoluntati creatæ, uoluntas creata potest esse deordinata, & ratione illius potest uenire defectus circa operatio-

ratio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationē illam. Vnde sicut uidemus, quod ī aliqua operatione, quæ est a Deo, & a uirtute creata ex defectu uirtutis creatæ totaliter deficit operatio illa, sic, ēt ex deordinatione illa uoluntatis creatæ contingit depraua ri illam actionem. Aliter posset dici, quod operatio dicitur dupliciter. Vno modo dicitur operatio opus operans: alio mō opus operatum. Et cum dicitur, Si uoluntas est bona, opus est bonū, hoc intelligendum est de opere operante, quod scilicet est actus ipsius uoluntatis, ut uelle; & sic non habet instantiam in Deo, quia uelle Dei Deus est, & actio Dei Deus est, isto modo. Si aūt dicatur operatio ipsum opus operatum: sic non sequitur, quod tale opus sit bonum bonitate cōpleta, siue meritoria, sed sufficit, quod sit bonum bonitate naturæ, sicut patet. Opera quæ procedunt a uoluntate Dei, bona sunt bonitate naturæ, & hanc bonitatem habet actio, quę substrata est malitiæ. AD ILLVD uerō, quod obiicitur, qđ Deus facit omnia propter se. Dicendum, ꝙ uerum est: & concedendum est etiam ꝙ actionem malitiæ substratam propter se facit, propter se enim cooperatur creaturæ. Cum autem dicitur, quod operatio, quæ sit propter Deū, est bona bonitate moris, hoc intelligitur de operatione creaturæ rationalis. Nā de DEO intelligi non potest, pro eo, ꝙ Deus non tantum cooperatur creaturæ rationali, sed etiam irrationali: illa tamē operatio nō dicitur esse bona bonitate moris. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quando agens creatum continuatur regulæ dirigenti, non errat. Dicēdum, quòd uerū est, si simpliciter cōtinuetur ei. Tūc autem continuatur ei simpliciter, quādo continuatur & quātum ad operationem, & quantū ad circunstantias: cum uero exit in operationem circunstantiis debitis priuatam, in hoc ꝙ exit in operationem, ei continuatur: sed in hoc quòd priuat eam debitis circunstantiis, deficit, & ab ea discontinuatur: & ita discontinuatur non agendo, sed deficiendo, & deficiendo est principium mali: & in hoc ꝙ deficit, a Deo recedit, quia defectus ille a Deo non est. Quamuis, n. DEVS cooperetur operanti, non tamē deficit cum deficiente. AD ILLVD, quod quæritur, Aut tota operatio est a DEO &c. dicendū, quòd tota est a DEO, & tota a libero arbitrio. Non enim est intelligendum, quòd DEVS cooperetur libero arbitrio, sicut cum duo ferunt lapidem, unus cooperatur alteri sed quia DEVS est intime agens in omni actione, & intimus est ipsi potentiæ operanti, ita quòd potentia ipsa in nihil exit, quod non sit ab ipso. Et si obiiciatur, quòd eadēactio erit tota bona, & tota mala. dicendum, ꝙ DEVS illi actioni nō dat nisi bonitatem naturæ: liberum autem arbitrium non priuat eam bonitate naturæ, sed bonitate moris. Et ista duo nō habent oppositionem, uidelicet ꝙ aliquid habeat bonitatem naturæ, & priuatum sit bonitate moris. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd DEVS est principale mouens in tali actione. dicendum,

dum, ꝙ uerum est: attamen non sequitur ex hoc, ꝙ excitet liberum arbitrium ad faciendum illam operationem. Excitatio, n. dicit aliquem effectum gratiæ præuenientem ipsam uoluntatem. Hæc autē requiritur in bonis meritoriis: in aliis uero operibus indifferentibus, uel etiam malis nō est nisi sola cooperatio diuinæ uirtutis, quæ existēs in creatura potentialiter, essentialiter, & præsentialiter, sicut cōseruat eam in essendo, sic adiuuat ī operando: propter quod cōceditur ibi esse cooperatio, non præuentio, uel subsecutio.

QVAESTIO II.

An uniuersarum rerum conseruatio à Deo sit?

VTRVM omnis rei conseruatio sit a deo. Et quod sic uidetur. Primo per Greg. Cuncta in nihilum cederent, nisi manus conditoris ea contineret: ergo omnia, quæ conseruantur, a deo conseruantur. ITEM. Esse est actus entis, & uiuere uiuentis: sed nullus actus est, qui non sit a deo immediate: ergo nullum esse, & nullum uiuere: si ergo creatura continue est, & continuatio in esse non est aliud quā duratio, cum esse eius non possit esse nisi a deo, omnis rei conseruatio est a deo. ITEM. Nihil mutabile subsistit, nec saluatur meū esse nisi per immutabile, & fixum; sed omne esse creatum mutabile est, & uariabile, saltem a præterito in futurum: sicut n. dicit Hiero. Solus deus est, qui non notat præteritum, uel futurum: ergo nihil potest subsistere, nisi deo conseruante. ITEM. Quanto effectus magis percipit a causa, tanto magis pendet ab ipsa: & quanto magis pendet ab ipsa, tanto minus potest durare, uel subsistere sine ipsa: sed omne creatum totum quod est, & qđ hēt a deo hēt. ergo impossibile est aliquo nec ad momentum conseruari in esse, nisi deo conseruante. ITEM. Sicut se hēt essentia ad primā essentiā, & sapientia ad primā sapientiā: ita se hēt duratio ad primam durationē: sed omnis essentia a prima essentia, & oīs sapientia a prima sapientia est: ergo omnis duratio a prima duratione producitur sicut a principio: ergo nihil in esse conseruatur nisi per deum.

SED CONTRA. Aug in Lib. de Natura boni tractans illud, quod dicitur Ecclesiastes. 8. Sermo eius potestate est plenus, dicit, quod suum dicere est suum facere: sed statim quando deus fecit creaturam, simul cum hoc disposuit, quantum creatura durare debuit: ergo uidetur, quòd statim dedit ei uirtutem continuandi se in esse: ergo non uidetur, quòd amplius deus immediate eam conseruet. QVOD si tu dicas, quod uirtus creaturæ data indiget adhuc uirtute diuina simul cooperante. Contra. Si suum dicere est suum facere, & dicere non potest esse successiuum: ergo nec facere: sed cōseruatio creaturæ est cum successione: ergo non uidetur, ꝙ illa cōseruatio sit a deo sicut a cōseruante. ITEM. Ad nobilitatem agentis creati pertinet, quòd posit facere opus p se stabile, non indigens ipso artifice continue subtentante: sed deus est artifex

Universidad de Deusto
Biblioteca

multo nobilior, & multo potentior: ergo uidetur, quod operibus tuis det tale esse, q̃ non indigeat ipso conseruante continue: igitur conseruatio rerũ non uidetur immediate esse a deo. ITEM Idem est principium essendi, & conseruandi: sed forma sufficiẽter dat unicuique rei esse: ergo uidetur, q̃ ad conseruationẽ unicuiuisque rei sufficiat uirtus propriæ formæ. QVOD si tu dicas, q̃ forma non potest cõseruare suam materiam, planum est hoc esse falsum in anima, q̃ habet uim uegetatiuam, & regitiuam corporis. ITEM. Si oĩa res conseruantur a deo immediate, cum diuina uirtus nec possit a se deficere, nec possit ab alio separari, uidetur q̃ nulla operatio creaturæ nec per defectum suiipsius, nec per actionem contrarii possit aliquando terminari: imo quam deficit duratio sine defectu uirtutis conseruantis: & planum est illud, q̃ multarum actio terminatur: ergo uidetur, quod talium conseruatio nõ sit a deo tanquam a principio immediato. ITEM. Quod creatura conseruetur, si sibiipsi relinquatur uidetur. Aut conseruatur in esse, aut corrumpitur. Si conseruatur in esse, habeo propositum, uidelicet quòd non omnis conseruatio est a deo. Si corrumpitur: aut est aliena actione, aut propria inclinatione. Aliena actione non: quia nulla creatura potest aliam in nihilum redigere. Propria inclinatione non: quia natura semper desiderat quod melius est, & forma appetit uniri materiæ, & materia formæ: ergo si motus sequitur inclinationem, & appetitum, semper durabit, & nunquã deficiet: ergo redit idem, quod prius, uidelicet q̃ non omnis cõseruatio a deo est.

RESOLVTIO.

Res omnes à Deo tanquam ab immediato principio in esse conseruantur, non aut tanquam a tota causa.

RESPON. Dicendum, quòd nõ solum omnem actionem, uerũ etiam, omnem conseruationem necesse est a deo esse. Et ratio huius est necessitas, & indigentia ex parte creaturæ. Omnis.n. creatura ex nihilo est, & aliunde habet esse. Quia ex nihilo est: ideo quodammodo uana est, & uanitati subiecta est. Quia uero aliunde habet esse: ideo esse est sibi quodammodo accidentale: Cõtrario modo est in deo. Vnde Hila. 7. de Trinitate. Esse nõ est accidens deo: sed subsistens ueritas, & manens causa, & naturalis generis proprietas. Sicut igitur uanum non potest fulciri nisi per uerum, & stabile. & accidens non potest fulciri nisi per subiectum: sic esse creaturæ nõ potest conseruari absque munificentia creatricis essentiæ. Vnde sicut creatura habet essentiam, & actionem, ita etiam habet & durationem: & propter hoc quãuis creatura non possit esse actu infinita, nihilominus tamen potest seu punitur durationem infinita. Infinitas.n. durationis non ponit i creatura aliquam actualẽ infinitatẽ. Et ratio huius est: quia potentia, per q̃ datur creatura, non tantũ est ipsius creaturæ, immo ét creatricis essentiæ. Verum est ét q̃d in creatura est aliqua potẽtia ad durãdum: sed illa

illa nõ est oĩno in actu, imo est in potentia quodammodo respectu illius uirtutis, quæ est actu infinita. Et hoc est, quod uult dicere Philosophus in Libro de causis, quod omnes uirtutes infinitæ pendentes sunt per unum infinitum principium, quod est uirtus uirtutum. Concedendæ sunt igitur rationes ostẽdentes, quod omnis rei conseruatio est a deo tanquam ab immediato principio: non tamen est ab ipso sicut a tota causa. Sicut.n. in creatura est aliqua uirtus operatiua creata, sic etiam aliqua uirtus conseruatiua.

AD ILLVD ergo quod primo obiicitur, quod suum dicere est suum facere. Dicendum est, quod hoc non dicitur immediate, propter hoc quod ad dicere sequatur facere, quoniam deus dixit ab æterno, & fecit in tempore: Sed hoc dictũ est: quia non est noua operatio ex parte dei ipsum facere superadditum ad dicere, sicut contingit in operatione creaturæ. NEC ualet qd̃ obiicitur, quod dicere non est successiuum secundum id quod est: qa dicere, & facere dei deus est, & ẽternum quid est. Verum tamen sicut ab æterno potest procedere tẽporale, sic a diuino dicere, i quo nulla est successio, põt procedere successiua duratio: q̃ quidem successiua est non rõne exigentiæ ex parte dei cõseruãtis: sed ex parte rei cõseruatę. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ artifex creatus potest facere p se opus stabile. Dicendum, q̃ non est simile, pro eo qd̃ artifex creatus sic facit rẽ, qd̃ non facit eius principia intrinseca: nõ.n. potest in totam substantiam. Et propterea res facta cõseruari potest in primis, & propriis principiis, quæ non dependent a potestate artificis: non sic autem est in opere dei. Omne enim opus quod deus facit, secundum totum sui facit: & ideo totaliter ab ipso dependet, & sine eius adiutorio conseruari non potest. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ idem est principium essendi, & conseruandi. Dicendum, q̃ uerum est in genere causæ formalis, & similiter uerum est in genere causæ efficientis. Quamuis igitur esse in creatura sit a forma creata tanquam ab informãte: nihilominus tamen a deo est tanquam ab efficiẽte. Ideo sicut ad conseruationem rei necessaria est uirtus formæ complentis: sic etiam necessarium est adiutorium primi, & immediati efficientis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod si deus conseruaret res, nihil corrumperetur. Dicendum, q̃ illud argumentum deficit dupliciter. Primum quidem quia deus conseruat uolũtarie: & ideo tantum conseruat, quantum placet sibi, & secundum dispositionem sapientiæ iuæ. Præterea. Conseruatio rei non est a deo tanquam a tota causa: sed requirit ex parte creaturæ idoneitatem ad conseruationem, & uirtus quodammodo cõseruatiua, ad cuius defectum uelociorẽ, uel tardiorem sequitur diuturnior, uel minus diuturna duratio creaturæ: & cum est idoneitas creaturę ad durandum in perpetuũ, utpote simplicitas, deus esse eius æternaliter continuat. AD ILLVD, quod quæritur, utrũ si creatura

Universidad de Deusto
Biblioteca

tura sibi relinqueretur, corrumperetur. Dico quod sic. Et si quæritur, utrū aliquo agente, uel non. Dico quod nullo agente: sed propter defectum in se ipsa. Talis.n. corruptio, quæ est annihilatio, dicit purum defectum: & ideo non requirit causam efficientē; sed deficientem: hæc aūt in creatura est ex hoc, quod ex nihilo est. Et si obiiciatur, quod naturalis inclinatio cuiuslibet rei est ad durandum in esse, & qd motus sequitur inclinationem. Dicendum, quod uerum est de inclinatione motus dicente positionem. Verum est etiā de principiis rei saluatis in esse, superq̄ fundatur illa inclinatio. Si aūtē creatura sibi relinqueretur, principia rei in esse non conseruarētur, immo in seipsis deficerent: & ideo inclinatio ad esse perireret. Posset etiam dici, quod cum ponitur, q̄ creatura sibi relinquatur: ponitur quod diuina uirtus se subtrahat: & cū ponitur, quod diuina uirtus se subtrahat, per consequēs, ponitur creatura ē adnihilatio. Sicut.n. p operationē uirtutis infinitæ potest fieri eductio de nihilo in esse, ita ēt per subtractionem potest fieri adnihilatio: pro tanto' dicit Hugo, qđ soli diuinæ uirtuti possibilis est adnihilatio creaturæ. Veruntamē illud uerbum intelligendum est sane, quia multum calumniabile est.

QVAESTIO III.

An omnis compositio à deo sit?

VTRVM omnis cōpositio sit a deo. Et q̄ sic, uidetur. Vbicunq; est aliqua compositio, ibi est aliqua cōponentis actio: sed oīs actio est a deo: ergo oīs cōpositio est a deo. ITEM. Sicut potētiæ, & uirtutis est distinguere, & separare: sic potēti ę, & uirtutis est res unire, & componere: sed oē quod est potentiæ, est ab omnipotentia creatoris: ergo &c. ITEM. Vbicūque est cōpositio, ibi est aliqua unio: & ubicūque est unio, ibi est aliqua unitas: sed oīs unitas est a prima unitate: prima aūt, & summa unitas deus est: ergo omnis compositio est a deo. ITEM. Aug. de Vera rel. Omnis res habet hæc tria, scilicet q̄ unum aliquid sit, & specie propria decernatur, & rerum ordinet non excedat: Sed (sicut dicit Aug. in 11. de Ciui. dei.) Ab eo est oīs modus, & omnis species, & omnis ordo; sine quibus nihil esse, nec cogitari potest: ergo si omne compositum, & omnis cōpositio aliquo modo est, uidetur igitur omnis compositio a deo esse.

SED CONTRA super illud 1. Cor. 8. Scimus quia idolum nihil est. Glos. Materiam idoli dominus formauit; sed stultitia hominum formam dedit. Et post, quæcumque in creaturis facta sunt, facta sunt per uerbum: sed forma hominis in idolo non est facta per uerbum, sicut peccatū non est factū per uerbū: uī ergo, q̄ cōpositio talis formæ cū tali materia nō sit a deo. ITEM. Quę dā sunt, q̄ impossibilia sunt coniūgi non tantū a natura, sed ēt a deo, utpote q̄ aliqd sit simul, & semel albū, & nigrū: sed intellectus noster phātasticus frequenter cōponit talia: nullorū aūt cōpositio est a deo, nisi corū q̄ sunt a deo cōponibilia: si ergo opposita non sunt a deo cōponibilia, & cōponuntur ab intellectu, uī q̄ non oīs compositio sit a deo. ITEM. Quędā sunt q̄ nō possunt cōiungi in eodē sine monstruositate, sicut duo capita i eodē corpore: & talis cōpositio nō pōt esse a natura nisi cū errore, & præter intentionē: si ergo deus i nulla cōpositione errat, nec facit errare, uī q̄ talium compositio nullo modo possit esse a deo. ITEM. Aliqua sunt, q̄ impossibile est cōiungi sine deordinatione, utpote si homo commisceretur bruto, uel ecōuerso: si igitur talis cōpositio non est aliud, quam componibilium deordinatio (hoc ipso enim deordinātur, q̄ sic componuntur) & deordinatio nō sit a deo, uidetur q̄ aliqua compositio non sit a deo.

RESOLVTIO.

Compositio omnis secundum quòd compositio; quia aliquid dicit, à deo est. Quòd si defectus coniuncta fuerit; actione illius nullatenus à deo esse poterit?

RESP. Dicendum. Cum cōpositionis nomē tripliciter accipiat, in qualibet suarū acceptionū aliquid dicit. Dicitur.n cōpositio componentis actio, dicitur etiā compositio cōponibilis passio, dicitur tertio modo compositio rei compositę dispositio. Et quo nihil tam actio, q̄ passio, quàm ēt dispositio rei compositæ secundum q̄ cōposita est, aliquid dicit: & omne quod dicit aliquam positionē, a deo est: concedendū est simpliciter, q̄ omnis compositio sit a deo secundum q̄ cōpositio, sicut & omnis actio, & conseruatio. Attendendū est tamē, q̄ quemadmodum quædā actiones sunt, quæ mox nominatę cō

iunctæ sunt malo, sicut mendacium, & adulterium: sic q̄dam quarundam rerum compositiones sunt: quas inseparabiliter concomitat aliqua deformitas, & inordinatio. Vnde quemādmodum actio, q̄ coniuncta defectui malitiæ inseparabiliter dicitur a deo esse: ita tamen q̄ defectus malitiæ non est a deo; sed a defectu creaturæ, utpote liberæ uoluntatis: sic compositio, cui iuncta est deformitas, & inordinatio, sic est a deo, quòd illa deformitas, quæ uere defectus est, est a defectu alicuius causæ componētis creaturæ, uel a defectu ipsorum cōponibilium. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes, q̄ omnis cōpositio est a deo.

AD ILLVD, qd primo obiicitur de compositione, quæ est in idolo. Dicendum, quòd idolum secundum q̄ huiusmodi nominat aliquid artificiatū continens se aliquid numinis, uel diuinitatis: & sm hoc dupliciter intelligitur ibi compositio, scilicet formæ artis ad materiam, & diuinitatis ad artificiū: & prima quidē cōpositio est ex parte rei: secūda uero est solūmodo sm ęstimationē idololatriæ. Quantū ad primā compositionē idolū aliquid est, quantum uero ad secundam nihil est in mundo in re, quamuis aliquid æstimetur. Concedo ergo, q̄ coniunctio talis formæ cū hac materia cum sit realiter ens, q̄ est a deo, Concedendum est nihilominus, quòd illa æstimatio inquantum animæ actus est, a deo est: sed compositio diuinitatis ad illud artificium, quæ æstimatur esse, omnino nihil est: hæc a deo non est: quia non

Universidad de Deusto
Biblioteca

est talis compositio secundū ré. Similiter ordinatio illius formæ artificialis ad continentiam diuinitatis, illa quidē potius est de ordinatio, q̄ aliqua positio: & hęc quidē a Deo nō est, sed a defectu cognitionis, & fidei. Cum ergo dicitur, q̄ forma idoli in tali materia non sit a Deo, nō negatur cōpositio huius formę cū hac materia absolute esse a Deo: sed hoc negatur, q̄ non est a deo ad id, pp quod homo illam effigiem efficit. Et sic patet pro quāto dicitur idolum nihil esse. i. p eo q̄ est nomen impositum a fictione, cui subest falsitas. Patet ēt q̄ idolum quantum ad aliqd, quod nominat, sit a deo, & quantum ad aliquid non. Vnde quic quid est positionis ibi, a deo est: illud autem quod est priuationis, uel defectionis; nō est a deo, sed a defectu nostro. AD ILLVD quod obiicitur, q̄ intellectus cōponit aliqua, quæ sunt impossibilia componi sunt propter inseparabilitatem deordinationis. Nunquam enim potest esse, nec intelligi aliquid simul, & semel sub duobus oppositis, quin intelligatur confusio, & inordinatio. Et quoniam in actione dei, quam deus per se agit ut tota causa, non potest esse defectus ordinis: quia si esset, iam potentia eius in operando deficeret: hinc est quòd talia a deo nō possunt componi. Sed cum Deus cooperatur intellectui potenti deficere, sic potest esse quòd illud, quod est ibi positionis, sit a uirtute dei: quod uero est priuationis, sit a defectu intellectus creati: ideo ratio illa non ualet, quòd si non potest deus per se illam compositionem facere, q̄ non possit in faciendo alii cooperari. AD ILLVD, quod obiicitur de his, quæ non possunt componi sine monstruositate, iam patet responsio. Qm̄ cum dico compositionē monstruosam, duo dico: & dico cōpositionē, & dico ulterius luxuriam deordinantem. Et compositio quidem est a deo: deformitas autem mōstruositatis est a defectu, & errore naturæ, qui uenit ex improportione uirtutis ad materiam, supra quam agit, siue pro eo q̄ materia superabundat, siue pro eo, quòd deficit: & utrobique est defectus debitæ proportionis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd quædam est compositio, quæ non potest esse, nec intelligi præter inordinationem, utpote si ponerentur in pectore, si homo coiret cum iumento. Dicendum est, quòd & si unum necessario consequatur ad aliud, & intellectus unius inseparabiliter consequatur ex intellectu alterius, nihilominus tamen diuersitatem habent: quia unum dicit priuationē, & aliud dicit positionem: & ideo potest unū deo attribui, quamuis alterum non attribuatur.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An actio iniqua, siue iniusta à Deo sit?

CONSEQVENTER circa secundū Articulū quæritur de actione defectiua, utrum sit deo attribuenda. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, utrum a deo sit actio iniusta secundum quòd iniusta. Secundo quæritur, utrum a deo sit operatio fortuita secūdum quod fortuita. Tertio quæritur, utrū a deo sit enunciatio falsa secundum quòd falsa.

VTRVM actio iniusta secundum quòd huiusmodi, sit a deo. Et q̄ sic uidetur, 3. Reg. ult. Quis decipiet nobis Achab regem Israel: & post subjungitur, q̄ dominus dixit spiritui mendaci, Egredere, & fac: sed qd̄ sit deo præcipiente, fit a deo uolente, & auctore: si ergo spiritus ille malignus meritus est, & Achab deceptē deo mandante sibi mentiri, & decipere: uidetur q̄ tam mendacium, quam deceptio secundum q̄ hmōi sit a deo: & si hoc uerum est: ergo actio iniusta fm q̄ iniusta, a deo est. ITEM. Sicut uult Philosophus. Si aliquid per sui præsentiam est causa alicuius, per sui absentiam est causa oppositi: sed deus per sui præsentiam est causa operationis iustæ, secundum q̄ iusta est, ergo ab oppositis per sui absentiam causa erit iniustitiæ in actione. ITEM. Qui adiuuat aliquem furem scienter ad actionem furti, siue uelit ipsum iuuare ad furtum, siue non: nihilominus dicitur currere cum fure, & culpa furis ei attribuitur: si ergo deus adiuuat hominem ad actionem substratam malitiæ, & iniustitiæ, uidetur q̄ talis deformitas tā q̄ auctori attribuenda sit deo. ITEM. Dare eleemosynam pp uanā gloriā est peccatum: & hoc ipso est peccatū, & iniustitia, quo actio ista refert ad talē finē. sed sicut datio eleemosynę non nihil est, sic relatio ad talē finē nō nihil est: si ergo talis relatio fuit ratio, quare illa actio est mala, & talis relatio est a deo, cū nō sit omno nihil, uidetur q̄ talis actio sit a deo. ITEM. Iste qui peccat in amando creaturā, hocipso peccat quo quieuit in creatura: sed quiescere in creatura, non omno nihil est: imo hocipso q̄ quiescere est, aliquid est: ergo cū omne, qd̄ est aliquid, sit a deo, talis quies est a deo, & talis erat nō culpæ: &c. ITEM. Nobilior est potentia uoluntatis ut est deliberatiua, q̄ ut est natura quædā: sed oē qd̄ est a uo luntate, ut est natura, est a deo: ergo omne qd̄ est a uoluntate deliberatiua, est a deo: sed actio iniusta fm q̄ hmōi, est a uoluntate deliberatiua: ergo &c.

SED CONTRA. Ioan. 1. Sine ipso factum est nihil. Glo. 1. peccatū: ergo uidetur, q̄ peccatū nō sit a deo. ITEM. Rom. 1. Tradidit eos, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. Glos. immūdas actiones, & cōtumelio sas, quibus afficiūt, & inficiūt corpora sua habēt in semetipsis ma li i. non aliūde, sed a semetipsis. (Nō. n. hēt homo hoc a deo) sed hoc non pōt dici de actionibus fm q̄ actiones sunt: ergo dicitur de actionibus secundū q̄ iniustę sunt. ITEM. Quicūque facit iniustitiam iniustus est: sed Deus non pōt esse iniustus: ergo nō potest facere iniustitiam: ergo in iustitia actionis, uel actio secundum q̄ iniusta, non est a deo. ITEM. Quicunque facit iniustitiam, offendit deum, qui est summa iustitia: sed deus non potest seipsum offendere, neque seipsum negare, sicut dicit Apostolus: ergo deus non pōt iniustitiā

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam fortuitum, & sunt diuersę quātum ad rem, & sunt diuersę quantum ad intentionem: ergo si uniuntur, coniunguntur per aliquid, quod est supra eas; sed nihil est supra agens naturale, & agens a proposito, nisi solus deus; ergo talium causarum cōcursus a deo est, & huiusmodi causarū concursus facit effectum causalē, uel fortuitū: ergo &c. ITEM. Potentior est ad agendum causa p se, q causa p accidēs: sed causa per se nullum effectum producere potest, quin adiuuetur a deo: ergo nec causæ per accidēs; sed causæ per accidens, sunt casus, & fortuna, sicut inquit Philosophus in 2. Physicorum: ergo cum eorum effectus sint casuale, & fortuitum inquantum huiusmodi, uidetur &c. SED IN CONTRARIVM, quod casuale secundum id quod est, a deo est: non tamen secundum quod casuale: quia dicit priuationem intentionis, non positionem. Contra hoc est. Quia sicut natura operatur per intentionē, ita etiam operatur uniformiter, & modo consueto: sed cum aliqua operatio fit præter solitum cursum naturę, illa quidem operatio dicitur miraculum: & talis operatio ponitur a deo inquantum talis. Si ergo operatio, quæ fit præter consuetudinem inquantum huiusmodi, est a deo, pari ratione & operatio, quę fit præter intentionem inquantum huiusmodi, est a deo. ITEM. Fortuitū eo ipso dicitur fortuitum: quia est ab aliquo agente intendente aliud: sicut inuentio thesauri est ab eo, q intendit arare terrā; sed q ille aliud intendebat, hoc bonum est, & a deo est: similiter, q thesaurum illum inueniat, hoc bonum est, & a deo est: ergo fortuitum, ut fortuitum est, a deo uidetur esse.

Tex. cō. 40. & deinc. exp.

SED CONTRA hoc arguit Aug. in Lib. 83. q. sic. Quicquid casu fit, temere fit: quicquid temere fit, sic fiue prouidētia: si ergo omne quod fit a deo, fit per prouidentiam: quia deus nihil agit sine prouidentia, uidetur q casuale, & fortuitum inquātum huiusmodi, non sit a deo. ITEM, Casus, & fortuna accidit per defectum præcognitionis: sed deus nihil potest facere nisi præcognoscens, & præscius: ergo nihil casuale inquantum huiusmodi est a deo. ITEM. Sicut bonum repugnat malo, ita fortuna repugnat prouidentię: sed a deo, qui summe bonus est, non pōt egredi aliqua operatio iniusta: ergo pari ratione cum sit summe prudens, non potest exire ab eo aliqua operatio fortuita. ITEM. Fortuitum secundum q fortuitum, ortum habet a causa per accidens: ergo si deus esset causa fortuiti secūdum q huiusmodi, deus esset causa alicuius rei per accidens: sed causa per accidens reduct habet ad causam nobiliorem: ergo aliqua causa esset nobilior deo, quod est absurdum. ITEM. Sicut iniustitia se habet ad suam causam, sic casuale & fortuitū ad suam: sed iniustitia non pōt esse ab aliquo nisi operante iniuste: ergo casuale, & fortuitū non pōt esse nisi ab eo, qui operatur casualiter, & fortuite; deus nullo modo operatur casualiter, nec fortuite: ergo casuale, siue fortuita operatio secundum quòd huiusmodi non est a deo.

R E-

RESOLVTIO.

Cum id, quod casu fit, temere, & præter intentionem fieri dicatur: nequaquam à Deo erit: quippe qui omnia in uero iudicio & æterna sapientia faciat.

RESP. Dicendum, q & casuale, & fortuitum fm id, quod est, fit a deo: inquātum tamē casuale, uel fortuitum, a deo non est. Et ratio huius est, quia casuale, & fortuitum aliquid ponunt, utpote effectum, qui est ex concursu causarum ob aliud inceptarū. Aliquid etiam priuant: dicit. n. casus, & fortuna defectum intentionis, & præcognitionis: & quoniam operatio causarum, & concursus ad producēdum tales effectus aliquid ponit, ideo a deo est: quia uero priuatio intentionis defectus est, ideo a deo non est: & quoniam casuale, & fortuitum ut sic nominantur: imposita sunt a tali defectu, hinc est quòd non sunt concedenda a deo esse. Et hoc uult dicere Aug. in Lib. 83. q. cum dicit Quod casu fit, temere fit: & ideo sicut non concedimus, quòd temerariū fm q huiusmodi sit a deo: sic non est concedendum quòd casuale, uel fortuitum secundum quòd huiusmodi, sit a deo: & quia tam casuale, quàm fortuitum ut sic est, est nomen impositum a priuatione intentionis, secundum q priuatio intentionis dupliciter potest intelligi, secundum hoc casuale, & fortuitum dicitur dupliciter. Vno enim modo potest intelligi priuatio intentionis uniuersaliter respectu cuiuscunque agentis, siue particularis, siue uniuersalis, siue operantis, siue cooperantis, siue exequentis, siue gubernantis. Et hoc modo nihil est casuale: & casus, & fortuna hoc modo nihil sunt. Et hoc mō aliqui philosophi posuerūt casum, & improbat Augustin. in Lib. 83. q. per hoc, q prouidentia totus mundus administrat: & ita nihil fit, quod non pertineat ad ōpus prouidentię. Alio modo pōt intelligi priuatio intentionis respectu agentis particularis, utpote particularis naturæ, & intellectus creati: & hoc modo aliquid est casuale, & casus aliquid est, secundū q dicit Boetius in Libro de Cōsolatione diffiniēs casum, & ostendens, qualiter quis potest operari casualiter, uidelicet cū aliquid assequitur inopinate: & ideo dicit, Casus est inopinatus rei euentus: ubi simul tāgit positionem, & priuationem. Positionem per hoc, quod dicit euentum: priuationem in hoc, quod dicit inopinatum: & illa quidem priuatio non est respectu dei, quia deus nihil potest facere inopinate, siue improuise nec etiam a deo est, cum sit defectus, sed potius a defectibilitate creaturę. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes, quòd nihil est a deo casuale, ita quòd casuale secundum quòd casuale non est a deo.

Q5. 2. Tom. 4

ADIECTVM uero, quod primò obiicitur in contrarium, qđ concursus causarum a deo est: iam patet respōsio. arguit enim de casu secundum q dicit positionem, non secundum q dicit defectū. AD ILLVD, quo obiicitur, quòd a deo est causa per se, & per accidens. Dicendum, q aliter dicitur accidens de ente prout est differentia entis, aliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter prout est differentia causæ. Prout est differentia entis, dicit habitudinem ad subiectū, quæ quidem positio est, non priuatio. Prout aūt est differentia causæ dicit priuationem intentionis, per quam aliquid dicit esse causa alicuius per se: & ideo nō sequitur, ꝙ si modus essendi per accidens inquantum huiusmodi sit a deo, ꝙ & modus operandi per accidens inquantum huiusmodi sit a deo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ diuersæ causę indigent aliquo superiori coniūgente, ad hoc ꝙ possint unū effectum producere. Dicendum, ꝙ illud dupliciter potest intelligi. Vno modo uere, alio modo falsε. Si enim ita intelligatur, quod ad hoc quòd aliquæ duæ causæ concurrant, necessaria sit noua influentia causæ superioris, plus quàm si nō cōcurrerēt, & quælibet operaretur per se, sic nō habet ueritatem: hoc enim ipso ꝙ aliquis abscōdit in terra thesaurum, & aliquis fodit in eadē terra, sine noua influentia illæ duæ operationes causant thesaurū in uentionem. Si autem ita intelligatur, quòd omnes causæ, quæ concurrunt ad unum effectum, reducuntur ad aliquod unū principium, sic ueritatem habet: pro eo quod illa, quæ non possunt reduci ad unū principiū, omnino sunt diuersa: & ideo nunquā possunt ad unum effectum concurrere. Si. n. duo principio nō conuenirent, iā omnino non haberent aliquid commune: & tō necesse est ponere quod tā causæ cōcurrentes, quam earū concursus sint ab uno principio primo. Sed tamen ex hoc non sequitur, quod casuale inquantū huiusmodi sit a deo. quamuis sit a deo secundum id quod est: quia casus non tantum intendit & dicit euentum, sed etiam & euentum inopinatum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod causa per accidens indiget adiutorio sicut causa per se. Dicēdum, quod est uerum respectu eius quod efficit, sed non indiget adiuturio respectu eius, in quo deficit: per se enim potest deficere, sed non per se potest efficere, & ideo non sequitur ex hoc, ꝙ casuale sit a deo, nisi secundum illud, secundum quod aliquid ponit, non secundum quod dicit priuationem intentionis. Et si obiiciatur, quod miraculum inquantum huiusmodi est a deo, & tamen dicit priuationem consuetudinis, quia fit prę ter solitū cursum. Dicendū, ꝙ aliter miraculū fit præter solitū cursum, & aliter fortuitum prę ter intentionem. Miraculum enim fit præter solitum cursum, ita ꝙ supra cursum naturę: unde plus dicit positionis, q̄ priuationis: casuale uero nō ita fit præter intentionem, quod fiat supra intentionem, sed deficit ab intentione. AD ILLVD, quod obiicitur, quod deus potest ꝙd aliquod agens unum assequatur, & aliud intendat, ita quod utrunque sit a deo. Dicendum, quod uerū est: sed assequi unū, & intendere aliud hoc non facit casus, uel fortuna inquātum quis aliud intendit ab eo, quod assequitur, sed inquantum non præuidet, nec intendit illud, quod assequitur. Si enim aliud, & aliud intenderet, iam nō operaretur casualiter, siue fortuite. Licet autem intendere ad aliud sit a deo, non tamen a deo est non intendere illud, quod assequitur, quia primum dicit positionem, & secundum priuationem: & casuale, siue fortuitum inquantum huiusmodi non nominatur a primo, sed a secundo, & propterea inquantum tale non est a deo, sed a defectu reperto in agente creato.

QVAESTIO III.

An enunciatio falsa inquantum falsa a deo sit?

VTRVM enunciatio falsa secundum ꝙ huiusmodi sit a deo. Et quòd sic, uidetur. Quandocunque aliqua duo fundantur super idem secundum rem, si unum est a deo, & reliquum: sed falsitas alicuius propositionis, & ueritas suæ oppositæ fundantur super idem: hoc enim ipso quod hęc est uera. Homo est animal: hæc est falsa, Homo nō est animal: ergo cum omnis propositionis ueritas sit a deo, uidetur quod omnis propositionis falsitas sit a deo. ITEM. Veritas est adequatio rei, & intellectus: & falsitas est inadæquatio rei, & intellectus per oppositū: sed sicut se habet ęqualitas, & inæqualitas in rebus, ita se habet æqualitas, & inęqualitas in propositionibus: sed æqualitas, & inæqualitas in rebus sunt ab ipso deo: sicut enim a deo est, ꝙd aliqua duo sunt æqualia: sic a deo est, quod aliqua duo sic se habeant, quod unum excedat reliquum (unde Aug. dicit, quod si essent omnia æqualia, non essent omnia) ergo pari rōne adæquatio, & inadæquatio signi ad signatum est ab eodē principio. ITEM. Ab eo est falsitas propositionis, qui solus potest facere propositionē ipsam esse falsam; sed demonstrato aliquo peccatore; ista est uera. Iste non est iustus: & nullus potest hanc facere falsam, nisi Deus, qui potest ei dare iustitiā: ergo &c. ITEM. Maioris dignitatis, & potestatis est falsificare hanc propositionem, Ille est peccator, quàm uerificare eam: qui. n. peccat hoc ipso quod peccat, uerificat eam, & hoc indignitatis est: ergo si omnis propositionis ueritas a deo est: ꝟr multo fortius, ꝙd talis ꝓpositionis falsitas sit a deo.

SED CONTRA. omne quod deus potest facere, habet exemplar in deo: sed enunciatio falsa secundum quod falsa, nō habet exemplar in deo, cum ipsa ueritas sit ratio exemplandi: ergo enunciatio falsa scd̄m quod falsa, non est a deo. ITEM. Sicut se habet bonitas ad malitiā, sic se habet ueritas ad falsitatem: sed a summa bonitate nullo modo pōt esse malicia: ergo a summa ueritate nullo modo p̄t esse falsitas. ITEM. Verum, & ens conuertuntur: sed a deo non p̄t aliquid esse, ꝙd non sit aliquo mō ens: si. n. pure nihil esset, a deo non esset: ergo a deo nō p̄t esse nisi uerum: sed enunciatio falsa inquantum huiusmodi dicit prationē ueri: ergo ꝟr, ꝙd a deo non debeat causari secūdum ꝙd hmōi. ITEM. Omne quod deus p̄t facere, potest dicere: sed falsum non potest dicere: ergo nō potest facere. Probatio minoris: si dicit falsū: aut ergo sciēter, aut ignoranter. Ignoranter nō: hoc constat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

constat. Si scienter: sed quicunque dicit falsum scienter, mentitur: ergo deus mentiretur, quod est profanum, & impiũ dicere.

RESOLVTIO.

Cum falsitas dicat defectum, qui nullo pacto in Deo cadere potest: enunciatio falsa haudquaquam ab eo esse poterit.

RESP. Dicendum, quòd falsitas nihil aliud est, quam defectus ueritatis in re, quæ nata est uerificari: sicut malicia dicit priuationẽ bonitatis, & rectitudinis circa actionem, quæ nata est rectificari: & ideo sicut actio mala, inquantum actio, est a deo: inquantum uero mala, & iniusta, a deo non est: sic enunciatio falsa, inquantum enunciatio, a deo est: inquantum uero falsa, non est a deo. Vnde quẽadmodum in actione duplex consideratur bonitas, una naturæ, & altera moris: & una est essentialis, & altera accidentalis: & ideo una priuatur, altera relinquitur: ratione illius bonitatis, quę relinquitur, actio illa est a deo. Sic in omni enunciatione duplex est ueritas. Vna essentialis: & hæc est ueritas, qua propositio representat illud, ad quod representandum instituta est: & hæc nunquam priuatur ab enũciatione. Omnis enim enunciatio significat illud, ad quod instituta est, siue sit uera, siue falsa. Alia uero est ueritas accidentalis, quæ attenditur in propositione, in hoc quod representat rem secundum quòd est: tunc enim dicitur adæquari signum signato: & ueritas enunciationis nõ est aliud, quã quædam adæquatio: & hæc ueritas priuatur per falsitatem: tũc enim est propositio, uel enũciatio falsa, quãdo signum nõ representat rem sicut est: uel res non est, sicut representatur per signũ: & hoc est quòd dicit Philosophus, Ab eo quod res est uel non est, dicitur oratio uera, uel falsa. hoc est dicere, ab eo quod res est sicut representatur, dicitur oratio uera: ab eo quod res non est, sicut representatur, dicitur oratio falsa. Sicut igitur iniustitia est priuatio rectitudinis, sic falsitas est defectus ad æquationis: & ideo sicut deo ut auctori non attribuitur iniustitia actionis, sic nõ debet ei attribui falsitas orationis: utroque enim modo defectus est, & nullus defectus deo attribuendus est. Notãdum est tamen, quod & si nullus defectus sit a deo, tamen magis aliquis defectus elongatur a causa litate dei, quam alius: secundum quod sunt diuersi modi deficiẽdi. Est enim quidam defectus, qui dicit priuationem alicuius positionis, & ordinis, sicut est defectus culpabilis: & iste est defectus uituperabilis, & uituperabilem reddit actorem: & talem defectum deus non facit, nec ẽt facit aliquid, quo facto creatura tali defectu deficiat necessario: unde nec deus facit peccatum, nec facit aliquem peccare, nec facit aliquid, quo facto necessario sequatur peccatum ratione illius, quod deus facit: Hoc dico propter animæ infusionem, in qua necessario contrahitur culpa originalis: sed hoc non est ex actu dei, sed ex prævaricatione primi parentis. Est & alius defectus, qui est priuatio alicuius positionis, non tamen est priuatio ordinis: contingit enim aliquos defectus ordinari & talis defectus licet non possit deo attribui secũdum quod defectus, potest tamen ei attribui secundum quod ordinatus: & de tali defectu licet non possit dici, qđ deus eum faciat, quia defectum facere est deficere: potest tamẽ dici, quod facit aliquid, quo facto, necessario consequitur ille defectus: & talis defectus est falsitas, & ignorantia, & cæcitas, & consimiles. Vnde quamuis non possit concedi, quod deus faciat falsitatem orationis, siue orationem falsam, secundũ qđ falsa est: potest tamen concedi, quod deus faciat aliquid, quo facto aliqua oratio est falsa necessario: sicut cum iustificat impium, facit aliquid, quo facto hęc enunciatio est falsa, iste est impius. Concedendę sunt igitur rationes ostendentes, quod enũciatio falsa secundum quod falsa non sit a deo.

AD ILLVD ergo, qꝺ obꝺ, qꝺ falsitas & ueritas fundãtur supꝺ idẽ. Dicendum, quod uerum est: sed tamen aliter, & aliter, quia ueritas fundatur per modum positionis, & falsitas per modum priuationis: & ideo non sequitur, quod sint ab eodem. Cum autem dicitur, quod quæ super idem fundatur, ab eodem sunt: hoc intelligitur quando super illud idem fundantur, & eodem modo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod æqualitas, & inæqualitas in rebus sunt ab eodẽ principio. Respõdendum est, quod nõ est simile, quia in rebus uno modo inæqualitas dicit priuationem æqualitatis, ubi debet esse: & tunc non est a deo, cum sit defectus. Alio modo inæqualitas dicit gradum, & ordinem, qui debet esse inter res: & hoc modo & si uideatur dicere priuationem, quia tamen dicit positionem, a deo est: sed inadæquatio signi ad signatum semper dicit defectũ, pro eo quod signum institutum est, ut representet signatum secũdum quod est: & ideo in inadæquatione signi ad signatum est falsitas, inadæquatio uero in rebus non est falsitas: Et propterea non sequitur, quod si inadęquatio rei ad rem est a deo, quod inadęquatio signi ad signatum sit a deo. Posset tamẽ dici, quod inadæquatio inquantum huiusmodi cum dicat defectum æqualitatis, a deo non est, quamuis illud quod subest, a deo est. AD ILLVD quod obiicitur, quod deus posset falsificare enunciationem: Dicendũ, qđ hæc est uera, & propria: deus facit aliqđ, quo facto aliqua propositio est falsa: hæc autem est minus propria: deus facit aliquam propositionẽ falsam: sed hęc est simpliciter ipropria, deus facit falsitatem in propositione, & hoc quia falsitas nominat ipsum defectũ præcisè: & ideo in illa ratione est sophisma secundum accidẽs, quę sic arguit. Facit aliquid, quo facto propositio est falsa: ergo facit propositionem falsam, siue falsitatem in propositione. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ maioris dignitatis est falsificare aliquam propositionem, quam uerificare. Dicendum, quòd ueritatem ad falsitatem contingit compa-

comparari dupliciter. Aut loquendo formaliter, aut causaliter, siue ratione eius quod sub est. Si loquendo formaliter: sic cum ueritas dicat adæquationem, & falsitas inadæquationē, & ita falsitas priuationem, ueritas positionem: dignius est omnino aliquid uerificare, quam falsificare quicquid illud sit, cū dignior sit ueritas, quam falsitas (si tamen contingat dicere dignius respectu eius, in quo nulla est dignitas). Si autem cōparamus ueritatem ad falsitatē ratione eius, quod respondet ex parte rei, sic dico de plano, qđ aliquando dignius est illud, qđ ex parte rei reddit illam propositionem falsam, quam illud qđ reddit propositionem ueram, sicut patet: dignius est enim ꝙ reddit istam propositionem falsam, Iste non est bonus: quam quod reddit eam ueram. Et ratio huius est ista, quia quamuis ueritas de se dicat positionem, quia dicit adæquationem, illa adæquatio ex parte alterius extremi ita bene potest respicere priuationem sicut positionem, & defectum sicut effectum. Sicut enim defectus est ordinabilis, & tamen defectus est: sic est cognoscibilis, & sic est significabilis: ideo cum quæritur, super quid fundetur ueritas enunciationis, non oportet quòd ex parte rei respondeat aliqua ueritas. Sicut enim uerum eus, contingit uere significare de ipso ipsum esse: sic etiam de illo quod nullo modo est, contingit uere significari, quòd ipsum nō est. Sicut enim significatio dicit relationem, quæ non requirit significatum esse in actu, sic & ueritas signi, quæ quidem dicit conditionem illius relationis, non exigit fundari super aliquā rem actualiter existētem: minimo minus tamen cum omnis relatio, & ordo a deo sit, talis significatio, & talis ueritas a deo est: nec sequitur ad hoc, ꝙ significatum sit a deo, imo est ibi sophisma secundum accidens, sicut si argueretur; ordinatio culpę, & pœnæ est a deo: ergo culpa est a deo. Sic non sequitur in proposito; uera significatio furti est a deo: ergo furtum est a deo. Et sic patet, quod & si ueritati non semper correspondeat ex parte significati aliquid excellentius: quam falsitati tamen ueritas nobilior est, quā falsitas & iō nō sequitur, ꝙ si uerificatio propositionis sit a deo, ꝙ ab eodē sit propositionis falsificatio, siue falsa enūciatio secūm ꝙ falsa. Et sic patent quæsita.

DISTINCTIO XXXVIII.

Qualiter in generali per actum uoluntatis peccatum introducatur.

Li. de Tri. 11 c. 6. 10. 3.

POst prædicta de uoluntate, eiusque fine differendū est. Sciendum ergo est, quod ex fine suo (ut ait Aug.) uoluntas cognoscitur, utrum recta an prana sit. Finis autem bonæ uoluntatis beatitudo est, uita æterna, ipse Deus. Malæ uero finis est aliud, scilicet mala delectatio, uel aliquid aliud, in quo nō debet uoluntas quiescere. Finē ergo bonū insinuat propheta, dicens, Omnis cōsummationis uidi finem, &c. Charitas ergo, cuius latum mandatum est, finis omnis consummationis est, idest, omnis bonæ uoluntatis & actionis, ad quam omne præceptum referendum est. Vnde Aug. in Ench. Omnia præcepta diuina referuntur ad charitatem. De qua dicit Apostolus, Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide nō ficta. Omnis itaque præcepti finis, charitas est, idest, ad charitatē refertur omne præceptum. Quod uero ita sit uel timore pœnæ, uel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad charitatem, quæ est dilectio Dei & proximi, nondum fit, quemadmodum oportet fieri, quamuis fieri uideatur. Tunc enim recte fiunt, quæ mandat Deus, & quę consilio monet, cū referuntur ad dilectionem Dei & proximi. His uerbis aperte insinuatur, quis sit rectus finis uoluntatis siue actionis bonæ, scilicet charitas, quę & deus est, ut supræ ostendimus.

Lib. de Trin. 11 ca. 6. to. 3. Quid sit finis bonus uel malus. Ps. 118 ca. 121 Tom. 3 1. Ti. 1. Lib. 1. dist. 17.

Quod Deus finis sit omnis bonæ actionis.

Qui ergo charitatem sibi ponit finem, Deum sibi ponit finem: unde & Christum finem legis ad iustitiam dicit Apostolus esse omni credenti. Et recte dicitur Christus finis legis ad iustitiam: quia ut ait Augustin. in Lib. sententiarum Prosperi, in Christo lex iustitiæ non consumitur, sed impletur. Omnis enim perfectio ex ipso, & in ipso est: & ultra quem non est, quo spes se extendat. Finis fidelium Christus est, ad quem cum peruenerit currentis intentio, non habet quo amplius possit uenire, sed habet id, in quo debeat permanere. Finis ergo rectus atque supremus, Deus pater est, & filius, & spiritus sanctus: nec hi tres sunt tres finer, sed unus finis: quia non tres dij, sed unus Deus.

Ro. 10 Cap. 9. Ibid. c. 206.

Quod omnes bonæ uoluntates unum habeant finem:

Sed quæritur, Vtrum omnes bonæ uoluntates unum tantum habeant finem. De hoc Augustin. in 11. de Trini. ita ait, Aliæ atque aliæ uoluntates suos proprios fines habēt, qui ita minē referūtur ad finē illius uoluntatis, qua uolumus beate uiuere, & ad eā peruenire uitā, quæ nō referatur ad aliud, sed

Cap. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ibid. *sed amanti per se ipsam sufficiat: quemadmodum uoluntas uidendi, finem habet uisionem, & uoluntas uidendi fenestrã finem habet fenestrę uisionem. Altera uero est uolũtas per fenestram uidendi transeuntes, cuius item finis est uisio transeuntium. Ad quod etiam prædictę referuntur uoluntates. Item rectæ sunt uoluntates, & omnes sibimet religatę, si bona est illa, ad quam cunctę referuntur: si autem praua est, praue sunt omnes: & ideo rectarum uoluntatum connexio iter quoddam est ascendentium ad beatitudinẽ, quod*

Prou. 5 *certis uelut passibus agitur. Prauarum autem & distortarum uoluntatum implicatio uinculum est, quo alligabitur*

Matth. 22. *qui hoc agit, ut proiciatur in tenebras exteriores. His authoritatum testimoniis euidenter monstratur, plures in fidelibus rectas esse uoluntates proprios ac diuersos fines habentes: & tamen unum eundemque, quia omnes referuntur ad unum, qui est finis finiũ, de quo paulo ante diximus: ita econuerso forte est & in malis.*

Quæ huic sententię uideantur aduersari.

Verũtamen huic sententię, qua dictum est fideliũ quasdam rectas uoluntates diuersos fines sortiri, & tamen ad unum referre, uidetur obuiare quod alibi Augu. admonet, ne scilicet nobis duos fines constituamus, ita inquiens in Lib.

8. post mediũ. c. 24. *de Sermone domini in monte, Non debemus ideo euangelizare ut manducemus, sed ideo mãducare, ut euangelizemus: ut cibus non sit bonum quod appetitur, sed necessariũ quod*

Tom. 4 *adijcitur, ut illud impleatur. Quęrite primum regnum dei,*

Mat. 6 *& hęc omnia adijcientur uobis. Non dixit primum quærite regnum dei, & deinde, quęrite ista, quamuis sint necessa-*

Ibid. c. 12. & cap. 25 *ria: sed ait: hæc omnia adijcientur uobis, ideſt, hęc consequentur si illa quęratis: ne cum ista quæritis, illinc auertamini: aut ne duos fines constituatis, ut regnum propter se appetatis, & ista necessaria propter illud. Ergo propter regnum Dei tantum debemus operari omnia, uel cum regno dei non solam mercedem corporalem meditari. Ecce hic aperte dicit, ne duos fines nobis constituamus, sed unum tantum, ideſt, regnum dei, cum supra dixerit bonas uoluntates alias, & alias proprios habere fines.*

Con-

Conciliatio prædictorum.

Hęc autem sibi non repugnare animaduertit, qui uerbis premissis simplici oculo diligenter intendit, qui enim dixit, ne duos fines nobis constituamus, sed omnia propter regnũ dei faciamus, ipse premisit quod debemus mãducare ut euãgelizemus. Cum autem hoc ita facimus, actionis illius finẽ euangelium constituimus: sed & hunc finem ad regnum dei referimus. Manducamus enim propter euangelium, & mãducamus & enangelizamus propter regnum Dei. Duos igitur fines nobis in manducando constituimus. Sed ita facientes nunquid peccamus? absit. Nam & ipse sic facere suadet, si diligenter eius uerba inspiciamus. Cum ergo ait, ne duos fines nobis constituamus, fines in diuersa tendentes intelligi uoluit, scilicet quorum alter ad alterum non referatur: ita & cum dicit, propter regnum dei tantum omnia agenda, nec cum ipso mercedem temporalem meditãdam: ita intelligendum est, ut non appetendo meditemur cum regno mercedem temporalem, ita quod non propter regnum sed propter se, vt scilicet regnum propter se appetamus, & ista propter illud, sicut ipse docet. Si enim petimus uitam æternam, petimusque etiam temporalia a deo: si ea petimus propter uitam æternam, non offendimus: neque sinistra tunc scit quid faciat dextera, quia mercedem temporalem non propter se meditamur, sed propter regnum dei, ut sit læua sub capite, & dextera in amplexu. Alioquin si hæc temporalia propter se quęrimus sicut æternæ, miscetur dextra sinistræ. Ideoque cum dominus dixerit, Attendite, ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis: alibi ait, Sic luceant opera uestra bona coram hominibus, ut glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Propter Deum ergo omnia facienda sunt, ut omnia quę facimus omnimque fines ad eum referamus.

Quo intelligẽdum sit illud, ne duos fines cõstituamus nobis.

Luc. 12 Mat. 6

Cant. 2

Mat. 5 Mat. 6

De differentia uoluntatis, intentionis, & finis.

Solet etiam queri, quid distet inter uoluntatem, & intentionem, ac finem. Ad quod dici potest, inter uoluntatem & finem certo atque euidenti modo distingui: quia uoluntas est qua uolumus aliquid: finis uero uoluntatis est, uel illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod uolumus, per quod impletur ipsa uoluntas: uel potius aliud propter quod illud uolumus. Intentio uero interdum pro uoluntate, interdum pro fine uoluntatis accipitur: quę diligẽs ac pius lector in scriptura, ubi hæc occurrunt, discernere studeat. Finis uero uoluntatis est delectatio bona uel mala, ad quã nititur quisque peruenire. Vnde Augu. super illum locum Psal. Scrutans corda & renes: sic ait, Deus solus scrutatur corda, ideſt, quid quisque cogitet: & renes, id est, quid quemque delectet: quia finis curæ et cogitationis est delectatio, ad quã cura & cogitatione nititur quisque peruenire. Et paulopoſt. Opera noſtra quæ ſunt in dictis & factis, possunt homines videre: sed quo animo fiant, & quo uenire cupiant, solus Deus uidet: qui cum uidet cor esse in cœlo, & non delectari nos in carne, sed in domino, ideſt, eã bona sunt cogitationes, & eorum fines, dirigit in illum. Idem super alterius Psal. locũ illum, scilicet. In laqueo iſto, quem abſconderunt, comprehẽſus est pes eorum: dicit, Pes animę amor est: quiſi prauus est dicitur cupiditas uel libido: ſi rectus, dicitur charitas. Eo monetur anima, quaſi ad locũ quo tẽdit, ideſt, ad delectationem bonam uel malam, quo ſuperueniſſe per amorem lætatur. Finis ergo uoluntatis, ut præmiſſum eſt, dicitur & illud quod uolumus, & illud propter quod uolumus: & intentio ad illud reſpicit propter quod uolumus: & uoluntas ad illud quod uolumus: ut uerbi gratia. Si enim eſurientem reficerem, ut habeam uitam æternam, uoluntas eſt qua uolo reficere eſurientem, cuius finis eſt refectio eſurientis; Intentio uero eſt, qua ſic ad uitã peruenire volo. Finis vero ſupremus, eſt ipſa uita, ad quam & alius finis refertur.

7 into. 8. in medio enarrationis. Ibi.

Aug. i expoſitione. Pſ. 9. in 10. 8. poſt medium enarrationis.

An illa intentio ſit uoluntas.

Sed quæritur, Vtrum intentio talis ſit uolũtas: & ſi uoluntas eſt, an in hoc opere ſit una eadẽque uoluntas, qua volo reficere eſurientẽ, & qua uolo habere uitam æternã. Videtur nẽpe talis intẽtio uoluntas eſſe: ut.n. voluntas eſt qua uolo reficere pauperẽ, ita et uolũtas eſt qua per illud volo habere uitã. Et alia quidẽ uidetur uolũtas eſſe qua uolo habere uitã, & alia qua pauperi ſubuenire uolo. Sed iſta ad illam

lam refertur. Nam etſi hoc ita placeat, ut in eo cum aliqua delectatione uoluntas acquieſcat, nondum eſt tamen illud quo tenditur, ſed hoc ad illud refertur: ut illud deputetur tanquam patria ciuis, iſtud uero tanquam refectio uel manſio uiatoris. Et ſunt iſtæ uoluntates affectus ſine motus mẽtis, quibus quaſi greſſibus uel paſſibus tenditur ad patriã. Sicut ergo altera eſt uoluntas videndi feneſtras (vt ſupra docente Augu. didicimus,) altera quæ ex iſta nectitur, uoluntas ſcilicet per feneſtras videndi tranſeuntes: ita nonnullis alia uidetur eſſe voluntas eleemoſynas dandi pauperi; alia uoluntas habendi uitam. Alij autem putant, quod una ſit voluntas & hic et ibi, ſed propter ſubiectorum multiplicitatem diuerſitas memoratur uoluntatum. Cæterum quodlibet horum uerum ſit, illud nulli in ambiguum uenit quàm voluntas ex ſuo fine penſetur, vtrum recta ſit an prana, peccatum an gratia: & quin nomine intentionis aliquando finis, aliquando voluntas intelligatur.

Aug. li. de Tri. 11 cap. 6.

VPRA oſtendit Magiſter, quid ſit malum, ſiue peccatum in generali, in hac parte determinat, qualiter peccatum p actum uoluntatis habeat introduci. Diuiditur autem pars iſta in tres. In quarum prima determinat Magiſter, qualiter peccatum a uoluntate habeat ortum in generali. In ſecunda uerò deſcendit ad ſpeciales differentias peccati, infra Diſt. 42. *Cum autem uoluntas mala, &c.*) In tertia uero inquirit, utrum ortum habeat in ipſa uoluntate poteſtas peccandi, infra Diſtin. 42. *Poſt prædicta conſideratione dignum, &c.*) Prima pars habet duas. In prima inquirit Magiſter, qualiter ipſa uoluntas habeat depranari. Secundo uerò qualiter ex prauitate uoluntatis fiat depranatio in actu exteriori, infra Diſt. 40. *Poſt hæc de adhibuit adiũciendum uidetur, &c.*) Prima pars habet duas. In prima determinat, qualiter uoluntas habeat depranari. In ſecunda uerò inquirit, quare magis deprauetur uolũtas in ſuo actu, quam aliqua alia potẽtia infra Diſt. 39. *Hic autem oritur quæſtio ſatis neceſſaria, &c.*) Prima pars quæ continet præſentem diſtinctionẽ, hẽt duas partes. Qm enim depranatio, & rectificatio uoluntatis attendit penes finẽ, & uoluntas habet cõparari ad finẽ mediante intẽtione: ideo pars iſta duas habet partes. In quarum prima determinat Magiſter de rectificatione, & depranatione uoluntatis ex parte finis. Secũdò uerò inquirit differentiã uolũtatis, intẽtionis, & finis, ibi. *Solet etiam quæri, quid diſſert, &c.*) Prima pars habet quatuor partes. Quia enim obli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quatio cognoſci habet per rectitudinem (nam rectum iudex eſt ſui,& obliqui) ideo in prima parte determinat Magiſter, ꝙ ex parte finis uenit rectitudo uoluntatis. Secundo determinat,quis ſit ille finis,ibi. *Qui ergo charitatem ſibi ponit finem, &c.*) In tertia uero determinat de unitate finis reſpectu bonarũ uoluntatum.ibi. *Sed quæritur, utrum omnes bonæ uoluntates, &c.*)Quarto vero mouet quoddã dubium, & determinat, ibi. *Verumtamen hute ſententiæ, quæ dictum eſt, etc.*) Secunda uero pars,in qua determinat de differentia uoluntatis, intentionis,& finis,habet duas. In quarum prima quærit differentiam ſecundum rationẽ, ibi. *Solet etiam queri &c.*) Secundo de differentia ſecundum rẽ, ibi. *Sed quæritur, utrum intentio,&c.*) Et ſecundum hoc duo determinantur in parte iſta, ſcilicet de comparatione uoluntatis ad finem, & de differentia intentionis,& uoluntatis.

Dub.1. EX *fine ſuo, &c*) Sed contra. Beatitudo eſt bonum nobis ignotum;unde boc eſt illud, qđ nec oculus uidit, nec auris audiuit &c.ergo ſi per ignotum non poſſumus aliud cognoſcere,uidetur quod uoluntas non poſſit cognoſci, utrum ſit bona,uel praua ex illo fine. Item.Certius eſt nobis quod eſt præſens nobiſpſis,quam quod eſt abſens:ſi ergo non cognoſcimus præſentia per abſentia, ſed econuerſo,uidetur quod per beatitudinem nõ fiat cognitio bonitatis in uolũtate. Reſp. Dicẽdum,ꝙ cognitio beatitudinis duplex eſt,uidelicet in uniuerſali, & particulari.Cognitio beatitudinis in uniuerſali omnibus eſt innata. Cognitio uero in particulari,uidelicet ubi ſit beatitudo ponenda, habetur a nobis per habitũ fidei aliquo modo,& aliquo modo expectatur habenda per deiformitatem gloriæ.Nũc enim cognoſcimus quaſi ſpeculãdo,& a remotis ſemiplene: tunc autem cognoſcemus experiendo perfecte. Licet autem nunc non cognoſcamus perfecte, cognoſcimus tamẽ certitudinaliter certitudine fidei, qđ beatitudo eſt magnũ,& uerũ bonum. De uoluntate noſtra, utrum ſi recta, uel praua,nos neſcimus niſi per coniecturam: & ideo ſicut certũ eſt ratio uenien di in cognitionem dubii:ſic cognitio beatitudinis facit uenire in cognitionem bonitatis uoluntatis,dum quis uidet ſuam uolũtatem ad beatitudinem tendere. Quod ergo obiicitur, quod beatitudo nobis ignota eſt, iam patet reſpõſio. Verum eſt enim quod non eſt nobis nota per experientiam, eſt tamen nobis nota per fidẽ. Ad illud,quod obꝰ, ꝙ rectitudo uolũtatis eſt nobis præſens. Dicendum,ꝙ (ſicut in primo Libro oſtenſum fuit) licet charitas, & gratia ſint nobis præſentia:ſunt tamen nobis ignota inquantum gratuita: qa de eis nulla poteſt haberi experiẽtia:unde & ſi certiſſimus ſim de affectione mea ſecundum qđ eſt affectio,valde tamen dubius ſum de affectione mea, utrum ſit ordinata, uel gratuita: & ita acquiro mihi probabilitatẽ per aliqua ſigna. *Dif.17 art.1. q.3.*

Finis præcepti eſt charitas, &c.) Contra hoc uerbum Apoſtoli obiicitur. Quoniam præcepta directius ſunt ordinata ad obediendum, quam ad amandum: ergo potius debuit dicere,Obedientia eſt finis præcepti,quam charitas.Item. Cum finis,quem aſſequimur ex obſeruantia mandatorum ſit ab ipſa uita ęterna, potius deberet dicere,Finis præcepti eſt uita æterna, quàm charitas. Iuxta hoc quæritur de numero, & differentia illarum conditionum appoſitarum, ſcilicet corde puro &c. Cum enim charitas non ſit de fide, nec de conſcientia; ſed potius de affectione, non uidetur recte notificari per illas conditiones. Reſp. Dicendum, ꝙ (ſecundum quod doctores exponũt) Apoſtol. hic diffinit charitatem: ſed quidam ſic exponunt, ut illæ determinationes [de corde puro &c.] ſint determinationes ex parte ſubiecti: & hoc quod dicitur [finis præcepti] ſit ipſa notificatio, ut ſit ſenſus. Charitas procedens de corde puro &c eſt finis præcepti. Alio modo exponitur, ut hoc totum ſit notificatio (finis præcepti de corde puro &c.) Hic modus dicendi nidetur congruentior. Et ſecũdum hunc modum dicendi,notandum quod charitas hic diffinitur per actum ſuũ. Actus autem charitatis, qui eſt amare,dupliciter habet notificari, per comparationem ad illud a quo procedit tanquam a principio efficiente: & per comparationem ad illud, quod ad ipſam charitatem terminatur ſicut ad quietantem: & ideo in illa eius notificatione tangitur duplex operatio, uidelicet ad cor purũ, & ad ipſum præceptum. Et qa puritas cordis,a qua immediate procedit actus dilectionis præſupponit fiduciam fidei,& certitudinam ſpei tanqam diſpoſitiones præambulas: ideo ut manifeſtaret Apoſtolus, quod actus charitatis ꝑſupponit actus aliarum uirtutum theologicarum tanquam diſponẽtes ad ipſum, tria dicit. De corde puro,in quo tangit charitatis ſanctitatem. Conſcientia bona,in quo tangit ſpei fiduciam. Et fide non ficta, in quo tangit fidei cõſtantiam. Et in his duobus Apoſtolus charitatem perfectiſſime commendat:in hoc qđ oſtẽdit, qđ in actu charitatis conſiſtit complementum omnis uirtutis, & finis omnis bonę operationis,quæ intelligitur in nomine præcepti. Vtde intellectus prædictæ diffinitionis eſt iſte. Charitas eſt finis præcepti &c ideſt charitas eſt illud, in quo conſiſtit omnis mandati adimpletio, & omnium uirtutum perfectio: Et hinc eſt qđ ſcriptura adeo nobis commendat charitatem,& maxime ſcriptura noui teſtamenti, & Apoſtolus eã laudat elegantiſſime. Quod ergo obiicitur de obediẽtia, & uita æterna,quod debeat dici finis præcepti. Dicendum, quòd obediẽtia ordinata eſt ad charitatem habendam, & uita æterna non eſt aliud, quam charitas conſummata.

Finis ergo rectus, atque ſupremus, &c) Cõtra finis eſt res,qua fruendum eſt: ſed hi tres ſunt tres, quibus fruendum eſt,ſicut dicit Auguſtinus in Lib.de Doctrina Chriſtiana: ergo ſunt tres fines. Item. Intentio finis dirigitur ꝑ fidem: ſed fides ponit tres *Dub.3. Lib.1. Cap.5.*

articulos in credendo patrem, & filium, & spiritum sanctum: ergo pari ratione intentio intendit in eum, statuens ibi tres fines. Quæritur ergo, quare non sit diuersitas finium, sicut pluralitas articulorum. Respon. Dicendum, quod rationis est distinguere, & uoluntatis unire. Rursus sicut dicit Damascen. Personæ distinguuntur ratione, & cõueniunt re, & natura: Secundũ hoc ergo intelligendum est, q nomina illa, quæ sunt communia ad rem, & rationem, illa possunt pluralicari: illa uero quæ sunt realia, plurificari non possunt: ideo potest dici, quod pater, & filius, & spiritus sanctus sunt tres res: non tamen potest dici, quod sint tres bonitates. Rursus. Quia articulus dicit qđ est ex parte rationis, finis uerum dicit quod respicit uoluntatem: ideo possumus dicere plures articulos: non tamen possumus dicere plures fines: licet enim sint plures articuli, una tamen est in eis ueritas: quia cum ueritas complexa secundum quod aliquid ponit, reducatur ad ueritatem incomplexam, & una sit ueritas incomplexa in patre, & filio, & spiritu sancto secundum quod sunt una charitas, & una ueritas, illi tres articuli super unam ueritatem realem fundari habent. Ad illud ergo quod obiicitur, quod sunt tres res. Dicendum, quod ratio illa non ualet. Sunt tres: ergo tres fines: qa proceditur a pluralitate personali ad pluralitatem essentialem; & differenter accipitur res, cum dicitur, Finis est res, & cum dicitur, Tres sunt res. Ad illud quod obiicitur, qđ fides distinguit. Dicendum, quod ex hoc non sequitur, quod intentio, distinguat plures fines, sicut fides plures articulos: nam cum intentio in charitate consummetur, & charitatis sit unire, plus habet intentio rationem uniendi, quàm rationem distinguẽdi.

Sed quæritur, utrum intentio talis, &c.) Quæritur hic de quæstione, quam Magister non determinat in partem alteram, utrum, scilicet uoluntas finis, & eius quod est ad finem, sint duæ uoluntates, aut una: Nam quod duæ sint, uidetur per hoc, quod una est creari, & alia increati; una temporalis, & alia æterni. Quod autẽ una sit, uidetur per hoc quod ibi est unum propter alterum: ubi autem hoc est, ibi tantum unum est, ut cum diligo uinum dulce, nõ diligo duo, sed unum. Respon. Dicendum, quod Magister ponit hic duas responsiones: nec tamen aliquã earum reprobat, nec aliquam magis approbat. Et ratio huius est: quia secundum diuersas cõsiderationes uerum dicit utrumque, & utrumque oportet dicere. Vna enim dicit, quod sunt uoluntates, duæ. Alia dicit quod est uoluntas una, hoc autem dixerunt aspicientes ad diuersa. Voluntas enim finis dupliciter potest esse. Aut sicut obiecti, aut sicut finis in ratione finis: si sit uoluntas finis sicut obiecti, sic cum aliud sit obiectum creatũ, & aliud increatum, alia est uolũtas, qua uolo finem, & alia qua uolo id, quod est ad finem: sicut alius est motus affectionis, quo amo deum in se: & alius motus quo amo creaturam. Si autem sit uoluntas finis sub ratione finis, inquantum scilicet aliud habet ad ipsum ordinari, sic una uoluntate, & uno decursu uolo utrunque, quamuis uoluntas simul; & simul non possit ferri super utrunque, sed successiue: ut patet, cum amo comestionẽ propter salutem: quia in amore comestionis includo amorem salutis. Et sm has duas uias duo sunt modi dicendi ꝓbabiles, & ueri: si recte fuerint intellecti.

Dub.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An uoluntas bona & commendabilis sit ratione boni finis?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio circa duo. Et primo quæritur de comparatione uoluntatis ad suum finem. Secundo uero quæritur de differentia intentionis ad uoluntatem. Circa primum quærũtur quatuor. Primo quæritur, utrum uoluntas ratione finis sit commendabilis. Secundo quæritur, quis sit ille finis. Tertio quæritur, utrum bonæ uoluntates habeant unum finẽ, uel diuersos. Quarto quæritur, utrum malæ uoluntates communicent in fine, an constituãt sibi fines alios, & alios.

VTRVM uoluntas sit bona, & commendabilis ratione boni finis. Et quòd sic uidetur. Matth. 6. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum luminosum erit. Si ergo oculus est intentio, per quam uoluntas ordinatur in finem secundũ quòd ibi exponitur, & corpus est congeries operum, uidetur, quòd si finis bonus sit, quòd omnis operatio uoluntaris sit bona, & commendabilis. ITEM. Augustin. dicit in 10. de Trin. Rectæ sunt omnes uoluntates, si bona est illa, ad quam cunctæ ordinantur: sed uolũtas ad quã oẽs ordinant, est uoluntas finis: si ergo finis bonus est, restat quòd uoluntas finis, & omnis uoluntas ad eam ordinata, sit bona, & recta. ITEM. Maxima est Philosophi. Cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est: ergo si actus uoluntatis finis bonus est, ergo ipsa bona est. ITEM. In actione naturali, in qua forma est finis, bonitas generationis, & operationis attenditur penes finem, & formam: ergo cum intẽtio finis sit æque essentialis morali actui, ut naturali: & bonitas actus uoluntatis pertineat ad mores, uidetur quòd bonitas uoluntatis, & rectificatio penes bonitatem finis habeat attendi, & cognosci.

Vide Bethũ in Top. Cicer. lib. 3. cap. 1. nõ procul à fine.

SED CONTRA. Finis bonorum est beatitudo, sicut Magister dicit in litera: sed omnes appetunt beatitudinem, sicut dicit Augustin. & omnes eam finaliter intendunt, sicut dicit Boetius in Lib. de Conso. quamuis diuerso tramite ad eã currant: ergo si omnes uoluntates communicant cum illo fine: ergo omnes erunt bonæ, & nulla mala. ITEM. Diony. dicit, quòd nemo operatur ad malum aspiciens: ergo omnis operans finaliter aspicit ad aliquod bonum: unde & Philosophus etiam dicit, quòd bonum, & finis

Augu. lib. 13. de Tri. cap. 3. Boethius 3 de Con sol. pro sa. 2. Lib. de Diuin. Nominibus. par. 4. cap. 4. Arist. 2 ues. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis est idem. Ergo si omnis uoluntas aliquod inˉdit bonum, uidetur ꝙ aut omnis uoluntas est bona, aut quòd bonitas non ineſt uoluntati ex fine. ITEM. Quantumcunque aliquis finaliter appetit bonum, tamen nunquam operatio eius erit meritoria nisi sit charitate informata, & alia sit deo grata, & accepta: ergo uidetur, quòd bonitas uoluntatis ī actu potius ueniat ex principio, quam ex fine. ITEM. Si bonitas uoluntatis uenit ex fine, cum finis omnis bonæ uoluntatis sit deus, & sit æqualiter bonus, uideˉ quòd omnes bonæ uoluntates sint ęqualiter bonæ: si igitur omnes uoluntates non sint æqualiter bonę: uidetur qđ bonitas uoluntatis non sit eis ex fine. ITEM. Manducare bonum est: ergo si quis finaliter prædicat, ut manducet, cum operatio ista habeat bonum finem, uidetur, quòd sic prædicare sit bonum, & laudabile: si igitur talis actio iudicatur esse mala, uidetur quòd uoluntas non sit bona ex uoluntate finis. ITEM. Si aliquis mentitur propter salutem proximi, cum saluare proximū sit bonum, mendacium illud esset bonum, & meritoriū, si opus uoluntatis bonitatem haberet ex fine; sed constat quòd mendacium nunquam est bonum, sicut dicit Augus. ergo uidetur quòd bonitas finis non sufficiat ad bonitatem uoluntatis. Quæritur igitur unde causetur rectitudo, & bonitas in uoluntate, utrum ex fine, sicut uidetur dicere Magister, an aliunde.

Lib. de mendacio. ca. ultimo. à medio Tom. 4

RESOLVTIO.

Sit finis bonus nec dum in se; sed ex sub ratione finiendi: adsit idoneitas rei ordinabilis ad illum; actus que uoluntas conuertatur ad eundem, ex ritè ab eo bona dicetur.

RESP. Dicendum, quòd cum dicitur uoluntas esse bona ex bonitate finis, hoc est dicere quòd uoluntas est bona ex ordinatione ad bonum finem. Ad hoc autem quòd sit recta ordinatio ad bonū finem, requiritur quòd finis bonus sit duobus modis, uidelicet secundum id quod est, & sub ratione finiendi. Aliquid enim est bonum in se, quod tamen non recte ordinatur ad alterum in ratione finis: sicut minus bonū quamuis sit bonū, non tamē est bonus finis maioris boni: pro eo quod finis melior debet esse his, quæ sunt ad finem. similiter ex parte ordinationis duo requiruntur, uideˉicet idoneitas ex parte ordinabilis, & actualis conuersio ex parte uoluˉtatis ordinantis: & cum ista cōcurrunt, tunc absque dubio uoluntas bona ex fine bono iudicatur. Cum autem horum aliquid deficit, bonitas finis non sufficit ad bonitatem uoluntatis, utpote si sit finis bonus in se: non tamen sufficit ad finiendum, uel ad complēdum illud, qđ fit propter ipsum: sicut manducatio quamuis sit bonum in se, non tamen habet completam rationē finiendi respectu prędicationis. Similiter mendacium non est ordinabile ad bonum, cum sit secundum se malum: & ideo quantumcunque quis mentiatur propter aliquod bonum, mendacium non est bonum: quia deficit

sit ibi rectitudo ordinationis propter defectum idoneitatis ex parte actus, quem uoluntas refert ad illum finem. Et sic patet responsio ad quæstionis ueritatem: quoniam concedendum est (sicut Magister dicit) uoluntatem esse bonam, & rectam ex fine: hoc enim intelligitur sub prædictis conditionibus. Et secundum hunc modum rationes ad primam partem concedendæ sunt.

ET PER hoc etiam patet responsio ad illa duo, quæ ultimo opponuntur, uidelicet de prædicatione, & mendacio. AD ILLVD uerò, quod primò obiicitur, quòd beatitudo est finis bonarum uolūtatum, & etiam omnium. Dicēdum, quòd aliter est finis bonarum uolūtatum, & aliter malarum. Nam beatitudo, quæ est finis omnium bonarum uoluntatum, est beatitudo uero, quæ est finis malarum, non est beatitudo uera; sed simulata. Auarus enim ęstimat beatitudinem esse in diuitiis, & superbus & honoribus, & sic ī aliis uitiis: unde sicut finis malarum uoluntatum quandam habet imaginē finis uere boni, utpote beatitudinis, sic etiam malę uoluntates prætendunt speciem uirtutis. Quando ergo dicitur, quòd omnis uoluntas tendit ad beatitudinem, hoc intelligitur de beatitudine in sua generalitate consideratā, in cuius appetitu omnes (ut dicit Augus.) communicant: sed prout beatitudo determinate accipitur pro illa, ꝙ consistit in uisione dei, nec ab omnibus appetitur, nec omnes in illam tendunt. AD ILLVD, quod obiicitur, quod nemo operatur ad malum aspiciens. Dicēdum, quòd illud quod mouet, aliquando est bonum secūdum ueritatem, aliquādo est bonum secundum æstimationem: & ad hoc ꝙ affectus moueatur, sufficit sola æstimatio bonitatis: & sine hac ęstimatione non mouet uoluntas ad aliquid appetendum, ad minus deliberatiuo appetitu. Et ideo dicit Diony. ꝙ neme operatur ad malum aspiciens; quia nulla est uoluntatis operatio, quā non præcedat boni æstimatio: sed quia illud quod æstimatur esse bonum, frequēter est malū, ideo frequenter male operatur, & si nunquam aspiciat ad malum sub ratione mali. Cum ergo dicitur, quòd uoluntas est bona ex intentione boni finis, hoc non intelligitur de fine, qui est bonus tantum in æstimatione appetentis, sed etiā de bonitate reali. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ non est actus uoluntatis bonus, nisi qui est in charitate. Dicendum, quòd charitas non reddit opus bonum nisi ex hoc, quòd ipsum bonū refert in summum bonum: nec sufficiens relatio alicuius effectus, uel operis ad summum bonum est, nec esse potest nisi ex adiutorio charitatis, quæ facit finem illum omnibus aliis præpōderare, & præ cæteris carius reputari, & in eo quiescere tanquam in fine ultimo. Et hinc est, quòd bonitas omnis uolūtatis attribuitur charitati. Nihilominus etiam attribuitur bonitati finis: quia ubi unum ꝓpter alterum, ibi unum tantum: unde qui tenet ęquum per frænum, non dicitur tenere nisi

nisi unum. & sic in proposito intelligendum est. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd finis est æqualiter bonus. Dicendum, q̃ & si finis æqualiter sit bonus, non tamen omnes uoluntates æqualiter ordinantur, & approximant illi fini: quia bonitas finis nõ redundat in uoluntatem nisi ratione ordinationis, quæ ducit ad illum finem: & ideo licet finis sit æqualiter bonus, tamẽ propter gradus repertos in approximatione, & ordinatione uoluntatũ ad illum finem, uoluntates non sunt æqualiter bonæ. AD DVO ultima iam patet responsio ex prædictis.

QVAESTIO II.

Quis sit ille finis, à cuius & ad cuius bonitatem bonæ dicuntur uoluntates nostræ?

QVIS sit ille finis, ex cuius bonitate uolũtas est bona, & ad quem debent referri nostræ uoluntates ad hoc q̃ sint rectæ. Et quod huiusmodi finis sit charitas, uidetur. 1. Thi. 1. Finis præcepti est charitas: sed ad illũ finem referendæ sunt uoluntates, ad quem referuntur præcepta: si ergo charitas est finis præcepti, charitas est finis bonæ uoluntatis. ITEM. Ad Romanos. 13. Qui diligit proximum, legem impleuit. Et ærum. Plenitudo legis est dilectio: sed ad illud referendæ sunt uoluntates, in quo consistit plenitudo, & cõsummatio legis: si ergo charitas, & dilectio est huiusmodi: patet &c. ITEM. Hoc uidetur ratione. Omnis bona uoluntas ad hoc ordinatur, ut homo fruat deo: & ad hoc quòd habeat deum: sed nos nec fruimur deo, nec habemus ipsum nisi per charitatem. Similiter. Habere charitatem non est aliud, quàm habere deum: si ergo omnis bona uolũtas est ordinata ad hoc quòd habeat deum, uidetur quòd finis omnis bonæ uoluntatis sit ipsa charitas. ITEM. Natura in operando finaliter intẽdit formã pfectiuã inesse naturæ: ergo uoluntas in operãdo principaliter intẽdit formã pfectiuã in esse moris: sed forma, uel habitus pfectiuus uoluntatis in esse moris est ipsa charitas: ergo charitas ẽ finis principalis omnis bonæ uoluntatis.

SED CONTRA. Roman. 10. Finis legis Christus: sed idem est finis legis, & bonæ uoluntatis: ergo uidetur, quòd Christus sit principalis finis bonæ uoluntatis: non ergo charitas. ITEM. Bernard. in Libro de Diligẽ. deo. De amore uenitur in charitatem, & de charitate uenitur in sapientiam: ergo sapientia est excellentius, quam charitas: sed illud debet poni finis bonæ uoluntatis, quod est excellentissimum: ergo finis bonæ uoluntatis non est charitas; sed sapientia. ITEM. Finis est illud, quo fruendum est: sed charitate non est fruendum, quia solo bono increato est fruendum: ergo uidetur, quòd charitas non sit finis principalis bonæ uoluntatis. SI TV dicas, quòd finis bonæ uoluntatis non est charitas creata; sed increata. Cõtra. Apostol. Finis præcepti est charitas procedens de corde puro, &c. sed charitas procedens de corde puro, & fide non ficta, non est nisi charitas creata: ergo &c. ITEM. Finis bonæ uoluntatis est illud, quo habito, uolũtas nihil ultra quærit: sed habita charitate adhuc uoluntas ultra quærit aliquid, uidelicet ipsum deum: imo quanto maiorem habet charitatem, tanto magis quærit: ergo uidetur, q̃ charitas nõ habeat rationem finis. ITEM. Quod est ponderus in corporibus hoc est amor in spiritibus: sed pondus in corporibus nullo mõ dicitur esse finis motus localis: ergo amor in spiritibus nullo modo dicetur esse finis appetitus rationalis, ergo nec uoluntatis. ITEM. Finis, & principium sunt distinctæ: sed charitas est radix omnium bonarum affectionum: si ergo finis cõsequitur illud, quod est ad finem, & charitas est radix, uidetur quòd nullo modo debeat dici finis bonæ uoluntatis.

RESOLVTIO.

Charitas; & increata, & creata consummata, & creata in choata. In creata, ut in quo quiescit: Creata consummata, ut quo in increata quiescit perpetuo: Creata inchoata, ut quo in eadem ad tempus quiescunt.

RESP. Dicendum, quòd Magister recte dicit in eo, q̃ finẽ omnis bonæ uoluntatis charitatem assignat: secutus est n. in hoc Apostoli doctrinam, & beati Aug. Nam Apostolus expresse dicit, q̃ charitas est consummatio præcepti, & plenitudo legis. Aug. etiam dicit in Enchir. q̃ omnia præcepta diuina referuntur ad charitatem. Et in Lib. de Doctri. Christ. ostendit, q̃ ad charitatis mandatum commendandum ordinatur tota scriptura: & ita charitas non tantummodo est finis bonæ uoluntatis, sed etiã totius sacræ scripturæ, & cognitionis secũdum pietatem. Licet autẽ deus, uel beatitudo, siue Christus possit dici finis bonæ uoluntatis: maluit tñ Magister dicere, q̃ charitas sit finis, pro eo q̃ completa ratio fruendi competit ipsi charitati. Cum. n. dupliciter dicatur finis. uidelicet finis, in quo quiescit: & finis, quo q̃escit. Et finis quo quiescit, di dupliciter, uel simpliciter, uel ut nunc, quolibet istorũ modorũ charitas est finis bonæ uolũtatis. Nã charitas increata, quę deus est, de qua dr. 1. Can. Ioã. Deus charitas est, est finis in quo quiescitur. Charitas uero creata, & cõsummata, utpote charitas patriæ, est finis, quo quiescitur simpliciter in deo. Charitas uero inchoata, utpote charitas uiæ, est finis, quo quiescitur in deo ut nunc. Sicut. n. locatum non quiescit in loco nisi mediante pondere, sic anima in deo non habet quietari, qui est eius locus, & finis ultimus nisi mediante dilectione, quæ habet considerare bonum sub rõne boni. Bonum autem sub ratione boni simul tenet rõnem finis, & amabilis: & propterea intentio, finis potissime attribuitur charitati. Concedendæ sunt igitur rationes, quę hoc ostendunt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, q̃ Christus est finis præcepti. Dicendum quòd per hoc nõ excluditur, quin charitas sit finis. Nam & si Christus sit finis, in quo quiescitur: nihilominus charitas põt esse finis, quo quiescitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

quiescit in Christo. Rursus charitas secundum quòd est finis, in quo quiescimus, conuenit toti trinitati: & ideo simul possunt hæc duo stare quòd Christus sit finis legis, & charitas similiter. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd de charitate peruenitur ad sapientiam: ergo sapiẽtia est excellentior. Dicendum, ꝙ secũdum quòd Ber. ibi loquitur de sapientia: sapientia non dicit aliud donũ, quàm charitas, sed nouum statum eiusdem doni: ita quòd charitas communiter accepta distinguitur contra charitatem dictã appropriate. Prout tamen charitas communiter describitur, sic continet & amorem, & sapientiam: & hoc modo ponitur esse finis præcepti. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ finis est illud, quo fruẽdum est. Dicendum, ꝙ secundum ꝙ finis, dicitur dupliciter, scilicet quo quiescitur, & in quo quiescitur: sic etiam frui aliquo dicitur dupliciter: aut sicut obiecto, aut sicut dispositiuo, & utroque modo charitate fruimur. Nã charitate, quæ deus est, fruimur sicut obiecto: charitate quę habitus est, fruimur sicut dispositiuo: & sic patet, ꝙ illud non obuiat proposito. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd uoluntas habito fine suo quiescit. Dicendum, quòd illud uerum est, quãdo habet finem suum complete: charitas autem & si in uia habeatur, nõ tamen habetur complete. Ignis enim est in Syon, & caminus in Hierusalem: cum autem habebitur in patria, nihil ultra quæretur, pro eo quòd per eam habebitur bonum in creatum, in quo consistit finis, & quietatio omnium nostrorũ desideriorum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd pondus in corporibus non est finis motus. Dicendum, quòd non est simile, quia pondus reperitur in corporibus tam in absentia loci debiti, quàm in præsentia: charitas autem nunquam est in anima nisi deo præsente. Vnde omnis, qui habet charitatẽ, habet deũ: & propterea dum omnis nostra operatio ad habendum deũ ordinatur, ordinatur ad habendã charitatem: nõ sic autem est de pondere, ga non quodlibet corpus habens pondus habet locũ sibi debitum. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd finis, & principium sunt diuersa. Respondent aliqui ꝙ charitas differenti modo est principium, & finis: nam principium est boni operis secũdum esse inchoatum, & finis est secundum esse consummatum, & perfectũ. Ad hoc enim unusquisque bene operatur, ut in eo dei amor, & charitas augeatur. Aliter potest dici, & probabilius: ꝙ sicut ista tria modus, species, & ordo super idem fundantur: & tamen modus dicit comparationem ad efficiens, & species ad formam, uel exemplar, & ordo dicit comparationem ad finem: sic charitas respectu boni operis potest habere, & rationem efficientis, & finis secundum diuersas comparationes. Charitas enim continuat uoluntatem nostram ipsi deo, ut principio mouenti, & conformat ut regulę dirigenti, & iungit ut fini quietanti: & ideo sicut ipse deus habet rationem efficientis inquantum mouet, & formalis inquantum dirigit, & finalis in quantum quietat: sic & ipsa charitas respectu operis rationem habet istius triplicis causæ: nec est inconueniens: quia secundũ Philosophum tria genera causarum possunt in unum coincidere. Et sic patet, quòd & si charitas sit principium boni operis: nihilominus potest esse finis secundum diuersas comparationes. ET per hoc patet responsio ad illud, quod ultimo quærebatur, quare charitas dicitur radix, & forma uirtutum, & finis: hoc enim dicitur secundum diuersas comparationes nostræ uoluntatis ad diuinam uoluntatẽ: dicitur etiam super hoc uinculum perfectionis in comparatione ad proximos, qui nobis uinculo charitatis iunguntur.

Isa. 31.

QVAESTIO III.

An bonæ uoluntatis unus finis sit, uel plures

VTRVM bonæ uoluntatis sit unus solus finis, an possint esse plures. Et ꝙ unus solus, uidetur. Deut. 4. Diliges dominũ deum tuum, &c. glo. Non uult deus suum amorem partiri, ut simul cumipso aliud diligamus: ergo quicumque sibi diuersos constituit fines, non facit quod deus uult: & si non facit quod deus uult, non habet bonam uoluntatem. ITEM. Super illud Phil. 1. Siue per occasionem, siue per ueritatem. glo. Quisquis a deo aliud quam deum quærit, non caste diligit: sed illa uoluntas bona est, quæ non aliud quam deum diligit: ergo nulla uoluntas est bona, quæ aliud ꝙ deum quærit. ITEM. Sicut status

est in primo principio, ita & in fine ultimo: sed primum principium, in quo est status, non est nisi unicum: ergo si finis debet respondere principio, uidetur quòd bonæ uoluntatis non debet statui nisi finis unus: ergo si uoluntas statuit sibi fines plures, non facit quod debet: ergo non est bona. ITEM. Quicũque diuersos fines intẽdit, habet cor suum diuisum: sed qui cor suum diuidit, non diligit deum ex toto corde, nec in toto corde quærit deum: & quicũque talis est, deo non placet, qui ꝓcipit se ex toto corde amari, & uult totum cor possidere: ergo non uidetur, quòd bona uoluntas possit esse, quæ sibi statuit diuersos fines.

SED CONTRA. 1. Cor. 9. super illud. Quoniam debet in spe, qui arat, &c. glo. Predicator qui corda aperit, uel fidem, debet arare in spe ꝛtipendiorum temporaliam: ergo uidetur, ꝙ bona uoluntas non tantum possit sibi ponere finem spiritualẽ, sed etiam temporalem: ergo uidetur, ꝙ possit diuersos fines habere. ITEM. Luc. 15. Quanti mercenarii ĩ domo patris mei, &c. dicit Ambro, quòd multi sunt mercennarii, qui abundãt spe, fide, & charitate: sed mercẽnarius statuit sibi finem creatũ, uidelicet aliquam mercedem, quæ est beatitudo creata. Si.n. solum finem increatum sibi statueret: iam non esset mercennarius sed filius: ergo si contingit esse bonos mercennarios, contingit bonam uoluntatem habere fines diuersos. ITEM. Bonum additum bono facit maius bo-

num: ergo si unus bonus finis facit uoluntatem bonam: ergo multofortius multi boni fines: ergo uidetur quòd tanto uoluntas melior sit, quanto plures sibi tuit sibi bonos fines: ergo nō est necesse quòd bona uoluntas habeat unū solum finem. ITEM, Sicut cōcupiscibilis appetit dulcedinem, ita irascibilis appetit celsitudinem, & rationalis appetit pulchritudinem: si ergo pulchritudo non tantum est finis rationalis: sed etiam perfectio: & sic de aliis, & plurium perfectibilium plures sunt perfectiones, cum sint in nobis tres uires diuersæ, quibus sursum conuertimur, uidelicet rationalis, concupiscibilis, & irascibilis: uidetur quòd in omni bona actione, & uoluntate sit assignare diuersos fines.

RESOLVTIO.

Vnicus, principalis & summus; si recta uelit esse: tamen etsi nihil inconueniat plures non principales esse.

RESP. Dicendū ꝙ bonæ uolūtatis unus solus est finis principalis. Propter ꝙ intelligēdum, ꝙ plures fines statuere, hoc potest esse tripliciter. Vno modo ita ꝙ finis sit sub fine, & ꝑꝑ finem. Alio modo ita ꝙ unus sit finis principalis, alter non principalis: ita tamen quòd finis nō principalis nō referatur ad principalem actualiter. Tertio modo ita ꝙ uterque sit finis principalis. Exemplum autem huius assignari potest in eo, quod frequenter accidit, uidelicet cū quis uadit ad ecclesiam ad percipiendas distributiones: hoc enim potest facere tripliciter. Aut ita ꝙ principaliter intēdit honorem, & gloriam dei; cū uadit ibi decantare laudes: & simul cū hoc intendit obtinere pecuniam, ut pauperibus distribuat, uel in alios usus licitos ad honorē dei cōuertat. Alio modo potest aliquis ire ad ecclesiam intendens deo placere, & simul cū hoc pecuniam acquirere: ita tamen ꝙ eius acquisitionem ad deum nō referat: nec tamen ipsam pecuniā statuit finem principalem. propter ꝙ ipsam non diligit propter se. Tertio modo uadit quis ad ecclesiam duplicata intentione, ita ꝙ uult deo placere, & uult obtinere pecuniam, quam sicut auarus appetit acquirere, ut possit thesaurum suum ampliare, & in eo delectari propter se. Primo modo statuere diuersos fines est bonum, & meritorium, & pertinet ad bonam uoluntatem. Secundo modo statuere diuersos fines non est bonæ uolūtatis (loquēdo formaliter) tamen non sic repugnat, quin possit cum ea stare: est enim ibi peccatum ueniale, non mortale. Et hoc uult dicere Augustinus in Lib. Confess. cum ait. Minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. Tertio uero mō statuere diuersos fines nō est bonæ uolūtatis, imo contra bonam uoluntatē: talis enim uult duobus dominis seruire: & hoc est impossibile, sicut dicitur Matth. 6. Quando n. sic principaliter duos intēdit fines, uerificatur illud propheticum. Coagustum est stratum, ita ut alter decidat: & pallium breue utrumque operire non potest: & talis est uolūtas hypocritæ; cū quibus

quibus uæh damnationis æternæ comminatur scriptura, pro eo, quòd terram ingrediuntur duabus uiis. Et ideo dicit Eccl. 2. Ne accesseris ad ipsum dupli ci corde: q enim accedit in corde, & corde hypocrita est: & qa gaudium hypocritæ ad instar pūcti est: ideo dicitur Oseæ 10. Diuisum est cor eorum, nunc interibunt. Sic igitur ex dictis colligitur, ꝙ bonæ uoluntatis plures possunt esse fines: ita ꝙ unus sit finis principalis, & alter nō principalis, siue finis sub fine. Plures aūt cōstituere fines principales bonæ uoluntatis repugnat, sicut ostendunt rōnes, quæ ad primam partē inducuntur. Cum enim unum solum sit summū, & uerum bonū, quod quietat humanum desiderium, necesse est, quod uoluntas bona ad hoc ꝙ recta sit, statuat sibi finem unicum.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ qui arat, debet in spe arare. Dicendum, quòd ipsa Gloss. illam obiectionem dissoluit, dum seipsam manifestat in sequentibus: facit enim uim in hoc quod dicitur, in spe, non propter spem. Nā (propter) dicit finem principalem, (In) uero nō tantummodo dicit finē principalem, imò etiam finem, qui continetur in fra finem. Et ideo ex illo uerbo non sequitur, quòd aliquis possit sibi plures fines principales statuere, imò si recte intelligatur, potius sequitur oppositum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod mercennarius statuit sibi finem creatum. Dicendum est, quod est bonus mercennarius & malus: & malus mercēnarius in duobus differt a bono. Primo quidem, quia malus mercenarius statuit sibi finem creatū, quo habito non necessario haberur deus. Bonus uero mercenarius statuit sibi finem creatum, quē habere non est aliud, quam habere deum sicut ipsam fruitionem dei. Secundo uero differt in hoc, quod malus mercēnarius statuit sibi finem creatum tanquam principalem: bonus uero mercennarius statuit sibi finem creatum tanquam finem sub fine. Non. n. amat deū propter fruitionem, sed fruitionem propter deum. Et ideo ex hoc non habetur, quod finis bonæ uoluntatis purificetur. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ bonum additum bono facit maius bonum. Dicendum, quod illud uerum est, quando additio boni ad bonum fit saluo ordine: cū. n. bonitas necessario ponat ordinem, si additio boni ad bonum tollat ordinem, bonum nō auget, sed potius perimit. Quia ergo pluralitas finium principalium ordinem non seruat: quia secundum rectum ordinem status debet esse in uno, & unicū debet esse ultimum, hinc est qđ pluralitas finium principalium bonitatem uoluntatis non augmentat, sed potius ipsam uoluntatem deprauat: quia dum uult placere uni, displicet alteri, & dum uult assequi unum, perdit reliquū. AD ILLVD, ꝙ obiicitur: ꝙ rationalis appetit suam pulchritudinem, & cōcupiscibilis dulcedinem, &c Dicendum, quod pulchritudo, celsitudo, & dulcedo pōt dupliciter accipi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aut prout est perfectiua, & informatiua uirtutis animæ, aut prout est ipsius animæ motiua. Primo modo tenet rationem finis sub fine, & sic plurificari pt secũdum diuersitatem dotium aiæ. Secundo modo prout. s. tenet rõnem obiecti & motiui, sic unitarẽ habet: nam in deo idem est pulchritudo, celsitudo, & dulcedo: & sic tenet rationem finis principalis. Et sic patet, qđ quamuis plures fines non principales contingat cõstituere: tñ ad hoc quod uoluntas sit bona, necesse est unum solum finem esse principalem. Nã aliter non diligitur deus ex toto corde.

QVAESTIO IIII.

An & malæ uoluntates unicum finem habeat.

VTRVM malæ uoluntates habeant unicum finem. Et qđ sic, uidetur. Augu. super illum locũ Psal. 7. Scrutans corda &c. Finis curæ, & cognitionis humanæ est delectatio, ad quam quisque nititur peruenire: si ergo omnes uoluntates malę finaliter quęrunt delectationem, uidetur, quod omnium uoluntatum malarum sit unum finem assignare. ITEM. Malarum uolũtatum est frequentius unus malus exitus, siue terminus, sicut dicitur Ro. 6. Quorũ finis mors est: ergo si earum cõtingat esse unum terminum, pari rõne uidetur quod contingat esse unũ finem ultimum. ITEM. Quæ cõueniũt in principio, conueniũt, & in fine ultimo: sed oẽs malæ uoluntates conueniunt in principio, sicut dicit Aug. in Lib de Vera relig. Planũ est (inquit) in toto malefaciendi genere nihil aliud quam libidinem dominari: si ergo cõueniũt in uno principio, utpote in libidine, uidetur pari ratione, quod conueniant in uno fine. ITEM. Vitiũ imitatur uirtutem secũdum apparentiã: unde sicut uirtus nunquam quiescit citra beatitudinẽ ueram, ita uitium inquirit beatitudinem simulatã: ergo sicut omnes uirtutes faciunt tendere uoluntatem ad bonum finem, scilicet beatitudinem, sic uidetur qꝫ omnia uitia faciant tendere uoluntatem ad unum finem, scilicet qui habeat similitudinem cum uero fine.

SED CONTRA. Contrariarũ uoluntatum contrariæ sunt delectationes: ubi autẽ sunt delectationes contrariæ, ibi sunt fines diuersi: sed uoluptates faciunt uoluntates iubinuicẽ repugnare: ergo faciunt diuersos fines habere. ITEM. Mala uolũtas ponit finem in creatura: sed impossibile est, qđ in una creatura inueniat nostra uoluntas sufficientiam, cũ nihil sufficiat uoluntati humanæ nisi sola Trinitas: si ergo uoluntas non quiescit nisi in eo fine, in quo ponit sufficientiam, uidetur necessario quod uoluntas mala diuersos sibi fines constituat. ITEM. Malę uoluntatis appetitus ortum, & radicem habet ex libidine: sed libido est, id quo quis amat bonũ proprium: si ergo bonum proprium necessario diuersificatur in diuersis, necesse est diuersarũ uoluntatum diuersos fines reperiri. ITEM. Vnitas, & conformitas uoluntatum bonarum uenit ex unitate amoris, in quo uniũtur, & colligãtur: si ergo amor, in quo

I quo diuersi colligant, & uniũtur unicam debet habere radicẽ in pluribus repertam, cũ hoc nõ conueniat amori libidinis, sed solum amori charitatis, qui est amor spiritus sancti, uidetur, quod malarum uoluntatum sit non finis unicus, sed diuersi.

RESOLVTIO.

Voluntates bonæ quãcunque differant, unicum habent finem: Male uerò econuerso: idque propter imperfectionem amoris rei appetibilis & appetentis.

RESP. Dicendum, quod econtrario est in bonis uolũtatibus, & in malis. Nam bonarũ uoluntatum unicus est finis: siue bonæ uoluntates sint diuersæ diuersitate materiali, siue diuersitate formali. Diuersitatem autem materialem uoco, quando plures homines in eodem genere affectionis afficiuntur circa aliquid. Diuersitatẽ autem formalem uoco, quando idem homo diuersis habitibus uirtutum afficit circa diuersa. Siue enim sic, siue sic, licet contingat plures fines proximos, & proprios assignare: tamen finem ultimũ, & principalem necesse est esse unicum, uidelicet ipsum deum. Et ratio huius est pfectio amoris mouentis, & perfectio appetibilis quietãtis. Quia enim amor charitatis liberalis est, & non qrit quod suum est, sed commune bonũ: hinc est, quod pures homines ex charitate moti, idẽ bonum appetunt finaliter. Rursus. Quia appetibile illud completissimum est, in quo non solum contingit reperiri bonum perfectum, sed ẽt omne bonum: hinc est, quod omnes uoluntates quantucunque diuersæ ueniunt finem suũ, in quo quiescunt. Econtra est in malis uoluntatibus propter imperfectionem amoris appetibilis. Propter imperfectionem namque amoris libidinosi uolũtates solo numero differẽtes, diuersos habẽt fines: propterea, quod amor libidinosus semper quærit, qđ suũ est; & quia semper quærit bonum proprium, ideo & si multi ex amore libidinoso conueniãt in actum unum: tamẽ unusquisque quærit finem suũ propriũ, ut patet in adultero, & meretrice, quia iste qrit delectationẽ, & illa quærit nũmum. Propter imperfectionem etiam appetibilis necesse est diuersas uoluntates formaliter differentes habere diuersos fines, quia enim luxuria appetit iocunditatem, & lętitiam, & auaritia sufficientiã, & superbia excellentiam, & hęc omnia non cõtingit reperiri circa eandem rem creatã, sed circa diuersas, hinc est, quod uolũtates malæ differẽtes formaliter, non unum, sed diuersos fines sibi constituunt. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD, qđ primo obiicitur, quod delectatio est finis curæ, & cogitationis. Dicendũ, quod in ratione illa est figura dictionis, pro eo quod non eadem delectatio est finis curæ, & cogitationis humanæ, sed diuersa; unde stat ibi delectatio in sua generalitate, & magis habet ibi suppositionẽ simplicem quam personalẽ: & ideo cũ pꝫ delectationẽ descendit ad finis unitatem, fit sophisticatio secũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum figuram dictionis ex commutatione suppositionis. AD ILLVD, qđ obiicit, q̃ malarum uoluntatum est unus malus exitus. ergo unus malus finis. Dicendum, quod non est simile. Nam malæ uoluntates differũt in conuersione, sed conueniunt in auersione: & malus exitus principalius respicit auersionem, q̃ conuersionẽ: finis uero mouẽs principaliũs respicit conuersionem, quã auersionem: ideo non sequitur, quod eũ finis sit unus exitus quo ad mortem damnationis, qđ secundũ hoc sit unus finis motiuus quantum ad quietem delectationis. AD ILLVD, quod obiicit, q̃ uoluntates malæ conueniunt in principio, uidelicet in libidine. Dicendum, quod in principio nõ cõueniũt, nisi per quandam conformitatem. Nã alia est libido in uno, & alia in altero: & ideo non sequitur ex hoc, quod conueniãt in finem unicum. Attamẽ & si in principio conuenirent: nõ p̃pter hoc necesse esset quod conuenirent in termino. Nam malũ semper procedit in dispersionẽ: bonum uero semper redit ad unitatem. Quanto enim aliquid magis colligitur, tanto magis uigoratur, & est perfectius: quãto uero magis dispergitur, tanto magis recedit a perfectione, & complemento. Et ideo dicit Philosophus, quod malum est multifarie, & bonũ uno modo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uitium imitatur uirtutem. Dicendum, quod sic imitatur, qđ plus habet de dissimilitudine, quam similitudine: magis enim uirtuti contrariatur, quam ei conformetur: & ideo potius inferri potest, quod malæ uoluntates habeant fines diuersos, si bonæ habent unicum: quam econuerso, quia enim in hoc cõsistit perfectio uirtutis, uitiũ magis in hoc a uirtute deficit, quam eã imitari possit. Et sic patet quod malarum uoluntatum non est unus finis, sed diuersi.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO II.

An in solis rationabilibus intentio sit?

CONSEQVENTER quæritur de secundo principali, uidelicet de differentia intentionis, & uolũtatis. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, utrum intentio sit in solis rationalibus. Secũdo quæritur, utrum intentio in participantibus. rõnem, dicat aliqd ex parte intellectus, uel ex parte affectus.

VTRVM intentio sit in his solis, quæ participãt rationẽ. Et q̃ sic uidetur, sicut dicit Gl. super illed Luc. 11. Vide ne lumen &c. Glo. lumen animæ est intentio: sed constat, quod intẽtio nõ est lumen corporale, sed spirituale: si igitur lumen spirituale est in solis substantiis spiritualibus, quæ natæ sunt illuminari a summa luce: & hę sunt solæ creaturæ rationales, uidetur ergo quod intentio sit in solis rationalibus. ITEM Intentio est actus uis collatiuæ. Qui enĩ intendit, ab uno in aliud tendit, & unum comparat alteri: si ergo uis collatiua reperitur in solis participantibus rationem, uidetur quod in eis solum reperiatur

riatur intentio. ITEM. Intentio est illud, secũdum quod anima immediatius iungitur ultimo fini: ergo in eis solum est reperiri intentionem, quæ habeat potentiam, mediante qua Deum possunt capere, & ei uniri: sed talia sunt sola rationalia, quoniam ipsa sola sunt ad imaginem Dei: ergo uidetur, quod in his solum contingat intentionem reperiri. ITEM. Intentio est supremum in anima: unde ipsa dicitur esse caput nostrum, & oculus noster: sed illa, in quibus communicamus cũ irrationalibus creaturis, sunt infirma, & citra rationem: ergo uidetur, quod in nulla alia creatura rationali contingat intentionem reperiri.

SED CONTRA. In omni eo, quod operatur per intentionem, est reperire intentionem: sed natura (ut dicit Philosophus) est operans per intentionem: ergo uidetur, quod in re naturali est intentionem reperiri, & ponere. ITEM. Omne illud, quod mouetur ad aliquid, eo obtento quiescit: cum enim mouebatur, illud intendebat: nisi enim illud intenderet, non moueretur ad eius absentiam, nec quiesceret ad eius p̃sentiam: si igitur res naturales sunt huiusmodi, ut patet, cum lapis mouetur deorsum, uidetur quod intentio non tantum sit in rationalibus, sed etiam in rebus irrationalibus. ITEM. Omne, quod facit aliquod opus ordinatum ad finem, ab illo diuersum operatur per intentionem: sed naturæ irrationales sunt huiusmodi: sicut patet in aranea, quæ facit telam ad capiẽdas muscas: ergo uidetur &cæ. ITEM. intentio est regula appetitus: ergo si non est ponere aliquid in uniuerso priuatũ regimine, & ordine: uidetur quòd ubicunque est ponere appetitũ, est ponere intentionem: sed appetitus non solum est in substãtiis rationalibus, sed etiam in irrationabilibus: ergo &c.

RESOLVTIO.

Cum intentio dicatur regimen appetitus naturalis, sensualis, & rationalis; sicut regula directiua operationis in solis propriè rationabilibus est: ita & intentio in solis eisdem erit.

RESPOND. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd circa hanc quæstionem duplex est modus dicendi, qui ad præsens occurrit. Vnus est, ut distinguamus in modo operandi per intentionem penes proprium, & alienũ. Videtur enim satis rationabiliter posse dici, quod quædam sunt, quæ mouentur per intentionem propriam, quædam etiã quæ mouentur per intẽtionem alienam. Per intentionem propriam mouentur illa, quæ finẽ cognoscunt, & operationem suam ad finem conferunt, & referunt. Per intentionem alienã mouentur illa, quæ intra se non habent potentiã discernendi: reguntur tamen, & diriguntur ab eo, qui discernit, sicut sagitta ab arcu emissa moueri potest dici per intentionem, non inquam arcus, uel sagittæ, sed sagittantis. Per hunc quidem modum satis rationabiliter potest dici, quod oẽs res naturales per

Universidad de Deusto
Biblioteca

intentionem dicuntur moueri, pro eo quod mouentur, sicut Deus instituit, & sic gubernat, & regit. Ipse enim in omni operatione est principalis motor: Et secundum hunc modum dicendi intentio proprie reperitur in solis substantiis rationalibus, licet irrationalia secundum aliquem modum dicendi per intẽtionem operari dicantur. SED quamuis iste modus dicendi rationalis sit, & ueritatẽ dicat: nõ tamen uidetur sufficienter dicere cum dicit, quod natura dicitur operari per intentionem, nõ ratione proprię intentionis, sed ratione intentionis alienæ: quia non dicit sufficienter, cum naturæ assignet intentionem alienã tantum: secundum hoc enim ea sualia, & fortuita cum nõ fiant præter diuinam intentionẽ, nõ deberent dici facta præter intentionem. Rursus. Cum uidemus, quod naturalia appetitum habent, mediante quo tendunt ab uno in alterum, & unaquæque res habeat uim suam regitiuã, mediante qua ad proprium finẽ inclinatur, videtur quod naturalia nõ tantum habeant mouere intẽtione extrinseca & alienai sed etiam ꝙ moueantur intentione propria & intrinseca. ET PROPTEREA est alius modus dicendi: quia sicut triplex est appetitus, uidelicet naturalis, sensualis, siue animalis: & rationalis: & quilibet illorum appetituum habeat suum regimẽ, nõ absurde regimen cuiuslibet illorum trium appellatur intentio: maxime tamen proprie uocatur intentio regimen appetitus rationalis. Et rõ huius est: quia ad regimen, & directionẽ appetitus naturalis plus spectat dirigi, quàm dirigere: ad directiuum uero appetitus rationalis propriè spectat dirigere: directiuum uero appetitus brutalis, quodammodo mediũ tenet: & hinc est, quod naturalia mouentur quadam necessitate, rationalia vero mera liberalitate, bruta uero mouentur quadam impetuositate, quę est infra libertatem, & supra necessitatem: non enim possunt se omnino reprimere. & tamen possunt ad oppositas partes tendere. Sicut igitur regula directiua operationis reperitur in rationalibus ꝓprie, in sensualibus minus proprie, in naturalibus improprie: sic & intentio.

ET PER HOC patet responsio ad quęstionem propositam, & ad rationes ad utranque partem. Nam intentio proprie accepta, secundum ꝙ dicitur lumen, per quod est collatio, & tendentia in Deum accipitur circa animę supremum: & ideo hoc modo in solis rationalibus reperitur, sicut rationes illæ ostendunt. Intẽtio uero ꝓut dicit tendẽtiam ordinem, & directionem appetitus ad aliquẽ terminum uel finem quietantẽ: non tantummodo est in rationalibus, imò etiam in brutis, sicut aliæ rationes ad aliam partem ostendunt, & sic patet, quod utręque diuersis uiis uerum concludunt, & propterea concedendæ sunt.

QVAE-

QVAESTIO II.

An intentio prout in rationalibus solis reperitur, ex parte affectus, uel intellectus se teneat?

DE intentione secundum qđ reperit̃ in rõnalibus. Vtrum se teneat ex parte intellectus, uel ex parte affectus. Et qđ ex parte affectus uidetur. Bern. ad Eugenium. Vt oculus sit simplex duo sunt necessaria, uidelicet charitas in intẽtione, & ueritas in electione: sed charitas nõ est nisi in uoluntate: ergo si charitas est in intentione, intentio se tenet ex parte uolũtatis. ITEM. Augustꝰ dicit, & habetur in litera. Intẽtio est, qua sic ad finem peruenire uolo: Sed nemo uult peruenire ad finem, nisi per uoluntatem: ergo intentio est ex parte uoluntatis. ITEM. Intentio iungit eum ipso fine: sed uoluntas non tãtummodo dicit appetitum eorum, quæ sunt ad finem, imò etiam ipsius finis, sicut uult Philo. si ergo illud, qđ principaliter iũgit cum fine est intentio, & hoc ipsum est uolũtas, uidetur ꝙ intentio sit uolũtas. ITEM. Meritum principaliter residet penes intentionẽ: sed illud penes qđ principaliter residet meritum, & demeritum, est ipsa uoluntas: ergo uidetur, ꝙ intentio se teneat ex parte uolũtatis, siue affectionis.

SED CONTRA. Matth. 6. Si oculus tuus fuerit simplex &c. ibi Glo. exponit, ut per oculum intelligatur intẽtio: si ergo oculus animæ non est affectus, sed intellectus, uidetur ꝙ intentio non se teneat ex parte affectus, sed magis ex parte intellectus. ITEM. Super illud Matth. 4. Vide, ne lumen &c. sed lumen se tenet ex parte cognitiuæ: ergo &c. ITEM. Intentionis est referre opus, siue uoluntatem in finem: sed eius est referre, cuius est conferre: & conferre est proprie ipsius rationis: ergo & intẽtio. ITEM. Sicut uoluntas nunquam uult aliquod uolitũ, nisi illud pręcognoscatur a ratione, sic nunquam appetit finem nisi ratio, uel affectus rationis eam prærurrat, quę finẽ illum ostẽdat: si igitur intẽtio est illa, quę finem monstrat, uidetur quod intentio ex parte rationis se teneat. SI FORTE tu dicis, quòd se tenet ex parte rationis, & uolũtatis simul. Sed contra. Intendere est actus unus: ergo est unius potentiæ: ergo non potest esse uoluntatis, & rationis simul, & semel. ITEM. Si intentio se tenet ex parte uoluntatis, & rationis: aut ergo sicut potentia, aut sicut passio, aut sicut habitus. Sicut potentia non uidetur: quia cum uoluntas, & ratio non sint una potẽtia: & ita in uno homine respectu unius finis sit una intentio, nomine intẽtionis nõ potest intelligi potentia. Pari ratione, nec habitus; quia non est unus habitus in duabus potentiis. Quod nec passio, cõstat: qđ 2. Eth. cap. 5. passionibus non meremur, nec demeremur: circa intentionẽ autem est meritum, & demeritũ: nullo igitur modo uidetur, ꝙ intentio simul spectet ad rationem, & uoluntatem. ITEM. Si simul spectat ad rationem, & uoluntatem, Quæro ad quam principaliter. Et principalius uidet se tenere ex parte rationis per

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc quod Glosę dicunt, ꝙ intẽtio est lumen, & oculus, quod quidem est solius rationis proprie. QVOD autẽ principalius se teneat ex parte uoluntatis, uidetur per hoc, ꝙ intentio principaliter respicit finem: & potẽtia in nobis, quæ principaliter respicit finem, uoluntas est, cũ bonum, & finis sint idem: ergo si non põt principaliter esse ex parte utriusque, uidetur ꝙ non consistat in utraque potentia, s. in ratione, & uoluntate. ITEM. Inferius nõ se extẽdit ad plus, quam suum superius: sed intelligentia est uniuersalior, quã intentio. Vnde Dama. Intelligentia est primus motus: quæ uero circa aliquid est intelligẽtia, intentio dicitur. Si ergo intelligẽtia non se extendit ad rationem simul, & uoluntatem; sed tantum consistit in ratione: pari ratione uidetur, quòd similiter nec intentio.

RESOLVTIO.

Ex parte utriusque: sed ex parte uoluntatis primum: ex parte rationis consequenter.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ frequenter ad cognitionẽ rei perducimur per considerationem uocabulorum. Qui.n. prima uocabula imposuerunt proprietates rerum potissime considerauerũt, & iuxta illa uocabula imposuerunt. Si igitur uelimus attendere, hoc uerbum (intendere) compositum est ab in, & tẽdo: hæc aũt præpositio in, duplicem põt importare habitudinem, cum cõponitur huic uerbo, tendere, aut sicut ad obiectum, aut sicut ad terminum ulrimum. Primo modo hoc, quod est, intendere, significat solã cõuersionẽ potentię respectu obiecti. Secundo uero modo non tãtummodo significat conuersionẽ, imò significat cũ hoc quandam collationem, & coniunctã quietationem: & secundum istã duplicem acceptionem hoc uerbũ (intendo) diuersam habet cõstructionem. Differt enim dicere, intendo in hoc, & intendo hoc. Cum enim dico, intẽdo in hoc, intendere dicit conuersionem potentię ad aliquid tanquã ad obiectum. Cum uero dico, Intendo hoc, intendere dicit cõuersionem potentię ad aliquid, tanquam ad finẽ ultimum, quẽ intendit assequi, & cui uult copulari. Et ideo in prima acceptione huius uerbi (intẽdere) inter ipsum, & suum casuale cadit præpositio media, ut per hoc significetur directio, & cõuersio potentiæ ad illud, tanquam ad obiectum supra quod. In altera uero significatione nõ cadit præpositio media, pro eo, quod hoc uerbum (tendere) de se dicebat inclinationem, & ordinationẽ ad aliquid; & hæc præpositio in, sibi iuncta, super hoc addit quietationem: unde sensus est. Intendo beatitudinem, idest tẽdo in beatitudinem: & propterea non oportet exterius addi præpositionem. Et secundum istum ultimũ modum accipiendi est hic sermo de intentione. Et quoniam istud uocabulum duo importat, uidelicet ꝙ andã collationẽ, & præter hoc quandam conuersionem cum collatione, & quandam tendentiam cum quietatione: & unum istorum est rationis, & alterum uoluntatis: hinc est, quòd in nomine intentionis clauditur simul actus rationis, & uoluntatis. Quamuis enim sit unum uocabulum: tamen secundum ꝙ cõpositum est, sic implicat duarũ potentiarũ actus coniunctos ad unum perficiendum, quod non posset facere actus unius sine actu alterius. Et est simile de uerbo consentiendi: quod quãuis uideatur importare unicum actum, tamen necessario duos includit. Nam consensus non est aliud, quam concordia uoluntatis simul, & rationis ad unũ aliquid faciendum: unius ut arbitrantis, & iudicantis: alterius autem ut præoptantis: & propterea sic recte nominatur, & respicit lib. arb. quod quidem simul consistit circa uoluntatem, & rationem, sicut supra fuit ostensum. Vnde sicut tota dispositio familiæ pendet ex consensu patrisfamilias, & matrisfamilias: sic tota dispositio agendorum in domo animæ pendet ex consensu uoluntatis, & rationis. Et sicut pendet dispositio, & regimen ex consensu, sic pẽdet directio, & obliquatio ex intentione. Sicut.n. ad rectũ motũ progressiuum concurrit simul operatio uisus ostendentis uiam, & operatio pedis incedentis: sic in actu intẽdendi clauditur simul actus rationis, & uoluntatis, unius ut aspicientis, alterius ut tẽdentis. Et quia isti actus coniuncti sunt: ideo per unum uocabulum compositum importantur. Ex his patet responsio ad quæstionem propositam, & ad rationes ad utranque partem. Cõcedendum est enim, quòd intẽtio nominat aliquid ex parte uoluntatis, sicut rationes ad primã partem concludunt. Verum est etiam, quòd intentio nominat aliquid ex parte rationis, ratione cuius dicitur & oculus, & lumen, sicut ostendunt rationes aliæ: & quantum ad hæc duo intentio dirigi habet fide, & charitate, fide clarificante oculum intellectus, & charitate rectificante pedem affectus.

AD ILLVD ergo, quòd obiicitur contra hoc, quòd non possit esse simul in ratione, & uoluntate: quia intendere dicit unicum actum. Dicendum, quòd falsum est: imo importat plures actus, sicut & consentire, sicut ostensum est. AD ILLVD uero, quod quæritur, utrum si sicut potentia, uel sicut passio, uel sicut habitus. Dicendum, quod & si intentio aliquando dicatur ipsa potentia intendens, aliquando dicatur ipse habitus, secundum quem intendit, aliquando dicatur actus intendendi, aliquando ipsum intentum: principalius tamen nomen intentionis impositum est ipsi actui: nihilominus tamen in aliis acceptionibus contingit aliquando reperiri. Nam cum dicitur, quòd intentio est oculus, accipitur intentio pro potentia. Cum dicitur, intentio est lumen, accipitur intentio pro habitu dirigente. Cum uero dicitur, quòd intentio est ipse finis, sicut dicit Magister in litera, accipitur intentio pro intento. Cum uero dicitur, quòd intentio quædã est recta, quędã est obliqua: accipitur intentio

Scot. uult distinguere præsentem ꝙ dicat unum actum, qui est solius uoluntatis, præsupposito tamẽ actu intellectus: cui subscribit Sã. Th. 1. 2. q. 12. ar. 1. 1. & 22. qõ. 180. ar. 1. 1. & q. de uerit. qõ. 22. ar. 13. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro actu. Cum uero dicit Philosophus, quod omne, quod est in anima, est potentia, uel passio, uel habitus. Dicendum, q̃ Philosophus sub habitibus cõprehendit actus: uel loquitur de his, quæ sunt in anima per modum quietis, non per modũ fieri. Talia enim potius dicuntur esse ab anima, quàm in anima. Et sicut patet, quòd intentio potest esse actus, potest etiam esse habitus, & potentia: & sicut nõ nominat unum actũ simplicẽ, sed plures, sic nõ nominat unicum habitum, nec unam potentiam tantum. Nec ualet ratio illa, Est una intentio; ergo una potentia, uel unus habitus: quia hoc est unum nomen impositũ pluribus, sicut supra dictũ fuit de libertate arbitrii: & sic est in hoc nomine concordia, & consensus. AD ILLVD, quòd quæritur in quo sit principalius. Dicendum, quòd secundum diuersa, & principalius est in cognitiua, & principalius in affectiua. Nam quantum ad directionem principalius se tenet ex parte cognitiuæ: quantum uero ad tendẽtiam principalius se tenet ex parte affectiuæ, & hoc non est inconueniens. AD ILLVD, quod obiicitur, quod intentio est inferius ad intelligentiam. Dicendum, quod Damasce. loquitur de intentione secundum aliam acceptionem. s. secũdum quod dicit conuersionem ipsius uirtutis intellectiuæ ad aliquod obiectum determinatum, per quem modum dicitur in alterũ intendere, qui illum aspicit, uel considerat: & talis modus accipiendi frequẽter habetur in scriptura. Vnde Act. 3. dicitur, quod claudus, qui stabat ad portam templi, intendebat in eos, ideſt in Petrum, & Ioannem. Et Psal. 69. Deus in adiutoriũ meum intende &c.

DISTINCTIO XXXIX.

Quare uoluntas magis deprauetur in suo actu, quam aliqua alia potentia.

HIC autem oritur quæstio satis necessaria ex superioribus causam trahens, Dictum est enim supra, uoluntatem inesse naturaliter homini, sicut intellectus, & memoria. Quæ autem homini naturalia sunt, quantumcunque uitientur, bona tamen esse non desinunt: quia non ualet uitium bonitatem, in qua Deus eã fecit, penitus consumere: ut uerbi gratia, Intellectus, uel ratio, & ingenium, ac memoria, etsi uitijs ac peccatis obnubilentur & corrumpantur: bona tamen sunt, nec peccata nominãtur: sicut Aug. de ratione, quæ est imago Dei, in qua
Cap. 8. *facti sumus, euidenter ostendit in 15. Lib. de Trinit. Hæc est, inquit, imago in qua homines sunt creati, qua cæteris animalibus*

malibus præsunt: quæ creatura in rebus creatis excellentissima, cum a Deo iustificatur, a deformi forma, in formosam mutatur formam. Erat enim etiam inter uitia naturæ bona. Hæc autem imago ratio est, uel intellectus. Cum ergo uoluntas de naturalibus sit, quare ipsa non semper bonum est, etsi aliquando uitijs subiaceat? Ad hoc facilè respondẽt, qui dicunt omnia, quæ sunt inquantum sunt, bona esse: quia et ipsam uoluntatem inquantum est, uel inquantũ uoluntas est, ut supra posuimus, bonum esse asserunt: sed inquantum inordinata est, mala est & peccatũ. Vbi potest ab eis rationabiliter quæri, Si uolũtas inquantũ inordinata est, peccatũ est: quare ergo intellectus, ratio, & ingeniũ, & huiusmodi, cũ inordinata sunt, peccata non sunt? Inordinata uero sunt sicut uoluntas, cum ad rectum finem non tendunt, eorumq; actus prænaricationes existunt. Ad quod illi dicunt uoluntatis nomine aliquando uim, scilicet naturalem potentiã uolendi, aliquando actum ipsius uis significari. Vis autem ipsa naturaliter animæ insita, nunquã peccatum est, sicut nec uis memorandi uel intelligendi: sed actus huius uis, qui & uoluntas dicitur, tunc peccatum est, quãdo inordinatus est.

Quare actus uoluntatis sit peccatum, & non aliarum potentiarum.

Sed adhuc quæritur, Quare huius naturalis potentiæ actus peccatum sit, si aliarum potentiarum actus peccata non sunt, scilicet potentiæ memorandi, cuius actus est memorare: & potentiæ intelligendi, cuius actus est intelligere. Ad quod & ipsi dicunt; quia alterius generis est actus ille uoluntatis, quam actus memoriæ uel intellectus. Hic enim actus est ad aliquid adipiscendum uel non admittendum: qui non potest esse de malis, quin sit malus. Velle enim mala malum est, sed intelligere uel memorare mala malum non est. Quamuis eorum quidam etiam hos actus malos esse interdum non improbe asserant. Memorat enim interdum quis malum ut faciat, & quærit intelligere uerum, ut sciat impugnare. Ecce qualiter soluitur præmissa quæstio ab his, qui tradunt omnia esse bona inquantum sunt. Qui uero dicunt uoluntates malas peccata esse, & nullo modo bona, breuius

respondent

Universidad de Deusto
Biblioteca

respondent, dicentes actum uoluntatis non esse de naturalibus, sed uim ipsam & potentiam uolendi, quæ semper bonum est, & in omnibus est, etiam in parunlis, in quibus nondum est eius actus.

Quomodo intelligendum sit illud, Et homo, etiam qui seruus est peccati, naturaliter uult bonum.

Præterea quæri solet, Quomodo intelligendum sit quod ait Amb. exponens illud uerbum Apostoli. Non a. quod uolo, illud ago: sed quod nolo, illud facio. Dicit n. quod homo subiectus peccato facit quod nõ uult; quia naturaliter uult bonum. Sed uoluntas hæc semper caret effectu, nisi gratia Dei adiuuet & liberet. Si homo subiectus peccato est, uult quidem malum & operatur; quia seruus est peccati, et eius uoluntatem (sicut supra dixit Aug.) libenter facit: quomodo ergo naturaliter vult bonum? An est eadem uoluntas, id est, idem motus, quo libenter peccato seruit, & quo naturaliter vult bonum? Si non est eadem uoluntas, quæ ergo istarum est, qua cum homo iustificatur, a seruitute peccati liberatur? Vt enim diximus superius, gratia Dei voluntatem hominis liberat & adiuuat, quæ uoluntatem hominis præparat adiuuandam, & adiuuat præparatã. Sed quæ est illa voluntas: an illa, quæ naturaliter vult bonum: an illa, quæ libenter seruit peccato, si tamen duæ sunt uoluntates? Proposita est quæstio profunda, quæ varia a diuersis expositione determinatur. Alij enim dicũt duos esse motus: vnum quo vult bonum naturaliter. Quare naturaliter, & quare naturalis dicitur? Quia talis fuit motus naturæ humanę in prima conditione, in qua creati sine vitio sumus, quæ proprie natura dicitur. Fuit enim homo creatus in voluntate rectus. Vnde in Lib. de Fide ad Petrum scriptũ est, Firmissime tene primos homines bonos & rectos esse creatos cum libero arbit. quo possent, si vellent, propria voluntate peccare: eosque nõ necessitate, sed propria voluntate peccasse. Recte ergo dicitur homo naturaliter velle bonum; quia in recta & bona voluntate conditus est. Superior enim scintilla rationis, quæ etiam (vt ait Hieron.) in Cain non potuit extingui, bonũ semper vult, & malum semper odit.

Tom. 4 Ca. 18. cõmentariũ ad 7. c. ad Rom.

An eadem uoluntate uelit homo naturaliter bonum, et libiter peccato seruiat. Dis. 25 Dis. 26 Ca. 25. tom. 3.

In cõmẽ. ad 1. cap.

Alium

Alium autem dicunt motum esse, quo mens relicta superiorum lege, subiicit se peccatis, eisque oblectatur. Iste motus (ut aiunt) antequam adsit alicui gratia, dominatur & regnat in homine, alterumque deprimit motum: uterque tamen ex libero arbitrio est. Veniente autem gratia, ille malus motus eliditur, & alter naturaliter bonus liberatur, et adiuuatur, ut efficaciter bonum uelit. Ante gratiam uero licet naturaliter homo velit bonum: non tamen absolute cõcedi oportet bonam habere voluntatem, sed potius malam. Alij autem dicunt vnam esse voluntatem, id est, vnum motum, quo naturaliter vult homo bonum, & ex vitio vult homo malum, eoque delectatur: & inquantum vult bonũ, naturaliter bonus est, inquantum malum vult, malus est.

Ezech. sup eo loco, Et scintillæ quasi aspectus eris cantentis. Tom. 5.

SVPRA ostendit Magister, vnde uoluntas habeat rectificari, & deprauari. In hac parte inquirit, quare uoluntas magis deprauetur in suo actu, quã aliqua alia potentia. Diuiditur autem pars ista in duas partes. In quarũ prima inquirit de causa priuationis uoluntatis deliberatiue. In secunda uero inquirit de rectitudine uoluntatis humanæ, secundum quod mouetur per modum naturæ, ibi. *Præterea quæri solet quomodo intelligendum sit, &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima mouet quæstionem, & determinat. In secunda uero opponit contra prædictam solutionem ad maiorem uoluntatis explanationem, ibi. *Sed adhuc quæritur, quare huiusmodi, &c.*) Similiter secunda pars principalis diuiditur in duas partes. In quarum prima mouet dubitationẽ, & opponit. In secunda parte eã dissoluit secũdum diuersorum opinionem, ibi. *Proposita est quæstio profunda, &c.*) Et sic principaliter duo determinat Magister in parte ista, qualiter uoluntas uidelicet deprauari possit, cum sit naturalis animæ potentia, & qualiter homo naturaliter bonum uelit, & appetat, uidelicet ratione naturalis iudicatorii, quod quidem est cõscientia, quæ semper bonum dictat, & rõne scintillæ rationis, uel conscientię, q̃ quidẽ est syndereſis, q̃ semper ad bonũ inclinat, & contra malũ recalcitrat.

Esse enim mala malum est, &c. Dub. 1.

VQuæritur unde hoc sit. Et uidetur, quod similiter sit in actu intelligendi, & in actu uolendi. Actus enim recipit denominationem ab obiecto: ergo sicut uelle malum, est malum sita & intelligere. Item. Intelligere dicit motum a rebus ad animã, & uelle dicit motum ab anima ad res: ergo uidetur, quod plus pendeat actus intelligendi a re intellecta, quam actus uolẽdi a re

re uolita: ergo si malitia est a uolito, & intellecto, potius debet deprauari actus intelligẽdi, quam actus uolendi. Resp. Dicendum, quod a malitia existẽte in obiecto, magis deprauatur actus uolendi, quam actus intelligendi. Et ratio huius dupliciter sumitur. Tum ex parte uirtutis: quia tanta est uis amoris, ut trasformet amantem in amatum Vnde, qui diligit iustitiã, iustus fit: & qui diligit iniquitatem, iniquus fit: & propterea dicitur de malis, quod facti sunt abhominabiles sicut ea, quę dilexerunt: Non sic est de actu intelligendi: nam etsi aliquo modo conformet, non tamen trãsformat: hoc autem contingit ꝓpter maiorem unionẽ, quæ consistit in ipso amore. Sicut enim dicit Dion. Amorem dicimus uim unitiuam: propterea dicitur. 1. Corin. Qui adhæret Deo unus spiritus fit. Alia est ratio ex parte obiecti. Bonum enim inquantum bonum, est obiectũ affectus, non intellectus. Intelligentiæ autem, & memorię obiectum est uerum sub ratione ueri, uel bonum sub ratione ueri: & hinc est, quod intellectus qñ intelligit falsum, est falsus: non tamen quãdo intelligit bonum est bonus: affectus uero non dicitur esse falsus: quia uelit falsum: quamuis dicatur esse malus: quia uelit malũ, uel bonus cum uult bonum. Virtus enim a proprio obiecto denominari habet: Et per hoc patet respõsio ad utranque obiectionem. Istud autem melius infra patebit Dis. 40. ubi inquirit Magister, Vtrũ oẽ pctm̃ habeat esse a uolũtate.

Lib. de Diuin. nom. par. 4. cap. 2.

Superior enim scintilla rationis, &c.) Sed cõtra. Impossibile est simul, & semel uoluntatem mouere motibus contrariis, uel etiã disparatis: sed homo aliquando uult malum: ergo non uidetur, quòd illa hora uelit bonum: falsum ergo dicit, cum ait, quod illa scintilla semper uult bonum. Si tu dicas, quòd uoluntas naturalis, & deliberatiua sunt diuersæ potẽtiæ: & ita simul possunt moueri diuersis motibus. Contra. In litera præcedenti habetur, & etiam sequenti, quòd illa uoluntas, quæ uult bonũ, gratia adueniente liberatur, & adiuuatur: si ergo uoluntas, quæ a gratia liberatur, & adiuuatur, hæc est, in qua habet consistere peccatum, uidetur quòd eadem sit potentia uoluntatis, qua homo naturaliter uult bonum, & qua aliquãdo uult malum. Si tu dicas, quòd eadẽ est uoluntas, tamen dispositа diuersis habitibus, & secundum illorum habituum diuersitatem potest habere diuersos motus. Obiicitur cõtra hoc. Quia illa potentia est unica, & simplex: ergo quando conuertit se ad actum unius habitus, non potest se conuertere simul, & semel bene, & male. Non ergo semper uult bonum. Quod si hoc concedatur: est ratio in contrarium, quòd nulla uirtus destruitur sua naturali, & propria operatione: & maxime uirtus naturalis, cuius est moueri uniformiter: ergo uidetur, quòd actus uoluntatis naturalis, qui est appetere bonum, simul stet cũ actu uoluntatis deliberatiuæ, qui est uelle malum. Responsio. Dicendum, quòd sicut Magister dicit in litera, duo sunt hic modi dicendi. Quidam enim dicũt, quòd actus, quo uoluntas naturaliter uult bonum, non est diuersus, uel distinctus ab eo, quo uoluntas uult deliberatiue malũ: sed sicut malo culpæ in actu exteriori substernitur bonum naturæ, unde unus, & idem actus est bonus bonitate naturæ, & malus malicia moris: sic dicunt intelligi & in uoluntate, quòd uoluntas naturaliter uult bonũ, inquantũ uult actum substratum: uult nihilominus malum, inquantum illũ actum deformat. Sed illud non sufficit dicere: quia cũ Ambro. dicit quòd homo uult naturaliter bonum, non intelligit de bono naturæ tantum. quod quidem est actus uoluntatis, sed et moris. Vult enim iustitiam naturali uoluntate. Et propterea est alius modus dicendi, quem Magister primo ponit in litera, quòd duo sunt motus, & alius est motus, quo uoluntas appetit naturaliter bonum: & alius quo uoluntas deliberatiue uult malum. Vtrum autem possint esse simul, hoc Magister non determinat. Et circa hoc duplex est opinio doctorum. Quidam enim dicunt, quòd possunt esse simul, pro eo quòd actus deliberatiuus non excludit actum naturalem: & unus istorum actuũ est uoluntatis ut mouetur naturaliter, & alter ut mouet deliberatiue: sed quoniam uoluntas naturalis, & deliberatiua (secundum quòd ostensum fuit) una est potentia, & eadem potentia, quando plene mouetur in bonum, uel in malum, non potest simul, & semel moueri motu opposito, & etiã disparato propter simplicitatẽ potentiæ. Ideo dixerunt alii, quòd motus uoluntatis naturalis non est semper actualiter in bonũ. Et quod dicit Magister in litera, quòd semper uult bonum, hoc intelligitur habitudinaliter: impeditur autem, & suffocatur per malitiam uoluntatis deliberatiuæ, ut non exeat in actum: sicut est in damnatis, in quibus synderesis non instigat ad aliquod bonum, & iustum. Quicquid autẽ sit de hoc, utrum simul possit esse motus uoluntatis, ut est natura, cum motu uoluntatis, ut est deliberatiua: hoc tamen uerum est, quòd uolũtas naturalis quę bonum appetit, non est semper in suo actu, quia non semper cogitat de bono: & cum etiam cogitat, frequenter nullo modo afficitur: & ideo in litera illa exponendum est quòd hoc, quod dico, Semper, dicat cõtinuitatem quantum ad habitum uolendi, non quantum ad actum. Et ꝙ obiicitur quòd uirtus non priuatur propria operatione. Dicẽdum, quòd illud intelligitur de operatione substantiali, quæ respicit esse rei de operatione uero cõsequenti, quæ est respectu alicuius extrinseci, non semper habet ueritatem, quòd non priuet actione. Fere enim omnes uirtutes uidemus in suis actibus recipere interpollationem: nec tamen ex hoc dicimus eas esse ociosas, uel propria operatione priuari, dum in actus proprios sunt natæ exire pro loco, & tempore.

An gratiam uerò liceat, &c.) Contra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Contra. Videtur q̄ imo, quia ueriori modo ineſt alicui, quod ineſt ei naturaliter, quàm quod ineſt accidentaliter: ergo ſicut ſequitur, ſi deliberatiue uult bonum, quòd habeat bonam uoluntatem: ita ſequitur, q̄ ſi naturaliter uult bonum, quòd habeat bonam uoluntatem. Item. Quod naturale eſt, non aſſueſcit in contrarium: ergo ſi homo naturaliter uult bonū, nunquam aſſueſcit uelle malum: falſum ergo dicit, quòd homo naturaliter uelit bonum: aut ſi uerum eſt, uidetur quòd per hoc quòd homo naturaliter uult bonū, quòd ſit ſimpliciter bonus. Reſp. Dicendum eſt, quòd bonitas uoluntatis inchoatur in appetitu naturali, & conſummatur in uirtute deliberatiua: nec eſt uoluntas ſimpliciter bona, & recta, niſi ſit recta inquantū mouetur deliberatiue, & inquā tū mouetur naturaliter: & ideo ſicut argumentum non ualet: imo eſt ibi quid, & ſimpliciter: iſte eſt caſtus naturaliter: ergo eſt caſtus: ita illud quod ſequitur, Iſte uult bonum naturaliter: ergo habet bonam uoluntatem. Ad illud, quod obiicitur, quòd ueriori modo ineſt, quod ineſt naturaliter &c. Dicendū, quòd iſta comparatio ueritatē habet, quando illud quod ineſt accidentaliter, non præſupponit illud, quod ineſt naturaliter; cum autem præſupponit, tunc non habet ueritatem. Sicut enim melius eſt bene uiuere, quàm uiuere, & bene uiuere præſupponit uiuere: ſic melior eſt uoluntas, quæ recte mouetur, & naturaliter, & deliberatiue, quàm naturaliter tantum. Ad illud, quod obiicitur, quòd naturale non aſſueſcit in contrarium. Dicendum, quòd hoc uerum eſt de eo, quod ſimpliciter eſt naturale, uidelicet de eo, quod a natura inchoatur, & cōſummatur; ſed hoc non eſt uerum in eo, quod inchoatur a natura, & conſummatur ab aſſuetudine, uel etiam a gratia; & tale eſt uelle bonum. Et per hoc patent, quæ dicuntur in litera in hac parte.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Ad cognitiuam, an ad affectiuam potentiam conſcientia ſpectet.

AD intelligentiam igitur huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo quæritur de ipſa conſcientia, quæ eſt uoluntatis quædam regula directiua. Secundo quæritur de ſyntereſi, quæ dicitur ipſius cōſcientiæ ſcintilla. Circa primum tria quæruntur. Primo quæritur de ipſa conſcientia in comparatione ad ſubiectum, utrum ſcilicet ſit ex parte cognitiuæ, uel ex parte affectiuæ. Secundo quæritur de ipſa conſcientia in comparatione ad originē, utrū, ſcilicet ſit a natura, uel ab acquiſitione. Tertio quæritur de ea in comparatione ad effectū, uidelicet utrum omnis conſciē tia habeat obligare.

VTRVM conſcientia teneat ſe ex parte intellectus, uel ex parte affectus. Et quòd ex parte intellectus, uidetur primo per illud Eccle. 7. Scit conſcientia ſua; quia tu crebro maledixiſti aliis: ſed ſcire eſt actus proprius potentiæ cognitiuę: ſi ergo conſcienti ę eſt ſcire, conſcientia ſe tenet ex parte cognitiu ę. ITEM Dam. Dicit. Conſcientia eſt lex intellectus noſtri: ſed lex intellectus non dicitur niſi ſcriptura, quæ directe reſpicit intellectū: ergo conſcientia tenet ſe ex parte potenti ę intellectiu ę. ITEM. Omnis ſcientia eſt ex parte intellectus: omnis conſcientia eſt ſcientia: ergo omnis conſcientia eſt ex parte intellectus. Maior p poſitio per ſe manifeſta eſt. Minor probatur: quia omnis conſcius alicuius rei, eſt ſciens illam rē: ergo a coniugatis, omnis conſcientia eſt ſcientia. ITEM. Conſcientia diuiditur per rectam, & erroneam: ſed erroneum reſpicit habitum uel actū intellectiuū: ergo diuiſum; & diuidentia ſpectant ad eandem potentiam animæ, uidetur q̄ conſciētia teneat ſe ex parte potentiæ cognitiu ę. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur p actū: legere enim & iudicare, & dirigere, & teſtificari, & argue te omnes ſunt actus ſpectantes ad cognitionem: ſed omnes hi tales actus attribuuntur conſciæ. Nam conſcia eſt liber, in quo legimus: conſcia etiā interius iudicat, cōſcia teſtat, conſcia arguit, conſcia ēt regit, & dirigit: ergo uī, q̄ conſcia totaliter ſe teneat ex parte cognitiu ę, cū actus, & habitus ſint eiuſdem potentiæ.

SED CONTRA. Si conſciētia ſe tenet ex parte cognitiu ę; aut ergo ſicut potentia, aut ſicut paſſio, aut ſicut habitus. Non ſicut paſſio; q̄ paſſiones maxime reſpiciūt affectiuā. Nō ſicut habitus; q̄ conſcia modo eſt mūda, & mō immūda; & nullus habitus transmutat a mūdicia in immunditiā, & ecōuerſo. Reſtat igit, q̄ ſi conſcia tenet ſe ex parte cognitiu ę, nō erit aliud, q̄ potentia ergo ſi potentia cognitiua eſt de oibus non ſol de operabilibus; ſed ēt de ſpeculabilibus, uī q̄ cō ſcientia non tantum attendatur circa ea, quę ſunt morum; ſed ēt circa ea quæ ſunt diſciplinarū, q̄d manifeſte falſum eſt. ITEM. Sicut intellectus ſe hēt ad uerū, ita affectus ſe habet ad bonum: ergo ſi aliquid eſt, cuius pfectio conſiſtit in bonitate, illud magis ſpectat ad bonum, q̄ ad intellectum; ſed conſcia eſt hmōi. Dicit enim Apoſtolus. 1. Thi. 1. Charitas eſt de corde puro, & conſcia bona. Et iterū in eadē epiſtola. Milites in illis bonā militiā, habens fidē, & bonam conſciam: ergo &c. ITEM. Lex carnis repugnat legi mentis, ſm q̄ Dam. dicit: ſed lex carnis ſe tenet ex parte motiuæ; ergo & lex mētis tenet ſe ex eadē parte; ſed conſcia eſt lex mentis, ſicut ſupra dicit Dam. ergo cōſcia tenet ſe ex parte affectiuæ. ITEM. Remorſus eſt actio potenti ę affectiu ę, ubicunque. n. eſt remorſio, ibi eſt q̄dam dolor, & paſſio: ſed conſci ę eſt remordere, ſicut dī ſup illud. 1. Co. 4. Nihil mihi cōſcius ſum, Gl. In nullo me remordet cōſcia mea; ergo uī, q̄ conſcientia ex parte affectiuæ ſe teneat. ITEM. Delectabile, & pœnale ſe tenet ex parte potentiæ affectiu ę; ſed in nobis eſt pœna, & lętitia ex parte conſcienti ę: unde uermis conſcienti ę erit magna p ęna in dānatis: ergo uī, q̄ cōſcia teneat

Universidad de Deusto
Biblioteca

se ex parte potentiæ affectiuæ, nó ex parte potétiæ cognitiuæ.

RESOLVTIO.

Ad cognitionem, licet non speculatiuam, sed practicam cognitionem aspiciat.

RESP. Ad prædictorum intelligentiá notandum est, q̃ sicut nomẽ [intellectus] aliqñ accipitur pro potentia intelligendi, aliqñ pro habitu, aliquando pro ipso principio intellecto: sic nomẽ [cõscientia] tripliciter cõsueuit accipi a doctoribus sacræ scripturæ. Aliquando enim accipit conscientia pro ipso conscito: & sic dicit Ioan. Dam. q̃ conscientia est iex intellectus nostri: lex enim est illud, quod per conscientiam nouimus. Aliquando uero accipitur cõscientia pro eo, quo conscii sumus. s. pro habitu sicut conscia accipit pro habitu scientiæ cognoscentis. Aliquando autem accipitur conscientia pro ipsa potentia conscientiæ (ut ita dicam) secundum q̃ dicitur, q̃ lex naturalis scripta est in conscientiis nostris. Cum igitur tribus modis accipi soleat conscientiæ nomen: ut sitationi tamen modo nomẽ cõscientiæ ꝓ habitu accipitur, sicut nomen scientiæ, a quo componitur. Si igitur quæratur, conscientia cuius potẽtiæ sit habitus. Dicendum, q̃ est habitus potentiæ cognitiuæ, aliter tamẽ quàm ipsa speculatiua scientia; quia scientia speculatiua est perfectio intellectus nostri inquantum est speculatiuus: cõscientia uero est habitus pficiens intellectum nostrum inquantum est practicus, siue inquantum dirigit ad operere: & sic intellectus nab... ut eo modo rationem motiui, non quia efficiat motũ, sed qa dictat, & inclinat ad motum: & propterea talis habitus non simpliciter nominatur scientia, sed conscientia: ut in hoc significetur quòd habitus iste nõ perficit illam potentiam speculatiuam in se; sed prout est quodammodo iuncta affectioni, & operationi, ꝓpter quod nos non dicimus, q̃ dictamen conscientiæ sit ad hoc principium, Omne totum est maius sua parte, & ad similia: sed bene dicimus, q̃ conscientia dictat deum esse honorandum, & consimilia principia, quæ sunt sicut regulæ agendorum. Concedendum est igitur (sicut rationes ostendunt) quòd conscientia se tenet ex parte potentiæ cognitiuæ: licet non se teneat secundum quòd est speculatiua; sed secundum quòd est practica. Intellectus enim speculatiuus, & practicus eandem potentiam dicunt sola extensione differentem, sicut dicit Philosophus: nec est aliquo modo intelligendum, quòd intellectus practicus sit appetitus, uel uoluntas: hoc enim negat ipse Philosophus.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quòd scientia non potest esse potentia, nec passio, nec habitus ex parte cognitiuæ. Dicẽdum, quòd immo nominare potest & potentiam, & habitum: & cum nominat potentiam, non nominat uniuersaliter potentiam cognitiuam; sed prout se extendit ad cognoscenda ea, quæ sunt moris, siue ad moralia. Cum autem nominat habitum, non solum nominat habitum naturalem, immo etiã potest

Concordat Sco. hic, & D. Tho. 1. p. qõ. 79. art. 13. & q. de uerit. q. 17. ar. 1.

Discordat S. Tho. 1. par. qõ. 79. ar. 13. qui uult qđ cõscientia dicatur habitus non habi-

Sco. hic sentit qđ conscientia sit habitus cõclusionum practicarum

Dam. dis. pñ. q. 4.

3. de anim. 49.

potest nominare habitum acquisitum. Et quia habitus acquisitus potest purificare, & fœdare animam: hinc est, q̃ conscientia dicitur munda: & immunda, recta, & non recta. Verumtamen isti q̃ differentiæ plus respiciunt conscientiam secundum q̃ stat pro nomine potentiæ, q̃ secundum quod stat pro nõie habitus. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ conscientia dicitur esse bona, & mala. Dicendum, q̃ bonitas, & malitia nõ tantummodo respiciunt affectũ, immo etiam intellectum practicum, & eius habitum: pro eo q̃ intellectus practicus non tantũ consistit in uero; sed etiam se extendit ad bonum. Et propterea iudicatorium illud (quod quidẽ est conscientia) bonum est; quãdo bonum dictat, & ad bonum inclinat, & a malo retrahitur, & ipsum refugit: & ideo non sequitur, q̃ conscientia sit in potentia affectiua. Ad hoc enim quòd dicatur bona, non oportet q̃ sit affectio per essentiam; sed sufficit q̃ cum ipsa affectione, & uoluntate habeat quandam conformantiam. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ lex carnis opponit legi mentis. Dicendum, q̃ sicut dicit Magister Hugo de sancto Victore, In sensualitate siue in homine exteriori non tantum est corruptio quantum ad potentiam motiuam; & inclinatiuam; sed etiam quantum ad sensitiuam: & ideo quanuis lex carnis principaliter consistat in concupiscẽtia ad malum inclinante: nihilominus tñ præsuppõit phãtasticam, & cognitiua sibi carnalia mordinate repræsentante. Et ꝺ similiter in lege mẽtis est ista duo considerare. Conscientia autem quantum ad se magis directe opponitur legi carnis rationi cognitionis præambulæ, q̃ rationi concupiscentiæ. AD ILLVD, quod obiicitur de remorsu. Dicendum, q̃ conscientia dicitur remordere propter hoc; q̃ dum ipsa monstrat aliquod malum ipsi effectui habenti rectitudinem superinducit remorsum, pro eo q̃ ille affectus recalcitrat: unde remorsus non est a conscientia principaliter mouente; sed sicut a dictante: a scintilla autem conscientiæ, quæ quidẽ est synteresis, est sicut a mouẽte, ut melius iam patebit. AD ILLVD, q̃ obiicitur, quòd pœnale, & delectabile est ex parte conscientiæ. Dicendum, quòd non est a conscientia, nec in conscientia nisi sicut in disponente, & dirante. Gaudere enim & dolere ꝓprie affectionis est: sed cum conscientia, quæ est rectus testis testificatur de bono facto q̃ est bonũ, & de malo facto quod est, malum: generat ex hoc dolorẽ, uel gaudium in affectu. Vñ Apost. dicit. 2. Cor. 1. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ: nõ attribuendo ipsi conscientiæ principaliter passionẽ letandi; sed actum testificandi.

QVÆSTIO II.

An conscientia habitus innatus sit, uel acquisitus?

VTRVM conscientia sit habitus innatus, aut acquisitus. Et q̃ sit habitus innatus uſ. &c. 2. Cũ gentes, q̃ legẽ non habent, naturaliter q̃ legis sunt, faciunt: ipsi sibi sunt lex: quia ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis reddente

Universidad de Deusto
Biblioteca

conscientia. Et Glos. ibidem. Et si gentes non habeant legē scriptam, habēt tamen legē naturalem, qua sibi cōscii sunt: ergo ex textu, & Gl. patet, q̄ cōscientia dicit habitum naturaliter cordi humano inscriptum. ITEM. Aug. in Li. 3. de Li. ar. Ante omne meritum bonj operis non est parum accepisse naturale iudicatorium, quo sapientiam quis præponat errori, & quietem difficultati: si ergo conscientia est huiusmodi iudicatorium, est homini innatū. ITEM. Isido. Ius naturale est, quod natura docuit omnia animalia; ergo si natura docuit animalia illud, quod est iuris naturalis, multofortius docuit hominem, qui excellit omnia animalia; sed cognitio iuris naturalis non est aliud quām cōscientia; ergo &c. ITEM. Naturaliter habemus instinctum ad appetendum beatitudinem, & ad honorandum parentes: sed hoc non potest esse sine aliqua præcognitione: ergo uidetur, q̄ ad huiusmodi facienda habeamus aliquam cognitionem naturaliter nobis impressam: sed cognitio inclinans ad hoc est conscientia: ergo &c. ITEM. Lex naturalis cognoscitur ab homine aliquo modo; aut ergo per acquisitionē aut p naturam. Si per acquisitionem: ergo non debet dici naturalis; sed acquisita; sicut nec uirtutes politicæ. Si uero per naturā; & cognitio legis naturalis nō est aliud quam conscientia; ergo &c. ITEM. Ius naturale naturaliter ligat uoluntatem; sed ligationē uoluntatis necessario præcedit actus cognitionis; affectum. n. præcedit intellectus; ergo si uoluntas naturaliter ad illud ius ligatur, uidetur q̄ illud ius naturaliter ab anima cognoscatur. Si ergo illius iuris cognitio est cō scientia: patet &c.

Li 5 Etymolog. c. 4

SED CONTRA. Philosophus in 3. de Anima dicit: qđ anima est sicut tabula rasa, i qua nihil depictū est: ergo uidetur, quòd aīa a sua prima conditione nullam habeat innatam cognitionē; si ergo habitus cōscientiæ dicit aliquam cognitionem, uidetur q̄ non sit innatus; sed acquisitus. ITEM. Aug. i 1. Li. Retract. retractat hoc qđ dixerat, animam creari scientem; sed mole corporis oppressam obliuisci eorum, q̄ sciebat; sed non retractaret nisi haberet hoc pro falso: ergo falsum est secundum Aug. q̄ anima habeat naturaliter cognitionem agendorū; si ergo conscientia est huiusmodi habitus cognitiuus, uidetur q̄ non sit innatus sed acquisitus. ITEM. Non habetur cognitio de cōplexo, nisi habeatur de incōplexo. Vnde non cognoscit principiū, qui non cognoscit terminos: pp quod dicit Philosophus, q̄ principia cognoscimus inquantum terminos cognoscimus; sed cognitionem incōplexorum non habemus nisi mediantibus sensibus, nemo. n. cognoscit colorem nisi q̄ uisum; † & propterea amittentes unū sensum necesse est unam scientiam amittere. Si ergo ois scientia in complexorum est mediante sensu, necesse est quòd omnis cognitio incomplexorum sit acquisita, & accepta a sensu; sed conscientia dicit cognitionem complexi, utpote alicuius regulę iuris naturalis; ergo uidetur, quòd

Te. cō. 14.

1. Post. c. 3. 9ª nequa omnis, nequa nullorum sit demon stratio 11. post. cap. De ignorā tia pu ra nega tio.

quòd conscientia non dicat habitū innatum, sed acquisitum. ITEM. Aequalis difficultatis, uel maioris est scire ea, q̄ pertinent ad simplicem speculationem: sed scientia, quæ est habitus cognitiuus speculandorum, non est nobis innata, sed acquisita: ergo pari ratione, & conscientia, quæ est habitus dirigens in agendis, non est innata, sed acquisita. ITEM. Omnis habitus naturalis semper est rectus: conscientia autem est aliquando recta, aliquando erronea: ergo conscientia non est habitus naturalis, sed acquisitus. ITEM. Habitus naturales omni insunt, & semper, qa naturalia sunt illa, q̄ sunt eadem apud omnes: sed naturalia comitantur naturam inseparabiliter: sed cōscientiæ nō sunt eædem apud omnes, imo frequēter sunt contrariæ: conscientia etiam non semper inest, quia frequenter homo incipit habere conscientiam, quàm primo non habebat: sicut religiosus ex quo intrat religionem, habet conscientiam quòd non liceat ei facere contra consilia, & hanc prius nō habebat: ergo &c.

RESOLVTIO.

Vtrumque dici potest. Et habitus innatus respectu hominis significati super notitiæ habitus acquisitus respectu specierum cognoscibilium, pariter, et operabilium.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd præter illam positionem Platonicam, quæ posuit omnes habitus cognoscendorū esse animæ simpliciter innatos, sed obliuioni dari ad tempus propter corporis molem: quam improbat, & reprobat tam Philosophus, quàm Augustinus, tres fuerunt opiniones doctorum de origine habituum cognitiuorum: & omnes illæ tres opiniones i hoc concordant, quòd sicut uirtutes cōsuetudinales nec sunt omnino a natura, nec omnino ab acquisitione, sed quodammodo sunt innatę, & quodammodo acquisitæ: sic etiam & habitus cognitiui nec sunt omnino innati, nec omnino acquisiti, sed quodammodo innati, & quodammodo acquisiti. In assignando autem modum secundum quem isti habitus sunt innati, & secundum quem sunt acquisiti, diuersificantur diuersi. QVIdam enim dicere uoluerunt, quòd innati sunt intellectui agenti, sed acquisiti sunt quantum ad intellectum possibilem: & quantum ad istum intellectum dicit Philosophus, animā creari sicut tabulam nudam: & ille intellectus est, qui habet perfici mediantibus potentiis sensitiuis. Sed istud non uidetur esse consonū nec uerbis Philosophi, nec ueritati. Si. n. intellectus agēs haberet habitus cognoscendorum, quare non posset illos communicare possibili sine adiutorio sensuum inferiorum? Rursus, si intellectus agens haberet habitus cognoscendorum, anima a sua conditione iam nō esset ignorans, imo esset potius sciēs. Difficile ē est simul cū hoc intelligere, quomodo species dicantur esse in intellectu agente: cum possibilis dicatur, quo est omnia fieri, & agens, quo est omnia facere. ET IDAB est secundus modus dicendi, quòd habitus

Aris. 2. Poste. i proœm. & 3. de Anima tex. cō. 14. & circa ea alibi. Augu. 12. de Tri. ca. 24. 3 3. de Anima tex. 6c 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitus cognitiui quodammodo sunt innati, quodammodo acquisiti. Innati sunt enim quo ad cognitionem in uniuersali, acquisiti quo ad cognitionē in particulari: sunt innati sunt quo ad cognitionem principiorum, acquisiti uero quo ad cognitionē conclusionum. Vnde dignitas est illa, quam quisque probat auditam. Sed nec iste modus dicēdi consonat uerbis Philosophi, & Augustini. Nam philosophus in Libro Posteriorum probat, q̄ cognitio principiorū nō est nobis innata, deducens ad plura inconuenientia: & ibidem ostendit, quod cognitio principiorū acquiritur in nobis uia sensus, memoriæ, & experientiæ. Augustinus ēt in 12. Libro de Trinitate loquens de paruulo, qui respondebat de omnibus principiis geometriæ, dicit ibi: q̄ hoc non erat quia anima illius paruuli prius illa nouisset, sed potius ista uidebat in quadam luce sui generis incorporea: quemadmodum oculus carnis uidet, quæ in hac luce corporea circa adiacent, cuius lucis capax, eiq; congruens est creatus. ET PROPTEREA est tertius modus dicendi q̄ habitus cognitiui quodāmodo sunt nobis innati, quodāmodo acquisiti: non tantum loquendo de cognitione in particulari, & de cognitione cōclusionum, sed etiam de cognitione principiorum. Cum enim ad cognitionem duo concurrāt necessario, uidelicet præsentia cognoscibilis, & lumen, quo mediāte de illo iudicamus, sicut uidemus in uisu: & in præcedenti auctoritate innuit Augustinus, q̄ habitus cognitiui sunt quodammodo nobis innati ratione luminis animæ indici: sunt etiā quodammodo acquisiti ratione speciei: & hoc quidem uerbis Philosophi, & Augustini concordat. Omnes enim in hoc cōcordant, quòd potentiæ cognitiuæ sit lumen inditum, quòd uocatur naturale iudicatorium: species autem, & similitudines rerum acquiruntur nobis mediante sensu, sicut expresse dicit Philosophus in multis locis: & hoc etiam experiētia docet. Nemo enim unquam cognosceret totum, aut partem, aut patrem, aut matrem nisi sensu aliquo exteriori speciem eius acciperet: & hinc est, quòd amittentes unū sensum, necesse habemus unam scientiam amittere. Illud autem lumen, siue naturale iudicatoriū dirigit ipsam animam in iudicando tam de cognoscibilibus quām de operabilibus. Sed hoc attēdendum est præcipue: quia sicut inter cognoscibilia quædam sunt ualde euidentia, sicut dignitates, & prima principia: quædam sunt minus euidentia, sicut conclusiones particulares: Sic & in operabilibus quædam sunt maxime euidentia, utpote illud. Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris: & q̄ deo obtemperandum est, et consimilia. Quemadmodum igitur cognitio principiorum primorum ratione illius luminis dicitur esse nobis innata, quia lumen illud sufficit ad illa cognoscenda post receptionem specierum sine aliqua persuasione superaddita propter sui euidentiam: sic et primorum principiorum moralium cognitio

Ex 1. poster.

gnitio nobis innata est, pro eo quod iudicatorium illud sufficit ad illa cognoscenda. Rursus. Quemadmodum cognitio particularium conclusionum scientiarum acquisita est, pro eo q̄ lumen nobis innatum non plēne sufficit ad illa cognoscenda, sed indiget aliqua persuasione, et habilitatione noua: sic etiam intelligendum est ex parte operabilium, quod quædam sunt agenda, ad quæ tenemur, quæ non cognoscimus nisi per instructionem superadditam. Quoniā igitur conscientia nominat habitum directiuum nostri iudicii respectu operabilium, hinc est, quòd quodammodo habitum nominat innatū & acquisitum. Habitum (inquam) innatum notitiæ respectu eorum, quę sunt e primo dictamine naturę. Habitum uero acquisitum respectu eorum, quæ sunt instructio superadditę. Habitum etiā dicit respectu luminis uetiui. Habitum nihilominus acquisitum respectu speciei ipsius cognoscibilis. Naturale .n. habitum, lumen, quod sufficit ad cognoscendum, quòd parentes sunt honorandi, et quòd proximis sunt lædendi: non tamē habet naturaliter mihi impressam speciem patris uel speciem proximi.

HIC isis plana est responsio ad obiectionem propositam, et etiam ad obiecta. Concedo enim, q̄ conscientia dicit habitum q̄dammodo innatum, uidelicet ratione illius luminis naturalis, quod quidem ostendit nobis bona, et quod est semen uirtutum. Concedo habitum acquirendorum: et sic currunt rationes ad primam partem inductæ. Concedo nihilominus, quòd conscientia dicit quodammodo habitum acquisitum, uidelicet ratione specierum ipsorum cognoscibilium, sicut ostendunt tres primæ rationes ad secundam partem inductæ. Concedo etiam, quòd dicit habitum quodammodo acquisitum respectu specialium operabilium, sicut tres aliæ rationes ostendunt. Si qua autem sunt cognoscibilia quæ quidem cognoscantur per sui essentiam, non per speciem, respectu talium poterit dici conscientia esse habitus simpliciter innatus, utpote respectu huius, quod est deum amare, et deum timere. Deus enim non cognoscitur per similitudinem a sensu acceptam, sed per notitia naturaliter est nobis inserta, sicut dicit Augustinus. Quid autem sit amor, et timor non cognoscit homo per similitudinē exterius acceptam, sed per essentiam: huiusmodi enim effectus essentialiter sunt in anima.

D. Aug. lib. 1. de Or. ibid. fi. de c. 1. & 3.

EX HIS patet responsio ad illam quæstionem, qua quæritur. Vtrum omnis cognitio sit a sensu. Et dicendum est quod non. Necessario enim oportet ponere, quòd anima nouit deum, et seipsam, et quę sunt in seipsa, sine adminiculo sensuum exteriorum. Vnde si aliquando dicat Philosophus, quod nihil est intellectu, quod prius non fuerit in sensu: et quod omnis cognitio ortum habet a sensu, intelligendum est de illis quę quidem habent esse in anima per similitudinem abstractam: et il-

Universidad de Deusto
Biblioteca

la dicuntur esse in anima ad modum scripturæ. Et propterea ualde notabiliter dicit Philosophus quod in anima nihil scriptū est, non quia nulla est in ea pictura uel similitudo abstracta: & hoc est quod dicit Augustinus in Lib. de Ciuita. dei. Inseruit nobis deus nobile iudicatorium, ubi quid sit lucis, quid tenebrarum cognoscitur in Libro lucis, qui ueritas est, quia ueritas in corda hominum naturaliter est impressa.

QVAESTIO III.

An teneamur ad omne id, quod conscientia dictat, necessarium esse ad salutem?

DE conscientia quantum ad effectum ligationis. Et est quæstio, Vtrū teneamur ad omne illud, quod conscientia dictat necessarium esse ad salutem. Et quod sic uidetur. Rom. 14. Omne, quod non est ex fide: peccatū est. Glo. Quod non est ex fide. i. contra conscientiam ut credatur esse malum, peccatū est: sed hoc non esset nisi conscientia ligaret ad omne illud, quod ipsa dictat: ergo tenemur omne illud facere, quod est de conscientiæ dictamine. ITEM. Lex obligat ad faciendum illud, quod ipsa dictat. Lex enim dicitur a ligādo: sed conscientia est lex intellectus nostri: ergo tenemur ad omne illud, quod conscientia dictat ad saluté esse necessariū. ITEM. Tenemur ad faciendum illud, quòd iudex mandat: sed conscientia est iudex noster secundum quòd dicitur Eccle. 8. in Glo. ergo tenemur ad omne illud, quod conscientia dictat. ITEM Regula est, quod quotienscunque aliquis facit aliquid credens esse mortale, peccat mortaliter, pro eo, quod contemnit deum: ergo si non possumus non credere ea quæ dictat conscientia: uidetur, quod quicquid sit illud, si contra hoc faciamus, quod mortaliter peccamus: uidetur igitur, quod teneamur ad faciendum omne illud, quod conscientia dictat ad salutem esse necessariū.

SED CONTRA. Si obligamur ad omne illud, quod conscientia dictat: sed conscientia aliquādo dictat faciendum aliquid contra deum: ergo tenemur facere contra deum: sed nullus peccat faciendo illud, ad quod tenetur: ergo faciendo contra deum non peccamus. ITEM. Quædā sunt ita mala secūdum se, quod deus nō potest facere ea, nec illa præcipere, & nullo bono fine possunt fieri: sed ad nihil potest obligare conscientia, ad quod non potest obligare deus, cum conscientia sit infra deum: ergo si conscientia dictat talia, uidetur quod talia non possit obligare: ergo non obligamur ad faciendū. ITEM. Quod ad nihil per se potest obligare, uidetur: quia peccatum omne est dictum, uel factū, uel concupitum contra legem dei, sicut dicit Augustinus. ergo cō scientia dictat aliquid, quod non sit de mandato legis diuinæ, facere contra illud non est peccatum, cum non sit facere contra legem dei: ergo nō tenetur quis ad illud faciendum: ergo ad nihil ligat conscientia quantū est de uirtute sua. ITEM. Nullus potest ab aliquo ligamine absolui per dictamē conscie: ergo nec p illud dictamen pōt aliq̄s uinculum

Lib. 22 contra Faustū ca. 27. Item 1 prius tom. 6

lum incurrere: ergo uidetur, q̄ conscientia de se, & per se ad nihil possit ligare. Est igitur q̄, ad quid conscientia liget: utrum liget ad omne quod dictat, & utrū omnis conscientia liget, & utrū homo sit perplexus, q̄n conscientia dictat unum, & lex diuina dicat contrarium, & cui magis sit obtemperandum, utrum dictamini conscientiæ, an præceptoprælati, cum obuiant sibi adinuicem.

RESOLVTIO.

Ad ea quidem, quæ sunt secundū legem Dei, simpliciter ligat: ad ea autē, quæ præter illius legē sunt, tandiu ligat, quandiu manet. At uerò circa illa, quæ contra eiusdē legem sunt, nec ad faciendu, nec ad non faciendum, sed ad deponendum tantum ligat.

RESP. Dicendum, quod cōscientia aliquando dictat aliquid, q̄d est secundum legem dei: aliquādo aliquid, quod est præter legē dei: aliquando aliquid quod est contra legem dei: Et loquimur hic de dictamine per modū præceptionis, uel prohibitionis, nō per modum consilii, siue persuasionis. In primis quidem conscientia simpliciter ligat, & uniuersaliter, pro eo q̄ ad illa homo ligatus est per legem diuinam, & cōscientia quæ illi concordat, ligatum ostendit. In secundis uero conscientia ligat, quandiu manet. Vnde uel tenetur homo cōscientiam deponere, uel tenetur illud, quod dictat conscientia adimplere, utpote si dictat, q̄ necessarium est ad salutem, feriuerā de terra leuare. In tertiis uero conscientia nō ligat ad faciendum, uel non faciendū, sed ligat se ad deponēdū: pro eo q̄ cū talis conscientia sit erronea errore repugnāte legi diuinæ, necessario quā diu manet, ponit hominem extra statum salutis: & ideo necesse est ipsam deponere; quia siue homo faciat quod dictat, siue eius oppositum, mortaliter peccat. Si enim faciat, qd cōscientia dictat, & illud est contra legē dei, & facere cōtra legem dei sit mortale peccatū, absque dubio mortaliter peccat. Si uero facit oppositū eius, q̄d cōscientia dictat ipsa manēte, adhuc peccat mortaliter non rōne operis q̄d facit, sed qa malo modo facit. Facit.n. in contemptū dei, dum credit sibi dictante conscientia hoc deo displicere, quamuis deo placeat. Et hoc est, q̄d dicit Glo. super illud Rom 14. Omne quod non est ex fide, peccatū est. ibi Glo. Omne, q̄d ad conscientiam pertinet, si aliter fiat, dicit Apostol. esse peccatum. Quamuis.n. fiat etiam quod bonum est, si non faciendū credatur, peccatū est. Et rō huius est, quia non tantū attēdit deus, quid hō faciat, sed quo animo faciat: & ille qui facit, q̄d deus iubet, credens facere cōtra ipius dei uolūtatē, non facit bono animo, sed malo; & iō peccat mortaliter. Sic igitur patet, q̄ omnis cōscientia aut ligat ad faciendū quod dictat, aut ligat ad se deponendum. Non tamē oīs conscientia ligat ad faciendum, q̄d dictat, sicut illa, quæ dictat non esse faciendum illud, ad q̄d homo alias tenetur; sed talis conscientia dicitur erronea.

HIS uiis patet responsio ad quæstionem propositam, & etiā ad obiecta pro parte.

AD

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD ILLVD enim, quod primo obiicitur, quòd omne, quod non est ex fide, ideſt contra conſcientiam, iam patet reſponſio. Dico enim quòd facere contra conſcientiam ſemper eſt peccatum, quia ſemper eſt in dei contemptum: tamen facere ſecundũ conſcientiam non ſemper eſt bonum, utpote cum conſcientia dictat aliquid, quod eſt cõtra deũ. Vnde hęc habet duas cauſas ueritatis, facere contra conſcientiã eſt peccatum: aut quia conſcientia ligat ad illud faciendum, aut quia illud non poteſt bene fieri tali conſcientia manente: ideo eſt ibi ſoſphiſma ſecundum conſequens, quia proceditur ex pluribus cauſis ueritatis ad unam in ratione illa. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd conſcientia eſt lex intellectus noſtri. Dicendũ, quòd uerum eſt, quòd lex eſt: ſed non eſt lex ſuprema: ſupra ipſam enim eſt lex alia, ſcilicet lex diuina. Cum autem dicitur, quòd lex ligat ad faciendum omne illud, quod dictat. Dicẽdum, q̃ uerum eſt, quando lex inferior non dictat contrarium legi ſuperiori: hoc autem ſępe facit conſcientia. Et ſimiliter reſpondendum eſt ad ſequens, quod opponit de iudice. AD ILLVD uero, quod ultimò obiicitur, q̃ quicunque credit ſe peccare mortaliter, peccat mortaliter. Dicendum, quòd hoc uerum eſt: illud enim generaliter uerum eſt, qđ dicitur, Qui facit contra conſcientiam, ędificat ad gehennam: ſed tamen ex hoc non ſequitur, quòd tenemur facere omne, quod conſcientia dictat faciendum, quia (ſicut dictum eſt) illud duas hęt cãs ueritatis. AD ILLAS autẽ rõnes primas, quę in contrarium adducuntur, reſpondere non eſt opportunum, pro eo quòd uerum cõcludunt: oſtendunt enim, quòd conſcientia nõ ligat in omnibus. AD ILLVD uero quod obiicitur, quòd nihil ligat per ſe, et quod nõ dicitur peccatum, quod ſit contra conſcientiam, ſed contra legem dei. Dicendum, quod facere contrã legem dei poteſt eſſe dupliciter, uel uere, uel interpretatiue: ſiue ſecundum ueritatem, ſiue ſecundum reputationem: et utroque modo eſt peccatum mortale: utroque enim modo contemnitur deus: et quamuis faciẽs cõtra conſcientiam non ſemper faciat contra legem dei ſecundum ueritatem facit tamen uel ſecundum ueritatem, uel ſecundũ reputationem: quia cõſcientia eſt ſicut prędo dei, et nuncius. Et quod dicit, non mandat ex ſe, ſed mandat quaſi ex deo: ſicut prędo cum diuulgat edictum Regis. Et hinc eſt, quod conſciẽtia habet uirtutem ligãdi in his, quę poſſunt aliquo modo bene fieri. AD ILLVD, quod obiicit, quod non poteſt ab aliquo abſoluere. Dicendum, quod non eſt ſimile, quia conſcientia non poteſt aliam legem infringere: unde nec poteſt a prędicto dei abſoluere, nec a prędicto prędicti, cui hõ ſe obligauit ex lege uoti: ex hoc tamẽ non ſequitur, quod non poſſit ligare finaliter, imò eſt argumentũ a minori deſtruendo. Vnde ſicut iſtud argumentum non ualet. Conſcientia non poteſt ſuper ſuperiorem: ergo non poteſt ſuper inferiorem: ita illud non ualet. Conſcientia non poteſt abſoluere hominem a mandato ſuperioris: ergo non poteſt eum obligare: bene tamen ſequitur, quod nõ poteſt obligare contra mandatum ſuperioris: ad aliquid tamen poteſt nos obligare, pro eo quod quodammodo ſupra nos eſt, & media inter nos, & deum: ſicut prędo medius eſt inter regem, & populum EXITIS patent ea, quę ultimo quęrebantur, uidelicet quando conſcientia ligat, & non ligat. Patet etiam quod nemo ex conſcientia perplexus eſt: niſi ad tempus, uidelicet quãdiu conſcientia manet: nec tamen eſt perplexus ſimpliciter, pro eo qđ debet illam conſcientiam deponere: & ſi neſcit legem dei, debet ſapientiores conſulere, uel per orationem ſe ad deũ conuertere, ſi humanum conſilium deeſt: alioquin ſi negligens eſt, uerificatur in eo, quod dicit Apoſtolus. Qui ignorat ignorabitur. Patet etiam, qđ plus ſtandum eſt prędicto prędicti, quam conſcientię: maxime quãdo prędictus prędicit quod poteſt, & debet prędicere.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ad cognitiuam, uel ad affectiuam potentiam ſyndereſis ſpectet?

QVONIAM QVAERITVR de ſecundo principali, uidelicet de ſyntereſi, quæ eſt cõſcientię ſcintilla. Et circa hoc quæritur de ipſa ſyndereſi quantum ad eſſentiam: utrum ſit in genere cognitiui, uel affectiui. Secundo quæritur de ipſa quantũ ad uſum: uidelicet utrũ p peccatum poſſit extingui. Tertio quæritur de ipſa quantum ad uſum, utrum, ſcilicet per peccatum poſſit depraui.

VTRVM ſyndereſis ſit in genere cognitionis uel affectionis. Et quod ſit in genere affectionis, uidetur per illud, quòd dicitur in Glo. ſuper. 1. Ezech. in qua poſt plura uerba dicitur de ſyndereſi, Hic eſt ſpiritus, q̃ poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: ſed gemere eſt actus affectionis: ſi ergo ſyndereſis, ę gemere: ſinteriſis ſpectat ad potentiam affectiuam. ITEM. Ambro. dicit, & habetur in litera, quod homo ſubiectus peccato naturaliter uult bonum; ſed illud quod naturaliter inclinat nos ad bonum, uel eſt ſynteteſis uel conſcientia: ergo illa uoluntas inclinans nos ad bonumu, el eſt ſyntereſis, uel cõſcientia: ſed non eſt conſcientia: ergo eſt ſyntereſis. ITEM. Contra malum eſt bonum ſibi oppoſitum: ſed nos habemus ī parte motiua ſẽſibili aliquid impellens ad malum: ergo in parte motiua rationali debet in nobis aliquid eſſe inſtigans ad bonum: hoc autem non eſt niſi ſyntereſis: ergo ſyntereſis eſt in parte affectiua. ITEM. Sicut intellectus indiget lumine ad iudicandum, ita affectus indiget calore quodam, & pondere ſpirituali ad recte amandum: ergo ſicut in parte animæ cogniti ua eſt quoddã naturale iudicatorium, quod quidem eſt conſcientia: ita in parte animæ affectiuę erit pondus ad bonum dirigens, & inclinans: hoc autem

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō est nisi synteresis: ergo &c.

SED CONTRA. Super illud Malach. 1. Custodite spiritum uestrum, & uxorē adolescenti ę uestræ. Gl. Hier. Per uxorem adolescenti ę intellige legem naturalē scriptam in corde: spiritus uero dicitur non alias pars, quæ non percipit ea, quę dei sunt, sed rōnalis; hāc aūt uocat synteresim; ergo uidetur, quod synderesis se teneat ex parte rōnis, siue cogniti uę. SI TV dicas, quod spiritus accipitur ibi cōiter ad intellectum, & affectū. Obiicitur, quod in eadem Glo subiungitur. Hic est spiritus qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, sed postulare est actus rōnis: ergo &c. ITEM. Super illud Luc ę. 10. Abierunt semiuiuo relicto. Glo. Immortalitatē exuere, sed rōnis sensum abolere non possunt; quia homo sapere, & deū posse cognoscere. Si ergo sensus rōnis se tenet ex parte rōnis, & huiusmodi sensus qui in nobis remanet, non est aliud quā synderesis, uidetur &c. ITEM. Scintilla conscienti ę est cōscientia, & si non in eadem parte; sed conscientia (ut superius probatum est) spectat ad cognitiuā; & synderesis est scintilla conscienti ę; secundum quod dicitur Ezech. 1. ergo uidetur, quod synderesis se teneat ex parte cognitiuæ.

ITEM. Si synderesis se tenet ex parte motiuæ; aut ergo est potētia, aut passio, aut habitus. Passio non, hoc constat: habitus nō uidet, quia aut esset bonus, aut malus. Non bonus; quia si bonus, esset uirtus: si malus, esset uitium, quorum neutrum conceditur de synderesi. Potentia non, ut uidetur; quia potentia uoluntas indifferenter se habet ad qđ cūque appetibile; synderesis autem non dicitur respectu cibi, & potus, & huiusmodi appetibilis; ergo non uidetur, quod aliquo modo se teneat ex parte affectiuę. Est igitur quæstio, quid sit ipsa synderesis, & de cōparatione ipsius ad legem naturalem, & ad cōscientiam, quomodo se habent, utrā sint eadem, uel diuersa. ITEM, qualiter se habeat ad tres animæ potentias, concupiscibilem, irascibilem, & rationalem; uidetur. n. quod sit aliquid præter hęc tria, secundum ꝙ habetur in Gloss. super 1. Ezechie. Facies hominis &c. Gl. Plerique iuxta Platonem rationabilitatem animę, irascentiam, & concupiscentiam ad hominem, leonem, & uitulum referunt: quartam uero supra hęc, & extra hęc ponunt, quam Græci uocant synteresim, quæ scintilla conscientię in Caym quoque non extinguitur, qua uictis uoluptatibus, uel furore & ipsa interdū rationis similitudine decepti nos peccare sentimus, quam propriè aquilę deputant non se miscentem tribus; sed ipsa errantia corrigentem. Ex hac Glo. uidetur, ꝙ differat ab illis tribus.

Gloss. Hier.

SED CONTRA hoc est, quod in Libro de spiritu, & anima dicitur, ꝙ sufficienter diuiduntur uires animę per has tres, uidelicet per concupiscibilem, & irascibilem; & rationalem; si ergo synderesis est aliquid animę, uidetur ꝙ ipsa se teneat necessariò penes aliquam istarum trium uirium, uel penes omnes.

Aug.

RE-

RESOLVTIO.

Synderesis cum ad bonum stimulet, ex parte affectiuæ potentiæ magis quàm cognitiuæ sentiens.

RESP. Dicendum, ꝙ circa distinctionem synderesis ab aliis uiribus multiplex est opinio, sicut & circa distinctiones aliarū uirium animæ. Voluerūt enim aliqui dicere, & ex Gl. præcedēti prius posita super primū Ezc. colligere, quòd synderesis supremum ipsius animæ dicitur. Supremum autem ipsius animæ est superior pars rationis, qua anima ad deum conuertitur; & illa superior portio regit inferiorē portionem rationis, & irascibilem, & cōcupiscibilē. Hæc aūt superior portio secūm ꝙ ad deū se cōuertit, semper est recta: obliquatur tamen secundum ꝙ descendit ad hęc inferiora Et isti dixerunt, ꝙ inter synderesim, & conscientiā, & legē naturalem talis est dria, scilicet ꝙ synderesis nominat ipsam potiam, scilicet superiorem portionem: conscientia uero nominat ipsius habitum, secundum quē regit inferiorem portionem: lex uero naturalis nominat illud, ad quod conscientia dirigit. Hic autem modus dicendi satis uidetur esse probabilis, nisi repugnaret illi Glosę prius habitę: quòd synderesis alios peccantibus nō se ēt immiscet. Cum enim mortale peccatum non possit esse absque actu superioris portionis, quia in manducatione uiri, consistit consumatio peccati: si synderesis esset superior portio rationis, utique alios peccātibus se immisceret. Præterea. Superior portio rōnis dicit ordinationem ad deum: actus autem synderesis non tantum respicit deum, sed etiam proximum, secundum ꝙ lex naturalis respicit utrunque. Et ideo est alius modus dicendi, ꝙ cum potentiæ rationales dupliciter habeāt moueri, scilicet intellectus, & affectus, & per modum naturę, & per modum deliberationis, quē admodum libertas arbitrii consistit in ratione, & uoluntate secundum quòd mouetur deliberatiue, sic conscientia & synderesis respiciunt rationem, & uoluntarem inquantum mouetur per modum naturæ, tam synderesis, quam conscientia, quàm etiam lex naturæ semper ad bonum inclinant: sed liberum arbitrium aliquando ad bonum, aliquando ad malum: & ideo sicut liberum arbitrium simul & complectitur rationem, & uoluntatem: sic synderesis rationem simul, & uoluntatem cōplectitur: & lex naturalis similiter, & conscientia similiter, & pro eodem accipi possunt. Appropriate tamen synderesis dicit potentiam, & conscientia habitum, & lex naturalis obiectum. Siue alio modo appropriando, ut synderesis dicat habitū respectu boni, uel mali in uniuersali, conscientia uero habitū respectu boni, uel mali in particulari: lex uero naturalis indifferenter se habeat ad utrunque. Sed quia (ut habitum fuit prius) conscientia dicit habitum se tenentem ex parte intellectus: aut necesse erit præponere inter conscientiam, & synderesim aliqđ directiuū, aut necesse est ponere, ꝙ synderesis se teneat ex parte affectus.

Artic. 3 media-tè præced. q. 1.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et propterea est tertius modus dicendi, quod quemadmodū ab ipsa creatione animę intellectus habet, quod est sibi naturale iudicatorium dirigens ipsum intellectum in cognoscendis, sic affectus habet naturale quoddā pondus dirigens ipsum affectū in appetendis. Appetenda autē sunt in duplici genere: quædam enim sunt in genere honesti: quædam in genere commodi. Sicut & cognoscibilia sunt in duplici genere: quædam in genere speculabilium: & quædam ex parte moralium. Et quemadmodum conscientia non nominat illud iudicatorium nisi inquantum dirigit ad opera moralia: sic synteresis non nominat illud pondus uoluntatis, nisi in quantum illam habet inclinare ad bonum honestum. Et quemadmodum nomen conscientiæ potest accipi pro potentia cum tali habitu, uel pro habitu talis potentię, sic etiam synteresis. Vsitatiori tamen modo loquendi, synteresis potius nominat potentiam habitualem, quam nominat habitū, sicut patet in auctoritatibus, q̄ supra inductæ sunt. Et quia illa potentia nunquam separatur ab illo habitu, hinc est, quod habitus, & potentia uno nomine comprehendūtur, & potentia illa ut sic abilitata, nomen sui habitus sortitur. Et ex hoc patet responsio ad quæstionem primo propositam, qua quærebatur, utrum synteresis dicat quid affectiuum, uel cognitiuum. Dico enim quod synteresis dicit illud, q̄ stimulat ad bonū, & ideo ex parte affectionis se tenet, sicut rationes ad primam partē inductę ostendūt.

Doctrinā hāc sequit Hen. quol. 1. q. 18. contra quē arguit Sc. dist. p. sen. ibi. Cōtra istud.

Non cō sentit Sco. dist. 39

q. 1. ibi. ad pō.

Tom. 2. ar. 1.

ibi.

ibi.

ar. 1.

ibi.

ibi.

ADILLVD, uerò, quod primo obiicitur in contrarium, uel 39. quod synteresis est spiritus rationalis, qui postulat, & interpellar. Dicendum, quod sicut dicit Greg. super Iob. 1. Non tantum sicut loquimur ad deum cogitationibus, & exterioribus uerbis, sed etiam affectibus & desiderijs: & propterea cum synteresis continue stimulando nos facit bonū desiderare, dicit gemitibus inenarrabilibus ad deum interpellare. ADILLVD, quod obiicitur de sensu rationis. Dicendum, q̄ per sensum rationalem magis intelligitur ibi naturale iudicatorium, quam intelligatur synteresis. Si quis autem contendat, quod per sensum illum aliquando accipitur synteresis: distinguendum est, quod ratio aliquā dicitur, do accipitur proprie pro parte cognitiua, aliquando accipitur communiter, prout comprehendit totum spiritum rationalem: & sic sensus rationis non tantū sumitur ex parte cognitiuę, sed etiam ex parte affectiuæ, sicut patet de spirituali gustu, & tactu: & ideo ex hoc non sequitur, quod synteresis se teneat ex parte cognitionis. ADILLVD, quod obiicitur, quod synteresis est scintilla conscientiæ. Dicendum, quod ideo dicitur scintilla, pro eo quod conscientia quātum est de se non potest mouere, nec pungere, siue stimulare, nisi mediante synteresi, quæ est quasi eius stimulus, & ignitulus. Vade sicut ratio non potest mouere nisi mediante uoluntate, sic nec conscientia nisi mediante synteresi & ideo non se-

quitur

quitur ex hoc, quod sit ex parte cognitiuæ, imo potius quod sit ex parte affectiuæ. ADILLVD, quod quæritur, utrum sit potentia, uel passio, uel habitus. Dicō dum quod est potētia proprie, attamen non nominat potentiā uoluntatis generaliter, sed solū uoluntatem inquantum mouetur naturaliter: nec adhuc inquantum mouetur uniuersaliter, sed solummodo inquantū mouetur respectu boni honesti, uel eius oppositi. Nihilominus potest etiam dicere habitum: sed ille non debet dici nec uirtus, nec uitium, pro eo, quod uirtus, & uitium proprie respiciunt lib. ar. & uoluntatem inquantum est deliberatiua, nō inquantū est naturalis. Ex prædictis patet responsio ad illas q̄stiones, quæ ultimo quærebantur. ADILLVD, quod quæritur, quomodo se habeat synteresis ad conscientiam, & legem naturalem. Dicēdum, quod sic se habet synderesis ad conscientiam, sicut se habet charitas ad fidem, uel habitus ipsius affectus ad habitus intellectus practici, secūdum quod est habitus. Lex autem naturalis communiter se habet ad utrunque, uidelicet ad synderesim, & ad conscientiam. Nam lex naturalis dupliciter potest accipi. Vno modo prout dicit habitum in anima: & sic quia per legem naturalē instruimur, & per legem naturalem rectè ordinamur, dicit habitum, qui comprehendit affectum, & intellectum, & ita comprehendit synteresim, & conscientiam. Alio modo lex naturalis uocatur collectio præceptorum iuris naturalis: & sic nominat obiectum synteresis, & conscientiæ, unius sicut dictantis, & alterius sicut inchoantis. Nam conscientia dictat, & synteresis apperit, uel refugit. Et utroque istorum modorum inuenitur lex naturalis in diuersis locis: hoc tamen ultimo modo accipitur magis propre. Et sic (ut proprie loquamur) synderesis dicit potentiam affectiuam, inquantum naturaliter habilis est ad bonum, & ad bonum tendit: cō scientia uero dicit habitum intellectus practici, lex uero naturalis dicit obiectū utriusque. Et per hoc patet responsio ad quæstionem ultimam. Qualiter synteresis se habeat ad concupiscibilem, rationalem, & irascibilem. Illę enim tres potentiæ indifferenter nominant potentias animæ, siue secundū quod mouentur naturaliter, siue secundum quod mouentur deliberatiue. Synderesis autem nominat potentiam affectiuam, secundū quod mouetur naturaliter, & recte: & ideo non distinguitur ab illis potentiis secundum essentiam potentiæ: sed secundum modum mouendi: & quia secundum illum modum mouendi semper mouet rectè, hinc est, quod dicitur super alias uolare, & aliis errantibus non se immiscere, sed eas corrigere.

QVAESTIO II.

An synderesis per peccatum extingui possit?

VTRVM synteresis possit per peccatū extingui. Et quod sic uidetur. Super illud Psal. Corrupti sūt, & abhominabiles facti sunt Glosa. Omni ui ratio

nalis *Psal. 13*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nali priuati: sed sinderisis est potentia rationalis: ergo per magnitudinem peccati potest sinderisis priuari saltem quantum
Psal. 55. ad actum. ITEM. Super illud Psal. Ab altitudine dici timebo. Glos. Stupor est, qui non sentit. Et post subiungitur. Stulta arrogantia similis est stupori, quando quis de se præsumens, nec timet, nec cauet: ergo sicut per stuporem cõtingit corpus fieri insensibile respectu morbi corporalis, ita & animam cõtingit fieri insensibilem respectu morbi spiritualis. si ergo synderesis remurmurat morbo spirituali, uidetur quod synderesim contingat aliquãdo extingui. ITEM. Hæretici pro errore suo sustinent mortem sine aliquo remorsu conscientiæ: si ergo synderesis est remurmurare malo, & in eis non remurmurat aliquo modo, uidetur quod in eis sit extincta omnino. ITEM. Fomes sc habet per oppositum ad synderesim: sed fomitem contingit totaliter extingui: sicut patet in beata Virgine: ergo uidetur, quod similiter synderesim contingat extingui per peccatorum multiplicationem. Sed contra. In
Glossa Hier. Glo. præhabita super primum Ezech. Facies aquilæ &c. Gloss. Scintilla conscientiæ in Caym non extinguitur. Si ergo Caym fuit magnus peccator, uidetur quod per peccatum extingui non habeat. Item. Aug. in 21. de ciui. dei. Tanta est uis probitatis, & castitatis, ut omnis uel pene omnis eius laude moueatur humana natura, nec usque adeo fit turpitudine uitiosa, ut totum amittat sensum honestatis: ergo si est sensus honestatis est synderesis, uidetur quod non possit per peccatũ extingui. ITEM. Quæ naturaliter insunt, sunt inseparabilia: sed synderesis inest nobis naturaliter: ergo uidetur, quod actum eius nõ possumus omnino per peccatũ amittere: cum uitium (sicut dicit Aug.) non deleat extrema naturæ uestigia. ITEM. Si in aliquibus deberet extingui, maxime esset extincta in damnatis: sed in damnatis synderesis non extingui tur, quia remorsus conscientiæ est ex actu synderesis: & hic remorsus maxime uiget in eis, qa nec ignis eorum extinguetur, nec uermis morietur: ergo &c.
Lib. 19. de Ciui. dei. ca. 12. circa fin.

RESOLVTIO.

Impediri quo ad aliquem actum quodammodo & aliquando potest; deleri autem omnino non potest.

RESP. Dicẽdum, quòd synteresis quantum ad actum impediri potest, sed extingui non potest. Ideo autem non potest extingui, quia cum dicat quid naturale, non potest a nobis omnino auferri. Vnde & Gloss. dicit super illud Luce. 10. Abierunt semi uiuo relicto. Immortalitatem exuere, sed rationis sensum omnino abolere non possunt, quin homo possit sapere deum, & cognoscere. nec unquã uitium delet extrema naturæ uestigia. Quamuis autem actus eius omnino auferri, uel extingui non possit: potest tamen ad tempus impediri, siue propter tenebram obcecationis, siue propter lasciuiam delectationis, siue propter duritiam obstinationis. Propter tenebram obcecationis impediũ synteresis ne malo remurmuret, pro eo q̃ malum creditur esse bonum: sicut in hæreticis, qui morientes pro impietate erroris, credunt se mori pro pietate fidei: & ideo remorsum nõ sentiunt, sed magis quoddam gaudium siccum, & uanum. Propter lasciuiam delectationis similiter impeditur: tali quãdo. n. in peccatis carnalibus, ita absorbetur homo ab actu carnis, ut remorsus locum non habeat: quia carnales homines tanto impetu delectationis feruntur, ut ratio tunc nõ habeat locum. Propter duritiam obstinationis etiam impeditur synteresis ne ad bonum stimulet, sicut in damnatis, qui adeo sunt in malo cõfirmati, ut nunquam possint ad bonum inclinari: & ideo synteresis quantum ad instigationẽ ad bonum sempiternum habet impedimentum: & propterea quantum ad istum actum potest dici extincta: nõ tamen extincta simpliciter, quia habet alium usum, uidelicet remurmurationis. Secundũ enim illum usum, secundum quem synteresis habet pungere & remurmurare contra malum, maxime uigebit in dãnatis: & hoc dico prout remurmuratio, contra malum tenet rationem pœnæ, non prout tenet rationem iustitiæ, quia illa remurmuratio erit ad commendandum diuinã iustitiam, sed non erit ad eliciendum fructuosam pœnitentiam. Vnde remurmurabit synteresis in damnatis contra culpam, in relatione tamen ad pœnam. Et sic patet, qd̃ synteresis quantum ad actum impediri potest, nunq̃ tamen extingui potest uniuersaliter quantum ad actum omnem, & quantum ad omne tempus, sicut rationes probant, quæ ad secundam partem inducuntur: & ideo concedendę sunt.

AD ILLVD uerò, quòd obiicitur, de Glo. quod per malũ contingit priuari omni usu rationis. Dicendum, quòd ratio sumitur ibi pro potentia deliberatiua, & mouente modum deliberationis, quę in aliquibus omnino est ad malũ conuersa: synteresis aũt (ut prius ostensum est) non dicit uim animæ rationalis ut mouentem per modum deliberationis, sed ut mouentem per modũ naturę: & ideo Glo. illa non facit ad propositum. Nec est intelligendum, qd̃ Glo. illa uelit dicere, quod per pctm̃ fiat priuatio quantum ad potentiam, sed quãtum ad rectitudinem potentiæ.

AD ILLVD, quod obiicitur, qd̃ homo efficitur stupidus per peccatum. Dicẽdum, q̃ similitudo illa attenditur quantum est ex parte potentię deliberatiuę, secundum quam hẽt in nobis esse stulta arrogantia. Posset tamen dici, quod stupor nõ aufert simpliciter sensum, sed aufert solũmodo ad tempus: & bene potest esse, quod ad tempus anima à Deo incuruetur ad peccatũ, ut nullũ sentiat omnino remorsũ siue propter delectationis intensionem: siue propter exęcationem, cum credat malum esse bonum. AD ILLVD, q̃ obiicitur de hereticis iã patet responsio. Cõcedo enim, quod non hẽt usum suum, ut remurmurent malo erroris, in quod ceciderunt: tamẽ nõ est extincta, p̃ eo qd̃ remur

Universidad de Deusto
Biblioteca

murat contra alia mala, & contra illa quæ hæretici credunt esse mala. AD ILLVD, quod obijcitur de fomite. Dicendũ, quod non est simile, quia fomes est uitiositas præter naturam: & ideo totaliter tolli potest etiam salua natura: non sic autem est de sindęresi. Ineſt enim secundum primam naturæ institutionem: & ideo natura saluata, non omnino auferri potest. Alia est ratio, quia aliqua est gratia, siue donum gratiæ gratis datum, quod directe repugnat fomiti, & quod amouet carnis corruptionem. Vitium autem, & peccatum non habet esse circa actũ sindęresis: & ideo quantuncunque homo peccauerit, remanet tamen in eo tam conscientia, quam sindęresis.

QVAESTIO III.

An sindęresis per peccatum deprauari possit?

DE sindęresi quãtum ad abusum. Et est quæstio, utrum sindęresis possit deprauari per peccatum. Et quòd sic uidetur. Glo. super. 1. Ezec. Facies aquilæ a dextris ipsorum quatuor. ibi. gl. loquens de conscientia, & sindęresis dicit sic. Hanc sæpe præcipitari uidemus, & suum locum amittere, cum quidam sine pudore peccant, quibus merito dicitur, Frons mulieris meretricis facta est &c. si ergo præcipitium non est nisi per culpã, patet &c. ITEM. Super illud Hier. 2. Filii Mempheos &c. Glo. Malignus spiritus de membris inferioribus usque ad uerticem pertingit, quando castam celsitudinem mentis dissidetiæ morbus corrumpit: sed casta celsitudo mentis est ipsa sindęresis: ergo contingit eam per peccatum corrumpi. ITEM. Hoc uidetur, ratione. Pœna, & culpa habent fieri circa idem: sed secundum actum sindęresis, qui est peccato remurmurare, contingit esse animæ punitionem: ergo secundum illum actum contingit esse peccati perpetrationem. ITEM. Sindęresis consequitur conscięntiam tanquam suum naturale iudicatorium: sed conscientia potest esse recta, & erronea: ergo uidetur necessario, quod sindęresis aliquando moueatur recte, aliquando moueatur obliquè. si igitur inordinatio reperta in actu motiuę est culpa: ideo tur &c ITEM. opposita nata sunt fieri circa idem: sed donum sapientiæ, & beatitudo lucis consistit circa sindęresim, cum donũ sapientiæ consistat circa animę supremu: & sindęresis postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus: si igitur dono sapięti ę, & beatitudine lucis culpa opponitur, uidet ꝙ culpa habeat esse circa illam potentiã ITEM. Sindęresis aut est de bonis maximis, aut de bonis mediis, aut de bonis minimis. Si de maximis: ergo est gratia, uel uirtus: quorum utrunque est falsum, cum sindęresis simul maneat cũ peccato Si est de bonis mediis: sed his contingit male uti: ergo sindęresi cõtingit male uti: sed malus usus ẽ culpa: ergo circa actũ sindęresis contingit esse culpã. De minimis non est dubium ꝙ non est, cum minima sint bona corporis. Sed contra Glo. super Ezec. 1. Sindęresis proprie aquilæ deputant, non te miscentem tribus

Iere. 3.

tribus, sed ipsa errantia corrigentem: si ergo non se commiscet tribus, sed potius corrigit, uidetur quòd secundum actus eius non consistat peccatum. ITEM. Ambro. dicit, & Magister addu cit in litera super illud Rom. 7. Quod nolo illud facio: ibi dicit, quòd homo semper naturaliter uult bonum: ergo cum illa uolũtas non sit aliud, quam sinteresis: sinteresis semper uult bonũ: & si semper uult bonum: ergo nunquam peccat. ITEM. Vis illa quæ secundum motum suum directe repugnat peccato, nõ deprauatur peccato: sed actus sinteresis semper contra culpam remurmurat etiam in pessimis peccatoribus: ergo uidetur, quod non habeat deprauari, & deordinari per culpam. ITEM. Quando tota natura per morbum corrumpitur, non est uiterius possibilitas ad sanitatem: ergo si tota rectitudo animæ aufertur per culpam, iam non esset ultra spes redeundi ad gratiam: sed constat, quòd spes est redeundi, qa de nemine desperandum est, dum est in uia: ergo uidetur, quod aliqua rectitudo remaneat: sed rectitudo, quæ maximę est adhærentiæ, est rectitudo uoluntatis per modum naturæ, & hæc est sinteresis: ergo nõ uidetur, quòd deprauari possit per culpam.

RESOLVTIO.

Deprauari potest, at non ex se: sed cum uoluntas per impietatis obstinationem & ratio per erroris excæcationem sibi obuiant.

RESP. Dcendum, quod secundum illos, qui dicunt sinteresim non esse aliud, quam superiorem portionem rationis, circa actum ipsius contingit, esse peccatum. Dicunt enim, ꝙ ipsa superior portio rationis habet dupliciter moueri, aut secundum quòd ad Deum conuertitur & regitur: & dirigitur secundum leges æternas: & sic in ea peccatum non habet esse. Aut prout conuertitur ad inferiores nires: & sic ab eis sumit deuiandi occasionẽ, & potest per peccatum deprauari. Et ponunt exemplum in peccato Arrii, qui errauit circa trinitatem, & unitatem. Et ita secundũ superiorem portionẽ rõnis, uel secundum sinteresim. Et hoc dicunt, ꝙ Gl. p̃dicta super Ezec. uult dicere, Nã primo dicit, ꝙ aliis peccantibus nõ se immiscet: postea dicit, quòd præcipitatur, & locũ suum perdit: & utrunque dicunt habere ueritatem secundum diuersas cõparationes superioris portionis, siue ipsius sinteresis. Sed quoniam sicut dicunt Sancti & Glosæ manifestè, sinteresis quantũ est de se, semper habet ad bonũ stimulare, & peccato remurmurare, quamdiu sumus in statu uiæ. IDEO dixerunt alii aliter, scilicet quod sinteresis nominat ipsam uoluntatem, secundum qẽ hẽt naturaliter moueri: & quoniam peccatum non habet esse circa actum uoluntatis ut est natura, uel ut mouetur naturaliter, sed solum ut mouetur deliberatiuè: hinc est, qđ sinteresis per peccatum non habet deprauari: quia cum ipsa habet alias regere, & dirigere, & dominiũ regẽdi potest perdere: hinc est, quod contingit eam per culpam præcipitari. Præsidentia

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim dominii a duobus pendet, uidelicet a rectitudine præsidentis, & ab obtemperantia famulãtis: & quamuis synteresis quantum est de se, semper sit recta: quia tamen ratio, & uolũtas frequẽter ei obuiat, ratio per erroris excæcationẽ, & uoluntas per impietatis obstinationem: hinc est, quod synteresis præcipitari dicitur, pro eo, quod effectus eius. & præsidentia in uires alias deliberatiuas propter earũ repugnantiam repellitur, & cassatur. Et ponitur exemplũ in milite, qui quãtum est de se, semper bene sedet super equum, equo tamen ruente, præcipitari dicitur: sic & in proposito intelligendũ est. Hic aũt modus dicendi tanquam rationabilior a pluribus sustinetur. Et ideo rationes, quę ad hanc partem adducuntur cõcedendæ sunt.

AD ILLVD uero, qđ primo obiicitur de Glo. ꝙ synteresim præcipitari uidemus. tam patet respõsio. Non.n. sequitur, si præcipitatur, ꝙ propter hoc ꝓ peccatum deprauetur: quia præcipitium eius non tantum attenditur circa actum proprium, sed etiam circa actum aliarum uirtutũ, quibus præsidere debet ipsa synteresis. AD ILLVD, quod obicitur, ꝙ morbus diffidentiæ corrumpit mẽtis celsitudinem, & ꝙ anima corrumpatur usque ad uerticem. Dicendum, ꝙ uertex & celsitudo mentis non uocatur hic synteresis, sed superior portio rõnis. Superior aũt portio rationis non nominat ipsam potentiam animæ inquantum mouetur naturaliter, sed inquãtum mouetur deliberatiuę. Et hoc modo circa ipsam hẽt peccatum consistere, maximè illud quod attenditur secundum actũ rationis, qui est sursum: sicut est peccatum infidelitatis, & desperationis, & alia peccata, quę directe opponuntur uirtutibus theologicis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd culpa, & pœna circa idem habent fieri. Dicendum, ꝙ illud non habet ueritatem, loquendo præcise, pro eo ꝙ pro peccato uoluntatis totum corpus habet puniri. Verum est tamen, ꝙ sicut uoluntas est principium peccandi, ita & principaliter punitur: unde & uermis cõscientiæ plus est afflictiuus uoluntatis: prout est deliberatiua, q̃ prout est natura quędam, propter mutuam repugnantiam.

Vtrum autem sola uoluntas sit subiectum pœnę, uel aliqd aliud: hoc infra suo loco manifestabitur. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ conscientia, quę est iudicatorium præcedens synteresim, est recta, & non recta: ergo & synteresis. Dicendum, ꝙ nõ sequitur, pro eo ꝙ ipsa conscientia nõ ita consistit in uniuersali, imò etiã descendit ad particulare: nõ tamen modo mouet motu simplici, imò ẽt collatiuo: nec mirum, quia consistit in rõne: cuius quidem rõnis est unũ ab altero discernere, & unum ad alterũ conferre: & iõ licet conscientia, prout stat in uniuersali, & mouet aspectu simplici, sit semper recta: prout tamen descendit ad particularia, & confert, põt fieri erronea: propter hoc ꝙ intermiscet se actus rõnis deliberatiuę. Et hoc patet sic. Conscientia.n. iudęorũ ex ipso primo naturali dictamine dictabat, ꝙ deo est obediẽdum: & ipsa postmodum assumũt, ꝙ deus præcipit nunc circuncisionem, & ciborum discretionem. Et ex hoc formatur cõscientia eorum in particulari, ut se circuncidant, & a cibis abstineant. Error iste non uenit ex primo principio, quod quidem uerum fuit, sed uenit ex assumptione, quę quidem non fuit cõscientiæ, prout est naturale iudicatorium, sed potius rationis erroneæ, quæ quidem spectat ad liberum. ar. synderesis autem quantũ est de se, mouetur motu simplici in remurmurando contra malum, & instigando ad bonum. Præterea mouetur contra malum, nõ hoc uel illud, sed in uniuersali; uel si aliquo modo inclinetur synderesis ad detestãdum hoc malum, uel illud: hoc non est inquantum hoc, sed inquantũ malũ: & hinc est ꝙ synderesis non obliquatur, sicut cõscientia errat. Alia ẽt posset reddi rõ, qa synderesis nominat ipsam potentiam naturalẽ, ut est naturaliter habilitata: conscia aũt nominat habitum non tantum naturalem, sed ẽt acquisitum: & quia natura quantũ est de se, semper recte mouetur, qđ aũt acquiritur potest habere & D.f.41 q.vlti.

rõnem rectitudinis, & obliquitatis: hic est, ꝙ synderesi ip existente recta, cõscientia põt esse & recta, & erronea. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ donum sapiẽtiæ est circa synderesim. Dicendum ꝙ falsum est: oĩa enim dona, & oẽs uirtutes, & beatitudines respiciunt uoluntatem secũdũ ꝙ deliberatiua est. Qđ aũt dr synteresis postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus, hoc intelligitur causaliter: quia nos instigat ad gemitũ pro malis, qbus immersi summus. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ bonis mediocribus contingit male uti. Dicendũ. ꝙ illud uerum est de his, quæ mouent ad nutũ lib. arb. secm cuius actũ proprie attenditur usus, & abusus: synteresis aũt cum sit potentia naturalis, & naturaliter moueat, non subest imperio liberi arbitrii: & ideo non sequitur, ꝙ liberũ arb. possit ea abuti. Præterea. Esto, ꝙ possit illa abuti: adhuc nõ sequitur, ꝙ propter hoc in ipsa esset peccatum: quamuis enim liberum arbitrium abutatur oculo, cum intuetur ad concupiscendum: tamen peccatum non dicitur esse in oculo: peccatum.n. non est in eo, quo quis abutitur, sed potius in abutẽte.

DISTINCTIO XL.

Qualiter ex prauitate uoluntatis fiat deprauatio in actu exteriori: ostendens ex opposito, Quomodo ex rectitudine intentionis habeat fieri opus bonum.

POst hæc de actibus adiiciendum uidetur: utrum & ipsi ex fine, sicut uoluntas, pensari debeãt boni uel mali. Licet enim secundum quosdam, omnes

Universidad de Deusto
Biblioteca

boni sint in quantum naturaliter sunt: non tamen absolutè dicendi sunt omnes boni, nec omnes remunerabiles: sed quidam simpliciter mali dicuntur, sicut & alij boni. Nam simpliciter ac uere sunt boni illi actus, qui bonam habent causam & intentionem, id est qui uoluntatem bonam comitantur, & ad bonum finem tendunt. Mali uero simpliciter dici debent, qui peruersam habent causam & intentionem. vnde Amb. ait, Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Et Aug. super Psal. 31. Nemo computet bona opera sua ante fidem. Ita.n. uidentur mihi esse ut magnæ uires, & cursus celerrimus præter uiā: quia ubi ipsa fides non erat, bonum opus nō erat. Bonum.n. opus intentio facit, intentionē fides dirigit. Non ualde attendas quid homo faciat, sed quid cū facit, at tendat, quo lacertos optimæ gubernationis dirigat. His testimoniis insinuari uidetur, ex affectu & fine opera bona esse uel mala. Quibus consonat, quod ueritas in Euangelio ait, Non pōt arbor bona fructus malos facere, neq; arbor mala fructus bonos facere. Nomine arboris non natura humanæ mentis, sed uoluntas intelligitur: quæ si mala fuerit, non bona, sed mala opera facit: si uero bona fuerit, bona, non mala opera facit.

Lib. of fi. 1. c. 30. to. 1 Tom. 8 præfatione ad illū Psal. Matt. 7.

An omnia opera hominis ex affectu, & fine bona uel mala sint.

Sed quæritur, Vtrum omnia opera hominis ex affectu & fine sint bona, uel mala: Quibusdam ita uidetur esse, quidam oēs actus esse indifferentes, ut nec boni, nec mali per se sint, sed ex intentione bona bonus, & ex mala malus sit omnis actus. Secundum quos quilibet actus potest esse bonus, si bona intentione geratur. Aliis aūt videtur, quod quidam actus in se mali sint; ita ut non possint esse nisi peccata, et si bonam habeāt causam: & quidā in se boni; ita ut & si malā habeant causam, non tamen boni esse desinat. Quod testimonio Aug. confirmant, qui dicit bonū aliquando non bene fieri. Quod.n. quis inuitus uel necessitate facit, nō bene facit: quia non bona facit intētione, ut ait Aug. super Ioan. Seruilis, inquit, timor nō est in charitate: in quo quanis credatur Deo, non tamen in Deum: & si bonum fiat, non tamen bene.

De spiritu, et lite. c. 14. & li sent. Prosp. c. 172. ac li. 1. confes. cap. 12.

Nemo

Nemo.n. inuitus bene facit, et si bonum est, quod facit, Ecce habes quod aliquis non bene facit illud quod bonum est, Facit ergo quod bonum est intentione non bona. Ideo asserunt illi quædam opera esse talia, quæ sic bona sunt, quòd mala esse non possunt, quocunque modo fiant: sicut econuerso quædam sic sunt mala, ut non possint esse bona, quacunque ex causa fiant. Alia autem esse opera, quæ ex fine uel causa bona sunt uel mala; & ad illa referunt sanctorum testimonia, quibus ex affectu uel intentione iudicium operum pensari dicunt; Tripartitam edunt isti differentiam actuum.

Quid Augustinus circa hoc sentire uideatur.

Sed Augustinus euidentissime docet in Libro cōtra mendacium: omnes actus secundum intentionem & causam iudicandos bonos uel malos: præter quosdā, qui ita sunt mali, ut nunquam possint esse boni, et si bonam uideantur habere causam, Interest, inquit plurimum qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat. Sed ea quæ constant esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla uelut bona intentione facienda sunt. Ea quippe opera hominū si causas habuerint bonas uel malas, nunc sunt bona nunc mala, quæ non sunt per seipsa peccata: sicut uictum præbere pauperibus bonum est, si fit causa misericordiæ cum recta fide; & concubitus coniugalis quando fit eā generandi, si ea fide fiat ut gignantur regenerandi. Hæc rursus mala sunt, si malas habeant causas: uelut si iactantiæ causa pascitur pauper, aut lasciuiæ causa cum uxore concubitur, aut filiis generantur non ut deo, sed ut diabolo nutriantur. Cū uero opera ipsa per se peccata sūt, ut furta, stupra, blasphemiæ: quis dicat causis bonis esse faciēda, uel peccata nō esse uel, quod est absurdius, iusta peccata esse? Quis dicat, Furemur diuitibus, ut habeamus quid demus paaperibus; aut falsa testimonia proferamus, nō ut inde innocētes lædātur; sed potius saluētur? Duo.n. bona, hic sunt, ut inops alatur, & innocēs nō puniatur. Aut quis dicat adulteriū esse faciēdū, ut per illā cū qua fit, homo de morte liberetur? Testamēta et uera cur nō supprimimus, & falsa supponimus, ne hæreditates habeāt qui nihil boni agūt, sed hi potius qui indigētes adiu-

Cap. 7. Tom. 4

Ibidē.

Ibidē.

Ibidē. uant? Cur non fiant illa mala propter hæc bona, si propter hæc bona nec illa sunt mala? Cur non ab immundis meretricibus, quas ditant stupratores, rapiat diuitias uir bonus, ut indigentibus eas largiatur, cū nullū malū, malum sit, si pro bono fiat. Quis hoc dicat nisi qui res humanas moresq; conatur & leges subuertere? Quod.n. facinus non dicatur recte fieri posse, nec impune tantum, uerum etiam glorioſe: ut in eo non timeatur suppliciū, sed speretur & præmium, si semel consenserimus in malis actibus, nō quid fiat, sed quare fiat esse quærendū: ut quæcunq; pro bonis fiunt causis,

Ibidē. nec ipsa mala esse iudicentur? At iustitia merito punit eū, qui dicit se subtraxisse superflua diuiti, ut præberet paupe ri: & falsariū qui alienū corrumpit testamentum, ut is esset hæres, qui faceret eleemosynas largas, non ille qui nullas: & eum qui se fecisse adulteriū ostendit, ut per illā, cū qua

Lib. eo- dem. fecit, hominem de morte liberaret. Sed dicet aliquis, ergo æquandus est fur quilibet furi, qui nolūtate misericordię furatur: quis hoc dixerit? Sed horū duorū non ideo quisquā est bonus, quia peior est unus. Peior.n. est qui cōcupiscendo, quā qui miserando furatur. Sed si furtū omne peccatū est, āb omni furto abstinendū est. Quis.n. dicat esse peccandū, et si aliud sit grauius, aliud leuius peccatum? Nunc aūt quærimus, quis actus peccatū sit, uel non: non, quid grauius sit, uel leuius. Intende lector propositis uerbis tota mentis consideratione, quæ non inutilem habent exercitationē: & dignoſces quis actus sit peccatū, qui. ſ. malam habeat cām: nec ille tantū, quia sunt nonnulli actus, qui etsi bonā habeant cām, tamen peccata sunt, ut supra positū est. Ex quo consequi uidetur, quia non semper ex fine iudicatur uolūtas siue actio mala, sicut in illis quæ per se peccata sunt. Illa.n. cū quis gesserit pro aliqua bona cā, bonū uidetur habere finē nec ex fine nolūtas est mala, nec ex uolūtate actio fit mala, sed ex actione uolūtas fit praua. In quibus aliqui ponunt actū Iudęorū, qui crucifigendo Christum, arbitrabantur se obsequiū præstare deo: quia bonū finē dicunt eos sibi posuisse. ſ. dei obsequiū, & tamen uoluntatē eorū & actionē per-

Ioā. 18. uersam fore asserunt. De bonis āt nulla sit exceptio in præ

missis

missis uerbis Aug. quin omnis uoluntas bona ex fine sit bona: & ex fine & uoluntate omnis actio bona, bona est. Sed non omnis mala uoluntas ex fine mala est, nec omnis malæ actio ex fine & uoluntate mala est; & omnis quæ habet malam causam, mala est: sed non omnis quæ bonam causam habet, bona est. Ideoque cum ex affectu dicitur nomen imponi operi, in bonis operibus generaliter uera est hæc regula, sed in malis excipiuntur illa, quæ per se mala sunt. Omnia ergo hominis opera secundum intentionem & causam iudicantur bona uel mala, exceptis his quæ per se mala sunt, idest, quæ sine prænaricatione fieri nequeunt.

Quidam dicunt prædicta non posse fieri bono fine.

Quæ tamen quidam contendūt nunquam habere bonam causam. Qui enim aliena furatur, ut pauperibus tribuat, non pro bono (vt aiunt) furatur. Non enim bonum est aliena pauperibus erogare. Qui enim de rapina sacrificium deo offert, idem facit (vt ait auctoritas) ac si filium in conſpectu patris uictimet, uel sacrificium carnis deo offerat. Abominabilis nempe deo est impiorum oblatio. Ita etiam & hominem per adulterium a morte liberare, malum esse dicūt. Etsi.n. bonum sit hominē a morte liberare, tamen sic hominem liberare malū esse asserunt. Ideoque Aug. in superioribus dicunt tēperasse sermonem anteq; locutum, vbi ait, Ea quæ constant esse peccata, nullo quasi bono fine, nulla uelut bona intentione facienda. Non enim simpliciter dixit bono fine & bona intentione: sed addidit, quasi & velut; quia talia non fiunt bono fine & bona intentione: sed intētione, quę uidetur bona: & fine, qui putatur bonus, sed non est. Nec iō accepit Aug. ista (ut aiunt) quin causas habeant malas: sed quia causas habent, quæ uidentur bonæ, sunt tamen malæ.

Ecclesi. 34.

SVPRA ostendit Magiſter, qualiter uolūtas ex fine habeat rectificari, & depraua-

ri. In hac parte intendit ostēdere qualiter actus, & quæ opera rectificari habeant, & depraua-

ti ex affectu, & fine. Et quoniā obliquum habet cognosci per rectum, & malum per bonum: ideo para ista habet duas. In prima parte inquirit Magiſter, quo modo intētio faciat opus bonū. In ſecunda parte inquirit, qūo ex obliquitate intentionis, siue uoluntatis habeat fieri opus

malum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

malũ.infra dis.41.*Cumque intentio, ut supra dictũ est, &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarũ prima Magister ostẽdit, ꝙ actus pensari habeãt boni, uel mali ex intentione uel fine. In secunda inquirit, utrũ generaliter hoc sit uerũ, ꝙ bonitas operum causetur ex bonitate intentionis ibi. *Sed quæritur, utrum oĩa opera &c.*) Et illa secunda pars diuidit in tres partes. In quarũ prima recitat diuersorũ opiniones. In secunda cõfirmat alterã illorũ auctoritate Aug. ibi. *Sed Aug. euidẽtissime docet, &c.*) In tertia uero redit ad confirmanda reliqua. ibi. *Quæ tamen quidam contendunt, &c.*

Dub.1. *Effectus tuus, &c.*) Cõtra hoc uerbum Ambro. obiicitur: Ergo si aliquis cõmittit adulterium intendens facere simplicẽ fornicationẽ, vẽ ꝙ illud peccatum debeat dici fornicatio, non adulterium. Item. Ex eodẽ affectu põt qs moueri ad credendũ in deum, & ad amãdum ipsum: ergo si opus trahit nomẽ ab affectu, vẽ ꝙ credere, & amare sint opus eiusdem speciei, & eiusdẽ uirtutis: & eodem noĩe debeant nominari. Resp. Dicendum, ꝙ aliquid nominari contingit dupliciter, uidelicet in generali, & in speciali. Nomina generalia in moribus sunt bonũ, & malum. Specialia uero sunt nomina differentiarũ specialium, ut specialium uirtutum, & uitiorum. Cũ ergo dr, ꝙ affectus operi nomẽ imponit, hoc intelligitur de nomine generali: ipse uero obiicit de nomine speciali.

Dub.2. *Iustitia merito punit eum, &c.*) Contra. Videtur enim, quòd talem iustitia iniuste punit. Habere enim superflua, uitium est: ergo resecare superflua est uirtutis. Similiter. Dare pauperi unde alatur hoc uirtutis est: si ergo iniustũ est aliquem puniri pro opere uirtutis, iniuste facit iustitia, quæ talem punit. Item. Idem deus, qui præcepit filiis Israel, ꝙ furarentur uasa Aegyptiorum Exo.12. præcepit eleemosynam dari pauperibus: sed illi, qui furati sunt uasa uolentes implere mandatum diuinũ, non peccauerunt: ergo pari rõne ille, qui furatur ut det pauperi, furando non peccat. Item. In omni peccato est conuersio inordinata ad bonũ cõmutabile: sed iste qui furatur, ut det pauperi, nihil amat inordinate, nec aliquid amat ex cupiditate: ergo uidetur, ꝙ nõ peccet aliquo modo. Resp. Dicendũ ꝙ talis absque dubio peccat, quia facit cõtra diuinum mandatum: facit ẽt contra proximum, quia rẽ eius ipso inuito contractat: & ideo iste punitur non solũ a deo, uerum ẽt a proximo. Ad illud uero quod obiicitur, ꝙ iuste facit dum resecat superflua. Dicendũ ꝙ ad unumquemque spectat resecare, superflua propria: superflua aũt aliena resecare non spectat, quando nõ est constitutus super eum nec dñs, nec iudex: & ideo cum aliena superflua resecat, quod non saum est, usurpat: & propter hoc punitur de iniustitia. Ad illud, quod obiicitur de filiis Israel. Dicendum. ꝙ non est furtum, quia dñs dispensauit cum eis, cũ præcepit eis, ꝙ furarentur: imo quod plus est, res alienas in dominium eorum tranſtulit: & hoc bene poterat, quia ipse est dominus omnium. Hoc aũt domini præceptũ, quo dominus pcepit facere eleemosynam non se extendit ad bona aliena, sed ad propria: unde nullo modo illi mãdato repugnat, quo præcipitur, non furaberis mo illud supponit, & illud cum illo concordat, secundum ꝙ dicitur Prouer.6. Honora dominũ de tua substantia. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ nec amat inordinate. Dicẽdũ, ꝙ inordinatio amoris dupliciter potest esse: aut ꝙa amatur res, quæ non debet, aut quia amatur res amplius quam debeat. Et dum quis facit contrariũ eius, quod dominus præcipit, siue moueatur magna affectione, siue parua, peccat: & est eius actio inordinata ex magni tudine dilectionis, & ex cõtemptu diuinæ prohibitionis.

In quibus aliqui ponunt actũ Iudæorũ, &c.) Hoc uẽ esse falsum, ꝙa sicut dicit Sap.2. Ex malitia, & inuidia Christum cõdemnauerũt morte turpissima. Et 27. Matt. dicitur. Sciebat.n. ꝙ per inuidiam tradidissent eũ: si ergo sciebant se malefacere, non arbitrabantur obsequiũ se deo præstare. Resp. Dicendum, ꝙ hoc non dicitur quantũ ad omnes Iudæos, sed quantũ ad simplices, qui per maiores decepti sunt. Maiores enim Iudæi sicut principes sacerdotum, & scribæ moti sunt ex inuidia, & malicia, quia bene cognoscebãt eius sanctitatem, & innocentiam, quam uis lateret eos diuinitas. Simplices uero, & populares moti sũt ex ignorantia. Audientes enim a maioribus, ꝙ blasphemasset, putabant se occidendo Christũ blasphemum interficere: & sic obsequium deo prẽstare. Ista tamen ignorãtia non excusat, pro eo quod opera, quę Christus fecit, non solum magnis, sed etiã paruis notitiam sanctitatis eius præstare poterant.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An omne opus, quod bona intentione fit, bonum sit?

AD intelligentiam autem huius partis, in qua Magister principaliter agit de bonitate operum, quam habent ex intentione incidit hic quæstio circa duo. Primo quæritur de bonitate, quam opera ab intentione recipiunt. Secundo uero quæritur de bonitate, quã opera intentioni superaddunt. Circa primũ quærũtur tria. Primo quæritur de bonitate operum quãtum ad qualitatem, utrum uidelicet qualitas operum qualitati intentionis generaliter correspondeat. Secundo quæritur quantum ad quantitatem, uidelicet utrum quantum quisque intendit, tantum faciat. Tertio quæritur quantum ad necessitatem, utrũ. i. bona intentio absq; operibus ad salutem sufficiat.

VTRVM qualitas operũ semper respondeat qualitati intentionis. Et hoc est quærere, utrum omne opus, quod fit bona intentione, sit bonum. Et ꝙd sic, uidetur. Primo auctoritate Ambro. quam Magister adducit in litera. Affectus operi tuo nomen imponit: si ergo denominatio operis est a qualitate,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& intētio siue affectus opus denominat, uidetur etiā quod informet qualitate sua. ITEM. Arbor bona, quæ operatur secundum quod bona, facit semper fructum bonum: sed uoluntas, quæ est arbor, cum bona intentione operatur, operatur secundum quod bona: ergo uidetur, quod faciat opus bonū. ITEM. Actus non est meritorius, nec demeritorius nisi quia uoluntarius: & uoluntas nec est bona, nec mala nisi ex intētione, sicut supra ostensum est: si ergo bonitas uoluntatis facit bonitatem in opere, & bonitas intentionis facit bonitatem in uoluntate: ergo a primo ad ultimum qualitas operis causatur a qualitate intentionis. ITEM. Potētius est bonum respectu boni, quā malum respectu mali: sed qualecunque sit opus, & quātumcunque sit bonum, deprauari potest per malam intentionem: ergo multo fortius, qualecūque sit opus, & quantūcunque sit malum, rectificari potest ex bona intentione. Et potest huius argumenti illatio confirmari quali a minori, & a simili per consequentiā in ipso. Quia si oppositum est causa oppositi, & propositū propositi: si ergo mala intētio semper causat malum, bona intentio semper causat bonū. ITEM. Esto quod aliquis faciat opus malum bono fine, ita ꝙ malitia sit in opere, & bonitas in intentione: aut intentio permanet bona opere existente malo: aut intentio fit mala ex opere malo: aut intentio facit opus bonum. Si primo modo, ergo simul, & semel merebitur quis, & demerebitur, quod est impossibile. Si secundo modo. Sed contra. Opus est effectus intentionis: sed effectus non influit in causam, sed potius ecōuerso: ergo potius intentio cōicat suam proprietatē operi, quàm opus intentioni, ergo si intentio est bona, necesse est opus esse bonum, quod ex ipsa procedit. ITEM. Quantuncunque opus de se sit malum: si tamen fiat ab eo, qui operatur omnino præter intentionem, sicut ab eo qui omnino caret usu rōnis, non est aliquo modo culpabile: ergo si priuatio intentionis opus quantuncunque de se malū potest priuare malitia, & facere quod non sit malum malitia moris, pari ratione uidet, qđ rectificatio intentionis opus quantuncunque de se malum potest facere bonū, & rectum.

SED CONTRA. Hugo de sancto Victo. Amor transformat amantem in amatum: hoc autem non dicitur econuerso: ergo qualiscunque sit intentio, si uoluntas uelit malum, necesse est eam effici malam: ergo non uidetur, qđ qualitas operis correspondeat qualitati intētionis. ITEM. Philosophus dicit, quod aliqua sunt quæ mox nominata, coniuncta sunt malo, & talia dicunt theologi mala esse secundum se: si igitur talibus actibus inseparabiliter adhæret malitia, uidetur quod huiusmodi actus non possunt fieri boni ex intentione nostra. ITEM. Aliquod est malum, quod est contra dei mādatum: sed intentio nostra non potest diuinum mandatum infringere: ergo nō potest facere, quod homo faciendo cōtra mādatum

datum dei non peccet: igit quātuncunque bonum intendit, si contra dei mādatum faciat, non erit bonum, sed malū: ergo non est generaliter uerū, quod qualitas operis a qualitate intentionis causetur. ITEM. Bonum absolutum præsupponit bonum ex circunstātia: nihil enim est simpliciter, & absolute bonum, nisi uestiatur debitis cōditionibus, & circunstantiis: sed aliqua sunt opera, quæ semper dicunt carē etiam debitæ circunstantię, sicut interficere innocentem, aut dicere falsum scienter, & consimilia: ergo uidetur, quod quantuncunque aliquis talia bona intentione faciat, non erunt simpliciter bona: ergo nō uidetur, quod qualitas operis semper respondeat qualitati intentionis.

RESOLVTIO.

Tunc opus aliquod expletè bonum erit: cum non modo, finis, intentio quæ uerum ordinatio bona erit: rectaque uia ad bonum tendet.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ circa hoc ab antiquo duplex fuit opinio, sicut Magister explicat in litera. Quidam enim dixerunt, quod generaliter uerum est, quod opera bona, uel mala pensantur ex intentione. Alii uerō dixerunt, ꝙ opera non pensantur generaliter bona, uel mala, sed solum illa, quæ in differentia sunt ad hoc quod fiāt bene, uel male: illa autem opera, q̄ sunt mala secundū se, ex intentione pensari non possunt: quia quacunque intentione fiant, semper mala sunt. Quælibet autem harum opinionum uerum dicit, si recte intelligatur. Intentionis enim qualitas dupliciter potest accipi, secundum quod intentio dupliciter dicitur. Vno enim modo intentio dicit boni tatem finis: Alio uero modo nō tantum dicit bonitatem finis, sed etiam ordinationem eius, ꝙ est ad finem, quem appetit. Et secundum hoc dupliciter potest dici intētio bona uel mala. Vno modo dicitur intentio bona, in qua est perfecta, & bona ordinatio operis ad finem intentum: & econtra dicitur mala, in qua est ordinatio indirecta: & hoc modo bonitas intentionis non tantummodo respicit bonitatē finis, sed etiam rectum ordinē eius, quod est ad ipsum finem: hæc enim duo necessario requiruntur ad hoc, quod oculus sit simplex, sicut dicit Bern. ad Euge. uidelicet quod ueritas sit in electione, & charitas in intentione. Et hoc est dicere, quod tunc est oculus mentis simplex, siue intentio bona, quando hoc amat finaliter, quod est amandum, & eligit quod est eligendum: & hoc modo qualitas operis semper respondet qualiati intentionis, nec habet instantiam, imo si oculus est simplex, totum corpus erit luminosum: & si oculus est tenebrosus, hoc est intentio mala, & opus iudicatur malum. Alio modo dicitur intentio bona, quia illud quod finaliter intendit, est bonum: & mala, quia illud quod finaliter intendit, est malum. Et hoc modo non est generaliter uerum, quod qualitas operis causetur a qualitate intētionis: Et hoc dico quātū ad qualitatē.

quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ est bonitas. Si quis enim mentitur utpote ad liberationẽ innocẽtis, uel furatur ut pascat pauperem, non dicitur benefacere, sicut dicit Aug. & etiam Rom. 3 Apostolus. Non sunt facienda mala, ut ueniant bona. Quantũ autem ad qualitatem maliciæ, non habet instantiam: imo necessario malicia operis correspondet intentioni malæ intendenti. Qualecunque enim sit opus, dum faciat illud homo mala intentione, deus qui scrutatur corda, malum reputat. Cum enim ad bonitatem operis necessario requiratur intentio boni finis, sola illa desistente opus iudicatur esse malum: non tamen illa sola assistente iudicatur esse bonũ, quia plura exiguntur ad cõstruendum, q̃ ad destruendum.

Ex his patet responsio ad quæstionem propositam, & ẽt ad obiecta pro magna parte. Nam obiecta, quæ probant, qđ ueritas operis non correspondet bonitati intentionis, loquũtur de bonitate intentionis, pro ut ipsum finem respicit: & sic uerum concludunt, quia ad hoc quod opus sit bonum, non sufficit quod homo intendat bonũ, sed etiam exigitur, quod recta uia tendat ad bonum. ARGVMENTA uerò ad oppositũ pro magna parte procedũt alia uia, uidelicet prout intentio dicitur esse bona, non solum quia intentũ est bonum, sed ẽt quia ordinatio est bona. Et sic intelligitur auctoritas Ambro. qua dicitur. Affectus tuus operi tuo nomen imponit: & ratio secunda, & tertia. Nam uoluntas non dicitur esse bona in se, nec ẽt bona arbor ex bonitate intentionis, nisi secundũ quod intentio dicitur esse bona, qa bono modo ad bonum finem intendit. AD ILLVD quòd obiicitur, qđ mala intentio sufficit ad faciendum opus malũ. Dicendum, ꝙ non sequitur ex hoc, quod finaliter intentio bona sufficiat ad 2. Prin bonũ. Facilius enim est destruere, quàm cõstruere. Et quia bonum attendit secundum constitutionem ex concursu multarũ circunstantiarum, malum uero attenditur ex cuiuscunque priuatione; hinc est, quod malum est omnifarie, & bonũ uno modo: & ideo nõ sequitur, quod si defectus alicuius rei sufficit ad faciendum malum, quod positio eius sufficiat ad faciendum bonum: plura enim exiguntur ad bonum: nec est ibi locus a simili, nec a minori. Rursus. Quia malum est priuatio boni, in talibus non tenet consequentia in ipso, sed potius consequentia econtrario. AD ILLVD, quod obiicitur, quod potentia potius debet influere in opus, quam econuerso. Dicendum, ꝙ opus non facit intentionem malã aliquid influendo, sed potius desiciendo. Quia enim opus de se inordinatum est, & intentio non p̃t illud ordinare: hinc est, qđ dum illi operi se applicat, seipsum deordinat. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod priuatio intentionis priuat maliciam ab actu. Dicendum, quod nõ est simile, pro eo quod priuatio intentionis dicitur priuare maliciam ab actu: non quia aliquid intentionis cõferat ipsi actui sed potius quia trahit actũ illum e tra-

ge alius moris: quia nõ est opus morale, nisi quod fit ex intẽtione: & ideo consimilis est modus arguendi in ista ratione, & in præcedenti, qua arguebatur ex comparatione mali ad bonum. Non enim ualet, Sufficit ad destruendum: ergo sufficit ad ponendum.

QVAESTIO II.

An aucta quantitate bonitatis uel maliciæ intentionis erit ex quantitas bonitatis, uel maliciæ operis?

VTRVM quantum quis intẽdat, tantum faciat: ut sicut opus ab intentione recipit aliquo modo qualitatẽ; ita etiam recipiat quantitatem. Et quod sic uidetur. Super illud Matth. 12. Bonus homo de bono thesauro &c. Glo. Quantum bonũ intendis, tãm facis. ITEM. Hoc uidetur ratione. Omne agens per intentionem prælegit sibi finẽ, ad quem opus suum mensurat: ergo si omne opus morale est ab agente per intentionem, omnis operis moralis mensuratio attẽditur in comparatione eius ad finem: sed comparatio ad finem est intẽtio: ergo quantitas omnis operis moralis penes intentionem attenditur. ITEM Secundum quãtitatem charitatis attenditur meritum exterioris operis. Et secundum magnitudinem libidinis attenditur magnitudo exterioris peccati: si ergo charitas (ut dicit Bern.) respicit intẽtionem, & similiter libido, quæ dicit quietatione in bono creato: ergo uidetur quod quantitas omnis moralis operis secũdum intentionem mensuretur. ITEM. Si aliquod opus de natura sui generis est ueniale peccatum, nihilominus ille, qui facit illud mortaliter peccat si intendit peccare mortaliter: hoc autem non esset nisi opus reciperet quantitatem in genere moris ab intentione: ergo &c.

SED CONTRA. Si quantum quis intendit, tantum facit: ergo si Linus siue aliquis alius parum sanctus intenderet mereri gloriam Petri, mereretur gloriam Petri, & si amplius intẽderet, amplius mereretur: ergo habenti minorem charitatẽ redderetur maius præmiũ, ꝙ est plane falsum. ITEM. Si quantũ quis intendit, tãm facit: ergo si aliquis adulterans intendit peccare uenialiter, peccat uenialiter: si ergo hoc est plane falsum, manifestũ est, quod quantitas operis non cãtur ex quantitate intentionis. ITEM. Quãto aliquis est humilior, tanto minus boni credit se facere: sed intentio sequitur credulitatẽ, qa fides dirigit intentionẽ: ergo quãto quis humilior est, tãto minus bonũ intẽdit facere: si ergo bonitas operis mẽsuratur penes quantitatẽ intentionis, uẽ quod quanto qs esset humilior, tanto opus eius esset minus bonum: sed hoc est plane falsum: ergo &c. ITEM. Vnus simplex cum facit parũ peccatũ, credit esse gratissimũ peccatũ: alius impius, & iniquus eũ facit maximũ peccatum, credit se ualde parũ peccare. Si ergo opus mensuratur penes intẽtionem, uidetur quod iniquus, & malitiosus minus peccet in enormi gñe peccati, quã unus simplex in genere peccati q̃tunc̃que leui. Si igit̃ hoc est planè

Universidad de Deusto
Biblioteca

falsum: ergo & illud ex quo sequitur, uidelicet quod quantitas operis correspondeat quantitati intentionis.

RESOLVTIO.

Iuxta diuersam quantitatis acceptionem quantitas bonitatis uel malitia operis & respondebit, & non respondebit quantitati malitiæ, uel bonitatis intẽtionis.

RESP. Dicendum, quod sicut in precedẽti Problemate duplex distinguitur qualitas intentionis: sic & in hoc intelligẽdum est, quod quantitas intentionis dupliciter potest intelligi, uidelicet aut ratione actus intendendi, aut ratione ipsius intenti. Et secundum hoc distinguitur ista locutio dupliciter, Quantum intendis, tãtum facis. Quia tantum, & quantum possunt esse nomina, uel aduerbia. Si quantum, & tantum sint aduerbia, tunc dicunt quantitatẽ actus intẽdendi: & tunc est locutio uera generaliter, siue respectu bonorum, siue respectu malorum: quia quantum actus intendendi est intentus in bonitate, & malitia, tm̃ operatio exterior est bona, uel mala. Omne enim meritum, & demeritũ ad actum uoluntatis reducitur: licèt circunstantiæ exteriores aliquo modo faciant ad maiorem uolũtatis deprauationem. Si autem quantum, & tãtum sint nomina: tunc dicunt quantitatem ex parte intenti: & sic non est generaliter uerus ille sermo, q̃ opus exterius factum non semper commensuratur ei, quod intentio intendit. Frequẽter enim intendit homo facere magnum bonum, & facit paruum, quia modicam habet charitatem. Habet tamen aliquo modo ueritatem in malis, uidelicet intendendo, licet nõ diminuẽdo: & prout tantum, & quantum dicunt quandam comparationem proportionis, non commensuratio nem æqualitatis. Vnde qui intendit multum peccare, multũ peccat, qualecunque opus faciat. Non tamen qui intendit parum peccare parum peccat, maxime si opus facit, quod multum habet de deformitate.

EX HIS patet responsio ad quæstionem propositam. Concedo enim, quod quãtitas bonitatis, & malitiæ in opere correspondeat quantitati bonitatis, & malitię in intẽtione, secundũ quod quantitas intentionis attẽditur quantum ad actum intendendi, sicut rationes ad primam partem inductæ ostendunt. Cõcedo etiam nihilominus quod quantitas operis nõ semper correspondet quantitati intẽtionis secundum quod quantitas intẽtionis attenditur ex parte intenti, sicut ostendunt rationes, quę ad secundam partem inducunt. AD ALIAS tamen duas rationes, quæ ultimo inducuntur responderi potest, q̃ non cogunt, pro eo q̃ nõ est idem dicere de aliquo, q̃ credit facere magnũ, uel paruum bonum, siue malũ quod intendit. Aliud enim est æstimatio, aliud est intentio: & quamuis opus sequatur æstimationem, nõ tamen sequitur per intentionem. Prẽterea. Illę duę rationes, sicut & aliæ procedunt de quantitate intẽtionis a parte intenti. Quamuis. n. humilis homo parũ intendat facere: nihilominus tamen magnæ bonitatis est eius intentio, dum ex magna uirtute mouetur ad illũ faciendum. Similiter cũ iniquus hõ intendit modicum malum facere: tamen quia ex magna libidine facit, multum seu ualde est praua eius intentio, dum nimiũ adhæret bono creato: & ideo nõ sequitur, q̃ minus peccet ille, q̃ magis est malitiosus.

QVAESTIO III.

An sola intentio sine executione operum ad uitam æternam sufficiat?

DE bonitate operum quantũ ad necessitatem, utrum uidelicet intentio absque bonis operibus sufficiat ad uitam ętern am: & quòd sic uidetur. Bern. de libr. arb. Intentio sufficit ad meritum, bona actio requiritur ad exemplum: ergo uidetur, q̃ quantum ad meritum uitę ętern æ non sit necessaria bonitas actionis exterioris. ITEM. Super illud Ps. 31. Dixi confitebor. Gl. Votum pro operatione iudicatur: ergo tantum ualet bene uelle, quantum uelle, & operari: ergo &c. ITEM. Greg. in quadam Homil. Non est uacua manus a manere, cum arca cordis repleta fuerit bona uoluntate: ergo plenitudo intentionis, & uoluntaris æquiualet plenitudini operationis: igit sine illa potest sufficere ad salutem. ITEM. Mereri uitam ęternã est in potestate nõstra: sed opera exteriora nõ sunt in potestate nostra: ergo uidetur quod opera exteriora non sint necessaria ad merendum uitam æternam: igitur ad meritum uitæ æternæ uidetur sufficere intentio sola. ITEM. Intentio, & uoluntas non pendent ex opere: ergo opere non existente, potest esse bonitas tam in uoluntate, q̃ in intentione; sed qui habet bonam uoluntatem, & intẽtionem est iustus: & omnis talis habet, quod sufficit ei ad uitam ęternam: igitur ad meritũ uitæ æternæ uidetur intentio sufficere absque exteriori operatione.

SED CONTRA. Matt. 25. Esuriui, & non dedistis mihi manducare: ita dominus dicet reprobis: & propter hoc feret sententiam damnationis contra eos: si ergo propter defectum bonorum operum quis damnatur, exercitium bonorũ operum est ad salutem necessarium: ergo intentio sine operibus non sufficit ad meritum: ITEM. In Canonica. Iaco. 3. Fides sine operibus mortua est; sed non est efficacior ad merendum intentio, quam fides: ergo si fides nõ sufficit ad meritũ sine operibus, pari ratione nec intẽtio. ITEM. Greg. in quadã Homil. Amor dei non est otiosus: operatur enim magna, si est: si autem operari negligit, amor non est; ergo si opera gẽ a prĩ non adsunt, non adest ueritas amoris: sed nihil est meritorium uitæ æternæ absque uero amore charitatis: ergo circunscriptis operibus intentio non sufficit ad meritum. ITEM. Philosophus dicit, quòd ad uirtutem tria requiruntur, uidelicet scire, uelle, & impermutabiliter operari: ergo si non est operatio, non est salua uirtutis ratio; sed ubi non saluatur uirtutis ratio, nec poterit saluari sufficiẽtia meriti: ergo uidetur, quòd absque operatione uitam æternam nõ

Homil. 30. in Euang. non long a prĩcipio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

condigne,nec sufficienter mereamur. ITEM. Si sola intentio,uel uolũtas iterior sufficeret ad meritum:sed habenti gratiam facillimum est uelle bonum: ergo facillimum est merere uitam ęternam, cuius contrarium dicit dominus Mat.7. qđ arcta est uia, quæ ducit ad uitam.

RESOLVTIO.

Si adsit possibilitas exequendi, non sufficit: si non adsit, sufficit.

RESP. Dicendum, quòd cum quæritur,utrum intentio,& uoluntas interior sufficiat ad meritũ absque exteriori,Distinguẽdum est. Aut enim ille qui hẽt intentionem, habet facultatem bene operandi,aut non. Si non habet facultatẽ,cum nemo obligetur ad impossibile, si bonam habet uoluntatem, & directam intentionem,tunc sola plenitudo uoluntatis internæ sufficit ei ad meritum uitę ętarnę absque exteriori operatione. Si autem adsit facultas,& se offert oportunitas,intent o non potest ad meritum sufficere absq; opere. Ratio autem huius est diuini mandati obligatio,& uirtutis perfectio,& uoluntatis plenitudo. Diuini mandati obligatio facit, ut intentio sine operibus non sufficiat,cum se offert oportunitas, & facultas. Mandata enim dei non solum obligant ad uolendum,sed etiã ad faciẽdum: ideo qui non implet diuina mandata cum possit,potius meretur irã, quam mereatur gloriã. Virtutis etiam perfectio est ratio, quare non sufficit sola intentio, quoniam uirtus est ultimum potentiæ, & ideo eleuat potentiam ad aliquod magnum, & arduum: potentię autem animę non habent suam uirtutem,siue perfectionem completam, nisi exeant in opera sibi debita, quãdo adest facultas, & oportunitas. Et ideo illa intentio, qua quis uult,& intendit bonum,& tamen non facit,cum possit, nõ est intentio uirtuosa,ac per hoc nec meritoria. Volũtatis etiam plenitudo ratio est,quare nõ sufficit sola intentio:quoniam plena uolũtas ponit effectum si adsit facultas:alioquin non dicitur plene homo aliquid uelle, si nõ facit cum possit facere; sed semiplene, & pigre uult:sicut piger qui uult,& nõ uult. Et propter ea dicit Gre.q̃ nemo debet sibi blandiri de bona uoluntate immo ad delectationem conditoris lingua,mens, & habitus requiritur, & sicut hortatur nos B. Ioã.1.Can.1. Diligere debemus non solum uerbo,& lingua; sed opere, & ueritate. Quoniam igitur cum adest facultas, & se offert oportunitas, absque operibus nec est mandatorum dei impletio, nec uirtutis pfectio, nec uoluntatis plenitudo,& absque his non est sufficientia meriti: hinc est quòd ad meritum uitæ ętęrnæ non sufficit bonitas intentionis absq; bonitate operis exterioris. Et rationes,quę hoc ostendunt,concedendæ sunt.

AD ILLVD ergo, quòd primo obiicitur in contrarium de Bern. quòd bona intentio sufficit ad meritum. Dicendum, q̃ loquitur de intentione illorum operum, quę non sunt in præcepto:non ratione illorum,quę in præcepto sunt. Vel dicendũ, quòd loquitur in eo casu, quando, scilicet non adest facultas bene operandi excerius. AD ILLVD,quod obiicitur, quod uoluntas pro facto reputatur. Dicendum,quòd uerum est, quando nõ se offert bene operandi oportunitas, & facultas. AD ILLVD uero Greg. quòd non est uacua manus a munere &c Dicendum, quòd facienda est uis in hoc,q̃ dicit, cum area cordis repleta fuerit bona uoluntate: nunquam enim (sicut dictũ est prius) plene bonam uoluntatem habet, qui potest facere bonum illud, cuius habet uoluntatem, & ad fructum non peruenit. AD ILLVD, quod obiicitur,q̃ opera non sunt in potestate nostra. Dicẽdum,quòd hoc solum concludit, quòd in eo casu sufficit intentio, quando deest facultas ad perficiendum operationem bonam. AD ILLVD,quod obiicitur, quod bona uoluntas non pendet ex opere. Dicendũ, quòd uerum est: attamen cum adest facultas plena,uoluntas necessario ponit bonum opus: ita quòd si bonum opus non ponitur,aut nunquam uoluntas fuit plena, aut desinit esse plena. Quod ergo sine operibus nõ sufficiat,hoc non est, quia plenitudo bonæ uoluntatis ex operibus pendeat: sed quia bona uoluntas.si plena est,necessario in bona opera redundat,offerente se facultate, & opportunitate.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An opus bonum,tum maxime priuilegiatum addat quid supra bonam intentionem?

CONSEQVENTER quæritur quantũ ad secundum principale de bonitate,quam opera superadduntbonitati intentionis. Et circa hoc quærũtur tria. Primo quæritur,utrum aliquid addant opera bonitatis, uel meriti supra bonam intentionem ratione prærogatiuæ dignitatis. Secundo quæritur,utrũ addant ratione quantitatis ex parte dati. Tertio quæritur, utrum aliquid addant ratione numerositatis.

VTRVM opera exteriora aliquid addant supra bonam intentionem ratione suæ excellẽtię,& dignitatis,sicut sunt opera priuilegiata. Et q̃ sic uidetur: super illud Phili. Qui ę sit supereminens magnitudo,Glo. Quoddam incrementum gloriæ habebunt summi doctores ultra id,q̃ communiter habebunt alii:hoc autem non est nisi ratione doctrinæ,quam aliis communicit: ergo &c. ITEM. Communiter in ecclesia magis solennizãtur martyres, quam confessores:sed constat,q̃ ecclesia sanctis exhibuit honorem secundum meritorum suorum exigẽtiam: ergo maiori gloria digni sunt,q̃ mortem pro Christo patiuntur, quã illi,qui pati uolunt. ITEM. Christus nobis aliquid meruit per passionem, quòd ante non meruerat nobis, utpote apertionẽ ianuæ, & multorum charissima-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rũ diffusionem: si ergo charitas Christi fuit eminẽtissima ab instanti conceptionis, & maioris fuit efficaciæ cum passione quã sine: ergo uidet, q in quolibet alio excellentia operis exterioris addat ad meritum bonæ uoluntatis, siue intentionis. ITEM. Bonum additum bono facit magis bonum: sed opus priuilegiatum est bonum; ergo additum intentioni facit eam magis bonam. Sed q addit ad bonitatem addit ad meritũ; ergo &c. ITEM. Si opera priuilegiata nihil adderent supra bonitatẽ intentionis; ergo qui ea faceret, frustra laboraret; si ergo impium est dicere, quòd qui facit opera excellentia, frustra laborat, uidetur, q opus excellens addat super intẽtionis bonitatem.

SED CONTRA. De Beato Martino cantat ecclesia. O beata anima, quam & si gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrii non amisit; ergo ita uidetur quòd beatus Martinus habuit palmam martyrii p bonitatem intentionis; sicut si sustinuisset acerbitatẽ passionis; ergo non uidetur, q opus excellens aliquid addat supra bonitatem intentionis. ITEM. Operans non placet propter operationẽ, sed magis operatio propter operantem, quantumcumque operatio illa sit nobilis; ergo quãtumcunque sit nobilis operatio, nisi deus approbat operantem, tantum approbat operationẽ; igit̃ non uidetur q hõ maioris pmii efficiat apud deum dignus pp operationem excellentem super additi bonitati uolũtatis. ITEM. Et alias sustineret mortẽ p mundo, potius demereret apud deũ quàm aliquid mereretur; igitur sustinentia mortis pro Christo si quomodo placet deo, hoc ideo non est ob aliud, nisi quia ordinatur ad Christum; sed illa ordinatio est mediante intentione; ergo tota bonitas operationis quantumcunque excellentis ex intẽtione habet ortum, & pp illam deo placet; sed ubi unũ propter alterum, utrobique tantum unum: igitur tantumdem placet intentio perfecta, & bona cum opere, quantum placet sine opere. ITEM. Si aliqua opera faciunt ad meritum, illa sunt opera maximę humilitatis & uilitatis; hęc enim opera deus maxime comẽdat; sed opera priuilegiata sunt opera cuiusdam excellẽtię, & dignitatis, ergo uidetur q minime iuter omnia genera operum addãt ad bonę intentionis meritum. ITEM. Vbi facultas deest uoluntas reputatur pro facto, sicut determinatum est supra: & hoc non est ob aliud, nisi quia aliàs nõ esset plena, & perfecta uoluntas; si igitur uoluntas per se sola pro opere reputat, ut q i tali casu opus priuilegiatũ nihil addat sup intentionis bonitatẽ, & meritum.

RESOLVTIO.

Addit quidem, tum in primis exemplum, & ædificationem: inde aureolam, quod est accidentale præmii; tertiò quidquã de merito cõgrui: nihiltamẽ de merito cõdigni.

RESP. Dicendum, q maius bonum põt aliqd dici dupliciter. Aut intensiue, utpote quia plus deo placet: aut extẽsiue, utpote quia pluribus pdest: Et sm hoc dupliciter põt intelligi, qd opus priuilegiatum addat ad bonitatẽ intentionis, Aut quantum ad proximorum ędificationem, aut quãtum ad dei approbationem. Et primo modo attẽditur argumentum quantum ad exemplũ: secundo modo quantum ad meritum. Si igitur loquamur de additione quantum ad exemplũ, sic absque dubio opus priuilegiatum addit ad bonitatem intentionis, quia bonitas intentionis non lucet exterius, nisi per ostensionem bonorum operum, & maxime priuilegiatorum. Si aũt loquamur secõ modo, scilicet quantum ad additionem, q attenditur quantum ad meritũ: sic distinguendum est, quòd est loqui de merito respectu pmii substãtialis & respectu præmii accidentalis. Respectu præmii accidẽtalis opus priuilegiatum addit supra bonam intẽtionem, & uoluntatem; quia præmium accidentale, quòd est aureola nõ debetur uoluntati secundum se; sed uoluntati in opere. Si autẽ loquamur de merito respectu pmii substantialis, adhuc oportet subdistinguere, quia est meritũ congrui, & est meritum condigni. Quantum ad meritum congrui, absque dubio opus priuilegiatum addit supra bonitatem intentionis, pro eo quod uoluntas in illo opere præparatur, & disponitur ad susceptionem maioris gratiæ, per quam digna est maiori retributione. Si autem loquamur de merito condigni, sic absque dubio non addit, pro eo quòd quantitas meriti condigni pensatur ex quantitate radicis, & tãtum placet deo quis, qui habet uoluntatem plenam, & non potest habere opus, quantum & ille qui habet uoluntatẽ, & opus, quantum ad essentialis pręmii retributionem: si sunt in æquali charitate. Et sic patet qd opus priuilegiatum ratione dignitatis suæ aliquid addit supra bonitatem intentionis, licet non addat omni modo additionis. Ideo concedend ę sunt rationes, quæ ad primam partem inducuntur.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur de beato Martino, quod palmam martyrii non amisit. Dicendum, quòd palma martyrii non accipitur pro præmio accidentali, quod est aureola; sed pro præmio substantiali, qd est aurea; utrũque enim est martyrii palma; sed unum scilicet aurea respondet martyrio; quia sustinetur ex charitate; alterum uero scilicet aureola respondet ei; quia est specialis priuilegii; & prærogatiuæ. AD ILLVD, quod obiicitur quod operatio placet propter operantem. Dicendum, quòd uerum est: attamen dum operans bene utitur dono, per quod placet deo, hoc ipso disponit se ad maius; & aliquo dignus est, quod quidẽ non esset, si non ita bene uteretur; & ideo non sequitur, quod si operatio placet deo propter operantem, quod non magis placeat operans propter operationem, quam sine; nihil enim impedit de duobus bonis, quorum unus habet bonitatem ab altero; quin ambo melius ualeant, quam ualeat alter illorum per se. AD ILLVD, quod obiicitur, qd mori p mundo displicet deo. Dicẽdum, quòd uerum est;

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed tamen ex hoc non sequitur, quod tota bonitas operis priuilegiari ueniat ex intentione, sed quòd non potest esse opus perfecte bonum absque intentione: nihilominus tamen opera priuilegiata aliquam bonitatē de natura sui habent, quæ iuncta cū bonitate intentionis aliquā excellentiam tribuunt bene operanti, quam non tribuerent alia genera operum. ET IDEO illud uerbum, quo dicitur, quod ubi unum propter alterum utrobique unum, non habet hic locū. Hoc enim intelligitur, quando illud, propter quod alterum participat aliquam proprietatem, est tota ratio illius participationis, non sic autem est in proposito, ut uisum est. AD ILLVD, quod obicitur, quod opera priuilegiata sunt opera excellentiæ & ideo minus dicūtur facere ad meritum. Dicēdum, quod opus excellens dupliciter potest dici, Aut secundum uanam æstimationem, sicut aliquis reputat excellentiā sibi dicare se de aduersāriis, & prædominari aliis. Aut secundum ueritatis dictamen: & sic nullimere ignominiosi sunt unum genus mortis pro Christo, est opus magnæ excellentiæ: & tale opus excellentiæ non condividitur contra opus humilitatis, imo simul cum illa stat, & necessario eam requirit tanquam sociam: & dum in se habeat difficultatem, & dignitatem, & charitatem præambulam, & humilitatem annexā, non est mirum si disponit ad maiorem gloriam. AD ILLVD, quod obicitur, qđ uoluntas reputat pro facto, ubi facultas deest. Dicendum, qđ illud est uerum quantū ad sufficientiā ad salutē, & quantū ad præmiū substantiale: quia nemo amittit regnū cœlorum ex hoc, qđ nō facit quod facere non potest: non autē est uerum quantum ad præmii excellentiam, siue quantum ad præmium accidētale. Et hoc modo prędictum est, quod opus priuilegiatum addit supra intentionis bonitatem.

QVAESTIO II.

An eadem bona opera quidquam addant super intentionem bonam ex ratione quantitatis dati?

VTRVM bona opera addāt supra bonam intentionē quantum ad quantitatem dati. Et qđ sic, uidetur. 2. Corin. 9. Qui parce seminat, parce & metet: & q seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Si igitur seminatio illa, de qua loquitur Apostolus est in eleemosynæ datione: uidetur quod magnitudo dati faciat ad excellentiam gloriæ. ITEM. Thobiæ. 4. Si multum tibi fuerit abundanter tribuetsi ergo ista exhortatio non est inutilis, uidetur qđ abundantia dati faciat ad incrementum meriti. ITEM. Quāuis deus ex æquali bonitate conferat bona maiora, & minora: tamen ille cui maiora contulit, ad maiorē tenetur gratiarum actionem: ergo pari ratione si ex æquali charitate detur maius munus, & minus munus, conueniens est deū pro maiori munere maiorē reddere retributionem. ITEM. Si nō magis meretur qui plus tribuit, q̄ ille qui minus: ergo non plus meret q relinquit oia p deo, & dat pauperibus, q̄ ille q dat unū solum

solū obolū: igit̄ cēv sunt stulti, q sequuntur diuinū cōsiliū. Quod si impium est dicere, diuinū consiliū esse indiscretū, uidetur qđ quantitas dati faciat ad amplificandum meritum.

SED CONTRA. Mar. 12. Amē dico uobis: qm̄ hæc plus oībus misit in gazophilatiū. (loquitur de uidua) ergo si Christus plus appreciabat datū illius uiduę, q̄ fuit ualde paruū (sicut in textu innuitur) quā magna dona aliorum, uidetur q deus appreciet opera solum sm̄ quantitatē bonę intētionis, & nullo modo sm̄ quātitatem muneris exterioris. ITEM. Glo. super eundē locum. Non offerentium substantiā cōsiderat deus, sed conscientiā: nec perpendit quantū offeras, sed ex quanto: si ergo merita tantū ualent, quantum deus illa ponderat, uidetur q quantitas dati meritū intētionis bonæ nō augeat. ITEM. Super illud 2. Corinth. 8. Et qui multum habuit, nō abundauit, ibi. Glo. Vbi æqua est uoluntas, æqualē habebit mercedē: ergo siue aliquis det magnū, siue paruum, dum tamen ex æquali charitate, uidetur q ei retribuat æqualiter. ITEM. Si quātitas dati aliquid addit, aut addit ad meritum respectu præmii substantialis, aut respectu præmii accidentalis. Non respectu præmii substantialis: quia illud respicit charitatis radicem, & quantitatem gratiæ. Nō respectu accidētalis, quia præmium accidentale debetur operibus excellentioribus, & priuilegiatis: non ut meretur aliquis aureolam ex hoc, q̄ dat maguam eleemosynā: uidetur igitur, quod quantitas dati faciat ad bonę intentionis meritum nihil omnino faciat.

RESOLVTIO.

Vnqueisi dispositiuè tantum.

RESP. Ad prędictorum intelligentiā est notandū, qđ de quātitate dati est loqui dupliciter: aut cōparādo datū ad datū solū, aut cōparando hęc adinuicem, & ad dantis facultatē. Primo modo loquēdo maior q̄titas dati aliquid addit ad bonitatē intētionis; nō (inquam) respectu prę̄mii essentialis directe, sed q̄a aliquo mō disponit hominem ad proficiendum in bono, & ad recedendum a malo. Qui n. maius munus tribuit, ut sibi faciat amicū de māmona iniquitatis, magis recipiētem obligat ad orandum pro se; & quodammodo in obligādo illum, obligat deum: & ideo plus se disponit ad gratiam quām ille, qui dat minus munus. Similiter plus se disponit ad recedendū a malo: q̄a in hoc q̄ facit maiorem eleemosynā absolui meretur a maiori pœna: sm̄ q̄ dicitur Luc. 11. Date eleemosynam, & omnia munda sunt uobis. Et Thob. 12. Eleemosyna a morte liberat. Et Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime. Similiter si cōparemus quantitates datorū in comparatione ad facultatem dantium, maior quantitas nō addit quantum ad meritum prę̄mii substantialis directe, sed quodammodo dispositiue. Qui n. pensatis suis uiribus plus dat, q̄ alter suis uiribus pēsatis, magis ad donum gratię se disponit: magis etiā a peccato recēdit; & sic (generaliter loquendo) quantitas dati præsuppositā æqualitate bonæ intentionis, siue uolū

tatis, quantum ad præmium essentiale non addit directe, & proprie, sed quodammodo dispositiue: uel quia disponēdo ad charitatem disponit ad maiorē gloriam: uel quia eripiendo a malo celerius facit hominem pertingere ad coronam. Et hoc quidē non habet instantiam, quādo est excessus quātitatis dati, & in cōparatione ad datum, & in cōparatione ad facultatem dantis. Quando uero ex una parte datū unum excedit aliud in se: & cōtra exceditur ab aliquo in comparatione ad facultatem dantis, per quem modum dixit dominus, q̄ uidua plus miserat in gazophylatium, quām omnes diuites: quia totum uictum suum posuerat: tunc se habet sicut excedentia, & excessa. Secundum enim diuersas cōditiones unum datum plus promouet, quàm reliquum. Maior enim quantitas dati plus ualet ad euadendā pœnam. Quia sicut dicitur Prouer. 13. Redemptio animæ uiri sunt proprię diuitię. Maior uero quātitas dati secundum facultatem dantis plus ualet ad acquirendā gratiam, pro eo q̄ talis se magis disponit ad perfectionem beatitudinis, scilicet paupertatis. Cōcedendæ sunt igitur rōnes obstēdentes, q̄ quantitas dati aliquid auget ad meritum bonæ intentionis, scilicet dispositiue.

AD ILLVD uero, quod primò obiicitur in contrarium, q̄ uidua illa plus dedit. Dici potest, quod ibi loquitur dominus de quantitate dati per comparationem ad facultatem dantis, qa illa totum dederat, quod patet per se sequentem literam. Præterea deus, qui scrutatur corda uidit, quòd uidua illa ex meliori uoluntate oblationem suam dabat: & ideo magis donum eius appreciabatur ratione uoluntatis eius melioris. Cum autē quę rimus nunc, utrum quantitas dati aliquid addat ad bonitatē intentionis? hoc quærimus præsuppositā æqualitate bonæ uoluntatis aliter enim nulla esset quæstio, quia planum est quod plus ualet magnitudo bonæ uoluntatis cum paruo dono, quàm paruitas bonæ uoluntatis cum magno. AD ILLVD, quod obiicitur de Glo. quod deus non considerat quantum, sed ex quanto. Dicendum, quod uerum est principaliter, scilicet quantum ad retributionem præmii substantialis: non negat tamen Gloss. quia quantitas dati aliqua modo disponat de congruo ad maiorem gloriam, uel ad gloriam celerius habendam. AD ILLVD, quod obiicitur de alia Glo. quod æqualis uoluntas æqualem habet mercedem: iam patet responsio. Nō enim fit maior retributio uoluntate remanente in sua æqualitate: sed quia quantitas dati disponit ad habendum meliorem uoluntatem, & puriorem: hinc est, quod aliquo modo facit ad augmentum gloriæ. ET PER hoc patet responsio ad illud, quod ultimo quærebat, quod aliquo modo facit ad præmium substantiale, licet non principaliter, & per se, sed mediante gratia, & charitate, ad quam disponit. Verumtamen illud, quod obiicitur de præmio accidentali non cogit, pro eo quòd meritum accidentale non tantum est aureola, sed etiam

etiam quandam de aliquo bono creato, siue sit alicuius prærogatiuæ & excellentiæ, siue non. Et hoc melius manifestabitur in sequenti Problemate.

QVAESTIO III.

An secundum multiplicitatem bonorum operum multiplicetur merces præmij?

VTRVM bonitas operum addat ad bonæ intentionis meritum quantum ad numerositatem. Et est quæstio, utrum bonum opus additum operi, reddat operantem dignum maiori præmio essentiali. Et q̄ non uidetur. Primo per illud Zach. 4. Exequabit gratiam gratiæ: ergo ubi est equalitas gratię, & æqualitas gloriæ; igitur si aliqui duo ex æquali gratia inæqualiter operātur; nihilominus in mercede gloriæ equabuntur. ITEM, super illud Ind. 11. Qui longo tēpore post eum uixerunt, Gloss. Solius dei est nosse inter seniores, quis eorum post se lucem emiserit, utrum Paulus, an Petrus, an Bartholomeus: sed certum est, quòd Paulus plus omnibus laborauit, sicut dicitur. 1. Corinth. 15. ergo magnitudo præmii non pensatur secundū multitudinem operum. ITEM. Aug. Non multitudo operum, nō diuturnitas temporum auget meritum: sed sola charitas, & melior uolūtas: sed nihil hoc expressius dici potest. ITEM. Quantum homo diligit deum, tm̄ diligitur a deo: & quantum diligitur a deo, tantū remuneratur a deo: si ergo est equalitas in dilectione, equalitas est in remuneratione: sed multi sunt equales in dilectione, qui tm̄ non sunt equales in opere: ergo uidet, q̄ multitudo operū non faciat ad meriti substantialis præmii incrementū.

SED CONTRA: Ro. 4. Ei aūt, qui operatur, merces non imputatur fm̄ gratiam, sed secundum meritum. Glo. Merces non dabitur secundum gratiā fidei tantū, sed secundū meritum operationis suæ: ergo uidetur, q̄ pluribus operibus maiorē mercedē quis mereatur habere. ITEM. Super illud Gal. 4. Bonum aūt faciētes non deficiamus. Glo. Quantum seminauerimus in operibus, tm̄ metemus in fructibus: ergo &c. ITEM. Per unū bonum opus hō meretur uitam æternam; ergo si aliud sequens opus est ita bonū, sicut prius, tantundem merebitur sicut primū: aut ergo meretur illud idem, aut aliquid super additum illi. Si aliquid superadditū illi: habeo propositū q̄ multitudo operū prosit ad augmentū meriti. Si nihil: ergo uidetur, q̄ frustra operetur: ergo est stultus: qa facto uno bono, amplius facit aliud. Quod si hoc est impiū dicere: reflat &c. ITEM. Peccatum non est magis efficax ad merendum pœnā, q̄ sit bonum opus ad merendū gloriā: sed peccatū sequens additum præcedēti si sit æquale ei, meretur duplo maiorē pœnam: ergo bonū opus additu præcedenti meret duplo maiorē gloriā. ITEM. Qui seruit homini, quanto diutius ei seruit, tanto maiorem assequit mercedem: si ergo deus in retribuēdo est iustior, & liberalior, q̄ sit homo: uidetur q̄ quanto aliquis in pluribus ei seruit, & quanto plura opera pro Christo facit, tanto maiorem ab ipso recī-

recipiat retributionem. ITEM. Iste qui multiplicat opera bona, seminat in terra bona; ergo necessario oportet, ꝙ aliquem fructū p̄mii ex eo accipiat. Aut igitur p̄mium substantiale, aut accidentale, aut aureę, aut aureolæ. Sed non aureolæ, cum illa debeatur operibus excellentibus; ergo recipiet maius præmium substantiale, siue aureæ. Est igitur quæstio quantum prosint bona opera multiplicata, & quem fructum afferant.

RESOLVTIO.

Et quidem præmij accidentalis, sed non præmij substantialis; nisi disponendo & conseruando.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ proficere in merito, uel ad meritum potest esse duobus modis ſm duplicem differentiā p̄mii. Quod dā. n. est p̄mium substantiale, qđ quidē consistit in uisione, & fruitione dei, quod ideo dicitur p̄mium substantiale: quia fundamentum, & substantia totius nostræ beatitudinis est deus: & illo perfecte habito, perfecta est in nobis beatitudo. Aliud uero est præmium accidentale, quod quidem cōsistit in gaudio, quod habetur de bono creato, uel de liberatione ab aliquo malo. Accipiendo igitur meritum respectu præmii substantialis, contingit dicere ꝙ aliquid ualet ad p̄fectū meriti tripliciter. Aut quia per illud meretur hō maiore gloriam: & hoc modo maior charitas, uel melior uoluntas facit ad profectum meriti. Aut quia disponit ad merendum maiorem gloriam: & talia sunt opera perfectionis, quæ dicuntur facere ad meriti profectum. Aut quia conseruat illud, per quod meretur homo gloriam: & sic omnia opera bona proficiunt ad meritum: quia in ipsis exercetur charitas, & operatur, conseruatur, & radicatur, ut hō finaliter perseueret in illa. Et hoc non est paruum, quia quicquid homo faciat, non saluatur nisi finaliter perseueret. Et sic patet, ꝙ operum multiplicatio quodāmodo ualet ad profectum in merito respectu præmii substantialis: & hoc dico disponendo & conseruando, nō autem merendo maiorem gloriam ex condigno. Similiter ad profectum maioris præmii accidentalis potest aliquod ualere triplici ter. Aut ratione adeptionis aureolæ: & sic opera specialis excellentiæ faciunt ad profectum meriti uoluntatis bonæ. Aut ratione adeptionis alicuius delectationis internæ; & sic omnia opera, quę fiunt ex gratia; quodammodo ualent ad profectum præmii accidentalis; quia secundum ꝙ homo plura bona opera facit, secundum hoc de pluribus iocundabit in conscia sua. Aut rōne diminutionis pœnæ; & sic opera difficilia, & pœnalia faciūt ad p̄fectū meriti, & addunt ad meritū bonæ uoluntatis quia remittionem alicuius pœnę meretur hō ex uoluntate cum opere, quā non meretur ex sola uoluntate. Hæc autem distinctio non solū ualet ad terminandum, quod dictum est, sed et ad duo præcedentia. Generaliter. n. uerum est, ꝙ operum dignitas, & dati quantitas, & operum numerositas ad profectum meriti facit respectu p̄mii accūtalis, licet differēter.

Verum

Verum est etiam generaliter, ꝙ illa omnia opera non faciunt ad profectum meriti respectu p̄mii substantialis, nisi solum disponendo, & conseruando. Vnde rationes illę, quę ostendunt, ꝙ nō multiplicatur merces præmii substantialis secundum multiplicationem operum, concedendæ sunt: nam. n. concludunt.

AD ILLVD uero, ꝙ primò obijcitur in contrarium, ꝙ ei q̄ operatur, merces imputatur secundum meritum. Dicendum, ꝙ textus ille secundum ꝙ Glo. exponit, non uult dicere, ꝙ quātas mercedis respondeat operi principaliter: sed hoc uult dicere, ꝙ ubi est oportunitas operādi, non sufficit gratia fidei sine bona operatione: ubi autē oportunitas, siue facultas deest, tola gratia sufficit. Vnde sensus est. Ei, qui operatur, ideſt ei, qui habet tempus operandi. AD ILLVD, quod obijcitur de Glo. ꝙ quantum seminauimus in operibus, tātum metēmus in fructibus. Dicendum, ꝙ nomine fructuum intelligitur ibi gaudium, quod habebit quis de bonis operibus, non p̄mium substantiale, quod consistit in Deo. Si aūt de illo scilicet substantiali præmio intelligatur, tunc quātum, & tantum non dicunt communem rationem, nec etiam dicunt dispositionem necessitatis, sed cō gruitatis. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ persequens opus meretur homo tantundem habere, quantum & per primum. Dicendum, ꝙ uerum est: sed non meretur aliud, sed idipsum quod prius meruerat, loquendo quantum ad essentiale p̄mium: & non sequitur, ꝙ in uanum laboret: quia & si primum opus erat meritorium uitę æternæ, non tñ merebatur efficaciter nisi charitate perseuerante: & charitas nō pōt in hoc uigere, quin excat in bonos actus, cum potest, & debet: ideo sequens opus frustra non fit, q̄ia quamuis nō addat ad præmii excellentiam, addit tamen ad meriti efficaciam: disponit etiam nihilominu ad ꝙ fectum, & facit ad incrementum meriti respectu accidentalis p̄mii, sicut prius ostēsum est. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ peccatum additum peccato duplat meritum, & supplicium: ergo & bonum additum bono. Dicendum, ꝙ non est simile, propter hoc ꝙ quia mala facimus, mali sumus: sed non quia bona facimus, boni sumus, imò potius ecō uerso bonitas operum ortū hēt ex bonitate operātis: & hinc est ꝙ diuersis peccatis meretur homo diuersa supplicia, quāuis diuersis bonis operibus mereatur homo unam gloriā, quia actio merendi, & acceptandi in pluribus bonis una est: ratio uero displiendi, & demerēdi est in pluribus peccatis diuersa. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ apud hominem maius præmium meretur homo ex pluribus operibus. Dicendum, ꝙ non est simile, quia homo non reputat opus dignū retributione propter bonitatē operantis, sed potius operātem ꝓp bonitatem operis; homo. n. indiget alieno seruitio: Deus aūt, qui bonorum nostrorum non indiget, non operantē ꝓp opera, sed opera ꝓp operantem acceptat, & remunerat: & ideo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ideo non est simile ex parte ista, & ex illa. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ opera multiplicata non ualent ad præmiũ accidentale, quia non adsequuntur aureolã. Dicendum, q̃ accidentale præmiũ in plus est, q̃ aureola. Noũe enim aureolæ non intelligimus quodcunque præmiũ accñtale, sed illud, qđ habet quandã prærogatiuam, & dignitatẽ, sicut & opus cui respõdet. Nihilominus gaudium de bonorum operum multiplicatione ad accidentale præmium spectat, cum sine ipso possit haberi uita æterna: & ad hoc quidem faciunt bona opera multiplicata; faciunt etiã ad essentiale prẽmium aliquo modo, sicut prius ostensum est. Ex his patet respõsio ad illud, quod ultimo quærebatur.

DISTINCTIO XLI.

Qualiter ex obliquitate intentionis hẽat fieri opus malũ.

CVmque intentio (ut supra dictum est) bonum opus faciat, & fides intentionem dirigat: nõ immerito quæri potest, utrum omnis intentio omnéque illorum opus malum sit, qui fidem nõ habent. Si. n. fides intẽtionem dirigit, & intentio bonum opus facit, ubi non est fides nec intẽtio bona, nec opus bonum esse uidetur. Quod a quibusdam nõ irrationabiliter astruitur, qui dicũt oẽs actiones & uoluntates hominis sine fide malas esse, quæ fide habita bonæ existunt. vnde Apostolus ait, Omne quod nõ est ex fide, peccatum est. Quod exponens Augustinus ait, Omnis infidelium uita peccatum est, & nihil bonum est sine summo bono: ubi deest agnitio æternæ ueritatis, falsa uirtus est, ẽt in optimis moribus. Et Iacobus in epistola canonica ait, Qui offendit in uno. s. charitate, factus est õium reus. Qui ergo fidẽ & charitatẽ nõ habet, omnis eius actio peccatum est, quia ad charitatẽ nõ refertur. Quod. n. ad charitatẽ nõ refertur (ut supra meminit Aug.) non fit quemadmodum fieri oportet, ideoque malum est. Nõ ergo mandata custodit, qui charitate caret, quia sine charitate nullum mãdatorum custoditur. vnde Aug. super epistolã ad Gal. ait, Custoditionẽ legis dicit Apostolus, non inuiriari, non occidere, non mœchari, & alia huiusmodi ad bonos mores pertinentia, quæ sine charitate, fide, & spe impleri non possunt. Nullum ergo mandatum implet, nullum bonum opus facit, qui fidem charitatemque non habet. Impossibile est enim ut ait

Ro. 14. In lib. Senten. Prosp. Ca. 105 Iac. 2. dist. 38 circa fi. Ad Ro. 13. Quòd sine charitate non custodiuntur mãdata.

(vt ait Apostolus) sine fide aliquid placere Deo. Quæ ergo sine fide fiunt, bona non sunt, quia omne bonum placet Deo.

Obiecta contra prædicta ex uerbis B. Augustini.

His autem obijcitur quòd supra dixit August. scilicet quòd in seruili timore, & si bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus bene facit, etiam si bonũ est quod facit. Hic enim dicit bonum fieri, sed non bene, ab illo qui charitatem non habet. Qui enim seruiliter timen, charitate uacuus est: de quo tamen hic dicit, quia bonum facit, sed non bene. Qui etiam super illud locum Psalm. Turtur inuenit sibi nidum vbi reponat pullos suos: dicit quòd Iudæi, hæretici, & Pagani opera bona faciunt, quia uestiunt nudos, & pascunt pauperes, & huiusmodi: sed non in nido ecclesiæ, idest, fide: & iõ conculcantur pulli eorum. Quibus illi respondent, dicentes bona opera appellari huiusmodi, quæ sine charitate fiunt, non quia bona sint quando sic fiunt, quod euidenter supra Aug. docuit: sed quia bona essent si aliter fierent: quæ in suo genere sunt bona, sed ex affectu sunt mala.

Lib. contra. 1. c. 12. 1. Io. 4. Psal. 83. tom. 8. post princi. enarrationii.

Aliorum sententia.

Alij uero qui trifariam distinctionem actuum faciunt, opera cuncta, quæ ad naturæ subsidium fiunt, semper bona esse astruũt. Sed quòd Aug. mala esse dicit, si malas habeãt causas, non ita accipiendũ est, quasi ipsa mala sint: sed quia peccat & mali sunt qui ea malo fine agũt. Item illud aliud, scilicet, bonum opus intentio facit, & intentionem fides dirigit, determinant dicẽtes, ibi bonum uocatum quod remunerabile est ad vitã: no quod illud sit solũ bonũ opus, imò etiã alia plura, licet non ea ratione qua illud sit sint bona. Bonum enim multipliciter accipitur, scilicet pro vtili, pro remunerabili, pro signo boni, pro specie boni, pro licito, & alijs forte modis. Solaque illa intentio remunerabilis est ad vitam, quàm fides dirigit: sed non illa sola bona est vt aiunt. Nam si quis Iudæus, uel malus Christianus necessitatem proximi releuauerit naturali pietate ductus, bonum fecit, & bona fuit uoluntas qua illud fecit.

Aug. in præfatione ad Ps. 31. Tomo 8.

Retra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. 14 Retractatio, immo declaratio B. Augustini circa quæ-
1. retra. dam sua dicta.
Libr. 1.
c. 13. *Post hæc inuestigari oportet, qualiter intelligendum sit quod ait Aug. in Lib. de Vera relig. Vsque adeo, inquit, peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatū, si non sit voluntariū. Huius dicti rationem Augu. aperiens in Lib. Retracta. dicit. Potest videri falsa hæc definitio: sed si diligenter discutiatur, inuenitur esse uerissima. Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantum modo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati, scilicet peccatum primum hominis, quod fuit peccatum & causa peccati, seq; non*

Ad Ga Lat. 5. *pœna. Quamuis & illa quæ non uoluntaria peccata non immerito dicuntur, quia uel a nescientibus, uel a coactis perpetrantur, non omni modo possunt sine uoluntate committi: quoniam & ille qui peccat ignorans, uoluntate utique facit, quod cum faciendum non sit, putat esse faciendum: & ille qui concupiscente aduersus spiritum carne, non ea quæ*

Rom. 7 *vult facit, concupiscit quidē nolens, & in eo non facit quod vult: sed si vincitur, concupiscentiæ consentit volens, & in eo non facit nisi quod vult: & illud quòd in paruulis est originale peccatum (cum adhuc non vtantur voluntatis libe. arb.) non absurde vocatur voluntarium, quia ex prima hominis voluntate mala contractum est. Non itaque falsum est quod dixi, Vsque adeo peccatum voluntarium est &c. Ecce qualiter accipiendum sit illud, scilicet vel de primo peccato hominis, uel de omnibus generaliter peccatis mortiferis: quorum licet quædam dicantur non voluntaria, quæ scilicet per ignorantiam uel per infirmitatem fiunt: eadem tamen ratione ea possunt dici voluntaria, quia sine voluntate non committuntur.*

Aliud capitulum.

Cap. 10 tomo 6. lib. 2. c. 15. Ro. 7. *Illius etiam intelligentia perquirenda est, quod in Lib. de duabus animabus edidit, inquiens, Nusquam nisi in uoluntate peccatum est. Quod etiam in Lib. Retract. plane plene determinat, dicens. Potest putari illa falsa esse sententia, qua diximus nusquam nisi in uoluntate esse peccatum, cum*

Cap. 10 *Apostolus dicat, Quod nolo, hoc facio, &c. Sed peccatum*

quod nusquam est nisi in uoluntate, illud præcipue intelligendum est, quo iusta damnatio consecuta est, id est, primum hominis peccatum. In eodem quoque Libro de duabus animabus, aliud tradidit consideratione dignum, ait enim, Non nisi voluntate peccatur, ipsamque voluntatem definit, dicēs, Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid uel non admittendum, uel adipiscendum. Huius dicti causam aperiens, & intelligentiam pandens in Libro Retract. ait. Hoc propterea dictum est, ut hac definitione volens à nolente discerneretur: & sic ad illos referretur intentio, qui in paradiso fecerunt originem mali, nullo cogente peccando, id est, libera voluntate: quia & scientes contra præceptum fecerunt: & ille tentator suasit vt hoc fieret, non coegit. Nam qui nesciens peccauit, non incongruenter nolens peccasse dicet posse; quamuis & ipse quidem nesciens fecit, volens fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntas facti ibi fuit, non peccati voluntas: quod tamen factum fuit peccatum: hoc enim factum est, quod fieri non debuit. Quisquis autem sciens peccat, si potest cogenti ad peccatum sine peccato resistere, nec tamen facit, vtique volens peccat: quia qui potest resistere, non cogitur cedere: qua propter peccatum sine voluntate esse non posse verissimum est. Ex his liquet qualiter superiora accipienda sint.

Lib. 1. c. 15. Retracta. Aug.

Quòd mala uoluntas est uoluntarium peccatum.

Si autem omne peccatum mortale voluntarium est, cum voluntas mala peccatum sit mortale, constat ipsam esse voluntarium peccatum. Quid enim (vt ait August.) tā in voluntate quàm ipsa voluntas situm est? Voluntas itaque mala rectè voluntarium dicitur peccatum, quod in voluntate consistit. Voluntas quippe (vt ait August. in eodem) est prima causa peccandi, aut nullum peccatum est prima causa peccandi, nec est cui rectè imputetur peccatum, nisi peccāti. Non ergo est cui rectè imputetur nisi voluntati. Hoc autē de peccato actuali, & mortali intelligendum est. Neque his verbis aliud voluit ostendere Aug. vt ipse ait in Retract. nisi quia uoluntas est qua peccatur, & qua rectè viuitur.

In Lib. de libe. arbi. c. 10. in tomo 1. Et Lib. Retrac. c. 22. lio 9 ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VRA ostendit Magister qualiter actus habeant rectificari ex rectitudine intẽtionis, & uoluntatis. In hac parte intendit determinare qualiter actus ex defectu intentionis, & uoluntatis habeant deprauari. Diuiditur autem pars ista in duas partes. In quarum prima comparat Magister opera ad intentionem deficientem. In secunda uerò comparat malos actus siue mala opa ad uolũtatẽ. ibi. *Post hæc inuestigari oportet &c.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima Magister mouet quæstionem, & determinat secundum quorundã opinionẽ In secunda uerò obicit contra illã determinationem, adiungẽs illi quæstioni quandam responsionem, ibi. *His autem obijcitur &c.*) In tertia Magister secundum illorum opinionem, qui tripartitã distinctionem actuum ponunt (ut in Dist. præcedenti patet) a iam posita determinationem, ibi. *Alij uero, qui tripartitam distinctionem &c.*) ubi innuit ꝙ actiones nostræ diuidũntur per tres differentias, scilicet per bonam, & malam, & indifferentem inter utranque mediam. Similiter secunda pars principalis diuiditur in tres partes. In prima quærit Magister utrum omne peccatum exterius sit uoluntarium, siue à uoluntate. In secunda quærit, utrum omne peccatum sit in uoluntate, ibi. *Illum etiam intelligentia &c.*) In tertia uerò concludit quod hoc non solum uerum est de peccato exteriori, ꝙ sit uoluntarium: sed etiã uerum est de peccato interiori, qđ quidem consistit circa uoluntatis motum, ibi. *Si autem omne peccatum mortale, &c.*) Et sic duas quæstiones principaliter determinat Magister in parte ista: Quarum una est. Vtrũ omnis actio mala sit, quæ non procedit ex intentione recta. Secunda est utrũ omnis culpa sit uoluntaria.

Fides intentionem dirigat &c.) Contra, Multi habentes fidẽ habent malas intentiones: ergo uidetur ꝙ intentionis directio à fide non habet esse. Si tu dicas ꝙ de fide loquit̃ q̃ per dilectionẽ operatur, utpotè de fide formata: tunc potius uidetur quòd directio intentionis debuit attribui charitati quàm fidei. Itẽ quæritur iuxta hoc: cum directio intentionis aliquo modo attribuitur fidei, aliquo modo charitati, quare similiter non attribuitur spei, cum & ipsa sit uirtus theologica, & respiciat finem sicut fides, & charitas. Respo. Dicendum, quòd cum intẽtio duo respiciat. uidelicet oculum intellectus, & pedem affectus: duplici indiget directiuo, quorum unum respiciat aspectũ, & hoc est fides: alterum uero affectũ, & hoc est charitas. ideo dicit Ber. ꝙ ad simplicitatem oculi concurrit charitas & ueritas.

Quando ergo Magister dicit ꝙ fides dirigit intentionem: nõ de quacunque fide intelligit, sed de fide operante per dilectionẽ sicut obiectum est. Magis tamẽ directionem attribuit fidei quã charitati: quia dirigere in uia potius est luminis illustrantis quã uirtutis adiuuantis, licet utrumque sit necessarium ad hoc ꝙ homo recte ambulet, & quòd lumen nideat: & quòd pedẽ rectum habeat. Propter defectum primi non recte incedit cæcus: & propter defectum secundi nõ recte incedit claudus. Ad illud ꝙ quæritur de spe. Dicendum, ꝙ spes (proprie loquẽdo) nõ est dirigere, sed erigere: qa spes spectat per modũ futuri. Vnde qa dat securitatem quandam, ne in uia deficiat. Fides autem, & charitas prẽsentialiter potẽtias, in quibus sancti operibus dirigunt: quia una illuminat, & altera inflammat: & ideo una, dirigit respectu ueritatis, altera respectu bonitatis, & quãtum ad hæc duo sufficienter attenditur rectificatio aię in suis operibus: & ideo nõ oportet ꝙ spei attribuatur directio, sed solum erectio: licet illa erectio quodammodo dici possit directio.

Omnis uita infidelium peccatum est, &c.) Contra. Infideles habẽt opera uirtutum politicarũ: sed uirtutes politicę non sunt habitus mali: sed boni: quia non sunt uitia; sed dei dona: & ergo uidetur, ꝙ opera illarum uirtutum non sint peccatum. Item. Infidelis homo potest dare eleemosynam, ut deus: manifestet sibi uiã ueritatis: & in hoc disponit se, ut deus det ei habitum fidei: sed in hoc, ꝙ homo ad gratiam se disponit, non peccat: ergo non uidetur, ꝙ omnis uita infidelium sit culpa, siue omnis actio. Oppositum autem huius est: quia arbor mala non potest fructus bonos facere: ergo si infideles malam uoluntatem habent, & indirectam intentionem, & carent fide, & charitate: ergo uidetur, ꝙ omnia faciant male, & nihil bene. Respon. Dicendum, quòd infideles non peccant in omni sua actione: nam quando eorum actio non repugnat fidei, nec bonis moribus, non est ratio aliqua, quare in ea debeat esse peccatum Quod ergo dicitur in littera, quòd omnis uita infidelium est peccatum, Dicendum, ꝙ hoc non dicitur propter hoc, ꝙ omnis actio, quam faciẽt in tota uita sua, sit culpabilis, & demeritoria: sed hoc ideo dicitur; quia per nullam actionẽ, quam agunt, liberantur a culpa, quamdiu in infidelitate persistunt: & ideo sensus est. Omnis uita infidelium est peccatum, id est non sine peccato. Similiter intelligenda est sequens auctoritas, & aliæ consimiles, cum dicitur, quòd ubi deest agnitio ueritatis, falsa est uirtus; nõ quia illa uirtus sit uitium; sed quia deficit a uera uirtutis perfectione, quia uirtus uera dicitur; quia ueraciter perducit ad uiam.

Ad illud ergo, quod obiicitur, quòd arbor mala non potest fructus bonos facere, intelligenda est locutio per se: ideò si operetur uoluntas mala inquantũ mala, uidelicet mala intentione. Si autem non per se intelligatur, nõ est sermo uerus nisi intelligat de bono perfecto, quod quidem est bonum meritorium; sed tunc non sequitur, Non facit fructum bonum: ergo facit fructũ malum; quia inter tale bonũ, & malum est medium, sicut supra ostensum est.

Quamuis et illa &c. Innuit Magister, ꝙ peccata, quæ a nescientibus, uel coactis perpetrantur, nõ omnino possunt fine uolũtate

Dubit.

Lib. 2.

Dub. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

committi. Contra. Videtur falsum dicere. Primum; quia uolũtarium præsupponit cognitionem, sicut dicit Philosophus: ergo quod fit per nescientiam, uel ignorantiam, est simpliciter inuoluntarium: ergo committitur sine uoluntate. Item. Coactio, inducit uiolentiam: sed uiolentia excludit uoluntatem: ergo quod fit a coactione, nõ est uolũtariũ. Quæri ur ergo qualiter Augu. intelligit cum dicit, ꝙ quę fiunt per coactionem, & ignorãtiam, non fiunt præter uoluntatem. Respon. Dicẽdum, ꝙ nouẽ sunt gradus uoluntarii, secundũ quos peccata uoluntaria dicuntur secundum plus, & minus. Primo enim, & principaliter dicitur uolũtarium, quod est a uoluntate, nullo inclinante, nec exterius, nec interius: sic fuit peccatum luciferi uoluntarium. Secundo modo uolũtarium dicitur, quod est a uoluntate, aliquo suggerente exterius; sed nullo inclinante interius; & sic fuit peccatum primi hominis uoluntarium. Tertio modo dicitur uoluntarium, quod est a uoluntate, aliquo tamen inclinante exterius, & interius: & sic est peccatum mortale, quod aliquis perpetrat ex deliberatione, & intentione post lapsum naturę. Quarto modo aliquid est uoluntarium, quod est a uoluntate non mouente ad illud directe: mouente tamen illud ex consequenti, sicut est peccatum omissionis, quo quis omittit ad matutinum surgere; quia uoluntarie se inebriauit. Quinto modo aliquid est uoluntarium, quod est a uoluntate non mouẽte ad illud directe, nec appetente, sed aliud refugiente: sic est peccatũ, qđ homo facit mortis timore. Sexto modo est aliquid uoluntariũ, qđ est a uoluntate nõ plene id, qđ agit, cognoscẽte: & sic peccatũ ex ignorantia dicitur uolũtariũ. Septimo modo dicitur aliquid uoluntariũ: quia consequitur ad aliquid, quod uoluntariẽ factum est ab illo eodẽ, a quo illud fit: & sic peccata, quæ consequũtur ebrietatẽ, in quã homo se scienter induxit, dicuntur aliquo modo uoluntaria. Octauo modo dr aliquid uoluntarium: quia est ab aliquo potẽte prohibere, non tũ prohibente: & sic peccatũ ueniale, qđ est primus motus, dr esse uoluntarium. Nono modo dicitur aliquid uoluntariũ, quod introductũ est a uoluntate aliena, sicut a causa prima: & sic peccatũ originale dicit uoluntarium. In oĩbus istis modis prædictis aliquo modo saluatur ratio uoluntarii: proprie tũ, & principaliter in duobus modis primis. Et ꝓpterea dicit Augustinꝰ ꝙ illud, qđ dixerat, scilicet omne peccatum uoluntarium de peccato primi parentis esse, est intelligendum, non quia illud solum sit uoluntarium: sed quia illud inter cætera mere est uoluntarium. Alia. n. aliquo modo uoluntaria sunt: licet non ita plene, sicut illud quod fit per nescientiam, & per coactionem. Ad illud uero quod obiicitur, ꝙ tam coactio, quàm ignorantia excludit rationem uoluntarii. Dicendum, quod uerũ est, ubi est omnimoda ignorantia, & coactio sufficiens: sed uoluntas nunquã cogitur coactione sufficiẽti inde eo coactio

2. Phy. 52. & 12. Metaph. 39.

coactio nunquam tollit rationẽ uoluntarii. Ignorantia uero aliquando est per omnimodã priuationem discretionis: & tunc tollit simpliciter rationem uoluntarii. Aliquando uero dicit priuationem alicuius circunstãtiæ, remanente nihilominus cognitione actus, & aliarũ circunstantiarum: sicut est de illo, qui fornicatur nesciens fornicationem esse mortale peccatũ; sciẽs tamen se cognoscere non suam: & tunc minuit, non tamen tollit rationem uoluntarii: & sic loquitur Magister in litera. Et per hoc patent illa duo obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An diuisio actionis deliberatiuæ in bonam, & malam, sit diuisio per differentias oppositas?

AD intelligentiã igitur huius partis incidit hic quæstio circa duo. Primo quæritur de diuisione actionis deliberatiuæ, in bonam, & malam, & indifferentem. Secundo quæritur de comparatione peccati ad uoluntatem. Circa primum quæruntur tria. Primo quærit. utrum actio deliberatiua diuidatur per bonum, & malũ tanquam per differẽtias oppositas. Secundo quæritur, utrum diuidatur per bonum & malum tanquam per differentias essentiales, & intrinsecas. Tertio quæritur, utrum diuidatur per has differentias tanquam per differentias immediatas.

CVm actio deliberatiua diuidatur in bonam, & malam, utrum diuidatur tanquam per differentias oppositas. Et ꝙ sic uidetur. Prima contrarietas in moribus est inter bonum, & malum. Vnde Philosophus dicit, ꝙ bonum, & malum non sunt in genere, sed sunt genera aliorũ: sed prima cõtraria maxime sunt opposita: ergo bonum, & malũ circa actionem directam habẽt oppositionem, & repugnantiã. ITEM. Malum dicit priuationem boni: sed priuatio, & habitus directe sunt oppositi: ergo &c. ITEM. Quæ habent oppositos effectus, directe opponũtur: sed bona actio, & mala oppositos habent effectus in anima; qa bona actio ornat, & mala deformat; bona ordinat, & mala deordinat; ergo &c. ITEM. Quæ habent oppositas retributiones, directe habent oppositionem; sed bona actio, & mala habẽt oppositas retributiones; quia uni retribuitur æternum gaudium, & alii æternum supplicium; ergo &c. ITEM. Omnis recta diuisio est ꝑ opposita: si ergo actio moralis recte diuiditur per bonam, & malam; ergo mẽbra huius diuisionis sunt oppositi.

In post prædic. c. de oppositis I fine.

SED CONTRA. Oppositi nata sunt fieri circa idem: sed impossibile est bonitatem, & malitiam sibi econtrario circa eandẽ actionem succedere; ergo bonũ, & malum circa actionem nõ habent oppositionem. ITEM, Omne, quod deus facit, est ualde bonũ: & omne quod fit contra eius prohibitionem, est malum; sed eadem actio fit a deo, & contra dei prohibitionem; ergo eadem actio est bona, & mala; sed opposita circa idem sunt incom-

Vbi supra.

possibilia; igitur bonum, & malum circa actionem non sunt opposita. ITEM. Cum dominus præcipit seruo dare eleemosynam, & dominus præcipit ex charitate, & seruus facit cum murmure: eadem actio est meritoria domino, & demeritoria seruo: sed omne meritorium est bonum, & omne demeritorium est malum; ergo eadē actio est bona, & mala: ergo bonum: & malum circa actionem non sunt opposita. ITEM. Aliquis incipit aliquam actionem ex charitate, & terminat eam ex uanitate, secundum quod dicit Grego. Sæpe quod charicas incipit, culpa peragit: Ergo una, & eadem actio potest esse meritoria; & demeritoria: & si hoc, redit idem quod prius, quod bonum, & malum circa actionem non sunt opposita. ITEM. Bonum, & ens conuertuntur; sed ens est in plus, quam actio: ergo & bonū: ergo si inferius non diuiditur per suum superius, actio deliberatiua non potest diuidi per bonā, & malam tanquam per differentias oppositas.

RESOLVTIO.

Si intelligatur actio deliberatiua bona bonitate naturæ, utique: si bonitate moris, minimè.

RESP. Ad prædictorum intelligentiā est notandū, quod actio deliberatiua nata est habere duplicem bonitatem: sed bonitatem naturæ inquantum est actio procedens ab aliqua uirtute: & bonitatem moris inquantum est procedens a lib. arb. siue uoluntate. Cum ergo quæritur, utrum bonitas, & malitia circa actionem habeant repugnantiā, ita quod ipsam diuidant tanquam membra opposita. Dicendum, quod hoc nō est uerum de bono, prout dicitur a bonitate essentiali, uel naturali: sic enim bonum non est differentia actionis, immo conuertitur cum ente, & reperitur in omni actione. Prout autē bonum dicitur a bonitate moris, sic est diuisiua differētia actionis, pro eo quod bonum moris in triplici differentia est. Quoddam .n. est bonum in genere, quoddam ex circunstantia, quoddam uero bonum perfectum siue principale, siue secūdum se bonum. Et quilibet harum differentiarum habet differentiam mali sibi ex opposito respondentem. Nam bono in genere, opponit malum in genere: bono ex circunstantia opponitur malum ex circunstantia & bono simpliciter, siue secundum se opponitur malum secundum se, siue demeritorium. Horum autem omnium exempla sunt manifesta. Sic igitur actio procedens a uoluntate deliberatiua diuidi habet per actionē bonam, & malam non solum tanquam per differentias dispatatas; sed etiam directe oppositas. Vnde rationes, q̄ hoc ostendunt, concedendæ sunt.

AD ILLVD ergo, quòd primo obiicitur, quod opposita nata sunt fieri circa idem. Dicendum, quòd si intelligatur de eodem numero, non habet ueritatem, nisi i subiecto, quod est substantia, proprie loquendo. Ipsius enim substantiæ est proprium, cum sit una & eadem numero, q̄ d sit susceptibilis contrariorum:

rum: circa actionem autem cum sit accidens, nō oportet illud habere ueritatem, quod bonum, & malum sint circa eādem actionem numero; sed sufficit quantum ad legem oppositionis, qđ habeant fieri circa actionem eādem in specie. Alia est etiam ratio, quare bonum, & malum nō possunt sibi succedere in eadem actione secundum eandem partem actionis, propter hoc quod esse actionis consistit in successione. Et hoc melius patebit.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod omne quod deus facit, est ualde bonum. Dicendum, quòd illud intelligitur quo ad bonum naturæ, illi autem bonitati non repugnat malitia moris, immo eam præsupponit: & ideo eadē actio potest a deo fieri, & nihilominus esse prohibita: ex hoc tamen non sequitur, q̄ non sit contrarietas inter bonitatem moris, & malitiam. Vnde impossibile est, quod una, & eadem actio sit simul, & semel in prohibitione, & in præcepto. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd eadem actio est meritoria, & demeritoria. Dicendum, quòd bonum, & malū mereri, & demereri circa actionem non dicunt qualitates absolutas; sed comparationes diuersas. Vnde actio bona non est aliud, quam actio ordinata in finem: refertur autem actio in finem per intētionem. Quoniam igitur una, & eadem actio potest esse a duplici intendente, & a dupli intentione: ita quòd ab uno sicut a principali motore, ab altero uero sicut ab instrumento: & una illārum intentionum potest esse recta, & altera illarum obliqua: hinc est, quod una & eadem actio potest esse bona, & mala per comparationem ad diuersa principia, loquendo de bonitate, & malitia meriti, & demeriti. Ex hoc tamen non sequitur, quod bonum, & malum non sint opposita circa actionē. Nam & si compatiantur se circa eandem actionem in comparatione ad diuersas intentiones, non tamen compatiuntur se secundum quod comparantur ad eandem intentionem. Opposita autē respectiua sin hoc legem habent oppositionis, secundum quod ad idem comparantur. Vnde nota, quod aliter dicitur bonum de uoluntate, aliter de actione exteriori: nam circa uolūtatem dicit qualitatem aliquam superadditam: & ideo impossibile est, quod una, & eadem uoluntas sit simul, & semel bona, & mala, nec absolute, nec in comparatione ad diuersa. Circa actionem uero bonum dicit comparationem ad debitum principium, & ad finem. Vnde aliquæ duæ actiones per omnia consimiles tam in genere actionum, quam in genere circunstantiarum moralium frequenter differunt in hoc, quod una est meritoria, altera uero non: quia una sit ab habente charitatem, altera uero a non habente: & hæc dicta sunt de bono, & malo secundum quod tantum ualent, quantum meritorium, & demeritorium: quia secundum hoc current obiectio. AD ILLVD, quòd obiicitur, quod actio inchoata ex charitate potest terminari in uanitate. Dicendum, quod uerum est: sed licet illa

actio una sit in genere naturæ, non est tamē una in genere moris, pro eo q̄ & si sit una uolūtas quæ est principium illius actionis: tamen aliter, & aliter est dispositā, dispositione (inquan) q̄ uariat in genere moris, sicut est intentio recta, & obliqua. AD ILLVD, quod obiicitur, quod bonum est in plus: iam patet responsio: obiicit. n. de bono naturæ: & hoc mō nō est differentia diuisiua actionis deliberatiuę.

QVÆSTIO II.

An bonitas & malitia essentialiter diuidant actionem uoluntariam.

VTRVM hæc diuisio sit p differentias essentiales, aut per accidentales. Et quod per essentiales uidetur. Accidentia sunt transmutabilia circa subiectum; sed bonitas, & malitia nullo mō transmutantur circa actionē, ut illa actio quæ modo est bona; eadem numero, postmodū sit mala, uel econuerso; ergo bonitas, & malitia non sunt differētiæ accidentales actionis: & sunt accidētales, uel essentiales: ergo &c. ITEM. Quamuis quædā accidētia sint inseparabilia ſm rem: tamen omnia sunt separabilia ſm intellectum: sed quædam actio est ita mala, quod nunquam potest esse, nec intelligi bona, utpote blaſphemare, & odire deum: ergo uidetur, quòd malitia non accidat tali actioni. ITEM. Contingit aliquem habitum esse essentialiter bonum, utpote charitatem, & gratiam: aliquem essentialiter malum, ut iniustitiā, & lasciuiam: ergo pari ratione cum actus sint quasi ex habitibus, uidetur quòd aliqui actus sint essentialiter boni, & aliqui essentialiter mali: loquendo de bonitate; & malitia moris.

ITEM. Generi respōdet species: ergo cū sit bonū in genere, & malum in genere, utrique respondebit bonum, & malum speciale, siue per modum speciei se habens: sed genus est essentiale speciei: & species ét addit supra genus differentiam essentialē: ergo necesse est aliquā actionē ponere, quæ sit essentialiter & bona in genere, & bona ex circunstātia: pari ratione & de actione mala: uidetur ergo; quod diuisio prædicta fiat per differentias essentiales, & intrinsecas.

SED CONTRA. Augu. in prima responsione contra Pelagianos. Peccatum nō est natura aliqua, sed actus incidens ex defectu boni: sed omne quòd inest alicui incidenter, inest ei accidētaliter: si ergo omnis malitia est incidens, nulla malitia est essentialis alicui actioni: ergo omnis est accidentalis. ITEM. Differentiæ essentiales sunt cōstitutiuæ eorum, quorum sunt differētię: & differentiæ constitutiuæ ex eisdē principiis manant, ex quibus manant ipsa constitutiua: sed malitia non habet causam effectiuam, sed defectiuā: actio uero causam effectiuam habet. ITEM. Actio est a deo, malitia non: ergo impossibile est, q̄d malitia sit alicuius actionis differentia essentialis. ITEM. Differētiæ essentiales non alternantur circa individuum eiusdem speciei: sed actiones, quæ sunt eiusdem speciei differunt per bonitatē, & malitiam: quia una est bona, & altera mala: ergo bonum, & malum non sunt essentiales differentiæ actionis. ITEM. Differentia essentialis aliquid addit supra illud, quod dividit: sed malum non addit aliquid supra actionem: sed potius priuat: ergo malum non est actionis differentia essentialis.

RESOLVTIO.

Si malitia comparetur ad actionē, ut talis actio est, essentialiter dividit: aliàs, uerūtamen.

RESPON. Ad prædictorū intelligentiam est notandum, quod idem est quærere, utrum hęc diuisio actionū alia bona, alia mala sit per differētias essentiales: quod est quærere, utrum bonitas, & malitia sint proprietates, uel conditiones essentiales actionis uoluntariæ. Et licet illud aliquo modo uideatur posse concedi ei, qui sustinet illam opinionem, quòd non omnis actio a deo est: tamen secundum illam opinionem, quæ cōmuniter sustinetur, quòd omnis actio a deo est: & secundum id, quod naturaliter est, bona est: concedi nō debet, nec potest rationabiliter sustineri, quòd malitia essentialis sit actio, cum potius dicat defectum circunstantiæ alicuius, quæ accidebat actioni. Si enim non accideret non posset priuatio actione manente. Attendendum est tamen, q̄ malitiam contingit tripliciter comparare ad actionem. Aut secundum q̄ est actio, aut secundum quòd hæc actio, aut secundum q̄ est talis actio. Si comparetur malitia ad actionē ſm q̄ actio, sic tenet rationem accidentis separabilis, & communis. Rationem accidentis separabilis tenet in hoc, q̄ actio, quę cōsueuit fieri cum culpa, pōt eā aliqua interueniente fieri absque culpa. Rōnem uero accidentis cōis tenet: quia circa actionem eiusdem speciei cōtingit malitiam in aliquibus inueniri, in aliquibus uero non: sicut aliquis prędicando fidē Christi ex uana gloria peccat, alius uero meretur. Licet aūt malitia respectu actionis cōsideratæ in genere, habeat aliquo modo cōformitatē ad accidens separabile, & commune: non tamē proprie est accidens tale: quia nō dicit ens, sed defectum entis. Si autē comparetur malitia ad actionem, ſm q̄ est hęc actio, sic tenet rōnem accidentis inseparabilis, & propri. Rationem tenet accidentis inseparabilis in hoc, quia illa actio eadem numero, quæ est mala, non potest esse ulterius bona, propter hoc q̄ eadem numero sumi non potest. Rationē uero accidentis proprii tenet aliquando, licet nō semper: in hoc q̄ illa malitia ortum habet ex proprietatibus agentis, & patiētis, ex quarum comparatione necessario surgit inordinatio: sicut patet cum filius cognoscit matrem, uel cū homo blaſphemat deum. Vnde sicut inseparabiliter adhæret propria passio subiecto, sic inseparabiliter adheret malitia huic actioni: non est autem malitia propria passio huius actionis, tum quia non dicitur de ea conuertibiliter, tum quia non dicit positionem, sed priuationem. Si uero comparetur malitia ad actionem secundum quòd talis actio est, sic potest habere rationem differentiæ essentialis. Sicut enim albe-

do est essentialis homini albo, secundum quòd est albus: quamuis non sit essentialis secundum quòd homo: sic malitia est essentialis actioni malæ secundum quòd mala. Quamuis autem aliquo modo dicatur essentialis: non tamen dicitur essentialis qa dicat ueram essentiam, sed quantum ad modum se habendi. Et quoniam quædam sunt nomina, quæ imponuntur actionibus, non secundum quòd sunt actiones tantum, sed secundum qꝫ sunt deformes: hinc est, quòd talia mox nominata coniuncta sunt malo: & sicut castitas ponitur in genere boni essentialiter: sic adulterium: & mendaciũ ponitur in genere mali essentialiter. In hoc enim non significatur, quod defectus sit essentialis actioni, sed quod defectus essentialis est actioni secundum quod defectiua. Quod autem dictum est de malitia moris, hoc ipsum intelligendum est & de bonitate. His uisis plana est responsio ad quæstionem, & etiã ad obiecta. Concedo enim, qꝫ hæc diuisio actionis non est per differentias essentiales, & intrinsecas. Et rationes quæ hoc ostendunt, concedendæ sunt.

AD ILLVD, qꝫ obiicitur, quòd accidens potest transmutari circa subiectum. Dicendum, quod illud non habet ueritatẽ in omni accidente, nec respectu cuiuscunque subiecti, sed respectu subiecti permanentis, & fixi. Quãdo enim accidens comparatur ad aliquod successiuum hoc ipso quòd adhæret ei, inseparabiliter adhæret: quia illud statim transit in præteritum, & efficitur in transmutabile, & amplius idem numero resumi nẽ potest. Actus enim numeratur subiecto, & tẽpore, & specie, siue termino: & ió sicut est alius actus, cuius est aliud principium, & alius terminus: sic est alius actus cuius est mensura alia, & aliud tempus; intercisione, & renouatione facta in ipso actu: & ideo quamuis motui accidat uelox, & tardum: tñ motus qui est uelox, sm eam partem secundũ qꝫ est uelox, nunquam potest esse tardus: sic & in proposito intelligendum. AD ILLVD, qꝫ obiicitur, qđ accidentia dicuntur esse separabilia saltem in intellectu, Dicendum, quòd nunquam malitia sic adhæret alicui actioni, quin essentia illius actionis possit præter malitiam considerari. Cum enim dico actionẽ malã; dico actionem, & dico etiã desectũ, & utrunque per se diuisim possum considerare. Similiter cũ dico actionem huiusmodi, & actionem hanc, duo dico: quia & monstro ipsam substantiã, & etiam accidẽtia, sub quibus substantia ipsa oculis carnis, & mentis habet esse conspicua: & unũ pót præter alterum considerari, & intelligi: malitia aũt nõ adhæret inseparabiliter actioni huius substantiæ rõne substantiæ substratæ, sed potius rone proprietatis, uel qualitatis superadditæ: & sicut substantia illa posset intelligi sine illa proprietate, sic & actio sine malitia. AD ILLVD, quod obiicitur, quod aliquis habitus est essentialiter bonus, & aliquis est essentialiter malus. Dicendum, qꝫ & si concedi posset aliquem habitum essentialiter esse bonum: non tamen concedi debet aliquem habitũ essentialiter esse malum, secundum qꝫ est habitus. Nam habitus secundum quòd habitus, dicit ens, & bonum. Quod ergo ipse obiicit de auaritia, & lasciuia; non ualet, quia huiusmodi non sunt nomina habituum animæ secundum quòd sunt habitus, sed secundum quòd sunt deformes, & defectiui: licet autem malitia non sit essentialis habitui, secundum quòd est habitus: potest tamen ei esse essentialis secundum quòd defectiuus; ita etiam contingit reperiri circa actum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd bono in genere respondet bonum in specie, & malo in genere similiter. Dicendum, quòd malum in genere, siue bonum non dicitur propriè quòd sit genus, sed ꝓpter quandam conformitatem, quam habet cum genere, in hoc quòd dicit quandam potentiam indifferentem ad hoc, quòd fiat meritorie, uel demeritorie: & dum per circunstantias superadditas determinatur, quodãmodo specificatur: non tamen malum secũdum quòd malum habet species proprias, pro eo quòd priuationes non sunt in genere nisi per quãdam reductionem. Vnde specificatio, & distinctio malorum aut attenditur ratione, boni, quod priuatur per malum: aut ratione boni, ad quod aliquis conuertitur in actu peccati. Et huius signum est, quòd non distinguuntur penes auersionem, sed penes conuersionem.

QVAESTIO III.

An bonum & malum immediatè dividant actionẽ deliberatiuã: uel sit ponere medium, actionẽ quæ neque bona, neque mala sit, sed indifferens?

VTRVM diuisio actionis deliberatiuę per bonã, & malã, sit per differentias immediatas, an sit ponere differentiam tertiã, uidelicet actionẽ indifferẽtem. Et quòd sit per differentias immediatas, uidetur. 1. Cor. 10. Omnia in gloriam dei facite. Et ad Col. 3. Omnia quæcunque facitis, siue in uerbo, siue in opere, oĩa in nomine domini nostri Iesu Christi facite. Aut igit actio nostra est in gloriam dei, aut nõ. Si sic: est bona. Si non, ergo omittitur illud, quod mãdat Apostolus; sed omittere facere qđ ꝑcipitur, semper est peccatũ: ergo oĩs actio, uel est meritoria, uel cum peccato: ergo nulla est idifferẽs. SI TV dicas, qđ est cõsiliũ: hoc non uis: quia cõsilium nec datur de oĩbus, nec absolute, sed sub cõditione: nec peccat quis nolẽdo facere consiliũ: horũ tria opposita reperiuntur in proposito: ergo nõ tenent ratione consilii. ITEM. Mat. 12. de oĩ uerbo otioso, qđ locutus fuerit hõ, reddet rõnem in die iudicii: sed uerbũ otiosum est, ut dicit Greg. qđ caret rõne iusti ę necessitatis, & intẽtione piæ utilitatis: sed oẽ uerbũ aut hẽt iustã necessitatem, & piã utilitatẽ: aut caret illa: ergo si oẽ uerbũ aut est bonũ, aut otiosum: pari rõne & omne factum: sed de omni otioso reddemus rationem: & non reddemus rationem nisi de malis: ergo omne uerbum, uel factũ nostrũ uel

Universidad de Deusto
Biblioteca

est bonum, uel malum. ITEM. Bern. In uia dei stare, & non progredi, retrocedere est: sed qui facit actionem non meritoriã nõ procedit in uia dei in actione illa: ergo per illam actionẽ retrocedit, & non retrocedit nisi per malam: ergo omnis actio uel est bona, uel est mala, & nulla indifferens. ITEM. Voluntates per actiones perueniunt ad retributiones: sed nihil est mediũ, quin omnis uoluntas aut sit bona, aut mala: nihil est medium inter retributiones, quin etiam omnes saluentur, uel damnentur: ergo uidetur quòd nihil est medium inter bonitatem, & malitiã circa actiones nostras. ITEM. Deus est alpha, & omega, principium, & finis: sed quod non est a deo sicut a principio, priuatum est ratione boni: ergo similiter ꝙ non est ad deum sicut ad finem, priuatur ratione boni: priuatio autem boni nihil aliud est, quã malum: ergo quod nõ est ad deũ sicut ad finẽ, est malum; & ꝙ est ad deum, sicut ad finẽ, est bonũ, hoc constat: sed omnis actio nostra uel est ad deum sicut ad finem, uel non est ad deum: ergo omnis actio nostra uel est bona, uel est mala. ITEM. Cum uoluntas nostra ex deliberatione facit aliquid, aut quiescit in creatura, aut refert ad creatorem. Si refert ad creatorem, bene facit: si quiescit in creatura, male agit, & deordinatur: quia fruitur eo, quo est utendum: ergo uidetur, quòd uoluntas in omni actione sua uel mereatur, uel demereat.

SED CONTRA. Rom. 7. Velle mihi adiacet &c. Glo. Est uelle gratiæ, uelle uitii, uelle naturæ: sed actio respondet uoluntati: ergo inter actionem meritoriam, & uitiosam, cadit aliqua actio media: non ergo ois actio uoluntatis nostræ est mala, uel bona, sed quædam indifferens. ITEM. Leuare festucam de terra, nec est bonum in genere, nec malum, nec ét bonum ex circunstantia, nec malum: similiter quãtum est de se, nec est meritoriũ, nec demeritorium: si ergo bonũ moris diuiditur sufficienter per has tres diuisiones, & nihil est in genere, quod nõ sit in specie, uidetur quòd talis actio non sit bona, uel mala, sed indifferens. ITEM. Aliquis comedit, ut satisfaciat appetitui naturali: talis actio non est bona bonitate meriti, hoc constat: quia non fit propter deum, nec ad ipsum refertur, nec est mala malitia culpæ: quia peccatũ non concordat naturæ, sed discordat: talis autem actio naturæ est consona: ergo uidetur, ꝙ aliqua actio nostra medium teneat inter bonitatẽ, & malitiã. ITEM. Si omnis actio nostra esset meritoria, uel demeritoria, cum in eo qui caret charitate, nulla sit meritoria, omnis eius actio esset mala: ergo peccaret in hoc, ꝙ uadit ad ecclesiã: ergo & in hoc ꝙ facit oĩa alia opera: igitur nunquam se dispone ret ad gratiam, imo disponendo magis se elongaret. ITEM. Nulla est actio bona, & meritoria, nisi quæ sit bona intentione, & mediante illa refertur ad debitũ finem: ergo si omnis actio nostra esset bona uel mala, meritoria uel demeritoria, in omni actione, & cogitatione nostra, quàm in Deum non referimus, peccaremus: ergo uix esset aliquis, qui nõ peccaret millies in die, cũ innumerabiles habeamus cogitationes, & affectiones, in quibus nihil cogitamus de deo: de illis maxime loquor, qui magis intendunt actioni, quam cõtemplationi. ITEM. Sicut charitas est principium omnium bonorum, sic libido, & concupiscẽtia est principium, & causa omnium malorum: sed multas actiones faciunt homines tota die, quas non faciunt nec ex libidine, nec ex charitate, imo uel ex amore naturali, uel sociali, uel ex quadam urbanitate ciuili, & consuetudine operandi, non uidetur ergo, quod omnis actio uoluntaria sit immediate bona uel mala.

RESOLVTIO.

Inter actionem deliberatiuam bonã, & malam mediat actio indifferens, quæ neque bona, neque mala est, & secundum genus operis, & respectu operantis.

RESP. Dicendũ, quod cũ quæritur, utrum actio diuidatur per bonum, & malum, tanquam per differentias immediatas, est quæstio de actione uoluntatis deliberatiuæ, fm quod deliberatiua est: illa enim est, quæ diuiditur per bonum, & malum. Et quoniam de actione uoluntatis deliberatiuæ dupliciter est loqui, s. quantum ad genus actionis, & in comparatione ad operantẽ: dupliciter possunt istæ differentiæ ad actionem cõparari. Aut secundum genus operis, aut respectu operantis. Si primo modo: sic planũ est, qđ non est diuisio per immediata, imo inter actionẽ bonam, & malã actionẽ indifferentẽ contingit reperiri mediam: & hoc manifestum est, quia cũ triplex sit differẽtia boni moris; quia est bonum fm se, siue principale, & bonum ex circunstantia, & bonũ in genere: & econtra, cum triplex sit malũ. s. in genere, & malum ex circunstantia, & malum secundum se, inter hæc oĩa contingit reperiri medium. Nam inter bonum, & malum fm se quasi media sunt illa, quæ nec sunt bona secundũ se, nec sunt mala secundum se, sicut sunt bona, uel mala in genere, uel ex circunstantia. Inter bonum ex circunstãtia, & malum ex circunstantia media sunt tã indifferentia quam bona, & mala in genere; omnia enim illa indifferenter possunt fieri bona, uel mala ex circunstantia. Inter bonum autem in genere, & malum in genere, cadit medium indifferens simpliciter, sicut uelle comedere, uel uelle leuare festucam de terra, quæ non dicũt bonitatem moris, uel malitiam. Et sic patet, quod diuisio actionis per bonam, & malam quantum ad genus operis, non est per differẽtias immediatas, imo est repertri differẽtiam tertiam; & in hoc cõiter omnes concordant.

SI AVTEM loquamur de bonitate, & malitia actionis in cõparatione ad operantem, sic sunt diuersæ opiniones. Nam quidã dicunt, quòd est diuisio immediata; nihil enim facit homo ex deliberatione, ꝙ deus non reputet ei ad præmium, uel non imputet ei ad aliquod demeritum. Vnde in die iudicii (ut dicunt) de omni actu deliberatiuo rationem reddemus. Et huic positioni

Universidad de Deusto
Biblioteca

fitioni uidentur consonare uerba sanctorum, qui dicunt, quod non peribit capillus de capite, nec momentum de tempore, de quo rationem non reddemus, sicut dicit Berna. & hoc idem uidetur dicere Anselm. quòd exigetur a nobis omne tempus impensum, qualiter fuerit expensum. Et ipsa ueritas uidetur huic consonare, cum dicit, quod
Matth. 12. de omni uerbo otioso rationem reddemus. Sed iste modus dicendi, aut multum ampliat uiam salutis, aut multum coarctat. Nã ad hoc, quod sit opus meritorius aut dicent requiri actualem relationem illius operis ad deum, & in particulari: aut dicent sufficere relationem in habitu, & in uniuersali. Si dicunt, quòd requiritur relatio in particulari, nimis est arcta uia salutis, qã tunc in omni opere, quòd homo non refert actualiter in deum, deme retur, & peccat: quòd ualde seuerum est dicere. Si uero sufficeret intentio habitualis, & in uniuersali, tunc quando aliquis proposuisset i corde suo seruire deo in principio anni, uel mensis, uel septimanæ, uel diei: omnia opera, quę postea faceret, etiam nihil cogitans de deo, essent sibi meritoria. Sed si hoc dicatur, ualde ampliatur, & largatur uia salutis: & i hoc auctoritatibus sanctorum obuiatur, qui dicunt eã esse ualde arctam. ET IDEO est alius modus dicendi quodammodo magis temperatus, quam sit ille, uidelicet, quòd quędam sint actiones deliberatiuæ uoluntatis, quę respiciunt ipsam directe: quędam uero sunt, quæ respiciunt ipsam secundum qđ regit potentias naturales. Prima operatio est locutio, quæ quidem est rationalis, secũdum quod ratione utitur. Secunda uero est comestio, uel ambulatio, & consimiles. Dicunt ergo, quod circa illas operationes, quæ respiciunt uoluntatem rationalem, secundum q̃ rationalis est; non contingit reperiri medium inter bonitatem, & malitiam: circa alias uero contingit. Vnde bene cõcedunt q̃ non omnis actio deliberatiua, uel bona est, uel mala. Locutio autẽ omnis uel bona est, uel mala. Aut enim est utilis, aut otiosa. Et si otiosa, tunc est mala. Si utilis, tũc est bona. Et propterea dominus dixit. De omni uerbo otioso reddetis rationẽ: non de omni facto. Et beatus Iacobus in Canon. sua dicit, quòd qui in uerbo non offendit, hic perfectus est uir. Et propterea dicit quidam, q̃ uerbum prius debet uenire ad limam, quàm ad linguã. Sed tamen adhuc iste modus dicendi non uidetur plene satisfacere: nam uelle cogitare de ueritate, est actus uoluntatis secundum q̃ mouetur rationabiliter: & tamen frequenter homo cogitat de ueritate, ita quòd non refert ad deum: & tamen durum est dicere, quòd peccet. Viterius potest aliquis loqui alii ex naturali pietate, uel ex ciuili urbanitate, sicut qui salutat hominem in uia: & tunc ualde durũ est dicere, quòd peccet: nec potest dici, quòd omnis talis locutio sit meritoria. ITEM. Si plus est facere, q̃ dicere, potius reddemus rationem de facto otioso, quã de uerbo. Vnde sancti cõcludunt hoc a minori, ex uerbo euãgelii. ET IDEO est tertius modus dicendi, q̃ in operibus uoluntatis deliberatiuæ, est ponere medium inter malitiã, & bonitatem. Nam quædam actio à uoluntate deliberatiua procedens, est inordinata in finem debitum. s. ad Deum: & hęc quidẽ est bona: & si sit ex charitate, est meritoria uitæ æternę merito condigni: si aũt fiat extra charitatem, meritoria est merito congrui. Quædã uero actio deliberatiua ex uoluntate pcedens, est nõ ordinata: & hęc est diuisio per immediata: sed non omnis actio non ordinata ad Deum tãquam ad finẽ, est mala. Quia quædam non ordinatur propter inordinatam conuersionem ad creaturam. Quædam uero non ordinatur propter operantis negligentiam. Quędam uero non ordinatur pp operantis infirmitatẽ, & miseriam. Prima differẽtia actionis non ordinatæ est mala malitia cõmissionis. Secunda est mala malitia omissionis. Tertia uero neutro mõ est mala, sed est indifferẽs. Talis aũt actio est, q̃h quis facit aliquam operationẽ, ita q̃ circa creaturam non afficiatur inordinatè: nec tamẽ illam operationem comparat ad deũ, sed facit propter aliquem finẽ, qui respicit indigẽtiam naturę: ut cum aliquis ambulat ut recreetur, uel comedit ut reficiatur: talis actio indifferens iudicatur, quia Deus nec illam remunerat, nec imputat in culpam: & hoc quia in tali actione non est malitia commissionis, quia non est ordinata dilectio: nec etiam omissionis: non.n. semper omittit homo, qũ actiones suas nõ refert in Deum. Indulgetur enim natur̃ę fragili, & infirmę, ut multa possit talia facere: nec deus requirit ad homine in tali statu distractionis, & miserię, q̃ omnia quæ facit, referat ad se: requirit tamen aliquando: quando est locus, & tempus: & tunc si homo non referat, omittendo peccat. Concedendum est igitur sicut rõnes, quędam ostendunt, q̃ diuisio actionis, per bonã, & malã non est per differẽtias immediatas, pro eo quod inter has differentias cõtingit reperiri mediũ: siue actio consideret̃ fm genus operis, siue respectu operantis.

Sco. dist. præsen. cõuenit in cõclusione, s. d. discrepat in modo dicendi similiter D. Tho. 1. 2. q. 18 ar. 8. et 9.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur, de illo uerbo Apostoli. Omnia in gloriam Dei facite. Respondent aliqui, quod est cõsiliũ: aliqui q̃ est præceptũ: aliqui q̃ est finis præcepti, sicut illud. Diliges dñm deum tuũ &c. Omnibus autem prædictis modis prædictus sermo põt intelligi. Potest enim accipi affirmatiuè, uel negatiuè. Et affirmatiuè dupliciter: quia hoc signũ, oia, potest ibi teneri collectiuè, uel distributiuè Si accipiatur negatiuè, sic est præceptum: & tunc est sẽsus. Ita faciatis opa uestra, ut nihil faciatis cõtra gloriã dei. Si aũt intelligatur affirmatiuè: & hoc signũ, oia, teneatur distributiuè, & diuisim: tunc est consilium, & admonitio. Admonet enim Apostol. secundum hunc sensum, q̃ quodlibet opus nostrũ referamus in Deum, & de quolibet diuisim possumus facere: & utile est nobis, & expedit si faciamus. Nullũ.n. est opus diliberatiuum, quod a nobis fiat, quod

quod quidem non possumus facere propter Deum: & si hoc faceremus, melius faceremus, quã quando non referimus Si autẽ prędictus sermo teneatur affirmatiuè: & hoc signum [omnia] teneatur collectiue: tunc nec est prȩceptum, nec cõsilium, sed finis prȩcepti, & consilii. Ad hoc enim debemus tendere, & hoc desiderare, quòd ad talẽ statum perueniamus, quod omnes cogitationes nostras, & affectus in Deum referamus. hoc aũt tunc obtinebimus, quando Deum ex toto corde diligemus. Et sic patet, ꝙ ex auctoritate illa nõ concluditur, quòd aliquis peccet, cũ non refert opus suum in Deum actualiter. NEC ualet illud, qđ obijcitur, ꝙ non potest esse consilium: non enim hic accipimus consilium proprie, prout proponitur Iurisperitis: sed uocamus hic consilium quamcunque monitionem generalem, quæ niam expedit ad perueniendum in salutem, sicut sunt admonitiones Salomonis in Lib. Prouer. & cõsimiles hortationes ad bonum.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ reddemus rationẽ de omni uerbo otioso. Dicendum, ꝙ otiosum non dicitur uerbum, quia non sit ordinatum in finẽ solum, sed quia omni caret utilitate, dum tamen aliquam deberet habere: & inter tale otiosum & meritorium, siue bonũ cadit medium, quãdo aliquis facit aliquid, quod non est omnimoda utilitate priuatum: nec tamẽ est ordinatum in Deum tanquam in finem ultimum: unde non dicitur homo esse otiosus semper, quando non laborat, sed tunc dicitur esse otiosus, quando nõ laborat, & deberet laborare. Frequenter tamen illa uerba, quæ uidẽtur esse inutilia utilia fiũt: dum ordinantur ad recreationẽ aliquam spiritus, & exclusionẽ accidię, secũdum quòd refertur B. Bernar. dixisse, cum quendã fecit cespitare: otiosum (inquit) fuit factum, sed nõ otiosè factũ: fecerat enim hoc ad sanctificandum illum, quem uiderat mestum. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ in uia Dei stare, est retrocedere. Dicẽdum, ꝙ uerum est, ꝙ quando homo stat, cum deberet ambulare: & quantum ad illud tempus dicit Bernardus, ꝙ non peribit momentum de tempore. Et Ansel. quòd exigetur à nobis ratio qualiter tempus fuerit expensum. Si autem quæratur quãdo, hoc est difficile: imò impossibile determinare, quia diuersis personis diuersimodè se offert oportunitas exeundi in bonas operationes, & in bonas affectiones, & intentiones: & iõ sancti ut reddant nos sollicitos, terrent nos, & dominus ipse eũ dicit. Quod uni dico, omnibus dico, uigilate. AD ILLVD, quod obijcit, ꝙ non est medium inter uoluntates, & retributiones. Dicendum, quòd non est simile, pro eo ꝙ omnis homo qui nascitur, nascitur cũ peccato, a quo non liberatur nisi per gratiam, & illa gratia amittitur per culpam: unde necesse est uoluntatem esse gratiam, uel odiosam: & quia retributiones respõdent personis, hinc est, ꝙ omnes, qui non saluantur, damnantur, ita quòd non est medium: non sic autem est de actione, quia à uoluntate

luntate, in qua est libido, potest aliqua actio exire etiam prȩter libidinẽ moris Vnde sicut istud argumentum non ualet, Volũtas nõ potest esse sine libidine, uel gratia: ergo nõ potest mouere sine libidine, uel gratia: sic nec argumentum prius dictum. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ omne quod non est à Deo, est priuatum bono: ergo similiter omne, quod non est ad Deum. Dicendum, quòd nõ est simile; quia ordinatio actionis ad Deũ tanquam ad causam efficientem uel ad principium, attẽditur nõ solum quantum ad esse moris, sed etiam quantum ad esse naturę: & ita respicit esse: ordinatio uero quantum ad finem respicit bene esse: quamuis tamen nõ sit medium inter ens, & nõ ens, est tamen medium inter bene esse & male esse moris; pro eo ꝙ bonitas moralis non se extendit ad omnes actiones, sicut bonitas naturalis. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd si uoluntas aliquid facit, aut quiescit in creatura, aut refert ad Deum. Dicendum, quòd quiescere dicitur aliquid alicubi dupliciter. Aut gaudet ibi tanquam in ultimo fine: & tunc est actio mala malitia mortalis peccati, quando scilicet uoluntas ponit creaturam sibi pro fine ultimo, & principali: Aut quia sic ibi sistit, nõ quia ibi ponit ultimum finem, sed gaudet non ulterius tendit: & hoc põt esse tripliciter, sicut dictum est supra. Aut ex aliqua inordinata affectione, qua illi rei alligatur. Aut ex negligentia, & torpore, quo negligit referre, cum possit, & deberet. Aut quia ex quadam imbecillitate, & infirmitate aggrauatur, ut difficile sit sibi omnes actiones suas in Deum conuertere: & primis duobus modis est peccatum, tertio modo non. NOTANDVM est tamen, quòd ad hoc quòd aliqua actio sit meritoria, non oportet quod semper quis eam referat actualiter in Deum, sed sufficit relatio habitualis. Habitualem autem relationem uoco, non quia habeat charitatem, per quam sit habilis ad referendum: sed quia in primordio operationis illius, uel alterius, ad quam illa consequenter se habet, intentionem habet ad Deum directam. Vñ si aliquis intendit dare pro Deo centum marcas, & incipit dare, & cogitat de Deo in prima marca, & in aliis non cogitat, nihilominus omnes dationes illę sunt ei meritoriæ, & fructuosę. Si aũt opus alterius generis inciperet, oporteret ꝙ intentio renouaretur ad hoc, ut opus esset meritorium, Per hunc etiam modum intelligitur esse in uiris religiosis, qui in principio ex charitate deuouerũt portare religionis põdus: quicquid enim faciunt, quod ad suæ religionis obseruantiam spectat: ex prima intentione est eis meritorium ad salutem, nisi forte (quod absit) contraria intentio superueniat. In aliis autem, quæ ad religionem non spectãt; secus est, quia illa intentio non se extendit ad alia habitualiter: & ideo non est paruæ securitatis, & utilitatis religionem intrare. Fuerunt tamẽ qui dixerunt, quòd habitualis intentio solum sufficit ad meritum satisfactionis. Opus est satisfactorium, si

fiat

fiat in charitate. Ad hoc autem ꝙ opus sit meritorium uitę ęternę, dicunt necesse esse concurrere actualem intẽtionem, quia nullum opus est meritorium, nisi fiat a charitate actua iter mouente. Probabilius tamen est dicere (sicut dictum est) quòd ad utrumque sufficiat relatio habitualis. Relationem autem habitualem uoco, nõ qua quis in generali refert ad Deum omnia opera dici, uel anni: sed qua quis refert aliquod opus ad Deum: ita quòd opus sequens directã habet ad opus primum ordinationem, & consequentiam; sicut est in illo, qui dat centum marcas, uel intendit ire ad sanctum Iacobum: in aliis autem non habet locum. Habitualẽ etiam intentionem, siue relationem uoco, quando non prę cogitato in actu ut tũc fine ultimo fine deo ex sola boni operis consideratione ipsa charitas prompta, uel aliqua alia uirtus charitate informata ad ipsum bonum opus inclinat: sicut uir obediens meretur obediendo prælato sibi præcipienti, etiam si nihil de deo cogitet, sed solum consideret, ꝙ bonum est obedire.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An omne peccatum actuale uoluntarium sit?

CONSEQVENTER quæritur circa secundum principale, scilicet de comparatione actionis malæ ad uoluntatem.

Et circa hoc quęruntur tria. Primò quæritur, utrum omne peccatum actuale, tã mortale, ꝙ ueniale sit uoluntarium. Secundò quæritur, utrum omne peccatũ mortale sit circa uoluntatem; sicut circa subiectum. Tertiò quę ritur, utrum puniri, sicut ẽt peccare, sit ipsius uolũtatis, ꝙ prium.

VTRVM, omne peccatu actuale sit uoluntarium. Et cum certum sit de mortali, quòd sic; quæritur de ueniali. Et ꝙ omne peccatum ueniale sit uoluntarium uidetur, sicut dicit Augu. & habetur in litera. Vsque adeo peccatum uoluntarium est, ut nullo modo sit peccatum nisi sit uoluntarium: ergo si peccatum ueniale peccatum est: ergo necesse est ipsum esse uoluntarium.

SI TV dicas, quòd omne peccatum est uoluntarium aut uoluntate propria, aut uoluntate Adę: & ueniale est peccatum, quia uoluntarium uolũtate Adæ. Obiicitur contra hoc: si ad rationem peccati uenialis sufficit, quod sit uoluntarium uoluntate Adæ, cum illud peccatum, quod Adã transfudit in nos sit; peccatũ originale, ueniale peccatum esset originale: qđ si hoc est falsum: relinquitur quòd & primum. ITEM. Motus inordinati, & ad illicita, qui dicuntur esse in nobis peccata, non sunt peccata nec in paruulis, nec in furiosis: hoc autem non est, nisi quia non mouentur usu rationis, & uoluntatis: ergo uidetur, quod huiusmodi peccata sint in nobis uoluntaria uolũtate propria. ITEM. Quando stomachus exinanitus ante horam comestionis appetit comedere, nulla est ibi culpa: quamuis sit ille appetitus immoderatus, & ad illud quod non licet tali tempore: hoc autem nõ est nisi quia motus

motus ille inest de necessitate: ergo uł, ꝙ ad hoc ꝙ aliquis motus ad illicitum sit ueniale peccatum, necesse sit ipsum esse uoluntarium. ITEM. Omne, quod quis facit, aut facit naturaliter, aut facit uoluntarie, aut uiolenter. Si igit̃ uenialia cõmittimus: aut ergo p uiolentiã, aut p naturã, aut p uoluntatẽ. Si p uiolentiã: ergo nulla est ibi culpa. Si p naturã: similiter ga in his, quæ fiũt naturaliter, nõ est culpa: ergo si pctm̃ ueniale culpa est, necesse est ꝙ sit a uolũtate. ITEM. demõstrato aliquo ueniali, aut põt aliquis uitare hoc pctm̃, aut nõ põt. Si nõ põt, & nullus peccat in eo qđ uitare nõ põt: ergo cõmittẽdo hoc pctm̃, nõ peccat. Si potest uitare: & quod committimus potentes uitare, committimus uoluntariè: ergo &c.

SED CONTRA. Prou. 24. Septies in die, &c. Gl. Singulis diebus p necessitatẽ, uel fragilitate carnis uel uolẽtes, uel inuiti peccamus. Si ergo peccamus uenialiter, uel uelimus, uel nolimus, uł ꝙ non oẽ pctm̃ ueniale sit uoluntariũ. ITEM. Aug. in Lib. Retra. Sunt, inqt, quędã necessitate facta improbãda, ut ꝙ uult recte facere, & nõ põt: Vñ est illud Apostoli Nõ qđ uolo, hoc facio bonũ, sed qđ odi malũ: sed talia sunt pctã uenialia: ergo aliqua uenialia sunt de necessitate, nõ ergo a uolũtate. ITEM. Aug. 19. de Ciui. dei. Nonnullũ uitiũ est, cũ caro cõcupiscit aduersus spm̃: sed caro concupiscit aduersus spm̃ frequẽter, ipso nolẽte, sicut in litera habet: ergo uelit, nolit hõ peccat uenialiter: nõ ergo omne pctm̃ ueniale est uoluntariũ. Mi-

nor probat in litera. Ille ꝙ cõcupiscẽte aduersus spũ carne, non ea, ꝙ uult, facit, cõcupiscit quidẽ nolẽs, & in eo facit qđ nõ uult.

ITEM pctã uenialia sunt in nobis ex repugnãtia sensualitatis ad rõnem, & ẽt ex surreptione, sicut sunt primi motus: sed ueli mus, nolimus, est in nobis repugnãtia sensualitatis & multi ẽt motus inordinati ex surreptione surgũt: si igit̃ uolũtas nõ põt sensualitatem domare, & qđ est ex surreptione, puenit uoluntatẽ, uł ꝙ pctã uenialia, quę sunt primi motus, non sunt uoluntaria. ITEM. Aut aliquod pctm̃ ueniale est in uoluntariũ, aut nõ. Si sic: habeo propositũ. Si nõ igitur oẽ pctm̃ ueniale est uoluntarium: sed oẽ uoluntariũ per uoluntatẽ uitari põt: ergo per uoluntatem potest quis uitare omne ueniale peccatum: igitur potest quis cauere, ut nunquam peccet uenialiter: si igitur hoc est impossibile, quod aliquis diu uiuat in hac carne, quin committat aliquod ueniale: uidetur ꝙ necessarium sit ponere aliquod ueniale peccatum non esse uoluntarium.

RESOLVTIO.

Peccatum omne uoluntarium est; uel simpliciter, ut mortale uel secundum quid, & quodammodo, ut aliqua uenialia.

RESP. Dicendum, quòd uoluntarium põt dici aliquid tripliciter. Aut uolũtate aliena, aut uoluntate propria, aut partim uoluntate aliena, partim uoluntate propria. Et secundũ hunc triplicẽ modum distinguendi uoluntarium, triplex est differentia peccati. Peccatum namque

Universidad de Deusto
Biblioteca

originale uoluntarium est: sed non uoluntate eius in quo est, sed uoluntate eius a quo est, s. Adæ. Adã enim uoluntaria trã sgressione corrupit se, & totam posteritatem. Voluntarium aũt uoluntate propria est peccatum actuale mortale: & hoc quidem genere peccati nullus peccat nisi consentiens. Voluntarium autẽ medio modo, scilicet partim uoluntate propria, partim uoluntate aliena, est ueniale peccatum: illud maximè quod consurgit ex repugnantia carnis ad spiritũ uel corruptionis uirium animę: hoc (inquam) peccatum, quia partim est a uoluntate aliena, partim à uolũtate propria, ideo quodãmodo secundum Aug. tenet rõnem pœnæ, quodãmodo rationem culpæ: propterea dicit Aug. Quia homo non uoluit nitare peccatum, dum ualuit: infictum est, ut non possit dum uelit. Voluntariũ, (inquã,) dicitur per comparationem ad uoluntatem Adæ, quia Adam deliberatiuè uoluit: Vnde & corruptio subsecuta est, ex qua oriunt in nobis motus inordinati, qui dicunt esse peccata uenialia. Volũtarium aũt uoluntate propria, siue peccantis, non est omne peccatum ueniale simpliciter, sed secundum quid. Illud.n. est uoluntarium simpliciter, ꝙ à uoluntate præambula, & mouente. Illud aũt qđ oritur concomitante uoluntate, & non prohibente, uel præcauente, dũ possit ꝓhiberi uel præcaueri, dr uolũtariũ quodãmodo, siue interpretatiuè: ꝓ eo ꝙ talis deordinatio uolũtati imputat: & hoc mõ salte oẽ pctũ ueniale dr uoluntariũ, ꝙa nemo peccat uenialiter nisi cum hẽt uolũtatis usum: nemo ẽt uenialiter peccat i eo, qđ nullo mõ potest prohibere, nec etiam potuit præcauere. Venialia.n. peccata, & si omnia nõ possint præcaueri, nec ꝓhiberi; nullũ tñ est singulare peccatum, qđ non possit prohiberi, uel quod saltem non poterit præcaueri. Licet.n. aliquis sit status, in quo necesse est aliquẽ cadere in aliquod peccatum determinatum, illum tamen statum potuit quis præcauere: & ideo si non præcauerit, uoluntati eius imputatur: q̃uis tũc illud prohibere nõ possit. Concedendæ sunt igitur rõnes ostendentes, ꝙ omne peccatum actuale est uoluntariũ: nã mortale est uoluntarium simpliciter, ueniale autẽ uel est uoluntariũ simpliciter, sicut illud qđ fit ex deliberatione, ut mendacium iocosum, uel fm quid, si uel quodãmodo, sicut illud quod fit ex surreptione, sicut sunt primi motus.

AD ILLVD ergo, qđ primo obiicitur in cõtrariũ, ꝙ singulis diebus inuiti peccamus. Dicendũ, ꝙ in Glosa dr aliquis inuitus peccare, nõ ꝓ priuationẽ uoluntatis, plenę, siue cõplacentię, & hoc quidẽ uerũ est, ꝙ frequẽter inuiti peccamus; & nobis displicet, ꝙ sic ꝛcordinatè mouemur: si tñ bene præcauissemus, in hunc actũ, uel illũ nõ incidissemus, licet nõ sic possimus præcauere, quin in aliqđ cadamus. Sicut exeplum ponit in nauta, qui põt præcauere, & custodire, ne aqua ꝓ aliqđ foramen determinatũ ingrediatur: non tñ põt facere, quod nullum habeat ingressum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quædam necessitate facta sunt improbanda. Dicendũ ꝙ Aug. loquitur de necessitate ueniali sum, non quantũ ad hoc ueniale, uel illud determinatè, sed generaliter quantum ad peccata uenialia, uel etiam quantũ ad aliquod genus uenialis peccati: sicut uidemus in iuuene, & forti ꝙ nunquam põt oĩno uitare motus carnis, licet possit hac hora, uel illa hunc motum, uel illũ uitare: & ꝙa nihil impedit, ꝙ sit necessitas quędã in uniuersali, & uolũtas quodãmodo in particulari: ideo auctoritas illa non obuiat his, q̃ dicta sunt. AD ILLVD, quod obiicit, ꝙ nõ nullum uitiũ est cũ caro concupiscit aduersus spm̃. Dicendum, ꝙ uerũ est: sed qđ subiungit, ꝙ necessariũ est concupiscere. Dicendũ ꝙ uerũ est de concupiscẽtia (loquẽdo gñaliter) de concupiscentia uero huius, uel illius, hoc tpe, uel illo; nõ est uerũ. Et ꝙ dicit Aug. ꝙ concupiscit nolens: & Apostolus, qđ nolo malũ hoc ago: non priuat oĩmode uoluntatẽ, sed hoc priuat ꝙ uoluntas nõ est ibi mouens principale AD ILLVD qđ obr, ꝙ primi motus sunt ex surreptione, & ex rebellione: iã patet rõsio ꝓ ea, q̃ dicta sunt: uerũ.n. est ꝙ ꝓhiberi, uel ꝓcaueri non põt gñaliter, ita ꝙ nullus insurgat; quilibet tñ ꝓ le ꝓcaueri põt. Et rõ huius est, ꝙa nos non ponimus peccatũ esse circa primos motus nutritiuę, sicut gñatiuæ: actus.n. nutritiuæ necessarius est ad salutẽ nutriti, nõ aũt actus gñatiuę: licet & alia rõ possit assignari: ꝙa nutritiua est corrupta tñ, gñatiua corrupta est, & infecta. Prima tñ ratio melius ualet. Nam sicut uult Aug. in 1. de ciu. dei. Si aliqua mulier corrumpat uiolẽter, si oĩno repugnat, absq; omni culpa est: & tñ a delectatione oĩno immunis nõ est. Ait.n. sic Si illa cõcupiscibilis inobedientia, ꝙ adhuc in mẽbris habitat ꝓter uoluntatis legẽ: quia lege sua mouetur, ab oĩ culpa immunis est in corpore nõ cõsentientis. Ex hoc patet, ꝙ si uenialia rõnẽ culpę hñt, hoc est ꝙa a uolũtate in particulari, & diuisim uitari, & præcaueri pñt. AD ILLVD, qđ obr, ꝙ si põt uitari hoc & illud, & sic de singulis: ergo oẽ. Dcendum, ꝙ hęc est duplex. Iste põt uitare oẽ pctm̃ ueniale: sicut hæc: iste põt uincere oẽm hoẽm. Aut ꝙa potẽtia uitandi, uel uincendi cõparat ad obiectũ cõiunctim, uel diuisim. Si diuisim, sic uera est ista, Iste põt uitare, uel ꝓcauere oẽ ueniale pctm̃: ꝙa nõ est dare aliqđ, qđ nõ possit uitari. Si aũt coniunctim: tũc est falsa: est.n. sensus, ꝙ possit facere, ut oĩno sit absq; ueniali peccato: & in hoc sensu dr, ꝙ non possumus oĩa pctã uenialia uitare. Nec ualet rõ illa. Possum uitare hoc, & illud, & illud; ergo oĩa simul: imo est ibi figura dictionis. siue ex diuersa suppositione huius, ꝙ dico [ueniale] siue potius: ꝙa ꝓcedit a pluribus determinatis suppositionib. huius uerbi, põr, ad unã: sicut si arguerẽt. Iste põt ferre hunc lapidem, & illũ. & illũ, & sic usque ad decẽ lapides: ergo põt ferre hos decẽ lapides: & sicut si diceret, Hõ est Plato: hõ est sortes: ergo hũ est sortes, & Plato: pꝛ

Cap. 18

Universidad de Deusto
Biblioteca

missæ sunt uerę, & cõclusio falsa, & ꝓcedit a pluribus suppositionibus determinatis ad unam. Suppositio aũt determinata dr, qñ terminus nõ cõfundit, sed debet reddere locutionẽ uerã pro uno, sicut est cũ dr: Non currit: sic & in ꝓposito intelligendum est, qa hoc uerbũ [põt], ꝑut accipit respũ oĩs uenialis coniũctim respicit oẽ ueniale tanq̃ obiectũ unũ: & dicit unã ꝑfectã potentiam excedentem, & uincentem omnẽ impulsum ad ueniale peccatum: sicut si diceretur, Iste potest uincere decem homines, uel ferre decẽ lapides: Et sic patet, ꝙ ille processus nõ tenet. qa nõ seruatur ibi lex illationis rectę.

QVAESTIO II.

An omne peccatum circa uoluntatem, uoluntas circa subiectum sit?

VTRVM omne peccatũ sit circa uoluntatẽ, sicut circa subiectum ꝓprium. Et ꝙ sic uidet. Primõ ꝑ Anselm. in lib. de pctõ orig. ca. 3. Nusq̃ nisi ĩ uolũtate pctũ est. ITEM. Hoc ipm probatur rali rõne. Mẽbra, & opera, & quicqd nos sumus subiecit deus uoluntati: quicquid igit facitur, torũ imputandũ est uoluntati: si ergo i ea potẽtia est culpa, cui imputaĩ, & oĩs culpa uoluntati imputatur: ergo oĩs culpa est in uoluntate tanq̃ in subiecto proprio. ITEM. In ea sola potẽtia est culpa, in qua nata est esse iustitia: quia opposita nata sunt fieri circa idẽ: sed iustitia est in uolũtate tanq̃ in subiecto, qa ut dic. Anselm. Iustitia nihil aliud est, q̃ uolũtatis rectitudo: ergo eãdẽ potẽtia. s. in uoluntate est culpa tanq̃ in subiecto proprio. ITEM. In ea sola potẽtia est culpa, quę cogi nõ põt: nã nullus peccat nisi in eo, a quo libere põt abstinere: sed sola potẽtia uolũtatis est, q̃ cogi nõ põt: ergo &c. ITEM. In ea sola potẽtia est culpa, q̃ aliqñ denoĩatur bona aliqñ mala: sed nos nõ dicimus hãe intelligẽtiã uel memoriã malã, sed solũ uoluntatẽ malã: si ergo accides denoĩat subiectũ, & culpa denominat solã uoluntatem: ergo culpa est in sola uolũtate tanq̃ in subiecto proprio. ITEM. In ea sola potẽtia est culpa tanq̃ in subiecto ꝓprio, ad cuius actũ cõparatur sicut ad eãm ꝓximã. & immediatã: sed nulla potẽtia aĩæ ẽ eã ꝓxima, & immediata culpæ, nisi sola potẽtia rõnalis: nam memorari malũ, uel intelligere malum non est culpa, sed uelle malum culpa est: ergo &c.

Loco immediatè allegat.

SED CONTRA. Nunq̃ peccat mortaliter nisi ꝙ cõsensum: sed cõsensus non tantummõ est uoluntatis, sed ẽt rõnis: si ergo culpa est circa illã potentiã, per cuius actũ ꝓpetratur, ergo non tm est circa uoluntate, sed ẽt circa rõnẽ. ITEM. Nõ tm peccatur affectione, sed ẽt peccaĩ obliuione. Sicut dr. Deut. 6. Caue ne obliuiscaris dñi dei tui: & frequẽter in scriptura reprehendit eos dñs, q̃ eius iynt obliti: ergo si obliuio est in memoria, uꝫ ꝙ non tm pctm sit in uolũtate, sed ẽt in memoria. ITEM. Non solũ peccatur delectatione, uerũ ẽt cogitatione, ꝛm ꝙ hõ confitetur quotidie: sed cogitatio est ĩtellectus, nõ affectus: ergo nõ tm in affectu, uerum ẽt in intellectu hẽt esse pctm. ITEM. Non tm peccaĩ deliberatione, uerũ ẽt suggestione, ꝛm ꝙ uult Greg. sed suggestio est

est in parte sensibili: ergo peccatum non tantum est in parte rationali, sed etiam in parte sensibili. ITEM. Peccatum est deformitas, formaliter loquendo: sed constat, ꝙ omni peccato imago deformatur; nam quodlibet peccatum quantum est de se, gratiam expellit, quæ est reformatiua imaginis: ergo si imago nõ tantum respicit uolũtatem, sed etiam alias potẽtias, uidetur ꝙ peccatum non sit solum in uoluntate, sed ẽt in aliis potentiis habeat esse. ITEM. Nullus amat nisi quod iudicat esse amandum; ergo ante amorem inordinatũ ꝓcessit iudicium inordinatũ: si ergo præuium iudicium inordinatum non potuit esse pœna, quia non præcedit culpam, necesse est, ꝙ fuerit culpa; ergo ꝓius est peccatum in ratione, quã in uoluntate; potius igitur uidetur, ꝙ subiectum peccati debeat assignari rõ, quã uoluntas.

RESOLVTIO.

Tametsi peccatum aliquo modo respiciat actus aliarum potentiarum: ut subiectum tamen & ut medium sub quacunque ratione cum culpæ, tum uitij uoluntatem respicit: quia iuxta eam libertas arbitrij principaliter residet: & sibi cæteræ potentiæ famulantur.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ peccatum de sua ratione duo dicit. Dicit enim deordinationem, siue priuationem ordinis circa actum alicuius potentiæ: dicit nihilominus illam deordinationem ut dignam retributione, & punitione; & quantum ad ꝓmum peccatum tenet rationem uitij aliquo modo eorum pentis: quantum ad secundum, tenet rationem culpæ, & demeriti. Cum ergo comparamus peccatum ad subiectum proprium, aut loquimur de ipso in quantum est culpa, aut loquimur de ipso inquantum est uitium. Si de ipso loquimur inquantum est culpa, & demeritum, sic proprie, & præcise respicit liberum arbitrium. Quoniam enim libero arbi. commissum est regimen totius hominis, si aliqua deordinatio fiat in regno totius animæ, ipsi libero arb. imputatur. Vnde si omnia membra, per quæ consummata est, & omnes potentiæ, in quibus aliqua deordinatio facta est, traherentur in causam, omnia conquererentur de libero arb. cui subiecta sunt; & ei dominus totum imputaret, quicquid in eis malum gestum fuit. Vnde si tollatur liberum arb. iam nullo modo erit peccatum. Et quia libertas arbitrii principaliter residet penes uoluntatem, sicut in præcedentibus ostensum fuit: hinc est, ꝙ culpa sub ratione culpæ in uoluntate tanquã in subiecto proprio dicitur esse. Si aũt loquamur de culpa, secundum, ꝙ est uitium, sic dupliciter adhuc loqui contingit; cum peccatum dicitur uitium inquantum deordinat aliquem actum alicuius potentiæ, secundum ꝙ deordinatio illa dupliciter habet comparari; sic & peccatum, ut est uitium. Comparatur aũt deordinatio illa ad actum alicuius potẽtiæ tanquã ad materiale circa quod, & tanquam ad causale, a quo. Si igitur loquamur de illa

Dist. 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deordinatione materialiter, sic dico, ꝙ non solum circa actum uoluntatis, sed etiam circa actus aliarum potentiarum animæ cõsistit. Actus enim & memoriæ, & intelligentiæ, & aliarum potentiarum animæ subiacentiũ uolũtati, deordinari habent per diuersa peccata, Si autem loquamur de illa deordinatione casualiter: sic omnis talis deordinatio est a uoluntate. Si autem quæratur ratio huius; Dicendũ, quòd huius ratio est triplex. Prima quia penes uoluntatem consistit regiminis dominium. Secunda ꝙa in ipsa reperitur rectitudinis principium. Tertia uero quia ad ipsam pertinet regiminis complementum. In ipsa nanque consistit regiminis dominium, pro eo quod ipsa aliis potentiis imperat, & ei a nulla imperatur. In ipsa etiam attenditur rectitudinis principium: amor enim principium est rectitudinis, & obliquitatis, sicut ostedit Aug. Vnde bonus amor est fundamentum ciuitatis dei, & malus fundamentum ciuitatis diaboli. Et ratio huius est, quia amor est radix omnium affectionum, & tantæ adhærentiæ, ut transformet amãtem in amatum. Penes etiam ipsam cõsistit rectitudinis, & regiminis complementum, quoniam ipsius obiectum est bonum: bonum autem, & finis est idem. Et quia in directione ad finem consistit bonitatis completio, in obliquatione uero consistit bonitatis amissio: hinc est quòd ab ipsa uoluntate oritur omne peccatum. Et propterea Augu. Cap. 11 in lib. de Duabus animabus diffiniens peccatum dicit, ꝙ peccatum est uoluntas assequendi, uel retinendi ꝙ iustitia uetat, & a quo liberum est abstinere: Per hoc autem quòd dicit uoluntas assequendi &c. describit peccatum secundum quod est utium, & deordinatio: quæ a uoluntate ortum habet. Per hoc autem quòd dicit, a quo liberũ est abstinere, notificat peccatũ secũdum quòd tenet rationem culpæ: quia nemo culpatur in eo, quod uitare non potest, sicut ipse dicit ibidem. Sic igitur patet, quòd peccatum inquantum tenet rationem culpæ, uoluntatem respicit ut subiectum: inquantum etiam tenet rationem uitii, respicit uolũtatem ut principium, & ut subiectum primum, licet aliquo modo respiciat actus aliarum potẽtiarum. Vnde rationes, quæ ad primam partem inducuntur, concedendæ sunt.

Ad illvd, ergo qđ primo obiicitur, quod non peccamus nisi consentiendo. Dicendum, quod & si consensus respiciat simul rationem, & uoluntatem: principalius tamen, & completius uoluntatem respicit, quia in ea consummatur. Quantumcunque enim ratio deliberet, nisi uoluntas alterum præoptet, nunquam eligit, nec consentit: & ꝙ est ibi culpæ, & iniustitiæ. hoc est ratione uoluntatis adiũctæ. Ad tria sequentia, quòd peccatur obliuione, cogitatione, & suggestione: patet responsio ex his, quæ dicta sunt: nam talia non sunt peccata, nisi quia uoluntaria. Vnde nunquam est ea actum memoriæ culpa consistit,

sit, nec etiam circa actum intelligentię, nisi eis immisceat se uoluntas uel antecedenter, uel cõcomitanter, uel consequenter. Similiter nec suggestio si est omnino ab extrinseco: est culpa, sed illa, quæ est ab intrinseco: quę quodammodo uoluntaria est, siue quia a uolũtate Adæ habuit ortum, siue quia a uolũtate peccantis non præcauetur. Ad illvd, quod obiicitur, quod peccatum deformat totã imaginem. Dicendum, quod & si tota imago deformetur, & uitietur: illa tamen sola deformatio, quæ est in uoluntate est illa, quæ est ratio inculpandi: & ideo non sequitur, ꝙ culpa respiciat alias potẽtias animæ sub ratione culpæ: quamuis circa actus earum cõsistat corruptio uitiosa. Ad illvd, quod obiicitur, quod omnem malam uoluntatem præcedit malum iudicium. Dicendum quòd uerum est quantum ad actum uoluntatis, qui quidem est consensus plenarius: attamen nunquam in creatura rationali secundum ꝙ instituta fuit, iudiciũ erroneũ, interueniret, nisi uolũtas se in illo iudicio immisceret: nunquã enim Adam præsumpsisset, uel de se præsumptuose iudicasset, nisi amore uoluntatis nimium sibi adhæsisset. Vnde amor mirabiliter peruertit iudicium. Licet igitur primus Angelus, siue Adam quando peccauit, prius præsumpserit, quam ambierit: illius tamen præsumptionis peruersitas a uoluntate habuit ortum, & ambitionis scelus in uoluntate fuit consummatum: & ita peccatum respicit uoluntatẽ principaliter, tũ quia in ipsa primo inchoatur, tum quia in ipsa consummatur: ideo recte dr subiectum primũ peccati, quia & primum est origine, primum ẽt cõplemẽto, siue cõsummatione.

Qvaestio III.

An sicut peccare uoluntatis proprium est ita & puniri eiusdem proprium sit.

Vtrvm sicut peccare, sic ẽt puniri sit uoluntatis propriũ. Et quòd sic uidetur. Aug. de originali peccato. Miratur (inquit) forte aliquis, cur pro culpa uoluntaris membra puniuntur, & sensus? Verum non est ita: nõ enim punitur nisi uoluntas: nam nihil est alicui pœna, nisi quòd contra uoluntatẽ est: & nulla res pœnam sentit, nisi quæ uoluntatem habet: mẽbra autem, & sensus per se nihil uolunt: sicut igitur uoluntas in membris, & sensibus operatur, ita in ipsis ipsa aut torquetur, aut delectatur. Ex hac auctoritate habetur ꝙ claudit in se ratiocinationem, quòd proprium sit uolũtatis puniri. Item. Aug. in Lib. 83. quæstionum. Voluntas quippe ipsa punitur, siue sit animi supplicii, siue corporis, ut quæ delectatur in peccatis, ipsa plectatur in pœnis. Item. Ratione. Oppositi nata sunt fieri circa idem: sed uoluntarium, & inuolũtarium sunt opposita: sed pœna est affectio inuoluntaria, (sicut dicit Augustinus in Lib. de Libe. arb.) ergo sicut culpa, quæ est affectio uoluntaria respicit uoluntatem tanquam illud, a quo est: sic uidetur, quòd pœna respiciat uoluntatem tanquã illud, cõtra quod est. Item.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Culpa est meritum pœnæ: sed meritum respectu præmii & habet rationem ordinis, & habet rationem dispositionis: si ergo dispositio, & illud ad quod disponit, sunt in eodem. & culpa ut in ratione culpę est, potius respicit uoluntatē: ergo & pœna.

SED CONTRA. Quatuor (ut dicit Beda) inflicta sunt nobis pro peccato, scilicet ignorātia, malitia, infirmitas, concupiscentia: sed quod infligitur pro peccato, est pœna, ergo ignorātia est pœna: sed constat: quod ignorantia non respicit uoluntatem, sed rationem: ergo &c.

ITEM. Duplex est pœna in futuro, uidelicet pœna damni, & pœna sensus: sed pœna damni, quæ est carentia uisionis dei, non tantum respicit uoluntatē, imo multo magis respicit rationem: pœna uero sensus, quæ est in concremationē ignis, multo magis respicit partem sensibilem, & coniunctum, quam respiciat uoluntatem rationalem: cū sentire sit passio coniuncti: ergo uidetur, ꝙ pœna principaliter respiciat alias potentias animæ, quām uoluntatem. ITEM. Si pœna respicit uoluntatem, aut hoc est, quia est secundum uoluntatem, aut quia est contra uoluntatem. Si quia secundum uoluntatem: ergo nemo puniretur nisi qui uellet: quod plane falsum est. Si quia contra uoluntatem: ergo cum uir iustus uoluntarie sustineat omnes pœnas, & maxime Christus, nulli uiro iusto, nec etiam Christo pœnalis esset aliqua passio. quod manifeste falsum est. ITEM. Si pœna respiceret uoluntatem tanquam subiectum proprium: ergo sicut nemo potest peccare, nisi qui habet usum uoluntatis: sic nemo posset puniri, nisi qui uoluntatis usum haberet: sed hoc est plane falsum: nam paruuli puniuntur pro peccatis parentum, & multa etiam tormenta patiuntur non solum inhabitu, uerum etiam in actu: ergo &c.

RESOLVTIO.

Puniri, ut ultionem dicat, solius uoluntatis est propriè & directè: ut uerò passionem & afflictionem notat, etiam aliarum potentiarum & membrorum est, uoluntatis tamen plenius.

RESP. Dicendum, quòd pœna ratione pœnæ duo nominat, uidelicet nocumentum naturæ, & instrumentum diuinæ iustitiæ, unum tanquam materiale, reliquum tanquam formale. Vnde pœna & est ultio, & est etiam passio. Cum ergo pœna comparatur ad aliquid, hoc potest esse aut inquantum ultio, aut inquantum passio. Si inquātum ultio: sic proprie habet comparari ad ipsam uoluntatē: deus enim non ulciscitur se de manu, uel pede, uel aliqua potentia sensitiua, sed de uoluntate deliberatiua: de qua ulciscitur deus non solum affligendo ipsam in se, sed etiam affligendo eam in cæteris membris corporis, in quibus ipsa cupiebat delectari. Si autem comparetur pœna ad aliquid inquantum est passio, sic dicendum est: quòd cum non quæcunque passio pœna sit secundum completam rationem pœnę, sed passio lædens, passio affligens, passio displicens: sic pœna secundum quòd

quòd plene tenet rationem pœnæ, scilicet pœna, quæ facit hominem recte miserum, adhuc respicit uoluntatem rōne sui complementi. Nemo enim plene miser est (sicut dicit Aug.) ex hoc ꝙ patitur solum, sed ex hoc ꝙ patitur, & scit se pati, & nō uult se pati. Secundum autem quòd passio tenet semiplenam rationem pœnę, prout dicitur passio lædens, uel affligens in eo, in quo non est nata esse, quātum est de prima cōditione naturæ, sic non tantum respicit uoluntatem, sed etiam omnes potentias animæ, & omnia membra corporis: non tamen respicit illa sine uoluntate, quia in nullo potest esse pœna: nisi in quo est rationalis uoluntas. Vnde bruta quāuis patiantur, non tamen puniuntur. Sic igitur patet, quòd pœna & inquantum est ultio, & inquantum est passio plene tenens rationem pœnæ, directe respicit ipsam uoluntatem, ita ꝙ proprium est ipsius uoluntatis puniri. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt. Inquantum tamen est passio lædens, uel affligens, habet respicere alias potētias, & etiam corporis organa. Et secundum hoc patet responsio ad rationes, quę ad oppositum inducuntur.

AD ILLVD, enim ꝙ obiicitur de ignorantia, & pœna damni, & sensus: patet respōsio. Nā & si ignorantia dicat priuationem alicuius boni ꝙ respiciat cognitiuam, & similiter pœna damni, & similiter pœna sensus priuationē delectationis, & quietis partis sensitiuæ, totū hoc tamen deus ordinat ad uindicandum, & ulciscendum se de uoluntate: ipsa enim est quæ directè aduersatur diuinæ iustitiæ, dū perpetrat iniustitiā: & ideo ordo diuinæ iustitiæ punientis directe respicit illius deordinationis remotionem: ipsa etiam sola fuit, quæ sibi se principiū posuit, & deum derelinquendo contempsit, dum peccauit: & ideo debet per pœnarum multitudinem in seruitutem dei redigi, ut quæ dehonorauit deum uoluntarie contemnendo, honoret ipsum inuoluntarie supplicia patiendo. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd in ultris iustis, & in Christo non fuit pœna inuoluntaria. Dicendum, quòd ibi non tenet pœna rationem ultionis, nisi relata ad uoluntatem Adæ peccatricē, respectu cuius uoluntatis omnis pœna est inuoluntaria: quia uoluntas peccatrix quærit oblectationem, quærendo oblectationem refugit passionem. AD ILLVD, quòd obiicitur de paruulo, qui patitur pœnas, responderi potest sicut ad hoc.

DISTINCTIO XLII.

Descendit ad speciales differentias peccati in communi.

VTrum autem uoluntas mala & operatio sint peccatum, quæri solet: utrum in eodē homine & circa eādem rē hæc duo ynum sint peccatū, uel diuersa: ut

si quis

Universidad de Deusto
Biblioteca

si quis uoluntate furatur, uoluntatem habuit malam, quæ peccatum est, & actum malum, qui item peccatum est. Hæc autem duo diuersa sunt, scilicet uoluntas, & actio. Sed numquid diuersa sunt peccata, an unum? Quidam dicunt unũ esse peccatum, alij uerò dicunt diuersa esse peccata. Quia cũ constet hæc duo esse diuersa, aut diuersa duo peccata dicuntur, aut duo diuersa non peccata. Quibus alij respondent, hæc duo diuersa esse peccata nõ plura. Non enim plura peccata sunt, sed peccatum unum: quia una præuaricatio uel inobedientia in utroque admittitur, siue quando uult, siue quando agit: & unus est ibi contemptus, sed minor cum in uoluntate solùm peccatum continetur, maior uero cum voluntati etiam operatio additur: & ideo maius sit peccatũ, sed non plura, cum uoluntas operi mancipatur.

Alia contra eosdem oppositio.

Sed adhuc eisdem obiicitur. Si unum tãtum illa duo peccatum sunt, cum quis uoluntate mali prius concepta, deinde opus patrauerit, non pro aliquo reus est, nisi pro quo ante opus reus erat, cum adhuc in sola uoluntate peccatum consistebat. Nullus enim reus est æternæ mortis nisi pro peccato, sed peccatum aliud non est admissum actione, quàm prius admissum erat uoluntate. Non ergo pro aliquo alio iste sit damnabilis actu peccando, quàm ante fuerat, cum sola uoluntate delinquebat. Ad hoc etiam & illi respondent, dicentes propter peccatum quidem tantum illum furem reum constitui; & quamuis eius uoluntas & actio unum sint peccatum, pro alio tamen reus factus est actu peccãdo, quàm prius erat sola uolũtate delinquendo: quia pro actu, qui est aliud quàm uoluntas, licet non aliud peccatum.

Alia aduersus eosdem obiectio.

Item & adhuc quæstioni instant, dicentes hæc duo ideo diuersa esse peccata, quia diuersorum legis mandatorum præuaricationes sunt. Alio enim mandato legis prohibetur actio furti, scilicet Non furaberis: alio furandi uolũtas, scilicet, Non concupisces rem proximi tui. Cum aũt hæc duo diuersa mandata sint, quibus illa duo prohibentur, patet illa duo diuersas esse præuaricationes, diuersa igitur pecca-

Exod. 20.

ta. Ad quod etiam illi dicunt, diuersa quidem esse mandata, quibus illa duo distinctim prohibentur, ut Aug. docet super Exod. Veruntamen in illis non obseruatis una tantum præuaricatio incurritur, unumque contrahitur peccatum, licet duo diuersa illis prohibeantur. Sicut econuerso duo sunt mandata charitatis, quibus duo præcipiunt diligi: una tamen in eis nobis commendatur charitas.

Artic. lo. 71. in 10.4.

Si peccatum ab aliquo admissum, in eo sit, quousque pœniteat.

Præterea quæri solet, cum ab aliquo perpetrato uoluntate peccato, uoluntas id agendi & actio transierint, nondũ tamen uera habita pœnitentia, utrũ illud peccatum usquequo pœniteat, sit in eo. Quod non esse uidetur: quia uoluntas illa quæ prius fuit, non est, neque actio: quia non uult illud: uel agit, quod ante uoluit & egit. Sed non est ignorandum peccatum duobus modis dici esse in aliquo, & transire, scilicet actu, & reatu. Actu est in aliquo, dum ipsum peccatum ut actio, uel uoluntas, in peccante est. Reatu uero, cum pro eo, siue transierit, siue adsit, mens hominis polluta est & corrupta, totusque homo supplicijs obligatur perpetuis. Nec unquã est in aliquo peccatũ actu, præter originale, quĩ sit ẽt reatu: sed est reatu intelligẽdum, postquã trãsit actu.

Quibus modis dicitur in scriptura reatus.

Reatus in scriptura multipliciter accipitur, scilicet pro culpa, pro pœna, pro obligatione pœnæ temporalis uel æternæ. Si enim mortale est, obligat nos pœnæ æternæ: si ueniale, obligat nos pœnæ temporali: Duo enim sunt genera peccatorum, mortalium. s. & uenialium. Mortale est, per quod homo mortem æternam meretur. Crimen enim, ut ait Aug. est quod est dignum accusatione & damnatione. Veniale autẽ quod hominem usque in reatum perpetuæ mortis non gratiat, ueruntamen pœnam mereretur, sed facile indulgetur.

Quid sit mortale uel ueniale peccatũ In to. 8 post medium enarrationis, Psal. 77.

De modis peccatorum uaria assignatio.

Modi autem peccatorum uarias in scripturas habent distinctiones: in qua dicitur peccatum duobus modis committit, scilicet cupiditate & timore, ut Aug. tradit super illum locum Psal. Incensa igni & suffossa. His enim duobus modis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan.8. post me dium e narra tionis. Psalm. 79.

dicit omnia peccata mortalia includi. Et incensa igni ea dicit, quæ ex cupiditate male incendente oriuntur. Suffossa vero, quæ ex timore malè humilitante proueniunt: quod est, quando quis cupit non cupienda, uel timet non timenda. Alibi vero dicitur peccatum fieri tribus modis, scilicet cogitatu, verbo, & opere, vnde Hiero. super Ezech. Tria generalia delicta sunt, quibus humanum subiacet genus. Aut enim cogitatione, aut sermone, aut opere peccamus. His aliquando etiam additur quartus modus, scilicet consuetudinis: quod in quatriduano Lazaro significatum est. Dicitur quoque homo peccare in deum, in se, & in proximum. In deum, cum de deo male sentit, ut hæreticus: uel quæ dei sunt, vsurpare præsumit indigne participando, sacramentis, uel quando nomen dei peierando, contemptibile facit. In proximum peccat, cum proximum iniuste lædit: In se uero, cum sibi & non alij nocet.

Quomodo differunt delictum & peccatum.

Variam quoque appellationem habet. Dicitur enim peccatum etiã delictum. Et delictum fortasse est (ut ait Aug. in Quæstio. Leuitici) declinare a bono: Peccatum est, facere malum. Aliud est enim declinare a bono, aliud est facere malum. Peccatum ergo est perpetratio mali, delictum desertio boni: quod & ipsum ostendit nomen. Quid enim aliud sonat delictum, nisi derelictum? & qui delinquit, quid derelinquit nisi bonum? Vel delictum est quod ignoranter fit: peccatũ quod scienter cõmittitur. Indifferenter tamen & peccatũ nomine delicti, & delictum nomine peccati appellatur.

De septem principalibus uitiis.

Præterea sciendum est septem esse uitia capitalia, uel principalia, ut Greg. super Ezec. ait scilicet Inanem gloriã. Iram, Inuidiam, Accidiam vel Tristitiam, Auaritiam, Gastrimargiam. Luxuriam: quæ (vt ait Ic. Chrys.) significata sunt in septem populis, qui terram promissionis Israeli promissam tenebant. De iis quasi septem fontibus cuncta animarum mortiferæ corruptelæ emanant. Et dicuntur hæc capitalia, quia ex eis oriuntur omnia mala. Nullum enim malum est, quod etiam non ab aliquo eorum originem trahat.

De

De superbia, quæ est radix omnis mali.

Ex superbia tamen omnia mala oriũtur, & hæc & alia: quia ut ait Greg. Radix cuncti mali est superbia. De qua dicitur, Initium omnis peccati est superbia, quæ est amor propriæ excellentiæ. Cuius quatuor sunt species. ut Greg. ait. Prima est, cum bonum quod habet quis, sibi tribuit. Secunda, cum credit a deo esse datum, sed tamen pro suis meritis. Tertia, cum se iactat habere quod non habet: Quarta, cum cæteris despectis, vult singulariter videri. Merito ergo radix omnis mali dicitur superbia. Huic autem videtur obuiare quod Apostolus ait, Radix omniũ malorũ est cupiditas: quia si radix omniũ malorum est cupiditas, ergo superbia. Quomodo ergo superbia radix est, & initiũ omnis peccati? Eccles. 10. Aug. super Gen. li. 11. ca. 14. in to. 3. t. Timot. ultimo cap.

Quo sensu & superbia, & cupiditas radix omnium malorum dicantur.

Sed vtrũque recte dictum esse intelligitur, si genera peccatorum singulorum, non singula generum utraque locutione includi intelligantur: nullum quippe genus peccati est, quod interdum ex superbia non prouenitat: nullum etiam, quod ex cupiditate aliquando non descendat. Sunt enim nõnulli hominum, qui ex cupiditate fiunt superbi: & aliqui ex superbia fiunt cupidi. Etenim, ut ait Augustin. homo non esset amator pecuniæ, nisi per hoc putaret se excellentiorem esse, ideoque vt excellat, diuitias cupit: tali homini ex superbia oboritur cupiditas. Et est aliquis qui non amaret excellere, nisi putaret per hoc diuitias maiores habere. Ideo ergo excellere laborat, quia diuitias habere amat. Hinc innascitur superbia, ideſt amor excellentiæ ex cupiditate. Patet ergo quod ex superbia aliquando cupiditas, & ex cupiditate aliquando superbia oritur: & ideo de vtraque recte dicitur, quòd sit radix omnis mali. Ibid. ca. 15.

SVPRA ostendit Magister qualiter peccatum ortum habeat a uoluntate in generali, in hac uero parte descendit Magister ad differentias peccati. Diuiditur autem pars ista in duas partes. In quarum prima descendit Magister ad differentias peccati communes, in secunda uero descendit ad unum peccatum speciale, quòd est inter cætera peccatorum genera magis graue,

ue, & abominabile, infra di. 43. *Est præterea quoddam peccati genus &c.*) Prima pars quę spectat ad præsentē dist. tres habet partes: quoniam differentia peccati ad peccatum potest attendi tripliciter, aut quātum ad actū, aut quantū ad reatum, aut quātum ad peccandi modū. In prima ergo inquirit Magister differentiam inter peccata operis, & uoluntatis. In secunda inquirit differentiam ex parte reatus, quæ est inter genus peccati originalis, & actualis, uenialis & mortalis, ibi. *Præterea quæri solet &c.*) In tertia uero subiungit diuersos modos peccandi, siue diuersa genera peccatorum per modum narrationis. ibi. *Modi autem peccatorum varias &c.*) Prima pars diuiditur in duas. In quarum prima Magister mouet quæstionem, & determinat secundum duplicem opinionē. In secunda uero ponit, & respōdet obiectionibus, quæ impugnare uidentur opinionem magis probabilē, ibi. *Quia cum constet &c.*) Similiter secunda pars, in qua inquirit differentias peccatorum quantum ad reatum, duas habet. in prima quæritur, qualiter reatus possit manere peccato abeunte: in qua accipitur differentia actualis peccati, & originalis, quia actuale transit actu, & remanet reatu: originale autem econuerso: In secunda uero ostendit, quod reatus multipliciter accipitur in scriptura, uidelicet pro obligatione pœnæ æternæ, & pœnę temporalis: ex quo accipitur differētia mortalis peccati, & uenialis, ibi. *Reatus in scriptura multipliciter accipitur &c.*) Similiter tertia pars duas habet partes. In quarum prima tangit Magister quinque modos diuidendi peccata consuetos in scriptura. In secunda uero remouet dubitationē, quæ ortum habet ex una illarū diuisionū, ibi. *Ex superbia tamen omnia mala oriuntur &c.*)

Nec unquam est &c.) Innuit Magister, quòd peccatum interdum est in aliquo reatu, postquam transit actu. Contra. Videtur hoc esse falsum. Aut enim reatus, siue obligatio peccati fundatur super actum peccati, aut super pronitatem, aut super deformitatē. Si sup actū ergo transeunte actu necesse est ipsum transire: ergo non manet peccatum quantū ad reatum, postquam transit quantum ad actum: si super pronitatem: ergo cum pronitas remaneat in homine post gratię susceptionem, vł ꝙ reatus remaneat post peccatum ēt post grātiam susceptā, quod est plane falsum. Si super deformitatem, & illa dicit priuationem, & priuatio nihil est: ergo fundatur reatus peccati super nihil: ergo pro nihilo obligatur homo ad pœnam: ergo si nihil plus est in peccato nisi ista tria, non uidetur ꝙ peccatū possit remanere reatu, & transire actu. Quæritur ergo super quid fundetur reatus, siue obligatio ad pœnam. Resp Dicendum, ꝙ secundum ꝙ tria sunt in peccato, s. actus peccandi, & habitus, pnitatis, siue macula peccati, & tertio defectus, siue boni priuatio, quę deformitas dicitur: secūdum hæc triplex fuit modus dicendi. Quidam enim dixerunt, ꝙ reatus

ꝙ reatus peccati fundatur sup actum: nec tū sequitur, ꝙ reatus transeat cum actu, pro eo ꝙ pro actu pterito potest homo manere obligatus ad pœnā futuram. Cum enim quis ex prauitate actionis suæ reus pœnæ efficitur: & si actus ille pertranseat, reatus siue obligatio nō pertrāsit: sicut patet in latrone, uel in eo qui aliquod facinus perpetrauit. Sed huic modo obuiat potestas absolutionis reatu: si enim reatus fundatur sup actū præteritum, cum actum preteritum necesse sit esse præteritum, cum est reus, non potest esse nō reus, qđ manifeste falsum est. Alius modus dicendi fuit, ꝙ reatus fundatur super pronitatem, quæ quidem pronitas dicitur esse macula peccati & illa macula est quasi quædam dispositio reddens animam cremabilem: & ratione amotionis illius maculæ dicimur lauari in sanguine Christi a peccatis nostris. Sed huic modo dicendi obuiat possibilitas amotionis illius, pnitatis absque infusione gratię: sicut patet quando de auaro fit prodigus, auferetur ab eo pronitas ad auaritiam: si ergo reatus fundaretur super illam pronitatem, cū aliquis de auaro fieret prodigus, absque gratia esset a reatu peccati absolutus, qđ plane falsum est. Tertius modus dicendi est, ꝙ reatus fundatur super deformitatem: deformitas aūt non tm dicit boni priuationem, sed etiam dbitum habendi: & quia peccator debet deo iustitiam, & honorem: & dum illis priuatur, per peccatū deformatur, ex hoc obligatur ad sustinendam pœnam: quia n. debitor erat, & non poterat soluere in operibus, necesse erat ut persolueret in passionibus. Sed huic modo dicendi obuiat reatus multiplicitas. Quot n. peccata homo actualiter perpetrauit, tot pœnis reus erit: ex multis autem peccatis eiusde speciei una resultat in anima deformitas. Præterea caritia boni in homine obligat ad carētiam summi boni, non ad passionē supplicii, sicut patet in originali peccato: quia remota deformitate p gratiam, adhuc remanet obligatio ad pœnā. Et propterea dici pt, ꝙ reatus, siue obligatio ad pœnam est duplex, quidā. f. respectu pœnæ æternę & quidam respectu pœnæ tēporalis. Obligatio uero respectu pœnæ temporalis non semper requirit culpam præsentem, sed sufficit ad illam obligationem, ꝙ pœna fuerit præterita, & quod subsecuta fuerit plena emenda. Obligatio aurem ad pœnam æternā fundatur super illam culpā: culpa aūt (proprie loquendo) non est ipsa pronitas, sed ipsa deordinatio, siue quæ est in actu, siue quæ est in anima. Deordinatio aūt in actu cōsistebat ex cō uersione, & auersione: & secundum hāc duplicem comparationem anima deordinatur cum peccat, & deordinario in anima rōne auersionis dicitur deformitas, ratione uero conuersionis dicitur macula. Dico ergo quod reatus pœnæ æternæ fundatur super peccatum, & inquātum est deformitas, & inquantum est macula: sed differente, quia rōne auersionis dignus est supplicio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

supplicio. Fundatur etiam reatus super maculam, & deformitatem, quæ est in anima per cõparationem ad actum, per quẽ illa macula, uel deformitas est introducta: & ideo plurificant reatus secundum q̃ plurificant peccata commissa. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nã dico quod reatus pœnæ æternę non simpliciter fundatur super maculam secundum q̃ dicitur pronitas uel positio aliqua, sed potius secundum quod dicitur deordinatio, & priuatio. Dico etiam, q̃ non fundatur super deformitatem solũ ratione priuationis, sed ẽt ratione debiti: nec solum ratione auersionis, sed ẽt conuersionis: nec solum super peccatũ secundum q̃ est deformitas, sed etiam secundũ q̃ est macula: & hoc est quòd dicit Magister in litera. Reatu remanet peccatum in homine, cum pro eo, siue transierit, siue adsit, mẽs hominis polluta est, & corrupta, quousq; homo supplicijs est obligatus perpetuis: & loquitur hic Magister (sicut patet) de reatu pœnæ æternæ, non temporalis: reatus enim pę næ temporalis bene fundatur super illud, quod per transit.

Modi autem peccatorum varias Dub. 2. *in scriptura &c.*) Contra. Videtur quòd non solum modo uarias habeant, imo etiam infinitas: quia sicut vult Philosophus, bonum est uno modo, malum autem multipliciter. Et ipse ẽt Dionysius dicit, q̃ malũ est infinitum: Ergo uidetur q̃ in scriptura non possit habere distinctiones determinatas. Iuxta hoc quæritur de numero, & sufficiẽ

Lib. de Diuin. Nom. cap. 4. par. 4.

tia harum distinctionum, quas Magister ponit in litera. Videtur enim, quòd aliquæ inconuenienter assignẽtur: cum. n. omne peccatum sit in uoluntate ex libidine mota: male distinguitur peccatum in peccatum, quòd est ex amore, & quòd est ex timore. Item. Cum omne peccatum sit in cogitatione, & uoluntate, male distinguitur peccatũ per peccatum cogitatione, uerbo, & opere. Item. Cum omne peccatum sit in deum, male distinguitur peccatum per istas differẽtias in deum, in se, in proximum. Item. Cum in omni peccato sit defectus alicuius circumstantiæ, omne peccatum uidetur esse omissio: ergo male distinguitur per commissum, & omissum. postremo uidetur, cũ omnis peccati initium sit superbia, quod male distinguitur peccatum per septẽ capitalia. Resp. Dicendum, q̃ Magister in hac parte septem innuit diuisiones peccati secundum septemplicẽ eius comparationem. Primo nã quẽ peccatum comparatur ad causam suam, ex qua habet ortum: & sic est illa diuisio peccati in actuale, & originale. Secundo uero comparatur ad pœnã, ad quam terminatur: & sic est illa diuisio peccati in mortale, & ueniale. Has duas differentias Magister præmisit supra. Tertio peccatum comparari habet ad motiuum: & hoc quidem uel est ad bonum assequẽdum, uel ad malum fugiẽdum: & sic est tertia diuisio, q̃ Magister ponit in peccatũ ex amore, & peccatum ex timore. Quarto peccatum cõparari habet ad actu sub

stratum

stratum: & sic est quarta diuisio peccati in peccatum cogitationis, uerbi, & operis secundum triplicem potentiam, scilicet affectiuam, interpretatiuã, & operatiuam (cogitatio enim pro affectione ibi accipitur.) Quinto comparatur peccatum ad personam, quã offendit: & sic est quinta diuisio peccati in deum, & in se, & in proximum. Sexto cõparatur peccatum ad mandatum cui apponitur: & sic est illa diuisio in delictum, & commissum: quia dictum est contra præceptum affirmatiuum, & commissum cõtra negatiuum. Septimo comparatur ad uitia, quę ex ipso oriuntur: & sic est illa diuisio peccati in septem differẽtias capitalium. Et sic Magister ponit ibi septem diuisiones secũdum septem peccati comparationes: quamuis tamen aliæ diuisiones reperiantur, ad aliquam harum tamen reduci possunt, pro eo quod sumitur secundum aliquã istarum comparationum: sic illa diuisio, qua beatus Iaco. in Cano. sua diuidit peccatum in superbiam uitæ, & concupiscentiam oculorum, & concupiscentiam carnis, reducitur ad illam, quę est ex parte motiui. Similiter & illa diuisio, qua Isid. diuidit peccatum in peccatum, q̃ est ex malitia, ex infirmitate, & ignorãtia. Similiter illa diuisio, qua Grego. diuidit in peccata carnalia, & spiritualia, quam sumit ex illo uerbo Apost. 4. Cor. 6. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus: reducitur ad illam, qua peccatũ diuiditur per comparationem ad actus subiratos; Et sic patet sufficiẽtia, numerus, & ordo istarum diuisionum. Ad illud ergo quod obiicitur, quòd malum est infinitis modis. Dicẽdum, quòd & si hoc uerum sit ex parte ipsius mali, & etiam per comparationes, quas habet ad particularia bona, & ad particulares pso-nas: uerumtamẽ ratione boni sibi oppositi, & ratione comparationum generalium, modis finitis, quamuis uariis, habet distingui. Ad illud, quod obiicitur, quod diuisiones illæ, quę hic assignantur, non rectè assumuntur, maxime quia in illis tribus primis diuisionibus primum membrum generale est ad omne peccatum. Dicendum, quòd in aliis tribus diuisionibus primum mẽbrum accipiendum est cum præcisione, ut sit sensus: quòd peccatum aliud est ex amore tantum, aliud ex amore pariter, & timore: sic & in aliis duobus. Vel dic, quod diuidit peccatum penes motiuum, & actum, & obiectũ, prout hic accipitur proprie, & immediate. Illud uero q̃ obiicitur cõtra illam diuisionem, quę est in delictum, & cõmissum, nõ ualet: quia non q̃cunque omissio cuiusque bonę circumstãtiæ dicitur delictũ: sed illa, quæ est omissio actus debiti. Ad ultimum. Dicendum, q̃ superbia dicitur dupliciter, uno modo prout eis cõtemptus, & erectio mẽtis nomine superbiæ continẽ; & sic est initium omnis peccati. In omni enim peccato homo superbit, et se erigit contra deum. Alio modo dr superbia appetitus dignitatis, et honoris: et hoc modo est speciale peccatum distinctum ab aliis peccatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Septem esse uitia capitalia, uel principalia, &c.) Contra. Quia super illud Prouer. 6. Sex sunt, q̃ odit deus, Glos. sex capitalia uitia enumerat, quæ in comparatione septimi minora sũt: & ista non continentur sub illis: ergo uidentur esse. 14. Item. Isido. super Deu. enumerat octo capitalia, scilicet castrimargiam, fornicationem, philargyriam, tristitiam, iram: cenodoxiam, accidiam, superbiam: & ita uidetur, uel q̃ ista diuisio sit diminuta, uel alia superflua. Item. Cum uitia opponãtur uirtutibus, & nos habeamus habitus uirtutum, donorum, & beatitudinum, uidetur q̃ deberent esse capitalia uitia saltem. 21. Item. Cum uirtus habeat sibi uitium oppositũ penes superabundantiam, & defectum: uidetur quòd secũdum numerum habituum bonorum habent duplicari habitus capitalium uitiorum, ut sint. 42. Iuxta hoc etiam quæritur, cum habeamus capitale uitium penes sensus, tactus, & gulsus, ut luxuriam, & gulam, quare non habemus penes alios sẽsus. Quæritur etiam pro quanto dicatur aliquid capitale peccatũ, & de numero illius diuisionis, & sufficientia. Respon. Dicendum, q̃ capitale uitium dupliciter potest dici: aut quia præcipuum, & magnum est in genere uitioso: aut quia caput est, & principium aliorum. Primo modo accipitur in Glo. Prouer. 6. ubi uocantur illa uitia capitalia: quia magna sunt, & homo dignus est magna pœna. Secũdo modo hoc dicitur uitium capitale, qđ est ratio principiandi multa peccata. Vnde Gre. cuicunque capitali peccato assignat filias. Peccatum enim hoc ipso ponitur esse caput, & principium alterius, quo eius motiuum adeo cadit in animæ appetitum, quòd potest præstare fomentum, & motum; adeo ut ex ipso consurgat quoddam peccati corpus quodammodo metaphoricum continens uarietatem ramorum, & membrorum filiorum, & filiarũ. Et hinc est, quòd infidelitas, quæ opponitur fidei non ponitur esse capitale peccatum: quia error non cadit primo in animæ appetitum. Similiter nec prodigalitas, quæ est opposita auaritiæ. Inanis autem gloria uno modo est capitale uitium, alio modo est filia. Nam prout inanis gloria dicit appetitum dignitatis excellentiæ, sic est idem cũ superbia, & est capitale uitium: & sic accipit Magister in litera; quia animus directe mouetur ad excellentiam, & dignitatem appetendam. Prout inanis gloria dicitur appetitus laudis: sic est filia; quia nõ desideratur laus humana nisi propter excellentiam. Et sic patet, quod non est controuersia inter istam assignationem, & illam Isidori. Isidorus autem accipit cenodoxiam, siue inanem gloriam pro superbia, proprie dicta, & ultimo superaddit superbiã septem capitalibus, quasi omnium uitiorum reginam. Sufficientia autem capitalium, & numerus multipliciter potest accipi. Vno modo sic. Cum peccatum capitale sit corruptio, siue pronitas respectu eius, ad quod natura prona est ex corruptione primaria, multiplicari

plicari habet, sicut multiplicari habet illa pronitas. Pronitas autem illa potest multiplicari ex parte obiecti sic: quia aut attenditur quãtum ad appetitum apparentis boni; aut quantum ad fugam apparẽtis mali. Si primo modo: aut respectu boni interioris, & sic est superbia; aut exterioris, & sic est auaritia; aut inferioris prout spectat ad conseruationem propriæ carnis, & sic est gula: aut conseruationem speciei, & sic est luxuria. Si respectu apparentis mali: hoc potest tripliciter esse, aut mali interioris, & sic est inuidia aut exterioris, & sic est ira: aut inferioris: & sic est accidia, quæ refugit malum carnis. Sed iste modus sumendi non uidetur usquequaque conueniens. Omnis enim pronitas directe est respectu apparentis boni. Et ideo est alius modus multiplicandi hanc pronitatem secundum diuersitatẽ uitiorum animæ. Quoniam pronitas aut attenditur in ipsa uoluntate rationali secundum se, aut per coniunctionem ad sensibilem, aut per coniunctionem ad uegetabilem. Si secũdum se; sic potest esse tripliciter, aut in comparatione ad deum, & sic est superbia: aut ad proximum, & sic est inuidia; aut ad seipsum, & sic est accidia. Si per coniunctionẽ ad sensibilẽ, sic potest esse dupliciter, ẽm q̃ duplex est motiua sensibilis. i. concupiscibilis, & irascibilis: si per coniunctionem ad concupiscibilẽ, sic est auaritia: si ad irascibilẽ, sic est ira. Si attendat̃ per cõiunctionẽ cũ uegetabili, sic põt esse dupliciter: aut quantũ ad generatiuã; et sic est luxuria: aut quantum nutritiuã, et sic est gula. Quantum ad augmentatiuam nulla est, quia illa est pure naturalis. Sed quia ira ita est spirituale peccatum, sicut inuidia, et accidia: adhuc uidet, q̃ ille modus assignandi aliquã habeat inconuenientiam. Propterea tertio modo põt dici, q̃ pronitas ad aliquod apparens bonum aut est respectu boni, quod respicit spiritum secundũ se: aut respectu boni, quod respicit spiritum i carne. Si respectu boni, quod respicit spiritum secundum se, hoc potest esse quadrupliciter secundum quatuor conditiones boni, ad quas pronus est appetitus noster. Appetit enim quis bonum sub ratione dignitatis, & hoc per superbiam: sub ratione proprietatis, & sic est inuidia; sub ratione ueritatis, & sic est ira: sub ratione quietis, & sic est accidia. Si uero sit hæc pronitas respectu boni, quod respicit spiritum in carne. hoc est tripliciter secũdum triplicem cõditionem, sub qua spiritus carnalis bonum appetit. Aut enim appetit bonum sub rõne sufficiẽtis, & sic est auaritia: aut sub rõne delectẽtis, & sic est luxuria; aut sub rõne reficientis, & sic est gula. Ex his patet sufficientia, & numerus uitiorum capitalium. Non enim accipiũtur per oppositum ad uirtutes, nec ad dona, nec ad beatitudines; sed secundum pronitates respicientes conditiones boni apparentis. Patet etiam quare penes alios sensus non habemus capitalia uitia, sicut penes gustum, & tactum: quia in his regnat pronitas amplior, quam in

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliis sensibus. Vnde si delectationes quæruntur in aliis sensibus, ad has reducuntur: utpote si aliquis uelit aspicere mulierē pulchram, ut in ea delectetur, & cō cupiscat, reducitur talis delectatio ad luxuriam. Similiter si quis uelit aspicere pulchrum equū, uel librum ut ipsum habeat, talis delectatio reducitur ad auaritiam. Sicut enim appetitus spiritus secundum se quodammodo quietatur, si habeat bonum excellens cum proprietate, & securitate, & quiete: sic appetitus carnalis quietatur, cum habeat bonum sufficiens, demersens, & reficiens, nec acquirit nisi propter hæc tria.

Initium omnis peccati est superbia, &c) Cōtra. Quia dicit Chrysostomus super illud Psal. 37. A facie insipientię. Omnis peccati initium insipientia est; sed cum non possint esse plura eiusdem initia prima, & principalia, uidetur quòd superbia non sit initiū omnis peccati. Itē. Obicitur secundum quòd Magister obiicit in litera. 1. Thim. ult. Radix omnium malorum est cupiditas. Si tu dicas, quòd hęc duo sunt radices peccatorum secundum diuersam comparationem: quæritur tūc de diuersitate radicum, & quid intelligatur nomine radicis, & quæ differentia sit inter capitale uitium & radicē. Item. Quæ differentia sit inter initiū, & radicem. Respon. Dicēdum, quòd differt dicere initium, & radicem. Nam initium proprie dicit id, a quo inchoat motus: radix uero dicit illud unde trahitur fomentum, & nutrimēcum: & ideo cum peccatum trahat fomentum ex parte appetibilis, & dicat recessum a deo: hinc est ꝙ initium attenditur ex parte conuersionis, proprie loquendo. Et quoniam auersio est ex ratione contemptus: & conuersio est ex ratione cupiditatis, siue libidinis: hinc est quòd superbia (proprie loquendo) dicitur initium, & cupiditas dicitur esse radix. Et quoniam in omni peccato est auersio, & conuersio: hinc est quòd superbia dicitur initium omnium peccatorum; & cupiditas radix omnium malorum: & simul possunt stare illa duo: accipitur tamen nomē radicis, aliquando pro nomine initii, & econuerso. Capitale autem uitium differt a radice in hoc, quòd sicut caput dicit principale membrum, & membrum completum, & quod est principium aliorum quantum ad motum, & sensum, sic capitale uitiū nominat peccatum completū, a quo omnia alia uitia oriuntur; radix uero dicit aliquid sub maiori incompletione: & ideo (proprie loquendo) radix non nominat genus peccati determinatū, sed pronitatem libidinis, quæ concurrit ad omne peccatum. Vnde notandum, quòd radix accipitur aliquando generalissime, aliquando generaliter, aliquando minus generaliter. Generalissime, ut cum dicitur libido siue cupiditas esse radix omnium malorum, Generaliter uero, ut cum dicitur, quòd duplex est radix, amor male accedens, & timor male humilians. Amor enim accipitur respectu boni, & timor respectu mali. Minus uero generaliter, ut cum dicitur, triplex

Dub. 4.

triplex est radix, scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia uitæ, per comparationem ad triplex bonum, scilicet ad bonum interius, exterius, & interius. Similiter initium peccati tripliciter potest accipi, siue nominari, aut prout dicit recessum liberi arbitrii a lege maiestatis: & sic dicitur superbia, siue contemptus: aut a lege ueritatis, & sic est error aut a lege bonitatis, & sic est insipientia, ꝙ est cōtraria sapientiæ. Et sic patet, ꝙ nō est contrarietas, qñ dicitur, ꝙ initiū omnis peccati est superbia, & quando dicitur de errore, & insipientia. Patet etiam ꝙ non est contrarietas in hoc, ꝙ aliquādo dicitur una radix, aliquando duæ, aliquando tres. Patet etiam differentia initii, & ipsius radicis, & uitii capitalis. Et hæc de generali diuisione peccatorum dicta sufficiant ad præsens.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An peccatum uoluntatis & peccatum operis unum, uel duo peccata sint

AD intelligentiam huius partis sm tria, ꝙ hic determinantur, circa tria incidit hic quæstio. Primo sit hic quæstio de comparatione peccati operis ad peccatum uoluntatis. Secūdo de compatione peccati uenialis, & peccati mortalis. Tertio incidit quæstio circa modos diuidendi peccatum. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, utrum peccatum uoluntatis, & operis sint duo peccata, uel unū. Secundo, utrum unum addat ad alterum.

VTRVM peccatum uoluntatis, & operis sint duo peccata, uel unum. Et quòd sint plura, uidetur: super illud Rom. 1. Repletos homicidiis. Glos. Pluraliter dicit, homicidiis: quia aliud est homicidium uoluntatis, & aliud homicidium operis. Si sic est in homicidio: ergo pari ratione & in aliis peccatis. ITEM. Multiplicato inferiori, multiplicatur superius; sed fornicatio exterior peccatū est speciale, uoluncas etiam fornicandi peccatum est speciale: sed uoluntas fornicandi est aliud, quam ipse actus fornicationis: ergo si ista sunt diuersa, & sunt peccata loquendo formaliter: ergo sunt diuersa peccata. ITEM. Multiplicato subiecto multiplicatur accidēs, qđ constitit p illud subiectum: sed deformitas comparat ad actionē, tāquam accidens ad subiectū: ergo ubi multæ deformitates, & ubi sunt multæ deformitates, ibi multa peccata: & actio interior, & exterior sunt diuersę: ergo sunt in eis diuersæ deformitates: ergo & diuersa peccata. ITEM. Multiplicato uno oppositorum multiplicatur & reliquum; quia tantum unū unī opponitur; sed peccatum repugnat præcepto: cum igitur aliud sit præceptum, quo prohibetur actus interior, & aliud quo prohibetur actus exterior, quia aliud mandatum est, Non concupisces, & aliud, Non mœchaberis: ergo uidetur, quòd sicut illa duo sunt præcepta, ita actio exterior, & interior

Universidad de Deusto
Biblioteca

sint duo peccata. ITEM. Magis conuenit uoluntas interior cũ uoluntate interiori, quàm uolũtas interior cũ actione exteriori: sed uoluntas interior cũ alia uoluntate facit duo peccata diuersa: ergo multo fortius uoluntas interior cum actu exteriori sunt diuersa peccata.

SED CONTRA. Per se, & per accidens non ponunt numerũ: sicut cum diligo uiuũ, quia uiuit, non dicor diligere duo, sed unum: sed actio exterior non est peccatum nisi propter uoluntatem interiorem: igitur uolũtas interior cum actu exteriori non ponit numerum: ergo non sunt duo peccata, sed unum. ITEM. Actio inchoata nõ ponit numerum cum seipsa cõsummata: sed peccatum inchoatur in uoluntate, & cõsummatur in opere, secundũ q̃ dicitur Iaco. 1. Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatũ uero cũ consummatũ fuerit, generat mortẽ: ergo &c. ITEM. Bonum opus nõ ponit in numerũ cum bona uoluntate in ratione meriti. Vnde cum aliquis uolũtarie bene operatur, non est ibi duplex meritũ, sed unum: ergo pari ratione nec uoluntas interior cũ opere exteriori ponit in numerum in ratione demeriti, siue peccati.

ITEM. Formale in peccato secundum quòd peccatum, est libido, uel potius cõtemptus dei, siue auersio: sed cum quis uoluntarie opus nefarium perpetrat, non sunt duo contemptus, sed unus: nec duæ auersiones, sed una: ergo uoluntas interior, & actus exterior non sunt duo peccata, sed unum. ITEM. Multis peccatis multiplex debet infligi pœna, siue remuneratoria, siue satisfactoria: ed pro peccato exterius consumato non debetur alicui pœna multiplex, nec diuersæ imponuntur satisfactiones, sed una: ergo uoluntas interior, & actio exterior nõ sunt diuersa peccata.

RESOLVTIO.

Formaliter loquendo, unum peccatum est peccatum uoluntatis, & peccatum operis: cum ad idẽ ordinata & coniuncta sint.

RESP. Dicendum, quòd dupliciter contingit comparari peccatum operis exterioris, & uoluntatis interioris. Vno modo prout illa duo coniuncta sunt, & ordinata, ita quòd unum est ex altero: & sic uoluntas interior cum actu exteriori non facit diuersa peccata, pro eo quòd unus est ibi contemptus, & una auersio, & una conuersio: uoluntas enim est, quæ contemnendo auertitur, dum ad bonum cõmutabile conuertitur, non solum quantum ad actum proprium, sed etiam quantum ad actum inferioris potentiæ, qui ei subiicitur. Quia igitur peccatum secundum quòd huiusmodi dicit deordinationem per cõtemptum, & auersionem a deo, & conuersionem ad creaturam; hinc est, quòd cum ibi sit una deordinatio, patet quod peccatum uoluntatis, & operis unum est, loquendo formaliter, & prout illa coniuncta sunt. Licet autem una sit ibi ratio deordinandi, plura tamen sunt ibi deordinata: & ideo quamuis peccatũ illud unum sit formaliter, plura tamen sunt ibi materialiter. Si autem

Idẽ sentit D. Tho. 1. 2. q. 20. artic. 1. quod impugnat Greg. de Ari. 1. 2. q. 1. ar. 1.

autem compatemur uoluntatem interiorem ad opus exterius, prout sunt separata, ita quòd unus peccet uoluntate tantum, alius peccet uoluntate & opere: sic peccatum uoluntatis, & operis sunt diuersa peccata, non solum materialiter, ue rumetiam formaliter: pro eo q̃ actus uoluntatis; in quo consistit prima ratio deordinandi, numeratur, si est a me, & alius: hoc autem modo non quærit Magister in litera, utrum uoluntas interior, & actio exterior sint diuersa peccata: hoc enim non est dubium, quod diuersis peccatis peccat quis, si una uice tantum uelit malum, alia uice uelit, & perficiat: sed de hoc quærit, utrum uoluntas interior, & actio exterior sint diuersa peccata, secundum quòd unum ab altero procedit, & unũ alteri coniungitur: Et ad hoc respondendum, quòd quãmuis sint plura opera culpabilia, & plura deordinata: quia tamen una est ratio deordinandi, & unus est ibi actus uoluntatis, nec alter est culpabilis nisi propter alium, unum est ibi peccatum. Et huic modo dicendi magis concordat Magister in litera respondens obiectionibus, quæ sunt pro parte altera, quæ dicebant illa esse diuersa peccata. Et recte facit in hoc: quia quamuis aliquid possit dici numerari, ex quadam impropriete tate solummodo ex parte principii materialis: tamen (proprie loquendo) non numeratur aliquid ex parte principii materialis, nisi quia cum numeratione ex parte principii materialis concurrit numeratio ex parte principii formalis, sicut albedo numeratur in duobus hominibus albis: non sic autem est in proposito: Et ideo rationes, quæ hoc ostendunt, scilicet uoluntatem interiorem, & actionẽ exteriorem esse peccatum unũ, concedendæ sunt.

AD ILLVD, quod obiicitur de Glossa. Dicendum, quòd Gl. aut loquitur materialiter, aut loquitur de homicidio interiori, & exteriori, quæ disiuncta sunt; ita quòd unum alteri non contiguatur. AD ILLVD quod obiicitur, quòd multiplicato inferiori multiplicatur suum superius. Dicendum quòd illud uerum est de illo inferiori, cui suũ superius est essentiale, uel ad qđ suum superius comparatur essentialiter: non sic autem est in proposito: quia peccatum & si dicatur de uoluntate, & ratione, non dicitur prædicatione essentiali, sed magis accidentali. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd multiplicato subiecto multiplicatur accidens. Dicẽdum, quòd uerum est, si subiectum per se multiplicetur, & illud in quo primo est accidens: deformitas autem peccandi non attenditur primo, & principaliter circa exteriorem actionem, nec est ibi tanquam circa subiectum per se, sed est ibi ratione uoluntatis interioris coniunctæ: quod patet: quia si actio illa procederet ab alio principio, quàm uoluntate, iam non esset culpabilis. Aliter potest etiam dici, quòd illud intelligitur quando subiectum pluificatur & secundum rem, & secũdum illã rõnẽ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua dicitur subiectum: ita q̄ nō solum sint plures res, sed et plures subiecta: quāuis aūt actio interior, & exterior sint diuersæ res, non tamē sunt diuersa subiecta deformitatis, sed unum: propter q̄ sicut ordo potest esse i pluribus, quorum unum est ab altero tanquam in uno subiecto, sic etiam & deordinatio. Quoniam igitur deformitas peccati dicit deordinationem a fine: hinc est q̄ circa actionem interiorem, & exteriorē consistit tanquā circa unum subiectum, quamuis sint diuersę actiones, & res. Posset ēt instari contrā illud uerbū, quōd hoc intelligitur de accidente absoluto, & non de accidente relato. Tale n. unum potest esse in pluribus, dū tamen illa sint adinuicem relata, & ordinata: & per hunc modum se habent actio interior, & exterior: quia una p cedit ab altera. AD ILLVD, qd obiicitur, q̄ multiplicato uno oppositorum, multiplicatur & reliquum. Dicendum, quōd uerum est secundum quōd ei opponitur: præceptum autem quo prohibetur actus exterior, & uoluntas interior, non est aliud & aliud: nisi ex hoc, q̄ in uno prohibetur uoluntas cum opere, & in altero prohibetur uoluntas etiam absque opere: & hoc modo bene concedo, q̄ uolūtas interior, & actio exterior prout sunt distinctæ sunt plura peccata: sed hoc modo non procedit inquisitio præsens, nec inquisitio Magistri. AD ILLVD, quod obiicitur, quōd magis communicat uoluntas interior cum uoluntate, quām cum actu exteriori. Dicendum, quōd est conueniencia formalis, & conuenientia ordinis. Cum ergo dicitur, quōd uoluntas interior magis conuenit cum uoluntate, quām cum actione exteriori. Dicendum, quōd uerum est de conuenientia formali, sed non de conuenientia ordinis: quia non sic est uoluntas a uoluntate, sicut est exterior operatio ab interiori uoluntate: & ideo cū sint duę uoluntates, duæ sunt principales deordinationes, & præter hoc duo sunt peccata. Cum uero opus exterius iunctum est uolūtati interiori, a qua procedit, una est ibi deordinatio, & unū actuale principium deordinationis: & ideo unum peccatum est ex ista parte, & ex illa parte plura peccata.

QVAESTIO II.

An opus quid quam addat ad malitiam uoluntatis?

VTRVM peccatum operis addat super peccatum uoluntatis, & q̄ sic uidetur. Super illud Psal. 68. Appone iniquitatē super iniquitatem. Glos. qui addit opus uoluntati, addit iniquitatem iniquitati: sed qui hoc facit, aut facit nouum peccatum, aut maius: sed non nouum: ergo maius. ITEM. Augustin. Vnusquisque miser efficitur mala uoluntate: sed miserior cum desiderio malæ uoluntatis impletur: sed non efficitur homo miserior per peccatum nisi aggrauetur peccatum: ergo peccatum uoluntatis aggrauatur per additionem operis. ITEM. Ratione uidetur. Apud humanam iustitiam grauius punitur qui peccat in opere, quām qui peccat uoluntate solum, uel uoluntate: & uerbo, uel uoluntate tantum: ergo si humana iustitia deriuatur ab æterna iustitia, & ei conformatur, ut in opere suo laudabilis sit, uidetur q̄ maiori pœna sit dignus ille, qui peccat uoluntate, & opera, quām qui peccat uoluntate tantum: sed non est quis maiori pœna dignus nisi propter maiorem culpā: ergo &c. ITEM. Gratius peccat qui peccat in deū, & in proximum, q̄ qui peccat in deum tantum: sed qui peccat uoluntate interiori solum, non peccat nisi in deū: qui uero peccat exterius in opere, frequenter peccat in proximum, sicut patet i adultério, & homicidio, ergo &c. ITEM. Quanto magis se homo glorificat, & in deliciis est, tanto magis dignus est pœna; sed qui peccat uoluntate, & opere, magis se glorificauit, & amplius de ectatus est, q̄ qui sola uoluntate peccauit; ergo maiori pœna dignus est, & si hoc, maiorem perpetrat culpam.

SED CONTRA. Super illud Psal. 7. Etenim in corde iniquitate operamini. Glos. Si uis, & non potes, deus factum reputat; ergo si uoluntas reputatur pro facto, uidetur q̄ factū quantum ad rōnem peccati nihil addat supra uoluntatem. ITEM. Aug. Si contingat aliquē non concūbere cum uxore aliena; planū aūt est eum cupere: & si potestas daretur eum esse facturum, nō minus reus est, quām si in ipso facto deprehenderetur; ergo si nō est minus reus, non magis peccat, quando consumat in opere, quām quando plene uult in uoluntate. ITEM. Grauitas, & magnitudo peccati cōsistit in quātitate contemptus; sed quando uir omnino consentit, tunc plena est auersio, & contemptus; ergo æquale est peccatum, siue opus adsit, siue desit. ITEM. Opus exterius non est culpabile nisi propter uoluntatē interiorē: ergo si tota rō culpabilitatis ortū habet ab ipsa uoluntate, uī q̄ sola uoluntate peccati existēte, tā tum est homo culpabilis, quantum si peccaret in opere. ITEM. Peccata spiritualia, quæ sola uoluntate cōsumant, grauiora sunt q̄ peccata carnalia, quorum consumatio fit in carne; si ergo prima, quæ in sola uoluntate consistunt, grauiora sunt q̄ secunda, quæ consistunt in uoluntate, & opere: uidetur q̄ opus nō addat aliquid ad malitiam uoluntatis.

RESOLVTIO.

Nihil addit de contemptu Dei, sed benè aut de libidine aut de delectatione, aut de damno.

RESP. Ad prædictorū intelligēdum est notandum, q̄ cum quæritur, utrum opus addat aliquid ad malitiam uoluntatis, hoc dupliciter pōt intelligi. Vno modo respectu uoluntatis, quæ pōt in opus procedere, sed in non procedit, quia non plene uult; & respectu talis absque dubio malitia operis addit. Cum. n. peccatum consummatur in opere, tūc est plenior consensus; & non solummodo dicitur manducare mulier, sed etiam uir; & ideo peccatum tunc maius, & grauius est ratione maioris conuersionis, & etiam auersionis. Alio modo potest intelligi respectu uoluntatis, quæ quidem in opus nō procedit; non quia non uelit

Sūt qui dicunt Scot. tenere actū exteriorē ad deme ritum actuis interiori a uelut cōtingit de martyrio in actu qui addit meritū maius martyrio uolū

Universidad de Deusto
Biblioteca

tario. De hoc tamen i scripț. exe, ni. hil arta mèque d actuale martyrio, ac- dat pra miù ac- cidenta leadmit ne titur nõ mo

uelit, sed quia non potest. Et tũc mouetur ista quæstio: Cum utro bique sit plena uoluntas, utrum grauius peccet qui uult, & non potest: hic qui uult & facit, esto q; uterque moueatur ex æquali amore. Hoc igitur modo quæ stione intellecta, respondendum est, quòd unum peccatum dicitur esse maius altero tripliciter, aut ratione maioris cõtemptus dei, aut ratione maioris libidinis, siue delectationis, aut ratione maioris damnificationis. Primò modo loquendo opus non addit ad iniquitatem uoluntatis: quia uoluntas plena a deo auertitur per se, sicut cum est operi coniuncta. Quantum uero ad delectationem, huc libidinẽ addit, & aggrauat, maxime quãtum ad genus peccati carnalis, quo quidem peccat homo in seipso. Similiter quantum ad damnificationem addit: & hoc maxime quantum ad genus peccati, quo quis peccat in proximũ. Quantumcunque enim aliquis uelit fornicari, nunquam delectatur, sicut quando uoluntas coniungitur actui exteriori. Similiter quantumcunque uelit aliquis alterum occidere, non tantum facit damnum, quantũ si actu occideret. Et quoniam deus iustus iudex in puniendo non tantum considerat in peccato magnitudinem contemptus, sed etiam magnitudinem delectationis, & magnitudinẽ damnificationis: hinc est, quòd aliquo modo opus addit ad ne quitiam uoluntatis. Vnde & rationes, quæ hoc ostendunt concedendæ sunt, quamuis non omnes cogant: maxime illa, quę fit de similitudine diuinæ iustitiæ, & humanæ. Non enim est similis quia homines considerãt quæ exterius patent, & iustitiam publicã: deus autem intuetur cor, & non solum considerat iustitiam publicam, sed etiã priuatã.

AD ILLVD uero, quod obijcitur in cõtrarium de Glos. illa, & de auctoritate Augustini, quarum una dicit, quòd uoluntas reputatur pro facto: & altera dicit quòd non minus est reus, qui uult, & nõ facit, quàm qui uult, & facit. Dicendum, quòd amb& procedunt secundum quantitatem peccati, quæ attẽditur quãtum ad plenitudinẽ consensus, & quantum ad magnitudinem contemptus: & sic bene conceditur, quòd opus ad talem uoluntatem non addit. AD ILLVD, quod obijcitur, & quãtitas peccati consideratur penes quantitatem contemptus. Dicendum, quòd uerum est, non tamen est uerum præcisè: deus enim non tantum considerat contemptũ sui, imo etiam damnum proximi, & delectationem peccantis. Vnde & proximo patienti iniuriam, facit uindictam: & maiorem patienti iniuriam, facit maiorem uindictam: sic cum, qui delectatus est affligit: & reum qui magis delectatus est, magis affligit: & ideo ratio illa ab insufficiẽti procedit. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd tota ratio peccati est a uoluntate. Dicendum, quòd non est uerum: quia aliqua sunt peccata non solum ex improbitate uoluntatis faciẽtis, sed etiam ex genere operis: quia sunt contra prohibitionem dei, & contra dictamen iuris naturalis: uerum est tamen, quòd nihũ, quod fit ex parte operis, per se sufficit ad faciendum peccatum, nisi adsit uoluntarius motus: & ideo ex hoc nõ sequitur, quòd quamuis hoc non possit esse peccatũ sine illo, quòd hoc non addat ad illud. Et simile est: quia ferrum non urit absque ignitionis tamẽ cum ferro plus urit, & plus penetrat, quàm faceret per seipsum: sic & in multis aliis inuenitur. AD ILLVD, quod obijcitur de peccatis spiritualibus. Dicendum, quòd nõ est simile, pro eo, quod peccata spiritualia spiritualem habẽt delectationem, quæ in suo genere maiorem habent adhærentiam, & maiorem improbitatẽ, quàm etiam aliqua delectatio peccati carnalis: peccata uero carnalia nunquam delectant tãtum, quando sunt in uoluntate: quantum, quando sunt in uoluntate, & opere: nec etiam tãtum damnificant: ideo non sequitur, q; in talibus opus nõ addat ad malitiam uoluntatis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An peccatum mortale et ueniale in auersione conueniant?

CONSEQVENTER proceditur circa secũdum, uidelicet de cõparatione uenialis ad mortale. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur, utrũ peccatũ ueniale, & mortale conueniãt in auersione. Secõ quæritur, utrũ cõueniãt in reatu siue obligatione ad æternitatem pœnæ: VTRVM ueniale, & mortale conueniant in auersione. Et quod sic uidetur. Augustin. diffiniens peccatum dicit, quòd peccatum non est appetitus rerum malarum, sed desertio meliorum: si ergo ueniale peccatum est peccatum: ergo in ipso est desertio summi boni: sed ubi est desertio summi boni, ibi est auersio: ergo &c. SI TV dicas, quòd hæc ratio conuenit mortali tantum: tunc ergo quæro, in quo communicant ueniale, & mortale, & ratione cuius utrunque dicatur peccatum. Si tu dicas, quòd in conuersione ad commutabile bonum: hoc non uidetur: quia conuerti ad commutabile bonum, non est peccatum, nisi per illud recedat homo a bono incommutabili: peccatum enim est priuatio, nõ positio. si ergo ueniale peccatum, inquantum peccatum est, communicat cum mortali, & illud in quo communicat, non est conuersio: ergo est auersio. ITEM. Omne illud, quod est contra diuinum præceptũ auertit a deo: sed ueniale est huiusmodi: ergo &c. Maior per se manifesta est. Minor probatur Rom. 8. super illud: Non concupisces: Gloss. Bona est lex: quæ dum concupiscentiam prohibet, omnia mala prohibet: ergo si peccatum ueniale est malum: ergo per illud præceptum, Non concupisces, est prohibitum. ITEM. Omne illud, quod deformat imaginem, auertit a deo: peccatum ueniale est huiusmodi: ergo &c. Minor probatur per illud, quod dicitur. 6. Musicæ. Amor inferioris pulchritudinis animam polluit: sed peccatũ ueniale est amor inferioris pulchritudi-

Aug. cap. 12. & 13. Tom. 1.

nis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis; ergo &c. ITEM. Simplex ad qđ se conuertit, totaliter se conuertit: sed ra intellectus, q affectus est simplex; ergo cũ se conuertit ad aliquid, totaliter se cõuertit; sed quod totaliter se conuertit ad aliquid, auertitur ab eius opposito, uel disparato; ergo cum affectus noster se cõuertit ad creaturã sub rõne creaturæ, necesse est ipsũ auerti a deo; sed hoc est in ueniali peccato; ergo &c. ITEM. Impossibile est, q aliquid moueatur ad terminũ ad quem, quin aliquo modo separetur a termino a quo; sed cõuersio dicit motum animi respectu termini ad quem; auersio autem respectu termini a quo; ergo si cõuersio est in ueniali peccato, necesse est qđ similiter sit auersio. ITEM. Ois amor creaturæ, uel est p modũ usus, uel per modũ fruitionis, sicut dicit Augustin. in Lib. De doct. Christiana; sed in peccato ueniali est amor creaturę; ergo uel p modũ usus, uel fruitionis. Non p modum usus; quia iam nõ esset culpa: est ergo amor fruitionis; sed frui creatura est ponere finẽ in creatura, & hoc non est aliud, q̃ auerti a deo; ergo ois amor uenialis peccati facit a deo auerti.

Lib. 1. cap. 3. Tom. 3.

SED CONTRA. Nullus auersus a deo est iustus; sed peccans uenialiter remanet in iustitia: ergo peccans uenialiter non auertitur a deo. Maior manifesta est. Minor probatur p illud Prouer. 24. Septies in die cadit iustus, & resurget. ITEM. Nullus separatũ a deo nisi uolẽs; sed ois, qui auertitur, separatur a deo; ergo nullus separatur a deo nisi in actu, qui fit mera uoluntate; sed multa uenialia peccata cõmittuntur quadam necessitate: dicitur Ro. 7. Quòd nolo malũ, illud facio; ergo &c. ITEM. Nullus auertit a deo sine ipsius dei contemptu, & offensa; sed nullus contemnit, & offendit deum sine graui culpa; sed ueniale inter leuia peccata reponitur; ergo per ueniale homo non auertit a deo. ITEM. Nihil q̃ stat simul cum charitate; auertit a deo; sed ueniale stat simul cum charitate; ergo &c. Maior manifesta est. Minor probatur; quia si ueniale expelleret charitatem; ergo auferret homini uitam gratiæ; sed peccatum quòd aufert homini uitam gratiæ, ponit mortem, & dicit mortale; ergo peccatum ueniale esset mortale.

RESOLVTIO.

Si auersio proprie intelligatur, ueniale cum mortali minimè in auersione conuenit. Siquidem ueniale cum non sit in contemptum Dei; ab illo prorsus nõ auertit; sicut mortale facit.

RESP. Dicendũ, quod absque dubio peccatũ uenialę nõ communicat cum mortali in auersione, fin q̃ auersio dicitur ꝓprie; importat enim dei contẽptum, & contemptus dei nam incurrit, & meretur mortem; peccatũ aũt quo q̃ meretur irã, & mortẽ non dẽt dici ueniale, i. no potius mortale; & ꝓpterea cõtingit teneri, q̃ auersio (proprie loquẽdo) reperit in peccato mortali, non ueniali. Et istud melius patet, si modum attendamus, per que n ho dicitur auerti a deo, & conuẽnere deum, cõmittẽdo aliquod peccatũ, in quo nihil cogitas de deo. Aut enim auertitur homo

homo a deo, qui facit contra diuinum mandatum. Aut quia ponit sibi bonum creatum tanquã finem ultimum. In hoc nanque quòd facit contra diuinum mandatum, recte a Deo auertitur: quia mandatum est uia recte ꝑ ueniendi ad Deum, & tendendi in Deum: qui igitur facit contra mandatum, incedit directe uia contraria: ideo quasi faciem suam retrorsum conuertens, tergum uertit ad illum, in quẽ debeat ꝑ mandatum tẽdere. Similiter cum statuit sibi creaturam tanquã finẽ ultimum, recte dicitur a deo auerti. Anima enim media est inter creaturã, & deũ; inquantum est imago dei: dum ergo ad creaturam se tanquam ad finem cõuertit; faciem suam quæ debebat esse ursum uersa, deorsum inclinat & ideo se auertit a deo. Et utroque dictorum modorum non est auersio sine contemptu: nam qui mandatum Dei transgreditur, contemnit mandantem. Similiter qui creaturam sibi finem statuit principalẽ, magis appręciat creaturã, quàm deum: & hoc non potest esse sine dei contemptu: ueniale autem peccatum nec est directe contra dei mandatũ, nec statuit creaturam tanquam finem ultimum: & ideo non est in eo nec auersio, nec cõtemptus. Sed q̃ ueniale fit prꝛeter dei mandatum, in ueniali etiam peccato creatura non refert in deum: hinc est, q̃ per ueniale quodammodo recedit homo a uia mandati, quodammodo etiam moratur adhærendo ei, per q̃ deberet trãsire. Vñ & in ueniali est quædã elongatio, & quædam retardatio. Vñ conceditur, q̃ ueniale à deo nõ auertit, sed elõgat a deo: nõ separat, sed retardat. Et si largẽ nomen auersionis acciperet, ut se extenderet ad elõgationẽ, & retardationẽ, in ueniali esset auersio quędam: quia tamen nõ men auersionis sonat in contemptum: ideo tenendum est, quod auertere a deo sit mortalis peccati proprie. Vnde rationes quæ hoc ostendunt, cõcedendę sunt.

AD ILLVD ergo, qđ primo obiicitur, quòd peccatum est desertio. Dicendum, q̃ si ista diffinitio detur ꝓ peccato mortali, desertio stat ibi pro auersione. Si autem detur ꝓ quolibet peccato, desertio dicit quãdam elõgationem, & retardationem: Posset tamen dici, q̃ non dicitur ibi peccatum desertio dei, sed desertio cuiuscunque boni, q̃ spectat ad rectitudinem. Quãuis ergo in ueniali peccato non fit desertio dei; est tñ desertio alicuius bonę circunstantiæ circa actũ: ex cuius defectu incidit in ueniale peccatum: & in hoc cõmunicant tam ueniale, quã mortale peccatum: quia utrunq; priuat aliquod bonum. Sed in hoc differunt, q̃ mortale priuat aliquem actum, uel circunstãtiam necessariam ad salutem, ueniale uero nõ. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ueniale non est contra dei prohibitionem. Dicendum, q̃ illud ꝓprie dr̃ esse contra dei ꝓhibitionẽ, ad cuius oppositũ obligat ꝓhibitio: ueniale aũt nõ est hmõi: & iõ non est directe ꝓhibitũ. Est tñ ipsi prohibitioni annexũ: & magis ꝓprię dẽt dici cohibitum, quã prohibitum: & hoc patet: quia cum dominus

minus prohibet concupiscentiã dicens, Non concupisces, non prohibet primum motum concupiscentiæ, sed concupiscentię progressum, secundum illud Eccles 18. Fili post concupiscentias tuas non eas: sed dum prohibet hominem ire post motum concupiscentiæ, hoc ipso manifestat, quod concupiscentiæ motus non est bonus, nec deo placitus. AD ILLVD, quòd obijcitur, ꝙ amor inferioris pulchritudinis polluit animã. Dicendũ, quod anima dupliciter hẽt pollui. Aut macula mortalis peccati, quæ quidem expellit nitorẽ gratiæ: aut macula uenialis peccati, quæ quodammodo retardat actum dilectionis gratuitæ. Et prima pollutio est per mortale, & facit ad deformitatẽ imaginis: quia aufert ei formam, scilicet imaginem recreationis. Secunda uero est pollutio uenialis, quæ & si aliquo modo polluat, non tamen animam deformat, quia stat simul cum gratia, quæ animam informat. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd se cõuertit totaliter. Dicendum, ꝙ hoc tripliciter potest intelligi: quia [totaliter] põt dicere totalitatem uel quantum ad actum conuertendi, uel quãtum ad potentiam conuertendi. Si intelligatur quantum ad actum: sic uerum est ad minus secũdum statum uiæ: quia non intelligimus simul, & semel nisi unum solũ: aut si multa simul intelligamus & uelimus, hoc est inquantum sunt unum. Si autem dicat totalitatẽ habitus, uel uirtutis, sic falsus est sermo: non enim oportet, quòd quando anima, uel aliquod simplex conuertit se ad aliquid, quòd conuertat se secundum totum suum habitũ, & secundum totam suam potentiam, quia potest conuerti intensius, & remissius. Cum ergo dicitur, quòd quando affectus se cõuertit ad unum totaliter, auertitur ab eius oppósito, siue disparato. Si primo modo intelligatur, falsum est: quia potest se cõuertere ad unum in actu, & ad aliud in habitu. Si secundo modo, uel tertio intelligatur, sic habet ueritatem: sed maior propositio fuit falsa: & propter hoc, quia totaliter conuerti, aliter accipitur in maiori propositione, & aliter in minori: ideo consequentia illa non tenet. Et si tu obijcias, quòd non potest assici simul, & semel erga Deum, & erga creaturam, quam inordinatè diligit: unde cum cõuertitur ad unum, auertitur ab altero. Dicendum, ꝙ non sequitur: ga auerti plus dicit, quàm non conuerti actualiter: importat enim contrarium conuersionis, uidelicet quandam aspernationẽ dei, siue contemptum. AD ILLVD, quòd obijcitur, quod motus separat à termino à quo. Dicendum, quòd uerũ est de illo motu proprie dicto, qui concernit duos terminos, unum à quo incipit, & alterum in quem tẽdit: non sic est in actu uenialis peccati. Anima enim cum peccat uenialiter, non mouetur a Deo in creaturã, sed magis afficitur circa ipsam creaturam. Vnde & ueniale peccatum potius est animi affectus, siue actus, quàm motus. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd amor uenialis peccati est amor

amor fruitionis. Dicendum, ꝙ falsum est secundum quòd frui accipitur proprie: uidetur quiescere in aliquo tanquam in fine ultimo: sic enim frui est ꝙ mortale, nõ per uenialẽ. Si ergo quæras, utrum sit usus, uel fruitio. Dicendum, ꝙ nec est usus, nec fruitio, sed abusus: nisi forte usus dicatur largè omnis amor, quo quis amat aliquod nõ quiescens in illo, sed refert ad aliud actu, uel habitu: siue referat rectè, siue minus rectè. Et quod illud oporteat dicere, manifestũ est. Cum enim aliquis diligit aliquam creaturam referens ad aliud, non tamen ad illud, ad ꝙ debet, amore illo peccat: nec tamen est illud fruitio, nec usus proprie dictus, sed magis proprie debet dici abusus. Vnde Aug. cum dicit, Omnis ꝙ amat aliquid, aut amat uiẽs, aut fruẽs: accipit largè usum, & fruitionẽ. Vsum pro omni amore relato, uel directè, uel indirectè: fruitionem pro omni amore non relato siue statuat ibi finem principalem siue non: & sic in diuisione illa comprehẽditur amor uenialis peccati: nisi forte quis uellit dicere, quod Augustin. loquitur ibi de amore ordinato. Et sic patent omnia.

QVAESTIO II.

An ueniale peccatum conueniat cum mortali in reatu pœnæ æternæ?

VTRVM ueniale cõueniat cũ mortali in reatu pœnæ æternæ. Et quòd sic uidetur. Pœna assumpta pro mortali est proportionabilis pœnæ assumptæ pro ueniali & quantum ad acerbitatem, & quantum ad durationẽ: ergo si pœnæ arbitrariæ pẽsantur secundum magnitudinem reatus peccati, uidetur quod reatus uenialis, & mortalis sint utroque modo proportionabiles: sed pœna æterna nõ est proportionabilis nisi æterna: si ergo unum obligat ad pœnam æternã, uidetur quòd & reliquum. SED dicas, quòd per gratiam mortale fit ueniale, & commutatur pœna æterna in temporalem. Obijcitur tunc: quia cum ueniale similiter remittatur per gratiam, si misericordia Dei est ordinata sicut æternam commutat in temporalem, ita temporalem deberet commutare in momentaneam: quòd si non facit, uidetur quod illa responsio nulla sit. ITEM. Esto quod aliquis decedat cum mortali, & ueniali, & quòd de neutro fuerit in hac uita punitus: ergo cũ pœna nõ remaneat impunitum, ergo pro utroq; punitur iste, sed non nisi in inferno, & punit in æternum in inferno: sed punitur ultra, quàm meruit: ergo pro peccato ueniali mereberatur puniri æternaliter. SED dicas, ꝙ punitur æternaliter ratione mortalis adiuncti. Obijcitur, quod nõ: esto enim quod mortale illud puniatur quantum meruerit puniri: tunc ergo pro ueniali aut punietur æternaliter ratione sui, aut ratione mortalis adiuncti. Non ratione mortalis adiuncti: quia illud sufficienter punitur ꝙ se: si ergo punitur æternaliter hoc est ratione sui: sed deus nullum punit supra condignum: ergo dignum erat propter uenialẽ peccatum aliquem æternaliter puniri. ITEM. Veniale stat cum gratia, & stat cum mortali, & utro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

utrobiq; saluatur rō uenialis: & constat, q̄ magis salnat cū mortali, quā cū gra: qa gratia delet ipsum, mortale nunquam: ergo si abstrahatur ab utroque, magis tenebit proprietatem, quam habet cū mortali, quam cum gratia: sed quando est cum gratia, debetur ei pœna temporalis: qñ cum mortali, debetur ei pœna æterna: ergo ueniali de se, & secundum se debetur pœna æterna. Sitv dicas, quòd obiectio teneret, si pœna temporalis deberetur ei rōne gratiæ: sed hoc non est uerum: quia debetur ei ratione sui. Contra. Impossibile est sufficiēter puniri peccatum, nisi remittatur: quia quādiu durat culpa, debet durare & pēn: non enim debet esse dedecus peccati sine decore iustitiæ: sed nec mortale, nec ueniale dimittitur nisi per gratiam: ergo tam mortali, quam ueniali debetur pœna æterna, quantum est de se. Item. Esto quòd aliquis tantū habeat peccatum ueniale, nec tamen habeat gratiam: aut esset dignus pœna ęterna, aut temporali. Si temporali: ergo illa persoluta, esset omnino absolutus à culpa: sed potest per seipsum pœnā illam soluere: ergo per se posset ad innocentiam resurgere: quòd si non potest per seipsum ad innocentiam redire, nunquam potest, quantum est de se, pœnam sufficientem pro illa culpa sustinere: ergo nisi auxilium gratiæ superueniat, ueniali peccato debetur pœna ęterna. Sitv dicas, quod soluendo pœnam disponeret se ad gratiam, quæ culpam deleret: Hoc non soluit: quia si se similiter puniret pro peccato mortali, Deus gratiā infunderet, quæ illam culpam mortalē deleret. Item. Delectatio peccati mortalis non excedit delectationem uenialis in infinitum: ergo si reatus respondet delectationi, nec reatus excedit reatum in infinitum: sed æternum excedit tēporale in infinitum: si ergo mortale obligat ad pœnam æternā: ergo & ueniale. Sitv dicas, qđ quamuis non excedat simpliciter, excedit tamen secundum reputationem: quia mortale diligit supra Deum, qui est bonum infinitum, ueniale uero minimè. Contra hoc est: quia cum ueniale peccatum à Deo punitur, & deo displiceat, aliquo modo offensiuum est deo: ergo si tāta est offensa, quantus is, qui offenditur, cum per ueniale peccatum offendatur Deus, qui est infinitus, uidetur quod reatus peccati uenialis debeat reputari infinitus, sicut mortalis: ergo sicut per mortale peccatum meretur homo puniri infinite, ita & per ueniale.

Sed contra. Hugo de sancto victo. Veniale peccatum est illud, cui secūdū se debetur pœna transitoria; ergo reatus peccati uenialis solummodo est pœnę temporalis. Item. Pęna æterna est mors secunda: sed nulli debetur mors secunda nisi propter primam, que est per separationem animæ à Deo: si igitur ueniale à deo non separat, sicut supra ostensum fuit: ergo non obligat ad pœnam æternam.

Item. Si ueniale facit hominem dignum pœna æterna, liēdit homine usque ad mortem: sed q̄ est huiusmodi, debet dici mortale: ergo ueniale peccatū est mortale. Item. Si ueniale obligat ad pœnam ęternam, cū omne ęternum careat fine, & quod caret fine, caret remissione, & uenia: peccatum ueniale dicit oppositum ad remissionem, & ueniam; sed quòd est huiusmodi, non est ueniale, ergo peccatum ueniale non est ueniale. Item. Si ueniale facit dignum pœna ęterna, & gratia facit hominem dignum uita ęterna, cum ueniale peccatum, & gratia simul sint in eodē; simul est homo dignus uita æterna & pœna æterna: ergo si fiet retributio secundum q̄ meruit, simul posset esse in æterna beatitudine & in ęterna pœna, quo nihil magis est impossibile.

Resolvtio.

Peccatum ueniale, quantum est de se, cum possit stare cum gratia; non obligat nisi ad pœnam temporalem: quòd si misceatur cum mortali, supplicium ei debetur ęternum.

Resp. Ad prędictorum intelligentiā est notandū, quod sicut hōes nostra dicit, peccato mortali debet pęna ęterna. Quare aūt peccato mortali debetur pęna ęterna, multiplex cōsueuit assignari rō: ad pręsens aūt sufficit una; qa ista q̄stio alibi hēt locū, scilicet in Quarto, ubi q̄ritur de ęternitate pęnæ infernalis. Præcipua.n. iter oēs rationes, quare debetur peccato mortali pœna æterna; est quia dum hō peccat mortaliter, separat se a uita gratiæ, & subiicit se perpetuæ impotentiæ exeundi de culpa quātum est de se: nemo enim potest a culpa mortali resurgere, nisi per creationem, & infusionem nouæ gratiæ, & nouæ uitæ: & propterea ratione istius impotentiæ peccato mortali annexa est obligatio ad æternitatem pęnę: hæc autem pœna æterna & si omni peccato mortali debeatur: non tamen omni persoluitur; quia quamuis mortale peccatum reddat hominem impotentem ad resurgendum per seipsum; contingit tamen hominem releuari per diuinum auxilium. Debetur igitur peccato mortali pęna æterna; quia separat hominem a uita; persoluitur autem pœna æterna in eo quod tenet hominem in æternum separatum a uita. Quoniam igitur ueniale peccatum nec separat hominem a uita; quia excludit gratiam, nec tenet hominem in perpetuum separatum a uita; hinc est, quòd peccatum ueniale nec de se obligat ad pœnam æternam, nec ad ei secūdum se redditur pęna æterna. Quia uero peccatū ueniale coniungi habet ei, quod separat a uita, & etiam ei, quod tenet separatū a uita: hinc est, quod ratione adiuncti pœna ei debetur ęterna, & pœna ęterna persoluitur. Vnde si aliquis decedat cū mortali simul, & cum ueniali, æternaliter punietur; & ratio huius est; quia nullum peccatum deleri potest absque gratia, & quamdiu durat culpa, debet durare & pœna: & ideo cū uenialis culpa duret cum mortali in infinitum ratione coniunctionis, cui illa in infinitum punitur, nihilominus tamen ei quantum est de se, debetur pœna temporalis, cum simul possint stare cum gratia: & propterea ueniale no-

minatur, ut in hoc distinguatur a genere peccati mortalis: quia mortale aufert principium uitę & uenię, uidelicet ipsam gratia: ueniale autem quantum est de se, non aufert, immo simul cum illa manet: Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes quod ueniali peccato non debetur pœna æterna secundum se.

AD ILLVD, quod obiicitur, qđ pœna satisfactoria pro uenia li, & mortali est proportionabilis. Dici potest, qꝙ ratio illa nõ cõcludit, qꝙ debeatur ueniali pęna æterna, nisi prout est coniunctum mortali. Præterea ratio illa non cogit; quia (sicut in oppo nendo dictum est) in infusione gratiæ, pœna mortalis peccati commutatur in temporalem, pęna uero uenialis peccati non commutatur in non temporalẽ. ET SI tu quæras unde hoc, cũ misericordia dei debeat esse ordinata. Dicendum, qꝙ quia obligatio ad pœnam æternã non potest simul stare cum gratia, necessario per infusionem gratiæ fit absolutio a reatu pœnæ æternę: sed gratia bene stat cum pœna temporali; ideo non oportet per infusionem gratiæ pœnam temporalem in momentaneam commutari. AD ILLVD, quod obiicitur de eo, qui decedit cum ueniali, & mortali. Dicendum, qꝙ talis tam pro ueniali, quam mortali æternaliter punitur: sed hoc non ratione uenialis principaliter; sed ratione mortalis adiuncti. Nec ualet, qđ obiicit, quòd mortale punitur in se quantum meruerit: quia sicut bonum uigoratur ex bono: ita malum uigoratur ex malo eo, modo quo dicitur malum uigorari: ideo quamuis ueniali, quantum est de se, non debeatur pœna æterna: nihilominus tamen potest ei deberi inquantum est coniunctum mortali; & ideo cum deus punit tam ueniale quam mortale in eodem pœna æterna, neutrum punit supra cõdignũ: sed utrũque punit, prout puniri meretur, non solum in se, sed etiam prout est alteri coniunctum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd magis saluatur ratio uenialis cũ mortali quàm cum gratia. Dicẽdum, quòd si intelligatur de gratia quantum ad actum, uerũ est: nã actus gratiæ, siue motus gratiæ delet ueniale peccatum. Si autem intelligatur quantum ad habitum, falsum est: quia ueniale cum gratia magis saluatur in propria ratione, quam cum mortali: tunc enim eius reatus augetur, nec minuitur, nęc mutatur. Sed cum ueniale iunctum est mortali, tunc reatus eius augetur, & quodammodo mutat; quia iunctum malo uigoratur. NEC ualet illud, quod obiicitur, quòd ueniali non debetur pœna tẽporalis nisi ratione gratiæ, quia semper duraret, nisi esset gratia. Dicẽdum enim quòd uerum est, quòd semper duraret nisi esset gratia: quia tamen ipsum de se gratiam non excludit sicut mortale, simul stat cum principio suæ remissionis, & deletionis: ideo quamuis non possit deleri sine gratia, nihilominus tamen quantum est de sua natura delebile est, & terminabile: non sic est de mortali, quod omnino excludit donum gratiæ. AD ILLVD, quod obiicitur,

citur, quod si aliquis esset in solo ueniali, & moreretur, in æternum cruciaretur. Dicendum, qꝙ hæc positio est impossibilis. Primum quia nunquam fuit, nec erit qꝙ aliquis in solo peccato ueniali fuerit, ita quòd non habeat gratiam: Nihil enim est mediũ nunc, quin homo habeat gratiã: aut sit in mortali peccato: & in primo statu nihil fuit medium inter innocentiam, & mortalem culpam: quia puritas innocẽtiæ non potuit perdi, nisi per mortalem culpam, sicut est supra ostensum; & ideo positio illa uana est. 35 36.

Esto tamen quòd aliquis puer esset in ueniali, dico qꝙ deus nunquam educeret eũ de statu meriti, quin uel ipse peccaret mortaliter, uel ipse daret ei gratiã. ET SI quæratur, utrum ipsi ueniali debeatur pœna æterna, uel temporalis, dico quod debetur pœna temporalis, & si procedatur ulterius. ergo illa persoluta, erit omnino immunis a culpa. Dicendum. quòd uerum est; sed quia nunquam potest eam deo persoluere, ita qꝙ eam deus acceptet sine gratia: hinc est qꝙ deus ne cogeretur istum supra condignum punire, gratiam sibi infundere, per quam solutionem pœnæ acceptaret: & ideo non sequitur, quòd illi peccato debeatur pœna æterna secundum se: nec sequitur, quòd homo per se possit resurgere a culpa ad innocentiam. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd delectatio non excedit delectationem in infinitum. Dicendum, quòd non excedit in infinitum secundum ueram intentionem delectationis; sed secundum reputationem peccantis. Exemplum autem huius ponitur in charitate, quę diligit aliquod bonum creatum, & diligit increatum: & adeo bonum increatum reputat bonum, quòd si bonũ creatum infinities multiplicetur, adhuc non æquaret illi in amore; sed plus amaret deum, quam bonum creatum infinities multiplicatum, licet utrumque finite diligat. Sic etiã in proposito est intelligendum in amore concupiscentiæ, quæ charitatem perimit, & quæ cũ charitate saluatur: nam una, scilicet quæ charitatem perimit, præfert creaturam deo, qui erat præferendus infinitis bonis creatis: altera uero qꝙ cum charitate manet, non præfert creaturam deo; & ideo secundum reputationem & peccantis, & dei punientis mortale excedit ueniale inproportionabiliter. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd per ueniale offenditur deus. Dicendum, quòd falsum est: non enim dicitur deus offendi nisi cum contemnitur: sed uerum est quòd cum ueniali peccato minus deus amatur, secundum qꝙ Augustin. dicit in Lib. de Confess. Minus te amat, qui te cum aliquid amat, quod propter te non amat. Ideo ueniale uitam æternam non aufert; sed retardat; quia a deo non separat; sed elongat; nec obligat ad pœnam ęternaliter cruciantem quantum est de se; sed temporaliter affligentem.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An peccatum diuidi habeat per differentias materiales tantum: uel etiam per formales, & specificas?

CONSEQVENTER quæritur tertio loco de modis diuidendi peccata. Et cum multi sint modi diuidendi, de quibus ualde prolixum esset hic disputare, his omissis, in generali quæruntur hic duo. Primo quæritur, utrum peccatum habeat diuidi per differentias materiales tantum, aut per differentias formales, & specificas. Secundo quæritur, utrum peccatum diuidi habeat per conersionem, & auersionem tanquam per diuersas peccatorum differentias.

VTRVM peccatum diuidi habeat per differentias materiales tantum, an etiam per formales, & specificas. Et quòd non tantum per materiales; sed etiã per formales diuidi habeat, ostẽditur sic. Sicut se hẽt castitas ad uirtutẽ, ita se hẽt luxuria ad uitiũ; ergo sicut castitas ẽ spẽs uirtutis, ita luxuria est spẽs uitii: sed una spẽs distinguit̃ ab altera per dr̃ias formales: ergo &c. ITEM. bonũ opponit̃ malo nõ tm materialiter; sed ẽt formaliter; & diuersis bonis diuersa opponũtur mala; sed bona, q̃bus mala opponunt̃, formaliter distinguunt̃; ergo pari rõne & mala, q̃ eis formaliter opposita sũt, formaliter differũt. ITEM. Circa unũ actũ peccati assignant̃ diuersę dr̃iæ peccatorũ, sicut patet i pcõ Adæ, i quo d. fuit̃ gula, & superbia, & inobedientia; sed pcã, q̃ cõsistunt circa unũ actũ, nõ hñt dr̃iam materialẽ: ergo nec aliquo mõ dr̃iunt, necesse est q̃ habeãt dr̃iam formalẽ. ITEM. Multiplicatio ẽm materiã est multiplicatio ẽm numerũ; & multiplicatio ẽm numerũ nõ hẽt statũ; ergo si pcã solũ modo distinguerent̃ p dr̃ias materialiter dr̃entes, nunquã pcm posset diuidi sufficienter diuisione. Si ergo pcm diuidit̃ in scriptura dr̃iis ipsum sufficienter diuidentibus, & oẽ pcm cõplectentibus, ut̃ p pcã adinuicem distinguanẽ non solũ dr̃iis materialibus, uerumetiam formalibus.

SED CONTRA. Formale i genere peccati mortalis ẽ auersio; sed pcã a parte auersionis nõ distinguunt̃, imo cõueniunt: oĩa. n. dñt auersionẽ a deo: si ergo distinguant̃, hoc est solũ a parte cõuersionis, q̃ est in pcõ materialis: ergo tm diuiditur pcm per dr̃ias materiales, non per formales. ITEM. Pcm (formaliter loquẽdo) nihil est: sed q̃ nihil est, non hẽt dr̃ias diuidẽtes: ergo si pcm diuidit̃, nullo mõ diuidit̃, inquã tũ formaliter consideraẽ; restat ergo, q̃d solum diuidat̃ per illud, q̃d est eide materiale in ipso, & ita redit idem q̃d prius. ITEM. Omne illud, quod hẽt dr̃ias formales, & specificas aliquo modo (formaliter loquẽdo, hẽt speciẽ; sed pcm, siue malũ (formaliter loquẽdo) est priuatio spẽi: & priuatio speciei non hẽt speciẽ; & quod caret specie, caret dr̃ia formali, & specifica; ergo &c. ITEM. Si pcm haberet diuersitatis ipsum formaliter diuidẽtes; ergo haberet ueras spẽs; sed oẽ tale hẽt ordinari i gñe directe; illud autem

ãsit, q̃d est in gñe a deo: est ergo pcm (formaliter loquẽdo) a deo esset, q̃ est cõtra fidẽ. ITEM. Prima diuisio peccati est in originale, & actuale: sed originale, & actuale pcm non distinguunt̃ formaliter; quia quod est originale nobis, fuit actuale Adæ; si ergo prima membra maxime differunt, & originale, & actuale non sunt differentiæ peccati formaliter differentes, multo fortius nec aliæ. ITEM. Prima diuisio actualis peccati est per mortale, & ueniale; sed mortale, & ueniale, nõ dñt diuersas differẽtias ẽm formam, & speciẽ; ergo multo minus, nec aliæ differẽtiæ ẽm speciẽ, & formã faciunt differre. Minor probat̃ per hoc, q̃d uenia le pcm efficit̃ mortale sola intentione libidinis circa idem genus delectabilis: ergo si magis, & minus non faciunt diuersitatem secundũ speciem, & formam, uidetur quod peccatum ueniale, & mortale non addunt formalem differentiam; ergo nec aliam.

RESOLVTIO.

In concreto per uirtutem differentias diuidi habet: in abstracto per uentrasicum pura priuatio facile ea stinguatur, nisi ratione sui oppositi

RESP. Dicendum, quòd dupliciter cõtingit loqui de peccato, aut in concretione, aut in abstractione. Si in abstractione: sic dicendum est, q̃ quemadmodum peccatum, cum sit priuatio, non hẽt ordinari in genere, nisi p accidens. ſ. per comparationem ad suum oppositum; sic ẽt non hẽt formaliter distingui nisi ratione sui oppositi: priuationes. n. distinguuntur p habitus: unde sicut castitas, & fortitudo sunt uirtutes formaliter differẽtes in genere uirtutis: sic eriã luxuria, & pusillanimitas, q̃ opposita sunt istarum duarũ uirtutũ, formaliter dñr differre in genere uitiorum: non tamẽ ẽm formã suam, sed ẽm formã sui oppositi. Si autẽ loquamur de peccato in concretione: sic non tantũ dicit priuationẽ, sed ẽt actũ, uel habitũ subſtratũ: & q̃n actus, uel habitus subſtratus peccato non tantãmodo diuersificat materialiter, imo ẽt formali differentia: alia. n. est pronitas ad luxuriã, alia pnitas ad superbiã: & alius actus quo superbit aliquis, & alius quo luxuriatur: non tantummodo ẽm materiam, sed ẽt secundum formam propter formalem differentiam obiectorũ: hinc est, quòd peccatum secundũ q̃ concretiue accipitur, diuidi hẽt per differentias non tm materiales, uerum ẽt formales: formales dico non respectu deformitatis, sed respectu habitus, uel actus subſtrati. Et sic patet, q̃d siue peccatum accipiat̃ abstractiue, siue concretiue differẽtias habet formales: sed uno mõ per se, alio modo per accidens: quia uno mõ dicit ens in genere ẽm rectã coordinationẽ, alio modo dicit ens in genere solũ per reductionẽ: & quia hoc modo rationes ad partem primam procedunt, ideo concedendæ sunt.

AD ILLVD uerò, quod primò obiicitur in contrarium, quòd formale in peccato est

auersio. Dicẽdum quòd uerum est quòd auersio est formale respectu conuersionis: propriè tamen loquendo, peccatum magis debet dici formaliter priuatio boni sibi oppositi, quã auersio a deo, aut saltem æque proprie: & quamuis peccatum ratione auersionis a deo non multiplicetur: quia unum est a quo fit auersio: tamen ratione priuationis boni, cui opponitur, multiplicari habet: & ita ratione eius, ꝙ est in ipso formale, habet diuersas differentias. Præterea ad esse peccati non tantum modo concurrit auersio, sed etiam conuersio: & quoniam conuersio respicit obiecta creata, quæ nõ tãtum distinguuntur materialiter, sed etiam formaliter differunt: hinc est, quòd ex illa parte peccatum habet pluri ficari per formales differentias. ITEM Nec dicitur conuersio esse materiale in peccato (simpliciter loquendo) sed solum rõne auersionis: nec omnino est materialis respectu auersionis: nam & si auersio det conuarsioni, quòd sit peccatum: conuersio tamen dat auersioni, ꝙ sit tale peccatum. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd peccatum (formaliter loquendo) nihil est. Dicendum, quòd uerum est: quamuis autem nihil sit, tamen alicuius est, non solum ut subiecti, uerumetiam ut oppositi: & ea ratione, qua alicuius est, cui formaliter opponitur, formaliter habet distingui, non secundum formam, quæ est in ipso, sed secundum fortuam, quæ est in suo opposito. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ peccatũ est priuatio speciei: ergo nõ habet speciem, iam patet responsio uersũ est. n. ꝙ non habet speciem proprie secundum ꝙ priuatio, nec dicitur habere differentias formales, & specificas illo modo, scilicet ꝙ in se diuersas habeat species: sed quia opponitur diuersis bonis secundum speciem, inquantum illa priuat. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd si haberet species, esset in genere per se. Dicẽdum, ꝙ uerum est, si haberet species in se, & per se: peccatum autem secundum ꝙ accipitur abstracti ue, & formaliter, sicut non est in genere per se nisi per reductionẽ, sic non habet diuidi per differentias formales differentes ꝙ se, sed solum per accideus. Quãuis autem peccatum secundum quòd nihil est, & accipitur abstractiue, non sit in genere: tamen secundum quòd accipitur concretiue, scilicet ratione actus subsitati & habitus, in genere est: actio enim peccato subsitrata a deo est. AD ILLVD, quod obiicitur de originali, & actuali. Dicendum, quòd originale, & actuale non solummodo differunt, ꝙ hoc sit ab actu, & illud a natura: sed etiam differunt penes bonum, quod priuant; unde & actuale priuat iustitiam gratuitam, siue personalem: originale uero tollit iustitiam originalem, siue quæ respicit hominem secũdum quòd est naturã. Præterea aliter dicitur in nobis originale, & aliter in Adam. In nobis dicitur originale: quia est ab origine tractatum: in Adam uero quia fuit origo aliorũ peccatorum. Et quamuis originale secundo modo dictum possit esse idem, quòd actuale: prout tamen primo modo dicitur, nõ potest originale concurrere in idẽ peccati genus cum actuali, & hoc modo ponitur differẽtia inter ea. AD ILLVD, quod obiicitur de ueniali, & mortali, quòd non differunt formaliter: qa magis, & minus non uariãt speciẽ. Dicendum, ꝙ prima propositio falsa est. AD HOC autem, ꝙ dicitur, ꝙ differentia secundum minus, & magis non uariat speciẽ. respondetur tripliciter. Primo ꝙ hoc est uerum in genere naturæ, sed non est uerum in genere moris, sicut patet: quia uitia diuersificantur formaliter secundum speciem penes superabundantiam, & defectum; non solum ad seinuicem, sed etiam a uirtute. Secundo modo respondetur, quòd hoc intelligitur de magis, & minus accidentali: delectari autem sub deo est essentiale ueniali: & delectari supra deum est essentiale mortali. Tertio modo respondetur, quòd hoc est uerũ de magis, & minus, ꝙ est citra terminum: sed non de magis, & minus ultra terminum: unde calidum in quarto gradu est alterius speciei, quam calidũ in tertio. sic & in proposito intelligendum, quòd amare aliquid citra Deum est terminus uenialis peccati: & quantumcunque intendatur amor (dum tamen citra Deum) est ueniale peccatum: si autem præponit aliquid Deo, tunc exit suum terminum, & sic cadit in aliud peccati genus, scilicet in peccatum mortale.

QVAESTIO II.

An peccatũ diuidi habeat per auersionem, & conuersionem tanquam per differẽtias oppositas peccatorũ?

VTRVM peccatum habeat diuidi per auersionem, & conuersionẽ tanquam per diuersas peccatorum differẽtias, siue per diuersa peccata. Et quod sic uidetur. Hiere. 2. Duo mala fecit populus meus: me dereliquerũt fontem aquæ uiuæ &c. si ergo derelinquere deum, & adhærere creaturę, sunt duo mala: ergo sunt duo peccata. ITEM. Auersio est per contemptum, conuersio autem per cupiditatem. Si ergo cupiditas, & cõtemptus sunt diuersa peccatorum genera, uidetur quòd auersio, & conuersio faciant peccata diuersa. ITEM. In bonis sic est, quòd alius est habitus, quo quis declinat a malo: & alius quo facit bonum: similiter & alius actus, sicut patet in timore, & amore: ergo si multo maior est diuersificatio ex parte malorum, quàm ex parte bonorum, uidetur multo fortius, ꝙ aliud sit peccatũ, quo quis auertitur a deo: & aliud quo conuertitur ad commutabile bonum. ITEM. Aliud est præceptum, quo præcipitur facere bonum, & aliud quo præcipitur declinare a malo: sed auersio est contra illud præceptum, quo quis præcipitur facere bonũ, utpote deo adhærere, & ad ipsum conuerti: conuersio uero est contra illud præceptum, quo præcipitur declinare a malo: ergo si diuersa sunt præcepta, quibus opponuntur conuersio, & auersio: ergo sũt diuersa peccata. ITEM. Plus

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenit auersio cum alia auersione, quam auersio cum cõuersione: sed auersio cum alia auersione facit peccata: ergo multo fortius conuersio cũ auersione diuersa faciet peccata.

SED CONTRA. Super illud Eccl. x. Initium omnis peccati superbia. Glo. Caueamus superbiam, & cupiditatem, non tanquam duo mala, sed unũ, a quo omnia oriũtur: ergo si superbia facit auerti, & cupiditas cõuerti, uidetur q̃ penes auersionem, & cõuersionẽ non attendantur duo peccata, sed unũ. ITEM. Aug. cõtra Pelagiũ, Peccatũ non est appetitus rerũ malarũ, sed defectio meliorũ: ergo nunq̃ conuersio facit peccatum, nisi adsit auersio: si ergo auersio cõcurrit ad oẽ peccatũ, uẽ q̃ penes illam nõ sumatur differentia peccati. ITEM. Omne peccatũ mortale est uoluntariũ; sed nõ est uoluntariũ nisi tõne conuersionis ad cõmutabile bonũ: ergo conuersio cõcurrit ad omne peccatũ: ergo cõuersio nõ põt esse peccati differentia. ITEM. Recessus a termino a quo, & accessus ad terminũ ad quẽ non facit diuersos motus, nec diuersos actus: sed auersio dicit recessum a termino a quo, cõuersio accessum ad terminũ ad quem: ergo non faciunt diuersum actum, uel motũ: sed ab unitate actus peccatũ est unũ: ergo nõ faciunt diuersa peccata. ITEM. In peccato auersio est formalis respectu cõuersionis: sed formale non ponit in numerũ cũ suo materiali: ergo nec auersio ponit in numerũ cũ cõuersione: ergo conuersio, & auersio nõ faciũt diuersa peccata.

RESOLVTIO.

Si auersio dicat deordinationem circa actum cõuersionis, non ponit in numerum cum illa. At si dicat actum distinctum à conuersione: in numerum ponit & diuersum peccati genus constituit.

RESP. Dicẽdum, q̃ auersio dupliciter accipitur. Vno mõ prout dicit deordinationem circa actum conuersionis. Alio modo prout dicit actũ a conuersione distinctum. Primo modo cõuersio non ponit in numerum cum auersione, nec faciunt diuersa peccata: imo illa duo essentialiter clauduntur in omni peccato mortali. Nã cõuersio nõ est culpa, nisi quia inordinata. Nec est inordinata, nisi quia auertit hõ a deo, cui deberet inhærere tanquam fini ultimo: & hæc dicit auersio est in peccato, in cuius perpetratione peccator nihil cogitat de deo. Secundo modo. s. prout auersio dicit actũ distinctum contra conuersionem, sic constituit diuersum peccati genus. Hoc. n. modo auerti é odio habere, uel inuidere, sicut supra dixit Magister dist. 5. & constat, q̃ aliud genus peccati est odire deum, & aliud amare commutabile bonum. Et quoniã ut plurimũ auersio in peccato accipitur tam prout dicit deordinationẽ a deo tanq̃ a fine, q̃ prout dicit motũ inordinatum contra deũ: hinc est, q̃ conuersio, & auersio potius comparãtur ad peccatũ sicut differentiæ constituentes, q̃ sicut differentiæ diuidentes. Et ideo concedendũ, q̃ hoc modo auersio, & conuersio non faciunt diuersa peccata: & rationes, quæ hoc ostendunt concedendæ

dẽdæ sunt, qa ista uia procedũt.

AD ILLVD, quod primo obiicitur de Hiere. Duo mala fecit populus meus &c. Respõderi potest, q̃ derelictio nõ tantũ dicit ibi p deordinatione, q̃ est cõiuncta cõuersioni: sed ẽt p omissione mandatorum dei: & tunc distinguuntur illa duo mala nõ sicut auersio, & conuersio, sed sicut omissio, & cõmissio. Vel dicendum, q̃ duo mala dñr, non qa sint duo peccata, sed qa sunt duæ diuersæ radices malæ, concurrẽtes ad completionẽ unius peccati, sicut dicit Glo. præhabita supra. 10. Eccl. AD ILLVD, qđ obiicit, q̃ auersio est p contẽptum, & conuersio per cupiditatẽ, iam patet rõsio: loquitur. n. de conuersione, & auersione pro diuerso actu, & motu: q̃ si aliter intelligat ut accipiatur contemptus, & cupiditas large prout cõcurrit ad unũ peccatũ, sic non sunt duo mala, sed unũ. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̃ alius est habitus, quo q̃s declinat a malo, & quo quis facit bonũ. Dicẽdũ, q̃ declinare a malo dicitur dupliciter, sicut dictũ est de auersione: prout. n. declinare a malo dicit actum destinationis, & fugæ respectu mali, dicit diuersum actum, & motũ ab eo, quod est facere bonum. Prout aũt dicit recessum a malo, sic non dicit diuersum actum, & habitũ: quia eodem motu, & habitu, quo q̃s accedit ad bonum elongatur a malo. AD ILLVD, qđ obiicit, q̃ alii præcepto opponitur cõuersio, & alii auersio. Dicendum, q̃ falsum est: nã auersio, & conuersio non sunt contra diuersa præcepta, sed concurrunt ad idem peccatum, q̃ est tam contra præceptũ affirmatiuum, q̃ contra præceptum negatiuũ: nisi forte accipiatur auersio, prout nominat actum, uel motum contra deũ. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ plus conuenit auersio cum auersione, &c. Dicendũ, q̃ uerum est conuenientia formali, quæ est in hoc, q̃ assignatur in aliquo tanquam in uno cõmuni: sed non est uerum de conuenientia ordinis, quæ concurrit ad constitutionem unius tertii. Non enim unum peccatum cõstituitur ex pluribus auersionibus sicut ex auersione, & conuersione simul concurrentibus.

DISTINCTIO XLIII.

De uno peccato speciali, quod est magis graue, & abhominabile: quod est peccatum in spiritum sanctum.

PRæterea est quoddam peccati genus cæteris grauius & abhominabilius, quod dicitur peccatũ in spiritum sanctum, de quo in euãgelio ueritas ait. Qui peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei, neque hic, neque in futuro. Et Iacob. in epist. cano. Est peccatum ad mortem, nõ pro eo dico ut quis oret. Qui enim

peccat

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccat in patrem, remittetur ei: & qui peccat in filium, remittetur ei: qui autem blasphemauerit in spiritum sanctũ, non remittetur ei neque hic, neque in futuro. Sed quæritur quid sit illud peccatum in spiritum sanctum, vel ad mortẽ,
Luc.12. Quidam dicunt illud peccatum esse desperationis vel obsti-
1.Ioã.5 nationis. Obstinatio est indurate mentis in malitia pertina
tia, per quam homo sit impœnitens. Desperatio est, qua quis
Gen.4. diffidit penitus de bonitate Dei, æstimans suam malitiam diuinæ bonitatis magnitudinem excedere: sicut Chain qui dixit, maior est iniquitas mea, quàm ut veniam mercar. Vtrunque vero dicitur peccatum in spiritum sanctũ: quia spiritus sanctus est amor patris & filij, & benignitas qua se inuicem & nos diligunt, quæ tanta est, cuius finis non est. Rectè ergo in spiritum sanctum delinquere dicũtur, qui sua malitia Dei bonitatem superare putant, & ideo pœnitentiam non assumunt: & qui iniquitati tam pertinaci mente inhærent, vt eam nunquam relinquere proponant, & ad bonitatem spiritus sancti nunquam redire, patientia Dei abutentes, & de misericordia Dei nimis præsumentes: quibus placet malitia propter se, sicut pijs bonitas. Isti nimia pertinacia & præsumptione peccant, autumantes Deum non esse iustum. Illi desperatione, Deum non bonum existimant, tollentes in hoc turbulentissimo iniquitatum mari portum diuinæ indulgentiæ, quò se recipiant ut fluctuantes. Atque ipsa desperatione addunt peccata peccatis, dicentes misericordiam nullam esse, & quod super peccatores necessaria damnatio debetur.

Vtrum omnis obstinatio sit peccatum in spiritum sanctũ.

Sed quæritur, Vtrum omnis obstinatio mentis in malitia obduratæ, omnisque desperatio sit peccatum in spiritũ sanctum. Quidam dicunt omnẽ obstinationẽ & omnem desperationẽ esse peccatum in spiritum sanctum. Quod si est, aliquãdo illud peccatũ remittitur: quia multi etiam obsti-
Ps.67. natissimi & desperatissimi conuertuntur, vt Augu. ait su-
In 10.8. per illum locum Psal. Conuertam in profundum maris, id
post me est eos qui erant desperatissimi, & ibi, Mittit crystallũ suam
diuenat sicut buccellas, id est, obstinatos facit aliorum doctores. Talium

lium conuersio ibi etiam euidenter ostenditur, vbi ait, Qui educit vinctos in fortitudine: similiter & eos qui exasperãt, qui habitãt in sepulchris. Secundũ istos illud peccatum dicitur irremissibile, nõ quin aliquãdo remittatur, sed quia vix & raro difficulter dimittitur. Non enim soluitur crystallus, nisi vehementi spiritus impetu. Alij vero tradunt nõ quamlibet obstinationẽ vel desperationẽ appellari peccatũ in spiritum sanctum: sed illam tantũ, quam comitatur impœnitentia: qui etiam impœnitentiam dicũt esse peccatũ in spiritum sanctum. Sed quia Aug. dicit impœnitentia esse peccatum in spiritum sanctum, cũ sic obstinatus est aliquis, vt nõ pœniteat: discuti oportet an aliud sit obstinatio, aliud impœnitentia sit in eo peccatum, an idem sed diuersis modis commissum. Secundum istos peccatũ illud dicitur irremissibile, eo quod nunquã dimittatur. Vnde Augu. etiam dicit, quòd hoc solum peccatum veniam mereri non potest: & Hier. quod taliter peccans digne pœnitere non potest. Et ideo rectè Ioannes dicit, vt non pro eo oret quis: quia qui sic peccat, orationibus ecclesiæ hic uel in futuro iuuari non potest, habens cor induratum tanquam lapis, sicut de diabolo legitur. Post hanc uitam, qui valde mali sunt, meritis ecclesiæ iuuari non possunt.

ratiõis. Ps. 147 Ibidẽ in fine narrationis ad vsal. 49.

Super Matthæum.

Quod aliter accipitur peccatum in spiritum sanctum.

In li. 1. nõ lõge a fine. In to. 4

Est etiam alia huius peccati assignatio. Hoc enim peccatum Augustinus definiens in Lib. de Sermone domini in monte ait, Peccatũ ad mortem est, cum post agnitionẽ Dei per gratiam Christi oppugnat aliquis fraternitatem, & aduersus ipsam gratiã qua reconciliatus est Deo, inuidiæ facibus agitatur: quod fortasse est peccare in spiritum sanctum: quod peccatũ dicitur non remitti, non quia non sit ignoscendum peccanti si pœniteat, sed quia tanta est labes peccati illius, vt deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatũ suum mala conscientia agnoscere & renuntiare cogatur: vt Iudas cum dixit, Peccaui: facilius desperãs cucurrit ad laqueũ, quàm humilitate ueniã peteret; quod propter magnitudinẽ peccati iã ex dãnatione peccati tales habere credendũ est. Ecce quædã assignatio peccati in spiritũ sanctum

Ibidem paulo in ferius. Matth. 27.

uel

uel ad mortem hic posita est, qua illud peccatum esse traditur oppugnatio fraternitatis post agnitionem, & inuidētia gratiæ post reconciliationē: quod species quædam obstinationis intelligi potest. Illam tamē definitionem Aug. in Lib. Retract. rememorans, aliquid adiiciendum ibi fore, nec asserendo se dixisse apperit. ita dicēs, Quod quidē non confirmaui, quoniā putare me dixi. Sed tamē addendum fuit, Si in hac scelerata mētis peruersitate finierit hanc uitam quoniā de quocumq; pessimo in hac uita constituto, nō est desperandū nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur. His uerbis insinuatur peccatū præmissa definitione descriptum, tunc solum debere dici ad mortem uel in spiritum sanctum, cum non habet comitem pœnitentiam: nec de aliquo peccatore desperandum est in hac uita: & ideo pro omni esse orandum. Vnde illud Ioan. Non pro eo dico ut quis oret: sic accipiendum uidetur, ut pro aliquo peccante ad mortem uel in spiritum sanctum, postquam finierit hanc uitam, non oremus. Dum autem in hac uita est, nec peccatum illius iudicare; nec de illo desperare: sed pro illo orare debemus. Vnde Aug. de uerbis domini de impœnitentia, quæ est blasphemia in spiritum Sanctum, sic ait. Ista impœnitentia uel cor impœnitens, quam diu quisque in hac carne uiuit, non potest iudicari. De nullo n. desperandū est, quamdiu impenitētiam patientia dei adducit. Paganus est hodie: Iudæus, infidelis est hodie: hæreticus est hodie: schismaticus est hodie; quid si eras amplectatur catholicam fidem; & sequatur catholicam ueritatem? Quid si illi, quos in quocunque genere erroris notas & tanquam desperatissimo damnas, antequam finiant istam uitam agant pœnitentiam, & inueniāt uerā requiem & uitam in futuro? Nolite ergo ante tempus iudicare quē quam. Ex his ostenditur pro singulis peccatoribus in hac uita esse orandum, nec de aliquo esse diffidendum: quia conuerti potest dum in hac uita est; quia non potest sciri de aliquo, utrum peccauerit ad mortem, uel in spiritum sanctum, nisi cū ab hac uita discesserit: nisi forte alicui p spiritū sanctū mirabiliter reuelatū fuerit. Ex prædictis aliquatenus capi potest, qūo accipiatur peccatum in spiritum sanctum. Inuidentia gratiæ fraternitatem impœnitētis oppugnans: quæ utique obstinatio esse uidetur, & omnis impœnitentis obstinatio, atque desperatio. Notandum uero est, quòd non omnis, qui non pœnitet, impœnitens dici potest: quia impœnitentia propriè obstinati est, & (ut quidam uolunt) etiam desperati.

Lib. 1. c. 9.

1. Io. 5.

Serm. 11. post medium eiusdē

Ioan. 10

1. Cor. 4

Alia assignatio peccati in spiritum sanctum.

De hoc quoque peccato in Spiritum Sanctum Ambr. in Libro de spiritu sancto differens, definitam assignationem tradit dicens, Cur dominus dixerit: qui blasphemauerit in filium hominis remittetur ei: qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum, neque hic, neque in futuro remittetur ei, diligenter aduerte. Nunquid alia est offensio filij, alia spiritus sancti? Sicut una dignitas, sic una iniuria. Sed si quis corporis specie deceptus humani remissius aliquid sentit de Christi carne quam dignum est, habet culpam, non est tamen exclusus a uenia. Si quis uero sancti spiritus dignitatem, maiestatem, & potestatem abneget sempiternam, & putet non in spiritu Dei eici dæmonia, sed in Belzebub: non pōt ibi esse exhortatio ueniæ, ubi sacrilegij plenitudo est. Satis hic aperte explicatur quid sit peccatum in spiritum sanctum. Quod illi Aug. descriptioni congruere uidetur, qua illud peccatum dicitur esse inuidentia gratiæ oppugnans fraternitatem. Qui enim post cognitionem ueritatis sancti spiritus ueritatem negat, eiusque opera dicit esse Beelzebub, potestati, bonitati, & gratiæ dei inuidere non dubitatur. Non itaque distinctio illa uerborum sic accipienda est quasi trium personarum diuisæ sint offensæ: sed ibi peccatorum genera distincta sunt. Peccatum enim in patrem id intelligitur, quod fit per infirmitatem, quia patri scriptura frequenter attribuit potentiam. Peccatum in filium, quod fit per ignorantiam, quia sapientia filio attribuitur. Tertium expositum est. Qui ergo peccat per infirmitatem uel per ignorantiam, facile ueniam adipiscitur, sed nō ille qui peccat in spiritum sanctum. Cum autem una sit potentia, sapientia, bonitas trium: quare patri potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas sæpius assignetur, superius dictum est.

Libr. 1. c. 3. in fi. in 12. Mat. 2.

Mat. 12.

VPRA egit Magister de distinctione peccati in generali. In hac parte descendit ad quoddam speciale genus peccati. Diuiditur autem pars ista in partes duas. In quarum prima Magister determinat de peccato illo, comparãdo illud ad alia peccatorum genera. In secunda uero determinat de ipso, quid sit secundum aliorum assignationem, & etiam secundum propriam. ibi. *Sed quæritur, quid sit illud peccatum &c.*) Prima pars remanet indiuisa. Sed secunda diuiditur in partes tres, secundum triplicem assignationem peccati in spiritum sanctum. In prima ponit assignationẽ, ꝓ eius differentias magis notas, quæ quidẽ sunt obstinatio, & desperatio. In secunda uero ponit eius assignationem per eius differentias minus manifestas. ibi. *Est etiam alia huius peccati assignatio &c.*) In tertia uero subiungit ipsius peccati assignationem communem, & diffinitiuam. ibi. *De hoc quoque peccato &c.*) Prima istarũ partiũ diuiditur in partes duas. In quarũ prima determinat ueritatem. In secunda dissoluit dubitationẽ ini. *Sed quæritur utrum omnis obstinatio &c.*) Similiter secunda diuiditur in duas. In quarum prima ponit Magister huius peccati assignationem. In secunda ponit eius assignationis explanationem ibi. *Illam tamen assignationem Aug. &c.*) Similiter tertia pars habet duas. In quarũ prima ponit peccati in spiritum sanctum secundum Amb. diffinitiuam assignationem. In secunda uero remouet dubitationem ib. *Non utique distinctio illa uerborum, &c.*]

EST peccatum ad mortem, &c.) Sed contra hoc est: quia tales sunt diligendi ex charitate: ergo uidetur, ꝓ pro eis orandum sit. Præterea. Tales magis indigẽt aliis, & promiores sunt ad malũ: ergo uidetur, quòd maior sit beneficentiæ misericordiæ ꝓ his orare, quàm pro aliis, qui non indigẽt. Est igitur quæstio, quare dixit B. Ioannes, quòd pro talibus orandum non sit, cum de nemine sit disperandum. Resp. Dicendum, quòd peccatum ad mortem dicitur dupliciter, aut quia perducit ad mortem, aut quia disponit ad mortem. Et primo modo accipiendo peccatum ad mortem, omnino est irremissibile. Quolibet dictorum modorum intelligi habet prędictus sermo secundum differente sui expositionem. Nam primo sensus est. Non dico ut pro eo oret quis, hoc est aliquis, nec parum nec magnus. Secundo uero modo sensus est. Non dico ut pro eo oret quis, i. quæuis persona: quasi dicat, Difficile est pro tali peccatore exaudiri: quia talis iã inter incorrigibiles est deputandus. De quo dicit dominus Matthe. 18. quòd si ecclesiam audire noluerit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Et ita in uno sensu generaliter innuit, quòd pro peccante ad mortem nõ est orandum: in alio uero sensu innuit, quòd nõ est cuiushibet impetrare tantum donum. In nullo tamen dictorum sensuum ꝓ hibet orare. Sed in hoc uerbo ostendit, ꝓ mandatum suum, siue monitio, qua dixerat orandũ esse pro proximo, non se extendit generaliter respectu omniũ, sed respectu eorum, de quibus probabiliter sperare possumus, ꝓ nostris orationibus emendẽtur: & sic patet respõsio ad illud

Dub. 1

Qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum, &c.) Contra Glo. dicit ibidem Blasphemia remittitur, spiritus autẽ blasphemiæ non remittitur: ergo si blasphemia remittitur, siue blasphemet patrem, siue spiritum, remittet. Iuxta hoc quæritur, quæ differentia sit inter blasphemiam, & spiritum blasphemiæ. Videtur, quod grauius peccatum sit blasphemia, quàm spiritus blasphemiæ: quia spiritus blasphemiæ dicit uoluntatem, blasphemia dicit opus: malum autem opus addit supra uoluntatem. Contrarium huius est, quod dicit Glo. quæ dicit, quòd spiritus blasphemiæ non remittitur, sed blasphemia remittitur. Respon. Dicendum, ꝓ sicut dicit Hugo. Blasphemia quantum est de se, indifferens est quãtum ad hoc, ꝓ sit peccatum in spiritum sanctum, & non in spiritum sanctũ. Alii enim blasphemant ex infirmitate, & coactione: & hi peccant in patrem. Alii ex deceptione: & hi peccant in filium. Alii ex certa malitia: & hi peccant in spiritum sanctum, & hoc est scelleratissimum genus peccati in uituperetus Deĩ delectari. Et post subiungit. Quid est spiritus blasphemię, nisi affectus, & desiderium uituperationis diuinæ? Spiritus enim blasphemię sic spirat ad odium Dei, sicut spiritus sanctus ad dei amorem. Quando ergo dicitur. Qui blasphemauerit in spiritum sanctum, &c. nõ intelligitur de quacunque blasphemia, sed de spiritu blasphemię: unde nõ dicit, Qui blasphemauerit spiritum sanctum, idest peccando in spiritum sanctum: & hoc declarat ipsa Glo. quæ dicit, quòd blasphemia remittet: spiritus autem blasphemię, non remittetur. Per hoc patet respõsio ad illud, quod quæritur, quę differentia sit inter blasphemiã, & spiritum blasphemiæ, & ꝓ grauius sit peccatũ spiritus blasphemiæ, quàm blasphemia. Nõ enim differunt sicut uoluntas, & actus, sed sicut generale, & speciale.

Desperatio est, quæquis, diffidit &c.) Videtur ex hoc, ꝓ omnis desperans sit infidelis: omnis enim qui sic existimat credit bonitatem dei esse finitam, & omnis talis errat contra id, quod fidei est. Item. Qui credit contrarium eius, quod dicit scriptura, hereticus, & infidelis iudicatur: sed scriptura dicit, Quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor: desperans credit eius oppositũ: ergo &c. Præterea, Articulus specialis est de remissione peccatorum, & contra istum errat ille, qui desperat. Similiter obiici potest de eo qui præsumit: uidetur enim ꝓ desperatio tollat fidem. Contrariũ huius est, quia fides ita præcedit spem, sicut præcedit charitatem: ergo odium non tollit spem, ita etiam nec desperatio. Respon. Dicẽdum, ꝓ fides differt a spe, & in hoc ꝓ fides respicit ipsum odium in uniuersali: sed spes respicit in particulari, uide-

Dub. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidelicet respectu sperantis, & in hoc etiam quòd fides dicit certitudinem in intellectu, spes dicit certitudinem in affectu. Sicut igitur contingit aliquando ignorari aliquid in particulari, & sciri in uniuersali, sicut dicit Philosophus in primo Posteriorum: sicut est de illo, qui scit omnem mulam esse sterilem, & tamen existimat hanc habere in utero: sic potest aliquis habens fidem carere spe: & sicut potest aliquis non habens certitudinē de aliquo in affectu, habere in intellectu, sic potest aliquis nō habens spem habere fidem. Ad illud quod primò obiicitur, q̄ talis existimat malitiam suā dei bonitatem excedere. Dicendū, q̄ existimare malitiam bonitatē excedere, hoc potest esse dupliciter: aut in se: aut in effectu. Et in effectu dupliciter: aut uniuersaliter respectu cuiuslibet, aut particulariter respectu sui. Et primo, & secundo modo est infidelitatis, & tertio desperationis. Et hoc innuit textus Gen. ubi dixit Chain desperans. Maior est iniquitas mea, quā ut ueniam merear: non dixit, q̄ maior esset quàm misericordia: sed q̄ amplior esset quàm uenia, ad quam peruenire posset: Vel potest dici quod talis existimatio potius uenit ex subuersione confidentiæ, quàm ex subuersione notitiæ: sicut homo aliquando bene scit aliquid: & tamen affectio adeo dominatur, ut ad existimādum oppositum pertrahat ipsum. Et per hæc uiā respondendum est ad illa duo, quę postea obiiciuntur: non.n. concludunt q̄ desperatio tollat fidem: quia defectus est duplicis cōditionis, sicut dictum est: quamuis autem desperatio non tollat fidem simpliciter: nihilominus tamen plus læditur fides per desperationem, quàm per odium, uel quodcunque aliud peccatum, quod non sit ei directè oppositū. In fide enim sunt tria, uidelicet ipsa credulitas, & habilitas tendendi in deum, & ipsa tendentia. Primum est quasi terra, & secundum quasi semen, & tertiū quasi fructus. Primum tollitur solum per infidelitatem. Secundum uero tollitur per desperationem, qua efficitur homo inhabilis ad tendendum in deum. Tertium uero tollitur per omne peccatum.

In proœmio.

Peccatum enim in patrem &c.) Contra. Si hoc uerum est, tunc omne peccatum est peccatum in patrem: quia eū potentia peccandi potius sit impotentia, quā potētia, hoc ipso quo aliqs pōt peccare, potest deficere, & infirmus esse. Item. Si peccatum in filium est per ignorantiam, sicut ipse subiungit, cum omnis peccator sit ignorās, sicut uult Philosophus, uidetur quòd omne peccatum sit in filium: ergo nulla est illa diuisio pctōrum. Resp. Dicendum, q̄ cum dicitur peccatū esse ex infirmitate, & ignorantia, nō accipitur hic quęcunque infirmitas, & quæcunque ignorantia, sed infirmitas, quæ quidē est ex carne, & ignorātia, quæ est respectu alicuius circumstantiæ facientis rationem culpæ: & hoc modo talis infirmitas non est respectu omnis peccati, nec talis ignorantia: quamuis largo modo accepta infirmitate pro quacunque impotentia, & ignorantia pro quacunq; nescientia siue cognitionis practicæ siue speculatiuæ, in omni peccato reperiuntur. Præterea sciendum est, quod quando diuiditur pctm̄ per has differentias, q̄ illud dicitur peccatum ex infirmitate, quod præcedit ex ipsa immediate, & similiter ex ignorantia, & malitia, & sic istæ tres differentiæ nō concurrunt in pctm̄ idem. Et sic patent obiecta, & hæc sufficiunt de ista diuisione: quia supra quæsitū fuit de his Distinct 22. ubi illa diuisio ponitur, & manifestat.

Dub. 4.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An peccatum in spiritum sanctum dicat genus peccati distinctum à ceteris generibus peccatorum.

AD intelligentiam huius partis incidit hic quęstio de peccato in Spiritum sanctū, de quo ēm ipsius triplicem comparationem quęruntur tria. Primo quæritur de ipso in comparatione ad alia peccatorum genera. Secundo quæritur de ipso quantum ad conditiones proprias. Tertio quæritur de ipso quantum ad eius species & differentias. Circa primum quærūtur duo. Primo quęritur, utrū peccatum in Spiritum sanctum dicat genus peccati distinctum. Secundo quæritur. utrum peccatum in Spiritum sanctum sem per habeat aliud peccatū actuale præambulum.

VTRVM peccatum in spiritum sanctum dicat genus peccati distinctum ab aliis generibus peccatorum. Et q̄ sic videtur. Primo per uerbum Magistri in litera. Est quoddam peccati genus cæteris grauius, & abominabilius, qđ dicitur peccatum in spiritum sanctum.

ITEM. Hoc uidetur ratione. quia mortale, & ueniale faciūt diuersa peccatorum genera: ergo multofortius remissibile, & irremissibile: sed peccatum in spiritumsanctum est peccatum irremissibile: ergo uidet, quòd peccatum in spiritum sanctum sit aliud genus ab aliis generibus peccatorum. ITEM. Peccatum in spiritum sanctum est peccatū procedens ex certa malitia: si ergo peccatum ex certa malitia diuiditur contra peccatum ex ignorantia, & infirmitate, ergo uidetur, q̄ peccatum in spiritumsanctum sit genus peccati distinctum. ITEM. Qđ hēt spēs proprias a speciebus aliorū peccatorum distinctas, est genus peccati distinctum ab aliis peccatorum generibus: sed peccatū in s.s. est hmōi, qm̄ eius species sunt desperatio, & obstinatio, & ueritatis agnitę impugnatio: quæ sunt proprię species huius peccati, ita q̄ non aliorum: ergo &c:

SED CONTRA. Pctm̄ in s.s. sicut dicit Magister in litera, est pctm̄ ad mortē: sed omne pctm̄ mortale est pctm̄ ad mortem, ergo cū pctm̄ ad mortē sit gēnale ad oēs peccatorū differentias: ergo & ad ipsum peccatum in s.s. ITEM. Pctm̄ in s.s. aut sic nominatur, quia est in personā spiritus sancti: aut quia est contra illud, quod est appropriatū spiritui sctō. Si ga cōtra personā spi-

ritum sanctum: sed una est maiestas patris, & filii & spiritus sancti: ergo omne peccatum, quod est in filium, est in patrē, & omne quod est in patrem, est in Spiritum Sanctum: ergo hoc modo est generale ad omne peccatum. Sed si quia cō tra effectum spiritui sancto appropriatum, utpote contra bonitatem: & gratiam, sed omne peccatum est contra bonitatem, & contra gratiam spiritus sancti, ergo omne peccatum est peccatum in spiritum sanctū. ITEM. Peccatum diuiditur in peccatū ex infirmitate, & ex ignorātia, & ex malitia: ita quòd peccatū ex malitia est peccatum in spiritum sanctum: sed peccatum ex ignorantia, & peccatum ex infirmitate non dicit speciale genus peccati: omne enim genus peccati, quod est ex ignorantia, potest esse ex infirmitate; ergo uidetur similiter, quòd peccatū ex malitia non dicat determinatum peccati genus. ITEM. Omne quod quis facit ex ignorantia, potest facere ex certa scientia, siue ex industria; ergo si omne genus peccati potest fieri ex certa industria, uidetur quòd peccatum in spiritum sanctum circumeat omnia peccatorum genera; non ergo uidetur esse peccati genus ab aliis peccatorum generibus distinctum.

RESOLVTIO.

In tuere principium, in tuere oppositum, actumque subiectum, & genus peccati à cæteris distinctum ipsum comperies.

RESP. Dicendum, quòd peccatum in spiritum sanctum dicit genus peccati distinctum ab aliis generibus peccatorum ratione triplici, scilicet ratione principii, & ratione sui oppositi, & ratione actus subiecti. Ratione principii: quia peccatum in spiritum sanctum dicitur esse illud, quod est ex certa malitia, siue industria: ex qua non procedit omne peccatum, sed illud solū, quod facit homo scienter. Ratione oppositi similiter distinguitur: quia cum triplex sit gratia, scilicet innocentiæ, baptismalis, & pœnitentialis: & peccatum in spiritum sanctum proprie habet opponi gratiæ pœnitentiali, & eam impugnat quantum ad sui initium, & quātum ad sui terminum; sicut per originale perditur gratia innocentiæ, & per actualia impugnatur gratia baptismalis. Ratione uero actus subiecti similiter distinguitur; quia cum peccatum illud sit impugnatiuum gratiæ, & malitia sit in ipso spiritu secūdum se, peccatum in spiritum sanctum consistit circa actum ipsius spiritus, sicut patet in desperatione, & obstinatione: unde fornicatio, & adulterium nō potest aliquo modo dici peccatum in spiritum sanctum. Ratione ergo sui principii, & oppositi, & actus subiecti, peccatum in spiritum sanctum est genus peccati determinatum. Et ratione horum trium sic nominatur, ut dicatur peccatum in spiritum sanctum uidelicet ratione malitiæ, a qua procedit; quæ directe opponitur bonitati appropriatæ spiritui sancto. Ratione pœnitentialis, siue finalis gratiæ, quam priuat, quæ est effectus appropriatus spiritui sancto. Ratione etiam actus spiritualis, circa quem consistit: unde directe dicitur peccatum in spiritū sanctū, quod est in spiritu, & circa actū spiritus malignantis. Et sic patet q̄ pct̄m in spiritum sanctū est genus peccati, ab aliis peccatorū generibus distinctum. Et cōcedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ est peccatum ad mortem. Dicendū, quòd peccatum dicitur ad mortem secundum similitudinem ad mortem corporalem. In morte autē corporali tria cō currunt: quorū primū est amissio uitæ: aliud est corruptio dispositionis ex parte corporis ad susceptionem animæ: tertiū est impossibilitas reparationis sm̄ cursum naturę. Quātum ad primam conditionem omne peccatum, in quo est auersio a Deo, dicitur esse peccatum mortale, siue ad mortem. Quantum ad secundam, peccatum in spiritum sanctum dr̄ peccatum ad mortē: quia tollit dispositionē ad susceptionem uitæ, quæ quidem consistit in susceptione pœnitētiæ. Quantum uero ad tertiam conditionem, pct̄m illud dr̄ ad mortem, in quo quis corporaliter moritur. Cū ergo dr̄ q̄ omne mortale est ad mortē, & qđ pct̄m in s.s. est peccatū ad mortē differenti modo accipitur pct̄m ad mortem AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ aut dicitur peccatū in s.s. quia est contra personā &c. Dicendum, q̄ ideo dicitur peccatum in s.s. non quia sit contra personam, sed quia est contra appropriatum effectum: nec una contra omnem appropriatum effectum: sed quia contra effectum præcipuum inter appropriata spiritui sancto: hic autem est donum gratię finalis, siue pœnitentialis, & huiusmodi proprie quātum ad statum gratiæ finalis, in qua consistit omnis gratię efficacia: et hoc modo non omne pct̄m est contra effectum illum, & per hoc non sequitur, q̄ omne peccatum sit in s.s. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ omne peccatū potest esse peccatum ex ignorantia, & infirmitate. Dicendum q̄ non est simile, quia ignorantia non determinat sibi aliquem actū: nec etiam infirmitas: & ideo non dicit genus peccati determinatū, sed circuit omnia peccatorum genera. similiter dicendum de peccato, quod est ex infirmitate: non sic autem est de peccato sm̄ quod est ex malitia AD HOC enim q̄ sit peccatum in s.s. nō sufficit q̄ sit ex certa scientia, & ex industria, sed requiritur determinatio generis quantum ad actum subiectum AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ omne pct̄m potest fieri ex malitia. Dicendum, q̄ licet malitia cōcurrere possit ad omne pct̄m: non tamen semper facit pct̄m in spiritum sanctū. Vnde si quis senex, qui non habet appetitum fornicandi, excitaret carnem suam, ut fornicaretur, non diceretur in illa fornicatione peccare peccato in s.s. quam uis illud peccatum committeret ex industria, & quadā malitia. Cū ergo dr̄, qđ pct̄m ex malitia est pct̄m in s.s. hoc solum intelligitur de aliis generibus peccatorum, quę proprie ex malitia habent ortum, sicut inuidē

tia fraternæ gratiæ, & impugnatio ueritatis agnitæ.

QVAESTIO II.

An peccatum in Spiritum sanctum peccatum aliud præambulum semper habeat?

VTRVM peccatum in spiritū sanctū semp habeat aliud peccatum præambulum. Et q̄ sic uidetur: Magister in litera dicit, q̄ peccatum in S.S. est peccatum desperationis uel obstinationis: sed nullus desperat, nec obstinatur nisi propter aliquod præcedens peccatum: ergo uidetur, q̄ semper aliquod peccatū sit præambulum ad peccatū in S.S. ITEM. Peccatum in S. S. uel est finalis impœnitentia, uel habet semper annexam finalē impœnitentiam, quantum est de se: sed impœnitentia non est nisi respectu peccati præcedentis, sicut nec pœnitentia: ergo nunquam est peccatum præambulum. ITEM. Peccatum in spiritū sanctum est peccatum procedes ex certa malitia: ergo necesse est q̄ antequam homo peccet peccato in S.S. q̄ ipse sit malitiosus: sed hoc non est nisi per culpam: ergo ante peccatum in spiritum sanctum necesse est esse aliam culpam præambulam. ITEM. In bonis nemo repente fit summus; ergo uidetur, quòd in malis statim nemo labatur in profundum: sed per illud peccati genus labitur homo in profundū uitiorum; uidetur ergo quòd istud peccati genus habeat aliud præambulum, quod disponat ad ipsum.

SED CONTRA. Quatuor sunt in nobis inflicta (sicut dicit Beda) propter peccatum primi parentis, scilicet infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiscentia: sed possibile est quod homo primo peccato pecet peccato ex ignorantia, & ex infirmitate: ergo similiter possibile est, quod primo pecet peccato, quod ex malitia procedit. ITEM. Quotiescunque peccatorum genera sunt diuersa, possibile est peccare peccato uno absq; alio: si ergo peccatum in spiritum sanctum est peccatū distinctum ab aliis generibus peccatorum, possibile est aliquem peccare illo genere peccati, etiam si non præcesserit aliud peccatum. ITEM. Impugnatio ueritatis agnitæ est huius peccati species: sed ita bene quis potest impugnare ueritatem agnitam, sicut etiam ueritatem ignoratam: ergo uidetur quòd saltem quantū ad illam speciem absq; alio peccati genere possit committi peccatum in S. S. ITEM. Peccatum in spiritus sanctum consistit circa actum spiritus: sed magis perdet actus carnis ex actu spiritus quam econuerso: ergo si homo potest peccare peccato carnis nullo alio peccato præcedente, pari ratione, imò multo fortiori uidetur hoc esse uerum de peccato in spiritum sanctum.

RESOLVTIO.

Si non semper quidem habet: rarò tamen non habet.

RESP. Dicendum, q̄ de peccato in spiritum sanctum differenter est loqui secundum eius species differentes. Quid enim sunt species peccati in spiritum sanctum, quæ nullo modo possunt esse absque peccato præambulo, sicut sunt obstinatio, desperatio,

tio, & finalis impœnitentia: talia enim respiciunt peccatum præambulum, quasi materiam, circa quam, & etiam sicut causam: nemo enim desperat de uenia, nisi qui commisit culpam: nemo obstinatur in malo, nisi qui fecit malum nemo impœnitens est, nisi qui habet unde pœniteat. Sunt & aliæ species peccati in spiritum sanctum, quæ quidem possunt esse absque peccato præambulo, pro eo q̄ actus ipsarum non respicit determinate peccatum præambulum, sicut est inuidentia fraternæ gratiæ, & impugnatio ueritatis agnitæ, sicut etiam est præsumptio de impunitate. Potest enim quis fraternæ gratiæ inuidere & ueritatem agnitam impugnare, & de impunitate præsumere, etiā si nulla actualis culpa præcesserit: & hoc propter libertatem uoluntatis, quæ in quoliber horum peccatorum propria deordinatione potest se præcipitare: attamen quia ista sunt peccata ualde grauia, uix aut nunquam contingit, quòd aliquis in hæc cadat, nisi mens eius fuerit per alia peccata depraua ta. Concedendum est ergo, quòd peccatū in spiritum sanctum non solum est genus peccati distinctum ab aliis peccatorum generibus secundum formam, sed etiam separati potest secundum existentiam ita quòd committatur sine culpa præambula, quamuis rarissimè contingat: unde & rationes, quæ ad illam partem inducuntur, concedendæ sunt.

ILLA tamen rō, quā facit de eo q̄ minus dependet actus ipsius ab actu carnis &c. Dicēdum, q̄ illa ratio non cogit, quin peccatum in spiritum sanctum possit esse sine aliis peccatis, pro eo q̄ actus spirituales, siue ad animam pertinentes non solū transeunt super materiam debitam, sed etiam super alios actus, unde substernunt sibi alios actus quasi pro materia: sic & peccata, quæ habent contra actus illos consistere, ut plurimum alia pcta præsupponunt tanquā materialia, sicut desperatio, & obstinatio: non sic autem est de actibus corporalibus, q̄ quidem non transeunt in alios actus, sed in materiam extrinsecā: & ideo illa peccata contra illos actus existentia non habent alia peccata tanquā materialia. Et huic consonat illud, quod dicit Grāmaticus, quòd uerba proærerica, siue ad animam pertinentia requirunt determinari per infinitiuum sequentem: non sic est de actibus pertinentibus ad corpus: & ideo ratio illa non cogit. NEC alia cogit, quæ dicit, q̄ est genus peccati distinctum: esto enim quòd non esset sine aliis: nihilominus posset distingui ab aliis, quia multa sunt inseparabilia secundum esse, quæ tamen distinguuntur formaliter.

AD ILLVD autem, quòd obiicitur, in contrarium de obstinatione & desperatione. Dicendum, quod ratio illa procedit ab insufficienti: [illegible] enim illud sit uerum in his duobus generibus peccatorum, non tamen sequitur quòd sit uerum in aliis generibus peccati in Spiritum sanctum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod finalis impœnitentia est annexa

omnibus speciebus illius peccati. Dicendum, similiter q̄ nec illud cogit, pro eo quod peccando in spiritum sanctum cōmittit homo aliquod peccatum, respectu cuius potest habere propositum non pœnitendi: sicut ille, qui impugnat ueritatē agnitam, uel inuidet fraternæ gratiæ: uel etiam sicut est de eo, q̄ adeo præsumit de benignitate misericordiæ, quòd nullum relinquit effectum iustitiæ, & ex hoc proponit malefacere, & nū quam de eis pœnitere. Et hoc totum potest esse sine alterius peccati genere. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd illud peccatum est ex malitia. Dicendum, quòd malitia secundum quòd est huius peccati radix, potest dicere malitiam contractam ex peccato originali: uel pōt dicere malitiam actam, scilicet actualem peruersitatem uoluntatis. Et primo modo præcedit natura, & tē pore, secundo modo concomitatur. Nō enim oportet, quòd ante fuerit malitiosus, sed uolendo malignari potest in Spiritū sanctum peccare, & ita nō oportet, quod præcedat aliqua malitia actualis peccati deprauans uoluntatem, sed sufficit q̄ præcedat tempore malitia, quæ est pœna originalis. AD ILLVD, q̄ obiicitur, quòd nemo repente fit summus. Dicendum, q̄ non est simile: quia quamuis nō possit nisi ordinatè ascēdere, potest tamen inordinatè descendere, siue subito se precipitare. Præterea, non efficitur homo ita perfectè malus committendo in spiritū sanctū, imò quāto pluries peccat, tāto magis labit in profundū

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An peccatum in spiritum sanctum grauissimum peccatorum sit?

CONSEQVENTER quæritur de hoc peccati genere quantum ad conditiones proprias: & circa hoc quæruntur duo. Primò quæritur de huius peccati grauitate. Secundò quæritur de huius peccati irremissibilitatē.

VTRVM illud peccati genus sit grauissimum. Et quod sic uidetur. Primò per auctoritatē Magistri in litera. *Est præterea quoddam peccati genus cæteris grauius, & abominabilius.* ITEM. Ratione uidetur. Maius est peccatum, quod magis facit distare a uenia: sed tale est peccatum in spiritum sanctum: ergo &c. ITEM. Maius est peccatū q̄ minus habet de ratione excusationis: sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi: minus enim habet inter cetera peccatorum genera de colore excusationis: ergo &c. ITEM. Maius est peccatum, q̄ magis inhabilitat animam ad iustitiā, sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi, quia maxime uoluntatē deordinat: ergo &c. ITEM. Sicut ignorantia excusat peccantem, sic scientia aggrauat: quia seruus sciens uoluntatem domini sui &c. sed peccatum in spiritum sanctum est peccatum ex industria, siue ex certa malitia ergo &c.

SED CONTRA. super illud Psa. 58. Conuertent ad uesperā, Glo. Nemo insanabilior, quam qui

qui sanus sibi uidetur: ergo minus elongat a sanitate peccatū, in quo quis peccat sciens, quā in quo quis peccat ignorans: ergo peccatum in spiritum sanctum est in quo quis peccat sciēter: ergo uidetur, q̄ sit minus peccatum, quam peccatū ignorantiæ. ITEM. Et si una sit maiestas trium, & æqualiter sint omnes honorandi: tamen maiestas appropriatur patri, & honor, propter appropriationē ei debetur: ergo peccatum quod est in patrem, uel tantum, uel plus Deum inhonorat, quam peccatum, quod est in filium, uel spiritum sanctum: si ergo qualitas peccati pensatur secundum quā titatem contemptus, uidetur q̄ non sit maius peccatum in spiritum sanctum, quām peccatum in patrem, & filium. ITEM. Malitia est pœna inflicta p pctō originali, sicut ignorantia, & infirmitas: sed ignorantia, & infirmitas, quia sunt pœnę, aliquo mō excusant peccatum cōsequens: ergo pari rōne & malitia. ITEM. Illud peccatum grauius est, in quo magis regnat libido, sed in peccato quod est ex concupiscentia, magis regnat libido, quam in peccato, quod est ex malitia: sicut patet, q̄a maior est libido in fornicatione, quam in desperatione: ergo uidet q̄ maius sit peccatū, q̄ è ex cōcupiscentia, quā illud q̄ est ex malitia: ergo Peccatum in spiritum sanctum non est pctm grauissimū. ITEM Grauius est peccatū, in quo est maioris boni corruptio: sed in peccato infidelitatis maior est corruptio, quam in peccato in spiritum sanctum: in illo enim peccato recēditur, & à ueritate, & a bonitate: in peccato in spiritum sanctum a bonitate tantū: ergo uidetur, quòd infidelitas, uel hæresis grauior sit, quā peccatum in spiritum sanctum.

RESOLVTIO.

Cum ex certa malitia prodeat, summopere naturam lædat, grauissimeq; Deum offendat; quis reliquorum omnium abhominabilissimum non adstruat.

RESP. Dicendum, quòd peccatū in S.S. est pctm grauissimū, & quia naturam maximè lædit, & quia oculos dei maximè offendit. Naturam (inquam) maximè lædit, dum nō solum aufert ei sanitatem, sed etiam præcludit uiam ad sanitatem: unde sicut morbus periculosior est, q̄ non tantum lædit naturam, sed etiam præcludit uiā ad sumptionem cibi, uel medicamenti: sic intelligēdum est de illo morbo spirituali. Oculos dei maximè offendit: quia nullum habet colorem excusationis: & ideo peccans hoc genere peccati meretur seuerius iudicari: & pp hæc duo dicit Magister, q̄ hoc peccatum cæteris est grauius, & abominabilius, ut grauius dicatur rōne maioris læsionis, abominabilius ratione defectus excusationis. Rō autem huius est, quia peccatum in spiritum sanctum est ex malitia: & non solū ex malitia, sed ex malitia, & industria. Peccat enim tunc quis peccato in S.S. quando ad malum mouetur ex nequitia spiritus, sciēs se moueri ad malum: unde peccatū in Spiritū S. est ex malitia conflata ex concursu malitiæ ex originali pctō cō-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tractæ, & malitiæ actualis coniunctæ industrię: & ideo nō tantum dicitur esse ex malitia, sed ex certa malitia. Prima autem malitia. s. ex originali relicta hoc peccatum nō excusat, quia talis malitia est in ipsa uoluntate secundum se: & ideo cum uoluntati subiaceat, non minuit rationem uoluntarii, sicut facit infirmitas, & ignorantia: & quia non minuit rationem uoluntarii, non diminuit de ratione peccati: & propterea non excusat. Alia autem malitia non solum non excusat, sed etiam multum aggrauat tum ratione improbitatis propriæ, tum ratione cognitionis adiunctæ, utriusque enim est aggrauare. Et sic patet quare peccatum in spiritumsanctum maxime oculos Dei offendit. s. quia est ex certa malitia. Ex hac etiam eadem causa naturam lædit: lesio enim peccati principaliter consistit in deordinatione uoluntatis, & quanto uoluntas magis improbe ad aliquid se inclinat, tanto magis se deordinat, & deprauat. Et quia ex certa malitia hoc peccatū procedit: ideo in hoc peccati genere scienter, & prudenter, imo etiam impudenter peccator prę eligit malū: & ideo uoluptas eius in hoc peccato magis respuit bonum quā in aliis, quia amplius inficit uoluntatis gustus: & hinc est ēt ꝙ respuit medicamentum, qđ ē admodum gustus maxime infectus respuit bonum cibum. Quoniam ergo hoc peccatum ex certa malitia procedit: hinc est, ꝙ est cęteris grauius, & abominabilius, quantum est ex genere peccati. Hinc est ēt, ꝙ est maxime natur ę lesiuum, & maxime oculorum diuin ę maiestatis offensiuum. Et ideo concedendæ sunt rationes ostendentes hoc peccatum esse grauissimum.

AD ILLVD, qđ primo obiicitur quod peccatum ex ignorantia magis a sanitate elongat. Dicendum, quod maior insanabilitas ex duplici causa potest uenire: aut ex cōditione morbi, aut ex conditione infirmi. Cum ergo dicitur, nemo est insanabilior eo, qui sibi sanus uidetur, hoc intelligitur quantum ad cōditionē & statū infirmi, ꝓ eo ꝙ talis non sentiēs se infirmū nō quærit medicum, & ita nunquā sanatur. Quantum autem ad cōditionem morbi non habet ueritatem: si enim peccans ex ignorantia erudiatur, de facili recipit sanitatem: peccans autem in spiritum sanctum rebellis est eruditioni ex ipsa natura talis morbi: & ideo quantum est de se, peccatum illud & grauius est & insanabilius. AD ILLVD quod obiicitur, ꝙ peccatum in patrē est æque graue, uel magis, quā peccatum in spiritum sanctum, quia patri appropriatur maiestas. Dicendum, quòd illud peccatum non dicitur esse grauius aliis, ꝙ in eo magis contemnatur persona spiritus sancti, quā persona patris: nā in omni peccato contemnitur una maiestas trium personarum: unde sicut hoc peccatū non distinguitur a peccato in patrem, ex hoc ꝙ hic contemnatur spiritus sanc. & ibi pater: sic nec ex hoc grauius iudicatur, sed ex hoc grauius est, quia in ipso amplius contemnitur

tur trium personarum maiestas quàm in aliis generibus peccatorum: magis enim impugnat gratiam, quæ est totius trinitatis effectus, & ideo maius est peccati genus: & ideo ratio illa procedit ex falso intellectu. AD ILLVD, quod obiicit, quod malitia est pœna inflicta: ergo debet excusare sicut aliæ pœnæ. Dicēdum, quòd non est simile, & ratio huius est, quia malitia respicit ipsam uoluntatem secundū se. Sed ignorantia respicit intellectū, & infirmitas respicit carnem, & illa non adeo sunt in uoluntate sicut in ipsa malitia: & ideo magis diminuunt de ratione peccati, quam malitia. Præterea. Peccatum in spiritum sanctum non tantum est ex malitia contracta, imo est ex malitia conflata ex malitia contracta, & malitia propria, sicut supra dictum est. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ illud peccatum est grauius, in quo magis regnat libido. Dicēdum, ꝙ libido maior dicitur dupliciter: aut ratione maioris uoluptatis, aut ratione maioris improbitatis: libido. n. nominat uolūtatem uoluptuosam, & improbā. Cum ergo dicitur, quòd grauitas peccati attenditur ſm quantitatem libidinis. Dicendum, ꝙ verum est ſm quod quantitas libidinis pensatur secūdum improbitatem uoluntatis: sed non est uerum ſm ꝙ pensatur penes delectationē: sicut patet, quia grauius peccat senex fornicator, uel adulterator, quam iuuenis: ex improbo enim uolūtate mouetur, quā uis iuuenis amplius delectetur: licet ergo in aliis generibus peccatorum magis abundet libido quantum ad delectationem: quatamē in hoc peccato magis abūdat quantum ad improbitatem uoluntatis, grauius est istud.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ maior est corruptio in peccato infidelitatis. Dicēdū, quod maior corruptio potest esse dupliciter aut intensiue, aut extensiue. Extensiue loquendo, plura bona priuantur in peccato infidelitatis, quā in peccato in s. s. quia in illo peccati genere tollitur totius spiritualis ędificii fundamētum. Intensiue autem magis fit priuatio in peccato in spiritum sanctum, pro eo quòd magis inhabilem reddit ad bonum, & amplius firmat in malo: unde illud peccatum recte potest dici grauius, in quo est maior boni priuatio intensiue: & quia peccatum hæresis frequentissime habet coniunctum peccatū in spiritum sanctū, utpote obstinationem: hinc est, ꝙ illud peccatum est ualde periculosum: si enim solum est ignorantia hæreticus, facilius adhiberetur sibi remedium: sed quia animo obstinato pertinaciter adhæret erori suo, ideo frangitur potius, quam iuuetur.

QVAESTIO II.

An peccatum in Spiritum sanctum irremissibile sit?

DE huius peccati irremissibilitate. Et quòd illud peccatum sit irremissibile, ostenditur. Matth. 12. Spiritus blasphemiæ, non remittetur. Et post. Qui dixerit uerbum contra spiritum sanctum non remittetur nec in hoc sæculo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sæculo, nec in futuro: sed Christus nullo modo potest mentiri: ergo illud peccatū nullo modo potest remitti. ITEM. Glosa super dictum locū. Blasphemia remittetur: spiritus autē blasphemiæ non remittetur nec in hoc sæculo, nec in futuro. ITEM. Hier. 10. Desperauimus, post cogitationes nostras ibimus. Et post subiungitur, Tu autem noli orare pro populo isto, qa nō exaudiam te: Si ergo pro peccato remissibili dominus vult exorari, & nolebat exorari propter peccatū desperationis, uidetur ergo quod peccatum desperatiōnis sit irremissibile: pari ratione concluditur de qualibet huius peccati specie. ITEM. Nullū peccatum remittitur, nisi de quo quis potest subire pœnitentiā, & postulare ueniam: sed pctm in spiritum sanctum non est huiusmodi: ergo &c. Maior manifesta est: minor probatur per illud Aug. qui dicit in sermone de Verbis domini in monte. Tāta est labes huius peccati, ut deprecandi humilitatē subire non possit. ITEM. Impœnitentia est species huius peccati, & annexa aliis speciebus: si ergo impœnitentia directe opponitur ipsi ueniæ & pœnitentiæ: ergo uidetur, ꝙ simpliciter priuet ueniam, & remissionem: uidetur ergo, ꝙ hoc peccatum sit irremissibile:

Sermo. 11.

SED CONTRA. Super illud Psal. 67. Conuertā in profundū maris Glosa. i. eos, qui erant desperatissimi: ergo si hoc est peccatum quod maxime elongatā ueniā, & illud omnino remittitur, uidetur ꝙ & omnia alia. ITEM. Aug. de Verbis domini, Ista impœnitentia, uel cor impœnitens quādiu aliquis in hac carne uiuit, non potest iudicari de nullo enim desperandum est, quandiu patientia Dei eum ad pœnitentiam adducit: sed de eo qui peccat peccato irremissibili, desperandum est: ergo uidetur, ꝙ peccans peccato in spiritum sanctum nō peccet irremissibiliter. ITEM. Peccatum in spiritum sanctū non aufert homini statum uiatoris, sed quandiu homo est in statu uiatoris habet uertibilitatem libar. & quādiu habet hoc, potest deo reconciliari, & a peccato liberari: ergo uidetur, quod peccatum in spiritum sanctum possibile sit remitti. ITEM. Potentior est gratia, & uirtus in bonum, quā sit peccatum in malum: sed nulla uirtus reddit hominem ex suo actu impossibilem ad peccādū, nec pœnitentia, nec alia: ergo uidetur ꝙ nulla culpa reddat hominem ex suo actu impossibilē ad resurgendum: sed non resurgit homo a peccato nisi remittatur peccatum: ergo non solum illud peccati genus, sed etiam quodlibet aliud est remissibile. ITEM. Si peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile: aut hoc est per priuationē actus remissionis, aut per priuationem dispositionis, aut per priuationem possibilitatis. Si per priuationem actus: ergo quodlibet peccatum, ꝙ nō remittitur debet dici irremissibile: ergo qdlibet peccati genus illo modo irremissibile diceť. Si per priuationem dispositionis: ergo cū omne peccatū mortale reddat hominē ineptum ad remissionē

propter dei offensam, & cōtemptum, uidetur ergo ꝙ omne debeat dici irremissibile. Si propter priuationem possibilitatis. Contra. Aut hoc est, quia deus non potest infundere gratiam: aut hoc est, quia iste non potest gratiam recipere. Sed primum est plane falsum: similiter & secūdum, quia iste habet arbitrii libertatem: nō ergo uidetur, ꝙ aliquo modo illud peccatum debeat dici irremissibile. Est ergo quæstio, si dicitur irremissibile, quomodo dicatur, & qualiter.

RESOLVTIO.

Quia peccatum in spiritum sanctū (stricte accipiendo) nedum dispositionem sed etiam potentiam, ut remittatur, priuat; omnino irremissibile ipsum dicimus. Tamet si neminem talem iudicandum dicimus, quandiu in uia est, etiam in extremis.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut dicit Magister in litera, & innuit, quorundam opinio fuit, ꝙ peccatum in spiritum sanctum diceretur irremissibile: quia uix, & raro, aut difficulter dimittitur. Alii uero dixerunt quod, illud peccatum dicitur irremissibile, quia nullo modo remitti habet; pro eo quod tali peccato peccans dignē pœnitere non potest. Vterque autem istorum modorum dicendi conueniens est, & uerus: nec unus repugnat alteri, si recte intelligantur. Sicut. n. remissibile dicitur dupliciter. Vno modo remissibile dicit aptitudinem, alio modo dicit consuetudinem: sic & irremissibile dupliciter potest dici. Vno modo ut dicatur irremissibile. i. inaptum, siue impossibile ad remittendum. Alio modo ut dicatur irremissibile, qđ est inconsuetum remitti. Vtroque. n. horum modorum peccatum in s. s. potest dici irremissibile: Nā omne peccatū in spiritum sanctum uel est impœnitentia, uel habet impœnitentiam annexā. Impœnitentia autē dicitur duobus modis, sicut & perseuerantia. Vno modo dicitur perseuerantia propositum perseuerādi. Alio modo dicitur perseuerantia continua permanentia in bono usque ad finem. Et primo modo perseuerantia est in qualibet uirtute. Secūdo modo perseuerantia includit gratiam finalem. Sic & impœnitentia dicitur dupliciter. Vno modo dicitur impœnitentia propositum non pœnitendi. Alio modo dicitur impœnitentia continua permanentia in malo usque ad diem extremum inclusiue. Et secundum istum modum peccatum in spiritum sanctum, quod claudit in se impœnitentiam, dupliciter potest dici. Vno modo prout claudit in se impœnitentiam, quæ quidē est finalis persistentia in malo: & sic dicitur irremissibile, quia non potest remitti: sicut finalis gratia nō potest perdi, Sed hoc modo peccare peccato in spiritum sanctum nemini est attribuēdum usque ad illud instans, in quo possit dici de isto, ꝙ finaliter sit impœnitens. Et secundum modum currit una prædictarum opinionum: & ita ualde stricte accipit peccatum in spiritum sanctum. Alio modo dicitur peccatū in spiritū sanctū, prout claudit in se impœnitentiā. i. propo-

situm

Universidad de Deusto
Biblioteca

situm non pœnitendi: hoc modo dicitur irremissibile. i. inconsuetum remitti. Quamuis enim non sit impossibile ad remissionem, quia tale propositum mutari potest, raro tamen, & uix remittitur: quia tale propositum claudit uiam ad gratiam, & impedit spiritus sancti ingressum. Illud enim quod gratiam introducit, & quod ad gratiam disponit de congruo, est uoluntas recedendi a peccato: & ideo cum uoluntas tacitem suam obfirmauit ad oppositum, nisi fiat ei specialis uocationis donum, & adiutorium, non peruenitur ad remissionis beneficiū. Quoniā ergo alia peccatorum genera, & si priuet bonam uoluntatem, & & iustitiam, non tamen reddūt uoluntatem rebellem, & repugnantem contra uocationem diuinam: & hinc est quòd si nunquam remittantur propter negligentiam peccatoris, uel propter præoccupationem mortis: non tamen dicuntur esse irremissibilia. Patet ergo quare peccatum illud dicitur irremissibile magis, quam alia peccatorum genera. s. prò eo q̄ non tantum repugnat gratię, sed etiam dispositioni ad ueniam & gratiam suscipiendam. Patet etiam quomodo dicatur irremissibile: quia (cōmuniter loquendo) non priuat potentiam, sed dispositionem: stricte autem accipiendo, potentiam priuat: sed hoc modo non dicitur peccare homo in spiritum sanctum, quādiu uiuit in hac uita.

ET PER HOC patet responsio ad rationes, quæ adducuntur ad utranque partem. Ad eas potissima, quæ inducuntur ad secundam partem, quæ. s. ostendunt quòd peccatum illud non dicitur irremissibile, eo q̄ reddat hominem impossibile ad ueniam, quandiu est in uita ista: & quia uerū concludunt, ideo concedendæ sunt. Vltima tamē ratio uidetur ostendere, q̄ nullo modo debeat dici irremissibile: sed iā manifestata est per ea, quæ dicta sunt: quia in aliis peccatis mortalibus non sic est priuatio ad remissionem, sicut in hoc peccato. Quamuis enim alia peccata tollant iustitiam, non tamen auferunt propositū redeundi ad iustitiam. Fere enim omnes qui peccant, emendare proponunt. Hoc autem peccati genus inquātum peccatum est, tollit iustitiam: inquantum uero peccatum tale est, q̄ habet annexam impœnitentiam, aufert homini propositum redeūdi ad gratiam, & ideo irremissibile dicitur, quia priuat dispositionem ad bonum. AD ILLVD autem quod primo obiicitur in contrarium de auctoritate domini in Matt. & etiam de Glo. Dicēdum, quòd tam tex. quam glo. intelligi habet quantum ad remissionis priuationem secundum consuetudinem, non secū dum possibilitatem, & aptitudinem: unde quod dominus comminatur: q̄ illud peccatum nō remittitur, hoc intelligendū est, non quia remitti non possit, sed quia deus paucis contingit remittere. Vel dicendum sicut dicit Aug. q̄ intelligitur de peccato in spiritum sanctum, secundum q̄ includit impœnitentiā finalem, hoc est in quo quis perseuerat

seuerat usque ad mortem. AD ILLVD, q̄ tertio obiicit de uerbo Hieremię q̄ Deus nolebat orari pro desperatis. Dicēdum, quòd hoc non erat, quia nullo modo possent ad bonum conuerti, uel redire: hoc enim potuissent, si deus uellet eos specialiter uisitare: sed quia ipsi non merebantur, & Deus occulto suo iudicio nolebat eis manum misericordiæ ampliare: hinc est q̄ præuidens, & suum iudiciū, & eorum impœnitentiam, hoc prophetæ prædicebant: & ita ex hoc non haberur, q̄ illud peccatum non posset remitti, sed quia illud illis nolebat deus remittere, & quod illi finaliter in impœnitentia remansuri erant, quamuis, possent ab ea discedere. AD ILLVD quod obiicitur, q̄ tāta est huius peccati labes, q̄ pœniteri non possit. Dicendum q̄ Aug. illud uerbum retractat, & expiat hoc non esse dictum per priuationem omnimodæ possibilitatis, cum deus conuertat desperatissimos, sed per priuationem facilitatis: unde non solūmodo cōsueuit dici aliquid impossibile, quod nullo modo potest fieri, sed etiam quod difficulter fit. AD ILLVD quod obiicitur, q̄ impœnitentia est species huius peccati: iam patet responsio, quia dupliciter dicitur impœnitentia, sicut dictū est, & prout impœnitētia dī ,ppositū non pœnitendi, non reddit hominem impossibilem ad ueniam: quia potest ab illo proposito desistere, & illo proposito desistente potest aliud propositum illi succedere, & per illud ad ueniam peruenire.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

Quæ, & quot sint peccati in spiritum sanctum species?

CONSEQVENTER quæritur de huius peccati genere quantum ad eius species, & differentias. Et circa hoc quę runtur duo. Primo quæritur de speciebus huius peccati quantū ad numerum, & sufficientiam. Secundo uero quæritur de his quantum ad uniuscuiusque propriam rationem.

DE numero, & sufficientia specierum huius peccati. Et communiter consueuerunt huius peccati sex species assignari, s. desperatio, præsumptio, obstinatio, inuidentia fraternæ gratiæ, impugnatio ueritatis agnitæ, & finalis impœnitentia. Sed q̄ multo plures debeant esse, uidetur: quia cum sint tres uirtutes theologicæ. s. fides, spes, & charitas, quarum quælibet ita est ad salutem necessaria sicut alia: uidetur, q̄ sicut est unum peccatum in spiritum sanctum, quod est cōtra speciem. s. desperatio, similiter debeat esse unū contra fidē, & aliud contra charitatem. ITEM. Virtutes cardinales multę sunt prēter pœnitētiam, quę sunt necessariæ ad salutem: ergo sicut accipitur species peccati in spiritum sanctum per oppositum ad pœnitentiā, ita deberet accipi per oppositū ad alias uirtutes cardinales. ITEM. In deo non tantum considerantur istæ conditiones, uidelicet iustitia, & misericordia: sed etiam plures alię, utpote

bonitas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bonitas, & maiestas: ergo sicut sunt duæ species huius peccati, quarum una est contra iustitiã ut præsumptio, alia contra miserecordiam ut desperatio: ũ, ꝙ duæ aliæ species deberent esse contra conditiones alias.

ITEM. Septem sunt peccata capitalia, inter quę sunt aliqua ita magna, sicut est inuidia: ergo sicut inuidentia fraternæ gratiæ ponitur una species huius peccati, ita deberet poni superbia, & ira. ITEM. Aeque magnum peccatum est impugnare bonitatẽ, sicut impugnare ueritatem: ergo sicut est una species huius peccati penes impugnationem ueritatis agnitę, ita deberet esse alia species penes impugnationẽ bonitatis. ITEM. Spiritus blasphemiæ est peccatum in spiritum sanctum, ſm ꝙ dr in Gl. & in Tex. Mat. 12. nec est aliquod prædictorum: ergo uidetur ꝙ plures sunt species peccati in spiritum sanctum, quam prędictę. ITEM. Quæro unde accipiatur distinctio istarũ specierũ. Aut enim accipitur ex parte eius, cui opponitur hoc peccatũ, aut ex parte actuum substratorũ, aut ex parte motiuorum. Si ex parte eius, cui opponitur, cum illa sit gratia pœnitentialis, & gratia pœnitentialis sit una, uidetur quod una sola deberet esse species huius peccati. Si ex parte actuũ substratorum: aut illi actus sunt principales potentiarum interiorum, aut non. Si principales: tunc non deberent esse nisi tres secundum numerum potẽtiarum. Si penes actus non principales: ergo deberent esse multo plures, quàm sex. Si ex parte motiuorum: similiter obiicitur, quia cum plura sint motiua quàm sex, plures erunt huius peccati species. IVXTA hoc quæritur: cum Magister nõ tangat in litera nisi de quatuor speciebus peccati in spiritũ sanctum: & alii ponant quinque species, alii sex, unde ueniat ista diuersitas. Queritur ergo penes quid distinguantur istę species, & qui sit earum numerus, & sufficientia.

RESOLVTIO.

Sex. ſ. desperatio, præsumptio, obstinatio, finalis impœnitentia, impugnatio ueritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ charitatis.

RESP. Dicendum, ꝙ peccatũ in spiritum sanctum directe est contra effectum spiritus sancti, qui quidem dicitur gratia pœnitentialis. Hæc autem pœnitentialis gratia secundum ꝙ in sacramento consideratur, tria respicit, uidelicet medicũ, & ęgrotum, & ministrũ. Ex parte medici ista duo concurrunt, misericordia, & iustitia: misericordia per quam remittit offensam: & iustitia per quam exigit emendam: contra misericordiam est desperatio: contra iustitiam est præsumptio. Similiter ex parte ægroti duo concurrunt, uidelicet detestatio peccati præteriti, & propositum non peccandi: ni si enim hæc duo in se habeat, non est idoneus ad hoc, ꝙ gratia spiritus sancti habeat in ipm efficaciã; contra detestationem peccati est obstinatio: contra uero propositum non peccãdi est finalis impœnitentia. Similiter ex parte ministri duo concurrunt, uidelicet ueritas doctrinę, per

quam peccatorem instruat, & sanctitas gratię, per quam ipsum adiuuat, & subleuat: contra ueritatem doctrinæ est impugnatio ueritatis agnitæ: contra sanctitatem gratiæ est inuidentia fraternæ gratiæ. Et sic patet numerus, & sufficientia, quare. ſ. tot sunt species peccati, nec plures, nec pauciores. ALITER POTEST accipi sufficietia dictarum specierum: quia cũ peccatum illud sit contra gratiam pœnitentialem, inquantum per ipsum fit remissio peccatorum in unitate ecclesię, aut illud peccatum est contra pœnitentiam, aut contra unitatem ecclesiasticam. Contra pœnitentiam autẽ potest esse dupliciter. Aut per recessum à bono: & sic est desperatio. Aut per confirmationem in malo: & sic obstinatio. Si contra unitatem ecclesiasticã, sic est aut rõne ueritatis, aut ratione bonitatis. Si ratione ueritatis, sic est impugnatio ueritatis agnitæ. Si autem ratione bonitatis, sic est inuidentia fraternæ gratiæ. Et hoc modo sumuntur species quatuor. Nec istę modus assignandi repugnat ei, qui dictus est: quia sub obstinatione, quæ est cõfirmatio in malo, claditur præsumptio, & finalis impœnitentia: hoc. n. ipso ꝙ obstinatus est aliquis in malo, nec timet pœnam, nec proponit dimittere culpam. ALITER sumitur numerus istarũ specierum: quia cum peccatum in spiritum sanctum sit contra pœnitentialem gratiam, aut est contra ipsam ratione sui, aut ratione antecedentium, aut ratione subsequẽtium. Si ratione sui sic est obstinatio. Si ratione antecedentium, cum ad pœnitentiam antecedant timor, & spes tanq̃ duę molæ, contra timorem est præsumptio, contra spem est desperatio. Si ratione consequentium: cum ad pœnitentiam cõsequatur emenda, quæ consistit in duobus. ſ. in uera confessione, & bona satisfactione, sic sumuntur duæ species. Quarum una est impugnatio ueri, alia est detestatio boni: & ſm illã assignationem obstinatio comprehendit obstinationem proprie dictam, & finalem impœnitentiam. Et sic patet numerus, & sufficientia specierum: & qua ratione quidam assignant quatuor, quidam quinque, quidam sex. Ille autem modus, quo assignantur sex species, conuenientior est, & communius tenetur, pro eo ꝙ illud quod alii dicunt implicite, ille dicit explicite.

Iuxta hunc modum concedendum est species peccati in spiritum sanctum numero esse sex, & non plures.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ sicut est unum peccatũ in spiritum sanctum, quod est contra spem. ſ. desperatio, sic & deberet esse peccatum in spiritum sanctum, quod esset cõtra fidem, & contra charitatem. Dicendum, ꝙ illa ratio non cogit: quia non dicitur desperatio peccatum in spiritum sanctum, qa est contra spem, sed quia directe repugnat dispositioni gratię pœnitentialis. Qui enim desperat de uenia, nunquam ad gratiã se præparat, sicut Iudas, qui facilius desperans, cucurrit ad laqueum (sicut dicit Augustinus)

Universidad de Deusto
Biblioteca

stinus) quàm ad petendum misericordiæ beneficium. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd sunt aliæ uirtutes cardinales præter pœnitentiam Dicendum, ꝙ & si aliæ uirtutes sint: tamen pœnitentia propriè uirtus est, per quam recipit homo in gratia, & per quam respuitur culpa: & ideo peccatum, quod est maximè impugnatiuum gratiæ, magis directè habet opponi gratiæ pœnitentiæ, quàm alii uirtuti cardinali. Præterea pœnitentia non tantum est uirtus, sed etiã sacramentum, & utroque modo ei opponitur peccatũ in spiritum sanctum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd aliæ sunt conditiones Dei, quam misericordia, & iustitia. Dicendum, quòd & si aliæ sint, istæ tamen sunt præcipuæ, quæ considerantur in opere iustificationis, & quas oportet attendere peccatores, ut possint redire ad gratiã: & ideo magis circa istas assignãtur species peccati in spiritum sanctum, quam circa conditiones alias. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd septem capitalia uitia sunt ita magna, sicut inuidẽdia. Dicendum, quòd inuidentia fraternæ gratiæ non ponitur esse peccatum in spiritum sanctum ratione eius, quod est capitale uitium, uel peccatum: sed ratione eius quod est impugnatio boni, quæ directe habet oppositionem ad bonum potentiæ. AD ILLVD, quod obiicitur quòd contingit impugnare bonitatem sicut ueritatem, & maiestatem. Dicẽdum, quòd in impugnatione ueritatis agnitæ claudit̃ impugnatio maiestatis, & etiã bonitatis: qm̃ ueritas non tantũmodo prędicat se, sed etiam prædicat, & manifestat Dei bonitatem, & maiestatem: & dum aliquis scienter dicit cõtra ueritatem, in qua prædicat Dei maiestas, & bonitas, per cõsequens maiestatem, & bonitatem impugnat. AD ILLVD, qđ obiicitur, de spiritu blasphemię Dicendum, ꝙ comprehenditur sub impugnatione ueritatis agnitæ Qui enim utit̃ uerbis falsis, ueritati Dei resistit, & blasphemare dicitur, & ueritatem agnitã impugnare. AD ILLVD, quod quæritur, penes quid accipiatur numerus, & sufficientia specierum huius peccati. Dicendum, quòd sumitur ex parte oppositi: opponitur autem pœnitẽtiæ hoc peccati genus nõ solum ratione habitus pœnitentiæ, sed etiam ratione eorum, quæ concurrunt ad pœnitentiæ effectũ. Et quia ista sunt sex (sicut ostẽsum fuit) duo ex parte medici, & duo ex parte ægroti, & duo ex parte ministri, propter hoc sex sunt species huius peccati. AD ILLVD uerò, quod ultimò quærebatur, iam patet sponsio per ea, quę dicta sunt.

QVAESTIO II.

An quæ peccati in spiritum sanctũ species enumeratæ sunt, uerealius species dici possint?

QVAERITVR de speciebus huius peccati quantũ ad rationes proprias, & ostenditur quòd nulla istarum sit species peccati in spiritum sanctum. Et primo de desperatione, quia peccatum in spiritum sanctum est ex certa malitia: sed desperatio potius est ex infirmitate, ꝙ ex malitia: ergo uidet, quod desperatio non sit peccatum in spiritum sanctum. SI TV dicas, ꝙ saltem potest esse species inquãtum est ex malitia. Obiicitur cõtra hoc: quia qui desperat cogitat in corde suo, quòd maior est iniquitas sua, quàm dei misericordia: & omnis talis errat, & decipitur: ergo omnis desperatio ortum habet ex ignorantia: ergo non est species peccati in spiritum sanctũ. SECVNDO ostenditur hoc ipsum de præsumptione: quia frequenter præsumit qs potius ex confidentia, uel audacia, quam ex malitia: ergo nõ uidetur esse species peccati in spiritum sanctum. Si tu dicas, quòd non est species nisi quãtum procedit ex malitia. Obiicitur contra hoc: quia præsumptio undecunque procedat, species superbiæ est, q̃ est capitale pct̃m; ergo non est species peccati in S. S. TERTIO ostenditur hoc ipsum de obstinatione: quia obstinatio est indurat ꝙ mentis in malitia pertinacia, per quam fit homo impœnitens: si ergo induratio mentis uenit ex permansione in peccato, & permãtio in peccato nõ fit species peccati; sed potius circunstãtia, uidet ꝙ obstinatio non sit species peccati in spiritũ sanctũ. Si tu dicas, ꝙ obstinatio secundũ ꝙ est peccatum in S. S. non tm̃ dicit permansionem; sed ẽt dicit nouum actum, & motũ. Obiicitur contra hoc: quia actus ille non est aliud, quàm uoluntas manendi in peccato: ergo nõ est aliud, quàm impœnitentia: ergo uidetur, ꝙ obstinatio non sit species peccati i spiritum sanctum ab impœnitentia distincta. QVARTO ostenditur hoc ipsum de impugatione ueritatis agnitæ: quia frequenter ueritas agnita impugnatur ex uerecundia; quia homo timet confundi, quãdo dicit falsum: ergo uidetur, quòd non sit species peccati in spiritum sanctum. Si tu dicas, ꝙ non est species peccati in spiritũ sanctum; nisi quando est ex malitia. Obiicitur contra hoc: quia tam ueritas quàm ueritatis agnitio filio appropriatur: ergo potius debet dici impugnatio ueritatis agnitæ peccatum in filium, quàm peccatum in spiritũ sanctum. QVINTO loco ostẽditur hoc ipsum de inuidentia fraternæ gratiæ; quia aliquis inuidet aliis ex corruptione naturæ; ergo si omne pct̃m in S. S. est ex malitia, uidet ꝙ ista non est species peccati in S. S. Si tu dicas, ꝙ hoc modo est peccatum i spiritum sanctũ, quòd modo procedit ex malitia. Obiicitur cõtra hoc: quia inuidẽtia fraternæ gratiæ semper continetur sub inuidia, quod est peccatum capitale: ergo uidetur, quòd inuidẽtia fraternæ gratiæ reducatur ad peccatum capitale, & nõ sit peccatum in spiritum sanctum. SEXTO, & ultimo ostenditur illud idem de impœnitentia: quia aliquis non pœnitet; quia nescit se peccasse: ergo uidetur, quòd aliqua impœnitentia sit ex ignorãtia, ergo si non est spẽs pct̃i S. S. nisi qđ ẽ uniuersaliter ex malitia: igit̃ &c. Si tu dicas, ꝙ tũc est pct̃m in spiritũ S. qm̃ est ex certa sciẽtia. Obi contra hoc: qa sciẽtia non uariat genus peccati, cũ sit circũstãtia: si ergo impœnitẽtia ꝓcedens ex ignorãtia non

non est spēs peccati i spiritū S., uidetur q̄ nec impœnitētia procedens ex certa scientia.

RESOLVTIO.

Et quidem, si ex certa malitia procedit: secus si præter illam, scilicet aut ex ignorantia, aut ex infirmitate.

RESP. Dicendum, quòd quemadmodum in operibus meritoriis charitas dat formam; ita q̄ nihil est meritorium, nisi ex charitate procedat: sic intelligendū in peccato i spiritum sanctum, quòd malitia dat formam huic peccato unde nihil dicēdum est esse peccatum in spiritum sanctum, nisi quod ex certa malitia procedit. Et quoniam fere omnes actus animę, qui ꝓcedūt ex certa malitia, possunt procedere ex infirmitate, & ignorantia, & nomina peccatorum imponuntur ab actibus: hinc est, q̄ nullū nomen prædictarum specierum est impositum alicui earum secundum quòd est præcise peccatum in spiritū S. & propterea in omnibus opus est hac generali, & communi distinctione, ut dicamus, q̄ ista sex nominent peccatum in spiritum sanctum, secundum q̄ sunt ex malitia: si autem sunt præter malitiam, utpote ex ignorantia: & infirmitate, tunc non sunt peccata in spiritum sanctum: Hoc autem melius patet si ad singula descendamus.

AD ILLVD enim, quod primo obiicit de desperatione, q̄ potest esse ex infirmitate. Dicendum, quod aliquando desperat aliquis ex pusillanimitate, ita q̄ in ipsa desperatione nō inuenit complacentiam; sed dolet, & renititur contra ipsam: & tunc nō est dicendum esse peccatum in spiritum sanctum, quia ex tali desperatione homo non proiicitur in profundum. Est & alia desperatio, qua quis desperat difficultiue, abscondens se quasi a facie diuinæ misericordiæ secundum, quòd fecit Chain, q̄ dixit. Ecce a facie tua eiicies me hodie: & hæc semper est peccatum in spiritum sanctum; quia est in contumeliam diuinę misericordiæ, cui suam prę fert iniquitatem, sicut dixit Chain. Maior est iniquitas mea &c. ex hoc tamen non iudicatur infidelis: aut quia talis bene sentit de aliis; sed male de se: aut certe quia non ęstimat deum misereri non posse; sed potius misereri nolle: & tale peccatum semper habet coniunctam malitiam, pro eo quod qui sic desperat in tali culpa uult usque tam suam finire: unde tales desperatissimi frequentissime sibiipsis inferunt mortem. AD ILLVD, quod obiicitur de prę sumptione. Dicendum, quod est prę sumptio de meritis & præsumptio de impunitate. Prima præsumptio, qua quis præsumit de meritis suis, siue de aliquo, quod habet in se, est peccatum super biæ. Secunda uero præsumptio, qua quis præsumit de impunitate dans totum diuinę misericordię, & auferens ei rigorem omnino iustitiæ, hoc est peccatum in spiritum sanctum, quia claudit uiam ad gratiam & uiam ampliat ad peccatum: & sic patet, q̄ aliter pertinet ad peccatum capitale, & aliter ad peccatum in spiritum sanctum. AD ILLVD, quod obiicitur de obstinatione, quod

quòd obstinatio dicit permānsionem in malo. Dicēdum, q̄ obstinatio dicit dupliciter. Vno modo dī obstinatio continua permansio in culpa. Alio modo dicitur obstinatio uoluntas complacens sibi in culpa perpetrata, & priorem culpam non detestans; sed approbans: & hoc modo dicit actum actum, inquam, procedentem ex malitia: ideo est peccatum in spiritum sanctum. Differt autem ab impœnitentia, sm q̄ hic proprie accipitur: nā unū est respectu præteriti, & reliquū respectu futuri. Et quamuis una sit uirtus, cuius est præterita plāgere, & plangenda non commitere: tamē cōtra istos duos actus possunt esse diuersa uitia: sicut largitas cum sit una uirtus, tamē sm duos actus, qui ad ipsam concurrūt, uidelicet dare, & tenere; habet duo uitia opposita, uidelicet prodigalitatem, & auaritiā. AD ILLVD, quod obiicitur de impugnatione ueritatis agnitæ. Dicendum, q̄ ueritas agnita tripliciter potest intelligi impugnari. Aut propter ipsam ueritatē, aut propter ipsum dicērem, aut propter effectum consequentē. Primo modo nullus impugnat; cum omnes homines natura scire desiderent. Secundo modo, & tertio potest impugnari ex infirmitate, & etiam ex malitia, & cū quis impugnat eam pertinaciter, siue in confusionem dicentis, siue propter excusationē sui, quasi semper habet adiunctam malitiam: maxime autem cum est ueritas ad salutem pertinēs: ut est ueritas Christianę religionis: & sic est peccatum in spiritum sanctum. Tunc autem dico aliquam ueritatem pertinaciter impugnare, quando ex sua impugnatione propter odium dicentis, uel effectus cōsequentis, aut facit, uel uult facere præiudicium ueritati: ita quòd quāuis non odiat ueritatem, secundum quòd ueritas est, tamen ratione adiuncti omnino eam abhorret: sicut aliquis odit deū ratione iustitiæ: & ratione illius odii contingit, quod homo delectatur in contumeliis dei, & in confutatione ueritatis: & tunc recte dicitur moueri ex malitia, & pertinacia. Si autem quis resistat non pertinaciter, tunc potest bene procedere talis impugnatio ex quadam infirmitate; nec talis impugnatio peccatum est in spiritum sanctum. Nec ualer illud, quod obiicitur, quòd ueritas, & agnitio ueritatis appropriatur filio: quia talis impugnatio non procedit ex ipsa agnitione; sed potius procedit ex malitiosa uoluntate. Vnde Magister supra dixit in Prologo. Dissentientibus uoluntatibus dissentiens fit animorum sensus: & dum aliud aliis aut uidetur, aut cōplacet, impietatis error committitur, & uolūtatis inuidia resultat: & illud q̄ est maius, mouet ad ueritatē impugnandam. AD ILLVD, quod obiicitur de inuidia fraternę gratiæ. Dicendū, quòd dupliciter potest quis inuidere gratiæ alienæ. Aut qa ex hoc minuitur bonum proprium, cuius promotionem appetit singulariter: & sic est peccatū capitale. Aut quia uitiosus animæ hic est deprauatus, ut sicut non uidet bonum in se, sic etiā nolit uidere bonum in alio: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc est peccatum in spiritum sanctum: hoc autē est in illis maxime, qui uix possunt in aliquo homine uidere bonum, & ita alio modo est peccatum capitale peccatum, alio modo est peccatum in spiritum sanctum: & isto ultimo modo non procedit nisi ex magna corruptione, & malitia uolūtatis, quæ a deo gustum eius peruertit, ut bonum faciat apparere malum, & malū faciat apparere bonum. ADILVD, quod obiicitur de impœnitentia. Dicendum, q̄ impœnitentia dicitur dupliciter, uidelicet priuatiue, & contrariè. Si dicatur priuatiue: sic non est peccatū in spiritum sanctum; quia non ponit nouum peccatum; sed cōditionem dicit, siue circunstantiam peccati præcedentis. Alio mō pōt dici cōtrariè: & tunc dē impœnitētia uolūtas impœnitēdi; & talis ex malitia pcedit, & est pctū in spiritum sanctum. Nec ualet illud, quod obiicitur, qđ scientia nō uariat genus: dico. n. quod hoc non est ratione scientię; sed etiam ratione malitiæ: hæc autem impœnitentia sic est species peccati in spiritum sanctum, quòd tamen aliæ species ad ipsam ordinātur, ut ipsa quo dammodo omnibus aliis est annexa. Nec hoc impedit, quin sit diuersa species ab aliis: quia sicut in uirtutibus una disponit ad alteram, sic etiam & in uitiis, quamuis non sit tanta connexio in habitibus uitiorū, sicut est in habitibus uirtutum, sicut (deo dante) in Tertio Libro manifestabitur Dist. 36.

DISTINCTIO XLIIII. ET VLT.

Vnde habeat ortum potentia peccandi.

Opi. quorundā. Aug. in de fide ad Petrū c. 3. ad medium ca. Aug. li. de natura boni ca. 32. com. 6.

POST prædicta consideratione dignum occurrit, utrum peccandi potentia sit nobis a deo, uel a nobis. Putant quidam potentiam rectè agendi nobis esse a deo: potentiam uero peccādi non a deo; sed à nobis: uel a diabolo esse, sicut mala uoluntas non a deo nobis est; sed à nobis & a diabolo: bona autem a deo tantum nobis est. Bonæ nanque uoluntatis & cogitationis initium non homini est se ipso nasci; sed diuinitus parari & tribui in eo deus euidenter ostendit: quia nec diabolus, nec aliquis angelorum eius, ex quo in hanc caliginem sunt detrusi, bonam potuit uel poterit resumere uoluntatem; quia si possibile foret, ut humana natura postquam a deo auersa bonitatem perdidit uoluntatis, ex seipsa rursus eam habere potuisset, multo possibilius hoc natura haberet angelica: quæ quanto minus granatur terreni corporis pondere, tanto magis hac esset prædicta facultate. Nō ergo homo uel angelus a se uoluntatē bonā habere pōt, sed malam. Similiter & de

& de potentia inquiunt, per similitudinem uoluntatis de potentia, boni uel mali differentes, quod illa sit a deo, non ista.

Authoritatibus astruit potentiam peccandi esse a Deo.

Sed pluribus sanctorum testimonijs indubitanter monstratur, quod potestas mali a deo est, a quo est omnis potestas. Ait enim Apostolus, Non est potestas nisi a deo. Quod non de potestate boni tantum; sed & mali intelligi oportet, cum Pilato etiam ueritas dicat: Non haberes in me potestatem, nisi datum esset tibi desuper. Malitia nempe hominum (vt ait Aug.) cupiditatem nocendi per se habet: potestatem autem si ille non dat, non habet. Ideoque diabolus antequam aliquid tolleret Iob, dicebat domino, Mitte manum tuam, id est, da potestatem: quia etiam nocentium potestas non est nisi a deo; sicut Sapientia ait, Per me reges regnant, & tyranni per me terram tenent. Vnde Iob de domino ait. Qui facit, regnare hypocritam propter peccata populi. Et de populo Israel dicit deus, Dedi eis regem in ira mea. Nocendi enim uoluntas potest esse ab homine, potestas autem non est nisi a deo, & hoc abdita aptaque iustitia, nam per potestatem diabolo datam iustos deus facit suos, De hoc etiam Grego. in Mor. ait, Tumoris elatio, non potestatis ordo in crimine est. Potentiam deus tribuit, elationē uero potētiæ malitia nostræ mentis inuenit, Tollamus ergo quod de nostro est: quia non potentia iusta; sed actio prana damnatur. His authoritatibus, aliisque pluribus euidenter ostenditur, quòd non est potestas boni uel mali cuicunque, nisi à deo equo, etsi lateat aquitas.

Rō. 13. Ioā. 19 Supps. 32. 1 to. 8. cōcto ne. 2. enarrationis ad psal. 32. Iob. 1. Pro. 8. Iob. 43 Osea. 13

An aliquando resistendum sit potestati.

Hic oritur quæstio, non transilienda silentio. Dictum est supra, quòd potestas peccandi uel nocendi non est homini uel diabolo, nisi a deo. Apostolus autem dicit quod qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. Cum ergo diabolo sit potestas mali dei ordinatione, eius potestati non esse resistendum uidetur. Sed sciendum est Apostolum ibi loqui de seculari potestate, scilicet rege, & principe, & huiusmodi: quibus non est resistendū in his, quæ iubet deus eis exhiberi. s. in tributis & huiusmodi. Si uero princeps aliquis,

Rō. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel diabolus aliquid iusserit vel suaserit contra Deum, tũc resistendum est. Vnde Augustinus determinans quando resistendum sit potestati, in Lib. de natura boni ait. Si aliquid iubeat potestas, quod non debeas facere, hic sane contemne potestatem, timendo maiorem potestatem. Ipsos humanarum rerum gradus aduerte. Si quid iusserit procurator, nunquid faciendum est, si contra proconsulem iubeat? Rursus si quid ipse proconsul iubeat, & aliud iubeat imperator, nunquid dubitatur illo contempto illi esse seruiendum? Ergo si aliud imperator, aliud iubeat Deus, contempto illo obtemperandum est Deo. Potestati ergo diaboli uel hominis tunc resistamus, cum aliquid contra Deum suggesserit, in quo Dei ordinationi non resistimus, sed obtemperamus. Sic enim Deus præcepit, vt in malis nulli potestati obediamus. Iam nunc his intellectis atque pertractatis, quæ ad verbi incarnati mysterium pertinent, integra mentis consideratione intendamus: vt de ineffabilibus vel modicum aliquid fari deo reuelante valeamus.

SVPRA ostendit Magister, qualiter peccatũ ortum habet a uoluntate in generali, & in speciali. In hac uero parte determinat, unde habeat ortum potentia peccandi: & hæc pars durat usque ad finem libri. Diuidit autem in quatuor partes. In quarũ prima Magister quærit, unde sit potentia peccandi: & determinat, quòd potentia peccandi non est a deo secundum quorundã opinionem. In secunda uero parte ostendit, quòd omnis potentia peccandi est a deo pluribus auctoritatibus, ibi. *Sed pluribus sanctorum testimonijs &c.*) In tertia uero parte determinat quandam dubitationem, quæ ex parte præcedenti habet ortum, uid elicet, utrum aliquando potestati sit resistendum ibi. *Hic erit quæstio non transiliendus &c.*) Vbi determinat, quòd aliquando est obediendum, aliquando resistendum. In quarta uero, & ultima continuat Magister dicta dicendis, ut ex hoc Libro ad librum Tertium transeat, ibi. *Iam nunc his intellectis, atque pertractatis, &c.*) Et posset hæc particula ultima diuidi cõtra totum præcedens: sed causa breuitatis non fuit diuisa: huiusmodi enim minutiæ diuisionum plus habent curiositatis, q̃ utilitatis: & ideirco eas in præcedentibus prętermisi.

Dicendum est Apostolum, &c.] Dub. 1.
Contra. Non uidetur Magister sufficienter soluere quæstionem motam, imo potius fugere: quia sicut (habitum est in præcedenti cap.) diabolus non habet potestatem nocendi a seipso, sed a deo: cum ergo Apostolus dicit, quòd omnis potestas a deo est, intelligit non solum de potestate hominis, sed etiam de potestate diaboli. Itẽ. Videtur quòd eius potestati nõ sit resistendum: quia Hiere. 27. Gens, & regnum quod non seruierit Nabucho. &c. commina tur his dominus, qui non seruient Nabuch. si ergo per Nabucho. significatur diabolus: uidetur &c. Item. Non debemus resistere membris diaboli, utpote malis prælatis, & tyrannis, qui sunt membra diaboli: ergo multomagis neque ipsi diabolo, qui est caput ipsorum malorum. Respon. Dicendum, quòd Magister recte dicit in hoc, qđ dicit, quòd uerbum Apostoli, quo dicitur non resistendum esse potestati, intelligi habeat de potestate humana, non de potestate diabolica: quia potestas humana & ordinata est, & ordinate frequenter mouet, & imperat: & ideo qui ei resistit, diuinæ ordinationi resistit, saltem si ordinate præcipit. Sed quia diabolus ex peruersitate uoluntatis suæ semper inordinate, & ad malum mouet, & contra deũ: ideo secundum rectum ordinẽ, & mandatum Apostoli frequenter est ei resistendum, & pugnãdum contra eum tanquam contra pessimum aduersariũ. Quod ergo dicitur, quòd potestas diaboli a deo est. Dicendum, quòd uerum est: sed ipse non utitur ea ad id, ad quod deus ei eam dedit, imo semper malum intendit, & dum ei fortiter resistimus, malum suum in bonũ, nostrum conuertimus. Ad illud, quod obiicitur, de membris diaboli. Dicendum, quod non est simile: nam membra sua non ita semper mouent ad malum, sicut ipse qui est in malo obstinatus, & a quo sumpsit exordiũ omne malum.

Ipsos humanarum rerum gradus, &c.) In hoc uerbo innuit Magister, quod si potestas inferior obuiet potestati superiori, magis obediendum est potestati superiori, quam inferiori: Sed contrarium huius habetur sup illud Apocal. 2. Et angelo ecclesiæ Pergami scribe. Non audeat archiepiscopus supersubdi tos episcopi manum imponere sine eo: sed hoc potest episcopus sine archiepiscopo: ergo uidetur quòd magis est obediendũ inferiori, quam superiori. Item, Causa immediata magis influit, quam mediata: ergo si potestas inferior magis immediata est quàm superior: uidet quòd magis sit standum potestati inferiori, quam superiori. Contrarium huius est, quia dicit Boetius. Quicquid potest uirtus inferior potest superior: sed non econuerso: ergo uirtus superior potest compescere inferiorem: ergo magis standum est mandatis ipsius. Respon. Dicẽdum, quòd dupliciter est loqui de potestate superiori, & inferiori. Aut ita quòd potestas inferior totaliter fluit a potestate superiori, ad q̃ ordinatur, sicut potestas procuratoris a potestate proconsulis, & potestas proconsulis a potestate imperatoris: & tunc uerum est quod dicit, quòd standum est magis potestati superioris, quàm inferioris. Aut illæ potestates Dub. 2.

stares ita se habent, quòd amb ę fluunt a superiori: & in casibus determinatis una præsupponit alteram, & illa posse plenum habet super utranque; sicut potestas episcopi, & archiepiscopi a potestate Papæ, qui plenã habet potentiam super utrunque: & tunc non est generaliter uerũ, quòd magis oporteat obedire potestati superiori, quam inferiori, utpote potestati archiepiscopi, quam episcopi: quia unus est prælatus immediatus, alter mediatus; sed respectu etus, qui habet plenam potestatem super utrũque, ueritatem habet: quia ille non est tãtum prælatus mediatus. Vnde magis debet stare subditus mandato Papæ, quam mãdato alicuius plati inferioris. Et in hoc casu loquit̃ Augu. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

POSTREMO quæritur de illis auctoritatibus, quas Magister adducit in litera. Cum enim sit quæstio de potestate peccandi, uidetur ꝙ minus recte adducat auctoritates illas, quæ locum tenent de potestate dominandi, & inferendi malũ pœnæ, sicut aspicienti patet. Et dicendũm, quòd ex consequenti aliquo modo possunt ad propositum applicari: uerumtamen (sicut aperte apparet) Magr̃ aliegat eas aliquatulũ minus rectè.

NON TÃMEN est mirandum si in tot & tam bonis dictis Magister dixit aliquid minus cõpleteinec ei est propter hoc insultãdum, magis enim suo labore meruit legentium orationes, & gratiarum actiones, quàm reprehẽsiones, licet in aliquibus locis declinauerit ab opinionibus cõmunibus, & parti minus probabili adhæsit: præcipue in octo locis. Nam in Lib. 1. sunt duo, unum, scilicet est Distin. 17. quòd charitas, quæ est dei, & proximi, non est quid creatum, sed increatum. ALIVD uero est, quòd hæc nomina Trinus, & Trinitas non dicunt positionem, sed priuationem tantum, & hoc ponit Distin. 24. In secũdo uero Lib. similiter duo dicit, quorum primum est, quòd in angelis beatis præmium præcesserit, & meritum respectu substantialis præmii habet subsequi: & hoc dicit Dist. & etiã Dist. 11. ALIVD est, quòd nihil de cibis transit in ueritatem humanę naturę, nec per generationem, nec per nutritionem. In Lib. 3. similiter duo dicit, unum est ꝙ anima exuta corpore est persona: & hoc Distin. 5. ALIVD est, quòd Christus fuit homo in triduo: & hoc dicit Dist. 22. In 4. Lib. duo dicit: unum est, quòd baptismus Ioan. cum impositione manuum æquipollebat baptismo Christi, ita quòd baptizatus baptismate Ioan. in fide Trinitatis, non erat rebaptizandus, & hoc dicit Distin. 2. ALIVD est, de potestate baptizãdi interius, quàm dixit, quòd Deus potuit alii dare, & quòd creatura potuit suscipere: & similiter quòd Deus potest potestatem creandi communicare, & creare per creaturam tanquã per ministrum: & hoc di. Dist. 5. In his octo positionibus communiter Doctores Parisien. non sequuntur Magistrum nec credo in omnibus his eum esse sustinendum, ne amore hominis ueri

ueritati fiat præiudiciũ, & hæc omnia suis locis manifesta sunt, & manifestabuntur.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An potentia peccandi sit in nobis à Deo?

AD intelligẽtiã huius huius partis incidit hic, qstio circa tria. Primo quæritur, unde habeat ortum potestas peccandi. Secundo uero quęritur, unde sit in homine potestas prę sidendi, siue dominandi. Tertio quęritur de necessitate subiacẽ di potentię presidendi. Circa primum quęruntur duo. Primo quęritur utrum potentia peccandi sit in homine a deo, uel a seipso. Secundo quęritur, utrum potentia peccandi inquantũ huiusmodi sit bona, an mala.

VTRVM potentia peccãdi sit in nobis a deo. Et quòd sic uidetur. Primo auctoritate Augusti. super Psal. 32. & Magister adducit in litera. Nocendi uolũtas potest esse ab animo hominis: potestas aũt non nisi a deo: sed uoluntas nocẽdi, quę est hominis a seipso, non est nisi respectu nocumẽti, quo quis peccat: ergo si respectu illius ciusdẽ est a deo, uidetur ꝙ potestas peccãdi sit a deo in ipso homine. ITEM. Philosophus in Topicis Potest deus, & studiosus prauа agere: sed omne illud, in quo communicat homo cum deo, habet ab ipso tanquam a causa, & principio: si ergo in potentia peccandi homo cum deo communicat, uidetur quod potentia peccandi a deo accipiat. ITEM. Omne illud ꝙ attestatur nobilitati naturæ est a deo: sed potestas peccãdi in eo, in quo est attestatur nobilitati naturę: non enim reperiri potest nisi in creatura rationali, q̃ est nobilissima omnium creaturarum: ergo uidetur, quòd potẽtia peccãdi sit in homine a deo. ITEM. Omne illud, quod facit ad amplificationẽ laudis; a deo est; cuius est ois honor, & laus; sed posse peccare facit ad laudẽ uiri iusti, secundum quod dicitur Eccles. 31. Qui potuit transgredi, & non est transgressus. & facere malum, & non fecit: ergo uidetur quòd posse peccare sit in homine a deo. ITEM. Potentia peccandi aut est in creatura rationali, secundum quod est a deo, aut secundum quòd est ex nihilo. Si secundum quod est a deo, habeo propositum. 1. quòd talem potẽtiam homo a deo accipiat. Si secundum ꝙ est ex nihilo; ergo cũ ois creatura sit ex nihilo, omnis creatura habet potentiam peccandi: si igitur hoc est falsum, restat &c.

SED CONTRA. Peccare est deficere, sed posse deficere, est nõ posse, & est̃ priuatio potentię; si ergo priuatio, & defectus potentię nõ est a deo, uidet̃ qd potentia peccãdi nõ sit in hoie a deo, sed potius a seipso. ITEM. Ab eo dẽ principio sunt actus, & potẽtia; ergo si peccatũ nõ est a deo aliquo modo; ergo nec potentia peccandi in homine est ab ipso. ITEM. Gloria est perfectiua, & saluatiua naturę: sed per gloriã aufertur potentia peccandi; si ergo gloria non aufert ꝙ deus dedit, uidetur igitur, quòd potentiam peccandi homo a Deo non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non acceperit. ITEM. Potentia peccandi est potentia faciendi contra deum: ergo potentia peccandi inquantum huiusmodi aduersatur diuinæ potentiæ: si igitur diuina potentia nihil cõtra se facit, uidetur igitur, quod ab ipso non sit potentia peccandi. ITEM. Omne quod est in homine a deo, habet exemplar in deo: sed potentia peccandi inquantum huiusmodi nõ habet exemplar in deo: impossibile. n. est, quod deus peccet, sicut in locis pluribus Aug. ostẽdit: & impossibile est etiam defectus habere exemplar in deo: si igitur homo secũdum potentiam peccandi deo non assimilatur, imo potius assimilatur diabolo: & omne illud, quod homo habet a deo, habet in ipso deo exemplaritatem, & similitudinem, uidetur quòd potentia peccandi in homine non habeat a deo causam, & originem.

In Lib. 83. qq. q. 3. & in Enchirid. multibi & alibi pluries.

RESOLVTIO.

Potentia peccandi ut ordinabilis ad actum, utique à Deo est; ut uerò defectibilis, nequaquam eam à Deo dicimus: quãdo quidem ut talis non potentia, sed impotentia est.

RESPON. Dicendum, quòd cũ dico potentiam peccandi, duo dico: & dico aliquam potẽtiam: & dico potẽtiam ad talem actũ ordinabilem. Si igitur loquamur de potentia peccandi secũdum quòd potentia est, cum illa potentia sit liberi arb. sic absque dubio a deo est. Si autem loquamur de ordinabilitate illius potenti ęad peccatum: tunc dicendum est, quòd sicut peccatum aliquando accipitur abstracte, aliquando concrete, aliquãdo enim nominat actionem deformem, aliquando ipsam deformitatem: sic dupliciter est loqui de illa ordinabilitate ad peccandum, aut respectu deformita is, aut respectu actionis substratæ. Si respectu actionis substratæ, sic talis ordinabilitas a deo est, sicut & actio substrata peccato. Si autem loquamur de ordinabilitate illa respectu deformitatis, sic cum illa deformitas nihil aliud sit, quàm priuatio, & defectus, talis ordinabiiitas nihil aliud est, quàm defectibilitas: & ideo sicut defectus deformitatis non est a deo, sic nec talis defectibilitas est a deo, sed est in ipsa creatura rationali: quia ex nihilo. Sic igitur potentia peccandi uno modo concedetur esse a deo, alio uero modo minime: & secundum hoc currunt rationes ad oppositas partes, & etiam diuersæ fuerunt opiniones. Nam sicut Magister dicit in litera, q̃dam dixerunt, quod potẽtia peccandi non est a deo. Alii uero dixerunt, q̃ potentia peccandi a deo est: quod nitiẽ probare Magister multis auctoritatibus: illæ autem auctoritates non ualent ad hoc concludendum, nisi accipiatur potentia peccãdi secundum illud, q̃ est sine respectu actionis ad quam est: quia hoc modo continetur sub genere potentiæ. Secundum autẽ q̃ potentia peccandi consideratur in comparatione ad ipsam deformitatem, sic non est in genere potentiæ, imo potius impotentiæ: sic enim non nominat potẽtiam, sed defectum: & sicut non sequitur, deus potest omnia facere: ergo potest peccare; sic non sequitur isto modo. Omnis potestas a deo est: ergo potestas peccandi a deo est: & isto modo loquendo dicit Anselm. quòd potestas peccandi non est libertas, nec pars libertatis. Et hoc modo procedunt rationes ostendẽtes, quòd potestas peccandi nõ sit in homine a deo: & ideo sunt concedendæ.

Concedat D. Thom. sed dissentit Scot. distinct. 37 huius q. unica ibi. Contra secũdã uiã, & ibi. Contra istud, q. tũc etc.

AD ILLVD, quod obiicitur de potentia nocendi, quòd est a deo; quamuis uoluntas non sit ab ipso. Dicendum, q̃ Aug. facit uim in uerbo illo inter ipsam potentiam, qua peccatur, & actualem ordinationem illius potenti ę, qua peccatur: & uult dicere, q̃ ipsa potentia a deo est, quamuis ipsa ordinatio ad peccatum ab ipsa non sit: quia potius est deordinatio, quam ordinatio: & ideo ex hoc non habetur, nisi q̃ potentia peccandi secundum id quòd est, a deo sit: secundum autem q̃ est ad peccandum nõ potest elici ex illa autoritate, quòd sit a deo, imo potius o positum: quia potentia peccandi nõ peruenit in peccato, nisi mediante uoluntaria deordinatione, quã a deo esse negat Aug. in prædicta autoritate. AD ILLVD, uerbũ Philosophi, quo dicit, quòd deus, & studiosus potest praua facere, exponunt quidam, quòd Philosophus intellexit de malo pœnæ: sed hoc plane repugnat eius textui: & ideo cũ sacra scriptura dicat, & omnes expositores concordant, quòd nullo modo potest peccare, sicut nec mentiri, nec etiam seipsum negare, Dicendum est, q̃ illud uerbum Philosophi non habet ueritatẽ:

nec credo ipsum constituisse magnam uim in uerbo illo: pro eo quod dixit hoc solum exemplificando, & pertranseundo: & exẽplum suum satis sufficiebat ad propositum pro parte, in qua habet ueritatem, pro hac uidelicet q̃ studiosus potest mala agere, licet hoc nõ sit ut studiosus, sed ut potest a uirtute deficere. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ potẽtia peccandi attestatur nobilitati naturæ. Dicendum, q̃ hoc nõ est uerum inquantum dicit ordinationem ad defectum, sed in quãtum dicit ordinationem ad actum substratum: nam nullus actus est deformabilis per culpam, nisi qui procedit a potentia deliberatiua, quæ nobilis est: quia sola illa informabilis est p iustitiam. Vel dicendum, q̃ attestari nobilitati est dupliciter, aut per se, aut per accidens Potẽtia autem peccandi, & peccatum attestatur nobilitati naturæ per accidens, sicut dicit Aug. q̃ dolor boni amissi testis est bonæ naturæ. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd facit ad amplificationem laudis. Dicendum, quòd sicut uirtus commendabilior redditur ex peccatis: sic potẽtia benefaciendi commẽdabilior redditur ex potentia malefaciendi, non quia uitium aliquid addat bonitati uirtutis, nec potentia deficiendi aliquid addat potentiæ benefaciendi, sed quia ex p̃sentia oppositi magis in sua bonitate claresćit: sicut apparet magis uirtuositas hominis, quando potest mala facere, & non uult, quam si non posset, nec uellet: & ideo laudatur uir iustus in hoc, q̃ potuit mala facere, & non fecit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cit,hoc est, laudatur in hoc, qđ fecit bonum,& non fecit malũ, cum posset;ita ꝙ laus essentialiter respicit hoc, quod est facere bonum;hoc autem quod est posse peccare,non respicit nisi per accidens:unde circunscripta potentia faciendi malum, si bonũ faceret uoluntarie, adhuc laudaretur. AD ILLVD, quod quæritur,utrum potentia peccãdi insit creaturę a deo,uel ex nihilo. Dicendum, quod ratione actus substrati,qui est actus deliberatiuus inest ei a deo:ratione uero defectus inest ei ex nihilo;Et hinc est quòd potentia peccandi non reperitur in omni creatura, quia ratione imperfectionis non reperitur in creatura irrationali,pro eo quòd non potest in ea esse actus deliberationis. Ratione uero omnimodæ perfectionis non reperitur in creatura beata; quia non potest in ea esse defectus, eo ꝙ deo suo creatori est coniuncta;& sic potentia peccandi quodammodo euellitur,seu tollitur per gloriã, quodãmodo relinquitur, quodã modo est ipsa libertas,quodammodo minuit libertatẽ, quodãmodo est potentia,& quodam modo impotentia;quia quodam modo dicit positionẽ,& quodãmodo priuationem;& ideo cum quæritur,utrum sit a deo,nõ est respondendũ simpliciter,sed ꝫm prędictam distinctionem.

QVAESTIO II.

An potentia peccandi secundum quòd huiusmodi mala sit?

VTRVM potentia peccandi secũdum quòd huiusmodi sit mala.Et ꝙ sit mala inquantũ huiusmodi uidetur.Potentia peccãdi non est aliud, quã uolũtas: sed uoluntas peccandi est mala: ergo potentia peccandi est mala secundum ꝙ huiusmodi ITEM. Cuius usus malus est, ipsũ quoque malum est: sicut cuius usus bonus est, ipsum quoq; bonum est; sed usus potentiæ peccandi est peccare, & peccare est malum:ergo & potẽtia peccãdi mala est. ITEM.Sicut se habet potẽtia benefaciendi respectu boni, ita se habet potẽtia malefaciẽdi respectu mali:sed omnis potẽtia benefaciendi inquantum huiusmodi est,est bona;ergo potentia malefaciendi inquantum huiusmodi,est mala.ITEM. Vnaquęq; potentia completior est,quãdo est suo actui coniuncta;sed potẽtia malefaciendi, dum est coniũcta actui maiefaciendi,mala est; ergo si minus completa est,quãdo est separata ab actu: ergo uidetur, ꝙ etiam separata ab actu mala sit. ITEM.Potentia malefaciendi aut est bona,aut mala.Si est bona,& omne bonum est in deo,& a deo:ergo uidetur,quòd potentia malefaciendi inquantũ huiusmodi & a deo sit,& in deo sit:quorum utrũque falsum est: restat igitur, quòd potentia peccandi sit mala.

SED CONTRA. Si potentia peccandi est mala; ergo potens peccare est malus: sed iustus,& sanctus põt peccare:ergo iustus,& sanctus est malus.ITEM.Si potentia peccandi est mala,aut ergo malo pœnæ,aut malo culpę. Malo pœnæ non: quia illud sequitur malum culpæ. Malo culpæ non:quia culpa consequitur peccandi potentiam tempore,& natura: prius enim & hõ,& angelus peccare potuit,quam peccauit. ITEM. Si potentia peccandi est mala: aut ergo malitia, quã fecit,aut malitia, quæ facta est in ipsa.Malitia,quam fecit,non oportet: quia multi possunt mala facere, quæ non faciunt,nec fecerunt. Si malitia, quæ facta est in ipsa.Sed contra. Augst. in Lib.83.q.probat quòd nullo alio actore potest homo fieri malus,nisi seipso:ergo non uidetur, ꝙ potentia peccandi quantum est de se,mala sit. ITEM. Non sequitur, iste potest adulterari:ergo est adulter ergo nõ sequitur,iste potest malum facere,ergo est malus: sed si potentia malefaciendi esset mala, necessario sequeretur ad ipsam esse malum: ergo &c. IVXTA hoc quæritur,unde hoc est, ꝙ uoluntas malefaciendi est mala:& potentia malefaciendi non dicitur esse mala? Quæritur etiam propter quid uoluntas peccandi nõ dicitur uoluntas,sicut potentia peccandi dicitur impotentia:uidetur enim quòd magis.Si enim uoluntas peccandi maiorem dicit approximationem ad peccati defectum, quam potentia peccandi,magis uidetur, quòd deberet cadere a propria ratione, ut uolũtas peccandi diceretur uoluntas, quàm potentia peccãdi dicatur impotentia.

RESOLVTIO.

Non potentia peccandi mala est: sed uoluntas peccandi, & uelle peccare.

RESP. Dicendum, quòd sicut potentia respectu bonorum nõ dicit actualem ordinationẽ ad effectum,sed solum habitualem uoluntas: uerò dicit actualẽ ordinationẽ:sic & in malis intelligendũ est, ꝙ potentia nõ dicit actualẽ ordinationẽ ad defectũ, sed potius habitualẽ. Vnde non dr aliquis habere potentiã male faciẽdi, quia actualiter tẽdat in mala,sed quia põt tẽdere in malũ Voluntas aũt actualẽ ordinationẽ dicit:nõ enim dr, iste uult malũ, nisi qñ actualiter tendit in malum. Sicut enim dictum fuit in Primo Lib.Voluntas est approximatiua ipsius potentiæ ad agendum : & ideo quia esse malum dicit aliquem defectum præsentem in eo,uel circa id,de quo dicitur: hinc est ꝙ uoluntas peccandi mala est, & uelle peccare est malum: potentia autem peccandi,siue posse peccare non dicitur esse mala. Cõceedendæ igitur sunt rationes ostendentes, ꝙ potentia peccandi inquãtũ huiusmodi non est mala.

Elice ex dis. 35. ar. 2. q. 1.

AD ILLVD, quòd obiicitur, in contrarium, primo de uoluntate.Dicendum, ꝙ illud non ualet;quia uoluntas malefaciendi: plus ponit, quam potentia malefaciendi: dicit enim actualem ordinationẽ ad malum, uel (ut propriùs dicam) actualem deordinationẽ.Vnde sicut argumentum illud non ualet, Velle malefacere est malũ,ergo posse malefacere est malũ; ita nec illud ualet.Nec ualet ꝙ obiicit, ꝙ potẽtia malefaciẽdi nõ est aliud, ꝙ uoluntas:quamuis enim non sit aliud, alio tamen modo importatur per hoc nomen potentia, & alio modo per hoc nomẽ uoluntas: quia in uno importatur in maiori elongatione,altero uero modo in maiori approximatione: & ideo est sophisma secun-

secundum accidens sicut, hic eadem est uoluntas, quæ distat a malo, & qua approximatur malo: si mala est prout est approximata ex comparatione ad malum, similiter mala est, ꝓut erit distans: assignatur enim hic aliquid similiter accidenti, & rei subiectæ inesse. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ usus potentię peccandi inquãtum huiusmodi est malus. Dicendum, quòd maxima illa intelligitur de usu, ad quem unaquæque res directè, & de proximo ordinatur: sed potẽtia peccandi non ordinatur nec directè, nec de proximo ad actum peccandi, pro eo quòd illa eadem potentia est ad oppositar & ad suum oppositum ordinatur per se: ad hoc autem ordinatur per accidens. Vnde oppositũ peccati est eius usus, & peccatum est eius abusus: & ideo nõ sequitur, quòd si peccare sit malum, ꝙ propter hoc potentia peccandi inquantum huiusmodi sit malum. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd in nobis potentia benefaciendi est bona: ergo &c. Dicendum, ꝙ non est simile, quia in bonis bonitas actus est à bonitate potentiæ: unde consueuit dici, ꝙ non quia bona facimus boni sumus, sed quia boni sumus, bona facimus: non sic autem est in malis: imò econtra, quia mala facimus, mali sumus. Et ratio huius est: quia quamuis potentia non possit se per suum actum perficere, potest tamen se per suum actum deordinare & deficientem facere. & propter hoc non tantũ addit bonum opus supra bonum opus quantum ad rationem merendi, sicut peccatum supra peccatum quãtum ad rationem demerendi. AD ILLVD, quòd obiicitur, ꝙ completior est potẽtia, eum est suo actui coniuncta. Dicendum, ꝙ hoc uerum est de actu, ad quem ordinatur simpliciter; sed non est uerum de eo, ad quem ordinatur per accidẽs, maximè, cum actus ille plus teneat rationẽ defectus, quam effectus, tunc enim magis deordinat, quam perficiat: & sic est in potẽtia peccandi respectu actus peccandi: & ideo magis recedit potentia a completione in hoc quòd peccat, quam in eo ꝙ potuit peccare. AD ILLVD, quòd quæritur, utrum potentia peccandi sit bona, aut mala. Dicendum, quòd si dicatur potentia peccandi, potentia, qua quis potest peccare; absque dubio bona est, & a Deo est; similiter si dicatur potentia peccandi ordinata ad actum peccato substratũ, similiter est a Deo. Si autem dicatur potentia peccandi ipsa potestas deficiendi, hoc modo nõ debet dici bona, nec mala. Bona non debet dici: quia non dicit aliquod ens, & nihil habet rationem entis, quod non habeat rationem boni. Mala non debet dici, propter hoc quod non dicit priuationem alicuius boni nati inesse, nec dicit actualẽ defectum, sed habitualem; unde talis potentia non debet dici potentia mala uel deficiens, sed potentia defectiua: nec est propriè potentia, sed impotentia. Vnde sicut non potest uideri in lapide, nec est bonum: nec est malũ: quia nec dicit positionem, nec dicit priuationem alicuius boni nati inesse: sic intelligendum est de potentia peccandi in creatura rationali secũdum quòd potentia peccandi dicit defectibilitatem, quæ inest ei ex ratione creaturę, secũdum quam ex nihilo habet esse. Ex his patet responsio ad illud, ꝙ quærebatur ultimo, quare uide licet uoluntas peccandi dicitur mala, & non sic potestas. Hoc enim est ex hoc, quia uoluntas est causa immediata, & ꝓxima & respectu actuum, qui ex deliberatione proceduntꝫ magis autem peccandi potentia dicitur impotentia, quam uoluntas peccandi dicatur uoluntas, pro eo quòd nomen potentiæ impositum est a positione, & complemẽto: & ideo peccare diminuit de ratione potentiæ, cum dicat defectum, sicut mortuus diminuit de ratione hominis. Nomẽ autem uoluntatis impositũ est à libertate, & complacen.ia. Et quia peccatum est placitum, & committi habet per liberũ arb. hinc est, quòd quamuis depratiet potentiam uoluntatis, tamẽ non diminuit de ratione uoluntatis, quia nõ habet ad ipsãm repugnãtiam secundum ꝙ sic nominatur: & ꝓpterea uelle peccare uelle est posse: & iõ dictũ fuit in 1. Lib. Dis. 45. ar. 1. ꝙ deus est oꝑs, & tñ non est omniuolens.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An potestas dominandi à deo sit?

CONSEQVENTER quęritur de potestate prę sidendi. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quęritur, utrum omnis potentia dominandi à Deo sit. Secundò quęriturꝫutrum potestas dominandi sit a Deo secundũ institutionem naturæ, aut secũ cum punitionem culpæ.

VTRVM potestas dominandi sit à Deo. Et ꝙ sic uidetur. Ioan. 19. Non haberes in me potestate, nisi tibi datum esset desuper: dixit dominus Pilato: ergo si potestas Pilati super Christum erat à deo: & tamen minimè uidebatur, ꝙ sup ipsum deberet habere potestatem: ergo uidetur ꝙ multofortius omnis potestas talis a deo est. ITEM. Expressius Ro. 13. Non est potestas nisi à deo: & cõstat quòd ibi loquitur de potestate præsidendi: ergo &c. Et istæ duæ auctoritates sufficiant, quia plures aliæ adducũtur in litera. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Potestas præsidendi dicit potentiã in excellentia, & omne tale dicit positionem aliquam: sed omne ꝙ dicit positionem aliquam, à summa potentia est: ergo omnis potentia est: ergo omnis potẽtia præsidendi à Deo est: qualitercunque quis præsit. ITEM. Omnis pœna à Deo est, quę habet simpliciter rationem pœnę: sed omnis seruitus est pœna, ergo à deo est: sed ab eodẽ a quo est seruitus, ab eodem est dominandi potestas: igitur omnis potestas dominandi est a Deo.

SED CONTRA. Oseę. 8. Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & nõ cognoui: ergo uidetur, ꝙ talis præsidentia malorũ non sit a Deo. ITEM Nihil iniustum est a Deo: sed multi iniuste dominantur aliis: ergo uidetur, quòd non omnis pote-

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestas siue dominium, ꝙ est in hominibus; sit a Deo. ITEM. Nihil inordinatum est a Deo: sed cum stultus præficitur sapienti, & malus bonis, hoc est inordinatum: ergo non uidetur esse à Deo. ITEM. Nihil ꝙ est contra ius naturæ, est à Deo: sed potestas dominandi in homines est cõtra ius naturæ: ergo non est a deo. Maior manifesta est. Minor probatur per illud, ꝙ dicitur in Libr. Institutionum. Bella exorta sunt, & captiuitates secutæ, & seruitus, quæ sunt iuri naturali contraria. ITEM. Nihil auferendum est alicui, ꝙ est ei datum à Deo: ergo si omnis potestas, uel prælatio est à Deo, nulli auferenda est prælatio, uel potestas: ergo nullus prelatus, uel princeps esset deponẽdus, quantumcunque malus. ITEM. Nihil quod habet quis ꝙ Dei donationẽ, habet p usurpationem: ergo si omnis potestas est a Deo collata, nulla est usurpata: sed planũ est, ꝙ multæ potestates usurpãtur: ergo nõ omnis potestas à Deo donatur.

Liber 1 Institutionũ Iustiniani Imperatoris.

RESOLVTIO.

Potestas omnis secundum id quod est, ex respectu eius, super quem est, & iusta est, & à Deo est. Tametsi modus ad eam deueniendi iniustus quandoque esse possit.

RESP. Dicendum, quòd potestas præsidendi dicitur esse illud, per ꝙ aliquis præsidet, & dominatur alteri. Illud autem per ꝙ præsidet dupliciter potest dici. Vno modo dicitur ipsa uirtus, per quam quis præualet alteri: & hæc uirtus absque dubio à Deo est. Alio mõ illud, per ꝙ præsidet dicitur modus perueniendi, uel promouendi ad hanc uirtutis excellentiam: & sic distinguendum est tripliciter. Nam quidã præsunt aliis ex iustitia, quidam ex astutia, & quidam ex uiolentia. Quando autem aliquis præest aliis per iustitiam, tunc illa potestas dominandi (loquendo simpliciter) à Deo est, & respectu præsidentis, & respectu subiacentium. Quando autem præest aliquis per astutiam, uel per uiolentiam, tũc dicendum est, quòd talis potestas habet comparari ad uoluntatem præsidentis, & habet comparari ad meritum subiacentis. In comparatione ad meritũ subiacentis talis præsidentia iusta est: quia aut est ad bonorum ꝓbationem, aut ad malorum punitionem. Si autem comparetur ad uoluntatem præsidentis, sic iniusta est. Et primo quidẽ modo dicitur esse à Deo faciẽte, & ordinante secundum, ꝙ dicitur Iob. 24. Facit regere hypocritã propter peccata populi. Et Osee 13. Dabo ei reges in furore meo. Secundò autem modo, scilicet in comparatione ad uoluntatẽ præsidẽtis, sic dicitur esse à deo permittiuè: non autem approbatiuè: propter quod dicitur. Ipsi regnauerunt, & non ex me, & principes extiterunt, & non cognoui. Concedẽdum est igitur, quòd omnis potestas præsidendi secundum id quod est, & etiã respectu eius super quem est, iusta est, & à deo est: & hoc ostẽdunt rationes, & auctoritates, ꝙ ad primam partem inducũtur, & ideo concedendę sunt. Concedendum est nihilominus, ꝙ modus deueniendi ad hanc præsidentiam in comparatione ad uoluntarem præsidentis potest esse iustus, & iniustus: & secundum quòd iustus est, à Deo est: & secundum quòd iniustus, a deo non est. Quia uero nunquã est ita iniustus ex una parte, qn sit iustus ex altera; ideo de nulla potentia præsidendi dici põt, quòd non procedat à Deo.

Osee 8.

AD ILLVD ergo, qđ primo obiicitur, in contrarium, ꝙ dominus dicit quòd regnauerunt, sed non ex ipso. Dicendum, ꝙ non est ibi negatio cuiuscunque uoluntatis, sed uoluntatis antecedentis, & uoluntatis approbãtis. Dominium enim malorum potius est a deo uindicante, quã sit à Deo acceptante. Vnde in eis uerificatur illud, quod dicit Eccles. 3. Interdum dominatur homo homini in malum suum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nihil iniũstum est à Deo. Dicendum, quòd uerum est secũdum quòd iniustum. Quamuis autẽ potentia dominandi iniusta sit frequenter in comparatione ad uoluntatem præsidentiæ, semꝑ tamen iusta est in comparatione ad meritum subiacentis, quia est ad uindictam malefactorũ, ad laudem uero bonorum: sicut dicitur 1. Pet. 2. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quod aliqua potestas inordinata est. Dicẽdum, quod & si aliquo modo aliqua potestas potuit ex inordinata uoluntate procedere: potestas tamen ipsa semper ordinata est: sicut dicit Greg. in Morali. ꝙ tumoris elatio, nõ potestatis ordo in crimine est. potentiam deus dedit, elationem potentiæ malitia nostræ mentis inuenit. Et si obiiciatur, quòd inordinatum est, ꝙ stulti præsint sapientibus, & mali bonis, serui dominis, uel liberis. Dicendum, quod & si aliqua inordinatio appareat exterius, nihilominus tamen pulchra ordinatio interius secundum diuinum iudicium, quod frequenter est occultum, nunquam tamen iniustum. Propter quod dicitur Eccl. 10. Vidi malum quasi per errorem, egrediens a facie principis, stultum positum in dignitate sublimi &c. quasi diceret: qa quãuis appareat ibi error magnus, tamen est ibi ordinatio, dũ et est hoc mali puniuntur, & boni promouentur. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ nulla potestas est à Deo, quæ est contra ius naturæ. Dicendũ, quòd esse cõtra ius naturę, hoc est dupliciter, uel simpliciter, uel secundum aliquem statum. Cum ergo dicitur, quod potestas dominandi est contra ius naturæ, hoc non intelligit quantum ad uniuersale dictamen naturæ, sed quantum ad dictamen naturæ alicuius status determinati, in quo quidem nõ esset subiectio seruitutis, nec prælatio potestatis. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quòd nihil quod est à Deo datum, est auferendum. Dicendum quod illud uerũ est, si deus simpliciter ei dedit: si autem solum sit ad tempus datum, sicut dominus uoluit dare tita etiam uoluit per ministerium humanum auferre: hoc autem cognoscimus, quòd Deus uelit, quando uidemus ordinem iustitiæ sic exigere. Deus enim dedit uitam latroni, & tamen iudex iuste illam aufert ei, exigẽte hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

mandato iustitiæ, quo dicitur Maleficum non patieris uiuere. Sic etiam intelligẽdum est se habere in potestate nostra & principum; quia secundum iuris rectitudinem tam dominiũ, quàm potestatis priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abuti tur potestate. AD ILLVD, quod obicitur, quòd nulla potestas a deo collata, est usurpata. Dicendum, quòd uerum est si rotaliter detur a deo; sed deus sic dat potestatem, ꝙ frequẽter homo coo operatur in illius potestatis adeptione: & cum recte cooperatur ad illius potestatis adeptionem, tunc dicitur dominari ex iustitia: quando uero iniuste, tunc dicitur illa potestas usurpata, in quo nõ præest de iure, quamuis præsit de facto: nihilominus tamen quia talis potestas non careret omnino ordine iustitiæ, conceditur esse a deo. Et simul sunt hæc duo uera secundum diuersos respectus, uidelicet quòd eadem potestas sit usurpata, & a deo collata absque aliqua repugnantia.

QVAESTIO II.

An potestas præsidendi in homine secundum institutionem naturæ sit; uel secundum punitionem culpæ?

VTRVM potestas præsidendi sit in homine secundum institutionem naturæ, uel secundum punitionem culpæ. Et ꝙ primo modo uidetur. Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginẽ, & similitudinem nostrã, & præsit &c. Si tu dicas, quòd habuit prelationem respectu bestiarũ, sed non respectu hominum, Per hoc non euadetur: qa 2. Cor. 11. Caput mulieris uir. si ergo caput præsidet corpori, & debet regere corpus: ergo uidetur, ꝙ secundum institutionem naturę sit potestas dominandi in humano genere. ITEM. In angelis, qui sunt perfecti in natura, & in gloria; non tantum modo est ordo, & gradus secundum excellentiã naturaliũ; sed etiam secũdum præsidentiam officiorum; ergo uidetur, quòd dominium non repugnet, sed consonet institutioni naturæ humanę, sicut & angelicæ. ITEM. Potestas dominandi est proprietas dignitatis, & nobilitatis; sed si aliqd dignitatis cõpetit naturæ lapsæ, multomagis competit naturæ institutæ; ergo uidetur ꝙ magis pertinebat ad statum naturæ institutæ potestas dominandi, quàm ad statum naturæ lapsæ. ITEM. Omne illud, quod est ad conseruationem ordinis naturalis, pertinet ad institutionem naturæ: sed potestas præsidendi pertinet ad conseruationem ordinis naturalis: ergo potestas præsidendi inest hõi a deo ſm institutionẽ naturæ; Maior manifesta est. Minor pbat̃ p illud, qđ dicit Aug. 19. de Ciu. dei. Pœnalis seruitus ea lege ordinatur, quæ naturalẽ ordinem cõseruari iubet, & perturbari uetat, sed ad idem ordinatur potestas dominandi, & pœnalis seruitus: ergo &c.

SED CONTRA. Greg. Omnes homines natura æquales fecit; sed pro uariis meritis illos aliis occulta dei dispensatio, sed iusta præponit; Ergo uidetur, ꝙ subiectio, & prælatio non sit in homine secundum institutionem naturæ. ITEM. Aug. 19. de Ciui.

Ca. 15. Ciu. dei. Rationalem hominem ad imaginem dei factum dominari noluit deus nisi irrationalibus: ergo si potestas præsidendi, & dominandi est in uno homine respectu alterius: uidetur ergo &c. ITEM. Ratione hocipsũ uidetur. Libertas homini inest a natura: sed potestas dominandi est libertatis impeditiua: ergo nõ uidetur, ꝙ sit a natura. Quod autem libertas & a natura sit, & a potestate præsidendi habeat impediri: manifestatur: quia libertas sic habet diffiniri, Libertas est naturalis potestas, qua licet homini facere, quod uult. ITEM. Homo secundum suã primam conditionem est factus ad dei imaginem; sed in quantum est imago dei, natus est immediate ferri in deũ: ergo si solus deus maior est, igitur secundũ naturam nihil est supra hominem nisi deus: ergo nullum dominiũ in homine est ſm naturę institutionem, nisi solum diuinum dominium. ITEM. Non est dominus sine seruo; ergo nec dominium sine seruitute: sed seruitus est introducta propter peccatũ, sicut in pluribus locis dicit Augustinus; ergo uidetur, quòd potestas dominandi in homine sit secundum conditionem culpæ, non ſm institutionem naturæ. ITEM, In glorificatione hominis uitia detrahentur, & natura seruabitur: secundum quòd in in Libro de Ciuitate dei uult Augustinus: sed in statu gloriæ non manebit dominium prælationis, & subiectio seruitutis: ergo non uidentur hæc esse in natura humana secundum quòd instituta; sed solum secundum quòd lapsa, & uitiata.

Ca. 15. & 16.

Loco 1. media. & alle. tus.

Elice ex lib. 2. ca. 15. & 16.

RESOLVTIO.

Sicut non naturæ; sed culpa famulatur: ita eccntra naturæ institutionem; sed peccati destitutione dominantur.

RESP. Dicendum, ꝙ potestas dominandi, uel præsidendi dicitur tripliciter, scilicet largissime, communiter, & proprie. Largissime, dominandi potestas dicitur respectu omnis rei, qua homo potest ad libitum, & uotum suum uti: & hoc modo dicitur homo esse dominus possessionum suarum, siue mobilium, siue immobilium. Alio modo potestas præsidendi, siue dominandi dicit excellentiam potestatis in imperando ei, qui est capax rationis, & præcepti. Tertio modo potestas dominandi, siue præsidendi dicitur potestas coercendi subditos: & hæc potestas dicit quandam arctationem libertatis: & talis potestas dominandi proprie dicitur dominium, cui respondet seruitus. Primo modo potestas dominandi, communis est omni statui uidelicet statui naturæ institutæ, & naturæ lapsæ, & naturæ glorificatæ: & excellentiori modo fuit i statu naturæ institutæ, q̃ sit in statu naturę lapsę. Secũdo modo cõpetit statui uię, siue pro statu naturę institutæ siue pro statu naturæ lapsæ. Si enim homo steriliet, & uir posset imperare uxori, & pater potuisset imperare filio: & hoc reperitur etiam i angelis quamdiu sunt administratorii spiritus: quia ex illa parte aliquo modo sunt in statu uiæ. Hęc tñ præsidentia non manebit in glo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria, sicut in præcedentibus ostensum fuit. Tertio uerò modo potestas dominandi in homine est solum secundum naturæ lapsæ statũ: in est enim ei secundum culpæ punitionẽ, non secundũ naturæ institutionẽ: & hoc ꝙa seruitus sibi correspondens (secundum quod dicunt sancti) est pœna peccati Et quia isto modo loquimur hic de potestate dominandi: & ideo concedendæ sunt rationes ostendentes, ꝙ talis potestas non inest homini secundum primariam conditionem suam, siue secundum statum naturæ institutæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrariũ ex textu Gene & ex 2. Corin. 11. iam patet responsio: procedũt enim de potestate præsidendi accepta primo, & secundo modo, non tertio: nã & si mulier sit uiro quodammodo inferior ratione infirmioris sexus, nihilominus, quia non est creata ut esset ei in adiutorium ut famula, sed ut socia, hinc est, ꝙ quamuis dicatur caput eis non tamen dicitur dominus, quia ipsa non est ancilla ipsius Et ideo subdita dicit Magister Dist. 18. ꝙ mulier ad æqualitatem fuit cõdita: ideo fuit formata de latere, non de pedibus, uel de capite, ut uiri uideretur esse socia, non domina, uel ancilla, AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ prælatio est in angelis, iam patet respõsio: quia quamuis unus præsideat alteri, & imperet alteri, & auctoritatem habeat super alterum imperandi ei aliquid, quod pertinet ad officium ministerii, tamen unus angelus nõ dicitur esse seruus alterius angeli: & ideo ex hoc non concluditur, quòd potestas dominandi secundum quòd ei correspõdet seruitus sit in homine secundũ conditionem naturæ. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd dominium est ei proprietas dignitatis. Dicendum, quòd & si sit proprietas in eo, qui præsidet: sit dignitatem tamen dicit in eo, ꝙ subest: & ideo naturaliter potest conuenire homini respectu alterius creaturæ inferioris respectu tamen alterius hominis non conuenit naturaliter, sed quodammodo præter naturaliter, uidelicet in punitionem peccati: sicut enim dicit Ambr. Seruitus introducta fuit per peccatum ebrietatis. AD ILLVD, ꝙd obiicitur, quòd dominium, & seruitus facit ad conseruationẽ ordinis naturalis. Dicendum, ꝙ est ordo qui respicit naturam secundum omnem statum: & est ordo qui respicit naturam secũdum statum suæ conditionis: & est ordo qui respicit naturã secũdum statum suæ corruptionis: & secundum hoc quædam sunt de dictamine naturæ simpliciter: quædam de dictamine naturæ ſm statum naturæ lapsæ. Deum esse honorãdũ dictat natura ſm omnem statũ: omnia esse communia dictat secundum statum naturæ institutæ: aliꝙd proprium esse dictat ſm statum naturæ lapsæ ad removendas contẽtiones, & lites & sic omnes homines esse seruos Dei dicta: natura ſm omnẽ statum. Hoẽm uero adæquari homini dictat ſm statũ suæ primæ conditionis. Hominem aũt homini subitci, & hominem homini famulari, dictat secundum statum corruptionis, ut mali cõpescantur, & boni defendantur. Nisi enim essent huiusmodi dominia coercẽtia malos propter corruptionem, quæ est in natura, unus alterum opprimeret, & communiter homines uiuere non possent. Nũc autem etiæ, si homo mansisset in statu innocẽtiæ: quilibet enim in gradu, & statu suo maneret. Et sic patet, ꝙ illa ratio non concludit, ꝙ seruitus uel dominium respiciat naturam institutam; sed solum ꝙ respicit naturam lapsam, ubi ordo habet perturbari, & potest per dominium conseruari.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An christianis tyrannis secularibus subjicere teneantur?

CONSEQVENTER quæritur de necessitate subiacendi potentiæ præsidendi. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, utrum Christiani teneantur subiacere tyranis in aliquibus. Secundo quæritur, utrum religiosi teneatur subiacere prælatis suis in omnibus.

VTRVM Christiani teneantur subesse tyrannis, siue potestati sæculari in aliquibus. Et quòd sic uidetur. 1. Petr. 2. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. ITEM. Roman. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita, sit. Et post. Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui uectigal uectigal. Et si tu dicas quòd hoc est admonitio propter scandalum uitandum. Contra. pauloante. Necessitate subditi estote non solum propter iram; sed etiam propter conscientiam. ITEM. Hoc ipsum ostenditur ratione, quam Apostolus facit ibidem. Non est (inquit) potestas nisi a deo: sed quæ a deo sunt ordinata sunt: ergo omnis potestas ordinata est ordinatione diuina, ita quòd qui resistit potestati, dei ordinationi resistit: sed qui resistit ordinationi dei, damnationem sibi acquirit: ergo &c. ITEM. Seruire homini non est culpa, nec malum, immo meritorium; ergo uidetur, quod ab illa seruitute non absoluatur per baptismum: ergo sicut nõ Christiani serui sunt aliorum, ita etiam si Christiani sint seruire teneantur. ITEM. Ad hoc ipsum sunt multæ auctoritates, quæ possunt sumi quasi ab omnibus epistolis beati Pauli, in quibus monet seruos subiacere dominis suis.

SED CONTRA. Matth. 17. Reges terræ a quibus accipiunt cẽsum, a filiis, an ab alienis? Et post: Ergo liberi sunt filii Glos. ibid. Liberi sunt filii regni in omni regno, multomagis liberi sunt filii illius regis, sub quo sunt omnia regna in quolibet regno terreno: si ergo boni Christiani sunt filii regni illius, uidetur ꝙ nullius regis terreni potestati sint astricti: ergo nõ tenemur ei subesse in aliquo tributo. ITEM. Iacob. 1. Qui autem prospexerit in lege perfectæ libertatis Glo. exponit, quòd lex perfectæ libertatis est lex euãgelica: ergo si per

Universidad de Deusto
Biblioteca

secta libertas liberat ab omni seruitute, uidetur quòd omnis qui inhæret legi euangelii, absolutus sit ab omni seruitute regis terreni. ITEM Charitas omnia membra Christi facit unum & omnia facit communia: unde 1. Corin. 3. Omnia uestra sunt, siue mors, siue uita, &c. Omnia facit unum: quia dicit Apostolus, & ad Ephes. & ad Colos. Omnes unũ sumus in Christo: nec est distinctio serui, & liberi: si ergo charitas reducit omnia mẽbra ad æqualitatem, & communitatem, uidetur ergo quòd in habentibus charitatem non sit aliqua obligatio seruitutis.

ITEM. Maius est uinculum legis diuinæ, quàm sit uinculum constitutionis humanæ: sed lex euãgelica absoluit ab onere seruitutis legalis, quæ quidem a deo p Moysen lata fuerat: ergo multo fortius absoluit ab onere seruitutis humanæ, & legis ciuilis.

ITEM. Anselmus in Libro, Cur deus homo. cap. 5. Per se redimere uoluit, ut in pristinam redigeret libertatem, & sibi homo subiectus esset, non homini: si ergo empti sumus precio magno, scilicet sanguine agni incontaminati, & immaculati, uidetur quòd ipsius solius serui simus: ergo non uidetur quòd Christianus, qui renatus est in Christo, astrictus sit alicui seruituti terreni imperii.

RESOLVTIO.

Tenentur perfecte: sed minimè in his, quæ aut contra Deum sunt, aut contra rationem, & rectam consuetudinem.

RESPON. Dicendum, quòd cũ seruitus opponatur libertati, secundum quod triplex dicitur esse libertas, scilicet a coactione, a culpa, & a miseria: sic seruitus potest dici tripliciter, quæ attenditur in libertatis arctatione. Secundum enim arctationẽ libertatis a culpa, attenditur seruitus peccati, de qua Ioan. 8. Qui facit peccatum, seruus est peccati. Et Roman. 6. Non regnet peccatum in uestro mortali corpore Secundum uero arctationem libertatis a miseria, attẽditur seruitus pœnæ, & mortis. De qua dicitur Roman. 6. Christus resurgens a mortuis, iã non moritur, mors illi ultra nõ dominabitur. Secundum autem arctationem libertatis a coactione, attenditur seruitus conditionis. De qua dicitur Roman. 7. Seruus uocatus es, non sit tibi curæ: sed & si potes liber fieri, magis utere. Hæc autem seruitus attenditur in coarctatione libertatis a coactione non quantum ad interiorem motum uoluntatis, quæ cogi non potest, sed quantum ad exteriorem. Vnde & seruitus introducta fuit in hoc, quòd unus alterum uicit, & seruituti suæ addixit, ut non liceat facere contrarium eius, quæ ipse mandauerit. Cum ergo triplex sit seruitus, una habet ortũ ab altera: nam non esset seruitus pœnæ, nisi præcessisset seruitus culpæ: nec seruitus conditionis subsequeretur, nisi illa duplex præcederet: cum ergo aliquis regeneratur in Christo, & efficitur Christianus, liberatur a seruitute peccati: sed tamen non sic liberatur, quin etiam possibilitatem, & facilitatem, & pronitatẽ habeat redeundi in idem genus seruitutis: & hinc est, q̃ propter eius promotionem, & humiliationem reliquit dominus eidem seruitutem mortis, & conditionis: Vnde ita moriuntur Christiani, sicut & alii. Et propter pronitatem ad malum, & concupiscentias militantes in mẽbris, ex quibus consurgunt bella, & lites, ita indigent regi terreno Principe, sicut & aliæ gentes: & ideo non solum secundum humanam institutionem, sed etiam secundum diuinam dispensationem inter Christianos sunt reges, & principes, domini, & serui: & secundum distinctionẽ potestatis ei subiiciuntur, & tenentur secundum plus, & minus. Et hoc ipse dominus dicit Matth. 22. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt dei deo. Et Apostolus. 1. Timot. ult. hoc docet, & contrarium prædicantes condemnat. Ait enim sic. Quicunque sunt sub iugo seruitutis dominos suos dignos omni honore arbitrentur, ne nomen domini, & doctrina blasphemetur. Si quis autem aliter docet, & nõ acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, superbus est, nihil sciens &c. Et hoc ipsum probat Roman. 13. & in pluribus aliis locis docet, & mãdat. Et ideo concedendum est, quòd Christiani sunt terrenis dominis obligati non tamen in omnibus, sed in his solum, quæ non sunt contra deum neque in his omnibus, sed in his, quæ secundum rectam consuetudinẽ statuta sunt rationabiliter: sicut tributa, & uectigalia, & consimilia. Vnde rationes, & auctoritates, quæ hoc ostendunt, concedendæ sunt.

AD ILLVD, quod primò obiicitur de tex. & Gloss. 17. Matth. Dicendum, quòd textus intelligit de Christo: quòd Christus nõ tenebatur reddere tributum: & de his qui sunt eius imitatores perfecti, utpote de Apostolis, pro eo quòd naturaliter erant liberi, & omnia bona temporalia dimiserunt: & ideo censum, uel tributum ab eis reges terræ accipere non debebant: in aliis autem Christianis, uel qui sunt seruilis conditionis, uel qui abũdant temporalibus bonis, illa auctoritas non debet intelligi. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd lex euangelica est lex perfectæ libertatis. Dicendum, quòd ideo dicitur lex perfectæ libertatis; quia liberat a seruitute prçuaricationis, siue etiam a seruitute legis, dum in ea datur spiritus charitatis, qui est spiritus libertatis secundum id, quod dicit Apostolus Roman. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum: & ideo ex hoc non sequitur, quòd qui est sub lege euangelii, sit liberatus a seruitute terreni dominii. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd charitas omnia unit, & communia facit. Dicendum, quòd hoc uerum est per quandam participationem, sed non est uerum per dominii auctoritatem: omnes etiã unit, sed hoc est secundum affectionem, non secundum gradus, & dignitatis indistinctionem: nam in corpore Christi magna est membrorum distinctio, quamuis quãtum ad conformitatem affectionum magna sit unio. AD ILLVD,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tvm, quod obiicitur q̃ absolut lex euãgelica ab onere legis Mosayc̃: ergo multo fortius a lege humana. Dicendum, q̃ non est simile: quia lex ista legem illam implet, & euacuat tanquam ueritas figuram: non sic autẽ est de lege institutionis humanę, quæ multum adiuuat ad obseruantiã legis diuinę. Vnde & Apostolus mandat rogari pro principibus. 1. Tim. 2. ut quietam & trãquillam uitam sub eis agamus. Ad illvd, quod obiicitur, q̃ Christus ideo p̃ se redimere uoluit, ut in pristinam libertatem redigeret. Dicendum, q̃ ibi notatur effectus plenus redemptionis factę p̃ Christum: sed tamẽ illum effectum nõ plene esse quimur in præsenti, quousque creatura ingemiscit, & parturit, donec libereturꝝ a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. Vnde hic inchoatur libertas a culpa: sed ibi consummabitur libertas a miseria, & ab omni potestate humana. Vnde non sequitur, q̃ si iumus empti a Christo, q̃ propter hoc nõ iumus serui alterius: quia domuium Christi bene compatitur secum dominium hominis, in his maxime, qui nihil iubent contra deum: sed non compatitur secum dominium diaboli, uel peccati, secũdũ illud Matt. 6. Non potestis duobus dominis seruire. ideo quãuis redẽptione Christi eruamur a seruitute mortalis peccati, non tamen eruimur a seruitute conditionis, uel mortis.

Qvaestio II.

An religiosi obedire teneantur Prælatis suis in omnibus, quæ contra Deum non fuerint?

Vtrvm religiosi teneantur prælatis obedire in omnibus, quę non sunt contra deum. Et q̃ sic uidetur. Primo auctoritate domini. Matth 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribę, & Pharisęi, quę dicunt uobis, facite: ergo si dominus sine distinctione mandat, q̃ facienda sunt, quæ dicunt, etiam de malis prælatis. uidetur q̃ in omnibus obediendũ est eis. Si tv dicas: non intelligitur nisi de illis, quę dicunt, & ad quæ homo tenetur per mandatum legis, cõtra hoc est, qd alibi dicit dominus. Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit: ergo si deus in omnibus est audiendus, & in nullo spernendus, uidetur q̃ prælato a deo instituto a suis subditis debeat in omnibus obedirí. Item. Colloss. 3. Filii obedite parentibus uestris per omnia: si ergo filii carnales parentibus carnalibus debẽt per omnia obedire, & non debent minus esse obedientes filii spirituales patribus spiritualibus, quam carnales carnalibus: ergo religiosi debent suis prælatis in omnibus obedire. Item Beatus Benedictus in regula sua. Si præcipit prælatus impossibile, tentandum est facere: ergo si in impossibilibus obediendum est ei, multo fortius in possibilibus: ergo in omnibus. Item. Hieronymus ad Rusticum. Præpositum monasterii timeas, ut dominum: diligas ut patrem: credas quicquid dixerit saluatę, nec maioris judices sententiam, cuius est officium obedire, & iussa implere, dicente Moyse. Audi Israel, & tace.

Item. Hugo de sancto Victore. Obedientia est uirtus, quæ omnia amplectitur iniuncta necessario implẽda, nisi obsisterit imperantis auctoritas: ergo uidetur, quòd si non obedit in omnibus, non habet ueram obedientiam: ergo si teneretur habere ueram obedientiam; ergo ei tenetur in omnibus obedire.

Item. Videtur ratione. Sicut homo uouet paupertatem, & continentiam, sic uouet obedientiã sed qui uouet continentiam, tenetur abstinere ab omni coitu: & qui uouet paupertatem, tenetur renunciare omnibus temporalibus; ergo qui uouet obedientiam, tenetur obedire in omnibus, quę sibi iniunguntur; ergo sicut aliquis iudicatur proprietarius, si unum solum punctum habeat; sic debet iudicari inobediens, si unũ solum prælati uerbum pertrãseat: ergo ei tenetur obedire in omnibus.

Sed contra. Actuũ. 5. Obedire oportet deo magis, quàm hominibus; ergo in aliquibus tenemur obedire deo, in quibus non tenemur obedire hominibus; ergo uidetur, quòd non tenemur obedire prælato in omnibus. Item Bernardus in Libro de Dispensatione, & præcepto. Subditus nec citra promissum est inhibendus nec ultra cogendus per legem obedientiæ: ergo si aliquis prælatus præcipiat ei ultra id, quod promisit, non uidetur quòd teneatur ei obedire. Item. Perfectio religionis maxime consistit in perfectione obedientiæ; ergo si omnes religiosi tenerentur in omnibus obedire, omnes religiones essent eque perfectionis, q̃ si hoc est plane falsum, ergo &c. Item. Religiosus non tenetur obedire prælato suo nisi per legẽ uoti; sed per legem uoti non tenetur homo soluere nisi id, quod uoluit sponte, ergo uidetur, q̃ prælatus non possit ab eo exigere nisi id, quod promisit obseruare.

Resolvtio.

Sanum consilium erit, si obedierint: at expresse nõ tenentur. Si quidẽ obedientia obedientis iuxta omissi noti magnitudinem mensuranda est.

Respon. Dicendum, quòd aliter loquendũ est de obedientia exhibenda prælato a subdito religioso secundum obedientiæ perfectionem, aliter secundum necessitatis obligationem. Si loquamur de ipsa secũdum perfectionem, sic dicendum est, quòd (sicut dicit Bernardus,) perfecta obedientia finem nescit; & perfectus obediens non solũ in his, quæ mandat; sed etiam supra ea quæ mãdat; promptum habet effectum ad subiacendum præcepto prælati, desiderans illũ imitari, qui humilians seipsum, factus est obediens usque ad mortem. Si autem loquamur de obedientia secundum necessariam obligationem, sic habet terminum, & mensuram iuxta magnitudinem uoti emissi. Non enim amplius tenentur obedire suis prælatis, nisi in his, quæ promiserũt domino obseruare, & quæ non sunt contraria animę, & regulæ suæ. Vnde si prælatus aliquid præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſcipiat qđ ſit ſupra uotũ, ſubditus nõ teneſ ad illud impiẽdũ. Et ió cõcedendũ eſt, ꝙ religioſi nõ teneẽ prælatis ſuis obedire i omnibus; licet ſanum ſit conſilium, ꝙ in omnibus obediant, quæ non ſunt contra deũ; unde rationes, quæ ad ſecundam partem inducuntur, concedendæ ſunt; quæ uerum concludunt.

AD ILLVD ergo, quòd primo obiicitur in contrarium, ꝙ obediẽdum in omnibus eſt his, qui ſedent in cathedra: uerum eſt de his, quæ ad cathedrã ſpectant, & de præceptis legis: de aliis aũt non mandat. ET QVOD obiicit, quòd ipſe dominus dicit, Qui uos audit: &c. Dicendũ eſt, quòd uerum eſt quòd loquitur de his, quæ Apoſtoli, & eorum ſucceſſores mandant ex perſona Chriſti, & etiam ex auctoritate ſibi data: in nullo tamen, qđ dicũt, eorum auctoritas eſt ſpernenda: unde quamuis non teneamur prælatis in omnibus obedire, tenemur tamen nullum mandatum eorum ſpernere. Vnde dicitur in iure, quòd ſententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt. AD ILLVD, quod obiicitur de uerbo Apoſtoli. Filii obedite per omnia parentibus. Dicendum, ꝙ ſi intelligatur de his, quę ſpectant ad mandatum diuinum, præceptum eſt: de aliis autem monitio eſt, non præceptum. AD ILLVD uerbum beati Benedicti, Hieronimi, & Hugonis. Dicendum eſt, ꝙ non loquuntur de obedientia ſm obligationem neceſſitatis; ſed ſecundum perfectionem charitatis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ſicut homo uouet pauperrtatem, & ſontinentiam, ita uouet obedientiam. Dicendum, quòd ſic, & non ſic. Sic quidem, in hoc quòd aufert ſibi proprie uoluntatis dominium. Non ſic autem; quia a non arctat ſe ad faciendum niſi ea, quæ in regula expreſſa ſunt. Et quoniam i omni religione perfectionis ſimpliciter continẽt renunciatio quantum ad opus carnis, & quantum ad opus proprietatis, uel in ſpeciali, uel in communi; nõ ſic autem præcipiuntur omnia, quæ poſſunt præcipi: ideo non ſic arctatur ad obediendũ in omnibus, ſicut ad renunciandum omnibus. Ratio autẽ huius eſt: quia poſſibile eſt alicui renũciare proprietati, & etiam ſatis facile, maxime ubi eſt poſſeſſio habita in communi: ſed obtẽperare omnibus, quæ dicuntur, hoc non tantum eſt non facile, imo etiã impoſſibile: & ideo fines ponũtur promiſſioni obedienti ę: non ſic ponuntur promiſſioni paupertatis, uel etiam caſtitatis. Vnde in regula beati Franciſci ſimpliciter præcipitur ꝙ illius regulæ pfeſſores nihil omnino habeãt proprium ſuper terram: ſimpliciter etiam præcipitur perpetuò continere nõ ſolum ab actu, ſed etiam a ſuſpecto cõſortio, & cõ ſilio mulierum: ſed non ſimpliciter præcipitur ſuis prælatis in omnibus obedire: ſed in omnibus, quæ promiſerunt domino obſeruare: & non ſunt contraria animæ, & regulæ ſuæ. Neſcio ſi ad aliquod iſtorum uotorũ quiſquam ſciat plus addere: in hoc ergo perfectionis culmine congruum eſt prædictæ Quæſtionis terminare ſermonem.

SI CVI autẽ aliter uideẽ (& fortaſſis melius) in huius qõnis determinatione, imo explanatione duorum Librorum præcedẽtiũ, & etiã duorum ſequẽtiũ, nõ inuideo: ſed hoc rogo, ut ſi quis aliquid in hoc opuſculo inuenerit approbatione dignum, agat gratias deo largitori bonorum. In aliis uerò locis ſi iuenerit uel falſum, uel dubium, uel obſcurum, ſcribentis inſufficienti ę benigne induigeat, qui abſque dubio (teſte conſcientia) uera, aperta, & communia dicere concupiuit. Quicquid enim ſit de uerbis: quę foliis comparantur, hoc ſummopere attendendum, & inquiſitione qualiber eſt obſeruandum, ne quis adeo l ętetur in ſententia oris ſui; & ſic ei inh ęreat, ut oris alieni uerba deſpiciat, aſpiciens ea oculo minus ſano: & ſic per tumorem, & liuorem ſibi ueritatis aditum prędudat: & de numero horum ſit, de quibus dicit Apoſtolus 2. Timo. 3. quòd ſemper ſunt diſcentes, & nunquam ad ſcientiam ueritatis peruenientes: quod auertat deus ab omnibus inquiſitoribus ueritatis.

HANC autem ueritatem infatigabiliter quęrere, infallibiliter inuenire, inamiſſibiliter apprehendere, & tenere concedat nobis ille, qui eſt uia, ueritas, & uita: qui cum patre, & ſpiritu ſancto unum exiſtens in eſſentia, & ab eis diſtinctus in perſona, hominem rectum fecit, qui ſe infinitis quęſtionibus immiſcuit: ſecundum quòd ſeries manifeſtat duorum prędcedentium Librorum. Cui eſt omnis honor, & gloria, & laus, & imperium per infinita ſęcula ſeculorum. Amen.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regiſtrum.

†A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk
Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt
Vuu Xxx Yyy Zzz.
Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh
Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp.

Omnes ſunt quaterniones.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Oviedo
Biblioteca